THE VĀLMĪKI-RĀMĀYAṆA

Critical Edition

Vol. V

THE VĀLMĪKI-RĀMĀYAṆA

CRITICALLY EDITED FOR THE FIRST TIME

Board of Editors

1 DR C S PATEL, Vice-Chancellor,
M S University of Baroda (Chairman)
2 DR HANSABEN MEHTA (Vice-Chairman)
3 SHRI P C DIVANJI †
4. DR P L VAIDYA
5 PROF K C CHATTOPADHYAYA
6. PROF. G C JHALA
7 PRINCIPAL D R MANKAD
8 DR P M MODI
9 DR B J SANDESARA, Director, O I (*ex-officio*)
10 DR U. P SHAH (Secretary and General Editor)
11 PROF G H BHATT
(Late General Editor)

Board of Referees

(1) DR S K. BELVALKAR, Poona
(2) MM DR P V KANE, Bombay
(3) DR. S K DE, Calcutta
(4) REV. FR. DR. C BULCKE, Ranchi (Bihar)
(5) PROF VISHVABANDHU SHASTRI, Hoshiarpur
(6) DR V RAGHAVAN, Madras
(7) PROF SIR H W BAILEY, Cambridge (England)
(8) DR W KIRFEL, Bonn
(9) DR. W RUBEN, Berlin
(10) DR L RENOU†, Paris
(11) DR V PISANI, Milan (Italy)
(12) DR. F EDGERTON†, LARAMIE, WYOMING, U S A

Published under the Authority of the Maharaja Sayajirao University of Baroda

ORIENTAL INSTITUTE

Baroda (India)

1966

THE SUNDARAKĀṆḌA

THE FIFTH BOOK OF THE VĀLMĪKI RĀMĀYAṆA

The National Epic of India

Critically edited

by

G. C. JHALA, M.A.,

Head of the Department of Sanskrit,

St Xavier's College, Bombay.

Oriental Institute

Baroda (India)

1966

All rights reserved

Printed by R J Patel, Manager, The Maharaja Sayajirao University of Baroda Press (Sadhana Press), near Palace Gate, Palace Road, Baroda, and published by Prof B J Sandesara, the Director, Oriental Institute, Baroda, 1966

CONTENTS

ABBREVIATIONS AND DIACRITICAL SIGNS

add = adding
addl = additional
adhy = adhyāya(s)
App = Appendix
B = Bombay edition of the R (Gujarati Printing Press, A D 1912, The Vulgate)
chap = chapter(s)
comm = commentary (taries)
cont = continue(s, ed, ing)
corr = corrected, correction
Crit App = Critical Apparatus.
ed = edition
fig = figure(s)
fol = folio(s)
foll = following
frag = fragment(ary)
G = Gorresio's ed of the R
Gov = Govindarāja
hapl = haplographic(al, ally)
hypm = hypermetric
illeg = illegible
inf lin = *infra lineam* (below the line)
ins = insert (s, ed, ing)
int lin = *inter lineas* (between the lines)
interp = interpolate(s)
introd = introduction, introductory
K = Kumbhakonam ed of the R
Kat = Kataka
L = Lahore ed of the R
l = line(s)
m or marg = marginal(ly)
Mah = Maheśvaratīrtha
Manu = Manusmṛti (N S P. ed)
Mbh = Mahābhārata
meta = by metathesis
N = Northern
NE = North-eastern
NR = Northern Recension
NW = North-western
om = omit(s, ing, ed)
orig = original(ly)
post = posterior
pr m = *propria manu* (by own hand)
R = Rāmāyana
r = repeat(s, ed, ing)
Rām = Rāmānuja
ref = refer(ence).
resp = respective
respy = respectively
Rm = Rāmāyanamañjarī (Kāvyamālā No. 83).
Ru = Rāmopākhyāna (Mbh III. 258-276, BORI, Poona, 1942).
S = Southern
sec m = *secunda manu* (by another hand)
SR = Southern Recension
st = stanza(s)
subm = submetric
subst = substitute (s, ed)
supp = supplementary
sup lin = *supra lineam* (above the line)
Til = Tilaka (comm by Nāgeśa)
transp = transpose(s, ed), transposition
v = verse
v l = varia(e) lectio(nes)
(var) = (with variation)
vulg = vulgate.
W = Western

❀❀ (in the critical footnotes) enclose citations from commentators

[ ] besides their normal uses, enclose *additions* to MS readings

( ) besides their normal uses, enclose superfluous letters, which should be *omitted* from MS readings

* (superior star) in the text indicates an *emendation*

* (in the crit foot-notes before a verse or verses and preceded by a numerical figure) indicates additional or substitute passages

* * (in the MS readings) indicate equal no of syllables lost through injury to MS

~~~ printed below (or along the side margin of) any part of the constituted text indicates that the reading of it is less than certain

C denotes a "commentary", prefixed to the abbreviation of the name of a commentator (or a commentary), thus, Cv = Comm Vivekatilaka, Cr = Comm of Rāmānuja, Cm g = Comm of Maheśvaratīrtha and Govindarāja, Ck t = Comm Kataka and Tilaka A "*p*" is added on to denote a "pātha" or variant, thus, Cr*p* = a pātha mentioned in the Comm of Rāmānuja
~~~

PREFACE

It gives me great pleasure to place before the world of scholars this fifth volume of the Critical Edition of the Vālmīki-Rāmāyana, comprising the Sundara-Kānda edited by Prof G C Jhala

I am very sorry to note that Professor Govindlal H Bhatt, who from the very beginning was the General Editor of the Critical Edition of the Rāmāyana, passed away on 4-4-1965 Prof Bhatt, as Director of the Oriental Institute, proposed the scheme of this Critical Edition of the Vālmīki-Rāmāyana which was readily accepted by the then Vice-Chancellor (of the M S University of Baroda) Smt Dr Hansaben Mehta, who has been taking keen interest in this work even after her retirement Professor Bhatt took great pains to collect the necessary manuscript material from all over India and abroad, and himself chalked out the principles governing this Critical Edition These principles, though generally following the principles of the Mahābhārata evolved by the great savant, the late Dr V S Sukthankar, were slightly modified by Prof. Bhatt, in the light of the special textual problems of the Rāmāyana and the manuscript data collected

Prof Bhatt himself edited the first kānda (the Bālakānda) and as General Editor of this Critical Edition he had also planned to edit the last kānda (the Uttarakānda)

Unfortunately Prof Bhatt passed away before the completion of the whole scheme. The staff of the Rāmāyana Department of the Oriental Institute and the present General Editor as well as the Assistant Editor hereby pay their homage to the departed soul May his soul rest in peace

The undersigned took charge as General Editor from 5-7-1965

The publication of the Sundarakānda is unfortunately delayed by about six months for which we crave the indulgence of scholars

The first part of the Critical Edition of the Yuddhakānda, edited by Dr P L Vaidya, is already in the Press, under print

My sincere thanks are due to our Vice-Chancellor, Dr C S Patel, for the keen interest he has been showing in the work of this Critical Edition To the University Grants Commission and to the Gujarat Government I am thankful for the financial assistance given to the Rāmāyana Department

I am also thankful to the Staff of the Rāmāyana Department for their sincere co-operation, and to the Director, Oriental Institute, for the interest he has taken I thank very heartily the Manager of the University Press for his co-operation and the painstaking care he has been taking in the printing

Rāmāyana Department
Oriental Institute
Baroda
7-11-1966

UMAKANT P SHAH
General Editor
and
Head of the Rāmāyana Department

INTRODUCTION

The Critical Edition of the Sundarakāṇḍa of the Vālmīki-Rāmāyaṇa is based on 29 MSS These MSS are written, as in the case of the first four Kāṇḍas, in the principal scripts such as Śāradā, Newārī, Maithilī, Bengali, Devanāgarī, Telugu, Grantha and Malayālam Of the 29 MSS 14 MSS are common to the Kāṇḍas 1–5, 4 (D$_{4, 11}$ T$_3$ M$_3$) are common to 4 and 5, and 1 (D$_2$) is common to 1, 3, 4 and 5 Two MSS (V$_1$ D$_3$) are common to the Kāṇḍas 3–5, 2 (D$_{7, 10}$) are conmmon to 1, 4 and 5, whereas 1 (D$_8$) is common to 3 and 5 Five new MSS (V$_2$ B$_{2-4}$ M$_2$) are utilized for this Kāṇḍa The MSS are fairly representative of different periods as they range from A D 1020 to A D 1850 The commentaries of Udāri Varadarāja (earlier than A D 1250), Rāmānuja (14th century), Maheśvaratīrtha (c A D 1550), Govindarāja (c A D 1600), Katakayogīndra (c A D 1650) and Nāgeśa Bhaṭṭa (c A D 1700) have been also regularly utilized for the purpose of variants All these six commentators hail from South India and comment upon the Southern text of the Rāmāyaṇa The Bengali commentator Lokanātha Cakravartī has, however, commented upon the Bengali text of the Rāmāyaṇa He very often refers to Vimalabodha and Sarvajña-Nārāyaṇa (both between A D 1100 and 1300), the old commentators of both the Rāmāyaṇa and the Mahābhārata, and quotes from their commentaries on the Rāmāyaṇa which are not available at present

The 29 MSS utilized for this Kāṇḍa are as follows

I N(orthern) Recension (16 MSS — Ś Ñ V B 9 + D 7)

(a) North-Western Group

(i) Śāradā Version (Ś)

Ś$_1$ = Baroda, Oriental Institute, No 14061 Undated

(b) North-Eastern Group

(i) Newārī Version (Ñ)

Ñ$_1$ = Baroda, Oriental Institute, No. 14156 Microfilm of MS No 934 of the Bir Library, Kathmandu, Nepal Undated

Ñ$_2$ = Baroda, Oriental Institute, No. 14157 Microfilm of MS No 905 of the Bir Library, Kathmandu, Nepal. Dated Newārī Samvat 795 (c A D 1675)

(ii) Maithilī Version (V)

V$_1$ = Baroda, Oriental Institute, No 4 (Addenda) Microfilm of a Maithilī MS of the University Library, Patna Dated Śaka 1670 (A D 1748)

V$_2$ = Baroda, Oriental Institute, No 14146 Devanāgarī Transcript of a Maithilī MS of the Palace (Raj) Library, Darbhanga Dated Śaka 1772 (A D 1850)

(iii) Bengali Version (B)

B$_1$ = Baroda, Oriental Institute, No 14125 Photostat copy of MS No 348 of the Bibliothèque Nationale, Paris Undated

B$_2$ = Calcutta, Asiatic Society of Bengal, No G 393 Undated

B$_3$ = Calcutta, Baṅgīya Sāhitya Pariṣad, No 94. Undated

B$_4$ = Calcutta, Baṅgīya Sāhitya Pariṣad, No. 1434 (G A) Undated

(c) Devanāgarī Composite Version (D)

D$_1$ = Poona, Bhandarkar Oriental Research Institute, No 825 of 1875–76 Dated Samvat 1650 (c A D. 1594) (W)

Ck = Commentary (Kataka or Amṛtakataka) of Katakayogīndra (alias Mādhavayogin) as given in MS No 24258 of the Oriental Institute, Baroda, Transcript of MS No B 11777 of the Tanjore Maharaja Serfoji's Saraswathi Mahal Library, Tanjore. Undated

Ct = Commentary (Tilaka) of Nāgeśa Bhatta as given in D9 Undated Also as printed in Vulgate editions

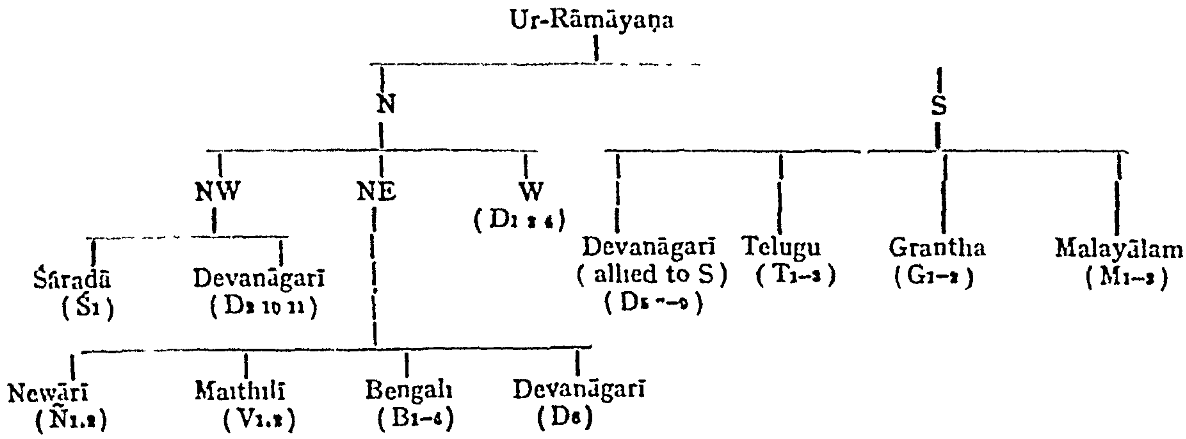
(ii) Epitomes

(1) The Rāmopākhyāna. Mbh III 258–276 (BORI, Poona, 1942)

(2) Purānas—Viṣṇu-Purāna III 3, IV 4 (Gītā Press, Gorakhpur, 1937)
Agni-Purāna Chaps 5–11 (Ānandāśrama ed, Poona, 1900)
Padma-Purāna IV 66, IV 112, V 35 (Ānandāśrama ed, Poona, 1893-94) etc

(3) The Rāmāyaṇa-Mañjarī of Kṣemendra (Kāvyamālā No 83, Nirnaya Sāgara Press, Bombay, 1903)

All the MSS utilized for this Kānda clearly show that there are two main Recensions, Northern and Southern, each of which is further divided into several versions This will be clear from the following pedigree of the MSS

Detailed Description of the MSS

Ś1

Baroda, Oriental Institute, No 14061 Undated It was purchased for the Institute by Dr S N Sharma of Shrinagar Thick unglazed paper, size $11\frac{1}{2}'' \times 6\frac{1}{2}''$, Śāradā script.

The MS is complete in seven Kāndas, total number of folios for Sundara being 109 The folio has 14 to 16 lines to a page and about 36 to 43 letters to a line Margins are unruled Stanzas are unnumbered Sargas are not regularly numbered The total number of Sargas for Sundara is 100, which includes Crit Sargas 1–15 of Yuddha The first Sarga of Sundara appears at the end of Kiṣkindhā as its part A single danda demarcates both the halves of the stanza Colophons, which bear significant Sarga names, are daubed over with red chalk and erasures, which are not many, are made by the copyist himself with black ink and orpiment There are marginalia occasionally Corrections are few and are *pr m.* Transpositions of stanzas are noticed in some places Stanzas are at times omitted Condition fairly old Writing fairly legible and correct Parasavarna is generally used No pṛṣṭhamātrās The MS seems to have been written by two scribes

Though the Kāṇda is undated, it seems to be a very late exemplar

The MS represents the NW version

The * passages exclusive to this MS are (*Ins*) 217, 224, 357, 1185, 1229, (*Subst*) 1222, 1228, 1230

Ñ1

Baroda, Oriental Institute, No. 14156 Microfilm of MS No 934 of the Bir Library, Kathmandu, Nepal Undated Palm-leaves, size 21½" × 2" Newārī script

The codex has preserved all the seven Kāndas Folios 377 to 505 cover the subject-matter of Sundara The folio has 5 to 6 lines to a page and about 100 letters to a line Sargas and stanzas are unnumbered The first Sarga of Sundara appears at the end of Kiskindhā as its part So also Crit Sargas 1–15 of Yuddha are relegated to Sundara

For details, *vide* Bālakāṇḍa, Intro p XV

The scribe seems to have been changed from Sundara onwards since prsthamātrās (contrary to the prevalent practice in earlier Kāndas) are absent and the script is to some extent modernized

No date is recorded at the end of Sundara However, the post-colophon entry at the end of Kiskindhā gives the date as follows

सवत् १०७६ आषाढ वदि ४ महाराजाधिराजपुण्यावलोकसोमवंशोद्भवगरुडध्वजश्रीमद्गाङ्गेयदेवभुज्यमानतीरभुक्तौ कल्याण-विजयराज्ये नेपालदेशीयभाण्डशालिकश्रीआनन्दस्य कृते पाटकावस्थितपण्डितकायस्थश्रीश्रीकुरस्यात्मजश्रीगोपतिनालेखीदम् ॥

(The post-colophon entry given in the detailed account of Ñ1 in the Bālakānda was based upon a microfilm which is not clear. The above reading is from the enlarged photostat copy of Ñ1 recently obtained on loan from Dr Lokeshchandra, Director, The International Academy of Indian Culture, New Delhi, to whom we are very thankful for his kind courtesy and cooperation The word कायस्थ is added intralinear)

The MS represents the NE version

The following ∗ passages are exclusive to this MS (*Ins*) 239, 245 (A), 270, 271, 296, 309 (A), 311, 312, 315, 316, 317, 322, 328, 334, 337, 339, 340, 341, 347, 349, 350, 352, 363, 366, 372, 373, 383, 386, 387, 398, 414, 418 (A), 431, 436, 443, 445, 448, 449 (A), 450, 452, 453, 454, 455, 457, 460, 463, 466, 487, 490, 491, 496, 503, 519, 521, 522, 535, 538, 543, 544, 545, 549, 551, 552, 553, 554, 559, 561, 562, 564, 565, 567, 568, 569, 573, 588, 589, 596, 597, 626, 627, 628, 639, 665, 667, 675, 682, 684, 685, 690, 694, 713, 717, 721, 734, 735, 741, 743, 765, 786 (A), 786 (B), 813, 824, 831, 832, 833, 845, 846, 854, 856, 857, 863, 865, 868 (A), 872, 876, 877, 879, 882, 893, 895, 923, 925, 930, 938, 942, 944, 951, 1328, (*Subst*) 302, 439, 718

Ñ2

Baroda, Oriental Institute, No 14157 This is a microfilm of MS No 905 of the Bir Library, Kathmandu, Nepal, dated Newārī Samvat 795 (A D 1675) It is written on thick country paper, size 20½" ×5", in the Newārī script

98 folios are devoted to the Sundarakānda

For details, *vide* Bālakānda, Intro p XV

At the end of the Bālakānda, a list of the total number of Sargas and stanzas in each Kānda is provided, *pr m* Accordingly, the Sundarakānda has 43 Sargas and 2045 stanzas Actually, however, the present Kānda has 106 Sargas This number covers Crit Sargas 1–15 of Yuddha as well as Crit Sargas 63–66 of Kiskindhā

The MS represents the NE version

There is only one ∗ passage exclusive to this MS, *viz*, (*Ins*) 365 (A).

V1

Baroda, Oriental Institute, No 4 (Addenda) This is a microfilm of the MS which is in possession of the University Library, Patna Dated Śaka 1670 (A D 1748) Size of the microfilm 1" × ½". Maithilī script

The codex has preserved all the seven Kāṇḍas in 535 folios and has been utilized for the Crit Edition of Aranya and Kiṣkindhā. Crit Sargas 63–66 of Kiṣkindhā and Crit Sargas 1–15 (mostly illeg) of Yuddha are included in the present Kāṇḍa as its integral parts. Many Sargas are illegible in this Kāṇḍa, e g. the portion from 5 11 29 up to Sarga 5 19 of our Crit Text is illegible

For details, *vide* Aranyakāṇḍa, Intro. p. XIII

The MS represents the NE version

Only two * passages are exclusive to this MS , *viz* , (*Ins*) 298 and 826 (A)

V2

Baroda, Oriental Institute, No 14146. This is a transcript in Devanāgarī, of the Sundarakāṇḍa MS which is in possession of the Palace (Raj) Library, Darbhanga. The original MS in the Maithilī script is dated Śaka 1772 (A D 1850). The total number of folios is 62 with 14 to 15 lines to a page and about 66 to 72 letters to a line. The MS contains only the present Kāṇḍa

The Devanāgarī transcript contains 290 leaves (written on one side only) of size 13″ × 8″, with 22 lines to a page and 16 letters to a line. Margins are unruled. Sargas, which amount to 86, are numbered, while stanzas are not. The Sundarakāṇḍa commences from Crit Sarga 2 and ends with Crit Sarga 15 of Yuddha in this MS. Single and double dandas are used in first eighty-three leaves to demarcate the two halves of a stanza, while in the rest a single danda alone is used. Colophons with suitable Sarga names are written in red ink. Corrections which are very few are made in the margin either in black or red ink. Corrupt readings are at times noticed. The rule of parasavarna is generally followed. Writing legible and correct

The post-colophon entry, giving the date of the MS as also the scribe's name, at the end of this MS runs as follows

शाके १७७२ कार्तिकशुक्लत्रयोदश्यां रवौ श्रीगोनरशर्मणा लिखितमिदम्

The MS represents the NE version

The exclusive * passages peculiar to this MS are

(*Ins*) 152, 221, 417, 796, (*Subst*) 223, 227, 299

B1

Baroda, Oriental Institute, No 14125. Photo-copy *in situ* of MS No 348 of the Bibliothèque Nationale, Paris. Undated. This MS was utilized by Dr Gorresio for his edition, and was designated G by him. Palm-leaves Bengali script. Size of the photograph 17¾″ × 2¼″

The MS. is complete in seven Kāṇḍas, total number of folios for Sundara being 175. The MS has been utilized for the Crit Edition of the previous four Kāṇḍas also. It has 7 lines to a page and 45 to 50 letters to a line. Margins are unruled. Stanzas are unnumbered, while Sargas are numbered. The total number of Sargas for Sundara is 91. Crit Sargas 63–66 of Kiṣkindhā and Crit Sargas 1–12 of Yuddha are included in this MS as integral parts of Sundara. A single danda is used to mark the halves of the stanza. Colophons give significant Sarga names. Sometimes marginal readings as well as marginal corrections *pr m* are found. Corrections are at times made *sup lin* by the scribe himself. Stanzas are rarely transposed. The condition of the original MS. is generally good, but at some places the folios are broken. Handwriting is nice, devoid of errors. Rules of samdhi are usually observed and pṛṣṭhamātras are commonly used. Parasavarna is generally used. The Kāṇḍa is copied by a single scribe.

No date is recorded at the end of Sundara. But the Bālakāṇḍa gives the date Śaka 1610 (c. A D 1688)

The MS represents the NE version

There is only one * passage exclusive to this MS , *viz* , (*Ins*) 1278 (A)

are made *pr m* Marginal readings, over and above the original readings, are found Additional Sargas and omissions of stanzas (at times haplographically) are noticed Stanzas and lines are transposed in very few places The MS is in good condition Handwriting is neat and legible, devoid of errors Pṛṣṭhamātrās are used. Samdhi rules are strictly followed The whole MS. is copied by a single scribe

No mention of date of the MS and name of the scribe is noticed

The MS represents the NE version

This MS has got the following exclusive * passages (*Ins*) 187, 1037, 1076, 1082 (B), 1095, 1105, 1278 (B), 1282(C), (*Subst*) 364, 1387

D1

Poona, Bhandarkar Oriental Research Institute, No 825 of 1875–76 Dated Samvat 1650 (c A D 1594) Written on old paper, size 11″ × 4¾″ Devanāgarī script

This MS, utilized for the previous four Kāṇḍas, contains all the seven Kāndas in full The total number of folios for Sundara is 191 It has 10 lines on each page and about 40 letters in each line Margins are ruled Folio numbers are written in margin Sargas and stanzas are unnumbered The first Sarga of Sundara appears at the end of Kiṣkindhā as its part Crit Sargas 1–31 of Yuddha are relegated to Sundara in this MS Double dandas are used to separate both the halves of stanzas Colophons give appropriate Sarga names Very few marginalia Corrections, both *pr. m* and *sec m*, are found Some additional Sargas and stanzas are noticed Stanzas are sometimes transposed A few repetitions are to be found in this MS. The condition of the paper is old Writing fairly legible with few errors य is sometimes used for ज, so also प for ख The letter र्ध is replaced by द्ध Scribal errors such as विष्नु for विष्णु and स्वसुरेण for श्वशुरेण are noticed Visarga is dropped in many cases—generally at the end of a line The use of prsthamātrās is seen Samdhi rules are observed The whole Kānda is copied by a single scribe and is complete

The post-colophon entry at the end of this Kānda, giving its date, runs as follows

सवत् १६५० वर्षे कार्त्तिकमासेऽसितपक्षे दर्शतिथौ चन्द्रवारे लिखितमिद सुन्दरकाण्ड ॥ छ ॥

The MS represents the W version

The * passages exclusively found in this MS are (*Ins*) 43, 49, 530, 761, 787, 790, 821, 843, 852 and 936

D2

Baroda, Oriental Institute, No 12864 Dated Samvat 1716 (c A D 1660) Written on old paper, size 14½″ × 5½″ Devanāgarī script

The MS contains all the seven Kāndas and was utilized for the Crit Edition of Bāla, Aranya and Kiskindhā The MS has 80 folios (nos 74–154) for Sundara The folio has 11 lines to a page and about 154 letters to a line Margins are ruled in black ink Stanzas and Sargas are not numbered The first Sarga of Sundara appears at the end of Kiskindhā as its part Crit Sargas 1–5 of Yuddha are relegated to Sundara in this MS Black ink is used for dandas as well as colophons, but colophons are daubed over with red colour Colophons give significant Sarga names A single danda demarcates both the halves of stanzas No marginalia Some *pr m* corrections are found Stanzas are rarely omitted Transpositions of stanzas are noticed in few places The MS is dilapidated in condition Handwriting is nice, with few errors Corrupt readings are sometimes found Visarga dropped through mistake is inserted *sup lin* many times य is sometimes used for ज and vice versa, so also ख for प The letters र्म and र्ध are written as र्म्म and द्ध respy No prsṭhamātrās Rules of samdhi are generally followed The Sundara-kānda is complete

For details regarding date and scribe, *vide* Aranyakāṇḍa, Intro p XVII

The MS represents the NW version

The * passages exclusive to this MS are (*Ins*) 120, 216, 279, 397, 719, 937, 941, 953, 1193

D3

Ujjain, Scindia Oriental Institute No 5600 Dated Samvat 1787 (c A D **1731**) Written on paper, size 12″ × 5½″ Devanāgarī Script

The codex is complete in seven Kāndas, and was utilized for the Crit Edition of Aranya and Kiṣkindhā The total number of folios for Sundara is 127 It has 15 lines to a page and approximately 39 letters to a line Stanzas are unnumbered, while Sargas are numbered The aggregate number of Sargas of Sundara is 110 Crit Sargas 1–15 of Yuddha appear at the end of Sundara as its integral parts No marginalia Some additional Sargas are found Corrupt readings are sometimes noticed The Kānda is in good condition No prsthamātrās The Kānda is complete The codex seems to have been copied by a single scribe

For details, *vide* Aranyakānda, Intro p XVII

As stated at the end of the present Kānda, the scribe completed the Sundarakānda on Monday, the sixth day of the Bright Half of the month of Āsādha in Samvat 1787 (c A D **1731**)

सवत १७८७ अर्व्धिंदुऋपिवसुसत्यागते (?) अब्दे ॥ नापाढशुक्ल ६ चन्द्रवारे ॥

The MS represents the W version

This MS has a large number of exclusive passages, *viz*, (*Ins*) 98, 102, 103, 105, 108, 112, 115, 143, 148, 182, 190, 200, 213, 252, 259, 272, 294, 641 (B), 698, 703, 762, 830, 888, 912, 947, 971, 972, 1006, 1012, 1020, 1036, 1067, 1082 (A), 1087, 1103, 1111 (A), 1113, 1116(A)—(F), 1122, 1135, 1138, 1173, 1188, 1202, 1225, 1252, 1262, 1302, 1316, 1326, 1327, 1329, 1331, 1346, 1348, 1349, 1351, 1364, 1366, 1368, 1369, 1372, 1383 and App I Nos 3 and 6, (*Subst*) 375, 599, 902, 967, 1161, 1165, 1172, 1181, 1186

D4

Jodhpur, Palace Library, Bandha No 5 Dated Samvat 1788 (c A D **1732**) Written on paper, size 15″ × 6¾″ Devanāgarī script

The MS has preserved all the seven kāndas and has been utilized for the Crit Edition of Kiskindhā The total number of folios for Sundara is 133 It has 12 lines to a page and about 59 letters to a line Margins are ruled Stanzas as well as Sargas are unnumbered At the end of Sundara, the total number of stanzas of the present Kānda is stated to be 4655 The first Sarga of Sundara is read at the end of Kiskindhā as its integral part Similarly, Crit Sargas 1–31 of Yuddha are relegated to Sundara in this MS Single and double dandas are used at random to separate the halves of stanzas Colophons give significant names to Sargas Red ink is used for dandas Scribal mistakes such as कालेग्नीन् for कालाग्निम् are noticed, but they are corrected *pr m* either in margin or *sup lin* Omissions of stanzas and lines are found Additional Sargas and occasional transpositions of stanzas are noticed. The MS is somewhat old and writing is clear, with occasional errors The words प्रवृद्ध and विवृद्ध are usually written as प्रवृध and विवृध respy The word लाङ्गूल is generally written as लाङ्गुल विष्णु is written as विष्नु. No prsthamātrās Samdhi rules are generally observed The Kānda is copied by one person

The Yuddhakānda records Samvat 1788 (c A D **1732**) as the date of the MS

The MS represents the W version

The passages exclusive to this MS are (*Ins*) 116, 643, 763, (*Subst*) 304

D5

Baroda, in private possession (of Prof G. H Bhatt) Unnumbered, Dated Samvat 1831 (c. A D **1775**) Written on rough and durable paper, size 12½″ × 5¼″ Devanāgarī script Handwriting of North India

This codex is complete in seven Kāndas and is utilized for the Crit Edition of all the previous Kāndas The total number of folios for Sundara is 116 The MS contains the comm Śrngāratilaka

of Govindarāja The folio has approximately 14 lines to a page and about 50 and 54 letters to a line in the text and the commentary respy Folio 49^a contains the commentary portion only The total number of Sargas of Sundara is 68 as in the Vulgate Scribal errors such as विन्हि for विचेरु, नैरुत for नैर्ऋत, श्वैरं for स्वैरं are noticed The Kānda is copied by a single scribe.

For details, *vide* Kiskindhākānda, Intro p XVI (*i e* D5)

The post-colophon entry made at the end of Sundara indicates that the scribe completed the Kānda in Śrīpurusottamaksetra on Sunday, the twelfth day of the Bright Half of the month of Vaiśākha in Samvat 1831 (c A D. 1775)

लिक्ष[खि]त श्रीपुरुषोत्तमक्षेत्र सवत् १८३१ वैशाखमासे सुकल[शुक्ल]पक्षे द्वादसी रवि[रवि]वारे ॥

The MS represents the S recension and the text is usually of Govindarāja

No exclusive * passage is found in this MS

D6

Ujjain, Scindia Oriental Institute, No 1611 Dated Samvat 1837 (c A D 1781) Written on old and durable paper, size 13″ × 5½″ Devanāgarī script.

This MS contains all the seven Kāndas, written probably by different scribes at different periods. The MS is utilized for the Crit Edition of all the earlier Kāndas. It has 131 folios for Sundara The central part of the first folio is kept blank The folio has 11 lines on each page and about 40 letters in each line Margins are ruled Only the Sargas are numbered, stanzas are not The total number of Sargas of Sundara is 106 Crit Sargas 63–66 of Kiṣkindhā are read in the beginning of Sundara Similarly, Crit Sargas 1–15 of Yuddha are relegated to Sundara Double dandas in red ink are used to demarcate the two halves of stanzas. Colophons which give suitable Sarga names are written in red ink Corrections are made by the scribe himself in margin. Corrupt readings are found in plenty, *e g* श्रुत्वया for श्रूयता and प्राप्यम् for पथ्यम् Additional Sargas and omissions of stanzas are noticed Stanzas and lines are transposed only in few places Condition good Writing fairly legible, with some errors Scribal errors like तम्रमुख for ताम्रमुख are found Samdhi rules are generally followed The whole Kānda is written in one hand and is complete

The post-colophon remark, giving the name of the scribe as also the date and place of the MS at the end of Sundara runs as follows

सवत् १८३७ शाके १७०२ पौषे कृष्णपक्षे १४ रविवारान्वितताया ४५ ज्येष्ठानक्षत्र ३९।४६ गडयोग ४०।५३ ववकर्णे ३० लिखित प श्रीदुवे खगराय कनोजिया टहरोली शुभस्थान ॥

The Ms represents the NE version.

There is no * passage exclusive to this MS

D7

Ujjain, Scindia Oriental Institute, No 1633 Dated Samvat 1888 (c A D 1831) Machine-manufactured paper, size 12″ × 5″ Devanāgarī script Handwriting of Rajasthan

This codex, utilized for the Crit Edition of Bāla and Kiskindhā, contains all the seven Kāndas, total number of folios for Sundara being 216 The folio has 7 lines to a page and about 33 letters to a line Sargas and stanzas are numbered Sargas of Sundara amount to 68 as in the Vulgate No prsthamātrās The Kānda is complete and is from the pen of a single scribe

For details, *vide* Kiskindhākānda, Intro p XVII

At the end of Uttara, it is stated that the entire MS was completed by Pandit Śrī Tiwārī Lākhana in the Samvat year 1888 (c A D 1831)

The MS represents the S recension

No exclusive * passage is found in this MS

D8

Poona, Bhārata Itihāsa Sāmśodhaka Mandala, No 844 Dated Śaka 1698 (c A D 1776) Written on paper, size 14″ × 6½″ Devanāgarī script

This codex contains all the Kāndas except Kiṣkindhā and has been utilized for the Crit Edition of Aranya Sundara has 154 folios The folio has 8 lines to a page and about 47 letters to a line The total number of Sargas of Sundara amounts to 68 as in the Vulgate Black ink is used for dandas and colophons Scribal errors are corrected in margin So also letters dropped through oversight are inserted in margin विष्णु is written as विष्नु No pṛsthamātrās Samdhi rules are generally followed The Kānda is from the pen of a single person and is complete

For details, *vide* Aranyakānda, Intro p XVI

The MS contains the commentary of Mahesvaratīrtha

Although no date is mentioned at the end of Sundara, there is mention at the close of Uttara that the codex was completed in the Śaka year 1698 (c A D 1776).

The MS represents the S recension

The following * passages are exclusive to this MS (*Ins.*) 26, 48, 132, 1115

D9

Jodhpur, Palace Library. Unnumbered Undated. Written on tough paper, size 13½″×6″ Devanāgarī script.

This codex contains all the seven Kāndas written probably by different scribes at different periods and is thus a composite MS It has been fully utilized for the Crit Edition of the previous four Kāndas The total number of folios for Sundara is 212 Folio 99 is blank. It has 8 lines to a page and about 34 letters to a line Sargas of Sundara amount to 68 as in the Vulgate Dandas are in red ink, while colophons are in black ink Corrupt readings are found in big number, e g अशिनौ for अश्विनौ and सुगातकालाग्नि for युगान्तकालाग्नि Anusvāra is sometimes dropped when it is required and vice versa Scribal mistakes such as सास for मास are also noticed No pṛsthamātrās The Kānda is from the pen of a single scribe and is complete

For details, *vide* Aranyakānda, Intro p XV (*i e* Dt1)

The MS contains the commentary Tilaka of Nāgesa Bhaṭṭa

No date is mentioned at the end of Sundara

The MS represents the S recension

No exclusive * passage is found in this MS

D10

Jodhpur, Palace Library, Bandha No. 4. Undated Written on paper, size 13½″ × 7″ Devanāgarī script

The MS, utilized for the Crit Edition of Bāla and Kiskindhā, has all the seven Kāndas The total number of folios for Sundara is 88, the last folio being unnumbered It has 18 lines to a page and approximately 40 letters to a line Margin is unruled Stanzas and Sargas are not numbered The first Sarga of Sundara appears at the end of Kiskindhā as its integral part. Crit Sargas 1–15 of Yuddha are relegated to Sundara in this MS There is no device to separate the halves of stanzas Colophons contain appropriate Sarga names No marginalia Corrections are few in number and are made by the copyist himself with yellow pigment of black ink Corrupt readings are found, e g दुर्देरुश्रथिता for दुर्मना व्यथिता and हृदला for अबला Omissions of stanzas are noticed here and there Some additional Sargas are found Stanzas and lines are at times transposed Conditions good Writing neat and legible, with some errors. Visarga is unnecessarily inserted in many places. The word दुरात्मा is usually written

as दुःसाता Scribal errors such as रागवस्य for राघवस्य, देनु for धेनु, सस्वदर for समुन्दर, भ्रश for भृश are to be found many times No prsthamātrās The Kānda is copied by a single scribe and is complete

At the close of Aranya, it is stated that a Brahmin by name Gopāla Khare wrote the MS at Kalāmūla Matha in Central Kashmir Though the MS is undated, it seems to be about 350 years old

The MS represents the NW version

Only two exclusive * passages are found in this MS, *viz*, (*Ins*) 76 and 881

D11

Jodhpur, Palace Library, Bandha No 5 Dated Samvat 1835 (c A D 1779) Written on paper, size 15" × 5½" Devanāgarī script

The MS has all the seven Kāndas and was utilized for the Crit Edition of Kiskindhā It has 173 folios for Sundara, folio no 97 being duplicated The folio has 9 lines to a page and about 40 letters to line The first Sarga of Sundara appears at the end of Kiskindhā as its integral part, while Crit Sargas 1–15 of Yuddha are relegated to Sundara Colophons and dandas are written in black ink Colophons contain significant Sarga names Very few marginalia Additional Sargas are found Stanzas are sometimes omitted Corrupt readings are found in plenty, e g ममाप्राप्तु for मयात्मा च Scribal mistakes are also noticed Visarga is sometimes unnecessarily inserted, e g समुपचक्राम for समुपचक्राम जीवितम् is always written as जीवतम् No prsthamātrās The Kānda is written in one hand and is complete

For details, *vide* Kiskindhākānda, Intro p XIX, (i e D1a)

The post-colophon remark at the end of Uttara indicates that the entire MS. was completed by a Brāhmin named Rsirāma at Krsnagadh on the 5th day of the Bright Half of the month Kārtika in the Samvat year 1835 (c A D 1779).

The MS represents the NW version

The * passages exclusive to this MS are (*Ins.*) 114, 266, 590, 669, 699, 739, 910, 1152, 1388.

T1

Madras, Adyar Library, No 72372 Undated Written on palm-leaves, size 18½" × 2" Telugu script.

The MS, utilized for the Crit Edition of the previous four Kāndas, contains all the seven Kāndas. Folios 177 to 217 cover the portion of Sundara Sargas of Sundara amount to 68 as in the Vulgete, Sarga numbers being mentioned in words The whole MS is written in one hand

For details, *vide* Aranyakānda, Intro p XIX

Although no date is recorded anywhere in the MS, the MS seems to be more than 500 years old.

The MS represents the S recension.

No exclusive * passge is found in this MS

T2

Madras, Adyar Library No 75597 Undated Written on palm-leaves, size 19¼" × 2". Telugu script

This MS, utilized for the Crit. Edition of all the earlier Kāndas, contains only the first six Kāndas written by different scribes Aranya and Sundara seem to have been written by one scribe. The total number of folios for Sundara is 23 The back side of folio 23 is blank The folio has 16 to 18 lines to a page and 124 to 130 letters to a line Sarga numbers are stated in words Sundara has 67 Sargas in all, Vulgate Sargas 59 and 60 (=Sargas 57 and 58 of the Crit Edition) being combined into one Sarga The word क्रू is written as क्रर

For details, *vide* Aranyakānda, Intro p XX.

The MS is not dated anywhere, but it seems to be 350 years old.

The MS represents the S recension

The exclusive * passages peculiar to this MS are (*Ins*) 285, 659, 818, 1049, 1128, 1140, 1209, 1337, 1354 and App I No 10

T3

Madras, Adyar Library, No 74122. Dated Śaka 1730 (A D 1808) Written on palm-leaves, size 19¼″ × 2¼″ Telugu script.

The MS has preserved all the seven Kāndas and has been utilized for the Crit Edition of Kiskindhā Folios 134 to 169 comprise the subject-matter of Sundara The folio has 13 to 16 lines per page and about 102 to 106 letters per line Sargas, which amount to 68 as in the Vulgate, are numbered in words The word क्रूर is written as कृर The MS. is written in one hand

For details, *vide* Kiṣkindhākānda, Intro. p XX

As stated at the end of the Uttarakānda, the MS was completed by Laksmana on Wednesday, the tenth day of the Dark Half of the month of Caitra in the Śaka year 1730 (*i.e.* 20th April 1808).

The MS represents the S recension

Only two * passages are exclusive to the MS, *viz*, (*Ins*) 16 and 1356

G1

Baroda, Oriental Institute, No 6362 Dated Kollam 993 (A D 1818). Written on palm-leaves, size 16½″ × 2½″ Grantha script.

This MS is complete in seven Kāndas and is utilized for the Crit Edition of all the previous Kāndas Folios 94^a to 119 cover the portion of Sundara. Sargas are numbered in words and they are 68 as in the Vulgate No additions and omissions. Corrupt readings like अटरेश्वर for अण्डजेश्वर are of rare occurrence The word ताम्रमुख is written as ताम्रमुख. Samdhi rules are generally followed. The whole MS. is from the pen of a single scribe

For details, *vide* Aranyakānda, Intro p XX.

As stated at the end of Uttara, the MS was completed by Śrīnivāsan on Friday, the 28th day of the month of Mithuna (named here as Āni) in Hastanaksatra in Kollam year 993 called Bahudhānya samvatsara (A D 1818).

The MS. represents the S recension

The following * passages are found exclusively in this MS. (*Ins*) 27 (A), 851, 1023, 1201, 1281

G2

Trippunithura (Travancor-Cochin, now Kerala State), Maharaja's Grantha Library, Sanskrit College, No 152 Undated Written on palm-leaves, size 17″ × 1¾″. Grantha script.

The MS is complete in seven Kāndas and is utilized for the Crit Edition of the previous four Kāndas Folios 191 to 234 comprise the portion of Sundara Sargas, 68 as in the Vulgate, are numbered in words No additions and omissions The scribal peculiarities of G1 are shared by this MS. also Samdhi rules are mostly observed The entire MS is from the pen of a single scribe.

For details, *vide* Aranyakānda, Intro p XXI

Though the MS. is undated, it seems to be about 300 years old

The MS represents the S recension

Only one * passage is exclusive to this MS., *viz*, (*Ins.*) 1219.

G3

Ahmedabad, in private possession (of Muni Śrī Punyavijayaji) Unnumbered and undated Written on palm-leaves, size 15″ × 2¼″ Grantha script

The MS. contains all the seven Kāndas and has been utilized for the Crit Edition of the four earlier Kāṇḍas Folios 83 to 102 comprise the subject-matter of Sundara Sargas of Sundara amount to 68 as in the Vulgate and bear numbers in words No additions and omissions. Some lines are illegible. Repetitions of stanzas are found in few places The word ध्रुव is written as धृवं The scribal peculiarities of G1 are shared by this MS also The MS is written in one hand

For details, *vide* Aranyakānda, Intro p XXI

The MS represents the S recension

Only two * passages are exclusive to this MS, *viz*, (*Ins*) 206 and (*Subst*) 1373.

M1

Trippunithura (Travancore-Cochin, now Kerala State), Maharaja's Grantha Library, Sanskrit College, No 158 Dated Kollam 865 (c A D 1690) Written on palm-leaves, size 20″×2″ Malayālam script

The MS, utilized for the Crit Edition of the previous four Kāndas, is complete in seven Kāndas The portion of Sundara is covered by folios 162 to 207 The folio has about 13 lines to a page and 94 to 96 letters to a line. Margins are unruled and folio numbers are written therein Stanzas are unnumbered Sargas are numbered in words and they are 68 as in the Vulgate Daṇḍas are not used, the writing is continuous No marginalia, no corrections, no additions Stanzas are rarely omitted. Transpositions of stanzas and lines are few in number The MS. is not in good condition the central part as also the two ends of folios are broken. Some pādas are damaged Writing is clear and correct with few errors. The following scribal peculiarities are noticed कर्ता is written as कर्त्ता, धर्मे a धर्म्मे, यें as र्य्यें, ध्वज as ध्द्वज, and दर्पित as दार्प्पित. The rules of samdhi are observed. The whole MS is written in one hand.

The Uttarakāṇḍa states that the MS was completed by Candraśekharan, son of Karakujathihrikkum Pillai Kutti for Śivatirattu Mullamangalattu Śivantiravāsi on the 29th day of the month of Kārtika in the Anṭu (*i e* Kollam) year 865 (A D. 1690)

The MS represents the S recension

The * passages exclusive to the MS. are. (*Ins*) 644, 780, 884 and 1008

M2

Trippunithura (Travancore-Cochin, now Kerala State), Maharaja's Grantha Library, Sanskrit College, No. 953 Dated Kollam 817 (c A D. 1642). Written on palm-leaves, size 12½″ × 2″ Malayālam script.

This MS contains only three Kāndas *viz* Sundara, Yuddha and Uttara and has 310 folios in all. The total number of folios for Sundara is 70 Two blank folios are inserted one at the beginning and the other at the end of the MS The folios has 11 lines to a page and 55 to 60 letters to a line Margins are unruled and folio numbers are written therein Stanzas are unnumbered Sargas are numbered in words. Sargas of Sundara amount to 68 as in the Vulgate Sargas generally begin with श्रीरामाय नम. There is no device to separate the ślokārdhas or even slokas. Corrections by a different hand are found No marginalia, no additions Stanzas are very rarely omitted Instances of transpositions of stanzas and lines are very few Condition good Handwriting is nice and correct The scribal peculiarities of M1 are shared by the present MS also. Samdhi rules are observed The whole MS is written in one hand.

1051, 1052, 1053, 1055, 1056, 1058, 1059, 1062, 1070, 1073, 1074, 1083, 1091, 1123, 1151, 1234, 1259, 1266, 1268, 1280, 1288, 1355, 1365 = 60
Substitute Nil

Two things stand out clearly from this analysis (i) S recension has not remained static since it first received the text from the North It has as many as 175 exclusive additional passages in addition to the Appendix passages, which indicates that in course of time, the text of the S recension has undergone inflation (ii) It is noteworthy that out of a total of 175 exclusive star passages, as many as 115 are common to *all* the codices of the S recension—which indicates the uniformity of the text-tradition in the S recension which is otherwise discernible on the whole

These conclusions are borne out by the fact that individual codices of the S recension have a negligible number of exclusive star passages—a total of 33, which would be reduced to a mere 22, if T2 and T3 (which are noticed in detail below) are excluded M2 is a codex utilized for the first time it has nine exclusive insertions However, it by no means follows that the text preserved in the S recension carries a dead—rubber-stamp—uniformity As a matter of fact, each one of the MSS carries variants which are peculiar to itself or common to one or more MSS of the S recension or sometimes even common to one or more of the codices of the different versions of the N recension The variations in the readings of the different codices of the S recension would appear to be of the same kind as are found in the codices of the N recension It would therefore be erroneous to believe that the uniformity of the S recension is artificial or unnatural

T2

There are, moreover, two MSS —T2 and T3—which reveal significant affinity with the MSS of the N recension. T3 shows not infrequently variants which are common to one or more MSS of the N recension The deviations of T2 from the text-tradition of the S recension are, however, significant by virtue of their nature as well as number In the first place, T2 has an Appendix passage (No 10) of 33 lines as an insertion exclusive to itself Secondly, it has nine exclusive inserted star passages all its own (for details see the description of the codex) This is indicative of the fact that this codex is not toeing the line of the S recension

More important is the fact that T2 discloses positive agreement with MSS. of N recension in passages which are not found in any other MS of the S recension It has the following nine star passages in common with N recension (two or more MSS) 679, 680, 999, 1045, 1273, 1320, 1342, 1357, 1370. It has one passage, no 453, in common with Ñ1 only Together with D7–9 which are composite Southern codices, T2 reads the following 15 star passages in common with N recension (one or more MSS) 1101, 1114, 1143, 1272, 1274, 1291, 1300, 1305, 1318, 1319, 1323, 1332, 1338, 1344, 1359 Together with D7 9, it reads 1102 in common with N MSS

In the matter of variants, T2 is seen to go with N recension much more frequently than with MSS. of S recension This codex, therefore, while retaining its basic character as a Southern codex, does provide an indication, which other S MSS , too, more or less support, that the S recension is not a closed recension in the sense that it has not altogether resisted additions or modifications without sacrificing the unity of its text-tradition That this recension has preserved a more ancient text than the N recension has been pointed out, among others, by the editors of the preceding *Kāndas* of this edition, this view is amply justified by the state of language and grammar in this *Kānda* also

N recension

The Northern recension is represented by the NE version (Ñ V B D6), the NW version (Ś1 D2 10 11) and the W version (D1 3 4). The NE version includes the codex Ñ1 which, as is already known, is our earliest MS of the *Rāmāyana* so far available The editors of the previous *Kāndas* have

already pointed out that despite its being a NE codex by virtue of its script and provenance, it is generally in agreement with the NW version Let us discuss its character in detail.

Ñ1

This codex assumes additional—perhaps, intriguing—importance for the Sundarakānda and the following two *Kāndas* for two reasons Firstly, the last three *Kāndas* beginning with the Sundarakānda are written by a scribe different from the one who copied the first four *Kāndas* Secondly, there is no mention of the date of copying or any other personal data anywhere in any of these three *Kāndas*

The codex contains a post-colophon entry at the end of the Kiskindhākānda, *i e*, at the end of the first Sarga of the Sundarakānda here, which is as follows

सवत् १०७६ आषाढ वदि ४ महाराजाधिराज-पुण्यावलोक-सोमवशोद्भव-गरुडध्वज-श्रीमद्-गाङ्गेयदेव भुज्यमान तीरभुक्तौ कल्याणविजयराज्ये नेपालदेशीय- भाण्डशालिक श्रीआनन्दस्य कृते पाटकावस्थित (कायस्थ *int lin*) पण्डित-श्री-श्रीकुरस्यात्मज-श्रीगोपतिनालेखीदम् ।

Prof G H Bhatt, the former General Editor, had reproduced this entry in the description of Ñ1 in his Introduction to the Bālakānda (p xv) but he had realized that his reading was far from satisfactory and accepted the correctness of Dr Mirashi's reading (cf. B O R I Vol XXIII [1942], p 293) in a footnote on the first page of his Supplementary Introduction to the same *Kānda* The original wrong reading was somehow reproduced in the Introduction (p ix) to the Ayodhyākānda This entry states that the copy of the *Rāmāyana* was made by Gopati, son of Śrīkura, in the Samvat year 1076 which has been unanimously identified with Vikrama Samvat 1076 and is thus equivalent to 1020 A D We are not here concerned with the historical question of the identity of the king mentioned in this entry What is more important for our purposes is the fact that the first scribe Gopati went on with the work of copying the *Rāmāyana* from *Kānda* to *Kānda* without mentioning his name or date anywhere until he came to the end of the Kiṣkindhākānda at the close of which he affixed a colophon giving the date of copying, the name of the ruling king and his own identity as well in a manner which clearly shows that he had completed his task Now, it is impossible to believe that a scribe would be commissioned to copy the text of the *Rāmāyana* up to the end of the Kiṣkindhākānda only. The question naturally arises as to what made the scribe suddenly to end his assignment and affix his signature, as it were, at the end of his part of the work by way of the post-colophon entry

The second question relates to the data of the copying of the last three *Kāndas* beginning with the Sundarakānda As no date is mentioned anywhere in this part of the MS , it is difficult to state with any degree of certainty what margin of time separates, if it does at all, the copying of the first four *Kāndas* from that of the last three in this codex In fact, had it not been for the continuous numbering of the folios of Sundara and the two following *Kāndas*, a more fundamental question would have naturally risen whether these three *Kāndas* really form part of a single MS whose first four *Kāndas* were copied by Gopati We may also take note of the fact that the first four *Kāndas* as well as the last three are copied continuously *i e* without leaving any space between the end of the preceding *Kānda* and the beginning of the following ones It is only at the end of the Kiskindhākānda that this uniformity is broken the Kiskindhākānda ends on folio 376[a] with only a single line written on it while the Sundarakānda is commenced on folio 377[a]

Ñ1—its character

Prof G H Bhatt has stated in the Introduction to the Aranyakānda that Ñ1 appeared to lean towards the NW version rather than the NE version to which it belonged Prof D R Mankad, in his Introduction to the Kiskindhākānda, endorsed this observation of Prof Bhatt on the strength of the evidence of the Kiskindhākānda While in the Aranyakānda Ñ1 has 185 star passages (87 ins + 98 subst) in common with NW version, it has 186 star passages (95 ins + 91 subst.) in common with NW version in the Kiskindhākānda This clearly shows that the affiliation of this NE codex to the NW version is not accidental or casual This is confirmed negatively by the fact that Ñ1 has 40 star passages

(16 ins + 24 subst) in common with the NE version (one or more MSS) in the Aranyakānda, while in the Kiskindhākānda it has merely 3 inserted star passages common to NE version (one or more MSS). It is obvious that while Ñ1 remains steady in its relation with NW version in both the Aranyakānda and Kiskindhākānda, its relation with NE version, so far as the evidence of the star passages goes, deteriorates substantially in the Kiskindhākānda

This tendency of Ñ1 to agree with NW version rather than NE version continues to be as pronounced in the Sundarakānda as in the Kiskindhākānda. Let us consider the evidence in detail

At the outset, we find that in regard to the extent of the Sundarakānda, Ñ1 agrees with NW MSS rather than with NE MSS For, while the NE MSS, *viz*, Ñ2 V1 B1 3 4 D6 include Sargas 63–66 of the Kiskindhākānda (Cr Ed) in the Sundarakānda, Ñ1 agrees with NW and W MSS, *viz*, Ś1, D1 2 4 10 11 and reads the first Sarga of the Sundarakānda (Cr) as the last Sarga of the Kiskindhākānda That this agreement of Ñ1 with NW MSS is not accidental becomes clear when we consider the evidence provided by the star passages in the Sundarakānda

Note NW stands for NW + W MSS in this section

Ñ1 going with NW (one or more MSS.) only

Ins 30, 38, 46, 58, 96, 100, 106, 138, 154, 282, 288, 370, 442, 449, 456, 458, 461, 468, 475, 481, 483, 488, 512, 514, 523, 546, 555, 572, 581, 587, 600, 601, 708, 709, 712, 723, 725, 740, 746A, 756, 757, 769, 782, 788, 791, 810, 816, 820, 822, 827, 834, 869, 880, 915, 920, 929, 943, 954, 982, 1033, 1061, 1065, 1068, 1071, 1126, 1130, 1139, 1150, 1153, 1156, 1218, 1236, 1241, 1249, 1289, 1290, 1310, 1317, 1321, 1330, 1336, 1376, 1391 = 83

Subst 32, 247, 516, 575, 579, 593, 595, 598, 803, 828, 878, 883, 886, 896, 973, 988, 1001, 1028, 1142, 1148, 1184, 1203, 1210, 1221, 1271, 1282B, 1309, 1371A, 1382 = 29

Ñ1 going with NE (one or more MSS) only

137, 273 = 2 (both insertions)

The obvious conclusion is reinforced by negative evidence, too

NE (two or more MSS) only without Ñ1

Ins 6B, 8, 40, 44, 55, 78, 85, 87, 89, 90, 97, 107, 131, 133, 135, 145, 150, 159, 171, 181, 192A, 207, 211, 233, 235, 248, 250, 260, 261, 269, 274, 291, 301, 318, 320, 321, 323, 329, 331, 344, 345, 346, 348, 361, 362, 365, 374, 379, 402, 409, 412, 424, 426, 428, 440, 446, 447, 462, 467, 472, 500, 506, 507, 509, 513, 547, 556, 557, 560, 621, 622, 634, 638, 640, 661, 677, 696, 747, 753, 755, 770, 781, 783, 805, 806, 826, 835, 862, 898, 901, 924, 940, 1025, 1034, 1035, 1038, 1042, 1047, 1060, 1066, 1079, 1154, 1171, 1237, 1295, 1298, 1301, 1308, 1314, 1335, 1345, 1350, 1381, 1390 = 114

Subst 12, 31, 36, 61, 64, 66, 69, 69A, 70, 101, 109, 111, 117, 127, 134, 139, 140, 141, 166, 176, 177, 178, 194, 196, 198, 202, 208, 218, 219, 226, 230, 232, 253, 254, 256, 268, 303, 305, 336, 343, 353, 376, 380, 422, 429, 430, 433, 437, 451, 459, 474, 478, 489, 492, 495, 504, 576, 580, 586, 592, 636, 637, 668, 701, 702, 711, 728, 733, 749, 750, 773, 785, 792, 793, 794, 797, 799, 811, 812, 814, 829, 837, 838, 858, 899, 900, 905, 926, 935, 939, 975, 990, 991, 997, 998, 1004, 1022, 1026, 1046, 1054, 1057, 1158, 1204, 1205, 1206, 1227, 1240, 1260, 1264, 1276, 1283, 1311, 1322, 1340, 1374, 1375, 1377, 1379 = 118

NW (two or more MSS) only without Ñ1

Ins 5, 7, 14, 15, 17, 19, 25, 28, 34, 47A, 53, 60, 74, 75, 84, 88, 91, 92, 95, 96A, 110, 119, 130, 351, 381, 411, 420, 444, 482, 566, 632, 635, 700, 707, 724, 767, 772, 775, 957, 1016, 1018, 1027, 1112, 1282D, 1282E, 1333 = 46

Subst 2, 6A, 21, 73, 129, 246, 434, 438, 441, 485, 602, 670, 771, 817, 819, 1313 = 16

Besides, in regard to variants, Ñ1 is found to go more frequently with NW MSS than with NE

MSS. The evidence provided by the Sundarakānda considered both positively and negatively would compel the conclusion that Ñ1 is a filiate of NW version rather than a codex of NE version to which it belongs

Ñ1 has, in fact, gone further It appears that it has developed its own identity—independently of any version When Prof Mankad remarked in his Introduction to the Kiskindhākānda, 'the point worthy of note is this that there are some cases in which Ñ1 does not go with NE, NW or S *i e* it has its own tradition' (p xxix), he could not have had in mind the evidence of the Kiṣkindhākānda only, because in the Kiskindhākānda Ñ1 has only *two* exclusive insertions (nos 148 and 1233) and *two* exclusive substitute passages (nos 183 and 614)—which would be negligible as evidence on which to base any opinion. Probably, he had the evidence of the Araṇyakānda in mind for, in that *Kānda*, Ñ1 has 47 exclusive passages (38 ins + 9 subst) In comparison with the practically total absence of exclusive passages in the Bālakānda, Ayodhyākānda and Kiskindhākānda, the existence of as many as forty-seven exclusive passages in the Aranyakānda is striking and marks a deviation in the character of this codex in that *Kānḍa*

In the Sundarakānda, this deviationist tendency of Ñ1 reveals itself quite clearly. It has in this *Kānda* a total of 131 exclusive passages (128 ins + 3 subst) all to itself For details, see the description of the codex. This is practically one-tenth of the total number of star passages in the whole *Kānda* and is quite remarkable for a single MS. to register.

Lastly, N recension (NW two or more MSS + NE two or more MSS) going without Ñ1 in the following star passages

4, 6, 9, 10, 11, 35, 51, 56, 57, 62, 99, 163, 183, 186, 203, 205, 209, 210, 214, 327, 382, 570, 571, 582, 630, 646, 647, 649, 650, 710, 754, 774, 776, 1134, 1195, 1197, 1198, 1199, 1213, 1275, 1276, 1286, 1287, 1297, 1299, 1312 = 46

Out of these, six passages *viz.* 51, 214, 1134, 1213, 1276, 1286, are not supported by D3 Besides, the following eight passages of N recension are not supported by any MS of W version

392, 393, 578, 974, 989, 1030, 1315, 1334

There is not a single star passage which is common to Ñ1 and W version exclusively

There is not a single star passage in which Ñ1 agrees alone with one or more MSS of the S recension

The following conclusions may be drawn on the basis of this evidence of the Sundarakānda.

1 Ñ1 represents a text-tradition of the Northern recension after the original common text had been divided into the Northern and the Southern recensions.

2 Ñ1 individually reveals no influence of the S recension.

3 Ñ1 represents a text-tradition of the N recension before its bifurcation into NW and NE versions occurred, because 54 star passages which are exclusive to the N recension are absent in Ñ1. This would be possible only if the text-tradition common to NW and NE recension developed after the text-tradition represented by Ñ1 had separated from it

4 The text-tradition represented by Ñ1 later came under the influence of NW version after the bifurcation of N recension into NW and NE versions took place, as the 112 star passages (83 ins + 29 subst.) which Ñ1 has in common with NW only would show.

5 At the same time, the text-tradition of Ñ1 was itself undergoing inflation as indicated by the 131 exclusive star passages which are not found in any other codex

6 All these stages of development were completed before 1020 A.D , the date of the codex

Before concluding these observations regarding Ñ1, it is worth noting that the individualistic tendency of Ñ1 represented by its own exclusive passages is fluctuating in Bālakānda and Ayodhyā-

kānda, it is practically non-existent, it emerges in a definite form in Aranyakānda (with 47 exclusive passages), subsides in Kiskindhākānda (with 4 exclusive passages) and appears again in a pronounced manner in Sundarakānda (with 131 exclusive passages) Obviously, we have to wait for the evidence of the last two *Kāndas* before arriving at a final assessment of the character of this codex

Other NE MSS

$\tilde{N}_2$ and B_1 continue to remain steady in the text-tradition represented by NE version But the other three codices of Bengali version, *viz*, B_{2-4} which are utilized for the first time show a varying degree of fluctuation as indicated, for example, by the number of exclusive star passages in each one of them More particularly, B_3 and B_4 are seen sometimes to agree with MSS of NW version and at others recording their own individual variant readings B_4 has twelve additional lines at the end of Appendix passage no 12 which it has in common with other N MSS

W version

The question of the existence of an independent Western version was first mooted by Prof G H Bhatt in his Introduction to the Bālakānda, but he later revised his opinion in the Introduction to the Aranyakānda and stated that the MSS in question should be included in NW version as there was not enough evidence to warrant the postulation of an independent Western version Before Prof Bhatt revised his opinion in 1963, the Ayodhyākānda had been published and its editor, Dr P L Vaidya, had seen no need to differ from Prof Bhatt's opinion and accepted an independent W version represented by three MSS Prof D R Mankad, editor of the Kiskindhākānda, took note of the shift in Prof Bhatt's view, examined the question in relation to Kiskindhākānda and came to the conclusion that the acceptance of an independent W version would be justified.

It is only natural that this important question should be investigated in relation to the Sundarakānda There are three MSS, *viz*, $D_{1\ 3\ 4}$ involved in the problem so far as this *Kānda* is concerned. We shall examine the evidence furnished by each one of them

We may note in the beginning that in regard to the extent of the Sundarakānda $D_{1\ 3\ 4}$ agree with NW MSS in reading the first Sarga of the Sundarakānda (Cr) as the last Sarga of the Kiskindhākānda. As regards the end of the Sundarakānda, all N MSS except B_1 $D_{1\ 2\ 4}$ read Sargas 1–15 of the Yuddhakānda (Cr) in the Sundarakānda. D_1 and D_4 stand apart from all the other MSS of both the recensions in reading Sargas 1–31 of the Yuddhakānda (Cr) as part of the Sundarakānda

Let us examine the three codices individually on the basis of star passages

D_1

Exclusive passages 43, 49, 530, 761, 787, 790, 821, 843, 852, 936 (all insertions)

It has only one passage—no 52—in common with NE only and none at all in common with NW only It has two insertions—no 51 and 945—and one subst passage, no 889, in common with NW and NE versions taken together It has no passage in common with S recension only

D_4

Exclusive passages

Ins · 116, 643, 763, *Subst* 304

D_4 agreeing with	NE only	Nil
,, ,, ,,	NW only	442, 632, 635
,, ,, ,,	N recension	*Ins* 408, 435, *Subst* 809
,, ,, ,,	S recension	Nil

This analysis shows that there is hardly anything distinctive about these two MSS, that they are individually not influenced by S codices so far as star passages are concerned, that on the whole they

are N MSS , D_1 having a single star passage in common with NE but none with NW, and D_4 having three star passages in common with NW but none with NE

This assessment of their character remains unaffected when the two MSS are considered together D_1 and D_4 have one insertion (531) and one substitute passage (3) exclusive to them together

They have the following star passages in common with N recension (one or more MSS.) only

Ins 104, 154, 164, 214, 367, 369, 385, 403, 607, *791*, 1040, 1075, 1124, 1125, *1126*, 1132, *1147*, 1213, *1218*, *1236*, 1257 (nos in *italics* being found only in $\tilde{N}_1$ among NE MSS)

Subst 124, 199, 604, 605, *896*, *973*, 976, *988*, 1134, 1137, *1148*, 1183, *1184*, *1203*, 1216, *1221*, 1286 (nos in *italics* being found only in $\tilde{N}_1$ among NE MSS)

D_1 and D_4 together have no star passage common with S recension only

Next, let us consider D_1 and D_4 each in combination with D_3 The picture emerging from the above detailed consideration does not change materially, although the impact of D_3 is not imperceptible.

D_1 and D_3

—have the following star passages exclusive to them

Ins 18, 39, 47A, 50, 671, 676, 722, 760, 870, 885, 892, 903, 916, 918, 958, 968, 985 = 17
Subst 22

—have in all 24 star passages in common with N recension out of which

(i) 5, 7, 19, 34, 88 are insertions common to NW version (one or more MSS) only,

(ii) 6, 9, 10, 57, 62, 83, 93, 464, 868, 952, 1197 are insertions and 35, 54, 56, 73, 1243 are substitute passages common to N recension (one or more MSS of NW and NE versions),

(iii) 410, 816 are insertions and 32 a subst passage common to NW (one or more MSS) and $\tilde{N}_1$ only from the NE version

—have only five star passages common to S recension (one or more MSS 20, 24, 27, 529, 927) (all *insertions*)

Now let us consider D_3 and D_4 together.

D_3 and D_4

—have five exclusive star passages 118, 142, 515, 798, 964 (all *insertions*).

—have 465, 501, 511, 646, 672, 909, 1231 (*ins.*) and 670 (*subst.*) in common with N recension (one or more MSS)

—have 456, 514, 601, 712, 740, 756 (*ins*) and 883 (*subst*) in common with NW (one or more MSS) and $\tilde{N}_1$ only from NE version.

—have no star passage common to S recension only

D_3

The picture undergoes a significant change when we examine D_3 individually and $D_{1\,3\,4}$ all together Considered individually, it has two Appendix passages (Nos 3 and 6) consisting of a total of 75 lines (33 + 42) exclusively to itself Besides, it has 68 inserted and 9 substitute passages, making a total of 77, exclusively to itself (For details, see description of the codex) This is a clear indication that D_3 is not moving in the groove of any particular version or recension

Moreover, D_3 has

—482 (*ins*) and 1313 (*subst*) in common with NW (one or more MSS) only,

—1223 (*ins*) and 122, 149, 1220 (*subst*) in common with NE (one or more MSS) only,

—173, 404, 470, 483, 571, 582, 746 A, 928, 983, 1110, 1139, 1149, 1150, 1233, 1275, 1278,

1282 B, 1287, 1297, 1299 (*ins.*) and 125, 212, 1277, 1294, 1312 (*subst*) in common with N recension (one or more MSS of NW + NE versions),

—126, 168, 263, 264, 686, 1007, 1011, 1131, 1207, 1212 (all *ins*) in common with S recension (all MSS) only

D_3, thus, appears individually to be a misch-codex, deviating from NW version, too, unlike D_1 and D_4 The fact that it has ten star passages in common with the entire S recension indicates how, unlike its allied codices, it is individually influnced by S recension

When $D_{1\,3\,4}$ are considered collectively, the incidence of deviation rises

$D_{1\,3\,4}$

—have the following 16 star passages exclusive to them

ins 121, 238, 308, 382 A, 526 A, 527, 618, 623, 642, 966, 987, 1063, 1120, 1353

Subst 225, 231.

—go with N recension (one or more MSS of NW + NE versions) only

ins 4, 128, 144, 157, 163, 180, 183, 185, 192, 203, 205, 209, 210, 212, 228, 241, 242, 275, 278, 283, 289, 300, 307, 309, 310, 313, 324, 326, 327, 330, 333, 351, 356, 360, 368, 371, 382, 384, 391, 399, 407, 416, 418, 425, 464, 476, 480, 484, 497, 524, 525, 532, 533, 539, 541, 563, 570, 577, 603, 606, 617, 630, 641, 641 A, 647, 650, 673, 674, 681, 689, 695, 697, 707, 710, 736, 737, 738, 742, 746, 752, 754, 759, 764, 766, 767, 768, 774, 776, 777, 784, 786, 789, 795, 807, 823, 844, 855, 859, 864, 866, 887, 897, 931, 960, 980, 1010, 1015, 1021, 1069, 1082, 1107, 1117, 1118, 1141, 1146, 1155, 1187, 1190, 1196, 1217, 1224, 1293, 1304, 1343, 1371 = 125

Subst 99, 136, 155, 179, 186, 201, 237, 240, 245, 249, 257, 281, 286, 287, 306, 325, 342, 355, 432, 505, 550, 583, 608, 616, 649, 681, 714, 715, 729, 730, 778, 800, 804, 815, 825, 840, 841, 847, 849, 907, 921, 922, 970, 984, 1002, 1009, 1019, 1024, 1045, 1050 1090, 1094, 1104, 1159, 1182, 1198, 1199, 1208, 1211, 1214, 1215, 1235, 1242, 1244, 1247, 1251, 1254, 1256, 1258, 1282, 1303, 1325, 1378 = 73

—have one subst passage (no 220) only in common with NE version without $\tilde{N}_1$

—have the following star passages in common with NW (one or more MSS) and $\tilde{N}_1$ only

Ins 100, 106, 138, 282, 288, 370, 400, 401, 421, 423, 442, 449, 458, 461, 468, 475, 481, 512, 516, 523, 546, 552, 572, 587, 600, 708, 709, 723, 725, 757, 769, 782, 788, 810, 820, 822, 827, 828, 834, 869, 880, 886, 894, 915, 920, 929, 943, 954, 982, 999, 1033, 1061, 1065, 1068, 1156, 1241, 1249, 1271, 1289, 1290, 1310, 1317, 1321, 1330, 1336, 1339, 1376, 1382, 1391 = 69

Subst 247, 421, 579, 593, 595, 598, 803, 810, 878, 1001, 1028, 1071, 1142, 1210, 1309, 1371 A, 1382 = 17

—have the following star passages in common with NW (one or more MSS) only

ins 130, 354, 381, 411, 420, 767, 771, 772, 775, 817, 1018, 1027 = 12

subst 129, 434, 438, 485, 510, 819 = 6

—have only three star passages in common with S recension (one or more MSS.) only
1, 502, 526 (all *insertions*)

On the basis of these data, it may be stated that $D_{1\,3\,4}$ together represent a text-tradition which, so far as star passages are concerned is practically unaffected by the S recension, that the text-tradition is essentially based on the N recension, however, this tradition is totally unaffected by NE version exclusive of $\tilde{N}_1$ which, as we have already seen, is a representative of the NW version The relation of

$D_{1\,3\,4}$ (together) with NW and $\tilde{N}_1$ appears rather significant $D_{1\,3\,4}$ have only 18 star passages (12 ins + 6 subst.) exclusively in common with NW version (one or more MSS). This contrasts sharply with the 86 star passages (69 ins + 17 subst) which they have in common with NW (one or more MSS) version plus $\tilde{N}_1$. It would appear therefore that after the NW version separated from the NE version, its text continued to grow through additions which are also received in $\tilde{N}_1$ and $D_{1\,3\,4}$ which therefore represent a later stage of development Thereafter, however, $\tilde{N}_1$ and D_3 continued to develop each on its own, as the very large number of star passages exclusive to each of the two would show.

A broad survey of the variants exclusive to each one of these codices revealed the proportion to be D_1 D_3 D_4 = 5 28 2 and $D_{1\,3}$ $D_{1\,4}$ $D_{3\,4}$ $D_{1\,3\,4}$ = 13 45 · 1 16

Putting all these facts together, it appears that $D_{1\,3\,4}$—*more particularly* D_3—represent a text-tradition which is based on but not identical with NW version and show distinctive peculiarities in such number as would justify the hypothecation of a separate version—called W version—represented by them

The Extent of the Sundarakānda

S recension is unanimous in regard to the extent of the Sundarakānda which is the accepted in this edition N recension is, however, divided both in regard to its beginning and its ending And this division is, as might only be expected, version-wise *The NE version except $\tilde{N}_1$ includes the last four* Sargas (63-66) of the Kiskindhākānda in the Sundarakānda, while $\tilde{N}_1$ and NW MSS read the first Sarga of the Sundarakānda as the last Sarga of the Kiskindhākānda As for the end, N recension MSS. are unanimous in extending the Sundarakānda over a few Sargas at the beginning of the Yuddhakānda. All of them except B_1 $D_{1\,3\,4}$ include Sargas 1–15 of the Yuddhakānda (Cr. ed.) in the Sundarakānda. B_1 includes only 1–12 Sargas and D_3 only 1–5 Sargas of the Yuddhakānda in the Sundarakāṇḍa, while D_1 and D_4 extend the Sundarakānda so as to include the first thirty-one Sargas of the Yuddhakānda.

We may refer to the view of some scholars regarding the extent of the Sundarakānda in the earlier stages of the growth of the epic For instance, Dr. V S. Agrawala and Rai Krishnadas state "Some MSS (in N-W recension) carry the title Sundarakānda up to the end of Yuddha kānda, treating the latter as the Lankā-parvan of the former. This shows that at one time only the Ayodhyā-kānda and the Sundarakānda formed the whole text up to Rāma's coronation "—JAOS Vol 82 (1962), p. 578 Suffice it to say here that the evidence of the MSS. in this respect should be treated with great circumspection For it is not unlikely that the scribes were not as serious in this matter as they might be expected to be For instance, D_4 designates किष्किन्धाकाण्ड as उद्योगकाण्ड in the colophons of Sargas 49 and 50 ; D_{10} has the colophon लङ्कापर्वणि सीताया etc., at the end of Sarga 27 and लङ्कापर्वणि हनुमद्विक्रम at the end of Sarga 28 of the Sundarakānda

In Ksemendra's Rāmāyanamañjarī

Ksemendra's Rm which generally follows the NW recension does so in this respect also The contents of the first Sarga of the Sundarakānda are found included in the Kiskindhākāṇḍa in st. 510–573

Rm lists the following topics which constitute the contents of the Sundarakānda in this edition (additional titles are placed within brackets)

In Kiskindhākānda—1 [हनुमन महेन्द्रपर्वतारोहणम् (st 510–533)], 2. मैनाकदर्शनम् (534–47), 3 सुरसादर्शनम् (548–559), 4 सिंहिकावध (560–64), 5 सागरलङ्घनम् (565–73)

In Sundarakānda—6 चन्द्रोदय (1–47), 7 अन्तःपुरपरिचय (48–121), 8 अशोकवनिकाप्रवेशः (122–136), 9 सीतादर्शनम् (137–161), 10 सीतातर्जनम् (162–280), 11 त्रिजटास्वप्न (281–297), 12 हनुमत्सीतासंभाषणम् (298–381), 13 अशोकवनिकाभङ्ग (382–413), 14 किंकरवध (414–431), 15 जम्बुमालिवध (432–439), 16 मन्त्रितनयवध (440–443), 17 दुर्धरादिवध (444–452), 18 अक्षवध (453–462), 19 हनुमद्ग्रहणम् (463–483), 20. लङ्कादीपनम् (484–570), 21 हनुमत्पुनरागमनम् (571–596), 22 मधुवनविलोपनम् (597–632), 23 वानरप्रत्यागमनम् (633–643), 24 [हनुमता सीता-

वृत्तान्तनिवेदनम् (644-660)], 25 समुद्रदर्शनम् (661-688), 26 [रामस्य सुग्रीव प्रति आदेश (689-693)], 27. [रामस्य शोकप्रलाप (694-705)]

Nos 25, 26 and 27 of this list are included in the Sundarakānda in the Rm but they form the contents of Sargas 1-5 of the Yuddhakānda in this edition Rm agrees with D2 in this respect

The Story in the Sundarakānda

In the Sundarakānda, Hanumān flies over the strip of the ocean in an attempt to find out Sītā's whereabouts On the way, he shoves aside the mountain Maināka which had emerged from the water to provide a resting platform to him, he had to use his wits against Surasā whom the gods had sent to test his strength, and had to kill Simhikā, the female demon, who blocked his progress After landing on the island, he scans the beauty of the city of Lankā nestling on the Trikūta mountain Wondering how to get inside this strongly guarded capital of Rāvana, he finally enters it evening time, assuming the size of a cat The moon is scattering its silver sheen over the landscape, while Hanumān searches the city and the palaces of Rāvana and his councillors and the Aśokavanikā where he is lucky to find Sītā surrounded by female demons In the early hours of the morning, Rāvana lustfully visits Sītā and coaxes, cajoles and threatens her in an attempt to secure her willing submission. Sītā, however, spurns his advances whereupon he orders the female demons to bend Sītā to his will by any and every means and leaves the place

The attempts of the female demons to persuade or frighten Sītā fail They threaten to cut the distressed Sītā to pieces But Trijaṭā intervenes and warns them all against the terrible fate that would overtake Rāvana as indicated by the dream she had had and asks them to treat Sītā kindly.

Hanumān who was perched on a tree was a witness to all these happenings he proclaims the glory of Rāma and his family and, then presenting himself before Sītā, assures her about his identity and narrates the events leading to his arrival there He then offers her the ring which Rāma had sent Sītā is greatly moved she describes her own plight and warns that Rāma should rescue her from Rāvana within two months after which Rāvana had threatened to dispose of her if she remained unyielding Hanumān asks for a token of recognition for Rāma whereupon Sītā hands over her crest-jewel to him and describes the crow-incident which was known in its details to no other persons except Rāma and herself

The Hanumān, desiring to test the strength of Rāvana, destroys the Aśoka garden and kills the guards of the garden Rāvana sends bands of armed demons and his son, Aksa, who is killed by Hanumān. Then Indrajit comes on the scene he fetters Hanumān with the Brāhma-missile and marches him off to Rāvana who out of rage orders that the tail of Hanumān be tied with rags, soaked in oil and set afire With his tail ablaze, Hanumān roams about the city, setting everything on fire and in the end plunges into the ocean to extinguish the blaze on his tail After taking leave of Sītā who luckily had remained unharmed, Hanumān flies back across the ocean to the Mahendra mountain where the monkeys were anxiously waiting for his return He is warmly received by Angada and other monkeys who are all pleased with the success of his mission On their way back, the monkeys, being full of elation, ravage the Madhuvana which was beloved of Sugrīva, the monkey-chief and belabour the monkey-guards Then, they all meet Rāma, Laksmana and Sugrīva and narrate Hanumān's successful flight to and from Lankā Rāma anxiously asks for details about Sītā whereupon Hanumān offers him the crest-jewel and gives a detailed account of how Sītā was living in the hope of her rescue by Rāma himself

The contents of the Sundarakānda with some details are attested, apart from other testimonia, by Kālidāsa in *Raghuvaṁśa* 12.60^{cd} – 65 and in *Meghadūta* st

Critical Remarks

This *Kānda* is peculiar in its constitution because it contains internal checks in regard to its contents. Whatever experiences Hanumān goes through in the course of his flight and stay in Lankā are recounted by him before the monkeys on his return and then before Rāma on the Prasravana mountain Broadly speaking, therefore, Hanumān's recapitulation of his experiences would act as a check on the

contents of the earlier Sargas of the *Kānda*. There is discernible a high sense of propriety and relevance in the manner of Hanumān's reporting to his superiors because he reports to Angada and other monkey-chiefs his experiences during the flight and the scenes in Rāvana's palace and his witnessing how Rāvana threatened Sītā and his own conversation with Sītā. It is only proper that the details of his conversation with Sītā, her laments, her reference to the highly personal details of experience in the Crow-incident are all recounted before Rāma. This peculiarity of containing built-in checks marks off the Sundarakānda from other *Kāndas*.

The *Critical Notes* are designed to deal with questions of detail as well as larger questions which ordinarily would be dealt with in the Introduction. The *Notes* are therefore to be treated as a part of the Introduction. We shall notice here some of the episodes or aspects of episodes which have not been discussed in the *Notes*. Before taking them up, however, we shall discuss the significance of the title of this *Kānda*.

The Title of the Kānda

The title 'Sundarakānda' is unusual, so to say. For, while the titles of Ayodhyā-, Aranya- and Kiskindhā *kāndas* are derived from place-names and Yuddhakānda is also optionally known as Lankakānda, the names of the Bāla- and Uttara-*kāndas* are based on the earlier and later life of the hero *i e* they are based on the element of time. The title of the Sundarakānda conforms to neither of the two principles of designation and thus stands apart from the rest in this respect. Jacobi (*Das Rāmāyana*, p 124) has opined that the lovely descriptions in which this *Kānda* abounds gave it its name—Sundara Kānda (the Beautiful Section). Winternitz is inclined to the same view. Cf *History of Indian Literature*, (Eng tr) Vol I (1927), p 490. It should be noted in this connection that the word सुन्दर occurs only once in 6 15 in this *Kānda* in a quite inconspicuous manner. The question of the origin of the title is brought no nearer to solution by taking into consideration the possible larger extent of this *Kānda* in the earlier stages of the growth of the epic.

Episodes and Incidents

Surasā episode—The details of this episode and the sequence of the three encounters which Hanumān faced and overcame are set forth in the *Critical Notes*. But the larger question regarding the authenticity of this episode remains, despite the fact that it is supported by the MSS. The question arises because of the internal checks referred to above.

The difference in location of the Surasā episode in the first Sarga in NW and W versions on one side and NE version on the other inside the same-Northern-recension may raise doubts which are only strengthened by its omission (which is unlikely to be due to haplology) in Sarga 56 in NW and W (except D3) versions. As a matter of fact, the very motivation of this episode looks absurd in the context and makes the episode suspect. It is said that gods wanted to test Hanumān's prowess and therefore requested Surasā (mother of gods or Nāgas) to obstruct his progress (बलं पराक्रमं च ज्ञातुमिच्छामहे). That Hanumān who is the only one among monkey-leaders capable of crossing the ocean and who has undertaken this task in the larger interests of the gods should have to face an additional obstacle deliberately created by the gods with a view 'to test his strength' is a proposition too unreal to be convincing. Very probably, this episode is inserted here to counterbalance the Simhikā episode. Indeed, according to the evidence of some MSS, it is no more than a duplication of the Simhikā episode in conception and details of description.

That the Simhikā episode is an organic part of the contents of the Sundarakānda is beyond doubt. When Sugrīva briefs the monkey-leader about the topography and land-marks of the Southern direction, he states that in the midst of the southern ocean there lived a female demon, known as Angārakā, who lived on creatures by catching hold of their shadows.

दक्षिणस्य समुद्रस्य मध्ये तस्य तु राक्षसी ।
अङ्गारकेति विख्याता छायामाक्षिप्य भोजनी ॥—4 40 26

He mentions Maināka, too, but there is, naturally, no mention of Surasā for, as we learn from this *Kānda*, she was a temporary obstacle engineered by gods and not a permanent feature of the southern ocean

The evidence of the Rāma-upākhyāna in the *Mahābhārata* (III 258–276) is also significant *Mbh* III 266 57 reads

तत पितरमाविश्य पुप्लुवेऽह महार्णवम् ।
शतयोजनविस्तीर्णं निहत्य जलराक्षसीम् ॥

This statement about the destruction of a water-demoness clearly refers to the destruction of Simhikā (It may be borne in mind that Surasā is not destroyed, and that she, mother of gods, is described as assuming the demon form) The version of the Rāma story utilized by Ru has, therefore, no knowledge of the Surasā episode

Rm knows the Surasā episode with its motivation as conceived in the present *Kānda* On the other hand, the *Agni Purāna* refers to the Maināka and Simhikā episodes but does not mention the Surasā episode Cf दृष्टयोत्थित च मैनाक सिंहिका विनिपात्य च ।—A P 9 3 The *Padma Purāna* is silent about all the three episodes and therefore sheds no light on the question under consideration

Lastly, it should be noted that the two tables of contents given in the first and the third Sargas of the Bālakānda do not mention any of these three episodes

It is apparent on the evidence before us that the Surasā episode, notwithstanding the support of the MSS, did not form part of the original text of the *Rāmāyana* and therefore is a later addition

Lanka-devī episode—Relegated to the Appendix I (No 1). It is supported by the entire S recension and by D_3 and D_6 from the N recension D_3 is a misch-codex, influenced by S recension The statement in the 70th line of this passage contradicts the statements made earlier by all these MSS regarding the manner of Hanumān's entry into the city

Puspaka-varnana—Relegated to the Appendix I (No 2) The passage is supported by S recension and NW and W versions of N recension it is omitted in NE version This passage is omitted in the edition of Gorresio as well as that of Amarnath Thakur in the Calcutta Sanskrit Series (wherein it is Sarga 13 and the footnote adds क and घ पुस्तकयोरय सर्गो नास्ति । p 3565) The passage is highly artificial in language and style and empty of ideas behind high-sounding expression

Gorresio has omitted Sarga 6 (= 7 B ed) also, despite the fact that it is supported by all NE MSS too.

Appendix passage no 4—is a NW and W insertion of 70 lines Apart from the amplification contained therein, the passage states that Hanumān had to wait for a whole day before he could convince himself about the identity of Sītā at night-fall

Appendix passage no 5—is a S insertion It amplifies the details of Trijatā's dream and unreservedly describes Rāma not only as Viṣnu but the Highest Brahman Cf lines 18 ff

The Kāka episode—is fully supported by both the recensions in Sarga 36 where Sītā narrates it before Hanumān at the latter's request for a means of recognition for Rāma and again in Sarga 65 where Hanumān gives a description of the plight of Sītā, hands over to him the crest-jewel sent by Sītā and repeats the Kāka-incident to convince Rāma about the authenticity of the information brought by him. It may be recalled that this episode is not included in the constituted text of the Ayodhyākānda by its editor, Dr. P L Vaidya, for want of adequate MS support

The *Kāka*-episode is attested by Kālidāsa in *Raghuvamśa* 12 22–23, Ru 266 67, *Agni Purāna* 9 14, *Padma Purāna* 6 269 194 ff and Rm 5 369–372 The Padma Purāna version is slightly different from all other accounts towards the end it states that at the request of Sītā Rāma spared the crow through mercy, there is no mention of the crow losing one eye for his misadventure

Aksa-vadha episode—is fully supported by the MSS It is attested by Kālidāsa, *Raghu* 12 63, *Agni P* 9 17, *Padma P* 6 269 286 (रावणस्य सुत is clearly अक्ष) Ru, however does not refer to the destruction of Aksa

The first table of contents in Bālakānda refers to 'the crushing of the brave Akṣa' (1 1 60) but the second table in the third Sarga of the same *Kānda* is silent about it.

Lankā-dahana episode—is supported by both the recensions It is attested by Kālidāsa, *Raghu* 12 63, Ru 266 68[ab], *Agni P* 9 22, *Padma P* 6 269 288, Rm 5 484-570

Both the tables of contents refer to the burning of the city of Lankā. Cf I 1 62 and 3 23

Jacobi, after a careful investigation of the evidence, considers both the Aksa-vadha and Lankā-dahana episodes as later additions Cf. *Das Rāmāyana*, pp 31 ff

Madhuvana episode—is described in Sargas 59-62 The MS evidence is discussed in the Critical Notes on 1274* Jacobi (*op cit* p 37) holds that the incident of the spoliation of Madhuvana interferes with the smoothness of the narrative and therefore is a later interpolation

The arguments of Jacobi can be understood but are such as leave room for a different and equally valid approach to the problem He has made out a strong case against the Lankā-dahana episode being a part of the original *Rāmāyana* and in the course of his reference to the 'ape' in Hanumān which the reciters and poets would be tempted to exploit to the full, he makes a reference to the devastation of Madhuvana by the monkeys who were elated at their success in the mission It appears that while the crux of Jacobi's argument remains valid, the appraisal of the Madhuvana episode has suffered from its being assessed from what may be described as a subsidiary stand-point Let us see how

It would be readily conceded by every one, I hope, that the successful completion of a rather difficult assignment generates a sense of elation in everyone Vālmīki was a poet, and the author of a *poem* like the *Rāmāyana* could not possibly miss or forego the description of this natural reaction in the host of monkeys bursting with the joy of a mission successfully carried out What the monkeys would have done would be nothing more than taking some liberty with things usually forbidden to them While returning, they might have tresspassed on the Madhuvana, the preserve of the monkey chieftain Sugrīva, and plucked fruits and helped themselves with the exhilarating fruits-juices, ignoring the protests of the guards This would be not only intelligible but natural enough There is evidence to show that originally this was the only manner in which the monkeys dealt with the Madhuvana—they 'enjoyed' it For instance, Ru (266 26) states मधुवन भुक्तं पवनात्मज । Ru thus refers to the forcible enjoyment of the Madhuvana by Hanumān, Angada and their companions This reading (भुक्तं) is supported by all MSS utilized for the Critical Edition of the third Parvan of the *Mahābhārata* The *Agni P* is perhaps more explicit when it states अङ्गदाद्यै पीत्वा मधुवने मधु । जित्वा दधिमुखाद्यांश्च । (9 23) It clearly asserts that the elated monkeys drank *Madhu* in the Madhuvana, despite the protests of Dadhimukha and others, which were brushed aside The *Padma P* in keeping with its tendency to pass over some details in this context makes no mention of the Madhuvana at all Rm lists the topic as *Madhu-vilopana* but describes the drinking of *Madhu* by the monkeys who played pranks characteristic of their kind and the overpowering of Dadhimukha by Angada who pressed him to the ground and 'broke' some of his limbs Actually while introducing this incident, Rm states that Angada permitted them 'to enjoy the festival of drinking *madhu*' (यथेष्टमत्र क्रियतां मधुपानाशनोत्सव (5 626)

Finally, it may be noted that the first table of contents in the first Sarga of the Bālakānda makes no mention of the Madhuvana episode while the second table in the third Sarga of the same Kānda refers to the forcible enjoyment of *Madhu* by the monkeys Cf मधूना हरण तथा । (st 23) This should not straightaway be taken as indicative of this episode being a later interpolation For, while the first table of contents is, as believed by scholars, earlier than the second, it sometimes requires explanation in matters of detail For instance, the disputed Aksa-vadha episode is mentioned in the first table but omitted in the second

There is, therefore, evidence to show that originally the exuberant monkeys indulged in drinking *Madhu* and taking liberties with the Madhuvana, being quite unmindful of the protests of the guards. On this natural foundation, the later reciters built, as argued by Jacobi, the superstructure of the fights and fisticuffs and the devastation of the Madhuvana The *Bhoga* (enjoyment) of the Madhuvana was distorted into its *Bhanga* (destruction)—how easy it is in Sanskrit to change भुङ्क्ते into भङ्क्ते ! The layers of the superstructure are not difficult to discern.

Principles followed in the Constitution of the text

The principles followed in the Constitution of the text of the Sundarakānda are the same as those which were formulated and enunciated by the late Prof G H Bhatt, the first General Editor of the Rāmāyana, in his Introduction to the Bālakānda I should like to add for clarification that when S MSS. are divided among themselves as well as against N MSS which, too, are not uniform, a reading has been chosen, which would reasonably account for the variants in both the recensions

* * * *

Before concluding, I am glad to make acknowledgements In the first place, I have to refer, with a sense of personal loss, to the sudden demise of Prof G. H Bhatt, the first General Editor of the Rāmāyana, in April last year A man of genial temperament and untiring in the discharge of his duties, Prof. Bhatt considered the *Rāmāyana* project a mission to which in the last few years he dedicated himself entirely I acknowledge my deep debt of gratitude to him for the help and advice which he offered to me unreservedly in the course of my work in connection with this *Kānda*. He was able to see the first printed form of the Sundarkānda before he passed away suddenly Next, I tender sincere thanks to my esteemed friend and senior colleague, Rev A Esteller, S J., former Head of the Department of Sanskrit at the College, who with his unbounded interest in text-critical problems was generous in offering his views full of critical insight and thereby enabled me to have a better perspective of the points which I referred to him I sincerely thank Dr U P Shah, the present General Editor of the Rāmāyana, for the uniform courtesy shown to me I offer my heart-felt thanks to Shri M R Nambiar, Shri H T Desai (both of whom are an asset to the dept) and all other members of the staff of the Rāmāyana Department for their willing and generous co-operation extended to me in the course of my work on this *Kānda* I, also, thank Shri R J Patel, Manager of the University Press, for the neat elegant printing of a work of (from the printer's point of view) such a complicated nature

वन्देह रामचन्द्रं पवनसुतनुतं सुन्दर सुन्दरस्थम् ।

आश्विन शुक्ल १, वि स २०२२
BOMBAY,
15th October, 1966

G. C JHALA

CONCORDANCE OF THIS EDITION

with the Bombay, Kumbhakonam, Gorresio and Lahore Editions

N B —(i) A * passage that is a substitute in one edition and an insertion passage in another edition is marked by the sign { placed before that * passage

(ii) A passage noted in footnotes in the Lahore edition is marked by fn in the Concordance

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
1 1	1 1	1 1	5 1	—
1*	2	2	—	—
2	3	3	—	IV 60 13
3-6	4-7	4-7	—	14-17
4* l 1-2	—	—	—	10
,, l 3-6	—	—	2-3	11-12
,, l 7-10	—	—	4-5	—
5* l 1-3	—	—	—	61 6-7^{b}
,, l 4	—	—	—	—
6* l 1-2	—	—	13^{c}-14^{b}	9
,, l 3-4	—	—	14^{c}-15^{b}	15-16^{b}
6(B)*	—	—	—	—
6* l 5-8	—	—	—	16^{c}-17
,, l 9-10	—	—	15^{c}-16^{b}	18
—	—	—	16^{cd}	—
6* l 11-12	—	—	—	19
7* l 1-2	—	—	—	7^{c}-8
,, l 3-4	—	—	—	—
7^{ab}	8^{ab}	8^{ab}	6^{cd}	60 18^{ab}
8*	—	—	7-8^{b}	—
7^{c}	8^{c}	8^{c}	8^{c}	18^{c}
7^{d}-8^{a}	8^{d}-9^{a}	8^{d}-9^{a}	—	18^{d}-19^{a}
8^{b}	9^{b}	9^{b}	8^{d}	19^{b}
9* l 1	—	—	6^{ab}	—
,, l 2-3	—	—	—	19^{b} fn
10* l 1	—	—	9^{ab}	19^{ab} fn
,, l 2-3	—	—	9^{c}-10^{b}	19^{c}-20^{b}
,, l 4	—	—	—	—
,, l 5	—	—	—	20^{cd}
8^{c}-10^{b}	9^{c}-11^{b}	9^{c}-11^{b}	—	61 1^{c}-3^{b}
11* l 1	—	—	—	3^{cd}
,, l 2	—	[11^{cd}]	10^{cd}	4^{ab}
10^{cd}	11^{cd}	11^{ef}	—	4^{cd}
11^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	11^{ab}	5^{ab}
13*	—	—	11^{c}-12	—
14*	—	—	—	5^{cd}
11^{cd}	12^{cd}	12^{cd}	16^{cd}	—
12	13	13	17	20
15*	—	—	—	21-22
16*	—	—	—	—
13	14	14	—	—
14^{a-d}	15	15	—	23
17*	—	—	—	24-25^{b}
18*	—	—	—	—
19*	—	—	—	25^{cd}
14^{ef}	16^{ab}	16^{ab}	13^{ab}	—
20*	16^{cd}	16^{cd}	—	—

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
15–16	17–18	17–18	—	26–27
17–19	19–21	19–21	—	11–13
23*	—	—	—	14
24*	—	—	—	—
20–24	22–26	22–26	—	28–32
25–26	[27^{a-h}]	27–28	—	33–34
27–28	27^{i}–28	29–30	—	35–36
25*	—	—	—	37–38
26*	—	—	—	—
27* l 1	29^{ab}	31^{ab}	—	—
27(A)*	—	—	—	—
27* l 2	29^{cd}	31^{cd}	—	—
29–33	30–34	32–36	—	39–44
28*	—	—	—	45
34	35	37	—	46
35^{a-d}	36	38^{a-d}	18	47
35^{e}–39	37–41^{b}	38^{e}–42^{d}	—	**60** 20^{e}–24
29*	—	—	—	—
40^{ab}	41^{cd}	42^{ef}	—	**61** 1^{ab}
40^{cd}	42^{ab}	43^{ab}	—	47^{cd}fn
30*	42^{cd}	43^{cd}	—	47^{cd}fn
41–47	43–49	44–50	19–20	48–54
31* l 5-6	—	—	—	—
48–49	50–51	51–52^{d}	—	55–56
33*	[52^{ab}]	52^{ef}	—	—
50	52^{c-f}	53	—	57
34*	—	—	—	58–59
51–52	53–54	54–55	21–22	60–61
53–54	55–56	56–57	—	62–63
55	57	58	23	64
56	58	59	—	65
57	59	60	25	66
58	60	61	—	67
59	61	62	26	68
60	62	63	24	69
61	63	64	—	70
62	64	65	27	71
63	65	66	—	72
64	66	67	28	73
65–67^{b}	67–69^{b}	68–70^{b}	—	75–77^{b}
37*	69^{c}–70^{b}	70^{c}–71^{b}	—	77^{c}–78^{b}
67^{cd}	70^{cd}	71^{cd}	—	78^{cd}
38* l 1–3	71–72^{b}	72–73^{b}	—	79–80^{b}
,, l 4	72^{cd}	73^{cd}	—	—
68	73	74	29	74
39*	—	—	—	—
69^{ab}	74^{ab}	75^{ab}	30^{ab}	—
69^{cd}	74^{cd}	75^{cd}	30^{cd}	80^{cd}
70	75	76	31^{a-d}	81
40*	—	—	31^{ef}	—
{41*	76	77	**7** 57^{c}–58^{b}	82
42* l 1–2	77	78	—	83
,, l 3	78^{ab}	79^{ab}	61^{cd}	84^{ab}
,, l 4	78^{cd}	79^{cd}	—	81^{cd}
,, l 5	79^{ab}	80^{ab}	63^{ab}	85^{ab}
—	79^{c}–80	80^{c}–81	—	85^{c}–86
71–74	81–84	82–85	—	87–90
75–83	85–93^{d}	86–94	1–9	91–99
84–88^{b}	[93^{e}–93v]	95–99^{b}	10–14^{b}	100–104^{b}
88^{c}–89^{b}	93w–94^{b}	99^{c}–100^{b}	14^{c}–15^{b}	104^{c}–105^{b}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
43*	—	—	—	—
89^{cd}	94^{cd}	100^{cd}	15^{cd}	105^{cd}
44*	—	—	16	—
45*	—	—	—	—
90	95	101	17	106
46*	96	102	—	107
$91–97^{d}$	97–103	$103–109^{d}$	18–24	108–114
47* l 1	—	—	47^{cd}	115^{ab}
47 A)*	—	—	—	—
47* l 2	—	—	48^{ab}	115^{cd}
47* l 3	—	—	—	116^{ab}
97^{ef}	104^{b}	109^{ef}	25^{ab}	116^{cd}
48*	—	—	—	—
98	$104^{c}–105^{b}$	110	$29^{c}–30^{b}$	117
49*	—	—	—	—
$99–101^{b}$	$105^{c}–107$	$111–113^{b}$	$25^{c}–27$	$118–120^{b}$
$101^{c–f}$	108	114	$28^{c}–29^{b}$	121
50*	—	—	—	—
102^{ab}	109^{ab}	113^{cd}	28^{ab}	120^{cd}
$102^{c}–107^{b}$	$109^{c}–114^{b}$	$115–120^{b}$	$30^{c}–35$	122–126
51*	—	—	$36^{c}–40^{b}$	127–130
107^{cd}	114^{cd}	120^{cd}	36^{ab}	—
108–112	115–119	121–125	$40^{c}–45^{b}$	$131–135^{d}$
52*	—	—	$45^{c}–48^{b}$	—
113	120	126	$48^{c}–49^{b}$	$135^{e}–136^{b}$
53*	—	—	—	136^{cd}
$114–116^{b}$	$121–123^{b}$	127–128	$49^{c}–51$	$137–139^{b}$
55*	—	—	52^{ab}	—
$116^{c}–117$	$123^{c}–124$	129	$52^{c}–54^{b}$	$139^{c}–140$
57*	—	—	$54^{c}–55^{b}$	141
118^{ab}	125^{ab}	130^{ab}	55^{cd}	142^{ab}
118^{cd}	125^{cd}	130^{cd}	—	142^{cd}
119	126	131	$56^{c}–57^{b}$	$143^{a–d}$
58*	—	—	—	143^{ef}
120^{ab}	127^{ab}	132^{ab}	—	62 1^{ab}
120^{cd}	127^{cd}	132^{cd}	56^{ab}	1^{cd}
59*	—	—	—	—
121^{ab}	128^{ab}	133^{ab}	cf 41* l 1	2^{ab}
60*	—	—	—	2^{cd}
121^{cd}	128^{cd}	133^{cd}	cf 41* l 2	3
$122–129^{b}$	$129–136^{b}$	$134–141^{b}$	$66–73^{b}$	$4–11^{b}$
62*	—	—	73^{cd}	—
129^{cd}	136^{cd}	141^{cd}	—	11^{cd}
63*	—	[142^{cd}]	—	—
130^{ab}	137^{ab}	142^{ab}	6 2^{ab}	12^{ab}
$130^{c}–136$	$137^{c}–143$	$142^{e}–148$	$2^{c}–8$	$12^{c}–18$
65*	144	[149]	—	—
137^{ab}	145^{ab}	150^{ab}	9^{ab}	19^{ab}
137^{cd}	—	150^{cd}	9^{cd}	19^{ab} fn
138–142	$145^{c}–149$	151–155	10–14	20–24
67*	$150–151^{b}$	$156–157^{b}$	—	—
—	$151^{c}–152^{b}$(r)	$157^{c}–158^{b}$(r)	—	—
143	$152^{c}–153^{b}$	$158^{c}–159^{b}$	15	25
68*	—	—	—	—
144	$153^{c}–154^{b}$	$159^{c}–160^{b}$	16	26
145^{ab}	[154^{cd}]	160^{cd}	17^{ab}	27^{ab}
145^{cd}	154^{ef}	161^{ab}	17^{cd}	27^{cd}
146–149	[155^{a}–155p]	162–165	$18–23^{b}$	28–31
150^{ab}	155qr	166^{ab}	23^{cd}	32^{ab}
150^{cd}	155st	[166^{cd}]	24^{ab}	32^{cd}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
151–156	156–161	166c–171	24c–29	33–38
157	162	172	1	39
72*	—	—	—	—
158–159	163–164	173–174	7 58c–60b	40–41
74*	—	—	—	—
160ab	165ab	175ab	64cd	42ab
75*	—	—	—	—
160c–161b	165c–166b	175c–176b	62	42c–43b
161cd	166cd	176cd	60cd	43cd
162ab	167ab	177ab	61	44ab
162cd	167cd	177cd	—	44cd
76*	—	—	—	45
163–164b	168–169b	178–179b	—	46–47b
77* l 1	169cd	179cd	—	—
77* l 2–3	170	[180]	—	47c–48b
164cd	171ab	[181ab]	63cd	48cd
78*	—	—	64ab	—
165	171c–172b	[181c–f]	65	49
79*	172c–173b	182	—	—
166–170	173c–178b	183–187	8 1–5	50–54
80*	178cd	188ab	—	—
171–173	179–181	188c–190d	6–8	55–57
81*	—	—	—	—
82*	182ab	190ef	—	—
174–175a	182c–183c	191–192a	9–10a	58–59a
175bc	183d–184a	192bc	10bc	—
175d	184b	192d	10d	59b
176	184c–185b	193	—	59c–f
177ab	185cd	194ab	11ab	60ab
83* l 1	—	—	—	60cd
83* l 2–4	—	—	—	—
177cd	186ab	194cd	11cd	61
84*	—	—	-	62
85*	—	—	12–14	—
86* l 1–2	186c–187b	195	—	—
" l 3	187cd	196ab	—	64ab
" l 4	187ef	—	—	64cd
178–179ab	188–189b	196c–197b	15–16b	65–66b
87*	—	—	16c–18b	—
179cd	189cd	197cd	18cd	66cd
88*	—	—	—	67
180	190	198	19	63
181	191	199	20	68
89*	—	—	21ab	—
182ab	192ab	200ab	22ab	69ab
90*	—	—	22c–23b	—
182cd	192cd	200cd	21cd	69cd
91*	—	—	—	70–72b
183–184	193–194	201–202	—	72c–73
92*	—	—	—	74
185–187	195–197	203–205	23c–25	75–77
93*	—	—	—	78
94*	198	206	—	—
188	199	207	—	79
189	200	208	26	80
95*	—	—	—	81ab
96* l 1–2	201ab	209ab	—	82ab
96(A)*	—	—	—	82cd
96* l 3–4	201cd	209cd	—	81cd
190	202	210	—	83

Crit Ed		Bom Ed		Kumbh Ed		Gorresio Ed		Lahore Ed.	
2	97*	2	—	2	—	9	1^{ab}	V 1	—
	1		1		1		$1^{c}-2^{b}$		1
	2		2		2		—		2
	98*		—		—		—		—
	3		3		3		$2^{c}-3^{b}$		3
	100*		—		—		—		4^{ab}
	$4-7^{b}$		$4-7^{b}$		$4-7^{b}$		$3^{c}-6$		$4^{c}-7^{b}$
	$7^{c}-8$		$7^{c}-8$		$7^{c}-8$		—		$7^{c}-8$
	9^{ab}		9^{ab}		9^{ab}		7^{ab}		9^{ab}
	102*		—		—		—		—
	9^{c}		9^{c}		9^{c}		7^{c}		9^{c}
	$9^{d}-10^{a}$		$9^{d}-10^{a}$		$9^{d}-10^{a}$		—		$9^{d}-10^{a}$
	10^{bcd}		10^{bcd}		10^{bcd}		$7^{d}-8^{b}$		10^{bcd}
	103*		—		—		—		—
	$11-12^{b}$		$11-12^{b}$		$11-12^{b}$		$8^{c}-9$		$11-12^{b}$
	104*		—		—		10^{ab}		12^{cd}
	105*		—		—		—		—
	$12^{c}-13$		$12^{c}-13$		$12^{c}-13$		$10^{c}-11$		$13-14^{b}$
	106*		—		—		—		14^{cd}
	14^{ab}		14^{ab}		14^{ab}		12^{ab}		15^{ab}
	107*		—		—		$12^{c}-14$		—
	$14^{c}-16^{b}$		$14^{c}-16^{b}$		$14^{c}-16^{b}$		$15-16^{b}$		$15^{c}-17^{b}$
	110*		$16^{c}-17^{b}$		$16^{c}-17^{b}$		—		$17^{c}-18^{b}$
	16^{cd}		17^{cd}		17^{cd}		17^{ab}		18^{cd}
	17–19		18–20		18–20		$17^{c}-24^{b}$		19–21
	20^{a}		24^{a}		24^{a}		—		23^{c}
	20^{b}		[24^{b}]		24^{b}		—		23^{d}
	20^{cd}		[24^{cd}]		24^{cd}		16^{cd}		25^{ab}
	21^{abc}		[24^{efg}]		25^{abc}		—		25^{cde}
	21^{d}		24^{h}		25^{d}		—		25^{f}
	22		21		21		—		24
	112*		—		—		—		—
	113*		22^{ab}		22^{ab}		—		—
	114*		—		—		—		—
	23^{a-d}		$22^{c}-23^{b}$		$22^{c}-23^{b}$		$24^{c}-25^{b}$		22
	23^{ef}		23^{cd}		23^{cd}		—		23^{ab}
	115*		—		—		—		—
	24		24^{i-l}		26		$25^{c}-26^{b}$		26
	116*		—		—		—		—
	25		25		27		$26^{c}-27^{b}$		27
	118*		—		—		—		—
	$26-29^{b}$		$26-29^{b}$		$28-31^{b}$		$27^{c}-30$		$28-31^{b}$
	119*				—		—		31^{cd}
	29^{cd}		29^{cd}		31^{cd}		31^{ab}		31^{ef}
	30		30		32		—		32
	31		31		33		$31^{c}-32^{b}$		33
	120*		—		—		—		—
	32–33		32–33		34–35		$32^{c}-34^{b}$		34–35
	34^{ab}		34^{ab}		36^{ab}		—		36^{ab}
	34^{cd}		34^{cd}		36^{cd}		34^{cd}		36^{cd}
	121*		—		—		—		—
	35		35		37		35		37
	36^{ab}		36^{ab}		38^{ab}		36^{ab}		—
	$36^{c}-38$		$36^{c}-38$		$38^{c}-40$		$36^{c}-38$		38^{ab} fn
	39–45		39–45		41–47		39–45		38–44
	123*		—		—		—		—
	46^{a-d}		46		48		46		45
	{125*		—		—		—		—
	126*		47^{ab}		49^{ab}		—		—
	46^{ef}		47^{cd}		49^{cd}		47^{ab}		46^{ab}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh. Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
128* 1–2	—	—	—	46^{c-f}
,, 3	—	—	50^{cd}	47^{ab}
,, 4	—	—	50^{ab}	47^{cd}
,, 5–7	—	—	$51–52^{b}$	$48–49^{b}$
,, 8–10	—	—	—	$49^{c}–50$
47	48	50	68	51
48–49	$49–50^{d}$	51–52	—	52–53
50^{ab}	[50^{ef}]	53^{ab}	—	54^{ab}
130*	—	—	—	54^{cd}
$50^{c}–51$	$50^{g}–51$	$53^{c}–54$	—	55–56
52	52	55	$61^{b}–62^{b}$	57
53	53	56	—	58
54–55	54–55	57–58	11 1–2	59–60
3 1^{ab}	3 1^{ab}	3 1^{ab}	—	2 1^{ab}
1^{cd}	1^{cd}	1^{cd}	9 67^{cd}	1^{cd}
2^{ab}	2^{ab}	2^{ab}	47^{cd}	2^{ab}
131*	—	—	48^{ab}	—
$2^{c}–3^{b}$	$2^{c}–3^{b}$	$2^{c}–3^{b}$	—	$2^{c}–3^{b}$
$3^{c}–4^{b}$	$3^{c}–4^{b}$	$3^{c}–4^{b}$	49	$4^{c}–5^{b}$
132*	—	—	—	—
4^{cd}	4^{cd}	4^{cd}	58^{ab}	4^{ab}
133*	—	—	58^{cd}	—
5^{ab}	5^{ab}	5^{ab}	55	5^{cd}
135*	—	—	56	—
5^{cd}	5^{cd}	5^{cd}	57^{ab}	7^{ab}
137*	—	—	—	7^{ab} fn
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	57^{cd}	3^{cd}
6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	—	6^{cd}
138*	—	—	—	7^{cd}
7^{ab}	7^{ab}	7^{ab}	59^{ab}	8^{ab}
7^{cd}	7^{cd}	7^{cd}	48^{cd}	6^{bb}
8^{ab}	8^{ab}	7^{ef}	60^{ab}	8^{cd}
8^{cd}	8^{cd}	8^{ab}	52^{cd}	9^{ab}
$9–10^{b}$	$9–10^{b}$	$8^{c}–9^{b}$	$53–54^{b}$	$9^{c}–10$
10^{cd}	10^{cd}	9^{cd}	54^{cd}	—
11	11	10	$59^{c}–60^{b}$	11
12^{ab}	12^{ab}	11^{ab}	61^{ab}	12^{ab}
12^{cd}	12^{cd}	11^{cd}	—	12^{cd}
142*	—	—	—	—
13–17	13–17	12–16	$62^{c}–67^{b}$	13–17
18	18	17	10 1	18
143*	—	—	—	—
19	19	18	2	20
App I (no 1) 1–27	$20–33^{b}$	$19–32^{b}$	—	—
,, ,, 27fn	—	[32^{cd}]	—	—
,, ,, 28–45	$33^{c}–41^{f}$	$32^{e}–40$	—	—
,, ,, 45fn	—	—	—	—
,, ,, 46–56	$42–47^{b}$	$41–46^{b}$	—	—
,, ,, 56fn	—	—	—	—
,, ,, 57–67	$47^{c}–51$	$46^{c}–50$	—	—
,, ,, 68–70	4 $1–2^{b}$	4 $1–2^{b}$	—	—
,, ,, 71	2^{cd}	[2^{cd}]	—	—
,, ,, 72–73	3	3	—	—
20^{ab}	4^{ab}	4^{ab}	—	—
20^{cd}	4^{cd}	4^{cd}	6^{ab}	21^{ab}
144*	—	—	6^{cd}	21^{cd}
145*	—	—	7	—
146*	—	[5^{ab}]	—	—
147*	5^{ab}	5^{cd}	—	—
21^{ab}	5^{cd}	6^{ab}	3^{ab}	22^{ab}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
21^{c-f}	6	$6^{c}-7^{b}$	5	24
22	$7-8^{b}$	$7^{c}-8$	$3^{c}-4$	$22^{c}-23$
148*	—	—	—	—
23	$8^{c}-9^{b}$	9	8	25
150*	—	—	$9-11^{b}$ (cf 5 2 48–50)	—
151*	$9^{c}-10^{b}$	10	—	19
24–25	$10^{c}-12$	$11-13^{b}$	$11^{e}-13$	26–27
152*	—	—	—	—
153*	13^{ab}	13^{cd}	—	—
26^{ab}	13^{cd}	14^{ab}	16^{ab}	29^{cd}
26^{cd}	14^{ab}	14^{cd}	14^{ab}	37^{ab}
154*	—	—	—	37^{cd}
$27-28^{b}$	$14^{c}-15$	$15-16^{b}$	$14^{c}-15$	$28-29^{b}$
28^{cd}	16^{ab}	16^{cd}	16^{cd}	29^{ef}
156*	—	—	—	30^{ab}
29^{ab}	16^{cd}	17^{ab}	17^{ab}	30^{cd}
29^{cd}	17^{ab}	17^{cd}	18^{cd}	33^{cd}
30^{ab}	17^{cd}	18^{ab}	19^{ab}	34^{cd}
30^{cd}	18^{ab}	18^{cd}	22^{ab}	34^{ab}
30^{ef}	18^{cd}	19^{ab}	22^{cd}	35^{ab}
31^{ab}	19^{ab}	19^{cd}	17^{cd}	31^{ab}
157*	—	—	18^{ab}	31^{cd}
158*	19^{cd}	20^{ab}	—	—
31^{cd}	20^{ab}	20^{cd}	19^{cd}	32^{ab}
159*	—	—	20^{ab}	—
160*	20^{cd}	21^{ab}	—	—
32^{ab}	21^{ab}	21^{cd}	21^{cd}	36^{cd} fn
161*	—	—	—	36^{ef}
32^{cd}	21^{cd}	22^{ab}	—	32^{cd}
33^{ab}	22^{ab}	22^{cd}	20^{cd}	33^{ab}
162*	22^{cd}	23^{ab}	—	—
33^{cd}	23^{ab}	23^{cd}	21^{ab}	35^{cd}
{163*	—	—	—	—
{164*	—	—	—	—
165*	—	—	—	36^{ab}
34^{ab}	23^{cd}	24^{ab}	22^{ef}	—
167*	—	—	—	—
168*	24–25	$24^{c}-26^{b}$	—	—
34^{cd}	26^{ab}	26^{cd}	—	—
$35-37^{b}$	$26^{c}-28$	$27-29^{b}$	—	$38-40^{b}$
169*	29^{ab}	29^{cd}	—	—
37^{cd}	29^{cd}	29^{ef}	—	40^{cd}
170*	30	30	—	—
4 171*	5 —	5 —	11 1–2	3 —
1–5	1–5	1–5	3–7	1–5
172*	6–7	6–7	—	—
$6-9^{a}$	$8-11^{a}$	$8-11^{a}$	$8-11^{a}$	$6-9^{a}$
9^{b}	11^{b}	11^{b}	11^{b}	9^{d}
9^{c}	11^{c}	11^{c}	11^{c}	10^{b}
9^{d}	11^{d}	11^{d}	11^{d}	9^{d} fn
10^{a}	12^{a}	12^{a}	12^{a}	9^{c}
10^{b}	12^{b}	12^{b}	12^{b}	9^{b}
173*	—	—	—	—
174*	12^{cd}	12^{cd}	—	—
10^{c}	13^{a}	13^{a}	12^{c}	10^{a}
10^{d}	13^{b}	13^{b}	12^{d}	10^{c}
175*	13^{cd}	13^{cd}	—	—
11–18	14–21	14–21	13–20	11–18
19	22	22	—	19

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
20-24	23-27	23-27	21-25	20-24
180* l 1-3	—	—	—	26^{b}
—	—	—	—	26^{c}-29
				(cf 5 3 31^{c}-37[var])
180* l 4-7	—	—	26	30
5 1	6 1	6 1	12 —	4 6
2	2	2	17^{c}-18^{b}	18^{c}-19^{b}
181*	—	—	18^{cd}	—
3^{a}	3^{ab}	3^{ab}	25^{cd}	19^{cd}
3^{c}-6	3^{c}-6	3^{c}-6	19-22^{b}	19^{c}-22
7-11^{b}	7-11^{b}	7-11^{b}	—	23-27^{b}
182*	—	—	—	—
183*	—	—	22^{cd}	27^{cd}
184*	11^{cd}	11^{cd}	—	—
11^{cd}	12^{ab}	12^{ab}	23^{ab}	28^{ab}
185*	—	—	—	29^{cd}
12^{ab}	12^{cd}	12^{cd}	23^{cd}	28^{cd}
187*	—	—	—	—
12^{cd}	13^{ab}	13^{cb}	24^{ab}	29^{ab}
188*	—	—	24^{c}-25^{b}	—
13^{ab}	13^{cd}	13^{cd}	—	30^{ab}
13^{c}-14^{b}	14	14	26	30^{c}-31^{b}
189*	—	—	27-29^{b}	—
14^{cd}	15^{ab}	15rb	29^{cd}	31^{cd}
190*	—	—	—	—
191*	15^{cd}	15^{cd}	—	—
192* l 1	—	—	1^{ab}	1^{ab}
192(A)*	—	—	1^{cd}	—
192* l 2-8	—	—	2-5^{b}	1^{c}-4^{b}
192* l 9	—	—	—	4^{cd}
,, l 10	—	—	—	5^{ab}
,, l 11	—	—	5^{cd}	5^{cd}
15^{ab}	16^{ab}	16^{ab}	6^{ab}	7^{ab}
193*	—	—	—	—
15^{c}-18^{c}	16^{c}-19^{c}	16^{c}-19^{c}	6^{c}-9^{c}	7^{c}-10^{c}
18^{d}	19^{d}-20^{a}	19^{d}	—	10^{d}-11^{a}
18^{f}-20	20^{b}-22^{b}	19^{f}-21	9^{d}-11	11^{b}-13^{b}
195*	22^{cd}	22^{ab}	—	—
21-24^{b}	23-26^{b}	22^{c}-25^{b}	12-15^{b}	13^{c}-16^{b}
197*	—	—	—	—
24^{c}-26	26^{c}-28	25^{c}-27	15^{c}-17	16^{c}-18
27^{a-d}	29	28^{a-d}	—	32
27^{e}-28	30	28^{e}-29^{b}	30	33
203*	—	—	31^{ab}	37^{ab}
204*	31^{ab}	29^{cd}	—	—
29^{ab}	31^{cd}	30^{ab}	34^{cd}	34^{ab}
205* l 1	—	—	—	34^{cd}
,, l 2-5	—	—	35-36	35-36
29^{c}-30^{b}	32	30^{c}-31^{b}	31^{c}-32^{b}	37^{c}-38^{b}
30^{cd}	33^{ab}	31^{cd}	34^{ab}	38^{cd}
31^{ab}	33^{cd}	32^{ab}	—	39^{ab}
31^{cd}	34^{ab}	32^{cd}	32^{cd}	30^{cd}
206*	—	—	—	—
32	34^{c}-35^{b}	33^{a-d}	33	40^{a-d}
33^{ab}	35^{cd}	33^{ef}	37^{ab}	40^{ef}
33^{cd}	36^{ab}	34^{ab}	—	41^{ab}
34-35	36^{c}-38^{b}	34^{c}-35	—	41^{c}-42
36-37	38^{c}-39	36-37	37^{c}-39^{b}	43-44
207*	—	—	39^{c}-41^{b}	—
38	40	38	41^{c}-42^{b}	45

Crit Ed.	Bom. Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
39	41	39	47	46
209* l 1	—	—	48^{ab}	47^{cd}
,, l 2	—	—	48^{cd}	52^{cd}
210* l 1	—	—	46^{ab}	53^{ab}
—	—	—	—	53^{cd}
,, l. 2	—	—	46^{cd}	54^{ab}
40	42	40^{a-d}	42^{c}–43^{b}	47^{a-d}
211* l 1	—	—	—	—
,, l 2-3	—	—	43^{c}–44^{b}	—
41	43	40^{e}–41^{b}	44^{c}–45^{b}	48
42^{ab}	44^{ab}	41^{cd}	49^{ab}	49^{ab}
212*	—	—	—	54^{cd}
213*	—	—	—	—
214* l 1	—	—	45^{cd}	49^{cd}
,, l 2-6	—	—	—	50–52^{b}
42^{cd}	44^{cd}	41^{ef}	49^{cd}	55^{ab}
215*	—	—	—	55^{cd} (r)
6 1	**7** 1	**7** 1	—	**5** 9
216*	—	—	—	—
2	2	2	—	10
217*	—	—	—	10^{d} fn
3–5	3–5	3–5	—	11–13
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	—	13^{d} fn
6^{c}–7^{b}	6^{c}–7^{b}	6^{c}–7^{b}	—	14
7^{cd}	7^{cd}	7^{cd}	—	14^{d} fn
8^{a}	8^{a}	8^{a}	—	15^{a}
8^{bcd}	8^{bcd}	8^{bcd}	—	—
9^{ab}	9^{ab}	9^{ab}	—	15^{bc}
221*	—	—	—	—
9^{c}	9^{c}	9^{c}	—	—
222*	—	—	—	—
9^{d}	9^{d}	9^{d}	—	15^{d}
10^{a}	10^{a}	10^{a}	—	16^{a}
10^{b}	10^{b}	10^{b}	—	—
10^{cd}	10^{cd}	10^{cd}	—	16^{bc}
224*	—	—	—	16^{c} fn
—	—	—	—	16^{d}
11	11	11	—	—
12	12	12	—	17
13	13	13	—	17^{d} fn
228*	—	—	—	—
14–17	14–17	14–17	—	18–21
7 App 1 (No 2) l 1–2	**8** 1^{ab}	**8** 1^{ab}	—	—
App 1 (No 2) l 3–8	1^{c}–2	1^{c}–2	—	30–31^{b}
App 1 (No 2) l. 8 fn [l 1–18]	—	—	—	31^{c}–35
App 1 (No 2) l 8 fn [l 19–20]	—	—	—	35 fn.
App 1 (No 2) l 9–10	3^{ab}	3^{ab}	—	36^{ab}
App 1 (No 2) l 11	3^{c}	3^{c}	—	36^{d}
App 1 (No 2) l 12	3^{cd}	3^{d}	—	36^{c}
App 1 (No 2) l 13–25	4–7^{a}	4–7^{a}	—	37–40^{a}
App 1 (No 2) l 26–27	7^{bc}	7^{bc}	—	—

Crit Ed	Bom. Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
App. I (No 2) l 28-32	7^{d}-8	7^{d}-8	—	40^{b}-40^{f}
1	9 1	9 1	13 6	1
233*	—	—	1-2	—
234*	—	—	—	—
2^{ab}	2^{ab}	2^{ab}	3^{ab}	3^{ab}
235*	—	—	3^{c}-5^{b}	—
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	7^{cd}	3^{cd}
3	3	3	—	2
236*	4	4	—	—
4-8	5-9	5-9	—	4-8
9^{ab}	10^{ab}	10^{ab}	—	22^{ab}
238*	—	—	—	—
9^{c}-14^{b}	10^{c}-15^{b}	10^{c}-15^{b}	—	22^{c}-27^{b}
14^{cd}	15^{cd}	15^{cd}	7^{ab}	27^{cd}
241*	—	—	—	28^{ab}
15^{ab}	16^{ab}	16^{ab}	—	28^{cd}
242*	—	—	—	29^{ab}
15^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	—	29^{cd}
243*	17-18	17-18	—	—
244*	[19^{ab}]	19^{ab}	—	—
15^{ef}	19^{cd}	19^{cd}	5^{cd}	29^{ef}
245(A)*	—	—	—	—
16-26	19^{e}-30^{b}	20-30	8-18	41-51
27	30^{c-f}	31	20	52
{249*	—	—	—	—
28	31	32	21	53
29	32	33	19	54
{250*	—	—	—	—
251*	—	—	—	55-56
App I (No 3)	—	—	—	—
30^{ab}	33^{ab}	34^{ab}	22^{ab}	57^{ab}
252*	—	—	—	—
30^{c}-39	33^{c}-42	34^{c}-43	22^{c}-31	57^{c}-66
255*	—	—	—	—
40-46	43-49	44-50	32-38	67-73^{b}
258*	—	—	—	—
47-48	50-51	51-52	—	73^{c}-74
49-50	52-53	53-54	39-40	75-76
51	54	55	—	77
52^{ab}	55^{ab}	56^{ab}	41^{ab}	78^{ab}
259*	—	—	—	—
52^{cd}	55^{cd}	56^{cd}	41^{cd}	78^{cd}
53-55^{b}	56-58^{b}	57-59^{b}	(cf. l 3-7 of 274*)	79-81^{b}
55^{cd}	58^{cd}	59^{cd}	—	81^{cd}
56-57^{a}	59-60^{a}	60-61^{a}	56-57^{a}	82-83^{a}
57^{bc}	60^{bc}	61^{bc}	—	83^{bc}
57^{d}-58	60^{d}-61	61^{d}-62	57^{b}-58^{b}	83^{d}-84
59^{ab}	62^{ab}	[63^{ab}]	59^{ab}	85^{cd}
59^{cd}	62^{cd}	[63^{cd}]	58^{cd}	85^{ab}
60-61	63-64	64-65	59^{c}-61^{b}	86-87
62^{ab}	65^{ab}	66^{ab}	—	88^{ab}
62^{cd}	65^{cd}	66^{cd}	61^{cd}	88^{cd}
260*	—	—	62-63 (For l 1-2 and l. 3-4 cf 5 9 32 and 5 9 28 respy)	—
63	66	67	64	89
64	67	68	—	90

Crit Ed	Bom Ed.	Kumbh Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed
65^{ab}	68^{ab}	69^{ab}	65^{ab}	91^{cd}
65^{cd}	68^{cd}	69^{cd}	65^{cd}	91^{ab}
261*	—	—	66–67	—
262*	69	70	—	—
66–69	70–73	71–74	68–71	92–95
8 1	**10** 1	**10** 1	**14** 1	96
263*	2	2	—	—
2	3	3	2^{c}–3^{b}	97^{c}–98^{b}
264*	4	4	—	—
3^{ab}	5^{ab}	5^{ab}	8^{ab}	99^{cd}
{265*	—	—	—	—
3^{cd}	5^{cd}	5^{cd}	7^{cd}	97^{ab}
4^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	2^{ab}	98^{cd}
4^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	3^{cd}	99^{ab}
5–8^{b}	7–10^{b}	7–10^{b}	4–7^{b}	100–103^{b}
8^{c}–9	10^{c}–11	10^{c}–11	8^{c}–9	103^{c}–104
266*	—	—	—	—
10^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	105^{ab}
267*	—	—	—	—
10^{cd}	12^{cd}	12^{cd}	12^{cd}	105^{cd}
11	13	13	14	106
12	14	14	13	107
13–15^{b}	15–17^{b}	15–17^{b}	15–17^{b}	108–110^{b}
15^{c}–16^{b}	17^{c}–18^{b}	17^{c}–18^{b}	—	110^{c}–111^{b}
16^{c}–17	18^{c}–19	18^{c}–19	17^{c}–18	111^{c}–112
269*	—	—	19^{ab}	—
18–21	20–23	20–23	—	113–116
270*	—	—	—	—
22^{ab}	24^{ab}	24^{ab}	—	117^{ab}
271*	—	—	—	—
22^{cd}	24^{cd}	24^{cd}	—	117^{cd}
272*	—	—	—	—
23–25	25–27	25–27	—	118–120
26	28	28	—	—
27	29	29	—	121
273*	—	—	—	121 fn
28^{ab}	30^{ab}	30^{ab}	—	122^{ab}
28^{c}–30	30^{c}–32	30^{c}–32	20^{c}–22	122^{c}–124
274*	—	—	23–28	—
			(For l 1–2, cf 5 9 31, l 3–7, cf 5 7 53–55^{b} and l 9–12, cf 5 9 8–9)	
31	33	33	19^{c}–20^{b}	125
32	34	34	—	126
33^{ab}	35^{ab}	35^{ab}	**13** 45^{ab}	—
33^{cd}	35^{cd}	35^{cd}	45^{cd}	130^{ab}
275*	—	—	—	130^{cd}
276*	36	36		—
34	37	37	42	126 fn
35–36	38–39	38–39	43–44	127–128
37^{ab}	40^{ab}	40^{ab}	47^{ab}	129^{ab}
277*	40^{c}–41^{b}	40^{c}–41^{b}	—	—
37^{cd}	41^{cd}	41^{cd}	47^{cd}	129^{cd}
38	42	42	46	131
{278* l 3–4	—	—	—	132
39–40^{b}	43–44^{b}	43–44^{b}	48–49^{b}	133–134^{b}
279*	—	—	—	—
40^{cd}	44^{cd}	44^{cd}	49^{cd}	134^{cd}

Crit Ed.	Bom Ed.	Kumbh Ed.	Gorresio Ed	Lahore Ed
41	45	45	51	136
42	46	46	50	135
43–44	47–48	47–48	52–53	137–138
45	49	49	—	140
282*	—	—	—	141
46	50	50	**14** 29	142
47	51	51	31^{c}–32^{b}	144
48	52	52	30	143^{a-d}
283*	—	—	31^{ab}	143^{ef}
49	53^{a-f}	53–54^{b}	32^{c}–33	145
284*	[53gh]	54^{cd}	—	—
285*	—	—	—	—
50	54	55	—	146
9 1–3^{d}	**11** 1–3	**11** 1–3^{d}	34–36	**6** 1, 3–4
288*	—	—	—	5^{ab}
289*	—	—	—	5^{cd}
290*	—	—	—	—
291*	—	—	37–38	—
3^{ef}	4^{ab}	3^{ef}	39^{ab}	2^{ab}
292*	4^{cd}	—	39^{cd}	2^{cd}
4	5	4	**13** 55	6
5^{ab}	6^{ab}	5^{ab}	54^{ab}	**5** 139^{ab}
293*	—	—	—	—
5^{cd}	6^{cd}	5^{cd}	54^{cd}	139^{cd}
294*	—	—	—	—
6–7^{b}	7–8^{b}	6–7^{b}	**14** 10–11^{b}	7–8^{b}
295*	8^{c}–10^{b}	—	—	—
7^{c}	10^{c}	7^{c}	11^{c}	8^{c}
296*	—	—	—	—
7^{d}	10^{d}	7^{d}	11^{d}	8^{d}
8–9	11–12	8–9	(cf 1 9—12 of 274*)	9–10
10–11^{b}	13–14^{b}	10–11^{b}	40–41^{b}	11–12^{b}
297*	—	—	—	—
11^{c}–12^{b}	14^{c}–15^{b}	11^{c}–12^{b}	41^{c}–42^{b}	12^{c}–13^{b}
298*	—	—	—	—
12^{c}–13^{b}	15^{c}–16^{b}	12^{c}–13^{b}	42^{c}–43^{b}	13^{c}–14^{b}
13^{c}–14^{d}	16^{c}–17	13^{c}–14^{b}	—	14^{c}–15
14^{ef}	18^{ab}	14^{cd}	43^{cd}	16^{ab}
300*	—	—	44^{ab}	16^{cd}
15^{ab}	18^{cd}	15^{ab}	45^{ab}	20^{cd}
15^{c}–18^{b}	19–21	15^{c}–18^{b}	—	17–19
18^{cd}	22^{ab}	18^{cd}	45^{cd}	20^{ab}
{301*	—	—	—	—
19^{ab}	22^{cd}	19^{ab}	—	23^{ab}
19^{cd}	23^{ab}	19^{cd}	44^{cd}	23^{cd}
19^{c}–20^{b}	23^{c}–24^{b}	20	46	21
20^{c-f}	24^{c}–25^{b}	21	48	25
21^{ab}	25^{cd}	22^{ab}	—	22^{ab}
21^{cd}	26^{ab}	22^{cd}	49^{ab}	22^{cd}
22	26^{c}–27^{b}	23	47	24
23	27^{c}–28^{b}	24	49^{c}–50^{b}	26
24^{cb}	28^{cd}	25^{ab}	50^{cd}	26^{cd} fn
24^{cd}	29^{ab}	25^{cd}	51^{ab}	27^{cd} fn
25^{ab}	—	26^{ab}	51^{cd}	26^{cd} fn.
25^{cd}	—	26^{cd}	52^{ab}	27^{ab}
26–27	29^{c}–30	27–28	—	27^{c}–28
28	31	29	(cf 1 3–4 of 260*)	29
29^{ab}	32^{ab}	30^{ab}	53^{cd}	30^{ab}
29^{c}	32^{c}	30^{c}	—	31^{a}

Crit. Ed.	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
—	—	—	—	31^{b}
307* l 1	—	—	—	—
{ „ l 2	—	—	—	30^{c}
29^{d}	32^{d}	30^{d}	—	30^{d}
30^{a-d}	33	30^{e}–31^{b}	—	31^{c}–32^{b}
30^{ef}	34^{ab}	31^{cd}	54^{ab}	32^{cd}
31–32	34^{c}–36^{b}	32–33	(cf l 1–2 of 274* and l. 1–2 of 260*)	33–34
33	36^{c-f}	34	54^{c}–55^{b}	36
308*	—	—	—	—
309* l 1	—	—	—	37^{ab}
„ l 2	—	—	52^{cd}	37^{cd}
„ l 3	—	—	—	38^{ab}
309(A)*	—	—	—	—
309* l 4	—	—	53^{ab}	38^{cd}
34^{ab}	37^{ab}	35^{ab}	—	39^{ab}
34^{cd}	37^{cd}	35^{cd}	55^{cd}	39^{cd}
{310*	—	—	—	40^{ab}
35^{ab}	38^{ab}	36^{ab}	56^{ab}	40^{cd}
311*	—	—	—	—
35^{c}–37	38^{c}–40	36^{c}–38	56^{c}–58	40^{c}–42
312*	—	—	—	—
38–43	41–46	39–44	59–64	43–48
44	47	45	—	49
313*	—	—	—	50–52
314*	48	46	—	—
10 1^{ab}	**12** 1^{ab}	**12** 1^{ab}	65^{ab}	**7** 1^{ab}
315*	—	—	—	—
1^{c}–5	1^{c}–5	1^{c}–5	65^{c}–69	1^{c}–5
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	**15** 1^{ab}	6^{ab}
316*	—	—	—	—
6^{c}–7	6^{c}–7	6^{c}–7	1^{c}–2	6^{c}–7
317*	—	—	—	—
8^{ab}	8^{ab}	8^{ab}	3^{ab}	8^{ab}
8^{cd}	8^{cd}	8^{cd}	4^{cd}	8^{cd}
{318*	—	—	—	—
9	9	9	3^{c}–4^{b}	9
10^{ab}	10^{ab}	10^{ab}	5^{ab}	10^{cd}
10^{cd}	10^{cd}	—	7^{ab}	10^{ab}
11–12^{b}	11–12^{b}	10^{c}–11	5^{c}–6	11–12^{b}
12^{cd}	12^{cd}	12^{ab}	—	12^{cd}
13^{ab}	13^{ab}	12^{cd}	8^{ab}	13^{ab}
13^{cd}	13^{cd}	13^{ab}	8^{cd}	—
14^{ab}	14^{ab}	13^{cd}	9^{ab}	13^{ef}
14^{cd}	14^{cd}	14^{ab}	7^{cd}	—
15^{ab}	15^{ab}	14^{cd}	—	13^{cd}
15^{cd}	15^{cd}	15^{ab}	9^{cd}	14^{ab}
16^{a-d}	16	15^{c}–16^{b}	10	14^{c}–15^{b}
16^{ef}	17^{ab}	16^{cd}	—	15^{cd}
319*	—	—	—	—
320*	—	—	11^{ab}	—
17^{a}	17^{c}	17^{a}	11^{c}	16^{a}
321*	—	—	11^{d}–12^{a}	—
17^{b}–20	17^{d}–20	17^{b}–20	12^{b}–15	16^{b}–19
21	21	21	—	20
22	22	22	16	21
322*	—	—	—	—
23	23	23	17	22
24	24	24	—	23

Crit. Ed	Bom. Ed	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed	Lahore Ed.
25^{ab}	25^{ab}	25^{ab}	18^{ab}	24^{ab}
323*	—	—	18^{c}–22	—
25^{cd}	25^{cd}	25^{cd}	—	24^{cd}
324*	—	—	—	25
11 1–2^{b}	**13** 1–2^{b}	**13** 1–2^{b}	—	**8** 1–2^{b}
326 l 1	—	—	—	2^{cd}
326(A)*	—	—	—	—
326* l 2–4	—	—	—	2^{c}–3
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	—	4^{ab}
327*	—	—	—	4^{cd}
328*	—	—	—	—
3	3	3	—	9
329*	—	—	—	—
4	4–5^{b}	4	—	10–11^{b}
330*	—	—	24^{c}–25	11^{c}–12
331*	—	—	23–24^{b}	—
5	5^{c-f}	5	26	13
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	—	5^{ab}
332*	—	—	—	—
6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	—	5^{cd}
333*	—	—	—	6–8
7–11	7–11	7–11	27–31	14–18
334*	—	—	—	—
12	12	12	32	19
13–14	[13^{a-h}]	13–14	33–34	21–22
15	13^{i}–L	15	35	20
16^{a-c}	14^{a-c}	16^{a-c}	36^{a-c}	23^{a-c}
337*	—	—	—	—
16^{d}–17^{b}	14^{d}–15^{b}	16^{d}–17^{b}	36^{d}–37^{b}	23^{d}–24^{b}
338*	—	—	—	—
17^{c}–18	15^{c}–16	17^{c}–18	37^{c}–38	24^{c}–25
19	17	19	—	26
339*	—	—	—	—
20	18	20	39	27
21^{ab}	19^{ab}	21^{ab}	—	28^{ab}
340*	—	—	—	—
21^{cd}	19^{cd}	21^{cd}	—	28^{cd}
22^{a}	20^{a}	22^{a}	40^{a}	29^{a}
341*	—	—	—	—
22^{b}–27	20^{b}–25	22^{b}–27	40^{b}–44^{b}	29^{b}–34
344*	—	—	44^{c}–45^{b}	—
28	26	28	45^{c}–46^{b}	35
345*	—	—	46^{cd}	—
29^{ab}	27^{ab}	29^{ab}	47^{ab}	36^{ab}
{346*	—	—	—	—
29^{cd}	27^{cd}	29^{cd}	47^{cd}	36^{cd}
347*	—	—	—	—
30–31	28–29	30–31	48–49	37–38
32	30	32	—	39
33–35	31–33	33–35	50–52	40–42
36	34	36	—	43
37–38^{b}	35–36^{b}	37–38^{b}	53–54^{b}	44–45^{b}
348*	—	—	54^{cd}	—
38^{cd}	36^{cd}	38^{cd}	—	45^{cd}
39^{ab}	37^{ab}	39^{ab}	—	46^{ab}
349*	—	—	—	—
39^{c}	37^{c}	39^{c}	—	45^{c}
350*	—	—	—	—
39^{d}	37^{d}	39^{d}	—	46^{d}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
40	38	40	—	47
351*	—	—	—	48
41	39	41	55	49
352*	—	—	—	—
42–43	40–41	42–43	56–57	49 fn l 1–4
354*	—	—	—	49 fn l 5
44^{ab}	42^{ab}	44^{ab}	—	49 fn l 6
44^{cd}	42^{cd}	44^{cd}	—	50^{ab}
45	43	45	58	50^{c}–51^{b}
356*	—	—	—	51^{c}–53
46^{ab}	44^{ab}	46^{ab}	—	54^{ab}
357*	—	—	—	—
358*	—	—	—	—
46^{c}–48	44^{c}–46	46^{c}–48	—	54^{c}–56
359*	47^{ab}	[49^{ab}]	—	—
49–50	47^{c}–48	49^{c}–50	—	57–58
51	49	51	59	59
52–54	50–52	52–54	—	60–62
55	53	55	(cf l 3–4 of 365*)	63
56–66^{a}	54–64^{a}	56–66^{a}	—	64–74^{a}
360*	—	—	—	74^{bc}
66^{b}–68	64^{b}–66	66^{b}–68	—	74^{d}–76
{361*	—	—	—	—
69	67	69	—	77
{362*	—	—	—	—
12 1	**14** 1	**14** 1	—	**9** 1
2–3^{b}	2–3^{b}	2–3^{b}	**16** 1–2^{b}	2–3^{b}
363*	—	—	—	—
3^{cd}	3^{cd}	3^{cd}	2^{cd}	3^{cd}
365* l 1–2	—	—	3	—
,, l 3	—	—	4^{ab} (=5 11 55^{ab})	—
365(A)*	—	—	—	—
365* l 4	—	—	4^{cd} (=5 11 55^{cd})	—
366*	—	—	—	—
367*	—	—	5^{ab}	4^{ab}
4^{ab}	4^{ab}	4^{ab}	6^{cd}	6^{ab}
{368*	—	—	7^{ab}	6^{cd}
4^{cd}	4^{cd}	4^{cd}	5^{cd}	4^{cd}
369* l 1	—	—	6^{ab}	5^{ab}
,, l 2	—	—	—	5^{cd}
5	5	5	7^{c}–8^{b}	7
370*	—	—	—	7^{ab} fn
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	8^{cd}	12^{ab}
6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	9^{ab}	8^{ab}
371*	—	—	—	8^{c}–11
7^{ab}	7^{ab}	7^{ab}	10^{ab}	12^{ab}
7^{cd}	7^{cd}	7^{cd}	9^{cd}	12^{cd}
8–11^{a}	8–11^{a}	8–11^{a}	10^{c}–13^{c}	13–16^{a}
372*	—	—	—	—
11^{b}–12	11^{b}–12	11^{b}–12	13^{d}–15^{b}	16^{b}–17
373*	—	—	—	—
13–17^{b}	13–17^{b}	13–17^{b}	15^{c}–19	18–22^{b}
374*	—	—	20^{ab}	—
17^{c}–19	17^{c}–19	17^{c}–19	20^{c}–22	22^{c}–24
20	20	20	—	25
21^{ab}	21^{ab}	21^{ab}	23^{ab}	26^{ab}
377*	—	—	—	—
21^{c}–22^{b}	21^{c}–22^{b}	21^{c}–22^{b}	23^{c}–24^{b}	26^{c}–27^{b}
378*	—	—	24^{cd}	—

Crit Ed	Bom. Ed.	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
$22^{c}-25^{b}$	$22^{c}-25^{b}$	$22^{c}-25^{b}$	25–27	$27^{c}-30^{b}$
25^{cd}	25^{cd}	25^{cd}	—	30^{cd}
26–27	26–27	26–27	28–29	31–32
{379*	—	—	—	—
28^{ab}	28^{ab}	28^{ab}	30^{ab}	33^{ab}
28^{cd}	28^{cd}	28^{cd}	—	33^{cd}
29–33	29–33	29–33	$30^{c}-35^{b}$	34–38
34^{ab}	34^{ab}	34^{ab}	—	39^{ab}
381*	—	—	—	$39^{c}-40^{b}$
$34^{c}-35$	$34^{c}-36^{b}$	$34^{c}-35$	$35^{c}-37^{b}$	$40^{c}-41$
382* l 1–4	—	—	$37^{c}-39^{b}$	41^{cd} fn.
382* l 5	—	—	39^{cd}	—
,, l 6–7	—	—	40	42
,, l 8	—	—	41^{ab}	42 fn l 1
382(A)*	—	—	—	—
382* l 9	—	—	41^{cd}	42 fn. l. 2
,, l 10–11	—	—	42	43
36^{a-d}	$36^{c}-37^{b}$	36^{a-d}	46	47
383*	—	—	—	—
384*	—	—	$47-48^{b}$	$48-49^{b}$
36^{ef}	37^{cd}	36^{ef}	48^{cd}	49^{ab} fn l 1
37–39	38–40	37–39	43–45	44–46
385*	—	—	(cf 46^{ab})	—
40^{ab}	41^{ab}	40^{ab}	49^{ab}	49^{ab} fn l 2
$40^{c}-41^{a}$	$41^{c}-42^{a}$	$40^{c}-41^{a}$	$49^{c}-50^{a}$	$49^{c}-50^{a}$
386*	—	—	—	—
41^{bcd}	42^{bcd}	41^{bcd}	50^{bcd}	50^{bcd}
387*	—	—	—	—
388*	—	—	51	51
42^{ab}	43^{ab}	42^{ab}	52^{ab}	52^{ab}
389*	—	—	52^{cd}	—
42^{cd}	43^{cd}	42^{cd}	53^{ab}	52^{cd}
390*	—	—	53^{cd}	—
43	44	43	54	53
44–47	45–48	44–47	—	54–57
391*		—	—	58^{ab}
48–49	49–50	48–49	—	$58^{c}-59$
50	51	50	—	60
51	52	51	55	61
13 1^{ab}	**15** 1^{ab}	**15** 1^{ab}	**17** 1^{ab}	**10** 1^{ab}
1^{cd}	1^{cd}	1^{cd}	1^{cd}	3^{ab}
392*	—	—	—	1^{cd}
393*	—	—	2	2
2^{ab}	2^{ab}	2^{ab}	3^{ab}	3^{ab} fn
394* l 1–3	—	—	$3^{c}-4$	—
,, l 4–5	—	—	—	—
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	—	3^{cd}
3–4	3–4	3–4	8–9	4–5
395* l 1	—	—	10^{ab}	—
,, l 2	—	—	10^{cd}	5^{cd} fn.
5^{ab}	5^{ab}	5^{ab}	11^{ab}	6^{ab}
396*	—	—	11^{cd}	6^{cd}
$5^{c}-7$	$5^{c}-8^{b}$	$5^{c}-8^{b}$	12–14	7–9
397*	—	—	—	9^{cd} fn
$8-9^{b}$	$8^{c}-9$	$8^{c}-9^{b}$	$15-16^{b}$	$10-11^{b}$
398*	—	—	—	—
9^{cd}	10^{ab}	9^{cd}	16^{cd}	11^{cd}
10–12	$10^{c}-13^{b}$	10–12	5–7	12–14
13–14	$13^{c}-15^{b}$	13–14	17–18	15–16
399*	—	—	19	—

Crit Ed	Bom. Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
400*	—	—	—	—
15–17	15^c–18^b	15–17	20–22	17–19
18^{a-c}	18^c–19^a	18^{a-c}	**18** 1^{a-c}	20^{a-c}
401*	—	—	—	20^d–21^a
18^d	19^b	18^d	1^d	21^b
402*	—	—	2^{ab}	—
403*	—	—	2^c–3^b	21^{ab} fn l 1–2
18^e–20^b	19^c–21^b	19–20	3^c–5^b	21^c–23^b
404*	—	—	5^{cd}	21^{ab} fn l 3
405*	—	—	—	—
20^c–21	21^e–22	21–22^b	6–7^b	23^c–24
22	23	22^c–23^b	8^c–9^b	25
23	24	23^c–24^b	12^c–13^b	26
24^{ab}	25^{ab}	24^{cd}	11^{ab}	27^{ab}
406*	25^{cd}	25^{ab}	—	—
24^c–25^b	26	25^c–26^b	21^c–22^b	27^{ab} fn
25^c–28^b	27–29	26^c–29^b	22^c–25^b	27^c–30^b
407*	—	—	25^{cd}	30^{cd}
28^{cd}	30^{ab}	29^{cd}	26^{ab}	31^{ab}
29^{ab}	30^{cd}	30^{ab}	26^{cd}	—
29^{cd}	31^{ab}	30^{cd}	11^{cd}	31^{cd}
408* l 1	—	—	—	31^{cd} fn.
,, l 2	—	—	—	32^{ab}
409*	—	—	12^{ab}	—
30^{ab}	31^{cd}	31^{ab}	9^{cd}	32^{cd}
410*	—	—	—	33^{ab}
30^{cd}	32^{ab}	31^{cd}	10^{ab}	33^{cd}
31^{ab}	32^{cd}	32^{ab}	10^{cd}	—
31^c–32^b	33	32^c–33^b	7^c–8^b	34
32^{cd}	34^{ab}	33^{cd}	13^{cd}	35^{ab}
411*	—	—	—	35^c–36^d
33^{ab}	34^{cd}	34^{ab}	—	36^{ef}
33^{cd}	35^{ab}	34^{cd}	14^{ab}	37^{ab}
412*	—	—	14^{cd}	—
34–35	35^c–37	35–36	15–17^b	37^c–39
413*	—	—	—	—
36–37^a	38–39^a	37–38^a	17^c–18^c	40–41^a
414*	—	—	—	—
37^{bcd}	39^{bcd}	38^{bcd}	18^d–19^b	41^{bcd}
415* l 1–2	—	—	19^c–20^b	—
—	—	—	20^{cd} (r)	—
415* l 3	—	—	21^{ab}	—
38–39^b	40–41^b	39–40^b	—	42–43^b
39^{cd}	41^{cd}	40^{cd}	—	43^{ab} fn l. 1
40^{ab}	42^{ab}	41^{ab}	**19** 12^{ab}	43^{ab} fn l. 2
40^c–42^a	42^c–44^a	41^c–43^a	12^c–14^a	43^c–45^a
42^{bc}	44^{bc}	43^{bc}	—	45^{bc}
42^d	44^d	43^d	14^b	45^d
43–44	45–46	44–45	10–11	46–47
45	47	46	—	48
46	48	47	19^c–20^b	49
416* l 1–2	—	—	20^c–21^b	50
,, l 3–4	—	—	21^c–22^b	—
47–48	49–50	48–49	16^c–18^b	51–52
49	51	50	31	—
50	52	51	18^c–19^b	53
—	53 (cf 5 14 27)	52 (5 14 27)	—	—
51	[54^{a-d}]	53	**18** 37	70
52	54^{e-h}	54	38	71
14 1–2	**16** 1–2	**16** 1–2	**19** 1–2	**11** 1–2

Crit Ed	Bom Ed.	Kumbh Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed
3^{ab}	3^{ab}	3^{ab}	—	10 54^{ab}
3^{c}–4^{b}	3^{c}–4^{b}	3^{c}–4^{b}	29^{c}–30^{b}	54^{c}–55^{b}
417*	—	—	—	—
4^{cd}	4^{cd}	4^{cd}	30^{cd}	55^{cd}
5	5	5	32	56
6–7	6–7	6–7	18 27–28	57–58
8–10	8–10	8–10	29–31	60–62^{d}
418* l 1	—	—	32^{ab}	62^{ef}
418* from l 2—the prior of l 9	—	—	—	63–66^{c}
418(A)*	—	—	—	—
418* the post half of l 9	—	—	—	66^{d}
11^{ab}	11^{ab}	11^{ab}	32^{cd}	59^{ab}
419*	—	—	33^{ab}	—
11^{cd}	11^{cd}	11^{cd}	33^{cd}	59^{cd}
12^{abc}	12^{abc}	12^{abc}	34^{abc}	67^{abc}
420*	—	—	—	—
12^{d}–14	12^{d}–14	12^{d}–14	34^{d}–36	67^{d}–69
15–20^{b}	15–20^{b}	15–20^{b}	19 3–8^{b}	11 3–8^{b}
20^{cd}	20^{cd}	20^{cd}	8^{cd}	9^{ab}
21^{ab}	21^{ab}	21^{ab}	9^{ab}	8^{cd}
21^{cd}	21^{cd}	21^{cd}	9^{cd}	9^{cd}
22	22	22	14^{c}–15^{b}	10
423*	—	—	—	11^{ab}
424*	—	—	15^{cd}	—
425*	—	—	16^{ab}	11^{cd}
23–28	23–28	23–28	22^{c}–28^{b}	12–17
App I (No 4) l 1–65	—	—	—	18–48^{b}
App I (No 4) l 65 fn	—	—	—	—
App I (No 4) l 66–70	—	—	—	48^{c}–49
427* l 1	—	—	28^{cd}	(18^{cd} = l 2 of App I [No 4])
" l 2	—	—	29^{ab}	10 54^{cd}
29	29	29	33	72
30	30	30	—	73
31	31	31	35	11 50
32	32	32	34	51
15 1	17 1	17 1	—	12 1
2–3	2–3	2–3	20 1–2	2–3
428*	—	—	3	—
4	4	4	17 23	4
5^{ab}	5^{ab}	5^{ab}	24^{cd}	5^{ab}
5^{cd}	5^{cd}	5^{cd}	24^{ab}	5^{cd}
6^{abc}	6^{abc}	6^{abc}	25^{abc}	6^{abc}
431*	—	—	—	—
6^{d}–7^{b}	6^{d}–7^{b}	6^{d}–7^{b}	25^{d}–26^{b}	6^{d}–7^{b}
7^{cd}	7^{cd}	7^{cd}	—	7^{cd}
8^{ab}	8^{ab}	8^{ab}	28^{cd}	8^{ab}
8^{cd}	8^{cd}	8^{cd}	26^{cd}	8^{cd}
9–10^{b}	9–10^{b}	9–10^{b}	27–28^{b}	—
10^{c}–11	10^{c}–11	10^{c}–11	29–30^{b}	10 and 8^{ef}
435*	—	—	—	9
436*	—	—	—	—
12^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	32^{cd}	11^{ab}
12^{cd}	12^{cd}	12^{cd}	—	11^{cd}
440*	—	—	33^{ab}	—

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
13^{ab}	13^{ab}	13^{ab}	—	12^{ab}
442*	—	—	—	12^{cd}
13^{c}–14^{b}	13^{c}–14^{b}	13^{c}–14^{b}	30^{c}–31^{b}	13
443*	—	—	—	—
14^{cd}	14^{cd}	14^{cd}	31^{cd}	14^{ab}
444*	—	—	—	14^{cd}
445*	—	—	—	—
15^{a}	15^{a}	15^{a}	32^{a}	15^{a}
15^{bcd}	15^{bcd}	15^{bcd}	—	15^{bcd}
16^{a}	16^{a}	16^{a}	—	—
16^{b}	16^{b}	16^{b}	32^{b}	—
16^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	34^{ab}	—
447*	—	—	34^{cd} (cf. 449* l 1)	—
448*	—	—	—	—
17^{ab}	17^{ab}	17^{ab}	33^{cd}	16^{ab}
449* l 1	—	—	—	16^{cd}
449(A)*	—	—	—	—
449* l 2-3	—	—	—	17
450*	—	—	—	—
17^{c}–18^{b}	17^{c}–18^{b}	17^{c-f}	35	18
18^{c}–19	18^{c}–19	18	—	19–20^{b}
452*	—	—	—	—
20–24^{b}	20–24^{b}	19–23^{b}	—	20^{c}–24
453*	—	—	—	—
24^{c-f}	24^{c}–25^{b}	23^{c}–24^{b}	36	25
25	25^{c-f}	24^{c-f}	—	26
454*	—	—	—	—
26–32^{b}	26–32^{b}	25–31^{b}	—	27–33^{b}
455*	—	—	—	—
32^{cd}	32^{cd}	31^{cd}	—	33^{cd}
456*	—	—	—	—
16 1	**18** 1	**18** 1	—	**13** 1
457*	—	—	—	—
2	2	2	—	2
458*	—	—	—	3^{ab}
3	3	3	**20** 4	3^{c}–4^{b}
460*	—	—	—	—
4^{ab}	4^{ab}	4^{ab}	5^{ab}	4^{cd}
461*	—	—	—	5^{ab}
4^{c}–5	4^{c}–5	4^{c}–5	5^{c}–6	5^{c}–6
462*	—	—	7^{ab}	—
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	7^{cd}	7^{ab}
6^{c}–7^{a}	6^{c}–7^{a}	6^{c}–7^{a}	8^{c}–9^{a}	8^{abc}
463*	—	—	—	—
7^{b}	7^{b}	7^{b}	9^{b}	8^{d}
{464* l 1	—	—	—	12^{ab}
,, l 2	—	—	10^{ab}	12^{cd}
7^{cd}	7^{cd}	7^{cd}	9^{cd}	9^{ab}
465*	—	—	12^{cd}	9^{cd}
8^{ab}	8^{ab}	8^{ab}	11^{cd}	10^{cd}
466*	—	—	—	—
467*	—	—	12^{ab}	—
8^{c}–9^{b}	8^{c}–9^{b}	8^{c}–9^{b}	10^{c}–11^{b}	11
9^{cd}	9^{cd}	9^{cd}	8^{ab}	7^{cd}
10	10	10	13	13^{a-d}
11^{ab}	11^{ab}	11^{ab}	14^{ab}	10^{ab}
11^{c}	11^{c}	11^{c}	14^{c}	13^{e}
11^{d}	11^{d}	11^{d}	14^{d}	—
468*	—	—	—	—

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
12^{abc}	12^{abc}	12^{abc}	—	—
12^{d}	12^{d}	12^{d}	—	13^{f}
13	13	13	15	14
14	14	14	—	15
15	15	15	—	20
469* l. 1–3	$16–17^{b}$	$16–17^{b}$	—	20 fn (l 1–3)
,, l 4–8	$17^{c}–19$	$17^{c}–19$		—
$16–20^{b}$	$20–24^{b}$	$20–24^{b}$	$16–20^{b}$	16–19
$20^{c}–21$	$24^{c}–25$	$24^{c}–25$	$20^{c}–21$	19^{cd} fn and 20^{cd} fn (l. 5 and 9 resp)
{470*	—	—	—	20^{cd} fn (l. 6)
22	26	26	22	20^{cd} fn (l. 7–8)
23^{ab}	27^{ab}	27^{ab}	23^{ab}	21^{ab}
23^{cd}	27^{cd}	27^{cd}	23^{cd}	21^{ab} fn
24^{ab}	28^{ab}	28^{ab}	24^{ab}	21^{cd}
472*	—	—	24^{cd}	—
$24^{c}–26^{b}$	$28^{c}–30^{b}$	$28^{c}–29$, 30^{cd}	25–26	$22–23^{d}$
473*	30^{cd}	[30^{ab}]	—	—
26^{cd}	30^{ef}	30^{ef}	27^{ab}	23^{ef}
27^{ab}	31^{ab}	31^{ab}	—	24^{ab}
27^{cd}	31^{cd}	31^{cd}	27^{cd}	24^{cd}
28	32	32	—	25
475*	—	—	—	—
17 1	**19** 1	**19** 1	**21** —	**14** 1
2–5	$2–6^{b}$	$2–6^{b}$	$1–5^{b}$	$2–6^{b}$
476* l 1	—	—	5^{cd}	6^{cd}
,, l 2	—	—	8^{ab}	7^{ab}
477*	6^{cd} (cf 5 15 25^{cd})	6^{cd} (cf 5 15 25^{cd})	—	—
6–7	7–8	7–8	6–7	$7^{c}–8$
8–9	9–10	9–10	$8^{c}–10^{b}$	9–10
479*	[$11^{a–d}$] (cf 5.13 33^{ab} and 36^{cd})	11 (cf 5 13 33^{ab} and 36^{cd})	—	—
10^{ab}	11^{ef}	12^{ab}	10^{cd}	11^{ab}
480*	—	—	13^{cd}	11^{cd}
$10^{c}–11^{b}$	$11^{g}–12^{b}$	$12^{c}–13^{b}$	11	12
11^{cd}	12^{cd}	13^{cd}	—	13^{ab}
12^{ab}	13^{cd}	14^{ab}	12^{ab}—	13^{cd}
12^{cd}	14^{ab}	14^{cd}	12^{cd}	—
13^{ab}	14^{cd}	15^{ab}	13^{ab}	14^{cd}
13^{cd}	13^{ab}	15^{cd}	14^{ab}	—
14	15	16	$14^{c}–15^{b}$	15
15^{ab}	16^{ab}	17^{ab}	15^{cd}	17^{ab}
481*	—	—	—	17^{cd}
482*	—	—	—	—
15^{cd}	16^{cd}	17^{cd}	16^{ab}	14^{ab}
16	17	18	$16^{c}–17^{b}$	18
483*	—	—	—	16
17	18	19	$17^{c}–18^{b}$	19
484* l 1	—	—	18^{cd}	20^{ab}
,, l 2	—	—	—	20^{cd}
,, l 3–6	—	—	19–20	21–22
18	19	20	—	23
19–20	20–21	21–22	21–22	24–25
487*	—	—	—	—
21	22	23	—	26
18 1	**20** 1	**20** 1	**22** 1	**15** 1
{488*	—	—	—	—
2	2	2	2	2

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh. Ed	Gorresio Ed.	Lahore Ed
3	3	3	5	3
490*	—	—	—	—
4–5	4–5	4–5	3–4	4–5
6	6	6	6	6
491*	—	—	—	—
7–16^{c}	7–16^{c}	7–16^{c}	7–16^{c}	7–16^{c}
493*	[16^{d-e}]	16^{d-e}	—	—
16^{d}–19^{b}	16^{f}–19^{b}	16^{f}–19^{b}	16^{d}–19^{b}	16^{d}–19^{b}
494*	—	—	—	—
19^{c}–33	19^{c}–34	19^{c}–34	19^{c}–34	19^{c}–34
34	35	35	—	35
35	36	36	35	36
19 1	**21** 1	**21** 1	**23** 1	**16** 1
496*	—	—	—	—
2–4^{b}	2–4^{b}	2–3	—	2^{c}–4
{497*	—	—	—	2^{ab}
2^{c}–9^{b}	4^{c}–9^{b}	4^{c}–9^{b}	2–7^{b}	5–10^{b}
498*	9^{cd}	9^{cd}	—	—
9^{cd}	10^{ab}	10^{ab}	7^{cd}	10^{cd}
499*	10^{cd}	10^{cd}	—	—
10	11	11	9	11
500*	—	—	—	—
11	12	12	8	12
12–14	13–15	13–15	10–12	13–15
501*	—	—	13^{cb}	16^{ab}
15–18	16–19	16–19	13^{c}–17^{b}	16^{c}–19
502*	20–22	20–22	—	—
19	23	23	17^{c}–18^{b}	20
503*	—	—	—	—
20–22	24–26	24–26	18^{c}–21^{b}	21–23
506*	—	—	—	—
23	27	27	21^{c}–22^{b}	24
507*	—	—	22^{cd}	—
24	28	28	23	25
509* l 1–2	—	—	24	—
,, l 3–10	—	—	25–28	(cf. 512*)
,, l 11–12	—	—	29	—
25	29	29	30	26
{510*	—	—	—	—
{511*	—	—	—	—
26–29	30–33	30–33	31–34	27–30
30	34	34	—	31
20 1–6	**22** 1–6	**22** 1–6	**24** 1–6	**17** 1–6
7	7	7	—	7
512*	—	—	(cf l 3-10 of 509*)	8–11
8–9	8–9	8–9	7–8	12–13
513* l 1	—	—	—	—
,, l 2	—	—	9^{cd}	—
,, l 3	—	—	9^{ab}	—
,, l 4	—	—	—	—
10–12	10–12	10–12	10–12	14–16
514*	—	—	—	17
13	13	13	13	18
515*	—	—	—	—
14–19^{b}	14–19^{b}	14–19^{b}	14–19^{b}	19–24^{b}
517*	—	—	—	—
19^{c}–21	19^{c}–21	19^{c}–21	19^{c}–21	24^{c}–26
22	22	22	—	27
23–25	23–25	23–25	22–24	28–30
26	26	26	26	31

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
518*	27	27	—	—
27	28	28	25	32
519*	—	—	—	—
520*	29	29	—	—
28^{abc}	30^{abc}	30^{abc}	27^{abc}	33^{abc}
521*	—	—	—	—
28^{d}–29^{b}	30^{d}–31^{b}	30^{d}–31^{b}	27^{d}–28^{b}	33^{a}–34^{b}
522*	—	—	—	—
29^{c}–30	31^{c}–32	31^{c}–32	28^{c}–29	34^{c}–35
31	33	33	—	36
32	34	34	—	—
33	35–36^{b}	35–36^{b}	—	37
523*	—	—	—	38
{524* l 1	—	—	30^{ab}	39^{ab}
{ ,, l 2	—	—	30^{cd}	39^{ef}
,, l 3–5	—	—	31–32^{b}	—
{ ,, l 6	—	—	32^{cd}	39^{cd}
34–38^{b}	36^{c}–40	36^{c}–40^{b}	33–37^{b}	40–44^{b}
38^{c-f}	42^{c}–43^{b}	42	37^{c}–38^{b}	44^{c}–45^{b}
{525*	—	—	38^{cd}	45^{cd}
526* l 1	41^{ab}	40^{cd}	—	45^{cd} fn l 1
526(A)*	—	—	—	45^{cd} fn l 2
526* l 2	41^{cd}	41^{ab}	—	45^{cd} fn l. 3
527*	—	—	—	45^{cd} fn l 4–7
528*	42^{ab}	41^{cd}	—	—
39^{ab}	43^{cd}	43^{ab}	39^{ab}	46^{ab}
529*	43^{c}–44^{b}	43^{c}–44^{b}	—	—
39^{cd}	44^{cd}	44^{cd}	39^{cd}	46^{cd}
40^{a}	45^{a}	45^{a}	25 1^{a}	47^{a}
530*	—	—	—	—
40^{bcd}	45^{bcd}	45^{bcd}	1^{b-d}	47^{bcd}
41	46	46	—	48
21 1	23 1	23 1	—	18 1
531*	—	—	—	—
2	2	2	25 2	2
3–8^{b}	3–8^{b}	3–8^{b}	—	3–8^{b}
532*	—	—	—	8^{cd}
8^{c}–10	8^{c}–11^{b}	8^{c}–10	—	9–11
534*	—	11	—	—
11–12^{c}	11^{c}–12^{c}	12–13^{c}	—	12–13^{b}
535*	—	—	—	—
12^{d}–13	12^{d}–13	13^{d}–14	—	13^{d}–14
536*	14^{ab}	15^{ab}	—	—
14–15	14^{c}–15	15^{c}–16	—	15–16
537*	16^{ab}	17^{ab}	—	—
16^{ab}	16^{cd}	17^{cd}	—	17^{ab}
538*	—	—	—	—
16^{c}–19	16^{c}–19	17^{c}–20	—	17^{c}–20
539*	—	—	—	21
22 1–2^{b}	24 1–2^{b}	24 1–2^{b}	3–4^{b}	19 1–2^{b}
540*	—	—	—	2^{cd}
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	4^{cd}	3^{ab}
3^{ab}	3^{ab}	3^{ab}	5^{ab}	—
3^{cd}	3^{cd}	3^{cd}	5^{cd}	3^{cd}
541*	—	—	6–7	4–5
542*	4	4	—	—
4	5	5	8	6
543*	—	—	—	—
5^{abc}	6^{abc}	6^{abc}	9^{abc}	7^{abc}
544*	—	—	—	—

Crit. Ed	Bom. Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
5^{d}–6	6^{d}–7	6^{d}–7	9^{d}–10	7^{d}–8
7^{a-d}	8	8	—	9
545*	—	—	—	—
7^{ef}	9^{ab}	9^{ab}	11^{ab}	10^{ab}
546*	—	—	—	10^{c-f}
547*	—	—	11^{c}–12^{b}	—
548*	9^{c}–13^{b}	9^{c}–12	—	—
8	13^{c-f}	13	12^{c}–13^{b}	11
549*	—	—	—	—
9–11^{a}	14–16^{a}	14–16^{a}	13^{c}–15^{c}	12–14^{a}
551*	—	—	—	—
11^{b}–12	16^{b}–17	16^{b}–17	15^{d}–17^{b}	14^{b}–15
552*	—	—	—	—
13	18	18	17^{c}–18^{b}	16
553*	—	—	—	—
14–16^{b}	19–21^{b}	19–21^{b}	18^{c}–20	17–19^{b}
554*	—	—	—	—
16^{c}–20	21^{c}–26^{b}	21^{c}–25	21–25	19^{c}–24^{b}
555* l 1	—	—	—	24^{cd}
,, l 2–3	—	—	—	—
,, l 4	—	—	—	25^{ab}
556*	—	—	26–27	—
21	26^{cd}	26^{ab}	28^{ab}	25^{cd}
557*	—	—	28^{cd}	—
22	27	26^{c-f}	29	26
558*	—	—	—	—
23^{ab}	28^{ab}	27^{ab}	30^{ab}	27^{ab}
559*	—	—	—	—
23^{c}	28^{c}	27^{c}	30^{c}	27^{c}
560*	—	—	—	—
23^{d}	28^{d}	27^{d}	30^{d}	27^{d}
561*	—	—	—	—
24^{ab}	29^{ab}	28^{ab}	31^{ab}	28^{ab}
562*	—	—	—	—
24^{cd}	29^{cd}	28^{cd}	31^{cd}	28^{cd}
563* l 1–2	—	—	32	29
—	—	—	33 (r)	—
563* l 3—the prior half of l 5	—	—	34–35^{a}	30–31^{a}
564*	—	—	—	—
563* the post half of l. 5	—	—	35^{b}	31^{b}
24^{e}–25	30–31^{ab}	28^{e}–29	35^{c}–36	31^{c}–32
26–27^{b}	31^{c}–32	30–31^{b}	37^{c}–38	33–34^{b}
27^{cd}	33^{ab}	31^{cd}	37^{ab}	34^{cd}
28	33^{c}–34^{b}	32	39	35
565*	—	—	—	—
29–31	34^{c}–37^{b}	33–35	40–42	36–38
566*	—	—	—	39
567*	—	—	—	—
32	37^{c}–38^{b}	36	43	40
568*	—	—	—	—
33	38^{c}–39^{b}	37	41	41
569*	—	—	—	—
34–36^{b}	39^{c}–41	38–40^{f}	45–47^{b}	42–44^{b}
36^{c}–37	[42^{a-f}]	40^{c}–41	47^{c}–48	44^{c}–45
{570*	—	—	—	46^{a-d}
38^{ab}	[42^{gh}]	42^{ab}	49^{ab}	47^{ab}
38^{cd}	42^{ij}	42^{cd}	—	45^{ef}
39^{ab}	42^{kl}	43^{ab}	49^{cd}	47^{cd}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
39^{cd}	43^{ab}	43^{cd}	—	47^{ef}
40–41	43^{c}–45^{b}	44–45	50–51	48–49^{d}
571* l 1	—	—	52^{ab}	—
,, l 2	—	—	52^{cd}	49^{ef}
42	45^{c-f}	46	53	50
572*	—	—	—	51
23 1^{ab}	25 1^{ab}	25 1^{ab}	54^{ab}	20 1^{ab}
573*	—	—	—	—
1^{cd}	1^{cd}	1^{cd}	54^{cd}	1^{cd}
2	2	2	26 3	6
574*	—	—	—	—
3	3	3	4	7
4–6	4–6	4–6	8–10	12–14
7	7	7	25 55	2
577*	—	—	56	3
578* l. 1	—	—	—	17^{ab} fn.
,, l 2–6	—	—	—	—
8–9	8–9	8–9	26 1–2	4–5
10^{ab}	10^{ab}	10^{ab}	5^{ab}	8^{ab}
10^{cd}	10^{cd}	10^{cd}	5^{cd}	9^{cd}
11	11	11	11	8^{c-f}
12–13	12–13	12–13	6–7	10–11
14^{ab}	14^{ab}	14^{ab}	12^{ab}	9^{ab}
14^{c}–20^{b}	14^{c}–20^{b}	14^{c}–20^{b}	12^{c}–18^{b}	15–20^{b}
581*	—	—	—	20^{cd}
20^{cd}	20^{cd}	20^{cd}	18^{cd}	21^{ab}
582*	—	—	19^{ab}	21^{cd}
24 1	26 1	26 1	19^{c}–20^{b}	22
{583*	—	—	—	—
584*	—	—	—	—
2–5	2–5	2–5	20^{c}–24^{b}	23–26
585*	6	6	—	—
6	7	7	24^{c}–25^{b}	27
7–8	—	8–9	25^{c}–27^{b}	28–29
9–13	8–12	10–14	27^{c}–32^{b}	30–34
14^{ab}	[13^{ab}]	15^{ab}	—	35^{cd} fn.
14^{cd}	[13^{cd}]	15^{cd}	—	—
15	[13^{e-h}]	16	33^{c}–34^{b}	35
16	13^{ij}	17	40^{c}–41^{b}	36
17	14	18	—	37
18	15	19	32^{c}–33^{b}	38
19^{ab}	16^{ab}	20^{ab}	34^{cd}	39^{ab}
587*	—	—	—	39^{cd}
588*	—	—	—	—
19^{c}–24^{b}	16^{c}–21	20^{c}–25	35–40^{b}	40–44
589*	—	—	—	—
24^{c}	22^{a}	26^{a}	41^{c}	45^{a}
590*	—	—	—	—
24^{def}	22^{bcd}	26^{bcd}	41^{d}–42^{b}	45^{bcd}
591*	—	—	—	—
25^{ab}	23^{ab}	27^{ab}	43^{cd}	46^{ab}
591*	—	—	—	—
25^{cd}	23^{cd}	27^{cd}	43^{ef}	46^{cd}
26–28	24–26	28–30	—	47–49
29	27	31	42^{c}–43^{b}	—
30–32	28–30	32–34	—	50–52
594*	31^{ab}	35^{ab}	—	—
33–35	31^{c}–34^{b}	35^{c}–37	—	53–55
36^{ab}	[34^{cd}]	38^{ab}	—	56^{ab}
36^{c}–40	34^{e}–38	38^{c}–42	—	56^{c}–60

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
596*	—	—	—	—
41–45	39–43	43–47	—	61–65
597*	—	—	—	—
46–49^{b}	44–47^{b}	48–51^{b}	—	66–69^{b}
600*	—	—	—	69^{cd}
49^{cd}	47^{cd}	51^{cd}	—	69^{ef}
25 1^{ab}	27 1^{ab}	27^{ab}	27 1^{ab}	21 1^{ab}
601* l 1–2	—	—	—	—
,, l 3	—	—	—	1^{cd}
,, l 4–5	—	—	—	—
1^{c}–7	1^{c}–7	1^{c}–7^{d}	1^{c}–7	1^{c}–7
603*	—	—	8^{ab}	8^{ab}
8–9	8–9^{b}	7^{e}–8^{d}	8^{c}–9	8^{c}–9
606*	—	—	10	10
10	9^{c}–10^{b}	8^{c}–9	11	11
—	10^{cd} (cf 17^{cd})	9^{cd} (cf 17^{cd})	—	—
11^{ab}	11^{ab}	10^{ab}	—	12^{ab}
11^{cd}	11^{cd}	10^{cd}	12^{ab}	12^{cd}
{607*	—	—	—	—
11^{ef}	12^{ab}	10^{ef}	12^{cd}	12^{ef}
12–16	12^{c}–16^{d}	11–15	—	14–18
17^{ab}	16^{ef}	16^{ab}	14^{ab}	19^{ab}
17^{cd}	17^{ab} r.	[17^{ab} r]	14^{cd}	19^{cd}
App 1 (No 5) l 1–5	—	[17^{c}–19]	—	—
App 1 (No 5) l 6	—	20^{ab} (cf 17^{ef})	—	—
App 1 (No 5) l 7–8	—	—	—	—
App 1 (No 5) l 9–32	—	[20^{c}–29]	—	—
17^{ef}	18^{ab} (cf l 4 of 610*)	30^{cd} (cf l 4 of 610*)	13	13
608* l 1	[16^{gh}]	16^{cd}	—	—
,, l 2	—	—	—	—
609*	17^{cd}	30^{ab}	—	—
610* l 1–2	18^{c}–19^{b}	30^{e}–31^{b}	—	—
,, l 3	[19^{cd}]	31^{cd}	—	—
,, l 4	[19^{ef} r]	32 r	—	—
—	—	33–34 r	—	—
,, l 5–6	[19^{gj}]	35	—	—
,, l 7–8	19^{k}–20^{b}	36	—	—
18	20^{c}–21^{b}	37	15	20^{a-d}
19^{ab}	21^{cd}	38^{ab}	16^{ab}	—
611*	22–25	38^{c}–41^{d}	—	—
19^{cd}	26^{ab}	[41^{ef}]	16^{cd}	—
612*	—	—	—	—
20	26^{c}–27^{b}	42	17	—
613*	27^{c}–28^{b}	43	—	—
21^{ab}	28^{cd}	44^{ab}	18^{ab}	—
21^{cd}	29^{ab}	44^{cd}	18^{cd}	20^{ef}
614* l 1	29^{cd}	44^{ef}	—	—
,, l 2–5	[29^{e-l}]	45–46^{d}	—	—
,, l 6	29^{mn}	46^{ef}	—	—
22–23	30–31	47–48	19–20	21–22
615*	[32^{a-d}]	49	—	—
24–25	32^{e}–33	50–51	21–22	23–24
617*	—	—	23	25
618*	—	—	—	—

Crit Ed	Bom. Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
26	34	52 a–d	24	26
—	—	[52ef]	—	—
27	35	53	25	27
28	36	54	—	28
29–30	37–38	55–56	29c–31b	29–30
619 (cf 5 56 73–74 [including star passages])	—	—	—	—
31	39	57	—	31
32ab	40ab	58ab	31cd	32ab
620*	—	—	—	—
32c–33	40c–41	58c–59	32–33b	32c–33
621*	—	—	33cd	—
34	42	60	34	34
35ab	43ab	61ab	26ab	35ab
35cd	43cd	61cd	27ab	35cd
622*	—	—	27cd	—
36ab	44ab	62ab	26cd	36ab
36c–37	44c–45	62c–63	28–29b	36c–37
38	46	64	35	38
623*	—	—	—	—
624	47	[65]	—	—
26 1–7b	28 1–7b	28 1–7b	28 1–7b	22 1–7b
{625*	—	—	—	—
7c–9b	7c–9b	7c–9b	7c–9b	7c–9b
626*	—	—	—	—
9c–10	9c–10	9c–10	9c–10	9c–10
11–15	11–15	11–15	—	11–15b
16ab	16ab	16ab	—	—
16cd	16cd	16cd	—	15cd
17	17 e–h	18	—	16
18	17a–d	17	—	17
19ab	18ab	19ab	—	18ab
19cd	18cd	19cd	11ab	18cd
20ab	19ab	20ab	—	19ab
20cd	19cd	20cd	11cd	19cd
27 1–4	29 1–4	29 1–4	12–15	23 1–4
5	5	5	—	5
6–8	6–8	6–8	16–18	6–8
28 1ab	30 1ab	30 1ab	29 1ab	24 1ab
627*	—	—	—	—
1cd	1cd	1cd	1cd	1cd
628*	—	—	—	—
2	2	2	2	2
629*	—	—	—	—
3–6	3–6	3–6	3–6	3–6
7ab	7ab	7ab	—	7ab
7c–8	7c–8	7c–8	7–8b	7c–8
9	9	9	—	9
10–13	10–13	10–13	8c–12b	10–13
14	14	14	13c–14b	14
630*	—	—	14c–15b	15
15	15	15	12c–13b	16
16–17b	16–17b	16–17b	15c–16	17–18b
17cd	17cd	17cd	—	18cd
18ab	18ab	18ab	17ab	19ab
18cd	18cd	18cd	18ab	19cd
631*	[19ab]	18ef	—	—
19	19c–f	19	—	20

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
20^{ab}	20^{ab}	20^{ab}	17^{cd}	21^{ab}
20^{cd}	20^{cd}	20^{cd}	—	21^{cd}
$21–23^{b}$	$21–23^{b}$	$21–23^{b}$	$18^{c}–20$	$12–24^{b}$
632*	—	—	—	—
$23^{c}–24$	$23^{c}–24$	23^{c}-24	$21–22^{b}$	$24^{c}–25$
25	25	25	—	26
$26–27^{b}$	$26–27^{b}$	$26–27^{b}$	$22^{c}–23$	$27–28^{b}$
633*	—	—	—	—
27^{cd}	27^{cd}	27^{cd}	24^{ab}	28^{cd}
28^{ab}	28^{ab}	28^{ab}	29^{ab}	29^{ab}
{634*	—	—	—	—
28^{cd}	28^{cd}	28^{cd}	29^{cd}	29^{cd}
29^{ab}	29^{ab}	29^{ab}	—	29^{cd} fn
29^{cd}	29^{cd}	29^{cd}	24^{cd}	29^{cd} fn
30	30	30	25	30
31^{ab}	31^{ab}	31^{ab}	28^{ab}	31^{ab}
{635*	—	—	—	—
31^{cd}	31^{cd}	31^{cd}	28^{cd}	31^{cd}
32–33	32–33	32–33	26–27	32–33
34	34	34	30	34
{638*	—	—	—	—
35	35	35	31	35
36^{ab}	36^{ab}	36^{cd}	32^{ab}	36^{ab}
36^{cd}	36^{cd}	36^{ab}	—	36^{cd}
37–38 (cf 5 2 37–38)	37–38	37–38	—	37–38
39	39	39	—	39
$40–41^{b}$	$40–41^{b}$	$40–41^{b}$	$32^{c}–33$	$40–41^{b}$
639*	—	—	—	—
640*	—	—	34^{ab}	—
41^{cd}	41^{cd}	41^{cd}	34^{cd}	41^{cd}
42–43	42–43	42–43	—	42–43
641* l 1	—	—	35^{ab}	44^{ab}
641(A)*	—	—	—	44^{cd}
,, (B)*	—	—	—	45^{ab}
641* l 2	—	—	35^{cd}	45^{cd}
44	44	44	—	46
29 1^{ab}	31 1^{ab}	31 1^{ab}	30 1^{ab}	25 1^{ab}
642*	—	—	—	—
643*	—	—	—	—
$1^{c}–2^{b}$	$1^{c}–2^{b}$	$1^{c}–2^{b}$	$1^{c}–2^{b}$	$1^{c}–2^{b}$
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	3^{ab}
644*	—	—	—	—
645*	[3^{ab}]	3^{ab}	—	—
2^{ef}	[3^{cd}]	3^{cd}	—	2^{cd}
3–4	$3^{e}–4$	4–5	3–4	$30^{c}–5^{b}$
646*	—	—	—	5^{cd}
5	5	6	5	6
6^{ab}	6^{ab}	7^{ab}	6^{cd}	7^{ab}
6^{cd}	6^{cd}	7^{cd}	6^{ab}	7^{cd}
$7–8^{b}$	$7–8^{b}$	$8–9^{b}$	$7–8^{b}$	$8–9^{b}$
647*	—	—	8^{cd}	9^{cd}
648*	8^{cd}	9^{cd}	—	—
$8^{c–f}$	9	$10^{a–d}$	9	11
650*	—	—	10	12
651*	$10–14^{b}$	$10^{e}–14$	—	—
9	$14^{c}–15^{b}$	15	—	10
10–11	$15^{c}–16$	16–17	11–12	13–14
652*	17	18	—	—
12	18	19	—	15

Crit Ed	Bom. Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
30 1^{ab}	32 1^{ab}	32 1^{ab}	13^{ab}	26 1^{ab}
653*	1^{cd}	1^{cd}	—	—
1^{cd}	2^{ab}	2^{ab}	13^{cd}	1^{cd}
654*	2^{cd}	2^{cd}	—	—
—	3^{ab}	[3^{ab}]	—	—
	(cf 2^{ab})	(cf 2^{ab})		
655* l 1–3	3^{c}–4	3^{c}–4	—	—
655(A)*	—	—	—	—
,, l 4	5^{ab}	5^{ab}	—	—
655(B)*	—	—	—	—
655* l 5–6	5^{c}–6^{b}	5^{c-f}	—	—
2^{ab}	6^{cd} (r.)	6^{ab} (r.)	14^{ab}	2^{ab}
2^{cd}	6^{ef}	6^{cd}	14^{cd}	2^{cd}
656*	7	7	—	—
3	8	8	15	3
4	9	9	—	4
5	10	10	16	5
657*	11	11	—	—
6–8	12–14	12–14	17–19	6
658*	—	—	—	—
31 659*	33 —	33 —	31 —	27 —
660*	1	1		—
1–3	2–4	2–4	1–3	1–3
4	5	5	—	9
5–6	6–7	6–7^{d}	4–5	4–5
662*	[8^{ab}]	7^{ef}	—	—
7	8^{c-f}	8	6	6
8	9	9	—	7
663*	10	10	—	—
9	11	11	7	8
10	12	12	8	10
664*	13	13	—	—
11	14	14	9	11
665*	—	—	—	—
666*	15	15	—	—
12–13	16–17	16–17	10–11	12–13
14–19	18–23	18–23	12–17	14–19
669*	—	—	—	—
20–22^{b}	24–26^{b}	24–26^{b}	18–20^{b}	20–22^{b}
671*	—	—	—	—
22^{c}–26	26^{c}–30	26^{c}–30	20^{c}–24	22^{c}–26
27	31	31	—	27
672*	—	—	—	28
32 1	34 1	34 1	25	28 1
673*	—	—	—	2–3
2	2	2	26	4
674*	—	—	—	5^{ab}
675*	—	—	—	—
676*	—	—	—	—
3	3	3	—	5^{c-f}
4	4	4	27	6
677* l 1–3	—	—	28–29^{b}	—
677* l 4–5	—	—	—	—
,, l 6–12	—	—	29^{c}–32	—
678*	—	—	—	—
5–6	5–6	5–6	—	7–8
679*	—	—	—	9^{ab}
7^{ab}	7^{ab}	7^{ab}	—	9^{cd}
{680*	—	—	—	—
7^{c}–11	7^{c}–11	7^{c}–11	—	9^{c}–13

Crit Ed.	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
682*	—	—	—	—
683*	[12^{ab}]	12^{ab}	—	—
12^{ab}	12^{cd}	12^{cd}	—	14^{ab}
684*	—	—	—	—
12^{cd}	12^{ef}	12^{ef}	—	14^{cd}
$13–14^{b}$	$13–14^{b}$	$13–14^{b}$	$33–34^{b}$	$15–16^{b}$
14^{cd}	14^{cd}	14^{cd}	—	—
685*	—	—	—	—
$15–16^{b}$	$15–16^{b}$	$15–16^{b}$	—	—
16^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	34^{cd}	16^{cd}
686*	17	17	—	—
$17–18^{b}$	$18–19^{b}$	$18–19^{b}$	$35–36^{b}$	—
18^{cd}	19^{cd}	19^{cd}	36^{cd}	17^{ab}
19–20	20–21	20–21	38–39	$17^{c}–18$
21	22	22	37	19
12–24	23–25	23–25	40–42	20–22
25^{ab}	26^{ab}	26^{ab}	43^{cd}	23^{ab}
687*	26^{cd}	26^{cd}	43^{ab}	23^{cd}
688*	—	—	44	—
25^{cd}	—	—	—	—
26	27	27	45	24
689*	—	—	$46–47^{b}$	$25–26^{b}$
$27–28^{b}$	$28–29^{b}$	28	$47^{c}–48$	$26^{c}–27$
690*	—	—	—	—
$28^{c}–29$	$29^{c}–31^{b}$	29–30	49–50	$28–29^{b}$
691*	—	—	—	$29^{c}–30$
692*	—	—	—	—
30	$31^{c}–32^{b}$	31	52	31
31	$32^{c}–33^{b}$	32	51	32
693*	—	—	—	—
$32–34^{c}$	$33^{c}–35^{c}$	$33–35^{c}$	$53–55^{c}$	$33–35^{c}$
694*	—	—	—	—
$34^{d}–37^{b}$	$36^{b}–38$	$35^{d}–38^{b}$	$55^{d}–58^{b}$	$35^{d}–38^{b}$
695*	—	—	$58^{c}–59^{b}$	$38^{c}–39^{b}$
$37^{c}–39$	39–40	$38^{c}–40$	$59^{c}–61$	$39^{c}–41$
696*	—	—	62	—
697*	—	—	—	42
33 1	35 1	35 1	32 1	29 1
698*	—	—	—	—
2	2	2	2	2
3	3	3	—	3
4	4	4	3	4
699*	—	—	—	—
5–6	5–6	5–6	4–5	5–6
$7–8^{b}$	$7–8^{b}$	$7–8^{b}$	—	$7–8^{b}$
700*	—	—	—	8^{cd}
$8^{c}–9^{b}$	$8^{c}–9$	$8^{c}–9$	—	$9–10^{b}$
10^{ab}	10^{ab}	10^{ab}	6^{ab}	10^{cd}
(cf 5.29 6)				
10^{cd}	10^{cd}	10^{cd}	—	—
11	11	11	—	11
12	12	12	$7^{c}–8^{b}$	12
13	13	13	$6^{c}–7^{b}$	13
14^{ab}	14^{ab}	14^{ab}	9^{cd}	14^{ab}
14^{cd}	14^{cd}	14^{cd}	9^{ab}	14^{cd}
15	15	15	10	15
16^{ab}	16^{ab}	16^{ab}	8^{ab}	16^{ab}
16^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	11^{ab}	16^{cd}
703*	—	—	—	—
17^{ab}	17^{ab}	17^{ab}	13^{ab}	18^{cd}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
704*	17^{cd}	17^{cd}	—	—
17^{cd}	18^{ab}	18^{ab}	12^{cd}	18^{ab}
18^{abc}	18^{c}–19^{a}	18^{c}–19^{a}	13^{c}–14^{a}	19^{abc}
18^{d}–19^{a}	19^{bc}	19^{bc}	—	—
19^{b}	19^{d}	19^{d}	14^{b}	19^{d}
App I (No 6)	—	—	—	—
19^{c-f}	20	20	11^{c}–12^{b}	17
20	21	21	—	21
21	22	22^{a-d}	14^{c}–15^{b}	20
705*	23^{ab}	[22^{ef}]	—	—
706*	23^{c}–24^{b}	23	—	—
22	24^{c}–25^{b}	24	18	23
23–25^{b}	25^{c}–27^{b}	25–27^{b}	—	24–26^{b}
25^{cd}	[27^{cd}]	27^{cd}	—	26^{cd}
26^{ab}	27^{ef}	28^{ab}	—	28^{ab}
{707*	—	—	—	27
26^{c}–28	28–30^{b}	28^{c}–30	—	28^{c}–30
708* l 1–2	—	—	—	31
,, l 3–4	—	—	—	—
29–32	30^{c}–34^{b}	31–34	—	32–35
709*	—	—	—	36^{ab}
33^{ab}	34^{cd}	35^{ab}	—	37^{ef}
33^{c}–34	35–36^{b}	35^{c}–36	—	36^{c}–37^{d}
710* l 1–3	—	—	15^{c}–16	—
{ ,, l 4–5	—	—	17	22
,, l 8–16	—	—	19–23	—
35^{ab}	36^{cd}	37^{ab}	32^{ab}	38^{ab}
35^{c}–36	37–38^{b}	37^{c}–38	—	38^{c}–39
37^{ab}	38^{cd}	39^{ab}	32^{cd}	40^{ab}
37^{cd}	39^{ab}	39^{cd}	—	40^{cd}
711* l 1–2	—	—	31	—
38	39^{c}–40^{b}	40	33	41^{a-d}
712*	—	—	—	41^{ef}
39^{ab}	[40^{cd}]	41^{ab}	—	42^{ab}
39^{cd}	40^{ef}	41^{cd}	—	42^{cd}
40	41	42	34	43
41	42	43	—	44
713*	—	—	—	—
42–45	43–46	44–47	35–38	45–48
46	47	48	39	—
47	48	49	—	49
716*	49	50	—	—
48	50	51	—	50
717*	—	—	—	—
49	51	52	—	51
50–51^{b}	52–53^{b}	53–54^{b}	—	**30** 1–2^{b}
719*	—	—	—	—
51^{cd}	53^{cd}	54^{cd}	—	2^{cd}
720*	54	55	—	—
52^{ab}	55^{ab}	56^{ab}	—	3^{ab}
*721	—	—	—	—
52^{cd}	55^{cd}	56^{cd}	—	3^{cd}
—	—	—	—	4^{a-d}
722*	—	—	—	4^{ab} fn.
723*	—	—	—	4^{cd}
53^{ab}	56^{ab}	57^{ab}	—	5^{ab}
724*	—	—	—	5^{cd}
725*	—	—	—	5^{cd} fn
53^{c}–55	56^{c}–58	57^{c}–59	—	5^{e}–7^{b}
726* l 1	59^{ab}	—	23^{cd}	7^{cd}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
726 l 2	—	—	24^{ab}	8^{ab}
727*	59^{cd}	60^{ab}	—	—
56	$60–61^{b}$	$60^{c}–61$	$24^{c}–25$	$8^{c}–9$
57	$61^{c}–62^{b}$	62	—	10
58^{ab}	62^{cd}	63^{ab}	{ 26^{ab}	11^{ab}
58^{cd}	63^{ab}	63^{cd}	,,	—
59^{ab}	63^{cd}	64^{ab}	26^{cd}	11^{cd}
59^{cd}	64^{ab}	64^{cd}	—	—
60–61	$64^{c}–66^{b}$	65–66	27–28	12–13
$62^{a–d}$	$66^{c}–67^{b}$	67	—	14
731*	67^{cd}	68^{ab}	—	15^{cd}
62^{ef}	68^{ab}	68^{cd}	—	15^{ab}
732*	$68^{c}–69^{b}$	69	—	—
63^{ab}	69^{cd}	70^{ab}	—	16^{ab}
63^{cd}	70^{ab}	70^{cd}	29^{cd}	16^{cd}
733* l 1	—	—	29^{ab}	—
,, l 3–4	—	—	30	—
734*	—	—	—	—
64^{abc}	$70^{c}–71^{a}$	71^{abc}	—	17^{abc}
735*	—	—	—	—
64^{d}	71^{b}	71^{d}	—	17^{d}
65–66	$71^{c}–73^{b}$	72–73	—	22–23
$67–68^{b}$	$73^{c}–74$	$74–75^{b}$	—	31 $9–10^{b}$
736*	—	—	—	$10^{c}–11^{b}$
$68^{c}–70$	$75–77^{b}$	$75^{c}–77$	—	$11^{c}–13$
737*	—	—	—	14
71^{ab}	77^{cd}	78^{ab}	—	15^{ab}
71^{cd}	78^{ab}	78^{cd}	—	15^{ab} fn l 1
738*	—	—	—	15^{ab} fn l 2
739*	—	—	—	15^{ab} fn l 3
72	$78^{c}–79^{b}$	79	—	$15^{c–f}$
73^{ab}	79^{cd}	80^{ab}	40^{ab}	30 18^{ab}
740*	—	—	—	—
$73^{c}–74$	80	$80^{c}–81$	$40^{c}–41$	$18^{c}–19$
741*	—	—	—	—
75	$81–82^{b}$	$82–83^{b}$	$42–43^{b}$	$20–21^{b}$
742*	—	—	43^{cd}	21^{cd}
743*	—	—	—	—
744*	—	—	—	—
745*	82^{cd}	83^{cd}	—	—
76^{ab}	83^{ab}	84^{ab}	33 15^{ab}	32 1^{ab}
76^{cd}	83^{cd}	84^{cd}	14^{cd}	1^{cd}
			(cf l 28 of App I [No 7])	
77^{ab}	84^{ab}	85^{ab}	15^{cd}	2^{ab}
746* l 1–2	—	—	16	$2^{c}–3^{b}$
746* l 3	—	—	—	3^{cd}
,, l 4–5	—	—	17	4
746(A)*	—	—	—	—
746* l 6–12	—	—	$18–21^{b}$	5–7
747*	—	—	32 $46–47^{b}$	—
77^{cd}	84^{cd}	85^{cd}	47^{cd}	31 19^{cd}
748*	—	—	—	—
$78^{a–d}$	85	86	48	—
$78^{c}–79$	86	87	—	—
751*	87	88	—	—
80	88	89	—	—
752*	—	—	—	30 24
753*	—	—	—	25

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
775*	—	—	—	34
776*	—	—	43–44^{b}	35–36^{b}
30	31	31	—	43
31–32^{b}	32–33^{b}	32–33^{b}	34 1–2^{b}	33 1–2^{b}
{778*	—	—	2^{cd}	2^{cd}
779*	33^{cd}	33^{cd}	—	—
780*	—	—	—	—
32^{c}–33^{b}	34	34	4	—
33^{c-f}	35	35	3	3
782*	—	—	—	4
34–35	36–37	36–37	5–6	34 21–22
783*	—	—	7^{ab}	—
36–37	38–39	38–39	7^{c}–9^{b}	23–24
784* l 1	—	—	9^{cd} (cf 782*)	33 16^{ab}
,, l 2	—	—	10^{ab} (cf 782*)	—
38	40	40	—	34 25
39	41	41	10^{c}–11^{b}	33 5
786* l 1–3	—	—	11^{c}–12	6–7^{b}
786(A)*	—	—	—	—
786* l 4–10	—	—	13–16^{b}	7^{c}–10
786(B)*	—	—	—	—
786* l 11–12	—	—	16^{c}–17^{b}	11
40–41	42–43	42–43	17^{c}–19^{b}	12–13
787*	—	—	—	—
42–43	44–45	44–45	19^{c}–21^{b}	14–15^{d}
788* l 1	—	—	—	15^{ef}
,, l 2	—	—	—	16^{cd}
789* l 1–2	—	—	21^{c-f}	—
,, l 3–6	—	—	22	18
44	46	46	23	17
45	47	47	—	31 24
790*	—	—	—	—
791*	—	—	—	—
35 1–9^{a}	37 1–9^{a}	37 1–9^{a}	35 1–9^{a}	34 1–9^{a}
{794* from the prior half of l 1 up to the post half of l 2	—	—	9^{bc}	—
9^{bcd}	9^{bcd}	9^{bcd}	9^{d}–10^{b}	9^{bcd}
795*	—	—	10^{cd}	—
10–11	10–11	10–11	11–12	10–11
12	12	—	13	12
796*	—	—	—	—
13^{ab}	13^{ab}	—	14^{ab}	13^{ab}
798*	—	—	—	—
13^{cd}	13^{cd}	—	14^{cd}	13^{cd}
14–19	14–19	12–17	15–20	14–19
801*	—	—	—	—
20 (cf 34 32^{c}–33^{b})	20	18	—	20
21–22	21–22	19–20	—	26–27
23–24	23–24	21–22	21–22	28–29
805*	—	—	23	—
25–26	25–26	23–24	24–25	30–31
27^{ab}	27^{ab}	25^{ab}	—	32^{ab}
27^{cd}	27^{cd}	25^{cd}	26^{ab}	32^{cd}
806*	—	—	26^{cd}	—
28–29	28–29	26–27	27–28	33–34

Crit Ed	Bom Ed.	Kumbh. Ed	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
App I (No 8) l 20 fn	—	—	—	—
App I (No 8) l 21–22	—	—	21	—
App I (No 8) l 22 fn	—	—	—	—
App I (No 8) l 23	—	—	22^{ab}	—
App I (No 8) l 23 fn.	—	—	—	—
App I (No 8) l 24	—	—	22^{cd}	—
App I (No 8) l 24 fn	—	—	—	—
App I (No 8) l 25–34	—	—	23–27	—
App I (No 8) l 34 fn	—	—	—	—
App I (No 8) l 35–36	—	—	28	—
App I (No 8) l 36 fn	—	—	—	—
App I (No 8) l 37–40	—	—	29–30	—
12–14	12–14	12–14	31–33	11–13
834*	—	—	—	$14–15^{b}$
—	—	—	—	15^{cd}
835*	—	—	34	—
15	21^{cd}	21^{cd}	—	22^{ab}
836* l 1	22^{ab}	21^{ef}	—	—
,, l 2–3	22^{c-f}	22	—	$22^{c}–23^{b}$
,, l 4–5	23	23	—	—
,, l 6–7	[24^{a-d}]	24	—	—
,, l 8	24^{ef}	25^{ab}	—	—
16–20	15–19	15–19	35–39	16–20
838*	—	—	40^{ab}	—
21^{ab}	20^{ab}	20^{ab}	40^{cd}	21^{ab}
21^{cd}	20^{cd}	20^{cd}	41^{ab}	23^{cd}
839*	21^{ab}	21^{ab}	—	21^{cd}
22–25	$24^{g}–28$	$25^{c}–29$	—	24–27
$26–27^{b}$	$29–30^{b}$	$30–31^{b}$	$41^{c}–42^{b}$	$28–29^{b}$
842*	30^{cd}	31^{cd}	—	—
27^{c-f}	31	32	$42^{c}–43^{b}$	29^{c-f}
843*	—	—	—	—
{844*	—	—	$43^{c}–44^{b}$	30
28^{ab}	32^{ab}	33^{ab}	—	31
845*	—	—	—	—
28^{cd}	32^{cd}	$33^{\ d}$	—	31^{cd}
846*	—	—	—	—
29^{ab}	33^{ab}]	34^{ab}	—	32^{ab}
$29^{\ d}$	33^{cd}	34^{cd}	—	—
29^{ef}	[34^{ab}]	34^{ef}	44^{cd}	—
30	34^{c-f}	35	45	$32^{c}–33^{b}$
848*	[35^{ab}]	36^{ab}	—	—
31	35^{cd}	36^{cd}	46^{ab}	33^{cd}
850*	35^{ef}	36^{ef}	—	—
851*	—	—	—	—
32	36	37	—	34
33	37	38	$46^{c}–47^{b}$	35
34^{ab}	38^{ab}	39^{ab}	48^{cd}	43^{ab}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh. Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
App I (No 8) l 20 fn	—	—	—	—
App I (No 8) l 21–22	—	—	21	—
App I (No 8) l 22 fn	—	—	—	—
App I (No 8) l 23	—	—	22^{ab}	—
App I (No 8) l 23 fn.	—	—	—	—
App I (No 8) l 24	—	—	22^{cd}	—
App I (No 8) l 24 fn	—	—	—	—
App I (No 8) l 25–34	—	—	23–27	—
App I (No 8) l 34 fn	—	—	—	—
App I (No 8) l 35–36	—	—	28	—
App I (No 8) l 36 fn.	—	—	—	—
App I (No 8) l 37–40	—	—	29–30	—
12–14	12–14	12–14	31–33	11–13
834*	—	—	—	$14–15^{b}$
—	—	—	—	15^{cd}
835*	—	—	34	—
15	21^{cd}	21^{cd}	—	22^{ab}
836* l 1	22^{ab}	21^{ef}	—	—
,, l 2–3	22^{c-f}	22	—	$22^{c}–23^{b}$
,, l 4–5	23	23	—	—
,, l 6–7	[24^{a-d}]	24	—	—
,, l 8	24^{ef}	25^{ab}	—	—
16–20	15–19	15–19	35–39	16–20
838*	—	—	40^{ab}	—
21^{ab}	20^{ab}	20^{ab}	40^{cd}	21^{ab}
21^{cd}	20^{cd}	20^{cd}	41^{ab}	23^{cd}
839*	21^{ab}	21^{ab}	—	21^{cd}
22–25	$24^{g}–28$	$25^{c}–29$	—	24–27
$26–27^{b}$	$29–30^{b}$	$30–31^{b}$	$41^{c}–42^{b}$	$28–29^{b}$
842*	30^{cd}	31^{cd}	—	—
27^{c-f}	31	32	$42^{c}–43^{b}$	29^{c-f}
843*	—	—	—	—
{844*	—	—	$43^{c}–44^{b}$	30
28^{ab}	32^{ab}	33^{ab}	—	31
845*	—	—	—	—
28^{cd}	32^{cd}	33^{cd}	—	31^{cd}
846*	—	—	—	—
29^{ab}	33^{ab}]	34^{ab}	—	32^{ab}
29^{cd}	33^{cd}	34^{cd}	—	—
29^{ef}	[34^{ab}]	34^{ef}	44^{cd}	—
30	34^{c-f}	35	45	$32^{c}–33^{b}$
848*	[35^{ab}]	36^{ab}	—	—
31	35^{cd}	36^{cd}	46^{ab}	33^{cd}
850*	35^{ef}	36^{ef}	—	—
851*	—	—	—	—
32	36	37	—	34
33	37	38	$46^{c}–47^{b}$	35
34^{ab}	38^{ab}	39^{ab}	48^{cd}	43^{ab}

Crit Ed	Bom. Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
21–27	22–28	21–27	—	20–26
28	29	28	—	27
880* l 1–2	—	—	—	—
,, l 3–4	—	—	—	28
29–32	30–33	29–32	—	29–32
881*	—	—	—	—
33–37^{b}	34–38^{b}	33–37^{b}	—	33–37^{b}
882*	—	—	—	—
37^{c}–47	38^{c}–48	37^{c}–47^{d}	—	37^{c}–47
884*	—	47^{ef}	—	—
48–49	49–50	48–49	—	48–49
885*	—	—	—	—
50–53	51–54	50–53	(for 50 cf l 11–12 of 901*)	50–53
38 1–2	40 1–2	40 1–2	37 1–2	37 1–2
888*	—	—	—	—
3–6	3–6	3–6	3–6	3–6
890*	—	—	7^{ab}	—
7–8^{b}	7–8^{b}	7–8^{b}	7^{c}–8	7–8^{b}
8^{c}–9	8^{c}–9	8^{c}–9	9^{c}–10	8^{c}–9
10	10	10	9^{ab}	10
11	11	11	11	11
892*	—	—	—	—
12–13	12–13	12–13	—	12–13
893*	—	—	—	—
14–18^{b}	14–18^{b}	14–18^{b}	—	14–18^{b}
894*	—	—	—	18^{cd}
18^{cd}	18^{cd}	18^{cd}	—	19^{ab}
895*	—	—	—	—
18^{e}–20^{b}	19–20	18^{e}–20^{b}	—	19^{cd}, 21–22^{b}
20^{c-f}	21	20^{c-f}	22^{c}–23^{b}	22^{c}–23^{b}
897*	—	—	23^{cd}	23^{cd}
898*	—	—	24	—
21	22	21	12 (cf 37 7)	24
22 (= 37 8)	23	22	13 (cf 37 9)	25
901* l 1–2 (= 37 10)	—	—	14	—
,, l 3–4	—	—	15	—
,, l 5–10 (= 37 13^{ab} and 14^{c}–16)	—	—	16–18	—
901* l 11–12 (= 37 50)	—	—	19	—
901* l 13–17	—	—	20–22^{b}	—
23	24	23	25	26
903*	—	—	—	—
904*	—	—	26	20
24	25	24	27	27
39 1–3	41 1–3	41 1–3	28–30	38 1–3
906*	—	—	—	—
4–5	4–5	4–5	31–32	4–5
908*	—	—	—	—
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	33^{ab}	6^{ab}
909*	—	—	33^{cd}	6^{cd}
910*	—	—	—	—
6^{c}–8^{b}	6^{c}–8^{b}	6^{c}–8^{b}	33^{e}–35^{b}	6^{e}–8^{b}
911*	—	—	—	—
8^{cd}	8^{cd}	8^{cd}	35^{cd}	8^{cd}

Crit. Ed.	Bom. Ed	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed	Lahore Ed.
853*	38^{cd}	39^{cd}	—	—
34^{cd}	39^{ab}	40^{ab}	49^{ab}	43^{cd}
35^{ab}	39^{cd}	40^{cd}	56^{ab}	44^{ab}
854*	—	—	—	—
855*	—	—	56^{cd}	44^{cd}
35^{cd}	40^{ab}	41^{ab}	57^{ab}	45^{ab}
856*	—	—	—	—
35^{ef}	40^{cd}	41^{cd}	—	—
857*	—	—	—	—
36	41	42	47^{c}–48^{b}	36
37–41	42–46	43–47	49^{e}–54^{b}	37–41
859*	—	—	54^{c}–55	42–43^{b}
—	47–51	48–52	—	—
	(The lines of 38 12–16 [var])	(The lines of 38 12–16 [var])		
860*	52–53^{b}	53–54^{b}	—	—
861*	[53^{cd}]	54^{cd}	—	—
42	53^{e}–54^{b}	55	57^{c}–58^{b}	45^{c}–46
862*	—	—	58^{c}–59^{b}	—
43–45	54^{c}–57	56–58	59^{c}–62	47–49
46	58	59	64^{c}–65^{b}	51^{c}–52^{b}
863*	—	—	—	—
47–48^{b}	59–60^{b}	60–61^{b}	63–64^{b}	50–51^{b}
48^{c}–49^{b}	60^{c}–61^{b}	61^{c}–62^{b}	65^{c}–66^{b}	52^{c-f}
864*	—	—	—	53
49^{cd}	61^{cd}	62^{cd}	67^{ab}	54^{cd}
865*	—	—	—	—
866*	—	—	67^{c}–68	55–56^{b}
49^{ef}	62^{ab}	63^{ab}	66^{cd}	54^{ab}
867*	62^{c}–63	63^{c}–64	—	—
50–51	64–65	65–67^{b}	67–71^{b}	56^{c}–58
868* l 1–4	—	—	71^{c}–73^{b}	59–60
868(A)*	—	—	—	—
868* l 5	—	—	73^{cd}	61^{ab}
52	66	67^{c-f}	74	61^{c-f}
53	67	68	—	62
54^{ab}	68^{ab}	69^{ab}	75^{ab}	63^{ab}
869*	—	—	—	63^{cd}
870*	—	—	—	—
54^{cd}	68^{cd}	69^{cd}	75^{cd}	64^{cd}
871*	—	—	76^{ab}	64^{ab}
872*	—	—	—	—
55	69	70	76^{c-f}	65
873*	—	—	—	—
56	70	71	77	66
37 1–4^{b}	39 1–4^{b}	39 1–4^{b}	—	36 1–4^{b}
4^{cd}	4^{cd}	4^{ef}	—	4^{cd}
874*	5^{ab}	4^{cd}	—	—
5–7	5^{c}–8^{b}	5–7^{b}	—	5–7
875*	8^{cd}	7^{cd}	—	—
8	9	8	—	—
(= 5 38 22)				
9^{ab}	10^{ab}	9^{ab}	—	8^{ab}
876*	—	—	—	—
9^{cd}	10^{cd}	9^{cd}	—	8^{cd}
877*	—	—	—	—
10–20	11–21	10–20	(for 10, 13^{ab}, 14^{c}–16^{f}, l 1–2, l. 5–10 of 901*)	9–19
879*	—	—	—	—

Crit Ed	Bom Ed.	Kumbh Ed.	Gorresio Ed	Lahore Ed
912*	—	—	—	—
913*	9	9	—	—
9–12	10–13	10–13	36–39	9–12
13	14	14	—	13
915*	—	—	—	14
14	15	15	40	15
916*	—	—	—	—
15	16	16	41	16
917*	17–18	17–18	—	—
16	19	19	42	17
918*	—	—	—	—
919*	20	20	—	—
17	21	21	43	18
40 920*	42 —	42 —	38 —	39 1
1–10	1–10	1–10	1–10	2–11
923*	—	—	—	—
11–14	11–14	11–14	11–14	12–15
925*	—	—	—	—
15–16	15–16	15–16	$15–16^{b}$	16–17
17^{ab}	17^{ab}	17^{ab}	—	18^{ab}
$17^{c}–22$	$17^{c}–22$	$17^{c}–22$	$16^{c}–21$	$18^{c}–23$
927*	23	23	—	—
23–25	24–26	24–26	22–24	
928*	—	—	25–26	24–26
26	27	27	36	27–28
27	28 (cf 41 $14^{c}–15^{b}$)	28 (cf 41 14)	—	30 31
929*	—	—	—	32 (cf. 41 12*)
930*	—	—	—	—
931*	—	—	37^{ab}	33^{ab}
932*	29	29	—	—
28^{ab}	30^{ab}	30^{ab}	—	—
28^{cd}	30^{cd}	30^{cd}	37^{cd}	33^{cd}
—	31–36 (cf 41 4–9)	31–36 (cf. 41 4–9)	—	—
$29–31^{b}$	$37–39^{b}$	$37–39^{b}$	$38–40^{b}$	$43–45^{b}$
933*	—	—	40^{cd} (cf 41 13)	—
$31^{c}–32$	$39^{c}–40^{b}$	$39^{c–f}$	$41–42^{b}$	$45^{c}–46^{b}$
934*	41^{cd}	[40^{ef}]	—	46^{cd}
33	$40^{c}–41^{b}$	$40^{a–d}$	—	47
936*	—	—	—	—
937*	—	—	—	—
34^{ab}	42^{ab}	41^{ab}	42^{cd}	48^{ab}
938*	—	—	—	—
34^{cd}	42^{cd}	41^{cd}	43^{ab}	48^{cd}
940*	—	—	$43^{c}–44^{b}$	—
941*	—	—	—	—
35^{ab}	43^{ab}	42^{ab}	50^{ab}	49^{ab}
942*	—	—	—	—
943*	—	—	—	49^{cd}
944*	—	—	—	—
35^{cd}	43^{cd}	42^{cd}	51^{cd}	59^{cd}
945*	—	—	51^{ef}	59^{ef}
946* (for l 2 cf 939*)	—	—	—	—
947*	—	—	—	—
App I (No 9) l. 1–6	—	—	39 1–3	59^{ef} fn.

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed.	Lahore Ed
App I (No 9) l 7-27	—	—	4-14^{b}	—
36	44	43	—	60
41 1-2	43 1-3	43 1-3	38 —	39 —
948*	4	4	—	—
3	5	5	27	29
4-7	6-9 (r cf 40 31-34)	6-9 (r cf 40 31-34)	28-31 (cf 45 46) for 30 and 31	34-37
{949*	—	—	—	—
8-9	10-11 (r cf 40 35-36)	10-11 (r cf 40 35-36)	32-33	38-39
10^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	34^{ab}	40^{ab}
950*	—	—	—	—
10^{c}	12^{c}	12^{c}	34^{c}	40^{c}
951*	—	—	—	—
10^{d}	12^{d}	12^{d}	34^{d}	40^{d}
952*	—	—	35-36	41-42
11^{ab}	13^{ab}	13^{ab}	—	—
11^{c-f}	13^{c}-14^{b}	13^{c-f}	—	50
—	14^{c}-15^{b} r (cf 40 27)	14 r (cf 40-27)	—	—
953*	—	—	—	—
12	15^{c}-16^{b}	15^{a-d}	—	(cf 929*)
13	16^{cd}	15^{ef}	—	51^{ab}
954*	—	—	—	51^{cd}
14	17-18^{b}	16-17^{b}	—	—
955*	—	—	—	—
956*	18^{c}-19^{b}	17^{c}-18^{b}	—	—
15^{ab}	19^{cd}	18^{cd}	—	52^{ab}
15^{cd}	20^{ab}	18^{ef}	44^{cd}	52^{cd}
—	—	—	45-46 r (cf 30-31)	—
16	20^{c}-21^{b}	19^{a-d}	47	53
957*	—	—	—	54-55
958*	—	—	—	—
959*	21^{c}-24^{b}	19^{e}-22^{b}	—	—
17-18	24^{c}-25	22^{c}-23	48-49	56-57
960* l 1	—	—	—	58^{ab}
,, l 2-3	—	—	50^{c}-51^{b}	58^{c}-59^{b}
42 1-2	44 1-2	44 1-2	39 14^{c}-18^{b}	40 1-2
961*	—	[3-4^{b}]	—	—
962* l 1	—	[4^{cd}]	—	—
,, l. 2-3	—	[7^{c-f}]	—	—
3-4	3-4	5-6	16^{c}-18^{b}	3-4
963*	—	[7^{ab}]	—	—
5-7^{a}	5-7^{a}	8-10^{a}	18^{c}-20^{c}	5-7^{a}
964*	—	—	—	—
7^{b}-8	7^{b}-8	10^{b}-11	20^{d}-22^{b}	7-8
965*	9	12^{a-d}	—	—
9^{ab}	10^{ab}	12^{ef}	22^{cd}	9^{ab}
9^{c}-11^{b}	10^{c}-12^{b}	13-14^{b}	23-24	9^{c}-11^{b}
968*	—	—	—	—
11^{c}-14	12^{c}-15	14^{c}-17	25-28^{b}	11^{c}-14
969*	—	—	—	—
15-17	16-18	18-20	28^{c}-30^{b}	15-17
971*	—	—	—	—
18^{ab}	19^{ab}	21^{ab}	31^{cd}	18^{ab}
972*	—	—	—	—
18^{c}-19	19^{c}-20	21^{c}-22	31^{e}-32	18^{c}-19

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
974*	—	—	33	20
43 1–10	45 1–10	45 1–10	40 1–10	41 1–10
{977*	—	—	—	—
11–13^{b}	11–13^{b}	11–13^{b}	11–13^{b}	11–13^{b}
13^{cd}	13^{cd}	13^{cd}	—	13^{cd}
978*	—	—	—	—
14 15	14–15	14–15	13^{c}–14	14–15
979*	16	16	—	—
16	17	17	15	16
44 1–3	46 1–3	46 1–3	41 1–3	42 1–3
980*	—	—	—	4^{ab}
4	4	4	4	4^{c-f}
5	5	5	5	5
6^{a-d}	6	7^{a-d}	6	6^{c}–7^{b}
981* l 1	7^{ab}	[6^{ab}]	7^{ab}	6^{ab}
,, l 2	7^{cd}	[6^{cd}]	7^{cd}	—
6^{c}–7^{b}	8	7^{e}–8^{b}	8	7^{c}–8^{b}
982*	—	—	—	8^{c}–9
983*	—	—	9^{ab}	9^{cd} fn
7^{cd}	9^{ab}	8^{cd}	9^{cd}	10^{ab}
985*	—	—	—	—
8	9^{c}–10^{b}	9	10	10^{c}–11^{b}
—	10^{c}–11^{b}	—	—	—
	(r cf 4)			
9^{ab}	11^{cd}	10^{ab}	11^{ab}	11^{cd}
986*	—	—	—	—
9^{c}–10^{c}	12–13^{b}	10^{c}–11^{c}	11^{c}–12^{c}	12–13^{a}
987*	—	—	—	—
10^{d}–12	13^{c}–15^{b}	11^{d}–13	12^{d}–14	13^{b}–14
989*	—	—	15	15
13–20	15^{c}–22^{f}	14–21	16–23	16–23
21	23	22	—	24
22–26	24–28	23–27	24–28	25–29
992*	—	—	—	—
27–30	29–32	28–31	29–32	30–33
993*	—	—	—	—
31–35	33–37^{d}	32–36^{d}	33–37	34–38
994*	—	—	—	—
995*	37^{ef}	[36^{ef}]	—	—
36	38	37	38	39
996*	—	—	—	—
37–39	39–41	38–40	39–41	40–42
45 1–2	47 1–2	47 1–2	42 1–2	43 1–2
3	3	3	—	3
4–6	4–6	4–6	3–5	4–6
7–10	7–10	7–10	—	7–10
11	11	11	6	11
12–13	12–13	12–13	—	12–13
14–15^{a}	14–15^{a}	14–15^{a}	7–8^{a}	14–15^{a}
998* l 2–3	—	—	8^{bc}	—
15^{bcd}	15^{bcd}	15^{bcd}	8^{d}–9^{b}	15^{bcd}
16–21^{b}	16–21^{b}	16–21^{b}	—	16–21^{b}
21^{c}–24	21^{c}–24	21^{c}–24	9^{c}–12	21^{c}–24
25	25	25	—	25
26	26	26	13	26
27^{ab}	27^{ab}	27^{ab}	—	27^{ab}
999*	—	—	—	27^{cd}
27^{c}–28^{b}	27^{c}–28^{b}	27^{c}–28^{b}	14	28
1000*	—	—	—	—
28^{cd}	28^{ca}	28^{cd}	—	29^{ab}

Crit Ed		Bom Ed		Kumbh Ed		Gorresio Ed		Lahore Ed	
	29		29		29		15		29^{c}–30^{b}
	30–31		30–31		30–31		—		30^{c}–32^{b}
	32–36		32–36		32–36^{d}		16–20		32^{c}–37^{b}
	37		37^{ab}		36^{ef}		—		37^{cd}
	38–39		37^{c}–38		37–38		21–22		38–39
46	1–3^{b}	48	1–3^{b}	48	1–3^{b}	43	1–3^{b}	44	1–3^{b}
	1003*		3^{cd}		3^{cd}		—		—
	3^{c}–6^{b}		4–6^{b}		4–6^{b}		3^{c}–6^{b}		3^{c}–6^{b}
	1005*		—		—		6^{cd}		6^{cd} fn
	6^{cd}		6^{cd}		6^{cd}		7^{ab}		6^{cd}
	1006*		—		—		—		—
	7		7		7		7^{c-f}		7
	1007*		8^{ab}		8^{ab}		—		—
	8^{abc}		8^{cde}		8^{cde}		8–9^{a}		8–9^{a}
	1008*		—		—		—		—
	8^{d}		8^{f}		8^{f}		9^{b}		9^{b}
	1010*		—		—		9^{cd}		9^{cd}
	9–10		9–10		9–10		10–11		10–11
	1011*		11–12		11–12		—		—
	11–13		13–15		13–15		12–14		12–14
	14–15		16–17		16–17		—		15–16
	16		18		18		15		17
	17–18		19–20		19–20	44	1–2		18–19
	1012*		—		—		—		—
	19–21		21–23		21–23		—		20–22
	22–25		24–27		24–27		3–6		23–26
	26–28		28–30		28–30		—		27–29
	29–30		31–32		31–32		7–8		30–31
	1013*		—		—		—		—
	31^{ab}		33^{ab}		33^{ab}		9^{ab}		32^{ab}
	1014*		—		—		—		—
	31^{cd}		33^{cd}		33^{cd}		9^{cd}		32^{cd}
	32^{abc}		34^{abc}		34^{abc}		—		33^{abc}
	1015*		—		—		—		33^{d}–34^{c}
	32^{d}		34^{d}		34^{d}		—		34^{d}
	1016*		—		—		—		35^{ab}
	33		35		35		10		35^{c-f}
	1017*		—		—		—		—
	34		36		36		—		36
	1018*] 1		—		—		—		—
	"] 2–6		—		—		—		37–38
	35		37		37		—		39
	36		38		38		11		40
	37–39		39–41		39–41		—		41–43
	40		42		42		17		44
	1020*		—		—		—		—
	41–43		43–45		43–45		—		45–47
	1021*		—		—		—		48
	44		46		46		12		49
	45		47		47		18		50
	46		48		48		—		51
	47–48		49–50		49–50		13–14		52–53
	1023*		—		—		—		—
	49		51		51		15		54
	1025*		—		—		16		—
	50		52		52		19		55
	51–57		53–59		53–59		—		56–62
	58–59		60–61		60–61		20–21		63–64
47	1–4^{b}	49	1–4^{b}	49	1–4^{b}	45	1–4^{b}	45	1–4^{b}
	1027*		—		—		—		4^{cd}

Crit Ed.	Bom. Ed	Kumbh. Ed	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
4^{c}–6	4^{c}–6	4^{c}–6	4^{c}–6	5-6
7	7	7	—	7
8–18	8–18	8–18	7–17	8–18
1020*	19^{ab}	19^{ab}	—	—
19–20	19^{c}–20	19^{c}–20	18–19	19–20^{d}
1030*	—	—	—	20^{ef}
48 1	50 1	50 1	46 1	46 1
1031*	2–3	23	—	—
2–3	4–5	4–5	2–3	2–3
1032*	6	6	—	—
4–9	7–12^{b}	7–12^{b}	4–9^{b}	4–9^{b}
1033*	—	—	—	9^{cd}
1034*	—	—	9^{cd}	—
10^{ab}	12^{cd}	12^{cd}	10^{ab}	10^{ab}
1035*	—	—	10^{c}–11^{b}	—
10^{c}–14	13–17^{b}	13–17^{b}	11^{c}–15	10^{c}–14^{b}
1036*	—	—	—	
15	17^{c}–18^{b}	17^{c}–18^{b}	16	14^{c}–15^{b}
1037*	—	—	—	—
1038*	—	—	17	—
1039*	18^{cd}	18^{cd}	—	—
16	19	19	18	15^{c}–16^{b}
1040*	—	—	—	16^{cd}
49 1–10	51 1–10	51 1–10	47 1–10	47 1–10
1041*	11	11	—	—
11–14^{d}	12–15	12–15	11–14	11–14
1042*	—	—	15	—
14^{ef}	16^{ab}	16^{ab}	—	—
1043*	16^{cd}	16^{cd}	—	—
15–18	17–20	17–20	16–19	15–18
1044*	—	—	20^{ab}	—
19^{ab}	21^{ab}	21^{ab}	21^{ab}	19^{ab}
19^{cd}	21^{cd}	21^{cd}	20^{cd}	19^{cd}
—	—	—	21^{cd}	—
			(r cf 19^{cd})	
20–22	22–24	22–24	22–24	20–22
23–25^{b}	25–27^{b}	25–27^{b}	27–29^{b}	25–27^{b}
{1045*	—	—	—	—
1046*	—	—	29^{cd}	—
25^{cd}	—	27^{cd}	—	27^{cd}
26^{ab}	27^{cd}	[28^{ab}]	—	28^{ab}
26^{c}–31	27^{e}–32	28^{c}–33	30–35^{b}	28^{c}–33
32–33	33–34	34–35	25–26	23–24
34	35	36	35^{c}–36^{b}	34
35	36	37	—	35
1048*	37–44	38–45	—	—
1049*	—	—	—	—
36	45	46	—	37
50 1	52 1	52 1	36^{c-f}	36
2–4	2–4	2–4	48 1–3	48 1–3
1051*	5	5	—	—
5	6	6	4	4
1052*	7–13	7–13	—	—
6^{ab}	14^{ab}	14^{ab}	5^{ab}	5^{ab}
1053*	—	—	—	—
6^{c}–9	14^{c}–17	14^{c}–17	5^{c}–8	5^{c}–8
1055*	[18^{a-h}]	[18–19]	—	—
10–12^{b}	18^{i}–20^{b}	20–22^{b}	9–11^{b}	9–11^{b}
12^{cd}	[20^{cd}]	22^{cd}	11^{cd}	11^{cd}
13–14	20^{e}–21	23–24	12–13	12–13

Crit Ed.	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
1056*	—	[25–28]	—	—
15–17	22–24	29–31	14–16	14–16
1058*	25	32	—	—
1059* l 1–2	—	—	—	—
,, l 3–14	—	33–35	—	—
51 1–4	53 1–4	53 1–4	49 1–4	49 1–4
5	5	5	—	5
6–7	6–7	$6–7^{d}$	5–6	6–7
1060*	—	—	7^{ab}	—
8–9	$8–9^{b}$	$7^{e}–8$	—	$8–9^{b}$
1061*	—	—	—	9^{cd}
1062* l 1	[9^{cd}]	9^{ab}	—	—
,, l 2	10^{ab}	9^{cd}	—	—
10	9^{ef}, 10^{cd}	10	—	10
11^{ab}	11^{ab}	11^{ab}	7^{cd}	11^{ab}
1063*	—	—	—	11^{cd}
11^{cd}	11^{cd}	11^{cd}	8^{ab}	12^{ab}
1064*	12	12	—	—
$12–13^{b}$	$13–14^{b}$	$13–14^{b}$	—	$12^{c}–13$
1065*	—	—	—	14^{ab}
13^{cd}	14^{cd}	14^{cd}	9^{ab}	14^{ef}
13^{ef}	15^{ab}	14^{ef}	8^{cd}	14^{cd}
14	$15^{c}–16^{b}$	15	$9^{c}–10^{b}$	15
1066*	—	—	$10^{c}–12^{b}$	—
1067*	—	—	—	15^{cd} fn
15–16	$16^{c}–18^{b}$	16–17	$12^{c}–14^{b}$	16–17
1068*	—	—	—	18^{ab}
1069*	—	—	$14^{c}–15^{b}$	21
1070*	18^{cd}	18^{ab}	—	—
17	19	$18^{c}–19^{b}$	—	$18^{c}–19$
18	20	$19^{c}–20^{b}$	$15^{c}–16^{b}$	20
1072*	21^{ab}	20^{cd}	—	—
1073*	—	20^{ef}	—	—
19	$21^{c}–22^{b}$	21	—	22
1074*	[$22^{c–f}$]	22	—	—
20–24	$22^{g}–27^{b}$	23–27	$16^{c}–21^{b}$	23–27
25–26	[$27^{c–j}$]	28–29	$21^{c}–23^{b}$	28–29
27^{ab}	[27^{kl}]	30^{ab}	—	30^{ab}
1075*	—	—	—	30^{cd}
27^{cd}	[27^{mn}]	30^{cd}	—	30^{ef}
1076*	—	—	—	—
28	$27^{o}–28^{b}$	31	$23^{c}–24^{b}$	31
1077*	$28^{c–f}$	32	—	—
App I (No 10) l 1–17	—	33–39	—	—
—	—	40^{ab}	—	—
App I (No 10) l 18–33	—	$40^{c}–47^{d}$	—	—
29–33	29–33	$47^{c}–51$	$24^{c}–29^{b}$	32–36
34^{ab}	34^{ab}	52^{ab}	—	37^{ab}
1078*	$34^{c}–35$	$52^{c}–53^{d}$	—	$37^{c}–38^{b}$
34^{cd}	36^{ab}	53^{f}	—	38^{cd}
35–38	$36^{c}–39$	54–57	$29^{c}–33^{b}$	39–42
1079*	—	—	$33^{c–f}$	—
39	40	58	—	43
52 1–6	54 1–6	54 1–6	50 1–6	50 1–6
1080* l 1–3	$7–8^{b}$ (cf 5 6 $16–17^{b}$)	$7–8^{b}$ (cf 5 6 $16–17^{b}$)	—	—
,, l 4	8^{cd}	8^{cd}	—	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
1080* l. 5	9^{ab} (cf 5.6 17^{cd})	9^{ab} (cf 5 6 17^{cd})	—	—
7	9^{cd}	9^{cd}	7^{ab}	7^{ab}
1081*	—	—	7^{cd}	—
App 1 (No. 11)	10–20	10–20	—	—
8	21	21	8^{c}–9^{b}	8
1082* l 1–2	—	—	—	9
1082(A)*	—	—	—	9^{ab} fn
1082* l 3–9	—	—	—	10–12
1082(B)*	—	—	—	—
1082* l 10–16	—	—	—	13–15
9	22^{ab}	22^{ab}	8^{ab}	7^{cd}
1083*	[22^{cd}]	22^{cd}	—	—
10	22^{c}–23^{b}	23	9^{c}–10^{b}	17
11	23^{c}–24^{b}	24	10^{c}–11^{b}	16
1084*	24^{c}–27^{b}	25–26	—	—
12–13^{b}	27^{c}–28	27–28^{b}	11^{c}–12	18–19^{b}
13^{cd}	29^{ab}	—	—	—
{1085*	—	—	—	—
1086*	29^{cd}	28^{cd}	13^{ab}	19^{cd}
App 1 (No 12) l 1–4	—	[33–34]	13^{c}–15^{b}	20–21
App 1 (No 12) l 5–6	—	[35]	—	22
App 1 (No 12) l 7	—	[36^{ab}]	15^{cd}	23^{ab}
App. 1 (No 12) l. 8–10	—	—	16–17^{b}	23^{c}–24
App. 1 (No 12) l 10 fn.	—	—	17^{c}–18^{b}	—
App 1 (No 12) l 11–14	—	—	18^{c}–19	25–26^{d}
App 1 (No 12) l 14 fn	—	—	—	—
App 1 (No 12) l 15–18	—	[36^{c}–38^{b}]	3^{c}–5^{b}	26^{e}–28^{b} (cf after l 5 of App 1 No. 14)
App 1 (No. 12) l 19–21	—	[38^{c}–39]	5^{c}–6	28^{c}–29
—	—	[40–41, cf 5 52. 14–15]	—	—
—	48 (cf l 5–8 of 1088*)	[42, cf l 5–8 of 1088*]	—	—
App 1 (No 12) l 22–25	—	—	7–8	30–31
App 1 (No 12) l 25 fn	—	—	—	—
App 1 (No 13) l 1–2	—	29	—	—
App 1 (No 13) l. 3–12	30–32	30–32	—	—
App 1 (No 13) l 13–41	33–40	43–50	—	—
14	41	51	20	32
15	42	52	—	35
1088* l 1–4	43	53	—	—
,, l 5–8	[44^{a-d}]	54	—	—
16	44^{e-h}	55	21	33
1089* l. 1–4	45	56	—	—

Crit Ed.	Bom Ed	Kumbh. Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
1089* l 5-8	46	60	—	—
,, l 9-10	47	57	—	—
,, l 11-12	[50^{e-h}]	59	—	—
17	49	55 1	—	34
App I (No 14) before l 1 fn	—	—	—	51 1^{ab}
App I (No 14) l 1-5	—	—	52 1-3^{b}	1^{c}-3^{b}
—	—	—	—	3^{c}-5^{b} (r)
App I (No 14) l 6-17	—	—	9-14	5^{c}-10
App. I (No 14) l 18-19	—	—	15	—
App I (No 14) l 20-25	—	—	16-17	11-12
App I (No 14) l 26-39	—	—	—	13-16^{b}
App I (No 14) l 40-43	—	—	18	16^{c}-17^{b}
App I (No 14) l. 44-45	—	—	—	17^{cd}
App I (No 14) l 46-49	—	—	19	18
53 1	55 1	2	51 1	52 1
2-3	2-3	3-4	—	2-3
1092*	4-7	5-8	—	—
4	8	9	4	4
5-6	9-10	10-11	2-3	5-6
7-21	11-25	12-26	5-19	7-21^{d}
22^{ab}	26^{ab}	27^{ab}	—	—
22^{cd}	26^{cd}	27^{cd}	20^{cd}	21^{ef}
{1097* l 1	—	—	20^{ab}	22^{ab}
,, l 2	—	—	—	22^{cd}
1098*	27	28	—	—
23-25	28-30	29-31	21-23	23-25
1100*	31	32	—	—
26	32	33	24	26
1101*	33	—	—	27
27-28	34-35	34-35	25-26	28-29
54 1	56 1	56 1	53 1-2^{b}	53 1
{1102*	—	—	—	—
1103*	—	—	—	—
2	2	2	2^{c}-3^{b}	2
1105*	—	—	—	—
1106*	3-10	[3-10]	3^{c}-11^{b}	3-10
3 (= 37 27)	11	11	11^{c}-12^{b}	11
1107* l 1-2 (= 37 28)	—	—	12^{c}-13^{b}	12
1107* l 3-4	—	—	13^{c}-14^{b}	—
4-6 (37 29-31)	12-14	12-14	14^{c}-17^{b}	13-15
1108* l 1-2 (= 37 32)	15	[15]	17^{c}-18^{b}	16
1108* l 3 (= 37 33^{ab})	16^{ab}	[16^{ab}]	18^{cd}	17^{ab}
7^{ab}	21^{ab}	21^{ab}	19^{ab}	17^{cd}
1109*	16^{cd}	[16^{cd}]	—	—
1110* (= 37 34-40)	—	—	19^{c}-20^{b}	—

Crit Ed	Bom Ed.	Kumbh Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed
1111* l 1–2 (= 37 41)	17	[17]	—	18
1111* l 3–5 (= 37 42–43^{b})	18–19^{b}	[18–19^{b}]	26^{c}–27	19–20^{b}
1111(A)*	—	—	—	—
1111* l 6–8 (= 37 43^{c}–44)	19^{c}–20	[19^{c}–20]	28–29^{b}	20^{c}–21
7^{cd}	21^{cd}	21^{cd}	—	—
8	22	22	29^{c-f}	22
1112*	—	—	—	23
1113*	—	—	—	—
1114* l 1	23^{cd}	[23^{cd}]	—	54 1^{ab} fn.
,, l 2	24^{ab}	[24^{ab}]	54 1^{ab}	1^{cd}
—	23^{ab}	[23^{ab}]	—	2^{ab}
1114* l 3	24^{cd}	[24^{cd}]	1^{cd}	2^{cd}
,, l 4	25^{ab}	[24^{ef}]	—	2^{ef}
1115*	—	—	—	—
9–10^{b}	25^{c}–26	25–26^{b}	2–3^{b}	3–4^{b}
1116* l 1	27^{ab}	26^{cd}	—	—
1116(A)*	—	—	—	—
1116* l 2–5	27^{c}–29^{b}	27–28	—	—
1116(B)*	—	—	—	—
1116* l 6	29^{cd}	29^{ab}	—	—
1116(C)*	—	—	—	—
1116* l 7	30^{ab}	29^{cd}	—	—
1116(D)*	—	—	—	—
1116* l 8–13	30^{c}–33^{b}	30–32	—	—
1116(E)*	—	—	—	—
1116* l 14	33^{cd}	33^{ab}	—	—
1116(F)*	—	—	—	—
10^{c}–12	34–36^{b}	33^{c}–35^{b}	3^{c}–5	4^{c}–6
13	36^{c}–37^{b}	35^{c-f}	—	7
14–19	37^{c}–43	36–41	6–12^{b}	8–14^{b}
1117*	—	—	12^{cd}	14^{cd}
20–22	44–46	42–44	13–15	15–17
23	47	45	17	19
1118*	—	—	18	20
24	48	46	16	18
25	49	47	19	21
26	50	48	—	22
1119*	51	49	—	—
55 1120*	57 —	57 —	55 —	55 1^{ab} fn.
1121*	1^{ab}	[1^{ab}]	—	1^{ab}
1122*	—	—	—	—
1–3^{b}	2–4^{b}	1^{c}–3^{b}	1–3^{b}	1^{c}–3^{b}
3^{cd}	1^{cd}	3^{cd}	3^{cd}	3^{cd}
1123*	4^{cd}	4^{ab}	—	—
3^{ef}	6^{ab}	4^{cd}	4^{ab}	5^{ab}
4	5	5	—	4
5^{ab}	—	6^{ab}	13^{ab}	13^{cd}
1124*	—	—	13^{cd}	14^{ab}
—	—	[6^{cd}]	—	—
5^{cd}	6^{cd}	6^{ef}	14^{ab}	14^{cd}
1125*	—	—	14^{cd}	15^{ab}
1126*	—	—	—	15^{cd}
6–7	7–8	7–8	15–16	16–17
1127*	9–10	9–10	—	—
8^{ab}	11^{ab}	11^{ab}	4^{cd}	5^{cd}
1128*	—	—	—	—
1129*	11^{c}–12	11^{c}–12^{d}	—	—

Crit. Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
8^{cd}	13^{ab}	12^{ef}	11^{cd}	12^{cd}
9	13^{c}–14^{b}	13	12	13^{a-d}
10	14^{c}–15^{b}	14	17	18
1130*	—	—	—	19–20
1131* l 1	15^{cd}	15^{ab}	—	—
—	16^{ab}	15^{cd}	—	—
	(r cf 8^{ab})	(r cf 8^{ab})		
1131* l 2–11	16^{c}–20	16–20	—	—
11–16	21–26	21–26	5–10	6–11
1132*	—	—	11^{ab}	12^{ab}
1133*	27	27	—	—
17–18	28–29	28–29	18–19	21–22
1135*	—	—	—	—
1136*	30	30	—	—
19	31	31^{a-d}	20	23
20^{ab}	32^{ab}	31^{ef}	31^{cd}	34^{cd}
20^{cd}	32^{cd}	32^{ab}	29^{cd}	33^{ab}
21	33	32^{c}–33^{b}	21	24
22^{ab}	34^{ab}	[33^{cd}]	22^{ab}	25^{ab}
22^{cd}	34^{cd}	—	22^{cd}	25^{cd}
23–24	35–36	34–35	23–24	26–27
25	37	36^{a-d}	30^{c}–31^{b}	33^{c}–34^{b}
26–27	38–40^{b}	36^{e}–38	—	56 5^{c}–7
1138*	—	—	—	—
1139*	—	—	—	1
28–31^{a}	40^{c}–43^{c}	39–42^{a}	25–28^{a}	55 28–31^{a}
1140*	—	—	—	—
31^{bcd}	43^{d}–44^{b}	42^{bcd}	28^{bcd}	31^{bcd}
1141*	—	—	29^{ab}, 30^{cd}	32
32–33	44^{c}–46^{b}	43–44	—	56 9–10
1143*	46^{c}–47^{b}	[45]	—	11
1144*	47^{cd}	46^{ab}	—	—
34	48	46^{c}–47^{b}	—	12
35	49	47^{c}–48^{b}	32	55 35
1145*	50^{ab}	[48^{cd}]	33^{ab}	36^{ab}
36	50^{c}–51	48^{e}–49	33^{c}–34	36^{c}–37
1146*	—	—	35	38
1147*	—	—	—	39^{a-d}
37^{ab}	52^{ab}	50^{ab}	36^{ab}	40^{ab}
1148*	—	—	—	39^{ef}
37^{cd}	52^{cd}	50^{cd}	36^{cd}	40
38	53	51	—	41
56 1	58 1	58 1	—	56 1
1149* l 1–2	—	—	—	2
,, l 3	—	—	56 1^{ab}	3^{ab}
1150*	—	—	—	3^{c}–5^{b}
1151*	2^{ab}	—	—	—
2^{ab}	2^{cd}	2^{ab}	—	13^{ab}
1152*	—	—	—	—
2^{c}–4^{b}	3–4	2^{c}–4^{b}	1^{c}–3^{b}	13^{c}–15^{b}
1153*	5^{ab}	[4^{cd}]	—	15^{cd}
4^{cd}	5^{cd}	4^{ef}	3^{cd}	16^{ab}
1154*	—	—	4	16^{ab} fn
5–6	6–7	5–6	5–6	16^{c}–17
1155*	—	—	—	18
7	8	7	7	19^{a-d}
1156*	—	—	—	19^{ef}
1157*	—	—	8	—
8–19^{b}	9–19	8–18^{b}	40–50	32–42^{b}
1160*	20	18^{c-f}	—	—

Crit Ed	Bom. Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
19^{cd}	21^{ab}	19^{ab}	51^{ab}	42^{cd}
20^{ab}	21^{cd}	19^{cd}	51^{cd}	20^{ab}
20^{c}–23	22–25	20–23	9–12	—
1162*	—	—	—	—
24^{ab}	26^{ab}	24^{ab}	13^{ab}	—
1164*	—	—	13^{cd}	—
24^{cd}	26^{cd}	24^{cd}	14^{ab}	—
25	27^{ab}	25^{ab}	—	—
26–27	27^{c}–29^{b}	25^{c}–26	14^{c}–16	—
1168*	—	—	17–25^{b}	—
28	29^{c}–30^{b}	27^{a-d}	—	—
1169*	—	—	—	—
29–30	30^{c}–32^{b}	27^{e}–29^{b}	—	—
1170*	—	—	25^{c}–28^{b}	—
1171*	—	—	28^{c}–29^{b}	—
1173*	—	—	—	—
31^{ab}	32^{cd}	29^{cd}	29^{cd}	—
1174*	—	—	30–31^{b}	—
31^{cd}	33^{ab}	30^{ab}	31^{cd}	—
1175*	—	—	32–34^{b}	—
32	33^{c}–34^{b}	30^{c}–31^{b}	36^{c}–37^{b}	—
1177*	—	—	37^{c}–38	—
33^{ab}	34^{cd}	31^{cd}	34^{c}–35^{b}	—
1179*	—	—	35^{c}–36^{b}	—
33^{cd}	35^{ab}	32^{ab}	39	—
34–40	35^{c}–42	32^{c}–39	52–59^{b}	20^{c}–27
1185*	—	—	—	27^{cd} fn
41–44^{b}	43–46^{b}	40–43^{b}	59^{c}–62	28–31^{b}
1187*	—	—	63^{ab}	31^{cd}
44^{c}–45^{b}	46^{c}–47	43^{c}–44^{d}	63^{c}–64	43^{c}–44^{b}
1188*	—	—	—	—
45^{cd}	48^{ab}	44^{ef}	65^{ab}	44^{cd}
1189*	48^{c}–51	45–47	—	—
46–49	52–55^{b}	48–50	65^{c}–68	45–48^{b}
1190*	—	—	69^{ab}	48^{cd}
50–51	55^{c}–57^{b}	51–52	69^{c}–71^{b}	49–50
1191*	57^{c}–58^{b}	53	—	—
52	58^{c}–59^{b}	54	71^{c}–72^{b}	51
1192*	59^{c}–61	55–56	—	—
53^{abc}	62^{abc}	57^{abc}	62^{c}–73^{a}	52^{abc}
1193*	—	—	—	—
53^{d}–57	62^{d}–66	57^{d}–61	73^{b}–77^{b}	52^{d}–56
1194*	—	—	—	—
1195*	67	62	—	—
58–60	68–70	63–65	77^{c}–80^{b}	57–59
61^{ab}	71^{ab}	66^{ab}	—	—
61^{c}–62	71^{c}–73^{b}	66^{c}–67	80^{c}–82^{b}	60–61^{d}
1196*	—	—	82^{cd}	61^{ef}
63^{ab}	73^{cd}	68^{ab}	83^{cd}	62^{cd}
1197*	—	—	84^{ab}	62^{ef}
63^{cd}	74^{ab}	68^{cd}	83^{ab}	62^{ab}
64–67^{d}	74^{c}–78^{b}	69–72^{d}	84^{c}–88^{b}	63–66
67^{ef}	78^{cd}	[72^{ef}]	—	67^{ab}
68–73	79–84	73–78	88^{c}–94^{b}	67^{c}–72
74	85	79	94^{c}–95^{b}	73
(= l 3–4 of 659*)				
1200* l 1–10	86–90	80–84^{b}	—	—
1200(A)*	91^{ab}	[84^{cd}]	—	—
1200* l 11–12	91^{c}–92^{b}	85	—	—
1201*	—	—	—	—

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed.	Gorresio Ed	Lahore Ed
75–76	92^{c}–94^{b}	86–87	95^{c}–97^{b}	74–75
1202*	—	—	—	—
77–79^{b}	94^{c}–96	88–90^{b}	97^{c}–99	76–78^{b}
1205*	—	—	100^{ab}	—
79^{c}–84	97–102	90^{c}–95	100^{c}–106^{b}	78^{c}–83
1207*	103	96	—	—
85–87^{b}	104–106^{b}	97–99^{b}	106^{c}–108	84–86^{b}
1209*	—	—	—	—
87^{c}–98	106^{c}–117	99^{c}–110	109–120^{b}	86^{c}–97
99–100	118–119^{b}	111	—	—
101	119^{cd}	112^{ab}	123^{ab}	100^{cd}
1212*	120^{ab}	112^{cd}	—	—
102	120^{c}–121^{b}	113^{a-d}	123^{c}–124^{b}	101
1213*	—	—	124^{cd}	102^{ab}
103–104^{b}	121^{c}–123^{b}	113^{c}–115^{b}	120^{c}–122	98–100^{b}
104^{c-f}	123^{c}–124^{a}	115^{c}–116^{b}	125	102^{c}–103^{b}
1217*	—	—	126^{ab}	103^{cd}
1218*	—	—	—	104
105^{abc}	124^{c}–125^{a}	116^{c}–117^{a}	126^{c}–127^{a}	105^{abc}
1219*	—	—	—	—
105^{d}	125^{b}	117^{b}	127^{b}	105^{d}
106	125^{c}–126	117^{c}–118^{d}	—	—
107	127–128^{b}	118^{c}–119	128^{c}–129^{b}	—
1221*	—	—	—	106
108^{ab}	128^{cd}	120^{ab}	127^{cd}	107^{ab}
1223*	—	—	128^{ab}	—
108^{c}–109	129–130^{b}	120^{c}–121	129^{c}–130	107^{c}–108^{d}
1224*	—	—	131^{ab}	—
1225*	—	—	—	—
1226*	130^{cd}	122^{ab}	—	—
110	131	122^{c}–123^{b}	131^{c}–133^{b}	111
1229*	—	—	—	111 fn 1 2
111	132	123^{c}–124^{b}	132^{c}–133^{b}	112
112–113	133–134	124^{c}–125	—	113–114
114^{ab}	135^{ab}	126^{ab}	133^{cd}	115^{ab}
{1231*	—	—	—	124^{cd}
114^{cd}	135^{cd}	126^{cd}	—	115^{cd}
1232*	137^{ab}	127^{ab}	—	—
115^{ab}	136^{ab}	[126^{ef}]	—	116^{ab}
115^{cd}	136^{cd}	—	—	116^{cd}
115^{c}–117^{b}	137^{c}–139^{b}	127^{c}–129^{b}	—	116^{c}–118^{b}
1234*	[139^{e-f}]	129^{c}–130^{b}	—	—
117^{c}–124^{b}	139^{g}–145^{b}	130^{c}–136^{b}	—	118^{c}–124^{b}, 125^{b}
124^{cd}	146^{ab}	136^{cd}	134^{ab}	125^{cd}
1236*	—	—	—	126^{ab}
1237*	—	—	134^{cd}	—
1238*	146^{cd}	137^{ab}	—	—
125	147	137^{c}–138^{b}	135	126^{c-f}
1239*	148	138^{c}–139^{b}	—	—
126^{ab}	149^{ab}	139^{cd}	136^{ab}	127^{ab}
126^{c}–127^{b}	149^{c}–150^{b}	140	—	127^{c}–128^{b}
127^{c}–129	150^{c}–152	141–143^{b}	136^{c}–138	128^{c}–130
130^{ab}	153^{ab}	143^{cd}	—	131^{ab}
1241*	—	—	—	131^{c}–132^{b}
130^{cd}	153^{cd}	144^{ab}	139^{ab}	132^{cd}
131^{ab}	154^{ab}	144^{cd}	—	133^{ab}
131^{cd}	154^{cd}	—	—	133^{cd}
132^{ab}	155^{ab}	145^{ab}	—	134^{ab}
132^{c}–135	155^{c}–158	145^{c}–147	139^{c}–142	134^{c}–137
136^{ab}	159^{ab}	[148^{ab}], 148^{cd}	143^{ab}	138^{ab}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
1246*	159^{cd}	148^{ef}	—	—
136^{cd}	160^{ab}	149^{ab}	143^{cd}	138^{cd}
1248*	160^{c}–161^{b}	149^{c-f}	—	—
137^{ab}	161^{cd}	150^{ab}	144^{ab}	139^{ab}
1249*	—	—	—	139^{cd}
137^{cd}	162^{ab}	150^{cd}	144^{cd}	139^{ef}
138^{ab}	162^{cd}	151^{ab}	—	140^{ab}
1250*	163–165^{b}	151^{c}–153^{d}	—	—
138^{cd}	165^{cd}	153^{ef}	—	142^{cd} fn
1252*	—	—	—	—
1253*	166–167	154–155	—	—
139–140	168–169	156–157	145–146	144–145
1255*	—	—	—	140^{c}–143
57 1–2	59 1–2	59 1–2^{d}	57 1–2	57 1–2
3^{ab}	3^{ab}	[2^{ef}]	3^{ab}	3^{ab}
3^{c}–5	3^{c}–5	3–4	3^{c}–5	3^{c}–5
6–7^{b}	21–22^{b}	24–25^{b}	6–7^{b}	6–7^{b}
7^{c}–8^{b}	22^{c}–23^{b}	25^{c}–26^{b}	—	7^{c}–8^{b}
8^{c}–10^{b}	23^{c}–25^{b}	26^{c}–28^{b}	7^{c}–9^{b}	8^{c}–10^{b}
10^{cd}	[25^{cd}]	28^{cd}	9^{cd}	10^{cd}
11–16^{b}	25^{e}–30^{b}	29–33^{d}	10–14	11–16^{b}
{1258*	—	—	—	—
16^{cd}	30^{cd}	33^{ef}	—	16^{cd}
1259*	31	34	—	—
17	32	35	15	17
58 1^{ab}	60 1^{ab}	60 1^{ab}	58 1^{ab}	18^{ab}
1^{c}–4	59 6–8	59 5–7	1^{c}–4	18^{c}–21
1261*	60 7^{cd}	60 2^{ef}	—	—
5–6^{b}	59 9	59 8–9^{b}	5–6^{b}	22–23^{b}
1262*	—	—	—	—
6^{c}–8	10–12^{b}	9^{c}–11	6^{c}–8	23^{c}–25
—	12^{cd} (r.) (cf. 7^{cd})	—	—	—
9–10^{b}	13–14^{b}	12–13^{b}	9–10^{b}	26–27^{b}
1263*	—	—	—	—
10^{c}–12	14^{c}–16	13^{c}–15	10^{c}–12	27^{c}–29
1265*	—	—	—	—
13^{ab}	17^{ab}	16^{ab}	13^{ab}	30^{ab}
1266* l 1	17^{cd}	16^{cd}	—	—
—	[18^{a-p}] (cf. 2–5^{b})	—	—	—
1266* l 2–7	18^{v}–20	21–23	—	—
1267*	—	—	—	—
13^{cd}	60 2^{ab} (cf. 18^{cd} of 59 Sarga)	17^{ab}	13^{cd}	30^{cd}
1268*		17^{cd}	—	—
14–16	2^{c}–5^{b}	18–20	14–16	31–33
17	[1^{c-f}]	60 3	17	34
—	18^{h} (= 59 17^{ab})	—	—	—
—	5^{c}–6^{b} (r.) (= 59 7)	[1^{c-f}] (r.) (= 59 6)	—	—
—	6^{c}–7^{b} (r.) (= 59 8)	—	—	—
18	8	4	18	35
1269*	—	—	19^{ab}	—
19	9	5	19^{c}–20^{b}	36
1270*	10	[6]	—	37
20	11	7^{a-d}	20^{c}–21^{b}	38
1272* l 1	12^{ab}	[7^{ef}]	21^{cd}	39^{ab}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh. Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
1272* l 2	12^{cd}	—	21^{ef}	39^{cd}
,, l 3-4	13	[8]	—	40
21	14	9	59 1^{ab}	58 1^{ab}
1274*	15-19	[10-14]	1^{c}-6	1^{c}-6
22	20	15	—	—
59 1^{ab}	61 1^{ab}	61 1^{ab}	—	7^{ab}
{1275*	—	—	7^{ab}	7^{cd}
1^{cd}	1^{cd}	1^{cd}	—	8^{ab}
2^{ab}	2^{ab}	2^{ab}	8^{cd}	8^{cd}
{1276*	—	—	—	—
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	7^{cd}	9^{ab}
3^{ab}	3^{ab}	3^{ab}	—	9^{cd}
3^{cd}	3^{cd}	3^{cd}	8^{ab}	9^{ef}
4-11	4-11	4-11	9-16	10-17
1278* l 1	—	—	17^{ab}	18^{ab}
1278(A)*	—	—	—	—
1278(B)*	—	—	—	—
1278* l 2-10	—	—	17^{c}-20	18^{c}-21
12	12	12	—	59 2
13	15	15	—	—
14-15^{a}	16-17^{a}	16-17^{a}	—	—
15^{b}	17^{b}	17^{c}	—	—
1279* l 1	—	17^{d}	—	—
,, l 2	—	17^{b}	—	—
15^{c}-16^{b}	17^{c}-18^{b}	18	—	—
1280*	—	[19^{ab}]	—	—
16^{cd}	18^{cd}	19^{cd}	—	—
1281*	—	—	—	—
17^{a}	19^{a}	20^{a}	—	—
17^{b}	[19^{b}]	20^{b}	—	—
1282* l 1-9 (subst. of st 14-17^{b} in L ed)	—	—	—	17-19^{a}
1282(B)*	—	—	—	—
1282* l 10-19	—	—	—	19^{b}-21^{c}
1282(C)*	—	—	—	—
1282* l 20-21	—	—	—	21^{d}-22^{a}
1282(D)*	—	—	—	22^{b}
1282* l 22	—	—	—	22^{c}
—	—	—	—	22^{d}
1282(E)*	—	—	—	22^{d} fn
1282* l 23-24	—	—	—	—
1283* (subst of st 14-17^{b} in G ed)	—	—	60 15-17	—
1284*	—	—	—	—
17^{c}	19^{c}	20^{c}	18^{a}	23^{a}
17^{d}	[19^{d}]	20^{d}	18^{b}	23^{b}
17^{e}-18	19^{e}-20	21-22^{b}	18^{c}-19	23^{c}-24
19	21	22^{c}-23^{b}	20	26
20	22	23^{c}-24^{b}	61 18	27
21	23	24^{c}-25^{b}	19	25
22	24	25^{c-f}	20	28
60 1	62 1	62 1^{a-d}	—	—
1285*	2^{ab}	1^{ef}	—	—
2	2^{c}-3^{b}	2	60 1	59 1
3	3^{c}-4^{b}	3	2	3
4	4^{c}-5^{b}	4	3	4
1287*	—	—	4^{ab}	5^{ab}
5	5^{c}-6^{b}	5	4^{c}-5^{b}	5^{c-f}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
14^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	—	17^{cd}
15^{ab}	17^{ab}	17^{cd}	—	18^{ab}
15^{cd}	17^{cd}	19^{ab}	—	18^{cd}
16–18	$19^{c}–22^{b}$	21–23	—	22–24
19^{ab}	22^{cd}	24^{ab}	17^{ab}	25^{ab}
19^{cd}	23^{ab}	17^{ab}	17^{cd}	25^{cd}
20^{ab}	23^{cd}	18^{ab}	18	19
20^{cd}	24^{ab}	18^{cd}	19^{ab}	20^{ab}
20^{ef}	24^{cd}	24^{cd}	19^{cd}	20^{cd}
{1318* l. 1–2	—	—	21 (r.) (= 18)	—
,, l. 4	—	[19^{cd}]	—	—
1319*	—	[20]	—	21^{a-d}
21	25	25	20	26
22–23	26–27	26–27	22–23	27–28
{1320* l. 2	—	—	—	21^{ef} (= 27^{cd})
1321*	—	—	—	$29–30^{b}$
$24–25^{c}$	$28–29^{c}$	$28–29^{a}$	$24–25^{c}$	$35–36^{b}$
25^{d-e}	$29^{d}–30^{a}$	29^{bc}	—	$36^{c}–37^{a}$
$25^{f}–26$	$30^{b}–31^{b}$	$29^{d}–30$	$25^{d}–26$	$37^{b}–38^{b}$
1323*	31^{c-f}	[31]	27	38^{c-j}
27	32	32	28	39
1324*	33	33	—	—
62 1–5	64 1–5	64 1–5	64 1–5	62 1–5
1226*	—	—	—	—
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}
1227*	—	—	—	—
6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}
1228*	—	—	—	—
1229*	—	—	—	—
1330*	—	—	—	7^{ab}
1331*	—	—	—	—
7^{ab}	7^{cd}	7^{ab}	7^{ab}	7^{cd}
1332*	7^{ab}	[6^{ef}]	—	8^{ab}
1333*	—	—	—	9^{ab}
7^{cd}	8^{ab}	7^{cd}	7^{cd}	8^{cd}
1335*	—	—	8	—
1336*	—	—	—	9^{cd}
8	$8^{c}–9^{b}$	[8]	9	10
9^{ab}	9^{cd}	9^{ab}	10^{ab}	11^{cd}
9^{cd}	10^{ab}	9^{cd}	10^{cd}	11^{ab}
$10–13^{b}$	$10^{c}–13$	$10–13^{b}$	$11–14^{b}$	$12–15^{b}$
1337*	—	—	—	—
1338*	14^{ab}	[13^{cd}]	—	15^{cd}
$13^{c}–16$	$14^{c}–17$	$13^{c}–16$	$14^{c}–17$	$16–18^{b}$
1339*	—	—	—	18^{cd}
17–23	18–24	17–23	18–24	19–25
—	25^{ab} (= 37^{cd})	[24^{ab}] (= 37^{cd})	—	—
24	$25^{c}–26^{b}$	24^{c-f}	25	26
25–26	$26^{c}–28^{b}$	25–26	65 1–2	63 1–2
1341*	28^{cd}	[27^{ab}]	—	3^{ab}
27	29	27^{c-f}	3	$3^{c}–4^{b}$
1342*	—	—	—	4^{cd}
$28–30^{d}$	31–32	28–30	4–6	5–7
{1343*	—	—	12^{ab}	—
1344*	$36–37^{b}$	[$33^{c}–34$]	$7^{c}–8$	8
1345*	—	—	9^{ab}	—
30^{ef}	33^{ab}	31^{ab}	7^{ab}	—

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed.
4^{ab}	4^{ab}	4^{ab}	3^{ab}	—
4^{c}–8	4^{c}–8	4^{c}–8	3^{c}–7	4–7
1376*	—	—	—	7^{cd} fn l 1
9–11	9–11	9–11	8–10	8–10
12^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	11^{cd}	11^{ab}
{1378*	—	—	—	—
12^{d}	12^{cd}	12^{cd}	12^{ab}	11^{cd}
13^{ab}	13^{ab}	13^{ab}	11^{ab}	12^{ab}
13^{c}–14	13^{c}–14	13^{c}–14	12^{c}–13	12^{c}–13
1380*	15^{ab}	15^{ab}	—	—
15–16^{b}	15^{c}–16	15^{c}–16^{b}	14–15^{b}	14–15^{b}
1381*	—	—	15^{c}–16^{b}	—
16^{c}–23	17–24^{b}	16^{c}–23	16^{c}–23	15^{c}–22
1383*	—	—	—	—
24–32	24^{c}–33	24–33^{b}	24–33^{b}	23–32^{b}
1384*	34^{ab}	33^{cd}	—	—
1385*	34^{c}- 40	[34–39]	33^{c}–39	32^{c}–38
33–34	41–42	40–41	40–41	39–40^{d}
1386*	—	—	—	40^{ef}
35–36	43–44	42–43	42–43	41–42
66 1	68 1	68 1	69 1	67 1
2	2	2	—	2
3–17	3–17	3–17	2–16	3–17
1388*	—	—	—	—
18–19^{b}	18–19^{b}	18–19^{b}	17–18^{b}	18–19^{b}
1389*	—	—	—	—
19^{c}–21^{b}	19^{c}–21^{b}	19^{c}–21^{b}	18^{c}–20^{b}	19^{c}–21^{b}
1390*	—	—	—	—
21^{c}–28^{b}	21^{c}–28^{b}	21^{c}–28^{b}	20^{c}–27^{b}	21^{c}–28^{b}
1392*	—	—	—	—
28^{c}–29	28^{c}–29	28^{c}–29	27^{c}–28	28^{c}–29

CONTENTS OF THE SUNDARAKĀNDA

(N B The figures within brackets show the number of stanzas)

॥ वाल्मीकिरामायणम् ॥

॥ सुन्दरकाण्डम् ॥

ततो रावणनीतायाः सीतायाः शत्रुकर्शनः ।
इयेष पदमन्वेष्टुं चारणाचरिते पथि ॥ १

अथ वैदूर्यवर्णेषु शाद्वलेषु महाबलः ।
धीरः सलिलकल्पेषु विचचार यथासुखम् ॥ २

G 5 5 0
B 5 1 3
L 4 60 13

☞ Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 read this Sarga as the last Sarga of Kiskindhā Kānda Ñ2 V1 (=V3 of Kiskindhākānda) B1 3 4 D6 (=D7 of Kiskindhā kānda) begin Sundarakānda from 4 63 V2 begins from Sarga 2 only and so its var are not recorded for Sarga 1 D3 begins with श्रीरामाय नम॰, D5 begins with the following benedictory st

जयति रघुवंशतिलक कौशल्याहृदयनन्दनो राम ।
दशवदननिधनकारी दाशरथि पुण्डरीकाक्ष॰ ।
कूजन्त रामरामेति मधुर मधुराक्षरम् ।
आरुह्य कविताशाखा वन्दे वाल्मीकिकोकिलम् ।
रामेति वर्णद्वितय गुह्याद्गुह्यतर सदा ।
तस्य माहात्म्यकथने नाह शक्तो न लोककृत् ।
य कर्णाञ्जलिसपुटैरहरह सम्यक्पिबत्यादरा-
द्वाल्मीकेर्वदनारविन्दगलित रामायणाख्य मधु ।
जन्मव्याधिजराविपत्तिकरणैरत्यन्तसोपद्रव
ससार स विहाय गच्छति पुमान्विष्णो पद शाश्वतम् ॥
चरित रघुनाथस्य शतकोटिप्रविस्तरम् ।
एकैकमक्षर पुसा महापातकनाशनम् ।
पठितसकलवेद शास्त्रपारगतो वा
यमनियमपरो वा धर्मशास्त्रार्थकृद्वा ।
अपि तु सकलतीर्थव्राजको वा हुताग्नि-
र्न हि हृदि यदि राम सर्वमेतद्वृथा स्यात् ॥
रामेति वर्णद्वयमादरेण
सदा स्मरन्मुक्तिमुपैति जन्तु ।
कलौ युगे कल्मषमानसाना-
मन्यत्र धर्मे खलु नाधिकार ॥
यत्र यत्र रघुनाथकीर्तन
तत्र तत्र कृतमस्तकाञ्जलिम् ।
बाष्पवारिपरिपूर्णलोचन
मारुति नमत राक्षसान्तकम् ॥
जित भगवता तेन हरिणा लोककारिणा ।
अजेन विश्वरूपेण निर्गुणेन गुणात्मना ।

—Thereafter cont the introductory st of Govindarājīya

तत्त्वज्ञानसमुच्चयो धनदयासारस्य सारो महा-
निष्कर्ष कमलानिवासचरण द्वन्द्वानुराग श्रिय ।
अक्लेश परिपाक एव जगतामक्षय्यपुण्यावले-
रस्माक निधिरक्षयो विजयते श्रीमान्शठारिर्गुरु ॥
श्रीरामायणभूपायै प्रवृत्तो रामभक्तित ।
व्याख्या सुन्दरकाण्डस्य तिलक (कलयाम्यहम्) ।

—D7 begins with श्रीरामचन्द्राय नम which is followed by the पारायणविधि of the अध्यात्मरामायण, D9 with ॐ श्रीगणेशाय नम, T3 with श्रीदक्षिणामूर्तये नम । श्रीरामचन्द्राय नम । श्रीक्षीरारामेश्वरीदेवताभ्या नम निरन्तरायोऽस्तु ।, G2 (m) सुन्दरकाण्डे, G3 (m) with हरि ॐ शुभमस्तु । श्रीगुरुभ्यो नम । सुन्दरकाण्डे

1

☞ T1 missing st 1–66 on missing fol Ñ1 illeg for 1–32

1 Ś1 D2 10 11 om 1 G3 damaged for 1[b] —[b]) B1 (after corr as in text) परिमार्गण, D1 शोककर्शन, D3 T2 3 °सूदन, D5 7 9 10 Ct °कर्पण, Cr m g as in text (for शत्रुकर्शन) —[c]) D4 पतिम् (sic), T2 3 (also) पथम् (for पदम्) —G3 damaged from द up to चारणा in [d] —[d]) Ñ2 B1 2 4 [अ]भ्यर्चिते (for -[आ]चरिते) B3 वानराभ्यर्थित कपि, D1 4 नागारिचरिते पथि ॐ Cr m अत्र गन्तुमिति पदमध्याहर्तव्यम् । शत्रुकर्शनो हनुमान्रावणनीताया रावणेनापहृताया सीताया पद स्थानमन्वेष्टु चारणाचरिते पथि सुरवर्त्मनि गन्तुमियेषेति योजना ॐ —After 1, Ñ2 V1 B D6 ins l 3–10 of 4*, while D1 3–5 7–9 T2 3 G M ins

1* दुष्कर निष्प्रतिद्वन्द्व चिकीर्षन्कर्म वानर ।
समुदग्रशिरोग्रीवो गवा पतिरिवाबभौ ।

[(l 1) D1 4 दि मत्कर्म (for निष्प्रतिद्व) D3 5 चिकीर्षु, Cg as above (for चिकीर्षन्) D1 4 पवनात्मज (for कर्म वानर)]

2 Before 2, Ś1 D2 10 11 ins l 1–6 of 4* Ñ2 V1 B D6 om 2–6 —[a]) Some MSS वैडूर्य- —[b]) D3–5 7–9 11

द्विजान्वित्रासयन्धीमानुरसा पादपान्हरन् ।
मृगांश्च सुबहून्निघ्नन्प्रवृद्ध इव केसरी ॥ ३
नीललोहितमाञ्जिष्ठपद्मवर्णैः सितासितैः ।
स्वभावविहितैश्चित्रैर्धातुभिः समलंकृतम् ॥ ४

कामरूपिभिराविष्टमभीक्ष्णं सपरिच्छदैः ।
यक्षकिंनरगन्धर्वैर्देवकल्पैश्च पन्नगैः ॥ ५
स तस्य गिरिवर्यस्य तले नागवरायुते ।
तिष्ठन्कपिवरस्तत्र ह्रदे नाग इवाबभौ ॥ ६

G M1 2 शार्दूलेषु —^{c}) Ś1 D1–4 8 11 वीर (for धीर). D10 ... -कल्पेषु —^{d}) D4 11 सुखी (for -सुखम्)

3 Ñ2 V1 B D6 om 3 (cf v l 2) G3 mostly damaged for ^{a} —^{a}) D1 4 द्विजानुत्रासयन्, D3 द्विजानुद्रापयन् (for द्विजान्वित्रासयन्) D1 4 M2 दीनान्, D3 लीनान्, G1 M1 भीमान् (for धीमान्) —^{b}) D1 4 तरसा पादपस्थितान्.—For 3^{ab}, Ś1 D2 10 11 subst

2* स द्विजान्त्रासयन्धीमॉल्लताश्चैव समाहरन्।

[D11 सान्द्विजान् (for स द्विजान्) Ś1 D10 मर्माल् (for धीमाल्)]

—^{c}) D5 शृगाश् (for मृगाश्). Ś1 D2 3 10 11 मृगान्वित्रासयंश्चैव (D3 °यन्भीतान्), D1 4 मृगानुत्रासयन्भीतान् (D1 °मान्)

4 Ñ2 V1 B D6 om 4 (cf v l 2) M1 reads 4–5 after 10 —^{ab}) D11 नील लोहितमाकुर्वन् (for ^{a}) Ś1 D2 3 5 10 11 T3 M2 3 -पत्रवर्णै, D4 -पीतरक्त- (for -पद्मवर्णै). D1 -माञ्जिष्ठ पीतरक्त, M1 -माञ्जिष्ठ पत्रवर्णै —^{c}) D7 9 स्वभावसिद्धैर्विमलैर् ❀ Cv नीलोऽस्य वर्ण । नीललोहितेत्यादिश्लोकद्वय परोक्ष । यच्छब्दस्याध्याहार । यदेवविध तल तत्र तले तिष्ठन्नित्यन्वय । पत्र श्यामो वर्ण । पलाश हरित हरिदिति हलायुध । सितासित कल्माष ।, Cr नीललोहितेत्यादिश्लोकत्रयमेक वाक्यम्। अयशब्दोऽध्याहर्तव्य । नीललोहितमाञ्जिष्ठपद्मवर्णैरिन्द्रनीलसमानवर्णै पलाशवर्णै । सितासित शुक्लकृष्णश्च। यद्वा सितासित कल्माषवर्णै ।, Cm नीलेत्यादिसार्धश्लोकमेक वाक्यम्। अत्र यच्छब्दोऽध्याहर्तव्य । नीलादिपत्रसमानवर्णै । माञ्जिष्ठ पाटल । सितासित कल्माषवर्णै ।, Cg नीलेति। अत्र यच्छब्दोऽध्याहार्य । यदेवविध तल तत्र तिष्ठन्नित्यन्वय । पत्रवर्णै पत्रश्यामै । "पलाशो हरितो हरिद्" इति हलायुध । सितासित कल्माषै ।, Ck नीललोहित इति। कल्माषो माञ्जिष्ठ कृष्णपाण्डर । पद्मवर्ण प्रसिद्ध । रक्तश्यामो भवेद्वर्ण कल्माष कृष्णपाण्डर । माञ्जिष्ठ पाटल स्यात् इति हलायुध । पद्मवर्णैरिति पाठ ।, Ct नीललोहितो रक्तश्याम । माञ्जिष्ठ कृष्णपाण्डुर इति कतक । माञ्जिष्ठ पाटल इत्यन्ये। पद्मवर्ण प्रसिद्ध । सितासितै कल्माषै कृष्णपाण्डुरैरिति यावत् ❀ —For 4^{cd}, D1 4 subst

3* शुशुभे विविधैश्चित्रैर्धातुनिस्यन्दभूषितै ।

[D4 -निस्पद- (for -निस्यन्द-)]

5 Ñ2 V1 B D6 om 5 (cf v l 2) M1 reads 4–5 after 10 —^{a}) D1 आविष्ट, D4 आदिष्ट, D8 आदिष्टम्, T3 आवृष्टम्, G1 आविद्धम्, Ck t as in text (for आविष्टम्) —^{b}) D1 4 स शैल (for अभीक्ष्ण) D1 स्वपरिच्छदै —^{c}) Ś1 D1–4 10 11 -राक्षस- (for -किंनर-) —^{d}) D7.9 M2 सपन्नगै (for च प°) D1 3 4 G3 देवसर्वै सप (G3 ° ...)न्नगै.

6 Ñ2 V1 B D6 om 6 (cf v l 2) —^{a}) D1.3 4 शिखराग्रस्य, Ct as in text (for गिरिवर्यस्य) Ś1 D2 10 11 तस्य पर्वतराजस्य —^{b}) Ś1 -वनायुते, D2 -शतायुते, D3 T2 -वरावृते, D5 -वरायते, D10 11 -वतायुते (sic), Ct as in text (for वरायुते) —^{c}) D1 4 हरिवरस् Ś1 D2 10 11 श्रीमान्, D1 3 4 तस्मिन्, Ct as in text (for तत्र) —After 6, D1 3 ins, Ś1 D2 10 11 ins l 1–6 only before 2, Ñ2 V1 B D6 ins l. 3–10 only after 1, D4 ins l 1–2 only after 6

4* ततस्त स महातेजा आरुह्य विपुल गिरिम्।
व्यराजत कपिश्रेष्ठो द्वितीयः पर्वतो यथा।
स ददर्श महावोर सागर वरुणालयम्।
अपारमिव गर्जन्त महोरगनिषेवितम्।
स तिष्ठन्पर्वतस्याग्रे बभौ च हरिपुगव । [5]
लोकानिव पुरा विष्णु क्रमिष्यन्विक्रमैस्त्रिभि ।
ततो देवा सगन्धर्वा सिद्धाश्च परमर्षय ।
जातकौतूहलाद्द्रष्टु समाजग्मुस्तदद्भुतम्।
पार्थिवानि च भूतानि सागरान्तर्गतानि च।
शैलद्रुमनिवासीनि तस्थुस्तत्र सहस्रश । [10]

[(l 1) D1 3 4 transp त and स —(l 2) D1 3 4 इव पर्वत (for पवतो यथा) —(l 3) Ś1 D2 10 11 ददर्श च (for स ददर्श) B3 महासार (for महाघोर) Ś1 B2 (marg. also) 3 4 D2 10 11 मकरालय (for वरुणालयम्) —(l 5) Ñ2 illeg for the post half V1 B1 2 4 D6 प्रबभौ, B3 रोचते (for बभौ च) Ś1 D2 10 11 वानरपुगव (for च हरिपुगव) —(l 7) D3 समहर्षय (for परमर्षय) —(l 8) Ñ2 V1 B D6 तत्र (for द्रष्टु) Ñ2 V1 B D6 द्रष्टुकामास् (for समाजग्मुस्) B3 तदाद्भुत —(l 10) Ñ2 V1 B D6 समतत (for सहस्रश)]

—Thereafter, Ñ2 V1 B D6 cont l 1 of 9*

—After 4*, D1 3 cont (var.) the lines of 4 66 38

[पादाभ्या पीडितस्तेन महाशैलो महात्मना ।
ररास सिंहाभिहतो महान्मत्त इव द्विप ॥]

[(l 1) D1 3 क्रमना पीडितस्तेन चरणाभ्या स पर्वत —(l 2) D3 both वने च (for ररास) and महामत्त (for महान्मत्त)],

D1 3 further cont, Ś1 D2 10 11 cont after 14*

5* गिरेराक्रम्यमाणस्य तेन प्रक्रमता तदा ।
चन्दनानि विमुञ्चन्ति रस कमलवर्चसम् ।
गिरिस्तस्य समाक्रान्ता हरितालसमायुता ।
चाल्यमानाश्च विभिदुर्लम्बाश्च सुमन शिला' ।

[(l 1) Ś1 D2 10 11 गिरि प्रक्रम्यमाणश्च (for the prior half) D2 प्रक्रमने (for प्रक्रमता) —(l 2) D1 निमुच्य स्व (sic) (for विमुञ्चन्ति) Ś1 D2 10 11 स मुक्तनॅस्तदा(D2 10 11 °स्निधा) रक्त (for the prior half) D3 -मनिभ (for -वर्चसम्) —(l 3) D1 तत्र (for तस्य) —Ś1 D2 10 11 om l 4 —(l 4) D3 चाल्यमानस निमिदुर्गिलाश्च समन-शिला],

D1 3 cont after 5*, Ś1 D2 10 11 cont l 1–2 after 7* and l 3–12 after 23*, Ñ2 V1 B D6 ins l 1–10 after 14[ef] and l 11–12 after 14[cd]

6* शिलान्तरगता सर्पा पीड्यमाना महाविषा ।
सधूम ज्वलन घोर मुमुचुर्ज्वलन मुदा ।
समाक्रान्तो बलवता वानरेण महागिरि ।
मुमोच पाण्डुरा धारा' सलिलस्य समन्तत ।
स चन्दनरसै रक्तैश्चित्रै काञ्चनधातुभि ।
गिरिकाञ्चनसंसृष्टै शिखरै पुष्पितैरिव ।
समन्तात्प्रस्रुत शैल पाण्डुर विपुल जलम् ।
मुक्ताजालैरिवाभाति सर्वतो दारितो गिरि ।
सिद्धचारणजुष्टानि किंनराध्युषितानि च ।
गिरेराक्रम्यमाणस्य शिखराणि चकम्पिरे ।
स तु शृङ्गै समुद्धूतैर्घूर्णमानैश्च पादपै ।
शोभते पुष्पशबल प्रनृत्त इव पर्वत ।

[V1 moth-eaten for l 1 For l 1–2, cf l 5–6 of 1409* of Kiṣkindhākānda —(l 1) B1 3 4 शैलान्तरगता, B2 शैलाभ्यन्तरगता B2 सर्वे (for सर्पा) Ś1 महाशिला, D10 महाशिखा (for महाविषा) —(l 2) B4 D6 सधूमज्वलन, D1 सधूमज्वलित (for सधूम ज्वलन) Ś1 लोहितैर्मुखे, D2 3 11 ज्वलि(D11 °ल)तैर्मुखै, D10 लोलितैर्मुखै (for ज्वलन मुदा) Ñ2 V1 B D6 ससृजुस्ते महाबला (for the post half) —After l 2, Ś1 D1–3 10 11 ins (var) the lines of 4.66 42

[नि श्वसद्भिस्तदा तैस्तु भुजगैर्धमनि स्तत ।
सपताक इवाभाति स तदा धरणीधर ॥]

[(l 1) D3 नि श्वासद्भिस् Ś1 D1–3 10 11 ततस् (for तदा) Ś1 D2 10 11 सर्वैर् (for तैस्तु). —(l 2) D3 तदा स (by transp) Ś1 D2 10 11 महेंद्रपर्वत श्रीमान्सपावक इवाबभौ]

Thereafter Ś1 D2 10 11 read st. 17–19

—(l 3) D11 स च क्रांतो —(l 4) Ñ2 V1 B1–3 पाडरा (for पाण्डुरा) —For l 4, Ś1 D2 10 11 subst

6(A)* जलधारा प्रमुस्राव मदराजीरिव द्विप ।
स्रुतास्तस्मात्तु ता धारा सलिलस्य समन्तत ।

[(l 1) D11 प्रसुस्राव Ś1 D11 द्विपा —(l 2) D2 11 च्युतास् (for स्रुतास्)]

—After l 4, Ñ2 B D6 ins

6(B)* स चन्दनरसैर्मिश्रश्चित्र पर्वतधातुभि ।

[B2 3 D6 -[उ]न्मिश्रास् B1 छित्र, B2 D6 चित्रा, B3 चित्र (for चित)]

☞ V1 illeg from l 5 up to पवना in 5 2 11[d]. —D6 om l 5–7 Ñ2 B transp l 5 and l 6 —(l 5) Ñ2 B ताम्रैश्च (for रक्तैश्च) Ś1 D10 रक्तचदनमरक्ताश्च, D2 मचदनरमारक्ताश्च, D11 मचदनेन सारक्ताश्च (for the prior half) Ś1 D2 10 11 चित्रा, Ñ2 चित्र, B1 4 छित्र, B3 चित्र (for चित्र) —(l 6) B3 गिरे (for गिरि-) D1 गिरिकाजन-सस्पृष्ट, D3 गैरिकाजनसस्पृष्ट (for the prior half) B2 (marg also पुष्पितैरपि) पवनैरपि (for पुष्पितैरिव) Ś1 D2 10 11 गैरि-काजनसयुक्ता वसुधिश्रिता स्रजो यथा —Ñ2 B om l 7 —(l 7) D3 प्राश्रवच् (for प्रस्रुत) Ś1 D2 10 11 स्रवत्प्रस्रवणैश्चश्च(Ś1 °णश्चापि) (for the prior half) Ś1 D2 10 11 विमल (for विपुल) —(l 8) Ñ2 B D6 ता(B3 त)पनीय(D6 °या) (for मुक्ताजालैर्) Ś1 D2 10 11 वर्मा (for [आ]भाति) Ś1 D2 10 11 समताद्दारितो (for सर्वतो दारितो). Ñ2 B D6 रक्त-जालांतर(D6 °रा)स्तदा (for the post half) —(l 9) Ñ2 B2 D2 6 जुष्टानि, B1 D11 -जुष्टानि (for -जुष्टानि) Ś1 D2 10 11 किंनराचरितानि च, Ñ2 B D6 किंनरैश्चरितानि च (for the post. half) —(l 11) Ñ2 B2 D6 सशृंगश्च, B1 3 स्सृंहश्च, B4 शाखामृग- (for स तु शृंगै) Ñ2 B2 4 D6 समावृतैर्, B1 3 समावृतैर् (for समुद्धूतैर्) Ś1 D10 विघूर्णद्भिश्च, D2 11 व्याघूर्ण-द्भिश्च (for घूर्णमानैश्च) —(l 12) Ś1 Ñ2 B D2 6 10 11 शुशुभे (for शोभते)]

—Thereafter D1 3 ins (var) the lines of 4 66 41

[त्यज्यमानमहासानु सनिलीनमहोरग ।
शैलशृङ्गशिलोद्घातस्तदाभूत्स महागिरि ॥]

[(l 1) D1 3 पीड्यमानो (for त्यज्यमान) D1 अभिलीन- (for सनिलीन-) —(l 2) D1 3 चलच्छृंगमहोत्थानस्तदाभूत्स (D3 °सीत्स) महागिरि]

—Then D1 3 cont, Ś1 D2 10 11 cont l 1–2 only after 5*

7* सद्रुमा पक्षिभि सार्धं पेतुस्तस्य महाशिला ।
पृथिव्या तेन शब्देन चुक्षुभे वरुणालय ।
दीर्यमाणस्य शब्देन शिखराणि चकम्पिरे ।
विद्याधरैश्च क्रीडद्भिर्यक्षै: सिद्धैर्महोरगै ।

[(l 1) Ś1 D2 10 11 ताश्च (for तस्य) —(l 2) Ś1 D2 10 11 पृथिव्यास् (for पृथिव्या) —(l 4) D3 सिद्ध- (for सिद्धैर्)]

—Thereafter, Ś1 D2 10 11 cont l 1–2 of 6* while D1 3 ins (var) the lines of 4 66 43

6 8 18 स सूर्याय महेन्द्राय पवनाय स्वयंभुवे ।
भूतेभ्यश्चाञ्जलिं कृत्वा चकार गमने मतिम् ॥ ७
अञ्जलिं प्राङ्मुखः कुर्वन्पवनायात्मयोनये ।
ततो हि ववृधे गन्तुं दक्षिणो दक्षिणां दिशम् ॥ ८
प्लवंगप्रवरैर्दृष्टः प्लवने कृतनिश्चयः ।
ववृधे रामवृद्ध्यर्थं समुद्र इव पर्वसु ॥ ९
निष्प्रमाणशरीरः सँल्लिलङ्घयिषुरर्णवम् ।
बाहुभ्यां पीडयामास चरणाभ्यां च पर्वतम् ॥ १०

[ऋषिभिस्तापसमभ्रान्तस्त्यज्यमानं शिलाश्रय ।
सीदन्मारुति कान्तारे सार्थहीन इवाध्वग ॥]

[(l 1) D1 सयुक्तस् (for मसभ्रान्तस्) D1 त्यज्यमान, D3 त्यज्यते स (for त्यज्यमान) —(l 2) D1 3 सार्थरिव साधक (for the post half)]

7 ☞ D4 om 7–190 —[a]) Ñ2 V1 B D6 चन्द्रसूर्य महेन्द्रेभ्य —[b]) Ś1 D10 देवाय च, D1 विष्णवे च, D6 वरुणाय, G1 पावकाय, Cg k t as in text (for पवनाय). G2 [आ]त्मयोनये, Cg t as in text (for स्वयभुवे). D3 विष्णवे पवनाय च —After 7[ab], Ñ2 V1 B D6 ins ·

8* महेश्वराय स्कन्दाय यमाय वरुणाय च ।
रामलक्ष्मणसीताभ्य सुग्रीवाय महात्मने ।
ऋषिभ्यश्च पितृभ्यश्च यक्षेन्द्राय च धीमते ।

[(l 1) D6 om from यमाय up to पितृभ्यश्च]

—[c]) D1 3 नमस्कार (for [अ]ञ्जलि कृत्वा) Ś1 D2 10 11 स ते(Ś1 °ती)भ्यश्च नमस्कार —[d]) Ñ2 V1 B प्लवने (for गमने) Ś1 D1–3 10 11 कपिकुञ्जर (for गमने मतिम्) D6 चका॰ प्ल॰ने मति ❀ Cr सूर्यस्येति । प्रारीप्सितविघ्नपरिसमाप्त्यर्थं सूर्यादिभ्यो नमस्कार । पितृत्वादाकाशगमनोपयोगिवेगप्रदातृत्वाच्च पावनपुन्येन वा नमस्कार ।, Cg स सूर्यायेति । स्वयभुवे चतुर्मुखाय । भूतेभ्यो देवयोनिभ्य ।, Ck पूयतेऽनेनास्मिन्निखिलसाधकसिद्धयोगिवृन्द इति पवनो भगवान्प्रत्यक्तत्त्वभूत । स्वयमेव जीवात्मना स्वकलस्वपरिकरानुग्रहाय भवत्यभिव्यज्यत इति स्वयभू ।, Ct स्वयभुवे पवनाय पूयते येन स्वज्ञानेन योगिवृन्द स पवनो भगवान्प्रत्यक्तत्त्वभूतो राम । एतेन सकलविघ्ननिवारणायेष्टदेवताप्रार्थनापूर्वं यात्रा कर्तव्येति सदाचारो बोधित ❀

8 [ab]) B2 D7 9 11 प्राञ्जल Ś1 Ñ2 V1 B D2 5 6 10 11 Cg कृत्वा (for कुर्वन्) D2 11 सगणाय (for पवनाय) Ś1 D10 कृत्वा चापि प्रदक्षिण, Ñ2 V1 B D6 प्लवनाय(B1 सगणाय, B4 सगणस्य, D6 [उ]ग्र । णाय) महोदधे (for [b]) D1 3 प्राञ्जलि प्रणतो(D1 प्राङ्मुखो) भूत्वा सगणाय पिनाकिने —After 8[ab], D1–3 11 ins, Ñ2 V1 B D6 cont l 1 only after 4ᶜ

9* प्रणम्य स महाबाहुर्देवताभ्य समाहित ।
मनसा वन्द्य राम च लक्ष्मण च महारथम् ।
सागर सरितश्चैव प्रणम्य शिरसा कपि ।

[D2 11 om l 1 —(l 1) Ñ2 V1 B1 D6 तु, B2–4 च (for स) —(l 2) D3 महाबल (for °रथम्) —(l 3) D2 सहितश् (for सरितश्) D2 3 11 स महाकपि (for शिरसा कपि)]

—Thereafter D1–3 11 cont, while Ś1 Ñ2 V1 B D6 10 ins after 8[ab]

10* ज्ञातीन्स्वान्सपरिष्वज्य कृत्वा चाभिप्रदक्षिणम् ।
अरिष्ट मार्गमातिष्ठन्पुण्य वायुनिषेवितम् ।
पुनरागमनायेति वानरैरभिपूजित ।
स गत्वा मलयस्यान्ते वानर प्रतिपूजित ।
इहैव तिष्ठतेत्युक्त्वा प्रयाणायोपचक्रमे । [5]

[Ś1 D10 om l 1 —(l 1) Ñ2 V1 B D6 ज्ञातींश्च, D3 ज्ञातीना (for ज्ञातीन्स्वान्) D2 11 ज्ञातीनथ परिष्वज्य (for the prior half) D2 11 [अ]पि, D3 [ए]व, D6 नि- (for [अ]भि-) —(l 2) B2 D1 आतिष्ठद् (for आतिष्ठन्) B2 D2 पुण्य- (for पुण्य) —(l 3) D1 प्रतिपूजित (for अभिपू°) —Ñ2 V1 B D6 om l 4–5 Ś1 D2 10 11 om (hapl) l 4 —(l 4) D3 मलयस्याग्रे D3 हनुमान्वानरर्षभ (for the post half) —(l 5) Ś1 D10 तिष्ठते त्वा- (for तिष्ठतेत्युक्त्वा) D2 10 11 प्लवनाय कृतोद्यम, D3 प्लवनायोद्° (for the post half)]

—Thereafter, Ś1 D2 10 11 (D2 10 11 repeating them in their proper places) read 35ᶜ–40ᵇ, while D1 3 ins the lines of 4 66 44 with colophon

—Ñ2 V1 B D6 om from 8ᶜ–10 —[c]) G2 M1 3 [s]भि-, Cg as in text (for हि) Ś1 D1–3 11 13 ततोऽभ्याववृधे(D1 °विवृते, D3 °ववृते) दक्षो ❀ Cg अञ्जलिमिति । आत्मयोनये स्वकारणभूताय । दक्षिण समर्थ । हनुमान् प्राङ्मुख सन्नात्मयोनये पवनायाञ्जलि कृत्वा ततो दक्षिणा दिश गन्तु ववृध इत्यन्वय । हि पादपूरणे । 'अञ्जलिं प्राङ्मुख कुर्वन्'इति पाठस्त्वयुक्त । शतृप्रत्ययेन प्राङ्मुखत्वविशिष्टाञ्जलिकरणदक्षिणदिग्गमनोद्योगयोरेककालिकत्वप्रतीत्या विरोधात् । नहि प्राङ्मुखस्यैव सतो दक्षिणादिग्गमनोद्योगो युज्यते ❀

9 Ñ2 V1 B D6 om 9 (cf v l 8) —[a]) Ś1 प्लवग, D7 9 T3 G2 M1 प्लवग, Cg as in text (for प्लवग-) D1–3 10 11 T2 प्लवग प्लवगैर्दृष्ट (D1 °रुक्त) —[b]) D1 प्रवणे (for प्लवने) —[c]) D1 रामकृत्यर्थं, D5 कार्यसिद्ध्यर्थं, D10 °वृत्त्यर्थं, G1 °सिध्यर्थं, Cm g t as in text (for रामवृद्ध्यर्थं) —[d]) Ś1 D1–3 10 11 T2 3 पर्वणि (for पर्वसु)

10 Ñ2 V1 B D6 om 10 (cf v l 8) —[a]) V2 D1–3 नि प्रमाण D1 तु (for सँल्ल्) Ś1 D2 10 11 -शरीर त (for -शरीर सँल्ल्) D3 नि प्रकृपशरीर स —[b]) D10 11 लिलङ्घयितुर्(D11 °तुम्) (for °पुर्) —After 10[ab], Ś1 D2 10 11 ins, Ñ2 V1 B D6 cont l 2 only after

स चचालाचलश्चारु मुहूर्तं कपिपीडितः ।
तरूणां पुष्पिताग्राणां सर्वं पुष्पमशातयत् ॥ ११

तेन पादपमुक्तेन पुष्पौघेण सुगन्धिना ।
सर्वतः संवृतः शैलो बभौ पुष्पमयो यथा ॥ १२

तेन चोत्तमवीर्येण पीड्यमानः स पर्वतः ।
सलिलं संप्रसुस्राव मदं मत्त इव द्विपः ॥ १३

पीड्यमानस्तु बलिना महेन्द्रस्तेन पर्वतः ।
रीतीर्निर्वर्तयामास काञ्चनाञ्जनराजतीः ।
मुमोच च शिलाः शैलो विशालाः समनःशिलाः ॥ १४ G 5 5 13 B 5 1 16 L 4 61 0

10* (due to om), while D1 3 8 M2 ins l 2 after 10^ab

11* ओजस्तेजस्तथा वीर्यं प्रविवेश महाबल ।
प्रगृह्य स महाबाहू लङ्कामभिमुखस्थित ।

[(l 1) D2 11 -बल (for बल) —(l 2) Ñ2 V1 B4 प्रहृष्ट स, B3 स प्रगृह्य (by transp), D6 प्रमह्य च (for प्रगृह्य स) Ñ2 V1 B D6 महाबाहु Ś1 D1-3 10 11 प्रगृह्य बलवान्बाहू, M2 प्रगृह्य बलवद्बाहु (for the prior half) B2 लङ्काभिमुखसस्थित (for the post half).]

—After 10, M1 reads 4 – 5

11 ^a) D7-9 चाशु, D10 चानु, G1 चैव, G2 चारुर्, M3 चापि (for चारु) D3 [अ]चलश्रेष्ठो —For 11^ab, Ñ2 V1 B D6 subst

12* समाक्रामत्स त शैल स चचाल महागिरि ।

[B3 चचाल स (by transp), B4 चचाल च (for स चचाल)]

—Thereafter cont, while D1 3 8 G1 3 M1 cont after 23*

13* गिरेराक्रम्यमाणस्य तरव तरुणाङ्कुरा ।
मुमुचुश्चन्दनरस रक्तमुत्पलगन्धय ।
गैरिकाञ्चनसस्पृष्टा हरितालसमायुता ।

[(l 2) D8 G1 3 M1 पुष्पवर्षाणि (for चन्दनरस) D8 G1 व्यक्तम् (for रक्तम्) D1 -सनिभ, D3 -गधिन, D8 G1 -गधिन (for गन्धय) G3 M1 रक्तोत्पलसुगधिन (for the post half) —(l 3) D1 M1 -संवृता, D8 G1 3 -सजुष्टा (for -सस्पृष्टा) B1 D1 3 8 G1 3 M1 -समावृता],

—After 13*, Ñ2 V1 B D6 read 14^ef (followed by l 1–10 of 6*), while D1 3 8 G1 3 M1 cont 24*

—After 11^ab, Ś1 D2 10 11 ins

14* वने सिंहपरामृष्टो महोत्पात इव द्विप ।

[D2 11 -महामृष्टो (for -परा°) Ś1 D10 मदोन्मत्त (for महोत्पात)]

—Thereafter Ś1 D2 10 11 cont 5* —Ś1 D2 10 11 om 11^cd —^c) D1 3 नगाना (for तरूणा) —^d) T2 सर्व- (for सर्वं) Ñ2 B1 2 4 D6 अशीर्यत(B2 D6 °ता), D5 T2 3 G1 अपातयत् (for अशातयत्) B3 पुष्पाणा च प्रसीदता. ❀ Cr m अशातयदपातयत् (Cr °यदित्यर्थ) ।, Cg स चचालेति। चापीत्येकमव्ययमप्यर्थकम्। अशातयद- गच्छत्। स्वार्थे णिच्।, Ck अशातयदिति। शदेर्गतौ त इति तत्त्वम्। व्याधुनोत्। अचलोऽत्र कर्ता ❀

12 ^a) B3 D6 -युक्तेन, T2 मुग्येन (for मुक्तेन) Ś1 D10 सपादपरिमुक्तेन, D2 11 सपादपविमुक्तेन —^b) Ś1 Ñ2 B D1-3 6 10 11 कुसुमेन (for पुष्पौघेण) ❀ Cr पुष्पौघेणेत्यत्र कुमति चेति णत्वम् ❀ —^c) Ñ2 B3 D6 स वृत (for संवृत) ❀ Cr पुष्पमय इव।, Ck यथा पुष्पमय इति पुष्पात्मक इति। अभूतोपमेयम्। पुष्पमयो यथेत्यनन्तर मार्धश्लोक क्वचित्प्रक्षिप्त ।, Ct पुष्पमयो यथा पुष्पप्रचुर स्वयमिवेत्यर्थ ❀ —After 12, Ś1 D2 10 11 ins

15* भज्यमानमहाशाखु सनिलीनमहोरग ।
बलश्च्छन्नमहामोरस्तदाभूत्स महागिरि ।
पक्षिभिस्त्रासमभ्रान्तैस्त्यज्यमानोऽद्रिदृरत ।
रराज स च कान्तारश्च्युत स च दिवोऽर्ध्वग ।

[D2 om (hapl ?) l 2–4 —(l 2) D11 चल- (for बल) Ś1 सदा (for तदा) —(l. 4) D11 रराम कानारगन- (for the prior half) D10 च स (by transp). D11 -श्रुतसशादिवाध्वग, L (ed) च्युत साधाश्विाध्वग (for the post half)],

while T3 ins

16* तेन चोत्तमवर्णेन पुष्पवर्णेन वानर ।
बभूव हृष्टसर्वाङ्गो मदमत्त इव द्विप ।

13 Ś1 Ñ2 B D2 6 10 11 om 13 G1 transp 13^ab and 14^ab —^a) D1 [illegible] (for तेन चोत्तम-) —^b) D1 3 महागिरि (for स पर्वत) —^c) D1 स प्रशुश्राव, D3 सप्रशुश्राव —^d) D8 9 T3 G1 मद- (for मद) D3 मदोन्मत्त (for मद मत्त)

14 G1 transp 13^ab and 14^ab T3 om 14^ab. —^ab) Ś1 D10 11 G1 स, D2 च (for तु) Ñ2 B D6 स पर्वतवर श्रीमान्पीड्यमान समतत —^c) B4 G2 M1 2 रीति, D6 रीतिर्, C1 m g k t as in text (for रीतीर्). Ñ2 D1 3 5 7-9 11 निवर्त(Ñ2 °र्ण)यामास —^d) B4 D6 11 -राजती(B4 °ता), D5 10 -राजति (for राजती) —After 14^cd, Ś1 D2 10 11 ins

17* तस्य व्याघूर्णमानस्य तरवस्तरुणाङ्कुरा ।
मुमुचु स्वरस दीप्त नीलोत्पलसुगन्धिन ।
सपादपरमो व्याप्तो मिश्र काञ्चनधातुभि ।

[(l 3) D2 10 -समाप्तो (for -रमो व्याप्तो).],

while Ñ2 V1(illeg) B D6 ins l 11–12 of 6* and D1 2 ins after 14^cd

o 17 26 गिरिणा पीड्यमानेन पीड्यमानानि सर्वशः ।
गुहाविष्टानि भूतानि विनेदुर्विकृतैः स्वरैः ॥ १५
स महासत्त्वसंनादः शैलपीडानिमित्तजः ।
पृथिवीं पूरयामास दिशश्चोपवनानि च ॥ १६
शिरोभिः पृथुभिः सर्पा व्यक्तस्वस्तिकलक्षणैः ।
वमन्तः पावकं घोरं ददंशुर्दशनैः शिलाः ॥ १७
तास्तदा सविषैर्दष्टाः कुपितैस्तैर्महाशिलाः ।
जज्वलुः पावकोद्दीप्ता बिभिदुश्च सहस्रधा ॥ १८
यानि चौषधजालानि तस्मिञ्जातानि पर्वते ।
विषघ्नान्यपि नागानां न शेकुः शमितुं विषम् ॥ १९

18* समन्तात्प्रस्रवच्छैलश्चित्रै कनकधातुभि ।

—Thereafter Ś1 D1–3 10 cont

19* परिक्षिप्त शिरिनिर्भैर्वभौ गैरिकधातुभि ।

[D10 परिक्षिप्त D1 3 श्रीमान्मेरुरिवावभौ (for the post half)]

—Ś1 D2 10 11 om 14^{ef} Ñ2 V1 B D6 read 14^{ef} after 13* —^{e}) D1 स मुमोच (for मुमोच च) Ñ2 V1 B D6 व्यशीर्यं(Ñ2 V1 °शीर्णं, B3 °दीर्यं,)त गिरेस्तस्य —^{f}) Ñ2 V1 B D6 शिलाश्च (for विशाला) D1 च, D5 सु- (for स-) —After 14^{ef}, Ñ2 V1 B D6 ins l 1–10 of 6*, while D1 3 5 7–9 T2 3 G M ins after 14

20* मध्यमेनार्चिषा जुष्टो धूमराजिरिवानल ।

[T3 स्पृष्टो (for जुष्टो) D1 3 दह्यमानोर्चिभिजु(D3 °षा जु)ष्टो, M1 2 वर्धमानार्चिषा जुष्टा (for the prior half) D1 5 M1 2 धूमराजीर् (M1 2 °जिम्) D3 धूमराजी वाचव (for the post half) ❀ Cv मध्यमेनार्चिषा मध्यमया ज्वालया । सा पुन कालीकरालीविष्फुलिङ्गिनीधूमवर्णाविश्वरुचिलोहितामनोजवाभिधानासु सप्तस्वग्नेजिह्वासु चतुर्थी धूमवर्णा ।, Cr मध्यमेनार्चिषा जुष्ट । काली कराली विष्णुलिङ्गी, धूम्रवर्णापि सुचिता लोहिता मनोजवा इत्यभिधानासु सप्तजिह्वासु मध्यमया धूम्रवर्णाख्यया जुष्ट ।, Cm मध्यमेनार्चिषा जुष्ट । कालीकरालीविष्फुलिङ्गिनीधूम्रवर्णाविश्वरुचिलोहितामनोजवाभिधानासु सप्तस्वग्निजिह्वासु मध्यमया धूम्राख्यया विशिष्टोऽग्निर्धूमराजीरिव धूमनिचयानिव शैल पर्वत शिला मुमोचेति सबन्ध ।, Cg मध्यमेनार्चिषा मध्यमया ज्वालया । पार्श्वज्वाला हि न धूमनिवर्तिका ।, Ck मध्यमेन मध्यभागेनार्चिषा जुष्ट सबद्धो योऽनलस्तस्य धूमराजिरिव बभाविति शेष ।, Ct मध्यमेन मध्यभागेनार्चिषा ज्वालया जुष्टो योनलस्तस्य धूमराजिरिव बभावित्यध । यस्येत्यध्याहार । 'धूमराजिरिव' इति ह्रस्वपाठ । तीर्थस्तु मध्यमेनार्चिषा मध्यमाख्ययाग्निजिह्वया जुष्टो विशिष्टोऽग्निर्धूमराजिरिव धूमनिचयानिवेत्यर्था 'धूमराजीरिव' इति च पाठ इत्याह ❀]

15 Ñ2 B D6 om 15–34 D1 3 (repeats) read 15–16 after 24* —^{a}) D7–9 G1 Ck t हरिणा, Cg as in text (for गिरिणा) Ś1 D2 10 11 तत सपीड्यमानेन ❀ Cr 'गिरिणा पीड्यमानोऽपि' पाठ ❀ —^{b}) D1 3 5 7 9 M2 3 सर्वत (for सर्वश) —^{c}) D7 9 G1 Ct सत्त्वानि, Ck as in text (for भूतानि) —^{d}) Ś1 D2 10 11 विकृत (D11 °त) स्वर (for विकृत स्वरै)

16 Ñ2 B D6 om 16 (cf v l 15) D1 3 (repeats) read 15–16 after 24* —^{a}) D3 7 9 G2 M1 2 महान् (for महा) G3 सुमहान् (for स महा-) D1 -सत्त्वसपन्न , D2 10 11 -सत्त्ववान्नाद (for °संनाद) ❀ Cm स इति महासत्त्वा महाजन्तवस्तेषा सनाद ।, Cg सत्त्वसनादो भूतसनाद ।, Ct 'स महासत्त्व' इति पाठे महासत्त्वा महाजन्तवस्तेषा सनाद इति तीर्थ । 'स महान्सत्त्वसनाद' इति पाठान्तरम् ❀ —^{b}) D1 शैल D5 शैलापीडा-, M3 शैलापीड-, —^{c}) Ś1 D2 10 11 दरीश्च, D1 वनानि (for दिशश्च) G2 M1 दिशश्चोपदिशस्तथा

17 Ñ2 B D6 om 17 (cf v l 15) —Ś1 D2 10 11 read 17–19 (including star passage) after l 2 of 6* which is followed by the l of 4 66 42 —^{a}) D3 त्रप्सिभि (sic) (for शिरोभि) Ś1 D2 10 11 चैव, D7 9 नागा (for सर्पा). —^{b}) Ś1 पृथु-, D2 10 11 पद्म- , G1 व्यक्तै (for व्यक्त-) D1 3 -लक्षणा (for -लक्षणै) —^{c}) Ś1 D2 10 11 G2 दीप्त, D1 3 क्रुद्धा (for घोर)

18 Ñ2 B D6 om 18 (cf v l 15) For sequence in Ś1 D2 10 11, cf v l 17 —^{a}) D5 M1 तथा (for तदा) Ś1 D1–3 10 11 G3 M1 [आ]शीविषैर्, Ck t as in text (for सविषैर्) —^{b}) D3 महाविषै॰ (for °शिला॰) —^{cd}) D5 पावकैर्दीप्ता, T3 पावकादीप्ता, Ct as in text D8 G1 सहस्रश (for °धा) Ś1 D1–3 10 11 प्रदीप्ता पावकाविष्टा व्यभिद्यत सहस्रश (Ś1 D2 10 °धा)

19 Ñ2 B D6 om 19 (cf v l 15) For sequence in Ś1 D2 10 11, cf v l 17 —^{a}) D3 5 7–9 T2 M1 तु (for च) D8 T2 [औ]षधि- Ś1 D1–3 5 10 G2 M1 -जाता (D1 °तो)नि (for -जालानि) —^{b}) D1 3 तस्मिन्सति महाबले (D1 नगोत्तमे) ❀ Cr m g t शमितु शमयितुम् ❀ —For 19^{cd}, Ś1 D2 10 11 subst

21* विषघ्नान्युरगाणा तु तैस्तु तच्छामित विषम् ।,

[D2 तैस्तच्छाम्यायित विष (for the post half)],

while D1 3 subst for 19^{cd}

22* विषघ्नान्यौरगं तानि शेकु शमयितु विषम् ।

Ś1 D1–3 10 11 cont , while D8 G1 3 M1 ins after 19

23* अपरे च महाकाया वमन्तोऽग्निं स्वतेजसा ।
कन्दरेभ्यो विनिष्पेतु कपिपादप्रपीडिता ।

[(l 1) D8 G3 M1 तु, G1 [ऽ]पि (for च) Ś1 D2 10 11 महोरगा (for स्वतेजसा) —(l 2) Ś1 D1–3 10 11 निर्झरेभ्यो (for कन्द°) Ś1 D10 विनिश्चेरु (for °ष्पेतु) G1 lacuna for कपिपाद D3 8 G3 M1 -निपीडिता (for प्र°)]

भिद्यतेऽयं गिरिर्भूतैरिति मत्वा तपस्विनः ।
त्रस्ता विद्याधरास्तस्मादुत्पेतुः स्त्रीगणैः सह ॥ २०
पानभूमिगतं हित्वा हैममासनभाजनम् ।
पात्राणि च महार्हाणि करकांश्च हिरण्मयान् ॥ २१
लेह्यानुच्चावचान्भक्ष्यान्मांसानि विविधानि च ।
आर्षभाणि च चर्माणि खड्गांश्च कनकत्सरून् ॥ २२
कृतकण्ठगुणाः क्षीबा रक्तमाल्यानुलेपनाः ।
रक्ताक्षाः पुष्कराक्षाश्च गगनं प्रतिपेदिरे ॥ २३
हारनूपुरकेयूरपारिहार्यधराः स्त्रियः ।
विस्मिताः सस्मितास्तस्थुराकाशे रमणैः सह ॥ २४
दर्शयन्तो महाविद्यां विद्याधरमहर्षयः ।
सहितास्तस्थुराकाशे वीक्षांचक्रुश्च पर्वतम् ॥ २५   G 5 5 0 B 5 1 27 L. 4 61 33

—Ś1 D2 10 11 further cont l 3–12 of 6* and D1 3 8 G1 3 M1 cont 13* and thereafter D1 3 8 G1 3 M1 cont

24* न्यशीर्यन्त गिरेस्तस्य शिलास्ता समन शिला ।
सचन्दनरसैस्ताम्रश्चित्रै काञ्चनधातुभि ।
परिक्षिप्त शिखिनिभै स्रवद्भिरिव धातुभि ।

[(l 1) D1 3 8 G1 न्यशीर्यत D1 गिरिस्तत्र, D3 गिरेस्तत्र D1 शिलाश्चामन् —G3 om l 2–3 —(l 2) D8 सचन्दनारुण-स्ताम्रश्, G1 सचन्दनरसास्तत्र, M1 सचन्दनरसरताम्रश् (for the prior half) G1 चित्र (for चित्र) D8 M1 चित्र कानन-धातुभि (M1 °सानुभि) (for the post half) —G1 om l 3 —(l 3) D1 स्रवद्भिरिक- (for स्रवद्भिरिव) M1 क्षिप्त शिखिनिभैर्दीप्तैर्दीप्तैर्गैरिकधातुभि]

—Thereafter D1 3 (repeats) read st 15–16

20 Ñ2 B D6 om 20 (cf v l 15) —^{a}) D2 10 यो (for ऽय) Ś1 D2 3 10 देवैर् (for भूतैर्) D1 विदार्यते गिरिर्देवैर्, D11 शर्वरीदेववरे॰ (sic) ❀ Cr भूत पिशाचादिभिरकर्तृभि ।, Cm भूतै पृथिव्यादिभि सह ।, Ck t भूतैर्ब्रह्मरक्षोमुख(Ct °क्ष प्रभृति)महाभूतै ❀ —^{b}) Ś1 D2 10 11 मनस्विन (for तप°) ❀ Cr तपस्विन इति विद्याधरविशेषणम् । तेषा तपस्वित्व भूतपूर्वगत्या ❀ —^{c}) G2 तृस-, M3 त्रस्त-, Cg as in text (for त्रस्ता) Ś1 D2 10 11 चैवम् (for तस्माद्) —^{d}) Ś1 D1–3 10 11 पतगै (for स्त्रीगणै)

21 Ñ2 B D6 om 21 (cf v l 15) —^{a}) D1 पानभमि जल, D3 °भूमिं ततो, D11 °भूमिगता (for °भूमिगत) —^{b}) Ś1 D10 हेमराजत, D2 11 हेमराजत, G2 M3 Cg हेममासन (for हेममासन-) D1 -भोजन (for -भाजनम्) —^{c}) Ś1 D1–3 10 11 पानानि, Cg as in text (for पात्राणि)

22 Ñ2 B D6 om 22 (cf v l 15) —^{a}) Ś1 D2 10 11 भक्ष्यमुच्चावच त्यक्त्वा, D1 3 लेह्यमुच्चावच भक्ष्यं(D3 °क्ष) —^{b}) Ś1 D2 10 11 माल्यानि, D1 3 पानानि, G1 रसानि (sic) (for मांसानि) —D5 om 22^{cd} —^{c}) D3 कर्माणि (for चर्माणि) —^{d}) Ś1 D10 कनकाचितान्, D1 विविध-त्सरून्, D3 विविधान्गुरून् (for कनकत्सरून्)

23 Ñ2 B D6 om 23 (cf v l 15) —^{a}) D1 3 रक्तकण्ठ, D2 11 कृतकच्छ, G1 कृतकर्ण (for कृतकण्ठ) M1 क्लीबा Ś1 D10 कृतपानगुणक्षीब- —^{c}) Ś1 D2 10 11 पुष्क-(D10 11 °ल्प)रागाक्षा (for °क्षाश्च) —^{d}) Ś1 D1–3 10 11 रज तदा (for गगन)

24 Ñ2 B D6 om 24 (cf v l 15) —^{a}) Ś1 -केयूर (for -केयूर-) T2 हारा नूपुरकेयूरा —^{b}) Ś1 परिहार्यवरस्त्रिय , D1 3 पा(D1 प)रिहार्यधना स्त्रिय , D2 11 परिहा(D11 °धा)र्यधरा(D11 °र) स्त्रिय , D10 पारिहार्यवरा स्त्रिय , G1 पारिहार्यैरलकृता —^{c}) Ś1 D2 10 11 सहितास् (for सस्मितास्) D1 3 वित्रस्ता विस्मितास् —^{d}) D1 चामरं (for रमणै) D2 11 आकाशेरमलै (D11 °रं) सह ❀ Cv g पारिहार्यं वलयम् ।, Cr m पारिहार्यो वलय । "आवापक पारिहार्यं कटक वलयोऽस्त्रियाम्" इत्यमर ।, Ck पारिहार्यशब्द श्रेष्ठवाची । तथास्मन्मातामहाना श्रीरङ्गमहाकवीना प्रयोग 'पुरवैरिणि त्रिभुवनहरत्वबधिकभुजपारिहार्याणि । करवै मनसि महासि स्मरत्वभवपिशुनभागभागानि' इति । अत पर श्लोकद्वय प्रक्षिप्त, क्वचित्पुस्तके । तपस्विना वच श्रुत्वा तमप्रमेय ददृशु । ततस्तत्पूर्वं भूतैरय गिरिर्भिद्यत (इति) बुद्ध्यन्त ।, Ct पारिहार्यशब्द श्रेष्ठवाचीति कतक । पारिहार्यो वलय इति तीर्थ । एतदग्रे 'दर्शयन्तो महा°, सहितास्तस्थु°, शुश्रुवुश्च त°, चारणाना च सिद्धाना स्थिताना विमलेऽम्बरे ॥" इति श्लोकद्वय प्रक्षिप्त क्वचिदिति कतक ❀

25 Ñ2 B D6 om 25 (cf v l 15) G2 om 25^{ab}. G1 transp ^{ab} and ^{cd}. —^{a}) D3 दर्शयन्तो Ś1 D1–3 5 10 11 -विद्यास्(D1 5 °द्या), D9 om (for -विद्या) —^{b}) Ś1 D2 3 10 11 ते(D3 तास्) तु विद्याधरर्षभा (D3 °स्त्रिय), D1 विद्या विद्याधरप्रभा ❀ Cv शुश्रुवुश्चेत्यत्र विद्याधरमहर्षयश्च प्रकृता अपि विद्याधरा एव श्रावका । इति विद्याधरा श्रुत्वेत्युपसहारात् ।, Cr विद्याधरा महर्षय इव । उपमित व्याघ्रादिभिरित्यादिना समास । विद्याधरश्रेष्ठा इत्यर्थ । अत्र द्वन्द्वसमासानङ्गीकरणम् । उपरिष्टादिति विद्याधरा श्रुत्वेति श्रवणकर्तुरनुवादसमये विद्याधराणामेवोपादानात् ।, Cm विद्याधरमहर्षयो विद्याधरश्रेष्ठा इत्यर्थ ।, Cg विद्याधरमहर्षयो विद्याधरा महर्षय इवेत्युपमितसमास । उपमित व्याघ्रादिभि सामान्याप्रयोग इत्यनुशासनात् । विद्याधरश्रेष्ठा इत्यर्थ । विद्याधरा महर्षयश्चेति द्वन्द्वसमासो न युक्त । इति विद्याधरा श्रुत्वेत्युपरितनश्लोके विद्याधराणामेवोपादानात् ❀ —^{c}) Ś1 D1–3 10 11 G1 2 सप्रियास्, D8 सभयास्, G3 M1 2 Cv विस्मितास् (for सहितास्)

G 5 5 0
B 5 1 27
L 4 61 34

शुश्रुवुश्च तदा शब्दमृषीणां भावितात्मनाम् ।
चारणानां च सिद्धानां स्थितानां विमलेऽम्बरे ॥ २६
एष पर्वतसंकाशो हनूमान्मारुतात्मजः ।
तितीर्षति महावेगं समुद्रं मकरालयम् ॥ २७
रामार्थं वानरार्थं च चिकीर्षन्कर्म दुष्करम् ।
समुद्रस्य परं पारं दुष्प्रापं प्राप्तुमिच्छति ॥ २८
दुधुवे च स रोमाणि चकम्पे चाचलोपमः ।
ननाद च महानादं सुमहानिव तोयदः ॥ २९
आनुपूर्व्याच्च वृत्तं च लाङ्गूलं रोमभिश्चितम् ।
उत्पतिष्यन्विचिक्षेप पक्षिराज इवोरगम् ॥ ३०
तस्य लाङ्गूलमाविद्धमतिवेगस्य पृष्ठतः ।
ददृशे गरुडेनेव ह्रियमाणो महोरगः ॥ ३१
बाहू संस्तम्भयामास महापरिघसंनिभौ ।
ससाद च कपिः कट्यां चरणौ संचुकोच च ॥ ३२
संहृत्य च भुजौ श्रीमांस्तथैव च शिरोधराम् ।
तेजः सत्त्वं तथा वीर्यमाविवेश स वीर्यवान् ॥ ३३
मार्गमालोकयन्दूरादूर्ध्वप्रणिहितेक्षणः ।
रुरोध हृदये प्राणानाकाशमवलोकयन् ॥ ३४

---

26 Ñ2 B D6 om 26 (cf v l 15) —[a]) D1 सुमुचुश् (for शुश्रुवुश्) Γ2 महा, Γ3 तथा (for तदा) —[d]) Ś1 D2 10 11 विपुला(D2 11 °ले)वरे, D8 विमला° (for विमलेऽम्बरे)

27 Ñ2 B D6 om 27 (cf v l 15) —[a]) D1 सूर्य-, D3 अय (for एष) —[b]) D1 3 नाम वानर (for मारुतात्मज॰) —[c]) D3 तितीर्षुश्च, D8 G1 °र्षु स, Cg as in text (for तितीर्षति) Ś1 V1 D1 3 5 7 9–11 Γ2 G2 M -वेग, T3 -वेगात् (for -वेग) ❀ Cv तितीर्षति महावेग इति सम्यक् ।, Cr तितीर्षुरिति । महावेगमिति पाठ । महावेगमिति क्रियाविशेषणम् ❀ —[d]) G3 सागर (for समुद्र). Ś1 D1–3 10 11 सरिता पति, D7 9 Γ3 वरुणालय (for मकरालयम्)

28 Ñ2 B D6 om 28 (cf v l 15) —[a]) Ś1 D3 10 रावणार्थं च, D1 2 11 रावणानर्थं, M2 वानराणा च (for वानरार्थं च) —[b]) Ś1 D1 3 T2 चिकीर्षु, D9 चि+र्षन् D1 दुस्तर (for दुष्करम्) —[d]) D1 8 G2 दु पार, D2 3 11 दु प्राप, D5 दुष्प्राप्य, T2 दुष्प्राप्त (for दुष्प्राप) —After 28, Ś1 D2 10 11 ins

25* देवास्त ददृशु सर्वे तैस्तै सह महर्षिभि ।
ऋपय सह गन्धर्वै सिद्धाश्च सह चारणै ।
जातकौतूहलास्तस्थुस्तद्द्रष्टु महदद्भुतम् ।

[(l 1) Ś1 सर्वेस् (for सर्वे) —(l 3) D2 त (for तद्)], while D8 ins

26* समुत्सर्पति वेगेन समुद्र इव पर्वणि ।

—Thereafter D8 cont, while D1 3 5 7 9 T2 3 G M ins after 28

27* इति विद्याधरा वाच श्रुत्वा तेपा तपस्विनाम् ।
तमप्रमेय ददृशु पर्वते वानरर्षभम् ।

[T2 om l 1 —(l 1) D8 T3 G M3 श्रुत्वा वचस्, M1 श्रुत्वा वाचस् (by transp) (for वाच श्रुत्वा) D1 3 5 M महात्मनां (for तपस्विनाम्) —After l. 1, G1 ins

27(A)* बहुमानेन ते सर्वे हनुमन्त प्रपेदिरे ।

—(l. 2) D1 3 तैस्तै सह महर्षिभि (for the post half)]

29 Ñ2 B D6 om 29 (cf v l 15) —[a]) Ś1 D1 10 दुद्रुवे, Ck t as in text (for दुधुवे) D11 दुधुवे चास्थिरोमाणि. —[b]) D1 T3 चाचलोत्तम, D2 11 च महार्णव (D11 °वे), D7 9 चानलोपम, G1 चाचलोपम (for चाचलोपम) —[c]) Ś1 D2 10 T3 G3 M3 सु-, D1 11 G1 स (for च). —[d]) G1 स महान् (for सुमहान) D8 अपि (for इव)

30 Ñ2 B D6 om 30 (cf v l 15) —[a]) Ś1 D10 अनुरूप च, D1 3 आनुपूर्वं च, D2 11 हनुरूप च, T3 °र्व्यं च, M1 3 Cg °र्व्येण, B(ed) °पूर्व्या च (for आनुपूर्व्याच्च). D1 7 9 T2 तल्, D5 त (for second च) —[b]) Ś1 D2 7–11 T2 G1 2 लोमभिश् —[c]) Ś1 D2 3 10 11 स चिक्षेप, D1 सुचि°, Cm t as in text (for विचि°)

31 Ñ2 B D6 om 31 (cf v l 15) —[b]) M3 आत्त- (for अति). Ś1 D2 10 11 -वीर्यस्य (for -वेगस्य) —[c]) D2 5 8 G3 [ए]व (for [इ]व) —[d]) Ś1 D2 10 11 धूयमानो, G3 M3 हीयमाणो (for ह्रियमाणो) D8 M2 यथोरग (for महो°)

32 Ñ2 B D6 om 32 (cf v l 15) —[c]) Ś1 D10 समादधे, D2 11 समादधौ, D7 9 Ct आससाद, T2 ननाद च, Cm as in text (for ससाद च) Ś1 कपि कक्ष्या (sic), M1 क*** (for कपि कट्या) —[d]) G2 ह, Cr g as in text (for च) D2 चरणौ शंकुवत्तरौ, D11 चरणौ सकुचतरौ

33 Ñ2 B D6 om 33 (cf v l 15) Ñ1 resumes from 33 (cf v l 1) —[a]) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 स सह (D10 °ह)त्य (for संहृत्य च) —[c]) Ś1 D1 3 10 11 ओज (for तेज) Ś1 M2 महा-, D1 यथा, T2 सदा (for तथा) —[d]) D5 आदिदेश (for आविवेश) Ś1 D2 3 10 11 [अ]ति, D1 [अ]थ (for स) —After 33, Ś1 D2 10 11 ins

28* वैनतेयस्य सदृशो बभौ चाप्यनिलात्मज ।

34 Ñ2 B D1 6 om 34 (for all except D1, cf v l 15) —[a]) Ś1 D10 आलोकयद, Ct as in text (for

पद्भ्यां दृढमवस्थानं कृत्वा स कपिकुञ्जरः ।
निकुञ्च्य कर्णौ हनुमानुत्पतिष्यन्महाबलः ।
वानरान्वानरश्रेष्ठ इदं वचनमब्रवीत् ॥ ३५
यथा राघवनिर्मुक्तः शरः श्वसनविक्रमः ।
गच्छेत्तद्वद्गमिष्यामि लङ्कां रावणपालिताम् ॥ ३६
न हि द्रक्ष्यामि यदि तां लङ्कायां जनकात्मजाम् ।
अनेनैव हि वेगेन गमिष्यामि सुरालयम् ॥ ३७
यदि वा त्रिदिवे सीतां न द्रक्ष्यामि कृतश्रमः ।
बद्ध्वा राक्षसराजानमानयिष्यामि रावणम् ॥ ३८
सर्वथा कृतकार्योऽहमेष्यामि सह सीतया ।
आनयिष्यामि वा लङ्कां समुत्पाट्य सरावणाम् ॥ ३९
एवमुक्त्वा तु हनुमान्वानरान्वानरोत्तमः ।
उत्पपाताथ वेगेन वेगवानविचारयन् ॥ ४०
समुत्पतति तस्मिंस्तु वेगात्ते नगरोहिणः ।
संहृत्य विटपान्सर्वान्समुत्पेतुः समन्ततः ॥ ४१

G 5 5 19
B 5 1 43
L 4 61 48

आलोकयन्) G2 धीमान्, Ck t as in text (for दूराद्) —^{b}) Ś1 D3 5 8–10 M1 2 ऊर्ध्वं, Ck t as in text (for ऊर्ध्व-) G3 -[ई]क्षण —After 34^{ab}, Ñ1 reads 35^{cd} —^{d}) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 अभिपेदिवान्, Ck as in text (for अवलोकयन्)

35 Ñ1 partly illeg for 35^{ab} —^{b}) B D1 3 transp कृत्वा and स M1 -कु*. —Ñ1 reads 35^{cd} after 34^{ab} —^{c}) Ś1 Ñ1 B1 2 4 D6 8 10 विकुच्य, Ñ2 विद्दच्य (sic), D1 सूनिक्कु (sic), M1 *कुंच्य, Cr as in text, Ck t निकुच्य (for निकुञ्च्य) Ś1 Ñ1 D2 10 11 मतिमान् (for हनुमान्) —^{d}) B D6 उत्पपात (for उत्पतिष्यन्) —Ś1 D2 10 11 read (D2 10 11 repeat here [cf v.l 8]) 35^{e}–40^{b} after 10*. Ñ2 B D6 om 35^{e}–40 Ñ1 om. 35^{e}–40^{ab} —^{e}) D9 वानर श्रेष्ठ D1 3 वानरो वानरश्रेष्ठान्

36 Ñ B D6 om 36 (cf v l 35) For sequence and repetition in Ś1 D2 10 11, cf v l 35 —^{a}) D1 3 यथैव ज्याविनिर्मुक्त —^{c}) D3 (second time) गच्छस् (for गच्छेत्) M2 तावद् (for तद्वद्) D2 10 (both second time) 11 (both times) गमिष्येह (for °ष्यामि)

37 Ñ B D6 om 37 (cf v l 35) For sequence and repetition in Ś1 D2 10 11, cf v l 35 —^{a}) Ś1 D1 द्रक्ष्यामि यदि नाह ता (D1 नात्राह), D2 3 10 11 (D2 10 11 both times) M1 द्रक्ष्यामि यदि ता नाह ❀ Cv g न हीत्यत्र (Cg °हीति ।) हिशब्द पादपूरणे ❀ —^{c}) Ś1 D1–3 10 (D2 10 first time) प्र, D2 10 (both second time) 11 (both times) च, G2 तु (for हि) —^{d}) Ś1 D10 (first time) गमिष्येह, M1 गमि . . (damaged) (for °ष्यामि)

38 Ñ B D6 om 38 (cf v l 35) For sequence and repetition in Ś1 D2 10 11, cf v l 35 —^{a}) Ś1 D1–3 10 11 (D2 10 11 both times) अथ (for यदि) G1 च (for वा) —^{b}) G3 Cg [अ]कृतश्रम, M3 [अ]कृताश्रय ❀ Cr g राक्षसराजानमित्यत्र समासान्तस्यानित्यत्वादजभाव (Cg °नमित्यत्र टजभाव आर्ष) । आनयिष्याम्यानेष्याम ।, Ck राक्षसराजानमिति । अनित्य समासान्त इति बहुश उक्तम् ।, Ct आनयिष्याम्यानेष्यामि ❀

39 Ñ B D6 om 39 (cf v l 35) For sequence and repetition in Ś1 D2 10 11, cf v l 35 —^{b}) D10 (second time) ईष्यामि (for ए°) Ś1 D- 10 (D2 10 first time) 11 (both times) आनेष्यामीह (D11 °मि स) जानकीं —^{c}) G2 वै, G3 वा (for वा) —^{d}) D2 11 (both both times) समुत्पाद्य, Ck t as in text (for °त्पाट्य) D1–3 10 (D2 10 second time) M1 2 सराक्षसा, D7 9 11 (both times) G1 सरावण (sic) (for सरावणाम्) —After 39, Ś1 D2 10 11 (D2 10 11 after 39 first time) read an additional colophon

[Kānda name D10 किष्किन्धा —*Sarga name* D2 10 11 हनुमत्पर्वतारोहण]

—After 39, M2 ins

29* रावण वा वधिष्यामि दशग्रीव महाबलम् ।
काममस्तु हृता सीता प्रत्याचीर्णा भविष्यति ।

40 Ñ2 B D6 om 40 (cf v.l 35) Ñ1 om 40^{ab} (cf v l 35) For sequence and repetition in Ś1 D2 10 11, cf v l 35 —^{a}) Ś1 D2 10 (both first time) उक्त्वा स, D1 3 आभाष्य (for उक्त्वा तु). D3 बहुधा (for हनुमान्) G1 इत्येवमुक्त्वा हनुमान् —^{b}) D7 9 M2 वानरो (for वानरान्) —D11 om 40^{c}–41^{b}. Ś1 om 40^{cd} —^{c}) D2 10 च (for [अ]थ) —^{d}) D2 10 अभिधारयन्, Ct as in text (for अवि°) D1 3 वेगमात्मनि धारयन् —After 40, Ñ1 D1–3 5 7–10 T2 3 G M ins

30* सुपर्णमिव चात्मान मेने स कपिकुञ्जर ।

[Ñ1 मन्यमान कपीश्वर (for the post half)]

41 D11 om 41^{ab} (cf v l 40) —^{a}) Ś1 D2 10 तमुत्पतत, Cv r m g t as in text (for समुत्पतति) Ś1 D2 5 7–10 G1 M2 Ct वेगात्तु, Cv r m g as in text (for तस्मिंस्तु) Ñ1 T3 समुत्पतितवेगात्तु, D1 3 T2 तस्योत्पतनवेगेन —^{b}) Ś1 D2 3 10 G1 M2 Cr नगास्ते (M2 °त्ते), T3 वेपिता, Cm g t as in text (for वेगात्ते) D1 नगास्स गजरोहिण. —For 41–47, Ñ2 B D6 subst 31*.

G. 5 5. 0
B 5 1 44
L. 4 61 49

स मत्तकोयष्टिमकान्पादपान्पुष्पशालिनः ।
उद्वहन्नूरुवेगेन जगाम विमलेऽम्बरे ॥ ४२
ऊरुवेगोद्धता वृक्षा मुहूर्तं कपिमन्वयुः ।
प्रस्थितं दीर्घमध्वानं स्वबन्धुमिव बान्धवाः ॥ ४३
तमूरुवेगोन्मथिताः सालाश्चान्ये नगोत्तमाः ।
अनुजग्मुर्हनूमन्तं सैन्या इव महीपतिम् ॥ ४४
सुपुष्पिताग्रैर्बहुभिः पादपैरन्वितः कपिः ।
हनुमान्पर्वताकारो बभूवाद्भुतदर्शनः ॥ ४५
सारवन्तोऽथ ये वृक्षा न्यमज्जँल्लवणाम्भसि ।
भयादिव महेन्द्रस्य पर्वता वरुणालये ॥ ४६
स नानाकुसुमैः कीर्णः कपिः साङ्कुरकोरकैः ।
शुशुभे मेघसंकाशः खद्योतैरिव पर्वतः ॥ ४७
विमुक्तास्तस्य वेगेन मुक्त्वा पुष्पाणि ते द्रुमाः ।
अवशीर्यन्त सलिले निवृत्ताः सुहृदो यथा ॥ ४८

---

42 For subst in Ñ2 B D6, cf v l 41 and 47 —[a]) Ś1 D3 10 कपींद्र पथि जातास्तान्, D1 मम तत्कोयष्टिकास्तान, D2 11 स तत्कोयष्टिकास्तास्तान, D6 समततो यष्टिभकान, T3 G M स मत्तकोयष्टिमकान ❀ Cv g कोयष्टिभक कोयष्टि ।, Cr कोयष्टिभक पिक्रविशेष ।, Ck कोयष्टिरेव कोयष्टिभ ।, Ct कोयष्टिकोयष्टिभौ पर्यायौ ❀ —[b]) D11 मुख्य- (for पुष्प-)

43 For subst in Ñ2 B D6, cf v.l 41 and 47 —[a]) Ñ1 illeg from द्धता up to मुहूर्तं in [b] D7 9 T2 3 G3 -[उ]त्थिता, G1 -[उ]द्धृता (for -[उ]द्धता) D1 2 उरुवेगाद्धता —[b]) Ś1 मुहूर्तं (for °र्तं) Ñ1 (also) D2 कपिकुंजर, D11 °सत्तम, G2 °सत्त्वयु' (sic) (for कपिमन्वयु) —[c]) M1 दूरम् (for दीर्घम्)

44 For subst in Ñ2 B D6, cf v l 41 and 47 —[ab]) Ñ1 illeg from गो up to द (see var) in [b] D9 [अ]न्य- (for [अ]न्ये) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 शालच(D1 °लाश्च)द(Ñ1 illeg)नचपका (D11 °पादपा) (for [b]) ❀ Cg तमिति। तमूरुवेगेति पाठ ❀ —[d]) Ś1 D2 10 11 पौरा, D1 3 सेना (for सैन्या) Ś1 D10 महा (for मही) ❀ Cr g सैन्या सेनाया समवेता पुरुषा । (Cg "सेनाया समवेता ये सैन्यास्ते सैनिकाश्च ते" इत्यमर ।), Ct सैन्यशब्दोऽर्धर्चादि ❀

45 For subst in Ñ2 B D6, cf v l 41 and 47 —[a]) Ñ1 om, D3 T3 G M1 स (for सु) Ś1 D10 -[अ]ग्रैशिखरै, D2 11 [अ]ग्रशिखरैर (for -[अ]ग्रैर्बहुभि) —[b]) D1 आवृत (for अन्वित) Ś1 D2 10 11 हरि (for कपि) D3 पादपै कपिरावृत —[c]) Ś1 D1–3 10 11 तोयदाकारो —[d]) D11 [अ]मित- (for [अ]द्भुत-) —After 45, Ñ1 reads 48

46 For subst in Ñ2 B D6, cf v l 41 and 47 —[a]) Ś1 D2 10 11 च वृक्षा ये, Ñ1 तु ते वृक्षा, D1 3 च वृक्षौघा —[b]) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 निपेतुर्, Ck t as in text (for न्यमज्जँल्) —[d]) Ś1 D1–3 10 11 दानवा, Ct as in text (for पर्वता) D1 3 6 वरुणालय, D10 वर्पणालये

47 [a]) D3 -कीर्णैं (for कीर्ण) Ś1 D10 नानाकुसुमसंकीर्ण, D2 नानाकुसुमितं कीर्ण, D11 नानापुष्पशत कीर्ण —[b]) Ś1 D10 -कोमलं, Ct as in text (for -कोरकं) Ñ1 कपि पर्वतसंनिभ —[c]) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 T3 मेरु, Cg as in text (for मेघ-) D2 -सकाशै', T3 -शृगाभ, Cg as in text (for -सकाश) —[d]) Ś1 खद्योत इव —For 41–47, Ñ2 B D6 subst

31* तद्रूरुवेगोन्मथिता शालस्यन्दनचन्दना ।
उत्पतन्त समुत्पेतुर्हनुमन्त सुपुष्पिता ।
समुन्मथितवेगास्ते नगेन्द्रवनरोहिण ।
सस्कन्धविटपा भग्ना समुत्पेतु समन्तत ।
अनुजग्मुर्हनूमन्त वेगेनोन्मथितद्रुमा ।
प्रस्थित दीर्घमध्वान स्वबन्धुमिव बान्धवा ।

[(l 1) B3 सालचंदनस्यदना, B4 सालवेतसचदना (for the post half) —(l 3) Ñ2 D6 -सूजाम्ने, B3 -वेगेन (for -वेगास्ते) B3 नगेंद्रवर, B4 नागेंद्रवन, D6 नगेंद्र इव (for नगेन्द्रवन-) —(l 5) B2 4 D6 [उ]न्मथिना, B3 [उ]त्पतिता (for [उ]न्मथित-) —(l 6) B3 दूरम्, B4 शीघ्रम् (for दीर्घम्)]

48 Ñ1 reads 48 after 45 —[a]) D8 वियुक्तास् T3 विमुक्तान्यतिवेगेन —[b]) D1 3 त्यक्त्वा, Cg as in text (for मुक्त्वा) Ś1 B2 D2 10 मुक्तपुष्पाश्च, B1 (before corr as in text) मुक्त्वा पुष्पाश्च (sic), D11 मुक्ता पुष्पाश्च (sic) B3 मुक्तपुष्पा वनद्रुमा —[c]) Ś1 D2 10 11 अवतीर्यंत, Ñ1 अभ्युपागम्य, Ñ2 B4 D3 6 अन्व(B4 D3 °वा)शीर्यंत, D7–9 व्यव°, G2 M1 अवकीर्यंत (for अवशीर्यन्त) D3 सलिलैर् ❀ Cm अवशीर्यन्त। अडभाव आर्ष ।, Cg अवशीर्यन्तावाशीर्यन्त। आगमशासनस्यानित्यत्वादडभाव । स्थितवन्त इत्यर्थ ।, Ct व्यवशीर्यन्त। आर्षोऽडभाव ❀ —[d]) B1 (after corr as in text) प्रवृत्ता (for निवृत्ता) D8 M1 बाधवा (for सुहृदो) B3 तथा (for यथा) Ñ1 निवृत्ता इव बाधवा ❀ Cm सुहृदो यथेति। बन्धुप्रस्थापनार्थं गता सुहृदो बन्धून्प्रस्थाप्य यथा निवर्तन्ते तथा द्रुमा निवृत्ता इत्यर्थ ।, Cg निवृत्ता बन्धूननुगम्य निवृत्ता । सुहृत्पक्षे सलिल इति सामीप्ये सप्तमी। "उदकान्तात्स्निग्धो बन्धुमनुव्रजेत्" इत्युक्ते ।, Ct सुहृदो यथा। बन्धुप्रस्थापनार्थं गता सुहृदो यथा तान्प्रस्थाप्य निवर्तन्ते तद्वत् ❀

लघुत्वेनोपपन्नं तद्विचित्रं सागरेऽपतत् ।
द्रुमाणां विविधं पुष्पं कपिवायुसमीरितम् ॥ ४९
पुष्पौघेणानुबद्धेन नानावर्णेन वानरः ।
बभौ मेघ इवोद्यन्वै विद्युद्गणविभूषितः ॥ ५०
तस्य वेगसमुद्धूतैः पुष्पैस्तोयमदृश्यत ।
ताराभिरभिरामाभिरुदिताभिरिवाम्बरम् ॥ ५१
तस्याम्बरगतौ बाहू ददृशाते प्रसारितौ ।
पर्वताग्राद्विनिष्क्रान्तौ पञ्चास्याविव पन्नगौ ॥ ५२
पिबन्निव बभौ चापि सोर्मिजालं महार्णवम् ।
पिपासुरिव चाकाशं ददृशे स महाकपिः ॥ ५३
तस्य विद्युत्प्रभाकारे वायुमार्गानुसारिणः ।
नयने विप्रकाशेते पर्वतस्थाविवानलौ ॥ ५४

G 5 5 0
B 5 1 56
T 1 61 63

49 Ñ2 B D6 om 49 and 50 —[a]) D8 त, G1 वा (for तद्) —[b]) T2 विचित्रे, G1 निवृत्त (for विचित्र) D5 [ऽ]परे (for ऽपतत्) ॐ Cg लघुत्वेनोपपन्नं लघुत्वेन युक्तम् ।, Ct अपतदिति छेदः । यदपतत्तल्लघुत्वेनोपपन्नमुपपत्तिमत् ॐ —For 49, Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 subst

32* लाघवेनोपपन्नं च प्लवमानं महार्णवे ।
द्रुमाणां विविधं पुष्पं कपि वायुरवाकिरत् ।

[(l 1) D1 3 त (for च) Ñ1 D1 3 महार्णव (for °र्णवे) —(l 2) D11 तद्रुम (for द्रुमाणां) —Ñ1 illeg from किरत् up to तरङ्गा in 67[d] Ś1 D11 इवाकिरत]

—After 49, D8 G1 3 M1 3 ins

33* ताराशतमिवाकाशं प्रबभौ स महार्णवः ।

[D8 तारकाशम्, M1 Cg ताराचितम् (for ताराशतम्) M1 बभौ च, Cg as above (for प्रबभौ) G3 M3 च, Cg as above (for स)]

50 Ñ2 B D6 om 50 (cf v l 49) Ñ1 illeg for 50 (cf v l 49) —[a]) Ś1 D2 5 10 11 T3 [अ]नुबधेन, D7–9 सुगंधेन, G2 3 °विद्धेन (for [अ]नुबद्धेन) —[c]) Ś1 D10 [उ]चरवे, D1 3 [उ]द्गच्छन्, G1 [उ]द्याने, G2 M3 [आ]काशे (for [उ]द्यन्वै) —[d]) Ś1 D1–3 10 11 सेंद्रचापतडिद्गुणः —After 50, Ś1 D1–3 10 11 ins

34* प्रचकर्ष महामेघ सपुरोवातविद्युतम् ।
प्रबलः कपिराजस्य वायुर्मार्गमिवाश्रितः ।
समुत्पतितमेघस्य समुद्धूतजलस्य च ।
सममासीत्तदा रूपं सागरस्याम्बरस्य च ।

[(l 1) D3 स चकर्ष D1 मघशो (for सपुरो-) —(l 2) D1 मायेव, D3 मायेव, D11 प्रबलः (for प्रबल) D2 11 -राजश्च (for -राजस्य) D1 3 वातो गमनति (D1 °नि)स्तत, D2 11 वायुमागमु(D2 °म)पाश्रित (for the post half) —(l 3) D1 समुद्धत- (for समुद्धूत-)]

51 Ñ1 illeg for 51 (cf v l 49) —[a]) D5 T3 G1 M1 3 -समाधूतैः, D7–9 T2 समुद्धूत —For 51[ab], Ś1 Ñ2 B D1–3 6 10 11 subst

35* तस्य वायूद्धतं पुष्पं शरीरं शुशुभे वृतम् ।

[D1 तनो (for तस्य) Ñ2 B वेगोद्धूतं, D1 3 6 वेगोद्धतैः (for वायू°) Ñ2 B1 2 4 D6 चितं, B3 चिरं (for वृतम्)]

—[c]) Ñ2 B1 2 D6 अति(B1 °भि)ताम्राभिर्, B3 4 ए(B4 इ)व ताम्राभिर्, D5 7 9 Ct इव रा°, D11 अतिरा° (for अभिरामाभिर्) —[d]) Ś1 D2 10 11 रुचिराभिर् (for उदिता°) B1 तारापतिरिवाम्बरे

52 Ñ1 illeg for 52 (cf v l 49) D6 om 52–54 —[a]) D2 [अं]तरगतौ, D5 [अ]म्बरगुणैर्, G2 [अ]परगतौ —[b]) Ś1 Ñ2 B D1–3 10 11 शुशुभाते (for ददृशाते) —[c]) Ś1 D1–3 10 11 पर्वतादभिनिष्क्रा(D1–3 °नि ष्क्रा)न्तौ —For 52[cd], Ñ2 B subst

36* अमलाविव निस्त्रिंशौ निर्मुक्तौ भुजगाविव ।

[B3 निस्तुषौ (for °स्त्रिंशौ)]

53 Ñ1 illeg for 53 (cf v l 49) D6 om 53 (cf v l 52) Ñ2 B om 53 and 54 —[a]) D11 पिबति च (sic) (for पिबन्निव) Ś1 D10 चाय, D1 वापि, M1 श्रीमान् (for चापि) —[b]) D1 3 M2 माल (for जाल) T2 महार्णवात् —[c]) Ś1 D1 2 10 11 विभिंदन्, D3 विभित्सन्(sic) (for पिपासुर्) —[d]) D9 महान्कपि ॐ Cv पिबन्निवोदधिलङ्घनवेगेन महसा क्षीयमाणे सागरस्य विस्तारे स पीयमान इव भवति । अम्बरं च तथा । ततोऽतिवेगेन गच्छन्स महार्णवं पिबन्निव बभौ । आकाशं पिपासुरिव च ददृशे । आकाशस्यापरिच्छिन्नत्वात्तस्य क्षयो नोपलभ्यते । तस्मात्पिपासुपदप्रयोगः ।, Cr पिबन्निवेति । सागरप्रलयामनप्रदेशगमनवेलायां महोदधिं पिबन्निव बभौ । तदुपरि गमनावस्थायामाकाशं पिपासुरिव ददृशे ।, Cm पिबन्निवेति । अर्णवसमीपगमनवेलायामुदधिं पिबन्निव बभौ । उपरि गमनावस्थायामाकाशं पिपासुरिव ददृशे ।, Cg पिबन्निवेति । अर्णवं पिबन्निवाकाशं पिपासुरिवेत्याभ्यामस्य महानुद्योगः सूच्यते । लङ्घनवेगेन सहसा क्षीयमाणे सागरविस्तारे स पीयमान इव भवति । एवमम्बरं च । ततोऽतिवेगेन गच्छन्स महार्णवं पिबन्निव बभौ तथाकाशमपीत्याहुः ।, Ck पिबन्निवेति । सनादवशाद्विवृतवक्त्रतया गमनात् ।, Ct विवृतवक्त्रत्वादिदं पिबन्निवेति । अधोवक्त्रत्व इयमुत्प्रेक्षा । ऊर्ध्ववक्त्रत्व आकाशं पिपासुरिवेति ॐ

54 Ñ1 illeg for 54 (cf v l 49) Ñ2 B D6 om 54 (for D6, cf v l 52 and for the rest, cf v l 53) —[b]) Ś1 D2 10 11 वायुवेग- —[c]) G2 सप्रकाशेते, Ck t विप्रकाशेते (as in text) —[d]) D1 3 दृश्येते इव नभोगते

G 5 5 23 B 5 1.57 L 4 61.64 पिङ्गे पिङ्गाक्षमुख्यस्य बृहती परिमण्डले ।
चक्षुषी संप्रकाशेते चन्द्रसूर्याविव स्थितौ ॥ ५५
मुखं नासिकया तस्य ताम्रया ताम्रमाबभौ ।
संध्यया समभिस्पृष्टं यथा सूर्यस्य मण्डलम् ॥ ५६
लाङ्गूलं च समाविद्धं प्लवमानस्य शोभते ।
अम्बरे वायुपुत्रस्य शक्रध्वज इवोच्छ्रितः ॥ ५७
लाङ्गूलचक्रेण महाञ्शुक्लदंष्ट्रोऽनिलात्मजः ।
व्यरोचत महाप्राज्ञः परिवेषीव भास्करः ॥ ५८

स्फिग्देशेनाभिताम्रेण रराज स महाकपिः ।
महता दारितेनेव गिरिर्गैरिकधातुना ॥ ५९
तस्य वानरसिंहस्य प्लवमानस्य सागरम् ।
कक्षान्तरगतो वायुर्जीमूत इव गर्जति ॥ ६०
खे यथा निपतत्युल्का उत्तरान्ताद्विनिःसृता ।
दृश्यते सानुबन्धा च तथा स कपिकुञ्जरः ॥ ६१
पतत्पतंगसंकाशो व्यायतः शुशुभे कपिः ।
प्रवृद्ध इव मातंगः कक्ष्यया बध्यमानया ॥ ६२

---

55 Ñ1 illeg for 55 (cf v l 49) —[a]) Ñ2 B1 2 4 D6 मुखे, B3 क्षयो (for पिङ्गे) D5 पिगाक्षस्य (hypm) (for पिङ्गाक्ष-) —[b]) Ś1 D2 10 11 चक्षुषी, Ñ2 B D6 महती (for बृहती) —[c]) Ś1 D2 10 11 बृहती (for चक्षुषी) D1 च प्रकाशेते —[d]) D8 G2 [अं]बरे, G3 M1.3 [उ]दितौ, Ck t as in text (for स्थितौ) Ś1 Ñ2 B D1–3 6 10 11 शनैश्चरबुधाविव (D7 °धोपमे) —After 55, Ñ2 B D6 read 60

56 Ñ1 illeg for 56 (cf v l. 49) Ñ2 B D6 om 56 —[b]) Ś1 D2 10 11 नम्रया ताम्रया बभौ —G2 om. 56[cd] —[c]) Ś1 D1–3 10 11 यथा नभसि संध्यायास्(D1 3 °या). —[d]) Ś1 D1–3 10 11 ताम्र, Ct as in text (for यथा) D5 G1 M2 3 तत्सूर्य , D7–9 T2 स्यात्सूर्य (for सूर्यस्य)

57 Ñ1 illeg for 57 (cf v.l 49). G2 reads [ab] in marg in Malayalam script —[a]) Ś1 D2 10 11 सहसा विद्ध, B3 M2 च समाविद्ध (B3 °ध्य) (sic), Cv g च समाविद्ध (as in text) —[b]) Ñ2 B D6 प्रभावात्तस्य (for प्लवमानस्य) D11 प्लवमाणमशोभने (sic) —[c]) D3 अंतरे (for अम्बरे) —[d]) B1 4 D1 3 [उ]त्थित , D2 5 7–9 [उ]च्छ्रित (for [उ]च्छ्रित) T2 M2 शक्रध्वज-मिवोच्छ्रित

58 Ñ1 illeg for 58 (cf v l 49) Ñ2 B D6 om 58 —[a]) D5 7–9 T3 लागूलचक्रो हनुमान् —[b]) Ś1 D10 उरु , D5 शुभ-, D8 (m after corr as in text) भग्न-, T3 शुक्र- (for शुक्ल) Ś1 D2 10 11 हि वानर., G1 महाकपि , M1 महाबल (for ऽनिलात्मज) —[c]) D1 3 महातेजा·, G2 °दष्ट्र (for °प्राज्ञः) —[d]) Ś1 परिवेशी ❀ Ct शुक्लदष्ट्रत्व स्वरूपकथनमात्र न तु परिवेषिभास्करोपमोपयोगि ❀

59 Ñ1 illeg for 59 (cf. v l 49) —[a]) Ñ2 D6 वक्त्रेण च (for स्फिग्देशेन) Ś1 Ñ2 B1 2 4 D1 2 6 10 11 G M2 Ct [अ]ति- (for [अ]भि-). B3 नभोमडलको भाति ❀ Cv r m g स्फिग्देशेन वालमूलप्रदेशेन।, Ck t स्फिग्देशेन कटिप्रदेशेन ❀ —[b]) B3 (with hiatus) क्षमितो मे (for रराज स) Ś1 सहसा कपि, (for स महा°). —Ś1 om 59[c]–60[b] —[c]) D1 मरुता (sic) (for महता) T2 [ए]व (for [इ]व) —[d]) G3 गिरेर् (for गिरिर्) D7 -धातुवान् (for धातुना)

60 Ñ1 illeg for 60 (cf v l 49) Ś1 om 60[ab] (cf v l. 59) Ñ2 B D6 read 60 after 55 —[a]) D5 तदा (for तस्य) D1 3 वानरराजस्य —[b]) Ñ2 B D6 क्रममागस्य —[c]) Ś1 D10 कक्षयातर्गतो वायुर् , D2 11 कक्षावर्तगतो वायुर्, D3 कक्षातर्गतो वायुर् (subm) —[d]) ❀ Cr g गर्जत्यगर्जत्।, Cm t गर्जति जगर्ज।, Ck जीमूत इवेति। जीमूतगत इवेत्यर्थ । जीमूत इति सप्तम्याश्रयेऽपि न दोष ।, Ct जीमूत इति सप्तम्यन्तमिति कतक ❀

61 Ñ1 illeg for 61 (cf v l 49) Ñ2 B D6 om. 61 Note hiatus between [a] and [b] —[a]) Ś1 D10 [ए]व पतंति, D1 3 8 M नि(D3 नि)पतंति, D2 11 [इ]व पतति (for निपतति) —[b]) Ś1 D2 10 11 उत्तरार्धाद् , D8 उत्तरात , M3 (to avoid hiatus) ह्युत्त° (for उत्तरान्ताद्) Ś1 D1–3 10 11 M विनि सृता , D8 T2 3 G3 विनिस्सृता(D8 °ता) —[c]) T3 सानुबधाश्च (sic), G1 °बधो वा (for °बन्धा च) Ś1 D2 10 11 सानुमतश्च दृश्यते, D1 3 सानुबधा· प्रददृशे, D8 M2 दृश्यते सानुबधा(M2 °बद्धा)श्च ❀ Cm सानुबन्धा सूक्ष्मोल्कासहिता।, Cg सानुबन्धा सपुच्छा। उल्का हि पुच्छयुक्ता निपतति।, Ck t सानुबन्धा सूक्ष्मोल्कान्तरानुबन्धसहिता(Ct °बद्धा। इद विशेषण पुच्छसाहित्यात्।) ❀ —[d]) D2 11 यथा स, T3 स यथा (for तथा स)

62 Ñ1 illeg for 62 (cf v l 49) —[a]) D1 तपत् (meta) (for पतत्). G3 M2 पतग-. D1 3 11 -सपातैर् (for -सकाशो) Ś1 D10 पतद्भिर्नगसघातैर्, Ñ2 B D2 6 पतत्पतगसपाते(B2 [m also] 4 °घाते, B3 D2 °घातैर्). —[b]) Ś1 D10 वीर्यत , B1 व्यायत, B2 4 °पतन् , B3 °पित ; D6 °पते (sic), M1 ह्यायत , Cr m g k t as in text (for व्यायत). T3 शुशुभेक्षण· (sic) —[c]) D5 विवृद्ध (for प्रवृद्ध). —[d]) D5 6 8 कक्षया (for कक्ष्यया) Ś1 B2 4 D1–3.10.11 कक्ष(Ś1 कुथ)या लक्ष(B2 4 मुच्य)मानया, B1

उपरिष्टाच्छरीरेण छायया चावगाढया ।
सागरे मारुताविष्टा नौरिवासीत्तदा कपिः ॥ ६३
यं यं देशं समुद्रस्य जगाम स महाकपिः ।
स स तस्याङ्गवेगेन सोन्माद इव लक्ष्यते ॥ ६४
सागरस्योर्मिजालानामुरसा शैलवर्ष्मणाम् ।
अभिघ्नंस्तु महावेगः पुप्लुवे स महाकपिः ॥ ६५

कपिवातश्च बलवान्मेघवातश्च निःसृतः ।
सागरं भीमनिर्घोषं कम्पयामासतुर्भृशम् ॥ ६६
विकर्षन्नूर्मिजालानि बृहन्ति लवणाम्भसि ।
अत्यक्रामन्महावेगस्तरङ्गान्गणयन्निव ॥ ६७
प्लवमानं समीक्ष्याथ भुजङ्गाः सागरालयाः ।
व्योम्नि तं कपिशार्दूलं सुपर्णमिति मेनिरे ॥ ६८

G 5 5 29
B 5 1 73
L 5 61 74

(orig as in text, marg) 3 कक्षया वध(B3 वन)मालया, Ck t कक्ष्यया वध्यमानया (as in text)

63 Ñ1 illeg for 63 (cf v l 49) Ñ2 B D6 om 63 —a) D3 शरीरस्य, G2 °रे च (for °रेण) Ś1 D10 उपत्रि(D10 °रि)ष्ट शरीरस्य (sic) —b) D1 गाढमानया, D11 त्ववगाढया —c) Ś1 D2 10 11 च समाविष्टा(D2 °ष्ट), D1 3 मरुताविष्टा(D1 °ष्ट), Ck t as in text (for मारुता°) —d) Ś1 D1-3 10 11 स कपिर्नौरि(D1 °र्ह्निरी [sic])वाभवत्

64 Ñ1 illeg for 64 (cf v l 49) —b) Ñ2 B3 4 transp जगाम and स D3 जगाम कपिकुंजर —c) D2 6 7-9 G1 2 तु, D11 च (for second स) G3 M3 तस्योरु Ś1 D10 घातेन, Ñ2 B1-3 D2 6 11 -वातेन (for वेगेन) B4 स तस्याप्यगवातेन —d) D1 3 सोत्पात (for °न्माद) M2 दृश्यते, Cm as in text (for लक्ष्यते) —After 64, Ś1 D2 10 11 read 68

65 Ñ1 illeg for 65 (cf v l 49) Ñ2 B D6 om 65-67 —a) D1 3 5 M2 -मालाना, D8 T2 G2 जालानि (with hiatus) (for -जालानाम्) —b) Ś1 D2 3 10 11 महता D7-9 T2 3 G2 3 शैल(T2 चैव)वर्ष्मणा, G1 लवणाम्भस (for °वर्ष्मणाम्) D1 महता देववर्ष्मना —c) Ś1 प्रतिघ्नश्च, D5 विनिघ्नस्तु G1 महावेगात् (for °वेग) D1-3 10 11 प्रतिघ्नश्च महावेग(D1 °गान्), D8 अभिघ्नस्तुमुलो वेग (sic) —d) D3 प्लवगर्षभ (unmetrical) (for स महाकपि) ❀ Cr ऊर्मिजालानामित्यत्र न लोकाव्ययेति षष्ठ्या निषेधेऽपि ऋषिप्रयोगात्साधुत्वम्।, Ck t ऊर्मिजालानामभिघ्नन्। (Ct कर्मण शेषत्वविवक्षया षष्ठी।) तान्यभिघ्नन्निति यावत् ❀

66 Ñ1 illeg for 66 (cf v l 49) Ñ2 B D6 om 66 (cf v l 65) —b) Ś1 मेघाद् (for मेघ-) D5 T2 3 G3 निसृत , D7-9 निर्गत (for नि सृत) —c) Ś1 D2 10 11 मेघ (for भीम) D1 3 -सकाश, D7-9 -निर्ह्राद (for -निर्घोष)

67 Ñ1 illeg up to तरङ्गा in d (cf v l 49) Ś1 Ñ2 B D6 om 67 (for all except Ś1, cf v l 65) D9 om 67ab T1 resumes from 67 (cf v l 1) —b) T3 वेगेन (for बृहन्ति) D1 3 G2 लवणाम्भस .—After 67ab, D1-3 5 7 8 10 11 S ins , whereas D9 ins l 2 only before 67cd

37* पुप्लुवे कपिशार्दूलो विकिरन्निव रोदसी।
मेरुमन्दरसंकाशानुद्धतान्स महार्णवे।

[(l 1) D1-3 10 11 G1 2 विकर्षन्, Ct as above (for °किरन्) D2 3 11 रोदर्सी (sic) —(l 2) D1 3 उद्भूतान्स, D2 भूतान्मह (sic), D7 9 T2 उद्गतान्स (I2 °न्स), D10 उद्ध°, D11 उद्भू°, G2 3 उत्थि° (for उद्धतान्स) T3 महाकपि (for °र्णवे)]

—c) D2 5 10 11 M1 2 Cv r अतिक्रामन् D5 महाभागम् (for °वेगस्) D1 अवक्रामन्महावेगम् ❀ Cv g अतिक्रामदत्यक्रामत् ❀ —d) D1 उरगान्, D10 sup lin (for तरङ्गान्) D11 तरगा मृगयानव (sic) —After 67, Ñ1 D1-3 5 7-11 S ins

38* तस्य वेगसमुद्धुष्ट जल सजलद तदा।
अम्बरस्थ विबभ्राज शारदाभ्रमिवाततम्।
तिमिनक्रझषा कूर्मा दृश्यन्ते विवृतास्तदा।
वस्त्रापकर्षणेनेव शरीराणि शरीरिणाम्।

[(l 1) D10 मेघ , Cr m g k t as above (for वेग-) Ñ1 T3 G2 3 M3 Cmp g समुद्भ(Ñ1 Cmp °द्भू)त, D1-3 11 समुत्कृष्ट(D11 °ष्टे), D10 समुत्कुष्ट (sic), Cm k t as above (for -समुद्धुष्ट) D8 आसीन्महद्, M1 सुविमल, Cr m g k t as above (for सजलद) D5 T3 यथा (for तदा) Ñ1 D1 3 जल स्फटिकसंनिभ, D2 10 11 जल स जलदो यथा (for the post half) ❀ Cr तस्य वेगसमुद्धुत इति पाठ ।, Ck तस्य वेगसमुद्धुष्टमूर्ध्वं क्षिप्तमत एव सजलद जलदसंनिवेशबन्धसहितमम्बरस्थ च। एवभूत जलमातत वितत शारदाभ्र शरन्मेघ इव बभौ। अन्यत्तु सजल जलदसहित जलदैकीभूतमित्यर्थ इत्याह, तदसङ्गतम्। एतज्जलस्यापि जलदस्कृतत्वेन शारदाभ्रदृष्टान्तरयासङ्गतत्वात ❀ —(l 2) D2 10 अवरस्थो D7-9 T1 M2 वि(D8 च)बभ्राजे, M1 दि व°, Cm as above (for विबभ्राज) D11 अवरस्थोनिविभ्रान (for the prior half) —Ñ1 illeg. from the post half up to 72a D7 9 T1 G1 Ct शरदभ्रम्, Cm k शारदाभ्र (as above) M3(before corr , after corr as above) यथा Cm k t as above (for इव) D10 [आ]नन, Ck t as above (for [आ]ततम्) —(l 3) D2 11 -नक्रा (for -नक्र) D3 कुर्मा (sic), D10 कुद्धा, D11 रजा (sic) (for कूर्मा) D5 T3 G3 तथा (for तदा) D2 8 10 11 T2 विविधास्तथा(T2 °दा) (for विवृतास्तदा) —D2 10 11 om l 4.]

68 Ñ1 illeg for 68 (cf v l 38*) Ś1 D2 10 11

G 5. 5. 30
B 5. 1. 74
L 4. 61. 0

दशयोजनविस्तीर्णा त्रिंशद्योजनमायता ।
छाया वानरसिंहस्य जले चारुतराभवत् ॥ ६९
श्वेताभ्रघनराजीव वायुपुत्रानुगामिनी ।
तस्य सा शुशुभे छाया वितता लवणाम्भसि ॥ ७०
प्लवमानं तु तं दृष्ट्वा प्लवगं त्वरितं तदा ।
ववृषुः पुष्पवर्षाणि देवगन्धर्वदानवाः ॥ ७१
तताप न हि तं सूर्यः प्लवन्तं वानरेश्वरम् ।
सिषेवे च तदा वायू रामकार्यार्थसिद्धये ॥ ७२

read 68 after 64 —[a]) D2 प्लवमाण (sic) D7-9 प्रममाण S1 D10 समाल्ह्य, D11 समाल्ह्य (for समीक्ष्याथ) —[b]) S1 Ñ2 B D1-3 5-11 T2 G1 M2 भुजगा, D7-9 सागरगमा (for °शालया) —[c]) D2 10 11 हरिशार्दूलं —[d]) D11 मनुद्रम् (sic), G2 भुजंगम (for सुपर्णम्). S1 Ñ2 B D1-3 5-11 T इव (for इति) G3 सुपर्ण * * * -वे —After 68, D1 3 ins

39* महानागाश्च विस्मिताश्छाया दृष्ट्वा हनूमतः ।
सुपर्ण इति विज्ञाय पाताले विविशुस्तदा ॥

69 Ñ1 illeg for 69 (cf v l 38*) S1 om 69-70 D2 10 11 om 69[ab] —[a]) G2 शत (for दश-) Ñ2 B D6 -विस्तीर्णा —[b]) Ñ2 B D6 दृष्ट्वा त्रि(B3 द्वि)गुणमायता —[cd]) D1 6 वानरराजस्य D7-9 जले (for जले) D11 चारुतया, T2 °मता (sic) (for °तरा) Ñ2 B D6 छाया वानरराजस्य जलजा(Ñ2 D6 चारुणा) विस्मय गता

70 Ñ1 illeg for 70 (cf v l 38*) S1 om 70 (cf v l 69) —[a]) Ñ2 B3 4 श्वेताभ्रे, Ñ2 B D6 मेघ, D1 -नर (sic), D3 वन- (for घन) —[b]) G2 [अ]-नुगारिणी (for °गामिनी) —[c]) D10 सा तस्य (by transp) B1(marg as in text, orig) [s]तीव (for छाया) —[d]) Ñ2 B D6 प्रवृत्ता, D7-9 पतिता, T1 पतता (for वितता) —After 70, Ñ2 B D6 ins

10* से पुरा वैनतेयस्य हरिष्यत इवामृतम् ।

[B3 हरिष्यति (with hiatus) (for °ष्यत)]

—Thereafter all the above MSS ins an addl colophon

[*Sarga name* Ñ2 B2-3 D6 हनुमत्प्लवन, B1 हनूमतलंकागमन, B4 हनूमदुत्प्लवन —*Sarga no* (figures, words or both) B1 om , Ñ2 B2-4 D6 5]

—Then they read st 157, 130-156 (including omissions and star passages)

—After 70, D1-3 6 7-11 S ins , while Ñ2 B D6 subst for 121

41* शुशुभे स महातेजा महाकायो महाकपिः ।
वायुमार्गे निरालम्बे पक्षवानिव पर्वतः ।

[(l 1) D10 om (hapl) महाकायो Ñ2 B D6 महाबल, T3 G3 महामति , M1 मता (for °कपि) —(l 2) D3 G2 निराल्म्ब]

—Thereafter D1-3 6 7-11 S cont ... Ñ2 B D6 ins l 3 after 162[ab] and l 5 after 111[ab]

12* येनासौ याति बलवान्वेगेन कपिकुञ्जरः ।
तेन मार्गेण सहसा द्रोणीकृत इवार्णवः ।
आपाते पक्षिसंघानां पक्षिराज इव व्रजन् ।
हनुमान्मेघजालानि प्रकर्षन्मारुतो यथा ।
पाण्डुरारुणवर्णानि नीलमाञ्जिष्ठकानि च । [5]

[(l 1) D1-3 10 11 ... (for ...). —After l 2, D1 3 ins the lines of 157

[(l 1) D1 3 ... (for the post half) —(l 2) D1 3 ... (for the post half)] —(l 3) B1 2 D6 ..., B3 ..., B4 ..., T2 M1 ... (for आपाते) D2 10 11 T2 M1 ... Ñ2 B1 4 D6 पक्षि(B1 ...)... , B3 damaged (for the post half) ... Cm ... Ct ... —(l 4) D1-3 G1 2 M1 2 ... D1 3 11 M2 ... Ct as above (for प्रक°) —D1 read l 5 and the line of 163 [d] after 165[cd] —(l 5) B1 2 D6 T1 G M ... B2 D1 2 G ...]

—Thereafter D1-3 6 7-11 S ins the lines of 161[a]-165

[(l 1) G2 ..., Ct as above (for [आ]कृष्ट°) D2 11 ... (for °नामि) —(l 2) D2 3 ..., D10 ... (for ...). —(l 3) D2 7-9 ... (for ...)]

71 Ñ1 illeg for 71 (cf. v l 38*) Ñ2 B D6 om 71-72 —[a]) G3 च (for तु). —[b]) M3 प्लवग (for प्लवग) D6 यथा, T2 यदा, G1 2 तथा (for तदा) S1 D1-3 10 11 समुद्रं(D1 प्लवग, D2 त्वरित, D11 समुद्रे) प्लवगर्षभ —[c]) S1 D2 10 11 मुमुचु (for ववृषु) D7-9 T2 M2 Ct तत्र पुष्पाणि (for पुष्पवर्षाणि) —[d]) G2 -चारणा (for -दानवा) S1 D1-3 10 11 देवतास्तस्य मूर्धनि

72 Ñ2 B D6 9 om 72 (for all except D6, cf v l 71). Ñ1 illeg for 72[a] (cf v l 38*). —[a]) G1 इति (for हि त). S1 D1-3 10 11 न ताप(D11 पपात) तदा(D1 महा) सूर्य , Ct तताप न हि स सूर्य (as in text) —[b]) S1 D2 10 11 प्रयात(D11 °न्ते) (for प्लवन्त) S1 D1-3 10 11 वानरर्षभ(D11 °भे), Ñ1 M3 वानरोत्तम (for वानरेश्वरम्) —[c]) S1 Ñ1 D1-3 10 11 सुषुवे, T3 यदा (for तदा). S1 Ñ1 D1-3 10 11 वातो, Ct as in text (for वायू)

ऋषयस्तुष्टुवुश्चैनं प्लवमानं विहायसा ।
जगुश्च देवगन्धर्वाः प्रशंसन्तो महौजसम् ॥ ७३
नागाश्च तुष्टुवुर्यक्षा रक्षांसि विबुधाः खगाः ।
प्रेक्ष्याकाशे कपिवरं सहसा विगतक्लमम् ॥ ७४
तस्मिन्प्लवगशार्दूले प्लवमाने हनूमति ।
इक्ष्वाकुकुलमानार्थी चिन्तयामास सागरः ॥ ७५
साहाय्यं वानरेन्द्रस्य यदि नाहं हनूमतः ।
करिष्यामि भविष्यामि सर्ववाच्यो विवक्षताम् ॥ ७६
अहमिक्ष्वाकुनाथेन सगरेण विवर्धितः ।
इक्ष्वाकुसचिवश्चायं नावसीदितुमर्हति ॥ ७७

तथा मया विधातव्यं विश्रमेत यथा कपिः ।
शेषं च मयि विश्रान्तः सुखेनातिपतिष्यति ॥ ७८
इति कृत्वा मतिं साध्वीं समुद्रश्छन्नमम्भसि ।
हिरण्यनाभं मैनाकमुवाच गिरिसत्तमम् ॥ ७९
त्वमिहासुरसंघानां पातालतलवासिनाम् ।
देवराज्ञा गिरिश्रेष्ठ परिघः संनिवेशितः ॥ ८०
त्वमेषां ज्ञातवीर्याणां पुनरेवोत्पतिष्यताम् ।
पातालस्याप्रमेयस्य द्वारमावृत्य तिष्ठसि ॥ ८१
तिर्यगूर्ध्वमधश्चैव शक्तिस्ते शैल वर्धितुम् ।
तस्मात्संचोदयामि त्वामुत्तिष्ठ नगसत्तम ॥ ८२ G 5 7 8 B 5 1 92 L 4 61 58

---

73 Ñ2 B D6 om 73 (cf v l 71) —[a]) Ś1 D10 [ए]त (for [ए]न) —[b]) Ś1 D2 10 11 G3 M1 विहायसि, Ñ1 महाकपि, T1 G2 M2 (after corr as in text) °यस (for विहायसा) —[c]) D3 10 जग्मुश् (for जगुश्) —[d]) Ś1 D2 10 11 प्रशशसु (for प्रशंसन्तो) Ś1 D1–3 10 11 प्लवगम, Ñ1 विहायसि, D7–9 वनौकस, T3 महौजस, G3 महाजव (for महौजसम्)

74 Ñ2 B D6 T3 G1 M2 om 74 (for Ñ2 B D6, cf v l 71) —[a]) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 नागा यक्षा सुपर्णाश्च —[b]) Ñ1 D1 3 M1 राक्षसा, Cg as in text (for रक्षांसि) Ś1 Ñ1 D2 8 M1 विविधा (for विबुधा) D5 तथा, T2 तदा (for खगा) D7 9 रक्षांसि विविधानि च —Ñ1 illeg from कपिवर in [c] up to चिन्तया in 75[d] —[c]) Ś1 Ñ1 D2 10 11 प्रेक्षकास्ते, D5 7–9 T2 M3 प्रेक्ष्य सर्वे (for प्रेक्ष्याकाशे) —[d]) Ś1 D10 चोपचक्रमु, D1 2 11 व्यु(D1 व्य)पचक्रमु, D3 तेभ्युपाचरन् (for विगतक्लमम्)

75 Ñ1 illeg up to चिन्तया in [d] (cf v l 74) —[a]) B3 वानर- (for प्लवग-) —[b]) Ś1 D2 10 11 विहायसि (for हनूमति) —[c]) B1 (marg also as in text) इक्ष्वाकुनन्दनस्यार्थी

76 B3 om 76–77 —[b]) Ś1 D2 10 11 [न]ह वै (for नाह) —[cd]) Ś1 D2 10 11 न च वाच्यो, D1 3 वाच्य सर्व- (by transp), Ck t as in text (for सर्ववाच्यो) D2 3 6 G3 विवक्षि(D2 °क्ष्य)ता (for विवक्षताम्) Ñ2 B1 2 4 D6 करोमि क्रममाणस्य लोके वाच्यो(B1 [marg also लोकवाच्यो] मित्रद्रोही) भवाम्यह

77 B3 om 77 (cf v l 76) —[b]) Ñ B4 D3 7 9 11 T1 G M2 सागरेण (for सग°) —Ñ1 illeg from कु in [c] up to 78[c] —[c]) Ś1 D10 ऐक्ष्वाकु- (for इक्ष्वाकु) —[d]) B4 न विषीदितुम् (for नावसीदि°) Ñ2 B1 2 D6 नावमान(B1 °मनु)मिहार्हति, B1 (marg sec m) मा मत्रयितुमर्हति, D5 7–9 T2 G1 2 M1 2 तन्नार्हत्यवसा(D8 T2 °सी)दितु ❀ Cr नावसीदतुमर्हतीति पाठ ❀

78 Ñ1 illeg for [abc] (cf v l 77) —[a]) T3 तदा, G2 तस्मान् (for तथा) —[b]) Ś1 D2 10 11 विश्राम्येत, Ñ2 B D1 3 6 विश्राम्यति (for विश्रमेत) —[c]) B2 भृश, B4 सोय, D10 शेषे (for शेष) Ñ2 B2–4 D1 3 6 हि (for च) —[d]) D3 ºष्यति Ś1 D2 10 11 सुखेनाधि(D2 °ति)गमिष्यति, Ñ1 सुख वीरो गमिष्यति, Ñ2 B D6 सुखेनाभिपतिष्यति, D7–9 T2 सुखी सो(T2 °खेना)नितरिष्यति

79 [a]) G3 मत्वा (for कृत्वा) —[b]) Ñ2 B2 4 D6 स्थितम् (for छन्नम्) Ś1 D2 10 T3 अम्भसा (for °सि) D11 सुवर्णछन्नमम्भसा ❀ Cr m t हिरण्यनाभ हिरण्यप्रधानम्। हिरण्मयमित्यर्थ (Ct °ण्यप्रधानं तन्मयमिति यावत्)। "नाभि प्रधाने कस्तूर्याम्" इति विश्व । Cg हिरण्यनाभ हिरण्यशृङ्गम्। नाभिशब्दो ह्यध्यक्षवाची। शृङ्ग च पर्वतस्याध्यक्षमेव। नाभिरध्यक्षकस्तूर्योरिति दर्पण ❀ —[d]) Ñ2 B D6 समुद्रो गिरि(B3 वाक्य)मब्रवीत्

80 M2 om 80–82 —[b]) D7 9 T2 3 देवराज्ञा महात्मना —Ñ1 illeg for 80[c]–81[b] —[c]) Ś1 D5 10 G1 गिरिश्रेष्ठ, D3 नगश्रेष्ठ (for गिरि°) Ñ2 B D6 देवराजेन मैनाक, D1 देवेन्द्रेण नगश्रेष्ठ, D7 9 T2 3 पातालनिलयाना हि ❀ Cr देवराजेत्यत्र समासान्तस्यानित्यत्वाट्टजभाव ❀ —[d]) Ś1 प्रतिष्ठा, D2 11 प्रतिघ, D10 प्रतिज्ञा (sic), G2 M3 परिख (for परिघ)

81 M2 om 81, Ñ1 illeg for 81[ab] (for both, cf v l 80) —[a]) Ś1 D2 10 11 ह्येषा, Ñ2 B D6 चव, D1 3 एव (for एषा) Ś1 D7 ज्ञाति (sic), Ñ2 D6 [ज्ञो]त्तुत-, B1 2 (marg also as in Ñ2) 3 [अ]ज्ञात, D1 3 T1 G2 M3 जात, Ct as in text (for ज्ञात) —[b]) Ś1 D2 10 11 स महीतलचारिणा, B2 (marg also as in text) प्लवंगरुत्पतिष्यता —[d]) D3 आश्रित्य (for आवृत्य) B3 द्वारमारुद्धयिष्यसि

82 M2 om 82 (cf v l 80) —[b]) B1 वर्तितु, T2

G 5 7. 9 B 5 1 93 L 4 61 90
स एष कपिशार्दूलस्त्वामुपर्येति वीर्यवान् ।
हनूमान्रामकार्यार्थं भीमकर्मा समाप्लुतः ॥ ८३
तस्य साह्यं मया कार्यमिक्ष्वाकुकुलवर्तिनः ।
मम इक्ष्वाकवः पूज्याः परं पूज्यतमास्तव ॥ ८४
कुरु साचिव्यमस्माकं न नः कार्यमतिक्रमेत् ।
कर्तव्यमकृतं कार्यं सतां मन्युमुदीरयेत् ॥ ८५
सलिलादूर्ध्वमुत्तिष्ठ तिष्ठत्वेष कपिस्त्वयि ।
अस्माकमतिथिश्चैव पूज्यश्च प्लवतां वरः ॥ ८६
चामीकरमहानाभ देवगन्धर्वसेवित ।
हनूमांस्त्वयि विश्रान्तस्ततः शेषं गमिष्यति ॥ ८७
काकुत्स्थस्यानृशंस्यं च मैथिल्याश्च विवासनम् ।
श्रमं च प्लवगेन्द्रस्य समीक्ष्योत्थातुमर्हसि ॥ ८८

नेन्तु, Cr m is in text (for पश्चितुम्) G1 प्रश्न [illegible] निरधितु —[c]) Ś1 D2 10 11 संदेशयामि, D1 सबे° D2 सनोद°, D9 सद्योध° (for सचो°) L2 [illegible], D10 L1 त्वम् (for त्वाम्) Ñ2 B1 3 4 D6 तस्मात्तां नो (B3 °स्त नो)दयास्यस्माद् —[d]) D5-9 L2 3 M1 गिरिसत्तम, L1 2 3 नगोत्तम (for नगसत्तम)

83 L1 G3 M1 2 repeat 83[ab] after 87 —[a]) Ś1 Ñ B D1-3 6 10 11 य (for स) L3 गिरिशार्दूल (for कपिशार्दूल) —[b]) Ñ1 माम् (for त्वाम्) L1 G3 (both second time) उपेष्यति (for उपयति) Ś1 D2 10 11 मामुपेष्यति वेगवान्, Ñ2 B1 2 4 D5 6 समोपर्यैति वीर्यवान्, B3 त्वरितोति समा रमन, D1 मामायात्यभि वीर्यवान् —B3 om 83[c]-84[b] Ñ1 illeg for 83[c] —[c]) Ś1 Ñ2 B1 2 4 D2 6-8 10 11 -रागार्थी D1 3 कार्यार्थं, D8 -कामार्थं (for कार्यार्थं) —[d]) Ñ2 महाप्रभ, B1 (m sec m मया श्रुत) D1 समाप्लुत, B4 स मारुति, D6 महाप्रभ (for समाप्लुत) B2 भीमस्मार्य माश्रित (sup lin also °मारुति). Cr m त्वामुपरि तत्रोपरि। (Cr उपर्यध्यधस समीप्य इति विनाया)। Ct त्वामुपर्येतीति। तत्रोपरिप्रदेश प्राप्नोति। तस्मात्त्वमुत्तिष्ठ नगसत्तम तद्विश्रमायेति पूर्वेणान्वय। "हनुमान्रामकार्यार्थी भीमकर्मा समाप्लुत। श्रम च प्लवगेन्द्रस्य समीक्ष्योत्थातुमर्हसीति" पाठ पाठ। अत्राप्लुत इत्यनन्तरमतिचतुर सम्यक्प्रक्षेपस्थस्त्वर्थी कश्चित्प्रपान्त्यकेन्प्राक्षिपत। श्रम चेति। यस्माद्रामकार्यार्थी यतश्च श्राम्यति ततस्तस्य प्लवगेन्द्रस्य श्रम समीक्ष्योत्थातुमर्हसि।, Ct उपयेति तत्रोपरिप्रदेश प्राप्नोति। तस्माद्विश्रामाय त्वमुत्तिष्ठेति पूर्वेणान्वय। एतदुत्तरम्, 'हनुमान्रामकार्यार्थी भीमकर्मा समाप्लुत। श्रम च प्लवगेन्द्रस्य समीक्ष्योत्थातुमर्हसी'ति प्राचीन पाठ पाठ। अत्र 'समाप्लुत' इत्यनन्तर केचिच्छ्लोका प्रक्षिप्ता परैरिति कतक। यतो रामकार्यार्थी यतश्च श्राम्यति ततस्तस्य श्रम समीक्ष्योत्थातुमर्हसि इति

84 B3 om 84[ab] (cf v l 83) D7 9 M2 om 84-88[b] —[a]) B4 तस्य स्थान, D2 समाहाय्य (sic), D8 10 11 M3 Cg अस्य साह्य, Cr as in text (for तस्य साह्य) Ś1 Ñ B1 2 D1-3 6 10 11 देयम् (for कार्यम्) B4 समादेयम् D5 transp साह्य and कार्यम् M1 साहाय्य तस्य कर्तव्यम् —[b]) Ñ2 B1 2 4 D6 हितकाम्यया, D1 3 T3 -हितवर्तिन ; G2 वश-वर्तिन (for कुलवर्तिन) —[c]) Ś1 Ñ1 D1-3 8 10 11 T1 G M1 3 ह्यीक्ष्वाकव, Ñ2 B D6 चेक्ष्वा°, T2 3 ह्यिक्ष्वा° (all to avoid hiatus) —[d]) D3 प्रति, M1 पूज्य (for पर) Ś1 D2 10 11 [illegible] (for तव) Ñ2 B D6 [illegible], D1 [illegible] —After 84, M1 reads 87[ab]

85 D5 8 M2 om 85 (cf v l 84) —[a]) Ñ2 B D6 [illegible] (for साचिव्यम्) —Ñ1 illeg from [illegible] in [b] up to कार्य in [c] —[b]) D [illegible], L2 [illegible] (for न न) Ś1 D2 10 11 न न [illegible] (D2 [illegible]), Ñ2 B1 2 4 D5 8 [illegible] (B1 °म) कार्यं [illegible] D5 °[illegible], B3 [illegible] —[c]) Ś1 D2 8 10 11 [illegible] Ñ2 B D4 [illegible], D1 [illegible], D5 8 L2 3 M1 [illegible], Cm as in text (for सकृत) —[d]) Ñ2 B D6 [illegible] (B4 D6 °न मन)

86 D5 9 M2 om 86 (cf v l 84) —[a]) B3 तूर्णम् (for ऊर्ध्वम्) —[b]) Ñ2 B2 [illegible], B1 विश्राम्येष, B3 [illegible], D6 [illegible] (for तिष्ठत्वेष) Ś1 D2 10 11 [illegible] यथा कपि —Ñ1 illeg for 86[c]-87[b] —[c]) Ñ2 B D2 6 10 11 L2 3 M1 [illegible] (for चैव). Ś1 D10 [illegible] चैवेष —[d]) Ñ2 B1 3 D6 पतता (for प्लवता)

87 D5 9 M2 om 87 (cf v l 84) Ñ1 illeg for [ab] (cf v l 86) B2 reads 87-88[b] in marg M1 reads 87[ab] after 84 —[a]) Ś1 D10 पुनाभाति, V1 P1 महाभ्रम, B1 2 (marg also is in text) D1 2 11 G1 2 महाभाग, B4 -मयाभाग, L3 नाग (for -महानाभ). —[b]) Ñ2 सुर, B3 नाग, D6 गमु (for देव) Ś1 D2 10 11 पूजित, Ñ2 B4 D1, 3 5 6 सेवित (B4 °ते) (for सेवित) — Cr चामीकरो हिरण्यात्मक। महानागदेवगन्धर्वसेवितेत्येकमामन्त्रि-तम् । —) D11 तत्र (for त्वयि) B3 विश्राम्य (for विश्रान्तम्) —Ñ1 mostly illeg for 87[d] —[d]) Ś1 D2 10 11 पुन, D5 तम (for तत) D10 प्रयास्यति (for गमि°) Ñ2 B1 2 4 D6 सम शेष क्रमिष्यति, B3 शेष सागर-मेष्यति, L1 G2 शेष तै सतरिष्यति, M1 शेष सक्रमयिष्यति. —After 87, L1 G3 M1 2 repeat 83[ab]

88 D7 9 M2 om 88[ab] (cf v l 84). L2 reads 88[ab] in marg (cf v l 87) —[a]) Ś1 Ñ2 B D2 3 5 8 10 11 L2 3 [आ]नृशसस्य, Cm as in text (for [आ]नृशस्य च) —[b]) Ñ1 मैथिल्याश्चापि वासन —[c]) B2 शर (corrupt) (for श्रम) T3 वानरेंद्रस्य (for

हिरण्यनाभो मैनाको निशम्य लवणाम्भसः ।
उत्पपात जलात्तूर्णं महाद्रुमलतायुतः ॥ ८९
स सागरजलं भित्त्वा बभूवात्युत्थितस्तदा ।
यथा जलधरं भित्त्वा दीप्तरश्मिर्दिवाकरः ॥ ९०
शातकुम्भमयैः शृङ्गैः सकिंनरमहोरगैः ।
आदित्योदयसंकाशैरालिखद्भिरिवाम्बरम् ॥ ९१

तस्य जाम्बूनदैः शृङ्गैः पर्वतस्य समुत्थितैः ।
आकाशं शस्त्रसंकाशमभवत्काञ्चनप्रभम् ॥ ९२
जातरूपमयैः शृङ्गैर्भ्राजमानैः स्वयंप्रभैः ।
आदित्यशतसंकाशः सोऽभवद्गिरिसत्तमः ॥ ९३
तमुत्थितमसंगेन हनूमानग्रतः स्थितम् ।
मध्ये लवणतोयस्य विघ्नोऽयमिति निश्चितः ॥ ९४

G 5 7 21
B 5 1 100
I 4 61 111

शृङ्गगे°) —B1 2 read ^{d} in marg —^{d}) D1 3 सवीक्ष्य (for समीक्ष्य) Ś1 B1 (after corr as in text) D2 10 11 [उ]त्थितुम्, B3 [उ]द्दर्तुम् (for [उ]त्थातुम्) B4 समीक्ष्य स्थातुमर्हसि

89 B2 reads 89 in marg —^{a}) D7 9 T2 हिरण्यगर्भो, Cr m g k t as in text (for °नाभो) Ñ2 D6 स्वालाप, V1 B3 4 D1 3 स्वचलो, B1 तद्वचो, B2 तु वचो (for मैनाको) —After 89^{ab}, D1 ins

43* एवमस्त्वित्यथोवाच समुद्रः सरितां पतिम् ।

—Ñ1 illeg from त्वा in ^{c} up to 90^b —^{c}) B3 जलात्पूर्णं (for जलात्तूर्णं) —^{d}) Ś1 D2 10 11 नाना- (for महा-) Ś1 Ñ B D3 6 7 9 10 T3 -वृत (for -युत) —After 89, Ñ2 B D6 ins

44* ततो नीलात्समुद्रस्य सलिलात्प्रज्वलन्निव ।
उत्पपात महातेजाः पर्वतः सूर्यसंनिभः ।

[(l 1) B4 यत्नात् (for नीलात्)]

—B2 cont

45* पूजार्थं च हनुमतः विश्रामस्यापि हेतवे ।

90 Ñ1 illeg for ^{ab} (cf v l 89) —^{a}) D8 G1 M1 सागरस्य (for स सागर-) Ñ2 B- D1 6 -तल (for -जल) —D6 G2 om (hapl) 90^{bc} —^{b}) Ñ2 B2 D1 7 9 T3 [अ]त्युच्छ्रितस्, D2 3 5 8 10 11 T1 2 G1 3 M1 3 [अ]भ्युत्थितस् (for [अ]त्यु°) D1 5 G3 तथा (for तदा) —D10 om from 90^c up to l 1 of 46*. D5 om 90^{cd} —^{c}) B1 यथा च तिमिरं भित्त्वा —After 90, Ś1 Ñ1 (illeg up to शृङ्गैः in 91^a) D1-3 5 7-11 (D5 10 after 90^{ab} owing to om) S ins

46* स महात्मा मुहूर्तेन पर्वतः सलिलावृतः ।
दर्शयामास शृङ्गाणि सागरेण नियोजितः ।

[D10 om l 1 —(l 1) Ś1 D2 11 (with hiatus) वस्थित (for पर्वत) Ś1 -[आ]श्रित (for -[आ]वृत)]

91 Ñ1 illeg for ^{a} (cf v l 90) —^{a}) Ś1 D2 10 11 -कौम्भ- (for -कुम्भ-) —Ñ2 illeg from शृङ्गैः up to आलिख in ^{d} —^{b}) Ś1 D8 10 M1 भ्राजमानैः स्वयंप्रभैः, D2 11 शुशुभे स महागिरिः ❀ Cv शातकुम्भमयैरित्यादावित्थंभूतलक्षणे इति तृतीया । पूर्वेण च संबन्धः ।, Cr स महात्मेत्यादिश्लोकद्वयमेकवाक्यम् । पर्वतः सलिलावृत इति पाठः । शातकुम्भमयैर्दिव्यैः शृङ्गैरित्युपलक्षणे तृतीया ।, Cm शातकुम्भमयैः शृङ्गैरुपलक्षितः ।, Cg शातकुम्भनिभैः स्वर्णसदृशैः । आदित्योदयसंकाशैरादित्योदयतुल्यैरित्यर्थः । शृङ्गैरुपलक्षितः शृङ्गाणि दर्शयामासेति योजना ।, Ck 'सागरेण नियोजितः' इत्यनन्तरम्, शातकुम्भमयैः शृङ्गैरिति पाठः । इदमपि प्रक्षेपसुस्थलम् । अत्रापि 'नियोजितः' इत्यनन्तरं द्वित्राः श्लोकाः प्रक्षिप्ताः । हिरण्यनाभो हिरण्यशृङ्गोऽपीति प्रदर्श्यते शातकुम्भमयैरित्यादि ।, Ct शातकुम्भमयैरित्यादि । अत्रापि द्वित्रश्लोकप्रक्षेपः परेषाम् । हिरण्यनाभत्वविवरणं शातकुम्भमयैरिति । आदित्योदयसंकाशैरित्युपलक्षित इति शेषः ❀ —^{c}) Ś1 -शत, B3 रश्मि (for -[उ]दय-) —^{d}) Ś1 Ñ1 B1-3 D1-3 5-11 T G1 उल्लिखद्भिर् (for आलि°) B4 भ्राजमानैः स्वयंप्रभैः (=93^b)

92 B4 om 92-93 D2 11 om (hapl) 92^b-93^a D5 transp 92 and 93 —^{ab}) D5 T2 M3 तस्य (for तस्य) Ñ2 B1-3 D1 3 6 G1 3 समुच्छ्रितैः (for °त्थितैः) T1 G2 तस्य जाबूनदमयैः शृङ्गैः सद्यः समुत्थितैः —Ś1 om 92^c-93^b Ñ1 illeg from सकाशम् in ^{c} up to 94^b D9 illeg for ^{c} —^{c}) Ñ2 B2 रक्त, B1 वर्त्म, B3 अर्क- (for शस्त्र)

93 B4 D8 om 93, Ś1 D10 om 93^{ab}, D2 11 om 93^a, Ñ1 illeg for 93 (for Ś1 Ñ1 B4 D2 11, cf v l 92) D5 transp 92 and 93 —^{a}) D5 तस्य जाबूनदैः शृङ्गैर्, G2 जाबूनदमयैः शृङ्गैर् —Ñ2 B1-3 D6 transp ^{b} and ^{d}. —^{b}) D11 वार्यमाणैः (for भ्राजमानैः) D7 9 महाप्रभैः, T1 स्वलंकृतैः (for स्वयंप्रभैः) —^{c}) N2 B1 2 T1 3 G M1 2 -[उ]दय, B3 -[उ]पल- (for -शत) Ñ2 B1-3 T3 G1 3 M1 सकाशः (for -संकाशः) —^{d}) G1 अभवद् (for सोऽभवद्)

94 Ñ1 illeg for 94^{ab} (cf v l 92) D2 11 om (hapl) 94-96^b —^{a}) Ś1 Ñ2 B1 2 4 D1 6 7 9 10 T2 3 सम् (for तम्) Ś1 अकस्मात्, D1 महाशृङ्गैर्, T3 अनारम्य (for असंगेन) B3 समुत्थिताप्रसंगेन —^{b}) B3 D5 6 M2 स्थितः (for स्थितम्) —^{d}) Ś1 D1 10 [अ]मन्यत, Ñ1 [अ]चिंतयत्, Ñ2 बुद्धिमान्, B D6 बुद्धवान्, M3 निश्चयः (for निश्चितः) D3 विघ्नोऽयमित्यमन्यत ❀ Cv तमित्यस्य 'निश्चितः' इत्यनेन संबन्धः । कर्तरि च निष्ठा । निश्चितवानित्यर्थः ।, so also Cr g ❀

कृते च प्रतिकर्तव्यमेष धर्मः सनातनः ।
सोऽयं तत्प्रतिकारार्थी त्वत्तः संमानमर्हति ॥ १००
त्वन्निमित्तमनेनाहं बहुमानात्प्रचोदितः ।
योजनानां शतं चापि कपिरेष समाप्लुतः ।
तव सानुषु विश्रान्तः शेषं प्रक्रमतामिति ॥ १०१
तिष्ठ त्वं हरिशार्दूल मयि विश्रम्य गम्यताम् ।
तदिदं गन्धवत्स्वादु कन्दमूलफलं बहु ।
तदास्वाद्य हरिश्रेष्ठ विश्रान्तोऽनुगमिष्यसि ॥ १०२
अस्माकमपि संबन्धः कपिमुख्य त्वयास्ति वै ।
प्रख्यातस्त्रिषु लोकेषु महागुणपरिग्रहः ॥ १०३
वेगवन्तः प्लवन्तो ये प्लवगा मारुतात्मज ।
तेषां मुख्यतमं मन्ये त्वामहं कपिकुञ्जर ॥ १०४ G 5 7 73 B 5 1 111 L 4 61 121

(for उदधि) Ś1 D9-11 G1 परिवर्तित (for परिवर्धित) Ñ2 B D6 पूर्वजे(Ñ2 B3 D6 °क) राघवस्यायमुदधि स(B4 सु)प्रवर्धि(B1 °र्ति)त —^{c}) Ś1 त्व, D1 T1 G3 M2 त्वा (for त्वा) D6 युक्त (for युक्त) —^{d}) Ś1 D3,10 11 M1 प्रत्यर्थ(D11 °र्ध, M1 °र्प)यति (for प्रत्यर्चयति) Ñ2 B D6 प्रत्य(B2 अभ्य)र्चयितु(Ñ2 - [illeg])मिच्छति (B3 °मर्हसि)

100 ^{a}) Ś1 D10 वृत्येव, Ñ B1 2 4 D5 6 कृते हि, B3 भूते हि, D1 कृत हि, Cm as in text (for कृते च) D10 G1 परिकर्तव्यम् (for प्रति°) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 एषा तात स(D1 तावत्स)ता(Ś1 °दा) ग(D3 म)ति —B1 reads ^{cd} in marg —^{c}) Ś1 D10 यो (for सो) Ś1 D1-3 10 11 प्रत्युपकारार्थी, T3 Cg त्वत्प्रति°, Cr m as in text (for तत्प्रति°) Ñ2 B D6 सोय(B3 अह) त्वत्प्रि(B1 मत्प्रि, B2 त्व प्रि, B4 तत्प्रि)यकामार्थी —^{d}) Ś1 D10 त्व न , Ñ2 तत्त्व (for त्वत्त) Ś1 D10 अर्हसि, Cr m g अर्हति (as in text) B1 त्व तु समतुमर्हसि, B2 4 विश्राम(B4 °श्वास) त्वमिहार्हसि, B3 तत्र सस्मर्तुमर्हसि, D6 तत्र सुस्पष्टमर्हसि ❀ Cm कृते चेति । कृते उपकारे सोऽयमुदधिस्तत्प्रतिकारार्थीति पाठ ❀ —After 100, T1 reads 102^{ab}

101 ^{a}) Ñ1 illeg up to बहुमाना in ^{b} —^{b}) B1 D3 प्रतोन्ति , B3 समीरित (for प्रचोदित) —After 101^{ab}, Ś1 Ñ B D1-3 5 6 8 10 11 T2 3 G3 M read 102^{ab} —^{c}) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 दूर, Ñ2 B D6 साग्र, D8 वापि (for चापि) —^{d}) D5 कथ शेष (for कपिरेष) Ñ2 B D6 समाहित , D2 7 9-11 T2 G1 M1 Ck t समाप्लुत , Cr m as in text (for समाप्लुत) —B1 reads 101^{ef} in marg —^{e}) D5 मम, D6 तच्च, D11 तत- (for तव) D8 सानुनि (for °षु) Ñ2 B D6 विश्रम्य (for विश्रान्त) —^{f}) B4 D1 3 6 8 वि(D6 स)क्रमताम् , Cr प्रक्रमताद् , Cm g k t as in text (for प्रक्रमताम्) Ñ1 B4 सय (for इति) Ś1 D2 10 11 त(D2 स्व)त शेष गमिष्यति ❀ Cv त्वन्निमित्त-मित्यादि । अत्र पूर्वार्धं पश्चार्धं द्रष्टव्यम् । लेखकैस्तु प्रमादा-व्यत्यस्तम् ।, Cr m त्वन्निमित्तमित्यादि श्लोकद्वयमेक वाक्यम् ❀ —After 101, Ñ2 B D6 read 98 —After 101, D1 3 ins

50* सोऽहमेव समुद्रेण भवतोऽर्थं महाबल ।
उक्त सप्रीतियुक्तेन स्थितवान्वानरोत्तम ।
त्वया चातिबलेनास्मि उरसा समाकम्पित ।
सवृत्त शिखरहीनस्त्वामामाव्यातिविक्रम ।

[(l 1) D3 [ऽ]र्थ (for ऽर्थं) D3 महाबल —(l 3) Note hiatus between the two halves]

102 G2 om 102^{ab} Ñ1 illeg for 102^{ab} Ś1 Ñ B D1-3 5 6 8 10 11 T2 3 G3 M read 102^{ab} after 101^{ab}, while T1 reads 102^{ab} after 100 —^{a}) D1 3 त्व तिष्ठ (by transp), D3 उत्तिष्ठ (for तिष्ठ त्व) G1 M3 Cr m कपिशार्दूल Ś1 D2 10 11 उत्तिष्ठ गिरिशार्दूल, Ñ2 B D6 उत्तिष्ठ पर्वतश्रेष्ठ, Cr m k t as in text —^{b}) Ś1 D2 10 11 त्वयि विश्राम्य तु क्षण, Ñ2 B2-4 D6 त्वयि विश्र(B4 °श्रा)म्य गच्छतु, B1 विश्रातो व गमिष्यति, D1 3 मयि विश्र(D3 °श्रा)-म्यतामिति, T1 विश्रम्य मयि गम्यता ❀ Ct अत्र 'तिष्ठ त्वम्' इत्यर्धं प्रक्षिप्तमिति केचित् ❀ —B3 om 102^{c-f} —^{d}) Ñ2 B1 2 4 D6 शुचि (for कन्द-) D6 मूल (for -मूल-) G2 महत् (for बहु) —^{e}) Ś1 D2 10 11 आस्वाद्यैतद् , Ñ2 B1(before corr as in B4) 2 D6 समास्वाद्य, B4 समासाद्य (for तदास्वाद्य) —^{f}) T2 विश्राम्य (for विश्रान्तो) Ś1 D1 3 10 11 [ऽ]भि-, Ñ1 illeg , Ñ2 B1 2 4 D6 च, D2 [ऽ]धि , D7 9 [ऽ]थ, T2 श्चो (for ऽनु) D1 3 8 T3 G1 2 M1 2 पतिष्यसि(D1 G2 °ति), D2 11 -गमिष्यति (for °सि)

103 Ñ1 D1 3 transp 103 and 104 and read after 105 —^{b}) Ś1 D2 10 11 -श्रेष्ठ (for -मुख्य) Ś1 Ñ B D1-3 6 10 11 महास्त्वयि (for त्वयास्ति वै) —^{c}) Ñ1 illeg , B D6 प्रथितस् D1 3 विख्यातस् (for प्रख्या°) D5 reads लोकेषु in m ❀ Cr महागुणपरिग्रहो महागुणाना परिग्रहो महागुण परिग्रह ।, Cm महागुणपरिग्रहो महागुणेन वायुना परिगृह्यत इति तथा ।, Cg- प्रख्यात इति सबन्धविशेषणम् । महागुणाना परिग्रहो यस्मिन्स तथा ।, Ck t महागुणपरिग्रह । बहुव्रीहिर-यम् । अतएव त्रि(Ct अतस्त्रि)षु लोकेषु प्रख्यात ❀

104 Ñ1 D1 3 transp 103 and 104 and read after 105 —^{a}) Ś1 B4 D3 10 T2 3 प्लवते ये, B1 कपिश्रेष्ठ (for प्लवन्तो ये) Ñ2 D6 वेगेन प्लवमाना ये —^{b}) D1 T1 प्लवगा —B3 om 104^{c}(except तेषा) —^{c}) D6 M1 तेषु, Ck t as in text (for तेषा) B1 मुख्यतर, G2 °मह, Ck t as in text (for °तम) —^{d}) M1 चिर (for अह) Ś1 D2 10 11 कपिसत्तम, Ñ1 कपिपुगव, Ñ2 B D6 पवनात्मज, D9 कपिकुञ्जर

5 7 33 / 5 1 112 / 4 61 125 अतिथिः किल पूजार्हः प्राकृतोऽपि विजानता ।
धर्मं जिज्ञासमानेन किं पुनर्यादृशो भवान् ॥ १०५
त्वं हि देववरिष्ठस्य मारुतस्य महात्मनः ।
पुत्रस्तस्यैव वेगेन सदृशः कपिकुञ्जर ॥ १०६
पूजिते त्वयि धर्मज्ञ पूजां प्राप्नोति मारुतः ।
तस्मात्त्वं पूजनीयो मे शृणु चाप्यत्र कारणम् ॥ १०७
पूर्वं कृतयुगे तात पर्वताः पक्षिणोऽभवन् ।
तेऽपि जग्मुर्दिशः सर्वा गरुडानिलवेगिनः ॥ १०८
ततस्तेषु प्रयातेषु देवसंघाः सहर्षिभिः ।
भूतानि च भयं जग्मुस्तेषां पतनशङ्कया ॥ १०९
ततः क्रुद्धः सहस्राक्षः पर्वतानां शतक्रतुः ।
पक्षांश्चिच्छेद वज्रेण तत्र तत्र सहस्रशः ॥ ११०
स मामुपगतः क्रुद्धो वज्रमुद्यम्य देवराट् ।
ततोऽहं सहसा क्षिप्तः श्वसनेन महात्मना ॥ १११
अस्मिँल्लवणतोये च प्रक्षिप्तः प्लवगोत्तम ।
गुप्तपक्षः समग्रश्च तव पित्राभिरक्षितः ॥ ११२

---

105 a) Ś1 D2 10 11 प्रति, D9 कि न (for किल) D9 पूजार्हं, D11 पूज्यार्हं —b) Ñ1 मन मता, D1 सता वर, D3 मता मत, D8 वियानत (for विजानता) Ñ2 B1 2 D6 जानता (B1 °त, B2 [marg] also मप्राप्त) प्रा(Ñ2 प्र)कृतो ह्यपि, B3 जनाना प्रकृतो ह्यपि, B4 पूजा प्राप्नोति मारुन (sic) —c) D6 धर्मं, D9 धर्म-, M1 मया (for धर्मं) Ñ1 D1 3 धर्मं विजानता (D3 °ता) नित्य, Ñ2 B D6 धर्मज्ञेन (B1 °ज्ञश्च) कपिश्रेष्ठ, D2 धर्मजिज्ञासमानोपि —d) B3 D8 T3 G3 M3 कि पुनस्त्वादृशो महान (B3 °शो भवान, T3 °शोतिथि) ॐ Cr m त्वादृशो महानिति पाठ ।, Ck t भवान्यादृशस्तादृश पूज्य इति । कि पुनरिति योजना ॐ —After 105, Ñ1 D1 3 read 103–104 (transp)

106 a) D3 तेन (for त्व हि) —b) Ñ2 D6 पवनस्य (for मारुतस्य) —d) B1 4 D1 3 6 9 11 M1 कपिकुजर

107 a) Ś1 D2 10 11 सर्वात्मा, Ñ1 D1 3 धर्मात्मा, Ñ2 B पूजार्हं (Ñ2 °र्हं, B2 °र्हे), D6 पूजा च, D7–9 T1 धर्मज्ञे (for धर्मज्ञ) —b) Ñ1 वायु . . (illeg) जित, B3 D6 पूजित (D6 प्राप्नोति) स च मारुत —After 107ab, Ś1 D2 10 11 ins, while Ñ2 B D1 6 ins after 107

51* एवमुक्तस्तु हनुमान्सुनाभेन महात्मना ।
अन्तरिक्षगत श्रीमान्मारुतस्यात्मसम्भव ।
स त दृष्ट्वा महावीर्यं पर्वत मेरुभूषितम् ।
मणिरत्नाकर दिव्य सुनाभमिदमब्रवीत् ।
समुद्रस्याप्रमेयस्य महामकरसकुले । [5]
किं त्वमन्तर्जले वीर विगाहे ब्रूहि कारणम् ।
एवमुक्त शुभ वाक्य सुनाभ पर्वतोत्तम ।
प्रत्युवाच हनूमन्त शृणु चाप्यत्र कारणम् ।

[(l 1) D2 11 भगवान् (for हनुमान्) —(l 2) Ñ2 B अतरिक्षगत B2 reads from मारुतस्य up to श्रीमान् (see var) in l 6 in marg —(l 3) Ñ2 B1 D6 तु दृष्ट्वा, B4 दृष्ट्वा च (for त दृष्ट्वा) Ñ2 B2 3 D1 महावीय (for °र्यं) Ñ2 B1–3 D1 6 हेम (for मेरु-). B4 -सनिभ (for -भूषितम्) —(l 5) B3 सागरस्य (for समुद्रस्य) Ś1 D10 -कुटले (for सकुले) —(l 6) Ñ2 D1 धीमान्, B1 3 4 D6 धीमान्, B2 श्रीमान् (for वीर) Ñ2 निगूढो, B1 निगाढो, D1 निगाढ, D6 निगूढो (for विगाहे) —Ś1 om (hapl) from l 7 up to 107 —(l 7) D2 11 उक्त्वा (for उक्त) Ñ2 . . . तोत्तम (illeg) (for the post half) —(l 8) Ñ2 B D6 वाक्यज्ञ (B2 D6 °ज्ञो) वाक्यकोविद (Ñ2 B2 D6 °द) (for the post half)]

—Thereafter B4 cont l 4–6 of 52* D2 10 11 om (hapl) 107cd —c) Ñ2 B D6 तस्मात्पूजार्ह एव त्व —d) B4 [अ]न्यत्तु, D6 [अ]प्युप- (for [अ]प्यत्र) D1 तच्चाप्यत्र च कारण

108 B4 om 108–112 —ab) Ś1 D1–3 10 11 पुरा (for पूर्वं) Ñ B1–3 D6 पक्षवत पुरा शैला बभूवु शीघ्रगामिन —c) Ś1 D1–3 10 11 ते (D3 नि) व्रजति, Ñ2 B1 2 D6 व्रजति स्म, D5 तेपि सर्वे, T1 3 G2 M3 तेभिजग्मुर् (for तेऽपि जग्मुर्) B3 नानादेश बभ्रमुस्ते ॐ Cg पक्षिण पक्षवन्त । हि पादपूरणे ॐ —d) D7–9 G गरुडा इव (for °डानिल-) Ś1 Ñ2 B1–3 D2 6 10 11 -रहस (for -वेगिन)

109 B4 om 109 (cf v l 108) —b) Ñ1 सदानवा, Ñ2 B1–3 D6 8 सहस्रश, D9 10 T2 महर्षिभि, M1 सुरर्षिभि (for सहर्षिभि) —d) D10 पातन-, D11 पर्वत- (sic) (for पतन-)

110 B4 om 110 (cf v l 108) —b) Ś1 D2 10 11 पुरदर, Ñ B1 2 D6 सहस्रश, B3 महात्मना, D8 क्षयाय वै (for शतक्रतु) —c) G1 चिच्छेद पक्षान् (by transp) —d) Ñ2 G2 ततस्तत्र, D2 7–9 G1 M2 तत शत-, T3 M1 शतशश्च (for तत्र तत्र) Ñ B1–3 D6 शतक्रतु (for सहस्रश) ॐ Cr तत्र तत्र सहस्रश इति पाठ ॐ

111 B4 om 111 (cf v l 108) —ab) D1 3 6 उपागत, T1 उपागमत्, M1 उपागत (for उपगत) D11 समुपागमत क्रुद्धो (for a) Ś1 देवराट् B3 मा चापि वज्र-मुद्यम्य पक्षौ छेत्तु स देवराट् —c) T3 दृष्ट, Ct as in text (for क्षिप्त). —d) Ñ B1–3 D6 G3 पवनेन (for श्वसनेन).

112 B4 om 112 (cf v l 108) Ñ1 illeg for b —b) B1 विक्षिप्तो (for प्रक्षिप्त) Ñ2 B1–3 D6 वानरर्षभ, G2 प्लवगेश्वर —c) Ś1 D1–3 10 11 गुप्त (D3 10 °स) पक्ष Ś1 D2 10 11 समस्तैश्च, Ñ2 B1–3 D6 समर्थश्च, D1 सम श्रेष्ठ, D3 समग्रश्च, T2 समुद्रश्च, G1 समूलश्च, Cg as in text

ततोऽहं मानयामि त्वां मान्यो हि मम मारुतः ।
त्वया मे ह्येष संबन्धः कपिमुख्य महागुणः ॥ ११३
अस्मिन्नेवंगते कार्ये सागरस्य ममैव च ।
प्रीतिं प्रीतमनाः कर्तुं त्वमर्हसि महाकपे ॥ ११४
श्रमं मोक्षय पूजां च गृहाण कपिसत्तम ।
प्रीतिं च बहु मन्यस्व प्रीतोऽस्मि तव दर्शनात् ॥ ११५
एवमुक्तः कपिश्रेष्ठस्तं नगोत्तममब्रवीत् ।
प्रीतोऽस्मि कृतमातिथ्यं मन्युरेषोऽपनीयताम् ॥ ११६
त्वरते कार्यकालो मे अहश्चाप्यतिवर्तते ।
प्रतिज्ञा च मया दत्ता न स्थातव्यमिहान्तरा ॥ ११७ G 5 7 54 B 5 1 124 L 4 61 140

(for समग्रश्च) —^{d}) Ñ1 महात्मना, B1–3 D2 10 11 हि (B3 सु, D9 10 11 [अ]स्मि) रक्षित (for [अ]भिर°) ❀ Cg समग्र ममग्रपक्ष । गुप्तसमग्रपक्षश्च यथा भवामि तथाभिरक्षितोऽस्मीत्यर्थः ❀ —After 112, Ñ2 B1–3 D1 6 ins, while B4 cont l 4–6 only after 51*

52* तदा गिरीणा सर्वेषा छिद्यमानान्महात्मना ।
पक्षान्दृष्ट्वा महेन्द्रेण प्रविष्टोऽह महार्णवम् ।
सोऽहमिन्द्रभयात्तात प्रविष्टो वरुणालयम् ।
वसाम्यन्तर्जले घोरे भोगवानिव पन्नग ।
हिरण्यनाभो नाम्नाह काञ्चन पर्वतोत्तम ।
मा भैषीर्विश्रमात्र त्व त्वदर्थमहमुत्थित ।

[(l 1) B3 D1 ततो (for तदा) Ñ2 B3 D6 महात्मना (for °ना) D1 छिद्यमानानि सर्वश (for the post half) —(l 2) B3 पक्षसरक्षण यत्र, D1 दृष्ट्वा पक्षाणि शक्रेण (for the prior half) —(l 3) B3 -भयातोपि (for भयात्तात) D1 वसामि वरुणालये (for the post half) —(l 4) D1 नित्यम् (for वसामि) B4 पक्षवतास्तत्र जले घोरे (corrupt) (for the prior half) Ñ2 D1 पर्वत (for पन्नग) —(l 5) For l 5–6, cf l 1–2 of 47* Ñ2 B3 नामा (for नाम्ना) D1 प्लवगोत्तम —(l 6) Ñ2 B1 3 मा भवि(Ñ2 °षी)श्रम्य चात्र त्व, D1 6 मयि(D6 मा भैर्) विश्रम मद्र ते (for the prior half)]

113 ^{a}) B2 अतो (for ततो) B1 मानयिष्यामि, B3 मित्रभावेन (for मानयामि त्वा) —^{b}) T3 [ऽ]सि (for हि) Ñ2 B1 2 4 D6 मान्यस्त्वासि सुतो मम, B3 त्वामप्यत्र महत्तम, D7 9 मान्योसि मम मारुते —^{c}) D7 9 मम (for मे हि) Ś1 D2 10 11 एवमस्मत्प्रियो बधु, Ñ B D1 3 6 एष मे त्वयि सबध —^{d}) B1 3 T1 2 G3 महागुण, D2 11 महात्मन —After 113, Ś1 D2 10 11 ins

53* एष मे त्वयि सबन्ध कृत कपिवरोत्तम ।

[D2 reads कृत in marg Ś1 D11 -वरोत्तम]

114 ^{a}) T3 तस्मिन् B1 2 D9 अ(B2 त)स्मिन्नेव Ś1 D10 च सबधे, B4 च कार्येपि, D1 G1 -विधे कार्ये, Cr t as in text (for गते कार्ये) —^{b}) D8 G1 M1 हि, M2 ह (for च) —^{c}) Ñ1 D7 9 11 G3 प्रीतिमना, Ñ2 B D6 प्रीतिमत, D1 यतमना (for प्रीतमना) —^{d}) D8 T3 G1 M1 मर्हसि त्व (by transp) Ś1 D9 10 11 महाबल(D11 °ल), D7 9 °मते (for °कपे)

115 ^{b}) D5 7 9 T2 G3 M2 हरिसत्तम, T3 कपिकुञ्जर (for कपिसत्तम) ❀ Cr मोक्षय मुञ्च । मोक्ष निरसन इति चौरादिको धातु ❀ —For 115^{ab}, Ś1 Ñ B D1–3 6 10 11 subst

54* श्रममोक्षाय पाद्यार्घ्यं गृहाण च कपीश्वर ।

[Ñ1 D1 3 पाद्य च, B1 पाद्यार्घा, D6 पाद्यार्घे (for पाद्यार्घ्य) Ś1 D2 10 11 श्रमान्मोचय चात्मान (for the prior half) Ś1 D2 10 11 मा यतस्व (for गृहाण) Ś1 Ñ D1–3 6 10 11 कपिकुञ्जर, B4 त्व कपीश्वर]

—^{c}) D6 मान-, D7 9 मम (for बहु) D7 मान्यस्व, D9 मानस्व, D11 मान्यस्त्व (for मन्यस्व) B3 प्रीति सुबहुधा वीर —^{d}) B3 प्रजाता (for प्रीतोऽस्मि) Ś1 Ñ2 B D2 6 10 11 दर्शने

116 ^{ab}) Ñ2 B D6 इत्युक्त शैलराजेन हनूमान्मारुतात्मज —After 116^{ab}, Ñ2 B D6 ins

55* अब्रवीत्कृतकृत्योऽस्मि विश्रान्तश्च नगोत्तम ।

—^{c}) B2 प्रियम् (for कृतम्) —^{d}) D1 चैव (for एषो) Ś1 D2 3 10 11 त्वया मे पर्वतोत्तम(D11 °म), Ñ1 सौहार्दमपनीयता, Ñ2 B3 D6 सौहार्द चापि दर्शित, B1 हार्दिक्य चापि दर्शन, B2 4 हार्दिक्य चाति(B4 °पि)दर्शित

117 ^{a}) D5 त्वरतो, D10 त्वरे च, Cv r m g as in text (for त्वरते) Ś1 D10 माम् (for मे) Ñ2 B D6 त्वरया कार्यहेतोर्मे, D2 त्वरेद्य चरित कार्य, D11 त्वरिते कार्यमुत्पात Note hiatus between ^{a} and ^{b} —^{b}) Ñ2 B D6 कालश्चैव, D2 11 कालश्चापि, D8 G2 ह्यह° (to avoid hiatus), Cv r g as in text (for अहश्चापि) B3 [अ]तिवर्धते (for [अ]तिवर्तते) T3 अहश्च व्यतिवर्तते —D10 om 117^{cd} —^{c}) Ñ1 कृता मया प्रतिज्ञा च —^{d}) Ñ1 G1 मया, M1 2 मम, Cv r g as in text (for इह) D5 [अ]तर, D8 T1 3 M1 3 Cv r g °रे (for [अ]न्तरा) —For 117^{cd}, Ś1 Ñ2 B D1–3 6 11 subst

56* क्रमिष्यता प्रतिज्ञात मया च ज्ञातिमण्डले ।
साधिके योजनशते नान्तरा स्थेयमित्युत ।

[(l 1) B1 D2 क्रमिष्यन (for °ता) Ś1 D1 2 11 प्रतिज्ञा च B1 D3 प्रतिज्ञा मे, B2 प्रतिज्ञातु (for प्रतिज्ञात) B3 प्रतिश्रुत पवतराट (for the prior half) B1 एषा (for मया) Ñ2 D6 तु (for च) D1 कृतेय (for मया च) Ś1 D1 2 11 कृता मे कपिसन्निधौ(D1 ज्ञातिमध्ये) (for the post half) —(l 2) B1 सविधे, D1 3 तन्तरे, D6 साधके (for साधिके) Ś1 उत्त-

G 5 7. 55 B 5 1 125 L 4 61 142 इत्युक्त्वा पाणिना शैलमालभ्य हरिपुंगवः ।
जगामाकाशमाविश्य वीर्यवान्प्रहसन्निव ॥ ११८
स पर्वतसमुद्राभ्यां बहुमानादवेक्षितः ।
पूजितश्चोपपन्नाभिराशीर्भिरनिलात्मजः ॥ ११९
अथोर्ध्वं दूरमुत्पत्य हित्वा शैलमहार्णवौ ।
पितुः पन्थानमास्थाय जगाम विमलेऽम्बरे ॥ १२०
भूयश्चोर्ध्वगतिं प्राप्य गिरिं तमवलोकयन् ।
वायुसूनुर्निरालम्बे जगाम विमलेऽम्बरे ॥ १२१
तद्द्वितीयं हनुमतो दृष्ट्वा कर्म सुदुष्करम् ।
प्रशशंसुः सुराः सर्वे सिद्धाश्च परमर्षयः ॥ १२२
देवताश्चाभवन्हृष्टास्तत्रस्थास्तस्य कर्मणा ।
काञ्चनस्य सुनाभस्य सहस्राक्षश्च वासवः ॥ १२३

सागरजले, B1 (marg also) अप्राप्ते योजनशते, B3 सविंशे योजनशत, D2 11 ततश्चे सागरजले (for the prior half)]

Ś1 Ñ2 B D1-3 cont , D10 ins after 117^{ab} (owing to om)

57* तस्मादिह न तिष्ठामि त्वयि पर्वतसत्तम ।
स्पृशामि त्वाहमङ्गुल्या मानितोऽस्तु भवानिति ।

[(l 1) Ś1 D2 10 11 नाहं स्थास्यामि व तस्मात्, D1 3 तस्मादह तु न स्थास्ये (for the prior half) —(l 2) Ś1 D1 3 10 सस्पृशाम्यहमङ्गुल्या, B3 त्वां स्पृशाम्यहमङ्गुल्या, D2 11 सस्पृश्य त्वाहमङ्गुल्या (for the prior half) B1 [ऽ]सि, D1 च, D2 11 [ऽ]सि (for ऽस्तु) Ś1 D10 मानयन्भगवानिति (for the post half)]

118 B2 reads 118^{ab} and 120^{cd} here in marg repeating them after 119 Ñ2 B1 2 (second time) 3 4 D6 transp 118^{ab} (all om ^{cd}) and 119 —^{a}) B3 [उ]क्त (for °क्त्वा) B3 कपिना (for पाणिना) —^{b}) B2 (both times) सस्पृश्य, D5 G3 आलिङ्ग्य, T2 3 M3 Cr आरुह्य, Cm t as in text (for आलभ्य) —Ñ2 B D6 om. 118^{cd} —^{d}) Ñ1 illeg from -वान् up to 119^{a} Ś1 D2 10 11 वानरोत्तम , Cr t as in text (for प्रहसन्निव)

119 Ñ1 illeg for 119^{a} (cf v l 118) Ñ2 B D6 transp 118^{ab} and 119 —^{b}) B2-4 अपेक्षित (for अवेक्षित) —^{c}) G1 स (for च) Ñ1 illeg after श्चो up to र्भि in ^{d} —^{d}) Ñ1 D7 9 अभिनन्दित (for अनिलात्मज) B3 सपर्याभिनगोत्तम (sic) —After 119, Ś1 D2 10 11 ins , while Ñ1 ins only colophon

58* द्विगुणं तु कृतोत्साहः सोऽम्बरं समगाहत ।

Colophon

[D2 वृत- (for कृत) D2 स समाहित (for समगाहत). —*Kānda name* Ñ1 D10 किष्किंधा —*Sarga name* Ś1 Ñ1 D10 मनाक(Ñ1 ! [illeg])दर्श I, D2 11 मैनाकवाक्य]

—After 119, B2 repeats 118^{ab} and 120^{cd}

120 Ñ2 B D6 om 120^{ab} —^{a}) D11 अतोर्ध्वं (metri causa) Ś1 D2 10 11 उत्क्रम्य, Ñ1 उत्प्लुत्य, D7 9 G2 M1 आप्लुत्य (for उत्पत्य) D8 अत ऊर्ध्वं समुत्पत्य —^{b}) Ś1 D1-3 10 11 [अ]चल- (for शैल) —B2 repeats here 120^{cd} (cf v l 118) —^{c}) B1 (marg also as in text) पूर्व- (for पितु) Ś1 D10 आप्लुत्य, Ñ1 B1 D1 7-9 11 I1 G2 आसाद्य; D2 आदाय (for आस्थाय) B3 पितु स्थानं समासाद्य —^{d}) Ñ2 B (B2 both times) D6 प्रहसन्निव (for विमलेऽम्बरे) —After 120^{cd} (first occurrence), B2 ins

59* दर्शनेनैव तुष्टोऽहं मैनाक गिरिसत्तम ।

121 Ñ1 M2 om (hapl) 121 —^{a}) T1 G1 2 ततश्च, Ct as in text (for भूयश्च) Ś1 [ऊ]र्ध्वं, D1 3 [ऊ]र्ध्वां (for [ऊ]र्ध्व-) —After 121^{ab}, Ś1 D10 ins

60* जगामाकाशमाविश्य वेगेन गरुडो यथा ।
[Cf. 157^{cd}]

—^{c}) Ś1 D1-3 10 11 वायुपुत्रो (for °सूनुर्) D1 7.9-11 निरालम्बो (for °लम्बे) —^{d}) D1 कपिरवरे, D5 7 9 T2 3 कपिकुञ्जर (for विमलेऽम्बरे) —For 121, Ñ2 B D6 subst 41*.

122 Ñ2 B D6 read 122-129^{b} after 165 —^{a}) Ñ2 B1 D6 तत्तु(B1 [marg also] अद्वि)तीय, B2 T2 अद्वि-(marg also as in text)तीय, B3 अतिद्वितीय (hypm), D2 न द्वितीय (for तद्द्वितीय) D2 11 हनुमता (for °तो). —^{b}) D2 11 कृत्वा (for दृष्ट्वा) G1 transp दृष्ट्वा and कर्म D1 सुदुस्तर (for °ष्करम्) ꙮ Cv द्वितीयमिति । समुद्रलङ्घन प्रथम पूर्वत । जयो द्वितीय कर्म ।, Ci द्वितीयं कर्म, समुद्रलङ्घन कर्म प्रथम मैनाकगिरौ विश्रम्य तत ऊर्ध्वमुत्प्लुत्य पितुः पन्थानमास्थाय गमन द्वितीय कर्म ।, Cm समुद्रलङ्घन प्रथम कर्म । द्वितीय मैनाकगिरावविश्रम्य गमनम् ।, Cg तद्द्वितीयमिति । द्वितीय समुद्रलङ्घनापेक्षया द्वितीय तत्पर्वतजयरूप कर्म ।, Ck तद्द्वितीय कर्मेति । अविश्रम्यैव पुनरूर्ध्वोत्पतनरूप कर्म । so also Ct ꙮ —^{c}) Ñ2 B D6 देवता ह्य(B1 3 °श्चा, B2 4 श्च)भवस्तुष्टा —^{d}) Ñ2 B D6 सर्वे (for सिद्धाश्च)

123 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 122 and 165 —^{a}) Ñ1 देवाश्चापि (for देवताश्च) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 G2 तुष्टास्, Cr m as in text (for हृष्टास्). Ñ2 B1 2 4 D6 नागगन्धर्वदैतेया, B3 नागगन्धर्वयक्षाश्च —^{b}) Ñ2 वित्रस्तास्; D6 तत्रसुस् (for तत्रस्थास्) B1 2 4 D6 तेन (for तस्य) B3 गिरेस्तस्य च कर्मणा —^{c}) D1 समुद्रस्य (for काञ्चनस्य) Ñ1 D3 समुद्रश्च सु(D3 म)नाभश्च ꙮ Ck काञ्चनस्येति । काञ्चनमयस्येति यावत् । शोभना नाभिर्यस्य स तथा । उभाभ्या हिरण्यनाभिरिति व्युत्पत्तिद्वारा कविना दर्शितम् ।, Ct काञ्चनस्य

उवाच वचनं धीमान्परितोषात्सगद्गदम् ।
सुनाभं पर्वतश्रेष्ठं स्वयमेव शचीपतिः ॥ १२४
हिरण्यनाभ शैलेन्द्र परितुष्टोऽस्मि ते भृशम् ।
अभयं ते प्रयच्छामि तिष्ठ सौम्य यथासुखम् ॥ १२५
साह्यं कृतं ते सुमहद्विक्रान्तस्य हनूमतः ।
क्रमतो योजनशतं निर्भयस्य भये सति ॥ १२६
रामस्यैष हि दौत्येन याति दाशरथेर्हरिः ।
सत्क्रियां कुर्वता शक्त्या तोषितोऽस्मि दृढं त्वया ॥ १२७
ततः प्रहर्षमलभद्विपुलं पर्वतोत्तमः ।
देवतानां पतिं दृष्ट्वा परितुष्टं शतक्रतुम् ॥ १२८
स वै दत्तवरः शैलो बभूवावस्थितस्तदा ।
हनूमांश्च मुहूर्तेन व्यतिचक्राम सागरम् ॥ १२९
ततो देवाः सगन्धर्वाः सिद्धाश्च परमर्षयः ।
अब्रुवन्सूर्यसंकाशां सुरसां नागमातरम् ॥ १३० G 5 6 2 B 5 1 137 L 4 62 12

काञ्चनमयस्य सुनाभस्य शोभनमध्यस्य ❀ —[d]) Ñ2 B D6 परितुष्टश्च, G1 °स्राक्ष स, Cr as in text (for महस्राक्षश्च)

124 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 122 and 165 —[a]) Ś1 D10 इद तु, D2 11 स इद (for उवाच) Ñ1 illeg for उवाच वचन D1 3 अथा(D3 ततो)मरपति श्रीमान् —[b]) Ś1 D2 10 11 परितोषस्य लक्षण, Ñ1 D1 3 परितुष्ट पुरदर —For 124[ab], Ñ2 B D6 subst

61* इद चोवाच वचन स्वस्थस्त दैवतै सह ।

[Ñ2 स स्वस्थ, B1 स्वस्थस्तैर्, B4 स्वस्थ न, D6 म स्वस्थो (for स्वस्थस्त)]

—[c]) B1 सुनाभ, D1 सनाभ (for सुनाभ) —[d]) Ñ1 illeg from मेव up to द्विक्रा in 126[b] Ś1 D1-3 10 11 आह (for एव) Ñ2 B D6 स्वय(B3 अह)मिंद्र सुरेश्वर

125 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 122 and 165 Ñ1 illeg for 125 (cf v l 124) —[c]) D5 प्रदास्यामि (for प्रयच्छामि) —[d]) D6 7 9 G गच्छ (for तिष्ठ) B3 स्वस्ति तिष्ठ गिरींद्रज

126 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 122 and 165 Ñ1 illeg up to द्विक्रा in [b] (cf v l 124) —[a]) D11 transp कृत and ते —[b]) B1 D5 7 9 T2 M1 विश्रान्तस्य (for विक्रान्तस्य) —[c]) B1 2 4 D2 5 क्रामतो (for क्र°) —[d]) D1 निर्भयस्त्व (for °स्य) ❀ Cv निर्भयस्य भये सति भयहेतौ सति तदानीं निर्भयस्य समुल्लङ्घने किं भविष्यतीत्यस्माकं भये सतीति वा ।, Cr निर्भयस्य भये सति । अतिविस्तृतसमुद्रोपर्याकाशगमने समुद्रपतनादिभयनिमित्तसंभावनायामपि निर्भयस्य ❀

127 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 122 and 165 —[a]) Ñ2 D6 रामस्याय, B2 राघवस्य, D1-3 8 11 G1 रामस्यैव (for रामस्यैष) D2 11 G2 M3 हि दूत्येन, D6 हि दूतोय, D7 9 हितायैव (for हि दौत्येन) Ś1 D10 रामकार्यार्थदूतस्य, B1 3 4 रामस्य हि स दौत्येन —[b]) Ś1 D10 त्वया (for याति) Ś1 Ñ1 D10 हरे, D1 हरो, D7 9 कपि (for हरिः) —[c]) D2 11 सत्क्रिया (for °या) D1 3 T1 G2 M3 तस्य, G1 भक्ष्य (for शक्त्या) —[d]) Ñ2 B D6 तोषितास्ते, D3 °ह (for तोषितोऽस्मि) Ś1 D10 त्वया भृश, Ñ2 B1 2 D6 दृढ वय, B3 4 वय दृढ, D1-3 11 त्वया दृढ (by transp) (for दृढं त्वया)

128 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 122 and 165 —[a]) D7 9 स तत् (for तत) Ś1 Ñ B D2 6 10 11 M1 अ(Ñ1 illeg after अ up to भे [see var] in [b])तुल, D1 3 T2 3 M3 अगमद्, D5 G1 अभजद् (for अलभद्) —[b]) Ś1 Ñ1(illeg) D2 10 स लेभे, D11 सुनाभ (for विपुल) Ñ2 B1 2 4 D6 लेभे साधुशिलोच्चय, B3 लेभे गिरिवरात्मज —[c]) Ñ2 B D6 प्रभु (for पति) —[d]) D11 तुष्ट- (for -तुष्ट) D1 3 शचीपति (for शतक्रतुम्)

129 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 122 and 165 —[a]) Ś1 D10 सोपि, Ñ2 D3 6 स तु, B स तैर्, D1 अनु-, D2 11 स हि (for स व) —[b]) Ś1 Ñ1 B4 D10 11 तत, T3 सदा (for तदा) ❀ Cr तदा तस्मिन्काले स्वस्थोऽभूदित्यर्थः । अवस्थितस्तथेति पाठ ❀ —After 129[ab], Ñ2 B D6 ins, while D1-3 11 ins only colophon after 129

62* देवता सिद्धगन्धर्वा यथागतमपूजयन् ।

Colophon

[Ñ2 D6 यथागति ययुर्दिव, B1 साधु साध्वित्यपूजयन् (for the post half) —*Kānda name* D1 किष्किधा —*Sarga name* Ñ2 B1 4 सुनाभोद्गम, B2 सागरक्रमणे सुनाभोद्गम, B3 सुनाभोद्गमन, D1-3 11 सुनाभदर्शन (D2 °न), D6 सुनाभवत्र —*Sarga no* (figures, words or both) B1 D2 11 om, Ñ2 B2-4 D6 7, D1 41, D3 2]

—Ñ2 B D6 om 129[cd]. —[c]) D3 तु (for च) T3 समुत्पत्य (for मुहूर्तेन) —Ñ1 illeg for [d] —[d]) Ś1 D10 व्यतिक्रा(Ś1 °क्र)म्य च (for व्यतिचक्राम) —After 129, T2 G1 M1 ins, while D8 ins after 130[ab]

63* त प्रयान्त समुद्वीक्ष्य आकाशे मारुतात्मजम् ।

[M1 transp त and प्रयान्त D8 (to avoid hiatus) ह्याकाशे (for आ°)]

130 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 —[a]) T1 च (for स) D10 om सगन्धर्वा —After 130[ab], D8 ins 63* —Ñ1 illeg up to नाग in [d]. —[d]) Ś1 D2 10 नाम, D1-3 11 देव- (for नाग-)

.5. 6 3 / .5 1. 138 / .4. 62 13

अयं वातात्मजः श्रीमान्प्लवते सागरोपरि ।
हनूमान्नाम तस्य त्वं मुहूर्तं विघ्नमाचर ॥ १३१
राक्षसं रूपमास्थाय सुघोरं पर्वतोपमम् ।
दंष्ट्राकराल पिङ्गाक्षं वक्त्रं कृत्वा नभःस्पृशम् ॥ १३२
बलमिच्छामहे ज्ञातुं भूयश्चास्य पराक्रमम् ।
त्वां विजेष्यत्युपायेन विषादं वा गमिष्यति ॥ १३३
एवमुक्ता तु सा देवी दैवतैरभिसत्कृता ।
समुद्रमध्ये सुरसा बिभ्रती राक्षसं वपुः ॥ १३४
विकृतं च विरूपं च सर्वस्य च भयावहम् ।
प्लवमानं हनूमन्तमावृत्येदमुवाच ह ॥ १३५
मम भक्षः प्रदिष्टस्त्वमीश्वरैर्वानरर्षभ ।
अहं त्वां भक्षयिष्यामि प्रविशेदं ममाननम् ॥ १३६
एवमुक्तः सुरसया प्राञ्जलिर्वानरर्षभः ।
प्रहृष्टवदनः श्रीमानिदं वचनमब्रवीत् ॥ १३७

131 For sequence in Ñ2 B D6, cf v 1 70 —[a]) Ñ2 B D6 वायुसुत (for वातात्मज) —[b]) G2 M2 क्रमते (for प्लवते) D1 3 सागर हरि (for °रोपरि) Ñ2 B D6 लघयिष्यति सागर —[c]) M2 तस्मात् (for तस्य) —[d]) B1 गच्छते (for मुहूर्तं) G1 damaged for विघ्नमाचर

132 For sequence in Ñ2 B D6, cf v 1 70 Ñ1 T3 M2 om 132 —[a]) B2 3 राक्षसी (B1 °सीं) (for राक्षसं) B1 तनुम् (for रूपम्) D10 आदाय (for आस्थाय) —[b]) B4 सुघोरा (for सुघोरं) D6 पर्वतोत्तम B1 2 सुघोरा पर्वतोपमा, B3 सुघोरा पर्वतोपमा —[c]) B1 2 D6 11 -कराल, B3 -कराला (for कराल) B3 पिङ्गाक्षीं (for °क्ष) —[d]) B3 रक्त (for वक्त्र) Ś1 B2 D10 11 नभ स्पृशत्, D5 T2 G3 M3 °सम (for नभ स्पृशम्) ॥ Ct नभ स्पृशमिति पुस्त्वमार्षम्। वक्त्रशब्दोऽर्धर्चादिर्वा ॥

133 For sequence in Ñ2 B D6, cf v 1 70 —[a]) Ñ1 T3 G2 वयम्, Ck t as in text (for बलम्) D11 इच्छाम्यह (for °महे) —[b]) T1 [श्र]पि (for [श्र]स्य) —For 133[ab], Ñ2 B D6 subst

64* बल विज्ञातुमिच्छाम सत्त्व चास्य महात्मन ।

[B3 अल (for बल) B2 च ज्ञातुम्, B4 तु ज्ञातुम् (for विज्ञातुम्)]

—D11 om 133[c]–134 —[c]) Ś1 B3 D2 10 G2 किं करिष्य त्युपाय वा, Ñ B1 2 4 D1 - 6 क (D1 3 कि) भजिष्यत्युपाय वा

134 For sequence in Ñ2 B D6, cf v 1 70 D11 om 134 (cf v 1 133) —[a]) B1 2 D2 M1 उक्त्वा (for उक्ता) D10 om तु (suom) —[b]) Ś1 D2 5 G1 2 M2 देवतैर् (sic) (for दै°) Ś1 B3 4 D5 10 G1 M1 अपि (for अभि-) D2 अभिसत्कृता, D3 °पूजिता (for °सत्कृता) D1 8 देवैरपि सुपूजिता (D8 च सत्कृता), T3 देवैरप्यपराजिता —G3 damaged for [c] except सा —[c]) Ñ1 illeg from र up to वान in 136[b] Ñ2 B D6 सरमा, D1 सरमा, G2 M2 सहसा (for सुरसा) —[d]) D1 3 धारयद् (for बिभ्रती) Ś1 D3 10 राक्षसी- (for °सं) D2 transp बिभ्रती and राक्षस Ñ2 B D6 धारयद्रा (Ñ2 B1 °त्रा)-क्षसीं तनु

135 For sequence in Ñ2 B D6, cf v 1 70 Ñ1 illeg for 135 (cf v 1 134) —[a]) B3 विक्रम (for विकृत) D1 तु (for च) D2 विलिम्प, D11 वल° (for च विरूप) —[b]) Ñ2 B D6 घोरा रूप, D1 सर्वस्यापि, M2 सर्वेषा च (for सर्वस्य च) —After 135[ab], G2 ins 67* —T1 damaged for 135[c]–136[b] —[d]) D11 आवृत्य, G2 जास्य च (for आवृत्य) M2 [प]त्रिम् (for [इ]दम्) D10 च (for ह) Ñ2 B D6 स (B1 स)मावेदमब्रवीत्

136 For sequence in Ñ2 B D6, cf v.1 70 Ñ1 illeg up to वान in [b] (cf v 1 134) T1 damaged for 136[ab] (cf v 1 135) —[a]) Ś1 D2 10 भक्ष्यभूत, Ñ2 B D1 6 7 T2 M1 मम भक्ष्य, D11 भक्ष्यभूत (for मम भक्ष) Ś1 B1 (after corr in marg as in text) D2 5 M2 प्रविष्टस्, G1 3 प्रतिष्टम् (corrupt) (for प्रदिष्टस्) —[b]) G2 अमरैर् (for ईश्वरैर्) Ñ1 D1 2 11 वान (Ñ1 [illeg])रर्षभ (for °भ) Ñ2 B D6 सेन्द्र सुरगण कपे —[c]) D1 transp अहं and त्वा Ñ2 B1 2 4 D6 छाया गृह्णामि (D6 °ति) भूताना, B3 इह गृह्णामि दूताना —[d]) G1 प्रविश त्व (for प्रविशेद) D11 त्वमानन (for मम°). —After 136, D7-9 G2 M1 ins repeating them after 67*, while D5 T G1 3 M2 3 cont after 67*

65* वर एष पुरा दत्तो मम धात्रेति सत्वरा ।
व्यादाय वक्त्र विपुल स्थिता सा मारुते पुर ।

[(l 1) M1 (first time) एव (for एष) —(l 2) T1 G3 (first time) विदाय (for व्यादाय). D5 7-9 (D7-9 second time) G1 उन्नत् (for विपुल) T2 G2 (both times) 3 विपुल वक्त्र (by transp) D7 9 (both first time) G2 (both times) पुरा (for पुर)]

137 For sequence in Ñ2 B D6, cf v 1 70 —[a]) D6 उक्ते, D11 उक्त (for उक्त) D1 सरमया (sic) (for सुरसया) —[b]) Ś1 D10 वाक्यमब्रवीत, D8 G1 M1 पवना त्मज (for वानरर्षभ) D7 9 प्रहृष्टवदनोऽब्रवीत् —Ś1 D7 9 10 om 137[cd] —[c]) Ñ1 B1 3 4 D2 11 विषण्णवदन, Ñ2 B2 D3 6 विवर्ण°, D1 विशीर्ण° (for प्रहृष्टवदन) D1 धीमान्, D3 भूत्वा (for श्रीमान्) —[d]) Ñ1 D1 3 T3 सुरसा (D1 °मा) वाक्यमब्रवीत्

रामो दाशरथिर्नाम प्रविष्टो दण्डकावनम् ।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा वैदेह्या चापि भार्यया ॥ १३८
अस्य कार्यविपक्तस्य बद्धवैरस्य राक्षसैः ।
तस्य सीता हृता भार्या रावणेन यशस्विनी ॥ १३९
तस्याः सकाशं दूतोऽहं गमिष्ये रामशासनात् ।
कर्तुमर्हसि रामस्य साह्यं विषयवासिनि ॥ १४०
अथवा मैथिलीं दृष्ट्वा रामं चाक्लिष्टकारिणम् ।
आगमिष्यामि ते वक्त्रं सत्यं प्रतिशृणोमि ते ॥ १४१
एवमुक्ता हनुमता सुरसा कामरूपिणी ।
अब्रवीन्नातिवर्तेन्मां कश्चिदेष वरो मम ॥ १४२

G 5 6 14
B 5 1 149
L 4 62 24

---

138 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 —^{a}) Ñ2 B D1 3 6 T1 3 G2 श्रीमान् (for नाम) —^{b}) Ś1 Ñ B D1-3 6 8 10 11 दडक (for दण्डका-) —^{d}) D8 T3 G1 M1 सीतया (for वैदेह्या) D2 [भ्र]पि च (by transp), D6 T1 G2 3 M2 चैव, M1 सह (for चापि) G3 सीतया (for भार्यया) Ñ2 B D6 पत्न्या च सह सीतया

139 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 G3 om. 139–142^{b} —^{ab}) Ñ1 तस्य, D1 5 T1 3 G1 2 Cv r g k अन्य- (for अस्य) ❀ Cm अस्येति पाठ ❀ D1 कार्ये (for कार्य-) Ś1 Ñ2 B1 2 4 D2 6 10 11 जनस्थाननिमित्त च, D3 अन्यकार्यविमुक्तस्य (for ^{a}) D6 -वैरेण (for -वैरस्य) D1 रक्षसा (for राक्षसैः) B3 तस्मिन्निवसतस्तस्य जटावल्कलधारिण —^{c}) Ñ1 सा तु, M1 तत (for तस्य) Ś1 D1 10 T2 M2 transp सीता and भार्या G1 रक्षमापहृता भार्या —^{d}) Ñ1 बलीयसा, T3 °न (for यशस्विनी) —For 139^{cd}, Ñ2 V2 B D6 subst

66* जहार भार्यां वैदेहीं रावणो राक्षसाधिप ।

[B3 पत्नी रामस्य (for भार्यां वैदेहीं) V2 B3 रावणो नाम (V2 [illegible] [damaged]) राक्षस (for the post half)]

140 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 G3 om 140 (cf v l 139) —^{a}) Ś1 D10 सकाशे, D2 11 समीपे (D11 °प) (for सकाश) Ñ2 B D6 यास्यामि, T2 °य (for दूतोऽह) —^{b}) Ñ2 B D6 दूतोह (for गमिष्ये) Ś1 D2 10 11 गच्छामि नृपशासनात्, Ñ1 गमिष्यामि तदाज्ञया —^{c}) Ś1 D2 10 11 सा त्वम् (for कर्तुम्) —^{d}) Ñ2 B1 (before corr as in text) 2 4 सख्य, D2 11 नित्या (for साह्य) B3 सदा विनयवादिनि ❀ Cv विषयवासिनी रामराज्यवासिनी । सर्व हि जगत्तस्य राज्यमिति भाव ।, Cr g विषयवासिनी रामराज्यवासिनी (Cr इक्ष्वाकूणामिय भूमि सशैलवनकाननेत्युक्तत्वात्सर्वदेशस्यापि रामविषयत्वम्) ।, Cm विषयवासिनि रामराज्यवासिनि । त्रैलोक्यनाथत्वाद्रघुनाथस्येति भाव ।, Ck विषयवासिनीति । 'इक्ष्वाकूणामिय भूमि सशैलवनकानने' इत्युक्त सर्वमपि रामदेशवर्ती यतोऽत साह्य कर्तुमर्हसीति ।, Ct विषयवासिनीति । तस्य सर्वाधिपतित्वात् ❀

141 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 G3 om 141 (cf v l 139) —Ñ2 illeg up to चाक्लि in ^{b} —^{a}) B1 2 4 D6 सह तु (B4 च, D6 हि), B3 अथ च (for अथवा) —^{b}) Ś1 D10 रामस्याक्लिष्टकर्माण —D6 om. (hapl) 141^{d}–143^{c} —^{d}) D2 परि- (for प्रति-) D3 [अ]ह (for ते) Ñ2 B सत्यमेतद्ब्रवीम्यह (B3 °मि ते)

142 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 —G3 om 142^{ab} (cf v l 139) D6 om 142 (cf v l 141) —^{a}) B1 2 D2 उक्त्वा (for °क्ता) —^{b}) D1 सरसा (for सु°) B3 -चारिणी (for रूपिणी) —D3 om 142^{c}–143^{d}. G1 reads 142^{cd} after l 2 of 67* —^{c}) B3 सात्रवीत्, G1 हनूमन् (for अब्रवीत्) Ś1 D2 8 10 11 T3 G2 M3 Cm -वर्तत, Ñ2 B1 2 4 -वर्तेते, B3 -वृत्ताश्च, G1 3 -वर्तेमां, M1 -वर्तेथा, Cmp as in text (for -वर्तेन्मा) —^{d}) D1 तव (sic) (for मम) Ś1 D2 10 11 किंचिद्वा वानरोत्तम, Ñ1 कश्चिदि [illegible] ति मे वर, Ñ2 B1 2 4 कैचिदेतन्मुख मम, B3 केचिदेत मुख मम ❀ Cv नातिवर्तेन्मामप्रविश्य न गच्छेत् । अत पर (त) प्रयान्तमित्यादिश्लोक प्रायिक इति न श्रद्धेयम् । एप च शोधिताशोधितकोशमातृत्वात् ।, Cr नातिवर्तेन्मामिति वा पाठ । तदानीं परस्मैपदमार्षम् ।, Cg नातिवर्तेन्मा ममाननम प्रविश्य न गच्छेत् । अतिवर्तेदित्यत्र परस्मैपदमार्षम् । अत्रेति करण द्रष्टव्यम् । अब्रवीन्नातिवर्तेन्मा कश्चिदेप वरो ममेत्यस्यानन्तर "तद्दृष्ट्वा व्यादित वक्त्र वायुपुत्र सुबुद्धिमानि" त्यादिश्लोका द्रष्टव्या । मध्ये त प्रयान्तमित्यादय केचन श्लोका प्रक्षिप्ता असङ्गताश्च । शतयोजनायतत्वे वानरलङ्घनासिमिश्च ज्ञात स्यादिति विरोधात् । त इमे प्रक्षिप्ता श्लोका —त प्रयान्त समु°, बल जिज्ञास°, प्रविश्य व°, वर एप पु°, व्यादाय वि°, एवमुक्त सु°, अब्रवीत्कु°, इत्युक्त्वा सु°, दशयोजन°, त दृष्ट्वा मेघ°, चकार सु°, हनूमास्तु त°, चकार सुरसा व°, बभूव हनु°, चकार सुरसा व°, तथैव हनु°, चकार सुरसा व°, हनुमानचल°, चकार सुरसा वक्त्र शतयोजनमायतम्" इति ।, Ck क्वचिदपि नातिवर्तेतेत्यभक्षितो न गन्तुमीत्यर्थ ।, Ct कश्चिदपि मा नातिवर्तेदभक्षितो न गच्छेदित्यर्थ । परस्मैपदमार्षम् ❀ —After 142, D5 7–9 T G3 M ins, G2 ins after 135^{ab}, while G1 ins l 1–2 after 142^{ab} and l 3 after 142^{cd}

67* त प्रयान्त समुद्वीक्ष्य सुरसा वाक्यमब्रवीत् ।
बल जिज्ञासमाना सा नागमाता हनूमत ।
प्रविश्य वदन मेऽद्य गन्तव्य वानरोत्तम ।

[(l 1) G3 स, M2 तत, Ck t as above (for त) D5 8 9 प्रयात (for °न्त) —(l 2) D8 जिज्ञासयन्ती (for °माना). D5 T1 3 G1 M 3 (for सा) ❀ Cr जिज्ञासमाना हनूमत इच्छा पर प्रविश्य वदन मेऽद्य गन्तव्य वानरोत्तम । एप एव पुरा दत्तो मम धात्रेति सवत्रेति पाठ. [illegible] —(l 3) D7 9 Ct निविश्य, Cr l as above (for प्र°)]

G 5 6 15 B 5 1 152 L 4 62 25

एवमुक्तः सुरसया क्रुद्धो वानरपुंगवः ।
अब्रवीत्कुरु वै वक्त्रं येन मां विषहिष्यसे ॥ १४३

इत्युक्त्वा सुरसां क्रुद्धो दशयोजनमायतः ।
दशयोजनविस्तारो बभूव हनुमांस्तदा ॥ १४४

तं दृष्ट्वा मेघसंकाशं दशयोजनमायतम् ।
चकार सुरसाप्यास्यं विंशद्योजनमायतम् ॥ १४५

हनुमांस्तु ततः क्रुद्धस्त्रिंशद्योजनमायतः ।
चकार सुरसा वक्त्रं चत्वारिंशत्तथोच्छ्रितम् ॥ १४६

बभूव हनुमान्वीरः पञ्चाशद्योजनोच्छ्रितः ।
चकार सुरसा वक्त्रं षष्टियोजनमायतम् ॥ १४७

तथैव हनुमान्वीरः सप्ततिं योजनोच्छ्रितः ।
चकार सुरसा वक्त्रमशीतिं योजनायतम् ॥ १४८

—Thereafter D5 T G1 3 M2 3 cont, while D7-9 G2 M1 repeat 65* and G2 alone repeats l 3 of 67*

143 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 D6 om. 143[abc] (cf v l 141) D3 om 143 (cf v l 142) —[a]) D1 सुरमया (for °सया) —[c]) Ś1 B1 कुरु वक्त्र त्व (B1 तु), Ñ B2 4 कुरु तद्वक्त्रं, B3 कुत्रचिद्वक्त्र, D1 G3 कुरु ते वक्त्र, D10 कुरु वक्त्र त्वं (for कुरु वै वक्त्र) —[d]) Ś1 D2 10 11 निगलि (D11 °रि) ष्यसि, Ñ1 D7 9 विसहिष्यसि (D9 °ति), Ñ2 B भक्षयिष्यति (B1 [marg also] 3 4 °सि), D1 विनशिष्यसि, D5 विपहिष्यसि, T3 विसहिष्यसे, Cr m g as in text (for विषहिष्यसे) —After 143, B2 ins

68* इत्युक्त्वा सुरसा चक्रे दशयोजनकं वपु ।

144 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 —[a]) D1 11 T2 [उ]क्ता (for [उ]क्त्वा) Ś1 D2 5 11 T2 सुरसा वक्त्रं (D5 T2 क्रुद्धा), D1 सरमा वक्त्र, Cg as in text (for सुरसा क्रुद्धो) D3 एवमुक्ता सुरसास्य —[b]) Ñ2 B D6 त्रिंशद्- (for दश-) B3 D2 5 T2 G1 3 आयत, D7 9 Ck t आयतां, Cr g as in text (for आयत) Ś1 D1 3 10 11 चकार दशयोजन —[d]) Ś1 D10 कपि, D5 तथा (for तदा) Ñ2 B1 2 4 D6 बभूव पवनात्मज, B3 ह्यभवन्मारुतात्मज, D2 11 बभूव स महाकपि, D7 9 हनुमानभवत्तदा

145 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 D5 7 9 om (hapl) 145[ab] For 145–150[b], Ñ2 B D6 subst 69* —[a]) Cg त (as in text), Ct तद् D8 गिरिसकाश (for मेघ°) —[b]) Cg as in text, Ct त्रिंशद्- (for दश-) D2 11 उच्छ्रित (for आयतम्) —[c]) D1 10 सुरमा (for °सा) Ś1 D2 10 11 T2 Cr वक्त्र, T3 ह्यास्य, M3 Cg चास्य, Cv k t as in text (for [अ]प्यास्य) —[d]) D11 आयता (for °तम्) Ś1 D10 षष्टियोजनविस्तृत, D1 3 भीम त्रि (D3 त्रि) शतियोजन, D2 चत्वारिंशत्तदायत ❀ Cv r अत पर, "हनूमांस्तु त°, चकार सुरसा व°, बभूव हनु°, चकार सुरसा व°, तथैव हनु°, चकार सुरसा व°, हनू (Cr °नु) मा°, चकार सुरसा वक्त्र शतयोजनमायतमित्येते श्लोका प्रायेण पुस्तकेषु लेखकप्रमादात्पतिता (Cr °योजनमायतमित्येष पाठक्रम केषुचित्कोशेषु प्रमादात्पतित)। Ck चकार सुरसाप्यास्यं विंशद्योजनमायतमित्यनन्तर तद्दृष्ट्वा व्यादित त्वास्यमिति पाङ्क्त । इदमतिसुश्लिष्टप्रक्षेपस्थलम् । अत एवात्रात पर "हनुमांस्तु … … त्रिंशद्योजनमायत" इत्यादि 'शतयोजनमायतम्' इत्यन्तमनेकश्लोकान्प्रक्षिपन्ति । भाग्यमस्माकम् । शतयोजने समाप्ता किल सहस्रयोजनमायत इत्यनुक्त्वा ।, Ct "चकार सुरसाप्यास्य विंशद्योजनमायतम्" इत्यनन्तरम्, तद्दृष्ट्वा व्यादित त्वास्यमिति प्राचीन पाठ । अत्र 'तद्दृष्ट्वा मेघ°, हनुमा°, चकार सु°, बभूव हनु°, चकार सुर°, तथैव हनु°, चकार सुर°, हनूमाननल°, चकार सुरसा वक्त्रं शतयोजनमायतम्' इति श्लोकास्तु प्रक्षिप्ता इति कतक ❀ —After 145, T3 M3 ins the line of 150[ab] (with v l ता, विस्तृतास्या तु and सुबुद्धिमान्)

146 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 For subst in Ñ2 B D6, cf v l 145 and 150 Ś1 Ñ1 D3 7 9 om (hapl) 146–149 D10 om (hapl) 146–147 D2 om (hapl) 146 —[a]) D11 च (for तु) G3 सुसक्रुद्धस, Cv r g k as in text (for तत क्रुद्धस) T2 बभूव हनुमान्वीरो, G1 M1 तत पर हनूमांस्तु —[b]) D1 उच्छ्रित, D11 G2 3 आयत, Cv r g k as in text (for आयत) —[c]) D1 सरमा (for सुरसा) G1 [अ]प्यास्य, Cv r g k as in text (for वक्त्रं) —[d]) D1 11 तदाय (D11 °यु) त, T2 तथैव च, G1 तथायत, M1 ततोच्छ्रित, Cv g k as in text, Cr °त्तर (for तथोच्छ्रितम्).

147 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 For subst in Ñ2 B D6, cf v l 145 and 150 Ś1 Ñ1 D3 7 9 10 om 147 (cf v l 146) —[c]) D1 सरमा (for सुरसा) —[d]) Cv r षष्टिं, Cg k as in text (for षष्टि-) D5 8 T2 3 G3 M1 Cr k उच्छ्रितं, Cv g as in text (for आयतम्)

148 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 For subst in Ñ2 B D6, cf v l 145 and 150 Ś1 Ñ1 D3 7 9 om 148 (cf v l 146) —[a]) D1 2 11 बभूव (for तथैव) D1 2 11 क्रुद्ध, D10 कुर्वन् (for वीर) —[b]) D1 2 5 T सप्ततिर्, G2 3 M2 3 सप्तति-, Cv g °ती, Cr k as in text (for सप्तति) ❀ Cr सप्ततीयोजनोच्छ्रित इत्यादिषु दीर्घ आर्ष ❀ —D10 om (hapl) 148[c]–149[b]. —[c]) D1 2 11 प्रसार्य (for चकार) D1 सरमा (for सुरसा) —[d]) D1 5 T1 2 G2 3 M Ck अशीति-, D2 11 T3 अशीतिर्, Cr as in text, Cg °ती (for अशीति) D8 Cg k -[उ]च्छ्रित, Cv r as in text (for -[आ]यतम्) G1 योजनाशीतिमायत

हनूमानचलप्रख्यो नवतिं योजनोच्छ्रितः ।
चकार सुरसा वक्त्रं शतयोजनमायतम् ॥ १४९
तद्दृष्ट्वा व्यादितं त्वास्यं वायुपुत्रः स बुद्धिमान् ।
दीर्घजिह्वं सुरसया सुघोरं नरकोपमम् ॥ १५०

स संक्षिप्यात्मनः कायं जीमूत इव मारुतिः ।
तस्मिन्मुहूर्ते हनुमान्बभूवाङ्गुष्ठमात्रकः ॥ १५१
सोऽभिपत्याशु तद्वक्त्रं निष्पत्य च महाजवः ।
अन्तरिक्षे स्थितः श्रीमानिदं वचनमब्रवीत् ॥ १५२

G 5 6 26
B 5 1 157
L 4 62 31

149 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 For subst in Ñ2 B D6, cf v l 145 and 150 Ś1 Ñ1 D3 7 8 om 149, D10 om 149[ab] (cf v l 146 and 148 respy) —[a]) D1 2 11 बभूव स(D1 स बभूव) गिरिप्रख्यो, D6 Ck हनुमाननलप्रख्यो —[b]) D1 2 6 T नवतिर्, D11 G2 3 M2 3 Cv r g नवती-, Ck as in text (for नवतिं) —[c]) D1 10 स(D10 सु)रसा (for सुरसा) —[d]) D2 शत (for शत-)

150 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 —[a]) Ś1 D2 7–11 T1 G2 M1 2 त, Cr m g k t as in text (for तद्) Ś1 व्यादित दृष्ट्वा (sic), D1–3 11 व्यायत वक्त्र, D10 T1 3 व्यादित वक्त्र, Cr m g k t as in text (for व्यादितं त्वास्यं) Ñ1 तद्दृष्ट्वा व्या तमा ॰ (illeg) ꣥ Cr व्यादितम् । इडागमस्त्वार्ष । अतिविवृत त्वास्यम् ।, Ck व्यादितमिति । व्यात्तमिति यावत । सुरसया व्यादितमुच्यमानविशेषणमास्य दृष्ट्वेत्यन्वय ।, Ct व्यादित व्यात्तम् । दीर्घजिह्वत्वादिगुणविशिष्ट व्यात्त तत्तस्या आस्य दृष्ट्वेत्यन्वय ꣥ —D11 om (hapl) 150[b]–152[a] —[b]) Ñ1 illeg for वायुपुत्र Ñ1 [ऽ]ति, D3 6 T2 M Cg सु-, T1 तु (for स) Ś1 D2 10 T3 शतयोजनमायत —For 145–150[ab], Ñ2 B1–3(l 1 only) 4 D6 subst

69* त दृष्ट्वा सुमहद्रूप राक्षसी घोरदर्शना ।
चकार सुरसा वक्त्र दशयोजनमायतम् ।
ता दृष्ट्वा दशविस्तारा सोऽभूद्विंशतियोजन ।
दृष्ट्वा विंशतिविस्तार सा त्रिंशद्योजनाभवत् ।
त्रिंशद्योजनिका दृष्ट्वा चत्वारिंशद्गतो ह्यसौ । [5]
चत्वारिंशद्गत दृष्ट्वा सा तु पञ्चाशत गता ।
स ता पञ्चाशत दृष्ट्वा षष्टियोजनिकोऽभवत् ।
षष्टियोजनिका दृष्ट्वा सोऽभूत्सप्ततियोजन ।
सप्तति तु च त दृष्ट्वा अशीत्येव स्थिता हि सा ।
अशीतिका तु ता दृष्ट्वा सोऽभून्नवतियोजन । [10]
नवति योजन दृष्ट्वा सोऽभवच्छतयोजन ।
शतयोजनविस्तार त दृष्ट्वा राक्षसी तत ।
चकार सुरसा वक्त्र शतयोजनमायतम् ।
अल रोदेन भवत प्रविशस्वोदर मम ।

[B4 transp l 1–2 and l 3–4 —(l 1) B3 तद (for त) D6 मा (for सु-) B1 2 (before corr) 3 त्रिंशद्योजनायत (for the post half) B2 reads from राक्षसी up to l 7 in marg —(l 2) Ñ2 B4 (due to l transp) D6 om from the post half up to दृष्ट्वा in l 5 B1 om (hapl) from the post half up to the prior half of l 13 —(l 3) B4 न दृष्ट्वा दशविस्तार माभूद्विंशतियोजना —(l 4) B4 दृष्ट्वा विंशतिविस्तारा स त्रिंशद्योजनायत —(l 5) Ñ2 B4 D6 च योजन (for गतो ह्यसौ) —(l 6) Ñ2 B4 D6 च ता (for गत) Ñ2 B4 D6 सोऽभूत्पञ्चाशयोजन (B4 °दायत, D6 °योजन) (for the post half) —(l 7) l 7 (sic) Ñ2 B4 D6 न तु, B2 गता (for स ता) Ñ2 B4 D6 सा षष्टियोजनान्यभूत् (for the post half) —After l 8, Ñ2 ins a line mostly illeg —(l 9) D6 चैव तद् (for तु च त) Ñ2 ततस्तु सुरसा नाना (for the prior half) Ñ2 साशीति (for अ°) —(l 10) D6 हि (for तु) —For l 11–12, Ñ2 B4 D6 subst

69(A)* नवति योजन दृष्ट्वा विस्तार राक्षसी तत ।

—(l 13) Ñ2 illeg for चकार —Ñ2 B1 D6 om l 14 B2 reads l 14 in marg]

—D5 M2 om 150[cd] —[c]) Ś1 Ñ2 B1 2(also *sup lin*) 3 4 D2 6 10 T3 दीप्त- (for दीर्घ-) D1 10 स(D10 सु)रमया (for सुरसया) —[d]) Ś1 D2 10 तद्घोर, D7–9 सुभीम (for सुघोर) D1 3 पातक- (for नरक-) Ñ1 सुघोरनिरयोपम, Ñ2 B D6 विलोक्य निरयोपम

151 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 D11 om 151 (cf v l 150) —[a]) B4 om स (subm) Ś1 समुत्क्षिप्य, D2 समाक्षिप्य, D5 स सक्षिप्त-, T1 G1 2 सक्षिप्य च, T2 M3 सु° (for स सक्षिप्य) Ñ1 तत सक्षिप्य कायं स —D8 T1 G3 M om 151[bc] —[b]) Ñ1 D1 3 जीमूतमिव मारुत (Ñ1 वानर) —[c]) D2 भगवान (for हनुमान) G1 तन्मुहूर्ते तु सुमहान —[d]) M3 -मात्रत (for °क) ꣥ Cg प्रकृत विलिख्यते । तद्दृष्ट्वा व्यादित त्वास्य वायुपुत्र सुबुद्धिमान । सुसक्षिप्यात्मन काय बभूवाङ्गुष्ठमात्रक इति ꣥

152 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 D11 om 152[a] (cf v l 150) Ñ2 illeg up to च in [b] Ñ1 illeg up to निष्पत्य in [b] —[a]) D5 G [ऽ]भिपत्याशु, D7–9 °द्याथ, T3 °त्याथ (for °त्याशु) B1 3 महद्वक्त्र, B2 4 D6 महावक्त्रे (for [आ]शु तद्वक्त्र) —[b]) Ś1 D10 निष्क्रम्यास्यान्, B1 निष्पीड्य च, B2 निष्पा(*sup lin* °त्)य च, B3 D3 11 निपत्य च, M1 सनिपत्य (for निष्पत्य च) D7–9 T1 G2 महाबल (for °जव) —[c]) B3 D2 3 11 अतरिक्ष (for °रिक्षे) T3 धीमान (for श्री°) —[d]) Ñ1 D1–3 10 11 T1 2 M2 प्रहसन्निदम्, Ck t as in text (for इद वचनम्)

सिंहकुञ्जरशार्दूलपतगोरगवाहनैः ।
विमानैः संपतद्भिश्च विमलैः समलंकृते ॥ १५९

वज्राशनिसमाघातैः पावकैरुपशोभिते ।
कृतपुण्यैर्महाभागैः स्वर्गजिद्भिरलंकृते ॥ १६०

वहता हव्यमत्यन्तं सेविते चित्रभानुना ।
ग्रहनक्षत्रचन्द्रार्कतारागणविभूषिते ॥ १६१

महर्षिगणगन्धर्वनागयक्षसमाकुले ।
विविक्ते विमले विश्वे विश्वावसुनिषेविते ॥ १६२

देवराजगजाक्रान्ते चन्द्रसूर्यपथे शिवे ।
विताने जीवलोकस्य वितते ब्रह्मनिर्मिते ॥ १६३

बहुशः सेविते वीरैर्विद्याधरगणैर्वरैः ।
कपिना कृष्यमाणानि महाभ्राणि चकाशिरे ॥ १६४

G 5 7 63
B 5 1 171
L 4 62 48

159 T3 om 159, T1 missing (for both, cf v l 158) —^{ab}) B4 सिंहशार्दूलतुरग- (for ^{a}) Ñ2 B1-3 D3 -तुरग, B4 -कुंजर, D1 -तुरग, G2 पतग-, Ck t as in text (for पतग) D6 -वानरै (for -वाहनैः) Ś1 D2 10 11 सिंहशार्दूलगरुडैस्तुरगोरगवारणै (Ś1 °नैः) —^{c}) D6 विताने (for विमानैः) D1 8 संपतद्भिश्च विविधैर् (D8 °मलैर्) —^{d}) Ś1 Ñ B D2 3 6 10 11 विविधैः, D1 8 विमानैः (for विमलैः) Ś1 Ñ1 B2 D1 3 10 समलंकृत (B2 °ते) —After 159, D2 11 ins

74* वज्राशनिसमापाते शक्रचापनिभूषिते ।

160 T3 om 160, T1 missing (for both, cf v l 158) B3 om 160^{ab} Ñ2 B1 2 4 D6 read 160^{ab} after 78* —^{a}) Ś1 Ñ1 B4 D1 3 10 निपातैश्च, Ñ2 B1 2 D2 11 -निपाताश्च (B2 D2 11 °च), D6 -निपातश्च, T2 समाधृतैः, G3 -समापातैः (for -समाघातैः) —^{b}) B4 पादपैर् (for पावकैर्). Ś1 Ñ1 D1 3 10 उपशोभित, D5 उपसेविते, D7 9 इव शोभिते (for उपशोभिते) B1 शायकैरुपसेविते —After 160^{ab}, D2 11 ins

75* आयाते देवसेनाना देवराज इव व्रजन् ।
[Cf l 3 of 42*]

—^{c}) B3 महा- (for कृत) —^{d}) Ñ2 B3 4 D6 स्वर्गवद्भिर् (for °जिद्भिर्) D1 3 G3 अलंकृत, D7-9 अधिष्ठि(D8 °ष्ठि)ते (for अलंकृते) Ś1 Ñ1 D10 समाच्छे(Ñ1 * [illeg])द्भिरलंकृत, B1 2 D11 स्वर्गवद्भिरलंकृते ꣸ Cv g वज्राशनिसमाघातैः पावकैर्वज्राशनिसमाघातहेतुभिर्जातैः पावकैः ।, Cr m वज्राशनिसमाघातैर्वज्राशन्योः समस्तुल्य आघातोऽभिघातो येषां तैः पावकैः ।, Ck t वज्राशनिसमस्पर्शैस्तत्तुल्यप्राणहरैः पावकैः पद्माग्निभिः (Ct °भिरित्र स्वर्गजिद्भिरधिष्ठिते। 'समाघातैः' इति पाठे ताभ्यां तुल्य आघातोऽभिघातो येषां तैरित्यर्थः) ꣸

161 T1 om 161, T1 missing (for both, cf v l 158) —^{a}) Ś1 B3 4 D10 G2 M1 3 हव्य(Ś1 °वि)मत्यर्थं, D2 11 हुतमत्यत, D3 हव्यमत्यत, D6 हव्यमात्यत (for हव्यमत्यन्त) —^{b}) Ś1 Ñ1 B1 D1 3 10 सेवित (for °ते) ꣸ Ck t पद्माग्निभिनोऽयमग्नि(Ck °य पावक)श्चित्रभानुः ꣸ —After 161^{ab}, Ñ2 B D6 ins l 5 of 42* —^{c}) Ś1 Ñ2 B1 2 4 D1 3 6 10 ग्रहचन्द्रार्कनक्षत्र- —^{d}) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 विराजित (D2 11 °ते), Ñ2 B D6 निषेविते (for -विभूषिते) —After 161, T2 ins the line of 159^{ab} (var -सेविते for -वाहनैः)

162 ^{a}) Ñ2 B D6 -देव- (for -गण) —^{b}) Ś1 D10 -पक्षि- (for -यक्ष-) Ś1 Ñ1 D1 3 10 समाकुल (for °ले) Ñ2 B2 3 D6 -यक्षराक्षससेविते, B1 4 -पक्षि(B4 यक्ष)राजनिषेविते —After 162^{ab}, Ñ2 B D6 ins l 3 of 42* Ñ2 B D6 om 162^c-164^b —^{c}) D2 11 श्वेते (for विश्वे) Ś1 Ñ1 D1 3 10 विविक्त विमल दिव्य(Ñ1 D1 3 विश्व) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 3 10 -निषेवित (for °ते) ꣸ Cv g विश्वे विश्वगते (Cg व्यापक इत्यर्थः)।, Cr विश्वो विश्वतीति विश्वो व्यापक इत्यर्थः।, Cm t विश्वे विश्वव्यापके(Ct °श्वाश्रये)। विश्वावसुर्गन्धर्वराजः।, Ck विश्वे विश्वाश्रय इत्यर्थः ꣸ —After 162, D10 ins

76* सेवित वारिधाराभिर्भुजगैश्च निषेवितम् ।

163 Ñ2 B D6 om 163 (cf v l 162) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 3 10 -गजाक्रात, D2 11 -गजोन्मत्ते, G2 (after corr int lin as in text) -पदाक्राते (for -गजाक्रान्ते) ꣸ Cv g देवराजगजाक्रान्ते (Cg ऐरावतभिन्नदिग्गजाक्रान्ते)।, Ck t देवराजाना गजा पुण्डरीकादय ꣸ —^{b}) D1 3 पथ शुभ, T2 G1 -पदे शिवे (for पथे शिवे) Ś1 चन्द्रसूर्योपरिस्थित, Ñ1 सूर्यचन्द्र * * शुभ(illeg), D2 11 सूर्यचन्द्रोपशोभि(D11 °सेवि)ते, D10 सूर्याचन्द्रोपरिस्थित —T2 om 163^{cd} —^{c}) Ś1 D1-3 10 11 वितत(D2 11 °ते), Ñ1 वितान (for विताने) —^{d}) D2 11 विमाने, D7-9 विमले, M1 सेविते (for वितते) Ś1 Ñ1 D1 3 10 वितत(Ñ1 °मल, D1 3 °तान) ब्रह्मनिर्मित ꣸ Cr वितान उल्लोचभूते। अस्त्री वितानमुल्लोच इत्यमर।, Cg विताने वितानतुल्ये। वितत इति वितानविशेषणम्।, Ct विताने‍ऽवकाशावरणवस्त्रे 'चादवा' इति प्रसिद्धे ꣸

164 Ñ2 B D6 om 164^{ab} (cf v l 162) —^{a}) Ś1 D1-3 10 11 बहुभि (for °शः) Ś1 Ñ1 D1 3 10 सेवित (for सेविते) —Ñ1 illeg from वीरैर् up to वर in ^{b} —^{b}) D2 11 नर, D5 -तुले, D9 वृत (for वर) D1 3 भग-विद्याधरैर्वरै, T2 विद्याधरगणैर्वरै ꣸ Cv r विद्याधरगणान्वरिलव परम्. 'अगाम' वायुमार्गे च(Cr °गे) वर मानिव मारुतिरि(Cr वानर इ)ति पाठस्य । उपरि तु प्रमाणाद्वितीत (Cr °तम्) ꣸ —After 164^{ab}, D5-9 S ins, Ś1 D1 3 10 11 ins l 2-3 only after 164^{ab}

G 5 7 65 B 5 1 171 L 4 62. 49

प्रविशन्नभ्रजालानि निष्पतंश्च पुनः पुनः ।
प्रावृषीन्दुरिवाभाति निष्पतन्प्रविशंस्तदा ॥ १६५
प्लवमानं तु तं दृष्ट्वा सिंहिका नाम राक्षसी ।
मनसा चिन्तयामास प्रवृद्धा कामरूपिणी ॥ १६६
अद्य दीर्घस्य कालस्य भविष्याम्यहमाशिता ।
इदं हि मे महत्सत्त्वं चिरस्य वशमागतम् ॥ १६७
इति संचिन्त्य मनसा छायामस्य समाक्षिपत् ।
छायायां संगृहीतायां चिन्तयामास वानरः ॥ १६८
समाक्षिप्तोऽस्मि सहसा पङ्गूकृतपराक्रमः ।
प्रतिलोमेन वातेन महानौरिव सागरे ॥ १६९
तिर्यगूर्ध्वमधश्चैव वीक्षमाणस्ततः कपिः ।
ददर्श स महासत्त्वमुत्थितं लवणाम्भसि ॥ १७०

77* जगाम वायुमार्गे च गरुत्मानिव मारुतिः ।
हनुमान्मेघजालानि प्राकर्षन्मारुतो यथा ।
कालागरुसवर्णानि रक्तपीतसितानि च ।

[M2 repeats l 1 after 164 as in M1 —(l 1) D8 G2 3 M1 मार्गेण, G1 -वेगेन, M3 -मार्ग तु (for -मार्गे च) G1 वानर (for मारुति) —M3 om from l 2 up to 165 —(l 2) = l 4 of 42* D3 8 T1 M1 2 प्रकर्षन् (for प्राकर्षन्) —(l 3) D2 5 8 11 कालागुरु. T2 -सुवर्णानि (for -स°) Ś1 D10 गुरूणि सर्ववर्णानि (for the prior half) T3 G1 पीतरक्त- (by transp) (for रक्तपीत) Ś1 D2 8.10 -[अ]सितानि (for -सितानि) D5 रक्ते पात्रश्रितानि च (sic) (for the post half)]

—Ñ1 D1 om. 164^c–165 —^{c}) B3 कर्षमाणानि (for कृष्य°) —After 164, Ñ2 B D6 ins

78* वज्राशनीना सपाते वज्राशनिविभूषिते ।

[Cf 74* B3 वज्राशनिरिवापर (for the post half)]

—Thereafter Ñ2 B1 2 4 D6 read 160^{ab}

165 Ñ1 D1 M3 om 165 (cf v l 164) —^{b}) B1 निमेष, B3 निष्प्रभश्च (for निष्पतश्च) B4 समतत (for पुन पुन) —^{ca}) M1 प्रावृडि (for °षि) D5 7 9 T3 M1 तथा (for तदा) Ś1 Ñ2 B D2 3 6 10 11 प्रच्छन्नश्च प्रकाशश्च चन्द्रमा इव लक्ष्यते —After 165, Ñ1 D1 3 5 7–9 S ins

79* प्रदृश्यमान सर्वत्र हनूमान्मारुतात्मज ।
भेजेऽम्बर निरालम्ब लम्बपक्ष इवाद्रिराट् ।

[T3 om, T1 reads *inf lin* l 1 —(l 1) D1 3 प्रशस्यमान, D5 G1 प्रविश्यमान (for प्रदृश्यमान) ꕥ Cr प्रदृश्यमान सर्वत्रेति पाठ ꕥ —(l 2) Ñ1 D7–9 पक्षयुक्त, D3 पक्षिराज, G1 अवरस्थ, G2 लम्पक्षैर् (for लम्बपक्ष)]

—After 165, Ñ2 B D6 read st 122–129^b

166 ^{a}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 ततस्त तु, D1 3 तथा तत्र, G1 M1 हरि(M1 हि त) दृष्ट्वा (for तु त दृष्ट्वा) Ñ2 B D6 प्लवमाने ततस्तस्मिन् —^{b}) D1 6 सिहका (for सिंहिका) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 प्रे(Ñ1 D1 3 वी)क्ष्य वानर (for नाम राक्षसी) —^{c}) B3 छायामासाद्य तु कपे

167 ^{a}) B2 अपि, D3 अथ, T2 अस्य (for अद्य) Ś1 D2 10 11 सुदीर्घस्याथ(D2 11 °स्य तु) कालस्य, D6 अद्यास्य दीर्घकालस्य —^{b}) B3 4 D6 आश्रिता (sic), D11 आशिसि (sic) (for आशिता) ꕥ Cr भविष्याम्यहमाशिता। अह भुक्तवती भविष्यामि। आशित कर्तेति निपातनात्साधु।, Cm आशिता भुक्तवती। Cg °ताशित्री।, Ck आशिता भुक्तवती भविष्यामि। आशित कर्तेति निपातनादिट्।, Ct आशिता कृतभोजना ꕥ —^{c}) Ñ1 D5–9 मम, Ñ2 B खे सु, T2 च मे (for हि मे) Ś1 D2 10 11 महद्भूत, Ñ1 D7–9 T3 महात्मत्व (for महत्सत्त्व) —D10 om ^{d} —^{d}) B3 च समागत (for वश°).

168 Ñ1 illeg up to चिन्तया in ^{d} —^{a}) Ś1 D1–3 10 11 सा तस्य, G2 सहसा (for मनसा) —B3 om 168^b (except छाया) —^{b}) D2 11 आशु (for अस्य) T2 समक्षिपत् (for समा°) Ś1 छायया समुपाक्षिपत्, Ñ2 D6 छाया वक्त्रेण धर्षिता, B1 छायामुत्क्रम(after marg corr °या वक्त्रमि)वाक्षिपत्, B2 (marg. also छायावक्त्रमिवा-विशत्) छाया वक्त्रमिवाक्षिपत्, B4 छायाया वक्त्रमाक्षिपत्, D1 3 छाया(D1 शरीर [hypm])व्यक्तमिवाक्षिपत्, D10 छायायामसुमाक्षिपत् ꕥ Cm समाक्षिपज्जग्राह।, Cg समाक्षिपत्सम्यग्गृहीतवती।, Ck छाया समाक्षिपदिति। छायाग्रहात्तद्वस्तुनिरोधशक्तिर्ब्रह्मदत्ता। तथा त न्यरुणदित्यर्थ।, so also Ct ꕥ —^{c}) Ñ2 B D6 नि(Ñ2 तु)गृहीताया, D5 7–9 M3 गृह्यमाणाया (for सगृहीताया) —^{d}) G1 मारुति (for वानर)

169 ^{a}) Ñ2 B D6 अहो क्षिप्तोस्मि (for समा°) —T1 damaged for ^{b} —^{b}) Ś1 Ñ B1 2 4 D1–3 6 10 11 निरुद्ध(B1 2 4 D6 °वृत) इव पर्वत, B3 केन वा दुष्टबुद्धिना, M1 पगूकृत इवाभव —T1 illeg for 169^c–170^b —^{c}) D6 चानेन (for वातेन) —^{d}) Ś1 D1–3 10 11 महापोत इवार्णवे ꕥ Cg पङ्गूकृतपराक्रम. कुण्ठितगति।, Ck पङ्गूकृत स्तब्धगति पराक्रमो यस्य स तथा। व्यन्तोऽयम्।, Ct पङ्गूकृत स्तब्धगति पराक्रमो यस्य। महानौर्यथा पङ्गूकृतपराक्रमा स्तब्धगति प्रतिलोमेन वातेन क्रियते। गम्य-देशगतिनिरोध एवात्र स्तब्धगतित्वम्। यद्वा तेन यथा विपरीत-गतिवारणाय यत्रे स्तब्धगति कार्यते तथाह केनचित्स्तब्धगति कृत ꕥ

170 T1 illeg for 170^{ab} (cf v l 169) —^{a}) Ś1 D1–3 10 11 अधश्चापि, Ñ2 B1–3 D6 अधस्ताच्च(B1 °त्तु) (for अधश्चैव) —^{b}) Ś1 B1 D1–3 5 10 T2 वीक्ष्यमाणस,

कपिराज्ञा यदाख्यातं सत्त्वमद्भुतदर्शनम् ।
छायाग्राहि महावीर्यं तदिदं नात्र संशयः ॥ १७१
स तां बुद्ध्वार्थतत्त्वेन सिंहिकां मतिमान्कपिः ।
व्यवर्धत महाकायः प्रावृषीव बलाहकः ॥ १७२
तस्य सा कायमुद्वीक्ष्य वर्धमानं महाकपेः ।
वक्त्रं प्रसारयामास पातालाम्बरसंनिभम् ॥ १७३
स ददर्श ततस्तस्या विकृतं सुमहन्मुखम् ।
कायमात्रं च मेधावी मर्माणि च महाकपिः ॥ १७४
स तस्या विवृते वक्त्रे वज्रसंहननः कपिः ।
संक्षिप्य मुहुरात्मानं निष्पपात महाबलः ॥ १७५
आस्ये तस्या निमज्जन्तं ददृशुः सिद्धचारणाः ।
ग्रस्यमानं यथा चन्द्रं पूर्णं पर्वणि राहुणा ॥ १७६

G 5 8 0
B 5 1 185
L 4 62 59

Ct as in text (for वीक्ष°) Ś1 D2 8 10 11 G1 M1 2 ततस्तत , Ñ2 B D6 स(B2 तु) मारुति , D7 9 तदा कपि , Ct as in text (for तत कपि) —c) Ñ B1–3 D6 स ददर्श (by transp), B4 ददर्शाथ, D5 G2 ददर्श (D5 reads from र्श up to स्मसि in d in marg) सु- (for ददर्श स) Ñ B1–3 D6 10 M3 महत्सत्त्वम् (for महा°) D2 11 ददर्श सहसा सत्त्वम् ❀ Ck t महासत्त्व स्त्रीरूप प्राणिनम् ❀ —d) Ś1 D10 अद्भुत (for उत्थित) Ñ B1 2 4 D6 -[अं]-भस (for °सि) D2 11 उद्यम(D11 °य्य)त यथाचल (D11 °चल), G3 चिंतयामास वानर —After 170, D5 7–9 T1 (damaged from 80* up to 172) 2 3 G M ins

80* तद्दृष्ट्वा चिन्तयामास मारुतिर्विकृताननाम् ।

[D8 T3 G2 ता, D9 T2 M1 2 त (for तद्) D5 विकृतानन , T2 G1 M1 2 (after corr *sec m* as above) 3 °न (for °नाम्) G3 (with hiatus) उत्थित लवणांभसि (=170d) (for the post half)]

171 T1 damaged for 171 (cf v l 80*) D1 2 11 om 171ab —a) Ś1 Ñ1 D10 समाख्यात, D5 7–9 T2 3 यथाख्या(T2 °ज्ञा)त (for यदा°) Ñ2 B D6 कथित कपिराजेन, M3 कपिराजेन कथित ❀ Cr कपिराज्ञा कपिराजेन ❀ —b) Ś1 D10 तत्सत्त्व सुमहोदधौ, Ñ1 तत्सत्त्व तदिद न + (illeg), Ñ2 B D6 यत्सत्त्व मे महोदधौ, D3 सत्त्व तन्हि चाभसि —c) D1 छायाया हि (for °ग्राहि) —d) B4 तदेवेद न सशय , D1 3 भविष्यति न सशय

172 T1 damaged for 172 (cf v l 80*) Ñ1 illeg for a —a) M1 मत्वा (for बुद्ध्वा) Ñ2 B1 2 4 D1 3 5 6 11 [अ]थ, D2 स्व- (for [अ]र्थ-) B3 बुद्ध्वा स ता महावीर —b) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 कपिकुजर , B3 इति वानर (for मतिमान्कपि) —After 172ab, B3 erroneously repeats 169a and brackets it —D6 om 172c – 173b D11 om 172cd —c) Ś1 D10 प्रावर्धत (for व्यव°) —d) Ñ B1–3 D1 3 पयोधर (for बलाहक॰)

173 D6 om 173ab (cf v l 172) —a) Ś1 D10 [अ]थ (for सा) —b) T2 वर्धमाना (for °मान) —Ñ1 illeg for 173c —c) Ś1 D10 विवर्धयामास, Ñ2 B1–3 D1–3 6 11 व्य(B3 D11 वि)वृणुतात्यर्थं, B4 विवृतमत्यर्थं (for प्रसारयामास) —d) T1 3 पातालातर , G1 2 पातालतल- (for पातालाम्बर-) Ś1 D1 3 10 -सस्थित (for -सनिभम्) Ñ1 D2 11 पाताल(D11 °ली)मिव सिंहिका, Ñ2 B D6 पाताल-सदृश तदा(B4 °था) ❀ Cr पातालान्तरसनिभ पाताल-विवरसनिहितम् । पातालाम्बरसहितमिति पाठेऽप्ययमेवार्थ ❀ —After 173, B3 ins

81* मुख व्यावृतमत्यर्थं व्याचकार च राक्षसी ।,

while D5 7–9 S ins after 173

82* घनराजीव गर्जन्ती वानर समभिद्रवत् ।

174 D1 3 om 174 —a) M1 चास्या (for तस्या) —b) Ś1 Ñ1 D10 G1 M3 विवृत (for विकृत) D2 सुमहा- (for सुमहन्) Ñ2 B1 2 4 D6 सुमहद्विवृत मुख, B3 शरीरात-र्वहिश्च यत् , G2 विवृतास्य महन्मुख —Ñ1 illeg from c up to च in d —c) Ñ2 कायमत्र च, B2 कार्यभग(marg also °वत्ता) च, B3 काय तस्याश्च, B4 कार्यवित्ता च, D2 11 कार्यवाश्चैव, D6 कायमेतच, T2 कायमात्र स Ś1 D10 काययत्राणि सक्षिप्य, B1 कार्यवान्तुनि(m also कायवत्ता च) मेधावी (sic) —d) D2 11 मर्मविच्च (for मर्माणि च) Ñ1 D2 11 महाबल (for °कपि) ❀ Cr काय-मात्र कायकात्स्न्र्यम् । कृत्स्नकायमिति यावत् । 'मात्र कात्स्न्र्ये ऽवधारणे ' इत्यमर । , Cm g कायमात्र शरीर(Cg °त्र देह)-प्रमाणम् । (Cm स्वशरीरकवलनपर्याप्तमित्यर्थ ।) , Ck काय-मात्र कायप्रमाणम् । मात्रशब्दोऽकारान्तो नपुसकलिङ्ग कात्स्न्र्य-प्रमाणावधारणाल्पवाची । मर्माणि चेति भेदंदर्शनार्थं ददर्शेत्य-नुषङ्ग । , Ct कायमात्र स्वशरीरकवलनपर्याप्त शरीरप्रमाण-मित्यर्थ इति तीर्थ । मात्रशब्दोऽल्पवाचीति कतक ❀

175 T2 om (hapl) 175ab Ñ1 illeg for 175a —a) D1 3 तस्या स (by transp), D11 स तथा (for स तस्या) D5 7–9 T1 3 विकृते (for °वृते) Ś1 D10 सितदष्ट्रे मुखे तस्मिन् , Ñ2 B2–4 D6 तस्मिन्स(D6 °न्तु) विवृते वक्त्रे, B1 तस्मिन्परिवृते वक्त्रे —Ś1 D10 om 175bc —b) B4 वज्रसारो महाकपि —D6 om 175c – 176 —c) B3 D8 पुनर् , B4 बहुधा (for मुहुर्) —d) Ñ D3 5 7 9 11 T2 G3 Ct निपपात, B प्रविवेश (for निष्पपात) Ñ1 B3 महामति , Ñ2 B1 2 4 D5 7–9 °कपि (for °बल) Ś1 D10 न पपात महाजव ❀ Cr सक्षिप्य पुनरात्मान निपपात महाबल इति पाठ ❀

176 Ñ2 B1–3 D6 om 176 (for D6, cf v l 175) —a) D2 11 [अ]पि मज्जत (for निमज्जन्त) —b) Ś1 B4 D10 ते जलाशया , Ñ1 illeg , D1 3 त नभश्चरा , D2 11 गगने-

5 C 11 ततस्तस्या नखैस्तीक्ष्णैर्मर्माण्युत्कृत्य वानरः ।
उत्पपाताथ वेगेन मनःसंपातविक्रमः ॥ १७७
तां हतां वानरेणाशु पतितां वीक्ष्य सिंहिकाम् ।
भूतान्याकाशचारीणि तमूचुः प्लवगर्षभम् ॥ १७८
भीममद्य कृतं कर्म महत्सत्त्वं त्वया हतम् ।
साधयार्थमभिप्रेतमरिष्टं प्लवतां वर ॥ १७९

चरा (for निरन्धारणा) —Ñ1 illeg from चन्द्र in ^{c} up to ममाण्यु in 177^{b} —^{c}) Ś1 भ्राम्यमाण, D7 भ्रमभानं (for भ्रन्यमान) —^{d}) D1 मूर्य, D2 पूर्णे, D- T3 पूर्ण, D10 पूर्ण- (for पूर्ण)

177 Ñ1 illeg up to ममाण्यु in ^{b} (cf v l 176) —^{b}) Ś1 D10 [आ]कृन्य, B3 [आ]निय, T2 [उ]त्क्रम्य (for [उ]त्कृत्य) —After 177^{ab}, Ñ1 (partly illeg) D1-3 11 ins, Ś1 Ñ2 D10 ins l 1 only after 177^{ab}

83* आन्त्राण्यान्त्राय सर्वाणि वेगेनापसृतो मुखात् ।
कृत्वेऽस्य हृदये साथ ममार लवणाम्भसि ।
स्वयंभुवैव हनुमान्दृष्टस्तस्या नियामक ।
स दृष्ट्वा वदनान्मुक्त चन्द्रं राहुमुखादिव ।

[(l 1) Ñ2 transp सर्वाणि and वेगेन Ś1 D2 10 निसृतो (for [अप]सृतो). —(l. 2) D2 तु (for स्य) Ñ1 पपात (for ममार) D3 [illegible] —(l 3) D1 3 11 स्वयंभुवा च Ñ1 [illegible] (for the prior half) —(l 4) D3 11 [illegible] (for the prior half)]

—D1 3 om 177^{c}-178^{b} Ñ1 D2 11 om 177^{cd} —^{d}) Ś1 D10 गगने मारुतात्मज, Ñ2 B D6 मनोमारुतविक्रम (B- वेगवान्) —After 177, Ś1 D10 ins

84* सा पतन्ती हता तेन सिंही हृदयकर्तने ।
मध्ये [illegible]मुवाच ह ।

[(l 1) D10 [illegible] (for पतन्ती हता)]
—Hereafter they read 180
—After 177, Ñ2 B D6 ins

while D6 7-9 S ins after 177, Ś1 D10 ins. l. 3-4 only after 180

86* तां तु दिष्ट्या च धृत्या च दाक्षिण्येन निपात्य च ।
स कपिप्रवरो वेगाद्ववृधे पुनरात्मवान् ।
हृतहृत्सा हनुमता पपात लवणाम्भसि ।
स्वयंभुवैव हनुमान्सृष्टस्तस्या निपातने ।

[(l 1) D8 M1 2 Cv m g दृष्ट्वा, T G2 3 M3 दृष्ट्वा, Cr k t as above (for दिष्ट्या) M2 [अ]थ (for first च) G1 वृत्त्या, M1 धृष्ट्या, Cm g k t as above (for धृत्या). D8 G3 निहत्य (for निपात्य). D7 9 स, G3 हि, Ck t as above (for third च). ※ Ck.t दिष्ट्या दैवानुग्रहेण ।, Ct 'दृष्ट्वा' इति पाठे सूक्ष्मदर्शनेनेत्यर्थः ※ —(l 2) D7 9 कपिप्रवीरो वेगेन (for the prior half) —(l 3) Ś1 D10 निहता, D6 हृतवत् (for हृतहृत्) Ś1 D10 न्यपतत्, D5 marg (for पपात) D6 7-9 M2 3 विधुराम्भसि (for लवणाम्भसि) —D5 T G1 2 M2 3 om. l 4 —(l 4) D8 M1 निपातक (for निपातने). ※ Cm हृतहृत् विदारितहृदया । अत एव विधुरा विह्वला ।; Cg हृतहृदिति । विधुरा विह्वला ।, Ck हृतहृद्धस्तहृदयलक्षणप्राणस्थाना । अत एव विधुरा प्राणशून्याम्भसि पपात । अनन्तरम्, " स्वयंभुवैव हनुमान्सृष्टस्तस्या निपातने " इत्यर्धं प्राचीनपाठे पाठ्यः । हनुमन्तमपि छायां गृहीत्वा निरोधभक्षणशक्तिमत्या न केनापि शक्यमदाराच्चास्या-स्तच्छक्तिप्रदेन भगवता स्वयंभुवैव कर्तुमकर्तुमन्यथा कर्तुं च सर्वथा साक्षात्स्वतन्त्रत्वात्तस्या निपातने निपातननिमित्तं हनुमत्प्रावणनाशाय रामवत्सृष्टस्तदपेक्षितज्ञानबलमाहात्म्यदानेनानुगृहीत इत्यर्थः । अयमेवार्थो ' दिष्ट्या धृत्येति ' दिष्टिपदेन सूचित । परन्तु —अस्मत्प्राशस्त्यगमस्मान इममर्धं त्यक्तवान् इत्याह इत्यर्थमिति सत्याय ।, Ct हृतहृद्धस्तहृदयलक्षणप्राणस्थाना ।

यस्य त्वेतानि चत्वारि वानरेन्द्र यथा तव ।
धृतिर्दृष्टिर्मतिर्दाक्ष्यं स कर्मसु न सीदति ॥ १८०
स तैः संभावितः पूज्यः प्रतिपन्नप्रयोजनः ।
जगामाकाशमाविश्य पन्नगाशनवत्कपिः ॥ १८१
प्राप्तभूयिष्ठपारस्तु सर्वतः प्रतिलोकयन् ।
योजनानां शतस्यान्ते वनराजिं ददर्श सः ॥ १८२
ददर्श च पतन्नेव विविधद्रुमभूषितम् ।
द्वीपं शाखामृगश्रेष्ठो मलयोपवनानि च ॥ १८३
सागरं सागरानूपान्सागरानूपजान्द्रुमान् ।
सागरस्य च पत्नीनां मुखान्यपि विलोकयन् ॥ १८४

G 5 8 0
B 5 1 194
L 4 62 73

कृता क्षेमाश्च पन्थान सुखं गच्छन्ति खेचरा ।
अजेया निहता होषा राक्षसी कामरूपिणी ।

[(l 1) B1 यस्या (for अस्या) —B3 om l 2 —(l 3) B3 D6 गच्छतु (for गच्छन्ति)]

—c) Ñ2 D6 साधय त्वम् (for साधयार्थम्) —d) D1–3 11 आत्मन , T2 अदुष्ट (for अरिष्ट) Ñ2 B D6 व्रज (B2 गच्छ) वानर, D2 11 प्लवगेश्वर, T1 3 गच्छ मारुते (for प्लवता वर) ❀ Cr अरिष्ट शुभम् । 'अरिष्टं तु शुभाशुभे ' इत्यमर ।, Cm g अरिष्ट शुभम् (Cg °भं यथा भवति तथा) ।, Ck अरिष्ट 'रिष हिंसायाम्' । निर्बाधं यथा तथा साधय ।, so also Ct ❀ —After 179, Ś1 D10 ins , while D1 3 ins after 180

88* चतुर्थं कर्म तद्दृष्ट्वा दुष्करं कृतमोजसा ।
सेन्द्रा सुरगणाश्चैव देवतास्तमपूजयन् ।

[(l 1) D1 कर्म चानसा (for कृतमो°) —(l 2) D1 3 सर्षि- (for सुर-) D10 समपूजयन् (for तमपू°)]

180 Ś1 D10 read 180 after 84* B1 reads 180ab in marg —a) Ś1 D10 यस्य त्वेतानि, Ñ2 B D6 एतानि (B1 3 4 सत्त्वानि) यस्य, D1 तस्य चेतानि, D8 ततस्त्वेतानि, D11 यस्य त्वेतेन (sic), Ct as in text (for यस्य त्वेतानि) —cd) Ñ1 illeg from ह up to क Ś1 D10 धृतिर्दृष्टिर्बल दाक्ष्य, Ñ2 B1 2 4 D1–3 6 11 धृतिर्मतिर्बल धार्ष्ट्यं (Ñ2 दास्य, D1–3 6 11 दाक्ष्य) (for c) B1 सन् , D5 8 (before corr in marg) T2 3 G1 M3 स्व-, M2 न (for स) D8 (before corr in marg) -कर्मस्थ (for कर्मसु) M2 स (for न) B3 धृतिर्मतिर्गतिर्बुद्धिस्तस्य सर्वं प्रसीदति —After 180, Ś1 D10 ins l 3–4 of 86*, while D1 3 ins 88*

181 a) Ś1 Ñ B1 2 4 D1 3 6 10 सभाजित·, B3 D7–9 G1 2 Ck t स (B3 सु)पूजित , Cg as in text (for संभावित) Ś1 Ñ B D1 3 6 10 प्राज्ञ , T3 G1 3 पूज्यं (for पूज्य) D2 11 स ते संस्तूय (D11 °याच)मानो वं —b) Ś1 D10 प्रपन्न शतयोजन, D2 11 ह्यविपण्ण प्रयोजने, D5 प्रतिपन्न प्रयोजन, Cv m g k as in text, Ct प्रतिपन्नप्रयोजनं —c) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 जगाम पुनराकाश (Ñ1 illeg from काश up to प्राप्तभू in 182a) —d) Ñ2 B D6 त्वरमाणो महाकपि —After 181, Ñ2 B D6 ins

89* स सागरमनाधृष्य क्रमित्वा वानरर्षभ ।

182 Ñ1 illeg for प्राप्तभू (cf v l 181) Ñ2 B D6 transp ab and cd —a) Ś1 D10 -पार स, Ñ2 B1 2 D1 3 6 -पारश्च, B3 -पार्थेयो, M3 -पारस्तु (for -पारस्तु) —b) Ś1 Ñ1 D1 3 8 10 प्रवि , Ñ2 B1 2 4 D6 स वि-, D7 9 परि- (for प्रति-) B3 दिशो दश विलोकयन् —After 182ab, Ñ2 B D6 ins

90* ददर्श नगरीं लङ्कां त्रिकूटशिखरे स्थिताम् ।
सपूर्णां राक्षसैर्घोरैरिन्द्रस्येवामरावतीम् ।

[(l 1) B1 महतीं (for नगरीं)]

—d) Ś1 B2 D7 9 11 T1 2 वनराजीं, D2 10 G2 M1 °राजीर् (for वनराजिं) Ñ B D5 6 G2 ह (for स) —After 182, Ś1 D10 ins

91* सालान्प्रियकतालांश्च चम्पकान्सहरिद्रकान् ।
चूतान्नीपान्नागपुष्पान्नताश्च्छरकिंशुकान् ।
तिन्दुकाञ्जम्बुकाञ्जम्बून्पनसान्बिल्वपाटलान् ।
कदम्बान्सप्तपर्णांश्च खर्जूरान्कुकुभान्वटान् ।
बन्धूकांस्तिलकान्फुल्लानशोकानर्जुनानपि । [5]

[(l 3) Ś1 (*sup lin also*) D10 चदनाञ् (for जम्बुकान्)]

183 Ñ2 B D6 om 183–184 —a) Ñ1 illeg for ददर्श T1 G3 स (for च) D1 3 प्लवन् (for पतन्) Ś1 D10 स ददर्शापरत्रैव, D2 11 स ददर्श सरत्नेन (sic) —b) Ñ1 D1–3 10 11 -शोभित (for -भूषितम्) Ś1 विविधद्रुमशोभितं —c) Ñ1 D2 11 द्वीपिशाखामृगैर्जुष्ट —d) Ś1 D3 10 त्रिकूट- (for मलय-) Ñ1 D2 11 -[उ]पवन महत् (for -[उ]पवनानि च) ❀ Cv मलयोपवनानि । लङ्कामलय इति दक्षिण तीरेऽप्यस्ति मलयस्तस्योपवनानि ।, Cm मलयो लङ्काया मलयो नाम गिरि ।, Cg मलयोपवनानि लङ्कामलय इति दक्षिणतीरे स्थितमलयस्तस्योपवनानि ।, Ck t मलयोपवनानि । (Ct अनेन) उत्तरतीर इव दक्षिणतीरेऽपि मलयाख्य पर्वतोऽस्ति (Ct °स्तीति गम्यते) ❀

184 Ñ2 B D6 om 184 (cf v l 183) —a) Ś1 D10 सागरानूपे, T1 3 G M1 3 सागरानूप (for °नूपान्) —b) D1 3 सागरोपवनानि च —c) D9 om च (subm) —Ñ1 illeg for 184d —d) Ś1 D1 2 10 11 M1 [अ]नि , D3 om , D5 [अ]ति (for [अ]पि) Ś1 D1–9 G विलोकयत , D2 11 [अ]विलोक्यन् (for विलोकयन्) ❀ Ct · विलोकयन्नवलोकयन ❀ —After 184, Ś1 D10 ins

G 5. 8 23 B 5. 1 195 L 4 62. 75

स महामेघसंकाशं समीक्ष्यात्मानमात्मवान् ।
निरुन्धन्तमिवाकाशं चकार मतिमान्मतिम् ॥ १८५

कायवृद्धिं प्रवेगं च मम दृष्ट्वैव राक्षसाः ।
मयि कौतूहलं कुर्युरिति मेने महाकपिः ॥ १८६

ततः शरीरं संक्षिप्य तन्महीधरसंनिभम् ।
पुनः प्रकृतिमापेदे वीतमोह इवात्मवान् ॥ १८७

स चारुनानाविधरूपधारी
परं समासाद्य समुद्रतीरम् ।
परैरशक्यप्रतिपन्नरूपः
समीक्षितात्मा समवेक्षितार्थः ॥ १८८

ततः स लम्बस्य गिरेः समृद्धे
विचित्रकूटे निपपात कूटे ।
सकेतकोद्दालकनालिकेरे
महाद्रिकूटप्रतिमो महात्मा ॥ १८९

92* समुद्रतीरेषु तथा सूक्ष्मकाञ्चनवालुका ।
दृष्टिरम्याणि पश्यन्स चिन्तयामास वानर ।

185 [a]) B7 तदा, D1 महान् (for महा) D6 -तेज- (for -मेघ-) B2 D1 3 -सकाश —[b]) B2 निरीक्ष्य (for समीक्ष्य) Ś1 Ñ2 B D1 3 6 10 T1 3 G1 आत्मना, Ct as in text (for °वान्) —[c]) Ś1 B3 D6 10 M2 निरुध्यतम्, Ñ2 विरुधतम्, B2 T2 निरुद्धतम्, D1–3 11 निरुधानम् (for निरुन्धन्तम्) G2 महा (for इव) —[d]) Ñ2 B D6 प्रदध्यावा(Ñ2 °ध्यौ चा)त्मवान्कपि

186 D6 om (hapl ?) 186 —[a]) D10 कार्य-, D11 लका- (for काय-) B4 -व्यग (for -वृद्धि) Ś1 Ñ B D1–3 5 8 10 11 प्र(B2 वि)वेश (for प्रवेग) —[b]) D2 11 दृष्ट्वच मम (by transp) —B3 om 186[cd] —[c]) Ś1 D10 अति, B2 मम, B4 अपि (for मयि). —[d]) Ś1 D10 स वानर, Ñ1 . निश्चय, D7 9 महामति (for महाकपि) Ñ2 B1 2 4 D1–3 11 इति मे निश्चिता मति

187 [ab]) Ś1 D10 स (for तन्) D1 3 संक्षिप्य तु शरीर हि(D3 म्व) महीधरसमोपम —[d]) D1 3 [आ]त्मनि (for °वान्) —For 187, Ñ B D2 6 11 subst., while Ś1 D1 3 10 ins after 187

93* तत शरीरमत्यर्थं सक्षिप्याथ सुसवृत ।
कपि प्रकृतिमापेदे विष्णुर्विक्रान्तवानिव ।

[(l 1) Ñ2 अत्यत (for अत्यर्थं) Ś1 D10 सक्षिप्य च सुसवृत, B2 स सक्षिप्याथ सवृत, D1 2 11 सहृत्य च(D1 स) सुसवृत (D1 °हत) (for the post half) —(l 2) D10 हरि (for कपि) Ś1 D10 हरिर्, D6 विभुर् (for विष्णुर्) D2 11 विष्णुस्त्रीनिव(D11 °णि च) विक्रमान् (for the post half)] —After 187, D5 7-9 S ins.

94* तद्रूपमतिमक्षिप्य हनूमान्प्रकृतौ स्थित ।
त्रीन्क्रमानिव निक्रम्य वलिवीर्यहरो हरि. ।

[(l 1) D5 8 T2 G2 M1 2 अपि, Ck t as above (for अति-) M1 सवीक्ष्य (for -सक्षिप्य) —(l 2) T2 इति, Ck.t as above (for इव) D5 T3 Ck t वलेर् (for वलि-)]

188 Ñ2 B D6 om 188 —[a]) G1 चापि, Cr g.t as in text (for चारु-) —[b]) Ś1 D10 पारं (for पर) —After 188[ab], D8 9 read erroneously l 2–4 of 96* —[c]) Ñ1 D1 7 9 T1 3 G1 M2 Ck t अशक्य (for अशक्य-) M1 -रूप (for -रूप) —[d]) G1 समीक्ष्यतामां (for समीक्षितात्मा) Ś1 समवीक्षितार्थे, Ñ1 समन्वे कृतार्थे ❀ Cv पूर्वोक्तोपसहारश्लोक एष ।, Cr पूर्वोक्तार्थसग्रहश्लोकोऽयम् ❀

189 Ñ2 B D6 transp 189 and 190 —[a]) D10 यत (for तत) Ś1 Ñ2 B D1 3 6 10 सुवेलस्य, D2 प्रलम्बस्य, T2 (with hiatus) सुसे अस्य, M1 समालम्ब्य (for स लम्बस्य) Ś1 D10 प्रवीर, Ñ B D1–3 6 प्रवृद्धे(B4 °द्धो), (for समृद्धे) D11 तत प्रलम्बायिगिरे प्रवृद्धे (corrupt) ❀ Cr m k t लम्बस्य लम्बाख्यस्य (Cm °ख्यस्य गिरे, Ch °म्बाख्यगिरे)।, Cg लम्बस्य लम्बमानस्येव स्थितस्य। अविज्ञाताग्रस्येत्यर्थ. ❀ —[b]) B2 विविक्तकूटे (for विचित्र°) Ñ2 B D6 शृङ्गे (for कूटे) Ś1 D10 प्रवृद्धकूटस्य पपात कूटे —[c]) Ś1 D10 सकेतकीचपक- (Ś1 °चण्यक-) (for सकेतकोद्दालक-) Ś1 Ñ B D5 7–10 T1 -नारि(Ñ1 °लि)केले (Ś1 D10 °रे, B2 T2 °लैर्), D6 -नालिकेरके (for -नालिकेरे) ❀ Cv उद्दालका वृक्षविशेषा ।, Cg उद्दालका श्लेष्मातका ।, so also Ck t ❀ —[d]) Ś1 Ñ B1 2 4 D1 3 5–10 T2 G3 M1 2 महाभ्रकूट, D2 11 महानकूट- (sic) (for महाद्रिकूट-) Ñ1 B1–3 D1.2 6 11 -प्रतिमे (for -प्रतिमो) Ñ1 D2 11 कपीश (for महात्मा) —After 189, Ś1 D10 ins

95* तत शरीर वडवामुखाभ
सक्षिप्य वीरो गिरिसनिकाशम् ।,

—Ś1 D10 cont, while Ñ1 (partly illeg.) D2.5 7–9 11 S ins. after 189

96* ततस्तु सप्राप्य समुद्रनीर
समीक्ष्य लङ्का गिरिवर्यमूर्ध्नि ।
कपिस्तु तस्मिन्निपपात पर्वते
विधूय रूप व्यथयन्मृगद्विजान् ।

[Ś1 D10 transp l 1–2 and l 3–4 —(l 1) Ñ1 D2 11 ततस्तु पार सरितां पतेर्गत —(l 2) Ś1 Ñ1 D10 गिरिम-

स सागरं दानवपन्नगायुतं
बलेन विक्रम्य महोर्मिमालिनम् ।
निपत्य तीरे च महोदधेस्तदा
ददर्श लङ्काममरावतीमिव ॥ १९० G 5 8 0 / B 5 1 202 / L 4 62 83

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे प्रथमः सर्गः ॥ १ ॥

बुदाभ, $D_{2\,11}$ गिरिमबुन्पेपम, Ch t as above (for गिरिवर्यमूर्ध्नि) —After l 2 (transp), $Ś_{1}$ ins , D_{10} ins after l 4 (transp)

96(A)* कपिस्तु तस्मिन्विचचार शैले
रामस्य पादौ मनसा प्रणम्य ।

—(l 3) $D_{2\,11}$ स (for तु) —(l 4) D_{11} विपयान्, T_{1} विधमन् (for व्यथयन्) D_{6} नृगान् (for मृग-) $M_{1\,2}$ -द्विपान् (for -द्विजान्) ❀ Cv ततस्तु सप्राप्येत्याद्युक्तार्थोपन्याम । , Cg वृत्तमुपजाति , Ch उपसहारेण वाद कपिरित्त्वित्यादि ❀]

190 $Ñ_{2}$ B D_{6} transp 189 and 190 —[a]) D_{6} पन्नगदानव- (by transp) $Ñ_{2}$ B $D_{1\,3\,6}$ -[आ]लय (for -[आ]युत) —[c]) $Ś_{1}$ D_{10} पार स, $Ñ_{1}$ पारे स, $Ñ_{2}$ $B_{1\,2\,4}$ $D_{1-3\,6\,11}$ पारे च, B_{3} वेगेन (for तीरे च) D_{6} तथा (for तदा) —[d]) $Ś_{1}$ D_{10} यथा (for इव) B_{3} ददर्श लङ्काममला-तराशय ❀ Cg अस्मिन्सर्गे सार्धैकाधिकद्विशतश्लोका ❀

Colophon Before colophon, G_{3} records st no 2134 —*Kānda name* $Ś_{1}$ $Ñ_{1}$ $D_{1\,2\,4\,10\,11}$ किष्किंधाकांडे. —After *Kānda name*, D_{4} ins उद्योगपर्वणि दिग्विजये —*Sarga name* $Ś_{1}$ $B_{1\,2\,4}$ $D_{6\,10}$ सागरलघन(B_{4} °प्लवन), Ñ B_{3} $D_{2\,11}$ समुद्रलघन , D_{1} सागरप्रवण , D_{3} हनुमत्सागर-प्लवन , D_{4} हनुमत्पर्वतारोहण, D_{8} हनूमदुदधितरण —*Sarga no* (figures, words or both) $Ś_{1}$ $Ñ_{1}$ $B_{1\,3}$ $D_{2\,4\,10\,11}$ om , $Ñ_{2}$ $B_{2\,4}$ D_{6} 8, D_{1} 12, D_{3} 3 —After colophon, $Ś_{1}$ ins

समाप्तश्चाय किष्किन्धाकाण्ड । शुभमस्तु । अत पर सुन्दर-काण्डो भविष्यति ।

—$Ñ_{1}$ ins

सवत् १०७६ आषाढ वदि ४ महाराजाधिराजपुण्यावलोकसोम-वशोद्भवगरुडध्वजश्रीमद्गाङ्गेयदेवभुज्यमानतीरभुक्तौ कल्याण-विजयराज्ये नेपालदेशीयभाण्डशालिकश्रीआनन्दस्य कृते पाटका-वस्थितपण्डितकायस्थश्रीश्रीकुरसात्मजश्रीगोपतिनालेखीदम् ॥

—D_{1} ins

सवत १८७९ वर्षे कार्तिक वदि ५ दिने अद्येह निरमग्राममध्ये लेखकनागरज्ञातीय त्रवाडी गगाराम उपास्मिक भवानीदास श्री
—D_{2} ins (marg)

समाप्त किष्किधाकाण्ड ।

—D_{10} ins

समाप्तोय किष्किन्धाकाण्ड ।
श्लोकाना द्वे सहस्रे च अष्टौ श्लोकशतानि च ।
श्लोकाना च शतं ज्ञेय पचविंशतिरेव च ।
श्रीरामाय नम ।

—D_{11} ins .

समाप्तमिति । इति किष्किन्धाकाण्ड समाप्तिमगमत् ।

—After colophon, G M_{2} conclude with श्रीरामाय नम

२

G 5.9.1 B 5.2.1 L 5.1.1 स सागरमनाधृष्यमतिक्रम्य महाबलः ।
त्रिकूटशिखरे लङ्कां स्थितां स्वस्थो ददर्श ह ॥ १
ततः पादपमुक्तेन पुष्पवर्षेण वीर्यवान् ।
अभिवृष्टः स्थितस्तत्र बभौ पुष्पमयो यथा ॥ २
योजनानां शतं श्रीमांस्तीर्त्वाप्युत्तमविक्रमः ।
अनिश्वसन्कपिस्तत्र न ग्लानिमधिगच्छति ॥ ३
शतान्यहं योजनानां क्रमेयं सुबहून्यपि ।
किं पुनः सागरस्यान्तं संख्यातं शतयोजनम् ॥ ४
स तु वीर्यवतां श्रेष्ठः प्लवतामपि चोत्तमः ।
जगाम वेगवाँल्लङ्कां लङ्घयित्वा महोदधिम् ॥ ५

2

Ś1 begins with ॐ अथ सुन्दरकाण्ड लिख्यते, Ñ1 ॐ नमो श्रीरामचन्द्राय, V2 D1 ॐ नमो रामचन्द्राय, D2 राम, D4 11 श्रीगणेशाय नम , D10 ॐ श्रीरामचन्द्राय नम ॐ, M1 2 श्रीरामाय नम

—Thereafter, Ś1 D10 read the introductory st जित भगवता तेन etc , Ñ1 D1 4 read कूजन्त राम रामेति etc and V2 reads जयति रघुवंशतिलक etc

—Before 1, B D6 ins , while Ñ2 ins after 2

97* तत स हनुमान्क्रान्त सागर मकरालयम् ।

1 V1 illeg up to पवना in 11^{d} (cf v l 6*) Ñ2 repeats 1^{ab} after 97* —^{a}) Ñ2 (second time) V2 B D6 निपत्य च परे पारे —^{b}) Ñ2 (second time) V2 B विश्रम्य च, D6 निश्वस्य च, M2 अभिगम्य (for अतिक्रम्य) B3 महाकपि (for °बल) Ś1 Ñ (Ñ2 first time) D1 2 4 10 11 विक्रम्य हरिपुंगव , D3 विलङ्घ्य कपिकुंजर —^{cd}) Ś1 Ñ1 D1–6 7 9–11 T2 G1 M1 2 Ck t त्रिकूटस्य तटे (D1 G1 M1 °ले) लङ्का (Ś1 गगा [sic]), Ñ2 चित्रकूटतटे लङ्का (for ^{c}) Ś1 Ñ D1 3–6 7 9–11 T2 M1 2 Ck t स्थित (for स्थिता) Ś1 Ñ1 D2 4 10 निरैक्षत, Ñ2 D1 11 निरीक्ष त, D3 न्यवेक्षत (for ददर्श ह) V2 B D6 ददर्श ता (B3 ततस्ता तु) पुरी लङ्का त्रिकूटशिखरे (V2 D6 °र) स्थिता ❀ Cr त्रिकूटशिखरे लङ्का स्थितामिति पाठ ❀

2 V1 illeg for 2 (cf v l 1) V2 B D6 om 2 —^{a}) D2 -मुक्तस्य (for -मुक्तेन) G2 पादप सम्प्रमुक्तेन —^{b}) D2 -वर्षस्य (for -वर्षेण) —^{c}) D2 11 दृष्ट (for -वृष्ट) D6 7 9 G3 M1 ततस् (for स्थितस्) —^{d}) D7 9 हरि (for यथा) —After 2, Ñ2 ins 97*, while D3 ins

98* स कीर्यमाण शुशुभे नभस्तारागणैरिव ।

3 V1 illeg for 3 (cf v l 1) B1 transp ^{ab} and ^{cd} Ñ1 illeg from ^{a} up to [अ]प्यु in ^{b} —^{a}) D8 तीर्त्वा (for श्रीमास्) —^{b}) D8 तथा (for तीर्त्वा) —For 3^{ab}, Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 subst

99* सारवान्सागरस्यान्ते निपत्योत्तमविक्रम ।

[V2 B3 स गत्वा (for सारवान्) Ś1 D10 निमज्ज्य (for निपत्य) D2 [अ]नुत्त- (for [उ]त्तम-)]

—^{c}) Ś1 Ñ B4 D6 समाश्वास्य, V2 B1–3 D1–4 10 11 समा (D2 स चा)श्वस्य, Cr m k t as in text (for अनिश्वसन्) —^{d}) M1 ग्लानम् (for ग्लानिम्) Ś1 D10 चाध्यगच्छत, Ñ1 illeg , D1 3 4 सो ऽध्यगच्छत, D11 अधिगच्छत, T1 अभिगच्छति (for अधि°) Ñ2 V2 B2–4 D6 स ग्लानिं नाध्यगच्छत (B2 3 °ति), B1 सोद्विग्नात्मा (marg also स श्रम ना and स ग्लानि ना)धिगच्छति ❀ Cv तत्र न ग्लानिमधिगच्छति । तत्र समुद्रलङ्घने ग्लानि नाध्यगच्छत । भूतार्थे लट् ।, Cr अनिश्वसन्श्रमनिबन्धनादीर्घनिश्वासममुञ्चन । आलम्बने निमित्त सप्तमीयम् । अधिगच्छति । अध्यगच्छत ।, Cm अधिगच्छति । अध्यगच्छत् ।, Ck न ग्लानि गच्छति स्मेति कविवाक्यमिदम् । एव कवेरक्तिमूलो हनुमद्भाव कविना प्रदर्शित ।, Ct न ग्लानिमिति । कविवाक्यमेतत ❀ —After 3, Ś1 Ñ1 (mostly illeg) D1 3 4 10 11 ins.

100* आत्मसस्थ मन कृत्वा चिन्तयामास वानर ।

[D11 आत्मसत्त्व स निश्चित्य (for the prior half). D3 वीर्यवान् (for वानर) Ñ1 (illeg except चिन्तय) D1 4 11 स्मयमानो ह्य (D11 °भ्य)चिन्तयन् (for the post half)]

4 V1 illeg for 4 (cf v l 1) —^{a}) D2 इत्येव (for शतानि) Ñ2 V2 B D6 11 योजनाना सहस्राणि —^{b}) Ñ1 विक्रमेय बहून्यपि —^{c}) B2 [अ]त , D4 11 [अ]तं (for [अ]न्त) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 परि (D11 अत्र [with hiatus])सख्यात (D1 4 °त)गोचर, Ñ2 V2 B D2 3 6 परिसख्यातयोजन ❀ Cv शतान्यहमित्यादि । अस्यान्ते हेत्वर्थे इतिशब्दो द्रष्टव्य ।, Cr m अह सुबहून्यपि योजनाना शतानि क्रमेयम् । शतयोजन (Cm °जन यथा तथा)सख्यात सागरस्यान्त किं पुनरित्यमन्यतेति शेष ।, Ck t योजनाना (Ck °नाना सु) बहूनि शतान्यपि क्रमेय क्रामेय क्रमितु शक्त (Ck °क्तोऽस्मि)। शतयोजनमिति सख्यात सागरस्यान्त पर पार क्रामेयमिति का गणना ममेति । मन्यते स्मेति शेष . ❀

5 V1 illeg. for 5 (cf v l 1) —^{ab}) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 इति (for स तु) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 मतिं कृत्वानिलात्मज , D2 ददर्श सुमहाबल (for ^{b}) B3 इति सम्यङ्मतिं कृत्वा तदा स पवनात्मज .—D2 om 5^{cd} —^{c}) Ñ1 illeg up to वेगवाँ Ś1 D1 4 10 11 मतिमाँल्, Ck as in text

शाद्वलानि च नीलानि गन्धवन्ति वनानि च ।
गण्डवन्ति च मध्येन जगाम नगवन्ति च ॥ ६
शैलांश्च तरुसंछन्नान्वनराजीश्च पुष्पिताः ।
अभिचक्राम तेजस्वी हनुमान्प्लवगर्षभः ॥ ७
स तस्मिन्नचले तिष्ठन्वनान्युपवनानि च ।
स नगाग्रे च तां लङ्कां ददर्श पवनात्मजः ॥ ८

सरलान्कर्णिकारांश्च खर्जूरांश्च सुपुष्पितान् ।
प्रियालान्मुचुलिन्दांश्च कुटजान्केतकानपि ॥ ९
प्रियङ्गून्गन्धपूर्णांश्च नीपान्सप्तच्छदांस्तथा ।
असनान्कोविदारांश्च करवीरांश्च पुष्पितान् ॥ १०
पुष्पभारनिबद्धांश्च तथा मुकुलितानपि ।
पादपान्विहगाकीर्णान्पवनाधूतमस्तकान् ॥ ११

G 5 9 9
B 5 2 11
L 5 1 11

(for वेगवान्) D3 ददर्शाप्रतिमा वेला —For 5^{cd}, Ñ2 V2 B D6 subst

101* प्रतिष्ठत समाश्वस्तो लङ्कां प्रति महाकपि ।

[Ñ2 D6 महाबाहुर् (for समाश्वस्तो) Ñ2 D6 नाकपत (for लङ्कां प्रति) V2 B1 महाबल]

6 V1 illeg for 6 (cf v l 1) —^{a}) D3–5 7–9 11 G M1 2 शाड्वलानि, Cr m g शाद्वलानि (as in text) Ñ1 illeg after च up to गन्धवन्ति in ^{b} D2 रम्याणि (for नीलानि) —^{b}) Ś1 D1 3 4 10 11 माल्यवन्ति, Ñ2 V2 B1 3 4 D6 विविधानि (for गन्धवन्ति) Ñ1 V2 वलानि (for वनानि) B2 वनानि विविधानि च, D2 पुष्पवन्ति बृहन्ति च —^{c}) D7 9 G1 मधुमति, D8 G2 M1 2 गजवन्ति, Cr गधवन्ति, Cm g as in text (for गण्ड°) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 T M3 गधवन्ति च सपश्यन् (Ś1 D10 गधेन, Ñ1 D2 3 11 T M3 मध्येन, B3 सोपश्यत, D1 4 हृद्यानि) —^{d}) Ñ2 V2 B D6 प्रफुल्ल-, D1 4 तथैव (for जगाम) V2 B1 (marg also) 2 (after corr marg also as in text) D1 4 रसवन्ति (for नग°) ❀ Cr नगवन्ति प्रशस्तवृक्षयुक्तानि।, Cm गण्डवन्ति स्थूलपाषाणवन्ति। नगवन्ति क्षुद्रगिरिवन्ति।, Cg गण्डवन्ति स्थूलोपलवन्ति। नामैकदेशे नामग्रहणेन गण्डशब्देन गण्डशैल उच्यते।, Ck t नगवन्ति वृक्षवन्ति। प्राशस्त्ये मतुप् ❀

7 V1 illeg for 7 (cf. v l 1) —^{a}) Ś1 D10 शिलाभिश्चाभिसच्छन्ना ❀ Cr शैलानिति। अत्र शैलशब्द शृङ्गपर। लम्बगिरेरुपरिगमनस्योच्यमानत्वात्।, Ck शैलानिति। लम्बगिरिपादरूपानित्यर्थ ।, so also Ct ❀ —Ñ2 V2 B D2 6 om 7^{c}–8 —^{c}) Ś1 D1 4 10 11 अति-, D3 परि- (for अभि-) —^{d}) Ñ1 D1 4 11 मारुतात्मज , T2 वानरर्षभ (for प्लवगर्षभ)

8 V1 illeg for 8 (cf v l 1) Ñ2 V2 B D2 6 om 8 (cf v l 7) —^{a}) Ś1 D10 स च तस्मिन्वने तिष्ठन् —^{c}) Ñ1 D10 11 पर्वताग्रे, Ct as in text (for स नगाग्रे) D7 9 G2 M1 Ct स्थिता, D3 स्थितो (for च ता) Ś1 सपर्वता चला लका (sic), D1 4 पर्वताग्रे च लका स, D3 पर्वताग्रे च तान्सर्वान —^{d}) Ñ1 D1 4 11 ददर्श हनुमान्कपि ❀ Cv g स तस्मिन्निस्यर्धं च ददर्शेत्यत्रकृष्यते।, Cr स इति। तस्मिन्नचले लम्बगिरौ तिष्ठन्वानर उपवनानि च ददर्शेत्यपकृष्य सबन्धनीयम्। अन्यथा तच्छ्लोकोऽनिरिच्येत।, Ck स तस्मिंल्लम्बाचलपर्यन्तपर्वते तिष्ठँल्लङ्काया वनान्युपवनानि च ददर्श। अपि च स पवनात्मजस्ता च लङ्का नगाग्रे पर्वताग्रे ददर्शेति तच्छ्लोकद्वयस्य योजना। स तस्मिन्निति श्लोकपूर्वोत्तरार्धोक्तार्थप्रपञ्चन सरलानित्यादि।, So also Ct ❀

9 V1 illeg for 9 (cf v l 1) —^{a}) Ś1 कणिकान्, B4 मदारान्, D6 सबलान्, D10 सानिलान (for सरलान्) Ñ1 शालास्तालास्तथा सालान्, D1 4 11 शालास्तालान्कर्णिकारान —^{b}) Ś1 B1 4 D1 2 4 10 11 खर्जूरांश्चाश्च पुष्पितान , B2 खर्जूरान्प्राशुपुष्पितान्, B3 प्रियालान्किंशुकानपि, D3 कटवांश्चैव पुष्पितान् —After 9^{ab}, D3 ins

102* चन्दनान्वकुलान्लोध्रान तरांश्चैव पुष्पितान् ।

—Before 9^{cd}, D3 reads 11^{ab} D6 9 om (hapl) 9^{c}–10 —^{c}) V2 B1 2 पियाल्लान्, B3 अश्वत्थान्, M1 वकुलान, Cv r g as in text (for प्रियालान) Ñ1 च मुकुदाश्, Ñ2 B D1 2 4 8 11 मुचु(D8 °च)कुदाश, V2 मचकुदाश्, D3 मुचकदाश्, D6 पिचुमर्दांश्, T2 विचुमदाश्, G2 M1 Cv मुचिलिदाश्, Cr g k t as in text (for मुचुलिन्दाश्) Ś1 D10 पिया(Ś1 मिथा)लाश्च पुलिदाश्च ❀ Cv मुचिलिन्दो निम्ब ।, Cr g मुचुलिन्दाजम्बीरान।, so also Ck t ❀ —Ñ2 V2 B om (hapl ?) 9^{d}–10^{a} —^{d}) D1 कटुकान, D4 तिंदुकान्, G2 M2 कुटचान् (sic) (for °जान्) M2 कैतकान् (for केत°) D2 करवीराश्च पुष्पितान् ($=10^{d}$).

10 V1 illeg for 10 (cf v l 1) D6 9 om 10, Ñ2 V2 B om 10^{a} (for all, cf v l 9) —^{a}) Ñ1 illeg from गून् up to पा in ^{b} Ś1 D10 नागवृक्षाश्, D1 4 च कपित्थाश्, T2 स्कन्धपूर्णांश्, Ck t as in text (for गन्धपूर्णांश्) D2 स प्रियवर्कपुष्पाश्च, D11 प्रियागान्मार्गपुष्पाश्च —^{b}) Ś1 D2 10 T1 3 G2 अपि, T2 नरा, M2 बहून् (for तथा) —D2 om 10^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 पनसान, V2 B1–3 अशोकान्, D8 आसनान् (for असन°) B3 कोविदारादीन —^{d}) D3 कणवीरांश् (for कर°) V2 (also) सु, D11 प्र- (for च) D1 4 पुष्पितान्फलितास्तथा —After 10, D2 ins

103* पुष्पभारान्नताश्च पर्णैरुपशोभितान् ।

11 V1 illeg for 11 up to पवना in ^{a} (cf v l 1) D3 reads 11^{ab} before 9^{cd} —^{a}) Ś1 D2 10 -निरुद्धाश्, Ñ1 -विनद्धाश्, Ñ2 V2 B1–3 D1 4 11 -[भ वनद्धाश्, B4

G 5 9 9
B 5 2 12
L 5 1 12

हंसकारण्डवाकीर्णा वापीः पद्मोत्पलायुताः ।
आक्रीडान्विविधान्रम्यान्विविधांश्च जलाशयान् ॥ १२
सततान्विविधैर्वृक्षैः सर्वर्तुफलपुष्पितैः ।
उद्यानानि च रम्याणि ददर्श कपिकुञ्जरः ॥ १३

समासाद्य च लक्ष्मीवाँल्लङ्कां रावणपालिताम् ।
परिखाभिः सपद्माभिः सोत्पलाभिरलंकृताम् ॥ १४
सीतापहरणार्थेन रावणेन सुरक्षिताम् ।
समन्ताद्विचरद्भिश्च राक्षसैरुग्रधन्विभिः ॥ १५

D6 -[अ]वनत्राश्च, D3 निवद्धाश्च, D8 I1 3 G1 -[अ]तिघ (D8 °न)द्राश्च, M1 -[अ]तिभाराश्च (for -निवद्धाश्च) —[b]) T3 तदा (for तथा) B3 स्वर्गनिभान, D3 कुसुलितान (meta) (for मुकुलितान) D7 9 तथा मुकुलितानि च —[c]) Ś1 D10 विहगास्तत्र, Ñ1 विचयाकीर्णान (for विहगाकीर्णान्) —[d]) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 मारुतोद्धूत-, V B D2 3 6 8 T2 पवनोद्धूत-, D6 पवनाहत- (for पवनाधूत-)

12 T1 damaged from 12–13[c] —[a]) B3 -[आ]कीर्णान् (for °कीर्णा) —[b]) D3 वाप्य (for वापी) Ś1 Ñ2 D2 3 6 7 9–11 -[आ]वृता, Ñ1 -[आ]श्रिता, D1 4 -[अ]न्विता (for -[आ]युता) B3 नानाविधलतावृतान —After 12[ab], Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 ins

104* नदी शुभजलाश्चैव पादपरुपशोभिता ।

[Ś1 शुभ्र-, D6 शीत (for शुभ-) D1 4 11 चक्राङ्कोपशोभिता (for the post half)],

while D3 ins

105* समन्तात्पुष्पसञ्छन्नैः पादपैः पुष्पगन्धिभिः ।

—[c]) D2 सक्रीडान (for आक्री°) Ś1 D10 विविधारण्यान्, Ñ2 V1 B4 D6 सुबहूनरम्यान, B2 3 सुबहूनन्यान, M1 विविधा नद्यो (for °धान्रम्यान्) —[d]) V2 सुबहूंश्च (for विविधाश्च) D1 2 4 जलाश्रयान् (for °शयान)

13 T1 damaged for 13[abc] (cf v l 12) —[a]) Ś1 Ñ1 B1 (marg also) D1–3 10 11 सवृतान्, Ñ2 V B1 2 4 D6 सश्रितान, B3 सगतान, G1 वसतान (for सततान्) D2 T2 M1 विविधान् (for °धैर्) D2 वृक्षान (for वृक्षैः) —[b]) Ñ1 D1 4 11 -कुसुमोज्ज्व(D1 °ल्फ)लैः (D11 °लान), Ñ2 V B2 4 D6 -फलपुष्पैः (for °पुष्पितैः) D3 सर्वत्र फलसभृतैः —[d]) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 निरीक्ष्य (for ददर्श) Ś1 Ñ2 V1 B1 3 4 D2 6 10 11 कपिसत्तम

❀ Cv आक्रीडान्क्रीडादेशान। सर्वर्तुफलपुष्पितैः सर्वर्तुषु फलपुष्प येषा सजातमिति सर्वर्तुफलपुष्पिता । तैः सर्वर्तुफलपुष्पितैः ।, Cr आक्रीडानाजमवन्धित्वेऽपि मर्वसाधारणोद्यानविशेषान्। पुमानाक्रीड उद्यान राज्ञ साधारण वनमित्यमर । सर्वर्तुफलपुष्पितैः सर्वर्तुष्वपि सजातफलपुष्पैः। उद्यानानि राज्ञ मावारणान्युपवनानि।, Cm आक्रीडानाजमवन्धित्वेऽपि साधारणोद्यानानि। उद्यानानि राज्ञामसाधारणानि।, Cg आक्रीडान्सर्वसाधारणक्रीडास्थानानि। उद्यानानि राजयोग्यानि। सर्वर्तुफलपुष्पितैः सर्वर्तुषु फलपुष्पाण्येषा सजातानीति तैः ।, Ck आक्रीडाः क्रीडापर्वता ।, Ct रावणतपोबलात्तस्या सर्वे वृक्षा सर्वदा पुष्पिता इति न कश्चिद्विरोध । आक्रीडा क्रीडापर्वता इति कतक । साधारणोद्यानान्याक्रीडा इत्यन्ये ❀ —After 13, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

106* ददर्श लङ्का हनुमान्निविष्टा गिरिमूर्धनि ।

[Ś1 Ñ1 D10 निविष्टो (for °ष्टा)]

14 [a]) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 आससाद (for समासाद्य) Ñ2 V B1 2 4 D6 T1 2 G1 स, D1 4 11 [अ]थ (for च) B3 आससाद ततो लङ्का —[b]) B3 रुद्धा (for लङ्का) —[c]) T G3 M परिखाभि. (for °खाभि) ❀ Cr m (Cr समासाद्येति।) लङ्का लङ्कासमीपम्।, Cg समासाद्येति। समासाद्य ददर्शेति क्रियाभेदाल्लङ्कापदावृत्ति।, Ck t समासाद्येति लङ्कासमीप प्राप्योच्यमानलक्षणा लङ्का ददर्शेत्यन्वय, so also in Ct ❀ —After 14[ab], Ñ2 V B D6 ins

107* शङ्खमौक्तिकमधातैरवकीर्णेन पर्वसु ।
अधिकोद्धृत्ततोयेन वेलालोलमहोर्मिणा ।
नानारत्नाकरवता किंनरावासदायिना ।
नागासुरनिवासेन पवनोद्धूतवीचिना ।
ग्रसतेव नभ कृत्स्न सागरेणाभिसवृताम् । [5]

[(l 1) B1 (m also) 3 4 अवकीर्णेषु (for °कीर्णेन) —(l 2) V2 -[उ]द्वृत-, B3 4 -[उ]द्धृत-, D6 -[उ]द्धृत- (for -[उ]द्वृत्त-) V2 B1 (m also as above) -तोय- (for -लोल-) B3 वेलातोये महोर्मिभि (for the post half) —(l 3) D6 -हासिना (for -दायिना) —(l 4) B3 नानासुर-. V2 -[उ]द्धत (for -[उ]द्धूत-) —B3 om l 5 —(l 5) V1 B4 -पालिता (for -सवृताम्)]

—For 14[c]–16[b], Ñ2 V B D6 subst 109* —After 14, D3 ins

108* अनेकयोजनायामामुद्यानवनशोभिताम् ।

15 For subst in Ñ2 V B D6 cf v l 14 and 16 D3 transp 15[ab] and [cd] —[a]) Ś1 D3 10 सीतापह(Ś1 °हा)रणोत्थेन, Ñ1 °हरणा . ° (illeg), D1 2 4 °हरणार्केण (sic), D7 9 °हारणात्तेन, D11 °हरणाकेन ❀ Cv r सीतापहरणार्थेन सीतापहरणेनार्थेन हेतुना (Cr °रणरूपहेतुना। "अर्थ स्याद्विषये मोक्षे शब्दवाच्ये प्रयोजने। व्यवहारे धने शास्त्रे वस्त्रहेतुनिवृत्तिषु" इति नं(घण्टुका)।, Cm सीतापहरणार्थेन सीतापहरणहेतुना अपहृतद्रव्यत्वेन हेतुना सुरक्षितामित्यर्थ ।, Cg सीतापहरणमर्थः प्रयोजन यस्य तेन। सुरक्षितत्वे हेतुरयम्।, Ck t सीतापहरणात्सीता लङ्कायामपहृत्य स्थापनाद्धेतोरित्यर्थ ❀ —[b]) Ś1 D1–4 10 11 रामतापेन तापिना, Ñ1 रामतापे . . . (illeg).

काञ्चनेनावृतां रम्यां प्राकारेण महापुरीम् ।
अट्टालकशताकीर्णां पताकाध्वजमालिनीम् ॥ १६
तोरणैः काञ्चनैर्दिव्यैर्लतापङ्क्तिविचित्रितैः ।
ददर्श हनुमाँल्लङ्कां दिवि देवपुरीमिव ॥ १७
गिरिमूर्ध्नि स्थितां लङ्कां पाण्डुरैर्भवनैः शुभैः ।
ददर्श स कपिः श्रीमान्पुरमाकाशगं यथा ॥ १८
पालितां राक्षसेन्द्रेण निर्मितां विश्वकर्मणा ।
प्लवमानामिवाकाशे ददर्श हनुमान्पुरीम् ॥ १९

G 5 9 24
B 5 2 20
L 5 1 21

—D3 reads 15^{cd} twice —^{d}) D1 4 अभिकाङ्क्षिता, D2 3 (first time) अभिरक्षिता, D3 (second time) भीमदर्शन, D7 T G1 2 उग्रधन्वभि, D11 उपशोभिता (for उग्रधन्विभि) Ś1 D10 राक्षसैरुपलक्षिता ॐ Cr उग्रधन्विन । उग्राश्च ते धन्विन ।, Cg विचरद्भिरित्यत्र चकारो भिन्नक्रम । राक्षसैश्च सुरक्षिताम् ।, Ck उग्राश्च धन्विनश्च तथा ॐ

16 Ñ1 illeg from 16 up to वलव in 32^{b} D2 reads 16^{ab} after 17^{ab} —^{a}) D2 10 सौवर्णेन (for काञ्चनेन) D1 3 4 11 दिव्या, M1 लङ्का (for रम्या) —^{b}) T2 [आ]वृता (sic) (for महा-).—For 14^{c} – 16^{b}, Ñ2 V B D6 subst

109* वप्रैः श्वेतचयाकारैः परिखाभिश्च सर्वत ।
अगाधाध्ययतोयाभिरथ परिहितामिव ।
शातकुम्भेन महता प्राकारेण सुसंवृताम् ।

[(l 1) B3 प्राचीनैर्बहुलाकारैः (for the prior half) B1 सर्वश (for सर्वत) V2 परिघाभि समन्त (for the post half) —(l 2) B3 (before corr) अधिकोद्वयतोयाभिर् (for the prior half) B3 धर (meta) (for अथ) Ñ2 B3 परिवृताम् (for °हिताम्)]

—After 16^{ab}, D1–5 7–11 S ins

110* गृहैश्च गिरिसंकाशैः शारदाम्बुदसंनिभैः ।
पाण्डुराभि प्रतोलीभिरुच्चाभिरभिसंवृताम् ।

[(l 1) M3 ग्रह- (for गिरि) —(l 2) D1 4 मार्गेश्चाभि, D10 प्रचुराभि, T1 G M Cv g पाण्डराभि, Cm t as above (for पाण्डु°) D1 4 रथ्याभिर्, D2 उच्चाभिर्, T2 द्विष्ठाभिर् (for उच्चाभिर्) D1–4 10 11 उपशोभिता (for अभिसंवृताम्)]
—Before 16^{cd}, Ñ2 V B D6 read 20^{cd} —^{cd}) D3 -समाकीर्णां (for -शता°) T3 G1 पताक, Cr m g t as in text (for पताका-) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 7 9 G2 -शोभिता, V2 -सेविता, Cr m g t as in text (for -मालिनीम्) B3 रत्नकाञ्चनचित्राद्विपताकाभिरलङ्कृता

17 Ñ1 illeg for 17 (cf v l 16) —^{a}) G1 दीप्ता (for दिव्यैर्) —^{b}) D1 लतामिश्र, D2 3 T2 °भक्ति-, G1 Ck °पत्ति-, Cv r m g t as in text (for °पङ्क्ति-) D7 9 विराजितै, M3-विनीपिक, Cr as in text (for -विचित्रितै) Ś1 D10 स्तम्भै(D10 स्तम्भै)रतिविचित्रिता, D4 लताश्चैव विचित्रिता —After 17^{ab}, D2 reads 16^{ab} (including 110*) —^{c}) Ś1 D1 2 4 10 11 transp हनुमाँल् and लङ्का —^{d}) D7 देवो, D9 om (for दिवि) ॐ Cr in ददर्श हनुमाँल्लङ्का-मिति पुन पुन (Cm °मान्पुरीमिति पुन)र्दर्शनाभिधान विशेषान्तरविवक्षयोपमानान्तरविवक्षया च ॐ —For 17–19, Ñ2 V B D6 subst 111*

18 Ñ1 illeg for 18 (cf v l 16) For subst in Ñ2 V B D6 cf v l 17 and 19 —^{a}) M1 दिवि, Ck t as in text (for गिरि) Ś1 D1 2 4 10 11 उच्चे, D3 ना तु, D8 T2 G1 M1 रम्या, Ct as in text (for लङ्का) —^{b}) T1 G M1 3 पाण्डरैर् (for पाण्डु°) Ś1 D1 2 4 10 11 भवनोत्तमैः (for °नै शुभै) —^{c}) G3 transp ददर्श and स T2 नगरीं, G2 स हरि (for स कपि) M3 कपिश्रेष्ठ (for कपि श्रीमान्) —^{d}) Ś1 D10 पुरमार्ग(Ś1 °र्गं) गतस्तथा, D5 7 9 T2 पुरीमाकाशगामिव(D5 T2 °गा यथा) ॐ Ck आकाशग पुरमिवेति ।, Ct गिरिमूर्धस्थत्वादाकाशगपुरोपमेयता लङ्काया ॐ

19 Ñ1 illeg for 19 (cf v l 16) —^{b}) D3 विहिता (for निर्मिता) —After 19^{ab}, Ś1 D1 2 4 10 11 read 23 and om 19^{cd} —^{c}) D5 9 प्लवमानमिवाकाश(D5 °शे) —^{d}) D3 5 7–9 T2 G2 3 M1 2 Cv g कपि, Cm as in text (for पुरीम्) ॐ Ck आकाशे प्लवमानामिति च गिरिमूर्ध्नि स्थितत्वात् ।, Ct गिरिमूर्धस्थत्वादेवाकाशे प्लवमानामिव । लङ्का द्रष्टुर्हनूमत इव तद्वर्णनप्रसक्तस्य कवेरप्याश्चर्यमग्नतया ददर्शेति पुनरुक्तिर्न दोषाय । विस्मयेन पुन पुनर्ददर्शेति वा तात्पर्यम् ॐ —For 17–19, Ñ2 V B D6 subst

111* स्फाटिकैः काञ्चनैश्चैव शोभितामिन्द्रगोपकैः ।
प्राकारतलविन्यस्तैश्चन्द्रसूर्यशतैरिव ।
ससारगल्वर्कमयैः स्तम्भैरञ्चिततोरणाम् ।
स्फाटिकैर्हैमभक्त्यन्तैः कपाटैर्भूषितामिव ।
राक्षसैरभियुक्तैश्च यत्रैः सायुधसंचयैः । [5]
अलंकृतपुरद्वारां समृद्धिमिव रूपिणीम् ।
विमानैर्हर्म्यनिर्यूहैर्विटङ्कैर्मणिवेदिकैः ।
घण्टाध्वजपताकाभिस्त्रिरन्तीमिव श्रियम् ।
नानातूर्यनिनादैश्च हयानां हेषितेन च ।
बृंहितेन च नागानां रथनेमिस्वनेन च । [10]
सिंहनादैश्च दृप्तानां राक्षसानां भयावहैः ।
सागरस्य च घोषेण हर्षाद्ग्रहसितामिव ।
गिरिमूर्ध्नि स्थितां दिव्यां निर्मितां विश्वकर्मणा ।
प्लवमानामिवाकाशे पुरीं देवपुरोपमाम् ।

[(l 2) B3 D6 अपि (for इव) —B2 reads l 3–4 in marg —(l 3) Ñ2 D6 हेमसारमयैः शुभैः, V2 ससारगर्भरचितैः, B3 महासारकनमयैः (for the prior half) V1 illeg from स्तम्भै up to भक्त्यन्तैः in l 4 V2 स्तम्भैर् (for स्तम्भैर्) —(l 4) Ñ2 B1 -भक्तानैः, V2 -वहैश्च, B1 (m also as

G 5 9 0 B 5 2 24 L 5 1 23 संपूर्णां राक्षसैर्घोरैर्नागैर्भोगवतीमिव ।
अचिन्त्यां सुकृतां स्पष्टां कुबेराध्युषितां पुरा ॥ २०

दंष्ट्रिभिर्बहुभिः शूरैः शूलपट्टिशपाणिभिः ।
रक्षितां राक्षसैर्घोरैर्गुहामाशीविषैरिव ॥ २१

वप्रप्राकारजघनां विपुलाम्बुनवाम्बराम् ।
शतघ्नीशूलकेशान्तामट्टालकवतंसकाम् ॥ २२

द्वारमुत्तरमासाद्य चिन्तयामास वानरः ।
कैलासशिखरप्रख्यमालिखन्तमिवाम्बरम् ।
ध्रियमाणमिवाकाशमुच्छ्रितैर्भवनोत्तमैः ॥ २३

above) -क्रातश्च, B3 क्रक्षात (for -मजयन्ति) Ñ2 D6 तथा (for इव) —(l 5) B3 मुक्तेश्च, D6 -गुंशैश्च (for -युक्तैश्च) B3 नानायुद्धविशारद (for the post half) —(l 6) B1 समृद्धा बहु- (for °द्धिमिव) —(l 7) V1 illeg from न up to विटङ्क B2 D6 हेम- (for हर्म्य-) V2 B3 D6 -निर्यूहैर्, B4 -सयुक्तैर् (for -निर्यूहैर्) B2 भास्वद्भिर् (for विटङ्कैर्) B3 मुनि- (for मणि-) —(l 8) B1 उन्मीलतीम् (for उद्गिरन्तीम्) —(l 9) V2 हसितेन (for हेषि°) —(l 10) V1 -स्वरेण (for -स्वनेन) B4 रथानां निस्वनेन च (for the post half) —(l 11) V2 हृष्टाना (for दृप्ताना) —(l 12) B1 (m also as above) आगमस्य (for मागरस्य) B3 ऽनादेन, B4 च घोषे च (for च घोषेण) B1 हर्षिता (hypm) (for हर्षात्) —(l 14) V1 B1 पुरीमिमां (B1 °व) (for -पुरोपमाम्)]

20 Ñ1 illeg for 20 (cf v l 16) Ñ2 V B D6 om 20^{ab} D3 (after 115*) 5 7–9 S (G1 transp 20^{b} and 21^{d}) read 20–21 after 23 D5 7 9 G2 om (hapl) 20^{b}–21^{c} After 20^{ab}, Ś1 D1 2 4 10 11 read 22 —Ñ2 V B D6 read 20^{cd} before 16^{cd} —^{cd}) Ś1 D2 10 मुकृतस्पर्शां, Ñ2 V1 B2–4 D1 4 11 °तप्राप्या (B3 °स्येता, D11 °प्रख्या), V2 °तिस्पष्टा, B1 M1 °त (B1 °ति) स्पृष्टा, D6 °ताकृष्टा (for सुकृता स्पष्टा) Ś1 V2 B3 D1 2 4 6 10 11 पुरीं (for पुरा) D3 अचिन्त्यामप्रदृश्या च देवगन्धर्वदानवै

21 Ñ1 illeg for 21 (cf v l 16) Ñ2 V B D6 om 21–22 D3 (after 115*) 5 7–9 S (D5 7 9 G2 om 21^{abc} [cf v l 20]) read 20–21 after 23 —^{a}) D2–4 10 11 बलिभि (for बहुभि) —^{b}) T G1 3 M -पट्टश- (for -पट्टिश-) —G1 transp 20^{b} and 21^{d} —^{d}) D7 दुराधर्षां सुरैरपि

22 Ñ1 illeg for 22 (cf v l 16) Ñ2 V B D6 om 22 (cf v l 21) Ś1 D1 2 4 10 11 read 22 after 20^{ab} D5 reads 22^{ab} in marg —^{a}) D4 वज्र- (for वप्र-) —^{b}) D3 T2 G2 [अ]बुधर-, D5 7 9 M2 -[अ]बुवन- (for -[अ]म्बुनव-) Ś1 D10 विपुलैर्भवनैर्वृता, D1 4 विपुलाबुधरावृता, D2 विपुला भवनावृता, D11 विपुला बुद्धिनिर्वृता, M1 विपुलोपवनाम्बरा —^{c}) Ś1 D10 -शत, D2 -मूल- (for -शूल) G1 -मकाशाम् (for केशान्ताम्) —^{d}) D5 7–10 [अ]त्तसका, T1 2 वतसिका (for -वतसकाम्) D1 3 4 महाट्टालावतंस (D3 °स) का, D11 महालकचरामिव ❀ Cv प्राकारैरित्यादावपि ददर्श हनुमान्कपिरित्यनुवर्तते । वप्र प्राकारमूलिक प्राकार माल । शतघ्नी यन्त्रविशेष ।, Cg वप्रेति । वप्रेत्यादावपि ददर्श हनुमान्कपिरित्यनुवर्तते । वप्र प्राकारमूलिक । प्राकार साल । विपुलाम्बु परिखारूप नवाम्बर यस्या सा । शतघ्नी यन्त्रविशेष । वतसोऽवतम । भागुरिमतेनाल्लोप ।, Cr m वप्रेति । वप्र (Cm वप्रश्रय. ।) प्राकाराधारवेदिकेति यावत् । "स्याच्चयो वप्रमस्त्रियाम्" इत्यमर । विपुलाम्बुनवाम्बराम् । अत्राम्बु (Cr °म्बर) शब्देन परिखान्तर्गतजलमुच्यते । (Cr अट्टालकवतसकाम् । प्राकारवेदिकोपरि युद्धार्थं परिकल्पितमञ्चविशेषकर्णाभरणाम् ।), Ck वप्रेत्यादिना लङ्काया स्त्रीसमाधि । वप्र प्राकारान्तरवेदिका । प्राकार साल । विपुलाम्बु समुद्र ।, Ct वप्रेति । वप्र प्राकाराभ्यन्तरवेदिका । तद्युक्तप्राकारजघनाम् । विपुलाम्बु समुद्रो वनानि चाम्बर वासो यस्यास्ताम् । अत्राम्बुशब्देन परिखान्तर्जलमिति तीर्थ ❀ —After 22, D3 ins

112* शोभिता राजमार्गेण मेघं समिक्तरेणुकाम् ।,

while D5 7–9 S ins

113* मनसेव कृता लङ्का निर्मिता विश्वकर्मणा ।

[M1 [ए]व तदा (for [इ]व कृता) Post. half = 19^{b} ❀ Cv निर्मिता विश्वकर्मणेति पुनवचन मनसा कृतामिव निर्मितां विश्वकर्मणेत्यमु विशेष वक्तुम् ।, Cr मनसा कृता विश्वकर्मणा निर्मिता लङ्कामत्र ददर्शेत्यनुषज्यते ।, Cm निर्मितामित्यत्र ददर्शेत्यनुषज्यते ।, Cg वस्तुतो विश्वकर्मणा निर्मिता विचार्यमाणे केनापि मनसा निर्मितामिव स्थितामित्युत्प्रेक्षा ।, Ck विश्वकर्मणा निर्मिता तेनापि मनसेव कृतामिव स्थिताम् ❀],

whereas D11 ins

114* यत्रान्यामकृतालङ्का कपाटकृतकञ्चुकी ।

23 Ñ1 illeg for 23 (cf v l 16) Ś1 D1 2 4 10 11 read 23 after 19^{ab} —^{a}) Ñ2 V B D6 उत्तर द्वारम् (by transp), D10 द्वारमुत्तमम्, G2 उत्तरद्वारम् (for द्वारमुत्तरम्) B3 आश्रित्य, D1 11 आरुह्य (for आसाद्य) —^{b}) Ñ2 V B1 2 4 D6 तस्याश्च (B4 °स्या स) हरिपुगव, B3 तस्या घोष महस्वश, D7 ददर्शता पुरी कपि ❀ Cv द्वारमुत्तरमित्यादि । द्वारमुत्तरमासाद्य ता चिन्तयामास ता निरूपयामास ।, Cr द्वारमिति । उत्तरद्वारमासाद्य लङ्का केन प्रदेशेन सुखप्रवेशेति ज्ञातुमिति भाव ।, Cm चिन्तयामास । लङ्का केन प्रदेशेन गन्तव्येति चिन्तयामासेति भाव ।, Cg द्वारमिति । उत्तर द्वारमासाद्य चिन्तयामास मनसा निरूपयामास । वैदेहीदर्शनोपायमिति शेष ।, Ck. द्वारमुत्तरमासाद्येति । समुद्रदक्षिणतटप्लुतामेक्षयोत्तरद्वारमेव किल प्राप्यम् । चिन्तयामास । सा तु वक्ष्यमाणरीतिका ।, Ct द्वारमुत्तरमासाद्य समुद्रदक्षिणतटे

तस्याश्च महतीं गुप्तिं सागरं च निरीक्ष्य सः ।
रावणं च रिपुं घोरं चिन्तयामास वानरः ॥ २४
आगत्यापीह हरयो भविष्यन्ति निरर्थकाः ।
न हि युद्धेन वै लङ्का शक्या जेतुं सुरैरपि ॥ २५
इमां तु विषमां दुर्गां लङ्कां रावणपालिताम् ।
प्राप्यापि स महाबाहुः किं करिष्यति राघवः ॥ २६
अवकाशो न सान्त्वस्य राक्षसेष्वभिगम्यते ।
न दानस्य न भेदस्य नैव युद्धस्य दृश्यते ॥ २७
चतुर्णामेव हि गतिर्वानराणां महात्मनाम् ।
वालिपुत्रस्य नीलस्य मम राज्ञश्च धीमतः ॥ २८ G 5 9 30 B 5 2 28 L 5 1 30

सुवनेन तस्यैव प्रथम प्राप्ते । विना वक्ष्यमाणप्रकारा ꣹ —[c]) B4 D1 3–6 11 कैलाश D7–9 G1 Ct -निलय- (for शिखर-) Ś1 D1–4 10 11 M1 2 -प्रख्याम्, T3 प्रस्थेर्, Ct as in text (for प्रख्यम्) —[d]) Ś1 D2 4 10 11 T3 M आलिखतीम्, Ñ2 V B D6 समुल्लिखद्, D3 उल्लिखतीम्, Ck t as in text (for आलिखन्तम्) ꣹ Cr आलिखन्तीमिति लिङ्गव्यत्यय आर्षः ꣹ —Ñ2 V B D6 om 23[ef] —[e]) D6 8 M ডी(M1 2 पी)यमानाम्(M3 °नम्), T2 G3 पीयमानम्, G1 ग्रसमानम्, Ct as in text (for ध्रियमाणम्) Ś1 D2 3 10 डीयमानामिवाकाशे, D1 4 11 दीप्य(D11 दिव्य)मान(D4 °ना)-मिवाकाशे, T1 3 G2 पिबती(G2 °त)मिव चाकाशम् ꣹ Cv g डीयमाना गच्छन्तीम् । (Cg "डीङ् विहायसा गतौ" इत्यस्माच्छानच्) ।, Cr उड्डीयमानामित्यादि । उड्डीयमाना-मिवोद्गच्छन्तीमिव । उड्डीयमानत्वादिविशेषणविशिष्टाम् ।, Cm डीयमानामिवाकाशं प्रत्युद्गच्छन्तीमिव स्थिताम् । डीयमान-त्वादिविशेषणविशिष्टाम् ꣹ —[f]) Ś1 D1 2 4 10 11 काञ्चनर्, D1(with hiatus) उत्तमैर् (for उच्छ्रितैर्) —After 23, D3 ins

115* महाकायैर्महावीर्यैर्महोत्साहैर्महाबलैः ।

—Thereafter D3 reads, while D5 7–9 S read after 23, 20–21, G1 alone transp 20[b] and 21[d]

24 Ñ1 illeg for 24 (cf v l 16) D7 om 24 —[ab]) Ś1 D1 2 10 M1 तस्या च(D1 तु), Ñ2 V B D6 लङ्कायां (for तस्याश्च) D4 तस्या तु महती गुप्ति (for [a]) Ś1 D1 2 3 10 प्राकार (for सागर) D11 तस्या समन्ताद्गुप्ति च प्राकाराश्च निरीक्ष्य च —[c]) Ś1 D1 2 4 10 11 [अ]पि(D1 4 °ति) बलिन, Ñ2 V B D6 [अ]पि राजान (for रिपु घोर) ꣹ Ck भवनोत्तमैरम्बरमालिखन्तमिव स्थित लङ्काया उत्तरद्वारमित्यन्वय । अत परम्, "सपूर्णां राक्षसैर्घोरैर्गुहामाशीविषैरिव" इति पाठ । इदमपि समीचीन प्रक्षेपस्थलम् । अत्रापि कियत प्रक्षेप क्वचित् । राक्षसै पूर्णां नगरीम् तस्या महतीं गुप्ति च घोर रिपु रावण च निरीक्ष्य चिन्तयामास ।, Ct उच्छ्रितैर्भवनोत्तमैरम्बरमालिखन्तमिव । आकाश ध्रियमाणमिवाकाशधारण कुर्वदिव । एतदग्रे "सपूर्णां राक्षसैर्घोरैर्गुहामाशीविषैरिव" इति पाठ । इतरप्रक्षिप्तमिति कतक । राक्षसै सपूर्णां नगरीं महतीं गुप्तिं रिपु रावण च सागर च निरीक्ष्य चिन्तयामास सादर चिन्तयामासेत्यर्थ ꣹ —After 24, D4 ins

116* नगरी साधु गुप्तेय दुराधर्षा सुरैरपि ।

25 Ñ1 illeg for 25 (cf v l 16) —[a]) D1–4 आगतापीह (metri causa) Ś1 D10 M1 आगताश्चेह(M1 °श्चापि) हरयो, Ñ2 V1 B1 3 4 D6 आगता हरयो ह्यत्र, V2 आगता हरयो यत्र, B2 आयता हरयोऽप्यत्र, D11 आगता हरयोपीह ꣹ Cr अत्रापिशब्देन दुस्तरसागरलङ्घनपूर्वकागमनमेव दुर्घटमिति सूच्यते ꣹ —[b]) Ñ2 V B D6 गमिष्यति (for भवि°) —[c]) D1–4 10 11 वा (for वै) Ś1 D5 10 लङ्का (for लङ्का) —[d]) T2 transp शक्या and जेतु G2 M1 सुरासुरै (for सुररपि) Ś1 D2 10 प्राकारान्वेषणेन वा, D1 11 शक्या ह्यन्वेषणेन च, D3 तथैवाश्वासनेन च, D4(with hiatus) अथवा वासवेन च —For 25[cd], Ñ2 V B D6 subst

117* नेह युद्धेन वा शक्य किंचिदर्थागमेन वा ।

[B2 मध्येन वा, B4 युद्धेनि (sic) तत् (for युद्धेन वा) V1 अत्रासनेन, V2 B1 व्यवसितेन, B2 अर्थाद्भेन, B3 अध्ययनेन (for अर्थागमेन) V2 च (for वा)]

—After 25, D3 4 ins

118* देवदानवगन्धर्वैर्न शक्यार्दयितु बलात् ।

[D4 शक्या ह्यन्वेषणेन च (for the post half) Cf 25[d] v l]

26 Ñ1 illeg for 26 (cf v l 16) B3 om 26[ab] —[ab]) Ś1 V2 B1 2 4 D1 3 4 6 10 11 सुविषमा(V2 °या), Ñ2 दुर्विषया, V1 D7 9 दुर्विषमा, D2 सुविमला (for तु विषमां) B1 reads दुर्गां in marg D5 7–9 T2 G1 2 M1 2 transp दुर्गां and लङ्कां —[c]) D7–9 T1 G3 M1 सु- (for स) Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 प्राप्य दाशरथी राम —[d]) Ñ2 V B D3 6 वीर्यवान, D1 2 4 11 रावणे (for राघव) ꣹ Ck प्राप्यापीत्यपिना पदातित्वादागमनमेव तावदशक्यमिति सूच्यते । किं करिष्यतीति । प्रायेण राघवेणापि दु साधमित्यर्थ । So also Ct ꣹

27 Ñ1 illeg for 27 (cf v l 16) —[a]) Ś1 D1 2 4 7 9–11 साम्नस्तु, B3 सामस्य (sic), D5 साम्नश्च (for सान्त्वस्य) V2 अवकाशो न मनुष्यस्य (hypm) —[b]) Ñ2 V B D6 [इ]ह दृश्यते, D3 T1 G1 2 M1 [अ]धिगम्यते, D8 [अ]पि गम्यते (for [अ]भिगम्यते) Ś1 D1 2 4 10 राक्षसश्चा(Ś1 °र्चा)पि(D1 4 °च)गम्यते —[d]) D5 नैव (for नैव)

28 Ñ1 illeg for 28 (cf v l 16) —[a]) D3 [इ]ह (for हि) D2 मतिर् (for गतिर्) Ñ2 V B D6 गतिरत्र चतुर्णां हि —[b]) Ś1 च महामना (hypm), D2 हितात्मना, D7 9 तरस्विना (for महात्मनाम्) —[d]) D11

G 5 9 30 B 5 2 29 L 5 1 31 यावज्जानामि वैदेहीं यदि जीवति वा न वा ।
तत्रैव चिन्तयिष्यामि दृष्ट्वा तां जनकात्मजाम् ॥ २९
ततः स चिन्तयामास मुहूर्तं कपिकुञ्जरः ।
गिरिशृङ्गे स्थितस्तस्मिन्रामस्याभ्युदये रतः ॥ ३०
अनेन रूपेण मया न शक्या रक्षसां पुरी ।
प्रवेष्टुं राक्षसैर्गुप्ता क्रूरैर्बलसमन्वितैः ॥ ३१
उग्रौजसो महावीर्या बलवन्तश्च राक्षसाः ।
वञ्चनीया मया सर्वे जानकीं परिमार्गता ॥ ३२
लक्ष्यालक्ष्येण रूपेण रात्रौ लङ्कापुरी मया ।
प्रवेष्टुं प्राप्तकाल मे कृत्यं साधयितुं महत् ॥ ३३
तां पुरीं तादृशीं दृष्ट्वा दुराधर्षां सुरासुरैः ।
हनूमांश्चिन्तयामास विनिःश्वस्य मुहुर्मुहुः ॥ ३४
केनोपायेन पश्येयं मैथिलीं जनकात्मजाम् ।
अदृष्टो राक्षसेन्द्रेण रावणेन दुरात्मना ॥ ३५

---

corrupt (for राज्ञश्च) B3 सुग्रीवस्य ममापि च, D1 4 मम सूर्यात्मजस्य च

29 Ñ1 illeg for 29 (cf v l 16) —[a]) B4 न हि (for यावज्) Ś1 D10 G2 वैदेही (for °हीं) —[b]) B4 सापि (for यदि) Ś1 पुन (for न वा) D11 यदि जीवति मानवा· —After 29[ab], Ś1 D10 ins

119* इमा सुविषमा दुर्गां विचिन्त्य च महापुरीम् ।
[D10 विचित्य (for विचिन्त्य)]

—[c]) D5 तदैव, D8 G2 तत्रव (for तत्रैव) —[d]) Ñ2 V B1 2 4 D3 6 G1 transp दृष्ट्वा and ता ❀ Cv यावज्जानामीति । यावच्छब्दोऽवधारणे । जानाम्येव । तत्र न सशय कार्य इत्यर्थ ।, Cr m यावदिति । जीवति वा नवेति वैदेहीं (Cr °हीं न) जानामि यावत् । जानाम्येव । यदि जीवति ता जनकात्मजा दृष्ट्वा तत्रैव तस्मिन्काल एव चिन्तयिष्यामीति योजना । (Cm यद्वा जीवति वा जीवतीति वैदेहीं न जानामि यावत्, न जानाम्येव वा । उत यदि जीवति ता जनकात्मजा दृष्ट्वा तत्रैव तस्मिन्काल एव चिन्तयिष्यामीत्यर्थ ।, Cg यावदिति । यावद्यदा जीवति वा न वेति वैदेही जानामि । तत्रैव काले ता जनकात्मजा दृष्ट्वा चिन्तयिष्यामि । यद्वा यावच्छब्दोऽवधारणे । जानाम्येव जीवति वा न वेति जानाम्येव । यदि जीवति तदा ता जनकात्मजा दृष्ट्वा तत्रैव तत्काल एव चिन्तयिष्यामीत्यन्वय ।, Ck t यावज्जानामीति । 'यावत्पुरा' इति लट् । ज्ञास्य इत्यर्थ । ता दृष्ट्वेति । पश्चाद्विचिन्त्य तत्तदानीमेव चिन्तया(Ck °न्तयिष्या)मीति शेष ❀

30 Ñ1 illeg for 30 (cf v l 16) Ñ2 B1 3 D6 om 30 —[a]) V B2 4 D1 4 11 एतत् (for तत) B4 D1 2 4 11 T3 G2 3 M1 3 स (for स) —[b]) D10 -पुगव (for -कुञ्जर) —[c]) V1 D7 9 गिरे शृगे, B2 गिरिपृष्ठे, D3 शैलशृगे (for गिरिशृङ्गे) D8 श्रीमान्, D11 यत्र (for तस्मिन्) —[d]) G2 [अ]द्भुतये (sic) (for °भ्युदये) Ś1 V1 D1 4 T2 M1 स्थित, D11 नर (for रत) D7 9 Ct रामस्याभ्युदय तत (D9 °याय च [corrupt]), D10 °भ्युदयोद्यत

31 Ñ1 illeg for 31 (cf v l 16) —[a]) D1 4 एतेन (for अनेन) Ñ2 V B D6 रूपेणानेन च मया —[b]) Ś1 V1 B3 D2 10 न शक्य(D2 °क्या) राक्षसीं पुरीं, V2 B1 2 4 D3 6 न शक्य रक्षसा पुरीं(D6 °री) —[c]) Ś1 D2 10 गुप्ता, Ñ2 B दृप्तैर्, V दीप्तैर्, D3 घोरैर्, D6 गुप्तैर् (for गुप्ता) —[d]) Ñ2 गुप्ता, V B1 2 4 D3 6 गुप्ता, D1 4 11 क्रुद्धैर् (for क्रूरैर्) Ś1 D2 10 नागैर्भोगवतीमिव (cf 20[b]), B3 गुप्तामभिवृता सदा —After 31, D2 ins

120* अविज्ञातेन रक्षोभिर्महाबलसमन्वितै ।

32 Ñ1 illeg up to बलव (cf v l 16). Ś1 D10 om 32 —[a]) D1 4 उग्रयोद्धा(D4 °धा), D7-9 महौजसो, D11 उग्रो यशो (sic) (for उग्रौजसो) —[b]) B3 यशस्विन (for च राक्षसा) —[c]) B3 वारणीया (for वञ्चनीया). G1 यत्नाज् (for सर्वे)

33 [a]) Ś1 D2 10 -[अ]लक्ष्यात्म, Cm g as in text (for °क्ष्येण) —[b]) Ś1 D1 2 4 10 Ck t रात्रौ लकामिमा पुरीं, Ñ1 D3 11 रात्रौ लका महापुरीं, Ñ2 V B D6 रात्रौ लका(B1 D6 °का)पुरीमिमा —After 33[ab], T2 reads 36 for the first time, repeating it in its proper place —[c]) V B1 G2 प्राप्तकालो(V2 °ले), D6 काल एव, Cr m g t as in text (for प्राप्तकाल) D7 9 transp प्रवेष्टु and प्राप्तकाल Ñ2 व (for मे) —[d]) Ś1 D2 10 तत्त्व, D6 कृत्ये, Cr m g t as in text (for °त्य) —After 33, D3 ins 121*

34 Ñ2 V1 B D6 om 34[ab] —[a]) D4 स (for ता). —[b]) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 सुदुर्ध(V2 दुराध)र्षा(D1 दुर्धर्षा च, D11 °र्षै) सुरैरपि —V1 illeg from 34[c] up to मैथिलीं in 35[b] —[c]) Ñ2 B2.3 D6 पुनश्च, V2 B1 4 स पुनश् (for हनूमांश्) G1 चितयामास हनुमान् —[d]) D3 5 T2 7 M2 Cv निनिश्वस्य, T1 G M1 3 Cr विनिश्वस्य (for विनि श्वस्य) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 मुहूर्तं कपिकुजर, Ñ2 V2 B D6 हनूमान्मारुतात्मज —After 34, D1 4 ins, while D3 ins after 33

121* तदुपाय न पश्यामि येनोपायेन वानरा ।
अणव सतरिष्यन्ति बाहुदृष्टानखायुधा ।

[(l 1) D1 तम्, D3 त तु (for तद्)]

35 V1 illeg up to मैथिलीं in [b] (cf v l. 34) —[a]) D3 पश्यामि, D11 पश्येमा (sic) (for पश्येय) —D11 om (hapl) 35[c]- 36 G3 om 35[c]- 36[b] —[c]) B3 सहता (for अदृष्टो) —[d]) D10 कथ भवेत् (for दुरात्मना).

न विनश्येत्कथं कार्यं रामस्य विदितात्मनः ।
एकामेकश्च पश्येयं रहिते जनकात्मजाम् ॥ ३६
भूताश्चार्था विपद्यन्ते देशकालविरोधिताः ।
विक्लवं दूतमासाद्य तमः सूर्योदये यथा ॥ ३७
अर्थानर्थान्तरे बुद्धिर्निश्चितापि न शोभते ।
घातयन्ति हि कार्याणि दूताः पण्डितमानिनः ॥ ३८
न विनश्येत्कथं कार्यं वैक्लव्यं न कथं भवेत् ।
लङ्घनं च समुद्रस्य कथं नु न वृथा भवेत् ॥ ३९
मयि दृष्टे तु रक्षोभी रामस्य विदितात्मनः ।
भवेद्व्यर्थमिदं कार्यं रावणानर्थमिच्छतः ॥ ४०
न हि शक्यं क्वचित्स्थातुमविज्ञातेन राक्षसैः ।
अपि राक्षसरूपेण किमुतान्येन केनचित् ॥ ४१
वायुरप्यत्र नाज्ञातश्चरेदिति मतिर्मम ।
न ह्यस्त्यविदितं किंचिद्राक्षसानां बलीयसाम् ॥ ४२
इहाहं यदि तिष्ठामि स्वेन रूपेण संवृतः ।
विनाशमुपयास्यामि भर्तुरर्थश्च हीयते ॥ ४३
तदहं स्वेन रूपेण रजन्यां ह्रस्वतां गतः ।
लङ्कामभिपतिष्यामि राघवस्यार्थसिद्धये ॥ ४४ G 5 9 44 B 5 2 44 L 5 1 43

36 D11 om 36, G1 om 36^{ab} (for both, cf v l 35) T2 repeats 36 here (cf v l 33) D10 om (hapl) 36–39, Ñ1 om $36-39^{b}$, Ś1 D2 T3 om (hapl) 36–38 —^{a}) D5 कृत (for कथ) —^{b}) D1 3.4 रावयस्य महात्मन —V1 illeg for $36^{c}-37^{a}$ D8 repeats, G3 reads 36^{cd} after 41 —^{c}) D5 7 9 G1 तु (for च) Ñ2 V2 B D6 पश्येय कथमेकाते, D1 3 4 एका कथ तु(D3 च) पश्येय, D8 (first time) एक एका च पश्येय —^{d}) Ñ2 V2 B1 3 रहिता, B2 4 निहिता, D1 हितेन, D7 रहितो (for रहिते)

37 Ś1 Ñ1 D2 10 T3 om 37, V1 illeg for 37^{a} (for all, cf v l 36) —^{a}) Ñ2 V2 भूताप्यर्था, B भूता रार्था, D1 3 4 सतोप्यर्था, D8 T1 Ck भूतार्थाश्च, D11 Cv दूताश्चाथ, Cr m g as in text (for भूताश्चार्था) Ñ2 V2 B D1 3 4 6 7 9 11 Ct विनश्यति, Cr m g as in text (for विपद्यन्ते) —^{b}) B3 -काले (for -काल-) D1 3 4 -विरोधिन (for °धिता) M1 damaged from साद्य in ^{c} up to तम सू in ^{d} —^{c}) B2 दृढम्, D6 हृतम् (for दूतम्) D11 विह्वल नूनमासाद्य

38 Ś1 Ñ1 D2 10 T3 om 38 (cf v l 36) B3 om 38^{ab} —^{a}) D11 -[अ]नर्थाक्षरे (for °न्तरे) —V1 illeg after नि in ^{b} up to ^{d} —^{b}) V2 निश्चितार्था (for °तापि) D11 हि (for न) —^{c}) B3 घोतयति (sic) Ñ2 च, B4 D5 7 9 [इ]ह, Cr as in text (for हि) B2 D8 घातयिष्यति कार्याणि —^{d}) D11 हत- (for दूता) ❀ Cr घातयन्ति हि कार्याणीति। तस्मादर्थापरतो 'वञ्चनीया' इत्यर्थं प्रमादाल्लिखितम् ❀ —After 38, V2 reads 41^{ab} for the first time, repeating it in its proper place

39 D10 om 39, Ñ1 om 39^{ab} (for both, cf v l 36) —^{a}) D3 इद (for कथ) —^{b}) D11 भये (for भवेत्) D3 चरन्त्येन कथ मम —^{c}) B1 हि, B4 D1 4 G1 तु (for च) —^{d}) Ñ1 V B2 4 D4–6 11 तु न, B1 हि न, B3 G3 च न, D2 न नु, D3 न च (for नु न) V2 D7 9 T M2 transp वृथा and भवेत् Ś1 न निरर्थं कथ भवेत.

40 ^{a}) Ś1 B1 D2.10 [ऽ]पि, Ñ2 V1 B2–4 हि (for तु) V1 illeg from क्षो up to 40^{d} D3 रक्षोभिर्यदि दृश्येय —^{c}) B3 इहायात (for इद कार्यं) —^{d}) Ñ2 V2 B1 2 रावणादर्थमिच्छत, B3 पर पारमिहेच्छत, D6 रावणेनार्थमिच्छत

41 V2 repeats 41^{ab} here (cf v l 38) D9 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) Ñ V B2 D1 4 6 11 कथ शक्यमिह(Ñ2 V1 B2 °हा) स्थातुम् —^{b}) B अ(B2 [*sup lin* also]वि)ज्ञातेनेह, D3 प्रविज्ञातेन (for अवि°) —^{d}) M1 (also as in text) केन वा (for केनचित्) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 न शक्यमदि(V2 °सुपि, D6 °कय माधि)तु मया —After 41, D8 repeats, while G3 reads 36^{cd}

42 D5 reads 42 in marg —^{a}) V1 illeg after [अ]त्र up to ^{b} T M3 न ज्ञातश् (for नाज्ञा°) —^{b}) B4 इह (for इति) D4 reads मति in marg B1 इति मे वर्तते मति —B1 reads $42^{c}-43^{b}$ in marg —^{c}) Ñ V2 B2 4 D1 6–8 T2 G2 न ह्यत्र, B3 सर्वत्र, D9 न त्वत्र, Ck t as in text (for न ह्यस्ति) D6 T2 विदित(D6 °त) (for [अ]वि°) —D11 om $42^{d}-43^{c}$ —^{d}) V2 महात्मना (for बलीयसाम्) D7 9 Ct रक्षसा भीमकर्मणा

43 D11 om 43^{abc}, B1 reads 43^{ab} in marg (for both, cf v l 42) —^{a}) Ñ1 D1 4 [ए]व (for [अ]ह) D8 दृष्टोस्मि, Ct as in text (for तिष्ठामि) —For 43^{ab}, B3 4 D3 subst

122* इहाह स्वेन रूपेण यदि तिष्ठामि संवृत ।

[D3 स्थास्यामि (for तिष्ठामि) B3 साप्रत, D3 [अ]सवृत (for स°)]

—^{c}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 विनाश(B3 न च ता) शीघ्र मेष्यामि(D1 °ष्यति), Ct विनाशमुपयास्यामि(as in text) —^{d}) Ñ1 D1–4 6 11 T1 G3 हास्यते, Ñ2 V B D5 7 हास्यति, D9 कर्मणा, T2 नश्यति, T3 G2 हन्यते (for हीयते)

44 V1 illeg for 44^{ab} —^{a}) D11 तदर्थं D10 G1 स्नेह, Cr k t as in text (for स्वेन) Ñ2 B D2 6

G 5 9.45 B 5 2 45 L 5 1 44 रावणस्य पुरीं रात्रौ प्रविश्य सुदुरासदाम् ।
विचिन्वन्भवनं सर्वं द्रक्ष्यामि जनकात्मजाम् ॥ ४५
इति संचिन्त्य हनुमान्सूर्यस्यास्तमयं कपिः ।
आचकाङ्क्षे तदा वीरो वैदेह्या दर्शनोत्सुकः ।
पृषदंशकमात्रः सन्बभूवाद्भुतदर्शनः ॥ ४६
प्रदोषकाले हनुमांस्तूर्णमुत्पत्य वीर्यवान् ।
प्रविवेश पुरीं रम्यां सुविभक्तमहापथाम् ॥ ४७

तदनेनव रूपेण —°) B2 D11 M3 अपि, Cr k t as in text (for असि-) B3 D6 गमिष्यामि, Cr k t as in text (for -पति°)

45 ᵃ) Ñ1 लङ्का, D8 रम्या (for रात्रौ) —ᵇ) Ś1 D10 च, D11 स, M1 [आ]शु, Cr as in text (for सु-) B2 सम्प्रविश्य दुरासदा —ᶜ) D7–9 प्रविश्य (for विचिन्वन्) Ś1 च वन (for भवन) Ñ2 V1 B D3 6 भ(B3 4 सु)वनानि विचिन्वानो(D3 °न्वश्च), D11 विचिन्वतमिद सर्वं —After 45 B2 ins

123* यत्र तिष्ठति सा देवी रामस्य महिषी प्रिया।

46 B1 om, V1 illeg for 46ᵃᵇ —ᵃ) Ś1 Ñ1 B4 D5 6 सचिन्त्य (sic), Ñ2 D7–9 निश्चित्य (for सञ्चिन्त्य) V2 मनसा (for हनु°) —ᵇ) Ñ V2 B1 2 4 D1 2 11 G2 [अ]-स्तमन, D4 °गम, Cr as in text (for °मय) Ś1 Ñ2 V2 B1 2 4 D2 10 प्रति, Ñ1 D1 4 11 तदा, G1 2 हरि (for कपि) D3 सुग्रीवसचिवस्तत, D6 सूर्यस्यास्तगत प्रति —ᶜ) D5 तथा (for तदा) —For 46ᶜᵈ, Ś1 Ñ1 V2 B4 D1 2 4 10 11 subst

124* चकाङ्क्षे मनसा वीरो वैदेह्या दर्शन तदा।

[Ś1 Ñ1 D10 आकाङ्क्षन (for चकाङ्क्षे) Ñ1 illeg, B4 वीरो (for वीरो) B4 दर्शने (for °न) Ñ1 D1 4 11 प्रति (for तदा)]

—Then Ñ1 V2 B4 D11 cont, while Ñ2 V1 B1–3 D3 6 subst for 46ᶜᵈ

125* रक्षसामन्तरप्रेक्षी तस्यासाश्रित्य काननम् ।

[D11 अनर (for अन्तर-) D11 तस्याश्च (for तस्यान्)],

—Thereafter D3 cont, while D5 7–9 S ins after 46ᶜᵈ

126* सूर्ये चास्त गते रात्रौ देह सक्षिप्य मारुति ।

[After रात्रौ, T2 repeats erroneously 45ᵇᶜᵈ and the prior half of 126* D3 वीर्यवान् (for मारुति)]

—ᵉᶠ) D6 7 9 Ct वृषदंशक, D8 पृष दशक, Cr m as in text (for पृषदंशक-) D7 9 G1 [s]थ (for सन्) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 द्विदश(D2 भ्रमर)मात्र (D11 °त्र) स कपिर्, M2 वृषदंशमात्र स कपिर् (hypm.) (for ᵉ) M1 कपिस्तु (for बभूव) D3 मार्जारमात्रो भूत्वा तु पुप्लुवे-ऽद्भुतविक्रम ❀ Cr m g पृ(Cg वृ)षदंशकमात्र । (Cm पृषान्मूषिकान्दशतीति पृषदंशो मार्जार ।) विडालमात्र (Cg °लप्रमाण)। (Cr m "ओतुर्विडालो मार्जार पृषदंशक आखु-भुक्" इत्यमर) I, Ck · पृषदंशक आखुभुग्बिडाल । तन्मात्र-स्तत्प्रमाण ।, Ct वृषान्मूषकान्दशतीति वृषदंशको मार्जारस्त-न्मात्रस्तत्प्रमाण ❀ —For 46ᵉᶠ, Ñ2 V1 B D6 subst

127* वृषदंशप्रमाणस्तु ततो भूत्वा गतेऽहनि ।

[B2 3 -प्रमाण (for °णस्तु)' Ñ2 द्विरंशपरिमाण तु (for the prior half)]

—After 46, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins, while Ñ2 V (V2 first time) B D6 ins l 3–7 (transposing l 3 and 4) after 5 3 4ᵃᵇ

128* स तु पर्वतशृङ्गस्थ पुरीमाश्रित्य वानर ।
आलोकयामास तदा पुरदरपुरीमिव ।
अनेकजनसम्पूर्णामुद्यानवनशोभिताम् ।
सुविभक्तमहारथ्या चत्वरापणमण्डिताम् ।
सज्जयन्त्रोपकरणा प्रभूतबलवाहनाम्। [5]
हृष्टराक्षससम्पूर्णां सर्वकामसमृद्धिनीम्।
शिलाप्रवालवैदूर्यमुक्ताकाञ्चनराजतं ।
भ्राजमाना गृहे श्रेष्ठैर्नक्षत्रैर्गगन यथा।
निविष्टा पर्वतस्याग्रे प्रियामङ्कगतामिव।
उत्क्षिप्तैरवलिसैश्च राक्षसैरावृता पुरीम्। [10]

[(l 1) Ñ1 D1 4 सीतादर्शनमन्विच्छन् (Ñ1 °न॰ + ॰ [illeg]), D3 अथ पर्वतशृङ्गस्था (for the prior half) D3 आक्रम्य (for आश्रित्य) —After l 2, D4 ins 142* —(l 3) Ś1 D1 10 -सकीर्णाम् (for -सम्पूर्णाम्) Ñ2 V B D6 अनेकयोजनायामाम् (for the prior half) Ñ V2 B2 D6 11 -शत, B3 वर- (for -वन-) V1 (after corr as in text) -सेविता (for -शोभिताम्) —(l 4) D2 सुविभक्ता B3 -महारण्या (for °रथ्या) Ś1 Ñ2 V2 B D6 10 -शोभिता, V1 सेविता (for -मण्डि°) —B3 om l 5 —(l 5) Ñ शस्त्र- (for सज्ज) V2 -भत्र- (for -यन्त्र) Ś1 D10 -नर- (for -बल) —(l 6) V2 दृप्त, D11 दुष्ट- (for हृष्ट) B4 -समुद्धिर्णी (for -समृद्धिनीम्) Ñ2 D6 पताकाशतमालिनीं, V2 सर्वकर्मप्रवर्धिनी (for the post half) —(l 7) Ñ1 illeg after शिला up to 55ᵇ V1 D1–4 6 11 -वैडूर्य- (for -वदूर्य-) Ś1 D10 शिलाप्र- (Ś1 °स्र [sic])वालवैडूर्यं (for the prior half) B1 -राजितै (for -राजतं) Ñ2 V2 D6 मुक्ता(V2 °ग)जतकाचनं (for the post half) —(l 8) Ś1 राक्षमाना (for भ्राजमाना) D2 3 10 गृह- (for गृहे) —(l 9) Ś1 D2 10 लङ्काम (for प्रियाम्)]

47 Ñ1 illeg for 47 (cf v l 128*) Ñ2 V (V2 after 1ᶜᵈ first time) B D6 read 47, 53 and colophon after 5 3 1 —ᵃ) Ñ2 V B D6 प्रदोषसमये धी

प्रासादमालाविततां स्तम्भैः काञ्चनराजतैः ।
शातकुम्भमयैर्जालैर्गन्धर्वनगरोपमाम् ॥ ४८
सप्तभौमाष्टभौमैश्च स ददर्श महापुरीम् ।
तलैः स्फाटिकसंकीर्णैः कार्तस्वरविभूषितैः ॥ ४९
वैडूर्यमणिचित्रैश्च मुक्ताजालविभूषितैः ।
तलैः शुशुभिरे तानि भवनान्यत्र रक्षसाम् ॥ ५०
काञ्चनानि विचित्राणि तोरणानि च रक्षसाम् ।
लङ्कामुद्द्योतयामासुः सर्वतः समलंकृताम् ॥ ५१
अचिन्त्यामद्भुताकारां दृष्ट्वा लङ्कां महाकपिः ।
आसीद्विषण्णो हृष्टश्च वैदेह्या दर्शनोत्सुकः ॥ ५२ G 5 9 62 B 5 ? 52 L 5 1 51

(V श्री)मास् —^{b}) Ś1 V2 D5 10 G2 3 M1 3 उत्प्लुत्य (for उत्पत्य) Ś1 V B D1–4 6 10 11 वेगवान (for वीर्यवान) —^{c}) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 T2 G3 लङ्का (for रम्या) —^{d}) M1 damaged from भक्त up to प्रासा in 48^a B4 D1 –9 T1 2 प्रविभक्त- (for सुवि°) B4 महारथा (sic) (for °पथाम्) ✿ Cr m प्रविवेश प्रवेष्टुमुपक्रान्त । "अद्वारेण महाबाहु प्राकारमभिपुप्लुवे" इति चतुर्थे (Cm °र्थ)सर्गे साक्षात्प्रवेशस्य वक्ष्यमाणत्वात् ।, Cg प्रवेशोपक्रम इति । प्रविवेश प्रवेष्टुमुपक्रान्त । चतुर्थे सर्गे प्रवेशस्य वक्ष्यमाणत्वात् । लङ्कादर्शनं तु त्रिकूटदर्शनस्थित्या ।, Ck प्रविवेश पुरीमित्यादिना प्रवेशान्वेषणसंक्षेपोक्तिरासमाप्तिग्रन्थेन ।, Ct प्रविवेश पुरीमिति प्रवेशपूर्वकान्वेषणसंक्षेपोक्ति ✿

48 Ñ1 illeg for 48 (cf v l 128*) M1 damaged up to प्रासा in ^{a} (cf v l 47) Ñ2 V B D6 om. 48–51 —^{b}) D7 9 -सन्निभै (for -राजतै) —^{c}) Ś1 D1–4 10 कौम्भमयैर्, D6 7–9 -कुम्भनिभैर्, Cg as in text (for कुम्भमयैर्) —^{d}) Ś1 D1–4 10 [उ]पमैः (for -[उ]-पमान्) ✿ Cg शातकुम्भमयैर्जालैश्चोपलक्षिताम् । गन्धर्वनगरोपमामिति । गन्धर्वनगरं नाम नानारत्नमयगोपुरप्रासादादियुक्तनगराद्याकारमाकाशे दृश्यमानमभ्रचित्रं तद्वदाश्चर्यावहामित्यर्थः । यथोक्तम्—"अनेकराकृति खे विराजते पुरं पताकाध्वजतोरणान्वितम् । यदा तदा हस्तिमनुष्यवाजिना पिबत्यसृग्भूरि रणे वसुंधरा" इति ✿

49 Ñ1 illeg for 49 (cf v l 128*) Ñ2 V B D6 om 49 (cf v l 48) —^{b}) G3 स- (for स) D5 G2 transp स and ददर्श —^{c}) T2 स्तम्भैः (for तलैः) T3 स्फटिक (for स्फा°) D7–9 Ck t स्थले स्फटिकसंकीर्णे —^{d}) D8 -परिष्कृतैः (for -विभूषितैः) ✿ Cr सप्तभौमाष्टभौमैः । भूमौ भवन्तीति भौमानि तलानि । सप्त भौमानि येषां ते सप्तभौमाः । अष्ट भौमानि येषां तेऽष्टभौमाः । सप्तभौमाश्चाष्टभौमाश्च तैः । प्रासादैरिति शेषः ।, Cm भूमिषु भवन्तीति भौमानि तलानि । सप्त भौमानि येषां ते तथा । एवमष्टभौमाः । तैः प्रासादैरिति शेषः ।, Cg सप्तभूमाष्टभूमैश्चेति । भूमिशब्देनासनशयनादियोग्यं तलमुच्यते । सप्त भूमयो येषां ते सप्तभूमाः । "कृष्णोदक्पाण्डुसंख्यापूर्वाया भूमेरजिष्यते" इत्यच्प्रत्ययान्तः । एवमष्टभूमाः । सप्तभूमादिशब्देन तादृशाः प्रासादविशेषा उच्यन्ते । यद्वा प्रासादैरिति शेषः । तैरुपलक्षिताम् ।, Ck "कार्तस्वरविभूषितैः" इत्यत्र च प्रक्षेपस्थलत्वादेकार्धस्य प्रक्षेपः क्वचित् ।, Ct सप्तेति । भूमीनां समूहे सप्तसंख्यायामष्टयुक्तैरुपलक्षिताम् । स्फटिकसंकीर्णे स्फटिकरतखचिते स्थलैरित्यर्थः । स्थलं भूः । "तलं" इति पाठेऽपि स एवार्थः । तैः प्रासादैरिति शेषः ✿ —For 49, Ś1 D1–4 10 11 subst

129* ददर्श बहुभौमांश्च सप्तभौमांश्च वानरः ।
तलैः स्फटिकसंकीर्णैः प्रासादैः स्वर्णभूषितैः ।

[D4 om up to the prior half of l 2 —(l 1) D11 भूमौ बहुगा (for बहुभौमांश्च) Ś1 स प्रासादाश् (for सप्तभौमांश्) —(l 2) Ś1 तालं, D1 जले (for तलैः) D11 तलस्फाटिकसंकीर्ण (for the prior half)]

50 Ñ1 illeg for 50 (cf v l 128*) Ñ2 V B D6 om 50 (cf v l 48) D7 9 om. (hapl) 50^{ab} —^{b}) D5 -विराजितैः (for -विभूषितैः) Ś1 D1–4 10 11 मुक्तारा (D1 3 4 11 °र)जतचित्रितैः —After 50^{ab}, Ś1 D1–4 10 11 ins

130* भ्राजमानैर्गृहश्रेष्ठैर्गिरिशृङ्गैरिव चित्रितैः ।

[D1 4 गृह (for गृह-) Ś1 D2 10 भ्राजमाना गिरिश्रेष्ठैर् (for the prior half) D1 4 तोयैः (for चित्रितैः)]

—D5 om 50^{cd} M1 damaged for 50^c —^{c}) Ś1 D1 4 तालैः, D7 9 तैस्तैः (for तलैः)

51 Ñ1 illeg for 51 (cf v l 128*) Ñ2 V B D6 om 51 (cf v l 48) —^{a}) G3 च चित्राणि (for विचित्राणि) —^{b}) G1 विविधानि (for तोरणानि) Ś1 D2 10 रा (D10 र)जतभूषितानि च, D1 3 4 11 तोरणान्युच्छ्रि(D3 °च्छ्रि)-तानि च —^{d}) G2 सर्वत्र (for सर्वतः)

52 Ñ1 illeg for 52 (cf v l 128*) Ñ2 V B D6 read 52 after 5 3 12^{ab} —^{b}) Ñ2 V2 B D6 हनूमान्मारुतात्मजः ✿ Cr अचिन्त्यामिति । विषण्णो हृष्टश्च बभूव । चिन्तायाश्च विषयत्वाद्विषादः । अद्भुताकारत्वाद्धर्षः । यद्वा अचिन्त्यां प्रवेशचिन्ताविषयभूताम् । अद्भुताकारां प्रवेष्टुमचिन्त्येषु दुर्गेषु ? पुरीम् । अतो विषादः ।, Cm विषण्णो लङ्काया दुष्प्रवेशत्वाद्विषण्णः । अत्यद्भुतत्वाद्धृष्टश्च ।, Cg अचिन्त्येति । विषण्णो हृष्टश्चेति । अचिन्त्या दुष्प्रवेशेति च विषण्णः । यतोऽद्भुताकारा, अतो विस्मयनीयतया हृष्टः ।, Ck t अचिन्त्यामशक्यान्वेषणचिन्ताम् । अथ विषादहेतुः । अद्भुताकारामित्यत्र (Ct °मिति) हर्षहेतुः ✿

53 Ñ1 illeg for 53 (cf v l 128*) Ñ2 V B D6 read 47, 53 and colophon after 5 3 1 —^{a}) Ś1 D2 10 ता पाण्डुराभाभ-, Ñ2 V स पाण्ड(Ñ2 °ण्डु)रोद्धृत, B

G 5 9 0
B 5 2 53
L 5 1 58

स पाण्डुरोद्विद्धविमानमालिनीं
महार्हजाम्बूनदजालतोरणाम् ।
यशस्विनीं रावणबाहुपालितां
क्षपाचरैर्भीमबलैः समावृताम् ॥ ५३

चन्द्रोऽपि साचिव्यमिवास्य कुर्वं-
स्तारागणैर्मध्यगतो विराजन् ।
ज्योत्स्नावितानेन वितत्य लोक-
मुत्तिष्ठते नैकसहस्ररश्मिः ॥ ५४

शङ्खप्रभं क्षीरमृणालवर्ण-
मुद्गच्छमानं व्यवभासमानम् ।
ददर्श चन्द्रं स कपिप्रवीरः
पोप्लूयमानं सरसीव हंसम् ॥ ५५

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्वितीयः सर्गः ॥ २ ॥

स पाड(B4 °ड्ड)रोद्धत-, D1 3 4 ता पाड्डुरोद्धत-, D5–7 Ck t स पाड्डुराविद्ध- (D6 °रोद्धत-), D11 ता पाड्डुरो द्धट-, G1 स पाडरोन्नद्ध , Cr m as in text (for स पाण्डुरोद्विद्ध-) V2 -वितान- (for -विमान-) M1 damaged from नीं up to न in [b] D5 -शालिनीं (for -मा°) D9 स पाड्डुरा विद्धगदाभिमालिनीं —[b]) Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 चित्र- (for -जाल-) D6 -तोरणे (sic) —[c]) D6 यशस्विनो (sic) D2 -पालिता पुरीं (for -बाहुपालिता) —[d]) Ś1 D1–4 10 11 G2 3 निशाचरैर् (for क्षपा°) D1 3 4 समाश्रिता, D7 9 सुपालिता, G1 दुरासदा (for समावृताम्) Ñ2 V B D6 विवेश लङ्का हनुमान्महाकपि

54 Ñ1 illeg for 54 (cf v l 128*) Ñ2 V B D6 om 54–55 here and ins before 5 4 1 —[a]) Ś1 D2 10 [ऽ]स्य, D1 3 4 च (for ऽपि) Ś1 D2 10 इवापि, D1 3 4 इवाशु, G2 अथास्य (for इवास्य) D11 चद्रश्च सानि-ध्यमिवाशु कुर्वतात् —D3 transp [b] and [c] —[b]) Ś1 D2 T2 M1 विराजयन्, D11 °जते, Cr m t as in text (for °जन्) —[c]) D3 om वितानेन Ś1 D2 10 विचि(D10 °चि)त्य, Cr m g t as in text (for वितत्य) D1–4 7–9 11 Cr m t लोकान्, Cg लोकम् (as in text) —[d]) D1 3 7 9 G1 Ck t [ऽ]नेक- (for नैक) Ś1 D2 12 समुत्थि(D2 उत्तिष्ठ)तोनेकसहस्ररश्मि , D4 उत्पत्रिते नेक° ❀ Cr चन्द्र इति । सहस्ररश्मिर्ज्योत्स्नावितानेन लोकान्वितत्यास्य साचिव्य कुर्वन्निव कुर्वन्नेव विराजन्मध्यगतस्तारागणैं सहोत्तिष्ठते प्रादुर-भूदित्यन्वय । नैकसहस्ररश्मिरित्यत्र नशब्दस्य सुप्सुपेति समास । सागरमैनाकदिवाकरादिवच्चन्द्रोऽपि साचिव्य कुर्वन्प्रादुरभूदि-त्यपिशब्देनावगम्यते ।, Cm ज्योत्स्नावितानेन लोकान्वितत्य विस्तारीकृत्यास्य हनूमतो मैनाकसिन्धुवत्साचिव्य कुर्वन्निव कुर्वन्नेव विराजन्मध्यगतस्तारागणमध्यगतस्तारागणं सहोत्तिष्ठते प्रादुरभूदित्यन्वय ।, Cg चन्द्रोऽपीति । मध्यगत सन्नि-धानात्तारागणमध्यगत ।तारागणैरिति सहयोगे तृतीया। ज्योत्स्ना वितानेन लोक वितत्य व्याप्योत्तिष्ठत आविर्भवति स्म। "उदोऽ नूर्ध्वकर्मणि" इत्यात्मनेपदम् ।, Ck मध्यगत समध्यगत इत्यर्थ । इद तु सम्यगवलोकनसाधनम्। उत्तिष्ठते स्म। छान्द-समात्मनेपदम् । अनेकसहस्रशब्देन प्राचुर्यमात्र लक्ष्यते। पूर्ण चन्द्र इति यावत ।, Ct मध्यगत खमध्यगत । अनेकसहस्रेत्य नेन पूर्णत्वम् । अनेकत्यस्यैव सहस्रेत्यनेन विवरणम् । उत्तिष्ठते। आर्षस्तङ् । ज्योत्स्नावितानेन लोकान्वितत्यावार्य सम्यगवलोकन साधनतयाऽस्य हनूमत साचिव्य साहाय्यं कुर्वन्निव। ननु खमध्यगतस्य प्रदोष उदयोऽष्टम्या न तदा पूर्णत्वम् । पूर्णस्य तु न खगमध्यगतस्योदय इति चेन्न । शुक्लैकादश्या खमध्यसमीप-गतत्वेन मध्यगतत्वोपचारात्पूर्णत्व च पूर्णकल्पत्वेन व्यवहृतम् । यद्वाऽनेकन्यूना सहस्र रश्मयो यस्येति मध्यमपदलोपितत्पुरुष-गर्भो बहुव्रीहि । अत एव रात्रिशेषे हनूमत्यशोकवनिकास्थे सीता-सविधे रावणस्यागमनकाले दीपिकावर्णन कृतम्। तेन हि तदा चन्द्रास्तानुमानम् । सा चेय मार्गशीर्षस्य । फाल्गुने लङ्कायां प्रविष्टाया सीताया " वर्तते दशमो मासो द्वौ तु शेषौ प्लवगम " इति हनुमन्त प्रति वचनात् । हरणदिन एव च सीताया लङ्काप्रवे-शन रामभयादिति स्पष्टमेव ❀

55 Ñ1 illeg for 55[ab] (cf v l 128*) Ñ2 V B D6 om 54–55 here and ins before 5 4 1 —[a]) D1 क्षीण- (for क्षीर-) D11 -प्रणाल- (for -मृणाल-) —[b]) D1–4 11 उद्यच्छ(D3 °म्य)मान (for उद्ग°) Ś1 D2 10 दिवि भामयत, D1 3 4 11 व्यवभासयत, T1 3 व्य(T3 ह्य)वभास्य-मान (for व्यवभास°) D5 T2 ह्युद्गच्छमान ह्यवभासमान —[c]) T1 3 G3 M3 हरि- (for कपि-) —[d]) Ś1 D10 प्रोड्डीयमान (for पोप्लूय°). ❀ Cr m t पोप्लूयमान भृश प्लवमानम् ।, Ck पोप्लूयमान यङन्ताच्छानच् ❀ Ñ1 illeg for हंसम्

Colophon —*Sarga name* Ś1 B4 D10 हनुमल्लङ्का-प्रवेश , Ñ1 हनुम * * *, Ñ2 V B3 D2 6 लङ्काप्रवेश , B1 2 हनूमतो लङ्काप्रवेश , D1 4 हनुमच्चिंता, D3 हनुमच्चिंतन, D11 लङ्काप्रवेशे हनूमच्चिंतन —*Sarga no* (figures, words or both) Ś1 Ñ1 B1 D1 2 4 10 11 om , Ñ2 V1 B2–4 D6 9, V2 1, D3 4 —After colophon, D2 concludes with राम, G M2 with श्रीरामाय नम —After 5 2, D6 reads for the first time 5 3 18–19 repeating them in the proper place

३

स लम्बशिखरे लम्बे लम्बतोयदसंनिभे ।
सत्त्वमास्थाय मेधावी हनुमान्मारुतात्मजः ॥ १
निशि लङ्कां महासत्त्वो विवेश कपिकुञ्जरः ।
रम्यकाननतोयाढ्यां पुरीं रावणपालिताम् ॥ २
शारदाम्बुधरप्रख्यैर्भवनैरुपशोभिताम् ।
सागरोपमनिर्घोषां सागरानिलसेविताम् ॥ ३
सुपुष्टबलसंगुप्तां यथैव विटपावतीम् ।
चारुतोरणनिर्यूहां पाण्डुरद्वारतोरणाम् ॥ ४   G 5 9 58 B 5 3 4 L 5 2 4

3

Ñ2 V B cont the previous Sarga, M1 begins with श्रीरामाय नम

1 Cv missing up to 5 3 24 Ñ2 V1 2 (first time) B D6 om 1^{ab} V2 (except 2^{c}–3^{b}) repeats st 1–5 (reading 3^{c}–4^{b} after 4^{cd}) before 18 (including star passages) —^{a}) Ś1 D3 लल्व, D10 लल्स्ये (sic) (for स लम्ब-) Ś1 D2 8–10 रम्ये, Ñ1 D1 3 4 11 तस्मिन्, Cr m g k t as in text (for लम्बे) ❀ Cr लम्बे लम्बमानाकारे। लम्बतोयदसंनिभे । लम्बशिखरे लम्बपर्वतशिखरे।, Cm लम्बे लम्बाकारे। लम्बशिखरे लम्बगिरिशृङ्गे।, Cg लम्बे लम्बाख्ये । लम्बशिखरे लम्बगिरिशिखर इति चाहु । यद्वा लम्बे लम्बमान इव स्थिते। लम्बशिखरे त्रिकूटशिखरे।, Ck रा लम्बेऽलम्बशिखर इत्यादि । लम्बे लम्बपर्वते । अलम्बशिखरे उन्नतशिखरे । अत एवालम्बतोयदसंनिभे। परस्तु लम्बे लम्बमाने लम्बस्य शिखर इत्यादि । किं तेन लम्बस्य शिखर लम्बतावद्वलम्बमान दृष्टम् ? उत मद्रुपदत्या(°ला ?)दिति न जानीम ।, Ct लम्बशिखरे उन्नतशिखरे लम्बे लम्बाख्यपर्वते, अत एव लम्बतोयदसंनिभे ❀ —Ñ1 partially illeg for 1^{cd} Ñ2 V B D6 (after 19 first time, preceded by App I [No 1]) read 1^{cd} (V2 1^{cd} first time), 5 2 47, 53 and colophon after 17 —^{c}) B3 एवम् (for सत्त्वम्) —^{d}) D7 8 11 M1 2 Cr हनूमान (for हनु°) Ñ2 V1 2(first time) B D6 ततो मारुतनन्दन

2 V2 repeats 2^{ab} (cf v l 1) V1 illeg from 2^{ab} up to ङ्का in 131* —^{a}) Ñ2 V2(first time) B D6 -तेजा (for सत्त्वो) —^{b}) M1 damaged from र up to तो in 2^{c} Ś1 Ñ1 V2(second time) D1–4 10 11 जगाम (for विवेश) Ñ2 B2(also in marg as in D6) 4 प्र(B4 प्रा)वेक्ष्यन्मारुतात्मज, V2(first time) B1 3 D6 प्रा(V2 प्र)विशन्(B3 प्रवेष्टु) मारुतात्मज —After 2^{ab}, Ñ2 V(V2 first time) B D6 ins

131* निविष्टा पर्वतस्याग्रे लङ्कामङ्कगतामिव ।

[V1 illeg up to ङ्का V2 निविष्ट (for °ष्टा)]

—Ñ2 V1 2(first time) B D3 6 om 2^{c}–3^{b} —^{c}) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 रम्या काचनवेश्माढ्या

3 Ñ2 V1 2 (first time) B D3 6 om 3^{ab} (cf v l 2) The sequence of st 3–11(including subst and ins) in Ñ2 V1 2(first time) B D6 is 7^{cd} (B3 om), 3–4^{b}(all om 3^{ab}), 128* (l 3–7), 8^{c}–10, 5–6^{b}, 4^{cd}, 7^{ab}, 11, 8^{ab} —^{a}) Ñ1 illeg up to प्र Ś1 D10 -[अ]भ्रगण, D2 -[अ]भ्रधर- (in marg), D11 -[अ]भो° (for -[अ]म्बुधर-) —^{b}) G3 भवनश् (for °र्) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 प्रतिमण्डिता, G3 चोप° (for उपशोभिताम्) —After 3^{ab}, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read 6^{ab} and 4^{cd} V2 repeats 3^{cd} (cf v l 1) —^{c}) Ñ2 B2 -निर्घोरा (for °षा) —^{d}) Ś1 V2 (second time) D10 -वी(D10 -वा)जिता, D2 -नीतिता (sic), D11 -वाछिता (for -सेविताम्) Ñ1 D1 3 4 अर्णवानिलवीजिता

4 For sequence in Ñ2 V B D6, cf v l 3 V2 repeats 4 (cf v l 1) —^{ab}) D5 -वलि- (sic) (for -बल-) D7 9 -समुष्टा, D8 G1 3 M3 -सघुष्टा, T3 -समुक्ता (for -सगुप्ता) Ś1 Ñ1 V2 (second time) D2 10 11 सुवर्ण(Ñ1 D11 °वि, V2 °र)चिता गुप्ता, D1 3 4 सुवर्णचित्रि(D1 °त्रा)ता गुप्ता, M1 सुदुर्गा राक्षसैर्गुप्ता (for ^{a}) Ś1 Ñ1 V2 (second time) D1–4 10 11 तथैव (for यथै°) Ś1 विटपावृता (for °वतीम्) Ñ2 V1(illeg) 2 (first time) B D6 सुगुप्ता राक्षसेन्द्रेण यथेन्द्रेणामरावती —After 4^{ab}, D3 reads 7–12(preceded by 138*), while D8 ins

132* वस्त्रोकसारप्रतिमा गुप्ता रक्षोगणैर्भृशम् ।

—After 4^{ab}, G2 reads for the first time 5^{c}–6^{b}, repeating them in their proper place —Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read 6^{ab} and 4^{cd} after 3^{ab} D3 reads 4^{cd} after 6^{ab} —^{c}) V1 2 (first time) B3 D1 2 4 6 8 10 11 -निर्व्यूहा(D2 °ढा), B1 4 -निर्युक्ता, D3 9 -निर्गूढा(D9 °हा), Cr m g k t as in text (for निर्यूहा) —^{d}) Some MSS and Cr m k पाडर-, Cg as in text (for पाण्डुर-) B2 गोपुरा (for -तोरणाम्) Ś1 Ñ V1 2 (first time) B1 4 D1–4 6 10 11 पाडुरद्वा(D10 °श्वा)रगोपुरा, V2 (second time) पाडुरागारगोपुरा, B3 साट्टप्राकारगोपुरा —After 4, Ñ2 V1 2(after 4, first time) B D6 ins

133* महाशक्तिमहाचक्रप्रासप्रहरणायुधाम् ।

[V2 -नादचक्र- (for -चक्रप्रास-) V1 illeg after प्र Ñ2 D6 -[आ]युर्ना]

—After 4, G1 reads 6^{cd} for the first time, repeating it in its proper place.

भुजगाचरितां गुप्तां शुभां भोगवतीमिव । किङ्किणीजालघोषाभिः पताकाभिरलंकृताम् ।
तां सविद्युद्घनाकीर्णां ज्योतिर्मार्गनिषेविताम् ॥ ५ आसाद्य सहसा हृष्टः प्राकारमभिपेदिवान् ॥ ७
चण्डमारुतनिर्ह्रादां यथेन्द्रस्यामरावतीम् । विस्मयाविष्टहृदयः पुरीमालोक्य सर्वतः ।
शातकुम्भेन महता प्राकारेणाभिसंवृताम् ॥ ६ जाम्बूनदमयैर्द्वारैर्वैदूर्यकृतवेदिकैः ॥ ८

5 For sequence in Ñ2 V B D6, cf v l 3 V2 repeats 5 (cf. v l 1) D5 T2 M2 om. 5–6ab D3 (… 5ab —a) M1 भुजग (for भुजग-) Ñ1 उग्रा (for गुप्ता) Ś1 V2(second time) D1 2 4 10 11 भुजगचरि (V2 second time) D2 °रचि)तागुप्ता —b) M1 damaged from मि up to ना in 5c D3 गुहा (for शुभा) —For 5ab, Ñ2 V (V2 first time) B D6 subst

134* …भिर्यन्त्रैर्भिर्घोरैः शूलपट्टिशपाणिभिः ।
रक्षितां राक्षसैर्घोरैर्नागैर्भोगवतीमिव ।

[V1 illeg from व in l 1 up to नां in l 2 —(l 1) cf 5 1 21ab B1 3 -धारिभि (for -पाणिभि) —(l 2) cf 5 2 20ab B1 om from the post half of l 2 up to the prior half of l 2 of 135*]

—Thereafter all the above MSS cont

135* उत्क्षिप्तैश्च कृतैश्च भोगिभिर्ज्वलितैः सदा ।
सम्पूर्णां राक्षसैर्भीमैर्गुहामाशीविषैरिव ।

[(l 1) B1 उत्प्रिप्तैर्, B3 प्रक्षिप्तैर् (for उत्क्षिप्तैर्) V1 … (illeg) (for the prior half) V2 … (for …) —For l 2, cf 5 2.21cd]

—G2 repeats 5cd (cf v l 4) —d) D7–9 M1 -गण, G1 -मार्गे (for -मार्ग) —For 5cd, Ś1 Ñ V1(illeg) 2 B D1–4 6 10 11 subst, while V2 B2 only repeating here

136* साभ्रज्योतिर्गणाकीर्णां विद्युज्ज्वालाभिमण्डिताम् ।
[Ś D … , B4 मन्द, D11 शुभ (for साभ्र) Ñ2 B2 (first time) … (for …) V2 (second time) … (for …) Ñ2 V2 (first time) B (B2 both times) D6 … (for …) D3 …]

—Thereafter, Ñ1 V2 cont

137* विद्योतमानां शरदि शशिनेव सुनिशाच्छितीम् ।
[Ñ1 … (for …)]

6 For sequence in Ñ2 V B D6, cf v l 3 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read 6ab and 6cd after 3ab G2 repeats 6ab here (cf. v l 4) D5 T2 M2 om 6ab (cf v l 5) —ab) D1 चण्ड (for चण्ड) D1 4 10 -महारा D6 (after … as in text) M1 -मरावता, Ct as in text (for …) Ś1 Ñ1 D1 11 धार (D2 11 चन्द्र)मारुतमहा Ś1 … Ñ2 V B D6 चन्द्रमारुतमध्यगां, M2 मेरुमारुत-सचारा (for a) Ś1 D2 10 यथा स्वर्गे; Ñ1 यूथैरपि, Ñ2 V B D6 शक्रस्ये(D6 °स्य)व, D1 11 त(D11 य)थैव हि, D3 यथै-वापि, D7 9 G1 3 यथा चापि (for यथेन्द्रस्य) D4 8 M1 यथावद (D4 यथयम)मरावती (for b) G2 (second time) मद-मारुतसचारामतीवशुभदर्शना ❁ Ck अमरावतीमिव स्थिताम् । अमरा अस्या सन्तीत्यमरावती द्यौरित्यर्थः । "मतौ बह्वच" इति दीर्घोऽसंज्ञायामप्यार्षः । न त्विहेन्द्रपुरीसंज्ञोमरावतीशब्दः । उक्तलक्षणाभावात् । लङ्काया उक्तगुणसादृश्यम् । सालंकारराक्षसत्वाद्रत्नदीपप्रदीपनित्यप्रकाशमार्गत्वात्सदा बलघोषबहुलत्वाच्च । Ct अमरावतीमिव स्थिताम् । अत्रामरा सन्त्यस्यामित्यमरावती द्यौः । असंज्ञायामपि 'मतौ बह्वच ? इत्यार्षो दीर्घः । न त्विन्द्र-पुर्यमरावती । उक्तलक्षणाभावात् । लङ्काया उक्तगुणसादृश्य च सालंकारराक्षसवत्त्वाद्बलवद्घोषबाहुल्याच्चेति कतक ❁ —After 6ab, D3 reads 4cd.—Ñ2 V B D6 om 6cd, G1 repeats 6cd here (cf. v l 4) —c) Ś1 D1–3 10 11 -कौम्भेन, Cr Ct as in text (for -कुम्भेन) —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सुस(Ś1 Ñ1 समा)वृता (for [अ]भिसंवृताम्). —After 6, Ś1 Ñ1 D1.2 4 10 11 ins, while D3 ins. after 4ab

138* महाचयाट्टालवतीं यन्त्रशस्त्रसमावृताम् ।
[Ś1 Ñ1 D10 महाशय (for °चय).]

7 For sequence in Ñ2 V B D6, cf v l 3. D3 reads 7–12 (preceded by 138*) after 4ab V1 om 7ab. —a) D6 -ज्वाल- (sic) (for -जाल-). Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 -निर्घोषा, Ñ2 V2 B D6 -वाचा(V2 °…)लां (for -घोषाभि) —b) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 बहु(D11 वपु [sic])रत्नसमावृता —B1 om 7cd —c) Ś1 D2 स (Ś1 च) कपिर्, G1 स महा (for सहसा) —d) Ś1 D10 सोभ्युपेदिवान्, D2 इव वेगवान्, Cr as in text (for अभिपेदिवान्) D3 प्राकारमु पेदिवान् —For 7cd, Ñ2 V B1 2 4 D6 subst

139* कृत्स्नामालोकयामास प्राकारमधिरुह्य स ।
[V2 स कृत्स्नाम् (hypm.) B1 अपि (for अधि). V2 पुरदरपुरीमिव (for the post half)]

8 For sequence in Ñ2 V B D6, cf. v l. 3 and for sequence in D3, cf v l 7 —b) M1 damaged from क्य up to द in c. Ś1 Ñ1 D1–4 10.11 वानर (for सर्वत) —For 8ab, Ñ2 V B D6 subst.

140* विस्मयोत्फुल्लनयन समन्तादवलोकयन् ।

मणिस्फटिकमुक्ताभिर्मणिकुट्टिमभूषितैः ।
तप्तहाटकनिर्यूहै राजतामलपाण्डुरैः ॥ ९
वैदूर्यतलसोपानैः स्फाटिकान्तरपांसुभिः ।
चारुसंजवनोपेतैः खमिवोत्पतितैः शुभैः ॥ १०
क्रौञ्चबर्हिणसंघुष्टे राजहंसनिषेवितैः ।
तूर्याभरणनिर्घोषैः सर्वतः प्रतिनादिताम् ॥ ११
वस्वोकसाराप्रतिमां समीक्ष्य नगरीं ततः ।
खमिवोत्पतितां लङ्कां जहर्ष हनुमान्कपिः ॥ १२ G 5 9 0 B 5 3 12 L 5 2 12

[B2 समनाच्च विलोकयन्, B3 दिशो दश विलोकयन् (for the post half)]

—c) B2 महा- (for -मयैर्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 जालैर् (for द्वारैर्) ⁂ Cr जाम्बूनदमयैर्द्वारैरित्युपलक्षणे तृतीया। राजहंसनिषेवितैरित्यन्त विशेषणविशिष्टैर्द्वारैरुपलक्षिता लङ्का नगरीं समीक्ष्येति सम्बन्धः।, Cm जाम्बूनदमयैर्द्वारैरित्युपलक्षणे तृतीया। राजहंसनिषेवितैरित्यन्तविशेषणविशिष्टैर्द्वारैरुपलक्षिता लङ्कानगरीं समीक्ष्य हनुमाञ्जहर्षेति सम्बन्धः।, Cg जाम्बूनदमयैर्द्वारैरित्यादौ सहयोगे तृतीया ⁂ —d) Some MSS वैडूर्य- (for वैदू°) D1 3 4 G1 2 मय, Cr g k t as in text (for -कृत) V B वैदूर्यमणिवेदिकं, D11 वैडूर्यमय वेदिभि

9 For sequence in Ñ2 V B D6, cf v l 3 and for sequence, in D3 cf v l 7 —a) D8 G2 M3 Cr m g वज्र, T1 शुद्ध-, Ck t as in text (for मणि-) D1 3 5 G1 M1 2 Ck स्फाटिक, Cr m g t as in text (for स्फ°) —b) M1 कृत- (for मणि-) D5 भूषणे, D8 -वेदिके (for भूषितैः) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 प्रवालकृत(Ñ1 °युति)-भूमिभि —c) Ś1 D10 -निर्यूह-, D4 8 9 निर्व्यूह, Cr as in text (for -निर्यूहैः) —d) Some MSS -पाडरैः, Cr m as in text (for °ण्डुर) G1 राजतातरवेदिभि

10 For sequence in Ñ2 V B D6, cf v l 3 and for sequence in D3, cf v l 7 —a) Some MSS वैडूर्य, Ct as in text (for वैदू°) D7 8 M1 3 कृत- (for -तल) Ś1 D2 10 -सपातैः, Ñ1 -मणिधैर्, D11 मतापैः, Ck t as in text (for -सोपान) D9 वेदूर्यत सोपानैः —b) D7 9 G2 स्फटिकातर, Cr g k t as in text (for स्फा°) D8 पाडुभि, Cr g as in text (for -पासु°) Ś1 D2 10 हाटकोत्त(D2 °कात)रवेदिकं, Ñ1 D1 3 4 11 हाटकात(Ñ1 °कोत्त)रतोरणं —Ñ1 D1–4 10 11 om 10cd —c) D5 T3 -सजीवन, Cr m g k t as in text (for -सज°) —For 9–10, Ñ2 V B D6 subst

141* मणिसोपानसम्पन्नैः प्रवालाचितभूमिभिः ।
कैलासशिखराकारैः शारदाम्बुदपाण्डुरैः ।
भ्राजमाना गृहश्रेष्ठैर्नक्षत्रैर्गगनं यथा ।
वीक्ष्यमाणामिवाकाशमुच्छ्रितैर्भवनोत्तमैः ।

[(l 1) V1 illeg after वा B1 -सपूर्ण (for °म्पन्न) V2 विचित्रमणिसोपान- (for the prior half) B3 प्रवालेचित- (for °लाचित-) —B3 om l 2, V1 partially illeg for l 2 —(l 2) All except V2 -पाड° (for °ण्डुरैः) —(l 3) V2 D6 भ्राजमान- (D6 °ना) —(l 4) Ñ2 D6 प्रख्यानाम्, V1 B1 3 वीक्ष्यमाणम्, V2 लिखमानम् (for वीक्ष्यमाणाम्) V2 मुच्छिनर् (for उ°)]

11 For sequence in Ñ2 V B D6, cf v l 3 and for sequence in D3, cf v l 7 —a) V1 illeg up to ह in 11b B1 3 -सारस- (for -बर्हिण-) Ś1 -मगुष्टे (sic) (for -संघु°). —b) D11 निषेविते (for °वित) Ñ2 V B2 4 D6 हंस(D6 °)सारसकूजि(Ñ2 D6 °नादि)तं, B1 हंसकारडसेवितं, B3 हंसबर्हिनिषेवितं —c) D5 -सघोषैः (for -निर्घो°) Ñ2 V B तूर्यभषणघोषैश्च, D6 तूर्यघोषेण भूषैश्च —d) B1 2 पर्वत- (for सर्वत) Ñ2 D7 9 परि- (for प्रति-)

12 For sequence in D3, cf v l 7 —a) V2 B3 4 वस्वेक, D1–4 8 M2 3 वस्त्रौक, D11 विश्वक, Cr as in text (for वस्वोक-) Ś1 Ñ V B1 3 4 D2–4 6–11 T2 G1 3 M2 Cr प्रतिमा (for -[अ]प्र°) —b) D6 M3 ता वीक्ष्य, G3 प्रती° (for समीक्ष्य) Ś1 D1–3 10 11 तदा (for तत) Ñ2 V1 B D6 रावणस्य पुरीं शुभा, V2 रावणस्य महापुरी ⁂ Cr अत्र वस्वोकसारप्रतिमामिति पूर्वदिगवस्थितशक्रपुरीमाम्यमुच्यते। "वस्वोकसारा शक्रस्य याम्या संयमनी तथा। पुरी सुखा जलेशस्य सोमस्यैशामरावती" इति विष्णुपुराणवचनाच्छक्रपुरीवाचकत्वम्।, Cm वस्वोकसारा पूर्वदिगवस्थेन्द्रपुरी।, Cg वस्वोकसारालका। यद्वा वस्वोकसारा पूर्वदिगवस्थिता शक्रपुरी। "वस्वोकसारा शक्रस्य पूर्वस्या दिशि वै पुरी" इति पुराणवचनात्।, Ck वस्वोकसारा त्वलका। तत्प्रतिमात्वम्। जाम्बूनदमयैर्द्वारैरित्यादिभिर्वस्वोकसारोक्तधर्माणामत्राप्युपवर्णितत्वात्।, Ct वस्वोकसारालका तत्सदृशीम्। हस्य आर्ष जाम्बूनदमयद्वारत्वादिना सादृश्यम् ⁂ —After 12ab, Ñ2 V B D6 read 5 2 52 and om 12cd —c) Ñ1 कामाज्, D11 कामा, M2 काम (for लङ्का) Ś1 D1–4 10 M3 Cm खमिवोत्पतितु(D10 °त)कामाज(D1 °मा, D2 M3 Cm °मा) ⁂ Cm उत्पतितु कामामुत्पतितुमिव स्थिताम् ⁂ —d) D2 हरि (or कपि) —After 12, D3 ins, D4 ins after l 2 of 128*

142* रम्यकाननतोयाढ्या तडागवनशोभिताम्।
हंससारसनिर्घोषा सागरानिलसेविताम्।
अप्रमेया सुगुप्ता च महाबलपराक्रमैः ।
सपूर्णा राक्षसैर्घोरैर्नागैर्भोगवतीमिव।

[(l 1) D3 रम्या (for रम्य) D3 -शोभिता (for -वनशोभिताम्) —(l 4) =5 2 20ab]

G 5 9 62 B 5 3 13 L 5 2 13 तां समीक्ष्य पुरीं लङ्कां राक्षसाधिपतेः शुभाम् ।
अनुत्तमामृद्धियुतां चिन्तयामास वीर्यवान् ॥ १३
नेयमन्येन नगरी शक्या धर्षयितुं बलात् ।
रक्षिता रावणबलैरुद्यतायुधधारिभिः ॥ १४
कुमुदाङ्गदयोर्वापि सुषेणस्य महाकपेः ।
प्रसिद्धेयं भवेद्भूमिर्मैन्दद्विविदयोरपि ॥ १५
विवस्वतस्तनूजस्य हरेश्च कुशपर्वणः ।
ऋक्षस्य केतुमालस्य मम चैव गतिर्भवेत् ॥ १६
समीक्ष्य तु महाबाहो राघवस्य पराक्रमम् ।
लक्ष्मणस्य च विक्रान्तमभवत्प्रीतिमान्कपिः ॥ १७
तां रत्नवसनोपेतां कोष्ठागारावतंसकाम् ।
यन्त्रागारस्तनीमृद्धां प्रमदामिव भूषिताम् ॥ १८
तां नष्टतिमिरां दीपैर्भास्वरैश्च महागृहैः ।
नगरीं राक्षसेन्द्रस्य ददर्श स महाकपिः ॥ १९

13 [a]) Ś1 सुवीक्ष्य (for समीक्ष्य) Ñ2 V B1 2 4 D6 8 G M रम्या (for लङ्कां) —[b]) V1 सुता (for शुभाम्) B2 रावणस्य पुरीं शुभा —[c]) Ñ2 V1 B1 2 D5 6 9 T1 3 G2 3 ऋद्धिमतीं (D5 °ता), D2 बुद्धि°, D8 °युक्ता (for ऋद्धियुतां) B3 सर्वरत्नाकरवतीं, D7 11 अनुत्तमा बुद्धिमती (D11 °युता) —[d]) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 G2 वानर (for वीर्यवान्)

14 [a]) G3 एषा च (for इयम्) B1 नगरीं (sic) (for °री) —[c]) Ś1 Ñ1 D2 6 10 राक्षस- (for रावण-) V2 रक्षिता रावणस्यैर्, D4 रक्षिता रावणश्चोभिर् (unmetrical) —[d]) Ñ V B1–3 D6 7 9 G2 पाणिभिः, B4 -बाहुभिः, D1 2 4 10 11 -शालिभिः (for -धारिभिः) Ś1 उद्दितायुधशालिभिः

15 B4 om 15[a] —[a]) Ś1 Ñ1 D1–4 11 च (for वा) B1 3 D1 3 11 [ए]व (for [अ]पि) Ñ2 V B2 D6 सुग्रीवाङ्गदयोश्चैव, D4 कुमुदाग योश्चैव (lacuna) —[b]) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 तथा कपेः, Ñ2 V B D6 कपेस्तथा (Ñ2 V1 °था), G3 महामते, Cr as in text (for °कपेः) —[c]) Ñ2 V2 B D6 प्र(Ñ2 प्रा)ना(B3 °मि)येयं, D3 असिद्धेयं, D6 विदितेयं, T2 प्रविष्टेयं (for प्रसिद्धेयं) —[d]) Ś1 द्विविधयोर् (for द्विविद°) Ñ2 D6 तथा (for अपि) B3 मैन्दद्विविदनीलयोः

16 [a]) Ś1 D2 10 कुशध्वज, Ñ1 D1 3 4 11 कुमुदस्तस् (for विवस्वतस्) Ñ2 V B1 2 4 D6 कुमुद(B1 कथन)स्याथ नीलस्य, B3 सुग्रीवस्याप्यङ्गदस्य —[b]) Ñ2 V B1 2 4 D6 वृष, B3 शत (for कुश-) —[cd]) B3 हेममालस्य, D7 9 कपिमुख्यस्य, M1 damaged (for केतुमालस्य) V B1–3 D6 [इ]ह, G1 [इ]य (for [ए]व) B4 हरेर्मम गतिर्भवेत् (for [d]) D3 अग्रे पुत्रस्य नीलस्य मम राजस्तथैव च — Cr विवस्वत इति। अन्वयमनुपपद्यते। विवस्वतस्तनूजस्य सुग्रीवस्य कुशपर्वणो हरेश्च ऋक्षस्य केतुमालस्य मम चैव गतिर्भवेत्। तस्या भवेत्। मम चेति पश्चान्निर्देशेन सर्वोत्तरेणापि हनुमता स्वस्यान्यमनुसहितमित्यवगम्यते।, Cm विवस्वतस्तनूजस्य सुग्रीवस्य कुशपर्वणो मम च गतिर्भवेदन्या भवेत्।, Cg विवस्वत इति। गतिस्तु सुग्रीवस्य कुशपर्वण केतुमालस्य मम चैव भवेत्। पूर्वं नीलादीनामेव गतिरुक्ता। अत्र त्वन्येषा मित्युक्ति भिन्नाप्रकारविशेष।, Ct कुशपर्वण इति कुशपर्वसदृशलोमवत इत्यर्थकमृक्षस्य विशेषणम्। अतिदीर्घकठोरलोमावृतत्वात्कपिमुख्यस्येति विशेषणं च। तस्यैव मम चैव गतिः। अस्यामिति शेषः ❀

17 [a]) Ñ1 V2 D3 7–9 G2 Ct च (for तु) D8 T3 G M -बाहू (for °हो) —[b]) D11 च विक्रम (for पराक्रमम्) —[c]) V2 om (subm), D3 [अ]पि (for च). Ś1 D10 वीरस्य, Cr m k t as in text (for विक्रान्तम्). ❀ Cr विक्रान्त विक्रमम्। भावे निष्ठा ❀ —[d]) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 तेन हृष्यास्यह पुन, D3 तेन हृष्टोभवत्पुन. —After 17, Ñ2 V B D6 (after 19 [first time, preceded by App I No 1]) read 1[cd] (V2 1[cd] first time), 5 2 47, 53 and colophon.

18 D6 repeats 18–19 here, reading them for the first time after 5 2 —[a]) D6 रक्त- (for रत्न). D6 (first time) 8 -भवनोपेता (for -वसनो°) Ś1 Ñ1 D2,10 सरक्तवसना दिव्या, Ñ2 V B D3 6 (second time) सरत्नवसना लङ्का (V2 D3 दिव्या), D1 4 सद्रत्नवसना देवीं, D11 सरक्तवसना देवी —[b]) B3 कुप्य-, T3 G1 M1 3 गोष्ठ (for कोष्ठ-) Ś1 Ñ1 D6 (first time) -[अ]वतंसिका, V2 B2 -[अ]वतानि(B2 °स)का (for -[अ]वतंसकाम्) Ñ2 D1 4 6 (second time) 7 9 गोष्ठागारावतंसिका —[c]) Ñ1 यन्त्रान्य- (sic), D1 4 11 न्यस्तयन्त्र-, D2 यन्त्रन्यस्त- (for यन्त्रागार-) Ś1 D10 यन्त्रयन्त्रवतीमृद्धा, Ñ2 V B D6 (second time) सुन्यस्ता सुसमृद्धार्थां (V1 °द्धा च, D6 °द्धा ता), D3 यन्त्रन्यस्तस्तनीमिष्टा, D6 (first time) 8 यन्त्रागारस्तु (D8 °रे सु) निर्मृष्टा —[d]) Ñ2 V B D6 (second time) रूपिणीं (for भूषिताम्) —After 18, Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 ins 151*, while D3 ins

143* ता विग्रहवतीं तत्र ददर्श पवनात्मज ।
प्रवेष्टुकामो हनुमान्रावणस्य पुरीं तदा ।

—Thereafter D3 ins a passage relegated to App I (No 1)

19 Before 19, D3 ins 151* D6 repeats 19 (cf v l 18) Ñ1 illeg for 19[ab]. —[a]) Ś1 Ñ2 V B D3 10 प्रन(Ś1 D10 °ण)ष्ट-, D1.2 4 सुनष्ट-; D6 (second time) प्रहृष्ट (for तां नष्ट-) V1 B1–3 M3 दीप्तैर्, V2 B4 D8 G1 दीप्ता, D6 (second time) दीर्घैर् (for दीपैर्). D11

प्रविष्टः सत्त्वसम्पन्नो निशायां मारुतात्मजः ।
स महापथमास्थाय मुक्तापुष्पविराजितम् ॥ २०
हसितोद्घुष्टनिनदैस्तूर्यघोषपुरःसरैः ।
वज्राङ्कुशनिकाशैश्च वज्रजालविभूषितैः ।
गृहमेधैः पुरी रम्या बभासे द्यौरिवाम्बुदैः ॥ २१
प्रजज्वाल तदा लङ्का रक्षोगणगृहैः शुभैः ।
सिताभ्रसदृशैश्चित्रैः पद्मस्वस्तिकसंस्थितैः ।
वर्धमानगृहैश्चापि सर्वतः सुविभूषितैः ॥ २२ G 5 10 4 B 5 4 6 L. 5 2 23

सनष्टस्तिमिरदीपपद् ꣸ Cr तामिति । अत्र दृष्टवेत्यपकृष्यते । यद्वा । एकस्य एतच्छब्दस्य प्रसिद्धिपरत्वेन श्लोकद्वयमेक वाक्यम् ।, Cm ता रतेत्यादिश्लोकद्वयमेक वाक्यम । तत्रक स्तच्छब्द प्रसिद्धिपर । अपर प्रकृतपरामर्शी ।, Cg ता रतेत्यत्र ददर्शेत्यपकृष्यते । नत्वेक वाक्य श्लोकद्वयम् । तच्छब्दद्वयप्रयोगात । प्रथमे श्लोके स्त्रीसाम्योक्तिश्च ।, Ck t ता प्रसिद्धाम् ꣸ —[b]) D3 11 भास्करेश, D10 भासुरैश (for भास्व°) Ś1 D10 -गजै (for -गृहै) —[c]) D3 G1 नगर (for °रीं) B3 राक्षसपते, M1 . . . न्द्रस्य (for राक्षसेन्द्रस्य) —[d]) Ś1 D2 10 प्रविश्य च, V1 D1 4 प्रविवेश, D6 (first time)-9 स ददर्श (by transp) Ñ V2 B D6 (second time) 11 प्रविशनु (Ñ2 °श्य स)रुचे कपि, D3 बभ्राम पवनात्मज, D5 ददर्श हनुमान्कपि —After 19, D6 6 (after 19, first time) 7-9 S ins a passage relegated to Appendix I (No 1)

20 Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 om 20^{ab} —[a]) D9 प्रविष्ट, M1 . . . ष्ट (for प्रविष्ट). —Ñ2 V1 B1 2 4 D6 read 20^{cd} (B2 4 [first time] preceded by l 2 of 150*) after 21 B3 reads 20^{cd} after 21^{ab} —[c]) Ś1 B3 D2 10 आसाद्य, Cr as in text (for आस्थाय) —[d]) D5 7 9 G1 M2 मुक्त- (for मुक्ता-) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 मुक्ताविकृ-(D11 °वृ)तमुत्तम(D4 11 °मा), Ñ2 V B D6 सर्वत प्रवि(V2 प्रति, B2 परि)लोकयन्, D3 मुक्ताप्राकारचित्रित —After 20, Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 ins

144* मातङ्गमदगन्धाढ्य चकार मतिमान्मतिम् ।

[Ñ1 illeg the prior half Ś1 V2 D1 4 11 -गधाढ्यां, B3 °ढ्यश (for °ढ्य) Ś1 Ñ1 V2 D10 11 चारुप्रासादसवृ(Ś1 °शोभि)ता, D1-4 चारुप्रासाद(D3 °कार)सवृ(D2 °भृ)त (for the post half)]

—Thereafter Ñ2 V1 B D6 cont

145* अमीपा गृहमुख्याना नक्षत्रग्रहशोभिनाम् ।
निवेशमनुपश्यामि ख समुत्पततामिव ।

[(l 2) B3 राक्षसानां दुरात्मना (for the post. half)]

—After 20, D8 G3 ins

146* सेवितं राक्षसैर्भीमैर्बलिभि शस्त्रपाणिभि ।

[G3 बहुभि (for बलिभि)],

while D5-9 S ins

147* ततस्तु ता पुरीं लङ्का रम्यामभिययौ कपि ।

[G1 वीरो (for लङ्का) D6 T2 G2 3 M1 2 transp लङ्का and रम्याम् M1 हरि (for कपि)]

21 [a]) Ñ1 illeg up to ये Ś1 D10 स तूर्य-, D3 हेषित, G3 सिहत (sic) (for हसित-) D2 6 7-9 11 T M2 3 Cm g k t -[उ]त्कृष्ट-, Cr as in text (for -[उ]द्घुष्ट-) D3 -मुदितैर् (for -निनदैम्) Ñ2 V1 B D6 ज (B3 फ)ल्पितोत्कृ(B2 also as in text [marg])ष्टहसितं, V2 स तूर्यघोषनिनदै, D1 पुरस्योत्कृष्टनिनदै (sic) ꣸ Cr निनदैश्चेत्युपलक्षणे तृतीयान्तमेतत् । गृहमुख्यविशेषण वा ꣸ —[b]) Ś1 Ñ2 V1 B2-4 D2 6 10 स्तुति-, V2 D1 4 श्रुति-, D5 सूर्य- (sic), D11 स्मृत- (for तूर्य-) Ś1 D10 -पुरस्कृत, D7-9 -पुरस्कृतै (for -पुर सरै) D3 द्युतिघोषपुरसर —After 21^{ab}, Ś1 Ñ V1 B1 2 4 D1-4 6 10 11 read 22 (Ñ2 B4 om 22^{ef}), while B3 reads 20^{cd} —[c]) B3 वहुरत्न-, Cr m g k t as in text (for वज्राङ्कुश-) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-4 6 10 11 वज्रवैडू(V B1 2 4 °दू)र्यचित्रैश्च ꣸ Cr वज्राङ्कुशनिकाशैर्वज्रसमसंस्थानै । अङ्कुश इति वैजयन्ती ।, Cm वज्राङ्कुशनिकाशैर्वज्रनिकाशैरङ्कुशनिकाशैश्च ।, Cg वज्राङ्कुशनिकाशैर्वज्रमङ्कुशो यस्य स वज्राङ्कुश ऐरावतस्तत्तुल्यैस्तद्वच्छुभ्रैरित्यर्थ । वज्राङ्कुशतुल्यसंस्थानैर्वा ।, Ck वज्राणामङ्कुशाना च निकाशा प्रतिमा येषु गृहमेधेषु ते तथा । So also Ct ꣸ —Ñ1 illeg for 21^{d} —[d]) Ś1 V B D1 2 4 6 10 11 हेम- (for वज्र-). Ñ2 हेमजालविशेषित, D3 हेमजालकभूषितै —D5 8 T2 M3 repeat 21^{ef} after 22 —[e]) Ś1 -वर्यै, B2 -जालै, D5 (both times) 8 (second time) T2 (both times) G1 2 Cm*p* -मुख्यै, T1 3 -सद्यै, Cm g as in text (for -मेधै) Ś1 Ñ V B2 3 D1-5 (second time) 6 8 (second time) 10 11 T1 3 भूय, B4 हृय (sic), M1 लङ्का (for रम्या) B1 गृहमेधै पराभूय. ꣸ Cr गृहमुख्यैरिति पाठ । गृहमेधैरिति पाठे मेधशब्द श्रेष्ठवाची ।, Cg गृहमेधैर्गृहश्रेष्ठै । "उपमित व्याघ्रादिभि" इत्युपमितसमास ꣸ —[f]) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 शुशुभे (for बभासे) D1 10 [अ]बुजै (for °दै) —After 21, Ñ2 V1 B1 2 4 (B2 4 [repeats l 2 in its proper place] preceded by l 2 of 150*) D6 read 20^{cd}

22 G (G2 only 22^{ab}) M1 2 om 22 Ś1 Ñ V1 B1 2 4 D1-4 6 10 11 read 22 (Ñ2 B4 om 22^{ef}) after 21^{ab}. —[a]) Ñ1 illeg from ल in लङ्का up to प in 22^{d}. Ś1 Ñ1 B3 D2 10 11 जज्वाल सा (B3 च), Ñ2 V1 B1 2 4 D6 जजल्पेव (D6 °च), V2 दिदीपे सा, D1 रराज सा (for प्रजज्वाल) Ś1 तथा, T1 3 पुरी (for तदा) B1 लङ्का (for

G 5 10 8 तां चित्रमाल्याभरणां कपिराजहितंकरः ।
B 5 4 8 राघवार्थं चरञ्श्रीमान्ददर्श च ननन्द च ॥ २३
L 5 2 25 शुश्राव मधुरं गीतं त्रिस्थानस्वरभूषितम् ।
स्त्रीणां मदसमृद्धानां दिवि चाप्सरसामिव ॥ २४

शुश्राव काञ्चीनिनदं नूपुराणां च निःस्वनम् ।
सोपाननिनदांश्चैव भवनेषु महात्मनाम् ।
आस्फोटितनिनादांश्च क्ष्वेडितांश्च ततस्ततः ॥ २५

लङ्का) D3 जज्वालेव पुरी लङ्का —b) Ś1 V2 D1 2 4 10 11 -शतै (for -गृहै) V2 D3 शुभा (for शुभै) Ñ2 V1 B D6 राक्षसाना हि(Ñ2 च, V1 सु) वेश्मसु(B4 °नि) —c) Ś1 D1–4 10 11 ध्वजाग्र- (for सिताभ्र-) D5 शुभ्रै (for चित्रै) Ñ2 V B D6 ध्वजाग्रसहि(V1 °ग्रथि, B1 2 °हसि [meta])तैश्चित्रै —d) Ś1 V2 -सवृतै , Ñ1 -सस्कृतै , B2 -सहितै , B3 D11 -चित्रितै , D2 10 -सयुतै , Cr m g k t as in text (for -सस्थितै) —Ñ2 B4 om 22^{ef} —e) Ś1 Ñ1 V2 B3 D2 10 11 -निचे(B3 °का)शैश्च, V1 B1 2 D1 3 4 6 -विशेषैश्च, G2 -गृहैश्चैव, Cr as in text (for -गृहैश्चापि) —f) D2 नद्यात (sic) (for सर्वत) T2 G2 M3 सुविभूषिता(G2 °ता) (for °तै) Ś1 Ñ1 V2 D1 3 4 10 वर्धमानगृहैस्तथा, V1 B1–3 D6 वर्धमानाजिरै(B3 °नै)स्तथा, D11 नद्यावर्तग्रहैस्तव ❀ Cr · वर्धमानगृहैर्वर्धमानसज्ञकसस्थानगृहै ।, Cm वर्धमानगृहैर्वर्धमाननाम्ना सस्थानेन सस्थितै । स्वस्तिकाख्यगृहा आकृत्या चतुरश्रा । " चतु शाला चतुर्द्वारा सर्वतोभद्रसज्ञिता। पश्चिमद्वाररहिता मध्यावर्ता हयानना। दक्षिणद्वाररहिता वर्धमाना धनप्रदा। प्राग्द्वाररहिता स्वस्तिकाख्या पुत्रधनप्रदा।" इत्युक्त पद्मस्वस्तिकवर्धमानाख्यगृहा प्रभुगृहभेदा इत्यर्थ ।, Cg पद्मस्वस्तिकसस्थितै पद्मस्वस्तिकनामभ्या सस्थानविशेषाभ्या सस्थितै। वर्धमानगृहैर्वर्धमाननाम्ना सस्थानेन सस्थितैर्गृहै । तल्लक्षणानि वराहमिहिरसहिताया व्यक्तानि विस्तरभयान्न लिख्यन्ते ।, Ck पद्मादिसकेतेन सनिवेशेन स्थितमवस्थान येषा ते तथा। वर्धमान शिरोगृहम् ।, Ct वर्धमानगृहैर्वर्धमाननामकसस्थानवद्गृहै । " चतु शाल चतुर्द्वार सर्वतोभद्रसज्ञितम् । पश्चिमद्वाररहित नन्द्यावर्ताह्वय तु तत्। दक्षिणद्वाररहित वर्धमान धनप्रदम्। प्राग्द्वाररहित स्वस्तिकाख्य पुत्रधनप्रदम्।" इत्युक्ते ❀ —After 22, D3 ins

148* एषा तु गृहमुख्याना नक्षत्रपथशोभिताम्।
विशेष नानुपश्यामि स्वयमुत्पततामिव।,

while D5 8 T2 M3 repeat 21^{ef} after 22

23 a) Ś1 Ñ1 D2 10 -नाना , D11 M1 -माला- (for -माल्य-) —b) Ś1 V2 D2 10 -हिते(D10 °त)रत , D1 4 -मते स्थित (for -हितकर) Ñ1 नाना * ? . (illeg)दूषिता, D5 T2 M2 कपिराजो भयकर , D11 कपी रामहितैरित ❀ Ck t हितकर इत्यार्ष (Ck °त्यार्ष खच्) ❀ —For 23^{ab}, Ñ2 V1 B D3 6 subst

149* विचित्रनानाभरणास्ततस्तान्भवनोत्तमान्।

[Ñ2 B2 3 D6 तत्र (for ततस्) D3 कपिरात्महित वच (for the post. half)]

—c) D7–9 राघवार्थे, M1 °र्थेश् (for °र्थं) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 राघवार्थंकर श्रीमान् , Ñ2 V1 B D6 राघवार्थे कपि श्रीमान् ❀ Cr श्रीमान् , श्रीशब्देन स्वामिकार्यकरणरूपसम्पदुच्यते ❀ —d) G. जहर्ष, Cr t as in text (for ददर्श) V1 ननाद , D2 ननर्द (for ननन्द) —After 23, Ñ2 V1 B1 3 4 D6 ins , B2 ins l 1 and l 3–5 after 23 and l 2 after 21

150* प्रासादमाला विविधास्तत्र काञ्चनराजत ।
शातकुम्भमयैर्जालैर्गन्धर्वनगरोपम ।
वैदूर्यमणिसकाशैर्मुक्तारजतचित्रित ।
तलै स्फाटिकसकाशैरुपेता सुमनोहर. ।
ददर्श बहुभौमाश्च सप्तभौमाश्च वानर । [5]

[Cf 5 2 48–50 —(l 1) Ñ2 V1 B3 D6 स्तभै (for तत्र) —B4 repeats l 2 here (cf v l 21). —After l 2, B2 4 (after l 2 first time) read 20^{cd} —(l 3) D6 वैडूर्य Ñ2 B4 राजत- (for -र°) B3 मुक्तामणिसभाजितै (for the post half) —(l 4) Ñ2 V1 B4 D6 स्फटिक- (for स्फा°) Ñ2 V1 B4 उपेतान्, B2 व्यपेता (for उपेता)],

while D6 7–9 S ins after 23, whereas Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 ins after 18 , D3 ins before 19

151* भवनाद्भवन गच्छन्ददर्श पवनात्मज ।
विविधाकृतिरूपाणि भवनानि ततस्तत ।

[(l 1) Ñ1 illeg up to र्श D1 7–9 कपिकुञ्जर —(l 2) D1 4 विविधान्यति- , D2 11 M2 °कृत- (for °कृति-) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 च सर्वश , G2 समतत]

—Thereafter, G1 M1 cont 153*

24 a) D7–9 रुचिर (for मधुर) —b) D3 -स्वन- (for -स्वर-) D1 3 4 11 -शोभित (for -भूषितम्) Ś1 D10 तालमन्द्रसम(D10 °स्वना)न्वितं, Ñ1 .*. .* (illeg)त, Ñ2 V1 B D6 तन्त्रीस्थान(V1 °स्वर, B1 2 °ताल, B4 °लय)-समन्वित(B3 °मीरित) —c) Ñ1 illeg from न (see var) in c up to र in d B3 D10 सदा, D2 महा- (for मद-). D7–9 स्त्रीणा मदनविद्धाना —d) Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 त्रिदिवे (for दिवि च)

25 a) Ñ2 V1 B D6 कचिच्च (for शुश्राव) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 -नाद च (for -निनद) D11 शुश्राव किंकिणीना च, M1 शुश्राव काञ्चनीनाद —b) B3 शिञ्जित (for नि स्वनम्) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 2 4 6 10 नूपुरस्वनसहि(Ñ1 illeg from हि up to ने in 25^{d})त, D3 11 नूपुरस्वरसहितान्(D3 °सयुत).

G 5. 10 14
B. 5 4 14
L 5 2 37

स्वाध्यायनिरतांश्चैव यातुधानान्ददर्श सः । रावणस्तवसंयुक्तान्गर्जतो राक्षसानपि ॥ २६

—B3 om 25^{cd} —^{c}) D7–9 [अ]पि (for [ए]व) Ś1 D2 10 सोपानाना निनाद च, Ñ2 V B1 2 4 D6 प्रस्वा (Ñ2 V °स्था)पननिनादाश्च, D1 4 सोपानाना स नादाश्च, D3 तन्त्रीवाद च मधुर, D11 शोभनाना निनादाश्च —^{d}) D1 4 भवनाना (for °नेषु) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 कपि (for -[आ]त्मनाम्) —^{e}) B1 D8 आस्फोटन- (D8 °टिता), B3 स शुश्राव (for आस्फोटित) —^{f}) Ś1 D10 क्ष्वेडितानि च वै तथा, Ñ2 वालाना कृतता (sic) तथा, V1 B वालाना सेल(B1 °लि)ता(B3 न) तथा, V2 वालाना क्ष्वेडितानिव, D6 वालाना क्ष्वेडता तदा —After 25, V2 ins

152* भवनान्तरजालानि रक्षसा जल्पितानि च ।,

while D5 7–9 S (G1 M1 cont after 151*) ins

153* शुश्राव जपता तत्र मन्त्रान्रक्षोगृहेषु वै ।

[G1 पठता (for जपता) G1 -गणेषु (for -गृहेषु) D5 G2 च (for वै)]

26 Ñ2 V B1 2 4 D6 read 26^{ab} after 28^{ab}, D5 T2 G2 read 26^{ab} for the first time here repeating it after 28^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ V B D2 3 6 10 11 तत्र (for चैव) —^{b}) Ñ1 * - (illeg) त, Ñ2 V1 B D3 5 (first time) 6 T2 (second time)सहस्रश, D1 4 तथैव च (for ददर्श स) Ś1 D10 ददर्श कपिकुञ्जर, V2 यातुधानास्तथैव स, D1 4 यातुधानास्तथैव च —V2 reads 26^{cd} after 30 D11 repeats 26^{cd} (followed by 154*) consecutively —^{c}) Ś1 Ñ1 V2 D2 10 11 (both times) -सयुक्त(D2 °क्त),

☞ In Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, the sequence of stanzas 26–33 (along with substitutes and insertions) is so complicated that it is given separately in a tabular form for the guidance of the reader and is ignored in the Critical Apparatus

Ś1 D10	Ñ1	D1 4	D2	D3	D11
				26^{cd}	
27^{ab}	27^{ab}	27^{ab}	27^{ab}	27^{ab}	27^{ab}
155* (27^{cd})	155* (27^{cd})	155* (27^{cd})	155* (27^{cd})	155* (27^{cd})	155* (27^{cd})
28^{ab}	28^{ab}	28^{ab}	28^{ab}	28^{ab}	28^{ab}
26^{ab}	26^{ab}	26^{ab}	26^{ab}	26^{ab}	26^{ab}
28^{cd}	28^{cd}		28^{cd}	28^{cd}	28^{cd}
156*			156*		156*
29^{ab}	29^{ab}	29^{ab}	29^{ab}	29^{ab}	29^{ab}
31^{ab}	31^{ab}	31^{ab}	31^{ab}	31^{ab}	31^{ab}
157*	157*	157*	157*	157*	157*
				29^{c}–30^{b}	
31^{cd}	31^{cd}	31^{cd}	31^{cd}	31^{cd}	31^{cd}
32^{c}–33^{b}	32^{c}–33^{b}	32^{c}–33^{b}	32^{c}–33^{b}	32^{c}–33^{b}	32^{c}–33^{b}
29^{c}–30^{b}	29^{c}–30^{b}	29^{c}–30^{b}	29^{c}–30^{b}		29^{c}–30^{b}
		28^{cd}			
163* (30^{cd})		163*	163*	163*	163*
164* (30^{ef})	164*	164*	164*		164*
			165*		
					30^{cd}
			30^{ef}		30^{ef}
			32^{ab}	32^{ab}	
33^{cd}	33^{cd}	33^{cd}	33^{cd}	33^{cd}	33^{cd}
165*	165*				
		30^{cd}	30^{cd}	30^{cd}	
32^{ab}					
161*	161*		161*		161* (32^{ab})
		30^{ef}		30^{ef}	
	32^{ab}				
	30^{cdef}				
26^{cd}	26^{cd}	26^{cd}	26^{cd}		26^{cd}
154*	154*	154*	154*		154*
					26^{cd} (r)
					154* (r)

G. 5 10 14
B 5 4 14
L. 5 2.28

राजमार्गं समावृत्य स्थितं रक्षोबलं महत् ।
ददर्श मध्यमे गुल्मे राक्षसस्य चरान्बहून् ॥ २७

दीक्षिताञ्जटिलान्मुण्डान्गोजिनाम्बरवाससः ।
दर्भमुष्टिप्रहरणानग्निकुण्डायुधांस्तथा ॥ २८

कूटमुद्गरपाणींश्च दण्डायुधधरानपि ।
एकाक्षानेककर्णांश्च चलल्लम्बपयोधरान् ॥ २९

करालान्भुग्नवक्त्रांश्च विकटान्वामनांस्तथा ।
धन्विनः खड्गिनश्चैव शतघ्नीमुसलायुधान् ।
परिघोत्तमहस्तांश्च विचित्रकवचोज्ज्वलान् ॥ ३०

Ñ2 V1 B D6 -युक्तानि, D1 3 4 -युक्त च (for -सयुक्तान्) —^{d}) D6 गर्जितो, T2 गच्छतो (for गर्जतो) Ś1 D2 10 राक्षसैर्जल्पित बहु, Ñ1 V2 रक्षसा बहुजल्पित, Ñ2 V1 B D6 रक्षसा जल्पितानि च, D3 राक्षसाना च जल्पित, D1 4 11 (both times) रक्षसा जल्पित (D11 °तान्) बहु —After 26, Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 (repeats after 26^{cd} second time) ins

154* शुश्राव हनुमांस्तत्र सीतान्वेषणतत्पर ।

27 M1 repeats 27^{ab} after 33 —^{a}) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 स राजपथमास्थाय, Ñ2 V1 B D6 अथ राजपथे तत्र —^{b}) Ñ1 illeg after र V2 स्थिर, D1 4 8 (after corr as in text) G3 स्थितो (for स्थित) V1 D5 7–9 G1 M1 (first time) -गण (for -बल) D10 कपि (for महत्) Ś1 स्थितो रक्षोबल कपि —^{c}) T3 ददर्श मध्यगुल्मे तु —^{d}) M3 रावणस्य (for राक्षसस्य) —For 27^{cd}, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

155* ददर्श बहुशस्त्राढ्य रावणस्य वशानुगम् ।

[Ñ1 illeg for स्त्राढ्य रा Ś1 D2 10 ददशा (D2 °र्श) बद्धशराग (Ś1 °धान्) (for the prior half) Ś1 B1–3 D10 च सा (D10 मो) नुग (Ś1 D10 °गान्), D3 बलानुग (for वशा°)]

28 B3 om 28^{ab} —^{b}) Ś1 गोजित- (sic), V B2 M1 अजिन-, B1 लोहित-, D6 जीर- (for गोजिन-) D9 -वासिन (for -वासस) B4 सुप्ताञ्जिनाम्बरवासस (hypm) ॐ Cr गोजिनाम्बरवासस वसानाश्च।, Cm गोजिनाम्बरवाससो गोचर्मवाससो विवसनाश्च।, Cg गोजिनाम्बरधारिणो वृषभचर्मरूपवस्त्रधारिण।, Ck गोजिनेति। गोरजिनम्। "सर्वत्र विभाषा गो" इति प्रकृतिभावाभाव। गोजिनवाससश्चाम्बरवाससश्च तथा।, Ct गोजिन गवाजिन तद्वाससोऽम्बरवाससो विवासस। ननु लङ्काया भारतखण्डाद्बहिर्भावेन कर्मभूमित्वाभावात्कथ तत्र रक्षसा दीक्षितत्वमिति चेन्न। नित्यकर्मस्वन्यदेशेऽप्यधिकारात्। रावणादेस्तपोमाहात्म्यात्तत्र काम्यकर्मसिद्धिरपीत्यन्यत्। 'यथा त्वष्टुरपेन्द्रमेव सोममाजह्रे' इत्यादिशतपथोक्तरीत्या। एतेन देवानामीपद्विकृतानपि यज्ञान्दर्शयतीति भाष्यरीत्या चाङ्गवैकल्येऽप्यनुष्ठितात्कर्मणो वृत्रोत्पत्तिरूपकामनासिद्धिस्तथा प्रकृते देशरूपाङ्गवैकल्येऽपि तत्सिद्धि। रक्षसामपि देवयोनित्वात् ॐ —After 28^{ab}, Ñ2 V B1 2 4 D6 read, while D5 T2 G2 repeat, 26^{ab}. —^{c}) D3 -प्रस्तरणान् (for -प्रह°) —^{d}) D11 भग्नकाढ- (for अग्निकुण्ड-) T2 तदा (for तथा) ॐ Cv अग्निकुण्डायुधाञ्जपहोमशीलान्।, Cr m अग्निकुण्डायुधान्कृत्याद्युत्पादनद्वारा शत्रु (Cr पर) मारकतयाग्निकुण्डानामायुधत्वम्।, Cg अग्निकुण्डायुधाश्रयार्थं होमशीलान्।, Ck अग्निकुण्डमेवायुध येषा ते तथा।, Ct कृत्याद्युत्पादनद्वारा शत्रुमारकतयाग्निकुण्डानामायुधत्वम् ॐ —After 28, Ś1 D2 10 11 ins

156* विरूपान्बहुरूपाश्च विकटान्वामनांस्तथा ।

[D2 विक्रमन् (for विरूपान्)],

29 ^{a}) Ś1 Ñ1 V D10 11 पाश-, Ñ2 B D1–4 6 प्राम-; T2 शल-, Cg k t as in text (for कूट-) D14 -हस्तांश् (for -पाणींश्) —^{b}) D11 चड- (for दण्ड-) B4 -.रान (for -धरान्) —After 29^{ab}, Ñ2 V1 B1–4 D6 read 31^{ab} (followed by 157*) —V2 reads 29^{cd} after 31 —^{c}) Ś1 D1–4 11 एकाक्षाश्चैक-, Ñ1 एका * * (illeg) (for एकाक्षानेक-) Ñ2 V1 D8 -वर्णांश् (for -कर्णांश्) D10 एकाक्षांश्चैव वर्णांश्च —^{d}) D5 7 9 Ck t चलदेक-, D8 G1 M1 लम्बकर्ण-, T1 3 G2 3 M2 चललम्ब-, M3 लम्बोदर- (for चलल्लम्ब-) Ñ2 -स्तनोदरान् Ś1 D10 लम्बिता (D10 °तो) ष्टास्तनूदरान्, Ñ1 कर्णास्यास्तरणानपि (sic), V1 चलल्लम्बोदरस्तनान्, V2 B1 4 D3 चल (V2 सुप्र) लम्बस्तनोदरान्, B2 3 D6 लम्बकर्ण (B3 °मान, D6 °र्णा) स्तनोदरान्, D1 लम्बोष्ठाश्च तनूदरान्, D2 लम्बमालातनूदरान्, D11 चलल्लम्बास्तनूदरान्

30 V2 reads 30^{ab} after 33^{ab} —^{a}) D1 4 5 10 11 भग्न-, D3 गुप्त- (for भुग्न-) V1 -शकाश्, B4 -दन्ताश्; T1 M3 (after corr as in text) -वक्षाश् (for वक्त्राश्) Ś1 करालभग्नवक्त्राश्च, Ñ1 करालान्भग्नवक्षाश्च, Ñ2 B1 D6 करालान् (B1 °ल) भग्नसक्थींश्च, V2 कलकान्भग्नदर्पांश्च, B2 (also as in B1) 3 करालान्भग्नदन्ता (B3 °सरया [hypm]) श्च —^{b}) M1 विटकान् (meta), Cv r m g t as in text (for विकटान्) D4 वासतास् (sic) (for वामनास्) Ñ1 विकटास्थामनोनपि (sic) —After 30^{ab}, V2 ins 163* —Ñ2 V1 B1 2 4 D6 read 32 (32^{cd} om) and 30^{cdef} after 163*. V2 transp. 30^{cd} and 30^{ef}. —^{c}) Ñ1 B D1 4 6 11 [अ]पि (for [ए]व) —^{d}) V2 D2 शूल (D2 प्रास) पाणींस्तथापरान् —After 30^{cd}, V2 ins 165* followed by 161* —^{f}) Ñ V1 B D6 स ददर्श महाकपि, V2 D1 3 4 11 ददर्श स (D11 च) महाकपि.

—After 30, V2 reads 26^{cd}

नातिस्थूलान्नातिकृशान्नातिदीर्घातिह्रस्वकान् ।
विरूपान्बहुरूपांश्च सुरूपांश्च सुवर्चसः ॥ ३१
शक्तिवृक्षायुधांश्चैव पट्टिशाशनिधारिणः ।
क्षेपणीपाशहस्तांश्च ददर्श स महाकपिः ॥ ३२
स्रग्विणस्त्वनुलिप्तांश्च वराभरणभूषितान् ।
तीक्ष्णशूलधरांश्चैव वज्रिणश्च महाबलान् ॥ ३३

G. 5 10 21
B 5 4 23
L 5 2 35

31 N2 V1 B1 2 4 D6 read 31^{ab} (followed by 157*) after 29^{ab} —^{a}) Ñ2 V1 अति- (for first नाति-) Ś1 Ñ1 (illeg after ना up to the end of 31^{b}) V2 B D1–4 6 10 11 अतिस्थूलान(D11 °ना)तिकृशान —^{b}) T1 3 transp दीर्घ and ह्रस्व M1 -दीर्घाश्च (for °ति-) Ś1 D10 कुब्जान्दीर्घांस्तथापरान्, Ñ2 V B D1–4 6 11 दीर्घा(D2 चीर्या) न्कुब्जा(Ñ2 D6 °र्वा)स्तथापरान्(V2 °था पुन) ※ Cg नातिदीर्घातिह्रस्वकानित्यत्र ह्रकारोपरि ऋकारोच्चारण वृत्तभङ्ग-परिहाराय। एवं ध्वजिन इति वक्तव्ये ध्वजीनित्युक्तिश्च छन्दोभङ्ग-परिहारायैव।, Ck नातिदीर्घातिह्रस्वकानिति। वृत्तभङ्ग आर्ष। तथाऽग्रेऽपि।, Ct नातिदीर्घातिह्रस्वाकारान्। वृत्तभङ्गो रेफह-कारसंयोगपरो गुरुर्लघुकार्यकारीति न ※ —After 31^{ab}, Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 ins

157* स ददर्श महाबाहून्राक्षसान्घोरदर्शनान् ।

[B1 D3 transp स and ददर्श Ś1 -बाहो, Ñ1 V2 D1–4 10 11 बाहू, B3 -सत्वान् (for -बाहून्) Ñ1 क्रूरकर्मण (for घोरदर्शनान्)],

while D5 7–9 S ins

158* नातिगौरान्नातिकृष्णान्नातिकुब्जान्न वामनान् ।

[D5 T2 G1 3 M2 अतिगौरान(G1 °*)तिकृशान् (for the prior half) T2 G3 M2 चाति- (for नाति) D5 T2 G1 2 M2 3 नातिकुब्जातिवामनान्, G3 नातिकुब्जाश्च वामनान् (for the post half)]

—^{c}) Ś1 D2 10 ददर्श (for विरूपान्) —^{d}) Ś1 D2 10 वि(D2 सु)रूपांश्चैव सर्वश, Ñ1 सुरूपान् । * वर्चस, Ñ2 V1 B4 सुरूपानग्निवर्चस, V2 स्वरूपान्बहुवर्चस, B1–3 सुरूपास्तिग्मतेज(B1 °वर्च)स, D6 * * * नग्निवर्चस.

—After 31, Ñ2 V1 B D6 ins

159* विशाले राजमार्गे तु यथायथमवस्थितान् ।

[B3 विशालराजमार्गेषु (for the prior half) B3 तथम्, B4 * * म्, D6 पथम् (for -यथम्)],

while D5 7–9 S ins

160* ध्वजिन पताकिनश्चैव ददर्श विविधायुधान् ।

[All except D5 8 T2 M1 read prior half hypm D5 शक्ति (for ध्वजिन) D8 पताकाध्वजिनश्चैव, T2 पताकिनश्च ध्वजिनो, M1 दण्डिन पाशिनश्चैव (for the prior half). ※ Ct: छन्दोभङ्ग आर्ष। ※]

—After 31, V2 reads 29^{cd}, while D6 reads 33^{ab} after 31 (preceded by 159*)

32 D1 4 om 32^{ab}, V2 reads 32^{ab} after 33, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 read 32 (32^{cd} om) and 30^{cdef} after 163* —^{ab}) G3 शस्त्र- (for शक्ति-) Ñ1 V2 [क्ष]पि (for [गु]व) Ś1 D2 10 यष्टिवृक्षायुधांश्चापि, Ñ2 V1 B D6 शक्ति(D6 प्राप्ति)न्हलायुधान्कांश्चित (for ^{a}) D10 पट्टिम-, T2 3 G M Ck पट्टस-, Cg t as in text (for पट्टिश) Ś1 Ñ V B1 3 4 D2 6 10 -[श]युध-, B2 -[श]वर-, Ck t as in text (for [श]शनि) D3 शक्तिवृक्षायुधान्कांश्चित्पट्टि-शासिधरानपि —For 32^{ab}, D11 subst, while Ś1 D10 ins after 32^{ab}, whereas Ñ1 V2 cont after 165* and D2 ins after 30^{cd}

161* भिण्डिपालगदाहस्तान्यष्टिहस्तांश्च दण्डितान् ।

[Ñ1 V2 भिंदिपाल (for भिण्डि°) Ñ1 असि-, D2 10 यष्टि- (for ऋष्टि-) D11 भिंडपालगदाहस्तान्पट्टिहस्तांश्च राक्षसान]

—Ñ2 V1 B D6 om 32^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 विशाले(D11 °ल) राजमार्गे वै(Ś1 वा, D3 च) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 transp ददर्श and स D6 हनुमान् (for स महा-)

33 D6 reads 33^{ab} after 31 —^{a}) Ś1 D1 2 4 10 11 G1 2 स्रग्विण सु, D3 चन्दनेन, D8 स्रग्विणश्च (for स्रग्विणस्तु) Ñ1 V2 स्रग्विणो गंधलिप्तांश्च(V2 °गान्), Ñ2 V1 B1 2 4 D6 स्रग्विणो लिप्तका(B1 [before corr]°मा)यांश्च, B3 स्रग्विणश्च कुण्डलिन —^{b}) Ś1 D10 परमाभरणान्वितान्, Ñ V B D1–4 6 11 परमाभरणान्(D3 °णाश्च)रान —After 33^{ab}, V2 reads 30^{ab}, while D5 7–9 S ins after 33^{ab}

162* नानावेषसमायुक्तान्यथा स्वैरगतान्बहून् ।

[D5 -समायुक्तास् (for °न्) D6 तथा, T2 3 योधान् (for यथा). D7–9 -चरान्, G1 -गतीन् (for -गतान्)]

—^{cd}) D2 -मूल (sic) (for -शूल-) D6 11 -धराश् (for °रांश्) Ñ1 D11 [क्ष]पि (for [गु]व) Ś1 Ñ1 D10 11 पाशपाणी(D11 °णा)स्तथापरान्, D1 2 4 वज्रासिवर-धारिण, D3 वज्रायुधधरानपि (for ^{d}). V2 तीक्ष्णशूलधरा-न्कांश्चिच्छतघ्नीमुसलायुधान —For 33^{cd}, Ñ2 V1 B D6 subst, Ś1 D10 subst for 30^{cd}, V2 D2 11 ins after 30^{ab}, D1 4 ins after 28, D3 ins after 33^{ab}

163* त्रिवृतोरसिरोग्रीवान्विकटानुत्कटानपि ।

[Ś1 D2 10 त्रिवृतोर, B3 त्रिवृ°, D1 4 °तो°, D3 त्रिधृ°, D11 त्रिवृतोय- (sic) (for त्रिवृतोर-) D3 उत्तरा (corrupt) (for उत्क°) D10 (before corr) त्रिवृतोरसमानसा तथा (for the post half)]

G. 5 10 22 B 5 4 23 L 5 2 0 शतसाहस्रमव्यग्रमारक्षं मध्यमं कपिः ।
प्राकाराहृतमत्यन्तं ददर्श स महाकपिः ॥ ३४
त्रिविष्टपनिभं दिव्यं दिव्यनादविनादितम् ।
वाजिहेषितसंघुष्टं नादितं भूषणैस्तथा ॥ ३५
रथैर्यानैर्विमानैश्च तथा गजहयैः शुभैः ।
वारणैश्च चतुर्दन्तैः श्वेताभ्रनिचयोपमैः ॥ ३६
भूषितं रुचिरद्वारं मत्तैश्च मृगपक्षिभिः ।
राक्षसाधिपतेर्गुप्तमाविवेश गृहं कपिः ॥ ३७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे तृतीयः सर्गः ॥ ३ ॥

—After 163*, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 read 32 (32^{cd} om) and 30^{cdef} After 163*, V2 D1 2 4 11 cont , Ñ1 ins after 30^{ab} , Ś1 D10 subst for 30^{ef}

164* परश्वधवरानुग्रान्काश्चिन्मुद्गरधारिण ।
[D2 उग्रागाश्च (for उग्रान्काश्चिन्)]

—After 33, Ś1 Ñ1 D10 ins , while V2 ins after 30^{cd}, whereas D2 cont after 164*

165* चक्रतोमरहस्ताश्च शिलापाशायुधानपि ।
[Ñ1 अ* , V2 वज्र (for चक्र-) Ñ1 -खड (for -पाश-)]

—Thereafter V2 cont. 161*

—After 33, V2 reads 32^{ab}, M1 repeats 27^{ab}

34 Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 om 34 —a) D3 आरभम् (for अव्यग्रम्) —b) D3 अव्यय ददर्श कपि ❀ Cg शतसहस्रमेव शतसाहस्रम् ❀ —For 34^{ab}, Ñ2 V1 B D6 subst

166* राक्षसान्शतशस्तस्मिन्नारक्षे मध्यमे स्थितान् ।
[Ñ2 D6 रक्षमा B3 विविधाकारान् (for शतशस्तस्मिन्) B4 दुर्गमे (for आरक्षे) B3 वरायुधव्यवस्थितान् (for the post half)]

—Then B2 cont.

167* आश्चर्यं च तदा मेने वायुपुत्र प्रतापवान् ।

—After 34^{ab}, D3 5 7–9 S ins.

168* रक्षोधिपतिनिर्दिष्ट ददर्शान्त पुराग्रत ।
स तदा तद्गृहं दृष्ट्वा महाहाटकतोरणम् ।
राक्षसेन्द्रस्य विख्यातमद्रिमूर्ध्नि प्रतिष्ठितम् ।
पुण्डरीकावतसाभि परिखाभि समावृतम् ।

[(l 1) D3 रक्षमा पति (for रक्षोधिपति-) D3 स्थित-मन पुराग्रन (for the post half). —(l 2) D5 तथा (for तदा) D3 स तमत पुरद्वार दृष्ट्वा काचनतोरण —(l 3) D3 लङ्का- (for अद्रि-) —(l 4) M1 समतत , M3 अलङ्कृत (for समावृतम्) ❀ Cv स तदा तद्दृष्ट्वा तदारक्ष दृष्ट्वा राक्षसेन्द्रस्य गृह ददर्शेत्यन्वय । आरक्षरयानन्तर गृहान्त प्रस्तावाच । एवमन्वीयते, प्रथमप्रयुक्तसकारस्मरणार्थो द्वितीय सकार । , Cr स इति । द्वयमेकम् । तत्सन्य दृष्ट्वा राक्षसेन्द्रस्य गृह ददर्शेति । द्वितीयस्तच्छब्द प्रसिद्धिपर । , Cm स इत्यादि श्लोकद्वयमेक वाक्यम् । द्वितीयस्तच्छब्द प्रसिद्धिपर । , Cg स तदेत्यादि श्लोकद्वयमेकान्वयम् । स कपिस्तदारक्ष दृष्ट्वा स राक्षसेन्द्रस्य गृह ददर्शेत्यन्वय । क्रियाभेदात्तच्छब्दद्वयम् । , Ct स प्रकृत प्रसिद्ध कपि । राक्षसेन्द्रस्य गृहमुच्यमानविशेषण ददर्श ❀]

—Ñ2 V1 B D6 om (hapl) 34^{c} – 37 —c) T1 3 M1 वृतम् (for -[आ]वृतम्) T1.3 G1 2 M1 अत्यर्थं (for °न्त) D3 प्राकारपृष्ठमारुह्य

35 Ñ2 V1 B D6 om 35 (cf v l 34) G3 reads 35^{ab} for the first time here repeating it (var) after 37 —a) V2 तत्र (for दिव्य) Ś1 D10 त्रिविष्टपनिभा दिव्या —b) D4 तूर्यं (for दिव्य-) Ś1 Ñ1 V2 D1 4 8 10 11 T2 -निनादित (Ś1 D10 °ता), G2 (second time) M1 -विभूषित (for -विनादितम्) D3 दिव्यवादित्रनादित —c) Ñ1 V2 D7 9 11 वाजिहेषित- (for °हेषित-) Ś1 D10 -सघुष्टा (for °ष्ट) —d) G3 भूषितैस (for भूषणैस) T2 तदा (for तथा) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 8 10 11 नादित (Ś1 D10 °ता) भूषणस्वनै , D7 9 अद्भुतैश्च हयैस्तथा

36 Ñ2 V1 B D6 om 36 (cf v l. 34) —a) M1 रथ्यैर् (for रथैर्) D11 वाणैर् (for यानैर्) —b) M1 तदा (for तथा) D5 7.9 T2 M3 हयगजै (by transp), D8 G3 M1 2 [अ]द्भुतहयै , G1 भूतैर्हयश (for गजहयै) Ś1 D1 10 11 शुभैर्वृत (Ś1 D10 °र्वृत्त्, D3 °र्भूत) हयैस्तथा, Ñ1 V2 शुभैर्म (V2 राजम) त्तगजैस्तथा ❀ Cg हयगजैरित्यत्र गजशब्दो द्विदन्तगजपर । अतो न वारणैरित्यनेन पुनरुक्ति । , Ct हयगजैर्हयाकारैर्गजै स्वल्पगजैरिति यावत् ❀ —c) D10 रात्रणैश (meta) (for वारणैश) —d) M1 -[अ]द्रि- (for -[अ]भ्र-) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 रा (D1 4 र) जताचलसनिभै (D4 °भ)

37 Ñ2 V1 B D6 om 37 (cf v l 34) —a) D5 7 9 भूषितैर् (for °त) D5 -द्वारैर् (for -द्वार) —b) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 वन्यैश् , D3 11 धन्यैश् (for मत्तैश्). D1 (before corr) -पक्षिण (for पक्षिभि) —After 37^{ab}, D5 7–9 S ins

४

ततः स मध्यंगतमंशुमन्तं
ज्योत्स्नावितानं महदुद्वमन्तम् ।
ददर्श धीमान्दिवि भानुमन्तं
गोष्ठे वृषं मत्तमिव भ्रमन्तम् ॥ १

G 5 11 3
B 5 5 1
L 5 3 1

169* रक्षितं सुमहावीर्यैर्यातुधानैः सहस्रशः ।

[D5 रक्षितश्च (for रक्षितं सु-)]

—^{c}) Ñ1 illeg from शु up to ^{d} —^{d}) D3 प्रविवेश (for धारि°) V2 कपिः पुनः, D1-1 11 कपिर्गृहं (by transp), M3 यथा कपिः (for गृहं कपिः) —After 37, G2 repeats 35^{ab}, while D5 7-9 S ins after 37

170* सहेमजाम्बूनदचक्रवालं
महार्हमुक्तामणिभूषितान्तम् ।
परार्ध्यकालागरुचन्दनाक्तं
स रावणान्तःपुरमाविवेश ।

[(l 2) D5 8 M1 भूषितांतरं (for °न्तम्) —(l 3) G1 परार्धं (for °र्ध्य) D6 9 -[अ]गुरु- (for -[अ]गरु) D7 9 -चंदनार्द्रं, D8 °नाक्तिनं (for °नाक्तं) ❁ Cv सहेमेत्यादि । हैमान्यत्र जातं सुवर्णम् । जाम्बूनदं जम्बूनद्यां जातम् । चक्रवालं प्राकारमण्डलम् । सहेमेति केचित्पदमिच्छन्ति ।, Cr सहेमं हेमसहितं सर्वसम्पत्सहितमिति यावत् । जाम्बूनदचक्रवालं जाम्बूनदप्राकारमण्डलयुक्तम् । चक्रवालं तु मण्डलमित्यमरः । स रावणान्तःपुरमाविवेश । विशेषणान्तराभिधानाय मुक्तस्यापि प्रवेशस्य पुनरभिधानम् ।, Cm सहेमेति छेदः । हेमसहितं जाम्बूनदचक्रवालसहितं स्वर्णप्राकारमण्डलयुक्तम् ।, Cg सहेमेति । हैमान्यत्र जातं सुवर्णम् । जाम्बूनदं जम्बूनद्यां जातम् । चक्रवालं प्राकारमण्डलम् ।, Ck हेम्ना सामान्यस्वर्णेन जाम्बूनदेन षोडशवर्णस्वर्णेन च निर्मितं चक्रवालं प्राकारमण्डलं यस्य तत्तथा । एवं मध्योपादानमुक्तम् । अग्रोपादानं महार्हेत्यादि । अन्तः शिरोभागः । कालागुरुचन्दनाभ्यामर्दोऽर्दनं पूजा यस्य तत्तथा । अन्तःपुरमाविवेशेति सक्षेपः ।, Ct हेम तप्तवर्णं स्वर्णं तत्सहितेन जाम्बूनदेन षोडशवर्णस्वर्णेन निर्मितं चक्रवालं प्राकारमण्डलं यस्य ❁]

Colophon —B3 om (cont the Sarga) —*Sarga name* Ś1 V2 D1 2 4 10 11 लङ्कावर्णनं (Ś1 V2 D10 °नः), Ñ1 हनुमल्लङ्काप्रवर्णनं, Ñ2 B2 D6 लङ्काविचयः, V1 लङ्कापुरदर्शनं, B1 महालङ्कानिचयः, B4 लङ्काप्रवेशः, D3 लङ्कागृहवर्णनं —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D2 4 10 11 om, Ś1 V2 2, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 10, D1 5 7-9 S 4, D3 6 —After colophon, D2 concludes with श्रीराम, G with श्रीरामाय नमः

4

M1 2 begin with श्रीरामाय नमः

Before 1, Ñ2 V B D6 ins

171* चन्द्रश्च साचिव्यमिवास्य कुर्वं-
स्तारागणैर्मध्यगतो विराजन् ।
ज्योत्स्नावितानेन वितत्य लोका-
नभ्युत्थितोऽनेकसहस्ररश्मिः ।
शङ्खप्रभं क्षीरमृणालगौर-
मुद्गन्तमाशा निशि भासयन्तम् । [5]
ददर्श चन्द्रं स कपिप्रवीरः
पोप्लूयमानं शरदीव हंसम् ।

[Cf 5 2 54-55 which are omitted in the proper place —(l 1) V1 स चंद्रं, B4 चंद्रस्तु (for चन्द्रश्च) —(l 2) V2 विराजयन् (for °जन्) —(l 3) B3 4 विभज्य (for वितत्य) —(l 4) Ñ2 अति- (for अभि-) —(l 6) B3 अस्तंतम् (for उद्यन्तम्) V B1 आशां (for आशा) V1 इव (for निशि) —B3 om l 7-8 —(l 8) Ñ2 B4 प्रदीप्यमानं (for पोप्लूय°) B1 सरसीव (for शरदीव) V2 खाप्लावमानं शरदीव हंसं, D6 हंसं यथा क्षीरनिधिं प्लवंतं ❁ Ct "चन्द्रोऽपि साचिव्यमिवास्य कुर्वंस्तारागणैर्मध्यगतो विराजन् । ज्योत्स्नावितानेन वितत्य लोकानुत्तिष्ठतेऽनेकसहस्ररश्मिः । शङ्खप्रभाक्षीरमृणालवर्णं उद्गम्यमानं व्यवभासमानम् । ददर्श चन्द्रं स कपिप्रवीरः पोप्लूयमानं सरसीव हंसम् ।" इति श्लोकद्वयं प्रक्षिप्तम् ❁]

1 ^{a}) D11 सु- (for स) V1 B1 2 4 मध्ये (for मध्य-) B2 -गतिम् (for -गतम्) D3 ततः समभ्युन्नतमंशुमतं —D4 om (hapl ?) 1^b–2^a D3 transp ^{b} and ^{c} —^{b}) Ś1 D10 -[अ]वदातं (for -वितानं) Ñ2 D2 7-9 मुहुरुद्गम(D2 °ह)तं, B1 2 D6 महदुद्गतं, B3 सुमहद्वहंतं, D3 ततमुद्गमंतं, D10 महतद्गमंतं (sic), T2 महदुत्पतंतं (for महदुद्वमन्तम्) —^{c}) Ñ2 V1 B D6 वीरो (for धीमान्) D3 7 9 G1 भुवि (for दिवि) D11 धातुमंतं (for भानु°) —^{d}) D6 गोष्ठं (for गोष्ठे) Ś1 D10 वृषश्रेष्ठम् (for वृषं मत्तम्). V2 प्रसतं, G2 [आ]भ्रमंतं (for भ्रमन्तम्) ❁ Cv मध्यगतं ज्योत्स्नोऽशुमन्तं चन्द्रं भानुमन्तं तेजस्विनम् ।, Cr गोष्ठे वृषं मत्तमिव भ्रमन्तमिति दृष्टान्तस्वारस्यान्मध्यगतमिति तारामध्यगतत्वं विवक्षितमित्यवगम्यते । आकाशमध्यगतत्वे विवक्षिते समनन्तरश्लोकेऽभियान्तमित्युक्तम् । आभिमुख्येन गमनविरुद्धेन । अंशुमन्तं शीतांशुमन्तम् । भानुमन्तं प्रशस्तकिरणम् ।, Cm मध्यगतं गगनस्येति शेषः । यद्वा तारामध्यंगतमंशुमन्तं चन्द्रम् । भानुमन्तं दीप्तिमन्तम् ।, Cg ततः स मध्यमित्यादि । दिव्याकाशे मध्यगतमाकाशमध्यगतमित्यर्थः । लङ्काप्रवेशे चन्द्रोद्योक्ते रावणनगरप्रवेशेऽपरात्र इति सूच्यते । उत्तरश्लोकेऽभियान्तमित्यनेन नाभिगमनमुच्यते । दक्षिणा दिशं गच्छतोऽभिमुखत्वाभावात् । किं तु गमनमात्रम् । महदर्शे सर्गेऽपि "प्रजगाम नभश्चन्द्रः" इति प्रकर्षेण गमनवचनं नभोमध्यानीतत्वमाचष्टे । अंशुमन्तमिति चन्द्रः प्रोच्यते । भानुमन्तं दीप्तिमन्तम् ।, Ck मध्यं व्योममध्यम् । अंशुमन्तं शीतांशुम-

G 5 11 4
B 5 5 2
L. 5 3 2

लोकस्य पापानि विनाशयन्तं
महोदधिं चापि समेधयन्तम् ।
भूतानि सर्वाणि विराजयन्तं
ददर्श शीतांशुमथाभियान्तम् ॥ २

या भाति लक्ष्मीर्भुवि मन्दरस्था
तथा प्रदोषेषु च सागरस्था ।
तथैव तोयेषु च पुष्करस्था
रराज सा चारुनिशाकरस्था ॥ ३

हंसो यथा राजतपञ्जरस्थः
सिंहो यथा मन्दरकन्दरस्थः ।
वीरो यथा गर्वितकुञ्जरस्थ-
श्चन्द्रोऽपि बभ्राज तथाम्बरस्थः ॥ ४

स्थितः ककुद्मानिव तीक्ष्णशृङ्गो
महाचलः श्वेत इवोच्चशृङ्गः ।
हस्तीव जाम्बूनदबद्धशृङ्गो
विभाति चन्द्रः परिपूर्णशृङ्गः ॥ ५

न्तम् ।, Ct ततोऽन्त पुरप्रवेशोत्तरम् । रात्रे प्रथमयामस्य समाप्तिकल्पत्वमत्रेति बोध्यम् । मध्यगत व्योममध्य तारामध्य च प्राप्तमशुमन्त शीताशु भानुमन्त सूर्ययोगेन प्रकाशवत्किरणवन्तम् ❀

2 D4 om 2^{a} (cf v l 1) Ñ1 om (hapl ?) 2 —^{a}) D11 दीपानि (for पा°) Ś1 Ñ2 V1 B D6 10 विशातयत, D1 निशामयत, D11 निशातयत (for विनाशयन्त) ❀ Cv g k पापानि दु खानि ।, Cr पापानि पापशब्देन पापफल दु ख मुच्यते । लोकाह्लादकरत्वाच्चन्द्रस्य दु खविनाशकत्वम् । यद्वा चन्द्रसूर्यादीना सकलवस्तुशोधकत्वात्पापविनाशकत्वम् । तथा च याज्ञवल्क्य — पन्थानश्च विशुध्यन्ति सोमसूर्यांशुमारुतैरिति ।, Cm लोकस्येति । पापशब्देन पापफल दु खमुच्यते । लोक ह्लादकत्वाच्चन्द्रस्य दु खविनाशकत्वम् । यद्वा सूर्यचन्द्रादीना लोकपावनत्वादिति भाव ।, Ct पापानि पापजनकदु खानि ❀ —After 2^{a}, Ś1 D2 10 read 2^{d} —^{b}) D3 [ए]व (for [अ]पि) —^{c}) B3 पवित्रयत, D2 10 11 T2 M1 च रा(D11 र)जयत (for विराजयन्त) —^{d}) V1 B D3 6 [उ]दयत, D1 4 [उ]पयात, D2 5 9 11 [अ]भियात (for [अ]भियान्तम्)

3 ^{a}) V1 B D6 य(B4 त)था हि, V2 यथाति-, D3 विभाति, D10 या वानि, Cv r m k t as in text (for या भाति) —V2 transp ^{b} and ^{c} —^{b}) Ñ V2 D7 9 यथा, D3 रत- (for तथा) Ñ2 प्रभातेषु, D3 -प्रदेशेषु, D10 प्रदोषेपि (for प्रदोषेषु) V1 B2 (marg also as in B1) यथा प्रभाते सितपुष्करस्था, B1 (marg) 3 4 यथा प्रभातेषु च पुष्क-(B3 मद)रस्था, D6 यथा प्रभा प्रभाते पुष्करस्था (unmetrical) —Ñ1 partially illeg for 3^{cd} —^{c}) V1 B D3 6 यथा (for तथा) Ś1 तोयेपि (for तोयेषु) Ñ2 V1 B D1 6 सागरस्था (for पुष्क°) —^{d}) D6 रात्रि (for चारु-) V1 B तथा रराजे(B2 °जे)व निशाकरस्था

4 ^{a}) B3 (marg also) सिंहो (for हंसो) Ś1 D10 भाति सुपकजस्थ, Ñ V B D1–4 6 राजति पुष्कर(D2 पकज)-स्थ, D11 राजति पजरस्थ (for राजतपञ्जरस्थ) —^{b}) D11 तथा (for यथा) Ś1 सुदर-, V1 B D6 राजति (for मन्दर-) B2 (marg also as in text) कुजरस्थ, B3 मद°, D3 -* * * स्थ (for -कन्दरस्थ) —^{c}) B3 शक्रो (for वीरो) Ś1 Ñ1 V2 D2 10 दर्पित-, Ñ2 V1 B D3 6 राजति, D1 4 गर्जति (for गर्वित-) M1 वीरो यथा कुंजरगर्वितस्थ —Ñ1 illeg from श्च in ^{d} up to महाचल in 5^{b} —^{d}) V2 D11 विभ्राज (for ब°) Ś1 D10 चद्रस्तथा भ्राजति चाम्र रस्थ, Ñ2 V1 B D3 6 रराज चद्रोपि तथाम्बरस्थ, D2 चद्रोपि विभ्राजति मदरस्थ ❀ Cv हंसो यथेत्यादौ श्लोकद्वये हृष्टपुष्ट समुद्धतसमग्रश्रीमत्त्वादयो हसादिषु ये गुणास्तै प्रायेण तेषा चन्द्रस्य च साद्दश्यम् । किं च राजतपञ्जरस्थो गगनगर्भस्य ज्योत्स्नाक्षालितत्वात । मन्दरकन्दरस्थस्तस्य रजतगिरित्वात् । गर्वितकुञ्जरस्थो नीलरूपस्य नभस उपरि स्थानात् ।, Cr अम्बरस्य राजतपञ्जरसाम्य ज्योत्स्नानुलिप्ततया ।, Cg हस इति । राजतपञ्जरस्थो गगनगर्भस्य ज्योत्स्नाक्षालितत्वात् । मन्दरकन्दरस्थस्तस्य श्वेतगिरित्वात् । गर्वितकुञ्जरस्थो नीलरूपस्य नभस उपर्यवस्थानात् ।, Ck हसो यथेत्यादिक किंचिदाधारादि प्रतिष्ठितत्वमात्रेणाम्बरस्थचन्द्रसादृश्यमात्रम् । अन्यत्सर्वं स्वरूपकथनमात्रम् ।, Ct हसो यथेति । किंचिदाधारप्रतिष्ठितशुक्लवस्तुत्वमात्रेणाम्बरस्थचन्द्रे साद्दश्यमिति कतक । कुञ्जरोऽप्यत्र श्वेत एव । अम्बरमपि तत्किरणैरेव श्वेतमिति बोध्यम् । अम्बरस्थोऽम्बरमध्यस्थ ❀

5 Ñ1 illeg up to महाचल in ^{b} (cf v l 4) —^{b}) D4 महाबर, D5 11 महावल (for महाचल·) D11 शैल (for श्वेत) Ñ D2 7 9–11 T1 [ऊ]र्ध्व- (for [उ]च्च-) —^{c}) D11 तु (for [इ]व) —After 5^{c}, G2 repeats 5^{bc} erroneously —^{d}) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 T1 3 G2 M3 रराज (for विभाति) S1 पूर्ण, Ñ1 शृग (for चन्द्र) D11 T1 3 G1 3 M1 2 Cv प्रति, Cr m g k t as in text (for परि-) Ñ1 V2 D3 -बिब, D11 -चद्र (for -शृङ्ग) B3 रराज चद्र प्रतिबिबसग —After 5, D5 7–9 S ins

172* विनष्टशीताम्बुतुषारपङ्को
महाग्रहग्राहविनष्टपङ्क ।
प्रकाशलक्ष्म्याश्रयनिर्मलाङ्को
रराज चन्द्रो भगवाञ्शशाङ्क ।
शिलातल प्राप्य यथा मृगेन्द्रो [5]
महारण प्राप्य यथा गजेन्द्र ।
राज्य समासाद्य यथा नरेन्द्र-
स्तथा प्रकाशो विरराज चन्द्र ।

प्रकाशचन्द्रोदयनष्टदोषः
प्रवृद्धरक्षःपिशिताशदोषः ।
रामाभिरामेरितचित्तदोषः
स्वर्गप्रकाशो भगवान्प्रदोषः ॥ ६

तन्त्रीस्वनाः कर्णसुखाः प्रवृत्ताः
स्वपन्ति नार्यः पतिभिः सुवृत्ताः ।
नक्तंचराश्चापि तथा प्रवृत्ता
विहर्तुमत्यद्भुतरौद्रवृत्ताः ॥ ७

मत्तप्रमत्तानि समाकुलानि
रथाश्वभद्रासनसंकुलानि ।
वीरश्रिया चापि समाकुलानि
ददर्श धीमान्स कपिः कुलानि ॥ ८

परस्परं चाधिकमाक्षिपन्ति
भुजांश्च पीनानधिविक्षिपन्ति ।
मत्तप्रलापानधिविक्षिपन्ति
मत्तानि चान्योन्यमधिक्षिपन्ति ॥ ९

G 5 11 11
B 5 5 11
L 5 3 0

[(1 1) G2 M2 3 -[अ]शु- (for -[अ]म्बु-) —(1 6) M1 महारथ (for °रण) —(1 8) T2 तथावर प्राप्य रराज चद्र ❀ Cg विनष्टेति । शीताम्बु हिमाम्बु, तुषारा पृषता पङ्कस्तम, विनष्टा शीताम्बुतुषारा एव पङ्का यस्मिस्तथा । "तुषार शीकरे हिमे" इति विश्व । महाग्रहाणा गुरुशुक्रदरपत्यादीना ग्राहेण ग्रहणेनाच्छादनेन विनष्ट पङ्को मल यस्य स महाग्रहग्राहविनष्टपङ्क, स्वतेजसा महाग्रहतिरस्कारेण व्यक्तनैर्मल्य इत्यथ । यद्वा महाग्रह सूर्यरस्य ग्राहेण किरणपरिग्रहेण विनष्टो विनाशित पङ्कस्तमो येन स । तदा तरणिकिरणसंक्रमणेन देदीप्यमानमण्डल इत्यर्थ ।, Ck विनष्ट शीताम्बुतुषाररूप शीतजलबिन्दुसमपरूप पङ्को यस्य स तथा । तथात्व वर्षाकालस्यातीतत्वात् । महाग्रहस्य सूर्यस्य ग्राहेण पूर्णमण्डलरूपाकारग्रहेण विनष्टपङ्को विनाशिततमा ।, Ct विनष्ट शीताम्बुतुषाररूप शीतजलबिन्दुसपरूप पङ्को यस्य तम् । तस्य च वर्षाकालस्यातीतत्वाद्दूरतुनो हिमकालेऽपि विनष्ट शीतलजलबिन्दुसपरूप पङ्को यस्य तमित्यर्थ । हिमालयस्यातिदूरत्वादिति भाव । विनष्टेति द्वितीयार्थ प्रथमामन्तीयत्येदम् । महाग्रहस्य सूर्यस्य ग्राहेण किरणसंक्रमेण विनष्टो विनाशित पङ्कस्तमो येन स । अत एव प्रकाशलक्ष्म्याश्रयेण हेतुना निर्मलाङ्को व्यक्तस्फुरल्लाञ्छनो रराज गगनमध्य प्राप्येति शेष ❀]

—Thereafter D8 ins विष्णवे नम

6 [a]) D11 अकाल- (for प्रकाश-) Ñ2 V1 B1–3 D6 -रम्यदोष, V2 -वरप्रदोष (for -नष्टदोष) —After 6[a], Ś1 D2 10 read 6[d] —D6 om (hapl) 6[b] B3 om from शि in [b] up to second रा in [c] —[b]) V1 B1 2 4 T1 2 M3 Cr प्रवृत्तरक्ष-, V2 प्रणष्टदोष, Cv m g k t as in text (for प्रवृद्धरक्ष-) B1 (also as in text) -पिशिताशि-, M1 -पिशिता च (for -पिशिताश-) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 प्रनष्टनो(Ñ1 °रो)प पिशिताशितो(Ñ1 °शतो, D10 °शितो)षो, D3 प्रनष्टरक्ष पिशिताशितोष, D11 प्रशस्त ज्योत्स्न पिशिताशितोष ❀ Ck प्रवृद्धा वर्धिता, "अन्तर्भावितणि" रक्ष पिशिताशरूपा दोषा येन स तथा ❀ —B2 reads 6[cd] in marg —[c]) B1 3 D11 -रामो(B3 °रा, D11 °चि)त- (for -रामेरित) T3 चित्र पु(for चित्त-) Ś1 Ñ1 D1–4 10 रामाभिरामेरितचित्तदोष, B3 ... मोहितचित्तदोष —[d]) Ś1 D10 रात्रिप्रविष्टो, Ñ V B D3 6 स्वर्गोपमो(Ñ °मा)भद्(B1 [marg also] °च्छुभ [sic]), D2 रात्रि प्रविष्टो, Cr m g k t as in text (for स्वर्गप्रकाशो)

7 [a]) Ś1 Ñ B3 D7 8 G1 -स्वरा (for स्वना) B3 -सुखप्रवृत्ता, D2 3 -सुखा निवृत्ता, D11 -सुखीनुवृत्ता (sic) (for -सुखा प्रवृत्ता) —[b]) D5 पतति, T2 स्वपति (for स्वपन्ति) D11 नाथा (for नार्य) V B2 4 प्रवृत्ता, D2 10 समेता, D7–9 Ct सुवृत्ता, Ck स्व° (for सुवृत्ता) ❀ Ct 'स्ववृत्ता' इति पाठे स्व स्वीय सहजपातिव्रत्यलक्षण वृत्त चारित्र यासा ता ❀ —V2 om (hapl) 7[cd] —Ñ1 illeg from क्त in [c] up to मत्य in [d] —[c]) V1 रक्षोगणाश् (for नक्तचराश्) B2 ते (for च) B1 3 4 D3 6 8 M2 तदा, Ck t as in text (for तथा) —[d]) B3 विनेदुर् (for विहर्तुम्) B4 D6 अभ्युद्यत-, D3 अत्युद्धत-, D11 अप्यद्भुत- (for अत्यद्भुत-)

8 Ñ1 partly illeg for 8[ab] —[a]) D1 4 10 मत्त(D10 अति)प्रवृत्तानि, D2 प्रमत्तमत्तानि (for मत्तप्रमत्तानि) Ś1 अतिप्रवृत्तानिलसंकुलानि —[b]) Ś1 रथानि, V2 गजाश्व (for रथाश्व-) B3 ददर्श लंकेश्वरसंकुलानि —B3 om (hapl) 8[cd] —[c]) D11 चिर- (for वीर-) Ś1 D2 10 -प्रियामिश्र (for -श्रिया चापि) T2 सहाकुलानि, Cg t as in text (for समा°) ❀ Cv अत्र वीर इति पदभङ्ग ।, Cg वीरश्रिया वीरलक्ष्म्या । वीर इति भिन्न पदं वा कपिविशेषणम् ❀ —[d]) D1 श्रीमान् (for धीमान्) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 विचरन् (for स कपि) Ñ1 illeg from कुलानि up to 9

9 Ñ1 illeg for 9 (cf v l 8) —[a]) V2 जल्पति (for आक्षिपन्ति) Ñ2 V1 B D6 परस्पर चाभिभन्पा(B1 2 4 D6 °प)क्षिपति, D3 पानेन मत्ता मदमाक्षिपति ❀ Cv आक्षिपन्तीत्यादि शब्दान्तानि रक्षासीत्यन्य विशेषणानि । So also Cm g ❀ —D10 om (hapl) 9[b] —[b]) Ñ2 V1 B D1 6 अभित क्षिपति (for अधिविक्षिपन्ति) Ś1 रसानि वसानि समाक्षिपति, V2 गात्राणि कान्तासु विनिक्षिपति, D4 1 भुजान् पीनानपि विक्षिपति, D2 केयूरहाराश्च विनिक्षिपन्ति

☞ V1 illeg from -अन्तरात् in [c] up to 5 5 31[b] (except 5 5 29[ab] and 30[cd]) —[c]) Ñ2 V1 B D6

G. 5 11 12
B. 5 5 12
L 5 3 9

रक्षांसि वक्षांसि च विक्षिपन्ति
गात्राणि कान्तासु च विक्षिपन्ति ।
ददर्श कान्ताश्च समालपन्ति
तथापरास्तत्र पुनः स्वपन्ति ॥ १०
महागजैश्चापि तथा नदद्भिः
सुपूजितैश्चापि तथा सुसद्भिः ।
रराज वीरैश्च विनिःश्वसद्भि-
र्ह्रदो भुजङ्गैरिव निःश्वसद्भिः ॥ ११
बुद्धिप्रधानान्रुचिराभिधाना-
न्संश्रद्दधानाञ्जगतः प्रधानान् ।
नानाविधानान्रुचिराभिधाना-
न्ददर्श तस्यां पुरि यातुधानान् ॥ १२

धूर्त- (for मत्त-) D11 -प्रचाल्पान्, T3 प्रलापान्, Cr m as in text (for -प्रलापान्) Ś1 Ñ2 B3 4 D1-4 6 10 अभि(Ś1 D2 3 10 अपि)मक्षिपति, V2 D11 अभिमल्पति, B1 2 M1 3 अभित (M1 3 अधिक) क्षिपति (for अधिविक्षिपन्ति) —Ś1 D10 om (hapl) 9^d–10^b —^d) Ñ2 V2 B D6 मत्ता य(V2 °न्य)था, D1 2 4 11 मत्ता(D1 मत्ता)स्तथा, D3 मत्ता वृथा (for मत्तानि च) B3 4 अभिक्षिपति, D11 अविक्षिपति (for अधिक्षिपन्ति)

10 Ś1 D10 om 10^ab (cf v l 9) Ñ1 B3 T2 om (hapl) 10^ab M1 transp ^a and ^b including star passage —^a) V2 वाम्यांसि, B2 D11 रक्षांसि, D2 चक्षूंषि (for वक्षांसि) B1 transp रक्षांसि and वक्षांसि V2 D2 4 समाक्षिपति, B2 विनि°, D1 समापयति (for च निक्षिपन्ति) M1 रक्षांसि वक्षोजपटान्क्षिपति —V2 D2 om (hapl) from 10^b up to l 3 of 173* —^b) B1 2 4 D1 3 5 11 च निक्षिपति, T3 विनि° (for च वि°) —After 10^ab, D3 ins, V2 D2 (both due to om) ins l 4 only after 10^a

173* मदश्च *काश्च पतीस्पृशन्ति
मत्तास्तथान्त पुरत स्वपन्ति ।
विहस्य कान्तासु च नाल्पन्ति
केयूरहाराश्च विनिक्षिपन्ति ।,

while D5 7–9 T G M2 3 ins, M1 ins after 10^b (transp)

174* रूपाणि चित्राणि च विक्षिपन्ति
दृढानि चापानि च विक्षिपन्ति ।

[(l 1) G2 चापानि (for चित्राणि) T1 विचिक्षिपनि (for च विक्षिपन्ति) — Ch विक्षिपन्तीत्यत्र विभागेन क्षेपणरहित्याश्रयेण सपात्यन्तीति द्रष्टव्यम् ॥ —T2 om (hapl) l 2 —(l 2) T1 विचिक्षिपनि (for च वि°) — Cg चापानि चापान् —]

—D4 om (hapl) from समा in 10^c up to वीरैश्च in 11^c —^c) Ñ1 illeg for ददर्श कान्ता B2 D8 कान्ताश्च, D1 कान्तासु (for कान्ताश्च) Ś1 Ñ1 D2 10 समालभति, Ñ2 B1–3 D6 परिस्पृशति, B4 परिक्षिपति, D5 T3 G1 3 M1 Cg^p समाल(G1 °क्षि)पत्यस्, D7–9 T1 G2 M2 3 Cv r m g t समालभत्यस्, D11 समानयति (for समालपन्ति) D3 ददर्श कांते सह मलपति ❀ Cv समालभन्त्योऽङ्गरागेणानुलिम्पन्ती । सर्वत्र व्यत्ययेन द्वितीयार्थे प्रथमा ।, Cr समालभन्त्योऽङ्गरागेणानुलिम्पन्त्य । समालम्भोऽनुलेपनमित्यमर ।, Cm समालभन्त्य इत्यादौ द्वितीयार्थे प्रथमा । समालभन्त्यश्चन्दनादिनानुलिम्पन्त्य । समालम्भो विलेपनमित्यमर ।, Cg समालभन्त्योऽङ्गरागेणानुलिम्पन्त्य । समालपन्त्य इति च पाठः । सर्वत्र व्यत्ययेन द्वितीयार्थे प्रथमा ।, Ct समालभन्त्यश्चन्दनादीनीति शेष । द्वितीयार्थे इमा प्रथमा । तथास्तत्राश्च उद्भवति शेषो वा ❀ —Ñ1 illeg for 10^d —^d) Ñ2 B D6 यथायथ चा(B3 वा)पि, T2 तदापरास्तत्र (for तथापरास्तत्र) D5 (marg) 7–9 S स्वपन्त्य (for स्वपन्ति) Ś1 तथापरत्रान पुन स्वपद्भि, V2 D1–3 10 11 तथापराश्च (D3 °श्चे [sic]) त्र पुन स्व(V2 र)पति —After 10, D5 7–9 S ins

175* सुरूपवक्त्राश्च तथा हसन्त्य
क्रुद्धा पराश्चापि विनि श्वसन्त्य ।

[(l 1) D5 स्वल्प- (for सु°) —(l 2) D8 स्पर्धा- (for क्रुद्धा)]

11 D4 om 11^abc (cf v l 10). V2 om 11 —^a) Ñ1 illeg from पि up to द्भि Ś1 D1 2 10 11 तत्र (for चापि) D3 T2 तदा (for तथा). Ś1 स्वपद्भि, D1 वदद्भि, D2 वसद्भि, D3 भ्रमद्भि, D10 11 वमद्भि (for नदद्भि) Ñ2 B1 3 4 D6 महागजैर्जातमदैर्भ्रमद्भि (D6 °र्बृंहद्भि), B2 महागजैर्गुप्तमदैर्भ्रमद्भि —Ś1 om (hapl) 11^b Ñ1 illeg from श्चा in ^b up to भुजङ्गै in ^d —^b) T2 तदा (for तथा) D5 8 T2 G1 3 सुहृद्भि, Cg l t as in text (for सुसद्भि) Ñ2 B1 4 D1–3 6 स(D1 प्र, D2 सु)पूजितैर्लक्षणत सु(D2 3 °वत्सु)हृद्भि, B2 सपूजितैर्लक्षगत सुहृद्भि, B3 अन्योन्यपूजा प्रणतै सुहृद्भि, D10 सुपूजितस्तत्र * * *, D11 सुपूजितर्लक्षणयन्सुहृद्भि —^c) D11 पुभिश्च (for वीरैश्च) D4 समुच्छ्वसद्भिर् Ś1 D1–3 10 रराज पुभिश्च समुच्छ्वसद्भिर्, Ñ2 B D6 रराज रक्षोभिरभि(B2 °ति)श्वसद्भिर् —T2 om (hapl) 11^d —^d) Ñ2 D7 9 T1 3 हृदा, D3 सदा, Cr as in text (for ह्रदो)

12 ^a) Ñ1 V2 D1–3 11 M1 प्रधानबुद्धीन्, Cv r g h t as in text (for बुद्धिप्रधानान्) Ś1 D2 10 प्रधानबुद्धि (Ś1 द्धि) रुचिराविधान, Ñ2 B D6 M2 प्रधानबुद्धी(B2 [marg also] °वृद्धा) न्रुचिरप्रधानान् ❀ Cv बुद्धिप्रधानान्प्रधानबुद्धीन् ।, Cg. बुद्धिप्रधानान्बुद्ध्या श्रेष्ठान्प्रधानबुद्धीन्वा । उत्तमबुद्धीनित्यर्थ ।, Ch बुद्धि प्रधान गुणो येषा ते तथा ।, Ct बुद्धि प्रधान प्रधानगुणो येषाम् ❀ —Ñ1 illeg for ^b (except प्रधानान्) —^b) V2 सगुद्धमानान्, D3 4 प्र(D4

ननन्द दृष्ट्वा स च तान्सुरूपा-
न्नानागुणानात्मगुणानुरूपान् ।
विद्योतमानान्स च तान्सुरूपा-
न्ददर्श कांश्चिच्च पुनर्विरूपान् ॥ १३

ततो वरार्हाः सुविशुद्धभावा-
स्तेषां स्त्रियस्तत्र महानुभावाः ।
प्रियेषु पानेषु च सक्तभावा
ददर्श तारा इव सुप्रभावाः ॥ १४

श्रिया ज्वलन्तीस्त्रपयोपगूढा
निशीथकाले रमणोपगूढाः ।
ददर्श काश्चित्प्रमदोपगूढा
यथा विहगाः कुसुमोपगूढाः ॥ १५

अन्याः पुनर्हर्म्यतलोपविष्टा-
स्तत्र प्रियाङ्केषु सुखोपविष्टाः ।
भर्तुः प्रिया धर्मपरा निविष्टा
ददर्श धीमान्मदनाभिविष्टाः ॥ १६ G 5 11 16 B 5 5 19 L 5 3 16

स)श्रद्दधानान् (for मश्रद्दधानान्) Ś1 D10 स (D10 सु)शुद्ध-बुद्धिं जगत प्रधान, Ñ2 B D6 स(B2 3 म)श्रद्दधानास्तपसो निधानान , D2 सश्रद्दधान जगत प्रधान, D11 स श्रद्दधानाभि-जनप्रधानान् —D6 om (hapl) 12cd —c) D2 10 -निधान, D5 M1 -[अ]भिधानान् (for विधानान्) Ś1 रुचिरस्वराणा, V2 D1 2 4 10 11 °रत्नराणा (for °राभिधानान्) Ñ2 B नानाविधान्नराः समादधानान् , D3 नानाविधानाभरणा-न्दधानान् —d) B3 प्रति- (for पुरि) Ś1 D1 2 10 11 राक्षसाना, V2 D4 राक्षसीना (for यातुधानान्)

13 a) Ś1 D1 2 4 10 न च, D3 न स, D7–9 T2 च स (by transp) (for स च) D11 ननन्द (for स च तान) Ś1 D1–4 10 11 विरूपान , D6 G2 M1 स्व°, Cr as in text (for सु°) —Ñ1 illeg for 13bc D3 transp b and d —b) Ś1 D2 10 11 निष्ठावतो न्यायवतो वि(D11 °भि)रूपान , D1 3 4 इज्यावतो न्यायवतोभिरूपान —c) G3 विद्योतयति (sic), M1 2 विद्योतयती , Cr t as in text (for °मानान्) D5 T1 3 G2 3 तथा, M3 तदा (for च तान्) G2 M1 स्वरूपान्, M3 [अ]नु°, Ct as in text (for सु°) Ś1 D1 2 4 10 11 नानागुणाश्चात्मकुलानुरूपान् , D3 नानागुणानात्म-गुणानुरूपान —d) D10 काश्चिच्च, D11 कांश्चित्तु, T2 कांताश्च, M1 2 कांताश्च (for कांश्चिच्च) Ś1 D10 विकाररूपान्, D1 वपुर्विरूपान्, D3 पुन सु°, M1 2 पुनर्विरूपा (for पुनर्वि-रूपान्) ※ Cr ददर्श काश्चिच्च पुनर्विरूपानिति पाठ ※ —For 13, Ñ2 V2 B D6 subst

176* निनिन्द दृष्ट्वा तु स तान्विरूपा-
ननन्द काश्चिच्च पुन सुरूपान् ।
नानागुणानात्मकुलानुरूपा-
निष्ठावतो न्यायवतोऽनुरूपान ।

[(l 1) B4 [अ]पि (for तु) —(l 2) Ñ2 तु (for च) V2 स्वरूपान् (for सु°) —B3 om after णा in l 3 up to इ in l 4 (see var) —(l 3) Ñ2 V2 चात्म- (for आत्म) V2 B2 4 गुण- (for -कुल-) —(l 4) B2 4 निष्ठा-वतो, B3 इज्यावतो (for निष्ठा°) B3 तु (for [ऽ]नु-) Ñ2 D6 इज्यावतान्याय(Ñ2 °न्याय)तोनुरूपान् , V2 निष्ठावतोन्यानभिनो विरूपान्]

14 a) D10 वधाह (corrupt), G3 वरागा (for वरार्हा) B3 तम स्वभावा B1 2 शुचिशु(B2 °सि)द्ध-, D7 9 T2 स वि°, M1 सुसमृद्ध- (for सुविशुद्ध-) ※ Cr m वरार्हा श्रेष्ठभूषणानुलेपनादि(Cr °णाद्यनुलेपन)योग्या ।, Cg वराणा श्रेष्ठानामर्हा वरार्हा ।, Ck वरार्हा प्रार्थनार्हा उत्तमो-त्तमरूपा इत्यर्थ ।, Ct वरार्हा श्रेष्ठविभूषादियोग्या उत्तमो-त्तमरूपाश्च ※ —G2 reads 14bc twice —b) Ñ1 illeg for महानुभावा —Ś1 D10 om (hapl) 14cd —c) Ñ V2 B प्रियस्य, D6 ददर्श, D9 विप्रेषु (for प्रियेषु) Ñ V2 B D6 M1 भावेषु, D11 चान्येषु (for पानेषु) B2 -रूपा (for -भावा) —d) D5 भावा (for तारा) V2 -छवि- (for इव) Ñ D1–4 7 T2 G3 सुम्व(D1 4 शुद्ध, D2 दृष्ट)भावा , D11 सप्रभाव (for सुप्रभावा) ※ Cg महानुभावा पातिव्रत्यरूपमहाप्रभावा । यद्वा महानुभावा, अनुभावा कटाक्षभुजक्षेपादय । सुप्रभावा शोभनवैभवा ※

15 Ñ1 illeg from ल in a up to रमणो in b —a) D7 9 T3 स्त्रियो (for श्रिया) Ś1 D1–4 10 11 ज्वलन्त्या (D4 11 °न्त्यो), D8 T2 G1 ज्वलन्त्यस् , Ct as in text (for ज्वलन्तीस्) Ś1 D1–4 10 11 स्त्रवयोपगूढा, Ñ2 V2 B D6 दयितोप° —b) Ñ2 V2 B D6 ददर्श काश्चित्प्रमदा नवोढा (B3 °दा समस्ता) —c) D10 om ददर्श D11 कामात (for काश्चित्) D1 3 4 °दा सुगूढा, D2 5 M2 °स्त्रोपगूढा (D2 °ढान्) , D11 °दा सगूढा (for °दोपगूढा) Ñ2 V2 B D6 लतास्तमालस्य नव(Ñ2 D6 वन)प्ररूढा —d) Ś1 D2–4 11 M2 विहगी , Ñ1 D7 10 °गा, Ñ2 B D6 °गे , D9 om (for विहगा) B4 कुसुमोपरूढा , D3 कुसुमोपगूढा , D7 9 विहगो° (for कुसुमोपगूढा) ※ Cv विहगा विहङ्गी । So also Cr m g ※

16 a) B3 मध्य- (for हर्म्य) D1 4 11 G1 -तले निविष्टा (for -तलोपविष्टास्) —D11 om (hapl) 16bc Ñ1 illeg for b Ś1 D2 10 transp b and c —b) Ñ2 V2 B D2 6 काश्चित (for तत्र) D2 -[अ]ङ्गेषु (for -[अ]ङ्केषु) —D6 om (hapl) 16cd —c) Ś1 V2 B1 2 4 D1–4 10 भर्तृ-, Ct as in text (for भर्तु) D7–9 Ct परा (for प्रिया) Ś1 Ñ V2 B D1 2 4 10 -पदे, D3 -पदे, Ct as in text

G. 5 11. 19 B 5 5. 20 L. 5. 3. 17

अप्रावृताः काञ्चनराजिवर्णाः
काश्चित्पराध्यास्तपनीयवर्णाः ।
पुनश्च काश्चिच्छशलक्ष्मवर्णाः
कान्तप्रहीणा रुचिराङ्गवर्णाः ॥ १७

ततः प्रियान्प्राप्य मनोभिरामा-
न्सुप्रीतियुक्ताः प्रसमीक्ष्य रामाः ।
गृहेषु हृष्टाः परमाभिरामा
हरिप्रवीरः स ददर्श रामाः ॥ १८

चन्द्रप्रकाशाश्च हि वक्त्रमाला
वक्राक्षिपक्ष्माश्च सुनेत्रमालाः ।
विभूषणानां च ददर्श मालाः
शतह्रदानामिव चारुमालाः ॥ १९

न त्वेव सीतां परमाभिजातां
पथि स्थिते राजकुले प्रजाताम् ।
लतां प्रफुल्लामिव साधु जातां
ददर्श तन्वीं मनसाभिजाताम् ॥ २०

(for परा) —^{d}) Ñ2 V2 B1 2 4 D3 काश्चिन (for धीमान) Ś1 Ñ1 D5 7–9 G3 Ct -[उ]पविष्टा (D8 [before corr] -[आ]ह्वेष्टा), B2 -[अ]भिजुष्टा (for -[अ]भिविष्टा)

17 ^{a}) Ś1 D2 10 11 सुप्रावृता, Ñ1 illeg, Ñ2 V2 B D6 अपाश्रितान्(B4 °ता), D1 4 वस्त्रावृता, D3 अपा° (for अप्रावृता) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 रश्मिवर्णा, Ñ2 V2 B1–3 D6 -राशि(B2 -चूर्ण)वर्णास्(B3 °नद्धास्), B4 D3 T2 G3 M2 -राशिवर्णा, Cr m g t as in text (for राजिवर्णा) —D11 om (hapl) 17^{bcd} T2 om (hapl) 17^{b} D8 M1 read 17^{b} after 17^{d} —^{b}) D3 तथा (for काश्चित) Ś1 D10 पुनश्च काश्चिच्छश(D10 °शि)-कान्यवर्णा, Ñ1 श्रियश्च काश्चिच्छशिकांतवर्णा, Ñ2 B1 2 D6 तथा पराध्या(B1 °र्धा)स्तरणीयपूर्णान् (B2 [marg also] °स्तरणोपपर्णान्), V2 (also as in Ñ2) तथा पराध्यास्तपनीय-पूर्णान, B3 * * . तरुणीयवर्णान्, B4 तथा पराध्यास्त-पनीयपूर्णा, D1 2 4 पुनश्च काश्चिच्छशि(D1 [also] °र)रश्मि(D2 °कांति)वर्णा —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 कमलाभि-, D3 शशि° (for शशलक्ष्म-) —D10 om (hapl) 17^{d} —^{d}) D1 3 4 T2 G कांता, D2 कांता-, T3 कांत, Cm g t as in text (for कान्त-) D1 3 4 T2 G1 Ck प्रवीणा, G2 प्रियार्हा, G3 प्रतीता, Cv r m g t as in text (for -प्रहीणा) Ś1 काश्चित्प्रियगृसुलतासुवर्णा —For 17^{cd}, Ñ2 V2 B D6 subst

177* अपाश्रितान्काञ्चनचन्द्रवर्णा-
न्ददर्श वीरो रुचिराङ्गवर्णान् ।

[(l 1) V2 अपश्रयान्, B1 2 (marg also as above) अपाश्रयान्, B3 °श्रयान, B4 °श्रया (for अपाश्रितान्). B2 (marg also as above) चित्र, B4 -चूर्ण-, D6 -तुल्य- (for -चन्द्र) —(l 2) B2 (marg also as above) रुधिर- (for रुचिर-) B1 वर्णा (for वर्णान्)]

18 ^{a}) Ñ1 V2 मत (for तत) Ś1 D2 10 प्रिया (for प्रियान्) Ś1 D10 स चाभिरामा, Ñ1 D5 G1 M1 मनोभि-रामा, V2 D1–4 11 स(D3 त, D11 म)दाभिरामा (for मनोभिरामान्) Ñ2 B D6 एव स्त्रियो वै क्रमशोभिरामा —^{b}) Ś1 T2 स प्रीति-, B4 D11 G3 सुप्रीत-, Cv m g t as in text (for सुप्रीति-) Ñ1 सुम * . * * (illeg), Ñ2 V2 B D6 7 9 Ct सुमनोभिरामा, Cv r m g tp as in text (for प्रसमीक्ष्य रामा) —^{c}) V2 D1 2 4 11 गृहे गृहे ता, D3 गृहे रतास्ता, D10 प्रिये समेता (for गृहेषु हृष्टा) T2 प्रमदा-, Cm t as in text (for परम-) Ś1 प्रिये समेता परयाभिरामा —^{d}) Ñ1 कपि- (for हरि-) ❀ Ct सुमनोभि पुष्पैरभिरामा, अत एव हृष्टा परमया शोभयाभिरामा स्वस्व कान्तमनोहरा रामा गृहेषु ददर्श । 'प्रसमीक्ष्य रामा' इति पाठे प्रियान्प्राप्य तान्समीक्ष्य प्रीतियुक्ता रामास्ते प्रिये रम्यमाणा अत एव गृहेषु हृष्टा रामा । ददर्शेति शेष ❀ —For 18^{cd}, Ñ2 B D6 subst

178* गृहे गृहे ता स हरिप्रवीर
परिभ्रमस्तत्र ददर्श रामा ।

[(l 1) B3 मदनाभिरामा (for स हरिप्रवीर) —(l 2) B2 परिक्रमस् (for °भ्रमस्)]

19 Ñ2 B D6 om 19 —^{a}) Ś1 D11 -प्रकाशामल-, Ñ1 V2 प्रकाशावर-, D1 3 4 प्रकाशाश्च सु-, D10 -प्रका * *, T2 प्रकाशाश्चल, G1 2 M1 -प्रकाशा शशि (for -प्रकाशाश्च हि) —^{b}) D1 4 स्मृङ्गाक्षि, D5 वक्त्राक्षि, D7 8 (before Corr वक्त्राणि) 9 T1 वक्रा सु-, T2 3 G1 M3 वक्राक्षि (for वक्राक्षि-) D4 T3 G1 -पद्माश्च (for -पक्ष्माश्च) Ś1 वक्त्रा-म्बुजोद्भासितनेत्रमाला, Ñ1 वक्त्रोरपक्ष्मामलनेत्रमाला, V2 रक्ताश्च पद्मामलनेत्रमाला, D2 10 वक्रा परा साध्वसनेत्रमाला, D3 11 वक्त्राभिसमीलित(D11 °पद्मोत्पल)नेत्रमाला —^{c}) D1 विभूपिताना (for °षणाना) V2 D11 स (for च) ❀ Ck चहिशब्दो पद्यपूरको। मालाशब्द समूहवाची। शत-ह्रदाना चारुमाला इव विभूषणाना च माला ददर्श।, Ct चहीं पादपूरको। वक्रमाला नक्रनमूहा वक्रा वक्रप्रेक्षणा । सुपक्ष्मा शोभनपक्ष्मयुक्ता नेत्रमाला ददर्श। 'वक्राक्षिपक्ष्मा' इति पाठे ऽक्षिपदमधिकम्। वक्रपक्ष्मा इत्येवोचितम्। पक्ष्मसु वक्रत्वमपि किमित्यपि चिन्त्यम् ❀

20 ^{a}) B2 om न त्वेव सीता Ś1 D2 10 न चैव, B2 D3 नन्वेव (for न त्वेव) —G3 damaged from ^{b} up to मन in ^{d} —^{b}) D2 स्थितो, D5 6 स्थिता (for स्थिते) Ñ1 [अ]भिजाता, D11 प्रयाता (for प्रजाताम्) V2 B पथि स्थिता(V2 स्थितो) राजकुलप्र(V2 B1 °लाभि)जा(B3 °सू)ता.

सनातने वर्त्मनि संनिविष्टां
रामेक्षणीं तां मदनाभिविष्टाम् ।
भर्तुर्मनः श्रीमदनुप्रविष्टां
स्त्रीभ्यो वराभ्यश्च सदा विशिष्टाम् ॥ २१

उष्णार्दितां सानुसृतास्रकण्ठीं
पुरा वरार्होत्तमनिष्ककण्ठीम् ।
सुजातपक्ष्मामभिरक्तकण्ठीं
वने प्रवृत्तामिव नीलकण्ठीम् ॥ २२

अव्यक्तलेखामिव चन्द्रलेखां
पांसुप्रदिग्धामिव हेमलेखाम् ।
क्षतप्ररूढामिव बाणलेखां
वायुप्रभिन्नामिव मेघलेखाम् ॥ २३

G 5 11 24
B 5 5 26
L 5 3 23

—D3 om 20^{c}–21^{b} —^{c}) Ñ1 illeg up to सा D10 साधुजात, T3 सा सुजाता (for साधु जाता) ❁ Cr m साधुजातामित्येतल्लताविशेषणम् ❁ —^{d}) Ś1 D1 2 4–10 ह्यनभिप्रजाता, Ñ1 D11 मनसि(D11 °स) प्रयाता, Ñ2 V2 B ह्यचिरप्रजाता, M1 मदनाभिजाता (for मनसाभिजाताम्)

21 D3 om 21^{ab} (cf v l 20) —^{a}) V2 वस्तुनि, B3 कर्मणि (for वर्त्मनि) D4 सनिकृष्टा (for °विष्टा) —^{b}) Ñ2 रामैषिणीं, D5 8 T2 3 G2,3 M3 Cr रामेक्षणा (for रामेक्षणीं) Ñ1 -युष्टा (for -विष्टाम्) Ś1 D1 2 10 रामैषिणीं (D2 स मैथिलीं) ता मनसा निविष्टा, V2 B D6 रामैषिणी ता मदना(B4 प्रमदा)भि(D6 °ति)जु(B1 °यु)ष्टा, D4 रामैषिणीं तापसता निविष्टा (corrupt), D11 रामैषिणीं ता मनसि प्रविष्टा ❁ Cr रामेक्षणा राम एवेक्षणं ज्ञानं यस्यास्ताम् ।, Cg रामेक्षणे अन्तो निश्चयो यस्यास्ताम् ।, Ck राममीक्षते ध्यायतीति रामेक्षणी । ल्युटट्टिद्वान्ङीप् ।, Ct राममीक्षते ध्यायति रामेक्षणी ताम् ❁ —B4 reads 21^{c} and 22^{d} after l 1 of 179* —^{c}) Ñ V2 B D6 चापि तथा (for श्रीमदनु-) Ś1 D2 10 भर्तुर्मनस्त्वा(D2 °श्च)दनसन्निविष्टा —^{d}) D7–9 T G1 3 M2 पराभ्यश्च (for व°) V2 B1 2 4 सतीं (for सदा) D9 [अ]पविष्टा, M1 प्रदृष्टा (for विशिष्टाम्) B3 स्त्रीभ्यो वरिववशुष्कक्ठा (corrupt), D6 स्त्रीभ्यो वरापि सतीं विशिष्टा (corrupt)

22 B3 om 22^{ab} —^{a}) D5 तृष्णार्दिता सानुसृताश्रुकठी ❁ Ct अनुसृतास्रेण प्रवृत्तबाष्पेण सहवर्तमानः कण्ठो यस्यास्ताम् । अत्र ङीपार्षः । 'कण्ठाम्' इति वा पाठः ❁ —For 22^{ab}, Ś1 Ñ V2 B1 2 4 D1–4 6 10 11 subst

179* शोकान्विनामशुचितोष्णकण्ठीं
वरा वरार्हाम्बरनिष्ककण्ठीम् ।

[(l 1) Ñ1 ताप (for शोक) Ñ1 B2 D6 अशुचिताश्च- (B2 [marg also] °चितोष), V2 अशु चितोस्तु, D3 साश्रुसुतोष्ण (for अशुचितोष्ण) Ś1 तापान्विनानुसृतानुरुठीं (sic), D1 4 तपोन्वितां शोकसनाथकठीं, D2 10 तापान्विता सानुसनाश्रु(D10 °नु)-कठीं, D11 तापान्विता सप्रसृताश्रुकठीं (sic). —After l 1, B4 reads 21^{c} and 22^{d} —(l 2) Ś1 D2 3 10 11 पुरा, D6 om (for वरा) —Ñ1 illeg for -कण्ठीम्]

—^{cd}) D10 स्व- (for सु) Ś1 D10 -पक्ष्मामिव, Ñ1 पक्ष्मामनु, (for -पक्ष्मामभि-) V2 जात- (for -रक्त-) Ñ2 B D6 अजातपक्ष्मामभि(B4 °मिव)जातकठीं D7 नृत्य (for वने) B1 G2 प्रविष्टाम्, B3 प्ररूढाम्, T M1 Cr प्रनृत्ताम् (for प्रवृत्ताम्) D1 3 4 सुदीर्घनिश्वासनिरुद्धकठीं दावाग्निदग्धामिव नीलकण्ठीं

23 G3 damaged up to पां in ^{b} —^{a}) V2 सुव्यक्त- (for अ°) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 -रूपाम्, D5 7–9 T1 2 M3 Cr m g k t -रेखाम्, Cv as in text (for -लेखाम्) B1 D6 8 T2 M3 चन्द्ररेखा (for चन्द्रलेखा) —After 23^{a}, D1 4 read 23^{d} —D2 om (hapl) 23^{bcd} —^{b}) D1 4 पांशु- (for पांसु-) D8 M1 2 प्ररूढाम्, T2 प्रविष्टाम् (for -प्रदिग्धाम्) B1 D7–9 T M3 Cm g हेमरेखा, B4 °प्रभा, D3 धूमलेखा (for हेमलेखाम्) Ś1 D10 वायु प्रभग्नामिव चारु(D10 दाव)लेखा —B3 om (hapl) 23^{cd}. B2 reads 23^{c} twice (var) —^{c}) Ś1 जात-, Ñ2 B1(marg also as in text) D1 4 कृत-, B2 (both times) हृत-, D3 क्षरत् (for क्षत-) D6 -प्ररूढाम् (for -प्ररूढाम्) Ś1 D10 चारुलेखा, V2 B2 (first time) हेम°, B1 4 D8 T M3 Cm g बाणरेखा D7 9 Ct वर्णरेखा, D11 हेममाला, Ck as in text (for बाणलेखा) ❁ Cv क्षतप्ररूढां क्षते प्ररूढां क्षते सति रोपिताम् । अन्तर्दोषवतीम् । बहिः समाहितामित्यर्थः ।, Cr क्षतप्ररूढामन्त क्षते सति बहिः समाहितामित्यर्थः ।, Cm क्षतप्ररूढां क्षता च सा प्ररूढा च तामन्तर्व्रणां बहिश्छादितामित्यर्थः । यद्वा क्षते व्रणे प्ररूढां प्रलीनाम् ।, Cg क्षतप्ररूढां क्षतेन प्ररूढामोपधादिना समाहिताम् । अन्तः शल्यदोषवतीं बहिः समाहिताम् ।, Ck क्षतेन बाणक्षतेन प्ररूढामुत्पन्नाम् ।, Ct क्षतप्ररूढां क्षतेन प्ररूढामुत्पन्नाम् ❁ —^{d}) Ś1 V2 D1 4 7 9–11 M1 2 -प्रभग्नाम्, Ñ1 D3 5 T3 प्रभुग्नाम्, T2 -प्रतप्ताम्, Cg as in text (for प्रभिन्नाम्) D7 हेमरेखा, D9 10 T M2 Cg मेघरेखा (for मेघलेखाम्) Ñ2 B1 2 4 D6 वायुप्ररुद्धामिव धूमलेखा.

G 5 11 25
B 5 5 27
L 5 3 24

सीतामपश्यन्मनुजेश्वरस्य
रामस्य पत्नीं वदतां वरस्य ।
बभूव दुःखाभिहतश्चिरस्य
प्लवंगमो मन्द इवाचिरस्य ॥ २४

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुर्थः सर्गः ॥ ४ ॥

24 [a]) Ś1 B D1 2 4 6 10 स ताम्, D3 11 सतीम्, Cr m g as in text (for सीताम्) —[b]) Ś1 V2 D1 2 4 10 11 भार्यां वदता, Ñ B D6 भार्यां जयता (for पत्नीं वदता) D3 रामस्य पत्नीं जगतीश्वरस्य —[c]) Ñ2 D7 9 T1 G1 2 M1 Ck t -[उ]पहतश्, Cr g as in text (for -[अ]भिहतश्) ❀ Ck चिरस्येति विभक्तिप्रतिरूपकमव्ययम्। चिरमन्विष्याप्यपश्यन्।, Ct चिरस्य चिरमित्यर्थेऽव्ययम् ❀ —[d]) Ś1 प्लवगम साधुजनार्चितस्य, Ñ2 V2 B D3 6 लेभे प्रमाद स्तथ बुद्धिरस्य, D1 2 4 प्लवगमो मदमिवाचर(D2 °ल)स्य, D10 प्लवगमो ॰ ॰ ॰ नरस्य —After 24, Ś1 Ñ1 V2 D2 10 ins, D1 3 4 11 ins 1 1–3 after Sarga 4 and along with Ñ2 V B D6 ins 1 4–7 after 24

180* समीक्ष्यमाणो बहुधा ददर्श कपिकुञ्जर ।
प्राकारवरसम्पन्न रावणान्त पुर महत् ।
पुण्डरीकावतसाभि परिखाभि समावृतम् ।
प्रविश्य जाम्बूनदजालकान्त
मणिप्रवेकामलजालकान्तम् ।
परार्ध्यरत्नाकरमृद्धिमन्त
दशाननान्तर्नगर नितान्तम् ।

[(1 1) D1 3 4 11 स नीक्ष्यमाणो, D10 समीक्षमाणो (for °क्ष्यमाणो) D1 4 बहुशो, D3 हनुमान्, D11 विविधा (for बहुधा) D3 पवनात्मज (for कपिकुञ्जर) —(1 2) Ñ1 V2 D11 प्रकारवरसच्छ(D11 °प)न्न (for the prior half) D2 ददर्श (for रावण) —(1 3) V2 D2 पुंडरिकाभिनका (D2 °मा)भि (sic) (for the prior half) D1 3 4 11 अलकृत, D2 10 समावृता (for °तम्) —After 1 3, Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 ins (var) the lines of 5 3. 34[c] – 37

[(1 1) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 द्वा(Ś1 ता)रतोरणमत्युग्र (D10 °च, D11 °मित्युच्चै) (for the prior half) V2 समृद्धया परमायुत (for the post half) —(1 2) D3 om, D4 शुभा (sic) (for दिव्य) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 दिव्यवादित्रनि स्वन(Ñ1 D11 °नादित, D1 3 4 °वादित) (for the post half) —(1 3) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 भूषणैस्तैस्तै (for भूषणैस्तथा) —(1 4) Ś1 D2 10 रथ (for रथैर्) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 शुभर्द्धैन(Ś1 °जात्य, D2 10 °भै द्रुत, D11 °भ सुन)र्यै(Ñ1 V2 °जैर)स्तथा (for the post half) —(1 5) Ś1 V2 D1–4 10 11 गजनागवनसन्निभै, Ñ1 illeg (for the post half) —V2 om 1 6 Ñ1 partly illeg for 1 6–7 —(1 6) Ś1 D2 10 रुचिरोदारम्, D1 3 4 रुचिरोदारर्(D3 4 °र-) Ś1 D10 अन्येश्च, D1 3 4 सर्वैश्च, D2 अन्येस्तु (for मत्तैश्च) —(1 7) Ñ1 V2 D1–4 11 transp गृह and कपि)]

—(1 4) D3 प्रतप- (for प्रविश्य) D6 -तातकात (for -जाल°) Ś1 Ñ1 V2 D2 10 स(Ñ1 नि, V2 सु) शुद्धजाबुनदजालवत, D1 4 सुसिद्धजाबूनदमाल्यवत, D11 सुशुद्धजाबूनदविज्वलत —B3 transp 1 5 and 6 —(1 5) D1 4 -वेदिकात, D6 -जालकाति (for -जालकान्तम्). S1 D10 मणिप्रवेकाभरणाग्र(D10 °ग्य)वत, Ñ1 D11 मणिप्रवाल(D11 °कारा)मलवेदिकात, V2 मणिप्रवालोत्तमजालवत, B3 D2 3 मणिप्रवेकोत्तमवेदि(B3 °रत्न)कात —(1 6) Ñ1 B1–3 परार्ध- (for °र्ध्य) B1 (marg also as above) -कात्या-, B3 -वर्णा- (for रत्न) D1 4 °मध्यकात D3 °युक्त (for °ऋद्धिमन्त) —(1 7) B3 दशाननात (for °नान्तर्) B1 निभात (for नितान्तम्) Ś1 Ñ1 V2 D1–3 10 11 स रावणात पुरमाविवेश, D4 स रावण रावणमदिर शुभ (रावणमदिर शुभ in marg)]

Colophon —D4 reads colophon in marg —*Sarga name* Ś1 V2 B4 D2 6 10 प्रदोषवर्णन Ñ1 पुरप्रवेशे प्रदोषवर्णना, Ñ2 B1–3 D1 प्रदोषवर्णना(D1 °न), D3 प्रदोषचन्द्रोदयवर्णन, D4 रावणमन्दिरदर्शन, D11 दिग्विजये प्रदोषवर्णन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D2 4 10 11 om, Ś1 V2 D1 3, Ñ2 B1 2 4 D6 11, B3 10, D3 7, D5 7–8 S 5 —After Colophon, D2 Concludes with श्रीकृष्ण, G with श्रीरामाय नम

५

स निकामं विमानेषु विचरन्कामरूपधृक् ।
विचचार कपिर्लङ्कां लाघवेन समन्वितः ॥ १
आससादाथ लक्ष्मीवान्राक्षसेन्द्रनिवेशनम् ।
प्राकारेणार्कवर्णेन भास्वरेणाभिसंवृतम् ॥ २
रक्षितं राक्षसैर्भीमैः सिंहैरिव महद्वनम् ।
समीक्षमाणो भवनं चकाशे कपिकुञ्जरः ॥ ३
रूप्यकोपहितैश्चित्रैस्तोरणैर्हेमभूषितैः ।
विचित्राभिश्च कक्ष्याभिर्द्वारैश्च रुचिरैर्वृतम् ॥ ४
गजास्थितैर्महामात्रैः शूरैश्च विगतश्रमैः ।
उपस्थितमसंहार्यैर्हयैः स्यन्दनयायिभिः ॥ ५
सिंहव्याघ्रतनुत्राणैर्दान्तकाञ्चनराजतैः ।
घोषवद्भिर्विचित्रैश्च सदा विचरितं रथैः ॥ ६

G 5 12 22
B 5 6 6
L 5 4 22

5

☞ Ñ1 mostly illeg for Sarga 5 V1 illeg for 1-31[b] (except 29[ab] and 30[cd]) (cf v l 5 4 9) M1 2 begin with श्रीरामाय नम.

Before 1, V2 D1-4 10 11 ins 192*

1 Ś1 Ñ B D6 om 1-2[b] —[a]) D1-4 10 शिबिकासु (for स निकाम) D1 (also) विमानेन (for °नेषु) —G3 om 1[b]-2[c] —[b]) D5 T1 M3 Cr g विषण्ण T1 निर्विण्ण (for विचरन्) V2 D1-4 10 निपत(V2 प्रवन, D3 निक्षिप)-न्पादपेषु च, D11 न्यपतत्पादपेषु च —[c]) D5 विचकाशे (for विचचार) T1 2 M3 Cr पुनर् (for कपिर्) —[d]) V2 D1-4 11 लघुप्र(D11 °वि)क्रमविक्रमे, D10 लघुप्रान्मनाथ स ☞ Cr विचचारपुनर्लङ्कामिति सम्यक्। विचचार कपिर्लङ्का-मिति पाठेऽपि चन्द्रदर्शनेन विषण्णस्य हनूमतोऽन्वेषणेन कर्तृत्वाभिधानात्पुनरन्वेषणं कृतवानित्यर्थ उपलभ्यते ☜

2 Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 om 2[ab], G3 om 2[abc] (for all except V2 D1-4 10 11, cf v l 1) —[a]) D5 7 9 T1 2 M2 Cr च (for [श्र]थ) —[b]) D10 रावणस्य (for राक्षसेन्द्र-) —Ś1 Ñ1 (mostly illeg) 2 V2 B (for om cf 7) D1-4 6 10 11 read 2[c]-14 after 26 —[c]) T2 G1 [श्र]ग्नि (for [अ]र्क) —[d]) G1 भासुरेण (for भास्वरेण) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 महता सुसमा(D2 4 °महा,वृ-(D10 हृ)त, D11 समता सुसमावृत —After 2, Ñ2 B D6 ins

181* पुण्डरीकावतंसाभि परिखाभि परिश्रितम्।
[B1 परिष्कृत (for परिश्रितम्)]

3 For sequence in Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11, cf v l 2 Ñ2 V2 (r) B1 3 4 (after 12[cd] transp) D6 11 (r) read 3[ab] after 12 (preceded by 186*) B2 om 3[ab]. —[a]) Ś1 रक्षिता (for रक्षित) Ś1 Ñ2 V2 B1 3 4 D2 6 10 11 (V2 D11 second time) T3 G1 2 M1 घोरै (for भीमै) —[b]) D1 सिंहर् (for सिंहैर्) Ś1 Ñ2 V2 (first time) B1 3 4 D1-4 6 10 11 (both times) महावन (for महद्वनम्) —D7 om 3[cd] —[c]) Ñ2 V2 B3 4 D6 स वीक्ष(D6 °क्ष्य)माणो, B1 2 D1 2 4 5 7-9 T2 समीक्ष्यमाणो (for समीक्ष°) Ś1 D1 2 4 10 11 नगरीं (for भवन) —[d]) T2 Cr*p* m*p* चचार, Cr m as in text (for चकाशे) Ś1 Ñ2 V2 B D1 2 4 6 10 11 परिचक्राम वानर ☞ Cr m 'चचार कपिकुञ्जर' इति वा पाठ।, Cg चकाशे जहर्षेत्यर्थ ☜

4 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11, cf v l 2 —[a]) T2 रूप्येण, Cr m g k t as in text (for रूप्यक) Ś1 V2 D1-4 10 11 मणिरत्नाग्र(D1 2 4 11 °त्नोप)स-पन्नस, Ñ2 B D6 मणिरत्नसुसम्पूर्णैस —[b]) D2 तोमरैर् (for तोरणैर्) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 निर्मित, B3 D7-10 G3 M2 -भूषणै (for -भूषित) D8 स्तम्भैर्हेममयैरपि —[c]) Ś1 Ñ2 V2 B D1 2 4 6 10 11 राजती(Ś1 D2 10 °ता)भिश् (for विचित्राभिश्) B4 द्रक्ष्याभि, D1 2 4 5 कक्षाभि, Cv r m g as in text (for कक्ष्याभिर्) D3 मणिरत्नोज्ज्वलाभिश्च —[d]) D7 9 रुचिरावृत (for रुचिरैर्वृतम्) Ś1 D2 10 स्तम्भै(Ś1 तैस्त)र्हेममयै शुभै, Ñ2 B D6 स्तम्भै(Ñ2 तैस्त)र्हेममयैरपि, V2 D1 4 11 स्तम्भैर्हेमपरिष्कृतै, D3 द्वारैश्चारुतरैर्युत, G1 द्वारैश्चारभिरावृत

5 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11, cf v l 2 —[a]) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 6 10 11 महामत्तैर् (D1 4 11 °मात्रर्), M2 गजस्थितैर् Cr k t as in text (for गजा°) B1 महामत्रै, D1 4 °स्तम्भे, D11 °सत्त्व (for °मात्रै) —[b]) B2 स्वरैश् (for शूरैश्) Ś1 V2 D2 3 10 11 कृतनिश्चयै, B3 विगतज्वरै, D1 4 कृतविश्रमै, D8 M1 [श्र]-पगतश्रमै (for विगतश्रमै) —[c]) B2 (marg also as in text) महासारैर्, B3 महावीर्यैर् (for असंहार्यैर्) —[d]) V2 वीरै, B1 2 D1 3 4 6 11 T2 G M1 2 हय, Ck as in text (for हयै) M1 damaged for स्यन्दन V2 योधिभि, B1(m also as in text) T2 G3 मार्गिभि, Cg k t as in text (for यायिभि) Ś1 D10 स्यन्दन-युगा(D10 °युगा)यिभि ☞ Ck हयै स्यन्दनयायिभिरिति पाठ ☜

6 For sequence in Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11, cf v l 2 —[a]) Ñ2 B D6 सिंहव्याघ्राजिनच्छदैर् —[b]) Ś1 D7 9 दन्त, V2 दन्त, B2 (m also) 4 D10 धातु, B2 (after corr as in text) D6 दीप्त, B3 तथा, D11 रत्न

G 5 12 0
B 5 6 7
L 5 4 23

बहुरत्नसमाकीर्णं परार्ध्यासनभाजनम् ।
महारथसमावासं महारथमहास्वनम् ॥ ७
दृश्यैश्च परमोदारैस्तैस्तैश्च मृगपक्षिभिः ।
विविधैर्बहुसाहस्रैः परिपूर्णं समन्ततः ॥ ८
विनीतैरन्तपालैश्च रक्षोभिश्च सुरक्षितम् ।
मुख्याभिश्च वरस्त्रीभिः परिपूर्णं समन्ततः ॥ ९
मुदितप्रमदारत्नं राक्षसेन्द्रनिवेशनम् ।
वराभरणनिर्ह्रादैः समुद्रस्वननिःस्वनम् ॥ १०
तद्राजगुणसम्पन्नं मुख्यैश्च वरचन्दनैः ।
भेरीमृदङ्गाभिरुतं शङ्खघोषविनादितम् ॥ ११
नित्यार्चितं पर्वहुतं पूजितं राक्षसैः सदा ।
समुद्रमिव गम्भीरं समुद्रमिव निःस्वनम् ॥ १२

(for दान्त-) Ñ2 D6 राजितं —^{c}) D1 द्योतयद्भिर् (for घोषव°) —^{d}) B2 यदा (for सदा) Ś1 V2 B1 2 4 D1 2 4 6 10 11 [अ]नुचरित, D3 सु°, T विरचित (meta) (for विचरित) B3 सदानुचरसेवित —After 6, B ins 183*

7 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1–4 10 11, cf v l 2 B3 om 7–11 B1 2 4 om 7–11^b —^{a}) Ś1 D10 वज्र- (for बहु-) Ś1 Ñ2 V2 D2 3 10 11 महारूक्ष(D2 10 °क्ष्य, D3 °रत्न) (for -समाकीर्णं) D1 4 बहुरत्न महारूक्ष —^{b}) D7 9 -भूषित (for -भाजनम्) —^{c}) D1 3 4 महारस (for महारथ) Ñ2 D6 -सुमवाप, V2 D3–5 -महा (D4 5 -समा)चाप, D1 7 9 11 M2 Crp mp k t -समावाप, T2 समालाप, Cv r as in text (for -समावास) Ś1 D10 महार्घरत्नमचित्र —^{d}) D5 G Cg -महास्वन, Cv r m k t as in text (for -महास्वनम्) Ś1 Ñ2 D1,4 6 10 महास (D1 4 °श)नवरासन(D1 4 °व), V2 D11 महाशरवरासन, D2 महासुरवरासन, D3 महारसपरिग्रहं

8 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 11, cf v l 2 B om 8 (cf v l 7) —^{a}) Ś1 V2 D2 10 प्रेक्ष्यैश्, Ñ2 D6 प्रेक्ष्यैश्, D1 4 11 पुष्पैश्, Cr.m k t as in text (for दृश्यैश्) —^{c}) Ś1 D2 10 विहितैर्, M1 विचित्रैर् (for विविधैर्) —^{d}) G2 परिकीर्णं (for °पूर्णं)

9 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1–4 10 11, cf. v l 2, B T2 om 9 (for B, cf v l 7) —^{a}) Ś1 D2 10 अक्षपालैश्, D° अंतवालाश् (for अन्त°) —^{b}) Ś1 V2 D1 च सुसवृत, Ñ2 D6 सुसमावृतं (D6 °त), G1 च ममतत, M1 च समन्वित (for च सुरक्षितम्) D2 4 10 11 रक्षिभिश्च सुसवृत, D3 पक्षिभिश्च समाकुल —^{c}) Ñ2 D6 सुरस्त्रीभि (for वरस्त्रीभि) —^{d}) Ś1 Ñ2 V2 D1 2 4 6 10 11 समतात्परिवारित

10 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11, cf v l 2 B om 10 (cf v l 7) —^{a}) D5 G3 मुदित (for मुदित-) Ñ2 V2 D1 3 4 6 11 -प्रमद रम्य (for प्रमदारत्न) Ś1 D2 10 मुदित(D2 °त) सर्वतो रम्य —^{b}) ꣸ Cv राक्षसेन्द्रनिवेशनम्। राक्षसेन्द्रा निविशन्ते सामीप्येन निविशन्ते ऽस्मिन्निति राक्षसेन्द्रनिवेशनम्। एव सति वक्ष्यमाणस्य वेश्मनो विशेषण भवति। अन्यथा पुनरुक्तिः स्यात So also Cg ꣸ —^{c}) Ñ2 D6 दिव्य-, T1 3 महा (for वर-) V2 D1 5 7 9 T M3 -सह्रादै (for -निर्ह्रादै.) —^{d}) G3 Cv समुद्रमिव, Cr g.k t as in text (for °स्वन-) D8 -निस्वनं, S निस्वन (for नि स्वनम्) Ś1 Ñ V2 D1–4 6 10 11 समुद्रमिव सस्वन

11 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11, cf v l 2, B3 om 11, B1 2 4 om 11^{ab} (for all, cf v l 7) —^{a}) Ś1 Ñ2 V2 D1 2 4 6 10 दिव्येनागु(D1 4 °रु)रुणा यु(Ś1 Ñ2 D2 10 °सि)क्त, D3 यातु न शक्यते गुप्त —^{b}) D1 4 दिव्यैश्, D0 सुख्यश् (for मुख्यैश्) D8 M3 चागुरु, T2 परम, Ck t as in text (for च वर-) —After 11^{ab}, D7 ins

182* दिव्याभरणायुक्त पुष्पैश्च विविधैस्तथा।

—D3 cont, while Ś1 Ñ2 V2 D1 2 4 6 10 11 ins after 11^{ab}, B ins after 6 (owing to om)

183* स्वाहाकारवषट्कारैर्ब्रह्मघोषैश्च नादितम्।

[V2 D1–4 11 -घोषनि-(D2 °वि-) (for घोषैश्च) B1 नादितं]

—Thereafter V2 cont 186*

—After 11^{ab}, D5 7–9 S ins

184* महाजनसमाकीर्णं सिंहैरिव महद्वनम्।

[T1 3 G2 3 M3 महाजने (for महाजन) —After the prior half, G1 reads (erroneously) 13^d–14 and in their proper place]

—D2 10 om 11^{cd} D1 3 4 transp 11^{cd} and 12 (including star passage) —^{c}) T2 -[अ]भियुत, M1 विरुत (for -[अ]भिरुत) —^{d}) V2 स्वन-, D6 -नाद, D11 शब्द- (for -घोष) Ś1 V2 B2 4 D1 -6 11 G M3 -निनादित (for -विना°) —After 11, V2 D1 3 4 ins, Ś1 D2 10 ins after 12, B4 cont after 187*, D11 ins after 3^{ab} (r)

185* यातुधानशतैर्गुप्तं सर्पैर्भोगवतीमिव।

[V2 B4 D11 गुप्त (for गुप्त) Ś1 D3 10 नागैर् (for सर्पैर्). D1 4 यथा (for इव)]

12 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11, cf v l. 2 and 11 —^{a}) D7 9 G3 M2 Ct पर्वसुत (M2 °तं), Cr m g k as in text (for °हुत) —^{b}) D8 सह (for सदा) ꣸ Cr नित्यार्चित गन्धपुष्पादिभिर्नित्यार्चितम्। पर्वसु हुतं होमो यस्मिंस्तत्पर्वसु हुतम्। रावणस्याहिताग्नित्वाद्गृहे पर्वसु पौर्णमासादि-

महात्मनो महद्वेश्म महारत्नपरिच्छदम् ।
महाजनसमाकीर्णं ददर्श स महाकपिः ॥ १३
विराजमानं वपुषा गजाश्वरथसंकुलम् ।
लङ्काभरणमित्येव सोऽमन्यत महाकपिः ॥ १४
गृहाद्गृहं राक्षसानामुद्यानानि च वानरः ।
वीक्षमाणो ह्यसंत्रस्तः प्रासादांश्च चचार सः ॥ १५

G 5 12 6
B 5 6 16
L 5 4 7

सद्भाव । अस्याहिताग्निरिव युद्धकाण्डे प्रसिद्धम् । पूजित राक्षसे सदा । रावणगृहगुहसमानाक्षसैः सदा नमस्कृतम् । पूजा नमस्यापचितिरित्यमर । नित्यार्चित नित्योर्जितम् । सर्वसुखमित्यर्थ । ऊर्जितमिति वा पाठ, । पर्वेरतमिति वा पाठे पर्वशब्देनोत्सव उच्यते ॥ —For 12^{ab}, Ś1 Ñ2 V2 (subst and cont after 183*) B D1–4 6 10 11 subst

186* नित्याहितमहापूज सदा पर्वसु राक्षसैः ।

[Ś1 D10 नित्येप्सित- B3 नित्याश्रित-, D1 2 4 नित्यार्जित-, D8 नित्यार्चित D11 नित्यादृत (for नित्याहित-) B1 D1 4 महापूज्य, B2 3 D11 महापूजा (for °पूज) Ś1 स च (for सदा) D1 4 पूजित (for राक्षसैः) B2 पूजित राक्षसैः सदा (for the post half)]

—Then B4 cont

187* राक्षसाना तु सर्वेषा सभवन्त महास्वरम् ।

—Thereafter B4 further cont 185* —V2 reads 12^{cd}, 3^{ab} (r) and 14^{ab} after 9 B4 transp 12^{cd} and 13^{ab} —^{d}) Cv r g t इव (as in text) Ñ2 सस्वन, D7 9 T G3 M3 निस्वन Ś1 V2 B D1–4 6 11 पर्जन्यमिव (B3 °सम) स (V2 सु, B1 3 नि) स्वन, D5 7–9 G1 2 M1 2 समुद्रमम (D5 G2 M1 2 स्वन, D9 इव) नि (D5 9 नि) स्वन —After 12, Ś1 D2 10 ins 185*, while Ñ2 V2 B D6 11 ins

188* बहुरूपैर्विरूपैश्च मेघपर्वतसनिभैः ।
कुठारखड्गासिवरैः शक्तितोमरपाणिभिः ।

[(l 1) D6 बहुरूप- (for बहुरूपैः) D11 च विविधैः (for विरूपैश्च) —(l 2) B3 -धारिभि (for -पाणिभि)]

—Then Ñ2 V2 (repeats) B1 3 4 D6 11 (repeats) read 3^{ab}

13 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1–3 6 10 11, cf v l 2 B4 transp 12^{cd} and 13^{ab}, Ñ2 B1–3 D6 om 13^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ1 B4 D1–3 8 10 11 महावेश्म, Ct as in text (for महद्वेश्म) —^{b}) Ś1 Ñ1 V2 B4 D1–4 10 11 महासत्त्वै (D1 °सुरै) सुरक्षित —^{c}) V2 D1 4 11 महासत्त्व, D5 7–9 S महारत- (for महाजन) V2 D1 4 11 -जनाकीर्णं, B1–3 समापूर्णं (for -समाकीर्णं) —^{d}) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 हस (D1 दृष्ट्वे) मर (Ñ2 D6 °ह) इवाकुल (D8 °चोद्यत)

14 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11, cf v l 2 —^{a}) Ñ2 V2 B D6 वदुषा (for वपुषा) Ś1 D10 गृह विराजद्वपुष (D10 °षा) —^{b}) D6 राजा (for गज-) D3 G2 transp गज and रथ D1 सकुल (for सकुलम्) —After 14^{ab}, Ñ2 V2 B D6 11 ins

189* त त्रिविष्टपसकाशमेकस्थ विश्वकर्मणा ।
कृत्स्नस्य जगत सार नवनीतमिवोद्धृतम् ।
सुराणामसुराणा च दूरादपि भयकरम् ।
सिहशार्दूलसपूर्णं कैलासस्येव कन्दरम् ।
रावणस्य गृह दृष्ट्वा स कपि प्ररमनाः । [5]

[(l 1) Ñ2 D6 मत् (for त) V2 सत्रिविष्टपसकाशम् (for the prior half) Ñ2 निर्मितं, D11 निर्मित (for एकस्थ) —(l 2) B3 आकृष्येव समुद्धृत (for the post half) —(l 4) D6 सपन्न- (for सपूर्णं) —V2 om l 5 —(l 5) B3 विस्मय गत,, D11 शूरसत्तम (for प्ररमना)]

—^{c}) Ñ2 B1 3 D1 4 6 11 इत्येव, D3 इवासाद् (for इत्येव) —^{d}) D3 ह्यमन्यत (for सोऽमन्यत) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 महाबल (for °कपि) Ñ2 B D6 तदामन्यत (B1 °स) विस्मित —After 14, D3 ins

190* चचार स कपिर्लङ्का रावणार्थं च साधयन् ।
स विमानाद्विमानेषु निपतत्पादपेषु च ।

[Cf 55.1]

—while D5 7–9 S ins after 14

191* चचार हनुमास्तत्र रावणस्य समीपत ।

15 Before 15, Ś1 Ñ1 (mostly illeg) 2 B D6 ins, V2 D1–4 10 11 ins before 1

192* स सक्षिप्यात्मन काय प्रविश्यानुपलक्षित ।
चिन्तयामास मनसा मुहूर्तं ध्यानमास्थित ।
कपिप्रवीरो हनुमान्राघवप्रियकाम्यया ।
कीदृशे वन्धने बद्धा मुक्ता वा स्वस्थचारिणी ।
काश्च रक्षन्ति राक्षस्य कथंरूपा च मैथिली । [5]
न दृष्टपूर्वा च मया वैदेही जनकात्मजा ।
इङ्गितैश्चानुमानैश्च मया ज्ञेया भविष्यति ।
एता बुद्धि तदा कृत्वा हनुमान्मारुतात्मज ।
प्रविवेश पुरीं लङ्का समृद्धा राक्षसैर्वृताम् ।
स ददर्श तत्र लङ्का वायुपुत्रो महाबल । [10]
अन्विष्यन् तदा सीता राघवप्रियकाम्यया ।

[(l 1) Ñ2 B D6 तथा (B3 °ता) सक्षिप्य (for सक्षिप्यात्मन) D3 समक्षिप्यात्मन काय (metri causa) (for the prior half) Ñ2 B1 2 4 D6 प्रविष्टो, B3 प्रविष्टो (for प्रविश्य) —After l 1, Ñ2 B D6 ins

192(A)* रावणस्य पुरे शुभ्रा मार्गितु जनकात्मजाम् ।

[Ñ2 D6 रावणस्य पुरे (for °णस्य पुरे) and मार्गितुम् (for मार्गितुम्)]

—(l 2) Ñ2 B D6 हनुमान् (for मनसा) D1 आस्थित (for

G 5 12. 7
B 5 6 17
L 5 4 8

अवप्लुत्य महावेगः प्रहस्तस्य निवेशनम् ।
ततोऽन्यत्पुप्लुवे वेश्म महापार्श्वस्य वीर्यवान् ॥ १६

अथ मेघप्रतीकाशं कुम्भकर्णनिवेशनम् ।
विभीषणस्य च तथा पुप्लुवे स महाकपिः ॥ १७

महोदरस्य च तथा विरूपाक्षस्य चैव हि ।
विद्युज्जिह्वस्य भवनं विद्युन्मालेस्तथैव च ।
वज्रदंष्ट्रस्य च तथा पुप्लुवे स महाकपिः ॥ १८

शुकस्य च महावेगः सारणस्य च धीमतः ।
तथा चेन्द्रजितो वेश्म जगाम हरियूथपः ॥ १९

जम्बुमालेः सुमालेश्च जगाम हरियूथपः ।
रश्मिकेतोश्च भवनं सूर्यशत्रोस्तथैव च ॥ २०

आश्रित) Ñ2 B1 2 4 D6 transp the post halves of l 2 and 3 B3 रामप्रियकाम्यया (for the post half) —(l 3) Ñ2 B1 2 4 D6 मतिमा (for हनुमान्) V2 रामप्रियचिकीर्षया, B3 ततो ध्यानमुपाश्रित (for the post half) —(l 4) Ś1 B4 D10 च वने (for बन्धने) D2 10 बद्ध्वा (for बद्धा) D1 3 4 11 कीदृशैर्बन्धनैर्बद्धा (for the prior half) D2 व (for वा) —(l 5) Ñ2 V2 B कश्च रक्षति वैदेहीं, D6 कस्य चरति वैदेही (for the prior half) Ñ2 B D6 सा भवेत (for मैथिली) V2 का च रूपा हि सा भवेत (for the post half) —(l 6) Ñ2 V2 B D6 अदृष्टपूर्वा हि मया (for the prior half) Ś1 D2 10 मैथिली (for वैदेही) —(l 7) Ñ2 चैव, B2 D6 अनु (for चानु-) Ñ2 D6 मम (for मया) —(l 8) B3 समास्थाय (for तदा कृत्वा) —Ñ2 V2 B D6 om l 9–10 —(l 9) D2 रम्या (for लङ्का) —D10 om (hapl) from the post half up to the prior half of l 10 D11 समृद्धा (for समृद्धे) Ś1 लघु प्रक्रमताथ स Ñ1 D2 समृद्धा राक्षसाकुला (for the post half) —Ś1 Ñ1 om l 10–11 —(l 10) D2 transp स and लङ्का —(l 11) B3 तथा (for तदा) D9.10 रामस्य (for राघव-) Ñ2 V2 B2 3 D6 रावणस्य पुरे शुभे, B1 4 रावणस्य निवेशन (B4 °ने) (for the post half)]

—[a]) Ñ2 B3 4 गृह गृह, B1 2 D6 गृहे गृहे (for गृहाद्गृह) —[b]) D7 9 G1 3 सर्वेश (for वानर) —After 15^{ab}, B2 ins

193* प्रासादे च बहुस्थाने न दृष्टा तत्र मैथिलीम् ।

—[c]) Ś1 D1–5 7–9 T3 M2 वीक्ष्यमाणो, D11 हर्ष° (for वीक्ष°) D1 3 4 7 9 11 [ऽ]पि (for हि) Ś1 [अ]सत्रस्त, V2 D1 3 4 11 [अ]सम्भ्रान्त, D2 [अ]वित्रस्त (for [अ]सत्रस्त) —[d]) G3 ह (for स) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 प्रासादांश्चापि बुद्धिमान् —For 15^{cd}, Ñ2 B D6 subst

194* स वीक्ष्यमाणो व्यचरत्प्रासादांश्चैव सर्वश ।

[B1 om स (subm) B3 निरीक्ष्यमाणो, B4 स वीक्षमाणो (for स वीक्ष्य°)]

16 Ś1 D2 10 आक्रम्य च, Ñ1 V2 D1 3 4 11 आप्लुत्य च, Ñ2 B D6 स प्लुतो, Ct as in text (for अवप्लुत्य) —D1 om (hapl) 16 – 17^{b}. —[b]) B2 प्रद्रुवे (for पुप्लुवे) B3 ततो जगाम वेगेन —[d]) Ñ2 D6 रक्षस, V2 वेगवान् (for वीर्य°).

17 D1 om 17^{ab} (cf v l 16) —[a]) Ñ2 B2–4 D6 गत्वा, B1 महा- (for अथ) Ñ2 महा : T2 मेरु (for मेघ) T3 प्रकाश च (for -प्रतीकाश) —[b]) B2 (m also as in text) कृष्णमेघ (for कुम्भकर्ण) —[c]) Ś1 D10 तत, D2 M1 3 तदा (for तथा) Ñ2 B D6 विभीषणगृह रम्य —[d]) Ñ2 B D1 3 4 6 प्रविवेश (for पुप्लुवे स)

18 G1 om (hapl) 18 —[a]) Ś1 D1 3 4 10 भवन, Ñ2 वा गृह, V2 च तत, B1 (m also) D6 M3 च गृह, D2 T2 च तदा (for च तथा) —Ś1 D10 om 18^{b-e} —[b]) Ñ2 B D6 महाकायस्य, D1 3 4 महावेगस्य, D11 महापार्श्वस्य (for विरूपाक्षस्य) D11 M2 ह (for हि) V2 सुपार्श्वस्यापि वानर —[c]) B4 वद्युत्, D1 4 द्युति- (for विद्युज्-) D1 3 4 सदन (for भवन) —[d]) V2 D2 ज(D2 जा)तुमालेस्, D1 3 4 11 सूर्यशत्रोस् (for विद्युन्मालेस्) Ñ2 B D6 विद्युन्मालिन एव च —[e]) D1 4 वक्र-, D5 वस्त्र, D7 वहु (for वज्र) T2 तदा (for तथा) —[f]) B2 दद्रुवे (for पुप्लुवे) Ñ2 कपिपुंगव, B1 2 4 कपिकुंजर (for स महाकपि) Ś1 D10 स जगाम महाकपि, B3 प्रहस्तस्यापि सत्वर —After 18, T1 3 read 21

19 [a]) Ś1 Ñ1 V2 D2 6 10 महावेश्म, T1 3 G2 M3 °तेजा (for °वेग·) —Ś1 om (hapl) 19^{bc} —[b]) Ñ V2 B D1–4 6 10 11 तथैव च (B1 हि) (for च धीमत) —Ñ2 reads 19^{c} – 20 in marg —[c]) Ñ V2 B D2–4 11 ततश् (for तथा) —[d]) M1 पुप्लुवे (for जगाम) D9 हरिसत्तम

20 Ñ2 reads 20 in marg (cf v l 19) T3 om 20 D9 om 20^{ab} T1 transp 20^{ab} and 20^{ca} —[a]) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 विद्युन्माले (for जम्बुमाले) Ñ2 B D6 उल्काजिह्वस्य च ततो (Ñ2 D6 °स्य भवन) —[b]) Ñ2 D6 कपिकुंजर, B G1 भवन कपि (G1 तत), D7 8 T1 M3 हरिसत्तम, M1 स महाकपि (for हरियूथप) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 भ(D1 3 4 भु)वनानि ययौ (V2 महा) कपि —[c]) Ś1 D9 10 वहुशत्रोश्च, Ñ2 B D6 रश्मिकीडस्य (for °केतोश्च) —[d]) B D6 सूर्या(D6 यूपा)क्षस्य, D1 3 4 11 जतुमालेस् (for सूर्यशत्रोस्) B1 2 हि (for च) —After 20, D5 7–9 T2 G M ins.

धूम्राक्षस्य च संपातेर्भवनं मारुतात्मजः ।
विद्युद्रूपस्य भीमस्य घनस्य विघनस्य च ॥ २१
शुकनाभस्य वक्रस्य शठस्य विकटस्य च ।
ह्रस्वकर्णस्य दंष्ट्रस्य रोमशस्य च रक्षसः ॥ २२
युद्धोन्मत्तस्य मत्तस्य ध्वजग्रीवस्य नादिनः ।
विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वानां तथा हस्तिमुखस्य च ॥ २३

करालस्य पिशाचस्य शोणिताक्षस्य चैव हि ।
क्रममाणः क्रमेणैव हनूमान्मारुतात्मजः ॥ २४
तेषु तेषु महार्हेषु भवनेषु महायशाः ।
तेषामृद्धिमतामृद्धिं ददर्श स महाकपिः ॥ २५
सर्वेषां समतिक्रम्य भवनानि समन्ततः ।
आससादाथ लक्ष्मीवान्राक्षसेन्द्रनिवेशनम् ॥ २६

G 5.22.17
B 5.6.28
L 5.4.18

195* वज्रकायस्य च तथा पुप्लुवे स महाकपि ।
[Cf 5 5 18^{ef}.]

21 D6 om (hapl ?) 21 T1 3 read 21 after 18 —^{a}) D2 10 T [अ]पि, D5 7–9 G2 M2 [अ]थ (for च) Ś1 D10 सयातो (for संपातेर्) —^{c}) Ś1 Ñ2 V2 B1 2 4 D1–4 10 11 विरूपाक्ष(Ñ2 °स्य)स्य, B3 धूम्राक्षस्य च (for विद्युद्रूपस्य) —^{d}) Ś1 Ñ2 B1 3 D2–4 10 11 G2 3 M2 घनस्य (for घनस्य) Ś1 B1 2 G M2 विघसस्य, B3 D2–4 8 10 11 प्रघस(D4 °मघ)स्य (for विघनस्य) B4 प्रघसस्य घसस्य च

22 Ś1 D10 om 22–23^{b} —^{a}) Ñ1 B2 3 D1 3 4 8 T2 M3 शुकनाश(B1 °क, D8 T2 M3 °स)स्य, B1 तत्कलाशस्य (for शुकनाभस्य) Ñ V2 B1 2 4 वज्रस्य, B3 4 D1–9 11 च(D6 श)क्रस्य, D2 विक्रस्य (for वक्रस्य) —^{b}) G1 3 शंसस्य (for शठस्य) Ñ1 V2 D4 G2 विशठस्य, Ñ2 B1 4 D6 निशठस्य, B2 चाशठस्य, B3 विषमस्य, D5 विकशस्य, D7–9 कपटस्य (for विकटस्य) D2 शठस्य च महाकपि —^{c}) M3 ब्रह्मकर्णस्य (for ह्रस्व°) V2 ह्रस्वकर्णाश्वकर्णस्य —^{d}) Ñ1 V2 D1–4 11 सीमाशस्य, D7 9 लोमशस्य, D8 T2 रोमकस्य (for रोमशस्य) —For 22^{cd}, Ñ2 B D6 subst

196* रक्षसो लोमशस्याथ दष्टाल्हस्वकर्णयो ।
[Ñ2 B1 (m also) D6 लोमर्दस्य (for °शस्याथ) Ñ2 B3 दष्टालकुकर्णयो (for the post half)]

23 Ś1 D10 om 23^{ab} (cf v l 22) —^{b}) Ñ2 D1 3 4 6 11 ध्वज(D6 11 °ग्र)ग्रीवस्य (for ध्वज°) D2 वादिन, D7–9 नादिन, G1 रक्षस (for नादिन) —^{c}) Ś1 D1–4 10 11 -उत्कैरु-, Ñ2 B D6 -उत्कृष्टि- (B1 °ष्ठि), D7 9 -जिह्वद्धि- (for -जिह्वेन्द्र) Ś1 D2 10 -जिहस्य, G2 M2 जिह्वाभ्या (for जिह्वाना) V2 विद्युद्रूपस्य जिहस्य, T2 विद्युज्जिह्वोग्रजिहस्य Cv विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वानामिति बहुवचन तन्नामानस्ते बहव इति। विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वाभ्यामिति च पाठ ।, Cr विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वानामिति बहुवचननिर्देशात्समाना बहव सन्तीत्यवगम्यते। विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वाभ्यामिति पाठेऽपि षष्ठ्यर्थे चतुर्थी।, Cm विद्युज्जिह्वे न्द्रजिह्वानामिति बहुवचनमार्षम्। बहवा तन्नामानो बहव सन्ति।, Cg विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वानामिति बहुवचनम्। तन्नाम्ना बहूना सत्त्वात्।, Ck विद्युज्जिह्वद्विजिह्वानामिति व्यत्ययाद्बहुवचनम्। विद्युज्जिह्वद्विजिह्वयोरित्यर्थ ।, Ct विद्युज्जिह्वद्विजिह्वानामिति बहुवचनमार्षम्। तयोरित्यर्थ । 'विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वानाम्' इति वा पाठान्तरम् ॥ —^{d}) B3 चोग्र- (for हस्ति-)

24 ^{a}) B3 राक्षसस्य (for करालस्य) D6 7–9 T2 M2 विशालस्य (for पिशाचस्य) —^{b}) Ñ2 B D6 रक्षस, V2 D1–4 11 शकु(D11 °कि)न, D8 M2 चैव ह, G1 धीमत (for चैव हि) Ś1 D10 क्षो(D10 शो)णिताक्षस्य शकुन —After 24^{ab}, V2 D11 ins

197* मकराक्षाक्षगोश्चैव तथा कुम्भनिकुम्भयो ।
त्रिशिरोऽकम्पनयोश्च देवान्तकनरान्तयो ।
समुन्नतमहानादयक्षकुम्भहनोरपि ।
हरोनलप्रभामाना यथा क्षमनिनाशयो ।
मायकर्णस्य भवन प्रययौ कपिकुञ्जर । [5]

[(l 2) D11 -[अ]कम्पनश्चैव (for -[अ]कम्पनयोश्च) D11 -नरान्तको —(l 3) D11 प्रक्ष- (for यक्ष) D11 हनोर् (for हनोर्) —(l 4) V2 हरोनलप्रभमानामनिनाशयोश्च तो (sic) (for the post half) —(l 5) D11 भ्रमकर्णस्य च (for मायकर्णस्य) and ययो स (for प्रययौ)]

—^{c}) D7–9 G1 क्रममान (for क्रममाण) Ñ2 B1–3 [ग]त्र (for [ए]व) —^{d}) Ś1 V2 D1–4 10 11 व्यचरद्वानर्, Ñ2 B D6 व्य(D6 वि)चरत्तदा, D5 G2 M1 2 वानरोत्तम (for मारुतात्मज)

25 ^{a}) D5 तेषा (for first तेषु). Ś1 Ñ2 V2 B1 (m also) 2–4 D2 6 10 पतन्नीरो, B1 [अ]भिपतन्नीरो, D1 3 4 [अ]पतन्नीरो, D11 च तान्नीरो (for महार्हेषु) —^{b}) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 महाकपि (for °यशा) —Ś1 D1 6 10 om 25^{c}–26^{b} —For 25^{cd}, Ñ2 B subst

198* ऋद्धिमत्सु परामृद्धिं दृष्ट्वा पश्यन्पुन पुन ।,
while, V2 D1 2 4 11 subst

199* गृहेष्वृद्धिमतामृद्धिं कपि पश्यन्नुदुत्तमाम्।
[D1 गृहेष्वृद्धिमता वृद्धिं D2 गृहेषेव मताद्धिं D11 गृहे वृद्धि मा वृद्धि (for the prior half)],
whereas D3 subst for 25^{cd}

200* स वीक्षमाणो वसुधा रक्षसामृद्धिमुत्तमाम्।

26 Ś1 D1 6 10 om 26^{ab} (cf v l 25) —^{a}) V2

G 5. 12 0
B 5 6 29
L 5 4 28

रावणस्योपशायिन्यो ददर्श हरिसत्तमः ।
विचरन्हरिशार्दूलो राक्षसीर्विकृतेक्षणाः ।
शूलमुद्गरहस्ताश्च शक्तितोमरधारिणीः ॥ २७

ददर्श विविधान्गुल्मांस्तस्य रक्षःपतेर्गृहे ॥ २८
रक्ताञ्श्वेतान्सितांश्चैव हरींश्चैव महाजवान् ।
कुलीनान्रूपसम्पन्नान्गजान्परगजारुजान् ॥ २९

D1 2 4 11 स सर्वेषाम् (for सर्वेषां सम-) —^{b}) Ñ2 V2 B D1 2 4 11 महाकपि, G1 3 महायशा (for समन्तत). —^{c}) Ñ2 B D6 स (for [अ]थ) D1 4 लक्ष्मीवद् (for लक्ष्मीवान्) —^{d}) Ś1 V2 D1 2 4 रावणस्य, D11 राक्षसस्य (for राक्षसेन्द्र-) —After 26, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 read 2^c – 14

27 Ñ2 B D6 om 27^{a-d} —^{a}) G2 राक्षसस्य, Cv r g as in text (for रावणस्य) ꧁ Cv रावणस्योपशायिन्यो रावणस्य पर्यायशायिनी ।, Cr रावणस्येति। उपशायिन्य स्व स्व याममनु पुररक्षणार्थं जागरित्वा परिशायिन्य ।, Cm उपशायिन्य समीपशायिन्य ।, Cg रावणस्येति। उपशायिन्य पर्यायशायिनी । रावणे शयाने जाग्रतीरित्यर्थ ।, Ck पर्यायतो जागरित्वानु पुररक्षिका उपशायिन्य । 'उपशायोऽपशायश्च पर्यायशयनार्थको ।', Ct उपशायिन्य । 'उपशायोऽपशायश्च पर्यायशयनार्थको ।' पर्यायेण शयनस्थानरक्षिका इत्यर्थ इत्याहु ꧁ —^{b}) G2 हरियूथप. (for °सत्तम) —For 27^{ab}, Ś1 V2 D1–4.10 11 subst

201* रावणस्य समीपस्थास्तत स समवेक्षत ।

[Ś1 समीपस्थास, D7 [उ]पशायिन्यस (for समीपस्थास) Ś1 D2 10 तत्रासौ (for तत स)]

—^{c}) Ś1 D10 विचित्रान् (for विचरन्) —^{d}) D1 4 विकृताननाः, D11 कमलेक्षण (for विकृतेक्षणा) Ś1 D10 M1 राक्षसान्विकृतेक्षणान —^{e}) Ñ2 B D1 3 4 6 11 -तोमर-(for -मुद्गर-) Ś1 D10 M1 हस्ताश्च, Ñ2 V2 B D1–4 6 11 -हस्ताना (for हस्ताश्च) —^{f}) Ś1 D2 10 गदा, D6 शूल- (for शक्ति-) Ñ2 B1 2 D1 3 4 6 -मुद्गर (for -तोमर) Ś1 D7–10 T1 2 G1 M1 -धारिण, Ñ2 B D1 3 4 6 -धारिणा, V2 D2 11 -पाणिना (for -धारिणी)

28 ^{a}) T2 विमलान, M1 हनुमास (for विविधान्) D11 यूथास, M1 तत्र (for गुल्मास्) —^{b}) V2 T3 तत्र (for तस्य) M1 राक्षसाना पतेर्गृहे —For 28, Ñ2 B1 2 4 D6 subst

202* ददर्श च महागुल्म निष्पतन्त ततो गृहात् ।

[B4 स ददर्श (for ददर्श च)]

—Then all the above MSS cont, B3 subst for 28, Ś1 V2 D1–4 10 11 cont after 205*

203* तत सुनिहितान्हृष्टाक्षिपाशस्तानधिष्ठितान् ।

[Ñ2 च (for सु) V2 पृष्ठान्, B1(m also as above) D1–4 दृष्ठा, B2 कुशान् (for हृष्टान्) V2 युधि स्थितान्, B2 4 D11 स्वधिष्ठितान्, D1 2 4 च धिष्ठितान्, D3 प्रहारिण (for अधिष्ठितान्) Ś1 D10 विषादेन च सयुतान् (for the post half)]

—After 28, D5 7–9 S ins

204* राक्षसाश्च महाकायान्नानाप्रहरणोद्यतान् ।

29 Ñ2 V1 B D6 read 30^{cd} and 29^{ab} after 32 —^{a}) Ñ2 V1 B3 4 D6 पीतान्, G1 चैव (for श्वेतान्) Ś1 D2 3 5 7–10 T2 M1 2 [अ]पि (for [ए]व) V2 रक्तापीतान्सितश्वेतान, B1 रक्तान्पीतान्सितान्नीलान, B2 रक्तपीतासिताश्चैव, D1 रक्तान्श्वे। श्व ता पीतान्, D11 रक्तश्वेतान्सितान्पीतान् —^{b}) Ś1 V2 D1 2 4 5 7–11 T2 M2 3 हरींश्चापि (D5 M2 °थ), Ñ2 V1 D6 हरींशान्स(V1 °न्सु-), B1 2 हरींश्च स, B4 D3 G1 हरिताश्च, G3 हरींश्च सु-, M1 हरीनश्वान (for हरींश्चैव) D3 महाहयान्, D11 T2 महाबल (T2 °लान्), M3 महाजनान् (for महाजवान्) B2 घोटकान्करिणोपि च —After 29^{ab}, Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 ins

205* कुलीनान्रूपसम्पन्नान्ददर्श कपिसत्तम ।
ऋष्यकास्तालजङ्घाश्च शोणान्मार्जलरोमकान् ।
मल्लिकाक्षान्विरूपाक्षान्क्रौञ्चपत्रान्मनोजवान् ।
आरट्टजाश्च काम्बोजान्वाह्लिकान्शुभलक्षणान् ।
शुकाननाश्च तुरगानन्यत्कक्षान्तर गत । [5]

[(l. 1) Ś1 V2 D1 2 4 10 11 हरियूथप, D3 स महाकपि (for कपिसत्तम) —(l 2) V2 ऋक्षकास्, B4 हस्तकास् (for ऋष्य°) Ś1 D2 10 11 ऋक्षकान्तालवर्णाश्च, V1 ऋष्यमूकास्तालजघान्, B3 ऋष्यमूकाश्च हरितान्, D1 3 4 ऋष्य(D3 °क्ष)कारितलवर्णाश्च (for the prior half) Ś1 V2 B4 D1–4 10 11 शोण (for शोणान्) Ñ2 D6 सनिभान्, D3 -पावकान् (for रोमकान्) —(l 3) Ś1 D2 10 प्रवालाढ्यान्, V2 D1 4 11 प्रमाणाढ्यान् (for विरूपाक्षान्) B3 मल्लिकाक्षान्विरूपाश्च, D3 प्रमाणाढ्यान्सुरूपाश्च (for the prior half) Ñ2 D6 क्रौञ्चपक्षान्, V1 पारशीकान्, B3 चक्रो पक्षान् (for क्राञ्चपत्रान्) Ś1 V2 D1–4 10 11 हस्वकर्णाग्रनासिकान् (for the post half) —(l 4) B1 वारुण्या चैव, B2 आरट्टकाश्च (for आरट्टजाश्च) V1 कम्बोजान्, V1 वह्लीकान्, B1 पह्नवान् (for वाह्लिकान्) B3 आरट्टकान्कुलीनाश्च (for the prior half) Ś1 D1 2 4 10 11 वाह्लिकाश्च काम्बोजान् (by transp). B4 पह्नवाश्च सुलक्षणान् (for the post half) D3 मथवाश्चैव वाह्लीका काम्बोजानवनायुजानपि —B3 reads l 5 before l 1 —(l 5) B1 D1 4 शुकनासाश्, B4 शुकाननाश्, D2 शशाननाश्, D3 रक्ताननाश्, D11 शुकाशुकाश् (for शुकाननाश्) B3 रम्या (for अन्यत्) B3 4 गतान् (for गत) Ś1 V2 D1–4 10 11 ददर्श कपिकुञ्जर, B1 अपश्यत्कपिसत्तम (for the post half)]

—Thereafter, Ś1 V2 D1–4 10 11 cont 203*

निष्ठितान्गजशिक्षायामैरावतसमान्युधि ।
निहन्तॄन्परसैन्यानां गृहे तस्मिन्ददर्श सः ॥ ३०
क्षरतश्च यथा मेघान्स्रवतश्च यथा गिरीन् ।
मेघस्तनितनिर्घोषान्दुर्धर्षान्समरे परैः ॥ ३१
सहस्रं वाहिनीस्तत्र जाम्बूनदपरिष्कृताः ।
हेमजालैरविच्छिन्नास्तरुणादित्यसंनिभाः ॥ ३२

ददर्श राक्षसेन्द्रस्य रावणस्य निवेशने ।
शिबिका विविधाकाराः स कपिर्मारुतात्मजः ॥ ३३
लतागृहाणि चित्राणि चित्रशालागृहाणि च ।
क्रीडागृहाणि चान्यानि दारुपर्वतकानपि ॥ ३४
कामस्य गृहकं रम्यं दिवागृहकमेव च ।
ददर्श राक्षसेन्द्रस्य रावणस्य निवेशने ॥ ३५ G. 5 12 0 B 5 6 38 L 5 4 42

—^{c}) V2 अथ (for रूप-) —^{d}) T2 वीर- (for पर-) Ś1 -गजानृनान् (sic), B1 D11 T2 -गजारुहान् (D11 T2 °ह), D1 गजारुज , D2 -गजानुज , D3 G3 -गजानपि (for -गजारुजान्) B3 सुजातानपरान्गजान् ॐ Cr परगजारुजान्। आरुजन्तीत्यारुजान। परगजानामारुजा परगजाना भञ्जका इत्यर्थः।, Cm परगजारुजान्। परगजाना भञ्जकान्।, Cg परगजानारुजन्ति पीडयन्तीति परगजारुजान।, Ck परगजान्शत्रुगजानारुजन्ति भञ्जयन्ति परगजारुजा।, Ct परगजान्शत्रुगजानारुजन्ति भञ्जयन्ति तान् ॐ

30 D6 om 30^{ab} —^{a}) D7.9 G1 शिक्षितान्, D8 विष्ठितान्, G3 वितताना (for निष्ठितान्) D3 -शिष्टाभ्याम् (sic) (for -शिक्षायाम्) —^{b}) Ś1 D1.2.4.10.11 ऐरावण-, B3 ऐरावतम् (for ऐरावत) V2 B -सम(B3 इव)द्युतीन् —Ñ2 V1 B D6 read 30^{cd} and 29^{ab} after 32 V2 transp 30^{cd} and 31 —^{c}) Ś1 Ñ2 V B D1.2.4.6.10.11 हतृंश्च, D3 हस्तिन (for निहन्तॄन्) —^{d}) D6 गृह (for गृहे) D5 तस्य (for तस्मिन्) V2 ह (for स) G3 तद्गृहेस्मिन्ददर्श ह

31 D6 om 31^{ab} V2 transp 30^{cd} and 31 —^{a}) Ś1 Ñ2 V2 B D2.10 गर्जतश्, G2 स्रवतश्, Cg as in text (for क्षरतश्) B1 तु (for च) Ñ2 V2 B G1.3 M1.3 महा , D11 तथा (for यथा) B2.4 -चोपान (for मेघान्) ॐ Cg क्षरतश्चेतिश्लोक पूर्वोक्तगजविशेषक ॐ—^{b}) Ś1 D10.11 द्रवतश्, Ñ2 B3.4 धावतश्, B1 रावतश्, D3 स्रुवतश् (for स्रवतश्) Ñ2 B1.3.4 T2 M3 महा , M1 तथा (for यथा) V2 धावतश्च गिरीनिव, B2 धावतो वा महागिरीन् —^{d}) G3 दुर्धरान् (for दुर्धर्षान्) Ñ2 V B D6 अमररपि (for समरे परै) D1.4.11 सुदुर्धर्षान्सुरैरपि —After 31, G3 ins

206* शालान्तरमविच्छिन्न तरुणादित्यसनिभम् ।

—Thereafter G3 reads 33^{ab}

32 D5 T2 read 32^{ab} after 33^{ab} —^{a}) T2 G3 सहस्र-, Cg k as in text (for °स्र) Ś1 D2.8.10.11 G2 M1 वाजिनम्, T1.3 वाजिना, Cg k as in text (for वाहिनीस्) D5 हैम- (for तत्र) Ñ2 V1 B D6 सहस्रशो वहिस्तत्र, V2 शतशोथ वहिस्तत्र, D1.3.4 सहस्रवाजि(D4 °दि)-नस्तत्र —^{b}) Ś1 D1.2.4.8.10.11 T3 G2 M1 -परिष्कृतान् (T3 °त), Ñ2 V1 B D6 -विभूषितान् (for -परिष्कृता)

—T1.3 M2 om 32^{c}–33^{b} M1 reads 32^{cd} after 33 —^{c}) Ś1 V2 D2.10.11 अवत(V2 °न)तास, Ñ2 V1 B D6 अभि(B1 °धि)ततास्, D3 इवतता (sic), D1.4 अवनतास्, D9 इव च्छन्नास , T2 अवच्छन्नास, G2 परिच्छिन्नान , Ck t as in text (for अविच्छिन्नास्) D8 M3 हेमजालपरिच्छन्नास् (M3 °न्नास) —^{d}) Ś1 D2.10 सु(D10 स)प्रभान , Ñ2 V B D6.8 G1.3 M1 -वर्चस , D1.4.5.11 T2 G2 -सनिभान (for -सनिभा) ॐ Cg सहस्रमिति। वाहिनी सेना पत्तीतीनित्यर्थः। जाम्बूनद जम्बूनदीप्रभव स्वर्णम्। हैम केवलस्वर्णम्। उभयविधस्वर्णमयाभरणयुक्ता इत्यर्थः।, Ck सहस्र वाहिनीरिति। अनेकसेना इत्यर्थः। हेमजालैरविच्छिन्ना इति। आपादमस्तकभूषिता इत्यर्थः।, Ct हेमजालैरविच्छिन्ना सर्वतो भूषिता इति शिविकाविशेषणम् ॐ —After 32, Ñ2 V1 B D6 read 30^{cd} and 29^{ab}

33 T1.3 M2 om 33^{ab}(cf v l 32) M1 om 33^{ab} G3 reads 33^{ab} after 206* —^{a}) Ñ2 V1 B D6 विस्मितो (for ददर्श) —^{b}) B2.4 निवेशन —After 33^{ab}, D5 T2 read 32^{ab} —V1 B D3 om (hapl) 33^{c}–35 G2 om 33^{cd} —^{c}) T2 शिला नानाविधाकारा —After 33, M1 reads 32^{cd}

34 V1 B D3 om 34 (cf v l. 33) —^{a}) Ś1 V2 D1.2.4.10 रम्याणि, D6 हृद्यानि, D11 दिव्यानि (for चित्राणि) —^{b}) G2 M1 चन्द्र-, Cr m k t as in text (for चित्र-) V2 [अ]पि (for च) —Ś1 D10.11 om (hapl ?) 34^{cd} —^{c}) Ñ2 D6 क्रीडागृहान्तथान्याश्च —^{d}) Ñ2 D1.2.4.6 तथा मणिगृहाणि च, D7-9 T2 G1.3 M1 दारुपर्वतकानि च (T2 G1 M1 °न्यपि) ॐ Cr चित्रशालागृहाणि चित्रशालायुक्तगृहाणि। शाकपार्थिवादित्वान्मध्यमपदलोपसमास।, Cm चित्रशालागृहाणि चित्रशालायुक्तगृहाणि। Ck चित्रयुक्तानि चित्रस्थानि च शाला इव गृहाणि तथा दारुनिर्मिता क्रीडापर्वता।, Ct चित्रशालागृहाणि चित्रयुक्तशालावन्ति गृहाणि। दारुनिर्मिता क्रीडापर्वता दारुपर्वतकानि। क्लीबत्वमार्षम् ॐ

35 V1 B D3 om 35 (cf v l 33) —^{a}) V2 कामग (for कामस्य) Ś1 Ñ2 V2 D1.2.4.6.10.11 T1.3 G2.3 च (Ñ2 V2 D2.6.11 तु) गृह (for गृहक) D8 दिव्य (for रम्य) ॐ Ct कामस्य गृहक रतिगृहक दिवागृहकं दिनविहारगृहम्। सर्वत्रात्यन्तस्वार्थिक कन् ॐ —^{b}) Ñ2 V2 D2.6.10.11 निशागृह (D2 °कर)मनुत्तम, D1.4 वामागारमनुत्तम —D1.4.11 om

G. 5. 12. 37
B 5. 6. 38
L. 5 4. 43

स मन्दरतलप्रख्यं मयूरस्थानसंकुलम् ।
ध्वजयष्टिभिराकीर्णं ददर्श भवनोत्तमम् ॥ ३६
अनन्तरत्ननिचयं निधिजालं समन्ततः ।
धीरनिष्ठितकर्मान्तं गृहं भूतपतेरिव ॥ ३७
अर्चिर्भिश्चापि रत्नानां तेजसा रावणस्य च ।
विरराजाथ तद्वेश्म रश्मिमानिव रश्मिभिः ॥ ३८
जाम्बूनदमयान्येव शयनान्यासनानि च ।
भाजनानि च शुभ्राणि ददर्श हरियूथपः ॥ ३९

(hapl) 35^{c}–36 G1 om 35^{cd} —^{d}) V2 गृहोत्तमे, D6 M1 निवेशन (for निवेशने). ❀ Cg रावणस्य निवेशन इति पाठ ❀

36 D1 4 11 om 36 (cf v l 35) D3 reads 36–40 and 42^{ab} (including star passages) after 5 7 26 —^{a}) G2 त (for स) Ñ1 T1 3 G2 3 M3 -गिरि-, D7 9 -सम-, T2 -[अ]चल- (for -तल). B1 तमिंद्रभवनप्रख्य, D3 समुन्दरगुहाप्रख्य —^{b}) V2 D3 6 -शत-, B1 2 4 G3 -स्वन-, B3 -स्थल- (for -स्थान-) G3 -नादितं (for -सकुलम्) —^{c}) B2 -पक्तिभिर् (for -यष्टि°) V1 B1-3 D6 आपूर्णं (for आकीर्णं) V2 ध्वजयष्टिसमाकीर्णं —D6 om (hapl ?) 36^{d} – 37^{a}.

37 D6 om 37^{a} (cf v l 36) For sequence in D3, cf v l 36 —^{a}) Ñ2 V1 B D3 -सपूर्णं (for -निचय) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 M3 अनेकरथ (M3 °त्न)सकीर्(V2 D11 °पू)णं —^{b}) Ś1 V2 D1–4 10 11 निधिजालावतसक, Ñ1 illeg , Ñ2 V1 B D6 G2 निधिजाल(B1 °ल)समावृत, M1 निधिजालनिरतर —^{cd}) V2 B1 2 (both m also) 3 D1 3 4 6 11 वीर- (for धीर-) B3 G1 -[अ]धिष्ठित-, D6 -निश्चित- (for -निष्ठित-) D4.7 8 Ck t -कर्माग (for -कर्मान्त) ❀ Cv धीरनिष्ठितकर्मान्त धीरं कृतकर्मविशेषम् ।, Cr धीरनिष्ठितकर्मान्त निष्ठिता निष्ठावन्तो दृढव्रता । धीराश्च ते निष्ठिताश्च तेषा कर्म तपोरूपम् । तस्यान्त फल महातप फलमिति यावत् । कर्मण फलविनाशत्वादन्तशब्देन फल विवक्षितम् ।, Cm धीरनिष्ठितकर्मान्त निष्ठिता निष्ठावन्तो दृढव्रता । धीराश्च ते निष्ठिताश्च धीरनिष्ठितास्तेषा कर्म तपोरूप तस्यान्त फल महातप फलमिति यावत् ।, Cg धीरनिष्ठितकर्मान्त धीरं कृतकल्पकर्मकम् ।, Ck धीरैर्निर्भयस्थिरचित्तैर्निष्ठित निर्वृत्तं कर्मणो निधिरक्षाकर्मणोऽङ्ग महिपादिबलिर्यस्मिंस्तत्तथा । कर्माङ्गमिति पाठः । परस्तु कर्मान्तमिति पठित्वा कर्मफलमित्यर्थमाह । नैवमन्तशब्दार्थे प्रसिद्ध ।, Ct धीरनिष्ठितकर्माङ्ग धीरैर्निर्भयस्थिरचित्तैर्निष्ठित निर्वर्तित कर्मणो निधिरक्षादिकर्मणोऽङ्ग महिषादिबलिरूप यस्मिन् । कश्चित्तु कर्मान्तमिति पठित्वा धीरनिष्ठितस्यानुष्ठितस्य कर्मणस्तपोरूपस्यान्ते फलरूपमित्यर्थमाह ❀ —^{d}) D3 पशु- (for भूत) B3 नानाहीरकराजित —After 37, Ñ2 V1 B D6 ins

207* नानाविधमहारत्न परार्ध्यासनभाजनम् ।
　　　ददर्थश्च परमोदारैस्तैस्तैश्च मृगपक्षिभि ।
　　　विचित्रैर्बहुसाहस्रै परिपूर्णं समन्तत ।
　　　यथायथ च मुख्याभिर्वरनारीभिरावृतम् ।

[V1 om l 1 —(l 2) B2 नूपैश् (for दृढ्यैश्) B1 विविधैर् (for तैस्तैश्च) —(l 4) B3 नर- (for वर-) D6 वनराजिभिर् Ñ2 V1 B2 आश्रित (for आवृतम्)]

38 For sequence in D3, cf v l 36 —^{a}) Ś1 Ñ2 V1 B D2 6 10 11 अर्चिषा, Ñ1 illeg , V2 D1 4 प्रभया; Cg as in text (for अर्चिर्भिश्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 चैव, Ñ2 V B D6 वर- (for चापि) —^{b}) B3 तेषा च भासया पृथक्; T1 3 रावणस्य च तेजसा —Ñ1 illeg for ^{c}. —^{c}) V2 D1 4 7–9 11 च, D5 [अ]ति- (for [अ]थ) —^{d}) V2 D3 5 7–9 11 T1 3 G1 रश्मिवान्, Cg as in text (for °मान्) Ś1 D2 10 रश्मिभी रश्मिमालिन —For 38^{cd}, Ñ2 V1 B D6 subst

208* विराजमान सतत रश्मिवन्तमिवाशुभि ।

[B4 विभ्राजमान (for विराजमान) Ñ2 B1 2 रश्मिमतम् (for °वन्तम्)]

39 For sequence in D3, cf. v l 36 Ñ2 V1 B D6 read 39 after 41 (preceded by l 1 of 214*) —^{a}) B1 -मयैश्चैव (for -मयान्येव) —Ñ1 illeg. for ^{b} —^{b}) Ś1 D1 2 4 10 राजतानि, Ñ2 V B D3 6 11 भाजनानि (for शयनानि) —^{c}) Ñ V B1 3 4 D1–4 6 11 भूषणानि च, T2 भ्राजमानानि (for भाजनानि च) V2 D1 3 4 M3 मुख्यानि, B2 शुभ्राणि, D2 सर्वाणि (for शुभ्राणि) Ś1 D10 भूषणानि विचित्राणि —Ñ1 illeg for ^{d} —^{d}) Ś1 ददृशे (for ददर्श) Ñ2 V1 B D6 G1 3 कपिकुञ्जर , V2 हरिपुगव , D2 10 11 कपियूथप , D3 कपिसत्तम (for हरियूथप) —After 39, Ñ2 V1 B D6 ins , Ś1 D2 10 ins l 1 after 40 and cont l 2 after 214*, V2 ins l 1 for the first time after 40 and repeats after 214* and then cont l 2, D1 4 cont after l 1 of 214*, D3 ins after 40, D11 cont l 1 for the first time after l 5 (first occurrence) of 214* and repeats after l 5 (second occurrence) of 214* and then cont l 2

209* शोभयन्ति स्म तद्वेश्म शोभमाना वरस्त्रिय ।
　　　यथा कैलासश्रृङ्गाणि शतश किंनरीगणा ।

[(l 1) V2 [इ]व (first time [इ]व च [hypm]), B1 3 च (for स्म) V2 (first time) D1 4 11 (first time) यथा स्वर्गं, B2 भ्रममाणा (for शोभमाना). —(l 2) D3 धातव (for शतश) Ś1 D10 किंनरीगणै (for °गणा).]

—Thereafter Ś1 V2 D1–4 10 11 cont , Ñ2 V1 B D6 cont after l 1 of 214*

मध्वासवकृतक्लेदं मणिभाजनसंकुलम् ।
मनोरममसंबाधं कुबेरभवनं यथा ॥ ४०
नूपुराणां च घोषेण काञ्चीनां निनदेन च ।
मृदङ्गतलघोषैश्च घोषवद्भिर्विनादितम् ॥ ४१
प्रासादसंघातयुतं स्त्रीरत्नशतसंकुलम् ।
सुव्यूढकक्ष्यं हनुमान्प्रविवेश महागृहम् ॥ ४२

G. 5 12 49
B 5 6 44
L 5 4 55

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चमः सर्गः ॥ ५ ॥

210* स्त्रीवेशं चीनमाचारैर्ज्वलिताङ्गपयोधरैः ।
इतश्चेतश्च धावद्भिर्वृत सर्वैर्मनोरमं ।

[(l 1) Ś1 D1-4 10 11 वनिताग- (for ज्वलिताङ्ग) D1 4 -समन्वितं , D11 -विभूषणं (for पयोधरैः) B3 ज्वलिता-शुभिरत्तम (for the post half) —After l 1, Ś1 D10 (repeats after 42) cont 215* —Ś1 om l 2 —(l 2) B3 ततश्च (for चेतश्च) D6 मनोहरैः V2 D1 4 11 वृत वर्ध-धरैरपि, D2 3 10 वृत वीट(D3 क्रीव)गणैरपि (for the post half)]

—Thereafter V2 D1 2 4 10 11 cont 212*

40 For sequence in D3, cf v l 36 —[c]) B3 त्वसंबाध (for असंबाध) V2 मयूरध्वजसंबाध —[d]) Ś1 D10 सदनोपम, Ñ2 V B D1-4 6 11 -भवनोपम (for -भवन यथा) —After 40, Ś1 V2 (first time) D2 10 ins l 1 of 209*, while Ñ2 V1 B D6 ins after 40

211* नानाविधमहारत्न परार्ध्यासनभाजनम् ।
महार्हास्तरणोपेतैरुपेत शयनोत्तमैः ।
विसृतागुरुधूप च श्वेतमालाविभूषितम् ।

[B1 om l 1 —(l 3) D6 विष्टिरागरु Ñ2 B2 D6 -माल्य- (for -माला) B3 वाग्नागुरुधूप च नानागन्धसुवासित]

—After 40, D1 4 ins l 2-5 of 214*, while D3 ins 209* whereas D11 ins l 5 (first time) of 214*, repeating it in its proper place

41 D3 om 41 —[a]) D8 M1 नादेन (for घोषेण) —D10 om (hapl ?) 41[bc] —[b]) Ñ2 V1 B D6 7 9 नि (V1 D6 7 नि,स्वनेन (for निनदेन) —[c]) D11 मृदङ्गैर् Ñ2 V B D1 2 4 6 11 M1 तल (for -तल-) Ś1 D2 -घोषेण, D6 7-9 T2 निर्घोषैर् (for घोषैश्च) —[d]) V. घोषवद्भिर् (for °वद्भिर्, V2 D2 6 9-11 1 G1 Ck निनादितं, Ct is in text (for विना°) Ś1 किंकिणीभिश्च नादितं, Ñ2 V1 B D6 सर्वतो विप्रणादितं —After 41, Ñ2 V1 B D6 read 39 (preceded by l 1 of 214*).

42 For sequence in D3, cf v l 36 B3 om 42 —[b]) Ś1 V2 D1 2 4 10 11 क्रौंचसारस- (for स्त्रीरत्नशत-) Ś1 D2 10 -नादित (for संकुलम्) —For 42[ab], Ñ V1 B1 2 4 D3 6 subst , V2 D1 2 4 10 11 cont after 210*

212* विनीतजनसंबाध स्त्रीरत्नशतशोभितम् ।

[Ñ1 V2 D1-4 10 11 संकुल (for -शोभितम्)]

—Thereafter D7 cont

213* मेरुमन्दरसकाशमुल्लिखन्तमिवाम्बरम् ।
सुवर्णमुक्तामणिभूषित त-
रथाश्वमातङ्गनिशाचरावृतम् ।
क्षणेन रक्षोऽधिपतेरिमयोगिव-
द्विवेश विद्वान्हनुमान्महाकपि । [5]

—After 42[ab], Ś1 V2 D10 11 ins , Ñ2 V1 B D6 ins l 1 only after 41 , D1 4 ins l 1 after 42[ab] and l. 2-5 after 40 , D2 ins l 1 and 6 only after 42[ab]

214* कूटागारशतैर्युक्त गन्धर्वनगरोपमम् ।
चन्दनागरुधूपैश्च दिव्यधूपैश्च धूपितम् ।
माल्यदामभिराकीर्णं पुष्पभक्तिविचित्रितम् ।
दिव्यगन्धावसिक्ताभिर्दीर्घिकाभिर्विदीपितम् ।
लोकपालैर्नरैरत्यज्य तत्प्रभाभिरिवोज्ज्वलम् । [5]
तुङ्गानि सौधचेश्मानि भूषयन्ति वराङ्गना ।

[(l 1) B1 (marg also as above) कूटागारैर् D1 4 11 युक्त (for युक्त) B2 नगरोपम B4 नगरोत्तम (for °पमम्). —After l 1, Ñ2 V1 B D6 cont 210*, while D1 4 cont 209* —(l 2) Ś1 V2 D10 -[अ]गुरुकर्पूरैर्(V2 °र) (for [अ]गरुधूपैश्च) Ś1 D10 दिव्यैर् (for दिव्य) —(l 3) D1 4 माल्य- (for माल्य) V2 -पङ्क्ति- (for -भक्ति) D1 4 विराजित (for -विचित्रितम्) —(l 4) D1 4 -[अ]वसक्ताभिर् (for -[अ]वसिक्ताभिर्) D1 च (for वि) —D11 reads l 5 for the first time after 40, repeating it here —(l 5) D1 4 11 (first time) सेयमाः निवेशित (D11 °ज्ज्वल) (for the post half). —After l 5

६

G. 5. 0. 0
B. 5. 7. 1
L. 5. 5. 9

स वेश्मजालं बलवान्ददर्श
व्यासक्तवैदूर्यसुवर्णजालम् ।
यथा महत्प्रावृषि मेघजालं
विद्युत्पिनद्धं सविहंगजालम् ॥ १

निवेशनानां विविधाश्च शालाः
प्रधानशङ्खायुधचापशालाः ।
मनोहराश्चापि पुनर्विशाला
ददर्श वेश्माद्रिषु चन्द्रशालाः ॥ २

गृहाणि नानावसुराजितानि
देवासुरैश्चापि सुपूजितानि ।
सर्वैश्च दोषैः परिवर्जितानि
कपिर्ददर्श स्वबलार्जितानि ॥ ३

(first time), D11 cont l 1 of 209* and repeats after l 5 (r) and then cont l 2 of 209* —V2 D1 4 11 om l 6 —(l 6) D2 घोषयन्ति वरानना (for the post half)]

—Thereafter, Ś1 D2 10 cont l 2 of 209*, while V2 cont 209* (repeating l 1 here)

—Ś1 om 42^{cd} —^{c}) D1–4 10 11 स व्यूढ (D2 10 11 °ह) कक्ष (D10 °क्ष्य), D5 T3 G2 3 स (G2 स) व्यूढकक्ष्य (D5 °क्ष) D2 10 11 महद्गृह (for महागृहम्) Ñ2 V B D6 सु (B2 [also] 4 स) व्यूह (V2 D6 °व्यक्त) कक्ष सुमहत्त्द्विवेश (D6 °द्विवेश स) कपिर्गृह —After 42, Ñ1 V2 D11 ins, while Ś1 D10 cont after l 1 of 210* (D10 alone repeating here)

215* रशनानूपुररवं सरो हंसैरिवाकुलम् ।

[Ś1 D10 (first time) उत्कृष्ट- (for रशना-) D10 (first time) इवावृत]

Colophon V2 om colophon. —*Sarga name* Ś1 D1–4 10 11 भवनविचय, Ñ1 लङ्का ... (illeg), Ñ2 V1 B1 2 4 रावणभवनदर्शन, B3 रावणगृहवर्णन, D6 रावणस्य दर्शन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B1 D2 4 10 11 om, Ś1 4, Ñ2 V1 B2 4 D6 12, B3 11, D1 3, D7 8, D5 7–9 S 6 —After colophon, D2 concludes with श्रीकृष्ण, G with श्रीरामाय नम

—After Sarga 5, Ś1 D2 10 read 5 7 1–8, while D1 3 4 read 5 7 1–9^{b} (all including omissions and star passages)

6

☞ Ñ1 D11 *missing for Sarga 6* V2 continues the previous Sarga M1 2 begin with श्रीरामाय नम

1 ^{ab}) Ś1 D2 10 ततो ददर्शाद्भुतहेमजाल, Ñ2 V B D6 ददर्श वीमान्सु स (B3 °स्तत्र [sic]) वेश्मजाल (for ^{a}) Ñ2 V B1 2 4 D6 समक्त-, B3 समुक्त- (for व्यासक्त-) Ś1 D2 10 -सन्हेम, Cr m g as in text (for -सुवर्ण-). D1 3 4 ददर्श वीमानथ वेश्मजालमासक्तवैदूर्यमरीचिजाल —Ś1 D2 10 om (hapl) 1^{c} —B3 om (hapl) 1^{d} D10 reads 1^{d} twice —^{d}) D2 9 10 (first time) विद्युद्भिनद्ध, D10 (second time) तडिद्भिनद्ध (for विद्युत्पि°) —After 1, D2 ins

216* तडिद्भिरत्यन्तमिवाभ्रजालम् ।

[Cf 1^{c}]

2 ^{a}) B2 3 निवेशनार्थं, M1 विवेशनाना V2 B2 (*sup lin* also) 4 D6 माला (for शाला) Ś1 D2 10 ददर्श नाना निधवाजिशाला (Ś1 °ल) —B3 om (hapl) 2^{b} —^{b}) T2 प्रनाल-, Cr m g k t as in text (for प्रधान-) Ś1 Ñ2 D2 6 10 प्रधानशालाश्च शशाकशा (D2 10 °मा) ला, V B3 (*sup lin*) 4 प्रधानशब्दाश्च शशाकमा (B2 [orig]°शा) ला, B1 प्रवालमाला (marg also प्रधानशस्त्रा) श्च शशाकशाला, D1 3 4 प्रासादगुप्ताश्च शशाकमाला —^{c}) G1 मनोरमाश्च —^{d}) Ś1 B4 D1 3–6 10 Cv g k वेश्मादिषु, Cr m t °द्रिषु (as in text) Ś1 D1 3 4 10 चित्र-, Cv r m g t as in text (for चन्द्र-) V1 B3 -माला (for -शाला) D2 ददर्श वैमानिकचन्द्रमाला ❀ Cr निवेशनाना विविधाश्च शाला इति पाठे प्रधानभूताना सबन्धिनीर्विविधा शाला इत्यर्थो भवति। वेश्मादिष्विति पाठ आदिशब्देन प्रासादादय उच्यन्ते ।, so also Cm ❀ —After 2, Ś1 ins

217* कपिप्रवीरो धृतहस्तवाल ।

3 ^{a}) D6 गृहाणि च (for गृहाणि) Ñ2 V B D8 -मणि- (for -वसु-) B2 -चित्रितानि, B3 -मण्डितानि, B4 -रजितानि (for राजि°) —D4 repeats 3^{bc} (var) after 4^{a} —^{b}) D4 (second time) सुर- (for देव-) D6 प्र- (for सु) D8 कुबेरमाकम्य समार्जितानि —^{c}) D6 om दोषै D4 (second time) परिवर्जितु (sic), T3 अपवर्जितानि (for परिवर्जितानि) —D2 reads 3^{d} in marg —^{d}) Ś1 D1–4 10 [अ]ति- (for स्व-) Ñ2 V1 B D6 ददर्श वीरस्तपसार्जितानि, V2 ददर्श वीरस्य पुरोर्जितानि ❀ Ck नानावसु नानाधनम् । स्वशब्दो रावणवाची । Ct स्वबलेत्यत्र स्वशब्दो रावणवाची । कुबेरात्प्रावेगेन लङ्काया आच्छिद्य गृहीतत्वात् । यद्वा स्वशब्दो हनुमद्वाची । स्वबलेनार्जितानि लब्धप्रवेशानि ❀

तानि प्रयत्नाभिसमाहितानि
मयेन साक्षादिव निर्मितानि ।
महीतले सर्वगुणोत्तराणि
ददर्श लङ्काधिपतेर्गृहाणि ॥ ४

ततो ददर्शोच्छ्रितमेघरूपं
मनोहरं काञ्चनचारुरूपम् ।
रक्षोऽधिपस्यात्मबलानुरूपं
गृहोत्तमं ह्यप्रतिरूपरूपम् ॥ ५

महीतले स्वर्गमिव प्रकीर्णं
श्रिया ज्वलन्तं बहुरत्नकीर्णम् ।
नानातरूणां कुसुमावकीर्णं
गिरेरिवाग्रं रजसावकीर्णम् ॥ ६

नारीप्रवेकैरिव दीप्यमानं
तडिद्भिरम्भोदवदर्च्यमानम् ।
हंसप्रवेकैरिव वाह्यमानं
श्रिया युतं खे सुकृतां विमानम् ॥ ७

यथा नगाग्रं बहुधातुचित्रं
यथा नभश्च ग्रहचन्द्रचित्रम् ।
ददर्श युक्तीकृतमेघचित्रं
विमानरत्नं बहुरत्नचित्रम् ॥ ८ G 5 0 0 B 5 7 8 L 5 5 0

4 G1 om (hapl) 4^{ab} —^{a}) Ś1 D2 3 10 प्रमन्नानि, D8 G2 3 M1 प्रयत्नेन, Cv r m g t as in text (for प्रयत्नाभि) D1 3 -सुमहतानि, T2 समाहृ°, Cv r m g t as in text (for -समाहितानि) Ñ2 V B D6 नाना(V2 महा)-प्रसन्नानि(B3 °शस्तानि) सुमह(Ñ2 B1 4 °हि, V1 °भृ)तानि, D4 तानि प्रमन्नानि ... तानि(marg also गृहाणि पुर्या) —After 4^{a}, D4 repeats 3^{bc} (var) —^{b}) V2 भौमेन, B3 धात्रा तु (for मयेन) Ś1 D2 10 तनापि(D2 °मि) वि-, V2 D1 3 4 साक्षादभि- (for साक्षादिव) —^{c}) Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 -गुणान्वितानि, D5 -गृहोत्तराणि (for -गुणोत्तराणि) ☞ Cv प्रयत्नाभिसमाहितानि प्रयत्नेन कृतसमाधानानि। लङ्कापतिना स्वप्रकारितविषयोऽयं श्लोकः। अन्यथा लङ्काया विश्वकर्मनिर्मितत्वादिवार्थो न सङ्गच्छेत।, Cr मयेन प्रयत्नसमाहितानि प्रयत्नेन चित्रविधानेन कृतसाधनानि। Cg प्रयत्नाभिसमाहितानि प्रयत्नेन यथायोगं स्थापितानि। मयेनेति विश्वकर्मा लक्ष्यते। महीतले निर्मितानि। इव शब्देन मयस्य निर्मातृत्वव्याजमात्रम्। रावणप्रयत्नेनैव निर्मितानीत्यर्थः। यद्वाऽन्यानि गृहाणि विश्वकर्मनिर्मितानि। इमानि तु मयं व्याजीकृत्य स्वयमुपायप्रदर्शनमुखेन निर्मितानीति पूर्वगृहेभ्यो विशेष उच्यते ☜

5 ^{a}) D2 [आ]हृत, M1 [उ]हृत- (for [उ]-च्छ्रित-) Ś1 D1–4 10 -शैल- (for -मेघ-) —^{b}) G1 मनोरम (for °हर) D1 3 4 -चित्ररूप, M2 -राशिवर्णं (for -चारुरूपम्) —^{c}) D1 3 4 तद्रावणस्यात्मगुणानुरूप —^{d}) Ś1 D10 सुप्रतिपन्न-, D1 3 4 सोप्रतिरूप-, D2 सुप्रति° (for ह्यप्रतिरूप) G1 गृहोत्तमस्य प्रतिरूपरूप —For 5, Ñ2 V B D6 subst

218* स वानरस्तत्र मनोज्ञरूप
ततो ददर्शोच्छ्रितमल्लरूपम्।
मनोहर काञ्चनचारुरूप
रक्षोऽधिपस्यात्मबलानुरूपम्।

[(l 1) V2 महोग्र-, —(l 2) B1 -शृङ्ग- (for -शैल-) —(l 3) D6 नाना° (for -चारुरू°)]

6 Ś1 D10 om 6^{ab} —^{a}) D8 तल (for -तले) B3 रत्नम् (for स्वर्गम्) D8 G1 2 [अ]वकीर्णं, Cg t as in text (for प्रकीर्णं) —^{b}) M1 damaged for श्रिया V2 B1 4 -तूर्य-, B2 -सूर्य-, B3 -विप्र- (for -रत्न) D1 3 4 प्रक्रीडिते सूर्यशतानु(D4 [after corr *sup lin*]°तश्च)-कीर्णं, D2 प्रक्रीडितैस्तूर्यसमानरूप —Ñ2 V B D6 om (hapl) 6^{cd} —^{c}) D1 3 4 कुसुमै प्रकीर्णं (for कुसुमाव°) —^{d}) Ś1 D1–4 10 रजतावकीर्णं

7 ^{a}) D2 10 अपि, D1 3 4 अति- (for इव) —^{b}) D7 9 अम्भोधरम् (for °दवद्) Ś1 D1–4 10 तडिद्भिरम्भोदमिवेभ्य (Ś1 °व)मान —For 7^{ab}, Ñ2 V B D6 subst

219* नारीप्रवेकैरभितोऽभिपूर्णं
महोदधिं चन्द्रमसेव पूर्णम्।

[(l 1) V2 नदीप्रवेगर्, B3 नारीविशेषैर् (for नारीप्रवेकैर्) Ñ2 V3 D6 प्र(V2 वि)कीर्णं, B1 [S]तिपूर्णं (for ऽभि°)] —Ś1 Ñ2 V B D6 10 om (Ś1 D10 hapl) 7^{cd} —^{c}) D2 अनिवर्तमान (for इव वाह्य°) D1 3 4 मत्तप्रवेगरिव नोद्यमान —^{d}) D1 3 4 कृत (for युत) D1 2 4–9 G3 सुकृत, Cr m g as in text (for °तां) D2 वेश्मानमेवाभिसमुह्यमान ☞ Cv नारीप्रवेकैर्नारीप्रवरैर्नारीमुख्यैः।, Cr प्रवेक श्रेष्ठ। नारीप्रवेकैरिव। अन्ययानमनेका स्वानारीप्रवेकैः श्रेष्ठैरित्यर्थः। तत्र दृष्टान्तस्तडिद्भिरम्भोदवदिति। अर्च्यमानं पूज्यमानम्। एवमादिपदे यत्नकर्तृनिर्वाहेन्वयप्रयुज्यमाने तु नातिप्रयत्नं कार्यं ☜ —After 7, D1 3 4 read 11, D2 reads 11^{d}

8 ^{a}) Ś1 D2 10 बहुधातुपूर्णं D5 G1 °धा विचित्र (for °धातुचित्र) —Ś1 D2 10 om (hapl) 8^{bcd} —V2 reads 8^{b} after l 1 of 220* —^{b}) D2 om from च up to चित्रम् D1 4 नग्रह- (for च ग्रह-) V1 B2 4 D6 चक्र- (for -चन्द्र-) V2 यथा नभ सुग्रहचित्रचित्र, B1 (in ... as in V1) यथा नभ शुक्रगणविचित्र —^{c}) D3 युक्तीकृत, G1 3 युक्त गृह (G3 कृत-) (for युक्तीकृत-) D7 8 चामरेण (for -मेघचित्र) —^{d}) D7 9 चित्र विमान (for विमानर°)

G 5 0. 0
B 5 7 0
L 5 5 15

महीं कृता पर्वतराजिपूर्णा
शैलाः कृता वृक्षवितानपूर्णाः ।
वृक्षाः कृताः पुष्पवितानपूर्णाः
पुष्पं कृतं केसरपत्रपूर्णम् ॥ ९
कृतानि वेश्मानि च पाण्डुराणि
तथा सुपुष्पा अपि पुष्करिण्यः ।
पुनश्च पद्मानि सकेसराणि
धन्यानि चित्राणि तथा वनानि ॥ १०

पुष्पाह्वयं नाम विराजमानं
रत्नप्रभाभिश्च विवर्धमानम् ।
वेश्मोत्तमानामपि चोच्चमानं
महाकपिस्तत्र महाविमानम् ॥ ११
कृताश्च वैदूर्यमया विहंगा
रूप्यप्रवालैश्च तथा विहंगाः ।
चित्राश्च नानावसुभिर्भुजंगा
जात्यानुरूपास्तुरगाः शुभाङ्गाः ॥ १२

M1 -चित्र- (for -रत्न-) —For 8^{cd}, Ñ2 V B D1 3 4 6 subst

220* यथा सरः साम्बुजहंसचित्रं
तथा बभौ तद्बहुरत्नचित्रम् ।

[(l 1) V1 च (for स-) V2 सत्वज (for साम्बुज-).]

9 ^{a}) Ñ2 V B D6 कृत्रिमशैल (B3 °रत्न), D1 3 4 G3 M2 Cv पर्वतराज- (for पर्वतराजि-) Ś1 D2 10 महीभृता काचनराजिपूर्णं ॐ Cr महीं कृता मही निर्मिता । एवमुत्तरत्रापि कृतशब्दार्थः ॐ —^{b}) V2 वृक्षा, B3 मला (sic) (for शैला) V2 पुष्प- (for वृक्ष) M1 -समूह-, M2 -विमान, Ct as in text (for -वितान-) Ś1 D2 10 अ(D2 शै)लकृत वृक्षवितानपूर्णं —After 9^{ab}, V2 ins

221* वाप्यः कृताः पद्मपलाशपूर्णा
गृहाः कृता रत्नवितानपूर्णाः ।

—Ś1 D2 10 om (hapl) 9^{c}. —After 9^{c}, B2 ins in marg

222* तथा पुरीयं बहुवेश्मपूर्णा ।

—^{d}) Ś1 D10 पुष्पवृंत, D2 पुष्पे कृत (for पुष्प कृत) Ñ2 V1 B1 2 4 केशर- Ś1 D2 10 -रत्न, B3 -गंध-, M1 -जाल- (for -पत्र-) G3 -कीर्णं (for -पूर्णम्)

10 ^{a}) Ś1 D2 10 सुपुष्कलानि(D2 °राणि), T1 G M च पाटराणि (for च पाण्डुराणि) —Ś1 D10 om 10^{b} —^{b}) Ñ2 V1 B D1-4 6 तथा प्रफुल्ला(D1 3 4 °हृष्टा)नि च पुष्कराणि, G1 M3 तथा सुपुष्पाणि च केस(M3 °ण्यपि पुष्क)राणि —^{c}) Ñ2 V1 B1-3 D6 स- (for च) Ś1 Ñ2 V1 B D1-4 6 10 पद्मोत्पल-, D8 पद्मानि सु- (for पद्मानि स-) V1 B2-4 D9 -केशराणि —D2 om 10^{d} – 11^{c} —^{d}) T3 धान्यानि, G3 धनानि (for धन्यानि) Ś1 Ñ2 V1 B D1 3 4 6 10 वनानि चित्राणि तथेत(Ś1 D10 मनोह, D1 3 4 तथोत्त)राणि, D5 7 9 T2 M1 वनानि चित्राणि तथा व(D7 9 सरोव, M1 तथाप)राणि, D6 वनानि चारूणि तथापराणि —For 10, V2 subst

223* रम्याणि वेश्मानि मनोहराणि
रत्नोपहारैरपि पाण्डुराणि ।

वनानि चित्राणि तथेतराणि
यत्र प्रफुल्लानि च केसराणि ।

—After 10, Ś1 ins

224* मृगाकुलान्यत्र मनोहराणि ।

11 D2 om 11^{abc} (cf v l 10) Ś1 Ñ2 V B D6 10 om 11 D1 3 4 read 11 (with subst) after 7 —^{b}) D7 9 विघूर्णमान (for विवर्ध°) D1 3 4 रत्नप्रवेकैरभिवर्धमान. —D2 reads 11^{d} after 7 —^{d}) T1 3 M2 Cv तत्तु (for तत्र) ॐ Cv महाकपिस्तत्तु महाविमानमिति पाठः ।, Cr. वेश्मोत्तमानामिव । पञ्चम्यर्थे षष्ठी । तेषां मध्ये उच्चमानमुन्नतमिति यावत् । अपि चेति निपातसमुदायो विशेषणान्तरसमुच्चयपरः ।, Ck वेश्मोत्तमानां देववेश्मभूतविमानानामुच्चमानं सर्वसौभाग्यतः परमकाष्ठां प्राप्तम् ।, so also Ct. —For 11^{cd}, D1 3 4 subst.

225* वेश्मोत्तमश्चापि स मुह्यमानं
ददर्श वीरः सुकृतं विमानम् ।

12 ^{a}) B3 महार्ह-, D2 भूताश्च (for कृताश्च) B4 वैदूर्यमहा, D7 M1 वैडूर्यमहा- (for वैदूर्यमया) —B4 om (hapl ?) from 12^{b} up to विहगा in 13^{d} Ś1 D10 om (hapl ?) 12^{bc} —^{b}) D1 3 4 रौप्य- (for रूप्य-) D1 3 4 तथान्वि(D4 °चि)तागा, D2 पुनश्चितागा (for तथा विहगा) Ñ2 V1 B1-3 D6 रूप्य(B1 रौप्य, D6 रूप)प्रवाल(B2 [marg also]रूप्यांतराल)भरणाचितागा —^{c}) D2 5 G3 विहगा (for भुजगा) —^{d}) T2 जात्या सु-, G3 जातानु-, Cv r m g t as in text (for जात्यानु-) Ś1 D2 10 पुष्पाह्वये भक्तिचिता कुरगा ॐ Ct जात्यानुरूपा जातितुरङ्गसदृशाः । तुरगविशेषणं चैतत् ॐ —For 12^{cd}, Ñ2 V1 B1-3 D6 subst

226* चित्राननाः हेमविभूषिताङ्गा
यानेषु चित्रेषु विचित्रिताङ्गाः ।

[(l 2) B1 स्थानेषु (for यानेषु) B2 चित्रेषु यानेषु (by transp.)]

—For 12, V2 subst.

प्रवालजाम्बूनदपुष्पपक्षाः
सलीलमावर्जितजिह्मपक्षाः ।
कामस्य साक्षादिव भान्ति पक्षाः
कृता विहगाः सुमुखाः सुपक्षाः ॥ १३

नियुज्यमानाश्च गजाः सुहस्ताः
सकेसराश्चोत्पलपत्रहस्ताः ।
बभूव देवी च कृता सुहस्ता
लक्ष्मीस्तथा पद्मिनि पद्महस्ता ॥ १४

इतीव तद्गृहमभिगम्य शोभनं
सविस्मयो नगमिव चारुशोभनम् ।
पुनश्च तत्परमसुगन्धि सुन्दरं
हिमात्यये नगमिव चारुकन्दरम् ॥ १५

ततः स तां कपिरभिपत्य पूजितां
चरन्पुरीं दशमुखबाहुपालिताम् ।
अदृश्य तां जनकसुतां सुपूजितां
सुदुःखितां पतिगुणवेगनिर्जिताम् ॥ १६

G 5 0 0
B 5 7 16
L 5 5 20

227* जलस्थलप्रक्रमगोचिताङ्गा
कृताश्च वदूर्यमया विहगा ।
रूप्यप्रवालाभरणोचिताङ्गा-
श्चिनानना हेमविभूषिताङ्गा ।

—After 12, D2 ins 228*

13 B4 om up to विहगा in 13^d (cf v l 12) Ś1 D10 om 13 V2 transp ^{a} and ^{b} —^{a}) Ñ2 V2 B1-3 D2 6 -रक्त(B3 रत्न)पक्षा , D1 3 4 नद्धकक्षा , T2 G3 °वृक्षा , G1 2 -चित्रपक्षा , Cv r m g t as in text (for पुष्पपक्षा) —^{b}) Ñ2 V1 B1 2 D1 3 4 6 सली(D6 सनी)-लमावृत्य(B1 °त्या वुद्धि, B2 °मावृत्ति) विभूषिताक्षा , V2 रत्नेषु चित्रेषु विभूषिताक्षा , B3 सलीलसवृत्तविभूषिताङ्गा , D2 सशील-मावृत्य विजिह्मपक्षा (sic), Cv सलीलमालम्बितवक्त्रपक्षा —V2 transp ^{c} and ^{d} —^{c}) D7 9 पक्षा (for साक्षाद्) Ñ2 B2 D6 भक्त-, V1 B1 भक्ति , V2 B3 शक्ति- (for भान्ति) —^{d}) Ñ2 V B1 2 D1 3 4 6 काता विहगा , B3 om (for कृता वि°) —After 13, Ñ2 V B D1,3 4 6 ins , whereas D2 ins after 12

228* द्विजाश्च रत्नाचितपक्षतुण्डा
द्विजाश्च हेमार्जितचारुदण्डा ।
द्विजाश्च चामीकरचारुतुण्डा
द्विजाश्च वाग्भिः परिपूर्णतुण्डा ।

[(l 1) D1 3 4 रत्नाकर- (for °चित-) V2 -तुण्डपक्षा (by transp) (for पक्षतुण्डा) D2 द्विजाश्च पक्षार्चितरक्तमुण्डा —D2 om (hapl) l 2-3 —(l 2) B1 (*sup lin* also) -बाहु (for चारु-) D1 3 4 तुण्डा (for दण्डा) B3 द्विजाश्च रत्नाचित(marg also हेमार्चित)हेमतुण्डा —(l 3) V1 om. -तुण्डा —(l 4) D4 वह्नि (sic) (for वाग्भि) B3 च सु- (for परि-)]

14 ^{a}) Ś1 Ñ2 V1 B2 3 D6 10 नि(Ś1 स)युध्यमानाश्च, V2 निबद्ध°, D2 निरुद्ध° (for नियुज्य°) M3 तु (for च) Ś1 B4 स्व(B4 स)हस्ता (for सु°) —D10 om (hapl) 14^b —^{b}) D5 सकेशराश्च Ś1 D1-4 स्थियश्च(Ś1 D2 तथैव) पद्मोत्पलदामहस्ता , Ñ2 V B2 3 D6 सर सु(V D6 सर प्र, B3 वापीप्र)फुल्लोत्पलपद्म(V2 °त्र)हस्ता , B1 द्वार सपूर्णोत्पलपद्महस्ता (sic), B4 शरत्प्रवालोत्पलपद्महस्ता —^{c}) D6 वेदी (metr) (for देवी). G3 तथा (for कृता) —^{d}) T2 तदा, G1 स्थिता (for तथा) D1 3 4 लक्ष्मीस्तदा पद्मविलग्नहस्ता —For 14^{cd}, Ś1 D2 10 subst .

229* लक्ष्मीस्तथा पद्मवितानहस्ता
गृहान्तरे राजति तस्य सख्या ।

[(l 1) D2 लक्ष्मीस्तदा पद्मनिमग्नहस्ता —(l 2) D2 गृहाङ्गणे (for °न्तरे) Ś1 तत्र (for तस्य)],

while Ñ2 V B D6 subst

230* बभुश्च देवा सुकृता समस्ता
लक्ष्मीस्तथा हेमसरोजहस्ता ।

[(l 1) Ñ2 V1 D6 सुहस्ता (for समस्ता) B3 स चोजमा-नामिकृता समस्ता (sic)]

15 ^{a}) M1 उपगम्य (for अभि°) B(ed) शोभमान (for शोभन) Ś1 इत्थ स तद्गृहमवेक्ष्य सुन्दर, Ñ2 V1 B1 2 4 D1-4 6 10 इति स(D1 3 4 अतीव, D2 10 इत्थ स) तद्गृहमभिवीक्ष्य सुदर, V2 इत्थ कपिस्तद्गृहमीक्ष्य सुदर, B3 इतस्ततो गृहमभिवीक्ष्य सुदर —^{b}) Ś1 D2 10 सु(Ś1 स)-विस्मय, V2 सविस्मयो, D1 3 4 विसिस्मये (for सविस्मयो) —D10 om (hapl) from शोभनं up to चारु in ^{d} Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 7 9 -कदर, T2 -दर्शन, Cg as in text (for -शोभनम्) —^{c}) Ś1 Ñ2 V B2 D1 3 4 6 पुर, B1 4 पर (for पुनश्च) Ś1 -मदिर, V2 B1 2 4 D6 -कदर (for सुन्दर) B3 परापर गृहमतीव सुदर, D2 पुर च तत्पुरसुगन्धि मदिर (sic) —M2 om (hapl) 15^d —^{d}) D1 3 4 वनम् (for नगम्) Ś1 B1 3 मदर, D1,3 4 Cm -सुदर, D2 -मदिर, Cv r k t as in text (for -कन्दरम्) ॐ Cv इतीवेत्यादि। इव शब्दः पादपूरणे।, Cg इतीवेति। इव शब्दो वाक्यालङ्कारे। इतीवेत्येकनिपातो वा प्रकारार्थे ॐ —After 15, D4 wrongly reads 16^a, some portion of 16^b and 15^c, and ^{d} twice

16 ^{a}) D5 पुन (for तत). M1 तु (for स) Ś1 D10 अपि(D10 अभि) वीक्ष्य, Ct as in text (for अभिपत्य).

G 5 0 0
B 5 7 17
L 5 5 21

ततस्तदा बहुविधभावितात्मनः
कृतात्मनो जनकसुतां सुवर्त्मनः ।
अपश्यतोऽभवदतिदुःखितं मनः
सुचक्षुषः प्रविचरतो महात्मनः ॥ १७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षष्ठः सर्गः ॥ ६ ॥

D8 M1 2 सूर्जिता (for पूजिता) D2 ततस्तु ता स कपिरभिवीक्ष्य पूजिता, T2 तत स ता कपिवरभृत्य आर्जिता —b) D5 8 T2 M1 2 -निर्जिता (for -पालिताम्) Ś1 D2 10 वरा पुरी तदधिपबाहुनिर्जिता —For 16ab, D1 3 4 subst

231* तत स तत्कपिरभिभूय दुर्जग
चरन्पुर तदधिपबाहुनिर्जितम् ।

—c) Ś1 D1–4 10 ददर्श नो जनकसुता गुणान्वि(D2 °र्जि)ता (D1 3 4 °तामनिंदिता) —d) Ś1 स दु खिता, D5 T1 3 M1 3 Cv r m सुदु खित (for सुदु खिता) S1 D2 10 -वेश (D2 °ग)वर्जिता (for -वेगनि°) D1 3 4 पतिसुखवेपव (D3 °मेव नि)र्जिता ✿ Cv g तत इत्यादि। अदृश्यादृष्ट्वा। अपिनिपातनान्नञ्पूर्वेऽपि ल्यप्।, Cr अदृश्यादृष्ट्वा। ल्यबादेश आर्ष ।, So also Cr m g k t ✿ —For 16, Ñ2 V B D6 subst

232* तत स ता प्लवगवर सुदुर्जय
सुदु खिता पतिगुणभोगवर्जिताम् ।
इतस्ततो जनकसुता विलोकय-
न्न दृष्टवानभवदतीव दु खित ।

[(l 2) B4 सुदु स्थित (for सुदु खितां) B3 सुदु खिता नृपवरभोग्यवर्जिता]

17 Ñ2 V B D6 om 17 —a) D5 T2 G2 तथा, D8 G3 M1 तु ता, Cg as in text (for तदा) G1 बहुगुण-, Cr m g k t as in text (for °विध-) —b) Ś1 D10 महात्मन स्वयमुचितार्थवर्त्मन , D1 3 4 कृतात्मन (D3 om hapl) समहचितार्थवर्त्मन , D2 महात्मनो लघु तु विचार्य यत्पुन —c) D2 G1 [ऽ]भवद्भि , T3 भवति सु- (for ऽभवदति) D8 अदृश्यतोभूदतिदु खित मन —d) Ś1 D1–4 10 वपुष्मत , D7 9 T1 3 G1 M2 Cv k t सचक्षुष , Cr m g as in text (for सुचक्षुष) D5 प्रतिचरतो

Colophon V2 om (cont the Sarga) —*Sarga name* Ś1 D10 भवनवर्णन, Ñ2 V1 B1 4 D6 सीतान्वेषण, B2 राजगृहवर्णन, B3 D2 रावणभवनवर्णन(D2 °न), D1 3 4 पुष्पकवर्णन(D3 °न) —*Sarga no* (figures, words or both) D1 2 4 10 om , Ś1 5, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 13, B3 12, D3 9, D5 7–9 S 7 —After colophon, D2 concludes with राम, G with श्रीरामाय नम .

७

तस्यालयवरिष्ठस्य मध्ये विपुलमायतम् ।
ददर्श भवनश्रेष्ठं हनूमान्मारुतात्मजः ॥ १
अर्धयोजनविस्तीर्णमायतं योजनं हि तत् ।
भवनं राक्षसेन्द्रस्य बहुप्रासादसंकुलम् ॥ २
मार्गमाणस्तु वैदेहीं सीतामायतलोचनाम् ।
सर्वतः परिचक्राम हनूमानरिसूदनः ॥ ३
चतुर्विषाणैर्द्विरदैस्त्रिविषाणैस्तथैव च ।
परिक्षिप्तमसंबाधं रक्ष्यमाणमुदायुधैः ॥ ४
राक्षसीभिश्च पत्नीभी रावणस्य निवेशनम् ।
आहृताभिश्च विक्रम्य राजकन्याभिरावृतम् ॥ ५ G 5 13 0 B 5 0 6 L 5 5 5

7

Before Sarga 7, D5 7–9 S ins App I (No 2) V3 cont the previous Sarga M1 3 begin with श्रीरामाय नम

1 V2 om 1 Ś1 D10 om 1^{ab} Ś1 D2 10 read st 1–6, D1 3 4 read st $1–9^{b}$ (all including omissions and star passages) after 5 5 Ñ2 V1 B D6 read 1 and 2^{cd} (including star passages) after 245* —^{a}) Ñ B3 D5 6 [आ]लय (for [आ]लय-) Ñ2 B1 D6 वरिष्ठ च, D2 प्रविष्टस्य (for -वरिष्ठस्य) V1 B1 2 4 तस्यातीव वरिष्ठ च (B1 2 °ष्ठस्य) —^{b}) Ñ1 V1 D2 7 8 G विमलम् (for विपुलम्) D8 आस्थित (for आयतम्) —^{c}) B1 (m also as in text) प्लवगश्रेष्ठो, D2 4 8 11 G2 3 M1 भवन श्रेष्ठ, Cr m is in text (for भवनश्रेष्ठ) —^{d}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 हरियूथप, D1 3 4 हरिपुंगव (for मारुतात्मज) B3 तत्र मारुतनन्दन —After 1, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 read 240*

Before 2^{ab}, Ñ2 V B D6 ins

233* अथ शुश्राव निनद मेघानामिव गर्जताम् ।
शङ्खदुन्दुभिवाद्याना तूर्यगीतविमिश्रितम् ।
ततस्त देशमागम्य शुश्रुवे यत्र स स्वन ।
ददर्श पुष्पक नाम विमान काञ्चनप्रभम् ।

[(l 1) V D6 गर्जित, B1 गजन (for गर्जताम्) —(l 2) B1 D6 -घोष (for गीत-) Ñ2 तूर्यघोषमिवोच्छ्रित, V2 तूर्यघोष-निनादित (for the post half) —B3 om l 3 —(l 3) B2 तद्- (for त) B2 D6 आगत्य (for °म्य) V2 सुस्वन, B1 4 नि स्वन (for स स्वन)]

—Thereafter B2 cont

234* न दृष्ट न श्रुत तत्तु परमाश्चर्यरूपकम् ।

2 For sequence in Ś1 D1–4 10, cf v l 1 Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 transp 2 and 3 (Ś1 D10 om 3^{ab}) —^{a}) V2 सार्ध, D2 दश (for अर्ध-) Ñ2 V2 B D1 3 4 6 M1 2 -विस्तारम्, Ck t as in text (for विस्तीर्णम्) —^{b}) D5 7–9 T2 M1 महत् (for हि तत्) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 सार्ध (Ñ2 V B D6 अर्ध, D1–4 साग्र, D11 साग्र) योजनमायत (V2 °मुच्छ्रित) —After 2^{ab}, Ñ2 V B D6 ins

235* काञ्चनस्तम्भसबाध मणिकाञ्चनतोरणम् ।
मुक्ताजालप्रतिच्छन्न सर्वकामफलद्रुमम् ।
नातिशीत न चात्युष्ण सर्वर्तुसुखद शुभम् ।
दिव्य कामगम दृष्ट्वा प्रवालोज्ज्वलतोरणम् ।

[(l 1) B3 माणिक्य- (for second काञ्चन-) —(l 2) B3 -परिच्छन्न (for -प्रतिच्छन्न) V B1 3 D6 -फलप्रद —B3 om l 3 —(l 4) Ñ2 V1 दिव्य- (for दिव्य) B1 प्रवालान्वित-]

—Thereafter, V2 reads 245* —Ñ2 V1 B D6 read 1 and 2^{cd} (including star passages) after 245*. V2 reads 2^{cd} after 15^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तद्गृह, Ñ2 V B D6 सुगुप्त (for भवन) V2 राक्षसेन्द्रेण —^{d}) D5 -समुत (for -सकुलम्) Ñ2 V B D6 बहु (V2 वर) प्राकार-शोभित

3 For sequence in Ś1 D1–4 10, cf v l 1 B3 om $3–15^{d}$ Ñ2 V1 B1 2 4 D6 om $3–14^{b}$ V2 om 3^{ab} Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 transp 2 and 3 (Ś1 D10 om 3^{ab}) —^{a}) Ñ1 D1–4 11 स मार्गमाणो (for मार्गमाणस्तु) —^{b}) Ñ1 मलिनलोचना, D2 11 कमललोचना (for आयत°) —V2 reads 3^{cd} and 6–9 after 29 (preceded by 251*) —^{c}) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 वानर (for सर्वत) ॐ Cv m सर्वत पुष्पकादन्यत्र सर्वत्र ॐ —^{d}) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 शत्रुसूदन, D6 G1 रिपुसूदन —After 3, D5 7–9 S ins

236* उत्तम राक्षसावास हनुमानवलोकयन् ।
आससादाथ लक्ष्मीवान्राक्षसेन्द्रनिवेशनम् ।

[(l 1) D8 राक्षसेंद्रस्य आवासम् (for °मावास हनुमान्)]

4 For sequence in Ś1 D1–4 10, cf v l 1 Ñ2 V1 B D6 om 4 (cf v l 3) V2 om. 4–5 Ñ1 illeg from द्वि in ^{a} up to ^{b} —^{a}) Ś1 D1–4 10 11 च गजैर् (for द्विरदैस्) —^{b}) Ś1 D1–4 10 11 T2 द्विविषाणैस् —^{c}) D11 असबद्ध —^{d}) D1 2 4 6 11 रक्षमाणम् Ñ1 रक्षोभि-र्घायल महत (sic)

5 For sequence in Ś1 D1–4 10 cf v l 1 Ñ2 V B D6 om 5 (cf v.l 3 and 4) —^{a}) Ś1 D2 10 सपत्नीभी, D1 3 4 11 च स्त्रीभी (for च पत्नीभी) G2 राक्षसै

G 5 13 0 / B 5 8 7 / L 5 5 5

तन्नक्रमकराकीर्णं तिमिंगिलझषाकुलम् ।
वायुवेगसमाधूतं पन्नगैरिव सागरम् ॥ ६
या हि वैश्रवणे लक्ष्मीर्या चेन्द्रे हरिवाहने ।
सा रावणगृहे सर्वा नित्यमेवानपायिनी ॥ ७
या च राज्ञः कुबेरस्य यमस्य वरुणस्य च ।
तादृशी तद्विशिष्टा वा ऋद्धी रक्षोगृहेष्विह ॥ ८
तस्य हर्म्यस्य मध्यस्थं वेश्म चान्यत्सुनिर्मितम् ।
बहुनिर्यूहसंकीर्णं ददर्श पवनात्मजः ॥ ९
ब्रह्मणोऽर्थे कृतं दिव्यं दिवि यद्विश्वकर्मणा ।
विमानं पुष्पकं नाम सर्वरत्नविभूषितम् ॥ १०
परेण तपसा लेभे यत्कुबेरः पितामहात् ।
कुबेरमोजसा जित्वा लेभे तद्राक्षसेश्वरः ॥ ११
ईहामृगसमायुक्तैः कार्तस्वरहिरण्मयैः ।
सुकृतैराचितं स्तम्भैः प्रदीप्तमिव च श्रिया ॥ १२

सह पत्नीभी ❀ Cv पुष्पकारोहणस्य पश्चाद्वक्ष्यमाणत्वाद्राक्षसीभिरित्यादौ श्लोकद्वयेऽप्यासससादेति सबन्ध । रावणस्य निवेशनमिति पुनरुपादान पूर्वविशेषणविवक्षया ❀

6 For sequence in Ś1 D1–4 10, cf v l 1 Ñ2 V1 B D6 om 6 (cf v l 3) For sequence in V2, cf v l 3 —^{a}) Ś1 D10 तत्कूर्म , Cv r g as in text (for तन्नक्र-) —^{b}) Ś1 D11 G1 3 M3 तिमिगिल-, M1 तिमिमीन , Cv r g as in text (for तिमिगिल-) —^{c}) Ś1 D10 समप्रख्य, V2 D1 4 -समुद्धूत, D2 3 11 -समुद्भूत, D8 G1 -समाधूतं (for -समाधूत)

7 For sequence in Ś1 D1–4 10, cf v l 1 Ñ2 V1 B D6 om 7 (cf v l 3) For sequence in V2, cf v l 3 —^{a}) Ś1 Ñ1 V2 D1 4 10 11 च (for हि) —^{b}) Ñ1 V2 D2 5 9 T2 3 G3 M3 चन्द्रे (for चेन्द्रे) Ś1 हरिवाहिनी (sic) —^{c}) D3 om सा (subm) D1 4 T2 रावणस्य गृहे (for सा रावणगृहे) Ś1 Ñ1 D10 लक्ष्मीर् , V2 D1 2 4 पद्मा, D3 7–9 रम्या, D11 यस्मान् (for सर्वा). —^{d}) ❀ Cr या हि वैश्रवण इति श्लोकद्वयेन वैश्रवणेन्द्रयोर्ग्रहणमितरदिक्पालानामुपलक्षणम् ❀

8 For sequence in Ś1 D1–4 10, cf v l 1 Ñ2 V1 B D6 om 8 (cf v l 3) For sequence in V2, cf v l 3 —^{a}) G3 हि (for च) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 यादृश हि (for या च राज्ञ) —^{c}) D6 तद्विशेषा (for °शिष्टा) Ś1 V2 D1–4 10 11 तादृश तद्विशिष्ट च (V2 D2 वा) —^{d}) M1 लक्ष्मी (for ऋद्धी) D5 [अ]पि, D9 G3 M1 [इ]व, T2 [अ]हो, G1 2 वै (for [इ]ह) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 तस्य रक्ष पतेर्गृह

9 Ñ2 V1 B D6 om 9 (cf v l 3) For sequence in V2 and D1 3 4, cf v l 3 and 1 respy —^{a}) G3 हर्म्यसु- (for हर्म्यस्य) —^{b}) D6 सुनिर्मल —For 9^{ab}, Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 subst (D1 4 repeat after 9^{cd} and D3 repeats before 9^{cd})

237* वेश्मनस्तस्य मध्यस्थमन्यद्वेश्म विनिर्मितम् ।
[Ś1 D10 न्यान्तर् (for मध्यस्थम)]

—After 237* (first time), D1 3 4 cont

238* निर्यूहाष्ट तु निर्व्यूह स्तम्भमिति तु यत्नवेन ।
[D1 निर्यूह (for निर्व्यूह)]

—^{c}) V2 D11 दिव्य- (for बहु-) D8 9 -निर्व्यूह- Ś1 Ñ1 D1–4 दिव्य निगूढ-(D1 3 4 °र्व्यूह-) D7 9 सयुक्त (for -सकीर्ण) —^{d}) Ś1 V2 D1–4 10 11 हनुमान्कपि , Ñ1 हरियूथप (for पवनात्मज) ❀ Cv g तस्य हर्म्यस्येत्यादे पूर्वमुक्तार्थस्यापि पुनरुपन्यास पुष्पकस्य मध्ये रावणस्य निवासभवनमन्यदस्तीत्यस्यार्थस्य स्पष्टीभावार्थ ।, Cr तस्य हर्म्यस्य पूर्वोक्तविशेषणविशिष्टस्य रावणभवनस्य ।, Cm तस्य हर्म्यस्येत्यादिश्लोकत्रयस्य पवनात्मजस्तद्विमान ददर्शेति सबन्ध ।, Ck तस्य हर्म्यस्येति। अर्धयोजनविस्तीर्णमित्याद्युक्तरूपहर्म्यस्येत्यर्थ । वेश्मेति। सस्त्रीकशयनगृहम् ।, Ct तस्य हर्म्यस्यार्धयोजनविस्तीर्णत्वादिधर्मेण । वेश्म सस्त्रीकशयनगृहमिति कतक । वेश्म पुष्पकाख्यमिति तीर्थ । अत्र तीर्थव्याख्या ज्यायसी ❀

10 Ñ2 V B D6 om 10 (for all except V2, cf v l 3) —^{a}) Ś1 Ñ1 D2 10 ब्रह्मार्थं हि, D1 3 4 ब्रह्मणो (D1 °णे) हि, Cr g k t as in text (for °णोऽर्थे) D11 ब्रह्मार्थं कृतदिव्य हि —^{b}) D8 M1 विधिवद् (for दिवि यद्) —^{d}) Ś1 D1–4 10 11 सर्वकामगम शुभ, Ñ1 सर्वकामफलप्रद ❀ Cr ब्रह्मणो इत्यादि। यद्ब्रह्मणोऽर्थे कृत यत्कुबेरस्तपसा लेभे तद्वेश्म ददर्शेति पूर्वेण सबन्ध । कुबेर इत्यारभ्य सर्वत समलकृतमित्यन्तमेक वाक्यम् । अतो वक्ष्यमाणेन कूटागारशब्देन न पौनरुक्त्यम् ।, Cg ब्रह्मणोऽर्थे इत्यादि। ब्रह्मणोऽर्थे कृत यत्कुबेरस्तपसा लेभे तद्वेश्म ददर्शेति पूर्वेण सबन्ध ।, Ck ब्रह्मणोऽर्थं इत्यादि। भगवल्लीलाप्रयोजनायेत्यर्थ ।, Ct ब्रह्मणोऽर्थं इति। भगवतो लीलाफलकमित्यर्थ . ❀ —After 10, Ñ1 ins

239* ... * ग दिव्यसकाश चन्द्रादित्यसुख शुभम् ।

11 Ñ2 V1 B D6 om 11 (cf v l 3) —^{a}) D5 G1 वरेण (for परेण) —D10 om 11^{cd} —^{cd}) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 11 कुबेरादो(Ś1 Ñ1 D2 °त्ते)जसा लेभे रावणस्तद्गृहोत्तम

12 Ñ2 V1 B D6 om 12 (cf v l 3) —^{a}) Ñ1 V2 D11 G2 -गणाकीर्णं (G2 °युक्तै), D1–4 समायुक्त (for -समायुक्तै) Ś1 D10 चित्रैर्मृगै समायुक्त —^{b}) D1–4 -विभूषित, T1 ? G2 -विभूषितै (for हिरण्मयै) G1 कार्तस्वरमयैर्वरै ❀ Ct कार्तस्वरहिरण्ये स्वर्णजातिविशेषौ रूप्यस्वर्णे इति कश्चित् ❀ —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 सुकृत चावृत, V2

मेरुमन्दरसंकाशैरुल्लिखद्भिरिवाम्बरम् ।
कूटागारैः शुभाकारैः सर्वतः समलंकृतम् ॥ १३

ज्वलनार्कप्रतीकाशं सुकृतं विश्वकर्मणा ।
हेमसोपानसंयुक्तं चारुप्रवरवेदिकम् ॥ १४

जालवातायनैर्युक्तं काञ्चनैः स्फाटिकैरपि ।
इन्द्रनीलमहानीलमणिप्रवरवेदिकम् ।
विमानं पुष्पकं दिव्यमारुरोह महाकपिः ॥ १५

तत्रस्थः स तदा गन्धं पानभक्ष्यान्नसंभवम् ।
दिव्यं संमूर्छितं जिघ्रन्रूपवन्तमिवानिलम् ॥ १६

G. 5 13 6
B 5 9 20
L. 5 5 41

D1 3 4 11 सु(V2 स्त्र, D3 स)वृत्तैरावृत, D2 5 सुकृतैरावृत, D7 9 °त राजित, D8 °तै राजत-, T2 G2 M1 सुकृतै राजते, M2 सुकृतराचितै (for सुकृतैराचित)

13 Ñ2 V1 B D6 om 13 (cf v l 3) —^{b}) D2 उल्लिखतम्, D8 G1 आलिखद्भिर् (for उल्लिखद्भिर्) —^{c}) Ś1 D10 शुभाचारै , Ñ1 D1–5 9 M2 शुभागारै , V2 भाण्डागारै (for शुभाकारै) D7 कूटागारायुधागारै

14 B3 om 14, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 om 14^{ab} (for both, cf v l 3) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 7.9–11 T2 G2 3 M2 -प्रतीकाशै , Cr as in text (for -प्रतीकाशं) —^{b}) V2 D1 3 4 11 सुकृतैर् (for सुकृत) —^{c}) D7 9 G1 2 -युक्त च (for -सयुक्त) —G2 om (hapl) 14^{d}–15^{a} —For 14^{cd}, Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 subst (Ñ2 V1 B1 2 4 D6 read after 1)

240* हेमजालप्रतिच्छन्न रुक्मनदूर्यवेदिकम् ।

[B1 परिच्छन्न, D11 परिच्छिन्न D1 3 4 मुक्ता- (for रुक्म-) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 तोरण D1 4 वेदिका D11 वैडूर्यमणिवेदिक (for the post half)]

—Thereafter Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 cont

241* सर्वरत्नसमाकीर्णं तपनीयविचित्रितम् ।

[D1 3 4 11 -समायुक्त (for °कीर्णं)]

15 Ñ2 V1 B D6 om 15^{a-d} (for B3, cf v.l 3) G2 om 15^{a} (cf v l 14) —^{b}) D2 9 10 स्फटिकैर् —After 15^{ab}, Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 ins

242* हेमैराभरणै श्लक्ष्णै प्रसृतै सुसमाहितै ।

[Ś1 D2 10 आरोहणै (for आभरणै) V2 तीक्ष्णै , D11 सूक्ष्मै (for श्लक्ष्णै) D1 3 4 11 प्रथितै (for प्रसृतै) D4 सुममाहित]

—^{c}) D3 इदानीं त (for इन्द्रनील-) G3 -महानील ❀ Ck जालवातायनकार्तस्वरकाञ्चनमध्वासवादिप्रयोगा इहत्या सर्वत्र कथचिदवान्तरभेदप्रकल्पनेन नेया । कनिशली कि कुर्म ।, Ct जालवातायनयो काञ्चनकार्तस्वरयोर्मध्वासवयोश्च कश्चिद्भेद परिकल्प्य निर्वाह । एवमिन्द्रनीलमहानील्योरपि ❀ —After 15^{cd}, Ś1 D1–4 10 ins a passage relegated to App I (No 2), V2 reads 2^{cd}, while D5 7–9 S ins

243* विद्रुमेण विचित्रेण मणिभिश्च महाधनै ।
निस्तुलाभिश्च मुक्ताभिस्तलेनाभिविराजितम् ।

चन्दनेन च रक्तेन तपनीयनिभेन च ।
सुपुण्यगन्धिना युक्तमादित्यतरुणोपमम् ।

[(l 1) G1 विद्रुमैश्च विचित्रैश्च (for the prior half) —(l 2) D5 8 T2 Cv k निस्तलाभिश्, Cr m g t निस्तुलाभिश् (as above) M1 स्थलेन (for तलेन) —(l 4) D8 M1 -गधिन (for °ना) M1 तरुणादित्यसंनिभ (for the post half) ❀ Cv g निस्तु(Cv °स्त)लाभिर्वृत्ताकाराभि । आदित्यतरुणोपमम् । तरुणादित्योपमम् । एतदन्ते 'लेभे तद्राक्षसेश्वर ' इति सबध्यते । कूटागार-पुनरुक्तिपरिहाराय (Cg °ध्यते। अन्यथा कूटागारैरित्यनेन पुनरुक्ति स्यात्)।, Cr निस्तुलाभिमुक्ताभिश्च करणै । विचित्रेण तलेन विराजित-मिति सबन्ध । आदित्यतरुणोपमम् । तरुणादित्योपमम् । उपसर्जनस्य परनिपात आर्ष ।, Cm निस्तुलाभिर्वर्तुलाभिर्मुक्ताभिश्च करणैर्विचित्रेण तलेन कुट्टिमेन विराजितमिति सबन्ध । आदित्यतरुणोपमम् । तरुणादित्यो-पमम् । Ck निस्तलाभिर्वर्तुलाभि । तलेन कुट्टिमप्रदेशेन । Ct निस्तुलाभिर्वर्तुलाभिर्निरुपमाभिर्वा । तलेन कुट्टिमप्रदेशेन ❀]

—Thereafter D5 T2 G1 3 M cont , D8 ins after 15^{ef}

244* कूटागारैर्वराकारैर्विविधै समलकृतम् ।

[D8 महागारै , G1 3 शुभाकारैर् M1 वरार्हैश्च (for वराकारैर्) D8 सर्वत (for विविधै)]

—Ś1 D10 om 15^{ef} —For 15^{ef}, Ñ V1 2(subst and reads after 235*) B D1–4 6 11 subst

245* आरुरोह हरिश्रेष्ठो विमान पुष्पक महत ।

[D11 आरुह्य (for आरुरोह) — After the prior half, Ñ1 ins

245(A)* हनुमान्मारुतात्मज ।

Ñ1 D1–4 शुभ B1 तत , D11 तदा (for महत)]

—Thereafter Ñ2 V1 B D6 read 1 and 2^{cd} (including star passages)

16 ^{a}) D5 7–9 G1 सर्वतो, T2 G1 3 M1 2 स ततो (for स तदा) —^{b}) G1 पान —For 16^{ab}, Ś1 D10 subst

246* तत प्रमत्त सौगन्ध्य पानमन्योन्यभूषणम् ।

[D10 प्रमत्तो गध च (for प्रमत्त सौगन्ध्य)]

while Ñ1 D1-4 11 subst

247* स्थित स तत्र त गन्ध माल्यपानादिभक्षजम् ।

[Ñ1 illeg up to तत्र ; D2 11 स तत्र तदा गन्ध

G 5 13 9 B 5 9 20 L 5 5 42 स गन्धस्तं महासत्त्वं बन्धुर्बन्धुमिवोत्तमम् ।
इत एहीत्युवाचेव तत्र यत्र स रावणः ॥ १७
ततस्तां प्रस्थितः शालां ददर्श महतीं शुभाम् ।
रावणस्य मनःकान्तां कान्तामिव वरस्त्रियम् ॥ १८

मणिसोपानविकृतां हेमजालविराजिताम् ।
स्फाटिकैरावृततलां दन्तान्तरितरूपिकाम् ॥ १९
मुक्ताभिश्च प्रवालैश्च रूप्यचामीकरैरपि ।
विभूषितां मणिस्तम्भैः सुबहुस्तम्भभूषिताम् ॥ २०

(D11 गवाक्ष) (for the prior half) Ñ1 पानमाल्यानुलेपन, D11 पानमाल्यानभोजन (for the post half)]

—c) D6 8 T2 M1 2 समुच्छ्रित, Ck t as in text (for सम्मूर्छित) Ś1 D2 10 जघ्रौ, D6 8 11 T1 M3 Cv r m g जिघ्रद्, Ck t as in text (for जिघ्रन्) ※ Cv जिघ्रत । अजिघ्रन् । अडागमशासनस्यानित्यत्वादडागमाभाव । , Cr जिघ्रत् । अजिघ्रत् । अडभाव आर्ष । , Cm g जिघ्रत । अजिघ्रत् ※
—d) D7–9 G1 [अ]नल, D11 [अ]चल, Cr m k t as in text (for [अ]निलम्) —For 16, Ñ2 V B D6 subst

248* वना च तत्र सुरभि पानमाल्यानुलेपने ।
दिव्य सम्मूर्छितो गन्धो रूपवानिव मारुत ।

[(l 1) V2 -माल्योपलेपने —(l 2) B2 (m) समुत्थितो, B3 समन्वितो (for सम्मूर्छितो)]

17 a) B1 सुगधित्त, B2 3 सुगधस्त, B4 सुगधत्व, D3 सगधत्व (for स गन्धस्त) V2 यत्र यत्र जगामासौ —b) V2 हरिद् (for बन्धुर्) V2 [उ]त्थित, B3 [उ]त्थित , M1 [आ]गत (for [उ]त्तमम्) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 बन्धु बन्धुरिवोत्थित —c) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1–4 6 10 [ए]न, B3 [अ]थ, D11 [इ]द (for [इ]व) —d) D1 3 4 8 T2 यत्र (for तत्र) Ñ2 B1 2 4 D1 3 4 6 8 तत्र, Ck t as in text (for यत्र) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 वानर, D11 वानर (sic) (for रावण) V2 तत्र यत्र पताकया, B3 प्रवीर त स वानर ※ Ck यत्र स रावणो यस्मिन्गृहे स रावणस्तत्रेत एहीत्युवाचेव । दिव्यगन्धेन रावणो यत्र शेते तद्गृह ज्ञातवानित्यर्थ । , Ct यत्र स रावणस्तत्र स्थान इत एहीत्युवाचेव । उक्तगुणवायु कर्ता । दिव्यगन्धेन रावणशयनगृह ज्ञातवानित्यर्थ ※

18 a) D7 11 T1 G3 ततस्था, Cr m k t as in text (for ततस्ता) Ñ V B D6 स (Ñ1 स)प्रस्थित (for ता प्रस्थित) —b) D7–9 शिवा (for शुभाम्) —c) B4 स [illegible], D7 9 महा , D11 मणि- (sic) (for मन -) ※ Cr m ततस्तामित्यारभ्य ता लोकनाशिनीं दिव्या श्रिय सजननीमित्यन्तमेक वाक्यम् । एकस्तरङ्कः प्रस्थित इत्यनेन सबध्यते । अपरो ददर्शेत्यनेन । , Ck " ततस्ता प्रस्थित शालाम् " इति स्यदपि पञ्चमी । तस्मा पुष्पकादवरुह्य ता रावणशयनशाला प्रति प्रस्थित सन्ता शाला ददर्श । परस्तु ततस्तस्मात्स्थाने सन्धाता मित्यत्र पुष्पकस्था शाला प्रस्थित सन्ता पुष्पकस्था रावणशयनशाला ददर्शेति तदसत् । स्थिरगुप्तम-

प्रतिष्ठितस्वगृह एव सखीकशयनस्योचितत्वात्प्रस्थित इत्युक्तिवैयर्थ्याच्च । अपि च अर्धयोजनविस्तीर्णमित्यादिना मूलालयप्रदर्शनोपक्रमवैयर्थ्यं च । अत्र मूलालयदर्शनानन्तर तद्बहि प्रतिष्ठित पुष्पकमेव तावदन्विष्य पश्चाद्रावणमूलालय विचेष्यामीति धिया पुष्पकारोह । तस्मिन्विचिते तत्स्थ एव मन्दिव्यगन्धेन रावणशयनगृहमनुमाय ता प्रति पुष्पकादवरुह्य प्रस्थित सस्तदा ददर्शेति न्याय्य मन्यामहे मूलालयवर्णनम् । , Ct ततस्तस्मात्पुष्पकादवरुह्य गन्धानुमिता ता रावणशयनशाला प्रस्थितस्ता शाला ददर्श । यत्तु पुष्पकस्यैव सा शाला तत इत्यस्य तदनन्तरमित्यर्थ इति, तच्चिन्त्यम् । प्रस्थित इति पदस्वारस्यात् । अर्धयोजनविस्तीर्णमित्यादिना मूलालयप्रदर्शनोपक्रमाच्च । मूलालय दृष्ट्वा तद्बहि स्थ पुष्पकमन्विष्य तत्स्थ एव रावणशयनगृह तद्गृहवर्त्यनुमाय पुष्पकादवरुह्य त प्रति प्रस्थितस्ता ददर्शेत्येव न्याय्यमिति कतक । यच्चित्यादिनोक्ता व्याख्यैव युक्तेति मम भाति । " अवतीर्य विमानाच्च हनुमान्मारुतात्मज " इत्यग्र उपसंहारात ※

19 a) Ś1 Ñ1 D10 -सुकृता, V B D6 -चितता (for -विकृता) —b) Ñ2 D6 G2 M3 -विभूषिता, G1 3 -विराजता (for -विराजिताम्) —c) Ñ1 illeg for स्फाटिकैरावृत Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 स्फाटिकप्रावृततला (D10 °लता [meta]) —d) Ś1 D10 धातवतरित-, V1 B1 4 दताताचित , V2 ततास्तुतित- (sic), B2 दताताचित-, B3 दतचित्रित-, D11 दत्तातरित (corrupt) (for दन्तान्तरित) Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 रूपका (for रूपिकाम्)

20 B3 om 20ab —a) Ś1 Ñ V B1 2 D1–4 6 10 11 मुक्तामणि-, B4 मणिमुक्ता-, D7–9 G1 मुक्तावज्र- (for मुक्ताभिश्च) V2 तु (for second च) —b) V2 B1 रौप्य- (for रूप्य-) G3 तथा (for अपि) —c) Ñ2 V B1 2 4 D6 विभूषितैर् (V2 °पणैर्) (for विभूषिता) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 विभूषितमणिस्तभा —d) Ś1 D1–4 10 सुवर्ण (for सुबहु-) D1 3 4 11 -मडिता (for -भूषिताम्) Ñ2 V B D6 समतादुपशोभिता, D8 बहुस्तम्भविभूषिता, T2 समतात्सुविभूषित , M1 सुभगैश्च विभूषिता ※ Cr सुबहुस्तम्भभूषित । स्वसिन्परितो निर्मितावान्तरसुबहुस्तम्भभूषित । भूषितामिति पाठे सुवर्णादिसुबहुस्तम्भभूषितामित्यर्थ । , Cm सुबहुस्तम्भभूषितामित्यत्र बहुत्वविधानाय स्तम्भानुवादान्न पौनरुक्त्यम् । , Cg सुबाहुस्तम्भभूषिताम् । अवान्तरबहुस्तम्भभूषिताम् । सुबहुस्तम्भभूषितैरिति पाठे सुबहुस्तम्भ स्तम्भदार्वाकारपिष्टैरलङ्कृतामित्यर्थ । , Ct बहुत्वबोधनाय पुन स्तम्भानुवाद । बहुत्व च विपुलत्वम ※

गर्भैर्ऋजुभिरत्युच्चैः समन्तात्सुविभूषितैः ।
स्तम्भैः पक्षैरिवात्युच्चैर्दिवं संप्रस्थितामिव ॥ २१

महत्या कुथयास्तीर्णां पृथिवीलक्षणाङ्कया ।
पृथिवीमिव विस्तीर्णां सराष्ट्रगृहमालिनीम् ॥ २२

नादितां मत्तविहगैर्दिव्यगन्धाधिवासिताम् ।
पराध्यास्तरणोपेतां रक्षोधिपनिषेविताम् ॥ २३

धूम्रामगरुधूपेन विमलां हंसपाण्डुराम् ।
चित्रां पुष्पोपहारेण कल्माषीमिव सुप्रभाम् ॥ २४

मनःसंह्लादजननीं वर्णस्यापि प्रसादिनीम् ।
तां शोकनाशिनीं दिव्यां श्रियः संजननीमिव ॥ २५

इन्द्रियाणीन्द्रियार्थैस्तु पञ्च पञ्चभिरुत्तमैः ।
तर्पयामास मातेव तदा रावणपालिता ॥ २६

G 5 13 18
B 5 9 30
L 5 5 51

21 Ñ1 partly illeg for ^{ab} —^{a}) V1 ध्वजाभिर्, B1 ऊर्ध्वभिर् (for ऋजुभिर्) B3 D2 3 11 अत्युग्रै, D6 इत्युच्चै (for अत्युच्चैः) —^{b}) D2 च, D4 स- (for सु-) Ñ1 D1-4 T1 G3 -विभूषिता (D2 3 °त), Ct as in text (for °षितैः) Ś1 D10 समेता च विभूषिता, Ñ2 V B D6 सर्वत समलंकृते (V1 °ता, V2 °त) —^{c}) B1 ध्वजैस् (for पक्षैर्) Ñ2 V1 B D6 तथा (for इव) Ñ1 [अ]त्युग्रैर् (for °च्चैर्) —Ñ1 illeg from 21^{d} up to 22^{a} —^{d}) D1 3 4 11 Ck दिवि, D2 6 दिव, Cr m g as in text (for दिव) Ś1 D2 6 10 संप्रस्थितैरपि, Ñ2 V1 B1 2 4 संप्रस्थितैरिव; Cm k t as in text (for °तामिव) V2 विविधैः संस्थितैरपि

22 Ñ1 illeg for 22^{a} (cf v l 21) Ś1 D10 om 22^{ab} —^{a}) B1(m also as in text) कक्षया, D3 11 कुप्यया (for कुथया) Ñ2 V2 B1 D7 [आ]स्तीर्णं, D1-4 8 [आ]कीर्णां (for [आ]स्तीर्णां) —D2 transp ^{b} and ^{d} —^{b}) B3 -लक्षणान्विता, B4 लक्षणाक्षया (sic) (for °णाङ्कया) D2 स ता नूपुरमालिनीं —After 22^{ab}, D1 wrongly reads 22^{b} —^{d}) G2 सुराष्ट्र- (for सराष्ट्र-) Ñ V1 D2 11 -मालया, D9 -पालिनी, T2 Ct -शालिनीं (for -मालिनीम्) Ś1 D10 शाला नूपुरशा (D10 °मा)लिनीं, V2 B1(marg also) 2-4 सु (B1 स)राष्ट्रगृहमालया, B1 स्फाटिकास्तरणावृता, D1 3 4 6 सराष्ट्रा गृहमाल्या, M1 सुराष्ट्र-ग्राममालिनीं

23 ^{a}) Ś1 उदिता, Ñ2 V1 B D6 उपेता (for नादिता) Ś1 Ñ1 D4 11 यत्र, D1-3 10 यत्र- (for मत्त-) —^{b}) V2 -गधादिवासिता, B1 -गधसुवासितैः, D8 -गधविवासिता, D11 -गंधैश्च वासिता —B3 om (hapl ?) 23^{cd} —^{c}) Ś1 V2 D1 2 10 -[आ]स्तरणैर्जुष्टा (V2 °र्युक्ता), Ñ2 V1 B1 2 4 D6 शयनैर्जुष्टा, D3 4 11 -[आ]भरणैर्जुष्टा (for -[आ]स्तरणोपेता) —^{d}) G3 रक्षोगण- (for रक्षोधिप) D5 -निवेशिता (for -निषेविताम्) Ś1 Ñ1 B1 D1-4 6 10 11 रक्षोधि-पतिसेविता

24 V1 illeg from 24-52 —^{a}) V2 आगुरु, D5 8 आगुरु- (for अगरु-) Ś1 Ñ1 D2 10 धूपे (D2 °पै)र्गागुरु सुगाता (Ñ1 °पेन), B3 धूम्रताममरुधूपेन D1 3 4 11 धूपेनागरुणा चाद्या (D4 गाद्या), D6 ताम्रनामागरुधूपेन —^{b}) Ś1 D2 10 हंसपाण्डुरा, Ñ2 B D6 हंसपङ्क्तिभि (for हंसपाण्डुराम्) Ñ1 नाना . . . (illeg), G1 विमलागा सपाडरा —After 24^{ab}, Ñ1 reads a line which is illeg —^{c}) Ś1 D10 पूर्णां, D7 9 पत्र- (for चित्रां) Ś1 पुष्पोपका ([marg also] °हा)रेण, Ñ2 D6 G1 पुष्पोपहारैश्च Ñ1 चित्रमाल्योपहारेण —^{d}) Ñ2 B1 4 D6 10 कल्मषा (B1 °ल्याणा)मिव, V2 कल्माषग्रीव- (for कल्माषीमिव) T2 सप्रभा Ś1 कल्मषा सुप्रभामिव, B2 कल्मषामिव च प्रभा, B3 कल्यामिव च सुप्रभा

25 V1 illeg for 25 (cf v l 24) —^{a}) Ñ1 मनःप्रहर्ष-, Ñ2 B1 2 4 D6 मन प्रह्लाद-, V2 मन प्रह्लादि-, B3 मनःप्रसाद-, D1 मन सहृदे (sic), D5 T2 G1 M1 मनसो ह्लाद-, D7 9 मनसो मोद-, G3 मनसा ह्लाद- (for मनःसंह्लाद-) —^{b}) Ś1 D10 कामस्य, Ñ2 D6 चित्तस्य (for वर्णस्य) Ñ B1 D7-9 T3 G2 Cg t प्रसाधि (B1 °ध)नीं, B2 4 D1-3 10 M2 प्रसादनीं (for °दिनीम्) D4 रावणस्य प्रसादनीं, T2 वर्णस्यातिप्रसाधिनीं —^{c}) D7 T2 3 M2 शोकनाशनीं Ś1 Ñ2 B D1-4 6 10 11 हृच्छोक (D2 °च)नाशि (B1 2 D1-4 11 °श)नीं, V2 कृच्छ्रोत्सनाशिनीं (for तां शोकनाशिनीं) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 श्रेय D11 सेय (for श्रियः) G1 M2 अपि (for इव) V2 श्रेयसा जननीमिव ✿ Cv 'ततस्ता प्रस्थित' इत्येतदारभ्य 'श्रियः संजननीमिव' इत्येतदन्ते वाक्यार्थे प्रथमस्ता शब्द प्रस्थित इत्यनेन संबध्यते। द्वितीयो ददर्शेत्यनेन। ता प्रस्थितस्ता ददर्शेति।, Cg ता शोकनाशिनी-मिति। ततस्तामिति वर्तमाने पुनस्तच्छब्द उपसंहारार्थ । ता प्रति प्रस्थितो ददर्शेति वा संबन्ध ✿

26 V1 illeg for 26 (cf v l 24) —^{a}) Ś1 G3 इन्द्रियाणि (for इन्द्रियाणि) Ś1 Ñ V2 B D2 6 10 च (for तु) D11 [इ]न्द्रियार्थाश्च D1 3 4 इन्द्रियाणा प्रियार्थैश्च —^{b}) Ś1 Ñ1 D2 10 सम , Ñ2 V2 B1 3 4 D3 4 6 11 सम, B2 स्वय (for पञ्च) —V2 B1 om 26^{cd} —^{c}) D11 तर्जयामास Ñ1 D1-4 सतत, D11 स तदा (for मातेव) Ś1 D10 तर्पयन्ती च सतत Ñ2 B2-4 D6 तर्पयन्तीमिव शुद्ध —^{d}) Ś1 Ñ B2-4 D6 10 M1 सदा, D2 स्यात (corrupt) (for तदा) Ś1 Ñ B2-4 D2 6 10 -सेविता (D6 10 °त, D2 °ता) (for पालिता) D1 3 4 रक्षोधिपनिषेवित D11 राक्षसाधिपसेविता —After 26, Ñ2 B4 read 250*, while D7 reads 5 5 26-42^{b} (o n 41)

G 5.13 20
B 5 9 30
L 5 5 52

स्वर्गोऽयं देवलोकोऽयमिन्द्रस्येयं पुरी भवेत् ।
सिद्धिर्वेयं परा हि स्यादित्यमन्यत मारुतिः ॥ २७
प्रध्यायत इवापश्यत्प्रदीपांस्तत्र काञ्चनान् ।
धूर्तानिव महाधूर्तैर्देवनेन पराजितान् ॥ २८
दीपानां च प्रकाशेन तेजसा रावणस्य च ।
अर्चिर्भिर्भूषणानां च प्रदीप्तेत्यभ्यमन्यत ॥ २९
ततोऽपश्यत्कुथासीनं नानावर्णाम्बरस्रजम् ।
सहस्रं वरनारीणां नानावेषविभूषितम् ॥ ३०

---

27 V1 illeg for 27 (cf v l 24) —a) Ñ1 D11 ब्रह्म- (for देव) Ś1 D10 स्वर्गार्थं देवलोकार्थम्, D7 ब्रह्मलोकोयमिति च —b) D7 9 इन्द्रस्यापि, M1 गान्धर्वीय (for इन्द्रस्येय) Ś1 Ñ B D1-4 6 10 11 इय सिद्धि परा(Ś1 D10 °द्धिप्रदा)भवेत (Ñ1 मता), V2 इति सिद्धि परा मता —c) D8 G2 M2 गान्धर्वीय (for सिद्धिर्वेय) T3 G3 M2 पुरा, G2 M1 पुरी (for परा) D8 सिद्धिर् (for हि स्याद्) ॐ Cv स्वर्गोऽयमित्यादि। पाताल स्वर्गो भौम स्वर्गो वास्ति। तत स्वर्गदेवलोकयोर्न पुनरुक्ति । गान्धर्वी अलका ।, Cr स्वर्ग इति। स्वर्गस्त्रिदिव देवलोकोऽप्यन्तकादिलोक । इन्द्रस्य पुरी वस्वौकसारा शक्रस्येत्युक्ता पूर्वदिगवस्थिता शक्रस्य पुरी प्रसिद्धा। उत्कृष्टतप फलभूतो ब्रह्मलोक ।, Cm स्वर्ग पातालादि । देवलोको वायुवरुणादिलोक । इन्द्रपुर्यमरावती। परा सिद्धिरुत्कृष्टतप फलभूतो ब्रह्मलोक ।, Cg स्वर्गोऽयमिति। सामान्यत स्वर्गोऽयम्। तत्रापि देवलोकस्त्रयस्त्रिशद्देवाना लोक । तत्रापीन्द्रस्य पुर्यमरावती। परा सिद्धिर्ब्रह्मण स्थानमित्युत्तरोत्तरोत्कर्ष ।, Ct स्वर्गो ज्योतिष्टोमादिकफलभोगभूमि । देवलोको वायुवरुणादिलोक । इन्द्रस्य पुर्यमरावती ॐ —For 27cd, Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 subst, while D5 ins after 27

249* इति सचिन्तयामास बहुधा स विलोकयन ।

[Ś1 Ñ1 D2 10 बहु चिंतयन् (D2 °या), B1 सविलोकयन्, D1 4 मारुतात्मज , D5 बहुवत्तया, D11 कपिकुजर (for स विलोकयन्) D7 हनुमान्बहुशस्तदा (for the post half)]

28 V1 illeg for 28 (cf v l 24) —a) V2 अध्यायत, T2 विस्मापित, Cr m g k t as in text (for प्रध्यायत) B1 तदा (for इव) Ś1 D10 प्रध्यायन्नेव चा (D10 वा)पश्यत् —Ñ1 illeg for 28bcd —b) D7 9 11 G1 M3 Ck प्रदीप्तास् Ñ2 B D6 दीपास्तत्र च(B4 स) काचनान् ॐ Cr g प्रध्यायत इव निश्चलतया प्रकृष्टध्यानयुक्तानिव।, Cm प्रध्यायत इव ध्याननिष्ठानिव। प्रत्यायत इति पाठे झटिति प्रकाशसंभारात्प्रत्यागच्छत इव स्थितान्।, Ck प्रध्यायत इति द्वितीयाबहुवचनम्।, Ct प्रध्यायतो ध्यान निष्ठान् ॐ —cd) D2 4 11 धूर्तामिव Ś1 D10 देवतैर्न, Ñ2 V2 B4 देवनेषु (for °नेन) D2 4 11 पराजिता, B3 भूपानि पवने सम्यक्सवल सपराजितान् (sic)

29 For sequence in V2, cf. v l 3 V1 illeg for 29 (cf v l 24) —a) V2 B4 तु (for च) —b) Ś1 Ñ1 V2 B1 D1-4 10 श्रिया चातुलया (V2 चातुला [subm], D4 चातुलया) तथा(D2 °था), D11 श्रिया वत्सलया तथा —c) D1-5 11 M3 अचिभिर् (for अर्चिर्भिर्) Ś1 Ñ1 V2 D7 तु (for च) —d) D5 च मन्यते (for [अ]भ्यमन्यत) Ś1 D10 दीप्त(D10 °प)दीप्तामममन्यत, V2 D7 प्रदीप्ता तामभन्यत(V2 °दृश्यत), B4 D1 2 4 ता प्रदीप्ताममन्यत, D11 सा प्रदीप्तेति मन्यते —For 29, Ñ2 (reads after 26) B1-3 D6 subst , V2 ins after 30, while B4 ins after 26

250* राक्षसेन्द्रप्रभावेन श्रिया चातुलया तथा।
अर्चिषा भूषणाना च ज्वलन्तीमिव सर्वत ।

[(l 1) Ñ2 B D6 -प्रभावेण B1 तदा (for तथा) B3 चापि विभूषिता (for चातुल्या तथा) —(l 2) V2 B1(marg) अर्चिभिर (for °चिषा) B4 च शशाकस्य (for भूषणाना च) B3 कामिनी (for सर्वत) V2 ज्वलद्भिरिव सवश (for the post half)]

—After 29, Ś1 Ñ1 V2 B4 D1 2 4 5 10 11 ins

251* काञ्चनैरुज्वलैर्दीप्तैं समन्तादवभासिताम्।
कपाटजालैर्विततैरुद्वमन्तीं प्रभामिव।
ता तदा प्राविशद्दृष्टो हनूमान्मारुतात्मज ।
नि शब्दपदविक्षेपैर्दूरात्प्रणिहितेक्षण ।

[D5 om l 1 —(l 1) V2 वजुलैर् (for उज्वलैर्) Ś1 D10 दूरात्प्रणिहितेक्षण (for the post half) —Ñ1 (partly) illeg for l 2 —(l 2) Ś1 Ñ1 V2 B4 कनाट- (for कपाट-) Ś1 B4 D2 वितृतर, D10 विधूतैर् (for विततर्) V2 D1 2 4 5 उद्धमती, B4 उज्वलतीं, D10 उद्वसतीं (for उद्वमन्तीं) D11 उद्वहती प्रजामिव (for the post half) —(l 3) B4 पुरी (for तदा) Ñ1 तदा ताम् (by transp), D1 4 तदा स (for ता तदा) Ñ1 आविशद् (for प्रा°) Ś1 Ñ1 D10 पवनात्मज (for मारुता°) —(l 4) Ñ1 -पदनि क्षेपाद्, V2 -पदनिक्षेपो, B4 -पादविक्षेपो, D1 4 -पदनिक्षेपैर् (for °विक्षेपैर्) Ś1 D10 दूर- (for दूरात्) Ś1 -[ई]क्षणे]

—Thereafter V2 reads 3cd and 6–9 —After 29, D3 ins a passage relegated to App I (No 3)

30 V1 illeg for 30 (cf v l 24) —a) Ś1 Ñ1 D1-4 11 अथ, V2 तत्र (for ततो) Ś1 D10 कचाकीर्णं, Ñ1 D11 कुशास्तीर्णं, V2 कुथास्तीर्णं, D2 कथाकीर्णां (sic), D3 सुखासीनं (for कुथासीन) —b) D11 नानागधावरस्रिय ॐ Cr नानावर्णाम्बरस्रजम्। नानावर्णा अम्बरस्रजो यस्य तत्। स्रक्शब्दस्य हलन्तत्वाट्टाबन्तत्व वा(भा ?)गुरिमते सिद्धम्।, Cg नानावर्णाम्बरस्रजमिति हलन्तस्य स्रक्शब्दस्य भागुरमतेन टाबन्तत्वादजन्तत्वोपपत्ति ॐ —After 30ab, D3 ins

252* स्वेनैव तेजसा युक्तं राक्षसाना च सचयम्।

परिवृत्तेऽर्धरात्रे तु पाननिद्रावशं गतम् ।
क्रीडित्वोपरतं रात्रौ सुष्वाप बलवत्तदा ॥ ३१
तत्प्रसुप्तं विरुरुचे निःशब्दान्तरभूषणम् ।
निःशब्दहंसभ्रमरं यथा पद्मवनं महत् ॥ ३२
तासां संवृतदन्तानि मीलिताक्षाणि मारुतिः ।
अपश्यत्पद्मगन्धीनि वदनानि सुयोषिताम् ॥ ३३
प्रबुद्धानीव पद्मानि तासां भूत्वा क्षपाक्षये ।
पुनः संवृतपत्राणि रात्राविव बभुस्तदा ॥ ३४
इमानि मुखपद्मानि नियतं मत्तषट्पदाः ।
अम्बुजानीव फुल्लानि प्रार्थयन्ति पुनः पुनः ॥ ३५

G 5 13 27
B 5 9 34
L 5 5 62

—^{cd}) D8 सहस्र- Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 सहस्रमेव (D11 °क) (for सहस्र वर-) G1 2 -वर्ण- (for वेष-) Ś1 Ñ1 D10 वेशचय (D10 °य) स्त्रिपा, D1 3 11 -वेषधरस्त्रिया (D3 °स्त्रिपा), D2 -वेषवयस्त्रिपा (for -वेषविभूषितम्) D8 वराभरणभूषित (for ^{d}) V2 शयनीय पराध्यं च स्त्रिय शतसहस्रश —For 30, Ñ2 B D6 subst

253* कुथाश्चापश्यदासीना नानावर्णाम्बरस्रजम् ।
नारी सहस्रशस्तत्र नानावेषोज्ज्वलत्विष ॥

[(l 1) Ñ2 D6 कुथास्तपश्यद, B1 कथात्पश्य (after corr in also कुथास्तपश्यद), B3 कुथयापश्यद् B1 नानावर्णा सुरस्रज (for the post half) —(l 2) B2 (m as in B4) s -वेश, B4 वण (for वेष) B3 -[अ]त्विष (for -त्विष)]
—After 30, V2 reads 250*

31 V1 illeg for 31 (cf v l 24) —^{a}) Ś1 Ñ V2 B1 2 4 D2 6 10 परावृत्ते, B3 परावृत्त (for परिवृत्ते) B2 च (for तु) D1 4 11 परावृत्ता (D11 °त्य [sic]) धर्रात्रेण —^{b}) V2 दासी, D6 तत्र, T2 पानान् (for पान-) B4 गता (sic) (for गतम्) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 क्रीडना (Ñ1 D2 °दिता) द्विरत (for क्रीडित्वोपरत) Ś1 D2 10 सर्वं, M1 सुप्त, D1 3 4 श्रान्तं, D11 रम्य (for रात्रौ) Ñ2 B1 (marg) D6 क्रीडि (D6 °ड)-तोपरतस्त्रैण (B1 [orig]°त तासि), V2 क्रीडत परम स्त्रैण —^{d}) Ś1 Ñ2 B D1 3 4 6 7 9 10 G Ck t प्रसुप्त, Ñ1 शुश्राव, V2 प्रशस्त, D2 सुषुवे (for सुष्वाप) Ś1 Ñ1 D2 10 बहुल तत, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 बहुधा तदा (Ñ2 reads तदा in marg), B3 वरशय्यया, D1 3 4 अभव° (for बलवत्तदा) D11 जन सुबहुल तत

32 V1 illeg for 32 (cf v l. 24) —^{a}) Ś1 D10 तत्र सुप्त, Ñ1 ... स (illeg), D3 स च सुप्त, Ct as in text (for तत्प्रसुप्त) M1 प्रविबभौ (for विरुरुचे) Ñ2 V2 B D6 प्रसुप्तविहग चव, D11 तत प्रसुप्त रुरुचे —^{b}) V2 B1-3 D1-4 6 11 -[अ]वर (for -[अ]न्तर-) D7-9 भूषित (for -भूषणम्) Ś1 Ñ1 D10 नि शब्द वरभूषण —^{c}) D3 निलीन- (for नि शब्द-) —^{d}) Ñ2 V2 B D6 बभा, D11 पपा (for यथा) Ñ2 V2 B D11 यथा, D1 4 r तथा (for महत्)

33 V1 illeg for 33 (cf v l 24) —^{a}) V2 स-- त, Cr m g k t as in text (for संवृत) Ś1 Ñ2 B2 4 D1 2 4 6 10 11 दंष्ट्राणि D- दानानि, Cr m g ... as in text (for -दन्तानि) B1 (orig) s सुस्मित (B1 [m also] संवृत, B1 सुवृत) दंष्ट्राणि D9 स वृत्तदातानि (for संवृतदन्तानि) —^{b}) Ś1 Ñ V2 B4 D3 4 6-10 T1 2 Ck t मीलिताक्षीणि, M2 निर्मलाक्षाणि (for मीलिताक्षाणि) ❀ Ck निद्रा (?) गनजात संवृतदान्तानि संवृतपक्ष्माणि ग्लानिदमु (ग्लानिज ?) खेदेन मीलिताक्षीणीति । अतिसंवृतपक्ष्माणि । स्वर्गदेवलोकान्विरसंवृत मीलितादेरपि कल्प्यो भेद इत्युक्तमेव । अपि वा वर्णना । सर्वत पौनरुक्त्यमशक्यमित्येवोपरम परिहार । तच्चिन्ताया व्याख्यातॄणाम (तृणा ?) व्याख्यानकथवास्तमियात् । अपि च नेद सूत्र भाष्यादिक वा । येन प्रयोजनानि चिन्त्येते (°न्त्येरन् ?) । अपि च काव्यमेवेदम् । तत्र च न केनापि (कर्तुं ?) शक्या पदप्रयोजनचिन्ता ।, Ct निद्रितत्वात्संवृतानि संवृतपक्ष्माणि तादृशानि च तानि दान्तानि ग्लानानि मीलिताक्षीण्यतिसंवृतपक्ष्माणि स्वर्गदेवलोकादेरिव संवृतमीलितयोरपि भेदो बोध्य । यद्वा संवृतदन्तानीत्यस्यैव व्याख्यान निमीलिताक्षीणीति । यद्वा संवृतत्वमोहयो ❀ —^{c}) Ś1 D10 पद्मगधानि, D4 (m also) वक्त्रपद्मानि (for पद्मगन्धीनि) —D4 reads 33^{d} in marg —^{d}) Ś1 V2 B D2 3 6 10 स योषिता

34 V1 illeg for 34 (cf v l 24) D4 om 34 —^{a}) D2 प्रसुप्तानीव, D6 प्रबुद्धानीव —^{b}) B3 निशि, M1 पुरा (for तासा) Ś1 Ñ V2 B D1 2 6 10 11 बुद्ध्वा (for भूत्वा) Ñ2 B2-4 D2 5 6 10 क्षपात्यये, Cr m g k t as in text (for °क्षये) D3 तन्मुखानि क्षपालये —^{c}) Ś1 D10 11 T2 G1 2 M1 Ck सहृत-, D2 सभृत, Cr m g as in text (for संवृत) D3 -गात्राणि (for -पत्राणि) —^{d}) D3 रात्रावथ Ś1 D10 यथा तथा, D5 बभा तदा (corrupt), T1 ह्यसत्तथा, Cr m g k t as in text (for बभुस्तदा) D2 गात्राणि विरमुस्तदा, D11 रात्रौ विरमसुस्तदा —For 34^{cd}, Ñ2 V2 B D6 subst

254* तदा वै कुड्मलानीव वदनानि विलोक्य स ।

[Ñ2 B2 D6 तदा तु, B4 तत्रा-- (for तदा वै) B2 कुडलानि (for कुड्मलानि) B2 स योषिता (for विलोक्य स).]

35 V1 illeg for 35 (cf v l 24) —^{a}) Cr इदानीं (for इमानि) Ś1 Ñ V2 B D1-4 10 11 वक्त्र (V2 रक्त)-पद्मानि, D6 वक्त्रपद्मानि, Cr m g t as in text (for मुख°) —^{b}) Ñ2 B D6 प्रिय-, D1 तत्र, D10 स तु T2 पद्म (for मत्त) S1 (before corr as in text) D11 -षट्पद . D6 नियतप्रियसदस्य —^{c}) D6 चम्बुजानीम (for अम्बुजानीव) D1 पद्मानि (for फुल्लानि) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 अनुजानीति

G 5 13 28 B 5 9 39 L 5 5 63 इति वामन्यत श्रीमानुपपत्त्या महाकपिः ।
मेने हि गुणतस्तानि समानि सलिलोद्भवैः ॥ ३६
सा तस्य शुशुभे शाला ताभिः स्त्रीभिर्विराजिता ।
शारदीव प्रसन्ना द्यौस्ताराभिरभिशोभिता ॥ ३७
स च ताभिः परिवृतः शुशुभे राक्षसाधिपः ।
यथा ह्युडुपतिः श्रीमांस्ताराभिरभिसंवृतः ॥ ३८
याश्च्यवन्तेऽम्बरात्ताराः पुण्यशेषसमावृताः ।
इमास्ताः संगताः कृत्स्ना इति मेने हरिस्तदा ॥ ३९
ताराणामिव सुव्यक्तं महतीनां शुभार्चिषाम् ।
प्रभावर्णप्रसादाश्च विरेजुस्तत्र योषिताम् ॥ ४०
व्यावृत्तगुरुपीनस्रक्प्रकीर्णवरभूषणाः ।
पानव्यायामकालेषु निद्रापहृतचेतसः ॥ ४१
व्यावृत्ततिलकाः काश्चित्काश्चिदुद्भ्रान्तनूपुराः ।
पार्श्वे गलितहाराश्च काश्चित्परमयोषितः ॥ ४२

(Ñ1 D1 4 11 °व) मन्वाना (D10 सधाना) —^{d}) Ś1 B2 D2 3 10 11 प्रार्थयते, T2 प्रासवत (for प्रार्थयन्ति) ❀ Cr प्रार्थयन्ति प्रार्थयेरन् । नियत नूनम् ।, Cm प्रार्थयन्ति प्रार्थयेरन्। नियत नूनम्। 'प्रार्थयन्त' इति पाठे प्रार्थयमाना भवेयुरिति शेष ।, Cg प्रार्थयन्ति प्रार्थयेरन्। मधुरसलुब्धतयात्र पुन पुन पतेयुरित्यर्थ । व्यत्ययेन परस्मैपदम्। अनुदात्तत्वेनात्मनेपदत्वात् । नियत नूनम् ।, Ck t नियत नित्यम् ❀

36 V1 illeg for 36 (cf v l 24) —^{a}) Ś1 V2 D4 5 8 G1 3 [इ]व (for वा) D11 [इ]वामन्यते, G2 M1 3 चामन्यत (for वामन्यत) Ñ2 B D6 इत्यमन्यत स श्रीमान —^{b}) Ś1 Ñ1 D10 11 M1 उत्पत्य च(D10 स), Ñ2 B2(m after corr) 3 4 D6 तान्यालोक्य, V2 उत्प्लुत्य स, B1 (m also तद्विलोक्य) ता विलोक्य, D1 4 उपेत्य स, T3 G उपपत्य (G3 °द्य), Cr m g t as in text (for उपपत्त्या) D1 महान् (for महा-) D2 उत्पत्य सहसा कपि , D3 उपेत्याभिमुख तदा —^{c}) B3 सम (for मेने) Ñ1 च (for हि) D2 द्विगुणतस्, D11 व गुणतम् (for हि गुणतस्) —^{d}) D11 समान- (for °नि)

37 V1 illeg for 37 (cf v l 24) —^{b}) D2 तत (for ताभि) —M1 om 37^{cd} —^{c}) B1 (after corr in m) D1–5 7 9 10 T1 G1 M2 शरदीव (for शारदीव) —^{d}) Ñ2 V2 B D1 2 4 6 11 उपशोभिता, T2 3 इव शोभिता, G1 अभिसवृता (for अभिशोभिता)

38 V1 illeg for 38 (cf v l 24) —^{a}) S1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 ताभि परिवृत शूर (Ñ2 V2 B D6 स्त्रीभि) —^{b}) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 M1 राक्षसेश्वर , Ñ2 B D6 राक्षसस्तदा(B2 °था) —D11 om 38^{cd} —^{c}) Ñ2 V2 B D6 तारापति , D3 ताराधिप , T2 चोडुपति (for ह्युडुपति) —^{d}) Ś1 D10 परिवारित , Ñ1 D5 7 9 G1 इव सवृत , Ñ2 V2 B D1 4 6 उपशोभित , D2 इव शोभित , D3 अभिसवृत (for अभिसवृत)

39 V1 illeg for 39 (cf v l 24) Ś1 D10 om 39^{ab} —^{a}) Ñ1 या[illegible] रात्तारा (illeg), D1 4 याश्च्युता ह्यम्बरात्तारा , D2 6 11 G3 याश्च्यवत्यम्बरात्तारा , D3 याश्च्युता नभसस्तारास् —^{b}) Ñ1 V2 D1 2 4 11 काले काले निराकृता , Ñ2 B D6 तत्र मन्ये(B3 °न्ये) निराकृता —^{c}) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 सर्वा , D3 तारा (for कृत्स्ना) —Ś1 D10 om 39^{d}–41^{a} —^{d}) D1 2 4 11 तत्रामन्यत वै हरि —After 39, B3 ins

255* सेवन्ते कुड्मलानीव वदनानि विलोक्य ते ।

40 V1 illeg for 40 (cf v l 24) Ś1 D10 om 40 (cf v l 39) B3 om 40^{ab} —^{a}) Ñ2 V2 B1 2 4 D1 2 4 11 हि व्यक्त, D2 सुव्यक्तिं (for सुव्यक्त) D6 तारागणमिव व्यक्त —^{b}) D11 महतीं च (for महतीना). Ñ1 illeg , B1 सुवर्चसा, B2 (after corr as in text) सुरार्चिषा, D1–4 11 महार्चिषा (for शुभार्चिषाम्). —V2 om 40^{c}– 43 —^{c}) B1 प्रभाव तत्- , B3 प्रभावाच, D3 प्रभावर्द्धि- (for प्रभावर्ण-) B3 प्रसादात् , T1 3 G2 -प्रभावाश् (for-प्रसादाश्) M1 -प्रसादार्चिर् B2 प्रभावर्णा प्रसादश्च, D2 प्रभाववर्णा प्रासादा (sic) —^{d}) B4 चात्र (for तत्र) B3 विवेकाश्चापि (for विरेजुस्तत्र)

41 V1 illeg for 41 (cf v l 24) S1 D10 om. 41^{a} (cf v l 39) V2 om 41 (cf v l 40). —^{a}) D- 9 G1 Ct -कच- , D8 -कुच- , Cr m g as in text (for गुरु-) Ñ B D6 व्यावृत्त(B4 °त्ता)शिरसस्तत्र, D1–4 व्यावृत्तगूहि(D3 °गोपि)तसस्ता , D11 व्यावृत्त गूहत शस्ता (sic) —^{b}) Ś1 Ñ2 B D1–4 6 -[अ]वर- (for -वर-) D10 प्रकीर्णा स्वरभूषणा ❀ Cr व्यावृत्तगुरुपीनस्रजश्च ता प्रकीर्णवरभूषणाश्चेति कर्मधारय ❀ —^{c}) Ś1 D1 2 4 10 -कालैश्च, Ñ1 -काले च, Ñ2 B D3 6 -खिन्नाश्च, G2 -लोलाक्ष्यो, Cv.m g t as in text (for -कालेषु) D11 यातव्या यामकाले च —^{d}) Ś1 Ñ D7–9 Ct -[उ]पहृत-, B4 D3 4 10 G3 -[अ]पहृत , Cg as in text (for -[अ]पहृत-) D5 निद्राप्रभूतचेतना , D6 निद्रया हृतचेतस

42 V1 illeg for 42 (cf v l 24) V2 om 42 (cf v l 40) —^{a}) Ś1 Ñ D1 3 4 10 11 नि(Ñ2 वि)वृत्त- , B व्यामृष्ट- , D2 दुर्वृत्त- , D6 विसृष्ट- , Cg t as in text (for व्यावृत्त-) D10 11 -तिलका काचित् —^{b}) D3 om (hapl), D10 11 काचिद् (for काश्चिद्) Ś1 D1 4 10 उत्सृष्ट-, Ñ1 illeg , Ñ2 भ्रष्टात- , D2 11 उत्कृष्ट-, Cr m g t as in text (for उद्भ्रान्त-) D10 11 -नूपुरा —^{cd}) B3 D1 2 4 पार्श्वाद् (for पार्श्वे) Ñ2 B1(m) 2 4 D5 6 पार्श्वागलित- (B1 [before corr] °कुलित-), T2 पार्श्वोद्गलित-

मुक्ताहारवृताश्चान्याः काश्चित्प्रस्रस्तवाससः ।
व्याविद्धरशनादामाः किशोर्य इव वाहिताः ॥ ४३
सुकुण्डलधराश्चान्या विच्छिन्नमृदितस्रजः ।
गजेन्द्रमृदिताः फुल्ला लता इव महावने ॥ ४४
चन्द्रांशुकिरणाभाश्च हाराः कासांचिदुत्कटाः ।
हंसा इव बभुः सुप्ताः स्तनमध्येषु योषिताम् ॥ ४५
अपरासां च वैदूर्याः कादम्बा इव पक्षिणः ।
हेमसूत्राणि चान्यासां चक्रवाका इवाभवन् ॥ ४६
हंसकारण्डवाकीर्णाश्चक्रवाकोपशोभिताः ।
आपगा इव ता रेजुर्जघनैः पुलिनैरिव ॥ ४७
किङ्किणीजालसंकाशास्ता हेमविपुलाम्बुजाः ।
भावग्राहा यशस्तीराः सुप्ता नद्य इवाबभुः ॥ ४८ G 5 13 0 B 5 9 51 L 5 5 74

(for पार्श्वे गलित) G3 विरेजुस्तत्र योषित (for ^{d}) D11 पार्श्वं गलितहाराश्च काचिदमरयोषित .

43 V1 illeg for 43 (cf v l 24) V2 om 43 (cf v l 40) B3 om 43^{ab} Ñ1 mostly illeg for 43^{a} —^{a}) D8 T2 3 M2 3 Cg मुक्ताहाराावृताश् (for °रवृताश्) Ś1 D1 2 4 10 मुक्तसा(D1 4 प्रमुक्त)रसना काश्चित्, D3 मुक्तासारमना काश्चित्, D11 मुक्तसरशना काचित् —^{b}) Ñ1 हि स्रस्त , D1 3 4 5 9 प्रश्रस्त-, T2 M3 स(M3 वि)स्रस्त- (for प्रस्रस्त) —For 43^{ab}, Ñ2 B1 2 4 D6 subst

256* सुप्ता सवसना काश्चित्काश्चिदामुक्तनूपुरा ।

[B1 नुत्रमना , B2 सुस्वनना (for सवमना) B4 स्रस्तसवसना B4 उद्भ्रान्तलोचना , D6 आयुक्तनूपुरा (for आमुक्त°)]

—^{c}) Ś1 Ñ1 D10 विवृद्ध-, Cr m g k t as in text (for व्याविद्ध-) Ñ2 B3 -वसना, B1 2 D1–5 -रसना- (for -रशना-) Ñ2 B3 वामा D6 व्यावद्धवसनादार्या , D11 प्रवृत्तरसना वामा —^{d}) G1 इति (for इव) Ñ2 B D6 चापरा , D3 11 वामिता (for वाहिता)

44 V1 illeg for 44 (cf v l 24) —^{a}) Ñ1 V2 D1 2 4 7 9 11 अ(V2 D2 11 स)कुडल- (for सुकुण्डल-) —Ñ1 illeg for 44^{b} —^{b}) D2 10 विभिन्न-, M3 विच्छल- (for विच्छिन्न) B3 -निमृ- (for मृदित-) D7–9 विच्छिन्ना-मृदित- —^{c}) D6 मृगेन्द्र (for गजेन्द्र-) Ś1 D10 -मथिना , B3 -सूदिता , D3 मर्दिता (for -मृदिता) V2 कौन्दा , D11 कुल्या (for फुल्ला)

45 V1 illeg for 45 (cf v l 24) —^{a}) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 -नि(B2 वि)करासा(D3 °राता)श्च, D11 -निकराकारा G1 -किरणाकारा (for -किरणाभाश्च) —Ñ1 illeg for 45^{b} —^{b}) D7 9 G1 उत्तता , Cg as in text (for उत्कटा) B1 हारा काचनराजिभि —^{cd}) G1 तनु , Cg as in text (for स्तन-) G1 -मध्ये तु (for -मध्येषु) M1 स्तनमध्ये सुयोषिता —For 45^{cd}, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 subst

257* स्तनमध्येषु सुप्ताना विरेजुर्हंससंनिभा ।

[Ñ2 B2 4 विन्यस्ता (for सुप्ताना) V2 B3 D6 स्तनमध्ये तु विन्यस्ता(V2 [m also] °स्तीर्णा), B1 तन्मध्येषु तु विन्यस्ता, D1–4 11 स्तनाग्रे तु(D2 11 प्र)सुप्ताना (for the prior half) Ñ2 B1 2 4 D6 -पाट(D6 °हु)रा , B3 -पत्तय (for -संनिभा)]

46 V1 illeg for 46 (cf v l 24) —^{a}) V2 इतरासा, B1(m also as in text) सुप्रकाश (for अपरासा) Ñ1 G3 तु (for च) —Ñ1 illeg for 46^{bcd} —^{b}) V2 B4 D10 कदम्बा —^{d}) Ñ2 B D6 G3 [आ]बभु , V2 [आ]तुरा (for [अ]भवन्) D2 10 11 चक्रवाक इवाभवत् ॐ Ck कादम्ब कलहंस । हेमसूत्राणि चेति । तत्रापि स्तनमध्योद्गतानीत्यनुकर्ष । चक्रवाकाना पीतवर्णत्वसाम्यादुपमा।, Ct वैदूर्या वैदूर्यमणिमाला । कादम्बा कलहंसा । अत्र कादम्बशब्देन कारण्डवपदवाची जलकाक उच्यते । अन्यथा वैदूर्योपमानत्वमसगत स्यात । हेमसूत्राणि च । अत्रापि स्तनमध्योद्गतानीत्यनुकर्ष । चक्रवाकाना पीतत्वसादृश्यादुपमानत्वम् ॐ —After 46, B3 ins

258* मृदङ्गेषु च कासाचित्करा सुनिरता इव ।

47 V1 illeg for 47 (cf v l 24) —^{a}) B3 वन , D7 9 -[उ]पेताश् (for -[आ]कीर्णाश्) —Ñ1 illeg for 47^{d} —^{d}) Ñ2 V2(m also as in text) B1–3 D6 पुलिनोपमै (for °नरिव) B4 वनैश्च पुलिनैरपि

48 V1 illeg for 48 (cf v l 24) —^{a}) Ś1 V2 D2 10.11 -नादिन्यस्, Ñ1 ना स (illeg), Ñ2 D6 निर्घोषास् , B1 -सोत्कृष्टास् B2 3 D3 सोत्क्रोशास् , B4 -शोभाढ्यास्, D1 4 -मालिन्य , D5 G3 M3 Cv m g सकोशास् , T2 -शेफाल्यास् , G2 सगीतास्, Cr k t as in text (for सकाशास्) —^{b}) D5 M3 हेम , D6 हंस- (for हेम-) Ś1 D2 10 -तिल(D2 -स्ति [meta])कान्विता , Ñ1 V2 D11 -तिलकाङ्किता Ñ2 B D3 6 तिलकाम्बुजा M1 विमलाम्बुजा (for -विपुलाम्बुजा) D1 4 सक्रोशास्तिलकाङ्किता T2 G1 ता वज्रकनकाम्बुजा —^{c}) Ñ1 हारग्राह Ñ2 D6 काञ्चीग्राहा, D5 भावग्राह- (for भावग्राहा) Ś1 D2 10 भावग्राहो(D2 10 °ग्राहो)पगम्भीरा , V2 हारग्राहा ह्यम्भीरा (sic), B1 (m also as in text) काञ्चीग्राहा सुगम्भीरा , B2 3 काञ्चीग्राहाय(B2 [m also] सुस्वरसग्राह) गम्भीरा , B4 काञ्चीग्राहा मनस्वीरा , D1 4 भावग्राहा सुगम्भीरा . D11 काञ्चीग्राहसुगम्भीरा —^{d}) B3 G2 सुप्त-, D3 शुष्यत- (for सुप्ता) Ś1 Ñ V2 B2– D1–4 6 10 11 [आ]भवन् (for [आ]बभु) ॐ Cg किङ्किणीति । किङ्किणीजालसकोशा किङ्किणीजालानीव सकोशा मुकुलानि यासा ता । एतत्स्थाने सत्कोशा इति पाठान्तर-

G. 5 13 39
B 5 9 52
L 5 5 75

मृदुष्वङ्गेषु कासांचित्कुचाग्रेषु च संस्थिताः ।
बभूवुर्भूषणानीव शुभा भूषणराजयः ॥ ४९
अंशुकान्ताश्च कासांचिन्मुखमारुतकम्पिताः ।
उपर्युपरि वक्त्राणां व्याधूयन्ते पुनः पुनः ॥ ५०
ताः पताका इवोद्धूताः पत्नीनां रुचिरप्रभाः ।
नानावर्णसुवर्णानां वक्त्रमूलेषु रेजिरे ॥ ५१
ववल्गुश्चात्र कासांचित्कुण्डलानि शुभार्चिषाम् ।
मुखमारुतसंसर्गान्मन्दं मन्दं सुयोषिताम् ॥ ५२
शर्करासवगन्धः स प्रकृत्या सुरभिः सुखः ।
तासां वदननिःश्वासः सिषेवे रावणं तदा ॥ ५३

दर्शनात्मकोशशब्दो मुकुलवाचीत्यवगम्यते ।, Ct किङ्किणीजालसकाशास्तद्वन्मुकुलितनयनास्तत्स्थाने च नद्या मुकुलितकुमुदानि । हेमविपुलाम्बुजत्वेन वक्त्रनिगरणमुपमाने तु न निगरणम् । "किङ्किणीजालसबाधा" इति पाठे किङ्किणीजालसबाधत्वमुभयत्रापि स्पष्टमेव । शब्दवत्त्वसाधर्म्यात्किङ्किणीशब्देन लहरीणामप्युक्ते । भासा विलासा एव स्वाभिकसुरतभावो वा ग्राहो यासा ता । यशोऽतिगुणवत्वकृतयश एव तीर यासा ता । यश शब्देन लक्षणया कान्तिरित्यन्ये ❀

49 V1 illeg for 49 (cf v l 24) —^{a}) V2 B3 मृदङ्गेषु (B3 °षु), B2 (m also as in text) मृद्वङ्गेषु च, G1 मृदुष्वकेषु (for मृदुष्वङ्गेषु) —Ñ1 illeg from कासा up to स in ^{b} (see var) —D11 om (hapl) 49^{b}–52^{a} —^{b}) Ś1 D10 प्रतिरूप समुत्सृत, Ñ1 V2 D4 प्रतिरूप स(Ñ1 illeg up to स)मुच्छ्रित, Ñ2 प्रतिरूपसुपस्थिता, B1 अग्रत समुपस्थिता, B2 उदग्रत समुत्थिता, B3 सुन्यस्तवरभूषणा, B4 उदग्रतरमुत्थिता, D1 2 प्रतिरूप समुत्थिता (D2 °त), D3 सभोगोत्था समतत, D6 प्र ? रूप ? ? स्थिता —^{c}) D5 भ्रमराणि (for भूषणानि) Ś1 D10 तासा बभुर्भूषिताना, G1 बभूवुर्भ्रमराभाश्च —^{d}) D6 8 शुभ्रा (for शुभा) V2 [आ]भरण- (for भूषण-) ❀ Cv भूषणराजय । भूषणधारणमार्गरेखा ।, Cr m भूषणराजय । भूषणविमर्दजनितरेखा । विस्रस्तभूषणाना कासाचिद्भूषणस्थानरेखा भूषणानीव बभूवुरित्यर्थ ।, Cg भूषणराजय । भ्रमराणीव भ्रमरा इव । व्यत्यय आर्ष । कामुका इव बभूवु । "भ्रमर कामुके भृङ्गे" इति दर्पण । केचित्तु भूषणानीति पाठ कल्पयित्वा भूषणराजयो भूषणविमर्दकृतरेखा । विस्रस्तभूषणानामपि कासाचिद्भूषणानीव बभूवुरित्यर्थ इत्याहु ।, Ck भूषणाना राजय इत्यनेन वैडूर्यमणिमाला । भ्रमराणीवेति वचनसामर्थ्यात् । Ct भूषणराजयो विमर्दजनितरेखा । 'भूषगराजय' इति पाठेऽप्ययमेवार्थो लक्षणादिना बोध्य ❀

50 V1 illeg for 50 (cf v l 24) D11 om 50 (cf v l 49) —^{a}) T2 अंशुकाडाग्र —Ñ1 illeg for 50^{b} —^{b}) Ñ2 V2 B1 2 4 D1 2 4 6 -वर्त्तिता, B3 D3 -पट्टिका (D3 °शा), D5 -कल्पिता (for -कम्पिता) —^{c}) Ñ2 B D6 वक्त्राणि (for °णा) —^{d}) V2 व्याधूयत, D10 व्यधूयते (for व्याधूयन्ते) ❀ Cr अशुकान्ता इति । उपर्युपरि वक्त्राणाम् । षष्ठीयोग आर्ष । वक्त्राण्युपर्युपरीत्यर्थ । व्याधूयन्ति चलन्ति । व्यत्ययेन श्यन् । अशुकान्ता व्याधूयन्त इत्यनेनाशुकान्ताना मृदुसूक्ष्मता द्योत्यते ।, Cg अशुकेति । मुखमारुतकम्पिता अंशुकान्ता सूक्ष्मवस्त्रदशा । उपर्युपरि वक्त्राणा वक्त्राण्युपर्युपरि । "विगुपर्यादिषु त्रिषु । द्वितीयाऽऽम्रेडितान्तेषु" । इति द्वितीयाभाव आर्ष । व्याधूयन्त इति श्यन्नार्ष । धूनाते क्र्यादित्वात् ।, Ct वक्त्राणामुपर्युपरीत्यन्वय ❀

51 V1 illeg for 51 (cf v l 24) D11 om 51 (cf v l 49) Ñ2 B D6 om 51 —^{a}) G1 का (sic), Cr m g t as in text (for ता) D1 4 [आ]धूता (for [उ]द्धूता) M2 पताका इव चोद्धृता ❀ Cr ता इति । अशुकान्ता । विधेय प्राधान्यात्स्त्रीलिङ्गनिर्देश ।, Cg ता इति । विधेयत्वात्स्त्रीलिङ्गता ।, Ct ता इति । विधेयमपेक्ष्य स्त्रीलिङ्ग निर्देश ❀ —^{b}) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 11 रत्नाना (for पत्नीना) D3 रुचिरा —^{c}) Ñ1 V2 D1–5 8 T1 3 G2 M1 -वर्णा, Cv r m g t as in text (for -वर्ण-) G3 -सवर्णाना M3 नानासुवर्णवर्णाना —^{d}) D8 जज्ञिरे (for रेजिरे)

52 V1 illeg for 52 (cf v l 24) D11 om 52^{a} (cf v l 49) —^{a}) V2 रवतश्, B2 (before corr) ववतुश् (for ववल्गुश्) B3 चापि, G2 M2 तत्र, M1 चारु (for चात्र) B4 वरसेवात्र कासाचित्, D3 ववल्गुश्चापरासाचित् —^{b}) Ś1 D1 2 4 10 11 महार्चि(D11 °र्त्वि)षा, Ñ2 V2 B D6 [अं]गदानि च, D3 सुयोषिता, Ck t as in text (for शुभार्चिषाम्) —After 52^{ab}, D3 ins

259* अशुकानि च सूक्ष्माणि रेजिरे स्रग्युतानि च ।

—B3 om 52^{cd} —^{c}) D3 सुख (for मुख-) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 -कंप(D2 पंकं[meta])श्च, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 -कपेन, D1 4 कंपैस्तु, D5 7 9 G1 Ck t -सकर्पैर्, D8 M1 -सक्षोभान्, T2 -सत्कपैर्, G3 -सपर्कैर्, M2 -ससर्गै (for ससर्गान्) —^{d}) Ś1 मद मदै, D1 4 मदमैदैस्, D2 10 मदमदै, D11 गधमदै, Ct as in text (for मन्द मन्द) Ñ1 D7 9 च, D1 तु, D5 8 T2 G2 3 M2 स (for सु-) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 मद(Ñ2 B1 °द)मदेन योषिता

53 Ñ2 V1 B D6 om 53–55 (V1 55^{b}) (cf 5 8 l 3–7 of 274*) —^{a}) Ś1 D10 T2 -गधश्च, Ñ1 V2 D2 T1 3 G3 M2 -गधी स(V2 तु), D1 3 4 -गधी च, D5 -गधिन्य, D11 गभीर, G1 M3 गधैश्च, M1 -गधाढ्य, Ct as in text (for -गन्ध स) —^{b}) Ś1 D10 शुभ, V2 सुख, D2 4 5 मुख, D8 T1 3 G1 2 सुख, Ck t as in text (for सुख) —^{c}) Ñ1 D5 श्वासा Ś1 D10 सुरभि, Ñ1 illeg (for वदन-) Some MSS. -निश्वास (for -निःश्वास) —^{d}) D1 4 सदा (for तदा). ❀ Ck प्रकृत्या

रावणाननशङ्काश्च काश्चिद्रावणयोषितः ।
मुखानि स्म सपत्नीनामुपाजिघ्रन्पुनः पुनः ॥ ५४
अत्यर्थं सक्तमनसो रावणे ता वरस्त्रियः ।
अस्वतन्त्राः सपत्नीनां प्रियमेवाचरंस्तदा ॥ ५५
बाहूनुपनिधायान्याः पारिहार्यविभूषिताः ।
अंशुकानि च रम्याणि प्रमदास्तत्र शिश्यिरे ॥ ५६
अन्या वक्षसि चान्यस्यास्तस्याः काचित्पुनर्भुजम् ।
अपरा त्वङ्कमन्यस्यास्तस्याश्चाप्यपरा भुजौ ॥ ५७
ऊरुपार्श्वकटीपृष्ठमन्योन्यस्य समाश्रिताः ।
परस्परनिविष्टाङ्ग्यो मदस्नेहवशानुगाः ॥ ५८
अन्योन्यस्याङ्गसंस्पर्शात्प्रीयमाणाः सुमध्यमाः ।
एकीकृतभुजाः सर्वाः सुषुपुस्तत्र योषितः ॥ ५९
अन्योन्यभुजसूत्रेण स्त्रीमाला ग्रथिता हि सा ।
मालेव ग्रथिता सूत्रे शुशुभे मत्तषट्पदा ॥ ६० G. 5 13 60 B 5 9 63 L 5 5 86

सुरभिरपि। वायुरिति शेष । सुख सुखावह सुरभिगन्धो बभूव।, Ct शर्करासव आसवविशेषस्तद्योगात्तद्गन्ध प्रकृत्या च सुरभि , अतएव सुखस्तासा वदननि श्वासो रावण सिषेवे। यद्वा प्रकृत्यासुरभिरपि वायुरिति शेष । तासा वदननि श्वासस्त-द्युक्त । अर्श आद्यजन्तम्। अत एव शर्करासवगन्धो रावण सिषेवे ❀

54 Ñ2 V1 B D6 om 54 (cf v l 53) —[ab]) D10 -[अ]र्दन- (sic), Ck t as in text (for -[आ]नन-) Ñ1 illeg for शकाश्च काश्चि Ś1 -सक्ताश्च (for -शङ्काश्च) D3 राक्षस (for रावण-) —[c]) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मुखवात (D11 °स), D7–9 मुखानि च, M1 मुखश्वास (for मुखानि स्म)

55 Ñ2 B D6 om 55, V1 om 55[ab] (cf v l 53) —[a]) Ś1 अत्यतासक्त , V2 त्यर्थं सक्त-, D2 10 G2 अत्यर्था-सक्त- (for अत्यर्थं सक्त) —[b]) Ś1 Ñ1 D1 4 11 काश्चन, V2 रावण , D9 ता वरा , Ck t as in text (for ता वर) D2 10 रावण काश्चन स्त्रिय , D3 तत्र काश्चन योषित , T2 रावणेन हृता स्त्रिय . —V1 illeg from 55[c] up to रावण in 62[d] —[c]) Ś1 Ñ1 V2 D2 10 11 सु(Ñ1 आ)स्थिरत्वात् (for अस्वतन्त्रा) D1 3 4 सश्लिष्टाश्च सपत्न्योपि —[d]) Ś1 Ñ1 D2 3 10 प्रीयमाणा बभु(D2 10 व्यभु)स्तदा, V2 प्रीयमाणा पुनस्तदा, D1 4 11 प्रीयमाणा ययु(D11 वपु)स्तदा

56 V1 illeg for 56 (cf v l 55) —[a]) Ś1 Ñ1 D10 बाहूपरि , V2 बहुरूप, D7 9 बाहू उप (for बाहूनुप-) Ñ1 illeg after परि up to रोप in [b] (see var) M3 [न]स्या (for [अ]न्या) Ñ2 B D6 स्वभुजानु(B1 D6 °न्यु)पधायान्या , D2 बाहून्परिनिधा-यान्या , G3 बाहूनुपरि धायान्या . —[b]) G3 परिहार्य D8 G2 M1 3 विभूषितान (for °ता) Ś1 Ñ1 D10 पा(D10 प)रिहारोप(Ñ1 illeg up to रोप)शोभिता , Ñ2 V2 B D1–4 6 11 प(Ñ2 B2 D2 पा)रिहा (V2 B1 3 °वा)र्योपशोभितान्(B D2 3 11 °ता), D5 परिहार्य-विभूषितान् —Ñ1 illeg after अशुका in [c] up to प्रमदा in [d]. —[c]) Ś1 V2 D2 10 11 [ए]व सूक्ष्माणि, Ñ2 B D2 6 च(B2 सु) सूक्ष्माणि, D1 4 [अ]वसक्तानि (for च रम्याणि) —[d]) Ñ2 सुप्ताश्च, V2 B1–3 D6 सुषुपुस्, B1(marg also) 4 प्रसुप्तास् (for प्रमदास्) Ś1 D1–4 10 शिश्रियु , Ñ V2 B D6 योषित (B1 °ता), D5 शेरते, D11 ससृजु (for शिश्यिरे)

57 V1 illeg for 57 (cf v l 55) —[a]) D2 5 7 9 वक्ष्यसि (sic) (for वक्षसि) V2 [अ]न्यासा (for [अ]-न्यस्यास्) —Ñ2 B D6 om (hapl.) 57[bc] —[b]) D11 अन्या (for तस्या) Ś1 D1 2 4 10 G2 3 M1 3 काश्चित् (for काचित्) G1 भुजौ (for °जम्) Ñ1 V2 तस्या-श्चान्या पुन कुचो —[c]) V2 अपरा त्वेवमन्यासा —[d]) Ś1 Ñ2 B1 2 D1–4 6–10 कुचौ, Ñ1 V2 भुज, M3 वभौ (for भुजौ) B3 अन्यस्या अर्पितौ कुचो, B4 तथा चाप्यपरा कुचौ, D11 अस्या चैवापरा कुचौ ❀ Cv अन्या वक्षसीत्यादि। अत्र शिश्यिरे इत्येतदेकवचनान्त भूत्वा सम्बध्यते। उपनिधा-येति च।, so also Cr m g k t ❀

58 V1 illeg for 58 (cf v l 55) —[a]) Ś1 B1 D2 4 ऊरु(D2 °रू)पार्श्वं, T3 G ऊरूपार्श्व-(T3 °र्श्वे) (for ऊरु-पार्श्व-) D8 9 -कटि- (for -कटी) D11 घृष्टम् (for -पृष्ठम्) B3 ऊरू कटी तथा पृष्ठम् —[b]) Ñ1 V2 D1–4 10 11 G1 मन्यो(V2 D1 3 4 °न्या)न्यस्या Ñ2 B D6 M2 अन्योन्य समुपाश्रिता —[c]) Ś1 Ñ1 V2 D10 -निविष्टागा (Ś1 °ग-), Ñ2 B1 4 D6 -[आ]श्लेषिताग्यो, B2 -[आ]क्रुष्टि-ताग्यो (sic), D3 -विश्लिष्टागा, D11 -निविष्टास्ता (for -निविष्टाङ्ग्यो) B3 ता परस्परश्लेषिण्यो —[d]) D2 मद-(sic), D9 महत्- , D11 भर्तृ (for मद-) B4 स्नेद- (for स्नेह) Ñ2 D6 -वश गता (for -वशानुगा)

59 V1 illeg for 59 (cf. v l. 55) M3 om (hapl) 59 D6 om 59[ab] —[a]) Ñ V2 B1–3 D1–4 10 11 अन्योन्यगात्र-, B4 °न्यागन्य (for अन्योन्यस्याङ्ग-) V2 D3 T2 M2 -सस्पर्श-, D5 11 G1 -सम्पर्शा (for -संस्पर्शात) —[b]) M1 ह्रियमाणा B3 सुमध्यता (for सुमध्यमा) —Ś1 om 59[cd] —[c]) Ñ1 D3 -भूताश्च(D3 °स्तु) ता , B3 -भूतभुजा , D1 2 4 10 -भूता स्म ता , D11 -भूता स्मृता (for -कृतभुजा) —[d]) B4 G1 प्रसुप्तास् (for सुषुपुस्)

60 V1 illeg for 60 (cf v l 55) —[a]) G1 अन्योन्य Ś1 D10 -भवासा , Ñ V2 B D1–4 6 -सूत्रेस्ता (D3 °श्च), D11 -सुप्तास्ता (for -सूत्रेण) —[b]) B1 (m also) श्री- (for स्त्री-) Ś1 Ñ2 B D1–4 6 10 यथा, Ñ1 V2 इव (for हि सा). D11 श्रीमाला ग्रथिता यथा —[c]) D11 ग्रथिता Ś1

G. 5 13. 60 B 5 9 64 L. 5 5 87

लतानां माधवे मासि फुल्लानां वायुसेवनात् ।
अन्योन्यमालाग्रथितं संसक्तकुसुमोच्चयम् ॥ ६१
व्यतिवेष्टितसुस्कन्धमन्योन्यभ्रमराकुलम् ।
आसीद्वनमिवोद्धूतं स्त्रीवनं रावणस्य तत् ॥ ६२
उचितेष्वपि सुव्यक्तं न तासां योषितां तदा ।
विवेकः शक्य आधातुं भूषणाङ्गाम्बरस्रजाम् ॥ ६३
रावणे सुखसंविष्टे ताः स्त्रियो विविधप्रभाः ।
ज्वलन्तः काञ्चना दीपाः प्रेक्षन्तानिमिषा इव ॥ ६४
राजर्षिपितृदैत्यानां गन्धर्वाणां च योषितः ।
रक्षसां चाभवन्कन्यास्तस्य कामवशं गताः ॥ ६५

D8 10 तत्र, Ñ1 D1 2 4 6 11 M1 सूत्रं (for सूत्र) —^{d}) G1 नेत्र- (for मत्त) Ñ1 illeg for -षट्पदा

61 V1 illeg for 61 (cf v l 55) —^{a}) B4 मार्गे, D11 T2 मासे (for मासि) —^{b}) Ñ2 B2–4 -सेविते, D11 -षेपणात् (sic), T2 -सेवया (for -सेवनात्). Ś1 D1 2 4 10 फुल्लानामिव योषिता, B1 D6 फुल्लाना सुख(B1[m also] वायु, D6 om)सेविते —D6 reads 61^{cd} in marg —^{c}) Ś1 D1 2 4 10 -चारु-, V2 -वर्ग- (for माला) D3 अन्योन्यमगाद्ग्रथित —^{d}) Ś1 D10 सपत्नी-, Ñ1 V2 D1 2 4 11 सपन्न, B4 सयुक्त- (for संसक्त) D2 -[उ]पम (for -[उ]च्चयम्)

62 V1 illeg up to रावण in ^{d} (cf v l 55) —^{a}) D1 3 G1 M1 Ck अति(M1 त्रिति)वेष्टित, D2 6 11 व्यतिचेष्टित, D7–9 Ct प्रतिवेष्टित-, Cg as in text (for व्यतिवेष्टित-) Ñ2 B1 D6 सूत्रातम्; B3 सर्वांगम्, G1 3 M1 स(M1 पु)स्कन्धम्, Cg k t as in text (for -सुस्कन्धम्) Ś1 D10 व्यचेष्टत तथा सुष्टु, B2 व्यतिवेष्टितसूत्राते, B4 व्यतिनिष्टेत सूत्रातम —^{b}) Ś1 D2 10 य(D2 त)थाक्षि-, B2 अन्योन्य, D1 4 तच्चाक्षि, M1 आसक्त- (for अन्योन्य-) —After 62^{ab}, V3 reads 5 8 33–45 —B1 reads 62^{c}–63 in marg —^{c}) D2 3 11 [उ]द्भूत, G1 [आ]वृत (for [उ]द्धूत) —^{d}) Ś1 Ñ1 D2 10 स्त्रीरत्न, D11 स्त्री स्त्रीणा (sic), Ct as in text (for स्त्रीवन) D3 राक्षसस्य (for रावणस्य) V2 च, D2 10 तु (for तत्) —After 62, Ñ2 V B1(m) 2–4 D6 ins

260* तासा निद्रावशस्थाच्च मूर्छितानां मदेन च ।
पद्मिनीना प्रसुप्ताना रूपमासीद्यथैव हि ।
तासामुच्छ्वासवातेन माल्य वस्त्र च गात्रत ।
नात्यर्थं स्पन्दते चित्र प्राप्य मन्दमिवानिलम् ।

[For l 3–4, cf. 5 9 28 —(l 4) B3 अतीव (for नात्यर्थं) V2 वृक्ष (for चित्र) D6 इवान°]

63 B1 reads 63 in marg (cf v l 62) —^{a}) Ś1 Ñ1 V2 B2 3 अचिरेण, Ñ2 V1 B1 2(marg also) 4 D6 सुचिरेण, D1 4 उदितेन, D2 10 रुचिरेण, D3 उचितेन, D11 रुपितेन (for उचितेषु) B2 [अ]भि- (for [अ]पि) —^{b}) B2 तथा, D4 सदा (for तदा) B3 स ताः योषित तथा —^{cd}) D7 9 Ck t विवेक शक्यम् D3 आरब्धु, D5 आदातु (for आधातु) Ś1 D1 2 4 10 11 विवेक शक्यमारब्धु, Ñ1 विवेक: शक्यते कर्तुं (for ^{c}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 भूषणाद्य, D8 भूषणाग्र- (for भूषणाङ्ग) D2 3 -[अं]बरस्रज D10 भूषणान्याम्बरस्रजा (corrupt), D11 भूषिताग्रान्वरस्रजा (for ^{d}) Ñ2 V B D6 विवेक शक्यते कर्तुं भूषणैरम्बरस्रजा (V2 B3 D6 °जः)

64 Ñ2 V1 B D6 om 64 —^{a}) Ś1 D10 रावण Ś1 V2 D8 10 -समुप्त(V2 D8 °से), Cr m g t as in text (for -संविष्टे) M1 रावणेन सुसयुताम् —^{b}) D11 न (for ता) G3 रुचिर- (for विविध-) Ś1 -प्रिया (for -प्रभा) D2.10 विबुधप्रिया —G3 mostly damaged for 64^{c} —^{c}) Ñ1 V2 D2 ज्वलिता (for ज्वलन्त). T2 दीप्ता (for दीपा) Ś1 D10 ज्वलिता काचनादीप्ता, D1 4 ज्वलितै काचनैर्दीपै, D11 ज्वलन्त काचनान्दीप्तान् (sic) —^{d}) Ś1 D10 M1 Cg प्रेक्षत, Ñ1 V2 D7 9 T प्रेक्षन्तो, D1–5 प्रेक्ष्यन्ते, D8 11 Cm प्रेक्षते, M3 प्रक्ष्यान्ता (for प्रेक्षन्त)

65 B1 reads 65 in marg —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 -नृप, D7 9 G1 Ck t विप्र, Cr as in text (for पितृ) G1 -देवाना, Cr k t as in text (for -दैत्याना) Ñ2 V B1–3 D6 नृनागा(B1 °ग)सुरदैत्या(V2 °देवा)ना, B4 नृणामसुरदैत्याना —^{b}) D8 10 11 योषिता, Ct as in text (for °त) —^{c}) B4 (also) राक्षसाना (hypm) (for रक्षसा च) B3 [अ]भवस्तस्रो (for °न्कन्यास्) M3 राक्षसाना च या कन्यास् —^{d}) D10 तत्र (for तस्य) Ś1 D10 -गमास्तदा, Ñ1 D1 वशास्तदा, D2 -गतास्तदा, D3 -वश तदा, D11 -गता इव (for -वश गता) Ñ2 V B1 2 4 D6 ता(B2 स) हि त(B4 °सिस्त)स्य परिग्रह (V2 °हा), B3 रावणस्य परिग्रह, D4 तस्य काम्यवशास्तदा —After 65, Ñ2 V B1(m) 2–4 D6 ins

261* ताना चन्द्रोपमैर्वक्त्रै शुभैर्ललितकुण्डल ।
व्यराजत विमान त नभस्तारागणैरिव ।
नूपुरैरपविद्धैश्च वलयैश्चापि भास्वरै ।
हारैश्च हरिणाक्षीणा प्रकीर्णा शुशुभे मही ।

[l. 1–2 = 5 8 32 —(l 1) B3 ज्वलित (for ललित-). —(l 2) B3 तु (for त). V2 भृश शाला, D6 वितान त (for विमान त) —(l 4) B3 शुभराजत (for शुशुभे मही)], while D5 7–9 S ins

262* युद्धकामेन ता सर्वा रावणेन हृता स्त्रिय ।
समदा मदनेनैव मोहिता: काश्चिदागता ।

[(l 1) ❀ Ct सर्वा इति बाहुल्याभिप्राय ❀ —(l 2) T2 प्रमदा, Cr t as above (for समदा) G2 3 M1 अगना, Cr.g as above (for आगता).]

न तत्र काचित्प्रमदा प्रसह्य
वीर्योपपन्नेन गुणेन लब्धा ।
न चान्यकामापि न चान्यपूर्वा
विना वरार्हां जनकात्मजां तु ॥ ६६

न चाकुलीना न च हीनरूपा
नादक्षिणा नानुपचारयुक्ता ।
भार्याभवत्तस्य न हीनसत्त्वा
न चापि कान्तस्य न कामनीया ॥ ६७

बभूव बुद्धिस्तु हरीश्वरस्य
यदीदृशी राघवधर्मपत्नी ।
इमा यथा राक्षसराजभार्याः
सुजातमस्येति हि साधुबुद्धेः ॥ ६८

पुनश्च सोऽचिन्तयदार्तरूपो
ध्रुवं विशिष्टा गुणतो हि सीता ।
अथायमस्यां कृतवान्महात्मा G. 5 13 71
लङ्केश्वरः कष्टमनार्यकर्म ॥ ६९ B. 5 9 73 L. 5 5. 95

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे सप्तमः सर्गः ॥ ७ ॥

---

66 [a]) Ś1 Ñ V B4 D1-4 7-9 G M1 Cr g k t तत्र काश्चित्, B3 तत्कदाचित्, D11 काचिदत्र, Cv m as in text (for तत्र काचित्) Ś1 Ñ V B4 D1-4 7-9 G M1 Cr g k t प्रमदा, Cv m as in text (for °दा) G3 damaged from सत्र up to लब्धा in [b] Ñ2 V B D6 प्रधाना (for प्रसह्य) —[b]) D7-9 G1 2 M1 Cr g k t लब्धा, Cv m लब्धा (as in text) Ś1 Ñ D1-4 6 10 11 प्रवान (Ñ2 D6 °सह्य)वीर्येण बले(D1 3 4 हि ते)न लब्धा (D6 10 11 °ब्धा), V B1-3 नयेन वी(B1[marg also]वै)र्येण च(B2 ह) या न लब्धा, B4 रूपेण वेयण च या न लब्धा —[c]) D11 चाप्यकामापि Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 न(V2 च) तथा (for [अ]पि न च) —[d]) T1 3 G M3 ता, T2 च (for तु) Ś1 Ñ1 D1-4 10 विना वराया(D1 4 धराया) जनकात्मजाया, Ñ2 V B D6 हीना च याभूज्ज(B2 °दग्ज)-नकात्मजाया, D11 विना वराया जनकात्मजाया

67 [a]) V2 [अा]कुला वा (for [अ]कुलीना) V1 हीनसत्त्वा (for °रूपा) —[b]) V2 D11 दक्षिणा (for [अ]-दक्षिणा) T3 च (for second न) Ñ1 B1 D2 G1 M1 -युक्ता, B2 -दक्षा (for -युक्ता) D1 3 4 11 [अ]प्युपचारयुक्ता (D1 4 °क्ता) Ś1 D10 सदान्नपानैरु(D10 °नात)पचारयुक्ता, B3 नादक्षिणा नोत्तमचारयुक्ता —B3 om 67[cd] —[c]) D11 नार्यो (for भार्या) Ś1 D10 [अा]प्रभुस्, B1 भवेत्, D2 11 G1 M1 [अ]भवस् (for [अ]भवत्) Ñ1 हीन . (illeg), B4 चाल्पकामा, D11 हीनसत्त्वा (for हीनसत्त्वा) —[d]) Ñ1 [अ]न्य- (for [अ]पि) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 कामस्य, Ct as in text (for कान्तस्य) D2 3 11 G1 M1 कामनीया Ñ2 V1 B1 2 4 D6 न चान्यकामा(B1 °ल्पसत्त्वा) न च(B2 °स्य न) कामहीना, V2 न चाल्पकान्तास्य न हीनकामा

68 [a]) Ś1 Ñ1 च हरीश्वरस्य, Ñ2 V B D1-4 6 10 11 च कपी° (for तु हरी°) —[b]) Ś1 D10 नेदृशी (for ई°) G3 damaged from घव up to साधु in [d] —[c]) D7 9 महा (for यथा) V2 B1 2 नाथ- (for -राज-) —[d]) Ś1 D2.10 सुजातमस्या इव, Ñ V1 B1-3 D1 3 4 6 सुजातमस्या इति, V2 सुजातशोभा इति, B4 अजातमस्या इति, D11 सुजातरूपा इति (for सुजातमस्येति) Ñ2 V B1 2 4 D6 जातबुद्धि, B3 D1 3 4 T2 साधुबुद्धि, Cr m g k t as in text (for साधुबुद्धे)

69 [ab]) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 अर्थरूप, B1(m) D7 M3 Ck t आत्तरूपो, Cv r m g as in text (for आर्तरूपो) V2 पुनश्च वीरो हनुमान्महात्मा सुचिंतयच्छ्रेष्ठगुणा हि सीता ❀ Cv आर्तरूप इति । पूर्ववृत्तानुचितचिन्तासन्तापेन तावन्मात्रमपि देवीमवन्धयोग्यत्व चिन्तयित्वा तेन सतप्तोऽभवदित्यर्थ ।, Cr m लङ्केश्वरोऽनार्यकर्मापहरणरूप कर्म कृतवान कष्टमित्यार्तरूप पुनश्चाचिन्तयत् (Cm °रूप सन्पुनश्चाचिन्तयदिति सबन्ध)।, Cg आर्तरूपोऽत्यन्तमार्त । प्रशसायां रूपम् । पुनश्चाचिन्तयत् । Ck आर्तरूप इति पाठ । इममेवार्थं निश्चेष्यति । "न रामेण वियुक्ता सा स्वप्तुमर्हति भामिनी" इत्यादिना । "यद्वा भद्रसत्त्वार्तरूप इति पठित्वा रूपत्र प्रत्यय इत्यादि बहुकश्मलमन्वभूत् । तत्रार्तरूप इति पश्चात्तापयुक्त इत्याह । तत्र चार्थं आर्तं इत्येतावतैवालम् । रूपशब्दोऽतिरिच्यते ।, Ct आत्तरूप परिगृहीतमायारूप सन्कष्ट महत्त्व यथा भवति तथा कृतवान् । । "आर्तरूप" इति पाठे आर्तं सजातपीड रूप यस्येत्यर्थं हनुमद्विशेषणम् । आन्तरपीडासूचकरूप इत्यर्थं .. —V2 om 69[cd] —[c]) Ś1 Ñ1 B1 4 D1 अथायमस्या, Ñ2 V1 B2 D2 3 6 10 पर्याय यस्या, B3 नो चेत्कथ वा, D3 ऽर्थे च यस्या, D11 पर्यायमस्या, M1 .. यमस्या (damaged) (for अथायमस्या) —[d]) D11 लङ्केश्वर Ś1 Ñ V1 B1-3 D1-4 6 11 अका(D11 ना)-र्यमेतत् (for अनार्यकर्म) B4 लङ्केश्वर स्पष्टमकार्यमेतत्, D10 लङ्केश्वर श्रेष्ठ न कार्यमेतत (sic)

Colophon B1 reads in marg —*Sarga name* Ś1 B2 D10 रावणावरोध(D10 °णा ...)दर्शन, Ñ1 अत पुरप्रवेशोऽत पुरवर्णन, Ñ2 V1 B1 D3 6 11 अवरोध-दर्शन(D3 6 °न), V2 अत पुरवर्णन, B3 स्त्रीगणदर्शन, B4 अन -पुरदर्शन, D1 4 अवरोधवर्णन, D2 अत पुरविचयो रावणावरोधवर्णन. —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1-4 10 11 om, Ś1 6, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 14, V2 4, B3 12, D5-9 S 9 —After colophon, D2 concludes with राम, G with श्रीरामाय नम

८

G 5. 14 1 B. 5 10 1 L 5. 5 96 तत्र दिव्योपमं मुख्यं स्फाटिकं रत्नभूषितम् ।
अवेक्षमाणो हनुमान्ददर्श शयनासनम् ॥ १
तस्य चैकतमे देशे सोऽग्र्यमाल्यविभूषितम् ।
ददर्श पाण्डुरं छत्रं ताराधिपतिसंनिभम् ॥ २
वालव्यजनहस्ताभिर्वीज्यमानं समन्ततः ।
गन्धैश्च विविधैर्जुष्टं वरधूपेन धूपितम् ॥ ३
परमास्तरणास्तीर्णमाविकाजिनसंवृतम् ।
दामभिर्वरमाल्यानां समन्तादुपशोभितम् ॥ ४
तस्मिञ्जीमूतसंकाशं प्रदीप्तोत्तमकुण्डलम् ।
लोहिताक्षं महाबाहुं महारजतवाससम् ॥ ५

8

M1 2 begin with श्रीरामाय नमः

1 ^{a}) D1 4 ततो, T2 तत्तु (for तत्र) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 शुभ्र, D8 M1 रम्य (for मुख्य). Ñ2 V B D6 अथ (B1 [in marg]) दिव्योप(Ñ2 °त्त)म तत्र —^{b}) B1 हेम-, D3 रक्त- (for रत्न-) Ñ1 V1 -शोभित (for -भूषितम्) —After 1^{ab}, G2 reads 2^{cd} for the first time here, repeating it in its proper place —D11 om (hapl) 1^{c}–2^{b} —^{c}) Ś1 D1–5 7 9 अ(D3 आ)वेक्ष्यमाणो, Ñ2 V1 B D6 निरीक्ष्य(B2–4 °क्ष)°, D8 आवेक्ष°, Cm t as in text (for अवेक्ष°) —^{d}) Ś1 Ñ V B (B1 [in marg]) D1 2 4 6 10 प(B3 व)रमासन, D3 पवनात्मज, Ct as in text (for शयनासनम्) —After 1, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 read 3^{cd}, Ñ2 V1 B2–4 D6 read 4^{ab}, V2 reads for the first time 3^{cd} repeating it after 8^{ab}, while D3 5 7–9 S ins ·

263* दान्तकाञ्चनचित्राङ्गैर्वैदूर्यैश्च वरासनैः ।
महासस्तरणोपेतैरुपपन्नं महाधनैः ।

[(l 1) D9 -चित्राग (for °गैर्) D3 G3 वैडूर्यप्र-, Cm g t as in text (for वैदूर्यैश्च) —M1 damaged from न in वरासन up to first महा in l 2 —(l 2) D3 5 7 9 G1 M3 Ct -[अ]र्ह(D3 om र्ह)स्तरण (for -सस्तरण)]

—Thereafter, D3 G1 3 M1 cont 264*

2 D11 om 2^{ab} (cf v l 1) B3 om 2^{ab} —^{a}) D1 4 तत्र (for तस्य) G3 lacuna from मे up to सो in ^{b} —^{b}) Ś1 Ñ1 D10 M1 3 सो(M1 सा)ऽग्र्यमाला, Ñ2 V B1 2 4 D6 नानारत्न-, D2 3 साग्रमाल्य, D7 9 दिव्य-माल्य, G1 सोग्र° (for सोऽग्र्यमाल्य-) D7 9 M2 -[उ]प शोभित (for -विभूषितम्) —After 2^{ab}, T2 reads 4 G2 repeats 2^{cd} here (cf v l 1) —^{c}) D4 11 पाडुर-, T1 M पाडर- (for पाण्डुर) —^{d}) D3 राका- (for तारा-) V2 -वर्चस (for -संनिभम्) B3 तारापतिसमन्वित ❀ Cv उपपन्न महाधनैरित्यत पर "तस्य चैकतमे" इत्यादिश्लोकः। अत पर जातरूपमित्यादि। व्यत्यासस्तु लेखकप्रमादकृत ।, Cr तस्येति। तस्य चैकतमे देश इति श्लोक एतस्मादनन्तर केपु-चित्कोशेषु लेखकप्रमादकृत ❀ —After 2, Ś1 D1 2 4 10 read 4, D5 7–9 T2 G. M2 3 ins , while T1 2 ins after 3^{ab}, whereas D3 G1 3 M1 cont after 263*

264* जातरूपपरिक्षिप्त चित्रभानो समप्रभम्
अशोकमालाचितत ददर्श परमासनम् ।

[(l 1) D3 T1 3 M1 3 चित्रभानु- (for °नो). —(l 2) D3 अशोकमाल्यासनन (for the prior half) D3 शयन महत्; G3 कपिरासन, Cv g k t as above (for परमासनम्).]

3 D3 reads 3^{ab} after 4 Ñ1 illeg from वा in ^{a} up to मा in ^{b} —For 3^{ab}, Ñ2 V2 B4 D6 subst. and read after 3^{cd} (r), V1 B2 subst and read after 3^{cd}, B3 subst and reads after 8^{ab}, D11 ins. after 8^{ab}

265* वीज्यमान वरस्त्रीभिर्वालव्यजनपाणिभि ।

[Ñ2 V1 B3 वीक्ष्यमाण (for वीज्यमान). D11 वरस्त्रीणां (for °भिर्)]

—After 3^{ab}, T1 3 ins 264* D11 om 3^{cd} Ś1 Ñ1 D1, 2 4 10 read 3^{cd} after 1 Ñ2 B4 D6 read 3^{cd} (first time) after 4^{ab}, while V2 reads 3^{cd} (first time) after 1 and all repeat 3^{cd} after 8^{ab} —^{c}) Ś1 Ñ1 B4 (second time) D2 10 भक्तिभिर् (for गन्धैश्च) V2(second time) बहुभिर्, M1 damaged (for विविधैर्). V2 (first time) चित्र, B4 (second time) जुष्टर्, D1 4 युक्त (for जुष्ट) —^{d}) Ñ2 (first time) V2 (second time) B1 D6(second time) वरधूपाव, V1 °पोप, B3 °पाभि, G1 °पेश्च (for °पेन) B2 वरधूपोपशोभित

4 V2 om 4^{ab} Ś1 D1 2 4 10 read 4 after 2, Ñ2 V1 B2–4 D6 read 4^{ab} after 1, T2 reads 4 after 2^{ab} —^{a}) Ś1 D2 10 परमास्तरण चैव, B2 परमास्तरणाकीर्णं, D2 वालव्यजनक चैव, G2 महास्सस्तरणास्तीर्णम् —^{b}) Ś1 Ñ D1 3 4 10 राङ्कव; D3 वराक्व-(sic), Cv m g k t as in text (for आविक-) Ñ1 -वासस, B2 -संस्तृत (for -संवृतम्) D11 आविवेश कपिर्गृह —After 4^{ab}, Ñ2 B4 D6 read 3^{cd} for the first time —^{c}) D11 रामाभिर् (sic) (for दामभिर्) G2 वन- (for वर) B3 -मालाना (for -माल्याना) M1 दाम सर्वैरमाल्याना (sic) —After 4, D3 reads 3^{ab}

5 ^{a}) Ñ2 V B D6 ततो, G1 तस्य, M2 नील- (for तस्मिन्) —^{b}) Ś1 Ñ2 B D1–4 6 प्रतप्त-, D10 °प्त (for

लोहितेनानुलिप्ताङ्गं चन्दनेन सुगन्धिना ।
संध्यारक्तमिवाकाशे तोयदं सतडिद्गुणम् ॥ ६
वृतमाभरणैर्दिव्यैः सुरूपं कामरूपिणम् ।
सवृक्षवनगुल्माढ्यं प्रसुप्तमिव मन्दरम् ॥ ७
क्रीडित्वोपरतं रात्रौ वराभरणभूषितम् ।
प्रियं राक्षसकन्यानां राक्षसाना सुखावहम् ॥ ८
पीत्वाप्युपरतं चापि ददर्श स महाकपिः ।
भास्वरे शयने वीरं प्रसुप्तं राक्षसाधिपम् ॥ ९

निःश्वसन्तं यथा नागं रावणं वानरोत्तमः ।
आसाद्य परमोद्विग्नः सोऽपासर्पत्सुभीतवत् ॥ १०
अथारोहणमासाद्य वेदिकान्तरमाश्रितः ।
सुप्तं राक्षसशार्दूलं प्रेक्षते स्म महाकपिः ॥ ११
शुशुभे राक्षसेन्द्रस्य स्वपतः शयनोत्तमम् ।
गन्धहस्तिनि संविष्टे यथा प्रस्रवणं महत् ॥ १२
काञ्चनाङ्गदनद्धौ च ददर्श स महात्मनः ।
विक्षिप्तौ राक्षसेन्द्रस्य भुजाविन्द्रध्वजोपमौ ॥ १३ G 5 14 15 B 5 10 15 L 5 5 10b

---

प्रदीप्त-) D7 9 -[उ]ज्ज्वल, D10 तु म- (for -[उ]त्तम-) V1 तप्तकाचनकुटल, D5 प्रदीयागमकुडल (sic) —^{c}) D5 लोहिताग (for °ताक्ष) G1 गज (for बाहु) —^{d}) D4 9 राजत-, D10 Cvp gp रजन- (for रजत-) Ñ1 -भूपित, B2 -सन्निभ (for वाससम्) B3 वह्निशुद्धाशुकावृत

6 ^{a}) Ñ1 illeg from ग in लिप्ताङ up to ^{b} —^{b}) B2 सुशोभित (for सुगन्धिना) —^{c}) B2 रक्तसध्याम् (by transp) (for सध्यारक्तम्) B1 (also m) 4 [आ]काश (for °शे) —^{d}) V1 प्रभ, B2 (*sup lin* also) -घन, B3 T1 2 M3 गण, D9 गृह (for -गुणम्)

7 ^{a}) D3 9 वृत्तम् (for वृतम्) B2 आ रणैर् (for आभ°) Ñ V B D3 6 M1 मुख्यै (for दिव्यै) —^{b}) Ś1 D1 2 4 10 11 सुदृष्ट, D5 6 स्वरूप (for सुरूप) B2 (also in marg) -चारिण (for -रूपिणम्) —^{c}) D1 4 11 सु, Cv r m g t as in text (for स-) B3 गण, D1 4 -वर-, D11 बल- (for -वन) B4 गधाढ्य (for गुल्माढ्य) —^{d}) B2 (*sup lin* also, unmetrical) मकर, B3 मन्दिर, D2 11 संवर (with hiatus) (for मन्दरम्)

8 ^{a}) Ś1 D1–4 10 क्रीडनाद्विरत रात्रौ, Ñ1 क्रीडित्वोद्विरत रात्रो, Ñ2 V B D6 11 क्रीडि-वा (V2 D11 °ताद्) विरत रात्रो, D9 क्रीडितोपरत रात्रौ —^{b}) B4 नाना (for वर-) B3 विविधस्त्रीगुणैर्युत —After 8^{ab}, Ñ2 V2 B4 D6 repeat 3^{cd} (followed by 265*), B3 reads while D11 ins 265* —^{c}) D6 प्रिय- (for प्रिय) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 नैर्ऋत- (for राक्षस) D5 कल्पाना (for -कन्याना) —^{d}) Ñ1 illeg, B1 2 4 राक्षसीना, G3 रक्षसा च, M1 सतत च (for राक्षसाना) G2 शुभावह

9 Ñ1 illeg for 9^{a} —^{a}) D5 हि (for first [अ]पि) Ś1 V2 D2 10 पानादुपरत चैव (V2 तत्र), Ñ2 V1 B2–4 D6 पीत्वा च विरत तत्र, B1 पीत्वा मधूनि विरत, D1 3 4 11 पानादुप (D3 °पा)रत चा (D4 वा)पि —^{b}) V2 D1 4 11 स ददर्श (by transp), B1 त ददर्श (for ददर्श स) Ñ1 ददर्श हरियूथप —^{c}) D10 भासुरे (for भास्वरे) B1 वीर (for वीर) D2 भास्वरै शयनैर्वीरै —^{d}) Ñ2 D6 शयान, D5 प्रसुप्त (for प्रसुप्त) Ñ1 D1 4 11 G2 राक्षसेश्वर, B3 रावण बली (for राक्षसाधिपम्) —After 9, Ñ2 V B D6 read 5 9 6–7, while D11 ins

266* दिव्यचन्दनसार्द्राङ्गो राक्षसेन्द्र महाबलम् ।

10 T1 3 om 10^{ab} —^{a}) V1 2 D1 2 10 11 T2 G M निश्वसत B1 महा- (for यथा) —^{b}) M1 राक्षसोत्तम, M3 वानरर्षभ (for वानरोत्तम) B3 न तदा कपिसत्तम —After 10^{ab}, B2 ins

267* दृष्ट्वा त च महावीर मेघाकार सुदुर्जयम् ।

—^{d}) Ś1 Ñ1 D2 10 सोप (Ñ1 D10 °पा)सर्प्य, V2 B1 D3 6 11 G1 3 M1 सोपसर्पत् (for सोऽपासर्पत) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 विनीतवत्, Ñ2 V1 B2 4 D6 अभीस्नत, V2 समीपत, B1 अपेतभी, D3 विभीतवत, D8 अभी° (for सुभीतवत्) B3 परमं विस्मयं गत

11 Ñ2 V1 B D6 transp 11 and 12 —^{a}) B3 तथा, D9 यथा (for अथ) —^{b}) D11 -[उ]त्तरम् (for -[अ]न्तरम्) B3 आस्थित, D2 11 M2 आश्रित (for आश्रित) Ñ2 D6 वेदिकातरसश्रित, V1 वेदिकात समाहित —^{c}) B3 ततो, D7 9 क्षीब (for सुप्त) D3 8 T1 3 राजान (for -शार्दूल) —^{d}) V1 B1 2 4 D6 ई (B1 2 वी)क्षाचक्रे, B3 ईक्षते च, D3 5 प्रेक्ष्यते स्म (for प्रेक्षते स्म) D11 सदा (for महा)

12 Ñ2 V1 B D6 transp 11 and 12 —^{a}) Ñ2 V1 B3 4 D6 बभौ हि (B3 च), B1 2 स बभौ (for शुशुभे) —D1 4 om (hapl) 12^{b}–13^{c} —^{b}) V2 प्रसुप्त (sic), T2 स्फाटिक (for स्वपत) D7 9 शयन शुभ (for °नोत्तमम्) —^{c}) D5 हस्तेन (for -हस्तिनि). Ñ2 V D7 9 सनिष्ट (for °ष्टे) —^{d}) D2 3 5 11 प्रश्रवणं Ñ2 V1 B D6 यथा प्रस्रवणो गिरि

13 D1 4 om 13^{abc} (cf v l 12). —^{a}) Ś1 D2 10 -बद्धौ च, Ñ V1 B D6 -नद्धा (B1 orig °क्षा [sic]) श्च, V2 D7 9 Ct सनद्धौ (V2 °द्धान्), G3 -नद्धेन (for -नद्धा च) —^{b}) V B D6 [अ]स्य, D8 T1 3 M1 सु- (for स) Ñ1 महाहरि, Ñ2 D6 11 M1 (also *inf lin frm* as in text) °कपि (for °त्मन). —^{c}) Ñ2 V B D6 वि

G 5 14 16
B 5 10 16
L 5 5 109

ऐरावतविषाणाग्रैरापीडितकृतव्रणौ ।
वज्रोल्लिखितपीनांसौ विष्णुचक्रपरिक्षतौ ॥ १४

पीनौ समसुजातांसौ संगतौ बलसंयुतौ ।
सुलक्षणनखाङ्गुष्ठौ स्वङ्गुलीतललक्षितौ ॥ १५

संहतौ परिघाकारौ वृत्तौ करिकरोपमौ ।
विक्षिप्तौ शयने शुभ्रे पञ्चशीर्षाविवोरगौ ॥ १६

शशक्षतजकल्पेन सुशीतेन सुगन्धिना ।
चन्दनेन परार्ध्येन स्वनुलिप्तौ स्वलंकृतौ ॥ १७

उत्तमस्त्रीविमृदितौ गन्धोत्तमनिषेवितौ ।
यक्षपन्नगगन्धर्वदेवदानवराविणौ ॥ १८

ददर्श स कपिस्तस्य बाहू शयनसंस्थितौ ।
मन्दरस्यान्तरे सुप्तौ महाही रुषिताविव ॥ १९

(V2 प्र)क्षिप्तान् (for °प्तौ) —[d]) D3 -ध्वजाविव (for -ध्वजोपमौ) Ñ2 V B D6 भुजानिन्द्रध्वजानिव, D2 ध्वजाविद्रध्वजोपमौ

14 [a]) Ś1 D1 2 4 7 9–11 ऐ(D2 7 ए)रावण- (for °त-). B3 -विमानाग्रैर् (sic) (for -विषाणाग्रैर्) —[b]) V2 D1 7 9 11 T1 3 G2 M3 Ct आपीडन-, D8 उत्पीडन-, Ck as in text (for आपीडित-) Ś1 D2 10 -कुचव्रणौ, Ñ2 V B D6 11 -कृतव्रणान् (D11 °णे), Ck t as in text (for -कृतव्रणौ) —[c]) B3 वस्त्र- (for वज्र-) Ś1 -पीतागो (sic), Ñ1 D2 10 -पीनागौ (Ñ1 °गो), Ñ2 V1 B1 3 4 D6 -पीनासान, V2 B2 पीनागान् (for -पीनांसौ) —Ñ2 om 14[d] —[d]) Ñ1 D1 4 11 नानायुध- (Ñ1 °द्ध-) (for विष्णुचक्र) D5 M2 -परिक्षितौ (for °क्षतौ) Ś1 D10 राज्ञो युद्धपरीक्षतौ, V1 B2 4 D6 नानायुध (V1 °द्ध)परिक्षतान्, V2 B1 D2 3 नानायुधपरीक्षितान् (D2 3 °तौ), B3 नानास्त्रीगणवीक्षितान्

15 D1 4 11 om (hapl ?) 15[ab] —[a]) Ś1 Ñ1 D10 सम्- (for सम-) Ś1 D10 अनुजातौ तौ, Ñ1 अनुजातांगा, D3 -प्रजातांसौ (for -सुजातांसौ) —[b]) T2 G1 Cmp सहतौ, Cv m g t as in text (for संगतौ) D9 -संगतौ (for -संयुतौ) Ś1 Ñ1 D10 सहतौ चलिताग्र(D10 °ग्रु)तौ, D2 3 सह(D3 °हि)तौ लवितायतौ —For 15[ab], Ñ2 V B D6 subst

268* उन्नतामान्समान्पीनान्सहतान्भुजगायतान् ।

[B1 -[ज]गान् (for -[अ]मान्) B3 उन्नतामान्सगल्लीनान् (for the prior half) B3 स्वदन्तान् (for सहतान्)]

—[c]) Ñ2 V B D6 -नखागुष्ठान, D2 -कृतागुल्य, D3 1 11 कृता(D3 करा)गुष्ठौ (for -नखाङ्गुष्ठौ) —[d]) Ñ1 D7–9 G1 M2 Ct स्वगुलीयक, B1 3 4 अगुलीतल (for स्वङ्गुलीतल-) Ñ1 -भूषितौ, Ñ2 V B1 3 4 D6 ल(D6 om hapl ल)क्षणान (for लक्षितौ) Ś1 D10 अगुलीभिर्विभूषितौ, B2 स्वगुलीतम(sic, also in marg °शुभ)लक्षणान्, D1–4 11 अ(D2 स्व)गुलीय(D11 °भिर्)विभूषितौ ꙮ Ck स्वङ्गुलीयकलक्षिताविति पाठः ꙮ

16 [ab]) Ñ1 सयतौ, D3 5 सघातौ, D7 9 सवृतौ, T2 भास्वरौ, M3 सगतौ, Cv r g as in text (for संहतौ) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 करौ (for वृत्तौ) D4 महा(in marg)करि करोपमौ, G3 गधोत्तमनिषेवितौ (for [b]) Ñ2 V B D6 त्रिशति परिघाकारान्वृत्तान्करिकरोपमान् —[c]) Ñ1 illeg from क्षि up to शीर्षा in [d] Ś1 Ñ2 V1 B D2 3 6 10 विस्तीर्णे, D11 निक्षिप्ते (for विक्षिप्तौ) V2 विस्तीर्णान्शयने शुभ्रे —[d]) Ñ2 V B D6 पञ्चशीर्षानिवोरगान ꙮ Cv प्रथमस्य विक्षिप्ताविप्यस्य पदस्य दीर्घीकृताविप्ययमर्थः । द्वितीयस्य निहिताविति ꙮ

17 [a]) Ś1 शशि-, V2 शस्त्र-, B1(after corr as in text) सम, B3 निशि (for शश-) Ñ2 V1 B D6 -लोहित (for क्षतज-) —[b]) Ś1 D10 चन्दनेन, Ñ V B D1 3 4 6 11 M2 शीतलेन, D2 शीतेन स- (for सुशीतेन) —[c]) Ś1 D10 शीतेन च (for चन्दनेन) B3 सुशीतेन, D3 विचित्रेण (for परार्ध्येन) —[d]) Ś1 Ñ1 D1 3 4 सुतेजसौ, D2 11 स्व(D2 सु)तेजसा (for स्वलंकृतौ) Ñ2 V1 B1 3 4 D6 स्वनुलिप्तान्सुतेजस, V2 सुलिप्तागान्स्वतेजस, B2 सुलिप्तानसुतेजस (sic), D10 स्वनुलिप्तौ सुतेजसौ —After 17, Ñ2 V B D6 ins

269* बाहूस्तस्य महाबाहोर्भुजगेन्द्राङ्गसनिभान् ।

[B2(Before corr as above) 4 -[अ]ङ्गि- (for -[अ]ङ्ग-) V2 भुजगेन्द्रसमप्रभान् (for the post half)]

—Thereafter, Ñ2 B2–4 D6 read 31

18 B om 18–28[ab] Ñ2 D6 om 18–21 V2 om 18–20 V1 om 18[ab] T2 transp [ab] and [cd] —[a]) D11 -प्रमुदितौ (for -विमृ°) —[b]) Ś1 D2 10 गजोत्त(D10 °तु [sic])म- (for गन्धो°) Ś1 Ñ1 D10 -निवेशि(Ñ1 °शि)तौ, T2 M1 -विभूषितौ (for -निषेवितौ) —[c]) M2 -किन्नर (for -पन्नग-) —[d]) Ś1 पूजितौ, Ñ1 D1–4 10 -भीषणौ, D11 -भूषणौ, G2 -रावणौ, Cr as in text (for -राविणौ) V1 देवतानरभीषणान् —After 18, V1 reads 31

19 Ñ2 V2 B D6 om 19 (cf v l 18) V1 om 19–28[ab] —[a]) M1 transp ददर्श and स —[b]) Ś1 D1–4 10 -सगतौ, D11 -सयुतौ (for -संस्थितौ) ꙮ Cr g ददर्शेति पुनरभिधानं विशेषणान्तरविवक्षया ।, Cm ददर्श स कपिरित्यत्र ददर्शेति क्रियापदावृत्तिर्विशेषणबाहुल्यात् ।, Ct ददर्शेत्यादरेण ददर्श । नात पुनरुक्ति ꙮ —[c]) G3 [उ]न्तरे (for [अ]न्तरे) D8 गुप्तौ (for सुप्तौ) —[d]) D11 पुरुषाविव (sic) (for रुषिताविव)

ताभ्यां स परिपूर्णाभ्यां भुजाभ्यां राक्षसाधिपः ।
शुशुभेऽचलसंकाशः शृङ्गाभ्यामिव मन्दरः ॥ २०
चूतपुंनागसुरभिर्बकुलोत्तमसंयुतः ।
मृष्टान्नरससंयुक्तः पानगन्धपुरःसरः ॥ २१
तस्य राक्षससिंहस्य निश्चक्राम मुखान्महान् ।
शयानस्य विनिःश्वासः पूरयन्निव तद्गृहम् ॥ २२
मुक्तामणिविचित्रेण काञ्चनेन विराजता ।
मुकुटेनापवृत्तेन कुण्डलोज्ज्वलिताननम् ॥ २३
रक्तचन्दनदिग्धेन तथा हारेण शोभिना ।
पीनायतविशालेन वक्षसाभिविराजितम् ॥ २४
पाण्डुरेणापविद्धेन क्षौमेण क्षतजेक्षणम् ।
महार्हेण सुसंवीतं पीतेनोत्तमवाससा ॥ २५
मापराशिप्रतीकाशं निःश्वसन्तं भुजङ्गवत् ।
गाङ्गे महति तोयान्ते प्रसुप्तमिव कुञ्जरम् ॥ २६
चतुर्भिः काञ्चनैर्दीपैर्दीप्यमानैश्चतुर्दिशम् ।
प्रकाशीकृतसर्वाङ्गं मेघं विद्युद्गणैरिव ॥ २७ G 5 14 0 B 5 10 29 L 5 5 121

---

20 Ñ2 V2 B D6 om 20 (cf v l 18) V1 om 20 (cf v l 19) —^{ab}) D3 T3 सु, D6 T3 G3 M1 2 स- (for स) D9 om (hapl) from first भ्या up to भुजा D7 T2 उभाभ्या, D11 रावणो (for भुजाभ्या) Ñ1 D7–9 T1 3 G3 M3 राक्षसेश्वर (for °साधिप) —^{c}) Ñ1 लकेश्वरोसा शुशुभे, D11 शुशुभे स च लकेश

21 Ñ2 B D6 om 21 (cf v l 18) V1 om 21 (cf v l 19) —^{ab}) D11 -सनाग- (for -पु°) Ñ1 केसरोत्तम (for वकुलो°) D5 -भूपित (for -सयुत) D3 वकुलामोदसमत (for ^{b}) V2 तत पुनागसुरभिर्वकुलोत्तमसनिभ ✿ Ct वकुलोत्तमसयुत उत्तमवकुलगन्धयुत । अय पुरुपविशेपश्वासधर्म इति कतक । चूतादिसुरभित्व तु तदधिवासितवस्तुसेवनात ✿ —^{c}) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 मि (D1 2 4 मृ)ष्टान्नरससपन्नो —^{d}) V2 D1–4 10 11 नाना- (for पान-) Ñ1 नानासंरभसयुत —After 21, Ñ1 ins

270* विशुद्धगन्धशुशुनिन (sic) नानागन्धपुर सर ।

22 B and V1 om 22 (cf v l 18 and 19 respy) —^{a}) D7–9 G2 M1 -राजस्य (for -सिहस्य) —^{b}) Ñ2 D7–9 T1 3 G2 3 M1 3 महामुखात्, D6 गुहामुखात्, D11 मुखान्महत् (for मुखान्महान्) —After 22^{ab}, Ñ1 ins

271* गन्धो जनमनमाहारी रामाचित्तसुवर्धन ।

—^{c}) Ñ D1–9 11 S वि(D6 च)निश्वास, V2 च नि श्वास —After 22, D3 ins.

272* शिरोभिर्दशभिश्चैव शुशुभे राक्षसाधिप ।
शिखरैर्धातुभिश्चित्रमैन्दराद्रिरिवापर ।

23 B and V1 om 23 (cf v l 18 and 19 respy.) —^{b}) Ñ2 ˘ ˘ नेन (illeg) (for काञ्चनेन) Ś1 D1 2 4 10 11 G1 M3 विराजिता(Ś1 D2 [before corr] 10 °ता, M3 °त) (for °जता) —^{c}) T1 3 G M मकुटेन Ś1 Ñ V2 D2 4 6 10 11 [अ]र्कवर्णेन, T2 पिनद्धेन (for [अ]पवृत्तेन) D1 राजता मुकुटेनार्के, D4 राजता मुकुटेनार्कवर्णेन (hypm) —^{d}) T2 -[उ]द्योतित- (for -[उ]ज्ज्वलित-) Ś1 D1 2 10 11 -[आ]नन (for -[आ]ननम्)

24 B and V1 om 24 (cf v l. 18 and 19 respy) —^{a}) D2 10 दिव्येन (for -दिग्धेन) —^{b}) D6 रत्न-, T2 तारा (for तथा) Ś1 सितहारेणदीपिता, Ñ1 V2 D1 4 11 हारभारेण(D1 °राय, D4 °रोप) शोभिना, D2 3 वर(D3 चारु)-हारोपशोभित(D2 °ना), D10 तारहारेण शोभिता, G1 पारिहार्येण शोभिना ✿ Cv "तथा हारेण शोभिना" इति पाठ ✿ —^{c}) D3 पीनागेन (for पीनायत-) —^{d}) Ś1 V2 D10 G3 Crp [अ]ति-, Ñ1 च, D6 11 हि (for [अ]भि-) Ś1 Ñ D10 -विराजिता(Ś1 D10 °ता), D2 6–9 Ct °ज(D2 [before corr] °जि)ता(D9 °त), Crp as in text (for °जितम्)

25 B and V1 om 25 (cf v l 18 and 19 respy) —^{a}) T1 G M पाडरेण, Ct पाडुरेण (as in text) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 [आ]तपत्रेण (for [अ]पविद्धेन). —^{b}) Ś1 D1 4 10 क्षतजेक्षण (Ś1 °णा), V2 च परिष्कृत, D3 [आ]चरितेक्षण (for क्षतजेक्षणम्) —^{c}) Ś1 च सविता, V2 सुसवृतं, D1 4 10 सुसवीत, D6 तु सवीत, Ct as in text (for सुसवीत) —^{d}) Ñ V3 D3 6 7 9 11 G2 Ct पीतेनोत्तर-; D10 °नो तु स (sic), G1 क्षामेणोत्तर (for पीतेनोत्तम-)

26 B and V1 om 26 (cf v l 18 and 19 respy) Ś1 Ñ V2 D2 6 10 11 om 26 —^{a}) D1 3 4 मेघ- (for माप-). —^{b}) D1 4 7 9 S निश्वसत —^{c}) D1 4 तोयोघे (for तोयान्ते)

27 B and V1 om 27 (cf v l 18 and 19 respv) —^{a}) Ñ1 V3 वहुभि (for चतुर्भि) —^{b}) Ś1 D10 दीप्यमानाश्, Ñ1 D2 7–9 T3 Ct °न, D1 4 11 M3 °नश् (for °नैश्) —^{cd}) D10 प्रकाश- (for °शी-) Ś1 D1 4 10 -सर्वांगा(D1 4 °गो) (for -सर्वाङ्ग) Ś1 D10 मेघा, D1 4 मेघो (for मेघ) D1 2 4 11 G3 M1 Cv r m tp -ल्तैर्, Cvp rp mp g as in text (for -गणैर्) D8 मेघैर्विद्युद्गणैरिव (for ^{d}) V2 प्रकाशमासीत्सर्वांग घन विद्युद्गतैरिव. ✿ Cv मेघ विद्युल्लतैरिवेत्यत्र ऋषिप्रयोगप्रायत्वेन पुल्लिङ्गता ।; Cr m विद्युल्लतैरिवेति (Cm °तरिभि) पाठे लिङ्गव्यत्यय आर्ष ।, so also Ct ✿ —After 27, Ñ1 V2 ins

273* स ददर्श महावीरो मातगमिव केसरी ।
मारुतिर्बलशाली तमुररीकृत्य विक्रमम् ।
[(l 1) Ñ1 transp स and ददर्श]

G 5 14 0
B 5 20 30
L 5 5 122

पादमूलगताश्चापि ददर्श सुमहात्मनः ।
पत्नीः स प्रियभार्यस्य तस्य रक्षःपतेर्गृहे ॥ २८
शशिप्रकाशवदना वरकुण्डलभूषिताः ।
अम्लानमाल्याभरणा ददर्श हरियूथपः ॥ २९
नृत्तवादित्रकुशला राक्षसेन्द्रभुजाङ्कगाः ।
वराभरणधारिण्यो निषण्णा ददृशे कपिः ॥ ३०
वज्रवैदूर्यगर्भाणि श्रवणान्तेषु योषिताम् ।
ददर्श तापनीयानि कुण्डलान्यङ्गदानि च ॥ ३१
तासां चन्द्रोपमैर्वक्त्रैः शुभैर्ललितकुण्डलैः ।
विरराज विमानं तन्नभस्तारागणैरिव ॥ ३२

---

28 B and V1 om 28^{ab} (cf. v l 18 and 19 respy) —^{a}) V2 D9 T3 Cr पादमूल, Cm t as in text (for °ल-) D8 -[आ]गताश् (for -गताश्) D1 4 [अ]स्य (for [अ]पि) —^{b}) Ś1 D1–6 10 11 T2 G1 ददर्श स, Ñ2 V2 स ददर्श (for ददर्श सु-) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 पत्नीस्ता , Ñ2 V1 B D6 पत्नीश्च, V2 पत्यस्ता , T2 G3 पत्नी स- (for पत्नी स) D11 स पत्नीस्ता प्रिया भार्यास् —^{d}) Ñ2 D6 तथा, V B2–4 तदा (for गृहे) B1 रक्षोधिपपतेस्तदा

29 B3 om 29^{ab} —^{a}) D6 -सकाश- (for -प्रकाश-) —^{b}) T1 3 G3 M2 3 चारु- (for वर-) Ś1 V2 D1 2 4 7–9,11 M1 -भूषणा , Ñ1 -मण्डिता , D10 -भूषिण (for -भूषिता) —^{c}) S1 D1–4 9–11 प्र(D9 आ)म्लान- (for अम्लान-) V2 B2 4 D6 -माला (for -माल्य-) —^{d}) Ś1 D2 10 प्रसुप्ता (for ददर्श) Ñ1 हरिकुञ्जर , G2 स महाकपि Ñ2 V B D6 सोपश्यद्दुपशायिनी

30 ^{a}) Ñ V B D1 3–9 11 T2 नृत्य- , D2 भृत्य- , D10 ऋतु- (for नृत्त-) —^{b}) T2 रावणस्य (for राक्षसेन्द्र-) Ñ D6 -भुज(Ñ1 °जा) गता , B3 -भुजासगा , G1 -कुथागता , M1 -भुजागका (meta), Cv.r m g t as in text (for -भुजाङ्कगा) —^{c}) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 -संयुक्ता , Ñ2 V1 B D6 -मंच्छन्ना , Cv r m g.t as in text (for धारिण्यो) —^{d}) D5 ददर्शे (sic) (for ददृशे) T1 3 G1 M8 हरि (for कपि) Ś1 D10 स ददर्श वरस्त्रिय , Ñ1 D1 3 4 11 नि(Ñ1 D11 वि)षण्णास्तत्र ता· स्त्रिय , Ñ2 V B1 2 4 D6 स्त्रियोपश्यत्तथा(V2 °दा)परा , B3 नानारत्नविभूषिता· , D2 निपुणा सूत्रिता स्त्रिय ❀ Cv वराभरणधारिण्य इति व्यत्ययेन द्वितीयार्थे प्रथमा। , Cr वराभरणधारिण्यो वराभरणधारिणीरित्यर्थं । व्यत्ययेन प्रथमा। निर्वि(°ष ?)ण्णा अधिशायिता ददृशे। आत्मनेपदमार्षम्। , Cm t धारिण्यो धारिणी । , Cg वराभरणधारिण्य इति द्वितीयार्थे प्रथमा। नि.षण्णा· शयाना । ददृश इत्यात्मनेपदमार्षम् . ❀ —After 30, V1 B ins , Ñ2 D6 (l 1–8) ins after 32, while V2 (second time) ins after 281*

274* श्यामावदाता सुन्यस्ता काश्चित्कृष्णा वराङ्गना ।
काश्चित्काञ्चनवर्णाङ्ग्य प्रमदास्तमुपाश्रिता ।
मदिरासवगन्धी तु प्रकृत्या सुरभि शुभ ।
तासा वदननिश्वास सिषेवे रावण तदा।
रावणाननसंपर्कात्काश्चिद्रावणयोषित । [5]
वदनानि सपत्नीनामुपाजिघ्रु पुन पुन·।
रत्यर्थं रक्तमनसो रावणं रावणस्त्रिय ।
बाहुभि· परिरभ्यैनमत्यर्थं निजगृहिरे।
तासा मध्ये महाबाहु· शुशुभे राक्षसेश्वर ।
गोष्ठे महति मुख्याना गवा मध्ये यथा वृष । [10]
स राक्षसेन्द्र शुशुभे ताभि परिवृत स्वयम्।
करेणुभिर्महारण्ये परिकीर्णो यथा द्विप ।

[For l 1–2, cf 5 9 31. —(l. 1) Ñ2 D6 सुस्तन्य , B4 सुस्पष्टा (for सुन्यस्ता) B1 (*sup. lin.* also as above) किंचित् (for काश्चित्) V2 कुद्धा , B3 वृद्धा , B4 कृशा (for कृष्णा). —(l 2) V2 कनक- (for काञ्चन-) B2 -वर्णाभा (for -वर्णाङ्ग्य) Ñ2 D6 समाश्रिता , V2 उपासते (for उपाश्रिता) —For l 3-7, cf 5 7 53–55^{ab} —(l 3) V2 प्रकृत्यासव- (for मदिरा°) V1 -गंधिरतु, B1 (m also within brackets as above) -गंधेन, B2 -गंधी च, B3 -गंधाढ्या (for -गन्धी तु) V2 सुख, B2 (*sup lin* also as above) सुख (for शुभ) B1 (m. also within brackets as above) प्रकृष्टास्तनुमध्यमा , B3 पद्मिनी रुचिरानना (for the post half) —(l 4) V2 B1 रावणस् —(l 5) B3 रामा मदालसा (for रावणयोषित) —(l. 6) V B3 4 उपाजिघ्रन् (for °जिघ्रु) B1 उपाजघ्रु परस्पर (for the post half) —(l 7) V B2 सक्त , B1 सज्ज- (for रक्त-) D2 6 रत्यर्थमक्त V2 B1 रावणे, B3 रावणाद् (for रावण) —(l 8) Ñ2 D6 मुजगृहिरे, B3 विजुगृहिरे (for निजगृहिरे) —l 9–12 = 5 9.8–9 —(l 9) V2 राक्षसोत्तम (for °सेश्वर) —B3 om l 10 —(l 11) B4 राक्षसेन्द्रश्च (for स राक्षसेन्द्र) V स्वपन् , B3 श्रमन् (for स्वयम्) —(l 12) B4 -[अ]रण्य V1 गज (for द्विप) Ñ2 महागज (for यथा द्विप)]
—Thereafter B reads 46

31 Ñ2 B2–4 D6 read 31 after 269*, while V1 reads 31 after 18 —^{a}) Some MSS -वैडूर्य- B3 -गात्राणि, D6 -.र्भाणि (for -गर्भाणि) —^{b}) Ñ2 V1 B D6 चैव हि (for योषिताम्) —^{c}) B3 तापनीयस्य, D2 8 10 तपनीयानि —^{d}) D5 कुडलादि (for °नि) Ś1 [अ]पि (for च)

32 V1 om 32–45 B om 32 —^{b}) D5 शुभ्रे (sic) (for शुभैर्) Ś1 D10 वलित- , D1 2 4 11 ज्वलित- (for ललित-) —^{c}) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 6 10 11 व्यरोचत, D5 7 9 Ct विराजत (for विरराज). V2 विमानस्थ (sic), D6 11 विमानानि(D11 °र्ता) (for विमानं तन्) Ñ2 व्यचरत विमानानि ❀ Ct विमान मञ्चकविशेष । पुष्पकमित्यन्ये।

मदव्यायामखिन्नास्ताः राक्षसेन्द्रस्य योषितः ।
तेषु तेष्ववकाशेषु प्रसुप्तास्तनुमध्यमाः ॥ ३३
काचिद्वीणां परिष्वज्य प्रसुप्ता संप्रकाशते ।
महानदीप्रकीर्णेव नलिनी पोतमाश्रिता ॥ ३४
अन्या कक्षगतेनैव मड्डुकेनासितेक्षणा ।
प्रसुप्ता भामिनी भाति बालपुत्रेव वत्सला ॥ ३५
पटहं चारुसर्वाङ्गी पीड्य शेते शुभस्तनी ।
चिरस्य रमणं लब्ध्वा परिष्वज्येव कामिनी ॥ ३६
काचिद्वंशं परिष्वज्य सुप्ता कमललोचना ।
निद्रावशमनुप्राप्ता सहकान्तेव भामिनी ॥ ३७

G 5 13 46
B 5 10 41
L 5 5 129

विराजत व्यराजत ॐ —After 32, Ñ2 D6 (1 1-8 only) read ins 274*

33 V1 om 33 (cf. v l 32) Ś1 om 33-34 Ñ1 V2(second time) D1-4 10 11 om 33^{ab}. Ñ2 B1-3 (after 52^{ab} owing to om) 4 D6 read 33-45 after 5 7.52 reading 33 after 36 (D6 om 33^{ab} and 36^{cd}), V2 reads for the first time 33-45 after 5 7 62^{ab} reading 33 after 36 and repeats 33-45 (om 40, 42 and 43) here —^{a}) G2 च (for ता) Ñ2 V2(first time) B म(Ñ2 B2.3 प)दविन्यासस(V2 B2 3 °सु)न्यस्ता —^{b}) Ñ2 V2 (first time) B2 4 D6 समुत्(V2 D6 स्वसमु)-क्तास्तथापरा , B1 स्वमत्य(m. also °मु)क्तास्ततस्तत (m also °थापरा), B3 सत्यमुक्त तथा तथा —Ñ1 V2 (second time) D1-4 10 11 read 33^{cd} after 37 (Ñ1 after 37^{c}) —^{cd}) Ñ2 V2(first time) B तेषु तेषु च भावेषु (Ñ2 कालेषु) (for ^{c}) B2 सु (for प्र-) V2 (first time) सुप्तास्तत्र सुमध्यमा , B3 प्रसुप्ता च सुमध्यमा (for ^{d}) Ñ1 V2 (second time) D1-4 10 11 वेणु(Ñ1 ≈ ≈) काचित्परि-ष्वज्य(Ñ1 V2 °स्समालिंग्य) प्रसुप्ता तनुमध्यमा —After 33, Ñ1 V2(second time) D1-4 10 11 ins , while Ś1 ins after 37

275* चिरस्येव समासाद्य पत्नी प्रावासिक पतिम् ।

[Ś1 चिरमेव, D11 °स्येव (for °स्येव) V2 (marg also as above) समाश्रित्य (for °साद्य) V2 प्राप्य स्वक (for प्रावासिक) D3 कामिनी कामिन प्रिय, D11 पत्नी वा प्रमुकपिति (corrupt) (for the post half)],

while D5 7-9 S ins

276* अङ्गहारैस्तथैवान्या कोमलैर्नृत्तशालिनी ।
विन्यस्तशुभसर्वाङ्गी प्रसुप्ता वरवर्णिनी ।

[(1 1) D8 -भारैस्, G3 -रागैस्, Cv r m g t as above (for हारैस्) M1 च (for [थ]व) D5 7 9 Ct नृत्य , Cv r m g as above (for नृत्त) —(1 2) G2 -भुज- (for शुभ) M1 -सर्वांगा (for -सर्वाङ्गी)]

34 V1 om 34 (cf v l. 32) Ś1 om 34 (cf v l 33) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 33 D10 om 34 —^{ab}) Ñ1 V2 (second time) D1 3 4 विपचीं च, D2 विपश्री च(sic), D11 विपर्षं च (sic) (for काचिद्वीणा) V2(second time) D1-4 11 [अ]न्या (for स-) Ñ2 V2(first time) B1 2 4 D6 काचिदादर्शके लीना सुप्ता तत्र स्म राजते, B3 कामाचिदादर्शतले प्रसुप्ताश्च विरेजिरे. —^{cd}) Ñ1 D8 -नदीप्रतीर्णेव, V2 (second time) D1 2 -नदीं प्रती(V2 °की)र्णेव, D3 4(before corr as in D1) -नदीं प्रपन्नेव, D11 नदीं प्रतीतेव Ñ2 B1 2 4 D3 4 (after corr in m) 6 प्लुवम् (for पोतम्) Ñ2 D6 आस्थिता (for आश्रिता) Ñ1 V2 (second time) D2 नारी प्लुवसमाश्रिता, V2(first time) नलिनीदलमाक्षिपत् , D1 4(before corr) नारी प्लुवनमाश्रिता, D11 नारीप्लुवग-पार्ष्णिता (sic) (for ^{d}) B3 महाप्रकीर्णेव वदन नलिनी प्लुवमाश्रित (sic)

35 V1 om 35 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 33 Ñ1 partially illeg for 35^{ab} —^{a}) Ś1 D10 एका(D10 °क) कक्ष्य-(Ś1 [before corr] °क्ष्ये) (for अन्या कक्ष-) D10 -[आ]गतेन (for -गतेन) Ñ2 V2 (first time) B D6 कक्ष्या(B1 3 4 D6 °क्षा)-गतविपचीका, D2 अन्या कक्षायते नेव (corrupt) —^{b}) Ñ2 V2(first time) B D6 झुझुमेन्या, V2 (second time) पटहेन, D9 मड्डूकेन, D11 गेडुकेन (for मड्डुकेन) Ś1 D10 मृदङ्गेनायतेक्षणा, D1-4 पणवे(D2 मड्डूके)नायतेक्षणा —^{c}) Ś1 D10 सुप्रभा , B4 प्रसुप्त- (for प्रसुप्ता) Ñ2 V2 (both times) B D1 3 4 6 कामिनी, D11 भाविनी (for भामिनी) Ñ1 प्रसुप्ता भाति भाविन्य —^{d}) Ñ1 D9 -पुत्रेण, M3 -वत्सेव (for -पुत्रेव) Ñ1 वत्सला , D3 वल्लभा (for वत्सला)

36 V1 om 36 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v.l 33 —^{a}) B2 मुरज, B3 झुझुमे (for पटह) —^{b}) D7 9 न्यस्य (for पीड्य) Ś1 V2 (second time) D1-4 10 11 शेते सपीड्य भामि(V2 D11 °वि)नी, Ñ1 शेते सर्वा स भाविनी (sic), Ñ2 V2 (first time) B D6 समालिंग्य तथापरा(B3 °स्थिता) —D6 om 36^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 V2 (second time) D1-4 10 11 चिरेण (for चिरस्य) Ś1 Ñ1 D2 10 11 कामिन, V2 (second time) भाविन (for रमण) V2(first time) सुप्ताप रावण लब्ध्वा, B3 चिरस्य वमन लब्ध्वा —^{d}) B3 परित्यज्येव, D11 परिष्वज्य च (for °ष्वज्येव) V2 (second time) भाविनी, D3 मगता, D5 11 T2 3 M3 भामिनी (for कामिनी) —After 36, Ñ2 V2 (first time) B D6 (after 36^{ab} owing to om) read 33

37 V1 om 37 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 33 and for subst see 38

G 5 13 47 B 5 10 42 L 5 5 131 अन्या कनकसंकाशैर्मृदुपीनैर्मनोरमैः ।
मृदङ्गं परिपीड्याङ्गैः प्रसुप्ता मत्तलोचना ॥ ३८
भुजपार्श्वान्तरस्थेन कक्षगेन कृशोदरी ।
पणवेन सहानिन्द्या सुप्ता मदकृतश्रमा ॥ ३९

डिण्डिमं परिगृह्यान्या तथैवासक्तडिण्डिमा ।
प्रसुप्ता तरुणं वत्समुपगूह्येव भामिनी ॥ ४०
काचिदाडम्बरं नारी भुजसंभोगपीडितम् ।
कृत्वा कमलपत्राक्षी प्रसुप्ता मदमोहिता ॥ ४१

D8 om 37–38 —^{ab}) D5 7 9 G2 3 M2 वीणा, T2 वेणु, Cg as in text (for वश) G2 3 प्रसुप्ता कमलेक्षणा (for ^{b}). Ś1 Ñ1 V2 (second time) D1–4 10 11 अन्या वीणा समालिङ्ग्य प्रमदा प्रियदर्शना —After 37^{ab}, D5 7 9 S ins

277* रह प्रियतम गृह्य सकामा इव कामिनी ।
विपञ्चीं परिगृह्यान्या नियता नृत्तशालिनी ।

[(l 1) D5 वर-, D7 9 वर (for रह) G1 3 सकामम् (for °मा). T1 3 भामिनी (for का°) D5 7 9 G2 M3 सकामेव हि(M3 च) कामिनी (for the post half) —(l 2) D5 9 वृत्त- (for नृत्त-)]

—^{c}) M1 damaged from द्रा up to म —After 37^{c}, Ñ1 reads 33^{cd} (followed by 275*) —Ñ1 illeg for 37^{d} —^{d}) T2 G3 M2 कामिनी (for भा°) Ś1 V2 (second time) D1–4 10 11 सकाता प्रमदा यथा(D2 11 इव) —After 37, Ś1 ins 275*, V2(second time) D1–4 10 11 read 33^{cd} (followed by 275*)

38 V1 om 38 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 33 D8 om 38 (cf v l 37) —^{a}) D1 4 स्त्रिय, D2 10 अन्या, G3 कन्या (for अन्या) V2 (second time) -संकाशा (for °शैर्) —^{b}) Ś1 Ñ1 V2 (second time) D1–4 10 11 मृदुपीन(D3 नै)पयोधरै (V2 °रा) —^{c}) D2 3 मृदगान् (for मृदङ्ग) Ś1 Ñ1 V2(second time) D1–4 10 11 च(D3 स-, D11 नि-) प्रपीड्यागै, D7 9 T1 परिविद्धयागै (for परिपीड्याङ्गै) —^{d}) Ś1 Ñ1 V2(second time) D3 11 सुप्ता कमललोचना, D1 2 4 10 सुप्ता कमललोचना —For 37–38, Ñ2 V2(first time) B D6 subst, while Ñ1 D1–4 11 ins only l 3–4 after 38

278* प्रियङ्गुफलसकाशैस्तनुमध्या पयोधरै ।
मृदङ्ग परिपीड्यान्या सुप्ता कमललोचना ।
आलिङ्गयेषु तलान्कृत्वा प्रसुप्ता परमा स्त्रिय ।
वेणुशय्याप्रवृत्ताश्च प्रसुप्ता पानखेदिता ।

[(l 1) B3 पयोधरा (for °धरै) —(l 2) B3 स्वामिन (for मृदङ्ग) V2 परिवार्यान्या (for °पीड्यान्या) —V2 om. l 3 —(l 3) Ñ1 B1 3 D1 3 11 आलिंगेषु(D11 °न) तल (Ñ1 D11 °दा) कृत्वा (Ñ1 illeg from कृत्वा up to स्त्रिय), B2 आलिंगेषु च (m also पादलिंगेषु) त हत्वा, B4 आलिंगेषु नभ कृत्वा, D2 4 आलिंग्येषु तल भू(D4 कृ)त्वा (for the prior half) Ñ2 B2 4 D6 परमस्त्रिय, B1(m also as in Ñ2) अपरा स्त्रिय, D1–4 11 समदा स्त्रिय —(l 4) Ñ1 B3 वेणुशय्या, Ñ2 D6 रेणुशय्या-, B1 निश्वशय्या- (m also as above) (for वेणुशय्या-) V2 वेणुन्यस्ताधरा काश्चित, D1 4 प्रविद्धवेणुशय्याश्च, D2 11 प्रवृद्धवेणुसान्या(D11 °शय्या)श्च, D3 प्रवृद्ध रेणुशय्या च (for the prior half) B4 नष्टाश्च, D11 प्रमदा (for प्रसुप्ता)]

39 V1 om 39 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 33 —^{a}) B3 सम्यक् (for भुज-) Ś1 Ñ1 D5 7 9 10 T1 2 -पाश- (for -पार्श्व-) Ś1 D1 3 4 10 -[अं]त(D3 -[उ]त्त)रस्थं च, D2 -स्थिता चैव (for -[अ]-न्तरस्थेन) —^{b}) Ś1 Ñ1 V2(second time) D10 11 स्व(D10 सु)कक्षेण, Ñ2 V2(first time) B D8 मृदगेन, D1 3 4 समकक्ष, D2 सुकक्षा वै, M1 चपकेन (for कक्षगेन) —^{c}) D5 [illegible] वेन (for पण°). Ñ1 V2(second time) समायु(Ñ1 °स)क्ता, D8 M1 सहैवान्या, G3 सहानिल्या (for सहानिन्द्या). Ś1 D1–4 10 11 पणव काचिदालिंग्य, Ñ2 V2(first time) B D6 पणव च समालिंग्य —^{d}) D2 सुप्ता मद-, D4 प्रसुप्ता मद- (hypm) (for सुप्ता मद-) G1 transp मद- and -कृत- Ś1 D10 -विमोहिता, D11 -कृशा तदा (for -कृतश्रमा)

40 V1 om 40 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 33 V2(second time) om 40 —^{a}) D6 डिडिम D2 10 11 प्रति, Cr as in text (for परि-) V2(first time) B1 3 D6 -गृह्यान्यास्, D2 -विध्यान्या (for -गृह्यान्या) —After 40^{a}, Ś1 D10 read 42^{bcd} omitting (hapl) 40^{bcd} to 42^{a} —^{b}) B1 स्तनावासक्त-, M1 त [illegible] क्त- (for तथैवासक्त-) Ñ2 B2 4 -गोमुखा, V2(first time) B1 3 D6 -गोमुखा॰, D4 -डिंडिमा (for -डिण्डिमा) D2 प्रसुप्ता भुवि भामिनी, D11 तथैव डिंडिम-क्रमा —After 40^{ab}, D2 ins

279* दृष्ट्वा च कपिशार्दूल अथान्या सक्तडिण्डिमा ।

—Ñ1 illeg from व in ^{c} up to ^{d} —^{c}) D11 प्रसुप्तास्, T1 3 प्रमदा (for प्रसुप्ता) D2 सारुण, G2 तरुणी (for तरुण). V2(first time) प्रसुप्तास्तरुण गुह्यम् —^{d}) D1–5 7 11 G3 -गृह्येव (for -गू°) Ñ2 B D6 भाविनी, D2 11 योषित, T2 कामिनी (for भामिनी)

41 V1 om 41 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf. v l 33 Ñ V2(first time) B D1 2(om [hapl] 41^{d}–44^{a}) 3 4 6(om [hapl] after प्रसुप्ता in 42^{b} up to प्रसुप्ता in 41^{d}) 11 transp. 41 and 42 —^{a}) Ś1 Ñ1 V2(second time) D1 2 4.10 11 आ(Ś1 D2 10 चा)लिंगनं(D11 °ने), B4 आभरणं, D3

कलशीमपविद्ध्यान्या प्रसुप्ता भाति भामिनी ।
वसन्ते पुष्पशबला मालेव परिमार्जिता ॥ ४२
पाणिभ्यां च कुचौ काचित्सुवर्णकलशोपमौ ।
उपगूह्याबला सुप्ता निद्राबलपराजिता ॥ ४३
अन्या कमलपत्राक्षी पूर्णेन्दुसदृशानना ।
अन्यामालिङ्ग्य सुश्रोणी प्रसुप्ता मदविह्वला ॥ ४४
आतोद्यानि विचित्राणि परिष्वज्य वरस्त्रियः ।
निपीड्य च कुचैः सुप्ताः कामिन्यः कामुकानिव ॥ ४५ G 5 13. 0 B 5 10 49 L. 5 5 140

क्षालम्न (for आडम्बर) V2(first time) काचिदाडम्बरा-श्रित्य —^{b}) G2 भुज (for भुज-) Ñ2 V2 (both times) B D3 M3 Cm -सयोग-, Cv r g k t as in text (for -सभोग-) Ś1 Ñ1 V2(second time) D1 4 10 -पीडिता, Cv r g k t as in text (for °तम्) D11 भुजै सभोग-पीडितै —Ś1 D10 om 41^{cd} —^{d}) Ñ1 illeg, Ñ2 V2(first time) B D3 6 काममोहिता, V2(second time) D1 4 11 पान°, T2 वरवर्णिनी (for मदमोहिता) G2 सुप्ता मदनमोहिता

42 V1 om 42 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 33 Ś1 D10 read 42^{bcd} omitting (hapl) 40^{bcd} to 42^{a} after 40^{a} Ñ V2(first time) B D1 2(om [hapl] 41^{d}–44^{a}) 3 4 6(om [hapl] after प्रसुप्ता in 42^{b} up to प्रसुप्ता in 41^{d}) 11 transp 41 and 42 V2(second time) om 42 —^{ab}) Ñ1 D1–4 11 र(Ñ1 च)सनाम् (for कलशीम्) D1 4 उप- (for अप-) Ñ2 B D6 कलस च समाविध्य(B1 °विध्य, G[ed]°लिग्य) (for ^{a}) Ñ2 सुसुप्ता, B1 प्रसुप्तामिव (hypm) (for प्रसुप्ता) Ś1 D1–4 11 भुवि (for भाति) Ñ B D11 भाविनी, M2 मानिनी (for भामिनी) D8 प्रसुप्ता मदविह्वला (for ^{b}) V2(first time) कलश च समाविध्यमानेव प्रतिभाविनी —^{c}) Ś1 D1–4 10 -सयुक्ता(D3 °क्ता) (for -शबला) Ñ2 V2(first time) B D11 वसतपुष्पग्रथिता(D11 °मतप्ता) —^{d}) Ś1 D10 परमार्चिता, Ñ2 V2(first time) B1 3 D11 परिवर्जिता, B2 °वर्तिता, B4 °वर्धिता, D1 4 °मोचिता, G3 °मार्जती (for °मार्जिता) D3 माला वारिमार्जिता

43 V1 om 43 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 33 V2(second time) D2 9 om 43 (for D2, cf v l 41) B2 reads twice 43 —^{a}) D8 पाणिपादौ (for °भ्या च) D1 4 कुचौ तथान्या (D4 °था॰) पाणिभ्या —^{b}) T3 -कमलोपमौ (for -कलशो°) —For 13^{ab}, Ś1 Ñ V2(first time) B D6 10 11 subst

280* काचित्पाणी तथान्योन्य स्तनान्तरमुपाश्रिता ।

[Ñ1 illeg from पा up to र V2 पाणिभ्या च, B2 (first time) कृत्वा पाणीस् (for काचित्पाणी) Ś1 D10 11 पाणी(D11 °णि) तथाया(D11 °था च) पाणिभ्या, B4 (with hiatus) पाणी तथान्या अन्यान्य (for the prior half) Ś1 D10 उपाश्रितौ, Ñ2 D6 अपाश्रितौ, V2 अपाश्रिता, B2(second time) अपा (first time समा)श्रितान्, D11 उपास्तो (for उपाश्रिता) B3 पाणिपादावथायोन्य तद्वातरमपाश्रित]

—D8 om 43^{c}–44 —^{c}) Ś1 Ñ1 V2(first time) B1 D1 3–6 11 T1 3 G3 -गुह्य, Ñ2 B2–4(B2 both times) D9 10 -गुह्य (for -गूह्य) Ś1 Ñ1 D10 11 T2 G3 [अ]परा, V2(first time) B2(both times) 4 [अ]बला, M3 (before corr as in text) बला (for [अ]बला) —^{d}) Ś1 V2(first time) B2(second time) D1 2 4 10 11 -वशम्, Ñ1 -सुख-, Ñ2 -वश-, B1–3(B2 first time) -[आ]वेश-, B4 D6 -वेग-, D7 -बलम् (for बल-) Ś1 V2 (first time) B2(second time) D1 3 4 7 10 11 उपागता (V2 B2 °ता), Ñ1 -समाश्रिता, B2(first time) 4 °जिता (for पराजिता)

44 V1 om 44 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 33 D2 om 44^{a} (cf v l 41) D8 om 44 (cf v l 43) —^{b}) Ñ2 V2(first time) B D6 पूर्णचन्द्रनिभानना —^{c}) Ñ2 V2(first time) B D6 वीणाम् (for अन्याम्) Ś1 Ñ1 D1 3 7 9 10 T1 3 M2 3 सुश्रोणीं (for °णी) —D4 om 44^{d}–45^{a} —^{d}) D2 प्रसुप्त- (for °प्ता) G1 -मोहिता (for -विह्वला) D7 9 निद्रावश-मुपागता —After 44, Ñ2 V2 B D6 read 5 9 4–5 (transp), V2 alone repeating 5^{ab} only after 44 (second time) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 (Ś1 D2 10 om [hapl] 5^{bc}) read 5 9 5 after 44

45 V1 om 45 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 33 D4 om 45^{a} (cf v l 44) V2 (first time) om 45 —^{a}) Ś1 Ñ1 V2 (second time) D1–3 10 11 तूर्याणि च, Cv r m g t as in text (for आतोद्यानि) —^{b}) Ś1 Ñ V2(second time) B D1–4 6 10 11 रावणस्य (for परिष्वज्य) Ñ2 B D6 वशानुगा, T2 G3 [अ]परा(G2 परा)स्त्रिय (for वरस्त्रिय) —^{c}) D9 G1 कुचो (for कुचै) D8 काश्चित् (for सुप्ता) —For 45^{cd}, Ś1 Ñ V2 (second time) B D1–4 6 11 subst

281* उपगूह्य प्रसुप्तास्ता पाननिद्रावशगता ।

[Ñ2 V2 B D2 6 10 -गुह्य (for -गूह्य) D1 4 विचित्राम् (for प्रसुप्तास्)]

—Thereafter Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 cont.

282* नूपुरैश्चापविद्धैस्तैर्वलयैश्चापि शोभितै ।
हारैश्च हरिणाक्षीणा प्रकीर्णै शोभते मही ।
सफेनमिन्दुनिकरैर्वनराजी जलैरिव ।

[(l 1) D2 4 अप-, D10 चापि (for चाप-) Ñ1 D3 4 च, D11 तु (for तैर्) D11 [उ]प (for [अ]पि) D1 2 4 नद्धैते (for शोभितै) —(l 2) D1 3 4 शोभिता (for शोभते)

G 5. 14 29 B 5 10 50 L 5 5 142 तासामेकान्तविन्यस्ते शयानां शयने शुभे ।
ददर्श रूपसम्पन्नामपरां स कपिः स्त्रियम् ॥ ४६

मुक्तामणिसमायुक्तैर्भूषणैः सुविभूषिताम् ।
विभूषयन्तीमिव च स्वश्रिया भवनोत्तमम् ॥ ४७

गौरीं कनकवर्णाभामिष्टामन्तःपुरेश्वरीम् ।
कपिर्मन्दोदरीं तत्र शयानां चारुरूपिणीम् ॥ ४८

स तां दृष्ट्वा महाबाहुर्भूषितां मारुतात्मजः ।
तर्कयामास सीतेति रूपयौवनसम्पदा ।
हर्षेण महता युक्तो ननन्द हरियूथपः ॥ ४९

आस्फोटयामास चुचुम्ब पुच्छं
ननन्द चिक्रीड जगौ जगाम ।
स्तम्भानरोहन्निपपात भूमौ
निदर्शयन्स्वां प्रकृतिं कपीनाम् ॥ ५०

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे अष्टमः सर्गः ॥ ८ ॥

—(l 3) D2 -हेम (for -फेन) D3 वनराजीर् (for °जी). D1 4 जर्य्यथा, D2 तलैरिव (for जलैरिव)],

—whereas V2 reads 274* after 281* (second time)

46 B reads 46 after 274* —a) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 -सन्यस्ते, V2 म स्ते, Cm k t as in text (for -विन्यस्ते) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 तस्य चो(B1 सो)पात-सन्यस्ते, B3 तस्य चोपानमुन्यस्त (sic), D11 तासामेकात-मन्यात्मा —c) D2 नृत्त- (for रूप-) —d) Ś1 Ñ V B2–4 D1–4 6 10 11 सुश्रोणीं, D7 9 अथ ता (for अपरा) Ś1 च कपि, Ñ1 वानर (for स कपि) B1 सुश्रोणि कपिसत्तम (marg also स कपि स्त्रिय)

47 Ś1 Ñ V B D1–4 6 10.11 transp 47 and 48. —a) V2 -माल (for -मणि-) —b) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 तप्त(D3 सप्त)कांचनै (for सुविभूषिताम्) —c) T1 3 तत् (for च) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 भूषिता भूषयतीं ता(D3 तत्), Ñ2 V1 B2–4 D6 भास्वरैर्भूषयतीं ता(V1 B4 तत, B2 तु), B1 भास्वरैर्भासयतीं च —d) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 6 10 सुश्रिया(D2 °यं) (for स्व°). D1 4 5 भुवन- (for भ°) D6 -[उ]त्तमे (for -[उ]त्तमम्) B3 स श्रिया-मिव चोत्तमा

48 Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 transp 47 and 48 —a) B4 रत्नाभाम् (for वर्णा°) B3 जैवातृकमवर्णाभाम् —b) Ś1 D10 भर्तु (for अन्त-) D2 -पुरेश्वर (for °रीम्). —cd) D10 दर्दोदरीं (for मन्दो°) D2 शयाना शयने तत्र (for c) Ñ1 D1 4 11 शयने तदा (Ñ1 D11 शुभे), D5 चारभाषिणीं (for चारुरूपिणीम्) Ś1 D2 3 10 यौवनोत्तम-शालिनी (for d) Ñ2 V B D6 तत्र मन्दोदरी(D6 °री) नाम शयाना शयनोत्तमे —After 48, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 ins

283* ददर्श जलदे नीले ज्वलन्तीमिव विद्युतम् ।

[Ś1 D2 10 शोभन्तीं, D3 राजन्तीं (for ददर्श) Ñ1 D1 4 नीलजलदे, D11 नीले जलदे (by transp) (for जलदे नीले). D11 ज्वलन्तीं विद्युतं यथा (for the post half)]

49 a) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 ता समी(Ś1 स वी)क्ष्य, Ñ2 V1 B D6 स ता वीक्ष्य (for स ता दृष्ट्वा) D1 4 -बुद्धिर् (for -बाहुर्) —b) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 हनुमान्(B3 °मन्) (for भूषिता) Ñ1 कपिकुंजर (for मारुतात्मजः) —c) D11 [इ]य (for [इ]ति) —D5 om 49ef —e) Ś1 Ñ V B D2 3 6 10 11 T2 [आ]विष्टो (for युक्तो) —f) Ñ1 V2 कपिकुंजर, Ñ2 B D6 च स(B2 सु-) विस्मित, V1 हरिविस्मित, D2 10 11 कपियूथप, D3 कपिसत्तम (for हरियूथप) —After 49, D8 G3 M1 ins

284* दृष्ट्वा सीतेति तत्राभूद्दीनश्चारित्रदर्शनात् ।
[M1 हृष्टो (for तत्र).],

while T2 ins

285* दृष्टमात्रे सुहृष्टोऽभूद्दीनश्चामित्रकर्शनात् ।

50 Ñ2 V1 B D6 om. 50 —a) D9 चुचुव (sic) (for चुचुम्ब) Ś1 पुच्छं (for पुच्छ) —b) D10 चतुनि (sic), T2 जहास, Cm k t as in text (for जगाम) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 ननर्त चिक्रीड जगौ च वल्गु(Ś1 भूरि), D5 ननद चिक्रीड जगौ च नाम, D11 ननर्त विक्रीडत गजौ ववला (corrupt) —c) D5 स्तभावरोहान् —d) D5 सदर्शयन्स्वा, D8 निदर्शयान, G2 M2 °यन्स, Cm k.t as in text (for निदर्शयन्स्वा) —For 50cd, Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 subst.

286* स वानराणामृषभ प्रतीतो
ज्ञात्वा नरेन्द्रस्य सुता च सीताम् ।

[Ś1 प्रतीत्य, D10 प्रभीतो (for प्रतीतो) Ś1 D2 10 नरेंद्रेंद्र- (for नरेन्द्रस्य) D1 3 4 तु (for च)]

Colophon Ñ2 V1 B D6 om (Sarga cont). —*Sarga name* Ś1 V2 स्त्री(V2 श्री)वर्णन, Ñ1 रावणशयन * * स्त्रीवर्णन, D1 4 लंकाप्रवेशे अंत पुरवर्णन, D2 11 अंत पुर-विचये रावणस्त्रीवर्णनं(D11 °न), D3 मन्दोदरीदर्शन, D10 अंतपुरविचये स्त्रीवर्णन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1.4 10 11 om, Ś1 7, V2 5, D3 13; D5 7–9 S 10 —After colophon, D2 concludes with राम, while G with श्रीरामाय नमः.

९

अवधूय च तां बुद्धिं बभूवावस्थितस्तदा ।
जगाम चापरां चिन्तां सीतां प्रति महाकपिः ॥ १

न रामेण वियुक्ता सा स्वप्तुमर्हति भामिनी ।
न भोक्तुं नाप्यलंकर्तुं न पानमुपसेवितुम् ॥ २

नान्यं नरमुपस्थातुं सुराणामपि चेश्वरम् ।
न हि रामसमः कश्चिद्विद्यते त्रिदशेष्वपि ।
अन्येयमिति निश्चित्य पानभूमौ चचार सः ॥ ३

क्रीडितेनापराः क्लान्ता गीतेन च तथा पराः ।
नृत्तेन चापराः क्लान्ताः पानविप्रहतास्तथा ॥ ४ G 5 13 55 B 5 11. 5 L 5 6 6

9

Ñ2 V1 B D6 continue the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नम .

1 ^{a}) G2 तु (for च) —^{b}) D9 तथा (for तदा) —For 1^{ab}, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10.11 subst

287* ततस्ता मारुतिश्चिन्ता व्यवधूय व्यवस्थित ।

[D11 तु (for ता) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 हनुमाश् (for मारुतिश्). Ñ1 व्यवधाय, D2 अवधूय, D6 व्यवच्छिद्य (for व्यवधूय). D1 समुत्थितां (for व्यवस्थित') Ś1 D3 10 11 अवधूय च बुद्धिमान् (D3 समुत्थिता, D11 महाकपि), B3 सीता प्रति महायशा , D4 विधूय समुपस्थिता (for the post half)]

—B3 om 1^{cd} —^{c}) D8 चोत्तरा, D11 परमा (for चापरा) Ś1 Ñ V1 B1 2 4 D1 2 4 6 चिंतामपरा, V2 D3 10 चिंता परमा —^{d}) Ñ2 द्युति , V1 B1 2 D6 -मति (for कपि) —After 1, Ñ1 D1 4 11 read 3^{ef} and 292*

2 ^{a}) Ñ1 V- B1 D3 6 विमु(D6 °.)क्ता सा, B3 वियुक्ता च, T2 विनिर्मुक्ता (for वियुक्ता सा) —^{b}) B2 स्वप्नम्, D11 तप्तुम् (for स्वप्तुम्) N1 V2 इच्छति (for अर्हति) Ś1 Ñ1 V2 D2 3 10 11 मैथिली, Ñ2 V1 B D6 भाविनी (for भामिनी) —^{d}) D5 गानम् (for पानम्) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 कु(Ś1 त)त पान निपेवितु(Ś1 D1 11 °त)

3 ^{a}) B3 जनम् (for नरम्) —^{b}) V2 इव (for अपि) Ñ2 V B D6 वासव (for चेश्वरम्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वासवप्रतिमो हि स , M1 नराणामपि चेश्वर —D4 reads 3^{c} in marg —^{c}) D6 रा *म (for रामसम) Ñ2 त्रिदशे ष्वचित्, D1 3 त्रिदिवेष्वपि (for त्रिदशेष्वपि) ❀ Cv 'सीता प्रति महाकपि' रित्यत परमन्येयमित्याद्यर्धं प्रमादाल्लिखितम्। 'विद्यते त्रिदशेष्वपी 'त्यत परमेवास्य स्थानम्।, So also Cr, Cg त्रिदशेष्वपीत्यनन्तरमन्येयमित्यर्धम् ❀ —After 3^{cd}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

288* इति सचिन्त्य हनुमान्बुद्ध्या स कपिकुञ्जर ।

[Ñ1 बहुधा (for हनुमान्) Ś1 D2 3 10 स्वबुद्ध्या, Ñ1 वशी स (for बुद्ध्या स)]

—Thereafter, Ñ1 D1 4 11 cont , Ś1 D2 3 10 cont after 292* , whereas Ñ2 V2 B2 D6 ins after 3

289* रावणान्त पुर भूयो विचेतुमुपचक्रमे ।

[D1 4 11 -[अ]त पुरे (for -[अ]न्त पुर)],

—After 3^{cd}, B2 ins

290* तस्य पत्नी सती साध्वी सर्वधर्मपरायणा ।

—Then cont , while Ñ2 V B1 3 4 D6 ins after 3^{cd}

291* कथं सीता महाभागा धर्मज्ञा धर्मचारिणी ।
कामयुक्तेन मनसा उपतिष्ठेत रावणम् ।
इति वायुसुतस्तत्र धीमानालोचनापर ।
इङ्गितैर्लक्षयामास नेय सीतेति निश्चितम् ।

[(l 2) B3 काल- (for काम-) B2 -त्यक्तेन (for यु°) Ñ2 V1 B ह्युपतिष्ठेत (to avoid hiatus), D6 उपानिष्ठति —(l 3) V2 धीमानालोकयन्पुन (for the post half) —(l 4) V2 निश्चय (for निश्चितम्)]

—Ñ1 D1 4 11 read 3^{ef} after 1 —^{f}) D7–9 भूयस्तत्र (for पानभूमौ) Ś1 Ñ1 D2 10 11 भूयस्तत्र तु(Ñ1 स) वानर , Ñ2 V B D6 भूयस्तामन्वियेष स , D1 4 भूयश्चक्राम वानर , D3 भूयस्तत्र सुबुद्धिमान —After 3, Ñ2 V2 B2 D6 ins 289* and then cont , Ś1 V1 B1 3 4 D2.3 5 7–10 T2 G3 M2 ins after 3 , while Ñ1 D1 4 11 ins after 3^{ef}

292* पानभूमौ हरिश्रेष्ठ सीतासंदर्शनोत्सुक ।

[Ś1 D2 5 8 10 T2 M2 Cr भूमिं (for -भूमौ) B3 पानभूमिमुपातिष्ठत् (for the prior half) D1 सीता (for सीता-) Ñ1 सीतादर्शन उत्सुक , B1 2 स सीता(B2 सीताया)दर्शनोत्सुक (for the post half)]

—Thereafter, Ś1 D2 3 10 cont 289* G2 reads l 4 of 295* after 3

4 V1 om 4–5. S1 D10 om 4 Ñ2 V2 (after 44 [first time]) B D6 transp 4–5 and read after 5 8 44 —^{a}) D3 क्रीडया च (for क्रीडितेन) D5 8 11 परा (for [अ]परा) B4 D2 4 G3 क्रान्ता —^{b}) D5 पीतेन (for गी°) Ñ2 V2 B D1 4 6 11 क्लान्ता गीतेन चापरा, D2 पानेन विहितापरा, D3 सगीतेन * चापरा —^{c}) Ñ V2 B D1–9 T2 नृत्येन (for नृत्तेन) B2–4 D6 [अ]परा क्राता , D2 3 9 [अ]परा क्ला(D3 क्रा)ता, D8 तथा क्लाता (for [अ]परा क्लान्ता) V2 काता प्रसुप्ता दृश्यते, D11 सुनृत्ये-

G 5 13 54
B 5 11 6
L 5 5 139

मुरजेषु मृदङ्गेषु पीठिकासु च संस्थिताः ।
तथास्तरणमुख्येषु संविष्टाश्चापराः स्त्रियः ॥ ५

अङ्गनानां सहस्रेण भूषितेन विभूषणैः ।
रूपसंल्लापशीलेन युक्तगीतार्थभाषिणा ॥ ६

देशकालाभियुक्तेन युक्तवाक्याभिधायिना ।
रताभिरतसंसुप्तं ददर्श हरियूथपः ॥ ७

तासां मध्ये महाबाहुः शुशुभे राक्षसेश्वरः ।
गोष्ठे महति मुख्यानां गवां मध्ये यथा वृषः ॥ ८

स राक्षसेन्द्रः शुशुभे ताभिः परिवृतः स्वयम् ।
करेणुभिर्यथारण्ये परिकीर्णो महाद्विपः ॥ ९

सर्वकामैरुपेतां च पानभूमिं महात्मनः ।
ददर्श कपिशार्दूलस्तस्य रक्षःपतेर्गृहे ॥ १०

नापरा क्लाता —^{d}) D8 प्रवि- (for -विप्र-) D1 4 11 परा, T2 तदा (for तथा) Ñ2, V2 B D6 प्रसुप्ता(V2 सदृशा)-स्तत्र योषित (B1 D6 °ता·), D2 पानविप्रहतापरा

5 V1 D4 om 5 (for V1, cf v l 4) Ś1 Ñ1 (partly illeg) D1–3 10 11 (Ś1 D2 10 om [hapl ?] 5^{bc}) read 5 after 5 8 44 Ñ2 V2 B D6 transp 4–5 and read both after 5 8.44 V2 alone repeating 5^{ab} after 5 8 44 (r) —^{a}) Ñ2 V2 (first time) B D6 पणवेषु, T1 3 G M1 2 Ck मुरवेषु, Ct as in text (for मुरजेषु) —^{b}) D7 9 Ct चेलिकासु (for पीठिकासु) Ñ2 V2 (first time) B D1 3 6 11 तथैव च (for च सस्थिता) —After 5^{ab}, B2 ins

293* करताल करे कृत्वा काचित्सुष्वाप कातरा ।

—^{c}) Ñ2 B1 2 4 D6 M1 कुथास्तरण-, D1 सुसास्तरण-, T1 तदास्तरण- (for तथास्तरण-) —^{d}) T1 पर-, T3 [अ]पर-, M1 3 परा (for [अ]परा·) Ś1 D10 तथा तालातरेषु च, Ñ2 V2 B1–3 D1–3 6 11 तथा(D11 गेंडु) तालीय(D1–3 11 °स)केषु च, B4 तथा सौधतलेषु च
—After 5, D3 ins

294* अनेकेष्ववकाशेषु सुप्ता मदविमोहिता· ।

6 Ñ2 V B D6 read 6–7 after 5 8 9 —^{a}) B3 स्त्रीगणाना (for अङ्गनाना) —^{b}) Ś1 D2 10 11 विभूषित (D11 °तै), Ñ2 V B D6 समतत (for विभूषणै) D3 ...भूषणे —^{cd}) Ñ2 V B1 2 4 D6 वृतमालाप- (for रूपसंल्लाप-) D3 युक्त (for युक्त-) Ś1 D2 6 10 -[अ]भिभाषिणा, Ñ2 V B1 4 D6 -[अ]नुवादिना, B2 -[अ]नुनादिना, G1 -[अ]र्थभूषणा (for -[अ]र्थभाषिणा) D11 युक्ता गीतार्थभाषिणी (for ^{d}) B3 वृत नानोपगीतेन सुगीतेनानुवादिना

7 Ñ2 V B D6 read 6–7 after 5 8 9 —^{a}) D6 देशकाले Ś1 D1–4 10 11 -विभक्तेन, Ñ1 -[अ]भिभक्तेन, Ñ2 V B D6 -विधिज्ञेन, Cm g k t as in text (for -[अ]भियुक्तेन) —^{b}) B2 मुक्त-, D2 सूक्त- (for युक्त-) D8 विधायिना (for -[अ]भि°) Ś1 D10 सूक्तवाक्याभिभाषिणा, D1 3 4 युक्तवासा(D4 also °काला)भिधारिणा
—After 7^{ab}, D7 9 G1 ins, D8 M1 ins l 2–3 after 7, G2 ins l 1–3 after 7^{ab} and l 4 after 3

295* रताधिकेन सयुक्ता ददर्श हरियूथप ।
अन्यत्रापि वरस्त्रीणा रूपसलापशालिनाम् ।
सहस्र युवतीना तु प्रसुप्त स ददर्श ह ।
देशकालाभियुक्त तु युक्तवाक्याभिधायि तत् ।

[For l 1, cf 7^{cd} —(l 1) G1 Ck सयुक्त (for °क्ता) G2 क्रीडित्वोपरत सुप्त (for the prior half). —(l 2) G2 -यौवन- (for सलाप-) D7 9 Ck t -शायिनां (for -शालिनाम्) D8 रम्याणा रूपशालिना (for the post half) —(l. 3) D8 G1 सद्ददर्श ह, G2 मारुतात्मज (for स ददर्श ह) —(l 4) G1 -[अ]भिधायि च, G2 -[अ]भिधायिन (for -[अ]भिधायि तत्) ❀ Ck अन्यत्रापि वर°, सहस्र युव°, देशकाला°, रतविरत°, अनन्तर तासा मध्य इति पाङ्क्त पाठ । एव लिखितश्लोकद्वय विसृज्य गच्छति पर । अर्धस्तूक्तरीत्या ।, Ct अन्यत्रापीत्यादि श्लोकद्वय नव्या प्रमादात्र पठन्ति ❀]

—^{c}) Ñ1 D2 7 9 11 G1 3 रताविरत-, Ñ2 V B1 2 4 D6 रतोपरम-, B3 बभौ परम-, D1 3 4 T2 G2 रतोपरत, D10 रतावरत-, Cv r.m g as in text (for रताभिरत) Ñ1 T1 -सयुक्ता, D1 -सतप्त, D2 T2 3 G3 -सयुक्त, M1 -ससुप्ता, Cv r m g as in text (for -ससुप्त) Ś1 रतावरतसयुक्त
—After 7^{c}, Ñ1 ins

296* दर्शनीय सुरैरपि ।
कन्दर्पनिलय गेह रावणस्य महीयस ।
समस्त ... सयुक्त

—^{d}) T1 3 -सत्तम, Cr as in text (for -यूथप). Ś1 D1–4 10 राक्षसेद्र ददर्श स, Ñ2 V B D6 राक्षसेंद्र महाबल.

8 Cr folio missing from 8 up to 5 10 4^{b} Ñ2 V B D6 om 8–9 here (cf l 9–12 of 274*) Ñ1 partly illeg for 8^{ab} —^{b}) D2 राक्षसाधिप (for °सेश्वर) —Ś1 D2 10 om 8^{c}–9^{b} B3 om 8^{cd} —^{c}) M3 गुह्याना (for मुख्याना) —^{d}) D11 G3 M3 (after corr as in text) महावृष (for यथा वृष)

9 Ñ2 V B D6 om 9 here (cf v l 8) Ś1 D2 10 om 9^{ab} (cf v l 8) —^{b}) D3 श्वसन् (for स्वयम्). —^{c}) D1 3 4 11 G1 2 महा (for यथा) —^{d}) D1 3–5 8 यथा (for महा-) D11 वेष्टितोथ महागज·

10 ^{a}) D11 उपेताना Ñ2 V1 B2 3 सर्वकाम(B3 °पान)-वशोपेतां, V2 B1 4 D6 सर्वकामरसो(V2 °गुणो)पेता(B4

मृगाणां महिषाणां च वराहाणां च भागशः ।
तत्र न्यस्तानि मांसानि पानभूमौ ददर्श सः ॥ ११
रौक्मेषु च विशालेषु भाजनेष्वर्धभक्षितान् ।
ददर्श कपिशार्दूलो मयूरान्कुक्कुटांस्तथा ॥ १२
वराहवार्ध्राणसकान्दधिसौवर्चलायुतान् ।
शल्यान्मृगमयूरांश्च हनूमानन्ववैक्षत ॥ १३
क्रकरान्विविधान्सिद्धांश्चकोरानर्धभक्षितान् ।
महिषानेकशल्यांश्च छागांश्च कृतनिष्ठितान् ।
लेह्यमुच्चावचं पेयं भोज्यानि विविधानि च ॥ १४

तथाम्ललवणोत्तंसैर्विविधै रागषाडवैः ।
हारनूपुरकेयूरैरपविद्धैर्महाधनैः ॥ १५

G 5 14. 0
B. 5 11 19
L 5 6 17

D6 °त) —^{b}) D1 3 4 ददर्श स (D4 ह) (for महात्मन) B4 पानभूमौ महामना —D1 3 4 om 10^{cd} —^{c}) Ñ1 illeg from पि up to हे in ^{a} T2 3 G2 M3 हरि- (for कपि-) —^{d}) B4 D6 11 गृह (for गृहे)

11 ^{a}) D2 10 महिषीणा (for °षाणा) B2 तु (for च) —^{b}) G3 वराहा॰ ॰ (for °हाणा च) Ñ2 V1 B D6 M1 सर्वश (for भागश) Ś1 (erroneously) पानभूमि महात्मन —After 11^{ab}, B2 ins (in brackets)

297* क्वचिच्छैलैरपीतानि स पानानि व्यलोकयत्।
क्वचिद्भक्ष्याश्च विविधान्

—^{c}) B1 ततो (for तत्र) B4 तस्य न्यस्तानि मासानि —^{d}) B2 om पान B3 ददर्श कपिकुजर

12 ^{a}) Ś1 D4 10 रौक्मेषु तु (D4 ।), Ñ1 B3 सौवर्णेषु, B2 कौर्मेषु च (for रौक्मेषु च) V1 विधानेषु (for विशालेषु). —^{b}) Ñ1 [अ]॰भक्षितान, B1 (also as in text [*sup lin*]) व्यवस्थितान्, D1 4 11 च (D11 सु) सस्कृता, D7 9 10 [अ]ध्य (D10 च)भक्षितान् (for [अ]र्धभक्षितान्) —After 12^{ab}, V1 ins

298* मासराशीन्विनिक्षिप्तान्पानभूमौ ददर्श स ।
मयूरान्कुक्कुटाश्चैव शशानप्यर्धभक्षितान ।,

—After 12^{ab}, M2 reads 14^{cd} for the first time, repeating it in its proper place

—^{c}) V2 D3 8 T G2 M3 हरि- (for कपि) —^{d}) B1 2 D8 T1 3 G2 मायूरान्, Cv g as in text (for म°) V2 B2 D8 G2 कौक्कुटांस (for कु°) T2 अपि (for तथा) V1 द्विजान्वार्ध्रीनसास्तथा

13 Ñ1 partially illeg for 13^{ab} —^{a}) B1 D1 4 T1 3 वाराह (for व°) Ś1 D10 मृगसयुक्तान, Ñ2 V1 B1 2 D6 वध्री सुकृता, V2 वाध्रान्सुकृतान्, B3 सुकृतान्गृध्रान्, B4 मासान्सुकृतान, D1 4 -वाध्रीसुकृतान्, D2 -मृगान्सुकृतान, D3 -वध्रान्सुकृतान्, D6-9 वाध्रीणसकान, T2 -गृध्रान्कुसलान, G1 M1 -गृध्रान्सुकृतान (for -वार्ध्राणसकान्) D11 वरा वधाश्च सुकृता —^{b}) B1 दाम-, D1-4 11 दध्ना (for दधि-) B4 सावर्चलान् Ś1 D10 -[अ]न्वितान्, Ñ2 V1 B1 2 D6 11 -[आ]युता, B4 अपि, D3 -[आ]श्रितान् (for -[आ]युतान्) —V1 (cf 298*) B om 13^c–14^d —^{cd}) Ś1 D1-4 6 10 शल्यान्, D11 सन्यान् (for शल्यान्) D8 शलकान्मृगमायूरान् (for ^{c}) D1 4 असि- (for अनु) Ś1 ददर्श कपिकुजर, D2 10 हनुमान्कुञ्जरर्षभ (for ^{d}) V2 शल्याश्च मृगमायूरान्कुकरान्विविधानपि

14 V1 B om 14^{abcd} (cf v l 13) —^{a}) Ñ2 D7 9 T1 Ct क्रकलान्, D1 4 क्रकचान्, D6 कुकुरान्, T2 Cm*p* कृसरान्, Cm g क्रक°, Ck as in text (for क्रकरान्) D2 सिराश् (sic), D7-9 छागाश्, T2 स्निग्धाश्, T3 स्वच्छान्, G1 कुल्माश्, Cg as in text (for सिद्धाश्) —^{b}) D7 9 शशकान् (for चकोरान्) —T2 om, D6 reads in marg 14^{cd} M2 repeats 14^{cd} here —^{e}) Ś1 D10 चत्र, D2 चैक-, Cv m g k t as in text (for एक-) Ś1 Ñ2 D1-4 6 10 -शल्याश्, D11 -शृगाश्, Cv m g k t as in text (for -शल्याश्) —^{d}) D7 9 छेदाश्, D8 मेषाश् (for छागाश्) Ś1 D2 10 -निश्चय, D1 4 11 -निश्चितान, Cv m g k t as in text (for -निष्ठितान्) Ñ1 छा ॰ ॰ ॰ (illeg) निष्ठितान्

—For 14^{abcd}, V2 subst

299* सिद्धांश्चकोरान्शशकान्शल्यांश्च महिषानपि।

—Ñ1 illeg for ^{e} —^{e}) B3 मद्यम् (for लेह्यम्) D3 स्वादु (for पेय) D6 7-9 T2 G2 M1 3 लेह्यानुच्चावचान्पेयान् —^{f}) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 फलानि, G3 भक्ष्याणि (for भोज्यानि) D3 पेय चोष्यफलानि च, D7 9 भोज्यानुच्चावचानि च —After 14, Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-4 6 10 11 ins

300* रागषाडवयोगाश्च विविधान्स ददर्श ह।

[Ñ2 नाना- (for राग) Ś1 D10 -षाडव-, B2 -शाकिन- (for -षाडव-) Ś1 D2 10 -सयुक्तान्, Ñ1 -युग्माश्च, D11 शुकान्- (for -योगाश्च) V2 रसषाड्वसमयुक्तान्, B1 गन्धैर्माल्योपभोगार्थ, B4 नानाभोगविशालाश्च, D2 राग ॰ ॰ ॰ च (for the prior half) Ś1 D2 10 अवलेह्यान् (D10 °ह्या॰), Ñ1 ॰ ॰ ॰, V2 स व्याल्वेह्यान्, D11 विलीढान्स (sic) (for विविधान्स) Ś1 Ñ1 B1 (after corr as in text) 2 D2 10 ॰ (for ह)]

—Thereafter, Ñ2 V B read 19^{cd}, while D6 reads 19^{abcd}

15 Ś1 D2 10 read 15^{ab} after 18 —^{a}) Ś1 V2 B1 D2 10 -[उ]पेतैर् (B1 °त), B3 -[उ]त्सेकैर् (for [उ]त्तंसैर्) —^{b}) D3-9 11 Ct -खाडवै, D6 T2 3 षाडवै, Cv m g k as in text (for -षाडवै) Ś1 D10 विविधैरामगन्धया, Ñ2

G 5 14 0
B 5 11 19
L 5 6 17

पानभाजनविक्षिप्तैः फलैश्च विविधैरपि ।
कृतपुष्पोपहारा भूरधिकं पुष्यति श्रियम् ॥ १६

तत्र तत्र च विन्यस्तैः सुश्लिष्टैः शयनासनैः ।
पानभूमिर्विना वह्निं प्रदीप्तेवोपलक्ष्यते ॥ १७

बहुप्रकारैर्विविधैर्वरसंस्कारसंस्कृतैः ।
मांसैः कुशलसंयुक्तैः पानभूमिगतैः पृथक् ॥ १८

दिव्याः प्रसन्ना विविधाः सुराः कृतसुरा अपि ।
शर्करासवमाध्वीकाः पुष्पासवफलासवाः ।
वासचूर्णैश्च विविधैर्मृष्टास्तैस्तैः पृथक् पृथक् ॥ १९

संतता शुशुभे भूमिर्माल्यैश्च बहुसंस्थितैः ।
हिरण्मयैश्च करकैर्भाजनैः स्फाटिकैरपि ।
जाम्बूनदमयैश्चान्यैः करकैरभिसंवृता ॥ २०

V B2–4 D6 आम्रा(V2 अम्ला, D6 आम्ला)तकविभूषिते , B1 गुडेन सह मिश्रित —After 15^ab, Ś1 D2 read 19^ef, while Ñ2 D6 ins 301* —V1 B om 15^c – 18^b, V2 om 15^c –16^b —^c) D7 9 M2 महा- (for हार-) —^d) D6 उपयुक्तैर् (for अपविद्धैर्)

16 V1 B om 16, V2 om 16^ab (for both, cf v l 15) —^a) D5 T2 3 G2 -भोजन- (for -भा°) D11 -निक्षिप्तैः, T3 -विक्षेपैः (for -विक्षिप्तैः) —Ñ1 illeg from ^b up to रवि in ^d —^b) D5 स्थूलैश्च, D8 विमलैर् (for फलैश्च) —^c) D2 भूत-, D10 च्युत- (for कृत-) —^d) V2 D2.3 5 7 9 T G3 अधिका (for °क) D11 पुष्पित- (for पुष्यति) Ñ1 illeg , D1 4 श्रय, D2 6 श्रिया (for श्रियम्).

17 V1 B om 17 (cf v l 15) —^a) D9 om (hapl) second तत्र Ś1 Ñ V2 D1–4 6 10 11 दीप्तैः(V2 D6 11 दीपैः)श्च कलधौतैश्च —^b) Ś1 Ñ V2 D1–4 6 10 11 विन्यस्तैः , D5 7–9 सुश्लिष्ट-, T2 G1 M1 सश्लिष्टैः , T3 सुक्लिष्टैः (for सुश्लिष्टैः) G3 damaged from सनैः up to र्विवि in 18^a —D11 om 17^c – 18 —^d) D2 10 -लक्षते (for लक्ष्यते) —After 17, V2 reads 21^ab

18 V1 B om 18^ab (cf v l 15) D11 om 18 (cf v l 17) G3 damaged up to र्विवि in ^a (cf v l. 17) —^a) V2 -प्रकार- (for °रैर्) Ñ1 बहुप्रकारसिद्धैश्च —^b) D1 4 घृत- (for वर-) Ś1 -सत्कार- (for -संस्कार-) D6 असंस्कारसंस्कृतैः —^c) T2 कलश-, Cm g t as in text (for कुशल-) Ñ1 V2 D1 4 G2 -ससिद्धं , D3 -सत्कृतैः , D6 -सक्षिप्तैः , Cm g k t as in text (for -संयुक्तैः). Ś1 D2 10 मत्स्यैः कुशलिभि सिद्धैः —For 18^cd, V1 B subst , while Ñ2 D6 ins after 15^ab

301* सम्पन्नरूपैर्बहुभिर्मांसैः समुपपादितैः ।

[Ñ2 B4 मांसैश्च(Ñ2 मांस) समुपादितं (sic) (for the post half)]

—After 18, Ś1 D2 10 read 15^ab and V2 reads 20^ab

19 M1 om (hapl) 19. Ñ2 V1 B om 19^ab Ś1 D2 10 read 19^abcd after 21 D6 reads 19^abcd after 300* —^ab) D1–4 11 -[आ]सवा , D6 8 तथा (for अपि) Ś1 D10 सुरास्तत्र तथासवान्, T2 सुरा कृतरसास्तथा (for ^b) Ñ1 प्रसन्ना विविधा दिव्या शुद्धा ... (illeg)सुरा , V2 दिव्या प्रसन्ना सुरसा शुद्धाश्च विविधा सुरा —Ñ2 V B read 19^cd after 300* —^c) Ś1 D10 -माध्वीकान् ; Ñ2 V1 B -माध्वीक, V2 T1 3 M3 -मध्वीक-, Cv m g k t as in text (for -माध्वीका) ꙮ Cv m g माध्वीका मधुना कृता । (Cm मार्द्वीका इति पाठे द्राक्षाफलविकारा वा । "मृद्वीका गोस्तनी द्राक्षा" इत्यमरः)।, Ck मधूपादाना माध्वीका मधूक पुष्पाद्यासवा ।, Ct मधूपादानको माध्वीक । द्राक्षोपादानक इत्यन्ये । मधूकपुष्पादिज पुष्पासवः . ꙮ —^d) Ś1 V2 D10 -[आ]सवान्, Ñ2 V1 B °व (for °वा) —Ś1 D2 read 19^ef after 15^ab B1 reads 19^ef in marg —^e) T1 -वासमाणैश् (sic), G1 °पूर्णैश्, M1 वासैश्च°, Cv m g k t as in text (for °चूर्णैश्) Ś1 Ñ D10 वासैश्च पूर्णैर्माल्यैश्च (D10 om. from र्मा up to 20^a) , V1 वासैश्च पूर्णैश्च मांसैश्, B D1–4 6 10 11 वासैः(B1 2[also in marg] 4 गन्धैः)श्चूर्णैश्च माल्यैः(B3 मांसैः, D2 वासैः)श्च —G3 damaged from 19^f up to भू in 20^a —^f) Ś1 Ñ1 D2 11 विविधैस्तैः , Ñ2 B D3 6 विविधैश्च, V1 च माल्यैश्च, D5 8 T2 3 G2 M2 3 Cm g दृष्टास्तैस्तैः , Ck t as in text (for मृष्टास्तैस्तैः) D1 4 धूपैश्च विविधैः पृथक्

20 D10 om 20^a, G3 damaged up to भू (for both, cf v l 19) V2 reads 20^ab after 18 —^a) Ñ1 B1 2 D1.4 6 समतात्, B2 समन्ता (for संतता) —^b) D8 सु- (for च) Ñ1 -सज्जकैः , D11 -सज्जितैः (for -संस्थितैः) Ś1 D2 पुष्प(D2 बहु)माल्यैश्च सज्जितैः , Ñ V B D6 भक्ष्यैः(Ñ2 V1 B1 भक्षैः)श्च विविधैस्तथा(B1 °दा), D10 माल्यैश्च सज्जितैः ꙮ Cv सन्ततेति । अस्यानन्तरं हिरण्मयैरित्यादि प्रथमान्तश्लोको द्रष्टव्य ꙮ —After 20^ab, Ñ2 V1 B D6 read 22 and Ś1 V2 D2–4 10 11 T2 read 20^cdef after 22, Ñ1 reads 20^cdef after 302* D1 reads 20^cdef after 21 —^c) D1 3 4 स (for च) Ś1 D2 10 M3 विविधैर्, B2 D7 9 कलशैर् , B3 चषकैर् , D8 सुकृतैर् , T3 करणैर् (for करकैर्) —^d) D8 करकैः (for भाजनैः) Ś1 D10 राजतैर् (for स्फाटिकैर्). D1 3 4 transp भाजनैः and स्फाटिकैर् B2 तथा (for अपि) —^e) Ñ1 T2 [अ]पि (for [अ]न्यैः) —^f) T3 करणैर्, M1 कनकैर्, Cg t as in text (for करकैर्) V2 उप-, D1 3–5 11 G1 3 अपि, Cg as in text (for अभि-) Ś1 D2 5 8 10 T2 G3 M2 -सवृता(Ś1 D10 °तान्, T2 °त), Ñ2 D6 -पूरितं , V1 -पूजितैः , D1 सवृतैः , D3 4 सभृतैः , Cm g as in text (for -संवृता) B1 शात-

राजतेषु च कुम्भेषु जाम्बूनदमयेषु च ।
पानश्रेष्ठं तदा भूरि कपिस्तत्र ददर्श ह ॥ २१

सोऽपश्यच्छातकुम्भानि शीधोर्मणिमयानि च ।
राजतानि च पूर्णानि भाजनानि महाकपिः ॥ २२

क्वचिदर्धावशेषाणि क्वचित्पीतानि सर्वशः ।
क्वचिन्नैव प्रपीतानि पानानि स ददर्श ह ॥ २३

क्वचिद्भक्ष्यांश्च विविधान्क्वचित्पानानि भागशः ।
क्वचिदन्नावशेषाणि पश्यन्वै विचचार ह ॥ २४

क्वचित्प्रभिन्नैः करकैः क्वचिदालोडितैर्घटैः ।
क्वचित्संपृक्तमाल्यानि जलानि च फलानि च ॥ २५

शयनान्यत्र नारीणां शून्यानि बहुधा पुनः ।
परस्परं समाश्लिष्य काश्चित्सुप्ता वराङ्गनाः ॥ २६

G 5 14 0
B 5.11 29
L 5 6 28

कुम्भमयैस्तथा (also सरकैरपि पूजितैः in marg), B2 3 कलशैः (B2 °नकैः)रभिपूजितैः , B4 कलशैरपि पूरितैः —After 20, D8 reads 25

21 V2 reads 21^{ab} after 17 —^{a}) Ñ2 V1 B1 (marg) 2-4 D6 राजतैश्च(B2 °पि) कुम्भैश्च —^{b}) Ñ2 V1 B2-4 D6 शातकुम्भमयैस्तथा —^{c}) D1 2 10 11 पान श्रेष्ठ, D5 7-9 M1 Ck t पानश्रेष्ठा (for पानश्रेष्ठं) Ś1 Ñ1 V2 D1-5 T2 G1 M1 तथा (for तदा) Ñ2 V1 B D6 पानभूमिं तदा(B4 यथा) कीर्णां, D7-9 पानश्रेष्ठां तथा(D8 तदा) भूमिं —^{d})D8 T2 M1 3 स , T1 हि, G3 damaged (for ह) Ś1 V2 D1-4 10 11 ददर्श हरि(D3 कपि)यूथप , Ñ V1 B D6 ददर्श कपिकुञ्जर .—After 21, Ś1 D2 10 read 19^{abcd}, while D1 reads 20^{cdef} (owing to om of 22)

22 D1 om 22 Ñ2 V1 B D6 read 22 after 20^{ab} —^{a}) V2 D6 शात (for शात-) Ś1 Ñ D2 4 6 10 11 -कौम्भानि —^{b}) Ś1 D10 कपिर्, B1 D2 4-9 सीधोर्(B1 [before corr]सिन्नार-), B4 सवोर् (sic), D3 सिध्येर् (sic), D11 शीर्षोर् (sic), T2 सिद्धेर् (sic), Cm g as in text (for शीधोर्) —^{c}) Ñ2 D7 9 तानि तानि (for राजतानि) Ś1 D10 रम्याणि, V2 D2 11 मुख्यानि (for पूर्णानि) —For 22^{cd}, Ñ1 subst

302* भाजनानि विचित्राणि शयनान्यासनानि च ।
नानाफलसम + + न्यपतीतोन्यनेकश ।
तत्रापश्यत्कपिश्रेष्ठ सम + + + स्मज ।

—Thereafter Ñ1 reads 20^{cdef}

—After 22, Ś1 V2 D2-4 10 11 T2 read 20^{cdef}

23 ^{a}) T3 G2 अल्प-, Cm t as in text (for अर्ध-) Ś1 V2 -[अ]वशेषेण, B3 -[अ]वशिष्टानि, Cm t as in text (for -[अ]वशेषाणि) —^{b}) D7 9 [अ]शेषत (for सर्वश) —^{c}) D2 [ए]व, G3 [ए]प (for [ए]व) B2 च (for प्र) Ñ2 V1 B1 3 4 D6 क्वचिच्च नैव(B1 °च्छन्नैश्च) पीतानि, D11 क्वचिन्नैव प्रतीतानि —^{d}) Ś1 D10 पानानि प्रेक्षते स्म स , Ñ1 B4 स पानान्यवलोकयत् , V2 B1 3 D1 3 4 6 स पानानि व्य(D6 वि)लोकयत् , B2 भाजनानि व्यलोकयत् , D2 11 पानानि व्यवि(D11 सम)लोकयत्

24 D1 2 om 24. D8 transp ^{ab} and ^{cd}. —^{a}) B4 भोज्यांश्, D7-9 11 G1 M2 3 भक्षाद्यं, Cg as in text (for भक्ष्यांश्) —^{b}) D8 सर्वश (for भागश) Ś1 D10 पानानि विविधानि च, Ñ V B D2 6 11 पानानि च(B1 निपातानि, D11 पातनानि [corrupt]) क्वचित्क्वचित् , D7 9 क्वचित्पान विभागत —G3 mostly damaged for 24^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D7-10 T1 3 अर्ध- (for अन्न-) G1 क्वचिद्रत्न-विशेषाणि —^{d}) M1 स (for ह) D2 11 कपिकुञ्जर (for विचचार ह) Ś1 D10 सोऽपश्यत्कपिकुञ्जर , Ñ1 पश्यन्स कपिकुञ्जर —For 24^{cd}, Ñ2 V B D6 subst

303* फलानि चार्धशेषाणि क्वचिन्नि शेषितानि च ।

[V2 [अ]व- (for [अ]र्ध-) Ñ2 V1 किंचिन् (for क्वचिन्)]

—For 24, D4 subst

304* क्वचित्प्रभिन्नैः सरकैः क्वचित्पीतानि सर्वश ।
क्वचिन्नैव प्रपीतानि स पानानि व्यलोकयत् ।

25 Ñ1 om $25-26^{ab}$ D7 9 om 25 D8 reads 25 after 20 —^{a}) D5 प्रभिन्न , D11 प्रसन्नैः (for प्रभिन्नैः) D1 सरकैः , T3 करणैः (for करकैः) V2 क्वचिद्भिन्नैश्च शारकैः —^{b}) Ś1 V2 D1-4 10 आरोपितैर् , M1 आलोकितैर् , Cv आलोलितैर् (for आलोडितैर्) D11 क्वचिदारोपितैर्घटैः

—For 25^{ab}, Ñ2 V1 B D6 subst.

305* क्वचित्प्रभिन्नान्करकान्क्वचिदालोडितान्घटान् ।

[B1 क्वचित्प्रभिन्नकलशान् (for the prior half)]

—^{c}) B1 2 सयुक्त-, T2 सवृत्त , Cv g as in text (for संपृक्त-) —^{d}) Ś1 D1-4 10 11 फलानि च जलानि च, Ñ2 D6 विविधानि फलानि च, V B1 2 4 फलानि(B2 om. hapl) विविधानि च —After 25, Ñ2 V1 B D6 ins l 2 and 4 of 309*

26 Ñ1 om 26^{ab} (cf v l 25) Ñ2 V1 B D6 om 26 – 28 —^{a}) D3 च (for [अ]त्र) —^{b}) T2 M3 शुभ्राणि, Cm t as in text (for शून्यानि) Ś1 V2 D2 10 सुप्ता(V2 शुभा)नि विविधानि च, D1 3 4 11 शून्यानि विविधानि च + Cm शून्यानि बहुधा पुनरिति पाठ । शून्यानि पतिशून्यानि + —^{c}) D2 11 समालिङ्ग्य, D5 8 समाश्लिष्टा (for समाश्लिष्य) —^{d}) Ś1 D10 वराङ्गिण (for वराङ्गना) D2 काचित्सुप्ता वराङ्गना

G 5 14 0
B 5 11. 30
L 5 6 28

काचिच्च वस्त्रमन्यस्या अपहृत्योपगुह्य च ।
उपगम्याबला सुप्ता निद्राबलपराजिता ॥ २७

तासामुच्छ्वासवातेन वस्त्रं माल्यं च गात्रजम् ।
नात्यर्थं स्पन्दते चित्रं प्राप्य मन्दमिवानिलम् ॥ २८

चन्दनस्य च शीतस्य शीधोर्मधुरसस्य च ।
विविधस्य च माल्यस्य पुष्पस्य विविधस्य च ॥ २९

बहुधा मारुतस्तत्र गन्धं विविधमुद्वहन् ।
स्नानानां चन्दनानां च धूपानां चैव मूर्छितः ।
प्रववौ सुरभिर्गन्धो विमाने पुष्पके तदा ॥ ३०

श्यामावदातास्तत्रान्याः काश्चित्कृष्णा वराङ्गनाः ।
काश्चित्काञ्चनवर्णाङ्ग्यः प्रमदा राक्षसालये ॥ ३१

तासां निद्रावशत्वाच्च मदनेन विमूर्छितम् ।
पद्मिनीनां प्रसुप्तानां रूपमासीद्यथैव हि ॥ ३२

---

27 Ñ2 V1 B D6 om 27 (cf vl 26) —[a]) G1 M3 काश्चिच् (for काचिच्) —[b]) G3 damaged from प up to ला in [c] D8 -गृह्य च, G1 M1 गुह्य ताम्, Ct as in text (for -गुह्य च) D6 T2 M2 Ck अभिहृ(T2 अपसृ)त्योपगुह्य ता, T1 3 G2 M3 स्वपत्या परिधाय च —For 27[ab], Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 subst

306* काश्चिदन्योन्यवस्त्रान्तमपकृष्योपगुह्य च ।

[V2 काचिद्, D2 10 कश्चिद् (for काश्चिद्) D11 अपद्दते- (corrupt) (for °कृष्य) Ś1 Ñ1 D10 [अ]व(Ñ1 [अ]प)-गृह्य, D2 [अ]वगुह्य (for [उ]पगुह्य) V2 उपगुह्योपकृष्य च (for the post half)]

—[c]) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 M2 अभि(D3 परि, M2 उप)-सृत्य, T1 3 M3 आहृत्य च, T2 G2 उपगृह्य, G1 अभिगम्य, Ct as in text (for उपगम्य) Ś1 D1 3 4 T3 [अ]बला, T2 [अ]परा (for [अ]बला) Ñ1 D10,11 M2 अभि(M2 उप)सृत्याबला सुप्ता, D5 उपगम्याबला सर्वा, M3 आहृत्य चाबला सुप्ता —[d]) D2 -वश- (for -बल-) D1,3–5 T3 M2 3 -पराजिता (for °जिता) Ś1 Ñ1 V2 D10 निद्रावशपराजिता (Ñ1 °यणा, V2 °यणा)

28 Ñ2 V B D6 om 28 (for all except V2, cf vl 26) For 28, cf l 3–4 of 260* —[a]) D5 नि श्वास- (for उच्छ्वास-) —[b]) D1 5 11 T1 3 G1 3 वक्त्र- (for वस्त्र) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 T2 गात्रग (for °जम्) ✿ Cm g t गात्रज गात्रस्थम् ✿ —[c]) Ś1 रत्यर्थं (sic)

29 [a]) D8 [ए]व (for च) Ś1 Ñ V B D1 2 (marg) 3 4 10 11 दिव्यस्य (for शीतस्य) —[b]) Ñ V B4 D1–9 Ct सीधोर्, M1 च शीधोर् (hypm) (for शीधोर्) T2 मधुमयस्य, Cv as in text (for °रसस्य) B1 सीधोश्च मधुरस्य च —B1 om 29[c]–30[d] D6 om 29[c]–30[b] Ñ1 D1 2 4 11 transp [c] and [d] —[c]) B3 D4 om च G1 पुष्पस्य (for माल्यस्य) —After 29[c], D3 ins , Ś1 V2 D10 subst. l 2 for 29[c], while Ñ1 D1 2 4 11 ins l 1 after 29[c] and l 2 after 29[b]

307* ग्रथितस्य शुभै करै ।
कर्पूरस्य तथान्यस्य

[(l 1) D11 कर शुभ (by transp)]

—[d]) B2 4 फलस्य, D8 T1 3 M3 रूपस्य, G1 मासस्य (for पुष्पस्य) D1 च फलस्य (for विविधस्य)

30 B1 om 30[abcd] (cf v l 29) Ñ2 V1 B2–4 D6 om 30[ab] (for D6, cf v l 29). —[a]) Ś1 D1–4 10 11 बभूव, V2 प्रवरो (for बहुधा) D5 7–9 T2 M2 तस्य (for तत्र) —[b]) T M1 2 उद्वमन् (for °हन्) —[cd]) G3 damaged for स्नानाना चन्द V2 D1 4 माल्याना, B2 मालाना, B3 पुष्पाणा, B4 गवाना, D5 M3 Cg रसाना, T2 मधूना, G1 2 M1 पानाना, Cv m as in text (for स्नानाना) T2 पानाना (for धूपाना) Ś1 D10 च स, D2 स च (for चैव) D6 स्नानाना च धूपाना सुगधीना चैव मूर्छित ✿ Ct 'स्नानाना चन्दनानाम्' इति पाठे स्नानार्हचन्दनानामित्यर्थ ✿ —[e]) V2 ववौ च, B2 प्रवरो (for प्रववौ) Ñ2 V1 B D6 वायुर् (for गन्धो) —[f]) Ś1 Ñ2 V1 B2 D5 T2 तथा (for तदा) D11 विमाने पुष्पकेषु च —After 30, D6 reads 33[ab]

31 Ñ2 V B D6 om 31 and 32 here, cf l 1–2 of 274* and l 1–2 of 258* respy —[a]) D1 4 -[अ]-वदाता (for °दातास्). Ñ1 D2 11 सुप्तान्या, D1 4 काश्चिच, D3 [illegible] (for तत्रान्या) Ś1 D10 श्यामावदाता सुप्तान्या ✿ Cg वदाता अवदाता । भागुरिमतेनाल्लोप । शुभ्रा इत्यर्थ ✿ —[b]) D3 10 काचित् (for काश्चित्) D2 सुप्ता (for कृष्णा) D3 10 वरागना (for °ना) D1 काश्चित्कृष्णावरा तत , D4 रक्तकृष्णावरानना , D11 काश्चित्कृष्णावरागना —[c]) D10 11 काचित् (for काश्चित्) D10 कनक- (for काञ्चन-) Ñ1 सर्वांग्य , D3 -वर्णांगा (for -वर्णाङ्ग्य)

32 Ñ2 V B D6 om 32 (cf v l 31) —[b]) Ś1 D1–3 10 11 M1 च, Ñ1 स-, D4 om (for वि-) —[d]) G3 damaged for मासीद्य Ñ1 च, D2 10 तत् (for हि) Ś1 रूपमासीत्तथैव तत् , D1 11 रूपमासा तथैव तत् , D3 रूपमासीद्यथा तथा, D4 रूप तासा तथैव तत् ✿ Cg तासामिति । चकारोऽप्यर्थक । निद्रापरवशानामपि तासा रूप प्रसुप्ताना पद्मिनीना रूपमिव रम्यमासीदित्यर्थ ✿

एवं सर्वमशेषेण रावणान्तःपुरं कपिः ।
ददर्श सुमहातेजा न ददर्श च जानकीम् ॥ ३३
निरीक्षमाणश्च ततस्ताः स्त्रियः स महाकपिः ।
जगाम महतीं चिन्तां धर्मसाध्वसशङ्कितः ॥ ३४
परदारावरोधस्य प्रसुप्तस्य निरीक्षणम् ।
इदं खलु ममात्यर्थं धर्मलोपं करिष्यति ॥ ३५
न हि मे परदाराणां दृष्टिर्विषयवर्तिनी ।
अयं चात्र मया दृष्टः परदारपरिग्रहः ॥ ३६
तस्य प्रादुरभूच्चिन्ता पुनरन्या मनस्विनः ।
निश्चितैकान्तचित्तस्य कार्यनिश्चयदर्शिनी ॥ ३७
कामं दृष्टा मया सर्वा विश्वस्ता रावणस्त्रियः ।
न तु मे मनसः किंचिद्वैकृत्यमुपपद्यते ॥ ३८
मनो हि हेतुः सर्वेषामिन्द्रियाणां प्रवर्तने ।
शुभाशुभास्ववस्थासु तच्च मे सुव्यवस्थितम् ॥ ३९

G 5 14 60
B. 5 11 42
L 5 6 44

33 D6 reads 33^{ab} after 30 —^{a}) T2 अशेष वै, G1 विशेषेण (for अशेषेण) —^{b}) D1 4 राक्षस (for रावण-) V1 T2 -[अ]त पुरे (for °र) —D6 om 33^c–34 —^{c}) Ś1 D2 7 9–11 ददर्श स, Ñ1 D3 स ददर्श, Ñ2 V B अन्विषेष, G3 M1 ददर्श च (for ददर्श सु) B3 D5 11 -तेजा, D8 वीरो (for तेजा) —^{d}) Ś1 D10 मैथिलीं न ददर्श च, Ñ V B न चा(B4 वा)पश्यत्स(Ñ2 V1 B4 °त) जानकीं, G1 जानकीं न ददर्श ह —After 33, D1 3 4 ins

308* स च ता चिन्तयामास कपिर्बुद्धिमता वर ।

—Thereafter, all the above MSS cont (om [hapl] l 2-3), while Ś1 Ñ1 V2 D2 10 11 ins after 33, whereas Ñ2 V1 B D6 ins l 2 and 4 after 25

309* फलानि चावशेषाणि माल्यानि विविधानि च ।
मृदितान्यपविद्धानि गन्धवन्ति ददर्श स ।
बहूश्च विविधान्भक्ष्यान्फलानि विविधानि च ।
स्रजश्च विविधाश्चित्रा प्रकीर्णाश्च ततस्तत ।

[Ś1 D10 om l 1–2 —(l 1) V2 स (for च) D2 [अ]र्ध (for [अ]व-) —(l 2) Ñ1 V2 [अ]परिविद्धानि (hypm) (for [अ]पवि°) Ñ2 V1 B D6 तथैव च (for ददश स) —(l. 3) V2 सुबहून् (for बहूश्च) —After l 3, Ñ1 ins

309(A)* ... नि गन्धवन्तीनि वमन्ति च म ... ।

—(l 4) B3 विप्रकीर्णाश्च (for विविधाश्चित्रा) D3 प्रतिकीर्णास्, D4 प्रविकीर्णास् (for प्रकीर्णाश्च) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 विप्रकीर्णा ददर्श स (B4 ह), B3 विविधा प्रददर्श ह (for the post half)]

34 D6 om 34 (cf v l 33) Ñ2 V1 B om 34^{ab} —^{ab}) D2 3 5 7 8 निरीक्ष्यमाणश् G1 तु (for च) T3 M3 तदा (for ततस्) V2 निरीक्ष्यमाणस्ता सर्वा (for ^{a}) V2 D11 स्त्रियश्च (for ता स्त्रिय) D1 सु, D2 T1 3 च (for स) D7 ता स्त्रिय शुभदर्शना (शुभदर्शना [in marg] (for ^{b}) Ñ1 समतात्तु निरीक्षन्वै वरनार्यो महाकपि —D4 om. 34^{cd} —^{c}) D5 7 8 G1 2 M2 शका (for चिन्ता) V1 B जगामाथ ततश्चिता —^{d}) D3 नय (for धर्म-) Ś1 D10 -विध्वस-, Ñ2 V1 B1 2 4 -मकर-, Cm g k t as in text (for -साध्वस-) B3 हनूमान्मारतात्मज —After 34, Ś1 Ñ1 V2 D1–3 10 11 ins, while D4 subst for 34^{ab}

310* स बुद्ध्या चिन्तयामास कपिर्बुद्धिमता वर ।

[Ś1 D2 स्व, D10 सु- (for स) Ñ1 मतिमता (for बुद्धिमता)]

35 D4 repeats 35^{ab} (var) after 36^{ab} —^{a}) D3 परराजा- (for परदारा-) D2 -[अ]वरुद्धस्य (for -[अ]वरोधस्य) —^{b}) B D2 6 सु(B2 सु [sup lin])प्तस्य च (for प्रसुप्तस्य) —After 35^{ab}, Ñ1 ins

311* तस्य राक्षसराजस्य रावणस्य दुरात्मन ।

—^{d}) Ñ2 V1 B -लोपो, V2 -लोपि, D6 -लोपे (for -लोप) Ñ2 V B D6 भविष्यति (for करि°)

36 ^{a}) V2 M1 दारेषु, Cg k t as in text (for दाराणा) —^{b}) Ñ2 V B1–3 D6 बुद्धिर् (for दृष्टिर्) B4 बुद्धिर्विषमवर्तिना —After 36^{ab}, D4 repeats 35^{ab} (var) —^{c}) Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 अद्य, D3 G2 चाद्य (for चात्र) Ś1 अय मोच मया दृष्ट, T2 अय चात्र महा दृष्ट —^{d}) V2 D1 4 दारा- (sic) (for दार)

37 Ś1 D10 om $37-38^b$ —^{ab}) D1 4 स्वयमेव, D2 3 11 पुनरेव (for पुनरन्या) Ñ2 V B1–3 D6 पुनरेव महा(B3 °मना)त्मन (for ^{b})' B4 तस्य चापि महाचिता बभूव सुमहात्मन —^{c}) D1 4 11 निश्चितकस्य (D11 °कात)-, D2 निष्ठा त्वेकात-, D7 तयानेकात- —^{d}) B2 -निर्णय- (for -निश्चय-) Ñ V B D1–4 6 11 दर्शिन (for दर्शिनी) —After 37, Ñ1 ins

312* हनूमतोऽतिवीरस्य विदितस्य महात्मन ।

38 Ś1 D10 om 38^{ab} (cf v l 37) D5 transp 38 and 39 —^{a}) B2 4 D6 9 11 दृष्ट्वा (for दृष्टा) —^{b}) Ñ1 D1 4 विवस्त्रा, Ñ2 V1 B1–3 D6 विस्तरात्, B4 विविधा (for विश्वस्ता) V2 D2 9 11 विवस्त्रा(V2 °विधा)भरणा (V2 °णा) स्त्रिय —^{c}) Ñ2 V B1 3 4 D3 6 11 च, T1 3 G3 M3 हि (for तु) Ñ2 D7 9 T2 मनसा (for °स) —^{d}) Ś1 Ñ2 V1 B D2 6 10 वैकल्प्यम् (for वैकृत्यम्) Ś1 B2 D2 10 अपि जायते, Ñ1 V2 D1 3 4 11 °जायते, B3 °दृश्यते, B4 °गच्छति (for उपपद्यते)

39 D6 transp 38 and 39 —^{a}) Ś1 D10 हि (for च) D3 तन्मनस्तु व्यवस्थित, D2 6 तच्च मे सुव्यवस्थिता

G 5 14 61 B 5 11.43 L 5 6 45 नान्यत्र हि मया शक्या वैदेही परिमार्गितुम् ।
स्त्रियो हि स्त्रीषु दृश्यन्ते सदा संपरिमार्गणे ॥ ४०
यस्य सत्त्वस्य या योनिस्तस्यां तत्परिमार्ग्यते ।
न शक्यं प्रमदा नष्टा मृगीषु परिमार्गितुम् ॥ ४१
तदिदं मार्गितं तावच्छुद्धेन मनसा मया ।
रावणान्तःपुरं सर्वं दृश्यते न च जानकी ॥ ४२
देवगन्धर्वकन्याश्च नागकन्याश्च वीर्यवान् ।
अवेक्षमाणो हनुमान्नैवापश्यत जानकीम् ॥ ४३
तामपश्यन्कपिस्तत्र पश्यंश्चान्या वरस्त्रियः ।
अपक्रम्य तदा वीरः प्रध्यातुमुपचक्रमे ॥ ४४

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे नवमः सर्गः ॥ ९ ॥

---

40 Ś1 D10 om 40–41. —a) Ñ2 B D6 चान्यत्र (for [अ]न्यत्र हि) —b) D9 मैथिली (for वैदेही) —D11 om (hapl) 40c–41. B1 reads 40c–41 in margin —d) B3 सदसत्, D1 4 सर्वदा, D2 सदैव, M1 स्त्रीणा स-, Cg.t as in text (for सदा स-)

41 Ś1 D10 11 om 41 B1 reads 41 in marg (for all, cf v l 40) —a) B2 वद्धस्य (for सत्त्वस्य) B4 यस्य यस्या मनो बुद्धिस् —b) D2 स, G1 तु (for तत्) Ñ1 V2([marg] also as in V1) D4 5 9 G1 Ck t -मार्गते, Ñ2 V1 B2 3 D3 6 8 G2 -मृग्यते, B1 -तुष्यते, B4 -दृश्यते (for -मार्ग्यते) —c) Ñ V B D1 2 4 6 T2 G3 M3 शक्या, Ck t as in text (for शक्य)

42 a) V2 D11 M1 मार्गितु (for °त). V2 सम्यक्, G2 यावच् (for तावच्). —b) D4(after corr. as in text) 8 बुद्धेन (for शुद्धेन) Ñ2 V1 B D6 विशुद्धेनातरात्मना —c) V2 सम्यक्, B2 तावद् (for सर्वं) D8 [अ]त्र, T3 हि, G2 M1 तु (for च) D8 नात्र दृष्टा च मैथिली

43 B3 D6 om 43–44 D10(hapl ?) om 43 Ñ1 illeg from गन्ध in a up to गक in b —b) Ñ1 च सर्वश, Ñ2 V B1 2 4 तथैव च (for च वीर्यवान्) —c) T2 अन्वीक्षमाणो (for अवे°) Ñ2 V B1 2 4 यक्षराक्षसकन्याश्च. —d) Ś1 V2 D1–4 11 च (for [ए]व) D1 3 4 G2 3 पश्यति, Cg as in text (for [अ]पश्यत) Ñ2 V1 B1 2 4 दृश्यते न च(Ñ2 B2 तु) जानकी ❀ Cg अपश्यत अपश्यत् ❀ —After 43, Ñ2 ins l 9–12 of 313*

44 B3 D6 om 44 (cf. v l 43) Ñ2 V1 B1,2 4 om 44 —a) Ś1 D10 तामपश्यन्कचित्तत्र —b) Ś1 D10 अपि, V2 D1 3 4 11 चापि, D2 चाथ (for चान्या). Ñ1 D11 परा, V2 D1 3 4 [अ]परा, D2 10 पर- (for वर-) —c) D9 अवक्रम्य, G1 Ck अपक्रातस्, Ct as in text (for अपक्रम्य) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 ततो दीन (for तदा वीर) —d) Ś1 Ñ1 D1 सधातुम्, V2 D2–4 10 सध्यातुम्, D5 7–9 M1 2 प्रस्थातुम्, D11 सध्यायाम् (for प्रध्यातुम्) —After 44, Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 ins, while Ñ2 ins only l 9–12 after 43

313* भोज्यं स पौरोगववशाद्धृष्टै
पानैरुदारैश्च विरम्यमाणम् ।
दृष्ट्वा प्रसुप्तं प्रमदाजनं त
प्रहृष्टरोमा प्लवगो बभूव ।
तमुग्ररूपं स जलाम्बुदोपम
प्रहृष्टमुत्सिक्तमभीतचारिणम् ।
रहोगतं रावणमुग्रदर्शनं
ददर्श घोरं हनुमान्महाकपिः ।
स शर्वरीं प्रेक्ष्य बहुप्रयाता-
मपश्यमानो जनकात्मजां च ।
सुशीघ्रकारी मतिमान्विमाना-
दवारुरोह त्वरितोऽथ तस्मात् ।

[(l 1) Ś1 भोगैश्च, D2 10 भोज्यैश्च (for भोज्यं स) —(l 2) Ś1 D10 महासुगधै, D11 विरम्यमाण (for °णम्). —(l 3) D3 स (for त) —(l 4) Ñ1 * * * (for प्रहृष्ट-) —(l 6) Ñ1 अ * *, V2 D1 3 4 11 अतीव- (for अभीत-). —(l 7) D4 -रूप (for -दर्शन) —(l 8) D1 3 सुमहान्, D4 [illegible] (for हनुमान्). —V2 om l 9–12. —(l 10) Ñ1 , D1 4 ता, D11 इव (for च) —Ñ1 om l 11–12 —(l 11) Ś1 Ñ2 D1 4,11 स (for सु) —(l. 12) D1 4 च (for ऽथ)]

—After 44, D5 7–9 S ins

314* स भूयस्तत्पुरं श्रीमान्मारुतिर्यत्नमास्थितः ।
आपानभूमिमुत्सृज्य तद्विचेतुं प्रचक्रमे ।

[(l 1) D5 G3 सत्वर (G3 °र), D7–9 सर्वत, T2 तत्पर, G1 M1 2 Cm तत्पर, M3 Cg तु पर (for तत्पुर). —(l 2) D8 पानभूमि समुत्सृज्य (for the prior half) D7 9 T2 G1 M1 तां विचेतु, D8 विचेतु च (for तद्विचेतु) D9 उपचक्रमे (hypm) (for प्रचक्रमे) M2 विचेतुमुपचक्रमे (for the post half)]

Colophon —Ñ2 V1 B D6 reads colophon after 5 10 5 —*Sarga name* Ś1 रावणपानभूमिवर्णन, Ñ1 रावणशयनपानभूमिवर्णन, Ñ2 D6 सीतान्वेषण(D6 °णे)हनुमच्चिंता, V3 D1 2 4 11 पानभूमिवर्णन (V2 D2 °न), D3 प्रमदादर्शन, D10 रावणभूमिवर्णन —*Sarga no* (figures, words or both) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 15, V2 5, B3 13, D3 14, D5 7–9 S 11 —After Colophon, D2 concludes with श्रीकृष्ण, while G concludes with श्रीरामाय नम·

१०

स तस्य मध्ये भवनस्य वानरो
लतागृहांश्चित्रगृहान्निशागृहान् ।
जगाम सीतां प्रति दर्शनोत्सुको
न चैव तां पश्यति चारुदर्शनाम् ॥ १

स चिन्तयामास ततो महाकपिः
प्रियामपश्यन्रघुनन्दनस्य ताम् ।
ध्रुवं नु सीता म्रियते यथा न मे
विचिन्वतो दर्शनमेति मैथिली ॥ २

सा राक्षसानां प्रवरेण वाला
स्वशीलसंरक्षणतत्परा सती ।
अनेन नूनं प्रतिदुष्टकर्मणा
हता भवेदार्यपथे परे स्थिता ॥ ३

विरूपरूपा विकृता विवर्चसो
महानना दीर्घविरूपदर्शनाः ।
समीक्ष्य सा राक्षसराजयोषितो
भयाद्विनष्टा जनकेश्वरात्मजा ॥ ४

सीतामदृष्ट्वा ह्यनवाप्य पौरुषं
विहृत्य कालं सह वानरैश्चिरम् ।
न मेऽस्ति सुग्रीवसमीपगा गतिः
सुतीक्ष्णदण्डो बलवांश्च वानरः ॥ ५ G. 5 14 69 B. 5 12 5 L. 5 7 5

10

D10 begins with ॐ, M2 with श्रीरामाय नम॰

1 Cr missing for st 1–4[b] (cf 5 9 8) —[a]) Ñ2 V B D6 तत स (for स तस्य) Ś1 D1 2 4 10 11 वीरो (for मध्ये) Ñ2 V B D6 T1 3 M3 मारुतिर्, D7–9 G1 मस्थितो (for वानरो). Ñ1 तत स वीरो भवनानि वानरो —[b]) B2 निशम्य, D6 दिशो गृहान्, D10 निशागृह, T1 G2 M2 दिवागृहान्, T3 महा°, G1 Ck लता°, Cm g t as in text (for निशागृहान्) B1 लतागृह चित्रगृह तथैव च, D11 लतागृहात निशया जगाम —After 1[ab], Ñ1 (partly illeg) ins

315* स्वशीघ्र ✶✶ मतिमान्विमा॰
पुरा पुरो✶✶रित ॰तस्तत।

—[c]) V1 B1 2 विचित्य, B3 4 D6 विचिंत्य, D11 om (for जगाम) D6 दर्शनोत्सुका —[d]) D3 [अ]पि (for [ए]व) Ñ2 V1 B D6 प्रेक्षत (for पश्यति) G1 चारुदर्शिनीं

2 [a]) V2 D11 om , D9 स- (for स) Ś1 Ñ1 V2 D9 10 11 महाकपिस्तदा, V1 B महाकपि प्रियाम् (for ततो महाकपि) —[b]) Ś1 Ñ V2 D2 3 6 8 10 11 T2 3 रघुनदनस्य (for °नस्य ताम्) V1 B अ(B3 स)वी(B2 °चे)क्ष्यमाणो रघुनदनस्य(B3 °नस्य ता) ॐ Cv रघुनन्दनस्य तामिति पाठ ॐ —[c]) Ś1 Ñ V B D1–4 6 7 9–11 T1 G1 Ct न, D8 G2 3 M1 तु, T3 M3 हि (for नु) D7 9 11 T1 Ct ध्रियते, T3 ह्रियते, Cv m g k as in text (for म्रियते) Ś1 D10 मृण(D10 °च)ता तथा मे, Ñ2 B1 3 D2 6 ध्रियते य(D2 त)था मे, V1 B2 4 ध्रियते य(V1 त)था हि मे, V2 म्रियते ✶ , D1 3 4 ध्रि(D3 त्रि)यते य(D4 ✶✶)तो न मे, D8 म्रियते तथा न मे ॐ Ct "ध्रुव नु सीता म्रियते" इति क्वचित्पाठ । तत्र हेतु यथेति। यत इत्यर्थ ॐ —[d]) V2 या चिन्वतो (for विचिन्वतो). Ñ2 B D6 नैव(B3 °व), V1 नेव सा (for मैथिली)

3 [a]) D5 प्रवलेन (for °वरेण) V1 चापलात्, B1 3 चावला, T1 3 G1 M3 जानकी (for वाला). B4 सा वीक्ष्यमाणा प्रवरेण चापलात्. —[b]) V1 B3 D2 5 सु(D5 स)शील-, B4 स्वलीन- (sic) (for स्वशील-) —[c]) B1 (after corr m. as in text) मूल (for नून) T1 G2 बत, T2 3 परि- (for प्रति-) Ñ2 V B D6 -निष्ठ- (for -दुष्ट-) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 अनेन(Ś1 °थापि) सद्य (D2 शापात्, D10 साद्य) प्रतिरौद्र (D4 °रोध)कर्मणा —[d]) B3 तदा (for हता) B4 दीर्घपथे (for आर्य°) Ś1 D10 वरा, Ñ1 D2 11 वरे, Ñ2 V B D3 6 व्यव-, D1 T1 2 परि- (for परे)

4 [a]) B1 2 4 सुकृता सु (for विकृता वि-) B3 विरूपरूपाकृतय सुवर्चसो —T1 illeg. for 4[cd] —[c]) Ś1 D2 10 वे, Ñ1 V2 D1 3 4 11 वा, Ñ2 V1 B3 D7 9 T1 ता (for सा) T3 समीक्ष्य सा रावणयोषितस्तदा —[d]) Ñ1 [ऽ]भवद् (for भयाद्) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 विपन्ना (for विनष्टा) Ñ2 V1 B D6 भयाद्विपन्ना जनकात्मजाथवा

5 [a]) Ś1 D1 3 4 10 [अ]पि (for हि) D2 [अ]प्यनवाप्त , D11 न च वाप्य (for ह्यनवाप्य) —[b]) V2 B2 विहृत्य (for °हृत्य) V2 B4 राघवैश्चिर, B2 3 राक्षसैश्चिर(B2 °रात्) (for वानरैश्चिरम्) —[c]) T2 हि (for ऽस्ति) V1 D1 3 4 D2 6 11 T2 G2 M2 -समीपजा गति —[d]) D7 च (for सु) D1 दण्डो हि (for दण्डो) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 हि (V2 स) वानर , G1 महाकपि (for च वानर) —After 5, Ñ2 V1 B D6 read colophon of 5 9

G 5 15 1 B 5.12 6 L. 5 7. 6 दृष्टमन्तःपुरं सर्वं दृष्टा रावणयोषितः ।
न सीता दृश्यते साध्वी वृथा जातो मम श्रमः ॥ ६
किं नु मां वानराः सर्वे गतं वक्ष्यन्ति संगताः ।
गत्वा तत्र त्वया वीर किं कृतं तद्वदस्व नः ॥ ७
अदृष्ट्वा किं प्रवक्ष्यामि तामहं जनकात्मजाम् ।
ध्रुवं प्रायमुपेष्यन्ति कालस्य व्यतिवर्तने ॥ ८
किं वा वक्ष्यति वृद्धश्च जाम्बवानङ्गदश्च सः ।
गतं पारं समुद्रस्य वानराश्च समागताः ॥ ९
अनिर्वेदः श्रियो मूलमनिर्वेदः परं सुखम् ।
भूयस्तावद्विचेष्यामि न यत्र विचयः कृतः ॥ १०
अनिर्वेदो हि सततं सर्वार्थेषु प्रवर्तकः ।
करोति सफलं जन्तोः कर्म यच्च करोति सः ॥ ११
तस्मादनिर्वेदकृतं यत्नं चेष्टेऽहमुत्तमम् ।
अदृष्टांश्च विचेष्यामि देशान्रावणपालितान् ॥ १२

---

6 b) Ś1 N1 D2 10.11 सर्वा, D1 5 8 9 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्टा) Ś1 Ñ D राक्षस- (for रावण-). D3 -योषिता· —After 6^{ab}, Ñ1 ins

316* न च सीता महासाध्वी दृष्टा * ' * * ।

—d) D4 (after corr sup lin) व्यर्थ- (for वृथा) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 परिश्रम (for मम श्रम).

7 a) Ñ2 V1 न, V2 B1 3 4 D1–4 6 10 11 तु (for नु). —b) D1 द्रक्ष्यति, Ck t as in text (for व°) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 मानिन , Ñ2 V1 B शुष्मिण., D7 मामित ; D6 पुष्पिण (for संगता) —c) B1 ब्रुवन् (for तत्र) —d) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 कि कृत पवनात्मज, Ñ2 V1 B2 3 D6 कृत कि तद्(Ñ2 न, D6 तु) व्यवस्थित, B1 4 कृत कि तद्विवक्षित ॐ Cg कि न्विति सामान्येन निर्वेदोक्ति'। विशेषतश्चाह—गत्वेति। इत्युक्त इति शेष'। वदस्व न इत्युक्त कि प्रवक्ष्यामि। यद्वा कि त्विति पाठ । पूर्ववद्वैत्रयमेक वाक्यम्। कि त्विति पूर्वस्माद्विशेषोक्ति'। मा वानरा वदस्व न इति वक्ष्यन्ति तदादृष्ट्वा कि प्रवक्ष्यामीति योजना ॐ —After 7, Ñ1 ins

317* तेषु वानरमुख्येषु प्रस्थितेषु यशस्विषु ।

8 a) M1 अपश्यन (for अदृष्ट्वा). B2 नु (for प्र-) —b) V1 B4 तत्र (for ताम्). —After 8^{ab}, V2 reads 9 for the first time, repeating it in its proper place —c) D1 4 नून (for ध्रुवं) Ś1 D10 प्राप्तम्, Ñ2 D6 कालम्, V2 प्रियाम् (sic), D11 प्राप्यम्, Cg t as in text (for प्रायम्) Ś1 Ñ D6 10 11 उ(Ñ2 D6 अ)पेक्षते(D11 °ति), D1 4 T1 3 G1 उपेष्यामि, D3 उपेक्ष्यामि, D5 M3 उपेष्यति, D7 9 T2 M2 उपामिष्ये (for उपेष्यन्ति) —d) D6 प्रति- (for व्यति-) Ñ1 V2 -वर्तनात , D1 वर्तिन , Cg t as in text (for वर्तने) Ś1 D2 10 कालश्च परिवर्तते, Ñ2 कालस्य प्रतिवर्तने, D4 कालस्य वशवर्तिन , G1 कालश्चाप्यतिवर्तते —For 8^{cd}, V1 B suost and read after 9, while Ñ2 D6 ins after 9

318* पुन प्रायमुपप्स्यन्ति नूनं हि गतिरीदृशी ।

[Ñ2 V1 उपेक्ष्यन्ति, B1(m also) 4 उपेष्यति, B3 पतिष्यामि (for उपेष्यति) B1 पुन प्रायासमप्यन्नि (corrupt) (for the prior half) D6 om हि]

9 V2 reads 9 after 8^{ab}, repeating it here —a) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 T2 G1 M1 Cr मा, Ct as in text (for वा) Ś1 Ñ1 D1 4 10.11 तु (for च) Ñ2 V B D6 किं नु (V2 [first time] B1 4 D6 तु) वक्ष्यत्यसौ वृद्धो, V2(second time) किं मा वक्ष्यति सुग्रीवो —b) Ś1 D1 4 जाम्बुवान् Ś1 Ñ1 D2 10 11 तथा, Ñ2 D5 6 च मा, V2 (second time) तदा (for च स·) —c) D10 गतु —d) Ñ1 illeg after वा up to अनिर्वेद in 10^{b}. Ś1 ये, D2 10 वा (for च) V1 2(first time) B D6 लघन व्यर्थक (V2 °ता) मम —After 9, Ñ2 V1 B D6 read 318*

10 Ñ1 illeg up to अनिर्वेद in b (cf v l. 9) D1 4 T2 transp ab and cd —b) D2 सनिर्वेद (sic) B4 सदा (for पर) D11 निर्वेद परम सुखं. —T1 3 G1 3 M3 om. 10^{cd} Ñ2 V2 B1–3 D6 read 10^{cd} and 14^{cd}, V1 B4 G2 read only 10^{cd} after 12^{ab} —c) D3 पुनस् (for भूयस्) Ś1 D10 तत च, D1 4 7–9 तत्र (for तावद्)

11 a) Ñ1 om सतत —b) Ś1 D3 10 निवर्तक , Ñ2 V2 B2 4 D1 4 [अ]नुवर्तते(D1 4 °क), V1 B1 3 प्रवर्तते, D2 6 11 [अ]निवर्तक (D6 न°) (for प्रवर्तकः) —c) B2 G1 सकल, M1 सतत, Cg t as in text (for सफल) D1 4 जन्म, D11 तस्य, G1 M1 जतु (for जन्तो) —d) T2 यश् (for यच्) D8 M1 3 तत् (for च) T3 G2 च (for स) Ś1 D2 10 जीवित जीवितेष्वपि(Ś1 [with hiatus]°ते अपि), Ñ V B1 3 4 D1 4 6 जीवित त्यज(Ñ1 . [illeg])जेष्वपि (B3 °पु च), B2 जीवित मनु(m also °तमड)जेष्वपि, D3 जीवितत्व त्यजेदपि, D11 जीवित त्यजतेष्वपि (corrupt)

12 Ñ1 illeg for 12 except तस्मादनि —a) Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 7 9–11 G1 3 Ck t -कर, G2 -गत, Cr m g as in text (for -कृत) —b) D3 यत्र, T1 3 यत्तच्, G2 युक्त, Cg t as in text (for यत्न) Ś1 D10 चेच्छे(Ś1 °ष्टे)यम् D1 4 इच्छेयम् (for चेष्टेऽहम्) D4 उत्तर Ñ2 V1 B यत्न कर्तास्म्यनुत्तम, D6 यत्न कर्तुमनुत्तम, D11 यत्न चेष्टे हनूमत (corrupt), G1 3 यत्न कुर्यादनुत्तम —After 12^{ab}, N2 V B D6 G1 2 (V1 B4 G2 only 10^{cd}, G1 only 14^{cd}) read 10^{cd} and 14^{cd}, D2 reads 14^{ab} Ñ2 V B D6 om 12^{cd} —c) Ś1 D1 3 4 10 11 अदृष्टा

आपानशाला विचितास्तथा पुष्पगृहाणि च ।
चित्रशालाश्च विचिता भूयः क्रीडागृहाणि च ॥ १३

निष्कुटान्तररथ्याश्च विमानानि च सर्वशः ।
इति संचिन्त्य भूयोऽपि विचेतुमुपचक्रमे ॥ १४

भूमीगृहांश्चैत्यगृहान्गृहातिगृहकानपि ।
उत्पतन्निपतंश्चापि तिष्ठन्गच्छन्पुनः क्वचित् ॥ १५

अपावृण्वंश्च द्वाराणि कपाटान्यवघट्टयन् ।
प्रविशन्निष्पतंश्चापि प्रपतन्नुत्पतन्नपि ।
सर्वमप्यवकाशं स विचचार महाकपिः ॥ १६

चतुरङ्गुलमात्रोऽपि नावकाशः स विद्यते ।
रावणान्तःपुरे तस्मिन्य कपिर्न जगाम सः ॥ १७

प्राकारान्तररथ्याश्च वेदिकाश्चैत्यसंश्रयाः ।
श्वभ्राश्च पुष्करिण्यश्च सर्वं तेनावलोकितम् ॥ १८

G 5 15 13
B 5 12 18
L 5 7 18

हि, D2 °ष्ट्वा तु, G1 भूयस्तास्तान्, M3 भूयस्तावद् (for अदृष्टाश्च) —^{d}) Ś1 D1 2 4 10 11 दिश(D1 4 पुरीं) रावण (D11 वरुण)पालिता —After 12, T2 reads 14^{cd}

13 G1 om 13–14^{b} —^{a}) D11 आपणाश्च (subm) (for आपानशाला) Ś1 Ñ2 V1 B D2 6 10 विविधास् (for विचितास्) —V1 om (hapl) 13^{bc} —^{b}) D1 4 तस्य (for तथा) —Ś1 D10 om 13^{c}–15^{b} Ñ1 D1–4 11 om (hapl) 13^{cd} —^{c}) Ñ2 V2 B D6 T2 M1 विविधा (for विचिता) —^{d}) V2 B3 भृतक्रीडा, B1 मालाकार (for भूय क्रीडा) V2 [अ]पि (for च) ❀ Cv भूय क्रीडागृहाणि चेत्यत्र चिन्तासमाप्तिसूचक इति शब्दो द्रष्टव्य ❀

14 Ś1 D10 om 14, G1 om 14^{ab} (for both, cf v l 13) Ñ1 D1 3 4 11 transp 14^{ab} and 15^{ab} D2 reads 14^{ab} after 12^{ab} —^{a}) B2 -कक्षाश्च, D11 -रथ्यानि M1 -वीथ्यश्च, Cv r m g t as in text (for -रथ्याश्च) V2 निष्कुटातरमासाद्य —D6 om 14^{b} —^{b}) M2 सर्वत (for °श) —V1 om 14^{c}–15^{b} Ñ1 D1–4 11 om 14^{cd} Ñ2 V2 B1–3 D6 G1 (only 14^{cd}) read 10^{cd} and 14^{cd} after 12^{ab} T2 reads 14^{cd} after 12 —^{cd}) T2 वव्रधे, G1 हनुमान् (for भूयोऽपि) Ñ2 V2 B D6 इति कृत्वा मति तत्र हनुमान्मारुतात्मज

15 Ś1 V1 D10 om 15^{ab} (cf v l 13 and 14) D6 om 15–16^{e} Ñ2 B G1 om 15^{ab} Ñ1 D1 3 4 11 transp 14^{ab} and 15^{ab} —^{a}) V2 D1 4 5 8 भूमि(V2 निशा)गृहाश्, T2 भामान्गृहाश् D8 विल, M1 चित्र- (for चैत्य-) D2 11 भूमीगृहाश्चैत्यगृहा —Ñ1 illeg for ^{b} —^{b}) D1 4 गृहाणि (for °ति-) D2 11 गृहाश्च(D11 °णि) गृहका अपि, D3 गृहाणि गृहकान्यपि, D8 तथा चैत्यगृहानपि, T1 3 G2 M1 गृहानतिगृहाणि च(G2 M1 °नपि), M2 गृहातिगृहकानि च —^{c}) Ś1 D10 निष्पतञ्, D5 न्यप° (for निप°) D4 उत्पत्यामिपतश्चापि —^{d}) Ś1 D2 10 प्रवि- (for तिष्ठन्) D3 om. गच्छन् Ś1 Ñ1 B4 D1–4 8 10 11 M3 पुन (for क्वचित्) V2 गच्छस्तिष्ठन्पुन पुन ❀ Cv गृहस्य दूरेणकान्ते स्वैरविहारार्थं निर्मिता गृहा गृहातिगृहका ।, Cr m g as in Cv ❀

16 D6 om 16$^{a–c}$ (cf v l 15) —^{a}) Ś1 D10 आपानभूमि, D3 11 अपावर्तंश्च, D8 अपावृमानि G1 2 अपवृण्वश्च (for °वृण्वंश्च) Ñ2 V1 B द्वा(V1 पु)राणि समुपा(B3 च समा)वृण्वन् —^{b}) Ñ1 V2 कपाटान्, B2 4 G M1 3 कवाटानि (for कपा°) B2 [अ]पघाटयन्, D2 विघाट°, D5 [अ]वपाट°, D11 च पीड°, T G1 M2 3 Cr g [अ]वघाट°, Ck t as in text (for [अ]वघट्ट°) Ś1 D10 कवाटान्यवपा(D10 °पवा [meta])टयन्, D1 4 कपाटानवघाटयन् —Ś1 D10 om 16^{cd} —^{c}) V2 नि सरञ्, D1 8 11 M3 निपतञ्, D3 T2 उत्पतञ्, D4 नियत, Cm g t as in text (for निष्पतञ्) —^{d}) D2 न्यपतन्, T2 निष्पतन (for उत्प°) D7–9 इव (for अपि) D1 4 निष्क्रामन्प्रविशन्पुन, D3 निविशन्नापतन्नपि —B1 3 om 16^{ef} —^{e}) Ś1 Ñ1 V B4 D10 11 अल्पम्, D2 अन्यम्, D3 म्यल्पम् (for सर्वम्) D3 [अ]वकाशे Ś1 Ñ1 V2 D1 5 10 11 च (for स) Ñ2 B2 अन्यानप्यवकाशांश्च —^{f}) D11 स (for वि-) —After 16, B2 ins

319* त्वरमाणस्ततोऽद्विग्नो न दृष्ट्वा कुत्र जानकीम् ।

—Then B2 cont, while Ñ2 V B1 3 4 (B1 3 after 16^{cd} owing to om) D6 ins after 16.

320* स कपि शीघ्रसचारी प्रभञ्जन इवापर ।

[V2 पुन (for कपि) Ñ2 V2 B4 D6 -सचार (for °री)]

17 ^{a}) Ñ2 V1 B1 4 D6 -मात्र सन्, V2 (also) -मात्र तु, B2 -मात्रश्च, B3 -मात्र स (for -मात्रोऽपि) —After 17^{a}, Ñ2 V1 B D6 ins

321* परिभ्राम वानर ।
न हि यत्र गतिस्तस्य
[(l 2) B1 [आ]गतिस् (for गतिस्)]

—^{b}) Ś1 स्स, V2 तु, D1 4 [ऽ]न (for स) Ñ2 B1 2 D6 transp. न and स V1 B3 4 सोऽवकाशो हि विद्य(B4 दृश्य)ते, T2 सावकाशो न विद्यते —^{d}) D4 11 य (for य) D3 transp य and कपिर् D4 [आ]जगाम (for ज°) Ś1 D10 वानरो निर्जगाम स, Ñ1 * * स कपिकुञ्जर (illeg), Ñ2 V1 B D6 न किंचित् चचा(B4 °का)र स, G1 न जगाम महाकपि ❀ Cr य कपिर्न जगाम स इति पाठ ❀

18 ^{a}) D2 -रथ्याश्, D7–9 Ct -वीथ्यश्, Cv r m g as in text (for रथ्याश्) —^{b}) B3 प्रश्रया, Cv r m g

G. 5 15 14 राक्षस्यो विविधाकारा विरूपा विकृतास्तथा ।
B 5 12 19 दृष्टा हनूमता तत्र न तु सा जनकात्मजा ॥ १९
L 5 7 18 रूपेणाप्रतिमा लोके वरा विद्याधरस्त्रियः ।
दृष्टा हनूमता तत्र न तु राघवनन्दिनी ॥ २०
नागकन्या वरारोहाः पूर्णचन्द्रनिभाननाः ।
दृष्टा हनूमता तत्र न तु सीता सुमध्यमा ॥ २१
प्रमथ्य राक्षसेन्द्रेण नागकन्या बलाद्धृताः ।
दृष्टा हनूमता तत्र न सा जनकनन्दिनी ॥ २२
सोऽपश्यंस्तां महाबाहुः पश्यंश्चान्या वरस्त्रियः ।
विषसाद महाबाहुर्हनूमान्मारुतात्मजः ॥ २३
उद्योगं वानरेन्द्राणां प्लवनं सागरस्य च ।
व्यर्थं वीक्ष्यानिलसुतश्चिन्तां पुनरुपागमत् ॥ २४
अवतीर्य विमानाच्च हनूमान्मारुतात्मजः ।
चिन्तामुपजगामाथ शोकोपहतचेतनः ॥ २५

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे दशमः सर्गः ॥ १० ॥

---

as in text (for सश्रया) D2 वेदिकाश्चलसश्रयान, D3 वेदिकाश्चैव सश्रया —D10 om 18ᶜ–20ᵇ —ᶜ) Ñ1 V2 D1 4 5 8 शुभ्राश्च, Ñ2 V1 B1 3 4 श्वभ्राणि, B2(*sup lin* also as in Ñ2) विश्राणि, D3 6 शुभ्राणि, D11 शुभाश्च, G1 गुहाश्च, M3 दीर्घिका, Ct as in text (for श्वभ्राश्च) —ᵈ) Ñ2 V1 B1–3 D6 सर्वा(B2 °म)स्तास्तेन वीक्षिता, B4 सर्वास्तेन निरीक्षिता, D1 3 4 सर्वं तेन(D3 °ना)व लक्षित

19 D10 om 19 (cf v l 18) —ᵃ) Ñ2 D6 विविधास्तत्र, B3 विकृताकारा (for विविधा°) —ᵇ) Ñ2 V1 B1–3 D6 सुरूपा, B4 स्वरूपा(sic) (for वि°) V2 D1 4 G2 विकृतानना Ś1 Ñ1 स्वरूपा विविधाश्च(Ñ1 °कृताश्च) या, D2 3 11 सु(D3 स)रूपा विविधा(D3 °कृता)श्च(D2 °श्र) या. —B2 om 19ᶜ–20ᵇ T1 reads *inf lin* 19ᶜ–21 —ᶜ) B3 D1 4 11 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्टा) —Ś1 T3 om (hapl) 19ᵈ–22ᶜ D2 om (hapl) 19ᵈ–20ᶜ —ᵈ) Ñ1 न त्वेका, Ñ2 V D3 6 11 न त्वेव, B1 न रोव, B4 नात्रेव, D1 4 न दृष्टा (for न तु सा) B3 न सा दशरथस्नुषा, T2 न तु राघवनंदिनी, G2 न तु सीता सुमध्यमा

20 D8 10 om 20ᵃᵇ (for D10, cf v l 18) Ś1 T3 om 20, D2 om 20ᵃᵇᶜ, B2 om 20ᵃᵇ, T1 reads 20 *inf lin* (for all, cf v l 19) G2 reads 20 twice —ᵃ) V2 चैव (for लोके) —ᵇ) Ñ2 V1 B1 3 4 D6 श्रेष्ठा, D1 3 4 सिद्ध-, D7 9 M2 परा (for वरा) Ñ1 V2 D11 देवगंधर्वयोषित, G1 विद्याधरवरस्त्रिय, G2 (first time) तथा यक्षवरांगना —B2 reads 20ᶜᵈ after 22ᵃᵇ D8 transp. 20ᶜᵈ and 21ᵃᵇ —ᶜ) V2 तेन (for तत्र) —T1 om (hapl) 20ᵈ–21ᶜ —ᵈ) D5 कामिनी (for नन्दिनी). Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 न सा(D2 दृष्टा [hypm]) दशरथस्नुषा, B3 T2 G2(second time) न सा जनकनंदिनी, T2 (also) न सा राघवसुंदरी, G2(first time) न तु सा जनकात्मजा

21 Ś1 T3 om 21 (cf v l 19) T1 om 21ᵃᵇᶜ (cf v l 20) Ñ2 V1 B D6 om 21 D8 transp 20ᶜᵈ and 21ᵃᵇ —ᵇ) D2 पूर्णाश्च, D9 पूर्णं (for पूर्ण-) —D3 8 om 21ᶜᵈ. —T1 reads 21ᵈ *inf lin* —ᵈ) Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 न सा जनकनंदि(D1 4 11 °द)नी, D7 9 न तु सा जनकात्मजा.

22 Ś1 T3 om 22ᵃᵇᶜ (cf v l 19) B2 transp ᵃᵇ and ᶜᵈ (22ᶜᵈ read twice) T1 reads 22ᵃᵇ *inf lin* —ᵇ) Ñ V B1 2 D1–4 6 11 T1 M1 देव, D10 G1 राज-, Cv r m g t as in text (for नाग-) Ñ2 हृता बलात, V2 हृताश्च या, D9 °कृता (for बलाद्धृता) B3 4 बलाद्बलवता हृता ꧁ Cv प्रमथ्येत्यादि। प्रमथ्य प्रसह्य बन्दीकृता नागकन्या उच्यन्ते। पूर्वश्लोकेऽन्यासां नागकन्यानामुपादानात्।, Cr बलाद्धृता नागकन्या इत्यभिधानादत्र बन्दीकृतानां ग्रहणम्। पूर्वत्र तु उत्तानां नागकन्यानाम्। अतो न पुनरुक्ति।, so also Cm g t ꧂ —After 22ᵃᵇ, B2 reads 20ᶜᵈ —ᶜ) V2 तेन (for तत्र) —ᵈ) Ñ1 B2(second time) D2 11 न सा दशरथस्नुषा V2 D1 4 न त्वेव जनकात्मजा, T2 न सा राघवसुंदरी, G2 न तु सीता सुमध्यमा —After 22, Ñ1 (partly illeg) ins

322* प्रमदानां कुलं तत्र रतिजानिव प्रतमम्।
दृष्ट्वा मारुते पुत्र ... ... स्मि।
इति चिन्ता ... ... ।

23 ᵃ) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 अपश्यम्, G1 योपश्यम् —ᵇ) Ś1 B2 D10 अन्या, D2 स्त्वन्या (for चान्या). —After 23ᵃᵇ, M2 wrongly repeats 23ᶜ and 23ᵇ —ᶜ) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 महातेजा, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 तदा तत्र, B3 कपिस्तत्र, M3 मुहुर्धीमान (for महाबाहुर्) D8 G1 M1 विषादमगमद्धीमान (M1 °द्वीरो) —ᵈ) Ś1 D10 पवनात्मज, Ñ1 दीर्घ(also वीर्य)विक्रम (for मारुतात्मज) ꧁ Cr "विषादमगमद्धीमान्हनुमान्मारुतात्मज" इति पाठ ꧂

24 Ś1 D2 om (hapl) 24–25ᵇ Ñ2 V1 B D6 om 24 —ᵃ) Ñ1 तद्योग D4 वानरेंद्रस्य (for °न्द्राणां). —ᶜ) D10 व्यक्त (for व्यर्थं) Ñ1 illeg after वीक्ष्या up to 25 —ᵈ) D7–9 उपागत, D10 उपेयिवान् (for उपागमत)

25 Ś1 D2 om 25ᵃᵇ, Ñ1 illeg for 25 (for both, cf v l 24) —ᵃ) D7 11 विमानात्स, D6 G2 °नाग्राच्,

११

विमानात्तु सुसंक्रम्य प्राकारं हरियूथपः ।
हनूमान्वेगवानासीद्यथा विद्युद्घनान्तरे ॥ १

संपरिक्रम्य हनुमान्रावणस्य निवेशनान् ।
अदृष्ट्वा जानकीं सीतामब्रवीद्वचनं कपिः ॥ २

G 5 15 0
B 5 13 2
L 5 8 4

(G2 °प्राद्), Cm k t as in text (for °नाच) —^{b}) Ñ2 V1 B2-4 D6 चिन्तयामास दु खित , D10 हनुमान्पवनात्मज —After 25^{ab}, Ñ2 V1 B D6 ins

323* न प्रकाशमिह स्थातु शक्यते राक्षमालये ।
राजा हि रावण क्रूर इति सचिन्त्य बुद्धिमान् ।
परिक्रम्य ततो दीन पुनर्ध्यानमुपागमत् ।
ततो लङ्का प्रयत्नेन विचित्य पवनात्मज ।
रजन्यामर्धशेषाया प्राकारे निपसाद म । [5]
निराशो मोघसकल्पश्चिन्तयन्विविधा गती ।
विक्रान्त सागर क्रान्तो मग्नश्चिन्तामहार्णवे ।
स त्वहृष्टेन मनसा प्राकारस्थो महाकपि ।
अपश्यञ्जानकी सीता विललाप सुदु खित ।

[(l 1) B2 transp न and प्रकाशमिह —(l 2) B4 राक्षस (for रावण) —(l 3) V1 B4 उपागत (for °गमत्) —(l 4) B1 3 D6 विचिन्त्य(sic) (for विचित्य) —(l 5) B4 ह (for स) —(l 6) B3 मुक्त (for मोघ) Ñ2 B3 D6 विविधा गति —(l 7) B1 3 सागर- (for °र) V1 श्रांतो, B1 [आ]क्रातो, B4 तीर्णो (for क्रान्तो) —(l 8) B3 [अ]कुठेन (for [अ]हृष्टेन) —(l 9) B4 नापश्यन् (for अप°) B2 तत्र (for सीता)]

—V1 B1 3 4 om from 25^{c} to 5 11 4 Ñ2 B2 D6 om from 25^{c} to 5 11 2 —^{c}) D2 -[आ]जगाम (for -जगाम) Ś1 [अ]सा, D2 10 11 [आ]शु (for [अ]थ) —^{d}) D11 सकोप (for शोकोप-) —After 25, Ś1 V2 D1-4 10 11 ins

324* ध्यात्वा क्षण ततो भूयो विचेतुमुपचक्रमे ।
हृदि कृत्वा प्रयत्न तु प्रयत्न भजते विधि ।

[(l 1) V2 D1 3 4 तदा (for ततो) —D1 3 4 om l 2 —(l 2) Ś1 स्व, D10 च, D11 स (for तु) V2 प्रयत्ने (for second °त्न)]

Colophon Ś1 Ñ V B D2 6 10 11 om D3 reads colophon after 5 11 1 —*Sarga name* D1 3 4 अंत पुरविचय —*Sarga no* (figures, words or both) D1 4 om , D3 15, D5 7-9 S 12 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

11

Ś1 Ñ1 V2 D2 4 10 11 continue the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नम

1 V1 B1 3 4 om 1-4, Ñ2 B2 D6 om 1-2 (for both, cf v l 5 10 25) —^{a}) D5 7-9 T2 M1 Cv r m स (for तु) Ś1 Ñ1 D2 10 स विमानाच्च निष्क्रम्य, V2 D11 स विमानाद्विनि ष्क्रम्य, D1 3 4 स विमान तु सक्रम्य —^{b}) T2 प्रासादान् (for प्राकार) M2 प्रासाद हरियुगव —^{c}) V2 अथ हनुमान् (hypm) (for हनूमान) Ñ1 यथा वेगेन हनुमान —^{d}) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 10 घनाद्घन, D3 4 व(D4 घ)-नाद्घन, Cv r m k t as in text (for घनान्तरे) D11 यथा विद्युदिवाघन (sic) —After 1, D3 reads colophon of 5 10

2 Ñ2 V1 B D6 om 2 (cf v l 1) —^{b}) D5 7-9 Cv r m निवेशनात्, G2 Cvp निवेशनं, Ct निवेशनान (as in text) —For 2^{ab}, Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 subst

325* रावणान्त पुर सर्वं विचित्य स महाकपि ।

[D3 रम्य, D11 दिव्य (for सर्व) V2 विचिन्वन्, D1 4 विविच्य, D2 3 विचित्य Ñ1 मारुतात्मज (for स महाकपि)]

—Then Ś1 Ñ1 V2 D2 10 11 cont , while D1 3 4 cont l 1 and 3 and ins l 4 after 2

326* न ददर्श तत सीता मैथिलीं जनकात्मजाम् ।
चन्द्रलेखामिव नवा व्योम्नि नीलाभ्रसवृताम् ।
तत्र प्रासादहर्म्येषु विमानभवनेषु च ।
निष्कुटेषु च रम्येषु तथा सर्ववनेषु च ।

[(l 1) V2 D1 4 तदा (for तत). Ś1 D10 न तत्र ददृशे सीता (for the prior half) V2 निरीक्ष्य च पुन पुन (for the post half) —After l 1, Ñ1 ins

326(A)* राघवस्य प्रिया भार्या यत्कृतेऽहमिहागत ।

—(l 2) Ñ1 -सयता, V2 -सन्निभा, D11 -सभृते (for सवृताम्) —(l 3) D3 तत (for तत्र) D4 मानव- (sic) (for विमान-) D3 तथा सवनेषु च (for the post half) —V2 om (hapl) l 4 —(l 4) Ñ1 D2 निकुटेषु Ś1 शाल-, D10 माल- (for सर्व-) D2 -जनेषु (for वनेषु) D1 4 स भवनेषु (for सर्वव°) Ñ1 जन्तेषु वनेषु च, D3 तथास्वगृहेषु च (for the post half)]

—^{d}) Ś1 V2 D1-4 10 11 निरीक्ष्य च मुहुर्मुहु , Ñ1 समिवेक्ष्य पुन पुन —After 2, Ś1 V2 D2 10 11 ins , D1 3 4 cont after l 4 of 326*, whereas Ñ2 B2 D6 ins before 3

327* नेह सीतेति हनुमाश्चक्रे बुद्धि महाकपि ।

[V2 नेय (for नेह) and मतानि (for °ति) Ñ2 B2 D6 चिन्तयानाम वानर (for the post half)]

—Thereafter Ś1 D1-4 10 11 read 6 (followed by 333*) —After 2, Ñ1 ins

G 5 15 0
B 5 13 3
L 5 8 9

भूयिष्ठं लोडिता लङ्का रामस्य चरता प्रियम् ।
न हि पश्यामि वैदेहीं सीतां सर्वाङ्गशोभनाम् ॥ ३

पल्वलानि तटाकानि सरांसि सरितस्तथा ।
नद्योऽनूपवनान्ताश्च दुर्गाश्च धरणीधराः ।
लोडिता वसुधा सर्वा न च पश्यामि जानकीम् ॥ ४

इह संपातिना सीता रावणस्य निवेशने ।
आख्याता गृध्रराजेन न च पश्यामि तामहम् ॥ ५

किं नु सीताथ वैदेही मैथिली जनकात्मजा ।
उपतिष्ठेत विवशा रावणं दुष्टचारिणम् ॥ ६

328* सीता नेहेति नेहेति सकलान्त पुरे कपि ।
विमानाद्विचरस्तत्र बुद्धिं चक्रे महामति ।

—Thereafter Ñ1 reads st 6

3 V1 B1 3 4 om 3 (cf v l 1) Ñ2 B2 D6 ins 327* before 3 —a) D5 6 भूयिष्ठा Ś1 Ñ V2 B2 D1–4 6 10 11 विचिता, D7–9 S Cr m g k t लोलि(S °ळि)ता (for लोडिता) —b) Ś1 D2 10 [अ]नुग(Ś1 D2 °र)ता (for चरता) Ś1 B2 D2 3 11 प्रिया (for प्रियम्) G1 परमप्रिया (for चरता प्रियम्) —D1 1 om 3cd —c) Ś1 नानु, Ñ1 D10 नैव, Ñ2 V2 B2 D2 3 6 11 न च (for न हि) G3 ।श्यामि —d) Ñ1 T1 3 सर्वांगसुंदरी —After 3, Ñ2 D6 ins

329* अपश्यञ्जानकीं सीता वेदिकाश्चैत्यसंश्रया ।
[D6 प्राकारातररथ्याश्च (for the prior half)]

4 V1 B om 4 (for V1 B1 3 4, cf v l 1) —a) Ś1 Ñ D1–4 6 10 11 तडागानि (for तटाका°) —c) Ś1 Ñ2 D2 6 10 नद्यश्चोपवनाता(D6 °त)श्च, Ñ1 कुल्या नद्यो नदावता (sic), V2 कुल्या नदा वनाताश्च, D1 4 नदकूपवनाना (D1 °नाताश्च) च, D3 G1 उद्यानोपवनाताश्च, Cv r m g as in text —d) Ś1 Ñ V2 D1–4 6 10 11 दुर्गाणि Ś1 D6 धरणीधर (sic), V2 D11 °धरान (for °धरा) —e) Ś1 Ñ V2 D2 3 10 11 विचिता, D7–9 S लोलि (S °ळि)ता (for लोडिता) D1 4 विचिता वहुधा सर्वे, D6 विचित्य बहुधा सर्वं —f) D8 T1 3 M3 तु (for च) D10 पश्यामि च (by transp.) Ñ1 मैथिली —After 4, Ś1 Ñ1 V2 D1–4 6(repeating after 331*) 10 11 ins , Ñ2 B cont after 331*

330* सीता कमलपत्राक्षी रामस्य महिषीं प्रियाम् ।
न सोऽस्ति शैलो भूमिर्वा सरित काननानि च ।
यत्र नार्या मया सीता मार्गिता चरता महीम् ।

[(l 2) Ñ1 न नास्ति (by transp) (for न सोऽस्ति) Ñ2 B D6 (second time) न सति भुवि शैला वा(B3 °लान्ते), V2 न सास्ति भूमिर्वा शलो, D6 (first time) न नास्ति भूमि शलो वा (for the prior half) V2 नद्यश्च, D6 (first time) नर (sic) (for सरित) Ñ2 B2 4 D2 3 6 (both times) वा (for च) —(l 3) Ñ1 न यत्र (by transp) V2 यत्र चार्या Ñ2 B D6 (second time) येष्वार्या न(B3 आर्या येन [sic]) प्रयत्नेन (for the prior half) Ñ2 B D6 (second time) मया (for महीम्)],

while Ñ2 ins after 4, B ins before 5 (preceded by 330*) and D6 cont after 330* (first time)

331* यत्कृते वानरा सर्वे विक्षिप्ता सर्वतो दिश ।
यत्र चाप्रतिम तीर्णा सागर मकरालयम् ।
ता न पश्यामि वैदेहीं धर्मज्ञा धर्मचारिणीम् ।

[(l 3) B2 transp ता and न B1 धर्मचारिणी (for °चारिणीम्)]

5 Before 5, B ins 331* and 330* —a) Ñ2 B3 4 इति (for इह) —c) D6 गृद्धराजेन (sic), G2 गृध्रा —d) G3 damaged for न च, D4 om च (subm) Ś1 Ñ2 D6 T2 जानकीं, Ñ1 V1 B D2 10 11 मैथिलीं (for तामहम्) D7 9 न च मा दृश्यते तु किं

6 Ñ2 V B D6 G1 om 6 Ś1 D1–4 10 11 read 6 (followed by 333*) after 327* Ñ1 reads 6(followed by 333*) after 328* —a) D7 9 T1 G2 Cr तु, Cv m g k t as in text (for नु) T2 [अ]द्य, Cr m g as in text (for [अ]थ) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 कथं हि (Ñ1 तु, D3 च) सीता (for किं नु सीताथ) —After 6ab, M2 ins

332* उपविष्टा विशालाक्षी रावणेन हृता बलात् ।

—c) T3 अव-, Cv g as in text (for उप) Ś1 उपविष्टमत्या सा, Ñ1 चिरमेवावतिष्ठेत, D2 10 उपतिष्ठेत्तम(D2 °त वि)वशा, D11 उपतिष्ठेत्तु विवशा, T2 उपातिष्ठद्विशालाक्षी —d) D4 ... दुष्टवारण, D7–9 Ct रावणेन हृता बलात् ❀ Ct 'रावण दुष्टचारिणम्' इति पाठे तु यथाश्रुतमेव ❀

—After 6, Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 ins

333* नेह स्यास्यति वैदेही रामपत्नी यशस्विनी ।
अन्य क्रमिष्ये दुर्धर्षं कानन प्रमदालयम् ।
विचित्य लङ्का यत्नेन हनुमान्मारुतात्मज ।
रजन्या यामशेषाया प्राकारे निपपात ह ।
स दृष्टहृष्टेन मनसा प्राकारस्थो महाकपि । [5]
क्व सा सीतेति हनुमांश्चिन्तयामास वानर ।

[(l 2) Ñ1 V2 D4 अभ्यु(Ñ1 V2 °न्य)त्क्रमिष्ये, D11 अन्यद्रमिष्ये D10 दुर्गर्ग (for °र्धर्षं) Ś1 कनन , D2 10 कानन (for कानन) V2 प्रमदावन —For l 3–5, cf 323* (l 4, 5 and 8 respy). —(l 3) Ñ1 D1–3 विचित्य (sic) D3 तत्नेन, D4 यत्नेह (sic) (for यत्नेन) Ñ1 लघुविक्रम (for मारुतात्मज) —(l 4) Ś1 D10 राजधान्यामशेषाया

क्षिप्रमुत्पततो मन्ये सीतामादाय रक्षसः ।
बिभ्यतो रामबाणानामन्तरा पतिता भवेत् ॥ ७
अथवा ह्रियमाणायाः पथि सिद्धनिषेविते ।
मन्ये पतितमार्याया हृदयं प्रेक्ष्य सागरम् ॥ ८
रावणस्योरुवेगेन भुजाभ्यां पीडितेन च ।
तया मन्ये विशालाक्ष्या त्यक्तं जीवितमार्यया ॥ ९
उपर्युपरि वा नूनं सागरं क्रमतस्तदा ।
विवेष्टमाना पतिता समुद्रे जनकात्मजा ॥ १०
आहो क्षुद्रेण चानेन रक्षन्ती शीलमात्मनः ।
अबन्धुर्भक्षिता सीता रावणेन तपस्विनी ॥ ११
अथवा राक्षसेन्द्रस्य पत्नीभिरसितेक्षणा ।
अदुष्टा दुष्टभावाभिर्भक्षिता सा भविष्यति ॥ १२
संपूर्णचन्द्रप्रतिमं पद्मपत्रनिभेक्षणम् ।
रामस्य ध्यायती वक्त्रं पञ्चत्वं कृपणा गता ॥ १३

G 5 15 33
B 5 13 13
L 5 8 21

(for the prior half) V2 विनिपात (for निप°) —(l 5) Ś1 Ñ1 D10 स तु हृष्टेन, V2 स प्रहृ°, D1 4 मोप्रहृ°, D3 तत्त्वहृ° (for स त्वहृ°) —(l 6) Ś1 D2 10 कामै सीनेति, Ñ1 क सा वस्तीनि (sic), D3 नेह सी° (for क सा सीनेनि) Ñ1 चिंतयस्तु महाकपि, D3 स्वचित्तेनावधारयन् (for the post half)], whereas G2 reads 15 and 11–14 after 6

7 ^{a}) Ś1 Ñ1 B4 D2 5 10 11 उत्पतितो —^{b}) Ś1 Ñ B3 D2 9–11 राक्षस, B1(m as in text) रावण (for रक्षस) —^{c}) Ñ1 निभीतो, D2 वित्रस्तो, G3 damaged (for बिभ्यतो) D1 4 -बाणैश्च (for बाणानाम्) Ś1 D10 वित्रस्ता राक्षस(D10 °वण) दृष्ट्वा, Ñ2 V1 B D6 प्रच्यु(B3 °स्यु)ता रावणस्याकाद् —^{d}) Ś1 D1–4 10 11 अ(Ś1 चा, D10 सा)-कान्ति, Ñ1 V2 लंका नि-, B1(m as in text) 3 अथवा (for अन्तरा) Ñ2 V1 B D6 भुवि (for भवेत्)

8 ^{a}) Ñ2 V1 B D6 तस्या वा(B4 °श्च) (for अथवा) D4 क्रियमाणाया —B3 om (hapl ?) 8^{bc} G3 mostly damaged for ^{b} —^{c}) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 नून स्फुटितम्, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 शके हृदयम् (for मन्ये पतितम्) —^{d}) Ñ2 V1 B1 2(marg as in B3) D6 स्फुटित, B3 फलित, B4 ज्ञानित (sic) (for हृदय) Ś1 Ñ1 V2 D1–5 9–11 वीक्ष्य Ñ2 V1 B D6 रावण, T2 सगर (for सागरम्)

9 ^{b}) V1 B D6 भुजयो V1 B2 4 D6 11 पीडनेन (for पीडितेन) V1 B4 वा (for च) —^{c}) T1 3 तदा (for तया) —^{d}) Ñ2 V1 B D6 जीवित त्यक्तम् (by transp)

10 ^{a}) G3 damaged from परि up to साग in ^{b} Ś1 Ñ V2 D2 5 7 9–11 T2 M2 सा (for वा) —^{b}) Ñ2 V1 B2–4 D6 गच्छतस् (for क्रम°) D5 11 तथा —Ñ1 D11 repeat (var) 10^{cd} after 15^{ab} —^{c}) Ś1 Ñ1(first time) 2 V1 2 B D1–10 11 (both times) विचेष्टमाना —G3 damaged from प up to त्रे in ^{d} Ñ1 (second time) निश्चेष्टा पतिता सा वा —^{d}) Ñ1 (first time) V2 D1 3 4 8 M1 सागरे Ś1 Ñ1(both times) 2 V B2–4 D1–4 6 10 11(both times) जानकी ध्रुव (for जनकात्मजा). B1 जानकी सुमुखी ध्रुव

11 G2 reads 15 and 11–14 after 6 —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–5 7–9 11 M3 Cv r g k अहो, Ñ2 V1 B D6 अथ, Ct आहो (as in text) Ñ1 क्षत्रेण, B2(sup lin as in text) क्रुद्धेन (for क्षुद्रेण) Ś1 Ñ V1 B D1 3 4 6 10 वा तेन, D11 G3 M1 पापेन, G2 चान्येन (for चानेन) V2 अथ क्षीणेन धर्मेण —^{b}) D6 रक्षसा (sic) (for रक्षन्ती) Ś1 D10 उत्तम, D11 आत्मना (for आत्मन) —^{c}) Ñ2 D6 अवश्य, B1 (marg after corr as in text) सुबन्धुर् (for अबन्धुर्) B3 भविता (sic) (for भक्षिता) —^{d}) V2 D6 यशस्विनी, M1 मनस्विनी —After 11, Ñ1 ins

334* दुरात्मना तेन देवी जानकी रामवल्लभा ।

12 For sequence in G2, cf v l 11 D6 om 12^{c}–13^{b} G3 damaged for 12^{c} —^{c}) Ś1 Ñ V2 B1–3 D1–4 10 11 -चित्ताभिर्, V1 -चेष्टाभिर् (for -भावाभिर्) B4 अदुष्टचित्ता दुष्टाभिर् —^{d}) T2 M1 वा (for सा) D5 न्यस्तदेहा (for भक्षिता सा) Ś1 Ñ2 V B D1–4 10 11 जनकात्मजा, Ñ1 जानकी भवेत् (for सा भविष्यति) ❀ Ck अत पर समीचीन प्रक्षेपस्थलम्। अत्र द्वौ श्लोकौ प्रक्षिप्तौ प्राचीनकोशेषु न स्त ।, Ct एतदुत्तरम्, "संपूर्णचन्द्र°, रामस्य ध्याय°, हा राम लक्ष्मणे°, विलप्य बहु वैदेही न्यस्त°" इत्यादि श्लोकद्वय प्रक्षिप्तमिति कतक ❀ —After 12, Ś1 D2 10 read 15

13 For sequence in G2, cf v l 11 D6 om 13^{ab} (cf v l 12). D1 3 4 M1 om (M1 hapl) 13–14 G3 repeats erroneously 13^{ab} after 14 —For 13^{ab}, Ś1 Ñ1 V2 D2 10 11 subst

335* फुल्लपद्मजगर्भाभ शुभं ज्वलितकुण्डलम् ।

[Ñ1 -पद्माभ, D2 -गभाक्ष (for -गभाभ) V2 शुभ, D11 सुत (for शुभ) D2 ज्वलित कुण्डलप्रिय (for the post half)] —while Ñ2 V1 B subst.

336* अथवा चन्द्रसकाश वक्त्रमुज्ज्वलकुण्डलम् ।

[B3 ज्वलन- (for उज्ज्वल-)]

—^{c}) G3 illeg from वक्त्र up to भविष्य in 14^{d} Ś1 D10 11 रामस्य चिंतयत्यार्य, D11 °यन्तस्य) Ñ1 V2 रामानन चिंतयन्ती, Ñ2 V1 B D2 6 रामस्य चिंतयन्ती(B3 विचरन्ती)

G 5 15. 34
B 5 13 13
L. 5 8 22

हा राम लक्ष्मणेत्येव हायोध्येति च मैथिली ।
विलप्य बहु वैदेही न्यस्तदेहा भविष्यति ॥ १४
अथवा निहिता मन्ये रावणस्य निवेशने ।
नूनं लालप्यते मन्दं पञ्जरस्थेव शारिका ॥ १५
जनकस्य कुले जाता रामपत्नी सुमध्यमा ।
कथमुत्पलपत्राक्षी रावणस्य वशं व्रजेत् ॥ १६
विनष्टा वा प्रनष्टा वा मृता वा जनकात्मजा ।
रामस्य प्रियभार्यस्य न निवेदयितुं क्षमम् ॥ १७
निवेद्यमाने दोषः स्याद्दोषः स्यादनिवेदने ।
कथं नु खलु कर्तव्यं विषमं प्रतिभाति मे ॥ १८
अस्मिन्नेवंगते कार्ये प्राप्तकालं क्षमं च किम् ।
भवेदिति मतिं भूयो हनुमान्प्रविचारयन् ॥ १९
यदि सीतामदृष्ट्वाहं वानरेन्द्रपुरीमितः ।
गमिष्यामि ततः को मे पुरुषार्थो भविष्यति ॥ २०
ममेदं लङ्घनं व्यर्थं सागरस्य भविष्यति ।
प्रवेशश्चैव लङ्काया राक्षसानां च दर्शनम् ॥ २१

सा —^{d}) Ś1 D2.10 नूनमागता, Ct as in text (for कृपणा गता) Ñ1 सा दैन्य कृपण गता, D11 हेल कृतपणा गता (sic)

14 For sequence in G2, cf v l 11 Ś1 D1 3 4 10 M1 om 14 (for D1 3 4 M1, cf v l 13) G3 illeg up to भविष्य in ^{d} (cf v l 13) —^{a}) N2 V B D2 6 8 11 T G2 M3 [ए]व, Ct as in text (for [ए]व). Ñ1 हा लक्ष्मणेति (for लक्ष्मणेत्येव) —^{b}) Ñ1 V2 सासकृत्, D7 9 भामिनी (for मैथिली). Ñ2 V1 हायोध्यापि वासकृत् (subm), B1 हा चायोध्येति वासकृत्, B2–4 हायोध्या इति चा(B3 वा)सकृत् (with hiatus), D2 लक्ष्मणेति च वासकृत्, D5 हा अयोध्येति मैथिली (with hiatus), D6 हा हार्येत्यपि चासकृत्, D11 अयोध्येति चासकृत् (subm) —^{c}) Ñ1 बहुल सीता (for बहु वैदेही) —^{d}) V2 D8 त्यक्त- (for न्यस्त-) Ñ2 V1 B D6 मृतावश्य तपस्विनी —After 14, G3 repeats erroneously 13^{ab}

15 Ś1 D2 10 read 15 after 12 G2 reads 15 after 6 —^{a}) D8 रहो वा, G3 अदृष्ट्वा (for अथवा) Ś1 D3 4 10 G1 Cm निहिता, Ñ1 B3 D1 6 11 निहता, B1 4 D5 निहता, Cv g k t निहिता (as in text) —^{b}) D6 निवेशन —After 15^{ab}, Ñ1 D11 repeat (var) 10^{cd} —^{c}) V1 B सीता, D2 11 क्वचिल्, D7 9 Ct भृश, Ck as in text (for नून) M1 विलप्यते Ñ2 V1 B D1 3 4 6 7 9 G1 2 Ct बाला, D2 नून, D5 T1 3 M3 सीता, D11 नित्य, Cr as in text (for मन्द) Ś1 D10 क्वचिद्दालपती(Ś1 °प्यते) दीन, Ñ1 क्वचिल्लालप्यते नून, V2 नून सा लपते बाला, T2 नून लालप्यमाना सा —^{d}) Ś1 Ñ V B1 2 D1–6 8 11 Ct सारिका

16 Ś1 D10 om. 16^{ab} —^{a}) T1 3 M3 सुता सीता (for कुले जाता) —^{b}) G3 damaged from ली up to कथमु in ^{c} Ñ V1 B2–4 D3 6 T2 G1 2 यशस्विनी, B1 तपस्विनी, D8 सुधार्मिका (for सुमध्यमा) —^{c}) Ś1 अथवा (for कथम्) B1(m after corr as in text) -वर्णा या (for -पत्राक्षी) —After 16^c, Ñ1 ins

337* वैदेही वामलोचना ।
दशरथगृहलक्ष्मी सूर्यवंशविवर्धिनी ।
राक्षसेन दुरात्मना

—^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वशानुगा, Ñ2 V B D6 वश गता (for वश व्रजेत्)

17 ^{a}) G3 damaged after विन up to प्रन —^{b}) D1 4 वानरेंद्र, D11 मृता च (for मृता वा). Ñ2 V1 B D6 भक्षिता वापि मैथिली. —After 17^{ab}, B2 ins

338* अदृष्ट्वा ता कथं यामि किं वदिष्यति राघव ।

—^{c}) D11 तमस्य (sic) (for रामस्य). —^{d}) D6 om न (subm) D5 हि वेदयितु (for निवेद°) B1 3.4 क्षम.

18 ^{a}) V2 D6 11 निवेद्यमानो —^{b}) Ñ2 V1 B1 (orig.) 2–4 D6 स(B1 [marg also] 2 4 अ)दोषमनिवेदन —^{d}) G2 मा (for मे) Ś1 Ñ V1 B1 4 D1–4 6 10 11 व्यसन सलिव(D1 4 नन्वि)द महत्, V2 B2 3 दारुण(V2 प्रासेद) व्यसन महत्

19 Ñ2 V1 B D6 om 19 G3 mostly damaged for ^{a} —^{a}) Ś1 तस्मिन् D11 एवविधे (for °गते) D10 कार्यं —^{b}) V2 काले, D3 -काल- (for -काल) D3 तु (for च) —^{c}) Ś1 D11 मतिर्, D1 4 पुनर्, D5 8 T2 3 M मत (for मति) —^{d}) Ñ1 प्रविणोत्तम, D5 T2 3 M2 3 प्रविचारयत्, G3 प्रविचा... —After 19, Ñ1 (l 1 partly illeg) ins

339* ... सति ... विचेतु प्रविचारयत् ।
अन्तर्मना आत्मनैव सखा रामस्य वानर ।

20 ^{a}) D3 अदृष्ट्वैव, D4 अ ... (for अदृष्ट्वाह) —^{b}) B3 गमिष्यामि (sic), T1 3 वानरस्य (for वानरेन्द्र) D5 अत (for इत) D4 न भविष्यति गोचरे (gloss चक्षुर्विषये न भविष्यति) —D4 om 20^c–21^b

21 D4 om 21^{ab} (cf v l 20) Ñ2 V1 B D6 om. 21 —^{b}) Ś1 V2 D2 10 11 महात्मन', Ñ1 महीयस (for भविष्यति) —After 21^{ab}, Ñ1 ins

किं वा वक्ष्यति सुग्रीवो हरयो वा समागताः ।
किष्किन्धां समनुप्राप्तौ तौ वा दशरथात्मजौ ॥ २२
गत्वा तु यदि काकुत्स्थं वक्ष्यामि परमप्रियम् ।
न दृष्टेति मया सीता ततस्त्यक्ष्यति जीवितम् ॥ २३
परुषं दारुणं क्रूरं तीक्ष्णमिन्द्रियतापनम् ।
सीतानिमित्तं दुर्वाक्यं श्रुत्वा स न भविष्यति ॥ २४
तं तु कृच्छ्रगतं दृष्ट्वा पञ्चत्वगतमानसम् ।
भृशानुरक्तो मेधावी न भविष्यति लक्ष्मणः ॥ २५
विनष्टौ भ्रातरौ श्रुत्वा भरतोऽपि मरिष्यति ।
भरतं च मृतं दृष्ट्वा शत्रुघ्नो न भविष्यति ॥ २६
पुत्रान्मृतान्समीक्ष्याथ न भविष्यन्ति मातरः ।
कौसल्या च सुमित्रा च कैकेयी च न संशयः ॥ २७
कृतज्ञः सत्यसंधश्च सुग्रीवः प्लवगाधिपः ।
रामं तथागतं दृष्ट्वा ततस्त्यक्ष्यति जीवितम् ॥ २८ G 5 15 46 B 5 13 26 L 5 8 35

340* महात्मानं श्वसश्वासो कर्मे मेऽविभविष्यति ।

—c) Ñ1 D8 [अ]पि (for [गु]त्र) Ñ1 V2 D1–5 10 11 लकाया —d) G3 damaged for राक्षसगता

22 a) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 10 11 T2 3 M3 मा, D6 T1 मा (for वा) B3 वक्ष्यस्य (sic), D9 ॰क्ष्यति (for वक्ष्यति) —After 22a, Ñ1 ins

341* वानराधिपतिर्बली ।
कुमुदाङ्गदद्विविदा माननीयो महाकपि ।
सुषेण परमश्चव ये चैवाद्या कपीश्वरा ।
प्रेक्षिता रामसुग्रीवौ जाम्बवान्स हरीश्वर ।
किं मा वक्ष्यन्ति तत्रस्था [5]

—b) Ñ1 T2 [ऽ]पि (for वा) D7 9 [अ]पि समगता, D8 महात्मा (for समागता) —c) Ś1 B3 4 D6 किष्किन्ध्या (Ś1 °न्धा) B2 D1–4 T3 M2 3 समनुप्राप्त, D5 7 9 अनुसम्प्राप्त (D5 °प्ता) —d) Ñ1 V2 उभौ वा रामलक्ष्मणौ

23 Ñ1 om 23–24b —a) D8 नत्वा, G1 यात्वा Ñ2 V1 B D6 [अ]ह (for तु) B1 काकुत्स्थौ —b) Ñ2 V1 B1 2 D6 परमाप्रियम्, V2 °मप्रिय, D7 9 परुष वच (for परमप्रियम्) ⁘ Cr g अप्रियमिति (Cr °ति पद)च्छेद ⁘ —c) D5 तु दृष्टा, D8 G3 दृष्टा हि, Ck t as in text (for दृष्टेति) Ś1 V2 D1–4 10 11 न सीतामधिगच्छामि, Ñ2 V1 B D6 न दृष्टा(B2 3 °ष्ट्वा) मैथिलीत्येव(B1 °ली ह्ये)व —d) Ś1 D10 त्यक्ष्यामि (for °क्ष्यति) B4 जीवन

24 Ñ1 om 24ab (cf v l 23) —ab) B2 D4 (before corr) 10 पुरुष, G2 पौरुष, Cv r m g t as in text (for प°) G3 दारुण- Ñ2 D6 क्षिप्र, V1 B4 क्रुद्ध, B1 3 क्षुद्र, B2 (sup lin as in B1) क्षुब्ध, Cv r m g as in text (for क्रूर) Ñ2 V1 B D6 भरम्, G1 तीव्रम्, Cv r m g as in text (for तीक्ष्णम्) V2 D3 5 7–9 G2 Ct transp क्रूर and तीक्ष्णम् B4 -दीपन (for तापनम्) —c) V1 D1 4 -निमित्ते Ñ2 B D6 स श्रुत्वा, D1 दुर्वाम (sic), D2 4 11 दुर्वाच्य (for दुर्वाक्य) —d) Ñ2 B2 D6 दुर्विनय, B1 4 दुर्वाच्य, B3 दुराप, D3 सत्य म (for श्रुत्वा न) Ś1 D2 11 न स (by transp), D1 4 [अ]सौ न (for स न)

25 D2 6 om (hapl) 25–26b —a) B2 च कृच्छ्र (for तु कृच्छ्र-) —b) Ś1 पञ्चत्वे, D5 पञ्चत्व (for पञ्चत्व) Ñ2 V1 B राम पञ्च समागत, V2 पञ्चत्वसमश्वरा गत, D1 4 स तत्र गतमानस —c) Ñ V B1 D7 -[अ]नुरक्त-, D5 -[अ]नुतप्तो (for °रक्तो) —d) B1 D3 लक्ष्मणो न भविष्यति

26 D2 6 om 26ab (cf v l 25) For 26–27, V1 B subst 343* —a) D10 दृष्ट्वा (for श्रुत्वा) —b) Ś1 Ñ1 V2 D1 4 G1 2 न भविष्यति (for ऽपि मरि°) —c) G2 श्रुत्वा (for दृष्ट्वा) —d) M2 [ऽ]पि मरिष्यति (for न भवि°) —For 26cd, Ś1 Ñ V2 D1–4 6 10 11 subst

342* भ्रातॄन्विनष्टाञ्श्रुत्वा तु शत्रुघ्नोऽपि मरिष्यति ।

[Ś1 विज्ञाय, Ñ2 विज्ञाय, V2 D1 4 श्रुत्वा च, D2 10 ज्ञा°, D3 श्रुत्वापि, D6 °म, D11 ताञ्छ्रुत्वा (for श्रुत्वा तु) Ñ1 D1 4 न(Ñ1 [ऽ]पि)भविष्यति (for ऽपि मरि°)]

27 a) Ś1 Ñ V2 D1–4 6 10 11 मृतान्पुत्रान् (by transp) Ñ1 om समीक्ष्याथ —b) Ś1 Ñ V2 D1–4 6 10 11 ता मरिष्यति (for न भवि°) —d) D11 न च (by transp) —For 26–27, V1 B subst

343* भरतो मातरश्चैवा शत्रुघ्नश्च मरिष्यति ।

[B1 [ए]व (for [ए]वा) B2 भरतोऽथ तत्रा (for the prior half)]

—V1 B cont , whereas Ñ2 D6 ins after 27

344* यदि गच्छाम्यहं सीतामदृष्ट्वा जनकात्मजाम् ।
कृत्स्नस्यैक्ष्वाकुवंशस्य नाश एव भवेद्ध्रुवम् ।

[(l 1) D6 [अ]हो (for [अ]ह). V1 सीताम (for सीताम्) —(l 2) B3 कृत्स्न (for कृत्स्न) B1 एव (for एव) B2 नाश एव भविष्यति (for the post half)]

28 a) Ś1 Ñ1 V2 D2 10 11 हितश्च (for कृतज्ञ) G2 सत्यवधश्च —b) Ñ1 च कपीश्वर , Ñ2 V1 B D6 11 प्लवगेश्वर, D10 प्लवगर्षभ —c) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 कृच्छ्रगत (for तथा°) V2 मया —d) Ś1 Ñ V B D1 2 4 5 11 राजा, D3 परि, D10 त्यक्ष (for त स्त्य) Ś1 Ñ D10 त्यजति (for °क्ष्यति) —After 28, Ñ2 V1 B 2 4 D6 ins

5 15 47 दुर्मना व्यथिता दीना निरानन्दा तपस्विनी ।
5 13 27 पीडिता भर्तृशोकेन रुमा त्यक्ष्यति जीवितम् ॥ २९
5 8 36

वालिजेन तु दुःखेन पीडिता शोककर्शिता ।
पञ्चत्वगमने राज्ञस्तारापि न भविष्यति ॥ ३०

मातापित्रोर्विनाशेन सुग्रीवव्यसनेन च ।
कुमारोऽप्यङ्गदः कस्माद्धारयिष्यति जीवितम् ॥ ३१

भर्तृजेन तु शोकेन अभिभूता वनौकसः ।
शिरांस्यभिहनिष्यन्ति तलैर्मुष्टिभिरेव च ॥ ३२

सान्त्वेनानुप्रदानेन मानेन च यशस्विना ।
लालिताः कपिराजेन प्राणांस्त्यक्ष्यन्ति वानराः ॥ ३३

न वनेषु न शैलेषु न निरोधेषु वा पुनः ।
क्रीडामनुभविष्यन्ति समेत्य कपिकुञ्जराः ॥ ३४

सपुत्रदाराः सामात्या भर्तृव्यसनपीडिताः ।
शैलाग्रेभ्यः पतिष्यन्ति समेत्य विषमेषु च ॥ ३५

विषमुद्बन्धनं वापि प्रवेशं ज्वलनस्य वा ।
उपवासमथो शस्त्रं प्रचरिष्यन्ति वानराः ॥ ३६

345* भीममारोदनं व्यक्तं भविष्यति गते मयि ।
[D6 आवेदन (for आरो°)]

☞ V1 illeg from st 29 up to Sarga 19

29 Ś1 M2 om (hapl) 29 Ñ1 repeats (var) 29 after 347* D1 4 transp [ab] and [cd] —[a]) Ñ1 (second time) illeg for दुर्मना D10 दुर्दरुश्चथिता (sic) (for दुर्मना व्य°) —[b]) Ñ1 (second time) निरालवा (for °नन्दा) V2 यशस्विनी (for तप°) Ñ2 B1–3 D6 रामा(B2 D6 रुमा, B3 माता) तस्य मरिष्यति —For 29[ab], B4 subst , while B1(marg) ins after 29[ab]

346* सुग्रीवे तु मृते राज्ञि तस्य पत्नी मरिष्यति ।
[B1 च (for तु) and रुमा तस्य (for तस्य पत्नी)]

—[c]) T2 व्रीडिता (for पी°) Ñ1(first time) -दुःखेन (for -शोकेन) —[d]) D10 तारा (sic) (for रुमा) Ñ1 (first time) शोकेन महता वृता, Ñ2 B D6 भार्या चैव(B4 तस्य) पतिव्रता —After 29, Ñ1 ins

347* न जीविष्यति वैदेही . . . परायणा (illeg) ।

30 [a]) B4 वैवस्वेन (for वालिजेन) Ñ1 B1 2 D1–4 6 10 G2 3 M1 च (for तु) Ñ1 B3 D3 शोकेन (for दुःखेन) D8 वालिनो मृतिदुःखेन —[b]) V2 पतिता Ñ1 M1 दुःख-, D6 दोष- (for शोक-) Ñ2 B D5 7 9 10 कर्पिता (for -कर्शिता) Ś1 पीडित शोककर्शित —[c]) B3 पञ्चत्वगमनेनाशु, D7 9 पञ्चत्वमागता राज्ञी, D8 T M3 पञ्चत्वं च(T2 तु) गते राज्ञि(D8 T2 °ता राज्ञी)

31 D8 transp 31 and 32 —[a]) Ñ2 B D6 मातापितृवियोगेन —[c]) D1 4 G1 हि, D3 न (for ऽपि) Ś1 [आ]गद (for [अ]ङ्गद) Ñ2 B D3 6 श्रीमान्, D7 9 तस्माद्, D8 बालस् (for कस्माद्) —[d]) D7 9 विजहिष्यति (for धारयि°) Ñ2 B D6 8 सुव्यक्त(B3 म्युक्त, D8 तस्मात्त) न भविष्यति

32 Ñ2 B D6 om 32 D8 transp 31 and 32 Note hiatus between [a] and [b] —[a]) V2 D1 3 4 M1 च, G3 हि (for तु) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 7–10 T3 M1 3 दुःखेन (for शोकेन) —[b]) Ś1 Ñ1 D2 3 10 परि(Ñ1 °रा)भूता, V2 M1 ह्यति(M1 °धि)भूता (to avoid hiatus), D1 4 11 G1 2 M3 ह्य(D1 4 चा, G1 त्व)भिभूता (to avoid hiatus), D8 अभिजाता —[c]) D3 शिरसि Ś1 D2 च, D10 नि- (for [अ]भि-) Ś1 D5 -हरिष्यति —[d]) G2 वा (for च)

33 [a]) D10 सत्वेन (for सान्त्वेन) Ś1 Ñ1 V2 D10 11 [अ]थ, B2 तु, D2 [अ]नै- (for [अ]नु-) B4 D3 प्रमादेन, G1 3 प्रसादेन (for प्रदानेन) B1(m also as in text) सान्त्वेनाथ प्रमादेन, B3 श्रीरामस्य प्रसादेन —[b]) D5 reads मानेन in marg B3 [पु]त्र, D3 11 तु (for च) —[c]) B1 पालिता D7–9 G1 नाथेन (for -राजेन) —[d]) Ñ2 B D6 देह (for प्राणास्)

34 V2 om 34 —[a]) D2 8 च (for second न) Ñ1 D11 M1 वनेषु वनशै(Ñ1 न च पं)लेषु, Ñ2 B D6 गिरीणां वनषण्डे(Ñ2 D6 °दुर्गे)षु —[b]) Ñ2 B D6 नदीतीरेषु, G नदीरोधस्सु, M1 निर्झरेषु न, Cm g t as in text (for न निरोधेषु) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 नापि रोध(Ś1 °द)स्सु वानरा , D8 निरोधेषु च वानरा —[c]) Ñ2 B D6 नानु (for अनु) —[d]) Ś1 D1–4 10 11 -कुञ्जरै Ñ2 B D6 भर्तृव्य(B3 4 °र्तुर्व्य)सनकर्पिता .

35 B3 om 35[ab] —[a]) D5 न (for स-) D4 सामात्य- (for °त्या) —[b]) B4 रामस्य शर- (for भर्तृव्यसन) D8 -कर्पिता (for -पीडिता) Ñ2 B1 2 D6 राम(B1 °ज)-व्यसनमोहिता —[c]) Ñ2 B शैलाग्रात्प्र-, D6 °ग्राग्र- (for °ग्रेभ्य) —[d]) D7–9 समेषु Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 हरि(V2 कपि)यूथपा , Ñ2 B D6 हरिपुंगवा (for विषमेषु च)

36 Ñ2 B D6 om 36 —[a]) D3 विषमाद्बन्धन V2 च (for वा) —[b]) Ś1 D10 ज्वलनेपि, T2 अनलस्य (for °नस्य) Ś1 V2 D2 3 10 11 च (for वा) —[c]) D3 उदवासम् (for उप°) D5 चास्त्र (for शस्त्र) —[d]) Ś1 Ñ1 V2 D2 10 11 M2 प्र(Ñ1 om)करिष्यति (for प्रच°)

घोरमारोदनं मन्ये गते मयि भविष्यति ।
इक्ष्वाकुकुलनाशश्च नाशश्चैव वनौकसाम् ॥ ३७
सोऽहं नैव गमिष्यामि किष्किन्धां नगरीमितः ।
न हि शक्ष्याम्यहं द्रष्टुं सुग्रीवं मैथिलीं विना ॥ ३८
मय्यगच्छति चेहस्थे धर्मात्मानौ महारथौ ।
आशया तौ धरिष्येते वानराश्च मनस्विनः ॥ ३९
हस्तादानो मुखादानो नियतो वृक्षमूलिकः ।
वानप्रस्थो भविष्यामि अदृष्ट्वा जनकात्मजाम् ॥ ४०
सागरानूपजे देशे बहुमूलफलोदके ।
चितां कृत्वा प्रवेक्ष्यामि समिद्धमरणीसुतम् ॥ ४१
उपविष्टस्य वा सम्यग्लिङ्गिनं साधयिष्यतः ।
शरीरं भक्षयिष्यन्ति वायसाः श्वापदानि च ॥ ४२ G 5 15 56 B 5 13 40 L 5 8 0

37 [a]) Ś1 आयोधन, Ñ2 B1 2 4 D6 तु वै(B1 वि)नस, V2 आवेदन, D2 °ह्णण (sic?) (for आरोदन) B3 चा-(*sup lin* अ)पर वेशम मन्ये —[b]) B3 om गते मयि —[c]) Ś1 D10 नाशार्थं, D6 नाथस्य (for -नाशश्च) —[d]) Ñ2 B D6 सर्वेषां च, D11 भृश नाशो (for नाशश्चैव) Ś1 D1–4 10 हरीणा च भृश(D1 3 4 निधन) तथा, Ñ1 नाशश्च हरीणा भृश, V2 हरीणा भृशनाशन. —After 37, D6 ins 348*

38 [a]) G1 सोह नैव, G3 नाह चैव —[b]) Ś1 किष्किदा D3 अत (for इत) Ñ2 B D6 सुग्रीवस्य पुरीमित (B1 समीपत) —After 38[ab], Ñ2 B1 3 4 ins, B2 cont after 351*, while D6 ins after 37

348* एतावन्त विनाश हि न द्रष्टुमहमुत्सहे ।
[B1 तु (for हि)]

—Ñ2 B1 3 4 D6 om 38[c]–40 —[c]) Ñ1 नेव, D5 T1 3 M3 न च, D11 न+ B2 D11 शक्यामि (sic), D3 शक्नोमि (for शक्ष्यामि) B2 वै (for [अ]ह)

39 Ś1 Ñ2 B1 3 4 D6 10 om 39 (for Ñ2 B1 3 4 D6, cf v l 38) —[a]) B2 D5 11 मयि गच्छति —[b]) D3 G1 M1 महात्मा (for °रथौ) —After 39[ab], Ñ1 (partly illeg) ins

349* राघवाव॰ ष्टौ वैदेह्या हि विनाकृतौ ।
॰ ॰ ॰ ॰ ॰ दुस्तरम् ।

—[c]) D5 T2 न (for तौ) D1 अशयितौ (sic) (for आशया तौ) D2 धरिष्यते, D5 T2 M1 म(M1 च)रिष्येते, Cm t as in text (for धरिष्येते) B2 स्वर्गयातौ भविष्येते —After 39[c], Ñ1 ins

350* जीवित ध्रुवमत्यजम् ।
वानराश्च ससुग्रीवा

—[d]) Ñ1 विश्वासश्च (for वानराश्च) Ñ1 V2 B2 D1 2 4 7 8 11 T1 G1 तर(B2 D1 4 °प)स्विन, D3 यशस्विन

40 Ñ2 B1 3 4 D6 om 40 (cf v l 38) B2 om 40[ab] —[a]) Ñ1 मुखाद्रो वा (for °दानो) S1 V2 D1–4,10 11 हस्ताद्रो वा मुखाद्रो वा —[b]) Ñ1 D2 4 5 10 11 G3 मूलक, Cv r m g t मूलिक (as in text) —Note hiatus between [c] and [d] —[d]) D5 T1 3 G2 3 M3 ह्यदृष्ट्वा(to avoid hiatus) (for अ°) S1 D1–4 10 11 ह्य(D3 न)दृष्ट्वा कमलेक्षणा (to avoid hiatus) —After 40, Ś1 Ñ1 V2 B2 D1–4 10 11 ins

351* तस्य बुद्धिरियं जाता निपुणस्य विपश्चित ।
रामससर्गनिर्वृत्ता धर्मिष्ठा धर्मसश्रिता ।

[(l 1) B2 om जाता —(l 2) D11 -सशय (for -ससर्ग-) Ś1 D10 -नि(Ś1 वि)वृत्तो, D2 3 -निवृत्ता (for निर्वृत्ता) Ñ1 V2 -वत्सला, B2 -मगता (for सश्रिता) Ś1 D10 धर्मिष्ठो धर्मसश्रय (for the post half)]

—Then B2 cont 348*

41 [ab]) Ś1 -[अ]नुजले, D3 10 -[अ]नर्जले, D9 -[अ]नुपजे, Cg as in text (for -[अ]नूपजे) Ñ2 B1 सागरानूपदेशेह(B1 °शे च) (for [a]) D3 माल (for -मूल-) Ñ2 B1–3 D6 -फलायुते(D6 °त) (for फलोदके) B4 सागरस्यैकदेशे तु बहुरत्नसमायुते —[c]) Ś1 चिता, D7 9 चिति (for चिता) D3 प्रवेक्ष्यासि, D6 प्रवक्ष्यामि —[d]) Ś1 ससिद्धम् Ñ1 अरणीभव, Ñ2 V2 B D6 जातवेदम, D10 °णे सुत, D11 °णा सुता (sic), Cr m g k t as in text (for अरणीसुतम्) —After 41, Ñ1 ins

352* वह्निस्वयिसमादीप्त हव्यप्लुत ॰ ॰ ॰ (illeg) ।

42 [a]) Ñ1 illeg from वा up to [b] Ś1 V2 D1–4 10 11 क्षिप्रम् (for सम्यग्) Ñ2 B D6 प्रविष्टस्य हि(B3 4 च) मे नून —[b]) Ñ2 B D6 स्वदेह(D6 °हे), D3 तितिणी (sic), D5 लिगिन, D11 इगित, T1 G1 2 M2 Cv*p* g k लिगि(G1 °ग)नीं, Cv r m t as in text (for लिङ्गिनं) M1 तापयिष्यत (for साध°) Ś1 V2 D1 2 3 10 इन्द्रियाण्यु(D1 4 °ण्य)परुन्धत (V2 °स्य च) ※ Cv लिङ्गिनं साधयिष्यत, आत्मान मोचयिष्यत । लिङ्ग शरीरम् । लिङ्गिनीमिति च पाठ । तत्रेद व्याख्यानम् । लिङ्ग सन्यास, अनशनम्, तद्वती लिङ्गिनी ता साधयिष्यत इति ।, Cr m लिङ्गिन लिङ्ग(Cr °ङ्ग) शरीरमस्यास्तीति लिङ्गी तमात्मानमित्यर्थ (Cr °त्मानम्)। साधयिष्यत शरीरान्मो(Cr °र मो)चयिष्यत ।, Cg लिङ्गिनीम्, लिङ्ग सन्यासोऽनशन तद्वती लिङ्गिनी ता साधयिष्यत । लिङ्गिनमिति क्वचित्पाठ । तत्र लिङ्ग शरीर तद्वोहिनी, आत्मा त साधयिष्यत, शरीरादात्मान मोचयिष्यत इत्यर्थ ।, Ck: लिङ्गिनीं प्राणलिङ्गिनीम् ।, Ct लिङ्गिन प्राणलिङ्गिन लिङ्गशरीरवन्त वात्मान साधयिष्यत शरीरेण वियोजयिष्यत । "लिङ्गिनीम्" इति पाठे प्राणलिङ्गिनीं चितिम् । चेत्यन्यमित्यर्थ ※

G 5 15 57
B 5 13 41
L 5 8 0

इदमप्यृषिभिर्दृष्टं निर्याणमिति मे मतिः ।
सम्यगापः प्रवेक्ष्यामि न चेत्पश्यामि जानकीम् ॥ ४३
सुजातमूला सुभगा कीर्तिमाला यशस्विनी ।
प्रभग्ना चिररात्रीयं मम सीतामपश्यतः ॥ ४४
तापसो वा भविष्यामि नियतो वृक्षमूलिकः ।
नेतः प्रतिगमिष्यामि तामदृष्ट्वासितेक्षणाम् ॥ ४५

—^{c}) D6 भक्षयिष्यामि (sic) —^{d}) M2 वानरा (for वायसा) Ś1 V2 D1 2 4 10 11 श्वापदा वायसैः सह, Ñ1 श्वापदा सह वायसैः, Ñ2 B D6 श्वापदानि वयांसि च, D3 श्वापदा वायसादय ※ Cv श्वापदानि व्याघ्रादीन्युग्रसत्त्वानि ।, Cr श्वापदानीति लिङ्गव्यत्यय आर्षः । श्वापदा व्याघ्रादयो दुष्टजन्तवः । व्याघ्राद्यो वनचरा पशव्या श्वापदा स्मृता इति हलायुध ।, Cm g श्वापदानि श्वापदा व्याघ्रादय ※

43 ^{a}) Ñ1 illeg ऋषि up to ^{b} D3 च ऋषिभिर्, D5 मे ऋ°, T M3 महर्षि° (for अप्यृषिभिर्) Ś1 D2 3 10 G2 3 जुष्ट, V2 दिष्टा (for दृष्ट) D8 इद ममनुनिर्दिष्ट, D11 इदमपृथग्मिर्दिष्ट (sic) —^{b}) D1 4 G1 निर्वाणम् (for निर्या°) D3 om मे —D3 reads 43^{cd} (including 354*) after 44 —^{c}) T2 M2 वापः, Cr m g k t as in text (for आप) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 अप सम्यक् ※ Cr आप, अप इत्यर्थः ।, So also Cm g k t ※ —^{d}) D8 च (sic) (for चेत्) D7 M3 पश्याम Ñ1 V2 D11 मैथिलीं (for जानकीम्) Ś1 D1–4 10 तामदृष्ट्वासितेक्षणा —For 43, Ñ2 B1–3 D6 subst, B4 subst l 2 only for 43^{cd}

353* इदमत्यसुग्र प्राप्य निश्चित मनसो हि मे ।
अपो वापि प्रवेक्ष्येऽहमदृष्ट्वा जनकात्मजाम् ।

[(l 1) Ñ2 D6 अद्य सुग्र (sic) (for अत्य°) B3 निश्चित मनसा (for °त मनसो) —(l 2) B3 वाह प्रवेक्ष्यामि ह्यदृष्ट्वा]

—After 43, Ś1 D1–4 10 ins

354* तावत्पश्यामि वैदेहीं मैथिलीं जनकात्मजाम् ।

[Ś1 नो चेत (for तावत्) D3 ता वैदेहीं न पश्यामि (for the prior half)]

44 Ñ2 B D6 om 44 —^{a}) D5 शुभगा —^{b}) T2 कीर्तिवल्ली —For 44^{ab}, Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 subst

355* अज्ञातरूपा सुभगा कीर्त्यमाना यशस्विनीम् ।
[Ś1 अज्ञानरूप-, Ñ1 अज्ञानमूला]

—Ś1 D2 om (hapl) from 44^{c} up to l 2 of 356*. —^{c}) Ñ1 V2 D1 4 10 11 प्रनष्टा —Ñ1 illeg after चिररा up to ^{d} V2 चिरकालाच, D1 4 7 9–11 T2 G1 Ck t °रात्राय, Cv r m g as in text (for °रात्रीय) D3 ततस्ततो निराशस्य —^{d}) V2 D1 4 10 सीतामहमदृष्टवान् ※ Cg चिररात्री जागरणेन दीर्घभूता रात्रि । प्रभग्ना समाप्ता । एव कल्याणीय रात्रि सीतामपश्यतो मे व्यर्थैव जातेत्यर्थः । "कृदिकारादक्तिन" इति दीर्घ ।, Ck चिररात्राय, अव्ययम् । चिरायेति यावत् ।, Ct चिररात्रायेत्यव्ययम् । चिरायेत्यर्थः । चिराय भग्नाऽऽयन्तिकलय गतेत्यर्थः । तीर्थस्तु—"चिररात्रीयं मम" इति पाठ प्रकल्प्य सीतान्वेषणोपयुक्तत्वेन शोभनमूला सीतान्वेषणरूपकार्यापादकचन्द्रिकया सुभगा सीतान्वेषणसहकारिणीति मत्वा क्रियमाणा कीर्तिरेव माला यस्या सेयं चिररात्री चिरकालविशिष्टा दीर्घा रात्रि स्वस्य लङ्काप्रवेशरात्रि प्रभग्ना निष्फला जातेत्यर्थः । अनेन रामकार्यसहकारिणी स्वेच्छया रात्रिरप्यात्मान वर्धितवतीति सूच्यत इत्याह ※ —After 44, D3 reads 43^{cd} (including 354*)

45 Ś1 D2 om up to l 2 of 356* (cf v.l 44) —^{a}) G2 तापसोऽह (for तापसो वा) —D10 om (hapl) 45^{bc} —^{b}) V2 T2 नियत Ñ1 V2 D4 (before corr as in text) 11 -मूलकः (for मूलिक) Ñ2 B D6 वृक्षमूलफलाशन ※ Cv तापसो वा तापस एव । अनेकार्थत्वाद्व्ययानामवधारणेऽत्र वाशब्द । अन्यथा पौनरुक्त्यम् । "विनाशे बहवो दोषा" इति परेण विरोधश्च ।, Cr g वाशब्दोऽवधारणे ।, Ck t तापसो जटाकाषायादिचिह्नो यति ※ —^{c}) Ñ1 V2 D1 3 4 11 नाह, Ñ2 B D6 M1 न तु, D5 नियत (hypm) (for नेत). B3 -पतिष्यामि (for -गमि°) —Ñ1 illeg for ^{d} —^{d}) Ñ2 B1–3 D6 शुभानना, B4 तु जानकी; D8 [अ]यतेक्षणा, D10 यशस्विनीं (for [अ]सितेक्षणाम्) —After 45, Ś1 Ñ1 (l 1–2 only) V2 B2 D1–4 10 11 ins

356* पर्णादो वा फलादो वा यदि वा वृक्षमूलिकः ।
वने वर्ष चरिष्यामि तामदृष्ट्वा यशस्विनीम् ।
ततस्तस्य निराशस्य सीताया दर्शनं प्रति ।
लङ्घनाच्चाभवच्चिन्ता वृथेति शतयोजनम् ।
पुनश्चेत्प्रतिगच्छामि निवसामि वनेष्विह । [5]
कायमादीपयिष्यामि प्रविशामि त्रिवर्णवम् ।

[Ś1 D2 3 10 om l 1–2 —(l 1) Ñ1 B2 D4 (before corr as above) 11 मूलकः (for -मूलिक) V2 वायुभक्षो भवामि वा (for the post half) —(l 2) Ñ1 V2 तपश्च (for धर्म) Ñ1 illeg for the post half V2 (orig, marg also as above) [अ]सितेक्षणां, D11 मनस्विनी (for यशस्विनीम्) —(l 3) Ś1 D10 ततो (for तस्य) Ś1 सीतया (sic) (for सीताया). —(l 4) D1 लषिता (sic), D3 लघन, D4 अधिक (for लङ्घनाच्च) Ś1 D10 लघन मे भवेद्व्यर्थम् (for the prior half) Ś1 D10 उदरे (for वृथेति) —(l 5) D1 4 पुन स्त्विव; D2 °श्चित्, D3 °र्न, D11 न पुन (for पुनश्चेत्) B2 पुनस्तत्र गमिष्यामि (for the prior half) —D1 om (hapl) from the post half up to 46^{a} Ś1 वनेष्वपि, B2 वनेथवा —(l 6) V2 काय वा दीपयिष्यामि, D11 कायमादीपयामि स्म (for the prior half) B2 [उ]त्र चार्णव, D11 तद° (for त्रिवर्ण°) D3 कामामादीपये देह प्रवेक्ष्ये वा महार्णवे.]

यदीतः प्रतिगच्छामि सीतामनधिगम्य ताम् ।
अङ्गदः सहितैः सर्वैर्वानरैर्न भविष्यति ॥ ४६

विनाशे बहवो दोषा जीवन्प्राप्नोति भद्रकम् ।
तस्मात्प्राणान्धरिष्यामि ध्रुवो जीवति संगमः ॥ ४७

एवं बहुविधं दुःखं मनसा धारयन्मुहुः ।
नाध्यगच्छत्तदा पारं शोकस्य कपिकुञ्जरः ॥ ४८

रावणं वा वधिष्यामि दशग्रीवं महाबलम् ।
काममस्तु हृता सीता प्रत्याचीर्णं भविष्यति ॥ ४९

अथवैनं समुत्क्षिप्य उपर्युपरि सागरम् ।
रामायोपहरिष्यामि पशुं पशुपतेरिव ॥ ५०

इति चिन्तासमापन्नः सीतामनधिगम्य ताम् ।
ध्यानशोकपरीतात्मा चिन्तयामास वानरः ॥ ५१

यावत्सीतां न पश्यामि रामपत्नीं यशस्विनीम् ।
तावदेतां पुरीं लङ्कां विचिनोमि पुनः पुनः ॥ ५२

संपातिवचनाच्चापि रामं यद्यानयाम्यहम् ।
अपश्यन्राघवो भार्यां निर्दहेत्सर्ववानरान् ॥ ५३ G 5 15 0 B 5 13 51 L 5 8 61

46 D1 om 46[a] (cf v l 45) B1 3 4 om 46–50, D6 om 46–50[ab], Ñ2 om 46–48 Ñ1 illeg for 46 —[a]) Ś1 B2 D2–4 10 11 वा, V2 D5 7–9 T2 G M2 तु (for [इ]त).—[b]) M1 अनभिगम्य —After 46[ab], Ś1 ins

357* ध्यानशोकपरीतात्मा चिन्तयामास वानर ।,

—whereas B2 ins

358* मनोहरा दृष्टिहरा सौगन्ध्यात्प्राणहारिणीम् ।

—[c]) Ś1 V2 D7.9 10 T1.3 G सहित, B2 D3 4 11 M सह ते, T2 सचिवै (for सहितै) —[d]) B2 दर्शन (for वानरर्)

47 Ñ2 B1 3 4 D6 om 47 (cf v l 46) B2 om 47–50 Ś1 D10 om 47 —[a]) Ñ1 D1–4 11 सु(D11 तु)-महान्(Ñ1 D2 °हा)नोषो(Ñ1 °षा) —[b]) D4 जीवन प्रति (for °न्प्राप्नोति) Ñ1 D1–4 11 यच्छुभ, V2 यच्छ्रुतं (for भद्रकम्) D8 T1 3 M1 3 जीवन्भद्राणि पश्यति —[c]) D8 हि रक्षिष्ये, T2 G2 M1 हि रक्ष्यामि(M1 °मो), G1 भरिष्यामि, Ck t as in text (for धरिष्यामि) Ñ1 V2 D1–5 11 M2 तस्मात्प्राणा हि(Ñ1 °णाति, D2 °णामि) रक्ष्या च(D5 M2 मे) —Ñ1 illeg for 47[d]–48[b] —[d]) V2 ध्रुव, D5 8 श्रेयो (for ध्रुवो) D2 5 8 11 M3 Cm जीवितसगम ‡ Ct तीर्थस्तु अत्र "जीवितसगम" इति पाठ कल्पयामास ‡

48 Ñ2 B D6 om 48 (for B2, cf v l 47 and for the rest, cf v l 46) Ñ1 illeg for 48[ab] (cf v l 47) V2 reads 48[ab] twice (var) —[a]) V2 (second time) स तत्रैवविध दु:ख —[b]) D11 बहुशो (for मनसा) Ś1 D10 चिंतयन् V2 (first time, second time as in D5) महान्, D5 7 9 11 T2 G M2 बहु (for मुहु) —[c]) D11 T2 नाभ्यगच्छत् —After 48, D7–9 G1 ins

359* ततो विक्रममागाद्य धैर्यवान्कपिकुञ्जर ।

49 B D6 om 49 (for B2, cf v l 47 and for the rest, cf v l 46) Before 49, Ñ2 reads 51 D5 transp [ab] and [cd] —[a]) Ś1 Ñ V2 D1 2 4 10 11 तु (for वा) V2 दशग्रीव, D1 4 हनिष्यामि (for वधिष्यामि) —[b]) V2 महाकाय, D3 दुरात्मान (for दशग्रीव) —[c]) Ś1 कामतस्तु (for °मस्तु) D8 G1 रामपत्नी हृता येन ‡ Cv रामपत्नी हृता येनेति सम्यक्पाठ ‡ —[d]) Ś1 V2 D2 10 11 प्रेत्य कीर्तिर्, Ñ पुण्या कीर्तिर्, T2 G1 M2 प्रत्याचीर्णा, Cv r m k t प्रत्याचीर्णं (as in text)

50 B om 50 (for B2, cf v l 47 and for the rest, cf v l 46), D6 om 50[ab] (cf v l 46) Note hiatus between [a] and [b]. M2 reads erroneously 49[c] as in D8 in place of 50[a] —[a]) V2 D1 3–5 11 T G1 अथ चैन Ś1 D1–4 10 11 समाक्षिप्य, Ñ V2 समादाय (Ñ1 °श्रित्य) (for समुत्क्षिप्य) —[b]) Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 ह्युपरि (to avoid hiatus) (for first उपरि) —D6 reads 50[cd] after 51[ab] —[c]) D6 रामस्य D5 [क्ष]य (for [उ]प-). —[d]) Ś1 पशुपतिर्, D9 ∴ पतेर् (om hapl)

51 Ñ2 reads 51 before 49 —[a]) Ñ2 B2 D1 2 6 8 10 T2 3 G चिंता Ñ2 D6 समासाद्य, B2 G1 समागम्य (for -समापन्न) —[b]) B1 2 4 स (for ताम्) Ñ1 D1–4 11 अनधि(Ñ1 मनभि)गमिनान, Ñ2 D6 °वगम्य स, V2 मनभि चिंतयन्, B3 °भिगम्य च (for अनधिगम्य ताम्) —After 51[ab], D6 reads 50[cd] D6 om 51[c]–52 Ś1 om 51[cd] —[c]) D5 -योग (for -शोक-) Ñ2 समापन्न, B -परी(B3 °ती [sic])तागस —[d]) Ñ2 B तस्था च(B3 4 न) विमना कपि

52 Ñ2 D6 om 52 (for D6, cf v l 51) B om 52–67 —[a]) D8 G3 M1 तु, T1 3 G2 M1 हि, G1 नु(sic) (for न) —[c]) V2 D3 8 T2 G3 M1 पुना, G1 पुन (for पुना) ‡ Cr यावदिति। यावत्पुरानिपातयोर्लडिति भविष्यदर्थे लट्।, So also Cm g t ‡

53 B om 53 (cf v l 52) —[a]) Ś1 D1 2 4 10 11 चेह, V2 च (subm), D5 T2 G3 M1 2 वापि (for चापि). —[b]) D1 4 प्रत्यानयामि, D5 यद्यान°, D6 11 यद्यान° (for यद्यान°) Ś1 D2 10 राम यास्यामि ना(D10 वा)प्यह —[d]) D2 निर्दहन् (sic), D5 निदहेत (for निर्द°)

G 5 15. 0
B. 5 13 52
L 5 8 62

इहैव नियताहारो वत्स्यामि नियतेन्द्रियः ।
न मत्कृते विनश्येयुः सर्वे ते नरवानराः ॥ ५४

अशोकवनिका चापि महतीयं महाद्रुमा ।
इमामभिगमिष्यामि न हीयं विचिता मया ॥ ५५

वसून्रुद्रांस्तथादित्यानश्विनौ मरुतोऽपि च ।
नमस्कृत्वा गमिष्यामि रक्षसां शोकवर्धनः ॥ ५६

जित्वा तु राक्षसान्देवीमिक्ष्वाकुकुलनन्दिनीम् ।
संप्रदास्यामि रामाय यथा सिद्धिं तपस्विने ॥ ५७

स मुहूर्तमिव ध्यात्वा चिन्ताविग्रथितेन्द्रियः ।
उदतिष्ठन्महाबाहुर्हनूमान्मारुतात्मजः ॥ ५८

नमोऽस्तु रामाय सलक्ष्मणाय
देव्यै च तस्यै जनकात्मजायै ।
नमोऽस्तु रुद्रेन्द्रयमानिलेभ्यो
नमोऽस्तु चन्द्रार्कमरुद्गणेभ्यः ॥ ५९

स तेभ्यस्तु नमस्कृत्वा सुग्रीवाय च मारुतिः ।
दिशः सर्वाः समालोक्य अशोकवनिकां प्रति ॥ ६०

स गत्वा मनसा पूर्वमशोकवनिकां शुभाम् ।
उत्तरं चिन्तयामास वानरो मारुतात्मजः ॥ ६१

---

54 B om 54 (cf v l 52) Ñ2 D6 om 54–56 —^{a}) Ñ1 प्रायमाशिष्ये (for नियताहारो) —^{c}) Ñ1 V2 मत्कृते ते(V2 हि), D1 11 नमस्कृते (sic), D3 तन्म°, D4 मम कृते (for न मत्कृते) —^{d}) T1 3 G3 ते सर्वे (by transp) D1 4 वर- (for नर-) D5 वानरा वरा (for नरवानरा) Ś1 D10 वानराश्च तथा नरा

55 Ñ2 B D6 om 55 (for Ñ2 D6, cf v l 54 and for B, cf v l 52). —^{a}) Ś1 D10 [अ]ग्रे च, D4 5 वापि, M3 चेय (for चापि) —^{b}) T1 3 G2 M3 दृश्यतेय (for महतीय) D2 महद्रुमा —^{c}) D1 4 7–9 11 G2 M3 अधि- (for अभि) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 पतिष्यामि —M3 om (hapl) 55^{d}–56^{c} —^{d}) D2 महीय (for न हीय)

56 Ñ2 B D6 om 56 (for Ñ2 D6, cf v l 54 and for B, cf v l 52) M3 om 56^{abc} (cf v l 55) —^{a}) Ñ1 transp वसून् and रुद्रास् D5 तथा देत्यान (sic), D11 च * दित्याश्, T3 तदादित्यान् —^{b}) D11 चाश्विनो (for अ°) D4 मारुतौ (sic) Ś1 D10 तथा, V2 D1 4 5 T1 3 [ऽ]पि वा (for ऽपि च) Ñ1 मरुतश्चाश्विनौ तथा —Ś1 wrongly repeats 54^{c} in place of 56^{c} —^{c}) Ñ1 V2 D1–4 10 11 G3 नमस्कृत्य G2 प्रवेक्ष्यामि (for गमिष्या°) —^{d}) Ś1 राक्षसा D4 शोकवर्धन (sic)

57 B om 57 (cf v l 52). V2 om 57–58^{b} —^{a}) D1–4 10 हि, D11 [अ]ह (for तु) T1 3 G3 M3 सर्वान् (for देवीम्) —^{b}) D4 11 T2 3 -कुलनन्दनीं —^{c}) Ś1 D10 रामाय संप्रदास्यामि (by transp) —^{d}) Ñ1 D6 साध्वीमिह, Ñ2 D1–5 7–9 11 M2 Cm k सिद्धीमिव, Cr g as in text (for यथा सिद्धिं) Ñ D1 10 तप(Ñ1 यश)स्विनीं, D2 6 11 मनस्विने(D6 °नीं)

58 B om. 58 (cf v l 52) V2 om 58^{ab} (cf v l 57) —^{a}) T2 इति (for इव) D11 सुमुहूर्तमपि ध्यात्वा —Ñ2 D6 transp ^{b} and ^{d} —^{b}) Ñ1 -व्याकुलित-, T2 -प्रव्यथित , G1 -[अ]भिग्रथित-, M3 -[अ]वग्र°, Cm k t as in text (for विग्रथित) Ś1 Ñ2 D1–6 10 11 M1 चितया व्य(M1 ग्र)थितेन्द्रिय —^{c}) Ñ1 D10 तदतिष्ठन्, Ñ2 D6 उपातिष्ठन् T1 3 G2 3 M3 महातेजा (for °बाहुर्)

59 B om 59 (cf v l 52) —^{a}) D2 च (for स) —^{b}) Ñ2 D6 नमोस्तु (for देव्यै च) —^{c}) D2 [अ]-नलेभ्यो —^{d}) D5, T3 G M1 नमश्च Ś1 Ñ V2 D1–7 9–11 -[अ]ग्नि- (for -[अ]र्क-)

60 B om 60 (cf v l 52) Ñ2 D6 om 60–64 —^{a}) Ś1 D4 सभ्ये(D4 °त्ये)भ्यश्च, Ñ1 स तेभ्य (subm), V2 D1–3 10 11 T2 स तेभ्यश्च, D8 T1 3 स तु तेभ्यो (by transp), M2 इति तेभ्यो Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 G2 नमस्कृत्य (for °त्वा) M1 इति तेभ्योऽञ्जलीन्कृत्वा —^{b}) V2 स मारुति , G1 महाकपि —Note hiatus between ^{c} and ^{d} —^{c}) D1 दिशा (for दिश) D11 तदालोक्य (for समा°) M2 दिश समवलोक्याथ —^{d}) Ś1 M3 ह्यशोक- (to avoid hiatus), D5 7–9 11 T G M2 सो(D11 त्व)शोक- (to avoid hiatus). Ś1 D10 ययौ, D8 गत (for प्रति) ❀ Cv स तु तेभ्यो नमस्कृत्ये(?)त्यत्रेतिशब्दो द्रष्टव्य । इति तेभ्यो नमस्कृत्वे(?)ति। सुग्रीवाय च मारुतिरित्यत्र नमश्चक्र इति विभक्तेर्विपरिणाम कार्य । सोऽशोकवनिका प्रतीत्य(°त्यत्र) समालोकयदित्यालोकयतेश्च । अन्यथा सशब्दोऽतिरिच्यते । अय कोशेषु दृश्यमानस्य पाठस्य निर्वाह । समीचीनस्तु पाठो न दृष्ट ।, Cr m सुग्रीवाय चेत्यत्र नमश्चक्र (Cr °वाय नमश्चक्र) इति करोतेर्विपरिणाम । अशोकवनिका गत । मनसेति शेष । अशोकवनिका प्रतीति पाठे समालोकयदित्यालोकयतेर्विपरिणाम । अन्यथा तच्छब्दोऽतिरिच्यते ।, Cg स तेभ्यस्त्वित्यादिश्लोकद्वय मेकान्वयम् । नमस्कृत्यालोकनरूपक्रियाभेदात्तच्छब्दद्वयम् । नमस्कृत्य अशोकवनिका प्रत्युद्दिश्य सर्वा दिश समालोक्याशोकवनिका परिच्छेत्तु तस्या सर्वा दिशो दृष्ट्वा ता स मनसा गत्वोत्तर चिन्तयामासेति योजना। अशोकशब्द संक्षेपे व्याख्यात ।, Ct अशोकवनिका गत । मनसेति शेष । 'अशोकवनिका प्रति' इति पाठे गत इत्यध्याहार ❀

61 Ñ2 B D6 om 61 (for Ñ2 D6, cf v l 60 and for B, cf v l 52) G2 om 61^{ab} —^{a}) D5 तूर्णम् (for पूर्वम्) —^{b}) D3 कपि (for शुभाम्)

ध्रुवं तु रक्षोबहुला भविष्यति वनाकुला ।
अशोकवनिका चिन्त्या सर्वसंस्कारसंस्कृता ॥ ६२

रक्षिणश्चात्र विहिता नूनं रक्षन्ति पादपान् ।
भगवानपि सर्वात्मा नातिक्षोभं प्रवायति ॥ ६३

संक्षिप्तोऽयं मयात्मा च रामार्थे रावणस्य च ।
सिद्धिं मे संविधास्यन्ति देवाः सर्षिगणास्त्विह ॥ ६४

ब्रह्मा स्वयंभूर्भगवान्देवाश्चैव दिशन्तु मे ।
सिद्धिमग्निश्च वायुश्च पुरुहूतश्च वज्रधृत् ॥ ६५

वरुणः पाशहस्तश्च सोमादित्यौ तथैव च ।
अश्विनौ च महात्मानौ मरुतः सर्व एव च ॥ ६६

सिद्धिं सर्वाणि भूतानि भूतानां चैव यः प्रभुः ।
दास्यन्ति मम ये चान्ये अदृष्टाः पथि गोचराः ॥ ६७

तदुन्नसं पाण्डुरदन्तमव्रणं
शुचिस्मितं पद्मपलाशलोचनम् ।
द्रक्ष्ये तदार्यावदनं कदा न्वहं
प्रसन्नताराधिपतुल्यदर्शनम् ॥ ६८   G 5 15 0 / B 5 13 66 / L 5 8 76

62 Ñ2 B D6 om 62 (for Ñ2 D6, cf v l 60 and for B, cf v l 52) —[a]) Ś1 इव, D2 10 एव, Cr g k t as in text (for ध्रुव) Ñ1 D1 त्वारक्षो (D1 °क्ष-), V2 D2 3 10 त्वा (D3 वा, D10 तु) रक्ष-, D4 (after corr sup lin pr m) ॥ सा रक्ष-, Cv g k t as in text (for तु रक्षो-) —[b]) Ś1 D2 10 11 जनाकुला, D4 (after corr pr m) समा° (for वना°) —[c]) Ś1 D10 सर्वा, Ñ1 V2 D1 2 4 11 दिव्या, D7–9 पुण्या, Cr g as in text (for चिन्त्या) —[d]) D10 दिव्य-, Cg k as in text (for सर्व) Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 -शोभिता, Cg t as in text (for -संस्कृता) Ś1 कथं सीताधिगम्यते

63 Ñ2 B D6 om 63 (for Ñ2 D6, cf v l 60 and for B, cf v l 52) —[a]) D11 [श्च]पि (for [श्च]त्र) Ś1 G2 निहिता, D8 सहिता —[b]) Ś1 D10 घोरा (for नून) —[c]) V2 धर्मात्मा, D7 9 विश्वात्मा (for सर्वा°) —[d]) D2 [ना]भि- (for [ना]ति-) Ś1 D1 2 4 10 11 क्षोभ Ś1 Ñ1 V2 D1–4 9–11 G1 3 प्रया (V2 °या) त्यसौ, D5 8 G2 M3 Cr प्रवाति च (D8 M3 वे) (for °यति) M1 नेरभयाद्वि वे (corrupt)

64 Ñ2 B D6 om 64 (for Ñ2 D6, cf v l 60 and for B, cf v l 52) —[a]) Ñ1 V2 तु (for च) Ś1 D2 10 T2 महात्मा च, D1 4 8 ममात्मा च, D3 महानात्मा, D11 ममाप्राप्त (sic), G2 मया चात्मा (by transp), Cm k t as in text (for मयात्मा च) —[b]) G1 2 कार्यार्थे Ś1 D10 G1 2 राघवस्य, Ñ1 V2 वानरस्य, Cv r m g t as in text (for रावणस्य) —[c]) D4 ते, T2 च (for मे) Ś1 G2 सिद्धिं मे संविधास्यन्तु, Ñ1 वृद्धिं मे तु प्रदास्यन्तु, V2 G3 Cv सिद्धिं मे संप्रदास्यन्ति, D5 सिद्धिमेव विधास्यति, D7 9 सिद्धिं दिशन्तु मे सर्वे —[d]) G1 (before corr, after corr pr m as in text) तथा (for त्विह) D11 देवाः सर्षिगणैः सह ✠ Cv संप्रदास्यन्तीति लोडर्थे लृट्। संप्रदद्यादित्यर्थः। एव वा मत्सितो-ऽशोकवनिकाप्रवेशो सम्यङ्भ्यस्त ।, Cg संविधास्यन्ति [illegible] ✠

65 B om 65 (cf v l 52) —[b]) Ś1 D1–4 9 10 11 M2 वेदाश्च, T2 चेधाश्च, Cv g k t as in text (for देवाश्च) D7 9 तपस्विन (for दिशन्तु मे) —[c]) D1 11 सिद्धम् (for °द्धिम्) —[d]) Ś1 Ñ2 D1–10 G3 M3 वज्रभृत्, Ñ1 V2 D11 T1 G1 2 M1 2 वज्रधृक्

66 B om 66 (cf v l 52) —After 66[a], Ś1 Ñ V2 D1–4 6 10 11 ins

360* वासुदेवश्च चक्रभृत्।
शंकरः शूलहस्तश्च

[D3 om l 1 —(l 1) Ñ1 V2 D11 चक्रधृक्]

D3 erroneously reads 66[b] twice —[c]) D6 om (hapl) च महात्मानौ —[d]) M3 शर्व (for सर्वे)

67 B om 67 (cf v l 52) —[a]) D6 मा हि (for सिद्धिं) —[b]) V2 अपि (for चैव) D2 यत्, D6 हि (for यः) —Note hiatus between [c] and [d] —[c]) Ś1 T2 G2 दास्यन्तु, V2 शास्यति D6 ममैव, D8 M1 सिद्धिं ये (for मम ये) D2 वा (for च) —[d]) Ñ1 D1 4 5 7 9 [ऽ]प्यदृष्टा (to avoid hiatus), V2 T G M2 3 त्वदृष्टा (to avoid hiatus), D6 ये च स्युः, D9 M1 भूताश्च (for अदृष्टाः) D1 4 अथ (for पथि) D11 [ऽ]दृष्टाः पथि सगोचरा (sic)

68 Ñ2 transp 68 and 69 D6 repeats 68[ab] after 69 —[a]) Ś1 D10 उद्य (D10 °द्)हमत-, Ñ2 V2 B1–3 D2 6 (second time) 11 तदुत्तम (V2 °त्तम)त-, D1 4 तदुत्तम, D3 तनुप्रभ, D5 8 T2 G3 Cr m समुन्नस (T2 °त), Cg k as in text (for तदुन्नस) B1–3 T1 G M -पाण्डर V2 -इतमडल, D11 -दन्तसुप्रभ —[b]) B1 सविस्मित, B3 सुनिर्मित, D3 शशिप्रभ (for शुचिस्मित) —[c]) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 6 10 11 द्रक्ष्यामि सीता-, D7 9 T2 द्रक्ष्ये कदाया, G1 द्रक्ष्येयमार्या, D2 4 6 कदा त्वहं D3 [illegible], D5 [illegible], T2 कथं न्वहं (for कदा न्वहं) —[d]) G3 damaged for प्रस Ñ1 D7 9 -पत्तिम (for -दर्शनम्) ✠ Cr समुन्नसम्। समुन्नता नासिका यस्य तत्समुन्नसम्। उपसर्गाच्चेति समासान्तष्-त्प्रत्ययो न सादेशश्च। अनुगमनादत्र तदभिज्ञानेन रामेण निवेदितम्। तदुत्तममिति पाठे [illegible] पुनरुक्त्यपरिहारार्थम्।

G 5 15 0
B 5 13 67
L 5 8 77

क्षुद्रेण पापेन नृशंसकर्मणा
सुदारुणालंकृतवेषधारिणा ।
बलाभिभूता अबला तपस्विनी
कथं नु मे दृष्टिपथेऽद्य मा भवेत् ॥ ६९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकादशः सर्गः ॥ ११ ॥

तदार्याबदनमित्यत्र 'तदा' इति पद छेत्तव्यम्। तदानीमनौचित्य न घटते। समुन्नसत्वादीना सार्वकालिकत्वात् ❀ —For 68^{cd}, Ñ2 B subst , whereas D6 ins after the second occurrence of 68^{ab}

361* द्विजाधिराजप्रतिपूर्णदर्शन
सुसूक्ष्मकेशान्तमुदग्रमानसम् ।

[(l 1) Ñ2 D6 प्रसन्नताराधिपतुल्यदर्शन, B3 द्विजराजपरिपूर्णितदर्शन (unmetrical) —(l 2) Ñ2 स (for सु-) B2 -कोणाग्रम् (for केशान्तम्) Ñ2 D6 उदग्रमुन्नस, B1 उदग्र मानन, B2 उदग्रदर्शन]

—Thereafter Ñ2 D6 cont 362*

69 Ñ2 transp 68 and 69 —^{a}) Ñ1 क्षेण (illeg) D7-9 T1 2 हीनेन (for पापेन) D3 -कारिणा, D7-9 -मूर्तिना (for -कर्मणा) —^{b}) D6 10 G -वेश (for -वेष) D3 -[अ]लङ्कृतिरूप- D11 सु ।चालङ्कृतवेषधारिणा —^{c}) Note hiatus between °भूता and अबला D3 T3 बाला (for बल-) Ś1 Ñ1 V2 D2 5-9 11 S ह्यबला (to avoid hiatus), Ñ2 ह्यचला (to avoid hiatus), D1 4 [अ]प्यबला, D3 खलु सा, D10 ह्यदला (sic) (for अबला) Ś1 D1 2 4 10 यशस्विनी —^{d}) D1 2 4 6 8 11 तु (for नु) D10 सा (for मे) Ś1 D10 मे (for मा) —For 69, B subst , while Ñ2 D6 cont after 361*

362* कथ त्वनार्येण नृशसकारिणा
मनोज्ञरूपा सुजघन्यकीर्तिना ।
बलाभिभूतेन बलाद्धृता सती
सुकेशपाशा वदन हि धारयेत् ।

[(l 2) B2 3 मनोनुरूपा —(l. 3) B3 -[अ]नुरूपेण (for -[अ]भिभूतेन) —(l 4) B2 सुकेशनामा Ñ2 D6 च, B4 om (for हि) D6 कारयेत् B3 कथ तु मा दृष्टिपथे समेत्य च (sic)]

—After 69, D6 repeats 68^{ab}

Colophon —*Sarga name* Ś1 D2 10 11 एकपुरुषचिंतन (D2 °चितन , D11 °चिता), Ñ1 हनूम+~देवन (illeg), Ñ2 V2 B4 D6 हनुमच्चिता, B1-3 प्राकारस्थ (B2 °स्थे)-हनूमच्चिता, D1 4 पुरुषचिंतन, D3 हनुमच्चिताप्रपत्ति —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 6 10 11 om , Ś1 10 , Ñ2 B1 2 4 D3 16 , V2 7 , B3 14 , D5 7-9 S 13. —After colophon, D2 concludes with राम , G M1 with श्रीरामाय नम

१२

स मुहूर्तमिव ध्यात्वा मनसा चाधिगम्य ताम् ।
अवप्लुतो महातेजाः प्राकारं तस्य वेश्मनः ॥ १
स तु संहृष्टसर्वाङ्गः प्राकारस्थो महाकपिः ।
पुष्पिताग्रान्वसन्तादौ ददर्श विविधान्द्रुमान् ॥ २
सालानशोकान्भव्यांश्च चम्पकांश्च सुपुष्पितान् ।
उद्दालकान्नागवृक्षांश्चूतान्कपिमुखानपि ॥ ३
अथाम्रवणसंच्छन्नां लतागतसमावृताम् ।
ज्यामुक्त इव नाराचः पुप्लुवे वृक्षवाटिकाम् ॥ ४ G 5 16 5 B 5 14 4 L 5 94

12

V1 illeg for Sarga 12 (cf v l 5 11 29) M2 begins with श्रीरामाय नम

1 Ñ2 V2 B D6 om 1 G3 damaged from ध्यात्वा in ᵃ up to चा in ᵇ —ᵃ) T2 मुहूर्तद्वय, G1 °मिति, Cg as in text (for °मिव) —ᵇ) D11 [अ]पि (for च). T2 G1 Ck [अ]भि-, Cm t as in text (for [अ]धि) —ᶜ) D10 अवप्लुत्य, D11 आप्लुतो हि (for अवप्लुतो) M2 महावेग (for °तेजा) —Ś1 om (hapl) 1ᵈ–2ᵃ —ᵈ) D1 3 4 10 M1 प्राकारात्(D10 °रे), D11 सकाशात्, Cr m g k t as in text (for प्राकार) T2 प्राकारातरवेश्मन

2 Ś1 om 2ᵃ (cf v l 1) —ᵃ) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 शोकसमाविष्ट, B3 शोकपरीताग, D11 सर्वांगसहृष्ट (by transp), T2 सवृत्तसर्वांग (for संहृष्टसर्वाङ्ग). —ᶜ) Ś1 D1–4 10 11 वसते च(D1 4 वा), Ñ1 वसते तु, Ñ2 V2 B D6 अ(D6 य)थापश्यद्, Cg k t as in text (for वसन्तादौ) —ᵈ) Ñ2 V2 B1 3 4 D6 एकतो, B2 एकत्र (for ददर्श)

3 D8 om 3 Ñ1 illeg from श्च in ᵃ up to ᵇ —ᵃ) Ñ2 V2 B1 D1 2 4–6 8 11 शालान् (for सालान्) Ñ2 V2 B1–3 D6 अन्याश्, D1 4 दिव्याश् (for भव्याश्) Ñ1 शाला + कोविदारा + —ᵇ) D11 ये चकान् (sic) (for चम्पकाश्) Ś1 D10 11 मत्तकोकिलान्, Ñ2 V2 B2 3 D1 2 4 6 अतिमुक्तकान्, B1 अतिपुष्पितान् (for च सुपुष्पितान्) ❀ Cg भव्यान्शुभानित्यशोकविशेषणम्। यद्वा भव रुद्र-महन्नीति भव्यान्रुद्रप्रियपुष्पान्वृक्षविशेषान्।, Ck t भव्या-फलाम्युत्जन् ❀ —After 3ᵃᵇ, Ñ1 (mostly illeg) ins

363* कदम्बानशोको . . . * . . . ।
केशवान . . . . . . सेवितान् ।

—D11 om 3ᶜᵈ —ᶜᵈ) D10 तद्दालकान्, G1 उद्दालगान (for °कान्) Ñ1 किंशुकाश्च (for नागवृक्षाश्) Ñ2 V2 B1–3 D6 दर्दुरान् (Ñ2 वदनान्, B1 दुर्दुरान् [also in marg ददर्श and दर्दरान्]), B3 रसालान्, D6 वद्दरान्) नाग-पुष्पाश्च (for ᶜ) —G3 damaged from ता in ᵈ up to अ in 4ᵃ. D4 (also sup lin) सर्वान् (for चूतान्) Ś1 D10 -मुखाननान् (for मुखानपि) Ñ1 सरलाजनकेतकान्, Ñ2 V2 B1 2 D6 चूतान्कपित्थ(V2 °न्कुरव)कानपि, D1 4 G1 चूता-नभि(G1 °म्राग)मुखानपि (for ᵈ) —For 3, B4 subst

364* अशोकनागपुनागपुष्पाश्चाथ कपित्थकान् ।

—B4 cont , Ñ2 V2 B1–3 D6 ins after 3

365* ता तु दृष्ट्वा महाबाहुरशोकवनिका शुभाम् ।
चिन्तयामास बहुधा हनूमान्मारुतात्मज ।
अशोकवनिका हीय महती सुमहाद्रुमा ।
इमामपि विचेष्यामि न ह्येषा विचिता मया ।

[(l 1) B4 सीता (hypm) (for ता) —(l 2) B2 मेधावी, B3 om (for बहुधा) —(l 3) Ñ2 B4 चे(Ñ2 ते)य (for हीय) Ñ2 मया सीता विचि तता (for the post half) —After l 3, Ñ2 ins

365(A)* दृष्टा राक्षसराजेन नागरी व्यापिनात्र वा ।

—Ñ2 om l 4 —(l 4) B3 च (for हि)]

—Thereafter, V2 B D6 cont 367*

—After 3, Ñ1 (l 1 partly illeg) ins

366* नानाविधान्बहुविधान्वृक्ष . ।
तेषु वृक्षेषु मतिमान्वानरो मारुतात्मज ।

—Thereafter, Ñ1 cont , while Ś1 D1 2 4 10 ins after 3, whereas V2 B D6 cont after 365*

367* अथ धैर्यमवस्थाप्य प्रमृत्याश्रणि वीर्यवान् ।

[Ñ1 illeg from थ up to णि V2 B D6 समाश्वस्य (for अवस्थाप्य) B3 प्रमृज्य (for प्रमृत्य) V2 B D6 वानर, D1 2 4 वेगवान् (for वीर्यवान्)]

—Thereafter, Ś1 D10 cont l 2 of 369*, while Ñ1 cont one line, which is illeg (except वेगवान)

4 Ñ1 V2 B D1 2 4 6 11 transp ᵃᵇ and ᶜᵈ —ᵃ) D7–9 T1 M1 ततः (for अथ) Ś1 D10 प्राकार- (for [आ]म्रवण-) T मपन्ना (for संच्छन्ना) Ñ2 V2 B D6 तत (B3 महा) पादपसपू(B1 °की)र्णा —ᵇ) Ś1 -[अ]शोक, D5 8 -गृह-, D10 -वृक्ष- (for -गत) B2 D3 -समाकुला (D3 °वृता), D7 9 -समन्विता (for समावृताम्) Ñ1 ह्यनाभि परिमडिता —After 4ᵃᵇ, Ñ1 V2 B D1 2 4 6 11 ins, while Ś1 Ñ2 D8 10 subst for 4ᶜᵈ

368* अशोकवनिका स्फीता प्रविवेश महाकपि ।

G. 5 16 7
B. 5 14 5
L. 5 9 7

स प्रविश्य विचित्रां तां विहगैरभिनादिताम् ।
राजतैः काञ्चनैश्चैव पादपैः सर्वतो वृताम् ॥ ५
विहगैर्मृगसंघैश्च विचित्रां चित्रकाननाम् ।
उदितादित्यसंकाशां ददर्श हनुमान्कपिः ॥ ६
वृतां नानाविधैर्वृक्षैः पुष्पोपगफलोपगैः ।
कोकिलैर्भृङ्गराजैश्च मत्तैर्नित्यनिषेविताम् ॥ ७
प्रहृष्टमनुजे काले मृगपक्षिसमाकुले ।
मत्तबर्हिणसंघुष्टां नानाद्विजगणायुताम् ॥ ८
मार्गमाणो वरारोहां राजपुत्रीमनिन्दिताम् ।
सुखप्रसुप्तान्विहगान्बोधयामास वानरः ॥ ९

—^{c}) V2 D9 विमुक्त (for ज्यामुक्त) —^{d}) B1 पुप्रने, B2 प्रद्रु (also °ह्रु *sup. lin*)वे (for पुलुवे) V1 B1 3 4 D6 G1 पुप (?), B2 [ ]शोक- (for वृक्ष-) —After 4, Ñ1 V2 B D1 2 4 6 11 ins, while Ś1 D10 cont l 2 only after 367*

369* स गत्वा वेगवान्वेगाद्धनूमान्मारुतात्मज ।
ददर्शाशोकवनिका पुष्पिताशोकशोभिताम् ।

[(l 1) B1 बलवान् (for हन°) —V2 B D6 om l 2]

5 ^{a}) T3 M2 स- (for स) —^{b}) D1 4 8 विहगैर् (for विहगैर्) Ś1 Ñ1 अ(Ñ1 प्र)तिनादिता, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 उपशोभिता, B3 D11 उप(D11 अनु)नादिता, D2 G3 अभिनर्दि(D2 °नर्दि)ता, D3 सप्रणादिता (for अभिनादिताम्) D10 विहगावलिनादिता —Ś1 D10 om 5^{cd}. —^{c}) M3 रजतै (for राजत) Ñ1 चित्रै , B3 D1 2 4 11 चापि (for चैव) —^{d}) Ñ2 B3 D6 उपशोभिता, V2 B1.2 अनुसतता, B4 समलंकृता (for सर्वतो वृताम्) ꕥ Ct राजतै रजतादि-सस्कृतैस्तद्वर्णैर्वा ꕥ —After 5, Ñ1 D1–4 11 ins

370* श्रोत्रहारिस्वरैर्मत्तैर्विहगै सप्रणादिताम् ।

[D1 2 4 विहगै (for विहगै) Ñ1 D1 सप्रणोदिता, D2 4 °नादितां (for °णादिताम्)]

6 Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) Ś1 D6 9 T1 G1 विहगैर्, D10 विहग (for विहगैर्) Ś1 Ñ B3 D1 6 10 11 -सिहैश्च (for संघैश्च) T2 वृता विहगसंघैश्च —Ñ1 illeg for 6^{b} —G3 damaged from चित्रा in ^{b} up to त्य in ^{c} —^{b}) Ś1 D1 3 4 10 विचित्रे (for °त्रा) B3 -तोरणा (for- काननाम्) —^{c}) D6 उदय- (for उदित-) Ś1 Ñ1 V2 B D1 2 4 10 11 अचिरोदितसूर्याभा(D2 4 °र्या ता), D3 प्रतिरोहितसूर्याभा —^{d}) D7 9 बली (for कपि) Ñ1 ददर्श स महाकपि , Ñ2 V2 B D6 अपश्यन्मारुतात्मज —After 6, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins , while Ñ2 B2 D6 ins l 1 only after 6

371* मनोहरा दृष्टिहरा सौगन्ध्यघ्राणहारिणीम् ।
महता प्रांशुना चव सुचित्रविहितेन च ।
प्राकारेणाम्बुदेनेव संबधेन कृतमेखलाम् ।
गदापाणिभिरेकाग्रैरासीनैर्द्वारि राक्षसै ।
गुप्तद्वारा महाद्वारामनाधृष्या सुरैरपि । [5]
नीलवर्णैर्द्रुमशतैर्मेघवृन्दैरिवावृताम् ।
स्थगल तत्समाश्रित्य हनुमान्प्रविवेश ह ।

[(l 1) Ñ1 मनोरमां (for °हरा) B2 उत्तमाश्रा (for दृष्टिहरा) B2 सौगन्ध्याद्, D1 सौगधि (sic) (for सौगन्ध्य). Ñ -[आ]घ्राण (for -घ्राण) D4 सागधघ्रा (before corr °घ्रा)-णहारिणीं, D6 सेय व्याघ्रेण हारिणी (sic) (for the post half) —(l 2) D1 4 सुमत्र- , D3 मत्वत्र- (for सुचित्र) Ñ1 -विविधेन (for विहितेन) D11 प्रसुचित्र हिनेन च (for the post half) —(l 3) Ś1 Ñ1 D2 4 11 [अ]म्बुदेनैव, D3 [इ]दुर्गारेण (for [अ]म्बुदेनेव) —(l 4) D10 द्वार- (for द्वारि) —(l 5) D3 10 अनाधृष्या(D10 °धृया) (for °धृष्या) —(l 6) Ś1 हिमसितैर्, D10 द्रुमसितैर् (for द्रुमशतैर्) D1 2 4 -वर्णैर् (for वृन्दैर्) —(l 7) Ñ1 D2 तत्समावृत्य, D3 समुपासृत्य (for तत्समाश्रित्य) D3 ता (for ह)]

7 Ñ V2 B D6 transp ^{ab} and ^{cd} Ñ1 illeg for 7^{a} —^{a}) V2 D7 वृतैर्, D1 4 युता (for वृता) —^{b}) Ś1 पुष्पपूग- (for पुष्पोपग-) Ñ2 D6 कर्णि(Ñ2 कार्ण्णि)-काराद्भिरिस्तथा, D3 पुष्पोद्गमफलोद्गमै —^{c}) Ñ1 राजहंसैश्च (for भृङ्गराजैश्च). D1 4 राजहंसै कोकिलैश्च —^{d}) B3 मत्यैर् (sic), D4 सत्त्वैर् (for मत्तैर्) Ś1 Ñ2 B2–4 D1 2 4 10 नित्य (for नित्य-) B1 (after corr as in text) -निषेवितै , D1 4 11 °तं (for °ताम्) Ñ1 प्रमत्तैश्च प्रपेविता

8 D2 3 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) B2 प्रहृष्ट (for °ष्ट-) Ś1 Ñ V2 B1 2 4 D1–4 11 G1 -मुदिते, B3 -मुदिते , D7 9 Ct -मनुजा, G3 -मनुज , Cv r m g as in text (for -मनुजे) —^{b}) D10 -पक्ष- (for -पक्षि-) Ś1 D2 3 -सु(D2 मु)सावृते, Ñ2 V2 B D6 -निषेविते(D6 °ता), D1 4 मुखावृते(D4 °ह), D5 -महाकुले, D7 9 G1 -मदाकुला (G1 °ले), D11 -मदावृते (for समाकुले). Ñ1 मृगपक्षिणा (illeg) ꕥ Ct 'प्रहृष्टमनुजे काले' इति पदद्वये सप्तम्यन्तपाठे तादृक्काले वसन्तप्रारम्भावे तत्संनिहिते काल इत्यर्थ ꕥ —G3 damaged from ण in ^{c} up to णो in 9^{a} —^{c}) D1 3 4 -बर्हण- (for -बर्हिण-) Ñ2 V2 B1–3 D6 -चक्राङ्गैर्, B4 -चक्राङ्गैर् (for -संघुष्टां) —^{d}) G2 -द्रुम- (for -द्विज-) Ś1 D3 -गणावृता, Ñ1 °श्रिता, D1 4 -निषेविता (for -गणायुताम्) Ñ2 V2 B D6 वसते(D6 °त)कामदीपने (B3 °नं)

9 G3 damaged up to णो in ^{a} (cf v l 8) —^{c}) B3 अथ, B4 मुख (for सुख-) —^{d}) G2 मारुति. (for वानर)

उत्पतद्भिर्द्विजगणैः पक्षैः सालाः समाहताः ।
अनेकवर्णा विविधा मुमुचुः पुष्पवृष्टयः ॥ १०
पुष्पावकीर्णः शुशुभे हनुमान्मारुतात्मजः ।
अशोकवनिकामध्ये यथा पुष्पमयो गिरिः ॥ ११
दिशः सर्वाभिधावन्तं वृक्षषण्डगतं कपिम् ।
दृष्ट्वा सर्वाणि भूतानि वसन्त इति मेनिरे ॥ १२
वृक्षेभ्यः पतितैः पुष्पैरवकीर्णा पृथग्विधैः ।
रराज वसुधा तत्र प्रमदेव विभूषिता ॥ १३
तरस्विना ते तरवस्तरसाभिप्रकम्पिताः ।
कुसुमानि विचित्राणि ससृजुः कपिना तदा ॥ १४
निर्धूतपत्रशिखराः शीर्णपुष्पफलद्रुमाः ।
निक्षिप्तवस्त्राभरणा धूर्ता इव पराजिताः ॥ १५
हनूमता वेगवता कम्पितास्ते नगोत्तमाः ।
पुष्पपर्णफलान्याशु मुमुचुः पुष्पशालिनः ॥ १६
विहंगसंघैर्हीनास्ते स्कन्धमात्राश्रया द्रुमाः ।
बभूवुरगमाः सर्वे मारुतेनेव निर्धुताः ॥ १७ G 5 16 20 B 5 14 17 L 5 9 22

---

10 ^{a}) Ś1 D10 उ(D10 त)त्पततो द्विजगणा —^{b}) D7 पक्ष- (for पक्ष) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 शाखा-(D1 2 4 °खा), D3 वृक्षा , D5 शाला-, D7–9 वातै (for साला) Ś1 D5 10 11 समाहित (D5 11 °ता), D9 समाहता , G1 °कुला (for °हता) Ñ2 V2 B D6 पक्षवातसमुद्धता (B1 °मन्वितं , B3 4 °मुद्धतं) —^{cd}) Ñ2 V2 B D6 तरुभिर् (for विविधा) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 विमुक्ता , B3 नियुक्ता (for मुमुचु) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 अनेकवर्णां मुमुचु (D11 मु*) पुष्पवृष्टि(D4 °ष्टी) समतत ❀ Cv r पुष्पवृष्टय । व्यत्ययेन (Cv °ष्टय इति) द्वितीयार्थे प्रथमा ।, Cm g k t पुष्पवृष्टय पुष्पवृष्टी ❀

11 G3 damaged from र्ण in ^{a} up to म in ^{c} —^{a}) Ś1 D10 तत्र की(D10 °त्राकी)र्ण स, Ñ2 V2 B D1–4 11 तत्रावकी(B3 D4 [also *inf lin* °नी])र्ण (D2 °र्णं) (for पुष्पावकीर्ण) Ñ1 तत्रावकीर्ण सुखासीन (hypm) —After 11^{a}, Ñ1 ins

372* शुशुभे वानरोत्तम ।
त्रिलोक्य च दिश सर्वा

12 ^{a}) D8 सर्वा दिशो (by transp), T1 3 तत सर्वा (for दिश सर्वा) Ś1 D10 व्यधावत (sic), Ñ V2 B D1 3 6 11 T1 3 G1 M1 विधावत, G2 [अ]पि धावत, M3 प्रधावत (for [अ]भिधावन्त) D5 दिश समाश्च धावत ❀ Ck सर्वाभिधावन्तमिति सन्धिश्छान्दस ।, so also Ct ❀ —^{b}) Ś1 Ñ V2 D1 2 6–9 खड-, D4 खड (for षण्ड) Ñ1 D3 हरि, B1 D6 11 T2 कपि (sic) (for कपिम्) —^{c}) B1 reads भूतानि in marg —^{d}) Ñ V2 B D1–6 11 T2 वसतमिव (for °त इति) Ś1 D10 वारिद (D10 °दा) (for मेनिरे) —After 12, Ñ1 ins

373* प्रादुर्भूते मूर्तिमन्त राजमिह स्थिते ।

13 ^{a}) Ñ2 नगेभ्य , V2 B D6 द्रुमेभ्य (for वृक्षेभ्य) —^{b}) B4 D2 5 11 T2 M1 अवकीर्णे (D5 M1 °र्णा [sic], D11 T2 °र्ण-) (for °र्णा) D6 -विधा (for -विधै) —^{c}) D11 वहुधा (for वसुधा) B3 यत्र (for तत्र) —G3 damaged from ^{d} up to प्र in 14^{b} —^{d}) B4 प्रमदेन (for °व)

14 G3 damaged up to प्र in 14^{b} (cf v l 13). —^{a}) Ñ1 तेन (hypm) (for ते) Ñ2 V2 B D6 तरूणाम् (for ते तरवस्) —^{b}) Ñ2 तर* (for तरसा) Ś1 D2 3 10 विप्रकम्पिता , Ñ1 D1 4 11 प्रति°, Ñ2 V2 B D6 सप्र°, D5 [अ]पि प्र°, D7 9 G1 Ck t बहु°, T2 नीव° (for [अ]भिप्र°) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 पुष्पवृष्टि विचित्रा तु(D1 4 ते, D3 ता), Ñ2 V2 B3 पुष्पवृष्टि ववृषु(V2 °वर्षु)स्ते, B1 2 4 पुष्पवृष्टिमव(B2 [before corr]°मम)र्षस्ते(B4 °त), D6 पुष्पवृष्टीर्ववर्षुस्ते —^{d}) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 विचित्रा (Ñ2 V2 D6 °त्रा), B3 विस्तृता, T2 G3 मुमुचु (for ससृजु) Ñ1 हरिणा (for कपिना) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 [आ]हता , Ñ2 B1 4 धुता , B2 D6 8 [उ]द्धु(D6 8 °द्ध)ता , B3 धृता , D3 हि ता (for तदा)

15 ^{a}) D1 4 विधूत- (for निर्धूत-) Ś1 M1 -पत्रा, B D6 -पर्ण , T2 -पुष्प , Ck t as in text (for पत्र-) —^{b}) Ñ2 V2 B1 2(before corr) 3 4 D6 कीर्ण , B2 (after corr *sup lin*) कीर्णा , D9 शीर्णा , T2 M1 जीर्ण (for शीर्ण) Ś1 D10 पर्ण- , D1 3 4 T2 G1 -पत्र- (for पुष्प-) Ś1 D10 M3 -फला (for -फल) —G2 om (hapl) 15^{c}–17^{b} —^{c}) Ś1 Ñ V2 B2–4 D1–4 6 11 विक्षिप्त- (for निक्षिप्त-)

16 G2 om 16 (cf v l 15) —^{b}) Ś1 निर्धूताम्, Ñ1 लिताम्, D1 4 विधूताम्, D2 10 11 धूनिताम् (for कम्पिताम्) D10 महाद्रुमा (for नगोत्तमा) —D5 reads 16^{cd} in marg —^{c}) Ś1 D1 5 7 9 10 पुष्पपत्र-, Ñ2 V2 B1–3 पर्णपुष्प- (by transp), B4 पत्रपुष्प, D6 वन पुष्प-, D11 पुष्पवर्ण (for पुष्पपर्ण-) D4 om from फलान्याशु up to मात्रा in 17^{b} B3 -फलानीस्ते, D1 °न्यन्ते (for °न्याशु) —^{d}) Ñ2 V2 B D6–8 फल- (for पुष्प-) D11 -शाखिन (for -शालिन)

17 G2 om 17^{ab} (cf v l 15) D4 om up to मात्रा in ^{b} (cf v l 16) —^{a}) Ś1 -पूगद्, Ñ2 V2 B3 4 D2 -सङ्घ , B1 2 सङ्ग-, D2 5 7–9 सगद्, D10 -सिंहैर् (for -संघैर्) Ñ2 B D6 च (for ते) V2 नीलाश्च, M2 विभ्रान्ता (for हीनास्ते) Ñ1 हीना विहगसंघस्ते. —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2.

G 5 16 21 B 5 14 18 L 5 9 23 विधूतकेशी युवतिर्यथा मृदितवर्णका ।
निष्पीतशुभदन्तोष्ठी नखैर्दन्तैश्च विक्षता ॥ १८
तथा लाङ्गूलहस्तैश्च चरणाभ्यां च मर्दिता ।
बभूवाशोकवनिका प्रभग्नवरपादपा ॥ १९
महालतानां दामानि व्यधमत्तरसा कपिः ।
यथा प्रावृषि विन्ध्यस्य मेघजालानि मारुतः ॥ २०

स तत्र मणिभूमीश्च राजतीश्च मनोरमाः ।
तथा काञ्चनभूमीश्च विचरन्ददृशे कपिः ॥ २१
वापीश्च विविधाकाराः पूर्णाः परमवारिणा ।
महार्हैर्मणिसोपानैरुपपन्नास्ततस्ततः ॥ २२
मुक्ताप्रवालसिकतास्फाटिकान्तरकुट्टिमाः ।
काञ्चनैस्तरुभिश्चित्रैस्तीरजैरुपशोभिताः ॥ २३

---

4 10 स्थिता, D3 तथा (for द्रुमा) Ñ2 V2 B D6 फल-पुष्पविना(V2 B3 4 °विरा)कृता, D11 स्कन्धमात्रश्रिया स्थिता —After 17^{ab}, Ñ2 V2 B D6 ins

374* नापुष्यन्त श्रिय वृक्षा निराशा इव निर्वना ।

[B2 (after corr *sup lin* as above) नामुमुच, B3 नानापुष्प (for नापुष्यन्त)]

—B1 reads 17^{c} – 18 in marg —^{c}) B2 D10 जग-(B2 दुर्ग)मा, D5 उत्तमा, D9 अगता (for अगमा·) Ś1 बभुरजगमा सर्वे —^{d}) Ś1 [अ]पि निर्धुता, Ñ2 D6 विवर्तिता, V2 B D1 7–9 T1 G1 3 Cl t विनिर्धुता, D2 प्रकम्पिता, D3 [इ]व निर्दिता, D10 विनिव्रता, D11 T2 3 G2 [ए]व निर्धुता, Cr m g as in text (for [इ]व नि°) Ñ1 निहता इव मानुषी ❀ Ch विनिर्धुता इति छान्दसो ह्रस्व ।, Ct विनिर्धुता इति ह्रस्व आर्ष इति कतकस्तद्दूष्या। ह्रस्वस्यापि धुञ सत्त्वात् ❀

18 B1 reads 18 in marg (cf v l 17) —^{a}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 बभूव वेश्या, B1–3 D6 विधूतकेशा(B2 D6 °केशा, B3 °वेणी), B4 D5 T1 3 Cg निर्धूतकेशी(B4 °शा, D5 °शा), Cr as in text (for विधूत°) Ñ2 V2 B D6 प्रमदा, D2 जगति, D5 G3 M1 युवतीर्, D8 G2 M2 युवती (for युवतिर्) —^{b}) B2 4 मुदित- (for मृदित) Ñ2 D6 -लेपना(D6 °ना), V2 -वर्णिका, B1 3 4 कर्णिका, B2 D4 5 M1 वर्णका (for -वर्णका) D11 यथा द्वितीय वर्णिका —For 18^{ab}, D3 subst

375* दृश्यन्ते शाखिन सर्वे विधूतयुवती तथा ।
मृदितवृणिका (sic) नित्य कामिना कामतत्परा ।

—^{c}) Ś1 Ñ1 D7 9 G1 निपीत-, D1 2 4 10 11 नितात- (for निष्पीत) Ś1 Ñ1 -शुक्र, D10 -शुभ्र- (for -शुभ-) Ñ1 D1 2 4 11 -कु(D2 11 व)र्णोष्ठी, D5 -दत्तोष्ठा, D10 -दत्तोष्ठी (for -दन्तोष्ठी) D3 विवस्त्रा शुभ्रदतोष्ठी —^{d}) D11 स- (for च) D1–4 विक्षिता(D1 °ता), D5 वीक्षता (for विक्षता) —For 18^{cd}, Ñ2 V2 B D6 subst

376* क्रीडनाद्भाति विरता नखदन्ताभिविक्षता ।

[V2 क्रीडाभ्यानाति, B3 प्रक्रीडनाति-, D6 क्रीडनाद्भाति B3 4 विनता (for विरता) Ñ2 B2 [अ]भिविक्षता, V2 -[अ]-भिन्दिता, D6 -[अ]भिविक्षता (for -[अ]भिविक्षता)]

19 ^{a}) B3 यथा, T2 तदा (for तथा) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 हस्ताभ्या, D5 7–9 T2 G1 हस्तैस्तु —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 समाहता, D11 समाहिता (for च मर्दिता) ❀ Ct लाङ्गूलहस्तैरित्यत्रैकत्वाभाव आर्ष ❀ —D11 om 19^{c} – 20 —^{c}) D7 9 तथैव (for बभूव) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 7 10 M1 -वन- (for वर-) Ñ2 V2 B D6 भग्नप्रवर-पादपा, D9 प्रभग्नामिव पादपा (sic)

20 Ñ2 V2 B D6 11 om 20 (for D11, cf v l 19) —^{b}) Ś1 D2 10 विहरस्तरसा, D1 3 4 विहरन्तुरसा (for व्यधमत्तरसा) Ñ1 विनि . . . . . . (illeg) —^{c}) Ś1 D10 प्रवृष्टेर् (for प्रावृषि). D7 9 वेगेन (for विन्ध्यस्य) D8 यथा प्रावृट्प्रवृद्धानि —^{d}) D9 मारुता· (for मारुत)

21 ^{a}) B3 त मणिश्च (for तत्र मणि) Ś1 D1–4 10 11 भूमि (for -भूमीश्). —D2 11 T om (hapl) 21^{bc}. —^{b}) Ś1 D1 3 4 10 राजती च मनोरमा, Ñ2 V2 B D6 काचनीश्च महाकपि —After 21^{ab}, B2 ins

377* नानारत्नमयी चैव बहुरूपा च शोभिता ।

—^{c}) Ñ2 V2 B D6 रा(B र)जत- (for काञ्चन-) Ś1 D1 3 4 10 भूमि, D9 -भूतीश् (for भूमीश्) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ररुचे (for ददृशे) Ñ2 V2 B D6 विचचार समाहित (B3 महामति), D8 M3 ददर्श विचरन्कपि

22 ^{a}) D8 G1 वाप्यश्च, D11 चार्या च (sic) (for वापीश्च) —D2 om 22^{b} – 24^{a} —^{b}) D11 पूर्णाश्च (hypm) (for पूर्णा) B1 विविध- (for परम-) —After 22^{ab}, Ñ2 V2 B D6 11 ins

378* प्रसन्नसलिलाश्चान्या नलिनी फुल्लपङ्कजा ।

[D11 [अ]पि (for [अ]न्या) Ñ2 D6 नलिन्य, V2 नलि-नीश्च (hypm) (for नलिनी) D11 पुष्प- (for फुल्ल)]

—^{c}) Ś1 V2 B D4 (before corr as in text) 6 10 महार्हे (for °र्हैर्) D11 हर- (for मणि) —^{d}) V2 समतत, T2 सहस्रश (for ततस्तत)

23 D2 om. 23 (cf v l 22) —^{a}) Ñ2 V2 B D6 मणि- (for मुक्ता-) Ś1 D10 वैडूर्य-, Ñ1 D1 3 4 8 T2 M3 -सिकता, Ñ2 V2 B1 4 D6 विकृता, B2 -वितता, B3 विहिता, D11 -सिकण (sic), Ck t as in text (for -सिकता) —^{b}) D4 8 10 स्फटिक- (for स्फा°) Ś1 D3 10 11 भूषिता, Ñ1 D1 4 -शोभिता, V2 भूमिका (for कुट्टिमा).

फुल्लपद्मोत्पलवनाश्चक्रवाकोपकूजिताः ।
नत्यूहरुतसंघुष्टा हंससारसनादिताः ॥ २४
दीर्घाभिर्द्रुमयुक्ताभिः सरिद्भिश्च समन्ततः ।
अमृतोपमतोयाभिः शिवाभिरुपसंस्कृताः ॥ २५
लताशतैरवतताः सन्तानकसमावृताः ।
नानागुल्मावृतवनाः करवीरकृतान्तराः ॥ २६
ततोऽम्बुधरसंकाशं प्रवृद्धशिखरं गिरिम् ।
विचित्रकूटं कूटैश्च सर्वतः परिवारितम् ॥ २७
शिलागृहैरवततं नानावृक्षैः समावृतम् ।
ददर्श कपिशार्दूलो रम्यं जगति पर्वतम् ॥ २८

G 5 16 0
B 5 14 26
I 5 9 33

—Ñ1 D11 om 23^cd —^d) Ś1 नीरजर्, G1 तटेर् (for नीरजर्) Ñ2 V2 B D6 राजरत्नो (V2 B2 °र)-पद्मोभिता (B1 °त)

24 D2 om 24^a (cf v l. 22) B3 om (hapl) 24^ab Ñ1 reads 24–26^b after 27 D6 reads 24 in marg —^a) Ś1 Ñ2 D5 7 9–11 G1 M1 2 नु(D10 -त्र)द्ध-, Cr as in text (for फुल्ल) Ñ1 वनाश्च, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 10 वनीश् (for -वनाश्) G2 कमलोत्पल-शोभिन्यश् —^b) Ś1 Ñ V2 (marg also) B1 2 4 D6 9 11 T2 G1 3 शोभिता, D2 गृहिता (for -कूजिता) V2 (orig) करवीरवनातरा —^c) Ś1 D10 विहग-, Ñ1 हृ-, D1 2 4 5 8 11 T2 G2 दात्यूह, Cr g k t as in text (for नत्यूह-) Ñ2 V2 B D6 मत्तसारङवाकीर्णा —^d) Ñ1 सेविता (for नादिता)

25 For sequence in Ñ1, cf v l 24 —^a) Ś1 नदीभिर् (for दीर्घाभिर्) Ś1 D3 10 भ्रममाणाभि, Ñ1 भ्रममाणाभि, Ñ2 V2 द्रुमसुक्ताभि, B1 (marg also) 3 भ्रमयुक्ताभि (B3 °श्च), B2 (marg also as in text) भृगनुष्टाभि, D11 शुभवानाभि, Ck t as in text (for द्रुमयुक्ताभि) D1 4 कीर्णा विद्रुमयुक्ताभि, G2 दीर्घिकाभिश्च दीर्वाभि —^b) Ś1 D10 स्रीताभिर् (for सरिद्भिश्) B1 2 4 तास्मत (for समन्तत) Ñ1 सरिद्भिरिव सतत —V2 B1–3 om 25^cd —^c) D11 ह्यमृता अपि तोयाभि (sic) —^d) D2 शिलाभिर् (for शिवाभिर्) Ś1 D1–4 10 11 G2 M2 अभि(D2 °ति, D3 10 °पि)सत्कृता, B4 D6 अपि(D6 °भि) सत्कृता (for उपसंस्कृता)

26 For sequence in Ñ1, cf v l 24 D2 om 26–27 —^a) Ś1 D10 -गृहैर्, Cr m as in text (for शतैर्) Ś1 D1 4 10 अवनता, Ñ V2 B D1 6 G2 अवतता(D1 6 °ता, B4 °त, G2 °त), D11 अनुगता (for अवतता) —^b) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 लता(D4 [sup l n] पुष्प)सतानसवृता (Ś1 D1 10 11 °ता, Ñ1 °ता), Ñ2 V2 B D6 अवतान(V2 सरतान, B3 द्रुमतान, B4 घनतान)शतैस्तथा, D5–9 T2 M3 Cm सतानकुसुमावृता —^c) T M1 3 -घना (for -वना) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 लतावि(D1 3 °व)ता(Ñ1 [illeg])नगहना(Ñ1 °ना, D3 4 °ना), Ñ2 B1–3 लतागृहवनोपेता(B3 °वान-), V2 लतागुल्मगृहोपेता, B4 D6 लतागृहवनोपेत(D6 °ता) —^d)

Ś1 D1 10 11 -कृतानरा, Ñ V2 B1 2 4 D6 -वनानरा (B4 °र, D6 °रा), B3 -कृतानरा, D8 कृतानरा (for -कृतान्तरा)

27 D2 om 27 (cf v l 26) Ñ1 illeg for 27^a —^a) Ś1 D10 11 तत्र, D1 3 4 दिव्य-, Ck t as in text (for ततो) B1 तत्र जीमूतसंकाश —^b) Ñ1 प्रवृत्त (for °द्ध) D11 -शिखरे (for °र) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 महत, B4 शुभ (for गिरिम्) —^c) Ś1 D10 कूटश्च तथा, Ñ1 D1 4 -कूटैं कुसु(Ñ1 [illeg])मै, B4 -कुसुमै कूट, D3 -कूट चित्रश्च, D11 कूट कुसुम (for -कूट कूटैश्च) —^d) B4 पर्वत, D1 3 4 समन्तात (for सर्वत) —For 27, Ñ2 V2 B1–3 D6 subst, while B4 ins after 28

379* तामम्बुधरसंकाशं प्रवृद्धशिखरं शुभं ।
विचित्रां चित्ररूपश्च पर्वतैरुपशोभिताम् ।

[(l 1) B3 अम्बुग्र (sic) (for अम्बुधर-) B1 प्रवृत्त- (for °द्ध) —(l 2) B1 विचित्र- (for °त्रा)]

—After 27, Ñ1 reads 24–26^b

28 G2 om (hapl ?) 28^ab —^a) M1 शाखा (for शिला) Ś1 D10 -वृक्षैरवनतैर्, Ñ2 D6 -गृहसमायुक्ता, V2 B -गृहपरिक्षिप्ता (for -गृहरवतत) —^b) Ś1 Ñ B2 D5–7 9–11 G1 वृक्ष, V2 B1 3 4 -गृह- (for -वृक्ष) Ñ1 च संयुत, Ñ2 V2 B3 -समाचिता, D1 4 समन्वित, D3 G1 समाकुल, D6 समायुता (for समावृतम्) Ñ2 V2 B1–3 D6 om (hapl ?) 28^cd —^c) B4 D8 T1 3 G3 M3 हरि- (for कपि) ☞ Cv जगतिपर्वतम्। सृष्टा प्राधान्येन कृत क्रीडा-पर्वत ।, Cr जगति(°ती)शब्द । ह्रस्व आर्षं । जगती भूमिर्भूरिति यावत्। तत्प्रधाना(°प्रा यान्या ?)जगतिपर्वतमित्यु-क्तम्। यद्वा, जगतिपर्वत इति संज्ञा।, Cm गिरि क्रीडा पर्वतम्। तस्य विशेषण जगतिपर्वतमिति। ह्रस्व आर्षं । जगती भूमिर्भूरिति यावत्। तत्प्रधान्याज्जगतिपर्वतमित्युक्ति ।, Cg जगति लोके रम्यमेतत्सदृश रम्य किंचिन्नास्तीत्यर्थ । पर्वत ददर्शेत्यन्वय ।, Ck जगति रम्य लोके सुन्दरवस्तुन्य परम-सुन्दरम्। परस्तु जगतिपर्वतम्। ह्रस्वश्छान्दस । सृष्टपर्वत इ(°तमि)त्यर्थ । इत्यस्तात्समपि गृहीत्वा कि(क)मर्थांशं वर्णितवानिति न जानीम ।, Ct जगति लोके रम्य सुन्दर वस्तुन्योऽपि परमसुन्दरम्। नीरेम्नु जगतीपर्वतमित्यर्थ । ह्रस्व आर्षं । सृष्टपर्वतमिति यावदिति व्याचक्षाण उपेक्ष्य एव —After 28, B4 ins 379*

G 5 16 30
B 5 14 29
L 5 9 34

ददर्श च नगात्तस्मान्नदीं निपतितां कपिः ।
अङ्कादिव समुत्पत्य प्रियस्य पतितां प्रियाम् ॥ २९
जले निपतिताग्रैश्च पादपैरुपशोभिताम् ।
वार्यमाणामिव क्रुद्धां प्रमदां प्रियबन्धुभिः ॥ ३०
पुनरावृत्ततोयां च ददर्श स महाकपिः ।
प्रसन्नामिव कान्तस्य कान्तां पुनरुपस्थिताम् ॥ ३१
तस्यादूरात्स पद्मिन्यो नानाद्विजगणायुताः ।
ददर्श कपिशार्दूलो हनुमान्मारुतात्मजः ॥ ३२
कृत्रिमां दीर्घिकां चापि पूर्णां शीतेन वारिणा ।
मणिप्रवरसोपानां मुक्तासिकतशोभिताम् ॥ ३३
विविधैर्मृगसंघैश्च विचित्रां चित्रकाननाम् ।
प्रासादैः सुमहद्भिश्च निर्मितैर्विश्वकर्मणा ।
काननैः कृत्रिमैश्चापि सर्वतः समलंकृताम् ॥ ३४

---

29 ^{a}) Ñ2 D6 निर्ग(D6 °र्मि)ता तस्या, V2 वनगा रम्या, B1 वनमध्यस्था, B2 च नगा तम्या (sic), B3 वाटिका तस्या, D8 स नगात्तस्मान् (for च नगात्तस्मान्) —^{b}) D2 नदीर् (for नदीं) Ś1 D10 प्रपतिता, Ñ2 V2 B D6 निर्ह्रादिनी, D2 निपतिताम्, D3 8 M1 निष्पतिता, Cm t as in text (for निपतिता) Ś1 D10 भुवि, Ñ1 पुन, D2 तत, D11 वर (for कपि) —^{c}) B1 (after corr marg as in text) स्वर्गादिव, B3 साक्षादिव, D2 अगादिव (for अङ्कादिव) —^{d}) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 कुपिता, T2 G3 प्रियता, Cm t as in text (for पतिता) —After 29, B2 reads 31^{cd} for the first time, repeating it in its proper place

30 ^{a}) Ś1 D4 सलिलैर्, Ñ1 D1–3 11 शालैर् (for जले) D5 Ct जलेन पतिताग्रैश्च, D10 मालैर्निपतताग्रैश्च —Ñ1 illeg for 30^{c}–36^{b} —^{c}) D13 धार्यमाणाम् (for वा°) —^{d}) T2 इव, Cm k t as in text (for प्रिय-) —For 30, Ñ2 V2 B (B2 reads after 31^{cd} [first time]) D6 subst

380* बालपल्लवशाखा च स ददर्श नगोत्तमे ।
क्रीडन्ती दोलया दृष्टा प्रमदामिव सुन्दरीम् ।

[(l 1) B4 -शाखाग्रा (for शाखा च) B3 वनोत्तमा (for नगोत्तमे) —(l 2) B3 (marg also as above) स्पृष्टा (for दृ°) D6 दोलयात्दृष्टा (sic) (for °या दृष्टा)]

31 Ñ1 illeg for 31 (cf v l 30) —^{a}) Ñ2 V2 B D6 आवर्तमाना च, D3 आवृत्ततोयाश्च, G1 आवर्ततोया च, Cm g k t as in text (for आवृत्त°) —^{b}) Ñ2 V2 B D6 सरित (V2 B1 4 °ता) कपि (for स महाकपि) —B2 repeats 31^{cd} here (cf v l 29) —^{d}) B3 कात (for कान्ता) Ñ2 V2 B1 3 4 D6 T1 3 G3 उपागता, Cm t as in text (for उपस्थिताम्) B2 (both times) काता च पुनरागता

32 Ñ1 illeg for 32 (cf v l 30) —^{a}) Ś1 D10 पद्मिनी स, Cv m g k t as in text (for स पद्मिन्यो) Ñ2 V2 B D6 सपद्माश्च नदीस्तत्र, D1–4 तत्र नद्य स (D3 सु)-पद्मिन्यो, G1 तस्माददूरात्पद्मिन्यो —^{b}) D1–4 11 -पक्षि- (for -द्विज) Ś1 B3 D8 M1 गणावृता (for °युता) —^{c}) Ñ2 V2 B D6 हनुमान्वीरो, G2 3 M3 हरि° (for कपिशार्दूलो) —^{d}) Ś1 पवनात्मज (for मारुता°) Ñ2 V2 B D6 नदद्भिर्विहग (B2 °द्भि पतगै) शुभै, D1 2 4 विकूजद्विहगा शुभा ❀ Cv m g k t पद्मिन्य पद्मिनी ।, Cr पद्मिन्य । व्यत्ययेन द्वितीयार्थे प्रथमा ❀

33 Ñ1 illeg for 33 (cf v l 30) —^{a}) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 च (Ś1 D10 स) नदी (B2 °दीश्), G3 दीघिकाश् (sic) (for दीर्घिका) Ś1 B1 4 D1–4 10 11 रम्या, Ñ2 B2 D6 अ (B2 चा)न्या, V2 दिव्या, B3 पुण्याम् (for चापि) —G3 om (hapl) 33^{b}–34^{c} —^{b}) B3 अन्या (for पूर्णां) V2 D6 शीतल-, B2 3 शीतस्य (for शीतेन) B2 3 D4 वारिण (for °णा) —^{c}) V2 मल- (sic) (for मणि) Ś1 B3 D3 10 11 -प्रवाल- (for -प्रवर-) —^{d}) Ś1 D1–4 10 11 मुक्तासिकत (Ś1 D10 °सौवर्ण) सतता, Ñ2 V2 B D6 मुक्ता मिश्रित (B4 °प्रतिम) वालुका (B3 °पद्मका) ❀ Ct सिकतशोभितामित्यत्र ह्रस्व आर्ष ❀

34 Ñ1 illeg for 34 (cf. v l 30) G3 om up to 34^{c} (cf. v l 33) Ñ2 V2 B D6 om 34^{ab} —^{a}) D3 विचित्रैर् (for विविधैर्) Ś1 D5 10 मृगसिंहैश्, D11 हय-भृगैश् (for मृगसंघैश्) —^{b}) D5 सेविता (for विचित्रा) Ś1 D10 चित्रितानना (for चित्रकाननाम्) —After 34^{ab}, Ś1 D1–4 10 11 ins

381* पद्मिनीभिश्च चित्राभि काञ्चनैश्च महाद्रुमै ।
तरुणादित्यसकाशै शोभिता सप्रपुष्पितै ।

[D3.10 om l 2 —(l 2) D1 om शोभिता D11 द्रुमपुष्पिता (for सप्रपुष्पित) Ś1 शोणिताभा च पुष्पित (for the post. half)]

—^{c}) B3 प्राकारै (for प्रासादै) —^{d}) Ś1 D10 T1 3 G1 निर्मिता, Ñ2 V2 B1–3 D6 सु (V2 स्व)कृतैर् (for निर्मितैर्) B1 (m also as in text) पुण्यकर्मणा —^{e}) Ś1 Ñ2 B1 2 4 D1–4 6 10 11 काचनै, B3 पर्वतै, G1 कृत्रिमै (for काननै) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 पर्वतैश्, B3 G1 काचनैश् (for कृत्रिमैश्) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 T2 G2 [ए]व (for [अ]पि) —^{f}) D2 11 पर्वतै (for सर्वत) Ñ2 V2 B D6 कृत्रिमैरुपशोभिता

ये केचित्पादपास्तत्र पुष्पोपगफलोपगाः ।
सच्छत्राः सवितर्दीकाः सर्वे सौवर्णवेदिकाः ॥ ३५

लताप्रतानैर्बहुभिः पर्णैश्च बहुभिर्वृताम् ।
काञ्चनीं शिंशुपामेकां ददर्श स महाकपिः ।
वृता हेममयीभिस्तु वेदिकाभिः समन्ततः ॥ ३६

G. 5 16 48
B 5 14 37
L 5 0 0

---

35 Ñ1 illeg for 35 (cf v l 30) —^{a}) D11 चंपश्च (for ये केचित्) —^{b}) Ś1 -फलोपगं , Ñ2 V2 -फलोपमा (for °गा) —D1 om 35^{cd} —^{c}) D8 मच्छित्रा (for सच्छत्रा) D3 मतत दीप्ता , G3 मतता काता (for सवितर्दीका) Ñ2 V2 B D6 सच्छदा(V2 सगच्छद्, B1 मच्छत्रा, B2 स्वच्छद-, B3 सर्वत्र, D6 सुच्छदा) विविधाकारा , D11 सचित्रा सवितानाका —D4 om (hapl) 35^d —^{d}) Ś1 D8 10 11 सर्वं (for सर्वे) ⁂ Cv सौवर्णवेदिका सौवर्णे सोपानपर्वाण । एव सति वितर्दिवेदिकयोरैक्याश्रैकृत पुनरुक्तिदोषो न भवति ⁂ —After 35, Ñ2 V2 B D1 3 4 6 11 ins , while Ś1 D2 10 ins l 6–7 and 10–11 only after 35

382* दिव्याभिर्बहुपुष्पाभिर्लताभिरनुवेष्टिता ।
वीक्ष्यमाणश्च तत्रासौ मार्गमाणश्च मैथिलीम् ।
अवेक्षमाणो भूमीश्च सर्वत सोऽन्ववेक्षत ।
सुसमृष्टेषु देशेषु ससृष्टमणितोरणम् ।
ददर्श विविधाकार मणिकाञ्चनवेदिकम् ।
तथा विचरतस्तस्य तद्वन पुष्पितद्रुमम् ।
मार्गमाणस्य वैदेही सा व्यतीयाय शर्वरी ।
षडङ्गवेदविदुषा क्रतुप्रवरयाजिनाम् ।
शुश्राव ब्रह्मघोष च तूर्यघोष च मारुति ।
मुक्त्वा विहगा स्थानानि ययु पद्मसरासि वै ।
बोधयित्वा शुभैर्वाक्यैः कामिनीमिव कामुका ।

[(l 1) D11 उप (for अनु-) —(l 2) B1 3 4 वीक्षमाणश्च (for वीक्ष्यमाणश्च) B3 शनकैर् (for तत्रासौ) B4 जानकीं (for मैथिलीम्) —(l. 3) Ñ2 B1 2 D1 3 6 अवेक्ष्यमाणो (for °क्षमाणो) Ñ2 B1 3 4 D1 3 4 11 भूमिं च, V2 भूमिष्ठ (for भूमीश्च) Ñ2 D1 3 सौम्य(Ñ2 °नु)वेक्षन, V2 सोंवरेच्छुत (sic), D6 मोन्वन्कुसुम (sic), D11 तु निवेक्ष्यते (sic) (for सोऽन्ववेक्षत) B3 तिर्यगूर्ध्वमधस्तत (for the post half) —(l 4) V2 B2 3 सु(V2 अ, B3 म)ससृष्टेषु, B4 D1 असमृ(D1 °दृ)ष्टेषु, D4 अदृष्टेषु च, D11 स समृष्टेषु (for सुसमृष्टेषु). D6 सृष्टेषु देशेषु शुभ (for the prior half) Ñ2 B3 समृष्ट-, B1 सुसृष्ट, B4 D6 सुसृष्ट , D11 समृष्ट- (for ससृष्ट-) V2 B4 D6 -मणितोरणा (for °णम्) —(l 5) B4 D6 विविधाकारा (for °र) Ñ2 B4 D6 11 -वेदिका (for °कम्) —(l 6) B3 तत्र (for तथा) Ś1 [अ]पि चरतस् (for वि°) D6 तत्र (for तस्य) Ś1 D1–4 10 11 वन तत् (by transp) (for तद्वन) D11 पुष्पित वन (for °तद्रुमम्) —(l 7) D11 मार्गमाणश्च (for °णस्य) D1 2 4 व्यतीता च (for °याय) Ñ2 V2 B D6 व्यतीयाय विभावरी (for the post half) —(l 8) D4 -देव- (for -वेद) D1 4 -प्रवरयाजिना(D1 °न) —After l 8, D1 3 4 ins

382(A)* ददर्श विविधाकारा वहिशाला समारुति ।

—D1 3 4 om l 9 —(l 9) B3 शुश्रुम, D11 शुश्रुवे (for शुश्राव). Ñ2 D6 11 ब्रह्मघोषा(D11 °ष) (for °ष) D6 तूर्यघोषाश् (for °ष) —(l 10) Ś1 Ñ2 V2 B3 4 D2 4 6 10 11 मुक्ता (for मुक्त्वा) B4 पानानि (for स्थानानि) B3 न (for व) Ś1 D1–4 10 11 यान्ति पद्माकुलं सर (for the post half) —(l 11) Ś1 D1–4 10 11 बोधयन् (for बोधयित्वा) D2 11 कामिनीर्, D3 कामिन्य (for °नीम्) D3 कामुकान् (for कामुका)]

36 Ñ1 illeg for 36^{ab} (cf v l 30) Ñ2 V2 B D1 4 6 11 om 36^{ab} Ś1 D10 read 36^{a-d} after 38 —D2 3 read 36 after 39 —^{a}) D2 -प्रवालैर् (for प्रतानैर्) —^{b}) D3 फलैश्च, D8 पत्रश्च (sic), T2 वर्णश्च (for पर्णैश्च) D5 7 T3 वृता (for वृताम्) Ñ2 V2 B D1 4 6 11 read 36^{c-f} after 385* —^{c}) Ś1 शिशपीमेका, Ñ V2 B D6 10 11 G2 M Cv k t शिश(D6 11 °शि)पामेका, D1 2 4 श(D2 सि)सिपामेका, T2 शुशुपामेका, Cm g as in text (for शिंशुपामेका) V2 om (hapl) after ददर्श in 36^d up to ददर्श in l 3 of 384* —^{d}) Ñ1 मानवात्मज , Ñ2 B D6 महती कपि , D1 4 कपिसत्तम , D2 3 5 10 11 G1 M हनुमान्कपि (for स महाकपि) —After 36^{cd}, Ñ1 (partly illeg) ins

383* हनूमानञ्जला मारुतवेगवान् ।

—Thereafter, Ñ1 cont , while Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 ins after 36^{cd}

384* तेषा काञ्चनवृक्षाणा मध्ये जात वनस्पतिम् ।
प्रवृद्ध शिशपावृक्ष पुप्लुवे पवनात्मज ।
आप्लुत्य हनुमान्वीरो ददर्श रुचिरप्रभाम् ।

[V2 om up to ददर्श in l 3 Ñ1 illeg from वन in l 1 up to पुप्लु in l 2 —(l 1) Ñ2 B D6 महाद्रुम(B4 °प्रभ) (for वनस्पतिम्) —(l 2) D1–4 6 11 शशि(D2 6 शिशि, D3 शिशु)पावृक्ष (for शिशपावृक्ष) B1 D4 पुप्लुव, B2 D3 10 11 पुप्लुवे (for पुप्लुवे) Ñ2 B2 4 तत स मारुति , B1 3 स महाकपि , D10 जनकात्मज (sic) (for पवनात्मज) D6 पुप्लुवे स मारुति (for the post half) —Ñ1 illeg up to first ᵒ in l 3 —(l 3) Ś1 उत्प्लुत्य, B3 उदय, D10 तत्प्लुत्य (for आप्लुत्य) D11 रुचिरप्रभ]

—Ś1 D10 om 36^e —^{e}) D6 वृतो (for वृता). Ñ1 V2 B D1–4 6 8 11 G3 च (for तु) —^{f}) Ñ1 च सर्वत (for समन्तत)

G 5 16. 43
B. 5 14 38
L 5 9 44

सोऽपश्यद्भूमिभागांश्च गर्तप्रस्रवणानि च ।
सुवर्णवृक्षानपरान्ददर्श शिखिसंनिभान् ॥ ३७
तेषां द्रुमाणां प्रभया मेरोरिव महाकपिः ।
अमन्यत तदा वीरः काञ्चनोऽस्मीति वानरः ॥ ३८
तां काञ्चनैस्तरुगणैर्मारुतेन च वीजिताम् ।
किङ्किणीशतनिर्घोषां दृष्ट्वा विस्मयमागमत् ॥ ३९
सुपुष्पिताग्रां रुचिरां तरुणाङ्कुरपल्लवाम् ।
तामारुह्य महावेगः शिंशपां पर्णसंवृताम् ॥ ४०
इतो द्रक्ष्यामि वैदेहीं रामदर्शनलालसाम् ।
इतश्चेतश्च दुःखार्तां संपतन्तीं यदृच्छया ॥ ४१
अशोकवनिका चेयं दृढं रम्या दुरात्मनः ।
चम्पकैश्चन्दनैश्चापि बकुलैश्च विभूषिता ॥ ४२

---

37 Ñ1 om 37–39 —a) Ś1 D1–1 10 11 पश्यन् (for ऽपश्यद्) D6 भूमिभागेश्च (for °गांश्च). —b) Ñ2 B1–3 D1–4 6 11 तत्र, V2 B1 T2 तत, D7 9 नग, M2 यत्र (for गर्त-) Ś1 D10 लतास्तत्र वनानि च —cd) D3 सौवर्ण-, D4 सुपर्ण- (for सुवर्ण-) G3 पुष्पान् (for वृक्षान्) Ś1 मग्नि-स्वनिभान, D6 marg (for शिखि°) Ñ2 V2 B D6 तथा- (B4 °त) सुवर्णवृक्षाश्च सौवर्ण (V2 °र्णं) कुसुमच्छदान् (B3 °द्रुमान्)

38 Ñ1 om 38 (cf v l 37) —b) Ś1 D10 मेरुर्, D3 मेराव (for मेरोर्) Ñ2 D6 समतत, V2 B समप्रभ, D8 T1 3 G1 2 M3 दिवाकर (for महाकपि) —c) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 महातेजा, T1 तदा पीत, T2 ततो वीर (for तदा वीर) —d) Ñ2 V2 B D6 M2 मारुति, D7 9 मर्चेत (for वानर) —After 38, Ś1 D10 read 36a–d.

39 Ñ1 om 39 (cf v l 37) Ś1 D10 om 39–40b —a) D2 5 8 11 T3 M2 तत, Cm g as in text (for ता) Ñ2 V2 B D6 G1 Ck t तान्काचनास्तरुगणान्, D7 9 तान्का (D9 तत्का) चनान्वृक्षगणान्, M1 तत्काचनस्तु तरुभिर् —b) B3 श्वसनेन (for मारुतेन) —After मारुतेन, D4 repeats erroneously from महातेजा (see var) in 38c up to मारुतेन in 39b Ñ2 V2 B D1–4 6 11 समीरितान् (D1 3 4 °ता, D2 11 °त), D5 7 9 प्रकम्पितान् (D5 °त), D8 G1 च वीजित (G1 °तान्), T2 च कंपित, M1 च शोभिता, M2 प्रविराजित (hypm) (for च वीजिताम्) —c) D1 3 4 -जाल (for शत-) Ñ2 V2 B D6 7 9 G1 -निर्घोषान्, D2 8 M1 2 -निर्घोष, Cg as in text (for -निर्घोषां) —d) D8 T2 G1 Ck आगत, Ct as in text (for आगमत्) Ñ2 V2 B D6 ददर्श पवनात्मज, D1–4 11 ददर्श स महाकपि —After 39, Ñ2 V2 B D1 4 6 11 ins

385* लताप्रवालैस्तरुणैः पत्रैश्च बहुभिर्वृताम् ।

[Ñ2 D6 तत्र, B1 त ता (sic) (for लता) D11 प्रतानैर् (for -प्रवालैस्) D1 4 11 बहुभि (for तरुणै) B2 लताबाल-स्तरुणा, B3 लता पुराणस्तरुणै (for the prior half) V2 B2 पत्रैः (for पत्रैश्च)]

—Thereafter they read 36cdef —After 39, D2 3 read 36

40 Ś1 D10 om. 40ab (cf v l 39) —a) B1 4 M1 2 Ck t सुपुष्पिताग्रान, D2 3 9 T1 3 Cm g स पुष्पिताग्रा (D9 °ग्रान), D4 सुपुष्पिताग्या (for सुपुष्पिताग्रा) Ñ1 V2 B1 D7 9 G M2 रुचिरास्, D8 हनुमास्, M1 तरुणास् (for रुचिरा) Ñ2 B2 3 D5 6 11 पुष्पिताग्रा (D11 °ग्र्या) सुरुचिरा —b) Ñ2 V2 B D6 -कोमला, D3 -कोरका (sic), D7 9 -पल्लवान् (for -पल्लवाम्) —c) Ś1 Ñ2 V2 B D2 6 10 स (Ś1 D10 त) मारुह्य (for ता°) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 -तेजा, T1 3 G2 M3 बाहु (for -वेग) —d) D1 4 शशिपा, D2 6 11 शिंशिपा, D3 5 7–9 T2 3 M3 Cm शिंशुपा, G3 शिशुमा (for शिंशपा). Ñ2 V2 B D6 तामचिंतयत्, T2 पर्णसंयुता (for °वृताम्)

41 a) Ś1 ततो, Ñ2 V2 B D6 इह (for इतो) ❀ Cg इतो द्रक्ष्यामि, इमामारुह्य द्रक्ष्यामि। ल्यब्लोपे पञ्चमी ❀ —After 41a, Ñ1 ins

386* रामपत्नीं यशस्विनीम् ।
स तां जनकराजस्य

—d) T2 सचरन्तीं, B (ed) संतपन्तीं (for संपतन्तीं) —After 41, Ñ1 ins.

387* संतपन्तीं भृशं बाला राक्षसीगणवेष्टिताम् ।

—Thereafter Ñ1 cont, while Ś1 Ñ2 V2 B D6 10 11 ins after 41

388* निरुद्धां परमोद्विग्नां बाष्पाविहितलोचनाम् ।
मृगेण हरिणीं हीनां मृगराजवशामिव ।

[Ñ1 illeg from हि in l 1 up to l 2 —(l 1) Ś1 V2 D10 11 बाष्पोपहत, B3 बाष्पपीडित- (for बाष्पाविहित) D11 चेतना —(l 2) Ś1 D10 11 विहीनां मृगराजेन (for the prior half) Ś1 D10 -वधूम्, D11 -वधूर् (for -वशाम्)]

42 a) Ñ2 V2 B D6 हीय, D11 चैव (for चेयं) —b) Ś1 D6 8 10 G1 दृढा, D5 ता तु, D11 दृष्ट्वा (for दृढं) B2 D7 रम्या (for रम्या) D8 महात्मन (for दुरा°). —After 42ab, Ñ2 V2 B D6 11 ins

389* काञ्चनावृता वृक्षैर्बहुभिः सुमनोहरैः ।

[D11 आवृतर् (for आवृता)]

—c) Ś1 Ñ1 D10 चम्पक (for चम्पकैश्) Ś1 Ñ V2 B D1 2 4 6 10 11 सर (B3 °व) लैश्, D3 तिलकैश् (for चन्दनैश्) D7–9 G1 2 M1 2 चन्दनैश्चम्पकैश् (by transp).

इयं च नलिनी रम्या द्विजसंघनिषेविता ।
इमां सा राममहिषी नूनमेष्यति जानकी ॥ ४३

सा रामा राममहिषी राघवस्य प्रिया सदा ।
वनसंचारकुशला नूनमेष्यति जानकी ॥ ४४

अथवा मृगशावाक्षी वनस्यास्य विचक्षणा ।
वनमेष्यति सा चेह रामचिन्तानुकर्शिता ॥ ४५

रामशोकाभिसंतप्ता सा देवी वामलोचना ।
वनवासरता नित्यमेष्यते वनचारिणी ॥ ४६

वनेचराणां सततं नूनं स्पृहयते पुरा ।
रामस्य दयिता भार्या जनकस्य सुता सती ॥ ४७

संध्याकालमनाः श्यामा ध्रुवमेष्यति जानकी ।
नदीं चेमां शिवजलां संध्यार्थे वरवर्णिनी ॥ ४८

G 5 16 0
B 5 14 19
L 5 9 58

Ñ2 V2 B D6 चेव, G3 वापि (for चापि) —^{d}) D8 वापि भूषिता, T2 उपशोभिता, Cr as in text (for च विभूषिता) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 शोभिता चन्दनैस्तथा (D2 °न पृथक्), Ñ1 चन्दनैश्च सुशोभिता —After 42, Ñ2 V2 B D6 11 ins

390* लताभिश्च सुपुष्पाभिर्माल्यैश्च जलजैस्तथा ।

[B3 चल्पुष्पाभि, D6 च सपुष्पाभिर्, D11 च सुगंधीभिर् (for च सुपुष्पाभिर्) V2 B4 तमालैर्, B3 शालैश्च (for माल्यैश्च)]

43 D8 om 43 —^{b}) Ś1 -मिह, V2 -हम- (for संघ) —Ñ1 illeg from महिषी in ^{c} up to ^{d} —^{c}) Ñ2 V2 B D6 इह (for इमां) Ñ1 D3 5 7 9 G1 M1 2 Ct राज, Cr m as in text (for राम) —^{d}) D6 om (hapl) from एष्यति up to 46^{c} Ś1 D10 न समेष्यति (for नूनमेष्यति) —After 43, Ñ1 ins 5 lines, which are illeg —After 43, D1 (first time) ins 391*, while D4 reads 47^{ab} (preceded by 391*)

44 D6 om 44 (cf v l 43) V2 B1–3 om 44–50 Ñ2 om 44–46^{b} Ś1 Ñ1 D4 11 om (hapl) 44 —^{a}) D1 वने चे सारासा (corrupt) (for सा रामा) D5 7–9 T3 राज- (for राम-) D3 सा राममहिषी देवी —^{b}) M1 रावणस्य (for राघवस्य) D8 T1 3 G3 M3 सती (for सदा) B4 D1–3 10 रामस्य च सती (D1 3 10 °ती) प्रिया ॐ Ck t श्रामा रामवियुक्ता ॐ —^{c}) M1 -चारेषु (for -संचार-) —^{d}) D5 7–9 T2 G1 3 M1 2 ध्रुवम्, D10 वनम् (for नूनम्) —After 44, D1 reads 47^{ab} (preceded by 391* [second time])

45 Ñ2 V2 B1–3 D6 om 45 (cf v l 43 and 44) D1 4 read 45^{ab} after 46 —^{b}) Ñ1 दिदृक्षया (for विचक्षणा) —^{c}) D3 ध्रुवम् (for वनम्) Ś1 B4 D3 10 सा चेन्, Ñ1 सा येह D1 4 सार्थेय, D2 सार्थेह, D5 सार्था हि, D7 9 साचेह, D8 G2 M3 Cv p g सार्थेह, D11 साध्वीह, T2 सा देवी, G1 सा नून, G3 सार्थेन, M1 सार्थेह (for सा चेह) —^{d}) Ñ1 D7–9 सुकर्शिता (for -[क]नु°) ॐ Cv सार्थेहेति पाठे सा भार्या इह वन ह वन (?) वनप्रदेशसेव्य-तीर्थसमर्थान्तिरपरिग्रह ।, Cg सा भार्येति पदच्छेद ॐ

46 D6 om 46^{abc} (cf v l 43) V2 B1–3 om 46, Ñ2 om 46^{ab} (for both, cf v l 44) —^{b}) Ñ1 जानकी (for सा देवी) Ś1 D10 देवी कमललोचना —^{c}) B4 -वासवती, D5 10 G3 M2 3 वासे रता (for वासरता) —^{d}) D11 वनचारिणा, T2 वरवर्णिनी (for वनचारिणी) ॐ Cg एष्यते एष्यति ॐ —After 46, D1 4 read 45^{ab}

47 V2 B1–3 om 47 (cf v l 44) Ñ2 D6 om 47^{ab} D1 4 (after 43 owing to om.) read 47^{ab} after 44 (both preceded by 391* [D1 391* second time]) —^{a}) D1 4 सुभग (for सतत) —^{b}) D10 स्पृहयन्ती, D11 स प्रियते (sic) (for स्पृहयते) Ś1 सूरि, Ñ1 शुभा, B4 वन, D2 5 11 G2 M2 वरा, D3 च सा, D10 रति, M1 -तरा (for पुरा) D1 4 राम सुश्रूयते त (D4 स)दा —^{c}) D2 च प्रिया (for दयिता) D7 9 चाया (for भार्या) —^{d}) Ś1 Ñ2 B4 D1–4 6 10 11 नूनमेष्यति जानकी, Ñ1 नून सयति जानकी (sic) —After 47, Ś1 Ñ B4 D3 6 11 ins, D1 (repeats after 44) 4 ins after 43

391* रामशोकाभिसंतप्ता प्रिया राममनोरमा ।

[D4 -शोभित- (sic) (for -शोकाभि-) D1 (both times) 11 -मनोहरा (for °रमा) Ñ1 निरव रामपरायणा (for the post half)]

—Thereafter Ñ1 reads दशरथेपि and then illeg up to 5 13 6

48 V2 B1–3 om 48 (cf v l 44) Ñ1 illeg for 48 (cf v l 47) Ñ2 D6 om 48–49 Ś1 D2 10 om (D2 10 hapl) 48^{ab} —^{a}) D1 3 4 T2 -कालज्ञ, D11 -रागवन, Cv r m g as in text (for -कालमना) D3 -श्याम (for श्यामा) B4 सन्ध्येव वामरम्यान —^{b}) D3 ध्रुवम (for ध्रुवम्) D5 T2 मैथिली (for जानकी) D1 4 स्पृष्टाङ्गुष्ठानिकुरा —^{c}) Ś1 B4 D1–4 10 11 इमां नदीं T1 2 नदीं चेना, Cv as in text (for नदीं चेमां) Ś1 B4 D1–4 10 11 T2 G3 M2 शीत, D5–9 शुभ (for शिव) —^{d}) B4 सध्या च (sic) (for सध्यार्थे)

G 5 16 0
B 5 14 50
L 5 9 59

तस्याश्चाप्यनुरूपेयमशोकवनिका शुभा ।
शुभा या पार्थिवेन्द्रस्य पत्नी रामस्य संमता ॥ ४९
यदि जीवति सा देवी ताराधिपनिभानना ।
आगमिष्यति सावश्यमिमां शिवजलां नदीम् ॥ ५०

एवं तु मत्वा हनुमान्महात्मा
प्रतीक्षमाणो मनुजेन्द्रपत्नीम् ।
अवेक्षमाणश्च ददर्श सर्वं
सुपुष्पिते पर्णघने निलीनः ॥ ५१

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्वादशः सर्गः ॥ १२ ॥

---

49 Ñ2 V2 B1–3 D6 om 49 (cf v l 44 and 48) Ñ1 illeg for 49 (cf v l 47) —a) D1 तस्या (for तस्याश्) —b) B4 शुहा (for शुभा) —c) Ś1 D8 10 सुभार्या, B4 अत्र या, D4 6 7–9 G3 M1 2 शुभाया (for शुभा या) —d) D1 3–5 8 T2 G3 M1 2 पत्न्या (for पत्नी) Ś1 D10 साम्प्रत, D3 सगता, D5 M1 2 सपदा (for समता)

50 V2 B1–3 om 50 (cf v l 44) Ñ1 illeg for 50 (cf v l 47) —b) Ś1 Ñ2 B4 D2 3 6 10 तारापति- (for °धिप-) —c) Ś1 Ñ2 D3 6 10 सुव्यक्तम् (Ś1 D10 °क्ता) (for सावश्यम्) —d) D5 7–9 T2 G2 3 M1 2 शीत-, Cg as in text (for शिव-) Ś1 Ñ2 B4 D1–4 6,10 11 पुण्या महानदीं

51 Ñ1 illeg for 51 (cf. v l 47) —a) D1 om, D3 स (for तु) D2 5 7 9 गत्वा Ñ2 V2 B D6 इत्येवमुक्त्वा (for एवं तु मत्वा) B3 भगवान (for हनुमान्) —D9 reads from माणो in b up to अवेक्ष in c in marg —b) Ñ2 V2 B1 3 4 D6 निरीक्ष (V2 D6 °क्ष्य) माणो, B2 परीक्षमाणो, D3 5 8 प्रतीक्ष्यमाणो, Cg t as in text (for °क्षमाणो) M1 पुत्र (sic) (for पत्नीम्) —c) V2 D1 3–5 8 अवेक्ष्यमाणश्, Cg t as in text (for अवेक्ष°) Ś1 D10 स, D6 तु (for च) —d) B1 3 4 D6 सुपुष्पित, D2 5 सपुष्पिते (for सुपुष्पिते) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 पत्रघ (B3 °व) ने, Cv m g k t as in text (for पर्णघने) B3 प्रलीन, D1 4 5 8 विलीन, G1 निलीन, Cm g as in text (for निलीन)

Colophon Ñ1 illeg (cf v l 47) —*Sarga name* Ś1 D10 अशोकवनिकादर्शन, Ñ2 V2 B D6 अशोकवनिका (B3 °वन) प्रवेश, D1 4 हनुमद्वितर्क, D2 11 अशोकवनिका प्रवेशे हनुमद्वितर्क, D3 अशोकवनिकाप्रवेशे हनुमच्चिंता —*Sarga no* (figures, words or both) D1 2 4 10 11 om, Ś1 11, Ñ2 B1 2 4 D3 6 17, V2 8; B3 15, D5 7–9 S 14 —After colophon, G M1 conclude with श्रीरामाय नम

१३

स वीक्षमाणस्तत्रस्थो मार्गमाणश्च मैथिलीम् ।
अवेक्षमाणश्च महीं सर्वां तामन्ववैक्षत ॥ १
सन्तानकलताभिश्च पादपैरुपशोभिताम् ।
दिव्यगन्धरसोपेतां सर्वतः समलंकृताम् ॥ २

तां स नन्दनसंकाशां मृगपक्षिभिरावृताम् ।
हर्म्यप्रासादसंबाधां कोकिलाकुलनिःस्वनाम् ॥ ३
काञ्चनोत्पलपद्माभिर्वापीभिरुपशोभिताम् ।
बह्वासनकुथोपेतां बहुभूमिगृहायुताम् ॥ ४

G. 5 17 9
B 5 15 4
L 5 10 5

13

☞ V1 illeg for Sarga 13 (cf v l 5 11 29) M2 begins with श्रीरामाय नम

1 Ñ1 illeg for 1–6 (cf v l 5 12 47) —^{a}) Ñ2 V2 D3 9 11 T1 3 Ct समीक्षमाणस्, B3 M1 अवे°, Cv r m g t as in text (for स वीक्षमाणस्) Ñ2 V2 B तत्राथ, D1 2 4 सत्रस्तो (for तत्रस्थो) Ś1 D10 अवेक्षमाण मत्रातो —^{b}) D2 मृग्यमाणा (for मार्गमाणश्च) Ñ2 D6 तु (for च) Ñ2 V2 (m also) B1 2 4 D6 जानकीं (for मैथिलीम्) ॐ Cr स वीक्षमाणस्तत्रस्थो मार्गमाणश्च मैथिलीमिति पाठ ॐ —^{c}) Ś1 D1–4 10 11 भूमिं च, Cr m g t as in text (for च महीं) —For 1^{cd}, Ñ2 V2 B D6 subst, while Ś1 D10 ins after 1^{ab}, whereas D2 11 ins. after 1

392* अपश्यद्भूमिभागांश्च सर्वत सुसमाहितान् ।

[B4 अपश्यन् Ś1 Ñ2 B3 4 D6 10 सुसमाहित (Ñ2 D6 °हितान्)]

—Thereafter all cont

393* सुसमृष्टेषु देशेषु विन्यस्तान्वज्रवेदिकान् ।
ददर्श हनुमांस्तत्र मणिकाञ्चनराजतान् ।

[(l. 1) V2 B3 सुसमृष्टेषु B1 विन्यस्तान् (for देशेषु) V2 प्रवृद्धान्, D2 सुविद्धान् (for विन्यस्तान्) Ñ2 D6 मुक्तावैदूर्यवेदिकान्, B1 वज्रवैदूर्यतोरणान्, D11 प्रवृद्धानश्ववेदिकान् (for the post half) Ś1 D10 उत्तानितेषु देशेषु प्रवृद्धान्(D10 °म)स्ववेदिकान् —Ñ2 reads l 2 twice —(l 2) V2 D11 तोरणान् (for राजतान्)]

2 Ñ1 illeg for 2 (cf v l 1) B3 om 2 Ś1 D10 om 2^{ab} —^{a}) D2 सतानक —^{b}) V2 -वेष्टितान् (for शोभिताम्) Ñ2 B1 2 4 D1–4 6 11 पादपानन्तु (D1–4 °नुप)-वेष्टितान्. —After 2^{ab}, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 ins, while D2 11 subst l 5 for 2^{cd}

394* सृजत पुष्पवर्षाणि जीमूतानिव वर्षत ।
केसरैश्चाप्यशोकैश्च तथा शाल्मलिकिंशुकै ।
ज्वलनार्कनिभैः फुल्लैः समन्तादुपशोभितान् ।
तमालैः कर्णिकारैश्च चम्पकैश्च सुपुष्पितै ।
मेरोः शिखरसंकाशैर्नागैरिव विराजितान् । [5]

[(l 1) D6 पर्वत (sic) (for वर्षत) —(l 2) V2 शाल्मल (for शाल्मलि-) —(l 3) B1 पुष्पै (for फुल्लै) —(l 4) D6 om second च —(l 5) D2 11 विराजिता B2 D6 नगरिव राजि(D6 °ज)तान् (for the post half)]

—M1 om (hapl) 2^c–4^b Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 2^{cd} —^{c}) Ś1 D1–4 10 -[उ]पेत (for °ता) —^{d}) Ś1 D1–4 10 11 फलैश्च (for सर्वत) D1–4 समलंकृतान्

3 Ñ1 illeg for 3 (cf v l 1) M1 om 3 (cf v l 2) G1 om (hapl ?) 3–4^b Before 3, Ñ2 V2 B D6 read 10–12 —^{a}) Ś1 D10 रक्त, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 स त, B3 स च, D3 तान्स, T2 ता च, Ct as in text (for ता स) Ś1 B3 D10 G2 चन्दन, Ct as in text (for नन्दन-) Ñ2 V2 B D6 -सकाश, D3 -संकाशान् (for °शां) —^{b}) D3 आवृतान् (for °ताम्) Ś1 D10 T2 मृगपक्षिसमावृता(T2 °कुला), Ñ2 V2 B D6 मृगपक्षि(B3 °यूथ)निषेवित(V2 °गणैर्वृत) —^{c}) B2 हर्म्यै (for हर्म्य) Ñ2 V2 B D6 -सबाध; D3 -सबाधान् —^{d}) D7 T G2 3 M2 3 निस्वना Ś1 D1–4 10 11 कोकिलाश(Ś1 °र)तमण्डिता (D3 °नादितान्), Ñ2 V2 B D6 कोकिलोत्कूज(Ñ2 D6 °लोत्कर, V2 °लाकूज, B3 °लोत्कृष्ट)नादित

4 Ñ1 illeg for 4 (cf v l 1) G1 M1 om. 4^{ab} (cf v l 3 and 2 respy) —^{a}) Ñ2 V2 B D6 पुष्पित- (for काञ्चन) Ś1 Ñ2 D6 -पत्राभिर् (for -पद्माभिर्) —^{b}) B1 (after corr as in text) प्रपाभिर् (for वापीभिर्) Ñ2 V2 B D1 6 -शोभित(D3 °तान्) —^{c}) B3 4 बह्वा(B3 °ह्वा)सन, M3 महा°, Cv r m g t as in text (for बह्वासन-) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 T3 G3 M1 -गृहो(T3 कुथो)पेता (Ñ2 V2 B D6 °त, D3 °तान्), Cv r m g t as in text (for -कुथोपेता) ॐ Cv बह्वासनकुथोपेतामिति पाठ ॐ —^{d}) B2 रत्न-, D6 बहु- (for बहु-) Ñ2 V2 B1–3 D6 शतं(V2 शत)वृत, D1 4 गणायुता (for -गृहा°) B4 मणिकाञ्चनवेदिक, D3 बहुभूमिगृहायुतान्
—After 4, Ñ2 V2 B D2 6 ins

395* लतावितानैर्विविधै पुष्पवद्भिर्वनद्रुमम् ।
तथा गुल्मसहस्रैश्च सर्वत समलंकृतम् ।

[D2 om l 1 —(l 1) Ñ2 B1 लतावर्न-, D6 लताविधानैर् B1 बहुभि (for विविधै) —After पुष्प°, B4 erroneously repeats from 4^b up to पुष्प° in l 1 of 395*. —(l 2) D2 समलंकृता (for °तम्)]

G 5 17 11 B 5 15 5 L 5 10 6 सर्वर्तुकुसुमै रम्यैः फलवद्भिश्च पादपैः ।
पुष्पितानामशोकानां श्रिया सूर्योदयप्रभाम् ॥ ५
प्रदीप्तामिव तत्रस्थो मारुतिः समुदैक्षत ।
निष्पत्रशाखां विहगैः क्रियमाणामिवासकृत् ।
विनिष्पतद्भिः शतशश्चित्रैः पुष्पावतंसकैः ॥ ६
आमूलपुष्पनिचितैरशोकैः शोकनाशनैः ।
पुष्पभारातिभारैश्च स्पृशद्भिरिव मेदिनीम् ॥ ७
कर्णिकारैः कुसुमितैः किंशुकैश्च सुपुष्पितैः ।
स देशः प्रभया तेषां प्रदीप्त इव सर्वतः ॥ ८
पुंनागाः सप्तपर्णाश्च चम्पकोद्दालकास्तथा ।
विवृद्धमूला बहवः शोभन्ते स्म सुपुष्पिताः ॥ ९
शातकुम्भनिभाः केचित्केचिदग्निशिखोपमाः ।
नीलाञ्जननिभाः केचित्तत्राशोकाः सहस्रशः ॥ १०
नन्दनं विविधोद्यानं चित्रं चैत्ररथं यथा ।
अतिवृत्तमिवाचिन्त्यं दिव्यं रम्यं श्रिया वृतम् ॥ ११

---

5 Ñ1 illeg for 5 (cf v l 1) —a) D10 सर्वं तत् (for सर्वर्तु-) D1 4 अन्ये, T3 G1 M3 रम्या (for रम्यै) Ñ2 V2 B D6 दिव्य सर्वर्तुकुसुमे —After 5^{ab}, Ñ2 V2 B D2 6 11 ins

396* दिव्यगन्धरसस्पर्शैं शोभित सप्रपुष्पितं ।

[D2 11 शोभिता Ñ2 D6 च सु (for सप्र)]

—d) Ś1 B3 D10 श्रिय (for श्रिया) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 प्रभा सूर्योदय प्रति

6 Ñ1 illeg for 6 (cf. v l 1) —a) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 प्रनष्टाम्, B3 D3 प्रदीप्तम् (for प्रदीप्ताम्) —b) V2 B1 4 D2 3 समन्वैक्षत (for समुदै°). I2 हनुमानन्ववैक्षत —c) V2 D1 2 4 नि पत्र- Ñ2 V2 B D6 -शाखाश्च नगा', D9 -शाखा विहगै (for -शाखा विहगै) —d) D2 कूजमानाम् (for क्रियमाणाम्) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 क्रिय(V2 ह्रिय, B4 व्रिय, D6 कीर्य)माणा इवापरे, B3 व्रियमाणा बलात्सकृत् —e) Ś1 Ñ2 V2 B D6 10 G3 निष्पतद्भिश्च, D1–4 11 विनि प°, Ct विनिष्पतद्भि (as in text) M2 शकुनैश्च, Ct as in text (for शतशश्) —f) B1 छिन्नै, B3 चित्र, D5 सितै (for चित्रै)

7 a) Ñ2 V2 B D6 आमूलात्, D7 9 समूल-, Ck as in text (for आमूल-) D7 -पत्र (for -पुष्प-) Ñ1 रुचिरैर्, B4 D8 10 11 M1 -विचितैर्, D2 [अ]वनतैर्; D7 9 -रचितैर्, T1 3 [उ]पचितैर्, T2 निचयैर् (for निचितैर्) Ś1 आमूल विचितं पुष्पैर् —b) V2 उपशोभितै, B2 D9 11 शोकनाशकै —c) D11 पुष्पभाराति- Ñ2 V2 B D6 -भारेण (for -भारैश्च) Ñ1 पुष्पसभारशोभैश्च —After 7, D2 ins

397* प्रफुल्ल सुमनोज्ञश्च हाटकप्रतिम शुभं ।
रोहितकवनश्चैव पुष्पभारावनामितं ।

8 a) Ñ2 V2 B सरलै कर्णिकारैश्च, D6 मालै कर्णिकारैश्च (subm). —Ñ1 illeg from कैश्च in b up to सर्वत in d —b) B4 [अ]पि पुष्पितै —B1 reads 8^{cd} in marg. —c) Ñ2 V2 D6 भ्रमराणाम, B1 भ्रमरायोगात्, B3 भ्रमैर कीर्णं, B4 भ्रमरा पाला (sic) (for प्रभया तेषा) B2 प्रदेशो भ्रमरैरामीत् (sic) (also in marg °रायोगात्) —d) Ñ2 V2 B D6 लक्ष्यते (for सर्वत') —For 8^{cd}, D2 11 subst l 5 of 394*

9 a) T1 पुनाग- (for °गा) —b) T2 तदा (for तथा) Ś1 D10 चण्यका शिशि(D10 °श)पास्तथा —After 9^{ab}, Ñ1 ins

398* चन्दनागुरुकदम्बा सर्जकासनकण्टका ।
शाला प्रियालास्तमाला शरमर्येश्च [illegible] ।

—c) Ñ2 V2 B D6 शतश (for बहवः) D2 प्रवृद्धमूला बहव —Ñ1 illeg from सु in d up to 10^a. —d) D2 10 च (for स्म) Ñ1 B3 4 शोभयति, B1 2 D1 4 °यते (for शोभन्ते स्म) B3 4 स्म (for सु-) V2 शोभयति च सर्वश

10 Ñ1 illeg for 10^a (cf. v l. 9) Ñ2 V2 B D6 read 10–12 before 3 —a) Ś1 D1–4 10 शातकौंभ- (for °कुम्भ-) Ñ2 V2 B2 3 D6 10 -प्रभा, B1 D11 मया (for -निभा). —b) B2 erroneously repeats केचिदग्नि. Ś1 Ñ1 D10 T2 M2 -शिखाप्रभा, D1 2 4 5 7 11 शिखप्रभाः (sic) (for -शिखोपमा) —c) D2 -शुभा' (for -निभा) —d) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 समतत' (for सहस्रश') B3 तापनीया समतत

11 Ñ2 V2 B D6 read 10–12 before 3 —a) Ś1 D10 चदनैर् (for नन्दन) Ñ V2 B3 D3–5 7 9 G1 2 Ch t विबुधोद्यान, Cv r m g as in text (for विविधो°) B1 (marg also) 4 यथा नदनमुद्यान, M1 नदन विविध वृक्ष —b) Ś1 Ñ2 V2 B1 D6 10 वन, M2 चित्र-, Cr m k t as in text (for चित्र) V2 चैत्रवन, D9 11 चत्ररथो (sic) Ñ2 D6 तथा, D2 तदा (for यथा). —c) Ś1 Ñ1 D2 10 अति(Ñ1 °प्र)वृक्षम्, V2 B4 D6 Cr अति(V2 Cr °भि) वृत्तम्, D3 इतिवृत्तम्, T1 2 अति(T2 °भि)वृद्धम्, G1 3 अति(G3 °ति)वृत्यम्, Cv m g k t as in text (for अतिवृत्तम्) Ñ V2 B D6 [आ]दित्यम् (for [अ]चिन्त्य). D11 अतिवृद्ध सरूपं च —d) Ś1 D7, 9 रम्य- (for रम्य). D5 7 9 M1 युत (for वृतम्) Ñ2 V2 B D6 अचित्य तद्वनोत्तम.

द्वितीयमिव चाकाशं पुष्पज्योतिर्गणायुतम् ।
पुष्परत्नशतैश्चित्रं पञ्चमं सागरं यथा ॥ १२
सर्वर्तुपुष्पैर्निचितं पादपैर्मधुगन्धिभिः ।
नानानिनादैरुद्यानं रम्यं मृगगणैर्द्विजैः ॥ १३
अनेकगन्धप्रवहं पुण्यगन्धं मनोरमम् ।
शैलेन्द्रमिव गन्धाढ्यं द्वितीयं गन्धमादनम् ॥ १४
अशोकवनिकायां तु तस्यां वानरपुंगवः ।
स ददर्शाविदूरस्थं चैत्यप्रासादमूर्जितम् ॥ १५

मध्ये स्तम्भसहस्रेण स्थितं कैलासपाण्डुरम् ।
प्रवालकृतसोपानं तप्तकाञ्चनवेदिकम् ॥ १६
मुष्णन्तमिव चक्षूंषि द्योतमानमिव श्रिया ।
विमलं प्रांशुभावत्वादुल्लिखन्तमिवाम्बरम् ॥ १७
ततो मलिनसंवीतां राक्षसीभिः समावृताम् ।
उपवासकृशां दीनां निःश्वसन्तीं पुनः पुनः ।
ददर्श शुक्लपक्षादौ चन्द्ररेखामिवामलाम् ॥ १८ G 5 18 3 B 5 15 10 L 5 10 21

12 Ñ2 V2 B D6 read 10–12 before 3 —b) D1 दिव्य- (for पुष्प) Ś1 D11 -ज्योतिर्गणैर्युत, Ñ2 V2 B1 3 4 D6 ज्योतिर्गणावृत, D3 10 ज्योतिर्गणैर्वृ(D3 °र्यु)त —c) D10 चयैश्च, G1 गणैश्च (for शतैश्च) Ñ2 V2 B D6 चित्रे (for चित्र) —d) B4 पचमं सागरो यथा

13 a) Ś1 D4 सर्वत्र, D10 सर्वं तु (for सर्वर्तु-) Ś1 Ñ1 V2 B1 3 4 D1 4 10 पुष्पनिचयं, Ñ2 B2 D2 3 6 11 पुष्पनिचिते —c) D9 निधानैर् (for -निनादैर्) Ś1 Ñ V2 B D1 2 4 10 11 नानाविहगसघुष्टैर् (Ś1 Ñ1 D2 10 11 °घुष्ट, B2 [marg also] °घैश्च), D3 नानानिनदसघुष्ट —d) Ñ2 V2 B D6 दिव्य (for रम्य) D11 मुनि- (for मृग-) Ś1 D1–4 7–10 T1 3 G2 M2 गणद्विजै, Ñ1 D11 -गणैर्युत, Ñ2 V2 B D6 गणायु(Ñ2 B3 D6 °वृ)त (for -गणैर्द्विजै)

14 a) Ñ1 D11 दिव्य-, T2 -रत्न- (for गन्ध-) B3 D1 3 4 11 T2 G2 3 M1 प्रभव(D1 4 °वैर्) (for प्रवह). —b) B1 पुण्यगधि, D1 4 दिव्यगध, D2 10 G2 M1 2 पुण्य(D2 °ष्प)गध- (for पुण्यगन्ध) D7–9 मनोहर (for °रमम्). Ś1 Ñ V2 B2–4 D3 5 6 11 T2 G1 पुण्य(B4 °ष्प)-गध(Ñ2 B2 4 D6 °धि)मनोहर —cd) Ñ2 V2 B D2 गधानामाकर (for °ढ्य द्वितीय) —After 14, Ñ V2 B D1 2(m) 3 4 6 11 ins

399* तरुणादित्यसकाश शोभित प्रियदर्शनै ।
कोकिलैर्भृङ्गराजैश्च हसैर्मत्तैश्च सारसै ।

[(l 1) Ñ1 D1–4 -सकाशे (for °श) D6 शोभिते (for °त) Ñ1 B1 4 D11 -दर्शन(Ñ1 °के) (for °नै) —(l 2) Ñ1 चक्रार्कैर्, D1 3 4 चकोरैर्, D2 11 चकोरैर् (D11 °रैर्) (for कोकिलैर्)]

—Thereafter Ñ1 D1 2(marg) 3 4 11 cont

400* नादित वादित स्फीत च प्रीतमनोरमम् ।
नादित ददर्शे धीमान्सुरम्य प्रमदावनम् ।

[D1–4 11 om l 1 —(l 2) Ñ1 हनुमान् (for नादित) Ñ1 सुपुण्य (for सुरम्य)]

15 a) B1(marg also) 2 3 च (for तु) —c) Ñ2 V2 B D6 सोपश्यद् (for स ददर्श) Ñ1 V2 D6 [अ]ति(V2 [अ]धि)दूरस्थ, D2 विहा°, D4 10 विदू° (for [अ]विदूरस्थ). D11 प्रददर्श विदूराद्वै —d) Ś1 D3 11 चैत्य, Ñ1 चित्र-, T3 G3 चैत्र- (for चैत्य) Ś1 D10 उन्नत, Ñ1 D1 3 4 11 M3 उच्छ्रित, D2 8 G1 M1 उत्तम (for ऊर्जितम्) Ñ2 V2 B D6 प्रासाद चैत्यमुत्तम(B3 °न्नत)

16 a) Ñ2 B1 2 D6 वृत, V2 B3 4 D2 धृत (for मध्ये) —b) Ñ2 V2 B D6 रम्य, D3 स्फीत (for स्थित) Ś1 D10 -सनिभ, B D5 T1 G1 2 M पाडर (for पाण्डुरम्) G3 कैलासमिव पाडर —c) G1 प्रवालै (for °ल) —d) D6 तत्र (for तप्त-) Ñ1 भूषित (for वेदिकम्)

17 b) B D6 द्योतयतम् (for °मानम्) B3 श्रिय —c) D5 7 9 निर्मल (for विमल) Ñ2 V2 B1 4 D6 विपु(V2 °म)ल प्राशुतायोगाद्, B2 वमन (before corr विमल) प्राशुतायोगाद्, B3 विपुलप्रेष्ठभावाच्च —d) B2 प्रोल्लिखतम् (for उ°) D3 [अं]तर (for [अ]म्बरम्) —After 17, Ñ2 V2 B D6 read 5 15 4–24

18 a) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तस्मिन् (for ततो) Ñ2 V2 B1 3 4 D6 मलिनाम्बरसवीता, B2 (before corr as in text) ततो मलेन सवीता —b) Ñ1 समाकुला, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 सुसवृता —c) V2 कृता (for कृशा) —After 18c, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

401* भर्तृदर्शनलालसाम् ।
ध्यानशोकपरामार्तां

[(l 1) Ñ1 -काङ्क्षिणीं (for -लालसाम्) —(l 2) Ñ1 शोकध्यान- (by transp) Ś1 परामन्द्]

—d) D2 11 उच्छ्वसन्तीं, D6 7 S निश्वसन्तीं (for नि श्वसन्तीं). D11 मुहुर्मुहु (for पुन पुन) —After 18cd, Ñ2 V2 B D6 ins

402* ध्यानशोकपरा दीना भर्तृव्यसनकर्षिताम् ।
[Cf 401* B1 3 देवीं (for दीना)]

—Thereafter all the above MSS cont, while Ñ1 D1 2 4 ins after 18cd

403* ददर्श हनुमान्वीरो वद्धा गजवधूमिव ।
वृक्षमूले निरानन्दां शोचन्तीं दयितं पतिम् ।

.5 18 4 .5. 15 20 .5 10 22
मन्दप्रख्यायमानेन रूपेण रुचिरप्रभाम् ।
पिनद्धां धूमजालेन शिखामिव विभावसोः ॥ १९
पीतेनैकेन संवीतां क्लिष्टेनोत्तमवाससा ।
सपङ्कामनलंकारां विपद्मामिव पद्मिनीम् ॥ २०
व्रीडितां दुःखसंतप्तां परिम्लानां तपस्विनीम् ।
ग्रहेणाङ्गारकेणेव पीडितामिव रोहिणीम् ॥ २१
अश्रुपूर्णमुखीं दीनां कृशामनशनेन च ।
शोकध्यानपरां दीनां नित्यं दुःखपरायणाम् ॥ २२
प्रियं जनमपश्यन्तीं पश्यन्तीं राक्षसीगणम् ।
स्वगणेन मृगीं हीनां श्वगणाभिवृतामिव ॥ २३
नीलनागाभया वेण्या जघनं गतयैकया ।
सुखार्हां दुःखसंतप्तां व्यसनानामकोविदाम् ॥ २४

[(l 1) D2 रुद्धा (for बद्धा) —(l 2) Ñ2 V2 B D6 ददर्श (for शोचन्ती) Ñ1 वानर स्त्रिय (for कपिरङ्गनाम्)]

—Ñ1 illeg from 18[c] up to सुमध्या in 28[b] —[e]) Ñ2 V2 B1 2 D6 मीढ्ती, B3 4 सुदतीं, D2 सुदती (for ददर्श) B3 शुक्लपक्षीया, D4 म शुक्लपक्षा (for शुक्लपक्षादौ) —[f]) Ñ2 B2-4 D1-4 6 10 T3 G2 3 M1 2 लेखाम् (for -रेखाम्) Ñ2 B4 D2 6 [आ]विला, V2 [अ]सिता, B1 2 D11 [अ]चला, D1 4 M2 [अ]परा, D3 [अ]वरे (for [अ]मलाम्)

19 Ñ1 illeg for 19 (cf v l 18) —[a]) Ñ2 B1 4 Cm g मन्द, D3 6 मन्द-, Cv r k t as in text (for मन्द) B3 4 D2 -प्रक्षीयमाणेन, D11 -प्रच्छाय° (for -प्रख्याय°) Ś1 D10 चिरप्रवासमलिना —[b]) Ñ2 V2 B D6 रूपेणा (D6 °पश्री)प्रतिमेन ता, D3 रूपेण रुचिरा शुभा —[c]) Ś1 D10 निरुद्धा, B3 D2 11 निबद्धा, D1 4 विनद्धा (for पिनद्धा) —[d]) Ñ2 V2 B D6 प्रभाम् (for शिखाम्)

20 Ñ1 illeg for 20 (cf v l 18) —[a]) D2 क्लिष्टेन (for पीतेन) —[b]) Ñ2 B1 4 कृष्णेन, V2 क्षितेन, B2 कृष्टेन, D2 पीतेन (for क्लिष्टेन) Ñ2 V2 B D2 6 G1 2 [उ]त्तर-, Cr as in text (for [उ]त्तम) Ś1 D1 4 10 11 दीप्तेन (D11 °व) तपसा त(D1 4 य)था, D3 क्लिष्टेनातरवाससा ॐ Cr क्लिष्टेनोत्तमवाससेति पाठ. ॐ —After 20[ab], Ñ2 V2 B D2 3 c ins

404* भुजाभ्यां साधुवृत्ताभ्यां प्रतिच्छन्नकुचोदरीम् ।

[B2 (also in marg) जानुभ्यां (for भुजाभ्यां) D2 3 ऊरुभ्यां साधु(D3 जानु)जानाभ्यां, D6 भुजालवमानशिरां (sic) (for the prior half) B1 (also in marg as above) प्रतिगृह्य (for °च्छन्न)]

—Thereafter B2 cont

405* पूर्णचन्द्रो यथाकाशे मेघसञ्छादितो भवेत् ।

—D3 10 repeat 20[c]–21[b] after 29 —[c]) Ñ2 V2 B D6 सपनाम्, B1 (also in marg) सपृक्ताम् (for सपङ्काम्) —[d]) Ś1 D1 4 10 11 विशुद्धाम्, Ñ2 V2 B1(also in marg) 2 D6 अ(B2 ?)पद्माम्, B1 4 सपद्माम्, B3 व्याकुलाम् (for विपद्माम्) D5 पद्महीनामिव श्रिय —For 20[cd], D2 subst l 1 of 415* —After 20, G3 reads 24[c]–25

21 Ñ1 illeg for 21 (cf v l 18) D3 10 repeat 20[c]–21[b] after 29 G3 reads 21[ab] after 24[ab] preceded by 406* —[a]) B3 व्रणिता, D2 विवस्त्रा, D7-9 11 पीडिता, G3 सुखार्हां (for व्रीडिता) —[b]) Ñ2 V2 B1 2 D5 6 M2 परिम्लाना, B4 सुकुमारीं, D7 9 परिक्षीणा, M1 परिक्लिन्नां (for परिम्लानां) —[cd]) M2 उग्रेण (for ग्रहेण) Ś1 D1-5 7-10 G1 M1 3 [इ]व (for [ए]व) D1 2 4 10 दिवि (for इव) Ñ2 V2 B D6 ग्रहे(Ñ2 अग्रे)ण लोहिताङ्गेन रोहिणीमिव पीडिता

22 Ñ1 illeg for 22 (cf v l 18) The sequence of st 22–37 in Ñ2 V2 B is 31[c]–32[b], 22, 30–31[b], 24[ab], 29[cd], 23, 32[c]–37 (om 33[ab]) and 24[c]–29[b] (all including star passages) D6 om 22–24[b] V2 B1 2 repeat 22[ab] after l 2 of 415*. —[a]) Ñ2 V2 B(V2 B1 2 first time) अश्रुधौत (for अश्रुपूर्ण) B3 बाला (for दीनां) —[b]) D2 3 आर्ताम् (for कृशाम्) Ś1 D1 4 10 11 पीडिता शोककर्शि(Ś1 D10 °र्पि)ता, B4 कृशा मानसदुःखिता —[cd]) Ś1 D1 2 4 10 ध्यानशोक (by transp) D1-4 10 11 साध्वीं (for दीनां) D5 7 9 T1 3 G1 नित्य- (for नित्यं) Ś1 D1-4 10 11 राम- (for दुःख-) Ñ2 V2 B दुर्बला दुःखसंतप्ता सुकुमारी तपस्विनी.

23 Ñ1 illeg for 23 (cf v.l 18) For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 D6 om 23 (cf v l 22). —D5 reads from पश्य in [a] up to [b] in marg. —[a]) D2 3 9-11 अपश्यती (sic) —[b]) D2 9-11 G2 पश्यंती (sic) (for पश्यन्तीं) Ś1 Ñ2 V2 B D2 3 10 11 G1 M1 -जन (for -गणम्) D4 राक्षसीगणसंवृता (reads संवृता *sup lin*) —[c]) Ś1 D10 मृगौघेन, Ñ2 V2 B यूथपेन, D1-4 स्वयूथेन, D11 स्वगतेन (for स्वगणेन) Ś1 D4 दीना (for हीनां) —[d]) Ñ2 V2 B1 2 4 D2-4 शार्दू(D2 °र्द्दू)लानु(D3 °न्वि, D4 °भि)सृतामिव, B3 शार्दूलप्राहितामिव, D1 शार्दूलेनाभिसृतामिव(hypm), D7 9 T2 श्वगणेना वृतामिव, D11 स्वगणाभिगतामिव, G2 श्वगणेनेव संवृता, M1 श्वगणेन समावृता

24 Ñ1 illeg for 24 (cf v l 18) For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 D6 om 24[ab] (cf v l 22). —[a]) Ñ2 D1 3 4 व्यालभोग- (for नीलनाग-) B3 रेजे (for वेण्या). Ś1 D10 व्यालभोगोपमा काच्या(D10 °मा वेण्या), B2 नीलया शोभया वेण्या, D2.11 व्यालभोगोत्थया वेण्या. —[b]) Ś1 D1-4 10 जघन(D3 °ने)स्थितयैकया, B3 ?*

तां समीक्ष्य विशालाक्षीमधिकं मलिनां कृशाम् ।
तर्कयामास सीतेति कारणैरुपपादिभिः ॥ २५
ह्रियमाणा तदा तेन रक्षसा कामरूपिणा ।
यथारूपा हि दृष्टा वै तथारूपेयमङ्गना ॥ २६
पूर्णचन्द्राननां सुभ्रूं चारुवृत्तपयोधराम् ।
कुर्वन्तीं प्रभया देवीं सर्वा वितिमिरा दिशः ॥ २७
तां नीलकेशीं बिम्बोष्ठीं सुमध्यां सुप्रतिष्ठिताम् ।
सीतां पद्मपलाशाक्षीं मन्मथस्य रतिं यथा ॥ २८
इष्टां सर्वस्य जगतः पूर्णचन्द्रप्रभामिव ।
भूमौ सुतनुमासीनां नियतामिव तापसीम् ॥ २९
निःश्वासबहुलां भीरुं भुजगेन्द्रवधूमिव ।
शोकजालेन महता विततेन न राजतीम् ॥ ३० G 5 18 10 B 5 15 32 L 5 10 33

** तु ये कया (sic), D11 जघनागतयैकया, M1 जघनं प्रति लबया —After 24^{ab}, D5 7–9 S ins

406* नीलया नीरदापाये वनराज्या महीमिव ।

—Thereafter, G3 reads 21^{ab} Ś1 D10 om $24^{c}-25^{b}$ D6 reads $24^{c}-29^{b}$ after 37 (preceded by 415*) G3 reads 24^{c} – 25 after 20 —^{c}) V2 दुःखार्ता (sic), G3 आनीता (for सुखार्हां) D3 दुष्ट- (for दुःख-) Ñ2 B4 सुखहीना दुःखतप्ता —^{d}) D3 व्यसनार्ताम् (for °नाम्)

25 Ñ1 illeg for 25 (cf v l 18) Ś1 D10 om 25^{ab} (cf v l 24) For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 and for D6, cf v l 24 G3 reads 24^{c} – 25 after 20 —^{a}) D7 9 T2 G1 विलोक्य, Cg as in text (for समीक्ष्य) —^{b}) B1 D11 अधिका (for °क) B2 G1 मलिनी (for °ना) B4 मलिना कपिकुञ्जर —^{d}) Ñ2 V2 B D6 उपपादयन्.

26 Ñ1 illeg for 26 (cf v l 18) For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 and for D6, cf v l 24 —^{a}) V2 D1 2 4 11 T G2 M1 ह्रियमाणा D8 तु सा (for तदा) Ñ2 V2 [अं]गेन, B1–3 D2 6 [अ]केन (for तेन) B4 म्रियमाणा दशास्येन —^{b}) D1 3 4 भीम (for काम-). —Ś1 D10 om 26^{cd} —^{c}) D5 हि, D7 9 सा (for वै) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 यथा पुरा वै दृष्टा मे (V2 च), B3 D3 यथा पुरा (D3 यथारूपा) मया दृष्टा, D1 2 4 11 यथारूपा (D4 °प) मपश्याम —^{d}) D3 6 तथारूपेण सगता (D6 चागता)

27 Ñ1 illeg for 27 (cf v l 18) For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 and for D6, cf v l 24 —^{a}) Ś1 D1–4 10 -निभा श्यामा (D3 शोभा), Ñ2 V2 B D6 -[आ]नना श्यामा, D5 -[आ]नना शुभ्रा, D11 -निभा श्यामा (for -[आ]नना सुभ्रू) —^{b}) Ś1 चड- (for चारु) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 पयोधरा, M2 शिरोधरा ❀ Cr m g t सुभ्रू सुभ्रुवम् । (Cg उवङाभाव आर्ष) ❀ —^{c}) Ś1 D1 3 4 6 10 कुर्वंती, Ñ2 V2 D9 T3 Ct कुर्वतीं, B D2 11 कुर्वंती, Cg as in text (for कुर्वन्तीं) B D1–4 6 10 11 G1 3 देवी (for देवीं) M1 कुर्वंती तेजसा स्वेन

28 Ñ1 illeg up to सुमध्या in ^{b} (cf v l 18) For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 and for D6, cf v l 24 —^{a}) D7 9 नीलकर्णीं (for °केशीं) D6 ता नीलकेशा बिंबोष्ठा —After 28^{ab}, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 ins

407* पीनाञ्चितगुरुश्रोणीं वृत्तोरु सहतस्तनीम् ।

[B2 शुभ- (for -गुरु-) D1 4 पीनोन्नतशुभश्रोणी (for the prior half) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 वगेरु (for वृत्तोरु) B3 घनोरु वर्तुलस्तनी (for the post half)]

—^{c}) Ñ2 V2 B D6 पद्मपत्रविशालाक्षीं —^{d}) Ñ B D1–4 6 11 रतीमिव (metri causa) (for रतिं यथा)

29 For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 and for D6, cf v l 24 Ś1 B4 D10 om 29^{ab} Ñ1 D11 read 29^{ab} after 30^{ab} —^{b}) B1 -निभाम् (for प्रभाम्) —After 29^{ab}, Ñ1 ins 410*, while Ñ2 V2 B (B4 after 28) D6 read 5 14 6–14 —D6 om $29^{c}-31^{b}$ —^{c}) D3 सततम् (for सुतनुम्) Ñ1 transp भूमौ and आसीना Ñ2 B1 2 4 भूमौ देवी त (B1 स) दासीना, V2 B3 भूमौ देवी तदा (B3 °था) सीता —^{d}) B3 निरता (for नियताम्) Ñ2 V2 B T2 तापसीमिव (by transp) —After 29, Ś1 Ñ1 D2 4 11 ins

408* सविघ्नामनलंकारां पद्महीनामिवाब्जिनीम् ।
दुर्बलां दुःखसतप्तां सुकुमारां यशस्विनीम् ।

[(l 1) Ś1 सपद्माम्, D11 मपङ्काम् (for सविघ्नाम्) Ñ1 सपद्मवमना दीना (for the prior half) Ś1 पुष्प- (for पद्म) Ñ1 D2 श्रिय (for [अ]ब्जिनीम्) —(l 2) Ñ1 दुर्मेस्ला दुवला सीना (for the prior half) D11 सुकुमारी (for °रा) Ś1 तपस्विनीं (for यश°)],

while Ñ2 V2 B (B2 after 30) ins after 29

409* प्रध्यानपरमा बाला रुदन्ती कुररीमिव ।

[B3 वल्ती (sic) (for रुदन्ती)],

—whereas D3 10 repeat $20^{c}-21^{b}$ after 29

30 For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 D6 om 30 (cf v l 29) —^{a}) D3 5 7 9–11 S निश्वास- (for निःश्वास-) V2 -परमा (for -बहुला) Ñ V2 B D1 4 भीता, M1 भीमा (for भीरु) —D4 om $30^{b}-31^{b}$ —^{b}) Ñ2 V2 B G2 पन्नगेंद्र- (for भुज°) —After 30^{ab}, Ś1 Ñ1 (after 29^{ab}) D1 3 10 ins, while D2 ins after 32^{ab}

410* आयतीमिव विच्छिन्नामाज्ञामिव विलोपिताम् ।

G. 5 18 10
B 5 15 32
L. 5 10 22

संसक्तां धूमजालेन शिखामिव विभावसोः ।
तां स्मृतीमिव संदिग्धामृद्धिं निपतितामिव ॥ ३१
विहतामिव च श्रद्धामाशां प्रतिहतामिव ।
सोपसर्गां यथा सिद्धिं बुद्धिं सकलुषामिव ॥ ३२
अभूतेनापवादेन कीर्तिं निपतितामिव ।
रामोपरोधव्यथितां रक्षोहरणकर्शिताम् ॥ ३३
अबलां मृगशावाक्षीं वीक्षमाणां ततस्ततः ।
बाष्पाम्बुप्रतिपूर्णेन कृष्णवक्त्राक्षिपक्ष्मणा ।
वदनेनाप्रसन्नेन निःश्वसन्तीं पुनः पुनः ॥ ३४
मलपङ्कधरां दीनां मण्डनार्हाममण्डिताम् ।
प्रभां नक्षत्रराजस्य कालमेघैरिवावृताम् ॥ ३५
तस्य संदिदिहे बुद्धिर्मुहुः सीतां निरीक्ष्य तु ।
आम्नायानामयोगेन विद्यां प्रशिथिलामिव ॥ ३६

[Ś1 Ñ1 आयताम् D3 आज्ञा प्रतिहतामिव (for the post half)]

—After 30^{ab}, Ñ1 D11 read 29^{ab}, while D2 reads 32^{ab} —D11 om (hapl) 30^{c}–31 B4 om 30^{cd} —^{d}) Ñ1 D1–3 समावृता, Ñ2 V2 B1–3 [अ]भिसंवृता, G2 M1 विरा°, Cr g.k as in text (for न राजतीम्) Ś1 D10 निवृत्त(D10 °द्धे)न समावृता —After 30, B2 ins. 409*

31 For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 D6 om 31^{ab} (cf v l 29) D11 om 31, Ś1 Ñ1 D1–4 10 om 31^{ab} (for D4 11, cf v l 30) —^{a}) Ñ2 V2 B सच्छन्ना (for संसक्ता) —B4 om 31^{c}–32^{b} —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 ता बुद्धिम्, B1 D5 6 ता स्मृतिम्, B3 पृषतीम्, Cr m g k t as in text (for तां स्मृतीम्) D2 सद्यधाम् —^{d}) Ñ1 सिद्धि (for ऋद्धि) B2 सपतिताम्, D6 प्रतिह° (for निपतिताम्) ❀ Cr स्मृतीं स्मृतिम्। दीर्घ आर्षः।, so also Cm k t ❀—After 31, D2 ins 411*.

32 For sequence in Ñ2 V2 B, cf v.l 22 B4 om 32^{ab} (cf v l 31) D6 om (hapl) 32–33^{b} D2 reads 32^{ab} (followed by 410*) after 30^{ab} —^{a}) Ś1 D4 10 निहिताम्, Cg k t विहृता (as in text) Ś1 सच्छद्धाम्, D10 सशुद्धाम् (for च श्रद्धाम्) Ñ2 V2 B1–3 आशा(B2 सज्ञा)मिव व्यपगताम् —^{b}) Ñ2 V2 B1–3 आज्ञा (for आशा) —D2 om (hapl) 32^{cd} —^{d}) Ś1 N2 B3 M1 वृद्धि (for बुद्धि) Ñ2 V2 B प्रतिहताम्, D10 11 सु(D11 च)कलुषाम् (for सकलुषाम्) T2 सुबुद्धिं कलुषामिव. —After 32, Ś1 (l 3 only) D1 3 4 10 11 ins, while D2 ins after 31

411* प्रजामिव परिक्षीणां स्मृतिं प्रतिहतामिव ।
दीक्षामिव दिशः काले पूजां पर्युषितामिव ।
पार्णमासीमिव निशां राहुग्रस्तनिशाकराम् ।

[(l 1) D1 4 प्रभाम्, D11 प्रज्ञाम् (for प्रजाम्) D1–4 प्रतिगताम् (for °हताम्) —D2 10 om (hapl) 1 2 —(l 2) D11 प्रतिहताम् (for पर्युषिताम्) —(l. 3) D3,11 पूर्णमासीम्]

33 D6 om 33^{ab} (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 Ñ2 V2 B om (hapl) 33^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10.11 प्रभूतेन, M2 अनृ°, Cr m g k.t as in text (for अभूतेन) —^{b}) D10 प्रतिहताम् (for निपतिताम्) ❀ Cr अनृतेनेति पाठः ❀—Ś1 D10 om. 33^{cd} —^{c}) Ñ2 V2 B D6 रामा(B3 स्वीया)पराध, M3 रामावरोध- (for रामोपरोध-) —^{d}) G1 -ग्रहण- (for -हरण-) Ñ V2 B D2 5 -कर्षिता (for -कर्शिताम्) D7 9 रक्षोगणनिपीडिता —After 33, Ñ2 V2 B D6 ins

412* चित्रामिव ग्रहग्रस्तां राक्षसीगणरक्षिताम् ।

[D6 ग्रैह (for ग्रह-) B1 चिंतामिव गृहस्थाना (for the prior half) V2 -कर्षिता (for -रक्षिताम्)]

34 For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l. 22 —^{a}) D5 अमला (for अबला) —^{b}) Ñ1 इमा * णाम् (sic), D6 ईक्षमाणस् (for वीक्षमाणा) Ś1 Ñ V2 B D10 G2 इतस्ततः, G3 समततः —^{c}) Ś1 Ñ1 D4 अश्रुवाष्पा(Ñ1 °शोका)ति-, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 शोकवाष्पाभि-(B2 °ति); D1–3 11 अश्रुवाष्पाभि-, D5 7 9 T2 M2 3 वाष्पाम्बुपरि-, D10 अश्रुपुष्पाति (for वाष्पाम्बुप्रति-) B3 शोकबाष्पावकीर्णेन —^{d}) D8 कृच्छ्र (sic) (for कृष्ण-) Ñ2 D6 -रक्तात, V2 B1 4 -वर्णाक्षि, B2 -वक्त्रात, B3 -वर्णात, D7 T1 3 -वक्राक्षि, Ct as in text (for वक्त्राक्षि-) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 चारुकृष्णा(D1 4 °नासा)क्षिपक्ष्मणा, D5 कृष्टतद्राक्षिपक्ष्मणा —^{e}) Ñ2 V2 B2 3 D6 नयनेन (for वद°) —^{f}) Ñ2 V2 B4 D2 5 7 9 11 S निश्वसतीं Ñ2 V2 B D6 मुहुर्मुहुः (for पुनः पुनः)

35 For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 —^{a}) B3 [आ]वृता (for -धरा) —^{b}) Ś1 D10 मदनेनाति(D10 °भि)मदिता —^{c}) T2 -नाथस्य (for -राजस्य) —^{d}) D5 काले (for काल-) —After 35, B3 ins

413* सुप्रभा काञ्चनीरेखा मलैरिव विलोपिताम् ।

36 For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 —^{b}) D7 9 तथा (for मुहुः) D5 सिद्धिं (for सीतां) D7–9 च (for तु) Ś1 Ñ1 D1–4 10 प्र(D2 तु)पश्यत, D11 व्यपश्यत, T2 निरीक्षितु, T3 M1 निरीक्ष्यते(M1 °ता) Ñ2 V2 B D6 तां दृष्ट्वा तद्विनिर्ण(B3 °श्च)ये —^{c}) Ś1 Ñ1 D1.3 4 11 अनाम्नाताम्, D10 अनाम्नातताम् (for आम्नायानाम्).

दुःखेन बुबुधे सीतां हनुमाननलंकृताम् ।
संस्कारेण यथा हीनां वाचमर्थान्तरं गताम् ॥ ३७
तां समीक्ष्य विशालाक्षीं राजपुत्रीमनिन्दिताम् ।
तर्कयामास सीतेति कारणैरुपपादयन् ॥ ३८
वैदेह्या यानि चाङ्गेषु तदा रामोऽन्वकीर्तयत् ।
तान्याभरणजालानि गात्रशोभीन्यलक्षयत् ॥ ३९
सुकृतौ कर्णवेष्टौ च श्वदंष्ट्रौ च सुसंस्थितौ ।
मणिविद्रुमचित्राणि हस्तेष्वाभरणानि च ॥ ४०
श्यामानि चिरयुक्तत्वात्तथा संस्थानवन्ति च ।
तान्येवैतानि मन्येऽहं यानि रामोऽन्वकीर्तयत् ॥ ४१
तत्र यान्यवहीनानि तान्यहं नोपलक्षये ।
यान्यस्या नावहीनानि तानीमानि न संशयः ॥ ४२
पीतं कनकपट्टाभं स्रस्तं तद्वसनं शुभम् ।
उत्तरीयं नगासक्तं तदा दृष्टं प्लवंगमैः ॥ ४३

G 5 19 10
B 5 15 45
L 5 10 46

D5 T2 अयोग्येन, Cv m g as in text (for °गेन) Ñ2 V2 B D6 आ(B2–4 अ)म्नाता(V2 अस्नाता, B1 अधीता) योगहीनस्य, D2 अनाम्नायप्रयोगेण —^{d}) Ś1 Ñ1 अ(Ñ1 सु)शिथिलाम्, Ñ2 V2 B D6 प्रतिग(Ñ2 B2 D6 °ह)ताम्

37 For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 Ś1 D10 om (hapl) 37 —^{a}) B3 बुद्धिभिर् (for दु खेन) Ñ V2 B1 2 4 D1 4 6 चैना (for सीता). —After 37^{a}, Ñ1 ins

414* यत्नेन महता धिया ।
विदिता सा रामभार्या

—^{b}) Ñ2 V2 B D3 6 मारुतात्मज (for अनलङ्कृताम्) —^{c}) B3 सस्कृतेन (for सस्कारेण) Ñ2 हीना यथा (by transp) —^{d}) B3 M1 वाचमर्थांतरा(M1 °रा)गता —After 37, Ñ2 V2 B D6 ins , while D2 subst l 1 for 20^{cd}

415* तिष्ठन्तीमनलङ्कारा दीप्यमाना स्वतेजसा ।
अवशा दु खसतप्ता निरानन्दा तपस्विनीम् ।
एकवेणीधरा दीना तापसीवेशधारिणीम् ।

[(l 2) B3 विवशा Ñ2 B4 ता च (for दु ख-) —After l 2, V2 B1 2 repeat 22^{ab} —(l 3) Ñ2 D6 देवी (for दीना)]

—Thereafter D6 reads 24^{c}–29^{b}.

38 Ñ2 V2 B D6 om 38–39 —^{a}) Ñ1 समीक्ष्य ता (by transp) —^{d}) Ñ1 उपशोभिता, D1 2 4 8 11 T1 3 M1 3 उपपादिभि (D2 °ता), Ck t उपपादयन (as in text)

39 Ñ2 V2 B D6 om 39 (cf v l 38) —^{a}) D2 चागानि (for चाङ्गेषु) —^{b}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 G3 [ऽ]न्वकीर्तयन् (sic), D4 [ऽ]नुकीर्तयत् —^{c}) Ś1 D1–5 10 11 M2 -जातानि (for -जालानि) —^{d}) D5 8 T1 3 M Cv r m g शाखा , D11 साग-, Ch as in text (for गात्र-) Ñ1 D8 11 लक्षये (for [अ]लक्षयत्) Ś1 D10 शुभानि तिशि लक्षये, D1 3 4 सीतायामुपलक्षये, D2 श्वारोभीनि च लक्षये (sic) ❀ Ct तीर्थस्तु–'शाखाशोभीनि' इति पाठ प्रकल्प्य रामविश्लेषसमये भूषणधारणस्यानुचितत्वाद्वैदेह्या भूषणानि स्वाङ्गेभ्य उन्मुच्य शाखाया न्यस्तानीति गम्यत इति व्याचख्यौ, तत्तुत्तरश्लोकयोर्हस्तेष्विति तथा श्यामानि चिरयुक्तत्वादिति पदस्वरसविरुद्धम्, ❀ —After 39, G3 reads for the first time 42^{cd}, repeating it in its proper place

40 Ñ2 V2 B D6 read 40–45 after 5 14 21 reading 43–44 before 40 —^{a}) Ś1 D10 अक्षतौ, Cr k t as in text (for सुकृतौ) D2 -वेषौ, D3 -दृष्टौ (for वेष्टौ) B3 मुक्ते ते कर्णवेष्टे च, D8 सुसस्कृतौ कर्णवेष्टौ —^{b}) Ś1 मणिमिश्र, D1 3 4 सुदीप्ता, D2 9 11 T2 Ch सु(D9 स्व)दृष्टौ, D10 महार्हौ, Cv r m g t as in text (for श्वदंष्ट्रौ) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 G2 सुसस्कृतौ, D8 [अ]पि सस्थितौ, Ck t सुसस्थितौ (as in text) Ñ2 V2 B D6 कुण्डले च सुसस्कृ(B4 स्वलकृ)ते, D5 स्वदंष्ट्रौ च स्वसस्थितौ, G1 सुसमृष्टौ च सस्थितौ, G3 सुदृष्टौ चारु ‑तौ —^{c}) Ñ2 V2 B D6 -युक्तानि (for -चित्राणि) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 हस्तस्य, D3 हस्तेपि, T2 सुहस्त- (for हस्तेषु) Ñ2 illeg from ष्वा up to च V2 B D6 हस्तयोर्भूषणानि च

41 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 40 —^{a}) Ś1 D2 10 11 वासासि, Ñ1 इमानि, B2 म्लानानि, B3 समानि, D8 ध्यातानि (for श्यामानि) Ś1 V2 B2 D3 10 चिरमु(Ś1 °स)क्तत्वात्, Ñ B3 D1 2 4 6 11 चिरमु(D2 6 °यु)क्तानि (for °युक्तत्वात्) B1 यानि चैव विमुक्तानि —^{b}) Ś1 D3 10 तत्र, T2 तदा (for तथा) B4 D4 सस्कारवति ये(D4 च) —^{c}) Ñ2 V2 B D6 तान्यस्या एव मन्येह, D3 तानि चैतानि मन्येत्र —^{d}) Ñ1 B3 [ऽ]नुकीर्तयत्, D3 5 11 [ऽ]न्वकीर्तयन् (sic) V2 यानि वा सोनुकीर्तयेत् (sic)

42 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 40 —^{a}) D2 11 यत्र Ś1 विकीर्णानि, D2 10 [अ]प(D10 वि)-हीनानि, Cr m g t as in text (for [अ]वहीनानि) Ñ2 V2 B D6 अन्या तु विहीनानि —D2 om (hapl ?) 42^{b}–44^{a} Ś1 Ñ2 V2 B1 4 D6 om (hapl) 42^{bc} —^{b}) B2 3 नेह (for [अ]ह न) —G3 repeats 42^{cd} here (cf v l 39). —^{c}) B2 3 D10 न(B3 तु) विहीनानि, D1 3 4 11 न च ही° (for नावही°) T2 यान्यन्यवहीनानि, M1 यान्यस्यात-वहीनानि —^{d}) Ñ2 V2 B D6 [ए]तानि (for [इ]मानि)

43 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 40. D2 om 43 (cf v l 42) —^{a}) D6 काचन- (for कनक-)

G 5 19 11
B 5 15 46
L 5 10 47

भूषणानि च मुख्यानि दृष्टानि धरणीतले ।
अनयैवापविद्धानि स्वनवन्ति महान्ति च ॥ ४४
इदं चिरगृहीतत्वाद्वसनं क्लिष्टवत्तरम् ।
तथा हि नूनं तद्वर्णं तथा श्रीमद्यथेतरत् ॥ ४५
इयं कनकवर्णाङ्गी रामस्य महिषी प्रिया ।
प्रनष्टापि सती यस्य मनसो न प्रणश्यति ॥ ४६
इयं सा यत्कृते रामश्चतुर्भिः परितप्यते ।
कारुण्येनानृशंस्येन शोकेन मदनेन च ॥ ४७
स्त्री प्रनष्टेति कारुण्यादाश्रितेत्यानृशंस्यतः ।
पत्नी नष्टेति शोकेन प्रियेति मदनेन च ॥ ४८
अस्या देव्या यथारूपमङ्गप्रत्यङ्गसौष्ठवम् ।
रामस्य च यथारूपं तस्येयमसितेक्षणा ॥ ४९

Ś1 B3 D10 G1 -वर्णाभ, D1 4 11 पत्राभ, Ct as in text (for पट्टाभ) Ñ2 V2 B1 2 4 पीत(Ñ2 B1 °त)काचनवर्णा (V2 B2 °पट्टा)भ —*b*) Ñ2 V2 B D6 य(B1 3 अ)स्यास्त-द्वसनोत्तम(B3 °न शुभ) —Ñ2 illeg from न in *c* up to *d* —*c*) Ñ1 D11 तदा(D11 ममा)सक्त, V2 B1 3 4 D6 नगे(V2 °ग-) स्यक्त, B2 च सलक्त (for नगासक्त) —D6 reads 43*d* in marg —*d*) D1 4 तत्र (for तदा) D11 मक्त (sic) (for दृष्ट) V2 B D6 दृष्ट मे वा(B2 तद्वा)नरै मह

44 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 40 D2 om 44*a* (cf v l 42) —*a*) T2 विचित्राणि (for च मुख्यानि) —*b*) B3 श्रेष्ठानि, D10 G1 भ्रष्टानि (for दृष्टानि) —Ñ1 illeg from वा in *c* up to *d* —*c*) D1 4 प्रसृष्टानि, D3 प्रसिद्धानि, D11 प्रनिष्टानि (sic), T2 [अ]प-सृष्टानि, G1 M1 प्रमुक्तानि (for [अ]पविद्धानि) Ś1 D10 अनर्घाणि प्रवृद्धानि

45 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 40 —*a*) D2 चिर (for चिर-) V2 गृहीत्वा तु, T2 °त तद् (for -गृहीतत्वाद्) Ś1 D10 इदं चीरं गृहीत्वा तु —*b*) Ś1 कृष्णवत्तल, Ñ1 क्लिष्टमुत्तर, D3 कृष्टवत्तर, D10 कृष्णवर्णक Ñ2 V2 B D6 परिक्लि(V2 °त विक्रि)ष्टमनतर, T2 वाम सक्लिष्टवत्तर —*c*) D6 G1 यदा, T1 3 यथा (for तथा) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 हि त(D1 न)नु तद्, Ñ2 B1 D6 तत्र हि तद्(B1 त), V2 हि तत्र तद्, B3 तद्धिहित, D7 9 M2 Ck t [अ]प्यनून तद्, G2 रूप तथा, M3 [अ]पि नून तद्, Cm g as in text (for हि नूनं तद्) Ñ1 वस्त्र (for वर्णं) B2 तथा त न हि तस्य तम्, B4 यथा हि दुर्लभ त्यक्तम्, D2 तथा हि ननु वर्णं च —*d*) Ś1 D10 11 Ck t यथा, G1 तथा, Cm g as in text (for तथा) Ś1 D3 10 11 T2 G1 [इ]तर, Ñ1 स्थित, Ck t as in text (for [इ]तरत्). Ñ2 V2 B D6 उत्तरीय त(B2 य)थैव तत्(V2 B1 3 च), D2 तथा श्रीरयथोत्तर ‖ Ct अनूनमप्रच्युतम्। क्लीबत्वमार्षम्। अर्धचन्द्रविशिष्टं वर्णनमदः ‖

46 Ñ2 V2 B D6 read 46–48, 50 (reading 46 after 50) after 425* —*a*) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 इयमिन्दीवरश्यामा —*b*) V2 च या (for प्रिया). —*cd*) Ś1 Ñ1 D1 2 4 5 10 T G M1 3 प्रणष्टा Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तस्य, D5 इमस्य, D8 T1 3 M3 यास्य, Cm g l t as in text (for यस्य) Ś1 विनश्यति Ñ2 V2 B D6 चिरप्रन(Ñ2 D6 °ण)ष्टापि सती हृदयान्न प्रणश्य(V2 °न्न हि नश्य, B2 3 °न्नापसर्प)ति —After 46, Ñ2 V2 B D1–4 6 11 ins (D1–4 11 ins l 1–2 only)

416* पतिशोकेन चाविष्टा तपसा च कृशा भृशम्।
प्रतिपच्चन्द्रलेखेव दृश्यते द्योतनेन च।
इय प्रकृत्या तन्वङ्गी तद्वियोगाच्च कर्षिता।
अनभ्यसनशीलस्य विद्येव तनुता गता।

[(l 1) D11 परि- (for पति). V2 च ह्रिया, D3 धूमरी (for च कृशा) —(l 2) D2–4 6 द्योतते न (for °नेन) —(l 4) V2 अन्यस्यमन- (for अनभ्य°)]

47 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 46 Ñ1 illeg for 47*ab* —*a*) D2 परितप्यति, D6 पातयिष्यति, D7 9 इह तप्यते —Ñ1 om 47*c*–50*b* —*c*) Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 कार्पण्येन, Cm g k t as in text (for कार°) Ñ2 V2 B4 D1 4–7 9 11 [आ]नृशसेन

48 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf. v l 46 Ñ1 om 48 (cf v l 47) Ś1 D10 11 om 48–49 —*a*) D3 श्री (for स्त्री) Ñ2 B D5 7–9 T1 2 G2 3 M1 प्रणष्टा, M3 [इ]व नष्टा (for प्रनष्टा) Ñ2 V2 B D1–4, 6 कार्पण्यम्(D1–4 °ण्याद्), D7 9 T G1 कारुण्यम्, Cv m g k t as in text (for कारण्याद्) —*b*) D2 M1 आमृ(M1 °श्र)ता (sic) (for आश्रिता) Ñ2 B D5 T1 2 [अ]नृशमता, V2 D6 T3 G1 M1 [आ]नृशसता, D1–4 [अ]नुकपया, D7–9 M2 [आ]नृशस्यता (sic), Cv m g t [आ]नृशस्यत (as in text) ‖ Cv' 'प्रनष्टेति(°ति च) कारुण्यादाश्रितेत्यानृशस्यत ' इति पाठ ‖ —*c*) Ñ2 V2 B D6 पतिव्रते(Ñ2 V2 B1 °ता)ति, D1 4 सीता साध्वीति, D2 3 साध्वी नष्टे(D3 हृते)ति (for पत्नी नष्टेति) —*d*) T3 मदनेति च

49 Ś1 Ñ1 D1 4,10 11 om 49 (for Ñ1, cf v l 47 and for Ś1 D10 11, cf v l 48) Ñ2 V2 B D6 read 49 after 5 14 4 —*a*) D7 9 G1 तस्या, Cr m g as in text (for अस्या) Ñ2 V2 B D6 -युक्तम् (for -रूपम्) —*c*) G2 तथा- (for यथा) Ñ2 V2 B D6 रा(B4 का)मस्य हि य(B2–4 त)था युक्ता, G1 रामस्य च यथापूर्वरूप (hypm) —*d*) Ñ2 V2 B D6 पत्नी (for तस्य)

अस्या देव्या मनस्तस्मिंस्तस्य चास्यां प्रतिष्ठितम् ।
तेनेयं स च धर्मात्मा मुहूर्तमपि जीवति ॥ ५०
दुष्करं कुरुते रामो य इमां मत्तकाशिनीम् ।
सीतां विना महाबाहुर्मुहूर्तमपि जीवति ॥ ५१
एवं सीतां तदा दृष्ट्वा हृष्टः पवनसंभवः ।
जगाम मनसा रामं प्रशशंस च तं प्रभुम् ॥ ५२

G 5 18 38
B 5 15 54
L 5 10 71

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रयोदशः सर्गः ॥ १३ ॥

50 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 46 Ñ1 om 50[ab] (cf v l 47) —[a]) Ś1 अस्यास्तस्मिन्मनो देव्या, Ñ2 V2 B D6 अ(B4 त)स्यास्तत्र मनो लग्न —[b]) Ñ2 V2 B D6 [इ]ह (for [अ]स्या) —[c]) Ś1 न चेय (sic), T1 तेनाय, Cr m g t as in text (for तेनेय) D1 T2 च स (by transp) Ñ2 V2 B D6 येनेय स च तेजस्वी —[d]) Ś1 D10 द्रष्ट्व कष्टेन, Ñ1 illeg , D1–4 11 द्राति(D2 द्रय, D11 ज्ञात्वा)कृच्छ्रेण (for मुहूर्तमपि) Ñ1 D11 जीवत (for °ति) —After 50, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 read 5 14 3-14 , while D5 7–9 S read 5 14 27 for the first time, repeating it in its proper place

51 D7 9 om (hapl) 51 —[a]) D1–4 11 दु कर, T2 दुष्कृत Ś1 D1 4 10 11 T2 कृतवान् , Cg as in text (for कुरुते) V2 पाप (for रामो) Ñ1 कृतवान्दु कर रामो —[b]) Ñ2 V2 B D2 6 यद् (for य) D1 3 11 मत्तका (D11 °गा)मिनी, D4 अत्र कामिनी (for मत्तकाशिनीम्) Ś1 D10 यदिमा हसगामिनी —[c]) Ñ1 D2 M1 विना सीता (by transp) D2 3 वरारोहा (for महाबाहुर्) Ñ2 V2 B D6 विना सीता महाभागा —[d]) D6 इव (for अपि)

52 [ab]) D7 9 T3 M3 Ct तथा ('for तदा) Ś1 Ñ1 M3 -नदन (for -सभव) Ñ2 V2 B D6 एव दृष्ट्वा तदा सीता हनूमान्मारुतात्मज —[d]) D1 3 4 वानर , D2 11 राघव (for त प्रभुम्) Ś1 Ñ1 D10 प्रथम म च(D10 च स) राघव (Ñ1 वानर) , Ñ2 V2 B D6 सीता च प्रशशस ह —After 52, Ś1 D1–4 10 11 read 5 14 29–30

Colophon Ñ1 illeg —*Sarga name* Ś1 Ñ2 B3 4 D1 3 4 6 10 सीतादर्शन(D1 3 4 °न), V2 B1 2 अशोक-वनिकानि(B2 °वि)चये सीतादर्शन, D2 सीताप्रशसा, D11 अशोकवनिकाप्रवेशे सीतादर्शन —*Sarga no* (figures, words or both) D1 2 4 6 10 11 om , Ś1 12 , Ñ2 B1 2 4 D3 18 , V2 9 , B3 16 , D5 7–9 S 15 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

१४

G 5 19 1 B 5 16 1 L 5 11 1 प्रशस्य तु प्रशस्तव्यां सीतां तां हरिपुंगवः ।
गुणाभिरामं रामं च पुनश्चिन्तापरोऽभवत् ॥ १
स मुहूर्तमिव ध्यात्वा बाष्पपर्याकुलेक्षणः ।
सीतामाश्रित्य तेजस्वी हनुमान्विललाप ह ॥ २
मान्या गुरुविनीतस्य लक्ष्मणस्य गुरुप्रिया ।
यदि सीतापि दुःखार्ता कालो हि दुरतिक्रमः ॥ ३
रामस्य व्यवसायज्ञा लक्ष्मणस्य च धीमतः ।
नात्यर्थं क्षुभ्यते देवी गङ्गेव जलदागमे ॥ ४
तुल्यशीलवयोवृत्तां तुल्याभिजनलक्षणाम् ।
राघवोऽर्हति वैदेहीं तं चेयमसितेक्षणा ॥ ५
तां दृष्ट्वा नवहेमाभां लोककान्तामिव श्रियम् ।
जगाम मनसा रामं वचनं चेदमब्रवीत् ॥ ६
अस्या हेतोर्विशालाक्ष्या हतो वाली महाबलः ।
रावणप्रतिमो वीर्ये कबन्धश्च निपातितः ॥ ७
विराधश्च हतः संख्ये राक्षसो भीमविक्रमः ।
वने रामेण विक्रम्य महेन्द्रेणेव शम्बरः ॥ ८

14

V1 illeg for Sarga 14 (cf v l 5 11 29) M2 begins with श्रीरामाय नम

1 Ñ1 illeg for 1–2 —^{a}) Ś1 V2 प्रशस्य (for प्रशस्य) Ñ2 B D6 च, D1 om (for तु). V2 प्रशसार्हां (for प्रशस्तव्यां) —^{b}) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 स (for ता) T2 हरियूथप —^{d}) D1 4 ततश् (for पुनश्) D5 चिंतावशो (for °परो)

2 Ñ1 illeg for 2 (cf v l 1) —^{a}) D10 सु, Cm g as in text (for स) G1 इति (for इव) —D6 om $2^{c}-3^{b}$ —^{c}) D2 आसृज्य, D3 आसृत्य (for आश्रित्य) G3 मेधावी (for तेजस्वी) —^{d}) G2 हा (for ह) D2 मारुतात्मज (for विललाप ह) Ñ2 V2 B विललाप सुदु सित

3 Ñ2 V2 B1 2 4 D2 6 om 3^{ab} (for D6, cf v l 2) B3 om up to सीतापि in ^{c} (cf v l 28) Ś1 Ñ1 D1 2 (om 3^{ab}) 3 4 10 11 read 3–14 (Ś1 D10 om 5) after 5 13 50 —^{a}) Ś1 (marg also as in text) अस्या, D1 4 मन्ये (for मान्या) Ś1 D10 -विनीतेन, Cv r m g t as in text (for °तस्य) —^{b}) Ś1 गुण- (for गुरु-) D10 लक्ष्मणेन गुणिप्रिया —After 3^{ab}, Ś1 Ñ1 D2 (before 3^{cd} owing to om) 10 11 ins l 2 only of 427* —Ñ2 B D6 read $3^{c}-4$, 5 13 49 and 5 (D6 om 5) after 427* V2 reads $3^{c}-4^{b}$ (preceded by 427*) after 28 —^{c}) Ś1 D10 कथ, Ñ2 V2 B1 2 D6 यत्र, B4 यदा, Cr m g t as in text (for यदि) Ś1 D5 7 9 Ck हि, G3 सु-, Cr m g t as in text (for [अ]पि) —^{d}) N2 सु-, V2 B1 2 4 D6 म (for हि) B2 त्वरतिक्रम (for दुरति°) B3 काल एव व्यतिक्रम

4 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11, cf v l 3 Ñ2 illeg for 4^{ab} except रामस्य —^{b}) Ś1 Ñ1 V2 B D1–4 6 10 11 सत्त्व(B3 मति)ज्ञा लक्ष्मणस्य च —After 4^{ab}, V2 ins

417* वरयत्यात्मनो देह तत्समागमनकाङ्क्षया (hypm)।

—V2 reads 4^{cd}, 5 13 49 and 5 after 27^{ab} —^{c}) Cg [अ]त्यर्थं (as in text), Ck t [अ]त्यत B4 क्षुभते (sic) Ñ2 V2 B D6 बाला (for देवी) —^{d}) T2 जलदालये, Cg.t as in text (for °गमे)

5 For sequence in Ñ V2 B D1–4 11, cf v l 3 and 4 Ś1 D6 10 om 5 —^{a}) Ñ2 V2 B1 2 4 -युक्ता, G1 -रूपा, Cr m g t as in text (for -वृत्ता) D4 तुल्यशीलवता तुल्या —Ñ2 illeg for 5^{b} except तुल्या —^{b}) B2 रक्षिता, D11 -सवृता (for -लक्षणाम्)

6 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, cf v l 3. Ñ2 V2 B (B4 after 28) D6 read 6–14 after 5 13 29^{ab} —^{a}) Ñ2 V2 B D1 तप्त-, D3 +नु (for नव) T3 हेमाङ्गी, Ct as in text (for -हेमाभा) —^{d}) Ñ2 V2 B D6 मारुतस्यात्मसभव

7 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 and Ñ2 V2 B D6, cf v l 3 and 6 respy —^{a}) D2 राघवेण (for विशालाक्ष्या) —^{b}) B1 हतो वालिर्, D2 राक्षसो वै (for हतो वाली) —^{c}) D10 वीर (for वीर्ये) Ś1 रावणोप्रतिमो वीर —^{d}) D1 कबधस्य (sic) (for °न्धश्च) B4 च महा बल, T2 विनिपातित (for च निपातित) —After 7, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 (om 11^{ab}) read 11

8 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 and Ñ2 V2 B D6, cf v l 3 and 6 respy —^{a}) G2 M सघे (for सख्ये) —^{b}) D1 4 भीमदर्शन (for °विक्रम) —Ś1 D10 om 8^{cd} —^{c}) Ñ1 D1–4 11 समागम्य (for विक्रम्य) Ñ2 V2 B D6 तेन विक्रम्य रामेण (D6 °माणेन) —^{a}) D4 महेशेन (for महेन्द्रेण) D2 च, D11 [ए]व (for [इ]व) Ñ1 B1 D5 सबर, B3 चासुर, D11 सचर (for शम्बर).

चतुर्दशसहस्राणि रक्षसां भीमकर्मणाम् ।
निहतानि जनस्थाने शरैरग्निशिखोपमैः ॥ ९
खरश्च निहतः संख्ये त्रिशिराश्च निपातितः ।
दूषणश्च महातेजा रामेण विदितात्मना ॥ १०
ऐश्वर्यं वानराणां च दुर्लभं वालिपालितम् ।
अस्या निमित्ते सुग्रीवः प्राप्तवाँल्लोकसत्कृतम् ॥ ११
सागरश्च मया क्रान्तः श्रीमान्नदनदीपतिः ।
अस्या हेतोर्विशालाक्ष्याः पुरी चेयं निरीक्षिता ॥ १२
यदि रामः समुद्रान्तां मेदिनीं परिवर्तयेत् ।
अस्याः कृते जगच्चापि युक्तमित्येव मे मतिः ॥ १३
राज्यं वा त्रिषु लोकेषु सीता वा जनकात्मजा ।
त्रैलोक्यराज्यं सकलं सीताया नाप्नुयात्कलाम् ॥ १४

G 5 18 36
B 5 16 11
L 5 10 69

9 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 and Ñ2 V2 B D6, cf v l 3 and 6 respy —^{a}) D8 सहस्रा हि (for सहस्राणि) —^{b}) Ñ1 D1–4 10 11 क्रूरकर्मणा, B3 शस्त्रधारिणा (for भीमकर्मणाम्) —^{d}) D1 4 शरैराशीविषोपमै

10 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 and Ñ2 V2 B D6, cf v l 3 and 6 respy —^{a}) G2 M मघे (for सङ्ख्ये) D6 निहतासेस्रो (sic) —^{b}) Ś1 Ñ1 B D1–4 10 11 G1 दूषणश्, Ñ2 V2 दुखनश्, D6 हृपणश् (for त्रिशिराश्) Ñ V2 B D3 6 महाबल (for निपातित) —^{c}) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 G1 त्रिशिराश् (for दूषणश्) Ś1 D10 महावीरो (for °तेजा) —^{d}) B3 विनिपातित, G1 विजितात्मना (for विदितात्मना) —After 10, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins, while Ñ2 V2 B D6 ins l 1 only

418* कृता शूर्पणखा चैव कृत्तकर्णोष्ठनासिका ।
इमामभ्यवपन्नोऽस्मौ ह्रियमाणां बलीयसा ।
जटायुर्निधनं प्राप्त पुण्यॉल्लोकांश्च शाश्वतान् ।
अस्या हेतोर्बलोदग्रा हरय कामरूपिण ।
सुग्रीवेण समादिष्टा मार्गन्ते सर्वतो दिश ।
अस्या हेतोर्महद् दु ख प्राप्त रामेण धीमता ।
परा सभावना चास्मात्तस्या दिशि निवेशिता ।
इमा ता शिंशिपामूले दूरादेव व्यवस्थिताम् ।
गृध्र कथितवान्विन्ध्ये वानराणा सुखासये ।

[(l 1) Ñ2 V2 B D6 घोरा (for कृता) D3 नाम (for चैव) D10 हृत- (for कृत्त) Ñ1 D10 [ओ]ष्ठ, Ñ2 B1 4 D6 -[अ]त्र, B2 -[उ]प-, D3 -[आ]स्य- (for -[औ]ष्ठ-) V2 B3 D1 2 4 11 हृतकर्णाग्र(D1 4 °र्णांत)नासिका (for the post half) —(l 2) Ś1 D10 अभ्यवपत्यामो, Ñ1 D1 4 अभ्युपपन्नोसौ (Ñ1 °न्नासी [sic]) (for अभ्यवपन्नोऽस्मौ) —(l 4) Ś1 D10 वानरा (for हरय) —(l 5) D3 10 मार्गन (for मार्गन्ते) Ś1 D1 4 दिश (for दिश) —(l 6) D1 4 10 महा- (for महद्) —Ś1 D10 om l 7 —(l 7) Ñ1 सभाविता (for °वना) Ñ1 D1 4 चास्या, D2 नासात् (for चास्मात्). Ñ1 illeg for the post half D1 4 अस्या, D2 11 स्वस्या (for तस्या) D3 दिश (for दिशि) —(l 8) Ñ1 transp इमा and ता D1 4 शसिपा-, D3 शसपा- (for शिंशिपा) D2 दूरादारादिव स्थिता, D3 दूरे दारान्व्यवस्थितान् (for the post half) —(l 9) D1 4 मन्ये, D11 मध्ये (for विन्ध्ये) —After the prior half of line 9, Ñ1 ins

418(A)* सपातिर्नाम पक्षिणा ।
विषाद मप्रपन्नाना

Ñ1 D1–4 सुहृत्तया, D11 सुहृत्तम (for सुखासये)]

11 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 and Ñ2 V2 B D6, cf v l 3 and 6 respy Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 (om 11^{ab}) read 11 after 7 —^{a}) D8 वानरेन्द्राणा —^{b}) B2 3 पातित (for पालितम्) —After 11^{ab}, Ñ V2 B D2 6 ins

419* तारा रुमा च माला च कपिराज्य च शाश्वतम् ।

[B2 तथा माल्य (for च माला च) V2 नारा चव रुमा चापि (for the prior half)]

—^{c}) Ñ1 B3 D2 6 T2 G1 M1 निमित्त, Cr m g t as in text (for °त्ते) —^{d}) Ś1 सत्तम, Ñ2 V2 B4 D6 10 -सत्कृत, B2 -समत, D1 4 -सस्कृत, D7 9 -विश्रुत, D11 -सत्कृता (for -सत्कृतम्) B3 प्राप्तवान्राज्यमुत्तम, D3 प्राप्तवॉल्लोकमक्षत

12 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 and Ñ2 V2 B D6, cf v l 3 and 6 respy —^{a}) D2 समाक्रात (for मया क्रान्त) —^{c}) Ś1 D1 3 4 10 11 कृते (for हेतोर्) —After 12^{c}, D1–4 ins

420* विचितेय मया मही ।
अस्या कृते राक्षसाना

—^{d}) D2 प्रदर्शिता, T2 अवेक्षिता (for निरीक्षिता)

13 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 and Ñ2 V2 B D6, cf v l 3 and 6 respy —^{b}) D11 परिवर्तयन् (for °येत्) Ñ1 बहुधा पर्यवर्तयेत् —^{c}) Ś1 Ñ2 V2 B D2 3 6 10 11 सर्वम्, Ñ1 D1 4 कृत्स्नम् (for चापि) —^{d}) Ś1 Ñ V2 B1 2 4 D1–4 6 10 11 अनु(Ś1 D10 ननु)मन्ये(D1 4 °तप्ये)त केवल, B3 विचिन्वति स्म वानरा

14 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 and Ñ2 V2 B D6, cf v l 3 and 6 respy —^{b}) D3 om वा Ñ V2 B1 2 4 D1 2 4 6 11 सीता वा(D11 च) जनकात्मजा —T3 om 14^{c}–16 —For 14^{cd}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

421* मन्ये सर्वे त्रयो लोका सीताया नार्धमाप्नुयु ।

[Ñ1 अन्ये. D11 च सर्वे ये (for सर्वे त्रयो) D1 4 सीतायामर्ध त् (for सीताया नार्धम्)],
while Ñ2 V2 B D6 subst

G. 5 19. 3
B 5 16 15
L 5 11 3

इयं सा धर्मशीलस्य मैथिलस्य महात्मनः ।
सुता जनकराजस्य सीता भर्तृदृढव्रता ॥ १५
उत्थिता मेदिनीं भित्त्वा क्षेत्रे हलमुखक्षते ।
पद्मरेणुनिभैः कीर्णा शुभैः केदारपांसुभिः ॥ १६
विक्रान्तस्यार्यशीलस्य संयुगेष्वनिवर्तिनः ।
स्नुषा दशरथस्यैषा ज्येष्ठा राज्ञो यशस्विनी ॥ १७
धर्मज्ञस्य कृतज्ञस्य रामस्य विदितात्मनः ।
इयं सा दयिता भार्या राक्षसीवशमागता ॥ १८
सर्वान्भोगान्परित्यज्य भर्तृस्नेहबलात्कृता ।
अचिन्तयित्वा दुःखानि प्रविष्टा निर्जनं वनम् ॥ १९
संतुष्टा फलमूलेन भर्तृशुश्रूषणे परा ।
या परां भजते प्रीतिं वनेऽपि भवने यथा ॥ २०
सेयं कनकवर्णाङ्गी नित्यं सुस्मितभाषिणी ।
सहते यातनामेतामनर्थानामभागिनी ॥ २१
इमां तु शीलसम्पन्नां द्रष्टुमिच्छति राघवः ।
रावणेन प्रमथितां प्रपामिव पिपासितः ॥ २२

422* मन्ये लोकाश्रयोऽप्येते नार्हन्ति जनकात्मजाम् ।
[B3 [ऽ]प्येते, B4 तेते (for ऽप्येते)]

15 T3 om 15 (cf v l 14), D6 om 15[ab] Ñ1 illeg for 15–22[b] —[a]) B1 4 च (for सा) —[b]) D7 9 जनकस्य (for मैथिलस्य) G3 संयुगेष्वनिवर्तिन —[c]) D7 9 मैथिल- (for जनक)

16 T3 om 16 (cf v l 14) Ñ1 illeg for 16 (cf v l 15) —[a]) Ś1 Ñ2 V2 B D2 3 6 10 धरणी, D1 4 धरिणी, D11 हरणी, Ck t as in text (for मेदिनीं) —[b]) Ś1 Ñ2 V2 B D1 3 4 6 10 11 क्षेत्रात् (for क्षेत्रे) Ś1 -मुखक्षता, Ñ2 B D1 3 4 6 10 11 °क्षतात्, V2 °क्षणात (for मुखक्षते) D2 क्षेत्राद्धलमुपस्थिता —[c]) B1 (marg also as in text) पद्मेन्दुसमनिभैर् Ñ2 B2 स्पृष्टा, V2 स्पृष्टा, B1 दृष्टा (also स्पृष्टा in marg), B3 मृष्टा, B4 D6 स्पृष्टा, D1 4 कीर्णा, D6 marg (for कीर्णा) —[d]) Ś1 Ñ2 V2 B D1 4 6 10 11 गौरं, D2 गौरी, D3 गौरं, D6 marg (for शुभैः) V2 B1 4 D1–3 6 10 11 -पांशुभिः, B3 -रेणुभिः, Cg as in text (for पांसुभिः)

17 Ñ1 illeg for 17 (cf v l 15) —[a]) V2 [आ]र्य- (for [आ]र्य-) —D6 om 17[b]–18[a] —[b]) D2 संग्रामे न निवर्तिन —D9 reads 17[d] in marg —[d]) Ñ2 V2 B2 3 चा(B3 च)रित्राढ्या, B1 सुचारित्र्या, B4 चारुनेत्रा (for ज्येष्ठा राज्ञो) D1 4 महात्मन , D8 मनस्विन , G2 M1 2 यशस्विन (for यशस्विनी)

18 Ñ1 illeg for 18 (cf v l 15) D6 om 18[a] (cf v l 17) —[a]) D3 धार्मिकस्य (for धर्मज्ञस्य) —[b]) G1 विजितात्मन (for विदि°) —[d]) B3 राक्षसीभि समावृता

19 Ñ1 illeg for 19 (cf v l 15) —[a]) Ñ2 V2 B D6 सुखं सर्वं (for सर्वान्भोगान्) —[b]) T1 भर्तु (for भर्तृ-) Ś1 D10 वशीकृता, B2 धना कृता, D3 परा कृता (for -बलात्कृता) B3 भर्तृव्यसनकर्षिता —[c]) B3 दु खार्ता, D7 9 T1 G1 कष्टानि (for दु खानि) Ś1 D10 विहाय गिरिदुर्गाणि, D1–4 11 विहाय धन(D3 वर)रत्नानि —[d]) Ś1 M1 विजन (for निर्जन)

20 Ñ1 illeg for 20 (cf v l 15). —[b]) Ñ2 illeg after -शुश्रू up to [d] V2 B D1 3 4 6 8 G M1 2 रता (for परा) D7 9 M2 Ck t भर्तृशुश्रूषणा परा, D11 भर्तृशुश्रूषणेन च —B2 om 20[cd] —[c]) V2 B1 2 4 D6 या गृहे, D11 या वरा (for या परा) V2 भजता, D1 4 भवने (for भजते) —[d]) V2 भवता तथा, B1 2 4 भजते तथा, D3 °ने तथा, D6 भजते यथा (for भवने यथा) T2 भवनेपि वने यथा

21 Ñ1 illeg for 21 (cf v l 15) —[a]) B1 (also as in text, in marg) 4 मया (for सेयं) Ś1 काञ्चन- (for कनक-). Ś1 Ñ2 V2 B D6 10 -वर्णाभा, D3 -सर्वांगी (for वर्णाङ्गी) —[b]) D8 नित्य- (for नित्यं) Ś1 V2 B D3 6 9 10 सस्मित-, G3 विस्मित- (for सुस्मित-) D2 11 सेयं सस्मितभाषिणी —[c]) G3 M1 2 वहते (for सहते) D11 om यातनाम् Ś1 Ñ2 V2 B D6 घोराम्, D2 G एताम् (for एताम्) —[d]) Ś1 D1–4 10 11 अभाजन (for अभागिनी) Ñ2 V2 B D6 अ(B2 चा)नाथा महाभागिनी —After 21, Ñ2 V2 B D6 read 5.13 40–45 (reading 43–44 before 40)

22 Ñ1 illeg for 22[ab] (cf v l 15) —[a]) B1 च, B3 सु (for तु) —[b]) D1 इच्छसि (sic), D2 8 11 M3 अर्हति (for इच्छति) Ñ2 V2 B D6 द्रष्टुमिच्छामि मैथिली —[c]) D2 परामृष्टा, T2 प्रव्रसिता (for प्रमथिता) —[d]) D11 प्रजाम् (sic) (for प्रपाम्) Ś1 Ñ2 V2 B D1 3 4 10 11 पिपासुना, Ñ1 पिपा. (illeg) (for °सित) T2 प्रभामिव विभावसो —After 22, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

423* पतिशोकाभिसंतप्ता तपसा च कृशा भृशम् ।
[D11 [अ]वकृता (for च कृशा)],
while Ñ2 V2 B D6 ins

424* इक्ष्वाकुसरसस्तस्माद्रावणेनोद्धृता बलात् ।
[V2 धृता बलात्, B2 कृता बलात, B3 बलाद्धृता (for [उ]द्धृता बलात्)]
—Then both the groups cont

425* मृणाली पङ्कदिग्धेव न विभाति विभाति च ।
[Ś1 -दिग्धाङ्गी, B1 -लिप्तेव, D2 -मग्नेव (for -दिग्धेव) Ñ1 पङ्कदिग्धा मृणालीव (for the prior half) Ñ1 V2 विभाति च,

अस्या नूनं पुनर्लाभाद्राघवः प्रीतिमेष्यति ।
राजा राज्यपरिभ्रष्टः पुनः प्राप्येव मेदिनीम् ॥ २३
कामभोगैः परित्यक्ता हीना बन्धुजनेन च ।
धारयत्यात्मनो देहं तत्समागमकाङ्क्षिणी ॥ २४
नैषा पश्यति राक्षस्यो नेमान्पुष्पफलद्रुमान् ।
एकस्थहृदया नूनं राममेवानुपश्यति ॥ २५

भर्ता नाम परं नार्या भूषणं भूषणादपि ।
एषा हि रहिता तेन शोभनार्हा न शोभते ॥ २६
दुष्करं कुरुते रामो हीनो यदनया प्रभुः ।
धारयत्यात्मनो देहं न दुःखेनावसीदति ॥ २७
इमामसितकेशान्तां शतपत्रनिभेक्षणाम् ।
सुखार्हां दुःखितां दृष्ट्वा ममापि व्यथितं मनः ॥ २८

G 5 19 28
B 5 16 28
L 5 11 17

B2 (also in marg) 3 D1–4 न भाति च (for न विभाति) B1 तपस्विनी (for विभाति च)]

—Thereafter Ñ2 V2 B D6 read 5 13 47–48, 50 and 46

23 ^{a}) Ñ2 V2 B D6 M1 transp अस्या and नूनं D4 om (hapl) from पुनर् up to यथाप्नोति (see var) in ^{d} D2 महत् (for पुनर्) Ś1 Ñ1 D10 11 लाभ (for लाभाद्) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 10 11 प्रतिपत्स्यते, B2 (also as in text in m) °मेष्यति (for प्रीतिमेष्यति) —^{c}) M2 राज्यात् (for राज्य) Ś1 Ñ1 D1 11 -विहीन (D11 °न) सन् (D1 स) (for परिभ्रष्ट) D3 राज्यलाभविहीनस्तु, D10 राजा गुणविहीनस्य —^{d}) Ñ2 V2 B D2 6 लब्ध्वेव (for प्राप्येव) S1 Ñ1 D10 11 महीमिव पुनर्यथा, D1 4 यथाप्नोति (D4 om) पुनर्महीं, D3 पुनर्लब्ध्वा महीं यथा

24 ^{a}) D3 10 काम (for काम-) D2 प्रियैर्हीना, G1 °भ्रष्टा (for परित्यक्ता) Ñ2 V2 B D6 कामभोगविहीनेय —^{b}) M2 सीता (for हीना) —^{c}) B4 पावयति, D2 11 धारयती (for धारयति) —^{d}) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 काङ्क्षया (for काङ्क्षिणी) —After 24, V2 reads 28, 3^{c}–4^{b} (including 427*)

25 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 राक्षसी पश्यते नैषा, Ñ2 V2 B1 2 4 D2 6 राक्षसीर्वीक्षते नैषा, B3 राक्षसीर्विकृताकारा (also °तेनैषा) —^{b}) Ś1 D10 न च, T3 नैतान्, Cg as in text (for नेमान्) B D2 6 11 -धरान्, T3 -वर-, Cg as in text (for फल-) D3 नैषा पुष्पफलानुगा, G2 नेमान्पुष्पितपादपान् ❀ Cv r m g t राक्षस्यो राक्षसी (Cr t राक्षसीरित्यर्थः) ❀ —^{c}) B1 D3 4 हृदया (B1 °य) (for हृदया) Ñ1 D3 4 मन्ये, B1 तस्या, D2 11 शके (for नूनं) Ś1 D10 एकस्थहृदयैषा च, Ñ2 V2 B2–4 D1 6 एकस्य (D6 °स्थ) हृदय ह्य (B2 य) स्या (D1 मन्ये) —^{d}) Ñ1 प्रपश्यति, D1 3 4 प्रपश्यते, D2 °ते, D6 न पश्यति (for [अ]नुपश्यति)

26 ^{a}) Ś1 भर्तृर्, D4 भार्या (for भर्ता) G1 हि परम (for नाम पर) B4 D1 3 4 भार्या (for नार्या) —^{b}) D7 9 Ct शोभन (for भूषण) Ś1 Ñ V2 B D1 3 4 6 10 भूषणैर्विना (for °णादपि) —^{c}) G2 3 सैषा (for एषा) Ś1 D10 T2 वि , T1 3 G2 M3 तु (for हि) M3 [अ]नेन (for तेन) —^{d}) Ś1 G1 शोभनापि, D1–3 11 शोभार्हापि, D5 T3 G2 M2 3 भूषणार्हा, D10 शोभमाना (for शोभनार्हा) D4 om शोभनार्हा न —For 26^{cd}, Ñ2 V2 B D6 subst

426* एषा तस्यानुरागेण शोभतेऽप्यनलङ्कृता।

[V2 या (for ऽपि)]

27 D5 7–9 S read 27 first time after 5 13 50, repeating it here —^{a}) D5 T2 M3 (all first time) दुष्कृत, Cr m g t (both times) as in text (for दुष्कर) Ñ1 (illeg) B4 D1 3–5 7–9 S (D5 7–9 T M Cg.t first time, G both times) कृतवान्, Cm t (second time) as in text (for कुरुते) —^{b}) D2 हीन (for हीनो) Ś1 [अ]मात्र (for यद्) G1 (first time) दर्शनात (for अनया) Ñ2 B D6 विभु , V2 भुवि (for प्रभु) —After 27^{ab}, V2 reads 4^{cd}, 5 13 49 and 5, while G2 (at the second occurrence) erroneously repeats 24^{c}–27^{b} —V2 om 27^{cd} —^{c}) M1 (first time) धारयामि (for धारयति) —^{d}) Ś1 Ñ B D5 7–9 S Cm g (D5 7–9 S Cg first time) शोकेन, Ct (second time) as in text (for दुःखेन) D11 [अ]पि (for [अ]व-)

28 V2 reads 28, 3^{c}–4^{b} (including 427*) after 24 —^{a}) B3 उच्छ्रित- (for असित-) —^{b}) Ñ2 illeg from -निभेक्षणा up to ममापि in ^{d} Ś1 Ñ1 V2 B D1–4 6 10 11 -निभानना, Cg as in text (for -निभेक्षणाम्) —D5 om 28^{cd} —^{c}) Ñ1 D7–9 T2 M1 2 ज्ञात्वा, Cg as in text (for दृष्ट्वा) —^{d}) D3 माम्, D6 मया (for मम) Ś1 Ñ B3 4 D1 3 4 10 11 व्यथते, V2 वृणुते (sic), Cg as in text (for व्यथित) —After 28, Ś1 Ñ1 D1–3 4 (l 1–66) 10 11 ins a passage relegated to App I (No 4) —After 28, Ñ2 V2 B D6 ins , while Ś1 Ñ1 D10 11 ins l 2 only after 3^{ab}, D2 ins l 2 before 3^{cd} (owing to om)

427* कदा नु खलु दुःखस्य पारं यास्यति मैथिली।
राघवस्याप्रमेयस्य लक्ष्मणस्य च जीवत ।

[(l 1) B2 तु (for नु) B1 (after corr *inf lin* as above) नुन तु, B3 खलु नु (by transp) (for नु खलु) —B3 om from दुःखस्य up to सीतापि in 3^{c} D6 मथिली —(l 2) Ś1 D10 [अ]पि वीर्यस्य, D11 [अ]तिवीर्यस्य (for

G 5 17 28
B 5 17 28
L 5 12 25

ह्रस्वां दीर्घां च कुब्जां च विकटां वामनां तथा ।
करालां भुग्नवक्त्रां च पिङ्गाक्षीं विकृताननाम् ॥ ८
विकृताः पिङ्गलाः कालीः क्रोधनाः कलहप्रियाः ।
कालायसमहाशूलकूटमुद्गरधारिणीः ॥ ९
वराहमृगशार्दूलमहिषाजशिवामुखाः ।
गजोष्ट्रहयपादाश्च निखातशिरसोऽपराः ॥ १०
एकहस्तैकपादाश्च खरकर्ण्यश्वकर्णिकाः ।
गोकर्णीर्हस्तिकर्णीश्च हरिकर्णीस्तथापराः ॥ ११

त्रिजुक (sic), D7 8 T2 3 G3 M1 Cm g चुबुक-, Cv r t as in text (for चि°) M1 लबोरु (for लम्बास्या) G2 -नासिका (for -जानुकाम्) D11 लम्बोष्ठीश्चिबुकोष्ठीश्च लम्बास्या लम्बजानुका

8 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l. 4 G3 om 8–11^{b} —^{a}) Cg ह्रस्व (for ह्रस्वां) I2 कुब्जां च दीर्घां च (by transp) I3 M3 ह्रस्वां दीर्घां तथा कुब्जां —For 8^{ab}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst , Ñ2 V2 B D6 subst and read after 433*

432* ह्रस्वा दीर्घास्तथा कुब्जा विकटा वामनास्तथा ।

[B2 D2 ह्रस्व- (for °स्वा) Ś1 D1–4 10 11 च कुब्जाश्च (Ś1 D2 11 °ब्जा च) (for तथा कुब्जा) B3 विकृतास् (for वामनास्)] —B2 om 8^{c}–9 —^{c}) Ś1 Ñ V2 B1 3 4 D1–4 6 10 11 कराला भग्न(Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 लम्ब, B4 भुग्न)वक्त्राश्च(D10 11 °क्त्रा च) —^{d}) D6 पिंगाक्षा, G1 पिंगला, Cr as in text (for पिङ्गाक्षीं) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 पिंगाक्षीर्विकृताननाः , Ñ2 V2 B1 3 4 D6 विरूपा विकृतास्तथा (B1 °नना).

9 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 4 B2 G3 om 9 (cf v l 8) D4 reads 9 twice. —^{ab}) D1 3 5 8 11 काली (for कालीः) Ñ2 V2 B1 3 4 D6 दुर्मुखा (B3 4 D6 °खी) कपिला कृष्णा (for ^{a}) Ś1 D10 transp पिङ्गला and क्रोधना D1 6 8 9 11 -प्रिया (for °याः) —^{c}) Ś1 Ñ1 B3 D4 -शूला (D4 °ल), D8 -प्रास- (for -शूल) —^{d}) Ś1 Ñ1 D10 -खड्ग-; D8 -शूल , G1 -पट्ट (for कूट-) B3 -पाणय , D6 11 G1 -धारिणी(D11 °ण , G1 °र्णी) (for धारिणीः) D1 -मुद्गरालातधारिणी , D3 -मुद्गरा तालधारिणी , D4 मुद्गलायतधारिणी —After 9, Ñ1 ins 435*

10 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 4 G3 om 10 (cf v l 8) Ñ1 om 10^{ab} —^{a}) D2 11 वाराह —^{b}) M1 -[अ]श्व (for -[अ]ज) Ś1 D10 -मुखीस्त (D10 °खी त)था, D3 -शिलीमुखा , D5 8 T1 3 G1 2 M2 3 -शिवामुखी (for °खाः) D2 11 गोवृषाजाविकानना —For 10^{ab}, Ñ2 V2 B D6 subst

433* वराहतनुवक्त्राश्च अशिवा शिवदर्शना ।

[Note hiatus between the two halves B3 -भल्ल-, B4 -नक्र (for तनु-)]

—Thereafter they read 432*

—After 10^{ab}, Ś1 D4 10 read 434* and D2 11 ins 435* —^{c}) Ñ2 V2 B D6 -खर (for -हय-) D9 11 G2 M2 3 -पादीश(D9 °दाश , D11 °दी), M1 -वक्त्राश् (for -पादाश) D8 गजोष्ट्रखरवक्त्राश्च —^{d}) M1 निर्वात- (sic) (for °खात) Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 -शिरसोपमा , Cr m g k t as in text (for -शिरसोऽपरा) Ñ2 V2 B1 3 4 शार्दूलमहिषानना , B3 विरूपा विकृतानना , D1 गिरींद्र- शिखरोपमा , D6 पृथुपादीस्त्रिपादिका

11 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 4 G3 om 11^{ab} (cf v l 8) —^{a}) G1 -हस्तैश्च (for -हस्तैक) D1 3 -पादाश् , D2 °दश् , D4 10 °दश् , D11 °दी (for -पादाश) —^{b}) D5 9 G1 M1 -कर्णाश्व-(D9 °र्णाश्व) (for -कर्ण्यश्व-). Ñ1 D1 3 एककर्णीम(Ñ1 °र्णी स, D1 र्णाम)कर्णिकां, D2 4 10 ख(D2 च)रकर्णी(D2 °म)कर्णिका(D4 10 °क), D11 बहुपादैस्त्रिपादिका —Ñ1 illeg for 11^{cd} except गोकर्णी —^{c}) D5 9 हस्त- (for हस्ति-) —^{d}) D2 हय- (for हरि-) ꣸ Cv g हरिकर्णी कपिकर्णी ।, Ck t हरिकर्णी सिंहकर्णी ꣸ —For 11^{cd}, Ś1 D1 3 4 10 11 subst. (Ś1 D4 10 read after 10^{ab})

434* गोकर्णा हयकर्णी च हस्तिकर्णा तथापराम् ।

[D1.11 हस्ति- (for हय) D3 गोकर्णा हस्तिकर्णा च (for the prior half) D1 हय (for हस्ति-) D3 11 हयकर्णा (for हस्तिकर्णा).]

—Thereafter Ś1 D4 10 cont , while Ñ1 ins after 9 and D2.11 ins after 10^{ab}

435* दुर्मुखीरेकवक्त्राश्च शिवाश्चाशिवदर्शना ।
हयवक्त्रास्तथा घोरा महिषोष्ट्रमुखीस्तथा ।

[(l 1) Ñ1 दुर्मुखा त्रिमुखाश्चापि, D11 दुर्मुखा वृषकर्णाश्च (for the prior half) Ñ1 illeg for शिवाश्चा D2 शिवदर्शना (for [अ]शिव°) —(l 2) D4 10 -वक्त्रा (for °क्त्रास्) D11 च शार्दूल- (for तथा घोरा) Ñ1 हयवक्त्रा गृध्रवक्त्रा (for the prior half) Ñ1 D2 -मुखा (for °खीस्)]

—Thereafter Ñ1 cont

436* गजेन्द्रखरवक्त्राश्च काकुक * * खोस्तथा ।

—For 11, Ñ2 V2 B D6 subst

437* हस्त्यश्वखरनागास्या मस्तकोच्छ्रयनासिका ।
चतुष्पादीर्द्विपादीश्च पृथुपादीस्त्रिपादिका ।

[D6 om l 1 —(l 1) B2 -रथ- (for -खर-) V2 -नामास्या (for -नागा°) —(l 2) D6 चतुष्पदीर् (for °ष्पादीर्) B3 द्वि- (for त्रि-).]

—After 11, Ñ1 ins a passage which is illeg

अनासा अतिनासाश्च तिर्यङ्नासा विनासिकाः ।
गजसंनिभनासाश्च ललाटोच्छ्वासनासिकाः ॥ १२
हस्तिपादा महापादा गोपादाः पादचूलिकाः ।
अतिमात्रशिरोग्रीवा अतिमात्रकुचोदरीः ॥ १३
अतिमात्रास्यनेत्राश्च दीर्घजिह्वानखास्तथा ।
अजामुखीर्हस्तिमुखीर्गोमुखीः सूकरीमुखीः ॥ १४
हयोष्ट्रखरवक्त्राश्च राक्षसीर्घोरदर्शनाः ।
शूलमुद्गरहस्ताश्च क्रोधनाः कलहप्रियाः ॥ १५
कराला धूम्रकेशीश्च राक्षसीर्विकृताननाः ।
पिबन्तीः सततं पानं सदा मांससुराप्रियाः ॥ १६ G 5 17 34 B 5 17 16 L 5 12 0

12 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 4 Ñ2 V2 B D6 read 12 after 15^{ab} —^{a}) Ñ2 V2 B1 3 D6 ह्रस्व(V2 अश्व)नासातिनासा(B3 °दीर्घा)श्च, B4 ह्रस्वनासाश्चातिनासा, D7 9 अतिनासाश्च काश्चिच —^{b}) V2 [अ]ति-, B3 च, D6 7 9 M1 अ, T1 G1 2 M2 द्वि- (for वि-) —^{d}) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 -[उ]च्छ्रित- (for -[उ]च्छ्वास-) B3 वराहोच्छ्रितनासिका —For 12, Ś1 D1–4 10 11 subst

438* अनासा चातिनासां च ह्रयनासा तथापराम् ।
गजसंनिभनासा च तिर्यङ्नासा कुनासिका ।

[(l 1) D3 अति, D11 वाति- (for चाति-) D3 [इ]तरा (for [अ]पराम्) D2 11 तिर्यङ्नासा कुनासिकां (for the post half) D1 अनासाश्चातिनासाश्च ह्रयनासा यथापरा —(l 2) Ś1 नासाश् (for -नासा) D1 3 तिर्यन्नासा कुनासिका, D2 11 ललाटोरसि(D11 च°च्छ्वास)नासिका (for the post half)],

while Ñ1 subst for 12

439* विनासा सर्पनासा च दीर्घनासा त्वनासिकाम् ।
सुनासीमुग्रनासा च ह्रयनासा तथापराम् ।
महाप्रलम्बातिनासामूर्ध्वनासा तथापराम् ।

—Thereafter, Ñ1 cont a passage which is illeg —After 12, Ñ2 V2 B D6 ins

440* असिमुद्गरशूलानि दधतीर्मांसभोजना ।

13 Ñ2 V2 B D6 om 13^{ab} and for sequence in them cf v l 4 —^{a}) G3 हस्तिपाद- Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 हस्तिपादामपादा च —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 गोपादा पादभूषि (D1 °मूलि [sic], D3 °तूलि)ता(Ñ1 D1 3 °का) —For 13^{ab}, D2(l 1 only) 11 subst

441* पृथुपादामपादीं च बहुपादत्रिपादिकाम् ।
नखपादीमपादीं च दीर्घपादीं तथापराम् ।
हस्तिपादीमपादीं च दीर्घपादीं तथापराम् ।

[(l 1) D11 पृथुपादी * * * (for पृथुपादामपादीं) D11 बहुल्स्त्वथ (sic) (for बहुपादत्रि-)]

—Thereafter D11 cont, Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 ins after 13^{ab}

442* चतुष्पादा द्विपादा च बहुपादीं त्रिपादिकाम् ।

[D11 चतुष्पादीं Ś1 D4 10 बहुपादामपादिका, Ñ1 त्रिपादा * पादिकां, D3 गोपादा चाप्यपादिका (for the post half)]

—Thereafter Ñ1 cont two lines which are mostly illeg —D2 om 13^{c}–14^{b} —^{c}) B1 अद्रि-(*sup lin* also as in text) (for अति-) V2 -स्तन- (for -शिरो-) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 -ग्रीवाम् (for -ग्रीवा) —^{d}) B1 अद्रि-(*sup lin* also as in text) (for अति-) Ś1 Ñ1 D1 3–6 9–11 कुचो(D3 -कृशो)दर्यौ(D5 9 °री, D6 °रा), Ñ2 B1 पयो(Ñ2 -कुचो)धरा, V2 B3 -स्तनोदरी (for -कुचो°)

14 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 4 D2 om 14^{ab} (cf v l 13) —^{a}) B1 अद्रि- (for अति-) Ś1 D1 3 4 10 11 -नेत्रा च(Ś1 °श्च), B1 -नयना (for -नेत्राश्च) —^{b}) Ś1 V2 B1 3 4 -नखीस्(Ś1 °खीम्), D5 7 9 T1 -[आ]ननास्, T2 -मुखास् (for नखास्) Ś1 अपि (for तथा) —After 14^{ab}, Ñ1 ins

443* अति * * मुखीं * * तोग्रास्यनासिकाम् ।

—^{c}) B2–4 अश्व-, D3 धेनु-, D6 खर, D9 हस्त- (for हस्ति-) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 अजामुखीं हस्तिमुखीं, Ñ2 अजामुखा खरमुखीर्, B1 अजमुखीरश्वमुखीर् —^{d}) Ś1 D1 2 4 10 11 गोमुखी सूकरानना(D11 °ना), Ñ1 गोमुखीं च खरोतरा (sic), D3 हस्त्यस्या च खरानना —After 14, Ś1 D2 4 10 11 ins

444* गोलाङ्गूलमुखीं चैव शृगालसदृशाननाम् ।

[D2 -मुखा (for -मुखीं)],

while Ñ1 ins

445* तिर्यगा मुखीं भीमा पातालसदृशोदरीम् ।

15 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 4 —^{a}) V2 B1 2 4 D2 तरक्षु- (for हयोष्ट्र-) Ñ1 D1 खरोष्ट्र-शुक(D1 °पशु)वक्त्राश्च, Ñ2 तुरगख(D6 °व)रनासाश्च, B3 तरक्षुमुखवक्त्राश्च —^{b}) Ñ2 V2 B1–3 D6 भीमविक्रमा (V2 °कर्माण) (for घोरदर्शना) —After 15^{ab}, Ñ2 V2 B D6 read 12 —Ñ2 V2 B D6 om 15^{c}–16^{b} —^{c}) G3 मूल-, M1 कूट- (for शूल-)

16 Ñ2 V2 B D6 om 16^{ab} (cf v l 15) and for sequence in them cf v l 4 Ś1 D4 10 om (hapl) 16 —^{a}) D2 8 T1 कराल-(D8 °ली) D2 5 8 11 G1 -केशी च (D5 G1 °शाश्च), D7 9 -केशिन्यो (for -केशीश्च) —^{b}) G1 पिशाचीर् (for राक्षसीर्) Ñ1 विकृतेक्षणा (for °ताननाः) & Cv.r m राक्षसीर्विकृताननाः इत्यत्रापरा इति

G. 5 17 33 B 5 17.17 L. 5 12 16 मांसशोणितदिग्धाङ्गीर्मांसशोणितभोजनाः ।
ता ददर्श कपिश्रेष्ठो रोमहर्षणदर्शनाः ॥ १७
स्कन्धवन्तमुपासीनाः परिवार्य वनस्पतिम् ।
तस्याधस्ताच्च तां देवीं राजपुत्रीमनिन्दिताम् ॥ १८
लक्षयामास लक्ष्मीवान्हनूमाञ्जनकात्मजाम् ।
निष्प्रभां शोकसंतप्तां मलसंकुलमूर्धजाम् ॥ १९
क्षीणपुण्यां च्युतां भूमौ तारां निपतितामिव ।
चारित्र्यव्यपदेशाढ्यां भर्तृदर्शनदुर्गताम् ॥ २०
भूषणैरुत्तमैर्हीनां भर्तृवात्सल्यभूषिताम् ।
राक्षसाधिपसंरुद्धां बन्धुभिश्च विनाकृताम् ॥२१
वियूथां सिंहसंरुद्धां बद्धां गजवधूमिव ।
चन्द्रलेखां पयोदान्ते शारदाभ्रैरिवावृताम् ॥ २२

शेष (Cv °ति मन्यते। अन्यथा राक्षसीभिरित्यतिरिच्यते। , Cm °ति शेष । अतो न पौनरुक्त्यम्) ❀ —D2 om 16c–17b —c) D5 7–9 G3 पिबति (for पिबन्ती) Ñ1 ‹क पिबती सतता (sic) —d) M1 मधु- (for -सुरा-) D7 9 11 Ck t सुरामांसामव(D7 9 Ck t °ममदा)प्रिया —For 16cd, Ñ2 V2 B D6 subst and read after 17ab

446* पिबन्ती खादमानाश्च नित्य मांसवसाप्रिया ।

[Ñ2 -रस , V2 -[आ]सव-, B1 -मदा- (for -वसा-)]

—Thereafter they cont

447* अनाश्रिता मदा पुष्टा सर्वभक्षा समुन्नता ।

[V2 दुष्टा , B3 मत्ता (for पुष्टा) Ñ2 B1 सुसन्नता , D6 समतत (for समुन्नता)]

—After 16, Ñ1 ins

448* वसाशोणित * * * * * शोणिततत्परा ।

17 D2 om 17ab (cf v l 16) —ab) D3 -भक्षाश्च (for -दिग्धाङ्गीर्) D3 -लेपना (for -भोजना) Ñ2 V2 B D6 वसा(Ñ2 मुदा [sic], D6 मेदो)दिग्धकराननाः. Ñ1 वसाशोणितभोजिन्य सु ण्डितविलोचना —After 17ab, Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 ins

449* अनासिका सनासाश्च सर्वभक्ष्या सुदारुणा ।
नानाविकृतवेशाश्च नानासंस्थानसंस्थिता ।
इत्येताश्च तथान्याश्च राक्षसीर्विकृताननाः ।

[(l 1) Ś1 नासाश्च (for सना°) Ñ1 D1 11 अनासिकाश्च सतु(D11 °दि)श (for the prior half) D1 3 11 -भक्षा (for -भक्ष्या) —After l 1, Ñ1 ins

449(A)* चर्वयन्त्यश्च बालाश्च शिशुमस्तकभक्षणा ।
हस्तपादैश्च मुण्डैश्च काश्चित्कुर्वन्ति भूषणम् ।
मस्तक – वरा वाश्चिद्धयन्ती शिरोधराम् ।
हस – * कराश्च हस्तपादसुरेस्तथा ।
नृत्यन्ति विकृत काश्चिद्विकृत च हसन्ति च । [5]
गायन्ति विकृत काश्चिद्रौद्र काश्चिद्रुदन्ति च ।

—D1 om l 2–3 Ñ1 om l 2 —(l 3) D3 विकृतस्वरा]

—After 449*, Ñ1 cont

450* ददर्श ता कपिर्हृष्टो रोमाञ्चा – तगात्रवान् ।

—After 17ab, Ñ2 V2 B D6 read 446* —c) Ś1 D1–5 10 M1 2 कपिर्हृष्टो, G3 हरिश्रेष्ठो, M2 हरि श्रेष्ठो. Ñ1 तूष्णीं सर्वेश्चिरोश्चापि (sic). —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 -तत्पर (Ś1 Ñ1 °रा) (for -दर्शना) T2 -दर्शनहर्षणा (by transp) ❀ Cr ता ददर्श हरिश्रेष्ठो रोमहर्षणदर्शना इति पाठ ❀ —For 17cd, Ñ2 V2 B D6 subst

451* ता दृष्ट्वा वानरो हृष्टो रोमहर्षसमन्वित ।

[Ñ2 B3 लोमहर्ष- V2 B1 2 4 -समुद्धत (for -समन्वित)]

18 a) Ś1 Ñ1 V2 B1 2 4 D1–3 6 11 T2 G1 उपासीन (B4 °स्तीर्णा) (for उपासीना) —b) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 M3 परिपीड्य(M3 °चार्य), Ct as in text (for °वार्य) B3 समतत (for वनस्पतिम्) —Ñ2 V2 B D6 om 18c–24b —c) T2 [अ]धस्था (for [अ]धस्ताच्) Ñ1 वृता, D11 सिता (for च ता).

19 Ñ2 V2 B D6 om 19 (cf v l 18) —c) Ñ1 D1–3 11 नि प्रभा —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 दीना ललित (D1 3 मलिन)मूर्धजा(Ñ1 °वाससा) —After 19, Ñ1 ins

452* धूलिध्वस्तकेशपाशा धूलिध्वस्तवपुष्मतीम् ।

20 Ñ2 V2 B D6 om 20 (cf v l 18) Ś1 om 20a–24b —a) D8 क्षीणा (for क्षीण-) —b) Ñ1 D1–3 मद(D1 इदु, D2 चद्र)प्रभाम् (for निपतिताम्) D4 10 11 तारा मदप्रभामिव —c) D11 -व्यपदेशाता (for -व्यप°) D4 10 चारित्र वृ(D11 वृ)पदेशाढ्या(D4 °ढ्या) (corrupt) —d) Ñ1 D1 3 T2 G2 M2 -लालसा, D4 10 -दुर्गमा, G1 -कर्शिता, Cv r m g t as in text (for -दुर्गताम्)

21 Ñ2 V2 B D6 om 21 (cf v l 18) Ś1 om 21 (cf v l 20) —b) Ñ1 D5 G2 3 M3 Cg -भूषणा, Ck as in text (for -भूषिताम्) —c) D2 3 सक्रु(D3 °व)द्धा (for -सरुद्धा) G1 राक्षसीभिश्च संरुद्धा —d) D2 11 निराकृता

22 Ñ2 V2 B D6 om 22 (cf. v l 18) Ś1 om. 22 (cf v l 20) —a) G1 विधूता (sic) Ñ1 व्याघ्र- (for सिंह) —b) Ñ1 D1 3 4 10 11 वने, D2 त्रस्ता, M1 वन्या (for बद्धा) —c) D5 7–9 T2 G3 M3 -रेखा (for -लेखा) —d) D1 शुभ्रैरभ्रैर् (for शारदा°)

क्लिष्टरूपामसंस्पर्शादयुक्तामिव वल्लकीम् ।
सीतां भर्तृहिते युक्तामयुक्तां रक्षसां वशे ॥ २३

अशोकवनिकामध्ये शोकसागरमाप्लुताम् ।
ताभिः परिवृतां तत्र सग्रहामिव रोहिणीम् ।
ददर्श हनुमान्देवीं लतामकुसुमामिव ॥ २४

सा मलेन च दिग्धाङ्गी वपुषा चाप्यलंकृता ।
मृणाली पङ्कदिग्धेव विभाति च न भाति च ॥ २५

मलिनेन तु वस्त्रेण परिक्लिष्टेन भामिनीम् ।
संवृतां मृगशावाक्षीं ददर्श हनुमान्कपिः ॥ २६

तां देवीं दीनवदनामदीनां भर्तृतेजसा ।
रक्षितां स्वेन शीलेन सीतामसितलोचनाम् ॥ २७

तां दृष्ट्वा हनुमान्सीतां मृगशावनिभेक्षणाम् ।
मृगकन्यामिव त्रस्तां वीक्षमाणां समन्ततः ॥ २८

दहन्तीमिव निःश्वासैर्वृक्षान्पल्लवधारिणः ।
संघातमिव शोकानां दुःखस्योर्मिमिवोत्थिताम् ॥ २९

तां क्षामां सुविभक्ताङ्गीं विनाभरणशोभिनीम् ।
प्रहर्षमतुलं लेभे मारुतिः प्रेक्ष्य मैथिलीम् ॥ ३०

हर्षजानि च सोऽश्रूणि तां दृष्ट्वा मदिरेक्षणाम् ।
मुमोच हनुमांस्तत्र नमश्चक्रे च राघवम् ॥ ३१ G 5 20 0 B 5 17 31 L 5 12 32

---

23 Ñ2 V2 B D6 om 23 (cf v l 18) Ś1 om 23 (cf v l 20) D2 om 23–24^{b} —^{a}) D4 10 क्लिन्न- (for क्लिष्ट) D1 3 4 10 Ck असस्पर्शाम्, Cv r m g t as in text (for °र्शाद्) —^{b}) D4 10 lacuna for वल्लकीम् Ñ1 आसुक्तामिव पन्नगी —^{c}) D7 9 G1 M1 स ता T1 3 M3 -वशे (for -हिते) D8 स ता पतिहिते युक्ताम् —^{d}) D1 सयुक्ता (for अ°) D8 T1 3 Cg राक्षसी-, Cr m t as in text (for रक्षसा) T2 पते, Cr m g t as in text (for वशे) Ñ1 रक्षसा वशमागता, D3 4 10 सु(D3 स)युक्ता राक्षसीवधे(D3 °शे)

24 Ñ2 V2 B D6 om 24^{ab} (cf v l 18) Ś1 om 24^{ab} (cf v l 20) D2 om 24^{ab} (cf v l 23) —^{a}) D1 3 4 10 11 अशोकवनिकोद्देशे —^{b}) D1 3 4 10 T2 -सागर- (for °रम्) D1 3 4 10 -सयु(D1 3 °प्लु)ता, D11 आकुला, Ct as in text (for आप्लुताम्) —After 24^{ab}, Ñ1 (l 2 illeg) T2 ins

453* राक्षसीभिश्च ताभिर्वै बद्धा क्रुद्धाभिरेव हि ।
ताभि परिवृता सीता ददर्श हनुमान्कपि ।

—Ñ1 om 24^{cd} —^{c}) D4 परिवृतो (sic) (for °ता) D11 ता हि (for तत्र) —^{e}) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 7 9 तत्र, B3 सीता (for देवीं) D2 ददर्श स महादेवीं —^{f}) Ś1 लता सकुसुमामिव, Ñ2 V2 B D5 6 T G1 2 M1 Cg लता कुसुमितामिव, D11 लतामकुसुमाचिता ❀ Cm लतामकुसुमामिवेति पाठ ❀ —After 24, B1 reads an addi colophon

25 Ñ2 V2 B D6 om from 25 up to 5 16 2 —^{a}) D2 सु-, D3 [अ]भि-, D11 [अ]ति- (for च) —^{b}) D1–4 10 11 वपुषा च विभूषिता, D5 वपुषाप्यनलकृता —^{cd}) Ñ1 D1–4 10 11 पद्मिनी (for मृणाली) Ñ1 -पद्म- (for पङ्क) Ñ1 वि- (for न) D1 3 T1 3 M3 Cm न विभाति (for च न°) D2 न भाति च विभाति च, D4 10 11 न विभाति विभाति च (for ^{d}) Ś1 पद्मिनी पद्मदिग्धेन न विभाति विभाति च —After 25, Ñ1 ins

454* अनलकारा सा देवी सालकारेव शोभते ।

26 Ñ2 V2 B D6 om 26 (cf v l 25) —^{a}) Ñ1 D1–3 8 11 च (for तु) D1–3 11 श्लक्ष्णेन, M3 वस्त्रेण (for वस्त्रेण) Ś1 D4 10 श्लक्ष्णेन मलिनेनाथ —^{b}) M3 -क्लिष्टव (for °न) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वसनेन वरागना(Ś1 °रात्मना, Ñ1 D1 2 °रानना) —^{c}) Ś1 D10 सश्रिता (for °वृता) D2 नीरजामाक्षी (sic) (for मृगशावाक्षीं)

27 Ñ2 V2 B D6 om 27 (cf v l 25) —^{b}) Ś1 D1–4 10 11 स(D1 3 अ)तेजस्त्वमुपागता, Ñ1 रक्षो ; हमुपस्थिता —D1 reads 27^{cd} twice —^{c}) Ś1 रूपेण, Ñ1 D1(both times) 2–4 10 11 वृत्तेन (for शीलेन) —^{d}) D8 क्षामाम् (for सीताम्)

28 Ñ2 V2 B D6 om 28 (cf v l 25) —^{a}) Ñ1 दृष्ट्वा ता (by transp), D2 निशम्य (for ता दृष्ट्वा) —^{c}) Ñ1 -बालाम् (for -कन्याम्) —^{d}) D2–5 7–9 11 वीक्ष्यमाणा (for वीक्ष°) Ñ1 om, D1 M1 ततस्तत, G2 इतस्तत (for समन्तत)

29 Ñ2 V2 B D6 om 29 (cf v l 25) Ś1 om 29–30^{b} Ñ2 om 29^{ab} —^{a}) D1–5 7 8 10 11 S निश्वासैर् (for नि °) —^{b}) D3 -कोमलान् (for -धारिण) D1 4 10 वृक्षान्कोमलपल्लवान्, D2 मृगान्पल्लवकोमलान् —^{c}) Ñ1 D3 मारीचि(Ñ1 स ··)मिव शोकस्य, D1 2 4 10 11 म(D2 मा)-रीचिमिव सोम(D2 मोह)स्य

30 Ñ2 V2 B D6 om 30 (cf v l 25) Ś1 om 30^{ab} (cf v l 29) —^{a}) Ñ1 स्थिता ता, D1 3 4 10 ता श्यामा, D2 सुश्यामा, D5 8 T2 ता क्षमा, G2 3 M1 ता समा (for ता क्षामा) —^{b}) G1 वरा- (for विना) Ñ1 illeg, D2 -भूपिता, D3 4 10 11 -शोभिता (for -शोभिनीम्) D1 वरार्हां वरवर्णिनीं —^{d}) D11 वीक्ष्य (for प्रेक्ष्य) Ś1 D4 10 जानकीं D2 मारुतिर्भीमविक्रम

31 Ś1 Ñ2 V2 B D6 om 31 (for all except Ś1, cf v l 25) —^{a}) D8 तथा, G3 तु सो (for च सो) —Ñ1

G 5 19 0
B 5 17 32
L 5 12 33
नमस्कृत्वा च रामाय लक्ष्मणाय च वीर्यवान् । सीतादर्शनसंहृष्टो हनूमान्संवृतोऽभवत् ॥ ३२

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चदशः सर्गः ॥ १५ ॥

१६

तथा विप्रेक्षमाणस्य वनं पुष्पितपादपम् ।
विचिन्वतश्च वैदेहीं किंचिच्छेषा निशाभवत् ॥ १
षडङ्गवेदविदुषां क्रतुप्रवरयाजिनाम् ।
शुश्राव ब्रह्मघोषांश्च विरात्रे ब्रह्मरक्षसाम् ॥ २
अथ मङ्गलवादित्रैः शब्दैः श्रोत्रमनोहरैः ।
प्राबोध्यत महाबाहुर्दशग्रीवो महाबलः ॥ ३

---

illeg for 31[b] Ñ1 om 31[cd] —[c]) D1 मुमोह (sic) (for मुमोच) —[d]) T2 मनश् (meta) (for नमश्) D2 3 जानकीं (for राघवम्) D1 4 10 11 नमस्कृत्यश्च (D1 °वंन्हि, D11 °स्कृत्य च) जानकीं

32 Ñ2 V2 B D6 om 32 (cf v l 25) —[a]) Ś1 D1–4 10 11 T2 नमस्कृत्य, Cg नमस्कृत्वा (as in text) Ś1 D4 10 T M3 स, D7 9 G3 [अ]थ (for च) —[b]) Ñ1 illeg, M2 धीमते (for वीर्यवान्) —After 32[ab], Ñ1 ins

455* वीर्यवान्कपिशार्दूलो विक्रुद्धो हर्ष ‥ ।

—[d]) Ś1 D1–4 10 11 T2 निवृ(D1–3 T2 °र्वृ)तो(Ś1 °त्तो), Cm g k t as in text (for संवृतो) Ñ1 हनुमान्कपिकुञ्जर —After 32, Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 ins

456* निर्वृतो राघवस्यार्थे मेने च सफलं श्रमम् ।

[Ñ1 सकलं त्वा पुरस्कृत्य (sic), D2 3 11 निवृत्त (D2 °त) राघवस्यार्थं (for the prior half)]

Colophon Ñ2 V2 B D1–3 6 om (cont the Sarga) —*Sarga name* Ś1 D4 10 सीतादर्शन, D11 राक्षसीमदर्शन —*Sarga no* (figures, words or both) D4 10 om, D5 7–9 11 S 17 —After the colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

16

V1 illeg for Sarga 16 (cf v l 5 11 29) Ñ V2 B D1–3 6 continue the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नम

1 Ñ2 V2 B D6 om 1–2 (cf v l 5 15 25) Ñ1 om 1[a] —[a]) Ś1 D3,4 10 तथापि, T1 2 तदा वि-, T3 तथा च, Cg as in text (for तथा वि-) D3 6 प्रेक्ष्यमाणस्य, D11 -प्रेषितस्तस्य (for प्रेक्षमाणस्य). D8 तत मप्रेक्ष्यमाणस्य —[c]) D1 विचिन्वतस्तु, D4 विविधतश्च, D8 त्रिचिन्वतश्च, D9 (before corr) विचिन्वतस्य (for विचिन्वतश्च) Ñ1 दें देवीम् (for वैदेहीं) —[d]) M3 भवेत् (for [अ]भवत्) Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 अर्धरात्र प्र(D3 °त्र वि, D11 °त्रोप)चक्रमे, D1 शर्वरी तु प्रवर्तिता —After 1, Ñ1 ins

457* हनूमतो हरेस्तस्य रामदूतस्य धीमत ।

2 Ñ2 V2 B D6 om 2 (cf v l 1) —[c]) Ñ1 D3 11 शुश्रुवे, D4 10 आश्राव (for शुश्राव) Ś1 Ñ1 D4 10 T2 -घोष (for घोषांश्च) Ś1 D2–5 7 9–11 M1 2 स (for च) —[d]) Ś1 D4 10 मन्त्रिणा, Ñ1 रात्रार्धे, D2 विप्राणां, D3 [ऽ]र्धरात्रे, D11 त्रियामे, T2 सुरात्रौ, G1 वीरोत्र (for विरात्रे) —After 2, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

458* एतस्मिन्नन्तरे सुप्त स्त्रीभि सह मदोत्कट ।

3 [a]) Ś1 D2 4 11 स्तुति-, Ñ1 D1 ततो, V2 अत्र, D3 तत्र (for अथ) —Ñ1 illeg after अथ up to श्रोत्र in 3[b] V2 B D6 -वादित्र- (for °त्रै) —[b]) V2 B2–4 D6 -घोष, B1 -घोषै, D3 श्लिष्टै (for शब्दै) B1 स्तोत्र-, D6 श्रुति- (for श्रोत्र-) Ś1 T1 3 G1 M1 2 मनोरमे, V2 B2–4 D6 मनोहर (for °हरै). —[c]) Ś1 D4 10 T1 3 M3 प्राबुध्यत, Ñ1 D1–3 T2 अबुध्यत, D11 विबुध्यत (for प्राबोध्यत) Ś1 यथाकाल, D3 महा . हुर् —Ś1 om from 3[d] up to 4[a] —[d]) Ñ1 महाभुज (for °बल·) —For 3[cd], Ñ2 V2 B D6 subst

459* बोध्यमाने दशग्रीवे महानासीत्तदाद्भुत ।

[B3 महद् (for महान्) B3 [अ]द्भुत (for °त).]

—After 3, Ñ1 ins

460* महाबलो विंशभुजो देवतुल्य ‥ ‥ ।

विबुध्य तु यथाकालं राक्षसेन्द्रः प्रतापवान् ।
स्रस्तमाल्याम्बरधरो वैदेहीमन्वचिन्तयत् ॥ ४
भृशं नियुक्तस्तस्यां च मदनेन मदोत्कटः ।
न स तं राक्षसः कामं शशाकात्मनि गूहितुम् ॥ ५
स सर्वाभरणैर्युक्तो बिभ्रच्छ्रियमनुत्तमाम् ।

तां नगैर्विविधैर्जुष्टां सर्वपुष्पफलोपगैः ॥ ६
वृतां पुष्करिणीभिश्च नानापुष्पोपशोभिताम् ।
सदामदैश्च विहगैर्विचित्रां परमाद्भुताम् ॥ ७
ईहामृगैश्च विविधैर्वृतां दृष्टिमनोहरैः ।
वीथीः संप्रेक्षमाणश्च मणिकाञ्चनतोरणाः ॥ ८

G 5 20 10
B 5 18 8
L 5 13 11

4 Ś1 om 4^a (cf v l 3) —^{a}) Ñ2 V2 B D6 स निबुद्धो(B1 °ध्य), D1 प्रबुध्य तु, D2 विजृम्भित , D3 5 7 9 T· G1 वि(D3 प्र, G1 व्य)बुध्यत, D4 10 प्राबुध्यत (sic), D11 व्यजृम्भत (for विबुध्य तु) D1 5 यथाकाले, D2 11 महातेजा, D7 9 महाभागो (for यथाकालं) Ñ1 ✶ ✶महातेजा —^{b}) Ś1 D2 4 10 11 महामना , Ñ. स रावण , Ñ2 V2 B D3 6 महाबल , D1 महाभुज (for प्रतापवान्) —After 4^{ab}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

461* प्रपुष्पिताग्रशिखर कैलास इव मूर्तिमान् ।
[Ś1 D4 10 सु- (for प्र-)]

—^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 दिव्य , Ct as in text (for स्रस्त-) B1 क्षीबो, B4 ग्रीवो (for -धरो) V2 श्रस्तमस्रा सुरक्षा चो (sic), B3 शुक्लमाल्यावरग्रीवो —^{d}) Ś1 Ñ B2 D1–5 10 T G1 M2 अनुचिन्तयन्(Ñ B2 °यत्) (for अन्वचिन्तयत्)

5 ^{a}) B3 विमुक्तस्, B4 निमग्नस् (for नियुक्तस्) D11 यस्या (for तस्या) Ś1 Ñ B1–3 D1 2 4 6 10 11 हि, V2 B4 वै, D3 om. (subm) (for च) —^{b}) Ñ1 B3 मदोद्धत , D2 महोत्कट —Ś1 D4 10 om 5^{cd} —^{c}) Ñ1 D7 9 तु त, D11 श्रुत (for स त) Ñ2 V2 B D2 6 न शशाकात्मन कामम् —^{d}) Ñ2 V2 B1 2 D2 6 आगत विनिगूहीतुम्, B3 आगत विनिवारितु, B4 निग्रहीतु समागत, D11 शशाकात्मवगृहितु —After 5, Ñ2 V2 B D6 ins

462* मैथिलीं द्रष्टुकामोऽथ निर्जगाम ततो गृहात् ।
[B3 वै (for ऽथ)]

6 ^{a}) Ñ1 सर्वांगाभरणैर्युक्तो, Ñ2 V2 B D6 स(Ñ2 .) सर्वाभरणोपेतो —^{b}) T2 प्रीतिम् (for श्रियम्) —After च्छ्रियम्, M2 wrongly reads हृदं and 8^{cd} repeating it in its proper place —After 6^{ab}, S1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 read 9^{cd} —D1 om $6^c – 7^b$ —^{c}) Ñ2 illeg up to सर्व in ^{d} B2 पुन्नागैर्, B3 ता मृगैर् T1 3 M3 बहुभिर् (for विविधैर्) D2 11 युक्ता, D6 युष्टा (for जुष्टा) —^{d}) V2 B1 3 D6 दिव्य-, B4 नित्य (for सर्व-) M1 om पुष्प- B1 फलोपगा, G1 फलोदकै (for °पगै)

7 D1 om 7^{ab} (cf v l 6) —^{a}) D6 om च (subm) —After 7^a, Ñ1 ins

463* शोभिताभिश्च पुष्करै ।
सर्वत्वाभरणैश्चैव

—^{b}) Ś1 Ñ1 D3 4 10 11 विविधै(D11 °चित्रै)र्बहुभि(D3 ° .)र्द्रुमै , Ñ2 V2 B D6 चित्रैश्च बहुभि(B4 विविध)र्गृहै , D2 मणिकाचनतोरणा —After 7^{ab}, Ñ2 V2 B (B1 alone repeating l 2 after 7^{cd}) D6 ins , Ś1 Ñ1 D1–3 11 ins after 9^{ab}, and D4 10 subst for $8^c – 9^{ab}$

464* वृक्षैस्तैर्नगसकाश सुविभक्तान्तरे समै ।
समभूमितला रम्या दिव्या चैत्ररथद्रुमाम् ।

[B1 reads l 1–2 in brackets —(l 1) Ś1 Ñ1 B3 D1–4 10 11 नीराभ्र , V2 काचन-, B1 2 गिर्यग्र , B4 पर्वत- (for नर्नग) Ś1 Ñ1 सुविभक्तान्तरे , Ñ2 B1 सविभक्तातर , B4 सविभक्तरे , D4 10 सविमुक्तातर (for सुविभक्तान्तरे) B2 D3 11 शुभे —(l 2) Ś1 Ñ B4 D3 11 रमा, B1 (second time) -तली, D1 तला (for तला). D1 रम्या (for रम्या) D2 समभूमितल रम्य (for the prior half) B1 (first time) om दिव्या, D1 दिवि, D2 दिव्य, D3 दिव्यश् (for दिव्या) B2 3 दिव्या रम्या (by transp) B2 -पथ- (for -रथ-) Ś1 D1 -[उ]पमा(D1 °मा) D2–4 10 11 चैत्ररथोपमा(D2 °म, D3 °मै)]

—Thereafter D11 cont 465* D2 om $7^c – 8$ Ñ2 V2 B2–4 D6 om 7^{cd} —^{c}) D7–9 G1 M1 -मत्तैश्च (for मदैश्च) D3 विविधैर् (for विहगैर्) —^{d}) Ś1 D3 11 विचित्रैर्, Ñ1 B1 D1 3 4 10 विचित्र-, M1 विविधे (for विचित्रा) Ś1 Ñ1 B1 D1 3 4 10 11 -मधुरस्वर (B1 D4 10 °नै), D6 7–9 परमाद्भुतै (for °ताम्) —After 7, Ś1 D4 10 ins , while Ñ V2 B D2 3 6 ins after 10, while D11 cont after 464*

465* जगाम मदनोन्मत्तो दशग्रीवो महाबल ।

—Thereafter Ś1 D4 10 read 11^{ab}

8 D2 om 8 (cf v l 7) Ñ2 V2 B D6 read 8^{ab} after 9^{ab} —^{a}) Ś1 D4 10 एणी-, D11 महा- (for ईहा) Ñ1 repeats मृगैश्च Ñ1 om , T2 विहगैर् (for विविधैर्) —^{b}) T1 3 M3 (before corr वृता) जुष्टा (for वृता) B4 T2 G1 M1 2 मनोरमै , G2 °हरा, G3 °रमा (for मनोहरै) Ś1 D4 10 अशोकवनिका वृता, Ñ1 मृगै . . . -शुभै , D1 3 वृता पद्मवनैस्तथा, D11 वृता पद्मवनैर्युता —After 8^{ab}, Ñ1 ins

466* स . . . पि बहुभिर्वृता पद्मवनैरपि ।,

while Ñ2 V2 B D6 ins after 8^{ab}

467* क्रीडामृगैश्च विविधैरावृता सर्वतो दिशम् ।

G 5 20 11
B 5 18 9
L 5 13 11

नानामृगगणाकीर्णां फलैः प्रपतितैर्वृताम् ।
अशोकवनिकामेव प्राविशत्संततद्रुमाम् ॥ ९
अङ्गनाशतमात्रं तु तं व्रजन्तमनुव्रजत् ।
महेन्द्रमिव पौलस्त्यं देवगन्धर्वयोषितः ॥ १०
दीपिकाः काञ्चनीः काश्चिज्जगृहुस्तत्र योषितः ।
वालव्यजनहस्ताश्च तालवृन्तानि चापराः ॥ ११
काञ्चनैरपि भृङ्गारैर्जह्रुः सलिलमग्रतः ।
मण्डलाग्रानसींश्चैव गृह्यान्याः पृष्ठतो ययुः ॥ १२
काचिद्रत्नमयीं पात्रीं पूर्णां पानस्य भामिनी ।
दक्षिणा दक्षिणेनैव तदा जग्राह पाणिना ॥ १३
राजहंसप्रतीकाशं छत्रं पूर्णशशिप्रभम् ।
सौवर्णदण्डमपरा गृहीत्वा पृष्ठतो ययौ ॥ १४
निद्रामदपरीताक्ष्यो रावणस्योत्तमस्त्रियः ।
अनुजग्मुः पतिं वीरं घनं विद्युल्लता इव ॥ १५

[V2 सकीर्णां, B1 सवृतां (for विवेश्) B2 3 दिश, B4 दृश (for दिशम्) V2 B1 दिशश्च महान्त (for the post half)]

—Ñ2 mostly illeg for 8^cd M2 wrongly reads 8^cd preceded by इदं after चिह्नयम् in 6^ab, repeating it here —^c) B1 3 4 D6 8 11 G1 3 वीथी (for वीथी) V2 D1 6–9 11 G3 समप्रेक्ष्यमाणश्च Ś1 सुरापीं प्रेक्षमाणश्च —^d) Ś1 V2 B1 3 4 D6 7–9 11 G -तोरणा (D11 °णं) —For 8^c–9^b, D4 10 subst 464*

9 For 8^c–9^b, D4 10 subst 464* —^a) B1 2 4 D6 -गणं कीर्णां (for -गणा°) —^b) Ñ1 D1 3 तथा (for वृताम्) Ñ2 V2 B2 विहगैश्च सदामत्तैः, B1 विहगैश्च निनादिता, B3 विहगैश्च समावृता, B4 D6 विह(D6 °ह)गैश्च मदामत्तैः —After 9^ab, Ś1 Ñ1 D1–3 11 ins 464*, while Ñ2 V2 B D6 read 8^ab Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 read 9^cd after 6^ab —^c) Ś1 एव (for एव) —^d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 विवेश (for प्राविशत) Ś1 विकचद्रुमा, Ñ1 D1–3 11 रुचिरद्रुमा (D1 °म), B3 फुल्लविटपा, D4 10 स बहुद्रुमा, G1 मदविह्वल, G3 M1 2 स ततद्रुमा (for सततद्रुमाम्)

10 D11 transp 10 and 11 —^a) Ś1 Ñ1 D2 4–10 अंगना D2 मयुक्त (for -मात्र तु) —^b) V2 पृष्ठतस्तम्, D2 व्रजत च, D3 व्रजत त (by transp) (for त व्रजन्तम्) Ś1 Ñ1 D2 4 10 समन्वयु, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 उपाव्रजत्; B3 अगच्छत, D1 3 11 समन्व(D1 °न्वि)यात, D6 7 9 Cr k t अनुव्रजन्, Cm g as in text (for अनुव्रजत्) —^c) Ñ2 V2 B D6 कुबेरम् (for महेन्द्रम्) ✻ Cr m अनुव्रजन् (Cm °जत)। अडभाव आर्षं।, Cg अनुव्रजत, अन्वव्रजत्।, Ct अङ्गना शतमात्रमित्यवधारण इति कतकः। देवादियोषितो महेन्द्रमिव पौलस्त्य रावणमनुव्रजन्। अडभाव आर्षः ✻ —After 10, Ñ V2 B D2 3 6 ins 465*

11 D11 transp. 10 and 11 Ś1 D4 10 read 11^ab (preceded by 465*) after 7 —^a) Ś1 Ñ V2 B D2–4 6 10 11 काचनीर्(D6 °ना)दीपिकाश्चित्रा, G1 दीपिका काचना काश्चिज् —^c) Ñ2 V2 B D2.6 व्यजनमन्यास्तु(B1 2 D2 °न्याश्च) (for -व्यजनहस्ताश्च) —Ś1 D10 om. 11^d–12^c. —^d) B1 (before corr.) -सूत्राणि (for -वृन्तानि). D2 6 [अ]परा Ñ1 तालवृन्तसमायुता —After 11, Ñ1 D1–4 ins, while D11 ins before 11

465* अपरा दर्शयन्मार्गं हस्तमालम्ब्य दक्षिणम्।

[D1 4 अपराश्चापि यान्मार्गं (hypm.) (for the prior half) D11 आलिंग्य (for आलम्ब्य).]

12 Ś1 D10 om 12^abc (cf v l 11) —^a) Ñ1 D1–3 11 जग्मु, D7–9 चैव (for अपि) —^b) Ñ1 D1 4 ऊहु, B3 चक्रु, D6 जगृहु (hypm), D8 M3 जहु, D11 मुहु (for जह्रु) V2 जगृहु सलिलाग्रत ; T1 3 G2 जगृहुर्जलम-ग्रत, —^c) Ñ1 D1 11 मण्डलाग्रासिहस्ताश्च, Ñ2 V2 B D6 असीनन्याश्च(B3 °न्या सु-) निशितान्, D1 4 कुसुमासक्त-हस्ताश्च, D2 मण्डलाग्रा स्थिता अन्या (sic), D8 7–9 G1 M2 मण्डलाग्रा तूणीश्चैव, T1 3 G2 मण्डलाग्राण्यसीं चैव —^d) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 तथा(D11 °स्या)न्या, D2 गृहीत्वा (for गृह्यान्या:) Ś1 D1 4 10 [S]न्वयु (for ययु) Ñ2 V2 B1(m. after corr) 2–4 आदायायाति पृष्ठत, B1 प्रगृह्यायाति पृष्ठत, D6 आनयन्ति च पृष्ठत ✻ Cg तूणीमान्तरणम्। गृह्य गृहीत्वा।, Ck मण्डलाग्रा तूसीश्चेति पाठ।, Ct भृङ्गारे कलशे। धत्तूरकुसुमसदृशपात्रैरित्यर्थं इति तीर्थं। मण्डलाग्रा वृत्तपर्यन्ता। तूणीरासनविशेषान् ✻

13 ^a) V2 काश्चित् Ś1 D1 4 10 11 रुक्ममय, D3 रत्नमय (for रत्नमयीं) Ś1 D1 3 4 10 11 पात्र(D11 °न), M3 Cg स्थाली (for पात्रीं) Ñ2 B D6 काश्चिद्रत्नमयी पात्री, D2 मणिरत्नसमायुक्त —^b) Ś1 D1–3 10 पूर्ण, Ñ1 D4 11 पूर्ण-, Ñ2 B D6 पूर्णा, Cr m g k t as in text (for पूर्णां) Ñ1 भाविनी, Ñ2 V2 B D2 6 योषित, D5 11 भाजन, D7 9 Ct भ्राजती, D8 M3 भाजनी (for भामिनी) —^c) Ñ2 V2 B D6 दक्षिणहस्तेन, D2 दक्षिणे पाणौ, M1 दक्षिणेनैव —^d) Ñ1 D3 11 काचिज्, D1 4 नारी (for तदा) Ś1 D10 गृहीत्वा पाणिना ययौ, Ñ2 V2 B D6 आदायाजग्मुरङ्गना, D2 गृह्यागच्छत्त-थापरा —After 13, B2 D6 ins the line of 22^cd

14 Ñ2 V2 B D6 om 14–15 —^c) D10 सुवर्ण —^d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 प्रमदा (for पृष्ठतो)

15 Ñ2 V2 B D6 om 15 (cf v l 14). Ś1 D10 om 15 Ñ1 D1–4 11 read 15 after 20 —^b) D1.2 4 8 11

ततः काञ्चीनिनादं च नूपुराणां च निःस्वनम् ।
शुश्राव परमस्त्रीणां स कपिर्मारुतात्मजः ।। १६
तं चाप्रतिमकर्माणमचिन्त्यबलपौरुषम् ।
द्वारदेशमनुप्राप्तं ददर्श हनुमान्कपिः ।। १७
दीपिकाभिरनेकाभिः समन्तादवभासितम् ।
गन्धतैलावसिक्ताभिर्ध्रियमाणाभिरग्रतः ।। १८
कामदर्पमदैर्युक्तं जिह्मताम्रायतेक्षणम् ।
समक्षमिव कन्दर्पमपविद्धशरासनम् ।। १९
मथितामृतफेनाभमरजो वस्त्रमुत्तमम् ।
सलीलमनुकर्षन्तं विमुक्तं सक्तमङ्गदे ।। २०
तं पत्रविटपे लीनः पत्रपुष्पघनावृतः ।
समीपमुपसंक्रान्तं निध्यातुमुपचक्रमे ।। २१

G 5 20 21
B 5 18 25
L 5 13 0

G1 2 M1 3 [उ]त्तमा (for [उ]त्तम-) —^{d}) Ñ1 D3 मेघ, G3 घना (sic) (for घन) —After 15, D5 7–9 S ins

469* व्याविद्धहारकेयूरा समामृदितवर्णका ।
समागलितकेशान्ता सस्वेदवदनास्तथा ।
घूर्णन्त्यो मदशेषेण निद्रया च शुभानना ।
स्वेदक्लिष्टाङ्गकुसुमा समाल्याकुलमूर्धजा ।
प्रयान्त नैर्ऋतपति नार्यो मदिरलोचना । [5]
बहुमानाच्च कामाच्च प्रियभार्यास्तमन्वयु ।
स च कामपराधीन पतिस्तासा महाबल ।
सीतासक्तमना मन्दो मन्दाञ्चितगतिर्बभौ ।

[(l 1) T2 M1 व्यावृत्त- D5 मृजितवर्णिका —(l 2) T2 समाकुलित T2 ता स्वेद- (for सस्वेद-) T2 तदा D8 -वदनाबुजा (for °नास्तथा) —(l 4) G1 -क्लिन्नाग- T G3 M2 3 सुमाल्याकुल —(l 5) D5 प्रयात-, G1 प्रयात्यो (for प्रयान्त) G1 मदन, Ck t as above (for मदिर-) —(l 6) M प्रिया भार्यास् —D5 reads l 8 (except सीता) in marg —(l 8) D5 T2 G M1 2 मद (for मन्दो) M Cr g मदाचित- D8 -मतिर् (for -गतिर्) D8 M1 ययौ (for बभौ)]

16 ^{b}) Ñ1 शिजित, D1 4 10 11 S निस्वन —^{c}) T2 परम D8 स्त्रीणा शुश्राव परम —^{d}) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 तदा, B3 तासा (for कपिर्) D7 9 कपिर्मारुतनन्दन

17 D9 om 17 —^{a}) Ś1 Ñ V2 B D2 3 6 10 11 तमप्रतिम- B(ed) -कुर्वाणम् (for कर्मा°) —D4 om (hapl) from प्राप्त in ^{c} up to हनु in ^{d} —^{d}) Ñ1 हनुमान्हरि, Ñ2 V2 B D6 पवनात्मज, G2 स महाकपि

18 ^{b}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 स्त्रीभिश्च समलकृत, D11 स्त्रीभिश्च परिवारित —^{c}) B2–4 D2 3 T2 -[अ]भिसि(B2–4 °षि)-क्ताभिर्, D1 4 -[अ]वस° (for -[अ]वसिक्ताभिर्) —^{d}) Ś1 D3 10 11 ध्रीयमाणाभिर्, D5 T2 3 ह्रियमाणाभिर्

19 ^{a}) B3 काल- (for काम) Ś1 मयैर्, D1 3 4 -बलैर् (for मदैर्) V2 मत्त (for युक्त) D2 कामदर्पबलोन्मत्तो (sic), D8 कदर्पवशमापन्न, T2 कदर्पदर्पसयुक्त —^{b}) V2 D1 जिह्म Ś1 D10 जृंभत व्याकुलेक्षण, Ñ1 D1–4 11 जिह्मताम्राकुलेक्षण(D2 °ण [sic]), T2 पद्मपत्रायतेक्षण —B3 repeats 19^{cd} after 21^{ab} —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 समग्रम्, Ñ2 V2 B1–3(both times) D6 सामर्थम् (B3 also सुहूर्तम्), B4 गच्छतम् (for समक्षम्)

20 ^{a}) D2 -फेनाभ-, D4 -फेनाग्रम् —^{b}) Ś1 B4 D10 T2 इवान, D3 विरजो (for अरजो) D11 दिव्यम् (for वस्त्रम्) B2 D6 अरजोवरम् Ś1 अद्भुत, B3 आयत (for उत्तमम्) D1 3 4 वस्त्रमवृत Ñ1 अरजोवरमवृत, D2 -रजो दिव्यमनुत्तम —Ś1 D10 om 20^c–22 —^{c}) Ñ B D1–3 6–8 11 M2 Ck t सपुष्पम्, V2 D4 9 T2 G1 M1 सुपुष्पम्, Cr m g as in text (for सलीलम्) Ñ2 B1–3 D3 6 T1 इव कर्षत, V2 B1(also) 4 इव वर्षत, D4 7 9 Ck t अवकर्षत, Cr m g as in text (for अनुक°) —^{d}) Ñ1 B2 D1 2 4 विश्रस्त, Ñ2 V2 B3 4 D6 11 विस्र(V2 B3 4 D11 °श्र)ब्ध(D11 °ब्ध-), B1 विसृष्ट (for विमुक्त) Ñ1 V2 B3 4 D2 4 6 11 स्रस्तम्, Ñ2 स्रष्टम्, B1 2 अस्तम्, G2 सिक्तम् (for सक्तम्) Ñ1 D1 4 11 अशुक, Ñ2 B3 अमत, V2 B1 2 4 अगत, D2 उत्तम, D6 अतत (for अङ्गदे) D3 विस्रस्तव्यस्तमशुक —After 20, Ñ1 D1–4 11 read 15 ❀ Cr सलीलमुत्क(°मनुक)र्षन्तमिति पाठ ।, Ck सपुष्पमवकर्षन्त विमुक्तमित्येव सर्वत पाठ । एवमादौ योजनाशक्त्या यथेष्ट पठति पर ।, Ct सपुष्पमवकर्षन्तमित्येव पाठ । तीर्थस्तु एतद्योजनाशक्त्या 'सलीलमवकर्षन्तम्' इति पाठ कल्पयति ❀

21 Ś1 D10 om 21 (cf v l 20) D1 4 om 21–22 —^{a}) Ñ2 V2 B D6 स, T1 3 तत् (for तं) Ñ V2 B D2 3 6 11 वृक्ष- (for पत्र-) Ñ1 D2 3 11 विटपालीन —^{b}) B4 लतावृते, D7 8 -घनावृते, D9 -समावृत, T2 -फलावृत (for -घनावृत) Ñ1 पुष्पवर्णघनावृत, Ñ2 V2 B2 D6 पुष्पपत्रफलावृत, B1 3 पुष्पपत्रलतावृत, D2 प्रेक्ष्य पर्णलतावृत, D11 पुष्पवर्णशितावृत (sic) —After 21^{ab}, Ñ1 ins a line which is mostly illeg, whereas B3 repeats 19^{cd} after 21^{ab} —Ñ1 D11 transp 21^{cd} and 22 D3 reads 21^{cd} after 25 —^{c}) G1 M3 इव (for उप-) Ñ1 D2 G3 -सर्पत, D3 गच्छत, D11 T2 -सप्राप्त (for -सक्रान्त) —^{d}) Ñ1 मध्यातुम्, D3 7 9 Ct विज्ञातुम्, D11 वधातुम् (sic), T1 3 प्रध्यातुम्, Cr m g tp as in text (for निध्यातुम्) —For 21^{cd}, Ñ2 V2 B D6 subst, while D11 ins after 21^{ab} and D3 after 21

470* हनूमानभिगच्छन्त तमवेक्षत वानर ।

[Ñ2 V2 B3 4 -न्तेथ(B3 °ते च, B4 °ते यत्), D11 -यनेना (sic) (for -गच्छन्त) B2 3 D3 6 11 अवक्षत च (for तमवेक्षत)]

G 5 20 22
B 5 18 26
L 5 13. 0

अवेक्षमाणश्च ततो ददर्श कपिकुञ्जरः ।
रूपयौवनसम्पन्ना रावणस्य वरस्त्रियः ॥ २२
ताभिः परिवृतो राजा सुरूपाभिर्महायशाः ।
तन्मृगद्विजसंघुष्टं प्रविष्टः प्रमदावनम् ॥ २३
क्षीबो विचित्राभरणः शङ्कुकर्णो महाबलः ।
तेन विश्रवसः पुत्रः स दृष्टो राक्षसाधिपः ॥ २४
वृतः परमनारीभिस्ताराभिरिव चन्द्रमाः ।
तं ददर्श महातेजास्तेजोवन्तं महाकपिः ॥ २५
रावणोऽयं महाबाहुरिति संचिन्त्य वानरः ।
अवप्लुतो महातेजा हनूमान्मारुतात्मजः ॥ २६
स तथाप्युग्रतेजाः सन्निर्धूतस्तस्य तेजसा ।
पत्रगुह्यान्तरे सक्तो हनूमान्संवृतोऽभवत् ॥ २७
स तामसितकेशान्तां सुश्रोणीं संहतस्तनीम् ।
दिदृक्षुरसितापाङ्गीमुपावर्तत रावणः ॥ २८

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षोडशः सर्गः ॥ १६ ॥

—After 21^{cd} (transp), N̄1 ins , while B1 ins after 26^{ab}

471* किमिदं कारणं कोऽयं निशि सीतामुपस्थितः ।

[B1 योय (for कोऽयं)]

22 Ś1 D1 4 10 om 22 (cf v.l 20 and 21) D2 om $22-24^{b}$ N̄1 D11 transp 21^{cd} and 22 —^{a}) D3 6–9 अनेक्ष्यमाणश्, G1 अन्वेक्षमाण . N̄1 G1 स, D7–9 T1 2 M3 तु (for च) D7–9 तदा (for ततो). —^{b}) N̄1 B2 (m also) D3 हरिपुंगव , N̄2 V2 B D6 हरि (B1 कपि)रगना ! —^{d}) T2 G1 2 M1 वरा (for वर-) N̄ V2 B D3 6 11 भूषणोत्तमभूषिता

23 D2 om. 23 (cf v l 22) N̄1 om 23 – 24 —^{a}) G1 स्त्रीभि (for ताभि) —^{b}) N̄2 V2 B1 3 4 D6 युवतीभिर्, B2 सुरमीभिर् , D6 स्वरूपाभिर् (for सुरूपाभिर्) D11 महायशा —Ś1 D10 om 23^{cd} —^{d}) D1 4 प्रविवेश महावन, I2 प्रहृष्ट प्रमदावन ⁂ Cr प्रविष्ट प्रमदावनमिति पाठ ⁂

24 N̄1 om 24 and D2 om 24^{ab} (cf v l 23 and 22 respv) —^{a}) B1(before corr) 3 वीरो, M1 क्लीबो (for क्षीबो) —^{b}) D1 4 महाभुज —After 24^{ab}, N̄2 V2 B D6 ins.

472* श्मशानचैत्यद्रुमवद्भूषितोऽपि भयंकर ।

—^{c}) Ś1 D10 स हि (for तेन) —^{d}) Ś1 D10 प्राविशद् , B3 सुदृष्टो, G2 सदृष्टो (for स दृष्टो) N̄2 V2 B D6 राक्षसेश्वर

25 ^{a}) N̄1 जात (for वृत) —N̄1 illeg for ^{b} —^{c}) Ś1 D10 दिदृक्षुर् , N̄1 D1–4 11 निरीक्ष्य (for ददर्श) D2 महाकाय —^{d}) Ś1 N̄1 D1 2 4 10 11 तेजोयुक्त D11 महामति N̄2 B2 3 तेजोनंतक(N̄2 °च)र(B3 °र) कपि , V2 D2 तेजोद्युतिक(D2 °ह)र कपि , B1 4 नक्त नक्तचर कपि —After 25, D2 reads 21^{cd}.

26 ^{a}) N̄2 V2 B D6 राजाय स (for रावणोऽय) —^{b}) G1 सतर्क्य N̄2 V2 B1 2 4 D6 वीर्यवान् , M1 मारुति , M2 वामन (for वानर) —After 26^{ab}, B1 ins. 471* —After 26^{ab}, D7–9 M1 ins

473* सोऽयमेव पुरा शेते पुरमध्ये गृहोत्तमे ।

—D1 4 om 26^{cd} —^{c}) N̄2 D6 अपसृत्य, V2 B अवप्लुत्य, D2 आप्लुत्य स Ś1 D10 -वृक्ष, N̄2 V2 B1 2 4 D6 -बुद्धिर्, B3 -बाहुर् , D2 -वीर्य (for -तेजा) —^{d}) N̄2 V2 B D6 दिदृक्षुस्तस्य चेष्टित, D2 तस्मात्स्थानान्महाकपि

27 N̄2 V2 B D6 om 27^{ab} —^{a}) T3 तदा D2 3 10 T1 3 [अ]त्युग्र-, D11 [अ]नुग्र- (for [अ]प्युग्र) Ś1 D1–5 7–10 T1 M2 स, N̄1 G3 (m also सन्) च (for सन्) —^{cd}) D1 7 9 पत्रे (for पत्र-) Ś1 D10 -गेहांतरे, D1 4 -गुह्यांतर , G2 गुल्मांतरे (for -गुह्यान्तरे) D1.4 -[आ]सक्तो, D3 युक्तो D7–9 मतिमान् (for हनूमान) N̄1 वज्र ह्यंतरसीता हनुमानत तदा —For 27^{cd}, N̄2 V2 B D6 subst

474* पर्णपुष्पवृतामन्या शाखा गत्वा स्थितोऽभवत् ।

[B1 2 -गुल्म(B2 °रमा)वृताम् , B3 गुच्छावृताम् , B4 -पुष्पवतीम् (for -पुष्पवृताम्)]

28 N̄2 V2 B D6 om 28 D2 reads 28 after colophon —^{a}) D5 8 T2 G1 M2 3 सीताम् , D11 अथो (with hiatus) (for स ताम्) —^{c}) D2 5 दिदृक्षुस् T1 3 G M3 -[अ]पांगाम् —^{d}) Ś1 अपावर्तत, T2 उपासर्पत D11 वानर (sic) (for रावण) —After 28, N̄1 D1–4 11 ins .

475* दिव्याभिरावृत स्त्रीभिर्विद्युद्भिरिव तोयद ।

१७

तस्मिन्नेव ततः काले राजपुत्री त्वनिन्दिता ।
रूपयौवनसम्पन्नं भूषणोत्तमभूषितम् ॥ १
ततो दृष्ट्वैव वैदेही रावणं राक्षसाधिपम् ।
प्रावेपत वरारोहा प्रवाते कदली यथा ॥ २
ऊरुभ्यामुदरं छाद्य बाहुभ्यां च पयोधरौ ।
उपविष्टा विशालाक्षी रुदन्ती वरवर्णिनी ॥ ३
दशग्रीवस्तु वैदेहीं रक्षितां राक्षसीगणैः ।
ददर्श दीनां दुःखार्तां नावं सन्नामिवार्णवे ॥ ४
असंवृतायामासीनां धरण्यां संशितव्रताम् ।
छिन्नां प्रपतितां भूमौ शाखामिव वनस्पतेः ।
मलमण्डनदिग्धाङ्गीं मण्डनार्हाममण्डिताम् ॥ ५
समीपं राजसिंहस्य रामस्य विदितात्मनः ।
संकल्पहयसंयुक्तैर्यान्तीमिव मनोरथैः ॥ ६ G 5 21. 6 B 5 19 7 L 5 14 7

Colophon D11 om —*Sarga name* Ś1 Ñ B3 D1 3 4 6 10 रावणदर्शन (Ñ1 D1 3 4 °नो), V2 B1 4 अशोकवनिकाप्रवेशे रावणदर्शन, B2 अशोकान्ते अशोकवनिकाप्रवेशे रावणदर्शन, D2 रावणगमनं —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 om , Ñ2 B1 2 4 D3 6 20 , V2 11, B3 D5 7–9 S 18 —After colophon, D2 reads 28 and concludes with राम , G1 with श्रीरामाय नम

17

D11 cont the previous Sarga V1 illeg for Sarga 17 (cf v l 5 11 29)

1 Ñ2 V2 B D6 om 1 —*b*) Ś1 D1 3 4 10 हि (for तु) —*c*) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 सपन्ना, Cr g as in text (for -सम्पन्नं) —*d*) Ś1 D3 -भूषिता (for °तम्) Ñ1 भूषणैरवभूषिता, D1 4 भूषणार्हाप्यभूषिता ॐ Cr रूपयौवनसम्पन्न भूषणोत्तमभूषितमिति पाठ ॐ

2 *a*) Ś1 D10 तत्र (for ततो) D1 4 दृष्ट्वैव सहसायात, D2 सा त दृष्ट्वा च वैदेही —*b*) D4 om रावणं Ś1 Ñ2 D1–4 6 10 राक्षसेश्वर, T2 दुष्टचारिणं (for राक्षसाधिपम्) —Ś1 D10 om 2*c* – 3*b* —*cd*) Ñ1 प्राकपत Ñ2 B1 2 D6 महाभागा, B3 महासीता (for वरारोहा). Ñ B2 3 D2 3 6 11 कदलीवानिलाहता (for *d*) V2 B4 वेपमाना महाभागा कदलीवानिलाहता

3 Ś1 D10 om. 3*ab* (cf v l 2) —*a*) Ñ V2 B D1–4 6 11 T M3 प्र(D3 T M3 आ)च्छाद्योदरमूरुभ्या —*b*) T2 कराभ्या (for बाहुभ्या) —*cd*) Ñ2 V2 B D6 वरारोहा (for विशालाक्षी) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 7 9–11 T3 Ck t रुदती, Cm as in text (for रुदन्ती) D5 8 T2 G M1 उपविष्टा विशालाक्षीं रुदतीं वरवर्णिनीं

4 *c*) Ś1 Ñ1 D3 10 11 T1 3 G1 M3 सीता, D2 हीना D4 दु खार्तां (for दु खार्तां) —*d*) Ś1 D3 10 11 नावं म(D3 भ)ग्नाम्, Ñ V2 B1 2 4 D2 6 मग्ना नावम्, B3 सक्ता नावम्, D5 M3 नाव सिन्नाम्, Cm t as in text

5 *ab*) Ñ1 असत्कृतायाम्, V2 D3 सुसवृतायाम्, D2 सुयन्त्रितागीम्, D6 असद्रतायाम् (for असवृतायाम्) D11 आसत्कृता वामासीना (sic) (for *a*) Ś1 D5 10 सश्रित-, Ñ2 V2 B2 3 D6 सु(D6 च)व्रत-, B1 सुदृढ, D1 3 शसित-; Cr m t as in text (for संशित-) B4 असवृतसमासीना विष्टरेषु कृशव्रता —*c*) B4 मलिना (for छिन्ना प्र-) Ñ2 V2 B1–3 D1–4 6 निपतिता, T2 °तितां (for प्रपतिता) —*d*) Ś1 Ñ V2 B1–3 D1 3 4 6 10 11 लताम् (for शाखाम्) B4 सतर्पा जातवेपथु (sic) ॐ Cr शाखामिव वनस्पतेरित्यनन्तर वृत्तशीलकुलेत्यय श्लोक' केषु कोशेषु प्रमादाल्लिखित । अस्यानुस्था (°छा)न रोहिणीं धूमकेतुनेत्यत परम् ॐ —*e*) T M1 -मडल- (for -मण्डन-) D5 8 T2 G1 M1 3 Cm g -चित्रार्गी(M1 °गी), Ck t as in text (for -दिग्धाङ्गीं) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मलसदिग्धसर्वांगीं, Ñ2 V2 B D6 मृजाविहीना दीनागीं(B3 दीनागा, D6 दिग्धागी) —*f*) B4 अनिदिता, D7 9 T अमडना, D10 सुमडिता (for अमण्डिताम्) M1 मडनार्हाप्यमडना ॐ Ck मलेन मण्डनस्थानेषु दिग्धाङ्गीं रूषिताङ्गीम्। एव पाठ्य । मलमण्डनचित्राङ्गीमिति पठति पर । मलमेव मण्डनं तेन चित्राङ्गीमिति। कर्बुरवर्णत्यर्थ । वर्णयतस्तस्य मलमपि मण्डन गृह्णातु च।, Ct 'चित्राङ्गीम्' इति पठित्वा मलरूपेण मण्डनेन चित्राङ्गीं कर्बुरामित्यर्थ तीर्थ आह। सन्यासित्वादुचितैव तस्य मलेऽपि मण्डनत्वबुद्धि ॐ —After 5, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins , Ñ2 V2 B D6 ins l 1 after 5 and l 2 after 7

476* अविशुद्धरजोध्वस्ता काञ्चनीं प्रतिमामिव।
दिव्येनैवाङ्गरागेण द्योतमानामनिन्दिताम्।

[(l 1) Ñ2 V2 B2–4 D1 3 सुविशुद्धा, B1 D2 अविशुद्धां, D4 6 सुवि°, D11 अनि° (for अविशुद्ध) Ñ1 -रजोरक्षा (for -रजोध्वस्ता) —(l 2) B4 [आ]त्मानु- (for [ए]वाङ्ग-) B3 द्योतयतीम् (for °मानाम्)],

while D7–9 T G M1 3 ins after 5

477* मृणाली पङ्कदिग्धेव विभाति न विभाति च।

[Cf 5 15 25*cd* G M1 Cv च न भाति, Cr t as above (for न विभाति) ॐ Cg मृणाली पङ्कदिग्धेवेत्यत्र येलध्यातार्थ॰ ॐ]

6 *a*) M2 सनीषा (for समीपं) —*c*) V2 सकल्पद् (sic) (for सकल्प-) Ś1 फल-, B4 D2 -हर्ष- (for -हय-) —*d*) Ś1 D10 यान्ति (for यान्तीम्) D11 मनोहरं (for °रथै)

G. 5.21.7 B 5 19.8 L 5 14 8

शुष्यन्तीं रुदतीमेकां ध्यानशोकपरायणाम् ।
दुःखस्यान्तमपश्यन्तीं रामां राममनुव्रताम् ॥ ७
वेष्टमानामथाविष्टां पन्नगेन्द्रवधूमिव ।
धूप्यमानां ग्रहेणेव रोहिणीं धूमकेतुना ॥ ८
वृत्तशीले कुले जातामाचारवति धार्मिके ।
पुनः संस्कारमापन्नां जातामिव च दुष्कुले ॥ ९
सन्नामिव महाकीर्तिं श्रद्धामिव विमानिताम् ।
प्रज्ञामिव परिक्षीणामाशां प्रतिहतामिव ॥ १०
आयतीमिव विध्वस्तामाज्ञां प्रतिहतामिव ।
दीप्तामिव दिशं काले पूजामपहृतामिव ॥ ११
पद्मिनीमिव विध्वस्तां हतशूरां चमूमिव ।
प्रभामिव तपोध्वस्तामुपक्षीणामिवापगाम् ॥ १२
वेदीमिव परामृष्टां शान्तामग्निशिखामिव ।
पौर्णमासीमिव निशां राहुग्रस्तेन्दुमण्डलाम् ॥ १३
उत्कृष्टपर्णकमलां वित्रासितविहंगमाम् ।
हस्तिहस्तपरामृष्टामाकुलां पद्मिनीमिव ॥ १४

7 ^{a}) Ś1 D10 गच्छती, Ñ1 D2 3 11 स्फुरतीं, D1 4 स्मरतीं (for शुष्यन्तीं) G1 रुदिताम् (for रुदतीम्) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ध्यानेनोपहता भृश —For 7^{ab}, Ñ2 V2 B D6 subst

478* स्मरन्तीं दयित चैक शोकेनोपहता भृशम्।

[B2 उदितामेका (sic), B3 रुदिता सीता, B4 रामचरण (for दयित चेक) Ñ2 D6 महता भृश B1 [अ]पहता भृश, B3 [उ]पहतत्विप (for [उ]पहता भृशम्)]

—^{c}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 दु खेनानुगता तत्र(D1 4 रामा), B3 दु खिता ता तु पश्यतीं, D6 प्रिय जनमपश्यतीं —^{d}) B4 सतीं रामम्, D1 4 राम कामम् (for रामा रामम्) —After 7, Ñ2 V2 B D6 ins 1 2 of 476*

8 ^{a}) D7 9 चेष्टमानाम् G3 M1 2 भयाविष्टा, M3 तथा° (for अथा°) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 विचेष्टमानामाविष्टा (D2 °ष्टा) —B4 om 8^{cd} —^{c}) B1(*sup lin* also as in text) 2 3 वृस्यमाना, D3 10 11 धूयमाना, T2 दूप्यमाणा (for धूप्यमाना) D3 5 6 11 M1 [ए]व (for [इ]व) D1 4 वृप्यमानामिवोग्रेण, D2 कृप्यमाणामिवोग्रेण

9 ^{a}) Ś1 Ñ V2 B1(*sup lin* also) 2–4 D3 6 10 11 मृतामिव, B1 शुभशीले, D1 2 4 सतामपि(D2 °मिव), D5 8 T2 3 M Cr m g वृत्तशील- (for वृत्तशीले) —^{b}) Ś1 D10 सुजातामतिधार्मिका(D10 °के), B3 सदैव अतिधार्मिके (with hiatus), B4 आचारमभिधार्मिके (sic) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सु-, B3 om (for च) Ñ2 B1 4 D6 अ(D6 प्र)जातामिव, B2 आयातामिव (for जातामिव च) —After 9, T1 3 M3 ins , while D8 ins after 14

479* अभूतेनापवादेन कीर्तिं निपतितामिव ।
आम्नायानामयोगेन विद्या प्रशिथिलामिव ।

[Cf 5 13 33^{ab} and 36^{cd}]

10 ^{a}) D1 4 11 छन्नाम् (for स°) Ñ2 V2 B D6 प्रसा- (D6 °मो)दिता कीर्तिमिव —After 10^{ab}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins , while B3 ins after 10, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 ins after 13^{ab}

480* निष्प्रभा पतिता भूमौ चन्द्रलेखामिवाम्बरात् ।

[B4 D6 -रेखाम् (for -लेखाम्) B3 शुष्कस्रोता नदीमिव (for the post half)]

—^{c}) B1–3 D2 6 10 11 प्रजाम्, D8 M Cg पूजाम्, Cv as in text (for प्रज्ञाम्) —^{d}) Ñ1 D1 3 4 11 विनिहताम् (for प्रति°) D2 आशामिव विपद्गता ❀ Cv प्रज्ञामिव परिक्षीणामिति सम्यक् ❀ —After 10, D3 reads 15^{cd}

11 B3 om (hapl) 11–15^{b}, D1 4 om 11–13, Ñ2 D6 om (hapl) 11, Ś1 D10 om (hapl) 11^{ab} Ñ1 reads 11^{ab} and 15^{cd} after 12^{ab} —^{a}) B1(before corr as in text) 2(marg also) देवताम्, B4 D2 11 M2 आयातीम् (for आय°) B2 (m also) विश्रस्ताम्, B4 विश्वस्ताम् (for विध्व°) —G1 om (hapl) 11^{b}–12^{c}, D3 om (hapl) 11^{c}–12^{b} —^{c}) D2 दिशा (for दिश) —^{d}) V2 D5 7–9 अ(D5 उ)पहताम् (for °हृताम्) Ś1 Ñ1 D2 10 11 पूजामिव विनाशिता, B2 प्रजामुपहतामिव —After 11, D7–9 read 13^{cd}

12 B3 D1 4 om 12, G1 om 12^{abc}, D3 om 12^{ab} (for all, cf v l 11) V2 transp 12^{ab} and 12^{cd} B4 transp 12^{a} and 12^{c}. —^{b}) D2 erroneously repeats 11^{b} in place of 12^{b} Ś1 D10 त्रस्तशूरा, T2 हतनाथा (for हतशूरा) —After 12^{ab}, Ñ1 reads 11^{ab} and 15^{cd}, while D2 reads 15^{cd} —Ś1 om (hapl) 12^{c}–15^{b} D10 om (hapl) 12^{c} – 14 —^{c}) D11 प्रज्ञाम् (for प्रभाम्) —^{d}) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 परिक्षीणाम्, T1 3 उप- (T3 अव)च्छन्नाम् (for उपक्षीणाम्) Ñ1 D2 3 11 उपक्षीण- (D2 3 °णा)निशामिव

13 Ś1 B3 D1 4 10 om 13 (cf v l 11 and 12). D2 om 13 – 14^{b} T3 om (hapl) 13^{b} – 14^{c} —After 13^{ab}, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 ins 480* —Ñ1 D3 11 om 13^{cd} D7–9 read 13^{cd} after 11 —^{c}) T2 पौर्णमास्याम् M3 सौवर्णमासीमिव निशा (hypm) —^{d}) D7 9 Ct तमोग्रस्त- (for राहु°) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 -निशाकरा (for -[इ]न्दुमण्डलाम्)

14 Ś1 B3 D10 om 14 (cf v l 11 and 12) T3 om 14^{abc}, D2 om 14^{ab} (for both, cf v.l 13)

पतिशोकातुरां शुष्कां नदीं विस्रावितामिव ।
परया मृजया हीनां कृष्णपक्षे निशामिव ॥ १५
सुकुमारीं सुजाताङ्गीं रत्नगर्भगृहोचिताम् ।
तप्यमानामिवोष्णेन मृणालीमचिरोद्धृताम् ॥ १६

गृहीतामालितां स्तम्भे यूथपेन विनाकृताम् ।
निःश्वसन्तीं सुदुःखार्तां गजराजवधूमिव ॥ १७
एकया दीर्घया वेण्या शोभमानामयत्नतः ।
नीलया नीरदापाये वनराज्या महीमिव ॥ १८

G 5 21. 0
B 5 19 19
L. 5 14 23

—[a]) Ñ2 V2 B1 2 4 D1 4 6 T2 विध्वस्तपर्ण-(B1 4 D1 6 °त्र), D3 उत्कृष्टपूर्ण-, D8 उत्कृतपर्ण-, G1 M1 °वर्ण-, Cv m g k t as in text (for उत्कृष्टपर्ण-) ❀ Cr उत्कृत्तपर्णकमलामिति पाठ ❀ —[c]) D2 -यूथ- (for -हस्त-) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 परिक्लि(B2 °क्ल)ष्टाम्, D11 -समाविष्टाम् (for परामृष्टाम्) —[d]) D3 व्याकुलाम् (for आकुला) D3 5 7–9 G M1 transp पद्मिनीम् and इव —After 14, D8 ins 479*, while D11 ins l 2 of 483*

15 Ś1 B3 om 15[ab] (cf v.l 11 and 12) D10 transp 15[ab] and 15[cd] —[a]) G3 अति- (for पति-) Ñ1 D1 2 4 10 11 -शोकाकुला, V2 -शोकपरा (for -शोकातुरा) Ñ V2 B1 2 4 D1–4 6 10 11 दीना, Ct as in text (for शुष्का) —[b]) D1 4 मृगी (sic) (for नदीं) D2 G1 M1 निस्रावितम्, D3 नि शोषि°, M2 विश्रामि°, Cr m g k t as in text (for विस्रावि°) Ñ2 D6 शुष्कतोया नदीमिव, V2 B1 2 4 शुष्कस्रोतो(V2 °शाता)नदीमिव —After 15[ab], Ñ1 D1–4 10 11 ins

481* रामलक्ष्मणहीना तामुत्कण्ठातिमिरावृताम् ।
[D10 सुकठीं, D11 मुक्तान्या (for उत्कण्ठा-)]

—Then D2 3 cont

482* ध्यानदुःखपरीताङ्गीं कृशामनशनेन तु ।
[D2 च (for तु)]

—D1 4 11 G2 (haplo) om 15[cd]. Ñ1 reads 15[cd] after 11[ab], D2 reads after 12[ab], while D3 reads after 10 —[c]) Ś1 D2 10 सुश्रिया, Ñ2 B2 D6 प्रभया, B3 पू°, M2 रु°, Cv r m g t as in text (for मृजया) Ñ1 श्रिया परमया हीना —[d]) V2 B1 3 D2 3 5 T1 3 G1 3 M3 -पक्ष- (for -पक्षे)

16 Ś1 om (hapl) 16–17 —[a]) D2 4 सुकुमारा, D10 om (for सुकुमारीं) B2 D3 सुजातागा(D3 °ता च) V2 सुकुमारा सुचार्वंगी —[b]) D11 om -गर्भ- Ñ1 D3 -गृहोपिता —Ñ1 D10 om (hapl ?) 16[cd]. —[c]) D1–4 ताप्यमानाम् —[d]) D1 3 4 11 पद्मिनीम् (for मृणालीम्) Ñ2 D6 अनिलोद्धृता, V2 B3 4 इव चोद्धृता, B2 D1–4 11 अचिरोत्थि(B2 °द्ध)ता —After 16, Ñ1 (after 16[ab] owing to om) D2 3 ins, while D11 ins l 2 only after 14

483* विद्यामिव विनश्यन्तीं हतकान्ता वधूमिव ।
नाव यथा विपद्यन्तीं दिश चोपहतामिव ।

17 Ś1 om 17 (cf v l 16) —[a]) B3 D2 लालिता, D7 9 Ck t लाडिता, T2 आयस-, G1 योजिता, Cv r m g as in text (for आलिता) D8 स्कन्धे (for स्तम्भे) Ñ1 B1 4 D1 4 6 11 गृहीत्वा लालिता स्तम्भे(D11 °म्भेर्), Ñ2 B2 D3 गृहीत्वा रश्मि(B2 वद्धि, D3 °कलि)ता स्तम्भे, D10 बद्धा गृहीता स्तम्भे च —[b]) B2 यूथपाना (for °पेन) B1 D3 11 निराकृता, B3 निवारिता (for विनाकृताम्) ❀ Ck लाडिता लडनमुपसेवायाम्। उपपूर्व एव लडिरुपलालनार्थ । लाडितामिति पाठ । परस्तु आलितामिति पठित्वा, आलानिका(°ता)मित्यर्थं इत्याह। , Ct कश्चित्तु 'गृहीतामालिताम्' इति पठित्वा आलानितामित्यर्थमाह ❀ —[c]) Ñ1 D1–4 11 स(Ñ1 सु)नि श्वासा (for नि श्वसन्ती) D10 सुनि श्वास सुदु खात (sic) —After 17, Ñ1 D1–4 10 11 ins , Ñ2 V2 B D6 ins l 1–2 after 17 and l 3–6 after 18

484* वित्रस्ता छादयन्ती च गात्रैर्गात्राणि सर्वश ।
व्याधेनाभिसमायुक्ता व्यथमाना मृगीमिव ।
नाभिमण्डलगामिन्या प्रसन्नायतनीलया ।
भूषयन्तीं स्वकौ पीनौ रोमराज्या पयोधरौ ।
सजातौ च सुजातौ च स्तनौ स्तवकसंनिभौ । [5]
प्रच्छादयन्ती सव्रीडा पीतस्यान्तेन वासस ।

[(l 1) D11 ता छादयतीं (for छादयन्तीं च) and सर्वत (for °श) —(l 2) V2 व्याधेनाति-, D6 व्याधेनाधि- (for °भि-) B3 4 -परा(B4 -ममा)सक्ता (for -समायुक्ता) Ñ1 D2 वने व्याघ्रममापन्ना, B2 व्याधेन विधया शाक्ता (sic), D1 4 व्याघ्रस्य वशमापन्ना, D3 10 11 व्याघ्रेण हि समापन्ना (for the prior half) B2 D4 व्यथ्यमाना, B3 यूथपाना (for व्यथमाना) —(l 3) D6 -मालिन्या (for -गामिन्या) B2 प्रसन्नाय च (sic) (for °यन-) D1–3 -लीलया (for -नीलया) D11 प्रसन्नाजनलीलया (for the post half) —(l 4) Ñ1 D1–4 10 11 भूषितौ सह(D1 3 4 11 सहि)तौ पीनौ रोमराज्या सुमध्यया —Ñ2 om l 5 —(l 5) Ñ1 सप्रमत्तौ, B2 सनतौ च, D1 2 4 10 11 सहतौ च (for सजातौ च) D3 सहितौ वर्तुलौ पीनौ (for the prior half) D2 कनक- (for स्तवक-) D10 -शोभितौ —(l 6) D10 छादयन्तीं च (for प्रच्छादयन्ती) Ñ2B4 सुव्रीडा, D6 सव्रीड D3 छादयन्तीं सुसव्रीडा (for the prior half) D2 प्रीतस्य (for पीतस्य) D6 वाससा V2 D10 पीतेनाधर(D10 °न निन)वाससा (for the post half)]

18 [a]) Ñ1 नीलया (for दीर्घया) D11 एकया दीर्घप्राचीन्या —[b]) Ś1 D10 11 शोभमाना समतत , D3 शोभमाना प्रयत्नत —[d]) B3 मेघराज्या, B4 वर° (for वनराज्या) Ś1 D10 मही यथा —After 18, Ñ2 V2 B D6 ins l 3–6 of 484*

G 5 21 21 B 5 19. 20 L 5 14 24

उपवासेन शोकेन ध्यानेन च भयेन च ।
परिक्षीणां कृशां दीनामल्पाहारां तपोधनाम् ॥ १९
आयाचमानां दुःखार्तां प्राञ्जलिं देवतामिव ।
भावेन रघुमुख्यस्य दशग्रीवपराभवम् ॥ २०

समीक्षमाणां रुदतीमनिन्दितां
सुपक्ष्मताम्रायतशुक्ललोचनाम् ।
अनुव्रतां राममतीव मैथिलीं
प्रलोभयामास वधाय रावणः ॥ २१

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे सप्तदशः सर्गः ॥ १७ ॥

---

19 Ś1 om. 19 —[a]) D8 वियोगजेन, D10 तपस्तप्तां च (for उपवासेन) —[b]) Ñ1 चिंतया, M2 ध्यायेन (sic) (for ध्यानेन) D11 om first च D3 [अ]नशनेन (for च भयेन) —[d]) V2 B1 3 4 त्यक्ताहारा, B3 (m also) निरानदा (for अल्पाहारा) G1 तपस्विनीं (for तपोधनाम्) Ñ2 B2 D6 त्यक्ताहारा तपोर(D6 °न्न)ता, D10 गजराजवधूमिव (=17[d]), D11 अनाहारतपोजना

20 [a]) B2 (before corr as in text) D1–6.11 T2 G3 अयाच(D2 °च्य)माना, G1 M2 याचमाना सु-, Cv r m g t as in text (for आयाचमाना) D10 दु खार्तं (for दु खार्ता) —[b]) Ś1 D10 काक्षर्ती, B4 G3 M1 2 प्राजलीं, D3 साजलिं, D8 प्राजलिर् (for प्राञ्जलि) D1 2 4 सर्वदेवता(D1 °ता) (for देवतामिव) ※ Ck देवतामिव । इवशब्द एवार्थेऽत्र प्रायेण।, so also Ct ※—[c]) G1 रघुनाथस्य, Cm.g t as in text (for °मुख्यस्य) —For 20[cd], Ś1 D1 3 4 10 11 subst

485* भव च रघुवशस्य दशग्रीवस्य चाभवम् ।

[Ś1 (before corr) भय (for भव) Ś1 D10 रघुनाथस्य D11 वा (for second च)],

while Ñ V2 B D2 6 subst for 20[cd]

486* रामस्य च भव नित्यमभव रावणस्य च ।

[V2 D6 तु (for first च). Ñ1 D2 [अ]भ्युदये युक्ताम् (for च भव नित्यम्) Ñ1 illeg. for the post half V2 D2 अभाव(D2 °वे).]

—Then Ñ1 cont

487* अथ राजा राक्षसाना कन्दर्पहतचेतन. ।

21 [a]) Ñ1 D2 अवेक्षमाणा(D2 °णो), Ñ2 V2 B D8 स वी(B1 समी)क्षमाणो, D1 4 5 11 G3 Ck समीक्ष्यमाणो (D5.11 G3 Ck °णा), D3 तामीक्षमाणो, Cg as in text (for समीक्षमाणा) Ñ2 D6 सुदु खिता, D3 अनिंद्या (for अनिन्दिता) —[b]) Ñ1 सु* * * *यत- (illeg), V2 सुशुद्ध-ताम्रायत-, B1–3 सुसूक्ष्म°, B4 सवाष्प° (for सुपक्ष्म°) Ś1 Ñ D2 3 6 10 11 -चारु-, V2 B2–4 -शुद्ध-, D1 4 -लोल-, D5 M3 -पद्म-, Cg.t as in text (for -शुक्ल-) —[d]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 अलोभयस्त्वा(D11 °श्चा)त्म-, D3 समाससादात्म- (for प्रलोभयामास)

Colophon —*Sarga name* Ś1 D10 रावणयाने सीतावर्णन, Ñ D1 2 4 6 11 सीतावर्णन(Ñ2 D4 11 °न), V2 B1.2 4 सीतासस्थानवर्णना(V2 °न), B3 सीतादु खवर्णना, D3 सीतादौस्थानवर्णन —*Sarga no.* (figures, words or both) Ñ1 D1.2.4 10 11 om, Ñ2 B1 4 D3 6 21, V2 12, B2 20, B3 D5 7–9 S 19 —After colophon, D8 concludes with राम, G with श्रीरामाय नम

१८

स तां परिवृतां दीनां निरानन्दां तपस्विनीम् ।
साकारैर्मधुरैर्वाक्यैर्न्यदर्शयत रावणः ॥ १
मां दृष्ट्वा नागनासोरु गूहमाना स्तनोदरम् ।
अदर्शनमिवात्मानं भयान्नेतुं त्वमिच्छसि ॥ २
कामये त्वां विशालाक्षि बहु मन्यस्व मां प्रिये ।
सर्वाङ्गगुणसम्पन्ने सर्वलोकमनोहरे ॥ ३
नेह केचिन्मनुष्या वा राक्षसाः कामरूपिणः ।
व्यपसर्पतु ते सीते भयं मत्तः समुत्थितम् ॥ ४
स्वधर्मो रक्षसां भीरु सर्वथैष न संशयः ।
गमनं वा परस्त्रीणां हरणं संप्रमथ्य वा ॥ ५
एवं चैतदकामां च न त्वां स्प्रक्ष्यामि मैथिलि ।
कामं कामः शरीरे मे यथाकामं प्रवर्तताम् ॥ ६
देवि नेह भयं कार्यं मयि विश्वसिहि प्रिये ।
प्रणयस्व च तत्त्वेन मैवं भूः शोकलालसा ॥ ७ G. 5 22 7 B 5 20 7 L 5 15 7

18

V1 illeg for Sarga 18 (cf v l 5 11 29) M3 begins with श्रीरामाय नम

1 ^{a}) Ś1 D10 G3 सीता, B3 सती, Cm g as in text (for स ता) Ñ1 V2 B1 3 4 D1–6 8 10 11 T2 3 M3 पतिव्रता, Ck t as in text (for परिवृता) —^{c}) Ñ1 D2 सान्त्वयन्, D1 3 4 सकामो, T2 M1 सत्कारैर् (for साकारैर्) —^{d}) Ñ1 व्यलोभयत, D1 4 प्रालोभयत, D3 *रोचयत, T2 भावभाषेथ, G1 निदर्शयत (sic), Cr व्य°, Cm g k t as in text (for न्यदर्शयत) —For 1^{cd}, Ś1 D10 11 subst , while Ñ1 D2 ins after 1

488* सकामो मधुरैर्वाक्यैरिद वचनमब्रवीत् ।

[D2 सकामैर् (for °मो) Ñ1 illeg for मधुरैर्वाक्यैर् Ñ1 वचन चेदम् (for इद वचनम्)],
whereas Ñ2 V2 B D6 subst

489* सरागो रावण सीतामिदं वचनमब्रवीत् ।

[B1 सकामो]

2 ^{a}) Ś1 D3 10 नागराजोरु (for °नासोरु) —^{b}) M1 ग्रहमाना, Ck t as in text (for गूह°) Ś1 Ñ V2 B2–4 D1–4 6 10 11 ततस्तत , Ck t as in text (for स्तनोदरम्) B1 गूह(before corr *sup lin* प्राय)मानामितस्तत (sic) —^{c}) Ś1 इह (for इव) —^{d}) Ñ2 B2–4 D6 इहेच्छसि, V2 B1 इहार्हसि (for त्वमिच्छसि)

3 Ñ2 V2(om 3^{cd}) B D6 read 3 after 5 —^{a}) Ś1 रमयित्वा, D1–4 10 11 रमये त्वा, M2 कामये त्वा, Cv m g k t as in text (for कामये त्वा) D4 विशालाक्षीं —^{b}) B3 पतिं (for बहु) M3 मा, Cv m as in text (for मा) —D1 3 4 repeat 3^{cd} after 7^{ab} —^{d}) Ś1 D10 -मनोरमे (for °हरे) —After 3, Ñ1 ins

490* नेह * * प्रिया भार्या राक्षसी मम भाविनि ।

4 ^{a}) Ś1 D10 ते हि, Cm g k t as in text (for नेह) Ñ1 D7 किंचिन्, B4 कश्चिन्, D11 काचित् (for केचिन्) Ś1 D1–4 10 G2 M1 3 Cv मनुष्यादा, B4 मनुष्यो वा, D11 प्रिया दारा, Cm as in text (for मनुष्या वा) —^{b}) Ñ2 V2 B D6 राक्षसा(B1 °सी) वापि भाविनि(B D6 °नी), D2 राक्षसा मम भामिनी, D11 राक्षसीममरादिमि (sic) —^{c}) Ñ1 व्यसर्पयतु, Ñ2 V2 B D6 व्यपगच्छतु, D1 4 व्यपसर्पति, G3 M1 व्यव°, Ck t as in text (for व्यपसर्पतु) —^{d}) D1 4 6 11 अंत - (for मत्त)

5 ^{a}) Ś1 B3 D3 10 अधर्मो, D1 4 स धर्मो, Cr m g k t as in text (for स्वधर्मो) Ñ1 D1 2 4 सीते (for भीरु) —^{b}) D7–9 सर्वदैव, T1 3 M3 °थैव, T2 °दैप (for °थैष) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 सर्वथै(Ñ1 D1 2 4 10 °दै)व(D4 °व) सनातन॰, D11 सर्वत्र च सनातन —^{c}) B3 ग्रहणं (for गमनं) D2–4 च (for वा). D2 बलात् (for पर-) Ś1 D10 परदाराणा (for वा परस्त्रीणां). Ñ2 B1 2 4 D6 ग्रहण वा(Ñ2 D6 च) बलात्स्त्रीणा, V2 ग्रहण रावणात्स्त्रीणा —^{d}) Ñ1 वा, D3 च (for स-). D2 4 च (for वा) T2 वा प्रमथ्यता —After 5, Ñ2 V2(om 3^{cd}) B D6 read 3

6 V2 om (hapl owing to sequence) 6–7^{b} —^{a}) D5 चैव हि, D7–9 Ct चैवम् , Ck tp as in text (for चैतद्) B4 चेन्, D1 4 8 T1 3 G1 M3 तु, D7 9 Ck t त्वा (for second च). Ś1 D10 एवं भवतु कामार्तस् (D10 °र्ता) , Ñ1 एवमेतदकामा च, D11 एवमेव तदाकामा —^{b}) Ś1 D10 तनु, D7 9 न च, Cm k t as in text (for न त्वा) Ś1 Ñ D9 10 प्रेक्ष्यामि, B1 द्रक्ष्यामि, B2 D5 6 स्पृक्ष्यामि, B4 T2 वक्ष्यामि, D2 शक्ष्यामि (sic), D11 पृच्छामि, Cm k t as in text (for स्प्रक्ष्यामि) Ñ2 B D6 भाविनी, D4 G3 मैथिलीं (for मैथिलि) —^{c}) B3 काम (for काम) B1 transp काम and काम .—^{d}) B1 यथाकाम , D4 यथा कामं (for यथाकाम) D11 प्रवर्तते —After 6, Ñ1 ins

491* तथात्वगत्य हे भीरु मयि काम प्रवर्ततताम् ।

7 V2 om 7^{ab} (cf v l 6) —^{a}) Ñ1 नेह देवि (by transp), D3 वैदेहि न (for देवि नेह) —^{b}) D5 विश्वस्य हि (for °सिहि) Ś1 D10 विश्वास गच्छ मैथिलि, Ñ1 D1–4 11 विश्वास गच्छ मे प्रि(D3 मयि)ये —After 7^{ab}, D1 3 4 repeat 3^{cd}.—^{c}) Ñ1 प्रणय चैव, T1 2 प्रणयस्व च,

G 5 22 8
B 5 20 8
L 5 15 8

एकवेणी धराशय्या ध्यानं मलिनमम्बरम् ।
अस्थानेऽप्युपवासश्च नैतान्यौपयिकानि ते ॥ ८
विचित्राणि च माल्यानि चन्दनान्यगरूणि च ।
विविधानि च वासांसि दिव्यान्याभरणानि च ॥ ९
महार्हाणि च पानानि यानानि शयनानि च ।
गीतं नृत्तं च वाद्यं च लभ मां प्राप्य मैथिलि ॥ १०
स्त्रीरत्नमसि मैवं भूः कुरु गात्रेषु भूषणम् ।
मां प्राप्य तु कथं हि स्यास्त्वमनर्हा सुविग्रहे ॥ ११
इदं ते चारु संजातं यौवनं व्यतिवर्तते ।
यदतीतं पुनर्नैति स्रोतः शीघ्रमपामिव ॥ १२
त्वां कृत्वोपरतो मन्ये रूपकर्ता स विश्वकृत् ।
न हि रूपोपमा त्वन्या तवास्ति शुभदर्शने ॥ १३
त्वां समासाद्य वैदेहि रूपयौवनशालिनीम् ।
कः पुमानतिवर्तेत साक्षादपि पितामहः ॥ १४
यद्यत्पश्यामि ते गात्रं शीतांशुसदृशानने ।
तस्मिंस्तस्मिन्पृथुश्रोणि चक्षुर्मम निबध्यते ॥ १५

Cm g k t as in text (for प्रणयस्व च) G2 तथ्येन —^{d}) Ñ1 शोकविह्वला ❀ Ck प्रणयस्व समान कुरु। समाने नयतेरात्मनेपदम्।, so also Ct ❀—For 7^{cd}, Ñ2 V2 B D6 subst

492* प्रणय कुरु वैदेहि मैव शोकपरा भव।

[B1 (after corr marg as above) प्रणाम, B4 प्रसन्न (for प्रणय) B3 नेव (for मैव)]

8 ^{a}) D7 9 Ck t अध- (with hiatus), Cv r m g as in text (for धरा) Ś1 D3 6 10 11 एकवेणीधरा त्वं च, Ñ V2 B D1 2 4 एकवेणीधरत्व च —^{b}) Ś1 D10 ध्यानाच्च मलिनावरा —^{c}) Ś1 अस्थाने च, Ñ B2 D2 10 11 अस्नान च (for अस्थानेऽपि) V2 B1 3 4 D1 3 4 6 अस्नान(B4 अप्राण [sic], D3 स्नान न) चोपवास च —^{d}) D10 11 [औ]पायिकानि (for [औ]प°) D1 4 च (for ते) B3 त्व कथ कर्तुमर्हसि

9 D6 om 9 D2 om 9^{bc} —^{b}) Ś1 Ñ V2 B D1 4 5. 7 9 10 [अ]गुरूणि, D11 गुरूणि (for [अ]गरूणि) —B1 reads 9^{cd} in marg

10 B3 om (hapl) 10^{ab} —^{ab}) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 माल्यानि (for पानानि) T2 transp पानानि and यानानि D1 4 विविधानि, D11 वसनानि (for शयनानि). Ñ2 V2 B1 2 4 D6–9 M3 शयनान्यासनानि च (for ^{b}) —^{c}) M2 गीत (for गीत) Ñ V2 B D2–11 T2 3 नृत्य (for नृत्तं) D1 गीतनृत्य, G2 M1 नृत्तं गीत (by transp) —^{d}) Ś1 D1 3 4 10 11 भज, Ñ1 illeg, M2 लभ्य (sic), Cm k as in text (for लभ) D1 4 भामिनि (for मैथिलि) Ñ2 B1–3 D2 6 मा चैवार्हसि मैथिलि, V2 मात्य चैवार्हसि प्रिये, B4 मात्य चार्हसि मैथिलि ❀ Cm लभ प्राप्नुहीति सवन्ध। Ck लभ लभस्वेति यावत्।, so also Ct ❀

11 ^{a}) Ñ2 V2 B D6 कल्याणि, D10 चैव भूः (sic) (for मैवं भूः) —^{b}) B कुरु गात्रे वि(B3 °त्रेवि)भूषण, D6 कुरु गात्रेविभूषण (corrupt) —Ś1 D10 om. 11^{cd}. —^{c}) Ñ1 D3 च, Ñ2 B D2 4 6 7–9 11 T2 G1 2 M हि, D1 om. (subm), G3 [अ]पि (for तु) Ñ2 V2 B न, D1 3–5 G3 M3 नु, D2 11 तु, D7–9 T2 वा, Cv r.m g as in text (for हि) D6 प्राप्य मा हि कथ सुत्या —^{d}) T1 G1 मानार्हा, Cr m g k t as in text (for अनर्हा) Ñ1 D1 3 4 त्वमरता सुमध्यमे, Ñ2 V2 B D6 त्वमेवं(B1 D6 °व) वरवर्णिनि, D2 त्वपरोना सुविग्रहे, D11 तुमदस्था सुविग्रहे (corrupt) ❀ Cv प्राप्य हीत्यत्र हिशब्दः पादपूरणे।, Cr प्राप्य हीत्यत्र हिशब्दस्त्वाप्यर्थः।, Cm प्राप्य हि प्राप्यापि।; Cg हि पादपूरणे अप्यर्थो वा।, Ck t सुविग्रहे! इति सबुद्धि ❀

12 ^{a}) Ñ1 D1.3 4 एतत्, B4 इति, D2 एव (for इद) Ś1 D10 तु (for ते) —^{b}) Ñ1 व्यतिरिच्यते, B1 D1 4 चातिवर्तते, B4 D7–9 G1 M1 हाति°, T2 त्वति° (for व्यतिवर्तते) —^{cd}) Ś1 D10 यदि, M2 तद् (for यद्) B1 reads ^{d} in marg B1 (after corr as in text) श्रुत (for स्रोतः) V2 B2–4 स्रोतः(V2 श्रुतं, B3 स्नुत, B4 गत) शीघ्रमिवोदक (for ^{d}) D6 पुनर्नैति स्रोत सरिता तु शीघ्रमपामिव.

13 Ś1 D10 om 13 —^{a}) D5 सृष्ट्वा (for कृत्वा). B3 4 T2 M2 [उ]परत (sic), Cr.m g k t as in text (for [उ]परतो) —^{b}) Ñ2 B3 रूपं कृत्वा D2 च (for स) G1 2 विश्वसृक्(G2 °ट्) (for विश्वकृत्) B4 रूपकर्तारमद्भुत —^{c}) Ñ1 च (for हि) D11 रूपोमया (sic) (for °पमा). Ñ1 D1 4 7–9 G2 3 ह्यन्या, Ñ2 V2 B D6 काचित्, D5 T1 3 G1 [अ]प्यन्या (for त्वन्या) —^{d}) Ñ2 V2 B D6 तव मैथिलि विद्य(V2 B3 4 वर्त)ते

14 ^{a}) V2 B1 3 4 D5 वैदेहीं, D2 चार्वङ्गीं (for वैदेहि) —^{c}) D7 9 पुनर् (for पुमान्) Ś1 Ñ B1 2 D1 4 6–10 T2 G2 M2 Cv r m k t नातिवर्तेत, B3 परि°, D2 नाभि°, Cr*p* m*p* g t*p* as in text (for अतिवर्तेत). ❀ Cr m कः पुमानतिवर्तेतेति पाठे न कोऽप्यतिक्रमेते(Cr °मेदि)त्यर्थः।, so also Ct. ❀

15 ^{b}) Ñ2 V2 B D6 चन्द्रांशु- (for शीतांशु-) T1 3 -समदर्शने (for -सदृशानने) —^{c}) Ś1 D3 10 च(D3 तु) सुश्रोणि (for पृथु°) Ñ V2 B D2 6 तत्र तत्र विशालाक्षि —^{d}) Ñ1 transp चक्षुर् and मम

भव मैथिलि भार्या मे मोहमेनं विसर्जय ।
बह्वीनामुत्तमस्त्रीणां ममाग्रमहिषी भव ॥ १६
लोकेभ्यो यानि रत्नानि संप्रमथ्याहृतानि मे ।
तानि ते भीरु सर्वाणि राज्यं चैतदहं च ते ॥ १७
विजित्य पृथिवीं सर्वां नानानगरमालिनीम् ।
जनकाय प्रदास्यामि तव हेतोर्विलासिनि ॥ १८
नेह पश्यामि लोकेऽन्यं यो मे प्रतिबलो भवेत् ।
पश्य मे सुमहद्वीर्यमप्रतिद्वंद्वमाहवे ॥ १९
असकृत्संयुगे भग्ना मया विमृदितध्वजाः ।
अशक्ताः प्रत्यनीकेषु स्थातुं मम सुरासुराः ॥ २०
इच्छ मां क्रियतामद्य प्रतिकर्म तवोत्तमम् ।
सप्रभाण्यवसज्जन्तां तवाङ्गे भूषणानि च ।
साधु पश्यामि ते रूपं सयुक्तं प्रतिकर्मणा ॥ २१
प्रतिकर्माभिसंयुक्ता दाक्षिण्येन वरानने ।
भुङ्क्ष्व भोगान्यथाकामं पिब भीरु रमस्व च ।
यथेष्टं च प्रयच्छ त्वं पृथिवीं वा धनानि च ॥ २२
ललस्व मयि विस्रब्धा धृष्टमाज्ञापयस्व च ।
मत्प्रभावाल्ललन्त्याश्च ललन्तां बान्धवास्तव ॥ २३

G 5 22 24
B 5 20 24
L 5 15 24

16 ^{a}) D3 सीतेति भार्ये (sic) (for मैथिलि भार्या) —^{b}) Ś1 D2 11 एव, Ñ V2 B1 3 4 D3 5–9 G1 M2 Cm एत, D10 एव (for एन) Ś1 B4 D2 3 वि(D3 तु)वर्जय (for विसर्जय) B2 विसर्जय च राघव —^{c}) Ś1 बहूनाम् (sic) (for बह्वी°) —After 16^{c}, T1 3 G2 3 M3 ins

493* आहृतानामितस्ततः ।
सर्वासामेव भद्र ते

—^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 ममाग्र्या, Ñ2 V2 B D6 त्वमग्र-, D3 ममात्र, Cm t as in text (for ममाग्र-)

17 ^{a}) D2 लोके यानि च रत्नानि —^{b}) B1 3 D1 2 4 8 G2 M1 हृतानि (for [आ]हृतानि) Ñ2 B1 4 च, G2 3 M3 व (for मे) —^{c}) D3 8 G2 M3 मे (for ते) —^{d}) Ś1 Ñ1 V2 B D1–4 10 11 चेदम्, Ñ2 D6 सर्वम् (for चैतद्) D1 4 तु (for च) D7 9 राज्य चैव ददामि ते, T1 3 राज्य चैतद्धन च मे

18 ^{b}) Ś1 Ñ V2 B D3 6 11 -नग(D6 -रमस [corrupt])रसवृता, D1 4 -रत्नसमावृता, D2 10 -नगरसयुता (for नगरमालिनीम्) —^{d}) G1 अनुत्तमे (for विलासिनि)

19 ^{a}) Ś1 D1 2 4 10 11 न च, Ñ1 नाह, V2 B2–4 D6 T2 न हि, B1 नात्र, D3 न त, D8 नैव (for नेह) Ś1 D10 11 त लोके, Ñ1 ते भीरु, Ñ2 V2 B D3 6 लोकेस्मिन्, D1 2 4 लोके त (for लोकेऽन्य) —^{b}) D3 प्रतिवली, D5 °भटो (for °बलो) —After 19^{ab}, B2 ins

494* किनरो देवगन्धर्वो मानुषस्य च का कथा ।

—^{c}) Ñ V2 B D2 6 शृणु, D4 यस्य (for पश्य) D11 मा (for मे) B2 4 स्व महद्वी(B4 °द्दावी)र्यम्, B3 D2 सुम(D2 तन्म)हावीर्यम् (for सुमहद्वीर्यम्)

20 Ñ1 illeg for 20^{b} —^{b}) B1 D5 9 विमृदिता, B2 प्रमृदित (for विमृदित-) B4 मया देवा विमर्दिता, G1 मया बाणरजिह्मगे —^{c}) Ñ2 V2 B D6 न शक्ता (for अशक्ता) —^{d}) Ś1 D10 सर्वे (for मम) D2 पुर स्थातु (for स्थातु मम)

21 ^{a}) Ñ1 D1–4 8 11 T G3 Cr m g इच्छया, Ñ2 V2 B D6 इच्छ त्व, G1 इच्छा मे, M3 इच्छ मा (for इच्छ मा) D5 प्रीयताम् (for क्रि°) —^{b}) B3 प्रीति- (for प्रति-) Ś1 नवोत्तम, B4 तवेप्सित, D1 4 [उ]त्तम तव (by transp), D3 त्वयोत्तम, D11 तु चो°, T1 3 G3 तथो° (for तवोत्तमम्) —Ñ1 illeg for 21^{c}–29^{b} B1 reads 21^{cd} twice (var in marg) —^{c}) Ś1 Ñ2 V2 B1(both times) 2 4 D2 5–11 M2 सु- (for स-) Ś1 V2 B1(both times) 4 D6 10 [अ]वबध्यताम्, B2 °रुध्यताम्, D1 4 11 [ए]व सज्जताम्, D3 [ए]व सज्ज त्व, D8 [अ]पि सज्जता, M3 [अ]पसज्जता (for [अ]वसज्जन्ता) B3 सुप्रभावे च बध्यता —^{d}) Ś1 B4 D10 11 असकृद्, Ñ2 तवागे, V2 B1(first time) D1 2 4 सशक्त, B1 (second time) शरीरे, B2 अत्यत, B3 सशक्त (sic), D3 मदर्थे (for तवाङ्गे) D2 भूषयामि (for °णानि) Ś1 B1(first time) 2–4 D1–4 10 11 ते, D5 7 9 हि, G2 3 Cr [अ]पि, M1 2 ह (for च) —^{e}) D1 3 4 पश्येम (for पश्यामि) M2 (after corr as in text) लोक (for रूप) B4 transp ते and रूप —^{f}) Ś1 V2 D3 5 7–10 सुयुक्त, D6 °क्त, Cg as in text (for सयुक्त) B2 reads प्रतिकर्मणा in marg ❀ Cg. पश्यामि पश्येयम् ❀

22 Ñ1 illeg for 22 (cf v l 21) —^{a}) Ś1 Ñ2 V2 B1 2(marg) 3 4 D1–4 6 10 11 प्रतिकर्म च सयुक्त —^{b}) Ñ2 V2 B तवानघे, D3 T1 2 वरानने D6 तवानत (for वरानने) —^{c}) B3 भुक्त्वा (for भुङ्क्ष्व) D1 4 कामान् (for भोगान्) —^{d}) B4 मया (for पिब) Ñ2 V2 B D6 त्व विहरस्व, D5 भीरु ललस्व (for भीरु रमस्व) D1 4 मे (for च) —^{e}) D10 om (subm), M1 स- (for च) Ñ2 V2 B D6 यस्येच्छसि (for यथेष्ट च) D2 प्रतीच्छ (for प्रयच्छ) —^{f}) Ś1 D10 च (for वा) Ñ2 V2 B D6 तस्य पृथ्वीं (for पृथिवीं वा) V2 वै, B1(sup lin also as in text) 2 3 D1 3 5 G1 3 M1 2 वा (for च)

23 Ñ1 illeg. for 23 (cf v l 21) —^{a}) Ś1 D3 5 6 10 T2 रभस्व, Ñ2 V2 B1 4 G1 3 M1 रमस्व, B3

G 5 22 25
B 5 20 25
L 5 15 25

ऋद्धिं ममानुपश्य त्वं श्रियं भद्रे यशश्च मे ।
किं करिष्यसि रामेण सुभगे चीरवाससा ॥ २४
निक्षिप्तविजयो रामो गतश्रीर्वनगोचरः ।
व्रती स्थण्डिलशायी च शङ्के जीवति वा न वा ॥ २५
न हि वैदेहि रामस्त्वां द्रष्टुं वाप्युपलप्स्यते ।
पुरोबलाकैरसितैर्मेघैर्ज्योत्स्नामिवावृताम् ॥ २६
न चापि मम हस्तात्त्वां प्राप्तुमर्हति राघवः ।
हिरण्यकशिपुः कीर्तिमिन्द्रहस्तगतामिव ॥ २७
चारुस्मिते चारुदति चारुनेत्रे विलासिनि ।
मनो हरसि मे भीरु सुपर्णः पन्नगं यथा ॥ २८
क्लिष्टकौशेयवसनां तन्वीमप्यनलंकृताम् ।
त्वां दृष्ट्वा स्वेषु दारेषु रतिं नोपलभाम्यहम् ॥ २९
अन्तःपुरनिवासिन्यः स्त्रियः सर्वगुणान्विताः ।
यावन्त्यो मम सर्वासामैश्वर्यं कुरु जानकि ॥ ३०
मम ह्यसितकेशान्ते त्रैलोक्यप्रवराः स्त्रियः ।
तास्त्वां परिचरिष्यन्ति श्रियमप्सरसो यथा ॥ ३१

भजस्व, D2 लालस्व, Cv r g t as in text (for ललस्व). D5 मम (for मयि) Ś1 D10 विस्रभ, B D1-6 विश्रब्धा (D3 °ब्ध) (for विस्रब्धा) D11 ललब्धमविविश्रभाद् (corrupt) —^{b}) Ś1 B2 D10 T2 हृष्टम्, V2 मा त्वम्, D4 om, D5 दृढम् (for धृष्टम्) M1 चाज्ञापयस्व Ś1 B3 D10 M1 मा (for च) —B1 reads 23^{cd} in marg —^{c}) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 6-11 T1 G3 M3 Cr m t -प्रसादात्(D11 °दाच्) (for -प्रभावात्) B4 लसत्याश्च, D2 M2 लभं(M2 °ल)त्वाशु, D3 लभत्याश्च, D11 च लालंत्या (for ललन्त्याश्च) —^{d}) T2 लभते, M2 ललने, Cr m as in text (for ललन्ता) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 6 11 लल(B3 नद, B4 लस, D6 भव)तु तव बाधवाः; D7 ललता बाधवस्तव, D10 ललत तव बाधव

24 Ñ1 illeg for 24 (cf v l 21) —^{a}) V2 ऋज्जुं; B2 D6 ऋद्ध, D4 सिद्धिं, T2 M3 शुद्धि, Cv r m as in text (for ऋद्धिं) V2 B2 D6 M2 माम् (for मम) D3 [अ]द्य (for [अ]नु-) B3 ऋद्धि तु मम पश्य त्व, B4 ऋद्धि मम पुरस्कृत्य, D1 सिद्धि समनुपश्य त्व, D2 ऋद्धि त्वामनुपश्यतु (sic) —^{b}) Ñ2 V2 B1-3 D6 शृणु, B4 श्रेयो, D2 3 5 प्रिय(D3 °ये) (for श्रिय) Ś1 भद्र (for °द्रे) B4 ते (for मे) V2 वचश्च मे, B1 D3,7-9 यशस्विनि, B3 वचो मम (for यशश्च मे) —D9 om 24^{cd} —^{d}) D2 सुभद्रे (for सुभगे) D5 7 G चीरवासिना ❀ Cm अचीरवाससेति छेद । चीरवासोरहितेन पीताम्बरधारिणेत्यर्थ ❀

25 Ñ1 illeg for 25 (cf v l 21) —^{a}) B2 D2 5 निक्षिप्त-, B4 अप्राप्त- (for निक्षिप्त-) Ś1 B D1 3 4 6 10 11 -विपयो, V2 (marg also) -ऋपयो, Cm g k t as in text (for विजयो) —^{c}) D2 जटी, T3 व्रत- (for व्रती).

26 Ñ1 illeg for 26 (cf v l 21) —^{a}) Ñ2 B D1 2 4 6 10 च, V2 न, Cr g as in text (for हि) —Ś1 om (hapl) 26^{b}–27^{a} —^{b}) D1-4 10 श्रोतुमपि, Cr m g l t as in text (for द्रष्टुं वापि) D1 7 9 G3 M1 Ck t [उ]पलभ्यते, T1 3 °पद्यते, Cr m g tp as in text (for [उ]पलप्स्यते) Ñ2 V2 B D6 भूय (Ñ2 D6 पुन) परयेत्कथचन, D11 श्रुतमुप्युपुलश्यते (corrupt) ❀ Ck उपलभ्यते । व्यत्ययेन श्यन् ।, so also Ct ❀ —^{c}) D3 10 पुरीं च लंकाम् (for पुरोबलाकैर्) D1 4 -बलाकास(D4 °न्स)-हितैर् (for -बलाकैरसितैर्) —^{d}) D4 मेघ्ज्योत्स्नाभिरावृता —For 26^{cd}, Ñ2 V2 B D6 subst

495* स्निग्धैर्वलाहकैर्व्योम्नि चन्द्रलेखामिवावृताम् ।

[D6 स्निग्धैवनाद वै व्योम्नि (sic) (for the prior half) V2 D6 -रेखाम् (for -लेखाम्)]

27 Ñ1 illeg for 27 (cf v l 21). Ś1 om 27^{a} (cf v.l 26) —^{a}) V2 B D6 त्वा (for [अ]पि) Ñ2 B1 2 4 D6 हस्ताद्धि, V2 °द्धै, B3 °त्तु, D5 °भ्या, T हस्तस्था (for हस्तात्त्वा) —^{c}) V2 B1 D8 M1 -कशिपोर् (for °पु) Ñ2 V2 B D6 लक्ष्मीम् (for कीर्तिम्) ❀ Cv हिरण्यकशिपु कीर्तिमिति सम्यक् ।, Ct इयं च कथा भागवते प्रसिद्धेति तीर्थ ❀

28 Ñ1 illeg for 28 (cf v.l 21) —^{a}) B3 चारुहस्ते (for °स्मिते). V2 D2-5 11 चारुदति, B2 °वक्त्रे, B4 D6 °नेत्रे (for °दति) —^{b}) D6 चारुसर्व- (for °नेत्रे). B2 तपस्विनि (for विलासिनि). B4 पीनोन्नतपयोधरे —^{c}) D10 रहसि (meta) (for हरसि) V2 B D6 देवि (for भीरु) —^{d}) Ñ2 V2 B D6 इव पन्नग, D3 पन्नगीं यथा

29 Ñ1 illeg for 29^{ab} (cf v l 21) —^{a}) V2 B कृष्ण- (for क्लिष्ट-) —^{b}) Ś1 Ñ2 V2 B D1 3 4 6 10 11 एवम्, D2 एकाम्, G3 तन्मम (sic) (for तन्वीम्) —^{c}) D5 [अ]न्येषु (for स्वेषु) —^{d}) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10,11 [उ]पलभे प्रिये(B4 सुख, D4 ++), Cm as in text (for [उ]पलभाम्यहम्)

30 ^{a}) B3 -विलासिन्य, G1 -[अ]धिवासिन्य (for -निवासिन्य) —^{b}) D1 4 सर्वा (for सर्व-) —^{c}) Ś1 Ñ V2 B D1 4 6 9 10 G यावत्यो (for °न्त्यो) Ś1 Ñ V2 B D1-3 6 10 11 तामा त्वम् (for सर्वासाम्) —^{d}) D3 आश्चर्यं (for ऐश्वर्यं) Ñ2 V2 B1 2(marg also as in D6) 3 4 भाविनि, D6 भामिनि (for जानकि)

31 ^{a}) Ñ1 वा, D3 तु, D10 [अ]पि, G3 [ए]हि (for हि) M3 [अ]स्थित (for [अ]सित-) Ś1 D10 M1 केशा-

यानि वैश्रवणे सुभ्रु रत्नानि च धनानि च ।
तानि लोकांश्च सुश्रोणि मां च भुङ्क्ष्व यथासुखम् ॥ ३२
न रामस्तपसा देवि न बलेन न विक्रमैः ।
न धनेन मया तुल्यस्तेजसा यशसापि वा ॥ ३३
पिब विहर रमस्व भुङ्क्ष्व भोगा-
न्धननिचयं प्रदिशामि मेदिनीं च ।
मयि लल ललने यथासुखं त्वं
त्वयि च समेत्य ललन्तु बान्धवास्ते ॥ ३४
कुसुमिततरुजालसंततानि
भ्रमरयुतानि समुद्रतीरजानि ।
कनकविमलहारभूषिताङ्गी
विहर मया सह भीरु काननानि ॥ ३५ G 5 27 35 B 5 20.36 L 5 15 36

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे अष्टादशः सर्गः ॥ १८ ॥

तास् (for केशान्ते) —b) D1 4 5 त्रैलोक्ये Ñ1 D7 9 10 -प्रवर (for प्रवरा) D11 त्रैलोक्यस्य वरस्त्रिय

32 Ś1 D10 om 32 —a) B4 D11 सति, G M1 2 सुभ्रू (for सुभ्रु) Ñ V2 B1–3 D1–4 6 यानि वैश्रवणस्यासन् —b) D2 धनानि (for रत्नानि) Ñ1 B D1–3 6 11 M1 विविधानि (for च धनानि) —c) Ñ2 V2 B D1–4 6 11 लका च (for लोकाश्च) —d) D7 9 मया (for मा च) D2 transp च and भुङ्क्ष्व

33 D5 transp ab and cd —a) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 सीते (for देवि) —b) V2 D5 7 9 G च विक्रमै, D2 3 11 पराक्रमै (for न विक्रमै) Ś1 D10 विक्रमेण बलेन च —c) Ś1 D10 धनेन च, D3 न दानेन, G1 धनेन न (by transp), G3 न धनैर्न (for न धनेन) —d) Ñ V2 D1 3 4 6 11 श्रिया (for [अ]पि वा)

34 Ñ2 V2 B D6 om 34 —a) Ś1 विहरस्व (for विहर) —b) T2 G Ct प्रदिशाभि (for °मि) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 धननिचयान्प्रतिपद्य (for °चय प्रदिशामि) D2 3 वा, D11 om (for च) ❀ Cv विहर, अनुभव ।; Cg विहर सचर। विहारशब्दस्य सचारेऽपि प्रयोगात् ❀ —c) Ś1 D3 10 वर, D4 om, D11 लुलि (sic), T2 लभ, Cm k t as in text (for लल) Ś1 om, D3 10 11 हि (for त्व) —d) D1 4 मयि (for त्वयि) Ś1 Ñ1 D10 वशमेत्य (for च समेत्य) D1–3 च ललतु समेत्य (by transp), D4 विललतु समेत्य (for च समेत्य ललन्तु)

35 a) B3 -भव- (for तरु-) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 -सवृ(D3 11 °भृ)तानि (for सततानि) —b) D6 भ्रमररुतानि (for °युतानि) B3 तीरजातानि (hypm), D6 जीवजानि (for -तीरजानि) —c) Ñ V2 B3 4 D2 3 6 विमलकनक- (by transp), B1 2 विमलकमल-, D8 कनककमल (for कनकविमल-) Ñ1 -भूषितानि (for -भूषिताङ्गी) —d) B4 विचर (for विहर) B3 om भीरु

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ B2 3 D2–4 6 10 11 सीताप्रलोभन(D2–4 °न), V2 B4 सीताप्रलोभन(B4 °लोभे)-रावणवाक्य, B1 सीताप्रमोह (also °प्रलोभ in marg), D1 सीताप्रलाप —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ñ2 B1 4 D3 6 22, V2 13, B2 21, B3 D5 7–9 T G M1 3 20, M2 19 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

१९

G. 5 23 1
B 5 21 1
L. 5 16 1

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा सीता रौद्रस्य रक्षसः ।
आर्ता दीनस्वरा दीनं प्रत्युवाच शनैर्वचः ॥ १
दुःखार्ता रुदती सीता वेपमाना तपस्विनी ।
चिन्तयन्ती वरारोहा पतिमेव पतिव्रता ॥ २
तृणमन्तरतः कृत्वा प्रत्युवाच शुचिस्मिता ।
निवर्तय मनो मत्तः स्वजने क्रियतां मनः ॥ ३
न मां प्रार्थयितुं युक्तस्त्वं सिद्धिमिव पापकृत् ।
अकार्यं न मया कार्यमेकपत्न्या विगर्हितम् ।
कुलं संप्राप्तया पुण्यं कुले महति जातया ॥ ४
एवमुक्त्वा तु वैदेही रावणं तं यशस्विनी ।
राक्षसं पृष्ठतः कृत्वा भूयो वचनमब्रवीत् ॥ ५
नाहमौपयिकी भार्या परभार्या सती तव ।
साधु धर्ममवेक्षस्व साधु साधुव्रतं चर ॥ ६
यथा तव तथान्येषां रक्ष्या दारा निशाचर ।
आत्मानमुपमां कृत्वा स्वेषु दारेषु रम्यताम् ॥ ७
अतुष्टं स्वेषु दारेषु चपलं चलितेन्द्रियम् ।
नयन्ति निकृतिप्रज्ञं परदाराः पराभवम् ॥ ८

19

V1 illeg for Sarga 19 (cf v l 5 11 29) M2 begins with श्रीरामाय नम

1 ^{a}) Ñ2 B1 2 [ए]तद् (for तद्) —^{b}) D1–4 11 तदा (for सीता) —^{c}) T3 आर्ते- D2 11 हीन- (for दीन-) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 8 10 11 G1 दीना, Cm t as in text (for दीनं) —^{d}) Ñ2 V2 P D5–9 G M1 तत शनै, M2 शनै शन (for शनैर्वच) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 शनैरसितलोचना —After 1, Ś1 B4 D1–4 10 11 ins 497*, while Ñ1 (slightly illeg) ins

496* भृश वा कस्य * दलिता कदली यथा।
समीक्ष्य हरण त च महाभूतभयकरम्।

—Thereafter Ñ1 cont 497*

2 B1 3 om 2–4^b —^{a}) Ś1 सा प्ररुदती, Ñ1 स रुदती, B4 सप्रमुदिता, D1–4 11 सप्ररु(D2 °नु)दिता (for रुदती सीता) D10 दु खाता सप्ररुतीर्वे (corrupt) —^{b}) Ñ1 सुदु खिता, D2 3 11 मनस्विनी, D10 यश° (for तपस्विनी) —^{c}) Ś1 D3 10 11 त(D3 11 सा) चिंतयित्वा वैदेही, Ñ1 D2 सचिंत्य राम वैदेही, D1 4 सचिंतयती वैदेही —For 2–4^b, Ñ2 V2 B2 D6 subst 497*

3 B1 3 om 3 (cf v l 2) Ñ1 om 3^{ab} For subst in Ñ2 V2 B2 D6, cf v l 2 and 4 —^{a}) B4 तृणवच्च तत कृत्वा —^{b}) G1 तत शनै (for शुचिस्मिता) ❀ Cr m g प्रत्युवाचेति पुनरभिधान वचनप्रकारविशेषकथनार्थम्। दु खार्ताया अपि शुचिस्मितत्वाभिधान वस्तुस्वभावेन सस्मितवत्प्रतीयमानत्वात्(Cm °नार्थम्। शुचिस्मितेति। वस्तुत स्वभाववर्णनम्)।, Ct कुद्धोक्त्या मत पदादे पौनरुक्त्य न दोषभाक्। वर्णनीयमयीभावाच्च (?) कवेरपि तादृश न दोषाय ❀ —^{c}) G2 निवर्तस्व. —^{d}) D7 9 G3 M1 2 Ck t प्रीयता, G1 भ्रियता (for क्रियता). D8 हि तत् (for मन)

4 B1 3 om 4^{ab} (cf v l 2) —^{a}) B4 D1–3 11 प्रापयितु (for प्रार्थ°) B4 D1–5 11 शक्तस् (for युक्तस्) D10 न च मा प्रापितु शक्तस् —^{b}) T1 3 M3 सु (for त्व) —For 2–4^b, Ñ2 V2 B2 D6 subst, while Ś1 B4 D1–4 10 11 ins after 1, Ñ1 cont after 496*

497* रावण राक्षसश्रेष्ठ कोपपर्याकुलेक्षणा।

[Ñ1 रक्षोनृप रावण न (for the prior half) D3 -[आ]कुलेक्षण]

—^{d}) Ñ2 V2 B D6 साधु- (for एक-) —Ś1 D10 om 4^{cf} —^{e}) V2 B2–4 कुले, D5 पुन (for कुल) V2 B2–4 पुण्ये (for पुण्य)

5 ^{b}) Ś1 D10 त मनस्विनी, Ñ2 D6 राक्षसेश्वर, D2 4 11 त तपस्विनी, G1 त यशस्विन (for त यशस्विनी) V2 B राक्षसेंद्र तपस्विनी —^{c}) Ñ V2 B D6–9 रावण (for राक्षस) —^{d}) D1 3 4 11 रावणम् (for वचनम्) Ñ2 V2 B D6 भूयोप्या(V2 B1 2 °यो प्रा)ह शुभानना

6 Ś1 D10 om 6^{ab} —^{a}) D8 11 औपायिकी (for औपयिकी) —^{b}) D9 reads परभार्या in marg —^{c}) B3 निरीक्षस्व (for अवेक्षस्व). —^{d}) D6 साधो, G1 त्व च (for साधु) V2 तव (sic) (for चर). Ś1 साधुधर्मं समाचर, T1 साधुवृत्त च रावण

7 ^{b}) Ñ2 V2 B D3 6 T1 2 M2 3 transp रक्ष्या and दारा Ś1 (before corr) निशाचरे , Ñ2 V2 B D6 न सशय (for निशाचर) —^{c}) Ś1 D10 उत्तम (for उपमा) —^{d}) D5 reads दारेषु in marg Ñ1 (with hiatus) आत्मभार्यासु, Ck स्वदारेष्वेव (for स्वेषु दारेषु) Ś1 रस्यता (for रम्यताम्)

8 ^{a}) Ś1 D10 G1 अनिष्ट, D1 4 अतृप्त, Cr m g t as in text (for अतुष्ट) Ñ2 V2 B D6 8 असतुष्ट स्वदारेषु —^{b}) D8 चलित (for चपलं) Ś1 Ñ B3 D1–4 6 7 9–11 चपल-, T2 चचल- (for चलित) —^{c}) Ś1 D3 10 नियत

इह सन्तो न वा सन्ति सतो वा नानुवर्तसे ।
वचो मिथ्याप्रणीतात्मा पथ्यमुक्तं विचक्षणैः ॥ ९
अकृतात्मानमासाद्य राजानमनये रतम् ।
समृद्धानि विनश्यन्ति राष्ट्राणि नगराणि च ॥ १०
तथेयं त्वां समासाद्य लङ्का रत्नौघसंकुला ।
अपराधात्तवैकस्य नचिराद्विनशिष्यति ॥ ११
स्वकृतैर्हन्यमानस्य रावणादीर्घदर्शिनः ।
अभिनन्दन्ति भूतानि विनाशे पापकर्मणः ॥ १२
एवं त्वां पापकर्माणं वक्ष्यन्ति निकृता जनाः ।
दिष्ट्यैतद्व्यसनं प्राप्तो रौद्र इत्येव हर्षिताः ॥ १३
शक्या लोभयितुं नाहमैश्वर्येण धनेन वा ।
अनन्या राघवेणाहं भास्करेण प्रभा यथा ॥ १४

G 5 23 12
B 5 21 15
L 5 16 15

(for नयन्ति) Ś1 D3 10 निष्कृति-, B1 T3 G1 निकृत-, D4 प्रकृति, D11 T2 निकृति, Cr m g k t as in text (for निकृति) D11 T2 प्राज्ञा (for -प्रज्ञ) —d) D2 3 10 दार- (for दारा)

9 a) Ñ2 ईदृक् (for इह) Ś1 (m also as in text) त्वत्तो (for सन्तो) Ñ2 D6 न भाषति (for न वा सन्ति) —b) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सद्भिर्, B4 सनि (for सतो) Ś1 D3 10 11 नानुवर्त्य(D11 °र्स्य)ते, B1 2 नान्व(B2 °पि) वर्तसे, D4 नानुवर्त्स्यसे, Cr m g k t as in text (for नानुवर्तसे) Ñ2 D6 यथा त्वमनुवर्तसे —After 9ab, D2 5 7–9 S ins

498* तथा हि विपरीता ते बुद्धिराचारवर्जिता ।

[D7 9 T2 G3 Ck t यथा, Cr m g as above (for तथा)]

—c) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 प्रणीत(D11 °य) ते, Ct as in text (for प्रणीतात्मा) Ñ2 V2 B D6 न च(B2–4 वा) धर्मप्रणीत ते —d) B2 (m) तथ्यमुक्त, D11 यथासुक्त (sic), M3 पथ्ययुक्त (for पथ्यमु°) —After 9, D5 7–9 S ins

499* राक्षसानामभावाय त्व वा न प्रतिपद्यसे ।

—Thereafter G3 reads 12

10 Ñ2 V2 B transp 10 and 11 —a) T2 अयथा-, Cm k t as in text (for अकृत-) —D6 om (hapl) 10b–11a —b) Ñ2 V2 B भर्तारम् (for राजानम्) Ñ2 V2 B D2–4 स्थित, D11 पर (for रतम्) —c) Ñ2 B सुसमृद्धा, V2 सुसवृद्धा (for समृद्धानि) Ś1 D1 4 10 [अ]पि नश्यति, V2 B2–4 विनश्यति, D2 [अ]पि पश्यति (sic) (for विनश्यन्ति) —d) Ñ2 V2 B देशाश्च (for राष्ट्राणि) D1–3 11 च पुराणि, D4 om (hapl), T1 3 विविधानि (for नगराणि) —After 10, V2 B1(m) 3 4 ins, while Ñ2 B2 ins after 11 (r), D6 ins after 11

500* भिन्नवृत्त समामाद्य नाथ रक्षोगणाधिपम् ।
धनधान्यसमाकीर्णा रक्षोगणसमावृता ।

[(l 1) B4 भिक्षु- (for भिन्न-) —(l 2) B2 लङ्का शीघ्र विनङ्क्ष्यति (for the post half)]

11 D6 om 11a (cf v l 10) Ñ2 V2 B transp 10 and 11 Ñ2 B2 repeat 11 after 10 (transp)

—a) Ś1 Ñ1 D1–4 10 यथेय, D7 9 T G1 3 तथैव (for तथेय) Ñ2 (first time) V2 B1 2 (first time) 3 4 अकृतात्मानमासाद्य —b) Ñ2 (both times) V2 (m also) B2 (first time) 3 4 D6 -सवृता (for -सकुला) —d) D1 ह्यचिराद्, G3 (with hiatus) अचिराद् (for नचिराद्) Ñ2 (both times) V2 B1 2 (both times) 3 4 D6 न चिरेण विनक्ष्य(B1 °नश्य)ति —After 11, Ñ2 B2 D6 (Ñ2 B2 after 11 r) ins 500*

12 G3 reads 12 after 499* —a) Ś1 स्वकृत, Ñ2 B1–3 D6 स्वदोषैर्, B4 D10 सुकृतैर्, Cm k t as in text (for स्वकृतैर्) V2 वध्यमानस्य, B2 हन्यमानाश्च (for हन्यमानस्य) —b) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 नरस्य (for रावण) B2 जीविन (for -दर्शिन) ❀ Cv g राक्षसा(Cg °वणा)दीर्घदर्शिन इत्यत्र राक्षसे(Cg °वणे)ति सबुद्धि ।, Cr रावणादीर्घदर्शिन इति पाठ ।, Cm रावणेति सबोधनम् ❀ —D6 reads 12c – 13b in marg —c) D1 -निदति, Ct as in text (for -नन्दन्ति) —d) Ś1 Ñ1 V2 B D2–4 6 10 11 विनाश, D1 निवाश (sic), Ck t as in text (for विनाशे) Ś1 -कर्मिण, B4 -धर्मिण (for -कर्मण)

13 D6 reads 13ab in marg (cf v l 12) —a) Ñ1 त्वामेव (by transp) (for एव त्वा) —b) Ś1 B2 4 D1 11 T2 G1 निकृत, Ñ2 D6 विबुधा, D2–4 निकृति, Ck t as in text (for निकृता) D2 द्विजा, Ck t as in text (for जना) M2 निकृतात्मन —c) Ś1 D1 3 10 दिष्ट्यैव, Ñ B2–4 D6 दिष्ट्याय, V2 B1 दृष्ट्वाय, D2 11 दिष्ट्यैव(D11 °व) (for दिष्ट्यैतद्) Ñ1 D11 निकृति(D11 °त) (for व्यसन) —d) Ñ V2 B D6 रौद्रकर्मेति V2 D11 कर्षिता, B3 गर्हित (sic), D2 मर्षिता, G3 भाषिता (for हर्षिता)

14 a) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 transp शक्या and नाहम् —b) Ś1 D10 ऐश्वर्येण, D4 नै° (for ऐश्वर्येण) B2 बलेन (for धनेन) Ñ2 D2 6 च (for वा) —c) Ś1 D10 अगना (for अनन्या) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 राघवस्य (for °वेण) D2 [अ]द्य (for [अ]ह) —d) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 भास्करस्य V2 B3 D5 7 9 यथा प्रभा (by transp) (for प्रभा यथा) —After 14, Ś1 Ñ V2 B D2–4 6 10 11 ins

501* तस्याह लोकनाथस्य रामस्य विदितात्मन ।

G. 5. 23. 13 B 5. 21. 16 L 5. 16. 16 उपधाय भुजं तस्य लोकनाथस्य सत्कृतम् ।
कथं नामोपधास्यामि भुजमन्यस्य कस्यचित् ॥ १५
अहमौपयिकी भार्या तस्यैव वसुधापतेः ।
व्रतस्नातस्य विप्रस्य विद्येव विदितात्मनः ॥ १६
साधु रावण रामेण मां समानय दुःखिताम् ।
वने वाशितया सार्धं करेण्वेव गजाधिपम् ॥ १७
मित्रमौपयिकं कर्तुं रामः स्थानं परीप्सता ।
वधं चानिच्छता घोरं त्वयासौ पुरुषर्षभः ॥ १८
वर्जयेद्वज्रमुत्सृष्टं वर्जयेदन्तकश्चिरम् ।
त्वद्विधं न तु संक्रुद्धो लोकनाथः स राघवः ॥ १९
रामस्य धनुषः शब्दं श्रोष्यसि त्वं महास्वनम् ।
शतक्रतुविसृष्टस्य निर्घोषमशनेरिव ॥ २०

---

15 a) Ś1 Ñ2 V2 B2 3 D2 4 6 10 11 मत्य, D3 दिव्य (for तस्य) —b) Ś1 Ñ1 B4 D2 3 10 11 चदनागु(D3 °ग)रु, B2 3 D6 लोकनाथस्य (for लोकनाथस्य) D2 सत्कृत, G1 सत्कृत (sic) —c) M3 [उ]पधास्यामि (for [उ]पधा°)

16 a) D3 11 औपायिकी —b) Ñ1 वसुधानुज, Ñ2 V2 B1–3 D6 सु(B1 हि)महात्मन, D2 विदितात्मन, D7 9 च धरापते, D11 वसुधाधिपे (sic) (for वसुधापते) —c) N1 व्रात स्नातस्य, Ñ2 V2 B D6 स्नात(B3 °न) व्रतस्य, D11 व्रतस्थितस्य (for व्रतस्नातस्य) D5 T2 G1 2 M1 2 Cg tp धीरस्य, D7 9 Ct विद्येव, G3 वीरस्य, Ck as in text (for विप्रस्य) —d) D7 9 Ct विप्रस्य, Cg as in text (for विद्येव) ꣸ Ct अन्ये तु विप्रपद त्रैवर्णिकपरम् । त्रैवर्णिकस्यैव ब्रह्मविद्यायामधिकार । अतएव 'धीरस्य' इति क्वचित्पाठ इत्याहु . ꣸

17 b) Ś1 D3 10 समानीय, D1 °दाय, Cm g k t as in text (for °नय) B4 D4 दु ग्वित (sic) (for °ताम्) —c) D2 वन, D11 रणे (for वने) Ś1 Ñ V2 B D1–3 5 6 8 11 T2 3 G3 वासितया, D4 त्रासितया (for वाशितया). Ś1 Ñ2 V2 B1–3 D2 3 6 10 11 मत्त, Ñ1 B4 D1 4 नित्य, Cm k t as in text (for सार्धं) —d) Ś1 D1 3 4 10 M1 करिण्येव, Cg k t as in text (for करेण्वेव) D3 महागज (for गजाधिपम्) Ñ2 V2 B1–3 D6 करेण्वा यूथप यथा ꣸ Cv r करेणुर्गजवधू । सैव युवतिर्वाशिता ।, Cm वने वासिता वद्धा करेणु गजाधिपेन सार्धमिति विभक्तिविपरिणामेन योज्यम् । अन्यथा विरोधात् ।, Cg वाशितया यौवन गतया । "वाशिता युवति प्रोक्ता कलभ करिपोतक " इति वचनात् । यद्वा वासितयेति पाठ । वने वासितया बद्धया । अत्र विभक्तिव्यत्यास कार्य । वने वासिता करेणु गजाधिपेनेवेति । वस्तुतस्तु यथान्यास एवान्वेति ।, Ck वने वाशितयेति पाठ । वाशिता करेणुस्तया सार्धं क्रीडार्हं गजाधिप करेण्वेव समानय ।, Ct वने वासितया कामुक्या करेण्वा सार्धं गजाधिपमिव । उपमानोपमेयवाक्ययोर्वैषम्य तु क्रुद्धगिरहिण्युक्तित्वान्न दोपावहम् । करेणु गजाधिपेनेति वक्तुमुचितम् ꣸

18 a) B2 D1 11 औपायिक Ñ1 D3 मन्ये (for कर्तुं) —b) D9 परीप्सया (for परीप्सता) Ś1 N2 V2 B1–3 D1 3 4 6 10 11 राघव(D11 °वो) रावण त्वया, Ñ1 त्वया रामेण रावण, B4 रामेण रावण त्वया, D2 राघवो रावणस्य च ꣸ Cg मित्रशब्दापेक्षया आपयिकमिति नपुंसकनिर्देश ꣸ —c) B3 नल, D7 वध (for वध) D11 वा (for च) —Ñ1 illeg from 18d up to वज्रमु in 19a —d) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 पुरीं च(V2 वा) परिरक्षता, D11 पुरीं सप्रति रक्षता —After 18, D1 3–5 7–9 S ins

502* विदित स हि धर्मज्ञ शरणागतवत्सल ।
तेन मैत्री भवतु ते यदि जीवितुमिच्छसि ।
प्रसादयस्व त्व चैन शरणागतवत्सलम् ।
मा चास्मै प्रयतो भूत्वा निर्यातयितुमर्हसि ।
एव हि ते भवेत्स्वस्ति सप्रदाय रघूत्तमे । [5]
अन्यथा त्व हि कुर्वाणो वधं प्राप्स्यसि रावण ।

[(l 1) D1 3 4 विनीत D1 स ह, D7 9 Ct मत्र, D6 तव (for स हि) D8 धर्मात्मा (for धर्मज्ञ) —(l 3) D7 9 G1 त (for त्व) —(l 4) G3 चैव (for चास्मै) D1 3 4 मा तस्मै प्रणतो भूत्वा (for the prior half) —(l 5) D5 तु (for हि) D1 3 4 मा (for स-) —(l 6) D1 तु (for हि) D7 9 परा (for वध) D3 4 राघवात, D7 9 चापत (for रावण)]

19 Ñ1 illeg up to वज्रमु in a (cf v l 18) —a) D1 4 व्रजम्(meta) D1 उच्छिष्ट (sic) (for उत्सृष्ट) Ñ2 D6 अंतको मर्त्यं, V2 B1–3 अतक्रुन्मर्त्यं, B4 धर्ममुत्कृष्टे, D2 °नि सृष्ट, D3 वह्नि तत्सृष्टे (sic) (for वज्रमुत्सृष्ट) —b) B4 मानव (for वर्जयेद्) Ś1 D2 10 कुपितातक, Ñ1 B4 D1 3 4 11 कुपितोतक, Ñ2 V2 B1–3 D6 अनिलोनल, T2 अतक क्वचित् (for अन्तकश्चिरम्) —c) Ś1 D10 त्वद्विधे, D2 4 5 11 त्वद्वध (for त्वद्विध) D4 स तु, T1 3 तु न (by transp) (for न तु) Ñ1 D3 न वर्जयति सक्रुद्धो, Ñ2 V2 B1–3 D6 न तु त्वा(B1 त्वा च, B3 हि त्वा) रावण क्रुद्धो, D1 तद्विध नातिसक्रुद्धो —d) D1 4 पाल, D11 T2 -नाथ (for -नाथ) B1(also as in text) सनातन (for स राघव) —After 19, Ñ1 partly illeg ins

503* तद्वध खलु पौ । स्त्य . . * * * * . . . ।
राघवस्याप्रमेयस्य क्रुद्धस्याक्लिष्टकर्मण ।

20 b) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 सुदारुण, Cv r m g t as in text (for महास्वनम्) Ñ2 V2 B1–3 D6 श्रोष्यसे घोर (Ñ2 D6 मेघ)निस्वन —Ñ1 illeg for c (except शतक्र) —c) Ś1 -विशिष्टस्य, B4 -विसृष्टस्य (for -विसृष्टस्य) D3 शतक्रतोरिवोत्सृष्ट —d) Ś1 B4 D2 4 10 11 निर्घातम्, D3

इह शीघ्रं सुपर्वाणो ज्वलितास्या इवोरगाः ।
इषवो निपतिष्यन्ति रामलक्ष्मणलक्षणाः ॥ २१
रक्षांसि परिनिघ्नन्तः पुर्यामस्यां समन्ततः ।
असंपातं करिष्यन्ति पतन्तः कङ्कवाससः ॥ २२

राक्षसेन्द्रमहासर्पान्स रामगरुडो महान् ।
उद्धरिष्यति वेगेन वैनतेय इवोरगान् ॥ २३
अपनेष्यति मां भर्ता त्वत्तः शीघ्रमरिंदमः ।
असुरेभ्यः श्रियं दीप्तां विष्णुस्त्रिभिरिव क्रमैः ॥ २४ G 5 23 23 B 5 21 28 L 5 16 25

विस्फोटम् (for निर्घोषम्) —For 20^{cd}, Ñ2 V2 B1-3 D6 subst

504* वज्रहस्तविमुक्ताया विस्फूर्जितमिवाशने ।

[B1-3 वज्रि Ñ2 D6 -विमुक्तस्य (for °क्ताया)]

21 ^{a}) D3 रामाच् (for इह) Ś1 उपायातो (sic) (for सुपर्वाणो) —^{b}) M1 ज्वलदास्या (for ज्वलितास्या) Ñ1 B4 ज्वलिताग्निशिखोपमा —^{c}) Ñ V2 B D2 6 शरास्तीक्ष्णा पतिष्यति, D4 शरास्तीक्ष्णा भविष्यति —D6 om (hapl), while D2 reads in marg from 21^{d} up to the prior half of 505* —^{d}) D4 नामाक (for लक्ष्मण-) Ś1 Ñ V2 B1 2 4 D2 4 7–11 T2 G2 Ck t लक्षिता, B3 -विच्युता, D3 चीक्षिता, Cv r m g as in text (for लक्षणा) D1 नामरामाकलक्षिता

22 D6 om, while D2 reads in marg up to the prior half of 505* (cf v l 21) —^{a}) D5 निपतिष्यति, D7 9 निहनिष्यत, G2 वधमिष्यत (for परिनिघ्नन्त) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 रक्षसा हन्यमानानाम्, Ñ2 B1-3 रक्षसा व(B2 यु)ध्यमानानाम्, V2 रक्षसा रक्षमाणानाम् (marg also युध्यमानानाम्), T2 राक्षसानतिनिघ्नत —^{b}) Ś1 Ñ V2 B D1–4 11 अस्या पुर्या (by transp), D10 अस्या पुरि (for पुर्यामस्या) D7 9 न सशय, D11 अनिहिता (for समन्तत) —^{c}) T1 3 G1 Ck tp असबाध, M2 °चार, Cv m g t as in text (for °पात) —^{d}) T2 पतिता (for पतन्त) G1 3 पत्रिण, Ct as in text (for -वासस) —For 22^{cd}, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 subst

505* असपाता भविष्यन्ति पन्थान शरवृष्टिभि ।

[D6 om, while D2 reads in marg the prior half Ś1 D10 अगम्या हि, Ñ2 V2 B1 2 4 अ(Ñ2 सु)सबाधा, B3 अगम्या स, D4 असवारा (for असपाता)]

—Thereafter, Ñ2 V2 B2 3 D6 cont

506* रामचापविनिर्मुक्तै कङ्कपत्रै शिलाशितै ।

[B3 बाण (for चाप-) V2 शिलायुतै (for °शितै)]

23 Ñ1 illeg for 23^{a} —^{a}) B1 3 राक्षसेंद्र Ś1 Ñ2 V2 B D1 6 11 -सर्प, D2–4 10 सर्प, Cm g k t as in text (for -सर्पान्) —^{b}) Ś1 B3 4 D1 4 5 11 रामो (for राम-) —^{c}) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 त्वा(B2 स-) हनिष्यति (for उद्धरि°) —^{d}) Ś1 Ñ B D2–4 6 10 11 [उ]रग, D1 [उ]रग (sic) (for [उ]रगान्) —After 23, Ñ2 V2 B D6 ins

507* नचिराद्राघव क्रुद्ध प्राप्य त्वामपकारिणम् ।

[B1 3 अचिराद D6 अपकारिणी (for अपकारिणम्)]

24 ^{a}) Ñ2 D6 उपनेष्यति, V2 B1 2 M2 अव(M2 °प)-नेष्यति, D8 अपि नेष्यति, Cm g t as in text (for अपनेष्यति) V2 B1 3 मे (for मा) —^{b}) B1 त्वा तु (for त्वत्त) D11 अरिंदम —^{c}) T2 असुरेन्द्र (for °रेभ्य) D11 दिव्या (for दीप्ता) —^{d}) S1 transp विष्णुम् and त्रिभिर् —For 24^{cd}, B3 subst

508* असुरेभ्य श्रिय विष्णुरिन्द्राय प्रददौ यथा ।
तथान्यस्मै पुरी लङ्का प्रदास्यति स राघव ।

—Thereafter, B3 cont, while Ñ2 V2 B1 2 4 D6 ins after 24

509* एवमुक्तस्तु सक्रुद्धो मैथिल्या राक्षसाधिप ।
अमर्षादभवत्क्रुद्धो वचन चेदमब्रवीत् ।
स्त्रीत्वादवध्यमात्मान मन्यसे त्वमसशयम् ।
तथा हि परुषाण्येव भाषसे गतसाध्वसा ।
न युक्त परुष वाक्यमीश्वरे विप्रियाणि च । [5]
जनस्य महतो मध्ये प्रभविष्णोर्विशेषत ।
अलङ्कारो हि नारीणा दाक्षिण्य परमुच्यते ।
दुर्लभ तच्च ते भद्रे भर्तुरिष्टा कथ त्वसि ।
यादृशोऽद्य मम क्रोधो यथा च त्वामुपस्थित ।
वधाय विसृजेय त्वा स्त्रीस्वभावेन धार्यसे । [10]
तस्य राक्षसराजस्य सीता न ममृषे वच ।
पुण्यकीर्तिरिवाकीर्ति तत कोपादुवाच ह ।

[(l 1) B3 राक्षसेश्वर (for राक्षसाधिप) —(l 2) Ñ2 D6 अमर्षवशमापन्नो (for the prior half) V2 वचनश् (sic) —(l 3) Ñ2 B1 3 D6 अ(B3 न)सशय (for °यम्) —(l 4) B4 [अ]पि (for हि) B4 त्वममाधुवत् (for गत-साध्वसा) —(l 5) V2 B3 4 वक्तुम् (for वाक्यम्) B1 3 4 वा (for च) —V2 om l 8–10 —(l 8) Ñ2 उच्यते, B4 वर्तते (for तच्च ते) B2 दुर्लभ तत्तु ते नष्टे (for the prior half) B4 हि (for तु) B3 भर्तुरिच्छा कथ त्वयि (for the post half) —(l 9) B4 [ऽ]ह (for च) —(l 10) B2 अबलात्वेन धार्यसे, B3 अवनादिनिवार्यसे (sic) (for the post half) —(l 11) D6 om न (subm) —(l 12) D6 [अ]कीर्तेश्च (for [अ]कीर्ति) B1 अत- (for तत)],

while D3 4 ins 511* after 24

जनस्थाने हतस्थाने निहते रक्षसां बले ।
अशक्तेन त्वया रक्षः कृतमेतदसाधु वै ॥ २५
आश्रमं तु तयोः शून्यं प्रविश्य नरसिंहयोः ।
गोचरं गतयोर्भ्रात्रोरपनीता त्वयाधम ॥ २६
न हि गन्धमुपाघ्राय रामलक्ष्मणयोस्त्वया ।
शक्यं संदर्शने स्थातुं शुना शार्दूलयोरिव ॥ २७
तस्य ते विग्रहे ताभ्यां युगग्रहणमस्थिरम् ।
वृत्रस्येवेन्द्रबाहुभ्यां बाहोरेकस्य निग्रहः ॥ २८
क्षिप्रं तव स नाथो मे रामः सौमित्रिणा सह ।
तोयमल्पमिवादित्यः प्राणानादास्यते शरैः ॥ २९
गिरिं कुबेरस्य गतोऽथवालयं
सभां गतो वा वरुणस्य राज्ञः ।
असंशयं दाशरथेर्न मोक्ष्यसे
महाद्रुमः कालहतोऽशनेरिव ॥ ३०

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकोनविंशः सर्गः ॥ १९ ॥

---

25 [illegible] —ᵃ) D2 जनस्थान, D10 °न (for [illegible]) Ś1 D [illegible] महास्थाने, Ck t as in text (for हतस्थाने). D4 जनस्थानेऽत्र [illegible] स्थाने (sic) —ᵇ) D1 निघ्ने (for निहते). D10 बली (for बले). Ś1 [illegible] —D [illegible] from [illegible] up to [illegible] —For 25ᶜᵈ, Ś1 D1.2.4.10 subst., while [illegible] after 511*.

510* [illegible] ॥

[illegible]

—For [illegible] V2 B D [illegible] subst., while D3.4 ins. [illegible]

511* [illegible] ।
पूर्वं [illegible] ॥

[illegible] up to the prior half of [illegible] (for [illegible]). D3 [illegible] (for [illegible]) —[illegible] (for the [illegible])

26 [illegible] —ᵃ) Ñ1 illeg. for आश्रमं तु [illegible] (for आश्रमं). Ñ2 V2 B1-3 [illegible] तव (for तु). P2 T2 [illegible] (for तयो) [illegible] (for प्रविश्य) —ᶜ) Ñ2 [illegible] (for [illegible]). D1 न गयोर् (sic), T2 [illegible] गतो [illegible] ... Cv. [illegible] ; C [illegible] ; C [illegible]. मायामृगवृत्तान्तं ज्ञातुं गतयो । गोचरं वनप्रदेशं गतयोरिति वार्थः &c.

27 Ñ1 partially illeg. for ᵃᵇ —ᵃ) Ñ2 V2 B D3 समाघ्राय (for उपाघ्राय) —ᵇ) D2 तदा, M1 तयोः (for त्वया) —ᶜᵈ) V2 शक्यं हि, B3 न शक्य, D3 शक्यं तु (for शक्यं स). Ś1 D10 न शक्यं स्वदने स्थातुं शृगाल इव सिंहयो.

28 ᵃ) Ś1 Ñ1 V2 B D1-4.6.10.11 विग्रहम्, Ñ2 T3 विग्रह, Cv as in text (for विग्रहे) —ᵇ) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 स(Ś1 प्र, D1 नि, D4 न)युक्तो मोहमास्थित, Ñ2 V2 B D3 नयुक्तोयमुपस्थित, D3 प्रयुक्तो मोहमास्मन & Cv.r.m युग(Cv सयुग)ग्रहणं युद्धाय ।, Cg युगग्रहणं सयुगे जयग्रहणम् । अस्थिरमसंभावितम् । यद्वा युगग्रहणं युद्धारम्भः ।; Cl. युगग्रहणं महायसंपादनम् ।, Ct युगग्रहणं सहायमम्पत्तिः &c. —ᶜ) Ś1 Ñ B3.4 D1-4.10.11 -विष्णुभ्यां (for -बाहुभ्यां) —ᵈ) Ś1 Ñ B3 D1-4.10.11 यथैकस्य, V2 B3 बाहोरेकस्य, B4 महानेकस्य, M3 बाहू° (sic) (for बाहोरेकस्य). Ś1 Ñ V2 B D1-6.8.10.11 विग्रह ; D7.9 विग्रहे, M2 निग्रह, Cv as in text (for निग्रह).

29 ᵃ) V2 B3 D11 हि(D11 च) तव (for तव स), Ś1 Ñ V2 B D1-4.6.10.11 सर्वनाथस्य (for स नाथो मे) & Cg स नाथ इति पदच्छेदः &c. —Ñ1 partially illeg. for ᶜᵈ —ᶜ) M2 [आ]दित्य (for [आ]दित्यः) —ᵈ) M3 आदाय ते (for °स्यते). Ś1 V2 B D1.2.10.11 प्राणानादाय यास्यति, Ñ2 D6 प्राणाना(D6 °न्सदि)हरिष्यति.

30 ᵃ) D3 गिरि; D10.11 गिर (sic). Cv.r.m.g.t as in text, Cr.m.p पुरीं (for गिरिं). Ś1 Ñ V2 B D1.2.4.6.10 गतस्तथालयं, D3.11 गत तदालयं, D6 M3.4 गतोऽथवा य (M3 °व वा) (for गतोऽथवालयं). —ᵇ) D3 सभागतो (for सभां गतो). Ś1 Ñ1 B1 D1-4.10.11 सभां गतो वा (D4.11 °गं गतो) वरुणस्य वा, D3.4.10 वा(सि)लय, Ñ2 V2 B1-3 D6 सभागतो [illegible]

२०

सीताया वचनं श्रुत्वा परुषं राक्षसाधिपः ।
प्रत्युवाच ततः सीतां विप्रियं प्रियदर्शनाम् ॥ १
यथा यथा सान्त्वयिता वश्यः स्त्रीणां तथा तथा ।
यथा यथा प्रियं वक्ता परिभूतस्तथा तथा ॥ २
संनियच्छति मे क्रोधं त्वयि कामः समुत्थितः ।
द्रवतो मार्गमासाद्य हयानिव सुसारथिः ॥ ३
वामः कामो मनुष्याणां यस्मिन्किल निबध्यते ।
जने तस्मिंस्त्वनुक्रोशः स्नेहश्च किल जायते ॥ ४
एतस्मात्कारणान्न त्वां घातयामि वरानने ।
वधार्हामवमानार्हां मिथ्याप्रव्रजिते रताम् ॥ ५
परुषाणि हि वाक्यानि यानि यानि ब्रवीषि माम् ।
तेषु तेषु वधो युक्तस्तव मैथिलि दारुणः ॥ ६
एवमुक्त्वा तु वैदेहीं रावणो राक्षसाधिपः ।
क्रोधसंरम्भसंयुक्तः सीतामुत्तरमब्रवीत् ॥ ७

G 5 24 0
B 5 22 7
L 5 17 7

(D6 °हतो [sic]) वा वरुणालयात्पर ❀ Cv गिरिं कुबेरस्य गतोऽपधायेति सम्यक् । कुबेरस्य गिरिं गन्धमादनम्, अपधाय, अपक्रम्य ।, Cg गिरिं कैलासम् ❀ —^{c}) Ñ1 D7 9 T1 Ck t दाशरथेर्वि-, D1–3 11 दाशरथिर्न, G3 दाशरथस्य (sic) (for °थेर्न) Ñ V2 B1 2 4 D1 5 G1 3 Ct मोक्षसे, D2 11 मोक्षते (for मोक्ष्यसे) —^{d}) B3 यथा (for महा) V2 -द्रुम (for द्रुम) D5 G -गतो, Ck t as in text (for -हतो) Ñ2 V2 B D6 यथाशने (for ऽशनेरिव) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 द्रुम(Ś1 D10 द्रुमो, D1 ध्रुव) यथा कालगतो(D11 °ति) महाशनि (Ś1 Ñ1 D1 10 °ने) ❀ Ct विमोक्षसे प्राणानिति शेष । 'विमोक्ष्यसे' इति पाङ्क्त पाठ इति कतक ❀ —After 30, D2 ins राम

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ2 V2 B1 3 4 D2 3 6 10 11 सीतावाक्य, Ñ1 रावण प्रति सीतावाक्य, B2 सीतावच, D1 4 रावणतिरस्करण —*Sarga no* (figures, words or both) Ś1 Ñ1 D1 2 4 6 10 11 om, Ñ2 B4 D3 23, V2 14, B1 M2 20, B2 22, B3 D5 7–9 T G M1 3 21 —After colophon, D2 concludes with कृष्ण, G with श्रीरामाय नम

20

M2 begins with श्रीरामाय नम, श्रीगुरुवे शरण

1 ^{a}) Ś1 Ñ1 B4 D1–3 6 10 11 तद्वच, Ñ2 V B1–3 तु वच (for वचन) —^{b}) Ś1 Ñ V B D2 6–10 राक्षसेश्वर, Cm as in text (for °साधिप) —^{c}) Ñ2 V B D6 पुन (for तत) —^{d}) B1 विप्रिया, D1 अप्रिया, D4 अप्रिय (for विप्रिय) D1 प्रियदर्शिना, D3 4 °दर्शनं, D10 °दर्शनात्, Ct as in text (for प्रियदर्शनाम्)

2 ^{ab}) B2 D4 6 सान्त्वयित्वा (for °यिता) D11 रम्य (for वश्य) D2 यथा यथा (for तथा तथा) D1 यथा सान्त्वयिता वश्य स्त्रीणा भर्ता यथा तथा —^{c}) D2 4 11 ब्रूते (for वक्ता) D1 यथा सान्त्वयिता भूय —^{d}) D9 om (hapl) second तथा

3 ^{a}) V2 D10 11 स, D1 य, D9 न, Cr m g k t as in text (for म-) D6 च (for मे) Ñ1 क्रोप, B3 क्रोधम् (sic) (for क्रोध) —^{b}) Ñ2 D1–4 6 8 11 M2 समुत्थित, B1 उपस्थित, M1 समुच्छ्रित, Cm k t as in text (for समुत्थित) —^{cd}) Ñ2 V B3 4 D6 दुर्गम्, B1 (marg also as in B3) दु खम् (for मार्गम्) V2 आस्थाय (for आसाद्य) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 उ(D1 तमु [hypm])न्मार्गिणा (Ś1 Ñ1 D10 11 °ण) बलाद्वेग हयानामिव सारथि ❀ Cr m g अमार्गमिति च्छेद ।, so also Ck t ❀

4 V1 illeg for 4–9^b —^{a}) Ñ2 V2 B M3 काम, D4 गत- (sic) (for वाम) —^{b}) D2 तु परिबध्यते, D4 उपनिबध्यते, T2 तु किल बध्यते (for किल नि°) —^{c}) D11 येन (for जने) S1 Ñ2 V2 B D4 6 10 11 T2 G2 Cr m k t अनुक्रोश, D1 5 अनुक्रोध, D2 न तु क्रोध, D8 स्वनु°, Cv g as in text (for त्वनुक्रोश) —^{d}) Ñ2 V2 B D6 खलु (for किल) D1 2 4 प्रतिकूलेपि जायते

5 V1 illeg for 5 (cf v l 4) —^{a}) D11 तस्मात् (subm) (for एतस्मात्) —^{b}) G3 नाशयामि (for घातयामि) —^{c}) Ñ2 V2 B D6 अप(B2 °व्य)मानार्हां, D3 मम मानार्हां (for अवमानार्हां) —D2 om 5^d–7^a —^{d}) D1 4 वृथा- (for मिथ्या) Ñ2 D6 प्रव्रजिता (sic), V2 D3 7 9 T2 M2 Ck t प्रव्रजने, G1 -प्रव्राजिते, G2 -प्रव्राजने, Cr m g tp as in text (for -प्रव्रजिते)

6 V1 illeg, D2 om 6 (cf v l 4 and 5) —^{a}) B3 D3 6 M1 च, B4 D4 5 10 T2 3 M2 3 [इ]ह (for हि) —^{b}) D3 om (hapl) first यानि Ñ1 B3 D6 10 मे, T3 M2 मा (for माम्) —^{d}) G1 रावण (sic) (for दारुण)

7 V1 illeg for 7 (cf v l 4) D3 om 7^a (cf. v l 5) Ñ2 V2 B D6 om 7 D3 reads 7 after 9 —^{b}) Ś1 D10 राक्षसस्तदा, D1–4 11 राक्षसेश्वर (for राक्षसाधिप) —^{c}) M2 सरक्त (for -संरम्भ-). D2 -सयुक्तं (for °क्त) D3 G3 क्रोधसरक्तनयन —^{d}) 1 सीता पुनरथाब्रवीत् —After 7, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

G 5 24 7 B. 5 22 8 L 5 17 12 द्वौ मासौ रक्षितव्यौ मे योऽवधिस्ते मया कृतः ।
ततः शयनमारोह मम त्वं वरवर्णिनि ॥ ८
द्वाभ्यामूर्ध्वं तु मासाभ्यां भर्तारं मामनिच्छतीम् ।
मम त्वां प्रातराशार्थमारभन्ते महानसे ॥ ९
तां तर्ज्यमानां संप्रेक्ष्य राक्षसेन्द्रेण जानकीम् ।
देवगन्धर्वकन्यास्ता विषेदुर्विपुलेक्षणाः ॥ १०
ओष्ठप्रकारैरपरा नेत्रवक्त्रैस्तथापराः ।
सीतामाश्वासयामासुस्तर्जितां तेन रक्षसा ॥ ११
ताभिराश्वासिता सीता रावणं राक्षसाधिपम् ।
उवाचात्महितं वाक्यं वृत्तशौण्डीर्यगर्वितम् ॥ १२

512* स्त्रीत्येतद्वचनं भद्रे त्वमवध्यत्वमाश्रिता ।
भाषसे परुषाण्येव विश्रब्धं गतसाध्वसा ।
न युक्तं परुषं वक्तुमीश्वरे ह्यप्रियाणि च ।
जनस्य पर्षदो मध्ये प्रभविष्णोर्विशेषतः ।
अलंकारो हि नारीणां दाक्षिण्यं परमुच्यते ।
दुर्लभं नच ते सीते कथं भर्तुः प्रिया ह्यसि ।
यादृशोऽयं मम क्रोधो यथावत्त्वमवस्थिता ।
वधाय वै सृजेयं त्वां स्त्रीभावान्न तु वध्यसे ।

[(l. 1) D2 4 विदित (for वचन) D1 स्त्रीत्येव तद्विदि भद्रे, D3 स्त्रीणां त्वद्वचनाद्भद्रे (for the prior half) Ñ1 D3 त्वमवध्या व्यवस्थिता, D4 त्वमवध्यत्वमागता, D11 त्वमवध्यत्व ममाश्रिता (hypm.) (for the post. half) —(l. 2) Ś1 D10 परुषं त्वेव, D4 °ण्येव (for परुषाण्येव) Ñ1 विश्वस्ता, D11 विशुद्ध (for विश्रब्ध) D10 साधु मा (sic) (for साध्वसा) —(l. 3) Ś1 (after corr. वाक्य) वक्तुं, Ñ1 D11 युक्तं, D10 ववरय (sic) (for युक्तं) Ś1 (after corr. as above) युक्तम् (for वक्तुम्) Ñ1 D11 ईश्वरो (sic) (for °रे) D2–4 वा (for च) D1 ईश्वरस्याप्रियाणि च (for the post. half) —(l. 4) Ś1 (before corr. as above) पार्षदो, Ñ1 D3 4 11 महतो, D2 विहतो (for पर्षदो) D1 प्रभुर्विष्णुर्, D4 प्रभविष्णुर्, D11 प्रभोर्विष्णोर् (for प्रभविष्णोर्) —(l. 6) D2 तत्र, D11 तव (for नच) D4 सीते ते (by transp.) (for ते सीते) —(l. 7) D10 यथा वा (for यथावत्) Ś1 यथा वा त्वमसि स्थिता, D11 यथा त्वमनवस्थिता (for the post. half) —(l. 8) Ñ1 D1 2 10 11 [अ]वसृजेयं (Ñ1 D11 °ह), D4 च वधार्हां (for वै सृजेयं) D3 यथा यथा स्थितोमर्ष (for the prior half) D11 स्त्रीभावो (sic) D1 हि धार्यसे (for तु व यसे) Ñ1 D2–4 स्त्रीभावेनैव (D2 °नामि-, D3 °न तु, D4 नामि) वायसे (D3 °ते) (for the post. half)]

8 V1 illeg. for 8 (cf. v. l. 4) —^{a}) Ś1 Ñ B D2 4 6 10 11 क्षमितव्यौ, D3 काक्षि° (for रक्षितव्यौ) V2 B4 तु, D1 4 हि (for मे) —^{b}) Ś1 D2 3 10 11 कालस्तेय, Ñ1 कालस्त्वेव, Cr m g k t as in text (for योऽवधिस्ते) D4 तत (for कृत) Ñ2 V2 B D6 कालो यस्ते (B2 3 °लोय ते) कृतो मया —^{d}) Ñ2 V2 मदिरेक्षणे (for वरवर्णिनी) B D2 6 मामक मदिरे (B3 °क रुचिरे, D2 °कमनिते) क्षणे

9 V1 illeg. for 9^{ab} (cf. v. l. 4) —^{a}) Ñ1 आभ्याम् (for द्वाभ्याम्) T1 3 M3 transp. द्वाभ्याम् and ऊर्ध्वं —^{b}) D1 2 11 अनिच्छति (sic) (for °तीम्) D5 भर्तारि मा न मन्यसे. —^{cd}) Ñ2 V1 B1 2 4 D1.6 त्वां प्रातराशाय, V2 त्व प्रतिवामोय (corrupt), D7 9 त्वां प्रातराशार्थे (for त्वां प्रातराशार्थम्) Ś1 D10 ततस्त्वां राक्षसा सर्वे, Ñ1 D2–4 11 ततस्त्वां प्रातराशार्थे (D11 °र्थां [sic]) (for ^{c}) D8 G2 M1 Cv m आलभन्ते, Cg as in text (for आरभन्ते) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 7 9–11 सूदाश्छे (Ś1 D1–4 10 सदा छे) त्स्यन्ति खडशः (for ^{d}) B3 अह त्वां छेदयिष्यामि खड्गेन शतखडशः ❀ Cg आरभन्ते आलभन्ते । रलयोरभेदः । आलम्भ स्पर्शहिंसयोरित्यमरः ❀ —After 9, Ñ2 V B D6 ins.

513* न हि मैथिलि रामस्त्वां प्राप्स्यते काममाश्वस ।
हिरण्यकशिपुर्लक्ष्मीमिन्द्रहस्तगतामिव ।
न च मैथिलि रामस्त्वां पुनः समुपलप्स्यते ।
पुरा वलाकैरसितैर्मेघैश्चन्द्रमिवावृतम् ।

[(l. 1) B1 च (for हि) V आशुत, D6 आश्वमौ (sic) (for आश्वस). B3 प्राप्स्यसे कम मे श्वमी (sic), B4 पुन समुपलप्स्यते (for the post. half) —(l. 2) Ñ2 V2 B1 4 हिरण्यकशिपोर् (for °पुर्) —(l. 3) D6 हि (for च) —(l. 4) D6 पुरो- (for पुरा) B4 घनैर्नवीनैरसितैर् (for the prior half) B4 घनैश् (for मेघैश्) D6 [आ]वृता (for °तम्)]

—After 9, D8 reads 7

10 ^{a}) Ñ2 D6 सतर्ज्यमाना, B4 D7 9 ता भर्त्स्यमाना Ñ2 V1 B D6 सलक्ष्य, V2 सवीक्ष्य (for संप्रेक्ष्य) —^{b}) Ñ2 V B D6 दशग्रीवेण (for राक्षसेन्द्रेण) —^{c}) Ś1 B1 ता, Ñ1 D2 11 च (for ता) —^{d}) D1 5 निषेदुर् (for विषेदुर्) Ś1 D1 10 कमलेक्षणा, D7 9 M3 विकृते° (for विपुलेक्षणा)

11 ^{a}) Ś1 Ñ1 D10 दुष्ट- (for ओष्ठ-) Ñ2 V B D6 कटाक्षैर्भ्रू (Ñ2 B1 D6 °क्षौष्ठ, B3 °क्षैश्च) विकारैश्च —^{b}) Ś1 निद्राकारैस्, Ñ1 D1–4 10 11 नेत्राकारैस्, Ñ2 V B D6 मुखाकारैस्, D7–9 T2 M1 2 Ck t नेत्रैर्वक्त्रैस्, T1 3 G3 M3 Cr m g वक्त्रनेत्रैस् (by transp.) (for नेत्रवक्त्रैस्) D5 तथापरा —^{c}) Ñ2 V B1 2 4 D6 आश्वासयति स्म, D5 °यामास (for आश्वासयामासुस्) —^{d}) D11 तर्जितास्

12 ^{a}) D6 चाश्वासिता (for आ°) Ñ2 V B D6 देवी (for सीता) —^{b}) Ñ2 V B D6 लोकरावण (for राक्षसाधिपम्) —^{c}) B3 [अ]थ (for [आ]त्म-) —^{d}) Ś1 Ñ1 वृत्त (for वृत्त) Ś1 Ñ V1 D6 9–11 T1 Ct शौटीर्य-, Cr m g k as in text (for -शौण्डीर्य-) D2 3 -गर्विता V2 B

नूनं न ते जनः कश्चिदस्ति निःश्रेयसे स्थितः ।
निवारयति यो न त्वां कर्मणोऽस्माद्विगर्हितात् ॥ १३
मां हि धर्मात्मनः पत्नीं शचीमिव शचीपतेः ।
त्वदन्यस्त्रिषु लोकेषु प्रार्थयेन्मनसापि कः ॥ १४
राक्षसाधम रामस्य भार्याममिततेजसः ।
उक्तवानसि यत्पापं क्व गतस्तस्य मोक्ष्यसे ॥ १५
यथा दृप्तश्च मातंगः शशश्च सहितौ वने ।
तथा द्विरदवद्रामस्त्वं नीच शशवत्स्मृतः ॥ १६
स त्वमिक्ष्वाकुनाथं वै क्षिपन्निह न लज्जसे ।
चक्षुषो विषयं तस्य न तावदुपगच्छसि ॥ १७
इमे ते नयने क्रूरे विरूपे कृष्णपिङ्गले ।
क्षितौ न पतिते कस्मान्मामनार्य निरीक्षतः ॥ १८
तस्य धर्मात्मनः पत्नीं स्नुषां दशरथस्य च ।
कथं व्याहरतो मां ते न जिह्वा पाप शीर्यते ॥ १९ G 5 24 19 B 5 22 19 L 5 17 24

वृत्तशौटीर(V2 B4 °र्य)गर्विता, D1 वृत्तशौडीर्यमास्थिता, D4 वृत्तशौडीर्यगर्जिता —After 12, Ś1 Ñ1 D2-4 10 11 ins

514* तस्य राक्षसराजस्य सीता न ममृषे वच ।
पुण्यकीर्तिरिवाकीर्तिं पुन कोपादुवाच ह ।

[(l 2) Ś1 D10 शोकाद् (for कोपाद्) D2 3 च (for ह) D11 अपवादसमाश्रिता (*for the post half*)]

13 ^{a}) V2 D2 3 8 11 ते न (by transp), D6 वै ते, D9 न त (sic) (for न ते) G3 damaged for जन क —^{b}) D7 9 Ct अस्मिन्, Cr m g k as in text (for अस्ति) D3 7-9 T2 3 Ct नि श्रेयसि, Cr m g k as in text (for नि श्रेयसे) Ñ2 V B D6 पर , M1 रत (for स्थित) —^{c}) Ś1 D10 M1 हि, D2 [अ]द्य, Cm g t as in text (for न) —D9 reads 13^{d} (except कर्म) in marg —^{d}) V2 D3 विगर्हित (sic), D11 विगर्हिता (sic) —After 13, D3 4 ins

515* देवानामपि पूज्योऽहं यद्ब्रवीषि सुकुत्सितम् ।
आत्मनाशकरं ह्येतद्बलेर्वैरोचनेर्यथा ।

14 ^{a}) Ñ2 V B D1 6 न (for मा) D1 [अ]ह, G3 यो (for हि) —^{b}) Ś1 D1 4 10 शतक्रतो , V2 शचीपति (for शचीपते) —^{d}) Ñ2 V B1 4 D6 [उ]त, B3 G3 मा (for क) —For 14^{cd}, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst

516* प्रार्थयेतापि मनसा त्रिषु लोकेषु कोऽपर ।

[Ñ1 D3 प्रार्थयिता, D1 प्रार्थये न, D11 प्रार्थये च (for प्रार्थयेत) Ñ1 illeg for [अ]पि मनसा Ś1 D10 क पर , D1 क पुमान्, D2 नापर (for कोऽपर)]

15 ^{a}) D1 राक्षसाधिप (for °धम) —^{b}) Ñ2 V B D6 पत्नीम् (for भार्याम्) —^{c}) D11 उक्त्वा त्व (for उक्तवान्) Ś1 Ñ V B2-4 D3 6 10 11 मामिद वाक्य, B1 ईदृश वाक्य, D1 2 4 त्वमिद वाक्य, M1 अपि यत्पाप, Ct as in text (for असि यत्पाप) —^{d}) D4 त्व विमोक्ष्यसे (for तस्य मोक्ष्यसे) Ś1 D10 क्षुगतस्त्व(D10 °तोपि) न मोक्ष्यसे, Ñ2 V B D6 द्रक्ष्यसे तस्य(B2 °त्र) निश्चय ❀ Cr m तस्य तस्मात् ।, so also Cg ❀

16 ^{ab}) D3 को हि (for यथा) V2 B4 दृष्टश्च, D5 [अ]तिदृप्त , D10 दुष्टश्च, Cm k t as in text (for दृप्तश्च) Ś1 D3 10 सदृशो भवेत्, Ñ V D2 सदृशो युधि(Ñ2 V1 भुवि), D8 निहितौ वने, M1 3 Cv g महितो वने, Ck t as in text (for सहितौ वने) B D6 शशस्या(B1 4 °श्वा, B2 °शाश्वा)सदृशो युधि(D6 भुवि) (for ^{b}) D1 4 को हि दृप्तस्य नागस्य शशक सदृशो भवेत , D11 न जातु शशको दृप्तो मतंगसदृशो भवेत् ❀ Cm . 'सहितो' इति पाठ ❀ —^{c}) D11 T3 यथा, Cv m g k t as in text (for तथा) Ñ2 V B D6 मातंगवद् , D1 स द्विरदो, D4 हि द्विरदो (for द्विरदवद्) —^{d}) Ñ V2 B1 4 D5 6 11 T2 M2 नीच , Ck as in text (for नीच) B3 त्वमप्य (for त्व नीच) Ś1 D10 -सदृशोधम, V2 °समित , B1-3 D6 शशवन्मत , D2 शशक स्मृत , D11 शशकसम (unmetrical) (for शशवत्स्मृत) D1 4 शृगाल (D4 त्व चैव) शशको मत

17 ^{a}) Ś1 D1-4 10 11 नाथ त, Ñ2 V B D6 दायाद (for -नाथ वै) —^{b}) V1 क्षिपन्निव, D1 °माणो (for क्षिपन्निह) Ś1 Ñ1 B4 D3 4 क्षिप्र प्राप्य विनश्य(Ñ1 B4 D4 °नक्ष्य)सि, Ñ2 V2 B1-3 क्षिपन्निव(B1 2 °न्नेव) न बुध्यसे, D2 क्षिप्र न विनशिष्यति, D6 किमेवमवमन्यसे, D10 क्षिप्र प्राप्य नशिष्यसि, D11 पश्यन्नपि न पश्यति —G2 om 17^{cd} —^{c}) B1 3 D3 5 8 11 T2 3 M2 3 चक्षुषोर् (for चक्षुषो) Ñ V B D7 9 विषये, D2 11 विषयम् (for विषय) D6 चक्षुषी विषमे तस्य —^{d}) Ś1 Ñ D7 9 10 M1 Ck t यावद् , Cg as in text (for ता°) Ñ2 V B D6 अव(B2 °भि)-तिष्ठसे, D2 11 उपतिष्ठति (for उपगच्छसि) ❀ Cr m उपगच्छसि । व्यत्ययेन भूते लट् ❀

18 ^{b}) Ñ2 V B D6 विषमे, D7 9 T2 G1 विकृते (for विरूपे) M2 कृत- (for कृष्ण) —^{c}) Ñ2 V B D6 क्षिप्र (for क्षितौ) G2 3 M1 नि , Ck t as in text (for न) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 T2 G1 पतत , B3 स्फुटिते, Ck t as in text (for पतिते) G1 कि नु (for कस्मान्) D2 क्षिप्र नापततस्तस्मान् —^{d}) G2 M1 अनार्या (sic) G3 निरीक्षित (for °क्षत) Ś1 Ñ1 D2-4 10 11 ममानार्य निरीक्षणा(D4 विलोकना)त् , Ñ2 V2 B1 3 4 अद्यैव(B3 °व) मां (Ñ2 B1 मा) हि पश्यत , V1 B2 अद्य मामभिपश्यन , D6 अद्यैवमभिपश्यते (sic)

19 ^{b}) D1 दशरथात्मजा (for दशरथस्य च) —After 19^{ab}, B2 ins

G 5 24 20
B 5 22 20
L 5 17 25

असंदेशात्तु रामस्य तपसश्चानुपालनात् ।
न त्वां कुर्मि दशग्रीव भस्म भस्मार्हतेजसा ॥ २०
नापहर्तुमहं शक्या तस्य रामस्य धीमतः ।
विधिस्तव वधार्थाय विहितो नात्र संशयः ॥ २१
शूरेण धनदभ्राता बलैः समुदितेन च ।
अपोह्य रामं कस्माद्धि दारचौर्यं त्वया कृतम् ॥ २२
सीताया वचनं श्रुत्वा रावणो राक्षसाधिपः ।
विवृत्य नयने क्रूरे जानकीमन्ववैक्षत ॥ २३
नीलजीमूतसंकाशो महाभुजशिरोधरः ।
सिंहसत्त्वगतिः श्रीमान्दीप्तजिह्वोग्रलोचनः ॥ २४
चलाग्रमकुटः प्रांशुश्चित्रमाल्यानुलेपनः ।
रक्तमाल्याम्बरधरस्तप्ताङ्गदविभूषणः ॥ २५
श्रोणीसूत्रेण महता मेचकेन सुसंवृतः ।
अमृतोत्पादनद्धेन भुजंगेनेव मन्दरः ॥ २६

517* कन्या जनकराजस्य ख्यातस्य भुवि सर्वत ।

—^{c}) B3 व्याहरसे (for °तो) Ñ2 V B D6 पाप(B2 3 °प), D1 वापि (for मा ते) —^{d}) Ś1 Ñ1 D2 4 8 10 11 जिह्वा पाप न(by transp), D1 जिह्वा पापेन, D3 न ते जिह्वापि (for न जिह्वा पाप) D7 M1 Ck t पाप शीर्यति, T1 3 M3 व्यवशीर्यते, G3 वावशीर्यते (for पाप शीर्यते) Ñ2 V B D6 जिह्वा न पतिता तव(Ñ2 D6 भुवि)

20 ^{a}) Ñ2 असदेहात् Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 11 हि, B3 D10 च (for तु) —^{b}) D1 [अ]नुलोपनात् (for °पालनात्) —^{c}) D9 M1 त्वा (for त्वां) G1 कुर्यां (for कुर्मि) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 न त्वा क(D2 तत्क)रोम्यह क्रुद्धा, Ñ2 V B1–3 D6 न त्वा करोमि पापात्मन् —^{d}) Ś1 Ñ V1 B D1–4 6 10 11 G3 भस्मसादद्य(D1 4 °स्त्वेन, G3 °द्राम-) तेजसा(Ś1 °स), V2 तस्या * दग्ध तेजसा, M1 भस्माह निजतेजसा ✿ Cr g कुर्मि करोमि । उत्वविकरणप्रत्ययलोपावार्षौ । भस्मार्ह भस्मीकरणार्ह । (Cg तेजसा पातिव्रत्यप्रभावेन) ।, Cm भस्मार्हा भस्मीकरणार्हा । कुर्मि करोमि । भस्मार्हा भस्म इति पाठ ।, Ck हे भस्मार्ह भस्मीकर्तुं योग्यत्वात्तेजसा स्वीयेन पातिव्रत्यजेन न भस्म कुर्मि करोमि ।, Ct भस्मार्हेण भस्मजनकत्वशक्तिमता तेजसा स्वीयपातिव्रत्यतेजसा न भस्म कुर्मि करोमि ✿

21 ^{a}) B3 4 नापकर्तुम्, D6 नाय हर्तुम् (sic), D9 नोप° (for नापहर्तुम्) M1 शक्ता (for शक्या). D1 4 ना(D1 नो)पकर्तुं मया शक्य —^{b}) T1 3 G2 M3 त्वया (for तस्य). Ñ2 V B1–3 D6 जीवत , G1 तेजसा (for धीमत) —^{c}) D1 विधिस्तत्र हितार्थाय —^{d}) Ś1 Ñ V B2–4 D2 3 6 10 11 [ऽ]यमसशय (Ś1 D2 3 10 °य), B1 D1 4 [ऽ]यं(D1 [ऽ]सौ) न सशय (for नात्र सशय)

22 Ñ2 B1–3 D6 om 22 —^{b}) B4 समुदितेव (for °न) D1 om च (subm) D10 बलेन मुदितेन च —V1 om 22^{cd} —^{c}) D5 कस्मात्त्व, D7–9 Ct कस्माच्चिद् (for कस्माद्धि) Ś1 Ñ1 D10 अपवाह्य च त राम, V2 D2 11 त्वया परोक्ष (V2 °क्षे) रामस्य(D2 रामे किं), B1 D1 3 4 त्वयापवाह्य राम हि(B4 राम किं, D3 न राम) —^{d}) D2 दारचौर (for °र्यं) Ś1 Ñ1 V2 B4 D1–4 10 11 इद, Ct as in text (for त्वया).

23 ^{a}) Ś1 Ñ V1 B D1–4 6 10 11 तद्वच , V2 तु वच (for वचन) —^{b}) D3 राक्षसेश्वर (for °साधिप) —D8 om 23^{c} – 24^{b} —^{c}) T3 विकृत्य, Cg as in text (for विवृत्य) Ñ2 V B3 रौद्रे (for क्रूरे) B4 * * * नयने रौद्रे —^{d}) T2 सीता ताम् (for जानकीम्) Ś1 Ñ1 D10 तामवैक्षत, V2 D1 3 °वैक्ष्यत, D2 समवै° (for अन्ववैक्षत)

24 D6 om 24^{ab} (cf v l 23) —^{b}) Ñ1 D8 परिग्रह (for शिरोधर) —^{c}) Ś1 D10 खेलगति , V1 सत्त्वपति , D3 4 T1 3 M3 -सत्त्वगत , D8 M1 Ctp -सहनन Cg t as in text (for -सत्त्वगति) D11 धीमान्, T1 3 G2 3 वीरो (for श्रीमान्). B3 सिंहविक्रमशालिनो (sic), D2 सिंहत्वसभुज श्रीमान् —^{d}) Ś1 Ñ1 D3 5 10 11 G1 M2 3 Cg -जिह्वाग्र- (for -जिह्वोग्र-) Ñ2 V1 B D6 दीप्तास्यो दीप्तलोचन V2 erroneously reads 25^{d} (cf v l) in place of 24^{d}

25 ^{a}) D2 11 बालार्क-, D8 शिलाग्र- (for चलाग्र-) Ś1 Ñ V B D2–6 8–10 मुकुट , D1 7 11 T1 2 M3 Cg t -मुकुट , G3 M1 -मकुट- (for -मकुट) V2 न चाभ्र मुकुट (sic) —^{b}) B3 गात्र (for चित्र-) D8 माला- (for -माल्य) —After 25^{ab}, D4 erroneously repeats (var) 24^{d} – 25^{b}. —^{cd}) M1 रक्ताबरधरश्चै* (for ^{c}) D1 M1 स्वस्ताङ्गद-, D11 तप्तागार-, G1 सप्तागद-, Cg as in text (for तप्ताङ्गद-) D5 -विभूषित (for °षण) Ñ2 V B D6 रक्ताबरधर श्रीमांस्तप्तकाचनभूषण

26 Ñ2 V B D6 transp 26 and 27 —^{a}) D5 9 श्रोणि-, Cv r m k t as in text (for श्रोणी) —^{b}) Ś1 D10 काचनेन , V1 * * * न , B1(marg also) 2 मेखलेन (sic), B3 पाडरेण , D1 4 सुकृतेन , D3 11 पाडुरेण (for मेचकेन) D2 सुसस्कृत (sic), D8 विराजित , D11 सुसवृत (sic) (for सुसंवृत) —^{c}) Ś1 Ñ V B D T2 अमृतोत्पादने न(B4 D2 4 11 व)द्धो —^{d}) B1 3 D1 3–6,11 T G1 M3 भुजगेनेव, B3 4 भुजगेनैव —After 26, D5 7–9 S ins

518* ताभ्या स परिपूर्णाभ्या भुजाभ्या राक्षसेश्वर ।
शुशुभेऽचलसकाश शृङ्गाभ्यामिव मन्दर ।

[(l 1) D8 G1 द्वाभ्यां, Cg t as above (for ताभ्या) T1 G1 2 M1 2 स- (for स). ✿ Ck भुजाभ्या विंशद्भुजाभ्याम्। जात्येकवचनम् ।, Ct भुजद्वयमेव सर्वदा । युद्धादौ स्वेच्छया दशभुजत्वमिति द्विवचनम् । वामदक्षेषु भुजत्वजात्यैकवचनमित्यन्ये ✿]

तरुणादित्यवर्णाभ्यां कुण्डलाभ्यां विभूषितः ।
रक्तपल्लवपुष्पाभ्यामशोकाभ्यामिवाचलः ॥ २७
अवेक्षमाणो वैदेहीं कोपसंरक्तलोचनः ।
उवाच रावणः सीतां भुजंग इव निःश्वसन् ॥ २८
अनयेनाभिसम्पन्नमर्थहीनमनुव्रते ।
नाशयाम्यहमद्य त्वां सूर्यः संध्यामिवौजसा ॥ २९

इत्युक्त्वा मैथिलीं राजा रावणः शत्रुरावणः ।
संदिदेश ततः सर्वा राक्षसीर्घोरदर्शनाः ॥ ३०
एकाक्षीमेककर्णां च कर्णप्रावरणां तथा ।
गोकर्णीं हस्तिकर्णीं च लम्बकर्णीमकर्णिकाम् ॥ ३१
हस्तिपद्यश्वपद्यौ च गोपदीं पादचूलिकाम् ।
एकाक्षीमेकपादीं च पृथुपादीमपादिकाम् ॥ ३२

G 5 24 0
B 5 22 31
L 5 17 0

---

27 Ñ2 V B D6 transp 26 and 27 —^{a}) B3 प्रदीप्तादित्य-, B4 अरुणादित्य B1 (marg also as in text) -सकाश- (for वर्णाभ्या) —^{b}) T2 विराजित (for विभूषित) —Ś1 D10 om $27^{c}-28^{b}$ —^{c}) T1 3 G3 फुल्ल- (for रक्त-) B1 -शाखाभ्याम् (for पुष्पाभ्याम्) G1 रक्तपुष्पपल्लवाभ्याम् —^{d}) D4 यथा (for इव) —After 27, N1 ins

519* स हि राजा राक्षसानां रावणो लोकरावण ।,

while D7–9 T1 3 G M1 3 ins

520* स कल्पवृक्षप्रतिमो वसन्त इव मूर्तिमान्।
इमशानचैत्यप्रतिमो भूषितोऽपि भयकर ।

[(l 1) D8 (after corr as above) G1 स- (for स) —(l 2) M1 -सदृशो (for -प्रतिमो) ❀ Cr श्मशानचैत्यप्रतिम श्मशानवृक्षसदृश ।, Cg चैत्य श्मशानवृक्ष श्मशानमण्डपो वा ।, Ch श्मशानचैत्यप्रतिम इति। तदुभयसदृशस्तद्वत्परिहार्यदर्शनवानित्यर्थ ।, Ct वसन्त इव भूषितोऽपि श्मशानचैत्यप्रतिमस्तदुभयवत्परिहार्यदर्शन । चैत्य बुद्धायतनम। अत एव भयकर ❀]

28 Ś1 D3 10 om 28^{ab} (for Ś1 D10, cf v l 27) D6 om 28 —^{b}) Ñ2 V B D1 4 क्रोध (for कोप-) —^{c}) Ñ1 वचन (for रावण) Ñ2 V B वाक्य (for सीता) —After 28^{c}, Ñ1 ins

521* ...र तु लोकगर्हितम् ।
प्रकम्पमान सुभृश

—^{d}) B4 reads भुजग in marg V2 D4 निःस्वन, D5 7 8 11 S निश्वसन् (for निःश्वसन्) B3 भुजगम इव श्वसन्

29 D5 om 29–30 —^{a}) B4 [अ]ति, D3 [अ]पि (for [अ]भि-) Ś1 Ñ V1 B1 2 4 D1–4 6 10 -संयुक्ताम्, V2 B3 -संयुक्तम्, D11 -संतप्ताम्, T1 3 -सपन्ने, T2 सपन्नाम् (for सम्पन्नम्) —^{b}) B2 D11 अर्थहीनाम् (for °नम्) Ñ1 अनर्थकृत्, V2 अनुव्रत, D1 4 T2 अनुव्रता, Ct as in text (for अनुव्रते) Ś1 Ñ2 B1 4 D2 6 10 अर्थहीनामनुव्र(D2 °ध)ता, D3 मम शत्रुमनुव्रता —After 29^{ab}, Ñ1 ins

522* आर्यमनार्यचरितामार्यविगर्हित च यत् ।
तापसानुगते क्रूरे दु प्रवृत्ते तु मानुषि ।

—^{c}) D4 [ए]व (for त्वा) —^{d}) Ñ2 V B D6 Ct [उ]दित, D2 [उ]द्यत (for [ओ]जसा) ❀ Cm अनयेनेति श्लोक केषुचित्कोशेषु नास्तीति कृत्वा न व्याख्यात ।, Ck अनयेन अराजधर्मेण। सूर्य इति। उदित इति शेष ।, Ct अनयेनानीत्या युक्तम्। अर्थहीन प्रयोजनहीन व्रत राम वा। 'अनुव्रते' इति सबोधनम् ❀

30 D5 om 30 (cf v l 29) —^{a}) B1 तत्र, T2 सीता (for राजा) —^{b}) Ś1 D10 शत्रुकर्षण, Ñ2 V B D6 लोकरावण (for शत्रुरावण) D11 राक्षसाधिपरावण —^{c}) D7 9 सदर्श (for संदिदेश) —^{d}) D9 राक्षसीं (sic) (for राक्षसीर्) D2 भीमदर्शना

31 ^{a}) Ñ1 चैककर्णां, D8 10 एकवर्णां (for एककर्णां) D1 शुकाक्षीरेककर्णाश्च, D2 4 शुकाक्षी चैककर्णां च, D11 अकर्णीमेककर्णां च —^{b}) D2 कर्णे (for कर्ण) D1 -प्रावरणास्, D3 °रणीं (for -प्रावरणा) Ś1 Ñ1 D2 4 5 10 11 G1 M2 अपि (for तथा) ❀ Cv g प्रधानाप्रधानभूते एकाक्ष्यौ द्वे स्त । अत एकाक्ष्या पुनरुपादानम् (Cg °धानभूते द्वे एकाक्ष्यौ। अतो न पुनरुक्ति । अथवा अक्षमिन्द्रियम्। एकाक्षीमेककेन्द्रियाम्। श्रोत्रनासादावेकमात्रवतीमित्यर्थ) ।, Cr m t एकाक्षीमिति द्विरुपादानम्। व्यक्तिभेदात् ❀ —^{c}) D1 4 खरकर्णीं, D3 मेषकर्णीं (for हस्तिकर्णीं) D8 गोकर्णां हस्तिकर्णां च —^{d}) D1 4 हस्तिकर्णीर्(D4 °र्णीम्), G1 शङ्कुकर्णीम् (for लम्बकर्णीम्) D4 अकर्णिका (for °काम्) —For 31–33, Ñ2 V B D6 subst 524*

32 For subst in Ñ2 V B D6, cf v l 31 and 33 —^{a}) T2 [अ]श्वपद्यश् (for °पद्यौ) Ś1 D10 हस्तिपादा च गोपादाम्, Ñ1 D4 11 हस्तिपादीमपादीं च (D4 °दीश्च), D1 हस्तिपादी श्वपादीश्च, D2 3 हस्तिपादीं श्व(D3 चा)पादीं च, D5 9 हस्तिपद्याश्वप(D5 °पा)द्यौ च, D8 हस्तिपाद्यश्वपादा च, T1 3 हस्तिपादाश्वपादाश्च(T3 °पद्यौ च), G3 हस्तिपदा श्वपदाश्च —^{b}) D2 गोष्पादीं, D5 M3 गोपादीं, T1 3 G2 गोपादा (for गोपदीं) Ś1 D10 अपादा पादमू(Ś1 °चू)लिका, D3 11 गोपा(D11 °प)दीं पादमूलिका, D4 गोपादी. पादमूलिका —D2 om $32^{c}-33^{b}$ Ś1 Ñ1 D3 10 11 om 32^{cd} —^{cd}) T1 3 G1 3 M1 एकपादा (for °दीं) T1 3 G2 3 पृथुपादाम् (for °पादीम्) D8 श्वपादिका (for अपा°) D1 4 हयोष्ट्रखरपादीश्च पृथुपादीरपादिका

G 5 24 0 B 5 22 35 L 5 17 37
अतिमात्रशिरोग्रीवामतिमात्रकुचोदरीम् ।
अतिमात्रास्यनेत्रां च दीर्घजिह्वामजिह्मिकाम् ।
अनासिकां सिंहमुखीं गोमुखीं सूकरीमुखीम् ॥ ३३
यथा मद्वशगा सीता क्षिप्रं भवति जानकी ।
तथा कुरुत राक्षस्यः सर्वाः क्षिप्रं समेत्य च ॥ ३४
प्रतिलोमानुलोमैश्च सामदानादिभेदनैः ।
आवर्तयत वैदेहीं दण्डस्योद्यमनेन च ॥ ३५
इति प्रतिसमादिश्य राक्षसेन्द्रः पुनः पुनः ।
काममन्युपरीतात्मा जानकीं पर्यतर्जयत् ॥ ३६
उपगम्य ततः क्षिप्रं राक्षसी धान्यमालिनी ।
परिष्वज्य दशग्रीवमिदं वचनमब्रवीत् ॥ ३७
मया क्रीड महाराज सीतया किं तवानया ।
अकामां कामयानस्य शरीरमुपतप्यते ।
इच्छन्तीं कामयानस्य प्रीतिर्भवति शोभना ॥ ३८

---

33 D1 2 4 om (hapl, except D2) 33^{ab} (for D2, cf v l 32) —^{a}) Ñ1 दीर्घ- (for -मात्र-) —^{b}) D10 -कृशोदरीं, T2 -शिरो° (for कुचो°) —^{c}) D2 -मात्रा च, D5 M2 मात्रसु-, M1 -मात्रादि- (for मात्रास्य-) D1 4 नेत्राश् —^{d}) D2 -नेत्रा (for जिह्वाम्) Ś1 D2 10 खराननां, G3 अजिह्मका (for अजिह्मिकाम्) Ñ1 D3 5 7–9 11 T2 G1 M1 2 दीर्घजिह्वा(D3 7 9 °ह्व)नसामपि(Ñ1 D3 11 °नना), D1 4 दीर्घजिह्वानसानना (D1 °सा ..) —^{ef}) Ñ1 D10 अनामिका (for °सिका) Ñ1 व्याघ्र (for सिंह-) Ñ1 D2 3 सूकराननां, D7 9 शूकरी° (for सूकरीमुखीम्) Ś1 D10 अमुखीं सूकराननां, D11 व्याघ्रशूकरआननां (with hiatus) (for ^{f}) D1 4 मार्जारास्या सिंहमुखीगोमुखी शूकरानना —After 33, Ñ1 D2 3 10 11 ins, while D1 4 ins l 2 only after 33

523* हयोष्ट्रखरवक्त्राश्च राक्षसीर्घोरदर्शना ।
खड्गमुद्गरशूलानि शोणिताक्तानि बिभ्रती ।

[(l 1) Ñ1 क्रूरकर्मेण (for घोरदर्शना) D2 11 सुरामांसवसाप्रिया (for the post half) —(l 2) Ñ1 मुद्गरखड्ग- (by transp) D10 शोभमानानि (for शोणिताक्तानि)] —Thereafter Ñ1 D1 3 4 cont l 2 only, D2 10 cont l 1, 6 and 2, D11 cont l 1 and 6, while Ñ2 V B D6 subst for 31–33

524* नानाप्रहरणा घोरा नानारूपसमन्विता ।
मांसशोणितदिग्धाङ्गी मेदोदिग्धकरानना ।
अनाशिता असंतुष्टा सदा मांसवसाप्रिया ।
नानारूपसमुत्थाना नानावेशधरा सदा ।
आत्तमुद्गरनिस्त्रिंशशक्तिप्रासपरश्वधा ।
विचित्रमाल्याभरणा रक्तमाल्यानुलेपना ।

[(l 1) D2 10 11 -प्रहरणोपेता (for °णा घोरा) and गुणान्विता (for -समन्विता) —(l 2) D1 -दिग्धाङ्ग्यो (for -दिग्धाङ्गीर्) D2 मेघा- (sic) (for मेदो-) —V1 illeg from l 3 up to 41 —(l 3) V2 अनासिका, D6 अनाशिनो (for अनाशिता). V2 -[आ]सव (for -वसा-) —(l 4) B2 4 -समुत्पन्ना (for समुत्थाना) B4 रूप (for -वेश-) Ñ2 V2 B3 D6 तथा (for सदा) —(l 5) B3 4 असि (for आत्त) V2 B4 D6 पाश (for प्रास).—(l 6) B3 रक्तमांस (for °माल्य-)]

34 V1 illeg for 34 (cf v l 524*) —^{a}) B3 मम वशा, D2 11 मे वशगा (for मद्वशगा).—^{b}) G1 भवतु (for °ति) —^{d}) Ñ1 D2 क्षिप्रं सर्वा (by transp), D1 G2 3 सर्वं क्षिप्रं (for सर्वाः क्षिप्रं) Ñ1 D7 9 वा (for च) Ñ2 V2 B D6 निशाकर मम शासनात्

35 V1 illeg for 35 (cf v l 524*) —^{ab}) D2 -[अ]नुलोमाभ्यां (for °लोमैश्च) D9 reads in marg ^{b} Ś1 D1–4 10 -विभेदन (for -[आ]दिभे°) D11 सामदामविभेदितैः (for ^{b}) Ñ2 V2 B2–4 D6 सामदानादि(V2 °नाभि)-भेदैश्च प्रतिलोमानुलोमतः (V2 B3 °सि, B4 °कं), B1 सामदानादिभिश्चैव प्रतिलोमानुलोमभिः —^{c}) Ñ1 प्रावर्तयत, B3 सन्त्रासयत, D1 4 5 7 9 11 T1 3 G1 M3 Cg t आवर्जयत (for आवर्तयत) —^{d}) D1 2 4 11 [उ]द्यमनैरपि (for °नेन च) Ś1 D10 निर्बंधादम(Ś1 [before corr] °दा)नैरपि, Ñ2 V2 B1–3 D6 चा(B1 व)हुदंडोद्य(Ñ2 V2 B1 °दंडे)मैरपि

36 V1 illeg for 36 (cf v l 524*).—^{a}) D11 सीता (for प्रति) —^{b}) Ñ2 V2 B D6 राक्षसी(V2 B1 °सीं) राक्षसेश्वर —^{c}) Ś1 D10 कोप- (for काम-) —^{d}) B3 समतर्जयत्, D5 T2 M2 पर्यगर्जत, D7 9 Ct प्रतिगर्जत, G1 पर्यभर्त्सयत्, M1 परि°, M3 पर्यवर्जयत् (for पर्यतर्जयत्) Ś1 D10 गर्जन्गर्जन्स जानकीं, Ñ1 D1 11 पर्यगर्ज(D1 °र्ज)त्स जानकीं, D2–4 पर्यतर्ज(D4 °भर्त्स)त्स जानकीं ‡‡ Ct. प्रतिगर्जत प्रत्यगर्जत् ‡‡

37 V1 illeg for 37 (cf v l 524*).—^{a}) Ś1 D10 उपागम्य (for उपगम्य) Ś1 D10 शीघ्र, Ñ V2 B D1–4 6 11 तूर्णं (for क्षिप्रं) —^{b}) Ś1 D10 वाक्यशालिनी, D1 ध्यान°, D2 3 वन°, D11 वन्य° (for धान्यमालिनी) Ñ2 V2 B D6 प्रिया मदोदरी तदा(Ñ2 B4 [marg also] °था)

38 V1 illeg for 38 (cf v l 524*) —^{a}) D11 रम (for क्रीड). T2 महाभाग (for °राज) —^{b}) G2 सीताया (sic) (for सीतया). Ś1 Ñ2 V2 B2 4 D4 M1 करिष्यति, Ñ1 B1 3 D1–3 6 10 11 करिष्यसि (for तवानया) —D6 G3 M3 om 38^{cdef} —^{c}) B1 2 4 D6 काममानस्य —^{d}) Ñ2 V2 B D6 परिपीड्यते, D3 चोप° (for उपतप्यते) —Ś1 D10 om 38^{ef} —^{e}) Ñ1 सकामां, B4 D1 3 4 6–9 इच्छतीं (for इच्छन्तीं) B1 2 4 काममानस्य (for °यानस्य) —^{f}) Ñ2 B D6 रतिर् (for प्रीतिर्) G1 भवतु (for °ति).—After 38, Ñ V2 B D1–4 6 ins, while D11 subst. for 38^{ef}

एवमुक्तस्तु राक्षस्या समुत्क्षिप्तस्ततो बली ।
ज्वलद्भास्करवर्णाभं प्रविवेश निवेशनम् ॥ ३९
देवगन्धर्वकन्याश्च नागकन्याश्च तास्ततः ।
परिवार्य दशग्रीवं विविशुस्तद्गृहोत्तमम् ॥ ४०

स मैथिलीं धर्मपरामवस्थितां
प्रवेपमानां परिभर्त्स्य रावणः ।
विहाय सीतां मदनेन मोहितः
स्वमेव वेश्म प्रविवेश भास्वरम् ॥ ४१   G 5 24 0 B 5 22. 46 L 5 17 49

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे विंशः सर्गः ॥ २० ॥

525* प्रीतिमाहुस्तु विद्वांस कामस्य फलमुत्तमम् ।

[V2 प्रीतिमार्गस् (sic) (for °माहुस्) Ñ B3 D4 च, D1 2 सु- (for तु)]

—D1 3 4 cont , D5 7–9 S ins after 38^{ab}

526* विवर्णया कृपणया मानुष्या राक्षसेश्वर ।
नूनमस्या महाराज न देवा भोगसत्तमान् ।

[(l 1) D1 विमनस्कया, D3 4 [अ]ल्पमनस्कया (for राक्षसेश्वर) ❀ Cm अकृपणयेति छेद । अकृपणया पतिव्रतया सीतया किं करिष्यसि । अमानुष्येति छेद । अमानुष्या अत एव विवर्णया मनुष्यभोगविलक्षणया । उत्तमवर्णयेत्यर्थं ❀ —After l 1, D1 3 4 ins

526 (A)* चलयौवनया राज सीतया किं करिष्यसि ।

—(l 2) D3 4 7 9 T3 M1 अस्या (for अस्या) D1 3 4 G1 महाबाहो (for °राज). D5 सदिव्यान्, M3 Cg न दिव्यान् (for न देवा) D1 3 4 -पूर्णता (for सत्तमान्)]

—D1 3 4 further cont

527* विदधुर्येन दौर्भाग्यान्न त्वामिच्छति जानकी ।
देवगन्धर्वकन्याश्च यक्षराक्षसकन्यका ।
अन्याश्चैव महाबाहो पौरुषेण त्वयार्जिता ।
ताभिः क्रीड महाराज जहीमामन्यचेतसम् ।

[(l 2) Prior half = 40^{a} —(l 3) D4 [ए]व (for [ए]व) —(l 4) D3 महाबाहो (for °राज)]

—After 526*, D5 7–9 S cont

528* विदधत्यमरश्रेष्ठास्तव बाहुबलार्जितान् ।

[M1 श्रेष्ठात्, Ck t as above (for -श्रेष्ठास्) Cg विदधात्यमरश्रेष्ठस् (for the prior half) G1 बलार्दिता (for °र्जितान्)]

39 V1 illeg for 39 (cf v l 524*) —^{a}) T2 उक्ते (for उक्तस्) Ś1 Ñ1 D3 10 11 तया राजा, Ñ2 V2 B D2 6 दशग्रीव , D1.4 स राक्षस्या (for तु राक्षस्या).—^{b}) D9 M1 समुत्क्षिप्य, Ct as in text (for °प्तस्) Ś1 Ñ1 D3 10 11 स्मित कृत्वा दशानन , Ñ2 V2 B D2 6 प्रियया सोऽनुरूप (D2 °रक्त)या, D1 4 समाश्लिष्टो महाबल —After 39^{ab}, D1 3 5 7–9 S ins

529* प्रहसन्मेघसंकाशो राक्षस स न्यवर्तत ।
प्रस्थित स दशग्रीव कम्पयन्निव मेदिनीम् ।

[(l 1) G1 प्रहस्य, Ck t as above (for प्रहसन्) D5 9 सन्यवर्तत D1 3 राक्षसीमन्ववर्तत (for the post half)]

—D4 om 39^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ V2 B D2 3 6 10 11 तप्तकाञ्चन- (Ñ1 °हाटक-) (for ज्वलद्भास्कर-) D7 9 संकाश (for -वर्णाभ) —D6 om (hapl ?) 39^{d}–40^{c} —^{d}) Ś1 ततो गृह, Ñ1 गृह स्वक, Ñ2 V2 B D2 3 10 11 गृह तत (B4 तथा), D1 गृहोत्तम (for निवेशनम्)

40 V1 illeg for 40 (cf v l 524*) D6 om 40^{abc} (cf v l 39). —After 40^{a}, D1 ins

530* यक्षराक्षसकन्यका ।
तथा च राजकन्याश्च

[(l 1) = Post half of l 2 of 527*]

—^{b}) Ś1 सहस्रश , Ñ1 तथैव च, Ñ2 च तास्तथा, V2 B1–3 D2 च तास्तदा, B4 च त तदा, D1 3 4 10 11 च सर्वश , D8 च तास्त्रिय , T1 3 G3 M3 च सर्वत , T2 ततस्तत (for च तास्तत) —Ñ1 illeg for 40^{d} —^{d}) D5 8 T2 M2 विविशुस्ता, D7 9 M1 प्रविशुस्ता, G2 °शुस्त (for विविशुस्तद्) Ś1 D1–4.10 11 वि(Ś1 प्र)विशुर्भवनोत्तम, Ñ2 V2 B D6 प्राविशन्गृहमुत्तम ❀ Ct प्रविशु प्रविविशु ❀

41 V1 illeg for 40 (cf v l 524*) —^{a}) B4 शोकपराम्, D1 4 धर्मपये (for धर्मपराम्) D1 4 व्यवस्थिता, (for अव°) —D11 om 41^{b} —^{b}) D1 प्रवेशमाना (for प्रवेप°) V2 B1–3 परितर्ज्य, D3 प्रविभर्त्स्य, D6 परिरभ्य (corrupt) (for परिभर्त्स्य) Ś1 Ñ1 B3 D1–4 10 दु ग्विता

२१

G. 5 25 0
B. 5 23 1
L. 5 18 1

इत्युक्त्वा मैथिलीं राजा रावणः शत्रुरावणः ।
संदिश्य च ततः सर्वा राक्षसीर्निर्जगाम ह ॥ १
निष्क्रान्ते राक्षसेन्द्रे तु पुनरन्तःपुरं गते ।
राक्षस्यो भीमरूपास्ताः सीतां समभिदुद्रुवुः ॥ २
ततः सीतामुपागम्य राक्षस्यः क्रोधमूर्छिताः ।
परं परुषया वाचा वैदेहीमिदमब्रुवन् ॥ ३
पौलस्त्यस्य वरिष्ठस्य रावणस्य महात्मनः ।
दशग्रीवस्य भार्यात्वं सीते न बहु मन्यसे ॥ ४
ततस्त्वेकजटा नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
आमन्त्र्य क्रोधताम्राक्षी सीतां करतलोदरीम् ॥ ५
प्रजापतीनां षण्णां तु चतुर्थो यः प्रजापतिः ।
मानसो ब्रह्मणः पुत्रः पुलस्त्य इति विश्रुतः ॥ ६
पुलस्त्यस्य तु तेजस्वी महर्षिर्मानसः सुतः ।
नाम्ना स विश्रवा नाम प्रजापतिसमप्रभः ॥ ७
तस्य पुत्रो विशालाक्षि रावणः शत्रुरावणः ।
तस्य त्वं राक्षसेन्द्रस्य भार्या भवितुमर्हसि ।
मयोक्तं चारुसर्वाङ्गि वाक्यं किं नानुमन्यसे ॥ ८

(for रावण) —^{c}) D2 दु ग्वित (for मोहित) —^{d}) B2 तदेव, B3 स्वकीय- (for स्वमेव) Ś1 Ñ B3 D1–4 7–11 G2 M1 2 रावण , V2 B1 2 4 D5 6 दुर्मना , G1 वीर्यवान (for भास्वरम्)

Colophon —*Sarga name* Ś1 D10 सीतारावणसंवाद , Ñ1 D11 राक्षसीसमादेश , Ñ2 B1 D6 रावणगर्जनं, V B3 4 रावणतर्जन, B2 रावणगर्हा, D1 4 सीतासंतर्जन , D2 रावण-राक्षसीसमादेश , D3 राक्षसीसमादेश —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om , Ñ2 V1 B1 4 D3 6 24 , V2 15 , B2 23 , B3 D5 7–9 T G M1 3 22 , M2 19 —After colophon, D2 concludes with राम, G श्रीरामाय नम

21

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 ^{b}) Ñ1 D3 राक्षसेश्वर , Ñ2 V B1 2 4 D6 लोक°, B3 °कर्पण (for शत्रुरावण) —^{c}) G2 तु (for च) D2 समादिश्य (for संदिश्य च) V B1 4 स ता , D1 3 4 10 तथा (for तत) —^{d}) B4 D1 4 स , G2 हा (for ह) —After 1, D1 4 ins

531* प्रविवेश गृह रम्य राक्षसेन्द्रो महाबल ।
सदिश्य त्रिजटा चैव राक्षसीना महत्तमाम् ।

[(l 2) D4 अनुत्तमा (for महत्तमाम्)]

2 ^{a}) Ñ1 D1–4 निःक्राते, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 निर्ग(B2 °र्या)ते (for निष्क्रान्ते) —^{b}) Ś1 D10 रावणे शत्रुरावणे —^{c}) D4 राक्षसेंद्रो (sic) (for राक्षस्यो) B1 -विक्राता , T3 -रूपास्ना (for -रूपास्ता) —^{d}) D2 -समभिदुद्रुवन् (sic) Ñ1 सीता दुद्रुविचेतन (corrupt)

3 ☞ V2 B1 om from 3 up to colophon —^{a}) Ś1 Ñ2 V1 B2 3 D1 3 4 6 10 11 ततस्ता समु(V1 °स्तास्तामु)पागम्य, N1 विकृत समुपागम्य, B4 तत प्रहस्य ता सीता, D2 ततस्तां समुपागम्य —^{b}) B4 विकृतानना (for क्रोधमूर्छिता) —Ñ1 illeg for ^{c} —^{c}) Ñ2 B2 D6 पुन (for पर) —^{d}) D8 राक्षस्य, G2 मैथिलीम् (for वैदेहीम्) Ś1 D2 11 अब्रवीत् (sic)

4 V2 B1 om 4 (cf v l 3) —^{a}) Ś1 Ñ V1 B2–4 D1–4 6 10 11 पौलस्त्याना (for °स्त्यस्य) B4 परिष्वज्य (sic) (for वरिष्ठस्य) —^{d}) D11 मन्यते

5 V2 B1 om 5 (cf v l 3) Ñ2 B2 D6 om from 5 up to colophon —^{a}) D11 त्रिजटा (for [ए]कजटा). B3 -नामा —^{b}) T1 3 G3 वाचम् (for वाक्यम्) —Ñ1 illeg for ^{c} —^{cd}) D3 आक्रम्य Ś1 D1 3 4 10 क्लिन्न- , D2 क्लिष्ट , D11 क्रुस- (sic) (for क्रोध-) Ś1 D1 10 G2 -ताम्राक्षीं V1 B3 अमर्षफुल्लताम्राक्षी (for ^{c}) D3 ता वामलोचनां (for करतलोदरीम्) B4 आयताक्षीं शुभां सीता रामस्य प्रियकामिनीं —After 5, D9 reads 7^{ab} in marg

6 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 6 (cf v l 3 and 5) —^{a}) G1 M2 च (for तु) B4 चतुर्णां (for षण्णा तु) Ñ1 षण्णा य प्रजापतीना —^{b}) D5 6 7 9 T2 3 [ऽ]य (for य) —D3 reads 6^{c} – 7 in marg —^{c}) D9 मनसो (for मा°) —^{d}) D11 पौलस्त्य (sic)

7 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 7 (cf v l 3 and 5) D3 reads 7 in marg (cf v l 6) D9 reads (m) 7^{ab} after 5 —^{a}) D1 4 च (for तु) T1 3 G3 स पुलस्त्यस्तु (T3 °स्य) (for पुलस्त्यस्य तु) —^{b}) B3 4 D1 3 4 8 T G3 महर्षेर् B4 D10 स्मृत (for सुत) —^{c}) Ś1 Ñ1 B4 D2 4 10 11 तु, B3 om , D3 च (for स) —^{d}) Ś1 Ñ1 V1 B3 D4 10 -सम प्रभु , B4 D1 3 11 °प्रभु (for -समप्रभ)

8 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 8 (cf v l. 3 and 5) —^{a}) B4 D8 विशालाक्षो, D1 2 5 G1 2 M1 °लाक्षी (sic) —After 8^{ab}, Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D1–4 10 11 ins.

ततो हरिजटा नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
विवृत्य नयने कोपान्मार्जारसदृशेक्षणा ॥ ९
येन देवास्त्रयस्त्रिंशद्देवराजश्च निर्जितः ।
तस्य त्वं राक्षसेन्द्रस्य भार्या भवितुमर्हसि ॥ १०
वीर्योत्सिक्तस्य शूरस्य संग्रामेष्वनिवर्तिनः ।
बलिनो वीर्ययुक्तस्य भार्यात्वं किं न लप्स्यसे ॥ ११

प्रियां बहुमतां भार्यां त्यक्त्वा राजा महाबलः ।
सर्वासां च महाभागां त्वामुपैष्यति रावणः ॥ १२
समृद्धं स्त्रीसहस्रेण नानारत्नोपशोभितम् ।
अन्तःपुरं समुत्सृज्य त्वामुपैष्यति रावणः ॥ १३
असकृद्देवता युद्धे नागगन्धर्वदानवाः ।
निर्जिताः समरे येन स ते पार्श्वमुपागतः ॥ १४

G 5 25 0
B 5 23 14
L 5 18 15

532* पुष्पोत्कटायामुत्पन्नश्चतुर्थं प्रपितामहात् ।

—Then they all subst for 8^cd

533* सा तस्य रक्षोधिपतेर्भार्यात्वं किं न कल्पसे ।

[B3 वर्हधिपतेर् (sic) (for रक्षोधि°) B4 तस्य रक्ष पते मा न (for the prior half) Ś1 D10 भार्यार्थं, Ñ1 त्व भार्या (for भार्यात्व) D1 भार्या किं तु न मन्यसे (for the post half)]

—^b) D2 मयोक्ता, D11 ममोक्ता D1 2 5 11 G1 M2 -सर्वांगी (sic) (for °ङ्गि) —^f) B3 मा न, B4 त्व न, G3 M3 नाव- (for नानु) Ñ1 कथ वाक्य न मन्यसे —After 8, G1 reads 11

9 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 9 (cf v l 3 and 5) —^a) B4 [अ]नेकजटा (for हरि°) —^b) Ś1 D10 मैथिली (for राक्षसी) D3 पुनरब्रवीत्, D8 क्रोधमूर्छिता (for वाक्यमब्रवीत्) —After 9^ab, D8 ins 1 2 only of 534* —Ś1 D10 om 9^c – 10^b —^c) Ñ1 V1 B3 4 D1–4 11 क्रोधदीप्ते (D2 3 °रक्ते)क्षणा क्रूरा (D3 दीप्ता) —^d) B3 -दर्शन- (for सदृश) D1 -[आ]नना (for -[ई]क्षणा)

10 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 10 (cf v l 3 and 5) Ś1 B3 D10 om 10^ab (for Ś1 D10, cf v l 9) —^b) B4 सुर (for देव) D11 तर्जित, G M2 निर्जिता —D8 om 10^cd —^c) Ś1 Ñ1 V1 B3 D1–4 10 11 तस्य (Ś1 D10 सीते) राक्षससिंह (Ñ1 V1 D3 °राज)स्य, B4 तस्य नैर्ऋतराजस्य —^d) Ś1 V1 B3 D10 भार्यात्व (Ś1 D10 °र्थं) कि न कल्पसे, Ñ1 B4 D2 भार्यात्वं (B4 °र्या वै) किं न म (D2 नानुम)न्यसे —After 10, T1 3 G (G2 after 12) M1 3 ins, while D8 ins 1 2 only after 9^ab

534* ततस्तु प्रघसा नाम राक्षसी क्रोधमूर्छिता ।
भर्त्सयन्ती तदा घोरमिदं वचनमब्रवीत् ।

[M1 om 1 2 —(1 2) D8 भर्त्स्यमाना G3 घोरा (for घोरम्)]

11 Ñ2 V2 B1 2 D8 om 11 (cf v l 3 and 5) G1 reads 11 after 8 —^a) D5 -[उ]च्छ्रितस्य (for -[उ]त्सिक्तस्य) V1 B3 वीरस्य (for शू°) —^b) Ś1 [अ]निवर्तिना (for °न) D3 11 सग्रामे न निवर्तिन. —^c) Ś1 Ñ1 V1 B3 D1–4 10 11 नित्ययुक्तस्य, B4 च नियुक्तस्य (for वीर्य°) —^d) Ś1 D3 10 भार्यार्थं (D3 °र्थे) किं, D5 भार्या किं त्व (for भार्यात्व कि) Ś1 D7–9 Ck t लिप्स्यसे, Ñ1 V1 D1 G2 M2 मन्यसे, B4 D2–4 10 11 कल्पसे (for लप्स्यसे) B3 भार्यात्व नाभिमन्यसे

12 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 12 (cf v l 3 and 5) —^ab) Ś1 बहुमतीं, D10 °मतीं (for °मता) D4 T2 3 प्रिया बहुमता भार्या (for ^a) D1 स ता त्यक्त्वा, D4 सर्वास्त्यक्त्वा (for त्यक्त्वा राजा) Ś1 D10 transp भार्यां and राजा Ś1 महाबला, Ñ1 °भुज (for °बल) —^c) Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D1–4 10 11 मदोदरीं मनोज्ञाङ्गीं (Ś1 D10 °ज्ञा त्वे, D4 °ज्ञा च), G1 स सर्वाश्च महाभागस् —After 12^c, Ñ1 ins

535* म * रक्ष समाकुलाम् ।
मन्दरध्वानगम्भीरमन्दराश्रयवेदिकाम् ।
पारिजातसुगन्धाढ्या मनोज्ञवरवर्णिनीम् ।
राजा स राक्षसेन्द्राणा

—^d) Ś1 B3 4 D1–4 10 11 त्वामुपैति स (D1 हि, D4 च), Ñ1 उपैति त्वा स, D7–9 T1 3 G1 2 M1 Cv °पेष्यति (sic), Cr m g t as in text (for त्वामुपैष्यति) —After 12, G2 ins 534*

13 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 13 (cf v l 3 and 5) D1 om (hapl) 13 D8 transp 13 and 14 —^a) B3 4 समृद्ध, D11 सबध (for समृद्ध) Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D2–5 10 11 स्त्रीसहस्रैश्च (B3 °स्तु) —^b) Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D2–4 10 नानारत्नै (D2 °रूपै)श्च मैथिलि, T1 3 M3 नानारत्नेन शोभित (sic) —^c) D5 7 9 T2 G3 M2 तद् (for सम्) —^d) Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D2–4 10 11 उपैति स, D7–9 T1 3 G1 2 M1 उपै° (for उपैष्यति) —After 13, D7 8 T1 3 G1 3 M1 3 ins

536* अन्या तु विकटा नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
[T3 सु- (for तु)]

14 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 14 (cf v l 3 and 5) D8 transp 13 and 14 —^a) Ś1 Ñ1 B3 D1 2 4 10 11 देवता (D1 4 दैवतै) सार्धं, V1 B4 D3 देवता सर्वा (D3 °र्वे), D7 9 भीमवीर्येण (for देवता युद्धे) —^b) Ś1 T2 3 देव, Ñ1 V1 B3 4 D1–4 10 11 यक्ष-, D5 7 9 G1 M2 नाना-, B(ed) नागा (for नाग-) D3 राक्षस- (for -गन्धर्व) Ś1 Ñ1 B3 D2 10 11 -दानवै (for °वा) —^c) D1 समरे निर्जिता (by transp) —^d) Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D1 2 4 10 11 मूलम् (for पार्श्वम्) D1 उपागमत्, D9 °गम (for °गत). D2 स ते मूढस्त्वमागत (sic).

G. 5 25 0 B 5 23 15 L. 5.18 16 तस्य सर्वसमृद्धस्य रावणस्य महात्मनः ।
किमर्थं राक्षसेन्द्रस्य भार्यात्वं नेच्छसेऽधमे ॥ १५
यस्य सूर्यो न तपति भीतो यस्य च मारुतः ।
न वाति स्मायतापाङ्गे किं त्वं तस्य न तिष्ठसि ॥ १६
पुष्पवृष्टिं च तरवो मुमुचुर्यस्य वै भयात् ।
शैलाश्च सुभ्रु पानीयं जलदाश्च यदेच्छति ॥ १७
तस्य नैऋतराजस्य राजराजस्य भामिनि ।
किं त्वं न कुरुषे बुद्धिं भार्यार्थे रावणस्य हि ॥ १८
साधु ते तत्त्वतो देवि कथितं साधु भामिनि ।
गृहाण सुस्मिते वाक्यमन्यथा न भविष्यसि ॥ १९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकविंशः सर्गः ॥ २१ ॥

15 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 15 (cf v l 3 and 5) —[a]) D1 यस्य (for तस्य) B4 मूल (for सर्व) —[b]) Ñ1 महीयस (for महात्मन) —[c]) D8 अत्र, T2 3 G1 2 M अद्य (for अर्थं) —[d]) Ś1 D10 भार्यार्थं (for °त्व) Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D1-4 10 11 [अ]भि(Ñ1 V1 [अ]ति, B4 D10 [अ]नु, D3 [ए]व, D11 [अ]व)मन्यसे (for [इ]च्छसेऽधमे) —After 15, D7 8 T1 3 G M1 3 ins

537* ततस्तु दुर्मुखी नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
[D7 T3 ता (for तु)]

16 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 16 (cf v l 3 and 5) —[a]) Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D1-4 10 11 यद्भयान्न तपत्यर्को(Ś1 D10 °पेत्सूर्यो) —[b]) D7 9 स (for च) Ś1 V1 B3 4 D1-4 10 11 यस्माच्च, Ñ1 स्तौति (for यस्य च) —After 16[ab], Ñ1 (l 1 illeg) ins .

538* [illegible]
न यो यमो देवराज सर्वदेवा वशे स्थिता ।

—[c]) V1 B4 D7 9 10 स्मायतापाङ्गि, B3 D2 4 स्वा(B3 चा, D4 त्वा)यतापाङ्गि, D1 11 G1 स्यायता°, D3 मनतापाङ्गि, D5 वासितापाङ्गे, D8 M1 चासितापाङ्गि(M1 °ङ्गे) (for स्मायतापाङ्गे) Ñ1 तस्य तस्य च वीरस्य —D9 reads 16[d] in marg —[d]) D7 9 T3 G1 Cm तिष्ठसे, Cv r g t as in text (for °सि) Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D1-4 10 11 तस्मात्त्व(D1 4 °स्य त्व) न बिभेषि किं ❀ Cv r g तस्य न तिष्ठसि तस्मै न तिष्ठसे । प्रकाशनार्थेऽप्यार्षत्वात्परस्मैपद षष्ठी च (। Cr °स्मै न तिष्ठसि । आत्मान न प्रकाशयसीत्यर्थः । परस्मैपदमार्षम्) । , Cm तस्य न तिष्ठसे वश इति शेष । तस्मै न तिष्ठस इति वार्थः । , so also Ct. ❀

17 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 17 (cf v l 3 and 5) —[ab]) D8 पुष्पवृष्टीश्च Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D1-4 10 11 पुष्पवृष्टिंश्च(Ś1 Ñ1 D3 10 वि)मुञ्चति भयाद्य(D11 °त्त)स्य महा(Ñ1 सुर)द्रुमा (Ś1 °त्मन) —[c]) Ñ1 V1 B3 T1 3 मस्तु , D1 2 11 शुभ्र- (for सुभ्रु) Ś1 D10 शैलश्चाश्च, B4 शीतल चैव, D7 9 T2 Ck t शैला सुसुभ्रु (T2 °सुभ्रु) (for शैलाश्च सुभ्रु) Ñ1 om पानीय —[d]) Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D2 3 5 10 11 T2 3 M3 यथेच्छया(Ś1 D10 °त , D5 T2 3 °ति), D4 यदृच्छया, D8 यदीच्छति, Ck t as in text (for यदेच्छति) D1 जलदेव * * च्छया

18 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 18 (cf v l 3 and 5) —[a]) D1 4 -नाथस्य (for -राजस्य) —[b]) Ñ1 धीमत , B3 D11 भाविनि, B4 मैथिलि (for भामिनि) —[d]) B3 D5 10 भार्यार्थं, D2 T2 M2 °त्वे, Ct as in text (for भार्यार्थे) B3 D11 T2 च, B4 D2 10 T1 ह (for हि)

19 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 19 (cf v l 3 and 5) —[a]) D1 4 मन्यस्व मे, D3 चैतद्वचो, G1 तत्त्व तु ते (for ते तत्त्वतो) Ś1 D10 एतत्साधु मया देवि, Ñ1 V1 साधु च(V1 मे) तद्वचो देवि(Ñ1 चेद), B3 4 D2 11 सा त्व(B4 सार)मेतद्वचो देवि —[b]) Ś1 V1 B3 D1 2 10 11 भाषित, D8 निश्चित, Cm g t as in text (for कथित) G2 मम (for साधु) Ś1 B3 D1 2 10 11 -भाषिणि (for भामिनि) Ñ1 B4 D8 भाषित चारुभाषिणि, D4 . . * भाषिणि ❀ Cm t साधु कथित साधु गृहाण(Cm °ण चेति सबन्ध) । , so also Cg ❀ —[c]) Ś1 Ñ1 V1 B3 D1-4 10 11 पुष्पित, G1 3 सुस्थित (G3 °ते) (for सुस्मिते) B4 पुष्पिता वाच (for सुस्मिते वाक्यम्) —[d]) T2 अनन्यथा (for अन्यथा) G2 भविष्यति Ś1 Ñ1 D10 माभूत्ते मनसि व्यथा, V1 B3 4 D1-4 11 माभून्म (B4 किं च म)नसि ते व्यथा —After 19, Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D1-4 10 11 ins

539* समरशिरसि यस्य त्रस्तविध्वस्तचेता
पितृपतिरपि तूर्णं प्राक्पलायिष्ट युक्त्या ।
विजितसकललोक रावण त महेच्छ
किमिति न बहुमानादाश्रयस्यानताङ्गि ।

२२

ततः सीतामुपागम्य राक्षस्यो विकृताननाः ।
परुषं परुषा नार्य ऊचुस्ता वाक्यमप्रियम् ॥ १
किं त्वमन्तःपुरे सीते सर्वभूतमनोहरे ।
महार्हशयनोपेते न वासमनुमन्यसे ॥ २

मानुषी मानुषस्यैव भार्यात्वं बहु मन्यसे ।
प्रत्याहर मनो रामान्न त्वं जातु भविष्यसि ॥ ३
मानुषी मानुषं तं तु राममिच्छसि शोभने ।
राज्याद्भ्रष्टमसिद्धार्थं विक्लवं तमनिन्दिते ॥ ४

G. 5 25 8
B 5 24 5
L 5 19 6

[(l 1) D1 तत्र, D3 भ्रष्ट-, D4 ग्रस्त- (for त्रस्त-) B3 विस्रस्त- (for विध्वस्त) D2 -देवा (for -चेता·) —(l 2) B4 सुर- (for पितृ) Ś1 Ñ1 D10 युक्त, D1 युक्त (for युक्त्या) B3 फलारभयुक्त्या (sic), B4 पलायावभूव (for पलायिष्ट युक्त्या) —(l 3) B4 यथेच्छ, D2 महेश, D11 महेंद्र (for महेच्छ) V1 मन्मथेच्छ, B3 त्वन्मतस्थ —(l. 4) Ś1 D10 [उ]त्तमाग्नि, B3 [आ]यताक्षि (for [आ]नताद्गि)

Colophon Ñ2 V2 B1 2 D6 om. (cont the Sarga) —*Sarga name* Ś1 सीताप्रबोध, Ñ1 B3 4 D2 सीतातर्जनं (D2 °न), V1 D3 सीतासतर्जन (D3 °न·), D1 समूहवाक्य, D4 राक्षसीसमूहवाक्य, D10 सीताप्रबोधन, D11 राक्षसीवाक्य —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B3 D1 2 4 10 11 om, V1 B4 D3 25, D5 7–9 T G M1 3 23, M2 22 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम·

22

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 [a]) D4 पुन (for तत) Ś1 Ñ1 B4 D (except D6) T2 G1 M1 2 समस्तास्ता (for उपागम्य) Ñ2 V B1–3 D6 तत (V1 पुन) प्रहस्य ता सीता (D6 ?·) —[c]) Ś1 Ñ V B D1–4 6 7 8 (after corr *inf lin* also) 9–11 -[अ]नर्हाम्, D5 8 T1 G1 2 [अ]नार्या (for नार्य) M1 पर परुषाया नार्या (sic) —[d]) Ś1 Ñ1 D7–9 ऊचुस्तद्, B4 तामूचुर्, D1 2 4 10 11 T3 G1 3 ऊचुस्ता (for °स्ता). Ñ2 V B1–3 D6 अप्रियं वाक्यमब्रुवन्

2 [a]) Ś1 सा (for किं) —[b]) B4 पूर्वे- (for सर्व) Ś1 D7 -मनोरमे Ñ2 V B1–3 D1 4 6 सर्वकामसमायु (B3 °मन्वि, D1 4 °माप्त)ते —After 2[ab], Ś1 D2 10 11 ins

540* चारुरत्नसमाकीर्णे न विश्वसिषि मैथिलि ।

—D2 om (hapl) from 2[c] up to l 2 of 541* —[c]) D1 शयने पाने (sic) (for °नोपेते) —[d]) Ś1 B4 D3 10 11 M1 बहु मन्यसे, Ñ2 V B3 D6 अभिनंदसि (for अनुमन्यसे) B1 2 निवास नाभिनंदसि

3 D2 om up to l 2 of 541* (cf v l 2) D11 om (hapl) 3 D4 M3 om (hapl) 3[ab] —[a]) B1 मनसा, D7 9 मानुषे (sic) (for °षी) D1 त्व (for [ए]व) Ś1 D3 10 मानुषी मानुष राम, Ñ2 V B2 3 D6 मनसा मानुष चैव (V1 चै त्व, B2 त्वेव, B3 भीरु) —[b]) Ś1 D10 किं त त्व, Ñ2 V B1–3 D6 भर्तार, D1 पत्नीत्व, D3 किं नु त्व (for भार्यात्व). —[c]) Ñ2 V B1–3 D6 निवर्तय मति रामान् —[d]) D7 9 T2 Ck t [ए]व, Cv r m g as in text (for त्व) Ś1 Ñ2 V B1 D6 गमिष्यसि, D7 9 Ck t भविष्यति Ñ1 B4 D1 3 4 न त (Ñ1 त्व, D1 तु) जातु गमिष्यसि, B2 D10 न त्व तत्र (D10 जात [sic]) गमिष्यसि, B3 न त्व जीवितुमिच्छसि ❀ Ck रामादिति पदम्। "नैव जातु भविष्यति" इति पाठक्रम्। एव ते रामसगमाभीष्ट जातु कदाचिदप्यत पर न भविष्यति। अत्र रामस्य प्रसक्त्यभावात्तव च तत्र प्रसक्त्यभावाच्चेत्याशय ।, so also Ct ❀ —After 3, Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 (l 3–4 only after 2, owing to om) ins, D4 ins before 3[cd]

541* किं त्वमावसथे रम्ये नानारत्नविभूषिते ।
सह राक्षसराजेन रमसे नाद्य मैथिलि ।
येन देवास्त्रयस्त्रिंशत्सुरराजश्च निर्जित ।
तस्य नैर्ऋतराजस्य भार्यात्वं किं न कल्पसे ।

[D2 om l 1–2 D4 reads l 1 after l 4 —(l 1) D3 अत पुरे (for आवसथे) V1 सर्व (for नाना-) Ś1 Ñ1 दिव्य (Ñ1 सर्व)काममनोहरे, B4 नित्य लोकमनोरमे, D1 4 10 दिव्य- (D1 °व्ये)काममनोरमे, D3 नित्यकालमनोरमे (for the post half) —D4 om l 2 —(l 2) D6 मदा- (for सह) B3 शृणु (for नाद्य) Ś1 Ñ1 B4 D1 3 10 चारुरत्नसमाकीर्णे न वास बहु (D10 वास बहु न) मन्यसे (Ñ1 न वाम मन्यसे न कि [sic]) —(l 3) Ś1 Ñ1 B4 D2 3 10 11 येन लोकास्त्रय सर्वे (for the prior half) —Ñ1 illeg from the post half up to l 4 —(l 4) B4 राक्षस- (for नैर्ऋत-) Ś1 D10 भार्यार्थं, D2 4 11 भार्यात्व, D3 भार्यार्थे (for °ये) Ñ2 V1 नु (for न) B3 भार्या किं न भविष्यसि, B4 D1 भार्यात्व किं न मन्यसे (for the post half)],

while D5 7–9 S ins after 3

542* त्रैलोक्यवसुभोक्तार रावण राक्षसेश्वरम् ।
भर्तारमुपसगम्य विहरस्व यथासुखम् ।

[(l 1) M2 राक्षसाधिप (for °सेश्वरम्)]

4 [a]) Ś1 D1 10 राम, Ñ2 V B D6 किं त्व, D2–4 11 गतुं, T2 G त त्व, Cv r m g as in text (for त तु) —[b]) Ś1 D10 कातम्, D1 गतुम्, Ct as in text (for रामम्) D1 शोभन ❀ Cv मानुष त त्विति सम्यक्। त त्वमिति पाठो लेखकभ्रान्तिकृत ।, Cr मानुषी मानुष त तु

G 5 25 9 B 5 24 6 L 5 19 7 राक्षसीनां वचः श्रुत्वा सीता पद्मनिभेक्षणा ।
नेत्राभ्यामश्रुपूर्णाभ्यामिदं वचनमब्रवीत् ॥ ५
यदिदं लोकविद्विष्टमुदाहरथ संगताः ।
नैतन्मनसि वाक्यं मे किल्बिषं प्रतितिष्ठति ॥ ६
न मानुषी राक्षसस्य भार्या भवितुमर्हति ।
कामं खादत मां सर्वा न करिष्यामि वो वचः ।
दीनो वा राज्यहीनो वा यो मे भर्ता स मे गुरुः ॥ ७
सीताया वचनं श्रुत्वा राक्षस्यः क्रोधमूर्छिताः ।
भर्त्सयन्ति स्म परुषैर्वाक्यै रावणचोदिताः ॥ ८
अवलीनः स निर्वाक्यो हनुमाञ्शिंशपाद्रुमे ।
सीतां संतर्जयन्तीस्ता राक्षसीरशृणोत्कपिः ॥ ९

राममिति पाठ ।, Cg मानुषीति हेतुगर्भम् । मानुषी त्व मानुष तमिच्छामि &c —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 राष्ट्राद्, Ñ2 V B2–4 D1–6 11 राज्य-, Cm as in text (for राज्याद्) T2 असद्दार्थं, Cm as in text (for असिद्धार्थं) —^{d}) D3 5 8 11 T1 M त्वम्, Cm as in text (for तम्) Ñ2 V B D1 2 4 6 विरूप ही (D2 दी) नभाग्य, G1 वान्यहीनमनिन्दिते —After 4, Ñ1 (partly illeg) ins

543* ततस्तामा तदा तत्र जल्पन्ती ता . विप्रियम् ।
अनिष्ट रक्षसा यच . . . . . . ।

5 ^{b}) Ñ2 V B D6 पद्मनिभानना, D2 पद्मदलेक्षणा —^{c}) Ś1 D1 10 वारि-, D1 परि- (for अश्रु-) —After 5^c, Ñ1 ins

544* पश्यन्ती चर * भृशम् ।
नित्यसन्तो मुहुश्चैव.

6 ^{b}) Ñ2 V B D6 दारुण (for संगता) —^{c}) V2 B2 3 D1 6 तन् (for [ए]तन्) Ś1 D1 3 4 10 transp वाक्य and मे —^{d}) Ś1 D10 कलुष Ś1 D1 2 4 10 11 सप्रतिष्ठते, Ñ2 (*sup lin* also as in V1) मत्प्रपद्यते, V B D3 6 सप्र (B1 परि) वर्तते, T1.3 G3 M3 °भाति व (for प्रतितिष्ठति)

7 Ñ2 V B D6 om. 7^a–^{d} —^{c}) D2 5 11 खादतु (for खादत) —^{d}) Ñ1 रावण (for वो वच) —After 7^{cd}, Ñ1 ins

545* आराध्या नात्र मुख्यानामन्यासा च महीयसाम् ।
न सन्ता च सर्वेषा देवता मम राघव ।
देवता * * * यज्ञा विश्वेरुद्रादि वो दिश । (illeg) [3]
सर्वं वै ते समे भक्षा राघव परमो मत । [7]
[Lines 4, 5, 6 and 8 are illeg]

—Ñ1 om 7^{ef} —^{e}) Ś1 धीरो (for दीनो) D10 राष्ट्रहीनो, G3 [अ]पि दरिद्रो (for राज्यहीनो) —^{f}) V2 B4 स मे, B3 रामो (for यो मे) —After 7, Ś1 D1–4 10 11 ins , Ñ1 cont after 545*

546* यज्ञो गुरुर्महातेजा शक्रस्यानुमतो यथा ।
न स शक्य परित्यक्तु ममैव दैवत पति ।

[(l 1) Ñ1 illeg for the prior half Ś1 D10 राजा (for यज्ञो) Ś1 D10 सर्वस्य (for शक्रस्य) D11 [अ]नुगतो. —D1 om. l 2 —(l 2) Ñ1 transp न and स D3 मशक्य (for स शक्य) Ñ1 त्वन Ś1 यथा, D2 3 11 पति (for पति)],

while Ñ2 V B D6 ins after 7

547* यथा भृगुर्महावीर्यं स्वरया पत्न्या मतोऽभवत् ।
तथाशक्य परित्यक्तु ममाप्येष त्वत पति ।

[(l 1) B1 (m also as above) गुरु (for भृगु) V2 स्वर्या पत्न्या V प्रियो (for मतो) B2 D6 भवेत् (for ऽभवत्) B3 पत्न्यामरया यो भवेत् (sic), B4 स्वस्या पत्न्या रतो भवेत् (for the post half) —(l 2) V B4 तथाशक्य, B3 न हि शक्य B1 (m also) तथा (for मम) V2 ममापि त्वत पति (for the post half).],

whereas D5 --- S ins

548* त नित्यमनुरक्तास्मि यथा सूर्यं सुवर्चला ।
यथा शची महाभागा शक्र समुपतिष्ठति ।
अरुन्धती वसिष्ठ च रोहिणी शशिन यथा ।
लोपामुद्रा यथागस्त्य सुकन्या च्यवनं यथा ।
सावित्री सत्यवन्त च कपिल श्रीमती यथा । [5]
सौदास मदयन्तीव केशिनी सागर यथा ।
नैषध दमयन्तीव भैमी पतिमनुव्रता ।
तथाहमिक्ष्वाकुवर राम पतिमनुव्रता ।

[(l. 2) G1 महाभाग D5 8 T1 G M1 2 समनुतिष्ठति —T2 G2 transp l 4 and 5 —(l 7) T2 अनुत्तमा (for °व्रता) —G2 M2 om (hapl) l 8]

8 ^{a}) Ñ2 V2 B D1 6 तद्वच , D4 तद्वचन (hypm) (for वचन) —^{b}) D3 माध (for क्रोध-) —V1 illeg for 8^c–23 —^{c}) B3 तर्जयति (for भर्त्सयन्ति). Ñ2 V2 B D6 वैदेहीं, D3 परुष (for °षैर्) —^{d}) Ñ1 -देशिता , D1 -नोदिता , D11 -नोदितैं (for -चोदिता) Ñ2 V2 B D4 क्रूरैर्वाक्यैस्ततस्तत —After 8, Ñ1 (partly illeg) ins

549* रावण च स्वरात्मानं दुरावार * नविग्रहम् ।
* * * * * * दुर्निष्टदुष्टभाषिणम् ।
दृष्टवाञ्श्रुतवान्सर्वं वानरो मारुतात्मज ।

9 V1 illeg for 9 (cf v l 8) —^{a}) Ś1 अथ (for अव-) Ś1 Ñ2 B1 4 D6 10 तु तद्वाक्य, Ñ1 तु हनुमान्, V2 B3 D1–4 11 तु (B2 च) निर्वाक्यो (D11 °च्यो), Ck t as in text (for स नि°) B3 अवलीन तु नि शब्दो —^{b}) Ñ1 अ * क (for हनुमान्) T2 Ck शिंशपातरौ, Ct as in text

तामभिक्रम्य संरब्धा वेपमानां समन्ततः ।
भृशं संलिलिहुर्दीप्तान्प्रलम्बदशनच्छदान् ॥ १०
ऊचुश्च परमक्रुद्धाः प्रगृह्याशु परश्वधान् ।
नेयमर्हति भर्तारं रावणं राक्षसाधिपम् ॥ ११
सा भर्त्स्यमाना भीमाभी राक्षसीभिर्वरानना ।
सा बाष्पमपमार्जन्ती शिंशपां तामुपागमत् ॥ १२
ततस्तां शिंशपां सीता राक्षसीभिः समावृता ।
अभिगम्य विशालाक्षी तस्थौ शोकपरिप्लुता ॥ १३
तां कृशां दीनवदनां मलिनाम्बरधारिणीम् ।
भर्त्सयांचक्रिरे भीमा राक्षस्यस्ताः समन्ततः ॥ १४
ततस्तां विनता नाम राक्षसी भीमदर्शना ।
अब्रवीत्कुपिताकारा कराला निर्णतोदरी ॥ १५
सीते पर्याप्तमेतावद्भर्तृस्नेहो निदर्शितः ।
सर्वत्रातिकृतं भद्रे व्यसनायोपकल्पते ॥ १६

G 5 25 21
B 5 24 21
L 5 19 19

(for °द्रुमे) —For 9^{cd}, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 subst

550* सीता सतर्जयन्तीना राक्षसीनामुपाशृणोत ।

[D1 3 सम(D1 निर्भ)र्त्सयतीना B3 D1 4 तासा वाक्यम् (for राक्षसीनाम्) Ñ1 अशृणोद्च (hypm), Ñ2 B1–3 तु(Ñ2 च) शुश्रुवे, D2 समाशृणोत्, D3 °वृणोत् (for उपाशृणोत्) V2 B4 शुश्रुवे पवनात्मज (for the post half)]

10 V1 illeg for 10 (cf v l 8) —^{a}) Ñ1 सबद्धा, T1 3 G2 3 M2 3 सक्रुद्धा (for संरब्धा) V2 B D2 3 6 8 10 11 M1 तामतिक्रम्य सरब्धा(B1 4 D6 11 °ब्धा), D1 4 तास्त्व-तिक्रम्य सरब्धा, T2 ता समीक्ष्य सुसरब्धा —D11 om 10^{b}–11^{a} —^{b}) Ñ1 D2–4 ततस्तत (for समन्तत) Ś1 D1 10 वेपमानास्ततस्तत —^{c}) Ś1 D2 10 जिह्वा, Ñ1 D3 चोष्ठ, Ñ2 V2 B D4 6 जिह्वा (for दीप्तान्) D1 भृश लिलिहुर्जिह्वोष्ठा —^{d}) D5 7 9 T3 M प्रलबान् , D8 प्रालब- (for प्रलम्ब-) Ś1 Ñ V2 B D3 4 6 10 -च्छदा (for °दान्) D1 प्रलब दशनच्छदा , D2 प्रलबरदनच्छदा

11 V1 illeg for 11 (cf v l 8) D11 om 11^{a} (cf v l 10) —^{a}) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 ऊचुश्चैना सुसरब्धा(V2 B1 D2 °ब्धा), Ñ1 ऊचुश्चैना पुना रुष्टा, D8 ऊचु परमसक्रुद्धा —After 11^{a}, Ñ1 ins

551* राक्षस्यो दुरतिक्रमा ।
भयकरा सम व॰

—^{b}) Ś1 परिगृह्य, Ñ2 V2 B1–3 D6 गृहीत्वासि (D6 °पि), B2 G2 प्रगृह्यासि- (for °ह्याशु) —^{cd}) Ś1 D10 येनम्, D2 नैवम्, D3 नैनम् Ñ1 D1–4 इच्छति (for अर्हति) D1–4 रावण व(D4 वा)ध्यतामिय (for ^{d}) Ñ2 V2 B D6 यदि नेच्छसि भर्तार रावण वध्यसे ध्रुव

12 V1 illeg for 12 (cf v l 8) —^{a}) D6 M3 सभर्त्स्यमाना, Cr g*p* k t as in text Ñ2 V2 B D6 घोराक्षी (for भीमाक्षी) Ś1 (sic) D10 सा भर्त्स्यते न भीमाक्षी(D10 °भी), D1 निर्भर्त्स्यमाना भीमाक्षी (sic) —^{b}) B2 D1 4 7 9 G2 वरागना ※ Cg सा भर्त्स्यमानेति पाठे भर्त्सनोपगमनरूप-क्रियाभेदात्तच्छब्दद्वयम् ※ —^{cd}) B2 4 D6 T1 स- (for सा) Ñ1 D2 8 उपसर्पती, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 अपसर्पती, T G3 M1 2 Ck अव(T2 °भि)मार्जती, Cr as in text (for अप°) B3 सा चक्षुषा बाष्पमयी (for ^{c}) B2 D2 9 सम (for ताम्) Ś1 D10 सबाष्पमुखपर्यंता शिंशपा सा समागमत्, D1 4 11 सबाष्पमुपसर्पती शिशपा समुपागमत्(D11 °ता) —After 12, Ñ1 ins

552* अश्रुपूर्णमुखी दीना अश्रुसिक्तपयोधरा ।

13 V1 illeg for 13 (cf v l 8) —^{a}) D1 सा (for ता) D6 8 T2 3 G3 Cg शिशुपा —^{b}) Ñ2 उपद्रुता, V2 B1 2 4 अभिद्रुता, B3 अनुव्रता, D2 विरोदिता, T2 °वृता (for समावृता) Ñ1 राक्षसीपरिभर्त्सिता —After 13, Ñ1 ins

553* समीक्ष्य † रुदन्तीं च मरणे कृतनिश्चयाम् ।
राघवस्य प्रिया भार्यां सशोका जनकात्मजाम् ।

14 V1 illeg for 14 (cf v l 8) —^{a}) V2 वशा (for कृशा) —^{b}) Ñ2 V2 B1 3 4 D6 सवृता, D6 7–9 T1 M1 2 -वासिनीं (for -धारिणीम्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मलिना क्लिन्न(D2 11 °ष्ट, D3 कृष्ट)वाससा —^{cd}) D11 T1 3 M3 सीता, G2 सर्वा (for भीमा) Ñ2 V2 B D6 अत्रासयत(Ñ2 D6 °श्र, B4 °स्ता) वैदेही (for ^{c}) M3 ता (for ता) G2 विकृता-नना (for ता समन्तत) D2 विद्रावयत्यो वैदेहीं राक्षस्य-स्तर्जयति च

15 V1 illeg for 15 (cf v l 8) —^{a}) Ś1 Ñ V2 B D2 3 6 7 9–11 तु (for ता) D4 त्रिजटा, D11 वनिता (meta) (for विनता) —^{b}) Ś1 D3 10 भीमनि (D10 °नि) स्वना, Ñ V2 B D6 घोरदर्शना —^{c}) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 क्रूरा (for -[आ]कारा) —^{d}) D1 बहुला, D8 T2 कराली (for °ला) Ś1 V2 B1 D3 10 निम्नितोदरी, Ñ2 D6 विन°, Cv m g k t as in text (for निर्णतो°) ※ Cv g निर्णतो-दरी उन्नतोदरी ।, Cm k t निर्णतो° कृशोदरी(Ck निम्नो°, Ct अतिनिम्नोदरी) ※

16 V1 illeg for 16 (cf v l 8) D6 om 16 —^{b}) T2 M3 भर्तु (for भर्तृ-) G2 निदर्शित Ś1 D10 भर्तृचि (Ś1 °र्तृश्चि)ता प्रदर्शिता, Ñ1 D1 4 7–9 11 भर्तु (D1–4 11 °र्तृ)स्नेह प्रदर्शित , Ñ2 V2 B भर्तु·(B °र्तृ-) स्नेहनि (B3 °हानि)दर्शन —After 16^{ab}, Ñ1 ins

G 5 25.21 B. 5.24.22 L 5 19 20 परितुष्टास्मि भद्रं ते मानुषस्ते कृतो विधिः ।
ममापि तु वचः पथ्यं ब्रुवन्त्याः कुरु मैथिलि ॥ १७
रावणं भज भर्तारं भर्तारं सर्वरक्षसाम् ।
विक्रान्तं रूपवन्तं च सुरेशमिव वासवम् ॥ १८
दक्षिणं त्यागशीलं च सर्वस्य प्रियवादिनम् ।
मानुषं कृपणं रामं त्यक्त्वा रावणमाश्रय ॥ १९
दिव्याङ्गरागा वैदेहि दिव्याभरणभूषिता ।
अद्यप्रभृति सर्वेषां लोकानामीश्वरी भव ।
अग्नेः स्वाहा यथा देवी शचीवेन्द्रस्य शोभने ॥ २०
किं ते रामेण वैदेहि कृपणेन गतायुषा ॥ २१
एतदुक्तं च मे वाक्यं यदि त्वं न करिष्यसि ।
अस्मिन्मुहूर्ते सर्वास्त्वां भक्षयिष्यामहे वयम् ॥ २२

554* एतावत्ते श्रीमत्या धर्मश्चापि क्रियामति ।

—c) B4 निकृत (for [अ]तिकृत) T2 भद्र B1 सर्वमा-विष्कृत भद्रे —d) D7 निकृताय (for व्यसनाय) D2 [पु]व (for [उ]प-) D8 [उ]पकल्प्यते D1 5 व्यवसायोपपद्य (D5 °कल्प)ते

17 V1 illeg for 17 (cf v l 8) —ab) D1 4 परि-तुष्टा स्म Ñ V2 B1 2 G1 2 M2 ते भद्रे, B4 भद्रे ते, D2 ते भीरु (for भद्र ते) Ś1 Ñ V2 B D2–4 10 11 कर्तव्य मानुष कृ(B3 °पाद)त, D1 कर्तव्यमतिमानुष (for b) D6 सीते भद्रे न कर्तव्य मानुष प्रति ते शुच —c) Ś1 D3 4 10 वचन, Ñ1 illeg , D2 6 11 च वच (for तु वच·) Ñ2 V2 B D6 ममात्रा(B1–3 °म चा)पि वचस(V2 यथा)तथ्य, D1 तत्त्व ममापि वचन —d) D2–4 T3 ब्रुवत्या Ñ2 V2 B D6 शृणु (for कुरु)

18 V1 illeg for 18 (cf v l 8) —a) Ś1 D10 कुरु (for भज) —b) D4 om (hapl) भर्तार —c) B2 3 D1 10 विक्रात- , D8 विश्रात (sic) Ś1 Ñ1 D7 10 रूपसपन्न, D7 9 T1 आपतत च (for रूपवन्त च) —d) Ñ2 V2 B D6 वीरामिद्रसम युधि

19 V1 illeg for 19 (cf v l 8) —a) B3 D2 दाक्षिण्य (sic), T2 अक्षीण Ñ2 V2 B1 2 4 D6 चा(B4 वी)र्य-शील, B3 वीर्यवत (for त्याग°) —b) D11 T M3 प्रियदर्शन —cd) T2 दीन (for राम) B4 त्यक्त्वा राम (by transp) D10 मानुषमाश्रय (sic)

20 V1 illeg for 20 (cf v l 8) —a) D11 दिव्याग-रागे D1–9 T G M1 2 वैदेही —b) D11 -भूषिते —cd) B2 भूतानाम् (for लोका°) V2 B1 3 4 D1 7–9 transp सर्वेषा and लोकानाम् —e) B4 स्वाहा चाग्नेर् Ś1 Ñ V2(*inf lin* also as in text) B D1–4 6 10 11 पत्नी, G1 देवि (for देवी) —f) D2–4 शची चेद्रस्य, D11 (with hiatus) शची इद्रस्य Ś1 D10 राजते (for शोभने) Ñ2 V2 B D6 शक्रस्य च यथा शची —After 20, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

555* उमा देवी च रुद्रस्य सध्या पूर्णो वरानने ।
दाक्षायणी च सोमस्य लक्ष्मीर्विष्णोर्यशस्विनी ।
वाग्वातस्य शुभा भार्या नित्य बहुमता प्रिया ।
एव त्व राक्षसेन्द्रस्य भव पत्नी वरानने ।

[D10 transp l 1 and 2. —(l 1) Ñ1 ते . (for उमा) Ñ1 D2 11 रुद्रस्य (for ·ऽपी च) D1 राज्ञी (for सध्या) D10 विरानने (for वरानने) —Ś1 om (hapl) l 2-4 —(l 2) Ñ1 D4 दीक्षा(D4 दा ती) देवस्य सोमस्य, D2 11 दीक्षा सोमस्य देवस्य (for the prior half) Ñ1 transp लक्ष्मीर् and विष्णोर् D10 मनस्विनी (for यश°). —D10 om l 3 —(l 3) D3 गिरा (for शुभा) Ñ1 रामो तस्य ... भार्या (illeg), D2 वाग्धातु शुशुभा भार्या (for the prior half) D11 बहुमती —(l 4) Ñ1 एव राक्षसराजस्य (for the prior half) D1 भयभीना (sic), D2 युक्ता पत्नी, D10 पत्नी भव (by transp.) (for भव पत्नी)],

while Ñ2 V2 B D6 ins after 20

556* उमा रुद्रस्य देवस्य सूर्यस्य च सुवर्चला ।
दीक्षा सोमस्य महिषी लक्ष्मीर्विष्णोर्यशस्विनी ।
ब्रह्मणो वा क्रिया भार्या सध्या पूर्णो वरानना ।
एव त्व राक्षसेन्द्रस्य युक्ता पत्नी वरानना ।

[(l 1) B3 उमा देवस्य शभोश्च (for the prior half) B1 2 4 सुवर्चसा (for °र्चला) —(l 2) B3 om लक्ष्मी Ñ2 B4 D6 विष्णोर्लक्ष्मीर् (by transp) —(l 3) V2 ब्रह्म-णोक्प्रिया भार्या, B4 ब्रह्मणो दीर्यथा भार्या (for the prior half) B2 वरागना —(l 4) V2 B4 वरानने, B3 शुभानना (for वरा°)]

21 V1 illeg for 21 (cf v l 8) —a) V2 तेन (hypm) (for ते) B2 रूपेण (for रामेण) Ñ2 V2 B D6 सुभगे —b) Ś1 D3 10 मानुषेण (for कृपणेन) —After 21, Ñ2 V2 B D6 ins

557* रावण भज भर्तार त्वच्चित्त त्वत्परायणम् ।

22 V1(first time) illeg for 22 (cf v l. 8) Ñ2 V B1 2 4 D6 repeat 22 after l 2 of 563* —a) V2 B1(both second time) D1 4 एवमुक्त, D2 एतदुक्तं B2 (second time) वाक्य मे (by transp) —b) V2 B4 (both second time) यदीद (for यदि त्व) M1 न त्व (by transp) —c) D6 (first time) om त्वा —d) Ś1 Ñ1 B3 D3 10 11 भक्षया(D3 11 °ये)म(B3 °मो) न सशय , V2(second time) भक्षयिष्यामो न सशय (hypm), B1 2 (both second time) भक्षयिष्यत्यसशय, B4 (second time) भक्ष्यामो नात्र सशय· (sic) —After 22 (first occurrence), B2 ins

558* तिलश कारयिष्यामि आज्ञा या रावणस्य च ।

अन्या तु विकटा नाम लम्बमानपयोधरा ।
अब्रवीत्कुपिता सीतां मुष्टिमुद्यम्य गर्जती ॥ २३
बहून्यप्रतिरूपाणि वचनानि सुदुर्मते ।
अनुक्रोशान्मृदुत्वाच्च सोढानि तव मैथिलि ।
न च नः कुरुषे वाक्यं हितं कालपुरस्कृतम् ॥ २४

आनीतासि समुद्रस्य पारमन्यैर्दुरासदम् ।
रावणान्तःपुरं घोरं प्रविष्टा चासि मैथिलि ॥ २५
रावणस्य गृहे रुद्धा अस्माभिस्तु सुरक्षिता ।
न त्वां शक्तः परित्रातुमपि साक्षात्पुरंदरः ॥ २६ G 5 25 38 B 5 24 32 L 5 19 33

[Note the hiatus between the two halves]

—After 22, B3 ins l 3–5 of 563*

23 V1 illeg for 23 (cf v l 8) B3 om 23–24 —^{a}) D1 अथ नो, D3 अन्या सु-, D4 अथान्या, D5 अन्यापि- (for अन्या तु) Ś1 षिकटा, D10 विकटा B4 (m) घोरा (for नाम) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 राक्षसी क्रोधमूर्छिता, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 राक्षसी घोरदर्शना —After 23^{ab}, Ñ1 ins

559* महाघोरा घोरा वा घोरकर्मा महोद्यमा ।

—^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वचन (for कुपिता) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 G2 अब्रवीत्कुपिताकारा —After 23^c, Ñ2 B2 4 D6 ins

560* दीप्तास्या दीप्तलोचना ।
जानकी कुपिताकारा

—^{d}) M1 यष्टिम् Ś1 Ñ2 D5–10 M1 Ck t तर्जनी, Ñ1 illeg, B2 D11 G1 3 गर्जति ❀ Ct तर्जती तर्जयन्ती ❀ —After 23, Ñ1 ins

561* गर्जयन्ती भर्त्सयन्ती तर्जयन्ती पुन पुन ।

24 B3 om. 24 (cf v l 23) —^{a}) D3 प्रतिरूपाणि, D5 8 T1 3 M1 3 [अ]प्रियरूपाणि (for [अ]प्रति°) —^{b}) Ś1 B1 D4 10 महामते, Ñ1 B4 D2 3 11 सहामि ते, Ñ2 V B2 D1 6 सहामहे, T2 च दुर्मते (for सुदुर्मते) —After 24^{ab}, Ñ1 ins

562* शृणोम्यप्रतिरूपाणि श्रवणाप्रियकारिणी ।

—^{c}) D11 अनुक्रोश- B2 महत्त्वाच् (for मृदु°) —^{d}) Ś1 D2 10 स्नेहाच्च, Ñ1 D3 लपत्वास्, D1 4 वात्सल्यात्, D8 प्रोक्तानि, D11 ललत्वास् (for सोढानि) G1 मम (for तव) Ñ2 V B1 2 4 D6 स्नेहाच्च (B4 °हत्वात्, D6 om) तव जानकि —After 24^{cd}, Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 ins, B3 ins l 3–5 only after 22 (owing to om.)

563* तव हेतोर्वय बाले परिक्लिश्यामहे ध्रुवम् ।
इच्छ वा रावण सीते नेच्छ वा किं चिरेण ते ।
ततो हयमुखी घोरा लम्बितास्या निशाचरी ।
अब्रवीत्कुपिता सीता दीप्तास्या दीप्तलोचना ।
अनुनीता त्वमस्माभि पर सान्त्वेन मैथिलि । [5]

[(l 1) Ś1 D10 विशालाक्षि, Ñ1 D1–4 11 वय सर्वा (for वय बाले) Ñ1 D2–4 11 चिर, V1 पुव (sic), V2 B1 4 वय, B2 D1 भृश (for ध्रुवम्) Ś1 D10 सर्वा क्लिश्यामहे यत (for the post half) —(l 2) V2 B4 त्व (for वा) Ñ1 गच्छ त्व, D3 इच्छाम (sic), D4 अथवा (for इच्छ वा) Ñ2 D6 भद्र (for सीते) Ś1 D3 10 किं चिरेण प्रियवदे, Ñ1 D1 2 11 किं चिरे(D1 रामे)ण प्रियस्व वा(Ñ1 प्रिय तुरो [corrupt]), D4 किं चिरेणह पृच्छ वा (for the post half) —After l 2, Ñ2 V B1 2 4 D6 repeat (var) 22 —(l 3) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ततो हय(Ś1 D10 °र्व)मुखी (D4 बलमुखी) नाम लम्बमान(Ñ1 प्रलम्बित)पयोधरा —Ñ1 reads l 4 twice —(l 4) Prior half = 23^c and post half = l 1 of 560* B1 कुपिता Ś1 D10 दीना, B1 भीता, D3 दीना (for सीता) B1 सीता ता, D6 °स्या (for दीप्तास्या) D2 4 11 दीप्तमूर्धजा —D4 om l 5 —(l 5) —After the prior half of l 5, Ñ1 ins

564* सर्वाभिर्मधुराक्षरे ।
बहुनेव चिर साधु

Ś1 D1–3 10 11 चिर (for पर) Ñ1 सांत्वेनैव तु जानकी (for the post half)]

—^{e}) Ñ1 D1 3 11 न च तत् (Ñ1 मे), V2 यदि न, B4 न चेत्त्व, G1 नहि न (for न च न) Ñ1 D2 T2 कुरुते —^{f}) D1 ध्रुव, G2 M2 इद (for हित) Ś1 Ñ1 काल उपस्थिते, B1–3 काल(B3 ॰)परिष्कृत, D6 G2 M2 Cv m g k °पुर सर, D10 11 °मुपस्थिते(D10 °त), Cr t as in text (for °पुरस्कृतम्)

25 ^{a}) D4 अनुनीतासि (hypm) —^{b}) D2 10 मर्त्यैर्, D3 अति-, G1 मन्ये (for अन्यैर्) Ñ2 V1 2(inf lin also) B2–4 D6 दुरागम —After 25^{ab}, B4 reads 27^{cd} —B4 om 25^{cd} —^{c}) B3 -[अ]त पुर रम्य, D7–9 °पुरे घोरे —^{d}) V B1–3 D6 [अ]सि च (by transp) Ñ1 प्रविष्टा न * यास्यसि (illeg) —After 25, Ñ2 V B1–3 D6 read 27^{cd}

26 ^{a}) Ñ1 D1 4 11 T3 रुद्धाम् (for रुद्धा) Ś1 Ñ2 V B D2 6 10 रावणात पुरे(V1 B3 °रे) रुद्धाम्(B3 गच्छ) —Note hiatus between ^{a} and ^{b} —^{b}) T (except T1 to avoid hiatus) ह्यस्माभिस् Ś1 च प्ररक्षिता, Ñ V B1 2 D1–4 6 10 11 T2 M2 च सुरक्षिता(D3 T2 M2 °ता), B3 परिरक्षिता, B4 D7–9 G1 3 Ct त्वभिरक्षिता(B4 °ता), T3 G2 M3 तु सुरक्षिता(T3 °ता), M1 तज्ये रक्षिता (for तु सुर°) —^{d}) Ñ2 V B D6 अपि देव, D3 साक्षादपि (by transp) (for अपि साक्षात्) Ś1 D10 शतक्रतु (for पुरदर)

G. 5 25 38
B 5 24 32
L 5. 19 34

कुरुष्व हितवादिन्या वचनं मम मैथिलि ।
अलमश्रुप्रपातेन त्यज शोकमनर्थकम् ॥ २७
भज प्रीतिं प्रहर्षं च त्यजैतां नित्यदैन्यताम् ।
सीते राक्षसराजेन सह क्रीड यथासुखम् ॥ २८
जानासि हि यथा भीरु स्त्रीणां यौवनमध्रुवम् ।
यावन्न ते व्यतिक्रामेत्तावत्सुखमवाप्नुहि ॥ २९
उद्यानानि च रम्याणि पर्वतोपवनानि च ।
सह राक्षसराजेन चर त्वं मदिरेक्षणे ॥ ३०
स्त्रीसहस्राणि ते सप्त वशे स्थास्यन्ति सुन्दरि ।
रावणं भज भर्तारं भर्तारं सर्वरक्षसाम् ॥ ३१
उत्पाट्य वा ते हृदयं भक्षयिष्यामि मैथिलि ।
यदि मे व्याहृतं वाक्यं न यथावत्करिष्यसि ॥ ३२
ततश्चण्डोदरी नाम राक्षसी क्रूरदर्शना ।
भ्रामयन्ती महच्छूलमिदं वचनमब्रवीत् ॥ ३३
इमां हरिणलोलाक्षीं त्रासोत्कम्पपयोधराम् ।
रावणेन हृतां दृष्ट्वा दौर्हृदो मे महानभूत् ॥ ३४

---

27 ^{b}) V2 वचनान्. Ñ1 तव (for मम) —Ñ2 V B (B4 after 25^{ab}) D6 read 27^{cd} after 25 —^{c}) Ś1 D6 10 11 G2 M1 तुल्यम्, Cr m as in text (for अलम्). D7–9 Cm*p* निपातेन (for प्रपा°) Ñ1 तुल्यमात्मप्रदानेन —^{d}) B4 लोकम् (sic) (for शोकम्)

28 ^{a}) B4 भद्रे (for भज) D4 M1 प्रीति (for प्रीतिं). Ś1 Ñ2 V B D6 10 च (for प्र-) D2 11 भज प्रहर्षं प्रीतिं (D11 शोक) च —^{b}) V2 त्यज ता च (hypm), D7 त्यज्यता, D8 9 M1 त्यज तां, G2 त्यजेना (for त्यजैतां). D3 4 नित्यदीनतां Ś1 Ñ1 B3 D10 11 त्यज त्व (Ñ1 B3 D11 ता) नित्यदीनतां, Ñ2 V1 B1 2 4 D1 2 5 त्यजेना (Ñ2 V1 °जनीं, B2 °ता, D5 °ज्यता) नित्यदीनतां, D6 T1 3 त्यजना निज (D6 दैन्य) दैन्यतां —^{c}) Ś1 Ñ1 D2 7 10 11 सा त्व (for सीते) —^{d}) D3 सक्रीडय (sic), D7 9 G1 2 Ct परिक्रीड, G3 समाक्रीड, Cm as in text (for सह क्रीड). Ñ1 रावणेन महात्मना —After 28, Ñ1 (partly illeg.) ins.

565* । ... तपस्विपु यथासुखम् ।

29 ^{a}) Ś1 Ñ2 V1 B1 3 4 जानामि च, V2 D6 10 जानामि च, D1 3 11 जानामि हि, D7.9 जानीमहे, G2 जानामीह, Cm as in text (for °सि हि) —^{b}) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 स्त्रिया (for स्त्रीणां) Ñ1 योषितां यावन शुभे —^{c}) B3 4 न तद्, D1 2 4 तन्न, D11 न (for न ते) D11 व्यतिक्रांत S1 Ñ2 D10 तन्न व्यतिक्रांत (Ñ2 °क्राम), Ñ1 V2 न तव्यतिक्रांत (V2 °क्रम्य [sic]), B2 न व्यतिचक्राम, D6 न ह्यव्यति क्रामेत् (sic), D8 T2 नेतरव. T2 °ट) तिक्रामेत (for न ते व्यतिक्रामेत) D3 अतिक्रामति यावत्तत —^{d}) Ś1 दु.खम् (sic), D11 सर्वम् (for सुखम्)

30 ^{a}) Ś1 D10 सर्वाणि, Ñ1 दिव्यानि (for रम्याणि). D11 मन्दिराणि च दिव्यानि —D10 om 30^{cd} —^{d}) Ś1 भज, Ñ1 D2 8 रम (for चर) Ñ2 V B D6 त्व (B2 र) म त्व मदिरोत्कटा

31 D2 om 31–32 —^{a}) D1 4 [अ]नेकानि, D7 8 (before corr. as in text) 9 ते देवि, G1 ते सुभ्रूः (for ते सप्त) Ñ2 D6 स्त्रीणां सप्त सहस्राणि. —^{b}) Ñ2 V B D5 6 मैथिलि (for सुन्दरि) —D4 om 31^{cd} —^{cd}) = 18^{ab}. —After 31, Ś1 D10 11 ins

566* सीदन्त्या यो विजानीते तेनार्थं प्रब्रवीमि ते ।
स्त्रीणां स्त्रियो गतिर्यस्मात्तेन त्वां प्रब्रवीम्यहम् ।

[(l. 1) D11 विजानति (sic) D11 नेनाल्यर्थं ब्रवीमि ते (for the post. half) —(l. 2) Ś1 transp. स्त्रीणां and स्त्रियो Ś1 यस्मात, D11 मीते (for यस्मात्) D11 प्रार्थयामहे (for प्रब्रवीम्यहम्)],

while Ñ1 ins. after 31

567* न करिष्यसि चेदेव वचनं मम पांशुले ।

32 D2 om. 32 (cf. v. l. 31) B3 transp. 32^{ab} and 32^{cd}. —^{a}) B3 वाहू, D10 ते वा (by transp.), M1 वा. (for वा ते) Ñ1 हृदय ते समुत्पाट्य —^{b}) Ñ1 ते हृदय, V2 [अ]हं हृदय, D9 च मैथिलि (hypm.) Ñ2 V1 B D6 भक्षयिष्यामहे वय. ♦ Cv m g उत्पाट्य वा उत्पाट्यैव ।, Cr वा स्याद्विकल्पोपमयोरेवार्थे च समुच्चय इति विश्व. ♦ —^{c}) B3 एतदुक्तं मया वाक्य —^{d}) Ś1 Ñ2 V B1 2 D3 6 10 यथावन्न (by transp.), B3 यदि त्व न, B4 त्व वृथा न (for न यथावत्) —After 32, Ś1 reads 34^{ab}, while Ñ1 ins.

568* दुर्विनीता दुरारोहा भक्षयिष्याम्यसंशयम् ।

33 ^{a}) Ś1 ज्ञातोदरी, Ñ2 V B1 2 4 D6 वज्रो°, B3 वज्रो° (for चण्डो°) —^{b}) Ś1 क्रूरदर्शन, Ñ1 क्रोधविह्वला, Ñ2 V B D6 T2 घोरदर्शना, D2 M2 °निस्वना, D5 T1 3 G2 3 M3 क्रोधमूर्छिता, D11 °कर्मणा (sic) (for क्रूरदर्शना) —^{c}) D2 10 भ्रमयन्ती Ś1 D1 4 10 महा- (for महच्) —Ñ1 illeg. for ^{d} —^{d}) Ś1 D10 वचनं चेदमब्रवीत् —After 33, Ñ1 ins.

569* उवाच वचन चाग्र भ्रामयन्ती दिशो दश ।

34 Ś1 reads 34^{ab} after 32 —^{a}) V2 -नेत्राक्षीं, D6 7 9 G3 -शावाक्षीं (for -लोलाक्षीं) —^{b}) B D1 4 T1 3 G2 3 M3 त्रासोत्कंपि-, D3 °त्कर्प- (sic) (for °त्कम्प-) —B1 reads 34^c–35 in marg. —^{c}) Ś1 राक्षसेन D1 3 G1 3 M2 [आ]हृता —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 8 10 11 दोहदो, D5

यकृत्प्लीहमथोत्पीडं हृदयं च सबन्धनम् ।
अन्त्राण्यपि तथा शीर्षं खादेयमिति मे मतिः ॥ ३५
ततस्तु प्रघसा नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
कण्ठमस्या नृशंसायाः पीडयामः किमास्यते ॥ ३६
निवेद्यतां ततो राज्ञे मानुषी सा मृतेति ह ।
नात्र कश्चन संदेहः खादतेति स वक्ष्यति ॥३७
ततस्त्वजामुखी नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
विशस्येमां ततः सर्वान्समान्कुरुत पीलुकान् ॥ ३८
विभजाम ततः सर्वा विवादो मे न रोचते ।
पेयमानीयतां क्षिप्रं माल्यं च विविधं बहु ॥ ३९

G 5 25 0
B 5 24 3
L 5 19 7

G2 3 दोहदो (for दौर्हृदो) D5 7 9 T1 3 G2 M2 जय (for अभूत्) Ñ2 V B D6 ममाभूदादरो महान्

35 B1 reads 35 in marg (cf v l 34) Ñ1 illeg for 35–41 —^{a}) D7–9 M1 Cm t महत्क्रोड, T2 अथोत्कृत्य, G2 M2 अथोत्क्रोड, Cm*p* g k t*p* as in text (for अथोत्पीड) Ś1 D10 सकृच्चित्त च हृदय, Ñ2 D6 सकृत्पित्त (D6 °त्प्लीह)मथोत्क्रोट, V B1–3 यकृत्पि(V2 उत्कृत्य पि [hypm], B3 पकपि)टमथोत्क्रोड, B4 उत्कृत्य पिड सक्रोध, D1 4 यकृत्पिड(D4 यत्कालिज [sic]) च क्रोड च, D2 यद्यत्पिड तथा क्रोड, D3 यत्त्वत्पिड च . ., D5 यकृत्प्लीहामेदक्रोड, D11 यत्क्लिासिपड क्रोचाच (corrupt) —^{b}) Ś1 D10 रुचिर (for हृदय) V2 om च (subm) V2 नधन, B3 रसायन, D4 सकधर, D6 नि° (for सबन्धनम्) D8 (before corr) नहृदय स्नायुबधन ※ Cv उत्क्रोटमिति च पाठ ।, Cr g कारान्तस्य प्लीहनशब्दस्याकारान्तत्वमार्षम् (Cg उत्क्रोडमिति पाठ उत्क्रोडो हृदयस्य स्थानम्)।, so also Ck t ※ —^{c}) D7 9 गात्राणि, D8 S आन्त्राणि Ñ2 V B1 2 D6 च (for [अ]पि) V2 यथा (for तथा) Ś1 B4 D1–4 10 11 अन्त्राण्यस्या (D1 °णि च, D4 °पि) शिरश्चैव(B4 °श्चोरू), B3 स्तनौ सुरुचिरौ दृष्ट्वा —^{d}) B4 D3 8 M1 खादयामि (for खादेयम्)

36 Ñ1 illeg for 36 (cf v l 35) B3 om $36-38^{ab}$ —^{a}) D1 सा (for तु) D2 तपसा, D11 पट्टिसा (for प्रघसा) V B1 2 4 पुनर्वै(B4 °श्च) विकटा नाम —^{c}) Ñ2 B1 2 D6 निपीड्यैव(D6 °वं) (for नृशसाया) V कठे अस्या निपीड्येव (with hiatus) —^{d}) G2 पीडयामि, T2 खाद°, Ct as in text (for पीडयाम) Ś1 B4 D1–4 10 11 पीड(Ś1 D10 पाट)यामि किमेतया, Ñ2 V D6 प्रसृ(Ñ2 °मृ)-तेति निवेद्यता, B1 मृतेति प्रतिवेद्यता, B2 मृतेय प्रनिपाद्यता

37 Ñ1 illeg , B3 om 37 (cf v l 35 and 36) V2 om 37^{ab} —^{a}) Ś1 D10 निवेद्यते, D11 निवेद्येय D6 तथा (for ततो) —^{b}) Ś1 B4 D2 10 11 [इ]य, D1 च, Ct as in text (for सा) Ś1 B4 D2 10 11 हि, D1 3–5 7 9 च (for ह) —^{c}) Ś1 V2 B4 D2 10 11 अत्र कश्चि(D11 क्वचि)त्र, D1–9 नात्र कश्चिच्च(D1 °त्र[sic]) (for नात्र कश्चन) —^{d}) Ś1 B4 D3 4 10 11 [ए]व, T2 च, Ct as in text (for स) D11 काक्षति (for वक्ष्यति) V2 खादयध्व च वक्ष्यति, D1 स्वदतेत्येव वक्ष्यते, D2 स्वाद-त्वित्येव वक्ष्यति —For 37, Ñ2 V1 B1 2 D6 subst , while Ś1 V2 B4 D1–4 10 11 ins after 37

570* दृष्ट्वा ह्येता निरुच्छ्वासा वेवम्वनगति गताम् ।
भक्ष्यतामिति सुव्यक्त रावणो ह्यभिधास्यति ।

[(l 1) V1 B1 [ए]ना, D2 [ए]का (for [ए]ता) D3 निरुत्साहा (for °च्छ्वासा) Ñ2 V B1 2 4 D3 6 -वश (for गति) —(l 2) Ś1 D10 भजताम , D6 निभक्ष्यताम् (hypm) Ś1 D3 10 मन्वानो, D1 4 सर्वानो, D11 ता सर्वा (for सुव्यक्त) Ñ2 V B1 2 4 D2 6 प्रभुराजापयिष्यति (for the post half)]

38 Ñ1 illeg for 38 (cf v l 35) B3 om 38^{ab} (cf v l 36). V2 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) D4 च (for तु) Ś1 D1 3 10 11 [अ]योमुखी, D2 4 [अ]यो°, D5 6 [अ]ज° (for [अ]जा°) —^{b}) Ñ2 V B1 2 4 D2 6 राक्षसी प्रत्युवाच ता —Ś1 om (hapl) $38^{c}-40^{b}$ Ñ2 V1 B1 2 4 D6 om 38^{cd} —^{c}) D1 विभज्य; D11 °नाश्य (for °शस्य) V2 D3 4 [ए]ना, B3 D1 2 11 [ए]ता (for [इ]मा) V2 D2 5 G1 2 M1 3 सर्वा (for सर्वान्) D10 निशम्यता तत सर्वा —^{d}) B3 माम (sic) (for समान्) V2 भागश , B3 वेलश , D1 कीलश , D2 सवेश , D3 लेशत , D4 चालिशा (sic), D5 7 9 T2 3 G2 Cr,m k t पिड(Cr °डि)कान् , D11 भागत , T1 M2 Cv पीलकान् , G3 पेलकान् , Cg as in text (for पीलु°) D8 मासाश्च कृतपिटकान् (sic) ※ Ck अत्र श्लोकद्वय कश्चित्प्रक्षिप्तम् । सुप्रक्षेपमिद स्थलम् ।, Ct विशस्येमामिति । मध्ये 'कण्ठमस्या नृश°, निवेद्यता त°, नात्र कश्चिच्च म°, ततस्त्वजामुखी नाम रा°' इति श्लोकद्वय प्रक्षिप्तमिति कतक ※

39 Ñ1 illeg for 39 (cf v l 35) Ś1 om 39 (cf v l 38) —^{a}) D3 T3 G2 3 M1 विभजामस् , D5 विभज्यापि (for °जाम) D1 समान्कालान् , D10 हल्शो न (sic), D11 समत्वेन (for तत सर्वा) Ñ2 V B1 2 4 D6 विभजामो(B2 °म) वय सर्वा, B3 °जाम समान्वेलान् , D2 °जाम समाचीणान् (sic), D4 °जाम समाश्लीला —^{b}) D3 सवादो (for विवादो) D10 रच्यते (sic), D11 गायते (for रोचते) —D5 om (hapl) 39^{c}–40 Ñ2 V B D6 om 39^{cd} —^{c}) D7 पानम् (for पेयम्) D1 4 शीघ्र (for क्षिप्र) D11 मे पमानीयता क्षिप्र —^{d}) D3 अल्पत्ने, G1 लेह्य च, M1 मद्य च (for माल्य च) T1 3 G2 M3 Cg लेह्यमुच्चावच बहु

G 5 25 50 / B 5 24 43 / L 5 19 48
ततः शूर्पणखा नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
अजामुख्या यदुक्तं हि तदेव मम रोचते ॥ ४०
सुरा चानीयतां क्षिप्रं सर्वशोकविनाशिनी ।
मानुषं मांसमासाद्य नृत्यामोऽथ निकुम्भिलाम् ॥ ४१
एवं संभर्त्स्यमाना सा सीता सुरसुतोपमा ।
राक्षसीभिः सुघोराभिर्धैर्यमुत्सृज्य रोदिति ॥ ४२

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्वाविंशः सर्गः ॥ २२ ॥

---

40 Ñ1 illeg for 40 (cf v l 35) Ś1 om 40^ab (cf v l 38) D5 om 40 (cf v l 39). —^a) D7–9 11 T2 3 G1 3 शूर्पणखी ❀ Cr शूर्पणखा रावणस्वसुरन्या।, so also Ck t ❀ —^cd) D7–9 T3 वै (for हि) Ñ2 V B1–3 D6 यदेवोक्त B4 धमुया च यदेवोक्त (for °) Ś1 D1–4 10 11 अयो(D2 4 °धो)मुख्या यदेवोक्त ममा(D2 11 °या)प्येतद्विवक्षित

41 Ñ1 illeg for 41 (cf v l 35) —^a) B3 सर्वा, G2 शीघ्र (for क्षिप्र) Ś1 D10 11 सुरामानयत क्षिप्र, D1 सुरामानय क्षिप्र च, D2–4 T2 सुरामानी(D4 °न, T2 °रा चानी)-यता क्षिप्र —^b) M1 -रोग- (for शोक-) Ś1 D1 8 10 T2 -विनाशिनी Ñ2 V B1–3 D6 माल्य च(D6 मास ः) विविध बहु, B4 मद्य च विविध कुरु —^c) Ś1 D10 आदाय, B2 3 D6 I1 G M1 3 आस्वाद्य, D2 4 अश्नीमो (for आसाद्य) —^d) B4 निर्यामश्च (sic), D1 5 T2 M1 °मोद्य(D5 °त्र), D4 °मश्च (for नृत्यामोऽथ) Ś1 D10 यथासुख (for निकुम्भिलाम्) Ñ2 V B1–3 D6 प्रनृत्याम(V2 °मो) निकुम्भिले, D2 11 नृत्यामश्च(D11 °मोद्य) निकुम्भिले —After 41, Ś1 Ñ2 V B D2 3 6 10 11 ins

571* उच्यमानत्वमस्माभि करोति वचन न यत् ।
तस्मादेनामवष्टभ्य खादाम सहिता वयम् ।

[Ś1 D2 3 10 om l 1 —(l 1) D6 [इ]यम् (for [व]चन्) V1 B1 चेत् (for यत्) D11 न करोति वचो यत (for the post half) —(l 2) Ś1 D2 3 10 11 एताम्, D6 इमाम् (for एनाम्) V1 B1 2 अवप्लुत्य, D2 °दृब्धा, D3 असवद्धा (for अवष्टभ्य) Ś1 D10 भक्ष्याम (metri causa), V B1 D6 11 खादाम D3 सकन्या परा (for सहिता वयम्)]

42 ^a) Ñ V B D6–9 निर्भर्त्स्यमाना, D1 4 11 सतर्ज्यमाना D4 om सा D3 राक्षसीना वच श्रुत्वा —^c) D4 सु ***, D7 9 विरूपाभिर् (for सुघोरा°) —^d) Ś1 Ñ V B D1–4 (D4 om up to रु) 6 10 11 धैर्यं त्यक्त्वा रुरोद ह(B3 सा, B4 च) ❀ Cr m g t रोदित्यरुदत्।, Ck रोदिति। "रुदादिभ्य सार्वधातुके" इतीट् ❀ —After 42, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

572* इत्युत्कटाभिरसकृत्परिभर्त्स्यमाना
सा राक्षसीभिरसितोत्पलपल्लवाक्षी ।
निश्वासधूममकरोन्मृगलाञ्छनस्य
तुल्य मुख तदधिक तत एव चाभूत् ।

[(l 1) Ś1 D3 10 अत्युत्कटाभिर् —(l 3) Ś1 Ñ1 निश्वास D4 -धूम्रम् (for -धूमम्) D1 शशि- (for मृग) D3 दृष्टा तदा हनुमता रुदती च सीता —(l 4) D1 तुल्याधिक D2 4 11 यद् (for तद्) D1.4 चासीत् (for °भूत्) D3 तस्यापि कोप प्रचुरो बभूव (subm)]

Colophon Ñ2 V B D6 om —*Sarga name* Ś1 D1 4 10 सीतातर्जन·(Ś1 D10 °न), Ñ1 सीताविभीषिका, D2 राक्षसीगर्जन , D3 सीताविभीषणिका, D11 सीताभीत्रण —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1.2 4. 10 11 om , Ś1 20 , D3 26 , D5 7–9 T G M1.3 24 , M2 23 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम .

२३

तथा तासां वदन्तीनां परुषं दारुणं बहु ।
राक्षसीनामसौम्यानां रुरोद जनकात्मजा ॥ १
एवमुक्ता तु वैदेही राक्षसीभिर्मनस्विनी ।
उवाच परमत्रस्ता बाष्पगद्गदया गिरा ॥ २
न मानुषी राक्षसस्य भार्या भवितुमर्हति ।
कामं खादत मां सर्वा न करिष्यामि वो वचः ॥ ३
सा राक्षसीमध्यगता सीता सुरसुतोपमा ।
न शर्म लेभे दुःखार्ता रावणेन च तर्जिता ॥ ४
वेपते स्माधिकं सीता विशन्तीवाङ्गमात्मनः ।
वने यूथपरिभ्रष्टा मृगी कोकैरिवार्दिता ॥ ५
सा त्वशोकस्य विपुलां शाखामालम्ब्य पुष्पिताम् ।
चिन्तयामास शोकेन भर्तारं भग्नमानसा ॥ ६
सा स्नापयन्ती विपुलौ स्तनौ नेत्रजलस्रवैः ।
चिन्तयन्ती न शोकस्य तदान्तमधिगच्छति ॥ ७ G 5 25 55 B 5 25 7 L 5 20 2

23

Ñ2 V B D6 continue the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नमः The sequence of st in Cv is as in text It adds एष साक्षात्पाठक्रमः । अन्यकोशेषु लेखकप्रमादकृत ।, while in Cr, it is as follows 1-7, 11-13, 8, 9 एव पाठक्रम । केषुचित्कोशेषु व्युत्क्रमस्तु लेखकप्रमादकृत

1 ^{a}) D7 9 T2 3 M1 Ck अथ, Cv r m g t as in text (for तथा) D5 ब्रुवतीना Ś1 D1-4 10 11 तथा (Ś1 इति, D3 अथ) तासु वदतीषु —^{b}) Ś1 V2 D10 वच (for बहु) —After 1^{ab}, Ñ1 ins

573* तुल्यदृष्टिर्विशालाक्षी घोरासु विकृतासु च ।

—^{c}) Ś1 D3 10 राक्षसीष्वतिघोरासु, Ñ1 तथासौम्यासु राक्षसी (sic), B3 राक्षसीना च तच्छ्रुत्वा, D1 4 राक्षसीषु सुघोरासु, D2 11 राक्षसीष्वलसौम्यासु —After 1, T2 reads 7-9, while M1 reads 7^{ab}.

2 B1 om 2-5 The sequence of st 2-14 in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 is 7-9, 2-3 (D1 om 3), 10^{ab}, 11, 14^{ab}, 10^{cd} (D1 1 10, 11, 14^{ab}), 12-13, 4-6 and 14^{cd} (Ś1 D10 om 6 and 14^{cd}), while the sequence in Ñ2 V B2-4 D5 6 G1 is 7-9, 2-3, 10, 12-13 (D5 repeats 12-13 after 11), 4-6, 11 and 14 —^{a}) T1 3 च (for तु) D1 4 सैव सतर्जिता सीता —^{b}) Ñ1 B2 अभिद्रुता (for मनस्विनी) D3 राम त मनसागमत् —After 2^{ab}, Ś1 D2 10 ins l 1 of 576* —^{c}) D3 भयेन (for उवाच) B3 वचन (for परम-) —^{d}) Ñ1 -विह्वलया (for -गद्गदया) D1 निश्वसती मुहुर्मुहु, M1 सदिग्धया गिरा —After 2, T2 G1 ins

574* रावणस्य नृशसस्य वचन कर्तुमर्हथ ।

3 B1 om 3 (cf v l 2) For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-6 10 11 G1, cf v l 2 —^{a}) D3 कि (for न) —^{d}) D4 करिष्यामि न (by transp)

4 B1 om 4 (cf v l 2) For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-6 10 11 G1, cf v l 2 —^{ab}) B3 राक्षसीना (for सा राक्षसी-) —^{c}) D5 शर्म न (by transp) D1 4 5 7-9 G3 M2 शोकार्ता (for दुःखार्ता) Ñ2 V3 B2 3 D6 तत्रालभत (for लेभे दुःखार्ता) —^{d}) B(ed) [ए]व (for च) D7 9 भर्त्सिता B2 रावणेन विवर्जिता

5 B1 om 5 (cf v l 2) For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-6 10 11 G1, cf v l 2 —For 5^{ab}, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst

575* प्रावेपताधिकं सीता स्वगात्रमिव चाविशत् ।

[D1 4 साध्वी (for सीता) D1 2 4 वाविशत् (for चा°)], while Ñ2 V2 B2-4 D6 subst for 5^{ab}

576* स्वगात्र प्रविशन्तीव सा चावेपत मैथिली ।

[Ñ2 D6 प्रावेपत, B3 [अ]वेपत च (by transp), B4 [अ]न्ववेपत (for चावेपत) V2 प्रावेपत च]

—^{c}) D1 4 मृगी, D6 11 वन- (for वने) Ś1 यथा (for यूथ-) —^{d}) D1 4 वने, D11 मृगैर् (sic) (for मृगी) Ñ2 D6 व्याघ्रैर्, B4 लोकैर्, D1-4 10 11 T2 3 G3 M1 काकैर्; G1 व्याघ्रैर्, Cr m g t as in text (for कोकैर्)

6 For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-6 10 11 G1, cf v l 2 Ś1 D10 om 6 B1 transp 6 and 7 —^{b}) D4 आलिङ्ग्य, D11 -मात्यसु- (sic) (for आलम्ब्य) Ñ1 दुःखिता (for पुष्पिताम्) —^{c}) Ñ2 V2 B D6 शोकार्ता (for शोकेन) —^{d}) Ñ V2 B D1-4 6 11 गतमानसा

7 For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-6 10 11 G1, cf v l 2 T2 reads 7-9, while M1 reads 7^{ab} after 1. B1 transp 6 and 7 —^{a}) Ś1 सस्नापयती D8 विमलौ (for विपुलौ) V B D6 विपुलौ स्ना(V1 B2 4 स्न)पयन्ती स्ता- —^{b}) B2 बाष्प- (for नेत्र-) D11 नेत्रैरश्रुजलैः (corrupt) —^{c}) Ś1 Ñ2 V B D6 10 च (for न) —^{d}) D1 पार सम्-, D5 मा परम् (for तदान्तम्) Ś1 D10 पार चानधिगच्छति Ñ2 V B D6 तस्यात नान्य(V2 °न्य)गच्छति, D3 चात तस्य जगाम सा —After 7, Ś1 Ñ V B D1-6 10 11 ins

G. 5 26 1 B 5 25.8 L. 5 20 4

सा वेपमाना पतिता प्रवाते कदली यथा ।
राक्षसीनां भयत्रस्ता विवर्णवदनाभवत् ॥ ८
तस्याः सा दीर्घविपुला वेपन्त्याः सीतया तदा ।
ददृशे कम्पिनी वेणी व्यालीव परिसर्पती ॥ ९
सा निःश्वसन्ती दुःखार्ता शोकोपहतचेतना ।
आर्ता व्यसृजदश्रूणि मैथिली विललाप ह ॥ १०
हा रामेति च दुःखार्ता पुनर्हा लक्ष्मणेति च ।
हा श्वश्रु मम कौसल्ये हा सुमित्रेति भामिनी ॥ ११
लोकप्रवादः सत्योऽयं पण्डितैः समुदाहृतः ।
अकाले दुर्लभो मृत्युः स्त्रिया वा पुरुषस्य वा ॥ १२

577* सर्वोपायरुपक्रम्य सीता ता रावणस्त्रिय ।
तूष्णीं बभूवुर्युगपत्कृत्वाज्ञा भर्तुरादृता ।

[(l 1) Ś1 B1 2 D2 उपा(B1 अप)क्रम्य, Ñ1 उपागम्य (for उपक्रम्य) B3 सर्वरुपायैराक्रम्य (for the prior half). D1–4 10 11 ता, D6 om (hapl) (for ता). Ñ2 V B D6 रावणायना , D3 10 राक्षस° (for रावणस्त्रिय) —(l 2) V2 तां (for [आ]ज्ञां) Ñ1 D11 आदि(D11 °दृ)ता, V2 D1 4 आवृता , D2 आदिता (for आदृता)]

—Ñ2 V B D6 cont , while Ś1 D2,10 ins l 1 only after 2[ab]

578* राक्षसीना विरूपाणा श्रुत्वा वाच· सुदारुणा ।
अब्रवीद्भयसंविग्ना सीता बाष्पोत्तर वच· ।
नूनं शरीर मम पापकर्मा
शस्त्रै शितै छेत्स्यति राक्षसेन्द्र ।
तस्मिन्ननागच्छति लोकनाथे [5]
गर्भान्विनष्टानिव शल्यहर्ता ।

Colophon

[(l 1) B3 वाक्य सुदारुण (for वाच सुदा°) —(l 2) B3 भयविग्ना सा (for °सविग्ना) V2 om. सीता —(l. 3) B3 बत पापकर्मेण (for मम पापकर्मा) —(l. 5) D6 न चागच्छति. —(l 6) B2 गर्भान्हि नष्टान् V2 D6 -कर्ता, B4 -हता (for -हर्ता) —Colophon · *Sarga name* Ñ2 V B1 D6 राक्षसीतर्जन, B2 3 राक्षसीगर्जन, B4 सीतातर्जन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ2 D6 25, V1 B4 26, V2 16, B2 3 24]

8 For sequence in Ś1 Ñ V B2–4 D1–6 10 11 G1, cf v l 2. B1 om 8–10 D8 reads 8–9 after 13 —[a]) Ś1 D1–4 10 11 सतत, Ñ1 प्रसभ, M2 मथिता (for पतिता) Ñ2 V1 B3 4 D6 प्राप(B3 श्रुत्वा)तद्वेपमाना सा, V2 B2 सतत वेपमाना सा —[c]) Ś1 Ñ1 D2 3 4 10 11 राक्षसीभ्यो, D9 °साना, Cm g t as in text (for °सीना) Ñ2 V B2–4 D6 भयात्तत्र, D10 भयात्त्रस्ता —[d]) D8 M1 विषण्ण- (for विवर्ण-)

9 For sequence in Ś1 Ñ V B2–4 D1–6 10 11 G1, cf v l 2 B1 om 9 (cf v l 8) D8 reads 8–9 after 13 —[a]) D7 9 G3 -बहुला (for -विपुला) Ñ2 V B2–4 D6 तस्या सुविपुला दीर्घा —[b]) D5 वसत्या· Ñ2 V B2–4 D6 परमस्त्रिय , D8 G2 M2 सीतया तथा —For 9[ab], Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

579* तस्या सा कम्पमानाया दीर्घा सुविपुलासिता ।

[D2 सकम्पमानाया]

—[c]) Ś1 D10 कपिता, Ñ2 V B2–4 D6 दृश्यते (for ददृशे) Ś1 D10 रुचिरा, Ñ V B2–4 D1–7 9 11 T2 G3 M1 कपिता; M3 शसिनी (for कम्पिनी) —[d]) Ñ2 V B2–4 D6 परिवर्तिनी(D6 °ना), G1 °सर्पिणी, Cr m g t as in text (for °सर्पती) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सर्प(Ś1 D10 कूप)ती भुजगी यथा ❀ Cv m g t सीतयेत्यत्र(Cg °येति व्यत्ययेन) षष्ठ्यर्थे तृतीया। परिसर्पती परिसर्पन्ती(Cg °न्ती। नुमभाव आर्ष). ❀

10 For sequence in Ś1 Ñ V1(illeg. from 10 up to 5 24 12) 2 B2–4 D1–6 10 11 G1, cf. v l 2 B1 om 10 (cf v l. 8) —[a]) Ś1 Ñ1 D3 10 11 नि·(D10 11 नि)श्वसत्यथ, Ñ2 V2 B2–4 नि श्वसती च(B3 °ती सु , B4 °स्यति-), D1 9 S सा निश्वसती, D2 निश्वसत्याति-, D6 विश्व संती स- (for सा नि·श्वसन्ती). D7 9 शोकार्ता (for दु खार्ता) —[b]) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 भय-, Ñ2 V2 B2–4 D6 दु ख (for शोक-) D2 4 11 -मानसा (for -चेतना) —[c]) Ś1 D10 एव (for आर्ता). D10 विसृजद् D2 आर्ता विसृज्य चाश्रूणि. —[d]) Ś1 Ñ2 V2 B2–4 D1 3 4 6 7 9–11 G1 M3 च (for ह)

11 For sequence in Ś1 Ñ V1(illeg) 2 B2–4 D1–6 10 11 G1, cf v l 2 —[a]) Ñ1 प्रचुक्रोश, D2 4 11 च (D4 om [subm]) शोकार्ता, D3 सुदु ° (for च दु खार्ता) Ś1 D10 हा हा रामेति दु खार्ता(D10 °खाता [sic]), Ñ2 V2 B D6 हा (D6 हे) राम इति शोकार्ता (with hiatus) —[b]) Ñ2 V2 B D5–9 S transp पुनर् and हा Ñ1 लक्ष्मणेति पुन पुन —[d]) G1 2 सुमित्रेति च, M2 सुमित्रे चेति, Cr m g t as in text (for हा सुमित्रेति) S1 D1–4 10 11 हा सुमित्रे ममेति च, Ñ1 सुमित्रे कैकयीति च, Ñ2 V2 B D6 सुमित्रे चैव भाविनि ❀ Cr m सुमित्रेत्यत्र एकाराभाव आर्ष ।, so also Cg t ❀

12 For sequence in Ś1 Ñ V1(illeg) 2 B2–4 D1–5(repeats 12) 6 10 11 G1, cf v l 2 B1 om 12–13 —[a]) B2 D1 लोके प्रवाद , D2 लोकापवाद —[b]) Ñ2 V2 B2–4 D6 उपलक्षित· (for समुदाहृत) —[c]) B3 दुर्भवो, D6 दुर्वले (sic) (for दुर्लभो). —[d]) D1–4 5(both times) 11 G M1 2 स्त्रियो (for स्त्रिया) B2 पुरुषेण D1 4 च (for second वा).

यत्राहमाभिः क्रूराभी राक्षसीभिरिहार्दिता ।
जीवामि हीना रामेण मुहूर्तमपि दुःखिता ॥ १३
एषाल्पपुण्या कृपणा विनशिष्याम्यनाथवत् ।
समुद्रमध्ये नौः पूर्णा वायुवेगैरिवाहता ॥ १४
भर्तारं तमपश्यन्ती राक्षसीवशमागता ।
सीदामि खलु शोकेन कूलं तोयहतं यथा ॥ १५
तं पद्मदलपत्राक्षं सिंहविक्रान्तगामिनम् ।
धन्याः पश्यन्ति मे नाथं कृतज्ञं प्रियवादिनम् ॥ १६
सर्वथा तेन हीनाया रामेण विदितात्मना ।
तीक्ष्णं विषमिवास्वाद्य दुर्लभं मम जीवितम् ॥ १७
कीदृशं तु मया पापं पुरा देहान्तरे कृतम् ।
येनेदं प्राप्यते दुःखं मया घोरं सुदारुणम् ॥ १८
जीवितं त्यक्तुमिच्छामि शोकेन महता वृता ।
राक्षसीभिश्च रक्षन्त्या रामो नासाद्यते मया ॥ १९
धिगस्तु खलु मानुष्यं धिगस्तु परवश्यताम् ।
न शक्यं यत्परित्यक्तुमात्मच्छन्देन जीवितम् ॥ २० G. 5. 26 18 B. 5 25 20 L. 5 20 21

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रयोविंशः सर्गः ॥ २३ ॥

---

13 For sequence in Ś1 Ñ V1 (illeg) 2 B2–4 D1–5 (repeats 13) 6 10 11 G1, cf v l. 2 B1 om 13 (cf v l 12) —^{a}) B3 यतो, B4 (m also) यदा (for यत्र) B2 D4 अति-, T1 3 M3 एवं (for आमि). Ñ2 D6 क्रूद्धाभी, D4 -घोराभिर् (for क्रूराभी) D1 ययाहमपि घोराभिर् ✻ Cm g यत्र यत l, so also Ct ✻ —^{b}) Ñ2 V2 B2 4 D6 अभिद्रुता, B3 उपद्रुता (for इहार्दिता) D1 4 यातुधानाभिरर्दिता —^{c}) Ś1 D1–4 10 11 पतिना हीना, Ñ2 V2 B2–4 D6 पतिहीना च (B3 om [subm]), D5 (second time) यदि रामेण, D8 [अ]ह न रामेण (sic) (for हीना रामेण) Ñ1 यस्या विना ✻ जीवामि (sic), D5 (first time) विना रामेण जीवामि —^{d}) B3 अपि च (hypm), D2 इव (for अपि) —After 13, D8 reads 8–9

14 For sequence in Ś1 Ñ V1 (illeg) 2 B2–4 D1–6 10 11 G1, cf v l 2 —^{a}) D3 6 8 -पुण्य- (for -पुण्या) D2 निपुणा (sic) (for कृपणा). —^{b}) T2 दीना क्लिश्यामि (for विनशिष्यामि) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 विनश्यामि यथातथं (Ś1 D10 °यथ, D1 3 °तथा), Ñ2 V2 B D6 विनश्या (V2 D6 °नश्या)मि यथासुख —Ś1 D10 om. 14^{cd} B3 reads 14^{cd} twice —^{c}) D11 ध्वस्ता (for पूर्णा) —^{d}) D2 वायुवेगाद् D1 [आ]हवे, D11 [अ]भवत् (for [आ]हता) Ñ2 V2 B D6 ताडिता मारुतैरिव (B1 2 °यथा)

15 V1 illeg for 15 (cf v l 10) —^{a}) Ś1 D1 4 10 त्वम् (for तम्) —^{b}) Ñ V2 B D6 पश्यन्ती राक्षसीगण (V2 °णान्, B4 °कुल), D1 4 राक्षसीना वश गता —^{c}) D8 ननु (for खलु) B1 दुःखेन —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 कूल तोयरिवाप्लु(Ś1 D3 10 °वृ, Ñ1 °>)त.

16 V1 illeg for 16 (cf v l 10). —^{a}) B2 4 D1 2 4 6 11 रक्ताक्ष, B3 -वक्त्रा° (for पत्रा°) Ś1 D10 सुपद्मदलरूपाक्ष ✻ Cv g पद्मदलपत्राक्षम् । पत्त्रीति दल विकसितपद्माक्षमित्यर्थ । यद्वा दलतीति दल गर्भपत्रम् । विशदार्थमेकार्थे शब्दद्वय वा ✻ —^{b}) B2 विरम- (for -विक्रान्त) B1 सिंहविक्रमशालिन —^{c}) Ś1 D2 10 तं रामं, Ñ1 illeg, Ñ2 B1 2 4 D6 काकुत्स्थ, D2.11 वै रामं (for मे नाथं) B3 धन्या पश्यामि काकुत्स्थं —^{d}) Ś1 B3 D3 10 प्रियदर्श(D3 °र्शि)न, D1 11 सत्यवादिन

17 V1 illeg for 17 (cf v l 10) —^{c}) M2 विष तीक्ष्णम् (by transp) V2 B4 D1–4 11 T2 [आ]नाद्य —^{d}) D11 तव (sic) (for मम) D7 9 जीवन Ñ2 V2 B1 3 4 D6 transp मम and जीवित. B2 जीवित दुर्लभ मम

18 V1 illeg for 18 (cf v l 10) —^{a}) V2 B4 हि (for तु) D5 T2 M1 2 पुरा, D7–9 महा- (for मया). G1 ईदृश तु पुरा पापं —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 पूर्व-(D2 °र्वं), B3 पर-, D5–9 T2 G1 M1 2 मया (for पुरा). M1 2 जन्मान्तरे —^{cd}) D7 9 महा- (for मया) D7–9 transp दुःख and घोर Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 यदि(D3 येने)य प्राप्यतेवस्था मया(D1 4 °हा-) घोरा सुदारुणा, Ñ2 V2 B D6 यदयं प्राप्यते शोको मया घोरा च(B4 तु) यातना ✻ Ck सुदारुणमित्यनन्तरमेक श्लोक क्वचिदस्ति ✻ —After 18, G1 2 ins 585* (G1 alone repeating it after 5 24 7)

19 ^{c}V1 illeg for 19 (cf v l 10) After 19^{ab}, B3 reads 5 24 3^{c}–5^{b} —Ś1 D10 om 19^{cd}. —^{c}) G1 2 तु (for च) Ñ1 D1–4 11 राक्षसीरक्षितत्वाच्च ✻ Cr m g रक्षन्त्या रक्ष्यमाणया. ✻ —^{d}) Ñ1 D1–4 11 M2 कामो (for रामो) —For 19^{cd}, Ñ2 V2 B D6 subst

580* मया नावाप्यते कामो राक्षसीभि सुरक्षिता ।

[B4 रामो (for कामो) B4 राक्षसीकृतरक्षया (for the post. half)]

20 V1 illeg for 20 (cf v l 10) —^{a}) D3 श्रीमतर तु (sic) (for खलु मानुष्य) —After 20^{ab}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

581* राक्षसीवशमापन्नं भर्तृदर्शनात् सुदारुणम् ।

२४

G. 5 26 19
B 5. 26. 1
L. 5 20 22
प्रसक्ताश्रुमुखीत्येवं ब्रुवन्ती जनकात्मजा ।
अधोमुखमुखी बाला विलप्तुमुपचक्रमे ॥ १
उन्मत्तेव प्रमत्तेव भ्रान्तचित्तेव शोचती ।
उपावृत्ता किशोरीव विवेष्टन्ती महीतले ॥ २
राघवस्याप्रमत्तस्य रक्षसा कामरूपिणा ।
रावणेन प्रमथ्याहमानीता क्रोशती बलात् ॥ ३
राक्षसीवशमापन्ना भर्त्स्यमाना सुदारुणम् ।
चिन्तयन्ती सुदुःखार्ता नाहं जीवितुमुत्सहे ॥ ४
न हि मे जीवितेनार्थो नैवार्थैर्न च भूषणैः ।
वसन्त्या राक्षसीमध्ये विना रामं महारथम् ॥ ५

[D1-4 -वशगा यात्, D11 -वशमापन्ना (for -वशमापन्न) D1-4 11 भर्त्स्यमाना]

—^{c}) Ñ2 V2 B D6 यन्न शक्य (by transp), M1 न शक्यते (for न शक्य यत्) —^{d}) Ś1 Ñ1 D10 स्वच्छदेनात्म-, B3 आत्मनैव तु, T1 3 G3 मम छदेन, Cg k t as in text (for आत्मच्छन्देन) —After 20, Ś1 Ñ2 B1 4 D3 6 10.11 ins

582* यस्मादपारंदुःखैर्मां प्राप्ता नयति नान्तक ।

[B1 D6 अपारे दु खे मा B1 नातिक (sic) (for नान्तक)]

Colophon Ś1 Ñ V2 B D1 3 6 10 11 om (cont. the Sarga) —*Sarga name* D2 4 सीताविलाप . —*Sarga no* (figures, words or both) D2 4 om , D5 7-9 T G M1 3 25, M2 24 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

24

Ś1 Ñ V2 B D1 3 6 10 11 cont the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नम

1 V1 illeg up to 12 (cf v l 5 23 10) —^{a}) D3 प्रसिक्ताश्रु-, D5 10 T2 प्रसृताश्रु-, D11 प्रशस्ताश्रु- (sic), Cm.g k t as in text (for प्रसक्ताश्रु-) Ñ2 V2 B1 D1 3 5 7 8 T1 2 M2 त्येव, B4 त्येव (for [इ]त्येव).—B1 om. from जन in 1^{b} up to ब्याह in 586* —^{b}) Ś1 B2 D2 3 10 रुदती, Ñ V2 B1 3 4 D6 7 9 T Ct ब्रुवती, D1 कुर्वती, Cm k as in text (for ब्रुवन्ती) —^{c}) B4 D7-9 अधोग(B4 °न)त- (for °मुख) Ñ2 हीना, D6 दीना (for बाला) —^{d}) M1 प्रलप्तुम्, Cm k t as in text Ñ2 V2 B2-4 D6 विललाप सुदु खिता ❀ Cm k t विलप्तु विलपितुम् ❀ —For 1^{cd}, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst , while B4 ins after 1

583* अधोमुखी विलपितु बाला समुपचक्रमे ।

—After 1, B2 ins

584* हा राम हा सौमित्रे उवाच च पुन पुन ।

2 V1 illeg for 2, B1 om 2 (for both, cf. v l 1) —^{a}) Ś1 D10 रुदती च(D10 °तीव) (for उन्मत्तेव) D5 reads प्रमत्तेव in marg —^{b}) Ś1 D1-4 10 11 भामिनी, Ñ1 जानकी, Ñ2 V2 B2-4 D6 चातुरा, Ck t as in text (for शोचती) ❀ Ck t शोचती शोचन्ती ❀ —^{c}) B2 D1 5 7 8 T2 उपावृत्त , G1 उपविष्टा, Cr m g k t as in text (for उपावृत्ता) D1 च (for [इ]व) D11 कुमारी च (for किशोरीव).—Ñ1 illeg for 2^{d}–3^{a} —^{d}) Ś1 B3 D3 11 व्य(Ś1 वि)चेष्टत, Ñ2 V2 B2 4 D2 6 चेष्टमाना, D1 4 7-9 विचेष्टन्ती, D10 विचेष्टत (for विवेष्टन्ती)

3 V1 illeg. for 3, B1 om 3 (for both, cf v l 1) Ñ1 illeg for 3^{a} (cf v l 2) —^{a}) Ś1 Ñ2 B2 D1 2 4 6-10 M2 3 Cm g t प्रमत्तस्य, V2 B3 प्रशक्तस्य, B4 D5 G3 [अ]प्रमेयस्य, Cr as in text (for [अ]प्रमत्तस्य) ❀ Cr अप्रमेयस्येति पाठ सम्यक् ❀ —B3 reads 3^{c}–5^{b} after 5 23 19^{ab}. —^{c}) D1 प्रविश्य (for प्रमथ्य) —^{d}) Ñ2 V2 B2-4 D6 रुदती (for क्रोशती) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 क्रोशत्यपहृता बलात्.

4 V1 illeg for 4, B1 om 4 (for both, cf v l 1) For sequence in B3, cf v l 3. Ś1 om 4–5^{b} —^{b}) Ñ V2 D5 7-9 T2 च दारुण(V2 °णा), D1 4 पुन पुन , D6 °णा, D10 मु ∗ हते (for सुदारुणम्) —D10 om 4^{c}–5^{b} —^{c}) Ñ1 D1-4 11 G1 विचिंतयती(Ñ1 D3 11 °यामि) (for चिन्तयन्ती सु-) —^{d}) Ñ V2 B2-4 D1-4 6 11 नाहं(Ñ2 V2 B2 3 D6 न हि) शक्ष्या(B3 4 °क्तो)मि जीवितु

5 V1 illeg for 5, B1 om 5 (for both, cf v l 1) For sequence in B3, cf v l 3 Ś1 D10 om 5^{ab} (cf v l 4) —^{a}) M1 च (for हि). M3 जीवितैर्थो —Ñ1 illeg for ^{b} —^{b}) V2 B3 4 [अ]पि, D5 वा, T1 G1 च (for [ए]व) Ñ2 B2 नाप्यर्थैन, D6 नाप्यर्थै :, Cg नेवार्थैर्न (as in text) B2 D1-4 चि-, B3 [अ]पि, D11 [ए]व (for च) —^{c}) Ś1 B3 D10 वसती V2 B2 3 D1-4 6 10 11 रक्षसा (for राक्षसी-) —^{d}) Ñ2 V2 B2 4 D6 T1 3 G1 महाबल, B3 सुदु खिता (for महारथम्) —After 5, D7-9 T G3 M1 3 ins , while G1 2 ins after 5 23 18(G1 repeating it after 5 24 7)

585* अश्मसारमिद नूनमथवाप्यजरामरम् ।
हृदयं मम येनेदं न दु खेन विशीर्यते ।

[(l. 1) G1(first time) 2 अश्मसारमयं —(l 2) M1

धिङ्मामनार्यामसतीं याहं तेन विना कृता ।
मुहूर्तमपि रक्षामि जीवितं पापजीविता ॥ ६

का च मे जीविते श्रद्धा सुखे वा तं प्रियं विना ।
भर्तारं सागरान्ताया वसुधायाः प्रियंवदम् ॥ ७

भिद्यतां भक्ष्यतां वापि शरीरं विसृजाम्यहम् ।
न चाप्यहं चिरं दुःखं सहेयं प्रियवर्जिता ॥ ८

चरणेनापि सव्येन न स्पृशेयं निशाचरम् ।
रावणं किं पुनरहं कामयेय विगर्हितम् ॥ ९

प्रत्याख्यातं न जानाति नात्मानं नात्मनः कुलम् ।
यो नृशंसस्वभावेन मां प्रार्थयितुमिच्छति ॥ १०

छिन्ना भिन्ना विभक्ता वा दीप्ते वाग्नौ प्रदीपिता ।
रावणं नोपतिष्ठेयं किं प्रलापेन वश्चिरम् ॥ ११

ख्यातः प्राज्ञः कृतज्ञश्च सानुक्रोशश्च राघवः ।
सद्वृत्तो निरनुक्रोशः शङ्के मद्भाग्यसंक्षयात् ॥ १२

राक्षसानां जनस्थाने सहस्राणि चतुर्दश ।
येनैकेन निरस्तानि स मां किं नाभिपद्यते ॥ १३ G 5 26 32 B 5 26 12 L 5 20 34

यममनेन (for मम येनेद) G1 (first time) 2 दु खेन न (by transp) T3 M3 [अ]वशयिते]

6 V1 illeg for 6, B1 om 6 (for both, cf v l 1) —a) B3 अनाथाम् —b) B4 तेनाह (by transp) —c) Ñ2 V2 B2–4 D6 7 9 11 M1 Ct जीवामि, D4 तिष्ठामि (for रक्षामि) Ś1 Ñ1 D1–3 10 यन्मु (D1 3 न मु [sic], D9 मुमु) हूर्तमपीच्छामि —d) Ñ2 V2 B2–4 D5 जीवती, D3 4 10 11 जीवितु (for जीवित) Ś1 B4 D6 7 9 10 -जीविका, Ñ2 B2 3 D1 जीविका, D2 -जीवित, G1 वर्जिता, Ck as in text (for -जीविता) ॐ Ck पापजीवितेत्यनन्तर "चरणेनापीत्यादि"। अत्र च मध्ये द्वौ श्लोकौ प्रक्षिप्तौ।, so also Ct ॐ

7 V1 illeg for 7, B1 om 7 (for both, cf v l 1) D5 7 9 T2 M2 om 7–8 —a) Ñ2 D6 वा (for च) V2 वा (for मे) Ñ1 D2–4 11 नास्ति मे, B3 का रामे, B4 का मेस्ति, Cr as in text (for का च मे) B2 वाञ्छा (for श्रद्धा). Ś1 D10 जीविते नास्ति मे श्रद्धा —b) V2 रति (for वा त) Ś1 D1–4 10 11 विना प्रिय (by transp), Ñ1 विना पतिं —After 7, G1 repeats 585*

8 V1 illeg for 8 (cf v l 1) B1 D5 7 9 T2 M2 om 8 (cf v l 1 and 7) —a) Ś1 Ñ2 V2 B2–4 D1–4 6 10 11 छिद्यता (for भिद्यता) Ñ1 छिद्यता (for भक्ष्यता) Ñ2 V2 B2–4 D6 वा मे, G1 मेद्य (for वापि) —c) Ś1 दारुण नेदृश दु ख, Ñ2 V2 B2–4 D6 न चेद (Ñ2 D6 चाह, V2 चैव) सुमहद्दु ख, D1 2 4 मा चिर विविध दु ख, D3 11 अचिरान्नचिर दु ख, D10 दारुणैरीरित दु ख —d) D1 प्रियवर्जित

9 V1 illeg for 9, B1 om 9 (for both, cf v l 1) —a) D11 T2 G1 [अ]प- (for [अ]पि) Ñ2 V2 D6 वामेन, Ct as in text (for सव्येन) —b) B3 D1 स्पृशेय न (by transp) Ñ2 V2 B2–4 D6 कदाचन (for निशाचरम्) —c) G2 त (for कि) Ñ V2 B2–4 D1–4 6 11 नीच (for अह) Ś1 D10 कि पुना रावण नीच —d) Ś1 कामयेय Ñ2 V2 B2–4 D6 पृथग्जन, D7 9 निशाचर (for विगर्हितम्)

10 V1 illeg for 10, B1 om 10 (for both, cf v l 1) Ñ2 om 10ab —a) Ś1 Ñ1 D1 7–11 T1 M1 Cv k t प्रत्याख्यान (Ś1 Ñ1 D10 °तो), V2 B2–4 D6 °दिष्ट (V2 B4 °ष्ट), Cr m g as in text (for °ख्यात) B2–4 D2 6 स, D10 वि, Cv t as in text (for न) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 जानीते, Cv t as in text (for जानाति) —b) Ś1 D10 आत्मान (with hiatus) (for ना°) —c) Ś1 Ñ1 D1–4 11 -प्रभावोय (D1 °वेन, D3 11 °वो मा), D10 -स्वभावत्वात् (for स्वभावेन). —d) T3 G1 मा (for मां) Ś1 Ñ1 D1 2 10 वर्षयितुम्, Ñ2 B2–4 D6 परस्प्रष्टुम्, V2 वा स्पर्ष्टुम्, Ck t as in text (for प्रार्थयितुम्) D3 4 11 प्रधर्षयितुम्

11 V1 illeg for 11 (cf v l 1) —a) D7 9 प्रभिन्ना (for विभक्ता) —b) D7 9 T2 दीप्ता (for दीप्ते) Ś1 Ñ1 [ऽ]ग्नौ वा (by trasp), D1 3 8 11 चाग्नौ (for वाग्नौ) Ś1 Ñ1 D2–4 प्रवेशिता, D1 प्रवेशनात् (for प्रदीपिता) D10 प्रदीप्तेग्नौ प्रवेशिता ॐ Cv r दीप्ते चेत्यत्र चेति पदच्छेद ॐ —For 11ab, Ñ2 V2 B D6 subst

586* छित्त्वा भित्त्वापि खादन्तां दीप्ते वाग्नौ प्रवेश्यताम्।

[B1 om up to खाद (cf. v l 1) V2 B4 छित्त्वा (for भित्त्वा) Ñ2 B2 D6 च (for [अ]पि) Ñ2 D6 खादन्तु Ñ2 V2 B2 दीप्ता (for दीप्ते) V2 B1 D6 च (for वा) B4 प्रदीयता]

—d) Ś1 विलापेन B3 वा पर, D1 10 11 वा चिर, T2 निश्चय (sic), Ct as in text (for वश्चिरम्)

12 V1 illeg for 12 (cf v l 1) —a) D2 10 प्रज्ञ (for प्राज्ञ) D3 11 ख्यातप्रज्ञ Ñ2 V2 B D6 कुलीनश्च T2 स (for च) —b) D2 [ऽ]थ, T2 स (for च) —c) Ś1 D1 10 स्वाग्रत, Ñ2 B3 4 D3 4 6 11 T1 3 G3 M2 Ck सवृत्तो, B2 पण्डितो, D8 G2 M1 सुवृत्तो, Cg as in text (for सद्वृत्तो) —d) B3 om शङ्के D4 10 मद्भाग्य- (for मद्भाग्य-) Ñ2 D11 -सचयात् (sic), D1 M1 -सक्षये, G1 -सुक्षयात्, Cr m g k t as in text

13 ab) B1 सहस्राणि T1 3 G2 M3 सहस्राणि जनस्थाने (by transp) —c) D7–9 T2 एकेनैव (for येनैकेन)

G 5 26 0
B 5 26 13
L 5.20 0

निरुद्धा रावणेनाहमल्पवीर्येण रक्षसा ।
समर्थः खलु मे भर्ता रावणं हन्तुमाहवे ॥ १४
विराधो दण्डकारण्ये येन राक्षसपुंगवः ।
रणे रामेण निहतः स मां किं नाभिपद्यते ॥ १५
कामं मध्ये समुद्रस्य लङ्केयं दुष्प्रधर्षणा ।
न तु राघवबाणानां गतिरोधी ह विद्यते ॥ १६
किं नु तत्कारणं येन रामो दृढपराक्रमः ।
रक्षसापहृतां भार्यामिष्टां नाभ्यवपद्यते ॥ १७

इहस्थां मां न जानीते शङ्के लक्ष्मणपूर्वजः ।
जानन्नपि हि तेजस्वी धर्षणां मर्षयिष्यति ॥ १८
हृतेति योऽधिगत्वा मां राघवाय निवेदयेत् ।
गृध्रराजोऽपि स रणे रावणेन निपातितः ॥ १९
कृतं कर्म महत्तेन मां तदाभ्यवपद्यता ।
तिष्ठता रावणद्वंद्वे वृद्धेनापि जटायुषा ॥ २०
यदि मामिह जानीयाद्वर्तमानां स राघवः ।
अद्य बाणैरभिक्रुद्धः कुर्याल्लोकमराक्षसम् ॥ २१

—^{d}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 Ck स मा(D6 मा) नाभ्युप (Ś1 Ñ1 D1–4 10 Ck °भ्यव)पद्यते. ※ Ck अत पर काम मध्य इत्यादि। अत्र च मध्ये द्वौ श्लोकौ प्रक्षिप्तौ क्वचित्।, Ct · एतदुत्तर काम मध्य इति। मध्ये, निरुद्धा रावणेन, समर्थः खलु मे, विराधो दण्डकारण्ये, रणे रामेण इति श्लोकौ प्रक्षिप्ताविति कतक ※

14 G2 om (hapl) 14–15 Ñ2 V B D1 2 6 om 14 —^{a}) Ś1 Ñ1 D10 11 [इ]ह, Ck as in text (for [अ]हम्) —^{b}) Ś1 Ñ1 D10 स्वल्प, D11 स्वेन, Ck as in text (for अल्प-) Ś1 Ñ1 D3 4 10 11 वीर्यवान्(D3 4 °त), Ck as in text (for रक्षसा). —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 11 कथ नु, Ck as in text (for समर्थः) Ś1 Ñ1 D10 11 मा (for मे) —Ñ1 illeg for ^{d}. —^{d}) Ś1 D3 4 10 11 रामो नाभ्यव (D11 °भ्युप)पद्यते(Ś1 °वर्तते)

15 G2 om 15 (cf v l 14) Ñ2 V B D6 read 15 after 18 —^{a}) D4 6 8 विरोधो (sic), Ck as in text —^{c}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 शरेणैकेन, Ck as in text (for रणे रामेण) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 7 9–11 T2 G1 Ck स मा(D6 मा) नाभ्यव(Ñ2 V B D6 11 °भ्युप)पद्यते

16 Ñ2 V B D6 read 16 after 24^{ab} —^{a}) D11 कथ (for काम) —^{b}) Ñ2 V B D6 दुर्धर्षा(V1 B4 °र्जया) रक्षसा(V2 राक्षसी) पुरी —^{c}) D4 10 नु, Ct as in text (for तु) V2 B1 2 4 रामस्य (for राघव-) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 अप्राप्या(D2 3 °प्य)मुप(Ñ1 D1 °मव) धारये, Ñ2 V B D6 अप्राप्य भुवि विद्यते, D5 7–9 Ct गतिरोधो भविष्यति(D5 हि विद्यते, D8 °त्र दृश्यते), D10 अप्राप्येत्युपधारये, D11 न प्राप्येत्यवधारये

17 Ñ2 V B D6 om (hapl) 17 —^{a}) D2–4 8–10 M3 कि(D2 त [sic]) तु (for किं नु) Ś1 D10 किं (sic) (for तत्) —^{cd}) D1 भार्यां गिष्टा (sic), G1 दृष्ट्वा मां च (for भार्यामिष्टां) D7 9 यो नाभिपद्यते, D8 11 नाभ्युपपद्यते, G2 नाद्यावपद्यते

18 ^{a}) B3 इह स्थान, G3 इह . . (damaged), Cm.g k t as in text (for इहस्थां मां) B2 नाभि- (for मां न) G1 जानाति —^{b}) Ñ2 V B D6 नून (for शङ्के). —D9 reads from जन्वी in ^{c} up to ^{d} in marg —^{c}) V1 B2 4 D1–4 6 11 G2 M1 2 न हि, T2 इह (for अपि). Ś1 Ñ V B D T2 G2 M1 2 स (for हि) —^{d}) B3 न धैर्यं, D5 T2 M3 धर्षण —After 18, Ñ2 V B D6 read 15

19 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 8 10 11 M2 योभि(Ś1 Ñ1 °ति, D11 °पि)गत्वा मा, Ñ2 V B1 3 4 D6 यो हि मा ग(Ñ2 D6 ज्ञा)त्वा, B2 यो मा स गत्वा च (hypm), D2 योपि मा गत्वा, D7 9 Ct मा योधिगत्य, Ck as in text (for योऽधिगत्वा मा) —^{b}) G1 M1 न्यवेदयेत् (sic) —After 19^{ab}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins.

587* सुमहत्तेन कल्याण कृत स्याल्लोकनन्दनम्।

—Thereafter Ñ1 cont ·

588* न त पश्यामि तदानी सुहृद करुणालयम्।

—^{c}) Ñ1 च, D5 8 T2 G1 2 M1 हि (for ऽपि) M2 हि (for स) Ś1 Ñ1 D2 10 11 समरे Ñ2 V B D6 रणे सोपि (by transp) (for ऽपि स रणे) D1 3 4 स गृध्रराज समरे

20 ^{a}) Ś1 Ñ1 B2 D2 3 10 11 transp कर्म and तेन —Ñ2 V B D6 transp ^{b} and ^{d} —^{b}) D3 4 मा (for मां) M3 Cm तथा (for तदा). Ś1 D1 [अ]भ्यव(D1 [अ]भ्युप)गच्छता, Ñ2 V B D2 6 11 [अ]भ्युपपद्यता, D10 त्वरयाच्छता (corrupt), M1 ह्यवपद्यता ※ Ct मा तदाभ्यवपद्यता मामुद्दिश्य विपद्यतेत्यर्थः । परस्मैपदमार्षम् ※ —^{c}) Ñ1 रावणे, D1 2 5 6 T1 3 रावण, M1 परम- (for रावण-) Ñ1 D6 युद्धे, D7 9 Ck t वधे, Cr m g tp as in text (for -द्वंद्वे) ※ Ck 'रावणवधे' इति पाठः । रावणवधार्थयत्न इत्यर्थः ।, Ct रावणवधे तिष्ठता रावणवधार्थं यतता। 'रावणद्वंद्वे' इति पाठे रावणेन सह द्वंद्वयुद्ध इत्यर्थः ※ —^{d}) D11 गृध्रेणापि, M1 वृद्धेन हि (for वृद्धेनापि) Ñ1 गतायुषा, G3 ज . . . .

21 ^{a}) D1 3 4 G3 अभि, Ck as in text (for इह). —^{b}) D5 7 9 हि (for स) Ñ2 V B D6 तिष्ठतीं रावणालये. —D5 reads 21^{cd} in marg —^{c}) D3 4 अथ (for अद्य) Ñ1 D10 11 G3 अति, Ñ2 V B D6 सुस, G1 M1 2 अपि

विधमेच्च पुरीं लङ्कां शोषयेच्च महोदधिम् ।
रावणस्य च नीचस्य कीर्तिं नाम च नाशयेत् ॥ २२
ततो निहतनाथानां राक्षसीनां गृहे गृहे ।
यथाहमेवं रुदती तथा भूयो न संशयः ।
अन्विष्य रक्षसां लङ्कां कुर्याद्रामः सलक्ष्मणः ॥ २३
न हि ताभ्यां रिपुर्दृष्टो मुहूर्तमपि जीवति ।
चिताधूमाकुलपथा गृध्रमण्डलसंकुला ।
अचिरेण तु लङ्केयं श्मशानसदृशी भवेत् ॥ २४

अचिरेणैव कालेन प्राप्स्याम्येव मनोरथम् ।
दुष्प्रस्थानोऽयमाख्याति सर्वेषां वो विपर्ययः ॥ २५
यादृशानि तु दृश्यन्ते लङ्कायामशुभानि तु ।
अचिरेणैव कालेन भविष्यति हतप्रभा ॥ २६
नूनं लङ्का हते पापे रावणे राक्षसाधिपे ।
शोषं यास्यति दुर्धर्षा प्रमदा विधवा यथा ॥ २७
पुण्योत्सवसमृद्धा च नष्टभर्त्री सराक्षसा ।
भविष्यति पुरी लङ्का नष्टभर्त्री यथाङ्गना ॥ २८ G 5 26 0 B 5 26 26 L. 5 20 49

(for अभि-) D2 स वाणरपि सकृद्ध —[d]) Ñ2 V B D6 कुर्यात्लिकामराक्षसा (B4 °र्मीं)

22 [a]) Ś1 D10 विध्वंसयेच्च, Ñ1 प्रविशेत्तु, B1 विध्वंसयेत्, D6 7 9 निर्दहेच्च —[b]) Ñ2 D7 9 निर्दहेच् (for शोषयेच्) Ñ1 तु (for च) Ñ2 V B D6 महार्णव —[c]) D8 [अ]च (for च) B3 रावणस्य (for च नीचस्य). —[d]) Ñ2 V B D2 6 दुष्कुल नाशयेत्

23 [b]) Ś1 D2 10 Cv राक्षसाना, D11 om (hapl ?), Cg as in text (for राक्षसीना) —[c]) B2 ममैव, Cr m g k t as in text (for [अ]हमेव) Ñ2 V B D1 3 4 6 रुदितैः (for रुदती) —[d]) T1 2 G1 2 भूयान्, Cv as in text (for भूयो) M1 भविष्यति (for न संशय) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 प्रगीतेव (Ś1 Ñ1 D10 °भाते च, Ñ2 V1 D6 °गीते च) पुरी भवेत् —[e f]) V B4 D2-4 अन्वेष्य (D3 4 °क्ष्य), T1 3 G1 अन्वीक्ष्य, G3 अ * *, Cv as in text (for अन्विष्य) V2 B1 G1 राक्षसीं, D1-4 T1 G3 M1 राक्षसान्, Cv as in text (for रक्षसा) M1 लोकान् (for लङ्का) Ś1 Ñ1 D10 11 विनष्टराक्षसा लङ्का (Ś1 °माँल्लोकान्), Ñ2 D6 अन्वीक्ष्य (Ñ2 ता वीक्ष्य) भस्मसाल्लङ्का (for [e]) D2 सह- (hypm) (for स-) B3 रामलक्ष्मणयोर्युद्धे शरैराशीविषोपमैः ❀ Cv r अन्विष्य रक्षसामिति पाठ . ❀

24 [a]) Ś1 D10 11 शरैः स्पृष्टो, Ñ1 D1-4 शरैर्दृष्टो (D3 4 °र्दग्धो) (for रिपुर्दृष्टो) Ñ2 V B D6 न तयोर्हि शरैः स्पृ(B1 °रैर्दृ)ष्टो —After 24[ab], Ñ1 ins

589* दुष्टात्मासौ दुराचारो रावणो लोककण्टक ।

—After 24[ab], Ñ2 V B D6 read 16 —[c]) Ñ1 D11 -धूमाकुला चासौ (D11 चैव) —After 24[c], D11 ins

590* गृहधूमाकुला तथा।
शिवाशताकुला चैव

—[d]) D7-9 -मण्डिता (for -संकुला) —[e]) D8 [ए]व (for तु) Ś1 Ñ V B D2-4 6 10 11 पुरी लङ्का, D7 9 [ए]व कालेन (for तु लङ्केयं) —D9 reads [f] in marg

25 [a]) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 नाति (Ś1 Ñ1 त न) दीर्घेण (for अचिरेणैव) —[b]) Ś1 प्राप्स्यसे (sic) Ś1 B4 तन् (sic), V D2 [ए]तन् (sic), B3 [ए]न, D1 3 4 6-9 11 M1 [ए]न, D5 T2 3 [ए]व (for [ए]व) D11 महारथ D10 प्राप्यते स मनोरथ —After 25[ab], B2 ins

591* भविष्यति तदा कार्यं मम वाक्यानुसारत ।

—[c]) Ś1 Ñ1 D1-4 8 10 11 G1 दुष्प्र (Ś1 D10 G1 दुष्प्र) स्थान (Ñ1 °नो) Ś1 D2 8 10 11 स (D8 म) माख्याति, Ñ1 D7 9 Ct [ऽ]यमाभाति, D1 3 4 यथाख्याति (D1 °भि), D5 [ऽ]यमाख्यात, Cm as in text (for ऽयमाख्याति) —[d]) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 हि, D11 च (for वो). Ś1 Ñ1 D1 4 8 10 11 S Cm विपर्यय, Ct °र्यय (as in text) D2 दुरात्मास्य विपर्ययात् .—For 25[cd], Ñ2 V B D6 subst

592* दुष्टात्माय यथाख्याति राक्षसो वधमात्मन ।

[Ñ2 B2 D6 न जानाति (for यथाख्याति) B2 रावणो B3 रक्षसो धर्मम् (for राक्षसो वधम्)]

26 Ñ2 V B2-4 D6 om 26-49 B1 om 26 —[a]) D5 T2 Ck तादृशानि, Cr m g t as in text Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 T1 3 G3 M3 Cg [इ]ह, M2 च (for तु) —[b]) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 M2 च, T1 3 G2 M3 वै (for तु) —[c]) T1 3 M3 तु (for [ए]व)

27 Ñ2 V B2-4 D6 om 27 (cf v l 26) B1 reads 27-29 in marg —[a]) D8 काल , T2 लोके (for लङ्का) D1 -पतौ (for हते) Ś1 Ñ1 D2-4 10 11 हते लङ्कापतौ चापि (D2-4 पापे) —[b]) D3 रामेण (for रावणे) Ś1 D10 राक्षसेश्वरे, B1 D3 4 T1 3 M3 राक्षसाधमे, D1 राक्षसे हते —[c]) Ś1 D5 10 शोक, Ñ1 illeg , D2 4 हानि (for शोष) D7-9 एष्यति (for यास्यति) D11 शोचयिष्यति D3 लङ्केय (for दुर्धर्षा) —[d]) D3 गृहिणी (for प्रमदा)

28 Ñ2 V B2-4 D6 om 28 (cf v l 26) B1 reads 28 in marg (cf v l 27) —[a]) D1 पुण्योत्सव-, D11 नानो° (for पुण्योत्सव-) Ś1 Ñ1 B1 D2-4 10 11 [अ]पि (for च) —D5 om (hapl) 28[bc]. —[b]) Ś1 B1 D3 10 दु (B1 न) ष्टसत्त्वा स', Ñ1 दुष्टनभर्म-, D1 2 4 11 नष्टभ (D11 °ति) र्तृ , M1 °पत्नी स- (for नष्टभर्त्री स-) —[c]) Ś1 D10 विनश्यति, D3 विनश्यति. —M2 om (hapl) 28[d] –

G 5 26 42
B 5 26 27
L 5 20 0

नूनं राक्षसकन्यानां रुदन्तीनां गृहे गृहे ।
श्रोष्यामि नचिरादेव दुःखार्तानामिह ध्वनिम् ॥ २९
सान्धकारा हतद्योता हतराक्षसपुंगवा ।
भविष्यति पुरी लङ्का निर्दग्धा रामसायकैः ॥ ३०
यदि नाम स शूरो मां रामो रक्तान्तलोचनः ।
जानीयाद्वर्तमानां हि रावणस्य निवेशने ॥ ३१
अनेन तु नृशंसेन रावणेनाधमेन मे ।
समयो यस्तु निर्दिष्टस्तस्य कालोऽयमागतः ॥ ३२
अकार्यं ये न जानन्ति नैर्ऋताः पापकारिणः ।
अधर्मात्तु महोत्पातो भविष्यति हि साम्प्रतम् ॥ ३३
नैते धर्मं विजानन्ति राक्षसाः पिशिताशनाः ।
ध्रुवं मां प्रातराशार्थे राक्षसः कल्पयिष्यति ॥ ३४
साहं कथं करिष्यामि तं विना प्रियदर्शनम् ।
रामं रक्तान्तनयनमपश्यन्ती सुदुःखिता ॥ ३५
यदि कश्चित्प्रदाता मे विषस्याद्य भवेदिह ।
क्षिप्रं वैवस्वतं देवं पश्येयं पतिना विना ॥ ३६
नाजानाज्जीवतीं रामः स मां लक्ष्मणपूर्वजः ।
जानन्तौ तौ न कुर्यातां नोर्व्यां हि मम मार्गणम् ॥ ३७

30^{c} —^{d}) Ś1 B1 D2 6 10 11 -भर्ता (sic), D1 4 -नाथा (for भर्त्रा) B1 यथाबला

29 Ñ2 V B2–4 D6 M2 om. 29 (cf v l 26 and 28) B1 reads 29 in marg (cf v l. 27) —^{b}) Ś1 Ñ1 D2 7 10 11 T3 G1 3 M1 रुदतीना —^{c}) D2 श्रोष्यति —^{d}) D10 दु खाताना (sic) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 महा-, B1 अह, D7 9 T2 Cm*p* k t इव, G1 अपि (for इह). ❀ Ct दु खार्तानामिव इति पाठ ❀

30 Ñ2 V B2–4 D6 om 30 (cf v l 26) M2 om 30^{abc} (cf v l 28) B1 om 30–49. —^{a}) T2 हतोद्याना —^{b}) M1 गत- (for हत-) —For 30, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

593* सान्धकारमिवोद्योतं हते राक्षसपुंगवे ।
भविष्यति समुन्मोक्षो मेघाना शरदीव मे ।

[(l 1) D11 रुनोद्यान —D7 om from l 2 to st 31 —(l 2) D1 सयानाना, D4 स वै मोक्षो (for समुन्मोक्षो) D1 शरदागमे]

31 Ñ2 V B D3 6 om 31 (cf v l 26 and 30) M2 om 31^{ab} —^{a}) D8 राम (for नाम) —^{b}) D8 इह (for रामो) G1 रक्तात ... —^{c}) D2 मे, D7 9 Cr m g k मा D8 Ct या (for हि) —D9 reads ^{d} in marg —^{d}) D2 7 9 T1 Ck t राक्षसस्य, Cr m g as in text

32 Ñ2 V B D6 om 32 (cf v l 26 and 30) —^{a}) D3 च (for तु) —^{b}) D11 T2 M2 च (for मे) —^{c}) D2 च, D3 हि (for तु) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 [ऽ]ति(Ñ1 D11 [ऽ]सि, D4 न)वर्तते (for ऽयमागत) —After 32, D7 9 ins.

594* स च मे विहितो मृत्युरस्मिन्दुष्टेन वर्तते ।

33 Ñ2 V B D6 om 33 (cf v l 26 and 30) D3 om 33 —^{a}) Ś1 जानातु (sic) (for जानन्ति). —^{b}) D2 6 8 11 G1 M1 2 पापचारिण ; Cm g k t as in text Ś1 D10 राक्षसा पिशिताशिन —^{c}) D6 तैर् (for तु) T2 महोत्पाता Ś1 Ñ1 D1.2 4 10 11 धर्मात्ते(Ś1 Ñ1 D10 धर्मस्ते, D4 कर्म ते)षा महापातो —^{d}) T2 भविष्यति, Cm.g t as in text Ś1 D1 2 4 10 11 मा प्रति, Ñ1 मा विभो (for साम्प्रतम्) ❀ Ct नष्टोऽन्वानुकर्षं इति कतक ❀

34 Ñ2 V B D6 om 34 (cf v l 26 and 30) Ś1 D2 om 34^{ab}. —^{ab}) D6 T2 Cr ते (for [ए]ते) D11 प्रजीवति (for विजानन्ति) D4 पिशिताशिन . D10 नैर्ऋता पापकर्मण (metri causa) (for ^{b}) D3 नैव धर्मं विजानाति राक्षस पिशिताशन —D6 repeats 34^{c}–35^{b} after 48^{ab}. —^{c}) Ś1 Ñ1 D1.6 (both times) T2 Ck t प्रातराशार्थं (D1 °य), D4 प्रति नाशाय, D10 प्रातश्याऽर्थं (sic) (for प्रातराशार्थे) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 योजयिष्यति (for कल्प°) D3 क्रूर स्योजयिष्यति

35 Ñ2 V B D6 om 35 (cf v l 26 and 30) D6 repeats 34^{c}–35^{b} after 48^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 भविष्यामि, M1 चरि°, Ct as in text (for करि°) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वीर (for विना) D1 प्रियदर्शिन —^{c}) Ś1 राजीवपत्राक्षम् —^{a}) Ś1 D10 च (for सु-)

36 Ñ2 V B D6 om 36 (cf v l 26 and 30) D3 7 om 36 D9 transp 36 and 37^{ab} —^{b}) D5 विषमद्य Ś1 D10 T1 3 G1 2 भविष्यति, D6 भवेदिति (for भवेदिह) —^{c}) Ñ1 विवस्वत (sic) D10 चैवं (for देवं) —^{d}) D4 पश्येह ❀ Ct पतिनेति नाभाव आर्ष ❀

37 Ñ2 V B D6 om 37 (cf v l 26 and 30) D9 transp 36 and 37^{ab} —^{a}) M1 जानवी (for नाजानाज्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 न जाने वि(Ś1 Ñ1 D11 त्रि)यते(D3 परतो) राम ❀ Cg k t जीवतीं जीवन्तीम् ❀ —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 वा, D2 तु, D4 च (for स) Ñ1 D1 2 4 11 शत्रुघ्न-, D3 7 9 G1 M2 भरत- (for लक्ष्मण-) —^{c}) D1–4 11 G1 जीवतौ, Cv g k t as in text (for जानन्तौ) D7 तु (for तौ) Ś1 Ñ1 D10 जीवतां न प्रकुर्वाता, M1 जानतो न तत्र कुर्यात (sic). ❀ Cv जानन्तौ तौ न कुर्यातामिति पाठ ❀ —^{d}) D5 7–9 T2 Ct परे- (for मम) D1 पृथिव्यामपि, D2 मोर्व्यामपि हि (sic), D3 कथ तु परि-, D4 नोर्व्यामपि हि मम (hypm), D11

नूनं ममैव शोकेन स वीरो लक्ष्मणाग्रजः ।
देवलोकमितो यातस्त्यक्त्वा देहं महीतले ॥ ३८
धन्या देवाः सगन्धर्वाः सिद्धाश्च परमर्षयः ।
मम पश्यन्ति ये नाथं रामं राजीवलोचनम् ॥ ३९
अथवा न हि तस्यार्थो धर्मकामस्य धीमतः ।
मया रामस्य राजर्षेर्भार्यया परमात्मनः ॥ ४०
दृश्यमाने भवेत्प्रीतिः सौहृदं नास्त्यपश्यतः ।
नाशयन्ति कृतघ्नास्तु न रामो नाशयिष्यति ॥ ४१
किं नु मे न गुणाः केचित्किं वा भाग्यक्षयो हि मे ।
याहं सीता वरार्हेण हीना रामेण भामिनी ॥ ४२
श्रेयो मे जीवितान्मर्तुं विहीना या महात्मना ।
रामादक्लिष्टचारित्राच्छूराच्छत्रुनिबर्हणात् ॥ ४३
अथवा न्यस्तशस्त्रौ तौ वने मूलफलाशनौ ।
भ्रातरौ हि नरश्रेष्ठौ चरन्तौ वनगोचरौ ॥ ४४
अथवा राक्षसेन्द्रेण रावणेन दुरात्मना ।
छद्मना घातितौ शूरौ भ्रातरौ रामलक्ष्मणौ ॥ ४५
साहमेवंगते काले मर्तुमिच्छामि सर्वथा ।
न च मे विहितो मृत्युरस्मिन्दुःखेऽपि वर्तति ॥ ४६ G 5 20 0 B 5 26 44 L 5 20 66

नोर्व्यामपि हि, M1 तस्रोर्व्यां मम (for नोर्व्यां हि मम) D2 मार्गणा —After 37, D3 reads 44–45

38 Ñ2 V B D6 om 38 (cf v l 26 and 30) —a) D1 कृत (for नून) D3 च मम (for ममैव) —b) Ś1 D10 रामो (for वीरो) —For 38cd, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

595* देवातिथेय शुद्धात्मा प्रतीच्छति गतोऽनघ ।

[Ñ1 धर्मात्मा (for शुद्धात्मा) D1 गतव्यथ D3 देवादतिविशुद्धात्मा गतो वैवस्वन क्षय]

39 Ñ2 V B D6 om 39 (cf v l 26 and 30) —a) D2 देवा धन्या (by transp) —b) D3 तथा ह्यप्सरसा गणा —c) Ñ1 ये च (for मम) and मे (for ये) D5 7–9 T2 M1 Ct वीर (for नाथ) D3 तत्र द्रक्ष्यति ये राम —d) D3 वीर (for राम).

40 Ñ2 V B D6 om 40 (cf v l 26 and 30) —a) D5 यथा वा (for अथवा) D3 निग्रहश्चार्थो (sic) (for न हि तस्यार्थो) —b) T2 धर्मकाम्यस्य —d) Ñ1 विदितात्मन —After 40, Ñ1 ins

596* न भय धर्मतो राजा सोऽनुमन्येत कर्हिचित् ।

41 Ñ2 V B D6 om. 41 (cf v l 26 and 30) —a) D3 पश्यतो हि (for दृश्यमाने) —b) G1 सौहार्दं D7–9 G1 3 M1 Ck t [अ]दृश्यत , T2 [अ]पश्यति, Cm g as in text (for [अ]पश्यत) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 अदृश्ये प्रीति(Ñ1 D1 रति, D2 4 सति, D3 नापि)सौहृद —c) G1 नाशयतु D3 ये, D11 च (for तु)

42 Ñ2 V B D6 om 42 (cf v l 26 and 30) —a) Ñ1 D1 2 4 8 11 तु (for नु) D3 ममैव हि (for किं नु मे न) D2 किंचित् , D10 सति (for केचित्) D11 गुण कश्चित् Ś1 किं रामे न गुणा सति, D9 किं वा मय्यगुणा कचित् —b) D3 तथा (for किं वा) D3 [ऽ]पि वा, T1 3 G2 M3 मम (for हि मे) —cd) D5 च, D7 9 T1 M2 हि, Ct as in text (for [अ]ह) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 हीना, D5 M2 नीता, G1 स्थिता (for सीता) D10 वराहीन (sic) (for वरार्हेण) T3 G2 3 M3 याह सीदामि रामेण (for c) D5 T2 विना (for हीना) T3 G2 3 M3 मुख्येन (for रामेण) G1 कामिनी Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 रामेण विदितात्मना (for d) D5 यन्ममैवानुतापेन राघवो न विपद्यते

43 Ñ2 V B D6 om 43 (cf v l 26 and 30) —a) Ś1 D10 श्रेयान् (for श्रेयो) D3 जीवित (for °तान्) —T1 damaged from न्म up to रा in 45a Ś1 Ñ1 D10 11 मृत्युर् , D3 त्यक्तु, Cr g as in text (for मर्तुं) —b) Ś1 D2 10 11 यह तत , Ñ1 ह्यसशय, D1 4 5 7–9 T2 G2 M3 Cr g महात्मन , M1 2 समतन , Ct as in text (for महात्मना) ❀ Cr विहीनाह महात्मन इति पाठ । , Cg महात्मनो रामाद्विहीनाया महात्मना रामेण विहीनाया । तृतीयार्थे पञ्चमी । , so also Cm k ❀ —c) Ś1 D10 उत्कृष्ट- , D1 प्रशस्य-, D3 अरिष्ट- (sic) (for अक्लिष्ट)

44 Ñ2 V B D6 om 44 (cf v l 26 and 30) T1 damaged for 44 (cf v l 43) D3 reads 44–45 after 37. —a) Ś1 D10 त्यक्त- (for न्यस्त-) —b) D3 वन- (for वने) Ś1 Ñ1 D2 4 6 10 T2 3 G1 3 M1 3 -फलाशिनौ —c) G3 भृतका (sic) (for भ्रातरौ) D1 4 पुरुष- , M1 तु नर- (for हि नर-) D3 शोकसमुद्धहृदयौ —d) Ś1 Ñ1 D10 चरतो, D3 दुःखितौ, D6 चरणौ, T3 G2 M3 Cg सवृत्ता (for चरन्तौ)

45 Ñ2 V B D6 om 45 (cf v l 26 and 30) T1 illeg up to रा in a (cf v l 43) D3 reads 44–45 after 37. —a) D3 भ्रमतौ (for अथवा) —c) D3 मोहितौ (sic), D6 M3 Cg [आ]साहितौ (for घातितौ) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 वीरौ (for शूरौ) —After 45, Ñ1 ins

597* श्रेयान्मा मम जीवेता द्विपरिवसत परो ।

46 Ñ2 V B D6 om 46 (cf v l 26 and 30) —a) D6 न (for सा) D7–9 M1 त्वहं —b) M1 यमम् (for मर्तुम्) D3 M2 सर्वदा , T 7 9 G1 सर्वत —T1 damaged for 46c–47 —c) D6 हि (for च) —d)

G 5 26 0 धन्याः खलु महात्मानो मुनयः सत्यसंमताः ।
B 5 26 45 जितात्मानो महाभागा येषां न स्तः प्रियाप्रिये ॥ ४७
L 5 20 67 प्रियान्न संभवेद्दुःखमप्रियादधिकं भयम् ।
ताभ्यां हि ये वियुज्यन्ते नमस्तेषां महात्मनाम् ॥ ४८
साहं त्यक्ता प्रियेणेह रामेण विदितात्मना ।
प्राणांस्त्यक्ष्यामि पापस्य रावणस्य गता वशम् ॥ ४९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुर्विंशः सर्गः ॥ २४ ॥

Ś1 D10 तस्मिन् (for अस्मिन्) D7 9 [ऽ]ति-, D8 प्र- (for ऽपि) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 T2 3 M1 [ऽ]ति(Ñ1 D1 2 प्र, D4 T2 3 M1 [ऽ]पि, D11 [ऽ]मि)वर्तते, D6 निवर्तने (for [ऽ]पि वर्तति). ※ Cr दु खेऽपि वर्तति। दु खे वर्तमानेऽपि। परस्मैपदमार्षम्।, Cg वर्तति वर्तमाने।, Ct अतिवर्तति अतिशयेन वर्तमाने ※

47 Ñ2 V B D6 om 47 (cf v l. 26 and 30) T1 damaged for 47 (cf v l 46) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 ऋषय , D8 यतत्र (for मुनय) Ś1 D2 10 11 सत्यसगरा , Ñ1 °पारगा , D3 साधु°, D5 G1 M3 त्यक्तकिल्बिषा , Ct as in text (for सत्यसमता) —^{c}) D3 T2 महा(T2 प्रीता)त्मानो, Cg k t as in text (for जिता°) Ñ1 D3 य(D3 जि)तात्मानो, D2 11 महात्मानो (for महाभागा) —^{d}) D3 तेषा (for येषा) Ś1 D3 10 11 G1 2 M1 2 नास्ति, D2 नष्टे, Ct as in text (for न स्त). S1 D2 3 10 11 G1 M2 -[अ]प्रियं(D2 °ये), Cm k t as in text (for -[अ]प्रिये)

48 Ñ2 V B D6 om 48 (cf v l 26 and 30) —^{a}) Ś1 D1 2 10 11 उत्प(D2 °त्पा)द्यते, Ñ1 ॰पेक्षते, D4 om (for न सभवेद्) —^{b}) S1 D1 2 4 10 पुन , Ñ1 T2 M3 प्रिय (sic), D7-9 M1 Ct भवेत , D11 सुख (sic), Cm g tp as in text (for भयम्) —After 48^{ab}, D6 repeats $34^{c}-35^{b}$ —^{c}) G1 ते विसृज्यते, Ct as in text —For 48^{cd}, Ś1 Ñ1 D1-4 10.11 subst

598* ये प्रियेभ्यो विमुक्तास्तान्नमस्कुर्यां महात्मन ।

[Ñ1 D2 वियुक्तास, D11 विर° (for विमु°) Ñ1 D1 4.11 ते (for तान्) Ñ1 ता ॰स्यनि, D1 4 11 नमस्का(D11 °स्कु [sic])र्यां, D2 नमस्यामि (for नमस्कुर्यां) D1 4 11 महात्मनां]
—For 48, D8 subst

599* प्रिया ॰दु ख भवति भय चैवाप्रियान्मतम्।
प्रियाप्रियेभ्यो मुक्ता ये नमस्तेभ्य पुन पुन ।

49 Ñ2 V B D6 om 49 (cf v l 26 and 30) D11 om. (hapl ?) 49^{ab}.—^{a}) D1 प्रियेणेत्र, D7 9 Ct °णैव, T1 3 G2 M3 प्रियार्हेण, G3 M1 °णाद्य(M1 °ह) (for प्रियेणेह) —^{b}) D9 राघवेण महात्मना —After 49^{ab}, Ś1 Ñ1 D1-4 10 ins

600* शूरेण प्रियभार्येण गुणज्ञेन दृढात्मना।

[Ñ1 प्रियकार्येण Ś1 D10 महात्मना (for दृढा°) Ñ1 कृतज्ञेन दृढात्मना (for the post half)]

—T1 damaged from 49^{c} up to colophon —^{c}) D1 च त्यक्त्वा (for त्यक्ष्यामि). Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 यास्यामि, G1 सीमस्य (for पापस्य) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 वश न तु(D1 2 4 11 च), D8 G M2 वश गता (by transp)

Colophon T1 damaged (cf v l 49) D2 om —*Sarga name* Ś1 Ñ1 D1 3 4 11 सीताप्र(D1 4 11 °वि)-लाप , Ñ2 V B D6 सीतानिर्वेद , D10 लकापर्वणि सीताप्रलाप —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 4 10 11 om., Ś1 23 , Ñ2 B1 D5-9 T G M1 3 26 , V1 B4 D3 27 , V2 17 , B2 3 M2 25 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

२५

इत्युक्ताः सीतया घोरं राक्षस्यः क्रोधमूर्छिताः ।
काश्चिज्जग्मुस्तदाख्यातुं रावणस्य तरस्विनः ॥ १
ततः सीतामुपागम्य राक्षस्यो घोरदर्शनाः ।
पुनः परुषमेकार्थमनर्थार्थमथाब्रुवन् ॥ २
हन्तेदानीं तवानार्ये सीते पापविनिश्चये ।
राक्षस्यो भक्षयिष्यन्ति मांसमेतद्यथासुखम् ॥ ३
सीतां ताभिरनार्याभिर्दृष्ट्वा संतर्जितां तदा ।
राक्षसी त्रिजटा वृद्धा शयाना वाक्यमब्रवीत् ॥ ४
आत्मानं खादतानार्या न सीतां भक्षयिष्यथ ।
जनकस्य सुतामिष्टां स्नुषां दशरथस्य च ॥ ५
स्वप्नो ह्यद्य मया दृष्टो दारुणो रोमहर्षणः ।
राक्षसानामभावाय भर्तुरस्या भवाय च ॥ ६
एवमुक्तास्त्रिजटया राक्षस्यः क्रोधमूर्छिताः ।
सर्वा एवाब्रुवन्भीतास्त्रिजटां तामिदं वचः ॥ ७
कथयस्व त्वया दृष्टः स्वप्नोऽयं कीदृशो निशि ॥ ८ G. 5 27 8 B. 5 27 8 L. 5 21 8

25

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 T1 damaged from ^{a} up to रावणस्य in ^{d} —^{a}) Ś1 Ñ1 D2 3 8 10 11 G2 M3 घोरा, D1 4 तास्तु (for घोर) Ñ2 V B D6 सीतायास्तद्व(B3 °स्तु व)च श्रुत्वा —After 1^{ab}, Ñ1 ins, S1 D2–4 10 11 ins l 3 only after 1^{ab}

601* महावीर महा + + सर्वलोकभयकरम् ।
जगन्ति चित्रामयन्त्य कुर्वाणा प्रस्थिता किल ।
तूर्णमुत्पतिता गृह्य शूलशक्तिपरश्वधान् ।
उद्यतान्निप्रकुर्वन्त्यो राक्षस्यो भीमदर्शना ।
काश्चिद्विनासयामासु सीता ता क्रूरदर्शना । [5]

[(l 3) Ñ1 रौद्रा, D4 11 घोरा (for गृह्य) Ś1 D2 10 शक्तिशूल- (by transp) D4 शक्तिशूलासिपाणय (for the post half)]

—^{c}) Ñ V B D6 जग्मु काश्चित् (by transp), D2 जग्मु सर्वास् Ñ1 V1 तथा (for तद्) Ś1 D3 10 11 जग्मुरन्यास्तथाख्यातु, D1 4 जग्मुस्तरा तमाख्यातु —^{d}) Ñ2 V B1 2 4 D1 4–7 9 G1 दुरात्मन (for तरस्विन)

2 Ñ1 illeg for 2^{ab} —^{a}) Ñ2 V B D6 अन्या (for तत) —D4 om (hapl) 2^{b}–3^{b} —^{b}) D2 7–9 M1 भीम- (for घोर-) —^{c}) Ñ2 B D1 2 6 एवार्थम् (for एका°) —Ñ1 illeg for 2^{d}–5^{b} —^{d}) B3 सनाथा ताम् (for अनर्थार्थम्) M3 [अ]ब्रवीत् (sic) B4 D2 3 11 अनर्थायै(D11 °र्थं ही)दमब्रुवन् —For 2^{cd}, Ś1 D10 subst

602* परुष परुषानर्हामनर्थायेदमब्रुवन् ।

[D10 अब्रवीत् (sic)]

3 D4 om 3^{ab}, Ñ1 illeg for 3 (for both, cf. v l 2). T1 damaged for 3–4 —^{a}) D1 5 7–9 T2 3 G M all Cs अद्य (for हन्त) M1 [इ मानि (sic) V2 B2 4 D1 तदा, G1 त्वया (sic) (for तव) —^{c}) D8 भक्षयिष्यामो —^{d}) Ś1 D10 तच्च (for एतद्) Ñ2 V B D6 मामान्यु(B1 °न्मु)त्सृज्य सर्वश

4 Ñ1 V1 illeg for 4 (for Ñ1, cf v l 2) T1 damaged for 4 (cf v l 3) —^{ab}) Ś1 Ñ2 V2 B D1 3 4 6 10 11 निर्भ(Ś1 प्रभ)र्त्सिता (for संतर्जिता) D5 तथा (for तदा) D2 सीता तामिश्च नीचाभिर्दृष्टा (sic) निर्भर्त्सिता तदा ❀ Cr सीतां ताभिरनार्याभिर्दृष्ट्वा संतर्जिता तदेति पाठ ❀ —^{c}) D1 5 नाम (for वृद्धा) —^{d}) B1 समागा, D1 4 7 9 G1 Cl t प्रबुद्धा, Cg as in text (for शयाना)

5 Ñ1 illeg for 5^{ab} (cf v l 2) —^{a}) B1 [अ]नार्ये (sic), D1 2 [अ]नार्या (sic) —^{b}) D10 खादयिष्यथ —^{c}) Ñ2 V B D6 [आ]त्मजाम् (for सुताम्) D4 दृश्य (for इष्टा) —^{d}) G1 साक्षाद्दशरथस्नुषा

6 T1 damaged for 6–7 Ñ1 illeg for 6–7^{b} —^{a}) B3 [s]द्यापि, D2 ह्यथ (marg) (for ह्यद्य) —^{b}) D5 इदानीं (for दारुणो) V B D1 3 4 10 लोम- (for रोम) —^{c}) G1 राक्षसीनाम्, Cm k t as in text (for °सानाम्) —^{d}) V2 B4 T3 G M1 जयाय, Cm t as in text (for भवाय) D11 भर्तुरस्याभयाय च, T2 स्वभर्तुरभवाय च

7 T1 damaged for 7 (cf v l 6) Ñ1 illeg for 7^{ab} (cf v l 6) —^{b}) Ñ2 V B D6 प्रेक्ष्य(B3 प्रोह्य) मैथिली (for क्रोधमूर्छिता) Ś1 D1–4 10 11 राक्षस्योपास्य मैथिलीं (metri causa) —^{c}) V2 B2 सर्वा एव ब्रुवतीं ता D11 सर्वा एव ब्रुवतीस्तास (sic) —^{d}) Ñ2 V B1–3 D6 त्रिजटा परिचार्य ता —After 7, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 ins

603* अशेष श्रोतुमिच्छामस्तव दु स्वप्नदर्शनम् ।

[Ñ2 V B D6 श्रोतुमिच्छामहे सखास् (for the prior half) Ñ1 D11 दु स्वप्नमातुरा V2 B1 3 तत्त्वत स्वप्नदर्शन (for the post half)]

8 D2 om 8–9 —For 8, Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 subst

G. 5. 27. 9 B 5. 27. 8 L 5. 21. 9 तासां श्रुत्वा तु वचनं राक्षसीनां मुखोद्गतम् ।
उवाच वचनं काले त्रिजटा स्वप्नसंश्रितम् ॥ ९
गजदन्तमयीं दिव्यां शिबिकामन्तरिक्षगाम् ।
युक्तां वाजिसहस्रेण स्वयमास्थाय राघवः ॥ १०
स्वप्ने चाद्य मया दृष्टा सीता शुक्लाम्बरावृता ।
सागरेण परिक्षिप्तं श्वेतपर्वतमाश्रिता ।
रामेण संगता सीता भास्करेण प्रभा यथा ॥ ११
राघवश्च मया दृष्टश्चतुर्दन्तं महागजम् ।
आरूढः शैलसंकाशं चचार सहलक्ष्मणः ॥ १२
ततस्तौ नरशार्दूलौ दीप्यमानौ स्वतेजसा ।
शुक्लमाल्याम्बरधरौ जानकीं पर्युपस्थितौ ॥ १३
ततस्तस्य नगस्याग्रे आकाशस्थस्य दन्तिनः ।
भर्त्रा परिगृहीतस्य जानकी स्कन्धमाश्रिता ॥ १४
भर्तुरङ्कात्समुत्पत्य ततः कमललोचना ।
चन्द्रसूर्यौ मया दृष्टा पाणिभ्यां परिमार्जती ॥ १५

604* कीदृश स त्वया दृष्टः सोऽनु [illegible] हि न ।

[Ś1 Ñ1 D1 10 11 कीदृशा तु त्वया दृष्टः (for the prior half) Ñ2 V B D6 [illegible] (for सोऽनु) D11 नु (for हि) D6 [illegible] (for न) Ñ1 स्वप्न दृष्टा [illegible] (sic) (for the post half)]

9 D3 om 9 (cf v l 8) —b) [illegible] M3 मुखाद्युता —T1 damaged for 9c – 10 —d) D8 [illegible], G1 M1 -दर्शन, Cm g k t as in text (for -संश्रितम्) —For 9, Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10.11 subst

605* तासामेतद्वचः श्रुत्वा त्रिजटा वृद्धराक्षसी ।
वक्तु बाष्पाञ्जलिपुटा त स्वप्नमुपचक्रमे ।

[(l 1) B4 तु तद् (for एतद्) B4 [illegible] (for वृद्ध). —(l 2) Ś1 वक्ते कृताञ्जलिपुटा (for the prior half) Ñ1 स्वप्न तं (by transp)]

—Then all the above MSS cont D3 cont after 603* (owing to om)

606* सपर्वतवना कृत्स्ना भ्रममाणो वसुंधराम् ।
स्वप्ने रामो मया दृष्टो रुधिर पीताम्बरः ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 [illegible] (for वसुंधराम्) —(l. 2) V B1–3 मयाद्य दृष्ट स्वप्नान्ते (for the prior half) Ñ1 शोणित (for रुधिर) B4 मृदु (for दृष्टः)]

10 T1 damaged for 10 (cf v l 9) —b) V2 गिरिकाम् (sic) (for शिबिकाम्) B अंतरीक्षगा —c) D3 युक्ता Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 नाग-, Ñ2 V B D6 गज-, D8 T2 M3 हय-, M2 राज-, Ck t as in text (for वाजि-) —After 10, D6 7–9 S Ct read 17cd, D7–9 G1 M1 Ct repeating it in its proper place

11 Ñ2 V B D6 om 11ab —a) D1 सीता (for स्वप्ने) G2 [अ]सौ (for [अ]द्य) D1 स्वप्ने (for दृष्टा) —b) D1 दृष्टा (for सीता) —d) D4 T1 3 M श्वेत (for श्वेत-) G2 आश्रिता (for °श्रिता) Ś1 D10 आरोहश्वेत पर्वत (sic) —For 11cd, Ñ2 V B D6 subst , while Ñ1 D1.4 11 ins after 11cd

607* समुद्रेण परिक्षिप्तमारुह्य श्वेतपर्वतम् ।

[B4 समुद्रे च, D1 रामोऽपि तत् (for समुद्रेण) Ñ2 V B D6 [illegible] V2 B2 D6 [illegible] (sic) D1 [illegible] (for the post. half).]

—T1 damaged for 11e – 12 —e) D1 om (hapl.?) सीता —f) D6 15 G1 यथा प्रभा (by transp) D1 भास्करस्य प्रभा इव (with hiatus) —After 11, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 read 608*

12 T1 damaged for 12 (cf v l 11). V2 B1 3 om. 12 – 16

☞ V1 illeg from 12 up to colophon —a) D1 रामश्च स (for राघवश्च) D7 9 T1 G1 3 M2 Ct पुनर् (for मया) —b) B4 D1.3 चतुर्दंष्ट्र —c) D3 श्वेत (for शैल). —d) Ś1 Ñ1 B2 4 D1–4 6 विचरन्; Ñ2 D7 9 Ct चचाल, D8 जगाम, T2 चचाल; C; as in text (for चचार) D1 स सलक्ष्मण —After 12, D8 ins for the first time l 1–2 of App I (No 5), repeating them after l 22 of the same passage

13 V2 B1 3 om., V1 illeg for 13 (for both, cf v l 12). Ñ2 B2 D6 om 13 – 16 —a) D7 9 M1 2 तु (for तौ) B4 ततस्तौ D7 9 T1 ततस्तु सूर्यसंकाशो; G1 ततस्तु राघवो भूयो —b) D10 सुतेजसा —c) D3 -धरो (for -धरौ) —d) Ś1 B4 D1–4 10 11 प्रत्युपस्थितौ, Ñ1 समुप°; T2 3 G1 M1 पर्यव°; Cm t पर्युप° (as in text)

14 Ñ2 V2 B1–3 D6 om., V1 illeg. for 14 (for both, cf v l. 12 and 13). D3 transp. ab and cd Note hiatus between a and b. —a) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 M2 [अ]ग्राद् (for [अ]ग्रे). —b) D7 7–9 T G M1 3 ह्या(G2 चा)काशस्थस्य (to avoid hiatus) D1 आकाशस्यानिलदित (sic), M2 उत्थितस्थस्य दतिन (sic) —T1 damaged for 14c –15 —c) Ś1 D10 भ्राता, D1 3 8 9 11 M1 भर्ता (sic), G3 पित्रा (sic), Cr m t as in text (for भर्त्रा). —d) Ś1 D10 आगता, Ñ1 D1–4 11 आरु(Ñ1 D4 °स्थि)ता (for आश्रिता)

15 Ñ2 V2 B1–3 D6 om , V1 illeg for 15 (for both, cf v l 12 and 13) T1 damaged for 15 (cf. v l 14) —a) Ś1 समुत्सृज्य, D10 समुत्सृत्य, Cm t as in

ततस्ताभ्यां कुमाराभ्यामास्थितः स गजोत्तमः ।
सीतया च विशालाक्ष्या लङ्काया उपरि स्थितः ॥ १६

पाण्डुरर्षभयुक्तेन रथेनाष्टयुजा स्वयम् ।
शुक्लमाल्याम्बरधरो लक्ष्मणेन समागतः ।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया सह भार्यया ॥ १७ G 5 27 13 B 5 27 18 L 5 21 13

text —^{b}) G2 सीता, Ct as in text (for तत) —^{c}) D5,7-9 11 T2 3 G2 दृष्टो (for दृष्टा) Ś1 D10 चन्द्रसूर्योपमा दृष्टा —^{d}) Ś1 B4 D1-4 10 11 T2 3 G1 2 M1 3 Cg k पाणिना, Ct as in text (for °भ्या) —After 15, T2 ins (var) l 1-2 of App I (No 5)

16 Ñ2 V2 B1-3 D6 om, V1 illeg for 16 (for both, cf v l 12 and 13) —^{b}) Ś1 D10 स्थितोसौ, D1 आस्थिताभ्या (for °त स) —^{d}) D8 G1 लङ्कायाम् Ś1 Ñ1 B4 D2 4 10 11 लङ्का पर्य (D4 प्रत्य) मित स्थित, D3 लङ्का रूपमिव स्थित, D5 लङ्काया समुपस्थित —After 16, G1 ins 608*

17 V1 illeg for 17 (cf v l 12) —^{a}) Ñ2 D6 पाण्डुरध्वज-, B2 पाण्डुरच्छत्र-, T1 3 G M Cv r पाण्डरर्षभ- (for पाण्डुरर्षभ-) —^{b}) V2 B1-3 D3 6 [अ]श्व- (for [अ]ष्ट) Ś1 Ñ1 B4 D4 10 11 -भुजा Cv as in text (for -युजा) Ñ2 D6 चरन् (for स्वयम्) —D5 7-9 S Ct read 17^{cd} after 10, D7-9 G1 M1 Ct repeating it here —^{c}) D2 मुक्ता- (for शुक्ल-) D8 (first time) शुक्लाबरधरो वीरो —^{d}) Ś1 B4 D1-5 7-11 T3 G1 3 M Cv k t (D7-9 Ct second time, G1 M1 both times) महागत, Ñ2 V2 B1-3 D6 समन्वित (for समागत) —After 17^{cd} (r), G1 M1 (l 1-5 and 9 only) ins a passage relegated to App I (No 5) —^{f}) D5 7-9 T2 G1 M2 3 Cv g वीर्यवान् (for भार्यया) —For 17^{ef}, Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 subst and read after 11, D5 T2 3 G3 M3 ins after 17^{ab}, D8 ins after 17^{cd} (r), T1 G2 M2 ins l 1 after 17^{ab} and cont l 2 after 609*, G1 ins after 16

608* इहोपयात काकुत्स्थ सीतया सह भार्यया ।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा विमाने पुष्पके स्थित ।

[(l 1) D2 अहोपजात (sic). D1 वीर्यवान् (for भार्यया) Ñ1 भार्यया सह (by transp) Ñ2 V2 B1-3 D6 transp सीतया and भार्यया —T1 damaged from l 2 up to l 2 of App I (No 5) —M3 om l 2 —(l 2) Ñ2 V2 B D6 च वीरेण (for सह भ्रात्रा) D4 विमान पुष्पमास्थित (for the post. half)]

—Thereafter D5 8 T2 cont, D7 9 ins after 17^{cd} (r), T1 (damaged) G2 M2 (G2 M2 repeat before 17^{ef}) ins after l 1 of 608*, T3 G1 3 ins before 17^{ef}

609* ततोऽन्यत्र मया दृष्टो राम सत्यपराक्रम ।

[Ck तत्र (for ततो) D5 8 T2 M2 (second time) Cv ह्यत्र, Cr k t as above (for ऽन्यत्र) M2 (second time) रामो विष्णुपराक्रम (for the post half)],

whereas T1 3 G2 3 M2 ins a passage relegated to App I (No 5) after 608* ॐ Cv ततो ह्यत्र°, लक्ष्मणेन सह°, आरुह्य पुष्पक°, उत्तरा दिशमालोक्य°, एव स्वप्ने मया°, लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया सह भार्यया इत्येव पाठक्रम । अत्र पुरस्तात्पश्चाच्चान्येऽपि कचन श्लोका सन्ति ते प्रायिका इति न प्रदर्शिता ।, Cr अत्र पुरस्तात्पश्चात्साण्ड त्रिभुवनमित्यादय केचन श्लोका दृश्यन्ते । केपुचित्कोशेषु न दृश्यन्ते । ते नास्माभि-र्व्याख्याता ।, Cg अन्ये श्लोका प्रक्षिप्ता । तेन ते न व्याख्याता इत्याहु । लक्ष्मणेन सह भ्रात्रेति । एतत्पदस्यानन्तरम्—"सीतया सह वीर्यवान्, आरुह्य पुष्पक°, उत्तरा दिशमालोक्य°, एव स्वप्ने मया°, लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया सह भार्यया ।" इति पाठक्रम । विमाने पुष्पके स्थित ।, साण्ड त्रिभुवनमित्यारभ्य राम सत्यपराक्रम इत्यन्तो ग्रन्थ प्रक्षिप्त प्रकृतासङ्गतश्च । विष्णु-रेव स्वय भूत्वेति प्रक्षिप्तवचनस्य विष्णुपराक्रम इत्यनेन विरो-धात् ।, Ck शुक्लमाल्याम्बर° इत्यनन्तर तत्रान्यत्र मया दृष्ट इति । अत्र मध्ये "साण्ड भुवनमित्यादिका वशाश्च नीगामुरजाश्च सूर्य" इत्यन्त च चतुर्दशश्लोकी स्वमतानुसारेण प्रक्षिप्ता रामानुजीयाना कोशेषु च दृश्यते । क्वचिन्न । तद्व्याख्येयम् । तथैव पूर्वव्याख्यातृभिरप्यव्याख्येयमित्युक्तम् ।, Ct अत्र मध्ये "साण्ड भुवनम्" इत्यादयो बहवः श्लोका रामानुजसम्प्रदाय-पुस्तकेषु दृश्यन्ते । ते प्रक्षिप्ता इति कतकादयोऽन्ये च ॐ —After 17, D5 7-9 S ins

610* आरुह्य पुष्पक दिव्य विमान सूर्यसंनिभम् ।
उत्तरा दिशमालोक्य जगाम पुरुषोत्तम ।
एव स्वप्ने मया दृष्टो रामो विष्णुपराक्रम ।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया सह वीर्यवान् ।
न हि रामो महातेजा शक्यो जेतु सुरासुरै । [5]
राक्षसैर्वापि सर्वैर्वा स्वर्ग पापजनैरिव ।
रावणश्च मया दृष्टो क्षितौ तैलसमुक्षित ।
रक्तवासा पिबन्मत्त करवीरकृतस्रज ।

[(l 2) D7 9 आलोच्य, Cv g as above (for °क्य) T1 damaged from जगाम up to l 5 D7 9 प्रस्थित, Cv g as above (for जगाम) —D7 9 om l 3-6 —(l 3) G M Cv g स्वप्ने (for स्वप्नो).—(l 4) D5 T2 G1 M2 Cv g भार्यया, T3 G3 M3 राघव (for वीर्यवान्) —After l 4, D8 ins a passage relegated to App I (No 5) —D5 8 om. l. 5-6 —(l. 5) G1 महारण्ये, G2 महाशूरै (for सुरासुर) —(l 6) T1 3 M3 चान्यैर्, G2 नोक्त (for सर्वैर्) M2 स्वमा वापि लोकेन (for the prior half) —(l 7) G1 तु (for च) D7 9 Ck t मुदस् (for क्षितौ) T2 -समन्वित (for -समुक्षित) —T1 damaged from l 8

G. 5 27 15
B 5 27 20
L 5 21 20

विमानात्पुष्पकादद्य रावणः पतितो भुवि ।
कृष्यमाणः स्त्रिया दृष्टो मुण्डः कृष्णाम्बरः पुनः ॥ १८
रथेन खरयुक्तेन रक्तमाल्यानुलेपनः ।
प्रयातो दक्षिणामाशां प्रविष्टः कर्दमं ह्रदम् ॥ १९

कण्ठे बद्ध्वा दशग्रीवं प्रमदा रक्तवासिनी ।
काली कर्दमलिप्ताङ्गी दिशं याम्यां प्रकर्षति ॥ २०
वराहेण दशग्रीवः शिंशुमारेण चेन्द्रजित् ।
उष्ट्रेण कुम्भकर्णश्च प्रयातो दक्षिणां दिशम् ॥ २१

---

up to स्मवृत्यन् in l. 1 of 611* —(l. 8) ꣸ Cg कानीरक्राचज इत्यकारान्तत्वमार्षम । स्मताह्वा इत्यापो निधानात्स्वच्छन्द-स्यावन्तरेन वा निर्वाह ꣸]

18 V1 illeg for 18 (cf v l 12) I1 damaged for 18 (cf v l 610*) —^{a}) D4 दृष्टो, D6 दिव्याद् (for अद्य) —^{b}) Ś1 Ñ V2 B1-3 D2-6 10 11 मया, D1 7 9 G2 3 क्षितौ (for भुवि) —^{cd}) T2 मया (for स्त्रिया) D6 7 9 transp दृष्टो and मुड Ś1 Ñ1 V2 B1-3 D1-4 6 मुड पीता(V2 B1-3 D6 रक्ता)वरो हसन् (Ñ1 D3 हि स , D2 वरान्), B4 रक्ताबरधरो हसन , D8 G2 3 M1 मुड कृष्णा-वरावृत (for ^{d}) —After 18, D10 reads 20^{cd}

19 V1 illeg for 19 (cf. v l 12) T1 damaged up to हसन्नुत्सन् in l 1 of 611* (cf v l 610*) Ñ1 transp ^{ab} and ^{cd} —^{b}) D3 रक्तमाला . D6 10 -[अ]नुलेपयन —After 19^{ab}, D7-9 T1 2(ins after 20) 3 G2 3 M1 3 ins , while M2 cont after 612*

611* पिबन्तैल हसन्नृत्यन्भ्रान्तचित्ताकुलेन्द्रिय ।
गर्दभेन यया शीघ्रं दक्षिणा दिशमास्थित ।
पुनरेव मया दृष्टो रावणो राक्षसेश्वर ।
पतितो विशिरा भूमौ गर्दभाद्भयमोहित ।
सहसोत्थाय संभ्रान्तो भयार्तो मदविह्वल । [5]
उन्मत्तरूपो दिग्वासा दुर्वाक्य प्रलपन्बहु ।
दुर्गन्धं दुःसह घोर तिमिर नरकोपमम् ।
मलपङ्क प्रविश्याशु मग्नस्तत्र स रावण ।

[(l 1) T1 damaged up to स्मवृत्सन् T1 2 M2 -चित्ता- (for -चित्त) —G3 om l 2-5 —(l 2) D7-9 आश्रित (for आस्थित) —T1 damaged for l 4-7 —(l 4) D7-9 T. G2 M1 3 [S]वाक्शिरा (for विशिरा) M2 पतित-स्तवाक्शिरा भूमौ (hypm) (for the prior half) T2 -सहित (for -मोहित) —(l 5) T2 भयातु (for भयार्तो) —(l 6) D8 T3 G2 3 M1 3 उन्मत्त इव G2 विलपन् —(l 7) G3 दुर्गंधि —(l 8) M1 भग्नस् (for मग्नस्) G2 3 महाह्रदे (for स रावण)]

—T1 3 G2 3 M3 om 19^{cd} Ś1 transp 19^c-20^b and 20^{cd} D8 reads 19^{cd} after l 1 of 613* —^{c}) D7 9 प्रस्थितो, M2 प्रयाद्वा (for प्रयातो) —^{d}) D4 गोमय, B (ed) Ct [S कर्दम Ś1 Ñ1 B4 D10 का(B4 क)र्दमे ह्रदे, Ñ2 V2 B1-3 D3 11 कर्दम ह्रद, D1 गोमय ह्रुम, D2 गोमयं ह्रदे —After 19, M2 ins , while G1 2 cont after 613*

612* रक्तमाल्याम्बरधरो रक्तगन्धानुलेपनो ।
—Thereafter M2 cont. 611*.

20 V1 illeg for 20 (cf v l 12) Ś1 transp 19^a-20^b and 20^{cd} —^{b}) M1 कृष्ण- (for रक्त-) Ś1 D10 -वासस, D1 4 -वाससा, D2 3 -वाससी (for -वासिनी) —D10 reads 20^{cd} after 18 —T1 damaged from 20^d up to दृष्ट in l 1 of 613* —^{cd}) Ś1 V2 B1 2 4 D2-4 10 11 काली कमलपत्राक्षी, B3 काली करालवदना (for ^{c}) Ś1 D10 प्रकर्पती, B2 प्रयच्छति, D11 प्रधर्पती D1 पाडुरैश्शने-र्दंष्ट्रा कर्पती दक्षिणामुख —After 20, D7-9 T1 3 G M ins , while T2 ins 611* and then cont

613* एव तत्र मया दृष्ट कुम्भकर्णो निशाचर ।
रावणस्य सुता सर्वे मुण्डास्तैलसमुक्षिता ।

[(l 1) T1 partially damaged for the prior half M2 सुतस् (for एव). D7 9 T1 महाबल (for निशाचर) —After l 1, D8 reads 19^{cd}. —T1 damaged from l 2 up to 21^{ab} —(l 2) T3 G1 M3 दृष्टास् (for मुण्डास्)] —Thereafter G1 2 cont 612*

21 V1 illeg for 21 (cf v l. 12) T1 damaged for 21^{ab} (cf v l 613*) Ś1 om 21 —^{a}) D1 वाराहेण Ñ2 V2 B1 2 D6 वानरेण मया दृष्ट (V2 समादिष्ट , , B3 4 रावणश्च(B3 °णेन [sic])मया दृष्ट —^{b}) Ñ1 V2 D2 3 10 11 [अ]नकृत् (for [इ]न्द्रजित्) Ñ2 D6 कृष्यमाणोपि चामकृत् —^{c}) V2 तु (for च) Ñ1 D2-4 10 11 उष्ट्रेण च मया दृष्ट (D4 reads या दृष्ट in marg) —^{d}) D1 प्रविष्टो, D2 प्रगतो, D4 (m) यातो वे, D7 8 G2 M2 प्रयाता —After 21, D6 7-9 S ins

614* एकस्तत्र मया दृष्ट श्वेतच्छत्रो विभीषण ।
शुक्लमाल्याम्बरधर शुक्लगन्धानुलेपन ।
शङ्खदुन्दुभिनिर्घोषैर्नृत्तगेयैरलकृत ।
आरुह्य मेघसकाश मेघस्तनितनि स्वनम् ।
चतुर्दन्त गज दिव्यमास्ते तत्र विभीषण । [5]
चतुर्भि सचिवै सार्धं वैहायसमुपस्थित ।

[꣸ Ck "श्वेतच्छत्रो विभीषण " इत्यत पर " चतुर्भि सचिवै-रिति " । अत्र मध्ये श्लोकद्वय प्रक्षिप्त कश्चित् . ꣸ —After l. 1, D8 M2 read l 6 —D6 7 9 G1 2 M1 om (hapl. ?), T1 damaged for l 2-5 —(l 3) D8 नृत्य- (for नृत्त). D8 T2 गीतैर् (for -गेयैर्) —(l 4) M3 शैलसकाश —(l 6) D8 T2 विहायसम् , Cr m g k t as above (for वैहा°) D9 उपास्थित]

समाजश्च महान्वृत्तो गीतवादित्रनिःस्वनः ।
पिबतां रक्तमाल्यानां रक्षसां रक्तवाससाम् ॥ २२
लङ्का चेयं पुरी रम्या सवाजिरथसंकुला ।
सागरे पतिता दृष्टा भग्नगोपुरतोरणा ॥ २३
पीत्वा तैलं प्रनृत्ताश्च प्रहसन्त्यो महास्वनाः ।
लङ्कायां भस्मरूक्षायां सर्वा राक्षसयोषितः ॥ २४
कुम्भकर्णादयश्चेमे सर्वे राक्षसपुंगवाः ।
रक्तं निवसनं गृह्य प्रविष्टा गोमयह्रदे ॥ २५
अपगच्छत नश्यध्वं सीतामाप्नोति राघवः ।
घातयेत्परमामर्षी सर्वैः सार्धं हि राक्षसैः ॥ २६

G 5 27 24
B 5 27 24
L 5 21 26

22 V1 illeg for 22 (cf v l 12) —[a]) Ñ1 D2 T3 M2 3 दृष्टो, G3 वृ॰ (for वृत्तो) Ś1 Ñ2 D5 6 10 मया दृष्टो, D8 महातेजा (for महान्वृत्तो) —[b]) G3 damaged for गीतवा Ś1 Ñ1 B3 D2-4 10 11 -नृत्यवान्, Ck t as in text (for -नि स्वन). Ñ2 V2 B1 2 4 D1 6 नृत्यवादित्रगीतवान् —T1 damaged from 22[c] up to l 1 of 615* G3 damaged for 22[cd] —[c]) D5 धमता (sic) (for पिबता) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 बिभ्रता रक्तमाल्यानि, Ñ2 V2 B D6 पिबता सुङ्शीर्पाणा

23 V1 illeg for 23 (cf v l 12) T1 damaged up to l 1 of 615* (cf v l 22) —[a]) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 कृष्णा, D11 कृष्णा (for रम्या) —[b]) Ñ2 D6 7 9 T2 G M3 -कुञ्जरा (for -सकुला) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 गजवाजिसमा(D2 4 11 °रथा)कुला —[c]) D4 सागर Ñ1 ॰का (for दृष्टा) —[d]) Ś1 भग्न- D1 2 4 11 प्राकार- (for -गोपुर-) M2 भग्नतोरणगोपुरा —After 23, T1 3 G2 3 M1 3 ins

615* लङ्का दृष्टा मया स्वप्ने रावणेनाभि रक्षिता ।
दग्धा रामस्य दूतेन वानरेण तरस्विना ।

[T1 damaged for l 1 —(l 1) G2 पुरी स्वेन, G3 M1 पुन स्वप्ने (for मया स्वप्ने) M3 [अ]भि (for [अ]पि) G3 T3 वानरेण तरस्विना, M2 lacuna (for the post half) —(l 2) G3 damaged after दग्धा up to भस्म in 24[c]. T1 महात्मना (for तरस्विना) M2 दग्धा . पुरी सर्वा रावणेनाभिपालिता]

24 V1 illeg for 24 (cf v l 12) G3 damaged up to भस्म in [c] (cf v l 23) M2 transp [ab] and [cd] —[a]) Ś1 D10 T1 प्रनृत्यन्त्य, V2 D1-3 प्रवृत्ताश्च, B2 प्रनृद्धाश्च, B3 प्रनृत्याम (sic), D4 प्रकृष्टाश्च, D6-9 M3 प्रमत्ताश्च, G2 M1 प्रनृत्यन्ति (for प्रनृत्ताश्च) —[b]) B3 दिवानिशं, D10 महास्वरा, M1 °स्वन (for महास्वना) —[c]) Ś1 Ñ1 D3 10 11 ॰रूपाया, D4 -भृताया, Cm as in text (for -रूक्षाया) Ñ2 B2 4 D6 भस्मरूक्षाया, B3 T2 G1 भस्मरूपाया —T1 damaged for 24[d]-26[b] —[d]) D3 11 T2 सर्वे (for सर्वा) M3 प्रविष्टा राक्षसस्त्रिय

25 V1 illeg for 25 (cf v l 12) T1 damaged for 25 (cf v l 24) G3 damaged for [a] —[a]) B3 [अ]न्ये, D9 M2 [च]ते, T2 G1 [च]त्र (for [च]मे) D1 विरूपाक्षादयश्चैते —[b]) D1 सह-, G2 सर्वे- (for सर्वे) D1 -पुंगवं —[c]) D8 रक्तनीलाम्बरं गृह्य, T2 अशक्ता इव सगृह्य —[d]) T2 -ह्रदं. D7 G2 गोमय ह्रद —For 25[cd], Ś1 Ñ1 (illeg) 2 V2 B D1-4 6 10 11 subst

616* पीतैर्निवासिता वस्त्रैः क्रीडन्तो गोमये ह्रदे ।

[Ś1 D10 निवसनैर्दृष्टा, B2 निवासितैर्वस्त्रै, D1-4 11 निवसनैर्दृष्टा (for निवासिता वस्त्रै) Ś1 Ñ2 V2 D10 गोमयह्रदे]

—Thereafter Ś1 Ñ B1 4 D2 3 6 10 11 cont, D1 cont after l 3 of 618*, D4 cont after l 2 of 618*

617* श्वेतपर्वतमारूढस्त्वेक एव विभीषण ।
चतुर्भि सचिवैः सार्धं राक्षसैरनिलादिभि ।

[(l 1) Ś1 Ñ2 D4 10 11 श्वेत, B1 एक (for श्वेत-). D1 आरूढम् B1 D4 11 एक (for त्वेक) D1 एकमेव विभीषण (for the post half) —(l 2) B4 D3 अनलादिभि]

—D3 further cont, D1 4 cont after 616*

618* लङ्कायां च सदा रात्रौ पुरुष कृष्णपिङ्गल ।
कालो गृहाणि सर्वाणि पर्यटन्वै पुन पुन ।
चक्रे राक्षसान्सर्वान्वर्जयित्वा विभीषणम् ।
एवंविधो मया स्वप्नो दृष्टो राक्षसक्षय ।

[(l 1) D3 वानर पुरुषर्षभ (sic) (for the post half) —(l 2) D3 काले (for काले) D1 स्वे (for पै) —(l. 4) D1 transp स्वप्नो and दृष्टो]

26 V1 illeg for 26 (cf v l 12) T1 damaged for 26[ab] (cf v l 25) G3 illeg for 26-27[a] —[a]) Ś1 D10 उपसर्पत, Ñ V2 B D1 2 4 6 11 अपसर्पत, D3 अपसर्पतु, M3 अत्र°, Cr g k t as in text (for अपगच्छत) Ś1 Ñ1 V2 B3 D1 2 7-11 Ck t पश्य त, Cr g as in text (for नश्यध्व) T2 अवगच्छन्तिरोत —[b]) D8 T3 G1 2 M3 Cg आप स, M1 समाप्य, Ck t as in text (for आप्नोति) Ś1 Ñ B D3 4 6 11 श्रुत्वा खलु स, V2 B4 D2 10 श्रुत्वा स खलु, D1 मानयिष्यति स (for सीतामाप्नोति) —D8 om (hapl) 26[c]-27 —[c]) Ś1 घातयेत् (for घातये°). D2 परामर्षी च (for परमामर्षी) —[d]) D7 9 युष्मान् (for सर्वैः) G1 2 M1 राक्षसान् (for °सै) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 सर्वानामलम्(D1 2 °स्य) राक्षसान्, Ñ2 V2 B D6 सर्वानेव हि राक्षसान्, D4 सर्वान्सर्पणि राक्षसान् — Cr g नश्यत्यम् । अदर्शनं प्राप्नुत । आत्मनेपदमार्षम् । (Cg सीतामाप सीतामचिरेणाप्स्यतीत्यर्थ । सर्वे गत्वा सार्धं वा घातयिष्यति इति शेष ।) अपगच्छत नश्यध्वमित्युक्तं राघवमित्य प्रवाहो वा) ॰

G 5 27 25
B 5 27. 35
L 5 21 27

प्रियां बहुमतां भार्यां वनवासमनुव्रताम् ।
भर्त्सितां तर्जितां वापि नानुमंस्यति राघवः ॥ २७
तदलं क्रूरवाक्यैर्वः सान्त्वमेवाभिधीयताम् ।
अभियाचाम वैदेहीमेतद्धि मम रोचते ॥ २८
यस्या ह्येवंविधः स्वप्नो दुःखितायाः प्रदृश्यते ।
सा दुःखैर्बहुभिर्मुक्ता प्रियं प्राप्नोत्यनुत्तमम् ॥ २९
भर्त्सितामपि याचध्वं राक्षस्यः किं विवक्षया ।
राघवाद्धि भयं घोरं राक्षसानामुपस्थितम् ॥ ३०
प्रणिपातप्रसन्ना हि मैथिली जनकात्मजा ।
अलमेषा परित्रातुं राक्षस्यो महतो भयात् ॥ ३१
अपि चास्या विशालाक्ष्या न किंचिदुपलक्षये ।
विरुद्धमपि चाङ्गेषु सुसूक्ष्ममपि लक्षणम् ॥ ३२
छायावैगुण्यमात्रं तु शङ्के दुःखमुपस्थितम् ।
अदुःखार्हामिमां देवीं वैहायसमुपस्थिताम् ॥ ३३
अर्थसिद्धिं तु वैदेह्याः पश्याम्यहमुपस्थिताम् ।
राक्षसेन्द्रविनाशं च विजयं राघवस्य च ॥ ३४

27 Ñ1 V1 illeg for 27 (for V1, cf v l 12) D6 om 27 (cf v l 26) G3 illeg for 27[a] (cf v l 26) —[b]) Ś1 Ñ2 V2 B D2–4 6 10 11 वनवासेष्वनुव्रता (B6 °त्तमा) —T1 damaged for 27[c]–28 —[c]) Ś1 D1–4 10 11 भ्रा (D11 वा) सिता (for तर्जिता) Ś1 B1 3 चापि, Ñ2 D6 चैव (for वापि) —[d]) T2 G1 Cr [अ]वमस्यति Ś1 D1–4 10 11 राघवो नानुमस्यते, Ñ2 V2 B D6 न रामो मर्षयिष्यति —After 27, V2 B read 35–37

28 V1 illeg for 28 (cf v l 12). T1 damaged for 28 (cf v l 27) V2 B om 28. G3 damaged for 28 —[a]) D7 9 च, G2 वा (for व) D3 -वाक्यार्थे, T2 वाग्भिर्व (for वाक्यैर्व·) —[b]) D6 सात्वयित्वा विधीयता —[c]) Ś1 Ñ D3 4 6 10 11 T3 समभियाचत, D2 अभिवाद्य च, Cr g as in text —After 28, Ñ2 D6 read 35–37

29 V1 illeg for 29 (cf v l 12) —[a]) D5 T1 2 G2 M1 यस्या (for यस्या) Ś1 D10 एवंविध, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 एतादृश. B3 चेतादृश (for ह्येवंविध) D1 अस्यस्यैवविध (corrupt), T3 M1 यस्यामेवविध —[b]) T G2 M2 3 दु खि ताया Ś1 D10 प्रदर्शित (for प्रदृश्यते) D5 दु खिताया प्रपद्यते —Ñ1 illeg for 29[cd] —[c]) T1 3 G1 M1 विविधैर् (for बहुभिर्) D1 सा दु ख सर्वमुत्सृज्य —[d]) D1 सुख (for प्रिय) Ś1 D3 10 11 श्रिय प्राप्नोत्यनुत्तमा, Ñ2 V2 B D6 प्रिय पश्यत्यनतर.

30 V1 illeg for 30 (cf v l 12) T1 damaged for 30–31 —[a]) D6 तर्जितामिति Ñ2 V2 B D1 4 6 11 तत्सीतामभि, D2 °पि) याच (D11 °वाञ्छ) ध्व (V2 B1–3 D6 °चामो) —[b]) B4 किमु वक्ष्यया (sic), G3 किं विपक्ष्यया (sic) – G3 mostly damaged for [cd] —[c]) D2 यद् (for हि) —[d]) M1 अपि (for उप-) —After 30, D8 G3 ins

619* ततस्ता सहता · सर्वा विहताशा निरुत्प्रभा ।
परिक्षिप्य समन्तात्ता निद्रावशमुपागता ।
तासु चैव प्रसुप्तासु सीता भर्तृहिते रता ।
विलप्य करुण दीना प्रशशोच सुदु खिता ।
तासा म ध्यात्समु थाय त्रिजटा वाक्यमब्रवीत् । [5]

[Cf 5 56. 73–74 (including star passage) G mostly damaged for l 1 —(l 1) G3 सुदुष्मा (for निरु°) —(l 3) G3 चैव (for चैव) —(l 5) G3 मध्ये (for मध्यात्)]

31 V1 illeg. for 31 (cf v l 12) T1 damaged for 31 (cf v l 30) Ñ2 V2 B1–3 D6 om 31 —[c]) Ś1 Ñ1 D1 10 आर्ता, D3 4 आर्ता, D2 अत्र (for एषा) —[d]) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 G2 राक्षसीर् (for °स्यो)

32 V1 illeg. for 32 (cf v l 12). D8 reads 32–33 after 35 —[a]) B1 (also) 3 तथा चास्या, D3 अभिवाद्य (for अपि चास्या) B2 एतत्त्वस्या विशालाक्ष्या —[b]) D11 नो (for न) D1–3 उपलक्ष्यते. —After 32[ab] B3 ins

620* देव्या कथयतीवास्या राघव पुरत स्थितम् ।
राक्षस्योऽथ विशालाक्ष्या न किंचिदुपलक्षये ।

—[c]) Ñ1 D6 7–10 Ck t विरूपम् (for विरुद्धम्). Ś1 विरूपमथवाङ्गेषु, Ñ2 B विरुद्ध (B2–4 द्ध-) गुणसर्गेषु; V2 D1 6 विरुद्धगुणमङ्गेषु, D4 विरूपगुणमङ्गेषु ❀ Ct अपि चेति द्वितीयमपि चेति पादपूरणे ❀ —[d]) Ś1 D3 10 यत्, B D1 7 9 T2 न, D2 स- (for सु-) Ś1 जायते, D4 [अ]लक्षये D10 किंचन (for लक्षणम्)

33 V1 illeg for 33 (cf v l 12) D4 om 33 T1 damaged for 33–35[b] D8 reads 32–33 after 35 —[a]) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 -वैगुण्यमात्रा (D2 11 °ख्या) ति Ñ2 V2 B D6 ईदृक्तै (V2 B1 [m also] 3 4 इय वे) गुण्यमात्रेण ❀ Cv छायावैगुण्यमात्रा (त्र) वितिति सम्यक् ❀ —[b]) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 यतो (for शङ्के) Ñ2 V2 B D6 उपागता D6 °मत्) (for उपस्थितम्) —D8 10 om 33[cd] D5 reads 33[cd] except अदु खा in marg —[d]) Ś1 D1 2 11 नियता सत्पथे स्थिता, Ñ1 नियता समुपस्थिता, Ñ2 V2 B D6 न क्रोशयितुमर्हथ —After 33, Ñ2 V2 B D6 ins

621* इय वै देवगुप्तेन (B3 °व) रक्षोनाशार्थमागता ।

34 V1 illeg for 34 (cf v l 12) T1 damaged for 34 (cf v l 33) D2 T3 M1 om (hapl) 34[ab] —[a]) Ś1 अत्र (for अर्थ-) T2 च (for तु) —[b]) G3 समु-

निमित्तभूतमेतत्तु श्रोतुमस्या महत्प्रियम् ।
दृश्यते च स्फुरच्चक्षुः पद्मपत्रमिवायतम् ॥ ३५
ईषच्च हृषितो वास्या दक्षिणाया ह्यदक्षिणः ।
अकस्मादेव वैदेह्या बाहुरेकः प्रकम्पते ॥ ३६
करेणुहस्तप्रतिमः सव्यश्चोरुरनुत्तमः ।
वेपन्सूचयतीवास्या राघवं पुरतः स्थितम् ॥ ३७
पक्षी च शाखानिलयं प्रविष्टः
पुनः पुनश्चोत्तमसान्त्ववादी ।
सुखागतां वाचमुदीरयानः
पुनः पुनश्चोदयतीव हृष्टः ॥ ३८ G 5 27 35 B 5 27 46 L 5 21 38

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चविंशः सर्गः ॥ २५ ॥

परिस्थिता, Cm g k t as in text (for [अ]हमुप°) Ñ1 * * * . वलक्षये (illeg) —^{c}) Ñ2 V2 B D6 रावणस्य (for राक्षसेन्द्र-) —^{d}) T2 राघवस्य जय तथा

35 V1 illeg for 34 (cf v l 12) T1 damaged for 35^{ab} (cf v l 33) Ñ2 V2 B (V2 B after 27 owing to om) D6 read 35–37 after 28 —^{a}) Ñ2 V2 B D6 हि (for तु) D2 निमित्तमेतद्भूत तु —^{b}) D4 स्तोतुम् (sic) (for श्रोतुम्) D1 M2 ध्रिय, D4 फल (for प्रियम्) Ñ2 V2 B D6 श्रुत्वास्या' सु(Ñ2 D6 °त्वा त्वस्या)महत्प्रिय —Ñ2 V2 B1–3 D6 transp 35^{cd} and 36^{ab} —^{c}) Ś1 D1–4 10 11 स्फुरत्पश्यामि(D11 °त्तस्यापि) नयन, Ñ2 V2 B D6 पश्यत स्पदमान च —^{d}) D2 [उ]द्धत (for [आ]यतम्) —After 35, Ñ2 V2 B D6 ins

622* सर्वासामेव युष्माकं प्रत्यक्षमिव लोचनम् ।

[B1 2 D6 इह (for इव)],

while D8 reads 32–33 after 35

36 V1 illeg for 36 (cf v l 12) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 35 —^{ab}) T1 8 एतच्च (for ईषच्च) M1 हृषित D2 [वा]हृषितोपि, I2 स्फुटित च (for हृषितो वा) Ñ D1 3 ह्यस्या, D8 G2 वान्दृ (for वास्या) Ñ2 V2 B D6 ईषत्(B3 यथा) प्रहसित साम्य, D4 ईषच्च हर्षते ह्यस्या (sic), D11 ईषत्प्रहसितोप्यस्या (for ^{a}) Ñ2 V2 B D6 M1 प्र(B1 M1 ह्य)दक्षिण (for ह्यदक्षिण) D1 दक्षिणाभिप्रदक्षिण, D2–4 11 दक्षिणोनि(D11 °पि)प्रदक्षिण (D3 °ण, D1 °णा) (for ^{b}) Ś1 D10 एष चाहृषितो ह्य(D10 °तोप्य)स्या दक्षिणोनि(D10 °पि)प्रदक्षिण —I1 damaged for 36^{c}–38^{b} —^{c}) D3 10 अथ (for एव) —^{c}) I2 एष (for एकः) Ś1 D5 10 प्रवेपते, Ñ2 V2 B D6 प्रवेपित, D2 4 स्म वेपते (for प्रकम्पते) D1 बाहुर्मद्य सवेपथु, D11 बाहुकंप प्रवेपत

37 V1 illeg for 37 (cf v l 12) T1 damaged for 37 (cf v l 36) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 35 —^{a}) D5 करेणोर् (for करेणु-) D6 -हेम- (for हस्त-) B3 -प्रतिम —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 सवेपथु, D9 अनुत्तम (for अनुत्तमः) B3 सव्य चोत्तरमुत्तम, D4 * घ * * * * * —^{cd}) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 देव्या, T2 एष, M2 वपु, Cv t as in text (for वेपन्) G1 [अ]ग्रे, M2 [अ]स्य (for [अ]स्या) Ñ2 V2 B D6 रूप कथयतीवास्या, D5 वेपते सूचयत्यस्या, D8 T3 G2 M3 वेपमान सूचयति, M1 वेपयन्सूचयत्यग्रे (for ^{c}) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 राघव स्थितमग्रत (for ^{d}) D4 देव्यास्त राघव * सूचयतीवमग्रत ❀ Cv वेपन्सूचयतीवास्या इति पाठ ❀

38 V1 illeg for 38 T1 damaged for 38^{ab} (cf v l 36) —^{a}) D2 8 Ck [इ]व, Cv as in text (for च) T2 -निचय, Cv as in text (for °लय) M1 प्रहृष्ट, Cv as in text (for °विष्ट) Ś1 D3 10 -[आ]लयन प्रहृष्ट, Ñ1 G2 निलय प्रहृष्ट, Ñ2 B1 2 4 D6 निलयोभ्यु(D6 °द्यु)वाच, V2 -निलयादुवाच, B3 -निलयो ह्यरावीत्, D1 -निलय प्रकाम, D2 11 -[आ]लयन प्रकाम(D2 पुन पुन) —^{b}) Ś1 D2 10 -शातवादी(Ś1 °वी) (for सान्त्ववादी) Ñ1 श्रोतुमसान्त्ववादी (for चोत्तम°) B3 पुन शुभ चोत्तमनाद-वादी —^{c}) Ś1 B4 D1 3 7–9 सुखा(B4 D1 स्वभा)गता, Cv r m g t as in text (for सुस्वागता) B2 D11 सुस्वागत व स (D11 वास्यम्) Ś1 Ñ V2 B D6 10 उदीरयन्त्य(Ñ1 °यश्च) —^{d}) G3 प्रहृष्ट (for [इ]व हृष्ट) Ś1 Ñ1 D2 10 11 प्रत्यागम(D2 °त) चोदय(Ś1 D10 देवय, Ñ1 दर्शय)तीव काक Ñ2 V2 B D6 प्राप्त प्रिय दर्शयतीव काक, D1 प्री योन्त्र चोदयतीव काक, D3 4 प्रत्यागम चोदयतीव काक —After 38, D1(l 1–4 only) ins.

२६

5. 28 1
5 28 1
5 22 1

सा राक्षसेन्द्रस्य वचो निशम्य
तद्रावणस्याप्रियमप्रियार्ता ।
सीता वितत्रास यथा वनान्ते
सिंहाभिपन्ना गजराजकन्या ॥ १

सा राक्षसीमध्यगता च भीरु-
र्वाग्भिर्भृशं रावणतर्जिता च ।
कान्तारमध्ये विजने विसृष्टा
बालेव कन्या विललाप सीता ॥ २

सत्यं बतेदं प्रवदन्ति लोके
नाकालमृत्युर्भवतीति सन्तः ।
यत्राहमेवं परिभर्त्स्यमाना
जीवामि किंचित्क्षणमप्यपुण्या ॥ ३

सुखाद्विहीनं बहुदुःखपूर्ण-
मिदं तु नूनं हृदयं स्थिरं मे ।
विदीर्यते यन्न सहस्रधाद्य
वज्राहतं शृङ्गमिवाचलस्य ॥ ४

623* त्यजस्व सीते हृदि शोकमुद्गत
प्रीति भज स्वाभ्युदय समागत ।
नि शेषचन्द्र प्रतिपूर्णमानसा
सम्प्राप्स्यसे जानकि कोशलेन्द्रम् ।
इत्येवमुक्ते वचने तदानीं [5]
प्रहस्य दीर्घं रुषितो गणश्च ।
स राक्षसीं ता निजगाद वाक्य
मा पण्डिते क्षुद्रमिहालपस्व ।
किं कुर्महे स्वामिभावे स्थितासि
प्रात सर्वं श्रोष्यते राक्षसेन्द्र । [10]
एव प्रलापान्बहुधैव कृत्वा
सुप्तो गणस्त्रिजटा सापि सुप्ता ।

[(l 1) D1 उन्द्रित, D3 उद्धत (for उद्गत) —(l 2) D4 समागम (sic) (for °गत) —(l 3) D1 3 -चद्रप्रतिपूर्णमानस- (D3 °सा) —(l 4) D1 अवाप्स्यसि, D3 समाप्स्यसे —(l 6) D3 स (for च)],
while D7-9 ins

624* तत सा ह्रीमती बाला भर्तुर्विजयहर्षिता ।
अवोचद्यदि तत्तथ्य भवेयं शरण हि व ।

Colophon V1 illeg —*Sarga name* Ś1 त्रिजटादु स्वप्नसदर्शन, Ñ1 D1 3 4 11 त्रिजटास्वप्नदर्शन, Ñ2 V3 B4 D6 त्रिजटास्वप्नदर्शन, B1 3 त्रिजटास्वप्नकथन, B2 स्वप्नदर्शन, D2 त्रिजटास्वप्नवर्णन, D10 त्रिजटास्वप्न —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ś1 24, Ñ2 B1 D6-9 T G M1 3 27, V2 18, B2 3 M2 26, B4 D5 28 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

26

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 V1 illeg up to हा in *d*.—*a*) B4 तद् (for सा). Ś1 D3 विचिंत्य (for निशम्य) G1 निशम्य वाक्य (for वचो निशम्य) —*b*) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 तद्राक्षसीना च वच सुतीक्ष्ण. —*c*) D4 तदा (for यथा). —*d*) D6 7 -[अ]विपन्ना, M1 -[उ]प° (for -[अ]भि°) Ñ2 V2 B D2 4 6 सिहाभिपन्ने(B1 3 °हाद्विपन्ने, B2 °हावपन्ने; B4 °हावसन्ने)व गजेंद्रकन्या

2 *a*) B3 ✓ भीरुस्, D3 सुभीता, D10 [अ]पि भीरुर्, D11 सुभीरुर् (for च भीरुर्) —*b*) Ś1 D1 10 वाक्यैर्, Ñ V B D2 4 6 तथा (for वाग्भिर्) B4 D2 -गर्जिता, D11 -निर्जिता (for तर्जिता) —*c*) Ñ2 V1 B D2 6 विहीना (for विसृष्टा) —*d*) Ñ2 V B D6 योषा, D2 4 योषिद् (for कन्या) B3 निपपात (for विललाप) Ñ2 योषा (for सीता) D3 रुरोद सीता कुररीव विग्ना

3 *a*) Ś1 D10 तथेद, D1 वतेति, D2 यदेतत्, D3 न मिथ्या, D4 हितेद (sic), D11 च तेद (sic) (for बतेद) D11 लोका Ñ2 V B D6 सत्य वचो यत्प्रवदति(B3 प्र-✓ ✓) विप्रा (B4 लोका) —*b*) T2 हरति, G1 भविता (for भवति) B1 4 [इ]ह (for [इ]ति Ś1 D10 विज्ञा, Ñ V B D6 लोके, D1-4 11 तज्ज्ञा (for सन्त)

☞ V1 illeg from 3*c* up to colophon —*c*) D3 एका (for एव) Ś1 D10 परितर्ज्यमाना, Ñ2 V2 B D6 पतिना विहीना —*d*) Ñ2 B1-3 D6 सीता, V2 B4 भीता, D7 9 Ck t यस्मात् (for किंचित्) Ś1 Ñ1 D10 कृपणाल्पपुण्या, B1 D1 5 11 T2 G1 M2 क्षण(D1 फल)मल्प°, B3 क्षणमप्युपास्या (for क्षणमप्यपुण्या) ❀ Cr m यत्र यत । Cg यत्र येन । किंचिज्जीवामि कुत्सित जीवामि ❀

4 *a*) Ś1 Ñ V2 B2-4 D3 4 6 10 सुखैर्, B1 (m also as in B2) अर्थैर् (for सुखाद्) —*b*) Ñ V2 B D1 3 4 6 हि (for तु) D3 दृढ (for स्थिर) —After 4*ab*, D1 erroneously repeats 3*c*-4*b* and then again 3*c* —*c*) D1 3 T1 3 G2 M1 3 विशीर्यते Ś1 Ñ V2 D1-4 6-9 11 यत्र (for यन्न) D2 6 सहस्रधा च

नैवास्ति नूनं मम दोषमत्र
वध्याहमस्याप्रियदर्शनस्य ।
भावं न चास्याहमनुप्रदातु-
मलं द्विजो मन्त्रमिवाद्विजाय ॥ ५
नूनं ममाङ्गान्यचिरादनार्यः
शस्त्रैः शितैश्छेत्स्यति राक्षसेन्द्रः ।
तस्मिन्ननागच्छति लोकनाथे
गर्भस्थजन्तोरिव शल्यकृन्तः ॥ ६
दुःखं बतेदं मम दुःखिताया
मासौ चिरायाभिगमिष्यतो द्वौ ।
बद्धस्य वध्यस्य यथा निशान्ते
राजापराधादिव तस्करस्य ॥ ७
हा राम हा लक्ष्मण हा सुमित्रे
हा राममातः सह मे जनन्या ।
एषा विपद्याम्यहमल्पभाग्या
महार्णवे नौरिव मूढवाता ॥ ८
तरस्विनौ धारयता मृगस्य
सत्त्वेन रूपं मनुजेन्द्रपुत्रौ ।
नूनं विशस्तौ मम कारणात्तौ
सिंहर्षभौ द्वाविव वैद्युतेन ॥ ९ G 5 28 9 B 5 28 9 L 5 22 9

5 a) T1 3 G1 दोषो (for नूनं) M3 transp नूनं and दोषम् T1 3 G1 नूनमत्र, T2 दोष एवम् (for दोषमत्र) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 शेष(D2 दोष) स्त्विदानीं मम नास्ति नून (D2 किंचिद्), Ñ2 V2 B D6 नून स्त्विदानीं मम(V2 D6 °नीमव-) शेषमस्ति ❀ Cv r m g दोष दोष (। Cr g आर्षं नपुंसक [Cr °कत्व]म् ।, so also Ct ❀ —b) Ñ2 V2 B2 4 D6 वध्यास्मि, T2 अद्याहम् (for वध्याहम्) Ś1 B3 D1 10 अद्य, Ñ2 V2 B2 4 D6 तस्य, D5 T1 3 तत्र, T2 अन्या, Cm g k t as in text (for अस्य). —c) Ñ1 B2 4 तावन्, D1 भवेन्, M1 भय (for भाव) Ñ2 B D6 तस्याहम्, D4 वाचाहम् (for चास्याहम्) Ñ2 V2 B1 2 4 प्रदद्याम्, B3 प्रयातुम् (for -प्रदातुम्) —d) M1 ब्रह्मन् (for मन्त्रम्) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 अल (Ñ2 V2 B1 2 4 महा) द्विजो ब्रह्म यथान्त्यजाय(V2 B3 °जात्य, B4 °जस्य, D6 °जातौ)

6 a) Ś1 D10 चिराद् (sic) (for [अ]चिराद्) D1 ममाग नचिराद् —b) D5 7 9 शरैः (for शस्त्रैः) D1 3 11 शतैश् V2 B1 2 4 राक्षसोय (for °सेन्द्र) —c) D1 न चागच्छति, D2 स्वना° (for अना°) Ś1 D10 लोकपाले —d) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 -हर्ता (for कृन्त) Ñ2 V2 B1 2 D4 6 गर्भान्विनष्टानिव शल्यहर्ता(Ñ2 °कृत), B3 ✱✱✱ गर्भानि ✱ शल्यहर्ता, B4 गर्भान्विशिष्टानिव शल्यकर्ता, D2 गर्भस्थनिष्टानि विशल्यहर्ता (sic) ❀ Cv शल्यकृन्तोऽम्बष्ठ ।, Cr m g शल्यकृन्तो नापित ।, Ck t शल्य शस्त्र तेन कृणत्तीति शल्यकृन्त आम्बष्ठवैद्य (। Ct आर्षत्वात्साधु) ❀

7 Ś1 D10 om 7 —a) D1 किलेद्, D2 3 बतेमौ, D11 M2 ममेद्, G3 यदेतन्, Cv g k t as in text (for बतेद्) D7–9 ननु, M2 वत (for मम) Ñ1 D1–4 11 दौर्मनस्या(D11 °स्य [sic])न् (for दुःखिताया) —b) T2 योसो (for मासौ) D1–4 [अ]द्य, T1 3 G2 M3 Cr g [अ]धि, G1 [अ]ति, G3 [अ]प, Ct as in text (for [अ]भि-) T2 -[अ]भिगमिष्यते Ñ1 om, T2 [ऽ]द्य (for द्वौ) D11 नेमा चिरायाद्य गमिष्यतो तौ —For 7ab, Ñ2 V2 B D6 subst, while Ñ1 cont after 626*

625* द्वौ चापि मासौ समयावशिष्टौ
दण्डश्च मे धास्यति तीक्ष्णरोष ।

[(l 1) D6 समयोवशिष्टो —(l 2) D6 दास्यति B1 -रुद्ध (for रोष)]

—c) D1–3 11 G3 वध्यस्य बद्धस्य (by transp), D2 वध्यस्य वधेहि M2 3 Cv g तथा, Cr m gp as in text (for यथा) Ñ2 V2 B D6 [अ]वशिष्टो(B3 4 °ष्टौ) (for निशान्ते) —d) Ñ1 राजोपहर्तुं दिव (sic), Ñ2 V2 B D6 राजापराधैरिव(B3 °धैत), D1–4 11 राजा(D1 3 °ज्ञा)पकर्तुस्त्विव(D2 11 °ह), D5 T2 G3 Cv राजोपचा(G3 °का)रादिव, D7 9 राजोपरोधादिव, Cr m g as in text (for राजापराधादिव) ❀ Cg यथेति पाठ इवशब्दो वाक्यालङ्कारे ❀

8 b) D7 9 G3 Ck t जनन्य, D4 जनस्य (sic), T2 न तस्या (for जनन्या) —c) Ñ2 V2 B D6 विन(V2 °प)श्यामि, G1 मरिष्यामि, G3 °स्यामि, Ct as in text (for विपद्यामि) Ś1 Ñ1 D10 एषाभि(Ñ1 एव वि)पद्ये भृशमल्पपुण्या, D1–4 11 एषा विपद्ये(D3 °स्ये) भृशमल्पभाग्या —d) Ś1 Ñ1 D11 वातरुग्णा, Ñ2 V2 B1–3 D4 6 वातमू(Ñ2 °गू)ढा, B4 वातभग्ना, D1 रूक्षवातात्, D2 वातहत्या, D8 मदवाता, D10 वायुनुन्ना, Cr m g k t as in text (for मूढवाता)

9 ab) B2 G2 M2 तरस्विना(B2 °नो), Cr m g k t as in text Ñ2 B1–3 D6 धारयतो (for °ता) Ñ2 V2 B1–3 D6 व्याजेन (for सत्त्वेन) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 तौ धारयतौ हि मृगाधिपस्य सत्त्वं च रूप(Ñ1 वीर्यं) च नरेन्द्र(B4 मनुजेन्द्र)पुत्रौ —After 9ab, Ñ1 ins

626* पराक्रमं रूपमनन्तविक्रमौ
तौ राजसिंहौ सुरुरासदौ च ।

—Thereafter Ñ1 cont 625* —c) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 विनष्टौ, Cr g k t as in text (for विशस्तौ)

5 28 10
5 28 10
5 22 10

नूनं स कालो मृगरूपधारी
मामल्पभाग्यां लुलुभे तदानीम् ।
यत्रार्यपुत्रं विससर्ज मूढा
रामानुजं लक्ष्मणपूर्वजं च ॥ १०
हा राम सत्यव्रत दीर्घबाहो
हा पूर्णचन्द्रप्रतिमानवक्त्र ।
हा जीवलोकस्य हितः प्रियश्च
वध्यां न मां वेत्सि हि राक्षसानाम् ॥ ११
अनन्यदेवत्वमियं क्षमा च
भूमौ च शय्या नियमश्च धर्मे ।
पतिव्रतात्वं विफलं ममेदं
कृतं कृतघ्नेष्विव मानुषाणाम् ॥ १२
मोघो हि धर्मश्चरितो ममायं
तथैकपत्नीत्वमिदं निरर्थम् ।
या त्वां न पश्यामि कृशा विवर्णा
हीना त्वया संगमने निराशा ॥ १३
पितुर्निदेशं नियमेन कृत्वा
वनान्निवृत्तश्चरितव्रतश्च ।
स्त्रीभिस्तु मन्ये विपुलेक्षणाभिः
संरंस्यसे वीतभयः कृतार्थः ॥ १४
अहं तु राम त्वयि जातकामा
चिरं विनाशाय निबद्धभावा ।
मोघं चरित्वाथ तपो व्रतं च
त्यक्ष्यामि धिग्जीवितमल्पभाग्या ॥ १५

Ś1 D1 10 कारणाय, Ñ2 B1 2 4 D6 कारणे तौ, B3 कारणेन, D3 4 11 °णात्तु, T2 °णार्थं —^{d}) B2 reads सिहर्षभौ in marg D3 अपि (for इव) Ś1 D10 वेकृतेन, D1 4 विघुतेन, Cv r m g t as in text (for वसु°) Ñ2 V2 B D6 सिहर्षभौ व(B3 वि)गुतवह्निनेव

10 ^{a}) B D6 -वेश- (for -रूप) —^{b}) Ś1 मम (for माम्) Ś1 B3 भाग्याल्, Ñ V2 B1 2 4 D2 4 6 -पुण्या Ś1 लभते (for लुलुभे) —V2 om 10^{c} B1 repeats 10^{cd} after 11^{ab} —^{cd}) D5 7 9 G2 -पुत्रौ (for -पुत्र) Ñ2 B1 (both times) 2–4 D6 न्ययोजय तत्र (Ñ2 D6 यत्र, B2 यत्न) विमूढचेता (for °) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मोहान्मया तत्र तु तौ (D2 ततो, D3 तदा) नियुक्तौ रामानुजो लक्ष्मणपूर्वजश्च ※ Cr m g यत्र यस्मिन्काले (Cr °स्मात्कारणात्)। विससर्ज (Cg °र्जति)। सृजेरु(Cg °र्जेर्लिट्यु)त्तमपुरुषैकवचनम् (Cm °र्जं व्यसृजम्)।, Ck विससर्ज विसृष्टवती। क्षपरोक्षेऽपि (Ct °वि चित्तविक्षेपादिना पारोक्ष्यमारोप्य) लिट् ※

11 V2 B2 3 om 11^{a}–19^{b} B1 reads 11^{ab} in marg —^{b}) B1 4 D3 4 6 11 -प्रतिरूप- (for °मान-) Ñ1 -रूप (for -वक्त्र) —After 11^{ab}, B1 repeats 10^{cd} —B1 om 11^{c}–.9^{b} —^{c}) B4 हा वीर, D1 राजेव, D3 हे जीव- (for हा जीव-) Ś1 Ñ B4 D1–4 6 10 11 हित प्रियाद्य T2 हितप्रियस्त्व, G1 M1 हितप्रिया च, Ck t as in text (for हित प्रियश्च) —^{d}) Ś1 वशा, D1 वश्या (for वध्या) D2 वध्यामिमां Ś1 D10 वेत्स्यसि, Ñ1 पश्यसि, D2 वेत्सि न (for वेत्सि हि) D1 4 राक्षसीना D3 वश्या प्रिया वेत्सि न राक्षसीना

12 Ś1 V2 B1–3 D10 om 12 (for V2 B1–3 cf v l 11) —^{a}) Ñ1 D6 इम, Ñ2 B4 D1 2 4 11 T2 G1 M1 (after corr as in text) 2 इद, Cg k t as in text (for इय) Ñ1 क्रमात्तु, Ñ2 D6 ममात्र, D1 11 क्रमाच्च, D2 मयाय, D4 क्रमस्य (for क्षमा च) —^{b}) D4 तु (for च). D1 4 नियमा(D4 °ता)श्, D2 T1 नियतश् Ñ1 B4 धर्म, D1 4 धर्मा (for धर्मे) —^{c}) Ñ2 न मे स्यात् (for ममेद) D1 2 4 11 च न (D11 न च) मे फल स्यात, D6 सफल न मे स्यात् Ñ1 D3 पतिव्रतात्व च ममाफल स्यात्, B4 पतिव्रतात्व च न मे फलाय

13 V2 B1–3 om 13 (cf v l 11) —^{a}) Ś1 D10 मिथ्या, Ñ2 D5 7–9 M1 Ck t मोघ (for मोघो) D3 च (for हि) Ś1 Ñ1 D1 2 6 9–11 T1 मयाय (Ś1 °यत) (for ममाय) B4 नतो हि धर्मश्च विभो ममाय —^{b}) Ś1 Ñ2 B4 तथैव, D2 तत्रैक-, D11 यथैक- (for तथैक-) Ś1 Ñ2 B4 D1 2 5 7 9 11 T2 G1 2 M1 निरर्थक, Ñ1 निवध (for निरर्थम्) —^{c}) Ś1 Ñ1 B4 D1–3 6 11 यत् (for या) G2 याह विपश्यामि, M1 यावन्न पश्यामि D11 कृता (for कृशा) B4 विवस्त्रा, D5 विशीर्णा (for विवर्णा) —^{d}) D5 reads from ना up to शा in marg D2 दीना (for हीना) D1 सगमता (for °ने) B4 हीना त्वशक्ता मनसो निराशा

14 V2 B1–3 om 14 (cf v l 11) —^{a}) M2 नियोग, Cg as in text (for निदेश) Ś1 Ñ B4 D1 2 4 6 10 11 पितुर्निदेशा(B4 D1 °योगा)न्नियमाद(D2 °त्स्र, D4 °न्न)ही (B4 °दी)नो —^{b}) D8 व्रतान् (for वनान्) —^{c}) D4 6 T2 3 G1 च (for तु) Ś1 D10 मध्ये (for मन्ये) T2 विवृत (for विपुल) B4 स्त्रीभिस्त्वमन्यैर्विमलेक्षणाभि. —^{d}) B4 मरंस्यसे, D5 G2 M1 3 Cg त्व रस्यसे, T2 त्व मन्यसे, T3 G3 मरस्यते (for सरस्यसे)

15 V2 B1–3 om 15 (cf v l 11) —^{a}) Ñ2 D6 हि (for तु) —^{b}) Ś1 Ñ B4 D1–3 6 10 11 सदा (for चिर) Ś1 Ñ1 D10 निवासाय (for विनाशाय) B4 विवर्ण, D1 3 6 विवृद्ध- (for निबद्ध-) Ś1 निबद्धकामा D4 सदा

सा जीवितं क्षिप्रमहं त्यजेयं
विषेण शस्त्रेण शितेन वापि ।
विषस्य दाता न तु मेऽस्ति कश्चि-
च्छस्त्रस्य वा वेश्मनि राक्षसस्य ॥ १६
शोकाभितप्ता बहुधा विचिन्त्य
सीताथ वेण्युद्ग्रथनं गृहीत्वा ।
उद्बध्य वेण्युद्ग्रथनेन शीघ्र-
महं गमिष्यामि यमस्य मूलम् ॥ १७
इतीव सीता बहुधा विलप्य
सर्वात्मना राममनुस्मरन्ती ।
प्रवेपमाना परिशुष्कवक्त्रा
नगोत्तमं पुष्पितमाससाद ॥ १८
उपस्थिता सा मृदुसर्वगात्री
शाखां गृहीत्वाथ नगस्य तस्य ।
तस्यास्तु रामं प्रविचिन्तयन्त्या
रामानुजं स्वं च कुलं शुभाङ्ग्याः ॥ १९
शोकानिमित्तानि तदा बहूनि
धैर्यार्जितानि प्रवराणि लोके ।
प्रादुर्निमित्तानि तदा बभूवुः
पुरापि सिद्धान्युपलक्षितानि ॥ २० G 5 28 1 B 5 28 1 L 5 22 1

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षड्विंशः सर्गः ॥ २६ ॥

विनाशायतिबालभावा (sic) —^{c}) Ñ2 मोह, B4 D10 व्यय (for मोघ) Ś1 Ñ1 B4 D2 4 5 8 10 G3 च, Ñ2 D6 [अ]-द्य, D11 स (for [अ]थ) Ñ2 D6 तपो व्रज (for तपो व्रत) —^{d}) D4 [अ]ह, D11 धिग्मा (hypm) (for धिग्) Ñ1 -पुण्या, D7 9 11 G3 Ck t भाग्या, Cg as in text (for -भाग्या)

16 V2 B1–3 om 16 (cf v l 11), Ś1 Ñ B4 D2 6 10 11 om 16^{ab} —^{a}) D7 T1 M1 स, G1 सु, G2 हा (for सा) —D1 om 16^{b} —^{b}) D5 च (for वा) —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 नच, Ñ2 D6 [अ]पि न, D2 M2 तु न (by transp), G1 M3 न हि (for न तु) D1 3 च (D3 न) ममेह, D4 ननु मेस्ति, D11 T2 न ममास्ति (for न तु मेऽस्ति) D2 श्चिच् —^{d}) D4 शस्त्रप्रदो (for छस्त्रस्य वा) Ś1 Ñ B4 D1–4 6 10 11 Cr रावणस्य, Cv g k t as in text ☙ Cv राक्षसस्येत्यत पर, इतीव देवी बहु विवक्ष्यते (बहुधा विलप्येत्ये) तत् । अत श्लोकात्परत शोकाभितप्ता बहुधा विचिन्त्येत्येतत् । अनयो पादयोर्व्यत्यासो लेखकप्रमादकृत ।, Cr रावणस्येत्यत पर, इतीव सीता बहुधा विलप्येत्यय श्लोको द्रष्टव्य । अत्र विलप्येति प्रकृतिविलापगमनात । अत शोकाभितप्तेति श्लोक । व्यत्यासस्तु लेखकदोष ।, Ck राक्षसस्येत्यनन्तर, "इतीवेत्यादि"। अन्यैक श्लोक कश्मलार्थ प्रक्षिप्त क्वचित् ।, so also Ct ❧

17 V2 B1–3 om 17 (cf v l 11), Ñ2 D6 om 17^{ab} D5 7–9 T1 3 (T1 3 om 18^{cd}) G2 M2 3 transp 17 and 18 —^{a}) D10 विलप्य (for विचिन्त्य) —^{b}) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 11 दीना (for सीता) Ñ1 D7 9 -ग्रथन, B4 -[उ]द्बन्धने (for -[उ]द्ग्रथन) D10 सर्वात्मना राममनुस्मरती —^{c}) Ñ2 D5 तद्बध्य (D5 °द्ध-), D2 10 उद्बद्ध-, D3 उद्बध्य, T2 ऊद्बध्य (for उद्बध्य) D6 T3 -[उ]द्ग्रथितेन, D11 -[उ]ग्रथने स (sic) (for -[उ]द्ग्रथनेन) Ś1 उद्ब यन वेण्युद्ग्रथनेन शीघ्रम् (hypm) —^{d}) T2 इतो (for अह) Ñ2 नून (for मूलम्) ☙ Cv यमस्य मूलमित्यत्रेतिशब्दश्च योज्य ❧

18 V2 B1–3 om 18 (cf v l 11) D5 7–9 T1 3 (T1 3 om 18^{cd}) G2 M2 3 transp 17 and 18 —^{a}) Ś1 इत्येव, D1 अतीव (for इतीव) D5 7–9 M3 Cv k t देवी, Cr as in text (for सीता) —^{b}) Ñ2 D6 अनुप्रपन्ना —Ñ2 D6 T1 3 om 18^{cd} —^{c}) Ś1 प्रवि-, D3 बहु- (for परि-) D4 -शुद्ध- (for -शुष्क) Ñ1 illeg, G3 -कण्ठा, Ct as in text (for वक्त्रा)

19 V2 B1–3 om 19^{ab} (cf v l 11) —^{a}) D1 3 मृदु (D3 मृग)चारुनेत्रा —^{b}) Ś1 B4 D1 10 तु, D5 7 9 च, D6 om (for [अ]थ) Ś1 Ñ B4 D1–4 6 10 11 नगोत्तमस्य —^{c}) Ñ2 V2 B1–3 D6 T2 च (for तु) Ś1 Ñ1 B4 D3 4 5 7 9–11 T2 परि (D5 भुवि)चिंतयत्या, Ñ2 V2 B1–3 D6 प्रति (V2 °वि)चितयत्या, D1 2 परि (D2 प्रवि)चितयित्वा (sic), D8 G1 3 M1 2 तु (G3 M1 च)विचितयत्या —^{d}) Ñ2 V2 B पत्यु कुल (for रामानुज) B3 सूर्य- (for स्व च) Ś1 शुभाय, V2 B4 D3 10 11 शुभाया, D2 सुभाग्या (for शुभाङ्ग्या) D1 रामानुज च बहुल विचिंत्य, D6 पत्यु कुल स्व च कुलेषु भाग्य

20 Ñ2 V2 B1–3 D6 om 20^{ab}. —^{a}) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 शुभानि सर्वाणि, D7 9 Ct तस्या विशोकानि, D8 शका°, T3 G2 शुभानि°, M1 शोकापनोदानि, Cr m g as in text (for शोकानिमित्तानि) Ś1 B4 D10 T2 G2 M2 3

२७

5 28 12 5 29 1 5 23 1 तथागतां तां व्यथितामनिन्दितां
व्यपेतहर्षां परिदीनमानसाम् ।
शुभां निमित्तानि शुभानि भेजिरे
नरं श्रिया जुष्टमिवोपजीविनः ॥ १
तस्याः शुभं वाममरालपक्ष्म-
राजीवृतं कृष्णविशालशुक्लम् ।
प्रास्पन्दतैकं नयनं सुकेश्या
मीनाहतं पद्ममिवाभिताम्रम् ॥ २
भुजश्च चार्वञ्चितपीनवृत्तः
परार्ध्यकालागुरुचन्दनार्हः ।
अनुत्तमेनाध्युषितः प्रियेण
चिरेण वामः समवेपताशु ॥ ३
गजेन्द्रहस्तप्रतिमश्च पीन-
स्तयोर्द्वयोः संहतयोः सुजातः ।
प्रस्पन्दमानः पुनरूरुरस्या
रामं पुरस्तात्स्थितमाचचक्षे ॥ ४
शुभं पुनर्हेमसमानवर्ण-
मीषद्रजोध्वस्तमिवामलाक्ष्याः ।
वासः स्थितायाः शिखराग्रदन्त्याः
किंचित्परिस्रंसत चारुगात्र्याः ॥ ५

तथा (for तदा) —[b]) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 सत्यो(D1 °त्यो)चितानि, D3 सत्यानि यानि, Cv as in text (for धैर्यार्जितानि) D8 काले (for लोके) —[c]) D10 T2 3 तथा (for तदा) —[d]) D6 reads [d], except पुरा प्र-, in marg Ś1 D1 10 पुरा वि-, Ñ1 D11 पुरा सु-, Ñ2 V2 B D6 सुरर्षि-, D2 5 पुरा प्र-, G3 पुराभि-, Cr m g k t as in text (for पुरापि) Ś1 B3 D1 10 -शुद्धानि, Cr as in text (for सिद्धानि) Ś1 D10 11 सु(D10 स)लक्षणानि, Ñ1 D2 4 सुलक्षि°, B4 [उ]पलक्षणानि Ñ2 B1.2 सिद्धाभ्यु(Ñ2 °द्यु)-पलक्षितानि

Colophon Ñ2 V2 B1-3 D6 om —*Sarga name* Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 सीताविं(Ñ1 D1 °प्र)लाप, D3 सीताशुभदर्शन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 5 10 11 om, Ś1 24, B4 D3 29, D7 8 T G M1 3 28, D9 18, M2 27 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

27

Ñ2 V2 B1-3 D6 cont the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नम .

1 [a]) D4 अथागता T2 परिहीनमानसा (for व्यथितामनिन्दिता) Ś1 D1 10 तथा च ता(D1 °थागता) सुव्यथिता सुदीना, B1 तथा तपर्ती बहुधाप्यनिंदिता —[b]) Ñ1 B4 D4 व्यपेतदर्पा, D2 °शोका, D7 9 T1 व्यतीतहर्षां, Cg as in text (for व्यपेतहर्षां) B2 प्रतिहीनमानसा, D10 अतिदीन°, T2 व्यथितामनिंदिता, Cg as in text ※ Cg व्यपेतहर्षाम् । हर्षं पूर्वमस्यामुषित्वा गत इति न ज्ञातामित्यर्थं । व्यपाभ्यामुपसर्गाभ्या तथा प्रतीयते ※ —[c]) Ś1 D10 G1 तथा, Ñ1 D1-4 11 तदा, Ñ2 V B D6 क्षामना, Cg k as in text (for शुभा) Ñ2 V B1 2.4 D6 स रेतो, B3 तानि, D1 7 जज्ञिरे (for भेजिरे) —[d]) Ś1 D10 जय, Ñ1 नृप (for नर) Ñ2 V B1-3 D6 [अ]नुजीविन, D1 [अ]पि जी°, D5 7 9 G Ct [उ]पसे°, Cm g as in text (for [उ]पजी°)

2 [b]) Ś1 D1 3 10 राजीववत्(D1 °मत्), Ñ2 V B2-4 D6 -राजीकृत, D4 7.9 Ck.t राज्यावृत, D5 -विराजित, G3 -राजीयुत, Cm as in text (for राजीवृत) Ś1 D10 11 -युक्त, B4 -सूक्ष्म (for -शुक्लम्) T1 3 M3 शुक्लविशालकृष्ण (by transp) —D4 om from 2[c] up to शु in 3[b] —[c]) B3 पस्पद चैक, D11 प्रस्पदंदेव (sic) (for प्रास्पन्दतैक) Ñ2 V B D6 वरांग्या, M1 शुभांग्या (for सुकेश्या) —[d]) Ś1 D10 T2 वाताहत (for मीना°) Ś1 [अ]तिधूम्र, V2 [अ]तिपद्म, B D6 G2 [अ]तिताम्र, Cv m g k t as in text (for [अ]भिताम्रम्) D11 पद्मधियाभिताम्र

3 D4 om up to शु in [b] (cf v l 2) —[a]) Ñ2 V2 B बाहुश्च प(V2 वी)र्यायत-, V1 illeg, D6 बाहुश्च पयायन- (sic) (for भुजश्च चार्वञ्चित) Ñ1 D1-3 5 7-9 G3 M2 -वृत्तपीन (by transp) —[b]) D1 3 8 T1 3 G M1 3 -[अ]गरु Ñ2 V B D6 G2 -चदनाक्त —[c]) D4 ननूत्तमेन, D6 अनुक्रमेण (for अनुत्तमेन) —[d]) B1-3 D6 चीरेण (for चिरेण) Ñ2 V B D6 परिवेपते स्म (for समवेपताशु) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 प्रा(Ñ1 D1 प्र[sic])वेपतास्या सु(D10 स्म)चिरेण(Ñ1 °रस्य) वाम

4 [b]) D8 सगतयो Ś1 D10 च जात, D1 सुजात, M1 द्विजात, B (ed) तु जात (for सुजात) Ñ V B1-3 D2-4 6 सीतो(Ñ1 D2-4 तथो)रुरेक सुशुभ(Ñ2 B3 D6 शुशुभे, V2 च शुभ) सुजात, B4 पीतोरेकश्च तत. प्रयात (sic) —[c]) M2 प्रस्पदमान (sic) D8 अन्यो (for अस्या) Ñ V B D2-4 6 कनकावदातो

5 Ñ2 V B1-3 D6 om 5 —[a]) Ś1 Ñ1 D10 सुस, D1 शुभ्र, T2 शुद्ध, C1 g as in text (for शुभ) —[b]) D1-4 अथ (for इव) D7 9 [अ]तुलाक्ष्या —[c]) Ñ1 रामास्त्रिरस्या (sic) (for वास स्थिताया) Cv k t as in

एतैर्निमित्तैरपरैश्च सुभ्रूः
संबोधिता प्रागपि साधुसिद्धैः ।
वातातपक्लान्तमिव प्रनष्टं
वर्षेण बीजं प्रतिसंजहर्ष ॥ ६
तस्याः पुनर्बिम्बफलोपमोष्ठं
स्वक्षिभ्रुकेशान्तमरालपक्ष्म ।
वक्त्रं बभासे सितशुक्लदंष्ट्रं
राहोर्मुखाच्चन्द्र इव प्रमुक्तः ॥ ७
सा वीतशोका व्यपनीततन्द्री
शान्तज्वरा हर्षविबुद्धसत्त्वा ।
अशोभतार्या वदनेन शुक्ले
शीतांशुना रात्रिरिवोदितेन ॥ ८ G 5 28 B 5 29 L 5 23

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे सप्तविंशः सर्गः ॥ २७ ॥

text, Cr m g -दस्या (for -दन्त्या) —[d]) D5 reads [d] except किंचित् in marg D1 2 4 तदा (for परि-) Ś1 D10 11 स्तनोत्स्पदत, D11 स्तन स्पदत (for परिसमत) Ñ1 कथंचिदाकप च (sic) D8 चारुदत्या (for °गात्र्या) B4 किंचित्तदाशसत चारुनेत्र्या, D3 किंचित्प्रशशस सुचारु गात्र्या ❁ Cr m g t परिस्नमत पर्यस्नमत (Cr g अडभाव आर्ष) ❁

6 [a]) B4 एकैर् (sic) (for एतैर्) D6 च शुभैश् (for अपरैश्) Ś1 D10 सीता (for सुभ्रू) —[b]) B2 D7–9 11 T2 3 सचोदिता B1 4 साध्यसिद्धे, B2 सिद्धसाध्यै, B3 D1 4 साधुबुद्धि (D1 °बुद्धे, D4 °बोधै), Cm g k t as in text (for साधुसिद्धैः) ❁ Cm t 'सज्जनैर्भि' इति पाठान्तरम् ❁ —[c]) B4 D1 T2 क्लान्तम् (for क्लान्तम्) Ś1 Ñ1 B1 4 D10 [अ]प्र(Ś1 B4 D10 °प)कृष्ट, V1 [अ]प्रणष्ट, V2 D4 [अ]प्रहृष्ट, B2 [अ]प्रघृष्य, B3 प्रहर्षाद्, D1 [अ]पक्लिष्ट, D2 11 [अ]पहृष्ट, D3 प्रकृष्ट, T1 3 प्रहृष्ट, Cg as in text (for प्रनष्ट) —[d]) Ś1 वर्षं च (for वर्षेण) D11 जीव (for बीज) Ñ2 V B1 2 D6 प्रतिसंजिजीवे B3 हर्षेण जीव हि यथा जिजीवे

7 B1 om 7 —[a]) D5 पुन, G1 तस्या (for तस्याः) D2 4 तदा (for पुनर्) Ś1 D1 2 4 5 10 11 T2 3 M3 -फलाधरौ(D1 4 T2 3 M3 °रो)ष्ठ, Ñ2 V B2–4 D6 -फलाधरौ(V2 B4 D6 °रो)ष्ठा (for -फलोपमोष्ठ) —[b]) Ś1 D2 4 सुभ्र्वक्षि-, Ñ1 शुभाक्षि, Ñ2 V B2–4 D6 सुजात-, D1 शुक्लाक्षि-, D5 स्वदिभ्रू- (sic), D10 स्वल्वक्षि (sic), D11 शुभानि (for स्वक्षिभ्रु-) —[c]) D1 तदाभात् (for बभासे) Ñ2 V B2(also)D6–9 स्मित (for सित-) D5 T2 -दत (for -दंष्ट्र) Ś1 D2 4 10 11 चारुदंष्ट्र, Ñ V B2–4 D1 3 6 -चारुदत (for -शुक्लदंष्ट्र) —[d]) D1 यथा (for मुखाच्) V2 B2–4 D6 इवार्धमुक्त ❁ Cv सितशुक्लदंष्ट्रं सबद्धविमलदन्तम्। विस्पष्टार्थमेकार्थे शब्दद्वयप्रयोगो वा।, Cr सितशुक्लदंष्ट्रं नीरन्ध्रत्वेन ससक्तशुक्लदंष्ट्रम्।, Cm सितशुक्लदंष्ट्रं पङ्क्तिबद्धधवलदन्तमित्यर्थः।, Cg सितशुक्लदंष्ट्रमत्यन्तशुक्लदन्तम्। एकार्थे शब्दद्वयप्रयोगोऽतिशयज्ञापनाय। यथा मुग्धमनोज्ञ इति। नीरन्ध्रत्वेन ससक्तशुक्लदंष्ट्रमिति वा॥ ।, Ck t सितशुक्लदंष्ट्रं स्फटिकादिसितपदार्थवच्छुक्ला दंष्ट्रा यस्य तत् ❁

8 [a]) Ś1 Ñ1 B4 D7–10 Cr तद्रा, B1 -गात्रा, Cm g as in text (for तन्द्री) —[b]) Ś1 V B1–3 D1 3 4 6 10 -विशुद्धसत्त्वा, B4 D8 G1 2 M3 Cm g विबुद्ध°, Cv r k t as in text —[c]) Ś1 D2 4 10 11 सुभ्रू, Ñ1 शुभ्र, D1 सीता, D3 तेन, T2 M1 शुक्ला, Cm g k t as in text (for शुक्ले) Ñ2 V B D6 च्यराजतात्यर्थ(B3 °त्यत)मुदार(V2 °दग्नु, B4 मतीव)शुक्ला(B3 4 °द्धा), G1 अशोभत तावदनेन शुक्ले —[d]) D11 शीतांशुतारामिरिवोदितेन

Colophon —*Sarga name* Ś1 शुभनिमित्तदर्शन, Ñ1 B1 D3 सीताशुभनिमित्तदर्शन (B1 °सूचन, D3 °सूचक) Ñ2 V B2 4 D1 6 सीतानिमित्तसूचन(D1 °न), B3 शुभसूचन, D2 4 निमित्तदर्शन, D10 लंकापर्वणि सीताया शुभनिमित्तदर्शन, D11 निकृतदर्शन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ś1 25, Ñ2 V1 D5–9 T G M1 3 29, V2 19, B1 2 M2 28, B3 27 (as in text), B4 D3 30 —After colophon, D2 concludes with राम, G श्रीरामाय नम

२८

5 29 1 5 30 1 5 24 1 हनुमानपि विक्रान्तः सर्वं शुश्राव तत्त्वतः ।
सीतायास्त्रिजटायाश्च राक्षसीनां च तर्जनम् ॥ १
अवेक्षमाणस्तां देवीं देवतामिव नन्दने ।
ततो बहुविधां चिन्तां चिन्तयामास वानरः ॥ २
यां कपीनां सहस्राणि सुबहून्ययुतानि च ।
दिक्षु सर्वासु मार्गन्ते सेयमासादिता मया ॥ ३
चारेण तु सुयुक्तेन शत्रोः शक्तिमवेक्षता ।
गूढेन चरता तावदवेक्षितमिदं मया ॥ ४
राक्षसानां विशेषश्च पुरी चेयमवेक्षिता ।
राक्षसाधिपतेरस्य प्रभावो रावणस्य च ॥ ५
युक्तं तस्याप्रमेयस्य सर्वसत्त्वदयावतः ।
समाश्वासयितुं भार्यां पतिदर्शनकाङ्क्षिणीम् ॥ ६
अहमाश्वासयाम्येनां पूर्णचन्द्रनिभाननाम् ।
अदृष्टदुःखां दुःखस्य न ह्यन्तमधिगच्छतीम् ॥ ७
यदि ह्यहमिमां देवीं शोकोपहतचेतनाम् ।
अनाश्वास्य गमिष्यामि दोषवद्गमनं भवेत् ॥ ८

28

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 [a]) D3 सलीन, D8 M2 Cr m विश्रात, Cg k t as in text (for विक्रान्त) —[b]) D8 तद्वत· (for तत्त्वत). —After 1[ab], Ñ1 ins

627* रावणस्य च पापस्य राक्षसीना च गर्जितम् ।

—[c]) B4 त्रिदशायाश्, D2 त्रिजडायाश् (for त्रिजटा°) —Ñ1 illeg for [d] —[d]) B3 राक्षसीं चैव (sic) (for राक्षसीना च) Ś1 D3 5 8 10 M2 तर्जित, Ñ2 V B2-4 D6 भाषित, D2 4 7 9 11 गर्जित, Cg as in text (for तर्जनम्) B1 सर्वं शुश्राव वेदित —After 1, Ñ1 (partly illeg) ins

628* शिश . स्थितो वीर श्रुतवान्दृष्टवानपि ।
अचिन्तयन्महातेजा त . . . . . ।

2 V1 illeg for 2–13 —[a]) V2 B1 D1-4 6 10 T3 अवेक्ष्यमाणम्, B4 अवेक्ष्य सीता, D5 सोवेक्ष्यमाणस्, Cr g as in text (for अवेक्षमाणस्) D2 4 11 एव (for देवीं) —[c]) T1 3 हनूमान्बहुधा (for बहुविधा चिन्ता) —[d]) Ñ2 V2 B D3 6 मारुति (for वानर) —After 2, M2 ins

629* अवेक्षमाणो वैदेहीमब्रवीन्मारुतात्मज ।

3 V1 illeg for 3 (cf v l 2) —[a]) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 जनी(D1 °ने)न्द्रानि (for सहस्राणि) —[b]) Ś1 Ñ2 V2 B D6 10 प्र(B3 4 अ[with hiatus])युतान्यर्बुदानि च, Ñ1 D1 2 4 11 सहस्राण्यर्बुदानि च, D3 सहस्राण्ययुतानि च, D5 शतानि नियुतानि च, D7 9 बहूनि अयुतानि च (with hiatus) —[c]) D1 सर्वाणि (for °सु) D7 10 मार्गंति (for मार्गन्ते) Ñ2 V2 B D6 मार्गंति जानकी सीता

4 V1 illeg for 4 (cf v l 2) Ś1 D10 om (hapl) 4 —[a]) B1 4 D1 2 4 G1 चारेण च, M1 चारेणच, M2 वानरेण (sic) (for चारेण तु) B2 3 D6 चारेण सुप्रयुक्तेन, D7 चारेण प्रसुयुक्तेन —[b]) D2 शत्रा (for शत्रो) Ñ2 V2 B D6 शक्तिमपे(B2 3 °व)क्षया, D1 3 °मभीप्सता, D5 °रवेक्षिता (for शक्तिमवेक्षता) —[c]) Ñ2 V2 B तत्त्वम्, D6 तत्र च, D8 यावद् (for तावद्) —[d]) Ñ2 B1 2 4 उपेक्षितम् (sic), V2 D6 उत्प्रेक्षितम्, B3 आलक्षितम् (for अवेक्षितम्) D4 त्वया (sic) (for मया)

5 V1 illeg for 5 (cf v l 2) —[a]) D4 राक्षसीना Ś1 Ñ2 B4 D1 4 6 10 11 निवेश(Ś1 D1 4 10 °शा, D11 शा)श्च, Ñ1 D2 निवासाश्च, V2 विनाशश्च, B3 G2 विशेषेण, D3 विनाशाय, D8 विशेष च, Cm k t as in text (for विशेषश्च) —[b]) Ñ1 सुदुर्गम, Ñ2 V2 B2 D2 6 7 9 निरीक्षिता, B1 3 4 परीक्षिता (for अवेक्षिता) D11 पुरीं चेमा निरीक्षणा (corrupt) —[c]) Ñ2 V2 B D1 6 तस्य, D3 अद्य (for अस्य) —[d]) D4 प्रकारो (for प्रभावो) D11 तु (for च)

6 V1 illeg for 6 (cf v l 7) —[a]) D7 9 यथा (for युक्त) —[b]) Ś1 Ñ1 D2-4 10 सेय(D3 वीर्यं) सत्त्ववतो (D2 4 °ता) मया, V2 B सत्य सत्यवतो(B2 °त्यमतवतो, B4 °त्य सत्य वचो) मया, D1 सत्यमुत्तमतो मया, D11 सर्वसत्त्वमतो मया —Ñ1 illeg for 6[c]–16 —[c]) Ś1 D10 सीता, D1 2 4 11 भार्या (for भार्यां) —[d]) Ś1 पत्युर्, D1 3 10 भर्तुर् (for पति) Ś1 D1 2 4 10 11 -काङ्क्षिणी, Ñ2 V2 B D6 -लालसा (for -काङ्क्षिणीम्)

7 Ñ1 V1 illeg for 7 (cf v l 6 and 2 respy) V2 B1 2 4 om 7[ab] —[a]) Ñ2 D2 6 अयम्, D1 सोहम् (for अहम्) —[c]) Ś1 -पूर्वां, V2 B1 2 4 D3 T2 -दुःखा (for -दुःखां) G1 M3 दुःखार्तां (for दुःखस्य) —[d]) D11 महातम् (for न ह्यन्तम्) V2 B1 2 4 D1 4 11 T2 अधिगच्छति, D2 3 अनु(D3 उप)गच्छति (for अधिगच्छतीम्) G1 M3 दुःखस्यान्तमगच्छतीं

8 Ñ1 V1 illeg for 8 (cf v l 6 and 2 respy) —[a]) Ñ2 V2 B D6 तु, D3 च, T1 3 M3 [अ]पि (for हि) D7 9 सतीम् (for इमा) Ś1 D4 5 8 10 T2 G M2 एव, Ñ2 V2 B D6 एना, D1 2 7 9 पुना, D3 दीना (for देवीं) D11 यद्यहं विषमासेव —[b]) D3 शोकाभिहत- Ñ2 B1 D1-4 T1 3 G3 -चेतस (for -चेतनाम्) —D5 reads

गते हि मयि तत्रेयं राजपुत्री यशस्विनी ।
परित्राणमविन्दन्ती जानकी जीवितं त्यजेत् ॥ ९
मया च स महाबाहुः पूर्णचन्द्रनिभाननः ।
समाश्वासयितुं न्याय्यः सीतादर्शनलालसः ॥ १०
निशाचरीणां प्रत्यक्षमक्षमं चाभिभाषणम् ।
कथं नु खलु कर्तव्यमिदं कृच्छ्रगतो ह्यहम् ॥ ११
अनेन रात्रिशेषेण यदि नाश्वास्यते मया ।
सर्वथा नास्ति संदेहः परित्यक्ष्यति जीवितम् ॥ १२
रामश्च यदि पृच्छेन्मां किं मा सीताब्रवीद्वचः ।
किमहं तं प्रतिब्रूयामसंभाष्य सुमध्यमाम् ॥ १३
सीतासंदेशरहितं मामितस्त्वरया गतम् ।
निर्दहेदपि काकुत्स्थः क्रुद्धस्तीव्रेण चक्षुषा ॥ १४
यदि चेद्योजयिष्यामि भर्तारं रामकारणात् ।
व्यर्थमागमनं तस्य ससैन्यस्य भविष्यति ॥ १५
अन्तरं त्वहमासाद्य राक्षसीनामिह स्थितः ।
शनैराश्वासयिष्यामि संतापबहुलामिमाम् ॥ १६

G 5 29 15
B 5 30 16
L 5 24 17

---

[d] in marg —[d]) V2 B1 D2 3 दोष बहुमतं (sic), B2 4 D6 11 दोषो बहुमतो (for दोषवद्गमन)

9 Ñ1 V1 illeg for 9 (cf v l 6 and 2 respy) B1–3 om 9 —[a]) B4 मयि च, G1 तु मयि, Cg k t as in text (for हि मयि) Ñ2 V2 B4 D6 भद्रेय (for तत्रेय) —[b]) V2 D4 6 11 तपस्विनी, B4 मनस्विनी (for यश°) —[c]) B1 अचिन्वती, D7–9 G1 2 अपश्यती, M1 अजानती (for अविन्दन्ती) —[d]) B4 जीवनं, G1 दिव्यजीवित (hypm) (for जीवित)

10 Ñ1 V1 illeg for 10 (cf v l 6 and 2 respy) —[a]) Ś1 D7 9 यथा (for मया) Ś1 D10 transp च and स B4 महायशा महाबाहु —[c]) Ś1 D10 योग्य, V2 D8 M1 युक्त, B D6 शक्य, D4 T3 Cr न्याय्य, D11 G2 नार्य (sic), Cv m g k t as in text (for न्याय्य) —[d]) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 काङ्क्षित (for लालस)

11 Ñ1 V1 illeg for 11 (cf v l 6 and 2 respy) —[b]) D4 न क्षम (for अक्षम) D7 9 चाभिभाषितु(D9 °त), T2 चैव भाषण, Cm k t as in text (for चाभिभाषणम्) Ś1 D10 न वक्तु प्रतिभाति मे, Ñ2 D6 न युक्त चाभिभाषित(D6 °तिभाषण), V2 समुक्त चापि भाषण, B3 कथमस्याभिभाषण, D1 3 न क्षम प्र(D3 चा)तिभाषण, D2 न क्षम चाभिमर्षण, D11 मया चास्याभिभाषण, T1 3 M3 अनर्हं चापि भाषण —[c]) V2 B3 D3 4 6–9 तु (for नु) —[d]) Ś1 D3 10 G2 इति, Cm k t as in text (for इद) Ñ2 V2 B D6 इति चिंतापरोभवत्

12 Ñ1 V1 illeg for 12 (cf v l 6 and 2 respy) —[a]) V2 B1 2 [अ]ह्नावशेषेण (for रात्रिशे°) Ñ2 B3 D6 अस्मिन्काले तु कल्याणी —[b]) T2 यदि नाश्वासयाम्यह —[c]) D3 [अ]त्र (for [न]स्ति) —[d]) B4 परित्यजति.

13 Ñ1 V1 illeg for 13 (cf v l 6 and 2 respy) —[a]) V2 D7 9 T1 2 Ct तु, Cr k as in text (for च) Ñ2 V2 B D6 मा पृच्छेत् (by transp) —[b]) D3 त्वा, D8 M1 वा, Ct as in text (for मा) D2 इति (for वच) Ñ2 V2 B D6 किं मे कांता(B3 भार्या)ब्रवीदिति —[c]) D11 om त (subm) Ś1 D10 प्रिय (for प्रति) —[d]) Ñ2 B D6 अपृष्ट्वेमा, V2 अस्पृष्ट्वेमा (hypm) (for असभाष्य)

14 Ñ1 illeg for 14 (cf v l 6) Ñ2 V B D6 transp 14 and 15 —[b]) V2 B D6 तरसा, D4 त्वरित (for त्वरया) —[d]) Ś1 क्रूरस्, D7 9 क्रोध- (for क्रुद्धस्) Ś1 Ñ2 V B D6 10 M1 तीक्ष्णेन, D11 तिग्मेन, (for तीव्रेण) D1 क्रुद्धस्तिमितचक्षुषा, D2 4 क्रुद्धस्तिग्धेन चक्षुषा, D3 क्रोधदीप्तेन चक्षुषा, D8 कुपितस्तीक्ष्णचक्षुषा —After 14, Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 ins

630* यद्यनाश्वास्य यास्यामि संतापबहुलामिमाम् ।
प्राप्तदोषो भविष्यामि दोषश्चाभाषणे महान् ।

[(l 1) D1 यदा (for यदि) Ś1 D1 नाश्वास्य (for [अ]नाश्वास्य) Ś1 D1–4 10 11 गच्छामि (for यास्यामि) Ś1 D1 2 4 10 11 शोकेनाभिप्र(D1 2 11 °नि)पीडिता (for the post half) —(l 2) Ś1 D10 प्रायो दोषी (for प्राप्तदोषो) Ś1 D1–4 10 11 [अ]कथने (for [अ]भाषणे) B2 मम (for महान्) B3 रामसुग्रीवयो पुर (for the post half)]

15 Ñ1 illeg for 15 (cf v l 6) Ñ2 V B D6 transp 14 and 15 —[a]) Ś1 D1 10 नाम गमिष्यामि, Ñ2 V B D6 चो(V2 B1 2 वो)द्वेजयि°, D3 11 वा योजयि°, D4 7–9 M2 Ck t चोद्योजयि°, T1 3 चेद्योधयि°, G2 3 M1 3 Cr m चोद्योजयि° (for चेद्योजयिष्यामि) —[b]) D3 T1 3 हर्तार, D11 कपींद्र, M1 सुग्रीव, Cm g k t as in text (for भर्तार) D1 राममतिकात (for रामकारणात्) Ñ2 V B D6 राम पद्मनिभे(B4 °दले)क्षण —[cd]) Ś1 D10 वृथागमनमित्येव तस्य राज्ञो भविष्यति

16 Ñ1 illeg for 16 (cf v l 6) —[a]) Ś1 अनत (for अन्तर) B4 [इ]दम् (for [अ]हम्) Ś1 D1 10 च समासाद्य (for त्वहमा°) —[b]) Ś1 D10 T2 अह स्थित, B4 इतश्चिर, D2 इहास्थित, D7 G3 सवस्थित (for इह स्थित) —[c]) V B1 2 अनेन, B3 कथम्, B4 एनाम् (for शनैर्) D7 9 शनराश्वासयाम्यद्य —[d]) D5 निश्वास- (for सताप) Ñ2 V1 B3 4 D6 शोकेना(B3 °नो)प(B4 °भि, D6 °थ)हतेन्द्रिया, V2 शोकेन पिहितेक्षणा, B1 2 शोकेनापिहितेंद्रिया

G 5 29 16
B 5 30 17
L 5 24 18

अहं ह्यतितनुश्चैव वानरश्च विशेषतः ।
वाचं चोदाहरिष्यामि मानुषीमिह संस्कृताम् ॥ १७
यदि वाचं प्रदास्यामि द्विजातिरिव संस्कृताम् ।
रावणं मन्यमाना मां सीता भीता भविष्यति ॥ १८
अवश्यमेव वक्तव्यं मानुषं वाक्यमर्थवत् ।
मया सान्त्वयितुं शक्या नान्यथेयमनिन्दिता ॥ १९
सेयमालोक्य मे रूपं जानकी भाषितं तथा ।
रक्षोभिस्त्रासिता पूर्वं भूयस्त्रासं गमिष्यति ॥ २०
ततो जातपरित्रासा शब्दं कुर्यान्मनस्विनी ।
जानमाना विशालाक्षी रावणं कामरूपिणम् ॥ २१
सीतया च कृते शब्दे सहसा राक्षसीगणः ।
नानाप्रहरणो घोरः समेयादन्तकोपमः ॥ २२
ततो मां संपरिक्षिप्य सर्वतो विकृताननाः ।
वधे च ग्रहणे चैव कुर्युर्यत्नं यथाबलम् ॥ २३
तं मां शाखाः प्रशाखाश्च स्कन्धांश्चोत्तमशाखिनाम् ।
दृष्ट्वा विपरिधावन्तं भवेयुर्भयशङ्किताः ॥ २४

17 [a]) D5 9 M3 नु (for हि) Ñ2 विद्विनस, V B D2 6 11 [अ]विद्वितश्च, D3 [अ]वितनुश्च (sic), T2 [अ] दपतमश्च (for [अ]तितनुश्च) Ñ2 D6 तत्र (for चैव) —Ñ2 V B D6 om 17[cd] —[c]) D4 वाचा (for वाचं) D1 4 न (for च) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 [उ]दीरयिष्यामि (for [उ]दाहरि°) —D4 om (hapl ?) 17[d]–18[a] —[d]) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 पुन, D3 5 T2 इव (for इह) Ś1 D2 10 संस्कृता Cm g k t as in text (for संस्कृताम्)

18 D4 om 18[a] (cf v l 17) D2 5 G2 om (hapl) 18[ab] —[a]) Ś1 Ñ1 वा नाभिभाष्यामि, Ñ2 V B D6 वाचं वदिष्यामि, D1 10 वाचाभिभास्यामि, D3 11 चेन्नाभिभास्यामि (for वाचं प्रदास्यामि) —Ñ1 illeg for 18[b]–19[b] —[b]) B3 D11 द्विजातिसे(D11 °मि)व (for द्विजातिरिव) D3 संस्कृत, D4 संस्कृता (for संस्कृताम्) Ś1 D1 10 सतापबहुलामि(D1 °ला ति)मा —After 18[ab], Ñ2 V B1–3 D6 read 20[ab] —[c]) V2 B3 D8 10 G2 3 मन्यमाना मा(B3 हि), D4 बहुमन्याना —[d]) Ñ2 V B D6 पुनस्त्रासं गमिष्यति —After 18, D5 8 T1 3 G2 3 M3 ins

631* वानरस्य विशेषेण कथं स्यादभिभाषणम् ।

19 Ñ1 illeg for 19[ab] (cf v l 18) Ñ2 V B1–3 D6 om 19 —[a]) D3 अदृश्यम् (for अवश्यम्) D2 M2 पुन (for एव) Ś1 D1 4 10 11 वदता, D6 T2 कर्तव्य (for वक्तव्य) —[b]) Ś1 D10 मानुष्य (for °ष) —[d]) B4 [अ]न्यथेवम्, D4 [अ]न्येनैवम् (for [अ]न्यथेयम्)

20 Ñ2 V B1–3 D6 read 20[ab] after 18[ab] —[a]) D4 11 अन्यथा (for सेयम्) Ñ2 V B1–3 D6 आलक्ष्य रूपं च —[b]) Ñ2 V B1–3 D6 च मे, B4 D5 यथा, D4 मया, T2 G2 तदा, M1 तत (for तथा) —Ñ2 V B1–3 D6 om 20[cd] —[c]) D1 नूनं (for पूर्वं) —Ñ1 illeg for 20[d]–21 —[d]) B4 D5 पुनस्, D1 भयात् (for भूयस्) D7 9 उपैष्यति (for गमिष्यति)

21 Ñ1 illeg for 21 (cf v l 20) Ś1 D10 om 21[ab] —[b]) D2 श्रुत्वा (for कुर्यान्) D1 2 4 11 तपस्विनी (for मन°). —[c]) Ś1 D2–4 10 11 जानीते हि, Ñ2 V B D6 विजानती, D1 जानकी हि, D7–9 जानाना मा, G1 ज्ञानमाना, Cr m g k t as in text (for जानमाना) —[d]) B4 वानर, T1 राक्षस (for रावण) ※ Cm जानमाना मन्वाना।, Cg k जानमाना जानाना (Ck °नानेति यावत्) (Cg मुमानम आर्षं) ※

22 [a]) Ś1 Ñ1 सीतायां (for सीतया) Ś1 Ñ1 D3 10 हि (for च) D11 सर्वे (sic) (for शब्दे) —[b]) D11 रक्षणीगण (for राक्षसीगण॰) —[c]) D1 -प्रहरणैर् (for -प्रहरणो) Ś1 D10 -प्रहरणा घोरा, V B1 2 4 -प्रहरणैर्घोरैर्, D2 4 11 G3 M1 -प्रहरणोपेतो (for -प्रहरणो घोर) —Ñ1 illeg for 22[d]–26[b] —[d]) Ś1 D10 समग्रा अतकोपम (Ś1 °मा) (sic), Ñ2 V B D2–4.6 11 मामुपेयात्स(B2 °पति न) संशय

23 Ñ1 illeg for 23 (cf v l 22) —[a]) D1 4 ताश्च (for ततो) B1 4 मे (for मां) Ś1 D10 ताश्च मा संपरिज्ञाय, V1 B2 ततो मे परिसंक्षिप्य, D2 तास्तु मां वीक्ष्य तिष्ठत, D11 ताश्च मा स्वेषु पृच्छति. —[b]) Ś1 D10 सर्वाश्च, B1 सर्वास्ता D4 विकृतानना, M2 °न (for विकृतानना) —After 23[ab], D2 4 11 ins

632* अनेनोद्वेजितेत्येव तत कुर्यु पराक्रमम् ।

[D4 [अ]पि (for [इ]ति)]

—[c]) B D2 4 6 11 वा (for first च) D5 प्रहरणे (for च ग्रहणे) Ñ2 V B D2 4 6 वापि (for चैव) —[d]) Ñ2 V B2 4 D6 यत्नं कुर्युर् (by transp), B1 यत्न कुर्याद्, M2 कुर्यायत्न (for कुर्युर्यत्न) Ś1 D1 5 7 9 11 महाबल(D7 9 °ला) D3 तथा बल (for यथाबलम्) B3 यत्न कुर्यात्र संशय

24 Ñ1 illeg for 24 (cf v l 22) —[a]) Ś1 Ñ2 V B D2 6 10 तत, D1 3.4 ता मां, D8 G2 M1 3 गृह्य, D11 तासा (sic), Ct as in text (for तं मा) B3 D1 3 5–7 11 T3 G1 शाखा- (G1 °खा), Ck.t as in text (for शाखा) D3 -प्रशाखासु (for °खाश्च) —D4 om 24[bcd] —[b]) B4 स्कंध च, D3 स्कधेषु (for स्कधाश्च) D11 [उ]त्तर- (for [उ]त्तम-) D8 -शाखिन D10 स्कंधाश्चोत्तुगशाखिना —[c]) Ñ2 V B D1 2 6 शीघ्र (for दृष्ट्वा) Ś1 मामभिधावत, B2 D1 परिविधावत(D1 °ति), D7–9 Ck t च परिधावत, Cr g as in text (for विपरिधावन्तं) —[d]) D7 9 Ck परि-,

मम रूपं च संप्रेक्ष्य वनं विचरतो महत् ।
राक्षस्यो भयवित्रस्ता भवेयुर्विकृताननाः ॥ २५
ततः कुर्युः समाह्वानं राक्षस्यो रक्षसामपि ।
राक्षसेन्द्रनियुक्तानां राक्षसेन्द्रनिवेशने ॥ २६
ते शूलशरनिस्त्रिंशविविधायुधपाणयः ।
आपतेयुर्विमर्देऽस्मिन्वेगेनोद्विग्नकारिणः ॥ २७
संक्रुद्धस्तैस्तु परितो विधमन्रक्षसां बलम् ।
शक्नुयां न तु संप्राप्तुं परं पारं महोदधेः ॥ २८
मां वा गृह्णीयुराप्लुत्य बहवः शीघ्रकारिणः ।
स्यादियं चागृहीतार्था मम च ग्रहणं भवेत् ॥ २९
हिंसाभिरुचयो हिंस्युरिमां वा जनकात्मजाम् ।
विपन्नं स्यात्ततः कार्यं रामसुग्रीवयोरिदम् ॥ ३०
उद्देशे नष्टमार्गेऽस्मिन्राक्षसैः परिवारिते ।
सागरेण परिक्षिप्ते गुप्ते वसति जानकी ॥ ३१ G 5 29 B 5 30.3 L 5 24 3

T1 3 बहु- (for भय-) Ñ2 V B D1 2 6 यदा (D1 2 °दि) प्राप्तु न (B1 °प्तुम) शक्नुयु

25 Ñ1 illeg for 25 (cf v l 22) Ñ2 V B D6 om 25 —^{a}) Ś1 D10 स्वसदृश, D2 च त दृष्ट्वा, D3 च सचित्य, D11 च सदृश्य (for च संप्रेक्ष्य) —^{b}) Ś1 D1–5 7–11 G2 M3 वने (for वन) D1 2 4 11 च चरित, D3 विचरित (for °रतो) D5 हरे (for महत्) M1 वचन वदतो महत् —^{c}) Ś1 D1 3 10 सत्रस्ता, Ct as in text (for वित्रस्ता) —D5 reads ^{d} in marg —^{d}) D7–9 विकृतस्वरा

26 Ñ1 illeg for 26^{ab} (cf v l 22) —^{a}) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 तदा (for तत) B3 समाह्वान तदा कुर्यू —^{b}) D1 राक्षसान् (for रक्षसाम्) Ñ2 V B D2 4 6 रक्षसा भीमकर्मणा —^{d}) Ñ2 V B D6 राक्षसाना (for राक्षसेन्द्र-) B1 निवेशन, B3 महाबला (for -निवेशने) D2 11 मम सप्रति धावता (D11 शासने), D4 मम प्रतिमशासने

27 Ñ1 illeg for 27–28^{b} —^{a}) Ñ2 V B2–4 D6 शक्ति (for शूल-) B3 शूल, D1 2 T2 वर, D2 4 G3 M3 -शक्ति- (for शर-) B1 राक्षसा मा (for शूलशर-) B4 D4 निस्त्रिंशा (for -निस्त्रिंश-) —Ś1 D10 transp ^{b} and ^{d} —After 27^{ab}, B3 ins

633* ग्रहणे वा वधे वापि यत्न कुर्युर्महाबला ।

—D1 om 27^{cd} —^{c}) V2 प्रापतेयुर् (for आ°) —^{d}) D5 7 9 T Ct [उ]द्वेग, Cr m g as in text (for [उ]द्विग्न) Cr m g as in text, Ct कारणात् (for कारिण) Ś1 D10 प्रापतोमरधारिण, Ñ2 V B1–3 D6 वेगिता विघ्नकारिण, B4 भविता विघ्नकारक, D2–4 वेगेना (D3 °न) विघ्नकारिण, D11 त्रिगणाग्रहाकारिण

28 Ñ1 illeg for 28^{ab} (cf v l 27) V1 om (hapl) 28–29^{b} Ñ2 V2 B1 2 3 (om 28^{ca}) D6 read 28 (including star passage) before 34 —^{a}) D7–9 G3 M2 3 Cg सन्द्धस्, T2 सवृतस्, G2 सन्दूस (for सक्रुद्धस्) Ś1 D10 तेषु रक्ष सु, M1 त परिवृतो (for तैस्तु परितो) B4 D11 सरब्धैस्तस्तु रक्षोभि, D1 4 सक्षुब्धस्तैस्तु रक्षोभिर्, D2 सनद्धस्तै सुरक्षोभिर्, D3 सप्रमत्तैश्च रक्षोभिर्, G1 सक्रुद्धस्तै परिवृतो —^{b}) Ś1 त्रिदलन्, D7–9 त्रिधमे, D10 त्रिद्मन्, Cg as in text (for विधमन्) Ś1 D1–5 7–9 11 G1 M2 राक्षस, D6 राक्षसी, Cg as in text (for रक्षसा) —For 28^{ab}, Ñ2 V2 B1–3 D6 subst, while B4 ins after 33

634* सन्नद्धस्त्वतिवेगेन विधमेय निशाचरान् ।

[B1 सरद्धस्त्वति-, B2 सबुद्धस्त्विह, B3 सवध्य चाति-, B4 समृद्धमपि (for सन्नद्धस्त्वति-) B1 विध्वमेय (for विधमेय) B4 निशाचर]

—P3 om 28^{c}–29^{b} D8 om 28^{cd} —^{c}) D1 शक्या (sic) (for शक्नुया) Ñ1 illeg, D4 तु न (by transp) (for न तु) B1 त प्राप्तु, B2 तत्प्राप्तु, T2 सप्राप्य (for सप्राप्तु) Ś1 नियत प्राप्तु B4 शक्नुयाम कथ प्राप्तु —^{d}) D6 परे पारे (for पर पार)

29 Ñ2 V B1–3 om 29^{ab} (for V1 B3 cf v l 28) D6 om 29–30^{b} —^{a}) B4 जगृहुर् (for गृह्णीयुर्) Ś1 राक्षस्य (sic), Ñ1 D5 7 9 आवृत्य, D2 10 आक्रम्य (for आप्लुत्य) D1 मा गृह्णीयुर्मयाप्लुत्य (sic). —^{b}) D1 3 4 11 -चारिण (for -कारिण) —^{c}) Ñ1 B4 D1 4 10 निगृहीतार्था (B4 °ता वा), Ñ2 V1 B3 चा (B3 वा) गृहीतात्मा, V2 B1 2 D2 3 11 वा गृहीतार्था, T2 G2 च गृही°, G1 चाकृतार्था हि, Cr m g k t as in text (for चागृहीतार्था) —^{d}) B D2 वा, D3 [अ]पि (for च) V B1 2 कृत (for भवेत्)

30 D6 om 30^{ab} (cf v l 29) Ñ1 illeg for 30^{a} —^{a}) Ś1 अतिक्रुद्धाश्च मा, V B1 2 D1–4 11 हिसारुचित्वान्मा, B3 हिसारुचिरमा, B4 हिसाशीलाश्च मा, D10 अभिक्रुद्धाश्च मा (for हिंसाभिरुचयो) —^{b}) V2 अथ (for इमा) Ś1 B1 D10 च (for वा) —^{c}) B3 तदा, D1 कृतं, D2 अत, D10 तु तत् (for तत) D10 कर्म (for कार्यं).

31 V1 om 31 Ñ1 illeg for 31^{ab} G2 transp 31^{ab} and 31^{cd} —^{a}) Ś1 D10 प्रदेशे, B4 विदेशे, Cv as in text (for उद्देशे) B4 न तु (for नष्ट) Ś1 D10 च (for ऽस्मिन्) —D4 om (hapl) from राक्षसैर् in ^{b} up to ऽस्मिन् in 635* —^{b}) D11 परिवारिते (for °वारिते) —For 31^{ab}, D2 subst, while D4 11 ins after 31^{ab}

635* देशे सुदूरे दुर्गेऽस्मिन्राक्षसेन्द्राभिरक्षिते ।

G 5 29 26
B 5 30 32
L 5 24 32

विशस्ते वा गृहीते वा रक्षोभिर्मयि संयुगे ।
नान्यं पश्यामि रामस्य सहायं कार्यसाधने ॥ ३२
विमृशंश्च न पश्यामि यो हते मयि वानरः ।
शतयोजनविस्तीर्णं लङ्घयेत महोदधिम् ॥ ३३
कामं हन्तुं समर्थोऽस्मि सहस्राण्यपि रक्षसाम् ।
न तु शक्ष्यामि संप्राप्तुं परं पारं महोदधेः ॥ ३४
असत्यानि च युद्धानि संशयो मे न रोचते ।
कश्च निःसंशयं कार्यं कुर्यात्प्राज्ञः ससंशयम् ॥ ३५
एष दोषो महान्हि स्यान्मम सीताभिभाषणे ।
प्राणत्यागश्च वैदेह्या भवेदनभिभाषणे ॥ ३६
भूताश्चार्था विनश्यन्ति देशकालविरोधिताः ।
विक्लवं दूतमासाद्य तमः सूर्योदये यथा ॥ ३७
अर्थानर्थान्तरे बुद्धिर्निश्चितापि न शोभते ।
घातयन्ति हि कार्याणि दूताः पण्डितमानिनः ॥ ३८

—^{d}) Ś1 D10 दुर्गे (for गुप्ते) —For 31, Ñ2 V2 B1–3 D6 subst and read after 33

636* देशे दुर्गे सुदूरे च सागरेणाभिसंवृते ।
गुप्ते वसति वैदेही राक्षसेन्द्राभिरक्षिते ।

[(l 1) Cf 635* B2 च दूरे (for सुदूरे) B1 3 दूरे च दुर्ग (for दुर्गे सुदूरे) B3 D6 [अ]भिसंवृत (sic) (for °ते) —(l 2) B2 राक्षसेण (for °सेन्द्र) V2 [अ]भिमेनिते, B3 °ता, D6 °त (for [अ]भिरक्षिते)]

32 ^{a}) Ś1 D10 विध्वस्ते, B4 D2 विनष्टे, D1 विहते, Cr g k t as in text (for विशस्ते) —^{b}) Ś1 D10 क्षोभिते (for रक्षोभिर्) —T2 om 32^{cd} —^{c}) B (ed) नाश (for नान्य) —^{d}) D4 11 सखाय, G2 M3 साहाय्य (for सहाय) D8 कर्म (for कार्य-) —For 32, V B1–3 subst, while Ñ2 D6 subst l 1 only for 32^{ab}

637* हते वापि गृहीते वा मयि क्रुद्धैर्निशाचरैः ।
नान्य वीक्षेत वैदेही रामस्य चरमीदृशम् ।

[(l 1) B3 निगृहिते (for [अ]पि गृहिते) —(l 2) B3 नान्यो वीक्षेत वदेही रामस्य महिषीमिह]

33 ^{a}) Ñ1 illeg for विमृशंश्च न Ñ2 V1 B1 3 4 D6 10 विमृश्य, B2 विमृशान् (sic), Cr g as in text (for विमृशंश्च) Ś1 D1–4 10 11 नैव, V2 B2 न च (by transp) (for च न) —^{b}) B4 त हते, D2 स्वाहते (for यो हते) B4 वानर, D2 °रे (for °र) —^{d}) V2 B2 D1 11 लघयेच्च, B1 4 लघयेद्यो, B3 विलङ्घयेद्यो, D2 लघयित्वा, D5 लघयेत्त (for लङ्घयेत) —After 33, Ñ2 V2 B1–3 D6 read 636*, while B4 ins 634*

34 Before 34, Ñ2 V2 B1 2 3 (om 28^{cd}) D6 read 28 (including star passage) V1 B2–4 transp 34^{ab} and 34^{cd} —^{a}) B3 तदा (for कामं) D10 हर्तुं (for हन्तुं) G2 [ऽ]हं (for ऽस्मि) D6 विमृशन्निति न पश्यामि (sic) —^{b}) Ś1 D10 11 सहस्राण्येव, D8 सहस्रमपि (for सहस्राण्यपि) —Ñ1 illeg for 34^c–40^b —^{c}) V1 illeg up to स D3 ननु, M1 न हि, Ct as in text (for न तु) D2 3 शक्यामि (sic), D5 पश्यामि (for शक्ष्यामि) D7–9 [अ]हं प्राप्तुं (for संप्राप्तुं) B2 शक्नुया न तु तत्प्राप्तुं, B3 शक्नुयामुत्तमं प्राप्तुं, B1 शक्नुया च तत प्राप्तुं —^{d}) Ś1 पारं (for परं) —For 34^{cd}, Ñ2 V2 B1 D6 subst, while V1 B2–4 ins after 34^{ab}

638* एवं तु सुमहत्कार्यं विनश्येन्नात्र संशयः ।

[B1 च, B3 तत (for तु)]

35 Ñ1 illeg for 35 (cf. v l 34) —^{a}) Ñ2 V B D6 M1 असत्यानि, D11 असमानि (for असत्यानि) V हि (for च) Ś1 D10 संशयोपि हि युद्धेषु —^{c}) V2 D3 11 कश्चिन्, B3 D1 कथं (for कश्च) T2 3 G1 M2 Cm k नि-संशयं, Cr g t as in text (for °च) D11 G2 कुर्यात् (for कार्यं) Ñ2 V B1–3 D6 निःसंशये कार्यं —^{d}) B3 कुर्या, G2 कार्यं (for कुर्यात्) Ñ2 V B2 D6 कार्यं (for प्राज्ञः) D10 transp कुर्यात and प्राज्ञ V2 न संशयं, T2 G1 3 M2 °य, Cm g t as in text (for ससंशयम्) B1 3 कार्यमसंशय D11 प्राज्ञ कार्यं न संशय

36 Ñ1 illeg for 36 (cf v l 34) G1 3 M3 transp. 36^{ab} and 36^{cd} —^{a}) B1 D3 एव (for एष) Ñ2 V B D6 मे (for हि) —^{b}) D1 -[अ]चि- (for -[अ]भि-) Ñ2 V B D6 सीतामसभिभाषणे —Ñ2 V B1–3 D6 om 36^c–39, M1 2 om (hapl) 36^{cd} —^{c}) Ś1 B4 D2 4 6 10 11 तु, D1 [अ]द्य (for च) —^{d}) T3 एवाभिभाषणे (for अनभि°)

37 Ñ1 illeg for 37 (cf v l 34) Ñ2 V B1–3 D6 om 37 (cf v l 36) = 5 2 37 —^{a}) Ś1 B4 D1–4 10 11 मतोप्यर्था, G1 भूतार्थाश्च, Cr m g as in text (for भूताश्चार्था) D7–9 T1 विरुध्यति (T1 °ते), T3 M1 विपद्यते, Cr m g as in text (for विनश्यन्ति) —^{b}) Ś1 D10 -विरोधत, D3 4 °न, Cr m g as in text (for -विरोधिता·) —^{c}) G3 नूनम्, Cr m g as in text (for दूतम्)

38 Ñ1 illeg for 38 (cf v l 34) Ñ2 V B1–3 D6 om 38 (cf v l 36) = 5 2 38 —^{a}) Ś1 (marg also) अर्थात्तत्वातरे, D10 अर्थास्त्वर्थानरे, D11 अर्थदिव्यातरे (sic) (for अर्थानर्थान्तरे) D1 वापि (for बुद्धिर्) —^{b}) G3 हि (for [अ]पि) Ś1 B4 D1 2.4 10 11 नीता चा(Ś1 °ताव, D1 2 4 °ता वा)पि, Cm g as in text (for निश्चितापि) —^{c}) B4 D4 शातयति, D2 11 पातयति (for घातयन्ति) D3 11 om हि (subm)

न विनश्येत्कथं कार्यं वैक्लव्यं न कथं भवेत् ।
लङ्घनं च समुद्रस्य कथं नु न वृथा भवेत् ॥ ३९
कथं नु खलु वाक्यं मे शृणुयान्नोद्विजेत च ।
इति संचिन्त्य हनुमांश्चकार मतिमान्मतिम् ॥ ४०
राममक्लिष्टकर्माणं स्वबन्धुमनुकीर्तयन् ।
नैनामुद्वेजयिष्यामि तद्बन्धुगतमानसाम् ॥ ४१
इक्ष्वाकूणां वरिष्ठस्य रामस्य विदितात्मनः ।
शुभानि धर्मयुक्तानि वचनानि समर्पयन् ॥ ४२
श्रावयिष्यामि सर्वाणि मधुरां प्रब्रुवन्गिरम् ।
श्रद्धास्यति यथा हीयं तथा सर्वं समादधे ॥ ४३

G 5 29
B 5 30 4
L 5 21 4

39 Ñ1 illeg for 39 (cf v l 34) Ñ2 V B1–3 D6 om 39 (cf v l 36) —^{a}) B4 D1–3 8 11 T G1 इद, Cg as in text (for कथ) —^{b}) D1 न वैक्लव्य (by transp), D3 4 वैक्लव्येन B4 D1 2 4 5 7–9 11 G1 M2 मम, Cm g as in text (for भवेत्) D3 कथचन —^{c}) D1 4 तु, D5 in marg (for च) —^{d}) B4 मे, D2–4 8 11 तु (for नु) D1 न तु (for नु न) G3 M2 transp वृथा and भवेत् Ś1 D10 वृथा तु न कथ भवेत्

40 Ñ1 illeg for 40^{ab} (cf v l 34) T1 damaged for 40^{ab} —^{a}) D1 न, D3 वा, D4 6 तु, T2 च, Cr as in text (for नु) Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 transp वाक्य and मे —B3 om (hapl) from 40^{b} up to the prior half of 640* —^{b}) V B2 D3 T3 G2 M3 वा, B1 G1 सा (for च) Ś1 D10 [उ]द्विजेत्त वा, B4 [उ]द्विजेतापि, D1 2 11 [उ]द्विजेति च, D4 [उ]द्विजोत्तम (sic) (for [उ]द्विजेत च) —B4 repeats 40^{c}–41^{b} (including star passage) after 42^{ab} —^{c}) D5 10 मतिमान् (for हनुमान्) Ñ2 V B1 2 D6 इति चिंतापरो भू वा —^{d}) M2 मन (for मतिम्) D5 मतिमात्मन , D10 हनुमान्मति, T2 G2 मतिमुत्तमा, Cr m g as in text (for मतिमान्मतिम्)

41 B3 om up to the prior half of 640*, B4 repeats 41^{ab} (including star passage) (for both cf v l 40) —^{b}) Ś1 Ñ1 D10 सबद्धम्, Ñ2 V B1 2 4 (both times) D6 निमित्तैर्, D1 2 4 11 Ck सबधम्, D3 स बधुम्, D7 9 G3 Ct सुबधुम्, Cr m g as in text (for स्वबन्धुम्) Ñ1 अनुकीर्तितु, B4 (first time) °चितयन्, D11 °वर्तयन् (for अनुकीर्तयन्) —After 41^{ab}, Ñ1 (mostly illeg) ins

639* * * * * * राम सकीर्तयाम्यहम् ।
* * * * * * * * * * * * * * ।

—After 41^{ab}, Ñ2 V B1 3(after 40^{a} due to om) 4 D6 ins , while B2 cont after 641*

640* तस्माद्वक्ष्याम्यह वाक्य मनुष्य इव सस्कृतम् ।

[B3 om the prior half B4 (second time) वदामि (for वक्ष्यामि)]

—Ñ1 illeg for 41^{cd} —^{c}) Ś1 D10 नेनाम्, Cr g as in text (for नैनाम्) —^{d}) Ś1 D1–3 4 10 11 त सर्व-(D1 11 °र्वं), Ñ2 D6 स्वबधु-, V B G3 तद्दृद्धि (V2 °द्धि), Cv r g t as in text (for तद्बन्धु-) Ś1 D10 11 G3 मानस (sic), D5 7 9 Ct चेतना, Cv r g as in text (for -मानसाम्) T3 तद्बधुमनुशोचतीं

42 For 42–43, Ñ2 V B1–3 D6 subst 641* —After 42^{ab}, B4 repeats 40^{c}–41^{b} (including star passage) —B4 om 42^{cd} —^{c}) D9 सूक्तानि (for -युक्तानि) —^{d}) Ś1 D3 4 10 समर्थयन्, T2 प्रकर्षयन, Ck t as in text (for समर्पयन्)

43 ^{a}) T1 3 G2 मधुर (for सर्वाणि) —^{b}) G2 सर्वाणि (for मधुरा) M2 गिरा (for गिरम्) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 मधुर मधुराक्षर, D5 मधुर प्रामुवन्चिर, G1 3 मधुराज्ञा(G3 °र्थां) ब्रुवन्गिरम् —Ñ1 illeg from 43^{c} up to 5 30 7 —^{c}) B4 चेय, D7 9 सीता, D10 चैव (for हीय) —^{d}) M1 सर्वान्, Ck t as in text (for सर्वं) B4 वदाम्यह, D1 यथा वदे (for समादधे) D3 सनिधास्याम्यह तथा —For 42–43, Ñ2 V B1–3 D6 subst , while Ś1 B4 D1–4 10 11 ins after 43

641* पति हि परिशृण्वन्ती राममक्लिष्टकारिणम् ।
पश्यन्ती चाग्रत साध्वी नोद्वेग मे गमिष्यति ।

[(l 1) D1 एव (for पति) Ś1 V2 D10 च (for हि) B1 3 परिगृह्णी (for °शृण्वन्ती) Ś1 D1–4 10 11 विरस्य पुरुषर्षभ (for the post half) —After l 1, Ś1 B4 D1–4 10 11 ins

641 (A)* व्यक्त पद्मपलाशाक्षी प्रहृष्टहृदया भवेत् ।

[Ś1 व्यर्थं (for व्यक्त) D1 -विशाला क्षी]

—D3 cont

641 (B)* एव कीर्तयतो मह्य रघुवशविवर्धनम् ।

—D10 om l 2 —(l 2) Ś1 चायता (for चाग्रत) Ś1 D2 11 व्यक्ति, D1 3 व्यक्त D4 नित्य (for साध्वी) Ñ2 D6 वै (for मे) B3 करिष्यति, B4 गमि° (for गमि°) Ś1 D1–4 11 नोद्विग्ना मे(D1 तु) गमि(D11 नमि)ष्यति (for the post half)] —Thereafter, B2 cont 640*

G 5 29 0
B 5 30 44
L 5 24 46

इति स बहुविधं महानुभावो
जगतिपतेः प्रमदामवेक्षमाणः ।
मधुरमवितथं जगाद वाक्यं
द्रुमविटपान्तरमास्थितो हनूमान् ॥ ४४

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे अष्टाविंशः सर्गः ॥ २८ ॥

२९

एवं बहुविधां चिन्तां चिन्तयित्वा महाकपिः ।
संश्रवे मधुरं वाक्यं वैदेह्या व्याजहार ह ॥ १

राजा दशरथो नाम रथकुञ्जरवाजिमान् ।
पुण्यशीलो महाकीर्तिर्ऋजुरासीन्महायशाः ।
चक्रवर्तिकुले जातः पुरंदरसमो बले ॥ २

44 Ñ1 illeg for 44 (cf v l 43) —^{a}) V2 D9 om स B1 बहुविविध, B4 पवनसुतो, D1 स बहुविमृश्य (for स बहुविध) T2 महाप्रभावो (for °नुभावो) —^{b}) Ś1 D1–4 10 11 मनुजपते , Ñ2 V B D6 प्लवगवर , Cr m g k t as in text (for जगतिपते) D4 प्रसादम् (for प्रमदाम्) Ś1 B4 D1 3–6 8 T3 अवेक्ष्यमाण —^{c}) T3 Cr जगाम, Cv m g as in text (for जगाद) —^{d}) D3 G3 आश्रितो (for आस्थितो) Ś1 Ñ2 V B D6 -विटपात(B4 °पोद, D6 °पोत्त)रसस्थितो Ś1 D1 2 4 10 11 महात्मा (for हनूमान्) ❀ Cm जगतिपतेरिति दीर्घाभाव आर्ष ।, So also Cr g k t ❀

Colophon —*Sarga name* Ś1 D2 4 11 हनुमद्विकल्प , Ñ2 V1 B D6 हनुमद्विचारण, V2 हनूमद्विचार, D1 3 सीतासंभाषण प्रति हनुमच्चिता(D3 °द्वितर्कों), D10 लंकापर्वणि हनुमद्विकल्पो —*Sarga no* (figures, words or both) D1 2 4 10 11 om , Ś1 26 , Ñ2 B1 2 D6 M2 29 , V1 D5 7–9 T G M1 3 30 , V2 20 , B3 28 (as in text), B4 D3 31 —After colophon, D2 concludes with राम, G with श्रीरामाय नम

29

Ñ1 illeg for Sarga 29 (cf v l 5 28 43) M2 begins with श्रीरामाय नम

1 ^{a}) Ś1 V2 B4 D1 11 एतद्, B1 3 स तद् (for एवं) Ś1 D1 3 10 11 बहुविध चित्र, Ñ2 V B D2 4 6 बहुविचित्रार्थं (for °विधां चिन्तां) —^{b}) T2 चितयानो, Ct as in text D2 3 11 स(D2 [अ]थ) वानर , D7 9 °मति (for महाकपि) Ś1 D1 4 10 चिंतयामास वानर —After 1^{ab}, D1 3 4 ins

642* सुप्तासु तासु घोरासु राक्षसीषु महामति ।
[D1 प्रसुप्तासु च (for सुप्तासु तासु)]

—D4 cont

643* एवं बहुविध चित्र यावच्चिन्तयतीह स ।
तावदूर्ध्वं स्थिता सीता कण्ठ स्व बन्धयेद्दृढम् ।
स्ववेणीमेव चादाय भीता धैर्यविनाशने ।
राक्षसी शयिता प्रेक्ष्य मरणाय प्रतिष्ठिता ।
शाखा गृहीत्वा विविधा निबध्यात्मानमात्मना ।
उपवेष्टु कृतमतिर्हनुमाश्शंकितोऽभवत् ।
उत्पत्य वायुवेगेन हनुमान्मारुता मज ।
अमोचयन्महाप्राज्ञो अदृश्य स्वेन कर्मणा ।
तत मा चकिता भीता केनेद कृतमन्तरा ।
दिश आलोक्य सुश्रोणी पुनर्वंद्दु प्रचक्रमे ।
तत कपिवरो धीमान्घूर्णान्तरितविग्रह ।

[(l 8) Note hiatus between the two halves] —^{c}) Ś1 D10 प्रस्ताव , D1 2 सु(D2 स)श्राव , D3 M1 सश्रये, Cv m g t as in text (for संश्रवे) Ñ2 V B D6 शनैः स(Ñ2 V2 स, D6 सु)श्रवणे(Ñ2 D6 °णं)वाक्य ❀ Cv g सश्रवे सम्यक् श्रूयतेऽस्मिन्निति सश्रव समीपम् । (Cg समीपे व्याजहार । यद्वा "पाठ्ये गेये च मधुरम्" इति सश्रवे श्रवणे मधुरम् ।), So also Cr m t ❀ —^{d}) Ñ2 V B D6 सीताया (for वैदेह्या) Ś1 D1 3 10 T2 स , Ñ2 V B1 2 4 D6 वै, G2 ह्य, M2 च (for ह)

2 ^{b}) Ś1 D11 वाजिना, D1 G3 -वाजिवान् Ñ2 V B D2 6 प्रभूतबलवाहन —Ś1 D10 11 transp ^{cd} and ^{ef} —^{d}) Ñ2 V B D6 देव(B4 वेद [meta])दर्शी(B2 [marg. also] °शीलो), D7–9 इक्ष्वाकूणा, M1 3 प्राडु(M3 ऋषि)-रासीन् (for ऋजुरासीन्) V2 B4 महातपा , B1 महाबल . —After 2^{cd}, M1 ins

अहिंसारतिरक्षुद्रो घृणी सत्यपराक्रमः ।
मुख्यश्चेक्ष्वाकुवंशस्य लक्ष्मीवाँल्लक्ष्मिवर्धनः ॥ ३
पार्थिवव्यञ्जनैर्युक्तः पृथुश्रीः पार्थिवर्षभः ।
पृथिव्यां चतुरन्तायां विश्रुतः सुखदः सुखी ॥ ४
तस्य पुत्रः प्रियो ज्येष्ठस्ताराधिपनिभाननः ।
रामो नाम विशेषज्ञः श्रेष्ठः सर्वधनुष्मताम् ॥ ५
रक्षिता स्वस्य वृत्तस्य स्वजनस्यापि रक्षिता ।
रक्षिता जीवलोकस्य धर्मस्य च परंतपः ॥ ६
तस्य सत्याभिसंधस्य वृद्धस्य वचनात्पितुः ।
सभार्यः सह च भ्रात्रा वीरः प्रव्रजितो वनम् ॥ ७
तेन तत्र महारण्ये मृगयां परिधावता ।
जनस्थानवधं श्रुत्वा हतौ च खरदूषणौ ।
ततस्त्वमर्षापहृता जानकी रावणेन तु ॥ ८ G 5 30 B 5 31 L 5 25

644* पितेव बन्धुर्लोकस्य सुरेश्वरसमद्युतिः ।
—M1 cont., while D5 T G M2 3 ins. after 2cd, whereas D8 ins. after 4.

645* राजर्षीणां गुणश्रेष्ठस्तपसा चर्षिभिः समः ।
[D8 गुरु- (for गुण). M1 (with hiatus) ऋषिभि. G2 द्योतितप्रभ (for चर्षिभिः समः).]

—Ñ2 V B D1-4 6 7 9 om. 2ef. D8 reads 2ef (preceded by 645*) after 4.

3 a) Ñ2 V B D6 -रुचिर्, M2 -गतिर् (for रतिर्). D4 अक्रुद्ध (for अक्षुद्रो). —b) Ñ2 V B D2 6 कांत, D4 क्षांति, T2 घृणि (for घृणी). Ś1 D10 सत्यपरायण, D2 °प्रतिसत्व (sic), D4 सर्वप्रतिश्रय. —c) Ñ2 V B D2 4 6 पुण्यस्य, D1 3 7-9 T1 G1 3 M2 Ct °स्य (for मुख्यश्च). D5 -वश्यश्च (for वंशस्य). —d) D1 प्रीतिवर्धन, D3 कीर्ति°, D11 शील° (for लक्ष्मि°). Ś1 D10 राज्य(D10 °ज)लक्ष्मीविवर्धन, Ñ2 V B D2 4 6 विश्रुत कीर्ति(D2 प्रीति)वर्धन. ✿ Ct. लक्ष्मिवर्धन इति ह्रस्व आर्षः ✿

4 a) G2 पार्थिवर्, Cr m g k t as in text (for पार्थिव-). Ñ2 V B1 2 4 D6 -व्यजनोपेत, B3 °न श्रीमान् (for °नैर्युक्त). Ś1 D10 पृथिवींद्रो जनैर्युक्त. —b) M1 पार्थिवात्मज (for °वर्षभ). Ñ2 V B D6 पृथु(B1 °थु) श्री(B3 धी)मान्लमाहित. —c) B3 चतुर्वर्णाया, D2 4 6 11 G2 सागरान्ताया (for चतुरन्ताया). —d) D1 सुरथ (for सुखद). Ś1 सुधी (for सुखी). B3 कीर्तिवर्धन (for सुखदः सुखी). D2 4 विदित शुभ(D4 सुख)दर्शन. —After 4, Ś1 Ñ2 D2-4 6 10 11 ins.

646* धर्मशीलो वदान्यश्च प्रियवादी जितेन्द्रियः ।
[D2 सत्य- (for धर्म-). Ñ2 D6 महातेजा (for वदान्यश्च). D2 मितभाषी, D3 4 मत्य° (for प्रियवादी).]

—After 4, D8 reads 2ef (preceded by 645*).

5 a) Ś1 D1 10 11 गुण-, B3 महाज्ञ् (for प्रियो). D4 11 M1 श्रेष्ठस् (for ज्येष्ठस्). —b) Ś1 Ñ2 V B D1 2 6 10 तारापति- (for °धिप).

6 For 6, cf. 1 1 13ab and 57*. Ñ2 V B D6 transp. ab and cd. Ś1 D10 transp. a and c. —a) D2 तस्य, D9 हास्य (for स्वस्य). Ś1 D1-4 10 वशस्य, T1 3 G2 M3 धर्मस्य (for वृत्तस्य). Ñ2 D6 च स्ववृत्तस्य (for स्वस्य वृत्तस्य). —b) V B D1-4 11 G2 M3 च, T G3 [अ]भि- (for [अ]पि). Ś1 D10 जनकस्य च (for स्वजनस्यापि). Ñ2 D6 विश्रुत कीर्तिवर्धन. —c) D4 om. (hapl.) रक्षिता. D3 जीवलोकस्य मर्त्यस्य. —d) Ñ2 V B D6 परिरक्षिता (for च परंतप).

7 a) Ñ2 V B D6 स च (for तस्य). —b) D11 वृद्धस्याद्वचन पितु (sic). —c) D6 सहभार्य (hypm.). Ś1 स सह, D1 च सह (by transp.) (for सह च). B1 भ्रात्रा च, B3 तद्भ्रात्रा (for च भ्रात्रा). D2 4 11 सहभार्यः सह भ्रात्रा. —d) Ñ2 V B D6 राम (for वीर). D2 6 11 M Cg प्रव्राजितो. ✿ Cg. वनं प्रव्राजित, गतः । स्वार्थे णिच् ✿

8 a) Ś1 Ñ2 V B D6 10 तत्र तस्य, D1-4 11 तस्य तत्र (for तेन तत्र). —b) Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 परिधावत, Cg t. as in text. —After 8ab, Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 ins.

647* रावणेन हृता भार्या मिथिलाधिपतेः सुता ।
[Ñ2 V B1 2 4 D6 रक्षसाप(D6 °स्य)हृता, B3 राक्षसाभिहृता (for रावणेन हृता).],
while D5 7-9 S ins. after 8ab.

648* राक्षसा निहताः शूरा बहवः कामरूपिणः ।
[G3 transp. निहता and बहव.]

—Before 8cd, Ś1 (9ab only) D1-4 10 11 read 9. —c) Ś1 B2 4 D1 2 10 जनस्थाने, Cg t. as in text (for °न-). D11 कृत्वा, G3 ज्ञात्वा, Ct. as in text (for श्रुत्वा). —d) Ñ2 D7 9 Ct निहतौ (for हतौ च). D1 हतौ तौ च खरदूषणौ. —e) G1 [अ]मर्षात्प्रहृता, Cg t. as in text. —f) G2 रावणेन तु जानकी (by transp.). —For 8ef, Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 subst.

649* तेनामर्षाद्विहानीता रावणेन दुरात्मना ।
[Ś1 D1 2 4 10 11 त्वममर्षाद्, D3 त्वमनर्थाद् (for तेनामर्षाद्).]
—Thereafter, all the above MSS. cont.

650* शृणु वैदेहि रामस्त्वां राजा कौशल्यमब्रवीत् ।
देवरश्चापि ते वीर कुशली देवि लक्ष्मण ।

G 5 30 0
P 5 31 14
L 5 25 10

यथारूपां यथावर्णां यथालक्ष्मीं विनिश्चिताम् ।
अश्रौषं राघवस्याहं सेयमासादिता मया ॥ ९
विरराम एवमुक्त्वासौ वाचं वानरपुंगवः ।
जानकी चापि तच्छ्रुत्वा विस्मयं परमं गता ॥ १०
ततः सा वक्रकेशान्ता सुकेशी केशसंवृतम् ।
उन्नम्य वदनं भीरुः शिंशपावृक्षमैक्षत ॥ ११
सा तिर्यगूर्ध्वं च तथाप्यधस्ता-
न्निरीक्षमाणा तमचिन्त्यबुद्धिम् ।
ददर्श पिङ्गाधिपतेरमात्यं
वातात्मजं सूर्यमिवोदयस्थम् ॥ १२

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकोनत्रिंशः सर्गः ॥ २९ ॥

[(l 1) V B इति (for शृणु) D4 नै राम (for रामस्त्वा) Ś1 D3 4 10 11 पति, B3 वाक्य, D1 2 प्रति (for राजा) D10 कुशल्ल —Ś1 om l. 2 — (l 2) D1 शूर, D10 वाक्य (for वीर) D2 4 11 कुशल लक्ष्मणोऽब्रवीत्, D10 शूर कुशलमब्रवीत (for the post half)]

—After 8, D5 7–9 S ins.

651* वञ्चयित्वा वने राम मृगरूपेण मायया ।
स मार्गमाणस्ता देवीं राम सीतामनिन्दिताम् ।
आससाद वने मित्रं सुग्रीवं नाम वानरम् ।
तत स वालिनं हत्वा राम परपुरंजय ।
प्रायच्छत्कपिराज्यं तत्सुग्रीवाय महाबल ।   [5]
सुग्रीवेणापि संदिष्टा हरय कामरूपिण ।
दिक्षु सर्वासु तां देवीं विचिन्वन्ति सहस्रश ।
अहं संपातिवचनाच्छतयोजनमायतम् ।
तस्या हेतोर्विशालाक्ष्या सागरं वेगवान्प्लुत ।

[(l 5) D7 G1 आयच्छत (for प्रा°) D7 8 तु, D9 om (subm), G3 च (for तत्) D7–9 T2 महात्मने (for °बल) —(l 6) D7–9 T2 M1 [अ]भि-, T1 च (for [अ]पि) —(l 7) D6 7 9 T2 विचिन्वन्त G3 ततस्तत (for सहस्रश) —(l 9) T1 G1 2 M1 3 अस्या (for तस्या) D7–9 T1 समुद्र (for सागर)]

9 Ñ2 V B D6 om 9 Ś1 (9ab only) D1–4 10 11 read 9 before 8cd —a) D2 यथावर्णर (sic) (for °रूपा) Ś1 D1 3 4 10 11 transp यथारूपा and यथावर्णां —b) D11 च जीवता, T1 3 G1 M3 च निश्चिता (G1 °त), Cr as in text (for विनिश्चिताम्) Ś1 D1–4 7 9 10 G2 M2 Cv यथा लक्ष्मी (Ś1 D7 9 °क्ष्म) वर्ता (D2 °ता) च ता (Ś1 D10 शुभा) ❀ Cv यथारूपा यथावर्णा यथालक्ष्मीवर्ता च तामिति पाठ ❀ —c) Ś1 D10 सा तथा दृष्टा, D1–3 11 सा त्वमचार्ये, D4 चापि मद्वीर्यात, T2 राघवेणाह (for राघवस्याह) —d) Ś1 D1–4 10 11 दृष्टा मे (Ś1 D10 मया च) नात्र संशय

10 a) Ś1 D1.6 7 9 G1.3 M2 स, Ñ2 V B D2 3 6 8 10 M1 तु, T2 ता (for [अ]सौ) D4 11 उक्त्वामि (for उक्त्वासौ) —b) Ś1 Ñ2 V B D1–4 10 11 हनूमान्सा (Ś1 वचन सा, D1 निर्गतो सा, D2–4 10 11 स वचो सा) न्ता मज —c) T2 सा (for च) —d) Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 जहर्ष च ननन्द च

11 a) D5 तथा Ñ2 V B1 4 D6 सा चारु-, B2 3 सुचारु-, D3 सुवक्र- (for सा वक्र) —b) Ś1 V2 B1 3 D2 10 11 सवृता, D1 °ता, Ck t as in text (for -संवृतम्) V1 B2 क्रे (V1 कं) शसवृत्तचेतना —c) D1 उन्नाम्य, D10 तन्नम्य (sic) (for उन्नम्य) Ś1 D10 सीता, D1 सीता (for भीरु) D4 उवाच वचन भीरु, M2 उन्नाम्य वदन भीरु —d) D5 T शिशुपा- Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 शिश (D1 2 4 6 11 °शि) पा स (Ñ2 V B D4 6 ता) मुदैक्षत, D7–9 शिशुपामन्ववैक्षत —After 11, D5 7–9 S ins

652* निशम्य सीता वचनं कपेश्च
दिशश्च सर्वा प्रदिशश्च वीक्ष्य ।
स्वयं प्रहर्षं परमं जगाम
सर्वात्मना राममनुस्मरन्ती ।

[(l 1) G1 2 नद (for च) —(l 3) ❀ Cr स्वय प्रहर्ष- मिति पाठ ❀]

12 Ñ2 V B1–3 D6 om 12 —ab) B4 समतिर्यग (sic) (for सा तिर्यग्) D2 4 हि (for च) D2 यथा (for तथा) Ś1 B4 D1 2 4 7 9–11 G1 ह्यधस्तात् ; D2 ह्यवस्था (for [अ]प्यधस्तात्) D1–5 7 10 11 T2 M1 निरीक्ष्यमाणा T1 3 निरीक्षमाणा तथा ह्यधस्तात् Ś1 B4 D1 4 10 -रूप (for -बुद्धिम्) —d) B4 D1 3 [उ]दयत (sic) (for [उ]दयस्थम्)

Colophon Ñ2 V B1–3 D1–4 6 om —*Sarga name* Ś1 B4 D10 11 हनुमद्दर्शन —*Sarga no* (figures, words or both) D10 11 om, Ś1 27, B4 32, D5 7–9 T G M1 3 31, M2 30 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

३०

ततः शाखान्तरे लीनं दृष्ट्वा चलितमानसा ।
सा ददर्श कपिं तत्र प्रश्रितं प्रियवादिनम् ॥ १
सा तु दृष्ट्वा हरिश्रेष्ठं विनीतवदुपस्थितम् ।
मैथिली चिन्तयामास स्वप्नोऽयमिति भामिनी ॥ २
सा तं समीक्ष्यैव भृशं विसंज्ञा
गतासुकल्पेव बभूव सीता ।
चिरेण संज्ञां प्रतिलभ्य चैव
विचिन्तयामास विशालनेत्रा ॥ ३
स्वप्नो मयायं विकृतोऽद्य दृष्टः
शाखामृगः शास्त्रगणैर्निषिद्धः ।
स्वस्त्यस्तु रामाय सलक्ष्मणाय
तथा पितुर्मे जनकस्य राज्ञः ॥ ४

G. 5 30 0
B 5 32 9
L 5 26 4

30

Ñ2 V B1-3 D1-4 6 continue the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नम शुभमस्तु

1 Ñ1 illeg for 1-7 (cf v l 5 28 43) —^{b}) Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 त्रस्ता (for दृष्ट्वा) B3 च स्मित, G3 चकित (for चलित-) D3 -लोचना, G2 -मानस, Cv r m g t as in text (for -मानसा) —After 1^{ab}, D5 7-9 S ins

653* चेष्टितार्जुनवस्त्र त विद्युत्समघातपिङ्गलम्।

—^{c}) Ñ2 V B D6 ददर्श प्रसृत (V2 B3 °श्रित, B1 2 [also] °सृता) सीता —^{d}) Ñ2 V B D6 वानर, D1 3 5 11 G1 प्रसृत (for प्रश्रित) B4 -दर्शन (for वादिनम्) —After 1, D5 7-9 S ins

654* फुल्लाशोकोत्कराभास तप्तचामीकरेक्षणम्।

—T1 3 G2 M2 3 cont, D7-9 G1 3 M1 ins after 2^{ab}, T2 ins after 2

655* मैथिली चिन्तयामास विस्मय परम गता।
अहो भीममिद रूप वानरस्य दुरासदम्।
दुर्निरीक्ष्यमिति ज्ञात्वा पुनरेव मुमोह सा।
विललाप भृश सीता करुण भयमोहिता।
राम रामेति दु खार्ता लक्ष्मणेति च भामिनी। [5]
रुरोद बहुधा सीता मन्द मन्दस्वरा सती।

[T2 om l 1.—(l 2) T2 इम (for इद) D7-9 सत्त्व, M1 सर्व (for रूप) ॐ Ct वानरस्य। निर्धारणे षष्ठी। जात्येक-वचनम् ॐ —(l 3) D7-9 G3 इद, Ct as above (for इति) D7 9 Ct मत्वा, Ck as above (for ज्ञात्वा) M2 मुमोह जनका-त्मजा (for the post half) —After l 3, M2 ins

655 (A)* चिरेण सज्ञा सप्राप्य पुनरुत्थाय भामिनी।

—After l 4, M2 ins

655 (B)* विचेष्टमाना पतिता भूतले शुभदर्शना।
द्रुमस्य शाखामालम्ब्य रुरोद जनकात्मजा।

—(l 5) M2 सस्वर (for भामिनी) —T2 om l 6 —(l 6) D7-9 सदमा (for बहुधा) D7 T3 G3 मद- (for मन्द)]
—Thereafter, D7-9 G3 M1 repeat (var) 2^{ab}

2 Ñ1 illeg for 2 (cf v l 1) D7-9 G3 M1 repeat 2^{ab} after 655* —^{a}) Ñ2 B D6 च, V1 D8 T1 3 G2 3 M1 (D8 G3 first time, M1 both times) 3 त, V2 D5 7-9 (D7 9 both times, D8 second time) T2 G1 M2 [अ]थ (for तु) Ñ2 V B D6 7 9 (D7 9 second time) हरिवर, D10 कपि° (for हरिश्रेष्ठ) —^{b}) D2 3 उपस्थिता, D5 7 9 (D7 9 first time) G1 अव°, D7-9 (all second time) उपागत (for उपस्थितम्) —After 2^{ab}, D7-9 G1 3 M1 ins 655* —^{d}) D2 इव (for इति) Ñ2 V B D6 भाविनी, D1-3 11 विस्मिता (for भामिनी) —After 2, D4 reads 3^{d}-4^{a} (transp) —After 2, T2 ins 655* and then cont, while D5 7-9 T1 3 G M ins after 2

656* सा वीक्षमाणा पृथुभुग्नवक्त्र
शाखामृगेन्द्रस्य यथोक्तकारम्।
ददर्श पिङ्गप्रवर महार्हं
वाता मज बुद्धिमता वरिष्ठम्।

[(l 1) D5 7 9 Ct भग्न, Cg k as above (for -भुग्न-) —(l 2) T2 -[उ]क्तकारिण (for °कारम्) ॐ Cr m g k t यथोक्तकारमाज्ञाकरम् (Cr °ज्ञाकारिणम्) (Ck t यद्वा यथोक्तचेष्टितार्जुनवस्त्राद्याकारम्। छान्दसो ह्रस्व) ॐ —(l 3) D5 कपीद्र G3 महास्य (for महार्हं) T1 3 G2 M3 ददर्श पिंगाधिपतेर-मात्य]

3 Ñ1 illeg for 3 (cf v l 1) —^{a}) B2 [अ]ह (for त) D3 निरीक्ष्य (for समीक्ष्य) Ś1 D10 [अ]थ, D5 प्र- (for [ए]व) Ñ2 V B1-3 D6 विसज्ञकल्पा, D7 9 भृश विपन्ना, Cg t as in text (for भृश निमग्ना) —^{b}) Ñ2 V B D6 विमूढचेताश्च, D1 मृता सुकन्येन, D3 गतासुवा-ल्पेव (for गतासुकल्पेव) ॐ Cg इवशब्दो वाक्यालकारे ॐ

☞ V1 illeg from 5 30 3^{c} up to 5 33 80 —^{c}) Ś1 D1-3 10 11 चिरस्य, Cg as in text (for चिरेण) B4 D7-9 11 T2 G3 चव, T1 3 चित्त, G2 M3 भूयो (for चैव) D4 दृष्ट्वा तु सा तत्र हरिप्रवीर —D4 transp 3^{d} and 4^{a} and reads after 2 —^{d}) B3 विचित [illegible], T3 सा चितया-मास D2 विलापनेत्रा, T2 विशालनेत्री

4 Ñ1 illeg for 4 (cf v l 1) Ñ2 V2 B1 2 D8 om 4 D4 transp 3^{d} and 4^{a} and reads after 2

G. 5 30 16
B 5 32 10
L 5 26 5

स्वप्नोऽपि नायं न हि मेऽस्ति निद्रा
शोकेन दुःखेन च पीडितायाः ।
सुखं हि मे नास्ति यतोऽस्मि हीना
तेनेन्दुपूर्णप्रतिमाननेन ॥ ५
अहं हि तस्याद्य मनोभवेन
संपीडिता तद्गतसर्वभावा ।
विचिन्तयन्ती सततं तमेव
तथैव पश्यामि तथा शृणोमि ॥ ६
मनोरथः स्यादिति चिन्तयामि
तथापि बुद्ध्या च वितर्कयामि ।
किं कारणं तस्य हि नास्ति रूपं
सुव्यक्तरूपश्च वदत्ययं माम् ॥ ७
नमोऽस्तु वाचस्पतये सवज्रिणे
स्वयंभुवे चैव हुताशनाय ।
अनेन चोक्तं यदिदं ममाग्रतो
वनौकसा तच्च तथास्तु नान्यथा ॥ ८

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रिंशः सर्गः ॥ ३० ॥

—[a]) Ś1 D5 10 M1 3 Cg स्वप्ने मया, B4 स्वप्नोपमो, Ck t as in text (for स्वप्नो मया) D5 विकृते, M2 विहितो, Ck t as in text (for विकृतो) D1 विदृष्ट, D4 दृष्टो (for ऽद्य दृष्ट) —[b]) T2 -गुणैर् (for -गणैर्) Ś1 B3 4 D1–4 6 10 11 धिङ्मम भाग(D11 नाम)धेय (for शाखागणै-र्निपिद्ध) —[d]) Ś1 B3 4 D1–4 10 11 पित्रे त(D1 य)था मे जनकाय(D1 °धि) राज्ञे(Ś1 D10 °केश्वराय)

5 Ñ1 illeg for 5 (cf v l 1) —[a]) Ś1 तव, B3 D1 2 4 10 11 तु न, D7 9 T1 G1 M2 Ck t हि न, T3 न च, M3 [ऽ]पि वा, Cg as in text (for ऽपि न) B3 मम न, G1 न च मे, Cg as in text (for न हि मे) D10 [ऽ]द्य (for ऽस्ति) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 स्वप्नो ममा(B4 °या)य शयिता न चास्मि(V2 B4 तु न च स्वपामि) —[b]) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10.11 भयेन शोकेन (for शोकेन दुःखेन) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 दह्यमाना, D10 पीडितासु (sic) (for पीडितायाः) —[c]) D10 च (for हि) D3 T2 यतो हि(T2 °तोस्मि [sic]) हीना, D5 7–9 T1 G2 यतो विहीना (for यतोऽस्मि हीना). Ñ2 V2 B1 2 4 D6 महात्मना धर्मम(B2 चाप्रति)मेन हीना —[d]) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 [अ]हमिन्दु- (for [इ]न्दुपूर्ण-) Ś1 D2–4 10 11 तेनैव पूर्णेन्दुनिभाननेन, B3 ये नाहमिन्द्रप्रतिमेन तेन —After 5, D5 7–9 S ins

657* रामेति रामेति सदैव बुद्ध्या
विचिन्त्य वाचा ब्रुवती तमेव ।
तस्यानुरूपा च कथा तदर्थां-
मेव प्रपश्यामि तथा शृणोमि ।

[Cf st 6 —(l 1) T3 G3 विचिंत्य, M1 तथैव, Cm g as above (for सदैव) —(l 2) T3 सदैव, G3 तथैव (for विचिन्त्य) —(l 3) D7 9 T1 G1 3 M3 [अ]नुरूप, Cv g as above (for °पा) D5 8 T2 3 M2 3 Cv m g तम(T2 °द)र्थम्, Cgp.t as above (for तदर्थाम्) —(l 4) T3 M1 तमे(M1 °थे)व, Cv m g as above (for एव प्र-) ❀ Cv तथा शृणोमीति सम्यक् पाठ ❀]

6 Ñ1 illeg for 6 (cf v l 1) —[a]) Ñ2 V2 B D6 [ए]व (for [अ]द्य) —[b]) Ñ2 B1 समीहिता, V2 B2 4 D2 4 6 समोहिता, D11 न मोहिता, T2 सुपीडिता (for संपीडिता) —[c]) Ñ2 B1 2 D6 स, V2 मा, B3 सु- (for वि-) Ś1 D11 एव (for एव) —[d]) Ś1 D10 रूप च, Ñ2 V2 B D6 ध्यानेन, D1 3 T2 G1 M1 तमेव, D2 त वे प्र-, D4 11 त्व(D11 त)चेव (for तथैव)

7 Ñ1 illeg for 7 (cf v l 1) —[a]) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 मनोरथश्चैव तु(V2 च) (for मनोरथः स्यादिति) —[b]) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 तथैव, B3 नचेति, D2 5 T2 G1 2 M1 2 तथा च(T2 G1 हि), Cv k t as in text (for तथापि) B2 युक्त्या, D11 विद्या (sic) (for बुद्ध्या) Ś1 D1 3 4 10 11 न वि-, Ñ2 V2 B D6 परि, D5 7–9 T1 M1 Ct [अ]पि वि-, Cv m g as in text (for च वि-). —[c]) Ñ2 V2 B1 2 D6 यत्र, B3 चेह, B4 तत्र (for तस्य) Ñ2 B1 D6 नाम (for नास्ति) —[d]) Ś1 B4 D10 व्यक्त स्व(B4 सु)रूप, Ñ2 D6 G3 सुव्यक्तरूप, B1 3 D4 व्यक्तस्वरूपश्, D1–3 11 व्यक्त सरूपश् (for सुव्यक्तरूपश्) D2 च (for माम्)

8 [a]) D4 च (for स-) Ñ2 V2 B D6 रुद्राय नमोस्तु (for वाचस्पतये स) —[b]) Ś1 Ñ1 D3 4 10 11 चापि, D1 2 वापि, T2 G3 दीप्त- (for चैव) G3 M2 3 Cg हुताशनाय च ❀ Cv.r हुताशनायेति सम्यक् । अन्यथा वृत्तभङ्ग (Cr °ङ्ग स्यात्) ❀ —[c]) Ś1 Ñ1 D10 यदि ते(D10 °दितो), D5 11 वचन (for यदिद) D4 10 ममाग्रे (for ममाग्रतो) Ñ2 V2 B D6 अनेन वाक्य(Ñ2 चोक्त) यदिहाद्य (B3 °दि सत्य-) कीर्तित —[d]) D3 वि- (for च) D4 मा (for न) Ñ2 V2 B1–3 D6 निखिल तथास्तु मे (B1 3 om मे), B4 निखिल ममास्तु (for च तथास्तु नान्यथा) —After 8, M2 ins

658* देवदेव नमस्कृत्य विष्णु जिष्णु जगत्पतिम् ।
तमेव शरण सीता जगाम जनकात्मजा ।
दु स्वप्नोपनाशाय भयार्ता भयमोहिता ।
तमेव शरण विष्णु जगाम जनकात्मजा ।

३१

तामब्रवीन्महातेजा हनूमान्मारुतात्मजः ।
शिरस्यञ्जलिमाधाय सीतां मधुरया गिरा ॥ १
का नु पद्मपलाशाक्षी क्लिष्टकौशेयवासिनी ।
द्रुमस्य शाखामालम्ब्य तिष्ठसि त्वमनिन्दिता ॥ २
किमर्थं तव नेत्राभ्यां वारि स्रवति शोकजम् ।
पुण्डरीकपलाशाभ्यां विप्रकीर्णमिवोदकम् ॥ ३
सुराणामसुराणां च नागगन्धर्वरक्षसाम् ।
यक्षाणां किंनराणां च का त्वं भवसि शोभने ॥ ४
का त्वं भवसि रुद्राणां मरुतां वा वरानने ।
वसूनां वा वरारोहे देवता प्रतिभासि मे ॥ ५ G 5 31. B 5 33 L. 5 27

Colophon —*Sarga name* Ś1 D10 सीतानु(D10 °म)-चिंतन, Ñ1 D2 सीताभाषित(Ñ1 °त), Ñ2 B2 3 D6 सीता-समोह(B3 °बोध)न, V2 B1 4 सीतासमोह , D1 3 सीता-सभाषण(D3 °ण), D4 11 सीताभिभाषित —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om , Ś1 28 , Ñ2 B1 2 D6 30 (as in text), V2 21 , B3 29 , B4 33 , D3 5 7–9 T G M1 3 32 , M2 31 —After colophon G concludes with श्रीरामाय नम

31

V1 illeg for Sarga 31 (cf v l 5 30 3) Ś1 begins with ॐ, M3 with श्रीरामाय नम
Before 1, T2 ins

659* ततस्ता सहिता सर्वा विहताशा निरुद्यमा ।
परिक्षिप्य समन्तात्ता निद्रावशमुपागता ।
तासु वै निप्रसुप्तासु सीता भर्तृहिते रता ।
विलप्य करुण दीना प्रशुशोश सुदु खिता ।
प्रणिपातप्रसन्ना हि मैथिली जनकात्मजा । [5]
तत सा ह्रीमती बाला भर्तुर्विजयहर्षिता ।
अवोचद्यदि तत्तथ्य भवेय शरण हि व ।

[Cf 5 56 73–74 (including last 3 l of Star passage)]
—T2 cont , while D5 7–9 T1 3 G M ins before 1

660* सोऽवतीर्य द्रुमात्तस्माद्विद्रुमप्रतिमानन ।
विनीतवेष कृपण प्रणिपत्योपसृत्य च ।

[(l 1) G2 अवतीर्य, Cr m g k t as above (for सोऽव°) M1 विद्रुन (for विद्रुम) —(l 2) D5 वेप (for वेष) G1 विनीतवेपप्रवण , M1 विनितवेपरूपेण (for the prior half)]

1 T3 transp *ab* and *cd* —*ab*) Ñ1 D2 4 11 पुनर्धीमान् , D1 महाराज (sic), D8 महात्मासौ (for महातेजा) Ñ2 V2 B D6 ततस्तु(V2 B1 °त स) हनुमान्भूयो जानकीमभ्य(B1 °न्य)भाषत —T1 G2 om 1*cd* —*cd*) B3 D1 5 शिरसाजलिम् Ś1 V2 B4 D1 2 5 10 आदाय (for आधाय) Ñ2 V2 B D2 4 6 वैदेहीं प्रतिपूजयन् (for *d*) Ñ1 बद्धाजलि च शिरसि वैदेहीं प्रतिपूजयन्

2 *a*) Ñ V2 B1 2 4 D1 3 4 6 11 T2 त्व, D8 [अ]सि, Ck t as in text (for नु) G3 M1 पद्म(M1 [also]पत्र) विशालाक्षि (for पद्मपलाशाक्षी) Ś1 D10 का त्व कमलपत्राक्षि, B3 D5 कासि (B3 त्व) पद्मविशालाक्षि, D2 पद्मपत्रविशालाक्षि —*b*) Ś1 D10 श्यामे, Ñ V2 B D2 4 6 पीत , D1 3 11 श्यामा (for क्लिष्ट) Ś1 Ñ V2 B3 4 D2 4 5 7 9 10 M3 वासिनि, B2 D1 -वाससि (sic) (for -वासिनी) —Ñ1 transp 2*cd* and 3 —*c*) Ñ1 लग्नमाना ता (for शाखामालम्ब्य) —*d*) D5 T2 तिष्ठसीयम् , T3 G1 3 M2 तिष्ठतीयम् (for तिष्ठसि त्वम्) Ś1 D3 8 10 11 M1 3 अनिंदिते (for °न्दिता) Ñ1 शाखामालम्ब्य तिष्ठति, D1 स्थिता तिष्ठस्यनिंदिते, D2 4 तिष्ठसे वर(D4 °स्यमर)वर्णिनि —For 2*cd*, Ñ2 V2 B D6 subst

661* द्रुमशाखामवालम्ब्य तिष्ठस्यमरवर्णिनि ।

[B4 तिष्ठसे (for तिष्ठसि) V2 B4 वर- (for [अ]मर-) B3 कथ तिष्ठसि भाविनि (for the post half)]

3 Ñ1 transp 2*cd* and 3 —*a*) B4 मित्राभ्या (sic) (for ने°) —D4 (reads 4 after 9) om (hapl) from ति in *b* up to भव in 5*a* —*b*) D3 अश्रु, D8 परि- (for वारि) D11 सृजति (for स्रवति) V2 B नेत्रज, D8 वै जल, D10 शोभने (for शोकजम्) ❀ Cg किमर्थं कस्य कुलच्छेदाय । यद्वा किमर्थं कि चेतसि कृत्वा ❀ —*c*) B2 -पलाशाक्षि, B4 T2 G3 -विशालाभ्या (for पलाशाभ्या) —*d*) V2 विपुलाभ्याम् , B D6 वि(B1 4 सु)प्रसन्नम् (for विप्रकीर्णम्)

4 Ñ2 V2 B1–3 D6 om 4 Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 read 4 after 9 T2 transp 4 and 5 —*a*) D3 om (hapl) णामसुरा D1–4 11 M1(also) 3 वा (for च) —*b*) D3 देव (for नाग-) —*c*) B4 D2 3 10 T2 M3 वा (for च) —*d*) Ñ1 D1–4 11 शम मे (for शोभने) ❀ Cv सुराणामित्यादि श्लोकस्य स्थान विप्रकीर्णमिवोदकमित्यत परम् । उपरि तु लेखकप्रमादकृतम् ।, so also Cr t, Cg सुराणामित्यादिषु निर्धारणे षष्ठी ❀

5 D4 om up to भव in *a* (cf v l 3) T2 transp 4 and 5 G2 transp *ab* and *cd* —*a*) B3 रुद्राणी (for रुद्राणा) —*b*) D11 मारुताना (for मरुता वा) —*c*) Ś1 Ñ2 V2 B1 2 4 D2–4 10 11 का वसूना (for वसूना वा) Ñ1 का वा वसुना चासि त्व —*d*) B3 प्रतिभाविनी, D1 G2 3 M2 प्रतिभाति मे(G2 M2 मा) —After 5, D5 ins 662*

G. 5 31 5 B. 5 33.7 L. 5 27.5 किं नु चन्द्रमसा हीना पतिता विबुधालयात् ।
रोहिणी ज्योतिषां श्रेष्ठा श्रेष्ठा सर्वगुणान्विता ॥ ६
कोपाद्वा यदि वा मोहाद्भर्तारमसितेक्षणे ।
वसिष्ठं कोपयित्वा त्वं नासि कल्याण्यरुन्धती ॥ ७
को नु पुत्रः पिता भ्राता भर्ता वा ते सुमध्यमे ।
अस्माल्लोकादमुं लोकं गतं त्वमनुशोचसि ॥ ८
व्यञ्जनानि हि ते यानि लक्षणानि च लक्षये ।
महिषी भूमिपालस्य राजकन्यासि मे मता ॥ ९
रावणेन जनस्थानाद्बलादपहृता यदि ।
सीता त्वमसि भद्रं ते तन्ममाचक्ष्व पृच्छतः ॥ १०
सा तस्य वचनं श्रुत्वा रामकीर्तनहर्षिता ।
उवाच वाक्यं वैदेही हनूमन्तं द्रुमाश्रितम् ॥ ११
दुहिता जनकस्याहं वैदेहस्य महात्मनः ।
सीता च नाम नाम्नाहं भार्या रामस्य धीमतः ॥ १२

---

6 [a]) Ś1 Ñ V2 B D2 4 6 10 11 अथ, D1 किं च, D3 किं तु (for किं नु) B2 D10 11 चन्द्रमसा (meta), D2 1 चन्द्रमसो (for चन्द्रमसा) V2 चन्द्रकलाहीना —[b]) Ś1 D10 वसुधालय —[c]) D1 3 यापिता Ñ1 B D6 क्षयया, T2 मध्ये (for श्रेष्ठा) D4 रोहिणी ज्योतिरग्र्या च —[d]) Ś1 D1 3 10 11 त्वमनिन्दितलोचने, Ñ1 D2 नियतेव (D2 °त त्व) सुलोचने, Ñ2 V2 B1 3 4 पतितासि सुलोचने, B2 सम्प्राप्तासि सुलोचने ❀ Ct एतदग्रे 'का त्वं भवसि कल्याणि त्वमनिन्दितलोचने' इत्यर्धं प्रक्षिप्तम् ❀ —After 6, D6 reads 8[cd] —After 6, D7–9 T G M2 3 ins, D5 ins after 5.

662* का त्वं भवसि कल्याणि त्वमनिन्दितलोचने ।

7 [a]) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 रोषाद्, V2 B1 3 4 कामाद्, Ct as in text (for कोपाद्) B1 3 लोभाद् (for मोहाद्) —[b]) D5 reads from असितेक्षणे up to कोपयित्वा in [c] in marg. B4 असितेक्षणा —[c]) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 [इ]ह, Ñ2 D6 M1 2 तु, V2 B1–3 [अ]सि, D3 वा (for त्वं) —[d]) D7 9 Ct वासि (for नासि) Ś1 सम्प्राप्ता त्वमनिन्दिते, Ñ V2 B D1–4 6 10 11 सम्प्राप्ता (V2 °शता) त्वमरुधती

8 Ñ2 V2 B1–3 D6 om. 8 —[a]) Ś1 D10.11 क नु, Ñ1 D2–4 किं तु, B4 कश्च, D1 किं नु, Cr as in text (for को नु) G2 om भ्राता —[b]) B4 वाथवस् (for भर्ता वा) D4 वापि, D11 वामे (for वा ते) —D6 reads 8[cd] after 6 —[c]) B4 T1 3 G2 M1 क(T1 त)स्माल्, Cg as in text (for अस्माल्) D11 अन्य- (for अमु). —[d]) Ś1 गत्वा त्वम्, Ñ1 D1 2 4 11 गतोयम् (sic), B4 D5 10 T3 G2 M1 Cgpk गता त्वम्, D3 गतस्त्वम् (sic), Cr m g t as in text (for गत त्वम्) —After 8, D7–9 T1 3 G M1 3 ins

663* रोदनादतिनिःश्वासाद्भूमिसंस्पर्शनादपि ।
न त्वां देवीमहं मन्ये राज्ञः संज्ञावधारणात् ।

[(l 1) D7 9 G M1 अतिनिश्वासाद्, T1 3 अपि नि(T3 नि)श्वासाद्, M3 इति निश्वासाद् (for अतिनि श्वासाद्) —(l 2) D9 G1 न त्वा ❀ Cg संज्ञावधारणात् संज्ञायतेऽनयेति संज्ञा लक्षणम्। राजलक्षणनिश्चयान्निश्चय । Ck t संज्ञावधारणानाम (Ck °मवेय)ग्रहणात् ❀]

9 [a]) Ś1 D10 तु, Ñ V2 B D2 5 6 11 G3 M3 च, T3 G1 [इ]ह (for हि) —[b]) T2 [इ]ह (for च) B3 लक्षणालक्षयेन च (sic) —[c]) B4 त्वं नरेन्द्रस्य (for भूमिपालस्य) —[d]) D7 9 च (for [अ]सि) G2 Ck t मति (for मता) —After 9, Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 read 4

10 Ś1 D10 om 10[ab] —[b]) Ñ1 D1–5 7–9 11 G1 2 M1 2 Ct प्रमथिता, V2 उपहृता Ck as in text (for अपहृता) —[c]) Ñ1 वासि च, D10 त्वमभि- (for त्वमसि) Ñ2 V2 B D6 वैदेही (for भद्रं ते). —[d]) M3 मया (for मम) D1 भामिनी (for पृच्छत). Ś1 Ñ V2 B D2 4 6 10 11 तत्त्व(D4 °न्म)माख्याहि भाविनि(Ś1 B2 D4 भामिनि, Ñ1 D10 शोभने), D3 तत्त्वमाख्यातुमर्हसि. —After 10, D5 7–9 S ins

664* यथा हि तव वै दैन्यं रूपं चाप्यतिमानुषम् ।
तपसा चान्वितो वेषस्त्वं राममहिषी ध्रुवम् ।

[(l 1) D5 तथा (for यथा) D8 G2 दैन्य तु(G2 च), M1 वै दैन्या (for व दैन्य) D7–9 G1 चाप्रति- (for चाप्यति) —(l. 2) D5 वेष (for वेषस) T2 राज- (for राम-)]

11 [a]) D11 त्वस्य (for तस्य) —[b]) D1 राजहर्षित (for रामकीर्तन-) —[d]) D4 -[आ]स्थित (for -[आ]श्रितम्) Ś1 D10 हनुमत द्रुमाश्रिता. Ñ2 V2 B D6 वृक्षान्तरगतं कपिं, G1 रामसत्कथयाश्रितं ❀ Cv रामसत्कथयाश्रितमिति सम्यक्पाठः ❀ —After 11, Ñ1 ins

665* हर्षगद्गदया वाचा विभीता रावणस्य च ।
राक्षसीगणमीक्षन्ती भर्त्सयन्ती च चक्षुषा ।,

while D5 7–9 S ins

666* पृथिव्या राजसिंहाना मुख्यस्य विदितात्मनः ।
स्नुषा दशरथस्याहं शत्रुसैन्यप्रतापिनः ।

[(l 1) G3 transp. the post halves of l 1 and 2 —(l 2) D7 9 -प्रणाशिन, T1 3 G2 3 -प्रमाथिन, Cg as above (for -प्रतापिन)]

12 [b]) Ś1 Ñ1 B1 3 4 D1 3–5 10 11 विदेहस्य (for वैदेहस्य) —[c]) G2 M2 transp च and नाम Ś1 D1 तस्याहं, Ñ V2 B D2–4 6 विख्याता, D7 9 चोक्ताहं (for नाम्नाहं) D10 सीता नामासि भद्रं ते (sic), D11 सीतेति नाम तस्याहं,

समा द्वादश तत्राहं राघवस्य निवेशने ।
भुञ्जाना मानुषान्भोगान्सर्वकामसमृद्धिनी ॥ १३
ततस्त्रयोदशे वर्षे राज्येनेक्ष्वाकुनन्दनम् ।
अभिषेचयितुं राजा सोपाध्यायः प्रचक्रमे ॥ १४
तस्मिन्संभ्रियमाणे तु राघवस्याभिषेचने ।
कैकेयी नाम भर्तारं देवी वचनमब्रवीत् ॥ १५
न पिबेयं न खादेयं प्रत्यहं मम भोजनम् ।
एष मे जीवितस्यान्तो रामो यद्यभिषिच्यते ॥ १६
यत्तदुक्तं त्वया वाक्यं प्रीत्या नृपतिसत्तम ।
तच्चेन्न वितथं कार्यं वनं गच्छतु राघवः ॥ १७
स राजा सत्यवाग्देव्या वरदानमनुस्मरन् ।
मुमोह वचनं श्रुत्वा कैकेय्याः क्रूरमप्रियम् ॥ १८
ततस्तु स्थविरो राजा सत्यधर्मे व्यवस्थितः ।
ज्येष्ठं यशस्विनं पुत्रं रुदन्राज्यमयाचत ॥ १९
स पितुर्वचनं श्रीमानभिषेकात्परं प्रियम् ।
मनसा पूर्वमासाद्य वाचा प्रतिगृहीतवान् ॥ २० G 5 31 B 5 33 L 5 27

G3 सीता नाम्ना च नामाह —^{d}) D10 पत्नी (for भार्या) Ñ1 रामस्य महिषी प्रिया ❀ Cv सीता च नामेत्यत्र नामशब्द प्रसिद्धौ ।, So also Cr m k ❀

13 ^{a}) M1 [आ]स, Cv g as in text (for [अ]ह) Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 वत्सरान्द्वादश पुरा, Ñ2 V2 B D6 उषिता वर्षमेकं(Ñ2 D6 °क वै, V2 °कैकं), D1 सवत्सरान्द्वादश पुरा (hypm) —^{b}) B4 श्वशुरस्य (for राघवस्य) ❀ Cv r तत्रासमिति तु सम्यक् (Cr °ति पाठ सम्यक्) ।, Cg द्वादश समा द्वादश सवत्सरान् । अत्यन्तसयोगे द्वितीया ❀ —^{d}) B सर्वभोग-, G3 सर्वकर्म-, Cr g as in text (for सर्वकाम) Ś1 D10 -फलास्त्वह, Ñ1 D1 2 4 11 -फलान्बहून्, Cr g as in text (for -समृद्धिनी). D3 पत्या रामेण लालिता —After 13, Ñ1 ins

667* राघवस्य कृतज्ञस्य कौशलेयसमीपत ।

14 ^{a}) T M1 3 तत्र (for ततस्) —^{b}) Ś1 Ñ1 D4 10 राज्ये च, D1 राज्यम्, G1 राम च (for राज्येन) Ś1 D2 10 11 [इ]क्ष्वाकुनदन —^{c}) D1 अभिषिचयितु —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 [ऽ]करोन्मति (for प्रचक्रमे) —For 14, Ñ2 V2 B D6 subst

668* तत सवत्सरादूर्ध्वं न्यमन्त्रयत त पिता ।
राज्येनेक्ष्वाकुवशस्य सामात्य सपुरोहित ।

[(l 1) D6 त्वमन्त्रयत V2 आमन्त्रयत मत्पिता (for the post half) —Ñ2 om l 2 —(l 2) B3 राज्यम्, B4 (with hiatus) राज्ये (for राज्येन)]

15 ^{a}) D4 T2 अस्मिन्, Cg as in text (for तस्मिन्) D2 सभ्रियमाणा, D11 सा भ्रियमाणे D1 3 4 च, D2 [इ]व (for तु) Ñ2 V2 B D6 तत सकीर्त्यमाने तु(D6 °नेषु) —^{c}) B4 तु स्व- (for नाम) —^{d}) Ñ V2 B D2 6 7 9 11 इद (for देवी) ❀ Ct नाम प्रसिद्धमित्यर्थ ❀

16 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 न पिबा(D2 जीवा)मि न खादामि, Ñ2 V2 B D6 न पास्ये न च भोक्ष्येह —^{b}) Ñ2 प्रगृढ, B2 प्रत्यूढ, D2 11 प्रत्यूह (for प्रत्यह) Ś1 D4 10 न च, V2 हीन, B4 ननु, D8 11 मे न (for मम) D6 भाजने (for भोजनम्) D1 3 न च निद्रा करोम्यह ❀ Cv भोजनमित्याहार्यस्य सर्वस्याभिधानम् ।, Cr g भुज्यत इति भोजनम् । (Cr कर्मणि ल्युट्) ।, Cm मम भोजनमित्यत्र प्रथमार्थे षष्ठी ❀ —^{c}) D4 ते (sic) (for मे) —^{d}) D1 राघवस्य (sic) (for रामो यदि) Ñ2 V2 B D6 transp रामो and यदि

17 ^{a}) Ñ1 V2 B D2 4 11 यदुक्त तु(Ñ1 D2 4 तत्, B2 हि, D11 मे), D6 यदुक्ते तु (for यत्तदुक्त) Ñ1 D4 पुरा (for त्वया) B4 पूर्वं, D11 कार्यं (for वाक्य) —^{b}) D1 4 मे नृपसत्तम —Ñ1 illeg for 17^{cd} —^{c}) Ś1 D10 तत्ते न, D1 8 न चेन्न, D2 नाब्रुवन्, D5 तच्च न, D11 तच्चैन (for तच्चेन्न) T2 अवितथ (for न वितथ) Ñ2 V2 B D6 तच्चैवा(V2 B2 4 °थैवा)वितथ तेस्तु, G3 तच्चेदवितथा-कार्यं (sic)

18 Ñ1 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) Ñ2 V2 B D6 वचनात्तस्या, D2 सत्यवाक्येन (for सत्यवाग्देव्या) —^{c}) Ñ2 V2 B D6 दुर्वच (for वचन) —^{d}) Ñ2 V2 B D6 तु तद् (for क्रूरम्) D1 अद्भुत (for अप्रियम्) D11 क्रूरमत्पर (sic)

19 ^{a}) Ś1 Ñ V2 B1 2 D1–3 11 स, B3 च, D4 6 7–9 T1 3 M2 त (for तु) D6 तत समाश्रितो राजा —D1 om 19^{b}–20^{c} —^{b}) Ś1 सति धर्मे, D2 3 5 6 11 T1 3 G1 सत्यधर्म, M3 सत्ये धर्मे (for सत्यधर्मे) V2 सत्यधर्मसमन्वित, B3 सत्यधर्मपरायण, D4 सत्यधर्मव्यवस्थित, G3 सत्यधर्मपथे स्थित —Ñ1 illeg for 19^{c}–20^{b} —^{c}) B3 राज्य (for पुत्रं) —^{d}) B3 पुत्र रामम्, T2 राम राज्यम् (for रुदन्राज्यम्) D4 रुदन्नोवाच किंचन —After 19, D11 ins

669* रामो राज्य त च हित्वा सर्वेषा देवसमताम् ।
यदन्यन्मन्यसे देवि तच्च ब्रूहि ददामि ते ।

20 D1 om 20^{abc}, Ñ1 illeg for 20^{ab} (for both, cf v l 19) —^{ab}) Ñ2 V2 B D6 T2 (with hiatus) श्रुत्वा (for श्रीमान) —^{b}) Ñ2 V2 B D6 राज्यादपि महत्तर (for ^{b}) —For 20^{ab}, Ś1 D2–4 10 11 subst

670* अभिषेकाप्रियतरं श्रुत्वा स वचन पितु ।

3.5 31 19 3.5 33 25 → 5 27 21 दद्यान्न प्रतिगृह्णीयान्न ब्रूयात्किंचिदप्रियम् ।
अपि जीवितहेतोर्हि रामः सत्यपराक्रमः ॥ २१
स विहायोत्तरीयाणि महार्हाणि महायशाः ।
विसृज्य मनसा राज्यं जनन्यै मां समादिशत् ॥ २२
साहं तस्याग्रतस्तूर्णं प्रस्थिता वनचारिणी ।
न हि मे तेन हीनाया वासः स्वर्गेऽपि रोचते ॥ २३
प्रागेव तु महाभागः सौमित्रिर्मित्रनन्दनः ।
पूर्वजस्यानुयात्रार्थे द्रुमचीरैरलंकृतः ॥ २४
ते वयं भर्तुरादेशं बहुमान्य दृढव्रताः ।
प्रविष्टाः स्म पुरादृष्टं वनं गम्भीरदर्शनम् ॥ २५
वसतो दण्डकारण्ये तस्याहममितौजसः ।
रक्षसापहृता भार्या रावणेन दुरात्मना ॥ २६
द्वौ मासौ तेन मे कालो जीवितानुग्रहः कृतः ।
ऊर्ध्वं द्वाभ्यां तु मासाभ्यां ततस्त्यक्ष्यामि जीवितम् ॥ २७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकत्रिंशः सर्गः ॥ ३१ ॥

[D4 ज्ञात्वा स कांक्षित पितु (for the post half)]

—c) D11 आस्वस्य (sic), G3 आम्वाद्य, Cg as in text (for आमाद्य) —d) V2 B राज्य, D2 4 वच (for वाचा) V2 B3 4 न तु, D4 10 परि- (for प्रति) B1 न चेच्छत (for -गृहीतवान) D11 T2 वचन प्रगृहीतवान

21 a) D1 दत्त (for दद्यान्) —D4 om after प्रति up to 22a —b) Ś1 सत्यम् (for किंचिद्) Ñ2 V2 B D6–9 ऋत (V2 B3 D7–9 सत्य, B4 दृढ) ब्रूयान्न चानृत, D2 न कुर्याच्च वचोनृत —c) D1 11 जीवति (for जीवित-) —d) Ś1 -परायण (for °क्रम).

22 D4 om 22a (cf v l 21) —a) Ś1 (before corr) सोपिवीत- (for स विहाय) V2 [उ]त्तमराज्यानि (hypm) (for [उ]त्तरीयाणि) —b) T2 वरार्हाणि (for महार्हाणि) ❀ Cv स विहायोत्तरीयाणि। अत्रोत्तरीयशब्दो वासोमात्रे वर्तते। बहुवचनप्रयोगात्।, Cr m g उत्तरीयाणि वासांसि (Cr m °सीत्यर्थे) ❀ —After 22ab, D1 3 ins

671* मनश्चकार विपिने राघव शत्रुकर्शन ।

[D3 दधार चीराणि तनो (for the prior half)]

—c) D3 च महा- (for मनसा) —d) D4 जनन्या (for जनन्यै) Ñ2 V2 B D6 वनमास्थि(D6 °श्रि)त

23 a) D2 6 तस्य गता (for तस्याग्रतस्) D8 शीघ्र, T1 3 तूर्णां (for तूर्णं) —b) Ś1 Ñ1 V2 B D1–4 6 10 11 चीरवासिनी (B1–3 D10 °सस), Ct as in text (for वनचारिणी). Ñ2 प्रविष्टा चीरवासमी —c) D4 नहि तेन विहीनाया

24 a) Ñ2 V2 B D6 महाबुद्धि, D8 M1 °प्राज्ञ (for °भाग) —b) Ñ2 V2 B D6 भ्रातृवत्सल, D8 M1 मित्रदर्शन (for मित्रनन्दन) —c) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 [अ]नुयात्रार्थं, D5 °यात्रार्थी (for °यात्रार्थे) —d) B2 3 D5 7–9 कुश- (for द्रुम-) D6 11 अलकृता

25 D1 4 आदेशाद् (for आदेश) —b) Ś1 D10 प्रागेव तु, Ñ1 B1 D1–3 6 11 बहुमत्वा, D4 बहुमाना (for बहुमान्य) —c) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 स्मो दुराधर्षं, Ñ2 D6 स्म पुरादिष्ट, V2 B स्म(B3 स)पुर(B4 गृह) त्यक्त्वा, T2 स्म पुरा घोर, T3 स्म पुरामृष्ट (for स्म पुरादृष्ट) —d) D8 वर (for वन) V2 B गभीरमोजसा ❀ Cr m t पुरा अदृष्टमिति (Cr °ति पद)च्छेद ।, So also Cg k ❀

26 a) D1 वसति (sic) (for वसतो) —b) B4 अलिनौजस (sic)

27 V2 B1–3 om 27 —a) D1 कालोयं, D2 4 6 M2 मे कालौ, D11 मे काले, T3 कालो मे (by transp) (for मे कालो). —b) D3 4 8 -[अ]नुग्रहे (for -[अ]नुग्रह) D8 कृतौ (for कृत) D6 11 जीवि(D11 °व)तानुग्रहे कृते —c) Ś1 ताभ्या (for द्वाभ्या) —After 27, Ś1 Ñ B4 D3 4 6 10 11 ins

672* रावणो विकृताकारो राक्षसोऽतिभयानक ।
समुद्रपारो दुष्प्राप काल परिमितश्च मे ।

[(l 1) B4 D3 4 विकृताचा(B4 °हा)रो, D6 विकृतिकारो (for °ताकारो) Ś1 D10 [ऽ]निभयकर, B4 [ऽ]भिभयानक D6 राक्षस्योभयनाशका, D11 राक्षस्योतिभयानका (for the post. half) —(l 2) B4 D6 -पारे (for -पारो) Ñ1 D6 दुष्पर (for दुष्प्राप) D11 ते (for मे) B1 ममरनिष्ठुर (for परिमितश्च मे)

Colophon Ñ2 V2 B D6 om —*Sarga name* Ś1 D1–4 10 11 सीतावाक्य, Ñ1 हनुमत्सीतासंवादे सीतावाक्य. —*Sarga no* (figures, words or both) D1 2 4 10 11 om, Ś1 29, D3 5 7 9 T G M1.3 33, M2 32 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

३२

तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा हनूमान्हरियूथपः ।
दुःखाद्दुःखाभिभूतायाः सान्त्वमुत्तरमब्रवीत् ॥ १
अहं रामस्य संदेशाद्देवि दूतस्तवागतः ।
वैदेहि कुशली रामस्त्वां च कौशलमब्रवीत् ॥ २
यो ब्राह्ममस्त्रं वेदांश्च वेद वेदविदां वरः ।
स त्वां दाशरथी रामो देवि कौशलमब्रवीत् ॥ ३
लक्ष्मणश्च महातेजा भर्तुस्तेऽनुचरः प्रियः ।
कृतवाञ्शोकसंतप्तः शिरसा तेऽभिवादनम् ॥ ४ G 5 31 B 5 34 L 5 28

32

☞ V_1 illeg for Sarga 32 (cf v l 5 30 3), $\tilde{N}_2$ V_2 B D_6 cont the previous Sarga M_2 begins with श्रीरामाय नम

1 B_2 reads 1^a-2^b in marg —^{b}) $\tilde{N}_2$ V_2 $B_{1\,2\,4}$ D_6 हरिसत्तम , B_3 $D_{7\,9}$ °पुगव , $D_{1\,3}$ $T_{1\,3}$ G_3 मारुतात्मज (for हरियूथप) —^{c}) $Ś_1$ D_{10} महा- , $\tilde{N}_2$ V_2 B_1 $D_{2\,4\,6\,11}$ दु ख (for दु खाद्) $\tilde{N}$ $B_{1\,2\,4}$ D_6 -[अ]भिपन्नात्मा, V_2 -[अ]भिभूतात्मा, B_3 -[अ]भिपन्ना*, D_{11} -[अ]भिभूताना (for °भूताया) —^{d}) $Ś_1$ $\tilde{N}$ V_2 $B_{1\,4}$ $D_{1-4\,6\,10\,11}$ वाक्यम्, D_5 शातम् (for सान्त्वम्) B_2 वाक्य च किंचिदब्रवीत्, B_3 वैदेहीं वाक्यमब्रवीत् ❀ Ck t दु खाद्दु खाभिभूता (Ck °दु ख प्रपन्ना)या इत्यलुगार्षं । दु खपरम्पराखिन्नाया ❀ —After 1, $Ś_1$ $\tilde{N}$ B_4 $D_{1-4\,6\,10\,11}$ ins

673* त्वा मार्गमाणा रामार्थे क्लिश्यन्ते दिक्षु वानरा ।
क्षुत्तृष्णाभ्या परिश्रान्ता सिद्धि मुनिगणा इव ।
रघूणा च हरीणा च प्राणास्त्वयि समाहिता ।
सा त्व दिष्ट्या मया दृष्टा नास्ति धन्यतरो मम ।

[(l 1) D_{11} मार्गमाणे (sic) (for °णा) B_4 दृश्यते (for क्लिश्यन्ते) —(l 2) B_4 तेस्तैस्तपोभिर्नियमै , $D_{1-4\,6\,11}$ क्षुत्तृष्णाभ्य ($D_{1\,2}$ °भ्या)परिम्लाना (D_6 °क्लांता) (for the prior half) D_3 सुर- (for मुनि-) —(l 3) D_1 वानराश्च रघूणा च (for the prior half) B_4 समाश्रिता , D_3 °गता (for समाहिता) —(l 4) $Ś_1$ दृष्ट्या, B_4 अद्य, $D_{2\,4\,11}$ दृष्टा (for दिष्ट्या) $D_{2\,4}$ दिष्ट्या, $D_{6\,11}$ दृष्ट्वा (for दृष्टा) $\tilde{N}$ $D_{6\,10\,11}$ मया (for मम)]

2 B_2 reads 2^{ab} in marg (cf v l 1) M_2 om (hapl) 2 —^{b}) V_2 B_{1-3} D_6 इह (for देवि) $Ś_1$ $D_{1\,3\,10}$ M_1 समागत , Cr m g k t as in text (for तवा°) I_2 G_1 देवि दूतस्त्वमागत ❀ Cr m तवागत समीपमिति शेष ।, Cg तव दूतस्त्वा प्रति प्रेपितो दूत ❀ —V_2 $B_{1\,3}$ om 2^c-3 —^{c}) D_{10} कुशल (for °ली) —^{d}) $\tilde{N}$ B_2 $D_{3\,7\,9}$ G_3 स त्वा, D_4 त्वा* , D_6 सत्वो (sic) (for त्वा च) $Ś_1$ $\tilde{N}_2$ $B_{2\,4}$ $D_{1-4\,6\,10\,11}$ कौशल्यम् (for °लम्) —After 2, $Ś_1$ $\tilde{N}$ B_4 $D_{1\,3\,4\,6\,10\,11}$ ins

674* दाता भोक्ता प्रहर्ता च श्रेष्ठो लोके धनुर्धर ।

[B_4 जेता योक्ता, D_1 कर्ता भोक्ता, D_3 पाता भोक्ता (for दाता भोक्ता) D_{11} च हर्ता (for प्रहर्ता) $\tilde{N}_2$ D_6 सीते गोप्ता च भर्ता च (for the prior half) D_3 ज्येष्ठो (for श्रेष्ठो) B_4 $D_{1\,3\,4}$ लोक (for लोके) $\tilde{N}_2$ D_6 धनुष्मता (for °र्धर)]
—Thereafter $\tilde{N}_1$ cont

675* हन्ता शत्रुकुलाना च विधाता च विश्वधृक् ।,

while $D_{1\,3}$ cont

676* राम प्रहरता श्रेष्ठ कौशल्यानन्दवर्धन ।

3 V_2 $B_{1\,3}$ om 3 (cf v l 2) B_2 D_2 om (hapl) 3 —^{a}) $Ś_1$ $\tilde{N}$ B_4 $D_{1\,3\,4\,6\,10\,11}$ दैव च, Cm t as in text (for वेदाश्च) D_9 wrongly repeats वेदाश्च —^{b}) $\tilde{N}_2$ B_4 D_6 वेत्ति, D_4 om (hapl) (for वेद) —^{d}) $Ś_1$ B_4 $D_{1\,3\,4\,6\,10\,11}$ कौशल्यम् (for °लम्)

4 ^{a}) $D_{1\,3\,4}$ तु (for च) D_{10} om महा- $\tilde{N}_2$ V_2 $B_{1\,3}$ -बुद्धि , B_2 D_6 बाहु , T_2 -वीर्यो (for तेजा) —^{b}) B_4 तेवरज , D_3 त्वनु° (for तेऽनुचर) $\tilde{N}_2$ V_2 B_{1-3} D_6 सुमित्रानदि(V_2 D_6 °द)वर्धन —^{c}) D_4 सपत्न (for -सतप्त) B_3 कृतवान्राक्षसतप्त (corrupt) —^{d}) B_1 (with hiatus) अभि- (for तेऽभि-) D_{11} वादिन (sic) (for वादनम्) —After 4, $\tilde{N}_2$ V_2 B_{1-3} D_6 ins

677* मातृवत्स्मरति त्वा हि नित्य लक्ष्मीविवर्धन ।
य पुरा छद्मनारण्ये कृत्वा रूप मनोहरम् ।
काञ्चन मृगमस्थान रावणो लोकरावण ।
हतवास्त्वा महामाय सर्वभूतभयकर ।
वरदानमदोन्मत्तो लोकान्सर्वानचिन्तयन् ।
स त रामो मम भ्राता ज्येष्ठ पितृसमस्तदा ।
धर्मात्मा धर्मतत्त्वज्ञो राजीवशुभलोचन ।
विव्याधायतयुक्तेन शरेणानतपर्वणा ।
कृत्वा च सुमहानाद मारीचो निपपात ह ।
प्रीत्यर्थं तद्वच भ्रागी पृष्ठतोऽनुससार ह ।
एतस्मिन्नन्तरे वाक्य यदुक्त परुष त्वया ।
स ते प्रणमते नित्य लक्ष्मणो देवि देवर ।

[(l 1) B_2 नदि- (for लक्ष्मी) —(l 2) V_2 यत् (for य) $\tilde{N}_2$ B_1 D_6 मनोरम (for °हरम्) —(l 4) V_2 हृतवास् (for हृतवास) B_3 महाकाय (for °माय) —(l 5) V_2 -मल- (for -मन्-) $\tilde{N}_2$ D_6 वरदानात्सुदुर्वृत्तो (for the prior half) D_6 लोकान्सान चिन्तयत् (for the post half) —(l 6) $\tilde{N}_2$ D_6 सदा, B_2 तथा (for तदा) —(l 7) $\tilde{N}_2$ D_6 धर्मज्ञान्, V_2 $B_{1\,3}$ धर्मतो (for धर्मात्मा) B_2 -दल- (for -शुभ-).

G 5 31 0
B 5 34 5
L 5 28 7

सा तयोः कुशलं देवी निशम्य नरसिंहयोः ।
प्रीतिसंहृष्टसर्वाङ्गी हनूमन्तमथाब्रवीत् ॥ ५
कल्याणी बत गाथेयं लौकिकी प्रतिभाति मे ।
एति जीवन्तमानन्दो नरं वर्षशतादपि ॥ ६
तयोः समागमे तस्मिन्प्रीतिरुत्पादिताद्भुता ।
परस्परेण चालापं विश्वस्तौ तौ प्रचक्रतुः ॥ ७
तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा हनूमान्हरियूथपः ।
सीतायाः शोकदीनायाः समीपमुपचक्रमे ॥ ८
यथा यथा समीपं स हनूमानुपसर्पति ।
तथा तथा रावणं सा तं सीता परिशङ्कते ॥ ९
अहो धिग्धिक्कृतमिदं कथितं हि यदस्य मे ।
रूपान्तरमुपागम्य स एवायं हि रावणः ॥ १०
तामशोकस्य शाखां सा विमुक्त्वा शोककर्शिता ।
तस्यामेवानवद्याङ्गी धरण्यां समुपाविशत् ॥ ११

—(l 8) B2 D6 -मुक्तेन (for -युक्तेन) —(l 9) B2 म मार्गेन्न पपान ह (for the post half) —(l 10) B3 पत्यर्थं (for प्री°) Ñ2 त्वद्वच-, B2 (also as above) तद्वध- (for तद्वच-) —B3 om l 11 —(l 12) Ñ2 त (for ने) B8 म त्वा प्रणम्य शतवान् (sic) (for the prior half)] —Thereafter B3 cont

678* तदा अन्ये गृहे च त्व रावणेन हृता मती ।

5 Ñ2 V2 B1–3 D6 om 5–12 —[a]) B4 वाक्य (for देवी) —[b]) Ś1 B4 D10 वीरयोर्, G2 प्रविश्य (sic) (for निशम्य) D8 -देवयो (for -सिंहयो) —[c]) Ś1 B4 D1 10 श्रुत्वा, D7 9 प्रति-, Cr m g as in text (for प्रीति) D11 -सकृष्ट- (for संहृष्ट-) —[d]) Ñ1 ततो, I2 तया (for अथ)

6 Ñ2 V2 B1–3 D6 om 6 (cf v l 5) —[a]) Ñ1 D5 10 तव, D1 प्रति, Cr m k t as in text (for बत) B4 कल्याणी च यथार्थेय, D11 कल्याणी च तथाप्येव —[b]) B4 D5 8 9 मा, D7 G2 3 M2 3 Cm g k t मा (for मे) ❀ Cm बतेति हर्षे ।, Ck t गाथाया सत्यादित्वदर्शनजो हर्षो वर्ततेत्यनेन सूच्यते ❀—[c]) Ñ1 एहि, D1 9 इत्ति (sic), D2 पतिर् (sic) (for एति) D1 3 जीवितम् (for जीवन्तम्) B4 D11 पतिं जीवतमानदे —After 6, Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 T2 ins

679* तत सजातविश्रम्भा सीता शशिनिभानना ।

[B4 D1 -विश्वामा, D11 -सरभा, T2 -सद्दर्पा (for विश्रम्भा)] —Thereafter T2 cont 680*.

7 Ñ2 V2 B1–3 D6 om 7 (cf v l 5) —[a]) D5 T1 3 G2 M2 3 तया (G2 °यो) समागते —For 7[ab], Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 subst, while T2 cont after 679*

680* तया समागतश्चापि हनुमान्प्रीतिमानस ।

[D4 तथा समानितश्चापि (for the prior half) Ś1 D10 प्रीतिमान्वशौ, B4 T2 °नभूत, D2 4 प्रीत° (for प्रीतिमानस)] —[c]) Ś1 D10 वाचालय, D5 चान्योन्य (sic), M1 चालापे (for चालाप) —[d]) G3 विश्वस्तस् (sic) (for °स्तौ)

8 Ñ2 V2 B1–3 D6 om 8 (cf v l 5) —[a]) Ś1 ततस् (for तस्यास्) D1–3 10 तु, Ct as in text (for तद्) —[b]) Ś1 B4 D1 7–10 G2 3 मारुतात्मज. (for हरियूथप) —[c]) Ñ1 -मतस, B4 D3 7 9 11 -तसाया, D1 2 4 5 दीसाया (for -दीनाया) ❀ Cr m g उपचक्रमे गन्तुमिति शेष (Cg प्रापेति वार्थ)।, Ck उपचक्रम इति। शाखाया अवरुह्य पुनश्चेति शेष ।, Ct उपचक्रमे तच्छाखातोऽप्यर्वाचीना शाखामवरुह्य समीप गन्तु यत्नवानभूदित्यर्थ . ❀

9 Ñ2 V2 B1–3 D6 om 9 (cf v l 5) Ñ1 D2 om 9[a]–10[b] —[a]) Ś1 B4 D1 3 4 10 11 यथा समीप सीताया —[d]) D8 सीतादु-, M1 सीता त (by transp) (for त सीता) —For 9[cd], Ś1 B4 D1 3 4 10 11 subst

681* तथा रावण इत्येव त सीता पर्यशङ्कत ।

[B4 इत्येप (for °व) Ś1 D10 सा (for त) D1 3 प्रत्यशकत, D11 पर्यशकित (sic) (for पर्यशङ्कत)]

10 Ñ2 V2 B1–3 D6 om 10 (cf v l 5) Ñ1 D2 om 10[ab] (cf v l 9) —[a]) D3 अतो वै, D11 अहो वै, T1 3 अहो किं (for अहो धिग्) Ś1 B4 D1 3 4 10 किं कृतम्, D5 8 G1 M1 3 Cm g दुष्कृतम्, D11 वैकृतम्, Cr k t as in text (for धिक्कृतम्) D4 om इद —[b]) Ś1 D10 (erroneously repeats) कथित हि मे, B4 विप्रकाशित, D1 3 4 11 हि यदद्य मे (for हि यदस्य मे) —[d]) Ś1 D10 11 [आ]याति (for [अ]य हि)

11 Ñ2 V2 B1–3 D6 om 11 (cf v l 5) —[a]) B4 तम् (for ताम्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 7 9 11 शाखा तु, B4 शाखात, D3 शाखा च, D5 G1 3 सा शाखा (by transp) (for शाखा सा) —[b]) Ś1 D2 10 मुक्त्वा सा, Ñ1 D1 4 त्यक्त्वा सा, D8 त्यक्ता सा, D7–9 G3 विमुक्ता, D11 मुक्ता सा (for विमुक्त्वा) B4 मुक्त्वा शोकेन कर्पिता —[c]) Ś1 D1–4 10 11 भयात्तस्य, Ñ1 B4 भयातुरा (Ñ1 °ह्या [sic]) (for तस्यामेव) —[d]) D8 धराया (for धरण्या) ❀ Cv तामशोकस्येति। ननु शिंशपावृक्षस्य शाखा गृहीत्वा स्थितेत्युक्त्वा कथमशोकस्य शाखां विमुच्येत्युच्यते। न दोष । शिंशपाशोकाधिष्ठानसरूढो(°ढ) एकीभूय स्थिताविति (°त इ)ति परिकल्प्यते। तेनेद च पूर्वोक्त च सर्वं सर्वं समीचीनम्।, Cr m t अशोकस्याशोकवनस्थशिंशपावृक्षस्येत्यर्थ ।, Cg यद्यपि पूर्वं शिंशपाशाखावलम्बनमुक्त तथापि शिंशपाशाखा अशोकसवलितेति क्वचिच्छिंशपेत्युच्यते

अवन्दत महाबाहुस्ततस्तां जनकात्मजाम् ।
सा चैनं भयवित्रस्ता भूयो नैवाभ्युदैक्षत ॥ १२
तं दृष्ट्वा वन्दमानं तु सीता शशिनिभानना ।
अब्रवीद्दीर्घमुच्छ्वस्य वानरं मधुरस्वरा ॥ १३
मायां प्रविष्टो मायावी यदि त्वं रावणः स्वयम् ।
उत्पादयसि मे भूयः संतापं तन्न शोभनम् ॥ १४
स्वं परित्यज्य रूपं यः परिव्राजकरूपधृत् ।
जनस्थाने मया दृष्टस्त्वं स एवासि रावणः । १५
उपवासकृशां दीनां कामरूप निशाचर ।
संतापयसि मां भूयः संतापं तन्न शोभनम् ॥ १६
यदि रामस्य दूतस्त्वमागतो भद्रमस्तु ते ।
पृच्छामि त्वां हरिश्रेष्ठ प्रिया रामकथा हि मे ॥ १७
गुणान्रामस्य कथय प्रियस्य मम वानर ।
चित्तं हरसि मे सौम्य नदीकूलं यथा रयः ॥ १८
अहो स्वप्नस्य सुखता याहमेवं चिराहृता ।
प्रेषितं नाम पश्यामि राघवेण वनौकसम् ॥ १९ G 5 31 B 5 34 L 5 28

क्वचिच्छोक इति। क्वचो न कश्चिद्दोष ॐ—After 11, Ñ1 ins

682* ततो हनूमान्मतिमान्महातेजा ग्वलं *त ।, while D8 T1 3 G2 3 M1 3 ins

683* हनूमानपि दु खार्ता तां दृष्ट्वा भयमोहिताम्।
[T1 3 G2 M1 दुखार्तम् (for °र्ता)]

12 Ñ2 V2 B1-3 D6 om 12 (cf v l 5) —^{a}) Ś1 D10 अवदत्स(D10 °त्सु), D4 अविदत (sic) (for अवन्दत) —After 12^{ab}, Ñ1 ins (sic)

684* दीन च भाषत *नूतय प्रशयम्विनम्।
मा देवि भपीर्मा तुष्ट नाह या * स्मि रावण ।

—^{c}) D8 [ए]व, D11 [ए]व (for [ए]न) Ś1 D2 7-10 T2 G1 Cm t -सत्रस्ता, Cg as in text (for -वि°) —^{d}) Ñ1 वाक्याभ्युदैक्षत, D1 नेवाभ्यनेन्य च, D3 5 नेवाभ्युदे (D5 °प)क्ष्यत, D7-9 नैनमुदैक्षत, T2 नेवाभ्यपश्यत (for नैवाभ्युदैक्षत)

13 ^{a}) D3 दृष्ट्वा त (by transp) Ñ1 D5 7-9 च (for तु) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 वन्दमान तु त दृष्ट्वा, B3 इति त वदतु मानत (metri causa) —^{b}) B3 दृष्ट्वा (for सीता) Ś1 D1-4 9-11 चन्द्र-, Ñ1 पद्म (for शशि) —^{cd}) D4 दीर्घशब्दस्य, G3 °मुच्छ्वास्य (for °मुच्छ्वस्य) Ś1 Ñ1 D1 10 स्वर(Ś1 °न), D4 -[अ]क्षर (for -स्वरा) Ñ2 V2 B D6 दीर्घमुष्ण च(D6 वि) नि श्वस्य वानर वाक्यमब्रवीत्

14 ^{a}) Ś1 D3 10 माया- (for माया) D4 11 मायाविन् (for °वी) Ñ2 V2 B2-4 D6 मायारूप(B3 °रूप) समाश्रित्य, B1 मायारूपमुपाश्रित्य —D4 om 14^b – 15^b —^{b}) D6 वा (for त्व) —After 14^{ab}, D11 reads 16^{cd} —D11 om 14^{cd} —^{c}) Ś1 D3 10 उन्मादयसि, Ñ V2 B D1 2 6 सताप° (for उत्पाद°) Ś1 Ñ V2 B D1-3 6 8 10 मा (for मे) —^{d}) Ś1 Ñ1 B D1-3 6 10 सततम्, Cg t as in text (for सताप) B3 G3 ते न (for तन्न) —After 14, Ñ1 ins

685* मृत किं हन्यते कश्चिद्दत्वा किं लभते फलम्।
मा मृतामिति जानीहि न किंचित्ते फलं भवेत्।

15 D4 om 15^{ab} (cf v l 14), Ñ2 V2 B D6 G3 om (hapl) 15-16 —^{a}) Ñ1 स्वक (hypm), D10 स्वे (sic), T3 स्वय (hypm), M2 Ck स्व-, Ct as in text (for स्व) D1 2 च, D11 त, M2 स (for य) —^{b}) Ś1 Ñ1 D2 3 5 7-11 T2 G1 M2 -रूपवान्, D1 T1 G2 M1 °धृक् (for रूपधृत्) —^{d}) Ñ1 स त्वम् (by transp) Ś1 Ñ1 D1-4 7 9-11 T1 एव हि (for एवासि) Ñ1 D2 4 11 राक्षस (for रावण)

16 Ñ2 V2 B D6 G3 om 16 (cf v l 15) —^{a}) Ñ1 यो मे (for दीना) —^{b}) Ś1 -रूपी, D3 रूपिन् (for रूप) Ś1 D1 4 10 11 M1 निशाचर —Ñ1 D2 4 om 16^c – 18^b D11 reads 16^{cd} after 14^{ab} —^{c}) Ś1 D10 त्व चेज्जिहीर्षसि पुन —^{d}) Ś1 D3 5 10 11 T1 2 M3 सततम्, D1 सत्रस्ता (for सताप) D8 G2 M1 न तु (for तन्न) —After 16, D3 5 7-9 S ins

686* अथवा नतदेव हि यन्मया परिशङ्कितम्।
मनसो हि मम प्रीतिरुत्पन्ना तव दर्शनात्।

[(l 1) D5 एतद् (sic) (for एव) D3 त्वयि (for परि) —(l 2) G2 मम यत्, Ct as above (for हि मम)]

17 Ñ1 D2 4 om 17 (cf v l 16) Ś1 D10 om 17-18 D1 11 om 17 – 18^b —^{a}) Ñ2 V2 B D6 अथ (for यदि) —^{b}) D3 स्वागत (for आगतो) —^{c}) D3 कथा कथय रामस्य

18 Ś1 D10 om 18, Ñ1 D1 2 4 5 11 om 18^{ab} (for all except D5, cf v l 16 and 17) D9 repeats 18 after 19 —^{c}) D1 3 भूयो (for सौम्य) Ñ1 D2 4 11 चित्त जिहीर्षसेनार्ये(D11 °से पाप) —^{d}) Ñ V2 D1-4 11 इवाम्भसा(D1 2 °स [sic]), B1-3 इवोत्पाग , B4 इवोर्मय , D6 इव प्लव (for यथा रय) —After 18, Ñ2 V2 B D6 read 21

19 ^{a}) D6 आहो (for अहो) B2 D5 सुखिता, D11 दु खित्व (for सुखता) Ś1 Ñ1 D10 अहो स्वप्नस्तु सुखदो —^{b}) D2 5 7 9 G3 एव (for एवं) Ś1 D10 -विधा हृता, Ñ B2 D6 चिराकृता, V2 B1 D11 निराकृता, B3 G1 चिराद्धृता,

G 5 31 39 B. 5 34 21 L 5 28 18

स्वप्नेऽपि यद्यहं वीरं राघवं सहलक्ष्मणम् ।
पश्येयं नावसीदेयं स्वप्नोऽपि मम मत्सरी ॥ २०
नाहं स्वप्नमिमं मन्ये स्वप्ने दृष्ट्वा हि वानरम् ।
न शक्योऽभ्युदयः प्राप्तुं प्राप्तश्चाभ्युदयो मम ॥ २१
किं नु स्याच्चित्तमोहोऽयं भवेद्वातगतिस्त्वियम् ।
उन्मादजो विकारो वा स्यादियं मृगतृष्णिका ॥ २२
अथवा नायमुन्मादो मोहोऽप्युन्मादलक्षणः ।
संबुध्ये चाहमात्मानमिमं चापि वनौकसम् ॥ २३
इत्येवं बहुधा सीता संप्रधार्य बलाबलम् ।
रक्षसां कामरूपत्वान्मेने तं राक्षसाधिपम् ॥ २४
एतां बुद्धिं तदा कृत्वा सीता सा तनुमध्यमा ।
न प्रतिव्याजहाराथ वानरं जनकात्मजा ॥ २५
सीतायाश्चिन्तितं बुद्ध्वा हनूमान्मारुतात्मजः ।
श्रोत्रानुकूलैर्वचनैस्तदा तां संप्रहर्षयत् ॥ २६

B4 चिर वभो, D1 8 M1 चिर हृता, D2 0 °हृता; D4 पुरा हृता, Ck t as in text (for चिराहृता) —°) Ñ2 V2 B1–3 D6 स्वामि, B4 स्वा हि, D1 तेन, D11 M1 नानु, Ck t as in text (for नाम). —After 19°, D1 erroneously repeats 19ᵇ. —ᵈ) Ś1 D1 11 वनौकसा —After 19, D0 repeats 18

20 ᵃ) Ñ1 D1 हि (for ऽपि) D6 यद् (for यदि) Ñ2 V2 B D6 राम, D2 वीर (for वीरं) —ᵇ) Ñ2 B1 पश्येहं, B2 4 D6 पश्येय; B3 पश्यामि (for राघव). —ᶜ) M3 वा (for न). Ś1 Ñ1 D1–3.10 11 विषीदेय, D4 विषादोय (for [अ]वसीदेय) Ñ2 V2 B D6 जीवेय(B1 °ह)मिति (V2 °मपि, B1 3 4 °मभि-) पश्यंती —ᵈ) Ś1 Ñ1 D10 मम न, V2 B3 D2 हि(B3 श) मम, I2 [ऽ]य मम, Cg as in text (for ऽपि मम) D6 शोभन, D8 वत्सरी (sic) (for मत्सरी).

21 Ñ2 V2 B D6 read 21 after 18 —ᵃ) Ñ2 B D6 अहो, V2 अहं (for नाहं) V3 G1 इद (for इमं) —ᵇ) B2 3 D4 दृष्टश्(D4 °ष्टो,) (for दृष्ट्वा) V2 B D6 च (for हि) B2 3 D4 वानर· —ᶜ) D2 अशक्यो V2 प्राप्त (sic), D6 10 प्राप्त (sic) (for प्राप्तुं) —ᵈ) T1 3 जातश्च, T2 G3 M1 2 प्रियश्च (for प्राप्तश्च) G3 [अ]भ्यधिको, Ct as in text (for [अ]भ्युदयो) Ś1 Ñ V2 B1.4 D1–4 6 10 मया, B2 महान्, B3 यथा (for मम)

22 ᵃ) Ś1 Ñ V2 B4 D1–3 6 10 11 तु मे, B1–3 D4 तु मे (for नु स्याच्) D2 4 11 -समोहो (for -मोहोऽय) —ᵇ) D11 व्यातगतेस् (sic) (for वातगतिस्) D2 स्वयं, D6 I3 स्वय (for त्वियम्) Ñ2 V2 B D6 उत मारुत(Ñ2 D6 वा भूत)विक्रिया(V2 °क्रम·), D1 भवेद्वा वातविभ्रम . —Ñ2 om. 22ᶜ–23ᵇ —ᶜ) Ś1 Ñ1 V2 B D1–4 6 10 11 उन्मादो वा (for उन्मादजो) —ᵈ) Ś1 D10 चेय, D1 6 7 9 11 T1 श्चय (for इय)

23 Ñ2 om 23ᵃᵇ (cf. v l 22) —ᵇ) B1 D6 मोहादि; B2 4 D1 3 4.10 मोहो हि, M1 मोहो हि; Cr m g t as in text (for मोहोऽपि) B1 D1 3 4 लक्षण B3 मोहादुन्मादलक्षण, D2 मोहो यस्माच्च लक्ष्मण· (sic) —ᶜ) B1 सरोध्य, B4 सवेद्मि, M1 प्रबुध्ये, Cr as in text (for संबुध्ये) D1 6 9 11 वा (for च) D1 4 संबुध्ये वात्मनात्मानम् —ᵈ) Ś1(m after corr as in text) तेषा, D11 इद (for इम) D1 शोक- (sic), D2 11 वापि (for चापि) D10 11 वनौकसा (sic)

24 ᵃ) Ś1 D10 बुद्धया (for सीता) —ᶜ) V2 B राक्षस, D4 राक्षसी- (sic) (for रक्षसा). Ś1 D10 रूपाणा, Ñ V2 B D2 3 11 G2 -रूपित्वान् (for -रूपत्वान्) —B4 om 24ᵈ–26ᵃ —ᵈ) Ś1 D2 मन्ये, D10 सत्य (sic) (for मेने) V2 B1–3 वानराधिप, I2 राक्षसेश्वर (for राक्षसाधिपम्).

25 B4 om 25 (cf v.l 24). Ñ1 repeats 25ᵃᵇ after 25 Ñ2 V2 B1–3 D6 transp ᵃᵇ and ᶜᵈ —ᵃ) Ś1 Ñ1(first time) D1 4 11 एव Ś1 G3 तत, D4 5 तथा (for तदा). Ñ2 D6 परीक्षती कपिश्रेष्ठ, B2 ता बुद्धि तु तदा कृत्वा —ᵇ) D3 सा सीता (by transp), G1 2 सीता सु- (for सीता सा) G3 जनकात्मजा (for तनुमध्यमा) Ñ1(second time) 2 V2 B1–3 D6 वैदेही वाक्यमब्रवीत् —After 25ᵃᵇ, Ñ1(after 25ᵃᵇ [r.]) 2 V2 B1–3 D6 ins, while D11 ins after 25

687* अनुमाने कपिश्रेष्ठ भूयो मे वक्तुमर्हसि ।
यथा रामस्य दूतस्त्वं कश्च रामो वनौकसाम् ।

[(l 1) D11 हनूमन् (subm) (for अनुमाने) Ñ1 B2 D11 भूयो वक्तुमिहा(B3 °मथा)र्हसि (for the post half) —(l 2) Ñ2 B3 D6 कथ (for यथा) Ñ V2 D11 च राम- (for रामस्य) D11 कश्च राजा कपीश्वर (for the post half).] —Thereafter B3 cont

688* समुद्रस्य परे पारे गमन वा कथ भवेत् ।

—ᶜ) Ś1 D10 जिज्ञासती तदा भूयो, Ñ1 D2 4 11 जिज्ञास(Ñ1 °स्य)ते तदा(D4 11 सा सा) भूयो, Ñ2 V2 B1–3 D6 अजिज्ञासत्ततो भूयो, D1 3 न प्रतिव्याहरद्भूयो.

26 B4 om 26ᵃ (cf v l 24). —ᵃ) Ś1 D10 सीतायाश्च मत बुद्ध्वा, Ñ V2 B1–3 D6 सीतायास्तद्वच (Ñ V2 °स्तु वच) श्रुत्वा, D1 सीतायास्त्वेव बहुधा, D2 4 11 सीतायास्त्वेव तद्बुद्ध्वा, D3 सीतया चैवमुक्त स, D6 7–9 M1 सीताया निश्चितं बुद्ध्वा —ᵇ) Ś1 D10 हरियूथप (for मारुतात्मज) Ñ2 V2 B D6 वायुपुत्र प्रतापवान् —ᵈ) D5 M2 तथा, D11 तथ्येस् (for तदा) D7–9 11 T2 G2 3 M2 Cr k t सप्रहर्षयन्, Cg as in text Ś1 तथैस्ता प्रत्यनदयत्, Ñ1

आदित्य इव तेजस्वी लोककान्तः शशी यथा ।
राजा सर्वस्य लोकस्य देवो वैश्रवणो यथा ॥ २७
विक्रमेणोपपन्नश्च यथा विष्णुर्महायशाः ।
सत्यवादी मधुरवाग्देवो वाचस्पतिर्यथा ॥ २८
रूपवान्सुभगः श्रीमान्कन्दर्प इव मूर्तिमान् ।
स्थानक्रोधप्रहर्ता च श्रेष्ठो लोके महारथः ।
बाहुच्छायामवष्टब्धो यस्य लोको महात्मनः ॥ २९
अपकृष्याश्रमपदान्मृगरूपेण राघवम् ।
शून्ये येनापनीतासि तस्य द्रक्ष्यसि यत्फलम् ॥ ३०
नचिराद्रावणं संख्ये यो वधिष्यति वीर्यवान् ।
रोषप्रमुक्तैरिषुभिर्ज्वलद्भिरिव पावकैः ॥ ३१
तेनाहं प्रेषितो दूतस्त्वत्सकाशमिहागतः ।
त्वद्वियोगेन दुःखार्तः स त्वां कौशलमब्रवीत् ॥ ३२

G 5 31
B 5 34
L 5 28

D1–4 10 तथैर्मेता (D2 तथैना) प्रत्यहर्षयत् (Ñ1 °यन्), Ñ2 V2 B D6 अथ ता मम (B3 प्रत्य)भाषत ※ Cg सम्प्रहर्षयत्सम्प्रा हर्षयत् ※ —After 26, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 ins

689* य स विग्रहवान्धर्मे साधु सत्यपराक्रम ।
परित्राता च दाता च सर्वभूतहिते रत ।
बलवान्मातरिश्वेव महेन्द्र इव दुर्जय ।

[(l 1) V2 D1 तु (for स) D1 सविग्रहो (for विग्रहवान्) D3 तस्य, D4 सत्य (for सत्य) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 -प्रतिश्रव (D1 2 10 °व) (for -पराक्रम) —(l 2) Ñ1 परिपाल (for °त्राता) Ś1 D3 10 च सवस्य, Ñ1 D1 4 11 प्रदाता च (for च दाता च) D2 परित्राणप्रदानाच्च (for the prior half) —After the prior half of l 2, Ñ1 ins some lines which are illeg B2 लोक- (for भूत-) —Ñ1 illeg for l 3 —(l 3) V2 बलवान्म (hypm.) D2 मारुत इव (for मातरिश्वेव) D1 वज्रधृक् (for दुर्जय)]

27 [b]) Ś1 Ñ B D1 2 4 6 11 यथा शशी (by transp) —[c]) Ñ2 V2 B D6 प्रिय (for राजा) —D4 om from लो up to रूप in 28[d] —[d]) Ś1 Ñ1 D10 11 रामो, D1 2 राजा (for देवो) Ñ2 V2 B D6 राजा वैश्रवणोपम , D3 यथा वैश्रवण प्रभु

28 D4 om up to रूप in [d] (cf v l 27) —[a]) B1 3 [उ]पपन्नस्य, D8 [उ]दित श्रीमान (for [उ]पपन्नश्च) —[b]) Ñ2 V2 B D6 -बल (for यशा) —After 28[ab], Ñ1 ins

690* जितवानजाम ? * (illeg)य सत्ये तु समाश्रित ।

—After मधुर in [c], D9 erroneously repeats विष्णुर्महायशा । सत्यवादीमधुर —[d]) T2 वैवस्वतो (for वाचस्पतिर्)

29 Ñ1 illeg for 29[c] —[c]) Ś1 D10 क्रोधस्थाने, Ñ2 V2 B D6 11 जितक्रोध , D1 3 4 स्थाने क्रोध (D1 °ध-), D2 स्थाने लोके, D7–9 Ck स्थानक्रोधे (D8 °धी), M2 Cm g स्थानक्रोध , Ct as in text (for स्थानक्रोध-) T2 -प्रहर्षश् (for °हर्ता) —[d]) B3 श्रेष्ठ (for श्रेष्ठो) D1 M2 लोक- (for लोके) Ś1 D10 धनुष्मता, Ñ1 महाबल , M1 °यशा (for महारथ) —[e]) Ś1 B3 D1–4 10 11 अवष्टब्धस्य, Ñ1 समाश्रित्य, T3 °ष्टब्धा (for °ष्टब्धो) —[f]) D1 तस्य, T3 लोके, Cr m g as in text (for यस्य) Ś1 D2–4 10 11 T3 लोका, T2 यस्य, G3 लोके (for लोको). —After 29, Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 ins , D6 T2 3 ins 1 1 *only after* 29

691* देवा इव महेन्द्रस्य मोदन्ते विगतज्वरा ।
त तादृशमना दृश्य देवानामपि दुर्जयम् ।
महेन्द्रसदृश शौर्ये क्षमाया ब्रह्मण समम् ।

[(l 3) Ś1 Ñ1 -सदृशो (for सदृश) D2 मान्ये (for शौर्ये) Ś1 Ñ1 V2 D2 10 क्षमया (for क्षमाया) Ñ1 V2 ब्रह्मणोपम (for °ण समम्)],

while B3 ins

692* तस्य रामस्य रूप वा बल वा किं च पौरुषम् ।
त्रिषु लोकेषु न स्थातुमपकारी रणे प्रभु ।

30 Ñ1 illeg for 30[a] —[a]) Ñ2 V2 B1–3 D6 अपवाह्य, B4 °क्रम्य, D1 अवकृष्य (for अपकृष्य) Ś1 D2 4 10 [आ]श्रमात्तु (for °मपदान्) D11 अपहृत्याश्रम त तु —[b]) V2 रावन (sic), B2 चापर (for राघवम्) —[c]) B4 D6 [उ]पनीतासि (for [अ]प°) —[d]) D7 9 T2 G3 M2 तत् (for यत्) Ś1 Ñ1 D4 10 11 फल (D4 मूल) द्रक्ष्यसि तस्य च (D4 11 स), Ñ2 V2 B1–3 D6 तस्य सद्रक्ष्यसे (B2 °दृश्यते) फल, B4 D2 फल द्रक्ष्यति तस्य स , D1 3 तस्याशु द्रक्ष्यसे स्वय (D3 क्षय), D5 तस्य द्रक्ष्यामि तत्फल

31 Ñ1 illeg for 31[a] —[ab]) Ś1 B4 D2 4 10 11 कुपितो, Ñ2 D1 3 7–9 M1 Ct अचिराद् , Ck t as in text (for नचिराद्) D3 10 G2 3 M2 3 सरो (sic), M1 सघे (for सख्ये) Ś1 Ñ1 B4 D2 4 10 घातयिष्यति, Ñ2 V2 B1 2 D5 6 स (D5 यो) हनिष्यति, Cl t as in text (for यो वधिष्यति) D1 3 वधिष्यति स रावण (for [b]) B3 नचिराद्रावणवल भविष्यति न सशय —Ñ1 illeg from 31[c] up to त in 32[a] —[c]) B1 D5 7 9 क्रोध (for रोष) Ñ2 V2 B D6 प्रदीप्तैर् , D2 8 T -प्रयुक्तैर् (for -प्रमुक्तैर्) V2 इक्ष्वाभ (sic) (for इषुभिर्) Ś1 D10 रोषमुक्त शरैस्तीक्ष्णैर् —[d]) B2 सविषैर् (for ज्वलद्भिर्) Ñ2 V2 B2–4 D3 6 11 पन्नगै (for पावकै) —After 31, B3 ins

693* रावण शतधा तूर्णं करिष्यति सबान्धवम् ।

32 Ñ1 illeg up to त in [a] (cf v l 31) —[a]) V2 हि (for [अ]ह) D1 प्रेक्षीतो (sic) (for प्रेषितो) —[b])

G 5 31 54 B 5 34 34 L 5 28 34

लक्ष्मणश्च महातेजाः सुमित्रानन्दवर्धनः ।
अभिवाद्य महाबाहुः सोऽपि कौशलमब्रवीत् ॥ ३३
रामस्य च सखा देवि सुग्रीवो नाम वानरः ।
राजा वानरमुख्यानां स त्वां कौशलमब्रवीत् ॥ ३४
नित्यं स्मरति रामस्त्वां ससुग्रीवः सलक्ष्मणः ।
दिष्ट्या जीवसि वैदेहि राक्षसीवशमागता ॥ ३५
नचिराद्द्रक्ष्यसे रामं लक्ष्मणं च महारथम् ।
मध्ये वानरकोटीनां सुग्रीवं चामितौजसम् ॥ ३६
अहं सुग्रीवसचिवो हनूमान्नाम वानरः ।
प्रविष्टो नगरीं लङ्कां लङ्घयित्वा महोदधिम् ॥ ३७
कृत्वा मूर्ध्नि पदन्यासं रावणस्य दुरात्मनः ।
त्वां द्रष्टुमुपयातोऽहं समाश्रित्य पराक्रमम् ॥ ३८
नाहमस्मि तथा देवि यथा मामवगच्छसि ।
विशङ्का त्यज्यतामेषा श्रद्धत्स्व वदतो मम ॥ ३९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्वात्रिंशः सर्गः ॥ ३२

D11 उप- (for इह) —[c]) D6 तद् (for त्वद्) Ñ2 V2 B2 3 D6 शोकार्तं (for दुःखार्तं) B4 शोकार्तस्त्वद्वियोगेन —[d]) D5 सदा, G M1 2 स त्वा (for स त्वा) Ś1 Ñ1 B1 3 4 D2–4 6 11 कौशल्यम्, G1 कुशलम् B2 स त्वा वाक्यमथाब्रवीत्

33 D4 om (hapl) 33–34 D1 3 11 transp 33 and 34. G1 3 M1 2 transp [ab] and [cd] —B3 om 33[bc] —[b]) Ñ2 B1 2 4 G M1 2 -नन्दि- (for -[आ]नद) D6 -वर्धिता (sic), G3 -नर्धन (sic) (for -वर्धन) —[c]) M2 -तेजा (for -बाहु) —[d]) Ś1 Ñ V2 B D1 3 6–9 11 T1 G1 M3 त्वा, D2 10 त्वा (for ऽपि) Ś1 Ñ1 B D1–3 6 10 11 कौशल्यम्, G1 कुशलम्

34 D4 om 34 (cf v l 33) Ś1 D2 5 om (hapl) 34 D1 3 11 transp 33 and 34 G1 3 M1 2 transp [ab] and [cd] —[a]) Ñ1 राघवस्य, G2 रामस्य तु (for रामस्य च) Ñ B1–3 D6 11 वीर (for देवि) V2 D10 महावीर —[b]) Ñ2 V2 B2–4 D6 वीर्यवान् (for वानर) —V2 om 34[cd] —After 34[c], Ñ1 ins

694* सूर्यपुत्रो महाद्युति ।
किष्किन्धाया पति श्रीमान्.

—[d]) D10 G2 3 M1 2 त्वा (for त्वा) Ñ1 B D6 10 11 कौशल्यम्, G1 3 कुशलम् D1 3 स ते पादौ नमस्यति

35 [a]) D4 स्मरति (for स्मरति) Ś1 D10 रा(D10 ना [sic])मस्ते, Ñ2 V2 B D5–9 M2 ते राम, G3 काकुत्स्थ (for रामस्त्वा) —[b]) Ś1 D1–4 10 11 सुग्रीवश्च (for ससुग्रीव) D1 सु- (for स-) Ñ1 सहसुग्रीवलक्ष्मण, Ñ2 V2 B D6 8 G3 M2 सुग्रीव सहलक्ष्मण —[c]) Ñ2 D11 जीवति (sic) —[d]) D1 3 राक्षसीना वश गता

36 [a]) D1 3 5 अचिराद् Ñ1 D2 4 11 नचिराद्द्रक्ष्यसि पतिं —[b]) Ñ1 D3 T2 3 G3 M3 बल (for -रथम्) Ñ2 B3 D6 स(D6 सु)सुग्रीव सलक्ष्मण, V2 B1 2 4 सुग्रीव सहलक्ष्मण —[c]) Ś1 D10 मुख्यं (for मध्ये) —[d]) Ś1 D1 2 4 10 11 G3 च महौजस, Ñ1 च महाबल, D3 विपुलौजस, D8 T2 3 M1 अमितौजस Ñ2 V2 B D6 मरुतामिव वासव

37 [a]) B2 तद्वीर- (for सुग्रीव-) —[b]) Ñ2 D6 वीर्यवान् (for वानर) D1 3 हनूमान्मारुतात्मज· —After 37[ab], Ś1 Ñ V2 B D1–4 6,10 11 ins

695* दूतोऽहं राजसिंहस्य रामस्याक्लिष्टकर्मण ।
त्वत्सकाशमनुप्राप्तो रामवाक्यप्रचोदित ।

[(l 1) Ñ B1 3 D6 [ऽ]स्मि (for ऽहं) —(l 2) B1 इह (for अनु-) Ñ1 -प्रदेशित, B1 D1 3 4 -प्रणोदित, B3 -समीरित (for -प्रचोदित) Ś1 D10 रामस्यादेशतो ह्यह (for the post half)]

—[c]) D11 प्रविष्टा (sic) (for प्रविष्टो)

38 [a]) Ś1 D10 मूर्ध्नि दत्त्वा (for कृत्वा मूर्ध्नि) —[c]) Ñ1 द्रष्टु त्वामुपयातोस्मि, Ñ2 V2 B1–3 D6 कृत्स्ना च विचिता (B3 चरिता) लङ्का, B4 प्रविष्टो वितता लङ्का —[d]) Ś1 B1–3 D1–4 6 10 11 स्वमाश्रित्य (for समा°) Ñ1 ययो * , (illeg) (for पराक्रमम्)

39 [a]) B3 सो (for न) —[b]) Ś1 Ñ1 B3 D10 G3 त्वम्, Cr g k t as in text (for माम्) V2 B1–3 D3 अधि-, D6 अभि (for अव-) B1 D11 -गच्छति —G3 om 39[cd] —[c]) D5 विसञ्ज्ञा, T2 शङ्का च (for विशङ्का) V2 D1 त्यजताम् (sic) S1 D2 10 विशङ्का भव वैदेहि, Ñ1 B4 D4 11 विशङ्का त्यज(Ñ1 B4 त्यज्य [archaic]) वैदेहि, B3 विसञ्ज्ञा दुःखिता त्व हि —[d]) Ś1 Ñ1 B4 D2 10 11 श्रद्धेहि (for श्रद्धत्स्व) T3 वचन, M2 च वचो (for वदतो) Ñ2 V2 B1 2 D6 वदत सम्प्रतीहि(V2 D6 °ह) मे, B3 वदत मा प्रतीहि सा, D1 3 वदत श्रद्दधस्व मे, D4 श्रद्धत्स्व वचो मम (subm.) —After 39, Ñ2 V2 B D6 ins

३३

तां तु रामकथां श्रुत्वा वैदेही वानरर्षभात् ।
उवाच वचनं सान्त्वमिदं मधुरया गिरा ॥ १
क्व ते रामेण संसर्गः कथं जानासि लक्ष्मणम् ।
वानराणां नराणां च कथमासीत्समागमः ॥ २

यानि रामस्य लिङ्गानि लक्ष्मणस्य च वानर ।
तानि भूयः समाचक्ष्व न मां शोकः समाविशेत् ॥ ३
कीदृशं तस्य संस्थानं रूपं रामस्य कीदृशम् ।
कथमूरू कथं बाहू लक्ष्मणस्य च शंस मे ॥ ४ G 5 3 B 5. 3 L. 5 ..

696* मलयगिरितटस्थितोऽहमेको
लवणजलश्च हि गोष्पदीकृतो मे ।
अनृतमपि मयेह नोक्तपूर्वं
वचनमिदं मम मैथिलि प्रतीहि ।

[(l 1) Ñ2 तटी गतो, V2 B1 4 नदीस्थितो, D6 -तटा-स्तस्थितो (for तटस्थितो) —(l 2) Ñ2 V2 om हि B3 4 D6 जलधिश्च (for जलश्च हि) —(l 3) B1 4 D6 च (for [इ]ह) V2 अनृतमनुक्तपूर्वं मयेह —After l 3, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 cont the lines of 5 30 3 and 5-8

[(l 1) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 श्रुत्वा च (B2 हि) सब च नि (Ñ2 सुवि, V2 भवि, D6 सुख) सजकल्पा —(l 2) Ñ2 D6 विमूढचित्ता च, V2 B1 2 4 विमूढचेनाश्च (V2 °त्र) —(l 3) Ñ2 B2 [ए]न, D6 [ए]व (for [ए]व) —(l 5) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 स्वप्नो ममा (Ñ2 न चा, B2 मया) य तु (V2 न, B4 D6 तु) शयेन (B1 शयनेन) चाह —(l 6) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 भये (V2 भूगे) न शोकेन च दह्यमाना —(l 7) Ñ2 B1 2 4 D6 निद्रा हि, V2 निद्रा तु (for सुख हि) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 यदा- (V2 B2 मदा, B1 यथा) विहीना (for यतोऽस्मि हीना) —(l 8) V2 B1 2 4 तेनाहमिंद्र (B1 2 4 °दु-) B4 -प्रतिमाननेन मे Ñ2 D6 तेनाहमिंद्रप्रतिमेन भर्त्रा —(l 10) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 समोहिता (for समीडिता) —(l 12) Ñ2 D6 ध्यानेन, V2 B1 4 तमेव, B2 सदैव (for तथैव) —(l 14) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 न त्वेव (Ñ2 D6 तमेव) बुद्धया परितर्कयामि —(l 15) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 तत्र (for तस्य) —(l 16) Ñ2 V2 रूप (for रूपम्) B1 4 व्यक्त स्वरूपश्च, B2 व्यक्त च रूप च —(l 17) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 नमोऽस्तु रुद्राय तथैव वज्रिणे (B1 4 चक्रिणे) —(l 19) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 अनेन वाक्य यदिहाद्य कीर्तित —(l 20) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 तत्तिथिल तथास्तु मे (B1 4 ममास्तु वे)]

—Ñ2 V2 B1 2 4 D6 further cont , B3 cont after 696*, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins after 39

697* त पुष्पवर्षैरभिवर्षमाण
महाचल तत्र तदा निषण्णम् ।
कौतूहलाच्छोकपरिप्लुताङ्गी
सीताभ्यगच्छत्त्वरिता तदानीम् ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 B1 4 D10 11 अभिवृष्यमाण, D1 3 अवकीर्यमाण, D4 अभिषिच्यमाण (for अभिवर्षमाण) —(l 2) D1 निषक्त (for निषण्णम्) —(l 3) D1 कुतूहलाच् Ś1 D10 कुतूहलाद्धर्षपरिप्लुताङ्गी, D11 कौतूहली धर्म° —(l 4) D1 [अ]धि-, D3 [अ]धि (for [अ]भि-) V2 [अ]भ्यगच्छत् Ś1 त्वरित (for °ता) Ś1 D10 समीप, Ñ1 D1–4 11 हर्षिता (for तदानीम्)]

Colophon B3 om , D5 reads colophon in marg —*Sarga name* Ś1 हनुमद्भाषण, Ñ1 हनुमत्सीतासंलाप, Ñ2 V2 B1 2 D6 10 हनुमत्सभाषण, B4 हनुमद्वाभाषण, D1 3 सीताविश्वास (D3 °स) न , D2 11 हनुमद्वाक्य, D4 अशोकवनिकाप्रवेशे हनुमद्वाक्य —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om , Ś1 30, Ñ2 B1 2 D6 31, V2 22, B4 D3 5 7–9 T G M1 3 34, M2 33 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

33

V1 illeg for Sarga 33 (except 76^{ab} and 77^{ab} (followed by 746*) (cf v l 5 30 3) B3 continues the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नम

1 D5 damaged for 1–20 —[a]) D1 त तु राममय दृष्ट्वा —[b]) Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 T1 G1 M1 3 वानरर्षभ (for °र्षभात्) —[c]) G1 3 M2 मधुर (for वचन) Ś1 Ñ V2 B D4 6 10 तत्त्वम् , D1 3 ज्ञातम् , D2 11 सीता, T3 सम्यग् , G3 सौम्यम् (for सान्त्वम्) —[d]) D2 प्रिय, D11 स्विद (for इद) D9 reads मधुरया गिरा in marg —After 1, D3 ins

698* तत सजातविश्रम्भा सीता शशिनिभानना ।
हरिवीरमुवाचेद वाक्य कमललोचना ।

2 D5 missing (cf v l 1) —[a]) B2–4 G1 3 कुतो (for क्व ते) T2 सयोग (for ससर्ग) —[b]) B2 जानाति (for °नासि) —[c]) D4 om (hapl) नराणा Ś1 Ñ1 B3 D10 नराणा वानराणा (by transp)

3 D5 missing (cf v.l 1) Ñ2 V2 B1–3 D6 om 3 —[a]) D2 4 11 रामस्य यानि (by transp), D1 3 7 9 चिह्नानि, Cv m g as in text (for लिङ्गानि) M1 लिंगानि रामस्य (by transp) —[b]) Ñ1 महात्मन , T2 वानर, G2 च यानि वै (for च वानर) —[c]) D8 11 G1 M1 2 त्वमाचक्ष्व —[d]) Ś1 D10 मे शंका (for मा शोक) D9 reads समाविशेत् in marg

4 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for $4—29^{b}$. —[b]) D7–9 तस्य च (for रामस्य) Ś1 कीर्तने, D4 वानर

G 5 32 4
B 5 35 5
L 5 29 4

एवमुक्तस्तु वैदेह्या हनूमान्मारुतात्मजः ।
ततो रामं यथातत्त्वमाख्यातुमुपचक्रमे ॥ ५
जानन्ती बत दिष्ट्या मां वैदेहि परिपृच्छसि ।
भर्तुः कमलपत्राक्षि संस्थानं लक्ष्मणस्य च ॥ ६
यानि रामस्य चिह्नानि लक्ष्मणस्य च यानि वै ।
लक्षितानि विशालाक्षि वदतः शृणु तानि मे ॥ ७
रामः कमलपत्राक्षः सर्वभूतमनोहरः ।
रूपदाक्षिण्यसम्पन्नः प्रसूतो जनकात्मजे ॥ ८
तेजसादित्यसंकाशः क्षमया पृथिवीसमः ।
बृहस्पतिसमो बुद्ध्या यशसा वासवोपमः ॥ ९
रक्षिता जीवलोकस्य स्वजनस्य च रक्षिता ।
रक्षिता स्वस्य वृत्तस्य धर्मस्य च परंतपः ॥ १०
रामो भामिनि लोकस्य चातुर्वर्ण्यस्य रक्षिता ।
मर्यादानां च लोकस्य कर्ता कारयिता च सः ॥ ११
अर्चिष्मानर्चितोऽत्यर्थं ब्रह्मचर्यव्रते स्थितः ।
साधूनामुपकारज्ञः प्रचारज्ञश्च कर्मणाम् ॥ १२

(for कीदृशम्) —^{c}) G1 कथमूरु कथ चातुर् —After 4, D11 ins

699* हस्तपादानि मुख्यानि यादृशानि तयोर्नयो ।

5 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 5 (cf v l 4) —^{ab}) D3 G3 स (for तु) Ñ2 V2 B1 3 4 D6 हनुमान्वैदेह्या M1 पवनात्मजः (for मारुता°).

6 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 6 (cf v l 4) —^{a}) D2 4 11 जानाना, M2 जानकी (for जानन्ती) T1 3 G3 M1 यदि (for बत) D1 जानामि नाम, D3 जानमानापि (for जानन्ती बत) Ś1 D10 वैदेही (for दिष्ट्या मां) Ñ2 V2 B D6 जानामि (B2–4 °सि) परम (Ñ2 पुण्य) दिष्ट्या —^{b}) Ś1 D10 दिष्ट्या मां, Ñ2 V2 B D6 यन्मां त्व, D1 G1 3 वदेही (for वैदेहि) Ś1 D1 10 11 परिपृच्छति (for °सि) —D1 om (hapl ?) 6^{d}–7^{c} —After 6, Ñ2 D6 read 10^{ab} for the first time, repeating it in its proper place

7 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 7 (cf v l 4) D1 om 7^{abc} (cf v l 6). B1–3 om 7–9 D6 om 7 —^{a}) D2–4 11 देवि (for यानि) Ñ2 लक्ष्याणि, V2 लक्ष्माणि, B4 D2–4 11 लिङ्गानि (for चिह्नानि) T2 चिह्नानि रामस्य (by transp) —^{b}) D2 4 11 मे (for च) —^{c}) D4 T2 लक्षणानि, D10 ललितानि (for लक्षितानि) Ñ2 V2 विशालाक्षि समस्तानि —^{d}) T2 वे (for मे) Ś1 Ñ2 V2 B4 D1–4 10 11 तानि च (Ś1 B4 D1 3 10 मे) शृणु तत्त्वत

8 D5 missing (cf v l 1) B1–3 om. 8 (cf v l 7) Ñ1 illeg for 8 (cf v l 4) B4 om 8–9 —^{b}) M3 -सत्त्व (for -भूत-) Ś1 Ñ2 V2 D6 -हिते रत, D4 मनोरम (for -मनोहर) D7–9 पूर्णचन्द्रनिभानन —After 8^{ab}, Ś1 D10 11 ins

700* गुणवाञ्शीलसम्पन्न सर्वलोकहिते रत ।

[D11 रूप- (for शील-) Ś1 सर्वभूतमनोरम (for the post half)]

9 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 9 (cf v l 4) B om 9 (cf v l 7 and 8). —^{a}) D11 दिव्य- (for [आ]दित्य-) —^{b}) Ñ2 V2 D6 सदृश क्षिते (for पृथिवीसम —D2 om 9^{c}–11 —^{d}) D9 [illegible]वोपम

10 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 10 (cf. v l 4) D2 om 10 (cf v l 9). D4 11 om (hapl) 10^{ab}. Ñ2 D6 read 10^{ab} for the first time after 6, repeating it here cf 5 29 6 —^{a}) Ś1 D1 3 10 (repeats erroneously यशस्य) स्वस्य यशस्य (for जीवलोकस्य) —T2 om (hapl) 10^{bc} —^{b}) G3 M2 3 [अ]-पि (for च) Ñ2 (both times) V2 B D6 (both times) धर्मस्य परि, D1 जनकस्य च (for स्वजनस्य च). B1 om 10^{c}–11 —Ś1 D10 om (hapl) 10^{c}–11^{b}. Ñ2 V2 B2–4 D3 6 om 10^{cd} —^{c}) D1 जीवलोकस्य, D4 9 11 G1 स्वस्य यश (D9 G1 धर्म)स्य (for स्वस्य वृत्तस्य) —^{d}) G1 स्ववृत्तस्य (for धर्मस्य च). —After 10, D1 6 read 14 and 20^{ab} respy

11 D5 missing (cf. v l 1) Ñ1 illeg for 11 (cf v l 4) B1 D2 om 11 (cf v l 10 and 9) Ś1 D10 om 11^{ab} (cf v l 10) —^{a}) D11 भाविनि (for भामिनि) D3 4 11 सर्वस्य, T1 3 लोकस्मिन्, Ck t as in text (for लोकस्य) —^{b}) D1 शत्रोवर्णस्य (corrupt), D11 G1 2 M3 चातुर्वर्णस्य (for चातुर्वर्ण्यस्य) —T2 om (hapl ?) 11^{c}–13^{b} —^{c}) D1 लोकाना (for लोकस्य) —^{d}) Ś1 D1 3 4 10 11 स्थापयिता, Ck t as in text (for कारयिता) D11 हि (for च) D3 य (for स).—For 11, Ñ2 V2 B2–4 D6 subst and read after 12

701* यथास्थान च लोकस्य भर्ता स्थापयिता च स ।
दृढभक्तिर्मृदुर्दान्त सर्वभूतहिते रत ।

[(l 1) B4 दाता दातश् (for यथास्थान) B2 लोकाना (for लोकस्य) B4 च स्थापिता (for स्थापयिता) —B2 3 om l 2 —(l 2) B4 मृदु स्थान (for मृदुर्दान्त)]

—Thereafter Ñ2 V2 B2–4 D6 read 16^{ab}

12 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 12 (cf v l 4) T2 om 12 (cf v l 11) Ñ2 V2 B transp 12 and 13 —^{ab}) Ś1 D10 अर्चितत्योय, D1 3 अर्चित-

राजविद्याविनीतश्च ब्राह्मणानामुपासिता ।
श्रुतवाञ्शीलसम्पन्नो विनीतश्च परंतपः ॥ १३
यजुर्वेदविनीतश्च वेदविद्भिः सुपूजितः ।
धनुर्वेदे च वेदे च वेदाङ्गेषु च निष्ठितः ॥ १४
विपुलांसो महाबाहुः कम्बुग्रीवः शुभाननः ।
गूढजत्रुः सुताम्राक्षो रामो देवि जनैः श्रुतः ॥ १५
दुन्दुभिस्वननिर्घोषः स्निग्धवर्णः प्रतापवान् ।
समः समविभक्ताङ्गो वर्णं श्यामं समाश्रितः ॥ १६
त्रिस्थिरस्त्रिप्रलम्बश्च त्रिसमस्त्रिषु चोन्नतः ।
त्रिवलीवांस्त्र्यवनतश्चतुर्व्यङ्गस्त्रिशीर्षवान् ॥ १७ G 5 2 B 5 3 L 5

श्चान्यत्, D2 T1 3 G1 M1 अर्चितो नित्य(D2 राम), D4 11 अर्चितव्योन्यत् (for अर्चितोऽस्यार्थे) Ś1 D1–4 10 11 ब्रह्मचारि-, Cr m g k t as in text (for °चर्य-) D8 M1 2 व्रतोदित , Cr m g k t as in text (for -व्रते स्थित) Ñ2 V2 B D6 अर्चिता चार्चनीयानां ब्रह्मचारी दृढव्रत —^{c}) Ś1 Ñ2 V2 B2–4 D2–4 6 10 उपचारज्ञः, D1 स्तुतिवचन (sic), Ck t as in text (for उपकारज्ञ) —^{d}) D1 प्राग्विनीतश्च, D2 प्रजारक्ष , T1 3 M1 Ck प्रकारज्ञश्च, G1 विचारज्ञश्च, Cv r m g as in text (for प्रचारज्ञश्च) B3 D2 3 स (D2 3 स्व)कर्मणा —After 12, Ñ2 V2 B2–4 D6 read 701*, while B1 reads 16^{ab}

13 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 13 (cf v l 4) T2 om 13^{ab} (cf v l 11) D6 om 13 Ñ2 V2 B transp 12 and 13 —^{a}) V2 B D1 राजा (for राज-) D7–9 नीत्या (for -विद्या) Ś1 Ñ2 B D1–4 10 11 -विनीतानां (for °तश्च) —^{b}) D7 9 11 उपासक , M1 उपस्थित (for उपासिता) —^{c}) D7–9 M1 ज्ञानवान्, Cg as in text (for श्रुतवान्) ❀ Cg शीलसम्पन्न सदाचारसम्पन्न । पूर्वं यज्ञादिकर्मानुष्ठानृत्वमुक्तमिति न पुनरुक्ति ❀ —For 13^{cd}, Ñ2 V2 B subst

702* रामो विद्याविनीतश्च विजेता च पराक्रमे ।
[B4 विद्वान् (for विद्या-) V2 B1 2 विनेता (for °जेता)]

—After 13, Ś1 reads 19^{cdef}

14 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 14 (cf v l 4) Ś1 om 14–16 B4 om 14^{ab} Ñ2 V2 B1–3 D6 transp ^{ab} and ^{cd} D1 reads 14 after 10 —^{a}) Ñ2 B1 D6 ऋजुर्विद्या , V2 विद्यावेद-, B2 D1 3 4 10 11 ऋजुर्वेद-, Cm k t as in text (for यजुर्वेद-) D2 ऋजुर्वेदे विनीतात्मा ❀ Ck यजुर्वेदविनीतश्चेति चकारादन्येषां समुच्चय । so also Ct ❀ —^{b}) B2 विद्वद्भिश्च (for वेदविद्भि) V2 B1 3 D2 4 6 10 11 च(D10 स) पूजित (for सुपू°) —^{c}) B2 D4 om (hapl), M3 Cg वेदेषु (for वेदे च) B4 धनुर्वेदेषु वेदेषु ❀ Cg वेदेषु यजुर्व्यतिरिक्तवेदेषु । अनेन स्वस्य यजुर्वेदत्व सूचितम् ❀ —^{d}) D1 सर्वाङ्गेषु (for वेदाङ्गेषु)

15 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 15 (cf v l 4) Ś1 om 15 (cf v l 14) —^{a}) V2 विपुलाङ्गो (for °सो) —^{b}) B1 4 प्रतापवान् , T3 M2 महाहनु (for शुभानन) —D1 repeats 15^{cd} after 16^{ab} —^{c}) B1 दृढजत्रु , B3 श्यामदेह , D3 10 गूढजानु (sic), D11 गूढयत्र (for गूढजत्रु) D1 (both times) स ताम्राक्षो, G2 सुताम्रोष्ठो (for सुताम्राक्षो) V2 गूढयत्रश्च ताम्राक्षो —^{d}) D1–4 7–11 नाम (for देवि) T1 3 transp देवि and रामो D11 जन- (for जनै) Ñ2 V2 B D6 राम सत्यपराक्रम

16 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 16 (cf v l 4) Ś1 om 16 (cf v l 14) Ñ2 V2 B D6 read 16^{ab} after 12 (except B1 all preceded by 701*) —^{a}) D3 -स्वर (for -स्वन-) —After 16^{ab}, D1 repeats 15^{cd} —^{c}) D7 9 समश्च सुविभक्ताङ्गो —^{d}) Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 गूढगुल्फ(V2 D11 गुल्गूढ, B1 दृढगुल्फ, B3 गुरुदेह, D1 गूढव्यूढ, D2 4 गूढो गूढ, D10 गुरुर्गूढ)शिरास्थिक —After 16, Ñ2 V2 B D1 2 4 6 10 11 read 19^{cdef}, while D3 ins after 16

703* किष्कुर्हस्ते वितस्तौ च नरव हस्तचतु शतम् ।
पण्णवत्यङ्गुलो छेदश्चतुष्किष्कुरुदाहृत ।
देवाशो नृपति स स्यात्तस्यते तेन हेतुना ।
दष्ट्राचतुष्कमयुक्त पुरुषाम्य भवेद्यदि ।
आदेहपतन यावद्राजन भवति श्रिय । [5]
अक्षिणी ताररहिते सिताश्च वचन शुभम् ।
मन कर्म तथा शुक्र विधाया यशसा सह ।
जिह्वोष्ठौ तालुनाभे च गुद नेत्रे स्तनौ नसा ।
हस्तौ पादौ यशस्यते पद्माभा दश देहिनाम् ।
कक्षाश्चिवक्षपृष्ठं च मुख चैव कृकाटिका । [10]
क्षीणा वाप्यथवा पुसा षडुन्नतमिति स्मृतम् ।
व्याप्त प्रजानुरागेण व्याप्तारातिं प्रतापत ।
व्याप्तलोकत्रय कीर्त्या त्रिभिर्व्यापी नृपो भवेत् ।
उदरे वलयस्तिस्रो गम्भीरा यस्य देहिन ।
गम्भीरावर्तनाभिश्च स प्रशस्तो नृपोत्तम । [15]
गुरुब्राह्मणदेवाना विनतस्त्रिषु शस्यते ।
भयाद्वा वृत्तिहेतोर्वा न नमेदिह कस्यचित ।

—Thereafter D3 reads 19^{cdef}

17 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 17 (cf v l 4) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 त्रिविक्रम, Cv as in text (for त्रिस्थिरस्) V2 B त्रिप्रलम्बी (for °लम्बश्च) —^{b}) Ś1 D10 महास्यो घननिस्वन , Ñ2 D6 महास्योष्ठहनु(Ñ2 °नू)स्फिक (Ñ2 °च), V2 महास्योष्ठहनुस्वन ,

G 5 32 13 B 5 35 18 L 5 29 19 चतुष्कलश्चतुर्लेखश्चतुष्किष्कुश्चतुःसमः ।
चतुर्दशसमद्वंद्वश्चतुर्दंष्ट्रश्चतुर्गतिः ॥ १८
महोष्ठहनुनासश्च पञ्चस्निग्धोऽष्टवंशवान् ।
दशपद्मो दशबृहत्त्रिभिर्व्याप्तो द्विशुक्लवान् ।
षडुन्नतो नवतनुस्त्रिभिर्व्याप्नोति राघवः ॥ १९

सत्यधर्मपरः श्रीमान्संग्रहानुग्रहे रतः ।
देशकालविभागज्ञः सर्वलोकप्रियंवदः ॥ २०
भ्राता च तस्य द्वैमात्रः सौमित्रिरपराजितः ।
अनुरागेण रूपेण गुणैश्चैव तथाविधः ॥ २१

B1 2 4 महान्त्यष्टो महात्मन, B3 महास्योष्टहनुश्च म, D1 6 महास्योष्टो महाम्वन, D2 महदौष्टमहाम्वन, D3 11 महास्योष्टहनुम्वन —After 17^{ab}, D7-9 S ins

704* त्रिताम्रस्त्रिषु च(D9) स्निग्धो गम्भीरस्त्रिषु नित्यश ।

—^{c}) T3 Ct त्रिवलीमास्, M3 त्रिवशीवास्, Cv r m g k as in text (for त्रिवलीवास्) Ś1 D10 विनीतश्च, D1 त्रिचीनस्तु (sic), D3 त्रिविनतश्, Cv as in text (for व्यवनतश्) Ñ2 V2 B D4 6 त्रिवलीक(D4 °मॉ)स्त्रिविनतश् (D6 °नतश्च), D11 त्रिवली च त्रिविनतश् —^{d}) T2 चतुर्दंतस्, G3 चतुर्वर्गस्, Cv as in text (for °र्व्यङ्गस्) Ś1 Ñ2 V2 B2 4 D1–4 6 10 11 चतुर्गंधस्(V2 °र्दंतस्, B4 °स्कदस् [sic]) त्रिकालवित्, B1 3 चतुर्व्यंग(B3 °दश)त्रिविष्टित

18 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 18 (cf v l 4) —^{a}) Ś1 Ñ2 B2 3 D1–4 6 10 11 चतुष्कृष्णश्, V2 चतु किष्कुश्(sic), M1 चतुष्कलीश्, Cv as in text (for चतुष्कलश्) D4 चतुर्मप (sic) (for °लेखश्) B4 चतुर्लेखश्चतुस्थूल —^{b}) Ś1 Ñ2 V2 B1–3 D1–4 6 10 11 षोडशाक्षस् (D2 °स्यश्, D6 °द्यश्), B4 षोडशागश् (for चतुष्किष्कुश्) —^{c}) Ś1 D10 11 -समो (for -सम-) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 om 18^{d} – 19^{a}

19 D5 missing (cf. v l 1), Ñ1 illeg for 19 (cf v l 4) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 om 19^{a} (cf v l 18) —^{b}) Ñ2 V2 B D1 2 6 11 पञ्चस्नेहो (for °स्निग्धो) ❀ Cv ननु त्रिषु स्निग्ध पञ्चस्निग्ध इति चोक्ति परस्पर विरुध्यते। तेन मतभेदसमाश्रयणात्केषांचिन्मत महापुरुष पञ्चस्निग्ध इति केषांचित्त्रिस्निग्ध इति। तदुभय समाश्रित्य भगवता द्विरुक्तम्।, so also Cr ❀ —After 19^{ab}, D3 ins a passage relegated to App I (No 6) —Ś1 reads 19^{c-f} after 13 (owing to om), while Ñ2 V2 B D1 2 3 (preceded by 703*) 4 6 10 11 read 19^{c-f} after 16 —^{c}) Ś1 Ñ2 V2 B2 3 D1–4 6 10 11 चतुष्किष्कु(V2 °ष्कृष्ण)श्चतुर्दंष्ट्रो, B1 4 चतुष्कृष्णश्चतुर्हस्वो —^{d}) Ñ2 V2 B1 4 D3 6 दशपद्मो (for त्रिभिर्व्याप्तो) Ñ2 हि, V2 त्रि (for द्वि-) Ś1 B2 3 D1 2 4 10 11 द्वि(B3 त्रि)शुक्लो दशपद्मवान् —^{e}) D4 षडुत्तमो (for षडुन्नतो) Ś1 Ñ2 B2 D1–4 6 10 11 दशबृहत्, V2 B1 3 4 दशावर्तस् (for नवतनुस्) —^{f}) B3 व्याप्तो हि, T2 व्याप्तश्च (for व्याप्नोति) B4 त्रिभिर्व्याप्त प्रियवद

20 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 20 (cf v.l 4) Ñ2 V2 B D6 om 20 Ś1 D1–4 10 11 transp. 20 and 21 D8 reads 20^{ab} after 10 —^{a}) D2 4 10 स तु, D3 स हि, D11 स च (for सत्य-) D7–10 -रत, T1 -धर (for -पर) Ś1 स तु धर्मरत, D1 शत्रो धर्मरत (sic) (for सत्यधर्मपर) —^{b}) D1 8 निग्रह-, D4 विग्रहे (for संग्रह-) —^{c}) D6 -विभागवत (hvpm) (for विभागज्ञ). Ś1 D1–4 10 11 नियता(Ś1 °हित ; D10 11 °यत) सर्वलोकाना(D3 °भूताना) —^{d}) D1 10 -काल- (for -लोक) D3 सतत प्रियदर्शन, D8 संग्रहानुग्रहे रत —After 20, Ś1 D1–4 10 11 ins l 4–5 of 710* (with variants)

21 Ñ1 illeg for 21 (cf v l 4) Ś1 D1–4 10 11 transp 20 and 21 —^{a}) D5 7–9 M1 चास्य च, T2 3 G2 M2 [अ]पि त(T2 M2 °चा)स्य, Cg as in text (for च तस्य). Ś1 D1 2 10 11 वैमातृ(Ś1 D2 °त्रि, D11 °त्र)कश्चास्य, Ñ2 D6 चैवास्य वैमात्र, V2 B चास्य(B1 चैव) स(B2 च) वमात्र, D4 द्वैमात्रकश्चास्य (for च तस्य द्वैमात्र) D3 द्वैमात्रो योस्य च भ्राता ❀ Cv g द्वैमात्र सपत्नीपुत्र । Cr m द्वैमात्र, द्वयोर्मात्रोरपत्य पुमान् द्वैमात्र । (Cr मातुरुत्सख्या सभद्रपूर्वाया इत्यण् प्रत्यय । उकाराभाव आर्ष । लक्ष्मणस्य द्वैमात्रत्व जन्मप्रभृति । रामत्र कौसल्यया सवर्धितत्वात्)।, Ck द्वैमात्र इति। द्वितीया माता राममात्रपेक्षया। तस्यापत्य सामान्याण् । द्वयोर्मात्रोरपत्यमित्यर्थ । एवं मातुरुदित्युत्व नेह। एव मातृद्वित्वम्। एव भ्रातृत्वम्।, Ct द्वैमात्र राममात्रपेक्षया द्वितीया माता द्विमाता। तस्या अपत्यमित्यर्थ । भिन्नोदरभ्रातेत्यर्थ । 'वैमात्र' इति पाठान्तरम् ❀ —^{b}) D7 9 अमितप्रभ, D11 अमराजित (sic) (for अपराजित) —^{c}) D8 अनुकारेण (for °रागेण) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 वीर्येण (for रूपेण) —^{d}) Ś1 D1–4 7, 9–11 चापि, T1 3 अपि (for चैव). Ñ2 V2 B D6 रूपे(B3 वीर्ये)ण च समन्वित. —After 21, D7 9 ins

705* स सुवर्णच्छवि श्रीमान्राम श्यामो महायशा ।

—Thereafter D7 9 cont, while D5 8 S ins after 21

706* तावुभौ नरशार्दूलौ त्वद्दर्शनसमुत्सुकौ।
विचिन्वन्तौ महीं कृत्स्नामस्माभि सह सगतौ।

[(l 1) M1 उभौ तु (for तावुभौ) D7 9 -कुतोत्सवौ, T2 -कुतूहलौ (for -समुत्सुकौ) —T2 om from l 2 up to 23^{b} —(l 2) T1 3 M3 अभि-, G2 उप- (for सह)]

त्वामेव मार्गमाणौ तौ विचरन्तौ वसुंधराम् ।
ददर्शतुर्मृगपतिं पूर्वजेनावरोपितम् ॥ २२
ऋश्यमूकस्य पृष्ठे तु बहुपादपसंकुले ।
भ्रातुर्भयार्तमासीनं सुग्रीवं प्रियदर्शनम् ॥ २३
वयं तु हरिराजं तं सुग्रीवं सत्यसंगरम् ।
परिचर्यामहे राज्यात्पूर्वजेनावरोपितम् ॥ २४
ततस्तौ चीरवसनौ धनुःप्रवरपाणिनौ ।
ऋश्यमूकस्य शैलस्य रम्यं देशमुपागतौ ॥ २५
स तौ दृष्ट्वा नरव्याघ्रौ धन्विनौ वानरर्षभः ।
अभिप्लुतो गिरेस्तस्य शिखरं भयमोहितः ॥ २६
ततः स शिखरे तस्मिन्वानरेन्द्रो व्यवस्थितः ।
तयोः समीपं मामेव प्रेषयामास सत्वरः ॥ २७
तावहं पुरुषव्याघ्रौ सुग्रीववचनात्प्रभू ।
रूपलक्षणसम्पन्नौ कृताञ्जलिरुपस्थितः ॥ २८
तौ परिज्ञाततत्त्वार्थौ मया प्रीतिसमन्वितौ ।
पृष्ठमारोप्य तं देशं प्रापितौ पुरुषर्षभौ ॥ २९

G 5
B 5
L 5

22 Ñ1 illeg for 22 (cf v l 4) T2 om 22 (cf v l 706*) For 22–34, Ñ2 V2 B D6 subst 710* —a) D2 भ्रातरौ (for त्वामेव) D2 त्वा, D9 तु (for तौ) —b) T1 3 G1 2 विचिन्वतौ (for विचरन्तौ) —c) Ś1 D3 10 ददृशाते च सुग्रीव, D1 4 11 अद्राष्टां कपिराजानं, D2 वालिना कपिराजेन, G1 ददर्श कपिशार्दूल —d) D2 [अ]वरोधित, G1 Cr °रोपित, Cm g t as in text (for °रोपितम्) D11 सुग्रीवं सत्यसंगरम्

23 Ñ1 illeg for 23 (cf v l 4) T2 om 23ab (cf v l 706*) For subst in Ñ2 V2 B D6, cf v l 22 and 34 —a) D5 शृङ्गे, D7 9 मूले (for पृष्ठे) Ś1 D1–4 10 11 प्रस्थे च (D1 3 प्रस्थेय, D2 प्रस्थे तम्, D4 पृष्ठेथ, D11 प्रस्थे वै) ऋष्यमूकस्य —b) Ś1 D10 रम्य-, D1–4 11 रम्ये (for बहु-) —d) D1 2 11 शुभ- (for प्रिय-) T1 3 G2 3 -वादिन (for दर्शनम्)

24 Ñ1 illeg for 24 (cf v l 4) For subst in Ñ2 V2 B D6, cf v l. 22 and 34 —a) D7 9 च (for तु) Ś1 D1–4 10 11 कपिराजानं (D2 °ज त), D8 M1 2 हरिराजान (for हरिराज त) —b) Ś1 D10 हिततत्पर, D1 शुभदर्शन (for सत्यसंगरम्) —c) Ś1 D1–5 10 11 M3 Cm परिच (D1–3 11 °वा)र्यास्महे, Cr k t as in text (for °महे) ❀ Cr परिचर्यामहे तिष्ठाम इत्यर्थः ।, Ck परिचर्यामहे सेवामह इति यावत् । आर्षौ तङ्श्यनौ ।, so also Ct ❀ —d) D2 3 11 पराजित, D4 पुरा जित (for [अ]वरोपितम्)

25 Ñ1 illeg for 25 (cf v l 4) For subst in Ñ2 V2 B D6, cf v l 22 and 34 —a) Ś1 D10 T1 3 G3 तु (for तौ) Ś1 D2 4 10 11 चीरसंवीतौ, D1 °मसक्तौ, T1 3 नरशार्दूलौ (for चीरवसनौ) —b) D1–4 11 T2 M1 -धारिणौ, Cr m g k t as in text (for पाणिनौ) ❀ Cr.m g पाणिनावित्यत्र (Cg °नाविति) नान्त (Cm इन्नन्त)त्वमार्षम् ।, Ck t पाणिनाविति । पाणी इति यावत् ❀ Ś1 D10 धनुष्प्रवरधारिणौ —D7 9 om 25cd. —d) D1 4 रम्य- (for रम्यं) D5 तटम् (for देशम्) Ś1 D1 2 4 10 उपस्थितौ (for उपागतौ) —After 25, D1–4 11 ins 707*

26 Ñ1 illeg for 26 (cf v l. 4) For subst in Ñ2 V2 B D6, cf v l 22 and 34 —b) D2 च नरर्षभौ (for वानरर्षभ) —For 26ab, Ś1 D10 subst, while D1–4 11 ins after 25

707* तौ मार्गमाणौ नृवरौ वन गम्भीरमोजसा ।
सुग्रीवो दूरतोऽपश्यत्सह तैर्वानरर्षभ ।

[(l 1) Ś1 त्वा (for तौ) —(l 2) D11 मह ि (for सह)]

—c) D3 अभिद्रुतो, D5 T1 3 M3 अव° (for अभिप्लुतो) —d) Ś1 D1 10 शिखरे (for °र) Ś1 D1–4 10 11 भीमविक्रम (D4 °म) (for भयमोहित)

27 Ñ1 illeg for 27 (cf v l 4) For subst in Ñ2 V2 B D6, cf v l 22 and 34 —a) D1 स तस्य, D3 ततोद्रि- (for तत स) —b) D5 [ऽ]प्यतिष्ठत (for व्यवस्थित) —c) D3 सकाश (for समीप) D11 एव (for एव) —d) Ś1 D5 7–10 G1 M2 3 सत्वर D1 3 प्राह्विणोद्विगतज्वर

28 Ñ1 illeg for 28 (cf v l 4) For subst in Ñ2 V2 B D6, cf v l 22 and 34 —a) T2 उभौ (for अह) —D4 om 28bc —b) D1 3 अथ (for प्रभू) —After 28, Ś1 D1–4 10 11 ins, while Ñ1 ins l 3–4 after 30

708* तदास्मि राघवेणोक्त शोकार्तेन महात्मना ।
हरण तव वैदेहि राक्षसेन दुरात्मना ।
ऋश्यमूकस्य शिखरे तत एवाथ रावव ।
ददर्श कपिराजान पूर्वजेनावरोपितम् ।

[(l 1) D1 3 तथास्मि, D2 11 तदास्मिन् (for तदास्मि) —Ś1 D10 om (hapl) l 2 —(l 2) D3 तत्र (for तव) —(l 3) Ñ1 तस्मिन् (for तत) —(l 4) Ñ1 D2 11 पराजित (for [अ]वरोपितम्)]

29 Ñ1 illeg for 29ab (cf v l 4) For subst in Ñ2 V2 B D6, cf v l 22 and 34 D9 reads 29b in marg —b) D1 मया प्रीतिं समाश्रितौ, D4 मय्याप्रतिसमन्वितौ

G 5 33 9 B 5 37 31 L 5 27 33 निवेदितौ च तत्त्वेन सुग्रीवाय महात्मने ।
तयोरन्योन्यसंभाषाद्भृशं प्रीतिरजायत ॥ ३०
तत्र तौ कीर्तिसम्पन्नौ हरीश्वरनरेश्वरौ ।
परस्परकृताश्वासौ कथया पूर्ववृत्तया ॥ ३१
तं ततः सान्त्वयामास सुग्रीवं लक्ष्मणाग्रजः ।
स्त्रीहेतोर्वालिना भ्रात्रा निरस्तमुरुतेजसा ॥ ३२
ततस्त्वन्नाशजं शोकं रामस्याक्लिष्टकर्मणः ।
लक्ष्मणो वानरेन्द्राय सुग्रीवाय न्यवेदयत् ॥ ३३
स श्रुत्वा वानरेन्द्रस्तु लक्ष्मणेनेरितं वचः ।
तदासीन्निष्प्रभोऽत्यर्थं ग्रहग्रस्त इवांशुमान् ॥ ३४
ततस्त्वद्गात्रशोभीनि रक्षसा ह्रियमाणया ।
यान्याभरणजालानि पातितानि महीतले ॥ ३५

---

30 For subst in Ñ2 V2 B D6, cf v l 22 and 34 —[a]) Ś1 D10 11 निवेदित (D11 °ते), D1 3 अा° (for निवेदितौ) —[c]) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तेषाम् (for तयोर्) Ś1 D10 समादात्, Ñ1 D4 11 T1 2 M3 -सलापाद्, D2 -मतापाद् (for -सभाषाद्) —[d]) Ñ1 महा, G1 परा (for भृश) —After 30, Ñ1 ins l. 3–4 of 708*

31 For subst in Ñ2 V2 B D6, cf v l 22 and 34 —[a]) D8 M ततस् (for तत्र) Ś1 D1–4 10 11 T1 2 M3 प्रीतिसपन्ना, Ñ1 परमप्रीतौ (for कीर्तिसम्पन्नौ) —[b]) Ś1 D10 नरेश्वरहरीश्वरौ —[c]) D4 पर कृत- (sic) (for परस्पर) D11 कृतालापौ G2 -समा° (for कृताश्वासौ) —[d]) D8 9 कथापूर्वप्रवृत्तया

32 For subst in Ñ2 V2 B D6, cf v l 22 and 34 —[a]) D1 2 M1 ततस् (by transp), D2 4 11 स तदा, M3 तत स (for त ततः) Ś1 D10 T G3 स त (T- यत्त) द्रा (Ś1 D10 °था) श्वासयामास —[c]) D1 वलिना (for वालिना) —[d]) D4 निरस्त Ś1 D10 अमितौजस, D7–9 पुरु° (for उरुतेजसा) D1 निरस्तोमितेजसा —After 32, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

709* तवार्थे हरणं तस्य सौमित्रिरथ वीर्यवान्।

[D4 10 [अ]र्थ (for [आ]र्थे) D11 हरणात् (for हरण) Ñ1 D1–3 5 (for तस्य) Ś1 Ñ1 D10 अति- (for अथ)]

33 For subst in Ñ2 V2 B D6, cf v l 22 and 34 Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 read 33[ab] after 34 —[a]) T2 दु:ख (for शोक) M1 नाशजनित (for °ज शोक) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 स तस्यानाश (Ś1 °स) यच्छोक —[d]) D5 निवेदयत

34 [a]) D5 M1 2 तत् (for स) —[b]) D1 G2 [ड]रित (for [ई]रित) D11 लक्ष्मणो नेरितं वच (sic) —[c]) D3 तत सौमित्रिप्रभोत्यर्थं (sic) —[d]) T M2 राहु- (for ग्रह-). Ś1 Ñ1 D2 4 5 10 11 G2 [इ]वोराट्, D1 3 [इ]डुराट् (for [इ]वांशुमान्) —After 34, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 read 33[ab] —For 22–34, Ñ2 V2 B D6 subst, Ś1 D1–4 10 11 ins 1 4 and 5 after 20

710* यथा च राघवो दृष्ट सामदाय सुचिस्मिते।
सुग्रीवेण यथा चैव समागम्याद्भुतं मे।
तथाचा स्वयि थैति हते चैव जटायुषि।
सर्वेणापनीता त्वा श्रुत्वा दीनस्तु राघव।
अन्वेष्टमाणया मृगे तस्मात् ततहात । [5]
अन्वेषमाणस्त्वा चैव भर्ता ते पृथिवीमिमाम्।
सुग्रीव दृष्टवान्भ्रात्रा पूर्वजेन निराकृतम्।
स मया देवि शैलाग्रमानीत सहलक्ष्मण ।
चकार मित्र सुग्रीव तव दर्शनकाङ्क्षया।
त रामो बाहुवीर्येण स्वराज्ये प्रत्यपादयत्। [10]
कपिराज रणे हत्वा वालिन सुमहाबलम्।
स्वराज्य प्राप्य सुग्रीवो वानरेन्द्र प्रतापवान्।
अन्वेष्टुं वानरान्सर्वानादिदेश दिशो दश।
तेन स्म कपिराजेन प्रेषिता सर्वतो दिशम्।
देवि त्वा राघवस्यार्थे सर्वे व मृगयामहे। [15]
व्यतिवृत्ता तु न सख्या विले नष्टतमोनुदे।

[B3 om l 1–5 B1 om. l 1–3 —(l 1) B4 यदा (for यथा) V2 B4 तु (for च) Ñ2 D6 उवाच (for अवाप). —(l 2) B2 सगम, D6 समतस् (for सगतस्) B4 च (for तच्) —(l 4) D1 [अ]पि नीता त्वा, D2 हृता भार्या, D1 [उ]पनीता त्वा (for [अ]पनीतां त्वां) D11 रोचते त्वापनीता त्वा (sic) (for the prior half) D4 च (for तु). D2 छलाद्रामस्य धीमत (for the post half) —(l 5) Ś1 D10 तत, D1 यदा, D3 सदा, D11 तथा (for तदा) D3 जनस्थाने Ś1 D1 3 4 10 11 इतस (for ततस) D2 ततो जटायुषो वाक्यादेव तौ रामलक्ष्मणौ —(l 6) B3 4 अन्विष्यमाणस्त्वा B3 स (for ते) —(l 7) V2 B1 ददर्श (unmetrical) (for दृष्टवान्). Ñ2 D6 राम (for भ्रात्रा) B2 ददर्श भ्रात्रा सुग्रीव (for the prior half) B1 निवारित, B2 (also) 3 विनाकृत (for निराकृतम्) —(l. 8) Ñ2 B3 शैलाग्रे (for °ग्रम्) V2 म च (for सह-) B3 समानीत सलक्ष्मण (for the post. half) —(l 10) V2 B1 बहु- (for बाहु-). B2 स्वराज्य, D6 सुराज्ये (for स्वराज्ये) —(l 11) V2 B1 स महाबल. —(l 12) D6 सुराज्य (for स्व°). —(l 13) B3 अन्वेष्टु (for अन्वेष्टुं) B3 चादिदेश —(l 14) B1 3 [अ]स्मद (for स्म). B1–3 दिश (for दिशम्) —(l 15) B1 त्वां (for व) —After l 15, V2 reads st 55 —(l. 16) B2 व्यतिक्रान्ता (for °वृत्ता). B3 [आ]स्मन, D6 पुन (for तु न) V2 वने, B3 विध्ये (for विले) B2 (marg also) नष्ट (for नष्ट). B1 -तमोनुदि (for °दे)]

—Thereafter, Ñ2 V2 B D6 cont 726*

35 For 35–37, Ñ2 V2 B D6 subst 711*. —[a]) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ते, T2 तु, Ck t as in text (for त्वद्-).

तानि सर्वाणि रामाय आनीय हरियूथपाः ।
संहृष्टा दर्शयामासुर्गतिं तु न विदुस्तव ॥ ३६
तानि रामाय दत्तानि मयैवोपहृतानि च ।
स्वनवन्त्यवकीर्णानि तस्मिन्विहतचेतसि ॥ ३७
तान्यङ्के दर्शनीयानि कृत्वा बहुविधं ततः ।
तेन देवप्रकाशेन देवेन परिदेवितम् ॥ ३८

पश्यतस्तस्य रुदतस्ताम्यतश्च पुनः पुनः ।
प्रादीपयन्दाशरथेस्तानि शोकहुताशनम् ॥ ३९
शयितं च चिरं तेन दुःखार्तेन महात्मना ।
मयापि विविधैर्वाक्यैः कृच्छ्रादुत्थापितः पुनः ॥ ४०
तानि दृष्ट्वा महार्हाणि दर्शयित्वा मुहुर्मुहुः ।
राघवः ससौमित्रिः सुग्रीवे स न्यवेदयत् ॥ ४१

G 5 33
B 5 35
L 5 29

—^{b}) Ś1 D10 हृतया राक्षसेन तु —^{c}) Ś1 D1–5 10 11 T1 3 M2 -जातानि (for -जालानि) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वि(Ñ1 प्र, D3 नि)क्षिप्तानि, T1 3 M1 पति° (for पातितानि)

36 For subst in Ñ2 V2 B D6, cf v l 35 and 37 —^{a}) Ñ1 सकृत्य (for सर्वाणि) Ś1 D2 4 10 11 सहत्य, D1 3 सगृह्य (for रामाय) —Note hiatus between ^{a} and ^{b} —^{b}) Ś1 D1–4 10 11 रामाय, Ñ1 सर्वाणि, M1 आदाय (for आनीय) D1 3 हरिसत्तमा , D2 8 11 T2 °यूथप (for °यूथपा) —^{c}) D11 T2 दर्शयामास (sic) D2 सहृष्टो दर्शयामास —^{d}) D3 च (for तु) D6 T2 न विविदुस् (for तु न विदुस्)

37 ^{a}) D4 रत्नानि (for दत्तानि) D2 दत्तानि रामाय (by transp) —^{b}) D2 यथा (for मया) Ś1 D1 10 [अ]पहृतानि, G1 [उ]पहितानि, Cg k t as in text (for [उ]पहृतानि) M1 वै (for च) —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 वि(Ñ1 प्र)कीर्णानि, M1 [अ]वशीर्णानि, Ck t as in text (for [अ]वकीर्णानि) —^{d}) D5 विहित , T1 3 G3 M3 Ck विगत-, G1 निहत , Ct as in text (for विहत-) Ś1 D10 ततो विपुलचेतसा(D10 °स), D1 3 4 त्वया विहि (D3 °ह)तचित्तया, G2 तव यानि महीतले ❀ Ck विगतचेतसीति व्यत्ययात्प्रथमार्थे सप्तमी। स मूर्छितचित्तोऽभूदित्यर्थः।, So also Ct ❀—For 35–37, Ñ2 V2 B D6 subst and read after 733*

711* अस्माभिस्ते महार्हाणि भूषणान्यपि भूषिते।
विप्रकीर्णानि दृष्टानि निहितानि हि जानकि।
यानि ते व्यपविद्धानि तरसा ह्रियमाणया।
तानि रामाय दत्तानि मया भास्वन्ति मैथिलि।

[(l 1) B2 3 तु (for ते) Ñ2 B4 D6 च(B4 [अ]पि) भूमिषु, V2 [अ]पि भूतले, B3 महीतले (for [अ]पि भूषिते) —(l 2) B4 विविधानि (for निहितानि) V2 B1 4 च (for हि) D6 हितानि हि (for हि जानकि) —(l 3) B1 नानि (for यानि) B2 व्यतिविद्धानि B4 त्वया यान्यपविद्धानि (for the prior half)]

—Thereafter they read 38–46 (om 39 and 41)

38 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 37 D9 reads 38^{ab} in marg —^{a}) G3 [अं]गे, M1 [ए]व (for [अ]ङ्के) —^{b}) Ś1 Ñ2 D2 6 7 9–11 तदा, V2 B2–4 मुहु , B1 D1 3 4 बहु, D8 G1 M3 तव (for [तत) G2 स्थापयित्वा मुहुर्मुहु —^{c}) Ñ D2 4 6 11 देवि (for तेन) B1 देवि (sic) (for देव-) Ñ1 D4 -प्रकाशोथ, Ñ2 B D6 -निकाशेन, D1 3 G2 -प्रभावेन (for -प्रकाशेन) Ś1 D10 देवि देवि प्रकाश मे —^{d}) Ñ2 V2 B D6 रामेण (for देवेन) B1 परिसेवित, D1 5 परिदेवता(D5 °न) Ś1 Ñ1 D2 4 10 देवी(Ś1 D10 देही, Ñ1 सीते)ति करुण चिर —After 38, Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 ins

712* पर्यदेवयदाविष्ट शोकोपहतचेतन ।

[Ś1 D2 10 परिदेविनमार्यंग (for the prior half) Ś1 Ñ1 D2 10 -चेतमा (Ñ1 °स) (for चेतन)]

39 Ñ2 V2 B D6 om 39 D7 9 om 39^{ab} —^{a}) D3 5 8 S तानि (for तस्य) —^{b}) Ś1 Ñ1 D10 तप्यतश्च , D11 ता परश्च (corrupt) (for ताम्यतश्च) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 प्रा(Ñ1 D1 4 11 प्र)ज्वालयन्, D5 प्रदीपयन् , Ck t प्रादीपयत् (for प्रादीपयन्) —^{d}) D7 9 G1 तदा (for तानि) D11 T3 -हुताशन

40 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 37 —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 शोचित, Ñ2 V2 D8 G Ct शायित, D2 सेवित (sic), D3 शयन, Cg as in text (for शयित) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सुचिर, B1 च विभु (sic), B3 च वर, D5 6 चरित, T1 तु चिर (for च चिर) Ñ2 V2 B D6 भूमौ (for तेन) —^{c}) Ś1 D1 10 स, Ñ V2 B D2–4 6 11 M1 च (for [अ]पि) —^{d}) B3 D2 3 उत्थापित Ñ V2 B3 4 D6 तत , B1 2 तदा (for पुन).

41 Ñ2 V2 B D6 om 41 —^{a}) M3 महाबाहुर् (for °र्हाणि) —^{b}) D3 9 T2 पुन पुन —After 41^{ab}, Ñ1 ins a line which is illeg —^{d}) M1 सुग्रीव (for सुग्रीवे) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 सुग्रीवमुपताप(Ś1 Ñ1 D10 °दपाट)यत् , D4 सुग्रीव समतोषयत् , D5 G3 Cv g सुग्रीवे मन्यवेदयन् , D7 9 T2 G2 सुग्रीवे सन्य(T2 म न्य)वेदयन् , G1 सुग्रीवाय न्यवेदयत् —After 41, Ñ1 ins

713* आलिङ्ग्यच वसुधा तत्र रामो विचेतन ।

G 5 32. 35
B 5 35 43
L 5 29 47

स तवादर्शनादार्ये राघवः परितप्यते ।
महता ज्वलता नित्यमग्निनेवाग्निपर्वतः ॥ ४२
त्वत्कृते तमनिद्रा च शोकश्चिन्ता च राघवम् ।
तापयन्ति महात्मानमग्न्यगारमिवाग्नयः ॥ ४३
तवादर्शनशोकेन राघवः प्रविचाल्यते ।
महता भूमिकम्पेन महानिव शिलोच्चयः ॥ ४४
काननानि सुरम्याणि नदीप्रस्रवणानि च ।
चरन्न रतिमाप्नोति त्वामपश्यन्नृपात्मजे ॥ ४५
स त्वां मनुजशार्दूलः क्षिप्रं प्राप्स्यति राघवः ।
समित्रबान्धवं हत्वा रावणं जनकात्मजे ॥ ४६
सहितौ रामसुग्रीवावुभावकुरुतां तदा ।
समयं वालिनं हन्तुं तव चान्वेषणं तथा ॥ ४७
ततो निहत्य तरसा रामो वालिनमाहवे ।
सर्वर्क्षहरिसंघानां सुग्रीवमकरोत्पतिम् ॥ ४८
रामसुग्रीवयोरैक्यं देव्येवं समजायत ।
हनूमन्तं च मां विद्धि तयोर्दूतमिहागतम् ॥ ४९

42 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 37 D11 om 42[ab] —[a]) M1 आर्यो D1 3 [अ]दर्शनेनार्ये Ś1 Ñ1 D2 10 तवादर्शनजेनार्ये (Ñ1 °पि), Ñ2 V2 B D6 त्वद्दर्शनपरो देवि, D4 तव चादर्शनेनार्ये —[b]) Ś1 D10 चतुर्भि (for राघव) D10 परितप्यते (for °तप्यते) D2 राम शोकेन चाल्यते —[c]) D11 शोकेन महता (for महता ज्वलता). Ñ2 V2 B D6 देवि (for नित्यम्) —[d]) Ñ2 V2 B D6 वह्निना (for अग्निना) G1 [ए]व (for [इ]व) Ś1 D2 3 10 हि (for [अ]ग्नि)

43 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 37 —[a]) D1 त्वदर्थे Ś1 Ñ V2 B D2 4 6 10 11 मदनश्चैव (V2 B1 4 °न, B3 °वं), D1 3 मदनो देवि (for तमनिद्रा च) —[b]) Ś1 B1 4 D1 10 11 शोकचिता (for शोकश्चिन्ता) —[c]) D2 बाधयति (for तापयन्ति) —[d]) Ś1 Ñ1 V2 B D2–7 9–11 G1 [-आ]गारम् (for -[अ]गारम्)

44 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 37 —[b]) D5 7–9 G2 M1 परिचा (G2 °पा)ल्यते (for प्रविचाल्यते) —For 44, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 subst

714* तवादर्शनजेनार्ये शोकेन स विचाल्यते ।
महाभूमिचलेनेव शिलाधातुचितोऽचल· ।

[(l 1) Ñ2 V2 B D6 [अ]दर्शनयुक्तेन, V2 °शोकेन, D1 3 चादर्शनेनार्ये Ñ2 राघव, V2 युक्तेन (for शोकेन) Ś1 D1 3 10 च, D2 4 11 तु (for स) Ñ1 परितप्यते, Ñ2 B4 परिचाल्यते —(l 2) D3 [ए]व (for [इ]व) B4 D2 तलेनै (B4 °ने)व, D1 6 चलेनैव B2 (m as above) D11 महाभूचलनेनै (D11 °ने)व (for the prior half) Ś1 D10 -सणो (for -चितो). Ñ2 V2 B D6 गिरि (for ऽचल) D1 शिलाधातुरिवाचल (for the post half)]

45 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l. 37. —[a]) D5 च रम्याणि —[b]) T3 M3 नदी· (for नदी-). D5 -प्रश्रवणानि —For 45, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 subst

715* तानि रम्याणि पश्यन्स काननानि महान्ति च ।
रतिं न विन्दते रामस्त्वामपश्यन्नृपात्मजे ।

[(l. 1) D4 सपश्यन् (for पश्यन्स) Ñ1 रम्याणि तानि पश्यन्वै, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 नदी रम्या स (V2 °म्याश्च) पश्यन्वै, B3 नदीं रम्यमपश्यन्वै (sic) (for the prior half) —(l 2) Ñ2 D6 नृपात्मज, B2 नृपात्मजा, B3 वरानने, D10 नानिंदिते (for नृपात्मजे)]

46 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 37 Ś1 D10 om (hapl) 46 —[a]) Ñ2 V2 B D6 पुरुष- (for मनुज-) —[b]) B3 प्रिया (for क्षिप्रं) Ñ V2 B D1–4 6 11 द्रक्ष्यति, M1 एष्यति (for प्राप्स्यति) —V2 om 46[c]–54 —[c]) B1 T2 सपुत्रबाधव, B4 राक्षसान्समरे (for समित्रबान्धव) —[d]) Ñ1 लोककण्टक (for जनकात्मजे)

47 V2 om 47 (cf v l 46) Ñ2 B D6 om 47–55 —[a]) D8 सह तौ (for सहितौ). —[b]) Ś1 Ñ1 D1–4. 10 11 तत, D5 तथा (for तदा) —[c]) D1 सहितौ (sic) (for समय) D11 T हत्वा (for हन्तु) —[d]) D5 T2 3 M3 तदा, D7–9 प्रति (for तथा). Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तौ तवान्वेषणाय च —After 47, D5 7–9 S ins

716* ततस्ताभ्या कुमाराभ्यां वीराभ्या स हरीश्वर. ।
किष्किन्धा समुपागम्य वाली युधि निपातित ।

[(l 1) D5 महित (for वीराभ्यां) M1 हरिरीश्वर —(l 2) T2 M2 समनुप्राप्य (for समुपागम्य) D7 9 T1.3 M3 युद्धे (for युधि).]

48 Ñ2 V2 B D6 om 48 (cf v l 46 and 47). —[c]) Ś1 D10 -सैन्याना, D1–4 11 -सिंहाना (for -सघाना). —After 48, Ñ1 ins

717* राम सर्वधनु·ता श्रेष्ठो भीमपराक्रम ।

49 Ñ2 V2 B D2 6 om 49 (for all except D2, cf v l 46 and 47) —[a]) Ś1 D10 11 सत्य (for ऐक्य). —[b]) D1 तस्यैव (for देव्येव) —Ś1 D10 om. 49[cd] —[c]) D7 9 देवि (for विद्धि) Ñ1 मा विजानीहि (hypm) (for च मा विद्धि) —[d]) D3 5.7–9 उपागत (for इहा°) Ñ1 तथाभूतमिवागत —After 49, D1 4 ins, while Ś1 D10 ins after 49[ab] (owing to om) an addl colophon

[*Sarga name* Ś1 D4 हनुमद्वाक्यं, D1 सीताभाषणं, D10 लकापर्वणि सीतासभाषण —*Sarga no* D1 4 10 om., Ś1 31.]

स्वराज्यं प्राप्य सुग्रीवः समानीय महाहरीन् ।
त्वदर्थं प्रेषयामास दिशो दश महाबलान् ॥ ५०
आदिष्टा वानरेन्द्रेण सुग्रीवेण महौजसः ।
अद्रिराजप्रतीकाशाः सर्वतः प्रस्थिता महीम् ॥ ५१
अङ्गदो नाम लक्ष्मीवान्वालिसूनुर्महाबलः ।
प्रस्थितः कपिशार्दूलस्त्रिभागबलसंवृतः ॥ ५२
तेषां नो विप्रनष्टानां विन्ध्ये पर्वतसत्तमे ।
भृशं शोकपरीतानामहोरात्रगणा गताः ॥ ५३
ते वयं कार्यनैराश्यात्कालस्यातिक्रमेण च ।
भयाच्च कपिराजस्य प्राणांस्त्यक्तुं व्यवस्थिताः ॥ ५४
विचित्य वनदुर्गाणि गिरिप्रस्रवणानि च ।
अनासाद्य पदं देव्याः प्राणांस्त्यक्तुं व्यवस्थिताः ॥ ५५
भृशं शोकार्णवे मग्नः पर्यदेवयदङ्गदः ।
तव नाशं च वैदेहि वालिनश्च तथा वधम् ।
प्रायोपवेशमस्माकं मरणं च जटायुषः ॥ ५६

G. 5 3
B 5 3
L. 5 .

50 Ñ2 V2 B D6 om 50 (cf v l 46 and 47) —ᵃ) Ś1 Ñ1 D1-5 10 11 T1 3 स राज्य, D7 स्व राज्यं (for स्वराज्य) —ᵇ) D7 9 स्वानानीय (for समानीय) Ś1 D10 M3 हरीश्वरान्, D2 महान्हरीन्, D3 तथा हरीन्, D7-9 महाकपीन् (for महाहरीन्) —ᶜ) Ś1 D1-4 10 11 त्वदर्थे प्रेषयन्सर्वान —ᵈ) D11 दिशि (for दश) Ś1 D10 T1 3 महाबल —For 50ᶜᵈ, Ñ1 subst

718* *** त्वदर्थेन हरीन्सर्वान्दिशो दश ।
महाबलान्महाकायान्महावीर्यपराक्रम· ।

51 Ñ2 V2 B D6 om 51 (cf v l 46 and 47) —ᵇ) D8 G1 M1 हरयश्च, G3 वानराश्च (for सुग्रीवेण) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 महात्मना, T1 वरानने, T2 M3 महौजसा, T3 G2 वनौकस (for महौजस) —After 51ᵃᵇ, D2 ins

719* अद्रिराजप्रतीकाशान्सदिदेश महाबलान् ।

—ᶜ) D2 -प्रतीकाश —ᵈ) D2 प्रस्थितो Ñ1 प्रेषिता वि (for प्रस्थिता महीम्) —After 51, Ñ1 ins a line which is illeg —After 51, D6 7-9 S ins

720* ततस्ते मार्गमाणा वै सुग्रीववचनातुरा ।
चरन्ति वसुधा कृत्स्ना वयमन्ये च वानरा ।

[(l 1) D5 T1 3 Cg*p* -वचनानुगा, M2 °दृता, Cr g k t as above (for °तुरा) ❀ Cr सुग्रीववचनानुगा इति पाठ. ❀ —(l 2) G2 अटति (for चरन्ति)]

52 Ñ2 V2 B D6 om 52 (cf v l 46 and 47) —ᵇ) Ś1 Ñ1 D10 T2 M2 वालिपुत्रो Ñ1 प्रतापवान् (for महाबल) —After 52ᵃᵇ, Ñ1 ins

721* महाघनो महाकायो द्विपद्बलविनाशक ।

—Ñ1 illeg for 52ᶜ —After 52, D1 3 ins

722* दक्षिणा दिशमास्थाय प्रेतराजेन पालिताम् ।

—Thereafter D1 3 cont, while Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 ins after 52

723* त्वा देवि राघवस्यार्थे सर्वे वै मृगयामहे ।

[Ś1 त्वा देवि (sic), D10 सर्वतो (for सर्वे वै) 'D11 मृगयावहे (sic)]

53 Ñ2 V2 B D6 om 53 (cf v l 46 and 47) —ᵃ) D4 T2 G2 विप्रवि (T2 °सृ) ष्टाना, D10 T1 3 G1 3 M3 Ck t निप्रणष्टाना, Cv m g as in text —ᵇ) M1 मध्ये (for विन्ध्ये) Ñ1 पर्वतमस्तके —After 53ᵃᵇ, Ś1 D10 ins

724* क्षुधार्ताना विले कापि तृषार्ताना तदासनाम् ।,

while Ñ1 D1-4 11 ins after 53ᵃᵇ

725* क्षुधिताना निराशाना विले कस्मिश्चिदासताम् ।

[D1 3 दु खिताना (for क्षुधिताना) D2 कस्मिन्प्रवेशिता]

—ᶜ) D10 भ्रम (sic) (for भृश) —ᵈ) D2 त्वहोरात्र, D5 अहोरात्रि- (for अहोरात्र-)

54 Ñ2 V2 B D2 6 om 54 (for all except D2, cf v l 46 and 47) —ᵈ) D7 9 उपस्थिता (for व्यवस्थिता) Ś1 Ñ1 D4 10 11 कालातरनिशकया (Ś1 [marg also]°लवया), D1 3 कालातिग (D3 °क्र) मशकया

55 Ñ2 B D6 om 55 (cf v l 47) V2 reads 55 after l 15 of 710* —ᵃ) Ś1 Ñ1 V2 D1 3 4 10 11 विचीय, D2 5 M2 विचित्य (for विचित्य) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 7-11 गिरि- (for वन-) —ᵇ) Ś1 V2 D1-3 7-11 नदी-, Ñ1 D4 नदी (for गिरि-). —ᶜ) D1 3 प्रवृत्तिं ते (for पद देव्या) Ñ1 समासात्त्वयन्त्वा च —ᵈ) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 उपस्थिता, D9 reads in marg, T1 3 G3 M1 3 समुद्यता (for व्यवस्थिता) —After 55, Ś1 Ñ1 D1-4 7 9-11 ins, while Ñ2 V2 B D6 cont after 710*

726* ततस्तस्य गिरेर्मूर्ध्नि वय प्रायमुपास्महे ।
अथ न पर्वते विन्ध्ये निराशानामनिन्दिते ।

[(l 1) B4 तदा (for ततस्) —D7 9 om l 2 —(l 2) D11 पतितो विंध्यो (sic) Ñ2 V2 B D6 निराशानमितद्युति (B4 °ते) (for the post half)]

—Thereafter D7 9 cont, while D5 8 S ins after 55

727* दृष्ट्वा प्रायोपविष्टाश्च सर्वान्वानरपुगवान ।

[G1 तदा दृष्टोपविष्टाश्च (for the prior half)]

56 ᵃ) Ñ2 V2 B D6 मग्नान् (for मग्न) —ᵇ) Ñ2 V2 B D6 अगद पर्यदेव (V2 B1 प्रत्यवेद, B2 प्रत्यबोध,

G 5 32 0
B 5 35 61
L 5 30 10

तेषां नः स्वामिसंदेशान्निराशानां मुमूर्षताम् ।
कार्यहेतोरिवायातः शकुनिर्वीर्यवान्महान् ॥ ५७
गृध्रराजस्य सोदर्यः संपातिर्नाम गृध्रराट् ।
श्रुत्वा भ्रातृवधं कोपादिदं वचनमब्रवीत् ॥ ५८
यवीयान्केन मे भ्राता हतः क्व च विनाशितः ।
एतदाख्यातुमिच्छामि भवद्भिर्वानरोत्तमाः ॥ ५९
अङ्गदोऽकथयत्तस्य जनस्थाने महद्वधम् ।
रक्षसा भीमरूपेण त्वामुद्दिश्य यथातथम् ॥ ६०
जटायोस्तु वधं श्रुत्वा दुःखितः सोऽरुणात्मजः ।
त्वामाह स वरारोहे वसन्तीं रावणालये ॥ ६१
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा संपातेः प्रीतिवर्धनम् ।
अङ्गदप्रमुखाः सर्वे ततः संप्रस्थिता वयम् ।
त्वद्दर्शनकृतोत्साहा हृष्टास्तुष्टाः प्लवंगमाः ॥ ६२
अथाहं हरिसैन्यस्य सागरं दृश्य सीदतः ।
व्यवधूय भयं तीव्रं योजनानां शतं प्लुतः ॥ ६३

B3 पर्यवार)यत् —d) Ñ1 वालिनाश D1 10 11 तथाविध, D8 यथा वध, M3 वध तथा (by transp) (for तथा वधम्) —f) Ś1 Ñ V2 B D2.4 6 10 11 विनाश च, D1 3 वध चैव (for मरण च)

57 Ñ2 V2 B D6 om 57 —a) Ś1 Ñ1 D10 -सदेशे, G1 -सदेश- (for सदेशान्) —c) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 इवोपेत, D1 3 इवापन्न, D5 7–9 T M2 इहायात, Ck t as in text (for इवायात) —d) G1 प्रभु (for महान) Ś1 Ñ1 D1–4 10 वाक्य(Ś1 D10 चेद)मब्रवीत्, D11 वै तदाब्रवीत् (for वीर्यवान्महान्).

58 b) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वीर्यवान्, D8 नामत (for गृध्रराट्) —Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 om 58^{cd} —c) D8 भ्रातुर्वध (for भ्रातृवध) T3 शोकाद्, G1 घोरम् (for कोपाद्) —For 58, Ñ2 V2 B D6 subst

728* तच्छ्रुत्वा गृध्रराजस्य भ्राता सपातिरब्रवीत्।

59 a) T2 मे हत केन (for केन मे भ्राता) —b) D3 हत केन, M1 हत स च, T2 समो भ्राता, G1 निहत क्व, M2 हत क्वचिन् (for हत क्व च) D1 निवासित, D7 9 M2 निपातित (for विनाशित) Ñ2 V2 B D2 4 6 हत कस्मिश्च कारणे, M3 हत क्वचन पातित —Ñ V2 B D1–4 6 10 11 om 59^{cd} ❀ Ck भवद्भिराख्यातुमिच्छामीति भिन्नकर्तृकेऽपि तुमुन्।, Ct आख्यातुमित्यसमानकर्तृकेऽपि तुमन्नार्षं ❀

60 b) D5 महद्भय (for महद्वधम्) —d) D5 यथागत, D7 9 यथार्थत., T2 यथा तथा (for यथातथम्) —For 60, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 subst

729* शशस चाङ्गदस्तस्मै जनस्थाने महद्वधम्।
राक्षसेनातिकायेन त्वा च तत्रापवाहिताम्।

[(l 1) V2 B तस्य, D6 तन (for तस्मै) V2 महाबल, B1–3 D2 4 6 महानध, B4 ततो वध (for महद्वधम्) —(l 2) D4 [ग]भिकायेन (for [अ]ति°) B3 रावणेनातिवृत्तेन हरता त्वा दुरात्मना]

61 a) T1 G2 3 M3 जटायुषो (for जटायोस्तु) —For 61^{ab}, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 subst

730* जटायुषश्च सपातिर्वधं श्रुत्वातिदु खित·।
[Ñ2 V2 B1 3 4 D6 तु (for च) Ñ2 V2 B2–4 D6 सु-, D1–4 11 [ए]व (for [अ]ति-) D4 दु खित (for दु खित)]

—c) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 आचष्ट, D5 आह सु-, T1 3 G2 M3 शशस, T2 आह नो (for आह स) Ñ2 V2 B D6 आचष्ट भवतीं देवीं(B1 4 °वि) —d) Ñ2 V2 B D6 निहिता (for वसन्ती)

62 Ñ1 illeg for 62^{ab} For 62–63, Ñ2 V2 B D6 subst 733* —a) D2 ततस् (for तस्य) —c) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 M3 तूर्णं (for सर्वे) —d) Ñ1 तु प्रस्थिता, D7 9 प्रस्थापिता (for सप्रस्थिता) —After 62^{cd}, D5 7–9 S ins

731* विन्ध्यादुत्थाय सप्राप्ता सागरस्यान्तमुत्तमम्।
[T1 3 M3 उत्तर (for उत्तमम्)]

—D10 om (hapl [see var]) 62^{e}–63^{b} —e) Ś1 Ñ1 D5 7–9 T -दर्शने (for -दर्शन-) D2 reads from -कृतोत्साहा up to त्वद्दर्शन (see var) in 63^{c} in marg —f) Ś1 Ñ1 हृष्टा दृष्टा, D1 3 4 8 11 हृष्टपु(D8 °तु)ष्टा; D2 7 हृष्टा. पुष्टा, D9 हृष्टा * * (for हृष्टास्तुष्टा) —After 62, D5 7–9 S ins

732* अङ्गदप्रमुखा· सर्वे वेलोपान्तमुपस्थिता ।
चिन्ता जग्मु· पुनर्भीमा त्वद्दर्शनसमुत्सुका ।

[G3 om l 1 —(l 1) D7 8 9 (in marg) उपागता; G2 उपाश्रिता (for उपस्थिता) —(l 2) D8 दीना, T2 G M3 भीतास् (for भीमा) M1 महात्मानस् (for पुनर्भीमा)]

63 D10 om 63^{ab} D2 reads up to त्वद्दर्शन- (see var) in ° in marg (for both cf v l 62) —a) Ñ1 D4 तथाह, G1 अह हि (for अथाह). D8 सैन्याना (for -सैन्यस्य) —b) D2 राघव (sic) (for सागर) Ś1 Ñ1 D1 2.11 G2 M3 प्रेक्ष्य, D3 प्रति, T2 प्राप्य, G1 वीक्ष्य (for दृश्य) D8 सीदता D4 सार प्रेक्ष्य प्रसीदत (sic) —cd) D8 अवधूय (for व्यव°) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 त्वद्दर्शनकृतोत्साह पुप्लुवे शतयोजन —For 62–63, Ñ2 V2 B D6 subst

733* सोऽह दु खपरीताना ज्ञातीना सुमहद्भयम्।
आत्मवीर्यं च विज्ञाय प्लुतवान्मकरालयम्।
अह च कपिमुख्याश्च गुणवन्तो महाबला ।
त्वा देवि राघवस्यार्थे मार्गमाणा भ्रमामहे ।

लङ्का चापि मया रात्रौ प्रविष्टा राक्षसाकुला ।
रावणश्च मया दृष्टस्त्वं च शोकनिपीडिता ॥ ६४
एतत्ते सर्वमाख्यातं यथावृत्तमनिन्दिते ।
अभिभाषस्व मां देवि दूतो दाशरथेरहम् ॥ ६५
त्वं मां रामकृतोद्योगं त्वन्निमित्तमिहागतम् ।
सुग्रीवसचिवं देवि बुध्यस्व पवनात्मजम् ॥ ६६
कुशली तव काकुत्स्थः सर्वशस्त्रभृतां वरः ।
गुरोराराधने युक्तो लक्ष्मणश्च सुलक्षणः ॥ ६७
तस्य वीर्यवतो देवि भर्तुस्तव हिते रतः ।
अहमेकस्तु संप्राप्तः सुग्रीववचनादिह ॥ ६८
मयेयमसहायेन चरता कामरूपिणा ।
दक्षिणा दिगनुक्रान्ता त्वन्मार्गविचयैषिणा ॥ ६९
दिष्ट्याहं हरिसैन्यानां त्वन्नाशमनुशोचताम् ।
अपनेष्यामि संतापं तवाभिगमशंसनात् ॥ ७०

G 5
B 5
L 5 3

[(l 1) B4 -परीनागि B2 सुमहत्तम (for सुमहद्ध्वयन्) —(l 2) B2 3 द्रुतवान् (for प्लुतवान्)]

—Thereafter Ñ2 V2 B D6 read 711* and 38-46 (including star passages)

—After 63, Ñ1 ins

734* * * माकाशमाविश्य लङ्घने शतयोजनम् ।
सागर शशगम्भीरमुत्तर मागरालयम् । (sic)

64 V2 om 64-73, B om 64-72, Ñ2 D6 om 64-66 —^{a}) D8 वा (for च) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 इय लका (for लङ्का चापि) D1 3 इमा लकामह रात्रौ —^{b}) Ś1 D1 4 10 11 दृष्टा (D1 °ष्ट्वा) वै, Ñ1 वीक्षि॰, D3 प्रविष्टो (for प्रविष्टा) D1 3 राक्षसाकुला, T3 रक्ष° (for राक्षसाकुला) D2 दृष्टा राक्षसमकुला —^{c}) D1 तु (for च) Ś1 D2 4 10 11 चापि सह (Ś1 °ह) ष्टम्, D8 M1 2 चापि मे दृष्टम् (for च मया दृष्टस्) —After 64^{c}, Ñ1 ins

735* ... परिवेष्टित ।
ततोद्ययप्रतीभात्व

—^{d}) D1 तव (for त्व च) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 शोकेन पीडिता (D1 °त), M3 शोकपरिप्लुता (for शोकनिपीडिता) D3 त्व शोकेन च पीडिता —After 64, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 read 73-75

65 Ñ2 V2 B D6 om 65 (cf v l 64) —^{c}) D2 सीते, D5 reads in marg (for देवि)

66 Ñ2 V2 B D6 om 66 (cf v l 64) —^{a}) Ś1 D2 10 11 M2 3 त, Ñ1 D1 3 5 7-9 T2 G3 तन् (for त्व) D2 च (for मा) Ś1 D2 4 10 11 रामकृतादेश, D3 रामस्य सदेशात्, Cg as in text (for रामकृतोद्योग) —^{b}) D3 [आ]गते (for °तम्) —D1 om 66^{cd} —^{c}) D4 -[अ]नुचर (for -सचिव) —^{d}) Ñ1 D3 विद्धि मा (for बुध्यस्व) Ś1 D10 जनकात्मजे (for पवनात्मजम्)

67 V2 B om 67 (cf v l 64) Ś1 Ñ1 (illeg from 67^{c} up to हि in 5 34 2^{e}) D1-4 10 11 read st 67-72 (Ś1 D10 om 72) after 5 34 1, while Ñ2 V2 B D6 read st 67-72, 76^{ab} (V2 B only st 76^{ab}) and 77^{ab} (including star passages) before 5 34 6 —^{a}) Ś1 Ñ2 D1-4 6 10 11 देवि काकुत्स्थ, Ñ1 राघवो देवि (for तव काकुत्स्थ) —^{b}) D4 6 -शास्त्र (for शस्त्र-) —^{c}) D2 सक्तो (for युक्तो) —^{d}) Ñ2 D3-6 11 च सु (Ñ2 D6 11 स)-लक्ष्मण, D1 2 7-9 T1 3 G3 M1 शुभ (M1 च स) लक्षण (for च सुलक्षण)

68 V2 B om 68 (cf v l 64) For sequence in Ś1 Ñ1 (illeg) 2 D1-4 6 10 11, cf v l 67 Ś1 om 68^{ab} —^{a}) Ñ2 D6 यस्य, D2 तत्र (for तस्य) Ñ2 D1-4 6 10 11 कार्यव (D6 °र) तो (for वीर्यवतो) —^{b}) Ñ2 D1-3 6 11 सर्व- (for तव) —After 68^{ab}, Ñ2 D1-4 6 10 11 ins, while Ś1 ins after 67 (due to om)

736* लोकमालोकयन्त्यन्ये हरय सद्यचारिण ।
मत्सहाया परे वीरा वेलाया समुपस्थिता ।

[(l 1) D1 3 6 सर्व- (for सत्र) D2 सन्यवस्थिता (for सवचारिण) —(l 2) D4 (with hiatus) परे ... , D11 पर्गवारा (for परे वीरा) Ñ2 D6 वय सर्वे पर्गवारा (for the prior half) D2 तुवेरे, D4 10 वेलाया, D11 वेल्या (for वेलाया) Ś1 D10 समवस्थिता (for समुप°)]

—^{d}) Ś1 Ñ2 D1-4 6 10 11 सपातेर् (Ś1 D10 °ति-) (for सुग्रीव-)

69 V2 B om 69 (cf v l 64) For sequence in Ś1 Ñ1 (illeg) 2 D1-4 6 10 11, cf v l 67 —^{a}) Ñ2 D1 G3 [ए]वम् (for [इ]यम्) D2 6 सर्वेव च (D6 स) सहायेन, D11 मयेव सहसा येन —^{c}) D3 M2 om (hapl) दक्षिणा Ś1 Ñ2 D1 3 4 6 10 11 समाक्रान्ता, G1 अनुप्राप्ता (for अनुक्रान्ता) D2 दक्षिणा दिशमाक्षाता (sic) —^{d}) M3 -विजयैषिणा, Cg as in text (for -विचयैषिणा) Ś1 Ñ2 D1-4 6 10 11 देवि त्वामनुमार्गता

70 V2 B om 70 (cf v l 64) For sequence in Ś1 Ñ1 (illeg) 2 D1-4 6 10 11, cf v l 67 —^{a}) Ś1 दिष्ट्यात्र, Ñ2 D6 दिष्ट्या हि, D1-4 10 11 दिष्ट्यक्षे, G3 दृष्ट्याह (for दिष्ट्याह) Ñ2 -सैन्यानि, D1 2 11 -सिंहाना, D3 -सवाना (for -सैन्याना) —^{b}) Ś1 न्वन्नाशम् (sic), D1 तत्त्वदम् (sic), D2 त्वन्नायम्, D3 त्वदर्थम् (for त्वन्नाशम्) —^{d}) Ś1 Ñ2 D1-4 6 10 11 [अ]धि (D3 4 10 [अ]भि) गमना-द्दहं, D7 9 M1 Crp mp t [अ]धि (M1 [अ]भि) गमशा (D9 Crp mp °श) सनान्, Cm g k as in text (for [अ]-भिगमशंसनात्) —After 70, Ś1 Ñ2 D1-4 6 10 11 ins

G 5 32 0 / B 5 35.77 / L. 5 31 15

दिष्ट्या हि न मम व्यर्थं देवि सागरलङ्घनम् ।
प्राप्स्याम्यहमिदं दिष्ट्या त्वद्दर्शनकृतं यशः ॥ ७१
राघवश्च महावीर्यः क्षिप्रं त्वामभिपत्स्यते ।
समित्रबान्धवं हत्वा रावणं राक्षसाधिपम् ॥ ७२
कौरजो नाम वैदेहि गिरीणामुत्तमो गिरिः ।
ततो गच्छति गोकर्णं पर्वतं केसरी हरिः ॥ ७३
स च देवर्षिभिर्दिष्टः पिता मम महाकपिः ।
तीर्थे नदीपतेः पुण्ये शम्बसादनमुद्धरत् ॥ ७४
तस्याहं हरिणः क्षेत्रे जातो वातेन मैथिलि ।
हनूमानिति विख्यातो लोके स्वेनैव कर्मणा ।
विश्वासार्थं तु वैदेहि भर्तुरुक्ता मया गुणाः ॥ ७५

737* दिष्ट्याहं वानरान्सर्वान्हरीणामीश्वरं च तम् ।
दृष्टा देवीति वक्ष्यामि दृष्ट्वा रामं च सानुजम् ।

[(l 2) D11 दिष्ट्या (sic) (for दृष्टा) D11 विख्यात (for वक्ष्यामि) D1 3 4 6 11 दिष्ट्या (sic) (for दृष्ट्वा)]

71 V2 B om 71 (cf v l 64) For sequence in Ś1 Ñ1(illeg) 2 D1–4 6 10 11, cf v l 67 —a) T G2 M1 3 मम न (by transp) Ś1 D1–4 6 11 च न व्यर्थमिदं, Ñ2 न व्यर्थकमिदं, D8 हि च ममाव्यग्रं, G1 कृतं महाभीम, G3 न मम हि व्यर्थं (for हि न मम व्यर्थं) —b) Ś1 Ñ2 D1–4 6 10 11 मम, G2 इदं (for देवि) D7–9 सागरस्येह लङ्घनं —c) G1 प्राप्तश्च (for प्राप्स्यामि) Ñ2 D4 6 11 [अ]द्य त्व(D11 द्य)हं (for [अ]हमिदं) D7 9 देवि (for दिष्ट्या) Ś1 D10 अहं प्राप्स्यामि दिष्ट्याद्य(D10 °मि (sic)), D2 अद्य प्राप्स्याम्यहं देवि —After 71, Ś1 Ñ2 D1–4 6 10 11 ins

738* तदाश्वमिहि भद्रं ते क्षीणदुःखासि मैथिलि ।
[D3 हि (for [अ]मि) Ś1 D4 10 भामिनि (for मैथिलि)]
—D11 cont

739 यशसा तपसा चैव वीर्येण च विशांपति ।

72 Ś1 V2 B D10 om 72 (for V2 B, cf v l 64). For sequence in Ñ1(illeg) 2 D1–4 6 11, cf v l 67 —a) Ñ2 D6 11 स (for च) Ñ2 D6 G1 महावीर° (for °वीर्यः) D2 राघवं च महावीर्यं (sic) —b) D4 अभिपश्यते (sic) —D3 om. 72cd —c) D7 9 T1 सपुत्र- (for समित्र-)

73 V2 om 73 (cf v l 64) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 read 73–75 after 64 —ab) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 कुञ्जरो, D5 7–9 G1 M3 Cr m g k t माल्यवान्, T2 कैलासो, G3 कौनजो, M1 गोकर्णो (for कौरजो) Ñ2 B D6 गोकर्णो दृश्यते यस्मात्पर्वताद्ग(B2 D6 °तो ग)न्धमादनात् —After 73ab, Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 ins

740* यतो दृश्येत शोकार्तैः पर्वतो गन्धमादनः ।
[Ś1 D2 10 ततो (for यतो) Ś1 Ñ1 D10 [ऽ]दृश्यत D3 4 11 गोकर्णे, D10 शोकात (for शोकार्तैः)]

—c) Ś1 Ñ B D1–4 6 10 11 तस्माद् (for ततो) B4 गोकर्णात्. —d) Ñ1 B2–4 D1–4 11 पर्वतात्

74 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, cf v l. 73 —a) Ś1 D3 10 11 स तु, Ñ1 D2 4 यत्र, Ñ2 V2 B D6 तत्र, T2 स हि (for स च) Ś1 Ñ D3 6 10 T2 जुष्ट, V2 B1 2 4 जुष्टः, B3 दृष्टे, D5 7–9 M3 दिष्ट (for दृष्टः) M1 देवर्षिनिर्दिष्टः (for °भिर्दिष्टः) —c) Ś1 Ñ V2 B D1–4 10 11 तीर्थं, T2 तीरे (for तीर्थे) T3 नदपते Ś1 Ñ1 V2 D1 3 10 M2 पुण्य, Ñ2 B D2 6 11 मुक्ते, D4 मुक्त (sic) (for पुण्ये) —d) Ñ1 D1 2 10 T2 3 शख- (for शम्ब-) T2 3 -साधनम्, M1 -शासनम् (for -सादनम्) Ñ1 D1 2 10 उत्तम, D7 9 T1 3 G1 3 M1 Cl t उद्धरन्, Cm g as in text (for उद्धरत्) Ś1 D3 11 गन्धमादनमुत्तम, Ñ2 V2 B D6 शखमुक्तामनाथवत् D4 शख दानवमुत्तम ❀ Cm g उद्धरत उद्हरत् ।, Ck t उद्धरन् उद्धृतवान् अवधीदित्यर्थः । भूतेऽपि लट् शत्रार्षः . ❀ —After 74, Ñ1 ins (l 1 illeg)

[illegible]

741* तं दृष्ट्वा समतिक्रान्तं दैत्यं नगरूपिणम् ।

75 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, cf v l 73 —a) D7 9 M2 यस्य (for तस्य) Ñ2 V2 B D2 4 6 11 केसरिणः (for [अ]हं हरिणः) D11 पुत्रो (for क्षेत्रे) Ś1 D1 10 तस्याहं क्षेत्रजः पुत्रो, D3 अहं तस्य हरेः क्षेत्रे ❀ Cr m g हरिणः हरेः (Cr m नकारान्तत्वमार्षम्, केसरिण इत्यर्थः) ❀ —b) Ñ1 जानकि (for मैथिलि) Ñ2 V2 B D6 जातोऽहं मातरिश्वना —c) D1 3 नाम (for इति) B2 D1 व्याख्यातो (for वि°) —d) D1 जात (for लोके). Ñ1 लोकेऽहं स्वेन, Ñ2 V2 B D2 4 6 प्रकाशः स्वेन (for लोके स्वेनैव) B3 वर्त्मना (for कर्मणा) —e) B3 जिज्ञासार्थं B1 2 G हि, D11 च (for तु) Ś1 Ñ1 D2 4 10 ते(Ś1 Ñ1 वै) देवि (for वैदेहि) D1 विश्वासनार्थं ते देवि, D3 तव विश्वासनार्थं तु —f) Ñ2 V2 B D1 6 पितुर्, D3 om (for भर्तुर्) B2 D11 महागुणा —After 75, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 ins :

742* यथा मा त्वं कपिं व्यक्तं मन्येथा जनकात्मजे ।
[D2 यथा त्वं मा (by transp), D3 यस्मात्त्वं तु (for यथा मा त्वं) B3 नान्यथा, D4 मन्यसे (for मन्येथा). Ñ2 V2 B D6 ना(B2 चा)न्यथेति ह(B1 2 च, B4 D6 हि) (for जनकात्मजे)]
—Thereafter Ñ1 cont

743* तथा मामवगच्छ त्वं सत्यं सत्येन ते शपे ।
—After 742*, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 read 5 34 2cd (including star passages), while B3 cont after 742*

एवं विश्वासिता सीता हेतुभिः शोककर्शिता ।
उपपन्नैरभिज्ञानैर्दूतं तमवगच्छति ॥ ७६

अतुलं च गता हर्षं प्रहर्षेण तु जानकी ।
नेत्राभ्यां वक्रपक्ष्माभ्यां मुमोचानन्दजं जलम् ॥ ७७

G 5
B 5
L 5 3

744* अञ्जना नाम मे माता दिव्याङ्गी कामरूपिणी ।
तव प्रसादाद्वैदेहि समुद्रं गोष्पदं यथा ।
विलङ्घे यथाकामं क्रीडार्थं शिशुरेव च ।
योजनानां सहस्राणि नियतानां शतानि च ।
क्रमिष्यामि यथाकामं किं पुनः शतयोजनम् ।
न मनो गमने वापि गरुडो वा महाजवः ।
पवनो वा समो वापि पृष्ठतो वा महाजवः ।
लङ्कामुत्पाट्य सनेतुं शक्तोऽहं मारुतात्मजः ।
मद्बलं विक्रमं वापि श्रोष्यसे द्रक्ष्यसे भृशम् ।
मत्समो वाधिको वापि कोटिकोटिसहस्रशः
महाबला महावीर्या वानराः सन्ति ते भृशम् ।
पर्वतान्स्वकरेणापि चोत्पाट्य निक्षिपेत्पुनः ।
युद्धे कीटः पतंगो वा रावणोऽस्य भविष्यति ।
जिज्ञासार्थं तु वैदेहि किंचिदुक्तं मया वचः ।

—Thereafter B3 reads 5 34 2^{cd}

—After 75 D6 7-9 S ins

745* अचिराद्राघवो देवि त्वामितो नयितानघे ।

[D6 7 9 transp राघवो and त्वामितो D7 9 ध्रुवं (for [अ]नघे)]

76 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 67 Ś1 Ñ1 V1 (om 76^{cd}) D1-4 10 11 read 76 – 77^{ab} (followed by 746*) before 5 34 6 —^{a}) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 सा तु, V1 साति- (for एवं) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 तेन, G3 देवी (for सीता) —^{b}) Ś1 D10 चोपशोभि(D10 °देशि)तं, Ñ1 चापि सान्त्विता, Ñ2 V B D6 च नि(B4 सु)दर्शिता, D1 2 4 11 चैव सान्त्विता, D3 चोपपादिता (for शोककर्शिता) —Ñ2 V B D6 om 76^{cd} —^{c}) D3 चोपपन्नैर् (for उप°) —^{d}) D2 नूनं, D10 श्रुतं (for दूतं) Ś1 D10 तं चाभ्यगच्छत, D2 11 T2 तमव(D2 °भि)गच्छत, D4 7 9 G1 M1 2 Ct तमधि(G1 °भि)गच्छति (D4 °त), D1 तमभिमन्यते, D3 कपिममन्यत, Cr m g as in text (for तमवगच्छति)

77 For sequence in Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11, cf v l 67 and 76 —^{a}) Ñ2 अन्वृशं च, D4 अतुलेन (for अतुलं च) Ś1 D10 सा गता, Ñ V1 B1 2 D2 6 11 G3 M1 चागता, B3 सगता, D1 सा ततो, D6 तु गता (for च गता) —^{b}) D5 M3 च (for तु) Ś1 Ñ1 D1-4 10 च (Ś1 D10 [इ]व, D2 [ए]व) भामि(Ñ1 °वि)नी (for तु जानकी) Ñ2 V B D6 परां प्रीतिं च भाविनी, D11 प्रहर्षाचैव भाविनी —After 77^{ab}, Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 ins

746* बाष्पसंरुद्धनयना शिंशपां तामुपैक्षत ।
दृष्ट्वा च हनुमन्तं सा विनीतं सहताञ्जलिम् ।
मुमोचानन्दजं वारि गद्गदं मधुराक्षरम् ।
बाष्पसंदिग्धया वाचा शोकहर्षविमिश्रया ।
उवाच मधुरं वाक्यं हरिं हरिणलोचना ।
यजेय देवताः काले यस्यार्थे प्लवगोत्तम ।
दिष्ट्या जीवति मे भर्ता दिष्ट्या जीवति लक्ष्मणः ।
परितुष्टा चिराच्छ्रुत्वा रामकौशल्यजां कथाम् ।
लक्ष्मणस्य च वीरस्य प्राशंसदथ मारुतिम् ।
कपे त्वामभिनन्दामि चिरं जीव सुखी भव ।
सानुजः कुशली भर्ता येन मेऽद्य निवेदितः ।
बलेन यशसा चैव वर्धस्व प्रज्ञया तथा ।

[D4 reads from सरुद्ध in l 1 up to बाष्प in l 4 in marg —(l 1) B1 -संदिग्ध-, D10 -संबद्ध, D11 -संरुद्ध- (for -संरुद्ध) D2 -वदना (for -नयना) D1 मुमोचानदजं वारि (for the prior half) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 कपिं तं समुदै- (D2 10 °दी)क्षत (for the post half) —D3 om l 2 —(l 2) Ñ1 तं हनूमतं, D1 सा हनूमतं (for हनुमन्तं सा) Ś1 D10 सा दृष्ट्वा च हनूमतं, B1 दृष्ट्वा सा च हनूमतं (for the prior half) B4 च कृताञ्जलिं (for सहताञ्जलिं) D1 विनीतवदुपस्थितं (for the post half) —D1 om l 3-7 Ñ2 V B D6 om l 3 —(l 3) Ś1 D3 10 11 बाष्पं, Ñ1 वापि (for वारि-) —(l 4) B3 -गद्गदया (for -संदिग्धया) Ñ2 D6 -विमिश्रितं, B2 -विमिश्रिता, B3 -विशीर्णया (for विमिश्रया) —(l 5) Ś1 Ñ1 D2-4 10 11 वचनं चेदं (Ñ1 सीता, D2-4 चैव) (for मधुरं वाक्यं) D4 6 सीता (for हरिं) —After l 5, Ś1 Ñ1 D3 (l 1 only) 10 11 ins

746(A)* कपिं चैव हनूमन्तं विनीतवदुपस्थितम् ।
परितुष्टा प्रियं श्रुत्वा प्रशशंस पुनः पुनः ।

[N1 om l 1 —(l 1) D3 च (subm) (for चैव) D11 तं हनुमन्तं च (for चैव हनूमन्तं) and अवस्थितं (for उपस्थितम्)]

—(l 6) B3 पूजयामि, D6 जयेय (for यजेय) Ś1 B2 D4 देवतां (for देवताः) D4 यदर्थे (for यस्यार्थे) —(l 7) D4 om (hapl) from जीवति up to दिष्ट्या Ś1 मे ध्रियते, Ñ1 मे ध्रियते, D3 ध्रियं मे, D10 मे ध्रियते (for जीवति मे) Ś1 D2 10 ध्रियति, D3 4 ध्रियति (for second जीवति) —(l 8) B3 4 परितुष्टास्मि श्रुत्वा यां (B3 तं श्रुत्वा) (for the prior half) Ś1 D10 सीता (for राम-) Ś1 D1-4 10 11 -कौशल्यमक (D1 3 4 °सत्क)थां —B4 om l 9 —(l 9) Ś1 [अ]थ (for च) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 प्राशंसताथ (for प्राशंसदथ) —(l 10) Ñ2 D6 अथ, V2 B कथं (for कपे) —(l 11) Ñ2 समनिर्वेदितं (sic), D4 ते समनि°, D11 चाद्य नि° (for मेऽद्य निवेदितः) —Ñ1 illeg for l 12 —(l 12) Ś1 D2-4 10 11 प्रभ(D2-4 °ज)यापि च, B4 प्रभया तथा, D1 पवनात्मज (for प्रज्ञया तथा) V2 वर्धय सुप्रज्ञया तथा (hypm) (for the post half)]

G 5 32 48 B 5 35 85 L 5 31 20 चारु तच्चाननं तस्यास्ताम्रशुक्लायतेक्षणम् ।
अशोभत विशालाक्ष्या राहुमुक्त इवोडुराट् ।
हनूमन्तं कपिं व्यक्तं मन्यते नान्यथेति सा ॥ ७८
अथोवाच हनूमांस्तामुत्तरं प्रियदर्शनाम् ॥ ७९

हतेऽसुरे संयति शम्बसादने
कपिप्रवीरेण महर्षिचोदनात् ।
ततोऽस्मि वायुप्रभवो हि मैथिलि
प्रभावतस्तत्प्रतिमश्च वानरः ॥ ८०

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रयस्त्रिंशः सर्गः ॥ ३३ ॥

—Before 77^{cd}, Ñ2 V2 B D6 ins

747* अथ हर्षपरीताङ्गी बाष्पेण पिहितानना ।
प्रतिजग्राह त देवी चक्रे शिरसि चैव हि ।
श्रुत्वा च रामसदेश दृष्ट्वा चैवाङ्गुरीयकम् ।

[(l 1) V2 B1 3 [अ]पिहित-, B3 सहित- (for पिहित-) V2 B1 -[आ]त्मना (for -[आ]नना) —(l 2) B3 4 तद् (for त) B2 कृत्वा (for चक्रे) —(l 3) B2 राघव- (for च राम-). V2 [अ]ङ्गुलीयक]

—D1 om 77^{cd} Ś1 Ñ1 D2 3 (repeats after l 2 [r.] of 756*). 4 10 11 read 77^{cd} after 756* —^{c}) Ś1 Ñ V2 B1–3 D2–4 6 10 11 कृष्णता(D3 [first time] 4 °ता)राभ्या, B4 अश्रुपूर्णाभ्या, D7 वक्रपक्षाभ्या, T2 पद्मपत्राभ्या (for वक्रपक्ष्माभ्या) —^{d}) G2 M1 पय (for जलम्) B3 [आ]नदमात्मन (for °ज जलम्) —After 77, B3 ins

748* त्यक्त्वा प्राणान्पुन सीता सजीव मन्यते सती ।
मेनेऽस्तित्व शरीरस्य मनसानन्दपूर्णता ।

78 Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 om 78 —^{a}) D5 7 9 G1 2 M3 तद्वदनं, M1 तत्राननं (for तच्चानन) T2 देव्यास् (for तस्यास्) D8 सा तस्य वचन श्रुत्वा —^{b}) D8 -[आ] यतेक्षणा —^{c}) D8 विशालाक्षी (for °क्ष्या) —For 78^{a-d}, Ñ2 V2 B D6 subst.

749* तस्यास्तद्विमल वक्त्र सुदत्या सुगुणैर्युतम् ।
यथा राहुविनिर्मुक्तमभवच्चन्द्रमण्डलम् ।

[(l 1) V2 तु, B2 च, D6 om (subm) (for तद्). B1 3 सुदत (for सुदत्या) B1 2 स्वगुणैर् (for सुगुणैर्). V2 सुदर सद्गुणेर्युत (for the post. half)]

—Ñ2 V2 B D6 om 78^{ef}

79 For 79, Ñ2 V2 B D6 subst :

750* इति प्रहृष्टमनस मैथिली जनकात्मजाम् ।
उवाच हनुमास्तत्र पुन· सहर्षयन्वच· ।

[B3 om l 1. —(l 1) B4 सहृष्ट- (for प्र°) B1 -मनसां. —(l 2) V2 सहर्षज (for सहर्षयन्) B3 इव (for वच).]
—After 79, D5 7–9 S ins .

751* एतत्ते सर्वमाख्यात समाश्वसिहि मैथिलि ।
कि करोमि कथं वा ते रोचते प्रतियाम्यहम् ।

[❀ Ck किं करोमीत्यादि । वर्तमानसामीप्ये लट् । प्रतियामि प्रतियास्ये राममसमीपम्, किं करोमि किं करिष्ये, कथ वा ते रोचते चिकीर्षिततयेति शेष ।, so also Ct ❀]

80 Ś1 D1 10 om 80^{ab} —^{a}) T2 3 शरसादने, T2 (also) सघसाधने, M1 शवरासने (for शम्बसादने) Ñ V2 B D2–4 6 11 हतो गजो(B1 °तो गतो, D2 °तोसुरो) येन स(Ñ1 B4 D2–4 11 च) गधमादने(Ñ1 D2–4 शरसादने) —^{b}) M2 हरि- (for कपि-) Ñ1 -वेशनात्, B1 D3 4 -नोदनात् (for -चोदनात्). B3 च शूरदर्शिना (for महर्षिचोदनात) —^{c}) Ś1 D10 अहं तु, D1 11 ततस्तु (for ततोऽस्मि) Ś1 D1 10 11 [ऽ]स्मि, T2 [ऽ]पि (for हि) Ñ V B D2–4 6 तद(Ñ1 D2–4 °स्या)न्वये(Ñ1 °रूपो) वायुसुतोस्मि मैथिलि(Ñ2 D6 जानकि) —^{d}) V2 B3 प्रभावितस् Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 -प्रतिमोस्मि, V2 B3 -प्रभवश्च, G2 -सदृशश्च (for -प्रतिमश्च) —After 80, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 ins

752* प्रब्रूहि सर्वं हृदयस्थितं ते
मा वै चिरेण त्वमनिन्द्यरूपे ।
यावद्ब्रवीम्युग्रजवेन गत्वा
प्रिय प्रिया तेऽधिगतेति रामम् ।

[(l 1) Ś1 सीता (for सर्वं) Ñ2 B2 3 D4 6 हृदये, D1–3 11 हृदि यत्(D1 ह) (for हृदय-) Ñ2 V1 B1 2 D6 यन्, V2 वै, B3 D11 च (for ते) B4 हृदय हि यन्मा (for हृदयस्थित ते) —(l 2) Ś1 Ñ1 D10 मा वा, Ñ2 मा ×, V2 B3 यन्मा, D4 सा मे (for मा वै). B4 चिरेण मत्वा त्वमचिन्त्यरूपे Ś1 D10 om l 3–4 —(l 4) Ñ2 ते ध्रियतेति, V1 B1 तेन गतेति (for तेऽधिगतेति)]

—Thereafter, Ñ2 V B D6 cont ·

753* तथा तु सा वायुसुतेन हर्षिता
बभूव सीता परिपूर्णमानसा ।
हतेषु दैत्येषु यथाभवच्छची
भृश प्रतीता सुरराजविक्रमैः ।

[(l 1) B4 [इ]ति (for तु). —(l 2) B2 परिघूर्ण-. (l 3) B3 दैन्येषु (for दैत्येषु). B3 छटा (for शची)]

३४

भूय एव महातेजा हनूमान्मारुतात्मजः ।
अब्रवीत्प्रश्रितं वाक्यं सीताप्रत्ययकारणात् ॥ १
वानरोऽहं महाभागे दूतो रामस्य धीमतः ।
रामनामाङ्कितं चेदं पश्य देव्यङ्गुलीयकम् ।
समाश्वसिहि भद्रं ते क्षीणदुःखफला ह्यसि ॥ २
गृहीत्वा प्रेक्षमाणा सा भर्तुः करविभूषणम् ।
भर्तारमिव संप्राप्ता जानकी मुदिताभवत् ॥ ३
चारु तद्वदनं तस्यास्ताम्रशुक्लायतेक्षणम् ।
बभूव प्रहर्षोदग्रं राहुमुक्त इवोडुराट् ॥ ४
ततः सा ह्रीमती बाला भर्तुः संदेशहर्षिता ।
परितुष्टा प्रियं श्रुत्वा प्राशंसत महाकपिम् ॥ ५ G 5 B 5 L. 5

Colophon —*Sarga name* Ś1 D1 3 4 10 हनुमद्वाक्य, Ñ1 सीतासभाषणे हनुमद्वाक्य, Ñ2 B3 D6 अंगुली(B3 °री)-यकसमर्पण, V B2 अगुली(B2 °री)यसमर्पण, B1 4 अगुरीयकदान, D2 दिग्विजये रामवर्णन, D11 सीतासभाषण —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om , Ś1 Ñ2 B1 2 D6 32, V1 33, V2 23, B3 30, B4 D3 5 7–9 T G M1 3 35, M2 34 —After Colophon, G concludes with श्रीरामाय नम —After Sarga 33, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 ins a passage relegated to App I (No 7)

34

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 V1 om 1–5 V2 B om 1–2^b Ñ1 illeg for 1^a —^{a}) Ś1 Ñ2 D1–4 6 10 11 भूय(Ś1 अन्य)श्चापि (for भूय एव) —^{b}) D5 7 9 T1 3 G1 M1 पवनात्मज —^{c}) Ñ1 प्रवृत, D1–4 6 M1 2 प्रसृत, Cv as in text (for प्रश्रित). —After 1, Ś1 Ñ1 (illeg from 67^c up to हि in 2^e) D1–4 10 11 read 5 33 67–72 (Ś1 D10 om 72)

2 V1 om 2 , Ñ1 illeg up to हि in 2^e (for both, cf v l 1) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 om 2^{ab} (for V2 B, cf v l 1) —Ñ2 V2 B D6 read 2^{cd} (including st ır passages) after 5 33 75 (followed by 742*, B3 followed by 742* and 744*) —^{c}) B3 श्रीरामेण (for रामनाम) D10 -[आ]कृत, Ck t as in text (for [आ]ङ्कित) B1 इद, D2 देवि (for चेद) —^{d}) Ś1 D2 10 11 दिव्य पश्य, Ñ2 V2 B D6 प्रगृहाण, D1 3 त्व गृहाण, D4 प्रगृह्णीष्व (for पश्य देवि) —After 2^{cd}, Ñ2 V2 B3 4 (Ñ2 V2 B4 om [hapl]) D1–3 6 11 ins , while Ś1 B1 D10 ins before 2^{cd}, whereas B2 cont after 755*, while D4 ins after 2

754* सुवर्णस्य सुवर्णस्य सुवर्णस्य च भामिनि ।
प्रेषित रामचन्द्रेण सुवर्णस्याङ्गुलीयकम् ।

[(l 1) Ś1 च मैथिलि, B1 2 D6 11 च भाविनि, B3 [अ]गुलीयक (for च भामिनि) D10 स्ववर्णस्य स्ववर्णस्य स्ववर्णस्यैव मैथिलि —(l 2) D1 4 रामभद्रेण, B3 D3 तव रामेण, D11 रामदेवेन (for रामचन्द्रेण) B1 रामेण प्रहित देवि, B2 प्रहित रामभद्रेण, D2 6 रामेण प्रेषित भद्रे (for the prior half) D10 स्ववर्णस्य] —B3 D6 cont , Ñ2 V2 B1 2 4 D5 7–9 S ins after 2^{cd}

755* प्रत्ययार्थं तवानीत तेन दत्त महात्मना ।

[Ñ2 V2 B D6 त्वन्मिज्ञानहेतोर्हि (for the prior half) Ñ2 V2 B D6 दत्त तेन (by transp.)]

—Ñ2 V2 B D6 om 2^e–5 —^{e}) D8 समाश्वसि च (sic)

3 Ñ2 V B D6 om 3 (cf v l 1 and 2) —^{ab}) Ś1 D2 10 तद् , Ñ1 D4 11 त, D3 [अ]त्र (for सा) D7 9 11 विभूषित D1 गृहीत्वा प्रेषयामाणा तद्भर्तु करभूषणं (sic). —After 3^{ab}, Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 ins

756* मुमोच हर्षज वारि सव्रीडितमधोमुखी ।
तच्छ्रुत्वा मधुर वाक्य सीता रामगुणान्वितम् ।

—Then they all read 5 33 77^{cd}, D3 repeating l 2 of 756* and 5 33 77^{cd} after 762* —^{c}) Ś1 D2 4 10 11 सप्राप्य, Ñ1 D1 3 7 9 T G2 Ct सप्राप्त, Cg as in text (for °प्राप्ता) —^{d}) D1 3 सममन्यत (for मुदिताभवत्)

4 Ñ2 V B D6 om 4 (cf v l 1 and 2) —^{a}) T2 तच्चारु वदन (by transp) —Ñ1 illeg for 4^b —^{b}) D1 -मुक्त , D3 -युक्त- (for -शुक्ल-) Ś1 D1 3 4 10 11 -[अ]सित-, D2 -सित- (for -[आ]यत-) Ś1 D11 -[ई]क्षणा (sic) —^{c}) D7 9 T2 Ck t हर्षोदग्र(D9 °य) च(T2 -) , T1 3 हर्षितोदग्र (for प्रहर्षोदग्र) Ś1 D1–4 10 11 हर्षोदग्र(D1 2 °य, D11 ततो हर्षो) बभूवाथ, Ñ1 यथा राहुविनिर्मुक्ता, D8 M3 अशोभत विशालाक्ष्या ❀ Ck बभूव हर्षोदग्रमित्यत्र स्वरभक्ति पृथग्वर्णतया पद्यपूरणाय पाठ्या।, Ct 'बभूव हर्षोदग्र च' इति पाठ ❀ —Ñ1 illeg for 4^d —^{d}) D10 ग्रस्त (for -मुक्त) D11 इवोडुपान् (sic) (for इवोडुराट्) D3 राहुमुक्तमिवेंदुराट , D8 राहुमुक्तेंदुमटल

5 Ñ2 V B D6 om 5 (cf v l 1 and 2) —^{b}) D1 3 भर्त्रभिज्ञान- (for भर्तु सदेश) Ś1 D10 भर्तृव्यसनकर्षिता, Ñ1 D2 4 11 भर्तु शोकेन कर्षि(D4 पीडि)ता —After 5^{ab}, Ś1 Ñ1 (illeg) D1–4 10 11 ins

757* रुदती शोकहर्षाभ्या मुदिता वाक्यमब्रवीत् ।

G 5 33.21 B 5 36 7 L 5 32. 9

विक्रान्तस्त्वं समर्थस्त्वं प्राज्ञस्त्वं वानरोत्तम ।
येनेदं राक्षसपदं त्वयैकेन प्रधर्षितम् ॥ ६
शतयोजनविस्तीर्णः सागरो मकरालयः ।
विक्रमश्लाघनीयेन क्रमता गोष्पदीकृतः ॥ ७
न हि त्वां प्राकृतं मन्ये वानरं वानरर्षभ ।
यस्य ते नास्ति संत्रासो रावणान्नापि संभ्रमः ॥ ८
अर्हसे च कपिश्रेष्ठ मया समभिभाषितुम् ।
यद्यसि प्रेषितस्तेन रामेण विदितात्मना ॥ ९
प्रेषयिष्यति दुर्धर्षो रामो न ह्यपरीक्षितम् ।
पराक्रममविज्ञाय मत्सकाशं विशेषतः ॥ १०
दिष्ट्या च कुशली रामो धर्मात्मा धर्मवत्सलः ।
लक्ष्मणश्च महातेजाः सुमित्रानन्दवर्धनः ॥ ११
कुशली यदि काकुत्स्थः किं नु सागरमेखलाम् ।
महीं दहति कोपेन युगान्ताग्निरिवोत्थितः ॥ १२

[Ś1 हर्षशोकाभ्या (by transp), D2 3 काम° (for शोकहर्षाभ्यां) D1 3 जानकी, D2 हृष्यती, D4 11 हर्षिता, D11 हृपिता (for मुदिता)]

—Thereafter, Ś1 Ñ1 (illeg for all except 45^{cd}) D1–4 10 11 read 12, 13 and 45 (including star passages) —Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 om 5^{cd} —^{c}) D5 7–9 T3 M2 3 Cv r m g t कृत्वा (for श्रुत्वा) —^{d}) D5 7 9 M3 प्रशशस

6 Before 6, Ś1 Ñ1 V1(om 76^{cd}) D1–4 10 11 read 5 33 76–77^{ab} (including star passage), while Ñ2 V2 B D6 read 5 33 67–72 (V2 B om 67–72), 76^{ab} and 77^{ab} (including star passages) before 6 —^{a}) B3 महाप्राज्ञ , D1–3 G3 समर्थश्च (for समर्थस्त्व). —^{b}) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 प्लवगर्षभ B3 समर्थो भव सर्वदा —^{cd}) G1 पुर (for -पद) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 येनाय राक्षसा(D10 °सो) वासस्, Ñ2 V1 B1 2 4 D3 6 येनाय राक्षसावासस् (for ^{c}) D10 मयेकेन (sic) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 प्रध(D2 °क)र्षित (for प्रधर्षितम्) B3 येनाह राक्षसारामे त्वयागत्य निवेदिता —After 6, B3 ins

758* अत पर महत्कार्यं क· करिष्यति शक्तित ।

7 ^{a}) D2 -विस्तीर्णं —^{b}) Ñ2 V B D6 च महोदधि (for मकरालय) D2 सागर मकरालय —^{c}) Ñ2 V B (B2 m) D6 विक्रमै (B2 also °मे), D4 विक्रम्य (for विक्रम-) —^{d}) B1 D5 11 क्रामता, Ck t as in text

8 ^{a}) D6 त्वा —^{b}) D1 3 प्लवगोत्तम, D11 G3 वानरोत्तम —^{c}) Ñ2 V B D6 [ए]व (for [अ]स्ति) —^{d}) Ś1 Ñ1 D7–10 Ct अपि, Ñ2 V B1 3 D2 4 6 न च, B2 नैव, B4 च न, D5 नास्ति, T2 नाति- (for नापि) B2 सभव , D3 वि° (for सभ्रम)

9 ^{a}) Ś1 B3 D1 3 10 अर्हसि, T2 हर्षसे (sic), Cr m g k t as in text (for अर्हसे) Ś1 Ñ2 V B3.4 D1 3.6 10 त्व (for च) —^{b}) Ś1 Ñ V1 B1 3 4 D1–4 6 10 11 G3 M1 2 समभिभाषण —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 11 परीक्ष्य, Ñ2 V B D6 यस्मात्त(B1 2 °त्स-), D2 8 G2 यदसि, D3 यदासि, D4 यदभि- , D5 M2 3 Cr.m g यद्यपि, Ck t as in text (for यद्यसि). ❀ Cr अव्ययानामनेकार्थत्वादत्र यद्यपीति निपातसमुदायोऽवधारणे वर्तते।, so also Cg ❀ —^{d}) B4 परमात्मना

10 ^{a}) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 मेधावी (for दुर्धर्षो). —D10 om (hapl) from 10^{b} up to the prior half of l 1 of 759* —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 11 न रामो (by transp) V2 [अ]भ्युपवीक्षितु, D6 ह्यपवीक्षित, D11 °क्षता (sic) (for ह्यपरीक्षितम्) —^{c}) D4 इति रामम् (sic) (for पराक्रमम्) B4 परिज्ञाय, D11 स विज्ञाय (for अवि°) —^{d}) Ñ2 V B D6 मत्समीप(D6 °पे) —After 10, Ś1 Ñ V2 D1–4 6 10 11 ins

759* अविन्ध्यो नाम मेधावी राक्षसो वृद्धसमत ।
तद्वाक्यादवगच्छामि रामसुग्रीवयोरहम् ।
मत्यं वालिवध चैव सुग्रीवैश्वर्यमेव च ।
कपिराघवसबन्धात्त्वा च दूतमवैम्यहम् ।

[(l 1) D10 om the prior half Ś1 युद्धसमत ; Ñ1 D1 वृद्ध(Ñ1 ** [illeg])सत्तम , Ñ2 दृढसमत , V2 ** समत .—(l 2) Ś1 D10 अधि-, V2 अभि-, D3 उप- (for अव-) D2 तद्वाक्येनाभिजानामि (for the prior half). —(l 3) D1 -वधात्त ह (for -वध चैव) —Ñ2 D6 om l 4 —(l 4) Ś1 D10 कपे, Ñ1 हरि- (for कपि-) D1 2 -सबाधात्, D11 -सबध (for सबन्धात्)]

11 ^{a}) Ś1 D3 8 10 T2 G2 3 M1 स, D2 4 11 तु (for च) —^{b}) Ñ2 D6 धर्मज्ञो (for धर्मात्मा) D7 9 M3 सत्यसगर , D8 T G M1 2 सत्यवत्सल —^{d}) V B D6 G M1 2 सुमित्रानदि- —After 11, Ś1 Ñ1 D1(preceded by 769*) 2–4 10 11 read 22^{cd}

12 Ñ2 V B D6 om 12–13 Ś1 Ñ1 (illeg) D1–4 10 11 read 12, 13 and 45 after 5^{ab} (preceded by 757*). —^{a}) D10 कुशले (sic) —^{b}) Ś1 D1–4.10 11 Cgp t न, Cr g k as in text (for नु) ❀ Cr कुशली यदि काकुत्स्थ किं नु सागरमेखलामिति पाठ . ❀ —^{c}) Ś1 D1–4 10 11 लका, Cg.k t as in text (for महीं) —^{d}) D9 reads from न्ता up to त in marg

अथवा शक्तिमन्तौ तौ सुराणामपि निग्रहे ।
ममैव तु न दुःखानामस्ति मन्ये विपर्ययः ॥ १३
कच्चिन्न व्यथते रामः कच्चिन्न परितप्यते ।
उत्तराणि च कार्याणि कुरुते पुरुषोत्तमः ॥ १४
कच्चिन्न दीनः संभ्रान्तः कार्येषु च न मुह्यति ।
कच्चित्पुरुषकार्याणि कुरुते नृपतेः सुतः ॥ १५
द्विविधं त्रिविधोपायमुपायमपि सेवते ।
विजिगीषुः सुहृत्कच्चिन्मित्रेषु च परंतपः ॥ १६
कच्चिन्मित्राणि लभते मित्रैश्चाप्यभिगम्यते ।
कच्चित्कल्याणमित्रश्च मित्रैश्चापि पुरस्कृतः ॥ १७ G 5 3 B 5 - L 5

13 Ñ2 V B D6 om 13, Ñ1 illeg for 13 (for both, cf v l 12) For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, cf v l 12 —[a]) M2 इदानीं, Cv r g k t as in text (for अथवा) D1 3 शक्तियुक्तौ, D11 किश्यमतौ (sic) (for शक्तिमन्तौ) ※ Cv अथवेत्यादि। अथातोऽनन्तराप्यर्थविकल्पारम्भमङ्गल इति वचनादत्र अथशब्द इदानीमप्यर्थे वर्तते।, Cr अथ वेति। अथाप्यर्थे ※ —[c]) D1 3 नास्ति, D2 तु सु, D4 नून, D5 G1 न तु (by transp), T1 3 हि न —[d]) D1 3 मन्येचापि, D5 नास्ति मन्ये (for अस्ति मन्ये). —After 13, D1 3 ins

760* तच्छ्रुत्वा हनुमांस्तस्या जानक्या परिदेवितम्।

—D1 cont

761* उवाच शान्तया वाचा कुशलं राघवस्य च।
निशम्य वाक्यं जनकात्मजा सा,

while D3 cont after 760*

762* भूयश्चापि महातेजा जानकीं पर्यसान्त्वयत्।
शोकोऽयं त्यज्यतां भीरु कल्याणं समुपस्थितम्।
राघवः स महाबाहुः क्षिप्रं त्वां प्रतिपत्स्यते।
सभ्रातृबान्धवं हत्वा रावणं राक्षसाधिपम्।
निर्वैरः स हि धर्मात्मा निहते राक्षसेविभु। [5]
त्वां प्रहीष्यति काकुत्स्थो नष्टां वेदश्रुतीमिव।

—Thereafter, D3 repeats l 2 of 756* and 5 33 77[cd].
—After 13, D4 ins

763* नष्टा यथा विश्वसृजा च सृष्टिः
पुनः प्रमोदं भजते ह्यभीक्ष्णम्।
तथैव श्रुत्वा जनकात्मजा ता
रामस्य वार्तां प्रमुमोद देवी।

14 [a]) D2 क्वचिन् (for कच्चिन्) D3 कच्चित् (for रामः). —[b]) D2 10 क्वचिन् —[c]) D10 11 तु (for च) —[d]) D1 पुरुषर्षभ, G3 नृपते सुत

15 [a]) D2 क्वचिन् Ñ2 V B3 4 वीरो न, B1 2 दीनो न (by transp), D6 धीरो न (for न दीन) —[b]) Ś1 Ñ V1 B1 3 D10 न निमुह्यति (V1 B1.3 °ते), V2 न च विद्यते, B2 4 D1 2 6 न च (B2 परि, D1 स न, D2 [अ]पि न, D6 -न) मुह्यति (D6 °ते) (for च न मुह्यति) —After 15[ab], D10 ins 769* —Ś1 D10 read 15[cd] after 22 —[c]) D1 किंचित् Ś1 Ñ1 D10 पुरुषकार च (Ñ1 स), D1–4 11 °कारेण, Cg k t as in text —[d]) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 पार्थिवात्मज (for नृपते सुत).

16 [a]) Ñ1 D2 त्रिविध (Ñ1 °धम्), B2 D3 11 Cr विविध (for द्विविध) D2 -[उ]पाय, D4 -[उ]पेयम् (for -[उ]पायम्) —[b]) D3 उपेयम् (for उपायम्) Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 कश्चि (B D1 3 6 11 °च्चि)दास्थित, D5 T2 उपसेवते, Cv as in text (for अपि सेवते) D2 सोपाय समुपस्थित —[c]) Ñ1 जिगीषुश्च Ñ1 D4 प्रकृ (Ñ1 °हृ)ष्टश्च, D1–3 10 11 च हृ (D1 10 द)ष्टश्च, D8 G2 सुहृत्कश्चिन् (for सुहृत्कच्चिन्) —[d]) Ñ1 D1 3 4 10 11 न च दैव (D10 दोष)परायण (Ñ1 °पर क्वचित), D2 कश्चित्कर्मणि चोत्थित ※ Cm सुहृत्परतपो रामो विजिगीषु मत्त्रिविधोपाय सामदानभेदरूपमुपायम्। उपायमपि दण्डोपायमपि। मित्रेषु चकारादमित्रेषु च द्विविध यथा भवति तथा सेवते कच्चित्। मित्रेषु सामदाने, अमित्रेषु भेददण्डौ चेत्येव विभज्य प्रयुङ्क्ते कच्चित्।, Ck विजिगीषुसुहृत्कच्चित् "बहुव्रीहिस्तत्पुरुषश्च" ※ —For 16[cd], Ś1 Ñ2 V B D6 subst, while Ñ1 ins after 19, whereas D1 3 4 10 11 ins after 16[ab]

764* अविरागी च धृष्टश्च कच्चित्कर्मणि चोत्थित ।

[Ś1 D10 अविनाशी, Ñ1 अभिमानी, D1 4 अतिरागी D11 न धृष्णुश्च (for च धृष्टश्च) B3 अतीवासीच तुष्टश्च (for the prior half) Ñ1 B4 D4 10 कश्चित्, D1 क्वचित् D3 कर्मसु (for कर्मणि) Ś1 D10 चोच्छ्रित, Ñ1 वोत्थित, B3 चेष्टते, D1 चाश्रित]
—Thereafter, Ñ1 (partly illeg) cont

765* कच्चिच्च कपिशार्दूल स्थितामत्र सुदुःखिताम्।
* * * * * * * * जानकीं रघुनन्दन ।

—Ñ1 further cont l 6 of 768*
—After 764*, Ñ2 V B D6 cont, while Ñ1 D1–4 10 ins after 16

766* यस्तु नारभते कर्म नरो दैवपरायण ।
क्षिप्रं भवति निर्द्रव्य पलायनपरायण ।

[Ñ1 transp l 1 and 2 —(l 1) Ñ1 नाचरते Ñ1 D1–4 किंचिन् (for कर्म) —(l 2) D1 नद्रव्य (for निद्रव्य)]

17 Ś1 om (hapl) 17[ab]. —[a]) D1 क्वचिन् Ñ2 V B D6 भजते (for लभते) —[b]) Ñ2 V B D6 वाप्यधि- (Ñ2 V1 °भि-), D2–4 10 11 M1 चाप्यु (D11 °भ्यु)प, T1 2 चाप्यधि-, Cm g k t as in text (for चाप्यभि-) D1 मित्रैश्चाभ्युदय लभेत् —[c]) D1 क्वचित् Ś1 Ñ1 D2 10 11 -मित्रश्च, Ñ2 V1 B1–3 D6 -वृत्त (Ñ2 D6 °त्ति)श्च, D1 -मित्रस्य;

G. 5 33 32
B 5 36 19
L. 5 32 23

कच्चिदाशास्ति देवानां प्रसादं पार्थिवात्मजः ।
कच्चित्पुरुषकारं च दैवं च प्रतिपद्यते ॥ १८
कच्चिन्न विगतस्नेहो विवासान्मयि राघवः ।
कच्चिन्मां व्यसनादस्मान्मोक्षयिष्यति वानर ॥ १९
सुखानामुचितो नित्यमसुखानामनूचितः ।
दुःखमुत्तरमासाद्य कच्चिद्रामो न सीदति ॥ २०
कौसल्यायास्तथा कच्चित्सुमित्रायास्तथैव च ।
अभीक्ष्णं श्रूयते कच्चित्कुशलं भरतस्य च ॥ २१
मन्निमित्तेन मानार्हः कच्चिच्छोकेन राघवः ।
कच्चिन्नान्यमना रामः कच्चिन्मां तारयिष्यति ॥ २२

Cr m g k t as in text (for -मित्रश्च) —^{d}) Ñ2 V2 B D6 मित्रैर(V2 °श्चा)पि च सत्कृत

18 ^{a}) D1 किंचिन् (for कच्चिद्) Ñ1 आशास्ते, D1 नाशास्ति Ñ2 V B1–3 D6 देवाना कच्चिदाशास्ते, B4 देवानाराध्य चाम्नाद्य. ✿ Cr आशास्तीति परस्मैपदमार्षम् ।, Cm g k t आशास्ति आशास्ते (Ck t प्रार्थयत इत्यर्थ) ✿ —D11 om (hapl) 18^{c}–19^{b} D7 reads 18^{cd} in marg —^{c}) D1 किंचित् (for कच्चित्) D2 वै (for च) —^{d}) D4 6 दैवत(D6 °व*) (for दैव च) T2 दैवतं च प्रपद्यते

19 D11 om 19^{ab} (cf v l 18) —^{a}) D1 क्वचित् B3 [अ]विगत, G2 विदित- (for विगत-). —^{b}) M3 प्रवासान् (for वि°) D1–4 10 मे नरर्षभ (for मयि राघव) Ś1 विवसन्मेदिनीपति, Ñ V B D6 विप्रवासान्नरर्षभ —Ñ2 V B read 19^{cd} for the first time here, repeating it after l 5 of 768* —^{c}) Ñ2 V B D6 (Ñ2 V B1 2 4 both times, B3 first time) अपि, B3 (second time) कथ (for कच्चिन्) M1 मा (for मा) D3 तस्मात् (for अस्मान्). —^{d}) D7–9 M1 राघव (for वानर) Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 (Ñ2 V B both times) सुघोरादुद्धरिष्यति, D2 3 सुघोरात्तारयिष्यति, D11 सुघोरान्मोचयिष्यति —After 19, Ñ1 ins 764*, followed by 765* and l 6 of 768*, while D4 ins l 6 of 768* after 19

20 Ś1 D10 om 20 B3 om 20^{ab} —^{b}) Ñ2 V B1 2 D1 3 4 6 11 च नोचित, B4 इहोचित (sic), D2 तु नोचित, T1 3 M2 3 Cv r m अनोचित, T2 अक्रोविद, Cg k t as in text (for अनूचित) ✿ Cv r m अनुचित एवानोचित (Cv प्रज्ञादिभ्यश्चेति स्वार्थेऽण्प्रत्यय) ।, Cg अनूचित इति दीर्घ आर्ष ।, so also Ck t ✿ —^{c}) Ñ2 V1 B D1–4 6 11 उत्तमम् (for उत्तरम्) —^{d}) D5 क्वचिद्. Ñ1 D1 2 4 11 शोचति, D3 मुह्यति (for सीदति) —After 20, B3 ins 768*

21 B3 om 21–22, Ñ2 V B1 2 4 D6 om 21 Ś1 D1–4 10 11 read 21 and 23–26 after 29 (including star passages) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 देव्या (for कच्चित्) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 कच्चित्सह सुमित्रया —^{c}) D1–4 10 11 तत्र (for कच्चित्) —After 21, Ś1 D1–4 10 11 ins

767* कच्चिच्छ्रूयेत कौसल्या सुमित्रा चाप्यनामयम् ।
कच्चिद्धर्मेण शासन्त स्तुवन्ति भरत नरा ।

[D7 om (hapl) l 1 —(l 1) Ś1 D10 शृणोति (for श्रूयेत) D2 4 वा (for च) D2–4 11 [अ]नामया (for [अ]नामयम्) —(l 2) Ś1 D1 10 प्रजा, D3 जना (for नरा)]

22 B3 om 22 (cf v l 21) —^{a}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 -निमित्तं च(D2 हि), Cv as in text (for -निमित्तेन) —^{b}) Ś1 Ñ1 D4 11 तापेन, Ñ2 V B1 2 4 D1 3 6 वानर, G1 3 शोचेन, Cv r m t as in text (for शोकेन) D2 क्वचिद्वानर, D10 क्वचित्तापेन —After 22^{ab}, Ś1 Ñ V B (B3 after 20 [owing to om]) D1–4 6 10 11 ins

768* अल्पमायास्यते वीर मोऽद्य भूमिपते सुत ।
यदि जीवति काकुत्स्थ किमर्थं रावणालयम् ।
न निर्दहति कोपेन युगान्ते पावको यथा ।
किमर्थं मर्षयति मा रिपुसस्थामरिंदम ।
न रावणविनाशाय प्रयत्नमुपतिष्ठति ।
धक्ष्यते सायकश्रेमा त्वयि प्रतिगते पुरीम् ।
कच्चित्स नाथो मम राजपुत्र
सर्वस्य लोकस्य च धर्मनाथ ।
मा वीरनाथा बलवद्गृहीता-
मनाथवत्ता प्रति चिन्तयान ।

[Ś1 B3 om l 1 —(l 1) B1 4 अन्यम् (for अल्पम्). Ñ2 D6 आतप्यते, B1 आशास्यते, B4 आश्रयते (for आयास्यते) Ñ2 V B1 2 4 D6 रामो (for वीर) D4 मद्यो (for मोऽद्य) Ñ2 V B1 2 4 D6 विदेशे नृपते सुत (for the post half) —(l 2) D3 राक्षसालय (for रावणालयम्) —(l 3) D2 4 ज्वलनो (for पावको) Ś1 D1 3 10 11 युगा(Ś1 वना)ना(D1 लकाम)ग्निरिवोत्थित, Ñ1 युगाग्निरिव वोत्थित (for the post half) —D6 om (hapl ?) from the post half of l 4 up to the prior half of l 6 —(l 4) B3 मर्षत मा च, B4 मर्षति श्रीमान्, D11 मर्षयिष्यति (sic) (for मर्षयति मा) Ñ V1 अरि- (for रिपु-) D11 -स्थानम् (for सस्थाम्) Ñ2 V B3 अमर्षण B1 2 4 अरिमस्थानमर्षण (for the post half) —(l 5) D1 स (for न) Ñ V B1 2 4 D3 4 अनुतिष्ठति, D2 उपतिष्ठते —After l 5, Ñ2 V B repeat 19^{cd} —Ś1 D1–3 10 11 om l 6 Ñ1 cont l 6 after 765*, while D4 ins l 6 after 19. —(l 6) D4 [ए]व (for [इ]मा) Ñ1 च शरैर्लंका (for सायकैश्चेमां). Ñ1 illeg ; D4 -गते पुन (for -गते पुरीम्) —(l 7) D2

कच्चिदक्षौहिणीं भीमां भरतो भ्रातृवत्सलः ।
ध्वजिनीं मन्त्रिभिर्गुप्तां प्रेषयिष्यति मत्कृते ॥ २३
वानराधिपतिः श्रीमान्सुग्रीवः कच्चिदेष्यति ।
मत्कृते हरिभिर्वीरैर्वृतो दन्तनखायुधैः ॥ २४
कच्चिच्च लक्ष्मणः शूरः सुमित्रानन्दवर्धनः ।
अस्त्रविच्छरजालेन राक्षसान्विधमिष्यति ॥ २५

रौद्रेण कच्चिदस्त्रेण रामेण निहतं रणे ।
द्रक्ष्याम्यल्पेन कालेन रावणं ससुहृज्जनम् ॥ २६
कच्चिन्न तद्धेमसमानवर्णं
तस्याननं पद्मसमानगन्धि ।
मया विना शुष्यति शोकदीनं
जलक्षये पद्ममिवातपेन ॥ २७

G 5
B 5
L. 5

न (for स) —(l 8) V2 स सर्व- (for सर्वस्य) Ś1 B4 D10 लोकनाथ, D3 धर्मवाट (for धर्मनाथ) —B4 om (hapl ? [see var]) from l 9 up to 774* —(l 9) Ñ1 मागमाणो, Ñ2 D6 चाप्यनाथा, D3 न्याय्यमानो, D11 नाथमानो (for वीरनाथां) Ñ2 V B1–3 D6 बलिना (for बलवद्-) —(l 10) Ś1 D10 वत्स्यति, Ñ1 शुष्यति, Ñ2 D6 तप्यति, V1 तामति, V2 B3 तां परि-, D1 11 ताम्यति, D2 नावति, D4 नास्यति (sic) (for ता प्रति) D1 11 शोकयुक्त (D11 °दीना) (for चिन्तयान) D3 नानाथवत्ताम्यति शोकदीन]

—Ñ2 V B1 3 D6 om 22^{cd} Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 read 22^{cd} after 11 (including star passage) —^{c}) D2 कच्चिन् D1 [अ]न्यमतो (sic) —^{d}) D2 कच्चिन् D10 मा (for मा) —After 22, Ś1 D10 read 15^{cd} —After 22, Ñ1 D2–4 11 ins, while D1 ins after 11, whereas D10 ins after 15^{ab}

769* कच्चिन्नोक्षा इवोग्रेण भारेण व्यवसीदति ।

[D2 कच्चिन्. D1 3 कच्चिद्रक्षवधो(D1 °दुःखेन चो)ग्रेण (for the prior half) D10 परिपीडिता, D11 खव° (for व्यवसीदति) Ñ1 महता भारेण सीदति (hypm) (for the post half)]

23 For sequence in Ś1 D1–4 10 11, cf v l. 21 Ñ2 V B D6 read 23–26 after 29 (including star passages) Ñ1 illeg for 23–26 —^{a}) Ś1 D10 अक्षौहिणीयुक्तो(D10 °क्त [sic]), Ñ2 V B D4 6 अक्षौहिणी भीमा, D2 अक्षोहिणीं दीना, D3 अक्षौहिणीभर्ता, T1 3 G2 3 अक्षौहिणीं पूर्णां —^{b}) Ś1 D1–4 10 11 वा(D4 चा)प्यम (D1 °ह)र्पित (for भ्रातृवत्सल) Ñ2 V B D6 भरतस्य महात्मन —^{c}) D5 युक्ता (for गुप्ता) Ś1 D1–4 10 11 ध्वजिन्या मन्त्रिभिर्गुप्त, Ñ2 V B D6 ध्वजिनी मन्त्रिभिर्गुप्ता —^{d}) Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 क्षिप्रमेष्यति (for प्रेषयिष्यति)

24 For sequence in Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11, cf v l 21 and 23 Ñ1 illeg for 24 (cf v l 23) —^{a}) Ś1 Ñ2 D1–4 6 10 11 वानराणा पति —D11 om (hapl ?) 24^{b}–25^{a}. —^{b}) D1 एष्यते —^{c}) Ś1 Ñ2 D1 2 4 6 10 सार्धं, D3 साक (for वीरैर्) —For 24, V B subst, while Ñ2 D6 ins after 24

770* कच्चिच्चेहागमिष्यन्ति वानरा भीमविक्रमा ।

25 For sequence in Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11, cf v l 21 and 23 Ñ1 illeg for 25 (cf v l 23) D11 om 25^{a} (cf v l 24) Ś1 om 25^{ab} —^{a}) V B D1–4 10 स, D6 om (hapl) (for च) Ñ2 V B D1–4 6 10 श्रीमान (for शूर) —^{b}) Ñ2 V1 B D6 G M1 2 -[क्षा]नन्दिवर्धन —D9 reads from वि in ^{c}up to ^{d} in marg —^{d}) Ś1 D1–4 10 11 रक्षांसि प्रमथि(Ś1 D10 शमयि)ष्यति, Ñ2 V B D6 प्रमथि(B3 वारयि)ष्यति राक्षसान्

26 For sequence in Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11, cf v l 21 and 23 Ñ1 illeg for 26 (cf v l 23) —^{a}) Ñ2 V B D6 परमास्त्रेण, D1 क्वचिदस्त्रेण —^{b}) M3 ज्वलता (for रामेण) Ś1 D1–4 10 11 युधि (for रणे) —^{d}) M2 राक्षस (for रावण) M1 सु- (for स-) T2 G3 -गणं (for -जनम्) —For 26^{cd}, Ś1 D1–4 10 11 subst

771* द्रक्ष्यामि रावण क्षुद्र पतित रणमूर्धनि ।

[D2 3 क्रुद्ध (for क्षुद्र) Ś1 D10 मगण (for पतित)]
—They all cont

772* कच्चिद्रामो महाबाहु शोकेन महता वृत ।
अपक्ष पक्षवान्व्योम विहग इव चोत्पतेत ।

[(l 1) D4 स्रुत (for वृत) —(l 2) D2 कच्चिदाकाशे (for पक्षवान्व्योम). D2 चासदत्, D3 नाशयन् (sic) (for चोत्पतेत्). D1 अपक्ष पक्षवद्व्योम विहगम इवासदत्]
—After 26, V2 B read an addl colophon (see var below at st 30)

27 B4 om 27 (cf v l 22) —^{a}) Ñ1 न सोमस्य, Ñ2 V B1–3 D1–3 6 10 11 न(D6 स, D11 च) तत्सोम, D4 तत सोम- (for न तद्धेम-) Ñ1 -कांति, Ñ2 V B1–3 D6 -कात (for -वर्णं) ❀ Cv शुद्धजाम्बूनदमिति कृत्वा श्याम रामानन हेमसमानवर्णमित्युच्यते ❀ —^{b}) B3 सोम- (for पद्म-) B2 -पलाश- (for -समान-) Ś1 D10 -गध (for -गन्धि) —^{c}) Ñ1 -तप्त (for -दीन) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 जलात्यये —For 27^{cd}, Ñ2 V B1–3 D6 subst ·

773* शश्वच्छुभ शुष्यति मद्यणाशा-
चन्द्रो यथा वै क्षयणीयपक्षे ।

[(l 1) B3 द्रुत (for शुभ) V2 B3 पश्यति (for शुष्यति)]

G. 5 33 41
B. 5 36 29
L. 5 32 31

धर्मापदेशात्त्यजतश्च राज्यं
मां चाप्यरण्यं नयतः पदातिम् ।
नासीद्व्यथा यस्य न भीर्न शोकः
कच्चित्स धैर्यं हृदये करोति ॥ २८

न चास्य माता न पिता न चान्यः
स्नेहाद्विशिष्टोऽस्ति मया समो वा ।
तावद्ध्यहं दूत जिजीविषेयं
यावत्प्रवृत्तिं शृणुयां प्रियस्य ॥ २९

इतीव देवी वचनं महार्थं
तं वानरेन्द्रं मधुरार्थमुक्त्वा ।
श्रोतुं पुनस्तस्य वचोऽभिरामं
रामार्थयुक्तं विरराम रामा ॥ ३०

28 Ś1 B4 D10 om 28 (for B4, cf v l 22) —^{a}) B1–3 D1–4 6 11 धर्मोपदेशान Ñ2 V2 B1–3 D4 7 9 स्वराज्य (for च राज्य) —^{b}) V2 [अ]वश्य, D2 [अ]रण्यान (for [अ]रण्य) Ñ V B1–3 D1–9 11 T1 पदाते (for पदातिम्). —^{c}) Ñ1 B2 आसीद्, M3 नास्ति (for नासीद्) Ñ V B1 2 D1–3 6 7 T1 3 M2 व्यथा (for व्यथा) D1–4 11 तस्य, M1 चास्य (for यस्य) V2 कच्चित् (for शोक°) —^{d}) T1 3 G2 M3 च (for स) V1 B1–3 D6 वहते तथैव (B1 सदै)व (for हृदये करोति) Ñ1 D1–4 11 कच्चित्तु (Ñ1 °त्स, D1 °न्न, D2 न कच्चिद्, D3 °च्च) धैर्याद्रि (Ñ1 D4 11 °र्यं धि)यते यथावत्, V2 स नीतिकार्यं वहते तथैव

29 B4 om up to लोकनाथ (see var) in l 4 of 774* (cf v l 22) —^{a}) Ñ V2 D1 2 4 6 11 तस्य, D3 ह्यस्य (for चास्य). D2 M3 च नान्य (by transp), D5 न चास्य, G2 च मान्य (for न चान्य) —D11 om. (hapl) 29^b —^{b}) D5 विसृष्टो (for विशिष्टो) —For 29^{ab}, Ś1 V1 B1–3 D10 subst, while Ñ2 D1–4 6 11 (after 29^a) ins after 29^{ab}, whereas V2 subst for 29^{cd}

774* स्नेहादमर्षाच्च सम निमित्ता-
न्न व्याधिमृच्छत्यमराविपाभ° ।
श्रुत्वा त्वसौ मामिह वर्तमाना
विक्रम्यते कच्चिददीर्घकालम् ।

[Ś1 V1 B1–3 D10 om l 1–2 —(l 1) Ñ2 D6 च वीर्याच्च् (for अमर्षाच्च्) D4 नितातान्, D6 11 निमित्त (for निमित्तान्) —(l 2) V2 व्याधिं नियच्छति, D2 11 न व्याधिमार्च्छति (for न व्याधिमृच्छति) D4 -[अ]धिमान (for °पाभ) —(l 3) Ś1 D10 [अ]प्यसौ (for त्वसौ) Ñ2 V1 B1–3 D6 श्रुत्वा ममेता (B1 °दीया) विषमा प्रवृत्तिं —(l 4) D3 क्रमिष्यते (for विक्रम्यते) D1 3 4 -कालात् (for -कालम्) Ñ2 V1 B1–3 D6 कच्चिन्म विक्रा (B3 °न्न हि क्रा) म (D6 °क्रम्य) ति लोकनाथ]

—^{c}) D1 3 हि मे, T2 M3 त्वह (for ह्यह) Ñ2 V1 B D6 तावच्च (V1 °द्धि) जीवेयमहं हनूमन्, D2 तावद्धि दूत प्रजिजीविषेय —^{d}) B4 मनाक् (for यावत्) Ñ2 V1 B1 2 4 शृणुयात्प्रियो मे Ś1 D1–4 10 11 transp प्रवृत्तिं and प्रियस्य —After 29, Ś1 D1–4 10 11 ins

775* कच्चिन्महात्मा न पराजितात्मा
कच्चिन्न दैवं कुरुते प्रमाणम् ।
मनो हि यस्योद्वहतीव भार
तस्याग्रतो दैवमनुप्रयाति ।

[(l 3) D3 [उ]द्वति (for [उ]द्व) D2 मार (for भार), —(l 4) D11 अत (for अनु-)]

—They all cont (l 1–2 only), while Ñ2 V1 (preceded by an addl colophon) B D6 ins after 29, whereas V2 cont after 774*

776* उक्त्वा स पश्चात्परुषं मूढया प्रेषितो मया ।
गतो रामगतं मार्गं कच्चिज्जीवति लक्ष्मण ।
कच्चिज्जीवति कौशल्या सुमित्रा च यशस्विनी ।

[(l 1) B3 उक्त, D6 उक्त (for उक्त्वा). Ś1 D3 10 उक्त (D10 °क्त) स परुष पूर्वं (D3 वाक्य), D1 2 4 11 उक्त म पूर्वं परुष (D1 पुरुषो) (for the prior half) Ś1 D10 मूर्छया प्रेरितो —(l 2) Ś1 D10 -गर्ति, D11 -गतो (sic) (for -गत) Ś1 मार्गिन्, B1 मार्ध (for मार्गं)]

—Thereafter, Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 read 21 (Ñ2 V B D6 om) and 23–26

30 V B om 30 —^{a}) Ś1 D10 [इ]व चेद; Ñ2 D6 [इ]दमुक्त्वा, D1–4 11 [ए]व देवी (for [इ]व देवी) D2 महार्हं, D4 11 महात, D5 हितार्थं (for महार्थं) —^{b}) Ś1 Ñ D1–4 6 10 11 कपिप्रवीरं (for तं वानरेन्द्रं) D1 युक्त, D6 उक्त (for उक्त्वा) Ñ2 महदर्थयुक्तं (for मधुरार्थमुक्त्वा) —^{c}) D2 श्रुत (sic) D5 वचस् (for पुनस्) Ś1 Ñ2 D6 10 वचो यथोक्तं, Ñ1 D1–4 11 यथावदु (D3 °र्थयु)-क्त, D5 मनोभिराम —^{d}) Ś1 Ñ2 D6 10 रामेण रम्य (Ñ2 D6 हीना), Ñ1 D1–3 रामार्थ (Ñ1 °नु [sic]) मध्य, D11 °र्थमुग्र, Cr m g k t as in text (for रामार्थयुक्त) Ñ2 D6 सीता (for रामा) —After 30, Ś1 Ñ D1–4 6 10 11 read an addl colophon, while V2 B read it after 26, whereas V1 reads after 29

[*Sarga name*. Ś1 Ñ2 V B D1 3 6 10 सीतावाक्य, Ñ1 सीताप्रमाद°, D2 4 11 सीताप्रश्न —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B3 D1.2 4 10 11 om, Ś1 35, Ñ2 B1 2 D6 33, V1 34, V2 24, B4 36, D3 37.]

सीताया वचनं श्रुत्वा मारुतिर्भीमविक्रमः ।
शिरस्यञ्जलिमाधाय वाक्यमुत्तरमब्रवीत् ॥ ३१
न त्वामिहस्थां जानीते रामः कमललोचनः ।
श्रुत्वैव तु वचो मह्यं क्षिप्रमेष्यति राघवः ॥ ३२
चमूं प्रकर्षन्महतीं हर्यृक्षगणसंकुलाम् ।
विष्टम्भयित्वा बाणौघैरक्षोभ्यं वरुणालयम् ।
करिष्यति पुरीं लङ्कां काकुत्स्थः शान्तराक्षसाम् ॥ ३३
तत्र यद्यन्तरा मृत्युर्यदि देवाः सहासुराः ।
स्थास्यन्ति पथि रामस्य स तानपि वधिष्यति ॥ ३४
तवादर्शनजेनार्ये शोकेन स परिप्लुतः ।
न शर्म लभते रामः सिंहार्दित इव द्विपः ॥ ३५   G 5 B 5 L 5

31 For 31, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

777* एतच्छ्रुत्वा शुभं वाक्यं सीताया मारुतात्मजः ।
इदं मधुरया वाचा कृताञ्जलिरभाषत ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 एवमुक्त (Ñ1 D11 °क्त), V2 तच्छ्रुत्वा तु (for एतच्छ्रुत्वा) Ñ2 D6 ततो (for शुभं) D1–4 10 सीतया (for सीताया) Ñ2 D6 प्लवगर्षभ, V पवनात्मज —(l 2) B3 पुनर् (for इदं) D1 2 4 11 मधु(D1 उत्त)रमारेभे (for मधुरया वाचा) Ś1 D1 3 10 प्रत्युवाच कृताञ्जलि, D2 11 वक्तुं वचनमुत्तमं, D4 वचनं वक्तुमुत्तमं (for the post half) Ñ1 इदं वचनं ··· मधुरं * मुत्तमं) (illeg)]

32 ^{a}) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1–4 6 10 तावद्देवि, Ñ1 च देवि वि-, B3 त्वां जानकि, D11 तावद्द्व वि-, M1 त्वामिह वि- (for त्वामिहस्थां) D1–4 11 T G2 जानाति, Ct °नीते (as in text) —^{b}) T2 3 G2 M2 3 -लोचने Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 त्वामिहस्था(D11 त्राहि नस्त्व) स(V2 तु, D2 हि)राघव, B3 (with hiatus) इहस्थां स च राघव —After 32^{ab}, Ñ2 V B1 2 4 D6 ins, while Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst for 32^{c}–33^{b}

778* धक्ष्यते सायकैराशु लङ्का प्रतिगते मयि ।

[D3 द्रक्ष्यसे D1 2 4 त्वाशु, D3 मित्रा, D11 चाशु (for आशु) Ñ2 V B1 2 4 मयि प्रतिगते पुरीं, D6 रामो मयि गते पुरीं (for the post half).],
while D6 7–9 S ins

779* तेन त्वां नानयत्याशु शचीमिव पुरंदरः ।
[T2 आनयति (for नानयति)]

—M1 cont

780* श्रुत्वैव हरिभिर्वीरैर्वृतो दन्तनखायुधैः ।

—B3 om 32^{cd}. Ñ2 V B1 2 4 D6 read 32^{c}–33^{b} after 33^{ef} —^{c}) D7 9 च (for तु) Ñ2 V B1 2 4 D6 मम श्रुत्वैव तु(B2 च) वच (V2 B4 वचनं), G1 M1 श्रुत्वा तु(M1 क्रुद्धस्तु) वचनं मह्यं ※ Cr m g मह्यं मम (Cr g व्यत्ययेन षष्ठ्यर्थे चतुर्थी।, Ct मह्यं मत्त ※

33 For subst in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 and small sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 32 —^{b}) D1 8 9 M हर्यक्ष (sic) (for हर्यृक्ष-) D7 9 -समुता (for -संकुलाम्) —For 33^{ab}, Ñ2 V B D6 subst

781* प्रकर्षन्महतीं सेनां वानराणां महात्मनाम् ।
[B4 हर्षयन् (for प्रकर्षन्)]

—B3 om $33^{c–f}$ —^{c}) Ñ2 V B1 2 4 D6 विष्टभ्य स हि (for विष्टम्भयित्वा) —^{d}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 अगाध(D11 °ध-) (for अक्षोभ्यं) —^{e}) Ñ1 D1 2 4 11 रिपोर् (for पुरीं) —^{f}) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 प्रसह्य हृ(D1 ग)त-राक्षसां, Ñ2 V B1 प्रयत्ना(V2 यत्नाद)न्वेष्यराक्षसां, B2 3 प्रयत्नाद्ध्यराक्षसां, D6 प्रयत्नात्तेषु राक्षसम् —After 33, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

782* त्वामेव तु विशालाक्षीमनुध्यायति निःश्वसन् ।
स्वप्तुकामस्य रामस्य निद्रा नैवोपजायते ।

[(l 1) D11 च (for तु) D3 4 विशालाक्षि Ś1 D10 रामो D4 स च (for अनु-) Ñ1 D10 11 निश्वसन्, D1 2 निःश्वस (for निःश्वसन्) D8 समनुध्यायनश्चिर (for the post half). —(l 2) D2 साधुकामस्य, D3 स्वप्नकामस्य D1 [उ]पपद्यते D2 4 11 न निद्रा ह्यभिजायते (for the post half)]

—After 33^{ef}, Ñ2 V B1 2 4 D6 read 32^{c} – 33^{b} (subst)

34 Ś1 Ñ1 (second time) D1–4 10 11 read 34–38 after 5 35 20 (Ñ1 [first time] D11 read 36^{cd} after 5 35 17^{ab}) —^{a}) Ñ1 तस्य (for तत्र) D3 [अं]तरे (for [अ]न्तरा) —^{b}) T1 युधि, T3 युद्धे, G1 अपि, Cr m t as in text (for यदि) Ś1 वा स्म (for देवा) Ñ1 D5 7–11 महासुराः, D2 सवासवा, D3 सुरासुरा, G1 महोरगा, M3 सहामरा (for सहासुरा) Ñ2 V B D6 यदि सेंद्रा दिवौकसः —^{cd}) Ś1 Ñ1 D1 यदि, D2 4 11 युधि (for पथि) Ñ2 V B D6 स्था(V2 ध्य)स्यति तानपि रणे(V2 वशे [sic]) काकुत्स्थो निहनिष्यति

35 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, cf v l 34 —^{a}) Ñ1 D4 तदा, D11 तथा (for तव) Ñ2 V B1 2 4 D6 M1 [अ]दर्शनशोकेन(M1 °जेनार्यं) (for °जेनार्ये) B3 तव देवनशोकेन —^{b}) D4 T2 G1 च (for स) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 G2 समभिप्लुत, D2 महताप्लुत, D7 9 M1 परिपूरि(M1 °पुप्लु)त, G2 समभि° (for स परि°) Ñ2 V B D6 महता समभिप्लुत (B3 सपरिच्छद) —^{c}) Ñ2 V B D6 शांति (for शर्म) Ñ1 रामोसौ (hypm) (for राम). —^{d}) V B1 2(marg also as in text) 4 इवर्षभ

G. 5 34. 7 B. 5. 36. 38 L 5 34 36

दर्दरेण च ते देवि शपे मूलफलेन च ।
मलयेन च विन्ध्येन मेरुणा मन्दरेण च ॥ ३६
यथा सुनयनं वल्गु बिम्बोष्ठं चारुकुण्डलम् ।
मुखं द्रक्ष्यसि रामस्य पूर्णचन्द्रमिवोदितम् ॥ ३७
क्षिप्रं द्रक्ष्यसि वैदेहि रामं प्रस्रवणे गिरौ ।
शतक्रतुमिवासीनं नाकपृष्ठस्य मूर्धनि ॥ ३८
न मांसं राघवो भुङ्क्ते न चापि मधु सेवते ।
वन्यं सुविहितं नित्यं भक्तमश्नाति पञ्चमम् ॥ ३९

(for इव द्विप) D10 मिहान्दिइवनद्विप (corrupt). —After 35, Ñ2 V B D6 ins

783* सत्येन वै शपे देवि तथैव सुकृतेन च।
[Ñ2 सत् (for सु-)]

36 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, cf v l 34 Ś1 D10 om 36 D1 om 36^a G3 M3 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) Ñ1 V2 B3 D3 5 6 दुर्धरेण, Ñ2 V1 B2 T2 M3 दर्दुरेण, B4 अकुरेण, D4 दुर्दरेण, D7–9 G3 Ct मदरेण, D11 दुदुरेण, Cr as in text (for दर्दरेण) Ñ2 D6 8 M1 वै(M1 तु) देवि, V B वैदेहि (for ते देवि) D2 दर्दुरे समये देवि —^{b}) D1 शोक (sic), D2 3 शाक- (for शपे) Ñ1 वा (for च) B3 शाकमूलफलेषु च —B3 om 36^c–37^b Ñ1 repeats 36^{cd} and illeg (first occurance) for 36^c —^{c}) V1 वमलेन, B1 2 4 D6 वरुणेन (for मलयेन) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 स- (for च) D2 हिमालयेन विध्येन —^{d}) D1–3 6 मदिरेण (sic), D7–9 Cm g t दर्दुरेण (for मन्दरेण) G3 दर्दुरेण च मेरुणा

37 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, cf v l 34 B3 om 37^{ab} (cf. v l 36) D11 om 37 —^{a}) Ñ1 अथवा (hypm), D10 सीते (for यथा) V2 घनलय (for सुनयन) Ś1 वंजु, Ñ2 V2 B1 2 D6 वीर, V1 B4 धीर (for वल्गु) —^{b}) D10 बिंबौष्ट Ñ2 V B1 2 4 D6 दर्शन, D3 -मडल (for -कुण्डलम्) —D6 om 37^c–38 D10 om 37^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ V B D1–4 क्षिप्र (for मुख) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1–4 पूर्णचद्रनिभ मुख(B3 4 D1 2 °भानन) —After 37, Ñ2 V B D6 (after 37^{ab}, owing to om) ins, while Ś1 Ñ1 D3 4.10 11 cont l. 1 only after l 1 of 788*, whereas D1 2 ins l 1 only after 43

784* त्वामेव ध्यायति सदा विशालाक्षि स राघव ।
सुप्तस्यैव च रामस्य निद्रा नैवोपतिष्ठति।

[Cf 782* —(l 1) Ñ2 D6 ध्यायते नित्य, D1–3 सतत ध्याति (metri causa) (for ध्यायति सदा) —(l 2) Ñ2 D6 [ए]व तु, B2 [ए]व हि, B3 चैव (by transp) (for [ए]व च) Ñ2 B2 4 D6 [उ]पतिष्ठते]

38 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, cf v l 34. Ñ2 V B D6 om 38 (for D6, cf v l 37) —^{b}) D1–5 11 प्रश्रवणे —^{d}) D2 4 7 9 T1 3 G1 2 Cr m ना(D3 [न])-गराज(D7 9 °पृष्ठ)स्य ※ Cr नागराजस्य मूर्धनि। ऐरावतस्य मूर्धनि। नाकपृष्ठस्य मूर्धनीति पाठे स्वर्गोपरीत्यर्थ । so also Cm, Cg नाकपृष्ठो नामेन्द्रस्यासाधारणस्वर्गस्थानविशेष ।, Ct नागपृष्ठस्य मूर्धन्यैरावतोपरि स्थितमिन्द्रमिव मत्पृष्ठग रामं द्रक्ष्यसीत्यर्थ । 'नाकपृष्ठस्य' इति पाठ । स्वर्गस्योपरीत्यर्थ इति तीर्थ ? ※

39 ^{a}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 न भक्षयति मासानि. —^{b}) Ñ1 दधि, D2–4 देवि, D7 9 चैव (for चापि). Ś1 D10 दधिमध्वाशन न(D10 °दि नैव) च, Ñ2 V B1–3 D6 न मधूनि(V2 च हृद्य, B1 च कृत्य, B3 च पान, D6 च मद्य) निषे(B2 च से)वते, B4 न च ऋत निवर्तते, D1 11 न देवि मधु सेव्यते (D1 °मेव च) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 शयान स्थडिले शय्या —^{d}) Ś1 D3 10 नक्तम्, Cm g t as in text (for भक्तम्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 चाष्टमे(D1 3 °म, D2 °क), Cm g t as in text (for पञ्चमम्), D11 रात्रि नयति सर्वदा —For 39^{cd}, Ñ2 V B D6 subst

785* वानेय विहित त्वेकमश्नुते भक्ष्यमष्टमम्।

[B3 रामो यद् (for वानेय) B3 पथ्यम् (for त्वेकम्) B4 राम परिकृत त्वेकम् (for the prior half) B3 अश्नाति (for अश्नुते) Ñ2 V भुक्तम् (for भक्ष्यम्) Ñ2 B2 D6 उत्तम (for अष्टमम्)]

—Thereafter, all the above MSS cont , while Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins. after 39

786* न कामान्न च सरम्भान्न भयान्न च वृद्धये।
आहारमाहारयते प्राप्ते काले तथाष्टमे।
मतिमानपि काकुत्स्थो वीरश्चैव विशेषत·।
त्वद्वियोगजदु खेन विक्लव समपद्यत।
न शौर्ये नास्त्रकौशल्ये न रतौ न च भोजने। [5]
सुख विन्दति वैदेहि त्वद्गतेनान्तरात्मना।
विलपन्सतत भीरु शोचश्च बहुशो भृशम्।
जीवित निन्दते नित्य कुले जन्म च सर्वदा।
धिग्शास्त्राणि दिव्यानि धिग्वीर्यं धिक्पराक्रमम्।
धिग्जन्म मे कुले तेषामिक्ष्वाकूणां महात्मनाम्। [10]
यत्र मे रक्षसा भार्या प्राणैरिष्टतमा सती।
हृतावमन्य तृणवत्कृत्वा मे सर्वथा कुलम्।

[D10 om (hapl) l 1–2. —(l 1) Ś1 B1 D2 4 न च कामान्न (by transp) V2 सरब्धान् (for सरम्भान्). V B1 3 4 कार्यान्न च(V2 °क्षार्थ-), B2 न कार्यान्न (for भयान्न च) Ś1 गृध्नुत , Ñ1 गृध्नन , D1 2 गृद्धिन , D3 गृद्धिन , D4 गृध्यत (for वृद्धये) D11 न भयान्नार्थगृद्धन (for the post half) —(l 2) B3 आहारयति शुद्धान्न (for the prior half) V1 B4 D6 प्राप्त (for प्राप्ते) B2 (marg also) तथाष्टम. —(l 3) Ñ1 स दि, B4 D1 11 अति (for अपि) B2 D2–4

नैव दंशान्न मशकान्न कीटान्न सरीसृपान् ।
राघवोऽपनयेद्गात्रात्त्वद्गतेनान्तरात्मना ॥ ४०
नित्यं ध्यानपरो रामो नित्यं शोकपरायणः ।
नान्यच्चिन्तयते किंचित्स तु कामवशं गतः ॥ ४१

अनिद्रः सततं रामः सुप्तोऽपि च नरोत्तमः ।
सीतेति मधुरां वाणीं व्याहरन्प्रतिबुध्यते ॥ ४२
दृष्ट्वा फलं वा पुष्पं वा यच्चान्यत्स्त्रीमनोहरम् ।
बहुशो हा प्रियेत्येवं श्वसंस्त्वामभिभाषते ॥ ४३

G B L

भीरुश् Ś1 D10 एव, Ñ1 B3 D1 2 4 11 चापि (for चैव) —After l 3, Ñ1 ins

786(A)* विशेषज्ञो विशिष्टश्च विशेषज्ञजनोत्तम ।

—(l 4) D1 -वियोगेन, D6 -वियोगजेन (hypm) (for -वियोगज) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 -शोकेन (for दु खेन) V2 B3 4 D2 3 विक्रुत्र (for विक्लव) Ñ1 V D2 समपद्यते, B4 समतप्यन, D6 समापतत् (for समपद्यत) —(l 5) D3 [अ]पि, D4 [अ]त्र (for [अ]ख) V2 -शास्त्रेण, B1 2 सकल्पे (B2 marg also साकल्ये), B4 -शास्त्रेषु (for कौशल्ये) D1 राम्रो (for रतौ) Ś1 D3 10 11 नापि ज्ञाने महामति (D3 न भोजने) (for the post half) —After l 5, Ñ1 ins a line which is mostly illeg —(l 6) Ś1 D10 सुप्त सबुध्य (D1 °विंद)ते देवि, Ñ1 D2 4 सुप्त न(D2 म) विंदते देवि, D8 स विंदति सुप्त देवि, [D11 स्वसप्त विंदते देवि (for the prior half) Ñ2 हर्षितेन, B2 (marg. also) त्वत्कृतेन (for त्वद्गतेन) —(l 7) D1 विक्षिपन् (for विलपन्) D1 3 बहुधा (for सतत) Ñ1 देवि (for भीरु) V2 D1 शोचते (for शोचश्च) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 बहुधा (for बहुशो) Ś1 D10 तथा, Ñ1 बहु (for भृशम्) —(l 8) D3 देवि (for नित्य) B1 D4 11 कुल (for कुले) D1 धिग्धिग्जीवित नित्य च (for the prior half) Ñ2 B1 3 4 D6 सर्वथा, D1 निंदने (for सर्वदा) D8 त्वया हीन यद्राभवत् (for the post half) —(l 9) Ñ1 नामास्त्राणि, B2 शस्त्राणि च, B4 मामस्त्राणि, D2 11 मे(D11 मा) शस्त्राणि (for ममास्त्राणि) Ś1 in marg , B3 सर्वाणि (for दिव्यानि) —Ñ1 illeg for the post half —(l 10) Ñ1 D4 जन्म च, Ñ2 B1 D6 च शूर (B1 °र), V शूरत्व, B2 शूर धिक्, B3 प्रभुत्व, B1 शूराणा, D1 धिग्जन्म, D3 च जन्म (for जन्म मे) D4 कुल (for कुले) Ñ2 V B D6 जन्म (for तेषान्) —After l 10, Ñ1 ins

786(B)* धिग्बाहु ✢ धिक्शौर्यं धिग्धामेव च सर्वदा ।

—(l 11) V1 यतो, B1 यस्य, D2 अत्र (for यत्र) V B D4 राक्षसैर् (for रक्षसा) B3 भीमे (for भार्या) D4 6 इष्टतरा, D11 प्रियतरा (for इष्टतमा) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 प्रिया (for सती) D1 3 प्राणेभ्योपि गरीयसी (for the post half) —(l 12) Ś1 D10 हृतावमानात्, Ñ °मन्ये, B4 D1 4 हृतावमत्य, D2 हृतावमन्य (corrupt), D11 हृता च मन्ये (for हृतावमन्य) Ś1 हृत, D1–4 11 हृत, D6 कृथा, D10 वन (for हृतता) B3 मां, D2 तत् (for मे) V2 नवमाकुल]

40 a) D3 स, D10 च (for [ए]व) D4 दतान् (sic) (for दशान्) —b) Ś1 D10 वन्याश्च, Ñ1 नान्य... (illeg), Ñ2 V2 B4 D2 6 अन्याश्चापि, V1 B3 D1 2 4 11 नान्याश्चापि (D11 °श्चैव), B1 वन्याश्चापि, B2 नान्यानपि (for न कीटान्न) —c) Ś1 Ñ V B1 3 D4 6 10 11 वारयत्यगात्(Ś1 °गास्), B2 वारयेदगात्, B4 वारयत्यगे (for ऽपनयेद्गात्रात्) —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तत्र(D4 न च) नामव्रत चरन्, Ñ2 V B D6 तवार्थे वरवर्णिनि.

41 D3 reads 41ab twice —a) D6 नित्य- D3 (second time) चिता (for ध्यान-) —b) Ś1 D10 जप, B4 कोप-, D3 (second time) मोह- (for शोक) —c) V2 B1 3 D7–9 M1 नान्य, D2–5 10 11 नित्य (for नान्यच्) D3 ध्यानपरश्, D11 सचिंतयेच् (for चिन्तयते) Ś1 Ñ2 V B1–3 D3 4 6 10 11 चापि, Ñ1 रामम्, B3 वापि, D2 नापि, T1 3 G2 देवि (for किंचित्) D1 नित्य चितापरश्चेति —d) T2 हि (for तु) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 त्वद्गतेनातरात्मना —After 41, D1 ins

787* विक्षिपद्बहुधा भीरु त्वद्गतेनान्तरात्मना ।

42 a) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 नित्य निद्रावशो राम, Ñ2 V B D6 त्वामेव चितयन्ना(B4 °न्ना)म (V2 °> ∗) —b) Ś1 D10 सुप्तो हि, Ñ1 प्रसुप्तोपि (hypm), B2 (in marg also) सुप्तो न, B3 D3 स्वप्नेपि, D1 सन्नोपि, M1 सुप्त्वापि, Cm t as in text (for सुप्तोऽपि) Ś1 D1 2 4 11 पुरुषर्षभ, Ñ2 V B D6 प्रतिबुध्यते, D3 भरताग्रज, D8 च नरेश्वर (for च नरोत्तम) —c) D4 मधुर —d) Ś1 D1 3 10 11 स विबुध्यते, Ñ1 हरि बुध्यते, Ñ2 V B D6 पुरुषर्षभ, D2 समबुध्यत

43 a) Ś1 D10 तु (for first वा) Ñ2 V B D6 फल चा(V2 B1 4 D6 वा)लोक्य पुष्प(B3 मूल) वा, D2 11 दृष्ट्वा पुष्प फल वा(D11 पुष्पफल चा)पि —b) V2 B3 4 D5 8 T2 M3 वा (for च) Ś1 D1 2 श्री-, B2 न, T1 3 G2 M3 सु-, Ct as in text (for स्त्री) G1 यदन्नि (for चान्यत्स्त्री) Ñ2 B2 D4 मनोरम ※ Ct स्त्रीमनोहर स्त्रीमनिधाने मनोहर स्त्रीणा मनोहर वा ※ —c) Ñ2 V B D6 गृहीत्वा (for बहुशो) D4 प्रिये नित्य, D5 प्रिये त्वेव (for प्रियेत्येव) —d) D7–9 स्मरन् (for श्वसन्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 नि(Ś1 नि)श्वासबहुलोब्रवीत् (Ñ1 D4 °ल सदा, D1 °लो ब्रुवन्, D2 °लो रुदन्, D11 °लो रुदन्) Ñ2 V B D6 नि(V2 नि, B4 वि)श्वासपरमोभवत्(Ñ2 V2 D6 °मो भवेत्) —After 43, Ś1 Ñ1 D3 4 11 ins, while D1 2 ins only l 2 (preceded by l 1 of 784*) after 43

788* हा जानकीति निःश्वस्य बाष्पपूर्णमुखोऽभवत् ।
क्षिप्रं प्राप्स्यति वैदेहि राम पद्मदलेक्षणम् ।

34 33
30 46
33 37

स देवि नित्यं परितप्यमान-
स्त्वामेव सीतेत्यभिभाषमाणः ।
धृतव्रतो राजसुतो महात्मा
तवैव लाभाय कृतप्रयत्नः ॥ ४४

सा रामसंकीर्तनवीतशोका
रामस्य शोकेन समानशोका ।
शरन्मुखेनाम्बुदशेषचन्द्रा
निशेव वैदेहसुता बभूव ॥ ४५

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुस्त्रिंशः सर्गः ॥ ३४ ॥

(l. 1) Ś1 [illegible] Ñ1 [illegible], D11 [illegible] D4 [illegible] (for [illegible]) —After l. 1, Ś1 Ñ1 D2 5 10 11 cont. l. 1 only of 784* —(l. 2) D1 [illegible] D1 [illegible], D7 -[illegible] (for [illegible]) Ñ1 [illegible], D2 [illegible] (for the post. half)]

—After 43, Ñ2 V B D7 ins , while Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins. l. 3-6 only after 44 :

789* स मां [illegible] समाकुलदर्शनं ।
[illegible] कुर्वाणि [illegible] इति रोदिति सर्वदा ।
[illegible] निशासु [illegible] चन्द्रं
प्रहृष्टरूपं सुपरीतलाङ्गुलाद्यम् ।
[illegible] विशाय [illegible]
नयति [illegible] नयनं ममाङ्गमग्नम् ।

[(l. 1) V2 [illegible], V1 B2 [illegible] (for [illegible]). —(l. 2) Note hiatus between the two halves D7 [illegible] (for [illegible]) V [illegible] (for [illegible]). —(l. 3) Ñ1 [illegible] —(l. 4) Ñ1 D1 4 11 [illegible] (for [illegible]). B2 D2 [illegible] (for [illegible]) —(l. 5) B2 om. [illegible] D1 [illegible], D2 [illegible] (for [illegible]) —(l. 6) D7 [illegible] (for [illegible]) B2 om [illegible] B2 [illegible], D7 om. (for [illegible]) D1 [illegible]]

44 [a]) Ś1 D2 10 स [illegible], Ñ2 V B D7 [illegible], D12 [illegible] (for स देवि). Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 [illegible] (Ñ1 D1 [illegible]) [illegible], Ñ2 V B D7 परिचिन्तयन् (V2 [illegible], B4 [illegible]) (for परितप्यमानः) —[b]) D2 5 सीते परि- (for सीतेत्यभि-) Ñ2 V B D7 [illegible] (B2 [illegible]) [illegible] —[c]) Ñ2 V B2-4 D7 [illegible] (for [illegible]) B1 [illegible] (for राज-). —[d]) Ś1 Ñ1 V B D1-4 10 11 [illegible] (B2 [illegible]) [illegible] (B4 [illegible]) [illegible] (for तवैव लाभाय) —After 44, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins. l. 3-6 only of 789*

45 For sequence in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11, cf. v.l. 12. Ñ2 V B D7 om. 45 —[a]) Ś1 D10 रामस्य; Cv as in text (for सा राम-). Ś1 D1 2 4 10 -[illegible], D2 11 -[illegible] (D11 [illegible] [sic]), Cv as in text (for -वीत-शोका). —[b]) D2 च पीडिताङ्गी (for समानशोका) —[c]) D5 G M Cv.r in k [illegible] (for -मुखेन) Ś1 Ñ1 D1 2 4 5 10 11 [illegible] (D10 [illegible]) [illegible] (D2 [illegible]), D7 [illegible] —[d]) Ś1 Ñ1 D10 11 निशेव सा राज D1 2 4 निशा यथा राज-, D7 प्रहर्षिता राज, Ct as in text (for निशेव वैदेह-) ❈ Ct. [illegible] यस्या सा [illegible] । [illegible] । [illegible] ❈ —After 45, D1 ins.

790* [illegible] सा च महाद्युतिः ।

—Thereafter D1 cont., while Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 ins. after 45 :

791* [illegible] यथावत्-
[illegible] प्रतीता [illegible] ।
तथैव सा वायुसुतेन हर्षिता
बभूव सीता परिपूर्णमानसा ।

[(l. 1) Ñ1 om. [illegible] D2 [illegible], D11 [illegible] (for [illegible]) Ś1 D10 [illegible] —(l. 2) Ś1 (in marg. also as above) D11 [illegible] (for [illegible]) D2 [illegible] (for [illegible]) —(l. 3) Ś1 च (for [illegible])]

—Thereafter, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read an addl colophon, while D7 reads it after 45

[Sarga name Ś1 D10 अंगुलीयदान, Ñ1 अभिज्ञानदर्शन, D1 2 4 अंगुलीयकप्रदान (D1 [illegible]), D2 11 अंगुलीयप्र (D11 [illegible]) दान —Sarga no. (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om., Ś1 34, D7 36]

Colophon —Sarga name Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D7 10 11 हनुमद्वाक्य; Ñ1 D1 हनुमत्समागम, B2 सीता प्रति हनुमद्वाक्यं, D1 सीतारामगुणवर्णन, D2 अशोकायां हनुमद्वाक्य, D2 सीतावाक्य —Sarga no. (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om.; Ś1 D5 7-9 T G M1 2 36, V1 D7 M3 35, V2 25, B2 32, B4 37, D2 38 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नमः

३५

सीता तद्वचनं श्रुत्वा पूर्णचन्द्रनिभानना ।
हनूमन्तमुवाचेदं धर्मार्थसहितं वचः ॥ १
अमृतं विषसंसृष्टं त्वया वानर भाषितम् ।
यच्च नान्यमना रामो यच्च शोकपरायणः ॥ २
ऐश्वर्ये वा सुविस्तीर्णे व्यसने वा सुदारुणे ।
रज्ज्वेव पुरुषं बद्ध्वा कृतान्तः परिकर्षति ॥ ३
विधिर्नूनमसंहार्यः प्राणिनां प्लवगोत्तम ।
सौमित्रिं मां च रामं च व्यसनैः पश्य मोहितान् ॥ ४
शोकस्यास्य कदा पारं राघवोऽधिगमिष्यति ।
प्लवमानः परिश्रान्तो हतनौः सागरे यथा ॥ ५
राक्षसानां क्षयं कृत्वा सूदयित्वा च रावणम् ।
लङ्कामुन्मूलितां कृत्वा कदा द्रक्ष्यति मां पतिः ॥ ६
स वाच्यः संत्वरस्वेति यावदेव न पूर्यते ।
अयं संवत्सरः कालस्तावद्धि मम जीवितम् ॥ ७
वर्तते दशमो मासो द्वौ तु शेषौ प्लवंगम ।
रावणेन नृशंसेन समयो यः कृतो मम ॥ ८
विभीषणेन च भ्रात्रा मम निर्यातनं प्रति ।
अनुनीतः प्रयत्नेन न च तत्कुरुते मतिम् ॥ ९ G. 5 35 10 B 5 37 9 L 5 34 9

35

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 ^{a}) D5 7-9 M1 Cr सा सीता, Cg k as in text (for सीता तद्) —^{c}) Ñ2 V B D6 अथोवाच (for उवाचेद्) —^{d}) Ñ2 V B D6 वचो(D6 ⁓ *)धर्मार्थ(V2 °त्म)सहित

2 ^{a}) Ś1 -समृष्ट, Ñ1 D4 7-9 सपृक्त, D1 3 सयुक्त, D5 11 T2 3 G1 -सस्पृष्ट, Cg k as in text (for -ससृष्ट) —^{b}) D1 तथा, M1 यथा (for त्वया) Ñ1 हनुमन्भाषित त्वया —For 2^{ab}, Ñ2 V B D6 subst

792* विषेण चामृत मिश्र भाषित वचन त्वया।

[Ñ2 V1 विशेषेण, V2 द्रविणेव, B1–3 विषणेव (for विषण च) B4 [अ]मृतैर् V2 (after corr as above) पीत (for मिश्र)]

—^{c}) D10 यश्च B2 (marg also) [अ]प्यन्यमना, B3 [अ]नन्यमना (for नान्यमना). —^{d}) D10 यश्च Ñ2 V B D6 यच्च कामेन पीडित

3 D1 om (hapl) 3^{b}–4^{c} —^{b}) B4 व्यसनेन D2 चापि दारुणे (for वा सुदा°) ❀ Ct ऐश्वर्ये व्यसन इति च विषयसप्तमी ❀ —^{c}) B4 वधो वा (sic), D2 राज्ये च, D11 रक्षेव (sic), M1 रज्ज्वैव (for रज्ज्वेव) Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 11 पुरुषो Ś1 V2 D3 4 10 11 बद्ध, D2 बद्ध (for बद्ध्वा) —^{d}) Ś1 Ñ2 V B D2–4 6 10 11 कृतान्तेनोप(Ś1 [before corr]°नव)नीयते, Ñ1 वनदेवेन नीयते

4 D1 om 4^{abc} (cf v l 3) —^{a}) Ñ2 V B D6 transp विधिर् and नूनम् B3 अनाहार्य (for अस°) —^{b}) Ñ2 V B D6 वानरर्षभ (for प्लवगोत्तम) —^{c}) B1 पश्य (for मा च) G2 सीता (sic) (for राम) —^{d}) D2 विधानं, D4 व्यसने (for व्यसनैं)

5 ^{a}) D8 च (for [अ]स्य) D7 9 कथ (for कदा) —^{b}) N2 V B D6 सतरिष्यति, D11 [ऽ]पि गमिष्यति —Ś1 D10 om 5^{cd} —^{c}) D7 9 Ct परिक्रान्तो, D8 °क्रान्तो (for °श्रान्तो) —^{d}) D5 हतनो, D11 हता नौ D3 4 भ्राता (D4 हत) नौरिव सागरे —For 5^{ca}, Ñ2 V B D6 subst

793* पर पारमिवासाद्य पुरुष सलिलार्णवे।

[V1 B1 2 तरन्, V2 B4 पार (for पर) B4 सलिलान्तरे]

6 ^{a}) B4 D5 7–9 M3 वध (for क्षय) B3 राक्षसान्सायकैस्तीक्ष्णैर् —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 घातयित्वा, Ñ2 V B D6 नाश° (for सूद°) —^{c}) Ñ1 V1 D7 9 T2 उन्मथिता (for उन्मूलिता) V2 (m also) चापि (for कृत्वा) D3 लङ्कामुन्मूलयित्वा तु —^{d}) B1 सदा (for कदा) B3 मा द्रक्ष्यते (for द्रक्ष्यति मा) Ñ1 प्रभु (for पति)

7 ^{a}) Ś1 D3 10 मम वाक्येन, Ñ2 D6 सत्वर चैव, V2 सत्वर चेति, B4 तु त्वया चेति (for सत्वरस्वेति) B3 स राघव सत्वर चापि (hypm), D1 11 अत्यत(D11 स वाच्य) सत्वरश्चेति, D2 मम्र सवत्सरश्चेति —^{c}) T3 सकल्पित (for सवत्सर)

8 ^{a}) B3 अगमत्कुसुमो मासो, D10 वर्तते दशमे वासो —^{b}) T2 च (for तु) D2 शेष, D11 श्रेष्ठा, M3 मासा (for शेषा) Ś1 मासौ द्वौ तु, D3 द्वौ शेषा तु (by transp) (for द्वौ तु शेषा)) Ñ2 V B1 2 4 D6 द्वौ तु मासा(V1 B4 मासा तु) महाकपे, B3 द्वौ मासौ चापि तिष्ठत· —^{c}) T2 (also) विशेषेण, G1 [आ]नृशसेन (for नृश°) —^{d}) Ś1 D1 4 5 10 T2 [ऽ]य (for य) D11 मया (sic) (for मम) Ñ2 V B D6 य कृत समयो मम

9 D6 om 9–11^{b} —^{a}) D2 4 11 सौम्येन, T2 स भ्रात्रा (for च भ्रात्रा) —^{c}) Ś1 D1 10 स्वय तेन, Ñ1 स्वय दृष्टो, D2 4 11 स्वय भ्रात्रा, D3 स्वय पापो (for प्रयत्नेन) M1 उक्तोपि बहुशस्तीक्ष्णो —^{d}) Ś1 D1 10 च ता, Ñ1 D3 स ता, D5 स तत् (for च तत) D2 4 न च तत्कृतवांस्तथा (D4 °दा), D11 न च ता कृतवान्मति —For 9, Ñ2 V B subst

G. 5 35. 11 B. 5 37 10 L 5 34 10 मम प्रतिप्रदानं हि रावणस्य न रोचते ।
रावणं मार्गते संख्ये मृत्युः कालवशं गतम् ॥ १०
ज्येष्ठा कन्यानला नाम विभीषणसुता कपे ।
तया ममैतदाख्यातं मात्रा प्रहितया स्वयम् ॥ ११
अविन्ध्यो नाम मेधावी विद्वान्राक्षसपुंगवः ।
धृतिमाञ्शीलवान्वृद्धो रावणस्य सुसंमतः ॥ १२
रामात्क्षयमनुप्राप्तं रक्षसां प्रत्यचोदयत् ।
न च तस्यापि दुष्टात्मा शृणोति वचनं हितम् ॥ १३
आशंसेयं हरिश्रेष्ठ क्षिप्रं मां प्राप्स्यते पतिः ।
अन्तरात्मा हि मे शुद्धस्तस्मिंश्च बहवो गुणाः ॥ १४
उत्साहः पौरुषं सत्त्वमानृशंस्यं कृतज्ञता ।
विक्रमश्च प्रभावश्च सन्ति वानर राघवे ॥ १५
चतुर्दश सहस्राणि राक्षसानां जघान यः ।
जनस्थाने विना भ्रात्रा शत्रुः कस्तस्य नोद्विजेत् ॥ १६
न स शक्यस्तुलयितुं व्यसनैः पुरुषर्षभः ।
अहं तस्यानुभावज्ञा शक्रस्येव पुलोमजा ॥ १७

794* विभीषणस्तु धर्मात्मा राक्षसो रावणानुज ।
विज्ञप्तवान्रावण स मम निर्यातन प्रति ।
अनुनीतो मुहुस्तेन न च तत्कृतवानसौ ।

[(l 3) Ñ2 V [ऽ]नुजस् (for मुहुस्) B2 तत्सत्कृतवान् (for च तत्कृतवान्)],
Thereafter all the above MSS cont, while Ñ1 D1–4 10 11 ins after 9

795* भ्रातु सकाशात्परुष लब्ध्वा किल स निर्गत ।

[Ñ2 किल वि-, V B4 स किल (by transp), D2 10 स तु वि- (for किल स) Ñ1 D1 4 लब्ध्वा स तु (Ñ1 सोपि) प्लवगम, D3 लब्धवान्स प्लवगम, D11 लब्ध्वा स तु प्रविक्षत (for the post half)]

10 D6 om 10 (cf v.l 9) —^{a}) B3 तु, D9 च (for हि) —^{b}) B3 रावणाय —^{cd}) Ñ1 D1 3 4 10 राघव (for रावण) Ś1 रावणो मार्गते सख्य, D2 11 राघवमार्गते शक्र (for ^{c}) Ś1 D1–4 10 11 मृत्यु- (D3 11 °त्यु) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 T2 G1 गत (for गतम्) Ñ2 V B राघवान्मार्गते मृत्यु मन्ये कालवश गत

11 D6 om 11^{ab} (cf v l 9) —^{ab}) D1 G1 ज्येष्ठ-कन्या D1 (unmetrical) नदा, D7 9 कला (for [अ]नला) Ś1 Ñ V B D2 4 10 11 विभीषणसुता ज्येष्ठा नदा नाम महाकपे —^{c}) D2 तदा (for तया) Ñ2 V B D6 मे सर्वम्, T M3 ममेदम्, Ck t as in text (for ममैतद्) D1 तया मयेव प्रख्यात —^{d}) Ñ2 B4 D6 प्रेषितया, V B1–3 सा (V2 ., B2 च) प्रेषिता, D2 प्रतिहिता, D7 सहितया, D8 [अ]भिहितया, D11 प्रहित * । (for प्रहितया)

12 D5 T1 3 G M om 12–13 —^{a}) B4 सुविन्ध्यो, D1 4 अवन्ध्यो Ñ V B1 2 4 D2–4 6 11 तेजस्वी (for मेधावी) —D4 om (hapl) from राक्षस- in ^{b} up to 13^{a} —^{c}) Ñ1 V2 धृतिवान् B3 तेजस्वी बलवान्वृद्धो —^{d}) D1 10 सुसंगत, D2 8 T2 च (T2 तु) संमत —After 12, V2 ins

796* तेनापि यात्रितो राजा मम निर्यातन प्रति ।

13 D4 (up to 13^{a}) 5 T1 3 G M om 13 (cf v l 12) —^{a}) D2 राम क्षमम्, D7 9 Ct रामक्षयम् ❀ Ct रामक्षय रक्षसा रामात्क्षय प्राप्तमित्यर्थ ❀ —^{b}) Ś1 Ñ1 D3 8 10 प्रत्यवेदयत्, T2 पर्यचोदयत् (for प्रत्यचोदयत्) D1 राक्षसाना प्रत्यवोचत (hypm), D2 4 11 राक्षस (D11 °सान्) प्रत्यवेदयत् —For 13^{ab}, Ñ2 V B D6 subst

797* सोऽस्यानयमनुप्राप्य राक्षस प्रत्यवेदयत् ।

[V2 D6 [आ]लयम् (for [अ]नयम्) B2 4 अनुप्राप्त B1 सोप्यन्यायमनुप्राप्त (for the prior half) Ñ2 D6 रावण, B2 रक्षसां (for राक्षस) V1 प्रत्यबोधयत्, V2 B2 प्रत्यचो- (B2 °पा)दयत्]
—After 13^{ab}, D3 4 ins

798* बाणेनैकेन निहतं वालिन प्रत्यवेदयत् ।

—^{c}) D3 न हि B2 [अ]पि दुरात्मा (unmetrical), D6 [अ]भिदुष्टात्मा, D7–9 स दुष्टात्मा, D11 [अ]पि हृष्टात्मा (for [अ]पि दु°) B1 तस्यापि न च मूढात्मा

14 ^{a}) Ś1 D10 आशसेह, Ñ V B1 2 4 D1 2 4 6 11 °सामि, B3 D3 °से हि (D3 +), D5 8 T2 M अमशयं (for आशसेय) Ñ1 D3 6 10 T1 3 कपिश्रेष्ठ (for हरिश्रेष्ठ) ❀ Cv यमाशसे य प्रार्थयामि ।, so also Cr ❀ —^{b}) D2 आलप्स्यते, D4 11 मा लप्स्यते, D8 सप्रा° (for मा प्रा°) Ñ2 V B D6 क्षिप्रमेष्यति राघव —Ś1 D10 om 14^{cd} —^{c}) B2 D3 T च, B3 न (sic) (for हि) D11 शुद्धश्च (for मे शुद्धस्) —^{d}) B4 तु, D8 हि (for च)

15 ^{a}) D8 T2 उत्साह D4 5,8 G2 सत्यम् (for सत्त्वम्) —^{b}) Ñ2 V (V2 also) B D6 अप्रमाद (for आनृशस्य) —^{d}) B3 नित्य (for सन्ति). Ñ1 प्रतापा राघवे हरे (sic)

16 ^{a}) D3 सहस्राणा —^{b}) Ñ1 च, V2 B4 D5 स (for यः) —^{d}) D3 क शत्रुस् (by transp), D1 शत्रुघ्नस् (for शत्रु कस्) Ś1 D3 10 गण्यते (for नोद्विजेत्)

17 ^{ab}) T3 न स शक्तस् D3 4 लघयितु (for तुल°) Ñ1 विजेता स न शक्यस्तु ([also] तुलयितु [hypm]) (for ^{a}) Ñ1 D1 2 10 11 T1 3 व्यसने D10 नरर्षभ (subm) (for पुरुष°) Ś1 विजेतु न स शक्यस्तु रावणेन नरर्षभ —After 17^{ab}, Ñ1 (for the first time here

शरजालांशुमाञ्शूरः कपे रामदिवाकरः ।
शत्रुरक्षोमयं तोयमुपशोषं नयिष्यति ॥ १८
इति संजल्पमानां तां रामार्थे शोककर्शिताम् ।
अश्रुसंपूर्णवदनामुवाच हनुमान्कपिः ॥ १९
श्रुत्वैव तु वचो मह्यं क्षिप्रमेष्यति राघवः ।
चमूं प्रकर्षन्महतीं हर्यृक्षगणसंकुलाम् ॥ २०

अथवा मोचयिष्यामि त्वामद्यैव हि राक्षसात् ।
अस्माद्दुःखादुपारोह मम पृष्ठमनिन्दिते ॥ २१
त्वां हि पृष्ठगतां कृत्वा संतरिष्यामि सागरम् ।
शक्तिरस्ति हि मे वोढुं लङ्कामपि सरावणाम् ॥ २२
अहं प्रस्रवणस्थाय राघवायाद्य मैथिलि ।
प्रापयिष्यामि शक्राय हव्यं हुतमिवानलः ॥ २३ G 5 35 21 B 5 37 23 L 5 34 24

and second time cf v.l 20) D11 read 5 34 36[cd] —[c]) D1 3 T1 3 प्रभावज्ञा (for [अ]नुभा°) —[d]) Ś1 D1 10 11 यथा शची (for पुलोमजा) Ñ1 D2-4 वृत्रहन्तुर्य (D3 महेंद्रस्य य)था शची —For 17, Ñ2 V B D6 subst

799* नासौ चालयितु शक्यो धैर्येत पुरुषर्षभ ।
अहमेव प्रभावज्ञा वासवस्य यथा शची ।

[(l 1) Ñ2 V2 च, V2 (also) D6 स (for [अ]सौ) —(l 2) Ñ2 V2 एवा (for एव) Ñ2 B1 D6 शक्रस्येव (D6 °स्य च) (for वासवस्य)]

18 [a]) B2 (m also) शरमाला Ś1 Ñ1 V2 B4 D1-4 10.11 -[अ]शुभि (for [अ]शुमान्) Ñ2 V B D2 6 वीर॰ (for शूर) —[b]) Ñ2 B1-3 D6 कश (for कपे) —For 18[cd], Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 subst

800* विधमिष्यति सक्रुद्धो रावणप्रभव तम ।

[D11 विवधिष्यति B4 D2 3 11 स क्षिप्र, D4 तत्क्षिप्र (for सक्रुद्धो) D1 वधिष्यति स तु क्षिप्र (for the prior half) Ñ2 V1 रावण B3 रावण लोकरावण, B4 D2-4 11 तद्रावण (D3 दशानन)तमो महत् (for the post half) Ś1 D10 विजे(D10 वधि)ष्यति स तु क्षिप्र रावण नरपुगव , Ñ1 विजेष्यति स क्षिप्र तद्रावणतम सौमने (unmetrical)]

19 [a]) D5 एव (for इति) Ñ2 V B D6 सभापमाणा ता, D2 8 11 सकल्प(D8 °हप्य)माना ता —[b]) B3 रामार्थे Ś1 Ñ2 V2 B D5 7-10 कर्षिता, V1 दर्शिता (for कर्शिताम्) —[c]) M3 -नयनाम् (for -वदनाम्) Ñ1 अश्रुपूर्णमुखीं दीनाम्, B3 अश्रुभि पूर्णवदनाम् —[d]) Ñ2 V B D6 हरिपुगव , M3 वचन कपि (for हनुमान्कपि) —After 19, G2 M2 ins

801* न त्वामिहस्था जानीते राम कमललोचने ।
तेन त्वा नानयत्याशु शचीमिव पुरदर ।

[Cf 5 34 32[ab] and 779*]

20 =5.34 32[c]-33[b] Ñ2 V B D6 om 20-22 Ñ1 illeg for 20[a]. —[a]) D7 9 च, G1 हि (for तु). Ś1 D1 3 10 11 श्रुत्वा मम न जो देवि, D2 4 श्रुत्वा च(D4 शुभे*) मन्मुखादेवि ‹‹ Ct मद्य मम मत्तो वा ›› —[b]) Ś1 D1 10 क्षिप्रं द्रक्ष्यसि राघव(D1 °ति राघव) —[c]) Ś1 D10 प्रकृष्य, D1 3 11 प्रकृष्य (for प्रकर्षन्) Ñ1 स ता प्रगृह्य महतीं —After 20, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 read (Ñ1 [first time] D11 read 36[cd] after 5 35 17[ab]) 5 34 34-38, while G2 M2 ins after 20

802* विष्टम्भयित्वा बाणौघैरक्षोभ्य वरुणालयम् ।
करिष्यति पुरी लङ्का काकुत्स्थ शान्तराक्षसाम् ।

[Cf 5 34 33[c-f]]

21 Ñ2 V B D6 om. 21 (cf v l 20) —[a]) D2 अथाह Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 G3 मोक्षयिष्यामि (for मोच°) —[b]) D5 T2 (also) M1 2 सराघवा, D7 9 Ct स राक्षसात , D8 च रावणात् , T1 G1 हि रावणात् , T2 च राक्षसात् , G2 M3 वरानने (for हि राक्षसात्) Ś1 D10 तु सागराशु सुहृज्जनान् , Ñ1 D2 4 11 तु खात्वा स(D2 °र्ताम)सुहृज्जना, D1 तु स्वार्तांना जनेश्वर (sic) , D3 तु खात्वा जनकात्मजे —[c]) D5 तस्माद् G1 त्वमारोह (for उपारोह) —For 21[cd], Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst

803* पृष्ठमारोह मे देवि मा भूत्कालस्य पर्यय ।

[D10 आरुह Ś1 क्षिप्रमारुह मा देवि (for the prior half) D3 कालविपर्यय]

—Thereafter D3 reads 26[cd] and 27[cd] for the first time repeating them in their proper place

22 Ñ2 V B D6 om 22 (cf v l 20) —[a]) D5 7-9 M3 तु (for हि) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 त्वयह पृष्ठलीनाया, D3 त्वयाह लीलया पृष्ठे —After 22[ab], D1 reads 26[cd] and 27[cd] —[c]) D3 च, D8 न (sic) (for हि) D5 G3 M1 सोढु (for वोढु) —[d]) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 सकानना, T G1 सराक्षसा (for सरावणाम्)

23 [a]) D5 8 प्रश्रवणस्थाय —For 23[ab], Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 subst

804* अह त्वा चारुकेशान्ते रामायाद्यैव मैथिलि ।

[Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 वक्र (for चारु) Ś1 B4 -केशांतां B1 रामम् (for रामाय) Ś1 D1 4 10 भामिनि, Ñ1 भानिनि, (for मैथिलि) D2 ममामाद्य च भामिनि, D11 ममासाद्यैव भाविनि (for the post half)]

—[c]) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 देवेभ्यो (for शक्राय) —[d]) D3 हव्याहुतिम् (for हव्य हुतम्)

G 5 35 22 B 5 37. 24 L 5 34 29 द्रक्ष्यस्यद्यैव वैदेहि राघवं सहलक्ष्मणम् ।
व्यवसायसमायुक्तं विष्णुं दैत्यवधे यथा ॥ २४
त्वद्दर्शनकृतोत्साहमाश्रमस्थं महाबलम् ।
पुरंदरमिवासीनं नागराजस्य मूर्धनि ॥ २५
पृष्ठमारोह मे देवि मा विकाङ्क्षस्व शोभने ।
योगमन्विच्छ रामेण शशाङ्केनेव रोहिणी ॥ २६
कथयन्तीव चन्द्रेण सूर्येणेव सुवर्चला ।
मत्पृष्ठमधिरुह्य त्वं तराकाशमहार्णवम् ॥ २७
न हि मे संप्रयातस्य त्वामितो नयतोऽङ्गने ।
अनुगन्तुं गतिं शक्ताः सर्वे लङ्कानिवासिनः ॥ २८
यथैवाहमिह प्राप्तस्तथैवाहमसंशयम् ।
यास्यामि पश्य वैदेहि त्वामुद्यम्य विहायसम् ॥ २९
मैथिली तु हरिश्रेष्ठाच्छ्रुत्वा वचनमद्भुतम् ।
हर्षविस्मितसर्वाङ्गी हनूमन्तमथाब्रवीत् ॥ ३०

24 ^{a}) G1 द्रक्ष्यसे Ñ2 V B D6 अद्यैव पश्य वैदेहि —^{b}) D3 च मलक्ष्मण —Ś1 om 24^{c}–25^{b} —^{c}) D3 11 व्यवसायमिवासक्त(D11 °ह्र) —^{d}) Ñ V B D1–4 6 10 11 दे(Ñ V दै)वयु(V2 B2 [m also] D11 °मु)क्तेन कर्मणा —After 24, Ñ2 V B D6 ins

805* एहि पृष्ठं समारुह्य देव्यालम्बस्व गेमसु।
इह त्वा दर्शयिष्यामि रामायाद्यैव पश्य माम्।

[(l 1) V2 देव्यालम्ब शिरोधरान्, B4 (with hiatus) अवलम्ब शिरोवर (for the post half) —(l 2) Ñ2 V1 B3 D6 रामम् (for रामाय) B3 पश्यता]

25 Ś1 om 25^{ab} (cf v l 24) —^{b}) V2 आश्रयस्त्वं (sic), B3 मानसस्थ (for आश्रमस्थ) —^{d}) Ñ2 V B4 D1 5 7 9 M1 3 Cvp gp k t नगराजस्य, B1–3 D3 6 गज°, D2 शैल°, M2 Cg नाक° (for नाग°) ※ Cv नाकपृष्ठस्य नाकपृष्ठसंज्ञस्य स्वर्गस्य। नगराजस्येति पाठे मेरुर्ज्ञेय ।, Cg नाकराजस्य मूर्धनि नाकपृष्ठसंज्ञस्य मूर्धनि। नगराजस्येति पाठे मेरोरित्यर्थः ।, Ck t नगराजस्य (Ck पर्वत) श्रेष्ठस्य प्रस्रवणगिरेरित्यर्थः ※

26 D1 om 26^{ab} —^{a}) D3 प्रथम् (for पृष्ठम्) Ś1 B3 D10 आरुह T M2 वैदेहि (for मे देवि) D8 पृष्ठमाविश्य वैदेहि —^{b}) Ś1 D5 10 T2 G1 2 विशङ्कस्व, Ñ1 D3 4 11 विचारय, Ñ2 V1 D6 त्वं विलप, V2 त्वं चिंतय, B1 त्वं चिरय, B2 त्वं चिरस्व, B2(m also) 4 त्वं विरम, B3 मा चिंतय, D2 विलम्बस्व, Cv rp m g t as in text (for विकाङ्क्षस्व) ※ Cr मा विकाङ्क्षस्वेति पाठे सोपेक्षिता इत्यर्थः । मा विश्वसेति पाठ ※ —D1 reads 26^{cd} and 27^{cd} after 22^{ab} D3 reads 26^{cd} and 27^{cd} for the first time after 803* repeating them here —^{c}) D10 येन सन्निच्छ रामेण (sic)

27 Ñ2 V B D6 om 27^{ab} —^{ab}) D7–9 शशिना (for चन्द्रेण) D6 T2 शचीव च महेन्द्रेण, G1 M1 पौलोमीव महेन्द्रेण (for ^{a}) D5 T1 3 M2 3 सूर्येण च महार्चिषा, D7–9 समागिष्यसि रोहिणी (for ^{b}) Ś1 Ñ1 D10 11 सत्कांतिरिव चंद्रेण सूर्येणेवातप(Ñ1 D11 °व महा)प्रभा, D1–4 सम हि नरचंद्रेण पूर्णचंद्रनिभानने(D1 °ना) —D1 reads 26^{cd} and 27^{cd} after 22^{ab} D3 reads 26^{cd} and 27^{cd} for the first time after 803* repeating them here —^{c}) Ś1 D10 अधिरोहस्व, Ñ V B D6 °रूढा त्वं, D5 7–9 T1 G1 °रोह त्वं, Cm as in text (for अधिरुह्य त्वं) —^{d}) Ś1 D10 त्वंस्त्रोश, D1 11 तर शोकं, D5 7 9 G3 Ct तराकाश, T2 उत्तराशु, G2 तराकाशे, Cm as in text (for तराकाश-) D8 M3 Cm -महार्णवौ Ñ1 D2 T1 3 तराकाशमिवार्णव, Ñ2 V B1 2 4 D6 त(B2[m also]च)-राकाशेन सागर, B3 सुरे यास्यसि मैथिलि, D3 सतराकाशसागर. —After 27, Ñ2 V B D6 ins

806* वृषभं समुपारूढा देवि देवीव पार्वती।

[D6 दिवि देवी च पार्वती (for the post. half).]

28 ^{b}) Ś1 D10 नयतोवरे, D3 °तोनघे (for °तोऽङ्गने) Ñ V B D6 गृहीत्वा त्वा शुभा(Ñ1 B2 वरा)नने, D2 4 त्वा गृहीत्वा वरानने —^{c}) Ñ2 V B1 2 4 D6 अनुयातु, B3 नानुयातु (sic) (for अनुगन्तु) Ś1 D10 इमे, D1 न ते, D11 अमी (for गति)

29 ^{ab}) Ñ1 T1 3 G1 2 M3 असंशय . D1 3 तथवासंशय पुन (for ^{b}) Ś1 D10 यथैवमिह संप्राप्तस्तथैव हि न संशय —Ñ1 illeg for 29^{c} —^{c}) Ś1 D10 नयामि (for यास्यामि) —^{d}) Ñ1 D11 आदाय (for उद्यम्य) Ś1 Ñ V1 B D1–4 6 10 11 T1 3 M2 विहायसा, V2 महायशा —After 29, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 ins

807* अथ चेत्संशयो देवि मम पृष्ठाधिरोहणे।
नृपक्षिमृगजातीनां कस्य रूपं करोम्यहम्।

[D4 om l 1 —(l 1) Ñ2 V B D6 अथवा (for अथ चेत्) Ś1 D10 पृष्ठस्य (for पृष्ठाधि-) Ñ1 पृष्ठारोहणे मम (subm) (for the post half) —(l 2) Ñ1 गो-, D1 3 4 भू- (for नृ-) Ñ2 V B D6 भूमौ(Ñ2 B3 D6 °यो) मृगविहगानां (for the prior half) D11 रूपं कस्य (by transp)]
—Then B3 cont

808* ममाग्रे गरुडो वापि पवनो वा समो गतौ।

30 ^{c}) G3 विस्मय- (for -विस्मित) —For 30, Ś1 Ñ V B D2 4 6 10 11 subst

809* मैथिली तु हरिश्रेष्ठं भीमं भीमपराक्रमम्।
अब्रवीत्सा शुभं वाक्यं वाक्यज्ञा वाक्यकोविदम्।

हनूमन्दूरमध्वानं कथं मां वोढुमिच्छसि ।
तदेव खलु ते मन्ये कपित्वं हरियूथप ॥ ३१
कथं वाल्पशरीरस्त्वं मामितो नेतुमिच्छसि ।
सकाशं मानवेन्द्रस्य भर्तुर्मे प्लवगर्षभ ॥ ३२
सीताया वचनं श्रुत्वा हनूमान्मारुतात्मजः ।
चिन्तयामास लक्ष्मीवान्नवं परिभवं कृतम् ॥ ३३
न मे जानाति सत्त्वं वा प्रभावं वासितेक्षणा ।
तस्मात्पश्यतु वैदेही यद्रूपं मम कामतः ॥ ३४
इति संचिन्त्य हनुमांस्तदा प्लवगसत्तमः ।
दर्शयामास वैदेह्याः स्वरूपमरिमर्दनः ॥ ३५
स तस्मात्पादपाद्धीमानाप्लुत्य प्लवगर्षभः ।
ततो वर्धितुमारेभे सीताप्रत्ययकारणात् ॥ ३६
मेरुमन्दरसंकाशो बभौ दीप्तानलप्रभः ।
अग्रतो व्यवतस्थे च सीताया वानरर्षभः ॥ ३७
हरिः पर्वतसंकाशस्ताम्रवक्त्रो महाबलः ।
वज्रदंष्ट्रनखो भीमो वैदेहीमिदमब्रवीत् ॥ ३८
सपर्वतवनोद्देशां साट्टप्राकारतोरणाम् ।
लङ्कामिमां सनाथां वा नयितुं शक्तिरस्ति मे ॥ ३९

G 5 35 35
B 5 37 39
L 5 34 45

[(l 1) Ñ2 V B D6 हनूमत (for हरिश्रेष्ठ) Ñ2 B3 D6 कपिं (for भीम) —(l 2) Ñ1 अब्रवीच्च, D2 4 उक्तवन (for अब्रवीत्सा) Ñ2 V B D6 अब्रवीत्प्रश्रि(B1 2 4 °सृ)त वाक्य वानर प्रियवादि(B2 3 °दर्श)न]

—Then Ñ1 D2 4 10 11 cont , while D1 3 subst for 30

810* तद्वानरवच श्रुत्वा जानकी जलजेक्षणा ।
ईषदुत्थितसर्वाङ्गी हनूमन्तमथाब्रवीत् ।

[(l 1) Ñ1 illeg for the prior half —(l 2) D1 3 ईषदुद्वीक्ष्य चार्वंगी, D2 ईषदुच्छ्वसितमना (for the prior half)]

31 Ñ2 V B D6 om 31 —^{b}) D1 वोढुं त्वम् , D5 7 9 मा नेतुम् (for मा वोढुम्) Ś1 D3 10 अर्हसि, D8 11 M2 इच्छति (for इच्छसि) —D2 om (hapl) $31^{c}-32^{b}$ —^{c}) Ś1 तदेतत् , D8 तदेव D8 लघु (for खलु) —^{d}) Ñ1 कपियूथप, D3 4 अनवस्थित (for हरियूथप)

32 D2 om 32^{ab} (cf v l 31) —^{a}) Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 अल्प , D5 7 9 T चाल्प , D8 वाल्य , G3 वा स्व- (for वाल्प-) D10 -शरीरस्य —^{b}) D8 इतो मा (by transp), M1 अतो मा, M3 अमितो (sic) (for मामितो) Ś1 नेतुमर्हसि, Ñ2 V B D6 वोढुमर्ह(B3 °मिच्छ)सि —^{c}) Ñ2 V B D6 मनुजेंद्रस्य (for मानवे°) —Ñ1 illeg for 32^{d} —^{d}) B2 D1 प्लवगर्षभ , B4 प्लवगेश्वर, D3 वानरर्षभ, D4 प्लवगोत्तम Ś1 D10 भर्तु प्लवगसत्तम, M1 भर्तुरेव प्लवगम

33 ^{a}) Ś1 Ñ1 V2 D1–5 10 11 T2 G2 3 तद्वच , V1 D7 9 तु वच (for वचन) Ñ2 B D6 स सीताया वच श्रुत्वा —^{b}) Ś1 D2 4 10 प्लवगोत्तम , Ñ1 प्लवगर्षभ , Ñ2 V B D6 प्रत्यभाषत, D11 हरियूथप (for मारुतात्मज) —D1 4 om (D4 hapl) $33^{c}-36^{b}$ Ñ2 V B D6 om $33^{c}-34^{b}$ —^{d}) Ś1 Ñ1 D10 11 देव्या (for नव). D2 3 देव्या परिभव कृत

34 D1 4 om 34, Ñ2 V B D6 om 34^{ab} (for all cf v l 33) —^{a}) Ś1 Ñ1 D2 3 10 T2 जानासि M1 transp सत्त्व and वा —^{b}) Ś1 Ñ1 D2 3 10 T2 वासितेक्षणे, G1 अमितेक्षणा —^{c}) V B1–3 अनुवीक्षस्व, B4 मा निरीक्षस्व (for तस्मात्पश्यतु) Ś1 D10 तस्मात्त्व पश्य वैदेहि, Ñ2 D6 त्व तु वीक्षस्व वैदेहि, G3 तस्मात्पश्यति वदेहि —^{d}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 परम मम, Ñ2 V B D6 मम केवल, D3 यद्वल मम (for मम कामत) D8 मद्रूप जनकात्मजा ꕥ Cv तस्मात्पश्यतु वैदेही यद्रूप मम कामत इत्यय पाठ समीचीन । अन्योऽसमीचीन । पूर्वापरविरोधात् । , so also Cr g ꕥ

35 Ñ2 V B D1 4 6 om 35 (for D1 4 cf v l 33) Ś1 Ñ1 D2 10 11 om 35^{ab} —^{ab}) T1 3 तथा (for तदा) D3 स तस्या प्रत्ययार्थं तु हनुमान्प्लवगोत्तम —^{c}) D7 9 सीताया (for वैदेह्या) —^{d}) D3 11 T1 3 M1 स्व रूपम्

36 D1 3 4 om 36^{ab} (except D3, cf v l 33) —^{a}) Ś1 D10 श्रीमान् (for धीमान्) —^{b}) Ś1 D2 10 11 उत्प्लु(D2 11 आप्लु)त्य प्लवगोत्तम , Ñ1 समुत्प्लुत्य च वानर —^{c}) D10 वृद्धत्वम् (sic) (for वर्धितुम्) —For 36, Ñ2 V B D6 subst

811* तत स कपिशार्दूलो द्रुत प्रस्कन्द्य पादपात् ।
व्यवर्धत महातेजा कामरूपी प्लवगम ।

[(l 1) B3 च (for स) V1 प्रत्यक्ष (sic) (for प्रस्कन्द्य)]

37 Ś1 om 37 For 37–38, Ñ2 V B D6 subst 812* —^{a}) Ñ1 D2 4 10 विन्ध्य , D1 शैल-, D3 बभौ (for मेरु-) —^{c}) Ñ1 D2 4 व्यवतस्थे स, D10 व्यवतिष्ठत्या, T2 M1 ह्यवतस्थे च, G2 M3 [s]प्यवतस्थे च, Cv g t व्यवतस्थे च (as in text) —^{d}) Ñ1 हरिपुगव , D10 G2 M3 वानरोत्तम (for °रर्षभ)

38 ^{c}) Ś1 D10 G1 वज्रदष्टाननो भीमो, D1 3 दष्ट्री वज्रनखो भीमो —For 37–38, Ñ2 V B D6 subst

812* नीलजीमूतसकाश स भूत्वा कपिकुञ्जर ।
सीताया प्रमुखे स्थित्वा वाक्यमेतदथाब्रवीत् ।

[(l 1) B3 °सकाश नाय कृत्वा स वानर —(l 2) B3 सम्मुखे (for प्र°) B4 चैतद् (for एतद्)]

39 ^{b}) D2 4 सार्द्रि- (for साट्ट) D1 -गोपुरा (for

G 5 35 36 B 5 37 40 L 5 34 46 तदवस्थाप्यतां बुद्धिरलं देवि विकाङ्क्षया ।
विशोकं कुरु वैदेहि राघवं सहलक्ष्मणम् ॥ ४०
तं दृष्ट्वाचलसंकाशमुवाच जनकात्मजा ।
पद्मपत्रविशालाक्षी मारुतस्यौरसं सुतम् ॥ ४१
तव सत्त्वं बलं चैव विजानामि महाकपे ।
वायोरिव गतिं चापि तेजश्चाग्नेरिवाद्भुतम् ॥ ४२
प्राकृतोऽन्यः कथं चेमां भूमिमागन्तुमर्हति ।
उदधेरप्रमेयस्य पारं वानरपुंगव ॥ ४३
जानामि गमने शक्तिं नयने चापि ते मम ।
अवश्यं संप्रधार्याशु कार्यसिद्धिरिहात्मनः ॥ ४४
अयुक्तं तु कपिश्रेष्ठ मया गन्तुं त्वया सह ।
वायुवेगसवेगस्य वेगो मां मोहयेत्तव ॥ ४५
अहमाकाशमासक्ता उपर्युपरि सागरम् ।
प्रपतेयं हि ते पृष्ठाद्भयाद्वेगेन गच्छतः ॥ ४६
पतिता सागरे चाहं तिमिनक्रझषाकुले ।
भवेयमाशु विवशा यादसामन्नमुत्तमम् ॥ ४७

-तोरणाम्) —^{c}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 लङ्कामपि सनागाश्चा (V2 D2 11 °गा त्वा) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 नेतु वै, B3 प्रणेतु, B4 नाशितु, Cr k t as in text (for नयितु) B2 4 अस्तु (for अस्ति) ❀ Ck t नयितु नेतुम् (Ck °तुमिति यावत्) ❀

40 ^{a}) B4 मूर्ध्नि (for बुद्धिर्) —^{b}) Ñ1 D1 3 5 T2 विशाकया, Ñ2 V B1–3 D2 4 6 11 विव(D6 °च)क्षया, Cm g k t as in text (for विकाङ्क्षया) Ś1 D10 मम सागरलघने(Ś1 °मगमे), B4 चरण देवि वक्षया —D9 reads 40^{d} in marg —^{d}) D2 कुरु (sic) (for सह-) B4 सलक्ष्मण (subm) —After 40, Ñ1 ins

813* योजनायुतमुत्प्लुत्य नीत्वा लङ्का शुभेक्षणे ।
शक्तिरस्ति हि मे गन्तु किमु त्वा सागर पुन ।

41 ^{a}) Ñ2 V B D6 गिरि-, M3 भीम- (for [अ]-चल-) —Ś1 B3 om 41^{cd} —^{c}) B2 D3 -पलाशाक्षी (for विशालाक्षी)

42 ^{a}) D1 नय (for तव) B1 3 सत्त्वबल D1 3 धैर्यं (for चैव) —^{b}) Ś1 Ñ1 D2 4 10 सजानामि, Ñ2 B D6 विदित मे, D11 जानामि त्वा (for विजानामि) —^{c}) Ś1 D4 10 गति चैव(D4 चापि), Ñ1 D7–9 T2 M1 गतिश्चापि, Ñ2 V B D6 गतिश्चैव —^{d}) D8 तेजसा (for तेजश्च) Ñ2 V1 B D6 इवोत्तम V2 तेजसाग्निरिवोत्तम

43 ^{a}) Ś1 D1 3 4 10 11 क, Ñ1 च, D2 चेत् (for ऽन्य) —^{b}) Ś1 D10 भुवम् (for भूमिम्) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 चाप्रमेयस्य —^{d}) D5 7–9 G1 3 M1 2 -यूथप (for -पुगव) Ñ1 पर पार च सत्तम —For 43, Ñ2 V B D6 subst

814* प्लवग क समर्थो हि वितर्के मनसापि य ।
त्वदृते कपिशार्दूल पार गन्तु महोदधे ।

[(l 1) B8 त्वदृते (for प्लवग) B4 च (for क) Ñ2 V2 D6 वितर्या B2 [अ]पि व, B4 हि न (for [अ]पि य) B3 विनक्रय हृदा प्रिय (for the post half) —(l 2) V2 त्वामृते, B3 प्लवग, B4 विधने (for त्वदृते)]

44 ^{ab}) D2 जाने ते B3 समरे, D1 गगने (for गमने) Ś1 D10 transp गमने and नयने. D4 वा (for च) D10 [ऽ]पि च (by transp). Ñ1 D2 4 11 [ऽ]नघ (for मम) Ñ2 V B D6 नयितु मा महा(V2 B च ते)कपे, D1 3 नयने च तवानघ (for ^{b}) —Ś1 D10 om 44^{c}–45^{b} —^{c}) Ñ2 V1 B1 3 4 D1 4–6 G1 2 तु, B2 [अ]d, D3 स्यात् (for [आ]शु) —^{d}) Ñ V B1 3 4 D1–4 6 11 निरामया, B2 अनामया, D5 7 9 G1 3 इवात्मन, M3 महात्मन (for इहा°) T2 M1 कार्यसिद्धि महा(M1 °द्धिमिवा)त्मन

45 Ś1 D10 om 45^{ab} (cf v l 44) —^{a}) D5 T1 3 G1 M2 हरिश्रेष्ठ (for कपि°) —^{b}) G2 ममागतु, M3 मम गतुं (for मया गन्तु) M3 [अ]नघ (for सह) —For 45^{ab}, Ñ V B D1–4 6 11 subst

815* अशक्य मे हरिवर त्वया गन्तु विहायसा ।

[Ñ1 अयुक्त, D1 अवश्य, D3 4 असह्य (for अशक्य) Ñ1 V1 B2 हरिश्रेष्ठ, D1–4 11 कपिश्रेष्ठ (for हरिवर) D2 वेगाद् (for त्वया).]

—^{cd}) D1 9 वायो समानवेगस्य, D10 T2 M1 वायुवेगसु (T2 °स्य)वेगस्य (for °) D2 [ऽ]य (for मा) Ñ2 B1 2(m also) 4 D6 पातयेत्, V B2 शातयेत् (for मोह°) D1 तदा (for तव) B3 वायुवेगस्य वेगो मामत्वरे पातयेत्तु न

46 Ñ2 V B D6 om 46 —^{a}) D3 G2 आकाश- Ś1 उत्पन्ना, Ñ1 D1 2 4 10 11 M3 आपन्ना, D3 -सपन्ना, G2 -समक्ता (for आसक्ता) —Note hiatus between ^{a} and ^{b} —^{b}) Ś1 D2 4 8 10 11 M3 (to avoid hiatus) ह्युपरि (for उपरि) —D4 om (hapl) 46^{c}–52^{b} —^{c}) D10 पृष्ठात्तद् (for ते पृष्ठाद्) D11 प्रयाते यदि ते पृष्ठाद् —^{d}) Ñ1 D3 7–9 भूयो, D1 महद् (for भयाद्)

47 D4 om 47 (cf v l 46) —^{a}) V2 B3 वा, D9 न (for च) —^{b}) D8 तस्मिन् (for तिमि-) Ñ2 V1 B -समाकुले, D3 -जला°, D11 -भया°, G1 °कुलं (for झषाकुले) —^{cd}) D6 अत्र (for आशु) Ñ2 अर्थम् (for अन्नम्) B3 भवेय तिमिनक्राणा सहसा चान्नमुत्तम —After 47, Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 ins

816* ततो मा पतिता तत्र हरिश्रेष्ठ महार्णवे ।
भक्षयेयु प्रतिभयाद्ग्राहा सागरवासिन ।

न च शक्ष्ये त्वया सार्धं गन्तुं शत्रुविनाशन ।
कलत्रवति संदेहस्त्वय्यपि स्यादसंशयम् ॥ ४८
ह्रियमाणां तु मां दृष्ट्वा राक्षसा भीमविक्रमाः ।
अनुगच्छेयुरादिष्टा रावणेन दुरात्मना ॥ ४९
तैस्त्वं परिवृतः शूरैः शूलमुद्गरपाणिभिः ।
भवेस्त्वं संशयं प्राप्तो मया वीर कलत्रवान् ॥ ५०
सायुधा बहवो व्योम्नि राक्षसास्त्वं निरायुधः ।
कथं शक्ष्यसि संयातुं मां चैव परिरक्षितुम् ॥ ५१
युध्यमानस्य रक्षोभिस्ततस्तैः क्रूरकर्मभिः ।
प्रपतेयं हि ते पृष्ठाद्भयार्ता कपिसत्तम ॥ ५२
अथ रक्षांसि भीमानि महान्ति बलवन्ति च ।
कथंचित्सांपराये त्वां जयेयुः कपिसत्तम ॥ ५३
अथवा युध्यमानस्य पतेयं विमुखस्य ते ।
पतितां च गृहीत्वा मां नयेयुः पापराक्षसाः ॥ ५४
मां वा हरेयुस्त्वद्धस्ताद्विशसेयुरथापि वा ।
अव्यवस्थौ हि दृश्येते युद्धे जयपराजयौ ॥ ५५
अहं वापि विपद्येयं रक्षोभिरभितर्जिता ।
त्वत्प्रयत्नो हरिश्रेष्ठ भवेन्निष्फल एव तु ॥ ५६

G 5 35 0
B 5 37 56
L 5 34 63

[(1 2) D1 3 महारौद्रा (for प्रतिभयाद्)],
while V B ins 823* after 47

48 D4 om 48 (cf v l 46) V B om 48-61 Ñ2 D6 om 48 —^{a}) D8 M1 नाह शक्ष्ये, G1 न शक्ष्येह (for न च शक्ष्ये) Ś1 Ñ1 D10 न शक्नोमि त्वया यातु (Ñ1 गतु), D1-3 11 न शक्ष्यामि (D11 °क्ष्यास्मि [sic]) त्वया यातु —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 सर्वं-, D3 सार्धं (for गन्तु) D8 शत्रुविमर्दन —After 48^{ab}, Ñ1 ins 1 2 of 823* (repeating it in its proper place) and then reads st 62 onwards up to colophon —Ñ1 illeg for 48^d —^{d}) D7 9 स्यादपि (by transp) Ś1 D1-3 10 11 अनतर, T2 G1 M3 असशय, Ct as in text (for असशयम्)

49 V B D4 om 49 (cf v.l 46 and 48) —^{b}) Ñ2 D6 भीमदर्शना —D9 reads 49^d in marg

50 V B D4 om 50 (cf v l 46 and 48) —^{a}) G2 स (for तैस्) D8 परिवृतै (for °वृत) Ś1 D10 तै मस्यगावृत क्रुद्धै, Ñ D2 6 11 तै सपरिवृत (D11 °तै) क्रुद्धै (D2 क्रूरै, D6 °द्ध) —^{b}) D1 3 -धारिभि (for -पाणिभि) —^{c}) Ś1 D1 3 10 11 सशय- (for सशय) —^{d}) D1 वीर (for वीर) ❀ Cv तैस्त्वमित्यादि । तैस्त्व परिवृतो भवे । पश्चान्मया कलत्रवान्, मया रक्ष्यवास्त्व सशय प्राप्तश्च भवे । इति वाक्यभेदेन योज्यम् । अन्यथा त्वशब्दोऽतिरिच्येत । तै सपरिवृत इति सम्यक् ।, Cr तै परिवृत शूरै परिवृतो भवे । पश्चान्मया कलत्रवान्त्वया मया सशय प्राप्तो भवेरिति वाक्यभेदेन युष्मच्छब्दयोर्निर्वाह । तै सपरिवृत इति पाठ ।, so also Cm g t ❀

51 V B D4 om 51 (cf v l 46 and 48) —^{b}) D1 नसायुध (for निरा°) —^{c}) Ś1 D10 शक्नोपि, D11 समीक्ष्य, T3 शक्ष्यति (for शक्ष्यसि) Ś1 मा यातु, D2 त्व यातु, G1 Cv सयातु, Cr g as in text (for सयातु) M1 कथ शक्ष्यति सयोद्धु —T3 om (hapl ?) from चैव in ^{d} up to 54^c —^{d}) Ñ2 D1 2 6 11 मा चापि, D3 मा वा -, M1 अलयं (for मा चैव)

52 D4 om 52^{ab} (cf v.l 46) V B T3 om 52 (cf v l 48 and 51) —^{a}) G1 युध्यमानस्तु —^{b}) Ś1 D10 M3 तव तै, D3 तथा तै, T1 G3 तेरह (for ततस्तै) —Ś1 om 52^{cd} —^{c}) D3 प्रपतेह Ñ2 सह, D1 तव, D2 4 च ते, D6 हि तान्, D10 अह (for हि ते) D6 दृष्ट्वा (for पृष्ठाद्) —^{d}) D1 हरिसत्तम, D3 हरिपुगव, D11 T2 कपिकुजर (for कपिसत्तम)

53 V B T3 om 53 (cf v l 48 and 51) Ñ2 D6 om 53-54^b —^{a}) D1 3 सर्वाणि (for भीमानि) —^{c}) D1-3 8 10 11 सपराये M2 त्वा (for त्वा)

54 Ś1 V B om 54 (for V B, cf v l 48) T3 om 54^{abc}, Ñ2 D6 om 54^{ab} (cf v l 51 and 53) —^{b}) D10 पृष्ठतश्च, T1 विमलस्य, M1 विवशस्य, Cv g k t as in text (for विमुखस्य) —^{c}) Ñ D2 6 आनयेयुस्ते, D1 3 च नयेयुर्मां, D4 10 11 मा (D11 तु) नयेयुस्ते (for च गृहीत्वा मा) —^{d}) Ñ D1-4 6 10 11 राक्षसा भीमविक्रमा

55 Ñ2 V B D6 om 55 (for V B, cf v l 48) Ñ1 illeg for 55-58^b —^{a}) D11 चाहरेयुस् Ś1 D10 पृष्ठात्ते, D8 M1 सरब्धा (for त्वद्धस्ताद्) —^{b}) D11 विनश्येयुर् T2 तथा (for अथ) Ś1 D2 10 विपमे युध्यतोपि वा —^{c}) D5 7 9 अनवस्थौ Ś1 D1-4 10 11 च (for हि) —^{d}) T2 रणे (for युद्धे). M1 जीव- (sic) (for जय)

56 V B om 56 (cf v l 48) Ñ1 illeg for 56 (cf v l 55) —^{a}) Ś1 D4 10 11 वा यद्, D1 3 यदि, T2 चापि (for वापि) Ñ2 D6 विपद्येयमह वापि —^{b}) D2 चैव, D4 om (hapl) (for अभि-) Ś1 D10 -पीडिता, D11 -मर्दिता (for तर्जिता) —^{c}) Ś1 D10 11 त्वत्प्रयत्ने, Ñ2 D2 4 6 प्रयतेन, D1 3 प्रमादेन (for त्वत्प्रयत्नो) D10 कपिश्रेष्ठ —^{d}) Ś1 Ñ2 D1-4 6 10 11 कि (Ñ2 .) भवेत् (Ś1 D10 °द्दि, Ñ2 D2 °त्ते) प्रयोजन —After 56, Ñ2 D6 ins 823*

57 V B om 57 (cf v l 48) Ñ1 illeg for 57 (cf v l 55) Ñ2 D6 om 57-61 —^{a}) D1 3 5 8 G2 3 M1 2 अपि (for अपि) D3 सप्राप्तो (for पर्याप्तो) —^{b}) D3 विहतु सर्वरक्षसा —^{c}) T3 हीयात् (for हीयेत्) —^{d})

G 5 35 0
B 5 37. 57
L 5 34 64

कामं त्वमपि पर्याप्तो निहन्तुं सर्वराक्षसान् ।
राघवस्य यशो हीयेत्त्वया शस्तैस्तु राक्षसैः ॥ ५७
अथवादाय रक्षांसि न्यस्येयुः संवृते हि माम् ।
यत्र ते नाभिजानीयुर्हरयो नापि राघवः ॥ ५८
आरम्भस्तु मदर्थोऽयं ततस्तव निरर्थकः ।
त्वया हि सह रामस्य महानागमने गुणः ॥ ५९
मयि जीवितमायत्तं राघवस्य महात्मनः ।
भ्रातॄणां च महाबाहो तव राजकुलस्य च ॥ ६०
तौ निराशौ मदर्थे तु शोकसंतापकर्शितौ ।
सह सर्वर्क्षहरिभिस्त्यक्ष्यतः प्राणसंग्रहम् ॥ ६१

T2 त्वया शास्तास्तु राक्षसा —For 57^{cd}, Ś1 D1–4 10 11 subst

817* गन्तु समीप रामस्य मत्तो हीयेत राघव ।

[D2 समीपे D2 (कि) प्रीयेत स राघव , D4 मम हीयेत वानर, D11 स कि प्रीयेत राघव (for the post half)]

—After 57, T2 ins

818* तथापि युक्ता न भवेद्गन्तु वानरपुगव ।

58 Ñ2 V B D6 om 58 (cf v l 48 and 57) Ñ1 illeg for 58^{ab} (cf v l 55) —For 58^{ab}, Ś1 D1–4 10 11 subst

819* मामादाय हि रक्षासि नयेयुरबला क्वचित ।

[D2 10 समादाय D1 च (for हि) D2 अवशा, D11 अथवा (for अबला) D1 3 नयेयुरथवान्यत (for the post half)] —^{c}) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 यत्र मा, D1 3 तत्र मा(D3 मे) (for यत्र ते) D4 11 न विजानीयुर् —^{d}) Ś1 Ñ1 D2 4 10 न च, D11 वापि (for नापि) M3 राघवो

59 Ś1 Ñ2 V B D6 10 om 59 (for all except Ś1 D10, cf v l 48 and 57) —^{a}) D1–4 11 त(D4 11 अ)-थारम्भो (D2 सवाटोपि) मदीयोय —^{b}) D1–4 भवेत् (for ततस्) D11 भवेयुरनिरर्थक —G3 reads 59^{cd} after the first occurrence of 64 —^{c}) D4 तथापि (for त्वया हि).

60 Ñ2 V B D6 om 60 (cf. v l 48 and 57) —^{a}) D1 आपन्न (for आयत्त) Ś1 D10 मम जीवितमाज्ञाय, D11 मयि जीवति श्रेय स्याद् —^{b}) D7–9 [अ]मितौजस (for महात्मन) —After 60^{ab}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

820* तस्मिन्निक्ष्वाकुवशस्य प्राणा सक्ता महात्मनि ।
अप्राप्नुवन्मा काकुत्स्थ प्राणानपि परित्यजेत् ।
राम निपतित दृष्ट्वा न भवेल्लक्ष्मणो ध्रुवम् ।
धर्मात्मा भ्रातरं श्रुत्वा वैवस्वतवश गतौ ।
कथ जीवेन्महातेजा भरतो भ्रातृवत्सल । [5]
तेषा प्राणविपर्यासे कि शेष स्यान्महात्मनाम् ।

[(l 1) D1 अस्मिन् D2 -वशे मे (for वशस्य) Ś1 (also *sup lin.*) मम (for प्राणा) —(l 2) D1 3 अप्राप्य मा च (for अप्राप्नुवन्मा) —(l 4) D2 दृष्ट्वा (for श्रुत्वा) Ś1 D1 10 -गति (for -वश) —D4 om from l 5 up to st 61 —(l 6) D1 शत्रुघ्नो न भविष्यति (for the post half)]

—Then D1 cont

821* तेषा च मातर सर्वा पुत्रशोकेन कर्शिता ।
न भविष्यति सदेह सुग्रीवश्च महाकपि ।

—D1 om 60^{c}–61^{b} —^{c}) Ś1 Ñ1 D2 9 10 11 शत्रुघ्नस्य, Ct is in text (for भ्रातृणा च) Ś1 Ñ1 D1 10 महाबाहोस् —^{d}) Ś1 Ñ1 D2 3.10 11 T1 3 तस्य, Cv r g as in text (for तव) D1 वा (for च)

61 Ñ2 V B D6 om 61 (cf v l 48 and 57) D4 om 61, D1 om 61^{ab} (cf v l 820* and 60 respy) —^{a}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 ममार्थाय, D3 ममाज्ञाय, D7–9 मदर्थं च, G2 ममार्थे तु, M3 निरर्थं तु (for मदर्थे तु) —^{b}) Ś1 Ñ1 D2 6 7 8 10 -कर्पितौ —^{c}) Ś1 सर्वै सहर्क्ष-हरिभिस्, D1 तत सर्वे च हरयस्, D2 11 पत्नी दुर्यक्षसन्याना, D3 सह सर्वेपि हरयस् —^{d}) Ś1 D10 त्यजेथा (sic), Ñ1 D2 11 त्यजेता, D1 3 त्यजेयु , G2 त्यजत (for त्यक्ष्यत) D9 reads in marg प्राणसग्रह —After 61, Ś1 Ñ1 D1–4 (after l 4 of 820* owing to om) 10 11 ins

822* एवमन्यतराभावे तव चैव ममापि वा ।
अदर्शनगुणोदर्के न तेऽद्य पृष्ठमारुहे ।

[(l 1) D2 11 -[अ]भावात (for °भावे) D3 4 [इ]ह (for [ए]व) D1 ममव D2 च (for वा) —(l 2) D1 3 अनिश्चित , D11 अदर्शने (for अदर्शन-)]

—Then all the above MSS cont (Ñ1 ins l 2 for the first time after 48^{ab}, reading it here illegibly). V B ins after 47 (owing to om), Ñ2 D6 ins after 56 (owing to om)

823* तस्य धर्मप्रधानस्य पत्न्या रामस्य वानर ।
पृष्ठ पुनामधेयस्य न युक्तमधिरोहितुम् ।

[(l 1) D1 न च (for तस्य) B2 पत्नी (for पत्न्या) Ñ2 V1 B2 D6 धीमन (for वानर). —D11 om l 2 to st 62 —(l 2) Ś1 Ñ1 (first time) B3 D10 पृष्ठे, D1–4 मया (for पृष्ठ) V2 न तु (hypm) (for न) Ś1 Ñ1 (first time) B1 D2–4 13 अधिरोहण(Ñ1 °णे) D1 युक्त पृष्ठाधिरोहण (for the post half)]

—Thereafter Ñ1(post half illeg) further cont

824* कथ व्यतिक्रममह * * * * * * * ।

Colophon

[*Sarga name* हनुमत्सवादे सीतावाक्य]

भर्तुर्भक्तिं पुरस्कृत्य रामादन्यस्य वानर ।
नाहं स्प्रष्टुं पदा गात्रमिच्छेयं वानरोत्तम ॥ ६२
यदहं गात्रसंस्पर्शं रावणस्य गता बलात् ।
अनीशा किं करिष्यामि विनाथा विवशा सती ॥ ६३
यदि रामो दशग्रीवमिह हत्वा सराक्षसम् ।
मामितो गृह्य गच्छेत तत्तस्य सदृशं भवेत् ॥ ६४

श्रुता हि दृष्टाश्च मया पराक्रमा
महात्मनस्तस्य रणावमर्दिनः ।
न देवगन्धर्वभुजंगराक्षसा
भवन्ति रामेण समा हि संयुगे ॥ ६५
समीक्ष्य तं संयति चित्रकार्मुकं
महाबलं वासवतुल्यविक्रमम् ।
सलक्ष्मणं को विषहेत राघवं
हुताशनं दीप्तमिवानिलेरितम् ॥ ६६ G 5 35 0 B 5 37 66 L 5 34 77

---

62 For sequence in Ñ1, cf v l 48 D11 om 62 (cf v l 823*) Ś1 D10 om 62^{ab} —^{a}) B3 D8 T3 M1 3 भर्तृभक्तिं, D1 3 4 भर्तु शक्तिं Ñ2 V(V2 in also) B D6 समाश्रित्य (for पुरस्कृत्य). —^{b}) Ñ2 V1 B1–3 D6 M2 कस्यचित्, M1 वा न वा (for वानर) B4 रामादन्य न साधये —After 62^{ab}, D2 reads 828* —^{cd}) G1 [अ]-पि, M1 [अ]सि- (for [अ]ह) D7 9 स्वतो, T1 3 तदा, G2 M2 तथा, G3 त्वया (for पदा) D5 पवनात्मज (for वानरोत्तम) D9 मया पुन पुमानन्यो न युक्त स्प्रष्टुमात्मना, T2 M3 न स्पृशामि शरीर तु पुंसो(T2 स्व हि) वानरपुंगव —For 62^{cd}, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 subst and all except Ś1 D10 read before 62^{ab}

825* न युक्तो गात्रसंस्पर्श पुरुषस्य मयानघ ।

[B3 युक्तो न(by transp) B4 गध (for गात्र-) —Ś1 D10 om (hapl ?) from the post half up to 63^{a} Ñ2 V1 B2–4 D1 6 मम, D4 त्वया (for मया)]

63 For sequence in Ñ1, cf v l 48 Ś1 D10 om 63^{a} (cf v l 62) —^{a}) Ñ1 यदर्थं, B4 D4 11 G1 यदि (G1 °.)द, D1 यच्चास्मि, D3 यच्चापि, D5 यद्यह (for यदह) —^{b}) Ś1 D10 वश गता, D1 4 M3 बलाद्गता (by transp), D3 बलाद्धृता, D11 बलात्कृत, T2 दुरात्मन, G3 कृता बलात् (for गता बलात्) Ñ1 B4 D2 रावणेन बलात्कृत (B4 °तं) —^{c}) B1 D3 आनीता, B3 अवशा (for अनीशा) Ñ1 B4 D2 11 करोम्यस्मिन् (for करिष्यामि) —^{d}) Ś1 D2 10 11(Ś1 D10 [with hiatus]) अनाथा, B4 नान्यथा, D3 4 ह्यनाथा (for विनाथा) Ñ3 B1 2 D6 त्ववशा, V2 तद्वशा, B3 दुर्बला (for विवशा) Ś1 D10 ह्यह (for सती) —After 63, Ñ2 V B D6 ins

826* काममस्य त्वमेवैक कार्यस्य परिसाधने ।
पर्याप्त परवीरघ्न किन्तु त्वा बोधयाम्यहम् ।

[V2 B4 om l 1 —(l 1) B2 एव (for अस्य) —After l 1, V1 slightly illeg ins

826(A)* इच्छामि त्वा समानेतु मलेन रघुनन्दनम् ।
पुरस्तेटेन भवता च नान्यथा तदुपाहरम् ।
यदि नोत्सहमे * * * * * * * ।]

—(l 2) Ñ2 V1 परवीरघ्न B3 हि वदामि (for बोधयामि)]

64 For sequence in Ñ1, cf v l 48 G3 reads 64 twice, reading 59^{cd} after the first occurrence of 64 —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 किं तु (for यदि) —^{b}) Ñ1 D1 T2 M3 सबान्धव (for सराक्षसम्) —After 64^{ab}, Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 ins

827* सत्त्वज्ञो राक्षसाना च रघुवशविवर्धन ।

[D4 तत्त्वज्ञो (for सत्त्वज्ञो) Ñ1 स (for च)]

—Ś1 D10 om 64^{cd} —For 64^{cd}, Ñ1 D1–4 (D2 reads after 62^{ab}) 11 subst

828* इतो युक्तो हि मा नेतु लक्ष्मणेन महाविभु ।

[Ñ1 गतो नियुक्तो (hypm), D4 11 इतो युक्त (for इतो युक्तो) Ñ1 illeg, D2 11 सहाचिरात (for महाविभु)]

—For 64, Ñ2 V B D6 subst

829* बलै समग्रैर्जित्वा मा रावण यदि संयुगे ।
नयेत स्वपुरीं रामस्तत्स्यात्तस्य यशस्करम् ।

[(l 1) V2 त्वा(sic) (for मा) —(l 2) B3 मनये-त्स्वपुर रामस्तन्मत्तु यशस्कर]

65 For sequence in Ñ1, cf v l 48 V B om 65–67 —^{a}) Ñ2 D1–4 7–9 T1 3 M1 Cr t च, Cv m g t as in text (for हि) D6–9 T1 हि (for च) D11 श्रुत्वा च दृष्ट्वा च D2 मयास्य विक्रमा (for मया पराक्रमा) Ś1 Ñ1 D10 श्रुतश्च दृष्टश्च महा(Ñ1 °या)पराक्रमो —^{b}) Ś1 D10 गु (D10 र)णात्रमर्दने, Ñ1 D11 रणे(D11 णा)वमर्दन, Ñ2 रणे निमर्दिन, D1 रणाभिमर्दिन, D3 6 रणेव(D6 °रि)मर्दिन —^{d}) Ñ D6 रणागणे (for हि संयुगे) ꕥ Cv श्रुता हीत्यादावेको हिशब्द पादपूरणे ।, Cg श्रुता इति । प्रथमहि-शब्दो गुणप्रसिद्धौ । द्वितीयो नि समत्वप्रसिद्धौ) ꕥ

66 For sequence in Ñ1, cf v l 48 V B om 66 (cf v l 65) —^{a}) G2 समेत्य (for समीक्ष्य) Ś1

G 5 35 0
B 5 37 67
L 5 34 78

सलक्ष्मणं राघवमाजिमर्दनं
दिशागजं मत्तमिव व्यवस्थितम् ।
सहेत को वानरमुख्य संयुगे
युगान्तसूर्यप्रतिमं शरार्चिषम् ॥ ६७

स मे हरिश्रेष्ठ सलक्ष्मणं पतिं
सयूथपं क्षिप्रमिहोपपादय ।
चिराय रामं प्रति शोककर्शितां
कुरुष्व मां वानरमुख्य हर्षिताम् ॥ ६८

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चत्रिंशः सर्गः ॥ ३५ ॥

D_{10} स्वपति, D_6 सप्रति (for सयति) —[c]) D_{11} प्रसहेत (for विष°) —$\tilde{N}_1$ om (hapl) from को up to सलक्ष्मण in 67[a] —[d]) G M_1 [अ]नल (sic) (for [अ]निल)

67 For sequence in $\tilde{N}_1$, cf v l 48 V B om 67 (cf v l 65) $\tilde{N}_1$ om up to सलक्ष्मण (cf v l 66) —[a]) D_{11} सकार्मुक (for सलक्ष्मण) $\acute{S}_1$ $\tilde{N}_2$ $D_{1-4\ 6\ 10\ 11}$ आजिवर्धन —[b]) $\acute{S}_1$ $D_{1.3\ 4\ 10}$ककुद्मिन, $\tilde{N}$ $D_{6\ 11}$ वने(D_{11} महा) गज, D_2 ककुद्गज, M_2 निशागज (for दिशागज) $D_{1\ 3}$ दिग्गजवद् (for मत्तमिव) —[c]) D_4 ग्रहेत (for सहेत) D_5 सयुगे तदा (for मुख्य सयुगे) —[d]) $\acute{S}_1$ D_{10} -प्रतिमान्क्षिपन्शरान्, $\tilde{N}_1$ प्रतिम महौजस, $D_{1\ 3}$ °मान्स-सायक, D_2 °म नराधिप, $D_{4\ 11}$ °मान्शरान्क्षिपन, M_1 °म शरार्चिषा (for -प्रतिम शरार्चिषम्) $\tilde{N}_2$ युगानवह्नत्र शरान्क्षिपत (sic), D_6 युगातवह्नेभगवानृक्षिपत (sic)

68 For sequence in $\tilde{N}_1$, cf v l 48 —[a]) $\acute{S}_1$ $\tilde{N}_1$ $D_{1-5\ 7\ 9-11}$ T_1 G_1 M_2 त्व ($D_{1\ 5\ 7\ 9}$ T_1 G_1 M_2 स) मे कपिश्रेष्ठ $D_{7\ 9}$ प्रिय (for पति) —[b]) $\tilde{N}_2$ V B_{2-4} D_6 त्वमानय, B_1 त्वयानघ (sic), $D_{1\ 3}$ [आ]नयस्व त (for [उ]पपादय) —[c]) $\acute{S}_1$ $\tilde{N}_1$ $D_{2\ 5-9\ 10}$ शोककर्पिता $\tilde{N}_2$ V B D_6 चिराय(B_4 °रेण) रामेण हि सगता(V_2 °मे, B_2 °म, B_3 सगत) कपे —[d]) D_1 मा (for मा) $\acute{S}_1$ $\tilde{N}_1$ $D_{1-4\ 10\ 11}$ हर्षसयु(D_1 °मोहि)ता, $\tilde{N}_2$ V B D_6 विस्मृतज्वरा(V_2 °ज्वुवा [sic]), $D_{5\ 7-9}$ T_1 M_2 -वीर हर्षिता, T_2 -वर्य हर्षिता, $G_{2\ 3}$ -मुख्य(G_3 हर्ष) मोदिता, M_1 मुख्य मोचिता ❀ Cr हर्षमोहितामिति पाठ ❀

Colophon —*Sarga name* $\acute{S}_1$ हनुमत्सीतासवाद $\tilde{N}_1$ हनुमत्सीतावाक्य, $\tilde{N}_2$ B_2 D_6 हनूमत्प्रत्ययदर्शन, V_1 $B_{1\ 3}$ सीताप्रत्ययदर्शन, V_2 B_4 हनुमद्वाक्य, D_1 हनुमान्सीतासभाषण, $D_{2\ 3\ 10\ 11}$ सीताहनुमत्सवाद, D_4 श्रीहनुमत सवाद —*Sarga no* (figures, words or both) $\tilde{N}_1$ $D_{1\ 2\ 4\ 10\ 11}$ om, $\acute{S}_1$ $D_{5\ 7-9}$ T G $M_{1\ 3}$ 37, V_1 M_2 36, V_2 26, B_3 33, B_4 31, D_3 39 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

३६

ततः स कपिशार्दूलस्तेन वाक्येन हर्षितः ।
सीतामुवाच तच्छ्रुत्वा वाक्यं वाक्यविशारदः ॥ १
युक्तरूपं त्वया देवि भाषितं शुभदर्शने ।
सदृशं स्त्रीस्वभावस्य साध्वीनां विनयस्य च ॥ २
स्त्रीत्वं न तु समर्थं हि सागरं व्यतिवर्तितुम् ।
मामधिष्ठाय विस्तीर्णं शतयोजनमायतम् ॥ ३
द्वितीयं कारणं यच्च ब्रवीषि विनयान्विते ।
रामादन्यस्य नार्हामि संस्पर्शमिति जानकि ॥ ४
एतत्ते देवि सदृशं पत्न्यास्तस्य महात्मनः ।
का ह्यन्या त्वामृते देवि ब्रूयाद्वचनमीदृशम् ॥ ५
श्रोष्यते चैव काकुत्स्थः सर्वं निरवशेषतः ।
चेष्टितं यत्त्वया देवि भाषितं मम चाग्रतः ॥ ६
कारणैर्बहुभिर्देवि रामप्रियचिकीर्षया ।
स्नेहप्रस्कन्नमनसा मयैतत्समुदीरितम् ॥ ७
लङ्काया दुष्प्रवेशत्वाद्दुस्तरत्वान्महोदधेः ।
सामर्थ्यादात्मनश्चैव मयैतत्समुदाहृतम् ॥ ८
इच्छामि त्वां समानेतुमद्यैव रघुबन्धुना ।
गुरुस्नेहेन भक्त्या च नान्यथा तदुदाहृतम् ॥ ९ G 5 36 8 B 5 38 9 L 5 35 0

36

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 ^{ab}) D11 च (for स) Ñ1 D5 हरि- (for कपि-) D7–9 तोषित , Cg as in text (for हर्षित) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 शा(Ś1 D10 सा)लताल(D1 तालशाल)शिलायुध (Ñ1 °मुख) (for ^{b}) Ñ2 V B D6 तत कपिर्गुणश्लाघी मारुतस्यात्मजस्तदा(V1 °सभव , B4 D6 °था) —^{c}) Ñ1 transp सीताम् and उवाच —^{d}) T3 विदा वर (for -विशारद) Ñ V B D2 4 6 11 धर्मार्थसहित वच , D6 हर्षितो वाक्यमब्रवीत्

2 ^{a}) Ś1 V2 D10 11 अनुरूप (for युक्त°) —^{b}) Ś1 D10 M3 प्रियदर्शने, B3 बुद्धिपूर्वक (for शुभदर्शने) —G3 om 2^{c} – 4^{b} —^{c}) B3 तु (for स्त्री) —^{d}) D4 तथैव, G1 नयस्य (for साध्वीना) Ñ V B D1–4 6 10 11 नियमस्य (for विनयस्य)

3 G3 om 3 (cf v l 2) —^{a}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 7 9–11 T2 G1 Ck t स्त्रीत्वान्न त्व(B4 °न्नाह [sic], T2 G1 °न्न तु) समर्थासि(Ś1 D3 10 °र्था वै, V B2 3 4 D2 4 11 T2 G1 °र्था हि) —^{b}) V2 परिवर्तितु, B4 विनि°, G1 ह्यति°, Cr m g t व्यति° (as in text) —^{c}) D2 समधिष्ठाय, D3 11 ममाधिष्ठाय —^{d}) Ś1 D10 सागर शतयोजन ❀ Cr m (also) स्त्रीत्वमित्यत्र स्त्री(Cr सीता) इति पदच्छेद । न समर्थमिति लिङ्गव्यत्यय आर्ष । सागरस्य निवर्तितुमिति पाठे सागरस्य यादृक्शत-योजन तावदायत विस्तीर्णमपि मामधिष्ठाय वर्तमानाया स्त्रीत्व स्त्रीत्वप्रयुक्तभीरुत्व न समर्थं न शक्नोति (Cm °ष्ठाय निवर्तितु-मुपगन्तु स्त्री त्व न समर्थेति योजना) ❀

4 G3 om 4^{ab} (cf v l 2) —^{a}) D2 तच् (for यच्) —^{b}) Ś1 D10 प्रियदर्शने, Ñ1 राघवप्रिये, B शुभदर्शने, D1–4 11 कमलेक्षणे (for विनयान्विते) Ñ2 V D6 ब्रवीषि शुभानने —^{c}) Ñ2 V B D6 वर्जयाम्यहमन्यस्य —^{d}) Ñ2 V B D7–9 T2 G1 M2 ससर्गम् (for °स्पर्शम्) V2 इह, D11 इव (for इति)

5 ^{a}) Ś1 Ñ V B D2 6 10 11 तवैतत्सदृश वाक्य —^{b}) Ñ2 V B D6 पत्न्या रामस्य धीमत —^{c}) D1 3 न (for का) B2 D4 5 तु (for हि) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2–4 6 10 11 त्वदृते ब्रूयाद् (D2 4 11 देवि) (for त्वामृते देवि) B3 त्वदृते का प्रतिब्रूयाद् —^{d}) Ś1 Ñ1 D3 10 सीते (for ब्रयाद्) Ñ2 V B D6 वचन दिव्यमीदृश

6 ^{a}) Ñ2 D6 तच्च, V B2 4 तत्स, B1 त्वा स, D1 स च (for चैव) Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 श्रोष्यतीद स, B3 श्रोष्यत्येतच्च (for श्रोष्यते चैव) —D10 om 6^{b} —^{b}) Ś1 Ñ1 सर्वसतस्तवेप्सित (sic), Ñ2 V B D6 तव सर्वमशेषत —^{c}) D4 कथित (for चेष्टित) D2 धर्म्यं, D11 धन्ये (for देवि) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1–4 6–8 11 Γ1 3 Cm k t च ममाग्रत (by transp), D10 च समाश्रित (sic), G3 मम जाग्रत , Cg as in text (for मम चाग्रत)

7 ^{c}) G1 श्रेय (for स्नेह-) D1 -प्रच्छन्न , D11 T2 3 -प्रसन्न- , G2 -प्रक्लिन्न , G3 -प्रणुन्न- , Cg as in text (for -प्रस्कन्न) Ś1 D10 स्नेहात्प्रक्लि(D10 °स)न्न- Ñ2 V B D6 स्नेहविक्लवया बुद्ध्या —^{d}) Ñ2 V1 B1–3 D6 यत् , V2 तत् (for [ए]तत्) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 G2 समुदाहृत —After 7, D3 ins

830* यदि नोत्सहसे गन्तु मया सार्धमनिन्दिते ।

8 Ñ2 V1 B D4 6 om (hapl) 8 V2 transp 8 and 9 —^{c}) Ñ1 [स]पि (for [ए]व) D• सामर्थ्यं जानता चैव —^{d}) D7–9 G2 M3 Ct समुदीरित, Ck समुदा° (as in text) —After 8, Ñ1 ins

831* मत्पृष्ठमधिरोह त्व नयामि राघवान्तिकम् ।

9 V2 transp 8 and 9 —^{a}) D11 द्रक्ष्यामि (for इच्छामि) Ñ1 इतो नेतुम् (for समानेतुम्) —^{b}) Ś1 Ñ2 V2 B2 रघुनदन, V1 D7 9 Ct °नदिना, B3 लघुवर्त्मना, B4

G 5 36 9 यदि नोत्सहसे यातुं मया सार्धमनिन्दिते ।
B 5 38 11 अभिज्ञानं प्रयच्छ त्वं जानीयाद्राघवो हि यत् ॥ १०
L 5 35 9 एवमुक्ता हनुमता सीता सुरसुतोपमा ।
उवाच वचनं मन्दं बाष्पप्रग्रथिताक्षरम् ॥ ११
इदं श्रेष्ठमभिज्ञानं ब्रूयास्त्वं तु मम प्रियम् ।
शैलस्य चित्रकूटस्य पादे पूर्वोत्तरे तदा ॥ १२
तापसाश्रमवासिन्याः प्राज्यमूलफलोदके ।
तस्मिन्सिद्धाश्रमे देशे मन्दाकिन्या अदूरतः ॥ १३
तस्योपवनषण्डेषु नानापुष्पसुगन्धिषु ।
विहृत्य सलिलक्लिन्ना तवाङ्के समुपाविशम् ॥ १४
पर्यायेण प्रसुप्तश्च ममाङ्के भरताग्रजः ॥ १५

D4 6 10 °नदने, Cv r m g k as in text (for रघुनन्दना) —After 9[ab], Ñ1 ins

832* सगम स्मारयितु ते धर्मपत्न्यसि शोभने ।

—[c]) D6 उरु (for गुरु) B2 -मोहेन (m also as in text) (for -स्नेहेन) —[d]) Ś1 D10 त्वया (for [अ]न्यथा) Ś1 D4 8 10 T2 G1 समुदाहृत, D1–3 11 T1 3 M3 Cm [त]तदु°, Ck t as in text (for तदुदा°)

10 B4 om 10[ab] —[a]) Ś1 Ñ V B1–3 D1 3 6 10 गतु (for यातु) —[b]) D8 साकम् (for सार्धम्) Ñ2 V B1–3 D6 मया सह विहायसा —[cd]) Ś1 D10 प्रतीच्छ त्व, D1 प्रयच्छस्व (for प्रयच्छ त्व) Ś1 त (sic), D1 M3 तत (for यत्) Ñ2 V B D6 रामो यदभिजानीयादभिज्ञान प्रयच्छ मे —After 10, Ñ1 ins

833* प्रत्यय देवि गच्छेत राघवो मयि तेन वै ।

11 [c]) D10 तथा च (for उवाच) Ñ2 V B D6 बाला, D3 दीन (for मन्द) Ñ1 सा हनूमत, D1 च मदमद, D2 11 हनुमत सा(D11 च) (for वचन मन्द) —[d]) Ś1 D3 10 -गद्गदित-, Ñ2 V B1 4 D2 4 6 -विग्रथित-, B3 -निर्ग्रथित-, T2 -प्रभ्रशित, G2 M2 -प्रस्खलित, Cr g as in text (for प्रग्रथित) B2 बाष्पगद्गदभाषिणी, D1 बाष्पगद्गदया गिरा, D11 सा बाष्पमथिताक्षर —After 11, Ñ V B D1–4 6 11 ins a passage relegated to App I (No 8)

12 [a]) D1 चैवम्, D2 3 11 चैवापि (for श्रेष्ठम्) —[b]) B4 च, D9 om (subm) (for तु) Ś1 D1 10 तथ्य (for त्व तु) Ñ1 D3 11 दयित मम, Ñ2 V B1 3 D6 मम त प्रि(B1 तद्वि)य, B2 मम त पति, D2 वचनान्मम (for तु मम प्रियम्) —[c]) D1 शौर्यस्य (for शैलस्य) Ñ1 transp शैलस्य and चित्रकूटस्य —[d]) Ś1 D10 पूर्वेतरे Ñ1 शुभे, D5 तथा, D7 9 Ct पदे, M3 पुरा (for तदा) Ñ2 V B D6 पादे तरलताकुले(Ñ2 V °वृते)

13 [a]) D1 3 तपसाश्रम- D8 T2 G1 3 -वासे च, M2 वासिन्या (sic) (for वासिन्या) —[b]) Ś1 D10 प्राप्त, Ñ2 V1 B1 2 D1 3 6 प्राप्य, B3 सिद्ध, D4 11 M2 प्राश्य (for प्राज्य-) Ś1 D4 10 -फलोदक, Ñ2 V1 B1–3 D6 -फल(B3 °ले) वने (for -फलोदके) V2 B4 प्राश्य(B4 °प्य) मूल फल वने —Ñ1 illeg for 13[c] —[c]) B4 सारस्वते, D5 7 9 G1 3 Ct सिद्धाश्रिते, Cr m as in text (for सिद्धाश्रमे) Ś1 Ñ2 V B1–3 D2–4 6 10 11 यस्मिन्सिद्धसम(B3 °श्रि)ते देशे, D1 य सिद्धमस्मितो देशे (sic) —[d]) Ś1 D1 4 10 11 मन्दाकिन्याम् Ñ2 V B2 4 D6 S ग्वदूरत, B1 3 D5 8 दू°, D2 वि°, D3 समीपत (for अदूरत) D7 9 Cr मन्दाकिन्यविदूरत

14 [a]) B1 2 D3 तेषु (for तस्य) B3 तत्रैव वन D1 4–8 G1 -षण्डेषु Ś1 Ñ V B4 D2 6 10 11 तेषूपवनखण्डेषु —[c]) V2 विकृत्य, B3 विकृता, D6 विहृता (for विहृत्य) Ñ1 D1–3 7 9 T1 2 सलिले क्लिन्ना(D7 9 °न्नो), B2 D4 11 सलिलाक्लिन्ना, G1 2 M1 सलिलक्लिन्नो Ñ2 V1 विकृता सलिलाक्लिन्ना, B4 निवृत्य सलिले किं तु —[d]) D7 9 G1 2 M1 मम, Cr.m as in text (for तव) Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 [S]हमुपाविश(B3 D6 °विशा), D7–9 G1 Ct °विश, G2 M1 समुपाविशत्, Cr m as in text (for समुपाविशम्) D4 त्वामङ्कहमुपाविश —After 14, Ś1 D10 ins, while Ñ1 D1–4 11 ins. l. 3 only

834* मन शिलामये भाले तिलक मे कृत त्वया ।
तदा दाशरथेस्तावदेव चिह्न मनोपि मे ।
तुष्यन्तीव प्रहृष्टेन तदाह लालिता त्वया ।

[(l 2) D10 एक (for एव) —(l 3) Ñ1 D3 11 स्म्यतीव, D1 स्म्यती च, D4 हृष्यतीव (for तुष्यन्तीव). D2 प्रहृष्टेन Ñ1 D1–4 11 त्वया (for तदा) Ñ1 D1–3 11 तदा, D4 भृशं (for त्वया)],

whereas Ñ2 V B D6 ins after 14

835* क्रीडता मे तदा चैव त्वया गृह्य मन शिलाम् ।
रचितस्तिलको वक्त्रे स सक्रान्तस्तवोरसि ।

[(l 1) B4 क्रीडत्या (for क्रीडता) Ñ2 V2 B4 पुरा, B3 D6 त्वया (for तदा) —Ñ2 illeg for the post half V1 त्वया घृष्ट, V2 B4 घर्षयित्वा, B3 तदा प्राप्य, D6 तो च गृह्य (sic) (for त्वया गृह्य) —(l 2) V2 B4 स सक्रातस्, D6 स मे क्रातस् (for स सक्रान्तस्)]

15 Ñ2 V B D6 om 15 D5 7–9 S read 15 (preceded by 839*) after 21.—[a]) Ś1 Ñ1 D4 10 [ए]व सुप्ता च, D1 च सुप्ता च, D2 3 11 प्रसुप्ता च, G3 च सुप्तश्च, Ct as in text (for प्रसुप्तश्च) —[b]) D3 तव (for मम) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तवाङ्के लक्ष्मणाग्रज

—After 15, D5 7–9 S ins

ततो मांससमायुक्तो वायसः पर्यतुण्डयत् ।
तमहं लोष्टमुद्यम्य वारयामि स्म वायसम् ॥ १६
दारयन्स च मां काकस्तत्रैव परिलीयते ।
न चाप्युपरमन्मांसाद्भक्षार्थी बलिभोजनः ॥ १७

उत्कर्षन्त्यां च रशनां क्रुद्धायां मयि पक्षिणे ।
स्रंसमाने च वसने ततो दृष्टा त्वया ह्यहम् ॥ १८
त्वया विहसिता चाहं क्रुद्धा संलज्जिता तदा ।
भक्ष्यगृद्धेन काकेन दारिता त्वामुपागता ॥ १९

G 5 36 38
B. 5 38 18
L 5 35 19

836* स तत्र पुनरेवाथ वायस समुपागमत् ।
तत सुप्तप्रबुद्धा मा राघवाङ्कात्समुत्थिताम् ।
वायस सहसागम्य विरराद स्तनान्तरे ।
पुन पुनरथोत्पत्य विरराद स मा भृशम् ।
तत समुत्थितो रामो मुक्त शोणितबिन्दुभि । [5]
वायसेन ततस्तेन बलवत्क्लिश्यमानया ।
स मया बोधित श्रीमान्सुखसुप्त परतप ।
स मा दृष्ट्वा महाबाहुर्वितुन्ना स्तनयोस्तदा ।

[(l 1) T2 समुपागत , G1 °विशत्, M1 पुनरागमत् (for समुपागमत्) —(l 2) D5 प्रसुप्तबुद्धा D9 om मा (subm) M3 रामस्य, Ct as above (for राघव-) —(l 3) D5 8 M1 समुपागम्य, T1 3 सहसाक्रम्य, G3 पुनरागम्य, Ct as above (for सहसागम्य) D6 T2 M1 3 विददार, Ct as above (for विरराद) —(l 4) G3 [उ]त्कुत्य (for [उ]त्पत्य) D5 8 T2 M1 3 विददार, Ck t as above (for विरराद) T1 3 स्तनौ (for स मा) —(l 5) G1 शोणितबधुभि (sic) —D7 9 om l 6–7 —(l 7) D8 मया प्रबोधित , M1 मया सबोधित (for स मया बोधित) G3 सुप्त (for सुख) G3 परतप —(l 8) T1 3 M1 विदीर्णा, Ct as above (for वितुन्ना)]

16 [a]) D8 G M2 -समासक्तो, Cr g -समायुक्तो (as in text) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 रोहिमा(Ś1 D2 10 °न्मा)स विभक्त (Ñ1 D3 4 °पक्त, D1 °भक्तो) से, M1 ततो मा सहसासक्तो —[b]) Ś1 D10 वायसे Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 परिखादति, D1 परिवाहति, G1 2 समतुडयत् (for पर्यतुण्डयत्) ❀ Ct स त्वदनुभवसिद्ध समायुक्तो विकाराभियुक्त सन्पर्यतुण्डयत् । स्तनान्तर इति शेष । यद्वा माससमायुक्त मासेच्छायुक्त इत्यर्थ ❀ —[c]) Ś1 D1 10 तदा (for तम्) —[d]) D1 11 च (for स्म) D4 वारयामास, D5 घातयामि स्म Ñ1 D3 सर्वत , D2 11 सर्वेश (for वायसम्) —For 16, Ñ2 V B D6 subst

837* रोहिमास पुनश्चापि वितत ह्याश्रम प्रति ।
कर्षन्काको मया चैव लोष्टेन विनिवारित ।

[(l 1) V2 ततश्चापि, B3 प्राप्य काको (for पुनश्चापि) V2 विदित (for वितत) B1 3 च, D6 स्व (for हि) —(l 2) B4 काण (for कर्षन्) B3 सोपि (for काको) D6 प्रनि- (for विनि-)]

17 [a]) Ñ2 V B1–3 D6 रोप(B1 2 °द)यन्निव (for दारयन्स च) Ś1 D10 रोपवानेव काको मे, Ñ1 रोचयन्नेव कामासा (sic), B4 रोपाद्विना मा स काकस्, D1 2 11 रोपयन्नेव(D1 °येत्तेन) काको मा, D3 रोदयन्निव काको मा, D4 पीडये* च काको मा —[b]) B2 तदेव, D11 न चैव (for तत्रैव) Ś1 Ñ1 परिडीयते, V1 B2 °पीडयेत्, V2 °धावते, B1 °पीडित , B3 सविभेद स , B4 पर्यपीडयत्; D1 4 °पीडयन् , D2 °पीडिते, D6 T3 °हीयते, D10 °भीयते, D11 °नीयते, Cg t as in text (for परिलीयते) —[c]) M3 स (for न) Ñ1 D1–3 9–11 G M Ct [उ]पारमन्, D5 [उ]पारतो (for [उ]परमन्) Ñ2 V B1 2 D6 तच्चाप्यप (V1 °पा, B2 तदप्यपा)हरन्मास, B3 4 तदा(B4 °त्र) चाप्यहरन्मास —[d]) Ś1 Ñ1 D1–4 10 भक्षयन् , Ñ2 V1 B D6 प्रसह्य, V2 प्रहत्य, D11 द्रक्षयन् , T2 भक्ष्यार्थे (for भक्षार्थी) Ś1 D10 बलिभोजन ❀ Ck t भक्षार्थीव इवाध्याहार (Ck इवशब्दोऽध्याहार्य)। ल्यब्लोपे पञ्चमी। मासमुपगृह्य भक्षार्थीव। यद्वा मासभोजने भक्षार्थीव पुन पुनर्विलेखनान्न विरराम ❀

18 [a]) D1–4 उत्कर्षत्याश्च, T1 उत्कर्षयत्या, G1 उत्कृष्यत्या च, Cv r m g t as in text , Ck आकर्षत्या च (for उत्कर्षन्त्या च) Ś1 D10 वसन (for रशना) Ñ1 B3 उत्कर्षयत्या वसन, Ñ2 V B1 2 4 D6 11 उत्कर्षत्याश्च वसन —[b]) D8 T2 M1 2 Cm पक्षिणा, G3 M3 पक्षिणि, Ck t as in text (for पक्षिणे) Ś1 D10 तस्य पक्षिण , D5 अपि पक्षिणे Ñ V B D1–4 6 11 क्रुद्धायास्तस्य पक्षिण —[c]) Ś1 D10 भ्रममाणे, Ñ2 B1 D1 6 भ्रश्यमाने, B2 सभ्रश्यमाने (hypm) , B3 भ्राम्यमाणे, B4 D5 8 T2 G1 2 M Cm स्र(B4 T2 G2 स्र)स्यमाने, D2 ध्वस्यमाने, Ck t as in text (for स्रसमाने) D3 निवसने, D8 तु वसने D4 रूपस्यमाने वसने (corrupt) —[d]) G3 [अ]स्म्यह (for ह्यहम्) Ś1 D10 त्वया प्रहसित मम(D10 + r मयि) , Ñ V B D1–4 6 11 त्वयोपे(Ñ1 B3 °प्रे [sic])क्षा कृता मयि (Ñ1 D4 मम)

19 [a]) Ś1 D10 प्रहसिता, V D1 6 [अ]व°, B2 च हसिते, D2–4 च हसिता, T3 G2 M3 [अ]प°, G1 [अ]पि सहिता, G3 [अ]पि हसिता (for विहसिता) B3 त्वया च सहिताह वै —[b]) G1 सलक्षिता D5 तथा (for तदा) Ñ1 D2 11 [अ]पि परिधावती, Ñ2 V D6 तत्र प्रधावनी(V °विता), B D3 वि(B4 च)परिधावती (for सलज्जिता तदा) Ś1 D10 क्षतात्परमतर्जिता, D1 चक्षुषी परिमार्जती, D4 कृता परमलक्षिता, D7 T1 3 सक्रुद्धा लज्जिता तदा —[c]) D2 नीच (for भक्ष्य-) Ñ2 V2 B1 D1 2 5 9 11 Cr m g -गृध्रेण, B4 G1 2 -लुब्धेन, T1 3 -गर्धेन, Ck t as in text (for -गृद्धेन) D4 व्यथिता चैव काकेन —D6 om (hapl) from [d] up to the prior half of 838* —[d]) Ś1 Ñ1 D1 4 10 रुद्(D4 °द)ती, D2 विक्षता, D3 11 विकृता, G2 रादिता, Cv as in text

G 5 36 30 B 5 38 10 I 5 35 20

आसीनस्य च ते श्रान्ता पुनरुत्सङ्गमाविशम् ।
क्रुध्यन्ती च प्रहृष्टेन त्वयाहं परिसान्त्विता ॥ २०
बाष्पपूर्णमुखी मन्दं चक्षुषी परिमार्जती ।
लक्षिताहं त्वया नाथ वायसेन प्रकोपिता ॥ २१
आशीविष इव क्रुद्धः श्वसन्वाक्यमभाषथाः ।
केन ते नागनासोरु विक्षतं वै स्तनान्तरम् ।
कः क्रीडति सरोषेण पञ्चवक्त्रेण भोगिना ॥ २२
वीक्षमाणस्ततस्तं वै वायसं समवैक्षथाः* ।
नखैः सरुधिरैस्तीक्ष्णैर्मामेवाभिमुखं स्थितम् ॥ २३
पुत्रः किल स शक्रस्य वायसः पततां वरः ।
धरान्तरचरः शीघ्रं पवनस्य गतौ समः ॥ २४
ततस्तस्मिन्महाबाहुः कोपसंवर्तितेक्षणः ।
वायसे कृतवान्क्रूरां मतिं मतिमतां वर ॥ २५
स दर्भं संस्तराद्गृह्य ब्राह्मेणास्त्रेण योजयः* ।
स दीप्त इव कालाग्निर्जज्वालाभिमुखो द्विजम् ॥ २६
चिक्षेपिथ प्रदीप्तां तामिषीकां वायसं प्रति ।
अनुसृष्टस्तदा काको जगाम विविधां गतिम् ।
त्राणकाम इमं लोकं सर्वं वै विचचार ह ॥ २७

(for °तिता) Ñ1 D4 उपागम, M3 अपागता (for उपागता) Ñ2 वल्कपरिविनिर्जिताः V B1-2 वल्कपरि[illegible], P1 °व)जिता, B4 वल्कपरिनिर्जिता

20 D6 om 20 (cf v l 19) —ab) Ś1 Ñ1 तु, B1 om (for च) D1 श्रामात (for श्रान्ता) B4 transp ते and श्रान्ता B3 आसीना च परिश्रान्ता (for ab) Ñ2 V B1 2 4 पुनरुव(Ñ2 V °क) समाश्रिता, B3 पुन [illegible] समाश्रिता (for b) D7 9 तत श्रान्ताहमुत्सङ्गमासीनस्य तवाविशं —c) D7 9 I1 [इ]व (for च) Ś1 Ñ1 V2 D1 10 रुद्द(D4 °)त्सि च, Ñ2 V1 B D1-3 रु(D3 तु)दन्तीव(B °ती च) D11 रुदती च (for क्रुध्यन्ती च) G1 सुहृष्टेन —d) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 लालिता पुन (Ñ1 [illegible]), Ñ2 V B गोपिता तदा (for परिसान्त्विता) D4 लालिताहं त्वया पुन —After 20, Ñ2 V B ins , while D6 ins after 19c (owing to om)

838* तूर्णमभ्येत्य काकेन स्तनयोरस्मि ताडिता ।
[D6 om up to the prior half]

21 Ñ1 D2 11 transp ab and cd —a) G2 मुख (for मुखी) Ś1 Ñ2 V B D1 6 10 दीना, D3 सदा (for मन्द) Ñ1 D2 11 बाष्पपूर्णमुखीं दृष्ट्वा —b) Ś1 B3 D5 6 10 परिमार्जि(D6 10 °र्ज)ता B3 चक्षुषिपरिमार्जती —c) Ś1 D10 लालिता, B3 D6 रक्षिता, M1 लज्जिता; Ct as in text (for लक्षिता) Ñ1 [अ]स्मि, B3 हि (for [अ]हं) Ñ2 D6 तदा (for त्वया) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 तत्र, D3 तावत , D11 वीर (for नाथ) —After 21, D5 7-9 S ins

839* परिश्रमात्प्रसुप्ता च राघवाङ्केऽस्म्यहं चिरम् ।
[D7 9 Ct च सुप्ता हे (for प्रसुप्ता च) I1 G3 M3 [ऽ]पि, G2 तु, Ct as above (for ऽस्मि)]

—Thereafter, they read 15 (followed by 836*)

22 Ñ2 V1 B D6 om 22-25 —b) D3 शुभ (for श्वसन्) D2 वाप्यम् (sic) (for वाक्यम्). V2 D4 अवोचथा , D2 3 5 7-9 11 S अभाषत (for अभाषथा) —c) D5 वा, T3 वै (for ते) —d) T2 स्तनान्तरे —For 22cd, Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 subst

[illegible] 840* [illegible]
[D[illegible] [illegible]]

—c) D[illegible] [illegible] (for [illegible]) —d) D[illegible] [illegible] (for [illegible])

23 Ñ2 V1 B D6 om 23 (cf v l 22) —a) Ś1 D[illegible] [illegible] Ś1 V2 D[illegible] [illegible], D[illegible] [illegible] D11 [illegible]) —b) Ś1 Ñ1 V2 D[illegible] [illegible], D[illegible] [illegible] (D[illegible] °[illegible]) D[illegible] [illegible] D[illegible] G M[illegible] [illegible] I M[illegible] [illegible] (for [illegible]) D[illegible] [illegible] —c) Ś1 D[illegible] [illegible] D[illegible] °[illegible] —d) I[illegible] G[illegible] [illegible] D[illegible] [illegible]

24 Ñ2 V1 B D6 om 24 (cf v l 22) —a) D[illegible] T[illegible] M[illegible] [illegible] (for [illegible]), V[illegible] [illegible] ; D[illegible] Ct [illegible] , I[illegible] [illegible] Ś1 D[illegible] T[illegible] M[illegible] [illegible] , D[illegible] [illegible] (for [illegible]) Ś1 [illegible] ; D[illegible] [illegible] —d) M[illegible] [illegible] (for गतौ) G[illegible] [illegible] (sic) — Ct [illegible]

25 Ñ2 V1 B D6 om 25 (cf v l 22) —a) Ś1 D10 [illegible] (for तस्मिन) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 महाबाहो —b) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 [illegible](D[illegible] [illegible], D11 [illegible]) [illegible] ; I[illegible] [illegible] —c) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 [इ]तिकृत्या (for कृतवान्) V2 [illegible] (corrupt) —d) D4 om D[illegible] बुद्धिं (for मतिं), Ś1 V2 D[illegible] 11 S वर

26 For 26, Ś1 Ñ V B D1-4 6(Ñ2 V B D6 for 26-27b) 10 11 subst 841* —a) D[illegible] T[illegible] G[illegible] [illegible] Cm g स दर्भं, M1 विदर्भं, Ct as in text (for स दर्भं) I2 संस्तर (for संस्तरात्) —b) D[illegible] Ct m g [illegible] योजयत् (for योजयः) D[illegible] S ब्राह्म(G2 M1 °ब्र)णास्त्रेण योजयत्

27 a) Ñ1 D2-4 11 स ता प्रदीप्तां चिक्षेप; D1 स चिक्षेप प्रदीप्ता ताम्, D5 7-9 S स तं प्रदीप्तं चिक्षेप —b) D5 7-9 S

स पित्रा च परित्यक्तः सुरैः सर्वैर्महर्षिभिः ।
त्रींल्लोकान्संपरिक्रम्य त्वामेव शरणं गतः ॥ २८
तं त्वं निपतितं भूमौ शरण्यः शरणागतम् ।
वधार्हमपि काकुत्स्थ कृपया पर्यपालयः* ।
न शर्म लब्ध्वा लोकेषु त्वामेव शरणं गतः ॥ २९
परिद्यूनं विषण्णं च स त्वमायान्तमुक्तवान् ।
मोघं कर्तुं न शक्यं तु ब्राह्ममस्त्रं तदुच्यताम् ॥ ३० G 5 36 45 B. 5 38 34 L 5 35 33

दर्भं त (for इषीका) —For 26–27^{b}, Ñ2 V B D6 subst , while Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst for 26

841* तस्योद्धृत्य त्वयेषीका क्षिप्ता वरदपाणिना।
ब्रह्मास्त्रेणाभिसंधाय सा प्रजज्वाल खे तदा।

[(l 1) B4 तत्र (for तस्य) Ś1 Ñ1(also) D10 च वरपाणिना (for वरदपाणिना) Ñ2 B3 प्रक्षिप्ता वरपाणिना(B3 °वर्णिनी) (for the post half) —(l 2) Ś1 D1–4 10 11 ब्रह्मणो(D1 °णा)स्त्रेण संधाय (for the prior half) V2 स- (for सा) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 वै (for खे) D2 3 तेजसा (for खे तदा)]

—After 27^{ab}, D5 7–9 S ins .

842* ततस्तु वायस दर्भ सोऽम्बरेऽनुजगाम ह।

[D5 स, T1 3 M3 त (for तु) D5 8 T2 G1 3 M1 2 त (for ह)]

—^{c}) D5 G3 M1 Cr m g अनुसृतस्, G1 2 °द्रुतस् (for °सृष्टस्) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 अनुपक्तस्त्व(D2 3 °स्त)या, Ñ2 V B D6 अनुविद्धस्त्व(B2 4 °स्त)या, D1 अनुक्तश्च त्वया, D4 अशक्त स तदा D3 वाम्ये (for काको) —^{d}) Ñ2 V1 B1–3 D6 विविधा गती', B4 बहुधा गतिं (for त्रिविधा गतिम्). —^{e}) Ñ2 V B D6 सपतन्स(V1 B1 °त्स), D5 T1 3 M3 Cr m g लोककाम, T2 लोकाल्लोकम्, M2 त्रातुकाम, Ck t as in text (for त्राणकाम) B4 त्विम (for इमं) B1 लोके (for लोक) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 खे पतन् (Ñ1 पतन्खे [by transp], D11 खे तदा) स इमॉल्लोकान् —^{f}) Ś1 Ñ V B D6 10 11 भयादनुचचार ह, D1 3 विषादाश्चचार ह, D2 4 भयाच्च(D4 °x c) प्रचचार ह —After 27, D1 ins

843* ततो राममुपागम्य वायसश्चाभ्यभाषत।

—D1 further cont , Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 ins after 27 , Ñ2 V1 B D6 subst for 28–29^{d} , while V2 subst for 28^{c} – 29^{d} and reads after 27

844* य स वर्षति पर्जन्ये क्रीडते पृषतान्तरे ।
तस्येषीका त्वया क्षिप्ता छायेवानुगता द्रुतम्।

[B3 om l 1 —(l 1) Ś1 यत्र, Ñ1 एप, B2 4 स च (for य स) Ś1 D10 पर्जन्यो D4 पृषता गत , D6 पृषतातरे Ś1 Ñ1 D10 डीयने बृह(Ñ1 पृष)दतरे, D1 इयते विपतेश्नरे (corrupt), D2 3 11 डी(D3 ली)यने पृषतात(D11 °व)रे (for the post half) —(l 2) V2 द्रुम, B3 भृश, D3 ज्वलत् (sic) (for द्रुतम्) Ś1 D1 10 न्यपतद्द्रुत, D2 4 [अ]न्वपतद्दलात्(D4 °द्रुत) (for [अ]नुगता द्रुतम्) D11 छायेवानु द्रुत पतत् (sic) (for the post half)]

28 Ñ2 V B D6 subst 844* for 28–29^{d}(V2 for 28^{c} – 29^{d}) —^{a}) Ś1 तदैव, D10 शक्रेण, D11 पित्रापि, T1 3 G2 च पित्रा (by transp), Cm g k t as in text (for पित्रा च) D1 पित्रा च स —^{b}) T1 सर्वे (for सुरै) D8 M1 चैव, T2 G1 3 M2 3 च स (for सर्वैर्) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 च(D1 स) वायस (for महर्षिभि) D5 7 9 सर्वै(D5 सुरै)श्च परमर्षिभि —After 28^{ab}, Ñ1 (slightly illeg) ins

845* सोऽगमद्ब्रह्मलोक तु नागलोक तथैव च।
नागलोकं भयार्तो वै **** ****।

—^{c}) Ś1 D1 10 परिक्रम्य स लोकास्त्रीस्, D2 11 परिक्रम्य च त्रीँल्लोकान्, D3 विपरिभ्रम्य लोकास्त्रीन् —^{d}) D5 7–9 T G M1 3 Cg तमेव —After 28, Ñ1 ins

846* पित्रा चाभिहित सोऽथ वायस शरणोत्सुक ।
गच्छ पापिष्ठ शरण शरण्य रघुनन्दनम्।
राम एव शरण ते न चान्या विद्यते **।
तत स वायसस्तूर्णं त्वामेव शरण गत ।

29 For 28–29^{d}, Ñ2 V1 2 (for 28^{c} – 29^{d}) B D6 subst 844* D2 om (hapl) 29 Ś1 om 29^{ab} —^{a}) D5 7–9 S स त, D11 त तु (for त त्व) G2 भूम (sic) (for भूमौ) Ñ1 त तत्व पतित —^{b}) M2 शरण्य D8 G1 शरण गत, G2 शरणागतौ —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 3 5 7–9 11 S Cm g k t पर्यपालयत् —D5 7 9 om 29^{ef} —^{e}) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 सोलब्ध्वा सर्वत शर्म, Ñ2 V B D6 अलब्ध्वा(V1 B1 2 D6 °ब्धा, B3 °भ्य) शर्म लोकेषु, D4 सोलब्ध्वा शर्मणात्मान, G2 न शर्म लब्ध्वा लोके* —^{f}) D8 S तम् (for त्वाम्)

30 ^{a}) D4 परिपूर्णं (for °द्यूनं) D5 7–9 T1 G1 3 M1 2 विवर्णं (for विषण्ण) Ñ1 D2 11 परिभूतो(D2 °पूर्णो) विषण्णश्च, D3 परिद्यूनो विशेषेण —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 त त्वमागतम् (for स त्वमायान्तम्) D5 8 S स तमायातमब्रवीत्, D7 9 पतमान तमब्रवीत् —^{c}) D5 7–9 T2 G3 M2 Ct अस्त्र (for कर्तुं) G2 M1 कर्तुं(M1 अस्त्र)मशक्य T हि (for तु) —^{d}) G3 M1 कर्तुं (for ब्राह्मम्) D5 7–9 T2 M2 Ct कर्तुं, G3 M1 ब्राह्म (for अस्त्र) —For 30, Ñ2 V B D6 subst , while Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst l 2 only for 30^{cd}

G 5 38 46 B 5 38 45 L 5 35 33

ततस्तस्याक्षि काकस्य हिनस्ति स्म स दक्षिणम् ॥ ३१
स ते तदा नमस्कृत्वा राज्ञे दशरथाय च ।
त्वया वीर विसृष्टस्तु प्रतिपेदे स्वमालयम् ॥ ३२
मत्कृते काकमात्रेऽपि ब्रह्मास्त्रं समुदीरितम् ।
कस्माद्यो मां हरत्त्वत्तः क्षमसे तं महीपते ॥ ३३

स कुरुष्व महोत्साहं कृपां मयि नरर्षभ ।
आनृशंस्यं परो धर्मस्त्वत्त एव मया श्रुतः ॥ ३४
जानामि त्वां महावीर्यं महोत्साहं महाबलम् ।
अपारपारमक्षोभ्यं गाम्भीर्यात्सागरोपमम् ।
भर्तारं ससमुद्राया धरण्या वासवोपमम् ॥ ३५

847* परिद्युनो विपण्णश्च स त्वयोक्तस्तदा विभो ।
अमोघोऽयमिषु क्षिप्त किमद्य घातयामि ते ।

[(l 1) Ñ2 D6 परिश्रान्तो, V2 °भूत, B4 °पूर्णो (for परिद्युन्नो) —(l 2) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मुक्त (for क्षिप्त)]

—After 30, M3 ins,

848* हिनस्तु दक्षिणाक्षि त्वच्छर इत्यथ सोऽब्रवीत् ।

31 ^{b}) G1 भिनत्ति (for हिनस्ति) D8 [अ]स्त्र तु (for स्म स) —For 31, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

849* तेनैक नयन त्यक्त तदिषीका व्यशातयत् ।

[D4 मुक्त (for त्यक्त) B2 तन्पीको, D10 उचिपीका (corrupt) (for तदिषीका) Ñ1 व्यपातयत, D3 [अ]भ्यशातयत (for व्यशातयत्) Ś1 Ñ2 B3 नदे(Ñ2 °दी)षीको न्य(B3 प)शातयत्, D4 तदिषीकस्य शातन (for the post half)]

—After 31, D7–9 T2 G2 3 M1 3 ins ·

850* दत्त्वा तु दक्षिण नेत्र प्राणेभ्य परिरक्षित. ।

[T2 नद, M3 स (for तु). G2 स दत्त्वा (for दत्त्वा तु)], while G1 ins after 31 ·

851* तदा प्रभृति काकानामेकमक्षि विधीयते ।

32 Ñ2 V B D6 om 32 —^{a}) D5 7–9 S रामाय (for ते तदा) Ś1 D1–4 8–11 G2 नमस्कृत्य —^{b}) Ś1 राज्ञो (for राज्ञे) Ś1 D8 11 दशरथस्य —^{c}) Ñ1 विसृष्ट (sic). Ś1 D10 सन, D2 11 च (for तु) D5 7–9 S विसृ(G3 सदि)ष्टस्तेन वीरे(D8 रामे, G2 धीरे)ण. —^{d}) G3 प्रपेदेथ (for प्रतिपेदे) —After 32, D1 ins .

852* स समार्थाय वक्तव्यो रामो दशरथात्मज ।
यत्तत्पारूपमाश्रित्य सदेये दैवतान्यपि ।

[(l 2) post half sic]

33 ^{a}) D3 अकृते (for मत्कृते) Ñ1 D2 3 11 हि, Ñ2 B1 D6 ते, B2 च, B3 4 D5 8 T2 G M तु, T1 3 तद् (for ऽपि) V काकमात्रेषु D4 तदा वायसमात्र तु —^{b}) B1 समुदीरण (for °रितम्) Ś1 D1–4 8 10 11 G1 ब्राह्मम(D4 °ह्मं ते)स्त्रमुदीरित, T2 ब्राह्ममस्त्र समीरित —D3 reads 33^{cd} after 36^{ab} (transp) —^{c}) D7 T3 G1 3 Ck t मा, Cm as in text (for मा) B2 D8 T1 2 G3 M2 Cr हरेत, Cm g k as in text (for हरत्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मा हरेत्तस्य, Ñ2 D6 हरते मां त्व, V हरते त्वत्त, B1 हरते दुष्ट, B3 मा हरेत्तणं, D5 मा हरत त्व, M1 मा हरेत्त त्व, M3 मा हरेत्यक्त (for मा हरत्त्वत्त) B4 तस्माद्रक्षोरिपु त्व तु ❀ Cg हरत् अहरत् ❀ —^{d}) Ś1 Ñ2 V B1 D1 4 6 10 11 त्व (Ñ2 V B1 D6 त) क्षमेथा, Ñ1 B2 D3 क्षमेथास्त्व, B3 त रक्षसि, B4 सक्षयेथा, D2 कृपा कार्या (for क्षमसे त) D5 रावण क्षमसे कथ ❀ Ct कस्मात्क्षमसे इत्यवान्तरवाक्यान्ते इत्युक्तवतीति ब्रूहीति वाक्यशेषो द्रष्टव्य इति कतक । बुद्धिस्थ राममेव सोपालम्भ सबोध्य प्रार्थयते इति तीर्थ । त्वत्तस्त्वत्सकाशाद्यो मा मामहरद्धृतवान् ❀

34 Ś1 Ñ1 D1 2(after 41^{ab})–4 10 11 read 34–35 (including star passages) (Ś1 D10 om 34^{b}–35^{a}) after 41(preceded by 859*). Ñ2 V D6 read 34 after 36 —^{a}) V B2 4 G1 2 तत् (for स). Ñ2 D6 कुरु त्व (for कुरुष्व). Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 T2 कुरुष्व त्व (for स कुरुष्व) Ñ2 V B D1 3 6 महेष्वास, D5 यथो°, D7 9 T1 G1 M1 3 महोत्साह(D7 9 °हा) (for महोत्साह) —Ś1 D10 om (hapl ?) 34^{b}–35^{a} —^{b}) D2 कपिभिस्तैर् (for कृपा मयि) B D6 नरेश्वर, D1 11 M3 नरर्षभ Ñ1 ·· तु नरर्षभ (illeg) —After 34^{ab}, D7–9 S ins

853* त्वया नाथवती नाथ अनाथा इव दृश्यते ।

[T2 नाथपने, Ct as above (for °वती) —Note hiatus between the two halves T1 3 G2.3 M3 ह्य(G2 अ)नाथेव हि(G3 च) (for अनाथा इव) ❀ Cr अनाथा इवेत्यत्र गुणाभाव आर्ष ❀]

—^{c}) B1 2 4 D4 11 आनृशस्य- —^{d}) Ñ1 D4 तवैव हि (for त्वत्त एव) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 श्रुतो मया (by transp), V2 D4 5 7–9 T1 3 G1 2 मया श्रुत, D1 2 11 श्रुतं मया (for मया श्रुत)

35 Ś1 D10 om 35^{a} (cf v l 34) For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, cf v l 34 Ñ2 V B1 4 D6 read 35 (all except V2, om ^{ef}) after 41 (preceded by 859*) B3 reads 35 (om. ^{ef}), 41^{c}–42 after 47^{ab} (including star passages) —^{a}) Ñ V B D1–3 6 11 महोत्साह, D4 °सत्त्व (for महावीर्यं) —^{b}) Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 महासत्त्व (for महोत्साह) —After 35^{ab}, Ñ1(slightly illeg) ins

854* लीलया सूदितारातिं सर्वक्षत्रकुलेश्वरम् ।
वारुण्याग्नेयवायव्य . . . . . धारिणम् ।

—Ñ1 cont., while Ś1 Ñ2 V B D1 4 5 10 11 ins after 35^{ab}

एवमस्त्रविदां श्रेष्ठः सत्त्ववान्बलवानपि ।
किमर्थमस्त्रं रक्षःसु न योजयसि राघव ॥ ३६
न नागा नापि गन्धर्वा नासुरा न मरुद्गणाः ।
रामस्य समरे वेगं शक्ताः प्रतिसमाधितुम् ॥ ३७
तस्य वीर्यवतः कश्चिद्यद्यस्ति मयि संभ्रमः ।
किमर्थं न शरैस्तीक्ष्णैः क्षयं नयति राक्षसान् ॥ ३८

भ्रातुरादेशमादाय लक्ष्मणो वा परंतपः ।
कस्य हेतोर्न मां वीरः परित्राति महाबलः ॥ ३९
यदि तौ पुरुषव्याघ्रौ वाय्वग्निन्द्रसमतेजसौ ।
सुराणामपि दुर्धर्षौ किमर्थं मामुपेक्षतः ॥ ४०
ममैव दुष्कृतं किंचिन्महदस्ति न संशयः ।
समर्थावपि तौ यन्मां नावेक्षेते परंतपौ ॥ ४१

G 5 36 54
B 5 38 40
L 5 35 41

855* महाप्राज्ञं महेष्वासं वेगवन्तमरिंदमम् ।

[Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 transp महाप्राज्ञ and महेष्वास D2 महाशक्ति महाप्राज्ञ, D11 महाबाहु महाप्राज्ञ (for the prior half) B3 वीर्यवतम् (for वेग°) Ñ2 D6 11 अरिंदम, B4 महाबल Ś1 D10 महावेगमरिंदम(D10 °म) (for the post half)]

—D4 om 35^{cd} Ñ1 transp ^{cd} and ^{ef} —^{c}) Ñ V B D2 6 11 अपराजितम्, D7 9 °वारम् (for अपारपारम्) ❀ Cv m अपारपारं दूरपारम् । अप्राप्यगुणसीमान्तमित्यर्थः ।, Cr g अपारपारं दुरधिगमपारम् । असीममित्यर्थः । दुरधिगमगुणसीममित्यर्थो वा(Cr अपारपारम् । अत्र पारशब्देन कर्मसमाप्तिरुच्यते । अपारा पारा कर्मसमाप्तयो यस्य स इत्यर्थः । निरवधिकापदान इत्यर्थः) ।, Ck t अपारवारम्(Ck छान्दसो ह्रस्वः) मर्यादारहितम् ❀ —^{d}) Ś1 Ñ V B D1 2 6 10 गाभीर्ये, D8 11 गभीर (for गाम्भीर्यात्) —After 35^{cd}, Ñ1 ins

856* कौसल्याशोककर्तारं कौसल्याशोकधारिणम् ।

—B1 3 om 35^{e}–36 Ñ2 V1 B2 4 D6 T2 om (hapl) 35^{ef} —^{f}) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 मेदिन्या (for धरण्या) —After 35, Ś1 D10 ins a passage relegated to App I (No 8), while Ñ1 ins after 35

857* वासवास्त्रधरं रौद्रं वासवप्रतिमं युधि ।
रौद्रं रुद्रास्त्रधरं रुद्रविक्रमभूषणम् ।
महाबाहुं महाप्राज्ञं वेगवन्तं महोद्यमम् ।

36 B1 3 om 36 (cf v l 35) D3 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) Ś1 D10 एवमस्त्रमिदं श्रेष्ठ —^{b}) D7 9 transp सत्त्ववान् and बलवान् Ñ1 B4 असि (for अपि) —After 36^{ab} (transp), D3 reads 33^{cd} —^{c}) T2 किमस्त्रं किल (for किमर्थमस्त्रं) —^{d}) D9 मोचयसि (for योजयसि) D5 8 T2 M1 3 न योजयति राघव. —After 36, Ñ2 V D6 read 34

37 ^{a}) Ñ2 V B1 2 4 D6 च (for [अ]पि) Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 देवा न च, B3 च नागा न, D1 देवनाग- (for नागा नापि) —^{b}) Ñ2 V2 B2 D2 5–7 9 सुरा (for [अ]-सुरा) Ñ2 V B D6 च राक्षसा (for मरुद्गणाः) —^{cd}) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 तव(B3 °त्र, D11 न ते) राम रणे, D3 राघवस्य रणे (for रामस्य समरे) B2 4 शक्ता (for वेगं) Ñ2 V B1 3 D6 transp वेगं and शक्ताः Ś1 Ñ1 V B1 D1 2 4 6 10 11 प्रति(Ś1 D10 सर्वे, D4 परि)-समासितुं, Ñ2 D7 9 T2 Ck t °समीहितुं, B3 °नवाश्रिता (sic), D3 °समीक्षितुं, Cg tp as in text (for प्रतिसमाधितुम्) B2 4 शरवेगं समासितुं ❀ Ck t प्रतिसमाहितुम् । प्रतिभटतया स्थित्वा निरोद्धुमित्यर्थः । 'प्रतिसमाधितुम्' इति पाठान्तरम् । तत्रार्थस्त्वं शरणम् ❀ .

38 ^{a}) Ñ V B D1–4 6 तत्र (for तस्य). D6 वीर्यं च तत् (for वीर्यवतः) —^{b}) B4 न हि (for यदि) G1 3 Ck tp मम (for मयि) D2 सग्रह (sic) (for संभ्रमः). —^{c}) Ś1 D4 10 11 किं त्वं न, D1 किं त्वत्र, D2 कथं न, D3 कस्मान्न (for किमर्थं) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सायकैः (for न शरैस्) —^{d}) T3 स्वयं (sic) (for क्षयं) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 नयसि D4 राघव

39 ^{a}) T3 आज्ञाय (for आदाय) Ñ2 V B1–3 D6 आदेशधर्मज्ञो —^{b}) Ñ1 महाबल , D1 °तप (for परंतप) —^{d}) Ś1 D10 परित्रायति(D10 °येत) राघव , Ñ1 D1–4 11 परित्रायति सुव्रत —For 39^{cd}, Ñ2 V B D6 subst

858* अस्त्रविरस्र महावीर्यो न परित्राति मामित ।

[V2 तत्त्ववित् B3 सु- B4 किं (for न) B1 4 महावीरो V2 परित्रातु (unmetrical)]

40 ^{a}) D1–4 11 यदा (for यदि) Ñ1 सदैवातौ नरव्याघ्रौ, Ñ2 V B D6 तौ यदा नरशार्दूलौ —^{b}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 T1 3 G2 3 M1 3 -[अ]ग्नि (for -[इ]न्द्र-) —^{c}) D6 दुराधर्षौ (hypm) (for दुर्धर्षौ) —^{d}) Ñ2 V2 B2 D6 उपेक्षता, G1 °क्षितौ (archaic), Cr m g as in text (for °क्षतः) B3 किमुपेक्षां करिष्यतः

41 For sequence in B°, cf v l 35 —^{a}) Ñ V B D6 11 M1 मन्ये (for किंचिन्) —After 41^{ab}, B3 ins l 2 of 862*, while D2 reads 34–35 —D2 om 41^{cd} —^{c}) Ś1 D10 यौ द्वौ (for तौ यन्) —^{d}) Ś1 Ñ1 D10 उपेक्षेतां, B3 नो वेक्षेते, B4 D1 3 11 उपेक्षेते, D4 M1 नावेक्षेता (for नावेक्षेते) Ñ V B D6 11 सुदुःखिता(V2 B1 3 °तौ) (for परंतपौ) —After 41, Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 ins

859* स वाच्यो राघवो वीर पूर्णचन्द्रनिभाननः ।
प्रणामपूर्वं सौहार्दात्स्नेहं वचनं मम ।
कस्मान्न कुरुषे वीर कृपां मयि नरर्षभ ।

G 5 36 57
B 5. 38 53
L 5 35. 45

कौसल्या लोकभर्तारं सुषुवे यं मनस्विनी ।
तं ममार्थे सुखं पृच्छ शिरसा चाभिवादय ॥ ४२

स्रजश्च सर्वरत्नानि प्रिया याश्च वराङ्गनाः ।
ऐश्वर्यं च विशालायां पृथिव्यामपि दुर्लभम् ॥ ४३

पितरं मातरं चैव संमान्याभिप्रसाद्य च ।
अनुप्रव्रजितो रामं सुमित्रा येन सुप्रजाः ।
आनुकूल्येन धर्मात्मा त्यक्त्वा सुखमनुत्तमम् ॥ ४४

अनुगच्छति काकुत्स्थं भ्रातरं पालयन्वने ।
सिंहस्कन्धो महाबाहुर्मनस्वी प्रियदर्शनः ॥ ४५

[(l 1) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 श्रीमान् (for वीर) —(l 2) V1 B1 2 4 प्रणम्य (for प्रणाम-) V1 illeg for पूर्वं B4 गादार्यात् (for मादार्दात्) Ñ2 सम्रट, V2 B4 D6 सस्नेह-, B3 सदेश (for सस्नेह) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 ममागम्य सुहृत्प्रिय (for the post half). —Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 om l 3 —(l 3) B3 नरेश्वर (for नरर्षभ)]

—Thereafter Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 read 34–35 (Ś1 D10 om 34^b–35^a), while Ñ2 V B1 4 D6 read 35 (all except V2, om 35^{ef}) only

—After 41, D5 7–9 S ins the lines of 5 38 12–16 (var)

[(l 1) T2 -पातन, Cg as in text (for भाषितम्) —(l 2) D5 T1 Cg तथा, T2.3 तदा (for अथ) D5 7–9 T G3 M1 2 हरियूथप (for मारुतात्मज) —D5 om. l 3 —(l 3) M1 देवि राम (by transp) M3 मे (for ते). —(l 4) D5 7–9 T1 3 G3 M दुःखाभिपन्ने (T3 M1 °भूते) च (D7 9 T3 तु), T2 G1 2 दुःखाभिसतप्ते (T2 °पन्ने) (for शोकाभिभूते तु) —(l. 5) D5 7–9 S कथचिद्भवती दृष्टा (by transp) (for the prior half) —(l 6) D5 8 G1 M1 2 Cr इद, Cm g t as in text (for इम) D7 9 शोभने, T3 M1 [अ]निंदिते (for भामिनि) D5 8 T1 2 G M2 3 द्रक्ष्यम्यतमनिंदिते (for the post half) ❀ Cr m g इम मुहूर्तमस्मिन्मुहूर्ते (Cr g सप्तम्यर्थे द्वितीया). ❀ —(l 7) D5 7–9 S महाबले (for अनिन्दिते). —(l 8) D7 9 लोकान् (for दृष्ट्वा) —(l 9) D5 7–9 T2 G1 3 M च (for तु) D5 7 T1 2 समर (for समरे) —(l 10) D5 7–9 S राघवस्तु (for राघवौ) D5 7–9 T1 3 G M1 2 प्रतिनेष्यति (for प्रापयिष्यत) T2 M3 नेष्यति त्वा पुरी प्रति (for the post half)]

—Thereafter, they all cont

860* ब्रूहि यद्राघवो वाच्यो लक्ष्मणश्च महाबल ।
सुग्रीवो वापि तेजस्वी हरयो वा समागता ।
इत्युक्तवति तस्मिंश्च सीता पुनरथाब्रवीत् ।

[(l 1) T2 तथा, Ck t as in text (for ब्रूहि) —(l 2) T1 3 चापि T2 M3 [ऽ]पि (for second वा) —(l 3) G3 वाक्यम् (for पुनर्) T2 M3 सीता सुरसुतोपमा (for the post half)]

—T3 M3 further cont

861* उवाच शोकसतप्ता हनूमन्त प्लवगमम् ।

42 For sequence in B3, cf v l 35 —^{a}) Ś1 Ñ1 D4 10 लोकगोप्तार, D2 8 °कर्तार (for °भर्तार) —^{b}) Ś1 Ñ1 तपस्विनी, B2 यशस्विनी, D10 G1 2 मनस्विन —D5 om. 42^{cd} —^{c}) B4 त्वं (for त) Ś1 D4 10 मद्(D4 °मा)र्थं(D10 °र्थे), Ñ2 V B D6 राम त्व (V1 सु-, B4 त), Cg k t as in text (for ममार्थे) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 पृच्छे (for पृच्छ) —^{d}) B1 म- (for च) Ś1 Ñ1 [अ]भिवादन, Ñ2 V B D6 प्रसादये, D1 2 4 [अ]भिवादये, D3 [अ]भिवाद्य च, D10 G2 [अ]भिवादयन्, Cg as in text (for [अ]भिवादय) D11 शिरसाव्यभिवादिन (corrupt) —After 42, Ñ2 V B1 2 4 D6 ins, while B3 ins l 2 only after 41^{ab}.

862* तत्कुरुष्व महेष्वास कृपा मयि नरर्षभ ।
कथित चेष्टितं चात्र यदि स्मरसि राघव ।

[(l 2) B1 कथयित्व् (for कथित) B4 यदि स्मरति राघव (for the post half)]

43 ^{a}) Ś1 D1–4 10 11 सचय, Ñ1 B1.4 मदर्थे, Ñ2 V B2 3 D6 ममार्थे, D5 T2 3 M1 विसृज्य, Cg k t as in text (for स्रजश्च). Ś1 D1–4 10 11 रत्नाना (for -रत्नानि). —^{b}) Ñ2 V B D6 प्रियाश्चैव (for प्रिया याश्च) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 प्रिया(D2 स्त्रिय)श्च परमागना —^{c}) Ś1 D10 हि (for च) Ś1 D1–4 10 11 विशालाया —^{d}) Ñ अभिनंदसि (Ñ1 °ति), V B D6 नाभिनंदसि (B3 °से, B4 °ति) (for अपि दुर्लभम्) Ś1 D1–4 10 11 पृथिव्या योवमन्यत (D2 11 °ते)

44 ^{a}) D11 भ्रातर (for मातर) D10 transp पितर and मातर Ś1 Ñ V B1 3 D1–4 6 10 11 [उ]भौ, D3 G2 [अ]पि (for [ए]व) —^{b}) D1 प्रणम्य (for समान्य) Ś1 D2 3 10 [अ]भिप्रगम्य (for °प्रसाद्य) Ñ1 समान्यामभिराधन (sic), Ñ2 V B D6 योनुमान्य प्रसाद्य च, G3 परिष्वज्य समाद्य च (sic), M1 2 परित्यज्य प्रसाद्य च —^{c}) D8 T2 G2 Cr अनुप्रव्राजितो, Cv m g as in text (for °व्रजितो) Ś1 D10 नित्य (for राम) —^{e}) Ś1 Ñ V B1 2.4 D1–4 6 10 11 अनुक्रोशेन, B3 अनुरक्तो हि (for आनुकूल्येन) —^{f}) D1 त्यक्त्वा ग्राम्यसुख हि तत्, D9 सुत्यक्त्वा सुखमुत्तम

45 D4 om 45 —^{a}) Ś1 अनुगच्छत (archaic), V2 °गच्छामि (sic), D10 11 अन्वगच्छत (for अनुगच्छति). —^{b}) M2 प्रस्थित (for पालयन्) Ñ2 V B D6 transp भ्रातर and पालयन्

पितृवद्वर्तते रामे मातृवन्मां समाचरन् ।
ह्रियमाणां तदा वीरो न तु मां वेद लक्ष्मणः ॥ ४६
वृद्धोपसेवी लक्ष्मीवाञ्शक्तो न बहुभाषिता ।
राजपुत्रः प्रियश्रेष्ठः सदृशः श्वशुरस्य मे ॥ ४७
मत्तः प्रियतरो नित्यं भ्राता रामस्य लक्ष्मणः ।
नियुक्तो धुरि यस्यां तु तामुद्वहति वीर्यवान् ॥ ४८
यं दृष्ट्वा राघवो नैव वृद्धमार्यमनुस्मरत् ।
स ममार्थाय कुशलं वक्तव्यो वचनान्मम ।
मृदुर्नित्यं शुचिर्दक्षः प्रियो रामस्य लक्ष्मणः ॥ ४९

G 5 36 65
B 5 38 62
L 5 35 51

46 B4 om 46 Ś1 Ñ V B1 D1-4 6 10 11 read 46 after 48^{ab} —^{ab}) B1 सोह (sic) (for रामे) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 वर्तते मयि, Ñ2 V B1-3 D6 च सदा (B1 तथा) मयि, D7 9 G3 Ct मा ममाचरत्, G1 मा सदाचरन्, Cr m g as in text (for मा समाचरन्) D4 पित्रवर्धत रामेण मात्रवर्धकृते मयि (sic) —B3 om 46^{cd} —^{d}) G1 च (for तु) G3 देव (metr), M2 वेत्ति (for वेद) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 मा वेत्ति स, Ñ2 V B1 2 D6 मां जानाति (for तु मा वेद) —After 46, Ś1 ins 864*, while Ñ1 ins

863* सन्निधावपि तदा स्याद्राघवावरजो बली ।
नाराचेन सुतीक्ष्णेन प्राहिणोद्यमसादनम् ।
राक्षसेन्द्र दुरात्मान रावण लोक . . कम् ।
रामानुजो महावीर्य. सुमित्रानन्दवर्धन ।

47 D4 om 47^{ab} —^{a}) Ñ2 V B D6 ह्री (B3 श्री)-माश्च (for लक्ष्मीवाञ्) —^{b}) M1 ज्ञातो (for शक्तो) D8 बहुभाषितु Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 शक्तश्च (Ñ1 मुक्तश्च, D3 श्लक्ष्ण च, D11 शूरश्च) बहुजल्पक, Ñ2 V B D6 शूरो न बहुजल्पिता (B4 °त) —After 47^{ab}, B3 reads 35 (om ^{ef}) and 41^{c}-42 —Ś1 om 47^{cd} —^{c}) V2 B2 D3 5 7-9 T1 2 Ct राजपुत्र- Ñ V B1-3 D1-4 6 10 11 प्रियो राज्ञ, B4 प्रिय प्राज्ञ, D5 G2 M3 प्रिय श्रेष्ठ, Ct as in text (for प्रियश्रेष्ठ) —^{d}) D10 सदृग्देवाधिपस्य च

48 ^{a}) Ś1 V1 D10 मातु, V2 सत (sic), B3 T3 M3 मम, Ct as in text (for मत्त) —^{b}) Ś1 D10 सगी, Ñ V B D6 मन्ये, D1 मम, D2-4 11 अग (for भ्राता) —After 48^{ab}, Ś1 Ñ V B1 D1-4 6 10 11 read 46 —Ś1 B4 om 48^{c}-49^{b} —^{c}) Ñ V B1-3 D1-4 6 10 11 यु (D10 यो)ज्यते, D5 नियुज्य, T3 M2 नियुजेद् (for नियुक्तो) Ñ2 V B1-3 D6 हि (for तु) —^{d}) Ñ1 चै वहति (for उद्वहति) Ñ1 D1-4 10 11 धुर्यवत् (for वीर्यवान्) Ñ2 V1 B1-3 D6 स तामुद्वहते धुर, V2 महतामुद्वहते ध्रुव (hypm)

49 Ś1 B4 om 49^{ab} (cf v l 48) T1 damaged for 49^{abcd} —^{a}) Ñ V B1 2 D1 2 10 11 रामस्नेहाद्दसन्ने (Ñ2 °भ + . [illeg])त (D1 2 10 11 °व), B3 D6 रामस्नेहानुबन्धेन, D3 रामप्रियो ह्यसन्नेव, D4 रामप्रियो ह्यसौ नित्य —^{b}) Ñ V B1-3 D1-9 11 T2 M3 Cr t वृत्तम् (for वृद्धम्) D10 वृत्तमानम् (sic) (for वृद्धमार्यम्) Ñ2 V B1-3 D1-4 6 7-11 G2 अनुस्मरन, D5 6 T2 3 G1 2 M1 2 Cr m g °स्मरेत्, Ct as in text (for °स्मरत्) —After 49^{ab}, Ñ V2 D1-4 6 10 11 ins, while Ś1 ins after 46

864* सासुरा सहगन्धर्वा भुजगनरदेवता ।
हन्यात्स समरे क्रुद्ध कि पुना रावण रणे ।

[(l 1) D6 11 ससुरा V2 असुरास-, D2-4 ससुरासुर- (for सासुरा सह-) D2 11 -गधर्वर्, D8 गधर्वान् (for -गन्धर्वा) V2 -वन- (for नर-) D3 सयक्षोरगराक्षसान् (for the post half) —(l 2) Ś1 D10 निहन्यात्, Ñ1 D11 स हन्यात (by transp), D8 हन्याच]

—Ś1 Ñ V B1-3 D1-4 6 10 11 transp ^{cd} and ^{ef} (including star passages) —^{cd}) D4 स मद्वाक्य सकुशलो (for ^{c}) D1 बहुशस्त्वया, D4 लक्ष्मणस्त्वया (for वचनान्मम) Ś1 D10 मद्वाक्यात्कुशल वाच्यस्त्वया वानरपुगव, Ñ V B D2 3 6 11 स च (Ñ1 D2 11 ते) मद्वचनाद्वाच्य कुशल बलवत्तर (D1 हनुमस्त्वया) ❀ Ck ममार्थाय मत्प्रयोजनौन्मुख्याय मम वचनाद्वक्तव्य इति ❀ —After 49^{cd}, Ñ1 (slightly illeg) ins

865* बहुमत्तामिवाग्नी . . लाभि पुन पुन ।
अभिनन्द्य महाबाहुर्लक्ष्मण शुभलक्षण ।

—Ñ1 cont, while Ś1 (l 3 only) Ñ2 V B D1-4 6 10 11 ins after 49^{cd}.

866* अप्रमत्तेन काकुत्स्थे भवितव्य त्वयेति च ।
उत्थायोत्थाय वक्तव्यो सौमित्रिर्वचनान्मम ।
कुशल लक्ष्मण पृष्ट्वा सुग्रीव च महाबलम् ।

[(l 1) D4 अप्रसक्तेन Ñ1 त्वया सदा (for त्वयेति च) —(l 2) D4 लक्ष्मणो (for सौमित्रिर्) Ñ1 D1-3 10 11 वचन ल (Ñ1 D3 °नाल्ल)क्ष्मणो मम (for the post half) —(l 3) D11 transp कुशल and लक्ष्मण]

—B4 om 49^{ef} —^{e}) Ś1 Ñ V B1-3 D1-4 6 10 11 दात (for नित्य) —^{f}) Ñ1 लक्ष्मणो राघवप्रिय —After 49, D5 7-9 S ins

867* यथा हि वानरश्रेष्ठ दु खक्षयकरो भवेत् ।
त्वमस्मिन्कार्यनिर्वाहे प्रमाणं हरिसत्तम ।
राघवस्त्वत्समारम्भान्मयि यत्नपरो भवेत् ।

[(l 1) D8 [ह]ह (for हि) —(l 2) D5 8 T1 G M2 3 -निर्योगे (for -निर्वाहे) D7-9 हरियूथप]

G 5 36 69
B 5 38 61
L 5 35 56

इदं ब्रूयाश्च मे नाथं शूरं रामं पुनः पुनः ।
जीवितं धारयिष्यामि मासं दशरथात्मज ।
ऊर्ध्वं मासान्न जीवेयं सत्येनाहं ब्रवीमि ते ॥ ५०
रावणेनोपरुद्धां मां निकृत्या पापकर्मणा ।
त्रातुमर्हसि वीर त्वं पातालादिव कौशिकीम् ॥ ५१
ततो वस्त्रगतं मुक्त्वा दिव्यं चूडामणिं शुभम् ।
प्रदेयो राघवायेति सीता हनुमते ददौ ॥ ५२
प्रतिगृह्य ततो वीरो मणिरत्नमनुत्तमम् ।
अङ्गुल्या योजयामास न ह्यस्य प्राभवद्भुजः ॥ ५३
मणिरत्नं कपिवरः प्रतिगृह्याभिवाद्य च ।
सीतां प्रदक्षिणं कृत्वा प्रणतः पार्श्वतः स्थितः ॥ ५४

---

50 [a]) V2 इमं, D3 पुन (for इदं) Ś1 D2 10 11 तु (for च) Ñ2 V B D6 वाक्यं (for नाथं) Ñ1 मन्नाथ त्वमिदं ब्रूया, D4 त मे नाथमिदं ब्रूया —[b]) Ñ1 नाथ (for राम) V1 B2 transp शूर and राम —[c]) Ñ1 धारयाम्येव —[d]) Ś1 D10 यावन्मासो गमि(D10 भवि)ष्यति, D3 द्वा मासौ रघुनन्दन —[e]) Ś1 ऊर्ध्वं मास, Ñ2 V B D6 मासादूर्ध्वं (by transp) —[f]) Ś1 Ñ V B1-3 D2 6 10 11 सत्यमेतद्, B4 सत्यमेव (for सत्येनाहं) B4 [अ]हं (for ते) D1 3 4 सत्यं प्रतिशृणोमि ते —After 50, Ś1 ins 868*

51 Ś1 om 51 —[a]) Ñ V B1 2 D1-4 6 10 11 [उ]-परुद्धा, B4 °रुद्धा (for °रुद्धां) B3 [उ]पकृद्धा ता —[b]) D2 निकृत्ता (for निकृत्या) Ñ1 D1 2 10 11 प्राकृतामिव, Ñ2 V B D6 प्राकृता यथा(B1 मया [sic]), D4 प्राज्ञतामिव (for पापकर्मणा) D3 निर्जनामिव प्राकृता —[c]) G2 अर्हति Ñ1 D3 4 10 मज्जन्तीं, Ñ2 V1 B D1 2 6 11 नश्यतीं, V2 लुप्यतीं, G2 मा वीर (for वीर त्वं) —[d]) Ñ V B D6 पृथिवीमिव(B3 °मपि) वासु(Ñ2 B3 D6 राघ)व , D1 2 4 11 पातालं इव राघव (sic), D3 केशवो वसुधामिव, D10 वराह इव मेदिनीं —After 51, Ñ V B D1-3 6 10 11 ins , while Ś1 ins after 50 (owing to om)

868* सीताया वचनं श्रुत्वा हनुमानिदमब्रवीत् ।
सर्वं करिष्यते रामो यथोक्तं मैथिलि त्वया ।
यत्तु रामोऽभिजानीयादभिज्ञानमनिन्दिते ।
प्रीतिसंजननं तस्य तत्प्रदातुं त्वमर्हसि ।
सा निरीक्ष्य ततः सर्वं वेण्या ग्रथितमुत्तमम् । [5]

[(l 1) Ś1 Ñ1 D10 तु वचः , D1-3 11 तद्वच (for वचनं) —(l 2) B2 यदुक्तं Ś1 D10 यत्त्वमिच्छसि मैथिलि, Ñ1 D1-3 11 यावदिच्छसि(D2 11 °ति) मैथिलि (for the post half) —For l 3-4, cf v l 5 38 17 —(l 3) V1 B2 येन, D3 युक्त(sic) (for यत्तु) B2 D3 निजानीयाद(D3 °ते), D11 [ऽ]भिजानीते —(l 4) Ś1 Ñ1 D2 10 11 इह (for त्वम्) B3 प्रत्ययं दातुमर्हसि, D1 प्रदातुं त ममार्हसि, D3 न्दातुमर्हसि मैथिलि (for the post half). —After l 4, Ñ1 ins

868(A)* तथा तथा वदिष्येऽहं भाषसे त्वं यथा यथा ।
वैदेहि कारयिष्येऽहं सर्वं च भाषितं तव ।
तत सीता बाष्पमुखा हनूमन्तं महाबलम् ।

—(l 5) Ñ1 निरीक्ष्य मां (by transp), D3 मां निशम्य Ñ2 D6 तदा (for ततः) D2 सीता (for सर्वं) Ś1 Ñ1 V2 D1-3 10 वेणीं , D11 वेण्युद- (for वेण्या)]

52 [a]) D4 वेणीं (for वस्त्र-) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 वेणीं मुक्त्वा ददौ तस्मै, Ñ2 V B D6 विमुच्य प्रददौ तस्मै —[b]) D5 G1 दिव्य (for दिव्यं) D8 शुचिं (for शुभम्) Ñ V B D1 2 6 11 मणिरत्नं हनूमते —[c]) Ñ1 B3 D2 11 G2 3 प्रदेयं, Ñ2 V B2 D6 देयोयं, B4 देयं च (for प्रदेयो) —[d]) D1 सा त (for सीता) D3 तदा (for ददौ) Ś1 Ñ V B D2 6 10 11 सीता सुरसुतोपमा

53 Ñ2 V B D6 om 53 —[a]) D3 तु त (for ततो) —[b]) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 मणिं वेणीशयं शुभं —[c]) D1-5 G2 3 M1 2 अंगुल्या, Cv r m g k t as in text (for अङ्गुल्या) —[d]) Ś1 प्राभुयाद् , Ñ1 G3 प्रभवद्, D3 प्रविशद् (for प्राभवद्) Ś1 D1-4 10 11 भुजे (for भुज)

54 [a]) Ñ2 V B D3 6 हरिवर (for कपिवर) —[b]) Ś1 Ñ1 D3 4 10 सम्प्रगृह्य, D1 2 11 स सगृह्य (for प्रतिगृह्य) B2 [अ]भिवद्य, B3 [अ]भिनद्य. —After 54[ab], Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins

869* आचार्यमिव शिष्यो हि विनीतवदुपस्थित ।

[D11 इति (for इव) D4 उपस्थित Ñ1 D2 11 जिन्न इदम ब्रवीत् (for the post half)]

—Thereafter D1 3 cont

870* दत्त्वा तु त मणिं सीता इदं प्राह शुचिस्मिता ।
अनेन ते हरिश्रेष्ठ मणिरत्नेन राघव ।
उपनीतेन दृष्टाहमिति नूनं स मंस्यते ।
तं गृहीत्वा मणिवरं हनुमान्प्लवगर्षभ ।

[(l 1) Note hiatus between the two halves D1 सुनिस्मिता (for शुचि°)]

—[c]) B2 D3 4 G2 प्रदक्षिणीकृत्य —[d]) Ñ2 V B D6 प्राञ्जलि (for प्रणत) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 पार्श्वत प्राञ्जलि स्थित —After 54, Ñ2 V B D6 ins , while Ñ1 D2 11 cont after 869*

871* आपृच्छे त्वा विशालाक्षि नोत्कण्ठा कर्तुमर्हसि ।

[Ñ1 D2 11 आपृच्छामि हि ते(D2 त्वां) देवि (for the prior half) Ñ1 illeg for नोत्कण्ठा]

—Ñ1(partly illeg) further cont •

हर्षेण महता युक्तः सीतादर्शनजेन सः ।
हृदयेन गतो रामं शरीरेण तु विष्ठितः ॥ ५५

मणिवरमुपगृह्य तं महार्हं
जनकनृपात्मजया धृतं प्रभावात् ।
गिरिवरपवनावधूतमुक्तः
सुखितमनाः प्रतिसंक्रमं प्रपेदे ॥ ५६

G 5 36 77
B 5 38 70
L 5 35 66

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षट्त्रिंशः सर्गः ॥ ३६ ॥

872* आगमिष्यति ते भर्ता * * * * * * * * ।
* * * * * * * * राम पश्य सलक्ष्मणम् ।
इति सधा। बहुधा समाश्वस्य च जानकीम् ।

55 B1 om 55 —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 [आ]विष्ट (for युक्त) —^{b}) B3 M2 सदर्शनेन (for -दर्शनजेन) B4 D3 च (for स) Ñ2 V2 D6 सीताया दर्शनेन स (D6 च) —^{d}) Ñ2 V1 M2 च (for तु) Ś1 B4 D10 11 स्त्वधिष्ठित, Ñ1 T3 [अ]त्र धि(T3 नि)ष्ठित, B3 [अ]प्यधिष्ठित, D1 4 6 च(D1 तु) धिष्ठित, D2 तु तिष्ठति, D3 तु चेष्टित (for तु विष्ठित) D7 9 लक्ष्मण च सलक्षण —After 55, B3 ins

873* श्रुत्वा तद्वचन सीता हर्षसपूर्णमानसा ।

56 V1 reads 56 and colophon in marg —^{a}) B3 M3 मणिरत्नम्, D11 °प्रवरम् (hypm) (for °वरम्) G3 उपगम्य (for °गृह्य) Ś1 B2 D10 वरार्हं, B3 महात, G3 महा मा (for महार्हं) —^{b}) Ś1 [अ]र्पितं, D3 [आ]हृत, I2 (also) वृत (for धृत) D1 2 11 प्रयत्नात्, D3 om (for प्रभावात्) D7 8 धृतप्रभाव —^{c}) Ñ2 V B D6 द्रुम (B4 °त) इव, D1–4 11 T3 G M2 3 गिरिरिव (D4 °...) (for गिरिवर-) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 मूर्ति, D3 मूर्धा (for मुक्त) —^{d}) D8 परिसक्रम (for प्रति°) G2 प्रतस्थे, G3 . दे (for प्रपेदे) Ś1 Ñ D1–4 10 हृषि(Ñ2 क्षुभि)ततनुर्हनुमांस्तदा बभूव (Ś1 D10 °मान्बभूव सद्य), V B D6 क्षुभिततनुर्हनुमान्कृतस्तदानीं, D11 हृषितमना स तदा बभूव वीर

Colophon V1 reads colophon in marg (cf v l 56) —*Sarga name* Ś1 Ñ V1 B1 3 D6 10 मणिप्रदान, V2 D3 सीता मणिप्रदान (D3 °न), B2 4 चूडामणिप्रदान, D1 2 11 मणिप्रदानिक, D4 हनुमतो मणिप्रदान —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B3 4 D1 2 4 10 11 om, Ś1 D5 7–9 T G M1 3 38, V1 M2 37, V2 27, D3 40 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

३७

G. 5 00 0 B 5 39 1 L 5 36 1 मणिं दत्त्वा ततः सीता हनूमन्तमथाब्रवीत् ।
अभिज्ञानमभिज्ञातमेतद्रामस्य तत्त्वतः ॥ १
मणिं तु दृष्ट्वा रामो वै त्रयाणां संस्मरिष्यति ।
वीरो जनन्या मम च राज्ञो दशरथस्य च ॥ २
स भूयस्त्वं समुत्साहे चोदितो हरिसत्तम ।
अस्मिन्कार्यसमारम्भे प्रचिन्तय यदुत्तरम् ॥ ३
त्वमस्मिन्कार्यनिर्योगे प्रमाणं हरिसत्तम ।
तस्य चिन्तय यो यत्नो दुःखक्षयकरो भवेत् ॥ ४
स तथेति प्रतिज्ञाय मारुतिर्भीमविक्रमः ।
शिरसावन्द्य वैदेहीं गमनायोपचक्रमे ॥ ५
ज्ञात्वा संप्रस्थितं देवी वानरं मारुतात्मजम् ।
बाष्पगद्गदया वाचा मैथिली वाक्यमब्रवीत् ॥ ६
कुशलं हनुमन्ब्रूयाः सहितौ रामलक्ष्मणौ ।
सुग्रीवं च सहामात्यं वृद्धान्सर्वांश्च वानरान् ॥ ७
यथा च स महाबाहुर्मां तारयति राघवः ।
अस्माद्दुःखाम्बुसंरोधात्त्वं समाधातुमर्हसि ॥ ८
जीवन्तीं मां यथा रामः संभावयति कीर्तिमान् ।
तत्त्वया हनुमन्वाच्यं वाचा धर्ममवाप्नुहि ॥ ९

37

☞ Ñ2 V B D6 om Sarga 37 M2 begins with श्रीरामाय नमः

1 ^{a}) D11 तदा (for ततः) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 वानरं वाक्यमब्रवीत् —^{c}) D4 प्रतिज्ञानम्, D6 (marg gloss ज्ञातमेव) (for अभिज्ञातम्) Ś1 Ñ1 D2 3 10 अनु (D2 3 °भि)ज्ञातमभिज्ञानम् —^{d}) T1 3 इदं (for एतद्) D3 8 G2 धीमतः (for तत्त्वतः)

2 ^{a}) D6 दत्त्वा (sic) (for दृष्ट्वा) D7–9 T1 2 transp तु and दृष्ट्वा Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 M1 मणिं तु (D3 च) रामो (D2 स तु) दृष्ट्वैव (M1 वै दृष्ट्वा) —^{b}) D10 स (for स-) —^{c}) D8 मम चैव जनन्याश्च

3 ^{a}) G2 त्वत्- (for त्वं) T1 G2 3 M2 Ct समुत्साह- (M2 °हः), Ck as in text (for °त्साहे) Ś1 D10 मम यश्च महोत्साहो, Ñ1 मया भूयः समुत्साहो, D1 2 स भूयः स्वयमुत्साहाच्, D3 स भूयस्तु समुत्साहो, D4 स भूयश्च समुत्साहात्, D11 स भूयः सहसोत्साह- —^{b}) Ś1 Ñ1 देशितो, D7 नोदितो, D11 -सादितो (for चोदितो) Ñ1 हरिपुंगव, D2 5 11 °सत्तम, D4 वानरर्षभ (for हरिसत्तम) —^{c}) D3 यस्मिन् (for अस्मिन्) D5 8 कार्ये (for कार्य-) D7 9 Ck t -समुत्साहे (for समारम्भे) —^{d}) G2 विचिन्तय G1 3 तद् (for यद्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 चि(Ś1 प्रचि[hypm])-न्तयेदुत्तरोत्तरं

4 T2 om 4^{ab} —^{a}) D2 अस्य (for अस्मिन्) Ś1 D10 -संयोगे (for -निर्योगे) —^{b}) M2 कपि- (for हरि-) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 यूथप, D3 -पुंगव (for -सत्तम). —D1 om 4^{c}–5 —^{c}) D6 8 T2 3 M1 3 Cg चिन्तयतो, Cr t as in text (for °य यो) Ś1 Ñ1 D3 तत्तच्चिन्तय यद्यत्नो, D1 11 तत्तद्विचिन्तयेर्यत्नाद् (D11 °त्नो), D2 तत्र चिन्तय यद्यत्नाद् —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 क्षयकर (for °करो) D1 मम (for भवेत्). —After 4, D7–9 T2 (before 4^{cd}) G M1 ins, while T1 3 M3 ins after 4^{ab}

874* हनूमन्यत्नमास्थाय दुःखक्षयकरो भव ।

5 D4 om 5 (cf v l 4). —^{a}) Ś1 तत् (for स) Ñ1 प्रतिश्रुत्य, D6 तदा° (for प्रतिज्ञाय) —^{c}) ✝ Cg आवन्द्येति पदच्छेदः ✝

6 ^{a}) D4 ततः (for ज्ञात्वा) D1 तु (for सं-) D11 -स्थिते (for स्थितं) Ś1 D10 वीरं (for देवी) —^{b}) D7 T1 3 G2 पवनात्मजं, D9 वानरा° (for मारुता°). —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 -पीडितया, D3 -सद्गद्या (for -गद्गदया) —^{d}) D1 वानरं (for मैथिली)

7 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 कौशल्यं (for कुशलं) D3 7 9 हनुमन्कुशलं (by transp). D1 8 ब्रूयात्, D2 ब्रूहि, D4 पृष्ट (sic) (for ब्रूयाः) —^{b}) Ś1 D10 सह तौ (for सहितौ) —^{c}) Ś1 D10 च महामानं, Ñ1 D3 11 च (D11 स) महामात्यं (for च सहामात्यं) —^{d}) D1 चान्यांश्च (for सर्वांश्च) D5 7 9 transp वृद्धान् and सर्वांश्च D3 अन्यांश्च हरियूथपान् —After 7, D5 7–9 S ins

875* ब्रूयास्त्वं वानरश्रेष्ठ कुशलं धर्मसंहितम् ।

8 = 5 38 22 Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 om 8 D1 8 transp 8 and 9 —^{a}) D7 तथा (for यथा) D1 सु- (for स) M3 स च (by transp) —^{c}) D1 3 च दुःख (for दुःखाम्बु) —^{d}) D1 तत्समाधर्तुमर्हसि

9 D1 3 transp 8 and 9 —^{a}) D9 मा (for मां) —^{b}) G1 सतारयति, Cg as in text (for संभावयति) Ś1 D10 वीर्यवान् (for कीर्तिमान्) —After 9^{ab}, N1 ins

876* वीर्यवाञ्शीलसंपन्नो लक्ष्मणश्च महाबलः ।

—^{c}) Ś1 T3 स त्वया, Ñ1 त्वया च, D5 M3 Cg तत्तथा (for तत्त्वया) Ś1 D3 वाच्यो, Ñ1 वाच्यौ (for वाच्यं) D1 4 10 तथा स (D1 स त्वया) हनुमन्वाच्यो, D2 11 तत्त्वया (D11

नित्यमुत्साहयुक्ताश्च वाचः श्रुत्वा मयेरिताः ।
वर्धिष्यते दाशरथेः पौरुषं मदवाप्तये ॥ १०
मत्संदेशयुता वाचस्त्वत्तः श्रुत्वैव राघवः ।
पराक्रमविधिं वीरो विधिवत्संविधास्यति ॥ ११
सीतायास्तद्वचः श्रुत्वा हनुमान्मारुतात्मजः ।
शिरस्यञ्जलिमाधाय वाक्यमुत्तरमब्रवीत् ॥ १२
क्षिप्रमेष्यति काकुत्स्थो हर्यृक्षप्रवरैर्वृतः ।
यस्ते युधि विजित्यारीञ्शोकं व्यपनयिष्यति ॥ १३
न हि पश्यामि मर्त्येषु नामरेष्वसुरेषु वा ।
यस्तस्य वमतो बाणान्स्थातुमुत्सहतेऽग्रतः ॥ १४
अप्यर्कमपि पर्जन्यमपि वैवस्वतं यमम् ।
स हि सोढुं रणे शक्तस्तव हेतोर्विशेषतः ॥ १५
स हि सागरपर्यन्तां महीं शासितुमीहते ।
त्वन्निमित्तो हि रामस्य जयो जनकनन्दिनि ॥ १६
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा सम्यक्सत्यं सुभाषितम् ।
जानकी बहु मेनेऽथ वचनं चेदमब्रवीत् ॥ १७
ततस्तं प्रस्थितं सीता वीक्षमाणा पुनः पुनः ।
भर्तुः स्नेहान्वितं वाक्यं सौहार्दादनुमानयत् ॥ १८ G 5 0 0 B. 5. 39 19 L 5 36 17

त्वया स) हनुमन्वाच्यो, D3 तथा त्वया स वक्तव्यो ⊛ Cg तत्तथा अव्ययमेतत् ⊛ —d) D4 समासुहि (for नवा°) Ñ1 श्रेष्ठौ नरवरात्मजौ —After 9, Ñ1 ins (partly illeg)

877* ...... वानराणां ... शो वच ।
ततो भवान्हरिश्रेष्ठ धर्ममाप्नोत्वनुत्तमम् ।

10 a) Ś1 D10 युक्त स, Ñ1 D1 2 4 7 9 11 -युक्तस्य, D3 सयुक्ता (for युक्ताश्च) —D6 reads 10b in marg —b) Ś1 D10 वाक्य, Ñ1 D2–4 11 वाच (for वाच) D2 G2 3 M3 त्वया (for मया) Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 [ई]रिता (Ś1 D10 °त) (for [ई]रिता) D1 वाचं स्मृत्वा मयेरिता —c) Ś1 D10 विवि(D10 त्वर्चि)ष्यते दाशरथि

11 a) T G3 M2 -युता, Cm t as in text (for -युता) T G3 M2 वाच (for वाचस्) Ś1 D3 4 10 स हि मे त्व (D10 त)त्समायुक्त(D3 °क्ता, D4 °क्ता), Ñ1 इद मे म समादाय, D1 पौरुष तत्समाधाय, D2 इह मे त्वत्समायुक्तो, D11 इदमेतत्समाधाय —b) D1 2 4 11 वाच (for त्वत्त) Ś1 Ñ1 D10 वच श्रुत्वा च (for त्वत्त श्रुत्वैव) —c) T2 G2 रामो (for वीरो) D--9 पराक्रमे मति वीरो —d) D11 सम्प्रधास्यति (for संवि°)

12 a) D8 T2 M1 3 वचन (for तद्वच) G1 तस्यास्त-द्वचन श्रुत्वा —b) Ñ1 illeg , D2–4 11 पवनात्मज (for मारुता°) —c) T3 शिरसा (for शिरसि) Ś1 D4 6 10 T2 आदाय (for आधाय)

13 b) D2–6 8–11 G3 M1 हर्यक्ष(D2 °क्षै) (for हर्यृक्ष). D6 युत , M3 कृत (sic) (for वृत) Ñ1 -प्रवरा-स्थित , T2 प्लवंगर्युत (for प्रवरैर्वृत) —c) D3 ततो, D1 यस्तु, D11 यस्मै (for यस्ते) M1 देवि (for युधि) Ś1 D1 2 4 10 T [अ]रिं (for [अ]रीन्) D11 विनिर्जित्य (for विजित्यारीन्) —d) D11 व्यपनुदिष्यति (for व्यपनयिष्यति) Ś1 Ñ1 D3 10 शोकं च(D3 ते) व्यपनेष्यति ⊛ Cr व्यप-नयिष्यति व्यपनेष्यति ⊛

14 Ś1 om 14 —ab) D10 त (for हि) D3 राक्षसेषु (for नामरेषु) D10 [अ]पि, G1 M1 2 च (for वा) D2 सुरेष्वप्यसुरेषु च, D4 8 11 G2 नासुरेष्वमरेषु वा(D4 च), D5 7 9 T2 M3 नासुरे(T2 दानवे)षु सुरेषु वा (for b) Ñ1 तन्न पश्यामि लोकेस्मिन्नसुरेषु सुरेषु वा —c) D3 क्षपतो, D8 T1 3 G1 2 M क्षिपतो, Ck t as in text (for वमतो) D1 2 4 10 11 यस्तस्योद्गम(D10 °ह)तो बाणान्.

15 a) Ś1 D10 अथ (for first अपि) —b) M2 मम (for यमम्) —c) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 विसोढु, G1 हि सोढा (for हि सोढु) D3 नाश्रयेद्युधि सक्रुद्धस्

16 Ś1 om 16 —a) Ñ1 D3 4 10 11 न स, D1 य स, D2 न च, M1 स तु, M3 न हि, Cg as in text (for स हि) —b) D7 9 G3 Ck t साधितुम् (for शासितुम्) D1 2 7 9–11 Ct अर्हति, Ck as in text (for ईहते) —c) Ñ1 D1 2 4 10 11 -निमित्त, Ck t as in text (for -निमित्तो)

17 a) Ś1 D10 सम्यक् (for श्रुत्वा) —b) D1 2 सात्त्व, D11 साधु (for सत्यं) Ś1 D10 सा श्रुत्वा हि सुभाषित, Ñ1 D3 4 सम्यक्सात्त्व प्र(D3 °क्सात्त्वेन, D4 °क्साधु प्र)भाषित —c) Ś1 Ñ1 -मन्येव, D1 2 4 10 म(D10 -मा)न्यैव, D5 -मान्याथ, D7–9 T2 मेने त, D11 मत्वैव (for मेनेऽथ) D3 बहुवचोक्तम्. —d) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 मैथिली (Ś1 D10 वानर) वाक्यमब्रवीत्, D3 4 T2 इदं(D4 ततो) वचनमब्रवीत्

18 Ś1 om 18 —a) D4 हरि (for ततस्) Ñ1 G1 2 स- (for त) D3 तत सम्प्रस्थित सीता —b) D1–5 7 9 11 वीक्ष्यमाणा, D10 वक्ष्यमाण (for वीक्षमाणा) —c) D2–4 7–9 11 T1 3 M3 Cr g t भर्तृ, Cv m k as in text (for भर्तु) G1 स्नेहादिद (for स्नेहान्वित) D2 11 भर्तु , D4 साध्वी (for वाक्य) D1 भर्तृस्नेहाद्विवक्त त (sic) —d) D. G3 M1 अन्वमानयत् (for अनु°) D1 2 11 सौहृदादन्वमानयत्, D3 10 साहार्दादिदमब्रवीत्, G1 सौहाद दवदत्तदा ⊛ Cv r m अनुमानयत्(Cv अनुमानयन्ती) सम्मानयन्ती (Cv आर्षत्वाल्लिङ्ग-व्यत्यय ।, so also Cr), Cg अनुमानयदन्वमानयत् ।, Ck t अनुमानयदपूजयत् ⊛

G 5 00 0
B 5 39 20
L 5 36 18

यदि वा मन्यसे वीर वसैकाहमरिंदम ।
कस्मिंश्चित्संवृते देशे विश्रान्तः श्वो गमिष्यसि ॥ १९
मम चेदल्पभाग्यायाः सांनिध्यात्तव वीर्यवान् ।
अस्य शोकस्य महतो मुहूर्तं मोक्षणं भवेत् ॥ २०
गते हि हरिशार्दूल पुनरागमनाय तु ।
प्राणानामपि संदेहो मम स्यान्नात्र संशयः ॥ २१
तवादर्शनजः शोको भूयो मां परितापयेत् ।
दुःखाद्दुःखपरामृष्टां दीपयन्निव वानर ॥ २२
अयं च वीर संदेहस्तिष्ठतीव ममाग्रतः ।
सुमहांस्त्वत्सहायेषु हर्यृक्षेषु हरीश्वर ॥ २३
कथं नु खलु दुष्पारं तरिष्यन्ति महोदधिम् ।
तानि हर्यृक्षसैन्यानि तौ वा नरवरात्मजौ ॥ २४
त्रयाणामेव भूतानां सागरस्येह लङ्घने ।
शक्तिः स्याद्वैनतेयस्य तव वा मारुतस्य वा ॥ २५
तदस्मिन्कार्यनिर्योगे वीरैवं दुरतिक्रमे ।
किं पश्यसि समाधानं त्वं हि कार्यविदां वरः ॥ २६
काममस्य त्वमेवैकः कार्यस्य परिसाधने ।
पर्याप्तः परवीरघ्न यशस्यस्ते बलोदयः ॥ २७
बलैः समग्रैर्यदि मां रावणं जित्य संयुगे ।
विजयी स्वपुरं यायात्तत्तु मे स्याद्यशस्करम् ॥ २८

19 ^{a}) D1 3 त्व, T2 मा (for वा) Ś1 D10 तावद्, Ñ1 D1 2 4 11 तात (for वीर) —^{c}) D11 G3 कस्मिश्च —^{d}) D2 गमिष्यति

20 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1–3 7 9–11 T1 2 G1 चेव, D4 8 वापि (for चेद्) D4 भागाया (for -भाग्याया·) —^{b}) D3 T1 3 सानिध्य (D7 °ध्ये) (for °ध्यात्) Ś1 D10 धीमत, D5 7–9 T2 (also) G1 M3 वानर (for वीर्यवान) D1 सानिध्ये भव वीर्यवान्, D11 सानिध्याद्वीर्यवास्तव —For 20^{cd}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst.

878* शोकस्यास्य विपारस्य मुहूर्तं स्यादपि क्षय ।

[D2 11 [अ]थ (for [अ]स्य) Ñ1 विशाल्य, D4 विनाशश्च, D10 ह्यपारस्य (for विपारस्य) D3 अपारस्यास्य शोकस्य (for the prior half) D1 3 यदि (for अपि) D4 क्षण (for क्षय)] —Thereafter Ñ1 cont (partly illeg)

879* पश्यामि त्वा यावदह तावत्तौ रामलक्ष्मणौ ।
सुग्रीव च महात्मान [illegible] ।

21 Ś1 D10 om 21–22 —^{a}) Ñ1 D7 9 T1 Ct ततो, Ck as in text (for गते) D5 [ऽ]पि, M1 Ck तु (for हि) Ñ1 कपि (for हरि-) G हरिशार्दूले —^{b}) T3 च (for तु) D1 पुनरापत्राय अपि (sic), D2 8 पुनरावृत्तये (D3 °गामिनि) त्वयि, D4 पुनरामालये त्वयि (sic), D11 पुनरभ्यागमे त्वयि —^{d}) D3 नास्ति (for स्यान्न) D2 4 11 [अ]स्ति (for [अ]त्र)

22 Ś1 D10 om 22 (cf v l 21) —^{a}) Ñ1 D1–4 11 तव चा (D4 स, D11 त्व)दर्शन चापि (D3 वीर) —^{b}) G1 प्रति (for परि) D1 तापयिष्यति (for परितापयेत) —^{cd}) D2 4 दुःखे (for दुःखाद्) D3 (marg) T1 दुःख, Cr m g k t as in text (for दुःख) Ñ1 D3 4 पराभूता, D2 -परा भूत्वा (for परामृष्टा) M2 इह (for इव) Ñ1 D2 4 दुर्मनस्कामभागिनीं (D2 °स्का विभागिनि), D1 अनाथा दुःखभागिनीं (for ^{d}) D1 11 दुःखे दुःखतरा (D11 °र) भूत्वा दुर्मनस्कामभागिनीं ❀ Cr दुःखपरम्परामिति पाठे दुःखपरम्परामृष्टा मा दुःख भूयो दीपयन्निव उद्बोधयन्निव दीपयेदिति सबन्ध ।, Cm दुःखदुःखपरामृष्टामिति पाठे दुःखं मा दीपयत् ज्वलयदिव परितापयेदिति सबन्ध ❀

23 ^{a}) D4 अह (sic) (for अय). Ś1 D10 तु (for च) —^{b}) D11 इह (for इव) —^{c}) Ś1 D6 10 तत, D2 सु, D7 च, Ck t as in text (for त्वत्-) G2 -सकाशेषु, Ck t as in text (for -सहायेषु) D4 11 मम हस्त (D11 सुमहत्सु) सहायेषु —^{d}) D11 हर्येषु (subm), G3 हर्यक्षेषु (for हर्यृक्षेषु) Ñ1 कपीश्वर, D1 6 7 9 11 G1 Ck t हरीश्वर (G1 °रा)

24 ^{a}) Ś1 D8 कथ तु, Ñ1 D3 11 कथ हि, D1 कथचित्, D2 10 कथ न Ñ1 D2–5 11 दुःपार (for दुष्पार) —^{b}) D3 महार्णव (for महोदधिम्) —^{c}) D1–3 6–11 ह (D9 ति) र्यक्ष (for हर्यृक्ष)

25 ^{a}) Ś1 D2–4 10 G1 अपि, Ck t as in text (for एव) —^{b}) Ś1 D1 10 [अ]पि, Ñ1 T3 M1 3 [अ]स्य, D3 अभि, D4 अति, D5 [उ]प-, D11 G3 [इ]व (for [इ]ह) —Ś1 om 25^{c}–27^{b}, D10 om 25^{c}–27^{a} —^{d}) D11 च (for second वा)

26 Ś1 D10 om 26 (cf v l. 25) —^{a}) T1 3 G1 त्वम् (for तद) D7 एव (for अस्मिन्) D1 2 11 -स- (for -निर्) —^{b}) D1 11 धी (D11 वी) रैश्च (for वीरैव) D2 दैव हि दुरतिक्रम —^{c}) D2 11 त्व (for कि) Ñ1 D7 9 पश्यसे —^{d}) D3–5 8 G2 3 वर

27 Ś1 D10 om 27^{ab} and 27^{a} respv (cf. v l 25) —^{a}) T2 राघवस्य D7 एक (for एव) —^{b}) D3 शक्त कार्यस्य साधने —^{c}) D1 6 11 T3 M2 -वीरघ्नो (for °घ्न) —^{d}) D2 4 यशसस् (for यशस्यम्) D2 4 11 तु (for ते) Ś1 Ñ1 D1 2 4 7 9 10 T1 M1 3 Ck फलोदय (D4 °ये) (for बलो°) D1 यशसस्तुल्यफलोदय (hypm)

28 Ś1 reads 28 in marg —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 समस्तैर् (for °ग्रैर्) Ś1 Ñ1 D7 9 युधि (for यदि) —^{b}) Ś1

बलैस्तु संकुलां कृत्वा लङ्कां परबलार्दनः ।
मां नयेद्यदि काकुत्स्थस्तत्तस्य सदृशं भवेत् ॥ २९
तद्यथा तस्य विक्रान्तमनुरूपं महात्मनः ।
भवेदाहवशूरस्य तथा त्वमुपपादय ॥ ३०
तदर्थोपहितं वाक्यं सहितं हेतुसंहितम् ।
निशम्य हनुमाञ्शेषं वाक्यमुत्तरमब्रवीत् ॥ ३१
देवि हर्यृक्षसैन्यानामीश्वरः प्लवतां वरः ।
सुग्रीवः सत्त्वसम्पन्नस्तवार्थे कृतनिश्चयः ॥ ३२
स वानरसहस्राणां कोटीभिरभिसंवृतः ।
क्षिप्रमेष्यति वैदेहि राक्षसानां निबर्हणः ॥ ३३
तस्य विक्रमसम्पन्नाः सत्त्ववन्तो महाबलाः ।
मनःसंकल्पसंपाता निदेशे हरयः स्थिताः ॥ ३४
येषां नोपरि नाधस्तान्न तिर्यक्सज्जते गतिः ।
न च कर्मसु सीदन्ति महत्स्वमिततेजसः ॥ ३५
असकृत्तैर्महोत्साहैः ससागरधराधरा ।
प्रदक्षिणीकृता भूमिर्वायुमार्गानुसारिभिः ॥ ३६
मद्विशिष्टाश्च तुल्याश्च सन्ति तत्र वनौकसः ।
मत्तः प्रत्यवरः कश्चिन्नास्ति सुग्रीवसंनिधौ ॥ ३७
अहं तावदिह प्राप्तः किं पुनस्ते महाबलाः ।
न हि प्रकृष्टाः प्रेष्यन्ते प्रेष्यन्ते हीतरे जनाः ॥ ३८
तदलं परितापेन देवि शोको व्यपैतु ते ।
एकोत्पातेन ते लङ्कामेष्यन्ति हरियूथपाः ॥ ३९

G 5 0 0
B 5 39 40
L 5 36 39

Ñ1 D1 2 4 10 11 विनिजित्य(D1 2 11 °जित्य च) दशानन, D3 जित्वा रावणमाहवे ❀ Cg जित्य जित्वा।, Ck विजित्य मा गृहीत्वा।, Ct जित्वा विजयी सन्मा गृहीत्वा ❀ —c) D3 G1 2 M3 स्वा(M3 स्व) पुरीं, D10 सुपुर, G3 M1 स्व पुर (for स्वपुर) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 रामो (for यायात्) —d) Ś1 Ñ1 यत्तत्स्याद्य(Ñ1 °+)शस्कर, D1–4 10 11 नयेत्तत्स्याद्यशस्करं, D7 9 G3 M1 तत्तस्य सदृश भवेत् —After 28, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

880* सर्वराक्षसभर्तार सूदयित्वेह रावणम् ।
नयेन्मा यदि काकुत्स्थ पर तत्स्याद्यशस्करम् ।
यथाह तस्य वीरस्य वञ्चयित्वा हृता बलात् ।
रक्षसा तद्भयादेव तथा नार्हति राघव ।

[Ś1 Ñ1 D10 om l 1 and 2 D11 reads l 1 and 2 after l 3 —(l 1) D3 सूदयेच्च (for °यित्वा) —(l 3) D1 प्रमथ्यापहृता बलात, D3 पापिनोपाधिना हृता (for the post half) —(l 4) Ñ1 रक्षसां D4 [अ]र्हसि]

29 a) D3 बले सु-, D5 8 G2 3 M3 Cr शरैस्तु, Ck t बलैस्तु (as in text) D4 10 सकुल (for सकुला) —b) D3 T1 बलार्दन (for °र्दन) D2 लका च रघुनन्दन —c) D1 11 मा (for मा)

30 a) T2 यद् (for तद्) —b) G1 इह, G3 इव (for महा) —c) D3 भवति (for भवेद्) D11 आप्लव- (for आहव-) D2 भवेदाहरतस्तस्य —d) D2 11 उपपादये (D11 °येत्), D3 उपधारय, G1 अपवादय (for उपपादय)

31 a) Ś1 तदर्थसहित (for °र्थोपहित) —b) D4 7–10 Ct प्रश्रि(D4 °सृ)त, D5 (also in marg) T1 2 G3 सहित, Cv r m g as in text (for सहित) Ś1 Ñ1 D11 प्रश्रि(D11 °हृ)त हेतुसमि(Ñ1 °यु, D11 °हृ)त, D1–3 प्रसृत हेतुसयु(D2 °ञि, D3 °म)त —c) Ś1 D10 देव्या, D2 तस्या, D3 सीता (for शेष)

32 a) D8 देव D1–4 8–11 G3 M1 हर्यक्ष- (for हर्यृक्ष-) —b) Ś1 D4 10 प्लवगोत्तम (for °ता वर) —c) D4 5 7–9 T3 सत्य- (for सत्त्व-) T2 सुग्रीव सत्यसवश्च —d) Ś1 त्वदर्थे (for तवार्थे) —After 32, D10 ins

881* तवार्थे सत्त्वसम्पन्नो विनीत सत्यवाञ्शुचि ।

33 Ś1 om 33ab —b) D4 5 9 11 कोटिभिर् —d) Ś1 D10 11 निषूदन, Ñ1 D1–4 निषूदक (for निबर्हण)

34 c) Ś1 -सपन्ना, D4 -सपात, D11 -सजाता (for -सपाता)

35 a) Ś1 D4 10 11 तेषा —b) D3 न तिर्यग्बलन गते —d) D2 महत्स्वप्यति- (for °मित-) Ś1 D10 -विक्रमा (for -तेजस) D3 महत्स्वप्यमितौजस

36 a) D2 11 असमृतैर् (for असकृत्तैर्) —b) Ś1 D1 10 -वना(Ś1 °रा)वरा, Ck t as in text (for -धराधरा) —c) Ñ1 [अ]मीभि (for भूमिर्) —d) Ñ1 D1 2 11 सर्व- (for वायु-) Ś1 D3 10 -वेग, Ñ1 + (for -मार्ग)

37 a) D10 तुर्णाश्च (sic) (for तुल्याश्च) Ñ1 वा (for च) —After 37ab, Ñ1 ins

882* बहवो वानरा देवि महान्तोऽतुलविक्रमा ।

—c) D10 स तु (sic) (for मत्त) —d) Ñ1 आस्ते (for नास्ति)

38 b) T2 महौजस (for महाबला) —d) D1 2 11 प्रेष्य(D2 °ष्य)न्ते हीनतेजस, T2 प्रेष्यन्त इतरे जना

39 b) M1 व्यपोहतु (for व्यपैतु ते) Ś1 Ñ1 D1–4 10 देवि मन्युरपैतु ते, D11 न देवि पुन्पैन्तु ते (sic) —c) D3 G1 2 M2 वे (for ते) —d) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 -पुङ्गवा (for यूथपा)

G 5 00 0
B 5 39 41
L 5 36 40

मम पृष्ठगतौ तौ च चन्द्रसूर्याविवोदितौ ।
त्वत्सकाशं महासत्त्वौ नृसिंहावागमिष्यतः ॥ ४०

तौ हि वीरौ नरवरौ सहितौ रामलक्ष्मणौ ।
आगम्य नगरीं लङ्कां सायकैर्विधमिष्यतः ॥ ४१

सगणं रावणं हत्वा राघवो रघुनन्दनः ।
त्वामादाय वरारोहे स्वपुरं प्रतियास्यति ॥ ४२

तदाश्वसिहि भद्रं ते भव त्वं कालकाङ्क्षिणी ।
नचिराद्द्रक्ष्यसे रामं प्रज्वलन्तमिवानलम् ॥ ४३

निहते राक्षसेन्द्रे च सपुत्रामात्यबान्धवे ।
त्वं समेष्यसि रामेण शशाङ्केनेव रोहिणी ॥ ४४

क्षिप्रं त्वं देवि शोकस्य पारं यास्यसि मैथिलि ।
रावणं चैव रामेण निहतं द्रक्ष्यसेऽचिरात् ॥ ४५

एवमाश्वास्य वैदेहीं हनूमान्मारुतात्मजः ।
गमनाय मतिं कृत्वा वैदेहीं पुनरब्रवीत् ॥ ४६

तमरिघ्नं कृतात्मानं क्षिप्रं द्रक्ष्यसि राघवम् ।
लक्ष्मणं च धनुष्पाणिं लङ्काद्वारमुपस्थितम् ॥ ४७

नखदंष्ट्रायुधान्वीरान्सिंहशार्दूलविक्रमान् ।
वानरान्वारणेन्द्राभान्क्षिप्रं द्रक्ष्यसि संगतान् ॥ ४८

शैलाम्बुदनिकाशानां लङ्कामलयसानुषु ।
नर्दतां कपिमुख्यानामार्ये यूथान्यनेकशः ॥ ४९

---

40 [a]) Ś1 D10 M1 तु, D11 हि (for च) —[b]) Ñ1 सूर्यचन्द्रा (by transp) D1 चन्द्रसूर्यव्यवस्थितौ —[c]) D1 2 सकाशे (for -सकाश) D1 7 9 महासत्त्वौ (D1 °सिंहाद्), D2 हि वैदेहि (for महासत्त्वौ) —[d]) Ś1 Ñ1 D4 राजपुत्रानिहै (D4 °वै)ष्यत , D1 2 इह (D2 तौ च) सिंहाविवैष्यत', D10 11 राजपुत्राविहैष्यत .

41 D2 om. 41 —[a]) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 तौ च, D6 T1 3 G3 M2 ततो, T2 उभौ (for तौ हि) G1 -व्याघ्रौ (for -वरौ) D4 तौ च वीरामरवरौ —[c]) Ś1 D4 10 आगत्य (for आगम्य) —[d]) D11 विधमिष्यति (sic)

42 [a]) Ñ1 सबल (for सगण) —[b]) Ñ1 राघवौ रघुनन्दनौ —[d]) Ñ1 T7 स्व (for स्व). Ś1 D2 3 7 T1 G2 स्वपुरीं, D4 6–10 स्वां पुरीं (for स्वपुर) Ñ1 -यास्यत (for -यास्यति)

43 [a]) G3 M2 समाश्वसिहि D10 11 तदाश्व (D11 °स्व)-मिह (sic) भद्र ते —[b]) M1 परिकाङ्क्षिणी, Cr m g t as in text (for काल°) —[c]) Ś1 D2 10 M2 अचिराद् —[d]) Ś1 D1 2 10 ज्वलन्तमिव भास्कर —For 43[cd], Ñ1 D3 4 11 subst

883* अचिराद्द्रक्ष्यसि पतिं पतन्तमिव भास्करम् ।

[D4 द्रष्टासि राममचिराद् (for the prior half) D4 उदितम् (for पतन्तम्) D3 ज्वलन्तमिव पावक (for the post half)]

44 [a]) Ś1 D1–6 10 11 तु, M3 [ऽ]स्मिन् (for च) —[b]) D11 G1 राघव (for बान्धवे) —After 44[a], D11 erroneously reads 45[d] and repeats 44[c] —[d]) D2 6 9 [मु]व (for [इ]व) D11 शशाङ्कमिव रोहिणी

45 Ś om 45 —[a]) D4 वैदेहि, D8 गम्यसि, G1 च देवि (for त्व देवि) D10 क्षिप्रमेष्यसि वैदेहि —[b]) Ñ1 D7 9 द्रक्ष्यसि, D3 एष्यसि, D10 कोपस्य (for यास्यसि) D8 पर पारं च मैथिलि —[c]) Ñ1 D1–4 10 11 क्षिप्र द्रक्ष्यसि रामेण —[d]) Ñ1 D2 4 10 11 रावण रणे (for द्रक्ष्यसेऽचिरात्). D1 3 रावणं निहत युधि (D3 रणे) D7.9 द्रक्ष्यसे निहत बलात् .

46 [c]) D3 मन (for मति) D1 चक्रे (for कृत्वा) —[d]) D4 8 मैथिलीं (for वैदेहीं) Ś1 D10 इदम् (for पुनर्)

47 [a]) Ś1 D2 4 10 11 महात्मान (Ś1 D10 °भाग) (for कृतात्मान) —[c]) Ñ1 D1–4 10 11 स (D10 सु)सुग्रीव (for धनुष्पाणि) Ś1 लक्ष्मणं सहसुग्रीव' G1 लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा. —[d]) Ñ1 D5 7 9 T2 G1 -[आ]गत (for -स्थितम्) —After 47, M1 ins

884* सुग्रीवसहित शूर वानरैः परिवारितम् ।

48 Ś1 om 48–49 —[a]) D2 4 10 भीमान् , D3 एतान् (for वीरान्) —[c]) Ñ1 वानरेन्द्रं च, D1–4 11 T3 वानरे (D4 पर्वते)न्द्राभान् , D8 वानरेन्द्रेण (for वारणेन्द्राभान) —[d]) D1 सवश , D2 सहतान् (for संगतान्)

49 Ś1 om 49 (cf v l 48) —[a]) D2 शिला- (for शैल-) Ñ1 -समानाना, G3 °शाश्च (for निकाशाना) —[c]) D10 नदता (for नर्दता) D1 हरिसैन्याना, D2–4 10 11 हरि°, G2 वानरेन्द्राणाम् (for कपिमुख्याना) Ñ1 नर्तता हरिमुख्याना —[d]) D2 मार्गं, M1 मध्ये (for आर्ये) D1.3 6 10 T2 आर्ये श्रोष्यसि नि स्वन, D5 8 T1 2 G2 अचिराच्छ्रोष्यसि स्वन (D8 T1 ध्वनि) ❀ Cv नर्दता कपिमुख्यानामार्ये यूथान्यनेकश इति । द्रक्ष्यसीत्येव क्रियापदम् ।, Cr नर्दता वानरेन्द्राणामचिराच्छ्रोष्यसि स्वनमिति पाठ ❀ —After 49, D1 3 ins.

885* त्वत्कृते च विशालाक्षि रामो राजीवलोचन ।
दु समास्ते महाभागश्चिन्तयानो दिवानिशम् ।

स तु मर्मणि घोरेण ताडितो मन्मथेषुणा ।
न शर्म लभते रामः सिंहार्दित इव द्विपः ॥ ५०
मा रुदो देवि शोकेन मा भूत्ते मनसोऽप्रियम् ।
शचीव पत्या शक्रेण भर्त्रा नाथवती ह्यसि ॥ ५१
रामाद्विशिष्टः कोऽन्योऽस्ति कश्चित्सौमित्रिणा समः ।
अग्निमारुतकल्पौ तौ भ्रातरौ तव संश्रयौ ॥ ५२
नास्मिंश्चिरं वत्स्यसि देवि देशे
रक्षोगणैरध्युषितेऽतिरौद्रे ।
न ते चिरादागमनं प्रियस्य
क्षमस्व मत्संगमकालमात्रम् ॥ ५३

G	5	0	0
B	5	29	51
L	5	36	53

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे सप्तत्रिंशः सर्गः ॥ ३७ ॥

---

50 a) Ñ1 हि (for तु) Ś1 D1 3 10 11 स हि मर्मसु (Ś1 °न्मथ- D11 °र्मेण) घोरेण, D2 4 स हि मर्मसु घोरेषु —b) Ñ1 मदनेषुणा

51 a) D5 7 9 T2 रुद मा, D6 अल ते, G1 रुदो मा (by transp), Cg as in text (for मा रुदो) G3 ते विशोकेन (for देवि शोकेन) Ś1 D1 4 10 11 मा शुचो देवि शोकार्हे (Ś1 D10 °र्ते), Ñ1 श्रुत्वा मा देवि शोकार्ते, D2 मा शोचीर्देवि शोकार्हे, D3 मा माश्रु देव्यशोकार्हे —b) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 मनसि (D2 °सा, D3 °स) क्रम (Ñ1 ज्वर), D6 7 9 T2 मनस्मो भय (for मनसोऽप्रियम्) —c) D7-9 भर्त्रा (for पत्या) Ś1 D10 शचीवेन्द्रेण सीते त्व, Ñ1 D1-4 11 चासिनी (D3 चकासे, D4 सहिता) श्रीरिवेन्द्रेण —d) D8 M1 पत्या (for भर्त्रा) D7 8 सगमेष्यसि शोभने

52 a) Ś1 D10 को विशिष्टो हि रामेण —b) Ś1 D10 को वा, D3 कश्चित्, T1 2 G1 2 M2 कश्च (for कश्चित्), G1 M1 मह (for मम) —For 52ab, Ñ1 D1-4 11 subst

886* को विशिष्टस्तु रामेण सौमित्रेर्वापि क मम ।

[D1 लक्ष्मणेन च, D1 सौमित्रेणापि (for सौमित्रेर्वापि)]

—c) Ś1 Ñ1 D1 तु (for तौ) —d) Ñ1 सश्रय, D1 4 सश्रय (sic) (for संश्रयौ) D3 क्षाश्रयस्तव, D8 रणसंश्रयौ, D11 नात्र सशय, M2 रामलक्ष्मणौ (for तव संश्रयौ)

53 a) D2 4 G3 M2 वत्स्यति, D11 om (for वत्स्यसि) D7 (marg) चात्र (for देवि) —b) D8 M1 हि (for ऽति) —c) Ñ1 प्रियेति (for प्रियस्य) —d) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तत्- (for मत्) D3 क्षमस्व तत्संगमनाय काल

Colophon Ñ2 V1 2 B D6 om —*Sarga name* Ś1 D1 2 4 10 11 सीताप्रत्याश्वासन (Ś1 D10 11 °न), Ñ1 सीतासमाश्वासन, D3 सीताश्वासन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ś1 D5 7-9 T G M1 3 39, D3 41, M2 38 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

३८

G. 5.37.1
B. 5.40.1
L 5.37.1

श्रुत्वा तु वचनं तस्य वायुसूनोर्महात्मनः ।
उवाचात्महितं वाक्यं सीता सुरसुतोपमा ॥ १

त्वां दृष्ट्वा प्रियवक्तारं संप्रहृष्यामि वानर ।
अर्धसंजातसस्येव वृष्टिं प्राप्य वसुंधरा ॥ २

यथा तं पुरुषव्याघ्र गात्रैः शोकाभिकर्शितैः ।
संस्पृशेयं सकामाहं तथा कुरु दयां मयि ॥ ३

अभिज्ञानं च रामस्य दत्तं हरिगणोत्तम ।
क्षिप्तामिषीकां काकस्य कोपादेकाक्षिशातनीम् ॥ ४

मनःशिलायास्तिलको गण्डपार्श्वे निवेशितः ।
त्वया प्रनष्टे तिलके तं किल स्मर्तुमर्हसि ॥ ५

स वीर्यवान्कथं सीतां हृतां समनुमन्यसे ।
वसन्तीं रक्षसां मध्ये महेन्द्रवरुणोपम ॥ ६

38

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 ^{b}) G2 वानरस्य (for वायुसूनोर्) —For 1^{ab}, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

887* एवमुक्ता हनुमता प्रियं वाक्यं मनोहरम् ।

[Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 उक्त्वा V2 B D6 हनूमन (for हनुमता) D6 प्रिय- Ś1 B4 D4 अनुत्तम V2 B1–3 D2 11 मनोरम (for मनोहरम्)]

—D2 reads 1^{cd} in marg —^{c}) B3 [अ]र्थ हित, B4 [अं]तर्हित, M1 [अ]भिमत, Cm k t as in text (for [आ]त्महित) Ś1 Ñ V1 B2–4 D1–4 6 10 11 सीता (for वाक्य) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 गमिष्यत प्लवगम

2 ^{a}) D9 त्वा —^{b}) Ś1 Ñ2 V B D1 3 4 6 10 प्रहृष्यामि प्लवगम, Ñ1 D11 गमिष्यामि परा मुद, D2 प्रहृष्यति प्लवगमा —D4 om 2^{c}–4 T1 damaged for 2^{c}–3^{b} —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 प्राप्य वृष्टि (by transp), Ñ2 V B D6 तोय प्राप्य (for वृष्टि प्राप्य) —After 2, D3 ins

888* सत्समाश्वासिता चास्मि वाक्तया राघवस्य हि ।
एवमुक्तस्तु वचन जानक्या सुमनोहरम् ।
उवाच प्राञ्जलिर्वीर पुनर्वाक्य विभीतवत् ।

—Thereafter D3 reads 17–18 (including 894*)

3 D3 4 om 3 (for D4, cf v l 2) T1 damaged for 3^{ab} (cf v l 2) —^{a}) D5 च, G2 [अ]ह (for त) —^{b}) D5 7 9 -कपित —For 3^{ab}, Ś1 Ñ V B D1 2 6 10 11 subst

889* अन्य रामान्न पुरुष गात्रमतिमता वर ।

[Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 पुमास राघवादन्य (for the prior half) D6 गात्र (for गात्रं) V गतिमता (for मतिमता) Ñ1 वर]

—^{c}) Ś1 Ñ1 D10 न स्पृशेय(Ś1 °ह), D1 2 11 स्पृशेय न, M2 सस्पर्शेयं (for संस्पृशेयं) B3 महाकाय, D2 11 सकामापि(D11 °मा चे), D8 समासक्ता (for सकामाह) —^{d}) D6 transp कुरु and मयि Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 व्रतमेतत्पर (D1 °त्पुरा) मम, Ñ2 V B1–3 D6 वर एष वृतो मया, B4 व्रत वै तत्कृत मया

4 Ś1 reads 4–5^{ab} in marg —^{a}) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 तु, Ñ1 G3 हि (for च) Ś1 Ñ2 V B D6 10 M1 रामाय (for रामस्य) —^{b}) D5 तथा, D7 9 Cg t दत्त्वा, D8 G2 M2 3 दत्वा, Cv k as in text (for दत्त) T2 G2 M1 -गणेश्वर (for -गणोत्तम) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 दद्यास्त्वं हरिपुगव —^{c}) B4 क्षिप्तेषीका तु, D1 G2(after corr as in text) 3 M3 क्षिप्त्वा त्विषीका, M1 इषीका गृह्य (for क्षिप्तामिषीका) Ś1 D6 10 काकाय V2 क्षिप्ता तामिषिका काके —^{d}) D7 9 -नाशिनीं (for शातनीम्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 एकाक्षिनाशिनीं Ñ2 V B D6 रोषादेकाक्षनाशिनीं(B3 °पा)तनीं

5 Ś1 reads 5 in marg (cf v l 4) —^{b}) B3 गलदेशे (for गण्डपार्श्वे) D3 निवेशित (for निवेशित) —^{c}) D5 T1 3 G M1 3 Cr प्रणष्टे Ś1 D2 4 10 11 त्वया प्रहष्टेन मम(D2 4 स मे), Ñ1 त्वया प्रमृष्टस्तिलकस्, Ñ2 V B D3 6 त्वया प्रमृ(V2 B2 3 D3 6 °सृ [sic])ष्ट स च मे, D1 त्वया प्रहृष्टतिलकस् —^{d}) Ś1 D10 तत्पुन, Ñ V1 B1–3 D3 6 तच्च स(Ñ1 त्व), V2 B4 त च स, D2 तिलक, D4 त पुन, D6 तत्किल, D11 T2 G3 त्व किल, Cm k t as in text (for त किल) D8 स्मर्तुमर्हसि वीर्यवान

6 Ś1 reads 6 in marg (cf. v l 4) —^{ab}) Ś1 D10 इमा, Ñ1 D3 4 11 हि मा, D1 हि सन, D2 हित (sic) (for कथ) D3 4 नीता (for सीता) T3 G1 तामनु-, G3 M1 मामनु- (for समनु-) T1 2 -मन्यते Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 कथ त्व समुपेक्षसे(D2 °सि) (for ^{b}) Ñ2 V B2–4 D6 कि रावणगृहे सीतामुपेक्षसि(V °क्षेथा, B4 °क्षिता [sic]) परतप, D8 रावणेन हृता सीता कथ मामनुमन्यसे —^{c}) Ñ2 V B D6 राक्षसावासे, G1 राक्षसीमध्ये (for रक्षसा मध्ये). —^{d}) Ś1 V2 D4 5 10 11 T2 G1 M3 वरुणोपम —After 6, Ñ2 V B D6 ins

890* भूयाश्चैव हरिश्रेष्ठ मम कान्त रघूत्तमम् ।

[B1–3 भूयाश्चैव(B3 °व)]

एष चूडामणिर्दिव्यो मया सुपरिरक्षितः ।
एतं दृष्ट्वा प्रहृष्यामि व्यसने त्वामिवानघ ॥ ७
एष निर्यातितः श्रीमान्मया ते वारिसंभवः ।
अतः परं न शक्ष्यामि जीवितुं शोकलालसा ॥ ८
असह्यानि च दुःखानि वाचश्च हृदयच्छिदः ।
राक्षसीनां सुघोराणां त्वत्कृते मर्षयाम्यहम् ॥ ९
धारयिष्यामि मासं तु जीवितं शत्रुसूदन ।
मासादूर्ध्वं न जीविष्ये त्वया हीना नृपात्मज ॥ १०

घोरो राक्षसराजोऽयं दृष्टिश्च न सुखा मयि ।
त्वां च श्रुत्वा विपद्यन्तं न जीवेयमहं क्षणम् ॥ ११
वैदेह्या वचनं श्रुत्वा करुणं साश्रु भाषितम् ।
अथाब्रवीन्महातेजा हनुमान्मारुतात्मजः ॥ १२
त्वच्छोकविमुखो रामो देवि सत्येन ते शपे ।
रामे शोकाभिभूते तु लक्ष्मणः परितप्यते ॥ १३
दृष्टा कथंचिद्भवती न कालः परिशोचितुम् ।
इमं मुहूर्तं दुःखानामन्तं द्रक्ष्यसि भामिनि ॥ १४ G. 5 37 B 5 40 L 5 37

---

7 Ś1 reads 7 in marg (cf v l 4) D3 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) D3 स वै (for एष) —^{b}) D3 नित्य (for मया) D7 9 स (for सु-) —^{c}) Ś1 D5 10 T2 G2 एन, G3 M1 2 एतद् (for एत) Ñ2 V B D3 6 य(B4 त्वा) दृष्ट्वा स (D3 च), D8 त्वा दृष्ट्वैव (for एत दृष्ट्वा) —^{d}) Ñ2 V B D6 [ऽ]पि तव, T2 त्वामिह (for त्वामिव) D8 व्यसने तु महोदये

8 Ś1 reads 8^{ab} in marg (cf v l 4) —^{a}) D3 निर्यापित (for निर्यातित) D4 सोद्य (for श्रीमान) —^{b}) Ñ1 वारीशम्भव (hypm) (for वारिस°) —After 8^{ab}, Ñ2 V B D6 read 891* —^{c}) Ñ2 V1 B2 D6 तत पर, D3 विना तेन (for अत पर) D9 om न (subm) B शक्यामि (sic), D6 पश्यामि (for शक्ष्यामि) —^{d}) D2 6 जीवित Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 शोककर्षि(D2 3 11 °र्शि)ता, Ñ2 D6 शत्रुसूदन, V B1 2 4 शत्रु(V1 शोक)कर्षण, B3 शत्रुघातिनी (for शोकलालसा)

9 ^{a}) D2 5 G1 M2 हि, G3 [इ]ह (for च) V2 B2 4 D10 अशक्यानि च, T2 असत्यानि च, G2 अविपह्यानि (for असह्यानि च) —^{b}) Ś1 Ñ1 D10 हृदयस्थिता —^{c}) D2 5 राक्षसाना V1 B2 D1 3 4 च घो(B2 क्रू)राणा, B4 (marg) वचस्तीक्ष्ण (for सुघोराणा) D7 9 राक्षस सह संवास

10 ^{a}) D11 धर्षयिष्यामि —^{b}) D5 11 जीवितु D3 -कर्शन (for सूदन) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ऊर्ध्वं मासान्न जीवेय —^{d}) S1 D10 नरर्षभ (for नृपात्मज) —For 10, Ñ2 V B D6 subst and read after 8^{ab}

891* मासमेक च जीवेय तवागमनकाङ्क्षया ।
[B4 तु (for च)]

11 ^{a}) Ś1 D10 च (for ऽय) —^{b}) Ś1 Ñ1 D4 10 दुष्टश्च (Ñ1 illeg from श्च up to 11^{c}, D4 दुश्चरो) न सुख च मे, Ñ2 V B D1 2 6 11 अध्रुव(D2 °दुष्ट)श्च रणे(B2 परा-)जय, D3 प्रयत्नेनाभिसर्पता, D8 M1 न दृष्टा सुख(M1 °खि)ता मयि, T2 दृष्टश्चैव त्वयानघ —^{c}) Ñ2 V B1–3 D2 6 G2 च दृष्ट्वा, B4 अदृष्ट्वा, D4 श्रुत्वा च (by transp), Ck t as in text (for च श्रुत्वा) Ś1 D10 G1 विलम्बत, Ñ2 V1 B D6 विषीदन, D1 3 निरुद्योग, D5 7–9 G2 3 विपज्जत, T1 3 विपद्येय (for विपद्यन्त) ❀ Cv विपद्यन्त शोकेनावसीदन्तम् । अन्यै पूर्वोक्तैर्मरणहेतुभि सह तत्र शोकश्चेदानीं मरणहेतुभिरित्यभिप्राय । विपज्जन्तमिति सम्यक् पाठ । विपज्जो विलम्ब ?।, Cr ए विपज्जन्त विलम्बमानम् (Cr अयमेव पाठ साधु)।, Cm विपद्यन्तमिति पाठे क्लिश्यन्तम् ।, Ck t विपज्जन्त विलम्ब कुर्वाणम्(Ct °र्वन्तम्) ❀ —^{d}) Ñ- D6 असशय, D7 9 अपि क्षण (for अह क्षणम्) —After 11, D1 3 ins

892* एव च ब्रुवती सीता बाष्पव्याकुललोचना ।
शोकाभिभूता तन्वङ्गी न शशाकाभिभाषितुम् ।
यत्न सभावितु वक्तु वैदेह्यापहत वच ।
पक्ष्ममालापरिभ्रष्टैस्तदुक्त बाष्पबिन्दुभि ।

[(l 1) D1 तु (for च) D1 -[आ]कुलवि- (-व्याकुल-) —(l 3) D1 च सभाषितु (for न सभावितु) and हृद्गत (for [अ]पहृत)]

12 Ñ2 V B D6 om $12–20^{ab}$ —^{ab}) D11 कारण (for वचन) and वचन (for करुण) Ñ1 D1 2 transp वचन and करुण Ś1 D10 चारु, D1 2 4 11 G3 M1 साधु (for साश्रु) T2 पातक (for भाषितम्) D3 वैदेह्या बाष्पपूर्णाक्ष्या साश्रु सकरुण वच —^{c}) T2 तदा (for अथ) —^{d}) D3 पवनात्मज

13 Ñ2 V B D6 om 13 (cf v l 12) —^{a}) Ñ1 D2 4 10 -[अ]भिमुखो, D1 11 -[अ]भिहतो, D3 -विमना (for -विमुखो) —^{b}) D11 सत्त्वेन (for सत्येन) —^{c}) T3 G2 M3 दुःख- (for शोक-) D6 8 -भूते च, G1 -तप्ते च, G3 -पन्ने तु (for भूते तु) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 रामदुःखाभिभूतश्च, D2 11 M1 2 रामशोकाभिभूतश्च(M1 2 °ते च) —^{d}) Ñ1 प्राज्ञसत्तम (for परितप्यते) —After 13, Ñ1 ins

893* अत्यर्थं वीरशार्दूल सतत परितप्यते ।

14 Ñ2 V B D6 om 14 (cf v l 12) —^{a}) D4 5 8 11 G3 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्टा) T1 3 M3 कथचिद्भवती दृष्टा —^{b}) D5 7 9 परिदेवितु —^{c}) Ś1 D5 8 T G1 3 M1 2 Ck इद, Cm g t as in text (for इम) D2 सुमुहूर्तं (hypm) (for मुहूर्तं) ❀ Cm g इम मुहूर्तम् अस्मिन्मुहूर्ते ।, Ck t.

G 5 37 0 B 5 40 15 I 5 37 15 तावुभौ पुरुषव्याघ्रौ राजपुत्रावनिन्दितौ ।
त्वद्दर्शनकृतोत्साहौ लङ्कां भस्मीकरिष्यतः ॥ १५
हत्वा तु समरे क्रूरं रावणं सहबान्धवम् ।
राघवौ त्वां विशालाक्षि स्वां पुरीं प्रापयिष्यतः ॥ १६
यत्तु रामो विजानीयादभिज्ञानमनिन्दिते ।
प्रीतिसंजननं तस्य भूयस्त्वं दातुमर्हसि ॥ १७
साब्रवीद्दत्तमेवेह मयाभिज्ञानमुत्तमम् ।
एतदेव हि रामस्य दृष्ट्वा मत्केशभूषणम् ।
श्रद्धेयं हनुमन्वाक्यं तव वीर भविष्यति ॥ १८
स तं मणिवरं गृह्य श्रीमान्प्लवगसत्तमः ।
प्रणम्य शिरसा देवीं गमनायोपचक्रमे ॥ १९
तमुत्पातकृतोत्साहमवेक्ष्य हरिपुंगवम् ।
वर्धमानं महावेगमुवाच जनकात्मजा ।
अश्रुपूर्णमुखी दीना बाष्पगद्गदया गिरा ॥ २०
हनूमन्सिंहसंकाशौ भ्रातरौ रामलक्ष्मणौ ।
सुग्रीवं च सहामात्यं सर्वान्ब्रूया अनामयम् ॥ २१

इम (Ck °द) मुहूर्तम् अस्मिन्नचिरकाल इत्यर्थः . ^{b} —^{d}) Ś1 D1 2 4 10 11 गच्छसि, Ñ1 यास्यसि (for द्रक्ष्यसि) Ñ1 D11 भाविनि

15 Ñ2 V B D6 om 15 (cf v l 12) —^{a}) Ñ1 D4 नरशार्दूलौ (for पुरुषव्याघ्रौ) —^{b}) T1 3 G2 M3 अरिंदमौ (for अनिन्दितौ)

16 Ñ2 V B D6 om 16 (cf v l 12) —^{a}) Ś1 D10 हत्वा त, Ñ1 स हत्वा, D2 4 हत्वा स (for हत्वा तु) Ś1 D10 शर, Ñ1 D1–6 11 शरो, D6 7 9 T2 G3 रक्षो, D8 M1 2 घोर (for क्रूर) —^{b}) Ś1 D4 10 -राक्षस, Ñ1 D8–9 T2 G1 3 M1 बाधव (for बान्धवम्) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 9 10 11 G1 3 M1 राघवस् (for राघवौ) Ś1 D1 4 विशालाक्षीं. —^{d}) Ñ1 पुरीं स्वां (by transp) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 G1 3 M1 प्रापयिष्यति, D7–9 M2 प्रति नेष्यत (D8 °ति) (for प्रापयिष्यत) —After 16, Ś1 ins 904*

17 Ñ2 V B D6 om 17 (cf v l 12) Ś1 om 17–19 D3 reads 17–18 (including 894*) after 2 (preceded by 888*) —^{a}) D1 11 हि, D2 4 10 G2 M1 2 [s]भि-, Ct as in text (for वि) —^{cd}) Ñ1 D7 8 भूयस्तस्य (by transp)

18 Ñ2 V B D6 om 18 (cf v l 12) Ś1 om 18 (cf v l 17) D11 om from 18 up to कपि in 24^{b} Ñ1 om 18^{ab} D3 reads 17–18 (including 894*) after 2 (preceded by 888*) —^{a}) D1 2 4 10 एतत्ते, D3 एवंतद, D7 9 एवाहो, T1 3 G2 M3 तवेति, G1 एवेद (for एवेह) —^{b}) T2 मम (for मया) D3 अभिज्ञानमनुत्तम —After 18^{ab}, D1–4 10 ins , Ñ1 ins before 18^{cd} ·

894* वेणीशोभाकर मत्त मणिरत्न प्लवगम ।

[D3 केश- (for वेणी-) D4.10 दिव्य (for मत्त) Ñ1 महामुने (for प्लवगम)]

—^{c}) D4 रामश्च (sic) (for रामस्य) —^{d}) Ñ1 D7 8 यत्नेन, D10 केशवि-, T2 मच्छीर्ष (for मत्केश) —After 18^{cd}, Ñ1 (partly illeg) ins

895* श्रद्धास्यति महाबाहुर्वैर्यगर्वसमन्वित ।
ततापि वचन प्राप्य * * * * * * * * ।

—^{e}) D1 8 हेनुमन् (for हनुमन्) —^{f}) D10 मर्वं (for वीर) —After 18, Ñ1 D2 10 ins 904*

19 Ñ2 V B D6 om 19 (cf v l 12) Ś1 D11 om 19 (cf v l 17 and 18 respy) D3 om 19–20^{ab}. —^{ab}) D3 एवमाश्वास्य वैदेहीं श्रीमान्वानरपुंगव .—For 19^{ab}, Ñ1 D1 4 10 subst

896* गृहीत्वा तु मणि दृष्ट श्रीमान्प्लवगोत्तम ।

[Ñ1 [illegible], D1 [illegible] (for तु) D10 दृष्ट्वा (for दृष्ट) Ñ1 हरिसत्तम (for प्लवगो°)]

—^{c}) Ñ1 D1 4 10 शिरसा (Ñ1 °सासि [hypm.]) वैदेहीं, D3 शिरसा चरणौ नत्वा

20 Ñ2 V B D6 om 20^{ab} (cf v.l. 12) D11 om. 20 (cf v l 18) D3 om 20^{ab} (cf. v l 19) —^{a}) Ś1 Ñ1 D10 समु(Ñ1 तदु)त्पात- —^{b}) Ś1 D10 समीक्ष्य (for अवेक्ष्य) D2 कुर्वतं तत्र, D8 7 9 G2 हरियूथप, T2 M2 हरिसत्तम —Ñ2 V B D6 read 20^{cdef} (including 897* and 895*) before 23 —^{c}) Ś1 D10 महात्मानम्; Ñ2 V B D6 कृतोत्साहम् (for महावेगम्). —^{e}) Ś1 D10 वाक्यं D1 2 4 श्यामा (for दीना) —^{f}) Ñ2 D1–4 6 8 G1 3 M1 2 सन्दिग्धया (for गद्गदया) Ś1 D10 मारुतिं (D10 उवाच) कपिसत्तम —After 20, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 ins

897* हनुमन्मनोद्भूतशोकसंतप्तमानसा ।

[B4 -वचन (for मानः-) Ś1 Ñ1 D1–4 10 हनुमन्मन-(Ś1 Ñ1 D10 °नं)व्यग्र-, V2 हनुमनमुवाचाथ, B3 हनुमन्तं पुरोऽवद (for the prior half) V2 B -संतान- (for संतप्त).]

—Thereafter Ñ2 V B D6 cont.

898* हनूमन्कपिशार्दूल मम दुःखाद्विमोचनम् ।
यथा भवति भद्रं ते तथा त्वं कर्तुमर्हसि ॥

[(l 1) B2 दुःखान्मम (by transp).]

21 D11 om 21 (cf v l 18) —^{a}) G1 भीम- (for सिंह) —^{c}) D8 10 महामात्य (for सहा°).—^{d}) Ś1

यथा च स महाबाहुर्मां तारयति राघवः ।
अस्माद्दुःखाम्बुसंरोधात्तत्समाधातुमर्हसि ॥ २२

इमं च तीव्रं मम शोकवेगं
रक्षोभिरेभिः परिभर्त्सनं च ।
ब्रूयास्तु रामस्य गतः समीपं
शिवश्च तेऽध्वास्तु हरिप्रवीर ॥ २३

G 5 37
B 5 40
L 5 37

D1-4 8 10 G1 M1 2 त्वनामय, Ñ1 T1 3 G2 3 M3 ह्यनामय, T2 ममामय —For 21, Ñ2 V B D6 subst

899* अनामय च ब्रूयास्त्व सहितौ रामलक्ष्मणौ ।
सुग्रीव च महासत्त्व सर्वान्वृद्धाश्च वानरान् ।

[Cf 5 37 7 —(l 1) B1 सर्व वै (for सहितौ) —V2 om l 2 —(l 2) D6 तु (for second च) B2 सर्वान्वानरपुगवान् (for the post half)]

22 D11 om 22 (cf v l 18) = 5 37 8 —ᵃ) Ñ1 तथा (for यथा) D7 स च (by transp), I2 [अ]य स (for च स) G3 अथापि स —ᶜᵈ) G3 damaged from खा up to च in 23ᵃ Ś1 D10 सुदु ख-, D1 दु खोघ-, D2 दु खातु, D3 दु खात्तु (for दु खाम्बु) D7-9 T2 G1 2 M2 3 Ch t त्व (for तत्) D2 तथा सधातुमर्हसि (for ᵈ) Ñ1 °... तुमर्हसि ❀ Ct त्व समाधातुमित्यस्य तथेत्यादि । समाधान सविधानम् । 'अथापि स महाबाहु' इति पाठे यत्नेत्यपि पूरणीयमेव । यद्यपि श्रुतवृत्तान्त स्वयमेव यतिष्यति तथापि त्वमपि यथा मा शीघ्र तारयसि तथा सविधान कुर्वित्यर्थ ❀ —For 22, Ñ2 V B D6 subst

900* जीवन्तीं मा यथा राम सभावयति कीर्तिमान् ।
तत्त्वया हनुमन्वाक्य वाच्य धर्मसवामुहि ।

[Cf 5 37 9 —(l 1) B1 2 4 सतारयति (for सभाव°) —(l 2) B4 स (for तत्) Ñ2 V1 वाक्य वाचा (sic), B4 D6 वाच्यो (D6 °च्य) वाचा (for वाक्य वाच्य) Ñ2 समामुहि]

—Then all the above MSS cont

901* {नित्यमुत्साहयुक्तस्य श्रुत्वा वाक्य तवानघ ।
(37 10) {वर्धिष्यते दाशरथे पौरुषं मदवाप्तये ।
तत स हनुमान्वीरो राघवप्रियकाम्यया ।
सीतामाश्वासयामास पुनश्चैवमथाब्रवीत् ।
(37 13ᵃᵇ) क्षिप्रमेष्यति काकुत्स्थो हर्यृक्षप्रवरैर्वृत ।
(37 14ᶜᵈ) कस्तस्य सृजतो बाणान्स्थातुमुत्सहतेऽग्रत ।
(37 15) {तथार्कमपि पर्जन्यमपि वैवस्वत यमम् ।
{रणे योधयितु शक्तस्तव हेतोर्विलासिनि ।
(37 16) {स हि सागरपर्यन्ता महीं शासितुमर्हति ।
{त्वन्निमित्तो हि रामस्य जयो जनकनन्दिनि ।
(37 50) {स हि मर्मसु मर्मेषु ताडितो मन्मथेषुणा ।
{न शर्म लभते राम सिहार्दित इव द्विप ।
मा देवि शोचमाना हि त्यज शोकमनिन्दिते ।
विष्णुना श्रीरिवेन्द्रेण भर्त्रा नाथवती सती ।
यस्या नाथस्तवार्यार्या राक्षसान्तकर प्रभु ।
अचिरेणत्र कालेन त्वामितो नेष्यते बलात् ।
ब्रुवन्तमेव मधुर हनुमन्त प्लवगमम् ।

[(l 1) B3 त्वया (sic) (for तव) —(l 2) B3 मम चाप्तये, B4 वदत कपे (for मदवाप्तये) —(l 3) B2 ततो हनुमान्वीरोपि (for the prior half) —(l 4) V1 B1 D6 पुनश्चैनाम्, V2 स पुनर्नाम्, B3 निपुणम्नाम (for पुनश्चैवम्) B4 [ए]व तथा (for [ए]वमथ) —(l 5) B4 -प्रवरैर् (for प्रवरैर्) Ñ2 D6 युत —(l 6) Ñ2 D6 सृजतो (for सृजतो) —(l 7) B3 तथोग्रम्, B4 स चार्कम् (for तथार्कम्) —(l 10) V1 B1 त्वन्निमित्ते D6 om हि (subm) —(l 11) B3 कर्मसु (for मर्मसु) B4 मन्मथाग्निना, D6 मन्मथाग्निना —(l 13) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 शोचमानाहं V2 कुरु (for त्यज) —(l 14) B1 (m also as above) 3 4 श्रीमता (for विष्णुना) B4 विचित्रेण (for इवेन्द्रेण) Ñ2 V1 D6 शची (for सती) —(l 15) B4 रामस् (for नाथस्) B1 तवार्योऽयो B3 पश्य नाथस्तवार्याय (for the prior half) —(l 16) B3 पुरीं, B4 बल (for बलात्) —(l 17) D6 कृताञ्जलि (for प्लवगमम्)]

23 D11 om 23 (cf v l 18) G3 damaged up to इम च in ᵃ (cf v l 22) Before 23, Ñ2 V B D6 read 20ᶜᵈᵉᶠ (including 897* and 898*) —ᵃ) Ś1 D5 7 9 T1 2 M1 2 Cr इद, Cg as in text (for इम) D1 सु- (for च) D8 M1 शोक, G3 शीघ्र (for तीव्रं) D8 M1 तीव्र- (for शोक-) —ᵇ) Ñ2 D6 रक्षोगणाना, V B °गणानां (for रक्षोभिरेभि) Ñ1 B3 परिभर्त्स्यमान, G1 परितर्जन च —ᶜ) S1 Ñ2 V B D4 6 10 ब्रूयाश्च, G1 ब्रूयात्तु —G3 damaged from वीर in ᵈ up to कृता in 24ᵇ —ᵈ) Ś1 D10 पथा शिवमस्तेस्तु (for शिवश्च तेऽध्वास्तु) Ñ2 V1 B D6 शिवश्च पथास्तव नित्यमस्तु ❀ Cr शिवश्च तेऽध्वास्तु हरिप्रवीर इति पाठ ❀ —For 23, D3 subst

902* इद च तीव्र दु ख प्रदय रक्षोभिश्चाभिभर्त्सनम् ।
रामान्तिके त्व ब्रूया पन्थाश्चैव शिवोऽस्तु ते ।

[The prior halves of l 1 and 2 are hypm and subm respy]

—Thereafter D3 cont, while D1 ins after 23

903* एतावदुक्त्वा वचन बाष्पसदिग्धया गिरा ।
अपारयन्ती व्याहर्तुं हस्तेन विससर्ज तम् ।

—After 23, V B1 2 ins, Ś1 ins after 16 (owing to omission), Ñ1 D2 10 ins after 18, whereas Ñ2 B3 4 D6 ins before 24

G 5 37 27 B 5 40 25 L 5 37 27 स राजपुत्र्या प्रतिवेदितार्थः ।
कपिः कृतार्थः परिहृष्टचेताः
तदल्पशेषं प्रसमीक्ष्य कार्यं
दिशं ह्युदीचीं मनसा जगाम ॥ २४

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे अष्टात्रिंशः सर्गः ॥ ३८ ॥

३९

स च वाग्भिः प्रशस्ताभिर्गमिष्यन्पूजितस्तया ।
तस्माद्देशादपक्रम्य चिन्तयामास वानरः ॥ १
अल्पशेषमिदं कार्यं दृष्टेयमसितेक्षणा ।
त्रीनुपायानतिक्रम्य चतुर्थ इह दृश्यते ॥ २
न साम रक्षःसु गुणाय कल्पते
न दानमर्थोपचितेषु वर्तते ।
न भेदसाध्या बलदर्पिता जनाः
पराक्रमस्त्वेष ममेह रोचते ॥ ३

904* एवमुक्तस्तु वैदेह्या हनूमान्मारुतात्मज ।
पादाभिवन्दन चक्रे विनीत कपिकुञ्जर ।

[(l 1) Ñ1 [s]थ, D2 म (for तु) V2 इति युक्तस्तु (for एवमुक्तस्तु) D10 एवमुक्त्वा वदेही (sic) (for the prior half) Ś1 Ñ1 D2 हनुमान् वैदेह्या —(l 2) Ñ1 V2 B1 D2 पादाभिवादन Ś1 Ñ B1 4 D2 6 10 हरिपुंगव (for कपिकुञ्जर)]

24 D11 om up to कपि in [b] (cf v l 18) G3 damaged up to कृता in [b] (cf v l 23) Ñ2 B3 4 D6 read 24 (preceded by 904*) before 5 39 1 —[a]) B3 G1 प्रतिपादितार्थे, D4 विनिवेदितार्थे —[b]) D5 प्रति- (for परि-) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 (हD3 -तु)ष्टभाव, D2 हृष्यमाण, D4 हृष्टमानस (for -हृष्टचेता) Ñ2 V B1 3 4 D6 कपिप्रवीर परि(V °र प्र [sic], B3 °रश्च प्र)हृष्टमानस, B2 कपि प्रवीर प्रतिहृष्टमानस —[c]) B4 तदन्य-, D2 तदाल्प, M3 Cr m g अल्पाव, Ct as in text (for तदल्प) Ñ2 V B D6 समुदीक्ष्य (for प्रसमीक्ष्य) —[d]) Ñ V B D2 3 6 11 आ(Ñ1 दि)शामुदीचीं

Colophon V B1 2 om (cont the Sarga) —*Sarga name* Ś1 D2 4 10 अभिज्ञानदर्शन(D4 °न), Ñ1 अभिज्ञानप्रदान, Ñ2 B3 D6 सीतावाक्य, B4 अभिज्ञानदान, D1 11 अभिज्ञानवर्णन, D3 सीताभिज्ञाननिवेदन —*Sarga no* (figures, words or both) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ñ2 D6 37, B3 35, B4 M2 39, D3 42, D5 7-9 T G M1 3 40 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

39

V B1 2 continue the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नम

1 Before 1, Ñ2 B3 4 D6 read 5 38 24 (preceded by 904*) —[a]) Ś1 D4 10 वाणिभि, Cg k as in text (for च वाग्भि) Ñ V B D1-3 6 11 स वाग्भि सु (Ñ1 D1 2 11 °णिभि)प्रसन्नाभिर् —[b]) Ñ1 कपि (for तया) Ñ2 V B D6 प्रतिपूजित (for पूजितस्तया) —[c]) D7 G1 Ct अपाक्रम्य (for अप°) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 वद्य(Ñ1 D3 नत्वा) सीतामप(Ś1 °ति, D10 °भि)क्रातश्, Ñ2 V B D6 वंदित्वा तामति(B1 before corr °प, B4 °नु)क्रम्य, D2 11 ता वदयित्वा प्रक्रांतं(D11 बलवान्) —[d]) Ś1 D4 10 वीर्यवान्, T मारुति (for वानर·)

2 [a]) B3 मया (for इद) —[c]) D4 अथो वीक्ष्य, D11 उप° (for अतिक्रम्य) Ñ2 V B D6 पूर्वानुपायानुत्क्र(V2 °नाक्र)म्य —[d]) Ñ B1 4 D4 6 इव (for इह) T2 Cg लक्ष्यते, Cv r m.k t as in text (for दृश्यते)

3 [b]) D2 दातुम् (for दानम्) M3 -[उ]पहितेषु (for °चितेषु) Ś1 D10 11 कल्पते, D3 प्रशस्यते (hypm), D7 9 T1 3 G2 M3 युज्यते (for वर्तते) —For 3[ab], Ñ2 V B D6 subst

905* न रावण शीलगुणाय वर्तते
तथा न सान्त्वोपचयेषु कल्पते ।

[(l 2) B3 शान- (for सान्त्व) B2 -[उ]पनयेषु (for °चयेषु) B3 कथ्यते (for कल्पते) B4 यथा न शास्त्रापचयेषु कल्पिता (sic)]

—[c]) M3 खेदसाध्या, Ck t as in text (for भेद°) D2 11 -दर्पगर्विता (for -दर्पिता जना). Ñ2 V B1 2 4 D3 5 6 न भेदसाध्यो बलदर्पितो जन, B3 अभेदसाध्यो रणदर्पितो जन. —[d]) Ś1 D10 तेषु, Ñ1 D11 त्वेह, Ñ2 V B D6 त्वद्य, D1-5 8 G1 M2 3 त्वेव, G3 तेन (for त्वेष) D3 [अ]त्र, D5 11 M1 [ए]व, G3 [ए]ष (for [इ]ह) —After 3, B3 ins

न चास्य कार्यस्य पराक्रमादृते
विनिश्चयः कश्चिदिहोपपद्यते ।
हतप्रवीरास्तु रणे हि राक्षसाः
कथंचिदीयुर्यदिहाद्य मार्दवम् ॥ ४
कार्ये कर्मणि निर्दिष्टो यो बहून्यपि साधयेत् ।
पूर्वकार्याविरोधेन स कार्यं कर्तुमर्हति ॥ ५
न ह्येकः साधको हेतुः स्वल्पस्यापीह कर्मणः ।
यो ह्यर्थं बहुधा वेद स समर्थोऽर्थसाधने ॥ ६

इहैव तावत्कृतनिश्चयो ह्यहं
यदि व्रजेयं प्लवगेश्वरालयम् ।
परात्मसंमर्दविशेषतत्त्ववि-
त्ततः कृतं स्यान्मम भर्तृशासनम् ॥ ७
कथं नु खल्वद्य भवेत्सुखागतं
प्रसह्य युद्धं मम राक्षसैः सह ।
तथैव खल्वात्मबलं च सारव-
त्समानयेन्मां च रणे दशाननः ॥ ८ G 5 37 3 B 5 41 L 5 38

906* स रावणपुरीं लङ्कां मर्दयित्वा महाबलाम् ।
तदाह प्रतियास्यामि पश्यन्तु मम पौरुषम् ।

4 ^{a}) T2 कायेण (sic) (for कार्यस्य) —^{b}) B4 विनिश्चय Ñ2 V B D6 स्तत्र मम (for कश्चिदिह) V2 [उ]-पलभ्यते, B3 [इ]ह पद्यते (metri causa) (for [उ]पपद्यते) D2 केश्चिदिहोपदृश्यते —^{cd}) D7 9 च, M3 हि (for तु) D7 9 तु (for हि) T2 इच्छेयुर् (for ईयुर्यद्) D5 युधि हार्दं-, G2 यदि हार्दं- (for यदिहाद्य) Ś1 D10 इह प्रवीरस्य (D10 °श्र) रणे हि रक्षसा कथं चिरायद्यद (D10 °दासाद्य [with hiatus]) इहास्य मार्दवं —For 4^{cd}, Ñ V B D1–4 6 11 subst

907* हतप्रवीरस्य रणे तु रक्षस ।
कथंचिदापाद्यते च मार्दवम् ।

[(l 1) B3 इति (for हत-) D3 -प्रवीर स Ñ1 च, B4 [s]पि, D1–4 हि, D11 म (for तु) —(l 2) Ñ1 B1 4 न, V2 नु (for च) D1–4 11 आयाचन्दिह्याम्म (D2 °हैव, D3 यदि नाम) B2 कथंचिदामा (m also °पा) द्यते नु (m also न) मार्दवं, B3 कथं करिष्यामि मिया स्वमार्दवं]

5 ^{a}) B3 एकक्रार्यस्य, D1 2 4 10 11 एककार्ये हि, D3 एककार्यामि (for कार्ये कर्मणि) D5 G1 3 M निर्दिष्टे, D7–9 Ct निर्वृत्ते (for निर्दिष्टो) Ś1 Ñ V B1 2 4 D6 एककार्ये (Ś1 Ñ1 B2 °र्यै) विनिर्दिष्टो —^{b}) D4 [अ]पि हि (hypm) (for [अ]पि) B3 बहून्यपि स (for यो बहून्यपि) —^{c}) Ś1 D1 2 10 11 सर्वं (for पूर्व) Ñ2 V2 B D6 क्रियासिद्धौ, D1 3 11 -[अ]दरोधेन (sic) (for -[अ]वि°) —^{d}) Ñ1 तत्कार्यं, B3 चापर (for स कार्यं) Ñ2 B4 (also *inf lin* as in text) D3 6 11 अर्हसि (for अर्हति) —For 5^{c}–6^{b}, V1 subst 909* —After 5, B3 ins

908* एष धर्मः स्वकार्याणां शूराणां च महात्मनाम् ।
अभयानां सविद्यानां सर्वोऽयं मम रोचते ।

6 ^{a}) B3 स (for न) V2 B2–4 [ए]क- (for [ए]क) Ñ1 illeg from साधको up to ^{b} Ś1 D10 साधने, B4 साधनो (for साधको) —^{b}) D3 G2 हि (for [इ]ह) Ś1 Ñ2 V2 B D1 2 4 6 10 11 कर्मणामुपपद्यते —After 6^{ab}, Ś1 Ñ V2 B D2–4 6 10 11 ins, while V1 subst for 5^{c} – 6^{b}

909* कर्मणा समवेतानां बहूनामर्थसिद्धये ।

[Ś1 D2–4 10 11 समुपेतानां, V1 स ... तेनां (for समवेतानां) Ñ1 अनुसिद्धये]

—D11 cont

910* न ह्येकसाधको हेतुरल्पस्याप्य हि रक्षणे ।
[Cf 6^{ab}]

—^{c}) Ñ2 V B D6 यस्त्व (B3 °द) र्थं बहुधा वेत्ति (B3 चिन्त्य) —^{d}) B3 तत्कार्यं द्रुतमेव हि, B4 समर्थो ह्यर्थसाधक, D6 समर्थोर्थस्य साधने

7 ^{a}) D4 ह्यय, T [s]ह, G3 Ct [s]प्यह (for ह्यह) —^{b}) Ś1 B1 2 D10 अनु (B1 2 परि) व्रजेय, D7 9 व्रजेयमद्य, Cr m g k t as in text (for यदि व्रजेय) Ś1 Ñ V B D2 6 मनुजेश्वरालय (B4 °राणा), D4 च निजेश्व°, D11 वनजेश्व° (for प्लवगेश्वरालयम्) —^{c}) Ś1 D10 परार्थसमर्द, Ñ2 D6 परात्मसघर्ष, V B परार्थ (V1 B2 °त्म, V2 °नु)-सहर्ष, D3 °मदर्श, T2 °सामर्थ्य, Cv as in text (for परात्मसमर्द-) D1 -चित्तम (for तत्त्ववित्) D11 परात्म-समर्हसि शेपतत्त्ववित् (sic) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 इह, D3 अथ (for मम) Ñ2 भर्तृ ... (illeg), B2 3 °साधन, B4 कर्तृ° (for भर्तृशासनम्)

8 Ñ1 illeg for 8–9^{a} B3 reads 8^{ab} twice —^{a}) B2 3 (first time) D10 न, D2 4 6 11 तु (for नु) B2 खल्वस्य, B4 °त्र, D4 खे चाद्य (for खल्वद्य) B1 4 D1 3 6 M1 सुखावह, B3 (second time) महाद्रव, D11 G1 सुखागम, Cv as in text (for सुखागत) —^{b}) D6 प्रसज्य (for प्रसह्य) —After 8^{ab} (r), B3 ins

911* अपर साधयिष्यामि राक्षसानां सुदर्शनम् ।

—B3 om 8^{cd} —^{cd}) Ñ2 V2 B1 D3 6 कथं तु, V1 B2 4 कथ च, D1 कथ ह, D2 4 कथ हि, D11 कथ तु (for तथैव) Ñ2 D1 2 6 11 हि (for च) Ñ2 V B1 2 4 D6 तत्त्वत, T2 सारवित्, M2 सारवान् (for सारवत्) Ñ2

G 5 37 36 ; B 5 41 11 ; I 5 38 9 इदमस्य नृशंसस्य नन्दनोपममुत्तमम् ।
वनं नेत्रमनःकान्तं नानाद्रुमलतायुतम् ॥ ९

इदं विध्वंसयिष्यामि शुष्कं वनमिवानलः ।
अस्मिन्भग्ने ततः कोपं करिष्यति स रावणः ॥ १०

ततो महत्साश्वमहारथद्विपं
बलं समानेष्यति राक्षसाधिपः ।
त्रिशूलकालायसपट्टिशायुधं
ततो महद्युद्धमिदं भविष्यति ॥ ११

अहं तु तैः संयति चण्डविक्रमैः ।
समेत्य रक्षोभिरसंगविक्रमः ।
निहत्य तद्रावणचोदितं बलं
सुखं गमिष्यामि कपीश्वरालयम् ॥ १२

V B1 2 4 D6 प्रभावयेत्, M3 Cm समान° (for समानयेत्) Ś1 D10 कथं नु (D10 न) सत्त्वं बली हि सारवि (D10 °व)त्समानयेन्मा च दशाननोऽय ❀ Cv g स दशाननो (Cg °नो रणे आत्मबलं स्वपक्षबलं मां च सारवत्) मानयेत् परिच्छिन्द्यात्।, Cr m स (Cr स)मानयेत् सम्यक् परिच्छिन्द्यात्।, Ck स दशाननः कथं मानयेत् श्लाघेत।, Ct · स दशाननः कथं मानयेच्छ्लाघयेत। यद्वा तथैव युद्धकरणे खलु दशाननः आत्मबलं मां च सारवत्समानयेत सम्यक् परिच्छिन्द्यादित्यर्थेन युद्धफलमुक्तम् ❀ —After 8, D9 ins

912* कामं दूतस्य विद्वद्भिर्नेष्यते युद्धसंशयः ।
असंदिग्धं च निर्मोक्ष पश्याम्यहमिहात्मनः ।,

while D6 7–9 S ins

913* ततः समासाद्य रणे दशाननं
समन्त्रिवर्गं सबलप्रयायिनम् ।
हृदि स्थितं तस्य मतं बलं च वै
सुखेन मत्वाहमितः पुनर्व्रजे ।

[(l 2) D7 9 G3 Ck t सबलं सयायिनं, T2 सबलं सवाहनं, G1 M1 सबलं प्रियान्वितं, M2 °प्रदायिनं, Cr m g as above (for सबलप्रयायिनम्) ❀ Ck सबलं सयायिनमिति पाठः । सह यातुं शीलमस्त्यस्येति सयायी सारथिः । तत्र सहशब्दस्यावृत्तिरेकशेषो वा । ततश्च समयायी समारथिरिति भवति । एवं क्लेशमनुभवितुमशक्नुवन् ‘सबलं प्रयायिनम्’ इति यथेष्टं पठन्ति वदन्ति च किंचित् । Ct ‘सबलं सयायिनम्’ इति पाठः । ‘सबलप्रयायिनम्’ इत्याधुनिककल्पितः पाठः ❀ —(l 3) T1 transp मतं and बलं D7 9 G2 च (for च वै) G1 बलं च नु मतं (for मतं बलं च वै) —(l 4) G1 मनश्च बुद्धा (for सुखेन मत्वा)]

9 Ñ1 illeg for 9^{a} (cf. v l 8) —^{a}) Ś1 D10 वनं, G1 अद्य (for अस्य) —^{b}) V2 (with hiatus) उद्यानवनम्, D4 नन्दनो° (for नन्दनोपमम्) M2 नन्दनानामनुत्तमं —Ñ1 illeg for 9^{c}–10^{b} —^{c}) Ś1 D10 जननेत्र-, V2 वनितानां, D11 नव वनं (for वनं नेत्र-) D3 वनं रक्षःपतेः कान्तं —^{d}) Ś1 B2 D1 2 10 11 T1 3 -लताकुलं, V D4 6 °वृतं (for लतायुतम्)

10 Ñ1 illeg for 10^{ab} (cf v l 9) —^{a}) Ś1 D1–4 10 11 बलाद्, Cv k t as in text (for इदं) Ñ2 V B D6 सर्वं विध्वंसयाम्यद्य —^{b}) V1 D11 शुष्कंवनम्, B2 कक्ष(also शुष्क [m])मूलम्, D6 9 शुष्कवनम् (for शुष्कं वनम्) —^{c}) Ñ1 भग्ने चास्मिंस्, B1 3 D2 G1 तस्मिन्भग्ने (for अस्मिन्भग्ने) Ś1 D10 शोकं, Ñ2 V B D6 क्रोधं (for कोपं) D11 transp भग्ने and कोपं —^{d}) D3 T1 3 G2 3 M3 दशाननः, D10 हि रावणः (for स रावणः) Ñ1 यो करिष्यति रावणः, Ñ2 V B D6 मम(Ñ2 D6 स तु, V2 अपि, B3 मयि, B4 अद्य) राजा गमि(B3 करि)ष्यति

11 ^{a}) D2 महान् (for महत्) D6 7 9 स्वाश्व (for साश्व-) Ñ D6 G2 -रथं महाद्विपं, V B1 2 4 रथ(V1 B2 °थ)द्विपाकुलं, D1 -रथद्विपं बलं (for -महारथद्विपं) Ś1 D4 10 ततो महात्साश्व(Ś1 °श्रु)पदातियुक्तं —^{b}) B4 सर्वं, D1 स मे, D4 om (for बलं) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–6 10 11 G M Cg समादेक्ष्यति, Ct as in text (for समानेष्यति) Ñ1 राक्षसेश्वरः —^{c}) Ś1 D10 -कालोपम (for -कालायस-) Ś1 D5 8 10 11 -पट्टिश-, S -पट्टस Ñ B4 D2 6 11 -[आ]कुलं, B2 -[आ]युतं (for -[आ]युधं) —^{d}) Ś1 D10 इतो, Cg as in text (for इदं) —For 11, B3 subst

914* गजाश्वरथसंयुक्तं बलं चादेशयिष्यति ।
मया सह तदा युद्धं सहसा तद्भविष्यति ।

12 ^{a}) B4 om, D1 नु, D7 9 T1 2 च (for तु) V2 B3 संप्रति, B4 संयत- (for संयति) Ñ2 V B D6 भीम- (for चण्ड-) —^{b}) Ś1 B4 D7 9 10 अभग(Ś1 °भग्न, B4 °शक)विक्रमः, Ñ1 B3 क्षतिप्रकोपि(B3 °वारि)तः, Ñ2 V B1 2 D6 अभीतचारिभिः, T1 3 G M1 3 असह्य° (for असंगविक्रमः) —D3 om. (hapl) 12^{c}–13^{b} —^{c}) Ñ2 V B D6 वै (for तद्). Ś1 Ñ1 B3 D10 -देशितं, B1 (marg after corr as in text) -नोदितं (for -चोदितं) —^{d}) Ñ2 V B1–3 D6 ततो, D2 11 सुखी (for सुखं) D7–9 Cr t हरीश्वरालयं, Cm g कपीश्वरालयं (as in text)

ततो मारुतवत्क्रुद्धो मारुतिर्भीमविक्रमः ।
ऊरुवेगेन महता द्रुमान्क्षेप्तुमथारभत् ॥ १३
ततस्तद्धनुमान्वीरो बभञ्ज प्रमदावनम् ।
मत्तद्विजसमाघुष्टं नानाद्रुमलतायुतम् ॥ १४
तद्वनं मथितैर्वृक्षैर्भिन्नैश्च सलिलाशयैः ।
चूर्णितैः पर्वताग्रैश्च बभूवाप्रियदर्शनम् ॥ १५
लतागृहैश्चित्रगृहैश्च नाशितै-
महोरगैर्व्यालमृगैश्च निर्धुतैः ।
शिलागृहैरुन्मथितैस्तथा गृहैः
प्रनष्टरूपं तदभून्महद्वनम् ॥ १६ G 5 37 4 B 5 41 1 L 5 38 1

13 D3 om 13^{ab} (cf v l. 12) Ñ2 V B D6 om 13 —^{c}) D4 तत्र (for ऊरु) —^{d}) Ś1 D10 क्रष्टु, D2 छेत्तु (for क्षेप्तुम्) Ś1 D1–4 10 11 प्रचक्रमे, Ñ1 उपक्रमे, T3 अथाभवत् (sic) (for अथारभत्) —After 13, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

915* प्रभञ्जन्शुशुभे धीमान्प्रभञ्जनसुत कपि ।
प्रभञ्जन इवाक्षोभ्यो निष्प्रभञ्जनमारुत ।

[(l 1) D1 श्रीमान् (for धीमान्) —(l 2) Ñ1 प्रभञ्जनिव (for निष्प्रभञ्जन) Ñ1 D2 -मारुति]

14 ^{a}) Ś1 Ñ V B D4 6 8 10 M3 तु (for तद्) D11 वचनाद् (for हनुमान्) —^{b}) D1 11 प्रभजन् (for बभञ्ज) D6 सुमहावन —^{c}) D4 (also *sup lin*) नाना, D10 स तु (for मत्त-) Ñ2 V B D6 गणाकीर्णं, D2 -समाजुष्ट (for समाघुष्ट) —^{d}) Ś1 D1 10 11 -समा(D1 -शता)कुलं, D3 लतावृत (for -लतायुतम्) Ñ2 V B D6 नानामृगगणा(B2 °समा)यु(B3 °न्वि)त —After 14, D1 3 ins

916* क्षय मारुतकल्पेन कपिना ते महाद्रुमा ।
व्याविद्धविटपा जग्मुर्महीं निर्धूतपल्लवा ।

15 ^{b}) Ñ2 V B D1 6 भग्नैश् (for भिन्नैश्) B1 सलिलालयै —^{c}) Ñ1 चाशित, D3 पल्लव-, D4 चालय- (for पर्वत) Ś1 D10 स(D10 सु)चूर्णितैर्लताग्रैश्च —^{d}) Ñ2 V B D6 [अ]निष्ट (for [अ]प्रिय-) D7 9 I1 2 बहुधा प्रियदर्शनै (T2 °न) —After 15, D5 7–9 (D8 ins l 2 after 15^{ab}) S ins

917* नानाशकुन्तविरुतै प्रभिन्नै सलिलाशयै ।
ताम्रै किसलयै क्लान्तै क्लान्तद्रुमलतायुतम् ।
न बभौ तद्वन तत्र दावानलहत यथा ।
व्याकुलावरणा रेजुर्विह्वला इव ता लता ।

[M1 om l 1 —(l 1) G1 2 -विहग (for -शकुन्त-) D7 9 T1 प्रभिन्न, Cv r as above (for प्रभिन्नै) G1 भिन्नपुष्पफलद्रुमै (for the post half) —G1 transp l 2 and 3 —(l 2) D8 G2 क्षात, G1 कांता, Cv as above, Cr कान्त (for क्लान्तै) D8 क्षान, D9 नीन- (sic), G1 2 M3 Cv r कांत- (for क्लान्त) D7 9 -युतं, G1 युता (for -युतम्) —M1 om l 3 —(l 3) T3 निष्प्रभ, Cv r as above (for न बभौ) ॐ Cv प्रभिन्नै सलिलाशयैरित्यत्र परम्, (ताम्रै किम)लयै क्रान्ते कान्तद्रुमलतायुतम् । न बभौ तद्वन तत्र दावानलहत यथेत्येष पाठक्रम ।, so also Cr. ॐ

16 ^{a}) D8 चित्ररथैश् (for °गृहैश्) V B2 D3 6 G1 2 M1 वि(V2 प्र, D6 *)नाशितैर्, D7–9 Ct च सादितैर् (for च नाशितैर्) —^{b}) Ñ2 D6 मनोहरैर् (for महोरगैर्) D1 व्याडगणैश् (for व्यालमृगैश्) Ñ1 D3 विद्रुतै (D3 °मै), B3 निर्युतै, B4 निर्गतै, M1 नाशितै, Cg as in text (for निर्धुतै) Ś1 D4 10 11 महोरगैर्(D4 11 °ग)व्याघ्रमृगै(Ś1 °मुखै)श्च निर्ग(D4 विद्रु)तै, B2 मनोरमैर्बालमृगैश्च निर्धुतै, D2 महामृगै पक्षिगणैश्च निर्धुतै, D7–9 व्यालैर्मृगैरार्तरवैश्च पक्षिभि —^{c}) Ś1 लीला-, B3 महा (for शिला-) B2 निर्मथितैस्, T2 रुक्मगृहैस् (for उन्मथितैस्) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 सुधागृहै, Ñ2 V B D6 तथा(B1 2 °दा) द्रुमैर्, G1 3 तदा गृहै —^{d}) Ñ1 विनष्टरूप, Ñ2 V B D6 अदृष्टरूप(B1 3 °पूर्व) Ś1 Ñ1 V2 B3 D1–3 10 11 महावन (for महद्वनम्) G1 तु बभूव तद्वन —After 16, D1 3 ins

918* स त विनाश्योत्तमकानन तदा
समीक्षितु पौरुषमात्मनस्तत ।
महामतिर्जातरुष स मारुति
र्विचक्रमे मारुतवन्महाबल ।

[(l 2) D1 समीक्षित पौरुषरूपमात्मन —(l 3) D1 महारमनिर्वितमय],

while D5 7–9 S ins

919* सा विह्वलाशोकलताप्रताना
वनस्थली शोकलताप्रताना ।
जाता दशास्यप्रमदावनस्य
कपेर्बलाद्धि प्रमदावनस्य ।

[(l 1) G3 या, Cv as above (for सा) ॐ Cg यद्वा शोकलता शोकरता । रल्योरभेद । अप्रताना अप्सु प्रताना कमलकल्हारादयोऽस्या सा शोकलताप्रताना, म्लानजलजेति यावत् । दशास्यप्रमदावनस्य रावणप्रमदावनस्य । "इयापो मज्जाद्यम्भोर्विह्वलम्" इति बहुलवचनादभ्रस्वाभाव । दशास्यप्रमदावनस्य वनस्थलीत्यत्र शिलापुत्रकस्य शरीरमितिवदुपचारात् षष्ठी ॐ]

G 5 37 43 B 5 41 37 L 5 38 16

स तस्य कृत्वार्थपतेर्महाकपि-
महद्व्यलीकं मनसो महात्मनः ।
युयुत्सुरेको बहुभिर्महाबलैः
श्रिया ज्वलंस्तोरणमाश्रितः कपिः ॥ १७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकोनचत्वारिंशः सर्गः ॥ ३९ ॥

४०

ततः पक्षिनिनादेन वृक्षभङ्गस्वनेन च ।
बभूवुस्त्राससंभ्रान्ताः सर्वे लङ्कानिवासिनः ॥ १
विद्रुताश्च भयत्रस्ता विनेदुर्मृगपक्षिणः ।
रक्षसां च निमित्तानि क्रूराणि प्रतिपेदिरे ॥ २
ततो गतायां निद्रायां राक्षस्यो विकृताननाः ।
तद्वनं ददृशुर्भग्नं तं च वीरं महाकपिम् ॥ ३
स ता दृष्ट्वा महाबाहुर्महासत्त्वो महाबलः ।
चकार सुमहद्रूपं राक्षसीनां भयावहम् ॥ ४

---

17 [a]) D5 तत्तस्य, M2 तथा च, Cr m g k as in text (for स तस्य) Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 नृपतेर्, Cv r m g k as in text (for [अ]र्थपतेर्) V2 B1 2 4 D6 बभौ कपिर्, B3 बभौ च, D4 महामतिर् (for महाकपिर्) D7 9 Ct तत स कृत्वा जगतीपतेर्महान, G1 कृत्वा तु रक्षोधिपतेर्महात्मनो —[b]) D11 G M1 2 महा- (for महद्) Ś1 D10 सहसा, Ñ V B1,2 4 D1–3 6 11 महतो, B3 स कपिर् (for मनसो) V B2 4 D2 6 11 मनस्विन, B3 महात्मा, G1 महाकपि (for महात्मन) —[c]) Ś1 D1–4 10 11 G2 महाबल, Ñ1 M1 निशाचरै (for महाबलै) —[d]) D1 श्रियोज्वलस् (for श्रिया ज्वलस्) Ñ1 D1–3 5 M3 आस्थित, D6 आविशत्, D11 उत्थितस् (for आश्रित) B3 पर, D2 तदा, D11 तथा (for कपि)

Colophon —*Sarga name* Ś1 D1–4 10 11 प्रमदावनविध्वम (D1 4 11 °सन), Ñ1 प्रमदावनभग, Ñ2 V B1 2 4 D6 अशोकवनिकाभग, B3 वनभग —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ś1 B4 D5 7–9 T G M1 3 41, Ñ2 V1 D6 38, V2 28, B1 2 37, B3 36, D3 43, M2 40 —After colophon, D2 concludes *with* राम, *while* G with श्रीरामाय नम

40

M2 begins with श्रीरामाय नम

Before 1, Ś1 Ñ1 D1–4 10,11 ins

920* तत्कृत्वा सुमहत्कर्म हनुमान्दर्शयन्बलम् ।
त स्तम्भकलिल चैत्य प्रासाद सोऽध्यरोहत ।

[(l 1) D4 श्रुत्वा (for कृत्वा) D10 सुमहाकर्म —(l 2) Ś1 D10 सु (for न) D2 11 -कलिन (for -कलिल) D2 3 चैत्यप्रासाद Ñ1 [ऽ]ध्यरोहयत् (for ऽध्यरोहत)]

1 [a]) B1 (m also as in text) D11 कपि- (for पक्षि) D2 -निनादश्च (for °देन) —[b]) V B2–4 D6 वन- (for वृक्ष) —[c]) Ś1 D2 10 11 तेथ, D1 तत्र, D3 तेति-, D4 तेषु (for त्रास-) Ñ V B D6 बभूवुर्भय(Ñ1 °स्तेति, Ñ2 V2 °भ्रंश)सवि(Ñ2 V2 B1 °मुद्वि)ग्ना —[d]) D6 सर्व- (for सर्वे)

2 [a]) Ñ1 D2 11 च भयोद्विग्ना, Ñ2 V B D6 च दिश सर्वा, D3 च भयव्यग्रा, G1 बहवस्त्रस्ता (for च भयत्रस्ता) D1 विद्रुताशु भयव्यग्रा (metri causa) —[b]) B4 विविशुर्, D1 7 9 निपेतुर्, D5 विपेतुर् (for विने°) —[c]) Ś1 B3 D3 10 राक्षसाना, D1 राक्षसा दुर्-, D8 11 T2 राक्षसाश्च (for रक्षसा च) —[d]) D3 8 घोराणि (for क्रूराणि) Ñ V B D6 बहुशोभवन्, D1 च प्रपेदिरे, D3 च चक्रागिरे (for प्रतिपेदिरे)

3 [a]) Ñ2 illeg for ततो गताया B3 गताया राक्षस्यो (sic) —[b]) B3 लकाया (for राक्षस्यो) D5 विक्षतानना —[d]) G2 अवस्थितं (for महाकपिम्)

4 Ñ2 om 4–5[b] —[ab]) Ñ1 D4 ता स (by transp), V2 B4 D2 6 8 स ता(sic), B3 स तान्, D11 ताश्च (for स ता) D3 transp महाबाहुर् and महासत्त्वो. V B1–3 D6 महाका(V2 B1 °मा)यो महाकपि (B1 °बल) (for [b]). —[c]) D4 चकार स (hypm) (for चकार) —[d]) B3 राक्षसाना (for °सीना)

ततस्तं गिरिसंकाशमतिकायं महाबलम् ।
राक्षस्यो वानरं दृष्ट्वा पप्रच्छुर्जनकात्मजाम् ॥ ५
कोऽयं कस्य कुतो वायं किंनिमित्तमिहागतः ।
कथं त्वया सहानेन संवादः कृत इत्युत ॥ ६
आचक्ष्व नो विशालाक्षि मा भूत्ते सुभगे भयम् ।
संवादमसितापाङ्गे त्वया किं कृतवानयम् ॥ ७
अथाब्रवीत्तदा साध्वी सीता सर्वाङ्गशोभना ।
रक्षसां कामरूपाणां विज्ञाने मम का गतिः ॥ ८
यूयमेवास्य जानीत योऽयं यद्वा करिष्यति ।
अहिरेव अहेः पादान्विजानाति न संशयः ॥ ९
अहमप्यस्य भीतास्मि नैनं जानामि कोन्वयम् ।
वेद्मि राक्षसमेवैनं कामरूपिणमागतम् ॥ १०
वैदेह्या वचनं श्रुत्वा राक्षस्यो विद्रुता द्रुतम् ।
स्थिताः काश्चिद्गताः काश्चिद्रावणाय निवेदितुम् ॥ ११ G 5 38 B 5 42 L 5 39

5 Ñ2 om 5^ab (cf v 1 4) —^a) D5 7 9 T1 G2 तु, Cg as in text (for त) Ś1 Ñ1 V B D1–4 6 10 11 मेघ- (for गिरि) —^b) Ś1 Ñ1 B4 D4 10 M1 महाकाय, B3 महारूप (for अतिकाय) Ñ1 B4 D2 3 11 मनस्विन, D1 तरस्विन, D5 8 T2 M2 (also) महामति, G1 °द्युति, G2 M2 °कपि (for महाबलम्)

6 ^a) G1 तस्य (for कस्य) T2 सुतो (for कुतो) B3 वासो, B4 चेय (sic), D1 11 चाय, G2 M1 वापि (for वाय) —^b) D11 इहागत —^c) D8 [अ]नेन पुन (for सहानेन) ❁ Cv उतशब्दोऽथार्थे ।, Cr m g उतशब्दो वार्थे ❁ —For 6^cd, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

921* कथं वा त्वयि सवाद राजपुत्र्यकरोदयम् ।

[D3 त्वया (for कथ) Ś1 D3 10 च (for वा) B4 तव, D8 सह (for त्वयि) D4 सधान (for सवाद) B3 कथ देवि (for राजपुत्रि) Ñ2 V B D6 करोत्यय]

7 ^a) Ś1 D1–4 10 11 त्व, D6 om (for नो) Ñ1 त्वमाचक्ष्व —^b) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मा भूत्तव भ(D4 ✱)य वरे (D1 3 शुभे), Ñ2 V B D6 भय मा(D6 मा भय) भूत्तवागने —^c) Ñ1 D1 2 4 11 सलापम् (for सवादम्) Ś1 Ñ V B D1–4 6 7 9–11 असितापागि —^d) B3 त्वयि (for त्वया) D2 असौ, D11 अह (sic) (for अयम्)

8 ^a) B4 तत्र (for अथ) Ñ V B D6 राजपुत्री, D1 वच साध्वी, D3 तत साध्वी, D5 8 G1 3 M1 2 तथा साध्वी, D11 राजसुता (for तदा साध्वी) —^b) D8 सती (for सीता) Ś1 सर्वात्म- (for सर्वाङ्ग) T2 G1 M3 -सुदरी (for शोभना) Ñ1 D11 सीता राजीवलोचना, B4 सर्वावयवशोभना —^c) M3 भीम- (for काम) Ñ2 V1 B D6 रूपित्वाद् (for -रूपाणा) V2 राक्षसी कामरूपी वा —^d) D3 4 11 मति (for गति) Ñ2 V B1 2 4 D6 विज्ञाने नास्ति मे मति, B3 विविग्ना विस्मिता भृश, D7 9 विज्ञाने का गतिर्मम

9 ^a) Ñ2 यूयमेतद्, D6 यद्यदेतद् Ñ2 V B D6 G2 विजानीत(B3 °थ), D5 M3 [अ]भिजानीत, D8 हि जा°, T1 3 [अ]स्य जानीथ (for [अ]स्य जानीत) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 स्वयमेवास्य(D1 °शु, D2 °थ, D3 हि) जानीध्व (D2 °ते, D3 °त, D4 °याद्) —^b) B1 यच्च, B4 योह (for योऽय) Ś1 D10 यश्च, Ñ1 किं✱, Ñ2 V B2–4 D6 यच्च, B1 योय, D2 तद्वा, D9 ✱ द्वा (for यद्वा) D11 यदि वा किं करिष्यति —^c) Note hiatus between एव and अहे Ñ B D1–6 8 10 11 S ह्यहे (to avoid hiatus) (for अहे) Ś1 D10 पादा (for पादान) —^d) Ñ2 V B D6 विजानीयान् (for °नाति)

10 ^a) D2 अयम् B1 अस्याह, D3 अप्यस्मिन, D7 9 अप्यति- (for अप्यस्य) Ś1 D1 4 10 भीता हि(D1 च, D4 °ह), Ñ2 V B D6 सभीता, Cr m as in text (for भीतास्मि) ❁ Cr m अस्य अस्मात् भीतास्मि ❁ —^b) D5 नव, D7 9 M1 नेव (for नैन) D5 T2 G1 3 M2 त्वय, D7 9 ह्यह (for न्वयम्) Ś1 B4 D1 3 10 नित्य(B4 D1 नातो) निर्गमने मति(D1 3 गति), Ñ1 नैतो मे निर्ग✱ त्वय (illeg), Ñ2 V B1–3 D6 नेतो(Ñ2 D6 नैतन, B2 नेता, B3 [with hiatus] इतो) निश्रयने(V B1 2[m also] 3 निष्क्रमणे) मति, D2 11 तत (D11 चेत) प्रक्रमणे मति, D4 यदि नो निर्गमे मति —For 10^cd, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

922* करोमि रक्षोभिरह कामरूपैर्हि वञ्चिता ।

[Ñ2 V B D6 राक्षसरस्मि (for रक्षोभिरह) Ś1 D10 कृतवत्येव रक्षोभि, D1 काम रक्षोभिरेवाह, D3 पूर्वमेवास्मि रक्षोभि (for the prior half) Ñ1 च (for हि) Ñ2 V B D6 वञ्चिता कामरूपिभि (for the post half)]

—Then Ñ1 cont (sic)

923* अस्माकमनवधानात्कपिना ✱ भग्न बलम् ।
राघवो राघवाना हि कर्ता ते कदन पुन ।

11 ^a) Ñ2 V B D3 6 सीताया (for वैदेह्या) D3 तद्वच (for वचन) —^b) D8 तदा, T G2 3 दृढ, T2 (also) दिश, G1 M3 Cg दिश, M1 2 भयात् (for द्रुतम्) Ś1 D1 2 10 विस्मिता दृढ, Ñ1 विस्मिताभवन, Ñ2 V B1 2 4 D3 4 6 विस्मिता भृश, B3 विकृता भृश, D11 वचन दृढ (for विद्रुता द्रुतम्) —^c) D11 T G काचिद् (for first काश्चिद्) Ś1 D10 ततो भीता, D11 गता काचिद् —^d) Ś1 Ñ1 D2 4 10 [आ]चचक्षिरे, D1 [अ]वचक्षिरे, D11 विचक्षिरे (for निवेदितुम्) D3 रावणस्य समीपत ❁ Cr g निवेदितु निवेदयितुम् ❁

G 5 38 12 B. 5. 42. 12 L 5 39 13 रावणस्य समीपे तु राक्षस्यो विकृताननाः ।
विरूपं वानरं भीममाख्यातुमुपचक्रमुः ॥ १२
अशोकवनिकामध्ये राजन्भीमवपुः कपिः ।
सीतया कृतसंवादस्तिष्ठत्यमितविक्रमः ॥ १३
न च तं जानकी सीता हरिं हरिणलोचना ।
अस्माभिर्बहुधा पृष्टा निवेदयितुमिच्छति ॥ १४
वासवस्य भवेद्दूतो दूतो वैश्रवणस्य वा ।
प्रेषितो वापि रामेण सीतान्वेषणकाङ्क्षया ॥ १५
तेन त्वद्भुतरूपेण यत्तत्तव मनोहरम् ।
नानामृगगणाकीर्णं प्रमृष्टं प्रमदावनम् ॥ १६
न तत्र कश्चिदुद्देशो यस्तेन न विनाशितः ।
यत्र सा जानकी सीता स तेन न विनाशितः ॥ १७
जानकीरक्षणार्थं वा श्रमाद्वा नोपलभ्यते ।
अथवा कः श्रमस्तस्य सैव तेनाभिरक्षिता ॥ १८
चारुपल्लवपत्राढ्यं यं सीता स्वयमास्थिता ।
प्रवृद्धः शिंशपावृक्षः स च तेनाभिरक्षितः ॥ १९

12 ^{a}) D_{11} समीप D_4 ता (for तु) —^{b}) $\tilde{N}_1$ $D_{1\,3\,11}$ रुधिराशना, D_2 रुचिरानना, G_1 भयविह्वला (for विकृतानना) —^{c}) $\tilde{N}_1$ गत्वा च, $D_{1\,3\,10}$ विरूपा (for विरूप) D_{10} वामन (for वानर) D_9 भाम (for भीमम्). —^{d}) D_2 आख्यातुम् (for आख्या°) T_3 उपचक्रमे D_3 प्रणिपत्याचचक्षिरे, $D_{7\,9}$ रावणाय न्यवेदिपु —For 12, $\tilde{N}_2$ V B D_6 subst

924* बद्धाञ्जलिपुटाश्चापि शिरोभिर्धरणीं गता ।
रावणाय सुसंविग्ना दशसुभ्रान्तलोचना ।

[(l 1) $\tilde{N}_2$ B_3 D_6 कृताञ्जलि V_1 B_2 भूत्वा, B_4 चैव (for चापि) —(l 2) $\tilde{N}_2$ D_6 समुद्विग्ना (for समविग्ना) $\tilde{N}_2$ illeg after दश]

13 ^{b}) D_6 -बल (for -वपु) —^{c}) $D_{9\,11}$ G_1 सीताया D_3 कृतवादश्च (for °संवादस्) —^{d}) D_4 [अ]द्भुत-; D_8 [अ]तुल (for [अ]मित)

14 ^{a}) G_3 हि (for च) B_1 त नत $Ś_1$ जानते (sic), D_{10} जानती (for जानकी) —$Ś_1$ D_{10} om $14^{c}-15^{b}$ —^{c}) $\tilde{N}_2$ V_2 $B_{1\,3\,4}$ D_6 बहुभि, V_1 B_2 बहुश (for बहुधा) —^{d}) $D_{1\,11}$ न वेदयितुम्, M_1 न निवेदितुम्, Cm k t as in text (for निवेदयितुम्) B_3 D_2 अर्हति (for इच्छति) —After 14, $\tilde{N}_1$ ins

925* न त जानीमहे राजन्कश्चायं वानरो भवेत् ।
केन कस्य कुतो वापि किं चासौ तु करिष्यति ।

15 $Ś_1$ D_{10} om 15^{ab} (cf v l 14) —^{a}) $\tilde{N}_2$ V B D_6 इन्द्रस्य हि(B_3 च) (for वासवस्य) —^{b}) $\tilde{N}_2$ V B D_6 राज्ञो, D_4 marg, D_9 om (hapl) (for दूतो) B_4 $D_{5\,6\,11}$ च (for वा) —^{c}) B_1 D_2 वाथ $Ś_1$ D_{10} आख्यातीहागतो नून —^{d}) D_3 T_2 दर्शन- (for -[अ]न्वेषण-) B_2 $D_{3\,8}$ -कारणात्(B_2 °ण) (for -काङ्क्षया) $Ś_1$ $\tilde{N}$ V $B_{1\,3\,4}$ $D_{4\,6\,10\,11}$ सीतार्थं स भविष्यति, $D_{1\,2}$ सीतायास्तव दर्शनात्(D_2 कारणात्)

16 ^{a}) D_5 हि, $D_{7\,9}$ [तु]व, T_2 [अ]ति- (for तु) $Ś_1$ $\tilde{N}_1$ $D_{1\,2\,4\,10\,11}$ तेन भग्नं वनं सर्वं, D_3 तेन नानाद्रुमोत्तम —^{b}) $\tilde{N}_1$ तव यच्च, D_2 रम्य चैव, D_4 यदृत्तव (archaic) (for यत्तत्तव). $Ś_1$ $\tilde{N}_1$ $D_{3\,4}$ मनोरम —^{c}) $\tilde{N}_1$ $D_{1\,2\,11}$ G_3 समाकीर्णं (for गणा°) —^{d}) $D_{1\,2}$ प्रकृष्ट, D_3 T_2 प्रभग्न, G_1 प्रहृष्ट, G_2 प्रनष्ट, Cr g k t as in text (for प्रमृष्ट) —For 16, $\tilde{N}_2$ V B D_6 subst

926* सर्वं चैव वनं भग्नं तरसा तेन पार्थिव ।

17 $\tilde{N}_2$ V B D_6 om 17^{ab} —^{ab}) D_5 देशोस्ति (for उद्देशो) $\tilde{N}_1$ $D_{1-4\,11}$ तत्र कश्चिद्वनोद्देशो($\tilde{N}_1$ D_{11} °शस्) (for ^{a}) $\tilde{N}_1$ त *(illeg), $D_{2\,11}$ तरसा न(D_{11} ते) (for यस्तेन न) $D_{1\,3\,4}$ मनसैव प्रकल्पित (for ^{b}) $Ś_1$ D_{10} न स कश्चिद्वनोद्देशस्तरसा यो न नाशित —D_6 T_1 om (hapl) 17^{cd} —^{c}) $Ś_1$ $D_{1\,4\,10}$ यत्रासीज्, $\tilde{N}_2$ V B $D_{2\,3\,6\,11}$ यत्रास्ते $D_{6\,7\,9}$ देवी (for सीता) —^{d}) $Ś_1$ स ते नव $\tilde{N}_1$ $D_{2\,11}$ स तेन परिरक्षित, $\tilde{N}_2$ V B D_6 तदेव न विनाशित

18 D_{11} om 18 D_3 transp 18 and 19 —^{a}) V_2 चे, D_2 च (for वा) —^{b}) V_2 चापि लभ्यते, B_1(*sup lin* also as in text)-3 G_2 नोपपद्यते, D_1 नोपलक्षित, $D_{1-5\,7-9}$ °लक्ष्य(D_4 °क्ष)ते (for °लभ्यते) D_2 रामदूतोपलभ्यते —^{d}) D_2 सा च, (for सैव) D_3 तेन सीता व्यवस्थिता —After 18, D_7 repeats 19^{cd} and 18

19 $Ś_1$ D_4 om (hapl ?) 19 D_3 transp 18 and 19 D_2 reads 19^{ab} in marg —^{a}) $\tilde{N}_1$ V B_1 $D_{1\,3\,11}$ -शाखाश्च, $\tilde{N}_2$ $B_{3\,4}$ शाख च, B_2 $D_{2\,10}$ -शाखश्च, D_6 शाखा च, D_8 शोभाढ्या, $T_{1\,3}$ -शोभाढ्य, T_2 G_2 M -पुष्पाढ्यं (for पत्राढ्य) —^{b}) D_{11} आसीत् (for सीता) $\tilde{N}$ V B D_6 य सीता समुपाश्रि($\tilde{N}$ $B_{1\,2}$ °पस्थि)ता, D_1 (with hiatus) आस्थितेय च जानकी, D_3 यस्मिन्सीता व्यवस्थिता, D_{10} यस्यामीत्सीतया स्थित D_3 repeats 19^{cd} after 18 (transp) —^{c}) M_2 प्रवृत्त $D_{2\,6}$ शिंशिपा, D_3 शशपा, $D_{6\,7-9}$ $T_{2\,3}$ G_3 शिंशुपा (for शिंशपा-) D_1 प्रवृद्ध शिंशिपावृक्ष —^{d}) $\tilde{N}_2$ V B $D_{3\,6}$ स तेन परिपालि($\tilde{N}_2$ V_1 $D_{3\,6}$ °रक्षि)त

तस्योग्ररूपस्योग्रं त्वं दण्डमाज्ञातुमर्हसि ।
सीता संभाषिता येन तद्वनं च विनाशितम् ॥ २०
मनःपरिगृहीतां तां तव रक्षोगणेश्वर ।
कः सीतामभिभाषेत यो न स्यात्त्यक्तजीवितः ॥ २१
राक्षसीनां वचः श्रुत्वा रावणो राक्षसेश्वरः ।
हुताग्निरिव जज्वाल कोपसंवर्तितेक्षणः ॥ २२

आत्मनः सदृशाञ्शूरान्किंकरान्नाम राक्षसान् ।
व्यादिदेश महातेजा निग्रहार्थं हनूमतः ॥ २३
तेषामशीतिसाहस्रं किंकराणां तरस्विनाम् ।
निर्ययुर्भवनात्तस्मात्कूटमुद्गरपाणयः ॥ २४
महोदरा महादंष्ट्रा घोररूपा महाबलाः ।
युद्धाभिमनसः सर्वे हनूमद्ग्रहणोन्मुखाः ॥ २५

G 5 38
B. 5 42.
L 5 39

20 a) M2 -वीरस्य (for -रूपस्य) Ś1 D2 G1 M3 [उ]ग्र त्व, D5 T2 [उ]ग्रस्त्व (for [उ]ग्र त्व) Ñ V B D6 तस्योग्रकर्मणो राजन्, D11 तस्योग्रस्योग्ररूप तु —b) Ś1 G1 आख्यातुम्, Ñ V B D6 आदेष्टुम्, D1 4 (also as in text) 11 G3 M2 आज्ञप्तुम् —c) N2 B3 सभाविता (for सभाषिता) B3 D4 तेन (for येन) —d) Ś1 Ñ1 न, Ñ2 om (for च) D7–9 M1 वन तेन (for तद्वन च)

21 a) Ś1 Ñ1 D1 2 11 त्वया (for मन -) B1 2 4 D4 प्रति- (for परि-) D10 त्वया प्रति- —b) D2 10 11 त्वय (for तव) —c) Ś1 D10 त्वभि-, Ñ2 V B परि- (for अभि-) —d) B3 जनस् (for न स्यात्) D4 त्य*जीवित

22 b) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2–4 6 10 G3 राक्षसाधिप, B3 लोकरावण, D1 रक्षसा वर (for राक्षसेश्वर) —c) Ś1 Ñ V1 B1 4 D2 3 6 10 11 हुतोग्निर्, D5 7 9 T1 2 चिताग्निर् (for हुता°) —d) T1 क्रोध- Ñ1 D4 -सवर्धित, D1 समूर्छित, D2 11 -सवर्तन- (for -सवर्तित-) Ñ2 V B D6 G1 क्रोध(G1 कोप)सरक्तलोचन —After 22, D1 3 5 7–9 S ins

927* तस्य क्रुद्धस्य नेत्राभ्या प्रापतन्नास्रबिन्दव ।
दीप्ताभ्यामिव दीपाभ्या सार्चिष स्नेहबिन्दव ।

[(l 1) D1 निपतति, D3 न्यपतन् (for प्रापतन्) D1 3 5 7–9 अश्रु (for आस्र-) —D1 om (hapl) l 2 —(l 2) T1 3 transp दीप्ताभ्याम् and दीपाभ्या D3 साग्नयस्तैलबिन्दव (for the post half)]

23 a) T3 आनन- (for आत्मन) D7 9 वीरान् (for शूरान्) Ś1 आत्मकारणसभूतान्, Ñ V B D2–4 6 10 11 सोथ (N2 D3 6 अथ, D2 4 10 11 आत्म) मानससभू(Ñ2 °ः ◌र [illeg])तान्, D1 आत्मभूमनमा जानान् —D4 om (hapl) 23b–24a —b) D11 किनरान् (for किंक°) T3 नामत (for राक्षसान्) —D3 om 23c–24b —c) Ś1 D10 सदिदेश, Ñ2 V B D6 आदिदे(D6 °)श (for व्यादिदेश) —d) Ñ2 V B D6 ग्रहणार्थं (for निग्रहार्थं) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 महाकपे (for हनूमत)

24 D3 om 24ab, D4 om 24a (for both, cf v l 23) —a) Ś1 D1 10 -साहस्रा, Ñ2 V B1 2 D2 6 11 -साहस्रा, B4 -साहस्री (for -साहस्र) —b) Ñ1 महाबल, D1 महाचमू (for तरस्विनाम्) Ñ2 V B D6 राक्षसाना महाचमू, D11 किनराणा महाचमू —Ñ1 repeats 24cd and 25 after 5 41 3 —c) V1 B D2 6 11 M1 निर्ययो Ś1 D10 वचनात्, D3 नगरात् (for भवनात्) Ś1 Ñ2 V B D6 10 तस्य, Ñ1 (second time) तूर्णं, D3 सर्वे (for तस्मात्) —d) Ś1 Ñ2 V B D2 6 10 11 T1 शूल-, Cv g k t as in text (for कूट-) Ñ1 (first time) B3 D1 6 G1 -धारिणा, Ñ2 D10 -धारिण, V1 B1 2 M1 पाणिना, D2 शालिनी (for पाणय)

25 Ñ1 repeats 25 after 5 41 3 —a) Ś1 Ñ (Ñ1 second time) V B1 3 4 D1–4 6 10 11 दृप्ता (V1 D2 11 दृष्टा, B3 4 हृष्टा) स्वामिहिते यु(Ñ1 र)क्ता, Ñ1 (first time) B2 दृष्ट्वा स्वामिहिते युक्ता —b) D1 महावीर्या (for घोररूपा) B2 भयावहा (for महाबला) —c) Ś1 Ñ1 (second time) D3 4 10 -नन्दिन (for मनस) —d) Ś1 Ñ1 (second time) D4 10 हनुमत्त्रासनोत्सुका, Ñ (Ñ1 first time) V B D3 6 11 हनूमतमुपाद्रवन् (Ñ1 B3 D11 °गमन, D3 °यायु), D1 हनुमत्त्रासनोन्मुखान, D2 हनूमच्छासनोत्सुका, M3 °मद्ग्रहणोत्सुका —After 25, Ś1 Ñ V B D2 3 6 10 11 ins

928* हनूमानपि विक्रान्त स्तम्भमुपाश्रित ।
सहस्रपादमासाद्य त चैत्य सोऽध्यरोहत ।
आरोहमाणस्य ततो वेगो वेगवतो महान् ।
सोपानेष्वभवत्तस्य प्रतिशब्दो बृहत्तर ।

[(l 1) D2 महाबलाम तादृशा (for the prior half) Ś1 D10 स्व (for स्त्व) Ś1 इहाश्रित, D3 समा° (for उपा°) —(l 2) Ś1 सहर्ष पदम, B2 (m also) स हि पादपम्, B3 महापादपम्, D10 महर्षिपदम् (for सहस्रपादम्) B4 समाप्य (for आसाद्य) B2 तच्चैत्यम्, B3 D3 चैत्य तम् (by transp) Ñ2 V B D6 अधिरूढवान्, D10 सोधिरोहत, D11 स्वाधिरोहति Ñ1 सहस्र वृक्षमादाय चैत्य त सोध्यरोहयत —D2 om l 3 —(l 3) Ñ2 V B D6 अथाभि(B2 4 अथाधि, B3 तथाभि)रोहतस्तस्य (for the prior half) Ñ2 V B D6 वेगाद् Ñ2 V B महत् (for महान्) —(l 4) Ñ2 V B D6 सोपानम् (for सोपानेषु) and तत्र (for तस्य) D2 बभूव वानरेंद्रस्य (for the prior half) —D2 om from the post half up to 5 41 3a Ñ2 B4 D6 प्रतिपक्ष, B1 °श्रृङ्ग, B2 °शुक्र (m also °शृग and °शुक्र), B3 °गतु, D3 °श्रुत्या, D11 °शुद्धो (for °शब्दो) Ś1 महत्तर Ñ2 B D6 महत्तर, D10 महातुर (for बृहत्तर) V प्रतिशुक्र(V2 °क्र) बृहत्तर (for the post half)]

स तं परिघमादाय जघान रजनीचरान् ॥ ३२

स पन्नगमिवादाय स्फुरन्तं विनतासुतः ।

विचचाराम्बरे वीरः परिगृह्य च मारुतिः ॥ ३३

स हत्वा राक्षसान्वीरः किंकरान्मारुतात्मजः ।

युद्धाकाङ्क्षी पुनर्वीरस्तोरणं समुपस्थितः ॥ ३४

ततस्तस्माद्भयान्मुक्ताः कतिचित्तत्र राक्षसाः ।

निहतान्किंकरान्सर्वान्रावणाय न्यवेदयन् ॥ ३५

G 5 38 51
B 5 42 43
L 5 39. 53

[Ñ2 V1 स्व, Dr स्व च (for पञ्च) V2 B1 ममाहित B4 बभूव सुमहामति (for the post half)]

—B3 om (hapl) 31^c – 33 For 31^c – 33, Ñ2 V B1 2 4 D6 subst 935* —^c) Ś1 D10 [अ]थ त, D2 4 [अ]थ स-, D3 M2 [आ]यत (for [आ]यस) Ñ1 D1 2 11 घोर (for भीम) —^d) Ś1 D1 3 4 10 11 तोरणाश्रय(D3 °य), D2 भीमविक्रम

32 B3 om 32 (cf v l 31) For 31^c – 33, Ñ2 V B1 2 4 D6 subst 935* D5 T2 M2 transp 32 and 33 G2 repeats 32 after 33 —^a) D4 सत्य (for स त) Ś1 D10 आस्थाय (for आदाय) —^b) Ś1 D3 10 विनदन् (D3 हनुमान्) रक्षसा गणान् , Ñ1 D1 2 4 11 G3 (second time) M2 सुघोर(D1 न्यपधीद् , G2 M2 महत) रक्षसा गण, T1 3 जघान च निशाचरान —After 32, Ś1 Ñ1 D1–6 10 11 T2 G2 (after 32 r) M2 ins , D7 9 ins after 33

934* सूदयामास वज्रेण दैत्यानिव सहस्रदृक् ।

[D11 दैत्यानिव Ś1 D10 दानवानिव वज्रभृत् , D2 न्द्रेंद्र इव दानवान् (for the post half)]

33 B3 om 33 (cf v l 31) D5 T2 M2 transp 32 and 33 —^a) D2 आशीविषम् , G1 स पन्नग M1 क्रुद्ध (for [आ]दाय) —^b) G1 परिघ पतता वर —^c) D4 भीमो (for वीर) —^d) G2 प्रति (for परि-) Ś1 गृहीतपरिघो हरि , Ñ1 D1 2 4 10 11 गृहीत्वा(D4 °त्वा तु [hypm]) परिघ हरि (D2 तदा), D3 परिघ मारुतात्मज , M1 परिघ गृह्य मारुति ※ Cv परिगृह्येत्यस्य परिघ कर्म ※ —For 31^c – 33, Ñ2 V B1 2 4 D6 subst

935* प्रासादस्य समुद्धृत्य स्तम्भ हेमविभूषितम् ।
भ्रामयित्वा शतगुण नाम विश्राव्य चात्मन ।
राक्षसाना शत घोर जघान कपिकुञ्जर ।

[(l 1) V2 प्रासादस्तम्भमुद्धृत्य (for the prior half) V2 शुभ (for स्तम्भ) —(l 2) B2 सद्गुण (for शतगुण) —(l 3) B2 (also) शतगुण (for शत घोर)]

—After 33, D1 ins

936* परिघेण च तेजस्वी राक्षसाना महद्बलम् ।
अष्टौ दशेति चैकेन प्रहारेण निषूदयन् ।
यदा प्रहरतस्तस्य न शक्ता परिचेष्टितुम् ।
स्थातु वाप्यथ सभ्रान्ता राक्षसाना गणास्तत ।
अभ्यधावन्त ते तत्र प्रजजल्पु परस्परम् । [5]
सत्त्व वानररूपेण प्रविष्ट नगरीमिमाम् ।,

while D2 ins

937* उत्प्लुत्योत्प्लुत्य विहगन्निजघ्ने मारुतात्मज ।

—After 33, G2 repeats 32

34 D2 transp ^ab and ^cd —^ab) Ś1 श्रुत्वा (for हत्वा) Ñ2 V B D1 6 घोरान , D11 G2 M1 3 वीरान , G3 सर्वान् (for वीर) B4 G2 transp राक्षसान and किंकरान् D3 परिघेण हि (for मारुतात्मज) G1 ताम्रवक्त्रायतेक्षण (for ^b) D2 स हत्वा राक्षसगण वज्रेणेंद्रो महासुरान् —After 34^ab, D2 reads 5 41 15^cd – 18, while Ñ1 ins

938* महाघोरान्दुराधर्षान्हत्वा तान्कपिकुञ्जर ।

—^c) D5 G2 3 M युद्धकाङ्क्षी Ś1 Ñ1 D2 4 10 ततो, D1 11 तदा, D5 7 9 T2 महा (for पुनर्) —^d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 समभिद्रु(D4 11 °द्रु)त , D5 7 9 T1 M1 2 समपस्थित , T1 M3 समुपाश्रित , G3 ... तत (damaged) (for समुपस्थित) T2 तोरणस्तम्भमाश्रित —For 34^cd, Ñ2 V B Dr subst

939* अनिर्वृत्तसमुत्साह पुनर्युद्धमकाङ्क्षत ।

[B D6 अनिवृत्त B2 -महोत्साह (for -समु°) B4 अकाङ्क्षयत् (for °ङ्क्षत)]

—Then they all cont

940* स त परिघमुद्यम्य तद्ध राक्षसमण्डलम् ।
सूदयामास सक्रुद्धो भीम भीमपराक्रम ।

[(l 1) B3 मन्य (for स त) —(l 2) V1 -पराक्रम]

—Thereafter Ñ2 V B D6 read 5 41 15^cd, 6, 7 (6 and 7 second occurrence) and 16 – 18 —After 34, D2 ins

941* ततस्ते राक्षसा जरा गदामुद्गरपाणय ।

—Then cont 943*

35 ^a) Ñ2 D6 भय मुक्त्वा (for भयान्मुक्ता) Ñ1 ततो भयाद्रण मुक्त्वा, D2 स ननाद ततो मुक्ता —^b) Ñ1 प्रभग्नास , V1 B2 कथचित् (for कतिचित्) B3 ते च, D6 तस्य (for तत्र) Ś1 D4 10 केचित्तत्र निशाचरा , B1 D1 3 11 T2 केचि(D11 त्त्वि)त्तत्र तु(D3 , T2 च) राक्षसा —After 35^ab, Ñ1 ins

942* केचिद्द्रावण शरण केचिद्भग्नमनोरथा ।
केचिद्दुत्पतिता भूमौ केचिच्च शरण ययुम् ।
केचिच्च बलस... राक्षसा भीमविक्रमा ।

४१

ततः स किंकरान्हत्वा हनूमान्ध्यानमास्थितः ।
वनं भग्नं मया चैत्यप्रासादो न विनाशितः ।
तस्मात्प्रासादमप्येवमिमं विध्वंसयाम्यहम् ॥ १
इति संचिन्त्य हनुमान्मनसा दर्शयन्बलम् ।
चैत्यप्रासादमाप्लुत्य मेरुशृङ्गमिवोन्नतम् ।
आरुरोह हरिश्रेष्ठो हनूमान्मारुतात्मजः ॥ २
संप्रधृष्य च दुर्धर्षश्चैत्यप्रासादमुन्नतम् ।
हनूमान्प्रज्वलँल्लक्ष्म्या पारियात्रोपमोऽभवत् ॥ ३
स भूत्वा तु महाकायो हनूमान्मारुतात्मजः ।
धृष्टमास्फोटयामास लङ्कां शब्देन पूरयन् ॥ ४
तस्यास्फोटितशब्देन महता श्रोत्रघातिना ।
पेतुर्विहंगा गगनादुच्चैश्चेदमघोषयत् ॥ ५

G 5 38
B 5 43
L 5 39

41

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 om 1–2 —[b]) G1 ध्यानमाश्रित, G2 मारुतात्मज (for ध्यानमास्थित) ❀ Cm ध्यानमास्थित इति पाठ ❀ —[e]) D5 7 9 T अद्य (for अपि) —[f]) G3 damaged for सयाम्यह

2 Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 om 2 (cf v l 1) —[a]) G3 damaged for इति D5 8 T G2 3 M1 3 मनसा (for हनुमान्) G1 इति संचिन्त्यमानोऽसौ —[b]) D5 8 T G M1 3 हनुमान् (for मनसा) M2 दर्शयन्बलमात्मन —[c]) D7 9 Ct उत्प्लुत्य, Cg k as in text (for आ°) —[e]) T2 3 G M1 2 कपि, Cg as in text (for हरि-) —[f]) D8 पवनात्मज (for मारुता°) —After 2, D5 7–9 S ins

948* आरुह्य गिरिसंकाशं प्रासादं हरियूथप ।
बभौ स सुमहातेजा प्रतिसूर्य इवोदित ।

[(1 2) G2 च (for स) D8 तु (for सु-) G3 स बभंज महातेजा (for the prior half) D6 G1 [उ]त्थित (for [उ]दित)]

3 Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 read 3–10 (D1 om 3, B3 om 10[cd], B4 om 3[ab], D2 om 3[a] [cf v l 928*]) before 5 40 26 G3 mostly damaged for [a] —[a]) Ś1 D3 अप्रधर्षं, Ñ1 D10 11 अप्रधृष्य, Ñ2 V D6 प्रधृ(V2 °ह)ष्य स(D6 च), B1 प्रविश्य स, B2(m) 3 अधृष्य (B3 °ष्ट)स, B2 (also) आरुह्य स, D8 M1 सप्रहृष्य, G3 स प्रमथ्य, Cr g k t as in text (for संप्रधृष्य) V B1 2 हि, D7 9 M1 तु, D6 सु (for च) Ś1 Ñ1 D10 11 सुदुर्धर्षं, B3 तु दुर्धर्षं D3 सु॰र्षे॰ (for च दुर्धर्षश्) —[b]) B2 3 चैत्य, D2 तत (for चैत्य-) Ś1 D10 प्राकारम्, B3 आसन्नम् (for प्रासादम्) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 आरुहत्, Ñ2 V B1–3 D5 7–9 S उत्तम (for उन्नतम्) —[c]) D2 6 प्राज्वलद् B3 भीमो (for लक्ष्म्या) —[d]) Ś1 Ñ1 D2 10 11 पारिजात, Cv g k t as in text (for °यात्र) B2 महाकाय प्रतापवान् —After 3, Ñ1 repeats 5 40 24[cd] – 25

4 For sequence in Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11, cf v l 3 D4 reads 4–9 before 5 40 26 D5 7–9 S read 4–9 after 5 40 28 repeating them here —[a]) Ś1 D1 2 4 10 11 भूत्वा च, Ñ1 च भूत्वा, Ñ2 V1 B D6 7 9 S (D7 9 T G M2 [second time], M1 3 [both times]) भूत्वा सु, D3 बभूव, D5 (both times) तु भूत्वा (by transp) (for भूत्वा तु). —[b]) Ñ2 V B D5–9 S (D5 7–9 S [second time]) प्रभावान् (for हनूमान्) —[c]) Ś1 D2 7 9 (D7 9 [first time]) पुच्छम्, V2 D4 हृष्ट, D3 दृसश्च, D10 T2 3 (T2 3 [both times]) पृष्ठम् (for धृष्टम्) Ñ2 B3 D6 प्रहृष्ट स्फोटयामास —[d]) D5 G1 3 (all second time) नादयन् (for पूरयन्)

5 For sequence in Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 and D4 5 7–9 S, cf v l 3 and 4 respy —[a]) Ś1 D1 3 4 10 [आ]स्फोटन, B3 [आ]स्फाटित, D2 स्फोटेन (for [आ]-स्फोटित-) —[b]) D3 स्फोटघातिना, D6 8 T2 3 G1 2 M Cm g (all first time) सानुनादिना, D7 9 G3 Ct (all first time) चानुनादिना, D10 श्रोत्रगामिना (for श्रोत्रघातिना) ❀ Cm g सानुनादिना सप्रतिध्वनिना। (Cg यद्वा अनुनादिन पर्वत-गुहादय, तत्सहितेन। यद्वा सानुषु प्रतिध्वनि कुर्वता) ❀ —[c]) Ś1 विद्धा, D4 ये तु (for पेतुर्) G3 (second time) damaged after विहगा up to घो (see var) in [d] Ñ2 B D5–9 T1 3 G2 M (D5 7–9 T1 3 G2 M [second time]) पेतुर्विहगमास्तत्र, V पेतुर्विहगास्तत्रस्था, T2 (second time) पेतुर्निशाचरा क्रूराश् G1 (second time) पेतुर्विहगास्तत्रत्याश —[d]) D5 (first time) इदम्, D8 G1 3 (D8 G1 [first time], G3 [both times]) वो पम्, T2 (first time) च स्मम्, M1 (first time) चेत्रम्, Cg (first time) as in text (for चेदम्) Ñ2 V B D5–9 T G1 2 M Ct (D5 7–9 T G1 2 M Ct [second time]) चैत्यपालाश्च मोहिता

G 5 38 30
B 5 43 8
L 5 39 36

जयत्यतिबलो रामो लक्ष्मणश्च महाबलः ।
राजा जयति सुग्रीवो राघवेणाभिपालितः ॥ ६
दासोऽहं कोसलेन्द्रस्य रामस्याक्लिष्टकर्मणः ।
हनुमाञ्शत्रुसैन्यानां निहन्ता मारुतात्मजः ॥ ७
न रावणसहस्रं मे युद्धे प्रतिबलं भवेत् ।
शिलाभिस्तु प्रहरतः पादपैश्च सहस्रशः ॥ ८
अर्दयित्वा पुरीं लङ्कामभिवाद्य च मैथिलीम् ।
समृद्धार्थो गमिष्यामि मिषतां सर्वरक्षसाम् ॥ ९
एवमुक्त्वा विमानस्थश्चैत्यस्थान्हरिपुंगवः ।
ननाद भीमनिर्ह्रादो रक्षसां जनयन्भयम् ॥ १०

---

6 For sequence in Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 and D4 5 7–9 S, cf v l 3 and 4 respy Ñ2 V B D6 repeat 6 and 7 after 15^{cd} (cf v l 940*) —[a]) Ñ2 V1 B1 2 (marg) D6 (all first time) रामोस्त्वविह्निजयते, V2 (first time) रामस्तावद्विजयते, B3 (first time) रामो विजयते नित्य, D5 7–9 S (all second time) अस्त्वविजयता रामो —[b]) B2 महायशा (for °बल) —[c]) D6 (first time) M1 (both times) जयतु (for जयति) —[d]) Ś1 D10 रामेणव, Ñ1 लक्ष्मणेन (for राघवेण) Ś1 Ñ2 (second time) B1 (first time) 4 (both times) D1–4 6 (both times) 10 11 [अ]नुपालित, Cg (first time) as in text (for [अ]भिपालित)

7 For sequence in Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 and D4 5 7–9 S, cf v l 3 and 4 respy Ñ2 V B D6 repeat 6 and 7 after 15^{cd} (cf v l 940*) —[ab]) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 (Ñ2 V B D6 both times) दूतो (for दासो) D9 (first time) om (hapl) स्य राम B2 3 (first time) [अ]क्लिष्टकारिण. —[c]) B3 नाम, G3 (second time) शूर (for शत्रु-) —[d]) Ñ2 D6 (both second time) पवनात्मज (for मारुता°) —After 7, Ñ1 ins, while D4 subst l 3 only for 7^{cd}

949* सर्वेषा राक्षसेन्द्राणा रावणाना च विद्विषाम् ।
हन्तास्मि प्रेषितस्तेन दूतश्च पृथिवीपते ।
समागतो विनाशाय रक्षसा नगरस्य च ।

[(l 3) D4 राक्षसाना पुरस्य च (for the post half)]

8 For sequence in Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 and D4 5 7–9 S, cf v l 3 and 4 respy —[a]) D11 अरावण- (sic) —[b]) D3 -सम (for -बल) G3 (second time) damaged after प्र —[c]) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–7 9–11 T2 G1 M2 (D5 T2 M2 [second time], D9 G1 [both times]) च (for तु) B3 शिलाभिर्वृपा यश्च —[d]) D7 पादपैश्चव युध्यत

9 For sequence in Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 and D4 5 7–9 S, cf v l 3 and 4 respy —[a]) Ś1 Ñ1 D1–5 7 9–11 T2 M2 (D5 7 9 T2 M2 [second time]) वर्षयित्वा, Ñ2 V B D6 नाशयित्वा (B3 °ध्ये) (for अर्दयित्वा) —[c]) Ś1 D10 ससिद्धार्थो (D10 °र्थे), Ñ1 B1 2 ससिद्धार्थो, B3 सुसिद्धार्थो, D6 समहार्थो (for समृद्धार्थो) —[d]) Ñ1 पश्यता, B3 निहता, Cm g (both first time) as in text (for मिषता) B3 राक्षसा (for रक्षसाम्).

10 For sequence in Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11, cf. v l 3 G3 repeats 10 11^{ab} and [ef] after 956* —D4 om 10–11^{ab} —[a]) B3 एतद् (for एवम्) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1–3 6 10 11 विमानाग्रे, Ñ1 विशालाग्रे, B3 विलीनोग्रे, D7–9 M1 महाकायश्, T1 3 G3 (both times) महाबाहुश्, G1 विमानस्थाश् (for विमानस्थश्) —[b]) Ś1 D1 10 11 चैत्ये स, Ñ V B D2 3 6 चत्यस्य, D5 7–9 G1 3 (both times) चैत्यस्थो, Cv g as in text (for चैत्यस्थान्). D7–9 T2 G3 (both times) M3 -यूथप, Cv as in text (for -पुंगव) —After 10^{ab}, Ñ2 (mostly illeg) ins

950* समाविश्य तु लाङ्गूल ・・・ । ・ ・・・ ।

—B3 om 10^{c}–15^{b} —[c]) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11 अ(Ś1 आ)नदद्, D1 क्षपतद् (for ननाद) Ś1 D10 -सनादो Ñ1 -स ・ द (illeg), D2 -सन्नादो, D3 11 -महादो (for -निर्ह्रादो) —After 10^{c}, Ñ1 ins

951* बाहुस्थ ・ चकार च ।
हनुमान्सुमहावीर्य

—[d]) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 लङ्का शब्देन (D3 नादेन) पूरयन्, Ñ2 V B1 2 4 D6 लङ्का नादै प्रचालयन् —After 10, Ś1 Ñ V B (B3 after 10^{ab} owing to om) D1–3 6 10 11 ins

952* तेनाक्रान्त प्रचलित प्रासाद स हनूमता ।
व्यशीर्यत गिरे शृङ्ग वज्रेणेव विदारितम् ।
तेऽपि वानरमासाद्य चैत्ये त राक्षसा स्थितम् ।
अभिपेतुर्महावेगा पतंगा इव पावकम् ।

[(l 1) Ś1 D10 स चैत्यश्च (for प्रासाद स) D1 प्रासाद समरूपत (for the post half) —(l 2) Ñ1 illeg for गिरे D6 चक्रेण (for वज्रेण) B1 हि, D11 [अ]वि (for वि-) D2 वज्रगेवावदीरित (for the post half) —Ñ2 V om l 3 and 4 —(l 3) Ś1 Ñ1 D1–3 त, D6 *, D10 ते, D11 न (for ऽपि) Ś1 Ñ1 D1–3, 10 11 चत्यप्रासाद (Ś1 D10 °कार) मा (D11 °स) स्थित (for the post half) —(l 4) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 यथा मेघा (for महावेगा) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 पर्वत प्रति व (D3 °विध) पितु (D1 °न) (for the post half)]

—Thereafter D6 cont 931*

तेन शब्देन महता चैत्यपालाः शतं ययुः ।
गृहीत्वा विविधानस्त्रान्प्रासान्खड्गान्परश्वधान् ।
विसृजन्तो महाकाया मारुतिं पर्यवारयन् ॥ ११
आवर्त इव गङ्गायास्तोयस्य विपुलो महान् ।
परिक्षिप्य हरिश्रेष्ठं स बभौ रक्षसां गणः ॥ १२
ततो वातात्मजः क्रुद्धो भीमरूपं समास्थितः ॥ १३

प्रासादस्य महांस्तस्य स्तम्भं हेमपरिष्कृतम् ।
उत्पाटयित्वा वेगेन हनूमान्मारुतात्मजः ।
ततस्तं भ्रामयामास शतधारं महाबलः ॥ १४
स राक्षसशतं हत्वा वज्रेणेन्द्र इवासुरान् ।
अन्तरिक्षस्थितः श्रीमानिदं वचनमब्रवीत् ॥ १५
मादृशानां सहस्राणि विसृष्टानि महात्मनाम् ।
बलिनां वानरेन्द्राणां सुग्रीववशवर्तिनाम् ॥ १६

G 5 38
B 5 4?
L 5 39

---

11 B3 om 11, D4 om 11^{ab} (for both, cf v l 10) Ñ2 V B1 2 4 D6 om 11–15^{ab} Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 om 11^{ab} G3 repeats 11^{ab} and ^{ef} after 956* —^{a}) G3 (both times) damaged up to मह D7 9 नादेन (for शब्देन) —Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 read 11^{c-f}, 13 (Ś1 D10 om), 15 – 18 (all with star passages, D3 om 17^{ab}) after 943* (Ñ1 after 944*) D2 reads 11^{e-f} and 13 after 943* —^{cd}) D5 om अस्त्रा in अस्त्रान् Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ते प्रदीप्तानि शूलानि मुद्गराणि (Ñ1 खड्गबाण, D1 4 प्रासखड्ग, D7 11 प्रासान्खड्गान्, D10 °सि) परश्व (D10 °) धान् (D2 गृहीत्वा पट्टिशानि च) —^{e}) D8 G1 2 महाकाय, T2 महानादान् (for महाकाया) —^{f}) Ś1 D10 त कपिं, Ñ1 D1 2 4 11 राक्षसा D3 वानर (for मारुति) —After 11, D6 reads, while D7–9 S repeat 5 40 27 —After 11, D2 ins

953* घ्नत शाखामृग दूत ब्रुवन्त चैव किंकरा ।

12 Ñ2 V B D6 om 12 (for B3, cf v l 10 and for the rest, 11) Ś1 D10 om 12 – 14 Ñ1 D1–4 11 om 12 —For 12 in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, cf 929* —^{d}) J2 बल (sic) (for गण)

13 Ś1 Ñ2 V B D6 10 om 13 (for B3, cf v l 10, for Ś1 D10, cf v l 12 and for the rest, cf v l 11) —^{b}) D3 11 G2 3 M2 Cr भीम, Cm as in text (for भीम-) Ñ1 रूप (for रूप) D3 G3 समाश्रित, Cr m as in text (for °स्थित) ❀ Cv ततो वातात्मज क्रुद्ध इत्यत्र वाक्यपरिसमाप्ति कार्या। अन्यथा पाश्चात्य पवनात्मजशब्दोऽधिक स्यात् ❀ —After 13, Ñ1 D1–4 11 ins

954* राक्षसाना शत घोर जघान हरिपुगव ।

[D1 3 सहस्राणि, D2 सहस्र तु (for शत घोर) D2 कपिकुंजर (for हरिपुगव)]

14 Ś1 Ñ V B D1 3 6 10 11 om 14 (for B3, cf v l 10, for Ś1 D10, cf v l 12 and for all the rest except Ñ1 D1 3 11, cf v l 11) D2 om 14 – 15^{ab}. —^{a}) D5 T2 Cmp महार्हस्य, G2 महत्तस्य (for महास्तस्य) —^{d}) D5 T2 3 G1 2 M2 3 Cr g पवन, Ck t as in text (for मारुत-) —M1 repeats 14^{ef} after 956*.—^{e}) M1 (second time) पुनस् (for ततस्) G1 स, Cv r as in text (for त) —^{f}) D5 शित- (for शत) ❀ Cv m महान्तस्य महाग्रस्य। दीर्घ (Cm अत्युन्नतशिखर) स्येत्यर्थ (Cv महान्तस्येति सम्यक्। उत्पाटयित्वेत्यादे पश्चार्धं ततस्त भ्रामयामासेत्यादि। उपरि तु लेखकभ्रमेण प्रमादादुक्तम्)।, so also Cr, Cg शतधार धारा कोटि। वज्रवत् स्थितमित्यर्थ। यद्वा शतधा अरमिति छेद। अर शीघ्रम् ❀ —After 14, M1 ins

955* तस्माच्चैत्यादथाप्लुत्य स्थितोऽभूदन्तकोपम ।

—Thereafter M2 cont, while D5 7–9 T G M1 3 ins after 14

956* तत्र चाग्नि समभवत्प्रासादश्चाप्यदह्यत ।
दह्यमान ततो दृष्ट्वा प्रासाद हरियूथप ।

[(l 1) D8 अदाह्यत (for अद°)]

—Thereafter G3 repeats 10, 11^{ab} and 11^{ef} followed by 5 40 27 repeated erroneously

15 Ñ2 V B D2 6 om 15^{ab} (for B3, cf v l 10, for D2, 14 and for the rest, 11) For sequence in Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11, cf v l 11. —^{a}) G2 जल (for शत) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 स हत्वा राक्षसगण (Ś1 D3 10 °णान्). —Ñ2 V B D2 6 read 15^{cd} – 18 after 910* (D2 after 5 40 34^{ab}) —^{c}) D1 2 4 5 8 G M Ct अतरिक्षे Ñ2 V B1 2 4 D6 -गत (V1 °ति) श्रेष्ठ B3 गत श्रीमान् (for -स्थित श्रीमान्) —^{d}) Ñ1 वचन चेदमब्रवीत्, Ñ2 V B1 2 4 D6 तदा वाक्यमुदाहरत् (B2 °दीरयत्), B3 वाक्यमेतदुवाच ह —After 15^{cd}, Ñ2 V B D6 repeat 6 and 7

16 For sequence in Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 and Ñ2 V B D2 6, cf v l 11 and 15 respy —^{a}) Ñ V2 B D1–4 6 11 ईदृशाना (for मादृशाना) Ñ1 V2 सहस्राणा —^{b}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 विशिष्टाना, Ck as in text (for विसृष्टानि) Ś1 Ñ2 V2 D1–4 6 10 11 च राक्षसा, Ñ1 V1 B च रक्षसा (for महात्मनाम्) —^{c}) G2 बहूना (for बलिना). D1 3 पालिताना नरेन्द्रेण —After 16, Ś1 D10 11 ins :

४२

संदिष्टो राक्षसेन्द्रेण प्रहस्तस्य सुतो बली ।
जम्बुमाली महादंष्ट्रो निर्जगाम धनुर्धरः ॥ १
रक्तमाल्याम्बरधरः स्रग्वी रुचिरकुण्डलः ।
महान्विवृत्तनयनश्चण्डः समरदुर्जयः ॥ २
धनुः शक्रधनुःप्रख्यं महद्रुचिरसायकम् ।
विस्फारयाणो वेगेन वज्राशनिसमस्वनम् ॥ ३
तस्य विस्फारघोषेण धनुषो महता दिशः ।
प्रदिशश्च नभश्चैव सहसा समपूर्यत ॥ ४
रथेन खरयुक्तेन तमागतमुदीक्ष्य सः ।
हनूमान्वेगसम्पन्नो जहर्ष च ननाद च ॥ ५
तं तोरणविटङ्कस्थं हनूमन्तं महाकपिम् ।
जम्बुमाली महाबाहुर्विव्याध निशितैः शरैः ॥ ६
अर्धचन्द्रेण वदने शिरस्येकेन कर्णिना ।
बाह्वोर्विव्याध नारचैर्दशभिस्तं कपीश्वरम् ॥ ७ G 5 39 21 B. 5 44 7 L. 5 40 7

42

M$_2$ begins with श्रीरामाय नम

1 ^{a}) D$_2$ स दृष्ट्वा, D$_3$ आदिष्टो (for संदिष्टो) —^{b}) Ñ$_2$ V B D$_6$ प्रहस्ततनयो बली —^{c}) V$_2$ महाबाहुर् (for जम्बुमाली) D$_1$ महादुष्टो (for °दंष्ट्रो) —^{d}) Ś$_1$ D$_{10}$ महाबल (for धनुर्धर)

2 ^{a}) D$_4$ -मालाबर- B$_1$ रक्ताबरधर स्रग्वी, B$_3$ रक्तमाल्याबर स्रग्वी —^{b}) B$_1$ चलद्रुचिर-, B$_3$ चलत्काचन- (for स्रग्वी रुचिर) V$_2$ सुश्री रुचिरमडल —G$_2$ om 2^{cd} —^{c}) Ñ$_2$ V B D$_6$ महा-, D$_3$ महद् B$_2$ -विवर्त, B$_3$ -सुवृत्त- (for विवृत्त) Ś$_1$ D$_{10}$ क्रोधसरक्तनयन, T$_2$ मायावान्वृत्तनयनश् —^{d}) D$_6$ परम- (for समर-) Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{4\,10\,11}$ सदष्टौ(D$_{11}$ °ष्टो)ष्टपुटो बली —After 2, M$_{1\,2}$ ins

961* दग्धाद्रिकूटप्रतिमो महाजलदसनिभ ।
महाभुजशिरस्कन्धो महादष्ट्रो महानन ।
महाजवो महोत्साहो महासत्त्वोरुविक्रम ।

—Thereafter M$_1$(l 1 only and l 2–3 after 963*) 2 cont, while G$_2$ ins after 2^{ab} (owing to om)

962* आजगामाथ वेगेन सायुध स महारथ ।
लोहिताङ्गेन महता कवचेनाभिसवृत ।
तिष्ठ तिष्ठेति सहसा हनूमन्तमथाब्रवीत् ।

[(l 1) M$_1$ [अ]नि-, M$_2$ स (for [अ]थ) —(l 2) M$_2$ लोहितामेन M$_1$ [अ]पि (for [अ]भि)]

3 D$_1$ om 3 —^{b}) Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{2\,4\,10}$ वहन्, D$_3$ महा, D$_{11}$ प्रवहन् (hypm) (for महद्) B$_3$ महाशाणितसायक —^{c}) D$_2$ व्यस्फारयच्च, D$_{4\,10\,11}$ विस्फारयत(D$_{10}$ °श्च), Cr m g t as in text (for विस्फारयाणो) Ś$_1$ Ñ V$_2$ B$_{1\,3\,4}$ D$_6$ विस्फारयन्स(Ś$_1$ Ñ$_1$ °न्प्र-) वेगेन, V$_1$ B$_2$ विस्फारयन्महावेगो ❀ Cr m g t विस्फारयाण विस्फारयमाण (Cr मुगभाव आर्षं) ❀ —^{d}) Ñ$_2$ V$_1$ B$_{3\,4}$ D$_6$ वज्रस्वन-, B$_2$ वज्रध्वनि- (for वज्राशनि-) B$_{2\,3}$ -समस्वन (for °स्वनम्). Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{3\,10\,11}$ वज्रनिष्पेषनि (Ñ$_1$ D$_{3\,11}$ °नि)स्वन, B$_1$ महावज्र(before corr °वेग)स्वन स्वन, D$_2$ वज्रनिर्घोषनिस्वन, D$_4$ वज्रनि शेषनि स्वन

4 ^{a}) D$_8$ -घोरेण (for -घोषेण) D$_4$ तस्य स्फारेण घोरेण —^{b}) Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{1\,4-6\,10\,11}$ महतो, B$_3$ वै महा- (for महता) —^{c}) D$_8$ दिशश् (for नभश्) Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{1-4\,10}$ प्रदिशो गगन चैव, Ñ$_2$ V B D$_{6\,11}$ विदिशो गगन चैव —^{d}) Ś$_1$ D$_{10}$ महता (for सहसा) Ś$_1$ Ñ$_1$ V$_2$ B$_{1\,2}$ D$_{10}$ समपूरयन्(B$_{1\,2}$ D$_{10}$ °त्), M$_3$ °पूर्य च, Cv r m g t as in text (for °पूर्यत) B$_3$ सहसैवमपूरयत् ❀ Cr समपूर्यत समपूर्यन्त। वचनव्यत्यय आर्ष।, Cm t समपूर्यत दिगादिसमुदायगोचर(Ct °यापेक्ष)मेकवचनम्।, Cg नभ समपूर्यत, दिश प्रदिशश्च समपूर्यन्तेति विपरिणामेनानुषङ्ग ❀ —After 4, M$_{1\,2}$ ins

963* उद्गच्छत इवादित्य प्रभाभिरिव लोहित ।

[M$_2$ उद्गच्छतमिवादित्य (for the prior half) M$_2$ अतिलोहित]

—Thereafter, M$_1$ cont l 2–3 of 962*

5 ^{b}) D$_{11}$ समागतम् Ś$_1$ D$_{10}$ उदैक्षत, D$_{11}$ I$_2$ अवेक्ष्य स (for उदीक्ष्य स) B$_3$ चागत वीक्ष्य वानर —^{d}) B$_3$ जहास (for जहर्ष) D$_1$ G$_2$ ननद, D$_6$ ननर्द (for ननाद).

6 ^{a}) B$_3$ ततो धनु-, D$_1$ ततो बाण- (for त तोरण-) —^{b}) G$_2$ अवेक्ष्य स, M$_2$ महाबल (for महाकपिम्) —^{c}) D$_{7\,9}$ महातेजा (for °बाहुर्)

7 ^{a}) B$_{1\,3}$ D$_4$ वदन —After 7^a, D$_{3\,4}$ ins

964* बाहुर्विव्याध सायकै ।
नाराचैर्हृदय तस्य

[(l 1) D$_3$ स (subm) (for बाहुर्)]

—^{b}) D$_4$ शिरश्चैकेन (for °स्येकेन) D$_6$ M$_2$ पत्रिणा, Cm g k t as in text (for कर्णिना) —^{c}) B$_4$ बिभेद (for विव्याध) —^{d}) Ś$_1$ D$_{2\,10}$ त्रिशिखैस्तं, Ñ$_1$ निशितैस्तु, D$_1$ विशेषैस्त, D$_{7\,9}$ G$_2$ दशभिस्तु, D$_{11}$ विविधैस्त (for दशभिस्त) Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{1-4\,10\,11}$ T$_2$ महाकपिं (for कपीश्वरम्) Ñ$_2$ V B D$_6$ दशभिश्च(B$_1$ °स्तु) स्तनातरे

G 5 39 21
B 5 44 8
L 5 40 8

तस्य तच्छुशुभे ताम्रं शरेणाभिहतं मुखम् ।
शरदीवाम्बुजं फुल्लं विद्धं भास्कररश्मिना ॥ ८
चुकोप बाणाभिहतो राक्षसस्य महाकपिः ।
ततः पार्श्वेऽतिविपुलां ददर्श महतीं शिलाम् ॥ ९
तरसा तां समुत्पाट्य चिक्षेप बलवद्बली ।
तां शरैर्दशभिः क्रुद्धस्ताडयामास राक्षसः ॥ १०
विपन्नं कर्म तद्दृष्ट्वा हनूमांश्चण्डविक्रमः ।
सालं विपुलमुत्पाट्य भ्रामयामास वीर्यवान् ॥ ११
भ्रामयन्तं कपिं दृष्ट्वा सालवृक्षं महाबलम् ।
चिक्षेप सुबहून्बाणाञ्जम्बुमाली महाबलः ॥ १२
सालं चतुर्भिश्चिच्छेद वानरं पञ्चभिर्भुजे ।
उरस्येकेन बाणेन दशभिस्तु स्तनान्तरे ॥ १३
स शरैः पूरिततनुः क्रोधेन महता वृतः ।
तमेव परिघं गृह्य भ्रामयामास वेगितः ॥ १४
अतिवेगोऽतिवेगेन भ्रामयित्वा बलोत्कटः ।
परिघं पातयामास जम्बुमालेर्महोरसि ॥ १५

---

8 a) D10 त (for तच्) —b) N1 D8 transp हत and मुखम् —After 8^{ab}, D3 ins 966* —D3 om 8^{c}-9^{b} —c) B3 शारद च, B4 सरसीव, D11 शारदीव V2 पूर्णं (for फुल्ल) —d) Ñ2 V B D6 11 -रश्मिभि —After 8, D5 7–9 S ins

965* तत्तस्य रक्त रक्तेन रञ्जित शुशुभे मुखम् ।
यथाकाशे महापद्म सिक्त चन्दनबिन्दुभि ।

[(l 1) T1 3 शुशुभे रक्त, Cr g k t as in text (for रक्त रक्तेन) —(l 2) D8 काले (for [आ]काशे) D7 9 T1 3 G2 3 Cr k t काचन, Cg as above (for चन्दन-)]

9 D3 om 9^{ab} (cf v l 8) —a) D11 स कोप- (for चुकोप) D8 राक्षस स (for राक्षसस्य) —After 9^{ab}, D1 4 ins, while D3 ins after 8^{ab} (owing to om)

966* सदष्टोष्ठो महाबाहु पार्श्वं समवलोकयन् ।
[D4 सदंष्टोष्ठो D1 समवलोकयत]

—c) Ñ2 D6 पार्श्वे सु, V B1 पार्श्वेषु, D2 स पार्श्वे, B3 सर्व सु-, D11 पार्श्वेपि B4 सुविपुलो Ś1 D10 पार्श्वेतिविपुला शुभ्रा —d) D2 महती B2 ददर्श शिशपा तदा

10 a) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 समुत्क्षिप्य (for °त्पाट्य) B3 स तामुत्पाट्य चिक्षेप V2 om (hapl) 10^{b}–11^{c} D1 reads b in marg —b) B3 तरसा, D4 मुमोच (for चिक्षेप) D7 9 जववद्, D11 T1 3 G3 बलवान् (for बलवद्) Ś1 D10 बलवान्हरि, Ñ2 V1 B D3 6 बलवान्कपि, D1 2 बलवान्बलात् —c) Ñ2 V1 B1–3 D6 क्रोधाद् (for क्रुद्धस्) —d) Ś1 Ñ1 D1 10 11 सूदयामास, D2 4 चूर्ण°, Ct as in text (for ताडयामास) Ñ2 V1 B1 3 D6 विभेदाशु निशाचर, B2 विभिदुस्ते निशाचरा, B4 D5 विभेद स निशाचर —For 10^{cd}, D3 subst

967* तामापतन्तीं सम्प्रेक्ष्य शिला राक्षसपुगव ।
चूर्णयामास बाणौघैर्ननाद च महाबल ।

11 V2 om 11^{abc} (cf v l 10) —a) B1 D6 विपन्न-, B3 D5 विफल, B4 विपर्म (for विपन्न). D1 11 त (for तद्) —After 11^{ab}, D1.3 ins

968* तालमालोक्य चोत्पाट्य चिक्षेप तरसा कपि ।
निहता राक्षसास्तेन ये तस्य प्रमुखे स्थिता ।
राक्षसान्निहतान्दृष्ट्वा जम्बुमाली सुदुर्जय ।
विस्फार्य सुमहच्चाप नाराचान्विक्षिपे तदा ।
नाराचान्पततो दृष्ट्वा शालवृक्ष महाबल । [5]

[(l 1) D1 आरुह्य (for आलोक्य) —(l 2) D1 नव (for तेन)]

—cd) Ś1 D2 10 11 समूलम् , D3 उन्मूलम् (for विपुलम्) Ñ1 शालवृक्षं समुत्पाट्य, Ñ2 V1 B D6 वृहत्सा(Ñ2 B2 3 D6 °च्छा)ल समुत्पाट्य, D1 शालमुन्मूल्य चोत्पाट्य (for c) Ñ1 D11 वेगवान् , Ñ2 D6 वेगित, V1 B1 2 वेगित , V2 रक्षित , B4 त मुहु (for वीर्यवान्) D3 उन्मूल्य भ्रामयामास तरसा पवनात्मज

12 B4 om 12–14^{b} —a) B2 भ्रामयित्वा स्थित दृष्ट्वा —b) D3 महोच्छ्रय, D4 महाबल (for महाबलम्) Ñ2 V B1 3 D6 त शाल सुमहाबल (B3 °ल), B2 विशाल सुमहाबल —V2 om (hapl) 12^{cd} —c) B2 D5 8 T2 G1 3 स, D4 च (for सु-) D11 सुमहद्बाण —d) D4 निशाचर (for महाबल)

13 B4 om 13 (cf v l 12) —a) Ñ1 स त, D5 शालम् (for साल) —b) Ñ2 D6 दशभिर्, D4 चाष्टभिर् (for पञ्चभिर्) Ñ1 D2 शरै (for भुजे) —c) Ñ2 V1 B2 D6 ऊरोरेकेन, V2 B3 ऊरुमेकेन, B1 पादे चकेन, D11 ऊरुस्त्वेकेन (sic) Ś1 Ñ V B1–3 D1–4 6 10 11 विव्याध (for बाणेन) —d) Ś1 Ñ V B1–3 D1–4 6 10 11 च (for तु)

14 B4 om 14^{ab} (cf v l 12). —a) D3 पूरितस्तेन, M2 पूजिततनु —c) B4 तथैव (for तमेव). Ñ2 V B D6 वीरो (for गृह्य) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 गृहीत्वा परिघ घोर, D3 भूय परिघमादाय —d) Ś1 Ñ1 D3 4 10 11 वीर्यवान्, Ñ2 V B1 D1 2 6 वेगवान् , B4 वेगवित् , D8 वेगित, T1 3 मारुति , M1 वेगत (for वेगित) —After 14, B3 ins

969* क्रोधेन महताविष्ट प्रज्वलद्वह्निसनिभ ।

15 a) D2 सोति- (for अति-) B3 अतिवेगेन परिघ —b) Ś1 B1 2 D6 10 11 मदोत्कट , Ñ V1 B4 D4 7–9 G1

तस्य चैव शिरो नास्ति न बाहू न च जानुनी ।
न धनुर्न रथो नाश्वास्तत्रादृश्यन्त नेषवः ॥ १६
स हतस्तरसा तेन जम्बुमाली महारथः ।
पपात निहतो भूमौ चूर्णिताङ्गविभूषणः ॥ १७
जम्बुमालिं च निहतं किंकरांश्च महाबलान् ।
चुक्रोध रावणः श्रुत्वा कोपसंरक्तलोचनः ॥ १८
स रोषसंवर्तितताम्रलोचनः
प्रहस्तपुत्रे निहते महाबले ।
अमात्यपुत्रानतिवीर्यविक्रमा-
न्समादिदेशाशु निशाचरेश्वरः ॥ १९ G 5 39 32 B 5 44 20 L 5 40 19

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्विचत्वारिंशः सर्गः ॥४२ ॥

M3 महोत्कट, V2 B3 D1 5 महोत्कट, D2 महाभुज —c) D5 8 घातयामास —d) D2–4 रथोपरि (for महोरसि) Ś1 Ñ1 D1 10 11 जम्बुमालि(D1 11 °ली)रथोपरि, Ñ2 V B D6 हृदये जम्बुमालिन

16 ab) Ś1 नेव, B2 तेन, B1 D1–3 6 10 11 M2 Cv नैव, Cg as in text (for चैव) B3 D2 3 6 11 M2 [अ]स्थि (for [अ]स्ति) Ñ2 V B1 नेव शिरो नास्ति (sic) D5 7 9 G1 M2 transp न च and जानुनी Ś1 D1 2 10 न जानु स्फिग्न वा हनु (D1 2 बाहव), Ñ1 न जानु न भुजद्वयं, Ñ2 V B D6 न तनुर्न भुजद्वय, D3 न जानुस्कन्धबाहव, D11 न जानु छिन्नबाहन, T2 न च बाहू न जानुनी (for b) D4 तेनैवास्य शिरश्छित्त्वा ध्वज सारथिवाहने —c) D1 ध्वजो (for रथो) Ñ2 V1 B D6 [अ]श्वो (for [अ]श्वास्) —d) T1 3 तस्य (for तत्र) Ś1 D1 2 10 तत्र किंचिन्न दृश्यते, Ñ1 D11 तत्र कश्च न दृश्यते, Ñ2 V B D6 न सूतश्चापि(Ñ2 V B1 2 °प्य [sic], B4 °स्य) दृश्यते, D3 तत्र किंचिद्दृश्यत, D4 तत कश्चिन्न दृश्यते ❀ Cv तस्य चैव शिरो नास्ति इति च साक्षात् पाठ । नाश्वा इत्यत्र अश्वशब्देन सादृश्यात् खरा उच्यन्ते । पूर्वं रथेन खरयुक्तेनेत्युक्तत्वात् ।, so also Cr g t ❀

17 b) T1 3 G2 M3 महाबल (for °रथ) —c) T2 सहसा (for निहतो) M1 निपपात हतो भूमौ —d) D7–9 T1 इव द्रुम, G2 -विभूषण —For 17, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

970* स हि तस्यानिवेगस्य वेगेन महता हत ।
सर्वश्चूर्णीकृतस्तत्र समासास्थिशिरस्तनु ।

[(l 1) D2 च (for हि) Ñ2 illeg from स्या up to वेगेन D4 [अ]पि (for [अ]ति) D6 वेगेन (for वेगस्य). V2 D6 [आ]वृत, B4 गत (for हत) —(l 2) V2 B1 3 सर्व, B2 सर्वा Ś1 Ñ1 सताडितस, V2 B1–3 चूर्णीकृत(B2 °ता), D1–4 10 11 सचूर्णितस (for चूर्णीकृतस). D11 तस्य (for तत्र) Ñ2 D6 -शिरो हनु, B1 3 शिरातनु D3 मांसास्थिनिचयो- भवत् (for the post half)]

—Thereafter, D3 cont

971* तस्मिन्निपतिते वीरे हतशेषा निशाचरा ।
शशसुर्निहत राज्ञे जम्बुमालिनमाहवे ।

18 a) D1 विनिहतं, D7 9 सु° (for च निहत) Ś1 Ñ2 V B D2 6 10 11 जम्बुमाली च नि(D2 11 विनि)ह(V2 °र)त, Ñ1 D4 प्रहस्तपुत्र निहत; D3 स जम्बुमालिन तेन —b) Ñ1 निपातितान्, D1 निशाचरान्; D3 निषूदितान्, T1 3 महारथान् (for महाबलान्) Ś1 D4 10 11 किंकरा(Ś1 °र)श्च निपाति(D11 विनाशि)ता (Ś1 °त), Ñ2 V1 B4 D2 6 किंकराश्चैव मर्दिता (B4 धर्षिता, D2 राक्षसा), V2 B1 2 किंकराश्चेत्यमर्षित, B3 किंकरा' प्रोचुरुद्धता —After 18ab, D3 ins

972* राक्षसाश्च महावीरान्कपि मेने महाबलम् ।

—c) Ś1 Ñ1 D2 4 10 चुकोप, G1 चुक्रोश —d) Ñ1 D7–9 T1 G2 M3 क्रोध- (for कोप-) Ñ2 V B D6 वायुसूनोर्म(B3 °पुत्र म)हाबल (V2 B3 4 °ल), D1 2 क्रोधसलुलिताननं, D4 क्रोधसल(also [inf lin] °च)लिताननं, D11 क्रोधसज्वलिताननं

19 Ñ2 illeg from स in a up to प्रहस्त- in b —a) Ñ1 B3 4 D4 -सवर्धित- (for -संवर्तित-) Ś1 D10 11 लोचनो युवा, Ñ1 V1 B D1–4 6 लोललोचन (for ताम्रलोचन) —b) D4 च हते (for निहते). Ś1 D10 प्रहस्तपुत्रो निहतो Ś1 Ñ2 V B1 2 D1 3 6 10 महाबल, G1 महाजवे —c) Ñ2 V B D3 6 अनिवार्य-, G2 अतिवेग- (for अतिवीर्य) —Ñ2 partly illeg for d —d) M1 समातिदेशाशु V B D6 तदा(B4 °तो) महारथान् (for निशाचरेश्वर) D3 स्म दिदेशानुचरान्महाबलान् —For 19cd, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 subst

४३

G 5 40 1
B 5 13 1
L 5 41 1

ततस्ते राक्षसेन्द्रेण चोदिता मन्त्रिणः सुताः ।
निर्ययुर्भवनात्तस्मात्सप्त सप्तार्चिवर्चसः ॥ १
महाबलपरीवारा धनुष्मन्तो महाबलाः ।
कृतास्त्रास्त्रविदां श्रेष्ठाः परस्परजयैषिणः ॥ २
हेमजालपरिक्षिप्तैर्ध्वजवद्भिः पताकिभिः ।
तोयदस्वननिर्घोषैर्वाजियुक्तैर्महारथैः ॥ ३
तप्तकाञ्चनचित्राणि चापान्यमितविक्रमाः ।
विस्फारयन्तः संहृष्टास्तडिद्वन्त इवाम्बुदाः ॥ ४
जनन्यस्तास्ततस्तेषां विदित्वा किंकरान्हतान् ।
बभूवुः शोकसंभ्रान्ताः सबान्धवसुहृज्जनाः ॥ ५
ते परस्परसंघर्षास्तप्तकाञ्चनभूषणाः ।
अभिपेतुर्हनूमन्तं तोरणस्थमवस्थितम् ॥ ६
सृजन्तो बाणवृष्टिं ते रथगर्जितनिःस्वनाः ।
वृष्टिमन्त इवाम्भोदा विचेरुर्नैरृतर्षभाः ॥ ७

973* ममादिदेशाथ दृढायुधस्ता
नमात्यपुत्रान्सुदृढप्रहारिण ।

[(l 1) D10 [आ]युधास् (for °धस्) Ñ1 D1 4 11 समा निदेशान्(D11 °म)र्मिह(D1 °सिद्ध)विक्रमान्(D11 °म), D2 ममादिदशाशु तदा महायुधान् —(l 2) D2 अतिवीर्यविक्रमान्] —Thereafter, Ś1 D2 10 cont, while Ñ2 V B D6 ins after 19

974* स राक्षसानां निहत महागण
वन च भग्न परमप्रिय बली ।
हनूमतश्चैव बल स शुश्रुवा-
नमात्यपुत्रास्तत, आदिशद्युधि ।

[(l 1) B3 महता (for निहत) Ś1 महाविपा, Ñ2 V B4 महावन (for महागण) —(l 2) B1 3 वल च, B2 श्रुत्वा च, B4 निशम्य (for वन च) B1–3 परम, D2 सुमहन् (for परम-) V परमपर Ñ2 भ . . . . . य (illeg) B2 4 वल (for बली) —(l 3) D6 वले (for वल) Ś1 D2 10 हनूमतस्त च निशम्य विक्रमम्, B4 वल च शुश्राव हनूमतो भृशम् —(l 4) Ś1 D2 10 व्यसृज(D2 व्यदिश)न्महाबलान्, V2 तत आदिदेश ह]

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 ज(Ñ जा)म्बुमालिवध —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ñ2 V1 D6 41, V2 31, B1–3 39, B4 D5 7–9 T G M1 3 44, D3 45, M2 43 —After colophon, D2 concludes with राम, G with श्रीरामाय नम

43

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 ^{a}) D6 त (for ते) B2 राक्षसेन्द्रस्य —^{b}) Ñ1 D4 देशिता, B1 D1 2 11 नोदिता, B3 प्रेरिता (for चोदिता) Ñ2 V2 B1 D6 8 M2 मन्त्रिणा सुता, D3 मन्त्रिसूनव —^{c}) D3 भुवनात् —^{d}) V2 B3 सप्तर्षि-, D1 सप्तति, D11 ममाग्नि- (for सप्तार्चि). B4 सप्त सप्तार्चिरर्चिप ❀ Cr सप्तार्चिवर्चस रेफाभाव आर्ष ।, so also Cm g k t ❀

2 ^{a}) D7 9 T2 Ck t महद्बल (for महाबल-) D1 महाबला महावीरा —^{b}) D2 धनुषा ते, D9 °ष्मता (for °ष्मन्तो) B4 महारथा —^{c}) Ñ2 V B D2 6 कृतास्त्रा परमेष्वासा, D7 कृतास्त्रा युध्यतां श्रेष्ठा ❀ Cv कृतास्त्रास्त्रविदां श्रेष्ठा । कृतास्त्रा अस्त्रविदां च श्रेष्ठा ।, so also Cr m g k t and Ct adds कृतास्त्रास्त्रेत्यार्षं सधि ❀ —^{d}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 -कृतोद्य(D6 °प)मा (for -जयैषिण)

3 D6 om 3–4^{b} —^{a}) D11 हेमजालै —^{b}) D11 वज्रवद्भि (for ध्वज°) —For 3^{ab}, Ñ2 V B subst

975* महारजतचित्राङ्गैर्ध्वजवद्भिरलंकृतै ।

[B -चित्राकैर् B4 ध्वजिनीभिर् (for ध्वजवद्भिर्) B3 ज्वलद्भि समलङ्कृतै (for the post half)]

—^{c}) D3 -ध्वनि- (for -स्वन-) —^{d}) D1 वाजिवद्भिर्प ताकिभि

4 D6 om 4^{ab} (cf v l 3) —^{a}) Ñ2 V B तत (for तप्त-) D3 -पृष्ठानि (for चित्राणि) —^{b}) Ñ2 V B M1 धनूंषि, D4 पात्यति (sic) (for चापानि) B1 -विक्रम —^{c}) D5 S विस्फा(D5 °स्मा)रयंत D10 सहृष्टास् (for संहृ°)

5 Ñ1 om 5. V2 om 5^{ab} —^{a}) B4 M3 तु (for तास्) Ś1 D10 11 तदा (for ततस्) Ñ2 V1 B1 2 D6 जघन्यतस्ततस्ते तु, B3 ययुस्तत्र ततस्ते तु —^{b}) D11 किंकरा हता —^{c}) Ś1 D10 -विभ्राता, Ñ2 V B1 2 4 D3 5 6 G2 -संतप्ता, B3 सविघ्ना, Ck t as in text (for -सभ्रान्ता)

6 ^{a}) Ś1 Ñ1 V2 B3 D3 10 11 G3 -सहृष्टास्, V1 B1 2 D1 2 5 -सहर्षास्, D6 8 T1 3 G1 M3 -सघर्षात्, Ct as in text (for -संघर्षास्) D4 ते तु परमसहृष्टास् —^{b}) Ñ2 V B D6 T2 -कुडला, D10 -भूषिण (for -भूषणा) —^{d}) B3 T2 तोरणे समं, D1–3 °णाग्रम् (for °णस्थम्) B1 (m also)महाकपि (for अवस्थितम्) Ś1 D10 तोरणाग्रस्थित तदा, Ñ1 D11 तोरणाग्रव्यवस्थित, D4 रणाग्रे तु व्यवस्थित, G1 तोरण तमवस्थित

7 ^{a}) D5 वमतो (for सृजन्तो) Ś1 D4,10 11 M1 -वर्षं ते, Ñ V B D6 -वर्षाणि, D1–3 -वृष्टीस्ते (for -वृष्टिं ते)

अवकीर्णस्ततस्ताभिर्हनूमाञ्शरवृष्टिभिः ।
अभवत्संवृताकारः शैलराडिव वृष्टिभिः ॥ ८
स शरान्वञ्चयामास तेषामाशुचरः कपिः ।
रथवेगांश्च वीराणां विचरन्विमलेऽम्बरे ॥ ९
स तैः क्रीडन्धनुष्मद्भिर्व्योम्नि वीरः प्रकाशते ।
धनुष्मद्भिर्यथा मेघैर्मारुतः प्रभुरम्बरे ॥ १०
स कृत्वा निनदं घोरं त्रासयंस्तां महाचमूम् ।
चकार हनुमान्वेगं तेषु रक्षःसु वीर्यवान् ॥ ११

तलेनाभिहनत्कांश्चित्पादैः कांश्चित्परंतपः ।
मुष्टिनाभ्यहनत्कांश्चिन्नखैः कांश्चिद्व्यदारयत् ॥ १२
प्रममाथोरसा कांश्चिदूरुभ्यामपरान्कपिः ।
केचित्तस्यैव नादेन तत्रैव पतिता भुवि ॥ १३
ततस्तेष्ववपन्नेषु भूमौ निपतितेषु च ।
तत्सैन्यमगमत्सर्वं दिशो दश भयार्दितम् ॥ १४
विनेदुर्विस्वरं नागा निपेतुर्भुवि वाजिनः ।
भग्ननीडध्वजच्छत्रैर्भूश्च कीर्णाभवद्रथैः ॥ १५ G 5 40 14 B 5 45 15 L 5 41 15

—[b]) D7-9 S -निस्वना Ś1 D10 घोररूप महास्वना, Ñ1 D4 11 घोर(D11 मेघ)स्वनमहास्वना, Ñ2 V B D1 2 6 रथस्वन(V1 °नेमि)महा(B1-3 °हय)स्वना, D3 रथचापस्वनोद्धता —[c]) V2 वृष्टिवत्, D7 9 प्रावृट्काल (for वृष्टिमन्त) —[d]) D1 5 7-9 T1 3 M नैर्ऋताम्बुदा (for °तर्षभा) Ñ2 V B D6 छादयामासुरबर, D2 निरेजुर्निर्ऋताम्बुदा

8 [a]) D4 अवकीर्णस् Ñ2 V B1-3 D3 4 6 तैस्तु, D11 त तु (sic), T2 तेषा (for ताभिर्) —[b]) D1 स्थिर- (for शर-) —Ñ1 B4 D1 om (hapl) 8[cd] —[d]) D5 शैलताडित- (sic) (for °राडिव)

9 [a]) B2 स चालान्, D4 सस्सतान् (sic), T1 3 स च तान्, Cr g as in text (for स शरान्). V वञ्चयस्तास्तु, B1-3 मोक्षयामास, D5 S Cg मोच(T1 M3 Cg °घ)या°, D11 वादया°, Ct as in text (for वञ्चयामास) ❀ Cr स शरान्मोहयामासेति पाठः ❀ —[b]) Ñ1 D4 11 आशुतर, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 °तर, B3 मत्यगत, D2 आशु चरन्, D10 °नर, Ck t as in text (for आशुचर) —[c]) V3 T2 G2 अथ (for रथ-) Ś1 D10 -वेगेन, Ñ V B D2-4 6 11 M3 Cg -वेग च(Ñ1 तु), T2 -वेगाच्च, G3 वीराश्च, M1 वेगेश्च, Ck t as in text (for -वेगाश्च) D1 रथवेग रिपूणा च —[d]) V2 व्यचरन् D5 विपुले (for विमले) B2 (orig) व्यचरद्दि(m also विचरन्वि)मलाबरे

10 [a]) Ś1 Ñ1 D10 शरै, G3 रतै (for स तै) D6 धनुष्पाणिर्, D10 वपुष्मद्भिर्, Ct as in text (for धनुष्मद्भिर्) ❀ Ct 'धनुर्मद्भि' रिति पाठे आर्षं रत्वम् ❀ —[b]) V B1-3 D6 व्यकाशत —[c]) T2 महामेघैर् —For 10[cd], Ś1 Ñ V2 B3 4 D1 2 4 6 10 11 subst

976* सहस्राक्षो धनुष्पाणिस्तोयदैरिव मारुति ।

[Ñ2 V2 B3 D6 धनुष्मद्भिस, D2 वपुष्मद्भिस],
while V1 B1 2 D3 subst, M2 ins after 10[ab]

977* सहस्राक्षधनुष्मद्भिस्तोयदैरिव मारुत ।

11 [b]) Ś1 Ñ1 D1 2 10 त्रासयित्वा, D11 भ्रामयित्वा (for त्रासयस्ता) Ñ2 B4 D6 त्रासयन्निव वाहिनीं, V2 B1-3 त्राम(B2 त्राव)यन्पम्वाहिनीं, D4 भ्रामयित्वा महाद्रुम —[c]) B3 D11 सुमहा- (for हनुमान्) —[d]) Ś1 Ñ1 B D1 4 10 11 विस्मय, Ñ2 V D6 विस्मित(D6 °त), D2 3 भैरव, G1 वेगवान् (for वीर्यवान्)

12 [a]) Ś1 Ñ1 D10 [अ]भ्यवधीत् Ñ2 V B1 2 D1 2 [अ]भ्यवधीत्, B3 4 D6 T2 3 G M [अ]भ्यहनत्, D11 [अ]पि वधेत् (sic) (for [अ]भिहनत्) D10 कचित् (for कांश्चित्) D4 घातेनैवाभ्यवधीत्कांश्चित्, D8 तलैरभ्यहनत्कांश्चित् —D11 om (hapl) 12[bc] —[b]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 G1 2 M1 पद्भ्या कांश्चित्, Ñ2 V B D6 पद्भ्यामन्यान्, D2 कांश्चित्पद्भ्या Ś1 D10 महाबल (for परतप) ❀ Cv g पादैः कांश्चिदिति बहुवचन वानराणा द्विपात्सु चतुष्पात्सु च ग्रहणात् ❀ —[c]) Ñ2 V B2-4 D6 [अ]ताडयत्, B1 ताडयत्, D3 चावधीत (for [अ]भ्यहनत्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 मुष्टिभ्यामवधीत्कांश्चित्, D7-9 T1 M1 मुष्टिभिश्चा(M1 °भ्याम)हनत्कांश्चित्(D9 om [hapl] from श्चित् up to का in [d]) —[d]) B3 अन्यान् (for कांश्चिद्) Ś1 D10 अदारयत् (for व्यदा°) Ñ2 V B1 2 4 D6 नखैरन्यान(V3 °न्वि)दारयत्

13 [a]) M2 प्रममार D8 स्थान (for [उ]रसा) B3 प्रमथ्य बाहुभि कांश्चिद् —[b]) D6 रूपभ्याम् (sic), D11 हनूभ्याम् (for ऊरु°) Ñ2 V B D5-7 9 11 अपि (for कपि) —B1 2 om 13[cd] —[c]) Ñ1 तत्र (for तस्य) T2 3 M3 निनादेन (for [तु]व ना°) Ś1 D10 केचित्तस्मिन्वनोद्दे(D10 °ने दे)शे —[d]) Ñ2 V B3 4 D6 राक्षसा न्य(B4 अ)पतन्भुवि —After 13, B3 ins

978* लाङ्गूलेनाहता केचित्पतिता लोष्टवद्भुवि ।

14 [a]) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-6 8 10 11 M2 3 [अ]वसन्नेषु, B3 च सैन्येषु —[c]) Ñ2 V B D6 अ(B3 चा)भवत् (for अगमत्) —[d]) Ś1 भयान्वित, Ñ1 D4 °तुर, D3 °कुलं (for °र्दितम्) Ñ2 V B D6 भयोद्विग्न समतत

15 V2 om 15 —[ab]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 विस्वरा (D4 °ना)चादान् (for °र नागा) M2 विनेदुर् (for निपेतुर्) D4 11 भागता, G3 वानरा (for वाजिन) Ñ2 V1 B D6 भग्नचक्रैर्विमथितै रथैर्निहतवाजिभि —[c]) B4 D5 G1 M1 नील, T2 -नाल, G2 3 M2 नीळ, Cr m g t as in

G 5 40 15, B 5 45 17, L 5 41 16

स तान्प्रवृद्धान्विनिहत्य राक्षसा-
न्महाबलश्चण्डपराक्रमः कपिः ।
युयुत्सुरन्यैः पुनरेव राक्षसै-
स्तदेव वीरोऽभिजगाम तोरणम् ॥ १६

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रिचत्वारिंशः सर्गः ॥ ४३ ॥

४४

हतान्मन्त्रिसुतान्बुद्ध्वा वानरेण महात्मना ।
रावणः संवृताकारश्चकार मतिमुत्तमाम् ॥ १
स विरूपाक्षयूपाक्षौ दुर्धरं चैव राक्षसम् ।
प्रघसं भासकर्णं च पञ्च सेनाग्रनायकान् ॥ २
संदिदेश दशग्रीवो वीराननयविशारदान् ।
हनूमद्ग्रहणे व्यग्रान्वायुवेगसमान्युधि ॥ ३
यात सेनाग्रगाः सर्वे महाबलपरिग्रहाः ।
सवाजिरथमातंगाः स कपिः शास्यतामिति ॥ ४

---

text (for -नीड) B1 2 4 न्वजेश् (for -ध्वज) D11 भंसेश्च ध्वजछत्रभूर् —d) Ś1 D1 2 4 10 भूविकीर्णा, D11 क्षव° (for भूश्च कीर्णा) T1 3 वृहद्- (for [अ]भवद्). Ñ2 V1 B D6 भूश्चकाशे समतत —After 15, D6 7–9 S ins

979* च्चवना रुधिरेणाथ स्रवन्त्यो दर्शिता पथि ।
विविधैश्च स्वरैर्लङ्का ननाद विकृतं तदा ।

[(l 1) M1 रुधिरानेण (for °रेणाथ) —(l. 2) G1 विक्लैश्च (for विविधैश्) D7–9 T3 स्वनैर् (for स्वरैर्) G3 विह्ना (for °न) D8 स्वन]

16 a) Ñ2 V B D6 तत Ñ1 विकीर्णान्, D2 च वृद्धान, D8 प्रवृ°, D11 प्रधानान (for प्रवृद्धान) Ś1 T2 विनिप(T2 °पा)त्य, B3 अनिहत्य (for विनिहत्य) —b) B1–3 D1–4 6 10 महाबलाश् D10 चक्र- (for चण्ड) B3 (m after corr as in text) -महानल, B3 D10 11 -पराक्रमान् (for -पराक्रम) Ñ1 हरि —c) D6 उग्रै, D11 सन्यैर् (for अन्य) Ś1 Ñ1 D4 10 11 बहुभि स(D11 °भिश्च) (for पुनरेव). —d) Ñ2 M3 तमेव, B3 तदैव, D11 सदैव (for तदेव) D1 3 भूयो, D4 वीरो (for वीरो) V2 B4 D1 विजगाम, D4 [ऽ]वि°, D11 [ऽ]पि जगाम (for ऽभि°)

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ V B D4 6 10 11 मन्त्रिपुत्रवध, D1 मन्त्रिपुत्रवानय, D2 उद्योगे अमात्यपुत्रवध, D3 मन्त्रिपुत्रसूदन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B3 D1 2 4 10 11 om, Ś1 B4 D5 7–9 T G M1 3 45, Ñ2 V1 D6 42 V2 32, B1 2 49, D3 46, M2 44 —After colophon, D2 concludes with राम, G with श्रीरामाय नम.

44

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 a) D4 स तान् (for हतान्) Ś1 Ñ V B D1–4 10 श्रुत्वा, D5 मत्वा, D6 11 दृष्ट्वा (for बुद्ध्वा) —c) Ñ2 B1 2 D6 क्षुभित-, V B4 कुपित-, B3 क्षोभित- (for संवृत-) —d) Ñ2 V B D2 6 8 मतिमान्मतिं (for मतिमुत्तमाम्)

2 a) D10 -[अ]विरूपाक्षौ (for -[अ]क्षयूपाक्षौ) —b) Ñ2 V B1 4 D4 6 7 9 G2 दुर्धर्षं, B3 दुर्जयं (for दुर्धरं) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 महाबल (for [ए]व राक्षसम्) ✿ Cv केपुचित्कोशेषु "रावणस्तु विरूपाक्षं यूपाक्षं चैव दुर्धर" इति पाठ (Cv is missing from 2c up to 5 45 38) ✿ —c) G1 प्रहस्त (for प्रघसं) D2 भास्वरर्णं, D5 भास्वकीर्णं, D11 भासकीर्णश्च (for भासकर्णं) —d) Ś1 Ñ1 D10 11 -योधिन, Ñ2 V B1 3 D1 2 4 6 T2 G2 -यायिन, B2 4 -गामिन (for -नायकान्) D3 सेनाग्रमपि यायिन

3 b) Ś1 Ñ1 D4 रण-, B4 युद्ध- (for नय) —c) D3 निग्रहे (for ग्रहणे) Ñ1 D1 11 व्यग्रो (for व्यग्रान्) Ś1 D10 मन्त्रिपुत्रवधव्यग्रो, Ñ2 V B D6 स तु(B2 च) क्रोधसमाविष्टो —d) Ś1 Ñ V B D4 6 10 हनु(V2 B1 2 3 °नू)मद्ग्र(B4 °मान्ग्र)हण प्रति, D1–3 11 हनु(D3 11 °नू)मन्निग्रह प्रति —After 3, Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 ins

980* महागुणपरिख्याता रणकर्मविशारदा ।

[D3 सर्वे (for महा-) Ñ1 D4 11 महा- (for रण)]

4 D7 9 repeat 4 after 8 —a) Ñ2 V B1 2 4 D4 6 8 यातु, D11 यावत् (for यात) V2 D11 सेनाग्रजा (for °ग्रगा) M1 damaged from वै up to b Ś1 Ñ1 D1–4

यत्तैश्च खलु भाव्यं स्यात्तमासाद्य वनालयम् ।
कर्म चापि समाधेयं देशकालाविरोधितम् ॥ ५
न ह्यहं तं कपिं मन्ये कर्मणा प्रतितर्कयन् ।
सर्वथा तन्महद्भूतं महाबलपरिग्रहम् ।
भवेदिन्द्रेण वा सृष्टमस्मदर्थं तपोबलात् ॥ ६
सनागयक्षगन्धर्वा देवासुरमहर्षयः ।
युष्माभिः सहितैः सर्वैर्मया सह विनिर्जिताः ॥ ७ G 5 41 9 B 5 46 9 L 5 42 10

10 11 क्षिप्र, Ñ2 V B1 2 4 D6 शीघ्र (for सर्वे) B3 यैश्च सेनाग्रणीमुख्यैर् —^{b}) Ś1 Ñ V B D4 6 10 11 पराक्रमा (B3 °मं) (for परिग्रहाः) —G3 repeats 4^{cd} after 9^{ab}. —^{c}) T1 3 सहाश्व- (for सवाजि) B3 तैर्मायारथमातङ्गै —^{d}) D1 करैं (for कपि) B3 D6 शाम्यताम् (for शास्यताम्)

5 Ñ1 D1-4 11 repeat 5^{ab} after 5^{cd} —^{a}) D1 2 (both first time) 5 7 9 M3 यत्तैश्च, D11 (first time) सज्जैश्च; Cr m g k t as in text (for यत्तैश्च) D4 (first time) यत्तैर्भवद्भिर् Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 (D1-4 11 second time) यत्नेन (D4 °त्नैश्च) खलु योद्धव्य, Ñ1 (first time) यत्तैर्भवद्भिर्वाच्य स, M1 यत्तैश्च बहुभिर्भाव्यं —^{b}) D11 (first time) भवद्भिस्तु (for तमासाद्य) Ñ1 (second time) वनौकस, B4 प्लवगम, D1-4 11 (all second time) महाब(D11 °हद्ब)ल, G1 च वानर (for वनालयम्) Ñ2 V B1-3 D6 आसाद्य हरिपुंगव —After 5^{ab} (r), D1-4 11 ins 981* —^{c}) D4 11 वा (for च) G3 [अ]सि (for [अ]पि) —^{d}) Ñ1 B3 D1 4 11 देशकाले Ś1 Ñ2 V B D2 3 6 10 -नयक्षम, Ñ1 D1 4 11 च यच्छुभ, T2 -[अ]विरोधित, G2 M2 3 Cr m g -विरोधित (M3 Cr p m g °न), Ck t as in text (for -[अ]विरोधितम्) ❀ Cr समाधेयं परिहर्तव्यम् । देशकालविरोधितं देशकालविरोधीत्यर्थः । देशकालादिरोधिनमितिपाठे समाधेयं कर्तव्यम् । देशकालाविरोधीत्यर्थः । पाठद्वयेऽपि लिङ्गविभक्तिव्यत्ययः आर्षः ।, so also Cm ❀ —After 5, Ś1 Ñ1 D10 ins 981*

6 ^{a}) Ś1 D10 [अ]पि, Ck t as in text (for हि) —^{b}) D2 3 11 T3 परितर्कयन्, Ck t as in text (for प्रति°) Ś1 Ñ2 V B D6 10 कर्मभि (Ś1 D10 °त) परितर्कयन —^{c}) Ś1 सर्वतस् (for सर्वथा) Ñ1 D3 तन्महाभूत, Ñ2 V B1 D10 त महद्भूत, B2 सुमहद्युद्ध, B3 4 त (B4 च) महाभूत, D1 तन्महद्रूप (for तन्महद्भूत) —^{d}) D1 महाबलि- (for महाबल) Ñ2 V B D2 3 5 6 11 G3 पराक्रम (for परिग्रहम्) —After 6^{cd}, Ñ2 V B D6 7 9 ins, Ś1 Ñ1 D10 ins after 5, while D1-4 11 ins after 5^{ab} (r)

981* वानरोऽयमिति ज्ञात्वा न हि मे शुध्यते मन ।
नैवाहं त कपि मन्ये यथेयं प्रस्तुता कथा ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D10 इति ज्ञातु (Ñ1 °तो), D1 2 4 11 अविज्ञातो, D3 अनज्ञातु (for इति ज्ञात्वा) V2 तत्प्रशुध्यते, B1 D6 7 9 शुध्यति मे, B3 D1 4 मे शुध्यते (for मे शुध्यते) —Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 om l 2 —(l 2) B4 [अ]मा (for [इ]य)]

—^{a}) B3 नो चेद् (for भवेद्) Ñ1 वा सृष्ट, Ñ2 V B D6 सृष्टोयम्, G2 ससृष्टम्, G3 वा दिष्टम् (for वा सृष्टम्) —^{d}) D1-3 अस्मान्प्रति (for अस्मदर्थं) Ś1 D10 अस्मत्प्रति तपोबल, Ñ1 D4 11 किंचित्प्र(D4 अस्मत्प्र, D11 अस्मान्प्र)तिचिकीर्षया; Ñ2 V B D6 अस्मान्प्रतिनिरुध्यता (V2 B3 °ता, B4 °रोधिना, D6 °त·)

7 ^{a}) Ñ2 V B D6 पन्नगा (for सनाग-) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 -गन्धर्वैर्, D7-9 T2 G3 M1 2 -गन्धर्व- (for -गन्धर्वा) —^{b}) Ñ2 D6 देवाश्चैव, B1 2 4 देवाश्च स, B3 देवताश्च (for देवासुर-) Ś1 Ñ1 D4 10 देवैर्वापि महर्षिभि, V देवाश्च परमर्षय, D1-3 11 देवैर्वा (D11 °श्च) समहर्षिभि —After 7^{ab}, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins

982* समेत्यास्मद्विनाशाय कृत्येयं कामरूपिणी ।
सृष्टा तस्मात्प्रयत्नेन योधयध्वं महाबला ।
तद्विनिर्यात सैन्येन सयुगे युद्धदुर्जया ।

[(l 1) D2 कृत्यानां (for कृत्येयं) —(l 2) D1 प्रयुक्तेन (for प्रयत्नेन) Ñ1 योद्धय च (for योधयध्वं) Ñ1 D4 11 प्लवगम (for महाबला) —D2 3 om l 2 —(l 3) D4 11 युधि (for युद्ध) Ñ1 सयुगेष्वपि निर्भया, D1 सगनेनातिदुर्जया (for the post half)]

—D2 3 cont, while Ñ2 V B D6 ins after 7^{ab}

983* निर्याता सर्वसैन्येषु सयुगेष्वपराजिता ।

[B2-4 निर्जिता (for निर्याता) B2 -सैन्यैश्च, D2 3 -सैन्येन (for सैन्येषु) B2 सग्रामेषु (for सयुगेषु). B3 4 पराजिता, D2 [अ]पराङ्मुखा, D3 [अ]पराजया (for [अ]पराजिता)]

—^{c}) D7 9 प्रहितै (for सहितै) —For 7^{cd}, Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 subst

984* निर्जिता हि मया देवा समागम्य महारणे ।

[V1 D6 निर्याता (for निर्जिता) D2 ते (for हि) V1 सर्वे (for देवा) B3 4 महाबल (for °रणे) Ś1 D10 सयुगे स(D10 म)हिता पुरा, Ñ1 D1-4 11 सगता सुरदरा (for the post half)]

—D1 3 cont

985* युष्मद्बलमवष्टभ्य सयुगेष्वपराजिता ।

[D3 पराजिता (for [अ]प°)]

G 5 41 10
B 5 46 9
L 5 42 10

तैरवश्यं विधातव्यं व्यलीकं किंचिदेव नः ।
तदेव नात्र संदेहः प्रसह्य परिगृह्यताम् ॥ ८
नावमन्यो भवद्भिश्च हरिः क्रूरपराक्रमः ।
दृष्टा हि हरयः शीघ्रा मया विपुलविक्रमाः ॥ ९
वाली च सहसुग्रीवो जाम्बवांश्च महाबलः ।
नीलः सेनापतिश्चैव ये चान्ये द्विविदादयः ॥ १०
नैव तेषां गतिर्भीमा न तेजो न पराक्रमः ।
न मतिर्न बलोत्साहो न रूपपरिकल्पनम् ॥ ११
महत्सत्त्वमिदं ज्ञेयं कपिरूपं व्यवस्थितम् ।
प्रयत्नं महदास्थाय क्रियतामस्य निग्रहः ॥ १२
कामं लोकास्त्रयः सेन्द्राः ससुरासुरमानवाः ।
भवतामग्रतः स्थातुं न पर्याप्ता रणाजिरे ॥ १३
तथापि तु नयज्ञेन जयमाकाङ्क्षता रणे ।
आत्मा रक्ष्यः प्रयत्नेन युद्धसिद्धिर्हि चञ्चला ॥ १४

---

8 ^{a}) D3 न विहित (for विधातव्य) —^{b}) D11 तत् (for न) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 2 4.10 तदेतन्, Ñ2 V2 B D6 चरोय, V1 वचोय, G1 2 तदेव, Ct as in text (for तदेव) D10 [अ]स्मि (for [अ]त्र) —^{d}) D6 त्रिनिगृह्यता Ś1 D10 सप्रस(D10 °सृ)ज्य निरूढिता, Ñ1 D1 2 4 11 तत्प्रस(D2 11 °गृ)ह्य(Ñ1 °ह्य) निगृह्यता, Ñ2 V B2 स प्रसह्य(B2 °ज्य) नि(V2 प्र)गृह्यता, B1 3 4 सप्र(B4 प्रति)गृह्य निगृह्यता, D3 स प्रयत्नेन गृह्यता —After 8, D7 9 repeat 4

9 ^{a}) D5 8 नावमान्यो T1 च युष्माभिर् (for भवद्भिश्च). Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 हरि(Ś1 D10 कपि)रित्येव (Ñ1 D4 °प) नोपेक्ष्य (V2 D1 2 11 °क्ष [sic]) —^{b}) Ś1 Ñ V B D कपि (for हरि) D5–9 T3 M3 धीर-, T1 शूर- (for क्रूर-) —After 9^{ab}, B3 ins

986* वानरोऽयमिति ज्ञात्वा न कर्तव्याल्पिका मतिः ।,

while G3 repeats 4^{cd} —G3 om 9^{cd} —^{cd}) B1 दृढा, B3 D6 दृष्ट्वा (for दृष्टा) D4 च (for हि) Ś1 D10 क्रूरा, Ñ2 V B4 D11 शूरा, D7 9 T1 शीघ्र, D8 M3 पूर्वं, T2 सर्वे, T3 तत्र (for शीघ्रा) D4 महा- (for मया) Ñ1 दृष्टा च बहव शूरा मयातुल्यपराक्रमा

10 ^{a}) Ñ2 D6 [ए]व हि, V B [ए]व स(V2 तु) (for सह-) —^{b}) D3–5 11 जाम्बवास्र Ś1 जाम्बवांश्च महायशा, Ñ2 V B D6 हनूमांश्च महाकपि (B3 °बल) —D9 om. (hapl) from 10^{c} up to l 1 of 987* —^{c}) D5 नल, D11 नीड (for नील) —After 10^{c}, D1 4 ins, while D3 ins. after 10^{b}

987* नलश्च सुमहाबल ।
अङ्गदो वालितनयो

[D3 om l 1]

—^{d}) D4 तथान्ये (for ये चान्ये) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तदनतरा (D1 °र), Ñ2 V B1 4 D6 तेष्वनतरा, B2 3 बलवत्तरा, D3 हरिपुंगवा (for द्विविदादय)

11 ^{a}) Ñ2 V1 B2 [ए]षा, V2 B4 D6 [ए]षा, G1 M3 [ए]त्र (for [ए]व) V2 वीर्य, B1 (before corr as in text) तस्या, D3 व्योम्नि, D8 वेगो (for भीमा) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तेषा तु(D11 च) न(D1 समा) गतिर्व्योम्नि, B3 नैषा तेषा गतिं भीमा (sic) —^{b}) B3 तेजोनल- (for न तेजो न) —^{c}) B1 D6 8 गतिर् (for मतिर्) D3 10 T M3 बलोत्साहो —^{d}) Ñ2 V B D3 4 6 -परि(D4 प्रति)कल्पना Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 न रूप न परिग्रह (Ś1 D10 पराक्रम; Ñ1 च विग्रह.)

12 ^{a}) M1 श्रेय (for ज्ञेय) Ñ2 V B D6 ते यूयम-प्रमत्ता वे(B3 D6 °त्ताश्च), D2 यूयमेव समार्जाय, D3 शक्य-मेतदधिष्ठाय —^{b}) V2 M3 कपिरूप —For 12^{ab}, Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 subst

988* सर्वथाप्यवस्थेय कपिरूपस्य तस्य तु ।

[D1 [अ]भि- (for [अ]पि) D4 11 सर्वथैव(D4 °व) व्यवस्थेय (for the prior half) D11 ते (for तु)]

—^{c}) B4 शूरत्व (for प्रयत्न) Ñ1 D4 11 च(Ñ1 तु) समा-स्थाय (for महदास्थाय) Ś1 D3 10 महात यत्न(Ś1 रूप)मा-स्थाय, Ñ2 V B1 2 D6 सत्त्व परममास्थाय, B3 स्व स्व बल समास्थाय ❀ Cm t प्रयत्नमित्यार्षं क्लीबत्वम् ❀ —^{d}) D1 आशु (for अस्य) Ś1 D10 कर्तव्यस्तस्य D4 विग्रह (for निग्रह) Ñ2 V B D2.6 निवारयितुमर्हथ —After 12, Ś1 Ñ2 V B D2 6 10 ins

989* तस्मादस्य महोत्साहैरप्रमत्तैरुदायुधैः ।
सर्वैरेव समर्थैश्च भवितव्यमसंशयम् ।

[B3 om (hapl) l 1 —(l 1) D2 कपिरेष महोत्साहो (for the prior half) Ś1 D2 10 महायुधै, V2 उदाहृते (for उदायुधै) —(l 2) D6 इव (for एव) Ś1 D10 समे-तश्च, V1 सयत्नैश्च, V2 सम चैव, B4 सयत्नश्च (for समर्थैश्च) B1 तस्मात्सर्वैश्च मिलितैर् (for the prior half) B3 स्वशक्तिभि, B4 D6 न संशय (D6 °य) (for असंशयम्).]

13 ^{a}) Ś1 D10 काम सेन्द्रास्त्रयो लोका —^{b}) Ñ2 V B -दानवा (for मानवा) —^{d}) Ś1 D10 असमर्था, Ñ1 न वै प्राप्ता, B3 न च शक्ता, D5 न पर्यन्ता (for न पर्याप्ता)

14 ^{a}) B3 सर्वं चापि (for तथापि तु) Ś1 D10 कार्या नावज्ञा, B1 तुल्ययुक्तेन, D1 तु नयो ज्ञेयो, D3 नयमास्थाय, D11 नावज्ञेयो नो, G1 विनयज्ञेन, Ct as in text (for तु नयज्ञेन) —^{b}) D1 5 आकाङ्क्षिभी (for आकाङ्क्षता) Ñ2 V B1–3 D4 जय च(B3 बल च, D4 विजय, D6 जयेय) परिरक्ष(Ñ2 V2 °क्षि)ता, B4 विजयश्च रिरक्षता, D8 बुद्धि-विक्रमशालिना, D9 जयमाकाङ्क्षिभिर्युधि —^{c}) Ś1 D2 4 10

ते स्वामिवचनं सर्वे प्रतिगृह्य महौजसः ।
समुत्पेतुर्महावेगा हुताशसमतेजसः ॥ १५
रथैश्च मत्तैर्नागैश्च वाजिभिश्च महाजवैः ।
शस्त्रैश्च विविधैस्तीक्ष्णैः सर्वैश्चोपचिता बलैः ॥ १६
ततस्तं ददृशुर्वीरा दीप्यमानं महाकपिम् ।
रश्मिमन्तमिवोद्यन्तं स्वतेजो रश्मिमालिनम् ॥ १७
तोरणस्थं महावेगं महासत्त्वं महाबलम् ।
महामतिं महोत्साहं महाकायं महाबलम् ॥ १८
तं समीक्ष्यैव ते सर्वे दिक्षु सर्वास्ववस्थिताः ।
तैस्तैः प्रहरणैर्भीमैरभिपेतुस्ततस्ततः ॥ १९
तस्य पञ्चायसास्तीक्ष्णाः सिताः पीतमुखाः शराः ।
शिरस्युत्पलपत्राभा दुर्धरेण निपातिताः ॥ २०
स तैः पञ्चभिराविद्धः शरैः शिरसि वानरः ।
उत्पपात नदन्व्योम्नि दिशो दश विनादयन् ॥ २१
ततस्तु दुर्धरो वीरः सरथः सज्जकार्मुकः ।
किरञ्शरशतैर्नैकैरभिपेदे महाबलः ॥ २२

G. 5. 41 24
B. 5 46 24
L 5 42 25

भवितव्यं, N V1 B D6 11 रक्षितव्या(B8 °व्य), D1 रक्षितव्य , D3 रक्ष्यो ह्या म- (for आत्मा रक्ष्य) D2 सयत्नेन (for प्रयत्नेन) V2 रक्षितव्याथ यत्नेन —[d]) Ś1 Ñ V B D3 4 10 T2 युद्धे, D2 11 युधि, Cm t as in text (for युद्ध-) Ś1 Ñ1 D10 11 च, B4 तु (for हि)

15 [a]) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 मूर्धर्ना (for सर्वे) —[b]) Ñ2 V B D6 महाबला (V1 °लात्), D3 [अ]मितौजस (for महौजस) —T2 om (hapl) 15^{cd} —[c]) D3 महासत्त्वा, D5 °भागा (for महावेगा) Ś1 D10 समेत्य तु महाभागा —[d]) Ñ1 D2 G2 हुताग्नि- (for हुताश-) Ñ2 V B D6 हुताग्निसम(B4 °ग्नेरिव)वर्चस

16 [a]) Ñ V B D2 3 5 6 T2 M3 मत्तैश्च (by transp), M1 च मत्त- (for च मत्तैर्) Ś1 Ñ2 V B D2 3 6 10 M1 3 मातङ्गैर्, D4 च नागैर् (by transp) (for नागैश्च) —[b]) Ś1 Ñ2 V B D6 10 महाबले , D11 महौजस (for महाजवै) —[c]) G2 शस्त्रैश्, M1 शरैश् (for शस्त्रैश्) D5 7–9 G1 3 M1 निशितैस् (for विविधैस्) G2 शस्त्रै (for तीक्ष्णै) —[d]) D1–4 11 भृश (for सर्वैश्) D7 9 T1 चोपहिता Ś1 D10 भृश चोपवृता बलै , Ñ1 भृश चोपरि भावनै —For 16^{cd}, N2 V B D6 subst

990* शस्त्रैश्च विविधाकारैरुपेता प्रययुस्तदा ।

[B4 प्रययु सयुतास्तदा (for the post half)]

17 [a]) Ś1 Ñ2 V B D6 10 ते, D7 9 तु (for त) Ñ2 V B D6 भीम, D1 G M1 वीर (for वीरा) —[b]) G2 स्वतेजसा (for महाकपिम्) —D3 reads 17^{c}–18 in marg —[c]) Ñ2 D1–6 11 रश्मिवत्तम् Ś1 Ñ V B D1 6 10 इवादित्य (for इवोद्यन्त) —[d]) D4 स्वत् (for स्व-) D8 निर्मल, G1 -मालिन (for मालिनम्)

18 D3 reads 18 in marg (cf v l 17) —[ab]) B3 तोरणेषु (for °णस्थ) Ś1 D1 10 महाभाग, M3 महोत्साह (for महावेग) D9 om (hapl) महासत्त्वं D6 transp महावेग and महासत्त्व —B2 om 18^{c}–19^{b} —[c]) B4 D1 महात्मान, M3 महावेग (for महोत्साहं) —[d]) Ś1 Ñ2 D1 3 6 10 महाकपि(D6 °पि), Ñ1 D2 4 5 7–9 11 G3 °भुज, B3 सुविक्रम, T2 (also as in G3)°रव, G1 °धृति, G2 महाद्भुत; M1 महौजस (for महाबलम्) V B1 4 महाकाय(V2 °बल) पराक्रम ❀Cg द्वितीयबलशब्द शक्तिवचन ❀

19 B2 om 19^{ab} (cf v l 18) —[a]) Ś1 Ñ1 D10 11 G1 च, Ñ2 D6 तु, V B1 3 4 [अ]थ (for [ए]व) —[c]) Ñ2 V B D6 तीक्ष्णै (for तैस्तै). Ñ D6 घोरैर् (for भीमैर्) —[d]) Ñ2 V B D6 सहस्रश (for ततस्तत)

20 [a]) D1 पचायनास Ñ2 V B1 2 4 D6 पचायसास्तीक्ष्णान् (D6 om [hapl] from क्ष्णान् up to स्त्री [see var] in 22^{c}), B3 पचायसैस्तीक्ष्णा (for पञ्चायसास्तीक्ष्णा).—[b]) Ś1 D1 2 4 10 शि(D1 सि)ता· पच-, T3 शिता शित-, G1 2 शितास्तीक्ष्ण , M Cg शिता पीत- (for सिता पीत-) Ñ2 V2 B1 4 शित(Ñ2 शितान्, V3 स तु)पीतान्भयावहान् , V1 B2 कङ्कपत्रान्भयावहान् , B3 सिता धारा भयावहा, D5 शिता पचायता शरा , D11 स्थिता पचमुखा शरा —[c]) Ñ2 V B1 2 4 -पत्राभान्, B3 °भ्या (for -पत्राभा) —[d]) Ñ2 V B दुर्धर्ष· स(B2 4 स) न्यवेशयत्(B3 °पातयत्)

21 Ñ2 V B D6 om 21 (for D6, cf v l 20) —[a]) D3 T2 शरै , D5 शतै (for स तै) Ñ1 आवृष्ट ; D1 3 4 आविष्ट , G2 आविद्धैश् (for आविद्ध) —[b]) D2 सितै , T2 शितै (for शरै) —[c]) D1 11 तदा व्योम, D4 ततो व्योम्नि, G1 नदन्व्योम (for नदन्व्योम्नि) —[d]) D3 निनादयन् Ś1 D10 दिशो नादेन पूरयन्

22 D6 om up to स्त्री (see var) in [c] (cf v l 20) —[a]) D2 त, D3 11 स- (for तु) Ñ2 V B तत स वीरो दुर्धर्ष —[b]) Ś1 स रथी, Ñ1 सवपु , B1 बलवान् (for सरथ) B2 4 D5 T3 G2 3 M1 3 मज्जकार्मुक , B3 सज्य° (for सज्ज°) —[c]) Ś1 D10 -शतान्येव, Ñ1 -शतैर्वीरैर्; Ñ2 V B D2 4 6 8 11 T1 3 G2 M3 -शतैस्तो(D6 om up to स्ती)क्ष्णैर्, T2 -शतैर्घोरैर् (for -शतैर्नैकैर्) —[d]) Ś1 D10 Ś1 D10 तमापेदे, V2 अभिनत (sic), B3 °नेतु (sic). Ct as in text (for अभिपेदे) Ś1 Ñ2 V B D3 6 10

G. 5 41 25
B 5 48. 25
L. 5 42 26

स कपिर्वारयामास तं व्योम्नि शरवर्षिणम् ।
वृष्टिमन्तं पयोदान्ते पयोदमिव मारुतः ॥ २३
अर्द्यमानस्ततस्तेन दुर्धरेणानिलात्मजः ।
चकार निनदं भूयो व्यवर्धत च वेगवान् ॥ २४
स दूरं सहसोत्पत्य दुर्धरस्य रथे हरिः ।
निपपात महावेगो विद्युद्राशिर्गिराविव ॥ २५
ततस्तं मथिताष्टाश्वं रथं भग्नाक्षकूबरम् ।
विहाय न्यपतद्भूमौ दुर्धरस्त्यक्तजीवितः ॥ २६
तं विरूपाक्षयूपाक्षौ दृष्ट्वा निपतितं भुवि ।
संजातरोषौ दुर्धर्षावुत्पेततुररिंदमौ ॥ २७
स ताभ्यां सहसोत्पत्य विष्ठितो विमलेऽम्बरे ।
मुद्गराभ्यां महाबाहुर्वक्षस्यभिहतः कपिः ॥ २८
तयोर्वेगवतोर्वेगं विनिहत्य महाबलः ।
निपपात पुनर्भूमौ सुपर्णसमविक्रमः ॥ २९
स सालवृक्षमासाद्य समुत्पाट्य च वानरः ।
तावुभौ राक्षसौ वीरौ जघान पवनात्मजः ॥ ३०
ततस्तांस्त्रीन्हताञ्ज्ञात्वा वानरेण तरस्विना ।
अभिपेदे महावेगः प्रसह्य प्रघसो हरिम् ॥ ३१

महाकपि(D6 °पि), Ñ1 D4 नगोत्तम, D1 3 [ऽ]मरोपम, D11 नरोत्तम (for महाबल)

23 [b]) T3 -वर्षण G3 -वर्षिण (for -वर्षिणम्) —[c]) D1 वृष्टिनं (for °मन्त) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 निदाघाते, D8 °दात (for पयोदान्ते) —For 23, Ñ2 V B D6 subst

991* भृशश्च छादयामास शरजालेन सर्वत ।
वृष्टिभि स निदाघान्ते जीमूत इव पर्वतम् ।

[(l 1) Ñ2 D6 स (for च) B2 3 [आ]च्छादयामास]

24 [a]) Ñ2 V B D6 ताड्यमानस्, G1 युध्य° (for अर्द्यमानस्). —[b]) Ñ2 V B1–3 D6 दुर्धर्षेण (for दुर्धरेण) —D6 om 24[c]–25[b] —[c]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 M3 कदन (for निनद्) Ñ2 V B घोर (for भूयो) —[d]) Ñ1 B2 स (for च) D4 11 व्यवर्धयत Ś1 D7 9 10 वीर्यवान्, Ñ1 च परान्, Ñ2 V B वानर, D1 वेगवत् (for वेगवान्)

25 D6 om 25[ab] (cf v l 24) —[a]) Ś1 D10 दूरे, Ñ2 रोषात्, V B दूरात्, D11 पूर्वं (for दूर) D8 सहसोत्थाय (for सहसोत्पत्य) —[b]) Ś1 D10 रथ प्रति, Ñ1 रथ कपि, D3 8 11 T2 रथोपरि, Ct as in text (for रथे हरि) Ñ2 V B दुर्धर्षस्य रथे कपि —[c]) B3 च वेगेन, D3 °वीर्यो, G2 °वीरो (for महावेगो) —[d]) B4 वज्रम् (for विद्युद्) Ś1 Ñ2 V1 B1 2 4 D1–3 10 आशु, B3 -अग्निर्, T2 राजिर्, Cr m g as in text (for राशिर्)

26 [a]) D1 5 7–9 G3 M2 3 स, D4 तु (for त) Ś1 D10 तत स मथिताश्वं, Ñ V B1 3 4 D3 6 T2 तत प्र(Ñ1 °तस्तु, B3 °तश्च, D3 °त सु)मथिताश्व त(Ñ2 B4 °क्ष च, V2 D6 °श्व च, B1 D3 T2 °ष्टाश्व), B2 तत प्रमथितं साश्व, D11 तत स मथित दृष्ट्वा —[b]) D7 9 भग्नाक्षि, D11 भग्नेषु- (for भग्नाक्ष-) —[c]) G2 सहाय(sic) (for वि°) —[d]) Ñ2 V B D6 दुर्धर्ष क्षी(V2 क्ष)णजीवित, D11 दुर्धर त्यक्तजीवित. —After 26, B3 ins

992* शिरसा ताड्यमानोऽपि विददार सहस्रश ।

27 [a]) D11 तौ (for त) D6 रूपाक्षौ (for -यूपाक्षौ) B4 त यूपाक्षविरूपाक्षौ (by transp) —Ś1 om 27[bc] —[b]) D6 निपतितौ (for °त) Ñ1 D1 2 4 11 युधि (for भुवि) —[c]) D7–9 तौ (for स-) Ñ1 उद्यतौ, D4 10 11 उद्युक्तौ (for दुर्धर्षाव्) Ñ2 V B D6 उत्पेततु सु(Ñ2 °तुश्च)संक्रुद्धौ, D1 2 संजातरोषादुद्युक्तौ, D3 उत्पेततुर्जातरोषौ —[d]) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 कूट(Ś1 D1–3 10 11 व्योम्नि; Ñ1 D4 स्थितौ, B4 शूल)मुद्गरधारिणौ(D2 11 °पाणिनौ)

28 [a]) D7 9 [उ]त्प्लुत्य (for [उ]त्पत्य) —[b]) Ś1 D3 विष्ठितो, Ñ1 स्थितो वै, D1 2 4 11 तिष्ठन्वै, D10 विविष्ठो (sic), G3 विष्ठिते (for विष्ठितो) Ñ2 V B D6 तोरणस्थो (D6 वेगवांश्च) महाकपि —[c]) D8 मुद्गरेण (for °राभ्यां) Ñ2 V B1–3 D6 महातेजा (for °बाहुर्) B4 निपपात महावेगो —[d]) B3 वक्षसाभिहतो, D4 वक्षस्यति° (for वक्षस्यभिहत). Ñ2 V B D6 भृश (for कपि)

29 [a]) D10 om (hapl) from वेग up to महा in 31[c]. —[b]) Ś1 Ñ2 V B2–4 D2 3 5 7–9 T2 M2 निहत्य स, Ñ1 D4 11 स विहत्य, D1 G3 M1 विहत्य स, D6 सनिहत्य (for विनिहत्य) Ñ V B2–4 D4 6 महाकपि, M1 °ल (for महाबल) B1 निहत्य स महा(before corr सहसा) कपि —[c]) B1 तदा, D11 महा (for पुनर्) —[d]) T2 -बल (for -सम-) D7–9 सुपर्ण इव वेगित

30 D10 om 30 (cf v l 29) —[a]) B1 D1–6 11 शाल-, B2 ताल- (for साल-) Ñ2 V B D1 3 6 उत्पाट्य (for आसाद्य) —[b]) D1 3 समाविध्य, M3 तमु° (for समुत्पाट्य) Ś1 च पादप, D4 वनेचर (for च वानर) Ñ2 V B D6 प्रहस्य कपिकुञ्जर —[c]) Ñ1 D2 4 11 क्रूरौ, Ñ2 V B D6 घोरौ, D1 भीमौ, D3 भीतौ (for वीरौ) Ś1 उभौ राक्षसवीरौ तौ —[d]) Ñ1 D4 सहसा(Ñ1 ***) कपि, Ñ2 V B2–4 D2 6 [अ]मर्षबोधि(B3 °रोपि)त, B1 [अ]मर्षणोदित, D11 सहसार्दित (for पवनात्मज) —After 30, B3 ins

993* ताड्यमानौ हनुमता विचूर्णीकरणोपमौ ।

31 D10 om up to महा in [c] (cf. v l 29) —[a])

भासकर्णश्च संक्रुद्धः शूलमादाय वीर्यवान् ।
एकतः कपिशार्दूलं यशस्विनमवस्थितौ ॥ ३२
पट्टिशेन शिताग्रेण प्रघसः प्रत्यपोथयत् ।
भासकर्णश्च शूलेन राक्षसः कपिसत्तमम् ॥ ३३
स ताभ्यां विक्षतैर्गात्रैरसृग्दिग्धतनूरुहः ।
अभवद्वानरः क्रुद्धो बालसूर्यसमप्रभः ॥ ३४
समुत्पाट्य गिरेः शृङ्गं समृगव्यालपादपम् ।
जघान हनुमान्वीरो राक्षसौ कपिकुञ्जरः ॥ ३५
ततस्तेष्ववसन्नेषु सेनापतिषु पञ्चसु ।
बलं तदवशेषं तु नाशयामास वानरः ॥ ३६
अश्वैरश्वान्गजैर्नागान्योधैर्योधान्रथै रथान् ।
स कपिर्नाशयामास सहस्राक्ष इवासुरान् ॥ ३७
हतैर्नागैश्च तुरगैर्भग्नाक्षैश्च महारथैः ।
हतैश्च राक्षसैर्भूमी रुद्धमार्गा समन्ततः ॥ ३८
ततः कपिस्तान्ध्वजिनीपतीन्रणे
निहत्य वीरान्सबलान्सवाहनान् ।
तदेव वीरः परिगृह्य तोरणं
कृतक्षणः काल इव प्रजाक्षये ॥ ३९

G 5 41 41
B 5 46 41
L 5 42 42

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुश्चत्वारिंशः सर्गः ॥ ४४ ॥

D5 तान (for त्रीन) M1 दृष्ट्वा (for ज्ञात्वा) Ś1 N V B D1-4 6 11 ततस्तौ निहतौ दृष्ट्वा (D11 वीरौ) —[b]) Ś1 D1 M1 महात्मना, Ñ V B1 3 4 D2-4 6 11 महाबलौ, B2 बलीयसा (for तरस्विना) —[c]) Ñ1 D1 4 अभियातो, D2 11 °जातो, D7 9 °गम्य (for अभिपेदे) D3 महातेजा (for °वेग) Ñ2 V B1-3 D6 अभी (B2 °ती) याय महातेजा, B4 अतिवीर्यो महातेजा —[d]) Ś1 D2 5 7-9 T2 M2 प्रहस्य, Ñ2 V B D6 विक्रम्य, D3 प्रगृह्य (for प्रसह्य) Ñ1 कपि, D7-9 T1 बली (for हरिम्).

32 [a]) D3 भास्वकर्णस्तु —[b]) Ñ2 V2 B1 4 D6 सत्त्ववान्, V1 B2 3 सत्वर (V1 °र), D2 5 M2 वेगवान् (for वीर्यवान्) —[c]) Ñ V B D6 एक त (for एकत) —[d]) D1-4 11 अभिद्रुत (D2 °तौ, D3 °त), T2 G M3 Ck अवस्थित (G1 °त), Cm t as in text (for अवस्थितौ) Ś1 D10 यशस्वीत्यहनद्द्रुत, Ñ V B D6 उभौ समभिपेततु

33 [a]) Ś1 Ñ D1 2 4 6 10 11 क्षुराग्रेण, V B क्षु (B2 स्व) राग्रेण, D3 5 शता°, T2 मिता° (for शिताग्रेण) —[b]) Ś1 Ñ V B1-3 D5 6 प्रत्यवेधयत्, B4 M1 °बोधयत्, D1 2 4 10 °पेधयत्, D3 8 9 11 T2 3 G1 2 M2 3 °योधयत् (D11 °यन्) G (ed) प्रत्यविध्यत (for प्रत्यपोथयत्) —[c]) Ñ1 D2 भाव (D2 °स्व) कर्णश् (for भासकर्णश्) B2 भल्लेन (for शूलेन) —[d]) S1 राक्षसे (for °स) Ñ2 V B1-3 D6 हरिसत्तम (B2 °पुंगव), D7-9 कपिकुञ्जर (for कपिसत्तमम्)

34 [a]) B1 2 D3 4 विकृतैर् (for विक्षतैर्) D6 ताभ्या विदिपितैर्गात्रै (sic) —[b]) Ñ1 रम्य दिग्ध-, Ñ2 V3 क्षतजाम्र, V1 B1 2 4 D6 क्षतजार्द्र, B3 क्षतजेन, D2 असृग्दिग्धस्, D3 स्त्रासृग्दिग्ध- (for असृग्दिग्ध) V2 तनुग्रह, B3 T2 °रुहे (for तनूरुह) —[c]) N1 बभूव, Ñ2 V B D6 शुशुभे (for अभवद्) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 वानर (B °र)-श्रेष्ठो (for वानर क्रुद्धो) —[d]) D2 बली (for बाल-) Ñ V B D4 6 इवोदित (for समप्रभ)

35 [a]) N2 V B D6 अ (V1 त) थोत्पाट्य (for समुत्पाट्य) —[b]) B3 वानर स महाबल —[d]) Ñ1 D4 तौ महाबल (for कपिकुञ्जर) —After 35, B3 ins

994* मुखे रक्त समुद्गीर्णौ निपेततुरिह क्षितौ ।,

while D7-9 ins

995* गिरिशृङ्गसुनिष्पिष्टौ तिलशस्तौ बभूवतु ।

36 D2 om 36, B3 om. 36[ab] —[a]) B2 मृतेष्वाजौ (for [अ]वसन्नेषु) —[c]) Ś1 D10 तदवशिष्ट, D5 तदेव शेष, G1 तेषामशेष (for तदवशेष) B1 त, T1 3 M3 च (for तु) —After 36, B3 ins

996* महामेघ समुत्कीर्णं पुरतो निक्षिपेदिव ।

37 [a]) G3 गजान् (for गजैर्) B1 गैजान्, G3 नागर् (for नागान्) —[b]) D4 रथान्रथै (by transp) —[c]) Ñ2 V B D3 6 सूदयामास (for नाश°) —[d]) B4 इवामरान्

38 [a]) D4 11 रथैर्, D7 T1 G2 हयैर् (for हतैर्) D2 गात्रैस् (for नागैश्) B4 तैर्नागैश्च (for हतैर्नागैश्) V B2-4 D1-7 9 11 G1 2 तुरगैश्च (for च तुरगैर्) Ñ1 तथा नागैस्तु भग्नाग्रैर् —[b]) Ś1 Ñ2 V B D1 3 6 10 भग्नैश्च (V B1 °स्तैश्च, B2 °स्तैस्तु, B3 °श्च सु-), Ñ1 भग्नोसौ च, D2 वर्पैश्चैव (for भग्नाक्षैश्च) Ñ1 महारथ, D6 च पादपै (for महारथै) D11 भग्नसैन्यैर्महाबलैः —[c]) D11 तथैव (for हतैश्च) D1 भीमै (for भूमी) Ñ1 हतान्स राक्षसान्भीमान्, N2 V B D6 राक्षसैश्चा (B3 °र) भवद्भूमिर् —[d]) Ñ1 रुद्धमार्गान्, Ñ2 B1-3 D3 6 दुर्ग°, V2 दुराधर्षा (for रुद्धमार्गा) D3 बभूव सा (for समन्तत)

39 [a]) D4 11 om तत V1 B1 2 4 स (for तान्) Ś1 D10 ध्वजिनीपतीन्वै, Ñ2 V1 ध्वजिनीरणे बली, B3 °पतींश्च, B4 °गणान्रणे, T1 ध्वजिना महारणे, Cm g t as in text (for ध्वजिनीपतीन्रणे) —[b]) N2 D6 सर्वान् (for वीरान्)

४५

G 5 42. 1
B 5 47 1
L 5 43 1

सेनापतीन्पञ्च स तु प्रमापिता-
न्हनूमता सानुचरान्सवाहनान् ।
समीक्ष्य राजा समरोद्धतोन्मुखं
कुमारमक्षं प्रसमैक्षताक्षतम् ॥ १

स तस्य दृष्ट्यर्पणसंप्रचोदितः
प्रतापवान्काञ्चनचित्रकार्मुकः ।
समुत्पपाताथ सदस्युदीरितो
द्विजातिमुख्यैर्हविषेव पावकः ॥ २

ततो महद्बालदिवाकरप्रभं
प्रतप्तजाम्बूनदजालसंततम् ।
रथं समास्थाय ययौ स वीर्यवान्
महाहरिं तं प्रति नैरृतर्षभः ॥ ३

ततस्तपःसंग्रहसंचयार्जितं
प्रतप्तजाम्बूनदजालशोभितम् ।
पताकिनं रत्नविभूषितध्वजं
मनोजवाष्टाश्ववरैः सुयोजितम् ॥ ४

N2 प्लवग , V B2 4 D6 बलवान् (for सबलान्) Ś1 सराक्षसान्, V2 B1 2 सवाधवान , D3 महारथान् (for सवाहनान) B3 निहत्य वीराञ्जिनदश्च घोर —c) D7–9 तथैव, T2 जगाम, M3 समीक्ष्य (for तदेव) Ś1 D10 धीर , Ñ1 D1–4 11 तस्थौ (for धीर) Ñ2 V B D6 T1 M1 [ऽ]भिजगाम, D3 प्रतिपद्य, D6 G1 प्रतिगृह्य, T2 पुनरेव, Cm t as in text (for परिगृह्य) —d) N1 D3 कृतक्षय , D11 °क्षण (for °क्षण) Ś1 D10 क्षये(D10 °य) यथा (for प्रजाक्षये)

Colophon —*Sarga name* Ś1 पचसेनाग्रगराक्षसवध , Ñ1 B3 D2 4 11 सेनापतिवध , Ñ2 V B1 2 4 D1 3 6 पचसेनापतिवध , D10 हनुमद्युद्धे पचसेनाग्रगराक्षसवध —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om , Ś1 M2 45, Ñ2 V D6 43, B1–3 41, B4 D5 7–9 T G M1 3 46, D3 47.—After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

45

M2 begins with श्रीरामाय नम Cv is missing for 1–38 (cf v l 5 44 2)

1 a) Ś1 D10 स तान्, D2 तु स-, D8 तु सु- (for स तु) Ś1 D1 2 4 10 11 प्रम(D2 °मा)र्दितान्, Ñ1 प्रवीरान्, D8 T3 G2 3 प्रमाथितान, Cr m k t as in text (for प्रमापितान) Ñ2 V B1 2 4 D6 स पच सेनाधिकृतान्निपातितान् (V1 B2 °तान्हनूमता), B3 पचाधिसेनापतिकानजेपु, D3 स पच सेनाधिपतीन्प्रमापितान —b) B2 हताग्रगे (for हनूमता) Ñ1 वानुचरान Ś1 Ñ2 B1 2 D2 6 10 सवाधवान्, B3 विपक्षान्, B4 महाबलान (for सवाहनान) —c) Ś1 Ñ V B D2–4 6–11 Cm t निश(B4 °शा)म्य, Cr g as in text (for समीक्ष्य) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 -[उ]द्धत तत , Ñ2 V1 B1 2 4 D6 -[उ]त्सवोत्सुक, V2 -[उ]त्सुक तत , M1 -[उ]न्मुखोद्धक (sic) (for -[उ]द्धतोन्मुख) B3 समरे महोत्सुक —D11 om 1d–2b —d) D2 3 10 कुमारमुख्य(D2 °मक्षय) D2 च (for प्र) Ñ2 V B D6 [अ]थ वै, D2–4 7 9 T2 Cm t [अ]क्ष, D8 M3 [अ]प्रत , D3 [अ]प्रे, M1 [अ]क्षणा (for [अ]क्षतम्) Ś1 D10 प्रसमीक्ष्य तस्थौ, Ñ1 °मीक्ष्य चाश्रुत, D1 °मीक्ष्यताजमा, G1 °मीक्ष्यताक्ष, G3 °मीक्षत क्षण, G2 °मीक्ष्यत क्षम (for °मैक्षताक्षतम्)

2 D11 om 2ab (cf v l 1) —a) Ñ2 V B1–3 D6 दृष्ट्वा(V2 °ष्ट्या) प्रसभ, D5 दृष्ट्या रणम , D8 M3 दृष्ट्या र्पणस- (for दृष्ट्यर्पणम) B1 D3 प्रणोदित , B3 प्रदेशित (for -प्रचोदित) Ñ1 स तस्य दृष्टिप्रणिपातदेशित , B4 स तस्य वे दृष्टिनिपातचोदित , D1 स तस्य दृष्ट्यर्पणमात्रचोदित , D2 4 स तस्य दृष्टिप्रतिपातचो(D4 °नो)दित , D10 स तस्य दृष्टिन्पणमगचोदित (sic) —Ś1 D10 om (hapl ?) 2b–3a. —b) B3 कुडल (for कार्मुक). —c) V2 B D4 G2 3 [आ]शु (for [अ]थ) B3 दशास्यवर्धितो (for सदस्युदीरितो) —d) Ñ2 V B D6 इव हव्यवाहन (for हविषेव पावक)

3 Ś1 D10 om 3a (cf v l 2) Ñ2 V B1–3 D6 om 3 —a) Ñ1 D7–9 M1 Ct महान् , Cr m g as in text (for महद्-) —b) D5 om. (hapl) जाम्बूनद Ś1 B4 D1 2 10 -सवृत, Ñ1 D3 4 11 -भूषित, D9 -सतत, T2 3 -शोभित, Ck t as in text (for सततम्) —T3 om (hapl) 3c–4b. —c) Ś1 D10 महारथो (for स वीर्यवान्). —d) M3 -कपि (for -हरि) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 महारथस्त(Ś1 D10 °बल त) प्रति वानरर्षभ

4 T3 om 4ab (cf v l 3) —a) D11 तत (sic) (for तप -) Ś1 Ñ V B1–3 D1 2 10 M1 transp -सग्रह- and सचय B1 D11 [अ]र्चित (for -[अ]र्जित). D3 -सचयाद्भुत —b) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 -चित्रकार्मुक, Ñ2 V B1 2 D6 -जाल(B1 D6 °त)चन्द्रक, B3 -चन्द्रनालक, D7–9 °चित्रित, T2 °सवृत (for -जालशोभितम्) —c) B1 चन्द्र- (for रत्न) T2 -विभूषण —B3 om 4d —d) D11 -[अ]श्वाष्टवरै (by transp), T2 -[अ]श्ववरै , G1 -[अ]श्ववरै (for -[अ]ष्टाश्व°) Ñ1 मनोजवैश्चाश्ववरै प्रयोजित, Ñ2 V B1 2 D6 महाजवाष्टाश्वसमाधिसवृत, B4 मनोजवैरश्ववरैश्च योजित

सुरासुराधृष्यमसंगचारिणं
रविप्रभं व्योमचरं समाहितम् ।
सतूणमष्टासिनिबद्धबन्धुरं
यथाक्रमावेशितशक्तितोमरम् ॥ ५
विराजमानं प्रतिपूर्णवस्तुना
सहेमदाम्ना शशिसूर्यवर्चसा ।
दिवाकराभं रथमास्थितस्ततः
स निर्जगामामरतुल्यविक्रमः ॥ ६
स पूरयन्खं च महीं च साचलां
तुरंगमातंगमहारथस्वनैः ।
बलैः समेतैः स हि तोरणस्थितं
समर्थमासीनमुपागमत्कपिम् ॥ ७
स तं समासाद्य हरिं हरीक्षणो
युगान्तकालाग्निमिव प्रजाक्षये ।
अवस्थितं विस्मितजातसंभ्रमः
समैक्षताक्षो बहुमानचक्षुषा ॥ ८
स तस्य वेगं च कपेर्महात्मनः
पराक्रमं चारिषु पार्थिवात्मजः ।
विचारयन्खं च बलं महाबलो
हिमक्षये सूर्य इवाभिवर्धते ॥ ९
स जातमन्युः प्रसमीक्ष्यविक्रमं
स्थिरः स्थितः संयति दुर्निवारणम् ।
समाहितात्मा हनुमन्तमाहवे
प्रचोदयामास शरैस्त्रिभिः शितैः ॥ १० G. 5 42 0 B 5 47 10 L 5 43 10

5 [a]) B3 4 अशकचारिण, D8 क्षसगकारिण (sic) —[b]) B1 D7-9 तडित्प्रभ. D3 समीकृत (for समाहितम्) —B1 om 5[cd] —[c]) V1 illeg for तूणमष्टा G1 सतूर्णम् (sic) D6 क्षस्र (for अष्ट-) Ñ2 V B2 D6 -सग्रह (for -बन्धुर) Ś1 D10 सु(D10 स)सुदर स्वक्षविधानकूबर, Ñ1 D11 सवधुर चक्र(Ñ1 om)विधानकूबर, B3 सशूलसख्याशनिबद्धसग्रह, B4 सतूर्यशस्त्रासिनिबद्धसग्रह, D1-4 सुबधुर स्वक्षविता(D2 3 °धा)नकूबर —[d]) D1 4 समावेशित- (for क्रमावेशित) Ś1 Ñ2 V2 D6 तोरण (for -तोमरम्)

6 [a]) D5 T2 Cr m परि-, Cg k t as in text (for प्रति-) Ś1 Ñ1 D1 3 4 11 -चद्रक (for वस्तुना) Ñ2 V B D2 6 10 परिपूर्णचद्रक —[b]) Ś1 D10 सुहेम- Ñ V B D1-4 6 11 जाल (for -दाम्ना) D2 च स, T3 प्रति- (for शशि-) Ś1 Ñ V B D1-6 8 10 11 वर्चस —[c]) D3 दिवाकराभो D3 स्थिर, T2 G2 3 तदा (for तत) Ś1 Ñ1 D1.4 10 11 सुरथ समास्थित (for रथमास्थितस्तत) Ñ2 V B1 D2 6 स(V2 D2 सु) बद्धतूण (B1 °ण) स(D2 6 सु-)-रथं समास्थित, B2 4 स(B4 सु) बद्धतूण स्व(B4 °ण सु)रथ व्यवस्थित, B3 सुख समासाद्य रथ व्यवस्थित ❀ Cr दिवाकराभ दिवाकरसदृशम् । तत्सादृश्य व्योमचरत्वसाम्यात् । अतो रविप्रभमिति न पुनरुक्ति ।, Cm दिवाकराभमित्यादि पुनर्वचन रविप्रभमित्यस्यानुसरणार्थम् ।, Cg प्रतिपूर्णमस्तिनेति पाठे अस्तिना धनेनेत्यर्थ । हेमदाम्ना हेममयाश्वादिबन्धनरज्जुना । शशिसूर्यवर्चसा दामसु किचित्सितवर्णं किचित्सूर्यवत्पीतवर्णमित्यर्थ । प्रतिपूर्णवस्तुना शशिसूर्यवर्चसा हेमदाम्ना च विराजमानमित्यन्वय । यद्वा क्वचिच्छशिवर्चसा क्वचित्सूर्यवर्चसा च विराजमानमित्यन्वय । वितानादिषु शशिवर्चसा हेममयरथाङ्गेषु सूर्यवर्चसा । दिवाकराभमित्याकाशचारित्वे दृष्टान्त । अतो न रविप्रभमित्यनेन पुनरुक्ति । तच्छब्दद्वय च पूर्वानुसरणार्थम् ❀

7 Ñ2 V B D6 om 7-10 —[a]) Ñ1 D1-4 आ(D3 स)पूरयन् —[b]) D4 9 om (hapl) मातग —[c]) Ś1 D10 असि, D3 5 7 9 T1 3 M1 सह (for स हि) D1 2 4 तोरणे स्थित —[d]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 स(Ś1 D10 सु-, D2 स) दृसम्, D3 रामार्थम् (for समर्थम्)

8 Ñ2 V B D6 om 8 (cf v l 7) —[a]) Ś1 D2 10 T3 हरीक्षण, Cr m g k t as in text (for हरीक्षणो) —[c]) Ś1 D10 विस्मृतवीर-, D3 T2 M1 विस्मयजात, Cg k as in text (for विस्मितजात-). D5 7-9 G Ct -सभ्रम Ñ1 D1 4 11 -वीतसभ्रम, Cg k as in text (for -जातसभ्रम) —[d]) D2 अवैक्षत, D8 11 समीक्ष्य(D8 °क्ष)त (for समैक्षत)

9 Ñ2 V B D6 om 9 (cf v l 7) —[a]) G1 वेगेन (for वेग च) —[b]) Ñ1 D7 9 T1 रावणात्मज (for पार्थिवा°) —[c]) Ś1 M3 Cg विधारयन्, Cr gp विचारयन् (as in text) D4 om च Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 निशाचरो, M1 महाबलोत्कटो (unmetric) (for महाबलो) —[d]) D3 हिमात्यये, D7-9 T1 युगक्षये. Ś1 [अ]भ्यवर्धत, D1-4 [अ]भ्यवर्धत, D7 9 [अ]भिवर्धित, D8 °र्धत, D10 व्यवर्धत, Cm as in text (for [अ]भिवर्धते) ❀ Ct अभिवर्धत तेजसा अभ्यवर्धतेत्यर्थ ❀

10 Ñ2 V B D6 om 10 (cf v l 7) —[a]) D2 प्र- (for स) Ñ1 च क्रम, D11 त द्रुत (for -विक्रम) Ś1 D1-4 10 प्रसमीक्षितक्रम (D2 °द्रुम) (for प्रसमीक्ष्यविक्रमं) ❀ Cm प्रसमीक्ष्यविक्रम दर्शनीयपराक्रमम् । so also Ct ❀ —[b]) D2 स्थित, D10 G2 3 M3 स्थिर, D11 स्मित, T2 चिर (for स्थिर). Ñ1 स्थित ..., D1 4 स्थितस्तत, D3 ... स्थिर, D7 8 स्थित स्थिर (by transp), D9 स्थित स्थिर, T3 M1 2 स्थिरस्थित, G1 स्थिर स्थितं, Ct as in

G 5 42 6
P 5 47 11
L 5 43 11

ततः कपिं तं प्रसमीक्ष्य गर्वितं
जितश्रमं शत्रुपराजयोर्जितम् ।
अवैक्षताक्षः समुदीर्णमानसः
सबाणपाणिः प्रगृहीतकार्मुकः ॥ ११

स हेमनिष्काङ्गदचारुकुण्डलः
समाससादाशुपराक्रमः कपिम् ।
तयोर्बभूवाप्रतिमः समागमः
सुरासुराणामपि संभ्रमप्रदः ॥ १२

ररास भूमिर्न ततापं भानुमा-
न्ववौ न वायुः प्रचचाल चाचलः ।
कपेः कुमारस्य च वीक्ष्य संयुगं
ननाद च द्यौरुदधिश्च चुक्षुभे ॥ १३

ततः स वीरः सुमुखान्पतत्रिणः
सुवर्णपुङ्खान्सविषानिवोरगान् ।
समाधिसंयोगविमोक्षतत्त्ववि-
च्छरानथ त्रीन्कपिमूर्ध्न्यपातयत् ॥ १४

स तैः शरैर्मूर्ध्नि समं निपातितैः
क्षरन्नसृग्दिग्धविवृत्तलोचनः ।
नवोदितादित्यनिभः शरांशुमा-
न्व्यराजतादित्य इवांशुमालिकः ॥ १५

text (for स्थिर स्थित) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 दुर्जयाकृति, M2 दुर्निरीक्षण, Ct as in text (for दुर्निवारणम्) —D4 om 10[cd] —[d]) Ñ1 स देश . . स, D1-3 10 11 प्रतो (D2 10 प्रणो, D11 स चो) दयामास Ś1 त्रिभि शित शरै (by transp), Ñ1 D1-3 10 11 G1 2 M2 शितैस्त्रिभि शरै (by transp), D7-9 शितै शरैस्त्रिभि (by transp) (for शरैस्त्रिभि शितै)

11 [a]) Ñ2 D6 कपीन्द्र, V1 B1 2 4 हरि त, V2 B3 हरीन्द्र (for कपि त) D9 समागतं (for ततं कपिं तं) Ñ1 D1 4 समवेक्ष्य Ñ1 गर्वितो, Ñ2 V B1 2 4 D6 सो (B4 चो) जित (for गर्वित) —[b]) Ñ2 V2 B D6 गत (for जित-) Ś1 D10 क्रम, D2 3 श्रिय (for श्रम) D2 पराक्रम (for -पराजय) Ś1 -[उ]दित, Ñ1 D1 3 4 11 -[उ]द्यत, V1 B D2 5 7-9 T2 G1 2 M1 2 -[उ]चित, D10 -[उ]द्धत (for [ऊ]र्जितम्) —[c]) Ñ2 V B1 2 4 D6 अवेक्ष्य (B1 2 °क्ष) माण, B3 स रोषमाण, D3 कुमारमक्ष (for अवैक्षताक्ष) Ñ1 D3 5 7-9 G1 2 M1 2 मानस —[d]) D7 9 -चाप- (for -बाण-) D7 T2 -पाणि D3 4 T2 कार्मुक Ñ2 V B D6 विचित्रबाण (B3 °त स [sic]) जगृहे तदा (B3 महद्-) धनु

12 Ñ2 V B D6 om 12-13 —[a]) D1 4 -चारुकुण्डल, T2 हेमकुण्डल —[b]) D5 G3 त (G3 स) मामसाद G3 -पराक्रम, Cm t as in text (for पराक्रम) D3 पराक्रमा-स्त्वपि —[c]) Ñ1 ततोविभ्रमताप्रतिम —[d]) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 इव सभ्रमो (Ś1 D11 सगमो, D10 सत्रमो [sic]) महान्, Ct as in text (for अपि सभ्रमप्रद)

13 Ñ2 V B D6 om 13 (cf v l 12) —[a]) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 चचाल, D8 ररा ज (for ररास) D7 चचाल (for ततान) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 भास्करो, T2 भानुर् —[b]) T2 न भाति (sic) (for ववौ न) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 मंदर (for चाचल) —[c]) D7 9 G3 Ck t च वीर्य-, M1 समीक्ष्य (for च वीक्ष्य) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 कुमारमक्ष प्रसमीक्ष्य सयुगे —[d]) D4 वा (for first च)

14 [a]) G3 damaged up to सु Ś1 Ñ1 D2 3 5 7-11 M2 स (D3 ए) तस्य, T1 तत सु- (for तत स) D3 11 समुखान्, G1 प्रमु° (for सुमु°) D2 M2 स (M2 सु) पत्रिण (for पत°) Ñ2 V B D6 स तस्य वीर कपिसत्तम (V1 °कुञ्जर) स्य, D1 4 स तस्य वीर प्रमुखान्स पत्रिण —[b]) D11 [उ]रग (sic) (for °गान्) —[c]) Ś1 Ñ1 D1-4 10 -विमोक्षमायकान्, D11 °ताधिक (sic) (for °तत्त्ववित्). —D11 om 14[d] —[d]) D7 9 [अ]ताडयत् (for [अ]पात°) Ś1 Ñ1 D1-4 10 शरान्बहून्मू (Ñ1 स्थिरास्तु त्रीन्नू, D1 3 4 शरास्तु त्रीन्मू) र्ध्नि कपेर्न्यपातयत् —For 14[cd], Ñ2 V B D6 subst

997* शरानयो मूर्ध्नि समाहितस्तदा
निवेशयामास निशाचरात्मज ।

[(l 1) B3 शरीरेपि (for अयो मूर्ध्नि)]

15 For 15-21, Ñ2 V B D6 subst 998* —[a]) Ś1 D1 2 शितै, D8 तत (for स तै) D11 तान्बहून् (for तै शरैर्) Ś1 Ñ1 स सन्निपातितै —[b]) T2 G3 चरन् (for क्षरन्) G3 damaged from ग्ध up to लोचन D3 -विद्ध- (for -दिग्ध) Cm t असृग्दिग्धश्चासौ विवृत्त-नेत्रश्च । विवृत्तलोचन इति पाठे अवसरोचितचक्षुरित्यर्थ ।, so also Ck —[c]) Ś1 Ñ1 D10 -निभाञ्शरांशुभिस्तान —[d]) D5 11 विराजि (D11 °ज) त- (sic), G1 2 M1 व्यरोचत, Cm t व्यराजत (as in text) Ś1 D10 11 [उ]दग (D11 [अ]शु) रश्मिभि, D2 3 स्व (D3 [अ]त्र) रश्मिभि, T2 [अ]शुमालिन, T3 °लया, Cg as in text, Ck °लक (for [अं]शुमालिक) D1 4 रराज चादित्य इव स्वरश्मिभि —After 15, D4 wrongly ins नवोदितादित्यनिभ

ततः स पिङ्गाधिपमन्त्रिसत्तमः
समीक्ष्य तं राजवरात्मजं रणे ।
उदग्रचित्रायुधचित्रकार्मुकं
जहर्ष चापूर्यत चाहवोन्मुखः ॥ १६

स मन्दराग्रस्थ इवांशुमाली
विवृद्धकोपो बलवीर्यसंयुतः ।
कुमारमक्षं सबलं सवाहनं
ददाह नेत्राग्निमरीचिभिस्तदा ॥ १७

ततः स बाणासनशक्रकार्मुकः
शरप्रवर्षो युधि राक्षसाम्बुदः ।
शरान्मुमोचाशु हरीश्वराचले
बलाहको वृष्टिमिवाचलोत्तमे ॥ १८

ततः कपिस्तं रणचण्डविक्रमं
विवृद्धतेजोबलवीर्यसायकम् ।
कुमारमक्षं प्रसमीक्ष्य संयुगे
ननाद हर्षाद्घनतुल्यविक्रमः ॥ १९

स बालभावाद्युधि वीर्यदर्पितः
प्रवृद्धमन्युः क्षतजोपमेक्षणः ।
समाससादाप्रतिमं रणे कपिं
गजो महाकूपमिवावृतं तृणैः ॥ २०

G 5 42 0
B 5 47 20
L 5 43 20

16 For subst in Ñ2 V B D6, cf v l 15 and 21 —[a]) D7-9 प्लवगाधिप- (for स पिङ्गा°) D4 (*sup lin* also) -वरश्च (for -सत्तम) —[b]) Ś1 राजमहागज (for °वरात्मज) —[c]) T2 रथ च (for उदग्र-) D2 -कार्मुक बली, D4 चित्रकार्मुक —[d]) G3 damaged for जहर्ष चापूर्य D5 चापूजित (sic), D8 चावर्धत (for चापूर्यत) D8 11 वा (for second च) Ś1 Ñ1 D1 4 10 -[उ]त्सुक (for [उ]न्मुख)

17 For subst in Ñ2 V B D6, cf v l 15 and 21 —[a]) Ś1 D10 [अ]शुमान्कपिर्, Ñ1 [अ]तर स्फुरद्, D1-4 11 [अ]शुमान्पतद्, D5 8 G1 2 M1 3 [अ]शुमालिनो (for [अ]शुमाली) —[b]) G3 प्रवृद्ध- —D4 om (hapl) from बल up to क्ष स in [c] Ś1 D10 -दर्पित, D1-3 11 -विक्रम (D2 3 °मै), D7-9 -संवृत (for संयुत) Ñ1 विवृद्धकोपातुलवीरविक्रम —Ñ1 om (hapl) 17[c]-19[b] —[d]) Ś1 D1-4 10 11 मरीचिरश्मिभि (for °भिस्तदा)

18 For subst in Ñ2 V B D6, cf v l 15 and 21 Ñ1 om 18 (cf v l 17) —[a]) D1 5 8 M2 3 Cr m g चित्र, Cr p m p चक्र, Ck t as in text (for -शक्र-) Ś1 D10 बाणासिवि(D10 °मिव [sic])चित्र, D1 2 4 11 बाणा(D2 चडा)शनिचित्र- (for °मनशक्र) —[b]) D1-4 11 -प्रवर्षायुध- (for -प्रवर्षो युधि) D10 राक्षसाबुज (sic) —[c]) D2 8 [अ]थ (for [आ]शु) Ś1 D1 4 10 हरीक्षणाचले

19 For subst in Ñ2 V B D6, cf v l 15 and 21 Ñ1 om 19[ab] (cf v l 17) —[a]) D7-9 transp तत and कपिस् M2 -विक्रम —[b]) Ś1 D7-10 T Ct प्रवृद्ध- M1 -कोपो (for -तेजो-) Ś1 D2 10 विक्रम, D5 T2 G1 2 M3 -संयुत, Ct as in text (for सायकम्) —[d]) D4 न तु (sic) (for घन-) Ś1 D1 2 4 8 T1 2 G1 (before corr as in text) -निस्वन, D1 5 7 9-11 T3 (also) G2 3 M1 2 -निस्वन (for -विक्रम)

20 For subst in Ñ2 V B D6, cf v l 15 and 21 Ś1 om (hapl) 20-21[b] —[a]) D1-4 11 अति-, D10 बल- (for युधि) D2 -गर्वित (for -दर्पित) —[c]) G1 [अ]प्रतिमो D10 महा- (for रणे) M3 transp रणे and कपि —[d]) D11 यथा कक्षम्, T2 महान्कूपम् (for महाकूपम्) D10 गज महामत्तमिव D3 [आ]दृत (for [आ]वृत)

21 Ś1 om 21[ab] (cf v l 20) G2 reads 21[ab] after 25[ab] —[a]) D4 समस- (for प्रसभ) D3 निपीडितैश् —[b]) D2 3 -मेघ- (for -नाद-) D2 7 9 S Cm निस्वन, D3 11 -नि (D11 नि)स्वन, Ct नि स्वन (as in text) —[c]) D7 9 समुत्सहेन (for °त्पपात) M1 [अ]थ (for [आ]शु) Ś1 D10 समुच्चरन्, D5 7 9 समारजन (for स मारुतिर्) Ñ1 D1-4 11 समुत्प(D2 1 °च)तश्चाशु नभ समाचरन ❀ Ct समुत्सहेन समुत्साहेन ह्रस्व आर्ष ❀ —[d]) D1-4 11 भुजाति- (D1 4 °दि-) (for भुजोरु) D3 विक्रम, D11 -दर्शनं (sic) (for -दर्शन) Ś1 D10 सजानकोपारुणघोरदर्शन. —For 15-21, Ñ2 V B D6 subst

998* स तै शरैर्मूर्ध्नि सुसंनिपातितैश्चकार नाद घननादसनिभम् ।
महाकपि सयति राक्षसार्दित
क्षण क्षरच्छोणितदिग्धलोचन ।
नवोदितादित्यनिभ स खे चर- [5]
न्भुजोरुविक्षेपसुघोरदर्शन ।
समुत्पपाताशु नभो महाकपि-
र्भुजोरुवेगै परितर्जयन्निव ।

[(l 1) Ñ2 V2 B1 3 D6 मूधनि (for मूर्ध्नि सु-) B4 मूधनि पातितैस्तदा —(l 3) V2 रक्षमार्दित —(l 5) V2 नभ- (for नव-) Ñ2 V2 D6 स्तये, B3 खेचरो (for खे चरन्) —(l 6) B4 -निक्षिप्त (for -विक्षेप-) —(l 7) D6 [अ]थ (for [आ]शु) V1 नग्न् (for नभो).]

G 5 42 0
B 5 47 21
L 5 43 21

स तेन बाणैः प्रसभं निपातितै-
श्चकार नादं घननादनिःस्वनः ।
समुत्पपाताशु नभः स मारुति-
र्भुजोरुविक्षेपणघोरदर्शनः ॥ २१

समुत्पतन्तं समभिद्रवद्बली
स राक्षसानां प्रवरः प्रतापवान् ।
रथी रथश्रेष्ठतमः किरञ्शरैः
पयोधरः शैलमिवाश्मवृष्टिभिः ॥ २२

स ताञ्शरांस्तस्य विमोक्षयन्कपि-
श्चचार वीरः पथि वायुसेविते ।
शरान्तरे मारुतवद्विनिष्पत-
न्मनोजवः संयति चण्डविक्रमः ॥ २३

तमात्तबाणासनमाहवोन्मुखं
खमास्तृणन्तं विविधैः शरोत्तमैः ।
अवैक्षताक्षं बहुमानचक्षुषा
जगाम चिन्तां च स मारुतात्मजः ॥ २४

ततः शरैर्भिन्नभुजान्तरः कपिः
कुमारवर्येण महात्मना नदन् ।
महाभुजः कर्मविशेषतत्त्ववि-
द्विचिन्तयामास रणे पराक्रमम् ॥ २५

अबालवद्बालदिवाकरप्रभः
करोत्ययं कर्म महन्महाबलः ।
न चास्य सर्वाहवकर्मशोभिनः
प्रमापणे मे मतिरत्र जायते ॥ २६

अयं महात्मा च महांश्च वीर्यतः
समाहितश्चातिसहश्च संयुगे ।
असंशयं कर्मगुणोदयादयं
सनागयक्षैर्मुनिभिश्च पूजितः ॥ २७

---

22 [a]) Ś1 Ñ V1 D3 7 9 तमुत्पतत Ś1 B2 तमभिद्रवद्, B3 D2 समभिद्रुत (D2 °तो), D1 4 10 समु (D10 तमु)पा°, D6 नभसि द्र°, Ct as in text (for समभिद्रवद्) D2 बलात् —[b]) Ñ2 V B D6 राक्षसेद्रस्य सुत (for °साना प्रवर) —[c]) V2 तथा, D2 महा- (for रथी) Ñ1 D8 T1 M3 रथि- (for रथ-) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D3 6 10 11 T2 हरि (D11 रथ, T2 कपि)श्रेष्ठतम, D7 9 रथि (D9 °थी)श्रेष्ठतर, G2 °गत (for रथश्रेष्ठतम) B3 T3 रथ (B3 हरि)श्रेष्ठमवाकिरन् (for °तम किरञ्) D6 क्षते (for शरै) —[d]) D5 10 पयोधरा D2 शैल (sic) (for °लम्) Ś1 D1 3 4 10 11 [उ]ग्र-, B2 [आ]शु, B3 [अ]बु- (for [अ]श्म-).

23 G2 शिताञ् (for स ताञ्) T2 रणे (for कपिश्) Ñ1 D1–5 7–9 11 G3 M3 हरिर्विमोक्षयश्, Ñ2 D6 M1 कपिर्विमोक्षयश् (by transp), V B कपिर्विमोच (V2 °मोह, B3 °लोक)यश् (for विमोक्षयन्कपिश्) —[b]) G3 damaged from थि up to विते. —[c]) V2 B1 2 4 D6 शरांतरैर्, D11 स चातरे (for शरान्तरे) Ñ1 D1 2 4 11 विनि पतन्, Ñ2 V B मनोजवश् (for विनिष्पतन्) Ś1 D10 मारुतिरेप निष्पतन् —[d]) Ñ2 V B1 2 4 चलाचल, B3 चचाल से (for मनोजव) D1 3 4 G3 M1 2 चेन्द्र-, D7–9 भीम-, D11 चित्त (for चण्ड-)

24 [a]) Ñ2 V1 B1 2 4 D2 6 -प्रिय (for -[उ]न्मुख) B3 -[अ]शनिपातविप्रिय (for -[आ]सनमाहवोन्मुख) Ñ1 तमातुराणा स हरीश्वर **, V2 तमातुराणा मनसाहवप्रिय —[b]) Ñ1 D4 स (D4 स)मापतत, D1 11 समाचरत. T1 3 M3 Cr विशिखै, M2 Crp निशितै (for विविधै). D5 T1 3 M2 शरोत्करै (for °त्तमै). Ś1 D10 समावरत निशितै शरोत्तमै, Ñ2 V B D2 3 6 समापतत (Ñ2 D6 °मर्दयत, B3 °मापतद्भिर्, D2 °मर्चयत) निशितै (D3 विशिखै) शरोत्तमै —[c]) D3 4 समं (D4 प्रच)क्षताक्ष (for अवै°) Ñ2 V B D6 अवेक्ष्य मोक्ष (B4 मोह [sic]) मनसा न (B1 च) चक्षुषा —[d]) D10 जगा **.. Ñ2 V B D2 6 अथ, D3 5 7–9 स च (by transp) D1 4 अपरा स मारुति (for च स मारुतात्मज)

25 Ñ2 V B D6 om 25 —[a]) T3 शितै (for तत) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 -भुजातरच्छवि —[b]) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 कपि कुमारेण, D5 M3 कुमारवीर्ये (M3 °रे)ण D3 समात्मना (for महा°) G3 कुमार* * * * D11 तदा (for नदन्) —After 25[ab], G2 reads 21[ab] —[d]) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 विचित (D1 4 °शेप)यन्तस्य, Ct as in text (for °यामास)

26 [a]) V2 स वानरो (sic) (for अबालवद्) Ñ2 V B [उ]पम (for -प्रभ) D6 प्रबालवद्बालदिवाकरोपम (sic) —[b]) Ñ2 V1 B1 3 D2 3 7 8 T3 G3 M2 महान् (for महन्) Ñ2 B2 D6 महामति, V1 °मना, V2 B1 3 महात्मा, B4 °त्मना (for महाबल) D9 म* *हाबल —[c]) Ś1 Ñ V B D1–4 6 8 10 11 तावदस्य (for चास्य सर्व-) D1 7–9 T1 Ct शालिन (for शोभिन) —[d]) Ś1 D10 प्रसारणे, Ñ2 V B1 2 4 D6 प्रया (V1 B1.4 °पा, B3 °शा)तने G3 मारुतिर् (for मे मतिर्) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 आशु, M1 अद्य (for अत्र) B3 प्रयातुमग्रे मतिरस्य जायते ❁ Ct 'प्रमापणे मारुतिरत्र जायते' इति पाठे 'अयं जनः' इतिवत्स्वस्यैव हनुमता मारुतिरिति निर्देश ❁

27 Ñ2 V B D6 om 27[ab] —[a]) D1 4 न (for

पराक्रमोत्साहविवृद्धमानसः
समीक्षते मां प्रमुखागतः स्थितः ।
पराक्रमो ह्यस्य मनांसि कम्पये-
त्सुरासुराणामपि शीघ्रकारिणः ॥ २८

न खल्वयं नाभिभवेदुपेक्षितः
पराक्रमो ह्यस्य रणे विवर्धते ।
प्रमापणं त्वेव ममास्य रोचते
न वर्धमानोऽग्निरुपेक्षितुं क्षमः ॥ २९

इति प्रवेगं तु परस्य तर्कय-
न्स्वकर्मयोगं च विधाय वीर्यवान् ।
चकार वेगं तु महाबलस्तदा
मतिं च चक्रेऽस्य वधे महाकपिः ॥ ३०

स तस्य तानष्ट हयान्महाजवा-
न्समाहितान्भारसहान्विवर्तने ।
जघान वीरः पथि वायुसेविते
तलप्रहारैः पवनात्मजः कपिः ॥ ३१

ततस्तलेनाभिहतो महारथः
स तस्य पिङ्गाधिपमन्त्रिनिर्जितः ।
स भग्ननीडः परिमुक्तकूबरः
पपात भूमौ हतवाजिरम्बरात् ॥ ३२   G 5 42 16 B 5 47 32 L 5 43 33

---

first च) Ś1 D1 4 10 11 M2 वीर्यवान् (for °त) —^{b}) Ś1 D1–4 10 11 [क्षा]शुग(D1 4 °म)तिश्, Ñ1 [आ]शु शरैश् (for [अ]तिसहश्) —After 27^{ab}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 T2 ins

999* महच्च कर्माप्रतिम समीहते
न बालभाव समरेऽनुवर्तते ।

[(l 1) T2 महाश्च (for महच्च) D11 महत्त्वकर्मा समर समीहते (sic) —T2 om from l 2 up to 27^{c} —(l 2) D2 तु, D3 च, D11 नि- (for ऽनु-)]

—^{c}) Ś1 Ñ1 -गुणोदयोदय, Ñ2 V B D6 करोत्यय महत्, D3 °य महत् (for गुणोदयादय) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मुनिभि सवायुभि , Ñ2 V B D6 बहु(B3 वसु)-भिश्च(V2 B1 4 °भि सु) दुष्कर (for मुनिभिश्च पूजित)

28 ^{ab}) Ñ2 B D6 -समृद्ध-, V2 -प्रवृद्ध- (for -विवृद्ध-) D5 7 समीक्ष्यते (for °क्षते). Ñ2 V1 B1.2 4 समराग्रमास्थित(V1 °त) D7 9 प्रमुखोग्रत स्थित , G1 प्रमुख ग° (for प्रमुखागत स्थित) Ś1 D10 समीक्षते स्म प्रमुखे व्यवस्थित , N1 समीक्षते सप्रमुखेर्गणै स्थित , V2 स वीक्षते मा समरेग्रत स्थित, D1 3 4 समीक्ष्यते मत्प्रमुखाग्रत स्थित(D3 °त), D2 समीक्षते मत्समराग्रमास्थित , D6 समीक्ष्यते मा समराग मा स्थित (sic), D11 समीक्षते इन्द्र इवागत स्थित (for ^{b}) B3 -मानिनश्च मम समग्रमास्थित —After 28^{ab}, B3 ins

1000* विचिन्तयामास निषूदनार्थं
तदा कपीना प्रवरो विरोपित ।

—D11 T3 om (hapl) 28^{c}–29^{a} Ñ2 V B D6 om 28^{cd} —^{c}) D3 यस्य (for ह्यस्य) —^{d}) D3 सुराणाम् (om hapl) Ñ1 शीघ्ररूपिण , M3 °गामिन (for °कारिण)

29 D11 T3 om 29^{a} (cf v l 28) D3 om from भवेद् in 29^{a} up to इति प्र in 30^{a} —^{a}) Ś1 D10 [क्ष] पि (for [अ]भि-) —^{b}) B3 यस्य (for ह्यस्य) D1 2 4 G1 M1 [ऽ]भिवर्धते, D11 प्र° (for वि°) —^{c}) Ś1 प्रस्थापण Ñ2 चेह, V1 illeg , V2 नैव, B2 त्वद्य, B3 चास्य, D6 चेदि (sic), D7–9 ह्यस्य, T2 G2 चैव, T3 त्वेह (for त्वेव) D2 प्रमापणे तेन (for °ण त्वेव) Ś1 मयास्य, Ñ V B2 3 D7–9 ममाद्य, D11 ममा× B1 प्रमापण त्वस्य रणेद्य (before corr त्वद्य ममेह) रोचते, B4 प्रमार्जन त्वस्य ममाद्य रोचते

30 D3 om इति प्र (cf v l 29) Ñ2 V B D6 om 30–31 —^{a}) Ñ1 D1 2 4 10 11 च (for तु) D3 परमस्य (for तु परस्य) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 कीर्तयन्, T3 कर्तयन्, Cg as in text (for तर्क°) —^{b}) M2 स, Cr m g k t as in text (for स्व-) D3 -वेग (for -योग) D1 4 कीर्तिमान्, D11 कीर्तयन् (sic) (for वीर्यवान्) —^{c}) G1 वीर्यं (for वेग) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वधे कुमारस्य (for चकार वेग तु) Ñ1 D1 4 -कपिस् (for बलस्) D5 तथा —^{d}) D5 7 9 T1 3 G1 2 M1 तदानीं, D8 दुरात्मन (for महाकपि) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 चकार बुद्धिं हनुमान्महाबल (Ś1 D2 10 °कपि)

31 Ñ2 V B D6 om 31 (cf v l 30) —^{a}) D8 अष्ट बलान्, D3 अश्ववरान् (for अष्ट हयान्) D5 7–9 G3 M1 2 वरान्महाहयान, T2 °बलान् (for हयान्महाजवान्) Ś1 D10 स तस्य तानुग्रजवान्महाबलान्, D1 4 स तस्य नागाभ्यबलो महाबल —^{b}) Ś1 D2 10 11 -समाधिवर्तिन , Ñ1 -सहाभिवर्धिन , D1 3 4 -सहान्सुवर्चस , Cr m g k t as in text (for -सहान्विवर्तने) G3 समाहतान्भारसहानुवर्तने —For 31^{cd}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

1001* रथे नियुक्तान्निजवान वाजिन-
स्तलैश्च तालैश्च कपिर्महाबल ।

[D3 om l 2 —(l. 2) Ñ1 तत्प्रहारे स, D10 सालैश्च तालैश्च Ś1 transp कपिर् and महाबल D1 4 तलैश्च जघ्न स कपिर्महामति]

32 ^{a}) G1 महान् (for महा-) D10 11 -बल (for

G 5 42 17
B 5 47 33
L 5 43 33

स तं परित्यज्य महारथो रथं
सकार्मुकः खड्गधरः खमुत्पतत् ।
तपोभियोगादृषिरुग्रवीर्यवा-
न्विहाय देहं मरुतामिवालयम् ॥ ३३

ततः कपिस्तं विचरन्तमम्बरे
पतत्रिराजानिलसिद्धसेविते ।
समेत्य तं मारुतवेगविक्रमः
क्रमेण जग्राह च पादयोर्दृढम् ॥ ३४

स तं समाविध्य सहस्रशः कपि-
र्महोरगं गृह्य इवाण्डजेश्वरः ।
मुमोच वेगात्पितृतुल्यविक्रमो
महीतले संयति वानरोत्तमः ॥ ३५

स भग्नबाहूरुकटीशिरोधरः
क्षरन्नसृङ्निर्मथितास्थिलोचनः ।
स भिन्नसंधिः प्रविकीर्णबन्धनो
हतः क्षितौ वायुसुतेन राक्षसः ॥ ३६

महाकपिर्भूमितले निपीड्य तं
चकार रक्षोऽधिपतेर्महद्भयम् ॥ ३७

-रथ) Ñ2 V B D6 -जघान तद्रथ (for -हतो महारथ) —[b]) D2 3 मन्त्रिणा भृश, D8 T1 3 G3 मन्त्रिणमन्दा (for °निर्जित) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 स तेन(Ñ1 D11 तत स) पिशाचिपमन्त्रिणा भृश, Ñ2 V B D6 तदा(B1 तत , B2 तथा, B4 वीर) प्लवगाधिपमन्त्रिसत्तम , I2 स तस्य पिशाचिपतेर्महात्मन —[c]) T2 G M1 3 प्र (for स) B1 चक्र (for -नीड) D6 प्रभग्नकील Ñ2 V1 B2-4 D6 सगवाक्ष-, D7 9 T1 G1 2 M3 परिवृत्त- (M3 °युक्त-) (for परिमुक्त-) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 प्र(Ñ1 स, D3 वि)भग्ननीडेषु(Ś1 D3 10 °ड स) युगाक्षकूबर, V2 B1 स भग्ननीडे स(V2 °क्ष)गवाक्षकूबर —[d]) D1 4 निजवाजिनो (for हतवाजिर्) Ś1 D10 -वाजिनो रथात्, Ñ2 V B D2 6 -वाजिसारथि , D7 11 -वाजिकोधरात (for -वाजिरम्बरात्) ॰ Crg हतवाजि (Cg वाजिरिति) इकारान्तत्वमार्षम्

33 [a]) Ñ2 परित्यज्य (sic) (for °त्यज्य) —[b]) D11 G3 M1 सकार्मुक Ś1 D2 3 10 11 [ऽ]भि(D11 हि)पुप्लुवे, Ñ1 D1 4 [ऽ]भिदुद्रुवे, D5 7 9 T1 2 G M2 3 Cm g t स (D6 G1 स)मुत्पतन (for खमुत्पतत) Ñ2 V B D6 समुत्पपातामिधर (B1 °थ नभ) सकार्मुक (B4 प्रतापवान्) —[c]) B3 तपोभि-, D7 9 I ततोभि- (for तपोऽभि-) Ñ1 D1 4 -भिपगाद् (for -भियो°) Ś1 Ñ1 D2 3 10 ऋषिरप्रवि (Ñ1 D3 °स)ग्रहो, Ñ2 V B D6 °रुग्र(V2 °ग्र)मयमो, D1 4 °रुग्रमहतो, D11 अपिरुग्रहेतं तु (sic), G2 °रुग्रतेजा (for °रुग्रवीर्यवान) —[d]) D1 4 [आ]लये, D2 [आ]जय (sic) (for [आ]लयम्) D11 मन्तो दिवालय

34 [a]) D7 9 transp तत and कपिस् D6 अंबर —[b]) Ñ2 V B D6 -मार्गचारिण (for -सिद्धसेविते) —[c]) D5 8 T2 3 G2 M3 -तुल्य- (for -वेग-) G1 -विक्रम Ś1 Ñ1 B4 D2 3 10 स(Ñ1 त) मारुतिर्मारुतवेगवान्नरा(Ñ1 B4 °वान्रणे, D2 °वेगवान), Ñ2 D6 प्रमाथयन्मारुतसूनुराहवे, V B1-3 समाप्लुत्य(B1 °पत)न्मारुतसूनुराहवे, D1 4 समाप्लुत मारुतवेगवान्कपि , D11 तमाप्लुत वेगबलेन वेगवान. —[d]) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 G2 M2 करेण (for क्रमेण) Ś1 cap tim , B2 M3 स (for च) B1 सुपादप (for च पादयोर्). Ñ1 D1 4 11 भृश, D2 द्वयो .

35 [b]) Note hiatus between गृह्य and इव Ś1 Ñ V B D2 3 8 10 युद्ध, D1 4 11 युद्धम् (for गृह्य) ~ Cm t गृह्य इव । असन्धित्वमार्षम् । गृहीत्वेत्यर्थ । , so also Cg k [a] —For 35[cd], Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 subst

1002* कुमारमक्ष प्रविकीर्णभूषण
विनिष्पिपेषाशुगतिर्महीतले ।

[(L 1) D2 om (hapl) from प्रवि up to महि in 36[c] B3 नविकीर्ण , B4 प्रकीर्ण- B2(m, as above) शोभन, D10 -भूषित (for -भूषण) —(L 2) Ñ1 D1 4 11 विनि पिपत, D6 विनिष्पिपेश (corrupt) Ś1 Ñ1 D10 -नति, Ñ2 D6 कपिर , V2 -नदि (for -गति) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 महातल , B3 महीतले (for महीतले)]

36 D2 om up to भवि in [c] (cf. v l 35) —[a]) B प्रभिन्न- Ñ2 V B D6 -पृष्ठ- (for -बाहु-) D7 9 -पयोधर —[b]) G2 क्षतक्षरन (for क्षरन्नसृङ्) Ñ2 V B D6 विलग्न(B3 °नष्ट, B4 °नग्न)बाहुर्मथितास्थिपञ्जर (B4 °कन्धर) —[c]) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 विमुक्त-, D7 G1 2 M1 2 प्र(D6 M2 स)भिन्न-, T M3 स भग्न- (for स भिन्न-) G2 -सन्धि (for -संधि) G1 2 M1 -विशीर्ण- (for -विकीर्ण-) Ñ2 V B1 2 4 D6 विमुक्तशस्त्रास्त्रवरान्तकन्धरो(B1[marg after corr °रतसु] 4 °कन्धरो)क्षितौ, B3 विमुक्तवासा गलिताग्रमासको —[d]) D6 मृत (for हत) D1 4 11 मयुगे (for राक्षस)

37 Ñ2 V B D6 om 37 —[a]) D3 महाबलो (for °कपिर्) Ś1 Ñ1 D1 4 10 निपात्य त, D2 निमथ्य त, D3 विनिष्पतत्, D11 निपदृय (corrupt) (for निपीड्य त) —[b]) D6 महाभय

महर्षिभिश्चक्रचरैर्महाव्रतैः
समेत्य भूतैश्च सयक्षपन्नगैः ।
सुरैश्च सेन्द्रैर्भृशजातविस्मयै-
र्हते कुमारे स कपिर्निरीक्षितः ॥ ३८

निहत्य तं वज्रिसुतोपमप्रभं
कुमारमक्षं क्षतजोपमेक्षणम् ।
तदेव वीरोऽभिजगाम तोरणं
कृतक्षणः काल इव प्रजाक्षये ॥ ३९ G 5 43 2 B 5 48 2 L. 5 44 2

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चचत्वारिंशः सर्गः ॥ ४५ ॥

४६

ततस्तु रक्षोधिपतिर्महात्मा
हनूमताक्षे निहते कुमारे ।
मनः समाधाय तदेन्द्रकल्पं
समादिदेशेन्द्रजितं स रोषात् ॥ १

त्वमस्त्रविच्छस्त्रभृतां वरिष्ठः
सुरासुराणामपि शोकदाता ।
सुरेषु सेन्द्रेषु च दृष्टकर्मा
पितामहाराधनसंचितास्त्रः ॥ २

38 [a]) Ñ2 V1 B D1–4 6 9 11 चक्र(D3 चित्र)धरैर्, Ñ2 D6 महारथै, D7 9 G3 Cr k t समागतै (for महाव्रतै) T2 महर्षिभिश्च प्रवरैरभिष्टुत —[b]) Ñ2 D6 सह (for च स-) S1 D10 यक्षैश्च सभूत- (for भूतैश्च सयक्ष-) —[d]) Ñ2 V B D3 6 प्रपूजित (for निरीक्षित)

39 [a]) T2 निर्जित्य (for निहत्य) D5 7 9 T G1 M2 Ct -सुतोपम रणे(G1 ङ्णात्) (for °मप्रभ) Ś1 Ñ V B D2 6 10 स त निहत्याम(D2 °सु)रवीरदुर्जय(Ñ2 D6 °सूदन, V B °मर्दन), D1 3 4 11 स त निहत्वा परवीरदुर्जय, G3 निहत्य त सुरपतिसूनुसप्रभ ❀ Cv "निहत्य त वज्रिसुतोपमप्रभम्" इति पाठ ❀ —[b]) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 क्षतजेक्षण कपि , B3 °जोपसेवित, D11 जलजेक्षण कपि (for क्षतजोपमेक्षणम्) —[c]) G1 M2 3 तम् (for तद्) Ś1 D10 प्रतिगृह्य, Ñ1 D1 4 11 [s]थ जगाम (for ऽभिजगाम) —[d]) B4 कृत क्षण (sic), D3 कृतक्षय (for कृतक्षण)

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ2 B D6 10 अक्षकुमारवध , Ñ1 D1 3 4 कुमाराक्षवध , V1 illeg , V2 D2 9 11 अक्षवध —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om , Ś1 M2 46, Ñ2 V1 D6 44, V2 34, B1 2 42, B3 43, B4 D5 7–9 T G M1 3 47, D8 48 —After colophon, D2 concludes with राम, G with श्रीरामाय नम.

46

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 Cv missing for 1–2 —[a]) Ñ2 V B D3 6 T1 3 G1 2 M1 3 स, Cg k as in text (for तु) —[c]) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 T1 तमि(Ñ1 D1 4 °ढि, T1 °थे)न्द्रकल्प(Ñ1 D11 °ल्प), Ñ2 V B D6 निवृत्तशोक , D2 विनृद्धरोष , D3 M1 महेन्द्रकल्प, D7 9 स देवकल्प (for तदेन्द्रकल्प) —[d]) Ś1 D3 7 9 10 G2 सरोष , Ñ2 V1 B D2 6 रणाय, V2 (after corr as in V1) समाहित , D5 8 G1 M2 3 सरोष (for स रोषात)

2 [a]) V B1 3 D3 T2 G1 3 अस्त्रभृच् , Cg अस्त्रविच् (as in text) Ś1 B4 D1 2 4 10 11 T3 M3 श(Ś1 B4 D10 चा)स्त्रविदा (for शस्त्रभृता) —[b]) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 प्रसन्नबुद्धि समरेषु शक्त (S1 D10 °रे प्रधृष्य , B1 °रे प्रशक्त , D2 °रेष्व धृष्य , D8 °रेषु सक्त) —[c]) Ñ2 V B1 2 4 D6 दै(B2 चै)त्येषु देवेषु, B3 युद्धेषु कार्येषु, D4 सुरेन्द्रसेन्द्रेषु (sic), D11 G3 सुरेषु चेन्द्रेषु (for सुरेषु सेन्द्रेषु) D8 [अ]पि (for च) D2 काम (for -कर्मा) —[d]) Ñ1 D6 T -सर्जित- , Cr m g k t as in text (for -सचित-)

G 5 43 3
B 5 48 3
L 5 44 3

तवास्त्रबलमासाद्य नासुरा न मरुद्गणाः ।
न कश्चित्त्रिषु लोकेषु संयुगे न गतश्रमः ॥ ३
भुजवीर्याभिगुप्तश्च तपसा चाभिरक्षितः ।
देशकालविभागज्ञस्त्वमेव मतिसत्तमः ॥ ४
न तेऽस्त्यशक्यं समरेषु कर्मणा
न तेऽस्त्यकार्यं मतिपूर्वमन्त्रणे ।
न सोऽस्ति कश्चित्त्रिषु संग्रहेषु वै
न वेद यस्तेऽस्त्रबलं बलं च ते ॥ ५
ममानुरूपं तपसो बलं च ते
पराक्रमश्चास्त्रबलं च संयुगे ।
न त्वां समासाद्य रणावमर्दे
मनः श्रमं गच्छति निश्चितार्थम् ॥ ६

---

3 ^{a}) D7.9 त्वद्- (for तव) —^{b}) Ś1 Ñ1 D7.9.10 मसुरा, V B2 D11 न सुरा, B3 विबुधा, D2 T2 सासुरा (for नासुरा) Ś1 Ñ1 B2–4 D1.2.4.7.9–11 T2 स- (for न) —After 3^{ab}, D5.7–9 T G1.2 M ins.:

1003* शेकुर्हि समरे स्थातु सुरेश्वरसमाश्रिता ।

[All except M2 नशेकु M1 -समाश्रिता]

—^{cd}) Ś1 Ñ1 D2 अन्येषु D1.4.10.11 अन्ये च, T1.3 न केचित् (for न कश्चित्) D2 त्रिषु लोकेषु G1.3 M1.2 सयुगेषु, Cv k t as in text (for सयुगे न). D11 गतश्रम (sic), T1.3 हृतश्रिय, T2 कृतश्रम, Cv k.t as in text (for गतश्रम) Ś1 D1.2.4.10 सयुगेभि(D1 °गेषु, D4 °गे च)गता श्रम(Ś1 श्रिय, D10 श्रम), Ñ1 सयुगेषु निर्जिता सम (hypm) (for ^{d}) D3 पर्याप्ता प्रमुखे स्थातु न च लोकास्त्रयोपि वा ‖ Cv सयुगे न गतश्रम न कश्चित्। सर्वे श्रान्ता भवन्तीत्यर्थ । न केचित्त्रिषु लोकेषु सयुगे न गतश्रिय इति च पाठ।, Cr सयुगे कश्चिदपि न गतश्रमो न सर्वे प्राप्तश्रमा इत्यर्थ । न शेकुरित्याहार्याभावपाठे तवास्त्रबलमासाद्य असुरो न न गतश्रम । मरुद्गणा न न गतश्रमा । त्रिषु लोकेषु कश्चिदपि न न गतश्रम । न गतश्रमा नेति योजना । केषुचित्कोशेषु न सयुगे न गतश्रम इति पाठ।, Cm कश्चिदपि न गतश्रमो न। सर्वे प्राप्तश्रमा इत्यर्थ।, so also Cg ‖ —For 3^{cd}, Ñ2 V B D6 subst.:

1004* समर्था समरे स्थातु त्रैलोक्यमपि चानघ।

[B3 न समथा ण (for समर्था समरे) B4 स्तु (for स्थातु)]

4 ^{ab}) B2 तप्तश्, B4 मुक्तश् (for -गुप्तश्) D3 त्व, T1.3 तु, Ct as in text (for first च) D11 चापि, M2 चाभि-, Ct as in text (for चाभि-) B1 त्वया तु रक्षसा सर्वो भुजवीर्याभिरक्षित —V2 om. 4^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D5.7–10 G1.3 M2 Ct -प्रधानश्च, Ñ2 B D3.6 -नयज्ञश्च, V1 मनज्ञश्च (sic), D1.4.11 -[उ]पपन्नश्च D2 -विधिज्ञश्च, T2 -विधानश्च (for विभागज्ञस्) —^{d}) Ñ2 V1 B D6 मतिमान्नर (B3 °अन), D9 रिपुसूदन, T2 G2 Cr मतिसत्तम, Cg k t मतिसत्तम (as in text)

5 ^{a}) B2 [ऽ]स्तु, B3 हि (for ऽस्ति) Ś1 Ñ2 V1 B D2–4.6.10.11 [अ]साध्य, D1 [अ]कार्यं (for [अ]शक्य) Ś1 D3.7.9.10 G3 Ck t कर्मणा, Ñ2 V1 B D6 कर्म, T1.2 कर्मणो, Cr m g as in text (for कर्मणा) Ñ1 न तेस्त्य॰ समरे॰ कर्म॰ (illeg), V2 स्वकर्मणा तेन महाकपीश्वरो (sic) ‖ Ck न तेऽस्त्यशक्य समरेषु कर्मणामिति पाठ । समरेषु कर्तव्याना कर्मणा मध्ये तेऽशक्य नास्ति, Ct also adds 'कर्मणा' (?) इत्येव पाठ साम्प्रदायिक इति कतक ‖ —^{b}) D6 कार्यं (for [अ]कार्यं) D8 प्रति- (for मति-) Ś1 D10 -दृष्टपूर्वं, D1.4.11 पूर्वदृष्ट, D6 T1 G3 -पूर्वमन्त्रिणे, D7.9 रूपमन्त्रणे, Cr m g k t as in text (for पूर्वमन्त्रणे). Ñ V B1–3.4(marg. also) D2.3.6 न तेस्ति तुल्यो(D3 °ल्य) म(B4 [orig]ग)तिदर्शनेषु(Ñ1 °नेन, D3 °नेषु च). —^{c}) Ś1 D1.4.10.11 G2.3 तेस्ति, Ñ1 तेषु, D2 चापि, D3 चास्ति, Cv as in text (for सोऽस्ति) Ś1 Ñ1 D1–5.7–10 T1.2 M1 om., D11 वा (for वै) Ñ2 V B D6 न चापि(B3 °हि) कश्चिद्द्विपता विनिग्रहे —^{d}) Ñ2 V B D2.6 व्यतिक्रमेद् (for न वेद यस्ते) Ś1 D10 वा (for च) Ś1 D2.3.5.7.9.10 T1 om. (second) ते B4 च ते जन, Cv as in text (for बल च ते) Ñ1 D1.4.11 सहेत वेग तु(D11 च) त(Ñ1 य)था बल च

6 B3 om. (hapl.) 6^a —^{a}) Ñ1 समान :(for ममानु-) Ñ2 V B1.2.4 D2.6 सुमहद्, D5 T2 तपसा (for तपसो) Ś1 D1–5.10.11 om. च B2.4 om. ते —^{b}) T2 M2 पराक्रम D5 G3 [अ]त्र, D8 [अ]ति- (for [अ]स्त्र) Ñ2 V B D1.3.4.6 चास्त्र(Ñ2 V1 B1.2.4 चाथ, V2 चास्त्र, B3 चार्थ, D6 चार्थ)परिग्रहश्च, D2 चार्थपराक्रमश्च (for चास्त्रबल च सयुगे) Ś1 Ñ1 D10.11 पराक्रम चास्त्र(D11 °स्त्र)परिग्रह[श्]च —After 6^{ab}, Ñ2 V B D6 ins., while Ś1 D2.10.11 ins. after 6.

1005* सर्वेषु कार्येषु समर्थयुक्ता
बुद्धिस्तवाद्येह महानुभाव।

[(l. 1) Ś1 D10 निवर्तनीया, B3 समर्थता च, D2.11 समर्थनीया (for समर्थयुक्ता) —(l. 2) V1 तवास्ते च, B2 तवास्त्येव, B3 तवार्थो हि, D2 त्वयाद्येह, D6 तवाद्येह, D11 त्वदीयेह (for तवाद्येह) Ś1 D10.11 महा(D10 °मा)नुभावात् (D11 °वा)]

—Thereafter D2 repeats (var.) 6^{cd} B3 om. 6^c —^{c}) Ś1 D10.11 न त्वेवमासाद्य, Ñ2 V B1.2.4 D2(second time).6 न च त्वमासाद्य, D1 तत्र समासाद्य Ñ2 B1.2.4 D2(second time).6.11 -[अ]वमर्दे, V D2(first time).8 T2 M1 -[अ]वमर्दने(D8 T2 M1 °ने), D1.4 -[अ]भिमर्दे, G1.2 °मर्दिन, Cv as in text (for -[अ]वमर्दे) D3 भवतमासाद्य न मेरिमर्दने —^{d}) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 मन·

निहताः किंकराः सर्वे जम्बुमाली च राक्षसः ।
अमात्यपुत्रा वीराश्च पञ्च सेनाग्रयायिनः ॥ ७
सहोदरस्ते दयितः कुमारोऽक्षश्च सूदितः ।
न तु तेष्वेव मे सारो यस्त्वय्यरिनिषूदन ॥ ८
इदं हि दृष्ट्वा मतिमन्महद्बलं
कपेः प्रभावं च पराक्रमं च ।
त्वमात्मनश्चापि समीक्ष्य सारं
कुरुष्व वेगं स्वबलानुरूपम् ॥ ९
बलावमर्दस्त्वयि संनिकृष्टे
यथा गते शाम्यति शान्तशत्रौ ।
तथा समीक्ष्यात्मबलं परं च
समारभस्वास्त्रविदां वरिष्ठ ॥ १०

G 5 43 11
B 5 48 10
L 5 44 11

श्रम, D3 श्रम मनो (by transp), Cv as in text (for मन श्रम) Ñ2 V B D2 (second time) 6 परिश्रम (B3 रणाजिर) गच्छसि निश्चितार्थं, D2 (first time) श्रम न गच्छति विनिश्चितार्थं —After 6, D3 ins

1006* निहत्य रक्षांसि बहूनि सयुगे
कुमारमक्षं च निपात्य वानर ।
अभीतवद्गर्जति तस्य निग्रहे
त्वया तु रक्षोवर संनिधीयताम् ।

7 b) B1 स (for च) —c) D11 सामात्यप्रवरपुत्रा —d) Ś1 D10 -[अ]ग्रगा हता, Ñ V B D1–4 6 11 -[अ]ग्रगास्तथा, D7 9 °गामिन, D8 G1 3 M1 °नायका (for -[अ]ग्रयायिन) —After 7, D5 7–9 S ins, while D3 ins after l. 1 of 1009*

1007* बलानि सुसमृद्धानि साश्वनागरथानि च ।
[D3 च (for सु-)]

8 a) D7 9 महोदरश्च शयित —b) T2 निपातित, G1 च सायक, G3 निषूदित (for च सूदित) —c) D5 8 G2 M3 हि (for तु) M1 मे मनस (for तेष्वेव मे) T2 सारो मे (by transp) —After 8c, M1 ins.

1008* यस्त्वय शत्रुसूदन ।
निहतेष्वेषु समरे

—For 8, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

1009* अक्ष कुमारोऽतिबलो दुर्धर्षश्च महाबल ।
न च ते समरे कश्चित्तुल्योऽस्ति रिपुसूदन ।
न च मे सारता तेषु यथा त्वयि महाद्युते ।

[V2 om l. 1 —(l. 1) Ñ2 D6 दुर्धर्षो, V1 B निहतो (for ऽतिबलो) Ñ1 D1–4 10 11 दुर्धरश्, Ñ2 D6 निहतश् (for दुर्धर्षश्) D1 4 11 निपातित, D3 [अ]तिवीर्यवान् (for महाबल) —After l. 1, D3 ins 1007* —(l. 2) D10 मे (for ते) Ś1 हि (for ऽस्ति) Ś1 D2 4 11 रिपुसूदन Ñ2 V B D6 न च मेऽन्यो (Ñ2 D6 मे सो) स्ति समरे (B3 °स्ते सम कश्चित् [sic]) त्वया तुल्योरि (V2 °ल्यो रिपु [hypm]) सूदन (B2 °मर्दन, B3 4 °सूदन) —(l. 3) Ś1 D10 [ए]व, Ñ1 D11 ते, D1 4 वै (for मे) Ś1 D10 मार तत् (for सारता) Ñ1 महामते (for °द्युते).]

—Thereafter all the above MSS. cont

1010* तस्माद्गच्छाशु पुत्र त्वं युद्धाय विजयाय च ।

[Ś1 D10 [अ]थ (for [आ]शु) Ñ1 D1–4 11 [अ]त्र व पुत्र (for [आ]शु पुत्र त्व) D6 विक्रमाय (for विजयाय)]

9 a) D7–9 च, T2 G3 तु (for हि) D7–9 निहत, M1 [अ]प्रतिम, Cr m g as in text (for मतिमन्) D5 G1 M2 बल महत् (by transp), T2 G2 3 M1 महाकपेर् (for महद्बल) Ś1 D1 4 10 11 इम ह्यद्य परम बलेपु, Ñ V B2 D2 6 अय हि कष्ट (Ñ1 D2 ह्यद्य) परमो (V2 °म) बलेपु, B1 3 4 अय हि कष्ट परम बलेपु (B1 [m after corr] °मश्च लोके), D3 इम हि दृष्ट्वाप्रतिम बलेपु —b) D2 कपि, T2 G2 3 M1 बल (for कपे) Ñ2 V B D2 6 प्रभावश्च पराक्रमश्च —c) D3 माम् (for त्वम्) Ñ1 D1 2 4 11 [ए]व (for [अ]पि) D5 7–9 निरीक्ष्य, G3 कुरुष्व (for समीक्ष्य) Ñ1 D1 2 4 11 सत्त्व (for सार) Ś1 B3 D10 त्वमात्मना चै प्र (B3 °जश्चैव) समीक्ष्य सर्वं (B3 °स्व), Ñ2 V B1 2 4 D6 ममा (Ñ2 °हा) त्मजश्चैव (B4 °श्चासि) तथैव स त्व —d) Ś1 Ñ1 D10 कार्यं, B3 वीर, D1 2 4 11 वीर्यं (for वेग) Ś1 Ñ V1 2 (marg also as in text) B D1 2 4 6 10 स्वगुण, D11 च गुण (for स्वबल-).

10 a) B4 रण (for बल) Ś1 D1 2 4 -[अ]वमर्दं (D2 °र्दि) (sic), D7 9 G3 M1 Ck t °मर्दस्, Cv r m g as in text (for -[अ]वमर्दस्) Ś1 Ñ1 D11 संनिकृष्टो, Ñ2 V B D2 6 10 संनिविष्टो (D2 10 °ष्टे) (for संनिकृष्टे) —b) D7 9 T1 Ck t शातशत्रु, Cv r m g as in text (for °शत्रौ) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 यथा न गर्हेयुरुदारसत्त्वा, D3 यथा न मे स्यादिह शातशत्रो ❀ Cm शान्तशत्रौ त्वयि गते इतो निर्गते संनिकृष्टे हनुमत्समीप प्राप्ते सति बलावमर्द सेनानाशो यथा शाम्यति सेनाक्षयो यथा न स्यात् तथा आत्मबल पर च समीक्ष्य समारभस्व ।, so also Cg, Ck शान्तशत्रुरिति पाठः । गते निर्गते त्वयि संनिकृष्टे सति । 'बलावमर्दैरे'व पाठः । अनेकबलप्रमथनैर्हेतुभि शान्तशत्रु उपशान्तबलवेग ।, so also Ct ❀ —c) D2 11 [अ]स्त्र- (for [आ]त्म-) D11 G2 बल (for पर) —d) D5 7–9 T2 G3 M1 [अ]स्त्रभृता, Cr m as in text (for °विदा) D9 वरिष्ठ Ś1 D2 10 11 प्रजाकृत (D2 11 °कृत) कर्म समारभ (D2 °चर) स्व, Ñ V B D1 4 6 प्रजाहव (D1 4 पराक्रम) कर्म समारभ (B4 °हर) स्व —After 10, D3 5 7–9 S ins

G 5 43 12
B 5 48 13
L 5 14 12

न खल्वियं मतिः श्रेष्ठा यत्त्वां संप्रेषयाम्यहम् ।
इयं च राजधर्माणां क्षत्रस्य च मतिर्मता ॥ ११
नानाशस्त्रैश्च संग्रामे वैशारद्यमरिंदम ।
अवश्यमेव बोद्धव्यं काम्यश्च विजयो रणे ॥ १२
ततः पितुस्तद्वचनं निशम्य
प्रदक्षिणं दक्षसुतप्रभावः ।
चकार भर्तारमदीनसत्त्वो
रणाय वीरः प्रतिपन्नबुद्धिः ॥ १३
ततस्तैः स्वगणैरिष्टैरिन्द्रजित्प्रतिपूजितः ।
युद्धोद्धतकृतोत्साहः संग्रामं प्रतिपद्यत ॥ १४
श्रीमान्पद्मपलाशाक्षो राक्षसाधिपतेः सुतः ।
निर्जगाम महातेजाः समुद्र इव पर्वसु ॥ १५

1011* न वीर सेना गणशो च्यवन्ति
न वज्रमादाय विशालसारम् ।
न मारुतस्यास्ति गतिप्रमाण
न चाग्निकल्प करणेन हन्तुम् ।
तमेवमर्थं प्रसमीक्ष्य सम्यक्
स्वकर्मसाम्याद्धि समाहितात्मा ।
स्मरश्च दिव्य धनुषोऽस्य वीर्यं
व्रजाक्षतं कर्म समारभस्व ।

[(l 1) D3 वीरा (for सेना) and भवति (for च्यवन्ति) —(l 2) D3 नास्त्यायुध वज्रसमानसार ✱ Cv g गणशोचि गण-(Cg गणाना)शोचयितरि ।, Cr m गणशोचि (Cr शोचने क्यन्तात् क्विन्तमिद रूपम् ।) गणान् शोचयतीति गणशो(Cr °शु)क् हनुमान, तस्मिन्निमित्ते सेना नावन्ति न रक्षन्ति । (Cm गणशोऽप्यवन्तीति पाठे सघशोऽपि नावन्ति तत्र हेतुर्नेति) ।, Ck गणशोच्यवन्तीत्यादि सर्वत्र पाठ । अवन्त्यपि रोरुत्व छान्दसम् । हे वीर, सेना न सेना मा भूवन्, तत्सहायावलम्बन मास्तु । युत गणश सघश च्यवन्त्येव पलायन्ते नश्यन्ति वा । तस्मान्नैव तथा । । अत्रान्य आहु —गणान् शोचयतीति गणशोक् तस्मिन् गणशोचि हनुमति सेना नावन्तीति । मन्दमेतत् अवने त्रायत्यर्थत्वात्, गणशोक इति पदस्यैव भाव्यत्वात् । तथा विशालसारमित्यत्र विशेतिपद छित्त्वा अल्पसार कुण्ठसारमित्यप्याहु । नास्त्यलशब्द एव तावत् । अन्यथ त्वलमित्येव । तस्य कुण्ठार्थवाचिता तु दूरे ।, so also Ct ✿ —(l 3) M3 [अ]स्य (for [अ]स्ति). D3 गति, T2 M3 Cm t गते, Cv r g k as above (for गति) —(l 4) D3 नाग्ने परोन्यो दहनेमित हेतु —(l 5) D3 तद्, G1 त्वम् (for तम्) —(l 6) D3 चापेक्ष्य, T1 3 -सामर्थ्य-, T2 -सार च, Cv as above (for साम्याद्धि) —(l 7) D3 [ऽ]न्यवाय, T2 M3 Cr m g k [ऽ]स्त्रवीय, M1 च वीर्यं, Ct as above (for ऽस्य वीर्यं) —(l 8) D3 T G3 M1.2 व्रजाक्षत, Cr m t as above (for व्रजाक्षत)]

11 [a]) Ñ2 V B D6 [ए]षा (for [इ]य) Ś1 Ñ V B D2 6 10 11 मतिर्मेद्य, D1 4 मतिसंस्थित, D7 9 G3 M1 Ck t मतिश्रेष्ठ, Cr m g as in text (for मति श्रेष्ठा) ✿ Ck मतिश्रेष्ठेति सर्वत्र पाठ । हे मतिश्रेष्ठ प्रशस्तबुद्धे ! अह त्वामतिसकटे प्रिय पुत्र प्रेषयामीति यत् । इय न खलु, पुत्र प्रेषणा नोचिता खलु ।, so also Ct ✿ —[b]) Ñ1 D3 न त्वा (sic), V2 D7 9 य त्वा, D2 8 T2 G2 यस्त्वा, D5 M1 2 यत्त्वा, D6 यस्त्वा, D11 यथा, Cr.m g k t as in text (for यत्त्वा) —[c]) Ñ1 D8 इद (sic) (for इय) Ñ1 B1–3 D4 6 11 तु, D1 नु (for च) B2 राज्ञा (sic) (for राज-) B4 पुत्राणा (for -धर्माणा) —[d]) D11 तु (for च) V2 B3 क्षा(B3 पु)त्रस्य च, D8 क्षत्रियस्य (for क्षत्रस्य च) Ñ2 V2 B D1 2 4 6 11 गतिर्मता, D3 गति परा, T2 (also as in text) G1 मतिर्मम, Cr m g k t as in text (for मतिर्मता) Ś1 D10 क्षत्रियाणा गतिर्मम, Ñ1 क्षत्रस्य गतिमिच्छता

12 [a]) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 -सर्वेश्च, D2 -शस्त्रे च, D3 G M1 -शास्त्रश्च, D7 9 Ck t -शास्त्रेषु, Cr m g as in text (for -शस्त्रैश्च) —[b]) V2 विशत्यैवम्, B1 युध्यस्व त्वम्, D8 गतशकम् (for वैशारद्यम्) —[c]) Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 8 10 11 M3 Cr.m योद्धव्य, Cg k t as in text (for बोद्धव्य) —[d]) Ñ2 V B1 2(marg also as in text) 3 4 D6 काम (for काम्यश्च) Ś1 कस्यचिद्विजये रणे

13 [a]) Ś1 सुतस् (for पितुस्) —[b]) Ñ2 D6 यक्षसुत-, B4 दक्षसम-, D3 शक्रसम- (for दक्षसुत) T3 -प्रभाव Ś1 D10 प्रदक्षिणीकृत्य च त महात्मा —[c]) D10 om (hapl ?) भर्तार Ñ2 V B D6 उदारसत्त्वो, D7 9 Ct अतित्वरेण (for अदीनसत्त्वो) —[d]) B2 प्रतियानबुद्धि

14 V2 B1 2 om 14–15 —[a]) Ś1 D10 तैर्गुणैर्, Ñ स गणैर्, B3 D1 4 6 T स्वगुणैर्, D3 11 च गुणैर्, Cm t as in text (for स्वगणैर्) G2 इष्ट, Cm as in text (for इष्टैर्) —B4 om 14[c]–15 —[c]) Ś1 D2 6 10 G2 युद्धोद्यत (Ś1 D10 °म-, G2 °त), D1 3 5 M1 3 युद्धोद्धत, D8 °द्धृत, Cr m k t as in text (for युद्धोद्धत-) D4 क्षतोत्साह (sic) ✿ Cr g युद्धोद्धत(Cg °त)कृतोत्साह इति पाठ ✿ —[d]) Ñ1 D1 3 4 10 G3 M3 प्रत्यपद्यत, Ñ2 B3 D2 6 11 T1 3 G1 2 M1 2 समपद्यत, V1 D7–9 Cm t सप्रपद्यत, D5 समपश्यत (for प्रतिपद्यत)

15 V2 B1 2 4 om 15 (cf v l 14) —[a]) Ñ1 D1 4. 5 7 -विशालाक्ष (for पलाशाक्षो) —[b]) Ś1 Ñ1 B3 D1–4 10 11 स रक्षोधिपते —[c]) Ñ1 V1 B3 D1 4 चुक्षोभ सु-(Ñ1 स), D2 चुक्षुभे सु- (for निर्जगाम) (Ś1 D10 महावीर, Ñ1 महाभाग, Ñ2 V1 B3 D1–4 6 11 महावेग —[d]) Ś1 Ñ2 V1 B3 D3 6–10 G3 Ct पर्वणि (for पर्वसु)

स पक्षिराजोपमतुल्यवेगै-
व्यालैश्चतुर्भिः सिततीक्ष्णदंष्ट्रैः ।
रथं समायुक्तमसंगवेगं
समारुरोहेन्द्रजिदिन्द्रकल्पः ॥ १६
स रथी धन्विनां श्रेष्ठः शस्त्रज्ञोऽस्त्रविदां वरः ।
रथेनाभिययौ क्षिप्रं हनूमान्यत्र सोऽभवत् ॥ १७
स तस्य रथनिर्घोषं ज्यास्वनं कार्मुकस्य च ।
निशम्य हरिवीरोऽसौ संप्रहृष्टतरोऽभवत् ॥ १८
सुमहच्चापमादाय शितशल्यांश्च सायकान् ।
हनूमन्तमभिप्रेत्य जगाम रणपण्डितः ॥ १९

तस्मिंस्ततः संयति जातहर्षे
रणाय निर्गच्छति बाणपाणौ ।
दिशश्च सर्वाः कलुषा बभूवु-
र्मृगाश्च रौद्रा बहुधा विनेदुः ॥ २०
समागतास्तत्र तु नागयक्षा
महर्षयश्चक्रचराश्च सिद्धाः ।
नभः समावृत्य च पक्षिसंघा
विनेदुरुच्चैः परमप्रहृष्टाः ॥ २१
आयान्तं सरथं दृष्ट्वा तूर्णमिन्द्रजितं कपिः ।
विननाद महानादं व्यवर्धत च वेगवान् ॥ २२

G 5 44. 3
B 5 48. 24
L 5 44. 23

16 B3 om 16 —a) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 -राजोत्तम-, T1 3 G1 -राजानिल-, Cv r m g t as in text (for राजोपम-) Ñ1 -तुल्यविक्रमैर्, Ñ2 V B1 2 4 D6 -भीमवेगो (B1 4 °गैर्), D1 4 -तुल्यवेगो (for -तुल्यवेगैर्) ❀ Cv पक्षिराजोपमतुल्यवेगै पक्षिराजोपमै', अन्योन्यतुल्यवेगैश्च । अर्थवैशद्यार्थमेकार्थे शब्दद्वयप्रयोगो वा ❀ —b) Ś1 D3 10 सिंहैश्, D1 (m also as in Ś1) 2 4 11 व्याडैश्, Cv as in text (for व्यालैश्) Ñ1 V B1 2 4 D4 5 शित-, D7 9 G1 स तु (for सित-) —c) D7–9 असह्य- (for असग-) Ñ2 V B1 2 4 D6 समासक्तमसह्य-(B1 4 °क्त-) B1 D5 7 9 11 T1 3 M2 -वेग, D2 वेगै (for -वेग) —d) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 अप्रधृष्य (B2 °दय) (for इन्द्रकल्प) G2 समारुरोहामरराजशत्रु —After 16, Ñ2 V B1 2 4 D6 read an addl colophon

[*Sarga name* Ñ2 V B1 2 4 D6 इन्द्रजिन्निर्याण —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ2 V1 D6 45, V2 35, B1 2 43, B4 48]

17 a) B3 4 D3 रथी (D3 सर्वे)रथिना —D10 om (hapl, see var) 17b – 18c —b) Ñ1 शस्त्रशास्त्र-, B1 शस्त्रज्ञोथ, B3 सर्वशस्त्र, D1 4 6 G2 शास्त्रज्ञोस्त्र- (for शस्त्रज्ञोऽस्त्र-) B1 3 D1 4 11 -विशारद (for -विदां वर) Ś1 D2 शूर (D2 °र)शस्त्रभृतां वर —cd) D3 [अ]पि (for [अ]भि) Ś1 Ñ V B D1–4 6 11 रथेनादित्यवर्णेन त वानरमुपाद्रवत् (Ś1 Ñ1 °क्रमत्, D11 °गमत्)

18 D10 om 18abc (cf v l 17) —cd) Ś1 Ñ1 D1 4 11 तु हरिश्रेष्ठ, Ñ2 V B D2 6 कपि(D2 हरि)शार्दूल, D3 हनुमान्वीर (for हरिवीरोऽसौ) D9 reads *sup lin sec m* ऽसौ संप्रहृष्टतरो V1 B1 2 4 D6 G1 संप्रहृष्टस्ततो (G1 °करो), B3 संप्रहर्षयुतो, D4 स संहृष्टतरो (for संप्रहृष्टतरो) G3 संप्रहृष्टतनूरुह (for d) —After 18, D8 ins

1012* इन्द्रजित्त कपि दृष्ट्वा तोरणाजिन्यवस्थितम् ।
विश्वस्त सुखमासीनं राक्षस क्षुभितोऽभवत् ।

19 Ñ2 V2 B1 4 D6 om 19–23 B2 om 19–21 —a) Ś1 D4 10 स महच्, Ñ1 बृहच्च, V1 D2 11 महच्च, B3 महत्सु-, D7 9 इन्द्रजिच् (for सुमहच्) D3 स नमत्वापमादाय (sic) —b) Ś1 Ñ1 V1 B3 D1–4 10 11 शि(D1–4 11 सि)तपीताश् (for शितशल्याश्) —c) Ś1 B3 D1 3 4 10 11 अभिद्रु(Ś1 D10 °फ्लु, B3 °सृ)त्य, D2 उपाद्रुत्य, D7–9 T3 G2 3 °प्रेक्ष्य (for अभिप्रेत्य) —d) Ś1 Ñ1 V1 B3 D1 2 4 10 युधि वानर, D3 बलिना वर, D11 युधि मारुति (for रणपण्डित)

20 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 20 (cf v l 19) —a) B3 ततस् (for तस्मिस्) Ś1 Ñ1 B3 D1 3–5 10 11 G1 3 M1 संयुग, Cg t as in text (for संयति) —b) B3 चापपाणौ (for बाण°) —c) D9 M1 2 तु, Ct as in text (for च) Ś1 D10 प्रदिशश्च नेदुर्, B3 G2 कलुषीबभूवुर् (for कलुषा बभूवुर्) —d) Ñ1 V1 B3 D2 11 रौद्र (for रौद्रा)

21 Ñ2 V2 B D6 om 21 (for all except B3, cf v l 19) —ab) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 समाययुस्, D11 समीयतुस् (sic) (for समागतास्) Ś1 D2 10 11 च (for तु) Ś1 वृक्षा (sic), D11 -वशा (for -यक्षा) D4 8 10 11 चक्रधराश्, M2 व्योम्निचराश्, Cv m g k t as in text (for चक्रचराश्) D3 समीयुरत्यर्थकुतूहलाश्च सुरर्षिगंधर्वभुजगसंघा —c) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तत (for नभ) and तु (for च) —d) D11 निर्लेदुर् (sic) (for विनेदुर्) D1 4 11 प्रसभ, D9 G1 3 M1 परम, Ck t as in text (for परम-) T3 प्रकृष्टा, Ck t as in text (for -प्रहृष्टा)

22 Ñ2 V2 B1 4 D6 om 22 (cf v l 19) —a) B2 3 D2 आयात D1 4 त रथं, D2 सत्वर (for सरथ). —b) Ś1 Ñ1 V1 B2 3 D1–4 10 11 शूरम्, B (ed) पूर्णम् (for तूर्णम्) D7–9 Ct इन्द्रध्वज Ś1 Ñ1 V1 B2 D1–4 10

C 5 44 4 D 5 48 25 I 5 44 24 इन्द्रजित्तु रथं दिव्यमास्थितश्चित्रकार्मुकः ।
धनुर्विस्फारयामास तडिदूर्जितनिःस्वनम् ॥ २३

ततः समेतावतितीक्ष्णवेगौ
महाबलौ तौ रणनिर्विशङ्कौ ।
कपिश्च रक्षोधिपतेश्च पुत्रः
सुरासुरेन्द्राविव बद्धवैरौ ॥ २४

स तस्य वीरस्य महारथस्य
धनुष्मतः संयति संमतस्य ।
शरप्रवेगं व्यहनत्प्रवृद्ध-
श्चचार मार्गे पितुरप्रमेयः ॥ २५

ततः शरानायततीक्ष्णशल्या-
न्सुपत्रिणः काञ्चनचित्रपुङ्खान् ।
मुमोच वीरः परवीरहन्ता
सुसंततान्वज्रनिपातवेगान् ॥ २६

स तस्य तत्स्यन्दननिःस्वनं च
मृदङ्गभेरीपटहस्वनं च ।
विकृष्यमाणस्य च कार्मुकस्य
निशम्य घोषं पुनरुत्पपात ॥ २७

शराणामन्तरेष्वाशु व्यवर्तत महाकपिः ।
हरिस्तस्याभिलक्षस्य मोक्षयँल्लक्ष्यसंग्रहम् ॥ २८

हरि॰, B3 युधि (for कपि) —[c]) Ś1 Ñ1 V1 B2 3 D1.2 4 5 7 9–11 T1 2 ननाद च (B2 3 T1 सु-), G2 त्रिनदत (for त्रिननाद) D3 ननाद सुमहन्नाद —[d]) G3 स (for च) D11 व्यवर्धयत (for व्यवर्धत च) D3 G2 वीर्यवान्

23 Ñ2 V2 B1 4 D6 om 23 (cf v l 19). —[a]) D2 सुरथ, D7 9 T1 3 मरथ, M1 च रथ, Cr as in text (for तु रथ) —[b]) D7 9 आश्रितश् (for आस्थितश्) —[c]) B3 कार्मुक स्फारयामास —[d]) Ś1 Ñ1 B2 D1 2 4 10 11 -स्फूर्जित-, D3 -विस्फूर्ज- (for ऊर्जित-) D3 4.7 9 11 T1 3 G M Cr m -निस्वन, T2 -निस्वन (sic), Cg t as in text (for -नि स्वनम्) B3 तस्मिन्नूर्जितविक्रम

24 [a]) Ñ2 V1 B D6 युधि तीव्र (V1 °क्ष्ण), D11 अभितीक्ष्ण-, G1 अतिशीघ्र- (for अतितीक्ष्ण) —[b]) B2 रणकर्कशावुभौ (marg also युधि निर्विशंकौ), B4 अतिनिर्विशकौ, D4 समजातवैरौ —D4 om (hapl) 24[cd]. —[c]) B3 स (for first च) D7 9 तनूज (for च पुत्र) —[d]) Ś1 D10 वृद्धवैरौ, D1 जातवैरौ

25 [a]) Ñ2 V B D6 तत स (V2 प्र-), D8 ततोस्य (for स तस्य) V महाबलस्य (for °रथस्य) —[b]) V2 B2 धनुर्भृत Ñ1 सयति विस्मितस्य, Ñ2 V B D6 शस्त्रभृता वरस्य, D3 सयति मगनश्च (for सयति समतस्य) —[c]) D10 शरप्रवेश (sic), T3 शतप्रवेग, G3 शरस्य वेग, Cg as in text (for शरप्रवेग) Ś1 Ñ1 D2 10 वितथ प्र(Ñ1 वि)वृद्ध, D1 4 विफल समृद्ध, D3 वितथ प्रकुर्वंश्, D5 व्यहनत्प्रवुद्धश्, D11 विपुल प्रवृत्त, T1 3 विहमनप्र°, G1 हनुमत्प्र° (sic), Cg k t as in text (for व्यहनत्प्रवृद्धश्) Ñ2 V B1–3 D6 शरप्रवेगानवि(Ñ2 °गान?, B3 °गाश्च वि)चितयन्स(Ñ2 V1 B1 D6 °यस्ताश्), B4 शरप्रवेगान्वितयान्प्रवृद्धाश् —[d]) B4 D1 2 4 10 11 चकार, Cg as in text (for चचार) D11 मार्ग (for मार्गे) D5 8 T2 M2 3 अप्रमेये

26 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 26–28 —[a]) Ś1 D10 आपतत स-, M3 आयमतीक्ष्ण (for आयततीक्ष्ण-) D8 11 M1 -वेगान्, G2 तुल्यान् —[b]) B3 D1 4 11 पतत्रिण. Ñ1 सुपर्वण कल्पित (for सुपत्रिण काञ्चन-). B3 -चित्रशृगान्, D3 -पुङ्खचित्रान् (by transp). —[c]) D11 वीर (for वीर) —[d]) Ś1 Ñ1 V1 B3 D1 2 4 10 11 समततो, D3 G1 स सततान्, G2 M3 सुसनतान्, Ck t as in text (for सुसततान्) G2 वज्रि- V1 D5 7–9 समान- (for -निपात-)

27 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om. 27 (cf v l 26) —[a]) D7 9 तत स, M3 ततस्तु (for स तस्य) Ś1 Ñ1 D1–4 10 त (for तत्-) M1 स्यंदन च (hypm) (for स्यन्दन-) D3 4 8 S निस्वन (for नि स्वन) D11 स तस्य त निस्वनस्यन्दनस्य (sic) —[b]) D1 4 -पणव- (for -पटह-). Ś1 D10 -प्रणाद (for स्वन च) —[c]) D11 विकर्षमाणस्य. D5 स (for च) —[d]) Ś1 Ñ1 V1 B2 D1–4 10 11 शब्द, D7 9 M2 घोर (for घोष)

28 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 28 (cf v l 26) D3 reads 28–29[b] in marg —[a]) B3 अंतरे पडे, D1 4 11 चान्तरेष्वाशु —[b]) Ś1 V1 D2 7 Ct व्यावर्तत, B3 D5 11 T2 3 व्यवर्धत (for व्यवर्तत) Ñ1 व्यपवर्तत वीर्यवान् ❀ Cr शराणामन्तरेष्वाशु व्यवर्तत महाकपिरिति पाठः ❀ —[cd]) Ś1 Ñ1 D10 11 [अ]तिवेग(D11 °लक्ष)स्य, V1 B3 D2.5 7–9 T3 G2 M3 Cv r m g t [अ]भि(B3 D2 [अ]ति)लक्ष्यस्य, D1 4 [अ]भिलापस्य (sic) (for [अ]भिलक्षस्य) Ś1 B3 D1 2 4 5 11 T3 Cm[p] मोहयल्ल, D8 T1 G1 2 M3 Cr m g मोचयल्ल, T2 घोषयल्ल, Ck t as in text (for मोक्षयँल्ल) D1 4 11 T1 3 Cv लक्ष-, G3 मोक्ष-, Cr m g k t as in text (for लक्ष्य) M1 लक्षसग्रहमूहयन् (for [d]) D3 हनूमान्मोहयल्लक्षमात्मानस्य प्रतापवान्

शराणामग्रतस्तस्य पुनः समभिवर्तत ।
प्रसार्य हस्तौ हनुमानुत्पपातानिलात्मजः ॥ २९
तावुभौ वेगसम्पन्नौ रणकर्मविशारदौ ।
सर्वभूतमनोग्राहि चक्रतुर्युद्धमुत्तमम् ॥ ३०
हनूमतो वेद न राक्षसोऽन्तरं
न मारुतिस्तस्य महात्मनोऽन्तरम् ।
परस्परं निर्विषहौ बभूवतुः
समेत्य तौ देवसमानविक्रमौ ॥ ३१

ततस्तु लक्ष्ये स विहन्यमाने
शरेषु मोघेषु च संपतत्सु ।
जगाम चिन्तां महतीं महात्मा
समाधिसंयोगसमाहितात्मा ॥ ३२
ततो मतिं राक्षसराजसूनु-
श्चकार तस्मिन्हरिवीरमुख्ये ।
अवध्यतां तस्य कपेः समीक्ष्य
कथं निगच्छेदिति निग्रहार्थम् ॥ ३३

G 5 44 10
B 5 48 35
L 5 44 35

29 D3 reads in marg 29^{ab} (cf v l 28) —^{b}) Ś1 D10 चैवाभ्यवर्तत, D5 T2 G3 °वर्धत, Cm g t as in text (for समभिवर्तत) Ñ2 V B D6 वीर स(V1 B2 स वीर , B1 वीरस्य) कपिकुञ्जर , D3 वर्तमान पुन पुन —G1 om 29^{c} – 30 —^{c}) Ñ2 V B1 2 4 D6 प्रहस्य तस्थौ, D3 प्रसार्य बाहू (for प्रसार्य हस्तौ) Ś1 D2 10 मतिमान् , D1 4 सुमहान (for हनुमान्) B3 हनुमान्वायुवेगेन, T2 प्रसार्य हनुमान्बाहू —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 [अ]निलोपम , T2 G3 [अ]थ(G3 [आ]शु) मारुति (for [अ]निलात्मज) Ñ2 V B D6 वायुवेगपराक्रम

30 G1 om 30 (cf v l 29) —^{a}) B4 कोप (for वेग) —After 30^{a}, G3 repeats erroneously 29 and 30^{a} —^{d}) G2 3 M1 अद्भुत (for उत्तमम्) —After 30, B3 ins

1013* तस्य नाशनिशब्देन (?) वज्रपातैश्च मुष्टिभि ।
हनुमान्स महावेगोऽताडयद्रावणि च तम् ।
धनुश्चान्यत्र चिक्षेप शरांश्चैव सुदूरत ।
रथवाजिगण तीक्ष्ण नखैश्चिच्छेद मारुति ।
काश्चित्कराभिघातेन काश्चिच्चिच्छेद मारुति । [5]
काश्चिल्लाङ्गूलवेष्टेन सजघान च मारुति ।
वज्रस्वनसम नाद कृत्वा युधि स विभ्रमन् ।
सैन्य चिक्षेप चाकाशे लोष्टवद्दिशि सर्वत ।
प्राज्वलद्वह्निना येन दग्ध शुष्क तृण यथा ।
तथा तेन कपीन्द्रेण हत सैन्य महाहवे । [10]
वानरस्य बल वीर्यं दृष्ट्वा सर्वे दिवाकस ।
साधु साध्विति ते नूयुर्ज्ञात्वा कर्म सुदुष्करम् ।

31 ^{a}) Ñ2 V B D6 वेत्ति (for वेद) —^{b}) M3 स (for न) Ñ2 V B1 2 4 D6 च रक्षसो (for महात्मनो) B3 स वानरश्चन्द्रजितोस्य चातर —After 31^{ab}, B3 ins

1014* तलेन मुष्टिग्रहणेन दारुण

—D3 reads 31^{c} – 32^{b} in marg —^{c}) Ś1 Ñ2 V B1 3 4 D1 3 4 6 10 11 निर्विषयौ(Ś1 D3 11 °य), Ñ1 D2 G2 3 M1 दुर्विषहौ, Ct as in text (for निर्विषहौ) Ñ2 V B1 3 4 D6 हि तावुभौ (for बभूवतु) B2 परस्परातर्विषयौ हि तावुभौ —^{d}) Ś1 D3 10 11 मारुततुल्य-(Ś1 D10 °भीम) (for देवसमान) Ñ1 D1 2 4 समागतौ मारुततुल्यविक्रमौ, Ñ2 V B D6 बभूवतुर्निर्विषपन्नगोपमौ —After 31, B3 repeats 31^{c}

32 D3 reads in marg 32^{ab} (cf v l 31) Ñ2 V2 B D6 om (hapl ?) 32 —^{a}) D1–4 10 11 स (for तु) D1 लक्ष्य, D3 11 G1 3 M1 2 लक्षे, D4 लक्ष (for लक्ष्ये) Ś1 Ñ1 V1 D1–4 10 11 प्रतिहन्यमाने(D1 4 °न), T3 प्रविहार्यमाणे, Cv स नि°, Cr m g t as in text (for स विहन्यमाने) —^{b}) D5 7–9 T G1 M3 Cv r m g t [अ]मोघेषु, D11 घोरेषु, Cm*p* as in text (for मोघेषु) Ñ1 V1 नि पतत्सु (for सपतत्सु) ❀ Cv 'शरेषु मोघेषु' इति सम्यक् ❀ —After 32^{c}, Ś1 Ñ1 V1 D1–4 10 11 ins

1015* विगाहयस्तस्य कपे प्रवेगम् ।
स त समीक्ष्याप्रतिवीर्यवेग
महाकपि मारुततुल्यवेगम् ।
मति चकाराशु ततो महात्मा

[V1 illeg for l 1 —(l 1) Ś1 पश्यन्दृशा, D3 विचार्यत (for विगाहयन्) —(l 2) D4 सम D1.4 प्रतीक्ष्य (for समीक्ष्य) Ś1 D3 10 [अ]प्रतिवायवेग, Ñ1 V1 D2 [अ]प्रतिवेग (Ñ1 °मेय)वीर्य —(l 4) D1 4 11 -गतिर् (for ततो)]

—^{d}) V1 -योगाच्च, D1 4 -योगे सु- (for -संयोग-). D11 -गतिर्महात्मा, G1 -विमोहितात्मा, Cv as in text (for -समाहितात्मा). —After 32, Ś1 D10 ins

1016* दिव्यास्त्रयोगेन विनाशनाय
यदा न मृत्युर्जनितोऽस्य तेन ।
[(l 2) Ś1 स (sic) (for न)]

33 ^{a}) Ś1 D10 तदा (for ततो) G1 om -राज- Ñ2 V B D6 -पुत्रश् (for -सूनुश्) —^{b}) B3 -राज , D11 -वीर्य-, G2 -यूथ (for -वीर) —^{c}) B4 अरण्यता (for अवध्यता) M1 हरे (for कपे) D1 4 11 निरीक्ष्य, D8 स वीक्ष्य —^{d}) Ś1 D10 नु कुर्यादिति, Ñ1 D1 4 11 नि(D11 तु)यच्छेदिति(Ñ1 °य वि-), Ñ2 V2 B D3 5 6 T नु(Ñ2 ×, B1 2 4 D5 6 न, B3 तु) गच्छेदिति, Cv as in text (for निगच्छेदिति) B3 निग्रहार्थं , D3 सग्रह मे (sic), M2 निश्चितार्थं

ततः पैतामहं वीरः सोऽस्त्रमस्त्रविदां वरः ।
संदधे सुमहातेजास्तं हरिप्रवरं प्रति ॥ ३४
अवध्योऽयमिति ज्ञात्वा तमस्त्रेणास्त्रतत्त्ववित् ।
निजग्राह महाबाहुर्मारुतात्मजमिन्द्रजित् ॥ ३५
तेन बद्धस्ततोऽस्त्रेण राक्षसेन स वानरः ।
अभवन्निर्विचेष्टश्च पपात च महीतले ॥ ३६
ततोऽथ बुद्ध्वा स तदास्त्रबन्धं
प्रभोः प्रभावाद्विगताल्पवेगः ।
पितामहानुग्रहमात्मनश्च
विचिन्तयामास हरिप्रवीरः ३७
ततः स्वायंभुवैर्मन्त्रैर्ब्रह्मास्त्रमभिमन्त्रितम् ।
हनूमांश्चिन्तयामास वरदानं पितामहात् ॥ ३८
न मेऽस्त्रबन्धस्य च शक्तिरस्ति
विमोक्षणे लोकगुरोः प्रभावात् ।
इत्येवमेवं विहितोऽस्त्रबन्धो
मयात्मयोनेरनुवर्तितव्यः ॥ ३९

(for निग्रहा°मे) D[?] क्व नियन्त्र्यमिति ग्रहार्थं —After 33, B[?] ins

1017* ततस्तु ब्रह्मणोऽस्त्रेण सधान कृतवान्सुधी ।
सोऽभवत्तेन निश्चेष्टः पपात धरणीतले ।

—Hereafter B3 reads 44–49 (including omissions and star passages)

34 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 34–35 Before 34, B3 reads 30 for the first time, repeating it (var) in its proper place —a) G2 धीर (for वीर) —b) D2 सम्मम (for सोऽस्त्रम) —c) D7 चिक्षेप (for संदधे) Ś1 M1 2 स, B2 सु, D10 स्म, D11 तु (for सु-) —d) D1 11 हरि (for हरि-) D1 reads प्रति in marg —After 34, D1 2 4 ins, while D2 ins after 35ab

1018* तत स्त्र विफल ज्ञात्वा हनूमति महाबले ।
अवध्य सर्वभूताना तदस्त्र न ववन्ध तम् ।
अस्त्र तद्विफल ज्ञात्वा स जगर्हे पितामहम् ।
अथागम्य ततो ब्रह्मा मारुतात्मजमब्रवीत् ।
मानृत मद्वच कार्यमेहण नस्त्र वानर । [5]
एवमुक्तस्तथेत्युक्त्वा लक्ष्यभूत स्थितोऽभवत ।

[D2 1 om l 1 —(l 2) D1 °वध्य, D4 अवध्य D1(m also as above) ध्यान and च (for तदस्त्र and न resp) —(l 3) D2 4 दृष्ट्वा (for ज्ञात्वा) —(l 4) D4 4 °गत (for °गम्य) —(l 5) D4 सर्व (for कार्य) —(l 6) D2 [?] (for [?]) D2 [?] (for the post half)]

35 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 35 (cf v.l 34) —a) G1 अ भे (for अ स्त्र) Ś1 D10 [अ]नमस्त्रभृत्, Ś1 D1-4 11 अस्त्र (D2 °स्त्र)मवित, B1 [अ]स्त्रविरस्त्रय (for [अ]स्त्रतत्त्ववित्) —After 35ab, D2 ins 1018*. —c) [?] निजग्राह, Cr m e k t as in text (for निजग्राह) [?] Ś1 Ñ1 V1 B3 D1-4 10 11 वबन्ध [?]

36 ab) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 ततः स ब्रह्मणोऽस्त्रेण बद्ध इन्द्रजित[?] (cf) —For 36ab, Ś1 Ñ1 B3 D1-4 10 11 ins

1019* स ततो ब्रह्मणोऽस्त्रेण बद्ध कपिवरात्मज ।

[D3 तत स by transp D1 4 11 -वरस्तदा (D11 °धा) (for -वरात्मज) D3 बद्धो वानरपुगव (for the post. half)] —c) Ñ2 V B1 2 4 D6 सोभवत्, D8 बभूव (for अभवत्) Ś1 D1 4 10 11 तु (for च) —d) G2 निपपात (for पपात च) Ś1 Ñ1 V2 B3 D1 2 4 10 11 M2 धरणी, D8 महती (for च मही-)

37 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 37–39. —a) D6 [S]त्र, G3 तु (for S्थ) Ś1 Ñ1 V1 D1-4 10 11 तु (D3 स) विज्ञाय महा (Ñ1 तद्-) (for S्थ बुद्ध्वा स तदा). T2 तदात्म, M1 तथास्त्र (for तदास्त्र-) D3 -बधन, D10 -बद्ध (for -बन्ध) D8 Cm t स तदस्त्रबंध, G1 2 सहमास्त्रबधन B3 स त तु विज्ञाय महास्त्रबद्ध. —b) T2 अस्त्र, Cm t as in text (for प्रभो) Ś1 D10 -प्रयोग, D1-4 -[उ]रुमदत्र (D4 °त्त्र), D7 -[उ]ग्रवेग, D9 -[अ]प्रयवेग ; T1 3 M3 -[आ]त्मवेग, T2 प्रभाव, Cm k t as in text (for [अ]ल्पवेग) V1 B3 D2 11 प्रभो (B3 °भु-) प्रभाव विगतोग्र (D2 °रु)वेग. ॐ Cm विगताल्पवेग इति पाठ. ॐ —c) B3 अथेतरा (for आत्मनश्च)

38 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 38 (cf v.l 37) —a) V1 D1 4 तद्ध (for तत) Ś1 स्वयभुवैर् —b) V1 D7 9 चाभि, Cm g t as in text (for अभि-) V1 G1 मन्त्रित (G1 °त) Ś1 Ñ1 B3 D1 2 4 10 11 ब्रह्मास्त्रप्रतिमन्त्रित, D3 ब्रह्मणोस्त्रेण यत्रित

39 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 39 (cf v.l 37) —a) Ś1 D2 3 5 7-11 M2 Cm g t न मेस्य, Ñ1 D1 4 ममास्य, V1 B3 न चास्य, T3 न मेस्ति (sic) (for न मेस्त्र-) T -बद्धस्य (for -बन्धस्य) Ś1 B3 D3 10 11 M2 न, D1 4 नु (for च) B3 अस्ति मे (for अस्ति) —b) Ś1 D2 T2 लोकगुरु. Ś1 Ñ1 V1 B3 D1-4 10 11 प्रमादात् (for प्रभावात्). —c) G2 M3 [ए]व मत्वा (for [ए]वमेव) T2 एव विहित-, M1 2 Cv एवोपहितो, Cr m g k t as in text (for एव विहितो) Ś1 Ñ1 V1 B3 D1-4 10 11 अवश्यमेवं विहितस्तु (D1 4 °तोस्त्र) मयो —d) B3 ममानुयायेद् (sic), D2 मया स्वयोनेद्, T2 महात्म°, M1 ममात्म°, Cr.m.g k t as in text (for मयात्मयोनेर्) Ñ1 अनुवर्तनीय

स वीर्यमस्त्रस्य कपिर्विचार्य
पितामहानुग्रहमात्मनश्च ।
विमोक्षशक्तिं परिचिन्तयित्वा
पितामहाज्ञामनुवर्तते स्म ॥ ४०
अस्त्रेणापि हि बद्धस्य भयं मम न जायते ।
पितामहमहेन्द्राभ्यां रक्षितस्यानिलेन च ॥ ४१
ग्रहणे चापि रक्षोभिर्महन्मे गुणदर्शनम् ।
राक्षसेन्द्रेण संवादस्तस्माद्गृह्णन्तु मां परे ॥ ४२
स निश्चितार्थः परवीरहन्ता
समीक्ष्यकारी विनिवृत्तचेष्टः ।
परैः प्रसह्याभिगतैर्निगृह्य
ननाद तैस्तैः परिभर्त्स्यमानः ॥ ४३
ततस्तं राक्षसा दृष्ट्वा निर्विचेष्टमरिंदमम् ।
बबन्धुः शणवल्कैश्च द्रुमचीरैश्च संहतैः ॥ ४४

G 5 44 12
B 5 48 46
L 5 44 49

---

40 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 read 40 (preceded by 1025*) after 49 (for B4, cf v l 54) V1 repeats (var) 40 (preceded by 1025*) after 49 B3 reads 40 for the first time before 34, repeating it (var) here —[a]) Ś1 वीर्यं स मत्रस्य, D1 4 स वीर्यमत्रस्य (for स वीर्यमस्त्रस्य) Ñ2 V1 (second time) 2 B1 2 3 (first time) 4 D3 6 विदित्वा, B3 (second time) विधाय (for विचार्य) D11 स वीर्यमत्रस्य विचार्य धीमान —Ś1 D10 om (hapl) 40[bc] —[c]) Ñ1 V1 (first time) D1 2 4 11 त(D1 4 अ)थात्म-, B3 (second time) तथानु- (for विमोक्ष-) Ñ2 V1 (second time) 2 B1 2 3 (first time) D6 च कपिर्विचित्य, B4 च ... स चित्य, D9 प्रविचित्य वीर (for परिचिन्तयित्वा) —[d]) V1 (first time) B3 (second time) -[अ]स्त्र परि- (for -[आ]ज्ञामनु-) T1 3 स (for स्म) Ñ2 V1 (second time) 2 B1 2 3 (first time) 4 D6 पैतामहीं (D6 पै **) तामनु (V1 B3 ता सम)- वर्तताज्ञा — After 40, V1 (after the second occurrence of 40) B1 2 4 D6 read 45, while D3 ins after 40

1020* प्रकृष्टरूपो हरिराजदूत
समीक्ष्य कार्यं रघुनन्दनस्य ।
सीतासमक्ष सहते स्म बन्ध

41 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 41–43 —[a]) Ś1 V1 D2 10 11 चापि, B3 [अ]पि च, D1 4 [अ]पि प्र- (for [अ]पि हि) B3 बधस्य (sic) —[b]) Ś1 D10 भय न मम विद्यते —[d]) D1 4 [अ]नलेन च, G3 [अ]नुलोचन (sic) (for [अ]निलेन च)

42 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 42 (cf v l 41) —[a]) Ś1 D1 4 10 11 ग्रहण D2 वापि, G1 3 चाभि (for चापि) B3 ग्रहणेनापि —[b]) Ś1 D10 ममैभिर्, D3 G2 M3 Cg महान्मे, D11 माहात्म्ये, Ct as in text (for महन्मे) Ś1 D1 4 11 गुणवत्तर, D10 गुणमुत्तम, G2 M3 Cg °दर्शन., Ct as in text (for गुणदर्शनम्) —[c]) Ś1 D10 सवादात्, B3 D2 3 11 सवाद (D2 3 11 sic) —[d]) G1 ग्राहतु (sic) (for गृह्णन्तु) D10 मा पदे, D11 मपतेत् (sic), G3 मा परे (for मा परे) B3 करिष्यामि सुखेन वै

43 Ñ2 V2 B D6 om. 43 (for all except B3, cf v l 41) —[a]) M3 कपि- (for पर-) D10 -हर्ता (for -हन्ता) —[c]) Ñ1 D2 3 11 बलैः (for परैः) D10 प्रशस्त, D11 T2 3 G1 प्रगृह्य, Ck t as in text (for प्रसह्य) Ñ1 [अ]तिभृश, V1 [अ]भिमुख, D9 [अ]तिगतैर् (for [अ]भिगतैर्) D3 निरीह (for निगृह्य) —[d]) Ś1 Ñ1 V1 D1–4 10 11 बभूव तैस्, M1 निशाचरैस्, Ck t as in text (for ननाद तैस्) —After 43, Ś1 Ñ1 V1 D1–4 10 11 ins

1021* ततस्तु ब्रह्मणोऽस्त्रेण स बद्धो वानरर्षभ ।
अभवन्निर्विचेष्टश्च विचेष्टश्चैव लज्जया ।

[(l 1) D3 वानरोत्तम Ñ1 प्रतिबद्धो महाबल (for the post half) —(l 2) Ñ1 D1 3 4 तु (for first च) Ś1 V1 D10 विषण्णश्, D3 विवशश्, D11 निविष्टश् (for विचेष्टश्)]

44 B3 reads 44–49 (preceded by 1017*) after 33 —[a]) Ñ1 D1 3 4 11 तथा त, Ñ2 V B D6–9 ततस्ते, D2 अथ त, D10 त तथा (for ततस्त) Ñ1 D11 राक्षस (sic) Ñ2 V B D6 बुद्ध्वा (for दृष्ट्वा) —[b]) D7 9 T1 विनिश्चेष्टम्, M1 नष्टचेष्टम् (for निर्विचेष्टम्) Ñ2 V B D6 बद्धमस्त्रेण मारुति —[c]) Ś1 D1 4 10 11 पाश(D1 4 11 रज्जु)बधैश्च, Ñ1 D2 3 रज्जु(D3 शाण)पाशैश्च, Ñ2 V B1 2 4 D6 शणपट्टैश्च, B3 समरे तस्मिश्, T2 (also as in text) °पाशैश्च, Cv m g k t as in text (for शणवल्कैश्च) —[d]) D9 reads marg *sec m* द्रुमचीरैश्च Ñ2 V1 B2 D6 द्रुमवल्कल-(B2 °ल्केन), V2 द्रुमबधैश्च, B1 4 द्रुमवल्कै-(B1 [in also] °पट्टै)श्च Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मारुति, Ñ2 D6 सवृतै, V2 सस्थित (sic), D7 9 सहितै, Cv r m g k as in text (for संहतै) B3 चर्मरज्जुभिरेव च

G 5 44 18
B 5 48 47
L 5 44 50

स रोचयामास परैश्च बन्धनं
प्रसह्य वीरैरभिनिग्रहं च ।
कौतूहलान्मां यदि राक्षसेन्द्रो
द्रष्टुं व्यवस्येदिति निश्चितार्थः ॥ ४५
स बद्धस्तेन वल्केन विमुक्तोऽस्त्रेण वीर्यवान् ।
अस्त्रबन्धः स चान्यं हि न बन्धमनुवर्तते ॥ ४६
अथेन्द्रजित्तं द्रुमचीरबन्धं
विचार्य वीरः कपिसत्तमं तम् ।
विमुक्तमस्त्रेण जगाम चिन्ता-
मन्येन बद्धो ह्यनुवर्ततेऽस्त्रम् ॥ ४७
अहो महत्कर्म कृतं निरर्थकं
न राक्षसैर्मन्त्रगतिर्विमृष्टा ।
पुनश्च नास्त्रे विहतेऽस्त्रमन्य-
त्प्रवर्तते संशयिताः स्म सर्वे ॥ ४८
अस्त्रेण हनुमान्मुक्तो नात्मानमवबुध्यते ।
कृष्यमाणस्तु रक्षोभिस्तैश्च बन्धैर्निपीडितः ॥ ४९

45 For sequence in B3, cf v l 44 Ñ2 V2 B3 om 45–46 V1 reads 45 after the second occurrence of 40 B1 2 4 D6 read 45 after 40 (for B4, cf v l 54) —^{a}) Ś1 रोपयामास, D3 10 चित(D10 गोप)यामास Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 पुनश्, B2 शरैश् (for परैश्) Ś1 Ñ1 V1 B1 2 4 D1 2 4–7 9 10 T1 G3 च(Ś1 D2 10 स्व) वध, D11 च बद्ध (for च बन्धन) —^{b}) D2 प्रगृह्य (for प्रसह्य) Ñ1 वलि, D5 अपि, D6 11 अरि (for अभि-) T2 पर (for च) Ś1 D2 10 अभिसगृ(D10 °सद्गृ)हीत, D1 4 अरिभिर्ग्रह च, D3 अभिभर्त्सन च, D7 9 अभिगर्हण च (for अभिनिग्रह च) V1 B1 4 प्रसह्य(B1 [before corr] पर च) रक्षोभिरनु(B1 °स [sic])ग्रह च, B2 प्रसज्य रक्षोभिरव(marg also °नु)ग्रह च —^{c}) D3 T2 G2 3 Ck कुतूहलान्, Cv r m g t कौतूहलान् (as in text) D1 2 4 10 11 मा(D10 मा) युधि, T3 G1 मे(G1 मा) यदि (for मा यदि) D2 11 राक्षसेद्र (sic) —^{d}) Ś1 व्यरसीद् (sic), D10 व्यरस्येद् (sic), M2 प्रपत्स्येद्, Cv as in text (for व्यवस्येद्) Ś1 Ñ1 D1 10 11 निर्विचेष्ट, V1 B1 2 4 D6 जातबुद्धि, D2 जातचेष्ट, D4 निर्विवेच (sic) (for निश्चितार्थ) D3 द्रष्टु यथा चेच्छति निर्विशङ्क

46 For sequence in B3, cf v l 44 Ñ2 V B D6 om 46 (for Ñ2 V2 B3, cf v l 45) —^{a}) D3 शाण, T2 नाण (for तेन) D11 बबध स्मेन (sic) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 बधेन, D2 वीर्येण, T2 -वल्कैश्च, Cm k t as in text (for वल्केन) —^{b}) D11 विमुक्तारतेन (sic) —^{c}) D9 शस्त्र- (for अस्त्र) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 हि सामान्य (for स चान्य हि)

47 For sequence in B3, cf v l 44 —^{a}) D5 यथा (for अथ) T2 3 G3 M3 तु (for त) B3 बहु- (for द्रुम-) Ś1 Ñ1 D1–4 7–9 11 G3 M Cm चीरबद्ध, Ñ2 V B1 2 4 वल्कन(V2 °ति)द्ध, B3 -भीमविक्रम, D6 -वल्कलबद्ध (unmetric), T1 3 G1 2 -चीरबधन (for -चीरबन्ध) —^{b}) D2 समीक्ष्य D11 योध, G1 वीर (for वीर) G1 च (for तम्) Ś1 D10 -वीरमुख्य, Ñ1 D1 4 11 -योधमुख्य, D2 3 राजमुख्य (for -सत्तम तम्) Ñ2 V B D6 समीक्ष्य वीर प्लवता वरिष्ठ. —^{d}) T2 ह्यन्येन, G3 M1 3 नान्येन, Cm g t as in text (for अन्येन) D5 बद्धो, G2 3 बद्ध, Cm g t as in text (for बद्धो) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 न बधमन्य(Ś1 Ñ1 °न्यो [sic]) (for अन्येन बद्धो) D7 9 Ct [ऽ]पि, Ck as in text (for हि) D8 M2 निवर्तते; Cm g k t as in text (for [अ]नु°) ❀ Ct · 'नान्येन बन्धं ह्यनुवर्ततेऽस्त्रम्' इति पाठे चिन्तास्वरूपमिदम् ❀—For 47^{cd}, Ñ2 V B D6 subst

1022* मुमोच त दारुणमस्त्रबद्ध-
मबुद्धमोक्ष कपिसत्तमेन ।

[(l 1) B2 वारुणम (for दारुणम्). V2 D6 -वधम् (for -बद्धम्) —(l 2) B2(m after corr as above) 4 -मोक्ष (for -मोक्ष) B2 3 कपिकुञ्जरेण]

—After 47, G1 ins

1023* इन्द्रजित्तु तदा दृष्ट्वा बध्यमान तु रज्जुभि· ।
विपन्न कर्म मे सर्व विमुक्तोऽस्त्रेण वानर ।

48 For sequence in B3, cf v l 44 —^{a}) D4 अथो (for अहो) Ñ2 V1 D7 9 10 Ct कृत निरर्थं, V2 निरर्थकं कृतं (by transp), B4 निरर्थक हि, D1 क्षतं निरर्थक —^{b}) Cm -धृतिर्, Cg t as in text (for -गतिर्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 मन्त्र(Ś1 D10 अत्र)कृतिर्हि(D1 4 °श्च) शक्या, Ñ2 V B D6 अस्त्रगतिस्तु(Ñ2 B4 D6 °श्च) शक्या (V2 सह्या), D3 अस्त्रगतिर्विमृश्यते, D11 °कृतैर्हि शक्य (for मन्त्रगतिर्विमृष्टा) —^{cd}) V2 B2 4 पि(B2 [m after corr] पै)तामहास्त्रे Ñ1 B4 D1 प्र(B4 नि)हते, D2 [ऽ]पहते, D3 4 G1 प्र(G1 वि)हिते, Cr g t as in text (for विहते). Ñ1 D1 4 G3 [ऽ]न्यदस्त्र (by transp), V2 [ऽ]स्त्रमनुत्तमे (hypm) (for ऽस्त्रमन्यत्) D11 पुनश्च नास्त्रो ग्रहते तमन्यै (sic) (for ^{c}) —V2 om 48^{d}. B4 om after प्रवर्त up to सर्वे B1(m after corr as in text) 2 न वर्तते Ñ V1 B1 2 D1–4 6 11 खलु स्म, B3 खलस्य (sic), G3 च सर्वे (for स्म सर्वे) Ś1 D10 पुनश्च नास्त्रैर्हतमन्यदस्त्र प्रवर्तते स्मयति तत्खलु स्म न

49 For sequence in B3, cf v l 44 B4 reads 49 (including 1025*) after 54^{ab} —^{b}) D8 T2 M3

हन्यमानस्ततः क्रूरै राक्षसैः काष्ठमुष्टिभिः ।
समीपं राक्षसेन्द्रस्य प्राकृष्यत स वानरः ॥ ५०

अथेन्द्रजित्तं प्रसमीक्ष्य मुक्त-
मस्त्रेण बद्धं द्रुमचीरसूत्रैः ।
व्यदर्शयत्तत्र महाबलं तं
हरिप्रवीरं सगणाय राज्ञे ॥ ५१

तं मत्तमिव मातंगं बद्धं कपिवरोत्तमम् ।
राक्षसा राक्षसेन्द्राय रावणाय न्यवेदयन् ॥ ५२

कोऽयं कस्य कुतो वापि किं कार्यं को व्यपाश्रयः ।
इति राक्षसवीराणां तत्र संजज्ञिरे कथाः ॥ ५३

हन्यतां दह्यतां वापि भक्ष्यतामिति चापरे ।
राक्षसास्तत्र संक्रुद्धाः परस्परमथाब्रुवन् ॥ ५४

अतीत्य मार्गं सहसा महात्मा
स तत्र रक्षोधिपपादमूले ।
ददर्श राज्ञः परिचारवृद्धा-
न्गृहं महारत्नविभूषितं च ॥ ५५

G 5 44 0
B 5 48 57
L 5 44 60

Cv g अवबुध्यत, Ck t as in text (for °बुध्यते) —For 49^ab, Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 subst

1024* अस्त्रबन्धविमोक्षं तु हनुमान्नावबुध्यत ।

[Ś1 D10 अस्त्रवध B1 -बधनमोक्ष (for -बन्धविमोक्ष) Ś1 D3 10 च (for तु) Ś1 Ñ1 V2 नान्वबुध्यत, Ñ2 V1 B2-4 D2 नावबुध्यते]

—^c) B2 (marg also as in text) क्लिश्यमानश्, D6 कृष्यमाणैस् (for कृष्यमाणम्) Ś1 D10 हि, Ñ V B D1-4 6 11 G3 M2 च (for तु) —^d) B2 (marg also as in text) शरजालैर्, B4 तस्य बंधैर्, D1 4 तैस्तैर्बंधैर्, D3 तैश्च मन्त्रैर् (for तैश्च बन्धैर्) Ñ1 V2 M1 च(V2 न) पीडित —After 49, Ñ2 V B D6 ins

1025* तत पैतामहैर्मन्त्रैर्वरदत्तैः स मारुतिः ।
नात्मानं मोक्षयामास तस्मादस्त्राद्बलान्वितः ।

[(l 1) V2 B4 अस्त्रैर् (for मन्त्रैर्) B3 वरदत्त —(l 2) V2 B2 आत्मान (sic) Ñ2 B2 D6 त्वगन्वित (for बला°) B3 तस्मादस्त्रानुबाधित (for the post half)]

—Thereafter Ñ2 V2 B1 2 4 D6 read 40, while V1 repeats 40

50 V2 om 50-57 Ñ2 om 50^ab B4 reads 50 after 45 (cf v l 54) —^a) B2 हनूमांस्तु (for हन्यमानस्) D1 4 10 11 च तैः (for ततः) Ñ1 B4 D2 G1 क्रुद्धैः, D1 4 M2 घोरैः (for क्रूरैः) —^b) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 कामरूपिभिः, D7-9 कालमुष्टिभिः —^c) D3 समीपे —^d) G3 महाकपिः (for स वानरः) Ś1 D10 समाकृष्यत वानरः, Ñ2 D6 प्रावेश्यत स मारुतिः, V1 B1-3 सम्प्रावेश्यत मारुतिः, B4 सम्प्रवेश्य च मारुतिः

51 V2 B4 om 51 (for V2, cf v l 50) Ñ2 B1-3 D6 om 51-57 D3 reads in marg 51^b-52^b —^b) D10 शस्त्रेण D4 T1 2 बध (for बद्धं) S1 D10 -बंधैः, D8 M1 -वल्कैः (for -सूत्रैः) —^cd) D8 व्यकर्षयत्, G1 यत्र (for तत्र) Ñ1 च (for तं). D2 महाप्रवीरं महाबलं तं (for °बलं तं हरिप्रवीरं)

52 Ñ2 V2 B1-3 D6 om 52 (cf v l 50 and 51) D3 reads in marg. 52^ab (cf v l 51) B4 om 52^b —^b) Ś1 D10 हरि- (for कपि-) V1 -वरात्मज (for -वरोत्तमम्) —^c) D1 4 राक्षसो, D2 राक्षम (sic) (for राक्षसा) —^d) Ñ1 B4 T2 M2 व्यदर्शयन्, D1 4 न्यवेदयत्, D2 प्रदर्शयत् (for न्यवेदयन्).

53 Ñ2 V2 B1-3 D6 om 53 (cf v l 50 and 51) —^a) B4 [ऽ]सौ (for ऽयं) Ś1 D10 11 कथ, T1 2 सुतो (for कुतो) Ñ1 [अ]थ, M2 [अ]त्र (for [अ]पि) —^b) Ñ1 V1 किंका(V1 °ची)र्यं (for किं कार्यं) S1 Ñ1 V1 B4 D2 10 किं- (for को) D7 9 G1 Ct [ऽ]प्यु(G1 [ऽ]-प्यु)पाश्रय, Cm as in text (for व्यपाश्रय) —^c) Ś1 Ñ1 V1 B4 D1-4 10 11 -वृद्धाना (for -वीराणां) —^d) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 तेषां, V1 illeg, D7 9 दृष्ट्वा (for तत्र)

54 Ñ2 V2 B1-3 D6 om 54 (cf v l 50 and 51) —^a) D11 कल्प्यतां (for हन्यतां) Ś1 D10 हन्यतां (for दह्यतां) Ś1 Ñ1 B4 D4 8 10 T1 3 च (for वा) —^b) D1 4 भज्यताम् (for भक्ष्यताम्) D6 अपि, D11 इव (for इति) —After 54^ab, B4 reads 49, 1025*, 40, 45 and 50 —B4 om 54^c-57 —^c) D2 8 सवृद्धाः (for सक्रुद्धाः)

55 Ñ2 V2 B D6 om 55 (cf v l 50, 51 and 54) —^a) Ś1 Ñ1 V1 D1-4 10 11 स हन्यमानो बहु(D3 बलि)भिश्च तत्र(D11 °श्च वानरः) —^b) Ś1 Ñ1 V1 D1-4 10 11 समेत्य (for स तत्र) D2 11 पार्श्व- (for -पाद-) D10 -मूलं —^c) Ś1 Ñ1 V1 D1-4 10 11 परवीरहर्तुर् (D10 °हर्तुर्, D11 °हर्ता), D8 परिवारवृद्धान्, Cv m g k t as in text, Cvp °वृद्ध (for परिचारवृद्धान्) —^d) D1 4 तदा (for महा). D2 -राज- (for -रत्न-) Ś1 Ñ1 V1 D1-4 10 11 -परिच्छदं तत(D7 महत्, D10 त, D11 च) (for -विभूषितं च)

G 5 44 0
B 5 48 58
I 5 41 61

स ददर्श महातेजा रावणः कपिसत्तमम् ।
रक्षोभिर्विकृताकारैः कृष्यमाणमितस्ततः ॥ ५६
राक्षसाधिपतिं चापि ददर्श कपिसत्तमः ।
तेजोबलसमायुक्तं तपन्तमिव भास्करम् ॥ ५७
स रोषसंवर्तितताम्रदृष्टि-
र्दशाननस्तं कपिमन्ववेक्ष्य ।
अथोपविष्टान्कुलशीलवृद्धा-
न्समादिशत्तं प्रति मन्त्रिमुख्यान् ॥ ५८
यथाक्रमं तैः स कपिश्च पृष्टः
कार्यार्थमर्थस्य च मूलमादौ ।
निवेदयामास हरीश्वरस्य
दूतः सकाशादहमागतोऽस्मि ॥ ५९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षट्चत्वारिंशः सर्गः ॥ ४६ ॥

56 Ñ2 V2 B D6 om 56 (cf v l 50, 51 and 54) G3 reads in marg 56–57^{b} —^{a}) Ś1 Ñ1 V1 D1–4 10 11 त (for स). —^{b}) D3 कपिकुजर —^{c}) D1 4 G1 2 त्रिविधाकारे, D5 विवृताकारै —^{d}) T2 कृप्यमाणम् (sic) Ś1 D1 2 4 10 T2 G1 ततस्तत, V1 समतत (for इतस्तत)

57 Ñ2 V2 B D6 om 57 (cf v l 50, 51 and 54) G3 reads in marg 57^{ab} (cf v l 56) —^{a}) Ś1 Ñ1 V1 D1 2 4 10 11 -[अ]धिपति क्रुद्धो, D3 -[अ]धिपति क्रुद्ध —^{b}) Ś1 V1 D1–4 10 11 कपिकुजर(D3 °र), Ñ1 कपिसत्तम —^{c}) D8 तपोबल- —^{d}) Ñ1 D1 पततम् (meta), D8 ज्वलंतम् (for तपन्तम्)

58 T1 illeg for 58^{ab}. —^{a}) B3 4 D1 4 -संवर्धित- (for -संवर्तित-) Ñ2 V B1 2 4 D6 -नेत्र, B3 -नेत्रो (for -दृष्टिर्) —^{b}) Ś1 D2 3 10 11 अन्ववेक्षत (for अन्ववेक्ष्य) Ñ2 V B D6 दशानन वायुसुतो ददर्श —^{c}) Ñ2 V2 B D6 सुखोपविष्ट(V2 B1 3 °ष्टान्), D3 उपोप°, D11 अथो-पविष्टान, G1 अथोपविष्ट, Ch तथोप°, Ct as in text (for अथोपविष्टान्) D6 कुशली च (for कुलशील) —^{d}) Ñ2 V B1 D6 समादिशत Ś1 Ñ1 मंत्रिमुख्य, D2 योधमुख्यान्, D5 7–9 मुख्यमंत्रीन्, G1 M1 मंत्रिवृद्धान्, G3 मत्र°, M2 वीर° (for मन्त्रिमुख्यान) ❀ Ct मन्त्रीन् मन्त्रीण इत्यर्थ ❀

59 B4 om 59 —^{a}) Ś1 D10 हि, D3 च (for स) D3 सम (for कपिश्) Ś1 D3 8 10 M1 स(D8 M1 तु) पृष्ट, Ñ1 D1 4 11 हि पृ(Ñ1 द)ष्ट, D5 G2 3 M2 3 विपृष्ट, T2 3 विसृ(T3 °सृ)ष्ट, G1 प्रदिष्ट (for च पृष्ट) D8 यथार्थमत्र स कपिर्विसृष्ट —^{b}) D2 एव (for आदौ) —For 59^{ab}, Ñ2 V B1–3 D6 subst

1026* त वानरेन्द्र स तदोपगम्य
महाबल वायुसुतो महात्मा ।

[(l 1) Ñ2 D6 वानराग्र्य B3 सहसा (for स तदा)]

—^{c}) Ñ V B1–3 D1–4 6 10 11 कपीश्वरस्य

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ2 V B D3 10 हनु-मद्ग्रहण, Ñ1 D1 4 11 इन्द्रजिद्युद्ध, D2 इंद्रजिद्युध्दे हनुमद्ग्रहण —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ś1 M2 47, V2 36, B1 2 44, B3 43, B4 D3 49, D5 7–9 T G M1 3 48 —After colophon, D8 concludes with राम, G with श्रीरामाय नम

४७

ततः स कर्मणा तस्य विस्मितो भीमविक्रमः ।
हनुमान्रोषताम्राक्षो रक्षोधिपमवैक्षत ॥ १
भ्राजमानं महार्हेण काञ्चनेन विराजता ।
मुक्ताजालावृतेनाथ मुकुटेन महाद्युतिम् ॥ २
वज्रसंयोगसंयुक्तैर्महार्हमणिविग्रहैः ।
हैमैराभरणैश्चित्रैर्मनसेव प्रकल्पितैः ॥ ३
महार्हक्षौमसंवीतं रक्तचन्दनरूषितम् ।
स्वनुलिप्तं विचित्राभिर्विविधाभिश्च भक्तिभिः ॥ ४
विपुलैर्दर्शनीयैश्च रक्ताक्षैर्भीमदर्शनैः ।
दीप्ततीक्ष्णमहादंष्ट्रैः प्रलम्बदशनच्छदैः ॥ ५
शिरोभिर्दशभिर्वीरं भ्राजमानं महौजसम् ।
नानाव्यालसमाकीर्णैः शिखरैरिव मन्दरम् ॥ ६
नीलाञ्जनचयप्रख्यं हारेणोरसि राजता ।
पूर्णचन्द्राभवक्त्रेण सबलाकमिवाम्बुदम् ॥ ७
बाहुभिर्बद्धकेयूरैश्चन्दनोत्तमरूषितैः ।
भ्राजमानाङ्गदैः पीनैः पञ्चशीर्षैरिवोरगैः ॥ ८
महति स्फाटिके चित्रे रत्नसंयोगसंस्कृते ।
उत्तमास्तरणास्तीर्णे उपविष्टं वरासने ॥ ९ G 5 45 8 B 5 49 9 L 5 45 9

47

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 [a]) Ś1 D1 3 4 10 11 तु, Ñ1 त, Cr g k as in text (for स) Ñ2 V B D2 6 ततस्तं (D2 °स्त) कर्मसिस्तस्य, D8 स तस्य कर्मणा तत्र —[b]) D11 विस्मय (for विस्मितो) Ś1 Ñ1 D1–4 10 विस्मित भीमविक्रम (Ñ1 D2 °कर्मण) —[c]) Ñ2 B3 D7–9 T क्रोध-, B1 2 कोप (for रोष-) Ś1 Ñ1 D1 2 (before corr as in text)–4 10 G3 -ताम्राक्ष (for -ताम्राक्षो) —[d]) Ñ1 रक्ष पतिम्, Ñ2 V B D6 राक्षसेंद्रम् (for रक्षोधिपम्) D3 G3 उदैक्षत

2 [a]) D11 महर्षेण (sic) (for महार्हेण) —[b]) Ś1 D10 कनचेन (for काञ्चनेन) D1 2 (before corr) 5 9–11 विराजिता, G3 वि ˘˘ता (damaged) (for विराजता) —[c]) Ś1 Ñ V B D2 6 10 वृतातेन, D1 4 11 -[आ]वृत (D11 °ता) तेन, D3 निबद्धेन, D5 7–9 T3 -वृतेनाथ, M1 -वितानेन (for -[आ]वृतेनाथ) —[d]) Ñ2 V2 B1–3 D6 विराजता, V1 B4 महौजसा, D1 7 महाद्युति (for °द्युतिम्)

3 B3 om 3 —[a]) Ñ2 D6 युक्तैश्च, V2 B4 -युक्तेन (for -संयुक्तैर्) —V2 om from विग्रहै up to भीम in 5[b] —[b]) D1 4 11 चित्रितै, D8 विद्रुमै (for विग्रहै) B1 महामणिविभूषितै —[c]) B4 सहेम- (for हैमैर्) Ñ1 युक्त (for चित्रैर्) —D6 om 3[d]–4[c] —[d]) M2 [ए]व (for [इ]व) Ś1 Ñ V1 B1 2 4 D1 2 4 10 11 मानसै (D1 4 मनोज्ञै)-रपशोभित, D3 मनसैवाभिनिर्मितै

4 V2 om 4, D6 om 4[abc] (for both, cf v l 3) —[a]) Ś1 Ñ1 D7 -सवीत —[b]) Ñ2 V1 B1–3 चदनोत्तम- (for रक्तचन्दन-) Ś1 Ñ1 B2 3 D1–4 10 11 -भूषित, B4 -चर्चित (for रूषितम्) —After 4[ab], Ś1 D1–4 10 11 ins

1027* पूर्णचन्द्राशुवर्णेन हारेणोरसि राजता।

[D3 गौरेण (for वर्णेन) D2 3 हारेणाभिविराजित (for the post half)]

—[c]) Ś1 D10 अनुभि सु, Ñ1 V1 B D1–4 11 अनुलिप्त (for स्वनु°) —D10 om from भक्तिभि in [d] up to भीम in 5[b] —[d]) B1 T1 3 G1 2 M1 2 पत्तिभि, B3 D1 6 11 T2 शक्तिभि, Cm g k t as in text (for भक्तिभि)

5 V2 D10 om up to भीम in [b] (cf v l 3 and 4 respy) B3 om 5 —[a]) D7–9 Ct विचित्र (D8 °त्रैर्), T2 M2 विविधैर्, M3 निवृत्तैर् (for विपुलैर्) —[b]) G2 राक्षसैर् (for रक्ताक्षैर्) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D6 10 T2 M1 -विक्रमै, Ñ1 D2 9 -नि स्वनै (for -दर्शनै) —[c]) T3 दीप्त (for दीप्त-) D7 9 -महादंष्ट्र —D2 6 om 5[d]–6[c] —[d]) Ś1 पूर्णस्व-, Ñ2 V B1 2 4 प्रदीप्त, T प्रलवि (for प्रलम्ब) D11 वदन- (sic) (for दशन-)

6 D2 6 om 6[abc] (cf v l 5) —[a]) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 भीम, B4 युक्त, D7 वीरो, D11 भीमो (for वीर) —[b]) V2 महौजसा, D1 4 11 महाबल (for महौजसम्) —[c]) D10 नानाव्याड-, G1 बहुव्याल- (for नाना°) Ś1 Ñ1 V B D1 4 10 -मृगाकीर्णं, Ñ2 D3 11 -समाकीर्णं (for °कीर्णैः) —[d]) Ś1 D2 (before corr) मदिर (for मन्दरम्)

7 [a]) D5 नीलाम्बुद- Ñ2 चलप्रख्य, D2 -चारुप्रख्य (for -चयप्रख्य) —[b]) Ś1 राजत, D10 11 राजित —[c]) Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 पूर्णचन्द्राशुवर्णेन (B3 °वक्त्रेण) —[d]) Ś1 D10 तडिद्वतम्, Ñ1 सुरलोकम्, D3 बलाहकम्, D7–9 सबालार्कम् (for सबलाकम्) G2 इवाबर

8 [a]) Ś1 Ñ1 बहु, Ñ2 V B D6 च (V2 तु) स, D11 मत्र- (for बद्ध-) —[b]) Ś1 Ñ1 D1–4 6 8 10 G1 -भूषितै (for -रूषितै) —[c]) D7 9 M1 भीमैं (for पीनै) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 भ्रा (V2 रा) जमान शुभै (V B भुजै) पीनै (Ś1 Ñ D10 °तै)

9 [a]) Ñ1 महद्भि (for महति) D2 M3 स्फटिके, D11 स्फाटिकैश् D9 11 चित्र (D11 °त्रै) (for चित्रे) G1 स्फाटिकै-

G 5 45 9 B 5 49 10 L 5 45 10 अलंकृताभिरत्यर्थं प्रमदाभिः समन्ततः ।
वालव्यजनहस्ताभिरारात्समुपसेवितम् ॥ १०
दुर्धरेण प्रहस्तेन महापार्श्वेन रक्षसा ।
मन्त्रिभिर्मन्त्रतत्त्वज्ञैर्निकुम्भेन च मन्त्रिणा ॥ ११
उपोपविष्टं रक्षोभिश्चतुर्भिर्बलदर्पितैः ।
कृत्स्नैः परिवृतं लोकं चतुर्भिरिव सागरैः ॥ १२
मन्त्रिभिर्मन्त्रतत्त्वज्ञैरन्यैश्च शुभबुद्धिभिः ।
अन्वास्यमानं सचिवैः सुरैरिव सुरेश्वरम् ॥ १३
अपश्यद्राक्षसपतिं हनूमानतितेजसम् ।
विष्ठितं मेरुशिखरे सतोयमिव तोयदम् ॥ १४
स तैः संपीड्यमानोऽपि रक्षोभिर्भीमविक्रमैः ।
विस्मयं परमं गत्वा रक्षोधिपमवैक्षत ॥ १५
भ्राजमानं ततो दृष्ट्वा हनुमान्राक्षसेश्वरम् ।
मनसा चिन्तयामास तेजसा तस्य मोहितः ॥ १६
अहो रूपमहो धैर्यमहो सत्त्वमहो द्युतिः ।
अहो राक्षसराजस्य सर्वलक्षणयुक्तता ॥ १७
यद्यधर्मो न बलवान्स्यादयं राक्षसेश्वरः ।
स्यादयं सुरलोकस्य सशक्रस्यापि रक्षिता ॥ १८

श्चित्ररत्नैश्च —b) Ñ2 V B रूप-, D6 रौप्य- (for रत्न-) Ś1 D7–10 -चित्रिते, Ñ1 -सभृते, B3 -सस्थिते, D1 -सवृते, D4 11 -सवृते (for -सस्कृते) —c) Ñ2 V B D6 -[उ]-पेते (for -[आ]स्तीर्णे) M1 उत्तमास्तरणैस्तीर्णे —Note hiatus between c and d —d) Ñ1 D1 2.4 5 7–9 S सू(D8 दु)पविष्ट (all to avoid hiatus)

10 c) B2 D1 व्याल- (for वाल-). —d) T3 समभिसेवित. Ś1 Ñ V B1 3 4 D3 6 10 स्त्रीभि समुपवीजि(Ś1 Ñ °जीवि)त, B2 स्त्रीभिश्च परिवीजित, D1.4 तन्वगीभि सुवीजित, D2 11 T1 स्त्रीभि स(T1 आरात्स)मभिवी(D11 °पू)जित

11 a) D4 दुर्वर्पेण, D10 अर्थरेण (for दुर्धरेण) Ñ2 V B D6 महोदरप्रहस्ताभ्या —cd) Ñ1 रक्षसा (for मन्त्रिणा) Ñ2 V B1–3 D6 तथैव रणशूरेण निकुम्भेन महात्मना

12 a) Ñ1 B3 अथोपविष्ट, V2 D10 तपो°, B4 D1–4 उपास्यमान, T2 3 M3 सुखो° (for उपो°) T1 3 G2 सचिवैश्च (for रक्षोभिश्च) —b) D11 बहुभिर् (for चतुर्भिर्) Ñ2 V B D6 7 9 -दपित (for -दर्पितै) Ś1 D10 बलिभिर्भीमविक्रमै , Ñ1 D1 4 सतत(Ñ1 बलिभिर्) बलवत्तरै —c) Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 7 9–11 T1 M2 Ck t कृत्स्नं (for कृत्स्नै) D2 T3 लोकेश, D11 लोके, Ck t as in text (for लोक) D5 8 T2 G M1 3 कृत्स्न (T2 M1 °त्स्ने , G2 3 °त्स्न) परिवृतो लोकस्य —d) B2 इव सागर , D2 परिसागरै

13 D6 om 13 —a) B4 चतुर्भिर् (for मन्त्रिभिर्) ❀ Cr मन्त्रिभि प्रशस्तमन्त्रयुक्तै । अत सचिवैरिति न पौनरुक्त्यम् ।, so also Cg ❀ —b) D7–9 T1 शुभदर्शिभि , T2 G2 बहुबुद्धिभि , G3 बहुभिर्बुध (for शुभबुद्धिभि) Ñ2 V B अमात्यै शुभदर्शनै —For 13ab, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

1028* ताभ्या मन्त्रार्थविज्ञेन च सारणेन शुकेन च ।

[Ś1 Ñ1 D10 सुमन्त्र- (for मन्त्रार्थ-) D11 सागरेण (for सारणेन) Ś1 Ñ1 D10 समेन(Ñ1 रणेन) शकुनेन च (for the post half)]

—c) Ś1 D10 आत्मसामान्य-, D2 7 9 T G1 आश्रा(D2 उपा)स्य° (for अन्वास्यमान). M3 रक्षोभि (for सचिवै) —d) Ñ2 V B महेश्वर (for सुरे°).

14 G2 om (hapl) 14–16b.—b) Ñ V B1 2 4 D2 3.6 G3 M1 अमितौजसं, B3 कपिकुंजर , D1.4 इति तेजस (for अतितेजसम्) —c) Ś1 D1–4 10 11 धिष्ठित, Ñ V1 B D6 वेष्टित, V2 विस्मित (for विष्ठितं). Ñ2 B2 4 D2 6 मेरुशिखरे —d) D6 तोपर (sic) (for तोयदम्) —After 14, D8 reads 16cd for the first time, repeating it in its proper place

15 G2 om 15 (cf v l 14).—a) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 वधैन (for स त स-) —b) Ś1 D10 -कर्मभि (for -विक्रमै) —c) B3 ज्ञात्वा (for गत्वा) —d) Ñ2 V B D6 रक्ष पतिम् D3 उदैक्ष्यत (for अवैक्षत)

16 G2 om 16ab (cf v l 14). D8 repeats 16cd here (cf. v l 14) —d) Ñ1 D1–4 11 G2 त(Ñ1 चा)स्य विस्मित , Ñ2 V2 B2 D6 मोहितस्तदा, B3 तस्य मारुति (for तस्य मोहित)

17 D2 reads 17ab in marg —a) Ś1 Ñ1 B1 D1 4 10 वीर्यम् (for धैर्यम्) B4 D2 3 11 अहो वीर्यमहो रूपम्(D3 सत्त्वम्) —b) D3 रूपम् (for सत्त्वम्) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 बल (for द्युति) —d) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 -सपद , V2 B3 D6 G3 M1 -सयुता (for -युक्तता).

18 a) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 यदि नाधर्मबहुल (Ñ2 V B1 2[m also] 3 D6 °परवान्, B2 °रतिमान्, D4 °बहुभि) —cd) B1 नर-, B2 सर्व-, D2 स्वर्ग- (for सुर-) D9 om स्य सशक्र Ś1 Ñ1 B4 शक्रस्यापि च(B4 °प्यभि-), Ñ2 V B1–3 D6 स्वर्लोकस्यापि, D1 4 सशक्रस्याभि , D2 शत्रु कस्यापि (for सशक्रस्यापि) —After 18, D5 7–9 S ins

1029* अस्य क्रूरैर्नृशंसैश्च कर्मभिर्लोककुत्सितै ।

[M1 रौद्रर् (for क्रूरैर्)]

तेन विभ्यति खल्वस्माल्लोकाः सामरदानवाः ।
अयं ह्युत्सहते क्रुद्धः कर्तुमेकार्णवं जगत् ॥ १९

इति चिन्तां बहुविधामकरोन्मतिमान्कपिः ।
दृष्ट्वा राक्षसराजस्य प्रभावममितौजसः ॥ २०

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे सप्तचत्वारिंशः सर्गः ॥ ४७ ॥

४८

तमुद्वीक्ष्य महाबाहुः पिङ्गाक्षं पुरतः स्थितम् ।
रोषेण महताविष्टो रावणो लोकरावणः ॥ १
स राजा रोषताम्राक्षः प्रहस्तं मन्त्रिसत्तमम् ।
कालयुक्तमुवाचेदं वचो विपुलमर्थवत् ॥ २
दुरात्मा पृच्छ्यतामेष कुतः किं वास्य कारणम् ।
वनभङ्गे च कोऽस्यार्थो राक्षसीनां च तर्जने ॥ ३   G 5 46 3 B 5 50 5 L 5 46 3

---

19 B3 om 19 —[a]) D7 9 T1 सर्वे, Cv m g as in text, Ctp के न (for तेन) Ś1 D10 तेन खल्वद्य विभियुर् (D10 °दुर्), Ñ1 तेनास्य विभ्यति खलु, Ñ2 V B1 2 D6 त्रस्यति तेन खल्वस्माल्, B4 विभ्यत्यस्मात्प्रवीरास्ते, D1 4 विभ्यत्यस्माद्धि वीराद्वै, D2 तेन खल्वस्य विभ्राता, D3 विभ्यत्यस्मादतो वीराल्, D8 के न विभ्यति खल्वस्माल्, D11 विभ्यत्यतस्माद्वीरात्तु (sic) ❀ Ct 'के न विभ्यति' इति पाठे के नेति पदच्छेद ❀ —[b]) Ś1 Ñ V1 B1 2 4 D1 4 6 10 11 स (Ñ2 B1 2 D6 सा)सुर (for सामर-) D2 3 देवाश्च(D3 लोका सा)सुरमानवा —[c]) Ś1 Ñ1 V2 B4 D1 4 10 11 उत्सहते Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 वीर (for क्रुद्ध) —[d]) D1 4 स्मर्तुम् (for कर्तुम्) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 एकायन (for °र्णव)

20 B4 om 20 —[a]) D6 प्रतिचिंता च त्रिविधा —[b]) B3 चकार (for अकरोत्) D5 T2 G2 3 M3 हरि (for कपि) Ś1 Ñ V B1 2 D1–4 6 10 11 चकार हनुमांस्तदा(Ñ2 V B1 2 D6 °मान्कपि) —[d]) B2 प्रकारम् (for प्रभावम्) —After 20, Ś1 Ñ2 B3 D2 6 10 11 ins

1030* गाम्भीर्यं च श्रिय चैव मनसा विस्मय गत ।

[D6 प्रिय (for श्रिय) Ñ2 B3 D2 6 च(B3 [अ]पि, D6 स) विसिस्मिये (for विस्मय गत)]

Colophon —*Sarga name* Ś1 D10 हनुमद्दर्शन, Ñ V B D1–4 6 11 रावणदर्शन(D1 2 4 11 °न) —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ś1 M2 48, V2 37, B1 2 45, B3 44, B4 D3 50, D5 7–9 T G M1 3 49 —After Colophon, D2 concludes with राम, G with श्रीरामाय नम

48

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 [a]) B1 D1 2 8 तमुदीक्ष्य, B3 D10 11 समुदी(B3 °द्वी)क्ष्य, Cg as in text (for तमुद्वीक्ष्य) B1 3 D6 T1 महाबाहु —[b]) D4 दूरत (for पु°) —[c]) M3 कोपेन (for रोषेण) —[d]) Ñ1 D1–4 शत्रुरावण, Ñ2 V B D6 11 शत्रुताप(D11 °सूद)न (for लोकरावण) —After 1, D5–9 S ins

1031* शङ्काहतात्मा दध्यौ स कपीन्द्र तेजसा वृतम् ।
किमेष भगवान्नन्दी भवेत्साक्षादिहागत ।
येन शप्तोऽस्मि कैलासे मया सचलिते पुरा ।
सोऽयं वानरमूर्ति स्यात्किस्विद्बाणोऽपि वासुर ।

[(l 1) G2 शक्रागतात्मा D8 च (for स) —(l 2) D5 इव (for इह) —(l 3) D5 सचालित, D6–9 प्रहसिते (D8 °त), G1 M3 सचालि(M3 °रि)ते, G3 Ck चच° (for सचलिते) —(l 4) T2 किं स्याद् (for किंस्विद्) D8 महासुर (for ऽपि वा°)]

2 [a]) Ñ2 V B D6 सजात (for स राजा) V1 B2–4 -रोषस्, T3 कोप- (for रोष-) —[b]) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1 2 4 10 11 रक्षसा वर, Ñ1 रक्षसा पति, B3 D6 राक्षसेश्वर(B3 °र) (for मन्त्रिसत्तमम्) —[c]) Ś1 कलयतम्, D3 काले युक्तम् (for कालयुक्तम्) G3 damaged from द up to विपु in [d] —[d]) G3 अर्थवित् (for °वत्) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 वचो(D2 6 वाचा) विपुलविक्रम

3 [a]) D2 6 दुष्टात्मा (for दुरा°) —[b]) Ś1 B4 D1 3 4 10 11 कस्त्व(B4 कश्च) किं वा(D1 4 किं च, D11 वा किं) प्रयोजन, Ñ V B1–3 D2 6 क किं चास्य(V B1 [marg.

G 5. 46 4
B 5 50 7
L 5 46 4

रावणस्य वचः श्रुत्वा प्रहस्तो वाक्यमब्रवीत् ।
समाश्वसिहि भद्रं ते न भीः कार्या त्वया कपे ॥ ४

यदि तावत्त्वमिन्द्रेण प्रेपितो रावणालयम् ।
तत्त्वमाख्याहि मा ते भूद्भयं वानर मोक्ष्यसे ॥ ५

यदि वैश्रवणस्य त्वं यमस्य वरुणस्य च ।
चारु रूपमिदं कृत्वा प्रविष्टो नः पुरीमिमाम् ॥ ६

विष्णुना प्रेपितो वापि दूतो विजयकाङ्क्षिणा ।
न हि ते वानरं तेजो रूपमात्रं तु वानरम् ॥ ७

तत्त्वतः कथयस्वाद्य ततो वानर मोक्ष्यसे ।
अनृतं वदतश्चापि दुर्लभं तव जीवितम् ॥ ८

अथवा यन्निमित्तस्ते प्रवेशो रावणालये ॥ ९

एवमुक्तो हरिवरस्तदा रक्षोगणेश्वरम् ।
अब्रवीन्नास्मि शक्रस्य यमस्य वरुणस्य वा ॥ १०

धनदेन न मे सख्यं विष्णुना नास्मि चोदितः ।
जातिरेव मम त्वेपा वानरोऽहमिहागतः ॥ ११

दर्शने राक्षसेन्द्रस्य दुर्लभे तदिदं मया ।
वनं राक्षसराजस्य दर्शनार्थे विनाशितम् ॥ १२

---

after corr] चात्र, D2 6 चास्य) प्रयोजन —Ñ1 om 3^{cd} —^{c}) T3 G2 3 वनभगेन (for °भङ्गे च) Ś1 D3 10 वन भग्न किमर्थं च, Ñ2 V B D1 2 4 6 11 वनभग (B4 D4 °ग) किमर्थं वा(D1 4 11 °र्थं च, D2 °र्थाय) —^{d}) Ś1 Ñ2 V B1 2 D G1 राक्षसाना Ś1 V B D1–4 10 11 तर्जन, Ñ2 D6 मर्दन (for तर्जने) —After 3, D5 7–9 S ins

1032* मत्पुरीमप्रधृष्यां वै गमने किं प्रयोजनम् ।
आयोधने वा किं कार्यं पृच्छ्यतामेप दुर्मति ।

[(l 1) G3 गमन (for °ने) ❀ Cv मत्पुरीमिति कर्तृकर्मणो कृतीति कर्मणि पष्ठी रुद्ध्वा द्वितीयवाग्नावतिष्ठते । प्रतिशब्दो वाध्याहार्य ।, Cr g मत्पुरी प्रतीति शेप ।, Cm t मत्पुरीम् (Cm °मिति)उद्दिश्येति शेप । (Ct आयोधने किंकरादिभियुद्धे । यद्वा मत्पुरीगमने मत्पुरीप्राप्तावित्यर्थ । आर्प. पष्ठ्यभाव ।) , so also Ck ❀]

4 G3 damaged from वच in ^{a} up to प्रह in ^{b} —^{c}) Ś1 transp भद्र and ते —^{d}) Ś1 D10 कपे त्वया (by transp) , Ñ1 D1–4 महाकपे

5 D1 4 om (hapl) 5 —^{a}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 यदि वा त्व महेन्द्रेण —^{b}) B2 3 राक्षसालय —^{c}) T3 transp मा and ते V B D5 6 T1 2 M3 मा भूत्ते(by transp) —^{d}) G1 मोक्ष्यते Ś1 Ñ1 D10 11 भय वानरसत्तम

6 ^{a}) B2 [ए]व, M1 [अ]हो (for त्व) —^{b}) Ś1 Ñ1 V1 B1 3 4 D2–5 8 10 G2 3 वा (for च) —^{c}) Ś1 D10 त्वं तु, V D3 हरि , D2 5 M3 Ck t चार-, D8 कपि- (for चारु) B2 भूत्वा च कामरूपी च —^{d}) Ñ2 V B D6 प्रविष्टोसि, G1 °ष्टो मत् , G3 प्र r . + (for प्रविष्टो न) G2 M2 इत (for इमाम्) Ś1 D1–4 10 11 T2 नगरीमिमा, Ñ1 रावणालय (for न पुरीमिमाम्)

7 ^{a}) B2 प्रेरितो (for प्रेपितो) B1 D2 वासि, B3 चासि —^{b}) Ś1 Ñ1 V2 D3 लका, Ñ2 V1 B D1 2 4 6 10 11 लका- (for दूतो) —^{d}) B3 केवल (for वानरम्)

8 ^{a}) Ñ2 V D6 तत्त्व च, B M1 तत्त्व तु(M1 न) (for तत्त्वत) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सत्य त्व कथय(D1 4 वानर) क्षिप्र —V2 om 8^{bc} —^{b}) D6 मोक्ष्यसे कि विवक्षया, D11 वहुना कि प्रयोजन —^{c}) Ś1 Ñ B2–4 D2 3 10 ह्यद्य, V1 B1 D1 4 ह्यत्र, D6 ह्यस्य, D11 ह्येनं (for चापि) —^{d}) D11 जीवन (for जीवितम्) V B transp दुर्लभं and जीवितम् Ñ2 D6 जीवित च सुदुर्लभ

9 ^{a}) Ñ2 V B D6 कि- (for यन्-) Ś1 Ñ V B D1–6 8 10 11 T2 G1 M3 Cr m g -निमित्त, Cv mp k t निमित्तस् (as in text) T2 om ते —^{b}) V1 B2 3 राक्षसालये —After 9, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins.

1033* तदेव कथय क्षिप्र वहुना किं प्रयोजनम् ।

[D11 ततो वानर मोक्ष्यसे (for the post half)] ; whereas Ñ2 V B D6 ins

1034* तदेतत्कथयस्वाद्य मोक्ष्यसे किं विवक्षया ।

10 ^{a}) G2 M3 हरिश्रेष्ठस् —^{b}) Ñ1 त राक्षसवरोत्तम, Ñ2 V B D6 तदा राक्षसपुगव, D1–4 10 11 तदा त राक्षसेश्वर. —After 10^{ab}, Ñ2 V B D6 ins

1035* समीक्ष्य स महावेगो हनूमान्पवनात्मज ।
धृतिमान्वाक्यसम्पन्नो रावणाय न्यवेदयत् ।

[(l 1) Ñ2 स समीक्ष्य (by transp) , B2 3 सवीक्ष्य स, D6 समीक्ष्य (subm) (for समीक्ष्य स) B1 3 D8 मारुतात्मज]

—^{c}) D8 [अ]पि (for [अ]स्मि) Ñ2 D6 ब्रवीमि नाह (for अब्रवीन्नास्मि) —^{d}) D9 reads यमस्य in marg Ś1 Ñ2 V2 D2 6 7 9 11 G1 M2 च, Ck t as in text (for वा)

11 ^{a}) B2 सौरव्य (for सख्य) —^{b}) G3 damaged from स्मि up to जा in ^{c} B3 स्मि(om hapl), B4 नापि, D8 नाभि- (for नास्मि) Ñ1 देशित , B1 D11 नोदित —^{c}) Ś1 एव, G3 M1 (sic) एपा (for एव) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 [ए]पा हि, D5 ह्येपा, G3 त्वेव (for त्वेपा) Ñ2 V B D6 मम वै जातिरेवेय(B4 °रूपोय)

12 ^{a}) B2 दुर्लभे, T2 दर्शन, Cr m k t as in text (for दर्शने). —^{b}) S1(sic) B2 दर्शने, T2 दुर्लभ, Cm दुर्लभे

ततस्ते राक्षसाः प्राप्ता बलिनो युद्धकाङ्क्षिणः ।
रक्षणार्थं च देहस्य प्रतियुद्धा मया रणे ॥ १३
अस्त्रपाशैर्न शक्योऽहं बद्धुं देवासुरैरपि ।
पितामहादेव वरो ममाप्येषोऽभ्युपागतः ॥ १४
राजानं द्रष्टुकामेन मयास्त्रमनुवर्तितम् ।
विमुक्तो अहमस्त्रेण राक्षसैस्त्वतिपीडितः ॥ १५
दूतोऽहमिति विज्ञेयो राघवस्यामितौजसः ।
श्रूयतां चापि वचनं मम पथ्यमिदं प्रभो ॥ १६

G 5 46 18
B 5 50 19
L 5 46 16

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे अष्टाचत्वारिंशः सर्गः ॥ ४८ ॥

(as in text) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 सति यत्, Ñ2 V B1 (*sup lin* as in B3) 2 4 D2 3 6 सति तत्, B3 यतिन (for तदिद) D11 मम (for मया) D7–9 Ck t तदिद दुर्लभ मया —c) Ś1 D10 वन च राक्षसेद्रस्य —d) Ś1 Ñ B1 2 D5 3 6 8 10 T2 Cm दर्शनार्थं (Ś1 D10 °थ), Ck t दर्शनार्थे (as in text) D1 4 नाशित दर्शनार्थिना

13 a) Ñ2 V B1 3 4 D6 ये च, B2 येन, D3 अथ (for ततस्) M2 सवे (for प्राप्ता) —b) Ś1 D10 युद्धदुर्मदा —c) Ś1 Ñ1 D1–4 10 G2 M3 तु, D11 हि (for च) Ñ2 V B D6 शरीरस्य (for च देहस्य) —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 योधितास्ते, B2(m as in text) 3 4 G1 M1 प्रतियुद्ध, G2 °योद्धा (sic), Cr m g k t as in text (for प्रतियुद्धा) —G3 damaged from रणे up to पाशे in 14a Ñ2 V B D6 रणाजिरे, D8 मया कृतं (for मया रणे)

14 G3 damaged for अस्त्रपाशै (cf v l 13) —a) Ś1 B1 शस्त्रपाशैर्, V2 अस्त्रपाणैर् (sic) V2 D6 अशक्यो (for न श°) B3 आयमैर्न च शक्योहं —b) Ñ2 G1 3 बद्ध (sic) Ś1 Ñ1 V1 B D1–4 10 11 अस्यायतैर्, Ñ2 D6 अप्यायतर्, V2 अद्यापि तैर्, Ck t as in text (for देवासुरैर्) —Ś1 D10 om 14cd —c) D5 7 T1 2 Cr k t एष, D9 एष (for एव) Ñ2 V B1 4 D2 6 मया, B2 3 पुरा (for वरो) —d) Ñ1 D11 ह्येषो हि, D1 4 चैवाभि-, G1 [अ]प्येष हि (for [अ]प्येषोऽभि-) G2 ह्युपस्थित (for ऽभ्युपागत) Ñ2 V B D2 6 पुरा (B2 3 मया) लब्धो वरो महान्, D3 ममातिकमुपागमत्, D7 9 ममापि हि समागत —After 14, D3 ins

1036* अस्त्रमेतन्मया तस्य माननार्थं प्रतीक्षितम् ।

15 a) D3 रावण (for राजान). —b) Ś1 Ñ1 D10 11 न निवा (D10 विचा) रित, D1 2 4 न निवर्तित (for अनुवर्तितम्) B4 मया वनमुपाश्रित —c) Note hiatus between विमुक्तो and अहम् Ñ2 V B1–3 D6 चाहम्, B4 D7 9 T1 2 G3 Cm k t [ऽ]प्यहम्, D5 T3 G1 M1 3 Cv r g ह्यहम्, D8 M2 (all to avoid hiatus) [ऽ]स्म्यहम् (for अहम्) Ś1 Ñ1 D3 10 विप्रमु (Ñ1 °यु) क्तो महास्त्रेण, D1 2 4 विनिर्मु- (D2 °प्रमु) क्तोहमस्त्रेण, D11 विप्रयुक्तोहमस्त्रेण, G2 विमुक्तोह महास्त्रेण —d) Ñ1 D1–4 11 रक्षोभि Ñ1 परिपीडित, D1 5 11 T2 M3 त्वभि°, D3 तु नि°, D4 ग्रस्त°, D7 9 Ct त्वभिवेदित, D8 G1 2 M1 Cr अति (D8 G2 °भि) पीडित (for त्वतिपीडित) Ś1 B4 D10 रक्षोभिरतिपीडित, Ñ2 V B1–3 D6 (all with hiatus) इति तद्वि (B2 [m also] ते नि) दित च मे. —After 15, B4 ins

1037* न मे भय न मे पीडा नान्यस्मान्मोक्षमिच्छत( ) ।
मत्त एव भय विद्धि सर्वलङ्कानिवासिनाम् ।

—B4 cont, while Ñ2 V B1–3 D6 ins after 15

1038* प्राकृतोऽपि हि यद्बन्धो मया समनुवर्तित ।
स कार्यवत्तया राजन्न दौर्बल्यादवेहि तत् ।

[(l 1) B3 om, B4 च (for हि) Ñ2 तद्, B2 मे, B4 मद्- (for यद्) —(l 2) B4 दार्जन्याद् (for °र्बल्याद्) Ñ2 V D6 अवहि]

On the other hand, D5 7–9 S ins

1039* केनचिद्राजकार्येण सप्राप्तोऽस्मि तवान्तिकम् ।

[D7 9 राम, D8 नाम (for राज) G3 damaged from प्रा up to तवा D7 9 (both with hiatus) आगतो (for सप्राप्तो) ❀ Ck t 'रामकार्येण' इति (Ct पाठ) पाठ ❀]

16 a) G1 इह (for इति) D7 9 G2 विज्ञाय Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 इह (B3 इति, D2 11 अपि) सप्राप्तो (for इति विज्ञेयो) —b) Ś1 D10 [अ]तितेजस, T2 G3 महौजस (for [अ]मितौजस) D3 रामस्यामिततेजस —c) D7 9 एव, D11 वापि (for चापि) —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तथ्यम्, D6 प्राप्यम् (sic), G3 वाक्यम्, M2 सत्यम् (for पथ्यम्) Ś1 Ñ2 V2 B1–3 D3 6 10 11 नृप, Ñ1 ध्रुव, V1 B4 (marg also as in Ś1) वच, D1 2 4 त्वया, D6 विभो (for प्रभो) —After 16, Ś1 Ñ1 V1 D1 4 10 11 ins, V2 ins before 5 49 1 (?)

1040* रामो यदाह धर्मात्मा स च राजा हरीश्वर ।

Colophon Ñ1 D2 om (cont the Sarga) —*Sarga name* Ś1 D10 हनुमद्वाक्य, Ñ2 V B D1 4 6 प्रहस्तवाक्य, D3 हनूमद्वचन, D11 प्रहस्त प्रति हनूमद्वाक्य —*Sarga no* (figures, words or both) D1 4 10 11 om, Ś1 D6 M2 49, V2 38, B1–3 46, B4 D3 51; D5 7–9 T G M1 3 50 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

४९

G 5 47 1
B 5.51 1
L 5 47. 1

तं समीक्ष्य महासत्त्वं सत्त्ववान्हरिसत्तमः ।
वाक्यमर्थवदव्यग्रस्तमुवाच दशाननम् ॥ १
अहं सुग्रीवसंदेशादिह प्राप्तस्तवालयम् ।
राक्षसेन्द्र हरीशस्त्वां भ्राता कुशलमब्रवीत् ॥ २
भ्रातुः शृणु समादेशं सुग्रीवस्य महात्मनः ।
धर्मार्थोपहितं वाक्यमिह चामुत्र च क्षमम् ॥ ३
राजा दशरथो नाम रथकुञ्जरवाजिमान् ।
पितेव बन्धुर्लोकस्य सुरेश्वरसमद्युतिः ॥ ४
ज्येष्ठस्तस्य महाबाहुः पुत्रः प्रियकरः प्रभुः ।
पितुर्निदेशान्निष्क्रान्तः प्रविष्टो दण्डकावनम् ॥ ५
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया चापि भार्यया ।
रामो नाम महातेजा धर्म्यं पन्थानमाश्रितः ॥ ६
तस्य भार्या वने नष्टा सीता पतिमनुव्रता ।
वैदेहस्य सुता राज्ञो जनकस्य महात्मनः ॥ ७
स मार्गमाणस्तां देवीं राजपुत्रः सहानुजः ।
ऋश्यमूकमनुप्राप्तः सुग्रीवेण च संगतः ॥ ८
तस्य तेन प्रतिज्ञातं सीतायाः परिमार्गणम् ।
सुग्रीवस्यापि रामेण हरिराज्यं निवेदितम् ॥ ९

49

M2 begins with श्रीरामाय नम —Before 1, V2 ins 1040*

1 ^{a}) D1 महत् (for महा-) —^{b}) Ś1 Ñ V B2-4 D1-4 6 10 11 -पुगव, B1 -यूथप (for -सत्तम) —G3 damaged from व in ^{c} up to वा in ^{d} —^{c}) Ñ1 वाचम्, D10 om (for वाक्यम्) B4 सत्यवद्, D10 यथावद् (for अर्थ°) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 अव्यग्रम् —^{d}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 उवाच पवनात्मज

2 D10 om from 2^{b} up to हरीश in 2^{c} —^{b}) D9 पुत्र (for इह) D4 प्राप्त (sic) (for प्राप्तस्) D4 तदालय (sic), D6 तवालये, D7 9 तवान्तिकं (D9 °क), T1 3 त्वदन्तिक (for तवालयम्) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1-5 7-9 11 M1 राक्षसेश Ñ2 V B1-3 D6 हरीन्द्रस्त्वा, B4 कपीन्द्र°, D1 4 11 हरीशस्य, T3 °स्त्वद्, Ct as in text (for हरीशस्त्वा) —^{d}) D2 स च, G2 3 राजा (for भ्राता) Ñ1 D1-4 11 G1 M2 कौशल्यम् (G1 M2 °लम्), Cm t as in text (for कुशलम्) Ś1 D10 कुशलं परिपृच्छति

3 ^{a}) Ś1 राजन, Ñ1 D1 2 4 10 11 राज्ञ, B3 प्रभु (for भ्रातु) Ñ1 मयादेश, D3 महा° (for समादेश) G2 भ्रातु शृणुष्व संदेश —^{b}) B4 कपीन्द्रस्य (for सुग्रीवस्य) —^{c}) Ś1 D10 धर्मार्थयोर्, Ñ1 धर्मार्थाय (for धर्मार्थोप-) Ś1 Ñ1 D10 11 चैव, D1 2 4 युक्तम्, D3 पथ्यम् (for वाक्यम्) Ñ2 V B धर्मार्थेन (B3 °स) हित युक्तम्, D6 7 9 T G3 धर्मार्थसहित वाक्यम् —^{d}) B2 चान्यत्र (for चामुत्र) Ñ1 D11 चा (D11 वा) क्षय, Ñ2 चोत्तम, D1 4 चा (D1 वा) क्षम, D6 (with hiatus) उत्तम, T3 च क्षम, Cg k t as in text (for च क्षमम्)

4 ^{b}) B1-3 D6 नर- (for रथ-) Ś1 V1 B1 2 4 D2 11 -वाजिना, Ñ1 -वाजिवान् (for -वाजिमान्) —^{c}) G3 damaged for पितेव B सर्व- (for बन्धुर्) Ś1 D1-4 10 11 लोकाना (for लोकस्य) —^{d}) D2 -महाद्युति, D9 10 -समद्युति

5 ^{a}) B3 तेजोस्तस्य (sic), D11 ज्येष्ठस्य च (for ज्येष्ठस्तस्य). —^{b}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 प्रीतिकर, D5 7 9 M1 प्रियतर (for प्रियकर) Ś1 D10 M1 पितु, Ñ2 V B1 4 D6 11 शुभ, D1 4 सुत, D3 प्रिय (for प्रभु) —^{c}) Ś1 Ñ1 B1 D1 2 4 10 11 नियोगान् (Ś1 D10 °ग), D8 M1 निर्देशान् (D8 °श-) (for निदेशान्) Ś1 D10 संप्राप्य, D11 च नि° (hypm) (for निष्क्रान्त) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 M2 दण्डक वनं (for °कावनम्)

6 ^{b}) Ś1 Ñ2 V2 B3 D6 7 9-11 T2 सह (for चापि) Ñ2 V B D6 transp सीतया and भार्यया —^{c}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 महर्षिभिरनुक्रात —^{d}) V2 B1 3 4 D4 6 11 धर्म- (for धर्म्यं) D11 -प्रस्थानम् (for पन्थानम्) Ś1 Ñ2 V B1-3 D1-6 10 11 आस्थित (V2 °त) (for आश्रित)

7 ^{a}) D7 9 जनस्थाने, G3 वने भ्रष्टा (for वने नष्टा). —^{b}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 सीता नाम यशस्विनी, Ñ2 V B1 3 4 D6 सीता नाम तपस्विनी, B2 सती सीता तपस्विनी, D7 9 भ्रष्टा सीतेति विश्रुता —^{c}) Ñ2 V B4 D3 6 8 11 विदेहस्य D1 4 विदेहराजस्य सुता

8 ^{a}) Ś1 Ñ स- (for स) D7 9 मार्गमाणस्तु ता देवीं —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 3-5 10 11 -पुत्रौ (for -पुत्र) D1 3 6 10 महानु (D3 °भु) ज (for सहानुज) —^{c}) Ś1 गिरि (for अनु-) T2 -प्राप्य (for -प्राप्त) D10 ऋष्यमूकगिरिं प्राप्त —^{d}) D1 4 महात्मना, D2 वश गत, G2 च सगम, M3 समागत, Ck t as in text (for च सगत) D11 सुग्रीववशमागत.

9 ^{a}) B1 4 तेन तस्य (by transp) —^{b}) Ñ1 तव (for परि-) —D4 om (hapl) 9^{c}-10^{b} —^{c}) Ś1 Ñ1 V B D1-3 10 11 च, Ñ2 D6 तु (for [अ]पि) —^{d}) T1

ततस्तेन मृधे हत्वा राजपुत्रेण वालिनम् ।
सुग्रीवः स्थापितो राज्ये हर्यृक्षाणां गणेश्वरः ॥ १०

स सीतामार्गणे व्यग्रः सुग्रीवः सत्यसंगरः ।
हरीन्संप्रेषयामास दिशः सर्वा हरीश्वरः ॥ ११

तां हरीणां सहस्राणि शतानि नियुतानि च ।
दिक्षु सर्वासु मार्गन्ते अधश्चोपरि चाम्बरे ॥ १२

वैनतेयसमाः केचित्केचित्तत्रानिलोपमाः ।
असंगगतयः शीघ्रा हरिवीरा महाबलाः ॥ १३

अहं तु हनुमान्नाम मारुतस्यौरसः सुतः ।
सीतायास्तु कृते तूर्णं शतयोजनमायतम् ।
समुद्रं लङ्घयित्वैव तां दिदृक्षुरिहागतः ॥ १४

तद्भवान्दृष्टधर्मार्थस्तपःकृतपरिग्रहः ।
परदारान्महाप्राज्ञ नोपरोद्धुं त्वमर्हसि ॥ १५

न हि धर्मविरुद्धेषु बह्वपायेषु कर्मसु ।
मूलघातिषु सज्जन्ते बुद्धिमन्तो भवद्विधाः ॥ १६

कश्च लक्ष्मणमुक्तानां रामकोपानुवर्तिनाम् ।
शराणामग्रतः स्थातुं शक्तो देवासुरेष्वपि ॥ १७ G 5 47 18 B 5 51 19 L. 5 47. 17

वालि-, T2 कपि- (for हरि-) Ś1 Ñ V B D1-3 6 10 11 प्रति(V1 °वि)श्रुत (B2 also in marg प्रप्रज्ञात), D9 G3 M1 Ck t निवेदितु

10 D4 om 10^{ab} (cf v l 9) —^{a}) Ś1 D10 वने, Ñ V B D1-3 6 11 रणे (for मृधे) —^{b}) Ñ2 V1 B1-3 D6 वयस्य तत्र(B1 त च) (for राजपुत्रेण) B4 वयस्य वालिन तव —^{c}) Ś1 D10 प्रापितो (for स्थापितो) Ś1 Ñ2 D10 राज्य —^{d}) Ñ2 V B2-4 D6 हर्यृक्षाधि- M1 गणेश्वर Ś1 D2 10 हर्यृक्षप्रवरागत(D2 °धिप), Ñ1 D1 4 11 हर्यृक्षप्लवगाधिप, D3 हर्यृक्षगणपूजित —After 10, D5 7-9 S ins

1041* त्वया विज्ञातपूर्वश्च वाली वानरपुगव ।
स तेन निहत सख्ये शरेणैकेन वानर ।

[(l 1) G1 स, Cm k as above (for च) —(l 2) T1 3 G2 M3 रामेण (for स तेन) ꙮ Cm म तेन निहत इति पाठ ꙮ]

11 B4 om. 11-12, M1 om 11^{ab} —^{a}) D1 2 4-6 T2 3 -मार्गण- (for °णे) G1 स सीतामार्गसंसक्त —^{b}) Ñ2 *-सगर —D10 om 11^{cd} —^{d}) B1 G3 दिश सर्वान्, D11 सर्वा दिशो (by transp) (for दिश सर्वा)

12 B4 om 12 (cf v l 11) —^{a}) B2 D1 4 हरीणा तु, D3 य कपीना (for ता हरीणा) —D1 repeats ^{b} after ^{c} —^{b}) Ś1 Ñ V B1-3 D1(both times)-4 6 10 11 प्र(Ñ2 D6 नि, B2 D11 [with hiatus] अ)युतान्यर्बुदानि च (D2 °न्यपि). —Note hiatus between ^{c} and ^{d} —^{c}) B1 3 D3 मार्गंत (for मार्गन्ते) —^{d}) Ñ1 D1 4 5 7-9 11 S (all to avoid hiatus) ह्यधश् (for अधश्) D3 [अ]परे (for [अ]म्बरे) Ś1 D10 सुग्रीवस्याभ्यनुज्ञया, Ñ2 V B1-3 D6 पृथिव्यामपि चाम्बरे

13 Ś1 D10 om 13 —^{b}) B4 शौर (sic) (for तत्र) D3 [अ]नल- (for [अ]निल-) —V1 om 13^{cd} —^{c}) B1 4 अचिन्त्य (for असग-) B2 (m also as in text) -मतय (for -गतय) Ñ1 चान्या, D1 2 4 11 चान्ये, D3 केचिद्, D6 शीघ्रगा (hypm) (for शीघ्रा) —^{d}) N1 D1 2 4 11 महाकाया (for हरिवीरा) D2 जवा (for -बला)

14 ^{a}) Ñ1 च (for तु) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 कारणात्, Ñ2 V B D2 6 11 कारणे, G1 M1 च कृते (for तु कृते) V2 (marg also as in text) D8 पूर्णं, B1 [ऽ]ह तु, B3 वृत्त (for तूर्णं) D3 सीतार्थमेकवेगेन —^{d}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 योजनाना शत प्लुत (B3 4 °त) —After 14^{cd}, Ñ2 V B D6 ins

1042* तच्छृणुष्व महाराज सदेश मम सर्वश ।
इहलोके हित चैव परत्र च सुखावहम् ।

[(l 1) V2 महाभाग (for °राज) B4 सर्वत —(l 2) B3 4 इहलोक- Ñ2 D6 सुख चैव, V सुख पथ्य (for हित चैव) B3 परलोक (for परत्र च) Ñ2 D6 सुखप्रद (for सुखावहम्)] —Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 om 14^{ef} —^{f}) D7 G2 3 त्वा (for ता) G1 सीता द्रष्टुमिहागत ꙮ Cm k t त्वा दिदृक्षुरिहागत इति पाठ (Ck पाक्र) ꙮ —After 14, D5 7-9 S ins

1043* भ्रमता च मया दृष्टा गृहे ते जनकात्मजा ।
[D5 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्टा)]

15 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 तत्त्वार्थस्(D11 °र्थं), B2 (m also as in text) -सर्वार्थस् (for -धर्मार्थस्) —^{b}) D10 तत (sic) (for तप -) D3 G1 2 -श्रम, Cr m g k t as in text (for -ग्रह) —^{c}) B4 M2 परदार (sic) (for °रान्) V1 बाहो (for प्राज्ञ) —^{d}) Ś1 नोपरुद्ध्, D11 नापराद्ध (for नोपरोद्धु) Ś1 D10 समर्हसि(Ś1 °ति), Ñ2 V B1-3 D6 इहार्हसि(B3 °ति), Ck t as in text (for त्वमर्हसि)

16 D11 reads 16^{ab} twice —^{a}) B1 -विरोधेषु (for -विरुद्धेषु) —^{b}) Ñ2 V B बहुपापेषु, D1 4.6.10 11 बहूपायेषु (for बह्वपायेषु) —^{c}) B3 मूलजातिषु, M1 कुलघातिषु, Cm g k t as in text (for मूलजातिषु) D2 मज्जने —^{d}) D6 बुद्धिवतो Ñ1 विचक्षणा (for भवद्विधा)

17 ^{a}) D1 T3 कश्चिल्ल्, Cm t as in text (for कश्च).

G 5 47 19 B 5 51 20 L 5 47 18

न चापि त्रिषु लोकेषु राजन्विद्येत कश्चन ।
राघवस्य व्यलीकं यः कृत्वा सुखमवाप्नुयात् ॥ १८

तत्त्रिकालहितं वाक्यं धर्म्यमर्थानुबन्धि च ।
मन्यस्व नरदेवाय जानकी प्रतिदीयताम् ॥ १९

दृष्टा हीयं मया देवी लब्धं यदिह दुर्लभम् ।
उत्तरं कर्म यच्छेषं निमित्तं तत्र राघवः ॥ २०

लक्षितेयं मया सीता तथा शोकपरायणा ।
गृह्य यां नाभिजानासि पञ्चास्यामिव पन्नगीम् ॥ २१

नेयं जरयितुं शक्या सासुरैरमरैरपि ।
विषसंसृष्टमत्यर्थं भुक्तमन्नमिवौजसा ॥ २२

तपःसंतापलब्धस्ते योऽयं धर्मपरिग्रहः ।
न स नाशयितुं न्याय्य आत्मप्राणपरिग्रहः ॥ २३

—^{b}) D6 om राम V2 -शोकानु- (for कोपानु-) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 शराणा(Ñ1 B4 D2 बाणाना) नतपर्वणा, B3 कामक्रोधानुवर्तिना —^{c}) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 दीप्तानाम्, B3 अराणाम् (for शराणाम्)

18 V1 om 18^{ab} —^{a}) D3 जातु (for चापि) —^{b}) B2 (m also as in text) विद्यति (for विद्येत) D11 पुमानस्तीह कश्चन —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 च, B1 क , D3 तु (for य) —^{d}) Ś1 D3 10 कृत्वा य (D3 य कृत्वा) सुखमाप्नुयात , Ñ1 D11 कृत्वा य (D11 च) सुखमेधते, D1 4 य कृत्वा सुखमेधते —After 18, Ñ2 V B1 2 4 D6 ins , while D2 ins after 19

1044* तद्यदात्महित वीर सुहृदा चैव ते क्षमम् ।

[Ñ2 तद्यात्म , B1 तदध्यात्म- (for तद्यदात्म-) D2 चैव (for वीर) V तद्यदा मोहित वीर, B2 तच्छृणुष्व हित वीर (for the prior half) D2 यत् (for ते)]

19 Ñ2 V B D6 transp ^{ab} and ^{cd} repeating 19^{cd} in its proper place D2 repeats 19^{cd} after 1044* —^{a}) Ś1 D2 त तु, Ñ1 त्व च, Ñ2 V B1 2 4 D1 3 4 6 10 11 त्व तु, B3 तत्तु, T3 तत्र (for तत्त्रि) V2 धर्म-, B1–3 D6 काले; Cr लोक , Cm g t as in text (for काल-) D4 om from हि up to य in 20^{b} —^{b}) D2 3 7 9 धर्मम् (for धर्म्यम्) Ś1 Ñ1 D1 2 10 -[अ]नुपालित, D3 7 9 T2 [अ]नुयायि च, G1 M1 2 °पाति च, Cr m as in text (for °बन्धि च) Ñ2 D6 पथ्य धर्मानुपालित, V B अर्थ(B3 °र्थ)धर्मानु(B4 °र्थ)पालित(B2 °सहित) , D11 धर्मसत्त्वानुपालित, G2 3 धर्मार्थानुपघाति च —^{c}) Ñ2 V B1 2 4 D6 (all first time) मन्यसे, D11 प्रणम्य (for मन्यस्व) D7 9 शार्दूले (for -देवाय) ※ Ck नरशार्दूलेति पाठः ※ —^{d}) V B2–4(V both times , B2 4 second time, B3 first time) जानकी V B2–4(V1 B2 4 second time , V2 both times , B3 first time)प्रतिपाद्य, B3 (second time) D1 2 11 स्म(D2 both times च)प्रदीयता (for प्रतिदीयताम्) —After 19, D2 ins 1044*

20 D4 om up to य in ^{b} (cf v l 19) —^{a}) D5 दृष्ट्वा (for दृष्टा) Ñ2 V2 B1 4 D6 चेय, V1 B2 3 चेह(for हीय) G2 Cr सीता (for देवी) —D6 om (hapl see var) 20^{b} – 21^{a} —^{b}) G2 द्रष्टुं, G3 Ck लब्धु (for लब्ध) B2 Cr तदिह, D8 यदि हि (for यदिह) Ñ1 D1 2 4 दुष्कर, D11 कारण (for दुर्लभम्) —^{c}) V1 B4 यच्छ्रेयं, V2 D8 तच्छेषो(D8 °ष), B1 य श्रेयो, G3 यच्छिष्ट, Cm t as in text (for यच्छेष)

21 D6 om 21^{a} (cf v l. 20) —^{a}) D11 लक्षिय ते (meta.) (for °तेय) Ś1 D10 च विजने, Ñ1 V B D1–4 11 विशालाक्षी, Ñ2 मया देवी (for मया सीता) —^{b}) Ś1 Ñ1 V B D1–4 10 11 मया, Ñ2 D6 दु ख- , T2 3 तदा, Cv r m g as in text (for तथा) —^{c}) D7.9 T1 2 गृहे, Cr m as in text (for गृह्य) Ś1 D3 10 गृहीत्वा(D10 °ता) कि (D3 या) न जानासि(D10 °मि), Ñ1 D1 2 4 11 गृहीता कि न जानासि, Ñ2 V B D6 आनाय ता(B2 °यैता) न जानीषे —^{d}) D2 इह (for इव) Ñ1 V B D1–4 10 11 भोगिनीं (for पन्नगीम्)

22 ^{a}) V2 धारयितु, B2 जारयितु, B4 जीवयितु D4 शक्य (for शक्या) B3 नेयमेजयितु शक्या. —^{b}) Ś1 B1 ससुरैरसुरैरपि, V2 अमरै सासुरैरपि, D3 8 विबुधै (D8 राक्षसै·) सासुरैरपि, D5 मासुरैरपि दुर्लभा —^{c}) Ś1 D10 -सपृक्तम्, B4 D1 4–9 11 T -सस्पृष्टम् (for -ससृष्टम्) —^{d}) D1 3 4 इवासुख, D11 महौजसा (for इवौजसा) —After 22, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 read 32 – 33

23 ^{ab}) B3 D1 4 तत (for तप.-). Ś1 D1 4 10 11 -सचय- , Ñ2 V B D6 -सतान- , D2 -सयम- , G1 -प्रभाव , Cr m g t as in text (for सताप-) B3 च (for ते). Ñ1 तत सतापन प्रायो, G3 M1 तपसा खलु लब्धस्ते (for ^{a}) D7 9 T1 2 G1 3 M1 2 सो (for यो). Ś1 Ñ V B D1 2 4 6. 10 11 योय(Ś1 D2 10 सोय)मृ (Ñ1 °य नि, D4 यो वा दृ)ढि-परिच्छद (for ^{b}) D3 तपसा यच्च सग्राम माहा म्यसिदमुत्तम —^{c}) G1 तु, Cg t as in text (for स) Ś1 D10 न्यासयितु (for नाशयितु) Ś1 D2 5 10 T3 Cg न्याय(D2 5 T3 °य्य)म् , D1 4 त्याज्य, D11 राज्य (sic) , M1 शक्यम् (also as in text), Cr m k t as in text (for न्याय्य) Ñ2 V B D6 रामो नाशयितु शक्त , D3 नैतन्नाशयितु त्याज्य ※ Cg न न्याय्य न युक्तम् । अव्ययमेतत् ※ —^{d}) Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 आत्मत्राण- , V1 B1 2 D6 सात्मत्राण- (V1 D6 °प्राण-), V2 स ते प्राण- , B3 सत्त्वत्राण- , B4 सा हि राम- , D3 त्वया प्राण- , D11 स त्व वाल-(sic) (for आत्मप्राण) Ś1 B1 3 D10 -परिच्छद , V2 D2 -परिग्रह, D3 परिग्रहात्.

अवध्यतां तपोभिर्या भवान्समनुपश्यति ।
आत्मनः सासुरैर्देवैर्हेतुस्तत्राप्ययं महान् ॥ २४
सुग्रीवो न हि देवोऽयं नासुरो न च मानुषः ।
न राक्षसो न गन्धर्वो न यक्षो न च पन्नगः ॥ २५
मानुषो राघवो राजन्सुग्रीवश्च हरीश्वरः ।
तस्मात्प्राणपरित्राणं कथं राजन्करिष्यसि ॥ २६
न तु धर्मोपसंहारमधर्मफलसंहितम् ।
तदेव फलमन्वेति धर्मश्चाधर्मनाशनः ॥ २७

G 5 47 31
B 5 51 28
L 5 47 29

24 Ś1 D10 om 24 —^{a}) D1 4 11 अवध्यत्व(D11 °स्त्व) (for अवध्यता) Ñ2 V B D1–3 6 8 11 T3 तपो(D8 °तो)वी(D11 °धे)र्याद्, Cr m g as in text (for तपोभिर्यां) —^{b}) D7 -पश्यसि (sic) (for पश्यति) Ñ1 D1 2 4 11 भवता यदि मन्यते, Ñ2 V B2 3 D3 6 भवान्यदभिमन्यते(D3 °मस्यसे [sic]), B1 4 भवान्यदिह मन्यते (B1 °से [sic]) —^{d}) V2 अत्र (for तत्र) D11 शृणु (for महान्)

25 ^{a}) D5 G2 हि न(by transp), D7–9 G3 M1 न च, G1 [ऽ]पि न (for न हि) —^{b}) G1 [ए]व (for च) T1 3 दानव , G3 M2 3 राक्षस , Cm g p as in text (for मानुष) D7–9 न यक्षो न च राक्षस ❀ Cr m g न च राक्षस इति पाठ सम्यक्(Cr इति पाठ । नासुरो न च मानुष इति केषुचित्कोशेषु दृश्यते। तदनुचितम्। "नहि चिन्ता ममान्येषु प्राणिष्वमरपूजित। तृणभूता इमे सर्वे प्राणिनो मानुषादय " इत्युत्तरश्रीरामायणे मनुष्यादिभिरवध्यत्वस्याप्रार्थितत्वात्तेभ्योऽवध्यत्व न प्रार्थित तेभ्यो मृत्युरित्यर्थ) ❀ —For 25^{ab}, Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 T2 subst (Ś1 D10 read after 23 owing to om), V1 ins after 26^{cd} (first occurrence), whereas V2 cont after 1047*

1045* स हि राम ससुग्रीवो नैव देवो न पन्नग ।,

[T2 न (for स) Ñ1 दानव (for पन्नग) Ś1 V1 D3 T2 न देवो न च(D3 नापि) पन्नग (for the post half)], while Ñ2 V B1–3 D6 subst for 25^{ab}

1046* सुग्रीवो हि न देवेषु न रक्ष स्वसुरेषु वा।

[V1 B3 न हि (by transp) V2 न सुरेषु, B3 रक्ष सु च (for न रक्ष सु) V1 B1 सुरेषु (for [अ]सुरेषु) Ñ2 V2 D6 च (for वा)]

—Thereafter they cont

1047* बली वानरराजोऽसौ न तस्मादभय तव।

[B3 [ऽ]य (for स्मो)]

—Thereafter V1 reads 26^{cd} for the first time followed by 1045*, while V2 further cont 1045* —Ñ2 B1–3 D5 6 G1.3 M1 2 om 25^{cd} – 26^{ab} D7–9 om 25^{cd} —^{c}) M3 दानवो (for राक्षसो) Ś1 Ñ1 V B4 D1–4 10 11 T2 G2 नासुरो(G2 न यक्षो) न च गन्धर्वो —^{d}) Ś1 D10 [ए]व (for च) Ś1 Ñ1 V B4 D1 3 10 T2 किंनर (for पन्नग) D2 11 न च यक्षो न किंनर , D4 यक्षो न न च किंनर , G2 न पिशाचो न राक्षस

26 Ñ2 B D5 6 T1 G M om 26^{ab} (for all except B4 T1 G2 M3, cf v l 25) —^{a}) Ś1 D10 राजा (for राजन्) —^{b}) V1 वानरश् (for सुग्रीवश्) V2 कपीश्वर (for हरी°) D3 सुग्रीवो वानरेश्वर —V1 reads 26^{cd} for the first time after 1047* and repeats it here —^{c}) Ś1 Ñ1 V1(second time) 2 B4 D1 2 4 10 11 T2 ताभ्या, Ñ2 V1 (first time) B1–3 D6 तत , Cm g k t as in text (for तस्मात्) Ñ1 D1 2 4 11 T1 3 -त्याग , Ct as in text (for -त्राण) —^{d}) D3 नाम, D10 राजो (sic) (for राजन्) Ñ1 D2 न पश्यसि, B1 D11 करिष्यति (for करिष्यसि) —After 26^{cd} (first occurrence), V1 ins 1045*

27 B3 om 27 – 28 —^{a}) D8 ननु (for न तु) G3 न (for -[उ]प) Ś1 D1 2 4 6 10 न च(D2 6 हि) धर्मोपि(D1 2 4 °प)सहायों(D1 2 4 °राद्), Ñ V B1 2 4 D3 11 न हि(Ñ1 D11 च, D3 स) धर्मोप्यसहायों —^{b}) Ś1 Ñ1 D10 11 ह्यधर्म-, Ñ2 V B1 2 D3 6 विधर्म , B4 विकर्म- (for अधर्म-) D10 -जल- (for -फल-) Ś1 Ñ1 D8–10 सयुत (D8 9 °त), Ñ2 V B1 2 4 D1 3 4 6 -महित (for -सहितम्) —Ñ2 om 27^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 11 स एव, B4 तदेव (for तदेव) Ś1 Ñ1 D10 अभ्येति, V B1 2 4 D2 6 आप्नोति (for अन्वेति) —^{d}) Ś1 B4 D10 धर्मो नाधर्म , Ñ1 V B1 2 D6 धर्माणा धर्म , D1 3 4 ह्यधर्मो धर्म-, D2 धर्मेणाधर्म-, D11 धर्मता धर्म- (sic) (for धर्मश्चाधर्म) V2 D2 11 -नाशन, D6 -नाशक (for नाशन) ❀ Cg न त्विति। तुशब्द उक्तशङ्काव्यावर्तक । धर्म उपसह्रियतेऽनेनेति धर्मोपसहार धर्मफलम्। फलेन धर्मस्योपसह्रियमाणत्वात्। क्लीबन्तत्वमार्षम्।, Ck यद्वा भट्टस्तु धर्मोपसहार धर्मफल कर्तृ ---- अधर्मफलसहित तत्सहानुभववत् न भवतीत्याह - तत्र "घनञवन्ता पुसि" इति धर्मोपसहार इत्येव भाव्यम्। उपसहारशब्दश्च व्यर्थ । धर्मोऽधर्मफलसहित इत्येतावत एव वक्तव्यत्वात्। नापि चेद वक्तव्यम्। धर्माधर्मफलयो सुखदु खप्रवृत्त्योर्योगपद्यस्य सर्वाविवादात्। अलमेतावता।, Ct केचित्तु 'धर्मोपसहारमधर्मफलसहित' मिति पाठ । धर्मोपसहार धर्ममुपसह्रियतेऽनेनेति धर्मफल सुख तदधर्मफलसहित न सभवत्यधर्मफलेन दु खेन सहानुभव न भवति, तत्तस्मादेव फलमन्वेति धर्मो धर्मफलं सुखमेवान्वेति, एवमधर्मो दु ख दु खरूप फलमेवान्वेति। अग्रे ' धर्मो नाधर्मनाशन ' इति पाठ । पूर्वकृतो धर्मोऽधर्मस्येदानीं कृतस्य न नाशन । चाद्धर्मोऽपि धर्मनाशनो नेत्यर्थ इति वदन्ति। तत्रार्थसामञ्जस्य व्युत्पन्नैर्विभाव्यम ❀

G 5 47 31 B 5 51 29 L 5 47 30 प्राप्तं धर्मफलं तावद्भवता नात्र संशयः ।
फलमस्याप्यधर्मस्य क्षिप्रमेव प्रपत्स्यसे ॥ २८
जनस्थानवधं बुद्ध्वा बुद्ध्वा वालिवधं तथा ।
रामसुग्रीवसख्यं च बुध्यस्व हितमात्मनः ॥ २९
कामं खल्वहमप्येकः सवाजिरथकुञ्जराम् ।
लङ्कां नाशयितुं शक्तस्तस्यैष तु विनिश्चयः ॥ ३०
रामेण हि प्रतिज्ञातं हर्यृक्षगणसंनिधौ ।
उत्सादनममित्राणां सीता यैस्तु प्रधर्षिता ॥ ३१
अपकुर्वन्हि रामस्य साक्षादपि पुरंदरः ।
न सुखं प्राप्नुयादन्यः किं पुनस्त्वद्विधो जनः ॥ ३२
यां सीतेत्यभिजानासि येयं तिष्ठति ते वशे ।
कालरात्रीति तां विद्धि सर्वलङ्काविनाशिनीम् ॥ ३३
तदलं कालपाशेन सीताविग्रहरूपिणा ।
स्वयं स्कन्धावसक्तेन क्षममात्मनि चिन्त्यताम् ॥ ३४
सीतायास्तेजसा दग्धां रामकोपप्रपीडिताम् ।
दह्यमानामिमां पश्य पुरीं साट्टप्रतोलिकाम् ॥ ३५

28 B3 om. 28 (cf v l 27) —a) B1 कर्म- (for धर्म) D1 तात, D11 चात्र (for तावद्) —c) D11 अद्य तु (for अस्यापि) —d) D9 एवं (for एव). Ś1 Ñ1 V B1.2 4 D2 3 10 [उ]पभोक्ष्यसे, Ñ2 D6 [उ]पलप्स्यसे. D5 9 T2 प्रपत्स्यते, Cr t प्रपत्स्यसे (as in text) D1 4 11 क्षिप्र समुपलप्स्यते(D4 °लभ्यते, D11 °से)

29 a) B2 जनस्थाने (for °स्थान-) Ñ1 घोर, Ñ2 V B D6 श्रुत्वा, D3 दृष्ट्वा (for बुद्ध्वा) —b) D7–9 वालिनश्च (for बुद्ध्वा वालि-) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वालिनश्चैव(Ś1 D3 10 °श्चापि) सक्षयं, Ñ2 V B D6 वालिनश्च तथा(B2 यथा) क्षय(Ñ2 V2 [D6 वध) —c) Ñ1 D2 हि, Ñ2 om (for च)

30 a) B3 राम (for काम) Ś1 Ñ1 D10 एव (for अपि) —b) B3 D2 10 11 -कुंजर(B3 °र), T1 3 G3 -सकुला (for -कुञ्जराम्) —c) D11 न त्वा (for लङ्का) D3 कालयितु (for नाश°) Ñ2 V B D6 शक्तो नाशयितु लका —d) D8 T1 3 [ए]व (for [ए]ष) D2 11 भुवि, D5 7–9 G2 3 M2 3 Ck t तु न (for तु वि) Ś1 D10 तस्यैकस्य विनिश्चित (D10 °श्चय), Ñ1 तस्यैषेव तु निश्चय (sic), Ñ2 V1 B D6 तत्र नैष तु निश्चय , V2 कि पुनस्ते महाबला , D3 तत्र चैष विनिश्चय

31 a) B1 T2 तु, B3 [अ]सि- (for हि) —b) S1 D2 10 हर्यृक्षकपि , Ñ2 V B D6 वानराधिप (for हर्यृक्षगण) —c) B3 उच्छेदनम् (for उत्सादनम्) —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 क्षिप्र तच्च(Ś1 D10 तत्तु, Ñ1 तस्य, D3 °प्रमेव) करिष्यति, Ñ2 V B1 येनाग्नौ मैथिली हृता, B2–4 D6 येन सा(B2 मे) मैथिली हृता

32 Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 read 32–33 after 22 —a) D3 अपकृत्य (for °कुर्वन्) V2 B4 तु, D6 न (for हि) D11 अपकुर्युश्च रामस्य (sic). —b) B4 राक्षसेश, D1 साक्षादिव (for साक्षादपि) Ñ1 D1 4 11 शतक्रतु (for पुरदर) —c) Ñ V B D1–4 6 10 11 राजन्, G1 किंचित् (for अन्य) —d) D3 त्वादृशो (for त्वद्विधो) V B2–4 कि पुनस्त्वद्विधा जना .

33 Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 read 32–33 after 22 —a) B3 या, B4 सा (for या) Ñ1 या त्वं सीतेति जानासि. —b) Ś1 तेग्रत , Ñ1 B3.4 रूपिणी, D3 जानकी, D7–9 ते गृहे (for ते वशे) Ñ2 D6 तिष्ठतीमस्मिरूपिणीं, V B1 2 D1 2.4 10 11 सेय तिष्ठति रूपिणी —c) B1 2 D3.5 कालरात्रिं हि(D5 तु) (for °रात्रीति) —d) G3 लोक (for लङ्का-) Ś1 Ñ2 V B1–3 D2 3 6 10 11 G2 -निवासिना(G2 °नीं) (for -विनाशिनीम्)

34 a) D1 4 11 अय (for अल). —b) M3 -निग्रह- (for -विग्रह-) D11 सीता व्यग्रहरूपिणीं (sic) —c) Ñ2 V1 B D2 6 कठ- (for स्कन्ध-). Ñ2 -शेषेण, D10 -मुक्तेन, G1 3 -सिक्तेन (sic), Ck t as in text (for -सक्तेन) D11 अद्य कृत्वावसक्तेन —d) D5 7–9 T1 2 क्षेमम् (for क्षमम्). Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 क्षेम(D1 3 4 क्षय, D2 क्षम)मालोकयात्मन , Ñ2 V B D6 चिन्त्यता हितमात्मन —After 34, Ñ2 V1 B read 5 50 1, D6 ins 1048*

35 Ñ2 V1 B D6 om 35 —a) D11 जग्धा (for दग्धा) —b) M2 काम- (for राम-) D11 -शोक- (for -कोप-) Ś1 Ñ1 D1–4 7–11 T1 G1 2 -प्रदीपिता (for -प्रपीडिताम्). V2 सवाजिरथकुजरा —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 लका सरथकुजरा, V2 रामक्रोधप्रदीपिता —After 35, Ś1 Ñ1 V3 D1–4 10 11 read 5 50 1, while D5–9 (D6 after 34 owing to om.) S ins after 35

1048* स्वानि मित्राणि मन्त्रींश्च ज्ञातीन्भ्रातॄन्सुतान्हितान् ।
भोगान्दाराश्च लङ्का च मा विनाशमुपानय ।
सत्य राक्षसराजेन्द्र शृणुष्व वचन मम ।
रामदासस्य दूतस्य वानरस्य विशेषत ।
सर्वाँल्लोकान्स महृत्य सभूतान्सचराचरान् ।
पुनरेव तथा स्रष्टु शक्तो रामो महायशा ।
देवासुरनरेन्द्रेषु यक्षरक्षोगणेषु च ।
विद्याधरेषु सर्वेषु गन्धर्वेषूरगेषु च ।
सिद्धेषु किनरेन्द्रेषु पतत्रिषु च सर्वश ।
सर्वभूतेषु सर्वत्र सर्वकालेषु नास्ति स ।
यो राम प्रति युध्येत विष्णुतुल्यपराक्रमम् ।

स सौष्ठवोपेतमदीनवादिनः
कपेर्निशम्याप्रतिमोऽप्रियं वचः ।
दशाननः कोपविवृत्तलोचनः
समादिशत्तस्य वधं महाकपेः ॥ ३६

G 5 47 0
B 5 51 45
L 5 47 37

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकोनपञ्चाशः सर्गः ॥ ४९ ॥

सर्वलोकेश्वरस्येह कृत्वा विप्रियमुत्तमम् ।
रामस्य राजसिंहस्य दुर्लभ तत्र जीवितम् ।
देवाश्च दैत्याश्च निशाचरेन्द्र
गन्धर्वविद्याधरनागयक्षा ।
रामस्य लोकत्रयनायकस्य
त्रातु न शक्ता समरेषु सर्वे ।
ब्रह्मा स्वयंभूश्चतुराननो वा
रुद्रस्त्रिनेत्रस्त्रिपुरान्तको वा ।
इन्द्रो महेन्द्र सुरनायको वा
त्रातु न शक्ता युधि रामवध्यम् ।

[(l 1) T2 G3 मन्त्रिण स्वानि मित्राणि (for the prior half) ❀ Cr g मन्त्रीन् मन्त्रिण । इकारान्तत्वमार्षम् । ❀ D5 हितान्सुतान् (by transp), D6 सुतास्तथा, D8 M1 सुहृद्धितान् (for सुतान्हितान्) —(l 5) D7–9 T M3 सुमहत्स्य, G3 समा° (for स सहत्स्य) —(l 7) T3 -सुरेंद्रेषु (for -न°) D6–9 T1 2 G1 [उ]रगेषु (for गणेषु) —G3 om l 8–9 —(l 8) D7–9 नागेषु (for सर्वेषु) D5 7–9 T2 M1 2 मृगेषु, D6 नरेषु (for [उ]रगेषु) —D9 repeats l 7–8 after l 8 —(l 9) D7 9 G1 M3 सर्वत (for °श) D5 6 (marg) M1 2 नागेंद्रेषु च सर्वेषु किंनरेषु पतत्रिषु —G1 3 transp l 10 and 11 —(l 10) G1 3 -लोकेषु (for भूतेषु) D6–9 Ct transp सर्वभूतेषु and सर्वत्र T -लोकेषु, G1 3 भूतेषु (for कालेषु) D6 यो (for न) ❀ Cv "सर्वभूतेषु सर्वत्र सर्वकालेषु नास्ति स । यो राम प्रति युध्येत विष्णुतुल्यपराक्रमम्" इति समीचीन पाठ ।, Cr नास्ति स इति पाठ साधु ❀ —(l 11) D5 वध्येत (for यु°) D6 -पराक्रम —D6 om l 12–17 —(l 12) T2 M1 3 [ए]व, T3 [इ]व (for [इ]ह) D7–9 T2 G1 2 M1 ईदृश (for उत्तमम्) —(l 13) G3 नर- (for राज) —(l 14) D5 8 निशाचरेंद्रा, M1 निशाचराश्च —(l 21) D7 9 स्यातु (for त्रातु) D7 9 राघवस्य (for रामवध्यम्) ❀ Cv तस्येत्यादिश्लोक परसर्गादि पुरस्तात्तु लेखके प्रमादान्न्यस्त ।, Cr स सौष्ठवेति श्लोकात्पूर्वं वर्तमानस्तस्येति श्लोक उत्तरसर्गादि । अत्र प्रमादाल्लिखित । अतो न पुनरुक्ति ।, so also Cg ❀]

—Thereafter T2 cont

1049* तस्य ते त्रिषु लोकेषु न पिशाच न राक्षसम् ।
त्रातार वानुपश्यामि न गन्धर्वं न चासुरम् ।

—Then T2 reads 5 50 1, while D6 G1 3 M1 read 5 50 1 after 1048*

36 [a]) D8 -मायिन , G1 -भाषिण , M1 गामिन (for -वादिन) —For 36[ab], Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst .

1050* स तस्य तद्वाक्यमदीनभाषिण
कपिप्रवीरस्य निशम्य विप्रियम् ।

[(l 1) B4 om up to वय V1 B2 (m also as above) 3 उदार- (for अदीन) —(l 2) B3 4 भाषित, D11 विक्रम (for विप्रियम्) D3 कपिर्निशम्य प्रियमप्रिय महत्] —[c]) Ñ2 V B1 2 4 D1 4 6 11 क्रोध- (for कोप) B2 -विवृद्ध- (for °त्त-) —[d]) G3 समादिदेशास्य (for °शत्तस्य) D1 2 4 11 कपेर् (for वध) B1 G1 -[आ]त्मन , D1 2 4 11 -वध (for -कपे) Ś1 D10 समादिशत्तत्र महाकपेर्वध

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ1 V1 B2 D1 2 4 10 11 हनुमद्वाक्य, Ñ2 V2 B1 4 D6 दूतवाक्यं, B3 दूतवधप्रकार , D3 हनुमत्प्रस्फुटजल्पन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B2 D1 2 4 10 11 om , Ś1 D5 M2 50, Ñ2 V1 D6 49, V2 39, B1 47, B3 45, B4 D3 52, D7–9 T G M1 3 51 —After colophon, D2 concludes with राम , G M1 with श्रीरामाय नम

५०

G 5 47 36 B 5 52 1 L 5 47 36 तस्य तद्वचनं श्रुत्वा वानरस्य महात्मनः ।
आज्ञापयद्वधं तस्य रावणः क्रोधमूर्छितः ॥ १
वधे तस्य समाज्ञप्ते रावणेन दुरात्मना ।
निवेदितवतो दौत्यं नानुमेने विभीषणः ॥ २
तं रक्षोधिपतिं क्रुद्धं तच्च कार्यमुपस्थितम् ।
विदित्वा चिन्तयामास कार्यं कार्यविधौ स्थितः ॥ ३
निश्चितार्थस्ततः साम्नापूज्य शत्रुजिदग्रजम् ।
उवाच हितमत्यर्थं वाक्यं वाक्यविशारदः ॥ ४
राजन्धर्मविरुद्धं च लोकवृत्तेश्च गर्हितम् ।
तव चासदृशं वीर कपेरस्य प्रमापणम् ॥ ५

50

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 read 1 after 5 49 35 Ñ2 V1 B read 1 after 5 49 34 D6 G1 3 M1 read 1 after 1048* T2 reads 1 after 1049* —[ab]) D7 T1 3 Ct स तस्य, Cg k as in text (for तस्य तद्) Ñ1 महाबल· Ñ2 V B D6 एवमुक्तस्तु कपि(B1 वलि)ना पौलस्त्यो राक्षसाधिप —[c]) Ñ1 D2 राजा (for तस्य). —[d]) D9 in marg. क्रोधमूर्छित ❀ Cg तस्य तद्वचनं श्रुत्वेति श्लोक सर्गस्य प्रथम ❀

2 [a]) V2 B1 4 तत्र (for तस्य) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 आज्ञप्ते तु वधे तस्य, D3 आज्ञापित वध तस्य —[b]) V2 वानरेण (sic) (for रावणेन) Ñ2 V B D2 6 हनूमत, D5 ह्यात्मना (for दुरात्मना) —[c]) Ñ2 V B1 2 4 D1 4. 6 11 वाक्य, G2 3 Cm gp दूत्य, Cv g k t as in text (for दौत्य) Ś1 Ñ1 B3 D2 3 5 10 M1 निवेदित(D2 °ते) ततो (M1 वध) वाक्य(Ś1 D5 M1 दौत्यं), D8 T3 M2 3 निवेदित-मतो(T3 °सौ) दौत्य, T1 निवेदितवधो दूत्ये, T2 निवेदितमति-दूत्य ❀ Cr m निवेदितमतो(Cm °तौ इति पाठ)।, Cg निवेदितमतो दूत्यमिति पाठान्तरम्।, Ck "निवेदितवतो दौत्यम्" इति पाठ ❀—[d]) Ñ1 नार्थं मेने, Ñ2 मानुमेने, V2 B अभापत (for नानुमेने)

3 B1 reads 3[a] in marg —[a]) Ñ2 V B4 D3 6 G1 3 स (for त) Ś1 Ñ1 B1–3 D1 2 4 10 11 राक्षसाधिपति, M1 त तु रक्षोधिप —[b]) Ś1 D10 तद्वचार्थम्, B2 कार्यं चेदम्, D2 तस्य कार्यम् (for तच्च कार्यम्) D5 तच्च कार्यकरणे स्थित (hypm) —[d]) D4 om कार्य- Ś1 Ñ1 B4 D1 3 4 10 11 -विदा वर, Ñ2 V B1–3 D6 -विधि प्रति (for -विधौ स्थित)

4 Ś1 D10 om (hapl ?) 4 —[a]) Ñ2 V B (B2 [m also] as in D2) D1 4 6 11 निश्चितार्थं, D2 निश्चित्यार्थं G3 तदा (for तत) D1 om, D4 सास्ना (sic) (for साम्ना) —[b]) Ñ1 D1 5 7 9 पूज्य, D3 सर्वं, D4 पूजा (sic) (for [आ]पूज्य) Ñ2 V B D6 पूजयित्वा स(B2 च) रावण ❀ Cg आपूज्येति छेद ❀—[d]) Ñ2 D1 4 6 G3 -विदा वर (for -विशारद). —After 4, D5 7–9 T2 G M ins

1051* क्षमस्व रोष त्यज राक्षसेन्द्र
प्रसीद मद्वाक्यमिद शृणुष्व ।
वध न कुर्वन्ति परावरज्ञा
दूतस्य सन्तो वसुधाधिपेन्द्रा ।

[(l 2) D5 7–9 M2 मे (for मद्-) —(l 3) D5 परापरज्ञा (for °वरज्ञा)]

5 [a]) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 राजवृत्त (D1 °त्ति-), D8 S राजधर्म Ñ2 V B D6 इद धर्मविरुद्ध हि, D2 राजलोक-विरुद्धं हि —[b]) Ś1 D10 M2 लोकवृत्ते, Ñ2 B1 4 D6 इहा-मुत्र, Ck t as in text (for लोकवृत्तेश्च) V इह चामु(V2 °न्य)त्र गर्हित, B2 3 इहान्यत्र वि(B3 तु)गर्हितं, D1 4 तव राजन्विगर्हित, D2 11 राज(D11 लोक)वृत्तविगर्हित —[c]) Ś1 D10 सर्वथा, Ñ1 उवाच (for तव च) Ñ2 V B D1 2 4 6 11 त्वत्तो न सदृशं वीर —[d]) T2 कपिवर्य- (for कपेरस्य) Ś1 च मारण, Ñ2 V2 D6 प्रणाशन (for प्रमापणम्) B4 वीरस्यास्य प्रमाणक —After 5, D5 7–9 G M ins, while T2 ins after 6

1052* धर्मज्ञश्च कृतज्ञश्च राजधर्मविशारद ।
परावरज्ञो भूताना त्वमेव परमार्थवित् ।
गृह्यन्ते यदि रोषेण त्वादृशोऽपि विपश्चित ।
तत शास्त्रविपश्चित्त्व श्रम एव हि केवलम् ।
तस्मात्प्रसीद शत्रुघ्न राक्षसेन्द्र दुरासद ।
युक्तायुक्त विनिश्चित्य दूतदण्डो विधीयताम् ।
विभीषणवच श्रुत्वा रावणो राक्षसेश्वर ।
रोषेण महताविष्टो वाक्यमुत्तरमब्रवीत् ।
न पापाना वधे पाप विद्यते शत्रुसूदन ।
तस्मादेन वधिष्यामि वानर पापचारिणम् ।
अधर्ममूल बहुदोषयुक्त-
मनार्यजुष्ट वचन निशम्य ।
उवाच वाक्य परमार्थतत्त्व
विभीषणो बुद्धिमता वरिष्ठ ।
प्रसीद लङ्केश्वर राक्षसेन्द्र
धर्मार्थतत्त्व वचन शृणुष्व ।
दूतानवध्यान्समयेषु राजन्
सर्वेषु सर्वत्र वदन्ति सन्त ।

[(l 1) D5 राजा धर्म-, T2 धर्मशास्त्र-, G1 सर्वशास्त्र- (for राजधर्म) G2 -विदा वर· (for -विशारद) —(l 2) D5

असंशयं शत्रुरयं प्रवृद्धः
कृतं ह्यनेनाप्रियमप्रमेयम् ।
न दूतवध्यां प्रवदन्ति सन्तो
दूतस्य दृष्टा बहवो हि दण्डाः ॥ ६

वैरूप्यमङ्गेषु कशाभिघातो
मौण्ड्यं तथा लक्षणसंनिपातः ।
एतान्हि दूते प्रवदन्ति दण्डा-
न्वधस्तु दूतस्य न नः श्रुतोऽपि ॥ ७

कथं च धर्मार्थविनीतबुद्धिः
परावरप्रत्ययनिश्चितार्थः ।
भवद्विधः कोपवशे हि तिष्ठे-
त्कोपं नियच्छन्ति हि सत्त्ववन्तः ॥ ८

न धर्मवादे न च लोकवृत्ते
न शास्त्रबुद्धिग्रहणेषु वापि ।
विद्येत कश्चित्तव वीर तुल्य-
स्त्वं ह्युत्तमः सर्वसुरासुराणाम् ॥ ९   G 5 48 8 B 5 52 17 L 5 48 8

परापरज्ञो, G1 परावराणा —(l 3) G1 दोषेण (for रोषेण) M1 त्वादृशाश्च (sic) D7 9 विचक्षणा (for विपश्चित) ॐ Ck t त्वादृश इति (Ct किन्नन्त) बहुवचनम् ॐ —(l 4) G1 कृतशास्त्र (for तत शास्त्र-) —(l 6) G1 दृते (for दृत-) —(l 7) G1 2 राक्षमाधिप —(l 8) D7-9 क्रोपेन (for रोषेण) —(l 9) G2 पापो (sic) —(l 10) D7 9 इम (for एन) D7-9 G3 Ck t पापकारिण —(l 11) M3 -रोष- (for -दोष) —(l 12) D5 in marg निशम्य —(l 15) D5 राक्षमेश्वर —(l 16) D8 G1 2 M3 धर्मार्थयुक्त —(l. 17) D5 7-9 T2 G1 दूता न वध्या D5 स्वयमेव, G2 ममरेषु (for ममयेषु) G1 राजा (for राजन्) —(l 18) G1 सर्व (for सन्त)]

6 Ś1 D10 om 6[ab] —[a]) B3 D11 प्रवृद्धं, D5 प्रबुद्ध (for प्रवृद्ध) —[b]) B3 कृपेन (sic), D3 त्वनेन (for ह्यनेन) B4 अप्रियं (for अप्रमेयम्) —After 6[ab], T2 G1 ins

1053* वधार्हज कर्म कृत तथापि
दूतस्य हिंसा न वदन्ति सन्त ।
[(l 1) T2 वधार्हक]

—[c]) Ś1 (before corr) D1 2 4 7 न दूतवध्य, D3 वध्य न दूत, G3 न दूतहत्या Ñ1 D2 10 हि (for प्र) Ñ2 V D11 दूतो न वध्यो हि(D11 °ध्य प्र) वदति सतो, B D6 दूता न वध्या हि(B2 °ध्या प्र) वद(B4 भव)ति सतो ॐ Cr g दूतवध्या दूतवधम् । स्त्रिया भावे क्यप् । हन्तेर्वधादेश आर्ष ॐ —[d]) D2 हतस्य (for दूतस्य) Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 8 10 11 दृष्टा, D5 G3 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्टा) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 प्रदि(D4 °वि)ष्टा, Ñ2 D3 6 8 हि दृष्टा, V B1 विसृष्टा, B2 हि सृष्टा, B3 [s]पि सृष्टा (for हि दण्डा) —After 6, T2 ins 1052*

7 Ś1 D10 om 7 —[a]) Ñ V B1 2 4 D3 5 6 11 कशा (Ñ2 V2 D3 5 °पा)निपातो, B3 कशायपातो, T3 कशाव-घातो —[b]) D2 8 9 11 T2 G2 मौढ्य, Ct as in text (for मौण्ड्य) T3 तदा (for तथा) D8 -सनिपात —[c]) M1 एतानि (sic) (for एतान्हि) B4 यतो हि दूतेषु वदति दडान् —[d]) D3 च (for तु) D5 न स, D9 मन -, T2 न हि, Cr m g k t as in text (for न न) D3 7 9 श्रुतोस्ति, D8 श्रुतो वै, T2 श्रुतो न, Cm k t श्रुतोपि (as in text) Ñ1 १ । * दूतस्य वधो न दृष्ट, B4 D2 11 दूतस्य दडो हि वधो न दृष्ट (D11 न वधो हि शस्त), D1 4 न दूतदण्डो हि वध प्रशस्त —For 7[cd], Ñ2 V B1-3 D6 subst

1054* एवविधानर्हति रूक्षवादी
दण्डेषु दूतस्य वधो न दृष्ट ।

[(l 2) V2 दडेन, B1 D6 दडयेषु B3 om, D6 वचो (for वधो) Ñ2 न मुक्त (sic), V2 हि दृष्ट, D6 नियुक्त (for न दृष्ट)]

8 [a]) Ś1 D2 10 हि (for च) G3 damaged from र्मा up to प्रत्यय in 8[b] Ñ1 धर्मानुविहीत- (sic), Ñ2 V B1-3 D6 धर्मादनपेत-, B4 D1 4 11 धर्मार्थविशुद्ध-, D3 बहुर्थविनीत-, M2 धर्मात्मविनीत- T2 -बुद्धि —[b]) D5 Cv परापर-, M1 परावर —[c]) D1 4 G3 क्रोध- (for कोप-) Ñ1 च, D1 4 न, D3 [s]नु-, D8 [s]मि- (for हि) Ś1 D2 10 कोपमथा(D2 °वशो)धितिष्ठेत, Ñ2 V B D6 11 G1 M1 क्रोध(G1 M1 कोप)वश हि(B3 च) गच्छेत्(D11 न तिष्ठते) —[d]) Ś1 Ñ1 D3 10 11 क्षोभ न(D3 °भति [sic]) गच्छति, Ñ2 V B D1 2 4 6 क्रोध न गच्छति, D5 7 9 G1 कोप न गच्छति D3 न, G1 om (for हि) B4 D7 तत्त्ववत

9 B3 4 om 9 —[a]) V1 -तत्त्वे न, D8 वादेषु, D11 दाने न (for वादे न) Ñ2 B1 2 D6 लोकतत्त्वे, V1 लोकवादे, V2 तत्त्वलोके, G1 लोकवृत्तौ —[b]) D5 T1 3 G1 M3 च (for वा) T2 -ग्रहणे तथापि Ś1 Ñ V B1 2 D1-4 6 10 11 न(D11 स्व) शास्त्रबुद्धौ(Ñ2 V B1 2 D6 °द्धया, D1 2 4 °वृद्धौ) स्व(V2 B2 [m also]सु)मते(D3 °वले)न चा(D11 वा)पि —[c]) Ñ1 वेदे तु (sic) (for विद्येत) Ś1 Ñ1 D1 4 10 तुल्य एकस् (for वीर तुल्यस्) Ñ2 V B1 2 D2 6 बले न(D2 विद्येत) तुल्यस्तव कश्चिदन्यस् (Ñ2 D6 °देव, V2 °द्वदे), D11 विद्युत्तम स्व न च तुल्य एव (sic) —[d]) Ś1 Ñ1 B1 2 D10 उत्तम (for ह्युत्तम) D4 om सर्व- D9 om (hapl) सुरा Ñ2 V B1 2 D6 सुरासुरेभ्य । ॐ Ck सर्वसुरासुराणामित्यनन्तरम्, न चान्यस्य

G 5 48 9 B 5 52 18 L 5 48 9

न चाप्यस्य कपेर्घाते कंचित्पश्याम्यहं गुणम् ।
तेष्वयं पात्यतां दण्डो यैरयं प्रेषितः कपिः ॥ १०

साधुर्वा यदि वासाधुः परैरेष समर्पितः ।
ब्रुवन्परार्थं परवान्न दूतो वधमर्हति ॥ ११

अपि चास्मिन्हते राजन्नान्यं पश्यामि खेचरम् ।
इह यः पुनरागच्छेत्परं पारं महोदधेः ॥ १२

तस्मान्नास्य वधे यत्नः कार्यः परपुरंजय ।
भवान्सेन्द्रेषु देवेषु यत्नमास्थातुमर्हति ॥ १३

अस्मिन्विनष्टे न हि दूतमन्यं
पश्यामि यस्तौ नरराजपुत्रौ ।
युद्धाय युद्धप्रिय दुर्विनीता-
वुद्योजयेद्दीर्घपथावरुद्धौ ॥ १४

कपेरित्यादि। अत्र मध्ये श्लोकद्वय प्रक्षिप्तम्। प्राचीनाश्च तथा- वदन् ❀ —After 9, D7 9 T2 G1 M1 (l 5–8 after 10) ins

1055* पराक्रमोत्साहमनस्विना च
सुरासुराणामपि दुर्जयेन ।
त्वया प्रभग्ना सुरदैत्यसघा
युद्देषु युद्धेष्वसकृन्नरेन्द्रा ।
इत्थविधस्यामरदैत्यशत्रो
शूरस्य वीरस्य तवाजितस्य ।
कुर्वन्ति मूढा मनसो व्यलीक
प्राणैर्वियुक्ता न तु ये पुरा ते ।

[(l 2) D9 om (hapl) सुरा. —(l 3) D7 9 त्वया- प्रमेयेण सरेंद्रमघा —(l 4) D7 9 जिनाश्च (for first युद्धेषु) —(l 5) G1 अर्थ विहत्य, M1 इत्थ विधाय (for इत्थविधस्य) —(l 6) T2 M1 तथा ऽजितस्य (for तवाजितस्य) —(l 7) D7 9 कुर्वंतु(D7 °ति) नीरा मनमाप्यलीक —(l 8) D7 9 निमुक्ता (for वियुक्ता) G1 M1 ननु (for न तु) D7 9 भो (for ये)]

10 G1 transp 10[ab] and [cd] —[a]) Ñ2 V B2–4 D2 6 [ए]व (for [अ]पि). D6 कपेरते, T1 3 कपेस्तात —[b]) B4 D3 4 T1 3 M1 किंचित् (for कंचित्) V2 गुणान् (sic) Ñ2 V1 B1–3 D6 काश्चित्पश्यामहे गुणान —[c]) V B D3 4 6 [ए]व (for [अ]य) —[d]) D4 अति, D8 पर (for अय) D6 om त कपि —After 10, M1 ins l 5–8 of 1055*

11 [a]) M2 सापूर्वा (sic) (for साधुर्वा) Ñ2 V B D1–4 6 10 11 साधु वा यदि वासाधु —[b]) G2 समर्पित Ś1 D10 परैः सप्रेषितो ह्यय, Ñ V B D1–4 6 परैर्वचनमर्पित —[c]) D11 भ्रुव (for ब्रुवन्) Ñ V2 B D2 3 6 परार्थे, D11 परार्थं, T2 वधार्थं (for परार्थं) Ñ2 V B1–3 D6 धर्मज्ञ, B4 धर्मज्ञो (for परवान्) —[d]) M3 न स (hypm) (for न) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 वध प्राप्तुम् (for दूतो वधम्)

12 Ñ1 om 12 —[ab]) B1 D4 वा (for च) D7 9 transp राजन् and नान्य Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 वानर, D11 वै वर (for खेचरम्) —D7 9 om 12[cd] —[c]) D1 4 11 योन्य पुन(D11 नान्यो हरि)रिहागच्छेत् —[d]) G1 पर-, Cv as in text (for पर)

13 ☞ Cv is missing from 13 to 5 51 10. —[a]) Ñ2 V B D6 अस्य (for नास्य) —[b]) D1 4 6 11 T3 -परजय Ñ2 D6 न कार्यो राक्षसाधिप, V B न कार्य शत्रुतापन(V2 B2 °न) —D4 om 13[c]–14[b] —[cd]) Ś1 D10 सर्वेषु (for सेन्द्रेषु) G1 transp सेन्द्रेषु and देवेषु D11 आत्यातुम् (for आस्थातुम्). Ś1 Ñ2 V1 D6 10 11 T1 अर्हसि (for अर्हति) D3 भवान्देवानपि विजित्य विजयेत पुरदर (hypm)

14 D4 om 14[ab] (cf v l. 13) —[a]) B2 G3 Ck तस्मिन्, Cm g t अस्मिन् (as in text). G1 प्रणष्टे, M2 प्रनष्टे, Cm g k t as in text (for विनष्टे) B4 च (for हि) Ñ1 D5 8 T1 3 G1 3 M1 2 भूतम्, B2 किंचिद् (for दूतम्) G3 अन्य (sic) (for अन्य) —[b]) D5 यैम्, G1 यत् (for यस्) Ñ2 V1 B D1–3 6 11 T3 G2 -देव-, Cm k t as in text (for -राज-) —B3 om. 14[cd] —[c]) Ś1 Ñ2 V B4 D6 10 योधर्षभ, B1 D2 4 11 युद्धर्षभ, B2 चाधर्षत, D1 दुर्धर्षभ (sic), D3 राज्योत्तम, G3 युद्धे प्रिय, Cm k t as in text (for युद्धप्रिय). D3 दुर्निवार्याव (for दुर्विनीताव्) —[d]) Ś1 D10 वुध्येत गत्वा भवतो(D10 °ता) विरुद्धौ, Ñ V B2 D1 2 4 7 9 उद्योजयेद्द्(Ñ2 V B2 °द्दा) भवता(B2 °ता) विरुद्धौ, B1 4 उद्योजयेद्धर्मपथाविरुद्धौ, D3 उद्योजयेत्सप्रति युद्धकामौ, D6 उत्तेजयेद्दा भवता विरुद्धौ, D11 उद्वेजयेद्द् भवता विरुद्धौ, G3 उद्योजयेद्दीर्घवधाविरुद्धौ ❀ Cr दीर्घपथावरुद्धावित्यत पर पराक्रमोत्साहमनस्विना चेति श्लोक । तत पर हिताश्चेति श्लोक । तदनन्तर तदेकदेशेनेति श्लोक । ततो निशाचराणामिति सर्गान्तश्लोक । अयमेव समीचीनपाठक्रम । so also Cg. And it further adds अन्येऽप्यत्र सर्गे श्लोका कल्पिता दृश्यन्ते ❀ —After 14, G M1 ins

1056* अस्मिन्हते वानरयूथमुख्ये
सर्वापवाद प्रवदन्ति सर्वे ।
न हि प्रपश्यामि गुणान्यशो वा
लोकापवादो भवति प्रसिद्ध ।
मूढै प्रगल्भैरपि दुर्विनीतै
यैर्वानरोऽय पुरुषैर्विसृष्ट ।
तेषा वधार्थं कुरु सुप्रयत्न
शीघ्र विनाशाय निशाचरेन्द्र ।

पराक्रमोत्साहमनस्विनां च
सुरासुराणामपि दुर्जयेन ।
त्वया मनोनन्दन नैर्ऋतानां
युद्धायतिर्नाशयितुं न युक्ता ॥ १५
हिताश्च शूराश्च समाहिताश्च
कुलेषु जाताश्च महागुणेषु ।

मनस्विनः शस्त्रभृतां वरिष्ठाः
कोट्यग्रशस्ते सुभृताश्च योधाः ॥ १६
तदेकदेशेन बलस्य ताव-
त्केचित्तवादेशकृतोऽपयान्तु ।
तौ राजपुत्रौ विनिगृह्य मूढौ
परेषु ते भावयितुं प्रभावम् ॥ १७

G. 5 48 16
B 5 52 24
L 5 48 16

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चाशः सर्गः ॥ ५० ॥

कुरुष्व तावत्परम प्रयत
धर्मं समुत्थाय सुरेन्द्रशत्रो ।
देवेषु सर्वेषु सपावकेषु
दैत्येषु सर्वेषु सदानवेषु ।
कृत्वा प्रयत्न सुदृढ सुशीघ्र
मद्वाक्यमेतन्मनसानुगृह्य ।
तौ राजपुत्रौ विनिगृह्य मूढौ
जय पर प्राप्स्यसि राक्षसेन्द्र ।

[(l 1) G3 तस्मिन् M1 गते (for हते) G1 -वीर-, M1 राज (for -यूथ-) —(l 2) G1 3 सत (for सर्वे) —(l 5) G1 2 मूढ G1 अति (for अपि) —(l 7) G1 वीर यत, G3 सुप्रयुक्त (for सुप्रयत्न) —(l 9) G1 परम- —(l 10) G1 धर्मं समासाद्य सुरेशशत्रो —(l 11) M1 मेंद्रेषु (for सर्वेषु) G1 सवाम्नेषु, M1 च पावकेषु —(l 13) G3 सुदीर्घं (for सुशीघ्र) —(l 14) G3 एव (for एतन्)]

15 [a]) Ñ2 -मनस्विनश्च, V2 B2 -मनस्विना च, B4 D3 -समन्वितेन (for -मनस्विना च) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 पराक्रमोत्साहवता (D11 °ता) दृढेन, B3 पराक्रमोत्साहवतात्मना च, M2 शूरेण वीरेण निशाचरेन्द्र —[b]) D4 om (hapl) सुरा B2 दुर्जये च —[c]) Ñ1 प्रणेता सह (for मनोनन्दन) D1 4 11 त्वया सम नद (D4)न राक्षसाना, D8 त्वमात्मनो नदन नैर्ऋताना (sic) —[d]) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 न राघव (Ś1 °वण) शक्य (Ñ V2 D2 °क्य)ति योद्धु (Ś1 D10 कर्तु)माजौ, D7–9 Ck युद्धाय निर्नाश (D8 °र्यास)यितु न युक्त (Ck °क्त)

16 [a]) Ś1 D10 हिताय (for हिताश्च) Ś1 D1–4 10 11 सुमानिताश्च (D11 °ये) (for समाहिताश्च) —[b]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 सु, D11 तु (for च) B1 4 महागुणाश्च, M1 समाहितेषु (for महागुणेषु) —[c]) Ś1 D1–4 10 11 यशस्विन शस्त्रभृता वराश्च, Ñ1 यशस्विन शस्त्रभृतोसुराश्च —[d]) D3 कोट्योग्रशस्ते, T1 कार्या भृश ते, T3 कोट्यो भृशस्ते, G3 M3 कोट्यग्रतस्ते, M1 कोट्यग्रशस्त्र, B (ed) कोपप्रशस्ता D5 [ऽ]नुभृताश्, G1 सुहृदाश्, Cm t as in text (for सुभृताश्) D2 वीरा, D3 G1 भृत्या (for योधा) Ś1 Ñ1 D10 कार्योद्यतास्ते सुभृता सदैव, Ñ2 V B D6 योधास्तवेमे (Ñ2 D6 °स्तवास्मिन्, B4 °स्तु ते मे) बहवो हि (V1 [illeg]) सन्ति (B4 विशति), D1 4 कोट्योग्रतस्तेस्त्रभृत सदैव, D11 ज्येष्ठाश्च सत सुधृत सदैव, T2 निशाचरा राक्षसराजभृत्या

17 [a]) T2 तवैक- (for तदेक-) D1 4 8 M1 बलेन, Cr m g t as in text (for बलस्य) —[b]) Ś1 Ñ1 D1–5 10 11 कश्चित् T2 (*sup lin* also) तदा (for तव) Ś1 Ñ1 D10 M3 -कृतोभियोग (M3 °यातु), D1 4 कृतो नियोगी, D2 3 -कृताति (D3 °भि)योग, D7 9 कृतोद्य यातु, D11 -कृताभियोगान्, T2 -भृतोपयातु —[c]) Ś1 Ñ1 D1–4 7 9–11 Ct उपगृह्य (for विनि°) D8 गृढौ, D11 मूर्धा (for मूढौ) —[d]) D2 ये (sic) (for ते) D3 भावयत, G1 प्रापयितु, Cm k t as in text (for भाव°) Ś1 Ñ1 D10 परे प्रतिज्ञा (D10 परेष्वतत्त्व) प्रतिगृह्य सत्वं, D11 परेषु तत्त्व प्रगृह्णाण सत्वं —For 17, Ñ2 V B D6 subst

1057* एते समेते सहितो हि राज-
स्त्व योत्स्यसे तौ खलु राजपुत्रौ ।
तस्मादय गच्छतु तत्र मुक्त
समाह्वयत्वाशु गतासुकल्पौ ।

[(l 1) V1 समन्ते (for समेते) —B3 om (hapl) तो हि in सहितो हि —(l 2) Ñ2 D6 सयोत्स्यसे (D6 °ते) D6 किल (for खलु)]

—After 17, D7–9 T G M1 3 ins

1058* निशाचराणामधिपोऽनुजस्य
विभीषणस्योत्तमवाक्यमिष्टम् ।
जग्राह बुद्ध्या सुरलोकशत्रु-
र्महाबलो राक्षसराजमुख्य ।

[(l 1) G3 तस्यानुजस्याभिक्रमर्थतत्त्व —(l 2) T1 3 [उ]त्तर-, Ck t as above (for [उ]त्तम) D7 T1 Ch t -वाक्यनिष्ठ, M1 वाक्यमस्था —(l 3) G2 -राज (for -लोक-) —(l 4) T2 G2 दशाननो (for महाबलो)]

५१

G 5 49 1
B 5 53 1
L 5 49 1

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा दशग्रीवो महाबलः ।
देशकालहितं वाक्यं भ्रातुरुत्तरमब्रवीत् ॥ १
सम्यगुक्तं हि भवता दूतवध्या विगर्हिता ।
अवश्यं तु वधादन्यः क्रियतामस्य निग्रहः ॥ २
कपीनां किल लाङ्गूलमिष्टं भवति भूषणम् ।
तदस्य दीप्यतां शीघ्रं तेन दग्धेन गच्छतु ॥ ३
ततः पश्यन्त्विमं दीनमङ्गवैरूप्यकर्शितम् ।
समित्रा ज्ञातयः सर्वे बान्धवाः ससुहृज्जनाः ॥ ४
आज्ञापयद्राक्षसेन्द्रः पुरं सर्वं सचत्वरम् ।
लाङ्गूलेन प्रदीप्तेन रक्षोभिः परिणीयताम् ॥ ५

—Then G M1 cont

1059* दृष्ट्वा पुनस्तं प्रति वानरेन्द्रं
स राक्षसेन्द्रो मतिमान्महात्मा ।
किं वाद्भुतं ब्रह्मण एव तेजः
सर्वस्य बीजं जगतोऽस्य विष्णोः ।
यद्देवदेवस्य परस्य तेजः [5]
स्तदेव तेजः कपिरेष वीरः ।
वधाय मे वर्णनमेव तेजः
नि मगयोऽय कपिरूपधारी ।
इत्येवमेतद्बहुधा विचिन्त्य
रक्षोऽधिपः क्रोधवशं जगाम । [10]
क्रोधं च जातं हृदये निरुध्य
विभीषणोक्तं वचनं सुपूज्य ।
उवाच रक्षोऽधिपतिर्महात्मा
विभीषणं शस्त्रभृतां वरिष्ठम् ।

[G2 M1 om l 1–2 —(l 3) G2 M1 किं वा परं ब्रह्म परं च सत्यं (M1 स्वसत्त्वं) —(l 4) G3 धातुः (for बीजं) G3 [ऽ]य (for ऽस्य) G1 स सर्वधातुर्जगतोधिविष्णोः —(l 5) G2 M1 परं च (for परस्य) —(l 6) G1 3 तदेव किं वा कपिवीर एषः (G3 °रेष वीरः) —(l 7) G3 ते (for मे) G3 M1 वर्णनतेजः एतत् (M1 °त) —(l 8) G1 2 रिमागतं वानररूपधारी —(l 11) M1 निगृह्य (for निरुध्य) ❀ Ck अनन्तं । क्रोधं च जातमित्यादि श्लोकद्वयं (?) प्रक्षिप्तम् ❀ —(l 12) G1 सम्यक् (for सुपूज्य) —(l 13) G1 मेने च रक्षोधिपतिर्महात्मा —(l 14) G1 धर्मभृतां]

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 विभीषणवाक्य —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ś1 M2 51, Ñ2 V1 D6 50, V2 40, B1 2 48, B3 47, B4 D3 53, D5 7–9 T G M1 3 52 —After colophon, D2 concludes with राम जय, G M1 with श्रीरामाय नमः

51

M2 begins with श्रीरामाय नमः

1 Cv is missing from 1–10 (cf v l 5 50 13). —[a]) B3 स तस्य, B4 ततस्तद् (for तस्य तद्) —[b]) B2 3 राक्षसेन्द्रो D2 महामतिः, D5 7 9 T M1 2 °त्मनः (for °बलः) Ś1 ह्यवरस्य मनीषिणः, D10 देशकालसमन्वितः —D10 om 1[c] —[c]) Ś1 [स]न्वितं वाक्यं, Ñ1 D1–4 11 -हितं भ्रातुर्, Ñ2 -सम भ्रातुर्, V B1 4 D6 -क्षमं भ्रातुर्, B2 3 -क्षमं दृष्ट्वा (B3 श्रुत्वा) (for -हितं वाक्यं) —[d]) Ñ V B1 4 D1–4 6 11 वाक्यम् (for भ्रातुर्) Ñ1 उत्तमम्, D11 उत्तरतो (for उत्तरम्) B2 3 भ्रातुर्वाक्यमथाब्रवीत्, D10 भ्रातुर्वाक्यमिदम-ब्रवीत् (hypm)

2 [a]) D10 यस्य युक्तं (sic) (for सम्यगुक्तं) Ñ2 V B D3 6 सम्यगाह भवांस्तावद् (B1 D3 6 °स्तात) —[b]) B4 [अ]तिगर्हिता, D6 8 हि ग° (for विग°) D2 3 दूतवधा (D2 °ध्य) विगर्हिता (D2 °त), D11 वधो दूतो विगर्हित (sic) ❀ Ck दूतस्य वध्या दूतवध्या । वधेति प्रकृत्यन्तरात् स्त्रियां क्तिनपवादः क्यपर्षे ।, so also Ct ❀ —[c]) T1 G1 वधाय (for वधाद्) M1 अन्यत् —[d]) V B D6 करणी-योस्य (V2 °ध्य) (for क्रियतामस्य) D4 विग्रहः D3 कर्तव्योस्य विनिग्रहः

3 [a]) D1 4 (both with hiatus) इष्टं हि (for लाङ्गूलम्) —[b]) D1 4 पुच्छं (for इष्टं) Ñ2 V B D6 इष्टं भूषणसंज्ञितं —[c]) T1 स तस्य (for तद°) D2 11 [आ]दीप्यतां Ñ2 V1 B D6 आशु (for शीघ्रं) —[d]) D5 8 दग्धेन, D11 तश्चेन (sic), G3 दीप्तेन, Cm k t as in text (for दग्धेन)

4 [a]) D5 पश्यति Ñ1 D5 7 T2 [अ]मुं (for [इ]मं) Ñ2 V B D6 पश्यतु ज्ञातयश्चैनम् (B2 3 °वम्) —[b]) Ñ1 अग-, B4 अंगे (for अङ्ग) Ś1 Ñ2 V B1 3 4 D5–7 9 10 -वैरूप्य-कर्पित, D1 4 11 -वैरूप्यकारित (D11 °रण), D8 -वैकल्यकर्शित —[c]) Ś1 Ñ V D7 9 10 Ct सुमित्र-, B D1 2 4–6 11 T2 G3 M1 3 समित्र-, D3 T1 अ(T1 सु)मित्रा, D8 मित्राणि, Cg समित्रा (as in text) Ñ2 V B D6 11 -बान्धवा, D2 -ज्ञातय॰ (for ज्ञातय) D3 सर्वा (sic) (for सर्वे) —[d]) D11 ज्ञातय॰ (for बान्धवा) T1 3 च (for स-) D2 सकपीश्वरा, D5 marg (for ससुहृज्जना) Ñ2 V B D6 ज्ञातय (V B2 सुहृद) स(B3 4 °यश्च)कपीश्वरा

5 Ñ2 V B D6 om 5 —[a]) D3 ततोब्रवीद् (for आज्ञापयद्) D4 11 आज्ञा(D4 °य)यद्राक्षसेंद्रस्य (sic) —[b]) Ś1 D1 2 4 5 8 10 11 T3 च(D5 स) सत्वरं, Cg as in text (for सचत्वरम्) D3 पुरीमेव सचत्वरां

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा राक्षसाः कोपकर्कशाः ।
वेष्टन्ते तस्य लाङ्गूलं जीर्णैः कार्पासिकैः पटैः ॥ ६
संवेष्ट्यमाने लाङ्गूले व्यवर्धत महाकपिः ।
शुष्कमिन्धनमासाद्य वनेष्विव हुताशनः ॥ ७
तैलेन परिषिच्याथ तेऽग्निं तत्रावपातयन् ॥ ८
लाङ्गूलेन प्रदीप्तेन राक्षसांस्तानपातयत् ।
रोषामर्षपरीतात्मा बालसूर्यसमाननः ॥ ९

स भूयः संगतैः क्रूरै राक्षसैर्हरिसत्तमः ।
निबद्धः कृतवान्वीरस्तत्कालसदृशीं मतिम् ॥ १०
कामं खलु न मे शक्ता निबद्धस्यापि राक्षसाः ।
छित्त्वा पाशान्समुत्पत्य हन्यामहमिमान्पुनः ॥ ११
सर्वेषामेव पर्याप्तो राक्षसानामहं युधि ।
किं तु रामस्य प्रीत्यर्थं विषहिष्येऽहमीदृशम् ॥ १२

G 5 49 0
B 5 53 13
L 5 49 13

6 ^{b}) Ñ1 D1 4 10 11 रणकर्कशा , Ñ2 V क्रोध(V2 कोप)कर्षिता , B4 D2 6 T2 M1 क्रोध°, D3 G1 2 M3 कोपकशिता , G3 क्रोधमूर्छिता (for कोपकर्कशा) —^{c}) Ś1 V2 D1–4 10 11 M2 3 वेष्टयति स्म, Ñ2 V1 B D6 अवेष्टयत, D5 M1 °यतेस्य (for वेष्टन्ते तस्य) ॐ Cr वेष्टयन्ति स्म लाङ्गूलमिति पाठ ।, Ct वेष्टन्ते, अवेष्टयन्तेत्यर्थ ॐ —^{d}) B3 D8 कार्पासकैः (for °सिकैः) Ś1 D10 जीर्णका(D10 °क)र्पासकर्पटैः , D1 4 11 शीर्णैः कर्पासिकैः पटैः (D11 °कैस्तथा), M3 चीर्णैः कार्पासकैः पटैः

7 ^{a}) Ñ V2 B1 2 D1–3 6 10 11 G3 M1 स(Ñ D6 आ) वेष्टयमाने, V1 सवेष्टयमान-, B4 वेष्ट्यमाने च (for संवेष्ट्यमाने) B3 G1 स वेष्टयमान(G1 °नो)लागूलो(G1 °ले) —^{b}) B4 प्राववर्धत Ñ1 महाबल (for °कपि) —^{c}) D3 शुष्कवृद्धनम् (sic) (for शुष्कमिन्धनम्) —^{d}) D7 हुताशन —After 7, Ñ2 V B ins.

1060* चिन्तयामास मतिमान्देशकालक्षम बहु।

[V2 B1.4 च ह (for बहु)]

8 D6 om 8–11^{b} Ñ2 V B om 8–10 —^{b}) Ś1 D10 T1 3 [अ]प्यपात(Ś1 °ट)यन् , Ñ1 [अ]वपाटयन् , D1 3 4 G1 2 न्य(G1 2 स्य)पातयन् , D7 9 G3 Cm k t [उ]पपाद°, D8 व्यदीप°, T2 [उ]पपा°, M2 [अ]पपाद° (sic), M3 [अ]भ्यपा° (for [अ]वपातयन्) ॐ Cm हुताशन इति पाठे वृद्धौ दृष्टान्तोऽयम् । उपपादयन्नित्यस्य समयोजयन्नित्यन्ये ।, Ck उपपाद्यन्नुदपादयन् ॐ

9 Ñ2 V B D6 om 9 (cf v l 8) D10 om 9^{ab} G2 transp ^{ab} (including 1062*) and ^{cd} —^{b}) Ñ1 D1 4 न्यपात(Ñ1 °द)यत्, D2 विलोकयन् , D7–9 अताडयत , D11 M2 अपोथयत् , Cg as in text (for अपातयत्) Ś1 राक्षसास्त व्यलोकयन् , D3 रराज स महाकपि —D3 transp 9^{cd} and 10^{ab} —^{c}) Ś1 D1 4 10 रोषहर्ष- , Ñ1 हर्षरोष , D11 G3 रोमहर्ष- , T1 3 G2 स तु रोष- —^{d}) Ś1 D10 इवोदित , Ñ1 -इवानन , D3 11 G3 -निभानन , M1 -समप्रभ —After 9, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 ins , D3 ins after 9^{ab}

1061* शुचिशुक्रव्यपगमे सविद्युत्तोयदो यथा।

[Ñ1 -शुक्रे, D2 3 11 शुक्र (for शुक्र) D1 4 शुचौ शुक्रे Ñ1 D1 4 11 व्यतिक्राते, D2 3 -व्यतिक्रामे (for -व्यपगमे) D3 मतडित (for सविद्युत्) D1 4 11 इव तोयद],

whereas D5 T M2 3 ins after 9, D7–9 ins l 2 only after 10^{ab}, G2 ins after 9^{ab}

1062* लाङ्गल सप्रदीप्त तु दृष्ट्वा सर्वे हनूमत ।
सहस्त्रीबालवृद्धाश्च जग्मु प्रीति निशाचरा ।

[(l. 1) G2 लागूलेन (for °ल स-) D8 त (for तु) D5 T2 तस्य दृष्ट्, M2 3 दृष्ट्व तस्य (for दृष्ट्वा सर्वे) D8 दृष्ट्वा तस्य महा मन (for the post half) —(l 2) D9 सस्त्र- (for सहस्त्री). D5 T2 M2 3 प्रीता, T1 3 भीता (for प्रीतिं)]

10 Ñ2 V B D6 om 10 (cf v l 8) D3 transp 9^{cd} and 10^{ab} —^{a}) D11 सगत (for °तैः) Ś1 D2 10 क्रुद्धैः (for क्रूरैः) D3 स भूयोप्यपरैर्वीरैः —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 7–11 T1 G3 हरिपुगव , D3 भीमविक्रमैः , M2 हरियूथप —After 10^{ab}, D7–9 ins l 2 only of 1062*

11 D6 om 11^{ab} (cf v l 8) —^{a}) V1 कथं (for कामं) D2 ते (for मे) Ś1 D10 मे शक्तिर् , Ñ2 V B शक्ता मे (by transp) —^{b}) D1 4 सुबद्धस्य D8 [अ]स्य (for [अ]पि) Ś1 D10 राक्षसैः (for °सा) Ñ2 V B D3 बद्धस्यापि निशाचरा (B3 च राक्षसा) —After 11^{ab}, D1 3 4 ins

1063* क्रुद्धस्य पुरत स्थातु सिंहस्येवेतरे मृगा ।

—^{c}) B3 D1 4 पाश D8 समुत्पत्य —^{d}) G3 हनिष्येहम् Ñ B D3 6 गच्छन प्रतिवार(Ñ1 °राव[meta])णे, V1 हनिष्यामि पुरीमिमा, V2 D1 4 गच्छत प्रति राव(V2 तोर)ण, D2 बलिना प्रतिवारणे, D11 गच्छत परिधारणे —After 11, D5 7–9 S ins

1064* यदि भर्तुर्हितार्थाय चरन्त भर्तृशासनात्।
बध्नन्त्येते दुरात्मानो न तु मे निष्कृति कृता।

[(l 1) D5 7 9 T2 Cg भर्तृ , Cv r m t as above (for भर्तुर्) —D5 om. l 2 —(l 2) D7 9 Ct निबध्नते, T3 बध्यते ते (sic) (for बध्नन्त्येते)]

12 Ñ2 V B D6 om 12–13^{b} —^{a}) G1 अपि (for एव) Ś1 D10 एषामपि सु- , Ñ1 D2–4 11 एषा वा(Ñ1 D11 चा)पि

G 5 49 0
B 5 53 14
L 5 49 13

लङ्का चारयितव्या मे पुनरेव भवेदिति ।
रात्रौ न हि सुदृष्टा मे दुर्गकर्मविधानतः ।
अवश्यमेव द्रष्टव्या मया लङ्का निशाक्षये ॥ १३
कामं बन्धैश्च मे भूयः पुच्छस्योद्दीपनेन च ।
पीडां कुर्वन्तु रक्षांसि न मेऽस्ति मनसः श्रमः ॥ १४

ततस्ते संवृताकारं सत्त्ववन्तं महाकपिम् ।
परिगृह्य ययुर्हृष्टा राक्षसाः कपिकुञ्जरम् ॥ १५

शङ्खभेरीनिनादैस्तैर्घोषयन्तः स्वकर्मभिः ।
राक्षसाः क्रूरकर्माणश्चारयन्ति स्म तां पुरीम् ॥ १६

सु-, D1 तेषां वापि सु- (for सर्वेषामेव) —*b*) D2 महायुधि (for अह युधि) —*c*) G3 transp किं तु and रामस्य Ñ1 G2 प्रीत्यर्थं किं तु (G2 तु) रामस्य, G1 M1 किं तु रामप्रियार्थं हि ❀ Cr g, रामस्य प्रीत्यर्थमित्यत्र छन्दोभङ्ग आर्षः ❀ —*d*) M2 ईदृश

13 Ñ2 V B D6 om 13*ab* (cf v l 12) —*a*) G3 विचरितव्या D5 G1 3 M वै (for मे) D11 लङ्का राजयितव्याशु —*b*) M2 एव (for एव) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 भविष्यति —After 13*ab*, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

1065* इति क्षस्येऽहमेतेषां राक्षसानामिमां क्रियाम् ।

[Ś1 D10 ज्ञात्वा, D– क्षमे (for क्षस्ये) D4 (after m corr) इत्येव प्रमहिष्येह (for the prior half)]

—Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 transp *cd* and *ef* —*c*) Ñ1 D1 2 4 transp न and हि D11 च न हि (for न हि सु-) M2 चे (for मे) D1 4 मया दृष्टा (for सुदृष्टा मे) D3 रात्रौ तु न तु दृष्टा मे —*d*) D2 दुष्टकर्म-, G3 दुर्गमार्ग-, Cr m g t as in text (for दुर्गकर्म-) Ñ2 V B D3 6 दुर्गमार्गा समतत —*e*) V B1 3 4 D8 T G1 M2 चैव, D4 एव V B मे लङ्का (for द्रष्टव्या) Ñ2 D6 चापि लङ्केयं, D3 तु मया लङ्का (for एव द्रष्टव्या) —*f*) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 लङ्केयं रजनीक्षये, Ñ2 V B D3 6 द्रष्टव्या रजनीक्षये

14 *a*) D6 कार्य- (for कामं) B2 बंधेन, B4 उच्चैश्च, D3 5 7–9 G1 बध्नतु, T1 G3 M1 2 बद्धैश्च (sic), M3 बद्धस्य (for बन्धैश्च) D3 वा (for मे) Ś1 D6 10 भूयो मे (by transp), D2 सभूय —*b*) G1 M1 2 [आ]दीपनेन (for [उ]द्दीप°) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 लाङ्गूलादी (V2 B3 D2 °ल्गेद्दी)पनेन च, D3 पुच्छमुद्दीपयतु ते —*c*) D3 न मे (for पीडां) Ñ2 D1 3 5–7 9 10 G3 M1 कुर्वंति M2 बहुशो (for रक्षांसि) —*d*) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 G1 च मे (Ñ1 G1 मेस्ति) मनसि, Cr m g k t as in text (for मेऽस्ति मनस) D1 2 4 क्रम D3 पीडा न मनसि श्रम —After 14, Ñ2 V B D6 ins

1066* एवं निश्चित्य मतिमान्कार्यं रामहिते रत ।
तत्सर्वं क्षमयामास शक्तोऽपि हरिपुंगव ।
ततस्ते वै दुरात्मानो राक्षसा क्रोधमूर्छिता ।
स्नेहावसिक्तं तत्कृत्वा ज्वालयामासुरोजसा ।

[(l 1) V2 B2 4 हनुमान्, D6 ++मान् (for मतिमान्) B3 रामकार्य- (for कार्यं राम-) —(l 2) Ñ2 V1 B2 हि (for ऽपि)],

while D3 ins

1067* एवं चिन्तयतस्तस्य लाङ्गूलं वेष्टितं पटैः ।
घटानां तु सहस्रेण स्नेहस्य सिषिचुस्तदा ।
स्नेहावसिक्तं लाङ्गूलं नरा प्रज्वालयस्तत ।

15 B1 om 15*ab* B3 reads 15*ab* twice (var) —*a*) Ś1 D10 M1 त (for ते) B3 (second time) ताडतो (metri causa) (for ततस्ते) Ñ2 V B2 3 (first time) 4 D6 तत प्रदीप्तलाङ्गूलं —D6 reads *b* mostly in marg —*b*) Ś1 D10 अब्रुवत, Ñ2 V B2 3 (first time) 4 D6 हनू(V2 B4 °नु)मत (for सत्त्ववन्त) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 M1 2 महाबल —*c*) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 प्रगृह्य निर्ययु सर्वे (Ñ1 °युस्तूर्णं, D1 2 4 11 °युर्वद्ध), Ñ2 V B D6 निर्ययुर्बद्धमादाय, D3 निबद्ध निर्ययुर्नीत्वा —*d*) Ñ2 V B D6 राजवेश्मन (B °त) (for कपिकुञ्जरम्)

16 *a*) D3 खर- (for शङ्ख-) Ś1 D1 2 4 5 7 9–11 T2 च, Ñ1 M2 3 त, D3 8 T1 G2 ते (for तैर्) Ñ2 V B D6 -निनादेन —*b*) D11 घोतयतश्च Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 M1 च (for स्व-) Ñ2 V1 D6 स्वकर्म तत्, D2 ततस्तत (for स्वकर्मभि) B3 om 16*c*–20 —*c*) D1 4 घोर- (for क्रूर) D11 घोरकर्माण —*d*) D1 4 11 चारयतश्च —After 16, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

1068* अथोपस्थितसर्वाङ्ग स्वस्थसर्वेन्द्रियक्रिय ।

[D1 4 [उ]पचित- (for °स्थित-) Ś1 Ñ1 सुस- (for स्वस्थ-)],

while Ñ2 V B1 2 4 D6 ins , Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins after 18

1069* दुर्गकर्म च लङ्काया सुनिविष्टाश्च रक्षिण ।
गृहाणि च समृद्धानि राक्षसाना महात्मनाम् ।

[(l 1) B2 स (for first च) Ś1 Ñ D2 3 6 10 11 लङ्काया Ś1 Ñ1 D2 मनिविष्टाश्च, B4 निविष्टाया, D1 4 सुविशिष्टाश्च (for सुनिविष्टाश्च) —(l 2) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ददर्शालक्षितो बली (D1 4 11 °तो हरि , D3 °त कपि) (for the post half)]

On the other hand, D5 7–9 T G1 3 M ins after 16

1070* अन्वीयमानो रक्षोभिर्ययौ सुखमरिंदम ।

हनुमांश्चारयामास राक्षसानां महापुरीम् ।
अथापश्यद्विमानानि विचित्राणि महाकपिः ॥ १७

संवृतान्भूमिभागांश्च सुविभक्तांश्च चत्वरान् ।
रथ्याश्च गृहसंबाधाः कपिः शृङ्गाटकानि च ॥ १८

चत्वरेषु चतुष्केषु राजमार्गे तथैव च ।
घोषयन्ति कपिं सर्वे चारीक इति राक्षसाः ॥ १९

दीप्यमाने ततस्तस्य लाङ्गूलाग्रे हनूमतः ।
राक्षस्यस्ता विरूपाक्ष्यः शंसुर्देव्यास्तदप्रियम् ॥ २०

यस्त्वया कृतसंवादः सीते ताम्रमुखः कपिः ।
लाङ्गूलेन प्रदीप्तेन स एष परिणीयते ॥ २१

श्रुत्वा तद्वचनं क्रूरमात्मापहरणोपमम् ।
वैदेही शोकसंतप्ता हुताशनमुपागमत् ॥ २२

मङ्गलाभिमुखी तस्य सा तदासीन्महाकपेः ।
उपतस्थे विशालाक्षी प्रयता हव्यवाहनम् ॥ २३   G 5 49 20 B 5 53 26 L 5 49 26

---

17 Ñ2 V B D6 om 17 (for B3, cf v l 16) G2 om (hapl) 17^{ab} —^{a}) T1 3 चिंतयामास —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 लका रावणपालिता —^{cd}) D8 यथा (for अथ) G3 विचित्राणि विमानानि (by transp). —For 17^{cd}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

1071* यथापश्यन्निशि तदा भवनानि स रक्षसाम् ।
तत परिविशिष्टा च ता ददर्श पुरीं कपि ।

[(l 1) D11 अथ (for यथा) D3 भुवनानि Ñ1 [अ]त्र, D4 च (for स) D1 भवन सर्व- (for °नानि स) —(l 2) D3 तेभ्य (for तत) Ñ1 D2 3 11 प्रतिविशिष्टा (D3 °ष्ट) स, D1 4 प्रतिविशिष्टानि Ñ1 D1 4 11 स्वभावाद्ददृशे हरि (Ñ1 कपि), D2 स पुरीं ददृशे हरि, D3 स्वभाव ददृशे कपि (for the post half)]

18 B3 om 18 (cf v l 16) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सोपश्यद् (for संवृतान्) D2 तु (for च) Ñ2 V B1 2 4 D6 सोपश्यद्रा(B2 [orig] अपश्यद्रा, [m also] ददर्श रा)जमार्गांश्च —^{b}) B1 चतुष्पथान्, D1 4 च सत्त्ववान्, D6 च चातुरान् (for च चत्वरान्) —^{c}) T1 3 M3 वीथीश्, G3 रम्याश् (for रथ्याश्) Ñ2 D6 जन (for गृह-) D1 -बाधाश्च, D4 सबाधा, G3 -संबाधान् —^{d}) G3 शृंगाटकानपि Ñ2 V B1 2 4 D6 वापीर्देवगृहाणि च —After 18, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins 1069*, while D5 7–9 S ins

1072* तथा रथ्योपरथ्याश्च तथैव च गृहान्तरान् ।

[M3 Cg गृहकातरान्, Ct as above (for च गृहान्त°) ❀ Cg गृहकान्तरान् गृहकाणि क्षुद्रगृहाणि, अन्तराणि प्रच्छन्नद्वाराणि, अन्तर्द्वाराणीत्यर्थ । ---- अवलीनत्वमार्षम् ❀]

—T2 M3 cont

1073* गृहाश्च मेघसंकाशान्ददर्श पवनात्मज ।

19 Ñ2 V B D6 om 19 (for B3, cf v l 16) —^{a}) D2 च दुर्गेषु —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तथा शृंगाटकेषु च —^{c}) D11 घोतयति Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 हनू(D4 °नु)-मत (for कपिं सर्वे) —^{d}) Ś1 Ñ1 वराकमिव(Ñ1 °ति), D2 चारीकमिति, D3 चारकेति च, D7 9 चार इत्येव, D10 वराक इति, Cr m g k tp as in text (for चारीक इति) ❀ Cr m g चार एव चारीक (Cr g स्वार्थे कप्रत्यय । आर्षो दीर्घ ।, Ck चारशब्दात्स्वार्थे आर्ष ईक ❀ —After 19, T1 3 G2 3 M1 3 ins

1074* स्त्रीबालवृद्धा निर्जग्मुस्तत्र तत्र कुतूहलात् ।
तं प्रदीपितलाङ्गूल हनूमन्त दिदृक्षव ।

[(l 1) G2 आबालवृद्धवनिता (for the prior half) and जग्मुस् (for the first तत्र)]

20 B3 om 20 (cf v l 16) T1 illeg for 20–23^{ab} —^{a}) Ñ2 V B1 2 4 D6 तत्र, G2 तस्मिन्, Ct as in text (for तस्य) Ñ1 D1 4 11 अग्निं दृष्ट्वा तदा तस्य (D11 °+ + स्य) —^{b}) B4 लागूलाग्रे, D8 लागूले तु, D11 लागूलेन —^{c}) Ñ2 V B1 2 4 D6 त्वरित(B2 °ता) गत्वा, D3 ता विरूपाख्या (for ता विरूपाक्ष्य) —^{d}) M1 ऊचुर् Ñ1 D11 देव्यै, D8 देवीं, G3 तस्य, Ct as in text (for देव्यास्) Ś1 D1 2 4 10 प्रोचुर्देव्यै Ñ2 V B1 2 4 D3 6 सीतायै तस्य(B4 D3 सन्य)वेदयन् ❀ Cr m g t शसु शशसु । (Cg आर्षो द्विर्वचनाभाव) ❀

21 T1 illeg for 21 (cf v l 20) —^{b}) G1 स च (for सीते) Ñ1 D1 4 11 प्रमुखत (for ताम्रमुख) —^{c}) B2 च (for प्र-) Ñ2 V B1 3 D6 स लागूलेन, M1 [illegible]प्र- (for लाङ्गूलेन प्र-) —^{d}) M2 रक्षोभि (for स एष) Ñ2 V B D6 रक्षोभि परिकृष्यते

22 T1 illeg for 22 (cf v l 20) —^{a}) Ñ2 V B D6 सा श्रुत्वा, D1 4 सा तु तद् (for श्रुत्वा तद्) B1 तस्य (with hiatus), B4 क्रुद्धम्, D1 4 श्रुत्वा (with hiatus), G2 3 M1 घोरम् (for क्रूरम्) D3 सा श्रुत्वा तद्वचो घोरम् —^{b}) Ñ2 V B1–3 4(marg) D1 4 6 आत्मनो मरणोपम (B4 [orig] °ण परं), D2 आत्मप्रहरणोपम —^{c}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 जानकी —^{d}) Ñ1 D3 अयाचत, Ñ2 V B D6 उदीरयत्, T3 उपागत

23 T1 illeg for 23^{ab} (cf v l 20) —^{a}) B4 तत्र (for तस्य) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 श्रुत्वा सीता, Ñ2 V B1 2 D2 3 6 भूत्वा सीता, B3 4 सीता भूत्वा, D5 तथा तस्य, D11 श्रुत्वा तस्य (for सा तदासीन्) Ś1 D10 महाकपिं —^{d}) Ś1 Ñ V B D1–4 6,10 11 नियता

G 5 49 20 B. 5 53 26 L 5 49 27 यद्यस्ति पतिशुश्रूषा यद्यस्ति चरितं तपः ।
यदि चास्त्येकपत्नीत्वं शीतो भव हनूमतः ॥ २४

यदि कश्चिदनुक्रोशस्तस्य मय्यस्ति धीमतः ।
यदि वा भाग्यशेषं मे शीतो भव हनूमतः ॥ २५

यदि मां वृत्तसम्पन्नां तत्समागमलालसाम् ।
स विजानाति धर्मात्मा शीतो भव हनूमतः ॥ २६

यदि मां तारयत्यार्यः सुग्रीवः सत्यसंगरः ।
अस्माद्दुःखान्महाबाहुः शीतो भव हनूमतः ॥ २७

ततस्तीक्ष्णार्चिरव्यग्रः प्रदक्षिणशिखोऽनलः ।
जज्वाल मृगशावाक्ष्याः शंसन्निव शिवं कपेः ॥ २८

दह्यमाने च लाङ्गूले चिन्तयामास वानरः ।
प्रदीप्तोऽग्निरयं कस्मान्न मां दहति सर्वतः ॥ २९

दृश्यते च महाज्वालः करोति च न मे रुजम् ।
शिशिरस्येव संपातो लाङ्गूलाग्रे प्रतिष्ठितः ॥ ३०

24 D11 om 24^{ab} —^{a}) Ñ V B D1-4 6 10 गुरु (for पति-) —^{c}) Ñ1 D11 चैव, Ñ2 V1 B1-3 D3 6 G1 वापि, V2 M1 चापि, B4 D7 8 वा तु, D9 T2 G2 3 वास्ति (for चास्ति). Ś1 D1 2 10 यदि मां तारयत्यार्य, D4 यो मां तारयतेत्यार्य (sic) —^{d}) Ś1 V2 B D2 3 6 10 11 शिवो (for शीतो) Ñ1 हुताशन (for हनूमत)

25 D7 9 om (hapl) 25–27 Ñ1 D11 transp 25 and 26 D1 4 read 25 after 27 —^{a}) D5 किंचिद् (for कश्चिद्) D11 त्वनुक्रोशस्त ❀ Cg किंचिदनुक्रोश इति समस्त पदम् ❀ —^{b}) Ñ1 मयि रामस्य, Ñ2 V B D6 तस्यापि मयि, D2 सत्यमप्यस्ति, D4 तव सत्यस्ति —D2 om (hapl) 25^{c}–26 —^{c}) Ś1 V2 D1 4 8 10 11 T2 M3 भाग्य-शेषो, Ñ2 चान्यशेष —^{d}) Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 शिवो (for शीतो)

26 D2 7 9 om 26 (cf v l 25) Ś1 om (hapl) 26–27 Ñ1 D11 transp 25 and 26 D6 reads 26 in marg —^{a}) Ñ1 कृत-, D4 (before corr as in text) व्रत (for वृत्त-) —^{b}) D3 -मानसा, G3 -लागल (sic) (for -लालसाम्) Ñ1 D1 4 तत्सर्वैकृतमानसा, Ñ2 V B D6 मत्पार्श्वगतमानसा, D10 11 तत्सर्वगतमानसा —^{c}) Ñ1 D1 3 4 10 11 हुताशन विजानामि —^{d}) Ñ V B D1 3 4 6 10 11 शिवो (for शीतो)

27 Ś1 D7 9 om 27 (for Ś1, cf v l 26 and for D7 9, cf v l 25) V2 om 27–28^{b} Ñ2 V1 B1-3 D6 10 om (hapl) 27 —^{a}) D8 G2 M Cg तारयेद् (for °यति) D8 प्राज्ञ —^{b}) Ñ1 B4 D1-4 11 कृतज्ञ (for सुग्रीव) —After 27^{ab}, Ñ1 B4 D1 2 4 11 ins.

1075* पर पारं समुद्रस्य रक्षसापहृतां सतीम् ।

[B4 अपि (for सतीम) D1 4 राक्षसेनापहृता पुरीं, D2 राक्षसापहृता सती (for the post half)]

—^{c}) B4 तस्माद् Ñ1 B4 D1 2 4 11 रघुश्रेष्ठ, D3 तु सरोषाच्, D5 °बाहो (for महाबाहु) G2 M3 अस्माद्दुःखाद्दु-सरोषाच् —^{d}) Ñ1 B4 D1-4 11 शिवो (for शीतो). —After 27, B4 ins

1076* यद्यहं कर्मणा वाचा मनसा चापि राघवम् ।
हुताशनानुवर्तेयं शिवो भव हनूमत ।

—After 27, D1 4 read 25

28 V2 om 28^{ab} (cf v l 27) —^{ab}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 स्निग्धार्चिर्, D11 तिग्मार्चिर् D4 अव्यक्त (for °व्य°) D4 -शिवोनल, D11 सुखोनल Ñ2 V1 B D6 ततो विधूम (B2 °म) स्निग्धा (B4 सिद्धा)र्चि प्रदक्षिणमथानल —^{cd}) V2 श्वसन् (for शंसन्) V2 B4 महा-, D6 च त्ता, D7 9 शुभं (for शिवं) B3 जज्वाल मृगशावाक्ष सनि वन्य महाकपि (corrupt) —After 28, D5 7-9 S ins

1077* हनूमज्जनकश्चापि पुच्छानलयुतोऽनिल ।
ववौ स्वास्थ्यकरो देव्या प्रालेयानिलशीतल ।

[(l 1) D7 9 [ए]व (for [अ]पि) D8 -समन्वित (for -युतोऽनिल) —(l 2) T2 स्वस्ति, Cr m g t as above (for स्वास्थ्य-) T1 3 चापि, Cr m g t as above (for देव्या) D5 T M2 -[अ]चल-, G1 -चय-, Cr m g t as above (for -[अ]निल) G2 3 प्रालेय इव ❀ Cg अस्मात्परम्, दह्यमाने च लाङ्गूल इति श्लोक । अनयो श्लोकयोर्मध्ये केचन श्लोका कतिपयकोशेषु दृश्यन्ते । बहुकोशेष्वदर्शनादर्थाधिक्याभावाच्च तेऽनादरणीया ❀]

—Then T2 ins a passage relegated to App I (No 10)

29 ^{a}) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 ततः प्रदीप्ते, Ñ2 V B D6 स(B1 प्र, D6 स)दीप्यमाने (for दह्यमाने च) D1 4 तत प्रदीप्तलाङ्गूल —D9 reads 29^{b} in marg —^{b}) G2 मारुति (for वानर) —^{c}) B3 प्रदीप्तार्चिर् —^{d}) Ś1 Ñ2 V B D2 6 G1 2 पावक, Ñ1 D1 3 4 11 सर्वश, Ck t as in text (for सर्वत)

30 ^{a}) D11 दह्यते V2 B4 हि, T2 [ऽ]य (for च). D2 6 11 महाज्वाला —^{b}) Ñ2 V B D6 कुरुते V2 B D9 M3 न च (by transp) Ś1 Ñ1 D10 न मनो- (for च न मे) Ñ2 V B D6 व्यथा, D2 4 रुज. —^{c}) Ś1 D10 सतापो, V2 B D1-4 6 8 11 सघातो —^{d}) Ś1 Ñ V B D1-4 10 लाङ्गूले मे (B3 च), D6 लाङ्गूलेन, D11 लाङ्गूले यत्

अथवा तदिदं व्यक्तं यद्दृष्टं प्लवता मया ।
रामप्रभावादाश्चर्यं पर्वतः सरितां पतौ ॥ ३१

यदि तावत्समुद्रस्य मैनाकस्य च धीमतः ।
रामार्थं संभ्रमस्तादृक्किमग्निर्न करिष्यति ॥ ३२

सीतायाश्चानृशंस्येन तेजसा राघवस्य च ।
पितुश्च मम सख्येन न मां दहति पावकः ॥ ३३

भूयः स चिन्तयामास मुहूर्तं कपिकुञ्जरः ।
उत्पपाताथ वेगेन ननाद च महाकपिः ॥ ३४

पुरद्वारं ततः श्रीमाञ्शैलशृङ्गमिवोन्नतम् ।
विभक्तरक्षःसंबाधमाससादानिलात्मजः ॥ ३५

स भूत्वा शैलसंकाशः क्षणेन पुनरात्मवान् ।
ह्रस्वतां परमां प्राप्तो बन्धनान्यवशातयत् ॥ ३६

विमुक्तश्चाभवच्छ्रीमान्पुनः पर्वतसंनिभः ।
वीक्षमाणश्च ददृशे परिघं तोरणाश्रितम् ॥ ३७

स तं गृह्य महाबाहुः कालायसपरिष्कृतम् ।
रक्षिणस्तान्पुनः सर्वान्सूदयामास मारुतिः ॥ ३८ G 5 49. 33 B 5 53 39 L 5 49 42

31 [a]) D6 T1 3 यद् (for तद्) Ś1 D10 मर्वं, Ñ2 V B D2 6 मन्ये (for व्यक्त) —[c]) Ś1 Ñ V B D1 2 6 10 11 प्रमादाद्, D4 प्रमादम् (for -प्रभावाद्) —[d]) Ś1 D10 11 सर्वत, D1 पर्वतात्, G3 सर्वं न, Cv as in text (for पर्वत) D10 पति Ñ2 V B D2 3 6 पर्वतोदधिसंगमे (B2 °प्लवे, D2 3 °भव) — Cr सरितां पतावित्यत्रार्षं ।, so also Cg ॐ

32 [a]) B2 पथि (for यदि) —[b]) Ś1 Ñ2 V B1–3 D2 3 6 10 नगस्य च (D6 वा), B4 च वाधवं, D11 च धर्मत, G1 [इ]व धीमत (for च धीमत) —D2 om (hapl ?) 32[c]–33[b] —[c]) Ś1 Ñ2 B2–4 D1 4 6 10 11 G1 2 रामार्थे, Ñ1 परार्थे Ñ2 V B1 2 4 D6 तीव्र, B3 नस्य, D3 T3 G1 2 तावत्, Ck t as in text (for तादृक्) —[d]) Ñ2 V1 B D3 6 किमग्नेर्न भ(D3 °र्येद्व)विष्यति

33 D2 om 33[ab] (cf v l 32) —[a]) D3 10 11 चानृशंसेन —[b]) V2 om च (subm) —[c]) D2 मत्येन (for सख्येन)

34 Ñ2 V2 B D6 om 34 —[a]) Ñ1 V1 D1–4 11 तत (for भूय) Ś1 D10 च, V1 D2 5 7 8 11 T2 M3 Cv स, Cm g as in text (for स) D1 (m also) हनुमान् (for भूय स) —After 34[ab], Ś1 Ñ1 D1–4 7–11 ins

1078* कथमस्मद्विधस्येह बन्धन राक्षसाधमे ।
प्रतिक्रियास्य युक्ता स्यात्सति मह्य पराक्रमे ।
ततश्छित्वा च तान्पाशान्वेगवान्वै महाकपि ।

[(l 1) D2 विधश्च (for -विधस्य) Ñ1 D1 4 वध्यतो, D2 11 (sic) वध्यते (for बन्धन) D11 राक्षसाधिपे —(l 2) Ś1 D1–4 10 11 न (for [अ]स्य) Ś1 सत्या, D1 3 4 मतिर्, D10 स हि (sic) (for मति) Ś1 मम (for मह्य) D11 मतिमप्यपराक्रमे (sic) (for the post half) —(l 3) Ñ1 D1 3 4 11 [आ]त्मन, D2 महा-, D10 स तान् (for च तान्) D1–4 11 स (for वै)]

—D11 om 34[cd] —[c]) Ś1 Ñ1 V1 D1 3 4 10 च (for [अ]थ). —[d]) Ś1 Ñ1 V1 D1–4 10 महाबल

35 [a]) T3 पुनर् (for पुर-) Ś1 D10 पुरे च विचलञ्श्रीमान्, Ñ1 D1 4 11 पुरीद्वार विशञ्श्रीमाञ (Ñ1 °शञ्श्रीम), Ñ2 V B D2 3 6 स पुर (D3 °री)द्वारमाश्रित्य (V D6 °साद्य) —[b]) Ñ2 V B D6 शैलराजम् Ñ2 B2 [उ]त्थित, D6 [उ]च्छ्रित (for [उ]न्नतम्) —[c]) Ñ1 V1 D5 G3 M2 Ck -रक्ष सपातम्, Ñ2 V2 B1–3 D6 रश्मिसपा (B3 D6 °वा)-तम्, B4 रश्मिस्रजालम्; D1 4 रक्ष सघातम्, D3 रक्ष -सपातो, D11 -रक्षसा यानम्, Cr m g t as in text (for -रक्ष सबाधम्) Ś1 D10 विविक्त राक्षसावासम्, D2 विभक्त सधिसबाधम् —[d]) Ñ2 V B D6 महाकपि (for [अ]निलात्मज) D3 मोक्ष चक्रे मनस्तदा

36 [c]) Ś1 ह्रस्वत्व Ś1 D1–4 10 11 समनु-, Ñ1 अनुस-, B2 च पुनर् (for परमा) Ñ2 V B1–3 D6 गत्वा, B1 प्राप्य —[d]) Ś1 D1 4 10 11 [अ]वसादयत्, Ñ2 V1 B3 D6 [अ]वसादयत्, B1 व्यशातयत्, B2 (marg also as in Ñ2 and B1) व्यनाशयत्, B4 [अ]वकाशयत् (sic), D2 [अ]थ शातयत्, D3 विमोचयन्, D8 [अ]वशातयन् —After 36, B3 reads 5 52 17 and 15

37 B3 reads st 37–39 after 5 53 26[ab] —[a]) B4 स विमुक्तो (for विमुक्तश्च) Ñ2 V B1–3 D6 तत (for [अ]भवच्) —[b]) Ñ2 V B1–3 D6 अभवत्प (B3 बभूव प)-र्वतोपम. —[c]) Ś1 D1–5 7–11 वीक्ष्यमाणश्च D4 (sup lin) स (for च) D3 सोपश्यत् (for ददृशे) Ñ2 V B D6 ददर्श वीक्ष (B3 D6 °क्ष्य)माणश्च —[d]) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 तोरणाश्रय

38 For sequence in B3, cf v l 37 —[a]) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 गृहीत्वा स, Ñ2 V B3 तदादाय, B1 2 (m also as in Ñ2) 4 D6 समादाय, D2 3 गृहीत्वाथ (D3 °त्वा न) (for स त गृह्य) —[b]) Ñ2 V B D3 6 कालायसमय (B1 °मम) दृढ, D11 कालायसपरिप्लुत —[c]) D5 राक्षसास् (for रक्षिणस्) Ñ2 V B D6 स (Ñ2 V1 B2 D6 स्व) रक्षिणस्तत सर्वान् —[d]) B2 चूर्णयामास Ñ2 V B D6 11 G3 वानर (for मारुति) —After 38, Ñ2 V B D6 ins

G 5 49 0
B 5 53 40
L 5 49 43

स तान्निहत्वा रणचण्डविक्रमः
समीक्षमाणः पुनरेव लङ्काम् ।
प्रदीप्तलाङ्गूलकृतार्चिमाली
प्रकाशतादित्य इवांशुमाली ॥ ३९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकपञ्चाशः सर्गः ॥ ५१ ॥

५२

वीक्षमाणस्ततो लङ्कां कपिः कृतमनोरथः ।
वर्धमानसमुत्साहः कार्यशेषमचिन्तयत् ॥ १
किं नु खल्ववशिष्टं मे कर्तव्यमिह साम्प्रतम् ।
यदेषां रक्षसां भूयः संतापजननं भवेत् ॥ २
वनं तावत्प्रमथितं प्रकृष्टा राक्षसा हताः ।
बलैकदेशः क्षपितः शेषं दुर्गविनाशनम् ॥ ३
दुर्गे विनाशिते कर्म भवेत्सुखपरिश्रमम् ।
अल्पयत्नेन कार्येऽस्मिन्मम स्यात्सफलः श्रमः ॥ ४

1079* हतशेषाश्च ये तत्र राक्षसास्ते प्रदुद्रुवुः ।
पृष्ठतो नान्वपश्यन्त मृगा व्याघ्रभयादिव ।

[(l 1) Ñ2 V ते (for ये) V2 च (for ते) V2 B2 विदुद्रुवु , B1 3 [ऽ]भि(B3 [ऽ]पि)दुद्रुवु —(l 2) B3 स्तनतो (for पृष्ठतो) B4 नान्वपश्यत]

39 For sequence in B3, cf v l 37 —[a]) Ś1 D10 च हत्वा, D1 4 9 तु(D9 वि) हत्वा Ś1 D1 2 4 10 11 -वेग (for -विक्रम) Ñ2 V B D3 6 स तान्नि(B3 °न्वि)हत्याहव (B4 °त)चडवेगो —[b]) Ñ2 V B1-3 D6 निरीक्ष्य(B3 °क्ष)-माण , B4 D1 4 स(B4 स)वीक्ष्यमाण , D2 3 5 8 11 समीक्ष्य-माण —[c]) B3 प्रदीप्य (for प्रदीप्त-) Ś1 -गताग्नि-, D1 2 4 10 11 कृताग्नि , D3 -क्षुताग्नि- (for -कृतार्चि) ❀ Cr m निहत्वेति । ल्यबभाव आर्षः । कृतार्चिमाली । रेफाभाव आर्षः ।, so also Cg k t ❀ —[d]) Ś1 D10 प्राकाशत, Ñ1 D1 4 5 11 M2 प्रकाशित , D3 T व्यराजत, Cg as in text (for प्रकाशत) Ñ1 D5 7-9 G1 M3 [अ]र्चिमाली Ñ2 V B D6 चक्रे मतिं ता प्रति(B4 गृह) दीपनाय

Colophon —*Sarga name* Ś1 D3 10 हनुमल्लाङ्गूलदीपन (D3 °न), Ñ V1 B2 4 D6 लाङ्गूलदीपन, V2 लाङ्गूलोद्दीपन, B1 D1 2 4 लाङ्गूलप्रदीपन (B1 °न), B3 लङ्कादाह ; D11 हनूमल्लाङ्गूलप्रदीपन —*Sarga no* (figures, words or both) N1 B2 D1 2 4 10 11 om , Ś1 M2 52, Ñ2 V1 D6 51, V2 41 , B1 3 48 , B4 D3 54 , D5 7-9 T G M1 3 53 —After colophon, D2 concludes with श्रीराम जय, G M1 with श्रीरामाय नम .

52

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 B3 reads st 1-14(om 10-11[b]) and 16 after Sarga 53 D10 om 1 —[a]) B3 वीक्षमाणा, D1-8.11 वीक्ष्य° (for वीक्षमाणस्) —[c]) Ñ2 V B D6 -महोत्साह (for -समुत्साह) ❀ Cr वर्धमानसमुत्साह इति पाठ ❀ —[d]) B3 कार्यागमम् (for कार्यशेषम्)

2 For sequence in B3, cf v l 1 —[a]) D7-9 तु खलु, G3 खल्वद्य (for नु खलु) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 उत्तर किं नु(D1 4 तु) मे शेष(D2 शेष च), Ñ2 V B D3 6 किमुत्तरमत शेष(V1 [also] B2 कार्यं) —[b]) Ś1 इव, B1 G3 इति (for इह) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 सप्रति (for साम्प्रतम्) —[c]) Ñ1 पालिता, G2 तु पुनर् (for रक्षसां) —[d]) Ś1 D10 संतापाय मनो दधे, N V B D1-4 6 11 संतापमुपपा(B3 D4 °सा)दयेत्

3 For sequence in B3, cf v l 1 —[a]) B1 D2 6 बल (for वन) B3 (also) विमथित, G3 damaged (for प्रमथित) —[b]) Ś1 Ñ V B4 D1-4 6 10 11 प्रवरा, B1-3 राक्षसा (for प्रकृष्टा) B1 2 प्रवरा, B3 समरे (for राक्षसा) —[c]) M1 -शेष (for देश) B2-4 D8 क्षयित (for क्षपित) —[d]) B3 D6 शेष- (for शेष)

4 For sequence in B3, cf v l 1 —[ab]) D11 विनादिते (for °शिते) Ś1 D10 दुर्गस्य नाशने कर्म (for [a]). Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 अल्प- (for सुख-) D3 -परिग्रह (for °श्रमम्) Ñ2 V B D6 विनाशितेषु दुर्गेषु भवे(B3 ताव)द्दै

यो ह्ययं मम लाङ्गूले दीप्यते हव्यवाहनः ।
अस्य संतर्पणं न्याय्यं कर्तुमेभिर्गृहोत्तमैः ॥ ५
ततः प्रदीप्तलाङ्गूलः सविद्युदिव तोयदः ।
भवनाग्रेषु लङ्काया विचचार महाकपिः ॥ ६

मुमोच हनुमानग्निं कालानलशिखोपमम् ॥ ७

श्वसनेन च संयोगादतिवेगो महाबलः ।
कालाग्निरिव जज्वाल प्रावर्धत हुताशनः ॥ ८

G 5 50 9
B 5 54 21
L 5 50 8

कर्मलाघव —After 4^{ab}, B4 ins 1082* —B4 om 4^{c}–9 —^{c}) D1 4 10 11 अप्रयत्नेन, D2 अप्रमत्तेन (for अल्पयत्नेन) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 कर्म स्यात् (for कार्येऽस्मिन्) Ñ2 V B1–3 D6 कर्मणाल्प(B1 °ल्म)प्रयासे(V2 B1–3 °यत्ने)-न, D3 शेषे कर्मण्ययत्नेन —^{d}) T1 न मे, T3 न हि, Cv k as in text (for मम) Ś1 D10 [अ]पि (for स्यात्) Ñ2 V B1–3 D6 फलनिश्चय, D10 [अ]मफल श्रम (sic) (for सफल श्रम)

5 For sequence in B3, cf v l 1 B4 om 5 (cf v l 4) —^{a}) Ñ2 V B1–3 D11 यश्च D6 यथा (for यो हि) —^{cd}) D2 G2 तस्य (for अस्य) G3 damaged from स्य up to गृहो Ñ2 V B1–3 D6 कर्तुं युक्तम्, D8 कार्यं कर्तुम् (sic) (for न्याय्य कर्तुम्) D11 अपि (for एभिर्)

6 For sequence in B3, cf v l 1 B4 om 6 (cf v l 4) —^{a}) D1–4 10 11 सदीप्त (for प्र°) —^{b}) G2 दीप्त (for विद्युद्) —^{c}) Ñ1 -[अ]केषु, D1 -[अ]ग्रे तु (for [अ]ग्रेषु) Ñ1 V B1–3 D1 3–5 11 T2 3 G1 2 M2 लङ्काया (for °या) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 [अ]निलात्मज (for महाकपि) —After 6, D5 7–9 S ins

1080* गृहाद्गृहं राक्षसानामुद्यानानि च वानर ।
वीक्षमाणो ह्यसंत्रस्तः प्रासादांश्च चचार सः ।
अवप्लुत्य महावेगः प्रहस्तस्य निवेशनम् ।
अग्निं तत्रैव निक्षिप्य श्वसनेन समो बली ।
ततोऽन्यत्पुप्लुवे वेश्म महापार्श्वस्य वीर्यवान् ।

[l 1–3 = 5 5 15–16^{b} —(l 2) D5 7 8 T2 3 G1 वीक्ष्यमाणो (for वीक्ष°) —(l 3) G3 damaged from प्रहस्तस्य up to नि in निक्षिप्य in l 4 D7 9 निवेशने (for °नम्) —(l 4) D5 7 9 विनिक्षिप्य, M3 स निक्षिप्य (for [प्र]व नि°) —(l 5) Line 5 = 5 5 16^{cd}.]

7 For sequence in B3, cf v l 1 B4 om 7 (cf v l 4) —^{b}) Ś1 D10 अदीप्यत हुताशन, Ñ V B1–3 D1 2 4 6 प्र(Ñ1 स)दीप्तश्च हुताशन (D1 °न), D3 समदीप्यत चानल, D11 सदीप्य च हुताशन —After 7, Ñ2 V B1–3 D6(om hapl up to 8^{ab}) 11 ins

1081* साचिव्य तत्र कुर्वाण सुतस्य सुतवत्सल ।

[V1 B1 D11 तस्य (for तत्र).],

while D5 7–9 S ins App I (No 11) after 7.

8 For sequence in B3, cf v l 1 B4 om 8 (cf v l 4) D2(hapl) 6 om 8^{ab} (for D6, cf v l 1081*) T1 damaged for 8 Ś1 Ñ V B1 2 3(om 8^{cd}) D1 3 4 6 10 11 transp 8 and 9 —^{a}) Ś1 Ñ V B1 3 D1 4 8 10 तत श्वसन, B2 D3 तत पवन-, D11 ततः सुमन- (for श्वसनेन च) —^{b}) Ñ2 V B1–3 अति(Ñ2 °भि)-दीप्तो (for अतिवेगो) Ś1 Ñ V B1–3 D1 3 4 10 11 हुताशन (for महाबल) —B3 om 8^{cd} M1 reads 8^{cd} twice —^{c}) Ñ2 कल्पेग्निर् (for कालाग्निर्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 G2 सदीप्तस्, Ñ2 V B1 2 D6 महद्दृष्टस्, D2 सप्राप्तस् (for जज्वाल) —^{d}) Ś1 Ñ2 V D2 6 10 तेषु वेश्मस्वदृश्यत, Ñ1 B1 2 D1 3 4 11 तेषु वेश्मसु दृश्यते —After 8, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 ins, B4 ins after 4^{ab}, while D3 ins l 1–2 after 8 and repeats l 2 after 1087* and then cont l 3–16

1082* ततोऽनिलानलौ क्रुद्धौ हनुमाश्चैव वीर्यवान् ।
परितप्ता तदा लङ्का सा समन्तादद्दह्यत ।
क्वचित्काञ्चनवर्णाभा तपनीयनिभा क्वचित् ।
कृष्णायससवर्णा च क्वचिच्च रजतोपमा ।
फुल्लाशोकनिभा चापि किंशुकोपमदर्शना ।
क्वचिद्धूमावृता श्यामा ज्वलन्तीव स्वतेजसा ।
इन्द्रायुधनिभा भूत्वा नानावर्णा क्वचित्क्वचित् ।
ततस्ते राक्षसा क्रुद्धा रावणश्च महाबल ।
बाला वृद्धाश्च शोचन्ते निर्ययुर्नगराद्बहि ।
परस्परमवष्टभ्य हस्त हस्तेन वेश्मनाम् ।
धूमाद्वलद्भिर्नयनै क्रोशन्तश्चेतरेतरम् ।
स्त्रियश्च ज्वलनाविद्धा भ्रमन्त्यो वै ततस्तत ।
आकाशात्पतिता शक्ता धरण्या रजनीचरा ।
बभ्रमुस्तत्र तत्रैव ज्वालामालाकुले पथि ।
मायामाश्रित्य पवनो महाशब्दो भयानक ।
जीमूतमदशैलेन्द्रिरटन्परिवृतो वशी ।

[B4 om l 1–3 —(l 1) D2 [ऽ]नलानिलौ (by transp) (for ऽनिलानलौ) —(l 2) Ñ1 D1 3(both times) 4 11 परिक्षिप्य, D2 °तप्य (for °तप्ता) Ñ1 तु लङ्काया, D1–3(second time) 4 11 ततो(D2 °दा) लङ्का, D3 (first time) पुरीं लङ्का (for तदा लङ्का) D1 2 अदीप्यत, D10 अदृश्यत (for अदह्यत) Ñ1 समन्तादवदीप्यत, D3 (first time) सर्वत समदीप्यत and (second time) सर्वतोग्निरदीप्यत, D4 आसमन्तादवदीप्यत, D11 मासस्य ता प्रदीप्यते (sic) (for the post half) —After l 2, D3(first time) ins

G 5 50 8
B 5 54 22
L 5 50 7

प्रदीप्तमग्निं पवनस्तेषु वेश्मसु चारयत् ॥ ९
तानि काञ्चनजालानि मुक्तामणिमयानि च ।
भवनान्यवशीर्यन्त रत्नवन्ति महान्ति च ॥ १०
तानि भग्नविमानानि निपेतुर्वसुधातले ।
भवनानीव सिद्धानामम्बरात्पुण्यसंक्षये ॥ ११

1082(A)* लोकस्यास्य क्षये प्राप्ते दीप्तमिव वसुधरान ।
ततो निपतमानानि भुवनानि चकाशिरे ।
महेन्द्रशिखराणीव दह्यमानानि सर्वत ।
ज्वलनेन प्रदीप्तानि तोरणानि चकाशिरे ।
विद्युद्भिरिव नद्धानि मेघजालानि घर्मगे । [5]
हर्म्याग्निर्दह्यमानस्तु चूले प्रत्वग्निरिव ।
प्रबभौ सा पुरी लङ्का मही चातिभयङ्करा ।

—(l 3) D1–4 11 -वणाभस् (for -वर्णाभा) D1–4 -निभ (for -निभा) D11 तपनीयो नभ क्वचित् (for the post half) —(l 4) Ñ1 D1 3 4 11 -म(D11 स)वर्णाभ (for -सवर्णा च) B4 क्वचित्कृष्णायसनिभ, D2 क्वचिदायसवर्णाभ (for the prior half) Ñ1 रजतप्रभ, B4 D1–4 11 °तोपम (for रजतोपमा) —(l 5) Ñ1 B4 D1 4 11 -निभश्चापि, D2 3 10 -निभ (D10 °भा) कापि (for -निभा चापि) Ñ1 D1 -सनिभ (for -दशना) B4 किंशुकोत्पलसनिभ, D2–4 क्वचित्किंशुकसनिभ, D11 किंशुकोय स सनिभ (for the post half) —(l 6) B4 D1–4 11 धूमावृत श्यामो (for °वृता श्यामा) Ñ1 B4 D1–4 11 विभ्रमो ज्वलति(B4 °ल्नि, D2 °लन) क्वचित् (for the post half) —(l 7) Ñ1 B4 D2 3 11 -निभो, D1 4 -प्रभो (for -निभा) B4 D2 नानावर्णो D1 3 4 11 नानावर्णनिभ क्वचित् (for the post half) —(l 8) D3 तु (for ते) B4 D11 कूग, D2 सर्व (for कुद्दा) Ñ1 B4 D1 2 4 11 सरावण, D3 गवणस्य (for रावणश्च) B4 D1–4 11 महाबला —(l 9) D11 बालवृद्धा स्म Ñ1 B4 बालवृद्धाश्च शोचतो, D1 4 सबालवृद्धा शोचतो (for the prior half) —After l 9, B4 ins

1082(B)* अन्त पुराणि सर्वाणि रत्नान्यादाय सर्वश ।
अन्त पुरधनाध्यक्षा निर्ययुर्नगराद्बहि ।
रावणस्य सुता सर्वे ये चान्ये मन्त्रिसत्तमा ।

—(l 10) B4 D1 2 4 11 वेश्मन, D3 वेश्मनि (for वेश्मनाम्) —(l 11) D2 3 स्ववह्निर् (for वलद्भिर्) Ñ1 धूमाद्ग्नंधश्च नयनै, D4 धूमात्स्ववह्निर्निधने (sic), D11 धूमाकचिह्निर्तेयन (corrupt) (for the prior half) D1 4 -[इ]तरान् (for -[इ]तरम्) —(l 12) B4 D3 11 -[उ]द्विग्ना, D4 -व्यग्रा, D10 [आ]विष्टा (for [आ]विद्धा —B4 om l 13 —(l 13) Ñ1 D1–4 आकाशोत्पतनाशक्ता, D11 आकाशोत्पत्त शक्ताणा (sic) (for the prior half) —(l 14) D1.4 बभूवुस् (for बभ्रमुस्) D3 -[आ]कुलीकृता (for -[आ]कुले पथि) —(l. 15) B4 D3 11 आवृत्त (for °क्लिन्न) Ñ1 B4 D1–3 10 11 दहनो (for पवनो). D4 वाय्वाश्रित्य दहो (subm) (for the prior half) —(l 16) Ñ1 वली (for वनी) B4 D1 2 4 11 नदत्पर्यटने वली(D2 वनी) (for the post half) D3 जीमूतमद्दसंत्रा-दस्तदाभूत्स वनेरित (sic)]

—Thereafter, D3 ins a long passage relegated to App I (No 12)

9 For sequence in B3, cf v l 1 B4 D2 6 (owing to transp) 8 G1 om 9 (for B4, cf v l 4 and for D6, cf v l 1081*) Ś1 Ñ V B1–3 D1 3 4 6 10 11 transp 8 and 9 —[a]) D10 मदीप्तम् (for प्रदीप्तम्) Ñ2 पवने (sic) (for पवनस्) D1 अग्निपवना —[b]) G3 तेन (for तेषु) D4 वे से च (for वेश्मसु). Ś1 [अ]दाहयत्, Ñ1 D7 T1 Cr k t चारयन्, Ñ2 D11 कारयत्, V1 B2 [अ]वीजयत्, V2 [अ]कारयत, B1 धावयत्, B3 [अ]-धावयत्, D1 G2 M Cm [अ]चारयत्, D4 चेरतु, D10 दाहयत् (for चारयत्) —After 9, T1 3 G2 M ins

1083* अभूच्च पवनसंयोगादतिवेगो हुताशन ।

[Cf 8[ab] M2 ततश् (for अभूच्)]

10 For sequence in B3, cf v l 1 B3 om 10–11[b]. Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 transp. 10 and 11 G2 repeats 10[ab] after 11 —[b]) Ś1 D10 -वृन्दानि, V1 -युतानि, B1 2 4 D1 2 4 -तलानि, D11 -निभानि (for -मयानि) —[c]) D3 भुवनानि Ś1 D10 च दह्यते, Ñ V B1 2 D6–9 व्यशीर्यंत, B4 D2 विशीर्यंते, D1 4 11 च शीर्यंते (for [अ]वशीर्यन्त) —[d]) B1 दृढानि (for महान्ति) Ś1 D10 शीर्यंते रत्नवति च

11 For sequence in B3, cf v l 1 B3 om 11[ab] (cf v l 10) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 transp 10 and 11 —[a]) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 दग्धानि तु(Ś1 D10 च), D3 तानि दग्ध (for तानि भग्न-) Ñ2 V B1 2 D6 -गवाक्षाणि (for -विमानानि) —[b]) Ś1 Ñ1 V1 B4 D1 2 4 5 10 11 T2 G3 M1 धरणीतले (for वसुधा°) —B4 om, T1 damaged for 11[cd] —[c]) Ś1 Ñ V B1–3 D1–4 6 10 11 विमानानि (for भवनानि) D1 तु (for [इ]व) B3 सत्त्वानाम् (for सिद्धानाम्) —[d]) D4 अधोगत् (sic) (for अम्बरात्) Ś1 D10 आकाशात्पतितानि च, Ñ1 सत्वर पुण्यकर्मणा. —After 11, D5 7–9 S ins

1084* सजज्ञे तुमुल शब्दो राक्षसाना प्रधावताम् ।
स्वगृहस्य परित्राणे भग्नोत्साहोज्झितश्रियाम् ।
नूनमेषोऽग्निरायात कपिरूपेण हा इति ।
क्रन्दन्त्य सहसा पेतु स्तनन्धयधरा स्त्रिय ।
काश्चिदग्निपरीतेभ्यो हर्म्येभ्यो मुक्तमूर्धजा । [5]
पतन्त्यो रेजिरेऽभ्रेभ्य सौदामिन्य इवाम्बरात् ।

[(l 2) D7–9 स्वे स्वे गृह, Cg as above (for स्वगृहस्य) D5 T2 G3 M2 3 Cm gp -[क]ञ्जित-, T1 3 Cv -[उ]द्यत, G1 Cg -गत, Ct as above (for [उ]ज्झित-) ❀ Cg भग्नोत्साहगतश्रियामिति पाठ ❀—(l 5) M1 कश्चिद् (for काश्चिद्).

वज्रविद्रुमवैदूर्यमुक्तारजतसंहितान् ।
विचित्रान्भवनाद्धातून्स्यन्दमानान्ददर्श सः ॥ १२
नाग्निस्तृप्यति काष्ठानां तृणानां च यथा तथा ।
हनूमान्राक्षसेन्द्राणां वधे किंचिन्न तृप्यति ॥ १३
हुताशनज्वालसमावृता सा
हतप्रवीरा परिवृत्तयोधा ।
हनूमतः क्रोधबलाभिभूता
बभूव शापोपहतेव लङ्का ॥ १४
ससंभ्रमं त्रस्तविषण्णराक्षसां
समुज्ज्वलज्ज्वालहुताशनाङ्किताम् ।
ददर्श लङ्कां हनुमान्महामनाः
स्वयंभुकोपोपहतामिवावनिम् ॥ १५

G. 5 50 0
B 5 54 42
L 5 50 25

D7 9 1. परीताग्यो (for °तेभ्यो) —T1 damaged from हर्म्येभ्यो up to सौदामिय in l 6 —(l 6) D8 9 l1 3 G सोदामन्य, Cg as above (for °मिन्य) M1 [अ]परा (for [अ]म्बरात्)],

while G2 repeats 10^{ab} after 11

12 For sequence in B3, cf v l 1 —[a]) D11 यक्ष- (for वज्र-) D1-3 6-9 11 T2 3 G M -वैडूर्य- (for -वैदूर्य-) D4 वज्रवैडूर्यमुक्ताश्च —[b]) D4 सर्वान् (for -मुक्ता) B3 -राजत- (for -रजत-) Ś1 D10 सम्भवान्, Ñ1 D1 2 4 7 0 11 T1 -सहतान्, Ñ2 V B1-3 D3 6 भूषितान्, B4 -सत्कृतान् (for संहितान्) —[c]) D1 4 विचिन्वन् (for विचित्रान्) Ś1 B4 D1 2 4 10 11 भवने (for भवनाद्) Ñ2 V1 B1-3 D3 6 विचित्रभवनोद्देशान्, V2 विचित्राभरणादेशान् ॐ Cg भवनानिति पुंलिङ्गत्वमार्षम् ॐ —[d]) Ñ2 V B D1 3 4 6 दह्यमानान् (for स्यन्द°) B3 ह (for स)

13 For sequence in B3, cf v l 1 —[b]) T1 सदा (for तथा) M3 हरियूथप (for च यथा तथा) —M3 om 13^{cd} —[d]) D5 तथा (for वधे) —For 13, Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 subst , while G1 2 ins after 13

1085* नाग्निस्तृप्यति काष्ठानां नाम्ने स हरियूथप ।

[Cf Pañcatantra 2 148 Ś1 D10 नाग्नी, G1 अग्ने (for नाग्ने) G2 तु (for स) Ñ2 V B D6 हरिपुंगव, D1 4 11 कपि° (for हरियूथप)]

—Ś1 Ñ V B D2 3 6 10 G1 2 cont , while D7-9 G3 M3 Cg t ins after 13

1086* न हनूमद्विशस्तानां राक्षसानां वसुंधरा ।

[Ś1 D10 हनूमता, D3 न मारुति-, M3 Cg नाग्निर्नापि (for न हनूमद्) Ś1 Ñ2 V B D2 6 10 -निरस्तानां (for -विश°)]
—Thereafter, Ś1 Ñ V B D2 6(Ñ2 V B1-3 D6 l 1-14) 10 ins , while D1 4 11 ins after 1085* a long passage relegated to App I (No 12), whereas after 1086*, D7 8(l 1-12 only) 9 G M3 ins a long passage relegated to App I(No 13)
—After 1086*, D3 further cont .

1087* विमानेभ्यः प्रदीप्तेभ्यो दह्यमाना वराङ्गना ।
त्यक्ताभरणसंयोगा भयार्ता विप्रदुद्रुवु ।
मुक्तोत्तरीया सभ्रान्ता दृश्यमानपयोधरा ।
विकीर्णकेश्यो वेपन्त्यो धूमावृतविलोचना ।
हा नाथ हा कान्त इति ब्रुवन्त्य शोककर्षिता [5]
धावन्ति तत्र तत्रैव मृग्यो दावार्दिता यथा ।

—Thereafter D3 cont l 2-16 (repeting l 2 here) of 1082*

—After 13, D5 T1 2 (l 3-12 only) 3 M1 2 ins a long passage relegated to App I(No 13)

14 For sequence in B3, cf v l 1 Ñ1 D11 repeat 14 after 16, while D8 T2 repeat 14 after App I (No 13) —[a]) D1 2 4 11 (first time) हुताशनेनाथ (for हुताशनज्वाल) Ñ1(both times) -समाकुला D11(second time) °धृता (for °वृता) Ñ2 V B D6 हुताशनार्चिःपरिवेष्टिता सा(Ñ2 D6 °तागा) —[b]) Ś1 Ñ1(both times) 2 V B D2 3 6 10 11 (first time) परमार्तयोधा, D1 4 11 (second time) प्रमत्तोत्तमा यथा, D8(first time) हतसर्वगोभना T2(first time) परमार्तरूपा, G3 परिवृत्तयौधा, M2 परिम्लधयौधा Cm g t as in text (for परिवृत्तयोधा) —[c]) Ś1 हनूमता Ś1 Ñ1(second time) B4 D1-4 10 11 (both times) T2 (first time) G1 2 कोप (for क्रोध) T3 -[अ]भिधाना (for °भूता). —[d]) Ś1 Ñ1 B1 D1 2 4 10 11 T2 (Ñ1 D8 T2 first time, D11 second time) काल-, V2 कोप-, B3 पाद्, T1 3 शोक- (for शाप-) —After 14 (first occurrence), T2 ins l 13-44 of App I(No 13)

15 V2 B1 2 om 15 Ś1 Ñ B4 D1-4 6 10 11 read 15 after 17 V1 transp 15 and 16 B3 reads st. 17(17^{ab} subst) and 15 after 5 51 36 —[a]) D5 T1 3 G1 3 ससम्भ्रमस्तत्र, D8 T2 G2 M ससम्भ्रमत्रस्त- (for ससंभ्रमं त्रस्त-) D8 -विशस्त- (for -विषण्ण-) D5 7 9 रक्षसा Ś1 Ñ D1 2 4 6 10 स तां भयप्रा(D1 4 6 °प्रोद्भ्रा)-न्तनिशाचराकुलां, V1 B3 4 ततः समुद्भ्रांत(B4 स तां भ्रांत)-निशाचराकुलां, D3 स तत्र संभ्रान्तनिशाचराकुलां D11 स तां भयात्रस्तनिशाचराकुलां —[b]) V1 पुरीं समुज्ज्वाल- (for समुज्ज्वलज्ज्वाल) Ñ2 D6 हुताशवेष्टिता, D3 सहस्रमालिनीं (for हुताशनाङ्किताम्) —[c]) Ś1 Ñ1 B1 D1-4 10 11 महायशा, Ñ2 D6 विहायसा V1 B3 महौजसा, T3 Cgp महात्मा, G1 °बल (for महामना) ॐ Cv हनुमान्महामना इति सम्यक् । अन्यथा पादस्याक्षरन्यूनत्वाच्छन्दःसाङ्कर्यप्रसङ्ग

G 5 50 21
B 5 51 44
L 5 50 33

स राक्षसांस्तान्सुबहूंश्च हत्वा
वनं च भङ्क्त्वा बहुपादपं तत् ।
विसृज्य रक्षोभवनेषु चाग्निं
जगाम रामं मनसा महात्मा ॥ १६

लङ्कां समस्तां संदीप्य लाङ्गूलाग्निं महाकपिः ।
निर्वापयामास तदा समुद्रे हरिसत्तमः ॥ १७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्विपञ्चाशः सर्गः ॥ ५२ ॥

स्यात् । विषमवृत्तमिति केचित् ।, Cg हनुमान्महात्मना इति पाठ । हनुमान्महात्मेति पाठे विषमवृत्त वा ॥—T1 damaged for 15^{d} —^{d}) D7 9 T3 G1 Ck t स्वयभुरोपो(G1 °पा)पहताम्, D8 स्वयभुव कोप°, Cg is in text (for स्वयभुरोपोप°) Ñ2 V1 B3 4 D6 11 क्षिति (for [क्ष] यनिम्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 स्वयभुव कोपहतामिव ईति(D1 °वैक्षत) —After 15, D5 T G M2 ° ins, D7 9 M1 ins l 1-4 after 15 and l 5–8 after l 10 of 1089*, while D8 ins after 14 (r)

1088* भङ्क्त्वा वन पादपरत्नमतुल
हत्वा तु रक्षासि महान्ति सयुगे ।
दग्ध्वा पुरीं ता गृहरत्नमालिनीं
तस्थौ हनूमान्पवनात्मज कपि ।
गृहाग्र्यशृङ्गाग्रतले विचित्रे
प्रतिष्ठितो वानरराजसिंह ।
प्रदीप्तलाङ्गूलकृतार्चिमाली
व्यराजतादित्य इवांशुमाली ।

[(l 3) T2 हर्म्य- (for -रत्न) —D6 T2 M2 om. l 5–8 D8 ins l 5-8 for the first time after 15, repeating them here —(l 5) T1 3 G2 M3 त्रिकूट-, G1 गृहाद्रि- (for गृहाग्र्य) —(l 8) G3 प्रकाशद् (for व्यराजत) D7 8(both times) 9 [अ]र्चिमाली (for [अ]शु°) —After l 8 (first occurrence), D8 ins l 13–44 of App I (No 13)]
—Thereafter T1 3 G2 cont 1089*, G1 cont l 1-4 of 1089*.

16 For sequence in B3, cf v l 1 T1 3 G2 om 16 V1 transp 15 and 16 —^{a}) V रक्षोगणाम् (for स राक्षसाम्) Ś1 Ñ1 V2 B1 3 4 D1–4 6 10 11 निहत्य, V1 B2 निहत्वा (for च हत्वा) —^{b}) V2 बल (for वन) Ñ1 D5 11 तत, D1 2 4 च तत् (for तत) Ñ2 V B1–3 D6 महचैत्यवत, D3 बहुपादपाद्य (for बहुपादप तत्) —^{c}) B2 -भव ° हुताग्नि, B4 D4 -भवनेषु वह्नि(D4 चाग्निर्), G1 -भवनेपि चाग्नि (for -भवनेषु चाग्नि). G3 विन्द्य रक्षोहृदय-प्रकप —^{d}) Ñ2 V B D6 सीता (for राम) Ñ1 महाकपि (for महात्मा) —After 16, N1 D11 repeat 14, while B3 ins a long passage relegated to App. I (No 14)
—After 16, D5 7–9 M2 Ct ins, T1 3 G2 cont after 1088*, l2 ins l 9–10 after 10 and cont l 11–12 and l 1–8 after 1092* and G1 ins l 9–10 after 16 and cont l 1–4 after 1088*, l 11–12 and l 5–8 after 1091*, G3 M3 ins l 1–4 and l. 9–10 after 16 and ins l 11–12 and l 5–8 after 17(M3 preceded by 1091*), M1 ins l 1–10 after 16 and cont l 11–12 after 1091*.

1089* ततस्तु त वानरवीरमुख्य
महाबल मारुततुल्यवेगम् ।
महामति वायुसुत वरिष्ठ
प्रतुष्टुवुर्देवगणाश्च सर्वे ।
देवाश्च सर्वे मुनिपुंगवाश्च
गन्धर्वविद्याधरकिंनराश्च ।
भूतानि सर्वाणि महान्ति तत्र
जग्मु परा प्रीतिमतुल्यरूपाम् ।
भङ्क्त्वा वन महातेजा हत्वा रक्षासि सयुगे ।
दग्ध्वा लङ्कापुरीं भीमा रराज स महाकपि ।
तं दृष्ट्वा वानरश्रेष्ठ हनूमन्त महाकपिम् ।
कालाग्निमिव सचिन्त्य सर्वभूतानि तत्रसु ।

[D5 reads l 1–4 in marg T1 damaged up to महाबल in l 2 —(l 1) T2 तदद्भुत (for ततस्तु त) G1 2 वानरराज, G3 °शूर- (for °वीर-) —(l 6) D7–9 -पन्नगाश्च, M3 -नागयक्षा (for किंनराश्च) —(l 7) M2 transp भूतानि and सर्वाणि —After l 8, D5 8 T1 3 G2 M2 3(after l 10) Cg read colophon ॥ Cg अस्मिन्सर्गे एकपञ्चाशच्छ्लोका । ततो महात्मेत्य श्वेत म राक्षसानिति श्लोकोक्ताकतया बहुकोशेष्वदर्शनाच्च प्रक्षिप्त । बहुकोशेष्वनेनसर्गसमाप्तिनिर्णयेय उत्तरम सर्गारम्भविपर्ययश्च दृश्यते ॥ —(l 9) T2 G3 हत्वा राक्षसपुंगवान् (for the post half) —(l 10) D5 9 T3 लङ्का (for लङ्का-) D8 सर्वा, T1 3 M3 रम्या (for भीमा) ॥ Cv अत्र सर्गे 'भङ्क्त्वा वन महातेजा" इत्यादिरुपसर्गारम्भ । अन्यस्तु देशकपमादङ्कन कलङ्क ', Cr (Venk ed) रराज स महाकपिरित्यन्त परमुत्तरसर्गादिभूतो "लङ्का समस्ता सदीप्य" इत्यय श्लोक केषुचित्कोशेषु प्रमादाल्लिखित ॥ —After l 10, D7 9 M1 ins l 5–8 of 1088* —D7 9 G2 om l 11–12 —(l 11) M1 महाद्युति (for °कपिम्) —(l. 12) T1 3 M1 3 कालाग्निरेनि D5 महा- (for सर्व-)]

17 For sequence in B3, cf v l 15. V B1.2 om. 17 T1 damaged for 17^{ab}. —^{a}) D7 9 सपीड्य (for

७३

संदीप्यमानां विध्वस्तां त्रस्तरक्षोगणां पुरीम् ।
अवेक्ष्य हनुमॉल्लङ्कां चिन्तयामास वानरः ॥ १
तस्याभूत्सुमहांस्त्रासः कुत्सा चात्मन्यजायत ।
लङ्कां प्रदहता कर्म किंस्वित्कृतमिदं मया ॥ २
धन्यास्ते पुरुषश्रेष्ठा ये बुद्ध्या कोपमुत्थितम् ।
निरुन्धन्ति महात्मानो दीप्तमग्निमिवाम्भसा ॥ ३
यदि दग्धा त्वियं लङ्का नूनमार्यापि जानकी ।
दग्धा तेन मया भर्तुर्हतं कार्यमजानता ॥ ४

G 5 51 0
B. 5 55 8
L 5 54 4

°दीप्य) —^{b}) D8 J3 G1 2 M3 महाबल (for °कपि) —For 17^{ab}, Ś1 Ñ B3 4 D1–4 6 10 11 subst

1090* स दीर्घं लीलयोद्धृत्य लाङ्गूलं भीमदर्शनम् ।

[Ś1 D10 [उ]त्थाय, Ñ2 D6 बद्ध, B3 D3 [उ]त्सृज्य, B4 [उ]च्छ्रित्य (for [उ]द्धृत्य)]

—^{d}) Ś1 D7–10 T2 G3 हरिपुंगव, Ñ1 B3 D1 4 11 कपि°, D3 °यूथप (for हरिसत्तम) —After 17, Ś1 Ñ B4 D1–4 6 10 11 read 15, while D7–9 T G1 2 M1 3 ins

1091* तत्र देवाः सगन्धर्वाः सिद्धाश्च परमर्षयः ।
दृष्ट्वा लङ्कां प्रदग्धां तां विस्मयं परमं गताः ।

[(l 1) D7–9 ततो (for तत्र) —(l 2) D3 प्रदीप्तां (for °दग्धां) M1 दृष्ट्वा दग्धां पुरीं लङ्कां (for the prior half) G1 परमागताः]

—Thereafter, T2 cont l 11–12 and l 1–8, G1 cont l 11–12 and l 5–8, M1 cont l 11–12 of 1089*

—After 17, G3 M3 (preceded by 1091*) ins l 11–12 and l 5–8 of 1089*.

Colophon V2 B3 om, while D5 8 T1 3 G2 M2 3 (after l 10) read colophon after l 8 of 1089*. —*Sarga name* Ś1 Ñ1 B1 D2 11 लङ्कादीपन, Ñ2 V1 B1 2 D6 लङ्कादाह, D1 3 4 लङ्काप्रदीपन, D10 लाङ्गूले हनूमता लङ्कादीपन — *Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B2 D1 2 4 10 11 om, Ś1 53, Ñ2 V1 D6 52, B1 50, B4 55, D3 56, D5 7–9 S 54 —After colophon, G M1 2 conclude with श्रीरामाय नमः —After Sarga 52, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins a long passage relegated to App I (No 14)

53

V2 B3 continues the previous Sarga

1 ^{a}) V2 B1–3 D2 6 11 M1 2 स दीप्यमाना, Ck t संदीप्य° (as in text) D2 वित्रस्ता (for विध्वस्ता) —^{b}) M1 त्रस्तो (for त्रस्त) D3 गणाकुला (for -गणां पुरीम्) —T1 damaged for 1^{cd} —^{c}) D6 प्रेक्ष्य —^{d}) Ś1 Ñ V B1 2 (marg also) 3 D2 3 6 10 विक्लव, B2 विह्वल, B4 विज्वर (for वानर) —After 1, V1 reads 5–6 (including star passage), while B2 4 read 5^{ab} only, all repeating 5^{ab} in its proper place

2 Ñ2 V2 B1 3 D6 om 2–4 —^{a}) Ś1 Ñ1 B2 4 D1 2 4 10 11 G2 M1 [आ]सीत्, V1 [अ]य (for [अ]भूत्) D3 हनुमतस्त्रास —^{b}) Ñ1 चैव हि, D1 4 11 चैव वि- (for चात्मनि) V1 B4 कृच्छ्राद्देव व्यजायत, B2 कृत्यादेवाविजानत —^{c}) Ñ1 किंचित, D5 7–9 काम, Cr m k t as in text (for कर्म) —^{d}) Ś1 B2 D9 10 11 किंचित्, D2 किं धिक्, D5 क्वचित् (for किंस्वित्) Ñ1 कृतं कर्म मया इदं (with hiatus)

3 Ñ2 V1 B1 3 D6 om 3 (cf v l 2) —^{a}) D1 4 पुरुषा, T2 वानर- (for पुरुष-) D7–9 धन्या खलु महात्मानो —^{b}) B2 4 क्रोधमुत्थित, D3 क्रोधमूर्छित D1 11 कोप (D11 क्रोध)मूर्छित (for कोपमुत्थितम्) —^{c}) D8 निरुन्धति, T1 2 निरुन्धते B2 प्रदीप्तमनुलुम्पति ❀ Cm t दुःखातिशयादेव महात्मपदपौनरुक्त्यं न दोषाय ❀ —^{d}) V1 D1 [अं]भसि (for [अ]म्भसा) —After 3, D5 7–9 S ins

1092* क्रुद्धः पापं न कुर्यात्कः क्रुद्धो हन्याद्गुरूनपि ।
क्रुद्धः परुषया वाचा नरः साधूनधिक्षिपेत् ।
वाच्यावाच्यं प्रकुपितो न विजानाति कर्हिचित् ।
नाकार्यमस्ति क्रुद्धस्य नावाच्यं विद्यते क्वचित् ।
यः समुत्पतितं क्रोधं क्षमयैव निरस्यति । [5]
यथोरगस्त्वचं जीर्णां स वै पुरुष उच्यते ।
धिगस्तु मां सुदुर्बुद्धिं निर्लज्जं पापकृत्तमम् ।
अचिन्तयित्वा तां सीतामग्निदं स्वामिघातकम् ।

[T1 damaged for l 1 —(l 1) G3 Cm p k t p य (for क) —(l 2) T2 अपि (for अधि) —(l 3) D5 वाचा (for वाच्य) G1 न हि (for न वि-) —(l 4) D5 T2 G3 कायम, Ck t as above (for [अ]का°) D7 9 T2 वाच्य, G1 वाध (for [अ]वाच्य) —(l 5) D5 T2 G1 2 M1 कोप (for क्रोध) —T1 damaged for l 6 —(l 7) T2 G1 3 धिक्स्यामनार्यं दुर्बुद्धिं (for the prior half)]

4 Ñ2 V2 B1 3 D6 om 4 (cf v l 2) D1 3 4 om 4–5^{b} —^{a}) Ñ1 V1 B2 4 D2 M2 मया, D11 om (for त्विय) D7–9 Cl सर्वा (for लङ्का) Ś1 D10 परिदग्धा पुरी लङ्का —^{b}) B2 नृपभार्या, B4 नूनं भार्या, D8 °मेषा (for नूनमार्या) D10 मैथिली (for जानकी) —D5 reads 4^{cd} in marg —^{c}) T3 दग्ध Ś1 D10 मया तथा (for तेन

G 5 51 2 B 5 55 9 L 5 52 5 यदर्थमयमारम्भस्तत्कार्यमवसादितम् ।
मया हि दहता लङ्कां न सीता परिरक्षिता ॥ ५
ईषत्कार्यमिदं कार्यं कृतमासीन्न संशयः ।
तस्य क्रोधाभिभूतेन मया मूलक्षयः कृतः ॥ ६
विनष्टा जानकी व्यक्तं न ह्यदग्धः प्रदृश्यते ।
लङ्कायाः कश्चिदुद्देशः सर्वा भस्मीकृता पुरी ॥ ७
यदि तद्विहतं कार्यं मया प्रज्ञाविपर्ययात् ।
इहैव प्राणसंन्यासो ममापि ह्यतिरोचते ॥ ८
किमग्नौ निपताम्यद्य आहोस्विद्वडवामुखे ।
शरीरमाहो सत्त्वानां दद्मि सागरवासिनाम् ॥ ९
कथं हि जीवता शक्यो मया द्रष्टुं हरीश्वरः ।
तौ वा पुरुषशार्दूलौ कार्यसर्वस्वघातिना ॥ १०
मया खलु तदेवेदं रोषदोषात्प्रदर्शितम् ।
प्रथितं त्रिषु लोकेषु कपित्वमनवस्थितम् ॥ ११

मया) B2 हत (for भर्तुर्) —^{d}) Ñ1 हतु, B2 कृत, B4 हित-, D2 हत, T1 3 G1 2 हित, G3 हता (sic), Cm t as in text (for हत) T1 damaged from कार्यं up to 5^{b}

5 D1 3 4 om 5^{ab}, T1 damaged up to 5^{b} (for both cf v l 4) V1 reads 5-6 after 1 repeating here 5^{ab} here B2 4 read 5^{ab} after 1 repeating it here —^{a}) B1 यदश्वयोयम् V2 आरब्धस् (for आरम्भस्) —^{b}) D11 सर्वम् (for कार्यम्) Ś1 D10 तत्कार्यमफल कृत, V1 B2 4 (all second time) तत्कार्यमिह नाशित —B2 om 5^{c}-6 —^{c}) Ñ2 V B1 3 4 D6 [इ]ह, D11 [अ]पि (for हि) D1 4 यदि दग्धा मया लङ्का D3 यदि लङ्का मया दग्धा —^{d}) T1 3 transp न and सीता

6 V1 reads 5-6 (including star passage) after 1 B2 om 6 (cf v l 5) —^{a}) Ś1 D10 ईषत्कृतम, Ñ1 °त्कर्म, Ñ2 V2 अन्यशेषम्, V1 B1 3 4 D6 अल्पशेषम्, D1 2 4 11 Ck ईषत्करम् (for °त्कार्यम्) —Ś1 om (hapl) 6^{b}-8^{a} —^{b}) Ñ1 D1-4 10 आसीत्पूर्वं (for कृतमासीन्) D11 मया प्रज्ञाविपर्ययात् (=8^{b}) —^{c}) D3 5 अस्य, D10 तेन (for तस्य) —^{d}) D3 माया (for मया) Ñ1 मूलमय, T2 °क्षति, Cv as in text (for °क्षय) T2 कृता —For 6^{cd}, Ñ2 V B1 2 4 D6 11 subst

1093* तन्मे कोपपरीतेन समूलमिह नाशितम् ।

[B3 मया (for तन्मे) V2 तस्मात्कोपपरीत म (for the prior half)]

7 Ś1 om 7 (cf v l 6) —^{a}) D10 T1 3 M3 नूनं (for व्यक्तं) —^{b}) Ñ1 प्रकाशते, D11 प्रदृश्यते (for प्रदृश्यते) D2 न ह्यदग्धा प्रकाशते —^{c}) D5 T M2 3 लङ्काया B3 क्वचिद् (for कश्चिद्) D10 लङ्का चैव हि दुर्धर्षा —T1 damaged for 7^{d}-8^{b} —^{d}) B4 सर्वं, D10 मया (for सर्वा) B3 D1 4 T2 मया (for पुरी)

8 Ś1 om 8^{a} (cf v l 6) T1 damaged for 8^{ab} (cf v l 7) —^{a}) D10 यदीद Ñ1 D5 10 T2 G विहित (for विहत) Ñ2 V B D3 6 11 तदेव विहि(Ñ2 V1 B4 °ह, D6 °हि, D11 च ह)ते कार्ये, D1 4 यदिद गर्हित कर्म, D2 तदेव विहत कार्यं —^{b}) Ñ V B D2 6 T3 M मम (for मया) D11 मन प्रज्ञाविपर्यय —^{c}) D3 देह- (for प्राण). Ś1 D10 विन्यासो, Ñ1 -सत्यागो, Ñ2 V1 B D6 -सन्न्यासम् (for -सन्न्यासो). —^{d}) D1.4 11 मया (for मम) Ś1 D10 G1 M1 2 [अ]भि-, V2 D7-9 M3 [अ]द्य, D11 [अ]पि, G3 तु (for [अ]ति-) Ñ2 V1 B D6 अहमप्यभि(D6 °धि)रोचये, D2 5 ममैव ह्यधि(D5 मम चाप्यभि)रोचते, D3 मम सप्रति युज्यते ◊ Cr मम चापीत्यत्र निपातसमुदाय कार्यविहतिसमुच्चयपर ◊

9 ^{a}) Ś1 D10 न पताम्याशु, Ñ2 V B1-3 D6 11 प्र(D11 नि)क्षिपे दे(B1 2 °हे)हम्, B4 निपतिष्यामि, D3 नि क्षिपाम्येतद्, D4 (after corr sup lin) निपतेन्यत्र; D8 °ताम्यत्र, T2 °तिष्येद्य, G1 3 °तिष्ये वा (for निपताम्यद्य) M1 किमत्र न पताम्यग्नौ —Note hiatus between ^{a} and ^{b} —^{b}) Ñ2 V B1-3 D6 अथवा, D1-4 11 अहो स्विद्, M1 वाहो° (for आहो°). B3 वडवानले —^{c}) Ñ2 V B2 D6 उत, B1 3 वत, T1 G1 2 इह (for आहो) T3 अह शरीर सत्त्वाना —^{d}) Ñ2 V B1-3 D6 ददाम्य(B1 °द्याम)र्णववासि(Ñ2 V2 °शासि, V1 °शायि)ना —For 9^{cd}, Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 subst.

1094* शरीर चापि सत्त्वेभ्यो ददामि मकरालये ।

[D1 2 11 च (for वा) Ñ1 भूतेभ्यो (for सत्त्वेभ्यो) D3 वरुणालये]

10 ^{a}) B4 D7 9 T1 2 G2 नु, D5 स-, D8 स (for हि) D1 3 G1 M1 जीविता D11 शक्य (for शक्यो) —^{b}) Ñ1 V B4 D1-4 11 कपीश्वर (D11 °र) —D4 om 10^{d}-11^{a} —^{d}) B4 सर्वकार्यविघातिना

11 D4 om 11^{a} (cf v l 10) —^{a}) Ñ2 V B1-3 D6 तदेवेद खलु मया —^{b}) T3 रोष (for रोष) Ñ V B D2 3 11 प्रकाशित, D6 प्रणाशित (for प्रदर्शितम्) Ś1 D1 10 रोषावेशा(D1 °मर्षा)त्प्रकाशित, D4 सर्वमेतत्प्रकाशित —^{c}) Ś1 D10 प्रश्रुत, Ñ2 V B D6 विस्पष्ट (for प्रथितं) —^{d}) V2 B1 2 (m also as in text) कार्यं यद् (for कपित्वम्) V1 B3 यदवस्थित (for अन°) —After 11, B4 reads 12^{cd} for the first time repeating it in its proper place

धिगस्तु राजसं भावमनीशमनवस्थितम् ।
ईश्वरेणापि यद्रागान्मया सीता न रक्षिता ॥ १२
विनष्टायां तु सीतायां तावुभौ विनशिष्यतः ।
तयोर्विनाशे सुग्रीवः सबन्धुर्विनशिष्यति ॥ १३
एतदेव वचः श्रुत्वा भरतो भ्रातृवत्सलः ।
धर्मात्मा सहशत्रुघ्नः कथं शक्ष्यति जीवितुम् ॥ १४
इक्ष्वाकुवंशे धर्मिष्ठे गते नाशमसंशयम् ।
भविष्यन्ति प्रजाः सर्वाः शोकसंतापपीडिताः ॥ १५
तदहं भाग्यरहितो लुप्तधर्मार्थसंग्रहः ।
रोषदोषपरीतात्मा व्यक्तं लोकविनाशनः ॥ १६
इति चिन्तयतस्तस्य निमित्तान्युपपेदिरे ।
पूर्वमप्युपलब्धानि साक्षात्पुनरचिन्तयत् ॥ १७
अथवा चारुसर्वाङ्गी रक्षिता स्वेन तेजसा ।
न नशिष्यति कल्याणी नाग्निरग्नौ प्रवर्तते ॥ १८
न हि धर्मात्मनस्तस्य भार्याममिततेजसः ।
स्वचारित्राभिगुप्तां तां स्प्रष्टुमर्हति पावकः ॥ १९
नूनं रामप्रभावेन वैदेह्याः सुकृतेन च ।
यन्मां दहनकर्मायं नादहद्धव्यवाहनः ॥ २०
त्रयाणां भरतादीनां भ्रातॄणां देवता च या ।
रामस्य च मनःकान्ता सा कथं विनशिष्यति ॥ २१

G 5 61 19
B 5 55 25
L 5 52 21

12 B3 D2 om 12 D1 4 T3 G2 om (hapl) 12^{ab} Ś1 Ñ1 D10 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) Ñ2 रागसभावम्, D6 रामसद्भावम् (for राजस भावम्) —^{b}) V2 अनीशत्वमवस्थित ❀ Cv अनीशशब्दस्य वृत्तभङ्गपरिहाराय दीर्घ इति केचित् ❀ —B4 repeats 12^{cd} here (cf v l 11) —^{c}) Ñ2 V1 B1 2 D6 [ए]व (for [अ]पि) Ś1 Ñ1 D1 4 10 M1 यद्रोषात्, D11 तद्रागात्, G2 यन्मोहात् (for यद्रागात्) B4 (first time) ईदृशेनापि यद्दोषात्, B4 (second time) ईदृशेन च यद्रागात् —^{d}) D6 om न (subm) T1 न परि- (for सीता न)

13 D4 om 13^{abc} —^{a}) Ś1 om (subm), Ñ1 न, Ñ2 V B1-3 D6 हि (for तु) Ś1 Ñ1 D1-9 10 11 वैदेह्या (for सीताया) —^{b}) D3 न भविष्यत (for विनशिष्यत) Ñ2 V B D6 तौ द्वावपि विनश्यत (V2 °ल्क्ष्यते) —^{c}) Ñ1 तथा (for तयोर्) Ś1 Ñ V B D1-3 6 10 11 विनाशात् —^{d}) Ñ2 V B D6 न भविष्यति D4 विनशिष्यते, D10 विनिशिष्यति (sic) D3 मानुवधो विनश्यति

14 ^{a}) Ñ2 V1 B D6 तत (for एतद्) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-4 6 10 11 एवंविधं, B3 एव वच (for एव वच) —^{c}) Ñ1 धर्मज्ञ Ñ2 V B D3 6 स च, D1 4 11 स हि (for सह-) —^{d}) Ś1 शक्नोति, D11 शस्यति (for शक्ष्यति) Ñ2 V2 B D6 नियत न भविष्यति, V1 न भविष्यति सर्वथा, D1 4 सोपि लक्ष्य(D4 °ज)ति जीवित

15 ^{a}) Ś1 Ñ1 धर्मज्ञो (sic), Ñ2 V B D6 सनष्टे, D1 3 4 10 11 धर्मज्ञे, D2 नष्टेथ (for धर्मिष्ठे) —^{b}) Ś1 D10 11 न संशय, Ñ1 D7-9 T2 G1 असंशय Ñ2 V B D6 को धर्म (Ñ2 B1 2 °र्म)परिरक्षिता, D1 2 तद्ध(D2 तर्ध)र्मपरिपालिता, D4 गतो नात्र संशय —After 15^{ab}, B4 ins

1095* विनष्टाया तु सीतायामनर्था भविता महान् ।

—^{c}) Ś1 D2 10 11 नशिष्यति, B2 3 भविष्यति, D3 विनश्यति (for भविष्यन्ति) D9 reads from जा up to ^{d} in marg Ñ2 V B D6 चैव (for सर्वा) Ñ1 D1 4 प्रजा सर्वा विन(D1 नशि, D4 भवि)ष्यति —^{d}) B1 D11 संतप्त- (for संताप-)

16 B3 om 16–17 —^{a}) D11 अथ (for अह) Ś1 Ñ B1 2 4 D1-4 6 10 11 मद्भाग्यस्तु —^{b}) D8 M1 लुब्ध- (for लुप्त-) D11 -कार्यार्थ, M2 धर्मात्म- (for -धर्मार्थ) —^{c}) B2 लोभ (for रोष) Ñ2 V B1 2 4 D6 -मोह (for -दोष-) G1 missing for रीतात्मा —^{d}) Ś1 Ñ V B1 4 D1 4 6 10 11 M2 विनाशक

17 B3 om 17 (cf v l 16) Ś1 D10 om 17 —^{a}) Ñ V B1 2 4 D2 3 6 11 तमे(B2 °दे)व शो(B4 लो)कमभ्रात, D1 तमेव लोकसभ्रान, D4 तमेव लोकमप्राप्त —^{c}) D5 सर्वम् (for पूर्वम्) D6 अति- (for अपि) —^{d}) Ñ2 V B1 2 4 D6 स वै, D2 स ते (sic) (for साक्षात्) D3 स भूय पर्यचितयत्

18 ^{c}) Ñ V B D3 6 विनश्यति (for नशिष्यति) D5 G1 कल्याणि D11 न नाशयति कल्याणीं —^{d}) D2 प्रपद्यते (for प्रवर्तते)

19 D11 reads 19^{ab} twice —^{a}) T3 ता (for हि) Ś1 D10 तस्य धर्मात्मनो भार्यां, D11 (second time) सर्वात्मनो विशुद्धस्य —^{b}) D10 साध्वीम् (for भार्याम्) D1 अमिततेजसा Ś1 साध्वींताममितेजस, V2 भार्यां नाममितौजस —^{c}) Ñ2 V B2 D7-9 स्वचरित्राभि, B3 4 सुचारित्र्याति-, D1 4 सुचा°, D2 सचा°, D3 सच्च°, D5 T3 स्व च(T3 °चा)रित्राणि, G3 स्वचारित्रेण (for °रित्राभि) Ś1 D10 -गुप्तस्य D11 सुचरित्राभिमुक्ताना —^{d}) B1 दग्धुम्, D2 द्रष्टुम् (for स्प्रष्टुम्) D10 नार्हति (for अर्हति)

20 ^{a}) D3 हत (for नून) Ś1 Ñ1 V1 B D7 9-11 रामप्रभावेण —^{b}) Ś1 D10 वैदेह्यास्तपसापि वा —^{c}) Ś1 यस्या, D3 नित्य, D9 M1 2 यन्मा (for यन्मा) Ś1 Ñ V1 B D1-4 6 10 11 -कर्मापि, G3 -कर्मासौ (for -कर्माय) —^{d}) D3 नाधाक्षीद्, T3 न दहेद् (for नादहद्)

21 ^{a}) V B1 हृदय (for त्रयाणा) —^{b}) Ś1 Ñ1 B4

G 5 51 0
B 5 55 26
L 5 54 0

यदा दहनकर्मायं सर्वत्र प्रभुरव्ययः ।
न मे दहति लाङ्गूलं कथमार्यां प्रधक्ष्यति ॥ २२
तपसा सत्यवाक्येन अनन्यत्वाच्च भर्तरि ।
अपि सा निर्दहेदग्निं न तामग्निः प्रधक्ष्यति ॥ २३
स तथा चिन्तयंस्तत्र देव्या धर्मपरिग्रहम् ।
शुश्राव हनुमान्वाक्यं चारणानां महात्मनाम् ॥ २४
अहो खलु कृतं कर्म दुर्विषहं हनूमता ।
अग्निं विसृजताभीक्ष्णं भीमं राक्षसमद्मनि ॥ २५
दग्धेयं नगरी लङ्का साट्टप्राकारतोरणा ।
जानकी न च दग्धेति विस्मयोऽद्भुत एव नः ॥ २६

D1 3 4 10 11 देव(D11 चेद [meta])वर्चसा, Ñ2 V1 B1 2 D6 देवतोपमा(B2 °मा), V2 B3 देवतोपम, D2 देवतेजसा (for देवता च या) —c) D5 मनस (for च मन) Ś1 Ñ1 B2–4 D1 3 4 10 11 मन स्नाता —d) Ñ2 V B1 नु(V2 B1 तु) विनङ्क्ष्यति, D6 तु विनक्ष्यति (for विनशिष्यति) Ś1 D10 नित्य रामपरायणा, Ñ1 B4 कथमग्नि प्रधक्ष्यति, B2 ता कथ सम्प्रधक्ष्यते, B3 ता कथ न प्रधक्ष्यति D1 2 4 कथ सा नाशमाप्स्यति, D3 कथ सोत्र प्रधक्ष्यति, D11 कथ वह्नि प्रधक्ष्यति

22 a) B4 D1–4 11 T2 G M1 2 यदा, D5 यथा (for यद्दा) D4 य , D11 [अ]द्य, G1 [अ]सौ (for [अ]य) —b) Ñ1 B4 D1–4 11 सर्वत्रा(Ñ1 °दा)प्रतिम (Ñ1 D1 2 4 °घ) प्रभु —c) Ñ1 B4 D1–4 11 [अ]दहन्मम (for मे दहति) —d) G1 भविष्यति (for प्रधक्ष्यति) D11 कथ वाचा प्रचक्षते —For 22, Ś1 D10 subst

1096* कथ ता दहते ह्यग्निरतितीव्रव्रते स्थिताम् ।

[D10 दह्यते and -तीव्रे (for दहते and -तीव्र)],
while Ñ2 V B1–3 D6 subst for 22, Ñ1 B4 D1–4 11 ins after 22

1097* व्रतोपवासपरमा नित्यं रामपरायणाम् ।
ता कथ धक्ष्यते वह्निरतिवीर्यां तपस्विनीम् ।

[(l 1) Ñ1 D1 3 4 11 -निरता, V1 -नियमा, V2 -नियतां (for -परमा) D1 4 न्त्य (for नित्य). —(l 2) V2 ता कथ च (hypm), D2 कथ ता (by transp) D2 यशस्विनीं (for तप°) Ñ1 कथ ता धक्ष्यते ह्यग्नि प्रतिज्ञाततपस्विनीं D1 4 11 कथ ता धक्ष्यति(D11 °ते) ह्यग्निरतितीव्रव्रतां सतीं(D11 °प्रभावत), D3 कथ धक्षति तां वह्निरतिवीर्यतरस्विनीं]
—After 22, D5 7–9 S ins

1098* पुनश्चाचिन्तयत्तत्र हनूमान्विस्मितस्तदा ।
हिरण्यनाभस्य गिरेर्जलमध्ये प्रदर्शनम् ।

[(l 1) G3 निश्चितस (for विस्मितस्) D5 हनुमान्मारुतात्मज (for the post half) —(l 2) G3 शृग (for जल-) D9 marg , G1 -मध्ये प्रदर्शित]

23 B3 om 23 —a) Ś1 Ñ1 D1–4 10 सत्यसवादाद् ; D5 तस्य च नयेन (for सत्यवा°) —Note hiatus between a and b —b) G2 (to avoid hiatus) ह्यनन्यत्वाच्
—For 23ab, Ñ2 V B1 2 4 D6 11 subst

1099* सा हि सत्याभिसवादा तथानन्या च भर्तरि ।

[Ñ2 मया हि, B4 पचभि (for सत्याभि). V B2(m. also as above) -सधाना, B1 -सवाधा, D11 -सरस्य (for -सवादा)]

—c) D7–9 असौ वि- (for अपि सा) B2 वह्नि (for अग्नि) —d) Ñ1 D1 2 4 11 प्रधक्ष्येत्, Ñ2 V B1 2 4 D6 तु निर्दहेत्, D10 प्रभक्ष्यति (for प्रधक्ष्यति)

24 a) Ñ1 D3 5 तदा, B1 च ता, B4 खेद (for तथा). Ñ2 V B2–4 D6 दीनो, B1 देवीं (for तत्र) G3 साधु चिंतयतस्तस्य ❀ Cr चिन्तयतस्तस्य व्यत्ययाच्छ्रो । चिन्तयन्स इत्यर्थः I, so also Ck ❀ —b) D1 4 धर्मं, G3 Ck साधु; Cm as in text (for धर्म-) —V2 om (hapl) from वाक्य in c up to हनुमान् in l 1 of 1101*. —c) D1 4 शुश्रुवे (for शुश्राव). Ś1 भीमतः , Ñ1 B3 D3 6 वाच, Ñ2 V1 B1 2 4 D1 2 4 10 11 वाचश्; D7–9 तत्र (for वाक्य) —d) Ś1 D1 2 4 10 11 मनस्विना, Ñ2 V1 B D6 दिवौकसा, D3 खचारिणा (for महात्मनाम्) Ñ1 श्राव्यमाणा मनस्विनीं

25 V2 om 25 (cf v l 24) —a) D4 om खलु. —b) V1 D5 7 9 Ct दुर्विगाह, B °गाह्य, D10 च विषह्य, T1 3 M3 दुष्कर हि (for दुर्विषह्य) —c) Ś1 Ñ V1 B D1–3 6 10 11 भीम, D4 om , D7–9 G2 M2 तीक्ष्ण (for [अ]भीक्ष्ण) —d) T2 3 G3 M3 -वेश्मनि (for -मद्मनि) Ś1 Ñ2 V1 B D1–4 6 10 11 भीमे राक्षसमदिरे (D1 4 °पुगवे, D3 11 °सभ्रमे), Ñ1 राक्षसाधिपमदिरे
—After 25, D5 7–9 S ins

1100* प्रपलायितरक्ष स्त्रीबालवृद्धसमाकुला ।
जनकोलाहलाध्माता क्रन्दतीवाद्रिकन्दरैः ।

[(l 1) T2 प्रवलायन- (for प्रपलायित-) —(l 2) D5 G1 -ध्माता, T2 -[आ]ध्माते , Cr k as above (for -[आ]ध्माता) T2 3 M1 3 क्रदती D8 T1 3 G2 M3 [अ]द्रिकदरे]

26 V2 om up to हनुमान् in l 1 of 1101* (cf v l 24) —a) Ś1 D2 10 T G2 M1 3 सर्वा, D11 लका (sic) (for लङ्का) —b) D4 साद्रि- (for साट्ट-) D11 सार्धं प्राकारतोरणा —After 26ab, B3 reads 5 51 37–39 —B3 om 26c–28 —c) Ś1 D2 8 10 M1 च न (by transp), B2 [इ]ति न, D1 4 तु न, D3 नैव (for न च) D3 दग्धेयम —d) T1 3 M2 [ऽ]द्भुतम् Ś1 D10 विस्मयो- भून्महान्हि न , Ñ1 °य महानभूत्, Ñ2 V1 B1 2 D6 °दात्त (B1 °ह्लात, B1 [m also] 2 °दार)भाषिणा, B4 °याद्भुत-

स निमित्तैश्च दृष्टार्थैः कारणैश्च महागुणैः ।
ऋषिवाक्यैश्च हनुमानभवत्प्रीतमानसः ॥ २७

ततः कपिः प्राप्तमनोरथार्थ-
स्तामक्षतां राजसुतां विदित्वा ।
प्रत्यक्षतस्तां पुनरेव दृष्ट्वा
प्रतिप्रयाणाय मतिं चकार ॥ २८ G 5 51 26 B 5 55 35 L 5 52 29

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रिपञ्चशः सर्गः ॥ ५३ ॥

चेतस, D1 2 4 11 °योद्भुतमेव च, D3 अहो देवगतिर्महान् —After 26, Ś1 Ñ V B2 4 D1–4 6–11 T2 ins

1101* इति शुश्राव हनुमान्वाचं तामसृतोपमाम् ।
बभूव चास्य मनसो हर्षस्तत्कालसंभव ।

[V2 om up to हनुमान् in 1 1 —(l 1) B2 श्रुत्वा स, D1 4 11 श्रुत्वैव (for शुश्राव) Ñ2 D6 शुश्रुवे हनुमाचाचम् (for the prior half) Ñ2 D6 इति (for चात्र) —(l 2) B2 चाप- (for चास्य) Ñ1 बभूव रामस्य मनो-, B4 बभूवास्य महोत्साहो (for the prior half)]

27 B3 om 27 (cf v l 26) —a) D3 9 T1 G3 सन्निमित्तैश्च G3 damaged from र्थैं up to महा in b Ñ2 V1 B1 2 4 D5 6 दृष्टार्थे Ś1 D10 स निश्चित्याथ हृ(D10 दृ)-ष्टार्थं —b) B2 (sup lin also) D3 चारणैश्च (for कार°) D6 महागणैं —c) D10 ऋषिवाक्य (for °क्यैश्च) —d) Ñ2 B2 D6 प्रीतिमान्पुन, B1 4 D1.3 7 9 T2 3 M1 प्रीति-मानस V पुनर्हृष्टतरोभवत्

28 B3 om 28 (cf v l 26) —a) G1 प्रीत- (for प्राप्त) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 -पराक्रमार्थम्, V2 पराक्रमवान्वपुम् (for मनोरथार्थम्) —b) D9 अक्षिता (sic) Ś1 राजपुत्रीं, B4 °सभा (for °सुता) —c) T3 त्वा (sic) (for ता) D3 5 10 प्रत्यक्षतस्ता(D3 °स्तत्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 द्रष्टु (for दृष्ट्वा) Ñ2 V B1 2 4 D6 कार्याभियोगे वि(B2 °भि)निविष्टबुद्धि

Colophon —*Sarga name* Ś1 D7 10 हनुमच्चिन्ता, Ñ1 हनुमद्वचन ; Ñ2 V1 B2 D6 लङ्कादाहानुशय, V2 लङ्कादाह, B1 लङ्कादाहे सीतासंशय, B3 लाङ्गूलप्रदीपन, B4 हनूमच्छोचना, D1 2 4 11 सीतानुशोचन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B2 D1 2 4 10 11 om, Ś1 D5 7–9 T G M1 3 55, Ñ2 V1 D6 53, V2 42, B1 51, B3 49, B4 56, D8 58, M2 54 —After colophon, D2 concludes with राम, G M1 2 with श्रीरामाय नम —After Sarga 53, Ñ2 V B1 2 4 D6 ins a passage relegated to App I (No 14), while B3 reads 5 52 1–14 (om 10–11b) and 16

५४

G 5 53 1
B 5 56 1
L 5 53 1

ततस्तु शिंशपामूले जानकीं पर्यवस्थिताम् ।
अभिवाद्याब्रवीद्दिष्ट्या पश्यामि त्वामिहाक्षताम् ॥ १

ततस्तं प्रस्थितं सीता वीक्षमाणा पुनः पुनः ।
भर्तृस्नेहान्वितं वाक्यं हनूमन्तमभाषत ॥ २

54

Before 1, D11 ins 1102*

1 ^{a}) D3 ता, D5 T2 G2 3 Cl. स (for तु) Ś1 D1 2 शि(Ś1 शि)शिपा, D3 शशपा, D6--9 T2 3 शिशुपा- (for शिशपा-) D11 -मध्ये (for -मूले) —^{b}) T1 3 G2 M3 पर्युप (for पर्यव-) D11 जानकीं पर्युपस्थिता —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 5 10 दृष्ट्वा, D11 दृष्टो (for दिष्ट्या) D5 [आ]गता (for [अ]क्षताम्) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 दिष्ट्या पश्यामि चाक्षताम् ❀ Ct इत आरभ्य 'पुनर्मध्येन सागरम्' इत्यन्ता सार्धचतुर्विंशतिश्लोका प्राग्व्याख्यातप्राया एव ❀ —For 1, Ñ2 V B D6 subst., Ś1 Ñ1 D1--4 7 9 10 T2 ins only l 1 before 9, D11 ins before 1.

1102* प्रवराग्राक्षसान्हत्वा नाम विश्राव्य चात्मन ।
दग्ध्वा च नगरीं लङ्कां सीतां द्रष्टुं ययौ कपि ।
गत्वा चामन्त्रयामास गमनाय महोदधे ।

[D11 repeats l 1 (var) before 9 —(l 1) Ś1 Ñ1 D1--4 7 9 राक्षसप्रवरान् (by transp), D10 राक्षसप्रवरान्, D11 (second time) स तत्र राक्षसान् —(l 2) B4 स दग्ध्वाथ पुरीं लङ्कां, D11 दग्ध्वा च नगरीं लङ्कां (for the prior half). —(l 3) D11 वा (for च) B2 मन्त्रयामास (for [आ]म°) Ñ2 B3 D6 क्रमणाय (for गमनाय)]

—After 1, D3 ins

1103* आत्मानं दर्शयित्वा तु तस्याः स कपिकुञ्जर ।
सम्प्रहृष्टमना भूत्वा गमनाय मनो दधे ।

2 ^{a}) G3 स (for त) Ś1 Ñ1 D1--4 10 11 दृष्ट्वा (for सीता) Ñ2 V B D6 तम(B2 °द)भिप्रस्थि(B4 °स्तु [sic])त दृष्ट्वा —^{b}) Ś1 V D3--10 वीक्ष्यमाणा, Ñ1 D1 2 11 वीक्ष्यमाण (for वीक्षमाणा) —^{c}) D6 8 भर्तुः (for भर्तृ) D7 9 भर्तुः स्नेहान्विता वाक्य —For 2^{cd}, Ś1 Ñ V B D1--4 6 10 11 subst

1104* भर्तृस्नेहादिदं वाक्यं सौहार्दात्तमथाब्रवीत् ।

[D1 भर्तुः Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 भर्तुः सुहृद्, D3 भर्तुः सौहा° (for वाक्यं सौहार्दा°) D3 सुहृद वाक्यमब्रवीत् (for the post. half)]

—Then B4 cont

1105* साधु साधु महावीर यस्य ते बलमीदृशम् ।
दग्ध्वा लङ्कापुरीं सर्वां रावणं वधमेष्यति ।

—Then B4 further cont., while Ś1 Ñ V B1--3 D1--4 6 10 11 cont after 1104*, whereas D7 9 ins after 2

1106* यदि त्वं मन्यसे तात वसैकाहमिहानघ ।
क्वचित्सुसंवृते देशे विश्रान्तः श्वो गमिष्यसि ।
मम चैवाल्पभाग्यायाः सांनिध्यात्तव वानर ।
शोकस्यास्याप्रमेयस्य मुहूर्तं स्यादपि क्षयः ।
गते हि हरिशार्दूल पुनः सम्प्राप्तये त्वयि ।
प्राणेष्वपि न विश्वासो मम वानरपुंगव ।
अदर्शनं च ते वीर भूयो मां दारयिष्यति ।
दुःखाद्दुःखतरं प्राप्तां दुर्मनःशोककर्शिताम् ।
अयं च वीर संदेहस्तिष्ठतीव ममाग्रतः ।
सुमहत्सु सहायेषु हर्यृक्षेषु महाबल ।
कथं नु खलु दुष्पारं संतरिष्यन्ति सागरम् ।
तानि हर्यृक्षसैन्यानि तौ वा नरवरात्मजौ ।
त्रयाणामेव भूतानां सागरस्यापि लङ्घने ।
शक्तिः स्याद्वैनतेयस्य तव वा मारुतस्य वा ।
तदत्र कार्यनिर्बन्धे समुत्पन्ने दुरासदे ।
किं पश्यसि समाधानं त्वं हि कार्यविशारद ।

[(l 1) B1 यदीह, B3 D2 यदिद (for यदि त्वं). Ś1 Ñ1 D10 तावद् (for तात) Ñ V B1 2 4 D1 4 6 अरिंदम (for इहानघ) B3 वदाम्यहमरिंदम (for the post half) —(l 2) V B2 3 D6 त्व (for सु). D3 अभिश्च सवृते देशे (for the prior half) D3 6 गमिष्यति —(l 3) D11 मानिध्य (for °ध्यात्) Ñ1 मानिध्यात्तु चराचरे (for the post half) —V2 om from the post. half of l 4 up to the prior half of l 5 —(l 4) V1 B1.2 4 D3 6 यदि (for अपि). B3 4 क्षम (for क्षय). —(l. 5) D2 शार्दूले Ś1 Ñ1 D2 10 11 मुहूर्तगमने त्वयि, Ñ2 V1 B D6 मुहूर्तं गम(B1 4 °म)ने त्वयि, D3 पुनरागमनात्त्वयि (for the post half) —(l 6) Ñ1 D1 2 4 11 [इ]ह (for [अ]पि). Ñ2 V B D6 प्राणानामपि (for प्राणेष्वपि न) D3 प्राणानामपि स्नेहो (for the prior half) Ñ2 V B D6 मम न स्यादुरागम (for the post half) —(l 7) D10 मा (for मां). Ś1 Ñ V B D1--4 6 10 11 तापयिष्यति (for दार°). —(l 8) Ś1 V2 दुःख (for दुःखाद्) Ś1 D10 11 भूय, Ñ1 भूयान्, Ñ2 V B D1 2 4 6 प्राप्य (for प्राप्तां). Ś1 प्रवासे, Ñ2 V B D6 दुर्विनां, D10 प्रयास्ये (sic) (for दुर्मन -) Ñ1 D2 दुर्मनस्कां इभागिनीं (for the post half) D3 दुःखे दुःखपराभूतां दुर्मनस्कामभागिनीं —(l 9) B1 3 सदेहस् (for संदेहस्). Ñ2 B2 4 D2 6 [इ]ह (for [इ]व) —(l 10) Ś1 Ñ V B1.2 4 D2 3 6 10 सुमहांस्त्वत्(Ñ2 V D6 °स्तत्, B1 4 °स्तव)सहायेषु, B3 सुमहांस्त्वयि निक्षिप्तम् (for the prior half) V2 D3 7 9--11 हर्यक्षेषु (sic), B3 त प्राप्य (for हर्यृक्षेषु) Ś1 D10 महात्मन D1 2 6 हर्यक्षेषु (sic) महाबल (for the post. half)

काममस्य त्वमेवैकः कार्यस्य परिसाधने ।
पर्याप्तः परवीरघ्न यशस्यस्ते बलोदयः ॥ ३
बलैस्तु संकुलां कृत्वा लङ्कां परबलार्दनः ।
मां नयेद्यदि काकुत्स्थस्तस्य तत्सदृशं भवेत् ॥ ४
तद्यथा तस्य विक्रान्तमनुरूपं महात्मनः ।
भवत्याहवशूरस्य तत्त्वमेवोपपादय ॥ ५
तदर्थोपहितं वाक्यं प्रश्रितं हेतुसंहितम् ।
निशम्य हनुमांस्तस्या वाक्यमुत्तरमब्रवीत् ॥ ६
क्षिप्रमेष्यति काकुत्स्थो हर्यृक्षप्रवरैर्वृतः ।
यस्ते युधि विजित्यारीञ्शोकं व्यपनयिष्यति ॥ ७

G. 5. 53. 0
B 5 56 21
L 5 53 0

—(l 11) Ñ1 V2 B1–3 D2 4 6 11 तु खलु, B4 खलु सु- (for नु खलु) Ñ2 V D1–4 6.11 दु पार Ś1 Ñ1 D1 4 10 पारमे(D1 4 °षि)ष्यति सागर, Ñ2 V B1–3 D6 तरिष्यति महोदधि(D6 °ह्यार्णव), B4 पर तुष्यति सागर (sic), D2 3 11 तारयिष्य(D11 °ष्य)ति सागर (for the post half) —(l 12) B2 D1–4 6 7 9–11 हर्य(D4 °र्यु)क्ष (for हर्यृक्ष) Ñ1 चामर- (for वा नर) D1 4 वरोत्तमौ (for -वरात्मजौ) Ś1 D10 तौ चोभौ रामलक्ष्मणौ (for the post half) —(l 13) Ñ2 V B2 D3 4 6 11 अपि (for एव) Ś1 Ñ2 B1–3 D3 6 11 [अ]भि-, V वि, D1 2 4 7 9 [अ]ति-, D10 [अ]स्य (for [अ]पि) Ñ1 लघने मागरस्य हि (for the post. half) —(l 14) B4 D11 च (for second वा) —(l 15) Ñ2 V B1–3 D6 अस्मिन् (for अत्र) Ś1 D10 -निर्वेदे, Ñ1 B4 -सयोगे, D3 -निर्देशे, D11 -निर्विन्ने (sic) (for -निबन्धे) D1 4 कार्यनिर्योगे (for कार्यनिर्बन्धे) Ñ2 V B D6 सुदारुणे (for दुरासदे) —(l 16) Ś1 पश्यामि (for पश्यसि) D2 कार्ये (for कार्य-) Ś1 D3 10 विदा वर (for -विशारद)]

3 =37 27 B3 om 3 —[a]) D3 असि (for अस्य) —[c]) D1 5 6 11 परवीरघ्न —[d]) T3 Cr फलोदय, Cv m g k as in text (for बलो°) Ś1 Ñ1 D3 10 न त्वेतदुचित मम (Ñ1 महत्), Ñ2 B4 D6 नैतत्त्व(B4 °त्म्य)मिमत मम (D6 तव), B1 नैतत्त्वयि मत मम, B2 नान्यश्चेति मतिर्मम, D1 4 11 किंतु(D11 किमुत [hypm]) सर्वे सुमहता, D2 न त्वेह तु चिर मम (sic) —After 3, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 (Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 l 1–2 after 4) ins

1107* बलैः समग्रैर्यदि मा निहत्य रजनीचरान्।
नयेत स्वपुर राम पर तत्स्याद्यशस्करम्।
यथाह तस्य वीरस्य विरहे रुदती सती।
हृता ह्येतेन पापेन तथा नार्हति राघव·।

[l 1–2 = 37 28 —(l 1) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 शरैस्त-सुमैर्यदि मा युधि निर्जित्य रावण —D4 om l 2–4 —(l 2) Ś1 Ñ1 विजित्य, B1 नयेच, D1–4 10 11 विजयी (for नयेत) Ñ2 B2 D6 स्वपुरीं Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 नयेत्, Ñ2 तम्य (for पर) D2 तत्तद् (for तत्स्याद्). B2 तस्स्यात्तस्य यशस्कर, D6 स्यनरस्यायशस्मत्कर (sic) (for the post half) —Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 om l 3–4 —(l 4) Ñ2 V2 हृनेस्येनेन (sic) (for हृता ह्येतेन) B3 तथा नाथमैसहित (for the post half)]

4 =37 29.—[a]) D1 4 बाणैस्, D6.8 G2 M1 3 Cr m g शरैस्, Ck as in text (for बलैस्) —[b]) Ñ2 V B D6 -पुरजय, D11 -बलार्दिनीं (for बलार्दन) —[c]) D1 4 मा, D11 आ- (sic) (for मा) —[d]) Ś1 Ñ1 तदस्य, V B D1–5 7–11 S तत्तस्य (by transp) —After 4, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins l 1 and 2 of 1107*

5 =37 30 B3 om 5, D4 om 5[ab] —[a]) D5 यद् (for तद्) —[b]) T2 अनुकूल (for °रूप) —[c]) G1 3 भवेद् (for भवति) —[d]) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6–11 M3 तथा(B1 कथा) त्वमुपपा(M3 °सा)दय(Ś1 D10 °ये·)

6 =37 31 —[b]) V1 B1 2 4 D1–4 11 प्रसृ(B1 °थि)त (for प्रश्रित) Ś1 -ममित, V2 -सस्थित, D1–4 10 11 -सयु(D3 °म)त (for सहितम्) —[c]) Ñ2 V B D6–9 वीरो (for तस्या) —After 6, Ś1 Ñ V B D1–4 6 7 9–11 ins

1108* देवि हर्यृक्षसैन्यानामीश्वर प्लवता वर ।
सुग्रीव सत्त्वसम्पन्नस्त्वदर्थे कृतनिश्चय ।
स वानरसहस्राणा कोटीभिरभिसवृत ।

[l 1–2 = 37 32 and l. 3 = 37 33[ab] D3 repeats l 1 and 2 after l 2 of 1111(A)* —(l 1) Ñ2 V B D6 वानर- (for हर्यृक्ष) Ś1 प्लवगेश्वर, Ñ2 V B D6 शत्रुतापन (for प्लवतां वर) D3(second time) अधिप प्लवगाधिप· (for the post half) —(l 2) D1 3(first time) 4 सत्य- (for सत्त्व-) —(l 3) B3 -सहस्राणि (sic) D1 4 11 कोटिभिर् V1 परिवारित (for अभिसवृत) Ś1 D10 कोटिकोटि-भिरावृत, B2 3 कोटिभि परिवारित (B3 °सवृत) (for the post half)]

—Thereafter, D7 9 cont 1109*.

7 [b]) D7–9 युत (for वृत) —For 7[ab], Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst., while D7 9 cont after 1108*

1109* क्षिप्रमेष्यति वैदेहि सुग्रीव प्लवगाधिप ।

[The prior half = 37 33[c] Ñ2 V B D6 सुग्रीवो वैदेहि (by transp) D2 3 प्रियकृत्ते महाबल (for the post half)]

—Then Ñ2 V B D6 cont, D3 cont after l 2 (r) of 1108*, D11 cont after l 2 of 1111*

1110* तस्य विक्रमसम्पन्ना सत्त्ववन्तो महाबला ।
मन संकल्पसम्पन्ना निदेशे हरय स्थिता ।

G. 5. 53. 29
B. 5. 56. 22
L. 5. 53. 22

एवमाश्वास्य वैदेहीं हनूमान्मारुतात्मजः । गमनाय मतिं कृत्वा वैदेहीमभ्यवादयत् ॥ ८

येषां नोपरि नाधश्च न तिर्यक्सज्जते गतिः ।
न ते कर्मसु सीदन्ति महत्स्वमितविक्रमाः ।
नैकशस्तैर्महाभागे ससागरधराधरा ।
प्रदक्षिणीकृता भूमिर्वायुमार्गानुसारिभिः ।
मद्विशिष्टास्तथा तुल्याः सन्ति तत्र वनौकसः ।
मत्तः प्रत्यवरः कश्चिन्नास्ति सुग्रीवसंनिधौ ।
अहं तावदिह प्राप्तः किं पुनस्ते महाबलाः ।
न हि प्रकृष्टान्प्रेष्यांश्च प्रेषयन्त्यवरावरान् ।
तदलं परितापेन देवि मन्युरपैतु ते ।
एकोत्पातेन ते लङ्कामेष्यन्ति हरिपुंगवाः ।
मम पृष्ठगतौ तौ च चन्द्रसूर्याविवोदितौ ।
त्वत्सकाशं महाभागौ नृसिंहावागमिष्यतः ।

[l. 1—14 = 5.37.34–40.—(l. 1) B3 ऋद्धिमतो (for सत्त्ववन्तो). D3 मनोमारुतरंहस (for the post. half). —D3 om. l. 2.—(l. 2) D11 निवेशे (for निदेशे). D6 निदेशाश्च स्थिता (for the post. half).—(l. 3) V2 D3 नाधस्तात्, B3 धानश्च (meta.) (for नाधश्च). Ñ2 B3 D6 तिर्यक्समज्जते गतिः (for the post. half).—(l. 4) D3 च (for ते). D3 तेजस (for -विक्रमा).—B3 om. l. 5–7. —(l. 5) V2 B2 D11 नैकशस्त्र(B2 °शस्ते)र् (for °शस्तैर्). V1 महावेगे (for °भागे). B4 एकशस्तैर्महावेगे, D3 असकृन्मनोत्साहे (for the prior half). Ñ2 D11 -धराधरौ (for °धरा).—(l. 6) D3 सर्वा (for भूमिर्). B4 स्वर्ग- (for वायु).—(l. 7) B4 तथा त्वन्ये, D3 च तुल्याश्च (for तथा तुल्या).—(l. 9) D11 प्राप्ता (sic) (for प्राप्त). D3 वनौकस (for महाबला).—B3 om. l. 10.—(l. 10) V1 ते, B1 तु (for च). D11 प्रेष्यस्तु (for प्रेष्यांश्च). Ñ2 [अ]महावरान्, B4 विपश्चित (for [अ]वरावरान्). V2 न ह्यत्र हृष्टान्प्रेष्यांस्ते प्रेषयति च वानरा, D3 न हि प्रकृष्टाः प्रेष्यन्ते * * प्रेत्य धराधरा.—B1 transp. l. 11–12 and l. 13–14 reading l. 13–14 in marg.—(l. 11) Ñ2 V उपैतु (for अपैतु). B4 देवि सौख्यमुपैतु ते, D3 देवि मन्युरुपाम्यता (for the post. half).—(l. 12) B4 एकोत्पातेन लङ्कायाम् (for the prior half). D3 -यूथपा (for -पुंगवा).—V2 om. l. 14.—(l. 14) B4 महाभागे, D3 अनवद्यांगि (hypm.) (for महाभागौ).] —Thereafter Ñ2 V B D6 further cont., while Ś1 Ñ1 D1–4.7.9–11 cont. after 1109*.

1111* तौ च वीरौ नरवरौ सहितौ रामलक्ष्मणौ ।
आगम्य नगरीं लङ्कां सायकैर्विधमिष्यतः ।
सगणं राक्षसं हत्वा नचिराद्रघुनन्दनः ।
त्वामादाय वरारोहे स्वां पुरीं प्रतियास्यति ।
समाश्वसिहि भद्रं ते भव त्वं कालकाङ्क्षिणी ।
क्षिप्रं द्रक्ष्यसि रामेण निहतं रावणं रणे ।
निहते राक्षसेन्द्रे च सपुत्रामात्यबान्धवे ।
त्वं समेष्यसि रामेण शशाङ्केनेव रोहिणी ।

[l. 1–8 = 5.37.41–44. B2 om. (hapl.) l. 1 and 2. —(l. 1) V -श्रेष्ठ (for -वरौ). Ñ2 V B1.3.4 D6 वानरौ (for सहितौ).—(l. 2) Ś1 D10.11 आगत्य (for आगम्य). V2 च पुरीं (for नगरीं). B4 आगत्य त्वरां तौ वीरौ (for the prior half).—After l. 2, D11 cont. 1110*.—(l. 3) D1.4 रणे (for -गणं). Ñ2 V B D3.6 रावणं (for राक्षसं). Ñ2 V B D6 राघवो(B3 वानरौ) वरवर्णिनि(B1–3 °र्णी) (for the post. half).—(l. 4) D4 वरारोहा. Ś1 स्वं, B2 तां (for स्वां). B3 प्रतियास्यत, D2.3 अभियास्यति, D11 प्रतिगच्छति (for प्रतियास्यति).—B3 om. l. 5.—(l. 5) Ñ V B1.2.4 D1–4.6 तद् (for सम्-). D11 तदाश्वासय भद्रं ते (for the prior half). B4 देवि (for भद्र).—After l. 5, D3 cont.:

1111(A)* तानि सर्वकर्मण्याणि दानशौर्य महत्स्वरा ।
क्षिप्रं द्रक्ष्यसि कल्याणि लङ्काद्वारि स्थितानि तु ।
मा विषादं विशालाक्षि कुरु द्रक्ष्यसि राघवम् ।
लक्ष्मणं च धनुष्मन्तं लङ्काद्वारमुपस्थितम् ।
सुग्रीवं च महात्मानं वानरेन्द्रमरिंदमम् ।
अनेकांश्च महाकायान्हरीन्हरिणलोचने ।
नखदंष्ट्रायुधान्वीरान्सिंहशार्दूलविक्रमान् ।
वानरान्वानरेन्द्राभान्क्षिप्रं द्रक्ष्यसि संगतान् ।
कालाम्बुदनिकाशानां लङ्कामभ्यागतानुप ।
नर्दतां कपिसैन्यानां क्षिप्रं श्रोष्यसि निःस्वनम् ।
निहतं च दशग्रीवं रामबाणैः समर्पितैः ।
भिन्नदेहतनुत्राणं क्षिप्रं द्रक्ष्यसि भामिनि ।

[After l. 2, D3 repeats l. 1 and 2 of 1108* and then cont. 1110*.

—(l. 6) Ñ1 V B1 D1.2.4.11 रावणं निहतं (by transp.). —(l. 7) D2.3 तु (for च). B3 निहते रावणे चैव (for the prior half). Ś1 D10 -मित्र- (for -पुत्र). D11 -बान्धवैः. —(l. 8) Ñ2 D6 वीरेण (for रामेण). B4 मा त्वं यास्यति रामेण (for the prior half).—After the prior half of l. 8, D10 wrongly repeats the post. half of l. 6 and the prior half of l. 7.]

—Ś1 Ñ V B D1–4.6.10.11 om. 7^{cd}—^{e}) D5.7.9 T1.3 विनिर्जित्य (for विजित्यारीन्).

8 D6 repeats 8^{cd} after 9^{ab}.—^{d}) Ś1 Ñ2 V1 B D1.3.4.6(first time).10.11 जानकीम् (for वैदेहीम्). D5 अभ्यभाषयत्.—After 8, Ś1 D2.10 ins.:

1112* असाध्या निश्चला लक्ष्मीस्तथा जयपराजयौ ।
दृष्टा हि सीता वैदेही श्रेयो मे गमनं स्थिरं ।

[(l. 1) D2 असाध्यानि च युद्धानि, D10 असाध्यानि त * * * (for the prior half).—(l. 2) D2 च (for हि). D2 वै (for मे).],

While D3 ins. after 8:

ततः स कपिशार्दूलः स्वामिसंदर्शनोत्सुकः ।
आरुरोह गिरिश्रेष्ठमरिष्टमरिमर्दनः ॥ ९

तुङ्गपद्मकजुष्टाभिर्नीलाभिर्वनराजिभिः ।
सालतालाश्वकर्णैश्च वंशैश्च बहुभिर्वृतम् ॥ १० G. 5. 54. 3 B 5 56 34 L. 5 54 4

1113* हनूमता वाग्भरदीनभाषिणा
मनोनुकूलाभिरभिप्रमादिता ।
हनूमतश्चाभिमुखी विदेहजा
मुदा कृतार्थेव बभूव वाचला ।

—Ś1 D2 10 after 1112*, D3 after 1113*, whereas Ñ V1 B D1 4 6 11 after 8, read an addl colophon

[*Sarga name* Ś1 D10 हनुमता सीताश्वासन, Ñ1 D2 सीताप्रत्याश्वासन, Ñ2 B1 2 4 D1 4 6 11 सीताश्वासन(D1 4 11 °न), V1 सीतासमाश्वासन, B3 जानक्याश्वासन, D3 सीतासमाश्वासने हनुमत्प्रस्थान —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1-4 10 11 om , Ś1 Ñ2 V1 D6 55 , B1 2 53 , B3 51 , B4 58 , D3 59 —After colophon, D2 concludes with रम]

9 Before 9, Ś1 Ñ1 D1-4 7 9-11(D11 repeats cf v l 1) T2 ins only l 1 of 1102* and then cont , while Ñ2 V1 B D6 ins. before 9

1114* समाश्वास्य च वैदेहीं दर्शयित्वा परं बलम् ।
नगरीमाकुलां कृत्वा वञ्चयित्वा च रावणम् ।
दर्शयित्वा बलं घोरं वैदेहीमभिवाद्य च ।
प्रत्यागन्तुं मनश्चक्रे पुनर्मध्येन सागरम् ।

[Ś1 Ñ2 V1 B D6 om l. 1 D2 10 transp l 1 and 2 —(l 1) D2 10 पुनर्दृष्ट्वा (for समाश्वास्य) Ñ1 D1 3 धा(Ñ1 वा)रयित्वा, D4 दर्शयिष्यति (hypm), T2 पातयित्वा (for दर्शयित्वा) D2 10 व्यथयित्वा च रावण, D11 भक्त्वा काननमुत्तम (for the post half) —(l. 2) Ñ1 व्याकुला Ñ2 V1 B D6 आकुला नगरीं (by transp) B D3 6 व्य(B3 क)थयित्वा (for वञ्च°) Ś1 D10 हत्वा च प्रवर बल, D2 वारयित्वा पुर बल (for the post half) —Ś1 om l 3 —(l 3) D2 मैथिलीम् (for वैदेहीम्) Ñ2 V1 B D6 अभिवाद्य(Ñ2 V1 D6 समाश्वास्य) च मैथिलीं (for the post half) —Ñ2 V1 B D6 om l 4 —(l 4) D7 9 प्रतिगतु D3 पुनश् (for मनश्). D3 कपिर् (for पुनर्) Ś1 मध्ये च (for मध्येन)],
whereas D3 ins before 9

1115* प्रदक्षिणं परिक्रम्य गगनं चोत्पपात ह ।

V2 om 9-26, Ñ2 om 9ᵃ —ᵃ) B3 G2 च, G3 तु (for स). —ᵇ) B3 स्वामिदर्शन उत्सुक , B4 स्वामिन (sic) दर्शनोत्सुक —After 9ᵃᵇ, D7 repeats 8ᶜᵈ —ᶜᵈ) Ś1 Ñ V1 B1 2 4 D2 10 11 गिरिं मुख्यम् , B3 गिरिं सह्यम् (for गिरिश्रेष्ठम्) D3 सुवेलम् , G1 हनूमान , Cv as in text (for अरिष्टम्) Ś1 Ñ V1 B D2 9 10 11 अरि(Ñ1 B रिपु D10 निनि [sic] ,सूदन (for अरिमर्दन) D6 स तदा आरोह ४ गिरिमुख्यमरिसूदन

10 V2 B3 om 10 (for V2, cf v l 9) —ᵃ) Ñ1 D1-4 11 -पर्वत , Cv as in text (for -पद्मक-) Ś1 D10 शीतमारुतजुष्टाभिर् , T2 स तुगपद्मजुष्टाभिर् —After 10ᵃᵇ, D3(ins only l 1 [followed by 1116(A)*] after 13) 5 7-9 S ins

1116* सोत्तरीयमिवाम्भोदै शृङ्गान्तरविलम्बिभिः ।
बोध्यमानमिव प्रीत्या दिवाकरकरैः शुभैः ।
उन्मिषन्तमिवोद्धूतैर्लोचनैरिव धातुभिः ।
तोयौघनिःस्वनैर्मन्द्रैः प्राधीतमिव सर्वतः ।
प्रगीतमिव विस्पष्टं नानाप्रस्रवणस्वनैः ।
देवदारुभिरुद्धूतैरूर्ध्वबाहुमिव स्थितम् ।
प्रपातजलनिर्घोषैः प्राक्रुष्टमिव सर्वतः ।
वेपमानमिव श्यामैः कम्पमानैः शरद्वनैः ।
वेणुभिर्मारुतोद्धूतैः कूजन्तमिव कीचकैः ।
निःश्वसन्तमिवामर्षाद्घोरैराशीविषोत्तमैः ।
नीहारकृतगम्भीरैर्ध्यायन्तमिव गह्वरैः ।
मेघपादनिभैः पादैः प्रक्रान्तमिव सर्वतः ।
जृम्भमाणमिवाकाशे शिखरैरभ्रमालिभिः ।
कूटैश्च बहुधाकीर्णं शोभितं बहुकन्दरैः ।

[After l 1, D3 ins

1116(A)* परिधानमिवाधस्तान्नानातरुलतावृतम् ।

—(l 2) T1 2 G1 3 M1 Cr सुखै , Cg as above (for शुभैः). —(l 3) D8 [उ]द्धूतैर् (for [उ]द्धतैर्) D3 नयनैर् (for लोचनैर्) —(l 4) D6 G M निस्वनैर् D6 G3 M2 मन्द्रैः , Cv g as above (for मन्द्रैः) D3 तोयोपलस्वनैर्मन्द्रैः (for the prior half) D3 5 9 T2 प्रधी(D3 °गी)तम् , Cr m g k t as above (for प्राधीतम्) T2 मवश , G2 M3 पर्वत (for सर्वत) —D3 transp l 5 and 6 —(l 5) D8 सम्पृष्ट, G2 M3 विस्प(M3 °ष्ट)ष्टैर् (for विस्पष्ट) D3 बाध्यतमिव विस्फोटैर् , T1 प्रगीतमिव सुस्पष्ट (for the prior half). —After l. 5, D3 ins

1116(B)* आगच्छन्तमिवाम्भोदै रत्नशैलैश्चलाचलैः ।
विस्तीर्णोपलजिह्वाग्रं द्विजिह्वमिव पन्नगम् ।

—(l 6) T G2 3 M1 3 अत्युच्चैर् (for उद्धूतैर्). —After l 6, D3 ins

1116(C)* प्रस्रवणजलप्रपातैर्वर्षन्तमिव सर्वतः । (hypm)

—D3 transp l 7 and 8 —(l 7) T2 प्रपतज् , Cv as above (for प्रपात-) D3 प्रपातजलनिस्फोटैः (for the prior half) D3 प्रोत्सृष्टम् , M1 प्राघुष्टम् , Cr m g k t as above (for प्राक्रुष्टम्) T2 सर्वश , G2 पवन (for सर्वत). —After l. 7, D3 ins

1116(D)* आलिखन्तमिवाक्ष्योर्यैर्गण्डशैलैः शिलाचलैः ।
विस्तीर्णकरबाहूरु सशरीरमिवाचलम् ।

G. 5. 54. 4 B. 5. 56. 34 L. 5. 54. 5 लतावितानैर्विततैः पुष्पवद्भिरलंकृतम् ।
नानामृगगणाकीर्णं धातुनिष्यन्दभूषितम् ॥ ११

बहुप्रस्रवणोपेतं शिलासंचयसंकटम् ।
महर्षियक्षगन्धर्वकिंनरोरगसेवितम् ॥ १२

लतापादपसंबाध सिंहाकुलितकन्दरम् ।
व्याघ्रसंघसमाकीर्णं स्वादुमूलफलद्रुमम् ॥ १३

तमारुरोहातिबलः पर्वतं प्लवगोत्तमः ।
रामदर्शनशीघ्रेण प्रहर्षेणाभिचोदितः ॥ १४

तेन पादतलाक्रान्ता रम्येषु गिरिसानुषु ।
सघोषाः समशीर्यन्त शिलाश्चूर्णीकृतास्ततः ॥ १५

—(l 8) G1 कम्पमानम् D5 T1 3 G1 3 M1 शरद्घनै D3 स्कंधमात्रै शिलोच्चय (for the post. half) M3 वेपमानमिवाकाशे शिखरैरभ्रमालिभि ❀ Cv शरद्घन, शरद्वानिति यथा कृपाचार्यजननस्य शरस्तम्बजात इत्यतो हेतोस्तन्नामवन्तीति ।, Cr k शरद्घनै (Ck इति पाठ)। शिखरलीनैरिति शेष ।, Cm t शरद्घनै सप्तपर्णादिशारदवृक्षसघै ।, Cg शरदि ये घना भवन्ति ते शरद्घना । शरत्कालपुष्पिण सप्तच्छदादयस्तै शुभ्रीभूतजग्या कम्पमानमिव स्थितमित्यर्थ । शरद्घनैरिति पाठे बहुवार्षिकवृक्षैरित्यर्थ । शरवणैरिति वार्थ । तद्वारा तोऽप्यस्ति । शरवणे जातस्य कृपाचार्यस्य शारद्वत इति नामदर्शनात् ❀ —M2 om l 9–14 —(l 9) D5 reads मिव क्रौञ्चके in marg —(l 10) D7–9 T3 G M1 3 निश्वसतम् D3 -[उ]ल्बणै, D5 8 G -[उ]पम, T2 -[अ]निलं, Cg as above (for -[उ]त्तम) —(l. 11) T2 -[आ]वृत-, G2 -[आ]वृत्ति, G3 वृत्त-, Cv as above (for -कृत-) D3 नीहारमिव गम्भीरं (for the prior half) D5 कन्दरै (for गह्वरै) —(l 12) D3 -राजि-, D5 -पान, T2 M1 -जाल-, Cv as above (for -पान-) G1 मेघजातनिभैर्वातै (for the prior half) D3 प्रकुष्टम् (for प्रक्रान्तम्) G1 M3 पर्वतम् (for सर्वत) —T1 illeg for l 13 —(l 13) T3 -जालिभि, G3 Cr k -शालिभि, Cm g t as above (for -मालिभि) —After l 13, D3 ins

1116(E)* गुहान्तरगतै सिंहैर्गर्जन्तमिव धिष्ठितै ।
लतागृहसमाकीर्णं कुञ्जैर्बहुभिरावृतम् ।

—(l. 14) D5 M3 Cg [आ]कीर्ण, Ck as above (for °र्ण). D3 निकुञ्जविविधाकार (for the prior half) D8 -कुञ्जैर (for कन्दर) —After l 14, D3 ins

1116(F)* बहुभूतैकसारैश्च चन्दनैश्च समावृतम् ।]

—[c]) B1 D1–4 6 शाल- (for साल) D 9 11 -तालैश् (for ताल-) V1 D5 7 9-11 च (for -[अ]श्व-) Ñ1 सालतालाश्च कर्णैश्च —[d]) Ś1 D1 2 4 10 11 वन्यैश्; Ñ V1 B1 2 4 D6 द्रुमैश् (for वंशैश्) M1 विविधैर् (for बहुभिर्)

11 V2 om 11 (cf v l 9).—[a]) Ś1 Ñ1 D10 11 बहुभि, Ñ2 V1 B D1–4 6 विविधै, D5 वितत (for विततै) —B1 om (hapl) 11^{d}–13^{c}, D8 om (hapl ?) 11^{cd} G1 M1 transp 11^{d} and 13^{d} —[d]) B1 D1 4 9 -निस्यन्द-, D3 -निस्पन्द-, D6 7 -निष्पन्द-, D11 -विस्फन्द-, M1 -विष्यन्द-, Cr m g t as in text (for -निष्यन्द-) Ś1 Ñ D6 10 -शोभित (for -भूषितम्) V1 सान्द्रस्यन्दनभूषित, B2 3 धातुवृन्दविभूषित, T2 स्वादुमूलफलद्रुम(= 13^{d}) ❀ Cv धातुविष्यन्दभूषितमिति पाठ ❀

12 V2 B4 om. 12 (cf v l 9 and 11).—[b]) Ñ2 D6 M3 -सकुल, M2 कटक, Cm t as in text (for सकटम्) Ś1 शिलाभिश्च सुसकट —[d]) D5 -भूषित (for सेवितम्)

13 V2 om 13, B4 om 13^{abc} (cf v l 9 and 11), B3 om 13^{ab} —[a]) B2 नाना- (for लता) D5 M3 Cg सघातं, D10 -सबाद, D11 -सबाध (sic), Ct as in text (for -सबाध) —[b]) Ñ2 V1 B1 -[आ]शुलित- (sic), D5 7–9 T2 -[अ]धिष्ठित-, T1 3 M3 -[अ]ध्युषित-, G1 M1 2 -[आ]लुलित-, G2 3 -[आ]लोलित- (for -[आ]कुलित-). Ś1 D10 11 सिद्ध(Ś1 मुनि)सेवितकन्दरं, D1 4 सिंहसह्(D1 °ह)-तकन्दर —[c]) Ś1 Ñ V1 B2 3 D6 10 -सिंह-, D1 -द्वीपि ; D2–4 -द्विप-, G2 -सघै. (for -सघ-) B1 सिंहव्याघ्र, D5 7-9 T2 व्याघ्रादिभि (for व्याघ्रसघ-) D11 व्याघ्रसिंहसमायुक्त. —G1 M1 transp 11^{d} and 13^{d} —[d]) D2 चारु (for स्वादु-) T1 3 G2 3 -फलोदक (for फलद्रुमम्) D8 धातुनिष्पन्दभूषित —After 13, D8 ins only l 1 (followed by 1116(A)*) of 1116*

14 V2 om 14 (cf v l 9).—[a]) Ś1 D3,10 सम्- (for तम्) B2 3 विपुल, D1 4 [अ]तिबल, T1 3 G2 M3 हनुमान् (for [अ]तिबल) D5 7-9 T2 G1 3 M1 2 आरुरोहानिलसुत .—[b]) D1 4 वानरोत्तम ; T1 3 G2 M3 पवनात्मज (for प्लवगोत्तम).—[c]) G2 -शैघ्र्येण, Cr m t as in text (for -शीघ्रेण). D11 रामदर्शनमासाद्य —[d]) V1 B1–3 D2 11 प्रचो(V1 °नो, D11 °मो)दित, D6 च चोदित (for [अ]भिचोदित) Ś1 B4 D10 स हर्षेण(B4 हर्षेण च) प्रचोदित, Ñ1 स हर्षेणाथ देशित, D1 4 पौरुषेण प्रणोदित ; D3 5 M2 हर्षेणा(D3 मनसा)भिप्रचोदित .

15 V2 om 15 (cf v l 9).—[a]) D2 कपि (for तेन) Ñ2 G1 2 M2 -क्राता, B2 -क्षिप्ता (for -[आ]क्रान्ता). —[b]) D4 रमणीयेषु(hypm) (for रम्येषु) —[cd]) Ñ B D6 सनिनादम् (for सघोषा सम्-) M1 समकीर्यंत Ś1 D1 2 4 10 11 सघोषमव(Ś1 D10 °ग)शीर्यंत (for °) Ś1 धूली, B2 D6 चूर्णा (for चूर्णी-). D1 2 4 G2 M1 तदा ; D5 11 तथा, Ck as in text (for तत) D3 सघोषमिव शीर्यंत शिलाश्चोपलसकटा

स तमारुह्य शैलेन्द्रं व्यवर्धत महाकपिः ।
दक्षिणादुत्तरं पारं प्रार्थयँल्लवणाम्भसः ॥ १६

अधिरुह्य ततो वीरः पर्वतं पवनात्मजः ।
ददर्श सागरं भीमं मीनोरगनिषेवितम् ॥ १७

स मारुत इवाकाशं मारुतस्यात्मसंभवः ।
प्रपेदे हरिशार्दूलो दक्षिणादुत्तरां दिशम् ॥ १८

स तदा पीडितस्तेन कपिना पर्वतोत्तमः ।
ररास सह तैर्भूतैः प्राविशद्वसुधातलम् ।
कम्पमानैश्च शिखरैः पतद्भिरपि च द्रुमैः ॥ १९

तस्योरुवेगोन्मथिताः पादपाः पुष्पशालिनः ।
निपेतुर्भूतले रुग्णाः शक्रायुधहता इव ॥ २०

कन्दरोदरसंस्थानां पीडितानां महौजसाम् ।
सिंहानां निनदो भीमो नभो भिन्दन्स शुश्रुवे ॥ २१

स्रस्तव्याविद्धवसना व्याकुलीकृतभूषणा ।
विद्याधर्यः समुत्पेतुः सहसा धरणीधरात् ॥ २२

अतिप्रमाणा बलिनो दीप्तजिह्वा महाविषाः ।
निपीडितशिरोग्रीवा व्यवेष्टन्त महाहयः ॥ २३ G 5.54 17 B 5 50 47 L 5 54 19

---

16 V_2 om 16 (cf v l 9) —^{c}) N_2 B_4 $D_{2 3 6}$ तीर (for पार) —^{d}) $Ś_1$ D_{10} पर्यटॅल्ल, $Ñ_1$ समीक्ष्य, $Ñ_2$ V_1 B $D_{3 6}$ गमिष्यँल् (for प्रार्थयँल्) $D_{2 11}$ लवणाभसि

17 V_2 om 17 (cf v l 9) —^{a}) B_3 अभि-, D_{11} अव (for अधि-) —^{c}) Ñ V_1 B D_6 घोर (for भीम) —^{d}) B_1 $D_{4 7 9}$ भीम-, D_3 महा- (for मीन-) $Ñ_1$ विभूषित (for निषेवितम्) D_2 भीमनक्रनिषेवित

18 V_2 om 18 (cf v l 9) —^{a}) $Ś_1$ Ñ V_1 B $D_{1 2 4 6 10 11}$ [आ]काशे —^{b}) $Ś_1$ Ñ V_1 B $D_{1-4 6 10 11}$ [औ]रस सुत (for [आ]त्मसंभव). —^{d}) $Ś_1$ Ñ V_1 B $D_{1-4 6 10 11}$ पितु पथानमुत्तम

19 V_2 om 19 (cf v l 9) —^{a}) $Ś_1$ $D_{1 4 10 11}$ M_1 स तथा, Ñ V_1 $B_{2 3}$ $D_{2 6}$ तत स, $B_{1 4}$ D_3 तत (B_4 °त्र) स (for स तदा) —^{cd}) D_4 रराज, D_{11} चचाल (for ररास) Ñ V_1 B_{2-4} $D_{3 6}$ सहितै ($Ñ_1$ °त) सर्वै (B_2 D_3 °र्वै), B_1 D_2 सह तै॰ सर्वै (D_2 °र्वै), $D_{1 4}$ सवृतो वृक्षै, D_{7-9} T_2 G_3 M_2 विविधैर्भूतै, D_{11} सवृतैर्वृक्ष, Cg as in text (for सह तैर्भूतै) $Ñ_2$ V_1 $B_{1 2}$ $D_{1 4 6 8}$ G_3 M_3 प्र(M_3 प्रा)विशन्(B_1 °द्), D_{11} प्रविष्टश् (for प्राविशद्) $Ñ_1$ $D_{1 2 4 11}$ च महीतल (for वसुधा°) D_3 विशन्निव महीतल (for ^{d}) $Ś_1$ D_{10} सर्वैश्च सहित सत्त्वे प्रविवेश महीतल —B_3 om 19^{ef} —^{f}) G_3 इव (for अपि) $Ś_1$ $Ñ_1$ $D_{1 2 4 10 11}$ पतद्भिश्चाचलोप($Ś_1$ $Ñ_1$ D_{11} °त्त)मै, $Ñ_2$ $B_{1 2 4}$ D_6 प्र(B_2 नि)पतद्भिस्तथापरै, V_1 . . . . . नद्रुमै (illeg), D_3 पतद्भिश्च तथापरे —After 19, $Ś_1$ Ñ V_1 $B_{1 2 4}$ $D_{1-4 6 10 11}$ ins

1117* स गिरि क्षोभितस्तेन प्रनृत्त इव लक्ष्यते।

[B_4 प्रनृत्य (sic), $D_{1 4}$ प्रनृत्यन्, $D_{3 10 11}$ प्रवृत्त (for प्रनृत्त) $Ś_1$ D_{10} दृश्यते, B_1 लक्ष्ये(sic) (for लक्ष्यते)]

20 V_2 om 20 (cf v l 9) —^{a}) B D_6 -वेगान् (for वेग) Ñ D_6 -मथिता (for -[उ]न्म°) $Ś_1$ D_{10} तस्योरुवेगमाश्रित्य —^{b}) $Ś_1$ $D_{3 10}$ शोभिन, Ñ V_1 B $D_{1 2 4 6 11}$ -शोभिता (for -शालिन) —^{c}) $Ś_1$ Ñ V_1 B $D_{1-4 6-11}$ भग्ना॰ (for रुग्णा) —^{d}) $Ś_1$ Ñ V_1 B $D_{1-4 6 10 11}$ शक्रवज्र-($Ś_1$ °ज्रा), G_2 शक्राशनि-, Cg t as in text (for शक्रायुध-)

21 V_2 om 21 (cf v l 9) $Ñ_1$ om 21^{ab} —^{a}) $Ś_1$ $Ñ_2$ V_1 $B_{1 2 4}$ $D_{1-4 10 11}$ $T_{1 3}$ M_3 -[अं]तर- (for -[उ]दर-) B_3 D_6 कन्दरांतरसक्ता(D_6 °सस्था)ना —^{b}) $Ś_1$ $D_{1 2 4 10 11}$ महात्मना (for महौजसाम्) —^{c}) Ñ V_1 B $D_{1 4 6 11}$ घोरो (for भीमो) D_8 महास्तु निनदो भूयो —^{d}) D_{7-9} हि, T_2 G_3 प्र- (for स) $Ś_1$ Ñ V_1 B $D_{1-4 6 10 11}$ G_1 मेघानामिव शुश्रुवे

22 V_2 om 22 (cf v l 9) —^{a}) D_{7-9} Ct त्रस्त-, M_1 हस्त-, Cr g k as in text (for स्रस्त-) $Ś_1$ $D_{10 11}$ -प्रवृद्ध-, B_2 D_6 व्याकृष्ट-, $D_{1 4}$ प्रविद्ध, M_3 व्यावृत्त-, Cr m g t as in text (for -व्याविद्ध-) Ñ V_1 $B_{1 3}$ स्र($Ñ_1$ त्र)स्तव्याकृ(B_1 °ह)ष्टवसना, B_4 त्रस्तविक्षिप्तवसना, D_2 स्रस्तप्रवृद्धरशना, $T_{1 3}$ G_2 स्रस्तव्यावृत्त(G_2 °विद्ध)-रशना ॐ Cm t (Cm त्रस्तव्याविद्धवसना इति पाठ ।) त्रस्तेन त्रासेन(Ct त्रस्ता॰, अत एव) व्याविद्धानि व्यत्यस्तानि वसनानि यासा ता ॐ —^{b}) D_{10} -भूषिण (sic) (for -भूषणा) —After 22^{ab}, D_1 reads 24 —^{c}) $Ś_1$ D_{10} प्रपेतुश्चागनास्त्रस्ता, $Ñ_2$ V_1 B D_2 स(D_2 स)मुत्पेतुर(D_2 °श्चा)प्सरस, $D_{1 4}$ पेतुश्चाप्सरसस्त्रस्ता, D_{11} प्रपेतुश्चामरास्त्रस्ता —^{d}) $Ñ_1$ $B_{1 4}$ D_{10} -तलात्(D_{10} °ले) (for -धरात्)

23 V_2 om 23 (cf v l 9) $Ś_1$ Ñ V_1 B $D_{2-4 6 10 11}$ transp 23 and 24 (including 1118*) —^{a}) $D_{1 4}$ प्रति- (for अति-) D_1 G_1 M_1 प्रमाण (for -प्रमाणा) Ñ V_1 B_{1-3} D_6 बहवो, M_2 विपुलो (for बलिनो) B_4 अप्रमाणाश्च बहवो —^{b}) $D_{1 4}$ दीर्घजघा, D_3 G_2 M_2 दीर्घजिह्वा (for दीप्तजिह्वा) —^{c}) D_8 नि पीडित- B_4 -भुज- (for -शिरो) —^{d}) G_2 व्यावेष्टत $Ś_1$ D_{10} T_2 G महोरगा, $T_{1 3}$ गुहाशया (for महाहय) Ñ V_1 B D_6 व्यचेष्ट($Ñ_1$

G. 5 54 16 B 5 56 48 L. 5 54 18 किंनरोरगगन्धर्वयक्षविद्याधरास्तथा ।
पीडितं तं नगवरं त्यक्त्वा गगनमास्थिताः ॥ २४
स च भूमिधरः श्रीमान्बलिना तेन पीडितः ।
सवृक्षशिखरोदग्रः प्रविवेश रसातलम् ॥ २५
दशयोजनविस्तारस्त्रिंशद्योजनमुच्छ्रितः ।
धरण्यां समतां यातः स बभूव धराधरः ॥ २६

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुःपञ्चाशः सर्गः ॥ ५४ ॥

°चर)त भुजगमा , D1–4 8 व्य(D2 त्रि[sic])चेष्टत महोरगा , D11 निविष्टातमहोरगा . ❀ Cmt व्यवेष्टन्त कुण्डलीकृतशरीरा अजायन्त । व्यचेष्टन्तेति पाठे पीडया अलुण्ठन्नित्यर्थः . ❀ —After 23, Ś1 Ñ V1 B D1–4 6 10 11 ins

1118* क्वचि मुस्राव सलिलं क्वचिज्जनति स्वनम् ।
धातूनन्यांश्च विविधान्महाबलवरपीडित ।

[(l 1) Ñ V1 B1 4 D1–4 6 11 सु(B1 D1–3 11 शु)श्राव (sic) (for सुस्राव) Ñ B3 D3 4 6 -नि (Ñ1 -स, Ñ2 B3 -नि)-स्र(D3 °श्र)व, V1 -निस्वन, B1 4 D2 -विश्र(D2 °स्र)व, D11 -मिश्र (corrupt) (for -नि स्वनम्). B2 क्वचिच्च रजनस्त्र (for the post half) —B3 om l. 2 —(l 2) Ñ2 B2 D3 6 अन्यत्र (for अन्यांश्च) V1 B1 धातूनन्यत्र विविधान् (for the prior half) Ś1 -पीडिता , D11 -पीडितान् (for -पीडित). B4 महापादपपीडितान् (for the post half)]

24 V2 om 24 (cf v l 9) Ś1 Ñ V1 B D1–4 6 10 11 transp 23 and 24 (including 1118*) D1 reads 24 after 22[ab] —[a]) Ś1 V1 D1–4 10 11 M1 -गन्धर्वा —[b]) Ś1 यक्षा (for -यक्ष) T2 G2 3 M3 तदा (for तथा) —[c]) Ñ V1 B D6 पीडितम् (for पीडित) D6 ते (for त). Ś1 D10 गिरिवर, B3 °द्वार (for नगवर) —[d]) B3 आश्रिता (for आस्थिता)

25 V2 om 25 (cf v l 9) —[a]) Ñ V1 B D1 6 तु (for च) Ś1 D10 स चापि पर्वत श्रीमान् —[b]) D1 4 11 स(D11 [ब])नि प्रपीडित , D2 प्रतिपीडित .—[c]) Ś1 D10 समुद्र- (for स वृक्ष) Ñ1 स च वृक्षशिरोदग्र., D3 °शिखर. सर्व , D4 ***शिखरोदग्र . —[d]) D1 4 महीतल (for रसा°).

26 V2 om. 26 (cf v l 9) —[a]) B3 D8 11 -विस्तीर्ण , G1 -विस्तारं (for -विस्तारस्). Ñ1 दशयोजनमायात —[b]) G1 आयत, G2 आयत (for उच्छ्रित) Ś1 D1 4 10 11 त्रिंशदुच्छ्रित(Ś1 D10 °च्छ्राय)योजन , Ñ V1 B D6 शतयोजनमायत (Ñ1 °विस्तर).—[cd]) Ś1 धरण्या ; D3 °णी , T3 °ण्या (for धरण्या) D2 प्राप्तो (for यात). B4 धराधिप (for °धर). D2 3 बभूव स (by transp). Ś1 D10 बभूव स महीधर ; Ñ V1 B1–3 D1–4 6 बभूव वसुधा(D1 4 धरणी)धर (for [d]) D11 धरण्या शिशुता यात सवेगो धरणीधर —After 26, D2 ins राम, D5 7–9 S ins

1119* स लिलङ्घयिषुर्भीमं सलील लवणार्णवम् ।
कल्लोलास्फालवेलान्तमुत्पपात नभो हरिः ।

[(l 1) D5 सलिल लघयन्भीम (for the prior half). D7 8 G1 M1 सलिल (for सलील) D5 G1 M1 2 सलिल- (for लवण) —(l. 2) D9 -वेगातम् (for -वेलान्तम्). D8 गिरे (for हरि).]

Colophon —*Sarga name* Ś1 D10 अरिष्टसूदन, Ñ V B D1 4 6 11 अरिष्टारोहण(Ñ2 D1 4 11 °ण), D2 अभिप्लवन , D3 हनुमत्त्रिकूटारोहण . —*Sarga no* (figures, words or both) N1 D1 2 4 10.11 om , Ś1 N2 V1 D5–9 T G M1 3 56, V2 45, B1.2 54(as in text); B3 52, B4 59, D3 60, M2 55 —After colophon, G M1.3 conclude with श्रीरामाय नम (M3 also शुभमस्तु).

५५

सचन्द्रकुमुदं रम्यं सार्ककारण्डवं शुभम् ।
तिष्यश्रवणकादम्बमभ्रशैवलशाद्वलम् ॥ १
पुनर्वसुमहामीनं लोहिताङ्गमहाग्रहम् ।
ऐरावतमहाद्वीपं स्वातीहंसविलोडितम् ॥ २
वातसंघातजातोर्मिं चन्द्रांशुशिशिराम्बुमत् ।
भुजंगयक्षगन्धर्वप्रबुद्धकमलोत्पलम् ।
अपारमपरिश्रान्तः पुप्लुवे गगनार्णवम् ॥ ३
ग्रसमान इवाकाशं ताराधिपमिवालिखन् ।
हरन्निव सनक्षत्रं गगनं सार्कमण्डलम् ॥ ४
मारुतस्यालयं श्रीमान्कपिर्व्योमचरो महान् ।
हनूमान्मेघजालानि विकर्षन्निव गच्छति ॥ ५ G 5 55 14 B 5 57 6 L 5 55 14

55

Before 1, D1 4 ins, while D3 ins. after 1^{ab}

1120* सचुकोच कपि कर्णौ बाहुभ्यां परिपीडितौ ।
स निरुध्य हृदि प्राणानुत्पपात महाबल ।
देवराजध्वजाकार कपिल रोमसिश्रितम् ।
विपरिक्षिप्य लाङ्गूलमध्वानं महदास्थित ।

[(l 1) D3 सङ्कोच्य च (for सचुकोच) D3 परिपीड्य गां, D4 परिपीडित —(l 2) D1 सनिरुध्य (for स नि°) D3 प्राणम् (for प्राणान्) —(l 3) D3 लोमभिश्रु (for रोमभिश्रु)] —Thereafter D1.4 cont, Ś1 V B4 D2 10 11 ins before 1, while D7-9 ins before 3^{cd}

1121* आप्लुत्य च महावेग पक्षवानिव पर्वत ।

—After 1120*, D3 cont..

1122* स लङ्घ महाघोर दक्षिण सागरोत्तमम् ।
जगद्व्याप्य जगच्चैव ननाद व्यथयन्कपि ।

1 Before 1, D7-9 read 3^{cd} (preceded by 1121*) —^{a}) V2 सचित्र (for सचन्द्र-) Ś1 B4 -कुसुम, D11 मुकुट (for -कुमुद) —^{b}) Ś1 B4 D1-4 10 11 सूर्य- (for सार्क-) —^{c}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 पुष्य- (for तिष्य) Ñ2 कादर्थम् (sic), T2 -कारडम् (for -कादम्बम्) —^{d}) B4 मेघ- (for अभ्र-) B4 D2 5 8 T2 G2 3 M1 3 Cg -शैवाल-, V2 -शैलश्र, D10 -शेवल-, Ct as in text (for -शैवल) D2 4 6-9 T2 G M1 2 -शाड्वल, D11 -शाड्वले, Cg t -शाद्वल (as in text)

2 ^{a}) D2 6 11 -महाभीम(D6 °मा [sic]) (for °मीनं) —^{b}) B1 G1 लोहिताग, Cr m g t as in text (for °ताङ्ग) Ś1 D1-4 10 11 रक्ताग(Ś1 D10 चक्राग, D11 रक्ताक्ष)ग्राहभीषण —^{d}) Ś1 Ñ V2 B1 4 D1-6 10 11 स्वाति- (for स्वाती) Ś1 V2 D1 4 8 10 11 Cg विलोलि(Ś1 °हि, D4 °भि)त, Ñ1 D7 9 -विलासित, T1 3 G M -विलोलित, Ct as in text (for -विलोडितम्)

3 B3 om 3^{ab} —^{a}) Ś1 वायु- (for वात-) D2 -सजात (for सघात-) Ś1 D1 3 4 10 11 -भीमोर्मि (Ś1 D10 °र्मि), Ñ1 D5 8 Ct -जालोर्मि-(Ct °र्मि), Ñ2 V B1 2 4 D6 -घोरोर्मि, D2 -यातोर्मि, D7 9 -ज्वालोर्मि-, T1 3 G1 M Cg -जातोर्मि, Ck as in text (for -जातोर्मि) —^{b}) D11 -शिखर- (for -शिशिर-) Ś1 D1-4 10 11 -[अं]बुद, Ñ2 V B1 2 4 D6 -[उ]दक, D5 -[अं]बुवत् (for -[अ]म्बुमत्) ❀ Ct मतुनार्ष ❀ —D7-9 read 3^{cd} (preceded by 1121*) before 1. —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 -समृद्ध-(Ñ1 °द्ध), Ñ2 D6 -विशुद्ध-, V B2 3 -विबृद्ध-, B1 D3 -विबुद्ध, B4 -विहग- (for -प्रबुद्ध-) —After 3^{cd}, D5 T G M3 ins, while D8 M2 ins after 3^{ab}

1123* हनूमान्मारुतगतिर्महानौरिव सागरम् ।

—Ś1 D1 2 4 10 11 read 3^{ef} and 8^{ab} after 4 —^{e}) B4 अपानम्, D7 9 हनूमान् (for अपारम्) B1 अपरिश्रात —^{f}) T2 लवण- (for गगन-). Ś1 D1-4 10 सा(Ś1 चा)-बुधि सम(Ś1 D3 10 स व्य)गाहत, Ñ1 V1 B1-3 सोवगाहन्नभ सर (B3 °ह हनूमत), Ñ2 V2 B4 D6 सोगाहत नभ-सर, D11 खातु विशमगाहत (sic) —After 3 D3 reads 5^{ab}

4 D6 om 4-5^{ab} Ñ V B om 4 —^{a}) D3 प्रस्रातश्च महातेजास् —^{b}) D3 7-9 G2 3 M3 Cm t [उ]ल्लिखन्(D3 °खत्), D5 [आ]लिखत् (for [आ]लिखन्) Ś1 D1 2 4 10 11 तारापतिमि(D1 2 4 °रि)वोल्लिखन्, T3 ताराधिपतिमालिखन् —After 4, Ś1 D1 2 4 10 11 read 3^{ef} and 8^{ab}

5 D6 om 5^{ab} (cf v l 4) Ñ V B D6 transp 5-7 (D6 5^{c}-7) and 8^{c}-9 and only with 10 read (including star passages) after 16 (preceded by 1132*) D1 4 11 read 17^{ab}, 9 and 5 (including star passages) after 10 D10 repeats 5-7 (including star passages) after 9 G1 repeats 5 after l 5 of 1131* Ś1 repeats 5^{ab} (followed by 1124*) after 9, while D3 reads 5^{ab} after 3 —^{ab}) Ś1 Ñ2 V2 D1 2 4 8 10(Ś1 D10 both times) T G2 M1 3 [आ]त्मज, B4 सुत, Ck as in text (for [आ]लय) B3 राजन् (for श्रीमान्) D3 स मारुतात्मज श्रीमान् (for ^{a}) Ś1 D10 (both first time) कपिर्वायुमतो जवे (for

5 55 15 पाण्डुरारुणवर्णानि नीलमाञ्जिष्ठकानि च ।
5 7 7 हरितारुणवर्णानि महाभ्राणि चकाशिरे ॥ ६
5 55 16 प्रविशन्नभ्रजालानि निष्क्रमंश्च पुनः पुनः ।
प्रच्छन्नश्च प्रकाशश्च चन्द्रमा इव लक्ष्यते ॥ ७

नदन्नादेन महता मेघस्वनमहास्वनः ।
आजगाम महातेजाः पुनर्मध्येन सागरम् ॥ ८
पर्वतेन्द्रं सुनाभं च समुपस्पृश्य वीर्यवान् ।
ज्यामुक्त इव नाराचो महावेगोऽभ्युपागतः ॥ ९

---

[b]) D7 9 अपारमपरिश्रान्तश्चाम्बुधिं समगाहत —After 5^{ab}, Ś1 Ñ V B D1 2 4 10 11 ins

1124* सम्प्रस्फालयैव गगनं कर्पयन्निव दिशो दश ।

[Ś1 D10 (both first time) स(D10 स)प्रकम्प्येव and (second time)सम्प्रच्छाद्येव, Ñ V2 B1 3 सम्प्रयाते(V2 B3 °णे)न, B2 D2 सम्प्रयाते(D2 °काल्ये)व, B4 सम्पपातेव (for सम्प्रस्फाल्येव) V1 सपातयन्निव व्योम (for the prior half) D2 एव (for इव)]

—D3 om 5^{cd}–8 —[d]) D10 (second time) विकिरन्, T2 आकर्षन्, G3 प्रकर्षन् (for विकर्षन्) —After 5, Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 ins

1125* बाहुभ्यामन्तरे सक्तं मेघजालं च पाण्डुरम् ।

[Ś1 D1 4 10' first time) 11 भुजयोर् (for बाहुभ्याम्) D2 भुजयोरन्तरासक्त (for the prior half) D1 om (hapl) from the post half up to the prior half of 1126* Ś1 D2 4 10(first time) 11 सु(D2 10 स)पाडुर (for च पाण्डुरम्)]

—Thereafter Ś1 Ñ1 D1 2.4.10 11 cont

1126* उत्तरीयमिवाभक्तमासीत्तस्य महाकपे ।
[D1 om. महा-]

6 For sequence in Ñ V B D6, cf v l 5 D3 om while D10 repeats 6 (cf v l 5) —[a]) T1 G M पाण्डुर —[b]) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10(both times) 11 -लोहितकानि (for -माञ्जिष्ठकानि). —G transp 6^{cd} and 7 M1 transp. 6^{cd} and 7^{ab} repeating 6^{cd} after l 1 of 1127* —[c]) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10(both times) 11 कपिनाकृ(D11 °हृ)ष्यमाणानि —[d]) B3 महार्हाणि (for महाभ्राणि) ꙮ Cv पाण्डुरारुणेत्यादिश्लोकस्योत्तरार्धं हरितारुणेत्यादि । प्रविशन्नित्यादेः श्लोकस्योपरि लेखकप्रमादैस्तलिखितम् ।, Cg पाण्डरेति । व्यक्ताव्यक्तवाचित्वेन अरुणशब्दयो कयचिन्पौनरुक्त्यमुन्नेयम् । यद्वा "अरुण कृष्णलोहित" इत्यमरशेष ꙮ

7 For sequence in Ñ V B D6, cf v l 5 D3 om while D10 repeats 7 (cf v l 5) G transp 6^{cd} and 7 —[a]) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10(both times) 11 चालयन्मेघवृन्दा(V B1 °जाला, D11 °वर्णा)नि. —[b]) Ś1 Ñ1 D10 (first time) निपतश्, Ñ2 V B D1 4 6 11 स्वयश्, D2 T3 G2 M1 3 निष्पतश्, D7–9 T2 G1 3 निष्क्रामश् (for निष्क्रमश्). D10 (second time) लघय स पुन पुन .—After 7^{ab}, M1 reads 6^{cd} repeating it after l 1 of 1127* —[c]) B2 3 प्रसन्नश् (for प्रच्छन्नश्) V2 om first च D7 9 प्रकाशश्चाप्रकाशश्च —[d]) D4 लक्ष्यसे (sic), D7 9 दृश्यते (for लक्ष्यते) —After 7, Ś1 D10 read 11–16 (including star passage) —After 7, D2 ins 1132*, while D6 7–9 S ins

1127* विविधाभ्रघनापन्नगोचरो धवलाम्बर ।
दृश्यादृश्यतनुर्वीरस्तदा चन्द्रायतेऽम्बरे ।
तार्क्ष्यायमाणो गगने बभासे वायुनन्दन ।
दारयन्मेघवृन्दानि निष्पतश्च पुन पुन ।

[(l. 1) D9 -[आ]पन्न , G2 -[आ]सन्न-, Cv as above (for -[आ]पन्न) —(l 2) M1 -वपुर्, Cv m.g t as above (for -तनुर्) D7 9 तथा (for तदा) ꙮ Ct अयं श्लोक प्रक्षिप्त इति भाति ꙮ —(l 3) D9 गमने (for गगने) D7 9 स बभौ (for बभासे) —(l 4) D8 T2 G3 -जालानि (for -वृन्दानि).]

8 D3 om 8 (cf v l 5). Ś1 D1 2 4 10 11 read 3^{ef} and 8^{ab} after 4 D6 7–9 S repeat 8^{ab} after l 1 of 1131*. —[a]) Ś1 D1 2 4 10 11 दिशो (for नदन्). D6 G1 M1 (all second time) हनुमान् (for महता). —[b]) Ñ1 illeg for मेघस्वन- B3 -महास्वन, D6 -समस्वन (for -महास्वन) Ś1 D1 2 4 10 11 पूरयन्मेघवनि स्वन, B1 मेघस्वनमिव स्वन , G2(both times) हनूमान्मेघनि स्वन —After 8^{ab}, T2 ins

1128* ननाद विविध नाद रोदसी पूरयन्निव ।

—Thereafter T2 cont , while D6 7–9 T1 3 G M ins after 8^{ab}

1129* प्रवरान्राक्षसान्हत्वा नाम विश्राव्य चात्मन ।
आकुलां नगरीं कृत्वा व्यथयित्वा च रावणम् ।
अर्दयित्वा बल घोर वैदेहीमभिवाद्य च ।

[(l 1) G1 Ck प्रवीरान् —(l 2) D8 दर्शयित्वा (for व्यथयित्वा) —(l 3) D8 दर्शयित्वा (for अर्द°) D7 9 महावीरान्, G3 बल सर्वम् (for बल घोर). G2 3 अभिवाद्य च मैथिलीं (for the post half)]

—For sequence in Ñ V B D6, cf. v l. 5 D1 4 11 read 8^{cd} (preceded by 1132*) after 16. —[c]) D10 महावेगा (for °तेजा) —[d]) B4 तरन् (for पुनर्).

9 For sequence in Ñ V B D1 4 11, cf v l. 5 —[b]) B4 समस्पृश्य च, D1 2 4 11 स तु सस्पृश्य (for समुपस्पृश्य). Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 पाणिना

स किंचिदनुसंप्राप्तः समालोक्य महागिरिम् ।
महेन्द्रमेघसंकाशं ननाद हरिपुंगवः ॥ १०
निशम्य नदतो नादं वानरास्ते समन्ततः ।
बभूवुरुत्सुकाः सर्वे सुहृद्दर्शनकाङ्क्षिणः ॥ ११
जाम्बवान्स हरिश्रेष्ठः प्रीतिसंहृष्टमानसः ।
उपामन्त्र्य हरीन्सर्वानिदं वचनमब्रवीत् ॥ १२
सर्वथा कृतकार्योऽसौ हनूमान्नात्र संशयः ।
न ह्यस्याकृतकार्यस्य नाद एवंविधो भवेत् ॥ १३
तस्य बाहूरुवेगं च निनादं च महात्मनः ।
निशम्य हरयो हृष्टाः समुत्पेतुस्ततस्ततः ॥ १४

G 5 55 8
B 5 57 21
L 5 55 9

(for वीर्यवान्) —^{c}) D3 व्यासुक्त (for ज्यामुक्त) —^{d}) D3 7-9 [ऽ]भ्युपागमत् (for °गत) Ś1 Ñ1 B D1 4 10 महावेगमुपागमत् (B3 °द्रवत्), Ñ2 V D2 6 11 महावेग उपा(D11 इत्या)गमत् —After 9, Ś1 repeats 5^{ab} (followed by 1124*), while D10 repeats 5–7 (including star passages)

10 For sequence in Ñ V B D6, cf v l 5 B3 om 10 —^{a}) V1 अस्ति, D3 इव, D7-9 आरात्, G3 damaged (for अनु) Ś1 Ñ2 V1 D6 10 -सप्राप्त, B2 -सप्राप्य (for -सप्राप्त) —^{b}) D5 समालोच्य —B4 om 10^{cd} —^{c}) D3 सत्य, D6 7 8 G M महेन्द्र (for महेन्द्र-) T2 -मेरु- (for -मेघ-) D7 9 सकाशो Ś1 व्यनददृहुसनाद, Ñ1 D2 ननाद सुमहानाद, Ñ2 V B1 2 D1 4 6 10 11 व्यनदद्धनुमान्नाद —^{d}) D7 ननर्द (for ननाद) D7 9 स महाकपि, G1 3 हरियूथप (for हरिपुंगव) Ś1 Ñ1 V B1 2 D1 2 4 10 11 मेघनादसम(D1 4 °मिव)स्वन(Ñ1 D2 °न), Ñ2 D6 मेघस्वने म(D6 °नस)मस्वन —After 10, Ś1 Ñ1 D2 10 ins

1130* स दृष्ट्वा पर्वतश्रेष्ठ सुहृद्दर्शनहर्षित ।
प्रहर्षमतुल लेभे हनुमान्मारुतात्मज ।
ते तस्य निनद श्रुत्वा सर्व एव वनौकस ।
आसन्सहृष्टमनस सुहृद्दर्शनकाङ्क्षिण ।

[Ś1 om l 1–2 —(l 1) Ñ1 illeg for सुहृद्दर्शन- —(l 2) Ñ1 मधुर (for अतुल) —D2 om l 3–4 —(l 3) Ñ1 त श्रुत्वा निनद घोर वानरास्ते हनूमत —(l 4) Ñ1 लालस (for -काङ्क्षिण)]

—After 10, D1 4 11 read 17^{ab}, 9 and 5 (including star passages), while D5 7-9 S ins, whereas D3 ins only l 10–11 after 10

1131* स पूरयामास कपिर्दिशो दश समन्तत ।
स त देशमनुप्राप्त सुहृद्दर्शनलालस ।
ननाद हरिशार्दूलो लाङ्गूल चाप्यकम्पयत् ।
तस्य नानद्यमानस्य सुपर्णाचरिते पथि ।
फलतीवास्य घोषेण गगन सार्कमण्डलम् । [5]
ये तु तत्रोत्तरे तीरे समुद्रस्य महाबला ।
पूर्व सविष्ठिता शूरा वायुपुत्रदिदृक्षव ।
महतो वायुनुन्नस्य तोयदस्येव गर्जितम् ।
शुश्रुवुस्ते तदा घोषमूरुवेग हनूमत ।
ते दीनवदना सर्वे शुश्रुवु काननौकस । [10]
वानरेन्द्रस्य निर्घोष पर्जन्यनिनदोपमम् ।

[(l 1) G1 हरिर् (for कपिर्) —After l 1, D5 7-9 S repeat 8^{ab} —(l 3) D7 9 सु(D9 स)महानाद (for हरिशार्दूलो) —(l 4) D5 M -चरिते (for -[आ]चरिते) —(l 5) T2 चलति (for फलति) —After l 5, G1 repeats 5 —(l 6) D5 7-9 T1 3 G1 M2 कूले (for तीरे) —(l 7) D9 पूर्व, Cm as above Ct पूर्व- (for पूर्व) T1 तु, T3 सु, Cm t as above (for स) D8 Ct -पुत्र (for -पुत्र-) —(l 8) D5 G1 M1 2 वात- (for वायु) T3 G3 -पुत्रस्य, Cg as above (for -नुन्नस्य) T2 महावातेन नुन्नस्य (for the prior half) D5 7-9 Cm t नि(Ct नि)स्वन (for गर्जितम्) —(l 9) D5 तथा, M2 Cr महा (for तदा) G2 M1 शब्दम्, Cm g k t as above (for घोषम्) T1 3 G2 M1 -नेगाद्, Cr m g k t as above (for -वेग) —G1 3 om l 10–11 —(l. 10) D5 7-9 T2 M3 Cg -मनस (for -वदना) D3 तत प्रहृष्टमनस (for the prior half) D3 तुष्टु (for शुश्रुवु)]

11 Ś1 D10 read 11–16 (including star passage) after 7 —^{ab}) D3 G3 निनद घोर (for नदतो नाद) Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 11 त श्रु(B1 D6 तच्छ्रु)त्वा निनद घोर (for ^{a}) D3 वानरेन्द्रा (for वानरास्ते) Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 हनूमत (for समन्तत) D2 ततस्य निनद श्रुत्वा सर्व एव वनौकस —^{c}) Ś1 D1 2 4 10 11 आसन्स(D11 °न्सु)हृष्टमनस, Ñ V B D6 बभूवुर्हृष्टमनस —^{d}) Ś1 D1 4 10 11 -लालसा (for -काङ्क्षिण)

12 For sequence in Ś1 D10, cf v l 11 —^{a}) D1–3 जाम्बवाश्च Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 च, D9 G2 3 तु (for स) —^{b}) B4 प्रीत, D2 5 प्रीत- (for प्रीति-). Ś1 D10 सप्रहृष्टतनूरुह —^{d}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 सागरान्ता(B3 अगद वा)क्यम् (for इद वचनम्)

13 For sequence in Ś1 D10, cf v l 11 —^{a}) D3 -कृत्यो (for -कार्यो) —^{c}) Ñ2 V B D2 6 -कृत्यस्य (for -कार्यस्य) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 वेग (for नाद)

14 For sequence in Ś1 D10, cf v l 11 —^{a}) Ś1 D10 -वेगेन (for -वेग च) —^{b}) Ś1 Ñ V1 B1–3 D1 2 4 6 10 निनद (for निनाद) D3 हनूमत (for महात्मन) —^{c}) Ś1 Ñ V B D1–4 10 11 सश्रुत्य, D6 सश्रुत्वा (for निशम्य) D7 श्रेष्ठा (for हृष्टा) —^{d}) D6 समुत्पेतु

G 5 55 9 B 5 57. 25 L 5 55 10

ते नगाग्रान्नगाग्राणि शिखराच्छिखराणि च ।
प्रहृष्टाः समपद्यन्त हनूमन्तं दिदृक्षवः ॥ १५
ते प्रीताः पादपाग्रेषु गृह्य शाखाः सुपुष्पिताः ।
वासांसीव प्रकाशानि समाविध्यन्त वानराः ॥ १६
तमभ्रघनसंकाशमापतन्तं महाकपिम् ।
दृष्ट्वा ते वानराः सर्वे तस्थुः प्राञ्जलयस्तदा ॥ १७

ततस्तु वेगवांस्तस्य गिरेर्गिरिनिभः कपिः ।
निपपात महेन्द्रस्य शिखरे पादपाकुले ॥ १८
ततस्ते प्रीतमनसः सर्वे वानरपुंगवाः ।
हनूमन्तं महात्मानं परिवार्योपतस्थिरे ॥ १९
परिवार्य च ते सर्वे परां प्रीतिमुपागताः ।
प्रहृष्टवदनाः सर्वे तमरोगमुपागतम् ॥ २०

(for समुत्पेतुस्) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 I1 3 G3 समतत, D7-9 यतस्तत (for ततस्तत)

15 For sequence in Ś1 D10, cf v l 11 B1 om 15 —^{a}) D2 नगात्तु (for नगाग्रान्) D9 ... *णि (for नगाग्राणि) —D3 reads from पद्यन्त in ^{c} up to तम in 17^a in marg —^{c}) D2 समपद्यते Ñ1 समायत्तु प्रहृष्टान्ते, G3 हृष्टा समभिपद्यते —^{d}) Ś1 D10 दिदृक्षया (for °क्षव)

16 For sequence in Ś1 D10, cf v l 11 D3 reads 16 in marg (cf v l 15) —^{a}) Ś1 D10 स्थित्वा, Ñ1 D1 3 4 8 11 I2 G3 M1 स्थिता, B4 प्राप्ता, Cg as in text (for प्रीता) Ñ1 B1 D9 पर्वत (for पादप-) Ñ2 V B D2 6 -[श]ग्राणि (for -[श]ग्रेषु) —^{b}) Ś1 Ñ V B D2 3 6 10 द्रुम- (for गृह्य) D7-9 M2 Ct शाखाम् (for शाखा) Ś1 सपुष्पिता, Ñ2 V B1-3 D2 3 6 च पुष्पिता, D5 M2 3 सु(M2 प्र)निष्ठिता, D7-9 अवस्थिता (for सुपुष्पिता) D1 4 11 द्रुमशाखासु वानरा (D1 4 वेगिता) —^{c}) Ś1 Ñ V B1-3 D6-10 M1 Cv च, D3 वि- (for [इ]व) D3 -प्रकाश ते, D5 T1 G1 M2 प्रशाखानि, D8 T2 G3 M1 महाप्रीत्या, G2 M3 Cm g प्रशाखाश्च, Ct as in text (for प्रकाशानि) B4 D1 4 11 वासासि चीरवृन्दानि ॐ Ck वासासीव महाप्रीत्येति पाठ ॐ —^{d}) V1 समाविध्य च, B3 °विध्यस्त (sic), B4 चिक्षेपु सर्वे- (for समाविध्यन्त) M1 दुधुवुर्वानरास्तदा ॐ Cv समाविध्यन्त समाधूयन्त । प्रशाखानीति पाठे प्रशाखानि प्रकाण्डानि । समाविध्यन्तेत्यस्य समावेष्ट्य समाश्रयन्त इत्यर्थ ॐ —After 16, Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 11 ins , while D2 ins after 7

1132* उत्तम जवमास्थाय हर्षाद्द्विगुणविक्रम ।

[Ś1 D1 4 10 11 वेगम् (for जवम्) Ñ2 त्रिगुण (for द्विगुण-) S1 सभ्रम, Ñ1 रहस, V1 D6 विक्रमा, B1 2 (*sup lin* as above) -मानम (for -विक्रम)]

—Thereafter Ñ V B D6 read 5-7 (D6 5^c-7) and 8^c-9 (transposing them) and 10, while D1 4 11 read 8^{cd} —After 16, D5 7-9 S ins

1133* गिरिगह्वरसलीनो यथा गर्जति मारुत ।
एव जगर्ज बलवान्हनूमान्मारुतात्मज ।

[(l 2) T3 गर्जन्स (for जगर्ज) D8 हनुमान्बलवान्]

17 For sequence in D1.4 11, cf v l 5 D3 reads up to तम in marg. (cf v l 15) —^{a}) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 अद्रि, Ñ2 V1 B1-3 D6 अग्नि- (for अभ्र-). Ñ2 V B D6 -चय-, D11 -गण (for -घन) —^{b}) Ś1 D10 समायात (for आपतन्त) —^{c}) Ñ1 दृष्ट्वा (for दृष्ट्वा) —After 17, D3 reads 29, repeating it in its proper place

18 B4 om 18-19 —^{a}) Ñ1 च, D3 स (for तु). Ñ1 D7 9 वीरो, G2 3 तस्मिन्; Cm as in text (for तस्य) —^{b}) G2 3 गिरौ, Cm t as in text (for गिरेर्) Ñ1 बल (for कपि) —For 18^{ab}, Ś1 Ñ2 V B1-3 D1 2 4, 6 10 11 subst

1134* स तस्य गिरि श्रृङ्गे निपत्य सुमहाजव ।

[Ś1 B2 3 D10 तस्यैव च (for स तस्य) Ś1 D1 4 10 11 निपपात, B1 D2 निपत्य स (D2 च), B3 निपत्य स (for निपत्य सु-)]

—^{c}) Ś1 Ñ V B1-3 D1 4 6 10 11 निपपात, D2 च निपात (sic) (for निपपात) D7-9 Ct गिरेस्तस्य (for महेन्द्रस्य) —^{d}) Ś1 Ñ V B1-3 D1 2 4 6 10 11 सानौ (for शिखरे) D3 -[आ]वृते (for [आ]कुले).—After 18, D3 ins

1135* तेन तस्मिन्निपतता कम्पित स महीधर ।
प्रचकम्पे च पृथिवी क्षोभिताश्च जलाशया ।,

while D5 7-9 S ins

1136* हर्षेणापूर्यमाणोऽसौ रम्ये पर्वतनिर्झरे ।
छिन्नपक्ष इवाकाशात्पपात धरणीधर ।

[(l 1) D5 G3 पूर्यमाणो, Cm t as above (for [आ]पूर्यमाणो) D5 रम्य- (for रम्ये) ॐ Cm t पर्वतनिर्झरे निर्झरप्रवर्तके शिखर इत्यर्थ (Cm °र इत्ये) के । श्रमनिवृत्तये जल एव पतित इत्यन्ये ॐ —(l 2) M2 छिन्न- (for छिन्न-). D5 [आ]काशे (for [आ]काशात्). T1 3 धरणीधरे, Cm t धरणीधर (as above)]

19 B4 om 19 (cf v l 18) —^{a}) B2 D1 3 G3 प्रीति- (for प्रीत) —^{d}) D1 पर्यवार्य (sic) (for परि°)

20 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read 20^{cd}, 25 and 20^{ab} after 31 (followed by 1141*) Ñ2 V B2 D6 read

उपायनानि चादाय मूलानि च फलानि च ।
प्रत्यर्चयन्हरिश्रेष्ठं हरयो मारुतात्मजम् ॥ २१
विनेदुर्मुदिताः केचिच्चक्रुः किलकिलां तथा ।
हृष्टाः पादपशाखाश्च आनिन्युर्वानरर्षभाः ॥ २२
हनूमांस्तु गुरून्वृद्धाञ्जाम्बवत्प्रमुखांस्तदा ।
कुमारमङ्गदं चैव सोऽवन्दत महाकपिः ॥ २३
स ताभ्यां पूजितः पूज्यः कपिभिश्च प्रसादितः ।
दृष्टा देवीति विक्रान्तः संक्षेपेण न्यवेदयत् ॥ २४
निषसाद च हस्तेन गृहीत्वा वालिनः सुतम् ।
रमणीये वनोद्देशे महेन्द्रस्य गिरेस्तदा ॥ २५
हनूमानब्रवीद्धृष्टस्तदा तान्वानरर्षभान् ।
अशोकवनिकासंस्था दृष्टा सा जनकात्मजा ॥ २६
रक्ष्यमाणा सुघोराभी राक्षसीभिरनिन्दिता ।
एकवेणीधरा बाला रामदर्शनलालसा ।
उपवासपरिश्रान्ता मलिना जटिला कृशा ॥ २७ G 5 55 0 B. 5. 57 40 L 5 56 7

20^{cd} after l 1 and 25 and 20^{ab} after l 2 of 1141* B1 3 4 read 20^{cd} after l 1, repeating it after l 2 of 1141* and read 25 and 20^{ab} after 20^{cd} (r) D3 om 20^{ab} —^{a}) V2 तत, D6 वने (for च ते) —^{b}) D11 परा (for परा) Ś1 D10 प्रप्रेदिरे, Ñ2 V B D6 उपागमन् (for उपागता) —D3 reads 20^{cd} after 31 (followed by 1141*) —^{c}) Ś1 Ñ V B(B1 3 4 both times) D1–4 6 10 11 -मनस दृष्ट्वा, G2 3 -मनस सर्वे (for -वदना सर्वे) —^{d}) B3(second time) तमयोगम्, B4 (second time) तमवोचद्, D1 4 7 9 तमागतम्, D2 त मारुतिम्, D8 तमारात्सम्- (for तमरोगम्) Ś1 Ñ1 V B1 3 4(B1 3 4 second time) D1 2 4 10 11 G1 उपस्थित (B4 °त), Ñ2 D6 अवस्थित, D3 7 9 उपागमन् (for उपागतम्) B(B1 3 4 first time) हनूमतमुपस्थित

21 B4 om 21–22^{b} —^{b}) Ś1 Ñ V B1 3 D1–4 6 10 11 मधूनि च, B2 सुमधूनि (for मूलानि च) —^{c}) D3 अपूजयन् (for प्रत्यर्चयन्) G2 हनूमत (for हरिश्रेष्ठ) —For 21^{cd}, Ś1 Ñ V B1–3 D1 2 4 6 10 11 subst

1137* अर्चयन्तो हरिवर मारुतस्यौरस सुतम् ।

[Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 परिवार्यार्चयति स्म (for the prior half)]

22 B4 om 22^{ab} (cf v l 21) D5 8 T1 3 G M om 22 —^{a}) B2 विरेजुर् (for विनेदुर्). V2 सर्वे (for केचिच्) —^{b}) D7 9 T2 केचित् (for चक्रु) Ś1 किलकिलाश्च ते, V1 B2 3 D1–4 10 11 T2 किलकिलास् (B2 D10 T2 °ला)तथा(B2 3 D1 4 T2 °दा, D10 परे), V2 B1 किलकिलाध्वनि(V2 °ला यथा) —Note hiatus between ^{c} and ^{d} —^{c}) B2 (marg also) दृष्ट्वा, D3 दृष्टा (for हृष्टा) Ñ2 B2–4 D6 -शाखासु (for शाखाश्च) —^{d}) D1 T2 व्यानिन्युर्, D2 [अ]थानिन्युर्, D4 वानिन्युर्, D11 विनिन्युर् (for आनिन्युर्) Ñ1 [आ]निन्युर्वानरपुंगवा, Ñ2 V1 B1 3 4 D6 व्या(B1 3 4 व्य)-लम्बत च केचन, V2 व्यलम्बताशुरेन च, B2 व्यवालवत केचन

23 ^{a}) Ś1 त, D2 3 च (for तु) Ś1 Ñ V B1 3 4 D1–4 6 10 11 गुरु वृद्ध(D2 ऋक्ष), B2 महावृद्ध (for गुरून्वृद्धाञ्) —^{b}) T G1 3 तथा (for तदा) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 जाब(Ś1 Ñ1 D1 3 4 °बु)वत महाकपिं (D3 °वलं) —^{c}) D10 अगश (for अङ्गद). Ś1 Ñ1 D10 [ए]वम्, D3 [अ]पि (for [ए]व) —^{d}) Ś1 Ñ1 D10 अभ्यवदन्महाबल, Ñ2 V B D3 6 ववदे स(V1 B1 च, V2 B2 3 °थ) महाबल (B1 D3 °कपि), D1 4 11 व्यवदत महाबल (D4 °ल), D2 [अ]थावदत महाबल

24 ^{a}) V1 B3 4 D3 पृष्ट (for पूज्य) —^{b}) B4 स (for च) Ś1 D10 [अ]भिपूजित, Ñ V B1 3 D1–4 6 11 सभाजित, B2 4 समाहित (for प्रसादित) —^{c}) D11 दृष्ट्वा (for दृष्टा) T3 G2 M2 3 सीता (for देवी) D2 T2 G3 विश्रात (for विक्रान्त) —^{d}) D11 सादरेण (for संक्षेपेण) D11 निवेदयत्

25 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11, cf v l 20 D3 om 25 —^{a}) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 ततो हस्ते (for च हस्तेन) —^{b}) Ś1 Ñ2 V B D10 वालिन सुत, D1 2 4 11 पवनात्मज (for वालिन सुतम्) —^{c}) B2–4 रमणीय- (for °ये) —^{d}) Ś1 Ñ1 V1 B1 D1 2 4 10 11 दर्दुरस्य, V2 दुर्धरस्य (for महेन्द्रस्य) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 महागिरे (D10 °रि [sic]), T3 गिरेस्तथा (for गिरेस्तदा)

26 Ñ2 V B D1 4 6 11 om 26–27 Ś1 Ñ1 D2 3 10 read 26–27, 32–34 (including star passages) after 5 56 1 (followed by 1149* and 1150*) —^{a}) D3 अब्रवीद्वाक्यम्, D7 9 M1 2 अब्रवीत्दृष्टस् —^{b}) T2 G2 3 M1 समेतान् (for तदा तान्) Ś1 Ñ1 D2 10 सर्वांस्तान्हरि(D10 °न्कपि)यूथपान्, D3 इद वानरसत्तद् —^{c}) Ś1 Ñ1 D2 3 10 वनिकामध्ये, D8 -वनिकाया तु —^{d}) Ś1 [अ]सौ, Ñ1 D2 3 10 मे (for सा)

27 Ñ2 V B D1 4 6 11 om 27 (cf v l 26) For sequence in Ś1 Ñ1 D2 3 10, cf v l 26 —^{a}) D2 T3 रक्षमाणा (for रक्ष्य°) D3 विशालाक्षी (for सुघोराभी)

G 5 55 25
B 5 57 40
L 5 55 28

ततो दृष्टेति वचनं महार्थममृतोपमम् ।
निशम्य मारुतेः सर्वे मुदिता वानरा भवन् ॥ २८
क्ष्वेडन्त्यन्ये नदन्त्यन्ये गर्जन्त्यन्ये महाबलाः ।
चक्रुः किलकिलामन्ये प्रतिगर्जन्ति चापरे ॥ २९
केचिदुच्छ्रितलाङ्गूलाः प्रहृष्टाः कपिकुञ्जराः ।
अञ्चितायतदीर्घाणि लाङ्गूलानि प्रविव्यधुः ॥ ३०
अपरे तु हनूमन्तं वानरा वारणोपमम् ।
आप्लुत्य गिरिशृङ्गेभ्यः संस्पृशन्ति स्म हर्षिताः ॥ ३१
उक्तवाक्यं हनूमन्तमङ्गदस्तु तदाब्रवीत् ।
सर्वेषां हरिवीराणां मध्ये वाचमनुत्तमाम् ॥ ३२

—b) Ś1 Ñ1 D2 10 मनस्विनी (for अनिन्दिता) —c) T1 3 M1 दीना (for बाला) —e) D3 -परिग्लाना (for °श्रान्ता) —f) D3 M3 transp मलिना and जटिला —After 27, D3 ins

1138* मार्गता नगरीं लङ्का गुप्ता रावणपालिताम् ।

—Thereafter, D3 cont, while Ś1 Ñ1 D2 10 ins. after 27

1139* यत्नेन महता दृष्टा सा मया जनकात्मजा ।
तया च सह जल्पित्वा पृष्ट्वा चैनामनामयम् ।
अभिज्ञान गृहीत्वा च सिद्धार्थोऽहमिहागत ।

[(l 1) D3 मया सा (by transp) —(l 2) Ñ1 स चारित्राभितप्ता ता (for the prior half) Ñ1 दृष्ट्वा (for पृष्ट्वा) D2 10 [ए]ताम् (for [ए]नाम्) —(l 3) D3 तु (for च)]

28 a) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 दृष्टा(D11 °ष्ट्वा) देवी, B3 दृष्टा सीता (for ततो दृष्टा) —b) Ś1 B4 D10 महत्तद् (for महार्थम्) —c) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 श्रुत्वा ते(B1 2 तु) मारुतेस्तस्य, B3 श्रुत्वा च वचन तस्य —d) Ś1 D3.10 हरयोभवन्, Ñ1 D2 11 हरयस्तदा, Ñ2 V B D6 कपयोभवन्, D1 4 हरिपुगवा, G1 M1 वानरर्षभा, Cg k as in text (for वानरा भवन्) ❀ Cg भवन् अभवन । अनित्यत्वाऽडभाव ।, so also Ck ❀

29 D3 reads 29 for the first time after 17, repeating it here —a) Ñ2 B1 D5 6 8 T2 3 G M Cg क्ष्वेलन्त्यन्ये, V1 क्ष्वेलयतो, B2–4 खेलन्त्यन्ये (for क्ष्वेडन्त्यन्ये) Ś1 D1–4(D3 both times) 10 11 हसन्त्यन्ये, D9 om (hapl), M2 वदन्त्यन्ये, Cg as in text (for नदन्त्यन्ये) —b) Ś1 D10 गायंति (for गर्जन्ति) Ś1 Ñ1 D1 3(first time) 4 10 11 प्लवगमा, Ñ2 V B D2 6 क्षिपति च, D3(second time) वनौकस, D8 महास्वना (for महाबला) —c) B4 क्रुद्धा (for चक्रु) B2 किलकिलान्, D1 5 T3 G2 M Cg किलिकिलाम् —d) D2 3(both times) -नदति (for -गर्जन्ति) D8 वानरा (for चापरे) Ñ2 V B D6 ननदुर(B4 °नृतुश्चा)परे तथा(B3 °दा), G3 मारुति प्रति चापरे.

30 a) Ś1 D10 चोच्छ्रित-, B3 उत्थित-, D2 उच्छृत-, G1 उद्धृत- (for उच्छ्रित-) —B3 om 30cd —c) Ś1 D10 अधिकायत-, Ñ1 अचितायत, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 कुचितायत-, V1 किंचित्र ! (illeg), D7–9 Ct आयताचित- (by transp), Cm g as in text (for अञ्चितायत-) ❀ Cm अञ्चितायतदीर्घाणि दीर्घशब्दसनिधानादायतशब्देन स्थौल्यमुच्यते ।, so also Cg, Ct आयामो विस्तार स्थाल्यमित्यन्ये ❀ —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 विचिक्षिपु, Ñ2 V B1 2 4 D6 विबभ्रमु, M1 प्रविव्यधु, Cg as in text (for प्रविव्यधु)

31 a) Ś1 B4 D10 11 M3 च हनूमत, Ñ2 V1 B1 3 D1 2 4 6 हनुमत तु, B3 D3 हनुमत च (for तु हनूमन्त) —After 31a, T2 ins

1140* जाम्बवन्त च वानरा ।
ततोऽङ्गद हनूमन्त

—b) B2 3 M1 वानर, D7 9 श्रीमत (for वानरा) Ś1 काननौकस, Ñ1 रावणोपमा, Ñ2 V1 B2 3 D10 11 वानरोप(B2 3 °त्त)मा, V2 B1 4 D1–4 6 वार(D1 °रु)णोपमा, D5 7 9 वानरोत्तम, D8 प्रशशसिरे (for वारणोपमम्) —c) D11 आरुह्य (for आप्लुत्य) D5 7–9 T2 G1 3 M2 Ck t -शृगेषु (for -शृङ्गेभ्य) —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 T2 G3 प्रहर्षिता, Ñ2 B4 D6 स्म पाणिना, V B1–3 D8 स्म वानरा (for स्म हर्षिता) —After 31, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 ins

1141* स्तुवन्ति च नमस्यन्ति परिषस्वजिरेऽपरे ।
वालिपुत्रोऽङ्गदश्चैव सपरिष्वज्य पीडितम् ।

[(l 1) Ñ2 V B1 4 D6 स्तुवत्यथ, B2 3 स्तुवतश्च (for स्तुवन्ति च) D2 परिष्वजति चापरे, D4 परिष्वजनि रेपरे (sic) (for the post half) D3 स्तुवति स्म नमति स्म भजति स्म तथापर —After l 1, Ñ2 V B2 D6 read 20cd, while B1 3 4 read 20cd repeating it after l 2 of this star and read 25 and 20ab after 20cd (r).—V2 om l 2 —(l 2) Ñ2 B4 [ए]न (for [ए]व). Ś1 Ñ1 D10 परिष्वज्य च, B3 D11 परिष्वज्य प्र- (for सपरिष्वज्य)]

—Thereafter, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read 20cd, 25 and 20ab, while Ñ2 V B2 D6 read 25 and 20ab, whereas D3 reads 20cd

32 Ñ2 V B D6 om 32–34 For sequence in Ś1 Ñ1 D2 3 10, cf v.l 26 D1 4 11 read 32–34 (including star passages) after 1148* —b) T2 तु तथा, G3 M3 तमथ, M1 त तदा (for तु तदा). D9 reads in

सत्त्वे वीर्ये न ते कश्चित्समो वानर विद्यते ।
यदवप्लुत्य विस्तीर्णं सागरं पुनरागतः ॥ ३३
दिष्ट्या दृष्टा त्वया देवी रामपत्नी यशस्विनी ।
दिष्ट्या त्यक्ष्यति काकुत्स्थः शोकं सीतावियोगजम् ॥३४
ततोऽङ्गदं हनूमन्तं जाम्बवन्तं च वानराः ।
परिवार्य प्रमुदिता भेजिरे विपुलाः शिलाः ॥ ३५

श्रोतुकामाः समुद्रस्य लङ्घनं वानरोत्तमाः ।
दर्शनं चापि लङ्कायाः सीताया रावणस्य च ।
तस्थुः प्राञ्जलयः सर्वे हनूमद्वदनोन्मुखाः ॥ ३६

तस्थौ तत्राङ्गदः श्रीमान्वानरैर्बहुभिर्वृतः ।
उपास्यमानो विबुधैर्दिवि देवपतिर्यथा ॥ ३७

G 5 55 36
B 5 57 52
L 5 55 40

marg [अ]ब्रवीत् —^{c}) T2 कपि- (for हरि-) D5 -चाराणा (for वीराणा) —^{d}) T1 3 M3 मध्ये वचनमुत्तम —For 32, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

1142* अङ्गदोऽथ शुभ वाक्य वायुपुत्रस्य धीमत ।
श्रुत्वैव परमप्रीतो हरिमध्यगतोऽब्रवीत् ।

[(l 1) D2 अनोंगद (for अङ्गदोऽथ) D3 वायुपुत्रसमीरित (for the post half) —(l 2) D1 3 4 11 [ए]तत् (for [ए]व) D11 परम (for परम-) D1 -मध्ये (for -मध्य)]

33 Ñ2 V B D6 om 33 (cf v l 32) For sequence in Ś1 Ñ1 D2 3 10, cf v l 26 and for that in D1 4 11, cf v l 32 —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तुल्यवीर्यो, G1 सत्त्ववीर्ये, G3 वायुपुत्र (for सत्त्वे वीर्ये) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सुराणामपि दृश्यते —G3 damaged from पुनर् in 33^{d} up to स्वामिनि ते in 1144* —^{cd}) T2 अभिप्लुत्य (for अव°) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 पुनरावृत्य(Ś1 Ñ1 D10 °रुलङ्घ्य, D2 3 °राप्लुत्य) यो भीम समुद्रं त्वमिहा(D2 11 °मुपा)गत —After 33, Ś1 Ñ1 D1–4 7–11 T2 ins

1143* जीवितस्य प्रदाता नस्त्वमेको वानरोत्तम ।
त्वत्प्रसादात्समेष्याम सिद्धार्था राघवेण ह ।

[(l 1) Ñ1 प्रदानारैस् (sic), D1 4 11 प्रदाता त्वम्, D3 प्रदाने नस् (for प्रदाता नस्) D3 9 वानरोत्तम Ñ1 त्वमेवेक प्लवगम, D1 4 11 एको वानरपुगव(D11 °व) (for the post half) —(l 2) Ñ1 D3 10 हि (for ह)]

—Thereafter D7–9 T2 Ct cont, while D5 T1 3 G M ins after 33

1144* अहो स्वामिनि ते भक्तिरहो वीर्यमहो धृति ।

[G1 धैर्यम् (for वीर्यम्)]

34 Ñ2 V B D6 om 34 (cf v l 32) For sequence in Ś1 Ñ1 D2 3 10, cf v l 26 and for that in D1 4 11, cf v l 32 —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 सीता (for देवी) D11 दिष्ट्या सीता त्वया दृष्टा —^{c}) D11 दृष्टास् (sic) (for दिष्ट्या) Ś1 Ñ1 द्रक्ष्यति (for त्यक्ष्यति) —^{d}) Ñ1 सीता शोक- (sic) (for शोक सीता-) —After 34, D11 reads 5 56 2^{ab} (followed by 1152*)

35 ^{a}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 जाम्ब(D1 3 4 °बु)वतं (for ततोऽङ्गद) —^{b}) T1 3 वानर Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 अगद च हरी(Ñ2 V1 B D6 कपी)श्वर, G3 जाम्बव नरा —^{c}) Ś1 D10 [उ]पविष्टास्ते, Ñ1 V2 B1 2 D11 हरिश्रेष्ठो, Ñ2 V1 D2 हरिश्रेष्ठ, B3 4 D1 3 4 6 हरिश्रेष्ठा (for प्रमुदिता) —^{d}) D1 4 विपुला शिला —After 35, Ś1 Ñ V B D1–4 6–11 ins

1145* उपविष्टा गिरेस्तस्य शिलासु विपुलासु ते ।

[Ñ2 V B1 4 D6 transp शिलासु and विपुलासु Ś1 Ñ2 B1 3 D6 10 च, B4 तत् (for ते)]

36 ^{b}) D8 प्लवन (for लङ्घन) D2 3 वानरोत्तमात् —^{cd}) V1 D1 4 11 G3 सीताया लङ्कायाः (by transp) D8 रावणस्य च दर्शन (for ^{d}) —^{f}) Ś1 D10 -वच(D10 -दर्श)-नोत्सुका, M -वचनोन्मुखा (for -वदनोन्मुखा) Ñ V B D1–4 6 11 परिवार्य समतत —After 36, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 ins

1146* प्रीतिविस्फारिताक्षास्ते नि शब्दा हरयोऽभवन् ।
निश्चितास्तत्परा सर्वे हनूमद्वचनोत्सुका ।

[(l 1) Ś1 D10 विस्तारित- (for -विस्फारित-) D11 निशब्दा —B3 om l 2 —(l 2) Ś1 तच्चितास्, B2 लिखितास्, D3 निश्चिनास्, D10 तच्चित्तास् (for निश्चितास्) Ś1 D2 3 च्व (for सर्वे) B2 D1 3 4 11 -[उ]न्मुखा (for -[उ]त्सुका)]
—Thereafter, Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 cont, while D2 cont after 1148* (preceded by 1146*)

1147* जाम्बवानृक्षराजस्तु गजो गवय एव च ।
पनसश्च गवाक्षश्च मध्ये तस्थुर्वनौकसाम् ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D1 जाबुवान् Ñ1 D1 4 च (for तु) —(l 2) D2 तस्थुर्मध्ये (by transp), D11 मध्ये तस्थौ (for मध्ये तस्थुर्) Ś1 D10 वनौकस]

—Thereafter, Ś1 D10 cont 1148*

37 D3 om 37 —^{a}) Ñ2 V1 B बभौ (for तस्थौ). D5 ततो (for तत्र) —^{b}) D5 हनुमान्वानरैर्वृत —For 37^{ab}, Ñ1 D1 4 11 subst, while Ś1 D10 cont after 1147*, whereas D2 cont after 1146*

1148* अङ्गद मध्यत कृत्वा हनूमन्त च वानरा ।

—Thereafter, D1 4 11 read 32–34 (including star passages) —D1 4 om from 37^{c} up to 5 56 1 Ñ1 om 37^{cd} —^{c}) Ś1 D2 10 विधिवद्, Ñ2 V B1–3 D6–9

G. 5 49 0
B 5 57. 53
L 5 55 41

हनूमता कीर्तिमता यशस्विना
तथाङ्गदेनाङ्गदबद्धबाहुना ।
मुदा तदाध्यासितमुन्नतं मह-
न्महीधराग्रं ज्वलितं श्रियाभवत् ॥ ३८

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चपञ्चाशः सर्गः ॥ ५५ ॥

T1 G1 3 विविधैर्, B4 कपिभिर्, D11 बहुभिर् (for विबुधैर्) —[d]) Ś1 D5 10 देवैर् (for दिवि) Ñ2 V B D6 11 देवै(B4 बुधै, D11 दिवौ [sic])रिव(V2 °रपि) पुरदर

38 D1 4 om 38 (cf v l 37) —[ab]) D2 तद् (for तथा) D7 9 -नद्ध- (for -बद्ध-) Ś1 D10 [आ]त्मविदा विपश्चिता, Ñ2 V B1-3 [अ]गदिना मनस्विना, B4 [अं]गदधारिणा मदा, D2 3 [अ]गविदा(D3 °दिना) विपश्चिता, D6 11 [अ]ग(D6 [अ]र्थ)विदा मनस्विना (for [अ]ङ्गदबद्धबाहुना) Ñ1 हनुमता . . . महात्मना . . . गदिना मनस्विना (illeg) ❀ Cv यशस्विना, यशस्तस्योपादानमपदान कर्म ।, Cr m यशस्विनेत्यङ्गदविशेषणम् । (Cm अतो न पुनरुक्ति) ।, Cg कीर्तिमतेति हनुमद्विशेषणम् । यशस्विनेत्यङ्गदविशेषणम् । भृत्यकीर्त्या स्वामिन कीर्ति । अन्यथा पौनरुक्त्यात् । यद्वा, बुद्धिमत्त्वजन्या कीर्ति । शौर्यजन्य यश ।, so also Ct ❀ —D11 om from मुन्न in [c] up to न्म in [d] —[c]) Ñ V B D2 3 6 10 11 तदा तद् ; D5 8 T2 G3 M2 मुदा तद् (for मुदा तदा) T3 [अ]भ्यासितम् (for [अ]ध्या°) Ś1 Ñ D2 3 6 10 उत्तम, B2 (marg also) उद्यत (for उन्नतं). V2 T3 महान्, B4 महा, D2 हि तन् (for महन्) Ś1 D10 तदा (for श्रिया) D8 महत्, D9 भवेत् (for [अ]भवत्)

Colophon D1 4 om (cf v l 37) —*Sarga name* Ś1 Ñ1 V B1 2 D2 3 10 हनूमत्प्रत्यागम(B1 2 °प्लव)-नं(D3 न), Ñ2 D6 हनुमदागमन, B3 प्रत्याप्लवन, B4 हनूमत प्रत्यागमन, D11 प्रतिप्रयाण —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D2 10 11 om, Ś1 Ñ2 V1 D5-9 T G M1 3 57, V2 46, B1 2 55, B3 53, B4 60, D3 61; M2 56 —After colophon, G M1 2 conclude with श्रीरामाय नम

५६

ततस्तस्य गिरेः शृङ्गे महेन्द्रस्य महाबलाः ।
हनुमत्प्रमुखाः प्रीतिं हरयो जग्मुरुत्तमाम् ॥ १
तं ततः प्रतिसंहृष्टः प्रीतिमन्तं महाकपिम् ।
जाम्बवान्कार्यवृत्तान्तमपृच्छदनिलात्मजम् ॥ २
कथं दृष्टा त्वया देवी कथं वा तत्र वर्तते ।
तस्यां वा स कथं वृत्तः क्रूरकर्मा दशाननः ॥ ३
तत्त्वतः सर्वमेतन्नः प्रब्रूहि त्वं महाकपे ।
श्रुतार्थाश्चिन्तयिष्यामो भूयः कार्यविनिश्चयम् ॥ ४
यश्चार्थस्तत्र वक्तव्यो गतैरस्माभिरात्मवान् ।
रक्षितव्यं च यत्तत्र तद्भवान्व्याकरोतु नः ॥ ५ G 5 56 5 B. 5 58 6 L 5 56 16

56

Ś1 begins with ॐ

1 D1 4 om 1 (cf v l 5 55 37) —^{a}) G3 lacuna for गिरे B2 4 D7 9 11 शृग (for शृङ्गे) —^{b}) B2 उपविष्टा (for महेन्द्रस्य) Ñ1 B1 3 D10 महाबल —^{d}) D2 3 10 11 उत्तम —After 1, Ś1(l 3 only) Ñ V B D2 3 6 10 ins, D11 ins l 1 before 1 and l 2–3 after 1

1149* तमागत महावीर्यं राक्षसै क्षतविक्षतम्।
समीक्ष्य हरय सर्वे परिवार्य समन्तत ।
ततस्तमब्रवीद्वाक्य हरीणा प्रवरस्तदा ।

[(l 1) D6 समागत D3 महावीर (for °वीर्यं) Ñ1 B2 D3 11 कृतनिक्षत, B1 3 4 D10 कृ(B3 D10 क्ष)तनिग्रह (for क्षत°) —(l 2) Ñ2 B2 D6 समाश्रमन्, V1 D11 समामदत्, D2 3 समासते (for समन्तत) —(l 3) B1(also) 2 कपीना (for हरीणा) S1 D2 3 10 प्रवरोंगद, Ñ1 V1 B3 °रस्तथा, V2 पुरतस्तदा, B1 °र तदा (for प्रवरस्तदा)]

—Thereafter, Ś1 Ñ1 D2 3 10 cont

1150* ब्रूहि वानरशार्दूल कृत्वा कर्म सुदुष्करम्।
अपि दृष्टा त्वया सीता रामस्य महिषी प्रिया।
प्रसन्नवर्णो हि शुभस्तवाङ्गुष्ठगतो मणि ।
एतच्छ्रुत्वा शुभ वाक्यमङ्गदस्य विपश्चित ।

[(l 1) Ś1 D10 कृत (for कृत्वा) D2 सुदारुण, D10 स्वभास्कर (sic) (for सुदुष्करम्) D3 यत्कृत कर्म दु कर (for the post half) —(l 2) D3 ब्रुव (for अपि) D3 रामपत्नी यशस्विनी (for the post half) —(l 4) D10 अगदस्य च (hypm) D3 स तु राजात्मजेनैवमुक्तो हरिवरस्तदा],

Then Ś1 Ñ1 D2 3 10 read 5 55 26–27, 32–34 (including star passages)

—After 1, D7–9 Ct ins, T1 3 subst for 2^{ab}, while M1 ins after 2^{ab}

1151* प्रीतिमत्सूपविष्टेषु वानरेषु महात्मसु।

2 Ñ2 V B D6 om, while D11 reads 2^{ab} after 5.55 34 —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 त पुन, D5 तत्त्वत, G2 ततस्त(by transp) (for त तत) D2 5 8 11 G M3 प्रीति (for प्रति-) D4 प्रतिसहृत्य T2 तत सप्रीतिसहृष्टा —^{b}) D7–9 प्रीतियुक्त T2 G3 महाबल (for °कपिम्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 प्री(D2 म)तिमान्वे(D3 °न्स) महाकपि —After 2^{ab}, D11 ins

1152* बभौ तैरङ्गद श्रीमान्वानरैर्बहुभिर्वृत ।,

while M1 ins 1151* after 2^{ab}

—^{c}) Ś1 Ñ1 D3 4 जाम्बुवान् —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मारुतात्मज, Ñ2 V B D6 पवना° (for अनिला°)

3 ^{a}) D1 4 कपे (for कथ) D5 10 11 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्टा) D1 4 om from त्वया up to समागता in 1153* Ś1 Ñ B D2 3 6 10 11 सीता (for देवी) —^{b}) D3 तव (for तत्र) Ñ2 V B D6 रामस्य महिषी प्रिया —^{c}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 सवादश्च, Ñ2 B4 स वा(B4 च) तस्या, V B1–3 D3 स वा(B1 3 D3 च) तस्या, D6 सर्वत स, D7–9 T1 तस्या चापि, T2 तस्या पाप, G3 M2 तस्या वाथ (for तस्या वा स) ❀ Cr m g t कथवृत्त कीदृग्व्यापार ❀ —^{d}) Ś1 D10 स रावण, Ñ1 स राक्षस, D2 11 हि रावण, D7 निशाचर, G3 द. . . (for दशानन)

4 D1 4 om up to समागता in 1153* (cf v l 3) —^{a}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 व्यासेन, Ñ2 B1 3 4 D6 यथावत्, D3 विस्तरात् (for तत्त्वत) B4 मे (for न) V B2 यथावत्सत्य(V2 °र्व)मेतत्तु —^{b}) V तन्मे ब्रूहि, B1 3 4 ब्रूहि ब्रूहि, B2 ब्रूहि सर्वं (for प्रब्रूहि त्व) Ś1 Ñ1 D2 10 11 महाभुज (D11 °ज), B4 T2 °मते (for °कपे) —After 4^{ab}, Ś1 Ñ1 D1–4 7–11 ins

1153* समागता कथ देवी किं च सा प्रत्यभाषत।

[D1 4 om, D7–9 समागिता (for समागता) Ś1 D10 सा च किं (by transp)]

—^{c}) B4 M2 श्रुत्वार्थाश्च, G1 श्रुत्वार्थं, M1 श्रुतार्थान्, Cr g श्रुतार्थाश्च (as in text) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 कार्यस्यास्य, V3 स्वय कार्य- B1 -विचितयन् (sic) (for -विनिश्चयम्) —After 4, Ñ2 V B D6 ins

1154* प्रसन्नवर्णो हि मणिस्तव पाणिगत शुभ ।
अपि दृष्टा त्वया सीता ब्रूहि न परिपृच्छताम्।

5 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 यथार्थस्, Ñ2 V B D6 यच्चापि, D3 यो वार्थस (for यश्चा°) D11 तस्य (for तत्र) Ñ1 कर्तव्यो —^{b}) T M2 आत्मवत् (for °वान्) —After

G 5 56 6
B 5 58 7
L. 5 56 17

स नियुक्तस्ततस्तेन संप्रहृष्टतनूरुहः ।
नमस्यञ्शिरसा देव्यै सीतायै प्रत्यभाषत ॥ ६
प्रत्यक्षमेव भवतां महेन्द्राग्रात्समाप्लुतः ।
उदधेर्दक्षिणं पारं काङ्क्षमाणः समाहितः ॥ ७
गच्छतश्च हि मे घोरं विघ्नरूपमिवाभवत् ।
काञ्चनं शिखरं दिव्यं पश्यामि सुमनोहरम् ॥ ८
स्थितं पन्थानमावृत्य मेने विघ्नं च तं नगम् ॥ ९
उपसंगम्य तं दिव्यं काञ्चनं नगसत्तमम् ।
कृता मे मनसा बुद्धिर्भेत्तव्योऽयं मयेति च ॥ १०

5ab, Ś1 reads, while D10 ins 1155* —B3 om 5cd —c) D1 2 G2 तु (for च) Ñ2 V B2 (m also) D6 त्वया चापि(Ñ2 D6 चैव) हि यद्वाक्य(B2 °च्य), B1 2 4 वक्तव्य चैव यत्तत्र, D11 वीक्षितव्य तु यत्तत्र —d) Ś1 D10 प्रब्रवीतु (for व्याकरोतु)

6 a) D8 म-, G1 सु- (for स) M1 तथा (for ततस्) D1 11 स तु पृष्टस्तदा तेन, D4 10 स तुष्टस्तु(D10 पृष्टश्च) तदा तेन —c) D5 8 T1 नमस्य, T2 G2 M प्रणम्य (for नमस्यन्) Ñ1 देवी (for देव्यै) Ś1 D10 प्रणम्य मनसा सीता, D1 4 11 नमस्य मनसा देवीं(D11 सीता) —d) Ś1 Ñ1 देवी(Ñ1 सीता)मकथयत्तदा, D1 4 10 11 सीता(D10 11 देवीं) सोऽकथयत्तदा —For 6, Ñ2 V B D2 3 6 subst , Ś1 subst for 6ab and reads after 5ab, whereas D10 ins after 5ab, Ñ1 D1 4 11 ins after 6

1155* इति जाम्बवता पृष्टो वानरानुमत वच ।
यथावृत्त हरिश्रेष्ठ कथयामास मारुति ।

[(l 1) Ś1 D4 जाम्बुवता, D11 जीववता Ñ1 इति जाववतो दृष्ट्वा (for the prior half) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 वानरानुमतेन च (Ñ1 D1 4 स), B4 हनूमानुत्तम वच , D3 11 वानरानुमतो (D11 °ते) वच (for the post half) —(l 2) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 कपिश्रेष्ठ (Ś1 D10 °ष्ठ), Ñ2 V2 हरिश्रेष्ठ (for °श्रेष्ठ)]

7 a) D3 एतद् (for एव) G3 भवता Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 प्रत्यक्ष वस्तत्र(Ñ1 D11 °स्तु य)द(D10 °दा)ह, Ñ2 V B D6 प्रत्यक्ष(B3 °त्येक) वो यथाह वै —b) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 अवप्लुत , D3 अह प्लुत (for समा°) —cd) Ś1 Ñ1 D2 10 11 अपर, Ñ2 विस्तर, V1 B2 अंतर, V2 D1 6 च पर, B1 4 D6 उत्तर, B3 वितत (for दक्षिण) V2 वीक्ष्यमाणो (for काङ्क्षमाण) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 महात्मन (for समाहित) D3 दक्षिण दक्षिणस्यास्य काक्षन्नार महोदधे —After 7, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

1156* अपा तु सदश व्योम पुप्लुवेऽह समाहित ।

[D2 अपा च, D3 अनम , D11 अपा सु- (for अपा तु) Ś1 D10 अपार तु महद्व्योम (for the prior half) Ñ1 illeg , D3 इतोऽ तु- (for पुप्लुवेऽह)],

while Ñ2 V B D6 ins after 7 , D11 ins after 20ab

1157* ततो देवा सगन्धर्वा सविद्याधरचारणा ।
विमानस्था समावृत्य दृष्टु महिता हि माम् ।

[(l 2) D11 उत्पत्य (for आवृत्य) B1 तुष्टुवुर्मां हि मत्वैत (for the post. half)]

8 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read 8–19 after 44ab (preceded by 1187*), while Ñ2 V B (B4 after 1176*) D6 read 8–20b (including star passages) after 1180* —ab) V B D3 6 चैव मे(B4 ते), G3 च महा- (for च हि मे) D3 घोरो Ñ1 D1 2 4 11 द्वितीय चैव (Ñ1 चापि) मे विघ्न, Ñ2 गतश्चैव महाघोर (for a) T1 3 G2 3 इवा(T3 °हा)गत (for °भवत्) Ñ V B D1.2 4 6 11 घोर(Ñ2 V B D6 विघ्न)मापतित महत्, D3 विघ्न आपतितो महान् (for b) Ś1 D10 द्वितीयश्चैव विघ्नो मे(D10 से विघ्नो) घोर सजति(D10 °नि)तो महान् —c) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सुवर्ण-, Ñ2 V B D6 सौवर्ण (B1 °र्णं) (for काञ्चन) D11 -शिखरे Ś1 T2 रम्य (for दिव्य) —d) M2 सुमनोरम Ś1 Ñ V B D1–4 6 10.11 अपश्य पर्वतोत्त(Ś1 Ñ V2 B4 °प)म ❀ Cv अत्र पश्यामीत्यादयो भूतार्थे वेदितव्या ।, Cr पश्यामि व्यत्ययेन भूतार्थे लट् ।, so also Cm g k t. ❀ —After 8, D11 reads 10cd.

9 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11, cf v l 8 —ab) G1 विघ्नकर (for विघ्न च त) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मार्गमावृत्य तिष्ठत मध्ये नदनदीपते —For 9, Ñ2 V B D6 subst

1158* मध्येसमुद्र तिष्ठन्त विघ्नभूतमिवात्मन ।

[Ñ2 B1 D6 समुद्रमध्ये (for मध्येसमुद्र) B4 विद्युत्पुञ्जसमप्रभ (for the post half)]

10 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11, cf v l 8 —a) Ś1 Ñ2 V B1 3 D1 2 4 6 उपगम्य तु (V B1 3 च), B2 उपगम्य च, B4 D11 उपागम्य च(D11 तु), D10 उपगम्य तु (for उपसंगम्य) Ñ1 उपगम्य भृश दिव्य, D3 उपगम्यायत दिव्य —b) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 पर्वतोत्तम, Ñ2 V B D6–9 नगमुत्तम (for °सत्तमम्) —B2 om 10c–11b D11 reads 10cd after 8 —cd) Ñ1 मया तदा (for मे मनसा) D6 ततो मे बुद्धिरुत्पन्ना (for c) M1 हतव्यो (for भेत्तव्यो) V2 वा, D3 [s]श्च (for ऽय) Ñ1 V B1 D1–4 महागिरि , Ñ2 B2 D6 11 मया गिरि , B3 नगोत्तम , T2 ममेति च, M2 मयेति ह (for °ति च) Ś1 D10 मया कृता तदा बुद्धिर्भेदने तस्य भूभृत

प्रहतं च मया तस्य लाङ्गूलेन महागिरेः ।
शिखरं सूर्यसंकाशं व्यशीर्यत सहस्रधा ॥ ११
व्यवसायं च मे बुद्ध्वा स होवाच महागिरिः ।
पुत्रेति मधुरां वाणीं मनः प्रह्लादयन्निव ॥ १२
पितृव्यं चापि मां विद्धि सखायं मातरिश्वनः ।
मैनाकमिति विख्यातं निवसन्तं महोदधौ ॥ १३
पक्षवन्तः पुरा पुत्र बभूवुः पर्वतोत्तमाः ।
छन्दतः पृथिवीं चेरुर्बाधमानाः समन्ततः ॥ १४

श्रुत्वा नगानां चरितं महेन्द्रः पाकशासनः ।
चिच्छेद भगवान्पक्षान्वज्रेणैषां सहस्रशः ॥ १५
अहं तु मोक्षितस्तस्मात्तव पित्रा महात्मना ।
मारुतेन तदा वत्स प्रक्षिप्तोऽस्मि महार्णवे ॥ १६
रामस्य च मया साह्ये वर्तितव्यमरिंदम ।
रामो धर्मभृतां श्रेष्ठो महेन्द्रसमविक्रमः ॥ १७
एतच्छ्रुत्वा मया तस्य मैनाकस्य महात्मनः ।
कार्यमावेद्य तु गिरेरुद्धतं च मनो मम ॥ १८

G. 5 56 50
B 5 58 19
L 5 56 41

11 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11, cf v l 8 B4 om 11^ab (cf v l 10) B3 om 11 —a) Ś1 प्रहते च, Ñ1 प्रेषितेन, Ñ2 V1 B1 D5 7 9 M3 प्रहतस्य, B2 (m also प्रहितस्य) प्रस्थितस्य, D1 4 10 प्रहृते च, D2 प्रहतेन, D3 8 G2 प्रहृत च, D6 प्रद्रुतस्य, D11 प्रद्रुतेन (for प्रहत च) —b) Ś1 (before corr as in text) महागिरौ, B1 मया गिरे (for महा°) —c) B1 2 शिखर सूर्यसकाशो —d) B2 D11 व्यदीर्यत, D5 G2 व्यकी° (for व्यशी°) Ñ1 सहस्रश

12 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11, cf v l 8 —a) Ñ1 D7 9 T2 G1 M च त बुद्ध्वा, D5 तु बुद्ध्वा च (for च मे बुद्ध्वा) Ś1 Ñ2 V1 B D1–4 6 10 11 तन्मे व्यवसित दृष्ट्वा, V2 त व्यवस्थित च दृष्ट्वा —b) Ś1 Ñ2 V B1–3 D1 2 4 6 10 11 स उवाच, B4 स तदा च, T1, 3 G2 3 तदोवाच, T2 मामुवाच (for स होवाच) —c) D2 मधुर (sic), T2 मम ता (for मधुरा) —d) Ś1 D10 मा स पर्वतसत्तम, Ñ1 D1 4 मा स सत्य(Ñ1 4 + [illeg])पुरस्कृत (Ñ1 °त), Ñ2 V B1 D6 अति(V2 °सि)सात्वपुरस्कृता (Ñ2 V2 °त), B2 अतिमात्रपुरस्कृता, B3 अभिनंद्य पुरस्कृत, B4 अब्रवीत्स पुरस्कृता, D2 11 तदा सत्यपुरस्कृता, D3 आत्मन शिखरे स्थित .

13 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11, cf. v l 8 Ś1 D10 om 13–14^b —a) T1 3 G3 [ए]व, T2 हि (for [अ]पि) Ñ2 V B D1–4 6 11 पितुरात्मसमं विद्धि —b) Ñ V B D1 2 6 11 सुहृद मारुतस्य मा(D1 11 च), D3 मारुतस्य महाकपे, D4(marg) पितुस्ते सुहृद तथा —c) Ñ V B4 D2 6 11 सुनाभ, B2 3 D1 4 सुनाभम्, D5 8 G1 M1 मैनाक (for °कम्) B4 विख्यात —d) B4 सस्थितोह (for निवसन्त) D3 महार्णवे (for महोदधौ)

14 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11, cf v l 8 Ś1 D10 om 14^ab (cf v l 13) —a) D5 7–9 तत्र (for पुत्र) Ñ V B D1–4 6 11 पूर्वं पक्ष(D1 4 +)गमा पुत्र(Ñ1 D1 2 4 11 भूत्रा) —b) Ñ1 D1 2 4 11 बहव (for बभूवु) D3 बभूवुरचला किल —c) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 छदेन, T1 भिदत, T3 G3 छिद्रत, Cv °सा, Cr m g k t as in text (for छन्दत). D11 सर्वां (for चेरुर्) —d) D11 विध्यमाना Ñ V B D1 3 4 6 तपोधनान् (for समन्तत) Ś1 D10 दार्यमाणास्ततस्तत, D2 वर्धमाना इतस्तत

15 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11, cf v l 8 —b) Ś1 D10 देवेंद्र (for महेन्द्र) —cd) D6 विच्छेद Ñ1 D3 5 7–9 पक्षौ, B4 क्रुद्धो (for पक्षान्) D7–9 transp चिच्छेद and वज्रेण Ś1 Ñ2 V B1–3 D2 6 10 11 गुरुणा तत (B3 कृत [sic], D11 तदा), Ñ1 B4 D1 3 4 शतपर्वणा (for [ए]षा सहस्रश)

16 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11, cf v l 8 —a) B3 ते (for तु) Ś1 Ñ1 D5 7–10 T2 3 G3 मोचितस्, D3 रक्षितस् (for मोक्षि°) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 तत्र, V B1–3 D3 6 तात, D5 तावत् (for तस्मात्) —c) Ś1 Ñ1 D10 11 पुत्र, D5 तात (for वत्स) —d) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 सागर(Ś1 Ñ1 °रे) स(B4 D3 च)प्रवेशित, Ñ2 V B1–3 D6 समुद्र(B3 °द्रे) च प्रवेशित, D7 9 प्रक्षिप्तो वरुणालये

17 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11, cf v l 8 —a) D2 रामस्य हि, D7–9 राघवस्य Ś1 Ñ1 D10 त्वया (for मया) V2 B4 D1 4 सख्ये, B1 2 सह्ये, B3 साह्यं (for साह्ये) —cd) D3 महेंद्रवरुणोपम (for d). Ñ2 V B D6 तस्माद्विश्राम्य गच्छात्र(D6 °द्गच्छात्र विश्रम्य) भक्षयित्वा फलानि च

18 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 cf v l 8 —a) D4 कृत्वा (for श्रुत्वा) B2 सुनाभस्य, B4 D6 M3 वचस्तस्य (for मया तस्य) —b) Ś1 Ñ2 V B1(m) 3 4 D1 2 4 6 10 11 सुनाभ(Ñ2 V1 °क)स्य, B2 मया तस्य, D3 marg (for मैनाकस्य) Ñ2 V1 B1–3 D6 समासत (for महात्मन) —c) D7–9 T1 2 G1 M1 Cr च (for तु) ❀ Cv r कार्यमावेद्य च(Cv °दन ?) गिरेरिति पाठ ❀ —d) G1 M1 उद्धृत, G2 उद्भूत, M3 Cm g उद्यत, Ct as in text (for उद्धत) D7 9 वै (for च) —For 18^cd, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

G 5 56 50
B 5.58 19
L 5 56 42

तेन चाहमनुज्ञातो मैनाकेन महात्मना ।
उत्तमं जवमास्थाय शेषमध्वानमास्थितः ॥ १९
ततोऽहं सुचिरं कालं वेगेनाभ्यगमं पथि ।
ततः पश्याम्यहं देवीं सुरसां नागमातरम् ॥ २०
समुद्रमध्ये सा देवी वचनं मामभाषत ।
मम भक्ष्यः प्रदिष्टस्त्वममरैर्हरिसत्तम ।
ततस्त्वां भक्षयिष्यामि विहितस्त्वं चिरस्य मे ॥ २१
एवमुक्तः सुरसया प्राञ्जलिः प्रणतः स्थितः ।
विवर्णवदनो भूत्वा वाक्यं चेदमुदीरयम् ॥ २२
रामो दाशरथिः श्रीमान्प्रविष्टो दण्डकावनम् ।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया च परंतपः ॥ २३
तस्य सीता हृता भार्या रावणेन दुरात्मना ।
तस्याः सकाशं दूतोऽहं गमिष्ये रामशासनात् ॥ २४

1159* कार्यगारवमाख्यातमखिलेन विशेषत ।

[B4 आरयातो Ś1 अपि तेन, D1 अखिलेषु, D3 अचिरेण (for अखिलेन) Ñ2 V B D6 निखिलेन महा(Ñ2 B4 D6 °या)-गिरे (B4 °रि) (for the post half).]

19 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11, cf v l 8 —^{a}) D11 सोहम् (for चा°) —^{b}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 सुनाभेन (for मैनाकेन) —After 19^{ab}, D5 7–9 S ins

1160* स चाप्यन्तर्हित शैलो मानुषेण वपुष्मता।
शरीरेण महाशैल शैलेन च महोदधौ।

[(l. 1) M1 मघो, Cv as above (for शैलो).]

—^{d}) Ś1 Ñ2 V1 B D1–4 6 10 11 T1 3 G3 M3 पथानम् (for अध्वानम्) B4 आश्रित (for आस्थित). Ñ1 पथेन निहत स्थित (sic)

20 For sequence in Ñ2 V B D6, cf. v l. 8. D3 reads 20^{ab} before 34 —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तु (for ऽह) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 सु(D11 रु)चिरे(Ñ2 V2 °र) काले —^{b}) D5 7 9 जवेन (for वेगेन) D8 [अ]भिगम, T1 3 M1 [अ]भ्यागम (for [अ]भ्य°). M2 पुन (for पथि) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 गच्छन्न(V2 B4 D2 3 6 10 11 °न्तु)व्रजव पथि(B4 D3 कपि) —After 20^{ab}, D11 ins 1157* —Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om (hapl ?) 20^{c}–33 —For 20^{c}–23, Ñ2 V B D6 11 subst. 1163*, while for 20^{c}–21, D3 subst 1161*.

21 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om. 21 (cf v l 20) For subst in Ñ2 V B D6 11, cf v l 20 and 23 —^{b}) D7 9 चेदमब्रवीत्, D8 समभाषत —^{c}) D5 T2 3 G1 2 M1 भक्ष (for भक्ष्य) —^{e}) T1 G3 M3 अतस् —^{f}) G3 विहितास्य (for °तस्त्व) D7 9 हि मे सुर (for चिरस्य मे) —For 20^{c}–21, D3 subst

1161* गच्छतश्च ममाप्यग्र सत्त्वमभ्येत्य धिष्ठितम्।
पन्थान खे तदा रुद्ध्वा प्राब्रवीन्मा च भीषयन्।
सुरसा मा विजानीहि हनुमद्देवमातरम्।
मम भक्षस्त्वमुद्दिष्ट ईश्वरैर्वानरर्षभ ।

22 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 22 (cf v l 20) For subst in Ñ2 V B D6 11, cf v l 20 and 23 For 22–24, D3 subst 1165*. —^{b}) T2 प्रस्थित (for प्रणत) —^{c}) D8 G2 विषण्ण- (for विवर्ण-) —^{d}) T2 एतद्, M1 चैवम् (for चेदम्) T1 M2 उदैरय, Ck as in text (for उदीरयम्) ❀ Ck उदीरयम्, उदैरयमिति यावत् ❀ —After 22, D8 M1 ins

1162* कृते राघवकार्ये मामागत भक्षयादृता।
एवमुक्त्वा तु ता देवीं रामकार्यं निवेदितम्।

[(l 1) M1 [अ]मृता (for [आ]दृता). —(l 2) M1 निवेदय (for °दितम्)]

23 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 23 (cf v l 20) For subst in D3, cf v l 22 and 24 —^{d}) T G3 [अ]पि भार्यया, B (ed) परतप (for परंतप) —For 20^{c}–23, Ñ2 V B D6 11 subst

1163* एतस्मिन्नन्तरेऽधस्ताद्राक्षसी सुमहातनु ।
विरूपा विकृत वक्त्र कृत्वा मा प्रत्यधावत।
कायेन कायमावृत्य भक्षे त्वामिति चाब्रवीत्।
ता दृष्ट्वा मेघसकाशा राक्षसीमग्रत· स्थिताम्।
ईषद्भयसमाविश्न उक्तवानस्मि तामहम्। [5]
राजा दशरथो नाम अयोध्याधिपति प्रभु·।
तस्य पुत्रोऽग्रजो राम सीतया लक्ष्मणेन च।
प्रविष्टो दण्डकारण्य पित्राज्ञामनुपालयन्।

[(l. 1) Ñ2 हस्ताद् (sic), B3 वीरा (for ऽधस्ताद्) B2 सुमहानना, B3 च महातनु. —(l 2) Ñ2 B2 D6 विरूप. V2 नितत, D6 विकृत- (for विकृत) V2 प्रत्यभाषत, B3 4 °वारयत् (for °धावत) —(l 3) D6 11 भक्ष्ये (for भक्षे) B4 सा (for त्व). —(l 5) B3 भय (for भय) Ñ2 V1 B2 D6 -समाविष्ट (for °विश्न). —(l 6) Note hiatus between the two halves —(l 8) D11 -[अ]रण्ये (for -[अ]रण्य) B2 D11 पित्रर्थम् (for पित्राज्ञाम्) B4 अवधारयन् (for अनुपालयन्)]

24 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 24 (cf v l 20) —^{a}) Ñ2 V B D6 11 तस्य भार्या जनस्थानाद् —^{b}) D5 हतात्मना (for दुरा°) —After 24^{ab}, Ñ2 V B D6 11 ins

1164* मुनिव्रत समास्थाय हृत्वा लङ्का प्रवेशिता।

कर्तुमर्हसि रामस्य साह्यं विषयवासिनि ॥ २५
अथवा मैथिलीं दृष्ट्वा रामं चाक्लिष्टकारिणम् ।
आगमिष्यामि ते वक्त्रं सत्यं प्रतिशृणोमि ते ॥ २६
एवमुक्ता मया सा तु सुरसा कामरूपिणी ।
अब्रवीन्नातिवर्तेत कश्चिदेष वरो मम ॥ २७
एवमुक्तः सुरसया दशयोजनमायतः ।
ततोऽर्धगुणविस्तारो बभूवाह क्षणेन तु ॥ २८

G. 5. 56. 0
B. 5 58. 30
L. 5 56. 0

[V1 मुनिवेष, D6 ऋषिव्रत (for मुनिव्रत) D11 कृत्वा (sic) (for हत्वा)] —c) Ñ2 V B1 2 4 D6 11 गच्छामि, B3 यास्यामि (for दृतोऽह) —d) Ñ2 V B D6 11 दूतोह तस्य राक्षसि. —For 22-24, D3 subst

1165* पर चाभिहिते वाक्ये क्रूरे सुरसया तदा ।
रामदूत्येन यामीति मया तस्यै निवेदितम् ।

25 Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 om 25 (for Ś1 Ñ1 D1 2 4 10, cf v l 20) —b) D5 7 9 G1 M2 3 Ct साहाय्य विषये सति, T2 सहाय प्रियवादिनि ❀ Cv विषये सति विषयवासिनि ।, Ck विषयवासिनीत्यादिक प्रागेव प्रथमकथनस्थल एव व्याकृतम् ❀

26 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 26 (cf v l 20) —ab) D3 पुनश्चोक्ता मया देवी कृत्वा कार्यमशेषत —D3 om 26cd —For 26, Ñ2 V B D6 11 subst

1166* दृष्ट्वा सीता कृतार्थोऽहमागमिष्यामि भीषणे ।
सत्यमेतद्ब्रवीमि त्वा तदा भक्षसि मा दृढम् ।

[(l 1) D11 च ता (for सीतां) B3 समर्थो (for कृतार्थो) —(l 2) B3 मोक्ष्यसि, D11 भक्ष्यसि (for भक्षसि)]

27 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om. 27 (cf v l 20) —a) B3 एवमुक्त्वा Ñ2 V1 B1 2 4 D6 11 तदा सा तु; V2 तु न श्रद्दाम्, B3 तत सा तु (for मया सा तु) —b) Ñ2 V1 B1-3 D6 न श्रद्धामनु(B1-3 °न्न)कल्पयत्, V2 अनुकल्पनिशाचरी, B4 न च मामनुकल्पयत्, D11 न श्रुत्वा अन्नकल्पते (with hiatus) —c) M1 नातिवर्तेथा (for °वर्तेत). —d) D3 कश्चिन्मामिति मे वर —For 27cd, Ñ2 V B D6 11 subst

1167* नागन्तु न च वै गन्तु न कालातिक्रम क्षमे ।
असिध्ये भक्षयिष्येऽह प्रविश स्वोदर मम ।

[(l 1) B2 नागम, B3 नागमे, B4 न गतु (for नागन्तु) Ñ2 D6 लक्तु, B4 स्थातु (for गन्तु) V2 नावागम न वै गतु (for the prior half) B3 कालस्य (for न काल-) B4 त्वा वदामि न च क्षमे (for the post half) D11 नाशकैचैव गतु r न कालातिक्रमेण च —B3 om l 2 —(l 2) V2 असमिध्ये (hypm), D11 शयिष्ये (for असिध्ये) B1 महत्, B2 प्रवि (for मम) D11 प्रविशस्तुदर मम (for the post half)]
—Then all the above MSS cont

1168* तत क्रोधान्मयोक्ता सा कुरु वक्त्र निशामि ते ।
दृष्ट्वा तु सा मे विस्तार नाद कृत्वा सुदारुणम् ।
दशयोजनविस्तार वक्त्र कृत्वाग्रत स्थिता ।
ता दृष्ट्वा दशविस्तारामास विंशतियोजन ।
दृष्ट्वा विंशतिविस्तार सा त्रिंशद्योजनान्यभूत् ।
त्रिंशद्योजनिका दृष्ट्वा चत्वारिंशद्गतो ह्यहम् ।
चत्वारिंशद्गत दृष्ट्वा सा तु पञ्चाशत गता ।
गता पञ्चाशत दृष्ट्वा षष्टियोजनकोऽभवम् ।
षष्टियोजनक दृष्ट्वा साभूत्सप्ततियोजना ।
सप्तत्या राक्षसीं दृष्ट्वा अशीत्येव स्थितो ह्यहम् ।
अशीतिक तु मा दृष्ट्वा साभून्नवतियोजना ।
नवत्या राक्षसीं दृष्ट्वा शतयोजनिकोऽभवम् ।
शतयोजनविस्तार दृष्ट्वा मा राक्षसी तत ।
चकार वदन साथ शतयोजनमायतम् ।
दृष्ट्वा विक्रमसामर्थ्यादतिरिच्यन्तमेव हि ।
शतेन सा प्रतिष्ठाप्य वदन मामभाषत ।
अल खेदेन भवत प्रविशस्वोदर मम ।

[(l 1) B3 4 च (for सा) —(l 2) B2 सा मे स- (for तु सा मे) B3 transp दृष्ट्वा तु and सा मे B2 कृत्वा नाद (by transp) —(l 4) D11 दशविस्तार V2 D11 मया, B3 4 अह (for आस) V1 D11 -योजन, B3 विस्तृत (for -योजन) —(l 5) V1 B4 D11 सा त्रिंशद्योजनाभवत (D11 °ना ह्यभूत्), V2 साभूत्त्रिंशतयोजना (for the post half) B3 दृष्ट्वा विस्तार त्रिंशत योजना नान्यन्यभूत् (sic) —(l 6) D11 त्रिंशद्योजनकां B4 ता त्रिंशद्योजना दृष्ट्वा (for the prior half) V2 गतो ह्यय, B3 अह तथा, B4 D11 ततो ह्यह (for गतो ह्यहम्). —(l 7) B3 त दृष्ट्वा ... (for the prior half). —(l 8) B3 4 स ता (for गता) Ñ2 गत्वा (sic) (for दृष्ट्वा) B2 ह्यह (for ऽभवम्) —(l 9) B1-3 षष्टियोजनिक —(l 10) V1 D6 सप्तत्या Note hiatus between the two halves. D11 (to avoid hiatus) त्वशीत्येव Ñ2 B4 अशीत्यावस्थितो ह्यह, D6 अशीत्या च स्थितो ह्यह (for the post half) —(l 12) V1 D6 नवत्या —V2 om (hapl) from the post half of l 12 up to the prior half of l 14 B4 D6 11 योजनको —(l 13) Ñ2 D6 11 मा दृष्ट्वा (by transp) V1 B2 तदा (for तत) —(l 14) Ñ2 चाथ, B1 सा च, B4 सार्ध, D11 साग्र (for साथ) D6 चकार योजन न्वाथ (sic) (for the prior half) —V1 D6 om (hapl) from l 15 up to l 1 of 1170* —(l 15) V2 अभि , B1 2 इति (for अति-) D11 इति दिश्य तमेव हि (for the post half) —(l 16) B3 सा तेजसा, D11 सा तु तेन (for शतेन सा) B3 प्रतिस्थाप्य D11 वचन (for वदन) —(l 17) D11 अल विलवेन भवान् (for the prior half)]

28 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 28 (cf v l 20) For

G 5 56 0
B. 5. 58. 30
L 5 56 0

मत्प्रमाणानुरूपं च व्यादितं तन्मुखं तया ।
तद्दृष्ट्वा व्यादितं त्वास्यं ह्रस्वं ह्यकरवं वपुः ॥ २९
तस्मिन्मुहूर्ते च पुनर्बभूवाङ्गुष्ठसंमितः ।
अभिपत्याशु तद्वक्त्रं निर्गतोऽहं ततः क्षणात् ॥ ३०
अब्रवीत्सुरसा देवी स्वेन रूपेण मां पुनः ।
अर्थसिद्ध्यै हरिश्रेष्ठ गच्छ सौम्य यथासुखम् ॥ ३१

28–30, Ñ2 V B D6 11 subst 1170*, while D3 subst 1172* —b) D8 G2 आयत (for आयत·) —c) D8 द्विगुण- (for ऽर्धं°) ꙮ Cv ततोऽर्धगुणविस्तार इति। ततोऽर्धं दशार्धम्। तस्य गुणस्तस्यावृत्ति । तस्य द्वयमिति यावत्। अन्तर्गु (°र्धगु)णो विस्तारो यस्य सोऽर्धगुणविस्तार । दशयोजनविस्तार इत्यर्थ । एव यत्नश्च। पूर्वं हनुमतो लङ्घनसमये दशयोजनविस्तारो बभूवेति वचनात्।, Cr तदर्धगुणविस्तार । तदर्धं दशयोजनार्धम्, तस्य गुण आवृत्तिर्द्विभाव ----।, so also Cm t, Cg तत इति। अर्धगुणविस्तार । अत्रार्धशब्द एकदेशवाची। किंचिदधिकविस्तारोऽभवमित्यर्थ । एवमेवार्थ । प्रथमसर्गोक्तशतयोजनविस्तारस्तु विरुद्ध । तद्ग्रन्थ कल्पितश्चेत्युक्तम् ꙮ —After 28, D5 T2 M2 ins

1169* ·मा दृष्ट्वा पर्वताकारमत्र्यमचलोपमा।
चकार सुरसा वक्त्र दशयोजनमायतम्।

[(l 1) D5 अपश्यद्चलोपम (for the post half) —(l 2) M2 व्यास्य (for वक्त्र)]

29 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 29 (cf v l 20) —For subst in Ñ2 V B D6 11, cf v l 1170* and for subst in D3, cf v l. 1172* —a) D7–9 G1 -[अ]धिक चैव (for [अ]नुरूप च) —b) D5 om, D7–9 T2 M तु (for तन्) M1 transp मुख and तया ꙮ Cg व्यादित व्यात्तम् ꙮ —After 29ab, G2 M2 read 39cd repeating (M2 twice) it in its proper place, while D5 reads 30 and 39cd after 29ab repeating 39cd twice in its proper place —c) D7 9 त, Cg as in text (for तद्) D5 [अ]प्यानत (for व्यादित) D8 T2 G1 M1.3 च (for तु) —d) D7–9 G1 पुन (for वपु·) G2 ह्रस्व कृत्वा पुन पुन .

30 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 30 (cf v l 20) —For sequence in D5, cf v l 29 —ab) D9 मुहूर्तं (for °र्ते) T1 3 G2 3 ह्यभव (for च पुनर्) M1 ह्यभवमहम् (for च पुनर्बभूव) D5 M3 Cg -मात्रक, T2 -समित, Ct as in text (for समित) T1 3 G2 3 पुनरङ्गुष्ठमात्रक —c) M2 अतिपत्य (for अभि°) D5 तद्वक्त्रान

—For 28–30, Ñ2 V B D6 11 subst

1170* तद्दृष्ट्वा विवृत वक्त्र शतयोजनमायतम्।
समाहितमना भूत्वा पतग इव वेगित ।
अङ्गुष्ठमात्रो भूत्वाह प्रविष्टोऽस्म्युदर महत।
दन्तोष्ठपुटसवद्ध वक्त्र सापि तदाकरोत्।
तद्दृष्ट्वा सवृत वक्त्र कर्णमाविश्य दक्षिणम्। [5]
निष्क्रम्य तेन तु स्वस्थ· प्रहसन्वाक्यमब्रुवम्।

[V1 D6 om l 1 (cf v l 1168*) —(l 1) V2 B1 D11 त (for तद्) V2 विकृत, D11 निवृत (for विवृत) —V2 om (hapl) from the post half up to the prior half of l 5 —(l 2) Ñ2 वेगित, B4 वेगग (for वेगित) D11 पतगा इव वेगित (for the post half) —(l. 3) V1 [s]ह भूत्वा (by transp) B3 4 हि (for ऽस्मि) —(l 4) D6 दन्तोष्ठ- Ñ2 V1 D6 सम्बद्ध, B3 -बद्ध तद् (for -सवद्ध) D11 तथा (for तदा) —(l 5) V1 D6 11 त (for तद्) V1 सवृत (for सवृत) V1 कर्णम् (for कर्णम्) —(l 6) Ñ2 स्वस्थ (for स्वस्थ.) B1 प्रहस्य (for प्रहसन्). V2 D11 अब्रवीत (sic) (for अब्रुवम्)]

—Then they cont (V2 D11 om [hapl] up to 31b [see var])

1171* प्रविष्ट ते मया वक्त्र दाक्षायणि नमोऽस्तु ते।
गमिष्ये यत्र वैदेही दिष्ट्या सत्य वचस्तव।

[(l 2) B3 दृष्ट्वा, D6 कृत्वा (for दिष्ट्या) Ñ2 B1 कृत्वा (B1 दृष्ट्वा) सत्यो वरस्तव (for the post half)],
while D3 subst for 28–30

1172* एवमुक्तस्त्वहं तत्र चिन्तयित्वा मुहुर्गित ।
अङ्गुष्ठ कुरु तद्वक्त्र येन त्व भक्षयिष्यसि।
इत्युक्ता सा मया देवी दशयोजनविस्तरम्।
कृतवत्यामनो वक्त्र पर्वतान्तरदर्शनम्।
सक्षिप्यात्मानमव्यग्र प्रविष्टोऽह मुख तदा। [5]
निष्क्रम्य च मुखात्तस्मादन्तरिक्ष गत पुन·।

—Then D3 cont

1173* विज्ञप्ता च मया देवी प्रणम्य विविक्तदा।
प्रविश्य वक्त्रान्निष्क्रान्तो दाक्षायणि नमोऽस्तु ते।
गमिष्ये यत्र वैदेही सत्यश्चास्तु वरस्तव।

31 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 31 (cf v l. 20) V2 D11 om 31ab (cf v l 1171*) —ab) D9 स्नेह- (for स्वेन). Ñ2 V1 B D6 एवमुक्ता मया देवी तुष्टा तत्र च मा(B3 वचनम्)-ब्रवीत्, D3 दृष्ट्वा मा तु तदा मुक्तं सुरसाप्यब्रवीद्वच —After 31ab, Ñ2 V B D6 11 (V2 D11 after 1170* owing to om) ins

1174* सुरसा नाम वीराह देवै· सर्वैर्नियोजिता।
त्वत्पराक्रमसामर्थ्यं जिज्ञासार्थमिहागता।
तुष्टाहं ते कपिश्रेष्ठ वायुपुत्र महाबल।

[(l. 1) B1 धीराह, D11 हे वीर (for वीराह) B1 मवदेवैर् (for देवै सर्वैर्) D6 वियोजिता —(l 2) B3 4 जिज्ञासितुम् (for °सार्थम्) B3 अद्य गता (for इहागता). —(l 3) V2 दृष्टाह ते, B1 तुष्टा तेह (for तुष्टाह ते) B3 वानरश्रेष्ठ (for ते कपि°)]

समानय च वैदेहीं राघवेण महात्मना ।
सुखी भव महाबाहो प्रीतास्मि तव वानर ॥ ३२
ततोऽहं साधु साध्वीति सर्वभूतैः प्रशंसितः ।
ततोऽन्तरिक्षं विपुलं प्लुतोऽहं गरुडो यथा ॥ ३३
छाया मे निगृहीता च न च पश्यामि किंचन ।
सोऽहं विगतवेगस्तु दिशो दश विलोकयन् ।
न किंचित्तत्र पश्यामि येन मेऽपहृता गतिः ॥ ३४

G 5. 56 53
B 5 58 36
L. 5 56 21

—^{c}) V1 B4 G1 2 अर्थ(B4 कार्य)सिद्धौ, T2 अभिवाद्य, Cg as in text (for °सिद्धये) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 व्रजे सौम्य, V2 व्रज सौम्य, B3 गच्छ सौम्य, D11 व्रजन्सौम्य (for हरिश्रेष्ठ) D3 अर्थसिद्धिं कपिश्रेष्ठ, D6 7 9 M2 अथ सा व्याहरद्देवी (D5 M2 °च्छ्रेष्ठा) —^{d}) Ñ2 V B1 4 D6 11 जये (V1 °वे)न पुनरागच्छ, B2 3 जयेस्त्व पवना(B3 वानरा)त्मज —After 31, Ñ2 V B D6 11 ins

1175* जय शत्रून्महावीर्य अभेद्यो ह्यपराजित ।
जिज्ञासयागता वीर सामर्थ्यं तुलयन्त्यहम् ।
अतुल्यविक्रमो हि त्व तेजस्वी वानरोत्तम ।
स्वस्त्यस्तु ते गमिष्यामि महेन्द्रभवन प्रति ।
एवमुक्त्वा तु सा देवी तदा स्वभवन गता । [5]

[(l 1) B2 4 शत्रु (for शत्रून्) B4 अमेद्योरयपराजित, D11 अमेद्यो यापराजिता (sic) (for the post half) —(l 2) V1 जिज्ञासुर् (for °सया) B1 [आ]गत.—B3 om from सामर्थ्यं up to देवी in l 5 Ñ2 V2 D6 तुलयामि (for °यन्ति) B4 सामर्थस्य तु याग्यह (sic) (for the post half) —(l 3) D11 ते लक्ष्मी (sic) (for तेजस्वी) —(l 5) D11 उक्ता (for उक्त्वा) D6 स्वभवने B3 तदा स्व गमन गता (for the post half)]

—Thereafter Ñ2 V B D6 11 read 1178*

32 Ś1 Ñ1 D1–4 10 om 32 (for all except D3, cf v l 20) —For 32, Ñ2 V B D6 11 subst

1176* परितुष्टा स्म ते वीर शिवोऽस्तु विजयश्च ते ।
समानयस्व वैदेह्या राम स्वामिहित कुरु ।

[(l 1) V2 D11 परितुष्टोस्मि V1 हे वीर (for ते वीर) B1 3 [ऽ]स्तु (for च) —B4 om from l 2 up to 33^{d} —(l 2) B3 समागमय, D6 समानय च (for °नयस्व)]

—Then all the above mss (except B4) cont

1177* एवमुक्त्वा ततो देवा गता स्थान्स्वाँस्तदालयान् ।
गतेषु चाह देवेषु प्रहृष्टेनान्तरात्मना ।
विक्रमेणाप्रधृष्येण वीक्ष्यमाणो महार्णवम् ।

[(l 1) B1 D11 तदा (for ततो) B3 ते (for स्वाँस्) V2 तदालय, D6 तथालयान्, D11 स्वमालय —(l 2) Ñ2 V2 प्रहृष्टेन (for प्रहृ°) —(l 3) V1 B1–3 वीक्षमाणो (for वीक्ष्य°)],

while B4 reads 8–20^{b} after 1176*

33 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 33 (cf v l 20) —For 33^{ab}, Ñ2 V B D6 11 subst and read after 1175*

1178* ततो देवा सगन्धर्वा सिद्धाश्च परमर्षय ।
पुष्पवृष्टिनिपातेन साधु साध्विति चाब्रुवन् ।

[(l 1) B3 तदा (for ततो) D11 च (for स-) B4 सिद्धाश्चैव महर्षय (for the post half) —(l 2) V1 मानुवन्, B3 वादिन (for चाब्रु°)]

—Then all the above mss (except B3) cont

1179* महेन्द्रविक्रम दृष्ट्वा तव वीराद्भुतोपमम् ।
इद च सुमहत्कर्म कृत सुरसया सह ।

[(l 1) V1 महेंद्रो D11 भीम (for दृष्ट्वा) —(l 2) B1 तु (for च) B4 कार्य (for कर्म) V2 सुरमया D6 तया (for सह)]

—B4 om 33^{cd} —^{c}) M1 गतो (for ततो) —^{d}) M1 पुप्लुवे (for प्लुतोऽह) —For 33^{cd}, Ñ2 V B1–3 D6 11 subst.

1180* प्रभञ्जन इवाविष्ट· शरवत्त्वरितो व्रजन् ।
अपा सुसदृश व्योम वेगेनाहमभिप्लुत. ।

[(l 1) Ñ2 V2 [अ]रिष्ट, V1 [आ]विष्टे, B2 [आ]दिष्ट (for [आ]विष्ट) Ñ2 D6 तदह (for शरवत्) Ñ2 B3 D6 [ऽ]व्रज (for व्रजन्) V2 शरवत्व विभाकर (sic), B1 शरवद्वेगितोव्रज (for the post half) —B3 om from l 2 up to 34 —(l 2) V1 अप सु-, D11 अपा तु B2 सदृशे व्योमे (for °श व्योम) B1 अभिद्रुत, B2 परिप्लुत (for अभि°) D11 पुप्लुवेह समाहित (for the post half)]

—Thereafter all the above mss (except D11) read 8–20^{b} (including star passages), while D11 cont. the line of 20^{ab}

—For 33, D3 subst

1181* ता चाप्यहमुपागम्य सम्प्रतस्थे पुनर्नभ ।
सर्वतोऽपि निरालम्ब सुरसिद्धनिषेवितम् ।

34 Before 34, D3 reads 20^{ab} B3 om 34 (cf v l 1180*) —^{a}) Ś1 वलवन् (for छाया मे) Ñ V B1 2 4 D6 वल्व(Ñ2 B4 °वा)न्नि(Ñ2 °न्वि)गृहीतोस्मि (Ñ1 °तात्मा, Ñ2 °ता च), D1 2 4 10 11 वलव(D4 °वा)न्निगृहीतात्मा, D3 वलात्तव गृहीतोस्मि —^{b}) B4 त न, D11 न हि (for न च) —^{c}) G2 सोय D3 विवृत्त- (for विगत-) Ś1 Ñ2 V1 D2 6 10 -वेग सन्, Ñ1 B4 -वेगश्च, D11 तरवज्ञ (for -वेगस्तु) V2 सोह विगतवान्वेग (sic), D1 4 ततोविगतवेग सन् —^{d}) B4 विलोकयन्दिशो दश —^{e}) D9 कि च (sic) (for किंचित्) M2 तेत्र (for तत्र) D3 न च किंचित्प्र-

G. 5.56 53
B. 5 58 37
L. 5.56.22

ततो मे बुद्धिरुत्पन्ना किं नाम गमने मम ।
ईदृशो विघ्न उत्पन्नो रूपं यत्र न दृश्यते ॥ ३५
अधोभागेन मे दृष्टिः शोचता पातिता मया ।
ततोऽद्राक्षमहं भीमां राक्षसीं सलिलेशयाम् ॥ ३६
प्रहस्य च महानादमुक्तोऽहं भीमया तया ।
अवस्थितमसंभ्रान्तमिदं वाक्यमशोभनम् ॥ ३७
क्वासि गन्ता महाकाय क्षुधिताया ममेप्सितः ।
भक्षः प्रीणय मे देहं चिरमाहारवर्जितम् ॥ ३८
बाढमित्येव तां वाणीं प्रत्यगृह्णामहं ततः ।
आस्यप्रमाणादधिकं तस्याः कायमपूरयम् ॥ ३९
तस्याश्चास्यं महद्भीमं वर्धते मम भक्षणे ।
न च मां सा तु बुबुधे मम वा निकृतं कृतम् ॥ ४०

पश्यामि —^{f}) Ś1 Ñ1 D10 मे सहृता, Ñ2 V1 B2 3 D6 सा मे हृता, V2 D2 सा मे (D2 मे सा) हृता, B4 मे विकृता, D1 4 11 मे सा हृता, D3 7–9 Ct मे विहृता (for मेऽपहृता)

35 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तस्य, D3 तत्र, D7 9 अथ, T1 तदा (for ततो) —^{b}) B2 3 D1 4 T3 G1 M1 3 गगने (for गमने) B4 किंचिन्नागमने मम —D5 reads 35^{cd} in marg —^{c}) T2 3 M3 विघ्नम् (sic) (for विघ्न) V2 उत्पद्य, B1 सपन्नो (for उत्पन्नो) Ś1 Ñ1 D10 विघ्न ईदृश उत्पन्नो, Ñ2 B3 D3 6 ईदृश विघ्नमुत्पन्न, D1 2 4 11 विघ्नमीदृशमुत्पन्न —^{d}) D3 यस्य, D6 यच्च, D7 9 अत्र, T2 तत्र (for यत्र) D9 रूपमात्र Ś1 Ñ1 D1 2.4 10 11 चेगे मे (Ś1 D10 त्वभून्मे) यत्र निग्रह, Ñ2 V1 B D6 यत्राहृपो हि (B1 °पोति) नि (V1 B2 3 नि) ग्रह, V2 रूपोयं मम विग्रह ·

36 ^{a}) D7 9 M1 अधोभागे तु —^{b}) D7 9 शोचत· D7 9 T2 G2 M1 पतिता, D8 [आ]पादिता (for पा°) D7–9 तदा (for मया) —For 36^{ab}, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

1182* अधोमुखी ततो दृष्टिर्गच्छता चरिता मया ।

[Ñ2 V B D6 तदा, D2 तत्र (for ततो) B2 विहिता, B3 धाविता, B4 कारिता, D1 4 6 चारिता, D11 तारिता (sic) (for चरिता) Ñ1 गच्छता च मया तत, D3 शोचता विनिपातिता (for the post half)]

—^{c}) Ñ1 om, B2 D3 7 9 M2 तत्र (for ततो) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 पश्यामि (for ऽद्राक्षम्) D3 om भीमा D8 महाभीमा —^{d}) Ñ2 V1 B D6 11 सलिलाश (B1–3 °ल) ये, V2 मलिनाशये, D1 3 8 M2 °लाशया, Cg as in text (for °लेशयाम्)

37 ^{a}) V2 तु, D1 4 M1 2 सु, D3 om (subm.) (for च) Ś1 D10 महानादो, Ñ1 °हास (for °नादम्) —^{b}) Ś1 D10 मुक्तो वै, Ñ1 V2 D4 7 9 11 M1 मुक्तोह (for उक्तोऽह) G3 तदा (for तया) B1 मुक्तोह भीमयानित्र (sic), D3 ततोह भीमरूपया —D1 4 om 37^{cd}. —^{c}) Ś1 अथ श्रुतम्, Ñ2 D6 अभ्युत्थितम् (for अवस्थितम्) D10 अथ श्रुतमसंभ्रातम् (sic) —^{d}) D3 उक्तो (for इद) Ś1 Ñ V B D2 3 6 10 11 सुदारुण (for अशोभनम्)

38 ^{a}) B1 क्वासि, D10 क्वापि D3 om गन्ता Ś1 D2 10 11 महाभाग, D5 °काय·, D9 °काय (for °काय) —^{b}) T1 M1 ममेप्सित Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 मया क्षुधि (B4 °भि) तयेप्सित, D3 त्व प्राप्तोसि ममेप्सित —^{c}) D3 भक्ष, D8 T2 भक्ष्य, Cr m k t as in text (for भक्ष·). ☙ Cr k प्रीणय प्राप्नुहि । (Ck प्रीयतेर्ण्यैत्ययाच्छन्दन्। तिहृत्वात्परस्मैपदम्। प्रीणयेति पाठ । परन्तु स्वसेकार्याय प्रणयेति पठति ☙ —^{d}) D3 दीर्घकाल बुभुक्षिता —For 38^{cd}, Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 subst.

1183* चिराय भक्ष्यस्त्व दत्तो दिष्ट्या धात्रा महात्मना ।

[B1 D1 4 6 11 भक्षस्त्व D1 दाता (for दत्तो) D3 चिरात्समीक्ष्य सन्त्तो (for the prior half) Ñ1 चात्र (for धात्रा). Ś1 D1 2 4 10 11 महार्णवे, Ñ1 महाक्षुत्र (for °त्मना)]

39 T1 illeg for 39 —^{a}) B1 तद्वाक्यं (for ता वाणीं) —^{b}) Ś1 D1 2 4 10 11 प्रतिगृह्य त्वह तत·, V2 प्रत्यगृह्णाम्यह तत., B1 प्रत्यगृह्य समतत, B4 प्रतिगृह्यातरस्तत, D3 प्रतिगृह्य ततो मया —D6 (after 30) G2 M2 read 39^{cd} for the first time after 29^{ab} repeating (D5 M2 twice) it here T2 reads 39^{cd} twice —^{c}) G1 अधिकस् Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 वर्धयन्विपुल काय, D3 वर्धितो विपुल कायस्, D6 T2 (second time) 3 G3 M1 2 (D5 M2 third time) वर्धितश्चास्मि सुमहास् —^{d}) M2 (first time) तस्या (for तस्याः) B2–4 D1–4 6 10 11 कामम् (for कायम्). Ś1 B1 4 D2 3 10 11 T3 G3 अपूरयन्, D5 G2 (both first time) अपूरयत्, Cm g t अपूरय (as in text)

40 ^{a}) B2 चाहं Ñ2 V B D6 महाघोरम्, D4 (*sup. lin* also as in text) महद्दृष्ट, T2 महद्रूप, M1 महाभीम (for महद्भीम) Ś1 D1 2 10 11 तस्यास्तद्विपुल वक्त्र, M3 तस्यास्तु वर्धते वक्त्र —^{b}) Ś1 D10 निरुद्ध (for वर्धते) Ñ2 V B D6 अभवच्छ (B1 2 °व श) तयोजन, D9 मुर्धते तमभक्षणे (sic), M3 काक्षत्या मम भक्षण —^{c}) G1 2 M3 Cr g साधु (for सा तु) Ñ2 V B1–3 न चात्मानमबुध्यत्सा, B4 न चात्मबुद्ध्याश्च तस्याश्च (hypm), D5 9 न तु (D5 च) मा सानुबुबुधे, D6 न चात्मानमनुच्यत्मा (sic) —^{d}) Ñ2 V B1–3 D6 गतभीर्, B4 मया तद्, T2 ममेन, G1 2 M1 ममापि, M3 सम्यङ् मे (for मम वा) T2 [अ]विकृत, M3 निकृत, Cr m k t as in text (for निकृत) ☙ Cv g मम कृत निकृत मया कृता निकृति वा न ज्ञातवती (Cg बुबुधे) ।, Cr m मम कृतं विकृत वा (Cm सा) मया कृत विकृत (Cm °कार)-

ततोऽहं विपुलं रूपं संक्षिप्य निमिषान्तरात् ।
तस्या हृदयमादाय प्रपतामि नभस्तलम् ॥ ४१
सा विसृष्टभुजा भीमा पपात लवणाम्भसि ।
मया पर्वतसंकाशा निकृत्तहृदया सती ॥ ४२
शृणोमि खगतानां च सिद्धानां चारणैः सह ।
राक्षसी सिंहिका भीमा क्षिप्रं हनुमता हता ॥ ४३
तां हत्वा पुनरेवाहं कृत्यमात्ययिकं स्मरन् ।
गत्वा च महदध्वानं पश्यामि नगमण्डितम् ।
दक्षिणं तीरमुदधेर्लङ्का यत्र च सा पुरी ॥ ४४
अस्तं दिनकरे याते रक्षसां निलयं पुरीम् ।
प्रविष्टोऽहमविज्ञातो रक्षोभिर्भीमविक्रमैः ॥ ४५

G. 5 56 65
B 5 58 48
L 5 56 41

स्वरूपम् ।, so also Ck t ꙮ —For 40^{cd}, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 subst

1184* त चाहमवबुद्ध्यैव तस्यास्तद्विपुल मुखम् ।

[Ś1 तच् (for त) D1 4 अवबुध्ये च D2 ततोह समबुध्ये च, D11 तस्याहमवबुध्यैवम् (for the prior half) D11 अतीव (for तस्यास्तद्) Ś1 Ñ1 विमुख मुख]

—Then Ś1 cont

1185* प्रविष्टोऽस्म्यधिक तस्मात्कृत्वा रूप च योगत. ।

—For 40, D3 subst

1186* अवर्धत ततस्तस्या भक्षणार्थं तदाननम् ।
सावुध्यत न चात्मान विवृतमाना चाकरोत् ।

41 ^{a}) B3 विकृत (for विपुल) Ñ2 V B D3 6 काय (for रूप) —^{b}) D3 6 [आ]निमिषातरात् —^{c}) Ś1 D10 आसाद्य, Ñ2 V1 B D6 आदीर्य (for आदाय) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 प्रस्थितोस्मि (B4 °ह) (for प्रपतामि) ꙮ Cr m t प्रपतामि प्रापतम् ।, Ck प्रपतामि स्म ꙮ V1 T1 नभ स्थल, D5 7 9 T2 3 G M नभस्थल, D10 (*sup. lin* also as in text) महाबल (for नभस्तलम्) D3 तूर्णमुत्पतितो नभ

42 ^{a}) Ś1 D10 विसृष्टवा, D11 विशिष्ट° (for विसृष्टभुजा) Ñ2 V B D6 सा विसृज्य महानाद, D3 सा प्रसार्य भुजौ भीमौ —^{c}) Ś1 Ñ V1 B D1 2 4 6 10 11 महा- (for मया) —^{d}) D9 11 निकृत (for निकृत्त-) Ñ1 सदा, Ñ2 V B1-3 D6 -[आ]नना, B4 D1-4 11 T1 3 G2 3 M2 तदा, D10 मया (for सती)

43 ^{ab}) Ñ2 V B1-3 D6 श्रुता मे (for शृणोमि). Ñ1 B4 D1 2 4 11 खेचराणा, Ñ2 D6 देवताना, M2 ख गताना (for खग°) Ñ1 व (for च) Ś1 Ñ1 V2 D1 4 7 9 10 वाच (V2 °णी) सौम्या महात्मना, Ñ2 V1 B D2 6 11 वाचो (D2 11 °च) व्योम्नि महात्मना (for ^{b}) D3 अश्रौष खगता वाणीमृषीणा भावितात्मना —^{c}) D3 निहिता (for सिंहिका) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 क्रूरा, Ñ2 V B1-3 D6 क्षुद्रा, G2 नाम (for भीमा) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 शीघ्र (for क्षिप्र) D3 सिंहिका कपिना बलात्

44 ^{a}) Ñ1 बद्धा (for हत्वा) —^{b}) Ś1 Ñ V B D1 2. 4 6 10 11 कार्यम् (for कृत्यम्). M1 आत्यायिक D3 कृत्यिक स्मरन् (sic) —After 44^{ab}, Ś1 Ñ V B D1-4 6. 10 11 ins

1187* अगच्छ विमले व्योम्नि वायुवेगसमाश्रित ।

[Ñ2 सुगच्छ, V2 B3 4 D4 आगच्छ Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 विपुले (D3 11 °ल) (for विमले) D3 व्योम Ñ2 V2 B2-4 D6 वायुवेग, D2 3 11 वायोर्वेग (for °वेग-) Ś1 Ñ1 D1 4 10 -समन्वित , B3 समाश्रित , D3 उपाश्रित , D11 समास्थित]

—Thereafter Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read 8–19

—^{c}) Ś1 D10 महातम्, Ñ1 T2 त महद्-, B4 च बृहद्-, D1 2 4 11 तमहम्, D3 च दूरम्, G2 [अ]पि महद्, Ct as in text (for च महद्) B3 गत्वा च महतामेव, M3 गत्वा चाह महाध्वान —^{d}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 अपश्य, Ñ2 V B D6 प्राप्तोस्मि (for पश्यामि) D11 नगमडप —^{f}) Ñ2 V B D3 6 transp लङ्का and यत्र Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 8 10 11 G1 M2 महापुरी, D3 प्रतिष्ठिता, D7 9 गता पुरी (for च सा पुरी)

45 Ñ1 om (hapl ?) 45^{ab} D5 reads 45^{ab} (except अस्त) in marg —^{a}) B2 दिवाकरे (for दिन°) B1 अस्त दिनगते सूर्ये, D3 अस्त गते दिनकरे —^{b}) Ś1 D1 2 4 10 आलय, B1 3 D7 9 T2 3 G3 निलया (sic), D11 आलये (for निलय) D8 G1 2 M1 3 पुर, M2 पुन (for पुरीम्) —After 45^{ab}, D3 ins

1188* प्रविष्टोऽह पराभूय लङ्का मूर्तिमता तत ।

—^{c}) G1 अविज्ञाय (for °ज्ञातो) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 सप्रविष्टोहम (D11 °ष्टो महा) ज्ञातो —^{d}) Ś1 D10 राक्षसैर् (for रक्षोभिर्) —After 45, D5 7-9 S ins

1189* तत्र प्रविशतश्चापि कल्पान्तघनसप्रभा ।
अट्टहास विमुञ्चन्ती नारी काप्युत्थिता पुर ।
जिघासन्तीं ततस्ता तु ज्वलदग्निशिरोरुहाम् ।
सव्यमुष्टिप्रहारेण पराजित्य सुभैरवाम् ।
प्रदोषकाले प्रविश भीतयाह तयोदित । [5]
अह लङ्कापुरी वीर निर्जिता विक्रमेण ते ।
यस्मात्तस्माद्विजेतासि सर्वरक्षास्यशेषत ।

[(l 1) T2 तत (for तत्र) D8 G1 2 M1 3 -सनिभा, T2 -निस्वना (for सप्रभा) —(l 2) M1 अट्टहस (sic) D5 पुन (for पुर) D8 मा लङ्काभ्युत्थिता, G1 2 M2 नार्येकाभ्युत्थिता पुरा (M2 °न) (for the post. half).

G 5 56.65
B 5 58 52
L 5 56.45

तत्राहं सर्वरात्रं तु विचिन्वञ्जनकात्मजाम् ।
रावणान्तःपुरगतो न चापश्यं सुमध्यमाम् ॥ ४६
ततः सीतामपश्यंस्तु रावणस्य निवेशने ।
शोकसागरमासाद्य न पारमुपलक्षये ॥ ४७
शोचता च मया दृष्टं प्राकारेण समावृतम् ।
काञ्चनेन विकृष्टेन गृहोपवनमुत्तमम् ॥ ४८
स प्राकारमवप्लुत्य पश्यामि बहुपादपम् ॥ ४९
अशोकवनिकामध्ये शिंशपापादपो महान् ।
तमारुह्य च पश्यामि काञ्चनं कदलीवनम् ॥ ५०
अदूराच्छिंशपावृक्षात्पश्यामि वरवर्णिनीम् ।
श्यामां कमलपत्राक्षीमुपवासकृशाननाम् ॥ ५१
राक्षसीभिर्विरूपाभिः क्रूराभिरभिसंवृताम् ।
मांसशोणितभक्ष्याभिर्व्याघ्रीभिर्हरिणीं यथा ॥ ५२

—(l 3) D8 M2 अह (for ततस्). M2 अक्षि- (for अग्नि-). —(l 4) G3 तस्य (for सत्य) T3 om मुष्टि- T1 3 स (for सु-) —(l 5) D5 T2 M2 छविश, Cr m t as above (for प्रविश) ❀ Cr m t प्रविश प्राविशम् ❀ D8 भीतया च, G1 भीमश्चाह (for भीतयाह) T3 त्वयोदित —(l 6) T1 (also भीम) 3 G3 भीमा, G2 नाम (for वीर) —(l. 7) T2 यतस् (for यस्मात्)]

46 [a]) G1 ता (for [अ]ह) M2 अर्ध-, Cr m g k t as in text (for सर्व-) Ś1 Ñ1 V1 B3 4 D1–4 10 11 तत्र चाह निशा सर्वां, Ñ2 V2 B1 2 D6 तत्र चाह नगान्सर्वान्. ❀ Cm 'तत्राह मध्यरात्रे तु' इति पाठः साधु ❀ —[b]) Ś1 Ñ1 विचित्य, D7 9 T2 विचरन् (for विचिन्वन्) —[c]) Ñ2 V B1 4 D5 6 G1 -गता (for -गतो) B2 3 D3 T2 राक्षसां (B3 D3 °वणा)त पुरे(D3 T2 °र) गत्वा —[d]) Ś1 Ñ1 D1 4 11 नापश्य ता, Ñ2 V B D6 न पश्यामि, D10 न पश्य ता (for न चापश्य) D2 3 नापश्य जनकात्मजा

47 [b]) M2 रावणस्तु(sic) (for °णस्य) D11 निवेशनं —[c]) D9 reads from साद्य up to [d] in marg D3 शोकसागरमग्नोह —[d]) B4 उपसगत (for °लक्षये) ❀ Cr m t उपलक्षये उपालक्षयम्।, Ck उपलक्षय इत्यादौ लटि सर्वत स्मशब्दो योज्य ❀

48 [a]) Ñ2 V B1–3 D6 शोभित च, B4 विचिन्वता (for शोचता च) B4 D1 द्रष्टु (sic) (for दृष्ट) —[b]) Ñ2 V B1–3 D6 सुमवृत, D7–9 [अ]भिसवृत (for समा°) —[c]) Ś1 Ñ V1 B D1–4 6 10 11 प्रकृष्टेन, V2 प्रहृष्टेन, D5 8 G1 2 M1 2 विचित्रेण, T2 विचित्र च, Cv r m g t as in text (for विकृष्टेन) ❀ Cv r m g विकृष्टेन विप्रकृष्टेन। अतिदीर्घेणेति यावत्।, Ct विकृष्टेन विप्रकृष्टोर्ध्वभागेन, अत्युच्चेनेति यावत् ❀ —[d]) Ś1 Ñ2 V B1 2 D1–3 6 10 11 पुरोपवनम्, Ñ1 तत्रो°, B3 पुरोपरमम्, B4 प्रमदा° (for गृहोपवनम्)

49 [a]) D3 8 G1 M1 2 त (for स) D5 उपप्लुत्य (for अव°) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 त प्रा(D2 तत्प्रा)-कारमनुप्राप्य(B4 °र समासाद्य) ❀ Cr स प्रकारमित्यत्र स इति पदच्छेद ❀ —[b]) Ś1 Ñ V B D1–4 10 11 बहुपादपा —After 49, Ś1 Ñ1 2 (om [hapl]) V B D1–4 6 10 11 ins

1190* अशोकवनिका दिव्या महेन्द्रस्येव नन्दनम्।
[D11 रम्या (for दिव्या)]

50 [b]) Ś1 D1 4 शिंशिपा, D5 8 T2 3 G3 शिंशुपा- (for शिंशपा-) D2 शिंशिपापादपाश्रया —[c]) V2 तदा (for तम्) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 आरूढश्च(Ś1 D10 °ढ प्र-) D8 आरुह्य तु —[d]) Ñ1 बहुपादप (for कदलीवनम्).

51 [a]) B2 सुदूराच्, M3 अदूरे, Ct as in text (for अदू°) Ś1 D1 2 4 6 11 शिंशिपा-; D5 8 9 T2 3 G3 Cg शिंशुपा-, Ck t as in text (for शिंशपा-). —[b]) Ś1 D1 2 4 10,11 अपश्य (for पश्यामि) —[c]) Ñ2 V B1–3 D6 गौरीं (for श्यामा) V2 कनक- (for कमल). B4 विरहात्क्षीणसर्वांगीम् —[d]) Ñ2 V B D6 -कृशामह (for °ननाम्). Ś1 D1 2 4 10 11 तपसा सु(D4 स)कृशा(D11 °ता)नना. —After 51, D5 7–9 S ins.

1191* तदेकवास सवीता रजोध्वस्तशिरोरुहाम्।
शोकसतापदीनाङ्गीं सीता भर्तृहिते स्थिताम्।

[(l. 1) ❀ Cv नदेकवास सवीतामिति तु सम्यक् ❀ —(l. 2) D8 भर्तुर् (for भर्तृ) D5 T2 M2 रतां (for स्थिताम्).]

52 [b]) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 11 क्रूरकर्माभिरावृता —B3 om 52[cd]. —[c]) Ś1 D2 3 10 11 -मत्ताभिर्, Ñ2 V B1 2 4 D6 -दिग्धाभिर्, D1 4 -मज्जाभिर्, D5 T2 G1 2 M1,2 -भक्षाभिर् (for -भक्ष्याभिर्). —[d]) Ś1 D1–4 10 11 T1 3 G3 M3 हरिणीमिव, Ñ2 V B1 2 4 D6 इव सौरभीं (for हरिणीं यथा) —After 52, D5 7–9 S ins

1192* सा मया राक्षसीमध्ये तर्ज्यमाना मुहुर्मुहुः ।
एकवेणीधरा दीना भर्तृचिन्तापरायणा ।
भूमिशय्याविवर्णाङ्गी पद्मिनीव हिमागमे ।
रावणाद्विनिवृत्तार्था मर्तव्यकृतनिश्चया ।
कथचिन्मृगशावाक्षी तूर्णमासादिता मया । [5]

[(l 1) M1 तथा (for मया) ❀ Cv सा मयेत्यत्र मयाशब्दस्याविस्मरणार्थो द्वितीयो मयाशब्द । आमय खेद, तेन सह वर्तत इति सामयेति केचित्।, Cr m सामया, आमयसहिता, दु खसहितेत्यर्थ (। Cm अतस्तूर्णमासादिता मयेत्यनेन न पुनरुक्ति ।, Cg आमय खेद, तेन सह वर्तत इति सामया।, Ck सा मया राक्षसजनादिविशिष्टतया दृष्टेति शेष । "अन्यस्तु"- सामया आमयसहिता इत्याह आमय पापम्,

तां दृष्ट्वा तादृशीं नारीं रामपत्नीमनिन्दिताम् ।
तत्रैव शिंशपावृक्षे पश्यन्नहमवस्थितः ॥ ५३
ततो हलहलाशब्दं काञ्चीनूपुरमिश्रितम् ।
शृणोम्यधिकगम्भीरं रावणस्य निवेशने ॥ ५४
ततोऽहं परमोद्विग्नः स्वरूपं प्रत्यसंहरम् ।
अहं च शिंशपावृक्षे पक्षीव गहने स्थितः ॥ ५५
ततो रावणदाराश्च रावणश्च महाबलः ।
तं देशं समनुप्राप्ता यत्र सीताभवत्स्थिता ॥ ५६
तं दृष्ट्वाथ वरारोहा सीता रक्षोगणेश्वरम् ।
संकुच्योरू स्तनौ पीनौ बाहुभ्यां परिरभ्य च ॥ ५७
तामुवाच दशग्रीवः सीतां परमदुःखिताम् ।
अवाक्शिराः प्रपतितो बहुमन्यस्व मामिति ॥ ५८
यदि चेत्त्वं तु मां दर्पान्नाभिनन्दसि गर्विते ।
द्विमासानन्तरं सीते पास्यामि रुधिरं तव ॥ ५९ G 5 56 79 B 5 58 69 L 5 56 58

न तन्मातरि युज्यते । न च दु ख्युक्तेति । तस्य तु शोकमतापेत्यादिना गताधत्वात् ।, Ct मा स्दु खा मया कथचिदासादितेत्यन्वय ❀ —(l 2) T2 3 G3 भर्तुश् (for भर्तु-) —(l 4) D6 विनिवृत्ता सा (for °त्तार्वा) D7 9 M3 Cg मर्तव्ये, Ck मरणे (for मर्तव्य-) T3 G3 मर्तव्यमिति निश्चया (for the post. half)]

53 ^{a}) D2 सदृशीं (for ता°) D3 ता दृष्ट्वा पद्मपत्राक्षीं —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 राजपुत्रीम् (for रामपत्नीम्) D3 7 9 G2 M3 यशस्विनी (for अनिन्दिताम्) Ñ2 V B D6 शोकसतापपीडिता —^{c}) Ś1 D1 2 4 6 11 शिंशिपा-, D5 8 9 T3 G3 शिंशुपा (for शिंशपा) D5 -मध्ये, D9 -वृक्ष (for -वृक्षे) —After 53^{c}, D2 ins

1193* स्थितस्तस्या दिदृक्षया।
शाखामन्तरमासाद्य
[l 1 = 55^{d} in Ś1]

—^{d}) Ś1 Ñ2 V D2.6 10 पक्षिवत्समवस्थित·, Ñ1 B D1 4 11 पक्षि(D1 4 °रि)वत्समुपस्थित , D3 [ऽ]धितिष्ठोह सुसवृत.

54 ^{b}) Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 भूषण- (for -नूपुर) B4 भूषित, D2 निस्वन (for -मिश्रितम्). D6 काचीनूपुरमास्थित —Ñ1 illeg for ^{cd} —^{c}) Ś1 D2 3 10 शृणोम्यहमुपोत्थत, Ñ2 V B D6 अश्रोषमहमायातं(B4 °मश्रातो), D1 4 शृणोम्यहमथायात, D11 शृणोम्यह यथायात —^{d}) Ś1 D1 2 4 10 11 च निस्वन, Ñ2 V B D6 निवेशनात्, D3 दुरात्मन (for निवेशने)

55 ^{a}) Ñ1 मनसा, D8 सहसा (for परम-) —^{b}) M2 स्व रूप M3 प्रतिसहरन्, Ct as in text (for प्रत्यसहरम्) Ś1 Ñ V B1 4 D1–4 6 10 11 स्व(Ñ B1 D3 4 6 11 स्व) रूप सक्षिपन्पुन (D3 °न्मुहु), B2 स्व रूप प्रनिशकित , B3 स्वस्वरूप क्षिपस्तथा, D5 स्वरूप प्रदसहरन् (sic), T1 3 G3 स्व रूप प्रतिमहर —B1 om 55^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ B2–4 D1–4 6 10 11 M2 लीनश्च, V1 विलीन , V2 निलीन , M3 अह तु (for अह च) D5 reads from पा up to ^{d} in marg Ś1 D1 2 4 6 11 शिंशिपा-, D5 7–9 T2 3 G3 शिंशुपा- (for शिंशपा) —^{d}) D5 गगन-, T2 G2 M1 2 गगने, Cr m g t as in text (for गहने) D3 वने (for स्थित) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 स्थितस्तस्या दिदृक्षया, Ñ2 V B2–4 D6 विजिज्ञासुर्थ(Ñ2 D6 °र)वस्थित

56 ^{c}) Ś1 V2 B1 2 4 D1 2 4 10 समनुप्राप्तो, Ñ V1 D3 5–9 T अनु(T °भि)सप्राप्तो(D5 °प्ता), G2 3 अभिमप्राप्ता (for समनु°) —Ñ1 illeg for ^{d} —^{d}) D5 त्ववस्थिता (for [अ]भवत्स्थिता) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 11 राक्षसीभि सुरक्षित, D3 यस्मिन्सीता सुरक्षिता

57 ^{a}) V1 B1 3 4 D6 त च दृष्ट्वा, V2 सा दृष्ट्वा च, B2 D3 तत्र दृष्ट्वा, T2 सा दृष्ट्वाथ (for त दृष्ट्वाथ) Ś1 Ñ D1 2 4 10 तं च (Ś1 D10 तत्र) दृष्ट्वा महाबाहु, D11 त दृष्ट्वा च महाबाहु —^{b}) Ś1 Ñ V B D1–4 6 8 10 11 T3 G3 महाबल(B2 °ल) (for -गणेश्वरम्) D6 सीता जनकनदिनी —^{c}) Ś1 Ñ V1 B2 3 D1 4 6 10 11 सक्षिप्य वासमस्तस्थौ सा(D1 4 च), V2 B1 4 सक्षिप्य परम वासो, D2 सक्षिप्य वामसस्तस्थौ —^{d}) M2 भुजाभ्या (for बाहुभ्या) Ñ2 D6 आवृणोत्स्तनौ, D2 परिरक्षिता (for परिरभ्य च)
—After 57, D8 G1 ins

1194* प्रावेपत वरारोहा प्रवाते कदली यथा ।,
—D8 G1 cont , D5 7 9 T G2 3 M ins after 57

1195* वित्रस्ता परमोद्विग्ना वीक्षमाणा ततस्तत ।
त्राण किंचिदपश्यन्ती वेपमाना तपस्विनीम्।

[(l 1) D7–9 इतस् (for ततस्) D3 M1 वित्रस्ता परमोद्विग्ना वीक्षमाणा पुन पुन (M1 ततस्तत) —(l 2) D7 9 क्वचिद् (for किंचिद्) D8 अपश्यती T1 3 G3 मनस्विनी (for तप°) D3 प्रावेपत यशस्विनी, M1 वेपमाना तपस्विनी (for the post half)]

58 ^{b}) D11 सतीं (for सीता) D5 -दु खिनीं (for -दु खिताम्) —^{c}) D1 4 M3 अवाक्शिर -, Cv अर्वाक्शिरा , Cg अवाक्शिरा (as in text) D3 देवानामपि जेतार —^{d}) Ś1 V2 D1 2 10 11 मा प्रिये, Ñ1 मा श्रिये, D3 मा पति, D4 मा प्रिय, G2 M2 भामिनि (for मामिति)

59 ^{a}) Ś1 D11 च त्व न, Ñ2 V1 D6 च त्व तु, B1 चेत्त्वं हि, B2 3 G3 वा त्व तु B4 त्व तु न, D1 त्व सुभ्रु, D2 तत्त्व न, D3 वाक्य तु, D4 त्व मुक्त्वा, D10 त्व च न, M2 चेत्त तु (for चेत्त्व तु) D2 7 11 मे दर्पाद् , D6 मा दर्पान , M3 दर्पान्मा (by transp) (for मा दर्पान्) V2 यदि त्व च समासाद्य —^{b}) Ś1 B4 D2 10 11 अभिनन्दसि Ś1 D1 2 4. 10 11 [अ]निदिते, Ñ2 V B2–4 D6 [अ]पडिते, B1 पडिते

G 5 56 79
B. 5 58 70
L 5 56 59

एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्य रावणस्य दुरात्मनः ।
उवाच परमक्रुद्धा सीता वचनमुत्तमम् ॥ ६०
राक्षसाधम रामस्य भार्याममिततेजसः ।
इक्ष्वाकुकुलनाथस्य स्नुषां दशरथस्य च ।
अवाच्यं वदतो जिह्वा कथं न पतिता तव ॥ ६१
किंस्विद्वीर्यं तवानार्य यो मां भर्तुरसंनिधौ ।
अपहृत्यागतः पाप तेनादृष्टो महात्मना ॥ ६२
न त्वं रामस्य सदृशो दास्येऽप्यस्य न युज्यसे ।
यज्ञीयः सत्यवाक्चैव रणश्लाघी च राघवः ॥ ६३
जानक्या परुषं वाक्यमेवमुक्तो दशाननः ।
जज्वाल सहसा कोपाच्चितास्थ इव पावकः ॥ ६४
विवृत्य नयने क्रूरे मुष्टिमुद्यम्य दक्षिणम् ।
मैथिलीं हन्तुमारब्धः स्त्रीभिर्हाहाकृतं तदा ॥ ६५

(for गर्वितं). D3 न करिष्यामि भामिनि —^{c}) Ś1 D2 10 11 -[अ]भ्यतरान्, D1 3 4 [अ]भ्यतरे (for -[अ]नन्तर). Ñ2 V D6 द्वौ मासावप्य(Ñ2 D6 °भ्य)तिक्रम्य, B द्वौ मासौ समतिक्रम्य D8 G1 2 M Cg द्वौ मासावत्तर सीते, T1 G3 द्विमासाद्-तर सीते —^{d}) D11 पश्यामि रुचिर तव

60 ^{a}) B2 एव (for एतच्) —D11 om 60^{c}–61^{b}. —^{c}) M2 वचन (sic) (for परम-) —Ñ1 illeg from 60^{d} up to 73 —^{d}) G2 M1 उत्तर (for उत्तमम्) Ś1 Ñ2 V B D1–4 10 सीता सदृशमात्मन, D6 सीता सुरसुतोपमा

61 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 om 61^{ab} (for D11, cf v l 60) Ñ1 illeg for 61 (cf v l 60) —^{c}) G3 damaged from स्य up to वदतो in ^{e} D7–9 T1 -वश- (for -कुल-) —^{d}) Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 धर्मपत्नीं (Ñ2 B1 3 D3 °त्नीं) महात्मन (D1 यशस्विनी, D10 महौजस). —G3 reads 61^{e} in marg (*sec m*) —^{f}) G3 damaged after कथ V2 नु (for न). M2 भुवि (for तव) D11 कथ तपति तावक (sic)

62 Ñ1 illeg for 62 (cf v l 60). —^{a}) Ś1 Ñ2 V B D2 3 5 6 10 11 किं च, D1 4 किं तद्, D8 T2 3 G M2 3 Cr g किंचिद्, M1 किं नु, Ct as in text (for किंस्विद्) B4 G1 तवानार्यं —^{b}) Ś1 D3 10 11 यो मद्, Ñ2 V2 B1–3 D6 यस्त्वं, V1 यश्च, B4 यस्त्वं, D1 4 यो मे, D2 यन्मद्- (for यो मां) —^{c}) Ś1 D1–4 10 11 मामिहाभ्या(D2 °ह ह्या)नय क्रूर(D2 11 क्रूर, D3 पाप), Ñ2 V B D6 मामिहानीतवान्पाप(B4 °न्मूढ) —^{d}) M1 [अ]दृष्ट (for [अ]दृष्टो) Ś1 महात्मन (sic) —After 62, Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 ins

1196* गर्हितं कर्म कृत्वा च पाप कस्मान्न लज्जसे ।

[Ñ2 V तु, B4 [अ]पि (for च) B1 D6 पापकर्म, B2–4 पापकर्मन्, D1 3 4 पापकर्मा (for पाप कस्मान्)]

—Then D3 cont 1197*

63 Ñ1 illeg for 63 (cf v l 60) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 11 transp ^{ab} and ^{cd}. —^{a}) Ś1 Ñ2 V B D1.2 4 6 10 11 दासोपि (for सदृशो) —^{b}) T3 damaged for ऽप्यस्य Ś1 D10 यस्त्वं प्रार्थयसे तु मा, Ñ2 V B D6 योग्य किं बहु भाषसे, D1 2 4 11 योग्य· प्रार्थयसीह(D2 11 °से च) मा, D3 प्रेक्षोपि कुलपासन —After 63^{ab}, Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1 2 6 10 11 ins, while D3 cont after 1196*.

1197* सनिधौ कर्षमाणस्त्व विराधगतिमाप्नुया ।

[Ś1 D10 नय मा स, D1–3 11 नयमानस (for कर्षमाणस्) D11 चिराय (for विराध-) B4 अन्विया (for आप्नुया)]

—^{c}) D5 7 9 अजेय, G1 2 धार्मिक, M1 2 याज्ञीय, Ck as in text (for यज्ञीय) D7–9 T2 शूरो (for चैव) Ś1 D1–4 10 11 यज्वा च सत्यसधश्च(D3 °वादी च), Ñ2 V B D6 यायजूक·(D6 अपापो वै) सत्यसधो, T1 3 G3 M3 यज्ञीय· सत्यवादी च ꙮ Ck यज्ञमर्हति यज्ञीय । छन्दसि चेति यश्छन्दोवदार्षं. ꙮ —^{d}) V1 B2 3 रणे(B2 [ऽ]रण्ये) श्लाघ्यश्, V2 रणश्लाघ्यश्, B1 रणे श्लाघी, D2 यश श्लाघी (for रणश्लाघी) —G3 damaged from च up to को in 64^{c} in which the portion from प वाक्य in 64^{a} up to 64^{b} is written *sec m* marg D11 स रावण (sic) (for च राघव·) Ñ2 D6 शरण्यश्चापि(D6 °श्चैव) राघव

64 Ñ1 illeg for 64 (cf v l 60) G3 damaged up to को in ^{c} (cf v l 63) —^{a}) D3 सीतया (for जानक्या) Ś1 D1 2 4 8 10 11 परम (for परुष) —^{b}) V1 वाक्यम् (sic) (for एवम्) —^{cd}) Ñ2 V B1–3 D6 क्रोधाद् (for कोपाच्). Ñ2 D6 आहुतेर्, V2 आहत, B1 आहूताग्नि (for चितास्थ) V1 हुताहुति ***, B2.3 हुताश इव दीपित (for ^{d}) Ś1 D1 2 4 10 11 जज्वाल राक्षस क्रोधाच्चिताया(D11 °या) पावको यथा, B4 जज्वाल सुमहाक्रोधात्समिद्ध इव पावक·, D3 जज्वाल सहसा क्रोधा चितीकृत इवानल

65 Ñ1 T1 illeg for 65 (for Ñ1, cf v l 60) —^{a}) D2 10 11 M3 विवृत्त- (for विवृत्य) B4 क्रूरो (for क्रूरे). —^{b}) D3 T3 दक्षिणा —^{c}) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1–4 6 10 11 वैदेहीं, B3 जानकी (for मैथिलीं) —^{d}) Ś1 D10 तामि स्त्रीभिर्निवारित, Ñ2 D2.3 6 11 स्त्रीभिस्तु(Ñ2 D6 °श्च) विनिवारित, V B स्त्रीभि स तु निवारित, D1 4 स्त्रीभिस्तु स नि(D4 सम)वारित..

स्त्रीणां मध्यात्समुत्पत्य तस्य भार्या दुरात्मनः ।
वरा मन्दोदरी नाम तया स प्रतिषेधितः ॥ ६६

उक्तश्च मधुरां वाणीं तया स मदनार्दितः ।
सीतया तव किं कार्यं महेन्द्रसमविक्रम ।
मया सह रमस्वाद्य मद्विशिष्टा न जानकी ॥ ६७

देवगन्धर्वकन्याभिर्यक्षकन्याभिरेव च ।
सार्धं प्रभो रमस्वेह सीतया किं करिष्यसि ॥ ६८

ततस्ताभिः समेताभिर्नारीभिः स महाबलः ।
उत्थाप्य सहसा नीतो भवनं स्वं निशाचरः ॥ ६९

याते तस्मिन्दशग्रीवे राक्षस्यो विकृताननाः ।
सीतां निर्भर्त्सयामासुर्वाक्यैः क्रूरैः सुदारुणैः ॥ ७०

तृणवद्भाषितं तासां गणयामास जानकी ।
तर्जितं च तदा तासां सीतां प्राप्य निरर्थकम् ॥ ७१

वृथागर्जितनिश्चेष्टा राक्षस्यः पिशिताशनाः ।
रावणाय शशंसुस्ताः सीताध्यवसितं महत् ॥ ७२

G 5 56 93
B 5 58 83
L 5 56 71

---

66 Ñ1 illeg for 66 (cf v l 60) D2 om 66 G3 damaged for 66 in which the portion from दुरात्मन in ^{b} up to मन्दोदरी in ^{c} is written in marg *sec m* —^{a}) M1 समुत्तस्थौ, Cv समुत्थाय, Cr समुत्पत्य (as in text) —^{b}) D3 transp तस्य and भार्या B3.4 महात्मन (for दुरा°) —^{c}) T3 -नामा, Ct as in text (for नाम) Ś1 Ñ2 V B D1.4.6.10.11 मन्दोदरी नाम शुभा (D11 °भ), D3 धान्यमालिन्यभिख्याता ❀ Cv मण्डोदरीत्यादीनि नामानि तत्र तत्रत्याना परस्परव्यवहारेषु हनुमता श्रुतानीति परिकल्पनीयम् । अन्यथा, अपूर्वविषये नामनिर्देश शक्यते न कर्तुम् ।, Cr पूर्वं धान्यमालिन्या प्रतिषिद्ध इत्युक्तम्, इदानीं मण्डोदर्येत्युच्यते । अत उभाभ्यामपि प्रतिषिद्ध इत्यवगन्तव्यम् । यद्वा मण्डोदरी, धान्यमालिनी, इति नामद्वय मण्डोदर्या एव ।, so also Cm t, Cg मण्डोदरी मण्डनभूतोदरी । "मडि भूषायाम्" इत्यस्माद्धातो पचाद्यच् । मन्दोदरी वा । दडयोरभेद । दम्भो दाडिममित्यादिवत् । यद्वा मन्दत्व चाल्पत्वम् । । सूक्ष्मोदरीत्यर्थ । मन्दा स्थलपिपीलिकेत्याचक्षते । तस्या इव कृशमस्या उदरमित्यर्थ । ननु पूर्वं धान्यमालिन्या प्रतिषिद्ध इत्युक्तम्, सप्रति मण्डोदर्येत्युच्यते । विप्रतिषिद्धमिदम् । मैवम् । उभाभ्यामपि प्रतिषिद्धत्वेनान्यतरोक्त्यविरोधात् । मण्डोदर्यादिनामपरिज्ञान च हनुमतस्तदीय व्यवहारात् ।, so also Ck ❀ —^{d}) Ś1 D8.10.11 G2 स, D3 च, Cv r k as in text (for स) V B प्रतिवारित, D1.3.4.6.8 प्रतिबोधित, Cv r k as in text (for °षेधित)

67 Ñ1 illeg for 67 (cf. v l 60) D6 reads 67^{abcd} in marg —^{a}) Ś1 D10 ततश्च, Ñ2 V1 B2–4 D6 M1 उक्त (for उक्तश्च) Ś1 D1.2.4.10.11 शुभया वाचा (D2 °क्य), Ñ2 V B D3.6 मधुर वाक्यं (for मधुरां वाणीं) —D5 reads 67^b in marg —^{b}) B4 तदा (for तया) Ś1 Ñ2 V B D1.2.4.6.10.11 सानुनय (D11 °या) तदा (B4 च यत्), D3 सप्रणयादिद (for स मदनार्दित) —^{c}) D11 सीताया D2 वद, D3 बत, D11 न च, G1 सह (for तव) —^{d}) D2 इहेद्र (for महेन्द्र) B4 D11 -समविक्रम —Ñ2 V1 B D5.6 T1.3 G M om. 67^{ef}

68 Ñ1 illeg for 68 (cf v l 60) D6 reads 68^{ab} in marg —^{a}) B2 तव (for देव) Ś1 D10 -पन्नगश्च, Ñ2 V B D1.2.4.6.11 -कन्याश्च, D3 -कन्यास्ते (for -कन्याभिर्) —^{b}) Ś1 Ñ2 V B D1.2.4.6.10.11 यक्षराक्षसयोषित, D3 सति नैर्ऋतयोषित —G3 damaged from 68^c up to स in 69^b in which 68^d is written in marg *sec m* —^{c}) D7–9 T3 [इ]ति (for [इ]ह) Ś1 D10 ताभी रमस्व सुभग, Ñ2 V B D6 ताभि सह रमस्व त्व, D1.2.4.11 ताभि सह रमस्वाद्य (D2 °र्थ), D3 ताभि सार्धं रमस्वेति —^{d}) Ś1 D10 प्रयोजन, Ñ2 V B1.2.4 D1.2.4.6 तवानया (D1.4 °घ), B3 अकर्मया, T3 करिष्यति (for करिष्यसि) D11 किं त्वया सीतया तया

69 Ñ1 illeg for 69 (cf v l 60) G3 damaged up to स in ^{b} (cf v l 68) —^{a}) D5.8 T2 M2 समस्ताभिर् (for समेता°) —^{b}) Ś1 D1.2.4.10.11 योषिद्भि (for नारीभि) D3 च (for स) —^{c}) D1.4.11 उत्थाय, D3 G3 M1 उत्पाद्य, D5 M2 उत्पाट्य, D8 T2 G1.2 M3 प्रसाद्य (for उत्थाप्य) —^{d}) Ś1 Ñ2 V B1.2.4 D1.2.4.6.10.11 येनैवा' D6 °+ चा 'भ्यागत पथा (B2 तथा), B3 येन चाभ्यागत पथि, D3 दिव्य भुवनमात्मन

70 Ñ1 illeg for 70 (cf v l 60) —^{a}) Ś1 Ñ2 V B D1–6.10.11 गते (for याते) —B4 D11 om (hapl) 70^c–72^b D9 reads 70^{cd} (except सीता) in marg —^{c}) G1 निर्भर्त्सयामास —^{d}) T3 उग्रै, G3 अन्यै (for क्रूरै) Ś1 Ñ2 V B1–3 D1.2.4.6.10 समामात्र (V2 B1–3 D2.6 °गम्य) सहस्रश, D3 क्रूरैर्वाक्यै सहस्रश

71 Ñ1 illeg for 71 (cf v l 60) B4 D11 om 71 (cf v l 70) —^{a}) D2 तृणवद्भाषिता सीता —^{b}) Ś1 Ñ2 V B1.2 D1–4.6.10 तु (D1.3.4 तो) ल्यामास, B3 तृणयामास (sic) —^{c}) Ś1 Ñ2 V B1–3 D1–7.9.10 T M2.3 गर्जित, M1 तर्जन (for तर्जित) Ś1 Ñ2 V B1–3 D1–4.6.10 वृथा, D5.7.9 G1 तथा (for तदा) D1.4 घोर (for तासा) —^{d}) Ś1 D1–3.10 सीता श्रुत्वा न शोचति, Ñ2 V B1–3 D6 श्रुत्वा सीता न शोचति (V2 B2 °ते)

72 Ñ1 illeg for 72 (cf v l 60) B4 D11 om 72^{ab} (cf v l 70) B3 om 72 —^{a}) Ś1 Ñ2 V B2

G 5 56 93 B 5 58. 84 L 5 56 72 ततस्ताः सहिताः सर्वा विहताशा निरुद्यमाः ।
परिक्षिप्य समन्तात्तां निद्रावशमुपागताः ॥ ७३
तासु चैव प्रसुप्तासु सीता भर्तृहिते रता ।
विलप्य करुणं दीना प्रशुशोच सुदुःखिता ॥ ७४
तां चाहं तादृशीं दृष्ट्वा सीताया दारुणां दशाम् ।
चिन्तयामास विश्रान्तो न च मे निर्वृतं मनः ॥ ७५
संभाषणार्थे च मया जानक्याश्चिन्तितो विधिः ।
इक्ष्वाकुकुलवंशस्तु ततो मम पुरस्कृतः ॥ ७६
श्रुत्वा तु गदितां वाचं राजर्षिगणपूजिताम् ।
प्रत्यभाषत मां देवी बाष्पैः पिहितलोचना ॥ ७७

D1 2 4 6 10 गर्जति, B1 गच्छति (for -गर्जित). G2 -निर्वापा (for -निश्चेष्टा) —^{b}) Ś1 Ñ2 V B1 2 D1–4 6 10 विकृताननाः (for पिशिताशना) —^{d}) M3 -[अ]भ्यत्रसित —For 72^{cd}, Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1–4 6 10 11 subst

1198* सीताया व्यवसाय त रावणाय न्यवेदयन् ।

[Ñ2 V1 D6 ता, B1 2 4 तु (for त) Ś1 D10 रावणस्य. D3 चचक्षिरे (for न्यवेदयन्)]

73 Ñ1 illeg for 73 (cf v l 60) 73 = l 1–2 of 659* —For 73^{ab}, Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 subst

1199* विहताशास्तु ता सर्वा हतवेगाः सुदुःखिता ।

[Ś1 D10 विकृतास्तास, B2 निहताशास, D2 4 विहतास्तास् Ś1 तदा, B4 D1–4 6 10 11 तत (for तु ता)]

—G1 repeats 73^{cd} after 1201* —^{c}) D5 T1 परिकृप्य, Cg as in text (for °क्षिप्य) D5 T3 G2 3 ता (for ता) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 11 परिवार्य तदा (V2 °तो) देवीं, D3 जानकीं परिवार्याथ, D7–9 Ct परिक्लिश्य समस्तास्ता —^{d}) B3 निद्रा च समुपागता

74 74 = l 3–4 of 659* —^{a}) D3 व्याज-, D8 चैवं (for चैव) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तासु च प्रति (D1 2 4 11 व्यव) सुप्तासु, Ñ2 V B1 D6 तासु चाप्यथ (V2 B1 °व-) सुप्तासु, B2–4 तासु तासु च (B4 सर्वासु) सुप्तासु —^{b}) D6 भर्तुर् (for भर्तृ) —^{c}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 विलेपे, B4 व्यलपत् (for विलप्य) D5 परिक्षिप्य चिर दीना —^{d}) Ś1 Ñ1 D10 नि (D10 नि)श्श्वास, B4 D1 2 4 11 निराशा च, D8 प्रशोचत, T2 प्ररुरोद, T3 G3 प्रचुक्रोश, Cg t as in text (for प्रशुशोच) D10 च, T3 स- (for सु-). Ñ2 V B1–3 D6 तदाशोचत (B3 °दा शोचति) दुःखिता —After 74, D5 7–9 S ins

1200* तासां मध्यात्समुत्थाय त्रिजटा वाक्यमब्रवीत् ।
आत्मानं खादत क्षिप्रं न सीता भक्षयिष्यथ ।
जनकस्यात्मजा साध्वीं स्नुषा दशरथस्य च ।
स्वप्नो ह्यद्य मया दृष्टो दारुणो रोमहर्षण ।
रक्षसां च विनाशाय भर्तुरस्या जयाय च ।
अलमस्मान्परित्रातु राघवाद्राक्षसीगणम् ।
अभियाचाम वैदेहीमेतद्धि मम रोचते ।
यस्या ह्येवंविधः स्वप्नो दुःखिताया प्रदृश्यते ।
सा दुःखैर्विविधैर्मुक्ता सुखमाप्नोत्यनुत्तमम् ।
प्रणिपातप्रसन्ना हि मैथिली जनकात्मजा ।
ततः सा ह्रीमती बाला भर्तुर्विजयहर्षिता ।
अवोचद्यदि तत्तथ्य भवेय शरण हि व ।

[(l 1) M2 मन्ये B (cd) समुत्थाप्य —(l 2) T1 3 G3 [अ]नार्या (for क्षिप्र) D7 9 असितेक्षणां (for भक्षयिष्यथ) D5 8 T3 M न सीता विनशिष्यति (for the post half). —(l 3) D5 8 T2 M [आ]त्मजा (T2 मुना) माध्वी स्नुषा. M2 तु (for च) —(l 5) T2 G2 M1 राक्षसाना (for रक्षसां च) —(l. 6) D5 8 T2 M2 Cm अस्मात्, G1 M1 एषा, Ct as above (for अस्मान्) —(l 7) D5 अभिगच्छाम —(l 8) D5 7–9 T2 M1 यदि, G3 तस्या (for यस्या) M2 च (for प्र-) —(l. 9) T1 3 G2 3 M1 प्राप्नोति (for आप्नोति) —For l 10–12, cf. l 5–7 of 659* —(l 10) D9 reads in marg after प्रणिपात —After l 10, D7–9 T2 ins

1200(A)* अलमेषा परित्रातु राक्षस्यो महतो भयात् ।

—(l 12) G3 यत् (for तत्)]

—Then G1 cont

1201* एवमुक्तस्त्रिजटया सहसा राक्षसीगण ।

—Thereafter G1 repeats 73^{cd}.

75 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 [अ]पि (for [अ]ह) D11 तत्रापि सदृशीं दृष्ट्वा —^{b}) D10 11 सीताया D2 दारुणीं —^{cd}) Ś1 D1 4 10 बुद्धयाहं, D8 G1 2 M विक्रान्तो (for विश्रान्तो) Ñ1 D1 2 11 चिंतयामि तु (D11 सु) बुद्धयाह, D5 T2 चिंतया समभिक्रान्तो (T2 °त) (for ^{c}) T2 तु (for च) D3 विवृत, D11 निकृत (for निर्वृत) Ñ2 V B D6 कथं संभाषयाम्येनां (D6 °ता) मिति चिंतापरोऽभव

76 B3 om. 76^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ B1 2 4 D1–6 10 11 M3 संभाषणार्थं D3 तु (for च) D5 जानक्याश् (hypm) (for मया) V2 सभाषण चामु मया (sic) —^{b}) Ś1 D3 10 सीतायाश् B2 निश्चितो (for चिन्तितो) D5 चिंतितो विधिरुत्तम —^{c}) Ñ2 V B D6 इक्ष्वाकुराज, T1 3 G2 3 M3 इक्ष्वाकूणा हि Ś1 Ñ V B D2 3 6 10 11 -वंशस्य, D1 4 -वृद्धस्य, T2 -वशश्च (for -वंशस्तु). —^{d}) Ś1 Ñ1 V1 D1–4 10 स्तवो रा (D3 ना) म-, D5 7–9 स्तुतो मम, D11 G1 ततो राम, T2 स्तुतो मनु- (for ततो मम) Ñ2 V2 B D6 कथा रामपुरस्कृता —After 76, D3 ins

1202* इक्ष्वाकुकुलविख्यातिं सप्रकीर्तयता मया ।
ततः सा वक्रकेशान्ता विश्वासमुपपादिता ।

77 ^{a}) Ñ2 V B2 3 D1 4 6 च (for तु) V2 [आ]-त्मगता, D3 [अ]नुगता (for गदिता) D5 G2 वाणीं, D10

कस्त्वं केन कथं चेह प्राप्तो वानरपुंगव ।
का च रामेण ते प्रीतिस्तन्मे शंसितुमर्हसि ॥ ७८
तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा अहमप्यब्रुवं वचः ।
देवि रामस्य भर्तुस्ते सहायो भीमविक्रमः ।
सुग्रीवो नाम विक्रान्तो वानरेन्द्रो महाबलः ॥ ७९
तस्य मां विद्धि भृत्यं त्वं हनूमन्तमिहागतम् ।
भर्त्राहं प्रहितस्तुभ्यं रामेणाक्लिष्टकर्मणा ॥ ८०
इदं च पुरुषव्याघ्रः श्रीमान्दाशरथिः स्वयम् ।
अङ्गुलीयमभिज्ञानमदात्तुभ्यं यशस्विनि ॥ ८१
तदिच्छामि त्वयाज्ञप्तं देवि किं करवाण्यहम् ।
रामलक्ष्मणयोः पार्श्वं नयामि त्वां किमुत्तरम् ॥ ८२
एतच्छ्रुत्वा विदित्वा च सीता जनकनन्दिनी ।
आह रावणमुत्साद्य राघवो मां नयत्विति ॥ ८३
प्रणम्य शिरसा देवीमहमार्यामनिन्दिताम् ।
राघवस्य मनोह्लादमभिज्ञानमयाचिषम् ॥ ८४ G 5 56 106 B 5 58 102 L 5. 56 83

वाचा —^{b}) M1 -गुण- (for गण-) Ñ1 D5 7-9 T2 G1 M1 भूषिता (for पूजिताम्) Ś1 D2 10 11 रामार्थेचरि(D11 °रचि)ता शुभा, Ñ2 V B D1 3 4 राजर्षिचरिता शुभा(D4 °त शुभ) —M2 reads 77^{cd} twice —^{c}) D3 अभ्यभाषत Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 सीता (for देवी) —^{d}) Ś1 Ñ B1-3 D3 6 10 11 बाष्पापिहित-, V1 सबाष्पावृत-, V2 D1 4 बाष्पोपहत, B4 बाष्पाकुलित, D2 बाष्पव्याकुल-.

78 ^{a}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 कस्य (for केन) Ñ1 कुतश् (for कथ) —^{b}) V2 सुप्तो (for प्राप्तो) D8 प्राप्तवान्वानरोत्तम —Ñ1 illeg for ^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 कथ, D8 M1 2 क च (for का च). D3 मे (for ते) —^{d}) D10 त्व (for मे) Ś1 V B D1 3 4 10 11 वक्तुमिह, Ñ2 D6 वक्तु त्वम्, D2 व्याख्यातुम् (for शसितुम्) ❀ Cv तन्मे शसितुमर्हसीत्यत पर तस्यास्तद्वचन श्रुत्वा अहमप्यब्रुव वच इत्येतदर्धं द्रष्टव्यम् ❀

79 Note hiatus between ^{a} and ^{b} —^{ab}) M3 (to avoid hiatus) ह्यहम् (for अहम्) D7 8 [अ]ब्रव D3 एतच्छ्रुत्वा वचो देव्या मया वाक्यमुदीरित —For 79^{ab}, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 subst

1203* तामवोचमह दीना शङ्किता शङ्कितो वच ।
[Ś1 Ñ1 अह देवीं, D4 च स दीना, D10 महादेवीं (for अह दीनां)],
while Ñ2 V B D6 subst

1204* एवमुक्तस्ततोऽह ता प्रत्यवोच कृताञ्जलि ।
[B2-4 [उ]वाच (for [अ]वोच)]
—Thereafter Ñ2 V B D6 cont

1205* विस्तरेण शुभैर्वाक्यै रामसुग्रीवसंगमम् ।
—^{c}) M1 श्रूयता देवि (for देवि रामस्य) —^{d}) Ñ2 V B D6 सखा भीमपराक्रम —^{e}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 सुग्रीव इति विश्रुतो

80 ^{a}) D9 मा D8 च (for त्व) Ś1 Ñ V D3 6 सचिव विद्धि, B D1 2 4 10 11 विद्धि सचिव (for विद्धि भृत्य त्व) —^{b}) Ś1 D2 10 11 उपागत —^{c}) Ñ1 D7 8 G2 स-, D5 तु, D9 om (for [अ]ह) T3 G M प्रेषितस् (for प्रहितस्) Ś1 D1 2 4 10 11 भर्त्रा च प्रहि(D10 प्रेषि)तस्तेह, Ñ2 V B D6 भर्त्रा च प्रहितोह ते, D3 भर्त्रा सप्रेषित विद्धि ❀ Ct तुभ्य भर्त्रा तव भर्त्रा ❀

81 ^{a}) Ñ1 D7-9 तु (for च) —^{b}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 इक्ष्वाकुकुलनदन —^{c}) B अंगुरीयम् —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 प्रादात्तव, D3 दत्तवास्ते (for अदात्तुभ्य) M1 मनस्विनि (for यश°) Ñ2 D6 प्रादात्तु(D6 °त्ते) वरवर्णिनि, V B दत्तवास्तव मैथिलि

82 D6 om 82-83^{b} B3 om 82 Ñ1 illeg for ^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1-4 10 11 इच्छेय (for इच्छामि) Ś1 त्वयाज्ञा वै, Ñ2 D1 4 तदाज्ञप्त, D10 तवाज्ञा तु, M1 त्वयाज्ञप्तु —^{b}) D5 सीते (for देवि) B4 D3 T1 3 G3 ते (for [अ]हम्) —^{c}) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 मूलं, D1 4 नूनं, D5 पार्श्वे (for पार्श्वं) —After 82^{c}, D4 erroneously repeats 81^{d}–82^{b} —D4 om 82^{d} —^{d}) D9 त्वा (for त्वा) —For 82^{cd}, Ñ2 V B1 2 4 subst

1206* रामस्य पादमूल त्वा प्रापयामि यदीच्छसि ।
[Ñ2 V1 पादयोमूल (for °मूल त्वा)]

83 D6 om 83^{ab} (cf v l 82) —^{a}) Ś1 Ñ1 D10 च हृष्टा सा, Ñ2 V B D2 3 11 च(B3 om [subm]) दृष्ट्वा च(Ñ2 सा), D1 4 प्रहृष्टा च(D1 om [subm]), D5 विदित्वा तु —Ñ1 illeg for ^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ2 B3 D6 10 11 अह (for आह). Ñ2 D1 4 7 9 Ct उत्पाट्य, B4 आच्छिद्य, D5 आसाद्य (for उत्साद्य) —^{d}) D9 मा (for मा) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 11 भ्रातृभ्या गतु(V1 B1 2 नेतु, V2 B3 नीत)मुत्सहे, B4 भ्रातृभ्या नाहमुत्सहे (corrupt), D3 रामेणेच्छामि सगत

84 ^{a}) D11 सहसा (for शिरसा) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 सीताम्, D3 वाचम् —^{b}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 अहमाम, V2 B2 महाभागा(B2 °वीर्या), B3 ममाधाय, D1 4 अहमन्त्रा (sic) (for अहमार्याम्) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 यशस्विनीं —^{c}) D8 मनोह्लादि Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 राघवाह्लादनकरम्(B3 °जनकम्), D3 रामाभिज्ञानजननम्

G. 5 56 106 एवमुक्त्वा वरारोहा मणिप्रवरमुत्तमम् ।
B. 5 58 104 प्रायच्छत्परमोद्विग्ना वाचा मां संदिदेश ह ॥ ८५
L 5 56. 84 ततस्तस्यै प्रणम्याहं राजपुत्र्यै समाहितः ।
प्रदक्षिणं परिक्राममिहाभ्युद्गतमानसः ॥ ८६
उत्तरं पुनरेवाह निश्चित्य मनसा तदा ।
हनूमन्मम वृत्तान्तं वक्तुमर्हसि राघवे ॥ ८७
यथा श्रुत्वैव नचिरात्तावुभौ रामलक्ष्मणौ ।
सुग्रीवसहितौ वीरावुपेयातां तथा कुरु ॥ ८८
यद्यन्यथा भवेदेतद्द्वौ मासौ जीवितं मम ।
न मां द्रक्ष्यति काकुत्स्थो म्रिये साहमनाथवत् ॥ ८९
तच्छ्रुत्वा करुणं वाक्यं क्रोधो मामभ्यवर्तत ।
उत्तरं च मया दृष्टं कार्यशेषमनन्तरम् ॥ ९०
ततोऽवर्धत मे कायस्तदा पर्वतसंनिभः ।
युद्धकाङ्क्षी वनं तच्च विनाशयितुमारभे ॥ ९१
तद्भग्नं वनषण्डं तु भ्रान्तत्रस्तमृगद्विजम् ।
प्रतिबुद्धा निरीक्षन्ते राक्षस्यो विकृताननाः ॥ ९२

—d) D8 ह्यभिज्ञानम् Ś1 Ñ1 D10 मयार्थिता, B2 मयेरित, D3 प्रयच्छ मे (for अयाचिषम्) —After 84, D5 7–9 T G1 3 M ins ·

1207* अथ मामब्रवीत्सीता गृह्यतामयमुत्तम ।
मणिर्येन महाबाहू रामस्त्वां बहु मन्यते ।

[(1 2) G3 महाबाहो (for °बाहू) D9 त्वा D3 मस्यते (for मन्यते)]

85 G2 om 85ab —a) B2 4 D3 10 एवमुक्त्वा, D5 7–9 T G1 3 M इत्युक्त्वा तु (T2 मां) (for एवमुक्त्वा). —b) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 ममेत (D1 2 °मेम) मणिम्, Ñ2 V B D6 परम मणिम्, D3 मा हेममणिम्, D11 सीता मे मणिम (for मणिप्रवरम्) T2 G1 M1 3 अद्भुत —d) B3 4 D1 4 वचो (for वाचा), D6 11 मा Ś1 Ñ1 V1 B2 3 D10 11 च (for ह) D3 सदिदेश च मामिद

86 B3 D7 om 86 —ab) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 2 4 6 10 11 तत प्रणम्य शिरसा वैदेहीं सु(Ñ2 V B1 2 4 D6 वै, D4 स)समाहि(D6 °स)त —c) Ś1 Ñ1 D10 उपावृत्य, Ñ2 V B1 2 4 D6 8 T2 G2 M1 2 परिक्रम्य (with hiatus), D1 2 4 11 उपावर्तं, T3 G3 °क्रामन, Cg as in text (for परिक्रामम्) ꙮ Cg परिक्राम पर्यक्रामम्. ꙮ —d) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 स्वकार्योद्यत, V1 B1 2 4 D6 इहाभ्युद्यत- (for इहाभ्युद्गत).

87 a) T1 3 G2 3 उक्तोह (for उत्तर) M1 2 अपि (for एव) T1 3 G2 3 M3 [इ]द (for [आ]ह) T2 उत्तर कर्म निश्चित्य —b) T2 सोह हि (for निश्चित्य) D5 तथा, T1 3 G2 3 M3 तया (for तदा) —For 87ab, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

1208* उक्तोऽहमार्यया वाक्य बाष्पगद्गदया गिरा ।

[Ñ2 V B D6 उत्तर (for आर्यया) D11 वाक्य- (for बाष्प) D1 4 तथा D2 11 तदा (for गिरा) Ñ2 V B आर्यया बाष्पगद्ग°, D6 आर्य बाष्पगद्ग° (for the post half)]
—After 87ab, T2 ins.

1209* गन्तुमभ्युद्यत दृष्ट्वा ततो मामाह जानकी ।
—c) B1 सर्व- (for मम). —d) Ś1 Ñ V B D1.2.4 6.10 11 इममा(B3 इदमा, D2 इम व्या, D11 सर्वमा)ख्यातुमर्हसि, D3 रामायाख्यातुमर्हसि

88 a) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 श्रुत्वा यथा च(D3 °थात्र); Ñ2 V B1 2 4 D6 यथा श्रुत्वा च, B3 यथा हि श्रुत्वा (for यथा श्रुत्वैव) D1 4 श्रुत्वा यथेहमचिरात —b) Ś1 N V B D1–4 6 10 11 उभौ तौ (by transp). —d) Ś1 Ñ1 D1 2. 4 10 11 उप(Ś1 Ñ1 D10 11 °पा)यातस्, Ñ2 V B1 D6 उपा(V2 B1 °प)याता.

89 a) Ñ2 V B2–4 D7 9 G1 यद्यन्यथा, D4 यद्यद्यथा, D8 यद्वान्यथा Ś1 Ñ V B2–4 D1–4 6 10 11 कार्यं, B1 कर्म (for एतद्) —b) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 transp जीवितं and मम —c) B3 om न (subm) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 11 पश्यति (for द्रक्ष्यति) —d) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 विनाथामिव(D2 10 °मिह, D11 °मभि) शोचतीं, Ñ2 V B D6 विनक्ष्यामीह(B4 °ति) शोचती, D3 वैवस्वतपथ गता

90 b) B1 शोको (for क्रोधो) Ś1 Ñ V B D2 6. 10 11 अभ्य(D10 °व्य)पूरयत्, D1 4 अभ्यद्वार(D4 °दीप)-यत्, D3 आविशत्तदा —c) D4(*sup lin* after corr as in text) उत्तम (for उत्तर) D5 दिष्ट (for दृष्ट) —d) D8 अनुत्तम (for अनन्तरम्) D4 तत्र कार्यमशेषत

91 a) D6 ववर्ध (for ऽवर्धत) B2 कोपो (for कायस्). T1 3 G2 3 ततोह वातवेगेन —b) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 महा- (for तदा) —cd) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6–11 T1 युद्धाकाङ्क्षी Ñ2 D6 तत्तु, B1 D5 7 9 11 T1 2 तस्य (for तच्च) Ś1 Ñ2 V B D6 10 उद्यत, Ñ1 D1 2 4 11 आस्थित (for आरभे). D3 रावणं द्रष्टुकामेन तच्च मे वनमुत्तमं

92 a) M1 तद्भग्न Ś1 Ñ1 V B1 D1 2 4–9 11 T1 G2 वनखड, G1 वृक्षखड (for वनषण्ड) Ñ2 V B D6 च (for तु) D3 भग्न विध्वस्तविटप —b) V भ्रान्तपर्ण-, B3 4 T3 भ्रान्त त्रस्त (B4 तत्र) B1 -द्विप (sic) (for -द्विजम्). —c) Ñ2 V D5 7 9 T1 G1 2 प्रतिबुद्ध्य, B1 °बुद्धा, B3 °बुध्य, D2 प्रातर्बुद्धा, M2 °युद्धा (for प्रतिबुद्धा) Ś1 Ñ2 V B1–3 D1 2 4 6 10 11 निरैक्षत, D5 निरीक्षन्त्यो Ñ1 प्रति-

मां च दृष्ट्वा वने तस्मिन्समागम्य ततस्ततः ।
ताः समभ्यागताः क्षिप्रं रावणायाचचक्षिरे ॥ ९३
राजन्वनमिदं दुर्गं तव भग्नं दुरात्मना ।
वानरेण ह्यविज्ञाय तव वीर्यं महाबल ॥ ९४
दुर्बुद्धेस्तस्य राजेन्द्र तव विप्रियकारिणः ।
वधमाज्ञापय क्षिप्रं यथासौ विलयं व्रजेत् ॥ ९५
तच्छ्रुत्वा राक्षसेन्द्रेण विसृष्टा भृशदुर्जयाः ।
राक्षसाः किंकरा नाम रावणस्य मनोऽनुगाः ॥ ९६
तेषामशीतिसाहस्रं शूलमुद्गरपाणिनाम् ।
मया तस्मिन्वनोद्देशे परिघेण निषूदितम् ॥ ९७
तेषां तु हतशेषा ये ते गता लघुविक्रमाः ।
निहतं च मया सैन्यं रावणायाचचक्षिरे ॥ ९८
ततो मे बुद्धिरुत्पन्ना चैत्यप्रासादमाक्रमम् ॥ ९९
तत्रस्थान्राक्षसान्हत्वा शतं स्तम्भेन वै पुनः ।
ललामभूतो लङ्काया मया विध्वंसितो रुषा ॥ १००
ततः प्रहस्तस्य सुतं जम्बुमालिनमादिशत् ॥ १०१ G 5 56 123 B 5 58 119 L 5 56 100

बुद्धा निरैक्षत, B4 प्रतिबुध्यास्तदैक्षत (sic), D3 तेन शब्देन राक्षस्यो —^{d}) D3 विबुद्धा (for राक्षस्यो) Ś1 D1 2 4 10 11 भ्रान्तलोचना, Ñ1 भ्रान्तविक्रमा (for विकृतानना॰)

93 ^{a}) D3 मा (for मां) Ñ2 V B D2 6 परा(B4 °रि)क्रान्त (for वने तस्मिन्) —^{b}) D5 समागत्य Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 परस्पर (for ततस्तत) —B3 om 93^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 लङ्काधिपतये क्षिप्रं, Ñ2 V B1 2 4 D6 तासामन्यतमा क्षिप्र(B4 शीघ्र), T1 M1 ता समस्ता गता क्षिप्र —^{d}) B4 चचक्षिरे

94 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 राजन्वनवर दिव्य, Ñ2 V B1–3 D3 6 राजस्तव(B2 3 D6 °जस्तरु, D3 °जन्नृप) वन दिव्य(V भग्नं, B1 सर्वं), B4 महाराज वन दिव्य —^{b}) V2 वानरेण, B1 दिव्य भग्न (for तव भग्न) —^{cd}) M1 [अ]वज्ञाय (for [अ]विज्ञाय) Ñ2 V B D6 चैत्य (V1 °त्य-) प्रासाद(B3 °त्यमासाद्य)मुख्यश्च कपिना विनिपातित —For 94^{cd}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

1210* चैत्यप्राकारमुख्य च त्वदर्थं सुमहाबल ।

[D2 3 -प्रासाद (for -प्राकार-) D1 3 4 11 मुख्याश्च, D2 मुख्यश्च Ñ1 illeg for त्वदर्थं D3 वानरेण (for त्वदर्थं सु-) D1 4 11 रक्षिण सु(D4 स)महाबला, D2 दुर्धर्ष सुमहाबल (for the post half)]

95 ^{a}) B3 T2 दुर्बुद्धिस् Ñ2 V B D6 नृपते (for राजेन्द्र) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 कपेर्दुरात्मनस्तस्य, D5 7 9 M1 3 Ct तस्य(M1 °व) दुर्बुद्धिता(D5 M1 2 °तो) राजस् ❀ Cv दुर्बुद्धेस्तस्य राजेन्द्र इति च पाठ ❀ —^{c}) B2 वधमाज्ञापयामास (sic), B4 रणमाज्ञापयेच्छीघ्र —^{d}) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 स (for [अ]सौ) Ñ2 V1 निलय (sic), D5 7 9 न पुनर् (for विलय)

96 ^{a}) B3 श्रुत्वा च राक्षसेन्द्रस्य —D6 om. (hapl) (reads 101–102 before 104^{cd}) from 96^b up to the prior half of l 1 of 1214* —^{b}) D3 राक्षसा (for विसृष्टा) Ś1 दश, D2 भुज-, D5 7 9 बहु, D10 रण, G1 2 बल (for भृश-) —^{c}) D3 आदिष्टा (for राक्षसा) —^{d}) Ś1 Ñ V B1–3 D1 2 4 10 11 महौजस, B4 दुरात्मन (for मनोऽनुगा)

97 D6 om 97 (cf v l 96) —^{a}) Ñ V B D1–4 11 -साहस्रा —^{b}) B1 -पट्टिश (for मुद्गर-) Ś1 Ñ1 D1 10 11 -धारिणा, B3 D2 3 -धारिण, B1 D4(marg) -पाणय, M2 -पाणिना ❀ Crm शूलमुद्गरपाणिनाम् । (Cm °नामित्यत्र) दीर्घाभाव आर्ष ❀ —M2 om (hapl) 97^c–99 D4 om 97^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 10 ते मया तद्- (for मया तस्मिन्) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 निपातिता, Ñ2 V B D9 निषूदिता .

98 D6 M2 om 98 (cf v l 96 and 97 respy) T1 illeg for 98–99 —^{ab}) Ś1 Ñ V B3 4 D1 2 10 11 च (for तु) V B D7–9 T -शिष्टा (for -शेषा) B2 व्याहतशिष्टा Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 तु, B4 च (for ये) D8 T3 M1 3 गत्वा (for गता) Ś1 Ñ V B D1 2 10 11 दशग्रीवाय राक्षसा, D3 ते गता रावणान्तिक (for ^{b}) D4 (marg) हनूमता हतास्ते तु शेषा रावण विनिवेदतु (hypm) —^{c}) M3 महत्सैन्य —For 98^{cd}, Ś1 Ñ V B D1–4 10 11 subst

1211* गत्वा न्यवेदयन्शीघ्रं हत सैन्य रणे मया ।

[D10 सर्व (for शीघ्र) Ñ2 V B गत्वा निवेदयामासुर्, D3 निवेदयतस्तत्र क्षिप्र (hypm) (for the prior half) Ñ2 V1 B2–4 अकारणे(B4 °णात्), V2 B1 महारणे, D3 मया रणे (by transp) (for रणे मया).]

99 D6 M2 om 99 (cf. v l 96 and 97 respy) T1 illeg for 99 (cf v l 98) Ś1 D10 om 99–102 Ñ V B D1–4 11 om 99–100 —^{b}) D7–9 -प्रासादमुत्तम, T2 G2 M1 -प्रासादभञ्जने

100 Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 om 100 (cf v l 96 and 99) —^{a}) G1 ततस्तान्, M2 मया तान् (for तत्रस्थान्) —^{b}) T3 M1 शत- (for शत) —^{c}) G1 लङ्काया —^{d}) M3 स वै विध्वसितो मया

101 Ś1 D10 om 101 (cf v.l. 99) Ñ(Ñ1 om 102) V B(B4 om 102^{ab}) D1.2 4 6 11 read 101–102 before 104^{cd} —^{a}) Ñ V B D1 2 4 6 11 प्रहस्तस्य सुत वीर —^{b}) Ñ1 B4 जाम्बमालिनम् —After 101, D3 5 7–9 S ins

G 5 56 123
B. 5 58 120
L. 5 56 101

तमहं बलसम्पन्नं राक्षसं रणकोविदम् ।
परिघेणातिघोरेण सूदयामि सहानुगम् ॥ १०२
तच्छ्रुत्वा राक्षसेन्द्रस्तु मन्त्रिपुत्रान्महाबलान् ।
पदातिबलसम्पन्नान्प्रेषयामास रावणः ।
परिघेणैव तान्सर्वान्नयामि यमसादनम् ॥ १०३
मन्त्रिपुत्रान्हतान्श्रुत्वा समरे लघुविक्रमान् ।
पञ्च सेनाग्रगान्शूरान्प्रेषयामास रावणः ।
तानहं सहसैन्यान्वै सर्वानेवाभ्यसूदयम् ॥ १०४
ततः पुनर्दशग्रीवः पुत्रमक्षं महाबलम् ।
बहुभी राक्षसैः सार्धं प्रेषयामास संयुगे ॥ १०५

1212* राक्षसैर्बहुभि सार्धं घोररूपैर्भयानकै. ।

[D3 घोर वीरपराक्रम (for the post half)]

102 Ś1 Ñ1 D10 om 102 (for Ś1 D10, cf v l 99) B4 om 102^{ab}. For sequence in Ñ2 V B D1 2 4 6 11, cf v l 101 —^{a}) Ñ2 V B1–3 D1 2 4 6 महा- (for सह). D11 ततस्तु बलमपन्नो —^{c}) Ñ2 V B1–3 D6 [अ]तिकायेन, B4 [अ]तिवेगेन, D3 सुघोरेण (for [अ]तिघोरेण) —^{d}) Ñ2 V B D6 सह(V तच्च, B1 4 त स- B2 महा)सैन्यमसूदय, D1 2 4 11 रणे सूदितवानह, D3 नीतवान्यमसादन. —After 102, Ñ2 V B D1 2 4 6 11 ins

1213* त कुमार हत श्रुत्वा समरेऽतुलविक्रमम् ।

[Ñ2 D6 दृष्ट्वा (for श्रुत्वा) B2 3 D2 [ऽ]मर(B3 सम, D2 [ऽ] तुल्य)विक्रम, D1 4 बलशालिन]

103 After 103^{cd}, G2 reads 104^{ef} —^{f}) M3 नयाम (sic) —For 103, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10.11 subst

1214* तच्छ्रुत्वा राक्षसेन्द्रेण मन्त्रिपुत्रा महाबला ।
पदातिबलसम्पन्ना' समीप प्रेषिता मम ।
सर्वायस महाघोर प्रगृह्य परिघ तदा ।
सर्वांस्तान्सपरीवाराद्राक्षसान्हतवानहम् ।

[D6 om up to the prior half of l 1 (cf. v l 96) —(l 1) Ñ2 V B1–3 D6 महारथा (for °बला). —(l 2) Ñ2 V1 B1–3 D6 पा(Ñ2 V1 प)दात, B4 प्रयाता (for पदाति-) V2 पदातय सुसपन्ना (for the prior half) D4 11 समीपे Ñ1 मया (sic) (for मम) D3 प्रेषिता मम सघश (for the post half) —(l. 3) V1 B D3 तमायस, D2 सर्वायम- B2 अह (for महा-) Ś1 V2 D4 10 सर्वा(V2 तमा)यममय घोर, Ñ2 D6 वधाय तमह घोर (for the prior half) D3 परिघोत्तम (for परिघ तदा) Ñ2 V B1–3 D6 आदाय परिघ पुन (V दृढ, B2 3 तत) (for the post half) —(l 4) D3 मम (for सर्वांस्) B2 परिवाराश्च, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मा(D1–4 11 सू)दयामि स्म सयुगे (for the post half)]

104 D10 om. 104–113^{b} Ś1 om 104 —For 104^{ab}, Ñ V B D1–4 6 11 subst

1215* स तान्विनिहतान्श्रुत्वा दशग्रीव प्रतापवान् ।

[Ñ1 D1–4 11 तानपि, D6 च तानि (for तान्विनि-) Ñ2 D6 दृष्ट्वा (for श्रुत्वा)]

—Before 104^{cd}, Ñ (Ñ1 om 102) V B (B4 om 102^{ab}) D1 2 4 6 11 read 101–102 —^{c}) V1 सेनापतीन्, D8 सेनानुगान् Ñ1 क्षिप्र, V2 युद्धे, D3 वीरान् (for शूरान) —D11 om 104^{ef} G2 reads 104^{ef} after 103^{cd} —^{ef}) G3 परिघेण (for सर्वानेव). Ck [अ]भ्यसूदय. D3 तानप्यह तथा तत्र सबलान्समयोधय —For 104^{ef}, Ñ V B D1 2 4 6 subst

1216* तानह सह सैन्येन सूदयित्वा महारथान् ।

[Ñ D6 सर्व- (for सह) B2 3 -सैन्यास्तु (for सैन्येन) B4 राक्षसान्सर्वान् (for सह सैन्येन) Ñ1 B4 महाबलान् (for °रथान्).]

—Then Ñ V B1 2 4 D1 2 4 6 cont , while D3 ins after 104

1217* युद्धार्थी तोरणोद्देश रक्षामि रणगर्वित ।

[D3 6 युद्धार्थं Ñ1 D2 3 तोरणोद्देशे, Ñ2 B2 त रणोद्देश(Ñ2 °शे), V2 च वनोद्देश, D6 रणोद्देश (subm). Ñ1 भक्ष्यामि, (sic), Ñ2 D6 पश्यामि, B4 गत्वा वै, D2 रक्षमा, D3 निविष्टो (for रक्षामि)]

—Ñ1 D1 2.4 further cont , while D11 ins after 104^{cd}

1218* प्रागेवान्यान्महाशूरान्सप्त मन्त्रिसुतानथ ।
प्रेषितास्तानह सर्वान्ससैन्यान्हतवान्रणे ।

[(l 1) Ñ1 illeg up to शूरान् D11 च (for [अ]न्यान्). D2 -क्रूरान् (for -शूरान्) —(l 2) Ñ1 D11 अह शूरान्, D1 4 सह(D4 महा)सैन्यान् (for अह सर्वान्) Ñ1 सैन्यान्तु (for ससैन्यान्) D1 4 हतवान्नगमूर्धनि (for the post. half)]

105 D10 om 105 (cf v l. 104) For 105–107, Ś1 subst 1222* —^{b}) Ñ2 D6 दुरासद, V1 B2–4 महारथं (for महाबलम्) —^{cd}) Ñ1 D1–4 11 राक्षसैर्बहुभि' (by transp) —After 105^{c}, G2 ins

1219* घोररूपैर्भयानकै ।
परिघायुधहस्तैस्तै

Ñ1 D1 4 11 वै पुन , D2 मद्बधे, D3 दुर्जय, M3 रावण (for सयुगे) Ñ2 V B D6 प्रेषयामास बहुभी राक्षसैरभिस(V1 B1–3 °रपरैर्, V2 B4 °र्बहुभिर्)वृत(B4 °तै) —After 105, Ñ2 V B D6 read 108^{ab} (including 1223*)

[त]ं तु मन्दोदरीपुत्रं कुमारं रणपण्डितम् ।
[स]हसा खं समुत्क्रान्तं पादयोश्च गृहीतवान् ।
[च]र्मासिनं शतगुणं भ्रामयित्वा व्यपेपयम् ॥ १०६
[त]मक्षमागतं भग्नं निशम्य स दशाननः ।
[त]त इन्द्रजितं नाम द्वितीयं रावणः सुतम् ।
[व्]यादिदेश सुसंक्रुद्धो बलिनं युद्धदुर्मदम् ॥ १०७

तस्याप्यहं बलं सर्वं तं च राक्षसपुंगवम् ।
नष्टौजसं रणे कृत्वा परं हर्षमुपागमम् ॥ १०८
महता हि महाबाहुः प्रत्ययेन महाबलः ।
प्रेषितो रावणेनैष सह वीरैर्मदोत्कटैः ॥ १०९
ब्राह्मेणास्त्रेण स तु मां प्रबध्नाच्चातिवेगतः ।
रज्जुभिरभिबध्नन्ति ततो मां तत्र राक्षसाः ॥ ११० G 5. 56 132 B. 5 58 131 L 5 56 111

106 D10 om 106 (cf v l 104) Ñ2 V B D3 6 om 106 For subst in Ś1, cf v l 105 and 107 For 106–107, Ñ1 D1 2 4 11 subst 1221* —[a]) D8 अह (for त तु) G1 3 M मदोदरी- G1 M1 -वत्स (for पुत्र) —[c]) D7–9 समुद्यंत (for समुत्क्रान्त) —[e]) T1 तमासीन, Cr as in text (for चर्मासिन) ❀ Cr चर्मासिनमित्यत्र नकारान्तत्वमार्षम् ❀ —[f]) D5 [अ]द्य पेपय, D8 पिपेप च, G3 व्यपेतय (sic) (for व्यपेपयम्)

107 D10 om 107 (cf v l 104) —[a]) T2 आत्मज (for आगत) —[b]) G1 तु (for स) —[c]) D7–9 चेद्रजित —[e]) D7 9 सुत क्रुद्धो —[f]) M1 युद्धदुर्जय —For 107, Ñ2 V B D3 (reads after 108) 6 subst

1220* ततो राजा दशग्रीव श्ररमिन्द्रजित सुतम् ।
प्रेषयामास रक्षोभिर्बहुभि सुमहाबलम् ।

[(l 1) D3 पुत्रम् and रणे (for शूरम् and सुतम् respy). —D3 om l 2 —(l 2) V2 om (hapl) from the post half up to 109[c] B1 तन् (for सु-)],
while Ñ1 D1 2 4 11 subst for 106 – 107

1221* तमह समरे हत्वा तोरणोत्तममास्थित ।
ततो द्वितीय तनय व्यादिदेश स रावण ।

[D11 आस्थित (for आस्थित) —(l 2) Ñ1 illeg for द्वितीय तनय],
whereas Ś1 subst for 105 – 107

1222* ततोऽक्षमपि मे पुत्र प्राहिणोन्मदगर्वितम् ।
रावणो राक्षसेन्द्रोऽथ सोऽपि तत्र हतो मया ।
अथेन्द्रजिन्नामधेयो रावणस्याज्ञया पितु ।
मदन्तिकमुपायातो युद्धार्थं युद्धकोविद ।

108 D10 om 108 (cf v l 104) Ś1 om. 108–109 Ñ2 V B D6 read 108[ab] (including 1223*) after 105 —[a]) Ñ1 D5 7 9 T2 G1 M3 तच्च (for तस्य) —[b]) V2 M1 तच्च, B4 पच (sic), D1 4 तथा (for त च) —After 108[ab], Ñ2 V B D6 ins, while D3 subst for 108[cd]

1223* सूदयित्वा रणे हृष्टो युद्धमेव व्यरोचयम् ।

[Ñ2 D6 रक्षो (for हृष्टो) Ñ2 B2 3 D6 [अ]प्य(Ñ2 D6 [अ]भ्य)रोचय (for व्यरोचयम्) D3 तोरण त समास्थित (for the post half)]

—V2 om 108[cd] (cf v l 107) —[c]) D5 च त (for रणे) Ñ V1 B D6 दृष्ट्वाह तमवष्टब्ध (V1 B3 D6 °ब्ध), D1 2 4 11 हत्वा (D2 11 दृष्ट्वा) स्वबलविष्टब्ध —[d]) Ñ2 B D4–7 9 11 T2 G1 M1 2 उपागत —After 108, D3 reads 1220*

109 Ś1 D10 om 109 (for D10, cf v l 104 and for Ś1, 108) V2 om 109[abc] (cf v l 107) —[a]) Ñ1 D7–9 M3 [अ] पि, B3 4 [अ]ति-, D5 च (for हि) —[b]) B4 D5 6 प्रयत्नेन (for प्रत्ययेन) Ñ V1 B D1–4 6 11 महाबल —[c]) D7–9 प्रहितो (for प्रेषितो) D5 [इ]ह, G1 2 M [ए]व (for [ए]ष) Ñ V B D1–4 6 11 प्रेषयामास बहु (D3 रक्षो)भि . —[d]) V1 सर्व- (for सह) Ñ1 महो-- (illeg), Ñ2 V B1 2 4 D6 बलोत्कटै , D1 4 मदोत्कट, D7–9 °द्धत (for मदोत्कटै) D3 बहुमि सह दुर्जय —After 109, Ñ V B D1–4 6 11 ins

1224* तस्याह रोषसंविग्नस्तत्सैन्यमवसादयम् ।

[Ñ1 V2 B2 3 -संविग्न D1 2 4 11 तस्यापि हि मया सर्वं (for the prior half) B3 अवमृद्य, B4 अवमादयन्, D1 2 4 11 अवसादित (for °मादयम्) B2 उच्चै सैन्यममृद्य (for the post half)],
whereas D3 ins.

1225* तस्याप्यह रणे सैन्य तत्सर्वं समसूदयम् ।,
while D5 7–9 S ins

1226* सोऽविषह्यं हि मा बुद्ध्वा स्वबल चावमर्दितम् ।

[D8 तु (for हि) D5.7–9 T2 G1 M1 2 स्वसैन्य (for स्वबल) D5 [अ]थ (for [अ]व-)]

110 D10 om 110 (cf v l 104) —[a]) D1 2 4 7 9 11 ब्रह्मणोस्त्रेण Ñ1 V2 D1 2 4 11 मा बद्ध्वा, D3 स च मा, G1 सप्रास, G2 मा बध्नात्, M1 मतिमान् (for स तु मा) ❀ Cv ब्राह्मेणास्त्रेण तु महानिति च ❀ —[b]) D5 प्रबध्नन्, T1 2 G1 M1 3 प्राबध्नाच्, G2 प्रयत्नाच् (for प्रबध्नाच्) D5 T1 2 G M -वेगित, B(ed) -वेगिन (for वेगत) Ñ1 V2 D1.2 4 11 प्रतिजग्राह दुर्मति, D3 बबधाशु महाबल, D7–9 प्रबद्धा च निवेगित ❀ Ct प्रबद्धा प्रबद्धय ❀ —For 110[ab], Ñ2 V1 B D6 subst.

1227* ब्राह्मेण मा स चास्त्रेण बबन्धाथ सुदुर्मति ।

G. 5 56 132
B. 5.58. 132
L. 5 56. 112

रावणस्य समीपं च गृहीत्वा मामुपानयन् ।
दृष्ट्वा संभाषितश्चाहं रावणेन दुरात्मना ॥ १११
पृष्टश्च लङ्कागमनं राक्षसानां च तद्वधम् ।
तत्सर्वं च मया तत्र सीतार्थमिति जल्पितम् ॥ ११२
अस्याहं दर्शनाकाङ्क्षी प्राप्तस्त्वद्भवनं विभो ।
मारुतस्यौरसः पुत्रो वानरो हनुमानहम् ॥ ११३
रामदूतं च मां विद्धि सुग्रीवसचिवं कपिम् ।
सोऽहं दौत्येन रामस्य त्वत्समीपमिहागतः ॥ ११४
शृणु चापि समादेशं यदहं प्रब्रवीमि ते ।
राक्षसेश हरीशस्त्वां वाक्यमाह समाहितम् ।
धर्मार्थकामसहितं हितं पथ्यमिवागतम् ॥ ११५
वसतो ऋश्यमूके मे पर्वते विपुलद्रुमे ।
राघवो रणविक्रान्तो मित्रत्वं समुपागतः ॥ ११६

[D6 मा (for मा) B1 ब्रह्मगोत्रेण मा सोपि, B4 ब्राह्मपाशगलेण (for the prior half) B1 च (for [अ]थ) V1 B3 स (for सु-)]

—^{cd}) D5 रज्जुभिरभि-, D7 9 T2 M1 रज्जुभिश्चापि(D7 °ति-), D8 G1 M3 रज्जुभिश्चाभि- (G1 °व) M2 च बरजुम्ते, Cr as in text (for अभिरघ्नन्ति) Ñ1 D1 2 4 11 मम चा (Ñ1 D11 वा)बध्यता ज्ञात्वा (for ^{c}) Ñ1 illeg for ^{d} D1 2 4 11 रज्जुभिरहर(D11 °र्हं)वबध्यत(D2 11 °ध्य वै), M2 राक्षसा रोषदु सहा (for ^{d}) Ñ2 V B D6 अवध्य स च मा ज्ञात्वा बद्ध्वाग्रज्जुभि पुन (V2 सह), D3 अवध्यतां च मे ज्ञात्वा स रज्जुभिरवधत —For 110, Ś1 subst

1228* स चिर युद्धसक्तो मे बलवानिन्द्रजित्तदा ।
अशक्नुवंश्च मा जेतु ब्रह्मास्त्र समुदीरयत ।
तेन बद्धोऽहमस्त्रेण विमुक्तश्च विधेर्वशात् ।

—Then cont

1229* द्रष्टुकामो दशग्रीव बन्धसक्तोऽभव तदा ।

111 D10 om 111 (cf v l 104) For 111–113^{ab}, Ś1 subst 1230* —^{a}) D1 4 समीपे. Ñ1 D1 2 4 11 तु (for च) —^{b}) D7–9 उपागमन (for °नयन्) Ñ1 D1 2 4 11 नी(Ñ1 D1 4 त)तोह तेन रक्षसा, Ñ2 V B1 2 4 D6 समानायानयद्बलात्, B3 मामानाय गतो बली —Ñ1 illeg for ^{c} —^{cd}) M1 दृष्ट (for दृष्ट्वा) Ñ2 V B D1 4 6 दृष्ट्वा (D1 4 नीत) पृष्टस्तदाह तु (for ^{c}). D2 3 11 दृष्ट्वानीत तदा मा तु रावण स(D11 सु) दुरात्मवान

112 D10 om 112 (cf v l 104) V B om 112–113 For subst in Ś1, cf v l 111 and 113 —^{a}) Ñ D1–3 6 11 पप्रच्छ चैवागमन, D4 पप्रच्छेवात्र गमन —^{b}) Ñ D1 3 4 6 11 तथा, D2 तदा, D5 7–9 T2 M3 च त (for च तद्-) —^{c}) Ñ2 D2 11 सर्वं स च(D2 11 च स), D1 4 सर्वं च तत् (by transp) D3 तच्च तु स, D6 स सर्वं च (for तत्सर्वं च) Ñ1 D7–9 G1 रणे (for मया) ※ Cv 'तत्सर्वं च मया तत्र' इति च ※ —^{d}) D1 4 सीतार्थे Ñ1 D4(with hiatus) 7–9 उपजल्पित, Ñ2 D1 2 6 11 प्रतिजल्पित(D2 °त), D3 5 T2 M2 अभिजल्पित(D3 °त)

113 D10 om. 113^{ab} (cf v l 104) V B om 113 (cf v l. 112) —^{a}) Ñ1 D7 9 Ct तस्यास्तु, Ñ2 D1 2 4 6 11 सीताया, D3 तवाह, T G3 तस्याह, G1 अस्यास्तु, M1 अस्या स, Cv r m g as in text (for अस्याहं). ※ Cr अस्याहमित्यत्र अस्या इति पदच्छेद । सन्धिरार्ष ।; so also Cm g ※ —^{b}) D1 2 4 6 11 ते (for त्वद्-). D3 तत (for विभो) —For 111–113^{ab}, Ś1 subst

1230* नीतोऽहं राक्षसैर्वीरै रावणस्यान्तिक तदा ।
रावणोऽपि तदानीं स वाक्य मामब्रवीदिदम् ।
कस्त्व वानर देवो वा यक्षो नागोऽपि वासुर ।
केन वा प्रेषितस्तूर्णं कथयस्व ममाग्रत ।
ततोऽहमब्रुव तस्य वाक्य वाक्यविशारद ।

—^{c}) Ś1 Ñ D1 2 4 6 10 11 पवनस्य (for मारुतस्य)

114 ^{b}) Ś1 Ñ D1 2 4 6 10 11 हरि, T2 प्रिय (for कपिम्) —For 114^{ab}, V B subst, while Ś1 Ñ D2–4 6 10 11 ins after 123^{ab}

1231* रामदूतोऽहमस्मीति तस्य चावेदित मया ।

[D2 राज- (for राम-) Ś1 Ñ1 D2–4 10 11 पुनश्च (for तस्य) B4 वे गदित (for चावेदित)]

—V B om 114^{c}–123 —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 दूतेन, D11 G2 M1 3 दूत्येन (for दौत्येन) Ñ2 D6 रामस्य दौत्येन (by transp). —^{d}) D7–9 T2 M3 सकाशम् (for समीपम्) Ś1 Ñ D1–4 6 10 11 उपागत —After 114, D5 T1 3 G M ins, while D7–9 T2 ins after 115^{cd}.

1232* सुग्रीवश्च महातेजा स त्वा कौशलमब्रवीत् ।

[D5 M2 सुग्रीवस्तु D7–9 महाभाग(D8 °ग) (for °तेजा) M1 2 स त्वा T1 3 G3 M3 कुशलम् (for कौशलम्)]

115 V B om 115 (cf v l 114) D1 4 om (hapl) 115–116 D5 T1 3 G M om 115^{a-d} —^{a}) D8 शृणुश्चापि Ś1 D2 6 ममादेश (for समादेश) —^{b}) D2 यम् (for यद्) D6 तु (for प्र-) —^{d}) Ś1 D2 10 समाहित, D6 समीहित —After 115^{cd}, D7–9 T2 ins. 1232* Ñ2 D6 om 115^{ef} —^{e}) M1 धर्मकामार्थं (by transp) G1 -[उ]पहित (for -सहित) —^{f}) D5 marg.: D8 तव, G2 इद (for हित) G3 तथ्यम् (for पथ्यम्) Ś1 Ñ1 D10 इवागता, D5 7–9 T1 3 G2 3 M3 उवाच ह(D5 T3 M3 च) (for इवागतम्)

116 V B D1 4 om 116 (cf. v l. 114 and

तेन मे कथितं राजन्भार्या मे रक्षसा हृता ।
तत्र साहाय्यहेतोर्मे समयं कर्तुमर्हसि ॥ ११७
वालिना हृतराज्येन सुग्रीवेण सह प्रभुः ।
चक्रेऽग्निसाक्षिकं सख्यं राघवः सहलक्ष्मणः ॥ ११८
तेन वालिनमुत्साद्य शरेणैकेन संयुगे ।
वानराणां महाराजः कृतः संप्लवतां प्रभुः ॥ ११९
तस्य साहाय्यमस्माभिः कार्यं सर्वात्मना त्विह ।
तेन प्रस्थापितस्तुभ्यं समीपमिह धर्मतः ॥ १२०
क्षिप्रमानीयतां सीता दीयतां राघवस्य च ।
यावन्न हरयो वीरा विधमन्ति बलं तव ॥ १२१
वानराणां प्रभावो हि न केन विदितः पुरा ।
देवतानां सकाशं च ये गच्छन्ति निमन्त्रिताः ॥ १२२
इति वानरराजस्त्वामाहेत्यभिहितो मया ।
मामैक्षत ततो रुष्टश्चक्षुषा प्रदहन्निव ॥ १२३
तेन वध्योऽहमाज्ञप्तो रक्षसा रौद्रकर्मणा ॥ १२४ G. 5 56. 134 B. 5 58. 116 L. 5 56 125

---

115) —^{a}) T1 3 G1 3 तु (for मे) —^{b}) D9 G3 विपुले (for विपुल) —For 116^{ab}, Ś1 Ñ D2 3 6 10 11 subst

1233* ऋष्यमूके निवसत पर्वते चित्रकानने ।

[Ñ1 illeg, D2 3 ऋक्षमूके (for ऋष्यमूके) Ñ2 D6 तु सहित (for निवसत) D3 विविधद्रुमे (for चित्रकानने)]
—^{c}) Ñ2 D6 रामस्य (for राघवो) —^{d}) Ñ2 D2 6 मित्रत्वाय समागत, D3 मम मित्रत्वमागत

117 V B om 117 (cf v l 114) —^{a}) Ś1 Ñ2 D2 3 च, D6 10 [ए]व (for मे) Ś1 D10 T1 3 G2 3 M3 राज्ञा (for राजन्) —After 117^{ab}, T1 3 G2 3 M3 ins

1234* तत्र साहाय्यमस्माकं कार्यं सर्वात्मना त्वया ।
मया च कथित तस्मै वालिनश्च वध प्रति ।

—^{c}) D5 T2 G3 M1 तस्य, D11 तस्मात् (for तत्र) Ś1 Ñ1 D10 हेतोस्त्वा, Ñ2 D2 6 हेतुस्त्व, D1 3 4 11 -हेतोस्त्व, G3 हेतोर्हि —Ñ1 illeg for ^{d} —^{d}) Ś1 D10 याचे परमदु खित, Ñ2 D6 नरैश्च बहुभि सह, D1 2 4 11 सेना त्वरय दु सहा, D3 सेना सत्वरयस्व मे.

118 V B om 118 (cf v l 114) D4 om from हृत in ^{a} up to सह in ^{d} —^{b}) M3 महा (for सह) Ś1 N D1-3 6 10 11 मया च कारणेन स —^{c}) Ś1 Ñ D2 10 कृत्वा, D6 कृत (for चक्रे) ❀ Cv r अग्निसाक्षिकमिति (Cr °क सख्यमिति) पाठ ❀ —^{d}) D6 राघवेण महामना

119 V B om 119 (cf v l 114) —^{a}) Ś1 Ñ D1-4 7-11 आहत्य, D5 M3 उत्पाट्य (for उत्साद्य). —^{c}) Ś1 Ñ D1-4 10 अह राजा (for महाराज) —^{d}) Ś1 Ñ D1-4 6 10 11 प्रभवता (D1 3 4 10 °ता) D5 8 T2 G1 2 M1 3 स प्लवता, T1 3 G3 M2 Cv प्रपतता (for संप्लवता) T2 G1 M1 वर

120 V B om 120 (cf v l 114) —^{b}) Ñ1 D1 4 6 कृत (for कार्यं) Ś1 N D1-4 6 10 11 भृश (for त्विह) —^{c}) Ñ1 तत (for तेन) —^{d}) Ñ1 समासन्ना स धर्मवित् —For 120^{cd}, Ś1 Ñ2 D1-4 6 10 11 subst

1235* तत प्रस्थापयत्तूर्णं त्वत्समीपे स धर्मवित् ।

[D2 तत्र (for तत) D1-4 6 11 प्रस्थापयन् D9 तुभ्य (for तूर्णं) Ñ2 समीपे तु स, D1 4 समीपात्तु स, D2 3 6 समीप मां (D6 त) स, D11 मामभ्यात्रेण (for त्वत्समीपे स)]

121 V B om 121 (cf v l 114) —^{b}) Ś1 Ñ2 D1-6 10 11 T G2 3 M2 3 राघवाय D8 तु (for च) —^{c}) D6 ते (sic) (for न) Ñ2 धीरा, D10 वीर (for वीरा) —^{d}) D10 विधिमन (corrupt) (for विधमन्ति)

122 V B om 122 (cf v l 114) —^{a}) D6 T2 G1 Ck tp राघवाणा, Cm t as in text (for वानराणा) Ś1 D10 स्वभावाश्च, Ñ1 D7 9 प्रभावोय, D1 2 4 6 स्वभावो हि, D11 T2 स्व (T2 प्र)भावोपि, Cm as in text (for प्रभावो हि) —^{b}) Ś1 D2 10 न ते न, Ñ2 D1 4 6 11 न ते कि D3 कि ते न, T2 न ते सु (for न केन) Ś1 D10 विदिता• —^{cd}) M1 तु (for च) Ś1 Ñ1 D9 3 10 अपि मन्त्रो D1 4 11 अपि मन्त्रा, D9 च सकाश च (hypm) (for सकाश च) D5 reads ये in marg Ś1 D3 [अ]निवारिता, Ñ1 D1 2 4 10 [अ]निमन्त्रिता, D11 [अ]भि° (for निमन्त्रिता) Ñ2 D6 देवा (Ñ2 देवता [hypm]) नामपि साहाय्य प्रयच्छन्त्यभिमन्त्रिता ❀ Cr वानराणामिति । एभिानमन्त्रिता । युद्धसहायार्थमाहूता देवताना सकाश ये गच्छन्ति तेषा वानराणा प्रभाव पुरा केन न विदित । त्वया विज्ञात इति भाव । मद्वाग् वरणान्लब्ध प्रभावम् । न केवल मद्बलादेव प्रत्यपदिन्त्या कि न राघवबलात्पीत्याह-राघवाणामिति । इक्ष्वाकुवंशप्रसूतानां रघूणामित्यर्थ । केन न विदित सर्वलोकप्रसिद्ध एवेत्यर्थ ❀

123 V B om 123 (cf v l 114) Ś1 Ñ2 D1 3 4 6 10 11 [अ]भिहित, D3 °मतो (for °हितो) —After 123^{ab}, Ś1 Ñ D2-4 6 10 11 ins 1231* —^{c}) M1 स मामैक्षत् (for मामैक्षत) M3 क्रुद्धश् (for रुष्टश्) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 अवेक्षत स (D2 च) मा क्रुद्ध, Ñ2 D6 मामवेक्षत स (D6 स) क्रुद्धश् —^{d}) Ś1 Ñ D1-4 6 10 11 निर्दहन्

124 ^{ab}) Ñ2 D6 मम (sic), B2 3 [s]यम् (for ऽहम्). D0 क्रूर, D9 शुद्र (for रौद्र-) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 रावणेन दुरात्मना (for ^{b}) D3 वध्यतामेष दुर्बुद्धिरिति चापि समादिशत् —After 124, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 ins

5.56 135
5 58 147
5 56 126

ततो विभीषणो नाम तस्य भ्राता महामतिः ।
तेन राक्षसराजोऽसौ याचितो मम कारणात् ॥ १२५
दूतवध्या न दृष्टा हि राजशास्त्रेषु राक्षस ।
दूतेन वेदितव्यं च यथार्थं हितवादिना ॥ १२६
सुमहत्यपराधेऽपि दूतस्यातुलविक्रम ।
विरूपकरणं दृष्टं न वधोऽस्तीह शास्त्रतः ॥ १२७

विभीषणेनैवमुक्तो रावणः संदिदेश तान् ।
राक्षसानेतदेवास्य लाङ्गूलं दह्यतामिति ॥ १२८
ततस्तस्य वचः श्रुत्वा मम पुच्छं समन्ततः ।
वेष्टितं शणवल्कैश्च पटैः कार्पासकैस्तथा ॥ १२९
राक्षसाः सिद्धसंनाहास्ततस्ते चण्डविक्रमाः ।
तदादीप्यन्त मे पुच्छं हनन्तः काष्ठमुष्टिभिः ॥ १३०

1236* राक्षसाधिपतिं ज्ञात्वा घातने मम निश्चितम् ।

[Ñ1 राक्षस सैन्यविज्ञाय (sic), D1 2 4 11 राक्षसेन (D2 11 °माना) परं (D2 मत) ज्ञात्वा (for the prior half). D1 4 पापेन (for घातने) Ñ1 D1 2 4 11 निश्चय],

while Ñ2 V B D6 ins

1237* रावणस्य परिज्ञाय पापस्य वधनिश्चयम् ।

[D6 परिग्राह्य (for °ज्ञाय) Ñ2 V2 -निश्चित, B1 -निश्चय (sic), B3 -नि · (for निश्चयम्)],

whereas D5 7–9 S ins

1238* मत्प्रभावमविज्ञाय रावणेन दुरात्मना ।

125 [a]) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10.11 वि(B2–4 वि)भीषणो नाम तनस् —[b]) Ñ1 समाहित, T2 महाद्युति (for महामति) D3 भ्राता तस्य सुधार्मिक —[c]) Ñ2 V1 B1 2 4 D3 6 M2 -राज स, V2 T3 G3 -राजस्य, B3 D5 7–9 T1 M1 -राजश्च (M1 °स्तु), T2 -राजो वै (for -राजोऽसौ) —[d]) Ñ1 D1 4 वारितो (for याचितो) —After 125, D5 7–9 S ins

1239* नैव राक्षसशार्दूल त्यज्यतामेष निश्चय ।
राजशास्त्रव्यपेतो हि मार्ग संसेव्यते त्वया ।

[(l 1) M1 मा, Cg t as above (for न) D5 राक्षसराजेन्द्र —(l 2) D5 राजन् (for राज-) G1 [ऽ]य (for हि) D5 7–9 सल (D8 °र)क्ष्यते, G1 सम्प्राप्यते (for ससेव्यते)]

126 B2 om 126 – 127[b] —[a]) Ñ2 V2 D2 3 10 दूतावध्या Ñ2 V B1 3 D3 6 विहिता (for दृष्टा हि) B4 दूतास्त्ववध्या विहिता —[b]) D11 राजन्शास्त्रेषु, G3 ··स्त्रेषु Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 रावण (for राक्षस) Ñ2 V B1 3 6 D6 राजन्निति वचो (B1 च सो)ब्रवीत् —V B1 3 4 om 126[c] – 127[b] —[c]) G2 हि (for च) Ś1 Ñ D1–4 6 10 11 भवितव्य हि (for वेदितव्य च). —[d]) Ś1 Ñ D1–4 6 7 9 10 G1 2 Ck यथाभि-, D5 8 T3 G3 M1 यथार्हं (for यथार्थं) D11 यथा हि तव वाचिना (sic)

127 V B om 127[ab] (cf v l 126). —[a]) D8 च, M2 वा (for ऽपि) —[b]) D8 G1 2 [अ]मित (for [अ]तुल-) —[c]) Ś1 निरूपकरण B1 चास्य (for दृष्टं) —[d]) T1 3 G3 transp न and वधो D7–9 T1 2 G3 हि, M3 [इ]ति (for [इ]ह). Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ताडन वा (D2 4 11 चा)पि (for न वधोऽस्तीह). Ñ2 V B1–3 D6 ताडन च निशाचर (V1 °तन), B4 आनने च निपातन

128 [b]) M1 2 ह (for तान्) Ś1 Ñ1 D1–4 10.11 रावणो राक्षसेश्वर (D1 4 °सत्तम) —[c]) D5 8 M [अ]स्य (for [अ]स्य) Ś1 Ñ1 D10 11 आदिदेशाथ (D11 °शु), D1–4 आदिदेशास्य, G1 एवमद्यैव (for एतदेवास्य) T1 3 G2 3 राक्षसा नूनमासाद्य —[d]) Ś1 Ñ1 D2 10 लाङ्गूलो —For 128, Ñ2 V B D6 subst

1240* तत स रावण क्रुद्धो राक्षसांस्तान्महाबल ।
अब्रवीदस्य लाङ्गूल क्षिप्रमादीप्यतामिति ।

[(l 1) Ñ2 D6 च (for स). B1 4 महाबलान् (for °बल).]

129 [a]) G3 damaged for स्तस्य व M2 ते तस्य वचन श्रुत्वा —[b]) Ś1 Ñ1 D2 लाङ्गूल ते, D1 4 10 11 लाङ्गूले (D11 °ल) मे (for मम पुच्छ) —[c]) Ś1 D1 4 10 वेष्टयन्शणवल्कैश्च (D1 4 °पट्टैस्तु), Ñ2 V1 B3 अवेष्टयन्शणैर्वल्कै (B3 °र्वद्ध), V2 B1 2 4 D3 6 अ(V2 D3 आ)वेष्टयन्शणव (D3 °णैर्व)ल्कै. (B4 °णैर्पट्टै, D6 °णर्वस्त्रै), D2 11 वेष्टयन्सम (D2 °यन्छन्न)वल्कैश्च —[d]) Ñ V B1–3 D1 6 7 9 T2 पट्टै, B4 वस्त्रै (for पटै) V1 B1 2 4 D1 3–6 10 11 T2 G1 M1.2 कार्पासिकैस् V1 D3 अपि (for तथा). T1 3 G2 3 M3 जीर्णै कार्पासजै (G2 °सिकै) पटै

130 Ñ2 V B D6 om 130[ab] —[a]) Ś1 Ñ1 D1–4. 10 11 बद्ध- (for सिद्ध-) T2 सकल्पास्, Cv r as in text (for -सनाहास्) —After 130[ab], Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

1241* लाङ्गूलमग्निसंयोगै सस्कर्तुमभिसस्थिता ।
क्रुद्धा किलकिलायन्तस्ते शस्त्रवरपाणय ।

[(l 1) D11 अमित स्थिता (for अभिसस्थिता) —(l 2) D11 किलकिलायते]

—[c]) D8 T1 3 G2 3 Cv r तदाऽहत, M3 तदाऽऽहत —[d]) D8 T1 3 G2 3 M3 Cr निघ्नत, G1 M1 हनन्ति, Cv t as in text (for हनन्त) ❀ Cv r तदाऽऽहन्त मे पुच्छ हन (Cr निघ्न)न्त काष्ठमुष्टिभिरिति पाठ ।, Ct हनन्त, मामिति शेष । आर्षमेतत् ❀ —For 130[cd], Ś1 Ñ V B D1–4 6. 10 11 subst

बद्धस्य बहुभिः पाशैर्यन्त्रितस्य च राक्षसैः ।
न मे पीडा भवेत्काचिद्दिदृक्षोर्नगरीं दिवा ॥ १३१
ततस्ते राक्षसाः शूरा बद्धं मामग्निसंवृतम् ।
अघोषयन्राजमार्गे नगरद्वारमागताः ॥ १३२
ततोऽहं सुमहद्रूपं संक्षिप्य पुनरात्मनः ।
विमोचयित्वा तं बन्धं प्रकृतिस्थः स्थितः पुनः ॥ १३३
आयसं परिघं गृह्य तानि रक्षांस्यसूदयम् ।
ततस्तन्नगरद्वारं वेगेनाप्लुतवानहम् ॥ १३४
पुच्छेन च प्रदीप्तेन तां पुरीं साट्टगोपुराम् ।
दहाम्यहमसंभ्रान्तो युगान्ताग्निरिव प्रजाः ॥ १३५
दग्ध्वा लङ्कां पुनश्चैव शङ्का मामभ्यवर्तत ।
दहता च मया लङ्कां दग्धा सीता न संशयः ॥ १३६ G. 5 56 143 B 5 58 160 L 5 56 138

1242* प्रदीपयन्त मे पुच्छ स्नेहाक्त दुष्टचेतस ।

[Ñ2 V B D3 6 आ(B2 4 D6 अ)दीपयश्च, D1 4 11 आदीपयत B1 पुच्छ मे (by transp), D3 लागूल (for मे पुच्छ) D1 4 हृष्ट (for दुष्ट-) V1 -चेतना]

131 Ñ2 V B D6 om 131–132^b —D5 T1 3 G M om 131^{cd} —^{c}) Ś1 D3 8 10 [अ]भवत् (for भवेत्) —^{d}) D10 दिघक्षोर् (for दिदृक्षोर्)

132 Ñ2 V B D6 om 132^{ab} (cf v l 131) —^{a}) G3 damaged for राक्षसा शू Ñ1 D1 3 4 क्रूरा (for शूरा) —^{b}) G1 आच्छाद्य (for मामग्नि-) Ś1 Ñ1 D1–4 10 T3 G1 3 सस्कृत, D9 सभृत (for सवृतम्) T2 बद्धमादाय मा तदा —^{cd}) Ñ2 V B D6 घोषमाणास्ततस्तेथ (for ^{c}) T3 G3 आस्थिता, Cg as in text (for आगता) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 घोषयतो महाकाया नगरीद्वारमागमन्(D3 °माययु)

133 ^{b}) B4 प्रक्षिप्य, D6 निक्षिप्य (for सक्षिप्य) —D4 om 133^{cd} —^{d}) D8 M2 पुन स्थित (by transp), T° पुनस्तत (for स्थित पुन) G1 प्रकृति सस्थित पुन —For 133^{cd}, Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 subst

1243* बन्धान्सर्वान्समाक्षिप्य प्रकृतिस्थ पुन स्थित ।

[B4 D3 सर्वान्बधान् (by transp) Ś1 Ñ1 B1 समुत्क्षिप्य (for समाक्षिप्य) Ś1 Ñ2 B3 D10 पुन पुन, D3 [ऽ]भव पुन (for पुन स्थित)]

134 ^{a}) D11 पट्टिस (for परिघ) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 प्राप्य (for गृह्य) Ñ2 V B1–3 D6 आदाय परिघ चापि —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 नगर(D11 °र्या)द्वार्यह पुन, Ñ2 V1 D6 पुर(V1 नग [sic])द्वारमुपस्थित (D6 °पागत), V2 B1–3 नगरद्वार्यव(V2 °र्युप)स्थित, D3 नगरद्वारमास्थितान् —^{c}) D8 G2 तु (for तन्) —^{d}) D5 7 प्लुतवान् —For 134, B4 D4 subst, while Ś1 Ñ V B1–3 D1–3 6 10 11 subst for 134^{cd}

1244* राक्षसास्तान्समुत्पत्य सूदयामि स्म सर्वत ।

[Ś1 Ñ1 D10 समाहत्य, D1 4 समाप्लुत्य, D3 समुत्क्रत्य (for समुत्पत्य) V1 D6 स्म सर्वश, B1 समतत (for स्म सर्वत) D3 हतवानस्मि सवत (for the post half)]

135 ^{a}) D8 [ए]व, G1 हि (for च) Ś1 Ñ V B2–4 D1–4 6 10 11 लागूलेन (for पुच्छेन च) B1 लागूलदीप्तेन, ता —^{b}) D3 नगरीं (for तां पुरीं) D1 4 साट्टि- (for साट्ट-) Ś1 Ñ V B2–4 D1–4 6 10 T3 G2 3 -तोरणा (for -गोपुराम्) B1 D8 11 पुरीं साट्टालतोरणा(D8 °गोपुरा) —D1 4 om 135^c–136^b Ñ1 illeg for ^{cd} —^{c}) D8 सुसभ्रातो (for असभ्रान्तो) Ś1 D10 दग्धवानहमभ्रातो, Ñ2 B2 D6 दग्धवानस्म्यसभ्रातो, V B1 3 दग्धवानस्मि सभ्रातो, T1 3 G1 3 M1 2 दहामि स्म सुसभ्रातो ❀ Cr. दहामि स्म सुसभ्रान्त इति पाठ ❀ —^{d}) B3 युगातेग्निर् D8 प्रजा, D11 [उ]त्थित (for प्रजा)

136 D1 4 om 136^{ab} (cf v l 135) —^{ab}) Ñ1 ततो बुद्धा, B4 तत पश्चाच् (for पुनश्चैव) Ñ1 शका मे समजायत, Ñ2 D6 शकमानोभ्यवर्तय, B4 शकामालव्य वर्तते (for ^{b}) Ś1 D10 लका दग्धवतश्चात्र शका मे समजायत, D2 दग्ध्वा लका तत पश्चाच्छोको मेभ्यवपद्यत, D3 दग्ध्वा च नगरीं लका पुन शका ममाभवत्, D11 दग्धा लका तत पश्चाच्छका मेभ्यवपद्यत —For 136^{ab}, T G2 3 subst, while D5 7–9 G1 M subst l 2 only for 136^{ab}

1245* ततो मे ह्यभवत्त्रासो लङ्का दग्ध्वा समीक्ष्य तु ।
विनष्टा जानकी व्यक्त न ह्यदग्ध प्रदृश्यते ।

[(l 1) T1 2 G2 दग्धा (for दग्ध्वा) T2 च (for तु) —(l 2) M2 [अ]दग्ध (sic) (for [अ]दग्ध)]

—Thereafter all cont

1246* लङ्कायां कश्चिदुद्देश सर्वा भस्मीकृता पुरी ।
[D5 T1 M3 लकाया]

—^{d}) T1 3 G3 न सीता परिरक्षिता —For 136^{cd}, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

1247* दग्धा सीता न संदेहो दुष्कृत खलु मे कृतम् ।

[D1 4 दीप्ता (for दग्धा) V D2 3.6 11 दु कृत, D1 4 दुष्कर (for दुष्कृत)]

—After 136, D5 7–9 S ins

1248* रामस्य च महत्कार्यं मयेद वितथीकृतम् ।
इति शोकसमाविष्टश्चिन्तामहमुपागत ।

[G1 om l 1 —(l 1) D5 G2 M1 3 हि, D8 [इ]व, M2 [ए]व (for च) D8 मया कार्य D8 भूयो वा, M2 मयैव (for मयेद) D7 9 विफलीकृत. —(l 2) D8 G2 M2 उपागम (for उपागत)]

G 5 56 144
B 5 58 161
L 5 56 139

अथाहं वाचमश्रौषं चारणानां शुभाक्षराम् ।
जानकी न च दग्धेति विस्मयोदन्तभाषिणाम् ॥ १३७
ततो मे बुद्धिरुत्पन्ना श्रुत्वा तामद्भुतां गिरम् ।
पुनर्दृष्टा च वैदेही विसृष्टश्च तया पुनः ॥ १३८
राघवस्य प्रभावेन भवतां चैव तेजसा ।
सुग्रीवस्य च कार्यार्थं मया सर्वमनुष्ठितम् ॥ १३९
एतत्सर्वं मया तत्र यथावदुपपादितम् ।
अत्र यन्न कृतं शेषं तत्सर्वं क्रियतामिति ॥ १४०

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षट्पञ्चाशः सर्गः ॥ ५६ ॥

---

137 ^{a}) D3 7 9 ततो, T2 तदा, I3 G3 तथा (for अथ) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 ख(Ś1 खे)गताना ततो वाक्य, Ñ2 V B D6 खग(B2 3 श्राद्या)तानामथो वाक्य —^{b}) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 11 मया श्रुत, Ñ1 समाश्रुत, D3 खचारिणा, G M1 शुभाक्षर, M2 महात्मना (for शुभाक्षराम्) —After 137^{ab}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

1249* दग्धेय नगरी लङ्का साट्टप्राकारतोरणा ।

[D4 साद्रि- (for साट्ट-)]

—B3 om 137^{c}–140^{b} —^{cd}) Ś1 D1 4 10 तु न, D2 11 न तु, M1 च न (by transp) (for न च) D2 3 G1 2 M1 Cr विस्मयोदात्त-(D2 °यौदार्य), T1 3 G3 °द्भुत, Cmp l t as in text (for °दन्त) D5 M1 -भाषिता Ś1 Ñ1 D10 विस्मयादिति भाषितं(Ñ1 °षिणा, D10 °षता), D11 विस्मयो याति भीषण (sic) (for ^{d}) Ñ2 V B1 2 4 D6 सर्वा च(B4 सा सर्वा) नगरी दग्धा सीता च(B2 सा सीता) परिरक्षिता ❀ Cv r m विस्मयोदन्तभाषिणा(Cr °दात्तभाषिणा) विस्मयवृत्तान्तविषयव्यवहाराम्(Cv °न्तव्यवहिताम्?, Cr °न्तविषयव्यवहाराणाम्), Cg विस्मयोदन्तभाषिता भाषितविस्मयोदन्ताम्, उक्ताद्भुतवार्तामित्यर्थः । विस्मयवृत्तान्तव्यवहृतामिति वा ।, Ck विस्मयोदन्तो विस्मयवृत्तान्त ।, Ct विस्मयकारी य उदन्तो वृत्तान्तस्तद्भाषिणा त वदनाम् ❀

138 V2 B om 138 (for B3, cf v l 137) —^{a}) Ś1 Ñ1 V1 D1 4 6 10 हर्ष उत्पन्न, Ñ2 D2 11 हर्षमुत्पन्न (sic) (for बुद्धिरुत्पन्ना). —^{b}) D1 गिरा (for गिरम्) Ñ2 D6 श्रुत्वा चारणभाषित —After 138^{ab}, D5 7–9 S ins

1250* अदग्धा जानकीत्येव निमित्तैश्चोपलक्षिता ।
दीप्यमाने तु लाङ्गूले न मा दहति पावक ।
हृदय च प्रहृष्ट मे वाता सुरभिगन्धिन ।
तैर्निमित्तैश्च दृष्टार्थैः कारणैश्च महागुणै ।
ऋषिवाक्यैश्च सिद्धार्थैरभव हृष्टमानस । [5]

[(l 1) G1 damaged up to जा G1 [ए]षा, M [ए]व (for [ए]व) D7 9 T2 G1 M1 2 Ct लक्षित(T2 °तं) —(l 2) T2 च (for तु) G1 मे (for मा) —(l 5) D7 9 T1 दृष्टार्थै (for सिद्धार्थै) D5 प्रभव (for अभव)]

—^{c}) D5 T2 G1 M2 3 पुनर्दृष्टा च वैदेहीं —For 138^{cd}, Ś1 Ñ V1 D1–4 6 10 11 subst

1251* गत्वा च ता पुनर्दृष्ट्वा अभिवाद्याहमागत ।

[Note hiatus between the two halves Ś1 गत्वा तां च (by transp.), Ñ2 D6 ता च सीता (for गत्वा च ता). D3 पृष्ट्वा चानामय पुन (for the post half)]

—Then D3 cont

1252* कार्यमात्ययिक ज्ञात्वा त्वरितोऽहमुपागत ।

—After 138, D5 7–9 S ins

1253* तत पर्वतमासाद्य तत्रारिष्टमहं पुन ।
प्रतिप्लवनमारेभे युष्मद्दर्शनकाङ्क्षया ।
तत पवनचन्द्रार्कसिद्धगन्धर्वसेविताम् ।
पन्थानमहमाक्रम्य भवतो दृष्टवानिह ।

[D8 transp l 1 and 2 —(l 1) T2 [आ]रिष्टम् (for [अ]रिष्टम्) G1 अरिंदम (for अह पुन) —(l 3) D7 9 श्रमन (for पवन) —(l 4) D5 T2 G1 अह (for इह) ❀ Cv अहमाक्रम्याह दृष्टवानिति क्रियाद्वयेनाहशब्दद्वयस्य सबन्ध । एकेनैव वाक्यपूरणे सति, उक्तार्थश्च प्रयुज्यते लोके । भवतो दृष्टवानिहेति सम्यक् ।, so also Cr, Cm अह पन्थानमाक्रम्य भवतो दृष्टवानिहेति पाठ । अ यथाऽहशब्दपानरुक्त्यात् ❀]

139 B3 om 139 (cf v l. 137) —^{a}) D5 7–9 G2 प्रमादेन (for प्रभावेन) —^{b}) M1 चापि (for चैव) —For 139^{ab}, Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10(Ś1 D10 repeat after 1255*) 11 subst

1254* एतद्रामप्रभावेन वैदेह्याश्च तपोबलात् ।

[Ś1 Ñ V1 B2 4 D2 10(Ś1 D10 both times) -प्रभावेण, D3 -प्रसादेन Ś1 D10(both second time) तपसो, D4 च ततो (for च तपो)]

—^{c}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 च प्रीत्यर्थं, Ñ2 V B1 2 4 D3 6 प्रियार्थं च(D3 तु) (for च कार्यार्थं) ❀ Cg कार्यार्थं कार्यवस्तु । क्लीबत्वमार्षम् ❀ —^{d}) B4 प्रतिष्ठित (for अनुष्ठितम्) D6 मयेदं समनुष्ठित

140 B3 om 140^{ab} (cf v l 137) —^{a}) D2 10 यथा (for मया) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 2 4 6 10 तत्त्व, D3 तथ्य (for तत्र) —^{b}) Ñ2 B1 2 4 D6 उपवर्णित, V अनुवर्णि(V2 °र्ति,)त (for उपपादितम्) Ś1 N1 D1–4 10 11

५७

एतदाख्याय तत्सर्वं हनूमान्मारुतात्मजः ।
भूयः समुपचक्राम वचनं वक्तुमुत्तरम् ॥ १
सफलो राघवोद्योगः सुग्रीवस्य च संभ्रमः ।
शीलमासाद्य सीताया मम च प्लवनं महत् ॥ २
आर्यायाः सदृशं शीलं सीतायाः प्लवगर्षभाः ।
तपसा धारयेल्लोकान्क्रुद्धा वा निर्दहेदपि ॥ ३
सर्वथातिप्रवृद्धोऽसौ रावणो राक्षसाधिपः ।
यस्य तां स्पृशतो गात्रं तपसा न विनाशितम् ॥ ४
न तदग्निशिखा कुर्यात्संस्पृष्टा पाणिना सती ।
जनकस्यात्मजा कुर्याद्यत्क्रोधकलुषीकृता ॥ ५

G 5 57 5
B 5 59 5
L 5 57 5

समासाद्य(Ś1 Ñ1 D10 °सेनो)पवर्णित(D11 °सेवित) —Ś1 D10 repeat 140^{cd} (preceded by 1254*) after 1255* —^{c}) D7 9 T2 तत्र, T1 3 G3 मया (for अत्र) M2 यत्र तु (hypm) (for यत्र) Ś1 Ñ1 D1 4 10(Ś1 D10 second time) किंचित्, T1 3 G3 कर्म (for शेष) Ś1 Ñ2 V B D2 3 6 10(Ś1 D10 first time) 11 यदत्रानतर(D11 °रे) कार्यं, D8 अतो यत्कर्म शेष नस् —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 4 10(Ś1 D10 second time) तदपुन, B2 सर्वं तत (by transp) (for तत्सर्वं) T1 3 G3 कर्तुमर्हथ ❀ Cg अस्मिन्सर्गे सार्धपञ्चपञ्चदशश्लोका ❀ —After 140, Ś1 D10 ins

1255* खगताना वच श्रुत्वा हर्षाद्द्विगुणविक्रम ।
पुच्छ निर्वाप्य सहसा समुद्रे लवणाम्भसि ।
निश्चयार्थं पुनस्तत्र गत्वा दृष्ट्वा च जानकीम् ।
अभिवाद्य ततो देवीं गमनार्थं समुत्सुक ।
अरिष्ट नगमासाद्य पुप्लुवे सरिता पतिम् । [5]
शतयोजनविस्तीर्णं वेगेन हरिपुगव ।
आरुह्य गिरिश्रेष्ठ भवता दर्शनोत्सुक ।

[(l 2) Ś1 निर्वास्य (for निर्वाप्य) —(l 6) Ś1 हरिपुगवा] —Then Ś1 D10 repeat 1254* and 140^{cd}

Colophon —*Sarga name* Ś1 D1 2 4 10 11 हनुमत्कर्मनिवेदन.(Ś1 D10 11 °न), N1 हनुमन्निवेदन, Ñ2 V2 B D6 हनूमद्वाक्य, V1 हनुमद्वृत्तात, D3 हनूमत्स्वकर्मनिवेदन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B3 D1 2 4 10 11 om, Ś1 V1 59, Ñ2 D5-9 T G M1 3 58, V2 47, B4 64, D3 62, M2 57 —After colophon, G M conclude with श्रीरामाय नम

57

1 ^{a}) Ś1 Ñ V B D1-4 10 11 एवम् (for एतद्) D6 एवमाख्यानवान्सर्वं —^{c}) D1 4 समनुचक्राम —^{d}) D8 वक्तु वचनम् (by transp) Ś1 Ñ2 V2 B2-4 D2 6 10 11 उत्तम (for °रम्)

2 ^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 सगम, B3 सश्रम (for °भ्रम) —^{c}) Ś1 शीघ्रम् (for शीलम्) D11 आदाय (for आसाद्य) M2 वैदेह्या —^{d}) V2 B1 [अ]पि (for च) B2 [आ]प्लावन, D2 प्रवण, D10 lacuna, D11 प्रवल (for प्लवन) V3 प्रति, T2 पुन (for महत्) D1 4 प्लवण प्रति (sic), D5 8 T1 3 G3 M2 3 Cv m g t *p* प्रवण मन, D7 9 Ct प्रीणित मन (for प्लवन महत्) Ś1 मम तद्दर्शन महत्, Ñ1 ममा + गमन प्रति (illeg), D3 सफलो मम च श्रम

3 B3 om. 3 D5 T1 3 G M om 3^{ab} —^{a}) V1 B1 2 4 D3 11 यादृश (for स°) B1 कर्म —^{b}) D10 प्लवगर्पित (sic) —^{c}) Ś1 साधयेल्, D9 वारयेल्, D11 चारत्रील् (corrupt), G3 दारयेल् (for धारयेल्) —^{d}) Ś1 Ñ2 V2 B1 2 4 D1 2 4 10 11 क्रुद्धा सा, V1 क्रुद्धा स-, D3 कुपिता, D6 क्रुद्धासौ, T2 3 G M क्रुद्धो वा, Ct as in text (for क्रुद्धा वा)

4 ^{a}) Ñ2 [आ]स, G1 तु, Cm g t as in text (for [अ]ति-) Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 प्रभावो, Ñ1 D7 9 T1 प्रकृष्टो, Cm g t as in text (for -प्रवृद्धो) —^{b}) D3 7-9 राक्षसेश्वर, T1 3 G2 3 लोकरावण (for राक्षसाधिप) —^{c}) B3 यस्मात्, T1 3 G3 M3 Cm तस्य, Ck t as in text (for यस्य) Ñ1 D8 स- (for ता) D2 पश्य ता स्पृश्य ता Ś1 Ñ V B1-3 D2 3 6 10 साध्वीं, D1 4 सीता (for गात्र) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 गात्र न(B1-3 न गात्र, B4 सीता न) शतधा गत(Ñ2 D6 कृत), D11 सर्वं न शतधा कृत

5 ^{a}) Ñ2 V B D6 तथा (for तद्) —B4 om (hapl) 5^{bc} —^{c}) Ś1 Ñ V B1-3 D सुता (for [आ]त्मजा) —^{d}) B4 तत्क्रोध, D1 4 क्रोधेन (for यत्क्रोध)

☞ After 5, D6 7 9 read 5 58 1^c – 13^b (including 1266*), repeating 5 58 3–4 after st 16 of that Sarga and D7 9 alone repeating 13^{ab} in its proper place —D8 G1 read 6 and 8^{cd} for the first time after 5, repeating both in their proper place After the first occurrence of 8^{cd}, D8 reads 5 58 1^c – 13^b (including 1266*), repeating 1^c – 2 and 13^{ab} (with l 1 only of 1266*) in their proper place —T1 3 G2 3 read 5 58 1^c – 13^b (including 1266*) for the first time after 5, repeating them along with l 1 only of 1266* in their proper place —After the first occurrence of 8^{cd}, G1 reads 5 58 1^c – 13^b

G 5 57. 6
B 5 59 21
L. 5 57 6

अशोकवनिकामध्ये रावणस्य दुरात्मनः ।
अधस्ताच्छिंशपावृक्षे साध्वी करुणमास्थिता ॥ ६
राक्षसीभिः परिवृता शोकसंतापकर्शिता ।
मेघलेखापरिवृता चन्द्रलेखेव निष्प्रभा ॥ ७
अचिन्तयन्ती वैदेही रावणं बलदर्पितम् ।
पतिव्रता च सुश्रोणी अवष्टब्धा च जानकी ॥ ८
अनुरक्ता हि वैदेही रामं सर्वात्मना शुभा ।
अनन्यचित्ता रामे च पौलोमीव पुरंदरे ॥ ९
तदेकवासःसंवीता रजोध्वस्ता तथैव च ।
शोकसंतापदीनाङ्गी सीता भर्तृहिते रता ॥ १०
सा मया राक्षसीमध्ये तर्ज्यमाना मुहुर्मुहुः ।
राक्षसीभिर्विरूपाभिर्दृष्टा हि प्रमदावने ॥ ११
एकवेणीधरा दीना भर्तृचिन्तापरायणा ।
अधःशय्याविवर्णाङ्गी पद्मिनीव हिमागमे ॥ १२
रावणाद्विनिवृत्तार्था मर्तव्यकृतनिश्चया ।
कथंचिन्मृगशावाक्षी विश्वासमुपपादिता ॥ १३

(with 1266*), repeating 13^{ab} (followed by 1267*) in its proper place —M1 2 read 5 58 1^{c}–13^{b} (including 1266*) for the first time after 5, M1 repeating 1^{cd} and 13^{ab} (followed by 1267*) in their proper place and M2 repeating st 3–12 (followed by 1265* and 1261*) after 5 58 16 —M3 reads 5 58 1^{c}–16 (followed by l 2–7 of 1266*) after 5

6 D8 G1 repeat 6 here (cf v l 5) D1 om 6^{c}–7^{b} —^{c}) Ś1 D7 9 शिशु(Ś1 °शि)पामूले, Ñ1 B2 3 D2 4 6 शिंशि(Ñ1 [also] B2 3 °श)पायास्तु(Ñ1 [also] D2 4 6 °या सा), V1 B1 4 D3 10 11 शिं(D3 स)शपाया सा (B4 हि), V2 शिंशपामूलम्, D5 8 (both times) T2 3 G3 शिंशुपावृक्षे, G1 (both times) शिंशपावृक्षात् —^{d}) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 ह्यध्या(Ñ1 °था)स्ते शोककर्षि(D11 °र्शि)ता, Ñ2 V1 D6 समध्यास्ते सुदुःखिता, V2 B (B1 2 with hiatus) अ(B3 4 मा)ध्यास्ते च सु(V2 °स्तेसा, B2 °स्तेनीव, B3 °स्ते ह्यति)दुःखिता, D3 तत्रास्ते जनकात्मजा

7 D1 om 7^{ab} (cf v l 6) B3 om 7–8 —^{a}) G1 M1 सा राक्षसी- (for राक्षसीभि-) —Ś1 om (hapl) 7^{bc} —^{b}) Ñ1 D2 4 10 11 -दुर्मना, Ñ2 V B1 2 4 D6 -पीडिता, D5 8 कर्षिता (for -कर्शिता) —Ñ2 V B1 2 4 D6 om 7^{c}–8^{b}. —^{c}) D5 7 9 -रेखा-, T2 जालै (for -लेखा) —^{d}) D5 7 9 T2 चंद्ररेखा D1 3 4 निःप्रभा, D11 निर्वृता (for निष्प्रभा)

8 B3 om 8, Ñ2 V B1 2 4 D6 om 8^{ab} (for all, cf v l 7) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 Ck न चिंतयति, T2 न चिंतयित्वा, Cm t as in text (for अचिन्तयन्ती) —D8 G1 repeat 8^{cd} here (cf v l 5) Note hiatus between ^{c} and ^{d} —^{c}) V T3 G3 तु (for च) B1 T2 G1 (both times) 2 Ck पतिव्रता(T2 °त)त्वं, B3 °ताना, Cg as in text (for °ता च) —^{d}) G1 (both times) 2 M1 ह्यवष्टब्धा (to avoid hiatus) T2 [अ]थ, Cg as in text (for च) Ñ2 V B1 सावष्टब्धा नृपात्मजा (to avoid hiatus), B2 D6 सा च पूर्वा(D6 स्तब्धा) नृपात्मजा —For 8^{cd}, Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 subst

1256* पतिव्रतात्वं सा देवी सततं सुव्यवस्थिता ।

[D1 3 4 पतिव्रतत्वे, D2 11 पतिव्रता च (D11 तु) D4 सुव्यवस्थिता (for सुव्यवस्थिता)]

9 ^{a}) D5 T2 3 G3 M2 च (for हि). —^{b}) T1.3 M1 रामे, T2 रोप (sic) (for रामं) Ñ2 V1 B1–3 D6 G1 श्रिता, V2 प्रिया, B4 सती, M2 तदा (for शुभा) —^{c}) Ś1 Ñ1 D2 6 7–10 T2 G1 3 Ct अनन्यचिंता Ñ1 D1 4 रामे तु, Ñ2 V B D3 6 G2 सा रामे, D2 11 रामे सा, D7–9 T G3 Ct रामेण (for रामे च)

10 B3 om 10^{ab} —^{a}) Ñ2 V B1 2 4 D6 सा ह्येकवास-, D1.2 4 11 सा चैकवस्त्र-(D1 °वास-), D3 तदेव वास-, T3 तदेकवास-, Ct as in text (for तदेकवास-). Ś1 Ñ1 D10 तदेव वास सुरज (Ñ1 D10 सरज) —^{b}) Ś1 Ñ1 D10 पासु(D10 परा)ध्वस्ता(Ñ1 °स्त), D1 4 पांसु° (for रजोध्वस्ता) D10 सा (for च) —D5 7 9 T1 M2 om 10^{cd} —^{c}) Ś1 D10 -दिग्धांगी, Ñ1 V1 दीप्तांगी, D11 -संवीता (for -दीनाङ्गी).

11 ^{a}) B2 तन्मया D3 मृगशावाक्षी (for राक्षसीमध्ये). —^{b}) B4 D8 भर्त्स्यमाना (for तर्ज्य°). Ś1 Ñ V1 B D1–4 6 10 11 पुनः पुनः —D1 4 om 11^{c}–13^{b} —^{c}) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 सुघोराभी (for विरूपाभिर्) —^{d}) Ś1 D2 10 11 रक्षिता, Ñ2 V B D6 संवृता, D3 दृष्टा तत् (sic), T1 3 G3 दुष्टाभि, T2 दृष्टा च, Ct as in text (for दृष्टा हि)

12 D1 4 om 12 (cf v l 11). —^{a}) V1 (also) D3 दिव्या, D2 11 बाला, D6 देवी (for दीना) —^{b}) B2 3 D6 भर्तुश्च, D2 राम- (for भर्तृ-) —^{c}) Ñ2 V B D6 भूमिशय्या D6 -विजीर्णांगी (for -विव°) —^{d}) D5 7 9 T1 M2 हिमोदये (for हिमागमे) D10 पद्मिनी हि समागमे (sic).

13 D1 4 om. 13^{ab} (cf v l 11). —^{a}) V2 रावणे. Ñ2 V2 B D6 विनिवृत्तात्मा (for °त्तार्था) Ś1 रावणार्था-निवृत्तार्था —^{b}) Ś1 Ñ2 V B1 2 D2 6 10 11 मर्तव्ये (for °व्य-). B3 मर्तव्यमितिनिश्चया —^{c}) B3 कथयन्, D4 कथं च (for कथंचिन्) —^{d}) B1 समुपादिता (for उप°) D1.4 विश्वासकृतनिश्चया (sic)

ततः संभाषिता चैव सर्वमर्थं च दर्शिता ।
रामसुग्रीवसख्यं च श्रुत्वा प्रीतिमुपागता ॥ १४
नियतः समुदाचारो भक्तिर्भर्तरि चोत्तमा ॥ १५

यन्न हन्ति दशग्रीवं स महात्मा दशाननः ।
निमित्तमात्रं रामस्तु वधे तस्य भविष्यति ॥ १६
एवमास्ते महाभागा सीता शोकपरायणा ।
यदत्र प्रतिकर्तव्यं तत्सर्वमुपपाद्यताम् ॥ १७ G 5 57 15 B 5 59 32 L 5 57 17

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे सप्तपञ्चाशः सर्गः ॥ ५७ ॥

---

14 a) D3 पुन (for तत) D8 M2 सभाविता (for °षिता) D11 सीता (for चैव) Ñ2 V B D6 कृतं(B1 3 4 °त) स(V2 तु)भाषण चैव(V1 चापि) —b) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 2 4 6 10 11 तत्त्वम् , D5 धर्मम् (for सर्वम्). B3 स्वत्समर्थं (sic) (for सर्वमर्थं) B4 D4 च दर्शित, D7 9 T1 Ct प्रकाशिता, Cm g as in text (for च दर्शिता). G1 सर्वार्थं चापि दर्शिता —d) Ñ2 V B D6 श्रुत्वा प्रीतितरा (B3 °रता)भवत्

15 ab) D5 नियत (for °त) T2 G1 नियता समुदाचारा (for a) D3 नियतं सा सदाचारा भर्तृभक्तिपरायणा —For 15, Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 subst

1257* नियम समुदाचार भक्ति भर्तरि चोत्तमाम् ।
या धारयति लोकेषु महात्मेत्यभिधीयते ।

[(l 1) Ś1 नियत (for °म) —(l 2) Ś1 D10 सा (sic), B3 यो (for या) Ś1 D2 साध्वी सती, Ñ1 D1 4 महासती, Ñ2 D6 सा माहात्म्ये, V1 सा साध्वीति, B3 म महात्मा, B4 तत्सत्यम्, D10 11 साध्वी सेति (for महात्मेति)]

16 a) D3 यन्न हन्याद्, T2 G1 यन्नि°, Cm.g.t as in text (for यन्न हन्ति) —b) T2 G1 3 M2 दशानन, M3 हृतागस, Cr m g t as in text (for दशानन) D3 तत्तप परिरक्षति, M1 स्वमाहात्म्येन मैथिली. —For 16ab, Ś1 Ñ V B D1 2 4 6,10 11 subst., while D3 ins after 16ab.

1258* सर्वथा सीतया दग्धस्तपसा स निशाचर ।

[D10 transp सीतया and तपसा Ś1 D1 3 4 च (for स)]

—c) Ś1 Ñ1 D1 4 10 -भूतो (for -मात्र) —d) B4 मध्ये (for वधे) B3 यत्र (for तस्य) —After 16, D7–9 T1 3 G M1 3 ins

1259* सा प्रकृत्यैव तन्वङ्गी तद्वियोगाच्च कर्शिता ।
प्रतिपत्पाठशीलस्य विद्येव तनुता गता ।

[(l 1) G2 प्रकृत्या च, B(ed) °त्येव (for °त्यव) G1 2 तद्वियोगेन (for °गाच्च) D7 9 कर्षिता, G3 दर्शिता]

17 b) T2 सीता सुरसुतोपमा —c) Ñ2 B D3 6 11 प्रतिपत्तव्य, D10 परिकर्तव्य, T2 G1 M2 प्रति(T2 परि)वक्तव्यं. —d) Ś1 D1–4 10 11 क्रियतामिति, Ñ V B D6 सविधीयता, D7–9 उपकल्प्यता, T1 3 G M2 3 Cg उप(T1 3 G3 प्रति)-पद्यता (for उपपाद्यताम्) ❀ Cg अस्मिन्सर्गे सार्धषट्त्रिंशच्छ्लोका ।, Ck अत्र सर्गविच्छेदो मूलेषु दृश्यते ❀

Colophon Ś1 D1–4 10 T2 om (cont the Sarga) —*Sarga name* Ñ1 B2 हनु(B2 °नू)मद्वाक्ये सीताप्रशसा, Ñ2 V B1 3 4 D6 11 सीताप्रशसा —*Sarga no.* (figures, words or both) Ñ1 D11 om , Ñ2 V1 D5–9 T1 3 G M1 3 59, V2 48, B3 55, B4 62, M2 58 —After colophon, G M1 2 conclude with श्रीरामाय नम

५८

G 5 58 1 B 5 60 1 L 5 57 18 तस्य तद्वचनं श्रुत्वा वालिसूनुरभाषत ।
जाम्बवत्प्रमुखान्सर्वाननुज्ञाप्य महाकपीन् ॥ १
अस्मिन्नेवंगते कार्ये भवतां च निवेदिते ।
न्याय्यं स्म सह वैदेह्या द्रष्टुं तौ पार्थिवात्मजौ ॥ २
अहमेकोऽपि पर्याप्तः सराक्षसगणां पुरीम् ।
तां लङ्कां तरसा हन्तुं रावणं च महाबलम् ॥ ३
किं पुनः सहितो वीरैर्बलवद्भिः कृतात्मभिः ।
कृतास्त्रैः प्लवगैः शक्तैर्भवद्भिर्विजयैषिभिः ॥ ४
अहं तु रावणं युद्धे ससैन्यं सपुरःसरम् ।
सपुत्रं विधमिष्यामि सहोदरयुतं युधि ॥ ५

58

Ś1 D1–4 10 T2 cont the previous Sarga Cv does not comment on Sarga 58 It seems from the citation in Sarga 57 that the sequence in Cv of st 1^c–13^b is as in T1 etc Cg comments on st 22 only

1 ^{b}) D3 वालिपुत्रोऽङ्गदोऽब्रवीत् —D5 7 9 read 1^c–13^b (including 1266*) after 5 57 5, repeating 3–4 after 16 and D7 9 alone repeating 13^{ab} in its proper place D8 reads 1^c–13^b (including 1266*) after the first occurrence of 5 57 8^{cd} (repeating 1^c–2 and 13^{ab} [with l 1 only of 1266*] in their proper place) T1 3 G2 3 read 1^c–13^b (including 1266* for the first time after 5 57 5 (repeating them [along with l 1 only of 1266*] in their proper place) G1 reads 1^c–13^b (including 1266*) after the first occurrence of 5 57 8^{cd} (repeating 13^{ab} [followed by 1267*] in its proper place) So also in Cr m g t (Ct alone repeating them in their proper place) M1 2 read 1^c–13^b (including 1266*) for the first time after 5 57 5, M1 repeating 1^{cd} and 13^{ab} [followed by 1267*] in their proper place and M2 repeating 3–12 (followed by 1265* and 1261*) after 16 M3 reads 1^c–16 (followed by l 2–7 of 1266*) after 5 57 5 —^{c}) Ñ1 D1 4 वीरान्, M1 (second time) वृद्धान् (for सर्वान्) —^{d}) Ś1 D1–4 10 अनुमान्य, D11 उपामन्त्र्य (for अनुज्ञाप्य) Ś1 D1 3 10 11 G3 (first time) महाकपि, G1 M3 Cr महाहरीन्. Ñ V B D6 हनूमत च वानर —After 1, G1 reads 7

2 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1 —^{a}) T2 Ck तस्मिन्, Cr m t अस्मिन् (as in text) Ś1 B1 3 4 D10 [ए]व (for [ए]वं-) Ś1 D10 महा-, Ñ D1–4 6 11 -विधे (for गते) —^{b}) B2 विनिवेदिते D11 भवता चामिनदिते —^{c}) D11 नार्यं (sic) (for न्याय्य) Ś1 D1 4 10 च, D3 व, D11 न, T1 3 G2 3 (all both times) हि, Cr m as in text (for स्म) —^{d}) T2 द्रष्टु, Cv r m t as in text (for द्रष्टुं) Ś1 Ñ1 D3 11 नृपवर-, D1 2 4 नरवर- (for तौ पार्थिव-) —For 2^{cd}, Ñ2 V B D6 subst

1260* को नयोऽस्मासु वैदेहीं यत्पश्येत्पार्थिवात्मज ।

[V2 यो (for को) B1 2 (m also) [ऽ]न्यो यो (for नयो) B3 आनयस्वाशु वैदेहीं (for the prior half) B1 द्रष्टु तौ पार्थिवात्मजा, B2 (m also) ता पश्येत्पार्थिवात्मजा (for the post half)]

3 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1. V2 om 3–4^b —^{a}) G1 एकोऽहम् (by transp) Ñ2 V1 B1–3 D6 10 G2 (first time) हि, D3 सु- (for ऽपि) —^{c}) Ñ1 B4 D1–4 11 लका ता (by transp) T1 3 G3 (all both times) transp लङ्का and हन्तु Ś1 D10 लका नाशयितु हतु —^{d}) Ś1 D2 3 10 11 बलोत्कट, Ñ1 D1 4 मदोत्कटं, Ñ2 V1 B D6 निशाचर, D7 9 (both first time) सराक्षस (for महाबलम्)

4 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1 V2 om 4^{ab} (cf v l 3) —^{a}) Ñ2 V1 B D6 सहितैः (B4 बहुभि) सर्वैर् (for सहितो वीरैर्) —^{b}) B1 (marg. also as in text) निशाचरैं, D8 G1 3 (first time) महात्मभि (for कृतात्मभि) —^{c}) G1 कृतार्थैं Ś1 Ñ1 D2 10 प्रवणै, Ñ2 V B1–3 D3 6 प्लवने, B4 प्रगणै (for प्लवगैः) D1 4 कृतज्ञैः प्रवणै शक्तैर् —^{d}) Ś1 Ñ V D2 6 10 विज(D6 °न)योद्य(D10 °दि)तै., B1–3 विजये रतै, B4 विजये वृतै, D1 3 4 विजये धृतै —After 4, D5 7 9 (all after second occurrence) T2 Ct ins, M2 cont after 1265*

1261* वायुसूनोर्बलेनैव दग्धा लङ्केति न श्रुतम् ।

[T2 विश्रुत (for न श्रुतम्)]

5 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1 —^{a}) Ś1 D1–4 10 11 तं (for तु) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सख्ये, V1 illeg (for युद्धे) —^{b}) D2 सामात्यं (for ससैन्यं) M3 (first time) ससुहृज्जन (for सपुर सरम्) —^{c}) B3 सपुर (for सपुत्रं) Ñ2 V B D6 निहनिष्यामि D8 ससौदर्यं वधिष्यामि, D5 7–9 M2 (both times) 3 सहपुत्रं वधि(D5 हनि)ष्यामि —^{d}) T1 3 G3 (all both times) रिपु, G2 (both times) रणे (for युधि) Ś1 Ñ2 V B D1.2 4 6 10 11 ससुहृद्बान्धव युधि, Ñ1 समो दर्पपरायण, D3 सपुत्रं सहबाधव

ब्राह्ममैन्द्रं च रौद्रं च वायव्यं वारुणं तथा ।
यदि शक्रजितोऽस्त्राणि दुर्निरीक्ष्याणि संयुगे ।
तान्यहं विधमिष्यामि निहनिष्यामि राक्षसान् ॥ ६
भवतामभ्यनुज्ञातो विक्रमो मे रुणद्धि तम् ॥ ७
मयातुला विसृष्टा हि शैलवृष्टिर्निरन्तरा ।
देवानपि रणे हन्यात्किं पुनस्तान्निशाचरान् ॥ ८
सागरोऽप्यतियाद्वेलां मन्दरः प्रचलेदपि ।
न जाम्बवन्तं समरे कम्पयेदरिवाहिनी ॥ ९
सर्वराक्षससंघानां राक्षसा ये च पूर्वकाः ।
अलमेको विनाशाय वीरो वायुसुतः कपिः ॥ १०
पनसस्योरुवेगेन नीलस्य च महात्मनः ।
मन्दरोऽप्यवशीर्येत किं पुनर्युधि राक्षसाः ॥ ११

G 5. 58. 11
B. 5. 59. 15
L. 5. 57. 28

6 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1 —a) D1 3 4 T2 3 (second time) ब्राह्मयम् D7 9 अस्त्र (for ऐन्द्र) D2.11 वायव्य (for रौद्र च) Ñ2 V B1 3 4 D6 ब्राह्ममस्त्र तथा रौद्र, B2 ब्रह्मास्त्र च तथा दिव्य —Ś1 om 6b–8a —b) D2 11 रौद्र वै (for वायव्यं) Ñ2 B1 वरुण, V1 D1 4 T2 वार(V1 राव)ण (for वारुण) V2 G3 (first time) तदा, D11 च तत् (for तथा) —After 6ab, D3 ins

1262* आग्नेय वैष्णव चैव कौबेर चासुर तथा।

—c) Ñ2 V D6 सति (for ऽस्त्राणि) B1–3 यानि(B2 यदि) शत्रुजित सति, B4 यानि शत्रुजितोस्त्राणि, D8 T1 3 G3 (all, except D8, both times) यदि(D8 यानि) शक्रजिदस्त्राणि —d) Ñ2 V B1–3 D6 10 11 दुर्निवाराणि, B4 D1–4 दुर्नि(B4 तानि)वार्याणि (for दुर्निरीक्ष्याणि) —e f) G3 (first time) तस्य, Ck t as in text (for तानि) D11 वधमिच्छामि (sic) (for विधमिष्यामि) D1 4 11 निहस्यामि च, D10 निहत्याम्य च (corrupt) (for निहनिष्यामि) Ñ1 V2 D7–9 G1 Ct transp विधमिष्यामि and निहनिष्यामि Ñ2 V2 D6 रावणि (sic), V1 M1 रावण (for राक्षसान्) B1–3 हनिष्यामि च रावण (for f)

7 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1. Ś1 om 7 (cf v l 6) Ñ1 illeg for 7 D7 9 M1 repeat 7 (var.) after 8 D8 transp 7 and 8 G1 reads 7 after 1. —a) D1 2 4 10 भवद्भिर् (for भवताम्) Ñ2 B3 D6 M1 (both times) अननुज्ञात, V B1 2 समनुज्ञात, D7 9 (both second time) Ck t अननुज्ञातो, T3 G3 M2 (all second time) अप्यनुज्ञातो, Cr m g अभ्यनुज्ञातो (as in text) B4 D3 11 भवद्भिरनुज्ञातो —b) D7–9 (D7 9 second time) T2 G1 M1 (both times) Ck मा, T3 (both times) क (int lin also as in text), Cm g as in text (for तम्) Ñ2 V B1–3 D6 रुणद्धि मम विक्रम, B4 D1 2 4 10 11 दर्शयामि न (D10 स्व-) विक्रम, D3 दर्शयिष्यामि विक्रम

8 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1 Ś1 om 8a (cf v l 6). B3 om 8–9 D8 transp 7 and 8 —a) D5 G1 M2 (both times) मम (for मया). Ñ1 तु, D1 2 4 11 च (for हि) Ñ2 V B1 2 4 D3 6 म(D6 च)द्बाहुबलसृष्टा हि, D10 मत्पौरुषविसृष्टा च —b) D11 अनतरा (for निरन्तरा) —After 8, D7 9 M1 repeat 7 (var)

9 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1 B3 om 9 (cf v l 8) —a) M3 व्यतियाद् Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 अ(B1 व्य)तीयात्सागरो वेला ॐ Cr अतियात् अतीयादित्यर्थ । दीर्घाभाव आर्ष ।, so also Cg ॐ —b) Ś1 Ñ1 D1–4 10 तथा (for अपि) Ñ2 V B1 2 4 D6 चलेदपि च(Ñ2 D6 हि) मदर (V2 वसुधरा), D11 मदरप्लवनेन च —c) Ś1 Ñ1 D10 जाबवत न(by transp) D3 सग्रामे (for समरे) —d) B1 2 शत्रु- (for अरि-) Ś1 Ñ1 B4 D2–4 10 11 जयेयुर्युधि(D3 °यु· मर्व-) राक्षसा , Ñ2 V D6 चाल(V2 वार)येच्छत्रुवाहिनी, D1 नयेयुर्युधि राक्षसा

10 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1 —a) B1 3 सर्वं Ś1 Ñ1 D1 4 10 -सघातान्, Ñ2 V B1–3 D6 -सघात, B4 -सघाते, D2 11 -सघा ये —b) Ñ2 D6 रक्षसा B1 D3 5 7–9 T1 G2 (T1 G2 second time) Cr t पूर्वजा , T1 ([first time] inf lin also as in text) M2 (both times) पूर्वगा , G3 (first time) पूर्विका , Cm g k पूर्वका (as in text) Ś1 Ñ1 D10 राक्षसेश्वरपूर्वकान्, D1 2 4 11 राक्षसेभ्यश्च पूर्वजान्(D2 °का , D11 °जा) —After 10ab, D8 G1 2(after second occurrence) ins ·

1263* तेषामपि न सदेह समरे वलिना वर ।

—c) Ś1 D1–4 11 हि निधने, Ñ1 [ऽ]पि निधने, D7 9 T1 G3 (both second time) Ct [ऽ]पि नाशाय, D10 निहतु हि (for विनाशाय) —d) Ñ1 D2 3,11 तेषा वायु-, D1 तेषां वालि-, D4 5 7–9 T1 3 (T1 3 first time) G1 3(first time) M (M2 first time) वीरो वालि- (for वीरो वायु-) Ś1 (with hiatus) D10 अयं(D10 कपिर्) वायुसुतो ह्यह ॐ Ck वायुसुत कपिरिति पाठ ॐ —For 10cd, Ñ2 V B D6 subst..

1264* अयमेको निहन्ता हि जाम्बवान्कपिसत्तम ।

[B3 4 अहम् , D6 स्वयम् (for अयम्) B4 च (for हि). V1 illeg for जाबवान्कपि- B3 कपिबुद्धिमान् (for °सत्तम)]

11 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1 B3 om 11ab —a) Ñ1 पवनस्य, D7 9 प्लवगस्य (for पनसस्य) —b) Ś1 मैंदस्य; Ñ1 वनस्य, Ñ2 V B1 2 4 D1–4 6 10 11 T3 (second time) नलस्य (for नीलस्य)

G 5 58 12 / B 5 59 16 / L 5 57 29

सदेवासुरयक्षेषु गन्धर्वोरगपक्षिषु ।
मैन्दस्य प्रतियोद्धारं शंसत द्विविदस्य वा ॥ १२
अश्विपुत्रौ महावेगावेतौ प्लवगसत्तमौ ।
पितामहवरोत्सेकात्परमं दर्पमास्थितौ ॥ १३
अश्विनोर्माननार्थं हि सर्वलोकपितामहः ।
सर्वावध्यत्वमतुलमनयोर्दत्तवान्पुरा ॥ १४
वरोत्सेकेन मत्तौ च प्रमथ्य महतीं चमूम् ।
सुराणाममृतं वीरौ पीतवन्तौ प्लवंगमौ ॥ १५
एतावेव हि संक्रुद्धौ सवाजिरथकुञ्जराम् ।
लङ्कां नाशयितुं शक्तौ सर्वे तिष्ठन्तु वानराः ॥ १६

D6 [ए]व (for च) —^{c}) T1 3 (both second time) G2 3 (both times) विशीर्येत (for [अ]व°). Ś1 V2 D1 4 10 गिरयोपि वि(D1 °यो व्यव)दीर्यंते(V2 °र्येयु), Ñ1 पर्वतापि विदीर्यन्ते (metri causa), Ñ2 V1 B पर्वता अपि दीर्येयु D2 गिरयोप्यवमीदेयु, D3 11 गिरयोपि हि(D11 °प्यत्र) दीर्येयु

12 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1 —^{a}) Ś1 Ñ V B D1–6 10 11 न, D9 सु- (for स-) Ñ2 V2 B3 -युद्धेषु (for -यक्षेषु) —^{b}) Ś1 Ñ V D1 2 4 10 पन्नगेषु नरे(Ñ2 V °गे)षु वा(V D2 च), B D6 11 पन्नगे-ष्पुरगेषु च(D6 वा), D3 पन्नगेष्वमदेषु च (sic) —^{c}) M2 (second time) सुषेण प्रति योद्वार —^{d}) Ñ1 D1 3 4 पश्येय, Ñ2 V B D2 6 मन्येह, D10 पश्यामि (for शंसत). Ñ2 V B D2 6 10 G2 (both times) च (for वा) Ś1 पश्यामि द्विविदस्य च, D11 मन्येह द्विपदस्य च, M2 (second time) सर्वे शंसत वानरा —After 12 (second occurrence), M2 ins

1265* ऋक्षराजस्य तु बलं पुराणेषु च विश्रुतम् ।
तस्य नास्ति समो लोके जवे दर्पे च सनतौ ।

—Then M2 cont 1261*

13 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1 Ñ1 illeg for 13^{ab} —^{a}) B3 आत्मपुत्रौ, B4 अरिपुत्रौ Ñ2 B1 2 T1 3 G1 3 M1 3 (T1 3 G1 3 M1 second time) महाभागाव, B4 D8 (first time) महावीर्यौ(B4 °रौ), T2 M2 उभावेतौ, G2 (both times) महाबाहू (for महावेगाव्) V2 D6 अग्निपुत्रौ महाभागाव्, D1 3 4 अश्विनोरगजा(D3 °स्तनया)वेतौ —^{b}) Ñ1 D1 महा-, D8 (first time) यौ तौ, T2 G2 (both times) M2 वीरौ, Ck as in text (for एतौ) Ś1 V B1 2 4 D2 10 11 एतौ तौ(V B1 2 एता हि, B4 समस्त) प्लवगोत्तमौ, Ñ2 B3 D6 इमौ (B3 वेगौ) हि प्लवगोत्तमौ, D7–9 (all second time) G1 M1 (both first time) बलवतौ प्लवगमौ —After 13^{ab}, D5 T2 (only l 1) M2 Ct ins, D7–9 T1 3 G2 3 M1 ins after the first occurrence of 13^{ab}, M3 ins l 1 and l 2–7 after 13^{ab} and 16 respy

1266* एतयो प्रतियोद्धार न पश्यामि रणाजिरे ।
मयैव निहता लङ्का दग्धा भस्मीकृता पुन ।
राजमार्गेषु सर्वेषु नाम विश्रावितं मया ।
जयत्यतिबलो रामो लक्ष्मणश्च महाबल ।
राजा जयति सुग्रीवो राघवेणाभिपालित । [5]
अह कोसलराजस्य दास पवनसभव ।
हनूमानिति सर्वत्र नाम विश्रावित मया ।

[D8 T1 3 G2 3 repeat l 1 here (cf v l 1). —(l 2) D7–9 पुरी (for पुन) —(l 3) M3 सर्वत्र (for सर्वेषु) T1 G2 3 तथा, T3 तदा (for मया) —(l 5) M1 जयतु]

—After the second occurrence of 13^{ab}, G1 M1 ins

1267* मैन्दश्च द्विविदश्चोभावाभ्या नास्ति समो युधि ।

☞ B3 missing after पितामह in 13^{c} up to 5 60 8 (except 18, 19 and colophon of Sarga 59)

—T2 om 13^{cd} —^{c}) M2 वरोत्सेधात् —^{d}) Ś1 D1 4 10 यत्नम्, Ñ1 D2 11 वीर्यम् (for दर्पम्) Ñ2 V B1 2 4 D6 पर दर्पमवस्थितौ —After 13, D8 T1 3 G M1 3 ins, T2 cont after l 1 of 1266* (owing to om)

1268* अमृतप्राशिनावेतौ सर्ववानरसत्तमौ ।

[T2 G2 M1 -प्राशनाव् G3 अमृत प्राशनावेतो (for the prior half)]

14 For sequence in M3, cf v l 1 —^{a}) Ś1 D10 माननार्थे हि, V चैव मानार्थं, B1 D6 माननार्थं च, T2 M2 माननार्थाय —Ñ1 illeg for 14^{cd} —^{c}) Ś1 -[अ]युध्य-त्वम्, V2 D7 9 -[अ]बाध्यत्वम् (for -[अ]वध्यत्वम्) —^{d}) D3 तदा (for पुरा) Ś1 D1 2 4 10 11 उभयोर्दत्तवांस्तदा; Ñ2 V B1 2 4 D6 वीराभ्यामददत्तदा

15 For sequence in M3, cf v l 1. —^{a}) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1–4 10 11 तेन (for वर-) Ś1 D10 M2 महता, Ñ1 D1–3 च तत, Ñ2 V B1 2 4 D5 6 11 च(B2 हि) तदा (for मत्तौ च) —^{b}) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 प्रधृष्य, V2 प्रहर्ष(corrupt), D3 प्रणुद्य (for प्रमथ्य) —^{a}) V2 पीतवर्णौ (sic) (for °वन्तौ) D7 9 महाबलौ (for प्लवगमौ)

16 For sequence in M3, cf v l 1 —^{a}) Ś1 V D2 3 10 तदेतावपि, Ñ B1 2 4 D6 तदे(B4 उदि)तावति-, D1 4 तावेवापि सु-, D11 तावेतावपि (for एतावेव हि) D9 सक्रुष्टौ (for सक्रुद्धौ) —^{b}) D5 -सकुला (for -कुञ्जराम्) V रथवाजिसकुजरा —^{cd}) D3 सर्वे ह्यल (for शक्तौ सर्वे) Ñ2 V B1 2 4 D6 लका राक्षससपूर्णां दुर्धर्षा सूदयिष्यत (B4 °थ) —After 16, D5 7 9 repeat 3–4 and M2 repeats 3–12

अयुक्तं तु विना देवीं दृष्टवद्भिः प्लवंगमाः ।
समीपं गन्तुमस्माभी राघवस्य महात्मनः ॥ १७
दृष्टा देवी न चानीता इति तत्र निवेदनम् ।
अयुक्तमिव पश्यामि भवद्भिः ख्यातविक्रमैः ॥ १८
न हि वः प्लवने कश्चिन्नापि कश्चित्पराक्रमे ।
तुल्यः सामरदैत्येषु लोकेषु हरिसत्तमाः ॥ १९
तेष्वेवं हतवीरेषु राक्षसेषु हनूमता ।
किमन्यदत्र कर्तव्यं गृहीत्वा याम जानकीम् ॥ २०
तमेवं कृतसंकल्पं जाम्बवान्हरिसत्तमः ।
उवाच परमप्रीतो वाक्यमर्थवदर्थवित् ॥ २१ G. 5 59 1 B 5 60 14 L 5 58 1

17 D7 9 om 17 T1 3 G3 om 17^ab —^ab) Ś1 Ñ1 D1 2 4 5 10 11 T2 हि, Cr g as in text (for तु) D8 T2 G2 M2 3 च वानरा (D8 °रे) (for प्लवगमा) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सीतामसि(D3 °मि)तलोचना, D5 विद्रवद्भिश्च वानरा (for ^b) Ñ2 V B1 2 4 जनकस्य सुता जित्वा देवी-ममितलोचना ❀ Cg वानरा इति सबोधनम् ❀ —D8 om. 17^cd —^c) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 समीप(Ś1 Ñ1 D10 °पे)-गमन तस्य, Ñ2 V B1 2 4 D6 युक्त समीपगमन

18 ^a) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D6 11 सीता (for देवी) D4 वा (for च) B4 transp न and च D2 दृष्ट्वा सीता न वानीता —Note hiatus between ^a and ^b —^b) Ś1 D1 2 4 10 11 [इ]त्येव(Ś1 °च), D3 [इ]त्येतत् (for इति) D11 तु + (for तत्र) Ś1 D2 3 7–11 G1 M1 Cm t निवेदितु, Ñ1 D1 4 निवेदित, Ñ2 V B1 2 4 D6 निवेदिते, Ck निवेदनम् (as in text) —^cd) D5 7 9 Cm t न युक्तम् D2 3 इति (for इव) D7 9 पौरुषै, Ck as in text (for -विक्रमै) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 जानामि and -कर्मभि (for पश्यामि and विक्रमै) Ñ2 V B1 2 4 D6 वीर्य(V2 °र)विक्रमशौर्या (B4 °शूरा)णा घोषण गर्हित भवेत् —After 18, Ñ2 V B1 2 4 D6 ins

1269* अथवा विक्रमे बुद्धिर्युक्ता दिव्येन कर्मणा ।

[D6 कथ वा (for अथवा) D6 बुद्धि कुर्याद्]

19 ^a) Ś1 D1–4 10 11 M3 न (D3 चा) प्लवने T1 3 G3 तुल्यो (for कश्चिन्) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 सागरप्लवने योग्यो —^b) Ś1 Ñ2 V2 B4 D6 10 न च, B2 नर, T3 नास्ति (for नापि) —^d) V B1 हरिपुगवा (for °सत्तमा) —After 19, Ś1 Ñ1 D1–4 7–11 ins*, Ñ2 V B1 2 4 D6 subst for 20

1270* जित्वा लङ्कां सरक्षोघा हत्वा त रावण रणे ।
सीतामादाय गच्छाम सिद्धार्था हृष्टमानसा ।

[(l 1) B4 लका जित्वा (by transp) D11 मरक्षस्का (for °क्षोघा) Ś1 D3 10 जित्वा सराक्षमा लका (for the prior half) D6 वै (for त) —(l 2) Ñ2 V B1 2 4 D6 प्रसह्य सीतामानीय कृतार्था हृष्टमानसा]

—Thereafter, Ñ2 V B1 2 4 D6 cont. 1272*

20 For 20, Ñ2 V B1 2 4 D6 subst 1270* —^a) D3 T1 3 G3 [ए]व (for [ए]व) Ś1 Ñ1 D1–4 7–11 -शेषेषु, D5 T2 M2 -वेगेषु, G2 M1 -वीर्येषु (for -वीरेषु). —^c) T2 तत्र (for अत्र) —For 20^cd, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst.

1271* कि प्राप्तकाल कर्तव्य प्राप्य गच्छाम मैथिलीम् ।

[D3 वक्तव्य (for कर्तव्य) D3 प्राप्तु (for प्राप्य) Ś1 D10 गच्छामि Ñ1 गच्छाम प्राप्य]

—Thereafter all the above MSS cont, while Ñ2 V B1 2 4 D6 cont after 1270*, D7–9 T2 (only l 1) Ct ins after 20

1272* रामलक्ष्मणयोर्मध्ये न्यस्याम जनकात्मजाम् ।
कि परिक्लिश्य तान्सर्वान्वानरान्वानरर्षभा ।
वयमेव हि गत्वा तान्हत्वा राक्षसपुगवान् ।
राघव द्रष्टुमर्हाम सुग्रीव सहलक्ष्मणम् ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D10 न्यस्येत्म Ñ2 B1 नेष्यामो, V पश्यमे, B2 D8 नेष्याम, B4 नयामो, D2 न्यसामो D3 11 नेष्यामि, D6 पश्यामो (for न्यस्याम) —D8 om l 2 —(l 2) B2 D1 2 4 11 Ct*p* °क्लेश्य, D7 9 Ct व्यलीकेस्तु (for परिक्लिश्य) V2 व शूरान्, B1 2 D3 व सर्वान्, B4 सर्वांश्च (for तान्सर्वान्) Ñ1 B4 D2 7 9 वानरर्षभान् —V B1 2 4 D3 11 om l 3–4 —(l 3) D2 समसि- (for एव हि) Ñ2 D6 त (for तान्) Ñ2 D6 -पुगव —(l 4) Ś1 Ñ2 D1 2 6 10 ससुग्रीव सलक्ष्मण (for the post half)]

21 ^b) D3 जाबुवा [illegible] —^d) G2 अर्थविद् (for °वद्) T1 3 G2 3 अंगद (for अर्थवित्) —For 21, Ś1 Ñ V (V1 after 1272* owing to om) B1 2 4 D1 2 4 6 10 11 subst and read after colophon, D3 subst for 21^cd and reads after 22, T2 subst for 21^ab

1273* अङ्गदस्य वच श्रुत्वा जाम्बवान्वाक्यमब्रवीत् ।

[D1 10 जाबु(D10 °भ)वान् T2 हरिसत्तम (for वाक्यम-ब्रवीत)]

—Thereafter all the above MSS (except T2) cont, D7–9 T2 Ct ins after 21

1274* नपा बुद्धिर्महाबुद्धे यद्ब्रवीषि महाकपे ।
विचेतु वयमाज्ञप्ता दक्षिणा दिशमुत्तमाम् ।
नानेतु कपिराजेन नेव रामेण धीमता ।
कथचिन्निर्जिता सीतामस्माभिर्नाभिरोचयेत ।
राघवो नृपशार्दूल कुल व्यपदिशन्स्वकम् । [5]
प्रतिज्ञाय स्वय राजा सीताविजयमग्रत ।
सर्वेषा कपिमुख्याना कथ मिथ्या करिष्यति ।
विपुल कर्म च कृत भवेत्तुष्टिर्न तस्य च ।
वृथा च दर्शित वीर्य भवेद्वानरपुगवा ।

G 5 59 0
B 5 60 20
L 5 58 0

न तावदेषा मतिरक्षमा नो
यथा भवान्पश्यति राजपुत्र ।
यथा तु रामस्य मतिर्निविष्टा
तथा भवान्पश्यतु कार्यसिद्धिम् ॥ २२

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे अष्टपञ्चाशः सर्गः ॥ ५८ ॥

तस्माद्गच्छामहे सर्वे यत्र राम सलक्ष्मण । [10]
सुग्रीवश्च महातेजा कार्यस्यास्य निवेदने ।

[(l 1) V B1 2 4 D2 6 11 महाबाहो, D3 मम मता, D4 महाबुद्धिर् (for °बुद्धे) Ñ1 D1 3 4 11 या (for यद्) B1 2 4 महामते (for °कपे) —(l 2) Ñ2 V B1 2 D6 विचिन्व(B1 2 D6 °नु)ध्वमितिप्रोक्ता(B2 °क्त), B4 विचिध्वमिति सप्रोक्ता (sic) (for the prior half) —(l 3) Ś1 D10 तेन वै, Ñ1 D9 न नेतु, Ñ2 V B1 2 4 D6 न नेतु (for नानेतु) Ñ2 V B1 4 D6 [अ]पि, D3 च (for [ए]व) Ś1 B2 D10 राघवेण(B2 लक्ष्मणेन) च धीमता (for the post half) —(l 4) Ñ2 V B1 2 4 D1 4 6 7 T2 कथ विनि(T2 चेन्नि)र्जिता सीताम्(Ñ2 D6 माध्वीम्) (for the prior half) D2 3 11 सोस्माभिर् (for अस्माभिर्). Ś1 D10 नैव, Ñ2 D6 सोभि-, V2 सोपि, B2 इति, B4 अपि, D1 अभि-, D8 न स (for नाभि-) —(l 5) V2 च व्यपदिशन् (hypm) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D2 6 10 11 महत् (for स्वकम्). —(l. 6) D8 9 (also) स्वक (for स्वय) Ñ1 (with hiatus) आत्मनो जयम् (for सीताविजयम्). —(l 7) B4 भविष्यति, D11 करिष्यसि —(l 8) D7–9 विफल (for विपुल) Ś1 D2 10 तत्कृत्वा, Ñ1 D1 4 कृत्वा वै (for च कृत) Ñ2 V B1 2 4 D6 विपुले(B1 °फले) कर्मणि कृते (for the prior half) Ñ2 V1 B4 D1 2 4.6 तु (for च) —(l. 9) B2 तथा (for वृथा) Ś1 D1–4 10 11 वो, V2 नो, D6 न, T2 वा (for च) D11 पूर्वं (for वीर्यं) Ñ2 V B1 2 4 D6 वानरसत्तमा (for °पुंगवा) —(l 10) Ñ1 D7–9 T2 गच्छाम वै (for गच्छामहे). Ñ2 V B1 2 4 D3 6 तत्र (for सर्वे) —(l 11) Ñ2 V B1 2 4 D6 महाबाहु (for °तेजा) D11 निवेशन (for °दने) Ñ2 V B1 2 4 D6 कार्यमेतन्निवे(V2 °ग)घता (for the post half)]

22 Ś1 Ñ V B1 2 4 D1.2 4.6 10 11 om. 22 —^a) D3 om from न up to भवा in ^b T1 3 G3 ते, Cm.t as in text (for नो) —^b) D8 भवान्यथा (by transp) D5 राजपुत्र.. —^c) D3 T2 M2 हि, D5 नु (for तु) D3 विशिष्टा (for निविष्टा) —^d) G3 पश्यति ❀ Cg अस्मिन्सर्गे सार्धषट्श्लोका· . ❀ —After 22, D3 reads 1273*.

Colophon V1 om, B3 missing (cf. v.l. 13). —*Sarga name* Ś1 Ñ V2 B1 2 4 D1–4 6.10 11 अंगदवाक्य —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ś1 Ñ2 D5–9 T1.3 G M1 3 60, V2 49, B4 D3 63, T2 M2 59 —After colophon, Ś1 Ñ V2 B1 2 4 D1 2 4 6 10 11 read 1273*, while D2 concludes with श्रीराम, G M1 2 with श्रीरामाय नम .

५९

ततो जाम्बवतो वाक्यमगृह्णन्त वनौकसः ।
अङ्गदप्रमुखा वीरा हनूमांश्च महाकपिः ॥ १
प्रीतिमन्तस्ततः सर्वे वायुपुत्रपुरःसराः ।
महेन्द्राग्रं परित्यज्य पुप्लुवुः प्लवगर्षभाः ॥ २
मेरुमन्दरसंकाशा मत्ता इव महागजाः ।
छादयन्त इवाकाशं महाकाया महाबलाः ॥ ३
सभाज्यमानं भूतैस्तमात्मवन्तं महाबलम् ।
हनूमन्तं महावेगं वहन्त इव दृष्टिभिः ॥ ४
राघवे चार्थनिर्वृत्तिं भर्तुश्च परमं यशः ।
समाधाय समृद्धार्थाः कर्मसिद्धिभिरुन्नताः ॥ ५
प्रियाख्यानोन्मुखाः सर्वे सर्वे युद्धाभिनन्दिनः ।
सर्वे रामप्रतीकारे निश्चितार्था मनस्विनः ॥ ६
प्लवमानाः खमाप्लुत्य ततस्ते काननौकसः ।
नन्दनोपममासेदुर्वनं द्रुमलतायुतम् ॥ ७
यत्तन्मधुवनं नाम सुग्रीवस्याभिरक्षितम् ।
अधृष्यं सर्वभूतानां सर्वभूतमनोहरम् ॥ ८

G 5 59 13
B 5 61 8
L 5 58.14

59

☞ B3 missing for Sarga 59 (except st 18–20, 22 and colophon) (cf. v l 5 58 13) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 2 4 6 10 11 cont the previous Sarga

1 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 1 —^{ab}) T2 अगृह्णन्कानंनौकस (for ^{b}) Ś1 Ñ1 V1 D1–4 10 11 जगृहुस्तेथ तद्वाक्य कपेर्जाम्बवतस्तदा (D4 °था) —After 1^{ab}, Ś1 V1 D2 3 10 11 ins, while Ñ2 V2 B1 2 4 D6 subst for 2^{cd}

1275* बाढमित्येव चोक्त्वा वै प्रस्थान समरोचयन् ।

[V2 [उ]क्त (for [उ]क्त्वा) V2 B1 2 4 ते (for वै) D3 6 बाढमित्येवमुक्त्वा च (for the prior half)]

—^{c}) D1 -प्रमुखान्वीरान् (sic) —^{d}) Ś1 D10 जाम्बवाश्च (for हनूमाश्च) T2 महाबल .

2 ^{a}) Ś1 D10 च ते (for तत) —^{b}) T3 -पुरोगमा (for -पुर सरा) —For 2^{ab}, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 subst and read after 3, V1 ins after 3

1276* अग्रे कृत्वा हनूमन्त सर्वे वानरपुगवा ।

—^{c}) D1 4 महेंद्र स-, M3 महेद्रादि D7–9 महेद्राग्रात्समुत्पत्य —^{d}) Ś1 D2,10 वानरर्षभा , Ñ1 V1 D1 3 4 11 वानरोत्तमा —Ñ2 V2 B1 2 4 D6 subst 1275* for 2^{cd}

3 ^{b}) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 11 महाद्विपा , V2 °बला (for °गजा) —^{c}) D9 छादयतम् (for °यन्त) —^{d}) D9 महाकाय Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 कपयस्तोयदोपमा (D1 4 11 °दा यथा), D3 जग्मुर्वानरपुगवा —After 3, Ñ2 V (V1 ins) B1 2 4 D6 read 1276*

4 ^{a}) Ś1 D10 11 सपूज्यमान, Ñ1 D1 4 सभाज्यमानो, B4 त भ्राज°, D3 सभाव्य° (for सभाज्यमानं) D6 भृत्यस् (for भूतैस्) Ś1 V B4 D3 10 11 च, Ñ1 D1 2 4 तैर् , Ñ2 B1 2 D6 तु (for तम्) —^{b}) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D6 10 11 हनूमत (for आत्मवन्त) G1 2 M1 महाकपि (for °बलम्) Ñ1 D1 4 जाबवान्स (D1 °वास्तु, D4 °न्सु) महाबल , D2 3 हनूमत महाकपि —^{c}) Ś1 Ñ2 V B1 2 D6 10 कपिश्रेष्ठं महाभाग (Ś1 D10 °काया), B4 D2 3 11 कपिश्रेष्ठा महाकाया (B4 °भागा), D4 हनुमाश्च महाभाग —^{d}) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D2 3 6 10 11 G1 पिबत्त, Cr m g k t as in text (for वहन्त) Ñ1 D1 4 पीयमान इवेक्षणे

5 ^{a}) Ñ2 B1 4 D6 रामस्य (for राघवे) G2 M2 -समिद्धि, Cm g k t as in text (for -निर्वृत्ति) Ś1 D10 राघवस्यार्थसिद्धि च, Ñ1 रामस्य कार्यससिद्धि, V1 रामस्यार्थं विनिर्वृत्त, B2 रामस्य चात्मनिर्वृत्ति, D1 2 4 11 रामस्याप्य (D2 11 °स्य चा)र्थससिद्धि, D3 रामस्य कार्यसपत्ति —^{b}) D5 7–9 S Ck t कर्तुं च (for भर्तुश्च) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 विपुल (for परम) —D10 om $5^{c}-6^{b}$ —^{c}) B4 D7 समादाय (for °धाय) B2 समृध्यर्था (for °द्धार्था) —^{d}) B2 कार्यं- (for कर्म-) D3 6 उत्तमा· (for उन्नता). Ñ1 D1 2 4 11 कर्म (D4 काम)सिद्धिमनुत्तमा.

6 D10 om 6^{ab} (cf v l 5) —^{a}) B2 कपि (for प्रिय-) V2 B1 2 4 D1–4 6 11 -[उ]त्सुका , T2 -परा , G1 2 -मुखा (for -[उ]न्मुखा) —^{b}) V1 काक्षिण , D6 11 -नदिता —^{d}) D7 11 निश्चितार्थ-

7 ^{a}) G1 प्रीयमाणा (for प्लवमाना) Ś1 V D6 10 11 M2 आश्रित्य, Ñ2 B1 2 4 D2–4 आवृत्य, T1 उत्प्लुत्य, T3 G1 3 उत्पत्य —^{b}) D3 सर्वे ते, D6 ततस्तु (for ततस्ते) —^{c}) B4 आलोक्य (for आसेदुर्) —^{d}) Ś1 Ñ1 V B2 4 D1 4 10 11 -ल (Ñ1 श)ताकुल, Ñ2 D6 -लतान्वित, B1 D2 3 -लतावृत, D7–9 T2 3 G1 M2 -शतायुत (for लतायुतम्)

8 ^{a}) D10 यत्तु, G1 युक्त (for यत्तन्) Ś1 Ñ V B1 2 D1 2 4 6 10 11 श्रीमत् (for नाम) —^{b}) Ś1 Ñ V1 B4 D1–4 10 11 सुरक्षित, V2 B1 2 (m also सुरार्चित) D6 सुसच्चित (for [अ]भिरक्षितम्) —^{c}) D3 अध्यक्ष, D5 अदृश्य (for अधृष्य) Ś1 D10 सर्वलोकाना, D9 om (hapl) (for सर्वभूताना)

G 5 59 14 B 5 61 9 L 5 58 15 यद्रक्षति महावीर्यः सदा दधिमुखः कपिः ।
मातुलः कपिमुख्यस्य सुग्रीवस्य महात्मनः ॥ ९
ते तद्वनमुपागम्य बभूवुः परमोत्कटाः ।
वानरा वानरेन्द्रस्य मनःकान्ततमं महत् ॥ १०
ततस्ते वानरा हृष्टा दृष्ट्वा मधुवनं महत् ।
कुमारमभ्ययाचन्त मधूनि मधुपिङ्गलाः ॥ ११
ततः कुमारस्तान्वृद्धाञ्जाम्बवत्प्रमुखान्कपीन् ।
अनुमान्य ददौ तेषां निसर्गं मधुभक्षणे ॥ १२
ततश्चानुमताः सर्वे संप्रहृष्टा वनौकसः ।
मुदिताश्च ततस्ते च प्रनृत्यन्ति ततस्ततः ॥ १३
गायन्ति केचित्प्रणमन्ति केचि-
न्नृत्यन्ति केचित्प्रहसन्ति केचित् ।
पतन्ति केचिद्विचरन्ति केचि-
त्प्लवन्ति केचित्प्रलपन्ति केचित् ॥ १४

---

9 a) Ś1 D7 8 10 -वीर Ñ2 V B1 2 D6 -बाहु, D3 -तेजा (for -वीर्य) —c) Ñ2 V B1 2 D3 6 M1 -राजस्य (for -मुख्यस्य) —d) Ś1 D1 2 4 10 11 [अ]मितौजस· (for महात्मन)

10 a) G1 वचनमागम्य (sic) (for वनमुपा°) —b) Ś1 B4 D1–4 10 11 हृष्टमानसा (for परमोत्कटा) Ñ2 V B1 2 D6 दृष्ट्वा प्रीतिमुपागता —c) B4 प्लवगा (for वानरा) Ñ2 V2 B1 2 D5 6 G1 वानरेशस्य D8 वानराधिपतेरस्य —d) Ś1 Ñ2 V B1 2 D2 6 10 मन कातं मनोहर, Ñ1 D3 11 मन कात मनोरम, B4 D1 4 वन कात मनोरम (B4 °हर), D5 7 9 Ct मन कांत महावन, D8 T2 M1 मन कात महद्वन ❀ Cv मन कान्ततम महदिति पाठ ❀

11 c) D1 4 5 अभियाचते (for अभ्ययाचन्त) —d) D5 -भक्षणे (for -पिङ्गला) —For 11cd, Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11 subst

1277* हनूमन्तमयाचन्त जाम्बवत्प्रमुखास्तदा ।

[D6 ऊचुरेतत् (for अयाचन्त) Ś1 Ñ1 जाबुवत्- Ñ2 D6 तत, V2 तथा (for तदा)]

—Then all the above MSS cont

1278* स चाङ्गदमुपागम्य याचते स्म तदा मधु ।
सिद्धार्थाना किलास्माकं प्रसाद कर्तुमर्हसि ।
अङ्गदस्तु हनूमन्त प्रशस्य शुभया गिरा ।
किमिच्छसि वदस्वेति प्रीतो वाक्यमुवाच ह ।
अङ्गदस्य वच श्रुत्वा हनूमान्हरिपुगव । [5]
ज्ञातिभि सहितो हर्षादिद वचनमब्रवीत् ।
राज्ञस्तु यत्ते पितुरप्रधृष्य
वन बभूवाप्रतिम सुगुप्तम् ।
तद्देहि दाय हरिपुगवाना
सुदुर्लभ नो हरिराजपुत्र । [10]

Colophon

[B1 reads l 1 within brackets —(l 1) Ñ2 V B2 D6 सोपि, B1 ते तु, B4 सर्वे (for स च) D2 3 याचति D3 तथा (for तदा) Ñ2 V B2 D6 हनूमानिदमब्रवीत्, B1 याचते स्म सदा मधु, B4 मधु याचत सुमन (for the post half) —After l 1, B1 ins.

1278(A)* सोऽप्यङ्गदमुपागम्य हनूमानिदमब्रवीत् ।,

while B4 ins

1278(B)* इत्युक्तो हनुमान्वीरो याचते स्म सदा मधु ।

—(l 2) Ñ2 V B1 2 4 D6 त्वम् (for किल) Ñ1 सिद्धाना किंचिद् (for सिद्धार्थाना किल). —Ś1 om (hapl) l 3–4 —(l 3) D3 च (for तु) Ñ V1 B4 प्रहस्य, D3 शशम (for प्रशस्य) —(l 4) Ñ2 V1 B1 D3 प्रीति- (for प्रीतो) V2 वाचम् (for वाक्यम्) —(l 5) B1 मारुतात्मज, D2 हरियूथप (for हरिपुगव) —(l 7) Ñ2 V B1 2 4 D6 क्षौद्रस्य, D3 राज्ञश्च (for राज्ञस्तु) Ñ2 B4 तु पितु प्रधृष्य (for पितुरप्रधृष्य) —(l 8) V1 सुशुभ (sic), B4 शुभ च (for सुगुप्तम्). —(l 9) Ñ V B1 4 D6 दान (for दाय)

[*Sarga name* Ś1 D2 3 10 11 वानरप्रत्यागमन (D3 °न), Ñ1 मधुवनपार्धक्रम, Ñ2 V B1 2 4 मधुवन (V B2 °ना) गमन, D6 मधुगमन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D2 10 11 om, Ś1 Ñ2 D6 61, V1 60, V2 50, B1 2 59, B4 D1 64 —After colophon, D2 concludes with राम]

—Thereafter Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 read 5 60 2, while Ñ2 V B1 2 4 D6 read 5 60 2–12 (except 11cd, including star passages and omissions) —After 11, D8 ins विष्णवे नम.

12 Ñ2 V B1 2 4 D6 om 12–13. —a) Ś1 Ñ1 D1–4 8 10 11 सर्वान् (for वृद्धान्) —b) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 T3 G3 M1 हरीन् (for कपीन्) —c) D11 अनुज्ञा प्रददौ तेषा. —d) Ś1 D10 विसर्गं —After 12, Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 read 5 60 3–12 (including star passages and omissions), while D1 4 7–9 T2 ins 1291*.

13 Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 om 13 (for Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 12) —b) D7–9 सुसहृष्टा (for सप्र°) —cd) T2 M1 केचित (for ते च) M3 मुदिता प्रेरिताश्चापि प्रनृत्यतोभवस्तत ❀ Cv मुदिताश्च ततस्ते चेति पाठ ❀

14 For 14–17b, Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 subst 1282*, while Ñ2 V B1 2 D6 subst 1283* —ab) D7–9 transp प्रणमन्ति and प्रहसन्ति —c) D7 पठति (for पतन्ति) D7–9 प्रचरति, T1 3 G3 विहरति, T2 प्रवदति (for विचरन्ति) —d) M2 प्रतपति (for प्रलपन्ति)

परस्परं केचिदुपाश्रयन्ते
परस्परं केचिदतिब्रुवन्ते ।
द्रुमाद्द्रुमं केचिदभिप्लवन्ते
क्षितौ नगाग्रान्निपतन्ति केचित् ॥ १५
महीतलात्केचिदुदीर्णवेगा
महाद्रुमाग्राण्यभिसंपतन्ते ।
गायन्तमन्यः प्रहसन्नुपैति
हसन्तमन्यः प्रहसन्नुपैति ॥ १६
रुदन्तमन्यः प्ररुदन्नुपैति
नुदन्तमन्यः प्रणुदन्नुपैति ।
समाकुलं तत्कपिसैन्यमासी-
न्मधुप्रपानोत्कटसत्त्वचेष्टम् ।
न चात्र कश्चिन्न बभूव मत्तो
न चात्र कश्चिन्न बभूव तृप्तः ॥ १७

G 5 60. 18
B 5 61. 19
L 5 59 23

❀ Cv g "गायन्ति केचि प्रणद(Cg °म)न्ति केचिन्नृत्यन्ति केचिप्रहसन्ति केचित्। पतन्ति केचिद्विचरन्ति केचित्प्लवन्ति केचित्प्रवद(Cg °लप)न्ति केचित्" इति पाठ ❀

15 For subst in Ś1 Ñ V B1 2.4 D1–4 6 10 11, cf v l 1282* and 1283* M2 reads 15^{a} twice —^{a}) D7 9 उपाश्रयति, M2 (both times) अपाश्रयते. —^{b}) D7 9 अतिब्रुवति, T2 M3 उपब्रुवते —After 15^{ab}, D8 T2 ins , D6 T1 3 G2 3 M2 3 ins l 1 after 15^{b} and l 2 after 15^{a} (M2 after 15^{a}[r]), G1 M1 ins after 15^{a} ·

1279* परस्पर केचिदुपारमन्ते
परस्पर केचिदुपाक्रमन्ते।

[(l 2) D6 उदीर्णवेग, T1 3 G3 उ(G3 अ)पक्रमते, M1 अपाक्रमते (for उपाक्रमन्ते)]

—^{c}) D6 7 9 T2 G2 M3 अभिद्रवंति(D6 M3 °ते), M2 अभिप्लवति (for अभिप्लवन्ते)

16 For subst in Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11, cf v l. 1282* and 1283* M1 reads 16^{ab} twice —^{b}) D6 7–9 G2 M3 [अ]भिसपतति, T1 [अ]ति°, T2 [अ]तिसपतति, M2 [अ]भिसप्लवते (for [अ]भिसपतन्ते) —After 16^{ab}, D8 T1 3 G M1(after 16^{ab} [r]) ins

1280* धावन्ति केचिन्निपतन्ति केचि-
द्दृप्यन्ति केचिद्विलपन्ति केचित्।

[(l 1) D8 विचरति (for निपतन्ति). —(l. 2) D8 महाबला वानरयूथमुख्या .]

—After 16^{b}, T2 reads 17^{b}

—^{c}) D9 om गायन्त. G1 M1 प्ररुदन् (for प्रहसन्) —D7 9 M1 om (hapl) 16^{d}. G1 transp 16^{d} and 17^{a} —^{d}) D6 8 G2 M2 3 प्ररुदन् , T2 प्रणदन् , G1 प्रवदन् (for प्रहसन्) —After 16, G1 ins

1281* वदन्तमन्य प्रगदन्नुपैति

17 T2 om , M1 reads 17^{a} twice G1 transp 16^{d} and 17^{a} —^{a}) D6 8 प्रणदन् , T1 3 M2.3 प्रणुदन् , G1.2 M1 प्रहसन् (for प्ररुदन्) —M1 om (hapl) 17^{b}. T2 reads 17^{b} after 16^{b} —^{b}) D6 8 T1 3 G1 नदतम्. D6 T2 प्रणदन् , G1 प्रलपन , G2 प्ररुदन् (for प्रणुदन्) —For 14 – 17^{b}, Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 subst

1282* खादन्ति केचिद्विहरन्ति केचि-
द्भ्रमन्ति केचित्प्रहसन्ति केचित।
वदन्ति केचित्प्रपतन्ति केचि
त्स्वपन्ति केचित्कथयन्ति केचित्।
गायन्ति केचिद्विमृशन्ति केचि
न्नृत्यन्ति केचित्प्रपतन्ति केचित्।
ध्यायन्ति केचित्प्रपतन्ति केचि-
त्क्रुध्यन्ति केचित्कृपणन्ति केचित्।
गायन्ति केचिद्विमनोनुकूल
वदन्ति केचित्प्रलपन्ति केचित।
पिबन्ति केचित्तु वमन्ति केचि
त्स्मयन्ति केचि प्लवगा प्रहृष्टा ।
परस्पर केचिदुपाश्रयन्ति
परस्पर केचिदपाश्रयन्ति।
महीतले केचिदुदीर्णसत्त्वा
द्रुत द्रुमाग्राण्यभिसपतन्ति।
प्रगीतमन्य प्रहसन्तमेति
प्रनृत्तमन्य प्रपतन्तमेति।
प्रयातमन्य सहसाभ्युपैति
हसन्तमन्य· प्रवदन्तमन्य ।
द्रुमाद्द्रुम केचिदपाक्रमन्ति
क्षितौ नगाग्रात्प्रपतन्ति केचित्।
महीधरात्केचिदुदीर्णसत्त्वा
महाद्रुमाग्राण्यभिसपतन्ति।

[B4 om l. 1–2 D11 om l 2–9 —(l 2) Ś1 D10 द्रवति, D2 3 रुदति (for भ्रमन्ति). Ś1 D10 प्रहरति (for °सन्ति) Ñ1 विहस्य केचिद्विचरति मत्ता .—(l 3) Ś1 D10 धावन्ति, Ñ1 D2 3 न(D3 न)दति, B4 पिबन्ति (for वदन्ति) Ñ1 विलसति, B4 D4 विनदन्ति, D2 3 प्रणुदन्ति (for प्रपतन्ति) —Ś1 D10 om. (hapl) l 4–11 D3 om (hapl) l 4 —(l 4) B4 चैव (for second केचित) —(l 5) D3 स्वपति (for गायन्ति) Ñ1 illeg for विमृशन्ति केचित —D3 om

(hapl) l 6 —(l 6) D2 प्रहरति (for नृत्यन्ति) —For l 5–6, B4 subst and reads before l 3

1282(A)* केचिन्नन्दन्ति गायन्ति नृत्यन्ति च हसन्ति च ।

—B4 om l 7–13 —(l 7) Ñ1 प्रवदति, D4 प्रपठति (for प्रपतन्ति) —(l 8) Ñ1 स्मयते च कश्चित्, D2 4 क्षपयति केचित् (for कृपणन्ति केचित्) —D3 transp l 9 and 10 —(l 9) D3 om (hapl) गायन्ति केचि D4 हि (for वि-) —For l 9, Ñ1 D3 subst, while D3 ins after l 8

1282(B)* स्तुवन्ति केचिद्विहरन्ति केचित्

[D2 विहसति, D3 प्रवदति (for विहरन्ति)]

—(l 10) Ñ1 D2 3 11 दीव्यति (for वदन्ति). D11 प्रपतति (for प्रलपन्ति) —D3 reads l 11–16(om l 14) and l 5 after l 1 —(l 11) Ñ1 D11 प्रहसंति, D2 प्रहरति, D3 प्रवमति (for तु वसन्ति) —(l 13) Ś1 D10 अपस्रवति, Ñ1 अपाक्रमति, D2.11 अपा° (for उपाश्रयन्ति) —Ñ1 om l 14–15. D3 om (hapl) l 14 —(l 14) Ś1 D10 अपश्रपति D2 4 11 अपाक्रमति (for अपाश्रयन्ति) —D2 om l 15–16. —(l 15) Ś1 D10 महीगता , D3 11 महीधरात्(D11 °तलात्) (for महीतले) —(l 16) Ś1 Ñ1 B4 D3 10 द्रुमाग्राण्यपि (B4 D3 °भि-) (for द्रुमाग्रादभि-) —(l 17) D2 अन्य Ś1 Ñ1 B4 D2 3 10 11 प्र(Ś1 D10 तु)हसन्नुपैति (for प्रहसन्तमेति) —Ś1 Ñ1 B4 D2 10 11 om l. 18 —(l 18) D3 प्ररुदन्नुपैति (for प्रपतन्तमेति) —(l 19) D2 अन्य B4 गायतमन्य —After l 19, B4 ins

1282(C)* वदन्तमन्य प्ररुदन्नुपैति
लिहन्तमन्य प्रलिहन्नुपैति ।

—B4 om l 20–24 —(l 20) Ñ1 प्रपनतम् (for प्रवदन्तम्) D3 11 प्रपत(D11 °ठ)न्नुपेति Ś1 D2 10 हसतमन्य प्रपनतमन्य —After l 20, D3 reads 17^d —Ñ1 illeg from l 21 up to st 19 —(l 21) Ś1 D10 अपक्रमति, D3 उपाक्रमति (for अपाक्रमन्ति) D3 द्रुमाद्द्रुम केचिदपाक्रमते —After l 21, Ś1 D10(reads twice) 11 ins

1282(D)* महीतल केचिदपक्रमन्ति

[D11 महीतलात् and अपाक्रमति]

—(l 22) Ś1 D2 3 10 क्षिति (for क्षितौ) D3 न यात (for नगाग्रात्) Ś1 D2 10 निपतति (for प्रपतन्ति) D11 क्षिपति केचिद्विपतति केचित् —After l 22, Ś1 D2(l 1 only) 10 ins

1282(E)* केचित्क्षितेरम्बरमाव्रजन्ति
हसन्तमन्य प्रपठन्नुपैति ।

—Ś1 D10 11 om l 23–24 D2 reads l 23–24 after l 14, while D3 reads l 23–24 after l 9 (transp) —(l 23) D2 3 महीतलात् (for महीधरात्) —(l 24) D2 द्रुम, D7 द्रुत (for महा-)],

while Ñ2 V B1 2 D6 subst

1283* गायन्ति केचित्प्रवदन्ति केचि-
न्नृत्यन्ति केचित्प्रहसन्ति केचित् ।
पिबन्ति केचिद्विलपन्ति केचि-
त्स्वपन्ति केचित्प्ररुदन्ति केचित् ।
परस्पर केचिदुपाश्रयन्ति
क्षीबा द्रुमाग्रात्प्रपतन्ति केचित् ।
महीतलात्केचिदुदीर्णवेगा
पुनर्द्रुमाग्रान्प्रति सपतन्ति ।
प्रतीपमन्य प्रहसन्नुपैति
प्रसुप्तमन्य प्रपतन्नुपैति ।
प्रयातमन्य सहसाभ्युपैति
रुदन्तमन्य प्ररुदन्नुपैति ।

[(l 3) V2 B1 2 विनदति (for विलपन्ति) —(l 4) B1 हसति (for स्वपन्ति) V B2 कथयति (for प्ररुदन्ति). —(l. 5) V1 उपाश्रयति, B1 2 अपाश्रयते —V2 repeats l 6 after l 12 —(l 6) V2 (second time) अभिसक्षिपति (for प्रपतन्ति केचित्). —(l 8) V2 B1 2 द्रुमाग्राण्य(B2 °न)भि- (for द्रुमाग्रान्प्रति) —(l 9) B2 प्रतीति-मन्य —(l 10) D6 प्रहसन् (for प्रपतन्) —V2 om l 11 B1 om (hapl) from सहसा in l 11 up to अन्य in l 12 —(l 11) B1 प्रशातमन्य , B2 प्रयातुमन्य —(l 12) V2 प्रहसन् (for प्ररुदन्)]

—After 17^b, D8 T2 G1(T2 G1 l 1 only) ins

1284* प्लवन्तमन्य प्रपतन्नुपैति
पतन्तमन्य प्रलपन्नुपैति ।
मधुप्रपानं मधुपानरम्भ

—M1 om 17^d. D3 reads 17^d after l 20 of 1282* —^{d}) Ñ2 D6 -प्रकृष्ट- , D5 8 T1 G1 -प्रदान- , Cv r m g t as in text (for प्रपान) Ñ2 V D6 -मत्तचेष्ट, B1 -सविचेष्ट, D3 नष्ट° (for सत्त्वचेष्टम्) ❀ Cv "रुदन्तमन्य प्रणुदन्नुपैति अदन्तमन्य प्रणुदन्नुपैति" इति पाठ । मधुप्रपानम्, मधुपानारम्भ· "मधुप्रदानोत्कटसत्त्वचेष्टा" इति तु सम्यक् । Cr मधुप्रपानोत्कटसत्त्वचेष्टमिति सम्यक् ❀ —D8 om (hapl) from मत्तो in 17^e up to बभूव in 17^f —^{e}) Ñ2 V B1 2 4 D2 3 6 8 M2 न तत्र, D4 तत्रात्र (for न चात्र) —D10 om.(hapl) from कश्चिन् up to उवाच in 20^a D3 प्रबभूव B1 हृष्टो, G1 M1 तृप्तो (for मत्तो) —B1 om 17^f —^{f}) D5 reads first न in marg. Ñ2 V B2 4 [अ]पि (for [अ]त्र) D3 तत्र and प्रबभूव (for चात्र and न बभूव respy) Ñ2 हृष्ट , D7 9 T1 Ct हस , G1 M1 मत्त (for तृप्त)

ततो वनं तत्परिभक्ष्यमाणं
द्रुमांश्च विध्वंसितपत्रपुष्पान् ।
समीक्ष्य कोपाद्दधिवक्त्रनामा
निवारयामास कपिः कपींस्तान् ॥ १८

स तैः प्रवृद्धैः परिभर्त्स्यमानो
वनस्य गोप्ता हरिवीरवृद्धः ।
चकार भूयो मतिमुग्रतेजा
वनस्य रक्षां प्रति वानरेभ्यः ॥ १९

उवाच कांश्चित्परुषाणि धृष्ट-
मसक्तमन्यांश्च तलैर्जघान ।
समेत्य कैश्चित्कलहं चकार
तथैव साम्नोपजगाम कांश्चित् ॥ २०

स तैर्मदाच्चाप्रतिवार्यवेगै-
र्बलाच्च तेनाप्रतिवार्यमाणैः ।
प्रधर्षितस्त्यक्तभयैः समेत्य
प्रकृष्यते चाप्यनवेक्ष्य दोषम् ॥ २१

नखैस्तुदन्तो दशनैर्दशन्त-
स्तलैश्च पादैश्च समापुवन्तः ।
मदात्कपिं तं कपयः समग्रा
महावनं निर्विषयं च चक्रुः ॥ २२ G 5 61 20 B 5 61 24 L 5 59 29

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकोनषष्टितमः सर्गः ॥ ५९ ॥

18 D10 om , Ñ1 illeg for 18 (for both, cf v l 17) D1 4 om 18^{ab} —^{a}) T3 G2 3 Cv तं (for तत्). Ś1 परिभुज्यमान, Ñ2 V D6 प्रवि(V2 परि)भज्यमान (for परिभक्ष्यमाण) —^{b}) D3 नगाश् (for द्रुमाश्) B2 विध्रशित- (for विध्वसित-) V B2 -पुष्पपत्रान् (by transp) —^{c}) Ś1 D2 3 11 सर्वान् , Ñ2 V B1 2 4 D6 तद्द, D1 4 मत्तान् (for कोपाद्). —^{d}) D1 4 कपीन्समस्तान् , D2 कपि कपीशान् , D8 महाकपींस्तान् —After 18, Ś1 Ñ1(illeg) D1–4 11 read 21

19 D10 om , Ñ1 illeg for 19 (for both, cf v l. 17) —^{a}) Ś1 Ñ2 V B1 2 D1–4 6 11 प्रमत्तै , B4 समूहै , D2 प्रपन्नै (for प्रवृद्धै) Ñ2 प्रतिवार्यमाणो, V B1 2 4 D6 °वार्यमाणो(B2 °णं) (for परिभर्त्स्यमानो). —^{b}) D6 7 9 -वृद्धवीर (by transp) —^{c}) Ñ2 D6 गतिम् , D5 पुनर् (for मतिम्). M2 उग्रवेगा —^{d}) Ñ2 V B1 2 4 D6 वानरेषु (for वानरेभ्य) Ś1 D1–4 11 वनस्य तस्य प्रतिरक्ष(D1 4 11 °वार)णार्थं. —After 19 (followed by colophon), Ñ2 V B1 2 4 D6 read 5 60 11^{cd} (preceded by 1293*) and 13–26(including omissions and insertions)

20 D10 om उवाच in ^{a} (cf v l 17) —^{a}) Ś1 Ñ1 D10 कश्चित् , B4 किंचिन् Ś1 Ñ1 D10 दुष्ट , D2 11 क्रुद्ध , D3 T2 रुष्ट , D7 9 [अ]भीतम् (for धृष्टम्) Ñ2 D6 मधुरेण वाचा, V B मधुराणि वाचा(B3 राजा), D1 4 परुष सरोष (for परुषाणि धृष्टम्) —^{b}) Ñ2 V B1 4 D6 ससक्तम् , B2 सयुक्तम् , B3 मशब्दम् (for असक्तम्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 T2 काश्चित्तलेनाभि(D10 °पि)जघान रोषात् —^{c}) Ñ2 V B1–3 D6 10 11 कश्चित (for कैश्चित्) B2 कलहाश् —^{d}) D5 तदा (for तथा) D3 कैश्चित् (for काश्चित्) V1 B D6 न चैव तत्रोपजगाम(B4 °घान) काश्चित् , V2 नल च तत्रोपजगाम कश्चित्

21 Ñ1 illeg for 21 (cf v l 17) D10 om 21. Ś1 Ñ1 (illeg) D1–4 11 read 21 after 18 —^{a}) Ś1 महात्माप्रतिवीर्यरूपैर् , Ñ2 V B1 2 4 D7 9 मदादप्रतिवार्यवेगैर् , D1 4 °चाप्रतिपन्नवीर्यैर् , D2 3 11 °चाप्रतिरूपवीर्यैर् , D5 G1 2 M3 °दसपरिवार्य वाक्यैर् , D6 मदाध प्रतिवार्यवेगैर् , T2 M1 2 °दसपरिवार्यमाणो(M2 °माणैर्) (for मदाच्चाप्रतिवार्यवेगैर्) ❀ Cv स तैर्मदाच्चाप्रतिवार्यवेगैरिति पाठ ❀ —^{b}) V2 वनाच्च T3 तत्र (for तेन) Ñ2 V1 B1 2 D1–4 6 11 [उ]प-निवार्यमाणै , D7 9 T2 M3 प्रतिवार्यमाणै , M2 [अ]प्रति-वार्यवाक्यै . Ś1 बलाद्बलौघै परिवार्यमाण , B4 बलात्तो नोपनिवार्यमाणै —^{c}) Ñ2 B1 2 4 प्रहर्षितैस(Ñ2 °तस); D6 प्रदर्पितैस् , D7 9 Ct प्रधर्षणे, Cv as in text (for प्रधर्षितस्) —^{d}) M3 प्रदृश्यते, Cv प्रतुष्यते, Cm t as in text (for प्रकृ°) M3 [अ]नपेक्ष्य, Cv m t as in text (for °वेक्ष्य). Ś1 प्रकर्षित कर्षितवान्परान्स , Ñ2 प्रहृष्यता-क्षिप्यत चानपेक्षै , V B1 2 प्रहृ(V1 B1 2 °कृ)ष्य चा(B1 [m also] 2 °ष्यता)कृष्यत चानपेक्षै (B2 °क्ष), B4 क्रुद्धस्य चाक्रम्य तदानपेक्षै , D1 4 प्राकृष्यताकर्षततोपरान्स (sic), D2 3 11 प्राकर्ष(D3 प्रकृष्य)ताकर्षत चापरान्स , D6 प्रकृष्यता-क्षिप्यत चानपेक्षै

22 ^{a}) Ś1 च वेविद्र्, Ñ1 D1–4 10 11 च तीक्ष्णैर् , Ñ2 V B D6 लिखन्तो, M2 तुदन्तैर् (for तुदन्तो) D6 om दशनैर्. —^{b}) D4 om (hapl. ?) पादैश्च Ś1 Ñ1 D2 10

६०

5 60.0
5 62 1
5 59 0

तानुवाच हरिश्रेष्ठो हनूमान्वानरर्षभः ।
अव्यग्रमनसो यूयं मधु सेवत वानराः ॥ १
श्रुत्वा हनुमतो वाक्यं हरीणां प्रवरोऽङ्गदः ।
प्रत्युवाच प्रसन्नात्मा पिबन्तु हरयो मधु ॥ २
अवश्यं कृतकार्यस्य वाक्यं हनुमतो मया ।
अकार्यमपि कर्तव्यं किमङ्ग पुनरीदृशम् ॥ ३
अङ्गदस्य मुखाच्छ्रुत्वा वचनं वानरर्षभाः ।
साधु साध्विति संहृष्टा वानराः प्रत्यपूजयन् ॥ ४
पूजयित्वाङ्गदं सर्वे वानरा वानरर्षभम् ।
जग्मुर्मधुवनं यत्र नदीवेग इव द्रुतम् ॥ ५

समाप्लवत , Ñ2 V B D6 हि ताडयत , D1 4 समाप्नुवति, D3 11 °प्लुवत , D5 7 9 M3 Ct °पयत , Cv as in text (for समाप्नुवन्त) T2 करैश्च पादैश्च समाप्लुवत —°) D5 G1 महाकपि, T2 मदोत्कट (for महाकपि) D7 9 ते (for तं) D7 9 समतान , T2 समग्र (for समग्रा) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 महाकपि ते(D1–4 11 त) कपय समेता(B3 °मस्ता) —d) Ś1 D1 3 4 10 महावनात् , Ñ2 V B D6 °बल, D2 °बला° , D8 महद्वन, T1 3 G2 3 बलाद्वन, G1 मदाद्वन, Ct as in text (for महावनं) Ś1 D1 2 4 10 स्म (for च) Ñ2 प्रवक्त (sic), V1 B2 प्रक्रमु , V2 B1 3 4 D6 प्रचक्रु , D3 च वक्त (sic) (for च चक्रु°) Ñ1 महाबलातीव चकर्ष भग (sic), D11 तदा बलानि विपय स्म चक्रु° (sic) —After 22, Ñ2 V B D6 ins an addl colophon

[*Sarga name* Ñ2 V B D6 दधिमुखनिवारण —*Sarga no* (figures, words or both) B2 om , Ñ2 D6 63 , V1 62 , V2 52 , B1 61 , B3 57 , B4 66]

Colophon Ñ2 V B1 2 4 D6 read colophon after st 19 —*Sarga name* Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मधुभक्षण (Ś1 D2 10 11 °ण), Ñ2 V B1 2 4 D6 मधुवनविध्वसन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om , Ś1 Ñ2 D6 62 , V1 D5 7–9 T G M1 3 61 , V2 51 , B1 3 60 , B4 D3 65 —After colophon, G M1 conclude with श्रीरामाय नम

60

B3 missing up to 8 (cf v l 5 58 13)

1 V2 om 1–2b Ś1 Ñ V1 B1 2 4 D2 3 6 10 11 om 1 —b) D8 वानरान् (for हनूमान्) D1 4 M1 मारुतात्मज —c) D1 4 सुग्रीवमनस सर्वे —d) D1 4 सेवन्तु (for सेवत) ✿ Cv तान् दधिमुखकलहस्याकुलितान् । अन्ये तु तानुवाचेत्यादिना पूर्वोक्त सर्गं सक्षेपेणानूद्य(°द्योपरि स ?) परिगच्छतीति व्याचक्षते। परमार्थतस्त्वत्र सर्गमुखे केचित्पतिता श्लोका । , so also Cg which further adds अपरे तु सर्गमुखे केचिच्छ्लोका पतिता इत्याहु ✿ —After 1, D5 7–9 S ins

1285* अहमावारयिष्यामि युष्माक परिपन्थिन ।

[D5 M1 आवरयिष्यामि, D7 9 Ct आवर्जयिष्यामि D8 प्रति- (for परि-)]

2 V2 om. 2ab (cf. v l. 1) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 read 2 , Ñ2 V B1 2 4 D6 read 2 – 12(except 11cd, all including omissions and insertions) after 1278* (followed by an additional colophon) —b) Ś1 D10 वानर- , Ñ1 D2 अंगद (sic) (for हरीणा). Ñ2 D6 प्लवगोत्तम . D3 अगद° प्लवता वर —c) Ś1 D2 3 10 11 महातेजा , Ñ V B1 2 4 D6 हनूमत, D1 4 महाप्राज्ञ (for प्रसन्नात्मा)

3 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 2 Ś1 Ñ1 D2 3 10.11 read 3 – 12(including star passages and omissions) after 5 59 12 —b) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 कार्यं (for वाक्य) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11 वच , D1 4 प्रिय (for मया) —c) D2 हि प्राय° (for कर्तव्य) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 6 10 11 अकर्तव्यमपि (Ñ1 B2 4 °मिति, D11 °मति) प्राज्ञ (Ñ V1 B2[marg also चाग] 4 D6 प्राज्ञा , B1 प्राप्तं) —d) Ñ2 B2 D6 इद, V2 अर्थं, B1(marg also) अत्र, B4 अह (for अङ्ग)

4 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11, cf v l 2 and 3 D3 om 4 —For 4ab, Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1 2.4 6 10 11 subst ·

1286* एतच्छ्रुत्वा तु वचनमङ्गदस्य मुखाच्च्युतम् ।

[Ñ2 D6 च (for तु) Ś1 D1 2 4 10 11 एव तु(D1 2 4 एतत्तु) वचन श्रुत्वा (for the prior half) D10 11 मुखच्युत D1 4 हर्षमानविवर्धन (for the post half)]

—Ñ1 om 4c – 6b —c) M1 त सर्वे, M3 त हृष्टा (for सहृष्टा) —d) G2 हरय , M1 महृष्टा (for वानरा) Ñ2 V D4 6 समपूजयन —After 4, Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D2 3(after 3 owing to om) 6 10 11 ins

1287* तेऽङ्गदेनाभ्यनुज्ञाता प्रहृष्टा सर्ववानरा ।

[Ś1 D2 3 10 11 अगदेन (for तेऽङ्ग°) Ś1 D10 वानरास्तु ते, D2 11 ते तु वानरा° (for सर्ववा°) D3 ततस्ते वानरोत्तमा (for the post half).]

5 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2.3 6 10 11, cf v l 2 and 3 Ñ1 om 5 (cf v l 4).—a) D2 तु ते

ते प्रहृष्टा मधुवनं पालानाक्रम्य वीर्यतः ।
अतिसर्गाच्च पटवो दृष्ट्वा श्रुत्वा च मैथिलीम् ॥ ६
उत्पत्य च ततः सर्वे वनपालान्समागताः ।
ताडयन्ति स्म शतशः सक्तान्मधुवने तदा ॥ ७
मधूनि द्रोणमात्राणि बाहुभिः परिगृह्य ते ।
घ्नन्ति स्म सहिताः सर्वे भक्षयन्ति तथापरे ॥ ८

G 5 60 8
B 5 62 0
L 5 59 11

(for [अ]र्णव) —^{b}) Ś1 D10 यूथप यूथपर्षभा, Ñ2 V B1 2 4 D1-4 6 8 11 यूथपा यूथपर्षभ (D11 °भा) —^{c}) D8 मधुवने Ś1 D2 10 11 रम्य, Ñ2 V1 B2 D6 यत्तद्, V2 B1 सर्वे, B4 यच्च, D1 4 भूयो, D3 रम्ये, D8 T2 G2 तत्र, Ct as in text (for यत्र) ※ Cm जग्मुर्मधुवनमिति पुनर्वचन प्रदेशभेदविवक्षयेति द्रष्टव्यम् ।, so also Cg which further adds यद्वा दधिमुखनिवारणेन सीताना हनुमदङ्गदाभ्या पुनरनुज्ञापनेन पुनर्जग्मुरित्यर्थ ※ V2 om 5^{d}–6^{a} —^{d}) Ś1 D8 10 G2 M3 वेगा, T1 3 G3 -वेगाद् (for -वेग) D1 4 [अ]र्णव, D7 9 द्रुम, D11 हृद (for द्रुतम्) Ñ2 V1 B2 4 D6 वालिन' सुमहात्मन, B1 पानाय सगणास्तदा

6 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11, cf v l 2 and 3 Ñ1 B1 om 6^{ab} (for Ñ1, cf v l 4) V2 om 6^{a} (cf v l 5). —^{a}) Ś1 Ñ2 V1 B2 D1 3 4 6–11 T2 G1 2 M1 3 Cm t प्रविष्टा (for प्रहृष्टा) D5 मधुवने, T3 G3 °बलात्, Cm t as in text (for °वन) —^{b}) D5 बलान, T1 3 फलानि, G1 2 बलाद्, Cm g t as in text (for पालान्) D7 9 शक्तित, Cm g t as in text (for वीर्यत) Ś1 D10 फलान्यनमयस्तदा, Ñ2 V B2 4 D2 3 6 पालाना (V2 B2 4 D3 °न) गणयन्तदा, D11 वानरा गणयन्तदा —^{c}) Ñ1 अभिसर्गाश्च, T3 G3 °गर्वा, G1 2 ते निसर्गाच्च, Cv m g t as in text (for अतिसर्गाच्च) D1 विधव (sic) (for पटवो) Ś1 D10 अतिहर्षादिपटव, Ñ2 V B1 2 4 D6 अति (B2 अभि, D6 श्रुति) हर्षाच्च बहवो (B4 D6 हरयो) —^{d}) G2 श्रुत्वा दृष्ट्वा (by transp) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 सीताया दर्शनेन च —After 6, D5 7-9 S ins

1288* पपु सर्वे मधु तदा रसवत्फलमाददु ।

[D5 पुन (for पपु) D6 G3 (before corr as above) तथा (for तदा) G3 आददु]

7 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11, cf v l 2 and 3 —^{a}) G2 उत्प्लुत्य Ñ2 V B1 2 4 D6 यथावृद्ध (Ñ2 D6 °त्त) (for तत सर्वे) —^{b}) Ś1 Ñ1 D2 5 10 T2 G1 M1 2 वनपाला Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 समतत, D7-9 T1 3 G2 3 M3 समागतान् Ñ V B1 2 4 D6 तद्वन हरियूथपा —After 7^{ab}, Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 ins, while D1 4 subst for 7^{cd}

1289* ताडयन्ति स्म सततस्ते द्रवन्ति दिशो दश ।

[Ñ1 om स (subm) Ś1 D10 ताडितास्तश्च तरसा द्रव (D10 भ्रम) ति स्म दिशो दश]

—Thereafter all the above MSS cont.

1290* त्रासयित्वा तु तान्सर्वान्वानरास्ते बलोत्कटा ।

[D2 3 आशु (for सर्वान्) D1 4 मदोत्कटा]

—Then Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 cont l 1–2 and ins l 3–4 after 7, Ñ2 V B1 2 4 D6 ins l 1–2 and l 3–4 after 7^{ab} and 8 respy, D1 4 7–9 T2 ins after 5 59 12

1291* ते निसृष्टा कुमारेण धीमता वालिसूनुना ।
हरय प्रत्यपद्यन्त द्रुमान्मधुकराकुलान् ।
भक्षयन्त सुगन्धीनि मधूनि रसवन्ति च ।
जग्मु प्रहर्षं ते सर्वे बभूवुश्च मदोत्कटा ।

[(l 1) V2 om ते (subm) Ś1 D6 11 अतिसृष्टा, Ñ V1 B1 2 4 अभिसृष्टा, D2 अतिपुष्टा, D3 अभिवृत्ता, D10 अतिधृष्टा (for ते निसृष्टा) Ñ2 V B1 2 4 D6 वालिपुत्रेण धीमता, D3 निसृष्टा वायुसूनुना (for the post half) —(l 2) D1 4 7–9 T2 समपद्यत (for प्रत्य°) Ñ2 V B1 2 D6 मधुरसाकुलान्, B4 रसपरिप्लुतान्, D1 4 मधुपसकुलान् (for मधुकरा°) —Ñ2 om l 3 —(l 3) B4 भक्षयित्वा, D1 4 6 11 भक्षयति Ś1 Ñ1 मृदूनि (for मधूनि) D6 transp मधूनि and रसवति D1 4 7–9 T2 मूलानि च फलानि (D7 reads फलानि in marg) च (for the post half)]

—^{c}) Ś1 D2 3 10 11 लोडयति D10 om स्म (subm) D3 सतत (for शतश) Ñ V B1 2 4 D6 लोड (Ñ1 लाड, V2 लोल) यित्वा च (Ñ1 B1 तु) बहुश, D7 9 ते ताडयत शतश —^{d}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 6 10 11 मधु, D3 सर्वे, D5 शक्तान, D7 9 T2 G3 M2 सक्ता, G2 सुप्तान, Cm g as in text (for सक्तान्) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11 -वन (for वने) ※ Cv सवनान्मधुवन इति पाठ ※

8 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11, cf v l 2 and 3 —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वदनि (for बाहुभि) T3 प्रतिगृह्य B4 D1 3 4 च (for ते) —After 8^{ab}, Ś1 Ñ1 D1-4 7 9–11 ins

1292* पिबन्ति कपय केचित्सघशस्तत्र हृष्टवत् ।

[D2 हरय (for कपय) D1 4 केचित्कपय (by transp) Ś1 Ñ1 D10 मधकाश्च प्रहृष्टवत् (for the post half)]

—^{c}) M3 Ck पिबन्ति (for घ्नन्ति स्म) D1 4 केचिद् (for सर्वे) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 10 11 शात (Ñ2 V1 B4 पात, B1 शोप) यति स्म (V2 B1 D2 11 च) सहृष्टा (Ś1 D10 ते हृष्टा, D11 ते नष्टा), D6 पातयति सुहृष्टाश्च —^{d}) D4 रक्षयति, M3 Cg निघ्नति स्म, Ck as in text (for भक्षयन्ति) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 स्म चापरे, Ñ2 V B1 2 4 D6 पिबति च (for तथापरे) —After 8, Ñ2 V B1 2 4 D6 ins l 3–4 of 1291*, D1 4 ins l 1–2 of 1293*

G. 5 60. 10 B 5 62. 10 L 5 59 12

केचित्पीत्वापविध्यन्ति मधूनि मधुपिङ्गलाः ।
मधूच्छिष्टेन केचिच्च जघ्नुरन्योन्यमुत्कटाः ॥ ९
अपरे वृक्षमूलेषु शाखां गृह्य व्यवस्थिताः ।
अत्यर्थं च मदग्लानाः पर्णान्यास्तीर्य शेरते ॥ १०
उन्मत्तभूताः प्लवगा मधुमत्ताश्च हृष्टवत् ।
क्षिपन्त्यपि तथान्योन्यं स्खलन्त्यपि तथापरे ॥ ११
केचित्क्ष्वेडान्प्रकुर्वन्ति केचित्कूजन्ति हृष्टवत् ।
हरयो मधुना मत्ताः केचित्सुप्ता महीतले ॥ १२

---

9 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11, cf v l 2 and 3 —^{a}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11 पीत्वा केचित् (by transp) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 T2 G2 प्रवि- (D2 °व)ध्यति, Ñ2 V B1 2 4 D6 व्यवि(B1 2[marg also] 4 °व)ध्यत, D3 प्रयच्छन्ति, Cm g t as in text (for [अ]पविध्यन्ति) —^{b}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 मधु- पाला(Ś1 Ñ1 D3 10 °यूथा, D1 4 °हृष्टा, D2 °पुष्टा)न्वलीमुखा —D1 4 om 9^{cd}. —^{c}) G3 किंचिच् D8 तु(for च) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3.6 10.11 अपरे मधुशिष्टेन(B1 2 [both m. also] °सिक्थेन, D11 °सृष्टेन). —^{d}) Ś1 B4 जग्मुर् D11 अन्ये मदोत्कटा —After 9, Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 (l 3 only) ins , Ñ2 V B1 2 4 D6 ins before 11^{cd}, B3 subst for 9 – 11^{b}, D1 4 ins l 1 – 2 after 8 and subst l 3 for 10^{ab}

1293* मधु पीत्वा तु ते नादान्व्यसृजन्त वलीमुखा ।
उपविष्टास्तथा चान्ये जग्मुरन्ये मदोत्कटा ।
अपरे वृक्षशाखासु व्यलम्बन्त वलीमुखा ।

[(l 1) Ś1 D10 [अ]थ नादाश्च, Ñ1 प्रमादाश्च, Ñ2 B1 D6 च(B1 तु) ते नान्, B3 च ते नानान्, D1–4 प्रणादाश्च (for तु ते नानान्) V1 व्यशीर्यंत, V2 B2–4 असृजन (for व्यसृजन्त) Ś1 Ñ1 D2 10 विसृ(D2 [with hiatus] उत्सृ)जति मदान्वा , D1 4 [अ]प्युत्सृजति मदान्वा , D3 विमुचति तथापरे (for the post half) —(l. 2) Ś1 Ñ1 D1–4 10 अन्ये मुखो(D1 4 तथो)पविष्टाश्च, V1 अतृप्त । . (illeg) (for the prior half) B2 D2 3 10 जघ्नुर् (for जग्मुर्) D6 अस्या (for अन्ये) —(l 3) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 तरु (for वृक्ष-) B3 -शाखाग्र, D1 मूलेषु (for -शाखासु) D4 मूलवृक्षेषु (for वृक्षशाखासु) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 मदाविष्टा लल्गिरे, D1 4 प्राप्य शाखा लल्गिरे (for the post half)]

—After 9, M1 reads 12^{ab} for the first time, repeating it in its proper place

10 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11, cf v l 2 and 3 For 9–11^{b}, B3 subst 1293*, while D1 4 subst. l. 3 only of 1293* for 10^{ab} D6 om 10^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 अन्ये च (for अपरे) M3 -मूले तु —^{b}) D5 7 9 शाखा Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 10 11 विहरन (Ñ2 V1 व्यचरत, V2 व्याहरत , B1 व्यनदन, B2 व्यचेष्टत, B4 व्यहरन्त) प्लवगमा —T1 damaged for ^{c} —^{c}) B1 4 अत्यन्तम् (for अत्यर्थं) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11 श्रान्ति(B4 °श्रि, D11 °न)ता क्ला(Ś1 Ñ1 क्रा)ता , T2 च मधु° (for च मदग्लाना) D1 4 अपरे च मदान्वता —^{d}) Ś1 Ñ B1 T1 G2 3 M1 2 पर्णान , T3 पर्णस्य (for पर्णानि) D1 4 [आ]क्रम्य (for [आ]स्तीर्य)

11 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11, cf. v.l 2 and 3. For 9 – 11^{b}, B3 subst 1293* —^{a}) D7 9 -वेगा (for -भूता) Ñ1 प्रवेशा(sic), Ñ2 D6 महसा (for प्लवगा) —^{b}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11 मधुपानप्रह(Ñ2 °ध)र्षिता , D1 4 बभूवुर्मधुना तदा —After 11^{ab}, Ś1 Ñ1 read 1294*, Ñ2 V B1 2 4 D2 3 6 10 11 ins l 1 of 1294* Ñ2 V B1 2 4 D6 read 11^{cd} (preceded by 1293*) and 13 – 26(including om and star passages) after 5 59 19(followed by colophon). —D2.3 10 11 transp 11^{cd} and 12^{ab} —^{cd}) Ñ2 V B D6 स्म, D2 3 11 T2 M3 च (for first [अ]पि) D1 4 क्षिपतश्च D8 यथा, M3 तदा (for तथा) G1 2 हसंति (for स्खलन्ति) D5 7 9 T2 M3 च (for second [अ]पि) Ñ2 V B D6 स्खलति स्म(V1 ∙ यति, B1 3 खेलति स्म, B4 स्खलति च, D6 वल्यति) परस्पर, D1 4 शेरते स्म महीतले, D2.3 11 स्खलति च पृथग्विध (for ^{d}) Ś1 Ñ1 D10 केचित्क्षिपति चान्योन्य चलति स्म पृथक्क्रिया

12 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11, cf v l 2 and 3 M1 repeats 12^{ab} here (cf v l 9). B3 om 12 D2 3 10 11 transp 11^{cd} and 12^{ab} —^{a}) M2 om. केचित् Ñ2 V B1 2 4 D2 3 6 10 तालान्, D1 4 नादान् , D5 Cg क्ष्वेला, D11 नादं, T G M1(second time) 2 3 क्ष्वेळा (for क्ष्वेडान्) V B1 2 D3 अकुर्वंत (D3 °त), D2 तु कुर्वंत. (for प्रकुर्वन्ति) M1(first time) केचिन्मत्ता प्रनृत्यति —^{b}) B4 D1–4 10 11 नृत्यति; D8 M1(second time) गर्जंति (for कूजन्ति) Ñ2 V B1 2 D6 ननृतुश्च प्रहृष्टवत् —T1 damaged for ^{d}. —For 12, Ś1 Ñ1 subst and read after 11^{ab}, D2 3 10 11 ins l 1 after 11^{ab} and subst l 2 for 12^{cd} (reading l 2 before 12^{ab} [transp]), Ñ2 V B1 2 D6 ins l 1 after 11^{ab} and cont. l 2 after 1295*, B4 ins l 1 after 11^{ab} and l 2 after 12

1295* क्षीबा कुर्वन्ति हास्य च कलह च तथापरे।
अतृप्तवत्पिबन्त्यन्ये मधूनि मधुपिङ्गला ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D10 क्ष्वेडा , B4 वीरा , D2 क्रीडा (for क्षीबा) D3 हास्यानि (for हास्य च) B1 2 4 D2 3 11 कलहाश् Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 प्रकुर्वते (for तथापरे). —(l 2) V2 तृप्तवन पिबत्येते (for the prior half) D2 कपिपुङ्गवा (for मधुपिङ्गला)]

येऽप्यत्र मधुपालाः स्युः प्रेष्या दधिमुखस्य तु ।
तेऽपि तैर्वानरैर्भीमैः प्रतिषिद्धा दिशो गताः ॥ १३
जानुभिश्च प्रकृष्टाश्च देवमार्गं च दर्शिताः ।
अब्रुवन्परमोद्विग्ना गत्वा दधिमुखं वचः ॥ १४
हनूमता दत्तवरैर्हतं मधुवनं बलात् ।
वयं च जानुभिः कृष्टा देवमार्गं च दर्शिताः ॥ १५
ततो दधिमुखः क्रुद्धो वनपस्तत्र वानरः ।
हतं मधुवनं श्रुत्वा सान्त्वयामास तान्हरीन् ॥ १६
एतागच्छत गच्छामो वानरानतिदर्पितान् ।
बलेनावारयिष्यामो मधु भक्षयतो वयम् ॥ १७ G 5 61. 8 B. 5 62. 19 L 5 60 6

—After 12, Ñ2 V B1 2 D6 ins

1295* उद्धृत्य च तथा वृक्षास्तद्वन हरियूथपा ।

[V2 वृद्धास् (for वृक्षास्)]

—After 12, D5 7–9 S ins

1296* कृत्वा केचिद्वसन्त्यन्ये केचित्कुर्वन्ति चेतरत् ।
कृत्वा केचिद्वदन्त्यन्ये केचिद्बुध्यन्ति चेतरत् ।

[(l 1) D7 9 धृष्टा , G1 M1 स्मृत्वा, Cr m g as above (for कृत्वा) D8 M1 किंचित् (for first केचिद्) T2 G1 [अ]न्यत् (for [अ]न्ये) —(l 2) D8 T3 G3 M1 2 किंचिद्, Cm g as above (for first केचिद्) T2 3 G M1 2 [अ]न्यत् (for [अ]न्ये)]

13 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11 Ñ1 illeg for 13–14^{b} —^{a}) Ś1 Ñ2 B1–3 D3 6 तत्र ये (Ś1 वै), V D1 4 ये तत्र, B4 यत्र ते, D2 10.11 तत्रैव, D9 ये यत्र, M1 ये ह्यत्र Ś1 D2 10 11 मधुपाला ये, Ñ2 V B D6 मधुपालाश्च (Ñ2 V1 D6 °स्ते), D1 4 मधुपालस्य, D3 मधुन॰ पाला॰, M2 वनपाला स्यु —^{b}) D8 मुख्या (for प्रेष्या) D1 4 च, M1 वै (for तु) Ś1 Ñ2 V B D2 3 6 10 11 स्थिता (D6 °त्वा) दधिमुखाज्ञया —Ś1 D2 3 10 11 transp 13^{cd} and 14^{ab} —^{c}) Ś1 D1–4 10 11 वानरैर्बहुभिर्भीमैः (D11 °भिन्न) —^{d}) T3 G3 प्रतिनिष्टा, G2 M2 °विद्धा, Ct as in text (for °षिद्धा) —For 13^{cd}, Ñ2 V B D6 subst , Ś1 D2 3 10 11 ins after 13^{ab}

1297* नाचिन्तयन्त तान्सर्वान्वार्यमाणा प्लवगमा ।

[Ś1 [अ]चिंतयतस्, D6 [अ]चिंतयद् (subm) B1 नाचिंतयस्तदा D2 11 सर्व (for सर्वान्) B1 वार्यमाणान् D10 प्लवगमान्]

14 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11 Ñ1 illeg for, B3 om 14^{ab} (for Ñ1, cf v l 13) Ś1 D2 3 10 11 transp 13^{cd} and 14^{ab} —^{a}) D1 4 ते, D5 G2 M3 तु, M1 स- (for first च). D7 9 Ck t प्रहृष्टाश्च Ś1 V2 D2 10 11 तैर्वि (V2 D2 11 ते वि)कृष्टाश्च जानुभ्या, Ñ2 D6 तेपि क्षिप्ताश्च बाहुभ्या, V1 B1 2 4 ते वि(V1 प्र)कृष्टाश्च बाहुभ्या, D3 ते वै विदष्भ्य जानुभ्या —^{b}) Ś1 D1 2 4 10 11 -मार्गांश्च T2 M3 प्र- (for च) —After 14^{ab}, Ñ2 V B1 2 4 ins , while B3 (owing to om.) cont after 1297*

1298* ताड्यमाना दिश सर्वा जग्मुर्भीता प्लवगमा ।

[Ñ2 V2 ताड्यमानाश्च (hypm) B3 सर्वे (for सर्वा)]

—D5 om (hapl) 14^{c} – 15 —^{c}) Ñ2 V B D6 अब्रुवंश्च परित्रस्ता (B2 °भ्रष्टा) —^{d}) T2 सर्वे (for गत्वा) Ś1 Ñ2 V B D2 3 6 10 11 तदा, D1 4 नत (for वच)

15 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11 D5 om 15 (cf v l 14) —^{a}) Ś1 D2 3 10 11 तारा (D11 नीला)गदहनूमद्भि , Ñ2 V B D6 हनूमदङ्गदाद्यैस्ते (B1 °भ्या ते, B2 4 °स्तैर् , B3 °श्च) —^{b}) Ś1 पीत (for हत) Ś1 D10 प्रभो, Ñ2 V B D2 3 6 11 कपे, D1 4 च तत् (for बलात्) —After 15^{ab}, Ñ2 V B1 2 4 D6 ins , while Ś1 D2 3 10 11 ins after 15

1299* यदत्रानन्तर कार्यं तद्भवान्वक्तुमर्हति ।

[B2 D6 कर्तुम् (for वक्तुम्) V1 B2 4 D6 अर्हसि (sic). Ś1 D2 3 10 11 तत्त्व कतुमिहार्हसि (for the post half)]

—B3 om 15^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 वय वि (Ñ1 D2 प्र, D6 हि)कृ (D11 सृ)ष्टा जानुभ्या (B4 बाहुभ्या), D8 वय च तैर्महावीरैर् —^{d}) D1 4 -मार्गांश्च, D3 10 -मार्गांश्च (for -मार्गं) T2 प्र- (for च) D11 देवमार्गानुदर्शिता

16 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11. —^{a}) D7 9 G1 3 तदा (for ततो) D3 धीमान् (for क्रुद्धो) —^{b}) T2 वेगवास् (for वनपस्) Ś1 Ñ2 V B D2 3 6 10 11 वनपालाधिपस्तदा, D1 4 वनपास्तत्र वानरान् —^{c}) D3 मत्वा, D5 7 9 G1 दृष्ट्वा (for श्रुत्वा) —^{d}) Ñ1 D1 3 4 कपीन् (for हरीन्) Ś1 D10 हतानाश्वासयद्धरीन् , Ñ2 V1 B1 4 D6 स ताश्चाश्वासयत्क (D6 °न्क)पीन् , V2 B3 तांश्चैवाश्वासयत्क (V2 °न्क)पीन् , B2 D2 11 हताश्चाश्वासयन्कपीन् (D2 °यद्धरीन् , D11 °यन्हरीन्) ❀ Ck " सान्त्वयामास तान्हरीन् " इत्यनन्तर " एत गच्छत गच्छाम " इत्यत्र मध्ये केचिच्छ्लोका प्रक्षिप्ता । प्राचीनास्तथावदन ❀

17 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11 —D5 om 17 – 27 —^{a}) Ñ D1 3 6 तदा (Ñ2 D6 समा)गच्छत, V B1 3 4 D10 11 एता (V1 अत्रा)गच्छत, D3 एतान्गच्छत, D7–9 T2 G1 2 M3 Ck इहा (D7 9 Ck एत)गच्छत, T1 3 G3 M2 एते गच्छत (sic), M1 एते गच्छतु, Ct as in text (for एता°) D4 पृच्छामो ❀ Cv गच्छाम इत्यात्मनि बहुवचनम् ।, Cg गच्छाम इति तं साहित्येन बहुवचनम् । आत्मनि बहुवचन वा ❀ —G3 M1 2

G 5 61 9 B 5 62.20 L 5 60 7

श्रुत्वा दधिमुखस्येदं वचनं वानरर्षभाः ।
पुनर्वीरा मधुवनं तेनैव सहिता ययुः ॥ १८
मध्ये चैषां दधिमुखः प्रगृह्य सुमहातरुम् ।
समभ्यधावद्वेगेन ते च सर्वे प्लवंगमाः ॥ १९
ते शिलाः पादपांश्चापि पाषाणांश्चापि वानराः ।
गृहीत्वाभ्यागमन्क्रुद्धा यत्र ते कपिकुञ्जराः ॥ २०
ते स्वामिवचनं वीरा हृदयेष्ववसज्य तत् ।
त्वरया ह्यभ्यधावन्त सालतालशिलायुधाः ॥ २१
वृक्षस्थांश्च तलस्थांश्च वानरान्बलदर्पितान् ।
अभ्यक्रामन्त ते वीराः पालास्तत्र सहस्रशः ॥ २२

om (hapl.) $17^{b}-28^{a}$ —^{b}) B1 4 D1 4 M3 बलदर्पितान, B2 अतिदर्शितान, D11 अतिगर्वितान. B3 बलवानपि दर्पितान् —^{c}) Ñ2 V B1 3 4 D3 6 10 11 M3 वारयिष्यामो, D7 9 [आ]वारयिष्यामि Ñ1 D1 4 वारयिष्यामहे गत्वा, T2 वारयिष्यामि गत्वा न —T1 3 om $17^{d}-28^{a}$ —^{d}) Ś1 Ñ2 V B D2 6 10 11 भक्षय(V2 B3 4 D2 11 °क्ष)-माणान्मधूत्तम, Ñ1 D1 4 7 9 T2 प्रभुञ्जानान्मधूत्तम(Ñ1 °धुद्रुमान, D1 4 °धूत्तमान्), D3 पिबतो मधुर मधु —After 17, D1 4 read 19^{cd} for the first time, repeating it in its proper place

18 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11 D5 T1 3 G3 M1 2 om. 18 (cf v l 17). Ñ1 om 18 D1 4 om 18^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D2 3 6 10 11 [ए]तद्, B3 [ए]व (for [इ]द) —^{b}) Ś1 D2 3 10 11 वदतो (for वचनं) —D1 4 read 18^{cd} (including star passge) after 21 —^{c}) Ñ2 V B D6 मधुवन धीरास् (by transp.) —^{d}) T2 G1 M3 सहसा (for सहिता) —After 18, D1 4 ins 1 2 of 1300*

19 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf. v l 11 D5 T1 3 G3 M1 2 om 19 (cf v l 17) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 read 19^{ab} after 21 Then all, except D3 11, repeat 19^{cd} —Ñ1 illeg for 19^{a} —^{a}) D6 मध्य Ñ2 V B D3 6 8 T2 तेषा (for चैषा) —^{b}) T2 -शिला (for -तरुम्) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 प्रगृह्य द्रुमसु(D4 °म)त्तम, Ñ2 V B D6 गृहीत्वा पादपोत्तम(B3 °त्तमान्), D7 9 सुप्रगृह्य महातरु, M3 प्रगृह्य तरसा तरु —D1 4 repeat 19^{cd} here (cf v l 17) —^{c}) Ś1 Ñ1 V1 D1 2 4 7 9 10 T2(Ś1 D10 first time, Ñ1 D2 both times, D1 4 second time) Ct समभ्यधावन्, B4 समेत्य बाहु-, D1 4 (both first time) समाधावत (for समभ्यधावद्).—^{d}) Ś1 Ñ1 (both first time) ते सर्वे च (by transp.), Ñ1(second time) D7 9 सर्वे ते च (by transp), D1.4 (both second time) सर्वे चैव, D2 (first time, with hiatus) अथ (second time तेन) सर्वे, D3 ते तु सर्वे (for ते च सर्वे) Ñ2 V B D6 सह (V1 B3 °हि) ते प्लवगोत्तमैः —After 19^{cd}(r), D1 4 read 22 (including star passage)

20 For sequence in Ñ2 V B1.2.4 D6, cf v l. 11. D5 T1 3 G3 M1 2 om 20 (cf v l 17) T2 repeats 20^{ab} and 21 after 21 —^{a}) Ś1 Ñ2 V1 B1 2 D1 3 4 6 10 11 T2(both times) लता, Ñ1 B4 नर्तै°, V2 नता, D3 तालान् (for शिला°) Ñ1 T2 (first time) पादपैश् Ś1 Ñ V B D1-4 6 7 9-11 T2 (first time) [अ]पि (for [ए]व).—^{b}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 7 9-11 अपि (for चापि) D8 G1 2 पाणिभिश्चापि(D8 °श्चैव), T2 (first time) पाषाणैरपि, T2 (second time) पाणिनापि च, M3 पर्वताश्चापि (for पाषाणांश्चापि) D2 वेगिन (for वानरा°) —^{c}) Ś1 D1 2 4 8 10 M3 [अ]भ्यगमन्, Ñ2 V B D3 6 11 [अ]भ्य(B3 [अ]भ्या)द्रवन्. Ś1 D10 तत्र (for क्रुद्धा).—^{d}) Ñ2 V B D6 हरिपुंगवा (B1 °यूथपा) (for कपिकुञ्जरा).

21 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf. v l 11 D5 T1 3 G3 M1 2 om. 21 (cf v l. 17) T2 repeats 21 here (cf v l 20) B4 D7 9 om 21-22 —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 T2(both times) श्रुत्वा, D3 धीरा (for वीरा) —^{b}) Ñ2 V B1-3 D6 वे (for तत्) D1 4 [अ]वसृज्यत, D11 [अ]वसह्यत T2(first time) हृदये कोपसहित —^{c}) D8 च (for हि). Ś1 Ñ1 D1 4 10 T2 (first time) हरयोपि(T2 °थ) गता सर्वे, Ñ2 V B1-3 D6 हरीस्तानभ्यधावत, D2 3 11 हरय सम(D2 सप्र)हृष्यत, T2(second time) धावतस्त्वन्यामासु —^{d}) D3 T2 (first time) तालमाल- (by transp). B2 -[आ]सना- (for शिला-) —After 21, Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 read 19^{ab}, then all (except D3 11) repeat 19^{cd} here —After 21, D1 4 read 18^{cd} (including star passage).

22 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11. D5 T1 3 G3 M1 2 om 22 (cf v l 17) D1 4 read 22 (including star passage) after 19^{cd} (r.) Ñ2 V B D6 7 9 om 22 (for B4 D7 9, cf v l 21).—^{a}) Ś1 शूलस्थाश्च (sic), Ñ1 लता°, D1 जल°, D2 तुल°, D3 10 11 स्थल°, D4 om (hapl.) (for तलस्थाश्च) —^{c}) T2 अभ्याक्रामंत. Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 अभि(Ś1 D10 उप, D2 अति)चक्रमिरे वी (D3 धी)रा, D8 अभ्याक्रामस्ततो वीरा —^{d}) Ś1 D10 शत- (for तत्र) Ñ1 D1 4 महाबला (for सहस्रश) —After 22, Ś1 Ñ1 D1-4 (D1 4 l 1 after 22 and l 2 after 18^{cd}) 7 9-11 T2 ins

1300* बलान्निवारयिष्यन्त आसेदुर्हरयो हरीन् ।
सदष्टौष्ठपुटा क्रुद्धा भर्त्सयन्तो मुहुर्मुहु ।

अथ दृष्ट्वा दधिमुखं क्रुद्धं वानरपुंगवाः ।
अभ्यधावन्त वेगेन हनूमत्प्रमुखास्तदा ॥ २३
तं सवृक्षं महाबाहुमापतन्तं महाबलम् ।
आर्यकं प्राहरत्तत्र बाहुभ्यां कुपितोऽङ्गदः ॥ २४
मदान्धश्च न वेदैनमार्यकोऽयं ममेति सः ।
अथैनं निष्पिपेषाशु वेगवद्वसुधातले ॥ २५
स भग्नबाहुर्विमुखो विह्वलः शोणितोक्षितः ।
मुमोह सहसा वीरो मुहूर्तं कपिकुञ्जरः ॥ २६
स कथंचिद्विमुक्तस्तैर्वानरैर्वानरर्षभः ।
उवाचैकान्तमागम्य भृत्यांस्तान्समुपागतान् ॥ २७
एते तिष्ठन्तु गच्छामो भर्ता नो यत्र वानरः ।
सुग्रीवो विपुलग्रीवः सह रामेण तिष्ठति ॥ २८
सर्वं चैवाङ्गदे दोषं श्रावयिष्यामि पार्थिवे ।
अमर्षी वचनं श्रुत्वा घातयिष्यति वानरान् ॥ २९ G 5 62 3 B 5 62 30 L 5 60 19

[(l 1) D7 9 T2 निवारयतश्च —(l 2) D1 4 ददर्शेह, D1 7 9 T2 सदर्शेह-]

—Thereafter, Ñ1 D1 4 ins an additional colophon

[*Sarga name* Ñ1 D1 4 दधिमुखकोप]

23 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11. D5 T1 3 G3 M1 2 om 23 (cf v l 17) D10 om 23-24[b] Ś1 om 23 B4 om. 23[ab] —[b]) D2 3 11 सर्वे (for क्रुद्ध) —[c]) D3 11 अभ्यद्रवत Ñ2 V B D2 3 6 8 11 G1 3 सक्रुद्धा (for वेगेन) —[d]) Ñ1 V2 B3 तथा, D3 11 अपि, D8 G1 तत (for तदा)

24 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11 D5 T1 3 G3 M1 2 om 24 (cf v l. 17) D10 om 24[ab] (cf v l 23) —[a]) Ś1 Ñ1 D1-4 7 9 11 सवृक्षं त (by transp) Ñ2 V2 B1-3 D1-4 6 महाबाहुर् —[b]) B1 3 D1 4 महाबल. —[c]) Ś1 Ñ V B D1-4 6 7 9-11 वेगवत नि(D1 2 6 9 वि)जग्राह —[d]) Ñ2 B1-3 D6 भुजाभ्या (for बाहुभ्या)

25 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11. D5 T1 3 G3 M1 2 om 25 (cf v l 17) —[a]) Ś1 Ñ V B D1-4 6 7 9-11 मदाधो न(Ñ2 V B D6 °धोपि) कृपा चक्रे —[b]) T2 आर्य को, Cm t as in text (for आर्यको) Ñ2 V B D6 इति स्मरन्, D11 मनोभव (for ममेति स) —[c]) B2 तथा (for अथ) V2 B1 [अ]थ (for [आ]शु) —[d]) Ś1 Ñ D1-4 6 7 9-11 वेगेन, B M3 वेगवान् (for वेगवद्)

26 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11. D5 T1 3 G3 M1 2 om 26 (cf v l 17) —[a]) Ś1 Ñ V B D1-4 6 7 9-11 M3 -[ऊ]रुमुखो(M3 °मुखो) (for विमुखो) —Ś1 D10 om 26[c]-27[b]. —[c]) Ñ V B1-3 D1-4 6 11 स(Ñ1 D11 स)मुमोह महावीर्यो (B2 °र्यो), B4 D8 T2 मुमोह स(B4 च) महावीर्यो, D7 9 प्रमुमोह महावीरो —After 26, Ñ2 V B D6 8 T2 G1 2 M3 ins

1301* स समाश्वास्य बलवान्सक्रुद्धो राजमातुल ।
वानरान्वारयामास हठेन मधुरेण च ।

[(l 1) V2 om स (subm) D8 G1 2 M3 महसा, T2 मतिमान् (for बलवान्) —(l 2) B3 बलवान् (for वानरान्) B4 स्वरेण, D6 हेतेन(sic) (for हठेन) D8 T2 G1 2 M3 दडेन मधुमोद्धितान्(G1 °पाल्कान्) (for the post half)]

27 D5 T1 3 G3 M1 2 om 27 (cf v l 17) Ś1 D10 om 27[ab] (cf v l 26) —[a]) G1 कथचित्स(by transp) B1 3 D2 7 विमुक्तैस् —[b]) D3 om (hapl) वानरै —[c]) Ñ1 B3 4 D7 9 आगत्य, B2 आसाद्य, M3 आश्रित्य (for आगम्य) Ś1 D10 समभाषत तान्सर्वान —[d]) Ś1 D10 वानरान्, Ñ1 D7 9 स्वान्भृत्यान, B1(marg also as in text) हरींस्तान्, D1-4 11 G2 तान्भृत्यान(by transp), M3 भृत्यान्स्वान्

28 T1 3 G3 M1 2 om 28[a] (cf v l 17) —[a]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तत्रागच्छत, Ñ2 V B D6 समागच्छत(B2 °तु), D3 5 7-9 G1 2 एते(D3 °ता, D8 °व) गच्छत (for एते तिष्ठन्तु) —[b]) B2 मे, B3 वे (for नो) B D1-4 6 10 11 वानरा (B8 °र) —Ś1 om 28[c]-29[b]

☞ V1 illeg from 28[c] up to 5 62 13[b] —[d]) Ñ2 V2 B D6 10 रामेण सह (by transp) Ñ V2 B D1 2 4 6 10 11 धीमता (for तिष्ठति) —After 28, D3 ins

1302* पीत मधुवनं देवि सिर्वायमार्णर्दुरासदं ।
वक्ष्यामि त हरिश्रेष्ठ सुग्रीव सहराघवम् ।

29 Ś1 om 29[ab] (cf v l 28) —[a]) Ñ1 D1 2 4 10 11 सर्वं(D1 4 °र्वे) चापि, Ñ2 V2 B D6 इम(B4 °मे) सर्वं, D3 सर्वमपि (for सर्वं चैव) V2 B4 [अ]गद —[b]) Ñ1 V2 D2 3 5 7 9-11 T1 3 G M3 श्रावयिष्याम, Ñ2 B D6 श्रावयामोद्य(D6 °थ), D1 4 साधयिष्याम (for श्रावयिष्यामि) Ñ V2 B D1-4 6 10 11 वानरा —[c]) V2 B3 D3 11 अमर्षान्, D5 अमर्ष-, D9 G3 अमर्षि-, L(ed) अमर्षा Ś1 D10 न हि त , Ñ1 D1-4 न हि ता, Ñ2 V2 B D6 न हि न , D11 उचितान् (for वचन) D4 om श्रुत्वा —[d]) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 धर्षणा मर्षयि(D3 प्रमहि)ष्यति

G 5 62 4 B 5.62 31 L 5 60 20 इष्टं मधुवनं ह्येतत्सुग्रीवस्य महात्मनः ।
पितृपैतामहं दिव्यं देवैरपि दुरासदम् ॥ ३०
स वानरानिमान्सर्वान्मधुलुब्धान्गतायुषः ।
घातयिष्यति दण्डेन सुग्रीवःससुहृज्जनान् ॥ ३१
वध्या ह्येते दुरात्मानो नृपाज्ञापरिभाविनः ।
अमर्षप्रभवो रोषः सफलो नो भविष्यति ॥ ३२
एवमुक्त्वा दधिमुखो वनपालान्महाबलः ।
जगाम सहसोत्पत्य वनपालैः समन्वितः ॥ ३३
निमेषान्तरमात्रेण स हि प्राप्तो वनालयः ।
सहस्रांशुसुतो धीमान्सुग्रीवो यत्र वानरः ॥ ३४
रामं च लक्ष्मणं चैव दृष्ट्वा सुग्रीवमेव च ।
समप्रतिष्ठां जगतीमाकाशान्निपपात ह ॥ ३५
स निपत्य महावीर्यः सर्वैस्तैः परिवारितः ।
हरिर्दधिमुखः पालैः पालानां परमेश्वरः ॥ ३६
स दीनवदनो भूत्वा कृत्वा शिरसि चाञ्जलिम् ।
सुग्रीवस्य शुभौ मूर्ध्ना चरणौ प्रत्यपीडयत् ॥ ३७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षष्टितमः सर्गः ॥ ६० ॥

30 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 प्रिय, G1 नष्ट (for इष्ट) —T3 om 30^{c}–32 B3 om. 30^{c}–31^{b} —^{c}) D3 रम्य (for दिव्य) —^{d}) Ś1 Ñ V2 B1 D1–4 6 10 11 दे(Ś1 Ñ V2 D1 दे)वतैरप्य(D11 °पि)धर्षित, B2 देवैरपि दुरर्धित, B4 दैवतैरप्रधर्षित

31 T3 om 31, B3 om 31^{ab} (for both, cf v l 30) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 स वानर(D1 4 कानन)पति सर्वान्(Ś1 D10 श्रीमान्) —^{b}) D1 4 अनायुष, D9 ग . (for गतायुष) ❀ Cg गतायुष इत्यधिक्षेपवचनम् ❀ —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तीक्ष्णेन (for सुग्रीव) Ñ2 V2 B2–4 D6 ससुहृद्गणान्

32 T3 om. 32 (cf v l 30) —^{a}) Ñ2 V2 D5 7–9 वध्या (for वध्या) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वधमेषा(D1 4 °ध शेष) नृशसाना —^{b}) D2 नृपाज्ञा परि-, D3 राजशासन Ś1 Ñ1 D2 3 10 -दूषिणा, Ñ2 V2 B D6 -घातिन, D1 4 -दूषणात्, D7–9 M1 2 Ct -पथिन (for -भाविन) D11 नृपाज्ञापरवारणान —^{c}) D5 दोष (for रोष) —^{d}) D7 9 G1 M1 से (for नो) —For 32^{cd}, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 subst

1303* धर्षणामर्षितो रोषात्सर्वेषां कारयिष्यति ।

[Ś1 Ñ1 D10 धर्ष(D10 °र्षि)णा मर्षिता (sic), D11 धर्षणामर्षणो Ñ2 V2 B D6 राजा (for रोषात्) and सर्वान्व(V2 °र्वांस्तान्) घातयिष्यति(for the post half)]

33 ^{b}) Ś1 Ñ V2 B2–4 D1 2 4 6 8 10 11 M1 वनपालो D8 स्यान्वित (for महाबल) —^{cd}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 समावृत (D10 °तै), D11 T3 समतत (for समन्वित) Ñ2 V2 B D6 वानरै सहितै (D6 °त) सर्वैर्जगाम हरियूथप

34 ^{a}) D3 निमिषातर- —^{b}) Ś1 सम्प्राप्तास्ते वनेचरा, Ñ1 D1–4 10 11 सम्प्राप्त स वनेचर, Ñ2 V2 B D6 स तु (B1 2 च) प्राप्तो वनेचर —^{cd}) T2 M1 श्रीमान (for धीमान) Ñ2 V2 B D6 यत्रास्ते(B3 °स्ति) सह रामेण सुग्रीव सहलक्ष्मण ❀ Ck "सुग्रीवो यत्र वानर" इत्यनन्तर "स दीनवचन" इति। अत्रापि श्लोकद्वयं प्रक्षिप्तम् ❀

35 ^{ab}) Ñ2 V2 B1–3 D6 राघव (for रामं च) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 राघव सहसुग्रीव लक्ष्मण च समी(B4 D1 4 निरी)क्ष्य स —Ś1 D10 om 35^{c}–36 —^{c}) Ñ2 V2 B D1–4 6 G2 M2 सर्वं, Cm g t as in text (for सम) D11 सर्वं प्रतिष्ठा जगताम् —^{d}) D1 4 आयास्यान (for आकाशान) D3 स (for ह)

36 Ś1 D10 om 36 (cf v l 35) —^{a}) B4 D3 5 11 T2 G1 M3 सनिपत्य Ñ2 V2 B D6 महाबाहु, D1 4 महीं वीर, D7 9 महावीर (for °वीर्य) —^{c}) D1 2 4 11 पाल (for पालै) —^{d}) Ñ2 V2 B D3 6 वनपालाधिपस्तदा(B3 °था, D3 °त)

37 ^{a}) Ñ1 नातीन- Ñ2 V2 B1–3 D6 तत्र, B4 त्रस्त (for भूत्वा) —^{c}) Ś1 D5–9 G1 [आ]शु तौ(D5 ते), Ñ1 D8 ततो, V2 गतो, T1 3 G2 3 [अ]ग्रतो (for शुभौ). D3 पादौ (for मूर्ध्ना) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 निपपात ह, D5 8 G1 प्रत्यपीडयन् D3 शिरसा पीडयन्स्थित ❀ Cg अस्मिन्सर्गे चत्वारिंशच्छ्लोका ❀ —After 37, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 ins

1304* स तं कथंचित्कपिभिर्विमुक्त
समेत्य राज्ञा प्रवरो हरीणाम् ।
निवेदयामास वनं च भग्नं
मधूनि मुख्यानि च भक्षितानि ।

६१

ततो मूर्ध्ना निपतितं वानरं वानरर्षभः ।
दृष्ट्वैवोद्विग्नहृदयो वाक्यमेतदुवाच ह ॥ १
उत्तिष्ठोत्तिष्ठ कस्मात्त्वं पादयोः पतितो मम ।
अभयं ते भवेद्वीर सत्यमेवाभिधीयताम् ॥ २
स तु विश्वासितस्तेन सुग्रीवेण महात्मना ।
उत्थाय च महाप्राज्ञो वाक्यं दधिमुखोऽब्रवीत् ॥ ३
नैवर्क्षरजसा राजन्न त्वया नापि वालिना ।
वनं निसृष्टपूर्वं हि भक्षितं तत्तु वानरैः ॥ ४
एभिः प्रधर्षिताश्चैव वारिता वनरक्षिभिः ।
मधून्यचिन्तयित्वेमान्भक्षयन्ति पिबन्ति च ॥ ५

G 5 63 6
B 5 63 6
L 5 61 6

[(l 1) B1 विमुक्तै (for विमुक्त) Ñ1 कपिविप्रयुक्त —(l 2) B4 राज्ञे (for राजा) Ñ2 V2 B D6 हरियूथपेन (B1 2 4 °पस्तु) (for प्रवरो हरीणाम्) —(l 3) Ñ1 वल (for वन) —(l 4) B4 तैरेव, D3 चित्राणि (for मुख्यानि) B1(m also as above) भक्षयति (for भक्षितानि)]

Colophon Ñ1 om, V1 illeg for colophon. —*Sarga name* Ś1 D1 4 10 11 मधुवनविलोपन(D1 4 °न॰), Ñ2 V2 D6 दधिमुखागमन, B1 मधुवनविध्वसने दधिमुखवाक्य, B2 3 मधुवनविध्वसने (B3 °नं), B4 दधिमुखसमागमन, D2 मधुवनविलोपने सुग्रीवनिवेदन, D3 मधुवनविलोडन —*Sarga no* (figures, words or both) D1 ° 4 10 11 om, Ś1 Ñ2 63, V2 53, B1 2 D5 7–9 T1 3 G M1 3 62, B3 58, B4 67, D3 66, D6 64, T2 M2 61 —After colophon, D2 concludes with राम, G M1 2 श्रीरामाय नम

61

V1 illeg for Sarga 61 (cf v l 5 60 28) Ñ1 cont the previous sarga

1 [a]) B1 [अ]निपतित (for निप°) —[b]) Ñ2 V2 B D6 स(B3 च) हरीश्वर (V2 °र) (for वानरर्षभ) Ś1 Ñ1 D1–4 10 वनपाल कपी(Ś1 D2 10 हरी)श्वर (D1 4 °र), D11 वनपाल महाकपि —[c]) V2 चाविग्न-, B2 4 [ए]वाविग्न (for [ए]वोद्विग्न) Ś1 Ñ1 B2 D1–4 10 -हृदय (for हृदयो)

2 [b]) D8 पतित पादयोर् (by transp) —[cd]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 दद्मि(D11 यदि) ते वीर, Ñ2 V2 D6 ते ददानीह(V2 °ति), D5 7 9 T2 G2 M2 ते प्रदास्यामि, D8 G1 M1 तेभय वीर (for ते भवेद्वीर) B2 3 D3 द(D3 व)-दामि तेभय वीर (for °) Ś1 Ñ V2 B2 3 D1–4 6 11 तत्त्वम्, D10 तत्तत्त्वम् (hypm), T3 G3 M3 सर्वम् (for सत्यम्) B1 4 अभय ददामि ते वीर तत्त्वमेवाभिधीयता ❀ Ck "अयुक्त ते हरिवीर" इति पाठ ❀ —After 2, Ś1 Ñ V2 B D1–4 6–11 T2 ins

1305* किं सम्भ्रमाद्विवक्षुर् व ब्रूहि यद्वक्तुमिच्छसि ।
कच्चिन्मधुवने स्वस्ति श्रोतुमिच्छामि वानर ।

[(l. 1) B3 किमर्थं मा (for किं सम्भ्रमाद्) D1 2 हि वक्षुस्त्व (sic), D6 11 विवि(D11 °मु)क्षस्त्व, D7–9 T2 Ct हित कुशल (for विवक्षुस्त्व) D3 न सम्भ्रमस्त्वया कार्यो (for the prior half) Ñ2 V2 B1–3 D6 मनमा, D11 कुनम् (for वक्तुम्) B4 D2 7–9 T2 Ct अर्हसि (for इच्छसि) —(l 2) B3 D8 10 कश्चिन्, D1 4 किंचिन् (for कच्चिन्) B3 -वन (for -वने). D3 यूथप (for वानर)]

3 [a]) Ś1 Ñ1 D1–4 7 9–11 समाश्वासितस्, B1 3 D8 तु विश्वसितस्, B2 तु प्रस्थापितस् (for तु विश्वासितस्) —[c]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 7–11 T2 G1 M2 3 स(D10 M2 3 सु) महाप्राज्ञो, Ñ2 V2 B D6 [इ]द महाप्राज्ञो, D5 सहसा प्राज्ञो, M1 त महाप्राज्ञ (for च महाप्राज्ञो) D3 उत्थाय ततो मतिमान् (sic)

4 [a]) T1 नै ‹ › (for नैवर्क्ष) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 ऋक्षराजेन यत्पूर्वं, Ñ2 V2 B D6 यदृक्ष(B4 सर्वर्क्ष)पतिना तात, D1 4 ऋक्षराजेन यद्राजन् —[b]) Ñ1 B3 4 D3 7–9 च (for [अ]पि) Ñ2 D6 T1 3 G3 न त्वया वालिनापि वा —[c]) Ñ2 B1(before corr) 2 3 D3 प्रसृ(B2 °वि)ष्ट, V2 B4 प्रसृष्ट-, B1(after corr) D6 प्रमृष्ट, D1.2 7 9 M3 विसृष्ट-, D4 5 विसृष्ट, D11 विनिष्ट-, Cv as in text (for निसृष्ट-) V2 D4 9 ते, D3 M1 यत्, M2 तु (for हि) —[d]) D7 9 नाशित, Cg k as in text (for भक्षित) T3 त तु, M3 तच्च (for तत्तु) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 वानरैस्तद्विनाशित —After 4, D7–9 Ct ins 1306*

5 [a]) D5 7 9 M2 Ct प्रधर्षणाया च, D8 M1 प्रधृष्यमाणाश्च(M1 °स्ते) (for प्रधर्षिताश्चैव) —[b]) G2 M1 2 वानरा, Ck as in text (for वारिता) D7 9 Ct वारित वनपालकै —[c]) D8 ते (for [इ]मान्) D7 9 Ct मामप्यचितयन्देव —G2 repeats erroneously 5[d] – 6[c] after 6[c] —[d]) D7 9 वनौकस, Cm g as in text (for पिबन्ति च) —For 5, Ś1 Ñ1 D1–4 10 subst, D7–9 Ct ins after 4, D11 cont after 1307*

1306* न्यवारयमह चैतान्सहैभिर्वनचारिभि ।
अविचिन्त्य तु मा दृष्ट्वा भक्षयन्ति पिबन्ति च ।

[D8 om l 1 —(l 1) D11 निवारयन् Ś1 Ñ1 D1 10 चैनान्, D7 9 सर्वान् (for चैतान्) Ñ1 सहितो (for सहैभिर्) D1 4 -वासिभि, D2 11 -गोचरै (for -चारिभि) D3 निवारयतमपि मा सममेभि प्लवगमै —(l 2) D3 7–9 अचिंतयित्वा, D11

G 5.63.10 B 5 63. 8 L 5 61 7 शिष्टमत्रापविध्यन्ति भक्षयन्ति तथापरे ।
निवार्यमाणास्ते सर्वे भ्रुवौ वै दर्शयन्ति हि ॥ ६
इमे हि संरब्धतरास्तथा तैः संप्रधर्षिताः ।
वारयन्तो वनात्तस्मात्क्रुद्धैर्वानरपुंगवैः ॥ ७
ततस्तैर्बहुभिर्वीरैर्वानरैर्वानरर्षभाः ।
संरक्तनयनैः क्रोधाद्धरयः संप्रचालिताः ॥ ८
पाणिभिर्निहताः केचित्केचिज्जानुभिराहताः ।
प्रकृष्टाश्च यथाकाम देवमार्गं च दर्शिताः ॥ ९

अतिक्राम्य च (for अविचिन्त्य तु) D2 11 मा सर्वे, D2 मां दृष्ट्वा (for मा हृष्टा) Ñ1 च तन्मधु (for पिबन्ति च)], while Ñ2 V2 B D6 11 subst for 5

1307* अङ्गद सहितं सर्वैर्हनुमत्प्रमुखैः कपि ।
दृष्ट्वा मधून्यपास्यैव सर्वानस्मानभक्षयत् ।

[(l 1) V2 B4 सहित (for °तं) Ñ2 D6 अपि (for कपि) D11 अगदप्रमुखै मर्वैर्वीरैस्तत्प्रतिदर्शिते]

—Ñ2 V2 B1 2.4 D6 cont

1308* मया चैतं समेतेन वानरैर्वानराधिप ।
प्रतिषिद्धा ह्यनादृत्य भक्षयन्ति स्म वानरा ।

[(l 1) Ñ2 B1 D6 च तं, B4 चैतद् (for चैतं) V2 वानरर्षभ —(l 2) Ñ2 D6 ह्यनादृत्य]

6 G2 repeats 6^{abc} (cf v l 5) —^{a}) D8 T2 G2 3 M1 शिष्टमात्र- (sic), Cg as in text (for °मत्र) —^{b}) G3 तदा (for तथा) —^{c}) M1 क्रोधाद् (for सर्वे) —^{d}) D7-9 G1 Ck t भ्रुकुटिं (D8 G1 °टीं), T1 2 G2 3 M1 भ्रुवो वै, M2 भ्रुवौ निर्- (for भ्रुवौ वै) —For 6, Ś1 Ñ1 D1 2 (marg) -4 10 11 subst

1309* केचित्तु रोषाद्गर्जन्ति विक्षिपन्ति तथापरे ।
प्रस्फुरन्त्यपरे क्रुद्धा भ्रुवोऽन्ये विक्षिपन्ति च ।

[(l 1) Ś1 D10 च (for तु) D2 11 रोषात्र- (for तु रोषाद्) —(l 2) D2 8 परे (for [अ]परे) D11 क्रुरा (for क्रुद्धा) D2 3 भूयोन्य (D3 °न्ये) (for भ्रुवोऽन्ये) D2 व (for च)]

—Thereafter they cont

1310* इत्येवमभिसक्रुद्धा सप्रहार प्रचक्रिरे ।
ते मया प्रतिषिद्धाश्च भर्त्सयन्ति वलीमुखा ।
अति चैवोच्छ्रयस्तेषा ब्रुवन्ति परुषाणि च ।

[(l 1) Ñ1 अभिविज्ञाय, D10 अनिसक्रुद्धा (for अभिसक्रुद्धा) Ś1 D2 10 प्रकुर्वते (for प्रचक्रिरे) —D11 om l 2. —(l 2) Ñ1 D1-4 प्रतिषिध्यते (Ñ1 °तु, D1 °ति, D2 °तो) (for प्रतिषिद्धाश्च) D3 भक्षयन्तो (for भर्त्सयन्ति) —Ś1 Ñ1 D1 4 om l 3 —(l 3) D3 [उ]च्छ्रयात (for [उ]च्छ्रयस्)] —For 6, Ñ2 V2 B D6 subst and read after 8

1311* दन्तै खादन्ति केचिच्च भर्त्सयन्ति स्म चापरे ।
अस्फुरन्नपरे रोषाद्भ्रूक्षेपैश्चाप्यतर्जयन् ।

[(l 1) B4 स (for च) Ñ2 V2 भक्षयति (for भर्त्सयन्ति). —(l 2) Ñ2 V2 B3 प्र (B3 आ) स्फुरन्न (V2 °रत्य)- परे रोषाद, B2 अपदयन्नयनै रोषाद (for the prior half) B3 आक्षेपैश्च (for भ्रूक्षेपैश्च) Ñ2 [अ]नादयन् (for [अ]-तर्जयन)]

7 ^{a}) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 अह तु (Ś1 Ñ1 D3 10 च) सरब्धतरस् (Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 °रैस्) —^{b}) Ñ1 सर्वं, D7 9 T1 तदा (for तथा). Ś1 Ñ1 D1 2 4 म (Ñ1 च) प्रघर्षित°, Ñ2 V2 B D6 नाशिते वने (V2 बले) (for सप्रधर्षिता) B4 तथा च नाशित वनं, D3 तदा न वनचारिण —Ñ1 D1 4 om 7^{c}–9^{b} —^{c}) D7-9 T2 निवार्यते (for वारयन्तो). —D6 reads 7^{d} in marg —For 7^{cd}, Ś1 Ñ2 V2 B D2 3 6 10 11 subst

1312* वारयामि स्म बाहुभ्या सहैभिर्वनगोचरं ।

[Ś1 D2 10 निवारयामि, V2 B3 D11 वारयामि स्व, B4 D3 वारयामास (for वारयामि स्म) Ñ2 D6 मद नैर् B1 4 D2 सहितैर्; B3 मघानर् (for सहैभिर्) Ś1 D10 -चारिणि (for -गोचरं)]

8 Ñ1 D1 4 om 8 (cf v l 7). —^{a}) Ś1 D10 सर्वैर्, V2 वानरैर्, B भीमैर्, D2 11 क्रूरैर्, D3 क्रुद्धैर्, D5 वेगैर् (for वीरैर्) —^{b}) Ś1 Ñ2 V2 B D2 3 6 10 11 अंगदेन च, D8 T2 3 G1 2 M वानरर्षभ (G2 °भ) —^{c}) D6 सरब्ध- (for सरक्त) Ś1 D8 10 11 क्रूरैर्; B3 कोपाद्, D2 T2 M3 क्रुद्धैर्, D3 दंसैर् (for क्रोधाद्) —^{d}) D7 9 T2 सप्रधर्षि (T2 °पीडि) ता, M1 3 प्रवि (M1 से प्र) चालिता (for सप्रचालिता) Ś1 अहं प्रत्युत ताडित, Ñ2 V2 B D2 3 6 10 11 अहमुत्पत्य (B3 °ह मुष्टाभि) ताडित, D8 M2 अस्मदीया प्रधर्षिता —After 8, Ñ2 V2 B D6 read 1311*.

9 Ñ1 D1 4 om 9^{ab} (cf v l 7) —^{a}) Ñ2 B D6 जानुभ्या, V2 जगत्या (for पाणिभिर्) —^{b}) Ñ2 B D6 मुष्टिभिर् (for जानुभिर्) —For 9^{ab}, Ś1 D2 3 10 11 subst

1313* जगत्या कृष्यमाणश्च जानुभ्या विनिपातित ।

[D3 च निनिष्पिष्टो, D11 टि हतश्चाशु (for कृष्यमाणश्च) D2 3 च (for वि-)]

—M1 illeg for 9^{cd} —^{c}) Ś1 V2 B2-4 T3 G1 प्रहृ (G1 °हु) ष्टाश्, D1-4 11 प्रकृष्य (D2 3 11 °ष्टश्), D10 आकृष्टाश् (for प्रकृष्टाश्) Ñ1 V2 D7 9 G M1 च तदा (V2 °था) (for च यथा-) D1 4 -काल (for -काम). Ñ2 D6 आकृष्टा यूथपा काम —^{d}) V2 -माया, B3 -काम, D3 11 -मार्गश् (for -मार्गं) Ś1 धर्षित; D1-4 10 11 दर्शित (for दर्शिता). —After 9, Ñ2 V2 B D6 ins

1314* इत्येवमतिसक्रुद्धा सप्रहारमकुर्वत ।

एवमेते हताः शूरास्त्वयि तिष्ठति भर्तरि ।
कृत्स्नं मधुवनं चैव प्रकामं तैः प्रभक्ष्यते ॥ १०
एवं विज्ञाप्यमानं तु सुग्रीवं वानरर्षभम् ।
अपृच्छत्तं महाप्राज्ञो लक्ष्मणः परवीरहा ॥ ११
किमयं वानरो राजन्वनपः प्रत्युपस्थितः ।
कं चार्थमभिनिर्दिश्य दुःखितो वाक्यमब्रवीत् ॥ १२
एवमुक्तस्तु सुग्रीवो लक्ष्मणेन महात्मना ।
लक्ष्मणं प्रत्युवाचेदं वाक्यं वाक्यविशारदः ॥ १३ G 5 63 16 B 5 63 15 L 5 61 15

[V2 om from सप्रहारम् up to the prior half of 1315* B3 प्रकुर्वते (for अकुर्वत)]

—Ñ2 V2 B D6 cont , while Ś1 D10 11 ins after 9.

1315* ते· सर्वे· परमक्रुद्धैर्वनपालाश्च मामका. ।

[V2 om the prior half D11 क्रुद्धै (sic) (for सर्वे) B ते सर्वे(B4 मर्वे ते) परमक्रुद्धा (for the prior half). B3 वानरा (for मामका)],

while D3 ins after 9

1316* ततोऽहमिह संप्राप्तस्त्वत्सकाशमरिंदम ।
वानरेश महाप्राज्ञ महाबल महाद्युते ।

10 D1 4 om. 10^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 अस्मिं हत , Ñ2 D6 तैर्निहता , B4 एतैर्हता , D8 ते निहता , G2 एव हता (for एते हता) Ś1 Ñ1 V2 B1 2 4 D2 6 10 11 शूरस् (for शूरास्) B3 शूराश्चैव (for हता शूरास्) D3 एवमस्मिस्तत क्रूरैस् —^{b}) Ś1 D10 भर्तरि तिष्ठति (by transp), B3 राजनि तिष्ठति (for तिष्ठति भर्तरि) —^{c}) D1 सर्वे, D3 तत्ते, D4 सर्वं (sic), M1 चैतत् (for चैव) —^{d}) D1 प्रकाश (for °मं) Ś1 Ñ1 D1–4 10 स(D3 तै)प्रधर्षित, Ñ2 V2 B D6 तत्र(Ñ2 ते प्र-, B1 तव) भक्षित, D7–9 तैश्च भक्ष्यते, D11 सद्यवर्षण (sic), T1 3 तै प्रभज्यते (for तै प्रभक्ष्यते)

11 ^{a}) B3 विज्ञाप्यमाने (for °मान) Ñ2 B1 2 4 D6 7 9 T2 3 M2 3 तं (for तु) —^{b}) Ś1 Ñ1 D10 M1 वानरे(Ñ1 परमे)श्वर, D1–4 11 प्लवगेश्वर (for वानरर्षभम्) —^{c}) Ś1 Ñ1 B4 D2 4 5 10 11 अपृच्छत्स(D2 10 11 °त्सु-), Ñ2 V2 B1 2 D3 G1 M1 2 अपृच्छत, T2 अब्रवीच्च, G2 सत्प्रच्छत्व (corrupt) (for अपृच्छत्त) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 महातेजा (for महाप्राज्ञो)

12 ^{a}) B3 D3 अयं (for अय) T1 3 वनपो (for वानरो) —^{b}) T1 3 G2 भवतं (for वनप) D3 त्वाम् (for प्रति-) Ñ2 V2 B D6 वनपाल (V2 °ला) समागत (V2 °ता), G3 भवत प्रत्यवस्थित —^{c}) Ś1 Ñ1 B1 D1–5 7 9–11 T1 2 Ck किं चार्थम् , Ñ2 B2 कस्यार्थम् , V2 कचानुम् (sic), B3 कर्मार्थम्, Cr as in text (for कं चार्थम्) D2 अभिनिर्दिश्य, G2 Ck °श्रित्य (for °र्दिश्य)

13 ^{b}) D2 लक्ष्मण परवीरहा —^{c}) B4 लक्ष्मण (for °णं) —^{d}) B4 -विशारद, T1 G2 -विदा वर (for -विशारद)

☞ In Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, the sequence of stanzas $14–24^{b}$ (along with substitutes and insertions) is so complicated that it is given separately in a tabular form for the guidance of the reader and is mostly ignored in the Critical Apparatus

Tabular Conspectus of the sequence of stanzas $14 – 24^{b}$ in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11

Ś1	Ñ1	D1 4	D2	D3	D10	D11
14^{ab}	14^{ab}	14^{ab}	14^{ab}	14^{ab} 19^{ab} 19^{cd}	14^{ab} 19^{a} 19^{cd}	14^{ab}
19^{cd}	19^{cd}					19^{cd} 19^{ab}
14^{cd}	14^{cd}					
1317*	1317*	1317* (14^{cd})	1317* (14^{cd})	1317* (14^{cd})	1317* (14^{cd})	1317* (14^{cd})
15	15	15	15	15	15	15
l. 1 l. 2 l. 3 l. 4 of 1318* (20)	l 4 of 1318*	l 4 of 1318*	l 4 of 1318*	l 1 l 2 l 3 l 4 of 1318* (20)	l 1 l 2 l 3 l 4 of 1318* (20)	l 1 l 2 l 3 l 4 of 1318* (20)

Ś1	Ñ1	D1	D2	D3	D10	D11
1319*	1319*	1319* (only D1)	1319*	1319*	1319*	1319*
l 2 of 1320*			l 2 (first time) of 1320*	l 2 of 1320*	l 2 of 1320* l 3–4 of 1320*	l 2 of 1320*
16 – 18	16 – 18	16 – 18	16 – 18	16 – 18		16 – 18
19^{ab}	19^{ab}	19^{ab}				
19^{cd} (r.)	19^{cd} (r)	19^{cd}				
21^{ab}	21^{ab}		21^{ab}	21^{ab}		21^{ab}
21^{cd}	21^{cd}	21^{cd}	21^{cd}	21^{cd}		21^{cd}
	l 1 l 2 l 3 l 4 } of 1320* (22–23)	l 1 l 2 l 3 l 4 } of 1320* (22–23)	l 1 l 2 (second time) l 3 l 4 } of 1320* (22 – 23)	l 3 of 132_*		l 3 l 4 } of 1320*
	l 1 l. 2 l 3 } of 1321*	l 1 l 2 l 3 } of 1321*	l 1 l 2 l 3 } of 1321*	l 3 of 1321*	l 1 l 2 l 3 } of 1321*	l 1 l 2 l 3 } of 1321*
	l 2 l 3 l. 4 (r) } of 1318* (20)	l 2 l 3 l 4 (r) } of 1318* (20)	l 2 l 3 l 4 (r) } of 1318* (20)	l 2 (r) l 3 (r) l 4 (r) } of 1318*		l 2(r) l 3(r) l 4(r.) } of 1318*
	l 1 l 2 } of 1319* (r)	l 1 l 2 } of 1319* (D1 r)	l 1 l. 2 } of 1319* (r)	l 1 l 2 } of 1319*(r)	l 2 (r) of 1319*	l 1 l 2 } of 1319* (r)
	l 1 l 2 l 3 l 4 } of 1320* (r)	l 1 l 2 l 3 l 4 } of 1320* (r.)	l 1 (r) l 2 (third time) l 3 (r) l 4 (r) } of 1320*	l 1 l 2 (r) l 3 (r) l 4 } of 1320* (22–23)	l 1 l 2(r) l 3(r) l 4(r) } of 1320* (22–23)	l 1 l 2(r) l 3(r) l 4(r) } of 1320* (22–23)
24^{ab}	24^{ab}	24^{ab}	24^{ab} 19	24^{ab}	24^{ab}	24^{ab}

आर्य लक्ष्मण संप्राह वीरो दधिमुखः कपिः ।
अङ्गदप्रमुखैर्वीरैर्भक्षितं मधु वानरैः ॥ १४
नैषामकृतकृत्यानामीदृशः स्यादुपक्रमः ।
वनं यथाभिपन्नं तैः साधितं कर्म वानरैः ॥ १५
दृष्टा देवी न संदेहो न चान्येन हनूमता ।
न ह्यन्यः साधने हेतुः कर्मणोऽस्य हनूमतः ॥ १६
कार्यसिद्धिर्हनुमति मतिश्च हरिपुंगवे ।
व्यवसायश्च वीर्यं च श्रुतं चापि प्रतिष्ठितम् ॥ १७
जाम्बवान्यत्र नेता स्यादङ्गदश्च बलेश्वरः ।
हनूमांश्चाप्यधिष्ठाता न तस्य गतिरन्यथा ॥ १८
अङ्गदप्रमुखैर्वीरैर्हतं मधुवनं किल ।
विचित्य दक्षिणामाशामागतैर्हरिपुंगवैः ॥ १९
आगतैश्च प्रविष्टं तद्यथा मधुवनं हि तैः ।
धर्षितं च वनं कृत्स्नमुपयुक्तं च वानरैः ।
वारिताः सहिताः पालास्तथा जानुभिराहताः ॥ २०   G 5 63 19 B 5 63 24 L 5 61 31

---

14 Ñ2 V2 B D6 om 14–18 —^{ab}) T2 अद्य (for आर्य) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 अय लक्ष्मण सप्राप्तो वनप शृणु कारण —^{d}) Ś1 Ñ1 T2 ह(Ś1 पी)तं मधुवन महत्(T2 किल) ❀ Ck अङ्गदेत्यादि। उच्यमानविशेषणैर्हरिपुगवैर्मधुवन हतमित्याचचक्षे किलेति योजना। उक्तार्थस्यैव विवरण नैषामित्यादि ❀—For 14^{cd}, D1–4 10 11 subst , while Ś1 Ñ1 ins after 14

1317* आख्याति चाङ्गदमुखैर्वानरैर्मधु भक्षितम्।

[D2 ह्यगदमुखैर्, D3 4 पालान्याक्र(D4 °नुत्क)म्य, D11 वनपाल तु (for चाङ्गदमुखैर्)]

—After 14, D8 reads 19^{c}–20^{b}, T2 reads 19^{c}–20^{d} for the first time here, repeating them in their proper place, while M3 reads 19^{cd}

15 Ñ2 V2 B D6 om 15 (cf v l 14) G2 om (hapl) 15 —^{a}) Ś1 D10 तेषाम्, D3 नैवम् (for नैषाम्) Ś1 Ñ1 D1–4 7 9–11 G1 -कार्याणाम् (for -कृत्यानाम्) —^{b}) Ś1 D10 नेदृश (for ईदृश) Ś1 Ñ1 D1–4 7 9 10 T2 व्यतिक्रम (for उपक्रम) D11 आदीगस्य व्यतिक्रम (sic) —After 15^{ab}, M3 reads 20^{a-d} —^{c}) M3 यदा (for यथा) D5 8 M2 3 Cm [अ]भिपन्नास्ते, T2 [अ]विच्छिन्न तें , G1 [अ]विपन्न तै (for [अ]भिपन्न त) Ś1 D2 7 9 10 Ck t वन यदभिपन्नास्ते, Ñ1 D1 3 4 11 यदर्थमभि(D3 °मुप)पन्नास्ते —^{d}) Ś1 Ñ1 D4 10 11 तैर्ध्रुव, D1 2 वै ध्रुव, D3 7 9 तद्ध्रुवं (for वानरं) —After 15, D7–9 T2 ins l 4 of 1318*

16 Ñ2 V2 B D6 om 16 (cf v l 14) D10 om 16–18. —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 दृष्टा तु(D1 च) मन्ये वैदेही, D2 4 दृष्टा च(D4 तु) मन्ये वैदेहीं, D3 11 दृष्टा(D3 °ष्टा) मन्ये च वदेही(D3 °हीं) —^{c}) G3 न ह्यस्य (for न ह्यन्य) —^{d}) D5 महात्मन (for हनूमत) Ś1 Ñ1 D1–4 11 कर्मणस्तद्विधो भवेत्

17 Ñ2 V2 B D6 10 om 17 (cf v l 14 and 16) —^{ab}) D5 T2 M1 2 हनूमत कार्यसिद्धिर्, G1 हनूमति हि सिद्धिश्च (for ^{a}) M2 मधुश्च हरियूथपे (for ^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 11 हनूमतो हि (D3 °ति च) सिद्धि(D1 2 4 °द्ध)श्च कपेर्म(D3 कार्ये म)तिरतीव च, D8 T1 3 G2 3 M3 °सिद्धिर्मतिश्चैव तस्मिन्वानरपुगवे ❀ Cr "कार्यसिद्धिर्मतिश्चैव तस्मिन्वानरपुगवे" इति पाठ ❀—^{c}) D5 T2 G1 3 M व्यवसाय (for °यश्) D8 11 वीर्यश् (for वीर्यं) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 8 11 M1 सूर्य(M1 °र्यं)तेज इव ध्रुव (Ñ1 प्रभ)

18 Ñ2 V2 B D6 10 om 18 (cf v l 14 and 16) —^{a}) G1 यस्य (for यत्र) —^{b}) D11 अगदस्य (for °दश्च) Ś1 Ñ1 D1–5 7 9 11 G1 M3 महाबल , D8 हरीश्वर , T2 बलाधिप (for बलेश्वर) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 11 प्रतिष्ठा (D11 °ज्ञा)ता (for [अ]प्यधिष्ठाता) T1 ह * ... * ता —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–5 7–9 11 T2 G1 तत्र (for तस्य)

19 ^{b}) D3 हत्वा (for हत) Ñ2 B D3 6 11 मम, V2 D10 महत् (for किल) —T2 repeats 19^{cd} (cf v l 14) D8 reads 19^{c}–20^{b} after 14 M3 reads 19^{cd} after 14 ❀ Cv अङ्गदप्रमुखैरित्यादि सुग्रीववाक्यारम्भाद् दृष्टा देवीत्यत्र अङ्गदप्रमाणमङ्गदप्रमुखैर्वीरैर्हत मधुवन किलेत्यादिश्लोक , आगतैश्चेत्यादि । एतमर्थमित्यस्य शेषतया सबन्धनीयम् ❀—^{c}) V2 B2 D2 4 6 11 G1 विचित्य (for विचित्य) —^{d}) M2 आगत (for आगतैर्) Ś1 Ñ(Ś1 Ñ1 first time) V2 B1 3 4 D3 6 10 11 T1 3 G1 3 हरियूथपै , Ś1 Ñ1(both second time) D1 4 कपिकुजरै , Ck as in text (for हरिपुगवै) D2 आगत स हरीश्वर

20 T2 repeats 20^{a-d} (cf v l 14) D8 reads 19^{c}–20^{b} after 14 M3 reads 20^{a-d} after 15^{ab} —^{a}) D5 प्रविष्ट तु, T1 3 G3 [अ]प्र(T3 °प्य)धृष्य तद् , T2 (first time) प्रकृष्ट तद् , G2 M3 प्रमथित (for प्रविष्ट तद्) D8 आत्मेच्छात प्रहृष्टैश्च, G1 अन्यैरप्रति दृप्य तद् (sic) —^{b}) D8 T1 3 G1 हत (for यथा) —^{d}) D8 उपभुक्त (for °युक्त) D7 9 तु (for च) T2 (first time) भक्षित मधु वानरै T1 damaged from पाला up to जा in ^{f} —^{e}) T3 G3 वानरा , Ck as in text (for वारिता) D5 T2 M2 3 वार्यतश्च सहितास , D7 9 पातिता वनपालास्ते —^{f}) D7 9 G3 तदा, M2 पाला (for तथा) —For 20,

G 5 63 20
B 5 63 25
L 5 61 26

एतदर्थमयं प्राप्तो वक्तुं मधुरवागिह ।
नाम्ना दधिमुखो नाम हरिः प्रख्यातविक्रमः ॥ २१
दृष्टा सीता महाबाहो सौमित्रे पश्य तत्त्वतः ।
अभिगम्य यथा सर्वे पिबन्ति मधु वानराः ॥ २२
न चाप्यदृष्ट्वा वैदेहीं विश्रुताः पुरुषर्षभ ।
वनं दत्तवरं दिव्यं धर्षयेयुर्वनौकसः ॥ २३

Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst, Ñ2 V2 B D6 subst and repeat l 1–2 after 21, while D7–9 T2 ins l 4 only after 15

1318* आगतोऽसौ प्रहृष्टश्च यथा मधुवनं हरि·।
प्रहृष्टैर्वानरैः सर्वैर्हनुमत्प्रमुखैर्वृतः ।
धर्षितं च वनं सर्वमुपभुक्तं च तन्मधु।
वारयन्तश्च सप्राप्ता पाला जानुभिराहता ।

[Ñ1 D1.2 4 om l 1 —(l 1) Ñ2 V2 B D6 (all first time) आगत्यैव(V2 B2 °म्यैव, B4 °त्य च) (for आगतोऽसौ) Ñ2 V2 B2–4 D6 (all first time) प्रविष्ट (Ñ2 V2 °ष्टा)श्, B1 (first time) प्रकृष्टश् (for प्रहृष्टश्) B2 D6 (both first time) तु (for च) Ñ2 V2 B D6 (all second time) अनादृत्य प्रविष्टश्च(B2 °स्तु) (for the prior half) Ñ2 V2 B1 2 4 D6(all first time) तथा, B3 (first time) तदा (for यथा) Ñ2 V2 B D6 (all first time) महत्, Ñ2 V2 B D6 (all second time) मम (for हरि) —D3 11 repeat l 2–4 after 1321* —(l 2) Ñ1 प्रहर्षैर्, Ñ2 V2 B D6 (all both times) अगदो, D1.3(second time) 4 प्रहृष्टो, D3 11 (both first time) प्रविष्टो, D11 (second time) प्रदिष्टो (for प्रहृष्टैर्) D3(first time) हनुमान् (sic) (for वानरै) D6 (first time) सार्धं (for सर्वैर्) Ñ1 धृत , Ñ2 V2 B D6 (Ñ2 B1–3 D6 second time, V2 first time, B4 both times) सह, D11 (second time) वृन (for वृत) —(l 3) Ñ2 V2 B D6 नाशितं च, D1 4 प्रधर्षित (for धर्षितं च) Ñ1 मधुवन (hypm) (for च वन) D3 11(both first time) कृत्स्नम् (for सर्वम्) Ñ2 B2 D1 4 11 (both times) उपयुक्त (for °भुक्त) Ñ2 तु (for च) Ñ2 V2 B D6 वानरैः (for तन्मधु) —Ñ1 D1 2 4 read l 4 for the first time after 15, repeating it here —(l. 4) D7–9 T2 भृश प्राप्ता (for च सप्राप्ता) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 वार्यमाणैश्च सघु(V2 °हु, B1 °कृ, B4 °द)ष्टा (for the prior half) B2 पीन- , B4 पाणि (for पाला) Ñ2 V2 B2 4 D6 उत्कटैः (B4 °टा) (for आहता) B3 वार्यमाणश्च सहृष्टैर्जानुभिश्च मदोत्कटैः —After l 4(first occurrence), D4 erroneously ins तथा न गणिता]

—Thereafter, Ś1 D7–10 T2 cont , Ñ1 D1–3 11 cont for the first time after l 4 (first occurrence) of 1318* repeating it after l 4 (second occurrence) of 1318*, D4 cont after l 4 (second occurrence) of 1318*

1319* तथा न गणितश्चाय कपिर्दधिमुखो बली।
पतिर्मधुवनस्यायमस्माभि स्थापित स्वयम्।

[(l 1) Ñ1 D1–4 11 (all [except D4] second time) यथा (for तथा) D2 (first time) [अ]पि, D3 11 (both first time) [ए]व (for [अ]य) Ñ1 (second time) बल (sic) (for बली). —Ñ1(second time) illeg for l 2 —D10 repeats l 2 after 1321* —(l 2) Ñ1 (first time) पतिं (for पतिर्) D1 (second time) मधुवनश्च, D7–9 T2 मम वनस्य (for मधुवनस्य) D1–4 11 (all second time) युष्माभि (for अस्माभि) D1 (first time) सदा (for स्वयम्)]

21 D10 om 21 D1 4 om 21[ab] —[ab]) Ñ2 D5 6 एवम्, D11 कामम्, T3 M1 Cv एतम् (for एतद्-) V2 B1 मर्वम् (for अर्थम्). Ś1 Ñ1 D2 3 अनु-; D11 मधु-, T3 G3 इम (for अय) Ñ2 V2 B1 2 D6 वक्तुं प्राप्तो (by transp.), B3 व्यक्त प्राप्तो, B4 युक्त प्रयातो (hypm) (for प्राप्तो वक्तुं) Ś1 Ñ1 D2 3 11 मधुवनेश्वर. ; Ñ2 V2 B D6 मधुवनं प्र(B1–3 °नप्र)भु , D8 T2 3 G3 मधुरवागिर (T2 °या गि)रा, M2 मधुवनादिह (for मधुरवागिह) —[c]) Ś1 Ñ1 D1 4 चैव, T1 3 G2 3 वृद्धो, T2 चैष (for नाम). Ñ2 V2 B D6 दधिपूर्वमुखो नाम्ना —[d]) Ś1 Ñ1 D1–4 11 कपि (for हरि). D11 विख्यात (for प्रख्यात-) —After 21, Ñ2 V2 B D6 repeat l. 1–2 of 1318*

22 Ś1 om 22–23 For 22–23, Ñ1 D1–4 10 11 subst 1320*. —[a]) D5 दृष्ट्वा (for दृष्टा). Ñ2 V2 B1 2 4 D6 दृष्टा(V2 °ष्ट्वा) मन्ये तथा(V2 B2 °दा) देवी, B1 (marg. also) दृष्टा देवीति मन्येहं, B3 दृष्टा देवी तथा मन्ये —[b]) D5 पर्वत (for तत्त्वत) Ñ2 V2 B D6 सुमित्रानंदिवर्धन —[c]) Ñ2 V2 D6 य(Ñ2 त)थैते हि, B1 यदेतस्य, B2 यदेते स्म, B3 यदेतेष्ट (sic), B4 यदेतस्मिन्, D5 T2 G1 M2 3 तथा(D5 °दा) सर्वे (for यथा सर्वे) —[d]) Ñ2 V2 B D6 हरयो मधु (for मधु वानरा·)

23 Ś1 om 23 (cf v l 22) —[b]) M1 विश्रुतं (for विश्रुता). G2 पुरुषर्षभा . —[c]) M1 तत्तु (for दत्त) —For 22–23, Ñ1 D1–4 10 11 (Ñ1 D1.2 4 repeat it after 1319* [1], D4 after 1319*) subst , Ñ2 V2 B D6 subst l 3–4 for 23, while Ś1 cont l 2 only after 1319*, whereas T2 ins after 23

1320* दृष्टा तु मन्ये वैदेहीं शतपत्रनिभाननाम्।
ससिद्धार्था हि कपय पिबन्तु सहिता मधु।
अदृष्ट्वा न हि ते सीता वानरा पुरुषर्षभ।
धर्षयेयुर्मधुवन व्यक्त दृष्टा हि जानकी।

ततः प्रहृष्टो धर्मात्मा लक्ष्मणः सहराघवः ।
श्रुत्वा कर्णसुखां वाणीं सुग्रीववदनाच्च्युताम् ॥ २४
प्राहृष्यत भृशं रामो लक्ष्मणश्च महायशाः ।
श्रुत्वा दधिमुखस्येदं सुग्रीवस्तु प्रहृष्य च ।
वनपालं पुनर्वाक्यं सुग्रीवः प्रत्यभाषत ॥ २५
प्रीतोऽस्मि सौम्य यद्भुक्तं वनं तैः कृतकर्मभिः ।
मर्षितं मर्षणीयं च चेष्टितं कृतकर्मणाम् ॥ २६

G 5 63 26
B 5 63 31
L 5 61. 38

[(l 1) Ñ1 (both times) D11 दृष्ट्वा, T2 दृष्टा (for दृष्टा) Ñ1 (first time) D11 T2 वैदेही (for वैदेहीं) D8 दृष्टा मन्ये तत' सीता (for the prior half) Ñ1 (first time) D11 निभानना (for °नाम्) D2 (first time) T2 सुमित्रानद-वर्धन (for the post half) —Ñ1 illeg for l 2–4 in second occurrence D10 reads l 2-4 for the first time after l 2 (first time) of 1319* repeating them here D8 11 read l 2 for the first time after 1319* (first time) repeating it here D2 reads l 2 for the first time after 1319* (first time) repeating it here and also after 1319* (r) —(l 2) D3 (first time) सप्राप्त- (for ससिद्ध-) Ś1 D2 3 11 (all except Ś1 first time) च (for हि) Ś1 तृषिता, Ñ1 (first time) हरय· (for कपय). D1 2 (third time) 3 4 10 11 (all second time) कृतकार्यास्तत सर्वे (for the prior half) Ñ1 D1–4 11 T2 (Ñ1 D2 first time, D1 4 second time, D3 11 both times) पिबति (for पिबन्तु) Ś1 कपयो, D1–4 10 11 (D1 both times, D2 third time, D3 4 10 11 second time) हरयो, D2 3 11 (all first time) तु(D8 हृ)पिता, T2 महित (for सहिता) —D3 (l 3 only) 11 read l 3-4 for the first time after 21, repeating them here —(l 3) Ñ1 D10 11 (all first time) T2 अदृष्टा (for अदृष्ट्वा) D11 (first time) सीता हि (for ते सीता) D1–4 10 11 (all second time) ना(D4 ता)नवाप्य(D11 तानवेक्ष्य) हि सीता ते(D2 ते सीता) (for the prior half) D4 om वानरा in second occurrence D1 4 (both second time) वानरोत्तमा, D2 3 10 11 (all second time) वानरेश्वर(D10 °र्षभ) (for पुरुषर्षभ) —(l 4) Ñ2 V2 B D6 ध्वसयेयुर्, D3 धर्षयते (sic), T2 भक्षयेयुर् (for धर्षयेयुर्) Ñ1 (first time) V2 D2 10 (D2 10 second time) दृष्ट्वा, B2 दृष्ट्वा, B4 हृष्टो (sic) (for दृष्टा) Ñ2 V2 B D6 भविष्यति (for हि जानकी) D8 दृष्टा काम तु जानकी (for the post half)]

—After 1320* (first time), Ñ1 D1 2 4 cont, D8 cont l 3 only after l 3 (first time) of 1320*, D10 11 cont after l 4 (first time) of 1320*

1321* तस्य तद्वचन श्रुत्वा सुग्रीवस्य महात्मन ।
लक्ष्मणो मतिसम्पन्नो वानरेशमथाब्रवीत् ।
अङ्गदो यदनुप्राप्तो विचित्य दक्षिणा दिशम् ।

[(l 3) D3 11 यदि सप्राप्तो (for यदनु°) D1 2 4 10 विचित्ता, D3 11 दृष्टा ता (for विचित्य)]

24 [a]) T1 damaged for तत D11 तु हृष्टो (for प्रहृष्टो) —[b]) B4 स च (for सह-) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 राघव सह(Ñ1 °वश्च स)लक्ष्मण —After 24[ab], D2 reads 19 —[c]) D3 श्रोत्रसुखा (for कर्ण°) Ñ2 V2 B D6 श्रुत्वै-तद्वचन सौम्य(V2 सर्वं) —[d]) Ñ2 V2 D6 -वदनाच्युत, B D1 2 4 G1 -वदनच्युता(B °त), D3 वचनच्युता

25 [a]) D1 4 5 प्रहृष्यत (sic), M1 प्राहृष्यति (for प्राहृष्यत) D1 4 भृशो (sic) (for भृश) —[b]) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 M3 महाबल (for °यशा) —For 25[ab], Ñ2 V2 B D6 subst

1322* प्रहृष्टस्य च रामस्य लक्ष्मणस्य च धीमत ।

[V2 B1 तु (for both च) Ñ2 D6 सप्रहृष्टस्य (for प्रहृष्टस्य च)]

—[c]) D3 दधिमुखश्च (for °खस्य) Ñ1 D1–4 [ए]तत्, D7 11 [ए]व, D9 [ए]व (for [इ]द) Ś1 Ñ2 V2 B D6 10 इद(Ś1 D10 दृष्ट्वा) दधिमुख वाक्य(Ś1 D10 चैव). —Ñ2 V2 B D6 om (hapl) 25de —[d]) M1 स (for तु) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 चाप्य(Ś1 च प्र [sic]) हृष्यत (for तु प्रहृष्य च) D3 सुग्रीवस्य प्रहृष्यत (sic) —[f]) D3 प्रहृष्ट (for सुग्रीव) Ś1 D10 चाप्यभाषत, Ñ2 V2 B1 2 D6 मुदितोब्रवीत् (B2 °वदत्), B3 4 वाक्यमब्रवीत् (for प्रत्यभाषत) ❀ Cv सुग्रीव प्रत्यभाषतेत्यत्र सुग्रीवशब्द शोभ(भन)ग्रीव इति गुणवचन । अन्यथा पुनरुक्ति स्यात् ।, so also Cr m g t and Cg further adds क्रियाभेदेनापुनरुक्तिर्वा ❀

26 Ñ1 om 26 B3 transp [ab] and [cd] —[ab]) D5 7 9 G1 M3 सोढ, D11 मेद्य (for सौम्य) D1–4 11 वन तत्, T1 3 G2 3 वानरै (for वन तै) Ñ2 V2 B D6 प्रीतोस्मि मा भून्मन्युस्ते कृतकर्मा स वानर (Ñ2 राघव) —[cd]) D5 धर्षण, D7 9 M1 धर्षित (for मर्षित) G3 धर्षणीय, Ck as in text (for म°) Ñ2 V2 B D3 6 M2 मर्षणीय च मे तस्य(D3 तेषा तत्, M2 मे तेषा), D8 अमर्षणीयमेतेषा (for [c]) Ñ2 V2 B D6 कृतकर्मण Ś1 D1 2 4 10 11 T2 तेषा च(T2 तु) कृतकार्याणा मर्षणीयं(T2 धर्षयामि) विचेष्टित(D1 °तु) —After 26, Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 7 9–11 T2 Ct ins, while Ñ1 ins l 2 only after 25

1323* गच्छ शीघ्र मधुवन सरक्षस्व त्वमेव हि ।
ताश्च प्रेषय सर्वांस्त्व हनुमत्प्रमुखान्कपीन् ।

[(l 1) D3 यथा पुरा (for त्वमेव हि) Ñ2 V2 B D6 सरक्ष त्व यथोचित (for the post half) —(l 2) Ś1 तान्प्रेषयेह, D7 9 T2 शीघ्र प्रेषय (for ताश्च प्रेषय) B1 D7 9 11

G 5 63 28
B 5 63. 32
L 5 61 39

इच्छामि शीघ्रं हनुमत्प्रधाना-
ञ्शाखामृगांस्तान्मृगराजदर्पान् ।
द्रष्टुं कृतार्थान्सह राघवाभ्यां
श्रोतुं च सीताधिगमे प्रयत्नम् ॥ २७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकषष्टितमः सर्गः ॥ ६१ ॥

६२

सुग्रीवेणैवमुक्तस्तु हृष्टो दधिमुखः कपिः ।
राघवं लक्ष्मणं चैव सुग्रीवं चाभ्यवादयत् ॥ १
स प्रणम्य च सुग्रीवं राघवौ च महाबलौ ।
वानरैः सहितैः शूरैर्दिवमेवोत्पपात ह ॥ २
स यथैवागतः पूर्वं तथैव त्वरितो गतः ।
निपत्य गगनाद्भूमौ तद्वनं प्रविवेश ह ॥ ३

T2 तान् (for त्व) Ñ1 तास्तत्र प्रेषयामास (for the prior half) D1 2 4 11 हरीन् (for कपीन्)]

27 D6 om 27 —^{a}) Ñ2 सर्वान् (for शीघ्रं) —^{b}) B4 -दर्पितान् (for -दर्पान्) —^{c}) B3 दृष्ट्वा, D7 9 प्रष्टु (for द्रष्टुं) —^{d}) B3 तु (for च) Ś1 V2 B3 D1–4 10 11 -[अ]धि(V2 °भि)गम-(D1–4 11 °म [sic]), B2 -[अ]वगमे (sic) (for -[अ]धिगमे) Ñ V2 B T2 G1 प्रवृत्ति, D1 3 4 प्रयत्नात्, D2 10 11 °तान् (for प्रयत्नम्) ❀ Cg अस्मिन्सर्गे एकोनत्रिंशच्छ्लोकाः ❀ —After 27, D5 7–9 S ins

1324* प्रीतिस्फीताक्षौ संप्रहृष्टौ कुमारौ
दृष्ट्वा सिद्धार्थौ वानराणां च राजा ।
अङ्गैः संहृष्टैः कर्मसिद्धिं विदित्वा
बाह्वोरासन्नां सोऽतिमात्रं ननन्द ।

[(l 1) D8 तथैव (for कुमारौ) —(l 3) D5 7 9 Ct प्रहृष्टे, T2 स हृष्ट, Cv r m g k as above (for संहृष्टैः). D7 9 M1 Ct कार्यं, Cr m g k as above (for कर्म-) —(l 4) D7 9 Cr अतिमात्रं (for सोऽतिमात्रं)]

Colophon —*Sarga name* Ś1 D10 मधुवनभङ्ग, Ñ1 D1 2 4 सुग्रीववाक्य, Ñ2 V2 B D6 दधिमुखनिवेदन, D3 दिग्विजये दधिमुखसान्त्वन, D11 सुग्रीवदधिमुखवाक्य —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ś1 Ñ2 64, V2 54, B1 2 D5 7–9 T1 3 G M1 3 63, B3 59, B4 68, D3 67, D6 65, T2 M2 62 —After colophon, T3 concludes with श्रीरामार्पणमस्तु, G M1 2 with श्रीरामाय नमः

62

☞ V1 illeg for 1–13^{b} (cf v l 5 60 28)

1 ^{a}) Ś1 उक्ते तु (for उक्तस्तु). B3 सुग्रीवेणैव संहृष्टो —^{b}) B3 वीरो (for हृष्टो) Ñ2 V2 (marg also) B1–3 D6 हरि, B4 [ऽ]ब्रवीत (for कपि) —For 1^{c}–2^{b}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 subst 1325*, while Ñ2 V2 B D6 11 subst l 1 only of 1325* for 1^{cd}

2 ^{ab}) V2 B1.2 प्रणम्य तु, B3 तु प्रणम्य (for प्रणम्य च) B4 प्रणम्य च स (by transp) D8 रामलक्ष्मणौ (for च महाबलौ) Ñ2 V2 B D6 राघवं(B4 °म च) लक्ष्मणं तथा(B1 °दा) (for ^{b}) D11 स प्रणम्य तु सुग्रीवे राघवे लक्ष्मणे तथा —For 1^{c}–2^{b}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 subst, Ñ2 V2 B D6 11 subst l. 1 only for 1^{cd}

1325* उक्त्वा धन्योऽहमस्मीति चरणावभ्यवादयत् ।
राघवं लक्ष्मणं चैव सुग्रीवं चाभ्यवादयत् ।

[(l 1) B3 उक्तो (for उक्त्वा) D11 (with hiatus) अन्यो (for धन्यो) Ñ1 D1 4 तस्य पादाववन्दयत(Ñ1 °वदिते [sic]), B4 चरणानभिवादयत (for the post half) —(l 2) Ñ1 सलक्ष्मण (hypm) D2 [अ]ति (for [अ]भि-)]

—^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सह शूरैस्तैर्, Ñ2 V2 B D6 सहितैं मन्त्रैर्, D7–9 सहित शूरैर्, T2 3 सह तैः शूरैर्, M2 सचिवैः शूरैर्, Cg as in text (for सहितैः शूरैः) ❀ Cg वानरैः सहितैरिति पाठः ❀ —^{d}) D2 एत्य पपात (for एवोत्पपात) B2 च (for ह).

3 ^{a}) B4 D11 तथैव, G3 यदैव, M2 यथा च, Ck as in text (for यथैव) B4 श्रीमान्, D1 4 11 शीघ्रं, D2 तूर्णं, D3 क्षिप्रं (for पूर्वं) Ś1 Ñ V2 B1–3 D6 10 य(D6 त)थैव(Ñ1 स यथैव [hypm.]) चागत श्रीमान्(Ś1 Ñ1 D10 शीघ्रं) —^{b}) D11 यदा, G3 तदा (for तथा) Ś1

स प्रविष्टो मधुवनं ददर्श हरियूथपान् ।
विमदानुद्धतान्सर्वान्मेहमानान्मधूदकम् ॥ ४
स तानुपागमद्वीरो बद्ध्वा करपुटाञ्जलिम् ।
उवाच वचनं श्लक्ष्णमिदं हृष्टवदङ्गदम् ॥ ५

सौम्य रोषो न कर्तव्यो यदेभिरभिवारितः ।
अज्ञानाद्रक्षिभिः क्रोधाद्भवन्तः प्रतिषेधिताः ॥ ६
युवराजस्त्वमीशश्च वनस्यास्य महाबल ।
मौर्ख्यात्पूर्वं कृतो दोषस्तद्भवान्क्षन्तुमर्हति ॥ ७

G. 5 64 7
B. 5 64 8
L 5 62 8

D1 3-5 7 9-11 M3 Ck त्वरित Ñ1 ययौ (for गत) Ñ2 V2 B D6 त्वरित स (Ñ2 B3 D6 प्र, V2 स) ययौ तथा —B3 om 3c–5 —c) D5 reads from मौ up to d in marg Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 भूमि (for भूमौ)

4 B3 om 4 (cf v l. 3) —a) Ñ2 V2 B1 2 D6 प्रविश्य तन् (for स प्रविष्टो) D8 मधुवने, T1 ∗ ∗ ∗ न (damaged) (for मधुवन) B4 प्रविश्य तद्वन तत्र —c) Ñ2 D6 विमर्दाद् (for विमदान्) Ś1 Ñ B1 (before corr) 2 4 D1–6 8 10 11 M उत्थितान्, V2 कुलितान्, B1 (marg after corr) उच्चितान्, T3 उद्धितात् (sic) (for उद्धतान्) —d) Ś1 Ñ1 D10 हीय(Ñ1 वेप)मानमदाल्ययान्, Ñ2 V2 B1 2 4 D3 6 वेपमानान्महा(B1 2 D3 °दा)त्यये, D1 2 4 11 वेपमानान्मदा(D11 °हा)त्ययात् (D1.11 °यान्)

5 B3 om 5 (cf v l 3) —a) Ś1 D10 अनुगतो, Ñ1 D11 अनुनयद्, Ñ2 B1 2 D6 उप(B1 °पा)चरन्, B4 वदयद् (subm), D1 4 अनुमनन्, D2 अनुलल्लन् (for उपागमद्). D3 ते सर्वे वानरश्रेष्ठा —b) D1 2 [अ]जलि T1 ब ∗ ∗ ∗ टाजलि (damaged) —c) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 हृष्टम्, Ñ2 चैव, V2 चेद (for श्लक्ष्णम्) D3 अचिरे प्रसृत वाक्यम् —d) Ñ2 श्लक्ष्ण, V2 हृष्ट, D6 om, D8 हित (for इद) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 इद दधिमुख (D3 4 °ख) कपि (D3 °पिं), D5 इद च हृष्टगद्गद —After 5, D3 ins

1326* अस्माभिर्मदमत्तैश्च यूथपैश्च महाबलै ।

6 D3 transp ab and cd (including star passages) —a) B3 स मा (for सौम्य) D1 4 10 11 [आ]रोपो (for रोषो) —b) V2 असि ताडित, B1–3 असि वारित, D3 8 G1 अभिवादित, D7 8 (marg also) 9 Ct परिवारि(Ct °र)-ण, T2 Ck परिवारित (Ck °त), M1 अविचारित, M2 इह वारित, Cv r °त, Cg as in text (for अभिवारित) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 यदमी(Ś1 Ñ1 D10 °स्मा)भिर्निवारिता (D11 °त) —After 6ab, D3 ins

1327* अज्ञानाद्यदि वा ज्ञानात्पिबन्सह हरीश्वरै ।

—c) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 यदि वा ज्ञानाद् (for रक्षिभि क्रोधाद्) —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 स्मप्रधर्षिता (Ś1 Ñ1 D11 °त), T1 प्र ∗ ∗ ∗ ∗ (damaged) (for प्रतिषेधिता) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 न कश्चिद्वाप(Ñ2 V2 B1 [before corr] D6 °दप)राध्यति, B3 नात्र कार्यपराध्यति ❀ Cm t एभिरज्ञानात्क्रोधाच्च भवन्त प्रतिषेधिता इति यदेतत्परिवारित(Ct °ण) परितो वारण प्रति रोषो न कर्तव्य इति योजना(Ct °त्यर्थ)।, Cg एभिर्वानैररभिवारित, अभिवारितोऽसीति यत्, अत्रार्थे रोषो न कर्तव्य । भवन्त इति पूजाया बहुवचनम् । न च हनुमदादिकमादाय बहुवचनम्, उत्तरश्लोकेऽपि युवराजस्त्वमित्युक्ते । अज्ञानात्क्रोधात्, अज्ञानयुक्तक्रोधादित्यर्थ । अभिवारितमिति पाठे लिङ्गव्यत्यय आर्ष । केचित्तु—अज्ञानात्क्रोधाच्च भवन्त प्रतिषेधिता इत्येतत्परिवारित परिवारण प्रति रोषो न कर्तव्य इति योजयन्ति।, Ck भवन्त. प्रतिषेधिता प्रतिषिद्धा इत्यर्थ ❀ —After 6, Ñ1 ins

1328* एव मुख्यान्हरीन्सर्वान्दृष्ट्वा दधिमुख कपि ।,

while D3 ins after 6cd (transp)

1329* मौर्ख्याद्बालस्वभावाच्च तत्र बद्धोऽयमञ्जलि ।
एतच्छ्रुत्वा च वचन दधिवक्त्र प्रहर्षित ।
क्षान्तमेव मया सर्वं नास्ति कोऽपि व्यतिक्रम ।

—Ñ1 D3 cont, Ś1 D1 2 4 10 11 ins after 6

1330* उवाच वचन श्लक्ष्णमङ्गद कनकाङ्गदम् ।

[Ñ1 हृष्टम् (for श्लक्ष्णम्) D4 तमुवाच वच श्लक्ष्णम् (for the prior half). D4 चागद (for अङ्गद) Ś1 D10 काचन- (for कनक-)],

—D3 further cont

1331* आर्य कोऽह तव विभो मातुलस्ते विभु कपे ।

—Thereafter D3 cont, while D7 9 T2 (repeats after 7ab) ins 1332* after 6

7 a) Ś1 D2 10 युवराज G3 च (with hiatus) (for त्वम्) —b) B3 D1 2 4–6 G3 M2 महाबल, B4 महाभुज (for °बल) —After 7ab, Ś1 Ñ1 D1 2 4 8 10 11 ins, D7 9 T2 ins after 6, T2 alone repeating after 7ab, D3 cont after 1331*

1332* श्रान्तो दूरादनुप्राप्तो भक्षयस्व स्वक मधु ।

[D1 4 दूरपरिश्रान्तो (for दूरादनुप्राप्तो) D1 2 4 T2 (second time) भक्षय त्व, D3 भक्षयश्च, D11 °यध्वम (for °यस्व) D11 इद (for स्वक). Ñ1 स्वय भक्षयते मधु (for the post half).]

—Thereafter, Ś1 cont, D2 11 cont after 1334*, D10 ins after 8

1333* योऽयं मौर्ख्यात्प्रकारो मे तत्र त्वा सप्रसादये ।

[D11 मे (for ऽय) D11 प्रहारो (for प्रकारो) and सप्रसादयेत् (for °ये)]

G. 5 64 9
B. 5 64 8
L. 5 62 10

यथैव हि पिता तेऽभूत्पूर्वं हरिगणेश्वरः ।
तथा त्वमपि सुग्रीवो नान्यस्तु हरिसत्तम ॥ ८
आख्यातं हि मया गत्वा पितृव्यस्य तवानघ ।
इहोपयानं सर्वेषामेतेषां वनचारिणाम् ॥ ९
स त्वदागमनं श्रुत्वा सहैभिर्हरियूथपैः ।
प्रहृष्टो न तु रुष्टोऽसौ वनं श्रुत्वा प्रधर्षितम् ॥ १०

प्रहृष्टो मां पितृव्यस्ते सुग्रीवो वानरेश्वरः ।
शीघ्रं प्रेषय सर्वांस्तानिति होवाच पार्थिवः ॥ ११
श्रुत्वा दधिमुखस्यैतद्वचनं श्लक्ष्णमङ्गदः ।
अब्रवीत्तान्हरिश्रेष्ठो वाक्यं वाक्यविशारदः ॥ १२
शङ्के श्रुतोऽयं वृत्तान्तो रामेण हरियूथपाः ।
तत्क्षमं नेह नः स्थातुं कृते कार्ये परंतपाः ॥ १३

—^{cd}) D8 माख्यात (for माख्यात्) D6 पूर्वकृतो, T2 पूर्वकृतान (for पूर्वं कृतो) D7 9 T1 Ct दोषम, T2 दोषास (for दोषस्) G1 दोष कृत पूर्वं (by transp.) M3 त (for तद्) D6 G2 (before corr as in text) M3 अर्हसि (for अर्हति) Ñ1 मया सौम्यादनुज्ञाता ⌐ त्वत्कृत्स्न-मजानता —For 7^{cd}, Ś1 (reads after 1330*) Ñ2 V2 B D2 6 10.11 subst

1334* मूर्ध्नैरेतैर्यदुक्तस्त्व तत्र बद्धोऽयमञ्जलिः ।

[Ś1 D7 10 मत्तमेतद्, D11 सत्तमेव (for मूर्ध्नैरेतैर्) B3 यदु-क्तस्तु, D11 तदुक्तस्त्व (for यदुक्तस्त्व) V2 B1 4 मया, B3 मम (for ऽयम्)]

—Then Ñ2 V2 B D6 cont.

1335* श्रान्तस्य दूरात्प्राप्तस्य स्वकं भक्षयतो मधु ।
यो मेऽत्राऽपकारी मे तत्राह त्वां प्रसादये ।

[(1 2) B3 अधिकारी, D6 अपकारी (for अपकारी) B2 (marg also) ते (for मे) B4 तदा (for तत्र)]

—For 7^{cd}, D1 3 4 subst , Ś1 D10 cont after 1333*, Ñ1 ins after 7

1336* मया मोहान्न विज्ञातस्तत्र बद्धोऽयमञ्जलिः ।

[Ñ1 illeg , D1 एभिर्मोहात्कृतो दोषे (for the prior half) D3 मया (for तत्र)]

8 D5 T1 3 G M om 8 Ś1 reads 8 after 10^{ab} —^{a}) B1 तथैव, D3 यथा च (for यथैव) Ñ2 V2 B D6 तु, D3 [तु]व (for हि) V2 B1 2 4 म, B3 च (for ऽभूत्) —^{b}) D3 राजा (for पूर्वं) Ñ2 V2 B D6 कपि- (for हरि) —^{c}) Ś1 D10.11 सुग्रीव, V2 B D1–4 6 सुग्रीवाद् (for सुग्रीवो) —^{d}) Ś1 Ñ D1 2 4 6 10 11 नान्यो वै, V2 B4 अनन्यो, B1–3 अन्यो न, D3 मान्योसि (for नान्यस्तु) Ś1 D10 11 -यूथप (D11 °प), Ñ1 B1 पुगव (Ñ1 °व), B4 D1 T2 सत्तम (for -सत्तम) —After 8, D10 reads 1333* and 1336*

9 Ś1 D1–4 10 11 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) Ñ2 V2 B D6 च (for हि). Ñ2 V2 D6 सर्वं, T1 damaged (for गत्वा) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 गत्वाख्यात मया तात (Ñ1 तेभ्य , D2 तुभ्य), D3 समाख्यातमितो गत्वा —^{b}) Ñ1 D1 2 4 11 महात्मन , Ñ2 V2 B D6 तव प्रभो, D3 मया तव, D7 महानघ (for तवानघ). —^{c}) D3 [उ]पयात, Cr k as in text, Cg °यात (for °यान) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 भवता, Ñ2 V2 B D6 युष्माकं, D3 भवत (for सर्वेषाम्) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 सर्वेषां, D2 T2 भवता (for एतेषां) Ñ2 V2 B D6 सर्वेषां हरिपुगव (Ñ2 B1 D6 °सत्तम, B4 °वा), D2 सह सर्वै प्लवगमै

10 ^{a}) D7 9 भवद्- (for स त्वद्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 स (Ñ1 से) तु त्वामागत श्रुत्वा (Ñ1 ज्ञात्वा), Ñ2 V2 B D6 त्वा तु प्राप्तमिह श्रुत्वा —^{b}) B2 महितैर् (for सहैभिर्) Ś1 D7 9 वनचारिभि , Ñ1 D1–4 10 11 कपिकुञ्जरै , M2 हरिपुगवै —After 10^{ab}, Ś1 reads 8 —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 त्वत्सह (D1 °तु, D10 °ह)ष्टो, D3 नु सक्रुद्धो, G3 तु तुष्टोसौ (for तु रुष्टोऽसौ) Ñ2 V2 B1–3 D6 सहृष्टो न च सक्रुद्धो, B4 सप्रहृष्टो न च क्रुद्धो —^{d}) D3 दृष्ट्वा (for श्रुत्वा) D3 तु धर्षित, D11 प्रधर्षण (for प्रधर्षितम्)

11 Ś1 om 11 —^{a}) Ñ V2 B1 2 4 D6 11 मामब्रवीत्, B2 D1–4 10 मा चाब्रवीत, G3 प्रहृष्टोह, M2 सप्रहृष्ट (for प्रहृष्टो मा) —^{b}) B3 प्लवगेश्वर (for वानरे°).—^{c}) Ñ V2 B1 3 4 D2 3 6 10 11 तान्सर्वान् (by transp), D1 4 तास्त्व हि (for सर्वांस्तान्) B2 शीघ्र प्रवेशय सर्वान् —^{d}) Ñ V2 B D1 2 4 (D1 4 with hiatus) 6 10 11 इति ह (B1 [before corr]हृ)ष्टेन (Ñ1 शीघ्रेण) गम्यता, D3 अंगद-प्रमुखानिह

12 ^{a}) T1 * * *स्य (damaged) (for दधिमु°) D7 11 [तु]त, D8 M3 [इ]द (for [तु]तद्) —^{b}) D11 तद्वन (sic) (for वचन) V2 स्निग्धम् (for श्लक्ष्णम्) —^{c}) D10 तु (for तान्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 G1 M2 हरि-श्रेष्ठान, Ñ2 D6 हरीन्सर्वान्, V2 B हरिवरान (for °श्रेष्ठो) —^{d}) Ñ2 V2 B D6 सर्वा (Ñ2 D6 वीरा)नेत्र (Ñ2 D6 °व) प्रहर्षयन्

13 ^{a}) D11 स्तुतो (for श्रुतो). —^{b}) D3 -सत्तमा , M2 -पुगवा (for -यूथपा) Ś1 Ñ V2 B1 2 4 D1 2 4 6 10 11 राज्ञा वानरपुगवा (Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 °यूथपा) —After 13^{ab}, T2 ins

1337* दर्शनं काङ्क्षतास्माकं पितृव्येण महात्मना ।

—Thereafter T2 cont., while Ś1 Ñ D1–4 7–11 ins after 13^{ab}, V2 B1 2 4 D6 subst for 13^{cd}, B3 subst. for 13

1338* अद्य च हर्षादाख्याति तेन जानामि हेतुना ।

पीत्वा मधु यथाकामं विश्रान्ता वनचारिणः ।
किं शेषं गमनं तत्र सुग्रीवो यत्र मे गुरुः ॥ १४
सर्वे यथा मां वक्ष्यन्ति समेत्य हरियूथपाः ।
तथास्मि कर्ता कर्तव्ये भवद्भिः परवानहम् ॥ १५
नाज्ञापयितुमीशोऽहं युवराजोऽस्मि यद्यपि ।
अयुक्तं कृतकर्माणो यूयं धर्षयितुं मया ॥ १६
ब्रुवतश्चाङ्गदस्यैवं श्रुत्वा वचनमव्ययम् ।
प्रहृष्टमनसो वाक्यमिदमूचुर्वनौकसः ॥ १७
एवं वक्ष्यति को राजन्प्रभुः सन्वानरर्षभ ।
ऐश्वर्यमदमत्तो हि सर्वोऽहमिति मन्यते ॥ १८
तव चेदं सुसदृशं वाक्यं नान्यस्य कस्यचित् ।
संनतिर्हि तवाख्याति भविष्यच्छुभभाग्यताम् ॥ १९ G 5 64 20 B 5 64 20 L 5 62 21

[Ñ2 V2 B1 2 4 D6 8 11 हि, B3 प्र- (for च) B1-3 जानीम (for जानामि) V2 तेन जानीमहे तथा (for the post half)]

—Ñ2 reads 13^{cd} in marg D3 11 transp 13^{cd} and 14^{ab} —^{c}) Ñ2 illeg for तत्क्षम नेह Ś1 तत्कृतो, D10 तत्कृते, T1 2 (before corr as in text) 3 G3 तत्क्षण (for तत्क्षम) Ñ1 D1 4 G2 स- (for न) D9 स्थान (for स्थात्) D11 न व क्षेममिह स्थातु ❀ Ck नास्थातुमित्यत्र न इति पदम् ❀ —^{d}) D1 3 4 11 कृत-, D6 reads in marg (for कृते) D3 4 कार्यैर् (for कार्ये) Ś1 Ñ D1-5 10 11 विशेषत (for परतपा)

14 D3 11 transp 13^{cd} and 14^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ2 V3 B D1-3 6 10 11 पीत (for पीत्वा) B4 -वन (for यथा) Ś1 -काल (for काम) —^{b}) D7 9 विक्रान्ता (for विश्रान्ता) Ñ2 V2 B D6 सर्वैरस्माभिरुत्कटे —^{cd}) Ñ2 V1 B3 D6 11 तत्क्षम, V2 B4 तत्क्षेम, B3 तत्क्षण, D1 4 विशेष, T2 कि शेष (for किं शेष) D9 G1 यत्र, Cg k as in text, Cgp तच्च (for तत्र) B4 सुग्रीतो (for सुग्रीवो) Ś1 Ñ V B2-4 D6 7 9 11 वानर, D1 2 4 10 वानरा, Cg k as in text (for मे गुरु) B1 गच्छेम तत्र सुग्रीवो यत्र राम सलक्ष्मण, D3 विशेष तत्र गमन काक्ष्यता तस्य दर्शन

15 B3 om (hapl) 15-19 —^{a}) Ś1 Ñ1 च वीक्ष्यते, B3 मा रक्षति, D10 च वीक्षते (for मा वक्ष्यन्ति) —Ñ1 illeg for 15^{b} —^{b}) Ś1 D10 समेता, Ñ2 V B1 2 4 D6 11 भवतो (for समेत्य) D7 9 M2 -पुगवा (for -यूथपा) —^{c}) G3 तदा (for तथा) Ś1 D1-4 10 11 तद्वाक्य, Ñ1 कर्तव्य (for कर्तव्ये) Ñ2 V B1 2 4 D6 तथा प्रतिविधातव्य —^{d}) Ñ1 भवत, Ñ2 V B1 2 4 D6 भवत्सु (for भवद्भि) D1 4 परिवारित (for परवानहम्)

16 B3 om 16 (cf v l 15) —^{a}) Ñ2 V B1 2 4 D6 M2 आज्ञापयितुम्, D1 न ज्ञाप° (for नाज्ञा°) G1 (before corr as in text) ईशे (for ईशो) D2 11 वै (for ऽह) —^{b}) Ś1 Ñ1 V1 B1 (om, orig न) 4 D1 2 4 5 10 11 [ऽ]पि, Ñ2 B2 D6 हि (for ऽस्मि) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 [अ]ह (for [अ]पि) —^{c}) Ś1 D10 न युक्त, Ñ1 V2 B1 4 युक्त तु, Ñ2 V1 D6 युक्त हि, B2 युक्त च (for अयुक्त) —^{d}) D3 आज्ञापितु (for धर्षयितु) Ñ1 D7 9 Ck.t बलात्, D8 रुषा (for मया) Ñ2 V B1 2 4 D6 युय ममनुवर्तितु (Ñ2 V1 °त, V2 °तेन) ❀ Cv अयुक्तमिति। मुनिकृतमेव तदव्ययम्। अन्यथा अयुक्ता इति वक्तव्यम्।, so also Cr m g Cg further adds शक्यमितिवत्सामान्योपक्रमात्नपुमकैकत्वनिर्देश इत्यप्याहु।, Ct कृतकर्माणो यूयम् कृतकर्मणो युष्मानित्यर्थ आर्षमिदम्। तथाप्यत्र परम् बलाद्धर्षयितु न युक्तम् ❀ —After 16, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins

1339* युक्त हि कृतकार्याणा युष्माकमनुवर्तितुम् ।

[Ś1 Ñ1 D11 -कर्माणा (metri causa) (for -कार्याणा) Ñ1 D1 4 -वर्तन, D10 वर्तिन, D11 वर्तिना (for वर्तितुम्) D3 युक्त युष्मामि मिद्धार्थान्मया समनुवर्ततु (sic)]

17 B3 om 17 (cf v l 15) —^{a}) Ñ2 V B1 2 4 D6 ब्रुवाणस्य (for ब्रुवतश्च) Ñ2 V B4 D6 [ए]तच्, D3 [ए]व (for [ए]व) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 पुत्र तस्य ब्रुवाणस्य —^{b}) Ś1 Ñ1 वानरम् (for वचनम्) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-4 6-11 T2 उत्तम (for अव्ययम्) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 8 10 11 G1 -वदना, D6 मानसा (for -मनसो) Ñ2 V B1 2 4 D6 सर्वे (for वाक्यम्) —D1 reads 17^{d}-19^{c} twice —^{d}) Ñ2 V B1 2 4 D6 व्याजहुस्ते महाबला

18 B3 om 18 (cf v l 15) D1 repeats 18 (cf v l 17) —^{a}) Ś1 Ñ1 D10 क एत्र वी(D10 व)क्ष्यते वीर(Ś1 °र, D10 °र), Ñ2 V B1 2 4 D1(both times) 2 6 11 G1 M2 क एव(D2 °ना, D11 °ता) व(B4 मो)क्ष्यते वाच(B2 D1 °क्य, G1 M2 राजन्), D3 4 क एव वक्ष्यति वच (D4 वाक्य) —^{b}) B2 4 स, D1 (both times) 4 त्व (for सन्) Ś1 Ñ1 D1 (first time) 3 4 10 वानरोत्तम(D1 second time °म), V2 B1 2 D5 वानरर्षभ (B1 °भा) D2 प्रभु सत्त्वान्नरोत्तम, D11 प्रभुशक्त्या नरोत्तम —^{c}) B4 [ऽ]पि (for हि) D3 ऐश्वर्ये च प्रमत्तो हि —^{d}) B4 [ऽ]यम् (for ऽहम्) D3 गम्यते (for मन्यते)

19 B3 om 19 (cf v l 15) D1 repeats 19^{abc} (cf v l 17) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1(both times) 2 4 10 [ए]व, D11 [ए]व (for [इ]द) D1(both times) 2 4 तु सदृश, D6 स्वसदृश, D11 तु मादृश्य (for सुसदृश) Ñ2 V B1 2 4 D3 6 तदेवं(V1 °वेद, V2 °वैनं, B1 2 °दिद, D3 °वैतत्) सदृश वाक्य, B1 (marg also) तवेद यादृश वाक्य,

G. 5 64. 21 B 5 64. 21 L 5 62 22 सर्वे वयमपि प्राप्तास्तत्र गन्तुं कृतक्षणाः ।
स यत्र हरिवीराणां सुग्रीवः पतिरव्ययः ॥ २०
त्वया ह्यननुज्ञातैर्हरिभिर्नेह शक्यं पदात्पदम् ।
क्वचिद्गन्तुं हरिश्रेष्ठ ब्रूमः सत्यमिदं तु ते ॥ २१
एवं तु वदतां तेषामङ्गदः प्रत्यभाषत ।
बाढं गच्छाम इत्युक्त्वा उत्पपात महीतलात् ॥ २२
उत्पतन्तमनूत्पेतुः सर्वे ते हरियूथपाः ।
कृत्वाकाशं निराकाशं यन्त्रोत्क्षिप्ता इवानलाः ॥ २३
तेऽम्बरं सहसोत्पत्य वेगवन्तः प्लवंगमाः ।
विनदन्तो महानादं घना वातेरिता यथा ॥ २४

G2 तत्र चेदृग महश —ᵇ) Ñ2 V B1 3 4 D6 भुवि (for वाक्य) B1 कर्हिचित् (for कस्य°) Ś1 Ñ1 D1(both times) 2 4 10 11 ना(D11 मा)न्यस्य हरिपुंगव(D11 °व), D3 नान्यस्य भुवि कस्यचित् —ᶜ) B1 (after corr as in D2)ममतिर्, D2 सततिर् (for सनतिर्) D9 च (for हि) D1(both times) 4 तम् (for तत्र) B1 G3 ख्याति(G3 °तिर्), D1 (first time) [आ]ख्याति, D3 T2 3 [आ] ख्यातिर्, Ct as in text (for [आ]ख्याति) —ᵈ) D2 भविष्या (for भविष्यच्) Ñ2 V B1 2 D6 शुभमगद(V1 B1 °द), D5 7–9 M3 Cm t शुभयोग्यता, D11 G3 शुभभाग्यता D1 4 भविष्या च सुभाग्यता, D3 वसिष्ठगुणमपदा.

20 ᵃ) T2 अति-, T3 इह, G1 अनु-, G3 इव (for अपि) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 प्राज्ञ(B2 °ज्ञ, B4 D11 °ज्ञा), G3 [अ]प्राप्ताम् (for प्राप्तास्) —ᵇ) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 गन्तुं तत्र (by transp) (for तत्र गन्तु). Ñ2 V B1–3 D6 त्वरा, B4 D11 Cr क्षण, Cg k t as in text (for -क्षणा) —ᶜᵈ) B1 4 तत्र (for यत्र) V2 कपिर्, D8 G2 M2 प्रभुर् (for पतिर्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 यत्रासौ वानरश्रेष्ठ सुग्रीवो हेमपिंगल (D1 4 11 हरिपुंगव).

21 ᵃ) Ś1 Ñ1 D2 10 त्वननुज्ञैर्, B1 2 D6 11 T1 3 त्वननुज्ञे, B3 [अ]नुज्ञेन, D1 4 त्वनुज्ञे, D3 त्वदनुज्ञैर्, D9 त्वनुज्ञैर् (for ह्यननुज्ञैर्) —ᵇ) D3 G3 [ए]व (for [ए]-व) D9 शक्य (for शक्य). Ñ2 V B D6 नेह युक्तं कथचन, D1 4 निविशक्य(D4 °क) पदात्पद —ᵈ) Ś1 Ñ1 D2 10 11 सत्यमेतद्वदा(D2 11 °द्ब्रुवा)महे, D1 4 मन्यसे तद्वदामहे, D3 सविधस्त्व यदुत्तर —For 21ᶜᵈ, Ñ2 V B D6 subst

1310* व्याहर्तुं हरिशार्दूल तत्त्वमेतन्निबोध न ।

[B1 (marg also as above) न एतु (for व्याहर्तुं) V2 । त्तम्, B3 सत्यम् (for तत्त्वम्) V2 एव, B1 4 एव (for एतन्) V2 निबोधयन्, D6 निबोधत (for निबोध न)]

22 ᵃ) D11 om तु (subm) Ś1 Ñ V B D2 3 6 10 11 ब्रुवतां (for वदतां) —ᵇ) V B2–4 D11 समभ्यधत्त (for प्रत्यभाषत) B1 अगदस्य प्रहृष्टवत् (marg also °द समभाषत) —ᶜ) D7 9 साधु (for बाढं) —T1 damaged from गच्छाम up to उत्पपात in ᵈ V B1 2 गच्छामि, B4 इच्छामि (with hiatus), D11 गच्छेम (for गच्छाम) Ñ2 V B1–3 D3 6 11 चेति (for इति) D6 [उ]क्त (for [उ]क्त्वा) —ᵈ) D5 7 9 T2 3 G3 M2 3 Cm t समुत्पेतुर् (M2 °त्पेते), Cr g k as in text (for उत्पपात). D7 9 M3 महाबला, G2 महाबलात (for महीतलात्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 समुत्पत्य च(D1 4 स) भूतलात्, Ñ2 V1 B1 3 4 D6 समुत्पतितवान्कपि (V1 B4 °न्मुव°, B1 °न्प्रभु°, B3 °न्तव [sic]), V2 समुत्पेतु स भूतलात्, B2 (marg also as in B4) समुत्पतति वानर, D3 भूतलादुत्पपात स्वं; D11 सम्मात्पतति भूतले (sic) ⁂ Cr k उक्त्वा उत्पपातेत्यत्र असंधिरार्षः ⁂

23 ᵃ) Ñ2 D6 समुत्पेतु°, V2 B1 4 D1 2 4 समुत्पेतु (for अनू°). Ś1 Ñ1 D10 तमुत्पततमुत्पेतु . —ᵇ) T1 3 G3 तु, T2 त (for ते) —ᵈ) Ś1 Ñ1 D2 3 यन्त्रक्षिप्ता, Ñ2 V D4 7 8 T2 G1 M3 Ct यंत्रोत्क्षिप्ता, B4 D5 यन्त्राक्षिप्ता, D1 10 11 यन्त्र क्षिप्ता°, D9 यन्त्रोत्क्षिप्ता (for यन्त्रोत्क्षिप्ता) Ś1 Ñ V B4 D1–4 7 9 10 इवोपला ; D5 G2 इवानिला, D8 यथोपला, D11 इवोत्पला, T2 M3 इवाचला (for इवानला) B1–3 D6 यं(D6 य)न्त्रोत्क्षिप्तोप(B1 °त्प)ला इव ⁂ Cr k वज्रोत्क्षिप्ता, वज्रेणोत्क्षिप्तपक्षा पक्षरहितमहापर्वता इत्यर्थः । Ck further adds वज्रोत्क्षिप्ता इवाचला इति पाठः सर्वत्र, योजनाशक्त्या प्रकारान्तरेण नाम पाठ पठति स्मान्य । यन्त्रोत्क्षिप्ता इवाचला । यद्वा यन्त्रोत्क्षिप्ता इवानला इति. ⁂ —After 23, D7–9 read for the first time 36ᶜᵈ, repeating it in its proper place

24 B3 om 24ᵃᵇ —ᵃ) B4 चेलुश्च (for तेऽम्बर) M1 [उ]त्प्लुत्य (for [उ]त्पत्य) —ᶜ) Ñ2 V B1 2 4 D6 व्यनदन्सु-, B3 स्वनत सु-, D3 नदति स्म (for विनदन्तो) Ś1 Ñ1 V1 B4 D1–3 11 महानादान्, V2 महान्नादान्, D4 10 महानादा ⁂ Cv विनदन्तो महानादमिति सम्यक् ⁂ —ᵈ) Ś1 Ñ V B D1–4 10 11 मेघा (for घना) —T1 damaged from रि up to प्रा in 25ᵃ Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 इव (for यथा) —After 24, Ś1 Ñ2 V B D2 6 10 11 ins an addl colophon

[*Sarga name* Ś1 D10 मधुवनाद्वानरोत्पतन, Ñ2 मधुवनाद्वानरागम, V1 वानरप्रत्यागमन, V2 मधुवनात्प्रयाण, B मधुवनाद्वानरप्रयाण, D2 उद्योगे वानरोत्पतन, D6 मधुवनाद्वानरागमन, D11 सुग्रीवादेशे मधुवनाद्वानरप्रयाण —*Sarga no* (figures, words or both) B2 3 D2 10 11 om, Ś1 65, Ñ2 D6 66, V1 B1 64, V2 55, B4 69 —After colophon, D2 concludes with राम]

—After 24, Ñ1 D1 4 5 T2 read for the first time 36ᶜᵈ (Ñ1 D1 4 followed by an addl colophon),

अङ्गदे ह्यननुप्राप्ते सुग्रीवो वानराधिपः ।
उवाच शोकोपहतं रामं कमललोचनम् ॥ २५

समाश्वसिहि भद्रं ते दृष्टा देवी न संशयः ।
नागन्तुमिह शक्यं तैरतीते समये हि नः ॥ २६

न मत्सकाशमागच्छेत्कृत्ये हि विनिपातिते ।
युवराजो महाबाहुः प्लवतां प्रवरोऽङ्गदः ॥ २७

यद्यप्यकृतकृत्यानामीदृशः स्यादुपक्रमः ।
भवेत्तु दीनवदनो भ्रान्तविप्लुतमानसः ॥ २८

पितृपैतामहं चैतत्पूर्वकैरभिरक्षितम् ।
न मे मधुवनं हन्यादहृष्टः प्लवगेश्वरः ॥ २९

कौसल्या सुप्रजा राम समाश्वसिहि सुव्रत ।
दृष्टा देवी न संदेहो न चान्येन हनूमता ।
न ह्यन्यः कर्मणो हेतुः साधने तद्विधो भवेत् ॥ ३० G 5 65 7 B 5 64 33 L 5 63 7

---

repeating it in its proper place On the other hand, D3 reads for the first time 34 (with 1348* and an addl colophon) after 24, repeating it in its proper place

25 T1 damaged up to प्रा in [a] (cf v l 24) B3 om. from 25 up to colophon —[a]) Ś1 Ñ1 D1–4 7–11 Cm t समनुप्राप्ते, D5 T2 [s]प्यननुप्राप्ते, M1 स ननु प्राप्ते, M3 ह्यनुसप्राप्ते (for ह्यननुप्राप्ते) Ñ2 V B1 2 4 D6 तेषामागमनं श्रुत्वा —[b]) Ś1 Ñ1 D10 वानरर्षभ , Ñ2 V2 B1 2 4 D1–4 6–8 11 G1 M1 Cm वानरेश्वर —[c]) Ś1 Ñ1 D1–4 7–11 T2 सतत, Ñ2 V B1 2 4 D6 -[अ]भिहत (for -[उ]पहत)

26 B3 om 26 (cf v l 25) —[a]) G1 समाश्वास्य हि (for °श्वसिहि) —[b]) Ñ2 V B1 2 4 D6 सीता (for देवी) —[c]) Ñ2 V B1 2 4 G1 M1 2 आगतुम्, M3 नानुगतुम् (hypm) (for नागन्तुम्) Ñ2 V B1 2 4 D3 6 तै शक्यम् (by transp), D4 11 शक्य ते (for शक्य तैर्) —[d]) Ś1 Ñ1 B1 D1 2 4 6–11 T1 G1 अतीत-, Ñ2 अतीव (for अतीते) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 समयैर्भ(D4 °ये भ)यात्, Ñ2 V B1 2 4 D5 6 T2 G1 M1 2 समयेन हि(V2 च, D5 T2 °येहनि), D3 समयेन्यथा, D7–9 समयैरिह (for समये हि न). ❀ Cr- समयेऽतीते सति नेहागन्तु शक्यम्।, Ck ---समये सतीति सर्वत्र पाठ । अतीते समये नहीति पठति योजनाशक्त्या पाठस्य ❀—After 26, Ś1 Ñ D1–4 6–11 ins , while V1 cont after 1342*

1341* अङ्गदस्य प्रहर्षात्तु जानामि शुभदर्शन।

[Ś1 D10 प्रहर्षे Ñ1 D7–9 च (for तु) D3 रघुनदन, D6 शुभदर्शिने, D9 शुभदर्शन]

27 B3 om 27 (cf v l 25) —[a]) D5 स (for न) —[b]) V B1 2 मत्कृ(B2[marg also]स्वकृ)ते, B4 मत्कृत्ये, D1.10 कृते हि, T2 कार्ये हि, T3 कृत्ये वा (for कृत्ये हि) Ñ2 D6 अकृत्वैव नियोजित , D3 अकृत्वा कृत्यमुत्तम —[c]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 T2 G2 महाप्राज्ञ (for °बाहु) —[d]) D1 4 प्रवरोत्तम , D7–9 अगदो वर (for प्रवरोऽङ्गद) —After 27, Ś1 Ñ V1 D1 2 4 6 10 11 T2 ins

1342* दर्शनीयो महाबाहुर्वालिसूनु कृतश्रम ।

—Thereafter V1 cont 1341*

28 B3 om 28 (cf v l 25) —[a]) M1 न च (for यदि) Ś1 Ñ B2 D1 6 10 11 हि, B4 ह, D2 कृत् (sic), D4 तु, D5 च (for [अ]पि) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 2 4 6 10 11 -कार्योसौ, D3 -कृत्योमो (for कृत्यानाम्) —[b]) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मत्समीपमनु(D3 °मिहा)व्रजेत्, Ñ2 V B1 2 4 D6 मत्सकाशमुप(Ñ2 B4 D6 °पा)क्रमेत् —[c]) Ñ2 V B1 2 4 D6 स भवेद्, D5 भवेच्च, D8 भवेत्स, T2 M1 भवेयुर्, M2 भवेत, Ct as in text (for भवेत्तु) T2 M1 वदना, Cv m g k t as in text (for °नो) —[d]) Ś1 Ñ1 भ्रातो, Ñ2 V B1 2 4 D1 2 4 10 11 भ्रातो, D3 क्रातो, D5 भ्रातम् (sic), D8 भ्राति- (for भ्रान्त-) Ś1 Ñ V1 D1 4 10 विपुल , D3 विक्लव-, D5 उद्विप्लुत- (hypm), T2 -विश्लथ- (for विप्लुत-) Ś1 Ñ1 B2 D1–4 10 11 -लोचन , T2 M1 मानसा , Cv m as in text (for -मानस)

29 B3 om 29 (cf v l 25) —[a]) B1 पैतामहैश्च Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 2 4 6 10 11 [ए]त्र (for [ए]तत्) —[b]) D3 पूर्वजैर् (for °कैर्) B2 अपि, D2 परि- (for अभि-) Ś1 Ñ1 D1 4 8 10 11 पूर्वजे (D1 4 8 °क) परि(D8 स्वभि)रक्षित —[d]) D8 Cm अदृष्ट्वा, T1 3 G3 अदृष्ट , G1 अदुष्ट (for अहृष्ट) Ś1 Ñ1 D1 2 4 5 7 9–11 T2 अदृष्ट्वा जनकात्मजा, Ñ2 V B1 2 4 D6 अदृष्ट्वा कपिकुञ्जर , D3 अकृत्वा कृत्यमुत्तम ❀ Ck सहृष्ट इति पाठ । मे मधुवन सहृष्ट सन् न हन्यात्, यद्यकृतकृत्य इति शेष । न्यादहृष्ट इति पाठ । हन्यादहृष्ट इति वा पाठ ❀

30 B3 om 30 (cf v l 25) —[b]) Ñ2 V B2 D6 मा शुच , B1 मद्रुच , B4 D9 सुव्रत (for सुव्रत) —[c]) B2 सीता (for देवी) —[d]) Ñ2 V B1 4 D3 6 हनूमत —For 30[cd], Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 subst , while Ñ2 V B1 2 4 D6 ins after 33, whereas D3 ins after 30[ab]

1343* सर्वथा खलु वैदेही लक्षिता नात्र सशय ।

—Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 cont , Ñ2 B1 2 4 D6 ins. after 30, V1 ins after the first occurrence of 30[ef], whereas D7–9 T2 ins after 33

G 5.65 9
B 5 64 33
L 5 63 0

हनूमति हि सिद्धिश्च मतिश्च मतिसत्तम ।
व्यवसायश्च वीर्यं च सूर्ये तेज इव ध्रुवम् ॥ ३१
जाम्बवान्यत्र नेता स्यादङ्गदश्च बलेश्वरः ।
हनूमांश्चाप्यधिष्ठाता न तस्य गतिरन्यथा ॥ ३२
मा भूश्चिन्तासमायुक्तः संप्रत्यमितविक्रम ॥ ३३
ततः किलकिलाशब्दं शुश्रावासन्नमम्बरे ।
हनूमत्कर्मदृप्तानां नर्दतां काननौकसाम् ।
किष्किन्धामुपयातानां सिद्धिं कथयतामिव ॥ ३४
ततः श्रुत्वा निनादं तं कपीनां कपिसत्तमः ।
आयताञ्चितलाङ्गूलः सोऽभवद्धृष्टमानसः ॥ ३५
आजग्मुस्तेऽपि हरयो रामदर्शनकाङ्क्षिणः ।
अङ्गदं पुरतः कृत्वा हनूमन्तं च वानरम् ॥ ३६

1344* यथा हि दर्पितोऽदग्रा सगता काननौकस ।
नेपामकृतकार्याणामीदृश स्यादुपक्रम ।
वनभङ्गेन जानामि मधूना भक्षणेन च ।

[(l 1) Ñ2 V1 B1 2 D6 तथा, D7–9 यदा (for यथा) D10 om हि (subm) Ś1 Ñ1 D10 दर्पिता व्यग्रा (for °तोदग्रा). B4 तथा ह्युदग्रा दृश्यते (for the prior half) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 सागता, D4 समना (for सगता) D3 समायाता वनौकस (for the post half) —(l 2) Ś1 Ñ1 D1–4 10 व्यतिक्रम°, Ñ2 D6 11 पराक्रम (for उप°) —(l 3) B1 2 4 D6 मधुनो (for मधूना).]

—Thereafter Ñ2 V1 B1 (within brackets) 2 4 D6 cont.

1345* दृष्ट्वा ह्येते हरिवरा जानकीं ध्रुवमागता ।

[D6 [ए]ता (for [ए]ते) B1 2 हि हरयो and एव च (for हरिवरा and आगता respy)]

—Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 om 30ᶜ–33 D3 om 30ᵉᶠ V1 reads 30ᵉᶠ twice —ᵉ) Ñ2 V1 (second time as in D6) 2 B1 2 4 D6 नान्यो (B4 °न्य)स्य, D5 7–9 T2 G2 M1 2 Ct न ह्यस्य (for न ह्यन्य°) T1 3 G3 साधने, Ct कर्मणो (as in text) —ᶠ) T1 3 G3 कर्मणोस्य हनूमत, M3 साधनेस्य हनूमत.

31 B3 om 31 (cf. v l 25) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 om 31 (cf v l 30) M1 damaged for ᵃᵇ. —ᵃ) B1 2 ह, B4 [अ]स्ति, D5 7 9 [इ]ह (for हि) D8 मतिश्चैव (for हि सिद्धिश्च) —ᵇ) D9 om. (hapl) मतिश्च Ñ2 V B1 2 4 D3 6 रघुनन्दन, G1 मतिसत्तमे (for मतिसत्तम) D8 कर्मसिद्धिश्च सत्तम —ᶜ) Ñ2 B1 2 G3 व्यवसाय Ñ2 V B1 2 4 D3 5–9 T2 G1 M1 2 शौर्यं (for वीर्यं) —ᵈ) B1 2 4 D3 5 T1 M1 सूर्य- (for सूर्ये) D7 9 श्रुत चापि प्रतिष्ठित

32 B3 om 32 (cf v l 25) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 om 32 (cf v l 30) —ᵃ) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 [अ]भूद् (for स्याद्) —ᵇ) V1 D6–9 T2 हरीश्वर (for बले°) —ᶜ) V2 B1 2 4 D6 अप्यधिष्ठाना, D3 च प्रतिष्ठाता —ᵈ) Ñ2 V B1 2 4 D3 5–9 T2 M2 तत्र, T1 3 G3 तेषा, Cg as in text (for तस्य)

33 B3 om 33 (cf v l 25) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 om 33 (cf v.l 30) —ᵃ) D3 मैव शोक- (for मा भूश्चिन्ता) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 नैव चिंतयितुं युक्त(V1 °क्त), V2 नैव वचयितुं शक्य —ᵇ) D3 तिष्ठस्व (for सप्रति). V B1 4 D5 9 G3 -विक्रम° —After 33, Ñ2 V B1 2 4 D6 ins 1343*, while D3 ins.

1346* त्यज शोक च चिन्ता च सीता प्राप्स्यस्यसशयम् ।

—After 33, D7–9 T2 ins, 1344*, while T1 3 G3 ins

1347* इत्येवमुच्यमाने तु हरिराजेन राघवे ।

34 B3 om 34 (cf v.l 25) D3 repeats 34 here (cf v l 24) —ᵃ) B1 अत: (for ततः) Ś1 Ñ1 D1 2 3 (both times). 4 10 11 किल (D10 °लि) किलाशब्द, T1 3 G3 M1 2 किलिकिलाशब्द —ᵇ) Ñ2 V B1 2 4 D6 स तदा (for [आ]सन्नम्) Ś1 Ñ1 D1 2 3 (first time). 4 10 11 शुश्रुवे (D1 3 4 श्रूयते) विमले (D11 स तदा) बरे; D3 (second time) शुश्रुवे स ततोबरे, T2 शुश्रुवे सन्नमंबरे —ᶜ) Ñ2 B1 2 4 D3 (first time) 6 -हृष्टाना, D2 11 -तृप्ताना (for दृप्ताना) D3 (second time) हनुमत्कर्मणा तेन —D11 om 34ᵈ–35ᵃ —ᵈ) Ñ V B1 2 4 D5–7 9 G2 M1 नदता, D3 (second time) दृप्ताना (for नर्दता) Ś1 D1 2 4 10 सगताना वनौकसा. —After 34ᶜᵈ (first occurrence), D3 ins.

1348* स तेषा तु महान्नाद. सिंहानामिव नर्दताम् ।

—After 34ᶜᵈ (second occurrence), D3 ins

1349* अतिक्रम्य बहून्देशानन्योन्यपरिसर्पणात् ।

—ᵉ) D3 (first time) उपयाति स्म (for °याताना). —ᶠ) Ś1 D10 इह (for इव) —After 34 (first occurrence), D3 ins an addl colophon

[*Sarga name* अंगदप्रत्यागमन —*Sarga no* 68]

35 B3 om 35 (cf v l 25) D11 om 35ᵃ (cf. v l 34) —ᵃ) D5 8 T3 G3 तत्र (for तत) D4 तत्, D5 तु (for त) Ñ2 V B1 2 4 D6 कपीना तु (B1 2 च) (for निनाद त) —ᵇ) Ñ2 V B1 2 4 D6 निन (B4 °ना)द (for कपीना). Ś1 Ñ1 D1.2 4 10 11 -कुंजर (for सत्तम°) —ᶜ) Ś1 Ñ1 D10 -[उ]च्छ्रित-, D3 -[उ]चित- (for -[अ]ञ्चित-) —ᵈ) D3 प्रीति, M2 हृत- (for हृष्ट)

36 B3 om 36 (cf v l 25) —ᵃ) B4 हि (for

तेऽङ्गदप्रमुखा वीराः प्रहृष्टाश्च मुदान्विताः ।
निपेतुर्हरिराजस्य समीपे राघवस्य च ॥ ३७
हनूमांश्च महाबाहुः प्रणम्य शिरसा ततः ।
नियतामक्षतां देवीं राघवाय न्यवेदयत् ॥ ३८
निश्चितार्थं ततस्तस्मिन्सुग्रीवं पवनात्मजे ।
लक्ष्मणः प्रीतिमान्प्रीत बहुमानादवैक्षत ॥ ३९
प्रीत्या च रममाणोऽथ राघवः परवीरहा ।
बहुमानेन महता हनूमन्तमवैक्षत ॥ ४० G 5 65 19 B 5 64 45 L 5 63 15

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्विषष्टितमः सर्गः ॥ ६२ ॥

ऽपि) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 आगतास्ते तु(D1 2 4 11 °स्तेथ) (for आजग्मुस्तेऽपि) D3 तेप्याजग्मु कपिवरा —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 6 10 11 रामसुग्रीवदर्शन(Ś1 D2 10 °शासनात्) —Ñ1 D1 4 5 7–9 T2 repeat 36^{cd} here(cf v l 24 and 23) —^{c}) D8(first time) तेंगद् (for अङ्गद) —^{d}) Ñ1(second time) पूजित (for वानरम्) —After 36^{cd} (first occurrence), Ñ1 D1–4 ins an addl colophon

[*Sarga name* Ñ1 अंगद् * ⁎ (illeg), D1 4 अंगद् वाक्य —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 illeg , D1 4 om]

37 B3 om 37 (cf v l 25) —^{a}) Ñ2 V B1 2 4 D3 6 सर्वे (for वीरा) —^{b}) D7 9 M1 मदान्विता (for मुदा°). Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 प्र(D1 4 11 स, D2 सप्र [hypm])हृष्टा परया मुदा, Ñ2 V B1 2 4 D6 सप्र(V2 स*, B4 सुस)हृष्टमुखास्तदा(V2 B1 °था), D3 हृरय प्रीतिमानसा —M1 damaged for 37^{cd} —^{c}) Ñ2 V D3 6 कपि (for हरि-) —^{d}) Ñ2 V B1 2 4 D6 पादयो, G1 समीपं (for समीपे) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 राघवस्य च सन्निधौ(Ñ1 D1 4 पादयो) ❀ Ck राघवस्य चेत्यनन्तरम्, "बहुमानेन महता हनुमन्तमवैक्षत " सुग्रीवो रामश्चेति शेष । सार्धश्लोकद्वय क्वचित्प्रक्षिप्तम् । स्थलं चेद् तदुज्झितम् ❀

38 B3 om 38 (cf v l 25) —^{a}) B2 D1 2 4 11 तु (for च). Ś1 D2 10 11 महाकाय , Ñ1 तदा राम, D1 4 ततो राम (for महाबाहु) D3 हनूमानथ तेजस्वी —^{b}) D4 प्रणत· (for प्रणम्य) D3 तयो (for तत) —After 38^{ab}, Ñ2 V B1 2 4 D6 ins

1350* अभ्यवादयत प्राज्ञो राम कमललोचनम् ।

[B1(before corr as above marg after) 2 प्रह्वो (for प्राज्ञो)],

while D3 ins

1351* रामलक्ष्मणयोर्भ्रात्रो सुग्रीव चाभ्यवादयत् ।

—V1 B1 2 4 D3 om 38^{cd}. —^{c}) D6 ⁎*⁎*क्षता देवीं —^{d}) D2 5 7 निवेदयत् (sic) —After 38, D7–9 G1 ins

1352* दृष्टा देवीति हनुमद्वदनादमृतोपमम् ।
आकर्ण्य वचन रामो हर्षमाप सलक्ष्मण ।

39 B3 om 39 (cf v l 25) T2 illeg up to सुग्रीव in ^{b} —^{a}) Ś1 Ñ V B2 D1–4 6 10 11 G2 M2 3 निश्चितार्थस् (for °तार्थं) —^{b}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11 G2 M2 3 सुग्रीव D3 6 पवनात्मज —D4 om 39^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 चैव, D2 चैन, D5 7 9 M2 प्रीतो, T2 पूर्वं, G3 M1 प्रीति (for प्रीत) Ñ2 V B1 2 4 D6 च पर हृष्टो (for प्रीतिमान्प्रीत) —^{d}) Ñ2 V B1 2 4 D6 हनूमतम् (for बहुमानाद्)

40 B3 om 40 (cf v.l 25) —^{a}) Ś1 Ñ1 D7 9 10 परमो(D10 °यो)पेतो (for रममाणोऽथ) Ñ2 V B1(m. also) 2 4 D3 6 प्रीत्या परमया युक्तो(V2 B4 प्रीतो, B1 [orig] हृष्टो), D1 2 4 5 11 स प्रीत्या परयोपेतो —^{b}) V2 B1 4 D6 रामश्च (for राघव) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 सहलक्ष्मण (for परवीरहा) D3 तथा रामोपि बुद्धिमान् ❀ Cg अस्मिन्सर्गे सार्धैकोनचत्वारिंशच्छ्लोका ❀ —After 40, D1 3 4 ins

1353* सोत्कम्पहृदयश्चैव शोकहर्षसमाकुल ।

Colophon B3 om (cf v l 25) —*Sarga name* Ś1 D10 वानरसमागम , Ñ1 श्रीरामदर्शन, Ñ2 V B1 2 4 D6 सुग्रीववाक्य, D1 4 सुग्रीवदर्शन , D2 11 अंगदोपयान, D3 वानरागमन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B2 D1 2 4 10 11 om , Ś1 66, Ñ2 D6 67, V1 B1 65, V2 56, B4 70, D3 69, D5 7–9 T1 3 G M1 3 64, T2 M2 63 —After colophon, G M1 2 conclude with श्रीरामाय नम

६३

G. 5 66 1 B. 5.65 1 L 5 64 1

ततः प्रस्रवणं शैलं ते गत्वा चित्रकाननम् ।
प्रणम्य शिरसा रामं लक्ष्मणं च महाबलम् ॥ १
युवराजं पुरस्कृत्य सुग्रीवमभिवाद्य च ।
प्रवृत्तिमथ सीतायाः प्रवक्तुमुपचक्रमुः ॥ २
रावणान्तःपुरे रोधं राक्षसीभिश्च तर्जनम् ।
रामे समनुरागं च यश्चापि समयः कृतः ॥ ३
एतदाख्यान्ति ते सर्वे हरयो रामसंनिधौ ।
वैदेहीमक्षतां श्रुत्वा रामस्तूत्तरमब्रवीत् ॥ ४
क्व सीता वर्तते देवी कथं च मयि वर्तते ।
एतन्मे सर्वमाख्यात वैदेहीं प्रति वानराः ॥ ५
रामस्य गदितं श्रुत्वा हरयो रामसंनिधौ ।
चोदयन्ति हनूमन्तं सीतावृत्तान्तकोविदम् ॥ ६
श्रुत्वा तु वचनं तेषां हनूमान्मारुतात्मजः ।
उवाच वाक्यं वाक्यज्ञः सीताया दर्शनं यथा ॥ ७
समुद्रं लङ्घयित्वाहं शतयोजनमायतम् ।
अगच्छं जानकीं सीतां मार्गमाणो दिदृक्षया ॥ ८
तत्र लङ्केति नगरी रावणस्य दुरात्मनः ।
दक्षिणस्य समुद्रस्य तीरे वसति दक्षिणे ॥ ९

63

1 ^{a}) Ś1 Ñ2 V B D2 3 10 11 ते तु, Ñ1 ते त, D1 4 त ते, D6 त तु (for तत) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 आगताश् (for ते गत्वा) Ñ2 V B D6 आगत्य (V °म्य) हर्यूथपा (B2 °पुगवा), D3 आगम्य शुभकानन —^{d}) Ñ2 V B1–3 D6 महारथं (for °बलम्) D3 भ्रातर वास्य लक्ष्मण

2 M1 om 2–3^{b} —^{a}) T1 पु . . त्य (damaged) (for पुरस्कृत्य) —^{b}) Ñ1 चाभिवद्य स॰ (for अभिवाद्य च) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 आख्यातु (D10 11 °त) तत्र (Ñ1 D1 4 ते तु), D3 आख्यातुमथ (for प्रवृत्तिमथ) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 M2 प्रवृत्तिम्, Ñ2 V B D6 आख्यातुम् (for प्रवक्तुम्) B4 D4 7 9 उपचक्रमे (for उपचक्रमु॰)

3 D4 M1 om 3^{ab} (for M1, cf v l. 2).—^{a}) Ś1 D10 घोरे, D11 रोप (for रोध) D1 2 रावणात पुर घोर —^{b}) Ś1 D2 8 10 T2 राक्षसीना (for राक्षसीभिश्) —^{c}) T1 अनु . . (damaged) (for अनुराग) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 अनुराग च वैदेह्या (Ñ2 D6 सीताया) —^{d}) D5 T1 3 G3 M3 [अ]थ (for [अ]पि) D1 4 कृतो यश्चापि समय, D7 9 यथा च नियम कृत

4 ^{a}) Ś1 D10 समाचचक्षिरे वीरा, Ñ1 D1 2 4 एव चा (Ñ1 D2 °वमा)चक्षिरे वीरा, Ñ2 V B D6 11 तदाचचक्षिरे सर्वे (Ñ2 D11 वीरा, B4 सर्वं), D3 एवमाख्यातवतस्ते, D7–9 T2 3 G3 एतदाख्याय ते (G3 तत्) सर्वे (D7 9 सर्वं) —^{b}) V B D6 वानरा (for हरयो) D6 राज- (for राम-) —After 4^{ab}, T2 ins

1354* स्थिता प्राञ्जलय सर्वे सप्रहृष्टतनूरुहा ।

—D11 om (hapl) 4^{c}–6^{b} —^{d}) B3 ईक्षता (sic), D2 अहता (for अक्षता) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 3 4 6.10 राम श्रुत्वा (by transp), B3 राम सत्वान् (for श्रुत्वा रामस्) Ś1 Ñ1 V B D1–4 10 M2 च (for तु) N2 D6 वचनम् (for तूत्तरम्)

5 D11 om 5 (cf v l 4).—^{a}) B2 हृद्य (for देवी) G3 कच्चिदावर्तते देवि —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 वा (for च) D1 4 transp मयि and वर्तते.—^{c}) Ñ1 D3 5 T2 G1 M1 आख्यात T1 3 G3 एतत्सर्वं समाख्यात —^{d}) B3 राक्षसीभिश्च तर्जनं = 3^{b}.

6 D11 om 6^{ab} (cf v l 4) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 10 तु (D1 च) वच, Ñ2 V B D2–4 6 वचन (for गदित). —^{c}) Ś1 D10 चोदयतो, Ñ1 देशयंति, Ñ2 V2 D6 11 अचोदयन्, V1 B3 अचेदयन, B1 2 D3 अनोदयन् (B1 [marg also] अचोदयन्), B4 अवोचयन्, D2 नोदयति (for चोदयन्ति) ❀ Ck अत्र मध्ये द्वौ श्लोकौ (damaged). ❀

7 ^{a}) Ñ2 V B2 4 D6 तद्, D3 च (for तु) B3 तच्छ्रुत्वा (for श्रुत्वा तु) —After 7^{ab}, D5 7–9 S ins

1355* प्रणम्य शिरसा देव्यै सीतायै ता दिश प्रति ।

—^{c}) D2 वाक्यज्ञ —^{d}) Ñ1 B1 (marg also as in text) D1 4 प्रति, V2 B4 D2 तथा, D11 तदा (for यथा) —After 7, Ś1 Ñ1 D1 3 4 7–10 T2 ins l 1–2 of 1359* (Ñ1 D10 repeat them in their proper place)

8 ^{a}) B3 तु (for [अ]ह) —^{b}) V शतयोजनविस्तृत —^{c}) B2 4 D3 6 आगच्छ —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 4.10 11 यदृच्छया, Ñ2 V B1 3 4 D3 6 विहायसा (for दिदृक्षया) B2 मार्गमाण विहायसा

9 ^{a}) Ñ2 V B D6 लका नाम पुरी त (Ñ2 D6 य)त्र (B3 om from तत्र up to राक्षसी- in 11^{a}) —^{c}) Ñ1 D11 दक्षिणे तु (for दक्षिणस्य) —^{d}) B4 प्रकृति, D3 भवति (for वसति) Ñ1 दारुणे, D11 दुर्गमे (for दक्षिणे)

तत्र दृष्टा मया सीता रावणान्तःपुरे सती ।
संन्यस्य त्वयि जीवन्ती रामा राम मनोरथम् ॥ १०

दृष्टा मे राक्षसीमध्ये तर्ज्यमाना मुहुर्मुहुः ।
राक्षसीभिर्विरूपाभी रक्षिता प्रमदावने ॥ ११

दुःखमापद्यते देवी तवादुःखोचिता सती ।
रावणान्तःपुरे रुद्धा राक्षसीभिः सुरक्षिता ॥ १२

एकवेणीधरा दीना त्वयि चिन्तापरायणा ।
अधःशय्या विवर्णाङ्गी पद्मिनीव हिमागमे ॥ १३

रावणाद्विनिवृत्तार्था मर्तव्यकृतनिश्चया ।
देवी कथंचित्काकुत्स्थ त्वन्मना मार्गिता मया ॥ १४

इक्ष्वाकुवंशविख्यातिं शनैः कीर्तयतानघ ।
सा मया नरशार्दूल विश्वासमुपपादिता ॥ १५

ततः संभाषिता देवी सर्वमर्थं च दर्शिता ।
रामसुग्रीवसख्यं च श्रुत्वा प्रीतिमुपागता ॥ १६

नियतः समुदाचारो भक्तिश्चास्यास्तथा त्वयि ।
एवं मया महाभागा दृष्टा जनकनन्दिनी ।
उग्रेण तपसा युक्ता त्वद्भक्त्या पुरुषर्षभ ॥ १७ G. 5 66 18 B 5 65 19 L 5.64 18

10 B3 om 10 (cf v l 9) —^{a}) D3 नात्र (for तत्र) Ñ V B1 2 4 D1–9 11 T2 G1 M1 2 transp दृष्टा and सीता —After 10^{ab}, G2 reads 12^{cd} for the first time, repeating it in its proper place —^{c}) D7 9 transp सन्यस्य and त्वयि Ñ1 D1–4 10 11 भाव(D1 4 °र) सा, Ñ2 V B1 2 4 D6 भद्र ते (for जीवन्ती) Ś1 सन्यस्य भाव त्वयि सा —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 8 10 11 M1 राम (for रामा) G1 2 M2 transp रामा and राम Ś1 Ñ1 D1 4 10 मनोरथा, D3 11 मनोरमा (for मनोरथम्) Ñ2 V B1 2 4 D6 प्राणात्रा(B2 D6 °त्रा)म मनोरथै

11 B3 om up to राक्षसी in ^{a} (cf v l 9) —^{a}) B4 D8 दृष्टा सा, D2 11 सरुद्धा, D5 10 दृष्ट्वा मे (for दृष्टा मे) Ñ1 जानकी, V2 रक्षसा (for राक्षसी-) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 भर्त्स्यमाना (for तर्ज्यमाना) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 पुन पुन (for मुहुर्मुहु) —D4 om (hapl) from 11^{c} up to 12^{c} —^{c}) D9 (also) विरूपाक्षिभी (hypm) (for विरूपाभी)

12 D4 om up to 12^{c} (cf v l 11).—^{ab}) T2 G1 M1 3 Cg आसा(G1 °पा)द्यते, Cr k t as in text (for आपद्यते) ꕥ Cg आम्लाद्यते आसीदति। आर्षो यत् ꕥ D5 7 9 त्वया वीर(D5 सह) सुखोचिता, D8 T G3 M3 त्वया (T2 तदा, G3 त्वयि, M3 तथा) दु खोचिता सती (for ^{b}) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 दुख सा(D2 दु खेन) वर्तते सीता सुखानामुचिता सती, Ñ2 V B D6 दु खमास्ते भृश सीता नित्य देवी सुखो(B3 यथो)चिता ꕥ Cv तवादु खोचिता सतीति पाठ ꕥ G2 repeats 12^{cd} here (cf v l 10) —^{c}) D9 -[अ]त पुर

13 ^{a}) B3 सा तु (for दीना) —^{b}) B3 दीना (for त्वयि) Ś1 Ñ1 D2 10 11 त्वच्चिंता त्वत्-, Ñ2 V B1 2 4 D1 4 6 त्वच्चित्ता त्वत्- , D3 भर्तुश्चिता- (for त्वयि चिन्ता-) —^{d}) D8 हिमोदये (for हिमागमे)

14 ^{a}) B3 4 D6 -[आ]त्मा (for -[अ]र्था) —^{b}) Ś1 Ñ1 मृत्यवे, V2 B3 4 D1–4 6 10 11 मर्तव्ये, Ck as in text (for मर्तव्य-) ꕥ Cg मर्तव्ये मरणे कृतनिश्चया ꕥ —G3 om 14^{cd} Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 transp 14^{cd} and 15^{ab} —^{c}) Ś1 Ñ V B D2–4 6 10 11 कथचिदेव(Ś1 Ñ1 D10 °दपि), D1 T1 3 कथचिद्देवी (by transp) (for देवी कथचित) —^{d}) G2 त्वन्मया (for त्वन्मना) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 विश्वासमुप(D2 °स समु)पादिता, Ñ2 B2 D6 सा तत्रा (B2 सामया)सादिता मया, V B1 3 तत्र सासादिता मया, B4 तत्र सभाविता मया

15 Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 transp 14^{cd} and 15^{ab} M1 partly illeg for 15^{ab} —^{a}) V2 कुल- (for -वश). Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 -वश(B4 D1 3 °श-) वि(Ś1 व्या)ख्यात (for -वशविख्याति) —^{b}) Ś1 Ñ1 V1 B D1–4 8 10 11 मया, Ñ2 V2 D6 तदा (for [अ]नघ) —D3 om (hapl) 15^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 B1–3 D1 2 4 6 10 11 रघु- (for नर) V2 नरशार्दूले V1 B4 कथचिदेव काकुत्स्थ —^{d}) V2 B3 अभिपादिता, B2 अभिपालिता(m also प्रतिपादिता) (for उपपादिता) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 समाश्वासमुपागता, D7 9 शनैर्विश्वासिता तदा —After 15, T3 ins

1356* सा प्रकृत्यैव तन्वङ्गी तद्वियोगाच्च कर्शिता ।
प्रतिपत्पाठशीलस्य विद्येव तनुता गता ।

[= 1259*]

16 Ñ2 reads 16 in marg —^{a}) B4 D3 सभाविता B1 सीता (for देवी) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 समाश्वास्य ततो देवी(D11 °वी) —^{b}) Ñ1 om अर्थं च Ś1 D10 ग्राहिता, Ñ2 V B D1 2 4 6 11 श्राविता (for दर्शिता) D3 सर्वं कथयिता मया —^{c}) V1(also) कर्म च (for -सख्य च). Ñ2 रामसुग्रीवयो सख्य —^{d}) Ś1 कीर्तिम्, D7–9 हर्षम् (for प्रीतिम्) Ñ2 V B2 4 D6 उपागमत्, D1 2 4 परागता (for उपागता)

17 ^{a}) Ś1 D3 10 T2 M2 नियम , Ñ V B1–3 D1 2 4 6 11 विनय (D4 °य), B4 निरुद्ध , D8 नियति , Ct as in text (for नियत) Ñ1 om समुदाचारो —^{b}) Ś1 Ñ2 V1 B1–3 D1–4 6 10 11 G1 M2 तस्यास् ; Ct as in

5 66.29 5.65.20 5 64 28 अभिज्ञानं च मे दत्तं यथावृत्तं तवान्तिके । चित्रकूटे महाप्राज्ञ वायसं प्रति राघव ॥ १८

text (for चास्यास्) Ñ1 B4 भर्तृ(B4 °र्तुर्)भक्तिम्, V2 यथा भक्तिस् (for भक्तिश्चास्यास्) D7 9 Ct सदा, G1 M2 यथा (for तथा) T1 3 G2 3 भक्तिर्भर्तरि चोत्तमा —After 17^ab, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 T2 ins

1357* यत्र हन्ति दशग्रीव तन्महात्मा स राक्षस ।

[Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 T2 हति यत्र (by transp), D11 हति यस्त V1 B तु, V2 T2 स (for तन्) Ś1 Ñ1 D10 स रावण, B3 D6 स राक्षस, B4 स राघव, T2 दशानन (for स राक्षस)]

—^c) Ñ2 B1 D6 7 9 महाभाग, D11 तदा दृष्टा (for महाभागा) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 एव तदा(Ś1 D10 -वृत्ता) मया दृष्टा —^d) Ś1 Ñ1 D1 4 10.11 सीता (for दृष्टा) —M1 partly illeg for 17^ef —^f) Ś1 Ñ B1 3 4 D1–4 6 11 T1.3 G3 M2 -भक्ता, Ct as in text (for -भक्त्या) D1 3 4 पुरुषोत्तम, D8 रघुनन्दन (for पुरुषर्षभ) —After 17, Ś1 Ñ1 V1 B4 D2 10 11 ins

1358* सा धारयति लोकेषु माहात्म्य गुणभूषिता ।
सर्वथा सीतया दग्धो राक्षसोऽसौ महाबल ।
निमित्तमात्र त्व तत्र वधे तस्य भविष्यसि ।
मणि च दिव्यरूप मे प्रादाच्छोकाकुलेक्षणा ।
यदत्र प्रतिपत्तव्य तत्सर्वमुपपाद्यताम् । [5]

[Ñ1 om 1 1 —(1 1) V1 B4 सूचित (for -भूषिता) —(1 2) B4 [आ]सीत्तथा (for सीतया) Ñ1 रावणो (for राक्षसो) Ś1 D10 न सशय (for महाबल) —(1 3) D2 transp त्व and तत्र —Ś1 om. 1 4–5 V1 illeg from 1 4 up to 1359* —(1 4) Ñ1 तु (for च) Ñ1 B4 ते (for मे) —(1 5) D2 11 उपपद्यता]

—Thereafter Ś1(except 1 1–2) Ñ1 V1 (illeg, cf v l 1358*) B4 D2 10 11 cont, Ś1 Ñ1 D1 3 4 7–10 T2 ins 1 1–2 after 7 (Ñ1 D10 for the first time, repeating them here), while D3 ins 1. 3–7 after 21, whereas Ñ2 V2 B1–3 D6 ins after 17

1359* त मणि दिव्यरूप च दीप्यमान स्वतेजसा ।
दत्त्वा रामाय हनुमास्ततः प्राञ्जलिरब्रवीत् ।
तासामन्तरमासाद्य राक्षसीना वरानना ।
अब्रवीन्मा तदा सीता शोकबाष्पपरिप्लुता ।
वक्तव्यस्ते नरव्याघ्रो राम सत्यपराक्रम । [5]
निखिलेनेह यद्दृष्ट राक्षसीना च यच्छ्रुतम् ।
तर्जित राक्षसेन्द्रस्य गर्जित भीषण तथा ।
द्वौ मासौ जीवितव्य मे स चापि समय कृत ।

[(1 1) Ś1 Ñ1 D7–10 (Ñ1 D10 first time) काञ्चन दिव्य, D1 3 4 कनकाबद्ध (for दिव्यरूप च) Ś1 स्वरोचिषा, Ñ1 (second time) सुतेजसा, D10 (first time) सुरोचिषा (for स्वतेजसा) —(1 2) Ś1 transp दत्त्वा and रामाय D10 (first time) दत्त्वा राम हनूमाश्च (for the prior half) Ñ1 (second time) D2 11 तदा, B4 तत्र, D10 (second time) पुन (for तत) —B3 om. 1 3 —(1 3) Ñ2 B1 D6 वरांगना (for वरानना) —(1 4) Ñ1 D2 11 मा (for मा). Ñ2 V2 तथा, B1 2 तत (for तदा). Ś1 D10 om from शोक- up to यद्दृष्ट in 1 6 B2 3 D3 बाष्पशोक- (by transp) (for शोकबाष्प-) Ñ1 B4 D2 11 राक्षसीभि सुरक्षिता (for the post half) —(1 5) D3 विज्ञाप्यश्च (for वक्तव्यस्ते) Ñ1 महाबाहु, D2 11 महाबाहो (for नरव्याघ्रो) D3 रामो वायुसुत त्वया (for the post half) —(1 6) Ñ1 तु, D2 11 च (for [इ]ह) B2 येद्; D11 तद् (for यद्) B3 निखिल चेह यद्दृष्ट (for the prior half) Ś1 D10 सनिधौ, B3 तर्जन, D11 तच्छ्रुत (for यच्छ्रुतम्). —(1 7) Ś1 Ñ1 B1 D2 3 10 11 गर्जित, B3 तर्जन (for तर्जित) Ś1 Ñ1 B4 D2 3. 10 11 तर्जन (for गर्जित) B4 यथा, D3 त्वया (for तथा) —(1 8) B2 D2 11 जीवितव्यौ V2 जीवित मेघ. Ś1 Ñ1 यच्चापि, D2 10 11 यश्चापि (for स चापि).]

18 Ś1 Ñ V B D2 6 10.11 read 18 after 23 —^b) D9 तवान्तिक, Cg as in text (for तवान्तिके) —^d) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10.11 मानद (for राघव) —For 18, Ñ2 V B D6 subst, while Ś1 Ñ1 D2 10 11 ins after 18

1360* भूयश्चेदमभिज्ञान वैदेह्या शृणु राघव ।
उत्तरे चित्रकूटस्य वृत्त पादे मनोरमे ।

[(1 1) D2 [ए]तद् (for [इ]दम्) V2 भूयश्च मम विज्ञान (for the prior half) —(1 2) B4 चित्रकूटे मा (for °कूटस्य) —D10 om from the post half of 1 2 up to the prior half of 1 1 of 1361* Ś1 Ñ1 D2 पादे वृत्त (by transp), D11 पादे वृत्ते (for वृत्त पादे) Ñ2 V1 मनोहरे (for °रमे). B4 बहुपादपमकुले (for the post half)]

—Thereafter all the above MSS. cont

1361* बाधमानस्य वैदेही मासार्थे वायसस्य तु ।
क्षिप्तामिषीका काकस्य तस्यार्थे दुष्टकर्मण ।
ऐषीकमस्त्रमपि तत्काकार्थे सनिपातितम् ।
जहि पापमिद रक्ष क्रूर दारापहारिणम् ।

[(1. 1) V1 B1 3 4 रोठ(B4 रव्य)मानस्य, V2 बाध्य°, B2 रो(also रु in marg)दयादस्य (sic) (for बाधमानस्य) Ś1 Ñ1 D2 11 रट(D2 लोभ, D11 रोठ)मानस्य काकस्य, D10 om. (for the prior half). B2 सीतार्थे (for मासार्थे). B3 च (for तु) Ś1 Ñ1 D2 10 11 स्मर्तुमर्हसि, B4 राघवस्य च (for वायसस्य तु) —(1 2) Ś1 Ñ1 D2 10 11 तत्रास्य (for काकस्य) B4 क्षिप्तपीका च (for क्षिप्तामिषीका) Ś1 Ñ1 D2 10 11 रोषा(Ñ1 कोपा)देकागनाशिनी (for the post half) —D2 om 1 3 —(1 3) Ś1 Ñ V1 D6 एषीकम् (for ऐषीकम्).

विज्ञाप्यश्च नरव्याघ्रो रामो वायुसुत त्वया ।
अखिलेनेह यद्दृष्टमिति मामाह जानकी ॥ १९
इदं चास्मै प्रदातव्यं यत्नात्सुपरिरक्षितम् ।
ब्रुवता वचनान्येवं सुग्रीवस्योपशृण्वतः ॥ २०
एष चूडामणिः श्रीमान्मया ते यत्नरक्षितः ।
मनःशिलायास्तिलकस्तं स्मरस्वेति चाब्रवीत् ॥ २१
एष निर्यातितः श्रीमान्मया ते वारिसंभवः ।
एतं दृष्ट्वा प्रमोदिष्ये व्यसने त्वामिवानघ ॥ २२
जीवितं धारयिष्यामि मासं दशरथात्मज ।
ऊर्ध्वं मासान्न जीवेयं रक्षसां वशमागता ॥ २३   G 5 66 28 B 5 65 25 L 5 64 27

Ñ1 D11 ते, V2 यत् (for तत्) Ś1 D10 अभिके (for अपि तत्) Ś1 D10 भार्यार्थे, D11 कार्यार्थे (for कार्यार्थे) —(l 4) B1 2 इम (for इद) B4 भार्या (for दारा-) Ś1 D2 10 -[अ]पहारक (for °रिणम्)]

—After 18, D3 reads 21^{cd}

19 D3 om 19 Ś1 Ñ V B D2 6 10 11 read 19 after 21 —^{a}) Ñ2 V B D6 11 G3 विज्ञाप्य स, T2 विज्ञाप्यत (sic) (for °प्यश्च) Ñ1 महाराजो (for नरव्याघ्रो) D7 9 विज्ञाप्य पुनरप्येष —^{b}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 6 10 11 यत्नाद् (for रामो) B3 दूतेन सुहृदा त्वया, D1 4 रामो वानरपुंगव —^{c}) B3 निखिलेन D1 [इ]ति (for [इ]ह) M1 या, Cr as in text (for यद्) D7 9 Ct यथा- (for [इ]ह यद्) D6 T2 वृत्तम्, Ct as in text (for दृष्टम्) D4 अखिल यत्त्वया दृष्टम् —^{d}) T1 damaged from second मा up to त in 20^{a} V2 B3 साह, G3 अति (sic), M2 प्राह, Cr as in text (for आह)

20 T1 damaged up to त in ^{a} (cf v l 19) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–5 7 9–11 T2 M3 अथ चास्मै (D1 4 °पि) प्रदातव्यो, Ñ2 V B D6 अथ तस्मै प्रदातव्यो —^{b}) D8 यत्तत् (for यत्नात्) Ś1 च सुपरिक्षित, Ñ B4 D1–7 9–11 T2 M3 °रक्षित, V1 B1–3 °पालित (for सुपरिरक्षितम्) V2 यत्नार्थे परिपालित —After 20^{ab}, T1 3 G2 3 ins

1362* मणिरत्न कपिश्रेष्ठ शिरोभूषणमुत्तमम् ।

[G2 3 हरि- (for कपि-)]

—D2 11 om (hapl) 20^{c}–21^{b} D1 4 om 20^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 ब्रुवत्या (for ब्रुवता) Ñ2 V B D6 स च मद्वचनाद्वाच्य —^{d}) Ś1 Ñ1 D6 10 [अ]पि, V B1 [ए]व (for [उ]प)

21 D2 11 T1 3 G3 om 21^{ab} (for D2 11, cf v l 20) —^{a}) Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 दिव्यो (for श्रीमान्) —^{b}) D1 4 यत्नात् (for मया) Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 M3 सुपरि, D8 ते परि- (for ते यत्न-) —After 21^{ab}, Ñ2 V B2–4 D6 ins, while D11 ins after 20^{ab} (owing to om)

1363* तव निर्यातित सौम्य येनाह जीविता विभो ।

[B4 निर्यापित D11 प्रभो (for विभो)]

—B1 transp 21^{cd} and 22^{ab} D3 reads 21^{cd} after 18 —^{c}) Ś1 Ñ V B D T2 M1 Cr k t तिलक (for तिलकस्) —After 21^{c}, D3 ins

1364* गण्डपार्श्वे निवेशितम् ।
क्षय च मे मणिर्दत्तस्तव हेतो रघूत्तम ।
राजन्नेतच्च मे श्रुत्वा,

while T1 3 G2 3 M3 ins

1365* गण्डपार्श्वे निवेशित ।
त्वया प्रणष्टे तिलके

[(l 2) T1 damaged from प्रणष्टे up to वा in 22^{d}]

—D7 om 21^{d} except तत् —^{d}) B2 4 D7–9 M1 Ck t तत् (for त) Ś1 Ñ1 D10 सस्मरेरिति, V2 D1 2 4 11 T2 सस्मरस्वेति, Cr as in text (for त स्मरस्वेति) D2 सा (for च) D3 सर्वं श्रद्धातुमर्हसि, T3 G2 3 M3 त किल स्मर्तुमर्हसि —After 21, Ś1 Ñ V B D2 6 10 11 read 19, while D3 ins l 3–7 of 1359*

22 T1 damaged up to वा in ^{d} (cf v l 1365*) B1 transp 21^{cd} and 22^{ab} D3 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) B1 तव (for एष) B4 D5 निर्यापित (for °तित) —After 22^{a}, D3 ins

1366* मया सुपरिरक्षित ।
एष निर्यायित श्रीमान्

—After 22^{ab}, B1 2 ins

1367* मणिर्जनकराजस्य दुहित्रा प्रेषितोऽनघ ।,

while D3 ins

1368* अत पर न मे काचिज्जीविताशा नरेश्वर ।

—G3 om 22^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ2 V B2–4 D6 10 T2 G2 एन, B1 D8 11 एव, D8 एतद् (for एत) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 प्रहृष्या (B2 °हर्षा) मि (V2 °मो) (for प्रमोदिष्ये) —D11 om (hapl) 22^{d}–23^{a} —^{d}) Ś1 D2 इह (for इव) Ñ2 V1 B3 D6 पीडिता, V2 [ऽ]पि हि च, B1 2 4 [ऽ]पीह च (for त्वामिव)

23 D11 om 23^{a} (cf v l 22) —^{c}) Ñ2 V B D3 6 G2 मासादूर्ध्वं (by transp) D3 जीविष्ये (for जीवेय) —^{d}) V B राक्षसी (for रक्षसा) Ñ1 D2 11 च समागता, D4 वशमागम Ś1 D10 राक्षसेन समागता —After 23, Ś1 Ñ V B D2 6 10 11 read 18

G. 5 66 32 B 5 65 26 L 5 64 31 इति मामब्रवीत्सीता कृशाङ्गी धर्मचारिणी ।
रावणान्तःपुरे रुद्धा मृगीवोत्फुल्ललोचना ॥ २४
एतदेव मयाख्यातं सर्वं राघव यद्यथा ।
सर्वथा सागरजले संतारः प्रविधीयताम् ॥ २५

तौ जाताश्वासौ राजपुत्रौ विदित्वा
तच्चाभिज्ञानं राघवाय प्रदाय ।
देव्या चाख्यातं सर्वमेवानुपूर्व्या-
द्वाचा संपूर्णं वायुपुत्रः शशंस ॥ २६

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रिषष्टितमः सर्गः ॥ ६३ ॥

---

24 [b]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तन्वगी, Ñ2 V B D6 धर्मज्ञा, D3 सुकृशा (for कृशाङ्गी) D8 वरवर्णिनी (for धर्मचारिणी). —[c]) D1 4 सा हि (for रुद्धा) —[d]) D2 [उ]ल्लोल (for [उ]त्फुल्ल) —After 24, D3 ins

1369* सा प्रकृत्या च तन्वङ्गी त्वद्वियोगाच्च कर्शिता ।
अनध्ययनशीलस्य विद्येव तनुता गता ।

—D3 cont, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 T2 ins after 24, while Ñ2 V B D6 ins after 25

1370* उपायो दृश्यतां कश्चिद्यथा नदनदीपतिम् ।
नचिरेण भवान्घोर समेत्य सागर तरेत् ।

[(l 2) D2 अपरेण (for नचिरेण) Ś1 D10 महा- (for भवान्) D6 सागरे D10 तरे (for तरेत) D3 मह सैन्येन महता नचिरात्संतरिष्यसि]
—Thereafter Ñ2 V B D6 cont Ś1 Ñ1 D1 2 4 11 ins after 26, while D3 ins after 25

1371* वार्तां श्रुत्वा राजपुत्रो प्रहृष्टो
दृष्ट्वा सिद्धिं वानरेन्द्रश्च राजा ।
नेत्राश्लेष लक्ष्मणश्चामितात्मा
कृत्वा हृष्टा वायुपुत्र शशंसु ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D1–4 11 प्रीत्या युक्ता (for वार्तां श्रुत्वा) V2 ता राजपुत्रा (for राजपुत्रौ) Ś1 Ñ1 D1 2 4 निराक्ष्य, V2 om, B4 ता प्रहृष्टा (for प्रहृष्टा) —(l 2) Ś1 सिद्धार्था तो, Ñ1 D1–4 11 समिद्धार्था (D2 11 °र्था) (for दृष्ट्वा सिद्धि) Ś1 वानराणा च, V2 B2 वानरेंद्रस्य, B4 वानरेंद्रैश्च (for वानरेन्द्रश्च). —B4 om l 3–4 —(l 3) V2 तस्तराश्लेष, D6 गात्राश्लेष (for नेत्राश्लेष) B1 लक्ष्मणे (for लक्ष्मणश्च) —(l 4) V2 B1 दृष्टा, B3 हृष्टे (for हृष्टा) V राजपुत्र (for वायु°) V2 प्रशशसु (for शशसु) —For l 3–4, Ś1 Ñ1 D1–4 11 subst

1371(A)* गात्रैराश्लिष्य वानर त कृतार्थं
भूयो वृत्त कर्म तच्चाशशस ।

[(l 1) Ś1 आश्लिष्येन, D3 गात्रै श्लिष्यंतौ (for गात्रैराश्लिष्य) Ś1 व (for त) D2 वानरेंद्र, D3 वायुपुत्र (for वानर न) —(l 2) Ñ1 दृष्ट, D2 11 दृष्ट (for वृत्त) D3 तत्तच्छशस (for तच्चाश°) D1 4 वाह्योरारात्कर्म तथ्य शशस]

25 T1 damaged for 25[abc] —[a]) G2 श्रुत्वा, M1 एव (for एव) D9 मम, M2 यथा (for मया) Ś1 Ñ V B D2 6 10 11 एतत्ते (D10 °त्तु) सर्वमाख्यात, D3 एवमेतत्समाख्यात —[b]) Ś1 Ñ V B D2 6 10 11 मया (for सर्वं) Ś1 Ñ1 D2 10 तद्यथा, Ñ2 V B D6 तत्त्वत (for यद्यथा) —[c]) D1 4 राघव (for सागर-) —[d]) D1 4 सविचिन्त्यता, D2 3 11 प्रतिचिन्त्य(D11 °ति)ता (for प्रविधीयताम्) Ś1 Ñ1 D10 सत(Ñ1 प्रका)र प्रविचिन्त्यता, Ñ2 V B1–3 D6 सता(Ñ2 V1 °त)र प्रवि(B1 3 °ति)चिंतय, B4 सतारमनुचिंतय —After 25, Ñ2 V B D6 ins 1370* and 1371*, while D3 ins 1371* only

26 [a]) Ś1 Ñ V B3 D1–4 6 10 11 om तौ Ñ1 अतश्वासौ (for जाताश्वासौ) —[b]) Ś1 Ñ1 D10 तत्साभिज्ञ, V2 ताचाभिज्ञा, D4 *चाभि°, D11 तथा विज्ञान (for तच्चाभिज्ञानं) —[c]) B1 D6 चाख्यात, T1 3 G3 व्याख्यात Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 देव्या वृत्तं, Ñ2 B2–4 D3 देव्या(B3 °वा)ख्यात, D11 देव्यामेव (for देव्या चाख्यात) Ś1 Ñ1 B3 D1 2 5 6 10 11 T3 M2 °पूर्व्या, B1 °पूर्वं, D3 4 °पूर्वात् (for [आ]नुपूर्व्याद्). —[d]) G1 सपन्न (for सपूर्णं) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सम्यक्पूर्णं, Ñ2 V B D6 तूष्णीमुक्त्वा (for वाचा सपूर्णं) D11 G3 वायुपुत्र Ñ2 V B D6 तत्राभूत् (for शशस) —After 26, Ś1 Ñ1 D1 2 4 11 ins 1371*

Colophon —*Sarga name* Ś1 D1 2 4 10 11 मणिनिर्यातन(D1 4 °न॰), Ñ1 हनुमन्निवेदनं, Ñ2 B4 D6 मणिसमर्पण, V B1–3 D3 अभिज्ञानमणि(B3 om मणि)समर्पण (D3 °दर्शन.) —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B2 D1 2 4 10 11 om, Ś1 V1 66, Ñ2 D8 68, V2 57, B1 67, B3 61, B4 71, D3 70, D5 7–9 T1 3 G M1 3 65, T2 M2 64 —After colophon, G M1 2 conclude with श्रीरामाय नम .

६४

एवमुक्तो हनुमता रामो दशरथात्मजः ।
तं मणिं हृदये कृत्वा प्ररुरोद सलक्ष्मणः ॥ १
तं तु दृष्ट्वा मणिश्रेष्ठं राघवः शोककर्शितः ।
नेत्राभ्यामश्रुपूर्णाभ्यां सुग्रीवमिदमब्रवीत् ॥ २
यथैव धेनुः स्रवति स्नेहाद्वत्सस्य वत्सला ।
तथा ममापि हृदयं मणिरत्नस्य दर्शनात् ॥ ३
मणिरत्नमिदं दत्तं वैदेह्याः श्वशुरेण मे ।
वधूकाले यथा बद्धमधिकं मूर्ध्नि शोभते ॥ ४
अयं हि जलसंभूतो मणिः प्रवरपूजितः ।
यज्ञे परमतुष्टेन दत्तः शक्रेण धीमता ॥ ५
इमं दृष्ट्वा मणिश्रेष्ठं तथा तातस्य दर्शनम् ।
अद्यास्म्यवगतः सौम्य वैदेहस्य तथा विभोः ॥ ६
अयं हि शोभते तस्याः प्रियाया मूर्ध्नि मे मणिः ।
अद्यास्य दर्शनेनाहं प्राप्तां तामिव चिन्तये ॥ ७
किमाह सीता वैदेही ब्रूहि सौम्य पुनः पुनः ।
परासुमिव तोयेन सिञ्चन्ती वाक्यवारिणा ॥ ८ G 5 67 8 B 5 66 8 L 5 65 8

64

1 T1 damaged after रा in ^{b} up to ह in ^{c} D6 om 1^{cd} —^{d}) Ś1 Ñ V D1–4 7–11 G2 M1 रुरोद सह- (for प्ररुरोद स-) ❀ Ck सलक्ष्मण इत्येक पदम् ❀

2 ^{a}) Ñ2 B3 D6 निरीक्ष्य च, V B1 (before corr as in Ñ2, m also after corr) 2 निरीक्ष्य त, B4 स निरीक्ष्य, D9 11 त च(D11 स त) दृष्ट्वा Ñ2 मणि (for मणि-) T1 G3 वर (for -श्रेष्ठ) —^{b}) Ś1 V B3 4 D2 5 7 8 10 -क्षपित, Ñ1 B2 D6 -मूर्छित· (for -कर्शित) —^{c}) Ñ2 V B1 2 (m also वारि-) 3 4 D6 बाष्प (for अश्रु-) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 सुग्रीव वाक्यम्, Ñ2 V B D3 6 8 इद वचनम् (for सुग्रीवमिदम्)

3 ^{ab}) D2 प्रस्नौति, D10 11 स्रवते (for स्रवति) D1 4 यथा धेनु प्रसस्नौति (for ^{a}) B3 स्नेहस्य (sic), D9 om (hapl) (for वत्सस्य) D3 यथा हि प्रस्नुते धेनुर्वत्स दृष्ट्वा तु वत्सला —^{cd}) D7–9 G1 3 -श्रेष्ठस्य, Cg k as in text (for -रत्नस्य). Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 एव से(Ś1 Ñ1 स [sic]) मणिरत्नस्य वैदेह्या इव दर्शन ❀ Ck मणि रत्नस्य दर्शनादित्यनन्तरम्, अद्यास्म्यवगत सौम्येत्यादि। अत्र द्वित्रिश्लोका प्रक्षिप्ता क्वचित्कोशे (damaged) सत्यातोऽभ्यधिक बहुसरयश्लोकदर्शन तच्छान्त व्याकुल्य निश्चे- ष्याम ❀

4 B4 om (hapl) 4–6 (see 3^{cd} and 6^d var) —^{a}) D3 दिव्य (for दत्त) —^{b}) D3 वैदेहै Ñ2 V B1 2 D3 6 11 वै, B3 च (for मे) —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 पुरा विद्ध, Ñ2 V1 D6 T1 G2 3 तथा बद्धम्, V2 B1–3 तदा बद्धम्, D1 2 4 11 T3 पुरा बद्धम्, D3 तदा दत्तम्, D5 8 T2 यथा(T2 पुरा) लब्धम्, M2 मया बद्धम्, Cg t as in text (for यथा बद्धम्) —^{d}) B1–3 D2 6 [अ]शोभत (for शोभते) Ś1 D10 मूर्ध्नि तस्याश्च शोभन

5 B4 om 5 (cf v l 4) —^{a}) D8 इद (for अय) B3 जनक, D1 4 हि मणि- (sic) (for हि जल) D8 -सभूत —^{b}) Ñ2 V B1–3 D6 T2 G1 2 M2 परम-, M3 सज्जन, Ct as in text (for प्रवर-) Ś1 Ñ1 D10 भूषण (for -पूजित) D1–4 11 मणि परमभूषण (D3 °भास्वर, D4 °शोभन), D8 मणिप्रवरमुत्तम —^{c}) Ñ2 B1–3 D6 राज्ञे, V राज्ञ, D11 यज्ञात् (for यज्ञे) D3 यज्ञे परमया तुष्ट्या —^{d}) D8 दत्त D3 मे पितु (for धीमता)

6 B4 om 6 (cf v l 4) —^{a}) B3 D4 8 10 11 G3 M2 इद, D2 इय (sic) (for इम) D11 दत्वा (sic) (for दृष्ट्वा) —^{b}) Ś1 Ñ V B1–3 D1–4 6 10 T3 M3 यथा Ś1 Ñ1 D10 11 तत्त्वार्थ- (for तातस्य) —B3 om (hapl), while T3 reads twice 6^{cd} Ś1 D10 transp 6^{cd} and 7^{ab} —^{c}) Ś1 D10 [अ]भ्युपगत, Ñ2 V B1 D5 6 T2 [अ]स्म्यु(V2 [अ]भ्यु)पगत, B2 [अ]प्युप°, D2 [अ]स्म्यनु°, D8 [अ]प्यवगत, G2 [अ]प्युपागत, M2 [अ]व्यप°, Cr m g k t as in text (for [अ]स्म्यवगत) D1 4 अथाप्युपगत सौम्य, D3 अद्याहमवगच्छामि, T3 (first time) तस्याप्यपगत सौम्य, T3 (second time) यद्यास्य- पगत सौम्य —^{d}) D5 यथा, T1 तदा (for तथा) T2 G1 2 M2 विभो Ś1 D3 10 T3 (first time) वैदेह्याश्चापि दर्शन, Ñ V B1 2 D1 2 4 6 11 वैदेह्या इव(Ñ1 अपि, D1 4 ह्यपि) दर्शन

7 Ś1 D10 transp 6^{cd} and 7^{ab} —^{ab})D11 ते (sic) (for हि) D4 मूर्ध्नि रोमणि, T1 G3 मम मूर्धनि (for मूर्ध्नि मे मणि) D3 वैदेह्या वारिसभव (for ^{b}) Ñ2 V B D6 अय मणिवर काल प्रियया धारितश्चिर —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 G1 2 M3 अस्याद्य(by transp), D3 एतस्य —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ता प्राप्ताम् (by transp), V2 B1 2 4 दृष्टा ताम् Ś1 Ñ1 D9 G3 इह (for इव) D3 लक्षये (for चिन्तये) Ñ2 V1 B3 D6 दृष्टा तामिति(V1 °मेव) चितये (D6 °यन्) —After 7, D3 reads 12–13

8 V2 B4 om (hapl ?) 8–10 —^{a}) D3 सौम्य वै सीता (for सीता वैदेही) —^{b}) D5 ब्रूया (for ब्रूहि) D3 सर्वं (for सौम्य) —^{cd}) D8 9 G2 3 M3 पिपासुम्, T1

G. 5 67 9 B 5 66 9 L. 5 65 9 इतस्तु किं दुःखतरं यदिमं वारिसंभवम् ।
मणिं पश्यामि सौमित्रे वैदेहीमागतं विना ॥ ९
चिरं जीवति वैदेही यदि मासं धरिष्यति ।
क्षणं सौम्य न जीवेयं विना तामसितेक्षणाम् ॥ १०
नय मामपि तं देशं यत्र दृष्टा मम प्रिया ।
न तिष्ठेयं क्षणमपि प्रवृत्तिमुपलभ्य च ॥ ११
कथं सा मम सुश्रोणी भीरुभीरुः सती तदा ।
भयावहानां घोराणां मध्ये तिष्ठति रक्षसाम् ॥ १२
शारदस्तिमिरोन्मुक्तो नूनं चन्द्र इवाम्बुदैः ।
आवृतं वदनं तस्या न विराजति राक्षसैः ॥ १३
किमाह सीता हनुमंस्तत्त्वतः कथयस्व मे ।
एतेन खलु जीविष्ये भेषजेनातुरो यथा ॥ १४
मधुरा मधुरालापा किमाह मम भामिनी ।
मद्विहीना वरारोहा हनुमन्कथयस्व मे ।
दुःखाद्दुःखतरं प्राप्य कथं जीवति जानकी ॥ १५

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुःषष्टितमः सर्गः ॥ ६४ ॥

पिपासुर्, G1 विपासुम्, Ct as in text (for परासुम्) Ñ2 V1 B1-3 D6 शोकाग्निना दह्यमान, D1 4 11 पुरा शोकेन दह्यत, D2 पुरा शोकाग्निधक्ष्यत, D3 T3 पुरा शोकेन दह्यामि (T3 तप्यत) (for c) Ñ2 V1 B1-3 D1-6 11 T2 3 सिंच मा, Ct as in text (for सिञ्चन्ती) Ś1 Ñ1 D10 पुरा शोकाग्निनिर्दग्ध सिंच मा (D10 मा) बाष्पवारिणा

9 V2 B4 om 9 (cf v l 8).—a) Ś1 Ñ V1 B1-3 D1-4 6 10 11 अतस् (for इतस्) —b) Ś1 ममेव, Ñ1 D7 9 यमिम, Ñ2 D2 M2 यदिदं, B1 2 यदेन, B3 यदि*, D10 समेम (sic), T2 यदीम (for यदिम) —M1 damaged for cd —c) Ś1 Ñ V1 B1-3 D1-4 10 11 हनुमन्, D6 वैदेहीं (for सौमित्रे) —d) D6 हनूमन् (for वैदेहीम्) Ś1 Ñ1 V1 B1 2 D1 2 4 5 T आगता D11 चिरात (for विना) D3 विना ता दीर्घलोचना, G1 3 न च पश्यामि जानकीं, G3 वैदेहीमातर (sic) विना

10 V2 B4 D11 om. 10 (for V2 B4, cf. v l 8) —a) Ñ2 V1 B1-3 D6 जीविष्यति चिर सीता —b) D8 माम प्राणान (for यदि मास) T3 तरिष्यति, G धरिष्यते, Cm g t वर्तिष्यति (as in text) —c) D7 9 वीर (for सौम्य) —d) Ś1 Ñ2 V1 B1-3 D1 2 4 6 10 इति चिंतये, Ñ1 इति निश्चय, D3 इति मे मति (for असितेक्षणाम्)

11 B3 om 11 —a) D3 सौम्य (for अपि) Ñ2 V D6 हनुमन्तत्र, B1 2 तत्र हनुमन्, B4 चापि त यत्र (for अपि त देश) —b) Ñ2 V B2 D6 [आ]स्ते सा (for दृष्टा) D3 [अ]सितेक्षणा (for मम प्रिया) B1 यत्रास्ते मम सा प्रिया, B4 दृष्टा मम प्रिया कपे —c) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-4 6 10 11 मुहूर्तं ना (Ś1 Ñ1 V1 न) वतिष्ठेय —d) D5 अवलभ्य (for उपलभ्य) Ś1 Ñ1 V1 B1 2 4 D1-4 10 11 हि, Ñ2 D6 वे (for च) V2 उपलभ्य ते (for °भ्य च)

12 D3 reads 12-13 after 7 —a) D3 कष्ट (for कथ). Ś1 D10 वा वद, Ñ1 सा हृत-, B3 D2 सा वद, D11 सुखद (for सा मम) —b) D8 M3 सदा (for तदा) Ś1 D1 3 4 10 T3 G1 2 M1 भीरु (D3 धीरा, D10 G2 भीरुर्, G1 भृश) भीरुतरा सती, Ñ1 D2 11 भीरुर्हीना मया सती, Ñ2 V B2-4 D6 भीरुरेकाकिनी सती, T2 भीरु सा रुदती सदा —c) Ś1 D1 3 4 10 मया विहीना पापानां —d) Ś1 Ñ1 D1 4.10 11 वसति, D2 वहति (for तिष्ठति) B3 जानकी

13 D3 reads 12-13 after 7 B3 om 13ab. —ab) B1 2 D1 2 4 6 तिमिरान्मुक्तो D11 शारदैस्तिमिरैर्मुक्तो (for a) Ś1 D1.4 10 [अं]बरे (for [अ]म्बुदैः) D3 शारद तोयदैर्विद्धं चद्रबिंबमिवांबरे —c) Ś1 D1 4 10 अद्य तद्, D7 9 Cm t आवृतो, Ck as in text (for आवृत). Ñ1 D2 11 तदवश्यं (Ñ1 °स्थं) मुख तस्या —d) B2 न वै राजति, B3 विराजयति (for न विराजति) Ś1 D1 4 10 [अ]सशय, D7 9 साप्रतं (for राक्षसैः)

14 a) D3 मर्वं चैतद्ब्रवोपेण —b) B3 तद्वच, D3 हनूमन् (for तत्त्वत) D5 T G3 M2 3 कथयाद्य Ś1 D1 2 4 10 ब्रूहि सौम्य पुन पुन —D8 reads 14c-15d in marg. —c) Ś1 D10 जीवामि, D2 जीवेयं (for जीविष्ये) —d) B3 भिषजेन, D5 भैषज्येन (for भेषजेन) Ś1 Ñ V1 B D1 4 6 10 यथातुर (by transp), V2 D11 तथातुर, D2 (with hiatus) इवातुर.

15 D8 reads in marg up to 15d (cf v l 14) Ś1 om 15 —a) Ñ V B D1-4 6 10 11 मधुरं मधुरा (B4 °रया [hypm]) भाषा —b) T1 कि … म (damaged). Ñ1 D1 2 4 10 जानकी, Ñ2 V B1 2 4 D6 मा प्रिया, D11 भाविनी (for भामिनी) B3 कथयस्व मे (for मम भामिनी). D3 किं मामाह शुचिस्मिता —B3 om 15cdef —c) D3 मद्विना मा, D11 यदि हीना (for मद्विहीना) —After 15cd, D3 ins

६५

एवमुक्तस्तु हनुमान्राघवेण महात्मना ।
सीताया भाषितं सर्वं न्यवेदयत राघवे ॥ १
इदमुक्तवती देवी जानकी पुरुषर्षभ ।
पूर्ववृत्तमभिज्ञानं चित्रकूटे यथातथम् ॥ २
सुखसुप्ता त्वया सार्धं जानकी पूर्वमुत्थिता ।
वायसः सहसोत्पत्य विरराद स्तनान्तरे ॥ ३
पर्यायेण च सुप्तस्त्वं देव्यङ्के भरताग्रज ।
पुनश्च किल पक्षी स देव्या जनयति व्यथाम् ॥ ४
ततः पुनरुपागम्य विरराद भृशं किल ।
ततस्त्वं बोधितस्तस्याः शोणितेन समुक्षितः ॥ ५
वायसेन च तेनैव सततं बाध्यमानया ।
बोधितः किल देव्या त्वं सुखसुप्तः परंतप ॥ ६

G 5 68 5
B 5 67 6
L 5 66 5

1372* एवं विलपमानं तं रामं वायुसुतः पुनः ।
आश्वासयामास तदा हनुमान्स कृताञ्जलिः ।

—Ñ2 V B1 2 4 D2 3 5 6 8 11 T1 G M om 15^{ef} —^{e}) D1 4 प्राण॥, D10 प्राप्ता (for प्राप्य)

Colophon V1 D3 om (cont the Sarga) —*Sarga name* Ś1 Ñ2 V2 B1 3 4 D6 10 रामपरिदेवन, Ñ1 B2 श्रीरामपरिदेवन, D1 2 4 रामदेव (D2 °वेद [meta])न, D11 मणिनिर्यातन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B2 D1 2 4 10 11 om, Ś1 67, Ñ2 D6 69, V2 58, B1 68, B3 62, B4 72, D6 7–9 T1 3 G M1 3 66, T2 M2 65 —After colophon, D2 concludes with राम, G M1 2 with श्रीरामाय नमः

65

V1 D3 continue the previous Sarga

1 D3 T1 om 1 —^{a}) Ś1 D10 स हनुमान्, Ñ1 हनुमता —^{b}) G2 M2 राघवं प्रत्यभाषत —M1 om 1^{cd} —^{c}) Ś1 D10 वैदेह्या (for सीताया) Ñ1 श्रुत्वा, G2 सत्यं (for सर्वं) —For 1, G3 subst

1373* एवमुक्तस्तु हनुमान्राघवं प्रत्यभाषत ।

2 ^{a}) Ś1 D1 4 10 एवम् (for इदम्) —^{b}) T3 रघुनन्दन (for पुरुषर्षभ) —^{c}) D1 3 4 11 स(D3 11 पू)र्वमुक्तम् (for पूर्ववृत्तम्) D7 9 अविज्ञात —^{d}) Ś1 Ñ1 D10 तदा तत्र, D1 3 4 11 यथा तव, D2 यथाभवन्, D5 T1 यथा तथा, T2 यथागत, Ct as in text (for यथातथम्) —For 1–2, Ñ2 V B D6 subst

1374* एवमुक्तस्तु रामेण हनुमान्वानरर्षभ ।
पूर्ववृत्तमभिज्ञानं भूयः सम्प्रत्यभाषत ।

[(l 1) V2 स (for तु) —(l 2) V2 सत्यमभाषत]

3 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 त(Ś1 य)त्र सुप्ता, Ñ2 V B D6 सुप्ता किल, M1 सुखसुप्ता Ś1 D10 साकं (for सार्धं) —^{b}) Ś1 Ñ1 V B D1–4 6 10 11 पुनर् (for पूर्वम्) M1 जानकी पूर्वसुप्थिता —After 3^{ab}, Ś1 D10 read 5^{cd} —^{c}) Ñ2 B3 D6 अथेमा, V1 B1 2 4 D3 अ(B1 य)थास्मा, V2 यथास्मै (for वायसः) Ñ2 V B D3 6 वायसोऽभ्येत्य, M1 सहसागम्य —^{d}) Ś1 Ñ V B D T2 M1 3 विददार (for विरराद) Ñ1 V1 B D1–4 स्तनातरं —After 3, D2 reads 5^{cd} for the first time, repeating it in its proper place

4 D1 4 om (hapl) 4–7^{b} Ś1 D10 om 4–5^{b} —^{a}) D5 प्रसुप्तोऽके, D8 T1 3 G2 3 M1 प्रसुप्तस्त्व, D11 [स]व°, G1 च सुप्तस्य, Ct as in text (for च सुप्तस्त्व) —^{b}) D3 तस्यास्त्व (for देव्यङ्के) Ñ1 रघूत्तम (subm), D2 11 T3 पुरुषर्षभ, D3 5 भरताग्रज —For 4^{ab}, Ñ2 V B D6 subst

1375* देव्यास्त्वमङ्के सुप्तश्च निद्रामभिगतस्तदा ।

[B1 त्वमगे, B2 तनगे (corrupt) (for त्वमङ्के) B2 4 सुप्तस (sic), B3 सुप्तोसि B2 3 अधि- (for अभि)]

—^{c}) D6 च (for स) —^{d}) T1 G2 3 M1 देव्यै, G1 देव्या Ñ2 V B D6 अ(V1 B1 व्य)जनयद् (for जनयति) D3 भय

5 D1 4 om 5, Ś1 D10 om 5^{ab} (for both, cf v l 4) —^{a}) Ñ1 M3 पुन (for तत) Ñ2 V B D6 उत्पत्योत्प (V2 °पेत्योप[sic])त्य सहसा, D3 तत स पुनरागम्य —^{b}) Ñ V1 B D2 3 6–0 12 M1 विददार, V2 विचचार, D11 विरराज B1 (after corr sup lin as in text) D2 स्तनातर (for भृशं किल) —Ś1 D10 read 5^{cd} after 3^{ab}, while D2 repeats it here (cf v l 3) —^{c}) T1 G स- (for त्व) Ś1 D10 अथ तत्र प्रतिबुद्धोऽस्मि, Ñ1 D2 (both times) 11 अथावबुद्धस्त्व (D2 °ध्यसे) तत्र, Ñ2 V B D6 त(B4 अ)तस्त्व(Ñ2 °स्ता, B1 2 °स्तु) बु(B4 कु)द्धवास्तत्र —^{d}) G3 रुधिरेण Ñ2 V B1 3 D6 समुक्षिता, D2 (first time) समुत्थित, T2 3 M3 समुत्क्षित (sic)

6 D1 4 om 6 (cf v l 4) —^{a}) Ś1 Ñ1 D6 7 9 10 G3 M1 [ए]व (for [ए]व) Ñ2 V B D3 6 ततस्तेन, T3 च तस्यैव (sic) (for च तेनैव) —^{b}) Ś1 D10 ताड्यमानया, B1 2 D3 व(D3 बो)ध्यमानया, D2 वाध्यमानया (sic), D11 भक्षयामया (corrupt) —^{c}) D10 वेदित G1 2 खलु (for किल) Ñ2 V B D6 सुतस (for देव्या) —^{d}) D5 9 परतप Ñ2 V B D6 वैदेह्या रघुनन्दन

G 5 68 6
B 5 67 7
L 5 65 6

तां तु दृष्ट्वा महाबाहो रादितां च स्तनान्तरे ।
आशीविष इव क्रुद्धो निःश्वसन्नभ्यभाषथाः ॥ ७
नखाग्रैः केन ते भीरु दारितं तु स्तनान्तरम् ।
कः क्रीडति सरोषेण पञ्चवक्त्रेण भोगिना ॥ ८
निरीक्षमाणः सहसा वायसं समवैक्षथाः ।
नखैः सरुधिरैस्तीक्ष्णैर्मामेवाभिमुखं स्थितम् ॥ ९
सुतः किल स शक्रस्य वायसः पततां वरः ।
धरान्तरचरः शीघ्रं पवनस्य गतौ समः ॥ १०
ततस्तस्मिन्महाबाहो कोपसंवर्तितेक्षणः ।
वायसे त्वं कृथाः क्रूरां मतिं मतिमतां वर ॥ ११
स दर्भं संस्तराद्गृह्य ब्रह्मास्त्रेण न्ययोजयः ।
स दीप्त इव कालाग्निर्जज्वालाभिमुखः खगम् ॥ १२

7 D1 4 om 7^{ab} (cf v l 4) —^{a}) Ś1 Ñ1 D2 10.11 तच्च, D3 त्व तु, D5.7 9 T3 G1 2 M2 ता च (for तां तु) Ś1 D2 10 महादेव्या, D3 वितुन्न से (for महाबाहो) Ñ2 V B D6 तदा दृष्ट्वा वरारोहा —^{b}) Ś1 D10 धेदेहास्त्व, Ñ1 illeg , Ñ2 V1 D6 विध्वस्ता ता, V2 B1 2 वितुन्ना ता, B3 विभिन्ना ता, B4 विचिता ता, D2 11 प्रतुन्न वे, D3 वायसेन, D5 7–9 T2 3 M3 Cm g दारिता च, G3 वारिता च M1 अर्दिता च, Cr k as in text (for रादिता च) D2 3 11 स्तनान्तर —^{d}) D5 T1 2 G M निश्वसन् D5 8 G3 M2 अभ्यभाषत (for अभ्यभाषथाः) Ś1 D10 ततस्ता वाक्यमब्रवीत्, Ñ V B D3 6 श्वसन्वाक्यमभाषथा (B4 D3 °त [sic]), D1 2 4 7 9 11 T3 ततो वाक्य त्वमब्रवि(D1 4 °मुक्त)वान्

8 ^{a}) D8 किल (for केन) —^{b}) D8 वे, G3 ते (for तु) Ś1 Ñ1 D10 भिन्न वै तत्, Ñ2 V B1 2 D1 2 4 6 11 वितुन्न हि(Ñ2 V1 ह, D1 2 4 11 वै) , B3 विभिन्न हि, B4 भिन्न ब्रूहि, D3 क्षतमद्य, D5 7 9 T1 G1 2 M1 Cv t रादित वे (T1 ते), M2 अर्दित तु (for दारित तु) V2 D5 T2 3 G1 2(after corr pr m as in text) 3 M2 स्तनातरे —^{d}) D3 -शीर्षेण (for वक्त्रेण) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10.11 भुज(D2 °ज)गेन वरानने —After 8, Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 ins

1370* केन तेऽनागसो भीरु विकृत वै स्तनान्तरम् ।

[D1 4 नागनागोरु, D3 [ऽ]नागमा भीरु Ñ1 D3 विक्षित, D1 4 10 विक्षत (for विकृत)]

9 D1 reads 9^{ab} twice erroneously —^{a}) V2 D3 6 7 9 निरीक्षमाण Ñ2 V B D3 6 त्वमथ(D3 °थो) (for सहसा) Ś1 Ñ1 D1(both times) 2 4 10 11 अवेक्ष्यमाणश्च (D1 4 °णस्तु, D2 11 °ण स) ततो —^{b}) Ś1 Ñ1 D1(both times) 2 4 10 11 त(D1 2 4 11 स)मपश्यथा , B4 D5 T3 G3 M2 समवैक्षत, D7–9 G1 समुदैक्षथा (D8 G1 °त) (for समवैक्षथा) —^{c}) B3 स्निग्धैस् (for तीक्ष्णैर्) —^{d}) Ś1 Ñ V B1–3 D5–9 T2 3 G1 M तामेव, B4 तत्रैव (for मामेव) B3 4 D5 9 11 T2 -मुख(D5 °खा)स्थित(D11 °त)

10 ^{a}) Ś1 Ñ1 D10 सूनु , Ñ2 V B D1–4 6 11 पुत्र (for सुत) D4 om स(subm) Ś1 Ñ B4 D10 स किल (by transp) B1(sup lin as in text) सवज्रस्य (for स शक्रस्य) —^{b}) Ś1 D10 प्लवता वर , Ñ2 V B D6 विहगोत्तम (for पतता वर) —D1 4 om (hapl.) 10^{c} – 11 D5 reads in marg after धरा in ^{c} up to ^{d} —^{c}) T1 G3 धराधर- , Ct as in text (for धरान्तर) Ś1 Ñ1 D2 7–10 T3 -गत , D5 -वर (sic) , Ct as in text (for चर) Ñ1 M1 शीघ्र , V D3 श्रीमान् (for शीघ्र) Ñ2 B1(sup lin) 2–4 D6 वना(B1[orig] 2 धारा)तरचर श्रीमान , D11 धरातरगति शीघ्र —^{d}) M2 मारुतस्य S1 Ñ1 D10 M2 गते सम Ñ2 V D6 समो जवे, B समो गतौ (by transp) (for गतौ सम).

11 D1 4 om 11 (cf v l 10) —^{a}) S1 तत्र, Ñ1 तदा (for ततस्) Ñ2 V B1–3 D6 त्व हि (for तस्मिन्) Ś1 Ñ1 D10 महाबाहु —^{b}) D3 रोष- (for कोप-) B4 -संवर्धितेक्षण —^{c}) Ś1 Ñ1 D2 10 11 कृतवान् , D3 त्व मतिं, D7 8(marg , orig as in text) 9 Ct त्व व्यधा (for त्व कृथा) —^{d}) Ś1 Ñ1 D5 11 G1 M2 वर (for वर) D3 कृतवानसि राघव —For 11^{cd}, Ñ2 V B D6 subst (followed by 13^{ab})

1377* वधे तु तस्य दुष्टस्य कृतवानसि वै मतिम् ।

[B2 हि (for तु) B4 वधे तस्य च Ñ2 D6 पापस्य B1 कृतवान् (for दुष्टस्य) B3 दुष्टचित्तस्य (for कृतवानसि)]

12 ^{a}) D7 9 T3 G1 M3 Ct दर्भं- (for दर्भं) D5 दर्भ-संस्तर —^{b}) D5 8 नि(D8 च)योजय , T1 G2 3 [अ]न्य-योजय (G3 °यत्), T3 M3 ह्ययोजय (T3 °यत्), G1 न्ययोजयत् —For 12^{ab}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst , while B2 ins after 13^{ab}

1378* गृहीत्वा संस्तराद्दर्भं ब्राह्मैर्मन्त्रैरयोजय ।

[B2 कुशवान् (for संस्तराद्) D1 4 वज्रैर् (for ब्राह्मैर्). D3 ब्रह्मास्त्रेणाभियोजयत् , D11 जप्त्वा मन्त्रैर्वियोजयत् (for the post half)],

whereas Ñ2 V B D6 subst

1379* दर्भमस्तरतस्तस्मादिषीकामन्वयोजय ।

[B4 दर्भं तव ततस् (for दर्भसंस्तरतस्). Ñ2 V इषिकाम V2 B1 अन्व(V2 °यु)योजयत् , B3 अनुयोजय (for अन्वयोजय) V1 ब्राह्मैर्मन्त्रैरयोजय , B4 इषिकास्त्रमयोजय (for the post half)]

—B4 om , Ñ1 illeg for 12^{cd} —^{c}) Ś1 D1.4 10 स-; V1 प्र- , B3 D6 सु- (for स) —^{d}) D2 [अ]ति- (for [अ]भि-) Ś1 D10 [अ]भिमुख गत , Ñ2 V B1–3 D6 M1

स त्वं प्रदीप्तं चिक्षेप दर्भं तं वायसं प्रति ।
ततस्तु वायसं दीप्तः स दर्भोऽनुजगाम ह ॥ १३
स पित्रा च परित्यक्तः सुरैः सर्वैर्महर्षिभिः ।
त्रीँल्लोकान्संपरिक्रम्य त्रातारं नाधिगच्छति ॥ १४
तं त्वं निपतितं भूमौ शरण्यः शरणागतम् ।
वधार्हमपि काकुत्स्थ कृपया परिपालयः ॥ १५
मोघमस्त्रं न शक्यं तु कर्तुमित्येव राघव ।
ततस्तस्याक्षि काकस्य हिनस्ति स्म स दक्षिणम् ॥ १६
राम त्वां स नमस्कृत्वा राज्ञो दशरथस्य च ।
विसृष्टस्तु तदा काकः प्रतिपेदे स्वमालयम् ॥ १७
एवमस्त्रविदां श्रेष्ठः सत्त्ववाञ्शीलवानपि ।
किमर्थमस्त्रं रक्षःसु न योजयसि राघव ॥ १८
न नागा नापि गन्धर्वा नासुरा न मरुद्गणाः ।
तव राम मुखे स्थातुं शक्ताः प्रतिसमाधितुम् ॥ १९	G 5 68 19 B 5 67 20 L 5 66 18

[अ]भिमुखो द्विज, D1 4 [अ]ग्निशिखोपम , D7 9 11 G3 [अ]भिमुख खग

13 Ñ2 V B1 2 (including 1378*) 3 4 D6 read 13^ab after 1377* —^a) Ś1 D10 स तत् , V2 सक्त, D3 सकृत् , T3 M2 स त Ñ2 D6 दीप्त चि (for प्रदीप्त). B3 विक्षिप्त (for चिक्षेप) M3 क्षिप्तवांस्तत्र प्रदीप्त हि ❀ Ct चिक्षेप चिक्षेपिथ। आर्षं प्रयोग ❀ —^b) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 दर्भाग्र (for दर्भं त) V B D6 किल खग (for त वायस) —After 13^ab, B2 ins 1378* —^c) Ñ V B1 3 4 D3 6 त (for तु) Ś1 B2 D10 वायसो V2 B1 4 दीप्त, D8 दर्भं (for दीप्त).—^d) D3 प्रदीप्तो (for स दर्भो) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 [ऽ]नु(Ś1 D10 [ऽ]भि)ससार ह , D2 [ऽ]नुसमाहरेत् , D8 [ऽ]भिजगाम त

14 ^a) Ś1 D3 10 स च पित्रा (by transp) , Ñ1 B1 2 D1 2 4 11 पित्रा स तु(B1 2 च स-), Ñ2 V B3 D5 6 T2 3 पित्रा च स (by transp) , D7 9 भीतैश्च स- (for स पित्रा च) —^b) Ñ2 V1 B D3 6 M3 च स- (for सर्वैर्) D5 7–9 T2 G1 2 M1 2 च वायस , T3 च सर्पिभि (for महर्षिभि) D10 सुरै सहरहर्षिभि· (corrupt) —^cd) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 स ततो गत्वा (for सपरिक्रम्य) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 [अ]ध्यगच्छत, T3 [अ]द्य गच्छति (for [अ]धिगच्छति) Ñ V B D6 परिक्रम्य च लोकांस्त्रींस्त्रातार नाभ्य(Ñ2 V B3 °नु, D6 °न्व)विदत(V2 °ति,) , D3 सपरिक्रम्य लोकांस्त्रींस्त्वामेव शरण गत —After 14, D5 7–9 S ins

1380* पुनरेवागतस्तत्र त्वत्समीपमरिंदम ।

[D5 7 9 T2 3 M2 अप्या(T3 °भ्या)गतस T2 M1 3 त्रस्तस् (for तत्र) D5 7 9 T2 3 M3 त्वत्सकाशम्]

15 ^ab) Ś1 D1 2 4 10 11 ततो, D3 T3 G3 स त्व, D5 7 9 T2 त्व त(by transp) , M3 स तं (for तं त्व) D8 ततस्त पतित Ñ1 निपतत ततो भूमौ, G1 स त्व ı * * * (for ^a) D1 4 शरण्य(sic) , D7 9 धरण्या (for शरण्य) G2 शरण गत (for शरणागतम्) Ñ2 V B D6 स त्वा निपतितो(V2 °ते) भूमा शरण्य शरण गत —^c) B2 वधार्होऽपि हि (sic), D2 मधार्थमपि(sic) D3 8 T3 G1 काकुत्स्थ —^d) D3 त न दग्धवान् , D5 8 T M पर्यपालय (D8 T3 °यत् [sic]) , G1 °पालयत् (sic), Ct as in text (for परिपालय) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 हतवान्नासि वायस, Ñ2 V B D6 दयया त्व तम(V2 B4 त त्वम, B1 त्व ततो)ब्रवी ❀ Ct परिपालय पर्यपालय ❀

16 ^a) D4 शस्त्रम् (for अस्त्र) D1 2 4 T1 G M2 अशक्य Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 च, V हि (for तु) B1 D11 मोघ ममास्त्र न शक्य(D11 शक्य च) —^b) Ñ2 V B1–3 D6 कर्तुमेतन्मयोद्यत —After 16^ab, Ñ2 V B D6 ins

1381* त्यजैकमक्ष खचर यत्तेऽनिष्टमिति प्रभो ।
तेन चैक परित्यक्त नयन दीनचेतसा ।

[(l 1) V2 B4 [ए]नमग, B1 [ए]कमग (for [ए]कमक्ष) Ñ2 B3 D6 त्यजैकाग खगवर (for the prior half) Ñ2 D6 [ऽ]निष्टतम]

—^c) M3 भवास् (for ततस्) T2 damaged for क्षि काकस्य —^d) Ñ2 V B1–3 D6 दक्षिण पा(V2 प, B2 3 शा)तित त्वया(V2 तदा) , B4 पतित दक्षिण तदा —For 16^cd, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

1382* दक्षिण किल काकस्य शातित नयन त्वया ।

[Ś1 Ñ1 D10 घातित नयन, D3 नयन शातित (by transp)]

17 ^a) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 राम तुभ्य, B4 राघवाय, D3 स ते वीर, D7 9 वायसस्त्वा, D8(marg as in D7) ततो राम, G2 स रामाय, G3 राम त्वा तु (for राम त्वा स) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 7–11 G2 M1 3 नमस्कृत्य Ñ2 V B1–3 D6 नमस्कृत्वा स ते राम —^b) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 G2 M राज्ञे दशरथाय च(B1 वै) —^c) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 T3 स(D2 om [subm] , D3 च) त्वया, G1 M2 तु तत (for तु तदा) T1 G2 3 स विसृष्टस्तत (T1 °था, G3 °दा) काक —^d) B4 सुरालय

18 ^a) D1 9 श्रेष्ठ (for श्रेष्ठ) —^b) T2 सत्यवान् Ś1 Ñ1 D1 3 4 8 10 11 T1 G3 M1 बलवानपि, Ñ2 V B D6 बलवान्स्थित (V1 B1 4 °र) (for शीलवानपि) —^c) Ś1 D10 रक्षोभ्यो, D3 राम त्व (for रक्ष सु) —^d) G2 M3 योजयति D3 रावणे, G2 M3 रावण (for राघव)

19 ^a) Ñ2 V B D3 6 न च, D5 [अ]पि च (for नापि) D7 9 दानवा न (for नागा नापि) —^b) B2 सुरा, B4 यक्षा (for [अ]सुरा) —^c) D3 5 T2 3 न च राम(D3 °म),

5 68 20 तव वीर्यवतः कच्चिन्मयि यद्यस्ति संभ्रमः ।
5 67 20
5 66 19 क्षिप्रं सुनिशितैर्बाणैर्हन्यतां युधि रावणः ॥ २० ॥
भ्रातुरादेशमादाय लक्ष्मणो वा परंतपः ।
स किमर्थं नरवरो न मां रक्षति राघवः ॥ २१ ॥
शक्तौ तौ पुरुषव्याघ्रौ वाय्वग्निसमतेजसौ ।
सुराणामपि दुर्धर्षौ किमर्थं मामुपेक्षतः ॥ २२ ॥
ममैव दुष्कृतं किंचिन्महदस्ति न संशयः ।
समर्थौ सहितौ यन्मां नापेक्षेते परंतपौ ॥ २३ ॥
वैदेह्या वचनं श्रुत्वा करुणं साश्रु भाषितम् ।
पुनरप्यहमार्यां तामिदं वचनमब्रुवम् ॥ २४ ॥
त्वच्छोकविमुखो रामो देवि सत्येन ते शपे ।
रामे दुःखाभिभूते च लक्ष्मणः परितप्यते ॥ २५ ॥
कथंचिद्भवती दृष्टा न कालः परिशोचितुम् ।
इमं मुहूर्तं दुःखानामन्तं द्रक्ष्यसि भामिनि ॥ २६ ॥
तावुभौ नरशार्दूलौ राजपुत्रावरिंदमौ ।
त्वद्दर्शनकृतोत्साहौ लङ्कां भस्मीकरिष्यतः ॥ २७ ॥

T1 G2 3 समरे त्वत्- (G2 तन्-), M3 न च सर्वे (for तव राम) Ś1 Ñ V B1-3 D1-7 9-11 T2 3 M3 रणे शक्ता (for सुखे स्थातुं) B4 रणे बाणस्य ते शक्ता —d) Ś1 Ñ V B D1 7 9-11 T2 3 M3 Ct वेग (D5 7 9 T2 Ct तथा, T3 तत्रा, M3 राम) प्रतिसमासि(D3 °त्रि)तु, D8 न शक्ता प्रतिसाधितु ❀ Cm g प्रतिसमासितु प्रतिमुख स्थातुम् ❀

20 a) T3 G1 2 M3 तस्य, M2 तथा Ś1 वीर तत (for वीर्यवत) V2 B D1-3 5 6 8 10 11 T3 G1 2 M1 कच्चिद् —b) D3 तिष्ठति (for यद्यस्ति) Ñ2 B2 3 D6 G1 2 M1 3 transp मयि and यद्यस्ति Ś1 D1 2 4 10 11 यदि मय्यस्त्य (Ś1 D10 °च्य)नुग्रह, Ñ1 यद्यस्ति मय्यनुग्रह, D6 यद्यदस्ति मयि भ्रम (sic) —cd) Ś1 Ñ1 तु रुचिरैर्, D1 2 4 10 11 सु(D10 तु)रुचिरैर्, D5 7 9 G1 सुनियतैर् (for सुनिशितैर्) Ñ1 वध्यतां (for हन्यतां) Ñ2 V B D3 6 किमर्थं न शरस्तीक्ष्णैः क्षयं नयसि राक्षसान्

21 a) T3 निदेशम् Ś1 Ñ2 V1 B1 D7-9 G1 M3 आज्ञाय, T2 3 आस्थाय (for आदाय) —c) Ñ2 V B1-3 D6 तु(V न, B1 च, D6 om [subm]) मां वीरस् (for नरवरो) B4 किमर्थं हनुमन्वीर —d) Ñ2 V B D3 त्रायते न(V च) महाम(V2 °घु)ति

22 a) D2 तु (for तौ) —b) Ś1 Ñ1 D10 काल (for वायु-) Ñ1 D1-4 11 समविक्रमौ —c) B2 reads दुर्धर्षौ in marg —d) B4 मां किमर्थम् (by transp) D4 उपेक्षते (sic), D5 T2 उपेक्षता (sic), G1 उपेक्षितौ (sic)

23 T2 transp ab and cd —a) Ñ2 V B D6 नूनं मे (for ममैव) V2 D1 3 4 11 दु कृत, B4 दुष्कृति (sic) B2 किं च (for किंचिन्) —b) B4 यदिहास्ति (for महदस्ति) —c) T1 damaged from सहितौ up to d Ś1 D10 G1 2 M1 अपि तौ (for सहितौ) Ś1 D10 वीरौ, B1 2 M2 यस्मान् (for यन्मां) Ñ1 D1 2 4 11 तौ न मां नाथौ (for सहितौ यन्मां) —d) Ñ1 यद्वीक्षेते, Ñ2 B D3 6 G2 3 M1 3 नावेक्षेते, V D8 G1 उपेक्षेते, D1 2 4 ई(D2 वी)क्षेते यत्, D6 T2 नापेक्षेता, D7 9 न रक्षेते, D11 त्रायेते यत्, T3 नापेक्षेतां (sic), M2 नावेक्षाता (sic) (for नापे°क्षेते) Ś1 D10 वीक्षेते यत्परस्पर —After 23, D2 ins

1383* इह मद्वचनाद्वाच्यो राघवः सहलक्ष्मणः ।
इति प्रतिसमादिष्टस्तथाह धर्मवत्सलः ।

24 ab) Ñ1 D1 4 transp वचनं and करुणं Ñ T3 G3 M1 साधु (for साश्रु) T2 पातनं (for भाषितम्) —d) T2 वचनं चेदम् (for इदं वचनम्) Ś1 Ñ1 D1 4 10 अब्रवीत् (sic), V B1 2 4 उक्तवान्, D5 अब्रव (for अब्रुवम्)

25 a) Ś1 D10 -[अ]भिहतो, Ñ1 D1 2 4 11 [अ]भिमुखो, Ñ2 V B -वशगो, D3 -परमो, D6 करुणो, T2 3 -विवशो, Cm g t as in text (for विमुखो) —b) D2 देवि शोकेन तप्यते —c) D8 T1 3 G2 M1 3 तु, T2 न (for च) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 रामशोका(Ñ2 V B D2 6 °दुःखा)भिभूतश्च

26 a) Ś1 D10 रुदतीं दृष्ट्वा, Ñ1 V2 B D1 4 6 11 भवतीं दृष्ट्वा(B4 दृष्टु) —b) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 11 पुनरासितु(D6 °सती [sic]), D3 परिदेवितु, D5 T3 M2 चिरमासितु, Cm t as in text (for परिशोचितुम्) ❀ Ct चिरं लङ्कायामासितुं न कालो योग्य इति पाठान्तरेऽर्थः ❀ —T1 damaged from मुहूर्तं in c up to नरशा in 27a —c) Ś1 Ñ1 D10 नचिराद्देवि, Ñ2 V1 अचिरस्त्व तु, V2 B2 4 D1 2 4 11 T2 नचिरात्त्व तु, B1 नचिरात्खलु, B3 D3 6 अचिरात्त्वं तु(D3 हि), D5 T3 G1 M2 3 अस्मिन्मुहूर्ते, D7-9 Ct इदं मुहूर्तं, Cm as in text (for इमं मुहूर्तं) ❀ Cm t इमं(Ct °दं) मुहूर्तम् । अस्मिन्नेव मुहूर्ते इत्यर्थः ❀ —d) B1 2 पारं (for अन्तं) Ñ1 भाविनि, Ñ2 V B D6 मैथिलि (for भामिनि)

27 T1 damaged up to नरशा in a (cf v l 26) —a) D3 8 M1 2 पुरुषव्याघ्रौ, D5 राजशार्दूलौ —b) Ñ2 V B D1-6 11 G M3 अनिन्दितौ, D7 9 परंतपौ, D8 M1 महाबलौ (for अरिंदमौ)

28 a) D5 reads from च up to b in marg Ś1 Ñ V B3 4 D1-4 6 10 11 T2 3 क्रूर, B1 2 क्रुद्ध, D5 रौद्र- (for

हत्वा च समरे रौद्रं रावणं सहबान्धवम् ।
राघवस्त्वां महाबाहुः स्वां पुरीं नयते ध्रुवम् ॥ २८

यत्तु रामो विजानीयादभिज्ञानमनिन्दिते ।
प्रीतिसंजननं तस्य प्रदातुं तत्त्वमर्हसि ॥ २९

साभिवीक्ष्य दिशः सर्वा वेण्युद्ग्रथनमुत्तमम् ।
मुक्त्वा वस्त्राद्ददौ मह्यं मणिमेत महाबल ॥ ३०

प्रतिगृह्य मणिं दिव्यं तव हेतो रघूत्तम ।
शिरसा संप्रणम्यैनामहमागमने त्वरे ॥ ३१

गमने च कृतोत्साहमवेक्ष्य वरवर्णिनी ।
विवर्धमानं च हि मामुवाच जनकात्मजा ।
अश्रुपूर्णमुखी दीना बाष्पसंदिग्धभाषिणी ॥ ३२

G 5 68 33
B 5 67 33
L 5 66 32

राद्र) —b) G1 राक्षस (for रावण) G2 मह बाधवै —cd) Ś1 Ñ1 D 2 4 10 11 G1 2 महाभागे, D5 7–9 T2 3 M1 3 वरारोहे (for महाबाहु) D7 9 G1 स्वपुरीं Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 प्रतिनेष्यति, Ñ2 V B D6 प्रापयिष्यति, D7 9 T1 G3 M1 2 नयति (D7 9 °यिता) ध्रुव (for नयते ध्रुवम्) D3 रामस्त्वा पुनरानाय स्वपुरी प्रतियास्यति ❀ Cg नयते नेष्यते ❀

29 Ś1 om 29-30 —a) V. B1–3 D2 3 G1 2 [ऽ]मि (for वि) B4 रामो वहभिजानीयाद् —T1 damaged from मनिन्दिते in b up to साभिवीक्ष्य in 30a —c) D1 5 9 प्रीति (sic) —d) B3 मा त्वम्, B4 D6 मे त्वम्, G M1 3 त्वमिह (for तत्त्वम्) Ñ1 D1 2 4 10 11 तन्मे त्व(Ñ1 om [subm])दातुम् (D10 च त्वम् [sic]), B1 D3 तत्प्र(B1 प्रति)दातु त्वम् (for प्रदातु तत्त्वम्)

30 Ś1 om 30, T1 damaged for साभिवीक्ष्य in a (for both, cf v l 29) Ñ1 illeg for 30 —a) Ñ2 V B1-3 D5 6 8 G2 3 समीक्ष्य, D3 निरीक्ष्य, Cv g as in text (for [अ]भिवीक्ष्य) D11 तसा (corrupt) (for दिश) —b) Ñ2 V B D6 -ग्रथितम्, D3 -[उ]द्ग्रथितम् (for [उ]द्ग्रथनम्) D1 2 4 10 11 वेणयग्राद्य भामिनी (D11 °विनी), T2 देव्युद्ग्रथितमुत्तम —c) Ñ2 V B D6 वि(Ñ2 D6 प्र)मुच्य प्र, D1 4 G1 मुक्त्वा च प्र (G1 तदा), D2 3 10 11 मुक्त्वेव (D3 °च) प्र, Cv m g as in text (for मुक्त्वा वस्त्राद्) ❀ Cr वस्त्र मुक्त्वा ददौ। अत्यन्ताभिमतत्वाद्वस्त्रान्तबद्ध मणिं मुक्त्वा दत्तवतीत्यर्थ ।, Cg अस्मिन्सर्गे सार्धसप्तत्रिंशच्छ्लोका ❀ —d) G1 मणिरत्न D9 G3 M1 2 महाबल (for °बल) Ñ2 V B D1-4 6 10 11 मणिरत्नमिद शुभ (D1-4 11 प्रभो)

31 a) D11 इद (for मणि) Ś1 Ñ1 B1 2 4 D1–5 8 10 11 T2 3 M1 2 देव्यास्, D7 9 दोर्भ्यां (for दिव्य) —b) Ś1 D10 चलितोह, D11 तव बाहो (sic) (for तव हेतो) Ñ1 इद मया (sic), V B2 4 D5 7–9 M2 रघुप्रिय, D1 4 अरिंदम, T1 G2 3 M1 अतिप्रिय, M3 रघूद्वह —c) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 च, D8 M3 ता, D11 [अ]भि- (for स-) Ś1 Ñ1 D2 5 10 [ए]ताम्, M2 [अ]हम्, M3 [आ]र्याम् (for [ए]नाम्) Ñ2 V B D6 ता प्रणम्याहम्, D3 प्रणतो भूत्वा (for मप्रणम्यनाम्) —d) D3 भृशम् (for अहम्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 T3 मतिमागमने दधे Ñ2 V B D6 आगतोस्मीह (V2 B2 D6 °ति) सत्वर, D11 गमनाभिमुखोभव, M2 गमनाय मति दधे ❀ Cm t त्वरे त्वरावाञ्जात इत्यर्थ ❀

32 a) B1 तु (for च) D11 गमनेन (for गमने च) —b) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 मा वीक्ष्य, D3 उदीक्ष्य, T3 मा प्रेक्ष्य T1 damaged from वरवर्णिनी up to मुखी in c —c) Ñ2 V मा (for वि-) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 T3 च भृश, Ñ2 V2 B1 3 4 D1 4 6 सुभृशम्, V1 सदृशम्, D8 M1 मा चेदम् (for च हि माम्) B2 वर्धमान स्वसदृशम —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 T3 विनि (D1–4 T3 °नि)श्वस्याय (D3 °सि)तेक्षणा —f) D7 9 T2 3 गद्गद- (for संदिग्ध-) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 बाष्पगद्गदया गिरा, Ñ2 V B1–3 D5 6 बाष्पसंदिग्धया गिरा —After 32, D5 7–9 S ins

1384* ममोत्पतनसंभ्रान्ता शोकवेगसमाहता।

[G3 ममोत्पतससभ्रान्ता (sic) (for the prior half) D5 -समावृता, T1 G3 M2 -वशगता, T3 समाहिता (for -समाहता)]

—D7 9 T2 3 cont , Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 ins after 32

1385* मामुवाच तत सीता सभाग्योऽसि महाकपे।
यद्द्रक्ष्यसि महाबाहु राम कमललोचनम्।
लक्ष्मण च महाबाहु देवर मे यशस्विनम्।
सीतयाप्येवमुक्तोऽहमब्रुव मैथिलीं तथा।
पृष्ठमारोह मे देवि क्षिप्र जनकनन्दिनि।
यावत्ते दर्शयाम्यद्य सुग्रीव सहलक्ष्मणम्।
राघव च महाभागे भर्तारमसितेक्षणे।
साब्रवीन्मा ततो देवी नैष धर्मो महाकपे।
यत्ते पृष्ठ सिषेवेऽह स्ववशा हरिपुगव।
पुरा च यदह वीर स्पृष्टा गात्रेषु रक्षसा।
तत्राह किं करिष्यामि कालेनोपनिपीडिता।
गच्छ त्व कपिशार्दूल यत्र तौ नृपते सुतौ।
इत्येव सा समाभाष्य भूय सदेष्टुमास्थिता।

[(l 1) D10 पुन (for तत) Ñ2 V B D6 धन्योस्यनुगृहीतोसि (for the prior half) —D1 4 om (hapl) l 2-8 —(l 2) Ñ2 V1 B D2 3 6 10 11 T2 3 यो (for यद्) V2 महाबाहो (for °बाहु) Ś1 D10 राजीव- (for कमल-) —(l 3) Ś1 Ñ1 D2 10 11 महाभाग, Ñ2 V B1 2 4 D6 °कीर्तिं, B3 D3 °वीर्य (for °बाहु) V2 D11 च (for

G 5 68 40 B 5 67 41 L 5 66 39 हनुमन्सिंहसंकाशौ तावुभौ रामलक्ष्मणौ ।
सुग्रीवं च सहामात्यं सर्वान्ब्रूया अनामयम् ॥ ३३
यथा च स महाबाहुर्मां तारयति राघवः ।
अस्माद्दुःखाम्बुसंरोधात्त्वं समाधातुमर्हसि ॥ ३४
इमं च तीव्रं मम शोकवेगं
रक्षोभिरेभिः परिभर्त्सनं च ।
ब्रूयास्तु रामस्य गतः समीपं
शिवश्च तेऽध्वास्तु हरिप्रवीर ॥ ३५
एतत्तवार्या नृप राजसिंह
सीता वचः प्राह विषादपूर्वम् ।
एतच्च बुद्ध्वा गदितं मया त्वं
श्रद्धत्स्व सीतां कुशलां समग्राम् ॥ ३६

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चषष्टितमः सर्गः ॥ ६५ ॥

मे) —(l 4) Ś1 Ñ1 D2 3 10 T3 त्वेवम्, D11 त्वेहम् (sic), T2 होवम (for [अ]प्येवम्) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 T2 3 तदा (for तथा) Ñ2 V B D6 एवमुक्तवती सीता मयाप्युक्ता सुमध्यमा —(l 5) Ñ2 V B3 D6 देवि रोमसु लवस्व (V1 ... सुपेक्षस्व, V2 मामवलवस्व) पृष्ठमारुह्य मे शुभे (D6 ते शुभ), B1 2 4 देवि मा त्व विलवस्व पृष्ठमारोह मे शुभे —(l 6) Ñ2 V B1–3 D6 अद्य त्वा दर्शयिष्यामि, B4 राघव त्वा दर्शयिष्ये (for the prior half) D3 राघव (for सुग्रीव) V1 सलक्ष्मण (subm) (for सहलक्ष्मणम्) V2 B2 D7 9 ससुग्रीव स (D9 सट [hypm]) लक्ष्मण, B3 D6 सुग्रीव च सलक्ष्मण (for the post half) —(l 7) Ś1 Ñ1 D2 10 11 T3 महाभाग (for °भागे) Ś1 D10 -[ई]क्षण (for -[ई]क्षणे) Ñ2 V B D6 राघव पृथिवीपालमिति मे निश्चिता मति, D3 सुग्रीव चापि राजान वानराणा बलीयसां —(l 8) D3 अब्रवीच्च (for साब्रवीन्मा) —(l 9) D11 पृष्ठे (for पृष्ठ) D1 4 11 T2 3 निपेवेह (D1 4 °य) (for सिपंत्रेऽह) Ś1 Ñ V B D2 3 6 10 यत्ते पृष्ठे (D3 °ष्ठ) निषीदेय (for the prior half) V2 सुरमा (sic) (for स्ववशा) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 भार्या रामस्य धीमत (for the post half) —(l 10) D1–4 अवशा यद, T3 अवादयद् (for पुरा च यद्) Ś1 Ñ1 D10 11 अवशा यदह वीर, Ñ2 V B D6 अवशासि तदा वीर (for the prior half) B3 स्पर्शा (sic), D2 स्पृष्टा (sic), D10 11 स्पृष्ट Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 गात्रेण, D11 मात्रेण (for गात्रेषु) —(l 11) B2 4 अब्राह, T2 विवशा (for तनाह) Ś1 Ñ V D10 [उ]परि पीडिता, B D6 परिपीडिता —(l 12) D1–4 11 T2 3 हरि- (for कपि-) Ś1 D10 रामलक्ष्मणौ, Ñ1 नृपनदनौ, Ñ2 V B D6 नृवरात्मजौ (for नृपनं सुता) —D10 om (hapl) from l 13 up to 33[b] —(l 13) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 T3 मा, D11 मा (for मा) Ñ2 V B1–3 D6 मा चोत्पतनसभ्रात (for the prior half). Ś1 पुन (for भूय) D2 सदृष्टुम् (sic) Ñ2 V B1–3 आरभ, B4 आगता, D3 उद्यता, D6 आचरत (for आस्थिता)]

33 D10 om 33[ab] (cf v l 32) —[a]) Ñ2 V1 2 (also as in text) B D6 -विक्रान्तौ (for -सकाशौ) —[b]) D8 T2 M1.2 भ्रातरौ, M3 उभौ तौ (by transp) (for तावुभौ) —[c]) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 T3 महाबाहु (D2 °हो), Ñ2 B3 D6 महासत्त्व, V2 B4 महामात्य (for सहामात्य) —[d]) Ś1 D10 सर्वान्प्रब्रूहि, Ñ2 V B D3 6 ब्रूया सर्वम्, T2 G3 सर्वान्ब्रूया (for सर्वान्ब्रूया) Ñ1 D1 2 4 5 8 11 T G1 2 M ह्य (Ñ1 M3 त्व) नामय

34 [a]) D1 तथा (sic) Ś1 Ñ2 V2 स च (by transp), D8 स सु- (for च स) —T1 damaged from हाबाहुर् up to [c] —[c]) B4 तस्माद् (sic) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 -[उ]पसरोधात्, Ñ2 V B D6 महाभोधेस्, D4 -[ओ]घस°, T3 -[अ]नुस° (for -[अ]म्बुसरोधात्) —[d]) T1 G2 3 M2 3 त्व (for तत्) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 तथा त्व कर्तुम्, D7 9 T3 M1 तत्त्वमाह्या (T3 M1 °धा) तुम् (for तत्समाधातुम्) —After 34, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 T2 3 ins

1386* गत्वा रामसमीप त्व शीघ्र वानरपुगव ।

35 [a]) Ñ1 B2 D3 5 7–9 T2 3 G1 M2 इद (for इम) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तु B3 T3 शीघ्रं, D3 दीर्घं (for तीव्र) B3 -कारण (for -वेग) —T1 mostly damaged for [b] —[b]) Ś1 एन (sic), Ñ2 B1–3 D4 6 एव (for एभि·) D2 परिभर्त्स्यमान, D3 परितर्जन च —For 35[ab], B4 subst.

1387* इम तीव्र शोकवेग रक्षोभि परिभर्त्सनम् ।

—[c]) D3 G3 ब्रूयाच्च (G3 °त्तु) Ñ2 V B1–3 D6 वदेर्नृ (V °ब्रू) वीरस्य (for ब्रूयास्तु रामस्य) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 रामस्य पार्श्वे हि (B4 °र्श्वस्य, D2 11 °र्श्वं हि) गतो वदेस्त्व —[d]) T3 शिव B2 ततो, B3 तु ते, D5 तव (for च ते) V2 त्वस्तु (for ऽध्वास्तु) Ś1 Ñ. B4 D1 2 4 10 11 नित्य शिव तेस्तु (for शिवश्च तेऽध्वास्तु) Ñ2 B3 D6 कपिप्रवीर

36 [a]) Ś1 B4 D2 10 11 एव तदा (Ś1 °व), Ñ1 इद तव, Ñ2 V B1–3 D3 6 एतावद्, D1 4 एव मम, T2 एतत्तदा

६६

अथाहमुत्तरं देव्या पुनरुक्तः ससंभ्रमम् ।
तव स्नेहान्नरव्याघ्र सौहार्दादनुमान्य च ॥ १
एवं बहुविधं वाच्यो रामो दाशरथिस्त्वया ।
यथा मामाप्नुयाच्छीघ्रं हत्वा रावणमाहवे ॥ २
यदि वा मन्यसे वीर वसैकाहमरिंदम ।
कस्मिंश्चित्संवृते देशे विश्रान्तः श्वो गमिष्यसि ॥ ३
मम चाप्यल्पभाग्यायाः सांनिध्यात्तव वानर ।
अस्य शोकविपाकस्य मुहूर्तं स्याद्विमोक्षणम् ॥ ४
गते हि त्वयि विक्रान्ते पुनरागमनाय वै ।
प्राणानामपि संदेहो ममस्यान्नात्र संशयः ॥ ५
तवादर्शनजः शोको भूयो मां परितापयेत् ।
दुःखाद्दुःखपराभूता दुर्गतां दुःखभागिनीम् ॥ ६ G 5 69 5 B 5 68 6 L 5 67 6

(for एतत्तव) Ñ2 V D6 उक्त्वा (for [आ]र्या) D3 मम (for नृप) Ś1 D10 वीरसिंह, Ñ1 B4 D1 2 4 11 -सिंह-वीर, Ñ2 V B1–3 D3 6 राजपुत्री, D7 सयता सा, D9 रात भीरु (corrupt) (for राजसिंह) —b) T1 damaged after प्रा up to कु in d Ś1 B4 D10 11 युक्ता, Ñ1 D1–4 युक्त (for पूर्वम्) Ñ2 V B1–3 D6 जानक्यभिज्ञानमुवाच देवी —c) Ś1 D10 सीता-, Ñ1 B4 D1 2 4 11 श्रुत्वा (for बुद्ध्वा) D2 7 9 गद्गितो Ś1 D10 नथा त्व, B4 मया तत, D7 9 यथा त्व, D8 प्रियाया (for मया त्व) —d) M2 समग्र (for समग्राम्) Ś1 Ñ1 D10 सीतोपलभाय कुरुष्व शीघ्र(Ñ1 बुद्धिं), Ñ2 V D6 सीता सम(V2 मया [sic])-प्रेति कुरुष्व बुद्धिं, B1(m after corr) 2 सीता(B2 यथा) मलभाय(B1 before corr as in Ñ2) कुरुष्व बुद्धिं, B3 यथा समभ्येति कुरुष्व बुद्धिं, B4 D3 11 सीतोपलसे च(D3 11 प्र) कुरुष्व बुद्धिं, D1 2 4 सीतोपलाभे(D2 °ताप्रलभे), M1 श्रद्धत्स्व सीताकुशलं समग्र

Colophon —*Sarga name* Ś1 D2 10 अभिज्ञानदर्शन (D2 °न), Ñ1 D1 4 अभिज्ञानसमर्पण(D1 4 °ण), Ñ2 B1 D6 हनू(Ñ2 °नु)मद्वाक्य, V B1–3 प्रत्यागतहनू(V1 B3 °नु)मद्वाक्य, D3 सीतासंदेशप्रतिश्रवण, D11 अभिज्ञान प्रदान —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B2–4 D1 2 4 10 11 om, Ś1 68, Ñ2 D6 70, V1 D5 7–9 T1 3 G M1 3 67, V2 59, B1 69, D3 71, T2 M2 66 —After colophon, D2 concludes with राम, G M1 2 with श्रीरामाय नम

66

1 a) D5 तथा (for अथ) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 [इ]-त्थम् (for [अ]हम्) Ñ1 सीता (sic) (for देव्या) Ñ2 V B D6 उत्पतश्च पुनर्वाक्य —b) Ñ2 V B D6 देव्योक्तोस्मि (for पुनरुक्त) B3(with hiatus) असभव, B4 सुसभ्रम, D3 त्वसभ्रम, D5 8 9 T3 G3 M3 Cv m g t सम्भ्रम, Ck as in text (for ससभ्रमम्) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 पुनरुक्तमसभ्रम —c) D3 न च (for तव) —d) T1 3 M3 Cv t सौहृदाद्, Cm g सौहार्दाद् (as in text) D8 G2 3 M वै, Cm as in text (for च) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सौहृद चारु(D1 3 4 11 °नु) दर्शित, Ñ2 V B D6 मानयत्वा च सौहृद

2 Ñ2 V B D6 om 2 —a) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तथा (for एव) D11 चान्यो (sic) (for वाच्यो) —T1 damaged from b up to मामाप्नु in c —c) D2 ममाप्नुयाच्, D7–9 Ct मा प्राप्नुयान, Ck as in text (for मामाप्नुयाच्)

3 a) B1–3 मा, D1 4 मा (for वा) M2 तात (for वीर) —b) B4 त्वम्, D11 स च (sic) (for वस) —c) G3 कस्मिश्च B3 सभृते, D11 सभ्रमे (sic) (for सवृते) —d) B4 च (for श्वो) B4 D1 3 8 T3 (after corr *inf lin pr m* as in text) गमिष्यति (sic) G3 विश्रात शोकमिष्यसि (sic)

4 B4 om (hapl) 4–6b —a) Ś1 Ñ V B1 3 D1–4 6 10 G1 चैव, T1 G2 3 चेद् (for चापि) D11 ममैव लभ्यमाज्ञाया (sic) —b) Ś1 D10 शत्रुहन् Ñ1 D1 3 4 8 11 G1 2 M2 3 वीर्यवान् (for वानर) Ñ2 V B1–3 D6 दर्शनेन तवानघ —c) T1 damaged from कस्य up to त्वयि in 5a Ś1 Ñ V B1 D6 11 शोकस्यास्य प्रमेयस्य, B2 3 D1–4 10 शोकस्यास्याप्रमेयस्य —d) Ś1 Ñ1 D2 10 11 अपि क्षय, Ñ2 V B1–3 D3 6 यदि क्षय, D1 4 अपि क्षण, G2 3 हि मोक्षण, M2 हि रक्षण (for विमोक्षणम्)

5 B4 om 5, T1 damaged up to त्वयि in a (for both cf v l 4) —a) M2 च (for हि) Ś1 Ñ V B1–3 D1 2 4 6 10 11 हरिशार्दूल(D4 °ले), D3 7 9 T3 G1 M1 2 त्वयि विक्रात (for त्वयि विक्रान्ते) —b) Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 11 सप्राप्तये त्वयि, Ñ1 आवृत्तये त्वयि, V B1–3 D6 आगमनात्त्व(V2 B3 °न त्व)यि (for आगमनाय वै) —D6 om 5c–6b ❀ Cr प्राणानामपि सन्देहो मम स्यान्नात्र सशय । इत परम्, तवादर्शनज शोको भूयो मा परितापयेत्। दु खाद्दु खतरा भूत्वा दुर्गता दु खभागिनीति ❀

6 B4 D6 om 6ab (cf v l 4 and 5 respy) —a) G1 3 चापि (for शोको) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तत्रा(D11 °था)दर्शनमप्येतद्, Ñ2 V1 B1–3 तवादर्शनज वीर, V2 तत्र चादर्शन वीर, D3 5 7 9 T2 3 G2 M2 तवादर्शनज चापि(D3

G 5 69 6
B 5 68 7
L 5 67 7

अयं तु वीर संदेहस्तिष्ठतीव ममाग्रतः ।
सुमहास्त्वत्सहायेषु हर्यृक्षेषु असंशयः ॥ ७

कथं नु खलु दुष्पारं तरिष्यन्ति महोदधिम् ।
तानि हर्यृक्षसैन्यानि तौ वा नरवरात्मजौ ॥ ८

त्रयाणामेव भूतानां सागरस्यास्य लङ्घने ।
शक्तिः स्याद्वैनतेयस्य वायोर्वा तव वानघ ॥ ९

तदस्मिन्कार्यनिर्योगे वीरैवं दुरतिक्रमे ।
किं पश्यसि समाधानं ब्रूहि कार्यविदां वर ॥ १०

काममस्य त्वमेवैकः कार्यस्य परिसाधने ।
पर्याप्तः परवीरघ्न यशस्यस्ते बलोदयः ॥ ११

बलैः समग्रैर्यदि मां हत्वा रावणमाहवे ।
विजयी स्वां पुरीं रामो नयेत्तत्स्याद्यशस्करम् ॥ १२

यथाहं तस्य वीरस्य वनादुपधिना हृता ।
रक्षसा तद्भयादेव तथा नार्हति राघवः ॥ १३

बलैस्तु संकुलां कृत्वा लङ्कां परबलार्दनः ।
मां नयेद्यदि काकुत्स्थस्तत्तस्य सदृशं भवेत् ॥ १४

दुःख) —b) D5 7 8 T2 3 M2 भय, G1 2 शोको (for भूयो) Ś1 Ñ V B1–3 D1 2 4 10 11 ताप(Ñ1 D11 °र[sic])-यिष्यति (for परितापयेत्) —cd) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 M1 दुःखाद्दु(Ś1 Ñ1 °ख्द्दु)स्तर(D1 4 °रा) भूत्वा(D3 दुःख), D8 दुःखाद्दुःखाभिभूता च, G1 दुःखाद्दुःखतर गाता, M2 दुःखाद्दुःखमनुप्राप्ता (for c) ‖ Ck "दुःखाद्दुःखतरीभूत्वा" इति सर्वत्र पाठः ‖ Ś1 Ñ1 D1 4 10 दुःखिता, D2 11 G1 दुःखिता, D3 प्रासाद (for दुर्गता) T1 मद- (for दुःख) Ś1 Ñ1 D1.2.4 10 भागिनी Ñ2 V B D6 इद दुःखतर भूतं दुःखाना मद्भागिनी

7 a) Ś1 Ñ1 D2 3 5 7–11 M1 3 Ct च, Ñ2 V B D6 हि, T2 3 M2 Ck ते (for तु) T1 damaged after म up to हर्यृक्षे in d —b) B3 तिष्ठतीह, D7 अस्त्यतीव (for तिष्ठतीव) —c) V2 मत्- (for त्वत्) D1 4 सुमहत्सु (for सुमहास्त्वत्) D5 सत्त्वसपन्नो, D7 G1 त्वत्सहायेन, T3 सत्त्वसपन्न (for त्वत्सहायेषु). —d) Note hiatus between हर्यृक्षेषु and असशय G2 om (hapl) हर्यृक्षेषु Ñ2 V B D5 6 8 न(B1 च) सशय., G2 M1 3 हरीश्वर, Ct as in text (for असशय) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वानरेषु महामते

8 a) B1 2 D1 तु, D3 हि (for नु) —c) Ñ2 V B D6 वानर- (for हर्यृक्ष-) —d) D11 नृप (for नर-) M1 दशरथात्मजौ

9 a) Ñ2 B3 4 D3 5 8 G1 M2 अपि (for एव) Ś1 M2 लोकाना (for भूताना). —b) Ñ1 [अ]धिलघने, Ñ2 D7 9 M1 [इ]ह ल°, V B D6 विल°, D1 4 11 [अ]तिल°, D2 3 G1 [अ]पि ल°, D5 8 T3 M2 च ल° (for [अ]स्य लङ्घने) —c) D5 वा (for स्याद्) —d) D5 7–9 T3 M1 च (for second वा) Ś1 Ñ1 V2 B2 3 D3 6 10 T2 M3 तव वा मारुतस्य वा, Ñ2 V1 B1 4 D1 2 4 11 तव वा(D2 तथा ते) मारुतस्य च

10 T1 damaged up to रि in d —a) D6 तत्र (for तद्). Ñ1 D1 4 11 सयोगे, Ñ2 V B D6 सदेहे (for -निर्योगे) T3 M1 तस्मिन्कार्य(M1 °न्का)र्यस्य निर्योगे —b) Ś1 Ñ1 B4 D1 3 4 10 11 दैवरपि दुरासदे(B4 °रत्यये), Ñ2 B3 D6 सर्वाप्तीतीव दुष्करे, V B1 2 सत्रासर्वार दुष्क(B1 °ष्क)रे, T3 त्रिधव दुरतिक्रम (sic) —c) B2 पश्यामि (for पश्यसि) —d) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 त्व वे, Ñ2 V B D6 त्व हि, D3 मयि (for ब्रूहि) D7 9 वाक्य (for कार्य-) V B3 D1 4 6 -विदा वर, B1 विशारद

11 M1 damaged for 11ab —a) D4 एकः स्यात (for एवक) —c) D3 पर्याप्त D5 6 11 परवीरघ्नो (for °वीरघ्न) —d) D2 लयस्यम् (sic) (for यशस्यस) D2 11 तु (for ते) D6 T2 3 G1 3 M3 Cr k फलोदय, Cm t as in text (for बलो°) Ñ2 V B D6 किं नु विज्ञापयामि ते, D1 4 यशस्यस्तु फलोदय, D3 यशस्तुल्यबलोदय

12 a) Ñ2 V B D6 जित्वा, D5 इह (for यदि) —b) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 जित्वा (for हत्वा) Ñ2 V B D6 रावण यदि सयुगे —c) Ś1 Ñ1 D1–4 10,11 अयोध्या, Ñ2 V1 B1–3 D6 नयेत, V2 न नयेत् (for विजयी) Ś1 Ñ V B1–3 D5 7 9 स्व, G3 त्वा (for स्वा) B4 नयेद्यदि T1 damaged from पुरी up to 13c —d) Ñ2 V B1 3 4 D6 तत्स्यात्तस्य, B2 तच्च तस्य, D8 नयेन्मा तद, D11 नयेत्तस्य (for नयेत्तत्स्याद्)

13 T1 damaged for 13abc (cf v l 12) —a) Ñ1 यदा, T2 3 यद् (for यथा) B3 सहसा (for वीरस्य) Ś1 D1 4 10 य(Ś1 त)था तस्य नृवीरस्य —b) B2 3 D3 6 बलाद्, D5 भयाद् (for वनाद्) D6 9 उपाधिना, T2 दुष्कृतिना (for उपधिना) Ś1 D2 10 वनादु(Ś1 °द)पहृता पुरा, D1 4 वचना त्रिविधा हृता, T3 विना ... पाहृता —c) Ś1 Ñ1 एव (for एव) Ñ2 V B D6 जीवता रक्षसामेव(D6 °व) —d) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 transp तथा and न

14 a) D9 शरैस् (for बलैस्) V2 च (for तु). D5 बलैस्तु सङ्गना लङ्का —T1 damaged from b up to दा in 16a —b) V B D6 पुरी, D5 कृत्वा (for लङ्का) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 परपुरञ्जय (for °बलार्दन) —c) D1 6 9 11 मा (for मा)

तद्यथा तस्य विक्रान्तमनुरूपं महात्मनः ।
भवत्याहवशूरस्य तथा त्वमुपपादय ॥ १५
तदर्थोपहितं वाक्यं प्रश्रितं हेतुसंहितम् ।
निशम्याहं ततः शेषं वाक्यमुत्तरमब्रुवम् ॥ १६
देवि हर्यृक्षसैन्यानामीश्वरः प्लवतां वरः ।
सुग्रीवः सत्त्वसम्पन्नस्तवार्थे कृतनिश्चयः ॥ १७
तस्य विक्रमसम्पन्नाः सत्त्ववन्तो महाबलाः ।
मनःसंकल्पसंपाता निदेशे हरयः स्थिताः ॥ १८
येषां नोपरि नाधस्तान्न तिर्यक्सज्जते गतिः ।
न च कर्मसु सीदन्ति महत्स्वमिततेजसः ॥ १९
असकृत्तैर्महाभागैर्वानरैर्बलसंयुतैः ।
प्रदक्षिणीकृता भूमिर्वायुमार्गानुसारिभिः ॥ २०
मद्विशिष्टाश्च तुल्याश्च सन्ति तत्र वनौकसः ।
मत्तः प्रत्यवरः कश्चिन्नास्ति सुग्रीवसंनिधौ ॥ २१
अहं तावदिह प्राप्तः किं पुनस्ते महाबलाः ।
न हि प्रकृष्टाः प्रेष्यन्ते प्रेष्यन्ते हीतरे जनाः ॥ २२
तदलं परितापेन देवि मन्युर्व्यपैतु ते ।
एकोत्पातेन ते लङ्कामेष्यन्ति हरियूथपाः ॥ २३ G 5 69 22 B 5 68 23 L 5 67 23

15 T1 damaged for 15 (cf v l. 14) —[a]) D5 यद् (for तद्) —[b]) B1 महाबल (for °त्मन) —[d]) D8 M1 तत्त्वमेव, Ck t as in text (for तथा त्वम्) Ś1 D2 10 उपपादये

16 T1 damaged up to वा in [a] (cf v l 14) —[a]) B4 तदर्थसहित, D2 एवमुक्त शुभं, D6 तदर्थाय हित (for तदर्थोपहित) —[b]) B1 2 D1–4 11 प्रसृत (for प्रश्रित) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सयु(D3 °म)त, B2 सस्थित (for सहितम्) —[c]) Ś1 Ñ1 B2.4 D1 2 4 10 11 प्रशस्य, Ñ2 V1 B3 D6 प्रणम्य, V2 D3 प्रशस्य, B1 प्रहस्य (for निशम्य) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तस्या, B3 तेपा (sic) (for शेष) —[d]) D1 अब्रव, D3 उक्तवान्, D11 अब्रवीत् (for अब्रुवम्)

17 [a]) Ñ2 V B D6 वानर- (for हर्यृक्ष-) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 सैन्येन, V2 -सिंहानाम् (for सैन्यानाम्) —[b]) Ś1 Ñ1 D1 10 11 सवृत, D4 सर्वत (for ईश्वर) M2 प्लवगाधिप —[c]) B3 तत्त्व-, G1 सत्य- (for सत्त्व-) —[d]) D7 9 11 T2 त्वदर्थे (for तवार्थे) —After 17, D11 ins

1388* शीघ्रमेष्यति वैदेहि मा ते भूत्तत्र सशय ।

18 D8 om 18 T1 damaged from [b] up to हरय in [d] —[c]) B3 -सपन्न- (sic) (for सकल्प-) Ś1 Ñ D1 2 10 11 -सिद्धार्था, V -जनना, B1–3 -सपन्ना, B4 सिद्धाश्च, D3 गतयो, D4 -सिद्ध्यर्थं, D5 7 9 T2 3 G1 Ck सदृशा (for सपाता) —[d]) B4 D2 11 निर्देशे (for निदेशे)

19 [a]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 G1 तेपा, T3 G2 3 M3 एषा (for येषा) Ñ2 V1 B नाधश्च, D6 वाध°, T1 G3 चाध° (for नाधस्तान्) —[b]) T G3 त्रिव्वक् (for तिर्यक्) D1 गगने, D5 G3 सज्यते (for सज्जते) D3 न तिर्यक्सच-लन गते (hypm) ॐ Cv न त्रिव्वक्सज्जते गतिरिति सम्यक्पाठ । न च वे सज्जते गतिरिति च ॐ —After 19[ab], D5 T2 ins

1389* भूमावुपरि चाधस्तान्नाम्बरे नामरालये ।

[T2 न (for च)]

—[c]) Ñ1 तव, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 न ते, V2 B3 ते न (for न च) D6 सज्जति, G3 सिच्यति (sic) (for सीदन्ति) —[d]) Ñ2 V B D6 विक्रमा (for -तेजस) T1 G3 वानरा द्युतितेजस

20 T3 reads 20[ab] twice —[a]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 T3 (second time) तैश्चापीय, Ñ2 V B D6 नैकशस्तैर्, D3 असवृत्त- (for असकृत्तैर्) D3 M1 महोत्साहे, T3 (first time) G1 महाघोरैर् M2 महाकायैर् (for महा भागैर्) —V2 om (hapl ?) 20[b]–24[c] —[b]) G3 damaged from बैल up to 21[a] M3 दर्पितै (for -सयुतै) Ś1 Ñ V1 B D1–6 8 10 11 T2 3 (second time) M1 ससागरधरा धरा(B4 °रावरा) —[c]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 शीघ्र, B1 भूमौ, D3 सर्वा (for भूमिर्) —[d]) B3 बाहु- (for वायु-) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 मरुत्वद्भिर्महात्मभि (Ś1 D10 °र्वसुधरा, D2 °र्महाबलै)

21 V2 om 21, G3 damaged for 21[a] (for both, cf v l 20) —[a]) B1 विसृष्टास् (sic) (for विशिष्टाश्) T1 damaged from तुल्याश्च up to स in [d] Ñ2 V1 B D6 तथा तुल्या (for च तुल्याश्च) —After 21[ab], Ñ2 B3 D6 ins

1390* मन्त्रिण प्रवराश्चान्ये सुग्रीवस्य महात्मन ।

22 V2 om 22 (cf v l 20) —[a]) B2 पुनर् (for तावद्) D3 सप्राप्त (hypm), D9 शत (sic) (for प्राप्त) —[b]) D1 4 प्रकृष्टास् (for किं पुनस्) —[c]) D3 प्रेक्ष्यते (for प्रेष्यन्ते) Ñ2 V1 B D6 न हि प्रकृष्टान्प्रेष्याश्च (V1 B1 2 4 °स्तु) —[d]) D3 (marg) प्रेक्ष्यते (for प्रेष्यन्ते) D1 4 त्ववरा नरा, D11 हीनतेजस (for हीतरे जना) Ś1 Ñ2 V1 B1–3 D6 10 प्रेषयत्यवरान्वरान (Ś1 D10 °न्वरा), B4 प्रेषयति हि वानरान्, T2 3 प्रेषयत्यपरान्हि ते

23 V2 om. 23 (cf v l 20) G3 damaged for 23[a] —[b]) Ś1 Ñ V1 B D1–4 6 7 9 T3 M1 अपतु, D10 11 अपैति (for व्यपैतु) —[c]) D1 4 लङ्कानाम् D2

G 5 69 23 R 5 68 24 L 5 67 24 मम पृष्ठगतौ तौ च चन्द्रसूर्याविवोदितौ ।
त्वत्सकाशं महाभागे नृसिंहावागमिष्यतः ॥ २४
अरिघ्नं सिंहसंकाशं क्षिप्रं द्रक्ष्यसि राघवम् ।
लक्ष्मणं च धनुष्पाणिं लङ्काद्वारमुपस्थितम् ॥ २५
नखदंष्ट्रायुधान्वीरान्सिंहशार्दूलविक्रमान् ।
वानरान्वारणेन्द्राभान्क्षिप्रं द्रक्ष्यसि संगतान् ॥ २६
शैलाम्बुदनिकाशानां लङ्कामलयसानुषु ।
नर्दतां कपिमुख्यानामचिराच्छ्रोष्यसे स्वनम् ॥ २७
निवृत्तवनवासं च त्वया सार्धमरिंदमम् ।
अभिषिक्तमयोध्यायां क्षिप्रं द्रक्ष्यसि राघवम् ॥ २८
ततो मया वाग्भिरदीनभाषिणी
शिवाभिरिष्टाभिरभिप्रसादिता ।
जगाम शान्तिं मम मैथिलात्मजा
तवापि शोकेन तथाभिपीडिता ॥ २९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षट्षष्टितमः सर्गः ॥ ६६ ॥

॥ समाप्तं सुन्दरकाण्डम् ॥

T1 G2 3 M3 वै लकाम् (for ते लङ्काम्) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 कपि(D11 हरि)कुजरा., Ñ2 V1 B D6 हरिपुगवा:

24 V2 om 24^{abc} (cf v l 20) —^{a}) T1 damaged from गतौ up to नृसिं in ^{d} B1 हि, B2 G1 तु (for च) —For 24^{ab}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

1391* हृष्टा तुष्टा च वैदेहि भविष्यस्यचिरादिव ।

[D1 4 हृष्टतुष्टा, D2 हृष्टपुष्टा D3 तुष्टा हृष्टा (by transp) (for हृष्टा तुष्टा) D2 4 तु (for च) Ś1 Ñ1 वैदेही. Ś1 Ñ1 भविष्यसि चिरादिव (for the post half)]

—^{c}) D8 समीप (for सकाशं) Ś1 Ñ V1 B D1–4 6 10 11 G2 3 महाभागौ (for °भागे)

25 D3 repeats 25 after 26^{ab} —^{ab}) M2 अरिष्ट (for °घ्न) Ś1 Ñ1 D1 2 3(both times) 4 10 11 -विक्रात (for -सकाश) —D1 4 om (hapl) 25^{b} – 26^{c} Ñ2 V B D6 नचिराद्द्रक्ष्यसे राम सुग्रीव च महाबल —^{c}) D2 7–9 T2 G1 M1 2 धनुष्मत, D5 महाबाहु (for धनुष्पाणि) —^{d}) Ś1 Ñ1 D5 7–10 T2 G1 उपागत (for उपस्थितम्)

26 D1 4 om 26^{abc} (cf v l 25) —After 26^{ab}, D3 repeats 25 —^{c}) T1 damaged from न्द्राभान् up to निकाशा in 27^{a} Ś1 Ñ1 V2 D2 10 वानरेद्र च, Ñ2 V1 B3 D6 वानरेंद्रेण, B4 D5 7 9 T3 G1 वानरेद्राभान , D3 11 वानरेंद्राश्च (for वारणेन्द्राभान्) —^{d}) V1 B D6 चागतान्, V2 चापरान्, D2 (with hiatus) आगतान् (for संगतान्)

27 T1 damaged up to निकाशा in ^{a} (cf v.l 26) B1 reads 27 – 28 in marg. —^{a}) B2 नील (for शैल-). —^{c}) B4 नदता Ñ2 V1 B D6 -सैन्याना, D9 -सिंहानाम् (for -मुख्यानाम्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 कपीना नर्द(D10 °द)-तामार्ये —^{d}) Ś1 Ñ2 V B1 4 D6 7 9 10 T2 नचिराच्; T1 damaged (for अचिराच्). D5 T1 G2 3 M2 3 श्रोष्यसि (for श्रोष्यसे) Ś1 D10 गिर , Ñ2 V B1 4 D6 रव, T3 ध्वनिं, M2 निस्वन (hypm) (for स्वनम्) Ñ1 D1 2 4 11 श्रोष्यसे नचिराद्गिर , B2 नचिराच्छ्रोष्यते ध्वनि , B3 अचिश्रोषे महारव (corrupt) , D3 आर्ये श्रोष्यसि नि स्वन

28 B1 reads 28 in marg (cf v l 27) D6 om 28 —^{a}) B4 विवृत्त- (for निवृत्त-) B4 M2 त, D1–4 11 तु (for च). —^{b}) T1 G3 साकम् (for सार्धम्) Ś1 B4 D10 अनिंदिते, D2 अचितिते (for अरिंदमम्) —After 28^{ab}, M2 ins

1392* देवैः सेन्द्रैस्तथा सिद्धै पन्नगैश्च महर्षिभि ।
स्तूयमान रघुश्रेष्ठ त्व द्रक्ष्यसि « लक्ष्मणम् ।

—^{c}) D5 अयोध्याया पुन प्राप्त.

29 T1 damaged up to प्रसा in ^{b} —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तथा (for ततो). B3 D6 उदार- (for अदीन-) D8 G M2 3 Cr m g -भाषिणा(G3 °णौ [sic]) , Ck t as in text (for -भाषिणी). —^{b}) Ñ1 गिराभिर् (for शिवा°) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 आर्या त्वरितं, Ñ2 B1 3 D6 इष्टाभिरि (Ñ2 °र)ति (for इष्टाभिरभि-) G1 -सप्रसादिता —^{c}) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 चकार, Ñ2 V B1–3 D6 G1 M3

Ct उवाच, D5 7 9 M1 Ct उवाह, Cr m g as in text (for जगाम). Ñ2 V1 B1-3 D6 मम चापि जानकी, D3 मन-मापि मैथिली (for मम मैथिलात्मजा) —[d]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 5 10 M3 न चापि, D7-9 तवाति-(D8 °धि-), T2 3 G3 तवाभि, G2 तथापि, Cr m g as in text (for तवापि) T1 damaged for शोकेन तथाभि- Ś1 Ñ1 B4 T3 G3 M1 तथापि, D1 7 9 Ct तथाति-, D2 4 10 11 G1 तथा नि, J1 M3 Cm g तवाभि, G2 तवाभि-, Cr k as in text (for तथाभि) Ñ1 पीडिताभवत् (for -पीडिता) Ñ2 V B1-3 D6 न चापि शोक(V2 सीता) प्र(V वि)जहावनिन्दिता, D3 न चापि शोक विदधाति चेतसा

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 उत्तरोत्तरवाक्य, Ñ2 V B1 3 4 D6 हनूमद्वाक्य, B2 प्रत्यागतहनूमद्वाक्य, D3 हनूमत्प्रत्याय —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B2 D1 2 4 10 11 om, T1 damaged, Ś1 V1 D5 7-9 T3 G M1 3 68, Ñ2 D6 71, V2 60, B1 70, B3 64, B4 74, D3 72, T2 M2 67. —After colophon, D2 concludes with राम D5 ins the concluding st of Govindārājīya and then reads सवत् १८३१ वैशाखमासे शुक्लपक्षे द्वादशी रविवारे। श्रीमते रामानुजाय नमः।

—D7 9 ins

इति सुन्दरकाण्डसपूर्णमस्तु (D9 om up to स्तु)। अत पर युद्धकाण्ड भविष्यति। तस्यायमाद्यश्लोक।

श्रुत्वा हनूमतो वाक्य यथावदभिभाषितम्।
राम प्रीतिसमायुक्तो वाक्यमुत्तरमब्रवीत्॥ १॥

—D8 ins

श्रीमत्सुन्दरकाण्डमिद समाप्तम्।

—T1 ins

भरतशत्रुघ्नहनुमत्समेतश्रीरामचन्द्रस्वामिने नम। श्रीगुरुभ्यो नमः। शुभमस्तु। श्रीरस्तु।

—T2 ins

श्रीहनुमत्सीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नपरिवारसमेतरामचन्द्रार्पणमस्तु।

—T3 ins

श्रीरामार्पणमस्तु।

—G1 ins

श्रीरामाय नम। सुन्दरकाण्ड समाप्तम्। हरि ॐ। शुभमस्तु। सीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेतश्रीरामचन्द्रस्वामिने नम।

—G2 ins

श्रीरामाय नम।

श्रुत्वा हनुमतो वाक्य यथावदभिभाषितम्।
राम प्रीतिसमायुक्तो वाक्यमुत्तरमब्रवीत।
युद्धकाण्डे प्रथमश्लोकोऽयम्।

—G3 ins

श्रीमते रामानुजाय नमः। हरि ॐ। शुभमस्तु। श्रीगुरुभ्यो नम। श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेतश्रीरामचन्द्राय मङ्गलम्। श्रीरामाय नम। शुभमस्तु।

—M1 ins

श्रीरामाय नम। सुन्दरकाण्ड समाप्त श्रीरामाय नम।

—M2 ins

इति श्रीमत्सुन्दरकाण्ड समाप्तम्। श्रीगुरुभ्यो नम। करकृतमपराध क्षन्तुमर्हन्ति सन्त।

—M3 ins

श्रीमत्सुन्दरकाण्डे पठनश्रवणयो फल ब्रह्माण्डपुराणे सप्तचत्वारिंशदुत्तरशततमे अध्याये। काण्डस्य सुन्दरा।

APPENDIX I

This Appendix comprises 14 additional passages found in some of the 29 MSS which have been cited in the foot-notes to the constituted text They are either too big or unimportant to be included in the foot-notes below the text

The order of the MSS and the principles adopted in writing the foot-notes to these passages are the same as those of the foot-notes to the constituted text

1

After 5 3 19, D5 6 (after 19 1st time) 7–9 S ins , D3 ins after 143*

अथ सा हरिशार्दूल प्रविशन्तं महाबलम्।
नगरी स्वेन रूपेण ददर्श पवनात्मजम्।
सा त हरिवर दृष्ट्वा लङ्का रावणपालिता।
स्वयमेवोत्थिता तत्र विकृताननदर्शना।
पुरस्तात्तस्य वीरस्य वायुसूनोरतिष्ठत।
मुञ्चमाना महानादमब्रवीत्पवनात्मजम्।
कस्त्व केन च कार्येण इह प्राप्तो वनालय।
कथयस्वेह यत्तत्त्व यावत्प्राणा धरन्ति ते।
न शक्या खल्वियं लङ्का प्रवेष्टु वानर त्वया।
रक्षिता रावणबलैरभिगुप्ता समन्तत ।
अथ तामब्रवीद्वीरो हनूमानग्रत स्थिताम्।
कथयिष्यामि ते तत्त्व यन्मा त्व परिपृच्छसि।
का त्व विरूपनयना पुरद्वारेऽवतिष्ठसे।
किमर्थं चापि मा क्रोधान्निर्भर्त्सयसि दारुणा।
हनूमद्वचन श्रुत्वा लङ्का सा कामरूपिणी।
उवाच वचनं क्रुद्धा परुष पवनात्मजम्।
अह राक्षसराजस्य रावणस्य महा मन ।
आज्ञाप्रतीक्षा दुर्धर्षा रक्षामि नगरीमिमाम्।
न शक्य मामवज्ञाय प्रवेष्टु नगरी त्वया।
अद्य प्राणै परित्यक्त' स्वप्स्यसे निहतो मया।
अह हि नगरी लङ्का स्वयमेव प्लवगम।
सर्वत परिरक्षामि ह्येतत्ते कथित मया।
लङ्काया वचनं श्रुत्वा हनूमान्मारुतात्मज ।
यत्नवान्स हरिश्रेष्ठ स्थित शैल इवापर ।
स ता स्त्रीरूपविकृता दृष्ट्वा वानरपुगव ।

1

(l 1) D3 अथ वानरशार्दूल, G2 अथ सात्र हरिश्रेष्ठ (for the prior half) D6 7 9 G2 -कपि (for बलम्) —(l 3) D3 हरिचर (for °वर) —(l 4) D3 महमेवोत्थिता तत्र (for the prior half) G1 विकृता निकृतानना (for the post half) —(l 5) D5 (before corr marg) तत्र (for तस्य) M3 पुरस्तात्कपिवर्यस्य (for the prior half) D3 वायुसूनो पुर स्थिता (for the post half) ॐ Cr पुरस्तादिति। तस्मै स्वात्मान प्रकाशितवती। प्रकाशनस्थेयाख्ययोश्चेत्यात्मनेपदम्।, Ck अतिष्ठतेति देवतारूप प्रकाशितवतीत्यर्थ । प्रकाशनस्थेयाख्ययोश्चेत्यात्मनेपदम्।, Ct अतिष्ठत देवतारूप प्रकाशितवती ॐ —(l 6) D3 -दानम् (meta) (for -नादम्) —(l 7) Note hiatus between the two halves D8 इत (for इह) D3 वनेचर, D6 8 वनालय, Ck t as above (for वनालय) —(l 8) G1 सत्य (for तत्त्व) T2 G1 2 M1 प्राणान् D6 त (for ते). T2 G2 धरिष्यसे (G2 °सि), G1 हरिष्यसि, M1 हरामि ते (for धरन्ति ते) D3 कथयस्व मम तथ्य न मा निशाचि वासर ॐ Cr तेन तव प्राणा यावद्धरन्ति ध्रियन्ते तावद्यत्तत्त्व तत्कथयस्व कथय धृञ्(ङ्?)अवस्थाने। विकरणादिप्रत्यय आर्ष । यावत्प्राणान्हरामि न इति वा पाठ ।, Cm ते तव प्राणा यावद्धरन्ति ध्रियन्ते तावद्यत्तत्त्व तत्कथयस्व ॐ —(l 9) D3 G3 M2 3 न शक्य, D5 6 अशक्य ॐ Cr न शक्यमिति। लिङ्गसामान्येन नपुसकत्वम्। तथा चोक्त भगवता भाष्यकारेण—अमासेनापि शक्य क्षुदुपग(दुपह?)न्तुमिति।, Ck न शक्या खल्वियमिति पाठ.।, Ct त्वयका प्रवेष्टु न शक्यम्। क्षुदुपहन्तु शक्यमितिवत्। "न शक्या" इति पाठस्तु सुगम एव ॐ —(l 10) D3 G1 राक्षस (for रावण) D3 तमतत (for सम°) ॐ Cr रावणबलै समन्ततो ऽभिगुप्ता समन्तत सवृतामत एव रक्षिताम्।, Cg नेति। अभिगुप्ता समावृतेत्यर्थ । अतो न रक्षितेत्यनेन पुनरुक्ति. ॐ —(l 11) G2 [ए]नाम् (for ताम्) T वीरो (for वीरो) M1 अथाब्रवीन्महावीरो (for the prior half) —(l 12) D6 यत, D7 9 G3 तत् (for ते) D6 यस्मात्, T2 यथा (for यन्मा) D7 परिपृच्छसे —(l 13) D3 नयने (for °ना) D3 [इ]ह तिष्ठसि, D5 M3 [ए]व तिष्ठसि (for [ऽ]वतिष्ठसे) D6 पुरद्वारमुपाश्रिता (for the post half) —(l 14) D3 दृष्ट्वा, D5 8 T2 G3 M2 क्रुद्धा, T1 3 G1 2 M1 3 रुद्धा (for क्रोधान्) T2 विनिर्भर्त्सयसि (for निर्भर्त्सयसि) D3 6–9 M2 दारुणे, D5 G2 °ण (for दारुणा) —D8 reads l 15 in marg —(l 15) D3 transp. लङ्का and सा —(l 19) T2 G3 अशक्या (G3 °क्य), T3 M3 न शक्या (for न शक्य) D6–9 G1 नगरीम्, G3 वानर (for नगरी) D6 7 9 इमा (for त्वया) —(l 20) D8 M1 अद्य प्राणान्परित्यज्य (for the prior half). D6 स्वास्यसि (for स्वप्स्यसे) —(l 22) D6–9 (with hiatus) अतस्ते (for ह्येतत्ते) D3 एतत्तेह निवेदये (for the post half) —(l 23) D6 8 G1 मरुता(D8 पवना)त्मज —(l 24) D9 बलवान् (for यत्न°) D3 T2 G1 2 M1.2 हि (for स) G3 कपि- (for हरि-) —(l 25) D6 -निकृता, D8 -विक्रान्ता (for -विकृता) —(l 26) D3

आबभाषेऽथ मेधावी सत्त्ववान्प्लवगर्षभ ।
द्रक्ष्यामि नगरीं लङ्का साट्टप्राकारतोरणाम्।
इत्यर्थमिह सप्राप्त पर कौतूहल हि मे।
वनान्युपवनानीह लङ्काया काननानि च।
सर्वतो गृहमुख्यानि द्रष्टुमागमन हि मे।
तस्य तद्वचन श्रुत्वा लङ्का सा कामरूपिणी।
भूय एव पुनर्वाक्य बभाषे परुषाक्षरम्।
मामनिर्जित्य दुर्बुद्धे राक्षसेश्वरपालिताम्।
न शक्यमद्य ते द्रष्टु पुरीय वानराधम।
तत स कपिशार्दूलस्तामुवाच निशाचरीम्।
दृष्ट्वा पुरीमिमा भद्रे पुनर्यास्ये यथागतम्।
तत कृत्वा महानाद सा वै लङ्का भयानकम्।
तलेन वानरश्रेष्ठ ताडयामास वेगिता।
तत स कपिशार्दूलो लङ्कया ताडितो भृशम्।
ननाद सुमहानाद वीर्यवान्पवनात्मज ।
तत सवर्तयामास वामहस्तस्य सोऽङ्गुली ।
मुष्टिनाभिजघानैना हनूमान्क्रोधमूर्छित ।
स्त्री चेति मन्यमानेन नातिक्रोध स्वय कृत ।
सा तु तेन प्रहारेण विह्वलाङ्गी निशाचरी।
पपात सहसा भूमौ विकृताननदर्शना।
ततस्तु हनुमान्प्राज्ञस्ता दृष्ट्वा विनिपातिताम्।
कृपा चकार तेजस्वी मन्यमान स्त्रिय तु ताम्।
ततो वै भृशमुद्विग्ना लङ्का सा गद्गदाक्षरम्।
उवाचागर्वित वाक्य हनुमन्त प्लवगमम्।
प्रसीद सुमहाबाहो त्रायस्व हरिसत्तम।
समये सौम्य तिष्ठन्ति सत्त्ववन्तो महाबला ।
अह तु नगरी लङ्का स्वयमेव प्लवगम।
निर्जिताह त्वया वीर विक्रमेण महाबल।
इद च तथ्य शृणु वै ब्रुवन्त्या मे हरीश्वर।
स्वय स्वयभुवा दत्त वरदान यथा मम।
यदा त्वा वानर कश्चिद्विक्रमाद्वशमानयेत्।
तदा त्वया हि विज्ञेय रक्षसा भयमागतम्।

अवभाषत (for आबभाषेऽथ) D_3 यत्नवान् —(l 27) D_3 साद्रि- (for साट्ट) —After l 27, D_8 G_3 M_1 ins

निर्विशङ्कमिम लोक पश्यन्त्यास्तव साम्प्रतम् ।

—(l 28) $T_{1\,3}$ G_3 अत्यर्थम्, G_1 तदर्थम्, Ct as above (for इत्य°) M_1 एतदर्थमिह प्राप्त (for the prior half). —(l 29) D_6 लङ्काया (for °या) —(l 31) D_3 वै (for सा) —(l 32) M_1 हि सा (for पुनर्) D_3 भूयस्त्वेवापर वाक्य (for the prior half) G_2 उवाच परुष हि मे (for the post half) —(l 33) T_3 M_2 पालिता (for °ताम्) —(l 34) D_5 चाद्य, D_7 ह्यद्य $D_{3\,8\,9}$ G_2 न शक्या ह्य(D_9 त्व)द्य ते द्रष्टु, M_2 न शक्यते त्वया द्रष्टु (for the prior half) ॐ Cr न शक्यमिति लिङ्गसामान्ये नपुसकत्वम्। अव्ययत्वाद्वा। पुरीसामानाधिकरण्यम्।, Cg शक्यमित्येतदव्ययम्। तदाह कालिदास —"शक्यमरविन्दसुरभि कणवाही मालिनीतरङ्गाणाम्। अङ्गैरनङ्गतप्तैरविरलमालिङ्गितु पवन " इति। पुरीरूप वस्तु शक्यमिति शक्यपुर्यो सामानाधिकरण्य वा ॐ —(l 35) D_3 M_1 हरि- (for कपि) —(l 36) D_3 इहा (for इमा) G_2 द्रक्ष्यामीमा पुरी भद्रे (for the prior half) ॐ Cg यास्ये यास्यामि ॐ —(l 37) D_3 M_3 भयावह, $D_{6\,7\,9}$ भयकर, G_3 भयानका (for भयानकम्) —(l 38) G_1 करेण —(l 39) D_{5-9} हरि- (for कपि) D_5 T_3 $G_{2\,3}$ लङ्काया (for लङ्कया) G_1 transp लङ्कया and ताडितो M_3 लङ्कामाताडितो भृश (for the post half) —(l 40) $D_{6\,7\,9}$ मारुतात्मज , D_8 प्लवगर्षभ , Ck as above (for पवनात्मज) —(l 41) D_5 तत्र (for तत) D_3 G $M_{1\,2}$ सोऽङ्गुलि (G °लीन्), Cr m k t as above (for °ली) —(l 42) D_3 मुष्टिनाभ्यहनन्मूर्ध्नि हनुमा क्रूरदर्शना —(l 43) D_3 चेय, D_9 त्वेति (for चेति) D_3 तदा (for स्वय) —(l 44) D_5 विह्वलाङ्गी (for विह्वलाङ्गी) —(l 45) M_1 [आ]घातैर् (for भूमौ) D_5 विक्लव , D_6 T_2 विह्वल , Cr m t as above (for विकृत) D_3 निकृत्ता कदली यथा (for the post half) —After l 45, D_3 ins

लब्धसज्ञोत्थिता भीता हनूमन्तमथाब्रवीत्।
रूप कुरुष्व तेजस्विन्मावमन्यस्व मा स्वयम्।

—D_3 om l 46–47 —(l 46) G_1 स (for तु) $D_{6\,7\,9}$ वीरस्त (for प्राज्ञस्) —(l 47) D_{6-9} T_1 च ता, M_1 त्विमा (for तु ताम्) —(l 48) D_3 $T_{1\,3}$ G_2 M_3 भृशमविग्ना, Ct as above (for °मुद्विग्ना) D_9 लङ्का सा प्रियवादिनी (for the post half) —(l 49) D_6 G_3 गर्विता(G_3 °त), D_8 [अ]गर्विता (for [अ]गर्वित) —(l 50) D_3 त्व (for सु-) D_9 त्राहि मा प्लवगर्षभ (for the post half) —(l 53) M_3 विक्रमे ह (for °ण) —After l 53, M_3 erroneously reads the prior half of l 56 and brackets it —(l 54) $T_{1\,3}$ G_2 M_3 तु (for न) D_3 G_1 पथ्य, D_6 वक्ष्ये (for तथ्य) D_3 मे (for वै) $D_{6\,7\,9}$ transp ब्रु and मे D_3 वचो हरिगणेश्वर (for the post half) —(l 55) $T_{1\,3}$ G_3 M_3 स्वयभुवा पुरा दत्त (for the prior half) D_9 ममानघ, T_2 यदा मम, G_2 हरीश्वर, M_1 यथाक्रम (for यथा मम) —(l 56) G_1 यथा G_3 विक्रम्य (for °माद्) D_7 विक्रम्य निवशा बलात् (for the post half) ॐ Cr यदेति। इद वरदान नन्दीश्वरशापेनानन्तर सद्योऽपि विनाशभीतया लङ्कया प्रार्थितेन ब्रह्मणा कृतमिति पुराणसिद्धम्।, Cm यदेति। अत्र रावणाधिक्षेपक्षुभितनन्दिकेश्वरशापात्सद्य प्राप्तो विनाश स्वयभूवरप्रसादाद्वानरास्कन्दनपर्यन्त प्रतिबद्ध इति कथानुसधेया।, Cg यदेति। अत्र रावणस्य दिग्विजये नन्दिकेश्वरादिभिर्लङ्काया सद्यो विनाशशापे दत्ते सा ब्रह्माण गत्वा प्रार्थयामास विनाशो मे मा भूदिति। स च तस्यै वरमदात्, तव सद्यो विनाशो न भविष्यति। यदा तु वानरस्त्वामभिभविष्यति तदा तु विनाशो भविष्यतीति कथोच्चीयते. ॐ —After l 56, D_3 ins

वशमानेष्यति क्षिप्र तेजस्वी वानरेश्वर ।
स लङ्का लोकविख्याता सर्वां वै नाशयिष्यति।

—(l 57) G_3 च, $M_{1\,2}$ [अ]पि- (for हि) D_3 राक्षसाश्च रणे सर्वान्वधिष्यति न सशय .—(l 58) D_3 समहत्तप (for तत्र दर्शनात्).—(l. 59) D_5 स्वय त, $D_{7\,9}$ स्वयभू (for °भु).

स हि मे समय सौम्य प्राप्तोऽद्य तव दर्शनात्।
स्वयंभुविहित सत्यो न तस्यास्ति व्यतिक्रमः।
सीतानिमित्त राज्ञस्तु रावणस्य दुरात्मन ।
रक्षसा चैव सर्वेषा विनाश समुपागत ।
तत्प्रविश्य हरिश्रेष्ठ पुरीं रावणपालिताम्।
विधत्स्व सर्वकार्याणि यानि यानीह वाञ्छसि।
प्रविश्य शापोपहता हरीश्वर
पुरीं शुभा राक्षसमुख्यपालिताम्।
यदृच्छया त्व जनकात्मजा सतीं
विमार्ग सर्वत्रगतो यथासुखम्।

Colophon

स निर्जित्य पुरीं श्रेष्ठा लङ्का ता कामरूपिणीम्।
विक्रमेण महातेजा हनूमान्कपिसत्तम ।
अद्वारेण महाबाहु प्राकारमवपुप्लुवे।
निशि लङ्का महासत्त्वो विवेश कपिकुञ्जर ।
प्रविश्य नगरीं लङ्का कपिराजहितकर ।
चक्रेऽथ पाद सव्य च शत्रुणा स तु मूर्धनि।

2

Before 5 7, D6 7–9 S ins, Ś1 D1–4 10 ins after 5 7.15^{cd}

स तस्य मध्ये भवनस्य सस्थित
महद्विमान मणिवज्रचित्रितम्।
प्रतप्तजाम्बूनदजालकृत्रिम
ददर्श वीर पवनात्मज कपि ।
तदप्रमेयाप्रतिकारकृत्रिम
कृत स्वय साध्विति विश्वकर्मणा।
दिव गत वायुपथप्रतिष्ठित
व्यराजतादित्यपथस्य लक्ष्मवत्।

M1 सत्यो (for सत्यो) D3 स्वयभुवा यथा दत्तस् (for the prior half) D3 G1 तस्य नास्ति (by transp) (for न तस्यास्ति) ꙮ Ck न तस्य व्यतिक्रमोऽस्तीति भगवद्वच प्रतिपादितस्येत्यर्थ ।, Ct न तस्यास्ति व्यतिक्रमो भगवद्वत्तवरस्य रावणस्य स्वकृताधिक्षेपक्षुभित-नन्दिकेश्वरशापात्तु मया प्राप्तो विनाश , स्वयभूवरवशाद्वानरास्कन्दनपर्यन्त प्रतिबद्ध इति कथात्रानुसर्वयेति तीर्थ ꙮ —T2 om l 60 —(l 60) D3 राजा (for राजस्) D3 रावणेन दुरात्मना (for the post half) —(l 61) G2 समुपस्थित (for °पागत) D3 राक्षसाना विनाशाय कृतमेतन्न सशय —(l 62) G2 लका (for पुरीं) —(l 63) M1 च (for [इ]ह) D3 त्वमद्य हरिपुगव (for the post half) —(l 64) M3 -[अ]व- (for -[उ]प-) M1 हिता (for -हता) D3 पुरीमित (for हरीश्वर) —(l 65) I3 M3 transp पुरीं and शुभा D8 रावणराज- (for राक्षसमुख्य-) D3 शनैश्वरा-शासुगृहेरूपेना —(l 66) M1 ता (for त्व) D3 अतो (for सतीं) —(l 67) D3 विचिन्व (for विमार्ग) T2 विमार्ग सर्वत्र यथासुख कपे ꙮ Cr प्रविश्येति। हरीश्वर म त्व यदृच्छया स्वैर विमार्गेति सबन्ध । यदृच्छा स्वरता हेतुशून्यता स्यादि (°रिता हेतुशून्या त्वास्था वि ?)लक्षणमित्यमर ।, Cm प्रविश्येति। यदृच्छया स्वेरम्।, Cg प्रविश्येति। शापो नन्दिकेश्वरादिकृत । यदृच्छयेत्यस्य गत इति सबन्ध'। यदृच्छयात्र प्राप्तस्त्वमित्यर्थ ।, Ck यदृच्छया स्वेच्छया।, Ct शापोपहता सत्यसकल्पभगवद्वचनेन नन्दिकेश्वर-शापेन च प्रापितनाशकाला हरीश्वरस्त्व प्रविश्य यदृच्छया सर्वत्र रावणा-न्त पुरपर्यन्त यथासुख गत सन्सतीमप्रच्युतपातिव्रत्या जानकीं विमार्गा-न्वेषय। अनेन च वचनेन सीताऽकल्मषाऽत्र पुरे वर्तत इत्युपदिष्टम्. ꙮ

Colophon D6 om. '(Sarga cont.) —*Sarga name* D3 लङ्कायुद्ध —*Sarga no* (figures, words or both) D3 5, D6 7–9 S 3 —After colophon, G M1 conclude with श्रीरामाय नम —D3 om l 68–71 —(l 68) M1 पुरी- (for पुरीं) D6 7 9 transp श्रेष्ठा and लङ्का —(l 69) G2 3 हरि- (for कपि-). T2 प्रविश्य हनुमान्कपि (for the post half) —After l 69, D6 reads 5 3 1^{cd} followed by 5 2 47 and 53, colophon —D6 om l 70–73 —(l 70) D7 9 -वीर्य (for -बाहु) T G2 M3 अभि-; Ck t as above (for अव-) —D5 T G2 M om l 71 —(l 72) G3 हरि- (for कपि-). D3 एवमुक्त स लङ्काया प्रविश्य हरिपुगव —D3 om l 73 —(l 73) D8 T2 M1 च पाद, G1 पद्भ्या (for ऽथ पाद) G3 च (for तु)

2

M1 2 begin with श्रीरामाय नम —Ś1 D2 10 om l 1–2 —(l 1) G2 तत्र स, Cr m g k.t as above (for स तस्य) D6 7 9 T2 G1 M1 2 सस्थितो.—(l 2) D1 3 4 -वितान (for -विमान) D1–4 -वज्रवेदिक, G1 -चित्र (before corr -रत्न)भूषित, G3 -वज्रचित्र (for °चित्रितम्) ꙮ Cv मणिवज्रचित्रितमिति पाठ । अन्यथाक्षरवैकल्य पादस्य भवति।, Ci मणिरत्नचित्रितमिति पाठ । अन्यथा छन्दोभङ्ग स्यात्।, Ck मणिरत्नैर्मणिश्रेष्ठे ।, Ct मणिरत्नैर्मणिश्रेष्ठैश्चित्रितम् ꙮ—(l 3) D1 3 4 -दत- (for -जाल-). Ś1 D10 T2 -चित्रित (for -कृत्रिम) —(l 4) D7 9 धीमान् (for वीर) Ś1 D1–4 10 परवीरहा (for पवनात्मज) —(l. 5) Ś1 D1–4 10 T1 G1 2 Ck t -प्रतिकार-, Cv r m g as above (for -[अ]प्रतिकार-) ꙮ Ck अप्रमेयप्रतिकारेति पाठ । अप्रमेयैरपरिच्छेद्यसौन्दर्यादिभि प्रति-कारै प्रतिमाभि कृत्रिम निर्वृत्त चित्रशोभम्।, Ct अप्रमेयप्रतिकार-कृत्रिमम्। अप्रमेयैरपरिच्छेद्यसौन्दर्यादिभि प्रतिकारै प्रतिमादिभि कृत्रिम निर्वृत्तचित्रशोभम्। पाठान्तर स्वसाम्प्रदायिकमिति कतक ꙮ —(l. 6) Ś1 D1–4 10 स्वय कृत (by transp.), D5 कृत स्वय (for कृत स्वय).—(l 7) Ś1 D1–4 10 दिवगम, D7.9 Ck t दिव गते, Cr m g as above (for दिव गत). D7 9 10 T1 3 G Ct वायुपथे, Cr m g as above (for वायुपथ-) —(l 8) Ś1 D2 10 व्यरोचत, G3 विराजत (for व्यराजत). D3 4 लक्ष्मिवत्, D7 9 Ck लक्ष्म तत्, Cv r m g as above (for लक्ष्मवत्). D1–4 रराज नक्षत्रपथस्य(D2 °थ स्व) लक्ष्मवत् —After l 8, Ś1 D2 10 ins., D1 3 4 ins after l 24

न तत्र किंचिन्न कृत प्रयत्नतो
    न तत्र किंचिन्न महार्हरत्नवत् ।
न ते विशेषा नियता सुरेष्वपि
    न तत्र किंचिन्न महाविशेषवत् ।
तप समाधानपराक्रमार्जित
    मन समाधानविचारचारिणम् ।
अनेकसस्थानविशेषनिर्मित
    ततस्ततस्तुल्यविशेषदर्शनम् ।
मन समाधाय तु शीघ्रगामिन
    दुरावर मारुततुल्यगामिनम् ।
महात्मना पुण्यकृता महर्द्धिना
    यशस्विनामग्र्यमुदामिवालयम् ।
विशेषमालम्ब्य विशेषसस्थित
    विचित्रकूट बहुकूटमण्डितम् ।
मनोभिराम शरदिन्दुनिर्मल
    विचित्रकूट शिखर गिरेर्यथा ।
वहन्ति य कुण्डलशोभितानना
    महाशना व्योमचरा निशाचरा ।
विवृत्तविध्वस्तविशाललोचना
    महाजवा भूतगणा सहस्रश ।
वसन्तपुष्पोत्करचारुदर्शन
    वसन्तमासादपि कान्तदर्शनम् ।
स पुष्पक तत्र विमानमुत्तमं
    ददर्श तद्वानरवीरसत्तम ।

Colophon

यद्यत्पृथिव्यामभिरामरूप
    नत्तत्कृत भूमितलेऽपि तस्य ।
नास्फाटिक नामणिरत्नपूर्ण
    नाराजत किंचिदकाञ्चन वा ।
वनानि शैला नगराणि नद्य
    सरांसि चित्राणि च काञ्चनानि ।
तले बभूवु स्फटिकान्तराणि
    तस्मिन्विमाने तपसो निधाने ।
भूस्तत्र रक्तोत्पलपत्रचित्रे
    कीर्णा सहेमोत्पलपत्ररेणु ।
यथाविधा राजवरोत्तमाङ्गे
    चूडासु चूडामणयो विभान्ति ।
तथाविधास्तत्र कृता विमाने
    स्तम्भाश्च जालानि च वेदिकाश्च ।
स्तम्भप्रमाणान्यविलम्बितानि
    स्तम्भानि चित्राण्यपि चोत्तमानि ।
तत्रापि वैडूर्यकृत विशाल
    यथा सतारागणमन्तरिक्षम् ।
दामानि पद्मोत्पलगन्धकाना
    प्रसुप्तमुल्लोचकृत सुरम्यम् ।

[(l 1) D2 अपि नामरूप (for अभिराम°) —(l 2) D1 3 4 भूमितलेषु (for °तलेऽपि) —(l 4) D3 न राजित, D4 नाराज- (for नाराजत) —(l 5) D3 om from नद्य in l 5 up to णि in l 6 —(l 7) Ś1 बभूव (for °वु) Ś1 D10 स्फटिकोत्त(D10 °केत)राणि —(l 8) D4 विताने (for विमाने) —D1 3 4 om l 9-10 —(l 10) Ś1 कृष्णा D2 -रत्नचित्रे (for -पत्ररेणु) —After l 10, D2 ins

    सुवर्णपद्मोत्पलकेसरैश्च
        तथैव पद्मोत्पलकेसरैश्च ।
    सुसस्कृते वेन्तिले च तस्मि-
        न्नावर्पिता लोहितचन्दनेन ।
    प्रबुद्धपद्मोत्पलपत्ररेणु
        सद्योतवर्णश्च सुवर्णरेणु ।

—(l 11) Ś1 [उ]त्तमाके —(l 12) D1 3 4 चूडासु- (for °डासु) —(l 13) Ś1 D10 विमान- (for विमाने). —(l 14) Ś1 (after corr as above) वेदिकानि (for °काश्च) —D1 3 4 om l 15-20 —(l 15) Ś1 [अ]वलम्बितानि —D2 transp l 17-18 and l 19-20 —(l 17) D2 तन्नील- (for तत्रापि) —(l. 18) Ś1 सुतारागण (for सतारा°) —Ś1 D10 om l 19-20]

—(l 9) Ś1 D10 प्रयत्न, D1 3 4 प्रयत्नो, D2 प्रयत्नान्, Cm k t as above (for प्रयत्नतो) —(l. 10) D7 9 महार्घ- (for महार्ह-). Ś1 D2 10 -रत्न, Ct as above (for -रत्नवत्) —Ś1 D1-4 10 T1 G2 M2 transp l 11 and 12 —(l 11) D1 3 4 नियत, M2 न यथा, Cm k t as above (for नियता) —(l 12) Ś1 D10 -विशेष,- D2 -विशेषण, Ct as above (for -विशेषवत्) —D1 3 4 om l 13-16 —(l. 13) D2 G1 तत (for तप -) G3 तत समाधाय (for तप समाधान-) D10 -[आ]जित (for -[अ]जित) Ś1 -परै समार्जित (for पराक्रमार्जित) —(l 14) Ś1 पुन (for मन -) Ś1 D2 10 T2 -विचारचारित —(l. 15) D2 -सघात (for -सस्थान) —(l 16) Ś1 D2 10 श्लक्ष्ण (for तुल्य-). D7 9 G1 -निर्मित (for दर्शनम्) —(l. 17) T2 सु- (for तु) Ś1 D1-4 10 सुरासुराणामपि दुष्प्रधर्षण —(l 18) Ś1 D1 3 4 7 9 10 T2 3 Ct दुरासद, D2 दुराधर (sic), Cr m g as above (for दुरावर) ❀ Ct दुरासदम् पापिभिरिति शेष । "दुरावरम्" इति पाठे शत्रुभिर्दुर्निवारमित्यर्थ ❀ Ś1 D2 10 -वेगदर्शन, D1 3 4 -चण्डवेग, Ct as above (for -तुल्यगामिनम्) —(l 19) D8 महर्षिणा G1 2 मनस्विना (for महर्द्धिना) Ś1 D2 10 उ(Ś1 अ)ग्रतप कृतात्मना, D1 3 4 उग्रतपासि कुर्वता (for पुण्यकृता महर्द्धिना) ❀ Cv महर्द्धिनामिति । वृत्तानुकूल्यार्थं नामीति दीर्घो न कृत । Cr m महर्द्धिनामत्र दीर्घाभावश्छान्दस ।, Cg महर्द्धिना महर्द्धीनाम् । "अपि माष मष कुर्याच्छन्दोभङ्ग न कारयेत्" इत्युक्तरीत्या वृत्तभङ्गभिया ह्रस्वोच्चारणम् ।, Ct महर्द्धिनाम् । दीर्घाभावश्छान्दस । एव तुल्यगामिनामित्यत्र पुस्त्वम् । विमानशब्दोऽर्धर्चादि ❀ —(l 20) Ś1 D2 10 पुण्यकृता यथा(D2 °त तथा)लय, D1 3 4 पुण्यकृतामिवालय. D8 उदारमग्र्य मनसामिवालय, T2 यश समग्र्य समुदारमालय ❀ Ct अग्र्यमुदा महात्मना पुण्यकृतामेवालयमास्पदम् । इव शब्द एवार्थे ❀ —(l 21) D7

3

After 5 7 29, D3 ins

पराक्रमानीतमनुत्तम श्रिया
विमानवर्यं प्रसमीक्ष्य पुष्पकम् ।
अनेकरत्नोज्ज्वलभामितान्वित
स मारुतिर्विस्मयमागत परम् ।
[पुष्पकदर्शनो नाम एकादश सर्ग ।]
ददर्शाथ विमानाग्रे निषण्ण स्त्रीशताकुलम् ।
राक्षसेन्द्र महेन्द्राभ रावण हनुमान्कपि ।
आसीन बालसूर्याभ काञ्चने परमासने ।
कैलासशिखराग्रस्थ यथा वैश्रवण तथा ।
नीलजीमूतसकाश रक्तचन्दनभूषितम् ।
मदोत्कट गवा मध्ये नर्दन्तमिव गोपतिम् ।
यक्षदानवदैत्याना कन्याभि सर्वतो वृतम् ।
किंनरीभिर्मानुषीभि * । * । श्च सेवितम् ।
विद्याधराणा कन्याभी राक्षसीभिश्च राक्षसम् ।
सेव्य गुह्यकन्याभिर्गान्धर्वीभिश्च राक्षसम् ।
आहताभिर्बलाद्वीर न करोति उपस्थितम् ।
धर्मेणापहृताभिश्च प्रमथ्य च महासुरान् ।
तत्र दिव्यानि माल्यानि वस्त्राण्याभरणानि च ।
गात्रेषु परमस्त्रीणा ददर्श स महाकपि ।
स्नाताना चन्दनाना च धूपाना चैव उत्थित ।
प्रववौ सुरभिर्गन्धो विमाने पुष्पके शुभे ।
सर्वकामैरुपेता ता पानभूमि महात्मन ।
ददर्श हरिशार्दूलस्तस्य रक्ष पतेर्गृहे ।
पानभोजनविक्षेपे फलैश्च विविधैरपि ।
कृतपुष्पोपहाराभूत्प्रपुपोषाधिका श्रियम् ।
तसैश्च कलधौतैश्च विन्यस्तै शयनासनै ।
पानभूमि विभासद्भि प्रदीप्ता चाभ्यदृश्यत ।
बहुप्रकारैर्विविधैर्वातसत्कारसस्कृतै ।
मास कुशलसपर्कै पानभूमिगतै पृथक् ।
तथाम्ललवणोत्तसैर्विविधै रागषाडवै ।
वासैश्चूर्णैश्च शालैश्च विविधै स्म विराजते ।
शोकान्तकमनोत्तसैरुपरक्तातरेषु च ।
वैडूर्यमणिचित्रेषु भाजनेषु सुगन्धिषु ।
शर्करासवमाध्वीकमैक्षव च शुभं मधु ।

4

After 5 14 28, Ś1 Ñ1 D1-3 4 (l 67-70 after 5 14 30) 10 11 ins

तद्विहीना न भात्येषा चन्द्रहीनेव शर्वरी ।
कदा तु खलु दु खस्य पार यास्यति मैथिली ।
एव चिन्तयतस्तस्य मारुतेर्विक्लवात्मन ।
प्रभाता शर्वरी पुण्या चन्द्रनक्षत्रमण्डिता ।
ततोऽरुणपरिस्पन्दमन्दीकृतवपु शशी ।

आलम्ब- (for आलम्ब्य) Ś1 D10 विशेषतश्चासनसप्रतिष्ठित, D1-4 विशालतायामशत(D2 °त)प्रतिष्ठितं —(l 22) D10 कूप-, T1 3 -रत्न, Ck t as above (for -कूट-) D1 3 4 चित्र कृत(D4 °)तद्बहुचित्रमहित —(l 23) Ś1 D1-4 10 शरदीव (for °दिन्दु-) —(l 24) Ś1 D2 10 महाभ्रकूट (for विचित्र°) G3 यथा गिरे (by transp) (for गिरेर्यथा) Ś1 D1-4 10 विविधाश्रमतल(D2 °तित), M1 शिखरे गिरिर्यथा (for शिखर गिरेर्यथा) ❀ Cv कूट क्षुद्रशृङ्गम्। शिखर महाशृङ्गम् । एतच्च भगवत प्रतिनियतविशेषणे प्रयोगेणैव निश्चीयते ।, Cr विचित्रकूट (विचित्र) शिखरम् । शिखरस्याप्यवान्तरशिखरसद्भावात् ।, Cm विचित्रकूट विचित्रशिखरम ।, Cg विचित्रकूट शिखर गिरेर्यथा । कूटमवान्तरशृङ्गम । शिखर महाशृङ्गमिति प्रयोगादवधार्यते ।, Ck विचित्रकूट विचित्रावान्तरशृङ्गवत् । एव विचित्रकूट विचित्रप्रासादवदित्यर्थ , Ct गिरेविचित्रावान्तरशृङ्गवच्छिखरमिव ❀ —(l 25) Ś1 D2 10 यत्, D1 3 4 तत, Cg k t as above (for य) ❀ Cg य यत् । आर्षो व्यत्यय ❀ D8 -शोभिताननना ❀ Cr भवन्ती (वदन्ती ?) त्यनेन श्लोकेन विमानस्य गक्षमवाहत्व प्रतीयते । कामगस्य दिव्यस्य तन्नोपपद्यते । अन्त पुरमध्यरक्षणार्थं राक्षसावस्थानायोगात् । अतोऽत्र समाधान विद्वद्भि श्चि त्यम् । Cm वहन्ति वहन्तीव । इवशब्दोऽत्राध्याहर्तव्य ❀ —Ś1 D2 10 om (hapl) l 26-27 —(l 26) D1 3 4 महानना T2 ज्योतिश्चिरा —(l 27) D1 3 4 निवृत्त(D3 °ति)नि कृष्ट (for विवृत्तविध्वस्त-) D9 -विशील- —(l 28) Ś1 D1-4 10 मनोजवा (for महा°) G1 महाबला हृतगणा ❀ Cg महाजवा महाजवा इव स्थिता । भूतगणा गोपुरवाहना इव प्रतिमारूपेण स्थिता । अन्यथा रावणान्त पुरे पुरुषसचारायोगात्कामगस्य विमानस्य वहनासभवाच्च । यद्वा शिबिकावाहका इव भूतगणा अधोभागे वहन्ति । तद्वारेणव कामगत्वमपि । चेतनप्रेरण विनाऽचेतनसचारस्यात्यन्तमनुचितत्वाच्च ❀ —(l 29) M3 वमनि (for -वमन्त-) G1 -पुष्पोत्कट- D10 -चित्रदर्शन Ś1 D1-4 -पुष्पोत्कटचित्र(D2 चैत्र)दर्शन D8 प्रतप्तचामीकरचारुदर्शन —(l 30) D5 7 9 -चारुदर्शन (for -कान्त°) —(l 31) M1 सुपुष्पक Ś1 चैव, D1-4 10 नाम (for तत्र). —(l 32) M1 (before corr) -समत (for -सत्तम) —After l 32, D2 reads राम

Colophon —*Sarga name* Ś1 D1-4 10 पुष्पकवर्णन (D1 3 4 °न) —*Sarga no* (figures, words or both) D1 2 4 10 om, Ś1 6, D3 10, D5 7-9 S 8 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

4

(l 2) D1 3 4 कथ (for कदा) Ś1 D10 11 नु (for तु) Ñ1 अस्य दु खस्य तु कथ (for the prior half) —(l 3) D11 विप्लुतात्मन Ñ1 कथ शोकाकुलात्मन (for the post half) —(l 4) Ś1 D10 चन्द्र-, D11 तत्र (for पुण्या) Ś1 D10 11 -ग्रह (for चन्द्र-) —(l 5) D3 -तनु (for -वपु) —(l 6) D1 4 -परिक्षाम, D3 -परिक्षीण, D11 -पर्गीनाक्ष (for -परिक्षाम-) —(l 7) Ñ1 illeg for दृष्ट्वा प्लवग D3 प्लवग (for प्लवग) D10 प्लवगपुगव —(l 8) D2 मतिमास (for हनुमाख) Ñ1 हनुमाश्रितयामास (by transp). —(l 9) Note hiatus

दध्रे कामपरिक्षामकामिनीगण्डपाण्डुताम् ।
अथोद्यन्त विवस्वन्त दृष्ट्वा प्लवगसत्तम ।
चिन्तयामास हनुमांस्तदा बुद्धिमता वर ।
अदृष्टपूर्वा मे सीता इमा च वरवर्णिनीम् ।
इङ्गितैरभिजानामि सीता शोकपरायणाम् ।
राक्षसीभि सुघोराभिस्तर्ज्यमाना मुहुर्मुहु ।
ध्यायन्तीं बाष्परुद्धाक्षीं नि श्वसन्तीं पुन पुन ।
अधोमुखीं निरानन्दामेकवस्त्रावगुण्ठिताम् ।
एकामनेकरूपाभिर्मानुषी राक्षसीवृताम् ।
सुरूपा मलदिग्धाङ्गीमेवविधमनर्हतीम् ।
रावणस्य पुर श्रीमत्सर्वमन्त पुर तथा ।
गृहाणि रक्षसा चैव तथोद्यानानि सर्वश ।
रात्रौ मृगयता सीता विश्रब्ध लक्षिता मया ।
न चात्र दु खिता नारी नामत्ता नाश्रुविक्लवा ।
न च बन्धुवियुक्ता च मुक्त्वैता राक्षसीवृताम् ।
अवज्ञात मया सर्वं रावणान्त पुर महत् ।
अत्र चित्त समासक्त ध्रुव सीतेयमङ्गना ।
सपातिवचनाच्चापि जानाम्येतामह ध्रुवम् ।
रामस्य महिषी देवी लक्ष्मीं नारायणस्य वा ।
न शक्या प्रसभ द्रष्टु राक्षसीसनिधौ मया ।
शङ्केरन्मम राक्षस्य कार्यनाशस्ततो भवेत् ।
एता वा यद्यह हन्मि ह्यदृष्ट्वा जनकात्मजाम् ।
कार्यतत्त्वमविज्ञाय विक्रमो मे भवेद्वृथा ।
तस्मात्स्वल्पेन रूपेण साप्रत लक्षयाम्यहम् ।
एता दृष्टिपथे कृत्वा हृदि योगीव देवताम् ।
इति बुद्ध्या समीक्ष्याथ सक्षिप्य च वपु स्वकम् ।
तस्थावन्तरसप्रेक्षी कालज्ञ पवनात्मज ।
ततो रश्मिसहस्रेण मुष्णस्तेजासि ज्योतिषाम् ।
काञ्चनाभ जगत्कुर्वन्नुदितो विमलो रवि ।
दिवाचराणा सह्राद शुश्रुवे तुमुलो भुवि ।
रात्रिचराश्च ये सत्त्वास्ते निद्रावशमागता ।
रक्षोद्वारे राक्षसाना शब्दोऽभूद्भीमनि स्वन ।
धावतामाह्वयानाना घनानामिव गर्जताम् ।
अग्निहोत्रोत्थितैर्धूमैराज्यगन्धैश्च सा पुरी ।
मारुतेन समाधूतैर्यज्ञभूमिरिवाभवत् ।
शुश्राव राक्षसेन्द्रस्य नानावाच समीरिता ।
जयशब्दाश्च विविधांस्तुतिशब्दाश्च पुष्कलान् ।
शङ्खतूर्यरवोन्मिश्रान्वेणुगीतस्वनास्तथा ।
अथ ते राक्षसा घोरा नीलाञ्जनचयप्रभा ।
रावण जयशब्देन सपूज्याभिप्रतस्थिरे ।

between the two halves D2 सीता मे (by transp) D11 स (for च) D3 तामिमा जनकात्मजा (for the post half) —(l 10) D2 कारणैर् (for इङ्गितैर्) D11 अपि (for अभि-) D2 भर्तृ (for शोक-) D1 4 मैथिली शोककर्शिनीं (for the post half) —(l 11) D2 विरूपाभिस् (for सुघोरा°) D11 तप्यमाना (for तर्ज्यमाना) Ñ1 प्रतिक्षण (for मुहुर्मुहु) —(l 12) D2 -पूर्णाक्षीं (for -रुद्धाक्षी) Ś1 D2 उच्छ्वसतीं, D11 उच्छेदतीं (for नि श्वसन्ती) Ñ1 मुहुर्मुहु (for पुन पुन) —Ñ1 illeg from l 13 up to जय in l 45 —(l 13) D3 -[अ]वगुठिनी (for °ताम्) —((l 14) D11 एका (with hiatus) (for एकाम्) Ś1 राक्षसीभि समावृतां (for the post half) —(l 15) Ś1 स्वरूपा (for सुरूपा) D2 एवम् (for -विधम्) D1 3 4 एव शोक(D3 एवविध)-परा सतीं (for the post half) —(l 16) D2 पुरीं (for पुर) D2 11 श्रीमान् (for श्रीमत्) D3 श्रीमद्- (for सर्वम्) Ś1 महत् (for तथा) —(l 17) D1 4 तद् (for तथा) D11 घोराणि (for [उ]द्यानानि) —(l 18) D2 लक्षिन, D4 11 लक्षिन (for लक्षिता) Ś1 विश्रम्यालक्षिता मया, D10 मया विश्रम्य लक्षिता (for the post half) —(l 19) D11 न चारु दु खिता दीना (for the prior half) D10 न ज्ञाता (for नामत्ता) Ś1 न चार्ता न च विक्लवा (for the post half) —(l 20) D11 -वियुक्ता (for °क्ता) D1 4 वा (for second च) D2 मुक्त्वेमा, D11 मुक्त्वा ता (for मुक्त्वैता) Ś1 गणात्, D2 11 -गणान्, D3 -गणे (for -वृताम्) —D1–4 om l 21 —(l 21) D11 अत्र (for अव-) D11 चारेणात पुर (for रावणान्त°) —(l 22) D2 3 समायुक्त, D11 ममासक्त (for समासक्त) D1 4 अत्र चिन्तासमायुक्ता (for the prior half) —(l 23) Ś1 चैव (for चापि) D11 [ए]नाम् (for [ए]ताम्) —(l 24) D2 11 च (for वा) —(l 25) D11 तथा (for मया) —(l 26) D11 यदि (for मम) Ś1 D10 शकेय्रे राक्षसीना तु, D2 शङ्केयुर्मां हि राक्षस्य (for the prior half) Ś1 D10 भविष्यति (for ततो भवेत्) —(l 27) D11 वे (for वा) D10 वा (for [अ]ह) D1 4 अपृष्ट्वा (with hiatus), D10 अदृष्ट्वा (with hiatus), D11 ह्यदृष्टा (for ह्यदृष्ट्वा) —(l 28) Ś1 -तत्रम् (for -तत्त्वम्) Ś1 D10 वृथा भवेत् (by transp) —(l 29) D1 जयाम्यह (subm), D3 कल्याम्यह, D11 लब्धयाम्यह (for लक्षयाम्यहम्) —(l 31) Ś1 पतन्मनु (for वपु स्वकम्) —(l 34) Ś1 D10 काचन च (for काञ्चनाभ) D1 4 वियत् (for जगत्) D3 सर्वं (for कुर्वन्) D3 कुर्वन्सूर्य समुद्यत (for the post half) —(l 35) D3 सह्लाद (for सह्राद) —(l 36) D1 4 नक्त- (for रात्रि-) D11 निद्रावशमुपागता (for the post half) —(l 37) D1 राजमाना (for राक्ष°) D2 भूरि- (for भीम-) D10 -निस्वन , D11 -दर्शन (for -नि स्वन) —Ś1 D10 om. l 38 —(l 38) D11 ह्रियमाणाना (for आह्वयानाना) D2 3 घर्मगे (for गर्जताम्) —(l 39) D3 थ्थितैर् (for -[उ]त्थितैर्) —(l 40) D2 समुद्धूतैर् (for समाधूतैर्) —(l 41) D10 आश्राव (for शुश्राव) —(l 42) D1 4 श्रुति- (for स्तुति-) —D11 om l 43–44 —(l 43) D2 -रवमिश्रान्, D10 -रवैर्मिश्रा (for -रवोन्मिश्रान्) D1 3 4 -रवास्, D10 -स्वनास् (for -स्वनास्) —(l 44) Ś1 -चयोपमा (for -चयप्रभा) —(l 45) D2 सप्रपूज्याभितस्थिरे, D3 सपूज्याभ्युपतस्थिरे (for the post half) —(l 47) Ñ1 D1 3 4 विविधाकारा (for सवृता°) D11 गुहा च सवृताकारा (for the prior, half) Ñ1 सानूनि विपुलानि च (for the post half).

उद्यानानि विहाराश्च पर्वताश्च मनोरमान्।
गुहाश्च मवृताकारा सानूश्च विपुलानपि।
वेश्मानि चापि रम्याणि मनोद्दिष्टिहराणि च।
आक्रीडान्विविधाश्चित्रान्नदीना पुलिनानि च।
वृक्षखण्डास्तथा दिव्यान्गह्वरान्निर्झराणि च।
स्वच्छन्दगतयस्ते हि रावणाश्रयनिर्भया।
मवशो रेमिरे तेषु विश्वस्ताश्च तथा पृथक्।
हनुमानपि सहृष्ट सीतासभाषणोत्सुक।
सूर्यास्तमनमाकाङ्क्षन्तस्थौ वृक्षान्तरे स्थित।
तत सताप्य पृथिवीं जपापुष्पोत्करप्रभ।
दिनक्षयान्मन्दरश्मिर्भानुरस्तमुपागत।
अथ क्रीडा परित्यज्य राक्षसा विकृतेक्षणा।
स्व स्व स्थान ममाश्रित्य तस्थू रात्र्यागमे तदा।
अशोकवनिकामेव विहगाना प्रधावताम्।
सवशोऽभून्महाशब्दो गवामिव महाव्रजे।
ततो रात्र्या प्रवृत्ताया त्वरन्निव कपिस्तदा।
बहुप्रकार निश्चित्य सीता तामित्यमन्यत।
इय हि सीता नान्यैषा भवित्री सुदृढात्मन।
पत्नी रामस्य दयिता रोहिणी शशिनो यथा।
स ता छन्नवपुर्भूत्वा चक्षुषा व्यवलोकयत्।
अवलोक्य च तेजस्वी जहर्ष च ननन्द च।
इय हि सीता जनकात्मजा ध्रुव
भवत्यवश्य मम हर्षवर्धिनी।
यतोऽन्तरात्मा मम हृष्टरूप
सिन्धुर्यथा चन्द्रमसोदयेन।

5

After 608*, T1 2 G2 3 M2 ins , T2 ins l 1-2 after 5 25 15 , G1 M1 (l 1-5 and 9 only) ins. after 17cd (r) , D8 ins after l 4 of 610*.

साण्ड त्रिभुवन भीम सर्वत मचराचरम्।
सर्वं ग्रस्त मया दृष्ट रामेणाक्लिष्टकर्मणा।
क्षीरोदधिजले मध्ये श्वेत शैल· समुच्छ्रित।
तस्य मूर्ध्नि तत श्वेतश्चतुर्दन्तो महागज।
तस्य पृष्ठे स्थित श्रीमान्रामो राजीवलोचन।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया सह भार्यया।
तत सीता समुत्पत्य भर्तुरङ्काश्रिता स्थिता।
बाहुभ्या सपरिष्वज्य सपूर्णं चन्द्रमण्डलम्।
ततोऽन्यत्र मया दृष्टो रामो रक्तान्तलोचन।
आसीन प्राङ्मुख श्रीमानासने परमे शुभे।
अभिषिक्तस्तु काकुत्स्थ सर्वदेवैर्नमस्कृत।
सब्रह्मर्षिगणै सिद्धै सर्वतीर्थजलेन च।
शुक्लमाल्याम्बरधरा शुक्लगन्धानुलेपना।
सीता तत्र पृथुश्रोणी रराज जनकात्मजा।
ततो देवा सगन्धर्वा सिद्धाश्च परमर्षय।

—(l 48) Ś1 D10 चाति-, D3 यानि (for चापि) —D2 om l 49 —(l 49) D11 आक्रीडाश्च (hypm) (for °डान्) Ś1 D3 10 रम्यान् (for चित्रान्) —(l 50) Ñ1 illeg up to गह्वरान् D3 10 निर्झरानपि (for °णि च) —(l 51) D2 -रतयस्ते तु (for गतयस्ते हि) D11 मछवरस्तपस्ते हि (corrupt) (for the prior half) —(l 52) D2 विश्वस्ता तु (for °श्च) Ñ1 D1 पृथक्, D4 om (for तथा) —(l 53) Ñ1 अथ (for अपि) —(l. 54) Ś1 Ñ1 D10 11 सूर्यास्त (Ś1 °स्त)मनमा(D10 °यमा)काङ्क्षन्(Ś1 D10 °क्षन्) (for the prior half). —Ñ1 illeg. after वृक्षा up to जपा in l 55 D3 11 वृक्षान्तराश्रित (for °रे स्थित). —(l 55) D2 न्पाकुसुमोत्करप्रभ (hypm) (for the post half) —(l 56) Ś1 Ñ1 D10 दिनक्षये, D3 दिवाक्षयान् (for दिनक्षयान्) Ñ1 D11 उपागमत् (for °गत). D2 भास्करोस्तमुपागमत् (for the post. half) —(l 57) D10 11 अथाक्रीडा (for अथ क्रीडा) Ñ1 उप सीता परिष्वज्य (for the prior half) D2 निवृत्तेक्षणा (for विकृत°). —(l 58) Ś1 D10 उपागम्य, D2 मयाश्रित्य, D3 स्मासृत्य, D11 उपाश्रित्य (for ममाश्रित्य) D11 तथा (for तदा) —(l. 59) Ś1 D10 -वनिकाया च (for °कामेव) Ś1 D10 विहगाना. —Ñ1 illeg from प्रधावताम् up to -शब्दो in l 60 —(l. 60) D3 11 महान् (for महा). —(l 61) D2 व्यर्नताया (for प्रवृत्ताया) Ś1 कपिस्तथा, Ñ1 महाकपि (for कपिस्तदा) —(l 62) D11 विनिश्चित्य (hypm.). D2 कपि (for तामिति). Ś1 D10 सीता तत्रैव नान्यत , D11 सीतामित्यमन्यत (for the post half) —(l. 63) Ñ1 सा (for हि) D2 भार्यैषा (for नान्यैषा) D1 4 10 तु (for सु·). —(l. 65) Ñ1 illeg for the prior half D1–4 11 स तु (for स ता) Ñ1 D3 10 व्यवलोकयन्, D2 च व्यलोकयन् (for व्यवलोकयत्) —After l 65, Ñ1 ins.

सीता पश्य करीराभा हनूमान्पवनात्मज।

—(l 66) D1 4 स (for first च) Ś1 D10 ननाद (for ननन्द) —(l 67) D11 च (for हि) —(l 68) D1 3 4 11 हर्षवर्धनी —(l 69) Ś1 D10 तथा, D2 यथा, D4 ततो (for यतो) D2 दृष्ट- (for हृष्ट-) —(l. 70) D1 4.10 -[उ]दितेन (for -[उ]दयेन)

5

D8 reads l 1–2 for the first time after 5 25 12 repeating them here after l 22 T1 damaged for l 1–2 (cf. v l 608*) —(l 1) T2 सोढु (for साण्ड) D8 (first time) सर्वं, G2 दीप्त (for भीम) D8 (second time) साण्ड सर्व त्रिभुवन (for the prior half) D8 (first time) T2 M2 सर्वभूत(D8 °त)चराचर, G1 सभूत मचराचर (for the post half). —M2 om l 3-8 —(l 4) G2 स्थित (for तत) —(l 5) G1 गज- (for तस्य) —T3 G3 om. l 6–9 D8 om l 6 T1 damaged for l 6–12 —(l 8) G1 चारुकुण्डल (for चन्द्रमण्डलम्). —(l. 9) D8 राजीवलोचन —(l. 10) D8 परमाद्भुते, M2 परमार्चिते (for परमे शुभे) —(l 11) G3 स (for तु) —(l 12) G1 M2 ब्रह्मर्षाणा (for सब्रह्मर्षि-). D8 M2 G1 सर्वे (for सिद्धै)

ब्रह्माणमग्रत कृत्वा राम तत्र ववन्दिरे।
पुनरेव मया दृष्टो रामो रमयता वर ।
विष्णुरेव स्वय भूत्वा तस्मिन्नास्ते वरासने।
पर ब्रह्म पर सत्य पर ज्ञान पर तप ।
पर बीज पर क्षेत्र पर कारणकारणम्।
शङ्खचक्रधर श्रीमान्पुण्डरीकायतेक्षण ।
श्रीवत्सवक्षा नित्यश्रीरजेय शाश्वतो ध्रुव ।
एवंभूतो महातेजा राम कमललोचन ।
सर्वलोकेश्वर श्रीमान्नराज रघुनन्दन ।
ततोऽमरेन्द्रा पितरो मुनीन्द्रा
गन्धर्वविद्याधरपन्नगेन्द्रा ।
कृताभिषेक परिवार्य राम
प्रतुष्टुवु प्राञ्जलय प्रहृष्टा ।
ततस्तु सर्वाप्सरस प्रहृष्टा
नृत्यन्ति गायन्ति समेत्य तत्र।
वाद्य प्रकुर्वन्ति नदन्ति शङ्खा
वशाश्च वीणा मुरजाश्च भेर्य ।

6

After 5 33 19^{ab}, D8 ins

त्रिगम्भीर सप्तरक्त पञ्चसूक्ष्म प्रतापवान्।
चित्तोन्नतो दशावर्तो राम सर्वमनोरम ।
कक्षाया लिङ्गभेदे च मुखे गात्रे बिभर्ति य ।
पुष्पाणा मत्स्यमद्यानां तथा मृगमदस्य च।
प्रोच्यते स चतुर्गन्ध सर्वलक्षणपूजित ।
भूतभव्यद्भविष्याणा धर्मकामार्थयोस्तथा।
संधिविग्रहयानानां कालज्ञ स्यात्त्रिकालवित्
अनसूया दया क्षान्तिस्त्रिकमेक प्रकीर्तितम्।
मङ्गलाचारयुक्त च शौच चैव तथा स्पृहा।
अनायासस्त्वकार्पण्य शौर्य चेति त्रयस्त्रिका ।
त्रिक धर्मादिसयुक्त त्रिक स्थानादि चापरम्।
त्रिक नीतित्रय चान्यदज्ञैस्त्रित्रिकमुच्यते।
प्रलम्ब मेहन यस्य प्रलम्बौ वृषणौ तथा।
प्रलम्बबाहुश्च तथा नरश्चैव प्रशस्यते।
उदारमास्यमोष्ठौ च तथोदारस्वनो हि य ।
स चातिगुणसयोगादुदारोऽस्वरो मत ।
नेत्रतारे भ्रुवौ श्मश्रु केशाश्चवासिता शुभा ।
तमिस्राञ्जनवत्कृष्णाश्चतु कृष्ण स उच्यते।
उत्सेधेनानुभावेन विक्रमेण धिया तथा।
यश्चतुर्भिर्यशोलेशैश्चतुलेख स उच्यते।
धर्मार्थकाममोक्षाणा रेखा नातिक्रमेत य ।
प्रामोत्यनुत्तमाँल्लोकान्वा यया सकवर्जितान्।
चतुर्णां लोकपालाना वपुर्धारयते नृप ।
शक्रवैश्रवणादीना तथा प्रेताधिपस्य च।
पाणिपाद चतुर्लेख पुरुषस्य भवेद्यदि।
चक्रवर्तिपद तस्य दुर्लभ न कथचन।
अमात्यै पञ्चभि सार्धं दैवज्ञेन पुरोधसा।
पश्यते य स्वय पश्चात्षोडशाक्षो नृपो भवेत्।
अङ्गुल्योऽङ्गुलिपर्वाणि हृदय च नखास्तथा।
समा सुविदिताश्चैव यस्य स्यात्स चतु सम ।
पुराण न्यायमीमासाधर्मशास्त्राङ्गमिश्रिता ।
वेदा स्थानानि विद्याना धर्मस्य च चतुर्दश।
त्वग्लोमानि तथा केशा वाग्दृष्टिश्चापि पञ्चमी।
पञ्चैतानि च स्निग्धानि यस्य स्यु स नृपो नर।
जानुवंशावुभौ यस्य भुजवंशावुभौ तथा।
ऊरुवंशद्वय चैव पृष्ठवशश्च जानकि।
नाभिवशसमो यस्य सोऽष्टवश प्रकीर्तित ।
स्वर सत्त्व च नाभिश्च त्रिगम्भीर प्रकीर्तित।
पाणिपादतलौ रक्तौ नेत्रान्तानि नखास्तथा।
तालुजिह्वाधरोष्ठौ च सप्त रक्त प्रशस्यते।
सूक्ष्माण्यङ्गुलिपर्वाणि केशास्त्वग्दशना नखा ।
पञ्च सूक्ष्माणि यस्य स्यु स च सन्मानमर्हति।

7

After 5 33, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 ins

स शोकार्तामशोकस्थो ददर्श हनुमान्कपि ।
विमुक्ता किंनरेणेव किनरीं जनकात्मजाम्।
ता निशम्य विशालाक्षीं स्थितां क्षितिरजोऽरुणाम्।

—(l 13) D8 -माल्यानुलेपना (for -गन्धा°) —(l 14) D8 साधु मा तत्र सुश्रोणी, G1 सीता च तत्र सुश्रोणी (for the prior half) —T1 damaged for l 17–19 —(l 17) M2 पर (for वर) —(l 18) G1 एव (for आस्ते) —(l 19) D8 तत्त्व (for सत्य) —(l 21) D8 गदा- (for -धर) —G1 om (hapl) from the post half of l 21 up to the prior half of l 24 —T1 damaged from the post half of l 22 up to l 32 —(l 23) D8 भूत्वा (for -भूतो) —(l 24) D8 स राजा, G2 राजर्षे (for रराज) —(l 25) T3 G3 महेंद्र, G1 नरेंद्रा (for ऽमरेन्द्रा) —(l 26) T3 -पन्नगेश्वरा (for °गेन्द्रा) —T3 G3 read l 29 after l 32 —(l 29) T3 G3 नन्ति तथा पणवाश्च सर्वे —(l 31) T3 G3 सुरेंद्रनाथ (for नदन्ति शङ्खा) —(l 32) T3 G1 2 M2 मुरवाश्च

7

(l 1) Ñ1 ता सशोकाम्, B4 शोकार्ता ताम् (for स शोकार्ताम्) Ś1 Ñ1 B1 D1–4 10 11 अशोकस्था(Ś1 D10 °कार्ता) (for अशोकस्थो) Ñ1 मारुतात्मज (for हनुमान्कपि). —(l 2) B2 (marg also) D2 वियुक्ता (for विमुक्ता). B4 D11 [ए]व (for [इ]व) D1 विमुक्ता किंकरेणेव (for the prior half) D1 दृष्ट्वा, D2 वियुक्ता (for किंनरीं). —(l 3) Ñ2 V B D6 निरीक्ष्य, D3 निशाम्य (for निशम्य) Ś1 D10 -रजस्विनीं, Ñ1 -रजस्वला, B1 -रजोवृता, B2 (marg also as above) -रजोक्षिता, B4 D2 -रजोन्वि(D2 °वृ)ता,

बाष्पसदिग्धया वाचा पुनर्वचनमब्रवीत्।
दूतोऽहमनवद्याङ्गि लङ्कां प्राप्तो नृपाज्ञया।
त्वदर्थं प्रेषितस्तेन राघवेण महात्मना।
सा तस्य वचनं श्रुत्वा मानुषस्येव भाषतः।
अकरोत्कपिमाश्रित्य न विषादं न विस्मयम्।
तथा ब्रुवाणं वैदेही वानरं रावणक्षये।
नाभ्यभाषत शोकेन हर्षेण च जडीकृता।
स मुहूर्तात्कपिश्रेष्ठो हनुमाञ्शास्त्रकोविदः।
निपत्य पादयोर्मूर्ध्ना कीर्तयामास राघवम्।
यशसा तपसा चैव वीर्येण च समन्वितः।
युक्तो योगविदां श्रेष्ठः स त्वां कौशल्यमब्रवीत्।
यः समुद्र इवाक्षोभ्यो हिमवानिव निश्चलः।
सत्यधर्म इवारण्य्ः स त्वां कौशल्यमब्रवीत्।
प्रियो यस्य च सौमित्रिः सौमित्रेश्चापि यः प्रियः।
यो नाथो वानरेन्द्रस्य स त्वां कौशल्यमब्रवीत्।
भ्राता कनीयान्रामस्य सुमित्रा येन सुप्रजा।
प्रणम्य शिरसा पादौ स त्वां कौशल्यमब्रवीत्।
पितृवद्वीक्षते रामं त्वां च पश्यति मातृवत्।
यो नित्यमरविन्दाक्षि स त्वां कौशल्यमब्रवीत्।
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा वानरस्य महात्मनः।
मुमोच दुःखिता सीता शोकोष्णं वारि नेत्रजम्।
अशोभन्त पतन्तोऽस्या नेत्राभ्यामश्रुबिन्दवः।
फुल्लाभ्यामिव पद्माभ्यां प्रसक्तास्तोयबिन्दवः।
सा प्रमृज्यायते नेत्रे कराभ्यां करुणावती।
उपपन्नैरभिज्ञानैर्दूतं तमवगच्छत।

8

After 5 36 11, Ñ V B D1–4,6,11 ins, while Ś1 D10 ins after 5.36 35

ब्रूयास्त्वं नृपतिं सीता त्वत्प्रसादपरायणा।
अशोकमूले शोकार्ता भूमौ स्वपिति जानकी।
मलमण्डलदिग्धाङ्गी शोकाश्रुकलिलानना।
समन्तादौ विमृदिता वापीव न विराजते।

D1 4 रजश्रिता D11 -तरस्विना (for -रजोऽरुणाम्) D3 क्षितौ कपिवरं स्थिना (for the post half) —(l. 4) D11 वाक्य (for बाष्प-) —(l 5) D2 हनुमान्नाम (for अनवद्याङ्गि) B1 (marg also) प्राप्तोस्मि मैथिलि, B4 प्राप्तो नृपात्मजे (for प्राप्तो नृपाज्ञया) —(l. 6) V2 B2 तदह (V2 °र्थं) (for त्वदर्थं) Ñ2 V1 प्रेषित, D4 प्रेरितस् (for प्रेषितस्). D11 मे प्रेषितस्ते (for प्रेषितस्तेन). Ñ2 V B1–3 D6 बलीयसा (for महात्मना) —(l 7) Ñ1 भाषित, Ñ2 V B1 2 4 D6 जल्पत, D11 भावत (for भाषत) B3 मनुष्यवरकामिनी (for the post half) —(l 8) Ñ2 V B D6 सत्त्वम् (for कपिम्) B4 आस्थाय, D1 आसृत्य (for आश्रित्य). B3 विषाद न तु, D3 सा सीता च न (for न विषाद न) —(l 9) B3 D1 3 राक्षसा(B3 °वणा)लये, D4 राघवक्षये, D6 रावणक्षय (for रावणक्षये) (l 10) V B धैर्येण, D2 वैदेही (for शोकेन). V B शोकेन (for हर्षेण). Ñ2 D6 transp शोकेन and हर्षेण D4 तु (for च) —(l 11) D2 सु- (for स). B1 हरि- (for कपि-) Ñ1 प्लवग (for हनुमान्) Ś1 B3 D10 11 मारुतात्मज, B2 4 अथ° (for शास्त्रकोविद) —(l. 12) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 चरणौ (for पादयोर्) D3 वानर (for राघवम्) —Ñ1 D11 om l 13–28 —(l 13) Ñ2 V B D6 तेजसा (for तपसा) Ñ2 D6 धमण, V B1–3 D3 धैर्येण (for वीर्येण) Ś1 D10 सतां पति, D1–3 विशांपति (D2 °ते) (for समन्वित) B4 धैर्येण विक्रमेण च (for the post. half) —(l. 14) Ś1 D10 योगवतां(D10 °नो), V2 B4 वेदविदां, D1 3 राम सतां (for योगविदां) D10 श्रेष्ठा (for श्रेष्ठ) Ś1 D6 10 त्वा (for त्वां) V2 D3 कौशल्य्म्, D1 कुशलम् —V2 om. (hapl.) l 15–18 D2 6 om (hapl) l 15–16 —(l 15) B3 हिम- (for second इव) Ś1 D3 10 चाचल (for निश्चल). —(l 16) Ś1 D10 सत्यो, B1 3 4 D3 सत्ये (for सत्य-). B1 धर्मे (for -धर्म) D10 त्वा (for त्वां) D1 3 कु(D3 कौ)-शल्म् (for कौशल्यम्) —D1 om (hapl) l 17–18. —(l 17) B1 हि (for च) B3 transp यस्य and च Ñ2 V1 B4 D3 4 6 चैव, B3 यश्च (for चापि) B3 हि (for य) —(18) Ś1 विज्ञाता (for यो नाथो) D10 त्वा (for त्वां) —D10 om. (hapl) l 19–20 B1 D2 transp. l. 19–20 and 21–22 and B1 alone reads after l 14 —(l 19) B3 कनिष्ठो (for कनीयान्) V B1 2 रामस्य कनीयान्भ्रा(V1 °भ्रमौ भ्रा, B1 2 °स्यमो भ्रा, B2 (also in marg) °नीयो भ्रा)ता, B4 रामस्यावरजो भ्राता, D2 भ्राता कनीयसा तस्य (for the prior half) D1 सुमित्रायाश्च (for °त्रा येन) —(l 20) Ñ2 त्वा (for त्वां) V2 D1 3 कु(V2 कौ)शल्म् (for कौशल्यम्) —D3 om (hapl) l. 21–22 —(l 21) Ś1 D2 4 10 पश्यते, D6 ईक्षतो (for वीक्षते) V1 ता (for त्वां). —(l 22) B2 D1 -[अ]क्ष (for -[अ]क्षि) B2 ते, D10 त्वा (for त्वां). V2 D1 कु(V2 कौ)शलम् (for कौशल्यम्). —(l 23) V B1 2 ततस (for तस्य). —(l 24) B3 हर्षिता, D2 सहसा (for दुःखिता) Ś1 D10 शोकोत्थ, B3 [आ]नन्दज (for शोकोष्ण) Ś1 D1–4 10 नेत्रज जल (for वारि नेत्रजम्). —(l 25) Ñ2 V अस्र (for अश्रु-). —D10 om (hapl) l 26 —(l 26) Ś1 D1 3 4 प्रसक्तास् (for °क्तास्) B4 सक्तास्ते जलबिंदव, D2 यथावश्या बिंदव (for the post half). —(l 27) Ś1 D10 प्रमृज्य ततो, Ñ2 प्रसृज्यते (subm) (for प्रमृज्यायते) D2 प्रममार्ज ततो नेत्रे (for the prior half) Ś1 V B4 D3 करुणायती(D3 °ते) (for °वती) —(l 28) B3 भूत (for दूत) B2 4 सम्- (for तम्) Ś1 D10 त चाध्यगच्छत, V2 तमभिगच्छत, B3 D3 तमधिगच्छति, D1 4 तस्याव-(D4 त स्माभि)गच्छति D2 यथा योगी प्रियाप्रियौ (for the post half).

8

(l 1) B4 त नृप (for नृपतिं). V1 B1 2 सा ते, V2 वीर, D1–4 11 गत्वा (for सीता) Ś1 D10 नृपशार्दूल (for नृपतिं सीता) गृहि सौम्य त्वं त गत्वा (for the prior half). —(l. 3)

शोकोपहतसर्वाङ्गी तव दर्शनलालसा ।
सीता शोकार्णवे मग्ना ता समुद्धर्तुमर्हसि ।
सशर सायुधश्चापि वीर्यवाश्च महीपते ।
ध्रियते च वधार्होऽय रावण कि न बुध्यसे ।
क्व ते तदायुध चित्र क्व शरा पावकप्रभा ।
क्व तेज क्व च शस्त्राणि यन्मामेवमुपेक्षसे ।
किं नु ते पौरुष नष्ट शङ्के मद्भाग्यसक्षयात् ।
यदय रावण पापो ध्रियते जीवति त्वयि ।
ये त्वा शूरमिति प्राहुस्तेषा तद्वितथ वच ।
न हि भार्यां परामृश्य कश्चिच्छूरस्य जीवति ।
शूरो हि रक्षते भार्यां भार्या शूरमुपासते ।
न च मा रक्षसे वीर किमिद शूरलक्षणम् ।
पूर्वं हि रक्षति पिता कौमारे रघुनन्दन ।
त्वया हीना हृता राजन्रावणेन दुरात्मना ।
जनकाना कुले जाता राघवाणा कुले वधू ।
वसाम्यहमनाथेव दीना राक्षसवेश्मनि ।
उत्क्षेपण समुद्रस्य पतन चन्द्रसूर्ययो ।
चलन शैलराजस्य शीतत्वं कृष्णवर्त्मन ।
अश्रद्धेयानि सर्वाणि यथैतानि नरोत्तम ।
तथानार्यमिद मन्ये रावण यदुपेक्षसे ।
एतच्चान्यच्च वक्तव्य कृपा कुर्याद्यथा मयि ।
वायुना धूयमानो हि वन दहति पावक ।
भर्तव्या रक्षणीया च पत्न्या पत्नी हि सर्वदा ।
तन्नष्टमुभय कस्माद्धर्मस्यस्य सतस्तव ।

V1 2 -पङ्किल-, B1 D3 -मडन- (for -मण्डल-) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 दुख- (for शोक-) Ś1 B1 3 D11 -क्ल(D11 -कु)लिनानना, V2 -मलिनानना, B4 D2 -मलिनानना (for कल्लिलानना) —(l 4) B2 मृताभोजा, B3 D1 प्रमृदिता, D2 च मृदिता (for विमृदिता) D1 वापी न च (for वापीव न) Ś1 D10 भुवि (D10 तव) सीदति (for न विराजते) —(l. 5) B4 D4 10 -सर्वाङ्गीं (for °गी) and -लालसा (for °सा).—(l 6) Ś1 B4 D4 10 सीता (for सीता) and मग्ना (for मग्ना) Ś1 D° 10 त्व (for ता) —(l 7) Ñ2 B3 D6 सासिर्, V2 B2 D3 4 11 चासि (for चापि) B3 म (for च) B3 D2 11 महीपति (for °ते).—(l 8) Ñ2 D6 हि (for च) Ś1 स जीवति, Ñ1 D11 जीवते च, D2 आततायी, D10 जीवत्यपि (for ध्रियते च) Ś1 V2 B3 वध्यते (for बुध्यसे) —(l. 9) D11 क्व न (for क्व ते) B4 वरायुध (for तदा°) Ñ2 B3 4 D6 10 पावकोपमा —After l 9, D1 repeats l 8 —(l 10) Ś1 Ñ1 D4 10 क्व ते तेज क्व चा(Ñ1 श)स्त्राणि, D1 2 11 क्व च (D3 नु) तेज क्व चास्त्राणि, D3 क्व तेज क्वापि चास्त्राणि (for the prior half) —(l. 11) B3 तव (for ते) Ś1 D10 मन्ये (for शङ्के) Ś1 तद्- (for मद्-) —(l 12) D2 नीच (for पापो) Ś1 D10 नियत, D2 पश्यति (for ध्रियते) Ś1 D10 ध्रियते, B3 4 जीवित्वे, D11 ध्रुवति (for जीवति) D2 6 transp जीवति and त्वयि —(l 13) D6 om ये (subm) Ñ2 D1 3 6 शूर (for शूरम्) B2 तु (for तद्) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 वचन वृथा, Ñ2 विहित वच (for वितथ वच) —(l 14) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 प्रिया, B2 न च (for न हि) Ś1 Ñ1 D10 11 परामृश्यात्, D1 3 4 परामर्शात्, D2 दशग्रीवो (for परामृश्य) B3 शूरो हि, B4 D6 शूरश्च (for शूरस्य) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 को हि(Ñ1 कस्य) शूरस्य जीवत, D2 हृत्वापि हृदि जीवति (for the post half) —(l 15) Ñ1 D2 11 शूरैर्हि रक्ष्यते भार्या, D1 3 4 शूरो रक्षति भार्यां हि(D4 च) (for the prior half) Ñ1 शूरैर् (for शूरम्) D10 उपासिता (for उपासते) —(l 16) D3 यत्र, D11 न हि (for न च) D4 मे (for मा) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 त्रायसे(D11 °ते) राजन्, B3 रक्षते शूर (for रक्षसे वीर) Ś1 D2 4 10 11 किं(Ś1 क) नु ते, D1 किं कुत (for किमिद) D3 किं नु शूरस्य लक्षण (for the post half) —After l 16, D2 ins

त्वया न राम दयिता समर्थेनापि रक्षिता ।

—Ñ1 illeg for l 17 —(l 17) Ś1 D2 10 कौमारे, D1 4 11 योषित, D3 यामिह (for पूर्वं हि) Ñ2 D6 रक्ष्यते (for रक्षति) and पित्रा (for पिता) D1 भरतर्षभ, D3 4 11 पुरुषर्षभ (for रघुनन्दन) Ś1 D2 10 यौवने पुरुष स्त्रिय (for the post half) —After l 17, D11 ins

किं न रक्षेत्पति साक्षाद्वृद्धा-पुत्रश्च त्रायते ।

—(l 18) Ś1 D1 3 4 10 11 रक्ष्या (for हीना) V1 B3 कृता (for हृता) Ś1 D1 4 10 साह, D3 11 चाह (for राजन्) —Ñ1 illeg from रावणेन up to l 20 D2 त्वयाह यौवने वीर ह्रियमाणा न रक्षिता —(l 19) B1 राघवस्य (for °वाणा). —(l 20) Ś1 Ñ2 D1-4 6 10 11 रावण (for राक्षस) —After l 20, D2 ins

सुरा शक्रादय स्यातु न शक्ता पुरुषर्षभ ।

—D2 om l 21 —(l 21) Ñ1 V2 D10 तच्छोषण (for उत्क्षेपण) —(l 22) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 transp चलन and शैलराजस्य B2 D1 कृष्णवर्त्मनि, D2 ज्वलनस्य च (for कृष्णवर्त्मन) —After l 22, D2 ins

वायो स्थैर्यं शठे ज्ञानमुष्णत्व द्विजराजनि ।

—D2 om l 23 —(l 23) B1 कर्माणि (for सर्वाणि) Ś1 D10 यानि, B4 D6 तथा (for यथा) Ś1 नराधिप (for नरोत्तम) —After l 23, D1 ins

तथा तवाप्यश्रद्धेय यदवच्छिद्यते त्वया ।

—(l 24) Ś1 D10 तथाप्येवम्, D2 असधायम् (for तथानार्यम्) D3 अह (for इद) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 यदह(D11 °य) रावणक्षये(D1 °गृहे) (for the post half) —After l 24, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins

वसाम्यनाथवद्धीर त्वयि नाथे व्यवस्थिते ।

[Ś1 D3 11 वीर, Ñ1 राम (for धीर) D2 (with hiatus) तिष्ठाम्यत्र अनाथेव, D4 वसाम्यहमनाथेव (for the prior half). D2 च जीवनि (for व्यवस्थिते)]

—(l 25) B4 अन्यच् (for चान्यच्) B1 3 D3 4 वक्तव्य-

ततस्तद्वचनं श्रुत्वा वैदेह्या शोककारणम् ।
शोकेन महताविष्टो हनूमान्प्ररुरोद ह ।
एवमुक्त्वा वचस्तथ्यं सीता शशिनिभानना ।
उदैक्षत ततो भूय शिंशपां तां हिरण्मयीम् ।
प्रादेशमात्रं शाखायामुपविष्टं प्लवंगमम् ।
ददर्श सीता कल्याणी प्राञ्जलिं प्रियवादिनम् ।
तं दृष्ट्वापि तत सीता दु खितापि तपस्विनी ।
नि श्वस्य दीर्घं तत्रस्थं पुनर्वचनमब्रवीत् ।
द्रष्टुमिच्छामि रामस्य वदनं पुष्करेक्षणम् ।
पौर्णमास्यां यथा पूर्णं विमलं चन्द्रमण्डलम् ।
दृष्ट्वा हि वदनं तस्य प्रहृष्येयं प्लवंगम ।
अर्धसंजातसस्येव तोयं प्राप्य वसुंधरा ।

9

After 945*, Ś1 D1 10 ins, while Ñ2 V B D2 3 6 ins after Sarga 40

किंकरान्सुबहून्हत्वा हनुमान्मारुतात्मज ।
काञ्चनाभ्रवनच्छन्नं बभञ्ज प्रमदावनम् ।
चम्पकान्नागवृक्षांश्च तिलकान्वकुलानपि ।
नारिकेलानशोकांश्च तथान्यान्विविधान्द्रुमान् ।
बभञ्ज परमक्रुद्धो वृक्षपालाञ्जघान च ।
तं दृष्ट्वा भज्यमानं च वनपाला समन्तत ।
विद्रुता सहसा त्रस्ता गता यत्र दशानन ।
बद्धाञ्जलिपुटाश्चैव शिरोभिरवनीं गता ।
न्यवेदयन्रावणाय भयविप्लुतलोचना ।
धर्षित स महाशैल्य प्रवरा राक्षसा हता ।
भग्नं च तद्वनं सर्वं वानरेण गतायुषा ।
तत्प्रमादं महाबाहो कर्तुमर्हसि पार्थिव ।
यथा वध्येत दुष्टात्मा तथा यत्नो विधीयताम् ।
श्रुत्वा तेषां तु तद्वाक्यं स क्रोधात्प्रज्वलन्निव ।

(for °न्य) D2 तथा त्वं करुणं त्वया (for the prior half) V2 तथा, B1 कपे (for मयि) —Ś1 om l 26-28 —(l 26) D3 [ऽ]पि (for हि) B2 यथा (for वन) D2 वायुपुत्र दशग्रीव हत्वा नयसि मां लघु —(l 27) D1 2 6 10 11 रक्षितव्या (for रक्षणीया) V1 सदैव हि (for हि सर्वदा) Ñ1 D1-4 11 पत्नी पत्या (D4 भर्त्रा पत्नी) मदव हि, D10 पत्नी हि पतिना मद्रा (for the post half) —(l 28) B1 प्रणष्टम् (for तन्नष्टम्) V1 B3 4 धर्मज्ञस्य (for °रथस्य) —For l. 28, Ñ1 D1-4 10 11 subst

उभय वितथ त्वत्तो ह्यद्य सौम्य ममाभवत् ।

[Ñ1 illeg, D2 नाथ (for त्वत्तो) D10 यद्धि (for ह्यद्य) D10 सौम्यमना अभू (for सौम्य ममाभवत्) D2 तथा त्वं कर्तुमर्हसि (for the post half)]

—(l 29) Ś1 D10 तस्यास् (for ततस्) V B2-4 शोकदारुणं —(l 32) Ś1 Ñ2 B4 D6 10 तदैक्षत, D2 निश्वस्य च (for उदैक्षत) Ś1 D1 2 4 11 पुनर्दीना, Ñ2 D6 तदा भूय, D3 पुनर्हीमान्, D10 मुहुर्दीना (for ततो भूय) D2 शिंशिपामूलमाश्रिता (for the post half) —(l 33) Ś1 तिष्ठन्त च (for उपविष्ट) —Ś1 om. l 34-35 —(l 34) B2 D10 प्रियवादिनी —After l 34, Ñ1 (illeg) D2 ins

महता शोकभारेण सन्नागजवधूरिव ।

—(l 35) Ñ1 transp तं and दृष्ट्वा Ñ1 B4 D1 2 4 11 विस्मिता, D3 10 दु खिता (for [अ]पि तत) D3 10 विस्मिता (for दु खिता) B1 [अ]सौ, B3 हि, B4 [अ]ति, D1 3 11 च (for [अ]पि) V1 यशस्विनी Ñ1 दु खशोकपरिप्लुता (for the post half) —(l 36) Ś1 Ñ1 D2 4 11 तत्रस्था, Ñ2 V D6 उष्ण च, D1 तत्तस्य, D10 सत्रस्ता (for तत्रस्थं) —After l 36, Ñ1 ins

हनूमन्हरिशार्दूल पण्डित कुशलो ह्यसि ।
ब्रवीमि त्वां कृपाविष्ट करुणादृषितात्मना ।

—(l 37) B4 पुष्टलक्षण (for पुष्करेक्षणम्) —(l 38) D1-4,11 पूर्णमास्या Ś1 Ñ2 D6 10 चन्द्र(Ś1 D10 °द्र-) (for पूर्णं) Ñ2 D6 पूर्ण- (for चन्द्र-) Ś1 D10 -मण्डलं निर्मलं च तत(D10 शुभ) (for the post. half) —For l 39 and 40, cf 5 38 2 —(l 39) Ś1 D10 तु, D4 [अ]ह (for हि) Ñ2 illeg for ष्येयं प्लवगम V2 प्रहृष्यामि, B4 D1 प्रहृष्येह (for °य). —(l 40) Ś1 अथवा न यथा विष्णु सप्राप्येव वसुंधरा

9

(l. 1) D1 lacuna for किंकरान्सुबहून् Ś1 D1 3 10 कपिकुञ्जर, V B हरिपुंगव (for मारुतात्मज) —(l. 2) Ñ2 V B D6 उद्यानं द्रुम(B3 वन)सङ्कुलं, D1 काचनप्रवणच्छन्न (for the prior half) Ñ2 V1 B D6 सत्त्वाकुलं(V1 B1 °वृन्दं) (for प्रमदावनम्) V2 शलभाकुलपादप (for the post half) —(l. 3) Ś1 D10 चण्पकान् (for चम्पकान्). Ñ2 नाम पुष्पांश्च, V B1-3 D6 नागपुष्पांश्च, B4 नागपुष्पाणि, D2 नाम वृक्षांश्च V2 D3 वञ्जुलान् (for वञ्जु°) —(l 4) D1-3 नालिकेरान् (for नारि°) Ñ2 V B D6 तथाशोकान् (for अशोकांश्च) Ñ2 V B D6 अन्यांश्च (for तथान्यान्). B2 विविध- (for °धान्) —(l 5) D2 रक्ष- (for वृक्ष) Ś1 D10 वृक्षशाखा बभञ्ज च; B3 वृक्षान्पुष्पफलान्वितान्, D3 शालान्तालाश्वनान च (for the post. half) —(l 6) V1 B1(m also as above) ते, D3 तद् (for तं) D6 भजमान Ñ2 V B1-3 D6 तु (for च). Ś1 D10 भज्यमानं वनं दृष्ट्वा, B4 तान्दृष्ट्वा भज्यमानांस्तु (for the prior half) —D10 om l. 7-9 —(l 7) V1 B2 जग्मुर् (for गता). Ś1 दशग्रीवमुपागम्य वाक्यमूचुरिदं तदा —Ś1 om l 8-9 —(l 8) D1 lacuna for the prior half B2 बध्वा (for बद्ध-) Ñ2 V1 B D6 [इ]दम्, V2 [ए]वम् (for [ए]व) D1 3 अवनिं Ñ2 V B D6 ऊचुस्ते प्रणता भुवि (for the post half) —(l 9) Ñ2 V B D6 रावणं तत्र सक्रुद्धं (for the prior half) Ñ2 V B D6 शोक- (for भय-) D1 -निप्लुत- (for -विप्लुत-) B4 -लोचन —(l 10) Ñ2 V B

आदिदेश गण तत्र राक्षसाना महाबल ।
ते घोरा प्रहिता राज्ञा राक्षसा बलदर्पिता ।
मुञ्चन्त सिंहनादांश्च प्रययुर्यत्र वानरः ।
समासाद्य च त वीर हनूमन्त महाबलम् ।
ते जघ्नुर्विमलै शूलै परिघै सपरश्वधै ।
अन्यैश्च विविधै शस्त्रैर्हनूमन्त तथा शरै ।
तत क्रुद्ध स हनुमान्प्रगृह्य विपुल द्रुमम् ।
जघान राक्षसान्घोरास्तान्समेतान्महाबल ।
ते पावकमिवासाद्य शलभा जीवितक्षये ।
जग्मुर्विनाश सर्वे वै किंकरास्ते च राक्षसा ।
निहतान्किंकरान्श्रुत्वा रावणो लोकरावण ।
प्रहस्तस्य सुत वीर जम्बुमालिनमादिशत् ।
नाहत्वा वानर वीर विनिवर्तितुमर्हसि ।

10

After 1077*, T2 ins

ता तथा परमोद्विग्ना सीता शोकाभिकर्शिताम् ।
हनूमति गृहीते तु रक्षोभिर्भीमविक्रमै ।
उवाच सरमा वाक्य ता विराजयितु तथा ।
मा शुचो देवि वैदेहि हनूमन्त महाकपिम् ।
निहत्यारक्षिण सर्वान्राक्षसास्तत एव च ।
पुरीं लङ्का दहति न साक्षादिव हुताशन ।
भवनाद्भवन गच्छन्सौमनस्येन वीर्यवान् ।
प्रासादवरसस्थाश्च गवाक्षस्थाश्च योषित ।
वह्निप्रदीप्तनयना नादान्कुर्वन्ति दु खिता ।
काश्चित्तदा विशालाक्ष्यो वह्निज्वालासमावृता ।
अपश्यन्त्य क्वचिन्नाथ सर्वतोऽग्निसमावृतम् ।
वह्नावभिपतन्त्याशु कर्तव्य नाभिजज्ञिरे ।
अभिधावन्ति सहसा क्रोशन्त्य सह बालकै ।
अवकु(गु)ण्ठा निकृत्ता स वासोभिर्विस्मितास्तदा ।
स्तम्भै राजतसौवर्णै प्रवालमणिचारुभि ।
दृश्यन्तेऽग्निसमासक्ता वह्नावग्निरिवोत्थित ।
प्रासादमाला बहुधा ह्यग्निदग्धा पतन्ति हि ।
दीप्यमानेव सा भाति लङ्का कालविपर्यये ।
क्वचिद्दग्धप्रदेशास्तु क्वचिदर्धविनाशिता ।
बहुधेमा विभान्ति स्म गृहाणा भूमय शुभा ।
कान्ताभि सह वित्रस्ता दृश्यन्ते राक्षसास्तदा ।
अहोत्युच्चैर्वदन्ति स्म त्रातार नाभिजज्ञिरे ।
सप्रदीप्ता पुरी लङ्का हनुमद्वीर्यधर्षिताम् ।
अन्त पुराणि सर्वाणि दृष्ट्वा विद्राविरे तदा ।
क्वचित्कुङ्कुमवर्णाभा क्वचित्किंशुकसनिभा ।
क्वचिच्छाल्मलिसकाशा शिखाश्चाग्नेश्चकाशिरे ।
धूमेन सवृता केचिद्गृहोद्देशा समावृता ।
पर्वकालेषु सप्राप्ते ग्रहा इव नभस्थले ।
देवी व्यपयतु त्रासाद्धनूमन्त प्रति प्रिये ।
दग्ध्वा लङ्कापुरी भीमा व्योम्नि वीर प्रकाशते ।
स्निग्धो घनौघसरोधान्मुक्तश्चन्द्र इवामल ।
एतच्छ्रुत्वाभवत्प्रीता सीता शशिनिभानना ।
निर्वृति परमा प्राप्ता बाला स्वस्थाभवत्तदा ।

D6 नाशित (for धर्षित) Ś1 Ñ2 V B D1 6 10 सु-, D2 च (for स). V2 महाश्चैव (for महाश्चैत्य) Ñ2 V B D6 राक्षसा (B2 °स) प्रवरा (by transp) —(l 11) Ñ2 V1 B D6 भग्न तव(V1 B3 4 °तच्च, B1 वभज च, B2 °तु तद्) वन (Ñ2 बल) राजन् (for the prior half) B4 हता- (for गता) —(l 12) D2 स्व (for तत्) D3 न प्रमाद (for तत्प्रसाद) Ñ2 V B D6 मानद (for पार्थिव) —Ś1 D1 3 10 om l 13 —(l 13) Ñ2 बाध्यत (sic) (for वध्येत) —(l 14) Ñ2 V1 B D6 तु तेषा (by transp) Ś1 तया, V2 * तद् (for तु तद्) Ñ2 D6 वचन (for तद्वाक्य). Ñ2 D6 क्रोधेन, B4 क्रोधात्स (by transp) B3 प्रस्खलन्निव —(l 15) Ñ2 D6 राक्षसाना (for आदिदेश) V2 B2 D6 गणास्, D1 गर्ति (for गण) D1 lacuna after रा Ñ2 D6 व्यादिदेश (for राक्षसाना) Ś1 B3 D10 महाबल (B3 °हवे) —(l 16) B4 सहिता (for प्र°) —(l 17) Ś1 मुचन्वै (for मुञ्चन्त) Ś1 D1-3 10 वै (for च) D2 प्रजग्मुर् (for प्रययुर्) —(l 18) B3 समा×द्य Ñ2 V B D6 गतायुष (for महाबलम्) —(l 19) Ñ2 V1 B1 2 D6 आजघ्नुर्, V2 B3 आजग्मुर् (for ते जघ्नुर्) D8 विविधै (for विमलै) B1 घोरै , D3 शस्त्रै (for शूलै) Ñ2 स्व- V2 B3 D2 च (for स-) —(l 20) Ś1 D1-3 10 जिगीषव , B1 तत शरै (for तथा शरै) —(l 21) Ś1 D2 10 तु (for स) B4 तत स हनुमान्क्रुद्ध (for the prior half) Ñ2 V B D6 आदाय (for प्रगृह्य) D1 विपुलद्रुमान् —(l 22) D1 lacuna for जघान राक्षसान् Ñ2 V B समेतास्तान् (by transp), D6 समेतान्स (for तान्समेतान्) B3 D1 महाबलान् (for महाबल) —B4 om l 23-26 —(l 23) Ś1 D10 त (for ते) V2 तत पावक-मासाद्य (for the prior half) D1 शलभो D6 -क्षय (for क्षये) —(l 24) Ś1 B3 ते सर्वे, D1 3 सर्वेपि (for सर्व वै). Ś1 D10 नाम राक्षसा , Ñ2 तेन राक्षसा , B3 भीमराक्षसा , D1 3 तस्य रक्षस (for ते च राक्षसा) —After l 24, V2 B3 read an additional colophon

[*Sarga name* V2 B3 सैन्यवध —*Sarga no* (figures, words or both) V2 30, B3 38]

—(l 25) D10 निहत्वा (sic) (for °तान्) D1-3 राक्षसान् (for किंकरान्) —(l 26) D1 6 आदिशेत् (for °शत्) —(l 27) Ñ2 V2 रावण (sic) (for वानर) Ś1 D2 धीर, Ñ2 V B1 3 4 D6 शूर (for वीर)

—Thereafter Ñ2 V1 B1 4 D6 read 5 40 36 with an additional colophon *Sarga name* Ñ2 किंक॰ नाशा वध (illeg), V1 जम्बुमालिसप्रेषण, B1 किंकरवध , B4 जम्बुमालि-प्रस्थान, D6 किंकराणा वध —*Sarga no* (figures, words or both) B1 om , Ñ2 V1 D6 40 , B4 43

11

After 5 52 7, D6 7–9 S ins

वज्रदंष्ट्रस्य च तथा पुप्लुवे स महाकपि ।
शुकस्य च महातेजा सारणस्य च धीमत ।
तथा चेन्द्रजितो वेश्म ददाह हरियूथप ।
जम्बुमाले सुमालेश्च ददाह भवन तत ।
रश्मीकेतोश्च भवन सूर्यशत्रोस्तथैव च ।
ह्रस्वकर्णस्य दंष्ट्रस्य रोमशस्य च रक्षस ।
युद्धोन्मत्तस्य मत्तस्य ध्वजग्रीवस्य रक्षस ।
विद्युज्जिह्वस्य घोरस्य तथा हस्तिमुखस्य च ।
करालस्य विशालस्य शोणिताक्षस्य चैव हि ।
कुम्भकर्णस्य भवनं मकराक्षस्य चैव हि ।
नरान्तकस्य कुम्भस्य निकुम्भस्य महात्मन ।
यज्ञशत्रोश्च भवन ब्रह्मशत्रोस्तथैव च ।
वर्जयित्वा महातेजा विभीषणगृह प्रति ।
क्रममाण क्रमेणैव ददाह हरिपुगव ।
तेषु तेषु महार्हेषु भवनेषु महायशा ।
गृहेष्वृद्धिमतामृद्धि ददाह स महाकपि ।
सर्वेषा समतिक्रम्य राक्षसेन्द्रस्य वीर्यवान् ।
आससादाथ लक्ष्मीवान्रावणस्य निवेशनम् ।
ततस्तस्मिन्गृहे मुख्ये नानारत्नविभूषिते ।
मेरुमन्दरसकाशे सर्वमङ्गलशोभिते ।
प्रदीप्तमग्निमुत्सृज्य लाङ्गूलाग्रे प्रतिष्ठितम् ।
ननाद हनुमान्वीरो युगान्तजलदो यथा ।

12

After 1086*, Ś1 Ñ1 B4 D2 10 ins , Ñ2 V B1–3 D6 ins l 1–14 after 1086* and l 15–25 after l 5 (B3 after l 4) of App 1 (No 14), D1 4 11 ins after 1085*, D3 ins after 1082*, while D8 T2 ins. after l 12 of App 1 (No. 13)

सीतयाभ्यर्थितो वह्निर्लङ्का राक्षससकुलाम् ।
ज्वालामालापरिक्षेपैरदहन्मारुतान्वित ।
तेन शब्देन वित्रस्ता धर्षितास्तेन चाग्निना ।
अभिपेतुस्तदा घोरा हनुमन्त निशाचरा ।
सप्रदीप्तैश्च शूलाग्रै पाशै खड्गै परश्वधै ।
हनूमन्त महावेगराजघ्नुर्नैर्ऋतर्षभा ।
ते राक्षसा भीमबला नानाप्रहरणान्विता ।
आजघ्नुर्वानरश्रेष्ठ बाणैरादित्यसनिभै ।
आवर्त इव गाङ्गस्य तोयस्य विपुलो महान् ।

11

(l 1) l 1 = 5 5 18^{ef} T3 G3 तदा (for तथा) —For l 2–4, cf 5 5 19–20^{b} —(l 2) G3 शुठस्य (for शुकस्य) M1 महावेग (for °तेजा) G3 damaged for सारणस्य च T2 G3 वीर्यवान् (for धीमत) —(l 3) T2 अथ (for तथा) T1 3 ममर्द (for ददाह) G1 पुप्लुवे स महाकपि (for the post half) —(l 4) T1 damaged after जम्बु up to l. 5 T3 तदा (for तत) D5 T2 M2 तथा कुम्भनिकुम्भयो (for the post half) —After l 4, G3 reads l 7 —l 5–6=5 5 20^{cd} and 22^{cd} —(l 6) D5 रोमणस्य G1 om च (subm) —For l 7–9, cf 5 5 23–24^{b} —(l 7) D8 ह्रस्वग्रीवस्य (for ध्वज°) M1 नादिन (for रक्षस) —(l 8) G3 damaged for घोरस्य त —(l 9) T2 3 G1 2 M1 3 विशाचस्य (for विशालस्य) D5 M2 ह (for हि) ꣸ Ck करालस्य विशालस्येति पाठ ꣸ —(l 10) D5 M2 चैव ह, M1 चालय (for चैव हि) —T1 damaged for the post half. —D5 G3 M2 om l 11 T3 M1 transp l 11 and 12 —(l 11) T2 नरकांतस्य (for नरान्तकस्य) T1 3 M3 दुरात्मन (for महा°) —T1 om l 12 —(l 12) G2 सूर्य- (for ब्रह्म-) —(l 13) G1 कपि, Cv as above (for प्रति) —For l 14, cf 5 5 24^{cd}. —(l 14) T G हरियूथप (for (for °पुगव) M1 हनुमान्मारुतात्मज (for the post half) —l 15 = 5 5 25^{ab} —For l. 16–18, cf, 5 5 25^{c}–26. —(l 16) G2 M1 2 तेषाम्, G3 ऋद्धेषु (for गृहेषु) D8 [अ]भिमताम् (for [ऋ]द्धिमताम्) D5 सद्मा कपि, D7 9 कपिकुंजर,, T2 G1 2 M1 2 हरियूथप, Cm as above (for स महाकपि) —T1 damaged for l 17–18 —(l 17) G3 स तेषा (for सर्वेषा) G1 2 M1 भवनानि समतत (for the post half) —(l. 18) M1 राक्षसेंद्र- (for रावणस्य) —(l 20) D7–9 M1 नाना- (for सर्व-). D5 -भूषिते (for -शोभिते) —(l 21) M1 पवनस् (for उत्सृज्य) M1 तेषु वेश्मस्वचारयत् (for the post half) —(l 22) D8 ददाह (for ननाद) D5 G1 युगाते (for युगान्त-). D8 -ज्वलनो (for -जलदो)

12

(l 1) D2 [अ]भ्यर्चितो (for °र्थितो) Ñ2 V B1–3 D6 स तु सवर्धितो वह्नि(B2 3 °तश्चाग्नि), D3 8 11 स तामत्यर्थि (D3 °प्यर्थि)तो वह्नि, T2 स तामत्यर्दित वह्नि (for the prior half) —(l 2) D1 4 -परिक्षिप्तैर् (for °क्षेपैर्) Ñ1 V1 B1–3 D11 मारुतात्मज , D3 मारुतेरित (for मारुतान्वित) —(l 3) V2 भेरी- (for तेन) Ñ2 D6 सर्वे च (for शब्देन) Ś1 D10 सरब्धा, V1 विध्वस्ता, B4 D2 8 सक्रुद्धा (for वित्रस्ता) Ñ2 B4 D6 वह्निना (for चाग्निना). —(l 4) Ś1 D10 ततो (for तदा). Ñ2 V B D6 त कपि राक्षसोत्तमा (for the post. half) —Ñ2 V B D6 om. l 5–6 —(l 5) Ñ1 D2 8 11 T2 त (for स-) D3 ते सप्रदीप्त (for सप्रदीप्तैश्च). D11 लाङ्गूलै (for शूलाग्रै) D1 3. 4 8 T2 प्रासै (for पाशै). D1 4 11 च तोमरै (for परश्वधै) —(l 6) D1 3 4 अभ्यघ्नन्, D2 अक्षिण्वन्, D8 11 T2 अक्षिपन् (for आजघ्नुर्) —(l 7) D1 3 4 -[आ]वृता (for -[अ]न्विता) —Ñ1 D8 11 T2 om. l 8–14 —(l 8) cf 5 40 27^{cd} V2 B2 आजग्मुर् (for °जघ्नुर्). D3 शरैश्च, D4 शरैर् (for बाणैर्). —(l 9) cf 5 41 12^{ab}. Ś1 D10 transp गाङ्गस्य and

परिक्षिप्य हनूमन्त स बभौ रक्षसा गण ।
ततो वातात्मज क्रुद्धो हेमरूप्यसमावृतम् ।
प्रासादस्य समुद्धृत्य स्तम्भ हेमविभूपितम् ।
भ्रामयित्वा शतगुण नाम विश्राव्य चात्मन ।
जघान राक्षसान्घोरान्वज्रेणेन्द्र इवासुरान् ।
निहत्य च वरास्तत्र दिवमेवोत्पपात ह ।
अतिविक्रम्य सहसा संक्रामन्स गृहाद्गृहम् ।
लङ्कामादीपयामास वायुपुत्र प्रतापवान् ।
स लाङ्गूलावसक्ताग्निर्मुक्तो मृत्युमुखादिव ।
लङ्का पर्यपतत्कृत्स्ना खे ग्रह सपतन्निव ।
तोरणेषु गवाक्षेषु हर्म्येषु शिखरेषु च ।
तिष्ठमानास्तु पश्यन्ति राक्षसा प्लवगोत्तमम् ।
नर्नतो हनुमानेक सपतन्स व्यराजत ।
हुताशन इवाकाशे ज्वालामालापरिष्कृत ।
क्षन्त पुरविमानेषु रावणस्य महाकपि ।
निपपाताग्निसहितो मूर्तिमानिव पावक ।

तोयस्य —(1 10) cf 5 41 12^{cd} D3 परिक्षिप्तो (for °क्षिप्य) Ñ2 V B D3 हरिश्रेष्ठ, D6 हरिश्रेष्ठे (for हनूमन्त) Ś1 मत्वरो (for स बभौ) —After l 10, Ñ2 V B D6 ins

ते प्रदीप्तानि शूलानि प्रासान्बहुपरश्वधान् ।
तदा प्रति हनूमन्त क्षिपन्ति स्म निशाचरा ।

[(l 1) B2 3 transp प्रदीप्तानि and शूलानि Ñ2 मुद्गर- (hypm), B1 D6 खड्ग (for बहु) V2 पाशान्खड्ग-, B4 प्रासखड्ग (for प्रासान्बहु)]

—(l 11) cf 5 41 13 B1 श्रीमान् (for क्रुद्धो) Ñ2 D6 भास रूप, V1 B2 (marg also हेमरूप्य) 3 4 D6 भीमरूप (for हेमरूप्य) Ñ2 V1 B D6 समाश्रित (B1 °त), V° समाश्रित, D1 2 4 -समार्चित, D3 -समाहित (for -समावृतम्) —For l 12–14, cf 5 40 935* —(l 12) Ñ2 V B1–3 D6 समुत्पाट्य, D1 समुद्वृत्य, D4 समुत्क्षिप्य (for समुद्धृत्य) B4 प्रासादात्समनुद्धृत्य (for the prior half) Ñ2 V B2 3 D3 6 रत्न- (for हेम-) —(l 13) V2 बहुगुण, D2 10 गुणशत (for शतगुण) —(l 14) D1 4 सर्वान्, D3 इन्द्रो (for घोरान्) D3 वज्रेणेव शतक्रतु (for the post half) —After l 14, D3 ins

तान्राक्षसान्भीमबलान्नानाप्रहरणान्वितान् ।

—B3 om l 15 Ś1 (l 15 only) Ñ1 B4 D2 3 10 11 repeat l 15–18, while D1 4 repeat l 15 and 18 after l 5 of App I (No 14) —(l 15) Ś1 Ñ V B1 D6 10 (Ś1 Ñ1 D10 second time) राक्षसान्वीरान् (V1 °न्स-वान्), Ñ1 (first time) प्रवरास्तत्र, B4 (first time) प्लवगस्तत्र and (second time) बलवास्तत्र, D1 4 (both first time) खेचरास्तत्र, D1 4 11 (all second time) समरे शूरान्, D3 (first time) स महातेजा and (second time) च वरान्वीरो, D8 11 (first time) T2 च स तास्तत्र (for च वरास्तत्र) D3 (first time) आशु (for एव) Ñ2 T2 च, D8 10 (first time) स (for ह) Ñ1 (first time, with hiatus) उत्पपात दिव कपि (for the post half) —(l 16) Ñ1 (second time) 2 V B D2 3 6 10 11 (B4 D2 3 10 11 both times) अथ, D1 4 अभि-, D8 T2 स च (for अति-) Ñ° V1 B1–3 D6 स हरिस्तु, V2 (with hiatus) उत्पपात, B4 (first time) समाक्रामद्, D2 (first time) सञ्चमन्स, D8 T2 सक्रामश्च (for सक्रामन्स) D1 4 गृहाद्गृहान् D3 (second time) वायुपुत्रो महाबल, D11 (first time) सक्रामत्सहसा गृह (for the post half) —(l 17) B4 D2 10 11 (all second time) महाबल, D11 (first time) प्रदीपवान् (for प्रतापवान्) D3 (second time) गृहाद्गृह समुत्पत्य दीपयामास मारुति —(l 18) Ñ1 D1–4 10 (all second time) हि पुच्छ (for लाङ्गूल) V1 B1–3 D1 4 6 (D1 4 second time) -[अ]वसिक्त-, D3 T2 -[उ]पसक्त (for -[अ]वसक्त) D11 (second time) स ह पुच्छावसक्तोसौ (for the prior half) B2 मृत्युमुक्तो (by transp) B4 (first time) -भयाद्, D3 (second time) -पथाद्, T2 -ग्रहाद् (for -मुखाद्) —(l 19) Ñ2 V2 B1 3 D6 पर्यक्रमत्, V1 B2 D11 पर्यचरत्, B4 स पर्यटन्, D3 पर्याक्रमत्, D8 पर्यदहत्, T2 पयतपत् (for पर्यपतत्) B4 प्रपतन्निव (for स°) —(l 20) B4 दह्यमानेषु (hypm) (for तोरणेषु) Ñ2 V1 B1–3 D6 हर्म्याणा, V2 रम्याणा, D8 रम्येषु (for हर्म्येषु) —(l 21) Ñ2 V2 B1 3 D6 वितिष्ठमान, V1 B2 विचेष्टमान, B4 D1 2 4 तिष्ठमान स्म, D3 विचरत स्म, D11 तिष्ठमाना स्म (for तिष्ठमानास्तु) D8 T2 तिष्ठति (T2 °त) स्म प्रपश्यति (for the prior half) Ñ1 D1 4 11 कपिसत्तम (for प्लवगोत्तमम्) —D8 om l 22–25 —(l 22) Ñ2 V2 B1 3 D6 11 स विराजते, V1 B2 परिराजते, D4 व्यराजत् (for स व्यराजत) —(l 23) Ñ1 क्रुद्धो (for [आ]काशे) V2 बहुज्वाला- (for ज्वालामाला-) Ś1 Ñ2 V2 D6 10 -परिप्लुत, B4 -समावृत (for -परिष्कृत) —D3 reads l 24–25 in marg —(l 24) T2 अन्त पुरे (for अन्त पुर-) D6 -विमानेन (for -विमानेषु) D11 कपि स्थित (for महाकपि) —(l 25) B4 D3 निपपात B3 भृश दृगान् (for [अ]ग्निसहितो) —After l 25, B4 ins

पानीयपर्णशाला तु यानशाला तथैव च ।
चित्रशाला वह्निशाला धनशाला सुरक्षिताम् ।
शयनाशनशाला च सभापानगृह तथा ।
भक्षशाला च स्त्रीशाला विशाला वज्रशालिकाम् ।
पुष्पशाला गन्धशाला शाला च नतिनृत्ययो ।
दन्तिशाला वाजिशाला शाला च वर्मचर्मणो ।
यानि यानि च सद्मानि रावणान्न पुरे शुभे ।
निर्ददाह महावीरस्तानि सर्वाणि मारुति ।
अग्राह्य पुष्पक चेव ब्रह्मणा निर्मित शुभम् ।
ब्रह्मतेजोऽभिसवन्ध पर नाग्निर्ददाह तत् ।
रावणाद्या महावीरा लङ्कोपवनमाश्रिता ।
अपर्याप्ता प्रतीकारे दन्तरोष्ठ ददशिरे ।

13

After 5 52 13, D_5 $T_{1\ 3}$ $M_{1\ 2}$ ins , $D_{7\ 9}$ G M_3 Cg t (om l 1–2) ins after 1086* , D_8 ins. l 1–12 after 1086* and l 13–44 after l 8 (first occurrence) of 1088* , while T_2 ins l 3–12 after 5 52 13 and l 13–44 after 5 52 14 (first occurrence)

क्वचित्किशुकसंकाशा क्वचिच्छाल्मलिसनिभा ।
क्वचित्कुङ्कुमसकाशा शिखा वह्नेश्चकाशिरे ।
हनूमता वेगवता वानरेण महात्मना ।
लङ्कापुर प्रदग्ध तद्रुद्रेण त्रिपुर यथा ।
ततस्तु लङ्कापुरपर्वताग्रे
समुत्थितो भीमपराक्रमोऽग्नि ।
प्रसार्य चूडावलय प्रदीप्तो
हनूमता वेगवता विसृष्ट ।
युगान्तकालानलतुल्यवेग
समारुतोऽग्निर्ववृधे दिविस्पृक् ।
विधूमरश्मिर्भवनेषु सक्तो
रक्ष शरीराज्यसमर्पितार्चि ।
आदित्यकोटीसदृश सुतेजा
लङ्का समन्ता परिवार्य तिष्ठन् ।
शब्दैरनेकैरशनिप्ररूढै-
र्भिन्दन्निवाण्ड प्रबभौ महाग्नि ।
तत्राम्बरादग्निरतिप्रवृद्धो
रूक्षप्रभ किंशुकपुष्पचूड ।
निर्वाणधूमाकुलराजयश्च
नीलोत्पलाभा प्रचकाशिरेऽभ्रा ।
वज्री महेन्द्रस्त्रिदशेश्वरो वा
साक्षाद्यमो वा वरुणोऽनिलो वा ।
रुद्रोऽग्निरर्को धनदश्च सोमो
न वानरोऽयं स्वयमेव काल ।
किं ब्रह्मण सर्वपितामहस्य
सर्वस्य धातुश्चतुराननस्य ।
इहागतो वानररूपधारी
रक्षोपसहारकर प्रकोप ।
किं वैष्णव वा कपिरूपमेत्य
रक्षोविनाशाय पर सुतेज ।
अनन्तमव्यक्तमचिन्त्यमेक
स्वमायया साप्रतमागत वा ।
इत्येवमूचुर्बहवो विशिष्टा
रक्षोगणास्तत्र समेत्य सर्वे ।
सप्राणिसघा सगृहा सवृक्षा
दग्धा पुरी ता सहसा समीक्ष्य ।
ततस्तु लङ्का सहसा प्रदग्धा
सराक्षसा साश्वरथा सनागा ।
सपक्षिसघा सम्रृगा सवृक्षा
रुरोद दीना तुमुल सशब्दम् ।
हा तात हा पुत्रक कान्त मित्र
हा जीवित भोगयुत सुपुण्यम् ।
रक्षोभिरेव बहुधा ब्रुवद्भि
शब्द कृतो घोरतर सुभीम ।

14

After 5.52, $Ś_1$ $Ñ_1$ $D_{1-4\ 10\ 11}$ ins , $Ñ_2$ V $B_{1\ 2\ 4}$ D_6 ins after 5 53 , while B_3 ins after 5 52 16

ततस्तु सरमा नाम गत्वा सीतामुवाच ह ।
दीप्यमाना स्वया लक्ष्म्या सध्यामौत्पातिकीमिव ।
प्रशम गच्छ वैदेहि हनूमन्त प्रति प्रिये ।

13

$D_{6,7\ 9}$ $M_{1\ 2}$ om. l 1 —(l 2) $G_{1\ 3}$ अग्नेश्(with hiatus) (for वह्नेश्) —(l 5) $D_{7\ 9}$ स (for तु). M_1 -गोपुर- (for -पर्वत-) ❀ Cm g लङ्कापुरपर्वताग्रे लङ्कापुराधारत्रिकूटशिखरे (Cg तदाधारत्वात्तस्यास्तथा निर्देश । पर्वताग्रस्थलङ्कापुर इति परनिपातो वा।) ।, so also Ck t ❀ —(l 7) T_1 damaged from प्रदीप्तो up to l 8 —(l 8) $D_{7\ 9}$ [उ]पसृष्ट , G_1 प्र°, Cm g as above (for वि°) —(l 9) D_{7-9} -रूप (for -वेग) —(l 10) $D_{6\ 8}$ दिवस्पृक् , T_3 M_1 दिवि स्पृशन्(M_1 °त्), Cm g as above (for दिविस्पृक्) —(l 11) M_1 -राजिर् (for -रश्मिर्) $T_{1\ 3}$ भवने स्म (for भवनेषु) —After l 12, D_8 T_2 ins a long passage relegated to App. I (No 12) —(l 13) T_2 -प्रतिम (for -सदृश) D_6 स्वतेजा (for सु°) —(l 14) M_3 समाश्रि (for समन्ता) —(l 15) D_8 $T_{1\ 3}$ G_1 -प्रकाशैर् , Cv as above (for -प्ररूढैर्) —T_1 damaged for l 17 – 18 —(l 17) G_1 [अ]वरे, Cr k as above (for [अ]म्बराद) —(l 18) D_6 G_2 रक्ष- , D_8 T_3 M_1 रूक्ष (for रूक्ष) —(l 19) D_8 -[अ]निल- (for -[आ]कुल) G_1 राशयश् (for राजयश्) —(l. 23) $D_{7\ 9}$ रौद्रो (for रुद्रो) $T_{1\ 3}$ एषो (for अर्को). —(l 25) T_1 damaged after सर्व- up to l 26 —(l 26) $D_{7\ 8}$ लोकस्य, D_9 om (for सर्वस्य) —(l 31) D_{7-9} transp अनन्तम् and अचिन्त्यम् $T_{1\ 3}$ G_1 एव(T_1 °व) (for एक). —(l. 32) T_3 आगतो (for °त) ❀ Cv अत्र द्वितीयो वाशब्द इवार्थे ।, Cg आद्यो (l 29) वाशब्दोऽवधारणे । . द्वितीयो वितर्के ❀ —(l 33) T_3 विसृष्टा, Cm g k t as above (for विशिष्टा) —(l 35) T_1 damaged from सप्राणि up to दग्धा in l 36 D_8 सम्रृगा (for सगृहा) —(l 40) $T_{1\ 3}$ सुभृश सुशब्द (for तुमुल सशब्दम्) —(l 42) $D_{7\ 9}$ जीवितेशाग हत (for जीवित भोगयुत) —T_1 damaged for l 43–44 D_9 reads l 44 in marg —After l 44, D_8 T_2 repeat 5 52 14, and then D_8 alone ins 5 52 1088*.

14

Before l. 1, $Ś_1$ $Ñ_1$ B_4 $D_{1-4\ 10\ 11}$ ins.

प्रदीप्यमानलाङ्गूले हनूमति महाबले ।

[D_3 प्रदीप्यमाने (for प्रदीप्यमान-) and कपेरतस्य महात्मन (for the post half)]

गत स प्रियदूतस्ते छित्त्वा पाशमिव द्विप ।
स राक्षससहस्राणि वित्रास्य हरिपुगव ।
दावाग्निरिव कोपेन कपि पावकसनिभ ।
अदहत्ता पुरीं लङ्का कृत्स्ना काल इवान्तक ।
कपिकोपविसुक्तेन दीप्तेनैव दवाग्निना।
सा सर्वादह्यत पुरी शिशिरेणेव पद्मिनी।
प्रासादा पाण्डुराभ्राभा ज्वलनेन समावृता ।
पर्वता इव दृश्यन्ते काञ्चनाञ्जनधातव ।
अग्निज्वालाप्रदीप्ताङ्गा भग्नालानाश्च कुञ्जरा ।
राजमार्गेषु दृश्यन्ते तुरङ्गाश्च सहस्रश ।
सप्रदीप्तकलापाग्रा विप्रकीर्णाश्च बर्हिण ।
सक्रामन्त इवाभान्ति पुष्पिता कमलाकरा ।
काश्चित्किंशुकवर्णाभा काश्चिच्छाल्मलिसनिभा ।
रक्तोत्पलनिकाशाश्च दृश्यन्ते पावकार्चिष ।
ज्वालाङ्गुलीभिर्भगवान्विष्टभ्य स हुताशन ।
श्वेताभ्रमिव प्रासाद ज्वलनोऽभ्यवरूढवान्।
रावणान्त पुर चैव सर्वतोऽदह्यताग्निना।
नाय तु दह्यते देशो यत्रासि त्व पतिव्रते।
सा वायुविभ्रान्तहुताशनार्चिषा
पुरी दवाग्निप्रतिमेन सर्वत ।
प्रसह्य लङ्का प्लवगेन धीमता
हुताशनायोपहृता यथा बलि ।
कपिप्रयुक्तेन भृश तु वह्निना
प्रसह्य लङ्का वरगात्रि दह्यते।
बलाद्धरिश्रेष्ठतमेन धीमता
गतासुकल्पाश्च कृता निशाचरा ।
न सन्ति चैत्यानि न सन्ति राक्षसा
गृहाण्यदग्धानि न सन्ति साम्प्रतम्।

—(l 1) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 जानकीं शोक(Ś1 D3 10 दु ख)-सतप्ता सरमा वाक्यमब्रवीत् —Ñ1 B4 D1 3 4 11 om l 2. —(l 2) B1 स्वय लका (for स्वया लक्ष्म्या) Ś1 D10 औपयिकीं (for औत्पातिकीम्) and यथा (for इव) D2 तां सध्यौत्पातिकीं यथा (for the post half) —(l 4) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 सप्रति (for स प्रिय-) Ś1 Ñ1 D3 10 11 पाशान् (for पाशम्) —B3 om l 5–19 —(l 5) D3 यातुधान- (for स राक्षस-) Ś1 Ñ1 V1 B2 4 D2 10 विद्राव्य (for वित्रास्य) —After l 5, Ñ2 V B1–3 (B3 after l 4) D6 read l 15–25, Ś1 (l 15 only) Ñ1 B4 D2 3 10 11 repeat l 15–18, while D1 4 repeat l 15 and 18 only of App I (No 12) —Ś1 om l 6–19, V2 om l 6 D6 repeats l 6–10 after l 15 —(l 6) Ñ1 B4 D3 10 रोषेण, D2 11 दोषेण (for कोपेन) —(l 7) Ñ1 D2 3 11 ददाहैमा, B4 ददाहैना, D1 4 10 ददाह ता (for अदहत्ता) V1 D1 3 4 11 transp लका and कृत्स्ना D1 4 काल इवापर, D3 कालसम कपि, D10 रावणपालिना (for काल इवान्तक) —(l 8) V1 B2 दीप्तेन च, B1 D6 (both times) °नेव (for दीप्तेनैव) B1 वनाग्निना (for दवा°) Ñ1 B4 D1–4 10 11 सेव रोष(Ñ1 लोक, D1 4 11 दु ख, D3 क्रोध)परीतेन क्रुद्धेने-(D2 °नै)वांतकाग्निना —(l 9) Ñ1 B4 D1–4 10 कृत्स्ना प्रदह्य-(B4 °दीप्य, D10 °दह)ते लका, D11 कृत्स्ना प्रदह्यते लका (for the prior half) V1 B1 2 D2 [ए]व (for [इ]व) D4 शिशिरे वनपद्मिनी (for the post half) —(l 10) Ñ1 V1 B1 पांडराभ्राभा, V2 °रास्तत्र, B2 पाडराभाश्च, B4 D2 3 10 11 पाडु(B4 °ट)राभासा (for पाण्डुराभ्राभा) —(l 11) B2 (marg also) पताका (for पर्वता) —(l 12) D11 -परीताभा (for प्रदीप्ताङ्गा) Ñ1 अनिज्वालाप्रदीप्ताग्नौ, D1 4 10 समी ज्वालापरीतागा, D3 अग्निज्वालापरीतागा (for the prior half) Ñ1 B4 D2 3 भग्न(D3 शुक्त)दताश्च, D1 4 10 11 भग्न(D1 4 °स्म)दष्ट्राश्च (for भग्नालानाश्च) D3 वारणा (for कुञ्जरा) —(l 13) Ñ1 D2 राजमार्गं प्रदृश्यते (for the prior half) Ñ2 D6 तुरगाश्च Ñ1 B4 D1–4 10 11 मेघा सेंद्रायुधा इव (for the post half) —(l 14) B4 सुसदीप्त- (for सप्र°) Ñ1 B4 D1 3 4 -कलापाश्च (for °ग्रा) Ñ1 B4 D1–4 10 विकला-पाश्च, D11 विकलाभास्तु (for विप्रकीर्णाश्च) —(l 15) V1 विक्रमत (for सक्रामन्त) —(l 16) Ñ1 V2 B4 D1–4 10 11 कचित् (for काश्चित्) Ñ B2 D2 6 -पुष्पाभा, V1 पद्माभा (for -वर्णाभा) Ñ1 V2 B4 D1–4 10 11 कचिच् (for काश्चिच्) —(l 17) B2 -निभा काश्चिद्, D10 -निभा कापि (for -निकाशाश्च) Ñ2 D6 पावकत्विष —Ñ1 D1–4 10 om l 18–19 —(l 18) D6 विसृज्य, D11 °भज्य (for °ष्टभ्य). B4 ज्वाला-मालागुलीमिश्च भवानिव हुनाशन (sic) —(l 19) V1 [अ]नु-रूढवान्, B4 [अ]धि° (for [अ]व°) Ñ2 ज्वलन्नत्यभ्यरूढवान्, B1 ज्वलन्नभ्यवरूढवान्, D6 ज्वलन्नुत्पत्य रूढवान् (for the post half) —(l 20) D1 -अत पुरे Ś1 D3 10 सर्वं (for चैव) Ñ1 B4 D1 3 4 11 दह्यते (for ऽदह्यत) Ś1 D2 10 दह्यते सर्वतोग्निना (for the post half) —(l 21) B4 महाव्रते (for पति°) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 दह्यते न तु देशोय (Ñ1 कुल-वेशोय) सीते यत्र(D1 4 ह्यत्र) तवामन(D4 कृतात्मना) —B3 om l 22–23 —(l 22) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सवायुना भ्रात- (for सा वायुविभ्रान्त) —(l 23) Ñ1 D1 4 सर्वश (for °त) —(l 24) Ñ1 D1 4 11 प्रविश्य, V2 सदह्य (for प्रसह्य) B1 D4 11 लका (for लङ्का) Ñ1 धर्षिता, B4 D1 4 दीपिना (for धीमता) —(l 25) Ñ1 [उ]पचिता, D1 2 4 11 [उ]प-हिता(D2 °तो) (for [उ]पहृता) B4 महा- (for यथा). —D4 om l 26–27 —(l 26) V1 B2 D2 -प्रमुक्तेन, D10 °वीरेण (for °युक्तेन) Ś1 D10 स (sic), D1 3 च (for तु). Ñ1 D2 भृगेन (for भृश तु) B4 बुद्धिना (for वह्निना) —(l 27) D11 चरण तु (for वरगात्रि) B4 वह्निना प्रदह्यते, D3 वरगात्रवह्निना (for वरगात्रि दह्यते) —(l 28) Ś1 Ñ1 D10 बलि-, V2 कपि- (for हरि-) Ñ1 वह्निना, D1 4 दीपिना (for धीमता) —D2 reads l 29 after l 33. —(l 29) D4 सुखेन (sic) (for गतासु-) —B1 om. (hapl) l 30–35, D2 om l 30-31 —(l 30) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 यानानि (for चैत्यानि) D3 चैव (for second

कृता हि लङ्का सगृहासनद्रुमा
हुताशनेनाप्रतिमेन भस्मसात्।
ततस्तु लङ्का कुपिताग्निदीपिता
समीक्ष्य सर्वे व्यथिता निशाचरा:।
प्रदुद्रुवुर्दारुणदर्शना भृशं
ननाद नादं स च हर्षितो हरि:।
पुरी प्रदग्धा तु हुताशनार्चिषा
सरावणा भाविनि सर्वतो दिशम्।
तवार्थसिद्धिं प्रवदामि तत्त्वतो
विनाशमेतद्धि वदन्ति पण्डिता।
कृतामवुद्धिं प्रवदन्ति सर्वत
कपिप्रवीरस्य निशम्य विक्रमम्।
पुरीमिमां रावणबाहुपालिता
विनश्यमाना प्रसमीक्ष्य सर्वत।
ततस्तु धैर्येण निशम्य मैथिली
निशम्य रोषाग्निसमा वचेरिव।
दृढं हि सा तन्मधुरं वचस्तदा
निशम्य तस्या जहृषे ननन्द च।

Colophon

मन्ति) —(l 31) Ś1 Ñ1 V2 D10 दग्धानि (for [अ]दग्धानि) Ś1 Ñ1 D1 3 4.10 11 जानकि (for साम्प्रतम्) —(l 32) Ś1 D10 वनद्रुमा, Ñ1 D1 4 महाद्रुमा, Ñ2 D7 6 महद्रुमा, V2 गणद्रुमा (sic), D2 महर्षिणा (sic), D11 महार्चिषा (for -[आ]सनद्रुमा) —D2 om l 34–35 —(l 34) B4 [ऽ]पि (for तु) Ñ1 V1 B4 ज्वलिताग्नि, V2 ज्वलदग्नि-, B2 कपिनाग्नि-, D11 ज्वलनाग्नि- (for कुपिताग्नि-) Ś1 D10 -विद्रुता, Ñ1 B4 -विद्रुमा, D3 -विप्लुता, D11 -विग्रहा (for -दीपिता). B3 कपिना प्रदीपिता, D1 4 कुपिताग्निना हृता (D4 द्रुता) (for कुपिताग्निदीपिता) —(l 35) Ś1 Ñ1 B4 D3 10 कुपिता, D11 क्षुभिता (for व्यथिता) D1 4 समीक्ष्य सर्वा मथिता सुदारुणा —Ñ1 D1 4 om l 36–37 —(l 36) Ś1 B1 -दर्शनाद् (for दर्शना) —(l 37) Ś1 B4 D2 10 ररास रास, D3 रराम तारं (for ननाद नादं) Ś1 B4 D10 transp स and च —(l 38) B1 D2 च (for तु) Ś1 D1 4 10 11 पुरी प्रदग्धा (D1 4 11 °दीप्ता) ज्वलनेन भास्वता, Ñ1 B4 D3 पुरीं प्रदग्ध्वा च हुताशनार्चिता, B1 2 पुरी प्रदग्धामि (B1 °ध) हुताशनार्दिता. —(l 39) Ś1 Ñ1 B1 2 D1 3 4 10 सरावणा, B4 सराक्षसा (for सरावणा) Ś1 D1–4 10 भामिनि —(l 40) Ñ1 [अ]पि (for [अ]र्थ-) Ñ1 D3 सिद्ध्यै (for -सिद्धिं) Ś1 V2 B4 D1 4 10 11 प्रवदति, D2 हि वदन्ति (for प्रवदामि) Ś1 V2 B4 D1 2 4 10 11 खेचरा, Ñ1 D3 [अ]द वच, B1 2 तद्वचो, B3 तद्विदो (for तत्त्वतो) —D1 2 4 11 om l 41–42 —(l 41) Ś1 D10 एषा, Ñ1 D3 एव (for एतद्) Ñ1 B3 D3 प्रवदति (for हि वदन्ति). V2 B4 कपिप्रवीरेण निशम्य धर्षिता (V2 धीमता). —(l. 42) Ñ1 V2 द(V2 ह)तामवुद्धिं, V1 कृतार्थसिद्धिं (for कृतामवुद्धिं) —(l 43) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 -प्रवीरेण (for प्रवीरस्य) Ś1 Ñ1 D2 3 10.11 निशम्य धर्षिता, D1 4 निशाप्रधर्षिता (for निशम्य विक्रमम्) —(l 44) B3 राक्षस (for रावण) —(l 45) B2 रक्षोविनाश, D2 प्रणश्य° (for विनश्यमाना) Ś1 D10 च वदति, D3 च समीक्ष्य Ś1 D10 पतिता (for सर्वत) D1 4 विनश्यती चापि वदति पतिता, D11 ता चापि तदा प्रवदति सर्वत —(l 46) D2 च (for तु) Ś1 B4 D1–4 10 11 विचार्य, Ñ1 श्रुत्वापि (for निशम्य) —(l 47) Ś1 Ñ1 V2 B4 D1–4 10 11 प्रशाम्य (for निशम्य) Ś1 कोप-, Ñ1 V1 B4 D1–4 10 11 शोक- (for रोष-) —(l 48) V2 स्वर (for वचस) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 गता प्रमाद मधुराक्षरं वचो —(l 49) B1 (m also) हृदये, B2 (m also) हृदय (for जहृषे). Ś1 Ñ1 D1 4 10 ननाद (for ननन्द) D2 च जगाम हर्षं (for जहृषे ननन्द च)

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ V B D1.3 4 6 10 सरमावाक्य, D2 11 लङ्कादाहे सरमावाक्य —*Sarga no.* (figures, words or both) Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 om, Ś1 Ñ2 V1 D6 54, V2 43, B1.2 52, B3 50, D3 57

CRITICAL NOTES
AND
CORRIGENDA ET ADDENDA

1

1) चारण—देवजातिविशेष (Ct), सङ्घचारिणो देवगायका (Cg) They are called Rsis, cf 53 24 and 27 चारणाचरिते पथि In the sky Locative used for Instrumental Cf Cg for different metaphorical interpretations of the stanza

4-5) Syntax requires यत् (= तल्पम्) to be understood Cf. comm in Crit App.

14) रीती —स्रोत प्रकारात् (Ct), रेखा (Cg)

15[a]) V l हरिणा probably due to failure to see that पीड्यमानेन is in apposition to गिरिणा

24) परिहार्य A wristlet However, see Crit App हसिमता —because they were standing high up in the sky and were beyond danger

27) महावेगम्—Adv Variants attempt to avoid महावेग being mistaken as an epithet of समुद्रम्

33) A peculiar use of आ+विश् with वीर्यम् etc 'attained his vigour etc to the full'

43-44) Note the aptness of the similes

56[d]) S MSS divided on the reading सर्यस्य It has, however, the unanimous support of such N codices as read the st

68[b]) Put a wavy line under भुजङ्गा

[d]) The variant इव regularises the grammatical construction

72[c]) V l वातो of N MSS avoids the queer looking euphonically lengthened form वायू

84-88[b]) Ck states that these four and a half st are interpolated by an astute scribe, Ct notices Ck's view with apparent approval As far as MS evidence is concerned, only D7 9 and M2 omit these st All other MSS of both the recensions have them Besides, the presence of च in 88[c] presupposes one or more conjoints, if the conjunctive particle is to have any significance This would support the acceptance of 88[ab] in the text at the very least

88[a]) Delete the wavy line under आनृशंस्यम्

89[b]) त्वणाम्भम —Objective Genitive Or वच to be understood as comm suggest

108[d]) Variants seek to avoid the redundant इन् termination affixed to a form that could be a regular Bahuvrīhi compound

146-49) Despite the emphatic view of comm that these verses are later additions, the fact is that they are fully supported by MS evidence and therefore merit retention in the text Note the biting sarcasm of Ck in Crit App of st 145 The context would appear to warrant this detailed description of the competition between Hanumat and Surasā because the latter was commissioned by the gods to act as an obstacle to Hanumat and thus test his prowess However, see Introduction for the Surasā episode as a whole

150[c]) सुरसया व्यादित would be a normal construction but it would result in *Dūrānvaya* More probably, it is an instance of the Instrumental case used for the Genitive, meaning 'the gaping horrid mouth of Surasā etc' Cf the parallel case of सीतया in 23 9[b]

171) This is a reference to 4 40 26 where the name of the female demon is given as अङ्गारका and not सिंहिका Rm IV 560 characterizes सिंहिका as राहुजननी It should be noted that in 4 40 24-25, Sugrīva does not mention Lankā by name but refers to the region as a द्वीप where Rāvana resides Again, अङ्गारका i e सिंहिका is mentioned after Lankā—further down southwards Here the female demon is referred to while Hanumat is on his way southwards—to Lankā

85* and 86*) The first two lines of these two star passages show a significant agreement between NE version and S recension as against NW and W versions

Read line 3 of 86* (नहत्वा हनुमता पपात त्वणाम्भसि) before st 178 in the text In st 178[ab] there is an abrupt reference to Simhikā having dropped down as a result of the assault by Hanumat This

abruptness was sought to be removed by S recension as well as by Ś1 D10 by line 3 of 86* (quoted above) and through substitute lines by most other N MSS —by line 2 of 83* in D1-3.11 and by line 4 of 85* in NE version The line has thus full MS support.

183^{d}) See Comm in Crit App for the reference to Malaya in the island of Lankā

190^{b}) विक्रम्य—used in the earlier-Vedic-sense 'having crossed'

2

6^{b} and ^{c}) It is not very difficult to sort out the confusing mass of variants for गन्धवन्ति in ^{b} and गण्डवन्ति in ^{c} To begin with, S MSS are unanimous in reading गन्धवन्ति in ^{b}. On the other hand, not a single N MS has this reading, because all N MSS read गन्धवन्ति in ^{c} (in place of गण्डवन्ति) Consequently they all try to avoid the repetition of गन्धवन्ति in ^{b} by substituting variants like माल्यवन्ति The fact that not one of the N MSS has a variant for गन्धवन्ति in ^{c} indicates that the original reading here was either गन्धवन्ति *or* some very similar expression. Now, if S recension unanimously reads गन्धवन्ति in ^{b}, it is impossible that it would repeat the same word in ^{c}. That T and M3 repeat गन्धवन्ति is a sign of desperation Braver is the attempt of D8 G2 M1 2 which read गजवन्ति The difficulty, really, is *only* about the second syllable in गण्डवन्ति which contains the rather unfamiliar word गण्ड गण्डवन्ति is the reading adopted by D6 G3 and is a lectio difficilior which all other MSS are trying to simplify

110^{*}) A rather unusual case of agreement of all D MSS. (except D6) with S recension against N MSS.

25^{a}) Cf Crit App for the sharp division between N and S (except M1) recensions in regard to आगत्य Note the attempt of NE MSS to remove the first Vipulā

3

4^{b}) विटपावती—अलकापुरी (Ct)

11^{a}) Read मृष्टे for °ष्टे

15^{c}) प्रसिद्धा- used etymologically, 'well-achieved', *i e*, 'accessible' Cf Ct प्रकर्षेण सिद्धगतिका

22) पद्म, स्वस्तिक and वर्धमान are different types of buildings For details, see Comm. in Crit App.

29^{d}) The reading पयोधर is unanimously supported by S MSS but it has created a scare among the N MSS. which either try to drop the reference altogether (Ś1 Ñ1 D1 2 10 11) or substitute स्तन in its place (Ñ2 V B D3 6) स्तन is not always पयोधर !

34) The repetition of कपि in ^{b} and in ^{d} (महाकपि) could not be helped. S recension inserts 168* between the two halves of this st. and thereby avoids the repetition Among N codices, Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 omit the st. Ñ2 V1 B D6 substitute 166* for 34^{ab} in an attempt to round off the long string of epithets in the preceding st. with the reference to मध्ये आस्ते स्थितान् This would be a very ineffectual ending of the Sarga because these MSS omit the remaining st. of Sarga B2 inserts an additional line—167*—to provide something of a substantial ending to the Sarga

4

This whole Sarga is in a long metre—Triṣṭubh—and uniformly carries end-rhymes in all the four pādas of every stanza For these and other reasons, this Sarga is generally considered a late addition, cf Hopkins, *The Great Epic of India*, p 201 However, it has sufficient MS support for inclusion in the text

4^{a}) The unanimity of S MSS on गन्धवहस्य is surprising in comparison with the diversity of variants in N MSS. which are obviously looking for more natural looking readings.

6^{c}) Ct रामाणामभिरामविषयको रसपतिविषयक इतीतो निरस्तखिन्नतोऽपि प्रणयप्रकल्पो येन ।

^{d}) भगवान्- श्रीमान् (Cg on the authority of Amara), पूज्य (Ct)

10^{c}) Read °लभन्ति in place of °लपन्ति

^{cd}) In view of the characteristic end-rhymes in all the four pādas of the stanzas, सगाल्भन्ति (or °पन्ति) should be the expected reading in ^{c}. Both the roots लभ and लप् are fairly evenly supported by S MSS, through their grammatical forms °भस्व and °पस्व necessitated by their reading 175* as the latter half of the st with 10^{cd} as the prior half NW MSS support the reading °भन्ति. °पन्ति is likely to have been a later emendation with a view to providing a penultimate प in this pāda, as well

12) Cg t agree in interpreting the first रुचिराभि-

धानात् as 'pleasant of speech' and the second as 'having pleasant names'

15^{c}) प्रमदोपगूहा—a case of double Sandhi of प्रमदा उपगूहा *metri causa*

21^{b}) V.1 रामेषिणीं adopted unanimously by N MSS is inferior reading and only confirms the original रामेक्षणीं against °णाम् found in some S MSS

5

13^{c}) The S recension has the reading महारत° while all N MSS except V2 D1 4 11 which read °रत्न°, have महाजन° Now, the star passage 184* is supported by the entire S recension but it had to be dropped from the text as it had no support from N recension The prior half of 184* reads महाजनसमाकीर्णम्, the posterior half containing a simile. महाजन° has therefore the support of both the recensions although in slightly different locations On the other hand, रत्न is mentioned in 13^{b} and it would seem improbable that it should be mentioned again in ^{c} Lastly, the text of 184* and the order of stanzas read in G1 would lend strong support in favour of °जन° It therefore appeared safe and legitimate to accept महाजन° in the text

32^{a}) वाहिनी—सेना (Cg t) More probably, 'Carries', 'Carriages' referring to the शिबिकाs in the following st In any case, Comm are constrained to connect ^{cd} with शिबिका in st. 33

6

4^{b}) Lankā was known to have been built by Visvakarman and not Maya Cf 7 3 26 and 7 5 20 ff (B ed) See Crit App for the efforts of Comm to reconcile मयेन साक्षात् etc with this fact

5^{d}) Possibly, there was originally a hiatus between गृहोत्तम and अप्रति° which both the recensions have tried to remove in their own ways

9^{d}) No MS attempts to make this pāda rhyme with the other three ending in ^{a}.

10$^{b, d}$) Cf Crit App for attempts to assure the end-rhyme

14^{d}) पद्मिनि—पद्मवत्सरसि (Ct) So also Cg s' The feminine form is more in vogue than the neuter

16) The st stands incomplete in sense N provides a finite verb through substitute readings D6 T1 3 M1 3 read दुदु शिन in place of °ताम् in ^{d}, some Comm follow suit while others (Ct) remark दु शित अभूदिति शेष।

16^{d}) °वेगनिर्जिताम्—The variants वेश and वेष are meaningless Ct पतिगुणनिरतरध्यानेन निर्जिता निर्जितदु खाम्।

7

16^{ab}) The wavy line should be transferred from ^{b} to तदा in ^{a}

^{c}) The variant जिघ्रत् accepted and interpreted as an आर्ष form for अजिघ्रत by Cv r m g would be in conformity with epic usage and would supply a finite verb to the st It has, however, very little MS support

24^{d}) कल्माषी—शबलवर्णा वसिष्ठगौ (Cg t)

31^{c}) उपरतम्—'stopped' The root रम् with उप generally has the sense of dying, therefore some N MSS have attempted to replace it with the more familiar वि+रम् उप+रम् has been, however, used many times in this Kānda in the sense of 'desisting' Cf 8 8^{a}, 9^{a} etc

38^{c}) A possible original hiatus?

43^{d}) Cf Ct वाहिता किशोर्य इव कृतभारवहना श्रान्ता किशोर्यो वडवा यथाध्वश्रमापनयनाय लुण्ठनेन व्यत्यस्तपल्ययनबन्धा शेरते तद्वत्।

45^{a}) N MSS try to avoid the tautology of अंशु and किरण

64^{d}) The augmentless Imperfect form प्रेक्षन्त appears to have been responsible for the variants. The meaning is The golden lamps could observe the lovely ladies with steadfast eyes, as it were, because Rāvana was fast asleep!

68) Comm have found this st, especially the last pāda, difficult to interpret Cg has a long inventory of alternate explanations The meaning appears to be Hanumat thought that if Sītā were like those other wives of Rāvana who, as stated in st 66 and 67, were not brought by him by force and were devoted to him, it would be good (सुजातम्) indeed for Rāvana who in that case would be a person of a good faith or intentions (सुबुद्धि) In the following st, however, Hanumat is convinced that Sītā was a virtuous lady and that Rāvana, though noble in spirit, had committed an ignoble act in abducting her

8

276*) A characteristically southern insertion!

9

13) वार्धाणसक—Cg notices three meanings (i) छागविशेष, (ii) पक्षिविशेष, (iii) मृगविशेष (खड्गमृग)

18–19) These two stanzas present a syntactical difficulty, especially in st 19, which in its case is solved in some N MSS by reading it after st. 21 or 300* N MSS steer clear of the option between मृष्टा and दृष्टा by adopting variants which are inferior. दृष्टा adopted by some S MSS and supported by some Comm is manifestly an attempt to solve the difficulty straightaway मृष्टा which is accepted by V2 D7 9 10 T1 G1 3 M1 and Ct is likely to be the original reading Syntactically, Ct's suggestion 'दृष्टा इति शेष' would perhaps offer the most acceptable solution

28b) गात्रजम्—गात्रस्थम् (Cm g t)

38b) All N MSS avoid the reading विश्वस्ता, probably, on account of its having another-unpleasant-meaning *viz*, 'a widow'

10

St 1–5 all in the वंशस्थ metre of the Jagatī class (except 3a) really break the continuity of the narrative In the last st of Sarga 9 it was stated that Hanumat proceeded to think over the situation and st 6 of this Sarga would be a very appropriate continuation St 1 at any rate is an unnecessary restatement of the situation However, the st have full MS support

20d) राघवनन्दिनी-राघवप्रिया (Ct) नन्दिनी is generally used in the sense of a daughter Its unusual sense here has given rise to different variants.

23c) महातेजा and other variants due to the desire to avoid the repetetion of the word महाबाहु which already occurs in a

11

1a) Put a wavy line under नु in नुसक्रम्य

5) See 4 57 21–22 and 28cd

7c) It is surprising that not a single MS has tried to correct the irregular Genitive of बाणानाम् to the Ablative °भ्य

19d) Obviously, a finite verb and not a present participle is required here The variant प्रविचारयन् of D5 T2 3 M2 3 (supported by N1 in its insertion passage 339*) is far outweighed in MS support by the reading accepted in the text

21c) For the construction प्रवेशो लङ्कायां, cf प्रवेश लक्ष्मणस्य in st 36 below.

36d) प्रचरिष्यन्ति- 'will practise', 'will execute'

50d) Cf Cg पशुपते अग्ने पशुन् अजमिव । 'इम पशुं पशुपते ते अद्य बध्नाम्यग्ने' इति श्रुते ।

53) The reference is to 4 61 12 and 62 8 ff

56–67) These st are omitted in B1–4 N2 reads them all except 56 and 60–64, V2 reads all except 57–58b, D6 reads all except 56, 60–64 V1 is illegible What is important to note is that st. 59 and 65–67 in which Hanumat reveres various gods along with Rāma, Laksmana and Sītā are present in Ñ2 V2 D6 NE version is thus divided in regard to this passage Now see Bulcke, JOI Vol V, no 1 (1955) p 80, no. 101.

12

1cd) Ct तस्य रावणस्य वेश्मन वेश्मप्राकारात् प्राकार वन-प्राकारमवप्लुत ।

15cd) A striking simile · 'Like gamblers who have lost and pledged their clothes and ornaments'. नि+क्षिप् used in a technical sense

29–31) These st contain very imaginative similes based on the changing moods of a 'lassie'.

40) Ct s' चिन्तयामासेति शेष । Cg connects आरुह्य with मत्वा ददर्श in st 51 It is to be noted that no MS except those of NE version felt the need to complete the sentence with a finite verb or its equivalent Is the Gerund आरुह्य to be understood as आरूढ used predicatively? Cf शिबिकामास्थाय in 25 10

42b) Note the word दुरात्मन् applied to Rāvana as against महात्मन् as he is called more than once

13

7–8) The words in the Instrumental are to be connected with युत (understood) as suggested by Ct or to be understood in the sense of उपलक्षण as taken by Cg Perhaps, the Instrumental case is used here in place of the Genitive which may well accord with तेषा in 8c Cf सुरसया in 1 150c

11c) अतिवृत्तमिव—अतिक्रम्येव स्थितम् (Ct)

13d) The variant मृगगणद्विजे attempts to cover up the absence of च in the text

15d) चैत्यप्रासाद can mean a place of worship in general Cg t are agreed, however, in interpreting it as a Buddhist temple Cf. Ct चैत्य वर्तुलाकारत्वाद् बुद्धायतनमिव प्रासादम् ।

34d) The variant वक्र adopted by D7 T1 3 would be easy to interpret and would be in line with epic

(and classical) convention in describing the features of a beautiful woman Cf 33 77 below The variants in N MSS clearly indicate that they had before them the difficult reading वक्र and not the simpler वक्र which they would have had little reason to change Indeed, the expression is clumsy There is no need for the word अक्षि either

46[a]) Note the unanimity of N MSS in *wrongly* describing Sītā as इन्दीवरश्यामा

39-52) Bulcke, JOI Vol V No 1 (1955), p 81 no 114, remarks that " R (= Vulgate) 15 41-54 and R 17 26-32 has nothing corresponding to it in B (= Gorresio) 18 and 17." This is obviously due to oversight as most of these st are found in G ed in Sarga 19 (st 12 ff)

15

22[b]) NW and W MSS offer simpler variants because of the doubtful propriety of the reading बद्धाम् which is supported by all S MSS except M1 which agrees in substance with N MSS 453* indicates that Ñ1 was aware of the reading बद्धाम् Also cf Rm 5 182

24[f]) If the simile is to have any significance in the context, the variant कुसुमितामिव which has very strong MS support cannot be accepted In her present miserable plight, Sītā could hardly be compared with a creeper in blossom This reading would not be in consonance with the simile in [b] मग्नामिव रोहिणीम् It appears that Sītā's natural loveliness unaided by any decoration is what the poet has in mind Cf st 30[b] below This idea can be expressed with propriety by comparing Sītā with a creeper with its delicate loveliness unaccompanied by the flaunting of blossoms Ct अकुसुमलतामाहृश्यमाभरणत्यागात् वपुषा स्वरूपीयमहजसौन्दर्येण ।

29[c]) A rather rare case of disagreement of gender between the Upamāna and the Upameya

16

469*) The passage shows how S rec , too, has an inflated text

21[c]) उपसक्रान्तम्—A contraction of उपसक्रामन्तम् *metri causa*? St 23 would show that Rāvana entered the garden after Hanumat got ready to observe him closely

17

1[b]) Could the original reading be with a hiatus ?

2[d]) An epic simile Cf 23 8[b], 3 2 14[ef]

8[c]) धूप्यमानाम्–सतप्यमानाम (Cg), 'Being obscured' The word धूमकेतु is used in the place of केतु

12[c]) Read तमोध्वस्ताम् in place of तपो°

14[a]) उत्कृष्ट—Used in the etymological sense, 'drawn out', 'plucked'

20) The st means Sītā had folded her hands and hence appeared as if she was passionately (भावेन) begging the favourite deity for the defeat of Rāvana at the hands of Rāma रघुमुख्यस्य—Subjective Gen

18

5) Cf Manu III 33 which defines the Rākṣasa form of marriage

7[c]) प्रणयस्व—Compare the word प्रणय meaning 'love' Etymologically used—'Lead forth', *i e*, offer thyself

13[a]) उपरत —See the Notes on 7 31[c]

21[a]) इच्छ(मा) looks strange as an expression but has good MS support. 'Accept me' Cf. 20 38[c]

21[c]) पश्यामि—'Let me see'. वर्तमानसामीप्ये लट् । Cf Ct प्रतिकर्मणा युक्त ते रूप पश्यामि भाविकमलङ्कार ।

27[cd]) Cf Cg हिरण्यकशिपु कीर्तिमिन्द्रहस्तगतामिवेति वैधर्म्यदृष्टान्त । अत्र कीर्तिशब्देन भार्या लक्ष्यते ।

35[d]) काननानि विहर—Acc used instead of Loc

19

3[ab]) Alone among NE MSS , B4 refers to the holding of a blade of grass or straw, although the custom is not unknown to NE MSS Cf R 3 54 1 Ru has the same expression in 265 17[c], Rm 5 227[d] reads विधाय तृणमन्तरे. For the custom of speaking to a low or unworthy person with a blade of grass held in between, Cf *Dūtavākya* st 36

9[cd]) मिथ्याप्रणीतात्मा—to be construed with [b], then construe [cd] as follows विचक्षण पथ्य वच उक्तम । (referring to the next st)

10) Cf *Kautilya Arthasāstra* VI 1 16-17.

14[a]) N MSS transpose अन्यया and नाहम्, thereby creating a hiatus between [a] and [b]. Could this N reading be the original, for this very reason ?

S recension, however, supports the text unanimously

14^cd^) रावणेन अनन्या—Idiomatic use of the Instrumental N MSS. attempt to regularize the case with रावणस्य in the Gen, अनन्या then probably meaning 'faithful' or 'devoted' only

502*) W version agreeing with S recension

26^c^) Note the meaning of the word गोचरम्

28) युगग्रहणम्—Engaging a pair The meaning of the st appears to be In the case of a fight with those two, your engaging the pair would be quite doubtful (impossible), just as in the engagement with the two arms of Indra, the grip of the one arm of Vrtra was doubtful. Cf Ct वज्रच्छिन्नैकबाहुवृत्रो बहुकालमिन्द्रेण सहैकबाहुना युद्धं कृतवानपराजितश्चेति भागवते प्रसिद्धम् ।

20

2) The Comm interpret वश्य as प्रिय or इष्ट and therefore encounter difficulty in explanation The meaning is The more conciliatory a man is, the more he has to yield to women, the more he speaks sweetly, the more is he rebuffed.

3^cd^) There is no need to read अमार्गं as comm suggest, even though they have the support of उन्मार्गिणाम् of N MSS आसाद्य is a key-word Again, Rāvana would hardly accept even by implication that his love for Sītā was against the rules—An expert driver would restrain his speeding horses even on a smooth road for the sake of safety

11^b^) The variant नेत्रैर्वक्त्रै found in some S MSS arose probably from a desire to avoid the violation of the rule द्वन्द्वश्च प्राणितूर्यसेनाङ्गानाम् । Pān II 4 2 which requires a neut. sing ending in a compound consisting of words denoting the limbs of the body of a living being.

17^d^) V l यावत् is a simpler reading न तावत् etc means 'you have not yet gone' etc.

20^d^) There is little to choose between reading भसार्हतेजसा as one word or separately as भसार्ह तेजसा

22^a^) Read °भ्रात्रा for °भ्राता

22^c^) अपोह्य—A non-causal form with a causal sense

35^c^) Rāvana would wish the female demons to bring Sītā round (आवर्तन्) rather than appease (आवर्जन्) her—even with a flourish of the big stick !

21

16^b^) भीतो यस्य etc.—Gen used instead of Abl

17^c^) Among S MSS D5 8 G M read मुमुक्षु, D7 9 मुमुचु and T1 3 मम्रु' The variants appear to have arisen from doubts regarding the propriety of connecting मुमुचु with शैला पानीयम्, although it could be properly used with जलदा in ^d^ Cf 1.13 but also Cf 1 14 where √ मुच् is used to describe the mountain throwing up—releasing—boulders However, this distinction is not always observed, for, in 4 66 39 we find the expression मुमोच सलिलोत्पीडान् Once the doubt was raised, the variant मुमुचु was only natural The word मुमुचु, however, made the pāda metrically ab-normal with its third Vipulā (Cf Hopkins, GE p 221 f) which was regularized by the variant मम्रु —without realizing, however, that √सृ was altogether out of place here.

22

19^c^ is to be read in parenthesis, as the adjectives in ^ab^ qualify रावणम् in ^d^

20^a^) S MSS except M3 read वैदेही Nom sing, while all N MSS. except D10 11 read वैदेहि voc. sing. The Nom. sing cannot be construed grammatically and would be unnatural as a third personal reference to Sītā in the course of a speech addressed to her The two adjectives in ^ab^ will have to be construed with त्वमसि understood Note how D11 has dealt with this part of the problem. It appears that the long ई (Nom sing ending) is a scribal error perpetuated in S MSS

41^d^) नृत्याम निकुम्भिलाम्—An idiomatic expression meaning Let us dance in front of the deity निकुम्भिला and propitiate her thereby Ct निकुम्भिला नाम लङ्काया पश्चिमभागवर्तिनी भद्रकाली ।

23

1^ab^) Gen absolute constr.

9^b^) सीतया (Instr) is incongruous with the adjectives वेपन्त्या and तस्या in the Gen case That the unusual form of the Instr used in place of the Gen. was known to both the recensions is indicated by the fact that S MSS record no variant at all, while N MSS, although divided among themselves, are trying to avoid the glaring solecism, NE version substituting परमक्लिष्य and NW and W versions reading 579* in place of ^ab^. Comm assert षष्ठ्यर्थे तृतीया । Cf. Crit App. Now, it is noteworthy

that not a single S MS attempts to rectify this irregular form The original Gen form सीताया was obviously metrically unsuitable in this place Phonetically, सीताया *could* be pronounced with the contraction into सीतया (स्तदा), which later on was reduced to the correct Instr form by dropping the final *visarga* of the Gen case The Instr case would thus appear as the result of the erosion of an original Gen form

Another possible explanation may lie in taking the clue from the NW and W substitute passage 579* which, at one stroke, eliminates the irregular Parasm form वेपन्त्या and the incongruous Instr case in सीतया It uses the adjective असिता If, following this clue, the reading वेपन्त्या असिता तदा is hypothetically accepted as the original, the transformation of वेपन्त्या असिता into वेपन्त्या सीतया would have to go through unusual mutations In this connection, attention may be drawn to Ru. 265 25 तस्या रुदत्या भामिन्या दीर्घा वेणी सुसयता । दद्दृशे स्वसिता स्निग्धा काली व्यालीव मूर्धनि ॥

For a parallel case, see the use of सुरसया in 1 150 The case cited by Dr Vaidya in the Critical Notes on 2 2 4 does not really require the Instr पूर्वै to be understood as standing for the Gen पूर्वेषाम् because पूर्वै is to be connected with आचरितम्

24

3^c) राघवस्याप्रमत्तस्य—Gen abs constr Cf Crit App for attempts to simplify the rather difficult reading अप्रमत्तस्य

13^d) अभिपद्यते—In the sense of अभ्यवपद्यते (helps) However, Cf 26 1 for a contrary meaning.

18^d) Ct मर्षयिष्यतीत्यत्र काकु ।

23) The stanza presents syntactical difficulties which are only aggravated by the MS evidence in regard to the words भूयो in ^d and रक्षसाम् in ^e Let us discuss the reading भूय first The variant भूयात् supported by T1 2 G1 2 is a *lectio simplicior* and would preclude the rise of different variants in N MSS Of course, the subject of भूयात् will have to be लङ्का understood Again, the Pot or Fut forms of verbs are generally used in such situations, the Benedictive hardly, if at all For instance, M1 reads भविष्यति On the other hand, the reading भूय is supported by T3 G3 M2.3 This reading, however, does not complete the sentence which overflows into the next line ^ef

Now, in ^e the reading रक्षसाम् is objective Genitive and is the object of अन्विष्य That is what the only other significant variant राक्षसान् indicates A further difficulty now is the absence of an objective-complement in the sentence राम लङ्का कुर्यात् । The difficulty is sought to be solved by Ś1 Ñ1 D10 11 by substituting विनष्टराक्षसाम् for अन्विष्य रक्षसाम् and by Ñ2 D6 by reading भस्मसात् in place of रक्षसाम्

The combination of two different ideas with a simile thrown in between has resulted in condensation which is confusing With the readings adopted in the text, I would interpret the stanza as follows यथाहमेव रुदती (क्लमासि) तथा सलक्ष्मण राम रक्षसाम् (= राक्षसान्) अन्विष्य निहतनाथाना राक्षसीना गृहे गृहे लङ्का भूय (रुदतीम् to be supplied) कुर्यात् न सशय । Cf 24 29 below —Lastly in 34 33^f, the variant प्रयतान्वेष्यराक्षसाम् of Ñ2 V1 B1 as well as V2 would support the interpretation of अन्विष्य रक्षसाम् proposed here

25^cd) Read विपर्ययम् for विपर्यय

दुष्प्रस्थान —Wicked, perverse, behaviour Masc in place of Neut Gender

40^d) Note the epithet परमात्मन applied to Rāma in both the recensions

41^b) The variant अदृश्यत is more archaic but has weak MS support It is not unlikely that it came into existence out of a desire to balance with दृश्यमाने in ^a

43^b) Read महात्मन in place of महात्मना The adj has to be in agreement with रामात् in the Abl विहीना in the proximity appears to have attracted the Instr case of the word whose adjectival nature was overlooked

44^a) न्यस्तशस्त्रौ— used predicatively

25

3^a) Read अद्य in place of हन्त

10) The sentence is to be completed by supplying दृष्ट from the following st (which has दृष्टा) with which it is syntactically connected That the two sts are to be read together is clear from the conjunctive च in 11 ^a The constr would be शिंशिपा आस्थाय (= आश्रित) राम दृष्ट श्वेतपर्वतमास्थिता सीता च दृष्टा । —The Gerund आस्थाय is used as an equivalent of आश्रित For a parallel case, see 12 40^e

This elliptical construction is responsible for the insertion of 17^cd (शुक्लमाल्याम्बरधरो लक्ष्मणेन समागत ।)

after st. 10 in all S MSS. in an attempt to complete the sense of the sentence. Apart from the lack of support in the N recension, there are other reasons for excluding this hemistich from the text here समागत would ordinarily mean अन्वित (accompanied) and not सह आगत. In that case, the sentence would still remain incomplete That is why NW and W MSS as well as S MSS read सहागत in 17^{cd} which is read in its proper place by both the recensions Secondly, as the description relates a dream-sequence, the statement should refer to Rāma being 'seen' as, indeed, Sītā is 'seen' or Rāghava is 'seen' in st. 12 Thirdly there are three spectacles in the dream in regard to Rāma, Sītā and Laksmana (1) शिबिकाश्वेतपर्वत, (11) चतुर्दन्तगज and (111) रथ The शिबिका scene describes Sītā, who was on the white Mountain, joining Rāma in the palanquin The absence of a reference to Lakṣmana here must have prompted the reciters or the scribes to rectify the deficiency —which they did by repeating 17^{cd} after st 10. The simile in st. 11 would indicate that Rāma was alone in the palanquin when Sītā joined (सगता) him.

It is curious that Rm which generally follows the NW version reads a reference to Laksmana here, although it is absent in NW MSS Cf लक्ष्मणश्च तथा दिव्य शुक्लमाल्यधर पुर ।—Rm 5 285 ^{ab} This reference is suspect because of आरूढ (sing) in 285^{c} which would be quite natural if 285^{ab} is omitted, but particularly because in 287^{ab} Sītā is stated to have been accompanied by Rāma only (रामसहिता).

It may be noted that Ru does not mention the details about Rāma, Laksmana and Sītā being in the sky or on the elephant etc in Trijatā's dream Cf. Ru 264 261 ff

17) That समागत means सह only is apparent from the word सह in ^{cf} Here, too, दृष्ट will have to be understood to complete the sense The repetition in ^{d} and ^{e} is probably meant for emphasis, 'with Lakṣmana—indeed, with Laksmana and Sītā'

614) This S insertion attempts to cover up* the deficiency in the description of the dream-sequence in the light of facts a reference to विभीषण cannot be omitted! Broadly, 617* shows that N MSS also refer to Vibhīsana, but, apart from the mere fact, the descriptions in N and S recensions differ in details —Ru. 264.66-67 states that Vibhīsana and his four advisers climbed on a mountain and were destined to be saved

29^{ab}) Are the S MSS mistakenly worried about a hiatus and therefore substitute यस्या तु स्थितायाम् or do they consider यस्या तु स्थिताया of the text as a Gen Abs construction which they try to normalize by substituting the Loc case?

38) Cg has a longish dissertation on kinds of poetry and the allegorical philosophical meaning of the stanza.

26

1^{b}) The variant in N MSS. avoids repetition of the idea contained in ^{a} and provides better contextual relevance

5^{cd}) भाव अनुप्र-दा—To offer one's heart, to respond in love

6^{d}) The simile is interesting because of its reference to a form of surgery— Craniotomy

9^{ab}) The variant in Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 shows that these MSS have missed the sense of the two lines

10^{c}) विससर्ज—The use of the Perf in the 1st. Pers is justified by मूढा

^{d}) How artificial!

11-20) NE MSS are divided in regard to these stanzas V2 B1 2 3 read only 19^{cd} and 20^{cd} and omit the rest, Ñ2 D6 read all stanzas except 16^{ab}, 17^{ab}, 18^{cd} and 20^{ab}, B4 reads all sts except 16^{ab}. G ed has omitted these stanzas Cf Bulcke, JOI. *Vol V, No 1 (1955), p 81 no 115*

28

2^{cd}) चिन्ता चिन्तयामास—use of a cognate object

21^{c}) जानमाना—An irregular Pres Part form with the suffix मान applied to a root of the 9th conj

35^{a}) असत्यानि—unusual in sense, 'unreliable', 'doubtful'

43^{d}) समादधे—Probably used in the sense of समभिदधे.

29

8) Construe तत्र महारण्ये मृगया परिधावता तेन (कृत) जनस्थानवध हतौ खरदूषणौ च श्रुत्वा रावणेन जानकी अमर्षापहृता ।

30

2^d) Put a wavy line under तु

4^d) See Crit App for the attempt of some N MSS to restore the Dative in place of the Gen for grammatical correctness.

31

7^c) कोपयित्वा = कोपितवती Gerund used in place of the Past Passive Part Cf आरुह्य in 12 40 and आश्रय in 25 10

13-14) The readings द्वादश in 13^a and त्रयोदशे in 14^a are supported by all MSS except those of NE version which read एक in place of द्वादश The variants have an important bearing on the question of the ages of Rāma and Sītā Prof. G H Bhatt has discussed this problem in his Notes on 3 45 5 where he notices this stanza and the evidence of the MSS. Viewing the problem as a whole, he has chosen to accept the reading of NE MSS The reading adopted here in the text is in accordance with the principles accepted for constituting the present text

13) Incomplete sentence Cg अभवमिति शेष । Cś अवममिति शेष ।

19^{cd}) Ct भरताय दातुमिति शेष ।

20^{ab}) N MSS agree in reading श्रुत्वा in place of श्रीमान्, which, however, involves a hiatus between ^{a} and ^{b} as T2 boldly accepts They avoid the hiatus by substitutes in ^{b} This N reading with श्रुत्वा involving a hiatus may appear to be earlier However, it appears that N MSS are *trying* to elucidate the compact statement of S MSS which omit the mention of a naturally expected word like श्रुत्वा The S reading is idiomatic Rāma, having first accepted the words of his father mentally, accepted it later with words

23^c) वनचारिणी—used *proleptically*

32

11^a) Delete the wavy line under शाखा सा Cf the Crit App. for the anxiety of Comm to explain the reference to अशोक instead of शिंशपा

15^b) Put the wavy line under धृत् in °रूपधृत्

16^{cd}) सतापयसि सतापम्—A verb with a cognate object Alternatively, भूय सतापम् could be an Adv Cpd

39^c) विशङ्का—An unjustified or false doubt

33

14^a) The reference to Yajurveda is pointless despite the solemn remark of Cg (cf Crit App) On the other hand, the variant ऋजु found in some N MSS may be an attempt at providing a significant reading The wavy line is not put because of the variant विद्या° found in V2

22^c) ददशतु —Irregular for ददृशतु
मृगपतिम् —शाखामृगपतिम् (Ct)

23^a) For the spelling ऋश्यमूक, Cf Mbh. (Crit Ed) 3 263 40 where श्य of the S recension is accepted in preference to ष्य of N recension Also cf Crit Note on R 3 64 12^a

37^d) If the Dative had been used instead of the Loc case, the two words would have qualified रामाय in ^{a} and the construction would have been normal, though, in that case, the use of तस्मै would be hard to justify in the context It is obvious, therefore, that this Loc Constr is to be understood as a Loc Abs Constr However, this would be a rare use of the Loc Abs Constr which would signify the subsequent and not the antecedent condition of an action 'he being hurt at heart as a consequence' The variants in G2 and W MSS are secondary विहतचेतस् may mean 'grief-stricken' or, perhaps, 'fallen in a swoon'

39^a) Read तानि for तस्य तानि—Acc in ^{a} and Nom in ^{d}

53 etc) There is no reference here to the ऋक्षबिल incident described at length in 4 49 ff

56) Cf 4 52 19 ff

59^c) आख्यातुम् Infinitive used in a passive sense

73^a) The MSS are in utter disarray in regard to the name of the mountain—the S MSS more so than the N ones Although there are half a dozen variants seeking to give the name of the mountain, the surprising fact remains that not a single MS reads the name as सुमेरु which is given in B (ed) 7 35 19 Cf सूर्यदत्तवरस्वर्ण सुमेरुर्नाम पर्वत । यत्र राज्य प्रशास्त्यस्य केसरी नाम वै पिता ॥ A few S MSS substitute माल्यवत् which is supported by Cg ś t which all, it may be noted, record सुमेरु in B(ed) 35 19 as the name of the mountain where Kesarī resided ! M1 reads गोकर्ण and is supported by NE MSS NW and W MSS read कुञ्जर which appears to

be an attempt at rationalizing the reading कोरज found in M2 G2 T1 3 If माल्यवद्, the name of a southern mountain, were the original reading, it is difficult to understand how seven S MSS should have as many as four variants कुञ्जर, adopted by NW and W MSS is the name of a mountain which is situated further south of Lankā Cf 4 40 34 कोरज accepted in the text is, frankly, less than certain and has an unfamiliar ring about it

74[a]) The variant दिष्ट supported by some S MSS is easier to explain than दृष्ट दृष्ट (seen) would appear inadequate in the context and require to be replaced by a word of more positive import— दिष्ट (instructed, ordered) which derives confirmation from the expression महर्षिचोदनात् in st 80[b] below However, दृष्ट which has strong MS support is to be understood in relation to the statement in the preceding stanza Kesarī used to go to Gokarna when, once, he was seen by the sages who asked him to kill the demon शम्बसादन —Rm (IV 500-502) gives a different account of the incident there was an overbearing elephant शङ्खधवल by name which harrassed the sages in the Prabhāsaksetra Kesarī killed him for saving the sages from his harrassment Thereupon, sage Bharadvāja pronounced a boon that he would have a son born through the *prabhāva* of the Wind-god

75[a]) हरिण —Irregular Gen sing of हरि

[b]) जातो वातेन—Instr used in place of the Abl

78) Read the figure 78 after [d], making it a two line st

34

4[c]) A rhythmically defective pāda with the third *Vipulā*. D7 9 T2 regularize the metrical form with the variant दर्पादघ्न च See Hopkins, GE pp 221-22 Ck's remarks (cf Crit. App) indicate that it read the pāda with seven syllables only

11[b]) Read सत्यवत्सल instead of धर्म°

27[a]) The N variant सोम for हेम would offer little relief to commentators who attempt to justify the comparison of the dark, though lustrous face of Rāma with bright gold

—N MSS conclude the sarga after st 30 and begin a new one with st 31 Four long-metre stanzas in the body of a Sarga would appear unusual, they might well conclude a Sarga Indeed, st 30 has all the appearance of a concluding st. S MSS are unanimous in continuing the Sarga A possible justification for continuation may be that these stanzas conclude Sītā's speech only and are followed by Hanumat's address in the Anustubh metre

36[a]) S MSS are divided between दर्दर and दर्दुर In Ru, all MSS except G1 M2 read दर्दर, cf Mbh 3 266 42 That the mountain was known as दर्दुर in the North since early times is shown by Kālidāsa's reference 'शैलौ मलयदर्दुरौ' in *Raghu* IV 51

39[d]) N MSS read अष्टमे in place of पश्चमम् and make the observance more rigorous !

35

12-13) Put a wavy line against these two stanzas They are supported by N MSS and D7-9 T2 from among S MSS A reference to अविन्ध्य occurs in Ru but is materially different in content Trijatā informs Sītā that Avindhya had asked her to assure her that Rāvana could not touch her on account of the curse of Nalakūbara cf Mbh 3 264 55 ff Rm 5 340 refers to a demon Vindhya who had informed Sītā about the alliance concluded between Rāma and Sugrīva

25[cd]) The simile has already occurred in 34 38[cd] Its occurrence there appears natural Rāma staying on the Prasravana mountain may well be compared with Indra staying in his residence on high-heaven Here, the reading नाकपृष्ठस्य (which is strongly supported in 34 38[cd]) has no support at all The word नाक occurs only in M2 which, however, has the meaningless variant नाकराजस्य नागराजस्य has better support than नगराजस्य The idea of Indra sitting on high would call to mind either heaven or the celestial elephaht which Indra usually rides The variant नागपृष्ठ adopted by D7-9 would run into difficulties because of the word मूर्धनि As a result, नागपृष्ठ may have given place to नागराज(स्य मूर्धनि)

48[c]) Here, as well as in st 50 below, the word कलत्र is used in the rather unfamiliar sense of 'a charge' (रक्ष्य-Cg), which need not be a woman In 4 64 23, Jāmbavat tells Angada भवान्कलत्रमस्माकम्। Indeed, Jāmbavat gives a very definite meaning of the word in stanzas 23 and 24

67[b]) For दिशागज, cf Jacobi, *Das Rāmāyana*, pp 6 f

36

13^{d}) Note how an unwarranted fear of a hiatus has prompted the MSS to resort to various devices interposing हि, तु or वि (despite a change of meaning !) , changing the Abl into the Loc , substituting अदूरत by समीपत or अविदूरत (in a cpd) Our oldest MS , Ñ1, alone has the reading accepted in the text

834* and 835*) These two passages show that N MSS except those of W version carried an additional detail, *viz* , the *Tilaka* mark made by Rāma on Sītā's forehead W version and S recension which omit this detail here mention it, however, in 63 21

14-36) There is a plethora of variants in the stanzas dealing with the *Kāka*-episode, apart from insertions in MSS of both recensions The difficulty of selecting a reading is in many cases aggravated by the problem created by the use of direct speech and indirect speech One thing, however, is certain that Sītā uses direct speech in relation to Rāma while describing the Kāka-incident This direct speech has to end somewhere and be followed by the frame—address to Hanumat N recension nas adopted readings in direct speech while S MSS have readings of indirect speech so far as Rāma is concerned

That both the N recension and S recension (except G2 M1) started the message addressed to Rāma in the direct form of speech is beyond doubt as the verb as well as the pronoun तव (or मम) in st 14^{d} shows The expression is either तवाङ्केऽहमुपाविशम् accepted by N MSS and most of the S MSS (°समुपाविशम्) or ममाङ्के समुपाविश accepted by the rest of the S MSS except G2 M1 which have the third personal (indirect speech) reading °विशत् It is only natural that this direct form of speech should continue up to the end of Sītā's narration of the *Kāka*-incident. The situation is indeed complex Sītā charges Hanumat with a message for Rāma in the course of wh ch she refers to a highly personal incident known to Rāma and herself only Sītā is not merely narrating the episode before Hanumat but addressing it to Rāma After this reference to the Kāka-episode, Sītā speaks to Hanumat directly (stanzas 37-49) wherein she refers to Rāma in the third person Thereafter, in stanzas 50-51 she adds another piece of a message addressed to Rāma where even the S MSS (except G2 in 51^{c}) have adopted readings appropriate to direct speech As a matter of fact, Sanskrit does not know the indirect or reported form of speech as we have it, say, in English

S MSS , as stated above, begin with the direct form of speech as stanzas 14-21 clearly show From st 22 onwards S MSS adopt the indirect form of speech in the wake of the third personal reference to Rāma in 839* which was then continued in st 15, 836* etc in that order Quite suddenly, however, they all revert to the direct form of speech addressed to Rāma in stanzas 33, 34, 853* and 35 In fact, comm have found it necessary to explain this sudden switch-over to direct speech (cf Crit App) In st 36, S MSS are divided as the variants in ^{d} show

After a careful consideration of the evidence and other relevant factors, the direct form of speech appeared preferable to the indirect Consequently, second personal forms have been accepted in the text—which has necessitated emendation in three places

15^{b}) भरताग्रज (Nom) of S recension is retained in the text instead of the Voc sing supported by N MSS This line may be in parenthesis —addressed directly to Hanumat, probably, with a view to avoiding the inelegance and lack of feminine grace involved in a direct address to Rāma

The contents of this single-line stanza are attested by Kālidāsa in *Raghu* XII 21^{cd}

23^{b}) समवेक्षथा —An emendation See note on 14-36 above

26^{a}) Read दर्भं° in place of दर्भे

26^{b}) योजय —An emendation See note on 14-36 above

27^{b}) इषीका—the word is attested by *Raghu* XII 23.

29^{d}) पर्यपाल्य —An emendation See note on 14-36 above

30^{d}) N MSS read the substitute passage 847* and complete the question of Rāma in a more specific form , it is to be noted that no S MS has felt the need to do so Besides, no other MS ex-

cept M3 (cf 848*) makes any mention of the reply of the crow.

852*) D1 has all along accepted 2nd pers readings in reference to Rāma and now it inserts a stanzas in the 3rd pers. probably to mark the conclusion of the description of the crow-incident

33[a]) *Put a wavy line under* अपि

43) The st is to be read together with st 44 and the nouns in the Acc case in it are to be construed as objects of त्यक्त्वा in st 44 f

51[d]) The mythological reference is variously explained Ct पुरा किल वृत्रवशाभिभूतस्येन्द्रस्य लक्ष्मीं पाताल प्रविष्टा देवप्रार्थितो नारायण उद्धृत्य पुनरिन्द्राय प्रायच्छदिति पुराणगाथेति तीर्थ । Cg कौशिक इन्द्र तत्सम्बन्धिनी श्री कौशिकी तामिव । Cg further remarks that according to some the simile refers to an episode in which Varuna carried off to Pātāla the wife of Utathya while she was bathing in the Yamunā and she was rescued by her husband by drying up the ditch

53[cd]) Comm are at pains to explain the line in accordance with the size—minute or enormous—of Hanumat at this moment The gem was obviously set in a frame with a small bore through which a thread or hair could pass and hold it in position. Hanumat's hand could not pass through it, his finger did

37

The statement in the Crit App. that this Sarga is omitted in Ñ2 V B D6, *i e*, NE version (Ñ1 generally agreeing with NW version) is to be understood in the sense that it has no independent existence For, a few of the stanzas in the beginning of this Sarga and one at its end are found in Sarga 38 (marked as star passages) as the following table shows

Sarg 37		NE Version
st 7	=	899*
„ 9	=	900*
„ 10	=	901* lines 1-2
„ 13[ab]	=	901* line 5
„ 14[cd]	=	901* line 6
„ 15	=	901* lines 7-8
„ 16	=	901* lines 9-10
„ 50	=	901* lines 11-12

More important, however, is the problem regarding stanzas 19-53 which are omitted in NE version The passage consisting of these stanzas is called Abschied scene (Departure Scene) by Jacobi and occurs thrice in B (Vulgate) (i) in Sarga 39 (= Crit 37), (ii) in Sarga 56 (= Crit 54), and (iii) in Sarga 68 (= Crit 66) The occurrence of the passage in B 68 (Crit 66) is natural and does not raise any major problem The Vulgate is supported in its repetition of the passage in Sarga 56 (= Crit 54) by Ct and Cs' which both remark that these stanzas have been already commented upon in Sarga 39 = Crit 37), while Cg reads the stanzas only in B 39 (= Crit 37) and omits them in B. 56 (Crit 54)

Turning to our MS evidence, it is noteworthy that S MSS except D7 9 read the passage only in Sarga 37 and omit it in Sarga 54 D7 9 are the only codices of the S recension which, like the Vulgate, read the stanzas in Sarga 37 as well as Sarga 54 Among N MSS, NW and W versions read the stanzas in Sarga 37 and repeat them in Sarga 54, while NE version omits them in Sarga 37 but reads them in Sarga 54 In other words, NW and W versions read the passage in Sargas 37 and 54, NE version only in Sarga 54 and S recension only in Sarga 37. Ruling out the repetition of so many stanzas in two places without reason, the important question arises Where do these stanzas originally belong ?

Jacobi (*Das Rāmāyana* pp 31 ff) has dealt with the problem in detail and expressed his considered opinion that the passage originally belonged to Sarga 37 (B 39) However, on the basis of the evidence of the Southern recension before him which repeated the passage in Sarga 54 (B 56) and in view of the fact that the entire N recension read this passage in Sarga 54, he asserted that the Ur-Rāmāyana, too, had repeated the passage in Sarga 54 "Da aber A B C die Stelle nach der Episode haben, so ist sicher, dass schon U sie dort wiederholte" (p 33)

Now, let us consider the question on the basis of MS evidence before us The passage (37 19-53) cannot be accepted in Sarga 54 in the constituted text on principle because it is supported there by N recension (all versions) but not by S recension except D7 9 which have little independent value. In Sarga 37, however, the passage is supported by

S recension as well as by N recension except NE version Therefore, as the passage is supported by both the recensions, it is entitled to inclusion in the text in Sarga 37 Jacobi has already pointed out the intrinsic absurdity of the repetition of the passage in Sarga 54 (cf *op cit* p 33).

With the evidence of the S recension MSS which omit the repetition of the passage in Sarga 54, Jacobi's conclusion that the Ur-Rāmāyana, too, repeated the passage in Sarga 54 would require re-consideration

The question how NE version came to omit the passage in Sarga 37 and shift it to Sarga 54 where it does not quite fit still demands investigation Cf Jacobi, *op cit*, pp 33-34

4^c) तस्य चिन्तय—object put in the Gen Case.

5^c) Read शिरसा वन्द्य in place of शिरसावन्द्य

18^a) प्रस्थितम्—प्रस्थातुमुपक्रान्तम् । according to the dictum आदिकर्मणि क्त । Cf Jacobi's attempt at interpreting this word, *op cit*, p 33, specially note 1.

20^b) वीर्यवान्—Though syntactically difficult, it is supported by Ñ1 D1-4 T1 3 G2 3 M1 2 वानर and धीमत are inferior variants D1 struggles to make the construction meaningful by reading भव वीर्यवान् which, however, is pointless वीर्यवान् appears to be an irregular Voc sing form, if it is not a scribal error. T1 3 read वीर्यवन् (Voc) A reference to the conspectus of readings given by Jacobi (*op cit* p. 17 ff) would be of interest

28^{ab}) मा रावण जिह्म—Cg k t complete the sense by supplying गृहीत्वा after माम् Only D1-4 10 11 read नयेत् in ^{d} to complete the sentence Could रावणम् (acc.) stand for रावणात् (Abl) under Prakrit influence? Cf अकत दुक्कट सेय्यो । धम्मपद 314

39^c) उत्पातेन—used in the etymological sense See 38 20^a

49) The verb द्रक्ष्यसि is to be brought down from the preceding st W version and some S MSS remove this deficiency by reading श्रोष्यसि etc in ^{d}.

38

4^c) S MSS avoided the word इषीका in the narration of the Kāka-episode in Sarga 36 Here they all use it for the first time Cf. note on 36 27^b

5 ff) Stanzas directly addressed to Rāma

12) शोकविमुत्य — शोकेन विमुत्य

$12\text{-}20^{ab}$) These sts are omitted in Ñ2 V B D6 They are to some extent repetitive.

39

4^a) ईयु for इयु Pot 3rd pers plu of इ The initial इ is lengthened *metri causa*

8^{cd}) The meaning is How I wish Rāvana brought me and his strong army together in battle!

—The Sarga has a total of 17 stanzas out of which eight are in वंशस्थ metre and nine in Anustubh The distribution of the metres is also worth noting

40

13^b) Supply इति after श्रमाद्वा for clarification of meaning

19^a) A case of N recension *versus* S recension N MSS read °शाख च (or other grammatical forms of शाखा) while S MSS unanimously read °ढ्य, though they are divided on पत्रा° or पुष्पा° or शोभा° or शोभाढ्या Probably the original reading was शाखाढ्यम्, the N MSS somehow missed the word आढ्य and substituted च for ढ्य while S MSS thought that आढ्य would go better with a word like पत्र or पुष्प or शोभा than with शाखा

24^a) Note the unanimity of S MSS on °माहस्त and नियुं which lack grammatical agreement and the efforts of N MSS to rectify this defect

Note—S recension reads 41 4-9 after st 28 and repeats them in their proper place However the fact that 28^d reads ननाद च महास्वनम् and 29^a reads तस्य सनादशब्देन shows that the interposing of 41 4-9 is not only unnecessary but interferes with the textual sequence

41

9^d) Gen abs constr 'पश्ची चानादरे ।'

$12\text{-}15^{ab}$) The statements in the *Crit* App are true as far as they go However, the fact is that these three stanzas and a half constituting the *Hemastambha* episode are read by all the MSS of the N recension in Sarga 52 as lines 9 ff in Appendix I (No 12) The passage is, therefore, fully supported by both the recensions and

deserved acceptance in the text. The only question was about its location—Sarga 41 or 52 It is obvious that in Sarga 52 it is indeed too late for any Rākṣasas to attack Hanumat after all that has happened, including the burning of the city of Lankā The proper place for the *Hemastambha* episode would be in Sarga 41.

Bulcke, JOI Vol V No 1 (1955), p 80 no 106, states that the destruction of the *Caitya-prāsāda* is absent in NE as well as NW versions According to the MS evidence before us, both these versions mention the episode (cf 952*), though, of course, not the 'burning' of the *prāsāda* which S recension describes cf 956 *

43

9^a) वञ्चयामास— Manifestly, a verb signifying evasion or dodging is required by the context Of the two variants मोचयामास and मोघ° of S MSS, the first has hardly any propriety at all and the second appears as an all-too transparent and therefore inferior substitute for वञ्चयामास which metaphorically—perhaps even primarily—would mean 'evaded' or 'dodged'. Compare the parallel idea in 46 25^c where Ct explains व्यहनत् as वञ्चितवान् and Cs' as अवञ्चयत.

44

17^d) Read स्वतेजोरश्मिमालिनम् for °तेजो रश्मि°.

20^b) सिता may mean bright or sparkling and not necessarily white The variant शिता is a simpler reading and involves tautology with तीक्ष्णा .

45

1^a) The first syllable is *guru* instead of *laghu* which the *Vaṁśastha* metre requires

6^a) प्रतिपूर्णवस्तुना— An empty line-filler !

17^a) A *Triṣṭubh* pāda in a *Jagatī* stanza.

19^d) Put a wavy line under विक्रम in वन°

23^a) विमोक्षयन्— Cf. Notes on 43 9^a The verb वि+मोक्षय् is used in the sense of evading or dodging

28^c) Could the original reading be पराक्रमो अस्य with a hiatus ?

46

3) The meaning of the stanza hinges on the interpretation of गत in गतश्रम Comm interpret गतश्रम as प्राप्तश्रम and accept the construction with the double negative Ordinarily, गतश्रम would be equivalent to अपगतश्रम This is probably a case of the transposition of the members of the Tatp cpd श्रमगत (= श्रमगत) *metri causa* The absurd-looking variant गतश्रमम् in D11 would be quite correct and significant if read with a Visarga after गत

11^c) च has an adversative meaning

37 ff) B VII 36 20 describes the boon which Brahmā conferred on Hanumat

49^b) Read अवबुध्यत instead of अवबुध्यते

47

1^a) तस्य—'इन्द्रजित । यत्तु रावणस्येति तन्न' etc. (Ct), Cg takes तस्य as referring to Rāvana

7^c) चक्र नायकस्तलम् । (Cg).

9^{cd}) The hiatus is restored

12^c) The variant कृत्स्न परिवृतो लोक adopted by D6 8 T2 G M1 3 is grammatically faulty because the *Upamāna* and the *Upameya* would be lacking in agreement in case

49

2^d) Ct. भ्राता हरीश इति स्नेहप्रकाशिका लोकोक्ति ।

27) The argument appears to be (^{ab}) the fruit of धर्म does not get mixed with the fruit of अधर्म, (^{cd}) each one produces its own kind of fruit —happiness or misery धर्म destroys *i e* remains unaffected by अधर्म and *vice versa* Rāvana has been enjoying the unmixed fruits of his righteous deeds all this while, but the consequences of unrighteous deeds committed by him cannot be escaped

27^a) °सहारम्—the neut. gender need not be looked upon as irregular (क्लीबत्वमार्षम्। Cg), it may be taken as an adjective of फलम् understood.

27^d) The variant धर्मो नाधर्मनाशन adopted by Ś1 B4 D10 would be simpler

34^c) Ct कालरात्री महाप्रलयकर्त्री भगवत शक्ति ।

1048*) This insertion in S recension, particularly lines 5-6, shows Rāma a divine person

50

4^{ab}) Read साम्ना पूज्य instead of साम्नापूज्य

17^b) Read °कृतोपयान्तु for °कृतोऽपयान्तु A case of double samdhi °कृत उपयान्तु प्रयान्तु and not अपयान्तु would be in accordance with epic usage. D7 9 sub-

stitute °च यान्तु Construe केचित्तत्र आदेशकृत तौ मूढौ राजपुत्रौ विनिगृह्य परेषु ते प्रभाव भावयितु (तौ राजपुत्रौ) उपयान्तु।

17[d]) भावयितुम्—in the literal causal sense 'to cause to be', 'to establish', 'to assert'

51

13[e]) Note the light (*laghu*) pronunciation of व before the conjunct consonant द्र NE version removes this Prakrit influence by transposition of words

13) Ct has a long note on the chronology of the events beginning with Sītā's abduction and ending with Hanumat's setting fire to Lankā

17[a]) चारयामास—'Covered on foot' Ct स्वार्थे णिच्।

21[d]) परिणीयते—in the etymological sense 'is being taken around'

52

15[d]) For the mythological reference, cf Ct स्वयमुरोपोपद्दनात्। स्वदिनान्त इति शेष। which implies a reference to the destruction of the world at the end of a day of Brahman cf *Gītā* 8 17–18 Cg प्रलये भगवता दग्धामित्यर्थ। but who the भगवान् is is not made clear Cs' is more explicit दिनान्ते स्वयमुव कोपेन विनष्टान् अवनिमिव ...। अत्र स्वयमुशब्द शभुपर इति न सहारप्रकरणविरोध।

53

26[d]) अद्भुत विस्मय —is obviously tautologous Comm have tried to rationalize the meaning Cf the speculations of Cg अय विस्मय अद्भुत एव अद्भुत आश्चर्य कल्याण चेत्गुणादिवृत्ति। यद्वा विस्मय आश्चर्य अद्भुत अभूतपूर्व इत्यर्थ। अद्भुत अद्भुतरम तस्य स्थायी भावो विस्मय। तथा च अद्भुत एव अद्भुतरमता प्राप्त एव। महानय विस्मय। न विस्मयमात्र इत्यथ। MSS variants are interesting Most of the NE MSS avoid the apparent tautology by reading विस्मयोदात्तभाषिणाम् or °दार° or °भ्रान्त° and turning a declaratory statement into a phrase T1 3 M2 read अद्भुतम्, perhaps, to be construed as follows इति अद्भुतमेव (इति) विस्मयो न। D1 2 4 11 read अद्भुतमेव च। Perhaps, the reading of Ś1 D10 विस्मयोऽभून्महान् हि न may provide an indication that the original reading was विस्मयोद्भूत एव न। involving a double Samdhi in विस्मय उद्भूत The double Samdhi gave विस्मयोद्भूत which appeared irregular because विस्मय would immediately bring to mind अद्भुत So the easiest way out was to shorten the long ऊ and read विस्मयोऽद्भुत — a reading which is intelligible but tautologous!

54

The vulgate repeats here a number of stanzas which are not found in MSS. of the S recension except the composite codices D7 9, though these stanzas are read here in the entire N recension. For a detailed discussion of the problem, see Notes on Sarga 37.

7) The stanza is supported by S recension, but as it is omitted in N recension, it merits exclusion from the text However, its exclusion would result in the absurd juxtaposition of st 6 and st 8 both of which refer to some words of consolation addressed by Hanumat to Sītā In N MSS, st 6 is followed by an elaborate description of Sugrīva and his monkey army and their might and an assurance that with their help Rāma and Lakṣmaṇa would attack Lankā, destroy Rāvaṇa and rescue her S recension reads this stanza which is marked by relevance, compactness and firmness It is, therefore, retained in the text—with a wavy line

55

3[a]) Put a wavy line under °भिम्

10[c]) Read महेन्द्रम् for महेन्द्र-.

56

8 ff) NE MSS describe Hanumat's encounter with Surasā, Maināka and Simhikā in that order here as well as in Sarga 1 NW and W MSS except D3 agree with S recension in describing Maināka, Surasā and Simhikā encounters in that order in Sarga 1 but here they describe the Simhikā incident first and Maināka incident next, omitting the Surasā episode altogether See Introd

Bulcke's statement (JOI, Vol V, no 1, p 80, no 112) that there are no verses in Vulgate 58 (= Crit 56) embodying Hanumat's encounter with Surasā is not borne out by facts The Surasā episode is found in Vulgate 58 22–34.

49) The subject of the verb is अहम्, understood, स being only pleonastic

51[c]) NE variant गौरीं probably due to failure to realize that श्यामा may mean young and not necessarily dark-complexioned

57) The stanza has no finite verb N MSS have attempted to provide it through variants

in ^{c} and ^{d} Probably, सीता, a word naturally to be expected after वरारोहा, is a scribal error for स्थिता in ^{b} In st 85 below, वरारोहा is used independently of the word सीता

58^{d}) N MSS. are trying to avoid इति because Rāvana's speech is continuing.

66^{d}) Comm. have noticed the inconsistency in the statement that Mandodarī dissuaded Rāvana while earlier in 20 37 it was stated that Dhānyamālinī did so and have attempted to reconcile the two statements

67^{ef}) Put a wavy line under both the pādas

76^{d}) मम = मया

94^{cd}) Put a wavy line under the hemistich Although N recension which has substitutes does not support it, yet the line is necessary to complete the sense A reference to वानर is indispensable

The reference in N MSS (cf variant and 1210*) to the destruction of the *Caityaprāsāda* in this report of the female demons to Rāvana is gratuitous because the female demons did not mention it to Rāvana in their actual report to him as 40 12–21 would show and because the *prāsāda* was destroyed by Hanumat only after the destruction of the *Kinkaras* Cf 40 22 ff and 41 1 A natural consequence of this reference to *Caityaprāsāda* here would be that N MSS would omit st 99 and 100 in which the incident is described

99 – 100) See Notes on 94^{cd} above

113^{a}) अस्याहम् = अस्या अहम् A case of double Samdhi.

118 – 119) The change-over to the 3rd pers reference to Sugrīva in these two stanzas is variously explained by comm N MSS are aware of this interruption and have variants with 1st pers readings

122^{d}) S MSS unanimously support the reading निमंत्रिता which is really pointless N MSS read an अ before नि° or भि° (D11). But paying visits to gods without an invitation would surely be lacking in social decency Ś1 D3 read अनिवारिता which is appropriate in meaning but weak in MS support Probably, it is a scribe misreading an original य (अनियन्त्रिता) as म (अनिमन्त्रिता which in fact is the reading of Ñ1 D1 2 4 10) which through permutations ended up with निमन्त्रिता . अनियन्त्रिता — unchecked

57

5 ff) There is a varying degree of divergence in S MSS in regard to the sequence of stanzas after st. 5 The facts are re-stated here with slightly greater clarity T1 3 G2 3 read 58 1^{c} — 13^{b} here and repeat them in their proper place, too M2 reads 58 1^{c} – 13^{b} here and repeats 58 3 – 12 after 58 16 M1 reads 58 1^{c} – 13^{b} here and repeats only 58 1^{cd} and 13^{ab} in their proper place G1 reads (in this order) 6, 8^{cd}, 58 1^{c} – 13^{b} here and repeats only 58 13^{ab} in its proper place D5 7 9 read 58 1^{c} – 13^{b} here and repeat 58 3–4 after 58 16, only D7 9 repeat 58 13^{ab} in its proper place. D8 has the following sequence here 6, 8^{cd}, 58 1^{c} – 13^{b}, 6, 7, 8^{abcd} and repeats 58.1^{c} – 2 and 13^{ab} in their proper place M3 reads 58 1^{c} – 16 here and does not repeat any stanza later. Lastly, to complete the tally of S MSS. T2 in glaring and significant contrast to S MSS does not read any stanzas from Sraga 58 here, but reads them all in their proper place only

It will be clearly seen that all S MSS except T2 are agreed in reading 58 1^{c} – 13^{b} after 57 5, while all N MSS. are agreed in reading them where they belong — in Sarga 58 Considering the problem simply from the text-critical point of view, we notice that two MSS (T1 3) of the Telugu version, two (G2 3) of the Grantha Version and one (M2) of the Malayalam version repeat practically all the stanzas in Sarga 58, thereby agreeing with N recension As it is, we can only proceed on the rational hypothesis that the stanzas could not have been read twice originally. As the stanzas are supported by both the recensions in Sarga 58, they have to be read in Sarga 58 on principle, in Sarga 57, they are supported only by MSS of S recension and that too not uniformly. Besides, a consideration of propriety and circumstance would favour the boastful speech coming from the mouth of the young prince Angada who was the leader of the group rather than Hanumat who does not need to indulge in verbal bravado to prove his strength and capacity For these reasons, the sequence of stanzas in N recension is preferred to that in S recension

1 2 of 1259*) A very well-known hemistich goes overboard for want of adequate MS. support.

58

1^c-13^b) see Notes on 57 5 ff.

10^d) It is quite understandable that S MSS read वाल्मिद्रुत in the first occurrence of this stanza in Sarga 57 because the speaker there is Hanumat, while here in the second occurrence they read बद्रुन because the speaker is Angada Absurd is the case of D1 4 which read वालिमुन here Ś1 D10 revealing misplaced self consciousness on the part of Angada read वायुसुतो ह्यहम्!

1274*) It is important to note that this passage of eleven lines is an insertion of the N recension only No MS. of T (except T2 which quite frequently agrees with N MSS), G or M version supports it D7-9 are mixed codices, the presence of this passage in them can scarcely be considered as amounting to support from S recension.

Jacobi who considered B 61-64 (crit 59-62) comprising the episode of the destruction of Madhuvana to be superfluous and disturbing (*storend*) has suggested that B 60 19 (crit 1274*, lines 10-11) can easily be followed by B 65 1 (crit 63 1) and the sequence would be natural (*Dās Rāmāyana*, p 37) He had thereby implied the omission of B 60 20 (crit 58 22) which, however, is supported by S recension as well as by N recension, the latter substituting lines 1-4 of 1274* by way of explicitation

59

5^b) Put a wavy line under भर्तुं

This is a case of S recension *vs* N recension, the former reading कर्तुम्, the latter भर्तुं Among the comm, Ck ś t read कर्तुम् Cg does not mention any word but straightway connects अर्थनिर्वृत्तिम् with समाधाय and explains समाधाय as निश्चित्य सङ्कल्प्य वा Ct offers the same explanation but interposes कर्तुम् तस्मात्मनश्च यश कर्तुं च निश्चित्य यश कर्तुम् is a feeble phrase and sounds unusual in the context On the other hand, one would expect a reference to Sugrīva in the glorious prospects that lie before the monkeys

13) The contents of this stanza are supported by N MSS through 1294* lines 1 and 4

60

1) The beginning of the Sarga is considered abrupt by Cv which even asserts that a few stanzas have dropped out here

6^a) Read प्रविश for प्रहृष्ट

16-17) Ck's statement, apparently based on hearsay (see Crit App), that some verses have been interpolated between these two stanzas is not borne out by any codex

17-28^a) This passage describing the attack which Dadhimukha and his followers led against Angada and the monkey-host is omitted in D5 T1 3 G3 M1 2, while it is supported by D7-9 T2 G1 2 M3 among S MSS This support is not confined to any single version of S recension, though it has to be borne in mind that T2 is quite frequently in agreement with N MSS However, G3 M1 2 have omitted the passage through haplology, this fact would materially weaken the grounds for its omission in the text.

29^b) Read श्रावयिष्याम for °ति

61

2^c) The line of approach in selecting the reading is as follows The place of अभय in the pāda has very strong support अभय ते भवेत्, however, is mild in its assurance and rather unusual because one would expect here a phrase like अभय दा अभय ते भवेत् has the support of T1 3 G3 M3. All other MSS are trying to accommodate the more familiar phrase with the rt दा B1 4 adopt the straightforward reading अभय ददामि ते वीर but it is hypermetric! Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 accepted the epic-looking form दद्मि in place of ददामि and rectified the metrical defect By the bye, these MSS confirm the position of ते वीर in the pāda Ñ2 V2 D6 dropped वीर and read ददानीह (or °ति), D5 7 9 T2 G2 M2 followed suit with ते प्रदास्यामि B2 3 D3 are the only MSS to disturb the position of अभय in the pāda—perhaps, in an attempt to correct the hypermetricism of B1 4 Now, the very fact that there is such a large number of variants using the rt दा indicates that the original reading did not have the simple and familiar reading with the rt दा which, had it been the case, would have possibly left no room for variants That अभय ते भवेद्वीर was probably the

original reading is confirmed by the reading अभय तेऽभय वीर of D8 G1 M1 which appear to have misread भवे(द्) as (भय).

8^{b}) Read वानरर्षभ in place of °र्षभा

The N variant अङ्गदेन च is possibly intended to redeem Dadhimukha's statement in 60 29 that they would report to Sugrīva that Angada was really at the bottom of all this mischief

9^{c}) प्रकृष्ट —used in the literal sense 'dragged forth'

25) The repetition of the word सुग्रीव in ^{d} and ^{f} is supported by all S MSS as well as NW and W MSS except D8, NE MSS have omitted ^{de} through haplology Comm explain the word once as सु ग्रीव —an epithet of the monkey-chief

62

4^{c}) विमदानुद्धतान्— a Cpd of विमद + अनुद्धत. 'Sober and chastened'

8) Omit the stanza from the text.

23^{d}) Put a wavy line under the pāda

The variant यत्क्षिप्ता (or यज्ञोत्क्षिप्ता) इवोपला of most of N MSS is a *lectio simplicior* Ck's reading यज्ञोत्क्षिप्ता इवाचला and its interpretation are far-fetched The reading adopted in the text is not easy of explanation It may mean like sparks thrown up from sacrifices (sacrificial fires)

24) Ct s' जग्मुरिति शेष । So also Cg

63

9^{d}) वसति— in the unfamiliar sense of being situated

10 ff) Strangely enough, Hanumat does not mention the ring which he had brought with him for Sitā as a mark of recognition

22^{c}) Only D8 reads एतत् neut which refers to the ring sent by Rāma एत or एतत् is difficult grammatically

64

8^{c}) परामृष्टम्— मूर्छितम् (Ct ś). A rather unusual though not impossible meaning

13) A case of disagreement in gender between the उपमान and the उपमेय

15^{ef}) Omit the hemistich from the text

65

16^{d}) Comm. explain स as referring to Rāma and try to circumvent the grammatical difficulty Cs' adds भवान् to complete the sense, Ct is forthright छिनत्ति स्मादिति । स should apparently stand for दर्भ mentioned in st. 12 The stanza is identical with 36 31

19^{d}) प्रतिममाधितुम्— °धातुम् shortened into °धितुम् *metri causa*

31^{b}) Put a wavy line under रघूत्तम

33^{d}) Note how all MSS are trying to avoid a supposed hiatus

66

3–29) These stanzas repeat the departure-scene of Hanumat already described in Sarga 37 The following table will show the relationship of the two passages

Sarga 66		*Sarga 37*
st 3–12	=	st. 19–28
13	=	—
14–17	=	29–32
—	=	33
18–24	=	34–40
—	=	41–46
25–27	=	47–49
28–29	=	—
—	=	50–53

13) Translate That I was carried off by that demon from the forest by a trick of (i e played on) that brave one, indeed through fear of him (Rāma)—that is not what Rāma deserves to do

29^{c}) मम— अग्रे (Cs), पुरस्तात् (Cg)

ERRATA

Misprints in the Constituted Text and The Critical Apparatus are shown below

TEXT

Sarga	St	For	Read
6	5^{c}	रक्षोऽधिपस्या°	रक्षोधिपस्या°
17	12^{c}	तपोध्वस्ताम्	तमोध्वस्ताम्
20	22^{a}	धनदभ्राता	धनदभ्रात्रा
24	25^{d}	विपयय	विपर्ययम्
24	43^{b}	महात्मना	महात्मन
33	39^{a}	तस्य	तानि
33	78^{d}	ध्वोद्धराट् ।	ध्वोद्धराट् ॥ ७८
34	11^{b}	धर्मैवत्मल	मत्यवत्मन
36	26^{a}	दर्भ-	दर्भं
37	5^{c}	शिरमावन्द्य	शिरमा वन्द्य
44	17^{d}	°तेजो रश्मि°	°तेजोरश्मि°
44	34^{b}	°सुद्भिग्ध°	°सुद्भिग्ध°
50	4^{ab}	साम्नापृज्य	साम्ना पृज्य
50	17^{b}	कृतोऽपयान्तु	कृतोपयान्तु
54	22^{b}	°भूपणा	°भूपणा
66	5^{d}	ममस्यान्	मम स्यान्

CRITICAL APPARATUS

P 8, col 1, l 2	—Thereafter Ś1 D1-3 10 cont	—Thereafter D1 3 cont, while Ś1 D2.10 cont after 17*
P. 34, col 2, l 16, 86*	Add after—(l 4) Ś1 D10 दृष्ट्व (for सृष्टम्)	Ś1 D10 निपूदक,
P 58, col 2, l 7	Ñ2 V1 B D6 om (hapl) 34^{c}–37	Ñ2 V1 B D6 om 34^{c}–37
P 72, concordance, st 27	L 5 4 28	L 5 4 32
P 81, col 2, l 23	—After 4,	—After 3,
P. 84, col. 1 248*, l 1	वनौ	वनो
P 90, col. 2, l 30	Add after st 52—After 52, Ñ2 B (B 3 after 52^{ab} owing to om) D6 read 5 8 33–45	
P 92, col. 1, l 29	Add before—For l 3-4,—For l. 1–2, Cf 5 9.32	
P 108, col 2, l 19	l 1–2 of 258* respy.	l 1–2 of 260* respy
P 133, col 2, l 14	Ñ2 VB	—Ñ2 VB
P 134, col 1, l 31	Add before Ñ2 variant—Cf 36^{ab}	
P 142, concordance, st 31	L 5 10 22	L 5 10 0

Errata

Sarga	St	Read
P 152, concordance, st 8	B 5 17 28	B 5 17 8
	L 5 12.28	L 5 12 8
P 208, col 1, 619*, l 1	सह्ता॰	सहिता
P 260, col. 2, l 19	(for [ए] व)	(for [ए] व)
P 296, concordance, st 17	B 5 41 31	B 5 41 21
P 302, col 2, l 6	Add before st 36, $\tilde{N}_2$ V_1 $B_{1.4}$ D_6 read 36 with an addl colo after App 1 (No 9)	
P 326, col 1, l 6	M_2 नशेकु	M_2 न शेकु॰